00078419

00078419

Digitized with financial assistance from
Observer Research Foundation
on 21 May, 2019

Ex libris John Forbes Royle.
2882 (127) Fx.l.2 Fx.l.2

NOVA PLANTARVM, ANIMALIVM ET MINERALIVM MEXICANORVM HISTORIA

A FRANCISCO HERNANDEZ MEDICO
In Indijs præſtantiſſimo primum compilata,

DEIN A NARDO ANTONIO RECCHO IN VOLVMEN DIGESTA,

A IO. TERENTIO, IO. FABRO, ET FABIO COLVMNA LYNCEIS
Notis, & additionibus longe doctiſſimis illuſtrata.

Cui demum acceſſere

ALIQVOT EX PRINCIPIS FEDERICI CÆSII FRONTISPICIIS
Theatri Naturalis Phytoſophicæ Tabulæ

Vna cum quamplurimis Iconibus, ad octingentas, quibus ſingula contemplanda graphice exhibentur.

Fx l 2



ROMAE MDCLI.
Sumptibus Blaſij Deuerſini, & Zanobij Maſotti Bibliopolarum.
Typis Vitalis Maſcardi. Superiorum permiſſu.

78419

ET PLVS VLTRA

RERVM MEDICARVM NOVÆ HISPANIÆ THESAVRVS

SEV

PLANTARVM ANIMALIVM MINERALIVM MEXICANORVM HISTORIA

EX FRANCISCI HERNANDEZ
Noui Orbis Medici Primarij relationibus
in ipsa MEXICANA *Vrbe conſcriptis*
A NARDO ANTONIO RECCHO
Monte Coruinate Cath. Maieſt. Medico
Et Neap. Regni Archiatro Generali
Iuſſu PHILIPPI II. HISP. IND. *etc.* REGIS
Collecta ac in ordinem digeſta
A IOANNE TERRENTIO LYNCEO
Conſtantiense Germ.º Ph.º ac Medico
Notis Illuſtrata
Nunc primũ in Naturaliũ rer. Studioſor̃ gratiã
lucubrationibus Lynceorũ publici iuris facta.
Quibus Iam excuſsis acceſsere demum alia
quor̃ omnium Synopsis sequenti pagina ponitur
Opus duobus voluminibus diuisum
PHILIPPO IIII. REGI CATHOLICO MAGNO
Hiſpaniar̃ vtriusq. Siciliæ et Indiarũ etc. Monarchæ
dicatum.



Cum Priuilegijs. ROMÆ. Superior̃ permiſsu. Ex Typographeio Vitalis Mascardi. M.DC.XXXXXI.

PHILIPPO IV.
HISPANIARVM
INDIARVMQVE REGI
MAXIMO.

ALPHONSVS TVRRIANVS VEMIVS, SALVTEM ET VICTORIAS.

QVOS ex America tua auri, gemmarumque theſauros, immenſas planè opes, hoſtium fremente inuidia, Oceanoque gemente ſingulis annis referunt naues, Potentiſſime Rex, eos non tanti eſſe putauit ſapientiſſimus Auus Tuus, vt ſatis illis beari poſſet Europa. Intelligebat enim alia multo præſtantiora naturæ muñera eſſe, quibus æquus rerum arbiter, ac naturæ parens Deus, regiones ampliſſimas, & orbi reliquo pares, & ornauit ad pompam, & ad vtilitatem arcanis ſuæ prouidentiæ legibus inſtruxit. Horum cum pleraque peregrinationem non ferant, reliquum illud erat vnum, ne diutius tam ingenti naturalis ſcientiæ parte, maximo ſuo damno careret genus humanum, vt ab eruditis hominibus explorata diligenter, & litteris fideliter conſignata luci mortalium exhiberentur. Ea gratia Sapientiſſimus Rex, Ferdinandum Archiatrum ſuum laborioſiſſimæ induſtriæ virum alioſque Mexicum ire iuſſit, quorum ſumma contentione factum eſt, vt cum plantarum ſaluberrimarum incredibilem vim expictam, accuratèque deſcriptam, tum volucrum, ſerpentium, ferarum, pecudumque inuiſas, inauditaſque noſtris hominibus formas in illorum commentarijs haberemus. Hi dum, Romam delati, ab eruditiſſimis Lynceis, qui tum maximè florebant, expenduntur, expoliuntur, ac multiplici commentatione, Principibus viris etiam adlaborantibus, maturitatem quandam aſſequuntur, neſcio quo facto propemodum interiere. Quod cum eruditis om-

nibus doleret, tum mihi indignum factu videbatur, ſi ſapientiſſimi Regis Prouidentia, tot magnorum ingeniorum monumenta, tam arcanus naturæ theſaurus fortunæ iniuria nobis periret. Ergo, cum opportunè in Vrbe agitarem Hiſpanenſium negotiorum, Neapolis, Siciliæ, ac Mediolani Actor, nec laboribus, nec ſumptibus mihi parcendum duxi; vt hæc naturæ arcana tandem aliquando euulgata bonorum votis fauerent ſatis. Quod, vt auguſtius fieret, in tui nominis luce prodire debuere, vt quæ Aui tui deſignatione publico mortalium qono debebantur ea Te auſpice rederentur, eademque opera illius in Te ſapientiam reſpiceremus, & amplexaremur humanitatem. Diù vale Regum Maxime. Romæ Kal. Octob. 1650.

IACOBVS MASCARDVS TYPOGRAPHVS LECTORIS.

ET ſummatim nunc quidem ego qui inter Pictorum, & Sculptorum moras, & Commentatorum obſeruationes, ſcriptioneſq. multis annis circa huius Voluminis Typos verſor, tibi indicauero, vt exantlati huius in theſaurum laboris, cognitionem præſumere queas.

FRANCISCVS HERNANDVS in Mexicana Noui Orbis Regia Primarius Medicus, Regis iuſſu perquam ſedulà, & diligenti multorum annorum obſeruatione, perquiſitione, atq. experimentis MEDICAM ex toto illo Regno, necnon PHYSICAM omnem MATERIAM pluribus libris congeſſit ac miſit.

Eam NARDVS ANTONIVS RECCHVS in Hiſpania, eodem iubente Rege DECEM LIBRIS diſtributam in compendium contraxit, quod Medico, & Philoſopho non minus contemplanti; quam in humanæ ſanitatis vſum reducenti, ſatis eſſe poſſit, & Methodo quidem tam ipſi diſciplinæ, quam vſui perutili, & apprimè accomodatà.

Vtriuſq. labores multis annis fuſo per ſtudioſorum ora nomine, famaq. rediuiui, & peregrini, imò Mexicani Dioſcoridis increbeſcente ſui deſiderium præmiſerunt Ioſephus Acoſta Societate IESV de natura Noui Orbis, ita etiam excitauit in ſuis Americanis lib. 4. c. 29. ,, De Plantis, liquoribus, & alijs rebus medicis Regis iuſſu præclarum Opus Doctor Franciſcus Hernandus condidit in quo vniuerſæ Plantæ ad viuum expreſſæ ,, deſcribuntur numero 1200. comprehenſæ. In hoc opus aiunt 60000. ducatos ,, impenſos fuiſſe, cuius compendium Doctor Nardus Antonius Medicus Italicus ,, magna diligentia concinnauit, quo eos, qui de Plantis indicis plura ſcire deſiderant, miſſos volumus. Lege & in Tomis Americæ & Nauigat. in India Occidentalem. Edita hæc indicia ante triginta annos, & quidem pluries.

Cuiuſmodi inſignis VTILITATIS & admirabilis NOVITATIS OPVS annum iam ferè quinquageſimum deliteſcens, Academici Lyncei iuxta proprium inſtitutum F. Cæſij Principis ope, & auſpicijs, edendum, illuſtrandum, & augendum ſuſcepère, ipſiuſmet Recchi pictis exemplaribus, apud eius Nepotem doctiſsimum, omniſque iuris peritiſſimum Virum M. Antonium etilium aſſeruatis, adſtipulantibus, amantiſſimè exhibitis.

Et primo IOANNES TERRENTIVS LYNCEVS decem Plantarum, Animalium, Mineralium Nouæ Hiſpaniæ libris NOTAS adſcripſit Phyſico, Medico, Chymico ſucco haud carentes, obſeruationibus minimè vulgaribus reſperſas.

Plantarum quoque ALIIS IMAGINIBVS plurimis idem Terrentius perutiles etiam NOTATIONES adpoſuit, quibus præſertim genuini colores partium innoteſcerent,

IOANNES FABER LYNCEVS BAMBVRGENSIS Summi Pontificis ab Herbarijs ſtudijs Medicus, in Romano Athenæo Profeſſor, luculentiſſima ALIIS Animalium ICONIBVS DESCRIPTIONES adiecit, & SCHOLIA, quibus præter confertas de eiſdem omnibusque ferè congeneribus obſeruationes, & eruditiones, Phyſica, Medica, Anatomica, plura noua habes, quæ impensè ſimul proſint ac delectent.

FABIVS COLVMNA LYNCEVS operi vnuerſo ANNOTATIONES, & ADDITIONES adiunxit, in quibus, & Doctrina multiplex, & inſignis illa in obſeruationibus diligentiæ, rerum ac vocum acre & perpolitum examen, nouaq. non pauca: ſuum hunc Auctorem de Botanicis omnibus, pluribus quidem, & præclaris Voluminibus optimè meritum, perbellè referunt.

Ex Principis FEDERICI CAESII LYNCEI, S. Angeli Principis NATVRALIS THEATRI Frontiſpicijs Coronis primo Tomo conſtituta, PHYTOSOPHICIS ſcilicet ipſiuſmet

Prin-

Principis amplioribus TABVLIS *in Botanici ſtudij ac vniuerſæ Plantaris Scientiæ inſtitutionem adpoſitis, hiſce priora proſtabunt* SYNTAXIS *illius, qua ad numerum, methodum, pleniſſimum conſpectum, certamque diſciplinam, & Medicis, & Philoſophis omnibus, ea non ſolum vniuerſa perducuntur, quæ à Phyſiologis quibuſq. de ſtirpibus hactenus tradita ſunt; ſed noua plurima, ab ipſo primum adinuenta, exprimuntur, ſimulq. cum veteribus ac Mexicanis Recchi, genuinis omniparentis Naturæ vinculis, veniunt in connexum Icones Plantarum & Animalium circiter octingentæ paginis circ. mille exhibentur.*

Si Herbariæ, ſi naturali Hiſtoriæ addictus: ſi Medicus, ſi Philologus, ſi denique Phytoſophus: ſi Florilegus Principum, aut Heroinarum blandiris delicijs: vel ſi nouis è fructibus, aut Pharmacis Mercator, Inſtitor, Pharmacopola, Odorarius, ſanitatem, oblectamenta quæris, aut lucrum, nouas hìc certe habes Rerum, Imaginum, Vocabulorum Myriades, quæ & oculos, & mentem & deſiderium omni ex parte explere poſſint. Vale.

Im-

Imprimatur ſi videbitur Reuerendiſs. Patri Magiſtro Sacri Palatij Apoſtolici.

A. Riualdus Viceſg.

Approbatio P. Balthaſſaris de Lagunilla è Societate Ieſu qualificatoris Concilij Inquiſitionis Hiſpaniæ, & à confeſſionibus Excellentiſſimæ D. D. Duciſſæ del Infantado Oratricis, &c.

Librum inſcriptum. *Rerum Medicarum nouæ Hiſpaniæ Theſaurus, ſeu Plantarum, Animalium, Mineralium Mexicanorum Hiſtoria, ex Franciſci Hernandez noui Orbis Medici Primarij relationibus in ipſa Mexicana Vrbe conſcriptis; à Nardo Antonio Recho Monte Coruinate Catholicæ Maieſtatis Medico, & Neapolitani Regni Archiatro generali, iuſſu Philippi II. Hiſpaniarum, & Indiarum, &c. Regis collecta ac in ordinem digeſta, à Ioanne Terrentio Lynceo Conſtantienſe, Germ. Phil. ac Medico notis illuſtrata.* De mandato Reuerendiſs. Patris Fr. Vincentij Candidi Sacri. Palatij Apoſtolici Magiſt. legi attenta conſideratione, magnaque voluptate perfuſus, miror equidem laborem improbum totius operis in tam diffuſa rerum varietate veſtiganda, & eruenda illarum natura, & proprietate, quod mira, & nunquam ſatis laudanda eruditione conſequitur ab Auctore, collectore, & illuſtratore. Opus ſanè vtile nouo, & veteri orbi, cui multa in eo contenta cum magna vtilitate communicata videmus, & docet experientia, eaque inuenio conſona his, quæ in alijs eiuſdem argumenti Auctoribus curiosè obſeruaui, & vidi ſtudiosè per ferè viginti, & ſeptem annos in Regno Peruano, in Inſulis, & Prouincijs Mexicano Imperio vicinis. Si Panegiriſtam agerem, & non cenſorem in excellentiſſimi operis laudes diffunderem calamum; ſed ne metas tranſeam officij commiſſi, ilud iudicio vtile iocundum, & verum tam in rebus enarratis, quam in naturali ſophia. Eſt certè theſaurus, qui profert noua Europeis, & vetera Americanis pleraque ignorantibus, donec repertus ab Auctore apertus, & communicatus eſt ipſis. Poterit igitur opus præclarum Typis mandari, quandoquidem nec bonis moribus, nec Catholicæ fidei eſt contrarium. Romæ poſtridie Kaledas Auguſtas, Anni Dominici 1651.

Balthaſſar de Lagunilla.

Imprimatur,

Fr. Vincentius Fanus Mag. & Socius Reuerendiſſimi P. Fr. Vincentij Candidi Sac. Pal. Apoſt. Mag. Ord. Præd.

To-

Totius Hiſtorię, de Plantis, Animalibus, cęteriſq. medicis rebus, quę in noua Hiſpania inuentę vtroq. hoc volumine deſcribuntur compendioſa ſynopſis.

LIBER PRIMVS.

Prolegomena præmittit. *fol.* 1

LIB. SECVNDVS.

Aromata promit. 27

LIB. TERTIVS.

Arbores deſcribit. 44

LIB. QVARTVS.

Frutices, atq. ſuffrutices exponit. 101

LIB. QVINTVS.

Acres herbas habet. 131

LIB. SEXTVS.

Amaras herbas continet. 181

LIB. SEPTIMVS.

Salſas, & dulces herbas profert. 220

LIB. OCTAVVS.

Acerbas, & acidas herbas prodit. 259

LIB. NONVS.

Animalia exhibet. 313

LIB. DECIMVS.

Mineralia explanat. 134

SEQVVNTVR.

Aliorum nouæ Hiſpaniæ Plantarum Nardi Antonij Recchi imagines, & nomina cum Ioannis Terrentij Lyncei annotationibus. 395

Aliorum nouæ Hiſpaniæ Animalium Nardi Antonij Recchi imagines, & nomina cum Ioannis Fabri Lyncei Bambergenſis expoſitione. 460

Fabij Columnæ Lyncei in Nardi Antonij Recchi Montecoruinatis Medici Regij Rerum Medicarum nouæ Hiſpaniæ volumen annotationes, & additiones. 841

PARS PRIMA.

Phytoſophicarum Tabularum ex frontiſpicijs Naturalis Theatri Principis Federici Cæſij Lyncei S. Angeli, & S. Poli Princ. I. March. Montis Cælij II. &c. Baroni Romani deſumpta, In ſtirpium ſcientiæ, ac ſtudiorum inſtitutionem, totiuſq. Herbariç Syntaxis proſpectum, nunc primum à Lynceis edita. 901

Hiſtoriæ Animalium, & Mineralium nouæ Hiſpaniæ liber vnicus, in ſex tractatus diuiſus Franciſco Fernandez Philippi II. primario Medico Authore. 1

IN-



RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Primus.

PROLEGOMENA PRAEMITTIT.

Quid in hoc opere contineatur, ſcribendi occaſio, eiuſq. vtilitas. Cap. I.

QVANQVAM priſcorum pleriq. pręſertim Ariſtoteles, Theophraſtus, Plinius, Dioſcorides, & Galenus, ac recentiorum non pauci, de Medica materia verba fecerint; vna tamen omnes nondum ad medium, ne dicam ad calcem, faſtigiumq. rem perduxere. Quippe adeò ſpeciebus, ac viribus abundans, & ampla eſt materia hæc, vt meritiſſimo iure ea, quæ dignoſcitur, pars illius quæ ignoratur, minima dici poſſit, Quod certè quotidie experimur: non enim tantùm vnaquæq. dies patefactis olim rebus lucem affert ſplendidiorem; verùm etiam varias materię huius ſpecies ac differentias, in nouo præcipuè Orbe detegit. Intellexerant enim Catholici atque potentiſſimi Hiſpaniarum Reges, cum primum in eorum poteſtatem noui Orbis nonnullæ regiones, diuino conſilio & munere ſunt redactæ, ex litteris ad eos miſſis ab his terrarum plagis, & à viris fide dignis acceperant, imò mille rebus ignotis ad eos hinc delatis, re ipſa cognouerant, quot nouus ille Orbis abundaret miraculis: quas nulli priorum viſas Medicinas, nec auditas ferret, quæq. poſſent cum orientalibus merito conferri, forſitan etiam iiſdem præferri: quot odores emitteret, quibus Arabię fęlicitas cederet: quàm varias mirabileſq. animalium ſpecies educaret: quot metallorum foſſiliumq. differentias atque theſauros in penitiſſimis viſceribus per tot ſęcula abditos contineret. Cumq. expugnatis plurimis regionibus & in Hiſpanorum imperium redactis, ob reſtitutas Chriſto errantes oues atque

Eccleſiæ Romanæ caulæ incluſas, mirum in modum gauderent; proxima cura erat in id incumbere, vt tantarum rerum hiſtoria tam in gratiā eorum, qui tunc temporis verſabantur inter viuos, quàm illorum qui poſt eſſent naſcituri, æternitati conſecraretur; tum etiam vt cunctis præclariſſima illa, omniq. admiratione digna Dei Optimi Maximi opera paterent, & fragili mortalium corpori ſaluberrimis medicamentis repertis, conſuleretur. Opus ſanè Diuinum: Philippo II. Hiſpaniarum Regi eiusq. Maioribus ſolùm permiſſum. Et licet rei huiuſce magnum negotium pluries fuerit motum, in eo tamen, quòd is, qui verè vtiliter & iactis principijs cōſentaneè ſcriberet, deſiderabatur, necquidquā promotum fuit, quouſquè tandem Philippus potentiſſimus Rex D. Franciſco Hernando, Medico ſuo Indiarum primario prouinciam hanc exequendam mandauit. Is igitur huius noui Orbis rerum hiſtoriam in vigintiquatuor libros, plantarum verò icones in decem tomos, animalium autem in vnum cōgeſſit. Inſpiciens verò Rex ad Rempublicam iuuandam, hæc nullius ferè eſſe vſus (quod tamen præter ipſius mentem erat,) tum ob plurimas ibi contentas res medico vſui non inſeruientes, tum ob alias indiſtinctè, incompletè & inordinatè traditas: tandem mihi vni ex ſuis Medicis rem hanc inſpiciendam, ac in medicum vſum redigendam demandauit. Qui licet hoc onus meis humeris longè impar, nonnullis ex cauſſis futurum dignoſcam, vt tamen tanti Regis, cuius, quantus ſum illius ſum, mandatis obtemperem, Diuino confiſus auxilio Opus hoc, in quo de Medica noui Orbis materia agetur, magno & ægrotantium & medentium, tum noui cùm veteris Orbis commodo medicæq. materiæ ditādæ, ac antiquorum iuniorumq. nonnullis dubijs diſſoluendis, ne dicam erroribus confutandis perutile; paucis prius ad dilucidationem rerum, quæ in opere continentur prælibatis, aggredior.

Medica materia à quibus ſumatur, quæq; in Plantarum Hiſtoria conſideranda veniant, & de Auctoribus imitandis. Cap. II.

MAgnus ille Hippocrates omnium Medicorum, ac Philoſophorum primus, Medicinam eſſe, eamq. veram ac neceſſariam, aduerſus artem negantes ac ſanitatem fortunę adſcribentes, hoc potiſsimum medio, nempe Materię medicæ viribus ac vſu comprobare nititur: eamq. artis huius eſſentiale principium, baſim ac fundamentum ſtatuit, hoc modo aſſerens. Omne quod fit, propter quid fieri comperitur, atque etiam in ſingulis adeo propter quid fieri videtur, vt plantas, animalia, & mineralia, è quibus materia ſumitur medica, ad hominum valetudinem tuendam, morboſq. pellendos facta, cenſendum ſit. Quare Galenus medicamenta omnia, partim eſſe partes animalium, aut plantarum, aut fructuum, aut eorum liquorum (quos Græci ὀπούς vocant aut ſuccos) partim verò ex metallis ſumi litteris mandauit. Theophraſtus verò, medicamēta ex varijs plantarum partibus, (vt ſunt fructus, ſucci, folia, radices, & alia) ſumi ſcriptum reliquit. Nam plantarum tantum hiſtoriā ac cauſas, omiſsis animalibus ac mineralibus, conſiderauit ac tractauit. In quorum medicamentorum hiſtoria duo conſideranda ſunt: Vnum, vt eorum differentias, reliquamq. naturā ex partibus, affectionibus, generationibus, vitaq. petamus, partes externas, totamq. figuram, ac etiā internas ita ſpectando, vt id, quod cuiq. proprium ſit, quodq. cōmune, dignoſcamus: Alterum verò, ſi id, quod alicui peculiare videtur, poſsit quandoq; ob aliquod nō eſſe.

Nam

Lib. de arte non longe à prin.

6. Simp. Med. facult. c. 1.

6. De hiſt. plant. c. 8.

Nam contingit aliquando plantarũ proprietates,ac figuras ita mutari,vt a nonnullis aliæ existimentur. Primum optimè explicauit in plantis Theophraſtus dicens: Partium differentiæ (vt formula rem complectar) tribus ferè in rebus conſiſtunt, aut in eo, quod quædam habent, aut non habent, vt folia, fructus, & cætera: aut quod non ſimilia, neque paria habent; aut tertio, quod non ſimiliter habent. Horum diſſimilitudo, figura, colore, ſpiſſitate, raritate, aſperitate, lenitate, reliquiſq. affectionibus innoteſcit. ad hæc, omnibus ſaporum differentijs diſparitas, aut in exceſſu, atque defectu magnitudinis, multitudiniſue: non ſimiliter verò habent, quæ poſitione ac ordine differunt. Quò verò ad generationem, quaſdam ſponte, alias ſemine, alias radice, alias auulſione, ramo nonnullas, aut ſurculo, alias trunco, lignouè minutatim conciſo, prouenire aſſerit. Quò ad vitam, conſiderando quibus locis gaudeat hæc magis, vel illa, quantumuè proprijs in locis vnaquæq. viuere poſſit. Mutationes autem ſparſim,quaſi obiter tetigit. Dioſcorides etiam duo illa conſiderat; aliter tamen. nam vires, & facultates medicamentorum vſui medico deſeruientes docere intendens, idq. fieri non poſſe, niſi medicamentis prius cognitis,non ab re delineamentis quibuſdam ea deſcribens, differentias, partes, generationes, vitas conſiderat; mutationes, vti rarò euenientes, parum attingens. & ſi ambo vtrumque inſpexerint; diuerſo tamen modo tractarunt, differentes in ſcopo, & ordine. Nam Theophraſtus Philoſophis, Medicis, Agricolis, & alijs plantarum cognitionem profitentibus, ſcribit; Dioſcorides tantum Medicis. Ille naturam,partes, differentias,ac vires, ad legentium admirationem proponit; hic cuncta eadem, vt facile a poſteris dignoſcantur, & medico vſui tutò adaptentur. vterque ordinem, ille naturæ, hic doctrinæ,inſectatur. Sparſim ille ac varijs in locis plantarum deſcriptiones,naturas,ac vires diſſeminat; hic vniuerſam earum formam in vnum colligit, mox vires annectit. Theophraſtus ita plantas ſolas examinandas ſumpſit, & de eis conſiderans præ cæteris extremam manum illis impoſuit. Dioſcorides verò intra medicinæ limites continetur, & non ſolum plantas,ſed quidquid à metallis, cæteriſq. foſſilium generibus, nec non animalibus ars medica ſumit, in vnum opuſculum coegit. Quare Galenus cæteriq. omnes circa medicaminum examen Dioſcoridi primas deferunt: quod quantum ad rem medicam ſpectat clarius, & exactius omnibus ſcripſerit. At quia opus hoc in medicorum præſertim gratiam editur, in omnibus ferè Dioſcoridem imitabimur. exceptis paucis, quæ a Theophraſto ſumpſimus, quæue in medicamentorum facultatibus dignoſcendis, a Galeno mutuauimus.

1. de hiſto. plant. c. 1.

lib. 1. de hiſt. plan. c. 1.

Quem ordinem in ſuo de materia Medica Dioſcorides ſeruauerit, quiq. in hoc opere ſit obſeruandus. Cap. III.

MAteriam medicam tractans Dioſcorides ſumma diligentia laborauit,vt non tantum vera,vtilia,& ſtatis principijs conſentanea ſcriberet, ſed & vt ordinatè cunctà diſponeret. huncq. ordinem, & in librorũ, & capitum connexionibus, & in vnoquoque capite,differenti tamen modo ab alijs tradito, ſeruare conatus eſt. damnans Iuniores, quòd materiam medicã vernaculam,cognitamq. vulgo dignam cenſuerunt,medicamentorumq. vires,probationeſq. curſim complexi nullo experi- in proem. non longe à prin.

A 2 mento

mento eorum effectus colligentes, inani verò reddendarum cauſarum ſtudio verba fundentes, alia pro alijs ſcriptitando, rem in aceruum, congeriemq. controuerſiarum extulerunt; ac nonnulla, reclamante euidentia, prorſusq. veritati refragantia, non certa fide, ſed narratione potius ab alijs accepta, cumularunt. In ordine ijdem ipſi aberrantes, partim eorum aliqui diſcrepantes, nullaq. cognatione coniunctas vires colligentes, partim per elementa litterarum ſcripta in ordinem digerentes, genera, & eorum effectus a ſua cognatione diſiunxerunt. Dioſcorides verò libros, & capita connectens, medicamentorum genera, & effectus virium cognatione coniuncta conſiderat. In primo libro nimirum de aromatibus, oleis, vnguentis, arboribus, naſcentibusq. ex eis ſuccis, lacrymis, ac ſeminibus materias, ac materiarum capita virium cognatione coniuncta connectens, pertractat. Sic & in ſecundo libro. in quo de animalibus, melle, lacte, adipe, frugibus, atque oleribus, ſubnexis herbaceis, quæ acri prædita ſunt facultate. idq. ideo, ne coniunctorum vires diſiunxiſſe videretur. In tertio radices, ſuccos, ſemina, herbas, & quæ vernacula, & inter ſe cognata cenſentur, ac ea, quæ pluribus ſcatent remedijs proſequitur. In quarto de radicibus, & eis, quæ reſtant herbis. In quinto de vinis, & metallis. In ſexto & vltimo, facultates medicamentorum, quæ nobis prodeſſe, aut obeſſe, poſſunt, recenſet. In ſingulis autem capitibus primò medicamenti nomenclaturas proponit, deinde ſpecies, ſeu genera recenſet, ſi plura reperiri contingat; mox eiuſdem delineationes, ac notas deſcribit, vt illud cognoſcere valeamus; poſtremo facultates, operationeſq. nos docet. ita vt vnumquodq. caput in tres diuidendum ſit partes; quarum prima nomenclaturam, & genera; altera deſcriptionem; tertia vires, & vſus contineat. Cũq. medicamenta omnia, quæ in hoc opere continentur, vel ſint partes animalium, aut plantarum, aut fructuum, aut horum liquorum, quos Greci ὀπούς vocant, aut ſucci; partim verò ex mineralibus ſumantur, melius mihi viſum eſt, cum Galeno de plantis ante omnia agere; tum quia numeroſiſſimum illarum eſt genus, tum quia virium robore præcellentiſſimum; inde de animalium partibus tractare, vt poſt plantarum icones animalium ſucceſſiuè ſequerentur, hinc ad mineralia tandem deuenire. Itaque vniuerſum opus hoc, tribus præcipuis partibus conſtabit, illas tamen in decem libros diuiſum, abſolutiſſimè compræhendet. Hiſce enim Prolegomenis in Primo propoſitis, in ſequentibus ſeptem, de Plantis, non eo quidem ordine, qui in elementis viſitur; (hoc enim eſſet genera, & eorum effectus à propria cognatione diſiungere,) ſed eo, qui in Plantis genere coniunctis, & qualitatum familiaritate, ac præcipuè cognatione ſaporum connexis conſiſtit; Dioſcoridis potiſſimum inſtituto, quandoq; & ordine, ſeruato perſcribetur. Quare in Secundo de aromatibus; in Tertio de Arboribus, & naſcentibus ex eis, ſuccis, lacrymis, ac ſeminibus; in Quarto de Fruticibus, ac Suffruticibus; in Quinto de herbis acri ſapore præditis; in Sexto de ijs quæ amaro; in Septimo de his quæ ſalſo, dulciq.; in Octauo de his quæ ſaporibus reliquis cognatione quadam coniunctis, nempe acerbo, auſtero, acido, nec non & de inſipidis agetur. Si verò inter eas reperiri ſit aliquas pluribus, interimuè oppoſitis, præditas ſaporibus, has etiam collocabimus inter illas, quæ cum præcellenti cognationem habent: in Nono tandem de Animalibus; in Decimo de Mineralibus proſequemur.

lib. 1. de ſimp. med. facul. c. 1.

De Rerum

De Rerum, ac Medicamentorum Plantarumq. in genere nominibus, ac eorundem multiplicitate, & recta impoſitione. Cap. IV.

SVperiori capite diximus Dioſcoridem, non tantum in librorum, capitumq. connexionibus, ſed in vnoquoque capite ordinẽ ſeruaſſe, ita vt quoduis caput in tres diſſecari partes poſſit. prima nomenclaturam, & genera; ſecunda deſcriptionem; tertia vires, & vſus contineat: ſic & huius capita operis, in tres diuidi partes poterunt. in prima nomenclatura, & genera; in ſecunda delineatio, ac loca in quibus plantę naſcuntur, geographicè ac chorographicè ponuntur; in tertia vires habentur, ac vſus. Cumq. id quod primo occurrit, ſit plantarum nomen, ideo de nominibus plantarum huius operis agere operæprętium duxi, quibuſdam prælibatis prius de rerum, ac plantarum nomenclaturis in genere. Etſi natura ne an impoſitione ſint nomina non eodem modo antiqui ſenſere. Nam Hippocrates, nomina lege quadam naturæ indita eſſe aſſerit, ſpecies verò rerum non lege ſancitas, ſed naturæ eſſe germina. Plato verò natura eſſe aſſerit, Ariſtoteles poſitione, & ad placitum, conceptus & res denotantia nomina eſſe ſtatuit. ab eo tamen non diſſentit Plato dicens, nomina naturaliter ſignificare, quia a perito artifice imponente, talia imponuntur nomina rebus, qualia illarum naturis conueniunt, vt ex præallegatis Hippocratis verbis rectè intellectis colligi poteſt. eoq. magis quia ſolemus artificialia, quæ maximè naturam imitantur, naturalia per exaggerationem vocare. Quorſum & illud eſt Geneſeos, omne quod vocauit Adam ipſum eſt nomen eius: ſed de hoc hactenus quod alterius eſt indaginis. At quia de Plantarum nominibus, rectaq. eorum impoſitione ad inueſtigandas plantarum noui Orbis nomenclaturas, hic agere intendimus, meritò omiſſis alijs, dicimus: Plantarum nomina nonnunquam ſuis aſſignari inuentoribus: interdum regionibus, vel quia in his primum inuentę ſint, vel copioſius, aut viribus præſtantiores proueniant: Quædam ab effectus excellentia appellationem traxerunt: aliæ ab euentu rei: nonnullæ ex aduerſo ſua ducunt nomina. Quædam a fabuloſis veterum narrationibus ſunt: nonnullæ, quæ ab aliarum rerum ſimilitudine nomen mutuentur; quæ omnia etymon aliquod habent, ac nomen earum, vim quandam, & rationem naturæ exprimit. Cæterarum verò etymo diù ignoto, euenit vt poſteriores, naturis plantarum, facultatibus, locis, alijſuè longo ſatis vſu cognitis, alia illis nomina, horum aliquid in illis indicantia indiderint. quibus a poſteris receptis, deletis ac ab vſu reiectis primis nominibus, alia ſecundo impoſita remãſere. Itaque nominum aliquid denotantium nimius creuit numerus, paucis vix relictis nullam ſui nominis rationem manifeſtam habentibus. Quare cum varia hominibus imponendorum nominum ſe offerat cauſa, tam illis quæ antiquum nomen ſeruant, quàm etiam in quibus primum nomen deperditum eſt, diuerſa ſunt nomina indita, & ſic in vnico medicamento, duo & aliquando plura nomina reperiuntur. Antiquitus plantarum cognitioni magna diligentia in veteri hoc Orbe vacabatur, veluti & nunc, & in veteri & in nouo inſudatur, ita vt in diuerſis regionibus diuerſæ eſſent nomenclaturæ. atque ab his facultas, ab illis ſapor, ab alijs color, vel ſimilitudo cum alijs plantis, vel cum animalibus ab alijs aliquid eiuſmodi notabatur. Etſi autem hæc nominum varietas confuſionem quandam in profeſſorum

Lib. de arte non longè à princ.

Cap. 2.

animis generare poteſt, non tamen eſt etiam abſque maxima vtilitate eorum cognitio. Primò, quia peregrinantes, Galeni more ob exactam ſimplicium medicamentorum in varias regiones cognitionem, optimum eſt vt & eius regionis ad quam perueniunt, & nomen illorum quæ quæritant medicamentorum ſciant, quia ſic facilior eorum notitia reddetur. Secundo, quia ex nominum varietate ſæpius in cognitionem ſimplicis medicamenti venimus. Nam quod vnicum nomen non explicat, quandoque explicatur ab altero. Quorum nominum varietas quandoque a Dioſcoride in quibuſdam medicamentis adamuſſim explicatur; in alijs ex eorum deſcriptione colligitur, in quibuſdam verò neutrum fit, ſed ſola nominum varietas ponitur, cur autem ita nominentur, non ſolum non enodatur, ſed neque in delineatione includitur. At ſumma adhibita diligentia, nominum proprietatibus, atque etymo inueſtigatis, dubio procul multa nobis ſimplicia innoteſcunt, quæ alioqui non innoteſcerent. Nominis namque proprietas nunc medicamenti formam, nunc facultatem, nunc odorem, & aliquid eiuſmodi denotabit, ita vt aliqua nota effatu digna medicamento addatur, quæ faciliorem eius cognitionem reddet.

De Plantarum huius operis nominibus earundemq. multiplici nomenclatura. Cap. V.

IN plantis noui Orbis hoc in opere contentis, plura obſeruantur nomina etymon aliquod habentia, ac vim quandam, & rationem naturæ exprimentia, ac nonnulla etiam etymon nullum referentia offeruntur. Plantarum namque quarum nomina etymon habent, quædam a præcipua facultate, effectuſue excellentia appellationem traxerunt, vt eſt herba *Phahuame*, dicta ſic a facultate, qua puerperas iuuandi prædita eſt, a Dioſcoride Ariſtolochia nuncupata. ſic etiam *Tlahuelilocaquahuitl*, arbor inſaniæ dicta, quia dæmones pellendo, & faſcinum inhibendo eos curat, qui horum prauitate inſaniunt. *Ciuipatli* medicina fęminarum dicta, quia muliebres morbos, præcipue hyſtericos affectus curat. *Tetlatia* vrens medicina nuncupata, quia quarto ordine calida eſt, & vrentis naturę. *Coaziuizpatli* medicina doloris dicta, quia dolores lenit. *Qualancapatli* irati hominis medicina dicta, quia hilaritatem inducit, & iram mulcet. *Tlaelpatli* dyſentericorum medicina nuncupata, quia dyſentericos ſanat affectus. Aliæ a quadam peculiari proprietate, vt *Pinahuihuiztli*, ideſt herba verecunda, ſic dicta quia hominis tactum fugit, & eius flatu tabeſcit. Quędam a ſuis inuentoribus nomen duxere, vt *Teuquililtic* herba Principis dicta ab inuentore, qui erat illius regionis Princeps. *Cimatl* quam Hiſpani incolæ herbam Ioannis infantis, illius primi inuentoris, dicunt. A locis aliæ, vt *Chichimecapatli* quia *Chichimicæ* gentis eſt medicina. *Texcalxihuitl*, ſeu herba ſaxorum, quia in ſaxis oritur. *Atcuapatli*, ſeu medicina iuxta riuos proueniens, quia in fluentibus aquis oritur. A ſapore, vt *Cocoxihuitl*, ideſt herba acris, a ſapore acri, quo pollet nomen ſumens. *Tlacochichic*, hoc eſt virga amara, *Cacochichit*, ſeu herba amara ab amaritudinis ſapore nuncupatæ. A colore, vt *Tlilxochitl*, id eſt flos niger, nomen a nigro ſiliquarũ colore, nam huius plantæ flores mutari videntur in ſiliquas. *Cocozxochipatli*, hoc eſt medicina lutei floris, a florum colore ſic dicta. A ſimilitudine cum multis rebus facta, vt cum animalibus. quod ſcilicet vna plantę pars, vel quod ipſa vniuerſa

alicui

alicui animali ſimilis ſit, vt *Theopuilin*, id eſt ſaxei vermes, ſic dicta a radicibus capillaribus, vermium figuram referentibus. *Zazacilin*, ſic dicta, quia eius ſemen eſt ſimile Cochleis. a ſimilitudine cum alijs medicamentis, vel quod vniuerſa, vel quod eius pars æmuletur illa, vel vniuerſa, vel illorum partem, vt *Tlalahoehotl*, ideſt infima abies. *Tlacopolin*, hoc eſt ceraſus humilis. a ſimilitudine quam habent cum vniuerſa planta. *Ahuapatli*, hoc eſt querna medicina, a ſimilitudine foliorũ, quam habet cum folijs quercus. *Zozoyatic*, ſeu plãta palmæ ſimilis, a ſimilitudine foliorum, quam habet cum folijs humilis palmæ. *Yauthli*, id eſt nubiloſa medicina, ob flores comantes, qui nubila imitari quadantenus ſolent, dicta. A medicamenti, ſeu eius partis figura, vt *Cempalxochitl* a numeroſa foliorum multitudine ſic dicta. *Tlalquequetzal*, ideſt penna terræ, ſic dicta a folijs pennas auium imitantibus. a noſtris Milleſolium dicitur. *Nauiytepuz*, id eſt quatuor dorſis, dicta ſic quia caules hæc herba producit foliaceis quibuſdam appendicibus, ſecundum eorum longitudinem e partibus quaternis diſcurrentibus pennatos. *Tezopatli*, ſic dicta a radice, duritie & colore in rubeum vergente, imitante lapidem *Tezontli* dictum. *Tetzonxochitl*, id eſt flos barbatus, ſic dictus a floribus comantibus capillis longis & coccineis, qui ſimul barbæ inſtar iuncti ſunt. *Tzontlahuaqui*, ideſt capilli rubei: ſumpſit hæc planta nomen a tenuitate, colore, & forma comantium in ſummis virgis florum rubeos capillos referentium. Ab accidente quopiam, vt *Copalquahuitl*, id eſt arbor gummifera. & licet hoc nomen cunctis arboribus gummiferis commune ſit, per antonomaſiã tamen huic arbori inditum eſt. *Hoitziloxitl*, ſeu affluens reſina, eodẽ modo per antonomaſiam a copioſa reſina quam producit, ſumpſit nomen. *Xioquahuitl*, ſic dicitur, quia ſtipes lepra infectus videatur. Quandoque a duobus ſimul iunctis vnum fit nomen, vt *Axixcozahuizpatli*, hoc eſt medicina vrinæ lutea. a folijs inſernè luteis lutea dicta, & a facultate euocandi vrinam medicina vrinæ nuncupata, fit nomen compoſitum a facultate & foliorum colore. *Yztactexcaltlacotl*, id eſt virga candida ſaxorum dicta, nomen compoſitum ex colore, & loco in quo oritur. Contingit quandoque vnam & eandem plantam plures ſortitam fuiſſe nomenclaturas, eaſq. diuerſas. vel quia in vna regione fuerit cognita vna præcipua facultas, a qua apud illas gentes nomen vim illam exprimens fuerit impoſitum, in alia verò regione facultate altera, ab hac diuerſa, cognita alterum nomen fuit inditum, & ſic in diuerſis regionibus, diuerſis cognitis facultatibus tanquam præcipuis vni & eidem plantæ inſitis, plures fuerint accommodatæ nomenclaturæ vt eſt *Texaxapotla*, id eſt lapidũ perforatrix. nam confricato ea madente lapide, vel quinque vncias craſſo, admotiſq. auerſa parte naribus, ita perciperet quis odorem, ac ſi naribus herbulam admouiſſet, penetrante vapore ſaxũ durum. Alij eandem plantam *Tzonpolihuizpatli*, ſeu ſternutamentũ mouentem vocant, quia naribus admota ſternutamentum excitat. vt eſt etiam *Tzompilihuizpatli*, ideſt medicina ciens ſternutamentum, a facultate excitandi ſternutamentum, qua pollet, ſic dicta. eadem ab alijs nuncupata *Tzontecompatli*, ideſt medicina caput expurgans. Obſeruatur quandoque nomenclaturarum pluralitas non tantum a varietate facultatum, quæ vni plantæ inſunt, ſed quia vna erit ſumpta a facultate, alia a colore, alia ab odore, alia a ſimilitudine, pro varietate earum qualitatum præpollentium, quæ diuerſis impoſitoribus innotuerunt. vt eſt planta illa, quam ab odoris prauitate *Cohayellim*, ideſt

ideſt anguem fœtentem appellant. alij eandem plantam *Tlilpoton*; ſeu nigrã, & fœtentem plantam, a nigro colore, & fœtido odore nominant. eandemq. *Chichic*, ſeu herbam amaram, & ſerratorum foliorum, a ſapore & figura nuncupant. Alia planta *Olliuhiqui*, a ſeminis coriandro ſimilis rotunditate. eadem *Coaxihuitl*, ideſt ſerpentis herba nuncupatur. tribuunt ſerpentibus ſapientiam & prudentiam, quare ſapientum planta appellatur. Sacrifici enim Indi, cum videri volebant verſari cum ſuperis, & reſponſa accepiſſe ab eis, ea veſcebantur planta, vt deſiperent milleq. phantaſmata, & dæmonum obuerſantium effigies circumſpectarent. tribuit enim id Solano maniaco Dioſcorides. quare ſatius fuiſſet, herbam deſipientium, & maniacorum, & non ſapientium nuncupare. Tot ergo diuerſis nominibus vnam plantam appellari non penitus abſonum duxi, immo non parum commodi, tum ad facilitandam plantæ cognitionem, tum ad eiuſdem virium & facultatum indagationem, futurum putaui. Namque opus hoc in lucem editum per varias noui Orbis regiones circumferri poſſet, & incolis illarum, ex peculiari regionis plantarum nomenclatura facilius innoteſcerent. aut ſi quis, ob harum plantarum certam notitiam, in varias ſe regiones conferat, ac plantam peculiari illius regionis nomine petierit, dubio procul planta ab incolis oſtenderetur, & erit voti compos. tum etiam ex nominum varietate plantarum facultates & vires (vt diximus) innoteſcerent. vnum enim nomen, vnam, aliud verò aliam explicabit facultatem. Et ſi plantarum huius operis nonnulla nomina etymo carere, vel ſi quod habent ignorari videatur, in poſterum etiam aut innoteſcere, aut alia nomina, vim quandam & naturæ rationem, exprimentia, aut aliquid prædictorum denotantia, imponenda eſſe ſperandum eſt. ob hoc cuncta harum plantarum nomina ad vnguem adnotare optimum fore exiſtimaui.

Generum Plantarum nomenclaturæ, differentiæ, conuenientiæ, ac degenerationes. Cap. VI.

Etenim dictum eſt, vnumquodque huius operis caput in tres diſſecari partes poſſe, quarum prima nomenclaturas, & genera, ſecunda deſcriptionem, & locos, tertia vires & vſus contineat. Cumq. duobus præcedentibus capitibus de plantarum nomenclaturis, rectaq. eorum impoſitione diſſertum ſit, in præſenti capite de nomenclaturis generum plantarum, eorumq. degenerationibus, conuenientijs, ac differentijs tractabitur, ne per ignota, tum in ordine tum in deſcriptione procedatur. Doctrina enim euidentius tradi ſolet, cum per genera, ſpecieſuè diuidimus. Quare rectè hunc in modum agetur, vbicunque fieri poſſit. Genera itaque plantarum prima ac maxima, a quibus omnia penè, aut plurima continentur, vt Theophraſtus inquit, quatuor ſunt, nempe δένδρον arbor, θάμνος frutex, φρύγανον ſuffrutex, ab alijs cremium dictus, πόα herba. Arbor eſt id Theophraſto quod ab radice caudice ſimplici ramoſum, nodoſum, ſurculoſum, haud facilè diſſolubile aſſurgit, ceu Olea, Ficus, *Tecomahaca, Tlahuelıloca quahuitl, Xochiocotzo quahuitl, Copaltic, Tamarindus, Huaconex, Hoitzil oxitl, Mizquitl, Saſafras, Hoxacamſ*, & aliæ ſimiles. Frutex, quod ab radice caudice multiplici, ramoſumq. ſe extollit, vt Rubus, Paliurus, *Tlepatli, Hoitzitzilxilxochitl, Tlatlacotic, Aculotl, Ecapatli, Huitzxiqua, Nacazcul, Tzticpatli, Atlaczopillin*. Suffrutex, quod ab radice multis exiguis caudicibus, cauliculiſuè

1. de Hiſt. plant. c. 5.

cuiſuè exit, ramoſumq. eſt, & in altum aſſurgens, mediamq; naturam inter herbam ac fruticem habens, vt Roſmarinus coronarius, Lauendula, Hedera, Spartum, *Coatli, Xalquahuitl, Xiopatli*. ſunt qui dicant, ſuffruticē vno conſtare ſcapo lignoſo, ſurculoſo, humili minutiſq. ornato folijs, vt Abrotanum, Sampſuchum, Serpillum, *Tzontecpatli, Tlacoxochitl, Tlacoxiloxochitl*. Herba, quod ab radice foliatum, ſine caudice prouenit, ſemenq. caule fert, vt frumēta, & olera. Sunt qui addant, quandoq; caule carere, ſępius verò caules ferre, aut culmos minimè lignoſos, ſed molles, vt Borrago, Beta, Sonchus, Chondrilla, Meliſſa, *Acxoiatic, Chilmemecatl, Cococxihuitl, Zozoyatic, Epazotl, Yauhtli, Tacuachæ*, ac quamplures aliæ. Plantæ omnes quæ ex ſemine ortum ducunt, conueniunt in hoc, quod ſato ſemine, ex eo radix primo oritur, mox duo foliola. Differunt verò, ſola namque herba ſtatim fundit ab radice folia, præter ea bina foliola prima, quæ cunctis generibus communia illico è ſeminis pulpa prodeuntia, ſunt affinia radici. Arbor, frutex, & ſuffrutex, continuo ab ijs foliolis edunt ſtipitem, herba omnis alia inſuper folia. procedente verò tempore, quædam etiam ſtipitem mittit, quædam nullum vnquam, quod de Cynogloſſo ſcribit Dioſcor. In nonnullis prouenit, vt in Beta. atque harum vna differentia pro tempore. ſunt enim quæ cito, vt Borrago, ſunt quæ ita ſerò, ita rarò caulē mittant, vt aliquibus ſine caule natura ſua ſint æſtimatæ, qualis Tuſſilago. Altera differentia è Cauliū numero vel frequenti vel ſingulari, ex eorundē magnitudine, ac perennitate. in alijs tribus generibus egreditur ſcapus, ſtipeſuè vel vnus, vel plures. Si vnus, aut magnus, & eſt arbor, aut paruus, & eſt ſuffrutex. ſi plures, eſt frutex. Horū verò affectus proprij ſunt, Arboris, vt ne intereat, aut denuò ſubnaſcatur; fruticis, & ſuffruticis, vt aliqui tales ſint, aliqui intermoriantur, id, quod cum herbis commune habent. Omnis ergo ſuffrutex differt ab Arbore magnitudine; aliquis etiam annuo interitu. Agrimonia namque interit, & alia multa vnicaulia. in eo autem conueniunt, quod vtrique truncus eſt ſingularis. Differt ab arbore frutex paruitate, in qua ei cum ſuffrutice conuenit; ab vtroque verò ſtipitum frequentia. nec neceſſe eſt ei perennare, ſicut neque ſuffrutici, ſeu cremio. nam & Myrtus perennat, & Pæonia non perennat. Herba conuenit cum ſuffrutice ſtipitis vnitate aliquando, vt Braſſica. nonnunquam cum frutice ſtipitum multitudine, vt Fœniculum. alias cum eorum neutro ſtipitis carentia. Differt omnis ab omnibus alio proprio diſcrimine, nempe foliatione, modo ſupra explicato. Contingit quandoque degenerare hæc genera plantarum, vel culturæ mangonio, vel negligentia, & incuria colentium, vel aliàs ſuapte natura, & ſponte, ac alia in alia abire, ſicut & ſpecies. nā Siſimbrij ſpecies in Mentam, Triticum in Lolium, & Hordeum in Auenam, ſic & genera. Corylus ſi non colatur frutex eſt, item Punica, ſi auellantur ſoboles, arboreſcunt. Malua quandoque in altum ſe attollens, atque in arborem tranſiens. quippe ita fit, neque tempore longo, ſed ſenis ſepteniſuè menſibus, ita vt longitudine, craſſitudineq. inſtar haſtæ poſſit grandeſcere. Quapropter commodè ad vſum baculi venit. tempore verò longiore exacto pro ratione magis quoque incrementa capeſsit. ſimili modo, & Beta. nam ea quoque ampliorem magnitudinem capit, ſed longè magis Amerina, Paliurus, Hedera, vt procul dubio arbores efficiantur, quamquam frutices ſint auctore Theophraſto. Arbores è contra ni purgentur, earumq. cultura omittatur, in frutices degenerant, idque fruticare arbores appellant. Huius Idææ proportio quædam eſt in nonnullis alijs herbis, vt in 1. de hiſt. plan. c. 5.

Lactuca,

lactuca, cuius ſtipitem ad hortorum poſtes quæſitum prodijt Theophraſtus. ſic in Saluia, Androſemo, Polygonato, Hyoſcyamo, Rhododendro, & pleriſque alijs, vt Dioſcorides inquit, fruticare, & ſuffruticare contingit.

De Plantarum Partibus. Cap. VII.

NOmenclaturas generum plantarum, differentias, ac conuenientias, degenerationeſq. ſuperiori capite oſtendimus. Nunc explicationem partium
1. de hiſt. plan. c. 1. plantarum proſequi conuenit. Cumq. planta res varia ſit (vt Theophraſtus inquit) atque multiplex, ob hoc partes in vniuerſum de ea referre difficile eſt. ſignum huius, quod nihil penitus eſt quod commune accipi poſsit cunctis plantis conueniens, vt animalibus os, venter, & alia proportione eadem, alia quodam alio modo. Neque enim radicem, neque caulem, neque ramum, neque germen, neque folium, neque florem, neque fructum, plantæ omnes habere videntur. Cortex rurſus, aut medulla, aut neruus, aut vena minimè omnibus ineſt, vt in fungorum, & tuberum genere patet. Quibus rebus, hiſq. ſimilibus natura vtique plantarum conſiſtit. Sunt equidem arboribus, & fruticibus partes plurimæ, ſuffruticibus pauciores, quibuſdam herbis paucisſimæ. quarum quædam primæ maximeq. communes plurimo-
loco præallegato. rum ſunt, vt radix, caulis, ramus, ſurculus, ex Theophraſto. quædam perpetuò ſuis adſunt ſtipitibus. aliæ non ſemper adhærent; ſed pereunt, ac decidunt. quas idcirco nonnulli partes eſſe negant, alij annuas appellant. Perpetuæ partes ſunt radices, caudices, rami, cortices, ligni materies, matrix, medulla, & aliæ. annuæ verò, & non perpetuò præſentes, flores, calyces, iuli, fructus, ſemina, capitula, ſiliquæ,
Radix quid. valuulæ, vmbellæ, pappi, & multis folia etiam, ſed non omnibus tamen. Radix igitur eſt, quo terræ planta inſeritur, atque cohæret, & alimentum allicit. cunctis plantis hæc ineſt, paucas ſi excipias, quæ ſine radicibns viuunt, & augentur, vt Vi-
Caulis. ſcum, Stelis, & Hyphear, arborumq. Fungi. Caulis, id, quod ab radice ſimplex ſupra terram aſſurgit, & in quod alimentum defertur, ſcapuſq. latinis nominari conſueuit. ac in arboribus quidem, & fruticibus caudex, in herbis vero caulis dicitur. So-
Stolones. boles illa coliculorum, inutiliſq. è radicibus fruticatio, Stolones appellantur. qui iuxta arborum, ac fruticum caudices erumpunt, quiq. euulſi, atque plantati vi-
Truncus. uunt, & adoleſcunt. Truncus inferior caudicis pars, quæ radici vicinior eſt, aliàs
Rami. quæ truncatis ſupereſt ramis. Rami ſunt, qui in caudice, aut caule fiſsi multiplices ſparguntur, & veluti brachia quædam ſe expandunt; quos nonnulli nodos ap-
Surculus. pellant. Surculus, id quod ex ramis ſimplex, ac indiuiduum oritur, quale potisſimum germen annotinum apparet. At quia prædictæ partes cortice, ligno, & medulla, quæ & matrix dicitur, conſtant, meritò de his dicendum. Eſt ergo
Cortex. cortex pars vltima, ac extrema a ſubiecto corpore ſeparabilis, veluti cruſta quædam ad tegendum data. quæ ſi velut ambiens membrana cingat, tunica a tuendo corpore
Liber. dicta eſt, pars tamen corticis interior, quæ ligno præſsius adhæret, propriè liber
Corium. erit. is quibus ſcribimus libris nomen dedit. Corium a doctis non tam facies ſumma, quàm ſtatumen quoddam craſsius, cui & aliud ſubeſſe poteſt, nominatur. Sunt verò, & partes quædam, quæ per ſe nomine carent, ſimilitudine autem ex anima-
Neruus. lium partibus appellationem ſibi mutuantur. Quare appellant neruum id, quod

conti-

continuum, fiſsile, prælongumque ſpectatur, ſed inſociabile ac germine deſti-
tutum & venas habens. Venæ ipſe cætera neruo ſimiles, ſed maiores craſ- Venæ.
ſioresq. ſunt, & ramulos & humorem habentes. In Ligno item exiſtunt mul- Lignum.
ta: interior pars cortice circundata, fiſsilis & dura, ac veluti corpus arborum,
& fruticum, cuius exterior & cortici vicinior pars mollior, ac albidior Albur- Alburnum
num à quibuſdam dicitur, quæ facilè putreſcit & teredinibus obnoxia eſt. Caro Caro.
eſt id, quod omnibus dimenſionibus diuidi poteſt, quomodo terra, quęque ex ter-
ra conſtant: Vnde fit, vt inter neruum & venam ipſa media intercedat, ex Theo- Lib. 1. de hiſt. plan. c. 4.
phraſto. Matrix eſt id, quod in medio ligno reſidet, & tertium à cortice contine-
tur, velut medulla in oſsibus, quod nonnulli cor, alij medullam appellare malunt. Matrix.
Medulla etiam eſt id, quod in medio ligni fungoſum continetur, veluti Sambuci Medulla.
medulla, Salicis, Virgæ ſanguineæ, Rubi. Sciẽdumq. etiam, quòd herbarum Cau- Cauliculus.
les ſi exigui ſunt, cauliculi, aut coliculi dicuntur, quandoque & ſcapi, aut culmi, vt Scapus.
Fabarum ſcapus, frumentorum & paruarum Arundinum culmi. Folium eſt pro- Culmus. Folium.
priè quod ex carne cortice & neruis conſtat, plantaſq. veſtit atque exornat, quo
cum ſpoliantur plantæ nudæ apparent. Flos gaudium eſt arborum, herbarumque: Flos.
concipiunt enim plantæ varijs diebus, & pro ſua quæq. natura grauidæ partus ge-
runt, quod germinatio ideo vocatur. Pariunt, cum florent; floſq. ruptis conſtat
vtriculis vbi futuri fructus ſpes eſt. Sunt etiam quædam alia peculiaria parturien-
tis arboris indicia, quę neque fructum, neque florem propriè dixeris, Κάχρυας Gręci Cachryas.
vocant, ſuntq. ſublonga pannicularum modo nucamenta, quæ ſquamatim com-
pacta prodeunt è ramis, vt videre eſt in Larice, Picea, Platano, Iuglande, Tilia,
Abiete & alijs permultis. Verum quod in Auellana, Nuce, Coryloq. compactili
callo racematim cohæret, & veluti prælongus vermis ſingulari pediculo penſile
nititur, Iulum tam Græci, quàm Latini vocant. Flores etiam ſuas partes habent, Iulus.
nempe calycem, ſtamina, apices, & vngues. Calyx eſt, quo flos primùm contine- Calyx.
tur, deinde fœtus clauditur. Stamina, quę veluti filamenta è calyce erumpunt ab Stamina.
intimo floris ſinu. Apices ſunt craſſiuſcula quædam dependentia, in ſtaminum Apices.
ſummo inhærentia. Vngues in Roſis cæteriſq. foliatis floribus veteres intellexe- Vngues.
runt imas foliorum partes, quibus calyci cohærent, decolores magna ex parte &
ideo Medicinæ damnatæ. Fructus, quod carne & ſemine compactum eſt; frequen- Fructus.
ter tamen pro eo, quod inuolucro perinde quaſi carne & ſemine componitur, ac-
cipi ſolet: non rarò pro ipſo ſemine, vbi nudum & nulli alteri incluſum naſcitur.
Sunt etiam herbarum permultæ partes, quæ ab humanarum ſimilitudine nomen
traxerunt, vt coma, caput, alæ, ſinus, genicula, latera, capillamenta, fibræ, vertex, ca-
cume & aliæ. Coma quidquid hilari venuſtate, crinium modo, ſummũ ramorum Coma.
aut coliculorum exornat, vt frondes: cùm foliatum eſt cacumen, ſæpe corymbi &
flores comati dicuntur. Id, quod in globum extuberat, aut in orbem glomeratur, Caput.
Caput dici conſueuit: ſi magnitudine ceſſerit, Capitulum, à quo multa herbarum
capitulata viſuntur faſtigia, vt Papaueris, Nympheæ &c. Cauus inter caulem &
ramulos anfractus, vnde ſinuatim noua proles egreditur, Alæ dicuntur, facta ab Alæ.
humanis alis translatione; velut in vtrorumq. complexu angulus, in quem coie- Sinus.
runt, Sinus nuncupatur: ſic alarum cauas ſinuſq. idem ſibi velle fatebitur, qui re-
ctè inſpexerit. Atqui partes, quæ in quoſdam nodos intumeſcunt, tam Articuli, Articuli.

quam

Geniculum. quàm Genicula nominantur, à quibus perſæpe & geniculatim & articulatim ra-
muli prodire dicuntur. Quod inter artus & genicula medium intercedit, Inter-
Internodium. nodium dici conſueuit. Geniculatæ quoque radices nuncupantur, quæ nodis qui-
buſdam interſtinctæ protuberant, rotundæ & leuiter capitulatæ. Partes craſſiores
Vertebræ. nodis conglobatæ, in quas internodiorum extrema coeunt, Vertebæ nominantur.
Latera. Lateribus etiam præditæ ſunt herbæ, quibus laterales funduntur rami, aut vtrin-
que in ordinem digreſſi prodeunt. Ad hæc, particulæ teretes & oblongæ in capilli
Capillamentum. modum extenuatæ, Capillamenta dici conſueuerunt, qui ſi contorta criſpentur,
Cirrus. Cirri mutuantur appellationem. Differunt Cirri ab Acetabulis: illi enim tota po-
lyporum flagella ſunt; hæc in flagellis cirriſq. rotundæ cauitates ſunt. Capillamen-
Acetabula. tis germanæ ſunt fibræ, quæ plantarum minutiores ſunt radiculæ, in quas veluti
Fibra. extremas craſſiores effuſæ ſparguntur; ſic radices multæ fibris capillatæ, necnon
Vertex. etiam capillamentis fibratæ pinguntur, quæ veluti crinibus quibuſdam cirratæ
Faſtigium. Cacumen. comantur. Vertex, Faſtigium, Cacumen id eſſe conſtabit, quòd longiſsimo à ra-
Crus. dice diſtat interuallo, vt crus, quod proximum ſit pedi. Oculus dicitur, quòd per-
Oculus. Ceruix. ſæpe in huiuſmodi alarum ſinu videantur oculi; is inoculationi nomen fecit. Cer-
uix pars illa eſt, quæ à capitis radicibus prodiens, prælonga, teres, in colli ſpeciem
Vmbella. figuratur, vt in Cæpis & Porris, & id genus ſimilibus. Vmbella eſt, quæ in plan-
tis ſummatim inſidet; eſtq. floris ſeminiſuè pedamentum, in plures digeſtum lon-
giores pediculos, qui ſimul ex faſtigio eodem orti in latius continuò radiantur,
ſinguliq. florem vel ſemen ſuſtinent in orbem circumactum, vt in Sambuco, Fœ-
niculo, Aniſo ac Dauco, & nonnullis alijs. In orbem quoque radiatas herbarum
Muſcarium. comas cacuminaq. in faſces coacta, Latini Muſcaria vocitarunt à flabri ſimilitu-
dine, cuius ventilatu muſcæ è conuiuijs abiguntur. Cymæ ſunt ſcaporum delica-
Cyma. Pappus. tiores teneriorefq. coliculi, quas à prima pullulatione præſtant. Pappus, lanoſus vil-
lus eſt, qui defloreſcentibus aliquot herbis remanet & poſtea in auras euaneſcit,
vt in Carduis, Senecione, Soncho, & pleriſq. alijs fit. Herbæ quædam & arbores
Lanugo. quadam lanugine pubent, quæ eſt lanata quædam hirſuties, qua ſtirpium aliquot
Aculei. folia, coliculi, termiteſuè caneſcunt. Aculei ſunt, quæcunqne duriuſcula in cu-
Echinus. ſpidem turbinata punctionem infligunt ſpiculorum modo. Echinus eſt, quid-
quid numeroſa congerie aculeorum ſtipatur ſiue tegmen, ſiue caput, ſiue cacu-
men: ſic dictus, quòd globoſo ſpinarum agmine maris Herinaceum mentiatur,
vt in Caſtaneis. Dipſaco & Spina alba apparet. Semina multis varijſq. concepta-
culis recipiuntur, nempe ſiliquis, valuulis, folliculis, loculis, vaſculis. Folliculus
Folliculus. eſt theca cuiuſlibet rei, quæ granum vel ſemen continet inuolutum. Siliqua te-
Siliqua. gumentum eſt, quo vel grana leguminum, vel herbarum ſemina concluduntur
nam non legumina modo, ſed quamplures quoque herbæ & frutices ſiliquantur.
Valuulus. Valuuli cùm cæterorum leguminum folliculi, tum præſertim Fabarum appella-
Vaſculum. ti ſunt, quia vallo quaſi valiuoli grana excutiantur. Vaſcula reliqua ſeminum
Loculamentum. inuolucra, quæ ſi veluti paruæ capſulæ ea recludant, Loculamenta dicuntur;
Vulga. ſi pecuniarij ſacculi follicularem formam referunt, Vulgæ ſibi nomen aſciſcunt.
Circinatus florum vel foliorũ ambitus, qui coliculos, aut ramulos herbarũ coro-
Verticillum. nat, Verticillũ eſt, ab inſtrumẽti muliebris ſimilitudine dictũ, quod fuſi vertẽdi
gratia ſolitũ eſt adhiberi. Omiſsis verò partibus Frumẽti & Viti dicatis, vti no-

ſtro-

ſtro inſtituto minimè oportunis, alijſq. ad figuram pertinentibus, breuitati ſtudens, huic capiti finem impono.

Saporum in Plantis repertorum differentiæ inueſtigantur. Cap. VIII.

QVippe cum in ordine ſeruando, in tractandis plantis hoc in opere contentis, connexionem cognatione ſaporum eſſe ſeruandam operę pretium fore duxerim; ad clariorem ideò notitiam de ſaporum differentijs, quantum noſtro inſtituto conuenit, nunc agere intendo. Etſi hæc inquiſitio pertinet in ſumma ad ſecundum de anima, in ſpecie ad librum de ſenſu, & ſenſilibus, priuatim verò ad librum de ſaporibus; attamen quia tripliciter ſapores conſiderari poſſunt, primo in ordine ad guſtum, cuius ſunt obiecta, ſecundo ſecundum propriam naturam, tertio ſecundum ſubiectum, cui inſunt; primus, & ſecundus modus ad Philoſophos pertinent, quare de his Ariſtoteles in præallegatis locis diſſeruit, tertius ad medicos; atque ita Galenus conſiderans mixta, vt ad ſanitatē conferunt, ſapores, ad ipſorum temperies dignoſcendas, ordinauit. & ſic per ſubiecta diſtinguit. Et quamuis nulla qualitate, earū quę ſecundæ appellantur, firmum ſatis indicium ad mixti temperamentum dignoſcendum, ſumi poſſit (ſola enim experientia id aſſequimur, cui vnicè fidendum) ex ſaporibus tamen non parū iuuamur, cum ad id conſequendū, tum ad plantas ipſas dignoſcendas. Sciendum ergo, quod de ſaporū differentijs, ac numero, priſci non pariter ſenſiſſe videntur. Plato namque in Timæo, vt refert Galenus, quodāmodo octo poſuit, Acerbum, Auſterum, Acidum, Salſum, Nitroſum, Amarum, Acrem, & Dulcem; alio modo quinque. primos duos Acerbum, & Auſterum, eiuſdem ferè ſpeciei eſſe aſſerens, ſolum autem in ratione maioris, & minoris differentes. ſic ſalſum, nitroſum, & amarum. amarus namque ex nitroſi prouenit intenſione: ſalſus verò aut nitroſo imbecillior aut adſtrictionis quoque aſſumens aliquid, ex adſtrictione ſpecificam differentiam adſciſcere videtur. Alij addunt alium, quem Adſtringentem vocant. huncq. Plato eundem cum auſtero eſſe intellexit. nihil enim aliud eſt, quàm auſterus remiſſus, qui in malo Cydonio, & Medico reperitur. Theophraſtus addit Vnctuoſum, ſeu oleoſum, ſeu pinguem, qui potius in numero ſuccorum à Platone ponitur. Vnctuoſum enim eſſe non ad ſaporem, ſed ad modum ſubſtantię ſucci pertinet. Alijs nouem dicuntur, acer, acidus, pinguis, ſalſus, auſterus, dulcis, amarus, acerbus, inſipidus. tres primi è tenui materia prodeunt, medij è mediocri, poſtremi è craſſa, atque terrena. Nos octo tantū veluti noſtro propoſito oportunos explicabimus, acrem, amarum, ſalſum, dulcem, inſipidum, acidum, auſterum, & acerbum. Acris ſapor eſt, qui linguam, & os acrimonia ferit, cōpungitq. ac fauces mordet, ſimulq. calefacit, & interdum quaſi exurit: is maximè conſpicuus eſt in Pipere, Pyrethro, Euphorbio, Naſturtio, Allio, & Cœpa, *Ahuapatli, Chilli, Chilpantlazolli, Chilmecatl, Tazpatli, Anchoa*, & id genus alijs. Fit autem ex tenui, ſicca, calidaq. materia: quare omne id, quod guſtui acre, mordenſuè ſe prębet, igneæ naturæ particeps eſt. idem ſapor reperitur in edulijs quibuſdam, quibus vtimur pro obſonio; multis verò vt condimentis tantum, cum etiam in ſimpliciter medicamentis, tum in deleterijs. qui ſi nondum vehemens eſt, ſed infra tertium calefaciendi ordinem

1. ſimpl. med. cap. 35. & 36.

B ſubſiſtit,

ſubſiſtit, vim, atque facultatem habet, intro ſumptus, penetrandi, meatus aperiendi, craſſoſq. humores attenuandi. extrinſecus corpori adhærens, cutem rarefacit, humoreſq. elicit, ac rarefacit. Quod verò iam acrius eſt, tertiumq. caloris gradum exuperat, pręterque guſtus acrimoniam, caput tenui vapore ferit, ſi craſſioris ſit eſſentiæ cauſticum eſt, & aut veſicas excitat, aut cruſtas molitur. Sin tota ſubſtantia animanti aduerſatur, ſepticū, ideſt putrefaciens, & deleterium eſt. Amarus ſapor inſuauis eſt, ac triſtis. guſtum diuellit, & linguā corrodit. eo inſignis eſt Aloe, Abſynthium, Gentiana, Centaurium minus, Colocynthis, *Cuipatli*, *Zenanam*, *Tecpatli*, *Ztomptonic*, *Tezompatli*, & eiuſmodi alia. Craſſa eius eſt materia atque terrena, quam exuperans calor preſſauit, & exiccauit: quare omne amarum calidū, & ſiccum eſt, etſi aliter Auerroes ſentiat, negans ſaporem amarum ex calore fieri ſemper, ſed ex calore, aut frigore fieri poſſe, modo calor, aut frigus cū deſiccatione coniungantur, idq. multis exemplis monſtrare nititur, vt eſt apud eum videre. cui
5.Collig. cap.27. ſe ſubſcribit Valleriola. quorum rationibus ſatis optimè doctiſſimus Valleſius reſpondet. Hinc ſanè præcipua vis detergendi, & meatus expurgandi amaris ineſt,
9.lib.cōtr. introq. ſumptis infarctus expediendi, & admotis ſordida vlcera detergendi, & expurgandi. at quia exiccando, ſuperuacaneos humores abſorbent, aut detergunt, & dulcedini, quæ putredinis pares eſt, prorſus aduerſantur, putredinem inhibent, & corpora diu integra tuentur. Salſus ſapor eſt, qui linguam exactè ſiccando corrodit, non tamen admodum calefacit. in mediocri materia conſiſtit cum calore, & ſiccitate. aqueæ enim materiæ (quæ non exquiſitè ſimplex eſt) partes quaſdam terrenas permixtas calor externus tandem præaſſans, & vrens, atque ſiccans, ſalſum ſaporem inducit: fitq. à terreno ſicco, quod in aqueo humido caloris vi præaſſatum, attenuatumq. eſt. neque igitur prorſus terrenus, vt Galenus inquit hic totus manet, ſed permixtus obtunditur; ſiccitas verò maior conquiritur, & perſiſtit. Itaque quod ſalſum eſt, poros contrahit, incidit, detergit, digerit, ſeu ſua ſiccitate potius humores abſorbet, ſine manifeſto caloris ſenſu. quo fit, vt à putredine vindicet. a ſale nomen accepit. quare hoc genere ſalis ſpecies omnes continentur, aqua marina, *Tztatl*, *Tequixquilitl*, & his ſimilia. Dulcis ſapor ſuauis, ac iucundus eſt, nullaq. qualitatis exuperantia moleſtus. nam materiæ, & temperamenti mediocritatem obtinet. Hac de re exaſperata lenit, maturat, concoquit, & anodynus eſt, ac alimentorum omnium communis. omnium namque nutrientium cōmunis dulcedo eſt. quidquid enim nutrit, aut plus, aut minus eſt dulce, ex
4. ſimp. med.cap. 14. Galeno. Conſpicuus eſt hic ſapor in ſaccharo, melle, Glycyrrhiza, *Tzompelicxichutl*, *Tatacanalitic*, *Cuiztapazollin*, *Coltotl*, & huiuſmodi alijs. Inſipidus ſapor impropriè dicitur, vt qui ſaporum potius priuatio ſit, nullaq. qualitate afficit, nulloq. guſtu ſaporum percipitur. Huius materia tametſi quodammodo craſſa eſt, non tamen prorſus terrena, ſicca, & adſtringens, ſed humore quodam perfuſa. qui etiam non exquiſitè permiſcetur vi caloris. & quia eius materia emplaſtica eſt, meatus omnes infarcit, & obſtruit, exaſperata lenit, & ſoluta conglutinat. Quamuis autem ſapor hic dulci ſit affinis, diſtat tamen, quod paulò craſſiore, & crudiore conſtat materia. Id ſaporis genus in aqua excellit maximè, inde in Cucurbita, Peponibus, *Omimetztli*, *Quodamolli*, *Thapatl*, & huius generis. Acidus ſapor eſt, qui guſtum penetrat, & tenuitate ferit, citra tamen vllum ſenſum caloris in tenui

nui ineſt materia, frigidæ, ſiccantiſque eſt naturæ, ſuaque tenuitate ad penetrandum, & incidendum nihilo ferè infirmior eſt acri ſapore. quare incidit, attenuat, mordicat, detergit, obſtructa liberat, repellit, & ſiccat. frigoris enim altè ſubeuntis beneficio fluxiones omnes repellit, ſiccitateq. quę planè valida eſt, ſanguinis eruptiones ſiſtit, ac cohibet. Eius vis in aceto maximè depræhenditur, in ſucco limonũ, mali citri, & in Oxalide *Tomatl, Tlatlauhcapatli*. Auſterus ſapor eſt, qui moderatè os, & linguam cõſtringit, & quadam aſperitate coarctat, ac quadantenus refrigerat, & exiccat. Conſiſtit in materia mediocri, quæ terrenæ, & aqueæ particeps eſt, in qua non calor, ſed frigiditas dominatur, & exuperat. luculenter refrigerat, extinguit, cogit, atque contrahit. fluxiones moderatè ſiſtit, atque repellit. proprieq. crudus humor appellatur. eſtq. immaturis fructibus peculiaris, vt in Meſpilis, Cornis, Pomis, & Pyris ſilueſtribus, Vuaq. acerba, *Gacapolton* fructu immaturo; *Tecotl* fructu incompleto; *Copalxochotl* etiam fructu immaturo. Acerbus ſapor auſtero finitimus eſt, eo tamen grauior, moleſtiorq. ac magis linguam, guſtumq. omnem conſtringit, & exaſperat. ac proinde magis tum ſiccat, tum refrigerat. eius materia planè terrena eſt, & ſicca, nec aquæ, nec humoris manifeſtè particeps. in qua non calor, ſed frigus exactè dominatur cum ſiccitate. Itaque vt frigidus fluxiones repellit, vt adſtringens humorum impetum ſiſtit, ac cohibet; vt ſiccans coarctat, atque denſat, vulnera cicatrice obducit; vt terrenus humores incraſſat. Sapor hic in malicorio, Galla, Rhoe, & Cupreſſi nucibus, *Exquahuitl*, & *Mizquitl*, & huiuſmodi alijs cõſpicitur. Cumq. corpus acerbum terreum ſit, ac frigidum, tripliciter neceſſariò exoluitur, vt Galen. ait, aut incaleſcens, aut humeſcens, aut vtrumque ſimul perpetiens. 4. ſimp. med. c. 8. Itaque ſi caleſcat dumtaxat, nec humidius fiat, neque mollius, ſed durum manens, ſolam acquirit dulcedinem, velut roburneæ glandes, ac potiſſimum quæ vocantur Caſtaneæ. ſi tantum humeſcat, ſiquidem ea craſſarũ ſit partium, & aquea humiditas, auſterum euadet. cuiuſque enim ſaporis vires aquea retundit, atque hebetat humiditas: ſi verò tenuium partium, & aërea ſit, aceſcet. oſtenſum nãque eſt, frigidum ſubtile, acidam efficere qualitatem: at ſi pariter humeſcat, & caleſiat, humiditate quidem aquea in dulcedinem, aërea verò tranſibit in pinguedinem.

De Plantarum noui Orbis, ab indigenis veteris huius diuerſitate; earundemq. multitudine. & cur de paucis hoc in opere tractetur. Cap. IX.

HVius nonnullas veteris Orbis indigenas plantas in nouo Orbe ortum ducere, fama eſt; quamplurimas verò noui illius eſſe proprias, quarum penè nulla in hoc antiquo viſitur. Hanc Indiæ plantarum diuerſitatem ad aures Theophraſti perueniſſe eius verba, quæ ſcripta reliquit 4. de Hiſtor. plant. cap. 5. teſtantur. vbi loquens de Indica ficu, alijſq. Indiæ arboribus, & herbis, ac abſoluto ſermone de ficu, & alijs duabus congeneribus plantis, ſubdit: Sunt etiam alia plura ab ijs diuerſa, quæ Græcia gignit, ſed nomine carent. nec mirum quidpiam ex eorum proprietate putandum; nam, vt quidam referunt, nulla omnino arbor, nullus frutex, nulla herba ſimilis ijs comperitur, quæ in Græcia proueniunt, paucis exceptis. idq. etiam ex Iconibus, figuriſq. plantarum regijs in libris commentarum a quouis optimè ſatis percipi poteſt. Tanta namque arte, & peri-

tia depictæ ſunt, vt tum in illarum partibus, totaq. figura delineandis, tum coloribus punctim applicandis, gens illa nec Apelli, nec cuipiam antiquorum cedere videatur. Imagines, & ſimilitudines plantarum, & animalium ita ad viuum viſuntur, vt res ipſæ, ſeu accidentia in rebus ipſis inhærentia appareant, vt ex nonnullis plantis, & animalibus ad nos delatis coniectari poteſt. Non ab re itaque omnes naturæ præſtantiam in plantis admirantur, non tam quod infinitum earum numerum procreauerit, quam quod omnes ſic variauerit, vt non ſit reperire plantæ ſpeciem, quæ alijs ex toto ſimilis ſit. Hanc plantarum ſpecificam diuerſitatem cœli, & ſoli proprietate, ac ratione fieri ſcriptum reliquit Theophraſtus, vbi loquens de generatione plantarum ſpontanea, a principio ſtatim inquit. Sponte autem alia exeunt (vt ſimplicius loquar) quæ minora conſiſtunt, & maximè quæ annua, herbaceaq. natura ſunt. Cæterum euenit, vt etiam maiora interdum ita gignantur, cum aut imbres frequentauere, aut proprietas aliqua in cœlo, & terra conſiſtit. in fine autem capitis concludens, inquit. Itaque quantum in vniuerſum exprimi liceat, generationes huiuſmodi fieri neceſſe eſt; terra ſubferuefacta, coactoq. humore admixto, commutatoq. ex ſolis ardore, quemadmodum & animalia progenerari videmus. Quæ Theophraſti verba, æquo ſi recipiantur animo, plantarum materiam eſſe quatuor elementa, inferre videntur. Nam per terram ſubferuefactam duo ſicca elementa, nempe terram, & ignem intelligit; per humorem duo humida, nempe aquam, & aerem, quæ ſimul cum ſiccis admixta, & coacta, plantarum materia euadunt. Cauſſam verò agentem ſolis ſtatuit calorem operantem in elementa illa, vniendo, mutando, ac diſponendo ad plantæ formam introducendam, virtutemq. formæ plantæ productiuam infundendo. Elementorum namque virtutes cuiuſq. formæ mixti productionem attingere non poſſunt, niſi ſit ſuperior alia virtus. & hęc eſt à cœlo. Motus itaque cœlorum cauſſa vniuerſalis eſt mutationum inferiorum, vt putà elementorum mixtorum, inanimatorum, plantarum, & animalium non quia motus per ſe producat quicquam, ſed quia eſt vniuerſalis quædam conditio cauſſæ. nam ſol & aſtra applicata, & lata per motum in ſitus diuerſos, rerum diuerſitates operantur, ex Ariſtotele. & hæc de plantis ſpontè naſcentibus. Plantis autem ex ſemine, vel ex analogo ortum ducentibus (corpora enim cœleſtia non eodem modo operantur in hæc inferiora) motus cœlorum non totam imprimit virtutem, ſed coadiuuat aliam virtutem. Coadiuuat enim virtutem, & calorem naturalem ſeminis, vel analogi, qui eſt eiuſdem rationis cum cœleſti. & ſic cœlum omnium cauſſa eſt, non ſolum productiua, ſed conſeruatiua. non enim conſiſterent multum inferiora hæc, præſertim plantæ, & alia viuentia, motu hoc, & influxu cœlorum ceſſante. A ſyderibus quam magna vis oriatur in plantis, ſcriptum reliquit Theophraſtus. Sed de his hactenus, alterius eſt operis. Etſi autem infinitus ferè ſit numerus ſpecierum plantarum; noui indigenarum Orbis, de paucis tamen agere in hoc opere viſum fuit. nam tantum in his tria illa, quæ Galenus in medicis præceptis, ac cunctis alijs obſeruãda ſtatuit, reperiri contingit. quorum id erat in primis, quod ea, quæ tractantur, debent eſſe vera; ſecũdo vtilia; tertio iactis principijs conuenientia. Cum ergo inter tot mille plantarũ differenti as hæc ſolæ reperiantur pluribus, ac notatu dignis præditæ facultatibus, ac

1. de cauſſ. plant. c. 5.

2. de gener. tex. 55.

c. vlt. lib. 2. de cauſ. plant.

vſui

vſui medico vtilibus (in commodum namque artis medicæ profeſſorum præcipuè præſens editur opus, quibus plurimum, vt debeo, præ cæteris proficere, animus mihi ſemper fuit) iactiſq. principijs conſentaneis, ac antiquorum, præſertim Galeni, methodo non repugnatibus, non immeritò harum tantum hiſtorias, Icones, & Imagines diſtinctas prælo tradendas, operę pretium duxi.

Dubia eorum, qui aſſerant, Inartificioſum, & Inutile eſſe tractare de plantis proponentium, & breuiter cauſſæ, deceptiones in plantis efficientes, narrantur. Cap. X.

PLantarum deſcriptiones fallaces eſſe, earumq. virtutes inefficaces, atque euanidas pleriq. medicorum quæruntur, multaq. paſſim obuia apud veteres, quæ parum apte, ſi noſtris conferantur, ſuo nomini, ac deſcriptioni reſpondere, eoq. diuerſas eſſe herbas contendunt, licet noſtro æuo idem nomen obtineant, ſic Iberidem, Centaurium minus, Smyrnium, Hippogloſſum, Phyllitim, Pentaphyllum, Phu, & nonnulla alia diuerſa eſſe exiſtimant, quia veterum deſcriptionibus non per omnia congruant: ac perinde de plantis noui Orbis opponunt, in illarum deſcriptionibus deceptiones quamplurimas contingere potuiſſe, tum etiam experimento ſatis conſtare, nonnullas plantas illius Orbis indigenas in veteris huius tranſlatas regiones obijſſe; quaſdam inefficaces, atque euanidas euaſiſſe; alias mutationes magnas perpeſſas fuiſſe. quare ob difficilem plantarum inueſtigationem, deſcriptiones fallaces, magnaſq. mutationes, tractare de plantis eſſe inartificioſum, & inutile opinantur. His vt ſatisfiat, ſcire licet, deceptiones multifariam in dignoſcendis plantis, ob earum mutationes contingere poſſe. Variantur namque plantæ quadrupliciter. primò ratione nomenclaturæ, ſecundò ratione numeri, tertio ratione delineationis, vltimò ratione facultatum. In nominibus enim proprietas eorum, & ſimplicitas conſideratur, quæ tum in plantarum generibus, tum ſpecie bus eſt. hiſq. vel vniuerſis, vel eorũ partibus. nempe hæc omnia ſuis, & non alienis, atque improprijs, nuncupantur nominibus, vt quod arbor eſt, arbor vocetur. ſic de fruticibus, ſuffruticibus, & herbis. pariter & circa ſpecies. in quibus non ſolum proprietas eſt conſideranda, vt ſcilicet appoſitis ſibi nominibus appellemus, ſed etiam vniuocatio; nempe, vt perpetuò vnum nomen, ſi fieri poteſt, vni, & non pluribus imponamus. Idem in plantarũ partibus obſeruandum eſt, vt quod radix eſt, radix nuncupetur, cauliſq. caulis nomine appelletur. ſic de caudice, ramo, cortice, folio, flore, fructu, ac ſemine. Hæc in nominibus obſeruanda ſunt. In ſpeciebus autem numerus potiſſimum ſpectandus. qui eſt, vel determinatus, cum dicimus, alicuius plantæ duas eſſe ſpecies, vel tres, vel quatuor: vel indefinitus, vt ſi plura eſſe alicuius plantæ genera dicamus. At verò in deſcriptionibus longè plura conſideranda ſunt. delineantur namque plantæ per ſubſtantiam, per quantitatem, tum continuam tum diſcretam; per qualitatem, quæ eſt viſibilis, odorabilis, guſtabilis, & tactilis, quæ etiam vel definitæ, vel indefinitæ ſunt; per figuram, ac per ſimilitudinem, quę etiam ad qualitatem referuntur; per ſitum, per ordinem, qui quandoque confuſus ponitur, nonnunquam explicatur; per tempus, quod aliquando determinatur, quandoque indeter-

minatum ponitur; per locum pręterea, & regionem, quę omnia mutari poſſunt, ac præter naturam reddi; & ſic plantas variari, & deceptiones contingere. Facultatum denique ratione, triplici ex cauſſa in plantis error contingere poteſt, primo ratione plantarum, ſcilicet cum planta non induxerit effectum, quem promittit; ſecundo ratione corporis ſubiecti; tertio ratione affectuum pręter naturam, quibus plantę deſtinantur. At quia ex dictis quiſq. facilè deceptiones, quæ in dignoſcendis plantis ex mutatione, ratione nomenclaturę, & ratione numeri contingerę poſſunt percipiet, meritò, iis omiſſis, ad mutationes ratione delineationis in plantis contingentes deuenimus.

Modi mutationum in Plantis delineationis ratione euenientium explicantur. Cap. XI.

Bifariam mutationes in plantis delineationis ratione eueniunt, nempę vel quia plantæ non accommodantur deſcriptionibus, vel contrà, quod deſcriptiones non accommodantur plantis. Plantæ quidem auctorum deſcriptionibus repugnare videntur ob mutatam faciem. idq. pluribus modis euenire poteſt; primo ſui ipſius ratione, ſecundo ratione Cœli, tertio ratione ſoli, quarto ratione cultus. Sui ipſius ratione dupliciter eſt. nam vel ratione ſubſtantiæ, quæ in cunctis plantarum partibus conſideratur, vt ſi aliquam quandoque in planta partem deficere, vel ſuperaddi contingit, ſiue pars illa ſit naturalis, ſiue præter naturam. naturalis quidem, vt capillamenta, quæ Tribuli aquatici caulibus adnaſcuntur, quæ nec folia, nec caules Theophraſto auctore eſſe videntur, ſed Cauli adnaſcentia. ſic & Viſcum, & Stelis, & Hyphear, quæ non niſi in aliena arbore naſcuntur. ita & Ledon Ciſti ſpecies, in cuius folijs pingue quoddam verno tempore contrahitur. Ad ſubſtantiam etiam, gummi, lacrymæ, lac, ſucci, & id genus alia, referri poſſunt, quæ quandoque ſunt, aliquando, cum eſſe deberent, deficiunt, vt Maſtices, iuxta Chamæleonis albi radices; ſic & quæ deficiunt, vt Chondryllæ. Alterum genus quod folia fert circumroſa, vt & Othonna, & Chamæleonis nigri radix, quæ interdum exeſa eſt. Quæ præter naturam ſunt, huiuſmodi eſſe ſolent, vt cum Ficui ſcabies naſcitur, ærugo Oliuis, atque eadem in frugibus, ex ſerenitatibus, flatibuſq. auſtrinis, aqua, & rore in ſpicis inſidente, quibus ex ſole ferueſactis ærugo creatur. ſic & cum præter naturam aliqua deficiunt, vt in Myrto, quæ iuxta balneum ſine nucleis exijt. Secundo modo planta ſui ipſius ratione faciem mutat ex ætate, quæ in eius pueritia, adoleſcentia, & ſenectute conſiſtit. etſi aliqui ſenectutem diuidentes in marcorem, & ſenectutem, conſiderent ſenectutem in planta dupliciter, primo modo antequam planta à terra euellatur, ſecundo poſtquam lecta eſt; nos tamen hac ſubdiuiſione omiſſa, dicimus, plantas ætatis ratione mutare faciem. quia non eodem modo in pueritia adoleſcentia, & ſenectute erit, vt in Tuſſilagine apparet. quæ luteum florem prima germinatione vere emittit, quo vna cum caule confeſtim exuitur. inde nonnulli his carere exiſtimauerunt ex Dioſcoride ac ex hiſce auctoribus ſuam de Tuſſilagine hiſtoriam ſumpſiſſe Plinium credendum eſt, qui neque florem, neque caulem, neque ſemen proferre hanc plantam tradidit. ſic & (lib. 3 cap. proprio.)

in alijs

in alijs quibuſdam herbis idem Dioſcorides in ſui operis præfatione his verbis confirmat; quæ cauſſa etiã nonnullis ſcriptoribus impoſuit, qui herbas quaſdam, verbi gratia Gramen, quinquefoliũ, & Tuſſilaginem amittere florem, fructum, & Caulem negant: & hoc non ob aliud, niſi quia non omni ætate herbas inſpexerunt; ac propterea Dioſcorides loco præallegato hæc verba prius ſcripta reliquit. Quare cui in animo eſt horum peritiam aſſequi, neceſſe eſt, cum prima germinatione ſolo emergentibus, adultis, & ſeneſcentibus adeſſe. nam qui pullulanti herbæ duntaxat adſtiterit, adultam cognoſcere non poteſt, neque qui adultam tantum inſpexerit, nuper erumpentem noſcet. Quo fit, vt propter mutatam foliorum faciem Caulium proceritates, florum, ſeminiſq. magnitudinem, & id genus alias peculiares notas, nonnulli, qui olim has rerum varietates non proſpexerunt, magno in errore verſentur, & paulò poſt ſubdebat: Ergo, qui ſæpius ad viſendas herbas, & earum natales ſe contulerit, earum cognitionem maximè conſequetur. At ſi mutatio cœli ratione contigerit, hæc ob annorum varias conſtitutiones erit. prout enim cœlum varias reddit anni conſtitutiones, annus clementior quandoque aut horridior fit, & ita plantas variat. aeris namque inæqualitatem maximè ſpectandam eſſe, Theophraſtus docet. Alijs enim imbres conueniunt, quibuſdam repugnant. ita & flatus, & frigora, & calor. ex quo fit, vt ſi his adſint, illis deſint, non paucæ varietates efficiantur. vel enim figuram mutant, vel minores ſolito, maioreſq. redduntur, non ſolum vniuerſæ plantæ, flores, frondes, radices, aliæq. illarum partes, vel tempeſtiuius, vel tardius proueniunt, vel etiam omnino marceſcunt. vnde rectè in prouerbio eſt, vt Theophr. inquit, Annus fructificat, & non tellus. Soli ratione plantas variare quandoque contingit. ac perinde vt locus varias temperaturas in primis qualitatibus ſortitur, ita multas diuerſitates in plantis procreare poteſt. At quia dupliciter locus intelligi poteſt, vel pro vniuerſa regione, vel particulari alicuius regionis loco; ſi primo ſumatur modo, quamplurimas in plantis mutationes efficere ſolet, ita vt & ſtirpium indagatoribus, & Medicis, ac Philoſophis in earum cauſſis inueſtigandis maximum faceſſerit negocium. Quantum enim naturæ ob regiones varientur ex Hippocratis de aere, aquis, & locis, libris, ac Galeni opuſculo, cui titulus eſt, Quod animi mores temperaturam corporis ſequantur, percipi facilè poteſt. Ex regione homines timidiores, vel audaciores petulantioreſq. effici videmus. in vna magnanimi, ac ad viriliter agendum, ac labores quoſcunque perferendos aptiſſimi fiunt; in alia debiles, inertes, infirmique in hac manſueti, & mites, & in illa feri, & immanes naſcuntur. Sunt & regionum omnium venti peculiares, & aquæ. ſol etiam ſicut vel rectè reſpicit, vel oblique, vel medio modo: ſic etiam maiorem, aut minorem, aut mediocrem moram contrahit, & ob hoc hominum natura, mores, colores, & corporis habitus diuerſiſſimi euadunt. ſic & cæteris animalibus, multoq. magis plantis contingere poſſe, rationi conſonum eſt, cum hæ leui quauis ex cauſa præ illis mutationẽ ſuſcipere aptæ exiſtant. Magnæ igitur ac plurimæ, regionum ratione, diuerſitates in plantis eſſe poſſunt. amant enim plantæ has, vel illas regiones, ita vt quædam quorundam locorum vernaculæ ſint, aliæ in quibuſdam naſci nullo modo poſſint Theophraſto teſte, qui Thus, Myrrham, Laſer, Cinamomum, & Caſiam plagis ad exortum, meridiemq. vergentibus veluti peculiaria, minimè

3. de cauſ. cap. vlt.

4. de hiſt. c. 6.

minime verò ſeptentrionem verſus prouenire recenſet. quaſdam frigida loca amare, vt Pinus, Robur, Abies, Taxus, Caſtanea, Tilia & reliquæ ſimiles. & ex plãtis humilibus nonnullas algentia loca quærere, vt Febrifuga, Abſinthium. item quæ radice, ſuccoue medentur, vt Veratrum agitatorium, Scamonium, & cunctæ ferè, quarum radix expetitur. propterea ſubſtantiæ varietatem ex regione ſpectantes, inueniemus multas plantas, omnes partes non poſſe perficere. Plinius loci vitio quædam fieri infructuoſa tradidit, ſicut cædua quæ in Paro ſylua nihil fert. Perſicæ arbores in Rhodo florent tantum. Galenus in regionibus non admodum calidis, Palmas non perfectè maturare, aſſerit. Theophraſtus verò inquit, ſi quis Palmam noſtratem in Babilones erat, loci illius domeſtici ſimilem reddi fructiferam. Quin & vitia, morbiq. regionis ratione plantis euenire ſolent; nam apud Tarentum, vt Theophraſtus refert, Oleæ cum florent, quandoque penuria flatus ærugine infeſtantur, nonnunquam ſitu quodam ex mari caliginoſo, craſſoq. cum floribus reſidente odorem amittunt. Quare etſi arbores maximæ, & pulcherrimæ illic ſunt, fructum tamen minimum reddunt. idque etiam apparet in Ari ſpecie illa, quam eruditiores Ægyptium Arum appellant, quamuè quamplures medicæ materiæ profeſſores Colocaſiam eſſe autumant. quæ quamuis in Ægypto, necnon in Sicilia omnes ſui partes compleat, in Italia tamen, & Hiſpania neque ſemen, neque florem, neque caulem, vnguemq. vel certè rarò proferre viſa eſt. Idem etiam in Dictamno Cretenſi apparet, quod vt Dioſcor. ait, neque florem, neque ſemen proferre deberet, in Italia florem, in Creta ſemen proferre compertum eſt. at id mendoſi codicis ratione eueniſſe, vt inferius dicemus, potius cenſendum eſt. Qui autem mira circa varietatem in ſubſtantia ex regionum natura ſcire cupit, legat quartum librum de hiſtor. Plant. Theophraſti pleriſque in locis, ac præſertim cap. 5. & 9. Naſcendi tempus etiam à regione variatur, cuius rei multa leguntur exempla apud Theophraſtum. inter quæ mirabile illud ſanè videtur, quod in medio contingere in frumentorum ortu aſſerit. Cæterum quod magnitudinem variare poſſit regio, facilè ſciet is, qui fructus ex India ad nos allatos inſpexerit. ſunt enim noſtratibus decuplo maiores. quod cum animaduertiſſet Plinius, inquit, in India arbores tantæ proceritatis traduntur, vt ſagittis ſuperari nequeant. ſubdit deinde, Hæc facit vbertas ſoli, temperies cœli, & aquarũ abundantia. Theophraſtus aſſerit, quodam in loco Aſiæ vltra Bactra frumentum adeo grande fieri, vt oliuæ nucleos æquet. & alibi, Arbores in Corſica magnitudine ampliſſima, magnoq. diſcrimine cæteris ſuperare refert. & circa Memphim, Arborem tantæ magnitudinis eſſe, vt tres homines eius nequeant amplecti caudicem. idem Theophraſtus aſſeuerat, qualitates etiam variari ex regione ſæpe contingere, vt odorem, colorem, ſaporem, & omnes alias differentias ad tactum pertinentes, vt duritiem, leuitatem, lentorem, atque his contraria, mollitiem, hirſutiem, & ariditatem, vt in Ægypto, vbi flores odorati, ob cauſſam à Theophraſto narratam. Saporem in plantis variari ex regione colligi poteſt, ex Dioſcor. lib. 2. vbi de Braſſica aſſerit, quod in Ægypto propter amaritudinem non eſtur, in Hiſpania, ac Italia, alijsq. regionibus ſuauiſſimi eſt saporis. De Aro loquens Galenus inquit, Ari radicem, ad Cyrenem minimè eſſe medicamentoſam, & acrem, vt Rapis etiam ſit vtilior & eodem, quo Rapa, modo mandatur.

[Marginal notes: lib. 16. c. 26. — 2. de Alim. facul. cap. 26. — 3. de Hiſtor. plant. — 4. de cauſ. plant. 16. & 2. cap. 9. — lib. 3. de mat. med. cap. proprio. — 8. de Hiſtor. plant. c. 3. — lib. 7. c. 2. — 8. de Hiſt. cap. 4. — 5. eiuſdẽ. c. 9. — 4. de Hiſt. plan. c. 3. — 6. de cauſ. cap. 23. — cap. 63. 2. de Alim. facul.]

In Aſia magna ex parte eſſe acrius, & in quibuſdam regionibus ita acre eſſe, vt ad Dracontij radicem accedat. ſic de Cappari, de Lupino, de minori Chelidonio, & de Batrachio ſæpè obſeruatur. Color quandoque ex regione variatur. Taxus enim in Achaia naſcens folio nigro, aut puniceo conſtat, ex Theophraſto, in Ida flauo, & cedro ſimili. Quod ad tangendi qualitates attinet, alterationes in plantis fieri, vno ore omnes affirmant. & Theophraſtus in Piſſotis dictis, frumentum adeo firmum naſci tradidit, vt ſiquis plus comederit, diſrumpatur neceſſe ſit, & pleroſque Macedonum ita interiſſe. cuius cauſſam reddens, agri proprietatem eſſe aſſerit, nam ſi aliò transferebatur, commutabile fiebat. At ſi locus ſecundo modo ſumatur, nempe pro particulari alicuius regionis parte, duplicem adhuc habet conſiderationem. nam vel ita eſt, vt eius ratione figuræ variatio, vel magnitudinis, vel ſaporis, aut conſimilium contingat; vel quod alijs locis oriri plantæ inueniantur ab illis, quas Dioſcorides vel alij auctores recenſent, nihil immutata facie. vtroque enim modo deceptiones contingere poſſunt. Quædam namque loca ſunt pinguia, quædam macra, quædam arida, quædam vliginoſa, quædam ſabuloſa, quædam glutinoſa, quædam fertilia, quædam ſterilia. ſuntq. montes, & valles, plana, promontoria, lacus, flumina, loca maritima, prærupta, culta. ſunt & harum partium particulæ, vt ſemita, limites, ſepes, ſegetes, & id genus alia. Auctores ergo quandoque in his, aliquando in illis locis herbas oriri tradunt, ac quoſdam locos quibuſdam plantis peculiares eſſe. id verò non perpetuò verum eſſe ſciendum eſt, ſed magna ex parte. cumq. in loco eis minus proprio, vt ſæpè contingit, planta aliqua reperiatur, faciem adeo mutare ſolet, vt circa eius cognitionem dubium non contemnendum relinquatur. Singulis itaque locis ſuam eſſe in producendis plantis proprietatem, ſcriptum reliquit Theophr. Idemque alibi inquit. Mutationes verò, vt ſupra diximus, in ſapore, odore, & magnitudine tam ipſarum plantarum, quam fructuum, foliorumq. fieri ſolent; folia enim anguſtiora, latioraq. redduntur, & ad ſummam plantæ ipſæ ad hunc modum diuerſæ efficiuntur. Quapropter locum vnumquodq. ſibi conuenientem quæritat. Conuenit autem is, quo vigere maximè valeat. quamobrem non omnibus ſolum idem aptiſſimum eſt, ſed aliæ gracile, macrumq. amant, aliæ arenaceum, quædam etiam ſabuloſum, vt Braſſica. ea enim, quæ ſicca ſunt, ſiccum quæritant agrum; quę humida, humidum, & ſic alimentum pro ſuę naturę ratione quęq. attrahunt. Mutationes autem ex cultu contingentes dupliciter fieri poſſunt, vt puta cum cui debetur, cultus non adhibetur, vel e contra. vterque modus magnam in plantis varietatem efficit, ex quibus fit, quo minus cognoſcantur. nam variant magnitudinem, tactilem, qualitatem, colorem, ſaporem, odorem, formam. atque hanc non ſolum quia ex cultura diuerſę formę in fructus, folia, plantas integras imprimuntur; ſed etiam, quia quandoque vna ſpecies in aliam mutatur. nonnunquam & ſubſtantiam ipſam variant, addendo vel diminuendo in planta, vt cum ex fructiferis infructiferę fiunt, & è contra. Cumq. in delineandis plantis duplex mutationum genus contingere poſſit, vnum, quod ex ipſis plantis ortum ducit, cum hę ob mutatam faciem cum deſcriptionibus non conueniunt; alterum, cum deſcriptiones plantis auctorum culpa non accommodantur; propterea habito ſermone de primo, reſtat de altero verba facere.

3. de hiſt. cap. 10. 8. de hiſt. cap. 4. 4. de cauſ. cap. 10. 3. de hiſt. cap. 3. 2. de cauſ. cap. 22.

Deſcri-

Deſcriptiones namque non accommodantur plantis, vel ob ineptam comparationem, & ſimilitudinem, vel ob multorum ſignorum defectum, vel nulla appoſita plantarum nota, vel ob mendoſum codicem. nam inter alias difficultates, quæ auctores omnes de materia medica ſcribentes ſummopere fatigarunt, maxima ferè eſt, plantæ delineatio. vnde cum alicuius plantæ notas, vt poſteris cognoſcendam relinquerent, deſcribere vellent, nulla meliori via id aſſequi potuerunt, quam plantas plantis comparando. quod ſi ex plantis aſſequi non poſſunt, ad animalia ſæpius, interimuè ad alia multa confugiunt. Quare ſi Dioſcorides Iberidem deſcribens, eius folia Lilij folijs ſimilia dixiſſet, mala eſſet comparatio, & erroris cauſſam præbuiſſet. ſic ſi Acori folia, Narciſſi folijs ſimilia feciſset, & Mei Athamantici folia Ferulæ comparaſset folijs. Pariter ſiquis *Ahuapatlim* deſcribens, eius folia Lauri folijs ſimilia fecerit, aut ſi *Ayotectlis* folia Perſonatæ folijs comparauerit; vel ſi *Coapatlis* folia, Mali medicæ folijs ſimilia dixerit, deceptionis cauſsam præberet. & ſic in alijs comparationibus, quas breuitatis cauſsa omittimus. Contingit quandoque ob multorum ſignorum defectum deceptio, vt in Acacalide, Ariſaro, Ammi, Paliuro, nonnulliſq. alijs, in quarum deſcriptione paucas notas Dioſcorides poſuit, & multas omiſit. Ob id deceptiones in his dignoſcendis multæ contingere poſsũt. niſi quis diceret, Dioſcoridẽ poſuiſse perpaucas notas, ita tamen præcipuas, vt rectè intuenti, non ſit admodum difficile prędicta dignoſcere ſimplicia. ſic *Tlilxochilt*, ſeu flore nigro deſcribendo, ſi notæ ex ſiliquis deſumptæ omitterentur, deceptio contingeret. pariter in *Cozolmecatl*, ſeu Cunarum fune, ſi notę ex fructu ſumptæ non ponerentur. ſunt enim nonnullæ plantæ his ſimiles, ſed hiſce notis, viribuſq. ſatis differunt. ita etiam in *Hoitziloxitl*, ſeu arbore Balſami Indici, ſigna ex floribus ſumpta ſi in deſcriptione omitterentur, errandi occaſio præberetur. Interdum in plantarum deſcriptionibus nulla à ſcriptoribus ponitur nota, vt Dioſcorides in Bulbo eſculento, Struthio, Siligine, Scandice, Crocodilio, Spina Arabica, Pulegio, Caro, Stoebe, Lagopo, Epipactide, Chamæleuce, Empetro, & alijs fecit, quas tanquam ſuo tempore vulgo notas, ſuis ſignis deſcribere omiſit. temporis poſtea diuturnitate, & medicæ profeſsorum materiæ incuria harum rerum memoria perijt, & hinc erroris & controuerſiarum poſteris occaſio orta eſt. Ob mendoſum codicem errores quamplurimi quandoque contingunt, multæq. reperiuntur in Dioſcoride mendæ, quæ plantarum cognitioni ſunt impedimento; quod librarijs, aut verſoribus potius, quàm auctoribus adſcribendum eſt, vt in Dictamni Cretenſis deſcriptione tradita, in qua neque florem, neque ſemen proferri Dioſcorides aſserit, quod penitus falſum eſt; contrarium namque ab omnibus obſeruatur. quem locum perbellè Bartholomæus Maranta, ſua de dignoſcendis ſimplicibus Methodo reſtituit, à quo nonnulla eorum, quæ diximus, mutuauimus. ſic in Braſſicæ Marinæ, tum etiam in Lithoſpermami, Nymphææ, ac Semperuiui tertij folijs à Dioſcoride deſcriptis apparet. eodemq. modo in Agallochi deſcriptione textus deprauatio in ſuſpicionem venit, dum Dioſcor. maculatum eſse, inquit, qui textus à Matthiolo ex Oribaſio, à quo nulla fit macularum mentio, emendatur.

Errores

Errores in Plantis facultatum ratione contingentes inueſtigantur. Cap. XVI.

POſtremo errores in plantis facultatum ratione contingentes conſiderare oportet, quos triplici ex cauſſa euenire poſſe diximus, nempe ratione plantarum, ſecundo ratione corporis ſubiecti, vltimo ratione affectuum præter naturam, quibus plantæ deſtinantur. omiſſiſq. poſtremis, tanquam noſtro propoſito minus oportunis, de deceptione eueniente ratione facultatum plantæ tantum verba faciemus. quæ erit cum planta, quem pollicetur effectum, non præſtiterit, quod pluribus ex cauſſis euenire poteſt. Primo, ſi debita plantæ quantitas non ponatur, ſed amplior, aut paucior debito; vel ſi conueniens fuerit quantitas, non autem perſeueranter adhibita, vt ſi per multos dies eſſet propinanda, aut diutius loco adhibenda, ſemel tantum fuerit accepta, vel per modicum ſpatium loco hæſerit. Secundo, ſi planta ſola exhibeatur, quam cum alijs admiſceri oportebat, quæ eius vim vel retunderent, vel augerent, vel id, quod erat impedimento, vt facultas ad actum exiret, remoueretur. Tertio, ſi debitam non habeat pręparationem, quæ eſt in ablutione, torrefactione, vſtione, trituratione, maceratione, alijſq. permultis. Quarto, ob malum delectum, videlicet, cum Planta, ſeu eius pars eſt incompleta, & immatura, aut nimia maturitate exoleta, vel quia non ex ea regione, in qua viribus pollet, ſit accepta; aut ex conuenienti loco, aut oportuno tempore lecta, vel ſi illa plantæ parte, quę vſui medico non deſeruit, quiſque vtatur, vt ſi vis ſit in folijs, & radix, vel flos, aut ſemen ſumatur. Quinto, cum non debita ratione exhibetur, vt ſi quid exterius eſt ad mouendum, intrò ſumatur, nempe ſi deuoretur, quod per ſedem, aliáſuè corporis partes eſt immittendũ, & è conuerſo. Derelictiſq. breuitatis cauſſa alijs cauſſarum modis, quibus plantarum ratione deceptio in illarum cognitione contingere poteſt, de quarto modo tantum, qui eſt ob malum delectum, breuiter tractabitur. Plantarum itaque delectus duplex eſt, vnus qui fit per vniuerſales regulas, quæ cunctis plantis accommodari poſſunt; alter qui fit per particulares, quæq. quibuſdam tantum conueniunt. vtrumque Dioſcorides nos docuit, nam regulas in vnaquaque planta ſeruandas ijs plantarum capitibus, in quibus opus fuit, adnotauit; vniuerſales verò regulas, veluti ſeparatam tractationem expoſtulantes, in ſui libri præfatione quambreuiſſimè perſtrinxit. Plantarum namque delectus, vel eſt ratione temporis colligendi, vel ratione regionis, lociuè, vel ratione particularium locorum, in quibus colliguntur. Tempus ad tria referri poteſt; nempe ad aeris conſtitutionem, ad ætatem plantæ dum colligitur, & ad eiuſdem vetuſtatem poſtquam lecta eſt. Aeris conſtitutionem obſeruandam his verbis ſuadet Dioſcorides. Serena igitur cœli conſtitutione demetenda ſunt: magni ſiquidem refert inter colligendum, ſi vel ſquallores, vel imbres infeſti ſunt. Ætatem verò plantarum conſiderari oportere idem his verbis oſtendit. Verum in primis curam impendere oportet, vt ſuis temporibus ſingula demetantur, & recondantur. certè quod horum ratione medicamenta aut valent viribus, aut euanida ſunt, nulloq. munere funguntur. At paulò poſt, inquit. Plerumque degenerant, ac minus viribus valent. multoq. magis, ſi non ſuo tempore, nec oportunè colligantur, aut ſi per imbecil- In præfatione circa med.

litatem tabuerint. & prope præfationis finem, ſubdit. Quæ verò fruticoſa ſunt, Stoechas, Triſſago, Polium, Abrotanum, Seriphium, Abſinthium, Hyſſopum, & alia id genus, ſemine prægnantia demetantur. flores quoque antequam ſponte ſua decidant. fructus autem, vt maturi decerpantur, neceſſe eſt, & ſemina vbi ſiccari cęperint, priuſquã defluant. Herbarum ſuccus, & foliorum elici debet germinantibus tum primum cauliculis. lac, & lacrymę excipiantur inciſo per ſummum adoleſcentiæ vigorem caule. Radices, & liquamenta, corticeſq. vt recondantur, eximere conuenit, cum herbæ ſuis folijs exuuntur. hæc Dioſcorides, qui de tempore, vt ad ſimplicium vetuſtatem refertur, poſt eorum lectionem inquit. ſcire etiamnum conuenit; ſolã ex herbaceis medicaminibus Veratri genera, nigrum inquam, & candidum, multis durare annis, reliqua verò in trimatu inutilia, etſi in hoc vereantur aliqui. A loco, & regione ſimplicium delectum ſumi his verbis exprimit. Magni ſiquidem refert, ſi loca, in quibus prodeunt, cliuoſa, & ventis expoſita ſunt, & perflata, frigidaq. & aquis carentia. in his enim locis vires validiores intelliguntur. ę contra, quæ in campeſtribus, riguis, & opacis, cæteriſq. locis à vento ſilentibus naſcuntur, plerumque degenerant, & viribus minus valent. De locis particularibus pro plantarum delectu, ac de varietate, quæ horum ratione contingere poteſt, ſatis ſupra dictum eſt. Quantum ſimplicium medicamentorum delectus pro deceptione euitanda conferat, quiſque apud Galenum inſpicere poteſt. 1. de Antidotis cap. 10. & c. 12. & lib. de Theriaca ad Piſonem ei adſcripto cap. 12. & 1. de medicamentis ſimp. loc. cap. 2. & 7. de med. per genera cap. 4. & 5. eiuſdem cap. 2.

Refellitur opinio dicentium, Inutile, & Inartificioſum eſſe tractare de Plantis, eorumq. dubia ſoluuntur. Cap. XIII.

HIs igitur ea, qua potui breuitate diſcurſis, obiectionibus reſpondetur. & quo ad primam, in qua dicunt, deſcriptiones eſſe fallaces; quamplures namque plantæ à priſcis deſcriptæ, noſtris ſi conferantur, eſſe diſſimiles, noſtraſq. plantas priſcorum delineationibus non accommodari; etſi ex dictis ſatis reſponſum ſit, dicimus vlterius, quod in dignoſcendis plantis ex Auctorum deſcriptionibus, oportet fieri Chorum omnium notarum, quas Dioſcorides cæteriuè auctores plantis aſſignant. verum hac lege, vt ſi quæ non adſint, vel ſi adſint, mutationem tamen aliquam ſuſceperint, diligentius conſideremus, ſit ne hoc perpetuò in plantis, an ex accidente aliquo. cumq. ſciamus, locum, aliaſq. prænarratas cauſſas poſſe plantæ faciem immutare, num ſi harum ratione quicquam à naturali forma recedat, vel deficiat, vel ſuperaddatur; vt ſi ſapor, vel odor, aſperitas, lenitas, quantitas, maior vel minor, aut flos, vel caulis, vel id genus aliquod, non exiſtat in planta aliqua, cui adeſſe deberet, cætera tamen ſigna ad vnum conueniant, nihil nos mouere debet, quin ipſam eſſe pronunciemus. Dicebant ſecundo, noſtrarum plantarum facultates eſſe ineſſicaces, atque euanidas, & vſum, quem ex antiquorum deſcriptionibus promittunt, non præſtare; at quia nihil æquè perfectè, ac certò veras plantas nobis demonſtrat, quam earum effectus, facultateſq. quare noſtras plantas diuerſas eſſe ab his, quas priſci deſcripſere, concludunt. huic

obiectioni ſic ſatisfacimus. Etſi plantarum notæ potiſſimum à viribus, ac vſu ſumuntur, attamen quia hæc multifariam, vt dictum eſt, variari poſſunt, diligenter propterea num per ſe, & ex propria natura, an per accidens id contingat, perſcrutari opus erit. nam ſi ex aliqua prænarratarum cauſſarum plantæ facultates mutentur, hoc erit per accidens, & aliæ notæ non repugnabunt, & plantæ diuerſitas vera non erit: at ſi ob nullam harum cauſſarum plantæ facultas mutabitur, cæteræ notæ aduerſabuntur, & plantæ penitus diuerſæ erunt. Quare non temerè in plantarum facultatibus inueſtigandis examen eſt faciendum, vt perbelle nos docet Galenus ſub his verbis. Accedit huc quod ipſa ſimplicia medicamenta non paruo variant diſcrimine. at ego cum in præſtantiſſimis virtutem pro vnaquaque ſpecie, ac genere oſtenderim, ſiquis in deterrimo per experientiam examinationem moliatur, examinabit quidem falsò, non autem facultatis eorum ordinem diſtinxerit. idq. latius alibi admonet. facto ergo diligenti examine in Iberide, Centaurio minori, Smyrnio, & alijs prænarratis herbis, ſiqua reperiatur mutatio delineationi repugnans, ea eſt ex accidente quopiam ex aliqua prænarratarum cauſarum genito. pariterq. de illarum facultatibus aſſerendum. Obiectionibus verò, quas de plantis noui Orbis afferunt, ſic reſpondetur. Etſi plantarum delineatio difficilis ſit, (plantarum namque aptas ſimilitudines inuenire adeo laborioſum eſt, vt ſemper aliquid in cunctis delineationibus deſideretur) nos tamen venandarum delineationum regulis inhærendo, Dioſcoridem inſequentes pro viribus plantas, aliaq. ſimplicia in hoc opere contenta delineare, ac deſcribere conati ſumus. Ei autem, quod obſeruatum eſt, nempe nonnullas plantas noui Orbis indigenas, in Hiſpanicas has regiones translatas, obijſſe, paulumq. temporis permanſiſſe, dicimus, id eueniſſe delectus culpa, vel cultus. Delectus, quia elegerunt plantas, ſeu earum ſemina ortum ducentia in regionibus, & particularibus illius regionis locis nullam conformitatem cum hiſce regionibus, & locis Hiſpanicis habentibus, & forſan penitus diſſentientibus. Cultus verò culpa, quia, etſi poſſent eligi regiones, & particularia loca illis congruentia, id neglexerunt, ac illa aduerſantibus regionibus, ac locis ſeruerunt, plantaueruntq. Quantum enim quidam loci quibuſdam plantis peculiares ſint, quantumuè plantæ ex regionum, & particularium locorum repugnantia variari poſſint, ſatis ſupra explicatum eſt. Ad illud verò quod opponitur, ob plantarum facultatum magnam mutationem, viriumq. inefficaciam obſeruatam in plantis è nouo Orbe in Hiſpanicas has regiones tranſlatis; reſponderi poteſt, inter cæteras cauſſas plantarum vires mutantes ſupra narratas, id euenire potuiſſe ratione mali delectus. quia plantis, vel incompletis, vel nimia maturitate exoletis quis vſus fuerit, vel quia vnam plantæ partem pro alia ſumpſerit, vel quia plantas in non debita regione, eiuſuè particulari conuenienti loco ſatas expertus ſit. Et ſi quis inſtaret vlterius dicens, ſupra nos Hippocratis, & Galeni auctoritatibus innixos aſſeruiſſe, regionis, ac loci ratione in plantis, quamplurimas adeoque magnas fieri mutationes, vt & ſtirpium indagatoribus, ac Medicis, Philoſophiſq. maximum fecerit negotium, eoq. magis, quia in plantis, veluti & in quamplurimis alijs, duplicem reperiri naturam, vnam ſpecificam, & innatam, alteram aduentitiam, & ex conſuetudine contractam ſcriptum reliquit Theophraſtus ſub his verbis, Thracium Triticum etiam in meliora

7. de cóp. med. per gen. c. 4.

3. de cóp. med. per gen. ca.

4. de cauſ. plan. c. 1.

liora tranſlatum,nihilò maturius germinare, propterea quod è natalibus aduentitiam naturam adiunxerit ſpeciei.Idem alibi confirmat Androſtenis auctoritate, vbi ait in Tylo, Inſula Rubri Maris, aquas ſalſas fluentes, plus quam cœleſtes iuuare tam arbores,quàm omne genus plantarum : & hinc agricolas loci illius ſtatim poſt imbres riuis huiuſmodi abluere ſata ſolere, conſuetudinem eſſe cauſſam dixerim,hæc enim veluti natura facta in illis eſt.hęc Theophraſtus.Quantũ enim conſuetudo poſſit, ſcriptum reliquit Galenus latius libro de conſuetudine dicens, conſuetudinem eſſe ſignum, & cauſſam naturalis familiaritatis, ob cauſſas ibi traditas latius.Ex quibus concludi poteſt,plantas noui Orbis in regionibus,& particularibus regionum locis, vltra ſpecificam, innatamuè, naturam aduentitiam, aliam, ex natalium conſuetudine contraxiſſe. hancq. Hiſpanicas has regiones, & loca, tanquam aduerſarias reſpuere cenſendum eſt. Huic obiectioni vt ſatisfiat, ſcire licet,etſi ex natalium mutatione quamplures,ac magnæ in plantis varietates fiant, raro tamen contingit fieri in ſpecifica, & innata natura, ac plantas in alias diuerſas degenerare,niſi ſeminis vitio. idq. erit vel eius vetuſtate (teſte Varrone aſſerente ex veteri Braſſicæ ſemine ſato, Rapas naſci, & è contra) vel eius imperfectione ſubſtantiæ, vt putà ſi ſemen fuerit rugoſum, imperfectum, aut ſemiputridum,veluti de Tritici,Hordeiuè granis,alijſq.multis ex patris obſeruatione narrat Galenus, vel ob alias cauſſas à Theophraſto traditas. Quò verò ad aduentitiam naturam ex natalium conſuetudine contractam, dicimus quod inter cæteras cauſſas, quibus coactus fui inter tot mille plantas noui Orbis indigenas, has tantum in hoc opere contentas eligere,hæc fuit præcipua,nempe delectus plantarum in regionibus,& locis noui Orbis ortum ducentium,conuenientiam habentibus cum nonnullis regionibus, & locis Europæ, præſertim Hiſpaniæ. Quapropter in cunctarum plantarum deſcriptione, regionem, & particularem regionis locum adnotare curauimus. dubioq. procul,ſi erit ſeminum delectus,vt decet,ac regionibus, locisq. conuenientibus tempeſtiuè ſerantur, & decens cultus adhibeatur, erit plantarum habentium cuncta in deſcriptione contenta,ac viribus, & vſu pollentium,optimus prouentus. Cumq. dicunt,inueſtigationem plantarum eſſe difficilem, fateor; deſcriptiones verò eſſe fallaces, renuo. nam ſi plantæ experimento, & ratione inueſtigentur, & deſcriptiones methodo tractentur deceptiones euitabuntur, & deſcriptiones nequaquam fallent, at ſi caſu, & fortuna plantarum cognitio inquiratur; ſic non res ipſæ, ſed rerum vmbræ acquirentur; iuxta illud Platonis in Timæo dicentis. Sicut mechanici perpendiculo quodam vtuntur ad dirigendos parietes; ita & nos methodo quadam vti debemus ad quemuis actum neceſſarium conſtituendum. ſubdit. ſiquis enim ſcientis nomine inſignitur, & methodo caret, omnia caſu, & fortuna operatur, neque res ipſas, ſed rerum vmbras proſequitur. Plantarum igitur inueſtigatio magna diligentia, valido labore, & ſummo ſtudio eſt tractanda. & ita nulla continget deceptio, ſed perfecta earum acquiretur cognitio, qua nihil in arte medica exercenda vtilius.

2. de cauſ. cap. 7.

Cap. 2.

1. de Alim. facul. cap. vlt.

4. de cauſ. cap. 6.

RERVM

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Secundus.

AROMATA PROMIT.

IOANNIS TERENTII LYNCEI PRÆFATIO.

MAGNA inter Botanicos, de plantarum Speciebus conſtituendis ſemper fuit opinionum varietas, omnes tamen in eo conueniunt, eam diuiſionem quæ ſpecies congeneres non ſeiungit, eſſe omnium optimam. Hinc enim non tantum facile cognoſcuntur, ſed & vires quæ plerumque ſunt ſimiles, facilius depræhenduntur. Vnde videmus Neotericos pleroſq. hunc ordinem affectaſſe, quem fere & Author noſter in hoc opere ſuo ſuſcepit. Totum nempe de plantis opus in tres præcipuè partes diuidendo, cuius prima pars de arboribus, ſecunda de fruticibus, & cremijs, tertia de ipſis herbis tractaret. Atque hæc quidem prima plantarum diuiſio, ab omnibus tanquam optima ſemper fuit habita, quamuis ſuas etiam patiatur difficultates. Nam, vt multa alia omittam argumenta, hæc etiam diuiſio ſæpe plantas congeneres ſeiungit, vt patet in Ebulo, qui herba tantum eſt, & Sambuco, quæ frutex & arbor, & dicitur, & dici debet, cum ambæ plantæ adeo ſibi ſint ſimiles, vt nec ouum ouo ſimilius dici queat. Sic etiam contingit quandoque vt vnum & verum genus phyſicum in hiſce tribus Speciebus reperiatur. ſic legumen ſub ſe continet non tantum herbas, ſed & frutices, vt Geniſtam, & Anagyrim, & arbores vt eſt Acacia Siliqua, Caſſia, Tamarindus. Sic ex ſola locorum varietate, alimenti vbertate, ſolis calore, videmus eaſdem plantas hic herbas, ibi frutices, hic frutices, ibi arbores eſſe. Vnde patere puto hanc diuiſionem nequaquam ita perfectam, vt Philoſophis omni ex parte ſatisfacere queat, ſed cum hactenus nulla melior à quoquam ſit inuenta, hac vtamur. His tamen omnibus præmittit Author Aromata, de quorum genere conſtituendo non leuiorem Medicis ac Philoſophis controuerſia eſſe poſſit, cum non tam arbores quam herbas ac frutices in his reperiantur. Quoniam tamen Dioſcoridem imitari voluit, qui ab Aromatibus exordium fecit; & hactenus in Medicorum Scholis Aromatum genus receptum fuit, Authori noſtro ab eodem inchoare placuit, nec ſuis ambo rationibus deſtituuntur. Si enim ſenſum conſulas, quid magis guſtum titillat cum ſuaui iucunditate, aut magis nares demulcet cum iucunda ſuauitate quam ipſa Aromata? Hinc videas illam prærogatiuam in Culina & Medicorum Officina eadem nacta eſſe, vt ſine his cibus palato quaſi nullus ſapiat. ſine his vix vllum medicamentum cordi, cerebro aut ſtomacho ra-

tum ac vtile iudicetur. Vnde horum miſcelam præ reliquis alijs quaſi ſemper adiunctam vehunt purgantia medicamenta, vt videre eſt apud Galenum, & præſertim apud Meſuen in Canonibus Vniuerſalibus. qui tantum aromatibus tribuit, vt exiſtimauerit non tantum medicamentorum malignitatem his corrigi, principes corporis noſtri partes corroborari, ſed & purgantium facultates per aromata ad ſingulas partes deduci, per Nucem Myriſticam ad caput, per crocum ad thoracem, per ſpicam Nardi ad hepar, per Acorum ad ſplenem, per Zinziber demum ad iuncturas. quæ tamen non ſunt huius loci examinare. ſatis eſt nos cauſam reddidiſſe, cur Author Aromatibus in libris ſuis concedere primatum voluerit.

De COAPATLI, *quam etiam* TLAMACAZQVIPAN *vocant. Caput Primum.*



COAPATLIS, ab alijs *Tlamacazquipan* nuncupata, herba eſt, folia mali Perſicę ſimilia ferens, ſed aliquantò ampliora; primo ſtatim exortu, hinc inde cauli adhærentia antica, poſtica verò parte nudum dimittentia caules, teretes, & rotũdos. flores comantes paruos in ſummo, e luteo candicantes. Radix fibrata eſt, muſcum redolens, amara, & glutinoſa, acrimoniæq. paticeps, calidaq. & ſicca quarto ferè ordine, conſtat natura. Naſcitur *Yyauhtepeci*; quare febrium frigora tollit, flatum diſcutit, oſſa conſolidat, vrinam euocat, craſſos, & lentos humores attenuat, & dolores quoſuis à frigore originem ducentes placat. ius decocti dicitur euacuando curare dyſenterias; cortex verò radicis typos quartanas. idem ſemiunciæ pondere deuoratus per nouem dies continuos, dolores è lue Indica ortos, curare fertur, præcipuè ſi totidem diebus duplum ponderis infundatur. prima namque die aiunt euacuare omnes humores, reliquis non adeo; plurimumq. corroborare, atque ita mederi exquiſitiſſimè morbo.

NOTÆ IOANNIS TERENTII LYNCEI.

Herba hæc in corymbifero genere continetur. id enim non ſolum coma lutea demonſtrat, ſed & odor aromaticus, & ſapor excellens euincunt. ad hæc, folia ita cauli adhærent in omnibus comoſis, vt latitudine ſua plerumque ſine pediculo, vel ſaltem foliato dimidium ferè caulem amplectantur. Exemplo ſunt Ageratum, Coſtus hortorum, Calendula, Gnaphalium Americanum.

De

De COAPATLI TEOITZTLÆ. Cap. II.

COAPATLIS TEOITZTLÆ.
Coapatlis II.



COAPATLIS TEOITZTLÆ, quam alij *Yztac Coapatlin* vocát, herba eſt, Limonicæ mali folium habens: cuius caulis, teres, & fuſcus, ſqualenſq. eſt, flos verò luteus, radix fibrata. *Teoiztlæ* prouenit, vnde cognomen eſt impoſitum. Cortex radicis trium drachmarum pondere deuoratus, quartanarum horrores tollit, & aliarum febrium frigora, & horrores. Ius verò decocti eius infuſum, lenit membrorum dolorem. ſapit, oletq. muſcum. acris eſt, calidæq. & ſiccæ temperiei ordine ferè quarto, & ſubtilium partium. vrit enim, ac guttur lancinat.

Congener videtur hæc planta priori. nam ex quauis ala folij cuiuſuis, exit pediculus florem deferens. vt etiam in Abſinthio & ſimilibus videre licet.

Huc affinitate nominis pertinet Coapatlis de Tepequaquilco, Herba eſt quæ radice craſſa, pulli coloris, conſtat, inde tres caules oriuntur ternis folijs (folij latitudo vnius, longitudo trium digitorum) ad ſummum vſque veſtiti, inſtar Lyſimachiæ, luteæ. in ſummo flos albus totus, pappoſus, lineis tamen quibuſdam luteis comparentibus.

COAPATLIS DETEPEQVAQVILCO
Coapatlis III.



De TEXAXAPOTLA, ſeu Ptarmica Indica. Cap. III.

TEXAXAPOTLA, ſeu lapidum perforatrix, quam alij *Tzimpalihuizpatlin*, ſeu ſternutamentum mouentem vocant, herba eſt, folia Lini exilia ferens, caules tenues ſerpentes per terram, purpureos; & flores multos, pallentes, radicemq. tenuem. oletq. tota planta mala Medica mirum in modum, ſapitq. acris eſt. Naſcitur calidis in regionibus Quauhnacenſibus Tlaquiltenacenſibus, & in agro

in agro Hoaxtepecenſi, adhærens ſaxis. calida, & ſicca ordine ferè quarto, ſubtiliumq. partium. quare admota naribus, inſpiratoq. eius vapore, medetur grauedini, & capitis dolori, citato ſternutamento, & euocata pituita per os, oculos, atque nares. Mirum eſt in hac herba, quod nos ſumus ſæpius experti, confricato ea madente lapide, vel quinque vncias craſſo, admotiſq. aduerſæ parti naribus, ita percipi odorem, ac ſi naribus ipſis herbulam admouiſſes. tanta enim eſt naturæ vis, vt exiles herbulæ duriſsima, craſſaq. ſaxa, ac ferè mollia, & nulla penetrent. Eadem tuſa, illitaq. ante quartanæ febris acceſsionem, eam curat, vtero confert, menſtrua euocat, vrinam ciet, reſerat obſtructa, infrigidata calefacit, ſudores elicit, dolores mitigat, ventriculum, cor, & caput, deuorata, vel applicata firmat, hydropen curat, medeturq. impetigini, & ſcabiei, nec tineæ parcit confricata.

De XOCHINACAZTLI, *ſeu Flore auriculæ.* *Cap. IV.*



XOCHINACAZTLIS, ſeu flos Auriculæ, arbor longis, & anguſtis folijs virore exaturato tinctis, & e pediculo veluti marcido, propendentibus in inferiora. flores in folia diuiſos, interna parte purpureſcentia, externa herbacea, auricularum penè forma, iucundo odore. Naſcitur in calidis regionibus, nec quicquam eſt frequentius in Indorum emporijs inuenire, aut maiori habitum in pretio, quam flos: celeberrimæ potioni gratiam ſummam concilians, ſuauemq. odorem, & ſaporem, & ſalubrem quandam naturam, potioni *Cacaotl* addens. Calidę ordine quarto incipiente eſt temperiei; ſiccæ ferè tertio. ex aqua namque deuoratus, flatum dicitur diſcutere, pituitam extenuare, ventriculumq. frigentem, aut debilem, atque etiam cor calefacere, & ſtabilire.

Fructus huius arboris eſt ſiliqua, longitudine ſex vnciarum, craſſitie vero vnius digiti. ſemina intus ex mutua compreſſione fiunt anguloſa, ſuntq. coloris ſanguinei.

De XOCOXOCHITL, *ſeu Pipere Tauaſci.* *Cap. V.*

XOCOXOCHITL, ſeu flos acidus vocata, arbor eſt magna, mali Medicæ folijs; floribus coccineis, mali Punicæ forma, ſed odore florum mali Medicæ, atque adeo iucundiori, quod etiam folia ipſa vincunt. fructu orbiculari, acinoſo, racematim dependente, primò viridi, mox fuluo, ac tandem in

nigrum

nigrum colorem inclinante, acri, odoratoq. & ordine tertio ſicco, atque calido. Piperis vicem ſupplere poteſt, & pro Carpobalſamo, aut Carpeſio ſubſtitui. Roborat cor, ventriculumq., vtero confert, flatum diſſipat, obſtructiones aperit, vrinam & menſes euocat, frigus pellit, cholicis, & iliacis opitulatur, venerem excitat, craſſos, & lentos humores incidit, & concoquit. quin additis *Colopatli*, *Coapatli*, *Tzitzicaztli*, & *Ololiuhqui*, & applicata dorſo, ex reſina, fluxiones alui coercet, appetentiam excitat, iliacis confert, frigoriq. & aneuriſmatim edetur. Naſcitur apud Copitlanenſes.

De ACOCOTLI QVAVHNAHVACENSI, & TEPOZTLANENSI. Cap. VI.

ACOCOTLIS



ACOCOTLIS alia Icon.



PLANTA, quam *Acocotli* Quauhnahuacenſes vocant, & *Chichipatli*, Tepoztlanenſes, herba eſt, folia ferens Nardi montani folijs ſimilia, inquina tamen diuiſa foliola, quorum aliqua ſunt ſinuoſa. in extremis verò caulibus, qui dodrantales, tenues, ac teretes ſunt, ſtellatos flores è pallido rubeſcentes, radices binas glandibus pares in totidem fibras deſinentes, fuſcas extra, intrinſecus verò candidas. hæc ad ſpeciem Liguſtici videtur ſpectare. Naſcitur in montibus Quauhnacenſibus. Radix guſtu odorata, amara, & acris eſt. calefacit & exiccat ordine tertio. eadem vnciæ vnius pondere deuorata

alui

ACOCOTLIS
Liguſtici facie.



alui dolorem ſubleuat, flatum diſcutit, vrinam euocat, ſudorem ciet, frigus pellit, ventriculum ob frigus imbecillem confirmat, cholicæ aduerſatur, obſtructa reſerat, & tumores admota diſſipat.

Recte quidem auctor ait, hanc plantam ſimilem eſſe Nardo, quo ad radicem, caulem, & folia. flos tamen nullo modo reſpondet. Nardus enim, vt & Valerianæ, vmbellam habet, in qua ſingulis ſeminibus flos inſidet, propoſitus. In hac autem planta, flos eſt Chryſanthemi, vel Bellidis.

Alia tamen figura eiuſdem nominis ſatis congruit Liguſtico, vel Podagrariæ dictæ. folia enim eodem modo habet inciſa. vnde non incommode huc referri poterit, licet florem non appinxerit.

De ACVEYO, ſeu OCIXOCHITL, ſeu OMIQVILITL Cap. VII.

ACVEYO, quam *Ocixochitl*, ſeu *Omiquilitl* appellant, herba eſt, folia Ari, mollia, minoraq. producens, caules verò feniculaceos, quatuor cubitos magna ex parte longos, virore interdum diluto, interdum verò exaturatione tinctos, pollice craſſos, ac per interualla geniculis interceptos; ac fibratam radicem. caules condiuntur, ac in nonnullos vſus ſeruantur. crudi quoque edules ſunt, gratoq. odore, ac ſapore conſtant. Prouenit calidis regionibus iuxta aquarum riuulos, qualis eſt Quauhtepecenſis. Calida, & ſiccitudine ferè tertio prædita eſt natura, eſtq. tenuium partium. quare ius decocti foliorum infuſum, aut epotum, flatum, aut ab eo creatos dolores lenit. pellit frigus, obſtructiones reſerat, viſcera infrigiditata calefacit, euocat vrinam, renes ac veſicam emundat, expurgat vterum, venerem excitat, ac trahit menſes, lentos crudoſq. humores attenuat, ac concoquit, ſudorem elicit, corpuſq. vniuerſum perſpirabile reddit.

De

De APOYOMATLI, ſeu PHATZISIRANDA Cypero Americano. Cap. VIII.



APOYOMATLIS, quem alij vocant *Phatziſiranda*, folia fert porrecta, longiora tamen & exiliora, Cyperi, Schoenanthiuè ſimilia: ad quorum ſpecies videtur pertinere. caules Iunci inſtar, medulla refertos, geniculatos, ſeſquiulnam longos. Florem paruum, & anguſtum. Radicem longam, & tenuē, tuberculis rotundis per interualla nodatam, capillatamq. Huius radices vocant aliqui Diuæ Helenæ precarios globulos. odorata eſt hæc planta, & acris. calida, & ſicca ordine tertio, & quartum circiter attingens, non ſine quadam adſtringentia, & reſinati ſapore. Prouenit *Tacambari*, & *Tepocuacuilci* iuxta riuos, & aquoſa. Pectoris dolorem, tuſa, ac deuorata ſedat. impoſita verò dyſenteriam compeſcit, & ventriculum. cerebrumq. & cor roborat, & vtero confert.

Nicolaus Monardes hunc Cyperum vocat radicem S. Helenæ, quod ex portu eius nominis, in Florida ſito deferatur. ſed in eo differt ab Authore noſtro, quod radicem in ſecundo gradu calidam aſſerat, cum in tertium, vel quartum gradum vſque hic euehatur. niſi forte in ſicca temperamentum mutetur, vel loci varietas eam adferat differentiam. Carolus etiam Cluſius lib. 4. cap. 10. eandem admodum ſimilem deſcribit, Drakenæ radicis nomine, cuius tamen odor euanuit vna cum ſapore.

De ATEPOCAPATLI. Cap. IX.

ATEPOCAPATLIS herba folia producit Amygdali folijs ſimilia, aſpera; caules duas ſpithamas longos; tenues, teretes, ac purpureos; flores pallidos promiſcuè, coccineoſq.; radicem tranſuerſam, è qua aliæ multæ prodeunt, Aſphodeli, Rapunculiuè ſimiles. quæ guſtatæ reſinam ſapiunt, & glutinoſę non ſine quadam amaritudine ſentiuntur, pręterquam odore, & ſuaues. temperatis exultat regionibus, montoſis, aut campeſtribus locis naſci gaudet. Septembri floret. radices verò, quarum eſt vſus in medicina, veluntur a Nouembri vſque ad Ianuarium, & in vniuerſum annum reconduntur. Calidæ & ſiccæ ordine fere tertio ſunt temperiei. atque ita ſex obolorum menſura, ex aqua

voratæ



voratæ, ventriculum,reneſq. frigida intemperie laborantes reſtituunt, atque confirmant. medenturq.ſterilitati ab eadem cauſſa obortę. ſunt ex Indis medicis, qui aſſerant, decoctæ radicis ius, aquæ fontanæ, aut fluuialis loco bibitum, extinguere febres. quod non videtur rationi conſentaneum, ni febrium intermittentium frigora, rigoreſq. ita finiri velint,aut alicunde vacuata cauſſa febres ceſſare. etſi negare non poſſim, frigidas etiam partes in planta latere,quarum ope id poſſit,aliquando euenire.

Et hæc herba è Buphthalmico, vt ita di[illegible] ſiue Corymbifero,eſt genere. vnde vi ſua aromatica omnia, quæ in humano corpore latitant, humorum vitia expurgat. & ſic ſterilitatem aufert, febreſq. extinguitq.. ablata enim cauſa febrium, prauis nempe humoribus,qui tanquam carbones in corpore deliteſcentes,ipſum accendunt, ſuiſq. exhalationibus in paroxiſmum agunt,neceſſe & ipſam febrem deſinere. vnde videmus aquam frigidam copioſiſſiſſime hauſtam non ſuo frigore prodeſſe,idem enim præſtat aqua calida, vel vinum, vel quiuis alius liquor, ſed fit expurgatione, vel per vomitum, vel per ſudorem, vel vtroque modo.

De CARYOPHYLLO. Cap. X.



ARBOR eſt ramoſa,Caryophyllus,Lauro, forma, magnitudine, folijſq. perſimilis, ſed anguſtioribus, & copioſis. floribus oblongis, & clauorum inſtar, ſed capitulis trifidis, primo candidis, mox viridibus,deinde ruſeſcentibus, ac tandem in nigrum inclinantibus colorem, & in Caryophyllos ipſos euadentibus. Naſcitur Maluccis, vbi fructum fert, cum reliquis in locis ſterilis ſit. Vires cunctis notæ ſunt, formam tantum exprimendam curabimus non adeo perſpectam omnibus, ex ramo ornato floribus ad nos ex Maluccis allato. etſi non deſint, qui dicant Caryophyllum nihil aliud eſſe, quam rudimentum fructus, queadmodum in Malis, ac Pyris videre eſt, foremq. producere quaternis folijs conſtantem, & fructum huic rudimento inſidere multis fibris plenum, veluti Myrti flos.

Eadem

Eadem ferè apud Garciam ab Horto leguntur, & apud Cluſium lib. 1. cap. 16. qui ſimiliter iudicat ipſum Caryophillum, eſſe rudimentum fructus, in Notis ad Garciam.

DE CASSIA, LIGNEA, CINNAMOMO, ſeu Cannella. Cap. XI.



MEDIOCRIS arbor eſt Caſſia lignea. Folijs Lauri Citriuè formam referentibus, frequentibuſq. ac ternis nerueis diſcurſibus ſecundum longitudinem procedentibus. Fructu nigro, & albenti flore. folia corticis ipſius ſaporem referunt, ſed minus acrem, & celerius elangueſcentem. ternis quibuſque menſibus arborem delibrant, corraſa prius cuticula, quæ amara eſt. Cortex ipſe recens adeo lubricus ſentitur, atque glutinoſus, vt manſus dentibus adhæreat, additusq. ferculis eadem in ſaliuoſam quandam conuertat naturam; poſtea verò qua cernitur ſubſtantia conſtat. de qua in tanta luce nihil addendum putaui, præterquam experimento eſſe iam notum Caſſiā, Cinnamomum, & Cannellam ex eadem perpetuò arbore, non ex diuerſis, (quicquid antiquiores herbarij tradiderint) eſſe propagata, & varijs nominibus nuncupari. Ob ingens namque precium, maioremq. hominum lucri cupiditatē adulterabantur aromata, & ob hoc (tametſi plerumque eiuſdem eſſent generis) diuerſa illis indebantur nomina. In Mindanai, inſula Philippica, vnde ramum magnum accepi, & alijs Indiæ orientalis partibus copioſè prouenit.

Hiſtoria Cinnamomi admodum eleganter deſcripta eſt à Garcia & ab Herbario Lugdunenſi, in Appendicis capitulo primo. ex quorum deſcriptione, manifeſtum eſt illud eſſe Laurum quandam orientalem.

DE COAPATLI QVAVHNACENSI. Cap. XII.

COAPATLIS QVAVHNACENSIS.
Coapatlis IIII.



COAPATLIS herba eſt Folia ferens oblonga, aſpera, & firma; Caules leues teretes, & purpureos, ac ſex ſpithamas longos; Flores in ſummis caulibus albos, piloſos, & orbiculares. Radix fibrata eſt. naſcitur in calidis. Radix eſt acris, amara, & impenſè odora; calidaq. & ſicca ordine tertio, & ſubtilium partium. Eadem ſemiunciæ ferè pondere deuorata ex aqua, flatus diſcutit, tormina ſedat, perfrigerationi medetur, ſudores euocat, & vrinam. medetur egregiè colicis.

Flos huius herbæ depingitur luteus, ſed in albedinem tendens, ſimilitudinem habens Comæ aureæ. Calyx autem ſquamoſus eſt aliquo modo ſicut in Senecione. folia tamen aliter ſe habent. nam tria ſemper ipſum caulem ambiunt, quod admodum rarum eſt in genere Corymbifero. ſic Eupatorium bina ex aduerſo habet folia, vt & congeneres.

DE CVRVTZETI. Cap. XIII.



CVRVTZETI vocata planta à Michuacanenſibus, ab alijs *Aphatzipuntzumati*, aut *Aphatzeſirangua*, nos verò Aſarum Michuacanicum dicimus, ſeu hædorum oculum, ob foliorum figuram, & prolixarum radicum impenſe ſuauem odorem. herba eſt, Folia ferens tenuia, mediocria, & vitigineis proxima, ſinuoſa, ſerrataq., ſupernè virentia, ac ſqualentia infernè. Caules cubitales, leues, lentos, teretes, ac graciles. Flores luteos, exiles, & comantes, vnde generatur ſemen fuſcum, & quamminimum. Radices multas, tenueſq. & fibris ſimiles, Ellebori albi inſtar. Naſcitur in frigidis, ac montuoſis prouinciæ Michuacanenſis. Radix ſola in medicamenta venit, quæ acri conſtat ſapore, & ſuauiſſimo Muſci odore. Calida eſt, & ſicca in tertio ordine, & partium tenuium. puluis eius ex aqua, vino, Bugloſſiuè, aut Meliſſophylli ſucco, aut ſtillatitia

aquæ

aqua deuoratus ſex obolorum pondere iliacos dolores ſanat, cor roborat, ventriculum calefacit, ac frigore imbecillem confirmat, coctionem procurat, viſcerum temperiem frigidam tollit, ſatietati medetur, obſtructiones aperit, & quicquid renum, veſicæq. obſtruit meatus, emundat. menſtrua, vrinamq. prouocat, vtero confert, venenatis potionibus aduerſatur, flatum diſcutit, ac vires reſtaurat. Ius decocti, ſuccuſuè idem præſtat. nec non puluis addito melle, aut ſaccharo in confectiones, quas Electuaria vocant, conformatur. Quin radix huius herbæ adiuncta Cacanacæ æquis pōderibus drachmę vnius, humores craſſos & lentos euacuat, flatum generantes, & Gallicam luem efficientes. Digniſſima hæc planta eſt, ob iucundiſſimum radicum odorem, quem cum primum naribus admouentur ſpirant, vt transferatur ad Hiſpanos & ad aliquas orbis plagas paulò gelidiores. Aiunt indigenæ febribus magnoperè aduerſari. quod euenire poterit, aut rigoribus ſedatis, aut pulſis aliqua parte humoribus. ſunt qui *Tziphatſiti*, & *Tzipeſi* vocent.

Quamuis author hanc plantam velit Aſarum vocari ob odoris præſtantiam magnamq. eius ſimilitudinē, tamen quo ad genus in Corymbifero reponenda eſt. flos admodum ſimilis eſt flori Cacaliæ, è rubro in album tendens, calyx ſimiliter ſquamoſus è luteo rubet.

De HOITZILOXITL *[illegible]ucibina, ſeu arbore reſinam manante. Cap. XIV.*



ARBOR eſt *Hoitziloxitl* mediocris, Liquidambaris plantę par, ſtipitem edit leuem, rectū, extra exſaturato virore tinctum, intra verò candicantē, folia ſerrata, acuminata, oblonga, & Ocyminis quadantenus ſimilia; flores pallidos, ex candido in luteum colorem vergentes. guſtu arbor hæc, atque etiam odore, quauis ſui parte, mirè refert Anethum, eiusq. effectus præſtat, verùm efficaciores, non ſine quadam adſtringentia. Naſcitur in calidis regionibus Quauhnacenſibus. & vbicunq; ligni fruſtrum infodiatur, radices ſtatim agit; calida enim, & ſicca prope ordinem tertiū videtur natura. folia tuſa illitaq., frigora febrium arcent. ius decocti corticū vrinam, & ſudorem euocat, obſtructa aperit, quartanam curat, trahit menſes, cor roborat, tumores præter naturam diſcutit, medetur ſatietates, firmat ventriculum, & vapor decocti Scorpionum ictibus medetur, ac Gummi odoratum fundit. Diuerſa eſt autem hæc arbor ab ea, quæ Fœniculum reſipit. apudq. Floridam naſcitur regionem, & iam apud Hiſpanos ſub nomine *Saſſafras* circumfertur. quam, tametſi adhuc reperire apud nouos Hiſpanos non potuerim, audiamq. apud Michuacanenſes prouenire, ex ramo tamen ad nos à Floridis allato, & deſcripſimus, & curauimus depingendam, vt latius habetur ſuo capite inter arbores inferius poſito.

De TLILXOCHITL *ſeu flore nigro* Araco Aromatico. *Cap. XV.*



VOLVBILIS herba eſt *Tlilxochitl*, folijs Plantaginis prędita, ſed pinguioribus, & longioribus, viroreq. infectis ſaturato, ſingulis ex vtraque parte caulis alternatim exorientibus; ac ſiliquis longis, anguſtis, & penè teretibus, olentibus muſcum, aut Balſamum indigenum, nigriſq. vnde nomen. Calidis regionibus prouenit, humētibusq. Arbores amplectitur, & prædictas ſiliquas verno tempore profert. Calidæ hæ, ſunt ordine tertio, addiq. ſolitæ *Cacaoatl*, & *Mecaxochitl*. ſiliquæ binæ ex aqua reſolutæ, & potatæ vrinam cient, menſtrua euocant. cum *Mecaxochitl* partum accelerant, ac ſecundas, mortuumq. fœtum trahunt, ventriculum calefaciunt, & roborant, flatum diſcutiunt, humores crudos concoquunt, atque attenuant, cerebro vim addunt: & vtero auxiliantur. Aduerſus venena frigida, gelidoſq. venenātorum ictus, eædem ſiliquæ dicuntur eſſe remedio.

Folium longum eſt vncias vndecim, latum ſex, ſiliqua vero longa vncias ſex, craßa digitum vnum.

De AXIXTLACOTL, *ſeu Virga Diuretica.* *Cap. XVI.*

AXIXTLACOTL, quam alij *Quapopoltzin*, alij verò *Yztacxihuitl* vocant, folia Anchuſæ ſimilia fert, minora tamen, ſerrata, mollia, exilia, hirſuta, & interuenijs ſecundum longitudinem procedentibus inſignita. Caules tenues, teretes, & purpureos, è radice fibrata Elleboro albo proxima, mittit. flores per vniuerſos ferè ramos exiles ex albo palleſcentes, & veluti coaceruatos, odoros, acriſq. ſaporis. Radix, cuius eſt præcipuus vſus, guſtu eſt odora, tenuium partium, calidæq. & ſiccæ ſecundo ordine temperiei. Prouenit apud Mexicenſes montoſis, ſaxoſiſq. locis. Radices tuſæ & applicatæ infixa extrahunt, potæ verò trium drachmarum pondere vrinam mirè euocant, eiuſq. extergunt meatus, cholico affectu laborantibus ſuccurrunt, faciei maculas emendant, ſcabiem capitum puerorum, & vniuerſi quoque corporis curant, febres euocato ſudore finiunt, minuunt ſplenem, dolores ſedant, flatum cum *Coltotl*, & *Chichit xihuitl* diſcutiunt, ſatietati medentur, hydropiq., ac diſſipant præter naturam tumores. Et quamquam ita ſe hæc habeant, ab euocanda vrina ſolum nomen impoſuere, aut quia ea eſt præcipua, aut præcellentior eius dos, aut quia quidam ex Indis medicis, qui vnam tantum, aut alteram facultatem ſingularum herbarum ſibi cognitarum norunt, aut eam per manus traditam; veluti hæreditario iure a maioribus, adeoque a parentibus ipſis etiām medicis accepere runt; vrinæ ſolummodo ciendæ ferebant auxiliari, quod & nomine ipſo expreſſere. quæ omnia de reliquis etiam plantis ſimul dicta eſſe volo.

De

DE HOITZXOCHITL Arbore Lonchifolia. *Cap. XVII.*



ARBVSCVLA eſt *Hoitzxochitl*, comata, folia ferens Myrti longè maiora, ſed rigidos, nocuosq. mucrones præſeferentia: florem Coccineum, orbicularem, & modicum, quem Indi filo transfoſſum in ſuis emporijs globulorum precariorum more venditare ſolent. Huius eſt præcipuus vſus tum in medicamentis, tũ in condimento. Prouenit verò *Cuixci*, & *Tototepeci* calidis quibusq. locis, apud quos cortex ligni curat a Gallica lue ortas eruptiones leuigatus, & inſperſus. Nuclei fructus reſoluti ex aqua, & naribus inſtillati, dolorem capitis leuant, & dentibus applicati eorum quoque leniunt dolorem. Flos enim calidus eſt, & ſiccus ordine ſecundo, cum inſigni quadam adſtringentia, initio dulcedinem quandã præſeferens, & tandem oſtendens amaritudinem. Vterinis ſubuenit affectibus, cor roborat, & Croci in cõdimentis parandis, dapibusq. præſtat vicem. Exhiberi autem ſolet prædictorum vſuum gratia ius decocti florum, bibendum, aut infundendum. Sunt qui *Xochipaltic*, alij *Neuhxchitl*, & quidam *Hoatzinxochitl* vocant.

Folia longitudinem habent quinque vnciarum, latitudinem vero duarum. fructus pomo ſimilis, colore Amygdalæ cui florem inſediſſe videtur.



DE CHICHICPATLI. *Cap. XIIX.*

HERBA eſt *Chichicpatlis* ab alijs *Techichic* vocata, folia Chamædryos ferens, aſpera; & luteos flores circa poſtremos caules coaceruatos, & caliculis oblongis contectos. Caules quaternas ferè longos ſpithamas, & radicem ſurculoſam. Folia odora ſunt, & amari ſaporis. Radix amaritudinis ferè expers, odora, & acris, calida ſiccaq. natura, & tenuium partium. Prouenit *Yztolucæ* inter ſata. Egregium eſt medicamentum, ab indigenis habitum maximi, nam appetentiam deiectam radices excitant. folia tuſa pugilli menſura, atque ex aqua deuorata, tumores diſcutiunt,

maturantuè. dolorem alui leniunt, frigori obſiſtunt, flatus diſcutiunt, ſcabiem capitis curant, & pediculos necant.

Quercula ſpecies hæc eſſe videtur.



DE HVCVVIRO Saluifolia. Cap. XIX.

HERBA eſt *Hucuuiro* folia habens Saluiæ proxima, ſerrata, infernè ſubalbeſcentia, & circa exortum latiora; pediculis appenſa prolixis. Flores promiſcuè cyaneos atque coccineos. Radix tenuis eſt, & longa. odor, ſaporq. eſt Italici Nardi, quam alij Lauendulam vocant. calidæ & ſiccæ eſt temperiei. medetur dolori ventriculi, & alui. bilemq. ac pituitam vomitu pellit, ſi cocta, aut calens apponatur ventriculo, idemq. auxilium altera die repetatur. Naſcitur in iugis, & temperatis montibus Prouinciæ Michuacanenſis.



DE TOLOXOCHITL Ariſtochyea. Cap. XX.

ARBOR eſt magna *Toloxochitl*, folijs Mali Medicæ, duplò tamen longioribus. vmbilico, ac flore, cordis figura, multis folijs ſtipato candidis, intrinſecus rubeſcentibus, pinguibus, leuibus, tenacibus, adſtringentibus, glutinoſis, & ſuauiter odoratis. Naſcitur temperatis regionibus, qualis eſt Mexicana, campeſtribus, atque humilibus locis. poſſetq. quantum coniectura aſſequi valeo, in hortos Philippicos, ſeu Carpentarios, ſeu Hiſpalenſes transferri. Floris folia calidæ ſunt, & ſiccæ temperiei, quæ adduntur decoctis, aut ipſi potioni *Cacaoatl* non ſine cordis, & ventriculi corroboratione, atque adſtrictione fluentis alui (ſi opus eſt) eximia. ius decocti cordis eius *Mecaxochitl*, *Mexochitl*, *Xochinacaztlis*, *Tlilxochitl*, & *Cocopatlis*, cum Cauda *Tlacuatxin* vtero infuſum, exi-

mium

nium eſt ſterilitatis remedium. Habetur ab indigenis maximo pretio, tum ob medicos vſus, tum ob floris eius aſpectum, & odoris præſtantiam.



De YZTACTLACOCOTIC, ſeu Herba candida ſudi ſimili Herba Lonchifolia. *Cap. XXI.*

HERBA *Yztactlacocotic* quatuor dodrantes longa; folia producens oblonga, aſperaq. flores candentes, & paruos contectos calicibus; radicem ſurculoſam, cuius cortices fuſci ſunt. Planta hæc habetur maximi à Tlacotepecenſibus, apud quos naſcitur. Radix calida eſt, & ſicca, odora, reſinoſa, & ſubtilium partium, temperieq. illius *Amamaxtlacotl* quæ fundit ſanguinem. radix tuſa & trium drachmarum pondere deuorata mirè ſedat dolores.



De ÇAÇALIC TLACOPATLI, ſeu Sudis glutinoſæ medicina Conuoluulo Cinnamomeo. *Cap. XXII.*

ÇAÇALIC TLACOPATLIS ab alijs *Tlacozazalic*, *Tzontzololoſic*, & à quibuſdam *Apitzalpatlis* à fluxu coercendo ſic dicta ab alijs verò *Hoelitpatlis*, & *Quahuicxihuitl* à noſtris verò Cinnamomum, ob radicis eiusq. plantæ iucundum ſaporem, reſinoſum, & odoratum. nullum enim horum nominum pertranſire decet, aut ignorare, ne nominum aut linguarum diuerſitas nobis pariat caliginem. Planta hæc volubilis herba eſt, folia ferens cordis figura, multis diſtincta interuenijs, magis acuminata, & prolixiora, glutinoſa quadantenus, & ſaliuoſam naturam participantia, vnde factum eſt huic plantæ nomen. Caules teretes ſunt, folijs referti. radix lutea Rafano ſimilis, digitum minimum, craſſa non

omninò fibris carens, iucundi ſaporis, reſinoſi & odorati. Naſcitur in calidis, qualis eſt ager Huaxtepecenſis, & Huacnahuaiacenſis. calida enim & ſicca temperie conſtat. Hæc ſemiuncia pondere deuorata, vrinam egregiè euocat, & quartanam curat, ante horrorem ſumpta. Hydropicis medetur, dolorem ventriculi tollit, vterum reducit, & conuulſionem enixæ curat, ſi ex vino ſumatur. elicitus ſeruetur ſudor ac inflammationibus oculorum opitulatur. verùm cum calida ſit, id non aliter euenire putandum eſt, quam diſcuſſis humoribus.

De TOZONTOLLI, ſeu Iunco Capillato. Cap. XXIII.

TZONTOLLI Iunci rotundi, & odorati ſpecies eſt, & fortaſſis ad Schoenantum pertinens Dioſcoridis. radices fundit capillatas, & ex his caules rotundos, leues, & cauos: & in cacumine capitula lutea & oblonga: radices dulces ſunt, adſtringentes, & odoratæ. tuſſi opitulatur, vrinam euocat, ventriculum, cor & caput roborat, membra debilia firmat, vterinis auxiliatur affectibus: laxam aluum adſtringit & fluxus cohibet. Naſcitur *Nexpe* Prouinciæ Totonacapenſis, montoſis ac campeſtribus locis, pinguibus tamen atque humentibus.

De TOMAHVACTLACOPATLI Ariſtolochia Mexicana. *Cap. XXIV.*



TOMAHVACTLACOPATLIS ab alijs *Tochtomahuactlacopillis* dicta, herba eſt volubilis folia ferens, cordis figura, ſimilia illis *Çaçalictlacopatlis*, ad cuius ſpecies videtur referenda, ſed maiora & tenuiora; caules tenues, prolixos, geniculatos, & purpureos, purpureosq. flores. radicem longam, craſſam, & pallidam; fructum vero craſſiuſculum, Cucurbitis ſtriatis ac pentagonis quadantenus ſimilem, refertum ſemine. naſcitur in montoſis ac calidis locis, qualis eſt Tlachmalacenſis, & Huaxtepecenſis. Radix eſt nonnihil amara, calens ordine ferè tertio, odora, guſtu adſtringenti & reſinoſa. Mederi dicitur tumoribus præter naturam impoſita, dolores lenire, & frigora febrium pellere; cor, ſtomachum ac cerebrum roborare; emundare pectus ac ventriculum, & fluxum alui cohibere.

Ad Ariſtolochiæ genera hæc planta referri merito debet. flos eius reliquis congeneribus eſt ſimilis, ſed longus, craſſities vero & ambitus non ſuperant calamum ſcriptorium.

De CANINGA *Arbore. Cap. XXV.*

CANINGA, quam Arabs Auicenna Rerſe aromaticum vocat, arbor eſt magna, craſſi caudicis, folia ferens Canellæ ſimilia, ſed tamen maiora & pinguiora, ſtipitemq. fuſcum. florum & fructus nondum accepimus formam. prouenit in Inſulis Cubu vbi deſcripta eſt, locis editis, & montoſis. diripitur ei cortex veluti Caſſiæ, qui tamen craſſior eſt. ad eadem vtilis, calidaq. & ſicca quarto ferè ordine natura. ſapore Caryophyllorum, acri, ſed paulò poſt euaneſcente. fercula magnopere commendat, ſanguinem veluti Caſſia quam vocant fiſtularem expurgat. venenisq. aduerſatur. eius aſſulę dentes aptè extergunt. ventriculum, & cerebrum abſumpta in modica humiditate firmant, dolores ventris ſedant, & flatum diſcutiunt. Ius decocti confert articulorum doloribus ortis à cauſa frigida, ſi contritus ex vino decoquatur. Cortex non eſt vt Caſſia etiam recens glutinoſus, ſed arens, atque leuigabilis.

Monardes huius arboris meminit, appellatq. lignum aromaticum, & in Hauana portu Cubæ inuentum eſſe ait.

Idem lignum etiam depinxit & deſcripſit Cluſius in notis ad Monardum.

De YZTLE HVAYOPATLI Radice Caryophyllea. *Cap. XXVI.*

ARBOR eſt *Yztle huayopatlis* mediocris, folia Limoniæ mali habens ſimilia, inferne tamen candida, hirſutaq., ſuperne nigricantia flores candicantes, & modicos, ac fructum orbicularem, & paruum. Radices candidæ ſunt & ſiccæ gradu tertio, acres & odoratę guſtu, ſapiuntq. vocatos Caryophyllos, & poſſent vicem eorum, tum in ferculis tum in medicamentis compoſitis, ſupplere, atque ſarcire. cortices ſtipitum minus calefaciunt, & amaritudinis cuiuſdam ſunt participes. folia adhuc minus, Stœcada quadantenus odore imitantia. ſtipitum cortices duarum drachmarum pondere tuſi, atque deuorati, dicuntur dyſentericis maximam opem ferre. Naſcitur in calidis *Tilanci* collibus.



RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Tertius.

ARBORES DESCRIBIT.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

P*OSTQVAM Aromatibus, Dioſcoridis more Author noſter primum locum aſſignando (vt ſuperius innuimus) procedere voluit; iure merito ad Arbores hic ſtatim deſcendit, tum quia in generali illa plantarum, quæ eſt in ſumma genera diuiſione, primas tenent, ſiuè habitum ipſarum ſolidiorem ſpectemus, & præcelſam illarum altitudinem, vt ingentes etiam Coloſſos, & Ægyptiorum altiſſimos obeliſcos ſuperent, vel ſuperare contendant, ſiue perennitatem, & viuendi earum diuturnitatem contemplemur, vt ſingulari epitheto annoſa Quercus inſigniatur; tum etiam quia vitæ, & victui noſtro inſigne emolumentum adferre ſolent. Quam delicioſis enim fructibus nos recreant, ſeu fami eſcam velimus obijcere, ſeu deperditam appetentiam velimus allicere? Ne dicam quicquam de ingentibus illis arborum trabibus, quibus domicilia nobis paramus, quo tutiores à ferarum incurſionibus, & tempeſtatum inundationibus perſiſtamus, & naues ædificamus, quibus nos noſtraq. committentes audaciſſimi homines turbulentiſſimo, & minaciſſimo oceano fidimus ignotas Terras, ignotaq. hominum commercia exquirimus. Innumera vero alia lignorum commoda quæ ſupellectili noſtræ præſtant hic lubens prætereo. Medicinales itidem vtilitates docebit ipſe hiſtoriarum harum progreſſus.*

De COPALLI QVAHVITL, ſeu Arbore Gummifera Copallifera I. Caput Primum.



ARBOR eſt procera, folijs quernis forma & magnitudine ſimilibus, ſed longioribus; fructu obrotundo purpuraſcente, ſapore Gummi quod ſtillat ab eadem. id interdum ſponte fluit, interdum euocatur ſcarificata arbore. appellaturq. peculiari nomine *Copalli*, & ſi Indis hęc dictio quodlibet gummi genus ſignificare ſolet; quo fit, vt Arbos ipſa dicatur *Copal Quahuitl*, quaſi *Copallis* arbor. liquor hic (vt vniuerſæ Europæ innotuit) candidus, & traſlucidus eſt, ac concretus in formam aſſularum latiorum. & ſi à nonnullis arboribus, prędictis haud diſſimilibus, de quibus ſuo loco dicendum, *Xicalani Vmape* Prouinciæ Michuacanenſis fluat pallidum aureumq. & *Anime* perquam ſimile, adeo vt cõgener poſſit exiſtimari. Prouenit hæc arbos in calidis Quauhnacenſibus, & Micuahanenſibus, planis montoſisq. ſed humectis locis. verum nonnihil intercidit diſcriminis montanam inter & campeſtrem, tum forma arboris, tum colore ipſius liquoris. Gummi tertio ferè ordine calidum eſt, exiccantis adſtringentisq. nonnihil naturæ, facultatis diſcuſſoriæ, & odoris ſi in ignẽ proijciatur, adeo ſuauis, vt mos fuerit eo Thymiamate aut ſuffimento (quamuis *Tecopalli* quoque eiuſdem rei gratia vſi ſint) ſolo ſupplicare Deos. eodemq. primos huius orbis expugnatores, quos *Teuhtl* ideſt Deos, rudis illa ac imperita gens vocabant, exceperint. Capitis dolorem idem gummi, velut ipſe Arboris ſtipes, veluti radix, ſi ex frigida cauſa contigerit ſuffitu leuat, vteri ſtrangulatui medetur, & vt vniuerſim dixerim, morbis omnibus auxiliatur, qui ex frigida humidaq. cauſa orti ſunt. Cortex ſtipitum Anethum olet, ſapitq. ipſum fluens gummi. & adſtringenti quadam vi ſentitur pollere.

NOTÆ IO. TERRENTII LYNCÆI.

Inter arbores noui orbis primas adnumerandæ ſunt merito, Copal dictæ ob inſignes vſus, quos præbent tum in medicina tum etiam in ſuffimentis. ſimiles porro admodum ſunt Lentiſco Balſamoq. figura & viribus, vnde & reſinæ ex eis ad nos delatæ Balſami nomina acceperunt.

De *COPALLIQVAHVITL PATLAHOAC*, *ſeu Arbore COPALLI latifolia*, Copallifera II. *Cap. II.*



QVAMVIS Indis mos ſit vocare per Antonomaſiam *Copal quahuitl*, veluti dictum, eam arborem, quæ præcedenti capite eſt deſcripta, & eius gummi *Copalli*, tamen vniuerſim arborem gummi manantem odorum eodem modo vocant, noſtri verò eas ſolas, quæ candidum fundunt. quæ vero in fuſcum colorem inclinantem & quæ Thuri ſit quamſimillimum Indici Thuris aut *Anime* peregrini plantas. cum verò animus ſemper fuerit cum diſtinctione loqui,per multaq. arborum genera, huiuſmodi liquorem fundant, quarum aliæ congeneres ſunt,aliæ vero longe inter ſe differentes, de ijs ſeorſum agemus. & eius gummi differentiæ omnes, & ſi ſimilis circiter facultatis eſſe reperiuntur,cum ſuis arboribus erunt nobis percurrendæ. Factoq. ab arbore in præcedenti capitulo narrata exordio,de præſenti verba facimus.Hęc ergo arbor ob amplitudinem foliorum,quæ cæteras congeneres videtur excedere, ita vocata, mediocri conſtat magnitudine, in conditaq. folijs ſerratis, & Rhoi obſoniorum perquam, ſimilibus tum colore ſquallenti tum etiam magnitudine, & forma, ſed pennatis ſtipitibus, & ramis. gummi candidum exhibet, nec abſimile illi quod ſtillat è *Copal quahuitl*,parcius tamen, ac ijſdem præditum viribus. Naſcitur regionibus calidis, ac præcipuè Quahunahuacenſibus,vbi eam arborem paſſim vidimus naſcentem etiam intra ambitum oppidi, ac curauimus depingendam. poſſetq. (vt ego quidem coniecto) in Hiſpaniæ feruentiores agros,non omnino inutili opera per maria deportata transferri.

Rami huius arboris rubent, baccæ ipſæ ex rubedine in flauedinem tendunt, folia alata oriuntur, ſimiliter ac lentiſcus non ex virga rotunda, ſed compreſſa in latitudinem.



De COPALLI QVAVHXIOTL, *ſeu de leproſa Arbore ſudente Copalli* Copallifera III. Leproſa. *Cap. III.*

ARBOR eſt *Copal Quauhxiotl* excelſa leuis, & quæ facile membranam externam exuat, vnde nomen. folijs paruis, oblongis, & rutaceis, ſed maioribus, & longioribus. fructu acinoſo, ſed ſingulatim dependente. liquorem & hic reſinoſum diſtillat, *Copalli* colore, & odore ſimilem, ſed parum. Naſcitur in calidis *Texaxahuaci* regionibus montoſis, & aſperis locis. Calida arbor eſt, ac ſicca ordine tertio, odoraq. non ſine quadam adſtringentia. eundemq. liquorem dilutum ex aqua immiſcent *Copalli*, atque ita aiunt egregie ſiſtere diarrhoeas.

De COPALLI TOTOPOCENSE. *Cap. IIII.* Copallifera IIII.

ARbor eſt magna, folijs Mali Medicæ virore tinctis exſaturato. gummi ſtillat *Copalli* perſimile, quod in aſſulas quoque candicantes, atque illis ſimiles cogi ſolet, in eoſdemq. recondi vſus.

Copallifera V. Montana.



De COPALLI *montana, ſeu* TECOPALLI QVAHVITL, Copallifera V. montana. *Cap. V.*

ARBOR eſt *Tecopallis Quahuitl* mediocris magnitudinis, folia Vnedonis, fructum glandibus ſimilem, quendam veluti ſtrobilinum continentem, opertum lubrica & reſinoſa quadam ſaliua, atque includentem intra ſe nucleum candidum, ad multa vtilem. Fluit ab hac arbore gummi illud, Thuri antiquorum, odore, ſapore, ac viribus adeo ſimile, vt illi reputem eſſe congener. nam & in Philippicis inſulis naſci copioſe audio. quo factum eſt vt ab Hiſpanis huius orbis Thus ore pleno vocetur. quamuis a quibuſdam *Anime* Indicum dicatur. Prouenit in calidis Papaloticpacenſibus. poſſetq. ad feruidiores Hiſpaniæ regiones

giones transferri. calidæ ſunt tertio fere ordine, ſiccaq. & pauliſper adſtringenti natura,omnes propemodum huius arboris partes, odoriſq. gratiſſimi. ventriculum, cor, cerebrum, vterumq. ſuffitu corroborant. fluxiones coercent, pituitam abſumunt, rigores febrium arcent, & fouent membra perfrigerata, vuluamq. procidentem in ſuum locum reſtituunt, atque reponunt, deciduamq. confirmant ac veluti affigunt.

Folia habet eo modo quo Fraxinus.

Conſulat lector caput primum Monardis de Copal & Anime.



De CVITLACOPALLI ſeu Stercore Copallis, Copallifera VI. Leproſa II. *Cap. VI.*

ARBOR quam *Cuitlacopallim* ideſt *Copallis* ſtercus vocant, a quibuſdam *Xioquahuitl* quod ſtipes lepræ infectus videatur nuncupatur, mediocris eſt magnitudinis, folijs obrotundis, paruis, acinisq. racematim dependentibus, Oxiacanthæ ſimilibus, valde odoratis, glutinoſisq. Gummi fert candidum, ſubodorum, ac valde durum. calida ordine fere tertio, & exiccante natura conſtat. Naſcitur calidis regionibus Yauhtepecenſibus montoſis ſaxoſisq. locis.

Folia ſitu & figura ſimilia ſunt folijs arboris Siliquæ Ceratoniæ.

De TECOPAL QVAHVITL PITZAHVAC ſeu tenui folio Copallifera VII. Leptiphylla. *Cap. VII.*

REPERI dum apud Tepotztlanenſes deſcribendarum herbarum gratia moram agerem, nec non apud Hoaxtepecenſes arborem aliam mediocrem, ſtillantem lacrymam Thuriſue ſpeciem, in candidum vergentem colorem, ſed fuſco perfuſum, eiſdemq. viribus & odore præditam quibus præcedens. ſed folijs ex vtraque ramulorum parte ordine compoſitis, paruis, minime ſerratis, & rutaceis paulo maioribus. fructu vero paruo. coccineoq. & Piperi rotundo forma non abſimili, ſingulis biniſue acinis per interualla ramorum appendentibus. Gummi huius arboris permixtum formicarum & puerorum ſtercori, aiunt vnius vnciæ pondere, bis terue epotum, inſanientibus citra febrem mederi.

TECOPAL QVAHVITL TEPOTZ LANI
Copallifera VII. Leptiphylla



QVAVHTECOPALLI PITZAHVAC
Copallifera Leptiphylla alia.



Copallifera VIII.



De XOCHICOPALLI, ſeu COPALLI florenti, ab alijs XARAPIZQVA
Copallifera VIII. *Cap. VIII.*

ARBOR eſt mediocris *Xochicopallis*, folia fundens Menthæ, ſed profundius ſerrata ac ſtipites impenſe odoros. ſtillans liquorem fuluum, ac limonum odorem magnopere referentem, generibus Thuris Indici annumerandum. nam & arbor ipſa congener eſt eiſdem gummi præditum viribus, verum efficacioribus. naſcitur in calidis Colymæ, atque etiam Michuacanenſis regionis. Eſt & alia Arbor eodem nomine & liquore, ſed folijs *Xocoxochitl* quæ apud Teocalcinenſes prouenit.

De *MIZQVIXOCHICOPALLI.* Copalliſera IX. *Cap. IX.*

MIZQVIXOCHICOPALLIS quam alij *Xochicopal Quauhitl* vocant, arbor eſt magna, folijs Mali Medicæ, & ſtipite candicantibus punctis diſtincto. floribus vero coccineis & modicis. Gummi fundit è fuluo in purpureum vergens, *Anime* vocatum a quibuſdam, ab alijs vero *Copallis*. maximi habetur ad cætera quibus alia huius generis inſeruiunt præſtanda, ſed præcipue ad odoramenta, & capitis roborationem. naſcitur Copitlani, & Colymæ feruentibus locis.

De HOLQVAHVITL, ſeu Arbore CHILLI. *Cap. X.*



ARBOR eſt *Holquahuitl* cuius duo ſunt genera. Alterum ſtipitem profert magnum, leuem, fuluum, & lenta refertū medulla, floresq. candicantes, folia maxima, & orbiculos ſtellatos, rubeſcentes ex pallido, adhæreſcentes ſtipiti, & refertos fructu, Ponticis Nucibus pari, candenti luteaq. obducto membrana, & amari ſaporis. Alterum vero folia Mali Medicæ, ſed tamen maiora, vtriuſque arboris cortex amarus eſt. Naſcitur genus vltimum apud Michuacanenſes, vbi *Tarantaquam* vocare conſueuerunt. Primum verò *Mecatlani*, & *Thualapæ*. Cortex calidus eſt ordine tertio, & pauliſper lubricus. cuius decocti ius infuſum medetur dyſenterijs. Fundunt ſectæ gummi, ab Indis *Holli* vocatum, primo lacteum, mox luteum, ac tandem nigrum, poſtquam ſcilicet colligentiū corporibus illitum ſit. Adeoque vndecunque reſiliens, vt pilæ palmariæ, aut eius, quæ a vento nomen habet, apud vulgus in ſphæricam aptatum figuram præſtet vices, & ad multa præterea vtile eſt. Nam vrinam mire euocat, emundat vterum, ſterilitatem admotum vuluę fugat, menſtrua elicit ſi digito madenti ſucco *Yoloxochitl*, & *Holli*, vulua, & anus confricetur. dyarrhæis dyſſentericisq. opitulatur: deuoratumq. per ſe aut alijs quæ ſimilibus viribus pollent admixtum, aut ſi adiectum *Tycyelt*, & conformatum in pillulas, digito in anum quantum fieri poſſit, inducatur. additum cibis impinguat, & permixtum vermibus; *Axin* vocatis, ingeſtumq. agilitatem quandam, & ad volubiles corporis motiones promptitudinem ingenerare dicitur, & oſſa emollire vt facilius homines contorqueri flectiq. huc, & illuc poſſint, corpusq. more petaurorum iactare. & venerem

rem vehementer excitat,cholicis confert,ſedi admotum.trahitq.alui excrementa, & dolorem , ſitimq. ſedat . vſtum vero argemata diſcutit . hoc eſt gummi illud nobile, quo Indi olim exercere ſolebant ludum *Bathei*, ſpectatu mirum , quem cura Corteſij videre aliquot ab hinc annis Hiſpani. eiuſdemq. arboris folia ſicca & leuigata, dicuntur leones & alia animalia interficere.

Bathei ludus quid ſit, apud Ouetum in hiſtoria naturali Indica, fuſe ſcriptum inuenies.

De HOITZILOXITL, ſeu de Arbore Balſami Indici. Balſamifera I. *Cap. XI.*



QVAM arborem Pannucini Chuctè vocant, noſtri Indici Balſami arborem, Mexicenſes *Hoitziloxitl*, ſeu affluentem reſina nuncupare conſueuerunt, quia liquorem effundit Syriaco Balſamo ſimillimum, neque odore aut viribus inferiorem .. Arbor eſt Mali Medicæ magnitudine,folijs Amygdali maioribus, tamen obrotundioribus, & magis acuminatis . floribus in extremis ramorum flagellis luteis, initio loculorum oblongorum forma, ſed procedente tempore quorumdam veluti foliorum, cæteris longiorum & latiorum, in quorum extremitatis cauitate,ſemina incluſa continentur, candicantia & in quendam pallorem inclinantia, oblonga , & pauliſper contorta,ſeminibus Mali Medicæ ſimilia, aut verius his, quæ Hiatini vocant *Manies*, ac ſaccharo, veluti ſtrobylinos noſtri incruſtare ſolent. Inciſo ergo quouis anni tempore huius arboris cortice ſtipiteue, ſed præcipuè exactis iam atque deſinentibus imbribus, liquor ille nobilis, toto orbe celeber, nec dum ſatis laudatus ſtillat,quem Balſamum appellant,è fuluo in nigrum inclinans colorem, ſapore acri, pauliſper amaro , odore vehementi , ſed tamen gratiſſimo . Regionibus prouenit calidis,qualis eſt Pannucina,vnde impoſitum eſt nomen,& ad Hoaxtepecenſes hortos a Regibus Mexicanis,delitiarum & magnificentiæ gratia,tranſlata. vbi eam rurſus vidimus editis ac montoſis locis . etſi ad campeſtria hominum cura & diligentia deſcenderit,cultaq. & Hortenſia veluti coacta amet.Vnde ſperare aliquis poſſet loca Hiſpaniarum calidiora minime fugituram.Sunt alij liquores,ſimplices atque compoſiti,quos eodem nomine Hiſpani qui ad has regiones penetrauere appellant,de quibus inferius dicemus. Extrahitur idem liquor decoctis etiã ſurculis minutatim inciſis ex aqua & vitro excepto innatante liquore,ſed viribus inferior. Liquor ergo quouis modo extractus quarto fere ordine calidus eſt ac ſiccus, ſubtilium partium non ſine quadam ad-

ſtrictione, & corroboratione, ac innumeris morborum generibus propellendis, atque ſanandis vtilis. nam tres quatuorue guttæ matutino tempore ante cibos lin ctæ, ventriculum a frigida cauſa imbecillem confirmant, vrinam & renum veſicæq. excrementa euocant, pelluntq. è corpore. aperiunt obſtructa, ac medentur reſpirationis difficultati, ventriculi & alui dolores ſedant. commendant colorem, ac iuuenilem vigorem diutius conſeruant, & tuentur. quin liquor ille in peſſulos efformatus, ac obditus vuluæ, ſecundas emortuosq. infantes trahit, partum accelerat, & ſterilitatem a frigidis humidisq. ortam humoribus profligat. dolores ab eiſdem cauſis enatos vbicumque contingant, extrinſecus illitus ſedat. flatus & tumores præter naturam diſcutit, cerebrum corroborat, neruorum origini impoſitus auxiliatur, paralyſi & eorum gelidis omnibus medetur morbis. Cholicis, Iliacisq. & articulorum doloribus mirè eſt vtilis. quin vulnera recentia conglutinat, & ſanat inueterata, ac diuturnarum febrium repetentia frigora, ceruiciq. dorſoq. illitus pellit. Idem præſtat ab ipſo ſemine expreſſum oleum, mitius tamen, benignius, ac mollius, quamuis acre quoque ſit, gratiſſimi odoris guſtuq. & odorum, & ſuaue, ac tertio calorificum ordine. quod nos omnium primi curauimus prælo extorquendum. eſt autem oleo quod ab Amygdalis amaris, aut nucleis Perſicorum exprimitur, odore atque ſapore ſimile, ſed odoratius, vehementius, & acrimoniæ longe maioris.

Flos Balſami admodum pallet, & Digitali aliquo modo eſt ſimilis. eamdem arborem deſcripſit etiam Monardes cap. 9. ſub finem. eiq. duplicem tribuit corticem, vnum craſſum Suberis modo, alterum vero tenuem. fructum ait Ciceris, aut Piſi grano maiorem non eſſe, incluſum in extrema ſiliqua, anguſta, digitum longa, alba, tenuitate regalis ſimplicis. quam etiam ſiliquam eleganter noſter Auctor, ſed maiorem in pictura exhibuit. Quod vero Balſamum a Monarde primo loco deſcribitur, forte eſt illud quod ſequente 13. cap. exponitur, cum eundem excoquendi modum vtrobique inueniamus, & folium Vrticæ cum folio mucronis haſtarum non adeo diſſideat.

Carolus Cluſius lib. 2. exot. cap. 29. deſcribit huius Balſami fructum, ſiliquam nempe ſpadiceam, cum duobus nucleis incluſis. Monardes autem, forte ſiliquam nondum adultam deſcripſit. Ego vero puto fructum illum Cluſianum potius ex arbore, quam vocant Pecuniæ.

D. Henrico Coruino, Batauo, Pharmacopæo Romano, exoticorum diligentiſſimo ſcrutatori, miſſus fuit nomine Mamey.

De Arbore HVACONEX *ex qua paratur vocatum ab indigenis Balſamum.* Balſamifera II. *Cap. XII.*

ARBOR eſt mediocris altitudinis, & craſſitudine femoris, firma materia, & quæ terra defoſſa diutius duret incorupta, odora, luteisq. folijs denarij plus minus amplitudine. flore paruo & candicãti, fructu baccis Lauri ſimili. Cortice huius arboris cõfracto minutim, & quatriduo macerato ex aqua, ac demum inſolato & expreſſo, liquor extorquetur Balſami præſtans vires, ad multa vtilis, quique intra menſis vnius ſpacium peragatur. contrahitur etiam ex folijs ſtillatitius liquor, odore perquam iucundus, & multis per ſanandis affectibus aptiſſimus.

mus. quin ſurculi ipſi extergunt roborantq. dentes. ex quibus, vt hoc quoque obiter dicatur, Indi olim ſagittis mucrones addere conſueuerunt.

De Balſami frutice quem indigenæ Hiſpani MARIPENDAM vocant.

Balſamifera III. *Cap. XIII.*

ETSI planta hæc frutex ſit, inter arbores tamen, ob ſimilitudinem ac cognationem quam cum arboribus lacrymam ferentibus, præſertim eam quam habet eius liquor cum vocato Balſamo, reponere viſum fuit. Eſt ergo Maripenda frutex, ſtipites ferens viginti fere dodrantum altitudinem habentes, ramosq. fuſcos, ac folia haſtarum mucronibus paria, craſſa lataq. ſed ſuperna parte virentiora, & ſparſim purpuraſcentia è rubeo, & appenſa pediculis in coccineum colorem inclinantibus, fructu racematim dependente, & octo pene vncias longo, concinnato acinis vuarum fere ſimilibus, ſed tamen rarioribus, initio virentibus, deinde rubeſcentibus, & tandẽ è purpureo nigricantibus. Vtuntur Æthiopes folijs eius fiſtularum loco, ad hauriendum fumum herbæ vocatæ a Mexicenſibus Yelt, quem alijs per arundinum canales mos eſt haurire, paratis è folijs conuolutis quibuſdam tubulis. Arte vero extorquendi liquoris modus hic eſt. teneros eius plantæ cauliculos, turioneſue, & interdum acinos minutim diſſecant, coquuntq. in aqua, donec in defruti denſentur craſſitudinem, atque ita ſinunt conſidere. Curat hic liquor mire vulnera, etiam alias inſanabilia. & recentium fluentem quoque ſanguinem ſiſtit. Sunt qui ex præfatis germinibus aquam ſtillatitiam extorquent, quam aiunt, ardenti ſeu Vitæ vocata aqua, eſſe ad quæuis præſtantiorem, ac præcipue vulneribus curandis, & dolorem ventris a frigore ortum compeſcendum, complurimasq. affectiones pellendas a prædicta cauſa ortum ducentes, multorum teſtimonio affirmatum ſcimus.

De Balſamo Prouinciæ Tolu Balſamifera IV. *Cap. XIV.*

AVDIO in Prouincia Tolu, euntibus ab vrbe quam vocant Nomen Dei in Indicam Carthaginem, occurrere arbores mediocris magnitudinis, Pinum generibus haud abſimiles, folijs ſiliquæ toto virentibus anno, cultis in locis prouenientes, cortice tenui, ac tenero veſtitæ, quæ liquorem Balſamum vocatum inciſæ effundant, ad omnia quibus conferre ſolet Balſamum Indicum a nobis ſupra deſcriptum, æque vtile aut præſtantius.

Videtur Auctor innuere ea, quæ de hoc Balſamo latè ſcripſit Monardes cap. 10. quem videre lector poterit, nam illud mirificis extollit laudibus.

De.

De MOLLE Lentiſco Peruana. *Cap. XV.*



A Peruina vocata regione ad hanc nouam Hiſpaniam, imo ad Hiſpanias noſtras, planta quam Molle vocant, iamdiu aduecta eſt, atque tranſlata. Arbor procera eſt, viſu pulchra, & ornandis domorum compluuijs, locisq. publicis, ac foris aptiſſima. comata, in latum pandens vndequaque ramos, qui è viridi colore tendunt in purpureum. vbi folia Oleæ profert, ſed longe anguſtiora, & tenuiora, & quodammodo dentata, ordine vtrimque diſpoſita, & oblique verſus ramos extremos procedentia. Flores exiles, albos, racematim dependentes, qui mox in fructum virentem, Oxiacanthæ ſemini parem, aut paulo maiorem, alit. & cum maturuerit, in colorem exo albo rubeſcentem, dulciq. carne præditum, cum quadam acrimonia & amaritudine. membranulaq. prædicti coloris contegitur, cui nucleus durus ineſt. Folia ac fructus Lentiſcum eiusq. lacrymam olent reſipiuntq. ſed permixtũ Fœniculo, vnde fortaſſe aliquis in Lentiſci referat ſpecies, ni malit eſſe plantam ſui generis. folia & fructus virent toto anno, alijs ſubnaſcentibus, alijs adoleſcentibus, & alijs matureſcentibus. Sylueſtris arbos eſt, neque vllis lenocinijs, aut cura vt proueniat opus habet; quamquã in delicijs iamdiu haberi cœperit, cultumq. & indulgentiam libenter admittat. Prouenit vbique, ſeu ſemine, ramo, aut viui radice ſeratur. ſed in calidis regionibus aſſurgit, lætiusq. viuit. Stillat ab hac arbore lacryma, quæ velut folia vniuerſaq. planta, Fœniculi & Lentiſci odorem habet, ſaporem vero acrem, ſubdulcem, & cum quadam amaritudine adſtringentem. calidaq. & ſicca ordine ferè tertio conſtat natura. Nucleus ventriculum corroborat, calefacitq., ventrem adſtringit & (vt quidam aiunt) Therebinthi vicem præſtat. ſemen vero Cardamomi, vrinam elicit, flatus diſſipat, & membra corroborat. corpora nimis fluxa & humecta exiccat. folia lotionibus addita, Oedemata diſſoluunt, ore commanſa gingiuas dentesq. confirmant, & vlceribus oris medentur. Fructus, ſeu intus aſſumpti, ſiue exterius admoti, quemadmodum & lacryma, luculentius prædicta omnia præſtant. In Villa Madritij Prouinciæ Carpentariæ Hiſpaniæ, tres vidimus huius plantæ tenellas arbuſculas, caudicem femoris craſſitudine habentes, cortice ſubcinereo contectum, Fraxini humilioris, Orni Omeleæq. vulgo dictæ, magnitudine, ramulos vndequaque in latũ pandentes, ijſdem ornatos folijs, conſtantibus ex pluribus ad vnum pediculum cohærentibus, multo tamen minoribus, ex viridi nigricantibus, ſerratis, ſub extremum anguſtioribus. quæ ab ar-

boribus

boribus decerpta, lacteo ſucco, lento ac viuido odoroq. ſcatebant. flores exiles albos, racematimq. diſpoſitos habentes, fructus vndique Indicę prædictæ Molle ſimiles. pari modo fructus & folia toto anno virent, ac vires, & vſus, omnino ſunt pares.

Hæc etiam arbor ſpecies eſt Lentiſci tum figura tum viribus, cuius primam fecit mentionem Cluſius. Adoleuit Romæ in horto Excellentiſſimi Martij Columnæ Zagaroli Ducis in magnam arborem. cuius folia initio ſerrata ſunt. arbore vero adoleſcente, omnes inciſiones pereunt, vt etiam annotauit ſubtiliſſimus rerum naturalium indagator, D. Fabius Columna Lynceus, in opere ſuo de rarioribus quibuſdam Apuliæ plantis.

De TECOMAHACA. *Cap. XVI.*



ARBOR eſt *Tecomahaca* magna, folia ferens obrotunda, mediocri & ſerrata, ac fructuum in poſtremis ramorum flagellis paruum, obrotundum, fuluum, ac refertum ſemine, nucleo Perſici haud abſimili. Naſcitur apud Miſtecas, necnon Tangiteri regionis *Michuacanenſis*. poſſetq. in prouincias noſtri orbis paulo calidiores, mediocri negocio transferri. Acris planta eſt, & odorata, cum quadam adſtrictione. calidaq. & ſicca ordine tertio. Fluit ab hac arbore ſcarificata aut inciſa, & interdum etiam ſponte ſua, lacryma nulli ferè ignota, eadem prædita temperie & viribus, quam plerique loco Myrrhæ ſubſtituunt. dolores a flatuoſo ſpiritu, frigidaue cauſa ortos ſedans, flatus ipſos diſcutiens, lentos humores diſſoluens, ac frigidam intemperiem corrigens, implaſtri modo adhibita. vtero amica ita, vt prunis iniecta, & naribus admota, mulieres hyſtericas illico liberet. Vmbilico appoſita, menſes ſiſtit, & vterum ſuo loco retinet. diſtillationes, temporibus, aut poſt aures adhibita, ſiſtit. dolores dentium ſedat, cauiſue dentibus indita, ipſos a corruptione liberat. neruorum vulneribus opitulatur, coxendici, ac arthritidi a frigida cauſa genitis opem præſtat. cerebrum, neruos, ac ventriculum appoſita roborat. magniq. eſt ad omnes affectus a frigida cauſa ortos vſus.

Deſcribitur a Monarde, Tecamahaca cap. 2. Vſus eius apud Europæos permagnus eſt, ob odoris fragrantiam, præſertim ad catarrhos maturandos, & ad dolores cholicos, flatusq. diſcutiendos.

De TLAHVELILOCA, QVAHVITL, *id eſt arbore inſaniæ, CARAGNA nuncupata.* *Cap.* XVII.

TLAHVELILOCA *Quahuitl*, quam Hiſpani *Caragnam* vocant, arbor eſt magna, fuluos ſtipites fundens, leues, nitidos, & odoros, folia oleaginea in Crucis forma compoſita, orbicularia. Odora arbor eſt, guſtu acris, & nonnihil adſtringens. Naſcitur apud *Michuacanenſes*, & Mexicam inferiorem, Gummi quod ab ea fluit, *Caragnam* quoque vocare audio, eiſdem ferè viribus, quibus *Tecomahaca* præditam, ſed vehementioribus, ita vt affectus quos *Tecomahaca* curare nequit, *Caragna* pellat. puluis ipſius ſtipitis deuoratus, mirè ventriculum & cor firmat, flatus diſcutit, frigidam emendat intemperiem, & vterinos curat affectus. Fama eſt apud indigenas Cacodæmones hanc arborem pertimeſcere ac fugere, & faſcino aduerſari. corticem vero ex aqua illitum conferre cordi, deuoratum vero *tacaboatl* pectori ſimul & cordi ferre ſuppetias.

Reſinæ huius vſum etiam indicauit Monardes. cap. 3.

De XOCHIOCOTZO, QVAHVITL, *ſeu Arbore Liquidambari Indici.* *Cap.* XVIII.



ARBOR eſt *Xochiocotzo Quahuitl* magna, Aceris ferè folijs, in tres cuſpides, duosq. ſinus diuiſis, altera parte albicantibus, altera verò obſcurioribus, ſerratisq.. Cortex ſtipitis partim fuluus, partim virens eſt. Prouenit campeſtribus, calidisq. locis, & interdum etiam temperatis, velut *Hocyacocotlæ Quahuchinaci*, & *Xicotepeci*. Calida ſiccaq. natura conſtat, & odore iucundo. Inciſo arboris huius cortice, Indicum fluit vocatum Liquidambarum ab indigenis Hiſpanis, a Mexicenſibus *Xochiocotzol*, ſuauitate odoris Styraci perſimile: calenti ordine tertio natura, ſiccantiq. quod additum Tabacis, caput, ventriculum, & cor firmat, ſomnum inducit, & capitis dolorem a frigida cauſſa ortum lenit. per ſe verò humores diſcutit, ſedat dolores, ac impetiginibus cute digitis conuulſa medetur. ſtillat ab eadem arbore, aut ſponte ſua aut inciſa, oleum haud cedens prædicto liquori, aut odoris iucunditate, aut medicis viribus. & ſi aliqui dicant, oleum ſtillare ex primo liquore, loco congruo poſito, aut expreſſo, vt tenuior eius pars ſtillare poſſit; dicantq. eſſe calidum, & humidum, minus tamen recte. Diſcutit vtrumque flatum, ac præter naturam tumores diſſipat, coctio-

coctionem procurat, ventriculum roborat, vterinis affectibus confert, & alia his ſimilia præſtat iuuamenta, ſeu per ſe, ſeu alijs medicamentis permixtum. Sunt qui elixis ex aqua ſtipitibus, id odoramenti parant genus. ſed vilius ita eſt, ac minus ad prædicta præſidia expetibile, & niſi ad viliores quoſdam vſus commodum.

Fructus huius arboris rotundus eſt, ſed inſtar Polygoni habens multas ſuperficies nigras, angulos vero luteos. vſum huius liquoris admodum copioſe deſcripſit Monardes cap. 8.

De *YZTAC QVAVHXIOTL*, ſeu *QVAVHXIOTL* alba Galiopifera. *Cap. XIX.*

YZTAC QVAVHXIOTL
Galiopifera.



YZTAC QVAVHXIOTL
alia Galiopifera.



YZTAC *Quauhxiotl*, quam alij *Quauhxiotl* vocant, arbor eſt mediocris, folijs obrotundis, & ſtipitibus, atque pediculis rubentibus. Gummi ſtillat candidum, acris ſaporis. Prouenit in calidis *Ytzocani*. gummi tertio ordine calidum eſſe videtur, quod aluum fluentem cohibet deuoratum ex aqua ſcrupuli vnius menſura. dyſenterijs mirum in modum opitulatur. quin dolores illitum ſedat, ac diſcutit præter naturam tumores. aquam, in qua infunditur, lacteo tingit colore. eſt & aliud genus eiſdem præditum viribus, formaq. vocatum *Tlatlahuic Quauhuxiotl*, ſed gummi manans rubeſcens, vt nomen indicat.

In Figura ſecundo loco poſita, folia in ramis ſunt bina ex oppoſito, ſed in ramo toto ſunt ſeptem, eo ordine quo in Lentiſco, ſed magnitudine Aurantij. baccæ etiam rubræ ipſi trunco adnatæ, quæ magnitudine Piſum æquant.

An ad ſequentem pertineat deſcriptionem cogitandum, præſertim cum idem nomen tribuat.

De COPALTIC, ſeu arbore fundente gummi ſimile COPALLI. Cap. XX.

EXCELSA arbor eſt *Copaltic* leuis, epidermide cuticulatuè ſupernè veſtita, quæ ſuapte natura deſquamatur, vnde nomen. Ocymi folijs, fructu *Oxyacanthæ* paulò maiori, primo viridi, ac tandē coccineo. Reſinam hæc fundit arbor candidam, & pauliſper odoram, ſed modicam. Naſcitur in calidis locis montoſiſq. *Texaxahuaci.* ſuntq. qui *Ytac Quauhxiotl* vocant. Cortex ligni calidus eſt ordine ſecundo, odorus, & grati ſaporis, non ſine ſiccitate, & amaritudine quadam. Gummi illud calidum apud Mexicanos circumfertur, habeturq. maximi in compeſcendis dyſenterijs. Ex hac ſtillans arbore reſina eſt, quæ ex aqua deuorata, vbi ſtatim in lac ſoluitur, vnius oboli menſura, aut per ſe ſolum, aut permixta *Copalli*, ſiſtit dyſenterias, & ſanguinem vndecumque manantem cohibet. Vitandum eſt tamen auctius pondus.

De TZINA CANCVITLA QVAVHITL, ſeu arbore ferente gummi ſimile ſtercori veſpertilionum Laccifera. *Cap. XXI.*



TZINACANCVITLA *Quahuitl*, gummi eſt, quod Laccam officinæ vocant. decidit ex arbore incondita, ac mediocris magnitudinis, quæ folia fert *Mizquitl*, ſeu exilia, pennas auium imitantia, breuia, tenuia, ex vtraque parte ramorum ſerie quadam procedentia. ſtipites, ac ramos purpureos, obtectos gummi, quod diximus, nequaquam a formicis elaborato, vt quidam per inſcitiam putant, ſed ab ipſis arborum ramis vndecumque ſtillante, & eiſdem veluti tubuli quidam adhæreſcente. Naſcitur in calidis, qualis eſt ager *Huatepecenſis*, & *Huauhnahuacenſis*, vbi ſunt qui *Hoelicpatlim*, & *Quauhuicxihuitl* vocent. etſi in nonnullis Indiæ orientalis locis ortum ducat, varijſq. ibi nominibus nuncupetur. De eius viribus Arabes rogentur, ne nos rurſus dicta dicamus in tanta temporis pænuria, & rerum deſcribendarum copia.

Illud

Illud etiam notum eſt, admixta reſina, maſſam ex eo gummi parari quam Lacram corrupta dictione vocant, ſignandis literis, alijsq. ſchedis aptiſſimam. addita verò his arena craſſiuſcule trita, percoctisq. omnibus in placentulam cogi, quæ admota igni è veſtigio emolleſcat, perfrigerata verò eam duritiem ac firmitatem contrahat, quæ ferrum, lapides, & gemmas exedat, rumpatque, quod nos experimento cognouimus.

Folia huius arboris conferuntur folijs Acatiæ Aegyptiæ, rami ipſi ſunt purpuraſcentes, & Lacca quaſi nigra ramis adhæret.

Laccam arborem Acoſta c. 8. folio Pruni ſcribit ſe ex aliorum relatione intellexiſſe, id quod parum huic noſtræ congruit. Vnde vel male obſeruatum ab ijs qui parum huic rei ſtudebant, vel alterius erit generis.

Vanum eſſe rumorem quod Lacca à formicis elaboretur ex auctore noſtro patet. vnde licet alæ formicarum in ea reperiantur, non tamen argumentum eſt ſufficiens huius operis. præſertim cum videamus & noſtras formicas congerere potius frumenta, Muſcas, & ſimilia, quam aliquid apibus ſimile elaborare.

De EZQVAHVITL, id eſt ſanguinis Arbore. Cap. XXII.

ARBOR magna eſt *Ezquahuitl*, folia ferens Verbaſci, ampla, & anguloſa, ſanguine ſtillans, quem vocant Draconis, vnde euenit ei nomen. eſt enim *Ezquahuitl* ſanguinis arbor. Prouenit *Quahuchinanci*. vis autem huius ſucci frigida eſt atque adſtringens. corroborat dentes, fluxiones ſiſtit; denique vim omnem, ſimilitudinem, ac effectus eoſdem præſtat, quos ſanguis Draconis noſtri vſus, qui a Draconibus Fortunatarum colligi ſolet. de quibus, alijsq. Fortunatarum arboribus ſeorſum fortaſſe dicemus.

Arbor hæc ſecunda eleganter à Cluſio deſcripta eſt initio ſuarum obſeruationum, vbi eam Draconem vocat. quam etiam Piſis extare audio in Horto Sereniſſimi Magni Etruriæ Ducis.

De EZQVAHVITL ſecunda. Cap. XXIII.

OFFENDI etiam apud *Quauhnahuacenſes* agros, qui pertinent ad *Tepecuacuilcum*, arborem *Ezquahuitl Quahuchinacenſi* perſimilem, folijs tamen magis orbiculatis, hirſutis, & aſperis, craſſo cortice, radice ſurculoſa, ac iuxta aquas naſcentem. quæ adſtringens etiam eſt, & odorata, amara, calefaciens quodammodo, & ad eadem vtilis. Nam eius liquor, qui ſcarificata arbore copioſè fluit, oculis inflammatione laborantibus mirè ſubuenit. partes enim habet nonnullas frigidas, ſiccas, & adſtringentes. quare non mirum eſt, ſi calidas etiam quaſdam partes poſsidens, vincentibus frigidis in ea, id operetur.

De MIZQVITL; ſeu Siliqua Acatiæ. Cap. XXIV.

ARBOR eſt *Mizquitl* frequentiſſima Nouæ Hiſpaniæ, ſua ſponte in quibuſque locis, ſed maximè montoſis, temperatis, aut frigidis, proueniens. incondita, & ſpinoſa, folijs exilibus, pennas auium imitantibus ordine, vtraque ex

parte

parte ramorum diſpoſitis, flore Betulæ noſtratis proximo, ac ſiliquis edulibus longisq. & dulcis, pergratiq. ſaporis,refertis ſemine,vnde ſortita eſt nomen, hinc & inde dependentibus. è quibus placentulas parant *Chichimecarum* gens vicem illis præſtantes panis, veluti ex varijs ſeminibus,radicibus,ac fructibus alijs. Hæc eſt veriſſima antiquorum Acatia & quæ germanum Gummi Arabicum fert, cuius hic ingens eſt copia, & incuria fortaſſis pudenda adhuc incognita, & in noſtrum orbem nondum deportata. neque eſt vnica eius ſpecies, ſed plures. frigida, ſiccaq. & adſtringenti conſtant natura. liquor è tenerrimis huius arboris turionibus defluens, expreſſusq., aut aqua vbi aliquandiu ijdem maduerint,illita mirum in modum oculorum morbis auxiliatur, aut ius decocti corticum nimium menſium fluxum compeſcit. qui menſes ſi primiparæ ſunt (vt hoc obiter attingatur) tineæ, & lichenibus medentur. Sunt qui *Hoaxin, Hacazcolotl,* & alias nonnullas arbores quæ apud Nouam Hiſpaniam proueniunt, in Acatiæ referant differentias.

Proſper Alpinus inter alias Ægypti plantas, & hanc veterum Acatiam deſcripſit, cui ſi non eadem, ſaltem congener iudicari debet.

De MIZQVITL MICHVACANENSI Acatia No. Hiſp. II. Cap. XXV.

VOCANT *Michuacanenſes* ſuam *Mizquitl Tzintzequam* ſpinis carentem, & folijs exilioribus *Mizquitl* vulgari, quę etiam Acatiæ ſpecies eſt, & Gummi vocatum Arabicum quam optime fundit, eoſdem habens vſus & vires.

De HVCIPOCHOTL HVAXACENSI Ricino No. Hiſp. Cap. XXVI.

ARBVSCVLA eſt *Hucipochotl Huaxacenſis* vitium modo ſerpens ſinuoſis, ac tricuſpidibus folijs, floribus coccineis paruis, & aggregatis in comam. vnde generantur fructus Nucis penè Ponticæ forma, ac magnitudine, ſed ternos includentes Ricini more candicantes nucleos. toto anno folia, flores, & fructus fert. Naſcitur apud *Huaxacenſes*. dulcis eſt, calidaq. & humida, aut moderatè frigida temperie. Liquor ſtillatitius vires elangueſcentes inſtaurat, reficitq. vt homines pene mortuos ferant exſuſcitare. idem refrigerat, & impingu t aut ipſa arboris folia oleris vice deuorata, nitidumq. reddunt colorem. lacryma ſtillans e perfractis germinibus, inflammationi oculorũ mirum in modum confert. Nuclei quini, aut, ſi robuſtior homo ſit, ſepteni emundati a quadam illos tegente membrana, vacuāt egregiè pituitam, & bilem, per ſuperna & inferna, vſque adeo ſecuro euentu, vt vel leuis momenti re ingeſta medicamenti huius vis ſi ita expediat, coerceatur. Allata eſt eadem a Panucenſibus, ſtipite cubitali, ſubalbido, lento, leui & ſpinifero, vbi vocant *Tzapeloach Quahuitl*. aiuntq. lac eius firmare dentes, & carnem exhauſtam inſtaurare.

Sine dubio inter Ricini genera reponenda eſt hæc planta, vires tamen ipſius non ſunt tam vehementes, ac in Americæ illo de quo (luſius in annotationibus ad Monardem, ait dimidiam tantum partem vnius grani valide per ſuperiora & inferiora purgare. Huius validi Ricini ſemina Romæ vendidit quidam agyrta magno ſanè numero, cuius

vnum



vnum ſemen ſiue granum ſumptum quibuſdam vicies aluum mouit, ſapore initio dulce eſt, ſed dein vrit inſtar Cocci Cnidij; poteſt etiam fieri vt Ricini ab Auctore deſcripti ſemen, eandem vetuſtate induat acrimoniam, ſicuti videmus in Zingibere, euenire, cuius radix recens in acetarijs ob multam humiditatem coniunctam editur.

SASAFRAS.



De Arbore à quibuſdam SASAFRAS *vocata.* Cap. XXVII.

ARBOR eſt magna *Saſafras*, folia ferens crenata, & in tres partes diuiſa, ſtipites leues, ſubrubeos, & Aniſum olentes. naſcitur in prouincia Florida, & Michuacanenſi. Calida conſtat, & ſicca natura, ordine circiter tertio, & ſubtilibus partibus. quare Cholicis, Iliacisq. opitulatur, necnon difficultati vrinæ, renumq. morbis, dum tamen à frigida cauſſa contingant. flatum diſcutit, & obſtructiones aperit. internas partes roborat, Aſthmati, alijsq. thoracis vitijs à prædicta cauſſa ortis, opitulatur. Vomitus cohibet, coctionem iuuat, aluumq. ſubducit. Vtero confert, ſterilitati medetur, menſesq. mouet. lue venerea laborantibus inſtar cæterorum alexipharmacorum opem præſtat. Dentium dolores ſedat, & fluxiones abſumpta cauſſa inhibet. Ius decocti ramorum, trunci, radicumque, præſertim corticum, ſumendum octo vnciarum pondere, mane quatuor horis ante omnem cibum, ſudorq. ſeruandus. Decoctum paratur ex media vncia radicum cum cortice aſſulatim inciſarum, ac maceratarum per noctem in duodecim libris aquæ fontis. coquanturq. lento igne ad tertias Huius decocti parandi, & vtendi ratio, variatur pro laborantis corporis habitu, natura, temperamento, viribus, ætate conſuetudine, & anni tempore. Ratioq. victus attenuans & exiccans ſit, vt in cæteris luis Venereæ alexipharmacis. vtaturq. pro potu ſecundo decocto. idque habita prius vniuerſi corporis ratione. Sunt

qui ſimplici decocto vtantur pro potu, aut ſolo, aut vino cum eo diluto, nulla præcedente vniuerſi corporis vacuatione, neque ratione victus ſeruata. Debilibus, tabidis, & præter naturam extenuatis, huius decocti vſus aduerſiſſimus eſt.

Ad quod arborum genus referri debeat ex ſolo folio indicare admodum eſt difficile, ex fructu vero qui hic deeſt facillimum eſſet. admodum aromaticum eſt hoc lignum vſusq. plurimos habet, præſertim in lue venerea: decoctum eius ſi fiat ad tertias valde multum deperdit olei fragrantiſſimi, vnde commodius fiet in veſica cuprea ſuperimpoſito alembico cupreo, intus tamen probe plumbo albo obducto, ſic enim eadem opera habebitur, & decoctum, & oleum.



De TOCPATLI. Cap. XXVIII.

ARBVSCVLA eſt *Tocpatlis* naſcens in planis, calidisq. locis, ſurculoſis innixa radicibus, vnde oritur ſtipes, & in eo folia ſylueſtris Raphani, magna, ſerrata, haſtarum mucronibus haud diſſimilia, ac flores candicantes. Radix acris, odora, & nonnihil adſtringens eſt. calefacit, exiccatq. ordine tertio. medetur Gallico morbo ius decocti foliorum & radicum eius, ſiue bibatur, ſiue erumpentibus tuberculis applicetur. qua radice ego libentius vterer (modo frigidi eſſent & tenaces humores, quales ſolent per eos morbos magna ex parte dominari) quam cæteris plantis, quarum eſt vſus apud Indos, & Hiſpanos ad prædictum affectum curandum. Eadem radix tuſa, illitaq. ſplenem comminuit, & priſtinæ reſtituit ſanitati.

De HOAXACAN, ſeu Ligno Sancto. Cap. XXIX.

HOAXACAN vocant Indi eam plantam, quam alij *Matlalquauhilt*, ſeu Cyaneam, tale enim eſt eius cor, ſeu medulla. arbor eſt mediocris magnitudinis, ſtrigoſis & inconditis ſtipitibus, ac veluti ſpinoſis, folijs verò paulò rutaceis maioribus, longioribuſque, &. Cyaneis floribus. Cortex eſt cinereus, & ſi qui craſsiorem ſtipitem veſtit, ſit fuluus. lignum pallet, ac medulla, vt dixerim Cyanea eſt, vnde ſumpſit nomen. cortex eſt abun-

HOAXACAN, LIGNVM SANCTVM



eſt abundè amarus. quò fit vt calidus ordine ſecundo, cum folijs quoque ipſis haberi poſsit, cum manifeſta ſiccitate. etſi medullam non ſenſerim amaram, referre verò quos effectus præſtet in curanda Gallica lue, alijsq. diuturnis affectibus capitis, thoracis, ventriculi, epatis, lienis, renum, artuumq. doloribus, aut quis ſit adminiſtrandi modus in tanta luce ſuperuacaneum duxi. Naſcitur in calidis *Ytzocanis*, & Miſticæ inferioris. & apud Haitinos quoque prouenit.

GVAYACAN.

GVAYACAN eſt arbor Iuglandis, vel Ilicis magnitudine cuius cortex colore, extrinſecus cineritio permixtis tamen multis maculis viridibus intrinſecus veroſubruber, non admodum denſus, ſed immodicè durus craſſitudinis nempe ſemidigitalis, is ligno recenter cæſo, adeo firmiter hæret; vt vix ferro ſeparari queat, progreſſu vero temporis facile ſeiungitur.

Lignum in extremis colore qui in Buxo interne nigreſcente conſpicitur, & meditullium eius eſt maximum, totumq. adeo lignum ſplendida quadam donatum duritie.

Pinguitudo eius reſinaceum quid ſpirat, vriturq. odore non inſuaui, & ab accenſo gummi profluit, quod prædurum eſt vbi refrixerit.

Pondus eius quale nulli præterea ligno, nulla eius quantumuis minima pars, in Aqua fluitat, ſed mergitur continuo, & ſubſidit, vnde lignum eſt fortiſſimum quod duritie omne robur ſuperat, & idcirco quam minime hiat, neque facile videas quod rimas traxerit.

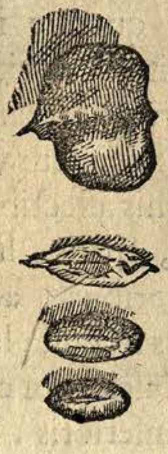
Sapor non ingratus amarus ſtatim, tum acrimonia miti palatum ac fauces compungens, qui ſemel cognitus, nunquam errare ſinit emptorem in cognoſcendo.

Decoctum eius æſtate vltra tertium diem non perdurat.

Folium craſſum, paruum durum viride multis venis diſtinctum quidam arbuto comparant, in ramo ſitum habet ex oppoſito alterius, vt in Siliqua vel Lentiſco videre licet, quaterna vel ſena.

Flores multi quaſi Vmbellam, vel Corymbum conſtituentes, pediculis vncialibus inſiſtunt pallidi lutei, ſenis conſtantes foliolis multis, è medio ſtaminibusq. prodeuntibus in quorum medio rudimentum, fructus burſam paſtoris effigie refert.

Fructus à quibuſdam Caſtaneis ab alijs prunis ſimilis refertur duobus lupinis ſibi coniunctis, aliquando etiam tribus, vt Cluſius refert, vel aceris fructibus, ſed ſine alis conſtat, cordis figuram eleganter exprimentibus leuiſſima porro diſtractione vnum ab altero ſicut & aceris fructus diuellitur.



Longitudo eſt tranſuerſi digiti latitudo paulominor, color totius corij Caſtaneus aliquantulum corrugatus, Pruni inſtar, in coniunctione cum altero fructu membrana eſt denſitate, colore, duritie perſimilis, ei quæ Iuglandis ſemen bifariam diuidit.

Corium externum corrugatum mollius eſt, internum vero nucis interno putamini duritie, & colore reſpondet eius denſitas, in Icone ad viuum expreſſa.

Nucleus intus concluſus, appoſita figura exhibetur, colore & varijs venarum ductibus Nuci Myriſticæ, Nuci Muſcati, vel Buxi radici admodum ſimilis, hunc ſi diu in ore voluas, quaſi pulpam quandam abradis, quæ acrimoniam manifeſtam linguæ imprimit, & nucleus in recenti fructu manet coloris Caſtanei, quaſi tranſparentis, in alijs vero omnino niger.

Nucleum ſi ſecundum longitudinem findas, duritiem Dactylorum offend[illegible]tumq. oſſeum flauum in recente cinereum in obſoleto, albæ autem lineæ tranſuerſim p[illegible]rallelos, totum pertranſeunt, vt admodum eleganter Lyncurium ſiue Belemnitem radius ſplendore referat.

In medio eius cauitas eſt longa à ſummo ad imum pertingens, ſed ſine vlla fere latitudine qualis in Euonymo etiam conſpicitur, vbi ſeminis duo oualia, ſed p[illegible] viridia quaſi foliola ſeiuncta in ſummo vniuntur, corq. extrorſum ver[illegible]componunt ad modum planè Euonymi, niſi quod cor in Euonymo verſus pediculum ſit conſtitutum.

Quæ omnia mihi videre licuit munere D. Henrici Coruini in re herbaria peritiſſimi, qui fructus hos ſibi miſſos mihi dono dedit.

Creſcit hæc arbor in Hiſpaniola, & in continentis regione Nagrando dicta, tanta copia vt numero ſuperent Pinus Hiſpaniæ.

LIGNVM SANCTVM.

ARBOR *eſt admodum ſimilis Guayaco, ſed minor magnitudine Populi ſtipitibus velut ſpinoſis, cortex magis quam Guaiaci puſtuloſus, cætera ſimilis, cinereus, maculiſq. conſperſus, intrinſecus vero obſcure rubet, & in recenti ligno etiam facile ſeparatur.*

Lignum à Guayaco differt meditullio quod in hoc eſt paruum & in rami[illegible]llum. Ipſius ligni color magis albicat, & ad luteum quendam colorem vergit; Meditullium parcè nigrum ad viride inclinat, euidenter, imo Cyaneum eſt in viridi vt nomen Hoaxacan traxit originem.

Tractanti nullus odor occurrrit, æmulatur tamen Guayaci odorem, vt in deco[illegible] & oleo eius diſtillato patet, qui tamen in integronon percipitur, adeo terreis partibus permixta eſt, vt ne ab inflammato quidem, niſi parum admodum defluat, cum tamen per deſtillationem plus olei, quam ex Guayaco extrahatur.

Pondus Guayaco idem eſt, æque enim cito in aqua ſubſidit.

Sapor amarus, ſed acrimonia longe maior, & euidentior, adeo vt amaritudo ab hac oppreſſa non ſtatim percipiatur, ideoque Piperis inſtar, fauces pungit, mordicat, & puluis eius naribus inditus ſternutamenta ciet, vnde longe ab incolis ob vires, Guayaco præfertur, nec enim tantum luem venereã, & quidem facilius curat, ſed & multos alios morbos, quibus Guayacum non ſufficit, expugnat, & ob miros ſuos effectus in maiore eſt vſu, & Ligni Sancti nomen non ſine ratione obtinuit, quamuis immoderato vſu, & caloris vehementia, poſſit hominem nimium excalefacere, decoctum eius, & amarius eſt, & magis odorum quam Guayaci, flauumq. colorem magis habet intenſum.

Folia exigua rutaceis paulo maiora Lentiſci modo bina ex aduerſo poſita, & ordinata ſunt, ita vt nullum vnicum ſit, in extimo quod quidem in leguminibus plerumque euenit.

Flos Vincæ Peruincæ admodum ſimilis eſt colore, & figura, ſed ſine aliqua longitudine eiuſq. foliola quaſi duplicata, ſibi ſuperpoſita apparent, florum etiam coniunctio ex pictura videtur ad Corymbum accedere.

Fructum auctor non addidit naſcitur copioſe in Inſula Borichen, quæ nunc S. Ioannis ab Hiſpanis appellatur.

Ex vtraque ergo deſcriptione, & figura manifeſtum eſt, has duas arbores, inter ſe ſpecie diſtinctas eſſe, quamuis ſub eodem proximo genere contineantur ſic enim & Vites, & Pyri, & Mali infinitas ſub ſe ſpecies, continentes, ſuis tamen generibus conueniunt.

Hæc eo dico, quod cum ante octo annos, Lignum Indicum ex Hollandia Romam allatum eßet, magna inter medicos, etiam libellis editis altercatio nata fuit, an Lignum illud eſſet legitimum, an vero repudiandum, quidam enim vnam tantum Guayaci arborem eße aſſerebant, ideoque hoc tanquam Pſeudo lignum omnino repudiandum; alij vero authoritate Ouiedi, & Monardis ſuffulti, duo diuerſa genera eſſe ſtatuebant, illudq. Guayacum, hoc vero Lignum Sanctum, appellari debere aßerebant, non obſtante nominum, aliquando confuſione. Quæ quidem poſterior ſententia, vt ex ſupradictis patuit, à quouis veritatis ſtudioſo, merito eſt recipienda; cum ipſæ plantæ ita quidem diſtinctæ exhibeantur, vt eas ſpecie differre cuiuis pateat, merito tamen ſub eodem genere reponi debeant.

Cui porro arborum generi hæ duæ ſint adſcribendæ, diu dubitaui, & etiam nunc hæreo. Putaui aliquando, Euonymo illas congeneres dici poſſe, ſed quibuſdam argumentis obſtantibus ab ea opinione receſſi.

An ad Buxum referri poſſint nondum plane apud animum meum decreui, quamuis multa id videantur ſuadere. Itaque hac de re, poſt maturiorem deliberationem amplior aliquando diſſerendi dabitur occaſio.

Plura qui volet Ouiedum adeat in hiſtoria naturali Indica, & Monardem vbi ipſam Guayaci arborem cum fructu, & floribus à Cluſio depictam inueniet, in qua tamen deſidero duorum illorum fructuum ſeiunctionem à pictore minime expreſſam indicat, & omnes qui de lue Venerea conſcripſerunt Medicos.

De YOHVALXOCHITL, ſeu Flore nocturno. Cap. XXX.

YOHVALXOCHITL, quam quidam *Cozquaquahuitl* vocant, alij vero *Yahoalxochitl*, ſeu florem orbicularem, arbuſcula eſt, Folia Ebuli;

Sambuciq. ferens (ad quorum ſpecies eſt fortaſsis referenda, niſi quis malit ad Vitis ſylueſtris ſpecies pertinere) ſed minime ſerrata; vmbellas Sambuci e floſculis aggeratas orbicularibus, & pallentibus, interdiu (vt ferunt) contractis, & hiantibus noctu. vnde acini fiunt racematim dependentes, initio virides, deinde coccinei, & tandem purpurei. radices verò reſinoſi ſaporis, glutinoſas, & guſtus nonnihil odori. Naſcitur *Chapulteci* non procul ab vrbe Mexicana, montoſis, editisq. locis, nec non in vallibus, planiſque. Floret Iunio. Calida, & ſicca ordine ſecundo conſtat natura, & ſapore amaro. tumores appoſita diſcutit, aut maturat, & rumpit. quibuſdam epota ex aqua ſudorem euocat, & alijs aluum ciet. puluis eius medetur inſperſus vlceribus inſanabilibus. & confert ſcabiei lepræq. Auxiliatur etiam reſolutis, & vterino affectu laborantibus. Sunt qui edant folia frixa expreſſo prius ſucco medicinæ gratia, aſſerantq. ita corpus extergere, atque impinguare, & vt carnem inſtaurat exeſam, & caſu aliquo exhauſtam, ſic ſuperuacaneam citra vllam noxam ſenſumuè doloris, corrodere, & abſumere. vanos timores pellere pectori impoſita folia. & ſyncopē inde profectam tollere.

De CAYOLIZAN, *ſeu* TEPOÇAN. *Cap.* XXXI.



ARBOR eſt *Cayolizan* mediocris magnitudinis, Folia ferens Saluiæ, ſed maiora, à quibus apud nonnullos indigenas Hiſpanos inuenit nomen, inferna parte ſubalbida, & ſupernè virentia, pinguia, & Verbaſci modo hirſuta, lubricaque. Florem in poſtremis ramis modicum, ac luteum, & in Corymborum formam veluti compoſitum. Odorata arbor eſt, & calentis naturæ, thus citra diſtinctionem vllam redolet. Calidis regionibus (nam in his quoque aliquando prouenit) minoribus ornatur folijs, latioribus verò temperatis, etſi vbique naſcitur, neque vllum refugit ſolum, fertile maximè, & humectum. Ius decocti corticum, ſtipitis, atque radicis ebibitum vterinis confert affectibus, ac vuluam proprijs reſtituit ſedibus. vrinam euocat, emundatq. corpus. Ipſæ verò radices, corticeſuè, aut folia impoſita tumores prēter naturam diſsipant, aperiunt, atque extergunt, velut & quæcumque alia vlcera, vſtionibusq. medetur.



De NANAHVAQVAHVITL, ſeu morbi Gallici arbore. Cap. XXXII.

ARBOR eſt magna *Nanahuaquahuitl* comata, & excelſa, folia ferens Oleæ ſimilia, pauliſper odoratã, amaraque. Decocti ius matutino liberalius ebibitum, Gallico medetur morbo. naſcitur temperatis, humidiſq. *Hociacocotlæ* locis.

Fructus è Trunco enatus racemos oblongos componit, cuius pediculus quidem rubet, baccæ vero ſunt virides, flos in imagine non conſpicitur.

De QVAVHTLEPATLI, ſeu Arbore Ignea. Cap. XXXIII.



QVAVHTLEPATLIS, quam Miquahanenſes *Chupireni*, ſeu plantam Igneam vocant, arbor eſt, Lauri effigie ſpectabilis, folia ferens oblonga, maiora, latioraque quam Amygdali; flores in roſam conformatos. eamq. arboreſcentem fruticem eſſe dicimus, quem Dioſcorides appellat Rhododendron. Lac fundit vrentis naturæ, & tamen aiunt Indi, quatuor obolorum menſura deuoratum, perquam commodè vacuare pituitoſos humores cachecticorum, gallicamq. luem patientium, atque hydropicorum. præcipuè ſi à frigida cauſſa talis euenerit morbus. Verum ego non crediderim, vehementiſſimum iſtud medicamen, citra noxam intra corpus poſſe aſſumi. Quamobrem commodius adhibebitur (quod & Indi experimento teſtatiſsimum eſſe dixerunt) vmbilico modica quadam portione, atque ita quoque purgabit corpus.

Cuta-

Cutaneis etiam infectionibus, quales ſunt Lychen, lepra, ſcabies, ophiaſis, & impetigo, præſentaneo eſt remedio. Huexotzincenſes vti ſolent eo pharmaco duarum drachmarum penè pondere aduerſus febres interpolatas. Naſcitur apud Michuacanenſes, & Ocopetlayuecenſes prope humentia, & aquoſa loca. vbi parum abfuit, quin meo poſtremo malo lac eius deguſtauerim.

Nerium in orbe noſtro, quantum quidem lectione, vel auditione cognoui, nullum lac fundit, quamuis congener ſit, Apocyno, in quo maxima eſt lactis copia, vnde humiditati, congruoq. calori Mexicanæ Prouinciæ id adſcribendum fuerit.

Potens hoc medicamenti genus, etſi apud nos venenum habeatur, tamen & ſuum vſum habet, ſi debito modo adhibeatur non plus certe periculi ab eo imminet, quam à lacte Eſulæ, vel Scammonio, Ricino Americano, Mezereo, quibus tamen innoxie vtimur, debitis cautionibus obſeruatis. Nec ſi beſtias necant continuo, & homini venena ſunt; nam Vomica Nux, canes luposq. interficit, homini vero ad multa incurabilia remedium eſt, ſic & Aſclepias, Apocyni ſpecies magnum habet vſum in Hydrope aliiſque morbis.

De QVAVHYYAC, ſeu Arbore Fœtida. Cap. XXXIV.

ARBOR eſt magna *Quauhyyac*, Mali Medicæ folia ferens, ſed tamen acuminata cortex adſtringit, grauemq. odorem ſpirat. Naſcitur *Ocuilæ* ſaxoſis locis. calidaque & ſicca conſtat temperie. fluxum alui coercet, ac elicit ſudorem. naribus inſtillatus ſuccus ſternutamenta excitat, caput purgat, atque ita febres tollit, & capitis arcet dolorem. quarum rerum gratia in annuos vſus recondi conſueuit.

Flore Coccineo.

Flore candido.



De XILOXOCHITL. Flore Capillaceo. *Cap. XXXV.*

XILOXOCHITL, ſeu flos Capillaceus, arbor eſt viſendæ pulchritudinis, & naturæ. flores coccineos, in capillamentorum formam aptè compoſitos ante exortum foliorum (quæ obrotunda ſunt, vireſcentia, & quina) proferens è quibuſdam veluti glandibus pullulantes, quamquam ſunt, quæ candicantes proferant. Prouenit in calidis *Quahcocolanij*, multisq. alijs eiuſdem temperiei locis. Cortex radicis leuigatus, vlceribus gingiuarum opitulatur, vrinam, ex aqua abſumptus, educit, renes, & veſicam à ſanie, & quibuſuis alijs obſtruentibus excrementis emundat atque abſtergit. & præcipuè ſi puluis

Xoco-

Xoxocoyoltxin peni immittatur. Eſt autem ſaliuoſæ, & frigefacientis temperiei, ſaporiſque & odoris ferè nullius.

De *CACAPOLTON*. *Cap. XXXVI.*

ARBVSCVLA eſt *Cacapolton* folijs Ceraſi, aut *Capolis*, ſtipite purpureo. Floribus in extremis ramis cæruleis, vnde fiunt acini ciceribus pene pares, primo coccinei, ac tandem è purpureo in nigrum vergentes. Folia ſunt frigida, & adſtringentia. repellunt præter naturam tumores, dyarrhæas compeſcunt, febribus aduerſantur, & medentur vulneribus. ſuccus foliorum, acinorumue, curat inflammationes oculorum. naſcitur *Ocoituci*, & *Quauhquecullæ*, nempe temperatis, & calidis regionibus.

De *YZQVIXOCHITL*. *Cap. XXXVII.*



YZQVIXOCHITL, ſeu planta ferens florem ſimilem granis Maizij, quæ igni appoſita crepuere, arbor eſt excelſa, folia Mali Medicæ ferens, florem Cynorhodi formam referentem, noſtratisq. roſæ ſaporem habentem. aſpectu pulchra eſt, & florum odoratiſſimorum gratia, expetita ab omnibus, & digniſsima quæ, niſi amaret loca calidiora, exornaret hortos Philippicos. Naſcitur *Quauhnahuacenſibus* agris *Hoaxtepecenſibusq.* lętius verò in cultis locis. Temperies eſt aliquantulum frigida, & adſtringens. calidas amat regiones, etſi in frigidas quoque regum diligentia, humanaq. deſcenderit induſtria. ac toto floret anno. flos applicatus dentium dolores ſedat. ingeſtus medetur ſatietati, & pectoris morbis, coctionemq. iuuat & miſcetur portioni *Cacaoatl* commendationis halitus gratia.

De

TLALAMATL
Arbor Vomitoria.



De TLALAMATL. Arbore Vomitoria. *Cap. XXXVIII.*

ARBOR eſt *Tlalamatl* Saluiæ folijs, pinguioribus, & mollioribus. floribus ſpicatis, paruis, & coccineis. ex quibus procedente tempore acinit producuntur. Naſcitur in frigidis, floreq. menſe Februario, & accolæ *Quauhtlalamatl* vocant. Folia tuſa, & pugilli menſura deuorata ex aqua, dicuntur humores omnes, leniter & citra moleſtiam vllam euacuare per ſuperna. & tamen frigida, adſtringentique, & glutinoſa videtur conſtare natura. aiuntq., radicem leuigatam & inſperſam, vlceribus mederi.

Tlalamatl vt ex imagine hic expoſita conijcitur, videtur ſpecies eſſe leguminis folia quidem terna, vt in Phaſeolis flos Vitiæ, ſiliquæ vt in Securidaca arborea ex caſtaneo colore rubeſcentes.

De CHATALHVIC Caſsia Siluestri. *Cap. XXXIX.*



CHATALHVIC, quam alij *Cacaocotl*, alij Caſſiam, alij fiſtularem vocant, arbor eſt magna, ramoſaq. & perpetuo virens. ſtipites proferens tectos fulua lanugine, folia verò, quæ per modica eorum interualla prodeunt, Limoniæ folijs, aut Caſſiæ fiſtularis ſimilia, ſed longiora, & infernè candentia. luteos flores, & fructum, niſi tenuior & aſperior eſſet ac dulcis cortex, parem. Prouenit iuxta fluminum ripas agri *Xocotepecenſis*, & *Pumecenſis*. Cortex, qui calidus & ſiccus eſt ordine quarto, pulloque & candido variat colore, redactus in farinam, & deuoratus ex aqua matutino duarum drachmarum pondere, vacuat per ſuperna atque inferna bilem, & pituitam. lumbricoſque ac vermes, ſi qui forſan in corpore ſunt, pellit. egregium habetur ab indigenis

nis pharmacum. Idem cortex permixtus *Axin*, & applicatus poſt aures, tollit earum dolorem. fructus cortex, qui dulcis eſt, ac Caſſiæ medullæ ſaporem referens, eodem modo atque pondere deuoratus, purgat bilem atque pituitam. aluum emollit, ac ventrem leuiter ſoluit. Idem tritus, & infuſus aqua (ſi pecten ex ea aqua tingatur) capillos breui inſtaurat, ac prolixam cæſariem efficit. Semen verò intra fructum contentum, tritum atque ex aqua deuoratum placat febres. Quæ omnia mille patuere experimentis.

Huius meminit Monardes cap. 44.

De NVCIS INDICAE, ET COCCI *vocati arbore.* *Cap.* XL.



NVX Indica, quam vulgus Indorum *Maron*, Strabo verò (vt quidã volũt) Palmam vocat, à Mexicenſibus *Coyolli*, à Luſitanis ob oculos quoſdam Cercopitheci ſimiles Coccum, à vulgo verò Perſarum, & Arabum nuncupatur *Harel*. Arbor eſt vaſta, Palmæ magnitudine, & figura, in cuius genus citra dubium eſt referenda. materie denſa, fungoſa, leui, & ferulacea. fructu orbiculari, aut paulò oblongiore. capitis humani amplitudine, duplici contecto cortice, externo villoſo, interno nitido. præduro, & nigri coloris vt inferius latius dicetur, racematim dependente, ac menſtruo, ſed intra trium menſium ſpatio matureſcente, interdumq. ſeptem, octouè, racemis centum ſexaginta libris pendentibus arborem ſuam onerante: Cuius duo ſunt præcipua genera, alterum fructui ferendo, alterum verò liquori euocando, idoneum. Naſcitur paſsim apud orientales, & iam quoque apud occidentales Indos, ac præcipuè maritimis, arenoſisq. locis. feruntur nucibus, & inde enatæ transferuntur plantæ, atque ita breuiſsimo ſpatio adoleſcunt, exhibentq. fructum. præcipuè ſi diligenter colantur, & cœlo gaudent feruido. hyeme etiam & cinere, & ſtercore inſpergi volunt, & æſtate aqua. ampliores tamen proueniunt iuxta ædificia, nam videntur puluere, & luto gaudere. In noua hac Hiſpania non vnicum obſeruatur harum Palmarum genus, diuerſaq. alia genera obſeruantur in alijs locis. Aliud namque littoribus auſtralis pelagi prouenit, fructum ferens longè minorem prædicto eiſdem tamen, vt exiſtimo, facultatibus. ſunt & palmæ pumiliones apud Philippicas Inſulas, vt à viris fide dignis accepi, quæ vix è terra erupere cum edunt fructum. ſunt & aliæ vocatæ *Bahei*, & aliæ, quas *Sacſac* vocant. reperitur

Fructifera. Liquoris.

Minore fructu. Palmę Pumiliones.

Bahei. Sacſac.

peritur & altera Nux, quæ Coccus de Maldiua appellatur, de quo latius inferius tractabitur.

Vniuerſæ penè deſcriptæ plantæ partes, ſunt vſibus humanis aptiſsimæ. nam ex ligno ſcuentur ignes, ſplendentq. foci, fabricantur apud nonnullas nationes naues, nauiumq. tabulata, claui exacuuntur, aptantur mali, conſtruunturq. ædium tecta. Stillat ſuccus ex tenerrimis huius germinibus atque racemis circa poſtrema flagellatis & inciſis, qui excipitur fiſtulis arundineis, vaſiſue alijs, ac vſurpatur pro vino prima die ſuauis, tribus aut quatuor ſequentibus iniucundus, ac deinde prorſus ſuperuacaneus, & inutilis, ſemper tamen ingratus, virus olens, craſſos humores & flatum generans, modiceq. humectans, & calefaciens, & vino noſtrati mitior, ac minus feriens caput ſi vaſculis quibus excipitur nihil infundatur quod temulentiæ ſit cauſſa, qualis eſſe ſolet *Mangla*. Aiunt autem, id geni vinus phtyſicis mire conferre, adeoque eſſe opportunum vrinæ, renumq. vitijs laborantibus, vt vix ſit in Philippicis Inſulis quemquam offendere, ſiue ex indigenis ſiue ex noſtris, ſimilibus morbis affectum, emundatis ea potione his partibus, comminutis expulſiſq. lapillis. & tamen lædere, aiunt eos, qui obſtructione lienis præcipuè laborant, ac hydropem patiuntur. Ex hoc vino inſolato, aut alicubi ſeruato per octo decemuè dies, acetum fit acerrimum, ſed quod noſtrate minus exiccet, ac admotum igni ſtatim omnem acrimoniam amittat. Quamobrem ferculis iam refrigeſcentibus admiſcetur. durat diutius, ſed aqua admota, quam celerrimè euaneſcit, atque corrumpitur. Ex eodem vino carbonibus impoſito ſpiſſatoq. paratur mel, ac ſaccharum adeo ſuaue, vt à multis, præcipuè indigenis, vero ſaccharo, ac melli, quibus abundant, præferri ſoleat. Calida humidaq. conſtat temperie, guſtuiq. gratum eſt, diu incorruptum permanet. mollit pectus, grauedini confert, ventriculum cerebrumq. roborat, coctionemq. iuuat. Nux verò binis tegitur corticibus, nempe externo, qui villoſa conſtat natura, ac veluti cannabinis, ſtupeiſq. filamentis intexta in dulci harum Palmarum genere, circa initia eduli, & Cinaræ ſpiniferos reſipiente acanthos, ſed dulciori, & minus adſtringente, aptiſſimoq. cohibendis diarrheis, ſatietati curandæ, & ventriculo inſtaurando. Ex hoc eodem cortice parantur peropportuna lychnia inflammando bellicorum inſtrumentorum pulueri, nauium funes, & rudentes firmiſſimi, & ſalſi humoris iniurijs quamminimè obnoxij. materiesq. ſtupea præſtatur tabularum compagibus infarciendis, & quæ madens intumeſcat, arctiusq. obſtruat rimas, impetumq. maris commodius arceat. Interno altero cortice prædicta operitur nux, nitido, præduro, & nigri coloris. parantur ex eo vaſa pulcherrima, auroq. & argento exornantur, vtq. fama ſit, ſaluberrimum reddere potum, ac paralyſi, neruiſq. corroborandis, (vtcumque ſe res habeat) valde conferre. Subeſt callus, nucleuſq. candidiſsimus, edulis, ac ſapore referens amygdala dulcia. ex quo contuſo atque expreſſo, lac extorquetur citra ignis operam, vtiliſsimum necandis vermibus, ac lumbricis, ſi octo vnciarum pondere, (addito ſale) matutino aſſumatur, & præcipuè à pueris, alijsq. natu minoribus. Miſcetur quibuſdam cibarijs parandis, veluti Orizæ, candido vocato ferculo, & ſimilibus. verum craſſum veluti & ipſa medulla

præbet

præbet alimentum, & concoctu difficile, pituitamq. multiplicat hominibus in quibus abundat, nec tantillum delata noxia; cum tamen robuſtis, atque illius alimoniæ aſſuetis nihil inferat mali, veluti experimento compertum eſt in his qui Latronum inſulas colunt, quibus eſt præcipuum nutrimentum. & venerem impensè excitat. Idem nucleus ſolet delibrari, ſecariq. in fruſta, atque ita in loca apud quæ non prouenit, vendendus deferri. loco enim Caſtanearum in vſus reconditarum editur. quin ex ramentis nuclei (addita aquæ opportuna menſura) feruefactis, ac multum agitatis, oleum ſupereminere ſolet, parandis ferculis, dum recens eſt, non inutile, Medicinæ verò vſibus aptiſſimum. dulce eſt, liquidum, ſplendidum, & oleo amygdalarum dulcium non diſsimile guſtu. calida, humidaq. temperie conſtat, & ſex, octoue vnciarum menſura epotatum, addita interdum aqua vbi Thamarindi aliquamdiu maduerint, ventriculum, inteſtinaq. leniter purgat. & humores, præcipuè melancholicos, atrabilioſoſque, & pituitoſos vacuare ſolet; cum tamen nucleus aluum dicatur coercere. verum recens extractum oportet aſſumi. Dolorem ſedat, & præcipuè ortum à frigida cauſa, & vulneribus mirè opitulatur. nam & ſanguinem ſiſtit, ſaniem extergit, coercetq. dolorem, & tandem cicatricem inducit. oleo vocato Aparitij eſt efficacius. quin pectus lenit illitum, purgat infuſum, & alia huiuſmodi innumera præſtat auxilia, quæ difficile poſſent ſingulatim recenſeri. ſed ex fruſtulis, quorum ſuperius meminimus, extrahitur oleum vtile lucernis, Orizæ parandæ, neruis contractis laxandis, articulorum doloribus antiquis leniendis, & necandis lumbricis vtiliſſimum. Nec prædictos ſolum hæc arbor præſtat vſus, nam vnaquæque nux continet intra ſe liquoris candidi, ſero lactiuè ſimilis, trium ferè librarum menſuram, ſiti, febribusq. extinguendis, caloriq. contemperando idonei, medendiſque, & extergendis oculis, carni eorum abſumendæ, & emundandæ mulierum cuti. eadem aqua frigefacit, & humectat. emundat ſanguinem, ventriculum, & vias vrinæ purgat, ſedat dolorem inflammatis oculis, medetur pectori, ac pergrato conſtat guſtu. maximè æſtuantibus, ac ſitim ſentientibus etſi ſudore perfundantur, & quantamlibet aſſumant copiam, etiam matutino, & ventriculo adhuc vacuo, minimè videtur officere. plurimum præbet alimentum, & aduerſus bilioſas febres eſt potio mirabilis. Quin etiam qua die Pharmacum bibitur aſſumi poteſt, etſi flatum generet, ſitq. ventriculi laxitatem patientibus, aut diarrhæas meritò vitanda. Eduntur germina, capitaue harum Palmarum, quæ ſuauiſſima ſunt, ſed cum certa arboris iactura. iuxtaq. ſuborientia folia non omnino ſunt ſuperuacanea. eis enim vinum Palmarum percolatur, vicem præbentibus coli, ac calceamentorum interdum parantur ſoleæ. De Cocco autem, quem de Maldiua appellant, ita ſentiunt. Maldiuas Inſulas aliquando continentem fuiſſe, inundatione tandem ſubmerſam, has reſtitiſſe inſulas, in quibus Palmæ fuerint obrutæ, quæ hos protuliſſent Coccos, qui terra indurati conſpiciuntur. An verò plantæ differant à noſtris, cum nemo truncum aut folia inſpexerit, certo quis aſſerere nequit. ſoli namque Cocci, nunc ſinguli, nunc bini coniuncti in littus eijciuntur, quos nemini colligere licet, niſi cum capitis periculo, eo quia ad Regem pertinet quicquid

[Margin notes: Oleum & eius vires. — Aliud Oleum. — Liquor lacteus & eius vires. — Coccus de Maldiua.]

G è mari

è mari in littus eijcitur. Inueniuntur autem ipſi Cocci interdum exigui, figura ouali, magna ex parte nigro, ac nitido cortice conte cti. medulla, ſeu pulpa, interior, quæ ſiccata dura eſt admodum, & candida, ad pallorem tamen incli-nans, in ſuperficie rimoſa eſt, nimiſq. poroſa, nullumq. ſaporem habens. Magni eſt huius Cocci vſus, præſertim pulpæ ipſius, apud earum inſularum indigenas aduerſus venena, aiuntq. aquam in vaſis ex hiſce nucibus paratis aliquamdiu contentam, ac conſeruatam, adiecto medullæ momento, ad coli dolores, pulſa cauſa per vomitum, aſſumptam, eſſe vtilem, nec non ad paralyſim, Epilepſiam, alioſuè neruorum affectus. Vliſſipone hæc medulla ſiccata reperitur venalis, magno tamen pretio, ibique magni æſtimatur, omnibusq. alijs Alexipharmacis præfertur. Huius medullæ ad decem granorum pondus, cum vino, aut aqua, pro morbi natura exhiberi ſolet. etſi eius vſum nullius eſſe momenti, aut parum conferre quotidie experiamur.

Quamuis author fuſus ſit admodum in hac arbore, eiusq. vſibus deſcribendis, non tamen erit abs re ſi lector conſulat Garciam de Nuce indica, & Cluſij in eundem notas.

De ACHIOTL, ſeu Medicina tingendo apta. Cap. XLI.



ARBOR *Achiotl* vocata, ab alijs *Chacanguarica*, ab alijs *Pumaqua*, magnitudine eſt, ſtipite, atque omni prorſus forma Mali Medicę, folijs vlmeis figura, aſperitate, & virore ſimilibus. colore extrinſeco corticis, trunci, & ramorum, fuluo; intrinſeco in viridem magis inclinante, & ligno ipſo aculeato, & candenti. floribus magnis, ſtellatis, quinum foliorum, ex albo rubeſcentibus, & fructu erinaceis ſimili, amygdalarum viridium, paruarumq. forma & magnitudine, quatuor modicis diſtincto angulis, qui ſecundum longitudinem diſcurrunt. Hi cum maturi ſunt, dehiſcunt, oſtenduntq. intra cauitatem grana quædam acinis vuarum forma ſimilia, admodum rubeſcentia. Prouenit calidis regionibus qualis eſt *Huitxocenſis*, locis potius ſiccis quam humidis. Frigida eſt ordine tertio, & nonnullam ſiccitatem adſtrictionemque participat. Indi maximi æſtimant hanc arborem, atq; ideo eam iuxta domicilia ſerere conſueuerunt. folia fert toto anno, ac fructum vere edit, quo etiam tempore colligi ſolet. Materies vtilis eſt igni veluti è ſilice excitando, ſi lignum ligno fricetur; cortex verò funibus texendis, qui ſunt cannabinis firmiores, ac ſemen pictoribus coccineo colori exprimendo; innatans liquori æque frigido non minus vtile medicis. extinguit enim epotum aut admotum, febrientium incendia, opitulatur dyſſenterijs, repellitq. tumores præter naturam. quo fit, vt

Epithematis frigorificis potionibus, vocatis Iulapijs, & quibuſuis infrigidantibus cibarijs, & medicamentis miſceri perquam commode poſſit. additur ſemen *Cacaoatl* refrigerij gratia, commendandiq. ſaporis atque coloris. dentium dolores à cauſa calida ortos lenit, corroborat, euocat vrinam, ſitim extinguit, ac Greci apud aliquas gentes gerit vicem. Excipiunt parando pigmento grana iam matura, ac in calentem aquam proijciunt, agitantq. continenter eodem modo ſemper, donec totus penè color aquæ hæreat. permittunt demum ſubſidere, & in placentulas efformant eodem penè modo, quo diximus *Anil*, ſeu *Mohuitli* parari, & *Xiuquilitl*, vt cum opus ſit in vſus euocentur. Eſt verò adeo tenax hoc pigmenti genus, vt ſemel illitum, vix etſi vehementer extergas, poſſit deleri, vrinæ autem permixtum ſit indelebile. Adſtringit nonnihil, adeoque cum reſina permixtum medetur ſcabiei, atque vlceribus, ventriculum corroborat, fluxum alui cohibet, lac auget permixtum cruſtis *Cacaotl*, quem reddit innoxium quacunque menſura bibatur, eius ſiquidem gratia, facilè, ac citra ſatietatis incommodum ſolet concoqui.

Fructum huius arboris exhibuit Cluſius exoticorum lib. 3. cap. 19. & arborem recte conijcit eſſe Bixam Ouiedi, à colore quo Indi ſe tingunt, ita dictam ab Ouiedo. eadem arbor etiam à Iulio Scaligero deſcripta fuit, folio Pruni, fructu qualis Caſtaneæ, cum erinaceo in quo coccus ruber. & quia nomen ignorabat, arborem finium regundorum appellauit, quod eo colore Mexicani fines prædiorum in tabellis depingerent.

Modum excitandi ignem mutua lignorum attritione deſcribit Ouiedus lib. 6. c. 6. hiſtoriæ naturalis, ſpeciem autem ligni non nominat.

Quæ vero ligna apud nos attritu ignem concipiant, doctiſs. vir & in naturæ arcanis perquirẽdis ſolertiſs. Io. Bapt. Porta Lynceus. lib. 12. ſuæ nat. Magiæ c. 1. abũde docet.



De Palma Bahei *COYOLLI dicta.* *Cap. XLII.*

COYOLLI arbor eſt ſtipitem fundens tenuiorem, breuioremq. Indica Nuce, & columnæ forma, fructumq. ante foliorum diuiſionem cubiti vnius interuallo è viridi fuluеſcentem, qua pingitur forma, magnitudineq. Pyri paruæ, cortice obductum craſſo, callum denſum, durum, candidis punctis interſtinctum, & è rubeo colore in nigrum inclinantem, intra ſe continentem. qui adſtringentis eſt guſtus, roboransq. Geſtant quintam partem illius glandis ore indigenæ, & quocunque ſe conferunt circumferunt, admixtam folio dimidio volubilis *Buyo* vocati, & calce conſperſam. ventriculum enim ita roborat, cere-

brumque, concoctioni auxiliatur, dentes firmat, vomitiones à frigore excitatas ſedat, rubrificat labra, nutrit, & oris arcet fœtorem. Naſcitur in locis humidis Philippicarum inſularum.

De YCÇOTL, ſeu Palma Montana. Cap. XLIII.

YCÇOTL, ſeu Palma Montana, ab alijs *Quauhtepopopatlis*, ſeu montanæ ſcopæ medicatæ dicta, arbor eſt fruticans, duos treſue ab radice ſtipites edens, folia longa, anguſta, craſſa, Iridis ferè ſimilia, ſed longè maiora, aceruatim ab extremis ſtipitibus orientia. flores albos, odoros, racematim dependentes, ac ſex conſtantes foliolis, ex quibus generantur fructus ſtrobolis ſimiles. Naſcitur in locis montanis cuiusq, temperiei. frigida arbos hæc, & glutinoſa natura conſtat. quo fit, vt germina toſta, & in læuorem redacta, epotaq. è liquore quopiam adſtringente cum Chia, aut Boloarmeno, dyſenterijs mirè opitulentur, ac detineant abortum. Ius decocti foliorum, & radicis, medetur ſyncopi, epotum eo tempore quo præſentitur inuaſio. Sunt qui dicant ſatietati quoque mederi contractæ ab ægritudine aliqua, quod qui fiat, niſi roborato ventriculo, diuinare non poſſum. Non videtur ſilendum, è folijs huius arboris fila parari, linteis, ſtorisq. intexendis perquam accommoda, politiora, firmioraq. eis quæ ex Metl paſſim fieri conſueuere, madentibus in primis aqua, mox protritis, ac lotis, iterumq. & iterum maceratis, & inſolatis, donec apta reddantur, vt neri poſſint, & in vſus accommodari. materies eſt leuis, ac lenta.

De NOCTLI, ſeu Tunarum genere. Cap. XLIV.

ETSI planta illa, quam Haitini *Tunam*, Mexicani *Noctli*, & antiquiores (vt quidam decepti putant) Opuntiam, ſeu Pallam, arborem, aut Ficum Indicam vocant, noſtro Orbi non paucis ab hinc annis innotuerit, cæperitque eſſe frequens in maximam admirationem, quæ ſui, ob monſtrificam formam, & craſſorum, ſpinisq. horrentium foliorum portentoſum nexum ſpectatores traxerit; tamen quoniam nullibi, præterquam apud Indos fructus perficiat, atque maturet, concoquatque, nec poſſit de ea alibi certius fieri iudicium quam vbi complet poma, & frequentiſſime in menſas tum ægrotantium, tum bene valentium hominum venit, libuit omiſſa forma, toto penè iam orbi notiſſima, varias eius differentias numerare, facultates percenſere, palamq. facere quæ amet loca, qua cœli regione gaudeat, quo tempore ſerenda ſit, & quo fructum maturet, proferatq. flores. Sumuntur ergo Tunarum differentiæ interdum à floribus, qui iam crocei, albiq. per extrema reperiuntur, extra lutei, intra verò ipſius pomi colore, veluti in *Tlatocnoctli* eſt videre; Tlatocnoctli. iam, extra lutei, intra verò ex albo in Coccineum vergentes. & nonnunquam quoque lutei. ſumuntur item à foliorum, arborisq. magnitudine, & ſ[illegible]: omnes enim in fruticis magnitudinem tantum attolluntur, ſi excipias *Cacanocthli*, & *Xonochtli*, quæ interdum quoque arbores ſunt. Item à folijs, aliaſiqui-

ſiquidem craſſa ſunt, alia tenuia; hæc ſpinis ſtipata, illa raris, breuibusq. horrentia; quædam rotunda, alia oblonga; & cum nonnulla maxima ſint, alia admodum parua reperiuntur. ſed potiſſimum ex fructu, vnde & nomina, quæ latius proſequemur. Sunt ergo Tunarum ſpecies quo adhuc nouerim, quæ in Mexicana prouincia reperiuntur, prima *Yztac nochtli* vocata, quod albus fructus eius ſit, folia fert rotunda, parua, leuia, rariſq. horrentia aculeis, florem luteum, fructum ſpiniferum, & candentem, & in fruticis attollitur magnitudinem. Secunda quæ *Coz nochtli* dicitur, quod pallentem proferat fructum, folijs conſtat amplis, orbicularibus, multiſque & prolificis, horrentibus aculeis, flore Coccineo per extrema palleſcenti, & pomo luteo, ac raro. *Atlatocnochtli*, ſeu Tuna ex albo in rufum colorem inclinans, folia fert anguſta, oblonga, impensè aculeata, & nonnihil purpureſcentia, quod eſt huic tantum generi peculiare, cum cæteris omnibus viridia ſint; fructum item valde ſpinoſum, florem extra luteum, intra verò ipſius Tunæ colore. Quartum genus *Tlapalnochtli*, ideſt Coccineum, folia fert tenuia, anguſta, & oblonga, ſed breuiora præcedentibus, ac minus ſpinoſa, florem ex albo rubeſcentem, & paruum, pomum item non adeo ſpinoſum, ſed Coccineo, flammatoq, colore præditum. Quintum *Tzapo nochtli* ob ſimilitudinem quam habet cum fructu à Mexicanis vocato *Tzapotl*, folia fert ſqualentia, oui figura, quibuſdam horrentia ſpinis, & flores in his luteos, ex albo in Coccineum colorem vergentes. *Çaça nochtli*, ſeu herbacea ſilueſtriſq. Tuna in arboris magnitudinem attollitur, multis alis concaua eſt, folijſq. conſtans rotundis, paruis, & ſpinoſis, ſilueſtri fructu vix iuglandem nucem magnitudine ſuperante, ſed ſpinis horridiore, & pallidis floribus. Eſt & *Xocoho nochtli* ſimilis forma *Çaça nochtli*, ſed tam folijs quam fructu acida, vnde nomen. Frigidæ ſunt omnes ordine ſecundo, humenteſq. (ſi excipias grana, quæ ſicca, & adſtringentia ſunt) natura. ſunt etiam frigida & humida folia, ſaliuoſaque. quo fit, vt foliorum pomorumq. ſuccus expreſſus, ardentes febres maximè extinguat, ſitim expleat, & arentia viſcera humefaciat. Poma cum granulis loco cibi ſumpta, aluum dicuntur ſiſtere, præcipuè ſi calor fluxus cauſa ſit. gratum præbet alimentum, refrigeranſque, etſi flatuoſum, veluti & cæteri horarij fructus, obnoxium corruptioni, atque æſtuantibus iucundiſsimum. quamobrem æſtatis tempore commodius, auidiusq. manditur, præcipuè ab his in quibus bilis, aut calida diſtemperies redundat. Gummi fert renum & vrinæ calorem temperans. ſuccus, aut aqua ſtillatitia mirabilis eſt aduerſus billioſas, & peſtilentes febres, præcipuè ſi cum ſucco *Pitahaye* fructus miſceatur. Honorem dedit huic pomo præcellens vir Martinus Henricus huius nouæ Hiſpaniæ Prorex præclariſsimus, qui eius vſu frequenti à multis morbis ad bilem caloremq. attinentibus, quibus vexari ſolebat, eſt penè liberatus. Auxiliantur radices eius cum Hieranei quadam ſpecie Enterocoelis. Eriſipelatis medentur, ortum à febre calorem, aut alia quauis ex cauſa extinguunt, & iecinori vehementer concaleſcenti remedio ſuut. Folia eadem præſtant. & decocta, parataq. cum *Chilli* in frigidorum eſculentorum veniunt vſum. Vrigunt Mexicenſes Carpentorum rotas nimio motu æſtuantes foliorum ſucco, atque ita peruri inflammarique prohibent. Radicem

Yztac-nocthli.
Cozno-cthli.
Atlatoc-nocthli.
Tlapal-nocthli.
Tzapo-nocthli.
Cacano-cthli.
Xocono-cthli.

etiam eius, quæ nonnihil amara eſt, aiunt mirè vlceribus ſubuenire. Montanis, calidisq. magna ex parte locis proueniunt. & quamquam in frigidis quoque naſcantur, in calidis tamen, aut temperatis ſaltem maturant fructum. florent primo vere, & fructum æſtate cum cæteris arboribus proferre ſolent. Quouis anni tempore, ſed vere maximè, defoſſis vtcumque folijs, aut pedibus conculcatis, proueniunt, nullaq. adhibita cura agunt radices, in iuſtamq. attolluntur magnitudinem. Ad Tunarum ſpecies pertinere videtur *Tetziuactlis*, quæ cum natura tum etiam forma ſimilis eſſet, niſi brachia, caulesq. teretem formam & ſtriatam ſortirentur, & aliæ permultæ, de quibus fortaſſe diſtinctionis gratia proprijs tractabitur locis.

Tetziuactlis.

De NOCHEZNOPALLI, ſeu NOPALNOCHEZTLI, ideſt Cocco Indico in Tunis quibuſdam naſcente. Cap. XLV.



REPERIVNTVR apud Mexicanos in Tunarum quodam genere *Nocheznopalli*, ſeu *Nopalnocheztli* vocato hac ſola ratione à pecorum armentorumq. iniurijs, quibuſdam in locis natura munitis aſſerto vindicatoq. vermiculi rotundi, extra candidi, intra verò coccinei coloris, interdum ſponte ipſius naturæ, interdum hominum induſtria atque diligentia, ſemina ſuperioris anni ſtato tempore Tunis admouentium, quæ Indi *Nocheztli*, noſtri verò Cochinilla, fortaſsis à Cocco, ſeu Grano cuius ſpecies ſunt, appellare ſolent. Sunt qui diuerſam rem, hos eſſe vermiculos arbitrentur. Verum etſi non me lateat, Coccum noſtri orbis non Tunæ, quæ nullæ ferè ibi reperiuntur, ſed Ilicis cuiuſdam, quam Cuſculium recentiores vocant, eſſe excrementum, folijsq. adhærere, nec fructum eſſe, neque ſemen, ideoque facultate pollere minimè adſtrictoria, eiusq. interna, præſtantiæ & honoris gratia vocari Chermes, exteriora verò, quæ magis ſunt vulgaria, adhuc Græcam nuncupationem mordicus tenuiſſe; quare allucinantur qui Chermes ab infectorio Cocco differre arbitrantur. Tamen cum vermiculi ex hoc excremento gignantur, quibus vt in his qui in Tunæ genere hoc, ſeu ex eius ſemine gignuntur, æqua tingendi lanas coccineo colore natura ſit atque conditio, & promiſcuè ſint huiuſmodi vermes pictoribus tinctoribusq. vtiles, firmum habeo ad coccineum genus, vnde (veluti diximus) fortaſsis Hiſpanienſe nomen emanauit, non minus ac eos quos vocatæ Pampinulæ, T[illegible]rijq. radicibus apud Peruinos innaſci fama eſt, eſſe referendos. Ergo ex *Nocheztli* purpureus interdum, interdum verò coccineus, pro varia parandi forma, conflatur color. fitq. exquiſitiſsimus ſi teratur ex aqua decocti arboris *Tetzuatl*, addito

Alu-

Alumine, atque ſubſedimento efformato in placentulas. Adſtringit ex aceto tritus, admotusq. in forma emplaſtri vulneribus opitulatur. cor, caput, atq; ventriculum roborat, ac dentes egregiè extergit. Purpurarum ſanguine vſa eſt antiquitas quibuſdam in venis gutturis earum contento, dum lanas tingendas curabat, & Tyrio honore decorabat veſtes; verum iamdiu eo medicamento vti deſijt Orbis, eadem repetiturus cum libebit pigmenta, neque vnquam nouis inuentis ſatiandus, aut pedem aliquo in tempore fixurus.

Excrementa pluribus adnaſcuntur plantis, quæ deinde in varias inſectorum ſpecies tranſmutantur. ſic non tantum Coccus in Ilice naſcitur, ſed etiam quæuis Galla in Quercubus intra ſe Muſcam gignit. idem obſeruare licet in veſiculis Vlmi, Terebinthi alijsq. plantis compluribus.

De CACAVA QVAHVITL, ſeu arbore CACARI Cacauifera. *Cap. XLVI.*



AT in *Cacaua Quahuitl*, magna deteguntur humanæ ſortis volumina. in veteri ſiquidem Orbe, perq. priſca illa tempora, quæ vitæ hominum erant neceſſaria, atque adeo apud alios cum deeſſent quærenda, non rependebantur ære. nondum aureus argenteuſuè nummus circumferebatur, aut pecudum, Regumuè, aut Principum ſimulacra metallis cernebantur inſculpta. rerum viuebatur permutatione, vt olim factum cecinit Homerus & fructuum quos recondebant facta alijs copia, mutuum ferebatur auxilium. tandem æra percuſſa, atque ſignata ſunt, & mille rerum effigies numiſmatis impreſſæ conſpiciebantur. at in nouum hunc mundum nunquam auaritiæ ſigna penetrauerant, aut caput erexerat ambitio, donec noſtri, velis ventouè deuecti, impetum fecere. non vſque adeo ſplendebant illis argentum atque aurum quibus præcipuè abundabant; auium pulcherrimarum plumæ, lintea quædam goſſippina, & gemmæ, quæ ea fert affatim ſua ſponte tellus, erat diuitiarum, & copiarum ſumma. nondum Armillæ, torques, aut brachialia, niſi fortaſſis concinnata è floribus, plebi innotuerant, aut Margaritæ erant illis in pretio. nudi penè incedebant, vitam degebant hilarem. neque vaſtos congerendi theſauros, aut rei familiaris augendæ, veluti de futuro pa[illegible] ſollicitos, cura euigilabat. in diem viuebatur, indulgebatur genio, humili ſorte, ſed tranquilla & felici, & potiſsimis naturæ bonis magna cum iucunditate potiebantur. Semen *Cacauatl* erat illis pro nummo, & eo præcipua vitæ præmio, cum opus erat, comparabantur. duratq. in hodiernum vſque diem

non

non paucis in locis hic mos. Quid ni? Quando quibuſdam orientalium gentium Cochleæ Veneriæ, & alijs folia quarumdam arborum, & alijs alia pecuniæ gerunt vices. quin & ex eodem ſemine, quo commercia inibantur, ſeruebant emporia, & in varios dominos illius ope mercimonia transferebantur, concinnabantq. potum, nondum vini conficiendi ratione reperta, cum tamen nonnulla Vitium ſylueſtrium, ac genera labruſcarum apud illos ſuapte natura in ſyluis paſsim prouenirent, arboreſque, & frutices, quibus aduoluebantur, vuis, acinisq. variorum colorum, & pampinis condecorarent, atque grauitate ſua incuruarent. De hoc celeberrimo ſemine, & quod in noſtram vſque tempeſtatem, & nummi & vini apud illos ſubeat vicem, agendum eſt, ab ipſa arbore ſumpto initio. Eſt ergo *Cacaua Quahuitl* arbor, amplitudine, & folijs mali Medicæ, longè tamen maioribus, atque amplioribus. fructu oblongo, Peponi magno ſimile, ſed ſtriato, & ruſo, *Cacauacentli* nuncupato: ſemine *Cacahuatl* pleno, quod ſemen, vt diximus, Mexicanis pro nummo eſt, materiemq. potionis eidem genti gratiſsimè præbet. Subſtantia idem conſtat pulpa in diſpares diuiſa particulas, ſed probè compoſitas inter ſe, tenera, multi nutrimenti, ſubamara, ſubdulcique & temperata natura, aut paululum frigida, atque humenti. Sunt ergo quas adhuc compererim, quatuor huius arboris differentiæ. Prima
Quauh-cacauatl. *Quauhcacauatl* dicitur, omnium maxima, & ampliorem ferens fructum. altera
Mecaca-cauatl. *Mecacacauatl*, quæ mediocri conſtat magnitudine, folia ac fructum ferens, magnitudine à prædicto ſecundum. tertia *Xochicacauatl* vocata, minor eſt, ac mi-
Xochica-caualt. norem profert fructum, ſemenq. extra rubeſcens, intra verò cæterorum colore. quarta omnium minima, & ideo vocata *Tlalcacahuatl*, ſeu humilis, pomum fert minimum, haud alterius quam cætera genera coloris. Quæ differentiæ omnes eadem pollent facultate, atque eoſdem vſus præſtant, licet poſtrema potionibus magis inſeruiat, ceteræ verò nummis aptiores, atque commodiores ſint. Poſſet quoq; & *Quauhpatlathli* ad earum arborum genus referri, ſed amplior eſt arbor, & ampliora folia, fructuſque, & ſemina, quæ dulciora quoque ſunt cæteris, & pro amygdalis poſſunt, toſta, aut ſaccaro condita edi, & vſurpari, quamquam parandæ potioni ſint incommodiora. Naſcitur in calidis, feruidisq. regionibus, locis vliginoſis, aquoſis, & humectantibus. Acuta igitur ægritudine laborantibus, exhiberi ſolet ex eo ſemine parata potio, cui nihil præterea commixtum ſit, contemperando æſtui, ac feruori placando, & his quos calida intemperies epatis, alteriuſuè partis vexat. Si verò quatuor

Tlalcacauatl.

Quauh-patlathli.

QVAVHPATLATHLI
Cacauifera V.



granis

granis vnica vncia miſceatur gummi eius, quod vocant *Olli*, bibaturq. dyſentericus affectus mirè coercetur. verum ſunt gummi ipſum, ipſaq. grana prius torrefacienda. grana ſiquidem adeo pinguia ſunt, vt exprimere, ſi libeat, poſſis ab eis oleum. gummi verò tenaciſſima, & valde glutinoſa vi præditum. nimius autem huius potionis vſus viſcera obſtruit, colorem inficit, & ad Cachexiam, & inſanabiles alios morbos ducit. Sed quoniam, & compoſitæ, & ſimplices parari ex eo potiones ſolent, atque hæ non vnica tantum ratione, aut eiſdem ex rebus, iam his iam illis floribus, alijſuè plantarum partibus in farinam redactis & adiectis, in eis enarrandis fuerit haud immeritò aliquandiu commorandum. Primum ergo potionis genus ex eo ſemine parari ſolitum, *Atatexli* ſeu madens dicitur. fit hoc ſimplex ex centum plus minus granis *Cacauatl* crudis, aut torrefactis, ſed probe contuſis, & commixtis ei portioni frumenti Indici, eo quo diximus modo redditi mollioris, quæ vtriſque manibus apertis, coniunctiſque, & in capacem figuram efformatis, poſſit commodè comprehendi. ſi verò libet parare compoſitum, addes *Macaxochitl* vocatæ plantæ *Xochinacaztli*, & *Tlilxochitl*, quæ ſuis deſcribuntur locis, fructus contuſos, & commixtos reliquis, mox verò quantum ſatis ſit agitatis. transferenda autem ex celſiori loco in aliud atque aliud vas, hæc potio eſt, donec ſpuma demum excitata, partibusq. pinguioribus, & ad olei naturam propè accedentibus, ad ſuperiora eleuatis ſorbeantur, tantumq. leuiora ſunt, & guſtui gratiora, vt ſeorſim maiori iucunditate deguſtentur. Vis compoſitæ eſt Venerem excitare, ſimplex enim refrigerat, atque impensè nutrit. Aliud genus fit ex quinque & viginti granis *Cacauapatlatctli*, totidem *Cacauatl*, frumenti verò Indici pugillo vno. huic nihil addi ſolet ex prædictis, illa ſiquidem calida ſunt. ex hac autem potione ſola infrigidatio, & nutritio quæritur. Tertium verò *Chocolatl* vocatum, paratur ex granis *Pocholt*, & *Cacauatl* æqua menſura, quod magnopere traditur corpora impinguare, ſi frequentius ea vti contingat. Ergo contrita omnia in fictili funduntur, agitanturq. ligneo piſtillo, donec portio pinguior magisq. ſpectans ad aeream naturam innatet. quam ſeponunt, ac ſeorſim collocant, reſiduoq. immiſcent frumenti prædicti emolliti pugillum vnum. Poſtquam verò in liquorem ſorbitioni idoneum omnia ſunt redacta, id pinguedinis quod ſeparauerant, rurſus commiſcent, atque ita demum tepidum potant, aut alijs ſorbendum propinant. Hectica febre conſumptis, tabidis, atque extenuatis mirè vtile. Aliud genus *Tzene* dictum, paratur ex frumenti Indici, & *Cacauatl* æquis portionibus torrefactis, & modica quadam eiuſdem frumenti emolliti parte decoctis, donec ſorberi poſſint. quæ demum refrigeſcentia, nutrimenti, non medicamenti vices gerunt. Seritur iuxta *Quahucacauatl* vmbræ gratia arbos *Atlinam* vocata, nullius præterea, quod nouerim, vſus.

Potiones Mexicanorum.

Atatexli ſimplex.

Compoſitum.

Aliud.

Chocolatl.

Tzene.

Atlinam arbor.

De AMACOZTIC, ſeu Papyro lutea, ſeu TEPEAMATL Sycomoro Saxatili Mexicana. Cap. XLVII.

AMACOZTIC, quam alij *Texcalamatl*, ſeu ſaxorum Papyrum, alij *Tepeamatl* vocant, arbor eſt, cuius duæ viſuntur ſpecies. Prima eſt arbor

magna



Sycomor. Saxatilis Mex. II.

magna, folia ampla ferens Hederę, obrotunda, pinguia, purpuraſcentia, ac cordis ferè figura, corticem altera parte palleſcentem ex viridi; altera verò fuluum. in ipſis verò ſtipitibus, qui ficulnei ſunt, & lenes in modum Sycomori, fructum ficubus paruis ſimilem, purpuraſcentem, ſemine minuto, ac fuluo refertum. adhæret ſaxis, non mediocriter ſpectando miraculo. Folia ſunt saporis & odoris inſignis expertia, frigefacientis naturæ, atque humectantis. Ius decocti radicum linguam febrientium humectat, pectoris doloribus confert, purgatq. nondum excuſſo lacte pituitam, ac bilem per ſuperna atque inferna, ſi vnciæ tres, totidem aquæ libris ad vſque medietatis conſumptionem incoquantur. Lac eius medetur vlceribus labiorum, cæterisq. inueteratis. Eſt & altera ſecundæ ſpeciei arbos eodem nomine ac temperamento prædita, quam virgarum rectarum, leuiumq. vſum aiunt tantum præſtare. Prouenjunt *Chietlæ* montoſis aſperisq. locis, cautes, vt diximus indicare nomen, amplexa.



De COPALXOCHOTL, *ſeu arbore Gummoſa pruniformi.* *Cap. XLVIII.*

COPALXOCHOTL, quæ in Michuacanenſibus *Pompoqua* vocatur, arbor eſt, folijs obrotundis, Prunis Hiſpanicis forma ſimilis, ſed fructu Medicis malis. qui prędulcis eſt, valde adſtringens, & ſaliuam ſtillans impenſè glutinoſam. Prouenit regionibus calidis, & præcipuè Michuacanenſibus. ſtillans ſaliua illita febres curat, medeturq. dyſenterijs, ac diarrhœis. Materies eſt operibus inteſtinis aptiſsima, ac ad ſimulacra efformanda cęteris præſtantior. nam prę terquam quod ſe facilem artificibus prębet, nec findi, neque putreſcere, aut corrumpi eſt prompta. reſipit gummi *Copalquahuilt* vnde nomen.

Fructus ex viridi eſt luteus, rami vero ſunt coloris Caſtanei.

De COPALXOCHOTL altera Pruniformi Gummoſa II. Cap. XLIX.

EST alia eodem nomine arbos, ſed folijs maioribus, quanquam ſimiliter obrotundis, & in paruam cuſpidem deſinentibus, fructuq. prunis, aut nucibus iuglandibus forma, & magnitudine ſimili. Naſcitur *Tlaquitenanci*. Fructus impenſè adſtringit, conglutinatque. & eſt, ſi decoquatur, dulcis, ac ſaporis grati præcedenti par, viribus & forma congener. Oſsis nucleus guſtu ſuauis eſt, & lepræ curandæ, ſi eo corpus illiniatur, perquam accommodus.

De THAMARINDO. Cap. L.

CONSVEVERE Indi Orientales, & Occidentales, necnon aliæ quamplures nationes, contra Græcorum, & Latinorum conſuetudinem plantas ipſas relinquentes ſine nominibus, fructibus tantum, & floribus nomina imponere, quod in *Thamarindorum* arbore videmus euenire. cui cum nullum contigerit nomen peregrinum, aut fuerit à Mexicanis impoſitum (nuper enim eſt ad eas oras tranſlata) fructus tamen eius non vnicum, ſed plura ſortiti ſint. Ita fit, vt Malauari, *Puli*, Guzarati, *Ambili*, & apud Arabes *Thamarindi*, ſeu Indi dactili nuncupentur. non quod hæc arbos è Palmarum generibus, aut Palmis ſimilis ſit, ſeu fructus eius analogiam cum dactilis habeat, ſed vel quia ita appellari libuit, vel quod fructus, digitorum quandam repræſentent ſimilitudinem, etſi craſſiores ſint, & magna ex parte longiores.



Eſt igitur arbor Nucis iuglandis magnitudine, aut Fraxini amplitudine, ramis dodrantalibus, foliolis refertis minutis, pluribus ad vnum pediculum cohærentibus, Rutæ ſimilibus, ſed longioribus, aut his quæ fert *Mizquitl*, vocata, Mexicanis *Hoaxinue*, aut *Quahunachaztli*, materie firma, ſiliquis in digiti incurui, aut arcus figuram efformatis. quarum cortex initio virens, & poſt maturitatem eſt cinereus, & à quo facilè exuatur fructus, nucleis ſatiuo Lupino paulò maioribus, intus contentis, leuibus, & fului coloris, quibus abiectis callo vtuntur medici. dulcis, acidiq. & iucundi ſaporis. Ea eſt harum ſiliquarum natura, vt noctu folijs conuolutæ, ſeſe à frigoris iniurijs muniant, atque tueantur, interdiu verò ſuapte natura explicentur, & è penetralibus foliorum erumpant, ac prodeant. folia ſunt ſaporis acidi, & ſuauis, atque ita vbi earum arborum ſuppetit copia, in ſalſametorum vſum

vſum veniunt, citra aceti auxilium. Ex deſcriptione ergo, quam exhibemus, & vera huius arboris imagine ad viuum expreſſa atque repręſentata, cunctis patere poteſt, haberiq. indubitatum, Græcorum Oxiphœnica haud eſſe cenſendam arborem *Thamarindorum*, cum dactili non ſint, ſed ſiliquæ (vt diximus) digitis incuruis ſimiles, quantumq. aberrent Arabes, & caligent recentiores ad vnum omnes in eius deſcriptione, paucis exceptis. ex qua iudicare eſt promptum *Thamarindorum* arborem nunquam eos oculis perſpexiſſe. Naſcitur iam iuxta Acapulci portum, & apud *Quauhnahuacenſes* non longè ab vrbe Mexicana, vbi eius imaginem exprimendam curauimus: dedimusq. operam vt paſsim ſereretur ſemen, deferreturq. ad Hiſpanias, ſperantes quamcelerrimè vberem huius nobilis medicinæ prouentum euenturum. Frigida, & ſicca conſtant temperie ſiliquæ, foliaq. Siliquæ bilem concoquunt, pituitam incidunt, ſedant calorem, & prædictos humores, ſed potiſſimum bilem expurgant. Sunt qui virentes ſiliquas corticibus dumtaxat ſpoliatas, & addito ſaccharo ægrotantibus præbeant deuorandas, feliciori ſucceſſu quàm ſi acetato vterentur ſyrupo humoribus, ſed præcipuè bilioſis, concoquendis, & ad vacuationem parandis. alij aqua, aut ſtillatitio liquore, in qua cum aliquandiu manſerint, & expreſſæ ſint, humorem bilioſum expurgant, tenuantq. craſſiorem. Nec deſunt, qui Nucis Indicæ vocato oleo permixtas epotent, atque ita leniter, & tuto vacuentur. aceti quoque vſum præbent, præcipuè maturæ, & earum folia tuſa Ereſipelatis vtiliſsimè imponuntur, quę in Hiſpanias, cęteraſq Orbis regiones ab orientalibus deferuntur, ſale ſunt conditæ: nec puræ aſportantur, ne vitiari, putreſcereuè, maris, longiuè itineris cauſa, aut iniuria contingat. Fit ex eiſdem recentibus adiecto ſaccharo, confectio, qua egregiè, & citra moleſtiam vllam humores prædicti concoquuntur, & vacuantur.

In deſcribenda hac arbore author non diſſentit à Garcia ab Horto quem vide cap. 28.

Arboribus, quæ ſiliquas leguminum inſtar habent accenſeri debet Thamarindus, quales ſunt Ceratonia, Caſſia ſolutiua, quibus etiam in viribus eſt ſimilis.

De XALXOCHOTL, ſeu Pomo Arenoſo. Cap. LI.

XALXOCOTL arbor eſt magna, *Guayauus* ab Haitinis dicta, cuius tria reperiuntur genera, vnoque omiſſo de duobus tantum verba faciemus. primum ergo folia fert mali Medicæ, ſed minora, ac multis diſtincta interuenijs, flores candentes, fructum orbicularem, granulis refertum, ficuum granis ferè ſimilibus, vnde nomen arenoſi. Folia ſunt acida, adſtringentia, & valdè odora. ſcabiem curant, & lotionibus ſolent adhiberi. cortex frigidus, & ſiccus eſt, atque adſtringens. Ius decocti eius tumentibus cruribus fert opem, & fiſtuloſis vlceribus medetur. conferre quoque referunt ſurditati, & dolores ventris tollere, partium quarumdam calidarum, quarum expers non eſt, miniſterio. Pomum calidum eſt, ac ſiccum, ac præcipuè exterior illius, ac ſolidior pars: nam interior, quæ mollis eſt, mitiorem videtur præſeferre calorem. Cimices quadantenus olet, & tamen non poſtremum in

menſis,

XALXOCOTL
Pomum Arenoſum.



menſis, imo iucundum permultis exhibet alimentum, ſed non omnino inculpatum, etſi quidam contendunt coctionem iuuare, & calefacere ventriculum ob frigus imbecillum. Secundum genus fructum fert longè maiorem, & horrido illo, grauiq. odore magna ex parte vacantem, & ob id habitum in delicijs, folia verò virentia mali Medicæ ſimilia. Naſcuntur in calidis locis montoſis, & campeſtribus, & præcipuè *Quauhnahuaci*, vbi prædicta genera paſſim viſuntur. Pomum Arenoſum II. Maius.

Fuſus eſt quoque Ouiedus lib. 8. cap. 19. hiſtoriæ Indicæ in deſcriptione huius arboris. addit fructum nimis maturum non ita bene ſapidum eſſe, ſed vermibus ſcatere, ac ſi immaturus decerpatur. Poma etiam intus diuiſa notat in quatuor partes, intra quas ſemina duriſſima. Cortex Pomi delicatus eſt, & ſubtilis; ſummo fructui inſidet corona foliolorum uorundam facile cadentium. Flos odorus eſt Gelſimini inſtar. Fructus immaturus comeſtus reſtringit diarrhæas. Arbor ipſa ſenium ſentit intra tres annos; paulatim enim & ſaporis bonitate, & magnitudine Pomum decreſcit. eadem fere habet Monardes cap. 64. Addit autem fructum maturum aluum ſoluere.

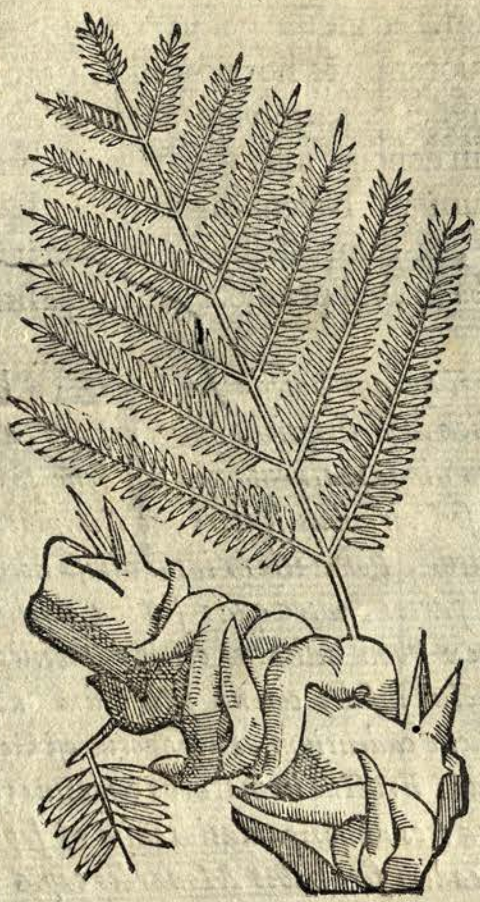
De Planta CACHOS *vocata. Cap. LII.*

OFFENDITVR in Peruanis ſiluis, quemadmodum à viris fide dignis accepi, arbuſcula *Cachos* ab indigenis vocata, orbicularibus ornata folijs, tenuibus, ac virore tinctis exaturato, fructu verò Malis Inſanis haud abſimili, edulique referto, exili ſemine, fuſco & compreſſo, nec ingrati ſaporis. quod vrinam aiunt euocare, coactos in veſica lapillos comminuere, ac propellere quæcumque vrinæ meatus occludunt. An verò hæc ſit aliqua ex his quas apud nouam Hiſpaniam deſcripſimus, aut depingendas curauimus, cum illam nunquam viderim, iudicare nequeo. Id facient Peruani, ad quorum manus hi libri peruenerint.

Apud Monardem multa quoque habes cap. 30. de inſignibus eius viribus in cienda vrina, propellenda arena, & calculo diſſoluendo. Pomum ait altera parte ſeſſile, altera turbinatum, cinereiq. coloris, acrimoniæ expers.

Semen tritum ex aqua aliqua idonea, ſua vi Lithonthriptica calculum ferunt in lutum diſſoluere.

De HOITZMAMAXALLI Arbore Cornigera. *Cap. LIII.*





ARBOR eſt *Hoitzmamaxalli* folia ferens *Mizquitl*, ſeu *Thamarindi*, flores luteos, ſiliquas edules, ac cornua taurinis valdè ſimilia, in arboris ſtipite, ac ramis prodeuntia. Folia, quæ nullum videntur ſaporem præſeferre guſtata, venenis dicuntur aduerſari, venenatisq. ſerpentium ictibus tuſa, & vulneribus prius ſcarificatis admota, aiunt, ſex horarum, plus, minuſuè ſpatio venenum omne inhibere, atque extrahere, & interim nigrum contrahere colorem. Generantur præterea intra corniculos Formicæ quædam tenues, fuluæque, & nigricantes, quarum morſus noxius eſt, doloremq. integrum diem durantem excitans. harum oua vermiculorum referentia figuram, redacta in puluerem, & auribus iniecta, inſtillatuſuè foliorum ſuccus, dolorem earum ſedant. ac dentibus applicatus ſuccus, eorum quoque placat dolorem. Naſcitur in calidis *Huaxtecæ*, propinquisq. mari ſeptentrionali locis, ſiue edita ſint, ſiue campeſtria.

Cornua iſta colore fere Caſtaneo ſunt depicta.
Arbor ipſa leguminoſa eſt, & Acatiæ ſimilis.

De

De *QVAVHAYOHVATLI I.* Auellanis Catharticis. *Cap. LIV.*

QVAVHAYOHVATLIS ab alijs *Quauhtlatzin*, ſeu crepitans dicta, arbor, cuius fructus à noſtris Auellanæ purgatiuæ nuncupantur, ab ipſa facultate nomine impoſito, arbor eſt magna, ſtipitem fundens magnum, fuluum, & contortum, ex quo prodeunt vtrinque rami folijs Rhododendri anguſtis, & longis, fructu obrotundo, Ponticis nucibus ſimili. Prouenit *Pahuatlani*, necnon *Yhualupæ* iuxta littora Oceani Auſtralis. Huius fructus nuclei, quini, ſepteniuè, pituitam mirè expurgant, dum tamen paululum torrefiant, ac contundantur, & in vino permittantur aliquamdiu madeſcere, ac membrana quædam circumueſtiens auferatur.



De QVAVHAYOHVATLI II. ſeu Caſsia fiſtula. Cap. LV.

QVAVHAYOHVATLIS, quam noſtri Caſſiam fiſtularem, aut ſiliquam vocant, arbor eſt magna, ſtipitem cinereum fundens, laurina penè folia, flores luteos, ſtellatos, ac racematim dependentes, è quibus ſiliquæ prodeunt notiſſimæ. quæ dum teneræ, ac recentes ſunt, ſaccharo condiri ſolent, atque ita trium vnciarum pondere deuoratæ bilem, & pituitam, citra vllam noxam vacuant. De ſiliquis maturitatem perfectionemque adeptis, earumdemuè viribus, & vſu, in tanta luce verba facere ſuperuacaneum eſſet. Naſcitur in calidis regionibus, qualis eſt *Tauhtepecenſis*, & *Hoaxtepecenſis* hortenſibus, & campeſtribus locis.

De QVAVHAYOHVATLI III. ſeu ſemine arboris Cucurbitinæ nuclei Pinus forma, purgante. Cap. LVI.

ARBOR eſt mediocris magnitudinis, folijs magnis, Lappæ ſimilibus, obrotundis, & anguloſis, fructu quibuſdam prunis, nucibuſuè iuglandibus ſimili, ſtrobilinos ternos continente, totidem ſecretos cauitatibus, noſtratibus pineis nucibus, forma, magnitudine, cruſta, & nucleis, pa- Pinei Cathartici.



res, ſed facultate, viribuſuè longè diſſimiles. quando hi vi pollent per ſuperna atque inferna, ſed maximè per ſuperna expurgare humores omnes, præcipuè craſſos, atque lentos. quamobrem aduerſus vetuſtas ægritudines magna ex parte ſumuntur, quini ſepteniuè, ſemper tamen impari numero, neſcio qua efficaci ratiocinatione aut cauſſa. verum prius ſolent reddi torrefactione mitiores, reſolui ex aqua vinouè, & in eis aliquandiu macerari. Calida, pinguiq. natura conſtant. Naſcitur in agris calidarum regionum, qualis eſt *Tepecuacuilcenſis*.

Proculdubio deſcribit author nucleos pineos Catharticos non auellanas purgantes.

Quidam putant inter ſpecies Ricini hos nucleos reponi debere, ſic fructus Ricini miſſus fuit D. Henrico Coruino pharmacopola cum inſcriptione Pignones purgantes.

De QVAVHTLATLATZIN, ſeu arbore Crepitanti II. Cap. LVII.



QVAVHTLATLATZIN, id eſt arbor crepitans, ſic dicta quia eius fructus cum maturuerit, ſtrijs aliquot crepitantibus dehiſcit, rumpiturq. tanto impetu, ac ſonitu, vt veluti tormento quopiam bellico iactatus, quam longiſsimè euolet. Arbor eſt magna, folijs Mori longè tamen amplioribus, ſerratis per ambitum, multisq. diſtinctis interuenijs, ſtipite fuluo, fructu orbiculari, ex vtraque tamen parte compreſſo, ac Melopeponis inſtar ſtriato, includenteq. intra ſe duodecim, aut amplius nucleos candidos, orbiculares, argenteo denario, aut verticillis, quibus fuſa torquentur, forma atque magnitudine ſimiles. bini ex his, detracta quadam interiori, mediaq. membranula, quæ ſolet inducere anxietatem, humores omnes, per ſuperna atque inferna, ſed præcipuè pituitam, atque bilem detra-

hunt,

hunt, ſecurum. & felicis ſucceſſus medicamen, mediocriter calidum, & morbis à frigore ortis conuenientiſsimum. Torrefiunt ergo mediocriter, & reſoluuntur ex aqua, atque ita matutino epotantur. Naſcitur in calidis locis, quibus eſt admodum familiaris.

An fructus Cholagogus Monardis? valde affinis priori videtur.

De AHVACA QVAVHITL, ſeu Arbore Querciformi butiraceo fructu. *Cap. LVIII.*

AHVACAQVAHVITL, ſeu arbor Quercui ſimilis, cui fructus appendet, arbor eſt procera, mali Medicæ folijs, virentioribus, amplioribus, & aſperioribus. flore paruo, ex albo palleſcenti. fructu oui forma, ſed interdum maiore, aut, ſi mauis, ficuum præcocium forma, & magnitudine, extra nigro, intra vireſcenti. pinguis qua butyrum æmulatur naturæ, & ſapore viridium nucum, folia ſunt odorata, calidaq. & ſicca ordine ſecundo temperiei, quamobrem commodè lotionibus adhibentur; poma quoque calefaciunt, guſtui ſunt grata, & non omnino malæ alimoniæ, ſed pinguis, humentiſque, & venerem mirum in modum excitantis, augentisq. ſemen. Hæc nucleos continent è candido in rubrum vergentes, ſolidos, duros, nitidos, atque in duas fiſſos, veluti amygdala, partes, quamuis oblongi ſint, & columbinis ouis paulò ampliores; ij ſapore amygdalarum amararum conſtant, funduntq. ſi prælo comprimantur, oleum amygdalino haud abſimile, non odore modo ſed ſapore quoque, & facultate; medetur enim impetigini, ſtigmatiſque. Adſtrictione quadam opitulatur dyſentericis, ac findi capillos prohibet. Arbos toto anno viret, & quibuſuis regionibus, ſponte, aut culta adoleſcit, ac gaudet; calidioribus tamen, planiſque locis lætior prouenit, & in maiorem aſſurgit magnitudinem.

De COCHITZAPOTL, ſeu TZAPOTL ſomnifero. Cap. LIX.

ARBOR magna eſt *Cochitzapotl*, atque incondita, folijs mali Medicæ, raris, ac ternis, ſtipite albis næuis diſtincto, floribus pallentibus, & modicis, fructu verò Cotonei forma, & magnitudine, vocato à noſtris Hiſpanis *Albatzapotl*, eduli, ſaporis grati, ſed non admodum ſalubris nutrimenti, & oſſis nucleo lethali, ac deleterio. Naſcitur in calidis, frigidisq. regionibus. cortex arboris ſiccus eſt, ac pauliſper dulcis, non ſine quadam amaritudine. folia tuſa, & appoſita nutricum papillis, infantulorum medentur diarrhæis. oſſa vſta, & in farinam redacta, opitulantur vlceribus putridis, vitiata carne prorſus exeſa, atque abſumpta, purgato vlcere, carne generata, ac cicatrice mira quadam celeritate inducta. poma ingeſta ſomnum conciliant, à quo nomen inuenerunt.

De QVAVTZAPOTL, ſeu Anona. Cap. LX.

QVAM Mexicani *Quautzapotl* vocant Haitini *Anonam* appellaſſe ſolent, ſub quo nomine apud Hiſpanos, huius nouæ Hiſpaniæ colonos frequentius circumfertur, alij verò *Texatlezapotl*, arbor eſt magna, amplaque, folijs mali Medicæ, ſed anguſtioribus, floribus candidis, tricuſpidibus, ſimilibusq. pyris muſteis, gratia, & ſuauitate odoris, fructu deſuper punctis fuluis, & virentibus variato; melonis ferè magnitudine, nec abſimili illa *Matzapotl*, cuius interna, quæ nigro ſemine paruoq. ſcatent, ferculo vocato ab Hiſpanis candido, mollitudine, colore, & ſapore, ſimilia ſunt. non tamen pari gratia, atque nutrimento, quod flatuoſum eſt, neque admodum probati ſucci; nuclei huius pomi diarrhœas ſiſtunt. etſi acceperim inter *Tzontzonate*, ac *D. Seruatoris* oppidum, genus quoddam *Anonæ* prouenire, cuius ſeminis nuclei decem, duodecimuè deuorati, leniter, ac ſine moleſtia, bilem, ac pituitam expurgent. Naſcitur regionibus calidis, qualis eſt *Haitina* Inſula, & prouincia nouæ Hiſpaniæ *Quauhnacenſis*.

Matzapotl

Anona. Cathartica.

De QVAVHXILOTL, ſeu Arbore Cucumeris Moſchati. Cap. LXI.

ARBOR eſt *Quauhxilotl* magna, ferens fructum ſimilem ſpicæ Maitij iuxta aquarum decurſus, folijs ternis ocyminis proximis, ſed maioribus, & latioribus, ſpinulis vndique horrentibus, candicantibus floribus, cymbalorum figura, fructu Cucumeris falcati forma, viridis coloris, ſed in luteum vergentis, ſtriato, eduli, crudo coctouè prædulci, & Galliam Moſchatam mira ſimilitudine olente, quamquam facilè is odor euaneſcat, nec perſiſtat diutius. Prouenit in calidis *Yauhtepecenſibus* locis. ius decocti foliorum medetur ſurditati è frigore prouenienti inſtillatum auribus. calida enim, ſiccaq. ordine primo conſtat natura. Vidi aliam arborem fructu, & nomine ijſdem, atque natura, ſed ſpinis carentem, folijs ſerratis, pennatiſq. ramulis; ſeu differant ſpecie, ſeu ea diuerſitas ſoli tantum, aut ætatis ratione contingat, ſi prætermittatur nihil refert.

Alia ſpecies.

De COACAMACHALLI, ſeu Maxilla Colubri. Cap. LXII.

COACAMACHALLIS à foliorum forma Colubri maxillæ ſimili vocata, arbor eſt magna, folia qua diximus forma ferens, ac quadantenus ſimilia folijs *Coanenepillis*, etſi volubilis illa eſt, hæc autem arbos magna, ſemen verò exile, & ſpicatum iuxta ramorum extrema, & ſiliquas refertas ſemine lentium figura. Naſcitur *Hoaxtepecenſi* agro iuxta montium fauces. folia illita dolores etiam à lue Indica ortos mitigant, auxilianturq. tenſioni. ſapor eſt adſtringens, dulcis, & aliquantiſper glutinoſus. temperies quodammodo frigens, aut moderate calida.

Videtur legumen deſcribere.



De TLAPALEZPATLI, ſeu fluentis ſanguinis medicina.
Cap. LXIII.

TLAPALEZPATLI, id eſt fluentis ſanguinis medicina, ab alijs *Ezpatlis* nuncupata, arbor eſt mediocris, folia ferens Origani, florem paruum, & candidum, *Izquixochitl* ſimilem, racematim dependentem, fructumque (vt ferunt) nullum. floret menſe Septembri, gaudetque locis gelidis, montoſiſque, aut aliquanto calidioribus. Ius decocti corticum eius vrinam euocat, & quicquid ei impedimento eſſe poteſt. maximè ſi cum *Tlallacacuitlapilli* miſceatur. ſanguinem per colem fluentem cohibet. ipſe verò cortex aluum coercet. frigida ſiccaque & nonnihil adſtringenti conſtat natura.

De CHICHICTLAPALEZQVAHVITL, ſeu de arbore rubri ſanguinis amara, Sanguiflua. *Cap. LXIV.*

ARBOR, quam Mexicenſes vocant *Chichictlapalezquahuitl* folia fert oblonga, obtuſa, & circa pediculum ſenſim attenuata. lac primò candens, & tandem rubeſcens effundit, vnde nomen; flore, & fructu, *aiunt* carere. Naſcitur apud *Quauhnacenſem* agrum, temperatis plagis, aut paulò frigidioribus. calida, glutinoſa, reſinoſa, odoraque, & adſtringenti conſtat natura. cortex ſtipitis tuſus, ac ſex obolorum pondere epotus ex aqua, ſanguineam expuitionem per ſe cohibet, adſtrictoria, quam participat; vi, & inflammatis oculis medetur.

De AHVAPATLI TILACENSI. Cap. LXV.

ARBOR eſt magna *Ahuapatlis* ſpinoſa ferens folia, & Ilicis *folijs* ſimilia, ſed paulò longiora, florem autem paruum, luteum, & orbicularem, ac demum nigreſcentem fructum. ſtipes pallidus intrinſecus eſt. Naſcitur in collibus, planiſque locis, *Miſticæ* ſuperioris. Stipitis ramentorum decocti ius, ictericis dicitur magnopere conferre, & his qui bilis redundantis gratia, cordis vexantur affectionibus.

De AVEVETL *&* AHOEHOETL, *ſeu Tympano aqueo,* Abiete Mexicana. *Cap. LXVI.*



NON ob aliud appellata eſt hæc arbos à Mexicenſibus *Aueuetl*, & *Ahoehoetl*, quam quod iuxta fluminum ripas, ac aquarum fluenta naſci ſoleat, & ex ea Indi tympana, quæ *Veueil*, & *Teponaztli* vocant, conſueſcant parare. etſi alij dicant non ob id, ſed quia iuxta aquas ab aere tacta, edat fragorem id nomen ſortitam; præcipue cum tympana potius ex materia *Tlacuilolcquahuitl*, & *Capolinquahuitl* fabricentur. Hiſpani, qui ad has oras tranfretarunt, & Sabinam, & Cedrum ob materiei rubrum colorem vocant, at neque Sabinæ, neque Cedri ſpecies eſt vlla, ſed in Abietum genus citra dubium referenda. nam præter fructum omnemq. faciem, quæ noſtræ penitus fauent ſententiæ, materies vt diximus, mollis, ac lenta eſt, corruptioniq. & vitio abunde obnoxia, maximè ſi terræ defigatur, cum cedrina dicatur eſſe immortalis, intra aquas namque integra diutius perſeuerat. quo factum eſt, vt conſueuerint Mexicenſes Heroes, atq; Reges, eam veluti baſim, & fundamentum, ædibus quas ſibi circa hanc paludem fabricant, ſubijcere. Demum Micuachanenſes *Peniamum* vocant. Sunt autem quatuor, quo adhuc intellexerim, huius arboris differentiæ, inter ſe magnitudine colore, & fructu diſtantes. Quædam ſiquidem illarum altiſſimas Pinus longitudine, atque amplitudine ſuperant, & candidæ eſſe reperiuntur, earumq. nonnullæ quatuor & viginti, aut amplius pedes craſſitudine æquant. Aliæ, quarum materia quoque candens eſt, & rubrum cor, ſine medulla, his cedunt magnitudine, & nuces Pineas reſina refertas producunt, ſed quæ vulgares Oleas minimè magnitudine vincant, quas pictas libuit exhibere, quoniam in his cæterarum omnium formas oſtendiſſe, atque expreſſiſſe ſat fuit. Aliæ his quoque inferiores ſpectantur, ſed rubra materie, & orbiculatiore coma. Poſtremæ & quæ omnium minimæ ſunt, vix malos Medicas vulgares vincunt magnitudine, quibus materies rubra eſt, & candens medulla. Cortice omnes teguntur rubeo; foliaq. ferunt Abietina, etſi minora, & exiliora. Ex omnibusq. reſina, ſi non ſponte, at flammis liquata fluit. forma eſſet eadem quæ noſtrati Abieti, ni folia, vt diximus, tenuiora, rami depreſſiores, & faſtigia acuminatiora aſſurgerent; aſſulæ in vaſa fictilia coniectæ, opertæque, igne ſuppoſito reſinam effundunt. ſed neque ea ſponte manat, aut quidquam ſimili

Abies Mexicana I. Maxima.

II. Media.

III. Minor.

IIII. Minima.

vocato oleo, quod ebullantibus veſicis, circa ſtipites Abietum Indicarum (quas tamen à noſtratibus ne digitum latum diſcedere quorundam ſententia eſt) erumpere conſueuit, ſtillant. Quibuſuis regionibus proueniunt, atque ita facile poſſent transferri ad Hiſpanos, ſi circa fluenta, ſtagnanteſuè, aut lentè fluentes aquas, vliginoſauè loca, ſemine, talea, aut viua radice ſererentur. etſi omnium minima longè ab aquis, & naſci, & ſeruari ſoleat. Toto anno proueniunt, totoq. anno reſina ab eis euocatur, ſed nullo tempore aut loco inueniuntur florere. Ergo ſapor huius arboris de qua fit nobis ſermo, acris, adſtringensq. percipitur, non ſine quadam amaritudine, & odoris ſuauitate. temperies calens eſt, ſicca ordine tertio: nam & reſina eius Abietina longè acrior, & calidior eſt, & viribus, vt diximus, vehementior. Cortex vſtus adſtringit, ſanat ambuſta, deſquamatamq., & exeſam cutem, cum lithargyrio, & polline Thuris vlcera curat, ac cicatrice obducit, exceptus cerato myrtino. tuſus cum atramento ſutorio ſerpentia vlcera cohibet. Fœtus, ac ſecundas ſuffitu trahit, ventrem adſtringit, & vrinam euocat. Folia tuſa, atque illita crurum ſcabiei, tumoribusq. medentur. molliunt inflammationes, & ab eis tuentur vulnera, dentium dolores prohibent, ſi eis colluantur ex aceto. vanos, & citra vllam rationem obortos tumores pellunt. ſex obolorum pondere ex mulſa epota conferunt hepaticis. fructus, tedaq. idem præſtant. Reſina huius arboris acerrima eſt, vehementiſſimi odoris, & quarto ordine calefaciens. dolores ortos è frigore ſanat. morbo articulari è frigida cauſſa profectò mirabili celeritate medetur. flatum diſcutit. diſſipat pituita ortos tumores. laxat neruos, qui ab humoribus craſſis ſunt diſtincti, & reſolutos purgat, atque roborat. Denique eis omnibus prodeſſe ſolet, quibus curandis cætera mitiora medicamenta fruſtra ſunt tentata, aut parum profecerunt. Reſina Abiet. Mex.

Reſinam Abietis etiam commendat Monardes. cap. 10.

De BITONCO. Cap. LXVII.

ARBVSCVLA eſt *Bitoncus* vlnam vnicam longa, ſtipite firmo, intus candenti, & virenti, ſubfuſcoq. circa exteriora, folijs ternis, ſed eo quod medium eſt acuminato impenſius, ac haſtarum mucronibus ſimili, alijs verò binis, minoribus, & orbiculatioribus. Naſcitur in Philippicis Sinis. radix alba eſt, tubaque (de qua ſuo loco) odora, & calida, ſiccaq. natura conſtat ordine tertio, aliquantiſper amara, odoraq. & acri. membra laxa corroborat, & ventriculum, ac caput firmat. radicis tantum eſt in medicinæ vſus, quæ licet adſtrictionem nonnullam præſeferat, moderatè tamen vacuat, citraq. noxam & anxietatem vllam, ita vt quam egregium ſit, & magnopere commendatum alexipharmacum. inter pharmaca quæ vocant benedicta, poſſet meritiſsimè collocari, atque recenſeri.

De TZOPILOTLZONTE COMATL, ſeu Capite Auræ. Cap. LXVIII.

TZOPILOTLZONTE COMATL, ſeu *Tzopilotl*, arbor eſt magna, folia ferens longa & anguſta, fructum magnum & oblongum, nucleos quoſdam planos includentem, amaros, pectori amicos, ac referentes amygdalarum amararum ſaporem; etſi demum Moſchi odorem relinquant, & ingratum ſaporem. Prouenit *Hoitzoci* vbique, ſed præcipuè in collibus; nuclei calidi ſunt ordine ferè tertio, & oleagino quodam liquore, atque emolliente manantes. demum vires olei amygdalarum amararum videntur referre; atque ita tumores præter naturam diſcutiunt. tuſſi medentur, emolliunt pectus. infuſi naribus caput expurgant, & vlceribus conferunt. quin oleum expreſſum huiuſce fructus, faciem fœminarum emollit atque extergit.

De QVAMOCHITL, ſeu arbore fructus crepitantis III. Maizio ſimilis. Cap. LXIX.

SPINIFERA arbos eſt *Quamochitl*, folia mali Punicæ ferens, paulò tamen obtuſioris cuſpidis, & capitula in poſtremis viticulis Epithymo ſimilia, maiora tamen, ac ſiliquas è purpureo rubeſcentes, refertas nigricanti ſemine, quod licet edule ſit, & grati ſaporis, halitum tamen inficit, inſuauemque conciliat odorem. Naſcitur in calidis regionibus, qualis eſt *Cuaauhchinancenſis* quibusq. locis. cortex radicis frigida & adſtringenti natura conſtat, dyſenterias, aliosq. fluxus cohibet. folia cum ſale ac Siliquaſtro medentur ſatietati, cum folijs verò Palmarum abortum coërcent. ſuccus ſeminis inſtillatus naribus, humores aquoſos à capite affatim trahit. Idem præſtat puluis, efficaciusq. cum Ruta, adeo vt vermes vlcerum internorum pertrahat.

De CACALOXOCHITL, ſeu flore Coruino. Cap. LXX.

ARBOR eſt *Cacaloxochitl* mediocris magnitudinis, folijs mali Medicæ, longè tamen amplioribus, ac frequentibus, à dorſo in latera venis diſcurrentibus. fructus ſunt ſiliquæ permagnæ & fuluæ. flores magni, pulchriq. & ſuauis odoris, quorum magnus eſt vſus. Floridis namque adhibentur manipulis, torquibus, atque corollis, quæ Indis ſunt frequentiſſima, & tam magno in pretio habita, vt neminem quem reuereantur, his in primis non oblatis, ſoleant adire, aut ſalutare. lacte manat, frigefacit, cõglutinat, atq; impoſita pectoris dolori
Tlapaltic Cacalaxochitl. medetur orto à calore. medulla eius duarum drachmarum pondere deuorata, emundat ventriculum, & inteſtina. Plura ſunt harum arborum genera, floribus
Ticaxochitl. tantũ diſtincta. Sunt enim quæ flores ferant Cocciſeos, vocenturq. *Tlapaltic Ca-*
Tlauhquechulxochitl. *calaxochitl*. ſunt quæ candentes, dicunturq. *Ticaxochitl*. nec deſunt aliæ, quæ è varijs colorum differentijs, varia ſortiantur nomina, velut *Tlauhquechulxochitl*,

Hoitzxitl

Hoiloyxitl ayotectli, & ſi quę ſunt huiuſmodi alię, quæ omnes in regionibus multis huius nouæ Hiſpaniæ offenduntur. Sunt qui ſpecies has omnes *Cacaloxochitl* vocare ſoleant, aſſerantq. corticem earum cum cortice *Nanezin*, in puluerem redactum deuoratumq. atque ius decocti bibitum, enixas magnopere corroborare, atque firmare, quod tamen videtur abſurdiſſimum. Hoilo yxitl ayotectli.

De CAPOLIN, ſeu Ceraſo dulci Indica. Cap. LXXI.



ARBOR eſt *Capolin* mediocris magnitudinis, folijs Amygdali, aut Ceraſi noſtratis, minutim ſerratis, floribus racematim dependentibus, ex quibus acini fiunt ceraſis noſtris, forma, colore, magnitudine, oſſibus, nucleis, nec non & ſapore, (niſi is mororũ Bati quadantenus eſſet) omnino ſimilis. quo fit vt exiſtimem, arbo rem hanc in Ceraſorum genera referendam. etſi ſint quibus videatur ad Lotorum differentias pertinere. Acidi paulisper fructus ſunt, & adſtringentes. etſi iam tempeſtiui, & exquiſitam maturitatem aſſecuti, dulces euadunt, & magnam auſteritatis partem amittunt. guſtui ſunt grati adeo, vt ex quorundam non parum ſagacis palati ſententia, noſtris ceraſis non videantur inferiores. temperatè calida, ſiccaque, & nonnihil adſtringenti natura conſtant. Fit ex eis panis potioq. in annonæ & vini caritate. nutrimentum præſtant melancholicum, & cordi quadantenus inimicum, dentes inficiunt nigro colore ſiquis eis diutius aſſueſcat, ſed qui, ſi cura adſit, poſſit facilè extergi, ac dentifricijs emundari. & tamen non deſunt qui cæteris horarijs fructibus etiam vetuſti Orbis audeant eos anteponere. Vere floret hæc arbos, fertq. per vniuerſam pene æſtatem fructum. temperato cœlo gaudet, quale eſt Mexicanum, vbi hæ arbores, in hortis campeſtribusq. locis, & humana diligentia & ſuapte natura proueniunt. Ius decocti corticis eius inſolatum quindecim integros dies, ac deuoratum drachmæ vnius pondere, dyſentericos curat. puluis verò eiuſdem, argemata diſcutit, viſum clarificat, oculorum inflammationibus opitulatur, ac linguam præ vehementi ardore areſcentem lenit. quod etiam germinum liquor, aut ſuccus præſtare ſolet.

Baccæ colore flauo depictæ ſunt.

De CALAMAIO. Cap. LXXII.

Calamaium I. ARBVSCVLAE genus eſt *Calamaium* duas differentias complexum. Prioris radix colore eſt extra fuſco, intra verò rubeſcenti, binum digitorum craſsitudine, & pingui cortice tecta, initio inſipida, deinde verò modicum oſtendente calorem. Calamaium II. Alterius radicis color eſt arentis arundinis, extra intraque ſapore, & colore ligni, quod luteum eſt. folia vtriuſque laurinis ſimilia ſunt, ſed valde aſpera, vtriuſque etiam radicis ramenta ex aqua reſoluta, & emplaſtri modo applicata, tumores præter naturam diſcutiunt, aut maturant, exterguntque, apertos carne implent, & ad cicatricem perducunt. Curant hæmorrhoidum omne genus in oleum iuglandium Indicarum coniecta, illitaque poſt tertium diem calentia adhuc, nec ante adhibita, quam earumdem radicum ſuffiantur vapore. Exultant Philippicarum inſularum ſabuloſis locis, & mari propinquis.

De COCO QVAVHITL vaxacenſi Arbore Cardiaca. Cap. LXXIII.

ARBOR eſt *Cocus Quahuitl* leguminis folia ferens, & circa eorum exortum exiles floſculos, ac rubeſcentem ſuccum. frigida ſiccaque conſtat natura. ſyncopi, & laſsitudini dicitur conferre ſuccus ſemiunciæ deuoratus menſura, ſemel aut bis ſingulis quibuſque diebus.

De ÇOCONAM. Cap. LXXIV.

ARBOR eſt *Çoconam* ſtipite fuſco, candidis tamen punctis diſtincto, folijs Senæ minoribus, floribus in muſcarij modum albis, & rubeſcentibus ex albo. folia tuſa, ac reſinæ permixta, tineæ, ac lychenibus medentur impoſita. Hæc amara ſunt & adſtringentia, ſecundoque exiccant & calefaciunt ordine. Naſcitur in iugis *Ytztoluce*. Planta inſignis eſt ob duo morborum genera ferè inſanabilia, quibus dicitur mederi.



De ENGVAMBA.
Cap. LXXV.

ARBOR eſt *Enguamba* mediocris ſuburneo cortice veſtita, ſed luteo, & rubreſcente. ligno fuſco, & palleſcente medulla. folijs oblongis, & ſinuoſis, quorum nerui quoque è pallido purpuraſcunt, infernaq. ſunt valde ſubalbeſcentia. floribus in corymbi formam dependentibus, qui candeſcunt è viridi. fructu acinoſo nigroque. ex quo oleum exprimitur pallens, tumoribusq. præter naturam diſcutiendis, & perſanandis vlceribus mire vtile. Naſcitur in ſaxoſis locis *Vruapæ* prouinciæ *Michuacanenſis*. Oleum. Enguambæ.

De TEPEYZQVIXOCHITL, ſeu YZQVIXOCHITL montana. Cap. LXXVI.

ARBOR eſt magna *Tepeyzquixochitl* folijs *Yzquixochitl*, ſed maioribus, floribus candidis, calicibus hirſutis contentis, ac in magna muſcaria compoſitis, odoris tamen expertibus, *Yzquixochitl* quoque florum forma ſimilibus. Frigida natura, ſiccaque, & adſtringenti conſtat, & ſapore pauliſper dulci. cortex tritus dolorem ardoremq. gingiuarum tollit, easq. ipſas tumentes reſidere cogit. dentes firmat commanſus. & deuoratus duarum drachmarum pondere, alui ſiſtit defluxiones. Naſcitur *Cocolani*, & *Chietlæ* calidis regionibus.

De YHVIXOCHITL, ſeu flore pennas auium referente. Cap. LXXVII.

ARBOR eſt magna *Yhuixochitl*, folijs oblongis, incuruis, quinis per interualla prodeuntibus, ac illis *Pinahuitzli* non diſſimilibus, flore rubeo, pennis auium ſimili, vnde nomen. Sunt & alia huius arboris genera, quorum alterum flores fert candentes, alterum verò albeſcentes ex viridi, cætera ſimilia. Aiunt Indi, eum, qui ferat ſecum eius arboris ramum, gratum fieri & amabilem cunctis cum quibus inierit conſuetudinem, gratiamq. apud Heroes, ac Reges aucupari, obtinereq. quidquid petierit ab eis. quod ad temperiem ſpectat, folia frigida & adſtringentia ſunt. febres Yhuixochitl II. III.

extinguunt, inhibentque fluxus. floret vere primo, ac calidis humidiſque locis prouenit.

De YTZIPEREQVA *Lauro Michuacanenſi.* *Cap.* LXXVIII.

ARBOR eſt *Ytziperequa* Perſico paulò maior, modicam effundens vmbram, folijs Limonis, craſſioribus ac minoribus, odoratioribus, ac guſtu magis iucundis quam ſint laurina; ſemine Coriandro ſimili, ſed paulò maiore, primò viridi, ac demum nigro. Arbor eſt fortaſſis in Lauri ſpecies referenda. Naſcitur in frigidis *Tancitari* prouinciæ *Michuacanenſis*, adeoque in ipſius nobij viridario. Folia epota ex aqua duarum drachmarum pondere diarr ſiſtunt, illita verò dolores tollunt. tuſſiq. dicuntur mederi ſeu ipſa per mantur, ſiue carnibus incocta iure epoto, ferunt opem. ſunt enim calida ordine tertio, & impensè adſtringentia.

De TETLATIA, *ſeu vrenti arbore.* *Cap.* LXXIX.

TETLATIA arbor, ab Haitinis *Guao* dicta, eſt arbor magna, folijs mali Medicæ, fuluis, hirſutiſque, & minimè deciduis, pinguibus, mollibus, & è viridi in ſqualidum colorem tendentibus, inſignibusq. interuenijs multis, luteis aut flammeis, fructu virenti, Vnedonis forma, & magnitudine. Lac vrentis eſt naturæ, quo fit vt iumentis ad eam arborem ſeſe confricantibus, atque ſcalpentibus fluant pili, aut ſi eidem accubant. quin homines aliaue animalia ſub illius vmbra ſomnum captantia, incidunt in pilorum defluuium. lac attacta membra exulcerat, tanta eſt vis huius Mali. quodq. magis mirere, cortex huius arboris frigidus eſt, & ſiccus, nulliusvè caloris. & ius decocti eius non modo citra noxam vllam epotatur, ſed articulorum ſoluit dolores, & medetur ſcabiei bibitum aut illitum, ac diarrhœas, vt quidam Indi medici aſſerunt, coërcet. quin lac prædictum, lepram, ophiaſim, impetiginem, cæteraſq. cutis infectiones, ſi prudenter adhibeatur, exiccat, vlceraq. inſanabilia curat. Sunt qui affirment, corticem duarum drachmarum pondere redactum in puluerem, ac deuoratum, aluum laxare. quod qui fieri poſsit non eſt facilè iudicare ſi diarrhœas cohibet, niſi compreſsione quadam vacuet, aut omnino exuccus adſtringat. Naſcitur in frigidis montoſiſq. locis *Tepoztlani*, & calidiora non refugit.

Vix Nerium forte Apocyno congener.

De TLATZCAN. Cupreſſo fuſa. *Cap.* LXXX.

VOCANT Mexicani *Tlatzcan*, ſeu materiam fragilem, & vitream, eam arborem, quam Latini antiquiores, & inter eos Plinius, Cupreſſum fuſam vocare conſueuerunt. hanc ergo inſignem arborem memoratam à grauiſsimis auctoribus à nullo autem quem nouerim in noſtro orbe viſam, deſcri-

deſcribendam ſtatui, tum qua dictum eſt ratione, tum quod apud hanc nouam Hiſpaniam, cuius plantas periclitamur, & deſcribimus, eſt valde familiaris, & frequens quibusq. locis; ſed præcipuè temperatis, & ad frigus attinentibus ſeritur viuiradice. Seminauit has arbores, & diligenter curauit excolendas, habendasq. in delicijs *Cuitla Hoatzin Iztapalape* Regulus. Ergo eadem ei forma, quæ vulgari Cupreſſo ineſt, ſed patulis ramis, & diffuſis ad latera, & ad inferiora pene proſpectantibus, vnde nomen. eadem etiam natura, ſed materies odoratior, neque inteſtinis inutilior operibus. Amat montium cacumina. & accliuia eorundem loca, iugaque, & excelſos colles, iucunda ſpectus amœnitate exornat. fructum fert toto anno vulgaris Cupreſsi, ſed m, & Ponticis nucibus, quas auellanas quoque vocant, parem. ius de ibitum rigores febrium ſedat; ac febres ipſas puluis ex aqua epotus. cæteri verò vſus & facultates, ſunt quæ cæterarum congenerum arborum.

Thuyæ ſiuè arboris vitæ deſcriptionem habes tum apud Cluſium tum apud alios authores.

De XVMATL, ſeu Sambuco. Cap. LXXXI.

SAMBVCVS noſtras, eſt *Xumatl* vocata Mexicanis, quæ à Michuacanenſibus *Cumtempta* appellatur, arborisq. mediocrem aſſequitur magnitudinem. cuius folia applicata, aiunt capitis dolorem, à cauſſa calida ortum, tollere. fronti verò & naribus, ſanguinis fluxum retinere. deuoratam mederi acceſsionibus, quæ tertio quoque die, quartoq. repetere ſolent, vacuato fomite morbi per ſuperna, atque inferna. tuſam verò, atque admotam affecto loco, dolores ortos à lue Gallica curare, & enixarum mederi torminibus. aiuntq. aquam colatam in quam eius radices iniectæ ſint, purgare corpus, atque ita diarrhœas ſiſtere, & extinguere febres, & alios ventris, ſtomachiq. ſoluere morbos, ſuccumq. infuſum extergere inteſtina.

De PAPAYA. Cap. LXXXII.

ARBOR eſt *Papaya* mediocris magitudinis, folijs magnis ficulneis, multis cuſpidibus inſignibus, fructu oblongo magnoq., guſtus quibuſdam grati, ſed parum commendati nutrimenti. hic lacte manat antequam matureſcat, impetigini, ac lychenibus vtili, ſuccoq. qui iam maturi dolorem ventris ſedet. Naſcitur ea arbor apud Haitinam Inſulam, vbi eſt longè frequentior. etſi eam offenderim quoque apud *Tauhtepecenſes*, vbi eam curauimus deſcribendam, atque depingendam.



De ACAPATLI.
Cap. LXXXIII.

ARBVSCVLA eſt *Acapatlis*, hominis altitudine, radice firmata, ſurculoſa, vnde ſtipes inſurgit cauus, læuis, & quadratus, f[illegible]lijs Raphani ornatus, ſed crena[illegible] ambitum, ſerræ, aut vocatæ De[illegible] in modum. Florem album, ac fructum nullum affert. Sapor eſt amarus, iucundus odor, ac vis calefaciens. folia tuſa & applicata, lienem abſumunt, & eius dolorem ſedant. Naſcitur apud *Pánucenſes*, vbi etiam vocatur à quibuſdam *Quauhecapatli*.



RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Quartus.

FRVTICES ATQVE SVFFRVTICES EXPONIT.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRAEFATIO.

POST arbores, de quibus ſuperius iam abunde actum eſt, Natura ipſa, quæ per gradus quaſi quoſdam, in admirabili ſua rerum creatarum omnium ſcala aſcendit & deſcendit, docet frutices debere reponi. ſub quibus cremia, ſiue ſuffrutices, & ſub his demum herbæ collocantur. Quid enim magis arbori vicinum quam ipſe frutex? qui inter lignoſas ſtirpes, altitudine & craſſitudine planè mediocris, vt arbori humiliter & libenter ſe ſubmittit, ſic de inferioribus ſibi ſpeciebus, omnium calculo facile triumphat, & quemadmodum caudicum multiplicitate ab arborum ille ſimplicitate diſcrepat, ſic horum ſtolonumq. luxuria per abſciſſionem arte factam coërcita, in arborem facile tranſcendit, cum ipſi præſertim perennitas vitæ ſuffragetur. Quare minimè mirum et ſi Author noſter poſt arbores, ſtatim in hac tertia parte ad frutices adeo ipſis vicinos, & ſuffrutices ſimul deſcendere voluerit. Illud magis mirum videri alicui poſſe, quod licet ab ipſo, fruticum ſeries ſatis exactè ſuis circumſcribatur limitibus, cremiorum tamen ſiue ſuffruticum tractatio, ſatis multas herbas ex infimo genere, non ſine ſpecierum diuulſione notabili, includere ſimul videatur: niſi hoc ipſum Authorem excuſaret, cremium ita ambigere inter fruticem & herbam, vt aliquando ad hanc magis, aliquando ad illum potius accedere comperiatur.

78413

De TLEPATLI. *Cap. I.*



FRVTEX eſt *Tlepatlis* non quod igneus ſit, ſed à facultate, qua igneis affectibus ſuccurrendi pollet, nomen ſumens. radici magnæ inſiſtit, ac fuluo indutæ cortice, è qua proferuntur caules fœniculacei, quadantenus ſarmentoſi, lineis ſecundum longitudinem interſti-cti, ac pleni medulla. amygdalina folia lò tamen maiora. flores parui, candente longique, calyculorum ſcabrorum forma, in capitula congeſti. acria ſunt folia, calidaq. & ſicca ordine ferè quarto. Radix videtur principio amaritudinem quandam præſe ferre, quæ demum in dulcedinem finiat acrem. Subtilibus conſtat partibus, ac dicto citius vim ſuam guſtata oſtendit. Prouenit in calidis *Ocpayocani*, iuxta aquarum alueos. Ius decocti eius matutino epotatum, dolores quoſuis tollit, etiam è lue Gallica profectos, ſi tamen mediocris victus ratio inſtituatur. dolorem ventris ex frigore ortum ſedat, flatus diſſipat, vrinam elicit, cholicos iuuat, & pectoris ægritudinibus mirum in modum confert. folia applicata medentur gangrenis. ſuccus eius, & *Temecatl* iuuant conceptionem.

De CHILLAPATLI. *Cap. II.*



CHILLAPATLIS frutex eſt radici inſiſtens fibratæ, folijs roſeis, floribus coccineis, biniſque iuxta ſingulos foliorum exortus, vniuerſo caulis procurſu. Prouenit in calidis *Hoaxtepecenſibus*, & *Yacapichtlenſibus*, vbi eius explorauimus vires. Calida, & ſicca ordine tertio temperie conſtat. dolorem ventris, ſi deuoretur, ſedat. & cum *Chillatolli* folia pugilli menſura, pectori mirum in modum prodeſſe feruntur. quin ſi exhibeantur his qui febrem quartanam patiuntur, breui ab ea liberantur.



De COPALXIHVITL, ſeu herba COPALLI referente Cap. III.

COPALXIHVITL frutex eſt, quatuor dodrantes longus, multos proferens ramos; caules lignoſos, pauliſper fuluos; folia Ocymi, ſed obrotunda, infernè ſquallentia, supernè verò viridia, rara, & aliquantiſper ſerrata, & baccas rubeſcentes. odorem ſuauem ſpirat, ac Thymi ſaporem præfert. Naſcitur *Teotehuacani*, iuxta teſqua, aſperaque, & ſaxoſa loca. Calidus eſt, & ſiccus ordine tertio. febrium arcet typos, ac ſuccus expreſſus confert oculis..

De HOITZIT XILXOCHITL Origanina. Cap. IV.



HOITZIT XILXOCHITL *Origanina*, frutex eſt ab vna radice multos proferens caules, & ramos lignoſos, & in his Origani folia, vnde eſt illi impoſitũ cognomen, flores coccineos incuruos, teli quod Alabardam vocant perſimiles. Odor eſt Saluiæ, ſaporq. amarus. temperies ordine tertio calens, atq; ſicca, partiumq. tenuium. Sunt qui dicant, punctis auxiliari, corde fortaſſis roborato, & humore per meatus corporis expulſo, aut proprietate quadam occulta & incerta. peculiare eſt eis flatus diſcutere, iuuare coctionem, perfrigeratis membris mederi, dolores à frigida cauſſa ortos ſedare, ac inteſtinis retentas emundare feces.

IO. TERENTII LYNCAEI NOTAE.

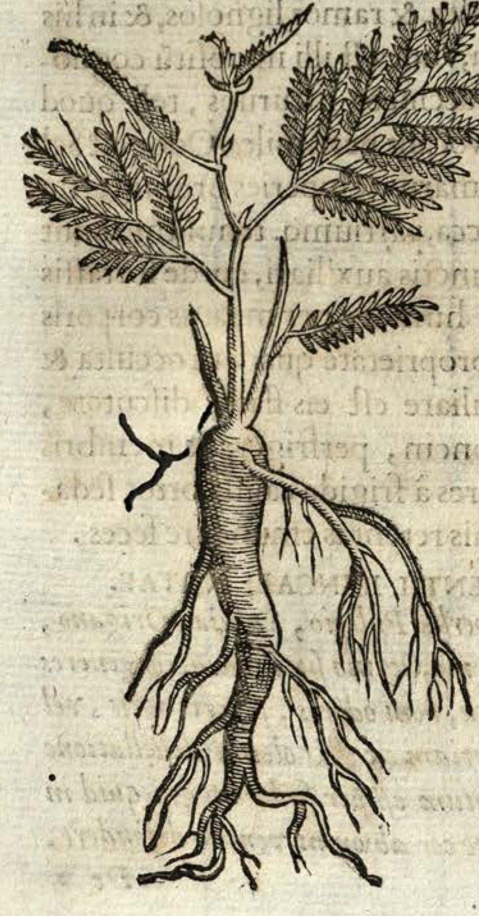
Pleræque herbæ Pulegio, Saluiæ, Origano, Menthæ, Thymo, Ocymo ſimilibusq. congeneres ſunt aromaticæ, boni odoris, ſaporis acris, vel amari. vnde etiam ex illis oleum deſtillatione extrahitur, fragrantiſsimum, & acerrimum, quod aptum eſt per ſudorem quicquid in corpore noxium eſt pellere, concoctionem iuuare, atq; adeo cor ab omni veneno defendere.

De

De TLACOXILOXOCHITL flore Barbato. *Cap. V.*







TLACOXILOXOCHITL, quem alij etiam *Xiloxochitl*, alij verò *Tentzonxochitl*, ſeu florem barbatum vocant, alij *Tlamacazcatacotl*, alij *Tepexiloxochitl*, & *Tlalxiloxochitl* appellant, ſuffrutex eſt folijs *Mizquitl*, floribus comantibus, capillis longis, & coccineis ſimilibus, prodeuntibus ab acinis orbicularibus & rubreſcentibus, radice fibrata, extra fulua, & intra, cum ſecatur, rubra, rubris ſtipitibus, & fuluis ſiliquis. Naſcitur in planis, montoſisq. locis, & interdum iuxta aquarum fluenta. Cortex radicis, ſiccus, & adſtringens eſt, & nonnihil glutinoſus, eandaq. ordine tertio conſtat natura, & ſapore acri. Tuſi flores, & immerſi aquæ, & inſtillati, oculorum morbis mirè opitulantur. nam inflammationes cohibent, adnaſcentem carnem abſumunt, & di-

& diſcutiunt argemata. radicis quoque decocti epotum ius, aut infuſum, ſiſtit fluentem aluum, & prodeſt dyſentericis, ſopitam excitat appetentiam, ſatietatiq. medetur. Sunt etiam qui dicant, pectus lenire, aluum ſoluere, bilem vacuare per ſuperiora, & tuſſientibus quoque eſſe remedio.

Fila huius floris per totam longitudinem depicta, ſunt colore coccineo, in ſummo autem ſunt flaui coloris, ſiliquæ luteæ ſunt, eius nempe coloris qui in Hedera lutea conſpicitur.



De TLACOXOCHITL, quam alij TZONTLATLAVHQVI, ſeu Capillos rubeos vocant. Cap. VI.

NOMEN ſecundum inuenit ſuffrutex hic à tenuitate, colore, & forma comantium in ſummis virgis florum. ſtipites plures à fibrata radice profert, folijs Lini longiuſculis, & anguſtis, ternis quaternisue, per modica interualla ornatos. Radix amara, & odora guſtu eſt, calida ſiccaque ordine tertio. Ius decocti eius medetur dyſenterijs, & confert doloribus articulorum.

Flos rubedini coniunctam habet albedinem.

De XONEQVILPATLI. Cap. VII.

XONEQVILPATLIS frutex eſt radicibus inſiſtens ſurculoſis, è quibus edit caules fuluos, & in eis folia Salicis, ſed tamen minora, & anguſtiora, flores palleſcentes, paruos, calyculorum figura. calida natura tertio gradu conſtat, ſicca, & adſtringenti, atque vrenti guttur, quamquam initio dulcis appareat, Glycyrrhizæ ſapore, & nullum pene ſenſum caloris præbens epota. Folia tuſa, ac ſoluta ex aqua, ſemiunciæ menſura, articulorum dolores, & quoſuis alios à cauſſa frigida ortos mitigant, & eos qui oriuntur ex tenſione. ſudores eliciunt, neruos imbecilles corroborant, & omnibus penè morbis contendunt mederi, qui à frigida cauſſa ſint orti. & fortaſſis idem eſt cum *Micuipatli*.



De TLATLACOTIC TEPOZTLANENSI Scabioſa fruticoſa Mexicana. *Cap. VIII.*

FRVTEX eſt *Tlatlacotic*, qui radicibus firmatur ſurculorum inſtar, extra nigris, & intra candidis, multos proferens ſtipites, teretes, & aliquantiſper purpureos, aſperos, & prælongo folia Limonis, maiora tamen, raro ambitum ornata ſciſſuris, ac in nijs ſecundum longitudinem diſcurrentibus inſignia; flores luteos, & orbiculares. Naſcitur montibus *Tepoztlanicis Yauhtepecenſibus*, & *Yacapicthlenſibus*. Radix eſt acris, odora, ſubtilium partium, calidaq. & ſicca ordine tertio natura, & ventrem dolentibus, tumentibuſque impenſè vtilis. flatum ſiquidem diſcutit, aluum expurgat, atque ita dyſentericis dicitur mederi.

Capitula Scabioſæ ſunt ſimilia eoq. in genere reponi debere indicant cæteris non reclamantibus, vnde nomen noſtratibus deduximus.



De YZTACPATLI TEPEXICENSI Hoximo. *Cap. IX.*

YZTACPATLIS *Tepexicenſis*, quem alij *Tlanoquilonipatli*, *Michuacanenſes Hoximo* vocant, frutex eſt folijs paruulis, pennis auium ſimilibus, aut illis ſi mauis *Tlalmizquitli*, & luteis floribus. Naſcitur in temperatis *Tepexicenſibus* locis. acris eſt, calidaque & ſicca ordine tertio conſtat temperie. cortex radicis tritus, ac drachmæ vnius menſura deuoratus, omnes humores, ſed præcipuè pituitoſos purgare dicitur; atque ita diſſipare bubones, vnde poſtremum nomen.

De *ACVILOTL*, ſeu Volubili Aquatica. *Cap. X.*



ACVILOTL, ſeu planta volubilis, prope aquas prodeniens, haud præter rationem à Mexicanis *Acuilotl* vocatur, quando humidis aquoſiſque locis naſci conſueuit, repatque per terram, aut propinquis arboribus conuoluatur. Sunt verò illius duæ ſpecies colore tantum floris, ac nomine diſtantes, & foliorum amplitudine. prior enim flores fert candidos, & folia paulò minora, vocaturque *Acuilotl*. Acuilotl. alterius verò flores palleſcunt, & folia maiora ſunt, diciturque *Coztiacuilotl* Coztica-cuilotl. à luteo colore florum. Stipites vterque profert rotundos, purpureos, lignoſos, fragiles, & tenues, lenta fartos medulla, flores *Izquixochitl* candidos, vt diximus, & palleſcentes, nec abſimiles odore, & forma, floribus Roſæ illius quæ à recentioribus ſub Moſchatæ nomine circumfertur, cui hic frutex totus non omnino diſsimilis eſt. Folia ſunt Rubi, ſed minimè ſerrata, nerueis diſcurſibus recte ſecundum longitudinem diſcurrentibus, & odorem Cucumeris ferè præſeferentia. flores in odoramenta, & corollas veneunt, floridoſque manipulos Indis paſsim conſuetos, ac familiares. è quibus ignis beneficio, ſtillatitia extrahitur, quæ valde odora ſit, & iucunda. Temperato aut paulò frigidiore Cœlo exultare ſolet. Folia ſunt amara, & tertio fere ordine ſicca, & calida. quamobrem deuorata pugilli menſura ex vino, flatum diſcutiunt, tuſaque & admota, contracta membra laxant, ac tumores præter naturam reſoluunt.



De HVITZ TOMATZIN. ſeu TOMAL ſpinoſa. *Cap. XI.*



HVITZ TOMATZIN, quem alij *Huitz Tomal*, alij verò *Neixpopoallo-ni*, ſeu oculos extergentem vocant, frutex eſt craſſæ & ſurculoſæ radici innixus, vnde profert ſtipites ſpiniferos, quatuor dodrantum, & in eis folia quadantenus v[illegible] catæ Spinachiæ ſimilia, inferna p[illegible] hirſuta, & ſubalbeſcentia; purpu[illegible] florem non ſine luteis quibuſdam [illegible] lamentis, ex quibus fiunt fructus ceraſ[illegible] candidis ſimiles. Naſcitur in frigidis, ac humidis regionibus *Temucacenſibus*, & *Amaquemecenſibus*, in planis, & campeſtribus. Radix eſt amara, acriſque, & tertio fere calefaciens ordine. eiuſdem cortex ſemiunciæ menſura tuſus, atque ex aqua deuoratus, omnes humores vacuat per inferna. atque ita febribus, & difficultati reſpirationis, & hydropi mire confert.

De XIVHQVILITL PITZAHAC, ſeu Anir tenuifolia. *Cap. XII.*



XIVHQVILITL PITZAHAC, ſeu *Anir* tenuifolia, radicem vnicam fundit; è qua multi prodeunt ſtipites, ſex cubitos longi, ac minimum digitum craſſi, coloris cinerei, teretes, atque leues; folia ſimilia Ciceris folijs. flores parui ex albo rubreſcentes. ſiliquæ aceruatim appenſæ cauli aſcaridibus craſſiuſculis, vermiculisq. ſimiles, plenæ ſemine nigro. Frutex hic amarus nonnihil eſt, & legumina quadantenus reſipiens, acris; calidaque, & ſicca ſecundo ordine natura. Puluis eius antiqua vlcera ſanat, abluta tamen prius vrina. quo fit, vt *Palancapatlis* multis vocetur. dolorem & calorem ingentem capitum puerorum folia contuſa, admotaq. dicuntur extinguere. reſolu-

ſolutaue ex aqua, atque illita, cerebrum. Fit ex eiſdem pigmentum nuncupatum ab Indis *Tlacchoili mehuitliue*, quo capillos atro colore tingunt. Naſcitur ſponte ſua in calidis regionibus, campeſtribus, montoſiſq. locis. etſi aliqui in herbarũ genus referant, frutex tamen videtur duos annos viuens, viuaxq. perſiſtens. Parandi pigmenti, quod Latini Cæruleũ vocant, Mexicani verò *Mohuitli*, & *Tleuohuilli*, hic eſt modus. Folia inciſa, in ahenum cortinamuè feruentis aquæ, ſed iam ab igne ſepoſitæ, tepentiſque, aut melius, (vt rei affirmant periti) frigeſcentis, neque ignem expertæ, conijciuntur. concutiunturq. vehementer rutris. ac paulatim aqua infecta transfunditur in teſtam, aut dolium. & tandem per fo-[illegible]mina paulò ſublimiora effuſo humore, quidquid è folijs deceſſit, permittitur [illegible]re. Fex illa pigmentum eſt. ſiccatur id ſole, & ſacco cannabino percolatur. [illegible]formantur paruæ rotæ, quæ catinis ſuperpoſitis carbonibus, ſolidantur, [illegible]ondi tandem queant in annuos vſus. Seri quoque apud Hiſpanos integrum eſſet, calidioribus nempè regionibus, qualis eſt Betica, aut alia ex his quas alluit mare, ſeu campeſtribus, ſeu montoſis locis, in areas latè puluinatas ſparſo ſemine illius, Lactucæ more. menſe quidem Ianuario, ſi clemens ſit, aut calidum cælum, ſolumq. vdum, & irriguum. ſin minus, Septembri, Octobriuè & tempeſtiuè in liberiores campos, ſicut ipſe quoque paruæ Lactucæ ſolent digeſto, atque tranſpoſito. ſarritis tamen nouellis plantis, vindicatiſq. à noxiarum herbarum tyrannide, quoties illæ nimium laſciuiere, & tandem euulſis, & accommodatis vſui. *Ceruleum quomodo fiat.*

De XIVHQVILITL PITZAHAC altera. Cap. XIII.

EST & alia eodem nomine planta, *Xiuhquilitl pitzahac* dicta, quæ cæruleo quoque tingit colore, fœminarumq. denigrat capillos. magnitudine tamen & forma, à prædicta diuerſa. Frutex ſiquidem eſt mediocris magnitudinis, multis inſiſtens radicibus, ſurculoſis, fibratiſque, vndè multi prodeunt ſtipites cinerei. Folia Piperis longi aliquantò maiora, nerueisq. diſcurſibus, ſecundum eorum longitudinem diſcurrentibus. & flores capillacei, candentes. Frigida, & humida conſtat natura. parandi pigmenti modus eſt vtriſque idem. & deterior huius tinctura, atque ideo de ſatu nihil.

De Sacchari Arundinibus, interpolandi ratione, atque ſatu, ac de modo extrahendi Saccharum. Cap. XIV.

ETSI non tantum Canarienſibus, ſed Haitinis quoque, & nouæ Hiſpaniæ colonis, quarum regionum res medicas omnes ſcribere animus eſt, Sacchari Arundines aduenеſcunt, & eorum regionibus frequentes; tamen quoniam apud Canarios ſum eas primum conſpicatus, libuit inter eorum plantas numerare, atque deſcribere. Prouenit ergo in planis, montoſiſque, ſed fertilibus, irriguis, calidis, ac præcipua diligentia cultis magnæ Canariæ locis, iuuante natura ſoli, colonum ſolicitudine & cura, Arundinum, ex quibus ſaccharum ſolet exprimi, ingens copia. vnde vberrimus eximij illius liquoris prouentus contingit. Rigandæ ſunt hæ bis, terue ſingulis quibuſque ſeptimanis, neque

ſegniter expurgandæ, atque ſarriendæ. atque ita poſt duos integros annos, in debitam aſſurgunt magnitudinem, quæ rarò denos dodrantes ſuperat. ſolida intus (à qua ſaccharum extorquetur) refertæ medulla, nec longioribus ternis vncijs diſtinctæ internodijs. folijs verò prolixioribus, & virentioribus, cæteris calamis. Seruntur è fruſtis earundem, germinibusvè tranſuerſim iacentibus. & quæ primò aſſurgunt, plantæ vocantur. quibus ad vſus amputatis, naſcuntur aliæ, ſeſquianni ſpacio iuſtam magnitudinem adeptæ. quas vocant *Çocan.* deinde anni vnius interuallo, quas *Reçocan.* & hæ ſeruari ſolent ad ſatum. niſi adeo fertiles eſſe contingat ob terræ commoditatem, & ſolertem cultum

Sacchari conficien. modus.

vt ſaccharo exprimendo idoneæ ſint, atque aliæ quarto demum prodeant, q[...] ſatui videantur ſufficere. Contunduntur hæ troclea, binos, ſtriatos, vaſ[...] rotante axes, alterum alteri impoſitum. & poſtquam minutim ſunt c[...] prælo comprimuntur, haud diſſimili ijs, quibus noſtri orbis incolæ mu[...] torquent ab vuis. Fluens ſuccus per appoſitum canalem procedit in vocatum *Tangue*. quo referto transfertur in ahenum à recipiendo cognominatum. Succo huic mellivè, ius vocato, miſcent duo aut tria coclearia magna, quæ *Pombas* vocant, lixiuij fortis, quod in eum vſum paratum habent. feruet paulatim cortina donec rurſus *Tangue* ferè referciatur pro capacitate aheni. Tunc deſpumant, auferuntq. craſſas, & immundas ſordes, quas *Cachazan* vocant, deinde in reliqua ahena transfundunt. vbi bullire permittitur, donec exquiſitè emundetur, addito paulatim lixiuio, quo excitetur ſpuma. Eundem ſuccum iam in mellis naturam coactum, transfundunt in *Tangue* per colatorium, donec impleatur. inde transferunt in dictas *Tachas* paruavè ahena, quæ tria ſunt. vbi in maiorem ſpiſſitudinem coit, haud aliter quam in tribus prioribus cortinis, in quas paulatim transfertur liquor. augetur ſenſim ſuppoſitus ignis, atque lixiuium. eorum verò quæ *Tachas* vocant, quatiunt ſolum tertium. & ne feruеat, atque effundatur liquor, butyrum vaccinum, aut oleum inſpergunt. Inde poſtquam in debitam ſpiſſitudinem mutatus eſt, transferunt in vocatas *Formas*. mox implent ſubſellium arundinum excrementis, collocantq. formas aqua abundè madentes. & obſtructis foraminibus, effundunt in ſingulas formas ſextarium liquidi mellis, quod *Lentum* vocant. poſtrema *Tacha*, ſiue ahenum in nouem digeritur formas. & has quatiunt artifices ſpatula lata ligneaque, & replent paulatim, exhauſtum inſtaurantes liquorem. Sequenti die transferunt formas in loca dicata expurgationi. & amouentes ſubſcudes, eiſdem foraminibus ſaccharum perforant, permittuntq. expurgari decem duodecimvè dies, pro temporis more. deinde malleo quatiunt formam, atque ita ſi quid excrementi eſt, extrahunt, experiunturq. an ſatis ſit expurgatum. Quæ exactè mundatæ ſunt, reconduntur in formas, addito luto. quod non aliter inuentum eſt, quam gallinis quibuſdam, pedibus eodem infectis, formas conculcantibus, ea parte ſacchari, quæ conculcata eſt, mirum candorem contrahente. Quæ verò non, permiſſæ quantum ſatis ſit expurgari, tandem illiniuntur luto. & eo tempeſtiuè detracto, aliud ſecundo adijcitur. nec additur tertium, ne ſaccharum vniuerſum liqueſcat, & effundatur. etſi interdum ter lutum adhibere neceſſarium ſit. Saccharum ita paratum, vocant *Lealdado*, & alio nomine *Maſculum*.

Nec

Nec maiorem admittit interpolationem; etſi quod minus candidum eſt *Mazcauado* nuncupetur. quod tamen, ſi libeat exquiſitius interpolant. Eſt & aliud genus, quod *Spumas* vocant, quoniam ex ſpumis ahenorum omnium ſoleat parari. Hæ quando extrahuntur, tendunt eas in ahenũ *Tanquerre*, aut dolium, ac deinde emundant in aheno, interpolantque, veluti ſaccharum. Sunt & vocatæ *Reſpumæ*, poſtremumvè ſaccharum. quod fit ex ſpumis haud aliter, quam reliquum dictæ *Panellæ*. *Panellæ* verò fiunt melle, quod fluit à ſaccharo per inferna. nempe inferiore, atque deteriore reſpumis. eodemq. interpolatur modo. Quæ omnia ſacchari genera, ſoli expoſita, demum in vſum reconduntur. Itaq; quoddam eſt genus mellis, vnde fiunt panellę. Aliud, quod *Decaras* vocant, fluit à ſaccharo, cum iam luti beneficio expurgatum eſt. Tertium verò, quod fluit à panellis. at mellatum dicitur ſaccharum ipſum, priuſquam concreſcat. Sed ramentum mel eſt, quod adhæret canalibus quibus expurgatur ſaccharum, ex quibus parant mel, panellasvè, aut, quod vocant *Refinado*. Vaſa autem, atque inſtrumenta, quibus ſaccharum interpolatur, ſunt *Pombæ*, ſeu coclearia ænea decem duodecimvè, plus minus, capientia ſextaria, manubrijs ligneis annexa, quibus melliginem ab ahenis in ahena transfundunt. *Deſpumatrices* ſunt laminæ Mediolanenſes, cribri modo perforatæ, nec ſine ligneis manubrijs vlnam longis, veluti illa Pombarum, quibus melliginem extergunt, & emundant à ſpuma. *Remillones* ſunt quædam coclearia ænea, tres quatuorvè capientia ſextarios, infundendo lixiuio deſeruientia, vt ita deinde ſpatula ſaccharum commiſceatur. *Spatula* verò lignum eſt quatuor digitos latum, & ternas ſpithamas longum, quo agitant ſaccharum contentum formis poſitis in tendali. *Formæ* ſunt vaſa fictilia, infernè perforata, vbi expurgatur ſaccharum, accipitq. formam. vnde nomen. *Tendalis* eſt ſubſellium plenum ramentis Arundinum, vbi collocantur formæ. *Viradera* dicitur lignum rotundum, cui ferreus mucro additus ſit. eo enim excauantur in ramentis ſedes, quibus locentur formæ. *Paraluero* dolium magnum collocatum prope *Tacchas*, in quod melligo, quam *Mellado* vocant, conijcitur, & inde in *Tacchas* rurſus extracta transfertur. *Tacchas* ſunt ahena modica, & in trianguli formam locata. quarum vltima alam habet vbi ſaccharum agitatur. *Nornallas* nuncupant fornaces, quibus imponuntur ahena. *Repartitora* cochlear eſt ligneo inſiſtens pedi, ſeſquidodrantem longo, quo transferunt ſaccharum in formas, cætera Pombis ſimile. Lutum verò quo expurgatur ſaccharum, vocatur *Mazapez*. quod genus cretæ eſſe aiunt, ſquallido colore, ſed nonnihil in plumbeum tendente, humilibus locis, & penè paluſtribus reperiri ſolitum. quod expoſitum ſoli, in annuos vſus ſeruant, ne imbres per anni decurſum decidentes, impedimento eſſe poſſint. Cum verò eo vtendum eſt, proijcitur in cortinas, lapidibus & calce conſtructas, addita aqua donec ex ea reſoluatur. agitantque, atque commiſcent pala quadam magna, vtriſque manibus mota. & ſtatim colant, ac per cribum æneum tranſmittunt in aliam cortinam. lutum quod primo additur ſaccharo, liquidius eſt. ſecundum verò nonnihil ſpiſſius. quorum vtrumque ex humoris maiori, minoriq. copia conſtat. Audio naſci ſponte ſua apud Argentarium, quod vocant, flumen, Arundines ſacchari, arborum magnitudine, quibus (quod dixerat Plinius

I. Saccharum Lealdado, vel Maſculum dictum.

II. Spumę.

III. Reſpumæ.

IIII. Panellæ.

Refinado.

Inſtrumenta ſaccharificum.

nius in veteri quoque Orbe euenire)vi ſolis expreſſi ſacchari orbiculi ſuprema parte adhæreſcant. Et hæc de ſaccharo, quoniam video latuiſſe ſuperiores, mihi obiter dicta ſunto.



De AXIXPATLI TEXAXAHVACENSI. Volubili quinquelatera. *Cap. XV.*

VOLVBILIS frutex eſt *Axixpatlis Texaxahuacenſis*, radici innixus ſurculoſæ. è qua profert caules ſarmentoſos quinque laterum, & folia vitiginea. amaro conſtans ſapore, & calida natura. vrinam euocat ſuccus epotatus, & ictericis mirum in modum confert. Naſcitur iuxta aquas calidarum regionum.



De ECAPATLI, ſeu parua Sambuco. *Cap. XVI.*

ECAPATLIS, quam alij *Tlaloaxin*, alij *Totoncaxi hoitl*, ſeu calidam medicinam, alij verò *Xomo tontli*, ſeu paruam Sambucum, alij verò *Xiopatli* vocãt, frutex eſt hiſpidus, folijs Amygdali, ſtipitibus lentis, purpureis, tenuibus, & teretibus. floribus luteis, mediocribus, in extremis ramorum flagellis ex quibus ſiliquæ oriuntur tenues, teretes, longæ, & maiori ex parte purpureis granulis Lenti ſimilibus, minoribus tamen, refertæ. odore eſt graui, ſapore amaro. Prouenit in locis campeſtribus regionum calidarum aut temperatarum. quamquam intra domos quoque, & viridaria, remedij cauſſa ſoleat coli. Calida & ſicca natura con-

conſtat, & nonnihil adſtringenti. Tumoribus medetur, vlceribuſque. & aurium dolorem ſedat. lac euomentibus infantibus auxiliantur eius folia, ſi contuſa apponantur ventriculo. admota verò illitaque, capitis dolorem leuant. & vniuerſo corpori applicata horrores febrium, aut pugilli menſura deuorata. Sunt qui dicant ſic quoque ſatietati mederi, & lepræ, teſta prius corraſæ, quam Indi *Xiotl* vocant, lychenibusq. impoſitam auxiliari.

De HVITXIQVA. Cap. XVII.



QVAM Michuacanenſes *Huitxiqua* vocant, *Mexicenſes Xoxocapatli* nuncupare ſolent. Eſt autem frutex folia fundens oblonga, ſerrata, & amplitudine mali Medicæ; inſertis tamen quibuſdam minoribus. ſemina vero, ac flores iuxta foliorum exortus in aceruos congeſta. Naſcitur calidis, atque humidis locis, quales ſunt *Mexicani*. folia calida, & ſicca, & pauliſper adſtringenti videntur conſtare natura, & Stœchadem quadantenus olere. Puluis eorum, medetur nomis, & depaſcentibus vlceribus. tumidam faciem curat. & impoſitus capiti, obſiſtit defluxionibus oculis aſfundentibus tenebras. naribus verò infuſus fluxum ſanguinis cohibet. & medetur dyſentericis. tumoresq. præter naturam, aut diſcutit, aut maturat, aut aperit. Succus infuſus confert oculis. ſuffitus iuris decocti eius, & *Iztauhiatl* aduerſus articulares dolores, & quaſuis alias frigidas noxas præſentaneam fert opem.

De NACAZCVL, ſeu TOLOATZIN ab alijs dicto; Datura altera Mexicana. *Cap. XVIII.*

NACAZCVL, qui ab alijs vocatur *Toloatzin*, eſt ſpecies *Tlapatl huexot Zincenſis* Prouinciæ alumnus. eſtque frutex caules Ficulneos proferens, radices candidas & ſurculoſas, folia vitiginea, odoraque, mollia, pinguia, & hirſuta. Fructus aculeatus eſt, ac demum ſpinas exuit, obrotundus, & in quatuor portiones, Melopeponis inſtar, diuiſus. Semen eſt fuluum, Raphanino ſimile. Naſcitur vbique in ruderibus, & maceribus *Pahuathanenſibus*, & habetur ab indigenis ad nonnulla incommoda reparanda magno in pretio. Semen ſiccum, tritumque, & reſinæ immixtum, perfracta oſſa mirè ſolidat, & conglutinat, ac reducit luxata. Adiungunt Indi ſupernè auium pennas, & tabellis coërcent, ducuntq. ægrotantes in balneum aeneum, quod *Tamaz-*

mazcalli patria lingua vocare ſolent. toties repetentes huiuſmodi medicamentum, quoties videtur expedire. quaterna folia tuſa deuorantur ex aqua contra totius corporis dolores, è Gallica etiam lue profectos, aut cum *Chilli* luteo illiniuntur. Cauendum autem ne excedat pondus, quoniam alienationem efficeret, & variæ, vanæq. imaginationes viderentur obſeruari.

Nacazcul eſt ſpecies Tlapatl ſiue Daturæ, quæ ipſi Hyoſcyamo eſt congener. vaſculum Daturæ videtur quidem diuiſum eſſe in quatuor partes, ſed quando ſemen maturuit, duabus tantum partibus membrana hæret ipſi pomo, vtrimque vero multa hærent ſemina in craſſa & fungoſa ſubſtantia, ſicut etiam in Hyoſcyamo, & Tabaco videre licet. narcoticam vim Medici plerique adſcribunt frigori, non animaduertentes omnia narcotica eſſe odora & calida, vt etiam purgent. ſic Papauer etiam purgat, ſi ſemina eius non omnino matura deuorentur, vt mihi retulit ſibi experientia compertum vir Clariſſimus Theophilus Molitor Lynceus, profeſſor Ingolſtadienſis deſignatus Medicus, rerum naturalium diligentiſſimus rimator, ſicut omnia Rapacea facere ſolent, & nihilominus eſt narcoticum. nec opus eſt ad frigidas partes quæ inſunt confugere. nam oleum vini vtpote diſtillatum, nihil frigoris continet, & difficile fuerit in Nicotiana partes frigidas inuenire. Taceo vini vim Narcoticam quæ omnibus eſt notiſſima. Itaque aliunde vis pendet narcotica. ex fumis nempe, qui magna copia è pinguibus iſtis, & facile fumigantibus, in cerebrum euehuntur, Spiritusq. animales ne ſufficienti quantitate partibus ſubiectis influant, impediunt. In lethargo certe caput apertum, & membranæ cerebri, eiusq. ſubſtantia, inflammata reperiuntur. Id obſeruauit non ſemel tantum, Excellentiſſimus D. Ioannes Faber Lynceus, ſimpliciarius ſummi Pontificis, collega & amicus meus ſingularis, in cuius ædibus & contubernio hi mei commentarij nati ſunt. quod euidenter conuincit, ſomnum illum non à frigore, ſed à calore ortum ducere. Vanus autem eſt ille metus qui à multis ſæculis Europæos corripuit in vſu debito narcoticorum, cum vniuerſus Oriens & Meridies impune & quotidie vtatur Opio, Datura, Bangue, & ſimilibus, & noui Orbis incolæ, quos hodie Nautæ ſeptentrionales imitantur, fumum Hyoſcyami, ſiue Tabaci, creberrime hauriant. Noxa vero ex nimia doſi, nunquam eſt tanto cum periculo, ac ſi quis in purgando debitam exceſſerit menſuram. Dolendum eſt infinitos mortales, dolorum cruciatibus perire vnius huius medicamenti ignorantia, qui orco eripi poſſent, ſi medici, conſenſu totius Orbis perſuaſi, eo ſæpius vterentur.



De TOTON CAPATLI Syringa lutea. *Cap. XIX.*



TOTON CAPATLIS frutex eſt ſtipites ramoſq. cauos proferens, purpureos, refertos luteis floribus, ac viſu ſpectandis. qui initio, cordis oſtendunt figuram, mox verò hiant in ſtellulas, quinque concinnatas folijs. ex his vaſcula erumpunt, in quibus ſemen nigrum clauditur, exileque. Radices ſurculoſæ ſunt, & folia Pyri. quæ primo guſtu apparent acida, poſtea verò planè amara ſentiuntur. quamobrem, calida ſiccaq. & adſtringenti conſtare natura, eſt iudicandum. Illita corpori, frigoribus rigoribusvè acceſſionum, narrantur mederi, enixas roborare, compeſcere dyarrhœas, ſatietatem pellere & dyſenterias curare infuſa, ventriq. admota, aut ſemivnciæ pondere deuorata. præcipuè ſi cum radice *Tacocoçauhqui* permixta ſint.

Flos ipſi Blatariæ videtur ſimilis, flauus quidem extra, ſed verſus centrum erubeſcit.

De TOCIZQVIVH, ſeu Maizio torrido, & calido. Cap. XX.



FRVTEX eſt *Tocizquiuh*, folia ferens Chamædrios, ſerrata, pinguia, & infernè ſqualentia, hirſuta, aſpera, graui odore. radicem craſſiuſculam, fibratamque, & ſenſim graciliſcentem. flores verò longos. Prouenit in vallibus, ac ripis fluminum *Metztitlani*. tertio ferè ordine calida, atque exiccanti temperie conſtat. ori ventriculi ſi apponitur, vterinos affectus curare dicitur, ac fœminas illorum gratia tabeſcentes, ſanitati priſtinæ reſtituere. & ius foliorum infuſum, mederi dyſenterijs.

Folia ad Urticæ ſimilitudinem vergunt, ſubtus etiam viridia. flos longiſſimis pediculis inequitat, corymbiferis quaſi ſimilis, totus luteus.

De



De YTZTICPATLI frutice. Febrifuga. *Cap. XXI.*

YTZTICPATLIS, quem alij *Teçonquilitl* vocant, frutex eſt radicem fundens craſſam, & longam, intus candentem, teneramque, plenam ſucco, & ex ea ſtipites purpureos. folia in plures cuſpides diuiſa, & has ipſas interdum ſinuoſas quoque. florem candentem, ac paruum. & fructum rotundum, Ponticis nucibus penè parem. Naſcitur in collibus *Hoitzocenſibus*. Radix dempto cortice, qui impenſè refrigerat, in læuorem redacta, aduerſus febres ſolet deuorari. Ius decocti eius, loco aquæ fontanæ aut fluuialis, bibitum, eundem vſum præſtat. præter quod calidas quaſuis intemperies emendat, ac corrigit. Nec eſt planta vlla apud has gentes, quæ in extinguendo calore, maiori in pretio habeatur, aut poſſit huic aliquo modo comparari.



Ad Geranium forte pertinet hæc planta, ſed repugnat radix tenera, ſucco plena quæ obſcurè rubet. folium fere Cannabis. caules etiam rubent. fructus nodo concluſus non conſpicitur.

Exponere hic libuit hanc quoque Maluaceæ vt videtur earum regionum imaginem, cui quamuis in autographo nomen inſcriptum non ſit, a nonnullis tamen affinis prædictæ Ytzticpatli cenſentur. folia quidem ſunt Geranij. flos ex ala pediculo longo inſidet. calix magnus ferè caſtaneus. flos luteus, pallidus, radix craſſa.

De ATLAT ZOPILLIN, ſeu aquoſa herba appenſa. *Cap. XXII.*



ATLAT ZOPILLIN, aquoſamvè herbam appenſam, eum fruticem vocant, qui ob loca iuxta quæ naſcitur, & pediculos foliorum, quos ſimiles capreolis hinc & inde effundit, ſic nominatur. alij *Atlot zopollin xochitl* ideſt florem *Atlot zopillin* vocare malunt. duas reperies huius plantæ ſpecies. alteram à rubeo colore rubram; alteram à paulo albidiore, appelles candidam. Radicem vtraque craſſam, rubeſcentem, ac fibris refertam fundit. caules lentos, refertos molli medulla, Ficulneis proximos, teretes, quatuor cubitus longos, & minimi digiti craſſitudine. Vitis viniferæ folia, in procurſu ſtipitum hirſuta ac rara. florem rubrum, & oblongum. è quo fructus generantur ternis capitulis triangulis conſtans, corallorum inſtar rubeſcentibus, cibo idoneis, ac plenis nigro ſemine. Temperato, aut paulò calidiori cœlo gaudet, quale eſt *Mexicanum*, & *Tetzcoquenſe*, vliginoſoq. & campeſtri ſolo. Auguſto menſe flores erumpunt, quibus, fructuque, ac folijs decidentibus, in annuos vſus velli ſolent, atque recondi. Radix frigida primo ordine videtur, humidaq. & ſaliuoſa natura. & ideo, aqua, vbi farina radicis, ſtipitisve aliquamdiu infuſa maduerit, loco fontanæ aut fluuialis epota ab his, qui fluxum ventris patiuntur, aut quemuis alium à calida cauſſa ortum morbum, breui curat. vrinæ ardori, & retentioni medetur. nec non & oculorum inflammationibus.

Qui ſtamina, & calicem, & flores in maluaceis diligentius inſpexerit, ſtatim hunc fruticem eorum claſsi, nempe Altheæ adiudicabit. vires etiam reliquis probe correſpondent.



De COCOZTAMATL, ſeu luteo TAMATLI Vrinaria mirabili. *Cap. XXIII.*



COCOZTAMATL, quem alij *Cocoztic*, & *Cocoztin*, & *Cocoztli* vocant, frutex volubilis eſt, craſſam, ac pallentem radicem fundens, vnde nomen. ſtipites, læues, tenues, atque rotundos. folia ſinuoſa, & in tres diuiſa cuſpides. flores candidos, modicos, illis *Izquixochitl* perſimiles. è quibus oriuntur acini ceraſis haud abſimiles, ſed colore candentes. Radix pallet. & inodora eſt. ſapor verò ſaliuoſus. temperies mediocris, aut paululum in frigus humiditatemq. inclinans. Vrinam mirè euocat. arenas, & pituitoſa excrementa pellit. atque quicquid vrinarios meatus obſtruit expurgat, & trahit. carnemq. ibidem ſupercreſcentem reprimit, ſi in leuorem redacta ſemivnciæ menſura ex aliquo liquore aperiente deuoretur. & agglutinato puluere radicis ex oui albumine, aut oleo amygdalarum dulcium. Iunco *Xomalli* vocato, Goſſippino tamen prius filo irretito circumuolutoque, atq; ita penis cauitati admoto. quemadmodum raro quodam exemplo cognitum eſt apud Mantuam Carpentariam, Philippi Secundi regiam, cum laboraret Epiſcopus Cordubenſis, qui tunc erat Conchenſis præſul, & à confeſſionibus eiuſdem Catholicæ Maieſtatis, grauiſſima quadam vrinæ ſuppreſſione. eo enim præſidio ſubdito, veluti per miraculum eſt liberatus, reſeratis vijs, vberrimaq. vrinæ copia penitus effuſa, haud ſine optima mercede artificis. cum tamen ille, neque vnde ſumeretur id genus auxilij noſſet, aut quidquam aliud quam ſe aliosq. permultos, à quodam Indico medico ſibi id arcani ſeruante, ab huiuſmodi ægritudinibus fuiſſe ſeruatos, atque ereptos. Et quamquam ſint qui contendant, non eo puluere, ſed cauda *Tlacuitzin* animalis, cuius etiam effigiem exhibemus, eueniſſe, quæ eiſdem morbis affectis mirabile quoque auxilium præſtat; re tamen diligenter conſiderata, atque inquiſita, inuentum eſt è radice huius plantæ, & non ex cauda prædicti animalis, mutuatum eſſe, quod narrauimus auxilium. Sunt verò qui dicant aluum mouere, ac ſoluere. & ea ratione *Chichime capatli* miſceri, ad pharmacum quod vocant Chullulenſe, componendum.

De IZTAC COANENE PILLI Volubili Diuretica. *Cap. XXIV.*

YZTAC *Coanene pillis*, ſeu planta folia ferens cordis figura, volubilis frutex eſt, radici innixus longæ, & fuluæ. è qua proferuntur caules tenues, teretes, & virides. & in eis folia ſubalbida, cordis forma ferè. ac flores ex albo palleſcentes, & exiles. radix vnciæ vnius menſura tuſa ac deuorata, febres dicitur arcere. mixtaq. *Yztac Quahuitl*, aut ſumpta per ſe, vrinam prouocat, ſemen retentum pellit, nec non ſanguinem coactum in grumos, & lapillos. Dulcis eſt ſapor, frigidaq. aut mediocris natura.

Cum hæc planta ſit congener ipſi Coanene pilli, & florum colore fere tantum differunt, ibi de viribus plura videre poteris.

De COATLI, ſeu Aqueo ſerpente. Cap. XXV.

COATLIS, quem alij *Tlapalezpatli*, ſeu medicinam ſanguinis coccineam vocant, ſuffrutex eſt magnus, ſtipitem ferens enodem, craſſum. materiæ Pyri, & folia Ciceris, minora tamen, Rutaceauè, ſed maiora. flore luteo elanguente, paruo & longiuſculo, compoſito in ſpicas. Frigidæ eſt, & humentis naturæ, paululum è temperie recedentis. Prouenit regionibus moderatè calidis, qualis eſt Mexicana, & interdum etiam feruidioribus, qualis eſt *Quauhchinacenſis*. Aqua vbi ſtipitis eius quædam aſſulæ aliquandiu maduerint, quæ cæruleum paulò poſt contrahit colorem, renes, & veſicam epota extergit, refrigeratque, vrinæ acrimoniam temperat, febres extinguit, & cholicis medetur. Hæc autem potentius præſtat, ſi radices *Metl* adijciantur, quamquam ventriculum laxent. quod ego in me ipſo ſum aliquando expertus, & aliorum etiam patuit teſtimonijs. Aiunt quoque gummi eius, oculis inflammatis opitulari, excreſcentemq. in eis carnem extergere. Cœpit iamdiu id lignum deferri ad Hiſpanias, vbi lignum Nefriticum appellant, aquamq. ſic parant. Lignum aſſulatim conciſum, in optima aqua fontana maceratur, & in ea relinquitur, donec aqua à bibentibus abſumpta ſit. qua ſumpta, altera inijcitur. totiesq. repetitur, donec aqua cæruleo inficiatur colore, dimidiaq. hora poſt iniectum lignum, cæruleum aqua contrahit colorem dilutiorem. qui ſenſim pro temporis ratione intenditur, ita vt miraculum ſpectatoribus appareat. Eſt & aliud genus huius plantæ, eadem præditum facultate, ſed aquam minimè inficiens. Coatli II.

Lignum eſt Nephriticum aquam cæruleo colore tingens, cuius iam iam crebrior vſus non ſolum apud Hiſpanos, ſed etiam Italos Medicos.

E genere leguminum eſſe colligitur, non tantum ex folijs Ciceris, flore luteo, ſed & ex eo quod apud nos Geniſtæ vim habeant ad calculum pellendum, & reliqua fere omnium leguminum genera.

Monardes huius etiam meminit cap. 27. vocans lignum ad renum affectiones, & vrinæ incommoda. apud quem idem aquæ parandæ modus.

De

De ÇAÇAPIPILOL XOCHITL, *ſeu herboſo, ac pendente flore.* Cap. XXVI.



ÇAÇAPIPILOL XOCHITL, quem alij *Pipilol xochitl* vocant, frutex eſt folijs Menthæ, minimè ſerratis. floribus coccineis, longis, Periclymeni figura, binis candidis apicibus, è ſingulis intrinſecus prodeuntibus. ad cuius ſpecies fortaſsis pertinet, quamuis viribus differat. Naſcitur in calidis *Yztolucæ* collibus. Frigida, humidaq. temperie conſtat. cortex radicis ſemiunciæ pondere deuoratus, placat febres.

Flores huius Periclymeni ex luteo rubri ſunt depicti. & quoniam Auctor ſcribit eius ſemivnciam febrium acceſſus placare, neceſſe eſt vt ſit calidi temperamenti, ſicut & reliqua Periclymeni genera. Nondum enim compertum eſt, à frigidis & humidis medicamentis, niſi magna quantitate ſumptis, vt ſudorem mouere poſsint, vel vomitum, febrium paroxiſmos ſedari, vt vel ex noſtro Auctore ſæpiſsimè videre licet.

De CHVPIRI, *ſeu* CHARAPETI, *aquam rubeo colore tingente* Arcano Venerei morbi. Cap. XXVII.

FRVTEX eſt *Chupiri*, radici inſiſtens craſſæ, & longæ, externa parte palleſcenti ex albo, & interna ex albo & luteo purpureſcenti, vnde nomen. Prodeunt ab illa ſtipites, multiq. rami tenues, prolixi, exaturati viroris, & vergentis in colorem cæruleum, teretes, læues, ac referti mali Medicæ folijs, maioribus tamen, & luteis ac ſtellatis floribus. ſapore, & odore inſigni caret. Naſcitur in calidis *Michuacanenſibus*, aquoſis, & humidis locis. Sicca, & adſtringenti conſtat natura. Habent hanc plantam indigenæ in magno pretio, eiusq. vires in arcanis recondunt (quas tamen magna cura atque diligentia, ab illis extorſimus) affirmãtes, plantas reliquas *Michuacanenſes*, in ſedandis à morbo Gallico ortis doloribus, facilè ſuperare, ac vincere. curandisq. neruorum affectibus, ſcabie, atque alijs pernicioſis, ac rebellibus morbis, & qui leuioribus medicamentis non cedant, ſi radix vnius vnciæ pondere recipiatur, aquæ vero bini congij, ferueantq. ad ignem donec tertia pars abſumpta ſit. iusq. decocti eius, ſemilibræ menſura, quotidie ſorbeatur. eadem victus ratione inſtituta,

cuta, quæ *Guaiaci* decoctum aſſumentibus præſcribi ſolet. Idem decoctum medetur præter naturam tumoribus, vlceribuſque, & cæteris ſymptomatis ex eadem lue profectis. & potatum, & illitum, tumores capitis & brachiorum diſcutit, dyſenterias compeſcit, excitat appetentiam, & impinguat extenuatos.

De CVRAQVA ſeu Braſilio Hiſpanorum. *Cap. XXVIII.*



QVAM *Curaquam* vocant *Michuacanenſes*, & *Mexicani Quamochitl*, & *Vitzquahuitl*, & Hiſpani Braſilium ſolent nuncupare, frutex eſt ſpinoſus ſurculoſis candidiſq. inſiſtens radicibus. vnde profert ſtipites, extra fulueſcentes, ac intra rubeos, contortos, refertoſq. folijs cordis ferè figura, ſed mucrone appendentibus, frequentibus interuenijs inſignibus, è dorſo oblique procedentibus in latera. Naſcitur in frigidis *Michuacanenſibus*, campeſtribus ac montoſis locis. vbi offenduntur duæ aliæ ipſius ſpecies, quarum altera *Pinguica*, altera verò *Vxuqua* nuncupatur. II. Pinguica. Sapor eſt adſtringens, frigidaque ac ſicca temperies. III. Vxuqua. Tingunt eius ligno fila coccineo colore. eſt enim perſimile arbori quam vocant *Santalon*. Ius decocti eius primò fit fuluum, deinde rubeſcit. quod ſi amplius decoquatur, cogitur in purpureum pigmentum, aut, ſi miſceatur alumen, in rubeum, & decentius Cinnabari. Refrigerat hæc arbos, febrem extinguit, adſtringit, & roborat.

Fructum luteum Ericæ ſimilem in libro ſuo depinxit author. longè aliam Plantam Braſiliæ nomine deſcribit herbarium Lugdunenſe lib. 18. cap. 82. ex Theueto. arborem nempe magnam, folijs Buxo ſimilibus. cuius etiam ligni magnos truncos apud nos videre licet.

De *QVAVH TLEPATLI* Ocymifolia. *Cap. XXIX.*



FRVTEX eſt *Quauh tlepatlic* radici annixus craſſæ, lignoſæ, rubræ, & fibratæ. ex qua proferuntur ſtipites fruticoſi, atque ligneæ naturæ, folia Ocymi ſerrata, flores è candido rubeſcentes, in ſupremis ramulis aceruatim congeſti, verticillorum fere modo. Prouenit in locis campeſtribus *Xoxotlæ*. pauliſper frigida temperataue, ſicca, & adſtringenti conſtat natura. ſuccus decocti eius curat quoſuis dolores haud aliter ac illud *Guaiacani, Chinæ* aut *Zarzæ parillæ*. quindecim, aut pluribus diebus, ſi ita expediat, matutinò epotatum dyſentericis magnopere confert, & quibuſuis alijs defluxionibus cohibendis.

Venæ foliorum rubræ ſunt in hac planta, flores rubri in luteum vergunt colorem.

De *QVAVH TLEPATLI II.* Volubili Limonifolia. *Cap. XXX.*



QVAVH TLEPATLIS frutex eſt ſtipites fundens volubiles, & fuluos, folia Limonis, florem candentem, & modicum, radicem ſurculoſam, fuluamque, longam & craſſam. cortex radicis, quæ frigidæ eſt, & adſtringentis naturæ, redactus in puluerem, atque appoſitus, medetur eruptionibus, quæ in Gallica lue ſolent oriri. idem præſtare dicitur deuoratus duarum drachmarum pondere, atque ita fugare infectiones cutis omnes. Naſcitur in calidis *Texaxahuacenſibus*, vbi in maximo habetur præcio ab indigenis ad prædictas ægritudines exterminiandas.



De XIVH COCOLIN, ſeu planta Contortiua. Cap. XXXI.

XIVH COCOLIN frutex eſt *Hoitzocenſis*, ſtipites ferens tenues, teretes, perquè magna interualla geniculatos, ſquallentes, & hiſpidos. folia rara, magnaq; ex parte altero latere vnico diſſecta ſinu, hirſuta, & candentia, ſed præcipuè infernè, oblongaque & Faſeoli flores. radicem magnam, è candido vergentem in fuluum. Naſcitur in calidis collibus, & campeſtribus locis. ſapor radicis ſubdulcis eſt, & quadantenus leguminis, frigidæq; & adſtringentis temperiei. cortex eiuſdem leuigatus, & bis in die duarum drachmarum pondere deuoratus ex aqua, vomitum præcipuè puerorum compeſcit. medetur vlceribus oris, ac pudendorum. radicis ſuccus, ac flos ex lacte, mirabiliter confert oculis.

De PINAHVIHVIZTLI, ſeu herba verecunda. Cap. XXXII.

PINAHVIHVIZTLIS; quam alij (quoniam inducat ſomnum, ſoporemq; capiti impoſita, aut quia tacti dormire videantur) *Cocochiatl* vocant, frutex eſt quatuor dodrantes longus, ſtipites tenues, ſpiniferosq; ferens, ac folia falcata per interualla ſena, ac manipulorum forma ſibi inuicem coniuncta, haud diſſimilia illis *Tchixochitl*, radicem ſurculoſam, flores verò, ac fructum forma erinaceis, primò viridibus, ac mox fuluis racematim dependentibus perſimiles. Naſcitur in calidis *Tepoztlanicis Quauhtlani* quoque & *Hucitlalpæ*, & in collibus *Tacapithl.* Amorem dicitur conciliare. folia ſaporem Raphani quadantenus referunt. frigida conſtat, ſiccaq; & adſtringenti natura, necnon & glutinoſa. ſuccus radicis medetur tertianis febribus, oculis inflammatis, ſomnumq; inducit; cortex verò ventris fluxibus. Hic eſt frutex ille, cuius folia ad quemuis hominis attactum, flatumuè, contrahuntur, iunguntur que inter ſe, atque marceſcunt. hunc eundem eſſe exiſtimo, aut eius congenerem, quem Inſularum Philippicarum coloni, plantam ſentientem vocant. de qua ſcribunt (vera an falſa neſcio) nonnulla, quæ in hac prouenien- Philippicarū herba mimoſa Acoſtę
te prædictis in locis, vera eſſe nequaquam experimur. veluti eſt ſtipites rectos proferre, pennæ gallinaceæ craſſitudine, ex ſingulis radicibus denos, duodenosuè, quorum vnuſquiſque duodenis ornetur folijs diuiſis in quatuor ordines, duarum vnciarum inter ſe diſtantes interuallo. foliaq; eſſe Loto vrbanæ ſimilia, flores cyaneos, Linguæ ſimiles paſſarinæ antequam hient, hiantes verò

rò in terna diuidi folia modica. adeo offendi attactu, flatuq; hominum, vt attrectata digitis vltima foliorum ſerie mœrorem quendam præſeferat, atque ſoporem, ſtatimq; decidere reliqua folia, manentibus ſolis ſuperioribus, quæ ſi rurſus digito tangantur, pariter decidere. quin ſtipites, qua parte attrectantur, rumpi, ac in terram procidere, nigreſcente inciſa parte, veluti ſi igne fuiſſet combuſta. quin ſi flatu hominis perfletur, totum procidere, ac rumpi: neque hoc euenire ſi ligno, baculouè, aut aliter tangi contingat, ſed ſola humana manu, aut ſpiritu. inſipidam eſſe, nec vlla quo ad medicos vſus ſpectat pollere vi. Plantam etiam narrant naſci *Maluari*, quæ ſimiliter ad manus contactum contrahatur, folijs Polypodij, ac luteis floribus. Alij aliam apud *Peruinos*, quæ & ſi tangatur areſcat. nec non in noſtro orbe, præcipuè apud Gades. Verum quæ nos de *Pinahuitztli* ſcripſimus experimento cognouimus, multiq; alij indubitatum eſſe millies comperere.

III. Maluarica herba viua Acoſte.

IV. Peruiua.

Huius leguminis Iconem exhibuit Cluſius in notis ſuis ad Acoſtam cap. 56. nomine herbæ Mimoſæ, quæ miſſa fuit ex Inſula diui Iohannis à portu diuite. vbi etiam fructum erinaceis ſimilem depingit, & totam plantam huic noſtræ eandem diligenter deſcribit.

Herba Mimoſa Acoſtæ orientalis videtur differre à priore, cum ſaporem Glycyrrhizæ habeat. quamuis & loci diuerſitas eam efficere poſſit differentiam.

Maluarica Auctoris planta deſcribitur ACoſta cap. 55. & Herba Viua nominatur. eſtq; ſimiliter è genere leguminum, & prædictis cognata.

De MEXOCHITL, *ſeu Omexochitl. Cap.* XXXIII.

FRVTEX eſt Mexochitl, hominis altitudine, fibratis radicibus, folijs mali Perſicæ paulò maioribus, floribus paruis, comantibus, & ex luteo rubeſcentibus, & ſiliquis Chilli ſimilibus, ſed luteis, procedentibus ſecundum longitudinem. odorem ſpirat grauem, acremque. Prouenit *Hucitlalpa* in humectis vallibus, aut collibus. folia contuſa deuorantur aduerſus venenatorum animalium morſus. excitata enim vomitione vulnerati ſolent reſtitui in pristinam ſalutem. eadem verminoſis vlceribus applicata, noxia animalia fugat, atque necat.

An Apocyni quædam ſpeties? nec enim facile inter legumina comam inuenias, nec inter Solana fætorem cum acrimonia, & vi emmetica.

De ATLINAM, *ſeu Frutice iuxta fluuios aquasuè proueniente. Cap.* XXXIV.

ATLINAM frutex eſt ſtipites ferens plures, & in eis folia in longum producta, anguſta, ſubalbida, ſerrata, hirſuta, & fere ſaligna. flores candentes, & magnos. radicem craſſam, & ſurculoſam, quæ caſtaneas inueteratas ſapit. folia, quæ odora ſunt, reſinam. Naſcitur in calidis *Quauhnahuàcenſibus* prope riuos & flumina, campeſtribus, ac planis locis. herba verò tota calida, & ſicca conſtat natura. folia pugilli menſura tuſa, & matutinò deuorata,

febres

febres finiunt, vacuata ſupernè atque infernè pituita, & bili citra moleſtiam vllam purgata. Infunduntur eadem paulò maiori pondere, ac per inferna humores prædictos trahunt.

De IZONTECPATLI, ſeu vulnerum medicina. Cap. XXXV.

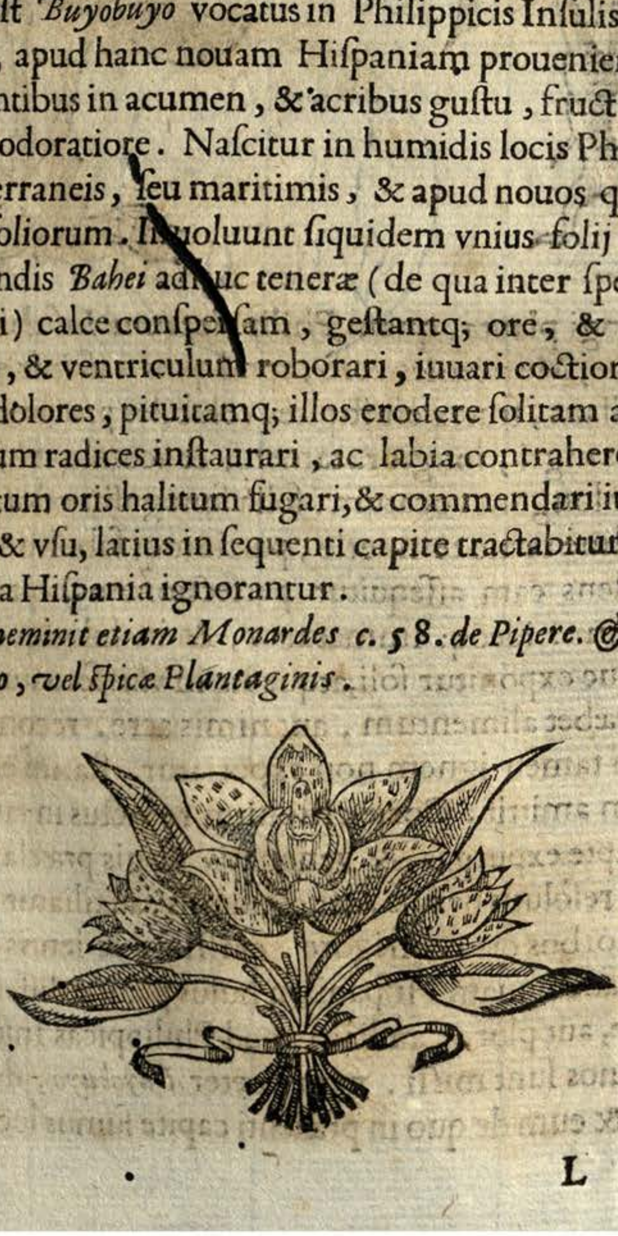
IZONTECPATLIS ſuffrutex eſt ſtipites proferens ſarmentoſos, tinctos virore exaturato, teretes, tenues, & prolixos, & in eis folia Ocymi, ſed non ſerrata, radicesq; fibratas. Prouenit *Tenampulci*, ſeu editis ſeu planis locis. Germina conciſa lac affatim ſtillant, quod impoſitum recentes glutinat plagas, ac breui ad cicatricem perducit. Idem tertio ordine calefacit, & exiccatrisq; eſt, & amari ſaporis.

Tithymalis ſine dubio adſcribenda hæc planta. lac enim ex Cichoraceis, & Campanulis effluens, acre & amarum non eſt, ſed vel dulce, vel amarum. correſpondet etiam exaturatus viror, Eſularum etiam natura ſuffruticis.

De BVYOBVYO. Piperis longi prima ſpecie. *Cap. XXXVI.*

FRVTEX eſt *Buyobuyo* vocatus in Philippicis Inſulis Sines. ſpecies eſt Piperis longi, apud hanc nouam Hiſpaniam prouenien̄s, folijs oblongis ſubalbidis, deſinentibus in acumen, & acribus guſtu, fructuq; Piperis longi, acriore tamen, & odoratiore. Naſcitur in humidis locis Philippicarum inſularum, ſeu mediterraneis, ſeu maritimis, & apud nouos quoque Hiſpanos. Vſus præcipuè eſt foliorum. Inuoluunt ſiquidem vnius folij portioni dimidiæ quintam vnius glandis *Bahei* adhuc teneræ (de qua inter ſpecies nucum Indicarum ſumus locuti) calce conſperſam, geſtantq; ore, & ſic ferunt corpus nutriri, cerebrum, & ventriculum roborari, iuuari coctionem, firmari dentes, ſedari eorum dolores, pituitamq; illos erodere ſolitam arceri, carnem exhauſtam iuxta eorum radices inſtaurari, ac labia contrahere roſeum colorem ruborémq;, ingratum oris halitum fugari, & commendari iucundum. de cuius ſpeciebus, viribus, & vſu, latius in ſequenti capite tractabitur. vires namque & vſus narrati in noua Hiſpania ignorantur.

Huius Piperis meminit etiam Monardes c. 58. de Pipere. & fructum depingit ſimilem Piperi longo, vel Spicæ Plantaginis.



De TLATLANCVAYE *Piperis longi planta, alijſuè eius generibus.* Cap. XXXVII.





PIPERIS longi planta, quam Philippicarum Inſularum coloni *Buyobuyo*, & *Sabiam*, Mexicenſes verò, apud quos naſcitur etiam, *Tlatlancuaye*, & *Ecaptli* appellant, frutex eſt ſtipites volubiles proferens, & ſarmentoſos, & in eis folia Piperis nigri, longiora tamen, & acuminata, ac fructum teretem, longum, Piper longum vocatum. folia ſunt guſtu odorata, acri ſapore, calidaq; & ſicca ordine tertio temperie, partiumq; ſubtilium. fructus nullibi plantæ ſuæ appendens eam aſſequitur perfectionem, quæ neceſſaria eſt vt commode recondatur. ideoq; immaturus, & in fuluum colorem inclinans colligitur, ſpanſusque exponitur ſoli, atque ita in vſus ſeruatur. Virens editur, neque ingratum præbet alimentum, aut nimis acre. reconditus verò fercula commendat, dum tamen ignem non experiatur. ſtatim enim decoctione vim, atque ſaporem amittit. Cortex ſtipitum redactus in farinam ac deuoratus, atram bilem apte expurgat, & venenatis plagis præclari alexiterij vices præbens medetur. reſolutis neruis, aut conuulſis, auxiliatur. flatus diſcutit, & alios huiuſmodi morbos ortos à frigore, craſſiſve & lentis humoribus, profligat. Tres apud hanc nouam Hiſpaniam huius plantæ differentias adhuc offendi, cum quinque, aut plures, audiam apud Philippicas Inſulas eſſe repertas, quarum ſtipites ad nos ſunt miſſi. nam præter *Buyobuyo*, de quo præcedenti capite dictum eſt, & eum de quo in præſenti capite ſumus locuti, alias tres numerant,

Piperis lõgi ſpecies II.

meſant, quarum poſtremam *Buyoſamo*, ſeu Simiæ dictam, *Buyo* quamſimillimam fructu eſſe ferunt; diſtare verò odore graui, perforatis folijs, & ſanioſis, acrique, & adſtringenti ſapore. Alias verò duas à *Buyo* prædicto affirmant differre foliorum paruitate, & aſperitate, ac præcipue minorem. Maior enim maiora profert folia, cætera ſimilis, guſtu Piperis nigri, ac præcipue radicis, fructus autem Piperis longi, tenuior tamen, & acrior. Minor verò minoribus conſtat folijs, & ipſe frutex minor eſt. folia ſapore & odore carent. radix nigra eſt, cortex mellini coloris, leuis, fungoſus, acris, & roborans. Radices horum binum generum propinantur aduerſus venenatas potiones, veluti alexipharmaca drachmæ vnius menſura, in læuorem redactæ, & ex aqua nucis Indicæ reſolutæ, aut vino Palmarum recenti. Subueniunt etiam ventriculi frigidis affectionibus ex iure decocti Chamæmeli, ortisq; ex craſſis humoribus, quos percoquunt roborato etiam ventriculo. ſubueniunt ijs qui coire nequeunt ob veneficia, additis præcipue alijs ad eundem vſum pertinentibus. Affirmant Mexicenſes, qui etiam *Tlatlanquaye* vocant, *Quauhyyautli*, & *Temoçotl* oriri in locis calidis paſſim iuxta aquas, ſepta, & ſaxa. ſuccumq; radicum, & germinum expreſſum, epotum aut infuſum, aquam intercutem vacuare. Ius verò decocti crurium œdemata, aut congeſtos pituitoſos humores diſcutere. menſtrua etiam euocare, & flatus, ab eisq; ortum dolorem tollere. folia impoſita vlceribus mederi, præcipue venenatis, dolores è frigore, aut lue venerea profectos lenire, faucium tumores diſcutere, & quoſuis alios, ſed præcipue adiecta *Centlina*, impeditum motum reſtaurare, euocare ſudores, neruorum reſolutioni mederi, & conuulſioni ſuffitu, iuuare epylepticos, ac pellere rigores, & frigora.

Buyoſamo. III. ſpecies Piperis longi.

IV. ſpecies.

V. ſpecies.

De Pipere longo multa ſcribit Garcias lib. 1. arom. cap. 22. vbi Cluſius eius genuinam proponit imaginem, quam ſigillatim deſcribit lib. 1. cap. 20.

Guilandinus non malè Piperis fruticem aſcribit Hederæ, cui & figura, & vires reſpondent, præſertim purgatoriæ, & diaphoreticæ, quæ in omnibus fere aromatibus reperiuntur.

Differt figura Authoris noſtri ab Icone Cluſij, quoad ſitus foliorum. Cluſius vnifolio vnum ſemper opponit folium, ſed Author non bina ſemper habet ex oppoſito folia, ita vt ex ala folij fructus enaſcatur. Quæ differentia forte nata eſt ex differentia quinque ſpecierum, quæ hic proponuntur.

De EZPATLI QVAVHNAVHACENSI. Sanguinis medicina. Cap. XXXVIII.

EZPATLI QVAVHNAVHACENSIS, quem alij *Quauheztli*, ſeu medicinam ſanguinis vocant, frutex eſt folijs Verbaſci obrotundioribus, hirſutis, pinguibus, mollibus, & cordis pene figura. manat inciſa ſanguinem, vnde nomen. odorem Stœchadis grauem præfert. Cortex eſt calidus guſtu, odorus, reſinoſus, ſiccus, atque adſtringens, & demum amarus. ſecundo ordine calefacit, aut amplius. Ius decocti radicum, quæ rubræ ſunt & ſurculoſæ, infuſum, aut potatum, medetur dyſenterijs, ac veteribus plagis ſtillans è præ-

fractis

fractis liquor. Naſcitur in regionibus calidis, quales ſunt *Quauhnauhacenſes*, *Temiltzincenſes*, & *Teuhcaltzincenſes*, vbi eam conſpeximus iuxta ſaxoſa loca.

De CEVAL CHICHILTIC, ſeu vite ſylueſtri, Lambruſcauè indigena. Cap. XXXIX.

PROVENIVNT apud nouam Hiſpaniam Lambruſcæ, Viteſq; ſylueſtres multis in locis, nec tamen ad noſtra vſque tempora ab hac gente excultæ, ac ſeorſim, ſeu ſerie aliqua plantatæ. vſum enim Bacchi non nouerant, etſi alijs vini generibus libentiſſime non modo explerentur, ſed inebriarentur, neque parcant hodie noſtrati, ſed auidiſſime hauriant. Fructus eſt craſſiuſculus, purpureus, duriore callo, immitis, gratus tamen, ac dulcis, & qui (vt coniecto) miteſceret cultura, cætera noſtris Vitibus ſimiles. frigida, ſiccaq; natura, folia, ac palmites, & adſtringenti conſtant. appetentiam excitant, impetigines curant, tumores repellunt, calorem nimium extinguunt, oculorum inflammationem arcent, febres placant, vlcerum leniunt dolorem, & ſaniem exiccant. Sunt qui *Xocomecatl* vocent, ſeu acidum funem, tum ob ſaporis genus, tum etiam ob palmites ſeſe vicinis arboribus conuoluentes.

De HVAPAHVALIZPATLI, ſeu Conuulſionis medicina. Cap. XXXX.

HVAPAHVALIZPATLI frutex eſt, hominis æquans altitudinem, ferens ſtipites, ac ramos ſcabros, magna ex parte nudatos folijs, quę longiuſcula, & anguſta ſunt, flores verò exiles, ac pallidi, calicum forma. Naſcitur *Hocitlalpæ* editis, ac campeſtribus locis. Ius decocti, cuiuſuis partis vniuerſæ plantæ, propinatur mane, veſperiq;, tepidum, quinum aut plurium, ſi opus ſit, dierum ſpacio ad motionem amiſſam reſtituendam. Frigida, ſiccaq; temperie conſtare videtur. nam ſapore, & odore caret. Quamobrem conueniet, hos effectus præſtare proprietate quadam occulta, aut ſiccitate, & adſtrictione, quod multis alijs medicamentis huius Orbis videmus euenire.

De YLLAMATLANTLI, ſeu dentibus vetulæ. Cap. XLI.

FRVTEX eſt *Yllamatlantli* nomen habens à ſpinarum cum dentibus vetularum ſimilitudine. ſtipites producens teretes, hiſpidos, & in luteum colorem vergentes, præcipue ea parte, qua ſunt teneriores. folia vitiginea, neruis intercurſantibus, qui ex pallido rubeſcunt, ſed hirſutiora, & minora. flores albos, in luteum etiam colorem inclinantes. fructum acinoſum, toto caulis procurſu racematim dependentem, primò viridem, ac poſtea luteum, refertum candidis nucleis, multis, paruiſque. Amarus eſt ſapor, ac vis calefaciens, & adſtringens. Naſcitur in calidis, frigidiſq; regionibus, conuallibus tamen, campeſtribuſq; locis, & humectis. folium vnicum reſolutum ex aqua, atque epotum, medetur ſatietati. & eodem modo, vacuata cauſa, febri. aut ſi folia

pugilli

pugilli menſura macerentur ex aqua, & liquor epotetur. Aluum nempe leniter ſubducit. admouetur capitibus puerorum inflammatis refrigerij gratia. modicus eſt enim eius calor.

De TAMANCAPATLI, *ſeu medicina temperata*. Cap. XLII.

FRVTEX eſt *Yamancapatlis* ſtipites ferens lentos, ac ſucco manantes, craſſos, fuſcos, læuesque, vnde non exoriuntur ramuli, ſed qua parte prodeunt ſcabros, atque geniculatos, & in eis folia Portulacæ, ſed quæ ſenectutis tempore trifurcentur. radicem craſſam fibratam, & longam. quauis parte ictus inciſusq; liquorem fundit glutinoſum, odorem, ſaporemq; *Tecopalli*, parijue Thuris referentem. Naſcitur Mexici, vbi firmum habent mederi radicis pulverem vlceribus putridis, cachoeſibus, atque canceroſis. Prouenit etiam apud Panucenſes. calida, ſicca, odora, & adſtringenti natura conſtat: aiunt, fruticis huius liquorem firmare dentes, mederi dolori gingiuarum, vſtionique, & articulorum imbecillitati, deuorata qualibet radicis menſura, & laxatis vertebrarum dorſi compagibus opitulari.

De XIOPATLI, *ſeu lepræ medicina*. Cap. XLIII.

XIOPATLIS ſuffrutex eſt, ſtipites habens multos, læues, teretes, atque virentes, digitali craſſitudine, ac quaternis prolixos cubitis, in eis verò Mori folia, longe tamen ampliora, aſpera, & ſerrata. radices lignoſas, ſurculoſas, multas, candentes interne, externe verò fulueſcentes. Naſcitur *Hocitlalpa* humidis locis, montiumq; faucibus iuxta aquas. frigida verò, ſiccaq; temperie conſtat, glutinoſa, ac nonnihil adſtringenti. Tuſa folia, illitaque, lepram & lychenas curant, atque abſumunt. præcipue ſi ægrotus ducatur in balneum poſt huiuſmodi adhibitam curationem, quam Indi vocant *Temazcalli*.

De TENAMAZ NANAPOLOA. Cap. XLIV.

FRVTEX *Tenamaz nanapoloa*, ab alijs *Tenamazton*, & nonnullis *Tlalamatl* dictus, radicem fert magnam & ſurculoſam. folia Saluiæ forma, longa, & anguſta, obtuſa, terna, ſubalbida, & aſpera. florem leguminis purpuraſcentem ex candido, in corymbi formam compoſitum, & fructum racematim diſpoſitum, obrotundum, Nucum Ponticarum forma. Naſcitur vbique in calidis. Frigida, ſicca, & adſtringenti temperie conſtat. & ideo liquor defluens ex germinibus tenuioribus, inſtillatus medetur oculis, ſi inflammatione tententur. adhibetur tumoribus præter naturam, ac febres extinguit.



De TLACOTE QVILIZPATLI, ſeu medicina inciſæ ſudis.
Cap. XLV.

TLACOTE QVILIZPATLI frutex eſt ſtipites multos fundens, binas ſpithamas lõgos, lignoſos, teretesque, & in eis folia Origani, ſerrata. flores verò modicos, candentes. radicem longam, ac minimum digitum craſſam, ac lignoſam. Naſcitur in cacuminibus montium frigidorum Miſticæ ſuperioris. Calidus eſt, & ſiccus ordine quarto. acris, reſinoſus, glutinoſusque, guſtuque impenſe odorus, reſipit aliquantulum Coriandrum. Ius decocti eius medetur pectoris morbis, flatum diſcutit, aluique, ac ventriculi lenit dolores.

De XALQVAVHITL ſtipite punctato. Cap. XLVI.

XALQVAVHITL ſuffrutex eſt ſarmentoſus, ſtipites ferens genicu-lis interceptos, punctisq; diſtinctos, vnde nomen. folia Piperis longi folijs perquam ſimilia. odora eſt & *Tlantlacuaye* hac in re quoque ſimilis, adeo vt illi prorſus videatur congener. calida ordine quarto, ſiccaq; conſtat natura. Ius decocti eius exhibetur enixis corroborandi, flatus diſcutiendi, & menſtruorum euocandorum gratia. ac ſatietati medetur.

De MINTZINTZIN. Cap. XLVI.

FRVTEX eſt *Mintzintzin* ſtipites fundens fuluos, quaternis prolixos cubitis, folia Perſici, atque albos flores. Naſcitur in montibus temperatis Vruapæ prouinciæ Micuacanenſis. amara eſt planta, odora, guſtu non nihil acris, calidaq; & ſicca ordine tertio. folia tuſa, atque illita ventri, inteſtina à vitiatis emundant humoribus.



RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Quintus.

ACRES HERBAS HABET.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

QVANDOQVIDEM cum Auctore noſtro Arbores in Syluis, Frutices in Dumetis, Suffrutices in Frutetis conſpeximus, ſupereſt vt montes conſcendamus, ad valles declinemus, Hortos perambulemus, Prata peragremus, Agros adeamus, ad Paludes properemus, & vt vnico dicam verbo ad mare illud magnum HERBARVM nos conferamus, in quo plenis velis cum Auctore nobis nauigandum fuerit. Tertium inquam plantarum genus, illudq; abundantiſſimum quod in HERBIS ſitum eſt pertractandum venit. Siue enim iumentis paſcua parare, ſiue hominibus eſcam ſubminiſtrare velis, ſiue ſanos iucunditate odorum delectare, ſiue ægros ſuauitate ſaporum refocillare malis, HERBAE vberrimam ſegetem & vtrum eliges tibi ſuppeditabunt. Quare mirari deſines vbi tertiam operis huius partitionem ampliſſimam intueberis, quæ MEXICANI orbis Herbas complectitur. in quibus infinita ferme figurarum apparet varietas, copioſa facultatum elucet vtilitas, & pulcherrima effectuum ſe prodit maieſtas.

Quæ quidem tractatio cum ſit varietate ſpecierum ampliſſima, neceſſario in partes quaſdam ſecanda fuit, ne vel omnium confuſio nauſeam legenti pareret, vel nimis

crebra

crebra earumdem rerum repetitio, curioſum lectorem retardaret. Et quoniam phyſica herbarum diuiſio, à pauciſſimis tentata, à nullo adhuc facta eſt, (nam diuiſiones ex loco, tempore, florum pulchritudine, colore, figura, radicum foliorumq; viribus, purgandi, alterandi qualitatibus elementaribus deſumptæ, omnes ſunt accidentales, & ſpe cies nimis ſeiungunt,) ideo Auctor noſter maluit diuiſionem herbarum medic Dioſcoridem nimirum ſecutus inſtituere, progrediendo per ſapores, qui longe c mi ſunt omnium facultatum indices, vt & Galenus neruoſè admodum pecul re, libro nempe quarto de facultatibus ſimplicium comprobauit, & ante eum crates, breuiter, ſed accuratè attigit.

Omnium medicorum & philoſophorum, quorum de ſaporibus extant monumenta in eo conſentiunt, ſapores conſtare ex terrena aliqua ſubſtantia, cui humiditas aquea ſit commixta. modum tamen non explicant quomodo ea fiat mixtio, aut qua ratione fiat vnius ſaporis in alterum tranſmutatio. vnde in hac tractatione multæ adhuc ſuperſunt difficultates enodandæ, in quibus philoſophi ſua poterunt exercere, & acuere ingenia. Inter ſapores meritò primum locum occupat acrimonia, non ob vehementem tantum actionem, ſed etiam virium varietatem. In hoc ſapore deprehenditur per experientiam magna ſalis ſubtiliſsimi copia. qui ſal terreis partibus vnitus, inſtar ignis in denſa materia conſtituti, & linguam, & partes omnes corporis humani penetrat, diuidit, vrit, eoq; modo ſubtile vaporoſum à craſſo ſeparat. vnde vires incidendi, per vrinam, & ſudores purgandi exoriuntur.

Hæc etiam incidendi vis ſi naturæ humanæ ſit moleſtior, parit omnes purgationes, quæ in quauis parte euenire poſſunt. ſic acria naribus indita, ſternutamenta prouocant, ſic acrimonia humorum in capite epilepſiam, & conuulſiones excitat, vbi natura irritata omnibus viribus rem ita mordicantem, cupit expellere. ſic acria per os ſumpta purgant, & per vomitum, & per ſeceſſum, vt infinitis patet experimentis, herbarum, oleorum deſtillatorum, acrium, venenorum fere omnium, ſalium omnium, quæ infinitum foret ſingula perſequi. Sic etiam in corpore humano acrimonia vrinæ eſt cauſa excretionis, & acrimonia humorum dyſenteriam mouet. vnde Galenus ait hypercatharſim, libris de facultatibus ſimplicium, ab acrimonia humorum, & irritatione naturæ fieri. Sed hæc ab aliis fusè tractata ſunt.



De



De *AHVAPATLI*. Chamedri Mexicana. *Cap. I.*

HERBA fruticans eſt *Ahuapatlis* folia Quercus ferẽs, multoſq; fundens caules purpureos, & in eorum ſummitate luteos flores, paruos, ac minimè ſeneſcentes. radicem longam, craſſam,& fibratam.Naſcitur temperatis regionibus, aut paulò calidioribus, qualis eſt *Yacapichtlenſis*. Sapor eſt acris guſtu,gratusq; odor. calefaciens quarto circiter ordine, & exiccans natura. Ius decocti depopulatur pediculos, fumus cimices fugat, dolores ventris, à frigida cauſſa ortos ſedat, flatum diſcutit,dyarrhęas coërcet,& cholico,iliacoq; affectui infuſa auxiliatur. Præcipuus vſus eſt radicum.

De *ACXOYATIC*. Herba Nunnij. *Cap. II.*

ACXOYATIC, *quam alij vocant* *Tlachpahuaztic*, ſeu ſcopas, alij verò *Tlacocol*, ſeu humilem radicem, ac vndulatam, ob contortæ radicis formam,& alij ob exilitatem *Pipitzahuac*, aut *Yztacpatlis Pipitzahuac*, parua eſt herba,folia ferens abiegnis ſimilia,cauliculos ſpithamam longos,tenues,ternos, atque quaternos. flores in ſupremis cauliculis in ſpicam compoſitos,paruos & exiles. qui principio candentes,in ſemen demum mutantur fuſci coloris. radicem gracilem,triplo tamen ipſo caule craſſiorem, contortam,ſeu conuolutam, atque candentem. Clementi cœlo naſcitur, aut paulò rigidiore, quale eſt Mexicanum.quo fit,vt apud Hiſpanias,ſi ſemen eò deferatur ſeraturq;, ſperem naſcituram,atq; ſeruandam. Hæc eſt herba illa, quæ ſub *Nunnij de Chaues* nomine paſſim celebratur. Radix, cuius eſt præcipuus in medicina vſus,acrem præſtat ſaporem; odorem tamen nullum.& eſt calidæ,& ſiccæ,ordine quarto temperiei. eadem contuſa mediocriter, & è liquore aliquo conuenienti curando affectui,matutino tempore, atque inani ventriculo,ſex obolorum pondere deuorata,humores omnes,ſed maximè pituitam atque bilem, tum per ſuperna tum etiam per inferna,citra moleſtiam aut noxam vacuare ſolet. atque ita hydropicis, cachecticis, aſtmaticis, tineamq; patientibus, magnoperè dicitur conferre.

Herba Nunnij de chaues.

ACXOYATIC alia.



ferre. poteſt autem, ſiue febriat æger ſiue febre careat, virens radix, aridauè, tutius tamen arens paulò minori pondere, exhiberi. dum tamen vitiati ſucci redunde[…] quos vacuare ſit opus, & cibo, qua d[…] mitur, ad meridiem, parcatur. […] tuſa, & reſoluta ex lotio humano […] ſtillata, morbis oculorum medetur, […] ſcutit argemata.

IO. TERRENTII LYNCEI NOTÆ.

Acxoyatic, cuius hic imaginem exponimus, , non eſt ea, quam deſcribit Author, ſed ei congener. illius namque effigie hucuſque caremus. huic vero radix craſſa, folia ſimul multa ex eodem puncto exeunt, vt in Larice. & ex ala quauis flos Volubili ſimilis, ruber cum albedine verſus calycem. vaſculum deinde ſequitur, quale in Volubili, vel Burſa paſtoris. Nam an planum, vel rotundum ſit diiudicari hìc nequit.

De CHILLI, *ſeu Pipere Indico ſiliquoſo.* *Cap.* III.

CHILLI, ſeu Piper Mexicanum, planta eſt ferens ſiliquas illas, quæ ab Haitinis *Agies*, ab antiquis, vt quidam volunt, ſiliquaſtra, & ab Hiſpanis Piper Indicum vocatur, & Capſicum ab Actuario nuncupatur. quæ licet diù in noſtrum orbem tranſlata ſit, ibiq; & in hortis, & in vaſis fictilibus, ornamenti & vſus gratia ſeratur, & habeatur in delicijs, tamen quoniam apud Indos multo plura eorum genera reperiuntur, & orexi excitandæ, commendandiſq; ferculis ſuppetias ferat, adeo vt nullam ſit reperire menſam ſine *Chilli*, atque ideo quotidiano experimento ſint illius facultates notiſſimæ, adductus ſum non modo differentias, quæ in noua Hiſpania proueniunt, de quibus modo agitur, verum ſpecierum fere omnium, quæ adhuc ad manus noſtras peruenerunt, exhibere imagines, formas deſcribere, vniuerſamq; facultatem, & naturam tradere poſteritati. Cunctorum ergo generum folia Solano ſimilia ſunt, & pene paria (ſi *Quauhchilli* excipias, quæ minora eadem fert) & flores candidi. è quibus ſiliquæ oriuntur, primo virides, mox maiori ex parte in rubrum, & demum in paſ-

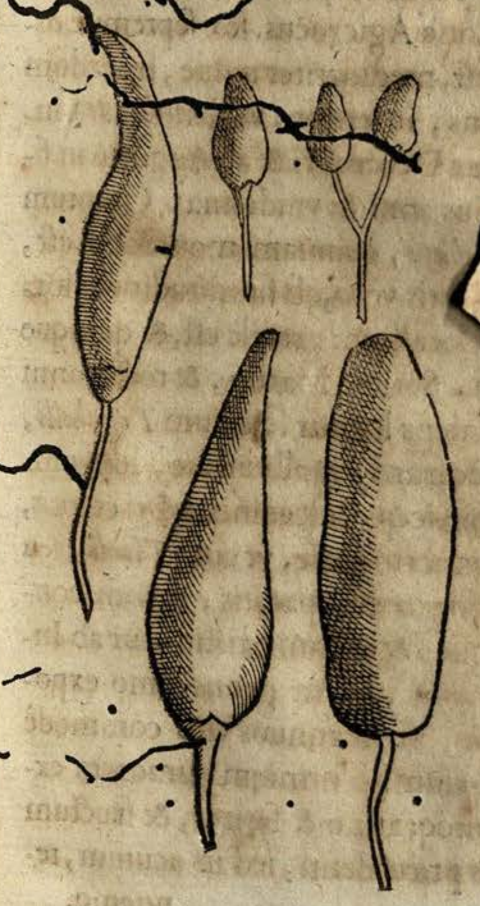
Vires. ſeum inclinantes colorem, refertæ paruo ſemine, exili, candicante, contuſo, atque in orbem efformato, acris guſtus, atque vrentis naturæ; quæ ad ſemen præcipue attinet. Quartum hæ caloris gradum attingunt, & tertium fere ſiccitatis. etſi recentes excrementitio quodam humore abundant,

dant,

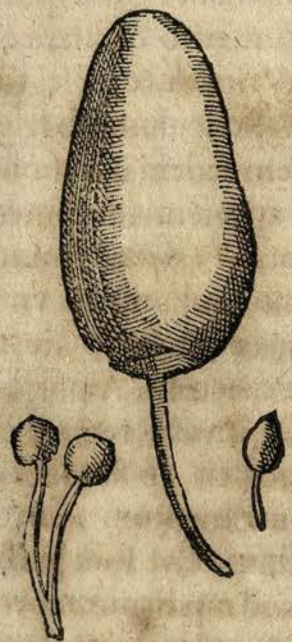
CHILLI, *Piper ſiliquoſum Mexicanum.*



dant, qui totus pene vetuſtate euaneſcit. vnde fit, vt ſæpe excitato flatu, Venerem ſtimulent, ac interim aluum non ſine quodam teneſmo, ac ſenſu doloris, ijs præcipue qui huiuſmodi condimento ante non aſſueuerant, leniter emolliant. Quanquam eius rei acumen nō immeritò cauſſam eſſe affirmare poſſumus. Vrinam, & mẽſes euocant. corroborant ventriculum ob frigus imbecillem. coctionem eadem occaſione labefactatam iuuant. appetentiam contemperato ex eis cũ uocatis *Tomamæ* intinctu mire excitant. & pituitoſos humores vndecumque, potiſſimũ coxæ adhæreſcentes articulis, diſcutiunt, & euacuant. Aiunt, hecticorum peropportunum eſſe remedium, ventrem lumboſq; aculeis *Chilli* madentibus perpungere. nutrimentum item calens, ac ſiccum præſtant, &, vt Indi paſſim experiri teſtantur, haud modicum. renes tamen excalefaciunt, & inflammato ſanguine, atque iecinore ad nephriticos, phreneticos, pleuriticos affectus, peripneu- Incōmoda. monias, alioſq; tumores internos, & alia ſimilia ſymptomata, ſeu nutrimenti, vt ſæpiſſime Indi ſolent, ſeu condimenti vice, immodice, aut frequenter vtantur, perducunt. Tam calidis, quàm frigidis, temperatiſq; locis, ac regionibus proueniũt, ſed frequentius temperatis, ac fœcundius, Species. aut calidis. Prior ergo ſpecies (vt ſingulæ iam membratim enarrentur) Mexicanis *Quauhchilli*, hoc eſt *Chilli* arboris; Haitinis I. Quauchilli. verò, apud quos minor, orbiculatior, & à minori planta edita profertur; *Chilli* montanum dicitur. minimum eſt id omnium, & Oleaſtri baccas, forma & magnitudine repræſentant. cumq; omnia fere genera quarti ordinis calorem attingant, hoc cæteris omnibus ſentias vrentius, atque ideo in condimenta, & non in nutrimenta venire, ſolumq; intinctibus & ſalſamentis, piperis loco miſceri, & toto prouenire anno. Secundum genus *Chiltecpin* dictum, à Culicibus, II. Chiltecpin. quos paruitate & colore videntur imitari, ab alijs vocatur *Totocuitlatl*, quod eſt paſſe- 1.



rinum ſtercus, ob paruitatem & colorem, ab Haitinis verò (vt audio) *Huard-huae.* quod licet aliquando videatur prædicto virentius, citius tamen colorem amittit. At tres videas huius generis differentias natali ſolum loco, & tempore quo legu-tur, diſtinctas. Prior vulgaris eſt, altera p ſimilis, ſed ſolis ratione in atrum inclinan-

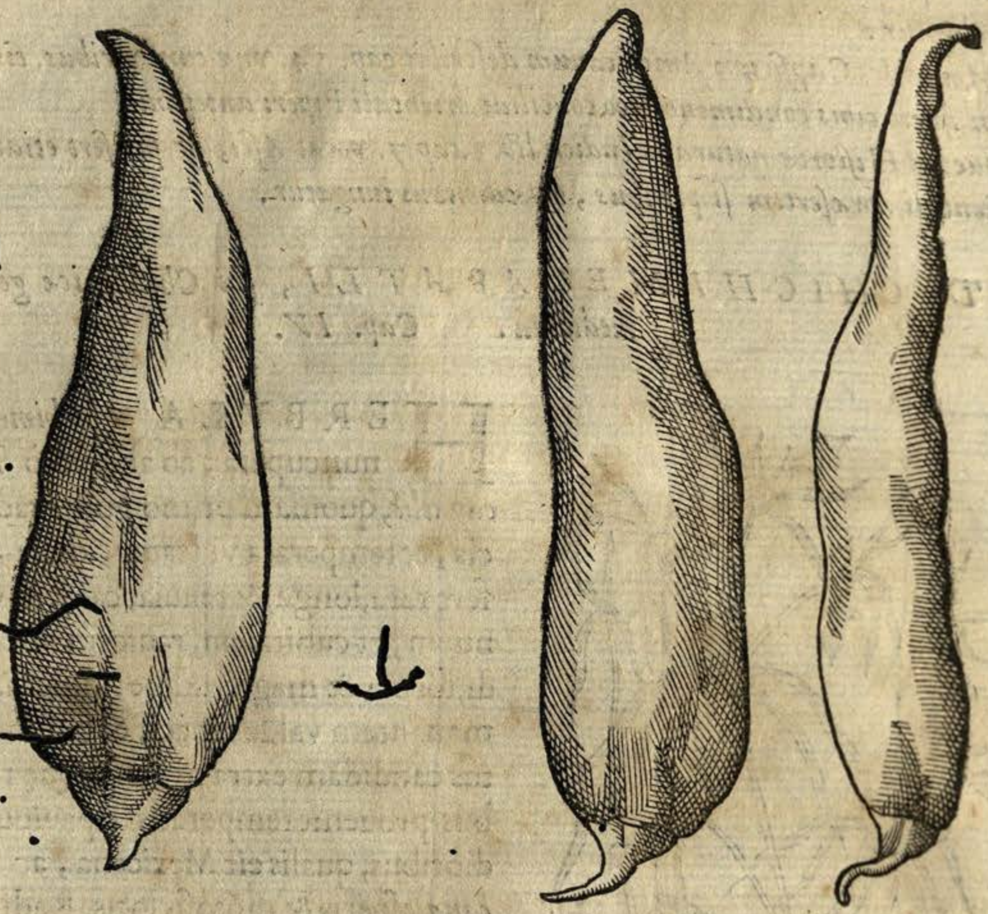


Tlalch li II. III. rem, atque ideo dicta *Tlalchilli*, quod e *li* nigrum. Tertia demum minor eſt c bus, & poſt præcedentem fructum media. omnes enim huius plantæ ſpecies triferæ apud Indos ſunt. primus fructus maior eſt, poſtremus minimus, & natu medius, mediocris quoque eſt magnitudinis. Seritur Septembris menſe, & à Decembri ad Kalendas vſque Aprilis colligitur. III. Zenalchilli. Tertiũ à ſole *Zenalchilli* dictum. irriguis enim locis, ceſſantibus iam imbribus, id eſt Auguſto, & Septembri menſe ſolet ſeri, & producere fructum à Nouembri, vſque ad Martium, & ab Haitinis *Chilli* album. viride eſt primò, mox palleſcit, aut ex pallido rubeſcens eſt, & demum in rubrum, vt cætera circiter genera, mutant IV. Chillocozdi. colorem. Quartum dictum *Chilcoztli* a colore, quo tingit croceo, quæ eo parantur condimenta & ab Hiſpanis Haitinam inſulam occupantibus, eadem ratione Agicrocus. ſex ſeptemue digitos longum eſt, mediocriter tenue, interdum ex albo rubeſcens, interdum verò inclinans in paſſeum. Seritur Decembri. & ab Auguſto in finem vſque totius anni fit vindemia. Quintum V. Tzinquahuyo. genus *Tzinquahuyo*, quoniam montanum eſt, vocatur, ab Haitinis verò, ob ſimilitudinem formæ & coloris, Corallum: gracile eſt, & quinque digitos longum. Seritur Martio, & totius anni VI. Teſochilli. decurſu proueniens legitur. Sextum *Teſochilli*, ſeu *Maſſeum* vocatum à mollitudine, longum eſt, amplum, particeps dulcedinis, rubri coloris, atque adeo mitis acrimoniæ, vt cum *Tlaolli*, ſeu placentis ex Indico tritico paratis, mandi conſueſcat. multique, & optimi exiſtimatur ab Indis eſſe nutrimenti. Idem genus fumo expoſitum exiccatur, vt in annuos vſus commodè



recondi poſſit. alioqui corruptioni valdè obnoxium ob nimium humorem excrementitium, quo redundat. *Pochilli* dicitur, totoq; anno & ſeritur, & fructum VII. Milchilli. fert. Eſt & aliud *Milchilli* dictum haud minus præcedenti, ſed in acutum, te-

nuemq;



quemq; ſenſim deſinens mucronem, tandem quoque rubeſcens. nec ob aliud
ita appellatum, quam quod tempore *Tlaolli* ſeritur, & metitur, & ſeri ſoleat, le-
ctum recondi. Quid memorem cæteras ſpecies Haitinis peculiares? inter quas
ea occurrit Hiſpanis etiam nota, quę fructum fert Halicacabi fructui, aut Cera- VIII.
ſis dulcibus noſtratibus, forma, colore, & magnitudine, perſimilem, arbuſto mo Strycnodendron.
dico innaſcentem. vocaturq; ab alijs *Strycnodendron*, ab alijs Pſeudo Capſicum, IX. Roſtrũ
& ab Hiſpanis *Guindas de Indias*. Alias præterea duas, quarũ alteram Roſtrum Stroboli. X. Roſtrũ
ſtroboli hodie vocant indigenæ, alteram verò Paſſeris. vtramque ob ſimilitudi- Paſſeris.
nem. Item *Maboyam boniacam* corniculatam, *Caçicam* hortenſem, & alias XI. Maboya.
quarum hiſtoria, quoniam maioris eſt operis quàm vſus, timeo ne ſit lecto XII. Caçica.
ribus ingrata, atque iniucunda. Aliæ.

Hìc ab Auctore multæ huius Piperis ſpecies proponuntur, ſed & aliquæ omittuntur, vtpotè Medica curioſitate dignæ minus. Diſtinctio ſumitur à ſiliquarum figura, & colore ferè tota, ob id ſiliquarum ſolummodo imagines expoſitæ, integræ verò plantæ Icon vnica, quod in ea florum, foliorum, aliarumq; partium, non adeò inſignis ſit differentia. Siliquarum igitur quæ in prima figura à dextris, cornu ſimilis, conſpicitur Quauchilli eſt; Binæ Totocuilatl, media Quauhchilto. Inferiorum acutior dextera Chichimecachilli alia Pocheboachtli. In ſecunda maior Tlalchilli. longa illa, quæ in tertia Chilcoztli, quæ in eius ſinu cordata Chiltlelotl. Quæ in quarta Texochilli eſt. In quinta Chilcoztli varietas, quæ exilior; quæ craſſior Chilpatlihoac. Sed & aliæ, & varijs nominibus appellatæ. Omnes fere noſtris iam Regionibus implantatæ, & in condimentis vſum habent, & varium in hortis. ſpectaculum exhibent, in celeberrimo præſertim

Eyſtettenſi horto vbi(vt audio)plurimæ inter innumeras omnium plantarum differentias coluntur.

Monardes Capſicum Americanum deſcribit cap. 54. vna cum viribus. eiuſq; ſaporem, quem cibis condimenti loco conciliat, orientali Piperi anteponit.

Ouetus Hiſtoriæ naturalis Indicæ lib. 7. cap. 7. vocat Aſci, & præfert etiam P[illegible]ri orientali. præſertim ſi piſcibus, & carnibus iungatur.

De CHICHIMECAPATLI, *ſeu Chichimicæ gentis medicina. Cap. IV.*



HERBVLA *Chichimecapatlis* nuncupata, ab alijs verò *Tamarcapatlis*, quoniam primo guſtu radix dulcis, & temperata videatur, dicta, folia fert rara, longa, & tenuia, caulem verò tenuem, et cubitalem, radicem nuci Iuglādi, forma & magnitudine ſimilem, lacte manantem valde tenaci, & glutinoſo, intus candidam extra nigram. Quę regionibus prouenit temperatis, pauloue frigidioribus, qualis eſt Mexicana, ac *Tetzcocana*, aſperis & mōtoſis locis. Radix virēs, arenſuè (quamquam ſiccato lacte ſit innocentior) ex liquore quopiam deuorata ſcrupuli vnius cum ſicca eſt pondere, humores omnes, per ſuperna & per inferna [illegible]uat, ſed maiori ex parte per inferna. [illegible] ordine quarto conſtat natura, vi[illegible]ehementibus. Quamobrem non [illegible]erè exhibenda eſt, ſed eis tantū, [illegible]s valent, nec acuta vexantur ægritudine. aut his, quibus leuiora [illegible]edia tentata ſunt. flatum etiam dicitur diſcutere, & cholicis doloribus opportunè auxiliari. Ex huius radicis vncijs quatuor, & drachma vna *Cocoztic*, parat Chululēſis medicus, nobile illud, ac tota noua Hiſpania celebre pharmacum, quo cunctis pene morbis obſiſtitur, tuſis permixtisq;, addito ſaccharo, & ad ſolē, donec humor abeat, expoſitis: deuorandum verò drachmæ vnius mēſura, quod ita eſſe iuridico patuit teſtimonio.

Ricinis forte annumeranda fuerit hæc planta. folia enim Cannabis habet, & ſemen triangulare videtur. guſtuq; vt & in Ricini ſpeciebus initio ſubdulci videtur, deinde vero guttur vrit, vnde vix inter Eſulas reponi poteſt. omnes enim ſtatim acrimoniam ſuam produnt. Et licet Ricinus apud nos non lacteſcat, apud Americanos tamen lacte manare poſſe, non eſt incredibile, cum regio illa quàm noſtra ſit longè humidior calidiorq;. Sic enim & Nerium apud ipſos lacte abundat, quod in noſtro orbe numquam eſt viſum.

Vſus

Vſus porrò huius medicamenti vehementiſſimi, non tantum apud Hippocratem, ſed & noſtro æuo frequens eſt apud Empiricos, non ſine magno commodo & incommodo vtentium, pro complexionis varietate, & medici peritia.

De CHILPATLI. *Cap. V.*



CHILPATLIS herba eſt folia fundens Ocymi, ſed maiora, minimè ſerrata, et infernè ſubalbeſcentia. caules virentes, & geniculis interceptos, ſex longos cubitis, ſeptemue. flores modicos, luteos, compoſitos in corymbos, & in coccineum inclinantes colorẽ, è quibus demum compinguntur acini, Piperi nigro, aut baccis Oxyachantę perſimiles. radicemq; fibratã. Prouenit in calidis *Pauhtlani*, *Pupaloticpaci*, et *Hocitlalpatl* locis planis, & montium accliuibus. ſeriturq;, & colitur in hortis medicinæ gratia. Acris eſt, calidaq;, & ſicca ordine quarto natura. initio reſinam ſapit, poſtea vrentem oſtendit vim. quatuor catapotia, paucioraue, quorum ſingula binis conſtent folijs, complicatis atque conuolutis, mira velocitate, & efficacia corpus a cunctis expurgat humoribus. plura verò inducerent periculum. dentium dolorem ſedant admota folia; vlceribus putridis, ac cancroſis opem ferunt: & infuſa aliquandiù *Tlaolli* potioni, medentur ſcabiei: lac verò verrucas exedit, & tumores præter naturam rumpit. quinque folia deuorata, aiunt, dyſenteriæ mederi, exterſo nempe crure. nam adſtrictionis non eſt omnino expers. ſcabiei quoque & doloribus articulorum. Sunt qui ſagittas eius ſucco inficiant vice Toxici, atque ita commodius ceruos, feraſue conſternant.

Hæc ſimiliter Tithymalus eſſe videtur, cum lac calidiſsimæ naturæ præbeat, & florem in Corymbo poſitum habeat. vnde eaſdem plane vires habet, quas Hippocrates Peplio, alij Authores Eſulis aſcribunt.

De.

De CHILPANTLAÇOLLI, *ſeu ſigno ſtercoris.* Cap. VI.



CHILPANTLAÇOLLI, ſeu ſignum ſtercoris, quam alij *Toxcuitlapil xochitl*, alij *Hoitzitzil tentli*, alij *Chilpanxochitl*, alij *Panxochitl* vocant, herba eſt parua, ferens folia Salicis longa, ſerrata, & anguſta. caules tenues, & purpureos. flores longos, rubeos, & circa extrema pallefcẽtes. radicem longiuſculam, & fibratam. Naſcitur *Tototepeci*, & *Itzocani*, calidis in locis. Radix eſt acris, calidaq; & ſicca ordine ferè quarto, vrẽſq; guttur. tuſa, appoſitaq; doloribus articulorum, etiam è morbo Gallico oriẽtibus, ſpleni, contractis neruis, atque impedito motui mirè confert. vulneribus medetur, pituitam attenuat, & ſupra infraq; purgat radix tuſa, ac trium drachmarum põdere ex aqua deuorata. Ius decocti eius infusũ auribus ſaniem exiccat, dolorem lenit, & audiendi facultatem inſtaurat. Chilla-cotl. Eſt & alia herba *Chillacotl* vocata, prædictæ ſimilis, dulcis tamen, ſed quò adhuc repererim, nullius in arte medica vſus.



De CHILMECHATL, *ſeu Tcha.* *Cap. VII.*

HERBA eſt *Chilmecatl* folia habens Solani, ſed firmiora, caulem volubilem, radices multas, tenũes, illis Pyrethri ſimiles, non modo forma ſed ſapore acerrimo. calidaq; ordine quarto temperie. radix admota leuat dolorem dentium, veluti per miraculum, eoſq;, atque eorum radices extergit, & dealbat. laterum dolorem ex frigore ortum, & cuiuſuis alterius particulæ placat: præcipuè ſi cum reſina Terebinthina admoueatur. auriũ lenit dolores, inueteratos capitis fronti admota curat, & venenatis inflictis plagis applicata, vim adimit veneno. Naſcitur humidis locis, calidiſq; aut temperatis *Chichimecarum*, & ab omnibus indigenis in maximo habetur pretio. qui perſuaſum

ha-

habent, mirabile eſſe remedium aduerſus omnia morborum genera, quæ à frigore habent ortum. & niſi folia diuerſam formam haberent, ad Pyrethri ſpecies hæc planta referri poſſet.

Quid ſi ad Clematides hanc plantam referamus? folia adſunt bina, ſibi contrapoſita, ſine pediculo fere cauli adnaſcentia, Solano ſimilia, ſed duriora. caulis etiam repit. & radix ſummam habet acrimoniam cum aciditate quadam coniunctam, qualem in Viornæ folijs deprahendas. quæ omnia ſimul ſumpta, vix in alia herba quam Clematide reperias. omnem ſcrupulum nobis exemiſſet Author, ſi florem cum fructu, vel in figura, vel in deſcriptione addidiſſet.

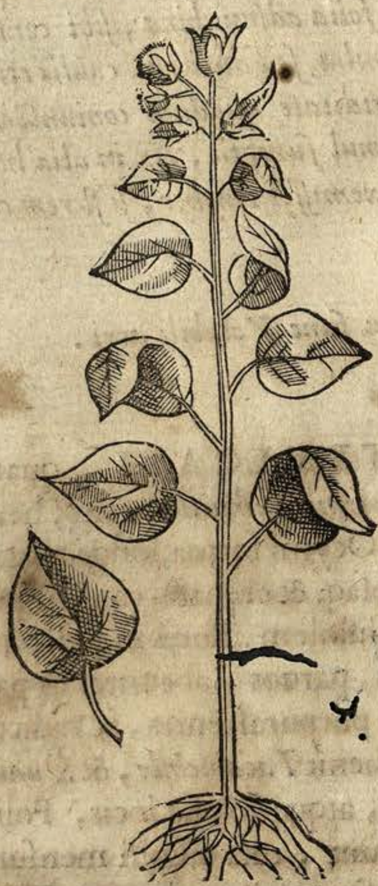
De COCOTEMECATL, ſeu fune Volubili acri. Cap. IIX.



COCOTEMECATL, quam alij *Cocotemecaxihuitl* vocant, herba eſt folia ferens Ocymi forma, longe tamen maiora, anguloſaq; & crenata. caulem purpureum, ac volubilem. flores in poſtremis ramulis piloſos, paruos, abeuntes in pappos, & ex albo purpuraſcentes, ac radicem fibratam. Prouenit *Tacapichtle*, & *Quauhqueculle* calidis, atque ſaxoſis locis. Folia, quæ glutinoſa ſunt, tuſa pugilli menſura, atque epota, dyſentericis medentur. Radix autem caulesq;, quarto ſunt ordine exiccantia, & calefacientia, tenuiumq; partium. Medentur ophiaſi, & lychenibus. drachmæ duæ radicis deuoratæ, dolorem ventris ac tormina ſedant, euocant vrinam, enixis opitulantur, earumq; morbis a frigore ortis medentur, placant etiam dolores a flatuoſo ſpiritu genitos.

Hanc eſſe Clematidem cuiuis manifeſtum eſt. illud vnicum dubitationem habet, quod folia dyſenteriæ medeantur. Sed qui noſtræ Viornæ folia deguſtauerit facile huius rei cauſam percipiet. folia illa primo adſtrictionem magnam, cum quadam tamen aciditate, linguæ imprimunt; tandem verò acrimonia, ſed valde exigua percipitur. nam ſal acre permixtum partibus terreis calorem ſuum amittit, & vim aſtringendi gignit, ſicuti videmus in Limonio, Rheo, Galla, & ſimilibus euenire. vnde contingit, vt infuſum vel decoctum eorum, purgare poſsit, præſertim per vrinam, & ſudores. acrimonia enim in ius transfunditur, licet ſubſtantia ipſa exhibita, fluxiones omnes ſiſtere queat.

De



De COCOXIHVITL *expurgatoria. Cap. IX.*

HERBA eſt *Cocoxihuitl* folia habẽs cordis figura, hirſuta tenuiaque, infernè ſqualida, ſupernè viridia. caules rotundos, & hirſutos. flores paruos, & luteos, & in poſtremis caulibus terna grana nigra ciceris forma, & magnitudine, vaſculis contenta pendentibus ab ipſis foliorũ exortibus. & radicẽ fibratã, Tota plãta eſt guſtu & odore Thymi, calidęq; ordine quarto temperiei. humores omnes, ſupra infraq; expurgat. ſed præcipuè craſſos, & pituitoſos, drachmę vnius põdere deuorata. exhiberiq; etiã poteſt pueris modica portione, ꝓ ratione ętatis & vigoris.

Inter Conuolulos hanc herbam reponendam puto. Videmus enim in omni volubili grana tria vel quatuor nigra, obrotundis vaſculis contineri. Et quãuis folium magnam habeat varietatem, tamen plerumq; ad figuram cordis accedit. Confirmat hanc opinionem vis purgandi vehemens, qualis nempe in Scammonio etiam reperitur.



De COCOCXIHVITL TEVHCALT*zincenſi. Cap. X.*

HERBA eſt hęc *Cococxihuitl* folia fundens Menthæ, ſcabra, oblonga, ſubalbida, & ſerrata. caulem fuſcum. fructum in ſummis caulibus capitulorum forma è viridi palleſcentem. radicem verò ſurculoſam. Prouenit iuxta cacumina mõtium regionum calidarum. Calida eſt, & ſicca ordine quarto. guſtataq; linguam adurit. odorem ſpirat Cumini, frigori aduerſatur, & ab eo ortos flatus diſſipat, tormina ſedat, appetentiam excitat, ſeu herba ipſa deuoretur, ſeu ſuccus iuſue decocti abſorbeatur. menſtrua, et vrinam euocat, reſerat obſtructa, paralyſi medetur, coctioni fert opem, craſſos humores incidit, perfrigerata membra inſtaurat, aliaq; his ſimilia præſtat iuuamenta.

De

De COHAYELLI, ſeu CHICHICA HOAZTON, ſeu herba ſerratorum foliorum. Cap. XI.



CHICHICA HOAZTON, quam alij *Chichica hoaztic*, alij *Cohayelli*, ſeu anguem fętentem, alij *Tlipoton*, ſeu nigram, et fœtentem plantam vocant, herba eſt ſpinoſa, proferẽs Cirſij folia, longa, & anguſta, ſerrata, et ſpinoſa, vnde nomen. caules rotũdos, cauos, purpuraſcentes, et in eorum cacuminibus capitula ſpinifera, et obrotũda. radiceſq; fibratas. Prouenit tẽperatis ac mõtoſis locis, quales ſunt *Quauhtepecenſes*. Calida ordine quarto natura conſtat, Siſaris ſapore, odorato tamen, et acri. Radix trita, ac deuorata pondere drachmarum trium ex aquæ vncijs decem, ventriculi imbecillem calorem roborat, dolores ventris, ac cæterorum membrorum è frigida cauſſa ortos ſedat, flatus diſcutit, cholicæ, et iliacæ confert, vrinam, et menſes euocat, ſatietati medetur, venerem ſtimulat, ac ventriculum impenſè frigeſcentem confirmat, et fouet, et morſibus ſerpentum venenatorum medetur. Quæ omnia efficacius præſtat, ſi ex vino, liquoreuè alio calenti, et roborante offeratur. quin tumores præter naturam admota diſſipat, humores articulis infartos attenuat, ac diſcutit, et cuiuis frigidæ medetur intemperiei.

Ad Dipſacum, vel Scabioſam, forte referri poterit. capitula enim admodum ſunt ſimilia, & folia ex oppoſitione bina, quaſi vnum fiunt, ſicut & in Labro Veneris licet conſpicere. quin & vires Scabioſæ non abludunt multum. eſt enim ſatis vehemens in purgandis omnibus humoribus, ob inſignem amaritudinem.

De

De ÇOÇOYATIC, *ſeu herba Palmæ ſimili*. Cap. XII.



COÇOYATIC herba, quam Michuacanenſes *Xahuique* vocant, folia profert Porri, Palmæuè humilis, vnde nomen, et in caule flores longos, et purpureos, caliculorum forma. radicē capitati Porri inſtar. vbiq; prouenit. radix cōtrita, admotaq; narib. proximus ſternutamentum ciet, ac trahit pituitam. quo fit, vt ea Indi Medici, quos vocant *Titici*, veluti certiſſimo quodam indicio periclitentur, qui nam ex ægris, qui curandi ſibi contigère, ſint morituri, aut qui ſanitati tandem reſtituentur. eadem drachmę vnius menſura deuorata, vrinam dicitur euocare, et dyſentericis mederi. mures necat carni permixta. ius verò decocti pediculos, ſi caput eo lauetur. Hæc eſt illa nobilis planta, quæ conciſa minutim, et in mulſam cōiecta, muſcas omnes pererrantes autūmi ęſtatisq; præcipuè tempore moroſas, atq; moleſtas, dulci eſca inuitatas delet, ac perdit. Acris eſt, calidaq; et ſicca ordine quarto. radix inteſtino recto poſtquā in pilulas conformata eſt admota pectori confert, pituitam trahit, et inſtaurat ob eius redundantiam contabeſcentes.

De MECAXOCHITL. Cap. XIII.



VOLVBILIS herba eſt *Mecaxochitl* binos dodrantes longa, per terram repens, folia ferens magna, pinguia, obrotunda, odora, et acris ſaporis. caules teretes, contortos, et (præterquam vnde oriuntur pediculi) lęues, per terram repentes. ac circa ſingulos foliorum exortus, radices oriuntur fibratæ, capillisuè pares. fructus Piperi longo perſimilis eſt. Naſcitur humectis locis regionum feruentium, qualis eſt *Quauhnahuacenſis*, et *Hociacocotlenſis*. quarto gradu calida eſt, et tertio ſicca natura. et fortaſſis ad Piperis longi ſpecies attinens. Bibitur cum *Cocaoatl*, gratumq; illi ſaporem cōciliat. cor roborat, ventriculum calefacit, oris halitum commendat, craſſos lentosq; humores attenuat, aduerſatur

uerſatur venenis, iliacis,& cholicis confert. vrinam euocat. menſtrua,ac partus emortuos trahit cùm *Tlilxochitl*, viuoſq; accelerat. obſtructa reſerat. frigora,& ex eis ortos dolores tollit. rigoribus febrium opitulatur. & alia his ſimilia præſtat iuuamenta.

De OLILIVHQVI, *ſeu planta orbicularium foliorum*. Cap XIV.



OLILIVHQVI, quam *Coaxihuitl*, ſeu herbam Serpentis alij vocant, volubilis herba eſt, folia viridia ferens, tenuia,cordis figura. caules teretes,virides,tenueſq;. flores albos, & longiuſculos. ſemen rotundum ſimile Coriandro,vnde nomen. radices fibris ſimiles. calida quarto ordine planta eſt. luem Gallicam curat. dolores è frigore ortos ſedat. flatum, ac præter naturam tumores diſcutit. puluis reſina mixtus pellit frigus. luxatis aut fractis oſſibus, & lumbis fœminarum laxis,aucto robore mirum auxiliatur in modum.S eminis etiam eſt vſus in medicina, quod tritum,ac deuoratum, illitumq; capiti, & fronti, cum lacte & *Chilli*, fertur morbis oculorum mederi. deuoratum verò, venerem excitat. Acri eſt ſapore, & temperie, veluti & planta eius, impensè calida. Indorum ſacrifici cum videri volebant verſari cum Superis,ac reſpōſa accipere ab eis,ea veſcebātur planta,vt deſiperent, milleq; phantaſmata,& dæmonū obuerſātium effigies circumſpectarent. qua in re Solano maniaco Dioſcoridis ſimilis fortaſſe alicui videri poſſit.

Nata eſt hæc planta in horto D. Coruini, Pharmacopolæ in plantarum notitia expertiſſimi, & curioſiſſimi; qua inſpecta facile cuiuis erat iudicare, eam Conuoluulis annumerandam eſſe, vnde & vires vtriuſque apte congruunt.

Smilaces læues phantaſmata varia gignere etiam apud antiquos notum fuit. vnde Dioſ. ait Conuoluulum cum Dorycnio ſumptum turbulenta ſomnia gignere. quod ei commune eſt non ſolum cum Solano manico, ſed etiam cum Papauere, Hyoſcyamo Bangue, Fabis, Nicotiana, omnibusq; alijs narcoticis. hæc enim multitudine fumorum quibus caput occupant, ipſos ſpiritus animales variè agitant, & diuerſas ſpecies eis, vt & ebrijs inducunt.

Ad maiorem porrò Authoris declarationem, libuit apponere ea, quæ à R. Patre aſſiſtente Hiſpaniarum Societ. IESV accepi conſcripta ab Americis Medicis, qui inquiunt. Omnem dolorem, ortum à calore vel frigore, in quauis corporis parte, grana iſta in puluerem redacta tollunt. In doloribus podagricis vſus eſt talis. Pars dolens vngatur oleo Abietis, vel Liquidambar, vel Melle albo, vel in defectu horum omnium oleo calido; deinde puluerem inſperge, & ſpatio breuiſſimo videbis miros effectus.

 Si duo-

Si duodecim, vel treſdecim grana ſeminis huius in puluerem redacta, cum vino albo ſumantur, tollunt dolores è lue venerea ortos, aliosq; in artubus exortos. & licèt in capite quædam excitent phantaſmata, id tamen non obeſt. Hactenus illi.



De POZTECPATLI *Huaxacenſi Gemmata.* *Cap.* XV.

HERBA eſt *Poztecpatli* folia ferens Rutæ, candida, puſilla, conuoluta, ac arborum erumpentibus gemmis ſimilia, quæ toto anno ſeruat, ac Naſturcium indiſtincta ſimilitudine ſapiunt. caules lignoſos, & fuſcos, ac radices tenues, fibris ſimiles. Naſcitur ſaxoſis locis, & aſperis montium fragminibus, regionis *Huaxacenſis*. caules & folia, calida & ſicca, ordine quarto natura conſtant. eadem tuſa, & drachmæ vnius pondere deuorata, ſuccurrunt neruis, tendonibusq;, aut reſolutis aut conuulſis, modo à frigida, & humida euenerit cauſſa, ac amiſſum reſtituunt motum. quod eſt permultis cognitum experimentis.



De TLALATOCHICTL, *ſeu humili Pulegio.* *Cap.* XVI.

SPECIES eſt *Tlalatochictl* Pulegij peregrina, Tragoriganiuè. herba namq; eſt folia habens parua, ſerrata, Origano ſimilia, binaq; per interualla, & minora. caules tenues. flores purpuraſcentes ex albo. binos quoque ab ipſo foliorum prodeuntes exortu. radicem longam, tenuem, & fibratá. Prouenit montoſis, ac planis *Xalatlauhij* locis, vbi ſeruari in manipulos redacta in totius anni vſum paſſim conſueuit. Calida, & ſicca ordine quarto natura conſtat. & cum cæteris generibus vrentior ſit, linguam tamen, quam primum calefacit, paulò poſt velut *Atochictl* ſpecies, reddit impenſe gelidam. Ius decocti eius diſcutit flatus. dolorem ventris tollit. cholicis medetur. frigus pellit. vrinam, & ſudorem euocat.

De

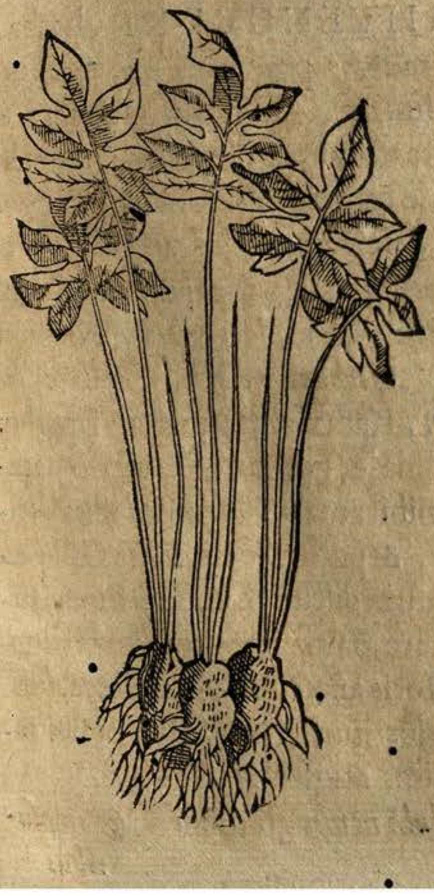
De TEPECVITLAÇOTL, *ſeu* CVITLAÇOTL *montana.* *Cap.* XVII.



HERBA eſt *Tepecuitlaçotl* Pyri habẽs folia, ſed maiora. caules ſeſquidodrantales, ſubalbidos. radicem ſurculoſam. naſcitur *Anenecuilci.* radix calida eſt, & ſicca ordine quarto. acris guſtus, vrẽſq;. Hæc tuſa, illitaq; dorſo, rigores acceſſionum tollit. flatum diſcutit. craſſos, & lentos humores attenuat. dolores à frigore, aut flatu ortos lenit. vrinam, & mẽſes trahit. ſudores euocat. cõuulſis, & his quibus motus eſt impeditus auxiliatur. confert reſolutis. aliaq; permulta exhibet auxilia, quæ ex ſimili temperamento ſolent ſecundum naturam prouenire.

Folium cordi ſimile aliquo modo, latitudinem habet trium digitorum. Herba porrò ipſa forte Apocyno adiungi poterit, quod ex fructu, ſi eum Author deſcripſiſſet, facile conijci potuiſſet. folia bina ex aduerſo poſita, & ſapor ille acris, ad hanc ſuſpicionem aliquem poſſunt mouere.

De TVZPATLI. *Cap.* XIIX.



TVZPATLIS herba eſt radicem ferens rotundam, Nucis Ponticæ magnitudine, fibriſq; refertam tenuibus, & cyanei coloris. vnde prodeunt pediculi tenues, & in eis folia ſinuoſa, & Polypodio penè ſimilia, ſed minora, & virentia. & flos, vt aiunt, nullus. Naſcitur in planis, editiſuè, ſed calentibus locis *Totopecenſibus.* Radix eſt acris, odora guſtu, calidaq; & ſicca ordine circiter quarto, ſubtiliũq; partium. Curat hæc impetigines, panos, furunculos, & Gallicum vocatum morbũ, & alios diſcutit pręter naturam tumores. radix deuorata, atque applicata alijs morbis ſuccurrit, quod facilè ex prædictis viribus, quilibet methodo quadam deprę-

depræhendet. Egregia videtur planta, & qua nullæ deberent carere Officinæ.

Folij longitudo naturalis eſt ſeptem digitorum, latitudo verò maxima octo, eſtq; figura folij ſinuoſa, ſicut in Acantho videmus.

Inter ſteriles porrò herbas, cum fructu careat, reponenda erit. vnde Author, eſm Polypodio comparauit. Hanc non puto eſſe Drackenam, cum radice conſtet rotunda.

De TZAHVENGVENI TZATSCVAVE, ſeu Filipendula Michuacanica. Cap. XIX.

HERBA eſt Filipendula Michuacanica, radicem fundens glandi ſimilem, intrinſecus candentem, & extra fuſcam, deſinentem in tenuem, & longum funiculum; vnde prodit caulis purpuraſcens ornatus folijs in tres partes, quarum media maior eſt, diuiſis ſerratiſq;, & floribus circa poſtremos ramos per ambitum coccineis, ac media parte luteis, cum alba quadam Iride. Naſcitur in frigidis mõtibus, & eorum verrucis *Iacambaci* prouinciæ *Michuacanenſis*. Radix eſt calida, & ſicca ordine tertio completo, & quarto incipiente, acriſq; & ſubamari ſaporis. odoris verò *Copalli*, aut *Tecomahace* perſimilis. Folia tuſa & admota, medentur ſcabiei, & redacta in puluerem vlceribus, & præcipuè pudendorum. radices tuſæ, atque ex aqua deuoratæ duarum drachmarum pondere, vrinam, & menſes euocant. conuulſionem curant. pectori conferunt. frigus pellunt. reſerant obſtructa. opitulantur cęliacis, hydropicis, cholicis, iliacis, & cæteris quibus medicamenta calida ſiccaq; ordine tertio, ſubtilium partium ſolent conferre.

De TZAHVENGVENI, ſeu Filipendula Michuac. altera. Cap. XX.



TZAHVENGVENI herba eſt radices proferens illis noſtratis Oenantes ſimiles, ſed paulò maiores, & fibris refertas, quinas, ſenaſuè, inter ſeſe connexas. è quarum ſingulis vnicus prodit caulis, refertus folijs anguſtis, & longis. floribus circa medium luteis. in ambitu verò purpuraſcentibus. Naſcitur in frigidis *Michuacanenſibus*, quale eſt *Puſquarum*. Radix *Copallis* vocati ſaporem refert, calida & ſicca ordine quarto natura, & nonnihil amara. Scabiem illita dicitur tollere, & puſtulis ortis à lue Gallica mederi, flatum diſcutere, pellere frigus, ſudores euocare, calefacere membra refrigerata, & pectoris affectionibus conferre. ſubtiles partes ſortitur. vnde quiuis poſſet facile permultos alios diuinare vſus.

Filipendulæ nomen generale eſt, & in pluribus

ribus plantarum generibus inuenitur. quædam enim in ſærulaceo genere reperiuntur: aliæ verò Quinquefolijs adnumerantur. quas verò Author in hoc & præcedenti Capite deſcribit, in alio prorſus ſunt genere. nempe Corymbifero, ſiue Buphthalmico. florem enim herbæ deſcribit ſimilem Aſteri Attico. nec vires huius generis abludunt. ſunt enim multæ, aromaticæ, & calidæ.

De *TZOCVILPATLI.* Cap. XXI.





TZOCVILPATLIS ALIA.

HERBA eſt *Tzocuilpatlis* quatuor dodrantes longa, folia ferens Ocymi, parua, crenata, ac nonnihil ſpinoſa, & caules radici fibratæ inſiſtentes. flores verò abeuntes in pappos, ſummis quibuſque caulibus ſenos, ſeptenoſuè appendentes. Naſcitur editis, & calentibus locis *Papalotiſpaci.* Odora eſt, & quarto ordine calefaciens, & exiccans. Folia deuorata ex aqua pugilli vnius menſura, dolores capitis ac totius corporis tollunt, purgantq;. quin glans è radicibus parata, & ſuppoſita, ventris mitigat dolores, & extergit inteſtina.

De YCHATLEPATLI. Cap. XXII.

YCATLEPATLIS I.



YCATLEPATLIS II.



YCHATLEPATLIS III. *Tlalſicapan.*



YCHATLEPATLIS herba eſt folia proferens mediocris magnitudinis, cordis ferè figura, infernè hirſuta, albidaq; & viridia ſupernè. caules multos, ac purpuraſcentes. flores virentes in formam corymborum compoſitos, obrotũdumq; fructum, & capillos quoſdam iuxta foliorum exortus, radicemq; fibratam. Prouenit calidis regionibus, pręruptis locis, mõtiumq; faucibus. Acris, calidaq;, & ſicca ordine quarto, & facultatis adſtringentis. folia mirum in modum Chryſomelorũ odorem, aut malorum Cydoniorum ſpirant. Ius decocti eorum, dolorem ventriculi ſedat, farina radicum inſperſa, vlceribus pudendorum medetur. Cortex radicum ex aqua deuoratus, dicitur hydropi mirabili quodam ſucceſſu mederi, ſi trium drachmarum ſumatur menſura.

Huius Ychatlepatlis tres hic imagines ex-

poni-

ponimus, tres huius generis differẽtias exprimentes. Primo loco poſita, quæ cincinnis exornatur ex alis prodeuntibus; purpureos habet caules, folia ferè bina ex aduerſo ſita.

Secunda, vt in autographo depingitur, caules purpureos non habet. eiuſq; ſpica viridis eſt, figura Liguſtri, & flores obſcurè rubent.

Tertia viridi quoque fœtu notatur, cincinnis orbata, vti & ſecunda.



De YZCVICVIL, ſeu Oculo depicto. Cap. XXIII.

HERBA *Yzcuicuil*, caules fert exiles, & geniculatos, rutaceis folijs refertos, ſed longioribus. flores candentes, & paruos circa ſingulos foliorum exortus. radicem Peoniæ ſimilem, extrinſecus fuſcam, intrinſecuſq; albã. Quæ radix, cuius eſt in medicina vſus, initio ſentitur dulcis, ſed mox exurit guttur. puluis eius coniectus in aquam atque ita infuſus aut deuoratus, ventris aufert dolorem, pituitam detrahit, & vrinam euocat, drachmæ tamen vnius pondere. Calida, ſiccaq; ordine quarto natura conſtat, ac vrenti facultate. ſeruatur radix in annuos vſus.

Flos huius herbæ ex omnibus alis foliorum ex aduerſo poſitorum exit, vt in Anagallide.



De YZTACPATLI YANGVITLAnenſi. Cap. XXIV.

YZTACPATLIS herba eſt, folia producens oblonga, anguſtaq;, & caules tres ſpithamas longos, tenues, cauos, & geniculis interceptos, coccineoſq; flores, ac radicem fibratam, & ſenſim gracileſcentem. Prouenit apud Miſtecam ſuperiorem. Radix eſt acris, & aliquantiſper glutinoſa, calida ordine quarto, ſiccaq;. eadem in farinam redacta, dicitur ventris tumores diſcutere; & punctis etiam, euocatis humoribus ad cutim, mederi, ſi bis die drachmæ vnius pondere ex aqua ebibatur.

Ocymaſtro videtur hæc herba ſimilis, tum geniculis, biniſq; folijs non ſerratis, tum verò flore ipſo coccineo.



De YZTACPATLI Ygualapenſi.
Cap. XXV.

HERBA YZTACPATLIS *Ygualapenſis* radici inſiſtit fibratæ, vnde profert ſtipites tenues, teretesq; , ornatos folijs Ocymi, circinatis, & ſubluteis floribus in pappum abeuntibus. Naſcitur in calidis, planiſq; , & humidis locis regionis *Ygualapenſis*. Radix eſt acris, nonnihil amara, calidaq; , & ſicca ordine quarto. folia vnciæ vnius pondere deuorata; aut decoctarum radicum Ius, ventris dolorem ſedant, & pellunt lumbricos.

Flos admodum ſimilis eſt Virgæ aureæ.



De YZTACPATLI Atotonilci.
Cap. XXVI.

Herba Franciſci Zimbren.

YZTACPATLIS ATOTONILCI herba eſt, folia proferens Lini, argentea, longiuſcula, & anguſta. caules ſeſquidodrantem longos, teretes, lignoſos, ſubalbidos. flores, vt dicunt, modicos, & candentes, ac radices ſurculoſas. Naſcitur apud *Atotonilcenſes*, aridis planiſq; , ac frigidis locis. vbi eâ Franciſcus quidam Zimbren, à quo etiam habet nomen, paſſim vtitur, reputans mirabile pharmacum, & reliquorum, quæ apud Indos inuenta adhuc ſunt, præſtantiſſimum. calida namque eſt, & ſicca ordine ferè quarto, odoraq; . Radix ſemiunciæ pondere teritur, & redigitur in ſpherulam, mox reſoluitur ex vino, & bis, teruè percolatur, ac bibitur ſuccus, qui corpus citra vllam noxam, aut laborem affatim euacuat.

In figura fructus depingitur Mercurialem repreſentans. qui tamen ob paruitatem rectè diiudicari non poteſt.

De

De ÇACATLEPATLI. Cap. XXVII.



ÇACATLEPATLIS, quam alij *Tetlacian,* ſeu vrentem medicinam vocant, herba eſt folia proferens Hordei, Graminiſq;, flores luteos, calycibus contectos, ac ſemen exile, & rotundum, radiceſq; multas Aſphodelo, ſimiles. Naſcitur in frigidis locis, qualis eſt *Huexotzineum*, & *Xalatlaneum*. Radices calci additas, aiunt vetuſtis vlceribus egregiè mederi, ſed præcipuè his, quæ fauorum more multis ſcatent oſculis. dilatatis namque plagis, atque exterſis, tandem eo vitio affecti, ſanitati reſtituuntur. ſtrumas etiam ſanare impoſitas fęlici ſemper euentu, tumores præter naturam rumpere, atque patefacere, curare lychenas, & integram (ſi opus ſit) carnem corrodere, & excauare. calida enim eſt ordine quarto, & vrenti natura, vnde euenit nomen.

Aſphodeli noſtrates etſi quartum caloris gradum non attingant, tamen ad purgationes, præſertim per vomitum, non ſunt inefficaces. quod longe etiam efficacius præſtabit acrimonia ſua hìc ab Authore deſcriptus Aſphodelus.

De AXIXCOÇAHVIZTPATLI, ſeu medicina vrinæ lutea. Cap. XXIIX.



HERBA eſt *Axixcoçahuizpatlis* folia ferens infernè lutea, vnde nomen, multiſq; diſcutorum, aut Hederæ forma, multiſq; diſtincta interuenijs. caules teretes, longos, lignoſos. radicem verò breuem, craſſiuſculam, fibratam. Naſcitur in collibus frigidarum regionum, campeſtribuſq, locis *Tanguitlani* Miſtecæ ſuperioris. Radix eſt odorata guſtu, acris, calidaq;, & ſicca ordine tertio, ſubtiliumq; partium. vrinam euocat, & dolores renum tollit Ius decocti foliorum, ſemel quotidie tempore matutino epotatum.

De CEMPOALXOCHITL, *ſeu Indicis Caryophyllis* *Cap.* XXIX.

PLANTA ferens florem, quem Mexicenſes à numeroſa foliorum multitudine *Cempoalxochitl*, Hiſpani Caryophyllum Indicum, & antiqui ex quorumdam falſa ſententia *Othonam*, aut Iouis florem vocant: herba eſt, cuius ſeptem præcipue (quamquam ſint & aliæ) in hac Noua Hiſpania differentiæ reperiuntur, flore, nomine, & magnitudine diſtinctæ. folijs omnes conſtant Tanaceti, floribus autem luteis, aut ex luteo rufeſcentibus. facultate ordine tertio calida, & ſicca. ſapore acri, tenuibus partibus, & non ſine quadam grauitate

CEMPOAL XOCHITL
Caryophylli Mexicani planta.



CEMPOAL XOCHITL, ſeu Giuhnaxochitl. Tzneycepohuai.
Caryophyllus Mexicanus I.



Vires. odoris. vi pollet diſcuſſoria, & aperienti. Foliorum ſuccus ebibitus, aut folia ipſa contuſa, & ex aqua epota, vinouè, ventriculum gelidum contemperant. menſes, vrinam, & ſudores eliciunt. frigora intermittentium arcent illita paulò ante acceſſionem. flatum diſcutiunt, venerem excitant, cachexiam à cauſa frigida ortam vitio hepatis curant, aperiunt obſtructa. conuulſa laxant, hydropen leuant. vomitum ex aqua tepida procurant. & tandem febrium rigoribus, imò febribus ipſis, expurgata per vrinam & per ſudorem cauſſa, medetur. Primæ ſpeciei flos eſt luteus, cæterorumuè generum flores vincit foliorum amplitudine, & numero, & *Cempoal xochitl* propriè vocatur à Mexicanis ob innumeram, vt dictum,

Species. I. Cēpoal Xochitl.

mira-

mirabilemq; foliorum congeriem . quorum diſpoſitione & forma, albam Roſam noſtratem quadantenus videtur imitari . Huius generis planta cæteris maior eſt,& amplioribus ornatur folijs . Secundus flos *Oquichtli*, ſeu flos maſculus II. Ocquichtli.

OQVICHTLI COCAXOCHITL.
Caryophyllus Mexicanus II.



TLAPALTE CACAYATL.
Caryophyllus Mexicanus III.



MACVILXOCHITL, ſeu Maon.
Caryoph. Mexic. IV.



dictus , ob magnitudinem foliorum & calycis,vt à primo genere totius plantę,floris, & foliorum amplitudine longo ſuperatur interuallo, ſic reliqua in omnibus (ſi foliorum numerum excipias , quo cunctis pene cedit) ſuperat, ac vincit . Tertium florum III. Tlapalte Cacayatli. genus *Tlapalte cacayatli* ob colorum varietatem dictum,minus eſt ſecundo; ſed folijs, vt attigimus numeroſioribus , & è luteo in venetum inclinantibus colorem. huius plãta minor eſt præcedentibus , & minoribus folijs conſtat. Quartum verò dictum *Macuilxochitl* , IV. Macuil Xochitl. tertio ferè eſt par , ſed pallenti colore . Quintum *Tlapalcoçatli*, vel *Coaxochitl* V. Tlapalcocatli. vocatum , prædictis omnibus minus eſt, & non vſque adeo numeroſis folijs,tertiumq; colore imitatur . Sextum *Çacaxochitl*, VI. Cacaxochitl. vel *Coçatli* dictum, luteum eſt, & minus

nus

TLAPALCOçATLI COAXOCHITL.
Caryoph.Mexic. V.



COçATLI COZTIC.
Caryoph. Mexic. VI.



TEPECENPOAL XOCHITL.
Caryoph.Mexic. VII.



VII. Tepecẽpoal Xochitl.

nus præcedenti. Maiuſculum eſt ſeptimum *Tepecenpoal xochitl* nuncupatum, ſed exilioribus, luteiſq; floribus, qualia ſunt quoque ipſius plantæ folia, quæ ſunt omnium minima. Quibuſuis locis & quouis tempore ſata video prouenire huius genera, ſed lætius in calentibus. emicuere iamdiù apud Hiſpanos, lætoſq; exteris quoque nationibus flores præſtitere.

Naſcitur hic flos elegantiſsimus, non tantum in Orbe nouo, ſed etiam apud Aphricanos: vnde à multis flos Tunetanus, vel Aphricanus nominatur.

Dodonæus eius vim veneficam eſſe prodidit, experimento in fele facto, & mures arroſis ſeminibus mortuos repertos addit, & puero exeſu floris os intumuiſſe, & porcis quibuſdam fuiſſe exitio. Quæ tamen omnia non concludunt hanc herbam venenum eſſe, & inter ſpecies Tanaceti referri non poſſe.

Herba certè corymbifera eſt, & folio nulli, quam Tanaceto in eo genere propior. flos & ſemen non multum abludunt à congene-

ribus. odor quidem quam in Tanaceto grauior, ſed tamen etiam in Tanaceto magna eſt odoris grauitas. vires porrò quod attinet, videmus ex Authore noſtro eſſe medicamentum præſtans, tum ad incidendum, tum ad purgandum. nec ea omnia venena iudicanda, quæ beſtias, præſertim minores, & debiliores, necant. ſic enim & Doronicum beſtijs mortem infert, hominibus cordiale cenſetur.

Labia intumeſcere poſſunt facillimè à quauis herba calida, & acri. præſertim in puerili corpore, quod à quouis agente multum patitur. Quod ſi omnino ob prædictas cauſas venenum quis dicere velit, non minus Tanacetum, vel Abſynthium venenum dicendum fuerit. Refert enim Gryllus in libro de ſaporibus, Medicum quendam Pariſienſem, ſummitates Abſynthij deuorantem, in periculum vitæ incidiſſe. Non male autem Lycoperſium Galeni eſſe putatur, quo vſus erat Centurio ille Aphricanus ad ingentes articulorum dolores euocandos, ſicut & nos vtimur Chamæmelo, Abſinthio, ſimilibusq. plantis calidis.

De CIVAPATLI YACAPICHTLENSI. Coniza Mexicana. *Cap. XXX.*



CIVAPATLI YACAPICHTLENSIS, ab alijs *Pitzauac ciuapatli* vocata, Saluiæ profert folia, adeo glutinoſa, vt tacta manibus, protinus adhæreſcant. flores in ſummis caulibus purpuraſcentes, & in corymborum formam compoſitos. radicemquè fibratam. Calida conſtat, ſiccaq. ordine tertio natura, & acri ſapore. adeo Conizæ ſimilis, vt niſi floribus ab ea diſtaret, in illius ſpecies videretur referenda. Ius decocti eius epotum, admotumue, humores imbibitos articulis aut neruis, mirè diſcutit, ac dolores quoſuis (cauſſa ablata) leuat. Naſcitur in calidis *Yacapichtlæ*.

Etſi flos huius herbæ ſit purpureus, & non luteus, id tamen non obſtat quin Conizæ ſit adnumeranda planta. nam flos ſæpe variat in eadem ſpecie, non quo ad colorem ſolum, vt in Tulipis videmus, ſed etiam in ſitu. Sic enim Campanula alia ſpicam habet, alia Umbellam. Accedit etiam, hanc herbam eſſe glutinoſam admodum, inſtar Conizæ, & vires eſſe admodum ſimiles.

De COCOXIHVITL, ſeu herba acri. Cap. XXXI.



ETSI Indi plantam hanc herbam vocant, in arboream tamen ſæpenumero magnitudinem eleuatur, duarum, ac interdum trium vlnarum æquans altitudinem. atque ideo vtriuſque imaginem exhibuimus apud Regis *Tetzocoquenſis* hortos, vbi rei herbariæ aliquot vacauimus dies. ergo à ſapore acri, quo pollet, nomen accepit. Folia ſunt Polypodio non omnino diſſimilia, ſinuoſa, & magna, diſtincta venis rubreſcentibus è pallido. Flores in poſtremis ramorum flagellis ſpicati, ex albo palleſcentes. è quibus fructus prodit, paruus, racemoſus,& vtrimque deſinens in acumen. amaro, & acri ſapore conſtans, multoq; affluens ſucco. ſtipites hirſuti, ac teretes,& internè lutei, luteoq; ſucco manantes. Radix magna & ſurculoſa, qualem exigunt arbores. folia altera parte viridia, altera verò ſubalbida. Calida eſt, & ſicca intra ordinem quartum, non ſine quadam adſtrictione. Surculi cortice nudati, albugines atque argemata illitu diſcutiunt. Succus abſumit flatum, curat lychenas, quod & fructus facit, & dolores à frigida cauſſa ortos lenit. Folia medentur veteribus. plagis tuſa atque applicata, verrucas corrodunt, & præcipue præputij & pudendorum, quod certiſſimo patuit experimento. Sunt qui vocent hanc arborem *Quauhchilli*, a ſapore acri & vrenti, Siliquaſtroque *Chilli* vocato a Mexicanis, quamſimillimo. Prouenit temperatis, calentibusq; regionibus, conuallibus, necnon in cultis,& hortenſibus. Sunt etiam qui *Totolinyzochitl*, ſeu Paſſeris florem vocent. nec deſunt qui *Tlacoxihuitl*.

Folia Acantho, vel Botry ſimilia depinguntur, & venæ omnes intercurſantes rubent. in ſummo ſpicæ ſunt flauæ, quaſi acini Berberis.



De EPAZOTL, Atriplici odorata Mexicana.
Cap. XXXII.

EPAZOTL, ſeu planta odorata, herba eſt odora, folia ferens oblonga, crenata, & rubeſcentia. caules cubitales, ſpicatum ſemen, ac radices ſurculoſas. Naſcitur in calidis, temperatisq. regionibus, coliturque in hortis nonnullarum commoditatum gratia. Acris eſt odora, & tertio ordine calefaciens. edulis etiam, cruda coctaue. & adiecta condimentis corroborat: pectori, aſthmaticis, & obſtructis confert, & gratam alimoniam præbet. Ius decocti radicum dyſenterias coërcet, diſſipat inflammationes, & noxia venenis pellit animalia.

Folia rubra ſunt, admodum ſimilia Atriplici, vel Botry.



De ERAHVENI
Cap. XXXIII.

ERAHVENI herba eſt folia Origani fundens, caules teretes, flores longiuſculos, cyaneos, & anguſtos, ac radicem contortam, glutinoſam, & prolixam. olet Coriandrum, ſed acrius quidpiam ſapit. Naſcitur in *Tancitari* temperatis locis. Calida & ſicca ordine tertio conſtat natura, & ſubtilibus partibus. Ius decocti eius infuſum, torminibus medetur, vrinam euocat, flatum diſcutit, & obſtructiones aperit, craſſa corpora extenuat, aliosque huiuſmodi vſus permultos præſtat.

De *YAVHTLI*, *ſeu nubiloſa herba*. Cap. XXXIV.

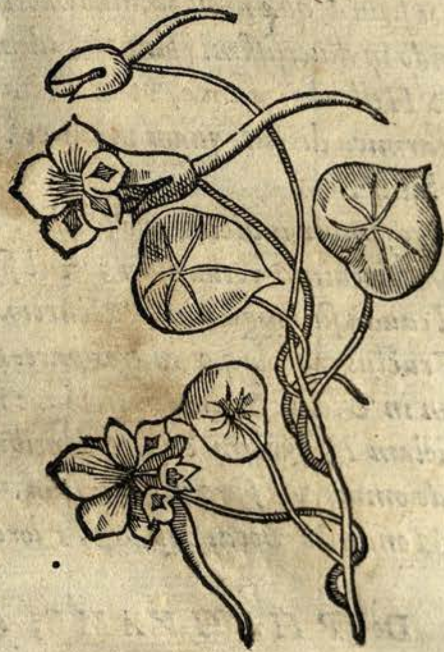


HERBA eſt *Yauhtli*, ſeu nubiloſa planta, quam ob flores comantes, qui nubila imitari ſolent quadantenus, aut quia nubes oculorum diſcutit, ſic appellant; Mexicenſes verò *Yzitziqui* vocant; folia fert ſaligna, ſerrata, caules cubitales, è tenui radice aſſurgentes, flores luteos, in vmbellam compoſitos. odorem, & ſaporem citra diſtinctionem vllam Aniſi, qualem folia quoque, & cæteræ eius plantæ partes referunt. quo fit, vt Aniſi ſpeciem quampiam exiſtimare aliquis poſſet. guſtu acri, & amaro, & ſubtilium partium. Temperata amat loca, quales ſunt Mexicenſes agri, & calidiora quoque exornat, etſi in montibus ſolet etiam prouenire. Floret imbrium tempore, id eſt Maio, vſque in Septembrem, quod tempus Veri noſtro reſpondet. Colligitur ſemen Nouembri; folia, caulesuè Februario, ſed Decembri radix. in orbem noſtrum delata, Carpentario, quantum coniectura aſſequi poteſt, gauderet ſolo, hortosq; Philippicos læta exornaret. Calidæ eſt, & ſicca quarto fere ordine temperiei. vrinam elicit, menſtrua euocat, abortum grauidis procurat, emortuosq; partus trahit. quæuis eius plantæ particula quocumque modo illam corpori liceat admouere, pectori, tuſſiq; confert, flatum diſcutit, ſiſtit aluum nimis fluidam, oris halitum commendat, lac generat, venenis aduerſatur, venerem ſtimulat, dolorem capitis leuat, amentibus fert opem, & a fulmine perterritis, atque ſtupefactis. fluxum ſanguinis compeſcit, ſitim hydropicorum extinguit, frigora febrium, ſuffitu illituq; arcet. & viperino adipi immixtam epotamque, aiunt ruptas venas reſarcire. vaporem verò Iuris decocti eius naribus, immodico humore perfuſis, ferre opem. & tritam, inſperſamq; auribus malè habentibus. tumores præter naturam, tuſa atque admota diſſipat, ventriculum calefacit: ſatietati & præcipuè puerorum medetur. renum, ac veſicæ lapillos, arenas, ac craſſiorem pituitam ibidem infartam abſtergit. humores extenuat. admota cum melle ventriculo vomitum coërcet, pus gignit, vlcera ſanat, vtero confert, cimices fugat, arcet hemicraneas. Præcipua vtilitas eſt, aquam, vbi aliquandiu maduerit, nouem diebus matutino tempore ſumptam lychenas, & impetigines mire ſanare.

Omnes hæ vires, pleriſque alijs ferulaceis conueniunt, ob ſubtilem illam vim penetrandi, quæ in illorum ſale ſubtiliſſimo conſiſtit, quod in magna quantitate ex horum ſeminibus vna cum oleo extrahitur.

De PELON MEXIXQVILITL, ſeu Naſturtio Peruino. Cap. XXXV.





TRANSLATVM quoque eſt à Mexicanos, quorum viridariorum ſepta, & feneſtras exornat, quod noſtri Peruinum Naſturtium nuncupare ſolent, Mexicenſes verò *Pelon Mexixquilitl*, ſeu *Pelon Chilli*. folia ferens obrotunda,& Veneris vmbilico ſimilia,ſed exilia, & angulis quibuſdam interdum variata,appendentiaq; pediculo nequaquam media parte ſui,ſed è loco in alterum circumferentiæ ambitum inclinante, infernè ſqualłentia, & virentia supernè. caulem rotundum, tenuem, volubilem, pergulisque, quibus ornatus gratia adhiberi ſolet,ſeſe implicantem. florem è luteo rubreſcentem, Aquilegiæ, Oſiridisuè inſtar, gerentem inferna parte contortum tubulum, ſuperiori vero ſeptem foliolis conſtantem; quorum duo magnitudine præſtant cæteris, ac duo alia minima lineas quaſdam rubeas inſcriptas gerunt, plagis Chriſti optimi maximi,quibus cruces paſſim exornari ſolent,haud diſſimiles, tria vero reliqua, quæ mediocria inter prædicta ſunt, tria veluti clauorum capita. Calida & ſicca hæc herba eſt, ordine fere quarto. ſaporeque, & viribus noſtras Naſturtium indiſtincta æmulatur ſimilitudine, adeo vt in Naſturtij ſpecies,etſi longe forma differt, poſſit impune recenſeri. viridaria, pergulasq; &, figulinis vaſibus ſata, feneſtras, atriaq; ipſa exornat. Viret toto anno, floresq; producit, niſi frigoris inclementioris afficiatur iniuria. Adhibentur flores acetarijs quæ ex oleribus parantur, gratiamq; ita, & ſaporis & aſpectus addit. Ventriculo ex frigida cauſa imbecilli, aut flatu dolenti ſubuenit; tuſſi auxiliatur.

xiliatur. Tritus idem cum alumine dolores dentium ſedat. aufert dolorem, & tumores etiam à cauſſa calida ortos. nempe eadem diſcuſſa ſi frigidioribus adiungatur medicamentis, & vlcera curat inflammata. nam eo contra excitatos à frigore dolores, noſtrate Naſturtio admoto, vti mos eſt. Quibusq. locis, ſed præcipue calidis, totoq; vt dictum eſt, anno, niſi vehemens frigus ſit impedimento, & viret, & edit flores.

Herba hic deſcripta, ab omnibus hucuſque inter Naſturtij ſpecies eſt relata, reclamante figura, quæ nihil omnino habet ſimile Naſturtio, præter ſolum ſaporem, qui aliquando in diuerſiſſimis plantis, idem eſſe poteſt. ſic Cocci Orientales planè radices ſapiunt Hellebori, plantæ, vt locis, ita natura diuerſiſſimæ. Pyrethrum vmbelliferum à Ptarmica diſtat quam maxime. ſic etiam Saſſafras ſapore, & odore Fœniculum æmulatur.

Ego ſemper iudicaui eſſe Violæ, vel Iaceæ dictæ ſpeciem. vtraque herba repit, folium vtrobique rotundum, vel figura cordis, flos planè idem Iaceæ tricolori, niſi quod cauda ſit longior in Naſturtio. Lineæ etiã in flore licet differentes conſpiciuntur.

Fructus vtrobique in tres partes diuiſus, extra tamen euidentius in Naſturtio, quam in Viola. Semen vtrobique magnum. Tandem & viribus conueniunt. nam ſi Violam Martiam exactè dentibus maſticaueris, ſenties acrimoniam magnam, vnde omnis vis purgans exoritur.

Monardes vocat cap. 69. Florem ſanguineum.

De *PHEHVAME*, Ariſtolochia Mexicana II. longa. *Cap. XXXVI.*



PHEHVAME, ſeu medicinam ad partum accommodatam, à *Michuacanenſibus* ſic vocatam, apud quos copioſè prouenit, Dioſcorides noſter Ariſtolochiam Clematidem vocat, atque quia neque illam apud alterius orbis colonos pictam, aut viuam mihi videre contigit, & huic orbi familiaris eſt, delineandam curaui, additis præterea ijs vſibus, quos hæc gens, & nunc ego ipſe comperi experimento. Ergo volubilis herba eſt, folia ferens cordis figura, flores purpureos, cæteris generibus Ariſtolochiæ ſimiles. radicem craſſam, longam, & ſubrubro cortice veſtitam. Huius eſt in medicina vſus præcipuus, vt quæ odora valde ſit, acris calidaque, & ſicca ordine tertio temperiei, ac ſubtilium partium. Ius decocti, ſi eadem cura, qua *China*, aut Zarzaparilla paretur, aut

ijſdem miſceatur, & perſimili quoque victus, cæterarumq; rerum, quas vocant, non naturalium, inſtitutione exhibeatur, quemuis frigorificum affectum, aut a lue Hiſpanica profectum, mire curat. tuſſi antiquæ, aſtmatiq; medetur, flatum diſcutit, comminuit lapidem renum, & veſicæ affectibus ex frigore ortis ſuccurrit. dolores capitis, & quoſuis alios, qui inueterati ſint, tollit. vitiatum colorem emendat, menſes trahit, partus accelerat, reſerat obſtructiones, ac frigus pellit. Habetur hæc planta maximi ab indigenis, & computatur inter ſaluberrimas. Naſcitur temperatis, frigidisq; regionibus *Michuacanenſibus*.

Apud Cluſium in Exoticorum libris, duplex Ariſtolochia Clematitis deſcribitur, vna vulgaris, altera Betica, quibus hæc noſtra annumerari poteſt, potius tamen ad longam ob radicis craſsitiem referri debet.

Flos huius herbæ, purpureus quidem eſt, ſed miſcetur ei quiddam viriditatis, fructus autem ab omnibus noſtris Ariſtolochijs differt figura, quæ in noſtris eſt rotunda, vel oualis potius, at hic fructus quaſi ex tribus eſt compoſitus, vt videmus in Naſturtio Indico.



De PIPERE rotundo. Cap. XXXVII.

PIPER rotundum volubilis planta, ac ſimilis illi, quæ Piper longum fert, frutex eſt folijs oblongis, ternis interuenijs ſecundum longitudinem procedētibus, diſtinctis, nullius fere acrimoniæ, aut odoris, & ſemine racematim dependente. Sunt verò plantæ Piperis longi, nigri, & albi diſtinctæ, contra antiquorum ſententiam, ſed tamen congeneres, præcipue plantæ nigri Piperis, & albi. quæ adeo ſimiles ſunt, vt vix diſtingui poſſint, niſi fructus tempore, etiam ab incolis. Naſcitur in multis Sines, atque Indiæ Orientalis locis. in cæteris verò conſulas antiquiores, & Garçiam ab Horto.

Admodum elegans quoque Icon, & deſcriptio Piperis extat apud Cluſium libro primo Exoticorum cap. 19. & in notis ad Garçiam.

De TACVACHE, ſeu radice Michuacanica. Cap. XXXIIX.

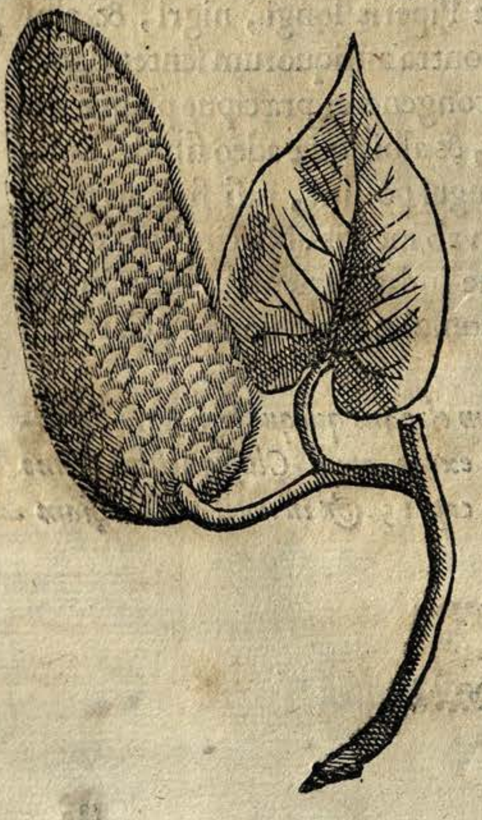
MAS.



FOEMINA.



FRVCTVS.



TACVACHE eſt radix *Michuacanica* purgans, quam alij *Puſquam*, Mexicenſes verò *Tlalan tlacacuitlapilli* vocant. Huius tres reperiuntur ſpecies. maſculum nos, & fœminam depingi curauimus, forma & viribus valde ſimiles. Vtraque, herba eſt fundens radicem longam, craſſam, & lacte manantem, candidamque, & ex ea caules volubiles, tenues, & ornatos folijs raris, cordis figura, ſed minoribus, floribus verò oblongis, & coccineis, ac fructu Peponis forma & magnitudine, lanugine obducto candenti, ac ſemine albo referto, tenui, latoque, non ſine bombicinis quibuſdam filis argenteis, & lentis. Radix calida eſt quarto ferè ordine, ſiccaque, guttur deuorata vrens. purgat omnes humores per inferna, ſed præcipue pituitam, ſeſquidrachmæ, duarumue drachmarum pondere, ex aqua, vinoque, iure pulli, aut ex tremulo

ouo

ouo voratu facilis, nec admodum ingrato guſtu. Sunt qui lacte, aut expreſſo ſucco vtantur vice Scammonij. imò qui contendant, plantam ipſam ad Scamonij genera attinere, addantq; in Electuaria ſicca cum ſaccharo, mirabilemq; dicant effectum præſtare. Sunt qui radicem læuigatam, per noctem in aqua ſex drachmarum pondere macerari permittant, mane percolent, & exprimant, & aquam propinent, atque ita parum iniucundo vtuntur pharmaco. in penuria, aut caritate Scammonij, additur in Electuaria, quæ illud ſolent recipere, & perquam cõmmodum præſtat effectum. Sunt etiam qui radicem ipſam, aſſerant mederi febribus, & liquorem inſtillatum, oculis. Tertia verò ſpecies nigricanti ſolo ſaxoſis locis prȩcipuè prouenit, & radicem fundit tenuiorem, quæ aptiſſima ſit duarũ drachmarũ põdere, parando exoluenti Electuario, addito ſaccharo *Taubtlique* decenti menſura, aut Tragachanto. quo, ad leniter vacuandam bilem, aut pituitam, nequeas offendere præſtantius vllum. Sunt qui ex iure decocti eius ſyrupum parent, qui trium vnciarum pondere pituitam, bilemq; mira facilitate purgat. Naſcitur in calidis, planisque nouæ Hiſpaniæ permultis locis. etſi à Michuacanenſibus, vbi primum reperta eſt, & vis cognita, præcipuum, nobiliusq; inuenit nomen. Nam & Temimiltcenſibus eſt familiaris, qui ferunt vrinæ euocandæ permixtam radicem caudæ *Tlaquatzin* æquis portionibus, miram exhibere operam. ſiccanda autem radix, atque ita deinde reponenda, cauendum ab herba quadam per omnia penè ſimili noxiaque.

Michuac. III.

Celeberrimum hoc Catharticum Michuacanicum (vt ex Authore noſtro ac Monarde colligere licet) plures habet differentias. Monardes Bryoniæ ſimilem plantam vidit, nempe cuius fructus baccæ quædam ſunt exiguæ, nec ex eius familia inde remouenda quod ea non polleat acrimonia, ſapores enim facilè augentur & minuuntur vt in Rapis manifeſtum eſt. Author noſter hic primò quaſdam Apocyni affines exponit, tertiam deinde quam fortè eandem cum Bryonoide Monardis exiſtimes. Inferius autem lib. 7. de herbis dulcibus cap. 34. Tlalantlacuacuitlapilli aliàs è conuolulis. Omnes quidem volubiles ſunt, & purgantes virtute. A Monarde deſcripta mitior eſt ſpecies, ſicuti & quæ hic tertia ab Auctore, & inferius poſitæ dulciores quæ potius diureticæ. Hæ vero priores mas, & fœmina acriores cæteris exiſtunt magisq; pollentes virtute vtpotè quæ Scammonij æmulæ dicantur. habes itaque pleniſsime Michuacanica hæc medicamina: conſule & Monardem qui in huius tum hiſtoria, tum vſu copioſiſſimus eſt.

TEOQVILIN.



De TEOQVILIN, ſeu ſaxeis vermibus. Cap. XXXIX.

SPECTANDA conſtat forma *Teoquilin*. herbula namque eſt truncos initio mittens, veluti geniculatos, atque ſquamiferos, & circulis quibuſdam palmarum inſtar præcinctos. qui capillis vndique prodeuntibus radicantur ſtatim, terra ſolum attacta. & ex eiſdem prodeunt folia cordis figura, rara, necnon & cauliculi, ni fructus vocare malis, Piperi longo perſimiles. Guſtu odora eſt, acriſque, calida & ſicca ordine tertio, aut fortaſſis quarto. Læuigata hæc, atque inſperſa vulneribus egregie medetur, flatum diſſipat, ventris ſedat dolorem infuſa, viſcerum frigus pellit, hydropem ſanat, vrinam euocat, aliosque huiuſmodi præſtat vſus. Subtiles ſortitur partes, & innaſcitur ſaxis locorum humidorum, & calidorum.

Totus caulis eſt foliolis vermicularis dictæ contectus, & Iulus eſt punctatus, ſicut etiam videmus in Acoro.

De TLATLAVHCAPATLI Alſinifolia. Cap. XL.





HERBA eſt *Tlatlauhcapatlis* folia Alſines, exilesq; ferens, caules dodrantales, & exiguos, albosq; flores, radicem verò ſurculoſam, intus ac extra ex albo rubeſcentem. Naſcitur in collibus regionum calidarum, qualis eſt illa *Tezcoqui*, & *Chietle*. Radix eſt dulcis, & nonnihil acris, calida, & ſicca ordine tertio natura, nec lubricitatis expers. mirabile medicamentum aduerſus pectorum, & oculorum morbos, vrinam euocandam, & frigidas alias affectiones propellendas, ſemiuncia eius matutinò deuorata. quin tumores maturat, ac diſcutit. nec deſunt, qui febres curare dicant. fortaſſis interpolatas, aut vacuata cauſſa reliquas.

De

De TEPEYAVTLI, ſeu YAVTLI montana. Cap. XLI.



YAVTLI montana, ſeu *Tepeyautli*, quam alij *Yautli* citra cognomen vllum nuncupant, herba eſt folia ferens *Yautli* ſuperius deſcriptæ ſimilia, ſaligna, ſed tamẽ minime ſerrata, ac lõgiora. caules tres altos cubitus. flores coccineos, & calyculorũ forma oblongos. radices verò multas, fibratasque. Calidarũ, ac frigidarũ regionũ alumna eſt, conualliũque, ac montium incola, & Septembri menſe floret. guſtu acris eſt, & odorata, ac facultate tertio ordine excalefaciente, tenuiumq; partium. ſuccus dicitur mederi oculorum morbis, aut illitus, aut admotus capiti. vrinã, ac menſes euocat, & quidquid in vijs vrinarijs, renibus, veſicaue præter naturam continetur. abſumit flatum. ventriculum, viſceraq; omnia ob frigus langueſcentia confirmat, colorem vitiatum emendat, aluumq; cohibet. bibitur puluis eius ex potione *Caeauatl* aduerſus tuſſim, & pectoris frigiditatem. ſuffiuntur aulæ ex ea herba in ignem conięcta, contra grauem earum odorem, & potiſsimum à morbidorum hominum halitu iniucundo profectum. medetur ſatietati, alui torminibus, ac ventriculo frigida affecto intemperie.



De YZTACTEX CALTLACOTL, ſeu virga nigra ſaxorum. Cap. XLII.

HERBA eſt *Yztactex caltlacotl* folia ferens *Vrticæ*, ſerrata. caules purpureos, teretes, quaternos cubitus longos. flores in cacumine comantes, piloſos, non ſeneſcentes, & purpuraſcentes ex albo. Naſcitur in locis ſaxoſis Xalatlauhcẽſium. Sapor citra vllam diſtinctionem Aniſum refert. Temperies calida, & ſicca eſt, & tenues partes. Radix pugilli menſura tuſa, deuorataq; ex aqua, ſeu vino, ſudorem elicit dolorem paſſis, atq; ita cũ lenit, vt mirabilẽ præſtet ea in re operam.

Licet hæc herba ſapore Anetho ſit ſimilis, tamen in genere ferulaceo locũ habere nõ poteſt. folia enim Vrticæ præſertim bina, ex oppoſito; flosquè Tanaceto ſimilis, nũquã in ferulaceis reperiũtur.

De

De CAYOPATLI Vaxacenſi. Elaphoboſco Mexicano. *Cap. XLIII.*

CAYOLPATLIS herba, quam alij vocant *Cacapultic*, Michuacanenſes verò *Caniuhme*, folia ſerrata producit quina, Angelicæ ferè forma, aut Elaphoboſci, cuius ſpeciem eſſe arbitror. caulem tenuem, fœniculaceum, minime tamen geniculatum. flores in vmbellam compoſitos, & ex albo palleſcentes. ac ſemen, quod orbiculare eſt, ſaliuoſum, odorum, & paulisper acre. radicem verò digitalis amplitudinis, craſſoq; cortice veſtitam. Planorum, ac temperatorum locorum alumna eſt, & montium faucium; incola agri Vaxacenſis, Ytzocanenſis, & Michuacanenſis. Radix, quæ calida & ſicca eſt ordine ſecundo, initio Paſtinacam ſapit, ac tandem acris ſentitur, & guttur pungens. tuſa, & admota vmbilico, dicitur diarrhœas compeſcere. deuorata verò, tuſſi & raucedini auxiliari.

De XOXONACATIC. Hyacinthoide capilloſa. *Cap. XLIV.*



HERBA eſt *Xoxonacatic* folia habens Cæparum folijs ſimillima, verum breuiora, & anguſtiora. floſculos longos & luteos, pediculis appendentes exilibus. radicem orbicularem, ſucco manantem, Nucis Ponticæ magnitudine, opertam quibuſdam nigris capillamentis. Naſcitur in frigidis, humidisq; locis, imbrium tempore. Binæ radices tuſæ, atque ex aqua deuoratæ omnes humores purgant per inferna, citra vllam anxietatem, & laborem. leue, & ſecurum eſt pharmacum, vt quod exhiberi ſoleat ſenibus, & natu minoribus, febrientibus, ac febre vacantibus, iacentibus in lecto, ac ſolita obeuntibus munera, ſeu virens, ſeu ſicca. ſed frequentius, & commodius ſicca. ſeruatur verò duos, ac, ſi opus ſit, tres integros annos. Aduerſatur aſtmati eodem pondere. calida enim ordine ſecundo natura conſtat, lubricaque, ac guttur nonnihil vrenti.

Flores ſtatim exeunt ab radice, vt in Colchico, & Croco.

De ANCHOA, ſeu ZINGIBERE maſculo. Cap. XLV.

ANCHOAS folijs conſtat aſperioribus, & craſſioribus vulgari Zingibere, eadem forma tamen. radice quoque maiori, atque craſſiore. ſapore acriore cum quadam amaritudine. Vſus eſt apud indigenas aduerſus ventriculi, & alui affectiones ortas è frigore, contuſi, & oleo Nucis Indicæ conſperſi, atque ita applicati mirus. nec non aduerſus plagas venenatas parato lychnio eodem oleo intincto, atque ita demum adacto. Addunt, vim medicamenti maiorem participare marem quàm fœminam. quo etiam vina quædam ab Indis Philippicarum Inſularum parari ſolent, quæ ad præſens referre nõ eſt opus. Vina Zinziberina.

De CHILLI Indiæ Orientalis, ſeu ZINGIBERE fœmina. Cap. XLVI.



QVOD Mexicani *Chilli* Orientale vocant, Arabes, Perſæ, & Turcæ *Gingibel* appellant, officinæ autem Gingiber, aut Zingiber. Duo ſunt eius genera, mas, & fœmina. de mare ſub *Anchoæ* nomine præcedenti capite dictũ. Fœmina vero, ſeu vulgare Zingiber, herba eſt duas tresue ſpithamas longa, radicibus tuberoſis & tranſuerſis, vnde profert caules arundini ſimiles, & in eis folia longa, & anguſta, Iridi, aut Gladiolo paria, & in ſummis caulibus capitula Stœchadi quadantenus ſimilia. Naſcitur in omnibus Indiæ Prouincijs, excultum ſatumq; ſemine, aut radice. nam quod ſponte prouenit flocci penditur. Naſcitur etiam in Philippicis inſulis, & tranſlatum iam eſt ad Haitinos & Mexicanos, vbi id ad viuum exprimendum curauimus. ac ibidem ſeritur pingui ſolo, ſtercoratoque, & pulchre exculto, & humilibus quibuſdam arboribus adumbrato, regionum calidarum menſe Martio, radice in fruſta, pollicis magnitudine, diſſecta, quinque digitorum interuallo, ac totidem pene profunditate. tegitur terra, rigaturq; ſtatim à ſatu, ac deinde bis per ſingulas quaſque ſeptimanas, aut ſemel tãtum ſi vdus ſit natura locus. ſarriendum etiam eſt, ſed ita vt plantæ nouellæ non conuellantur, aut vlla afficiantur iniuria. eſt autem terra, ter quaterue repaſtinanda per ſingulos annos. Vindemia fit areſcentibus folijs; quod iuxta initium Ianuarij accidere ſolet. vulſo verò, vt commodè recondi poſſit, corradendus exterior cortex eſt. conijcien- Zinziberis cultus

dumq; in labellum plenum muria, & permittendum ibi horam vnam, aut dimidiam manere. mox Soli exponendum æquali temporis interuallo. ac demum ſtragulis ſub tecto inſternendum, donec humor omnis exhalet. quod ſi adhuc madens perſeueret, Soli rurſus exponi oportebit. Si vero transferri conueniat, terra opertas radices ſeruari eſt neceſſarium thecis incluſas, dulcique aqua, aut imbribus quoties dictum eſt irrigatas noctu operiri, atque interdiu patere cœlo. De facultate nihil in tanta luce dicere opus eſt. Illud narrant incolæ Indiæ Orientalis, conciſam hanc radicem, permixtamq; alijs herbis, & aceto, oleo, ac ſale conditam, in acetarijs edi. nam non in quibuſque Indiæ partibus, præcipuè ſi humidiores ſint, æquè eſt ac apud nos, acris, & vrens.

De Gingibere plura vide apud Garciam libro 1. arom. cap. 41. qui illud Iridi facit ſimile, non Arundini. Acoſta vero cap. 32. ait eſſe folio Lachrymæ Iobi. Inde diuerſæ plantæ videntur eſſe, vt etiam Cluſius, & Bauhinus annotarunt. Monardes autem cum Garcia conſentit, vt & Lobellius, qui Siliquam ſimilem Xyridi depinxit.

De ATZOYATL Mirabili Mexicana. *Cap. XLVII.*





HERBA eſt *Atzoyatl*, folia ferens hirſuta, & mollia, & figuram cordis, quanquam longiora ſint, æmulantia. caules numeroſos, geniculis rubris interſtinctos. flores extra rubeos, intra verò candentes, palmum longos calicum prolixiorum forma, ac radices fibris ſimiles. ſaporem, & odorem Aniſi profert, non ſine quadam acrimonia. frigidorum, montoſorumque locorum

alumna

alumna eſt, & flores Septembri menſe mittere ſolet. Calida, ſiccaq; temperie conſtat, cum adſtrictione, & partium craſſitie. quamobrem dyarrhœas coërcet, ventriculum firmat, flatum diſcutit, & dolorem è frigore natum tollit.

Videtur hæc eſſe quædam ſpecies Mirabilis Peruuianæ. reſpondet enim & figura totius plantæ, & vires. Acrimonia enim euidens eſt in noſtra Mirabili.

De COCOCAQVILITL, *ſeu Olere Aquatico. Cap.* XLIIX.



COCOCAQVILITL herba eſt folia *Ocymi* proferens, ſed profundius ſerrata, ac veluti ſinuoſa, punctiſq; luteis diſtincta. caules ſexangulos, ternos. flores Vetonicæ altilis, ſeu *Cempoalxochitl* ſylueſtris. quorum folia coccinea ſunt, in medio verò apex croceus eminet. Prodeunt ij à calicibus quibuſdam ſquamoſis Cyano haud diſſimilibus. radices verò fibratas. & planta trium cubitorum aſſequitur longitudinem. Flos, foliaq; odora ſunt, & acris ſaporis, illum Naſturtij paulisper imitantis, vnde euenit ei nomen. Edunt eam pro olere indigenæ. Vrinam, & menſtrua euocat, flatum diſcutit, calefacit ventriculum, craſſos humores attenuat, cor roborat, & vtero confert quomodolibet applicata. Seri ſemine poteſt, ad ſpecies *Cempoalxochitl*, vt dictum, referenda, quod odore etiam eius apparet indicari.

De TETZMITL TONALLAE Sedo Miſticæ. *Cap.* XLIX.

SPECIES videtur Sedi *Tetzmitl Tonallæ*. herba namque eſt folia ferens longa, & anguſta, raraque, & iuxta extrema latiora. caules teretes, flores verò orbiculares, & candentes, ac radices capillis ſimiles. Doloribus vniuerſi corporis medetur, appetentiam excitat, extergit varos, vomitum ciet, vſtaq; curat. Ad vomitum ciendum bibendus eſt ſuccus, atque ita longis, & inſanabilibus medetur morbis. Lubrica videtur, & nullo inſigni prædita ſapore. etſi, cum primum linguæ admouetur, neſcio quid acrimoniæ ſentitur. Naſcitur in calidis Miſticæ Inferioris, iuxta littora fluuiorum.

Conuenit hoc Sedum cum Vermiculari cauſtica in viribus. figura verò potius cum Sedo communi. Mirantur aliqui in eodem Sedi genere eſſe herbas calidiſſimas, vt eſt Sedum vrens, alias verò frigidiſſimas, vt ſunt reliqua omnia Sedi genera. putantq; in vno genere ſemper eaſdem facultates eſſe debere. hi ſi diligentius

ſapores plantarum examinarent, & inter ſe conferrent, rem longe aliter ſe habere deprehenderent. Vt enim pauca è multis exempla proferam, inter Solani ſpecies, quædam eſt inſipida, vt Solanum; alia acida, vt Alkekengi; alia acerrima, vt Siliquaſtrum Americum. Immò inter ipſas Piperis Indici ſpecies, Strychnodendrum acrimonia caret. Sic in Rumicis genere, Rhabarbarum noſtrum, & Oxalis acent. reliquæ ſpecies, vel inſipidæ ſunt, vel aſtrictoriæ. De Pomorum & Pyrorum varietate in ſaporibus res eſt manifeſtiſsima. In genere Rapaceo, alia acris, alia dulcis, alia amara, alia ex omnibus iſtis conſtat ſaporibus. Quin & in eadem planta, omnes ſapores inuenire licet. ſic in Rhabarbaro noſtro radix amara, folium acidum, ſeminis cortex adſtringens. Accedit, nos ſæpe plantam iudicare inſipidam, quæ tamen ſubtiliter examinata, alium in receſſu ſaporem continet. ſic Helxine, Noli me tangere, Violæ Martiæ, initio apparent inſipidæ, tandem tamen poſt aliquam moram ſe prodit acrimonia. Contingit etiam in quibuſdam plantis, humiditatem illam excrementitiam ſucceſſu temporis euaneſcere, tandemq; acrimoniam emergere, vt in Zingibere, Anacardo, alijsq; annotauit Garcias. Vnde patet eos errare, qui ob diuerſitatem facultatum Sedum cauſticum reliquis nolunt accedere.

Illud tamen apud me dubium non eſt, in eodem genere ſemper eaſdem eſſe vires, ſed generales tantum. qua de re alibi ex profeſſo dicendum. res enim à nullo tentata, peculiari declaranda eſt opere.

De CHICHIVAL MEMETA, ſeu Planta lacte manante. *Cap. L.*



HERBA eſt *Chichiual Memeya* lacte manans, vnde nomen. & magnæ vtilitatis fertur eſſe medicamentum, ſeu planta ſui generis ſit, ſeu ad Tithymalorum genera pertineat. folia namque profert penè Caſtaneæ, ſerrata & aſpera. caules teretes. flores oblongos, vaſculis ſimiles, rubros, ſed circa extrema in luteum elangueſcentes. radices verò longas, teneras, ac fuluas. Naſcitur locis ſaxoſis, iuxta frigidarum regionum montes. Vacuat cortex eius febre quartana aut tertiana laborantes adeo fœlici ſucceſſu, vt ægrotus ſtatim ab euacuatione reddatur interdum incolumis. Aſſumendus autem duarum drachmarum pondere, ex aqua reſolutus. Sunt qui miſceant, commendandi ſaporis gratia, quatuor grana *Cacauatl*, totidemq; Ponticas nuces, aut amygdalas, atque ita propinent diei quietis matutino tempore, & vitato ſomno, vt cum cætera aſſumuntur pharmaca, fieri conſueuit.

Vix

Vix in Tithymalorum claſſem reduci poteſt hæc herba, quantum ex deſcriptione, & Icone licet conijcere. folia enim aſpera, ſerrata, flos digitali ſimilis, radix longa lu‑ta, inter Eſulas non reperiuntur. Quid ſi ad Campanulas referatur? licet acrimonia illis nulla inſit.

De PYCIELT, ſeu Tabaco. Cap. LI.



PLANTAM, quam Mexicenſes *Pycielt*, ſeu *Telt* vocant, ab Haitinis appellatur *Tabacus*, à quibus non ad Indos ſolos, ſed & ad Hiſpanos id defluxit nomẽ, eò quod ſuffumigijs admiſceretur, quæ *Tabacos* etiam nuncupare conſueuerunt. à Braſilianis Petum, ab alijs Herba ſacra, à nonnullis Nicotiana dicitur. Non eſt autem vna huius plantæ ſpecies. alij namque tres in hoc antiquo Orbe reperiri affirmant, ac plantam hanc in *Tabacum* maiorem, minorem, & minimum partiuntur. At quia maioris, minorisq; Tabaci differentia puſilla eſt (conſiſtit enim in magnitudine, & longitudine, ac adhærentia foliorum ſine pediculis cauli, vt in maiori obſeruatur, in minori verò folium eſt paulò minus, longo pediculo ramis inhærens, ac florum poſitura; cumq; id ob cauſſas mutationes in plantis efficientes, latius in procemio explicatas contingere potuerit) non immeritò duæ ſunt tantum ſpecies, quæ obſeruantur in hac noua Hiſpania. quarum alteram *Pycielt*, alteram verò *Quauhyelt* appellant. *Pycielt* ergo herba eſt, folia ferens lata, oblonga, ac Perſonatæ quadantenus ſimilia. caules, quinque pluresvè dodrantes longos, atque hirſutos, inconditos, ſtriatos, & læues. flores Hyoſcyami lutei ſimiles, eisq; decidentibus vaſcula prædicti Hyoſcyami æmula, referta ſemine puſillo, Papaueris minore, ac ex rufo nigricante. radicem breuem, non admodum tenuem, ſed fibratam. *Quauhyelt* verò in magnam aſſurgens altitudinem, Aſſyriam Malum, Limonẽ vocatã, æquat. Caule recto multos emittente ramos, & in eis folia mali Aſſyrij longiora, hirſuta, colore viridi dilutiore, vti tota planta diffuſa. interdumque folia, ſoli, & cœli ratione variantur. quandoque enim cubitalem longitudinem, ac pedalem latitudinem aſſecuta ſine pediculo caulem amplectuntur. nonnumquam verò folia minora, pediculis inhærentia ramis conſpiciuntur. Flores Campanulæ inſtar fert, concauos, ac per extremum ſex, ſeptemuè angulis diſtinctos, candicantes, medio verò purpureſcentes, ordine per ramulorum longitudinem diſpoſitos. quibus ſuccedunt capitula Ocymoidi ſimilia, maiora tamẽ, plena ſemine puſillo ex cinereo

Species.

Species I Pycielt herba reginæ.

Species II. Quauhyelt Nicotiana.

reo nigricante. Radices multifidæ ſunt, lignoſæ, ac fibratæ. Seritur vt lactuca, neque aliter, cum expedit, transfertur, & colitur, nullum (modò pingue, & humectum ſit) ſolum reſpuens. Ambæ ſunt acri ſapore, exiccantis, calidæq; ordine tertio completo temperiei. E quibus intelligas licet errorem eorum, qui arbitrantur frigidas eſſe plantas, & ad Hyoſcyami differentias pertinentes. nam tametſi Hyoſcyamo luteo prima ſpecies forma diſpar haud quidem ſit, viribus tamen pluſquam ex diametro pugnant. quod ſi ſoporem inducunt, non eſt ob frigus, humoremvè, quorum, citra dubium, ſunt ferè expertes, ſed ex calore. Excitatis nempe, leuatisq; in caput vaporibus, qui ſomnum inducunt. Iam facultates quotidiano cognitas experimento accipe. Folia ſiccari permiſſa, atque in fiſtularem conuoluta formam, incluſaq; arundinis cauis internodijs, aut papyraceo canali, altera parte incenſa, altera verò ori, naribusq; admota, atque excepto fumo, obturatis ore & naribus, vt ad pectus vſque vapor inſpiratus penetrare poſſit, pituitæ expuitionem mirè euocant, aſthmati, veluti per miraculum, auxiliantur, difficilemq; anhelitum, & inde ortam leniunt anguſtiam. neque prædictis morbis inſpiratus ille vapor, quo diximus modo, tantum remedio eſt, ſed vteri etiam affectibus impensè confert, ac præcipuè ſuffocationibus, quæ ob eius aſcenſus ſolent accidere. admoto ſiquidem medicamento in dictum ſibi locū, dicto citius reſtituitur ægra, ſyncope fugatur, & anguſtia, morsq; magna ex parte in morbidæ mulieris corpus iam admiſſa, atque excepta, amouetur, caput roboratur, ſomnus inducitur, ſedatur dolor, ventriculus reſumit vires, curatur grauedo, laborumq; omnium, caſuumquè ſenſus hebetatur, ac otium facultatis animalis (quod poſſis ebrietatem quandam vocare) animo prorſus illabitur, & inducitur. Quin folia ipſa virentia manibus oleo perunctis emollita, & veluti marcida, concalefacta igne, & ori ventriculi, dorſoq; è regione applicata (ita tamen ne hepar attingatur, quod aliàs incenderent, atque inflammarent) coctionem iuuant, & ſatietati egregiè medentur. eadem tumorem lienis diſcutiunt appoſita, dolores è frigore ortos ſedant, vulnera cancroſa, antiquataq; extergunt, carnem creant, & cicatrice obducunt, ſi ſuccum foliorum mediocriter contuſorum inſtillaueris vulneri, ac mox arentium puluerem inſpergas, & demum folia, ex quibus ſuccum expreſſeris ſuperponas. Sanant eodem modo capiti inflictas plagas, dum tamen neque nerui, neque oſſa, aut læſa aut conuulſa ſint. dolorem dentium concalefacta ſedant, conuoluta, & loco dolenti, aut dentibus pituita excauatis, perforatisvè admota. Quin & foliorum puluis inſpiratus, tractusquè naribus, verbera, & cuiuſuis generis ſupplicia non ſinit ſentiri. *vires addit, auget animum, & ad labores tolerandos infractam vim.* illi verò, qui è cortice, quantum capiat putamen nucis deuorauerint, ita inebriantur, vt ſemimortui, amentesq; extemplo iaceant. Verumtamen qui eo auxilio frequentius quàm deceat, vti aſſueſcunt, redduntur decolores, linguam geſtant ſqualidam, & palpitans guttur, hepatis ardore afficiuntur, ac in cachexim, & hydropen lapſi, morte tandem obeunt. at qui eo præſidio vtuntur moderatius, à multis alijs liberari ſolent incommodis. nam præterquamquod morbo Gallico egregiè auxiliatur, venenatis ſagittarum ictibus mirè obſiſtit, ſi mox plaga infarciatur

Vires. — Cauſa facultatis narcoticæ in Tabaco. — Celebre Tabaci ſuffumigium. — Cōtra venena.

ciatur

ciatur puluere, & ita permittatur manere, donec puluis, & venenum in claui cuiuſdam forma copulentur, & coëant. Hoc remedij genus deſumptum eſt ab Indis Anthropophagis, Inſularum Haitinæ propinquarum accolis. qui cum ab hoſtibus venenatis oppeterentur plagis, hac herba ſola ſibi cauentes, reddebantur paſſim incolumes. confirmatumq; eſt teſtimonio Inſulam D. Ioannis incolentium. qui cum aduerſus Indos illos bellum gererent, multisq; eiuſmodi confoderentur vulneribus, ſolo hoc remedio extremum fatum effugerunt, quoties viſcera transfigi non contingebat. quin articulares dolores ſedari, tumoresq; & flatum eo ſolo auxilio diſcuti, & inueteratos rebellesq; diſſipari dolores. Pulicum etiam vitatur faſtidium, ſi iure decocti foliorum vniuerſa domus conſpergatur. Paratur ex eius folijs arefactis atque contritis, decem partium menſura, & vna calcis, medicamentum adeo ab Indis omnibus expetitum, & venale, vt illo ferueant emporia. venditur inuolutum folijs *Maizij* ſpicæ, geſtatumq; inter buccas & maxillas, ſuauem ſomnum, ſenſuumque, & mentis tranquillam quietem inducit, & laborum omnium hebetat ſenſum, redditq; homines ad quæuis corporis exercitia promptos, atque agiles, & præcipuè ad iter agendum. Dolorem etiam dentium, & ventriculi leuat, præſtatq; alia, quæ licèt à nobis nominatim dicta non ſint, poſſunt ex prædictis facilè comprehendi. inter quæ illud vulgare non eſt, oleum, cui ſit infrixum, conciſum in tenuia fruſta, infuſum, cholicis mederi. necnon ſuccum eius, & nucleorum *Tlilizapotl* vino permixtum, atque infuſum. folia, lychnij modo, obdita ano, quartanam arcere, ac reliquarum febrium frigora. Nec deſunt qui eius folia ſingulis diebus mane ieiuno mandi iubent vt podagra liberentur, quoniam multam pituitam in os attrahat, & ſaliuatione trudatur, & ita in artus confluere prohibeatur. Tum etiam folia Strumis vtiliter illini. Sunt etiam, qui conficiant ſyrupum ex ſucco foliorũ, aut ex decocto, aut ſtillatitia aqua & ſaccharo, aſſerantq; vtiliter propinari ad pellendos ventris lumbricos, vmbilico tamen folio impoſito. necnon aduerſus aſthma, & Orthopnœam, duorum cochleariorum menſura. Sunt etiam & alij, qui præbent ſuccum, quatuor aut quinque vnciarum pondere epotandum, aſſeruntq; aluum vehementer ſupra infraq; purgari. quod minimè tutum videtur, & fortaſſe ruſticis, & robuſtioribus ſolum permittendum. Scribit è recentioribus quidam, accepiſſe ab amico, aqua ex folijs per vitrea diſtillata organa, ſe ruſticos multos à febribus liberaſſe, hac pauco tempore ante acceſſiones propinata. deinde oleum ex relictis fecibus in ſacculo ſuſpenſis collegiſſe, quod ad ſcabiem vulnerumq; curationum ſingulare fuit, ac eximium. aridarum verò fœcum puluere, intertrigines, non modo hominum ſed & equorum, cito curari.

Medicamentũ inhibens famem ſitim laſsitudinem.

Et hic nata eſt magna inter Authores controuerſia, alijs Tabacum inter Hyoſcyami ſpecies annumerantibus, alijs ſui generis plantam cenſentibus. quibus poſterioribus etiam Author noſter acceſſit, vno ex virium diuerſitate argumento vſus. At quam id ſit inualidum iam ſupra declaratum eſt. & vel inde patet, plantarum genera, ex diuerſitate figuræ totius plantæ, ſingularumq; partium, ab omnibus authoribus ſemper diſtincta fuiſſe. id enim tamquam primum principium etiam in animalibus, atque adeò rebus omnibus obſeruari debet. Hoc vno principio negato, ruit omnis omnium

rerum

rerum naturalium ſcientia, quæ tota ex ſimilitudine, & diſsimilitudine externorum accidentium conflata eſt. Sic omnes ſtellas iudicant Aſtronomi eiuſdem eſſe generis, quod motu circulari, lumine, figura, &c. conueniant. Et ne longius à propoſito abeam, in plantis Perſicaria, mitis & acris eiuſdem generis cenſentur. Chenopodiũ eſt ſpecies Atriplicis, licet inter venena computetur. Lolium etſi viribus differens, tamen inter frumentacea nullo repugnante locatur. Quantum differt Colocynthis, & Cucumis aſininus à reliquis Cucumeraceis? quàm venenatæ dicuntur Ferula, Cicuta, Coriandrum in genere tamen ferulaceo? Omitto Burſam paſtoris ſpeciem Thlaſpios, quam frigidam, & ſanguinem ſiſtere aiunt. Prætereo Colchicum, & Crocum, & Hermodactylum, item Napellum, & Anthoram. id vnum addo, eandem plantam plerumque à ſe ipſa diuerſis temporibus differre, ſaporibus & viribus, vt elegantiſsime à Galeno de facultatibus ſimplicium eſt annotatum.

Alia ſequitur non minoris momenti diſquiſitio, quænam ſit cauſa in Nicotiana alijſq; ſimilibus, vt ſoporem inducat animalibus. Qua in re variæ admodum ſunt Authorum ſententiæ.

Plerique in eam abiere ſententiam, à facultate frigida vim oriri narcoticam. Quæ quidem opinio non immeritò noſtro diſplicet Authori: ob eam præſertim cauſam, quod in Tabaco ſumma ſit acrimonia, ad tertium nempe gradum vſque, contra quam Monardes qui ſecundum tantum ponit. hinc enim & fauces vrit, & non minore purgat per vomitum violentia, quam ipſe Helleborus, vt experientia multorum conſtat. Addi etiam poteſt, magna illa pinguedo, quæ in folijs tactu deprehenditur, qualis in Colo Iouis, vel Conyza etiam percipitur, quæque non eſt ſaliuoſus aliquis humor, vt in Saponaria, ſed mera oleoſitas, quod vel ipſo odore & inflammatione facile cognoſcitur.

Tandem nullum vnquam innotuit Narcoticum, quod non calidum, ſiue ſpectes experientiam, ſiue rationem. Papauer corniculatum, quod inter Erucæ ſpecies numero, Galeno purgat. Rhæas calidum iudicatur. Commune etiam purgat, ſi ſemen adhuc lacteſcens ſumatur. Sapor idem teſtatur amarus. qui etiam magnus eſt in Camphora, Opio, Hyoſcyamo. De vini natura calida, viq; ſomnifera, res eſt nota lippis & tonſoribus. Vnde concludo, vim Narcoticam non à frigore deducendam eſſe.

Ratio quam Author adducit, hoc modo intelligenda eſt, non quod Narcotica calore ſuo vapores excitent ex cibo in ventriculo contento, ſed quod ipſa Narcotica calore ventriculi in fumos pingues abeant, caputq; tentent, impleant, inebrient, & ſpiritus cohibendo ſomnum inducant. ſic enim in diſtillatione vini, primo prodit ſpiritus vini oleoſus. ſic etiam omnia narcotica & fumoſa, varia obijciunt phantaſmata, dormientibus & vigilantibus, vt in Datura, Fabis, alijſq; leguminibus rapaceis, Bangue Ololiuhqui, Opio, vino, Aniſo, experientia compertum eſt.

Vires Nicotianæ infinitæ ſunt, de quibus etiam Monardem potes conſulere, adeò vt iure Panacea Americana nominari poſsit, quanquam omnibus antiquis medicamentis præferri queat. Cedunt enim Nepenthes, Moly, Pancratium, Panax, quibus ſingulis aut vis narcotica, aut purgans deeſt, quorum vtrumque in Tabaco reperitur. Modum quendam purgandi Cerebri ſingularem, quem à Capucino quodam didici, qui ſe multos à podagra liberaſſe aſſerebat, libuit adiungere. Ex Nicotianæ arido folio, quantum Iuglandi poſsis includere ſumitur, digitiſq; compreſſum linteolo mun-

do

do, vel ſerico includitur, & in nodulum nucis Ponticæ magnitudine figuratur, filoq; compingitur. eum nodulum ori indimus, & lingua ad palatum ſubleuamus per dimidiæ horæ ſpatium. ſtatim effluit pituita tenaciſſima, fili inſtar ex ore dependens, quæ capite inclinato, in vas ſubiectum excipitur. Et licet aliqua cerebri vertigo ſequatur, ea tamen, niſi cerebrum admodum calidæ ſit naturæ, ſtatim euaneſcit, eſtq; omnibus innoxia.

De TLALCOCOLTZIN, ſeu parua herba, & contorta. Cap. LII.

INVENI *Tithymali* genus apud *Tetzcoquenſes*, quod ad *Helioſcopium* referri poſſet, at quia non omnino effigies reſpondebat, deſcribendam curauimus. *Tlalcocoltzin*, ab alijs *Cucultzin* dicta, parua herba eſt, folia ferens Portulacæ, tenuiora, longiora, & acuminata, viridi colore diffuſa per caules alternatim diſpoſita. inter quæ obſeruantur aliqua maiuſcula, Anagallidis folia æmulantia, trina quaternavè, ea parte, qua rami ortum ducunt, naſcentia ſublutea, extrema verò parte purpuraſcentia. Caules quatuor, aut quinque, prope radicem rubentes, lactis copioſi plenos. radicem longam, extrema ſui parte contortam, ac fibratam, cortice è rufo nigricanti contectam. Naſcitur vbique, præcipuè locis calidis. Habentur ab Indis radices, & folia in magno pretio ad vacuandos omnes humores, drachmæ vnius pondere, & morbum, quem vocant Gallicum curandum, adeo vt in arcanis recondant, nec cuiquam velint facilè reuelare.

Tithymalorum vſus magnus fuit tempore Hippocratis, qui tamen apud noſtros medicos in deſuetudinem abijt. licet in Scammonio, quod plerumque Tithymalo adulteratum putatur, aliam perſonam induerit. Apud Empiricos autem in maximo eſt vſu, non ſine magno ſucceſſu. præſertim in corporibus humidioribus. eoq; vtuntur, non tantum in puluere, decoctis, infuſione, ſed etiam lactis guttas paucas lacti communi infundunt, hauriendumq; præbent.



De



De TLANOQVILONI Huaxacenſi. Cap. LIII.

HERBA eſt *Tlanoquiloni*, folia proferens infernè hirſuta, & alba, Piloſellæ vulgaris ſimilia, etſi breuiora. cauliculos hirſutos, & candentes, & in poſtremis caulibus capitula, Plantaginis Holoſtijvè capitulis paria. Naſcitur in collibus, & campeſtribus attinentibus ad temperiem agri Huaxacenſis. Aiunt, atram bilem vacuare radicem duarum drachmarum menſura ex aqua deuoratam, & splenis obſtructiones reſerare. mederi ictero, atque effuſæ per vniuerſum corpus bili. Initio dulcis apparet, ac paulò poſt, guttur videtur adurere.

Capitulum depinxit colore cæruleo. folia etiam bina, ex aduerſo poſita, ſine vlla ſerratura. vnde ad Plantagines referri non poteſt.



De NEXTALPE. Cap. LIV.

NEXTALPE, ab alijs *Tlanoquizpatli*, herba eſt, folia ferens Oliuæ, minora tamen. caules teretes, & lignoſos, & fructum Ciceribus ſimilem. radicem verò ſurculoſam. drachmæ vnius pondere ſumpta radix, humores omnes purgare dicitur. expertum nempe medicamentum, & perquam ſalubre. acris eſt, odoraque, quarto ordine calida, & guttur vrens.

Suffruticem fortè Chamelea congenerem licebit ponere. vix enim aliud inuenias cremium, quod folia habeat Oleæ, eaque inordinatè cauli circumpoſita, bacciferum, quod acre ſit, & guttur vrat, niſi Mezerei aliquam ſpeciem.

De CEMPOALXOCHITIC herba. Cap. LV.

CEMPOALXOCHITIC herba eſt, foliã proferens Cicorei, ſpinifera, ſerrata, aſperaque, ſed circa exortum compreſſa, ac velut præcincta. caules dodrantales luteosque. & in pappos abeuntes flores. vnde nomen. radicem Raphano ſimilem, forma atque magnitudine. Decoctæ radicis infuſum Ius, quod amarum eſt, aluum ſoluit, vrinam elicit, & ventris dolorem leuat: calida enim eſt, & acris, ſubtilium partium, & exiccans tertio ordine natura. atque ita tuſſi quoque deuorata confert. ciet ſternutamentum, & pituitam naribus trahit inſtillata.

De MACATOZQVITL, ſeu Somno Cerui. Cap. LVI.

HERBA eſt *Macatozquitl*, folia ferens Lactucæ, ſerrata, in caulibus cauis, rotundis, cubitalibusque. & in eorum extremis partibus luteos, ac modicos flores, qui in pappos abeunt. ac ſemen tenue, & fuluum, Syſimbrium alterum ſapit, odoremq; iucundum fundit. radicem verò Raphani, ex albo tamen purpureſcentem. quarto ferè ordine calefacit, & exiccat. ſubtilibusq; conſtat partibus. Neruos contractos applicata laxat, atque emollit. vrinam euocat, flatum diſcutit, & ab eo ortos dolores. euocat menſes, ventriculumque ob frigus imbecillem confirmat, vlceribus pudendorum medetur.

De MIAHOAPATLI, ſeu medicina ſpicæ Maizij. Cap. LVII.

MIAHOAPATLI herba eſt Alſines haud abſimilis, arborum truncis innaſcens, ab eisq; ſumens alimentum, tenuibus, breuibusq; ramulis, rutaceisq; floribus, aut paulò minoribus, & candidis floſculis. Acris eſt, odorata guſtu, & calidæ temperiei. Flatus diſcutit, & dolores à cauſſa frigida ortos tollit, pugilli vnius mēſura trita, & ex vino deuorata. enixas inſtaurat, & corroborat. haud aliter ac herbæ vocatæ *Ciopatli* appetentiã excitat, & ſatietati medetur. quin & illiniri corpori ſolet. & emplaſtris admouendis capiti adhiberi. Sunt qui addant *Ahoyacpatli*, *Tancapaz*, *Tetzontequani*, *Tecoalloyabatl*, & *Tchchipnica*.

De TVRBITH. Cap. LIIX.

ETSI *Turbith* planta Indiarum Orientalium incola ſit, ob frequentem tamen eius vſum, & diuerſas ambiguasuè Authorum ſententias, inter has nouæ Hiſpaniæ plantas conciſè tractare viſum fuit. *Turbith* ergo plantæ nomenclatio Arabica ſemi-Mauraue eſt. eademq; Perſis, ac Turcis recepta. in Guzarata verò, vbi frequens eſt, *Barchaman*, in Canara cuius ciuitas eſt Goa, *Tiguar* nuncupatur. Magna eſt inter auctores de hac planta controuerſia. Siquidem Serapion, radicem eſſe Tripolij Dioſcoridis aſſerit, vt ex eius deſcriptione patet. à quo fortaſſe non diſſentit Auicenna. Meſues verò eſſe radicem herbæ ferulaceæ, lacte turgentis, ſcriptum reliquit. Hanc plantam peritiores quidam, eſſe Thapſiam Dioſcoridis affirmant. inter quos non deſunt qui dicant, plantam à Meſue deſcriptam, eſſe Alipum Dioſcoridis. Inter recentiores Græcos Actuarius ponit duplex *Turbith*, album nempe, quod idem Author,

eſſe

eſſe Alipum Dioſcoridis aſſerit, alterum verò Pityuſæ radicem eſſe ſtatuit. nec deſunt, qui dicant, eſſe radicem Tithymali Myrſinitis, minus tamen rectè. *Turbith* verò, quo hac tempeſtate in officinis vtuntur, recentiores quidam duplex eſſe aiunt. vnum, quod ex Alexandria affertur, eſſeq; radicem Scammonij Antiocheni. quod adhuc differt. nam alterum eſt album & melioris notæ, alterum nigrum, & deterioris notæ. ſecundum verò officinarum cineritium à colore nũcupatur. eſtq; cortex radicis Thapſiæ vulgaris, quæ Hiſpaniæ frequẽs eſt. eiusq; radice pleræq; officinæ pro Turpeto legitimo vtuntur, & Apuli ex Gargano monte per vniuerſam ferè Italiam afferunt. Turbith verò prædictorum Indiarum Orientalium alumnum locorum, longè aliud eſt à prænarratis. Herba namque eſt folia ferens Ibiſci. caules volubiles, per terram repentes, digito paulò craſsiores, duos dodrantes longos, quandoq; verò valde prolixiores. floresq; interdum candidos, interdum verò ex albo rubeſcentes. radicem neque magnam, neque longam. Vtilis autem eſt in medicina caulis pars inferior duntaxat, radici proxima. nec deſunt qui dicant, corticem illum quem officinæ oſtendunt, eſſe huius plantæ caudicis inferioris, corticem exteriorem, medio exempto. plurimumq; trahi ex Guzarate in Perſiam, Arabiam, Aſiam, & Luſitaniam. quod an verum ſit non ſatis conſtat. Naſcitur in Cambaya, Surrate, Dio Inſula, Bazaim, locisq; vicinis, adeoq; in ipſa vrbe Goa, licet inutilior in maritimis locis, ſed quinque ampliusuè milliaribus à mari diſtantibus. De electione, viribus, ac vſu, prænarratos Authores, aliosq; recentiores conſulas.

Alexãdrinũ album & nigrum.

Cineritiũ è Tapſia.

Indicum.

Varias de Turbith opiniones vide apud Garziam cap. 36. & Bauhinum in Phytopinace.

Turbith Indicum videtur inter Conuoluuli ſpecies numerari debere. folia enim Ibiſci reperiuntur in volubili cærulea. flos etiam maluaceis non abſimilis. tota planta repit. & plerumque parum, in quibuſdam nihil lactis reperias. Tota herba inſipida, in ſemine tamen quandam deprehendas acrimoniam.

Unde non malè faciunt ij, qui Scammonij, vel alterius Conuoluuli radices pro Turbith orientali medicamentis miſcent.

De TXTENEXTIC, *ſeu oculis cinereis.* Cap. LIX.

FOLIA fundit *Txtenextic* herba, Limonis forma & magnitudine, ſerrata tamen, hirſuta, ſcabra, & ſubalbeſcentia. caules tenues, teretes, hiſpidos, purpureos, ac cubitum longos. flores Chryſanthemi. radicẽ verò craſſam, ſurculisq; refertam. Prouenit in frigida Xalatlauci regione, in collibus, atque vallibus. Radix eſt nonnihil amara, acris, vrensque, cuius vim è veſtigio perſentiſcit guttur. guſtu, odora. ſicca, & calefaciens ordine tertio, ſubtiliumq; partium. Diſcutit hæc tuſa, atq; appoſita, panos, & extergit lepram, & lychenas, curatq; ęgritudinem vocatam ab Indis Mexicanis *Tzatzayanaliztli*, in qua vniuerſum dehiſcit corpus, illita reſina, inſperſoq; deſuper puluere radicis huius, & præterea gallinarum pennis. habetur hoc medicamentum à Mexicenſibus maximi.

Ad Conyzæ, vel alterius Buphthalmicæ plantæ ſpeciem referri poteſt hæc herba.

RE-



RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI Liber Sextus.

AMARAS HERBAS CONTINET.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

AB acri ad amarum ſaporem iam noſter progreditur Author, & ratione ſic duci, & ipſius exemplo Galeni ita perſuaderi ſibi viſus. Cum enim acrem, calidorum maxime principem, ſaporem in plantis pertractaſſet, ad eum nunc venit, qui proximum ab illo gradum eſt aſſecutus. quem amarum ſaporem eſſe, medicorum ſchola tota contendit. Galenus autem, ſi quis alius, in hoc probando copioſus etiam 4. de ſimplicium medicamentorum facult. videri poteſt. Ibi enim & Platonis & Ariſtotelis & Theophraſti teſtimonio cum acredinem omnium calidiſſimam aſſeruiſſet, huic ſtatim pediſſequam annectit amaritiem, cum etiam dulciſsimum & nectareum mellis ſaporem haud amareſcere velit, niſi aut externo ignis ardore, aut interno calidi noſtri, & viſcerum feruore torreatur, exuraturue, atque ampliorem ſic caloris gradum adipiſcatur. Quem ob id ſaporem, & calci, & cineri, & quicquid exacte peraſſatum fuerit, & fuligini & ipſius flammæ fauillæ, quæ omnia ait amara eſſe, aſsimilare non dubitauit.

Veruntamen, quamuis hic ſapor, inſignem & ſalutarem ſæpe in multis medicamentis præbeat vſum, eius tamen eſſentia naturaq; in tenebroſa adhuc nocte ſepulta deliteſcit. Cur enim tam facilè clariſsimorum licet Medicorum, Philoſophorumque auctoritati ſubſcribamus, amara omnia, mole & ſubſtantia craſſa terrena combuſtaq;

 conſta-

conſtare? cum videamus amaritudinem in his quoque præpollere, quæ vel eorundem Authorum edicto ſunt frigidiſsima, & ſenſuum iudicio leuiſsima exiſtunt atque ſubtiliſsima. Camphoram bona Medicorum pars frigidam, Opium vero maxima frigidiſsimum, ita vt etiam ſuo algore interneciuo, benignum illum natiuum noſtrum calorem extinguat, iudicauit. Et tamen in his qui ſummam amaritiem non ſentiet, lingua carere eum planè erit affirmandum. Quæ autem terrena craſsities in Agarico non parum amaro, aut in Colocynthide pomo vt leuiſsimo, molliſsimo, & tenuiſsimæ ſubſtantiæ, ita amariſsimo, vt etiam fel Terræ appelletur, vnquam fuit animaduerſa? ne dicam in Cucumeracei generis immaturis fructibus humidiſsimis, & Medicorum arbitrio valde frigidis, iniucundum planè & abominandum amarorem reperiri. Iam quoque ex ſanguine dulciſsimo, fel tamen, & aurium ſordes amariſsimæ ſeparantur, illud quidem à ſuaui hepatis calore, hoc vero à mitiſsimo cerebri tepore, qui tantum abeſt vt decantatum illud in Philoſophorum choro, & Medicorum foro Empyreuma poſsit inducere & relinquere, vt cerebrũ, ſi eius ad alias animalis partes internas fiat relatio, frigidum etiam ſtatuatur. Et quis non nouit qui Chymicorum ſaltem limina ſalutauit, ex combuſtis herbis terreſtrem ſimul cum Empyreumate ſubſtantiam remanere, ex qua illi ſalem ſalſum non amarum eliciunt? Itaque huius ſaporis natura non ita ſicco pede tranſeunda, ſed exactius foret inquirenda, quod tamen præſens nec locus nec tempus permittit; id vnum habet, vt naturæ noſtræ ſit inimicus maxime. nec noſtræ modo, ſed & aliorum animalium, & quod magis mirari licet, plantarum etiam. cum in ſtagno bituminoſo, ſeu mari mortuo ſalſo pariter ac valde amaro, nec animalia, nec plantæ viuant ſi Galeno credimus. Vnde amara & vehementer aluum ſubducunt, et, ſi quantitas excedat, veneni naturam quoque æmulantur. Sic Napellus, Nux vomica, Helleborus, inſignem habent amaritudinem. quæ ſi auferretur, proculdubio omnibus carerent viribus, vt in Hellebori nigri radicibus cuiuis experiri licebit.

De AYOTECTLI, ſeu Planta Cucurbitæ ſimili. Cap. I.

QVAM plantam *Ayotectli* quidam vocant, alij *Chichicayotli*, ideſt amaram Cucurbitam vocare ſolent, eſt enim Colocynthidis, Cucurbitæuè ſilueſtris ſpecies, noſtro orbi incognita. Herba itaque hæc radicem fundit orbicularem, ſeptem alijs minoribus, pluribusuè, rotundis quoque hinc inde dependentibus, colore intrinſecus ex pallido purpuraſcente, extra verò fuſco. ramos volubiles, eoſdemque cum folijs, ac floribus Cucurbitæ hortenſis ſimiles, etſi minori magnitudine. vehementem radix pilulæq; appendentes præferunt amaritudinem. Naſcitur in montium Mexicanorum *Tetzcocanorum*, & *Quauhtepecenſium* temperatis locis. Radix, quæ quartum ſiccitatis, atque caloris attingit gradum, drachmæ vnius pondere vrinam euocat, & omnes humores purgat, per ſuperiora atque inferiora, ſed præcipuè craſſos, ac pituitoſos, ſi ex aqua deuoretur, aut paulò maiori pondere infundatur. ſecurumq; reputatur medicamentum. Non eſt pomum Indis in vſu medico, cum tamen noſtræ Colocynthidis fructui, magnitudine, forma, atque facultate reſpondeat, ſed hac aliquanto mitiori.



De TZOCVILPATLI altera. *Cap. II.*

HERBA eſt *Tzocuilpatli* altera, folia fundens Ocymi ſimilia, ſed longè maiora, profundius ſerrata, hiſpida, altera parte candeſcentia, & *Cihuapatli* non diſſimilia. caules teretes, hirſutos, ſubalbidosque, luteosque ſuperiori parte. orbiculares & piloſos flores. ac radicem fibratam. Naſcitur in montibus regionum calidarum, qualis eſt Panucenſis. Radix eſt odora, reſinoſa, amaraque, & calida prope ordinem quartum temperiei. Ius decocti eius ad tertias, ſemel dumtaxat bibitum, dicitur reſtituere motum impeditum. inſtillatum verò naribus, hemicraneæ mederi, detracta per nares pituita.



De AXIXCOÇA HVILIZPATLI Tanguitlanenſi. Cap. III.

HERBA eſt *Axixcoça huilizpatli* folia proferens exilia leguminis caulem tenuem, teretem, nodis diſtinctum. flores luteos, paruos. & ſiliquas paruas, Cicerum ſimiles. radicem verò ſurculoſam. Amara eſt. calefacitque, atque exiccat ordine tertio. etſi poſtremò dulcedinem quandam ſimilem *Glycyrrhizæ* videatur oſtendere. Ius decocti eius, pectoris aſperitati medetur. ventris dolorem à frigore ortum ſedare, euocare vrinam, & emundare illius meatus dicitur. vnde nomen.

Inter legumina multæ ſunt herbæ, quæ Glycyrrhizæ dulcedinem habent, vt Ononis, Aquilegia, Thalictrum minus, Tragacantha. cui tamen aliquando alius ſapor coniungitur.

De AYOTIC, ſeu Proxahac herba ſimili teſtudini. Cap. LV.

AYOTIC, quam alij *Proxahac*, ſeu turgidum ac molle medicamentum, alij verò *Ololtic*, ſeu rotundum & orbiculare vocant, herba eſt folia ferens tenuia, longiuſcula, & Gramini *Chichimecatl* ſimilia, in cuius ſpecies poteſt referri. caulem ſeſquidodrantem longum, tenuem, iunceum, & per interualla geniculatum. flores exiles, & candentes, ex quibus terna generantur granula candentia, & in triangularem cohærentia formam, viridi membrana obtecta. radicem nuci Iuglandi, forma & magnitudine ſimilem, candentem, ſolidam, & lacte manantem. Naſcitur in temperatis, aut feruentibus locis, veluti *Quauhchinanci*, & *Tepoztlani*. cum tamen *Chichimecatl* naſcatur locis frigidis, atque campeſtribus, & vehementioribus polleat viribus. floret cum reliquis plantis. amara herba eſt, & ſubdulcis. ordine tertio calefaciens, atque exiccans. radix tuſa duarum drachmarum menſura, ex aqua deuorata, aut infuſa paulò maiori pondere, humores omnes perquam commodè euacuat per inferna. ſiue arida, ſiue virens recipiatur. etſi leui occaſione ciet vomitum.

De ÇAÇANACA. Cap. V.



ÇAÇANACA herba eſt, quam alij *Coapatli* vocant, ita dicta à lanugine innata radicibus, quæ fouendo igni aptiſſimæ ſunt, & fibris augentur fuluis, luteum tamen, ſi dentibus conterantur, oſtendentibus colorem. Caules profert multos, rotundos, & prolixos, & in eis folia oblonga, ſerrata, ac veluti ſpinoſa per ambitum. licet, cum primum à caulibus oriuntur, præcincta ſint, & quibuſdam alis vtrimque exortis, nouam quandam foliorum repreſentent figuram. Flores in ſummo capillaceos, intrinſecus rubreſcentes, extrinſecus verò candentes ex pallido. qui tandem abeunt in pappos. Radix eſt acris, & amara, calidaq; & ſicca ordine tertio. flatum diſcutit. & ab eo ortos dolores, frigoreuè, vacuatis inteſtinis infuſa, aut trium obolorum pondere epota tollit. lumbricos pellit, ac medetur defluxioni alui. idem præſtat eiuſdem puluis, ex aqua vinouè deuoratus duarum drachmarum pondere. præter quæ ſatietati medetur. aluum enim leniter ſoluit, vrinam euocat, finit febres, ac ventris placat tormina. Vocant

tant hanc herbam *Micuachanenſes Xararum*. aiuntq; ſuccum radicis mederi doloribus è lue Gallica profectis, ſemen retentum elicere, enixarum renes roborare, impeditum motum reſtituere, inſtaurare eos qui obſtructionis, aut cruditatis gratia ſenſim contabeſcunt, euocare menſes, & lanuginem radici innaſcentem mederi vlceribus, & ignis aptiſſimam eſſe eſcam. Sunt & aliæ duæ *Çaçamecæ* ſpecies, quarum alteram *Xiuhtotina* vocant, ſed de his ſuis locis. Naſcitur frigidis, humidisque, aut temperatis plagis, qualis eſt *Tezcocum* iuxta montes.

De ÇENANAM TEZCOQVENSI, ſeu Matre ſpicæ Maizij. Cap. VI.



ÇENANAM TEZCOQVENSIS, quam alij *Çenantli*, alij verò *Çentlinam* vocant, herba eſt folia proferens ampla, & obtuſa, oblongaque, & Verbaſco, colore, lanugine & amplitudine ſimilia. flores verò candentes, & in muſcarij modũ compoſitos. radicem craſſam, & longam. & fructum Siliquaſtro ſimilem, ſemine plenum, vnde nomen. Temperatis, aut frigidis prouenit locis. Calida, & ſicca conſtat natura ordine tertio. Amara eſt. vermes vlcerum necat, & quadrupedum confert inueteratis plagis. dolores dentium ſedat, & tumores præter naturam appoſita diſcutit. fæces induratas infuſa educit. medetur cholicis, *Yoloxochitl* ophyaſi.

Niſi inter Periplocas reponatur hæc planta, vix video quo referri debeat. Coniecturam iuuant folia bina ex aduerſo poſita. ſiliqua ſimilis Aſclepiadi, flos in vmbella albus. pediculus floris oritur ex ala folij, fructus Siliquaſtri, & quod præcipuum eſt, adpicta eſt & illa lanugo, quæ in omnibus Apocynis reperitur. Vires etiam, ab amaritudine deductæ non abludunt. Repugnare tamen videntur folia Verbaſci lanuginoſa. Lactis etiam nulla fit mentio. quod tamen perpetuum non eſt. nam in Iaſmino, Vincaperuinca, & Aſclepiade, quæ tamen Apocyno ſunt congeneres, nullum viſitur. Denique an planta per ſe ſtet nec ne, ab Authore præteritum.

Pingitur etiam alia ſpecies in libro eiuſdem nominis, ſed folia largiora ſunt, venis rubris perfuſa, flores albi figura Ranunculi. quorum ſtamina lutea ſunt, & ſiliquæ ex omnibus foliorum alis enaſcuntur, ſeminibus refertæ, lanugo tamen nulla apparet.





De ÇIVIPATLI Hemionitica. *Cap. VII.*

HERBA hæc, quoniam mulierum medetur morbis, & Hemionitidi foliorum figura eſt ſimilis, *Çiuipatlis* Hemionitica vocatur. ab Hiſpanis verò mulieribus herba vterina dicitur. multos à fibrata radice mittit caules, tenues, rectos, teretes, & hirſutos. folia per interualla ab vtraque parte caulis, pinguia, hirſuta, oblonga, mollia, & Hemionitidi quadantenus ſimilia, vnde cognomen. floresque albos, in vmbellam compoſitos. Omni regione, & tempore prouenit. calida eſt, & ſicca gradu tertio. ideoque ius decocti eius, aut ſuccus exhiberi ſolet parturientibus, duarum triumque vnciarum menſura, vt facilius enitantur euentu fœliciſſimo. Qui ſuccus pectori quoque magnificè confert. trita folia, ac pugilli menſura, ex aqua, aut liquore aliquo conuenienti deuorata, placant ventris tumorem, hydropem curant, vrinam, ac menſes euocant. Seritur radice, ac ſemine. habeturque in delicijs, non in hortis modo, ac viridarijs, ſed in vaſis quoque fictilibus ſata, quibus domorum tabulata, atque feneſtras matresfamilias illuſtrare conſueuerunt, & hortos penſiles ornare.

Conyzæ ſimilis videtur hæc herba. folia enim cauli abſque pediculo adhærent, mollia, oblonga, & hirſuta. Vires etiam Conyzæ ad vterum apud Hippocratem laudantur.

Alia vero Çiuipatli, quam huc reponimus, folio conſtat Altheæ, hirſuto. flores Parthenio ſimiles, radijs albis, floccis vero luteis.



De ÇIVIPATLI maiori. Cap. IIX.

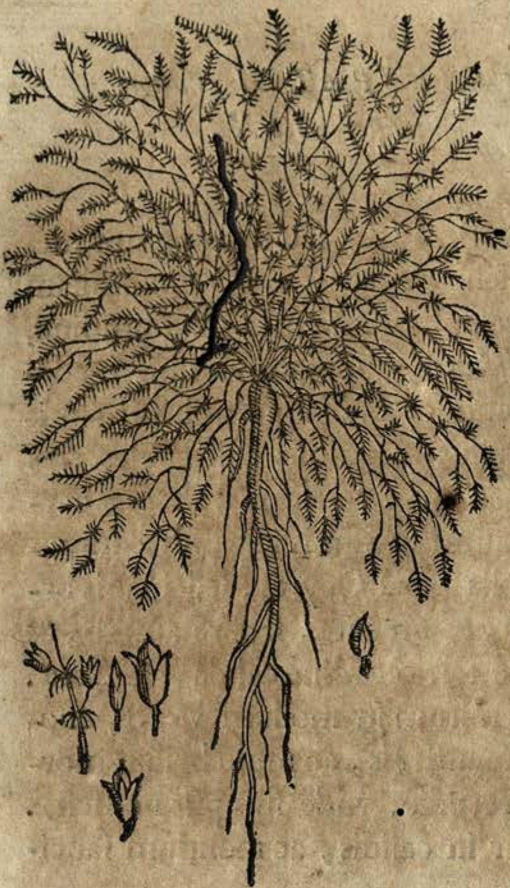
CIVIPATLI, ſeu fœminarum medicina, vocata maior, quoniã aliam ea minorem vincit magnitudine, *Çiuipatli* verò, quoniam vterinis medetur affectibus; radicibus innititur ſimilibus capillis. è quibus edit caules tres ſpithamas longos. flores rubeos, paruos, in ſummis ramis ſpicatim compoſitos. folia penè Ocymi, ſed magis orbiculata, & crenata. ſapore amaro, & facultate tertio ordine calida, & ſicca. confert mirum in modum vtero, euocandis menſtruis, ac muliebribus morbis coercendis, vnde ſumpſit nomen. Naſcitur in calidis, ac montium faucibus.

De COALQVILTIC, ſeu olere Colubri. Cap. IX.

COALQVILTIC, quam alij *Tzatzayanatquiltic*, ſeu herbam Lauro ſimilem vocant, herba eſt, folia ferens longa, crenataque, aut ſinuoſa, & Syſimbrio alteri, vnde nomen, quadantenus ſimilia. caules cauos, purpureſcentes ex albo, ac fœniculorum ſemen in muſcarijs. radicem verò magnam, & ſurculoſam, candentem, & craſſo cortice veſtitam, quæ ſucco madet. amara eſt, nec ſine quadam acrimonia. calida tertio ordine, & ſicca natura. Naſcitur in montoſis Culhuacenſibus, benigno ac clementi cœlo. calida, vt dictum, ſubtiliumque partium eſt. vrinam euocat, diſcutit flatum, ventriculum calefacit, aluum lenit, cholicos iuuat, ventris ſedat dolores, vterinis ſuccurrit affectibus. deuoraturque aduerſus acceſſionum frigora, ex aqua reſoluta. exhiberi etiam ſolet pueris febre laborantibus, atque natura grandioribus. quibus ſubuenit, cauſſa fortaſsis aut percocta, aut profligata. Ius decocti radicis, nutricum emundat lac, cum fortè vitiatur ob ſatietatem.

Paſtinacæ aquaticæ ſpeciem eſſe aſſerit ipſe Author. vnde vires quoque ſimiles ei adſcribuntur.

De



De COAÇIHVIZPATLI Dentium medicina. *Cap. X.*

HERBA eſt *Coaçihuizpatli*, caules ferens paruos, exiles, per terram ſparſos, tenuiſsimis refertos folijs per interualla coaceruatis, ac candidis floſculis, radix longa eſt, & tenuis. quæ amara eſt, acriſque, & gradu tertio calens, & ſicca. Naſcitur clementi *Huaxacæ*, & *Tilanci* cœlo. radix dolores, ac præcipuè dentium lenit, & neruorum contractiones ſoluit, duarum drachmarum pondere ex aqua deuorata aliquot continuis diebus, ſingulis quibusque ſemel.

Videtur inter Lychnidis ſpecies referri debere.



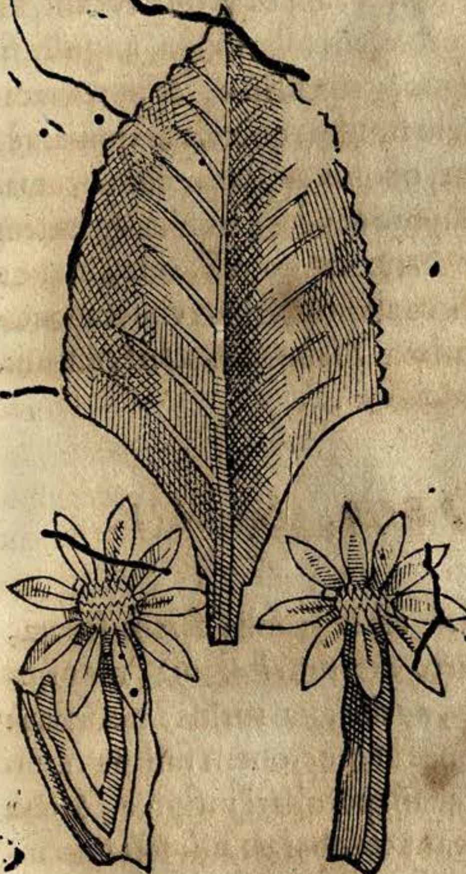
De COCOZ XOCHIPATLI, *ſeu medicina lutei floris.* *Cap. XI.*

COCOZ XOCHIPATLI herba eſt folia ferens Bugloſsi vulgaris, & flores Bupthalmi, luteos, vnde nomen, radices Pæoniæ ſimiles. naſcitur editis planiſque locis, regionum temperatarum, quale eſt *Acatlanum* Miſticæ inferioris. radix calida eſt ordine tertio, glutinoſaque. dyſenterijs medetur. vnciæ vnius menſura deuorata, vomitum ſiſtit, ſanguinemque vndecumque defluentem.

Chryſanthemum hoc Aſteri non eſt abſimile. flores quidem omnes lutei ſunt, flocci autem rubri.

De

De NAVIYTEPVZT quadrilatera. Cap. XII.



NAVIYTEPVTZ, ſeu quatuor dorſis herba multiplex eſt. Prima ab vna radice craſſa fibrataque, multos edit caules, tres circiter cubitus longos, & minimo digito paulo craſsiores, fuluosque, & foliaceis quibuſdam appendicibus, ſecundum eorum longitudinem è partibus quaternis diſcurrentibus pennatos, vnde euenit illi nomen, & in eis folia aſpera, ſpiculorum mucronibus ni longè maiora eſſent, ſimilia. flores luteos, ſtellatos, & Chryſantemo maiores. Prouenit regionibus temperatis, qualis eſt Mexicana. non tamen odit calidiores, editauè, aut campeſtria loca. Radicum fibræ, calidæ & ſiccæ ſunt ordine tertio, odoratæ, acres, amaræ, reſinoſæ, & partium tenuium. hæ ſemidrachmæ pondere contritæ, atque ex vino vel liquore aliquo deuoratæ, ſatietati, vacuatis per inferna *eſculentis vitiatis*, medentur, & puſtulis è Gallico morbo ortis inſperſæ, ſi prius iure decocti *Ahuacatl*, & *Xalxocotl* lauētur. reſerantque, & abſtergunt furunculos. quin eandem radicem drachmæ vnius menſura deuoratam, aiunt bilem vomitu vacuare, & interdum aluo ſoluto, ac ciere vrinam. Sunt quibus placeat, maiori pondere deuorandam. nec non qui aſſerant euocare ſudorem, perfrigeratis mederi, & vacuata cauſſa, pleuriſi. febres etiam ipſas, & capitis dolorem tollere. ac oculorum inflammationes diſcutere. imbecillum ventriculum, ob frigidam cauſſam, calefacere, firmareque. reſerare viſcerum obſtructiones, menſes lentè fluentes trahere, cachexi ſubuenire, & frigidæ cuiuſuis viſceris intemperiei ferre opem. Quin ius decocti enixis infunditur. foliaq; admota tumores præter naturam, aut coquunt aut diſsipant. Secunda ſpecies Yzpatli.
huius videtur planta quædam flore magno è luteo purpuraſcente, ſed nullo fere ſapore, aut odore conſtante. quæ frigidam profert, ac humentem naturam, febrientibus confert, & oculis medetur inflammatis. quamobrem *Yzpatli* à quibuſdam vocatur. etſi *Chiautle*, vbi naſcitur, nonnunquam *Pitzahoac tacaxpatli*, frequentius verò *Cacaxtlacotl* vocetur. Quin & aliam *Nahuyteputz* Nahuyteputz.
vidi differentiam apud *Ytzocanenſes* radicibus Hellebori, acribus calidisque, & ſiccis ordine tertio, ac fluxibus dyſentericis coercendis perutilem. quam quod folijs careret, quando eam conſpeximus non curauimus depingendam. Eſt & Frigida quædam.
alia frigidæ temperiei, ac calore Iecoris nimio placando mirabilis.

E Carduorum genere videntur eſſe omnes prædicta.

De

De OCOPIPIN. *Cap.* XIII.

OCOPIPIN, quam alij *Coentli*, alij *Copiton*, alij *Ocopichin* vocant, ſeu plantam reſinam ſtillantem, herba eſt proferens folia longa, anguſta, ſinuoſa, & crenata. caules tres ſpithamas longos, geniculatos, & purpureos. flores rotundos & coccineos. radices Aſphodelo ſimiles, quaternas quináſuè, reſinam olentes, vnde nomen. Quarum ſuccus, odorus ac glutinoſus eſt, amarus, & ſapiens reſinam. folia Raphani folijs, ſapore & odore ſimilia, & iiſdem penè viribus. calida, atque exiccanti ordine tertio natura reſerante, atque tenuium partium conſtat. Puluis radicum reſinæ abditus, frigus vndecunque pellit, dolores mitigat, ac flatum per ſe, ac mixta *Tlaltecomaxochitl*, diſcutit. pediculos necat, tenuat humores, ac pectori confert.



De PEÇO. *Cap.* XIV.

HERBA eſt *Peço* folia ferens ſerrata, alis circa exortum inſignia, mox ſenſim attenuata, ac dilatata rurſus, iterumque attenuata, donec in mucronem finiant. denique forma quadam peculiari inſignia, & quæ nullis alijs queant comparari, niſi fortaſſis cuiquam Soncho ſimilia videātur. quæ pediculos habent dodrante longiores, è radice craſſa prolixaque ortum ducentes. flores verò rubentes, pediculo breui, radici innixo appenſos. Naſcitur temperatis locis, regionis *Michuacanenſis*. Radicis ſapor initio ſubdulcis eſt, & impenſè reſinoſus, poſtea verò amarus, & cuiuſdam acredinis particeps, ac vis calida, & ſicca ordine tertio. Pectori eſt vtilis radix, ventriculoque ex intemperie frigida imbecilli, aiuntque ventriculi dolorem illitam ſedare.



DE TECPATLI. Cap. XV.



TECPATLI herba, eſt quinque cubitos longa. folia habens aſpera, ſinuoſa, & oblonga. caules tenues, teretes, rectos, & ſarmentoſos. flores circa medium luteos, ſed circumcirca purpureſcentes ex albo, calycibus contentos ſcarioſis. radicem verò craſſam, fibratamque. Radix paſtinacam ſapit. ſed reſinoſa eſt, & amara, glutinoſaque, vnde nomen; calidæque, & ſiccæ ordine tertio temperiei, & iucundi odoris. Succus radicis confert pectoris aſperitatibus. tuſſique, & dyſſentericis miram præſtat opem. ex eadem paratur viſcum ad auiculas captandas valdè opportunum.

Licet Author herbam conferat Paſtinacæ quo ad ſaporem, non tamen ideo inter ferulaceas reponenda eſt. repugnat enim flos Bellidi ſimilis, qui in medio luteus eſt, circumcirca vero ex candido rubeſcit. calyx etiam ſcaber non reperitur in vmbelliferis in quibus nuda ſunt ſemina.

De TEZOMPOTONIC, ſeu Capillis fœtidis. Cap. XVI.



TEZOMPOTONIC, quam alij *Tlacochichit*, ſeu virgam amaram, alij verò amarum florem vocant, duorum eſt generum. primum herba eſt folia proferens ſerrata, & oblongiuſcula, ſalignaue. caules rectos, pennam anſerinam craſſos, ex viridi rubeſcentes. flores in ſummis caulibus candidos, comantes, odoros, & quadantenus Sambucinis ſimiles. radices fibratas, fibrisuè ſimiles. Naſcitur in humidis locis iuxta aquarum defluxiones. odora eſt radix, reſinoſaque, necnon calida, & ſicca ordine tertio, ac nonnihil adſtringens, & amaro ſapore. Satietati medetur, menſtrua euocat, & appetentiam excitat. Sunt qui aſſerant, pectori, eranthematiſque, & prurituí ius decocti eius mederi. Eſt & aliud genus *Yztac tlacochichic* vocatum apud *Huexocincenſes*, tenuioribus folijs, & ad eadem vtile. Yztactlacochichic

An Virga quædam aurea?

De



De TEPETLA XIVHITL, *ſeu herba montana. Cap. XVII.*

HERBA eſt *Tepetla xiuhitl* folia fundens Amygdali, longa, anguſta, & ſerrata. caules tenues, teretesque. purpureos, ſed paruos flores, iuxta ramuſculorum extrema obrotundos, & vaſculis conſectos virentibus. radicem verò fibratam. Naſcitur in calidis, humidisque *Tepoztloni* locis. odora eſt, calida, & ſicca gradu circiter tertio. alui dolorem, ventriculique dicitur ſedare, flatum diſcutere. ac infuſa, & deuorata mederi ſatietati, mundato ventriculo.



De TEPETLACHICHIX XIVHITL, *ſeu herba amara in montibus prouueniente. Cap. XIIX.*

TEPETLACHICHIX XIVHITL, quam alij *Chichic xihuitl* vocant, herba eſt folia ferens Chamædrios, odora, & ſerrata, aſpera, & ſubalbeſcentia infernè. caules tres ſpithamas longos, tenues, fuſcos, rotundos, ac læues. flores in ſummis caulibus è candido palleſcentes, atque piloſos, in ſtellarum modum. vnde oritur oblongus, ac paruus fructus. radicem verò fibratam, candentemque. Naſcitur in calidis collibus. radix eſt odora, & tertio ordine calens, atque ſicca, & ſubtilium partium, non ſine amaritudine, vnde nomen. Herba eſt magni momenti, & cuius decocti ius ſatietati, & pectoris affectionibus plurimum inſeruiat, ſemel ſingulis quibusque diebus matutino propinatum. pituitam enim, atque bilem, per ſuperna infernaque expurgat.

De

De TEÇONPATLI. *Cap.* XIX.

HERBA *Teçonpatli* radici innititur Pyri forma atque magnitudine, aut paulò ampliore, dura, & colore in rubeum vergente, *Tecontli* lapidem imitante, à quo ſumpſit nomen. Solet autem hæc pendere ab alio tenui, longoq; & ſimili funiculo. Duplex huius plantæ ſpecies. Prima ab hac radice narrata fundit caules ternos quaternosque, læues, rotundos, geniculis interceptos, anſerina penna paulò craſſiores, ac refertos per interualla folijs longis, pinguibusq; & circinnatis; interdum verò varijs ornatis modis, multis diſtinctis interuenijs, ac dorſo purpureo. Fructus eſt ſimilis Siliquaſtro Indico, ſemine refertus plano, orbiculari, paruo, ac pediculis appenſo. Naſcitur montoſis *Acolmani* locis. Radix eſt amara, grauis odoris, calidaque & ſicca ordine tertio natura. quæ obſtructiones dicitur aperire, & putrida vlcera curare. Confert cholicæ, tuſsi, ſatietati, expurgandis inteſtinis, ac flatui diſcutiendo, ſi ex vino trium drachmarum menſura, duarumuè, fuerit deuorata. Folia lacte manant, quod impoſitum diſcutit furunculos. Altera ſpecies ſimilis eſt radice & caulibus, ſed folijs mollioribus, latioribusque, & minus numeroſo diſcurſu neruorum, infernè hirſutis, ac læuibus supernè, lac etiam ſtillans, amaroq; ſapore, & ſimili temperie. Prima longifolia. Secunda latifolia.

Nec Tithymalis propter Siliquas, nec Conuoluulis ob eaſdem & fœtorem, nec Siliquaſtris, cum lac habeat, adiungi poteſt hæc herba. Vnde meritò inter Apocyni aliquod genus collocanda videtur.

De TLACOPATLI *Malinalcenſi* Ariſtolochia Mex. III. *Cap.* XX.

HERBA eſt *Tlacopatli Malinalcenſis*, folia ferens cordis, ſcutorumuè figura, parua tamen. caules tenues, geniculatos, contortos, & volubiles. ac fructum oblongum, Ponticarum nucum ferè magnitudine. radicem verò fibratam. Naſcitur *Malinalci, Hoitzoci, Tlacmalacaci*, & alijs temperiei ſimilibus locis. Calida eſt ordine tertio, amara, odora, corroborantis facultatis, & acris ſaporis. Radix ſurditati medetur. frigus, & ex eo ortos dolores, læuigata ac reſinæ permixta pellit. diſcutit præter naturam tumores, & clarificat viſum. ſecta in globulos, atque circundata collo, reſiſtit defluxionibus. frigora, horroresq; febrium interpolatarum arcet. pleuritidiq; vacuatis diſcuſsisq; humoribus, medetur. oſſa perfracta aut luxata, reſina permixta roborat, & inſtaurat. ſurditatem per ſe curat, & morbis opitulatur oculorum, flatus diſcutit, ac vniuerſim morbis frigidis penè omnibus auxilio eſt.

Hæc Tlacopatli ex Ariſtolochiæ genere, primæ Tomahuac tlacopatli lib. 2. c. 24. deſcriptæ ſimilior videtur.

De TLALQVEQVETZAL Penna terræ. Cap. XXI.



TLALQVEQVETZAL, ſeu Penna terræ, nomen ſumpſit à folijs pennas auium imitantibus, quamquam ab Hiſpanis Millefolium vocetur, quod Stratioti Millefolio antiquorum ſit ſimilis. herba eſt à radicibus fibris ſimilibus multos caules edens, teretes, ſubrectos, & tenues, & quatuor, plus minusuè, dodrantes longos, ramulos per interualla hinc inde prodeuntes, refertos folijs, vt diximus, pennis auium ſimilibus. flores in ſummis caulibus, poſtremiſq; ramis ex albo in luteum tendentes, paruos, & in corymborum formam compoſitos. Prouenit in regionibus tam calidis, quàm frigidis, totoq; anni decurſu ſpontè emicat. circa irrigua tamen, fœcunda, atque campeſtria loca. haberi ſolet in delicijs, præcipuè à matronis, quæ vſum maximum, & impenſè ſalubrem ab ea paſſim vterinorum affectuum oppreſſæ moleſtijs ſuſcipiunt. ſeriturq; ab eiſdem in viridarijs, vaſiſq; fictilibus, nigra tamen, pinguiq; terra ſubſtrata. nam & crebra aquæ inſperſione, & ſolicita domeſticorum cura, lætior ampliorq; fieri ſolet. Amara eſt guſtu, non ſine quadam acrimonia, odora, tenuium partium, & gradu tertio cum ſiccitate calefaciens. Succus eius epotus vrinam ciet, menſes euocat, & ventriculum à frigida cauſſa debilem, ſeu extra admoueas ſeu in puluerem redactam propines bibendam, corroborat, & firmat. flatus diſcutit, dyarrhœas ſiſtit, vlceribus pudendorum medetur, tumores præter naturam ſoluit, obſtructiones, & potiſſimum vteri reſerat, coloremque iamdiu elangueſcentem corrigit, & inſtaurat. tuſaq; & emplaſtri modo appoſita, ſcabiem curat, capitibus puerorum innaſci ſolitam, exiccante, extergenteque prædita vi. confert ſuffitus eius ſtrangulationi vteri. Et in peſſario obdita, aut è liquore quopiam conuenienti, puluere eius deuorato, partus accelerat, ſecundas pellit, retinet fluxum alui. tuſsimq; infantium, & prouectorum bibita curat. Nec deſunt qui aſſeuerent, ſuccum eius quinque vnciarum menſura epotum, purgare per vomitum omnes humores. quæ omnia adeo ſunt a Stratiote Millefolio antiquorum aliena, frigidæ nempe naturæ plantæ, vt quamuis ſit illi forma perſimilis, atque ideo ad illius ſpecies fortaſsis referenda, ab ea tamen viribus longè abeſt.

Sæpe fit vt plantæ eiuſdem generis, viribus multum inter ſe differant. præſertim vero ſaporibus. ſic inter Rumices, multum differt Lapathum commune ab Acetoſa. idem etiam contingit inter Tanaceti, Agerati, Milleſolij ſpecies. quarum vna purgat,

alia

alia ſiſtit purgationes. Idem videmus in Viorna, cuius folia vehementer aſtringunt, flos tamen, & ſemen vrunt. Quod quidem non aliunde oritur, quam ex diuerſa ſalis cum terra mixtione. nam ſi minus ſit ſalis quam terræ, ſapor oritur auſterus; ſin plus, acris. Creſcit autem copia ſalis ex humidiore & pingui terra, in qua magnam nitri quantitatem ineſſe conſpicimus. Vnde non mirum Millefolium Americanum eſſe amarius & acrius quàm noſtrum, cum non tam cælum ibi humidius & calidius, ſed & cultura ſimilis à mulieribus adhibeatur.

De TOTONCAXOXO COYOLLIN, *ſeu Riuorum Medicina.* *Cap.* XXII.



TOTONCAXOXO COYOLLIN quam nonnulli *Atchuapatli* vocant, ſeu medicinam iuxta riuos prouenientem, alij *Tetxoxo coyollin*, herba eſt vnicum caulem proferens, coccineum, cauum, rariſq; folijs rubreſcentibus, ac vitigineis refertum, nec palmitibus quibuſdam rubreſcentibus diſſimilem. flores rubeos, & orbiculares, è pediculis longis dependentes. ſemen verò exile, & quod è luteo colore in coccineum vergat, incluſum vaſculis trigonis, papilionum ferè forma, in eamq; figuram compoſitis, vt ſi rubreſcenti ac orbiculari membranæ, circulum alterum concolorem eiuſdem materiei, ita vt angulos rectos efficiant, inſerueris. radicem verò rotundam, candidam, ac totam ferè capillis inuolutam. Prouenit montanis, ſaxoſiſq; locis, regionum temperatarum, qualis eſt Mexicana, & *Tetzatquenſis*. Amarum ſaporem radix præſefert, & nonnullum acorem, tertij ferè ordinis calorem nacta. eadem tuſa, & infuſa è liquóre aliquo eidem rei vtili, expurgat inteſtina, ſemen retentum pellit, inflammatis oculis confert, & vrinam elicit. deuorata verò ſeſquidrachmæ menſura, humores omnes per inferna detrahit.

Inter Lapathi ſpecies hanc reponendam eſſe, cuiuis manifeſtum eſt. vnde vires etiam reſpondent, quæ ſimiles ſunt ipſi Rhabarbaro. quod etiam & amarum, & acidum eſt.

De TRAGORIGANO QVAVHNACENSI. Cap. XXIII.



ETSI plantam hanc, multi ex indigenis Hiſpanis Pulegium vocant, attamen Tragorigani formæ & naturæ propinquior videtur. quare & hac nomenclatura potius nuncupanda. eſt enim herba magna, ampſuci folia proferens, caules pu[illegible]reos, flores oblongos, & ex albo rub[illegible]tes, calyculorũ figura, fibratas verò [illegible] ſapore Origani, Pulegijque. Naſcitu[illegible]toſis locis, humidisq; calentium regionum, qualis eſt *Quahunahuacenſis*. Ius decocti eius expertum eſt menſtrua egregiè euocare, cachecticis, & hydropicis mederi, obſtrũctiones aperire, colorem vitiatum reſtituere, diſcutere flatum, euocare ſudorem, impeditos motus explicare, ſplenem minuere; humoresq; penitus infartos educere, lentos verò, craſſosq; extenuare ac pellere, appetentiam intermortuam excitare, & vetuſtis atque alioqui inſanabilibus mederi morbis. quin tuſa, & ore geſtata folia, inſtar *Picyetl*, celeritatem addunt viatoribus, ac ſitim extinguunt. temperie verò, Pulegij aut Origani conſtare videtur.

De XARARO. Cap. XXIV.



HERBA eſt *Xararo*, folia ferens ſaligna, ſed aſpera, ſerrataque, & inferna facie albeſcentia. caules teretes, ac fuluos. flores in ſummo piloſos, & rubreſcentes, ſcarioſis contectos calycibus. radices verò fibris ſimiles, nigrasque. Montium temperatorum alumna, atque ſaxoſorũ locorum incola prouinciꝫ *Michuacanenſis*. ſimilis eſt *Chichimion* & *Malacaxochitl*. Radix eſt amara, odoraque, atque calida, & ſicca ordine tertio. ſeſquidrachmꝫ pondere deuorarã, cũ ſemiuncia *Curitzeti*, aiunt purgare frigidos humores leniter ac ſecurè, mederiq; per ſe laſſitudini. & alia preſtare auxilia, quæ facilè quiuis poſſet ex eius temperie conijcere.

Flos figuram habet ſimilem Cacaliæ floris foliola in ſummo colorem habent Eupatorij quod vocant. Auicennæ, ſed in imo flauent.

De YOLMIMI QVILIZPATLI. Cap. XXV.

HERBA eſt *Yolmimi Quilizpatli* folia fundens anguſta, & longiuſcula, caules prolixos, ornatos floribus pallentibus, radices verò tenues. Naſcitur apud *Huaxacenſes*. radix eſt amara, acriſq; & calens ordine tertio. eadem trium drachmatum deuorata pondere, ſyncopæ dicitur mederi, ortæ à craſſis humoribus, vnde nomen. pituitam, & bilem euacuare, ſi bis quotidie deuoretur.

Folia bina ex oppoſito tota, faciunt geniculum coloris rubeſcentis. vnde videtur inter Tithymalides recenſeri poſſe.

De YZPATLI. Cap. XXVI.

HERBA *Yzpatli* folia profert tenuia, & longiuſcula, cauliculos quatuor vncias longos, florem modicum, ac purpureſcentem, radicem verò obrotundam, Pontica Nuce paulò maiorem. eſt enim Apios Dioſcoridis, aut illi congener. Frigidorum, humentiumque, ac campeſtrium Miſticæ ſuperioris locorum alumna eſt, & *Huaxacenſis* quoque agri incola. Radix lubrica eſt, guttur vrens, ſubamaraque, tertij ordinis caloris. medetur oculis, & carnem excreſcentem in eis cohibet, & abſumit. hydropem curat. ſyncopemque, & bilem, ac pituitam. per ſuperna atque inferna duarum drachmarum pondere deuorata vacuat, atque ita cordis opitulatur morbis, & dolorem capitis leuat, ac luem Gallicam abigit.

Eadem ſunt vires huius Tithymali, quæ in quouis alio reperiuntur.



De YZTACPATLI TEPVZCVLLVLAE.
Linaria Argentea Mex. *Cap. XXVII.*

YZTACPATLI herba eſt folia ferens Lini longiuſcula, & tenuia, ſimilia Thymo, Stoechadiuè. caules dodrantales, tenues, & teretes. flores candentes, piloſos, & abeuntes in pappos. radicē verò lōgiuſculam, tenuem, lignoſamque. Naſcitur in campeſtribus, & frigidis locis *Tepuzcullulæ* Miſticæ inferioris. Amara eſt, calida, & ſicca ordine tertio, tenuiumque partium. folia tuſa, & vnius vnciæ pondere deuorata, medētur dyſentericis. radix vero toſta, & leuigata, omne genus humoris, vrinæ meatus obſtruentis amouet, & curat, ſi ſemiunciæ menſura deuoretur bis ſingulo quoque die. ſiue ſit ſanguis, ſiue quoduis aliud excrementi pituitoſi, aut arenoſi genus.

Calyx floris Senecioni ſimilis eſt, & flores oblongi ex luteo candicantes.

De ÇAÇACHICHIT, *ſeu herba amara.* *Cap.* XXIIX.



HERBA eſt *Çaçachichit* ſeſquidodrantalis, hirſuta, tota ſubalbida, & minimis folijs, cauliculis contectis, floſculis oblongis rotundis ex albo rubreſcentibus, piloſis qui abeant in pappos, promiſcue refertis, radiciq; innixa fibratæ. Temperatorum locorum *Tepetlaztoci*, & *Tetzcoqui* alumna, & planorum, atq; accliuium incola. Amara eſt valdè, vnde nomen, calidaque, & ſicca ordine tertio. olet Buphthalmum. Succus, qui exprimi poteſt ex ſeſquiuncia illius, omnes humores, ſed bilem præcipuè, & pituitam ſuperna parte purgat. ſecurum dicitur eſſe pharmacum, & nullum angorem ferè inferens. non tamen temerè quibuſuis laborantibus febre propinandum. ſed ventriculo, citra febrem, vitiatis humoribus redundante, ſatietatem curat, appetentiam excitat, & his quibus aceſcunt in ventriculo alimonia, magnoperè confert. pruriginiq; oculorum medetur. ſedandæ tuſſi, flatui diſcutiendo aptum eſt & aluo infuſum opem fert.



De ÇACAVITZPATLI, *ſeu medicina Pabuli Spinoſi.* *Cap.* XXIX.

ÇACAVITZPATLI herba eſt caules breues ferens, & in ſtellæ modum per terram ſparſos, ac refertos folijs paruis, exilibus, & in ſpherulas aggregatis toto caulium diſcurſu, longiuſcula, & candentia iuxta herbæ vmbilicum filamenta. radicem verò paruam, & fibratam. Prouenit in frigidis *Taualiuhcani* arentibus collibus. ſeruanturq; illius radices in vſus annuos. Radices tuſæ, deuorataeque ex vino *Meti*, aut aqua trium drachmarum pondere, bilem & pituitam, per ſuperna atque inferna, dicuntur euacuare. amaro ſapore conſtat, guttur vrit, & ordine ferè quarto exiccat, atque calefacit.

De ÇAYOLPATLI, *ſeu Muſcarum medicina.* Cap. XXX.

HERBA eſt *Çayolpatli*, folia proferens Menthæ, circinata, terna, quinaue, caules fuluos. florem Ferulæ, aut *Acocotli*, & in ambitu Muſcarij ſemina Piperis nigri forma, & magnitudine. radicem verò craſſam, & longam. ad Liguſtici genus videtur pertinere. Naſcitur *Hoitzoci*, & *Texaxahuaci* calidis & montoſis locis. Semen eſt guſtu odoratum, & aliquantiſper acre. radix initio dulcis, ac demum amaritudinis ſenſum præbens, & guttur vrens, [illegible]manans, calidaque, & ſicca ordine tertio. Cortex radicis illitus, ſcabiem, aliasq; cutis infectiones curat, & tumores præter naturam diſcutit. idem præſtat ſemen, minori tamen efficacia. tumentia membra ſanat, & ventrem. præcipuè ſi vncia vna radicũ ex vino deuoretur. ac vlceribus inueteratis remedio eſt.

De APITZALPATLI TZONTOLOLOTLI Firmatrice. *Cap.* XXXI.



APITZALPATLI TZONTOLOLOATLI, ſeu medicamentum adſtringens, capillos habens rotundos, quam *Malinalcenſes*, apud quos naſcitur, quoniam glutinoſa eſt, *Çaçaltzin* vocant, herba eſt folia habens numeroſa, ſerrata, obrotunda, vnde nomen, Balloti ſimilia, ſed tamen maiora, aſpera, hirſuta, atque cinerea. caules tenues, hirſutos, teretesque. flores pallentes in extremis caulibus Chryſanthemo ſimiles, mediocres, ac multos aceruatim congeſtos. radicem verò ſurculoſam. Prouenit in collibus regionum calidarum. Radix eſt guſtu odora, aliquantiſper acris, calidæque & ſiccæ ordine ferè tertio temperiei, glutinoſa, nec omnino expers amaritudinis, ac ſapore aliquantiſper Tereſinoſa. quæ in farinam redacta, ac Terebinthinæ permixta, genuum frigus pellit, ac ſedat dolorem. & ſi imbecilla ob nimium laborem ſunt, corroborantur, atque confirmantur. Ius verò decocti firmat dentes, adſtringitq; gingiuas, opitulatur dyſentericis, vteri, ac renum laxitati, perfractis, ac patientibus laſſitudinem. Mexicani Reges, ac viri primarij deuorare quondam conſueuerant cortices leuigatos ex aqua, ſemiunciæ menſura, à ludo patrio *Bathei*, quòd nos vocamus pilæ, vt à morbis, qui vehementes laſſitudines ſequi ſolent, ſe tuerentur. Eſt & alia planta, *Apitzalpatli* à quibuſdam impropriè appellata, quæ potius aluum ſoluit, quàm adſtringat. de qua ſub nomine *Cacamotic* (ea enim eſt germana nuncupatio) inferius, Deo dante, dicemus.

De

De NANAHVAPATLI. *Cap.* XXXII.

NANAHVAPATLI, ſeu morbi Gallici medicina, quam *Palancapatli* nuncupare ſolent. quoniam vlceribus medetur, herba eſt folia fundens ſqualentia, prolixa, & illis Piloſellæ vulgaris ſimilia. florem Chamæmeli in caulis, qui tenuis, breuis, & teres eſt, cacumine. ac ſemen acre. radicem verò longam, tenuem, & fibratam. Temperatorum locorum alumna eſt, qualia ſunt *Tepoztlanica*. Calida eſt, & ſicca ordine ſecundo, & amari ſaporis, guſtuq; odora. redacta in farinam & inſperſa, vlceribus putridis medetur, vnde eſt, vt dictum, *Palancapatli* ab aliquibus vocata. melancholiam paſſos curat, ictoſq; ab hemorrhoo *Pamicenſi*, quem vocant *Mahuaquitli*. quin etiam tuſa ex aqua reſoluta, aut pugilli vnius menſura deuorata è liquore quopiam congruenti quoties expediat, luem vocatam Gallicam, aut Hiſpanicam, funditus expurgat, & curat. exiccatis quoque vniuerſis vlcuſculis corporis, atque tuberculis. Qua ex re luce clarius euadit, quod multos adhuc anxiè diſtorſit, morbum ſcilicet hunc ab Indis hiſce Occidentalibus fuiſſe profectum, atque in alias propagatum veteris Orbis plagas. quoniam apud eam gentem, patrium germanumq; hic morbus, atque antiquum ſortitus eſt nomen.

Hinc etiam patet, luem veneream, non requirere certum & ſpecificum aliquod remedium, quod tota ſubſtantia, vel ex occulta aliqua cauſa huic morbo medeatur. cum videamus plurimas plantas inter ſe diuerſiſſimas, ab Americanis ad hunc morbum expugnandum adhiberi. Quæ tamen omnes in eo conueniunt, vt ſint acres, vel amaræ, habeantq; vim vel purgandi, vel diaphoreticam, vt ab authore nominantur, in hoc opere Conuoluuli Tithymali Corymbiferæ multæ.



De TEMECATL YAVCTEPECENSI Bryonoide. *Cap.* XXXIII.

HERBA eſt *Temecatl yauhtepecenſis* folia ferens obrotunda, & vndulata, mollia, & grauis odoris, fœtidiuè caules volubiles capreolis implexos, ſarmentoſoſque. ac fructum acinoſum, toto procurſu caulis racematim dependentem. radicem verò magnam. Calida conſtat natura ordine ferè tertio, & amaro ſapore. cuius gratia quidam *Chichicpatli*, ſeu amaram medicinam vocant. Folia tuſa, impoſitaque vlceribus, ſatietati, ventris dolori, & cuiuis alio ex Gallica lue orto medentur. vrinam deuorata euocant, & flatum diſcutiunt.

An ad Bryonias pertinet? conſona enim facies.

De

De XIVH TOTONQVI, *ſeu herba calida Totopocenſi. Cap.* XXXIV.



XIVHTOTONQVI herba eſt, folia habens ſerrata, aſpera, & Limonis ferè ſimilia, ſed maiora, infernè ſubalbida, & hiſpida. caules teretes. ac flores purpureos. radicem verò ſurculoſam, Helleboro ſimilem, lanugineque, aut eſca obductam *Çaçanacæ* ſimilis tota planta eſt, adeoque, vt eius ſpecies videatur eſſe. nam viribus eſt ſimilis, ac tantum differt forma foliorum. quæ etſi aſpera ſunt, oblongaque, & ſerrata, tamen circa exortum non prorſus cum illis *Çaçanacæ* videntur conuenire. exultat in planis, calidiſque locis. Radix eſt amara, calida, & ſicca ordine circiter tertio, & ſubtilium partium. Ius decocti eius lumbricis propinatur interimendis, & propellendis à corpore. flatum diſcutit, menſtrua pellit, vrinam euocat, hydropem curat, humores craſſos & lentos attenuat, ſudorem elicit, & dolores è Gallica etiam lue ortos ſedat, ſtomachum firmat, ac pectori eſt valdè ſalubris.

De TLALLAYOTLI, *ſeu humili Cucurbita. Cap.* XXXV.



HERBA *Tlallayotli* dicta, folia profert cordis figura, mediocria, & acuminata. caules volubiles, geniculatos, & per terram repentes. ac cucurbitulas pollicaris craſſitudinis, & longitudinis, maculis cinereis, & viridibus interſtinctas, edules, ac refertas lanuginoſo ſemine. radicem longam, teretem, ac fibratam. Naſcitur in calidis *Yapichtlæ*, vbi folijs eius confricatis palpebris, vſque ad ſanguinis extractionem, mederi ſolent Indi tumentibus oculis. Radix duarum drachmarum pondere ex aqua deuorata, purgare dicitur per inferna, craſſos ac lentos humores, admota verò maturare, ac rumpere tumores præter naturam, atque vlceribus mederi.

De ÇAYOLPATLI Vaxacenſi herba Muſcarum. *Cap. XXXVI.*

ÇAYOLPATLIS, ſeu herba Muſcarum, planta paruula eſt, tota exilis, repens per terram, candidis & ſtellatis omni ex parte referta floſculis. foliolis, ac radicibus paruis, & tenuibus. cauliculis verò geniculatis. Naſcitur calidis, & ſabuloſis *Vaxacæ* locis. nonnihil calens eſt, & amara. Ius decocti eius, per ſuperna atque inferna, vacuat pituitam, ac bilem. atque ita appetentiam excitat, & vomitum coercet. ſumendum tamen matutino quatuor, aut pluribus, ſi opus, continuis diebus.

De CHILPAN. Cap. XXXVII.



HERBA eſt *Chilpan* folia tum è radicibus, fibris ſimilibus, fuluis, multisque, tum ex caulibus duos longis cubitos, & interdum prolixioribus, mittens, longa, ſaligna, pinguia & anguſta, & incoccineum quibuſdam in partibus colorem vergentia. flores verò in ſummis caulibus coccineos, & calyculorum ſpecie, qui ſigna quadantenus imitentur, vnde ei Mexicani indidere nomen, Septembri menſe profert. temperatorum locorum alumna, qualis eſt ager *Tetzocanus*, Mexicenſisque, ac in campeſtribus, montoſisq; locis incola. Radices drachmæ vnius pondere deuoratæ è liquore quopiam, bilem per ſuperna, & interdum per inferna quoque vacuare ſolent. alij tradunt, eaſdem redactas in læuorem, ſanguinem è naribus fluentem ſiſtere, deuoratas aut infuſas è liquore aliquo conuenienti, adſtringendùe. Amara eſt, & calida natura. gutturque, dum deuoratur, pauliſper adurit.



De *CHIPEQVA*, *ſeu herba firma*. *Cap. XXXIIX.*

PARVVLA herba eſt *Chipequa* multos proferens caules, tenues, & aliquantiſper purpureos, ex radice fibrata, & in eis folia Lini, longa & tenuia, ac flores luteos per ſingulos foliorum exortus. Prouenit *Tacambari* prouinciæ *Michuacanenſis*, temperatis aut paulò gelidioribus locis, vbi in maximo ab indigenis habetur pretio. Hæc amaro ſapore conſtat, calefaciente, & exiccante vi. quò fit, vt tuſa, reſoluta ex aqua, atque epota, ſudorem euocet, dolores articulorum mitiget, & quoſuis alios è frigore ortos, & motum vitiatum reſtituat.



De *COZTOMATL* Solano pallenti. *Cap. XXXIX.*

COZTOMATL, ſeu pallens Solanum, herba eſt, folia fundens Solani, cuius eſt ſpecies, caules fuluos, luteumq; florem, vnde nomen, fructum contentum in veſicis, radicem verò craſſam, longam, candentem, & ſurculoſam. Naſcitur regionibus temperatis, qualis eſt Mexicenſis, cultis, & humentibus locis. Radix amara, & calentis naturæ. medetur ſatietati, flatum diſcutit, vrinam ciet, ac dolorem ventris admixta Siliquaſtro tollit, ſiue eadem deuoretur duorum obolorum pondere, ſiue ius decocti eius calens bibatur. fluxus à calida cauſſa ortos coercet, mammis applicata, lac exiccat, poſteraque die ab aſſumpta *Tlacuit laxeolli*, de qua ſuo loco exactè, exterſionis ac corroborationis cauſſa propinatur.

Veſica viridis eſt, ſulci verò rubent obſcurè.

De ÇOYOTOMATL, *ſeu* TOMATL COYOTI Veſicaria Mexicana. *Cap.* XL.



ÇOYOTOMATL, quam alij *Çolcoanenepilli*, ſeu *Çoanenepilli* coturnicis vocant, herba eſt folia proferens Solani, in cuius ſpecies refertur, altera parte ſinuoſa, hirſuta, & pinguia. caules prælongos, quadratos, purpureſcentes, & quaternis ſtrijs, totidemq; inſignes dorſis. fructum in veſicis magnis, & quinque angulorum contentum, glutinoſum, orbicularem, & parem Nucibus Ponticis, refertum ſemine exili, & longiuſculo, paleis perſimili, initio amarum, ſed cum adoleuerit dulcem, atque edulem. radicem verò magnam, & ſurculoſam. Naſcitur in calidis collibus *Tlaltiçapani*. calida, & ſicca temperatura conſtare videtur, & amaro ſapore. atque cum *Axin*, de qua ſuo loco tumores præter naturam dicitur diſcutere. cortex radicis tuſus, & ex aqua deuoratus duarum drachmarum pondere purgat interdum per ſuperna bilem, & pituitam, emundatque corpora, tormina patientium, & quorum ventriculus redundat craſſis ac lentis humoribus.

Magna virium eſt diuerſitas, non tantum in varijs Solani ſpeciebus, ſed etiam in diuerſis eiuſdem plantæ partibus. ſic in Solano hortenſi folium inſipidum, radicis cortex ita dulcis, vt Glycyrrhizam deuoratæ ſapiat. ſic in Siliquaſtro, folium inſipidum, fructus acerrimus. in Alkekengi fructus acidus, ſemen amarum. in Mandragora pulpa pomi quaſi inſipida, ſemen tamen amarum. Vnde non putandum omne Solanum frigidum eſſe, vt quidam arbitrantur. præſens ſpecies Veſicariæ, viribus ſimilis eſt noſtræ. vnde etiam ad renes expurgandos proderit.





De CVRRVNGARIQVA. Cap. XLI.

HERBA eſt *Currungariqua* innitens radici tenui, & longæ, fibratæque. vnde profert caules tenues, teretes, & ſeſquidodrantales, refertos folijs Pentaphylli, longiuſculis, & anguſtis, & circa partes ſuperiores, floſculis cyaneis, vbi generantur vaſcula orbicularia, referta ſemine. Prouenit temperatis, humectisq; *Viuapa* prouinciæ *Michuacanenſis* locis. Radix eſt amara, calidaque, & ſicca temperie. tuſſi, & aſthmati medetur, cæterisq; pectoris morbis, ortis à frigore, aut à craſſis, lentisq; humoribus. Puluis florum, cum ſaccharo & melle inſpiſſatus, ſi binum cochleariorum menſura quotidie lambatur tempore matutino, viſum acuit, vnde nomen.

Flos huius Campanulæ, ex rubro in cæruleum tendit.



De NANACACE. Cap. XLII.

NANACACE, ſeu planta anguloſa, herba eſt, folia Vitis ferè viniferæ ferens, ſed aliquantulum oblonga, & in purpureum colorem vergentia. caulem vnicum, purpureumque. flores iuxta acumen luteos, ſquamoſis, oblongisq; contectos calycibus. radicem verò craſſam, & breuem in Ponticarum Nucum quandam ſimilitudinem, velut diuiſam, fibratam, obrutamq; lanugine. Prouenit montoſis locis, ac temperatis, qualis eſt *Xochimilelcenſis*. Radix eſt amara, & guſtu pauliſper mordens. quò fit vt calidam, ac ſiccam eſſe coniectem, curetque, aliunde vacuata cauſſa, febres, aut rigoribus pulſis. Aiunt etiam Indi Medici, crudam ſudorem euocare, aluumq; ciere, coctam verò mederi dyarrhœis, atque dyſ- ſentericis.

Flos Onopordo ferè ſimilis. vnde Carduis accenſeri fortè poterit.

Idem medicamentum præparatione adhibita, alias plerumque vires conſequitur. ſic Rhabarbarum infuſione omnem vim nitroſam, & purgantem, in ius deponit, retinetq; vim adſtringendi. idem huic herbæ coctæ euenire putandum eſt.



De TEIXMINCAPATLI, *ſeu ictus oculi medicina.* *Cap. XLIII.*

TEIXMINCAPATLIS folia profert longa, & anguſta. caules purpureos. ſemen geminum, luteum, rotundum, & paruum. radicem ſurculoſam, & paruam, candentemque. Naſcitur in calidis, & ſummis montium iugis. amara nonnihil herba eſt. calida, & adſtringenti natura. vlceribus oculorum medetur, vnde nomen, pudendorumque muliebrium, & virilium, ſi puluis foliorum, aut radicis inſpergatur, lotis prius vlceribus, & emundatis aqua.

Rapaceis forte affinis eſt hæc herba. Siliqua enim non eſt diſſimilis Raphanaceæ. & ſemen rotundum luteum ſimiliter reſpondet.



De TLALTZILOCAYOTLI, *ſeu Tzilacayotli humili* Siliquaſtro Mex. *Cap. XLIV.*

HERBA eſt *Tlaltzilocayotli* folijs ornata obrotundis, & altero latere magna ex parte exeſis. ramiſq; longis, & tenuibus, per terram ſparſis. flore, vt ferunt, candenti. & fructu haud diſſimili virenti Siliquaſtro, vnde nomen. radicibusq; longis, & candentibus, pollicem circiter craſſis. Naſcitur in ſaxoſis collibus, arentibusq; frigentis regionis *Huexocincenſis.* Radix amaro ſapore conſtat, & calida temperie. quæ triũ drachmarum pondere deuorata, dolores è Gallica lue profectos ſedat, quamuis ſæua videatur inferre ſymptomata. verùm mos eſt Indis altera die ab aſſumpto pharmaco, ægros in balneum vaporis ducere, quod ipſi vocant *Temetxcalli*, intraq; illud aqua calenti abluere quoque.

Sæua illa ſymptomata, quæ ex hoc medicamento oriuntur, ſuſpicionem mihi inijciunt, hanc herbam, inter Apocyni ſpecies referri debere. Confirmant opinionem folia rotunda, herba repens, flos albus, ſiliqua viridis. quæ omnia in Siliquaſtris, numquam ſimul inuenies.

De TLATLACIZPATLI Fluxionum medicina. *Cap. XLV.*





TLATLACIZPATLI herba eſt, folia Origani ferens, minutim ſerrata. cauliculos tenues, breueſque. floſculos candidos. exileque ſemen. radices verò capillis ſimiles. Naſcitur apud *Hoetxotzincenſes*. amara eſt, & nonnihil lubrica. atque ideo tuſſi dicitur mederi, & defluxioni illi, quæ eſt à capite, ſi ex aqua drachmæ vnius pondere epotetur, maximoque prædictis morbis remedio eſſe.

Radix longa, folia Teucrij, rami ipſi onuſti floribus luteis, quales in Abſynthio conſpiciuntur.





De TOMA. Cap. XLVI.

GENVS eſt Vrticæ *Toma*, herba in arboris magnitudinem adoleſcens. folijs ſinuoſis, & magnis, ſpiniferiſque, & hirſutis. ſtipitibus læuibus. ac candidis luteiſque floribus. Naſcitur in frigidis, calidiſque prouinciæ *Michuacanenſis* locis. ſapor eſt amarus, non ſine quadam acrimonia. calefaciens, & exiccans vis. Ius decocti eius in ſpiſſitudinem coactum, dicitur vetuſtis plagis mederi, ac dolorem capitis tollere.

De YZTAC CIHVATL,
ſeu Fœmina candida.
Cap. XLVII.



YZTAC CIHVATL, ſeu fœmina candida, herbula eſt, folia proferens Sonchi, infernè ſubalbida, & ſupernè viridia. caules tenues, tres quatuorvè, quorum ſumma parte emicant flores, illis vocatis Bellis ſimillimi, in pappos demum abeuntes, piloſos, & colore candenti. radix fibrata eſt, atque candens. *Copitlani* naſci gaudet, in planis. Ius decocti exhibetur enixis. flatus diſſipat, menſtrua euocat, conuulſioni medetur, tormina tollit, frigorique aduerſatur. calida enim eſt, amaraque.

De YZTACCHYATL, ſeu Sale amaro. Cap. XLIIX.

YZTACCHYATL, ſeu Sal amarum, herba eſt, forma, & viribus ſimilis Abſynthio, ideoque in hac noua Hiſpania paſſim pro eo ſuppoſita. duorum generum oſtenditur, latifolia, & tenuifolia. Naſcitur temperatis, calidiſque locis. poſſetque vel facili negotio in Hiſpanias aſportato eius ſemine, vt coniecto, transferri. Vtraque à frigore ortos dolores, flatuſvè tollit. confert pectori. cholicis, iliaciſq; medetur, addito præcipuè *Quauhyetl*, aut *Picietl*. membra interna

na roborat. lac euomentibus infantulis, aut patientibus ſatietatem opitulatur, ſi ori inſtilletur. obſtructa aperit, cum *Ecapatli*, ſeu Lauro Indica, medetur reſolutis. iureque decocti eius debilia, tumidavè perquam commodè lauantur crura.



De TLAELPATLI ACATLANENSI Alſinefolia II. *Cap. XLIX.*

HERBA eſt *Tlaelpàtlis Acatlanenſis*, folia habens Alſines, anguſta, & longiuſcula. caules ſpithameos, teretes, ac tenues. ſemen verò in ſpicatis folijs. radicemque tenuem, ac prolixam. Naſcitur quouis cœlo *Acatlanenſi*, iuxta colles. radix trita, & deuorata ſemiunciæ pondere, medetur dyſentericis, vnde nomen. eſt enim valde adſtringens, cum quadam amaritudine, & calore.



De TLANOQVILONIPATLI YANCVITLANENSI Linifolia. *Cap. L.*

TLANOQVILONIPATLI herba folia fert Lini, longa & anguſta, ſubalbidaque, & hirſuta. caules teretes, ac ſubalbicantes. flores luteos, ſpicatosque, & exiles. radicem verò longam. Naſcitur in collibus frigidis Miſticæ ſuperioris. radix eſt aliquantulum amara, & lubrica, non ſine quadam acrimonia. eadem tuſa ſeſquidrachmæ pondere, purgat omnes humores. eſt autem calida ordine tertio, ac guttur vrens.

Flores Abſynthio pinxit non abſimiles.



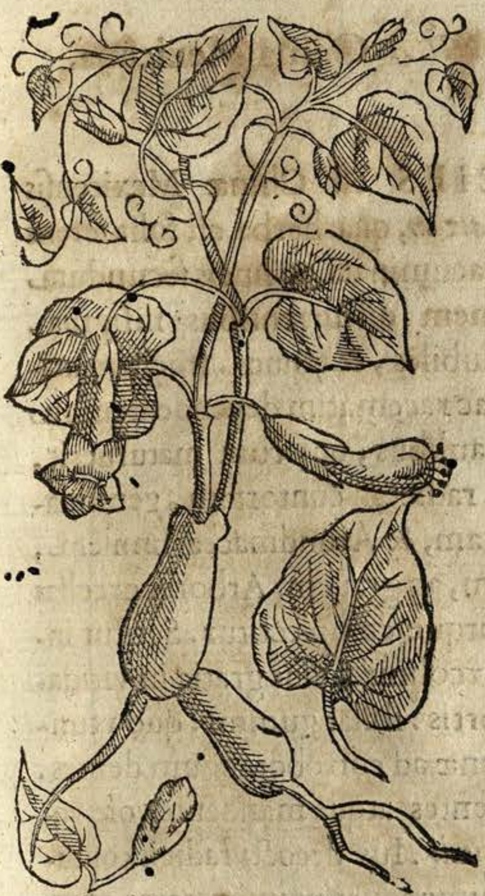
De CHILPANXOCHITL, ſeu flore ſigni inſtar pendenti Mortuorum medicina. *Cap. L I.*

CHILPANXOCHITL, ab alijs *Micaxochitl*, ſeu Mortuorum medicina nuncupata, herba eſt, folia Salicis ferens, anguſtiora tamen, & tenuiora. caules cubitales. flores coccineos in poſtremis caulibus, qui rubri quoque ſunt, calyculorum forma, aut ſigna, vt dictum eſt, referentes. radicem verò paruam, fibris candidis, & teretibus plenam. Radix eſt nonnihil amara, & tamen frigidæ eſſe naturæ experimento compertum eſt: febrem etiam extinguere ex aqua opportunè epotam drachmarum trium, aut plurium, ſi opus eſt, pondere, inflammationes mammarum auertere, & epilepticis opitulari illitam, vnde ſecundum nomen.



De ELOQVILTIC herba Geniculata. *Cap. LII.*

ELOQVILTIC, quam alij *Tlatlancuaye*, ſeu herbam geniculatam, alij *Xotlilitzi*, ſeu nigros pedes appellant, folia Bliti profert. caules ſarmentoſos, & nodis per interualla diuiſos, partimq; purpureos. florem, ſemenq; rubeum, atque minutum, in conorum modum, veluti ex Blito dependentia. radices verò ſurculoſas, & rubreſcentes. Regionum temperatarum alumna eſt, qualis eſt *Xochimilcenſis*, & *Tezcoquenſis*, in montibusq; incola. Sapor eſt nonnihil amarus, ſed temperies cum humore frigida. lac vitiatum nimij caloris cauſa emendat, febrem extinguit, & ſudorem euocat, pota illitavè. pleuritidi medetur, & opitulatur tuſſi. Ius decocti eius, cui Bolus Armena fuerit permixta confert pleuritidi, quam *Matlaltotonqui*, Mexicenſes vocant. lenit aluum, & medetur ſatietati.



De TEPEHOILA CAPITZXOCHITL, *ſeu Hoila capitxochitl* Saxiuoluula. *Cap. LIII.*

VOLVBILIS genus eſt *Tepehoila Capitzxochitl*, quod alij *Yztic Micapatlis* nuncupant, ſaxis ſe conuoluens. folia ſunt Hederæ. radix ſucco manat. Duo ſunt eius genera eadem facultate prædita, ſed primum, vt diximus, habet folia Hederæ, Vrticæuè ſimilia, ſerrata; ſecundum verò ſcutorum potius vndulatorum forma. Naſcitur vtraque apud Mexicenſes agros. frigidæque, & humentis eſt temperiei, quamuis nonnullam amaritudinem participare videatur, parteſq; natura diſſimiles. Vtuntur ea Indi aduerſus calorem, & ad tumores præter naturam repellendos. necnon ad compeſcendum ſanguinem qui è vulneribus fluit, & curandos oculos inflammatione tentatos. præcipuè ſi miſceatur *Toloatzin*.

I.

II.



De AHOATON, *ſiue Quercu parua.* *Cap. LIV.*

AHOATON, ſeu Quercus parua, quam alij *Tlalcapolin*, ſeu *Capolin humilem* vocant, herba eſt, folia ferens Origani, ſerrata, Chamædriosvè, aut Ilicis, minora tamen, vnde nomen, quæ inferna parte dilutiore virore nitent, ſupra verò exaturatiore. ſtipites rubreſcentes, è radice longa, & fibrata, fulua, ac mediocris craſſitudinis. flores coccineos, paruos, & longiuſculos. acinos primò virides, mox rubeos, ac demum nigri coloris, nucleos fuluos continentes. Radix ſapore eſt adſtringenti, & aliquantiſper amaro, non ſine quadam dulcedine, odore nullo, frigidaque, & exiccanti natura. quæ ſi vnciarum trium menſura coquatur, è tribus libris aquæ fontanæ ad tertias, & ius decocti potandum propinetur vice potus, enixas corroborat, dyſenterias compeſcit, laxatas renum partes confirmat, & acoporum medicamentorum more, labores ſedat eorum qui laſſitudinem ex longo itinere, curſu, lucta, aut quauis alia ſimili occaſione contraxerunt. Temperatas amat regiones, qualis eſt *Tenuchtitlana*, frigidavè, & ſaxoſa loca, atque montoſa.

De OLCACATZAN PAHVATLANICA China Mexicana. *Cap.* L V.



SPECIES eſt Chinæ Mexicenſis *Olcacatzan*, quæ herba eſt folia ferens oblonga, acuminata, & lineis ſecundum longitudinem diſcurrentibus inſignia. caules volubiles, & tenues. fructum acinoſum, ac racematim dependentem in ſummis caulibus, qui cum maturuerit, nigreſcit. radicem contortam, geniculatam, fuluam, & Arundinaceæ ſimilem, ſed denſam, ac grauem. Arbores excelſas ſcandit, atque complectitur. Seritur interdum, excoliturq; vſus gratia in viridarijs, ac hortis. ſtillat gummi, quo vtuntur indigenæ ad corroborandum dentes. ijdem ferentes atque mandentes ore vocatum *Tzitcli*. Ius decocti radicis contuſæ, infunditur aduerſus inueteratos morbos felici euentu. idem ius epotant aduerſus Gallicam luem, ac chronicos alios, & diuturnos morbos. Differt ab Orientali China, cuius radix leuior eſt, rarior, albidior, tenera, ac minus adſtringens, & tamen eoſdem pene vſus præſtare periclitatum eſt, quos illa, Guaiacum, aut Zarzaparilla præſtare ſolent, eadem arte & victus ratione adminiſtrata. Qua de re ijs, quæ à multis ante me ſcripta fuere, ac pro diuerſis regionibus, morbis, ac hominum temperaturis variabilia, nihil hic putaui adijciendum. Eſt autem hæc de qua loquimur radix, frigidæ ſiccæque, & adſtringentis naturæ, ſed amara, partiumque ſubtilium particeps. quò fit, vt ius decocti eius, præter iam dicta, ventriculum debilem corroboret, flatum diſcutiat, abſumatque, & vacuet per poros eam atræ bilis, & pituitæ portionem, quæ pharmacorum refugit vim, dolores extirpet, ac leniat, aliaque præſtet iuuamenta, quæ in prædictas plantas ſolent referri. Naſcitur *Pahuatlanicis* agris ſponte, vnde cognomen.

Differt ab Orientali.

De China Orientali, eiusq; vſu in lue venerea, morbisque alijs, multus eſt Garzias cap. 38. lib. 1. historia aromatum. & Acoſta cap. 29.

De Occidentali verò ſcribit Monardes cap. 21.

Ex hac deſcriptione patet, Chinam hanc eſſe ex ſpeciebus Smilacis aſperæ, adeoque eodem genere Sarzæ parillæ. vnde mirum non eſt, eaſdem ferè vtriſque vires ab omnibus attribui, quas apud eos inuenies qui de morbo venereo multos libros conſcripſerunt.



De CHINA MICHVACANENSI Phaco. *Cap. LVI.*

EST quædam Chinæ ſpecies, quam à loco natali *Michuacanenſem* vocant. quæ herba eſt arundinaceæ innitens radici, rubræque, ſed denſæ, ac graui. è qua caules inſurgunt arundinei, læues, ac ferulacei, longi, pollicemque craſſi, folijs ornati per interualla magnis, cordis figura, ac neruis, ſecundum longitudinem diſcurrentibus. quod euenit in cæteris, quibus etiam viribus, & hæc ſimilis eſt. Naſcitur *Michuacani*, vbi *Phaco* vocant.

De COZOLMECATL, ſeu Curarum fune China III. Mex. medicina admirabili. *Cap.LVII.*



COZOLMECATL, quam alij *Olcatatzan* vocant, ad Chinæ Mexicanæ ſpecies videtur attinere. radice enim craſſa conſtat, obrotunda, rubra, graui, & fibrata. vnde profert caules iuxta radicem rubeos, geniculis interceptos, tenues, refertos capreolis, volubiles, & arbores propinquas in cacumina vſque ſcandentes. folia obrotunda, mediocris magnitudinis, & venis ſecundum longitudinem ternis diſcurrentibus. fructumq; Myrti refertum ſemine. Prouenit in oppidis Ioannis Conchenſis, calidis nempe regionibus, *Mecatlanique*, editis humilibusq; locis, necnon *Totonacape*. vbi aiunt, duas eſſe huius volubilis ſpecies. alteram, quam deſcripſimus, fructiferam & ſaluberrimam, è cuius ſtipitibus parantur ſcipiones pulcherrimi, lineis nempe fuluis, & nigris viciſſim variati. alteram fructu carentem, quæ potius pertinet ad venena. Mira audio, de hac quam delineauimus planta narrari, etiam ab ijs qui eius vſi ſint remedijs. ſanguinolentos nempe oculos breui illuſtrari, ac priſtinò reſtitui nitori, appoſito tamen folio. vlceribus·

Cozolmecatl fructifera.

Cozolmecatl ſterilis.

Vires.

ribus oris mederi, pudendorumque Gallica etiam lue infectis, radicis puluerem carnem ſupercreſcentem abſumere, & decentem reſtituere. ad temperiem ſpectare, & tamen occulta quadam vi, calidis ac frigidis aduerſari affectibus. Nec ſolum admotam, ſed deuoratam quoque conferre, ſiue folia ſiue radix ipſa referatur in vſus. eſſeque qualibet menſura, ac pondere, innocentem. vires augere, ac firmare, ſarcireq; exhauſtas, & defectas, vel ſolum attrectatam. & calorem ſemiextinctum ita reparare, atque emorientes etiam homines reuocare in hanc lucem. admota folia dentium dolores, capitis, articulorum, & cæterarum corporis partium, veluti per miraculum lenire. & his dolenti loco adhæreſcentibus certiſſimam ſalutis haberi poſſe ſpem. adhærent enim cum ſedandus eſt dolor, aliter ſtatim irrita cadunt. venerem mirè excitare. iuuareq; capiti impoſitam, conciliare ſomnum. & deuoratam ex vino cholicæ mederi, flatum diſcutere, aduerſari venenis, cor roborare, & adeſſe coctioni. veneris vſu nimiò exhauſtos, ei incubantes magnopere vires reſumere. febres tollere, & firmare gingiuas. Denique vix eſt morbus aliquis in tam varia, numeroſaq; illorum ſilua, cui neget opem ferre. imò vel hac ſola planta inuenta, atque noſtri Orbis viris declarata, non fuiſſe irritos regios conatus affirmant, aut fruſtra adhibitos inſumptus, & hiſtoricorum labores. quæ omnia, tempora quæ nos ſequentur, rerumque exacta peritia, firmabunt & facient manifeſta.

De TLATLAYOTIC, *ſeu Numularia Indica.* *Cap.* LVIII.



HERBA eſt *Tlatlayotic*, folia ferens parua, & orbicularia, Nummulariæ vocatæ, aut Veronicæ fœminę ſimilia, bina, ordine vtrimque diſpoſita. caules volubiles, tenues, & duos dodrantales longos. & fructum edulem, Cucurbitæ ſimilem, vnde nomen. radicem verò prolixam, ac ferè toto diſcurſu craſſitudinis æqualis. Naſcitur locis campeſtribus. Radix eſt glutinoſa, lacte manans. & quanquam aliquantulam participet amaritudinem, vincere tamen in ea videtur cum ſiccitate frigiditas. bibitur contra febrium ardorem. atque dyarrhœas, & dyſenterias compeſcit. medetur ſingultui, vrinam euocat, & contractos neruos laxat. medetur vlceribus, & oris ampullis. ſi vrina euocanda ſit, adiungitur *Cacaoatl* duarum drachmarum menſura; ſi verò coercenda aluus, idem *Cacaoatl*, ſed coctum pariter deuoratur.

De

De TOÇANCVIT LAXCOLLI, *ſeu Inteſtinis Tuccæ Talpæue Indica. Cap. LIX.*



RADICIBVS innititur *Tozancuit laxcolli* herba, inteſtinorum inſtar conglobatis, vnde euenit illi nomen. à quibus fundit caules, & in eis folia Origani, ſed aſperiora, ac circinata. & circa caulium partes ſummas coccineos flores, calyculis ſimiles. Naſcitur humilibus, & montoſis locis regionum frigidarum, veluti *Chalcicoatepeci* & *Xochimulci*. Vulgaris herba eſt, & cunctis nota, tum ob adſtringendi efficaces vires, tum ob formam radicum raram, & quæ paucis plantis contingat. Radix eſt frigida, & adſtringens, nonnihilque amara. ventriculum roborat, & eius calorem temperat, ſi ſex drachmarum pondere læuigata deuoretur ex aqua. medetur vlceribus putridis, & cancroſis. impinguat tabidos. & enixis ab Indis Medicis corroborationis gratia ſolet exhiberi. fluxum alui, dyſſenteriasque, vnciæ vnius pondere deuorata, coercet.

Folia ex luteo rubeſcunt. flores etiam ex rubedine in luteum tendunt, Digitali fere ſimiles, à petrolo rubeo dependentes tranſuerſim. ſtamina florum rubra ſunt.



De CHICALLOTL, *ſeu ſpina.* Papauere ſpinoſo. *Cap. LX.*

CHICALLOTL, quam alij *Chichicallotl* vocant, herba eſt ſpinoſa, proferens folia Cardui benedicti, longa, anguſta, ſinuoſa, ac ſpinifera, cinereiq; coloris. caules ſubalbidos, & ſpinoſos. flores orbiculares, luteos, ac interdum candentes, Papaueris haud diſſimiles. fructum oblongum, ſtriatũ, aſperumque, refertum nigro ac paruo ſemine. Naſcitur Mexicano agro, nec vlla refugit loca, montana aut campeſtria. ſemen tritum, & duarum drachmarum pondere deuoratum, humores omnes, ſed præcipuè pituitoſos, & articulos infeſtantes, vacuat. ſaporem, & odorem Siſeris videtur referre. lac oculis infuſum cum lacte mulieris, quæ fœmellam peperit, inflammationes eorum ſedat.

ſedat. aduerſatur febrium typis. flos verò ſcabiem curat appoſitus. amarus eſt eius herbæ ſapor. calidaque, & ſicca temperies. aiunt alij, liquorem ſtillatitium eius, ac germinum *Mizquitl*, nubes oculorum diſcutere, carnem ſuperuacaneam exedere, dolorem ex hemicranea ortum ſedare, alijs eorundem huiuſmodi morbis egregiè ſubuenire.

Papauer hoc ſpinoſum, etiam Europæ iam innotuit, & à quibuſdam Figo d'inferno vocatur. quamuis hoc nomen potius Ricinis attribui debeat.

Primus hanc plantam deſcripſit, & depinxit celeberrimus Ferdinandus Imperatus Pharmacopœus Neapolitanus in opere ſuo Italico, quo multarum rerum hiſtoriam tractat elegentiſſime. ſed à noſtro Authore mutuatus, cum quo magna illi familiaritas fuit. Eandē etiā in Phytopinace ſuo deſcripſit Gaſpar Bauhinus. hunc ſecutus eſt Cluſius, qui eandem diligentiſſimè, vt omnia ſua, depictā propoſuit, & enarrauit lib. 5. cap. 7. rarior.

Hanc ego proſperè enatam & eleganter florentem conſpexi in horto rarioribus plantis ornato Illuſtriſs. & Excellentiſs. Lynceorum Principis & Inſtitutoris Friderici Cæſij primi ex antiquiſsima Familia ſua Oppidi S. Angeli Principis, cuius Heroicis auſpicijs, & magnificis impenſis opus hoc prælo ſubijcitur, cuiusq; iuſſu hæc ego in ordinem meliorem digeſsi & ſcholijs illuſtraui, adnitente Cl. Ioanne Fabro Lynceo Bambergenſi Simpliciario Pontificio, in cuius ædibus hæc exarata fuerunt.

Cum hæc planta ſit admodum ſimilis noſtro Papaueri, vires tamen habeat, vt multi putant contrarias, ſuſpicionem alicui inijcere poſſet, etiam noſtrum Papauer non eſſe adeo frigidum, præſertim cum etiam coniunctam ſibi habeat amaritudinem. Nam vbi in eodem genere, & in iiſdem partibus ſapores ſunt ijdem ibi & virtutes non multum differre arbitror.

De QVAVHXOCOTL CVLLVLENSI Oxymalua. *Cap.* LXX.



HERBA eſt *Quauhxocotl*, folia minutim ſerrata ferens, & ternis magna ex parte ſinibus diuiſa. caules geniculatos, ſeſquidodrantem prolixos. radicem verò Napi forma ex albo rubreſcentem, teneram, ac plenam ſucco. Prouenit in humidis locis prouinciæ *Chullulenſis*. Radix eſt amara, ſubacidaque. folium acidum, & edule adeo, vt in ſpecies *Xoxocoyollin*, quas noſtri Oxalidas vocant, videatur ea herba referenda. fructus verò orbicularis, & acinoſus, nec vocatis *Tomame* diſſimilis. Radix duarum drachmarum pondere tuſa, ac deuorata, ventriculum, & inteſtina leuiter purgat, atque eorum membrorum grauitatem pellit. eadem exhibetur infantibus, ſed vnius tantum drachmæ menſura, matutino tempore, nullo prius aſſumpto cibo.

Folia Alceæ Americanæ ſimilia ſunt, ſed cum obſcura rubedine, vt & pediculi eorum.

De

De CAQVIZTLI. *Cap. LXII.*

CAQVIZTLI herba eſt folia Ocymi, minora tamen, & illis Origani proxima, minimèq; ſerrata, bina per interualla ordine diſpoſita, fundens caules quadratos, rectosque. flores Cyaneos, longiuſculos, ternosq; ex vtraque parte caulis, binis foliolis circundatos. radices verò fibris ſimiles, ac rubeas. Naſcitur Mexicanis iugis. amara eſt, acris, calidæque & ſiccæ, ferè ordine tertio temperiei. Folia contuſa, & reſoluta ex aqua, ſcabiei dicuntur mederi, ſi corpori illiniantur. Ius verò decocti eorundem, ſudores bibitum elicit. quin ij, qui ſanguinem meiunt, è veſtigio reſtitui ſanitati dicuntur, ſi vaporem vini *Metl*, (quod album *Pulque* vocant) cui herba hæc incocta ſit, excipiant. modo à ſuffitu cubitum eant, pannis ſe contegant, ac ſudori ſtudeant eliciendo.

De AMAMAXTLA *expurgante, ſeu Rhabarbaro vocato Monachorum. Cap. LXIII.*

RADIX huius plantæ adeo ſapore, & odore, & colore, ſubſtantia, & viribus radicem veri Rhabarbari repræſentat, imitaturque, vt niſi folijs ab illo diſtaret, quæ deſinunt in acumen, (nam illa ex anguſta origine in latius finire cernuntur) verum Rhabarbarum Alexandrinum à nullo, qui vtramque plantam expendiſſet, non iudicaretur. quamobrem hortenſe *Hyppolapathum* congener⁹ eſſe vero Rhabarbaro cenſemus, poſſeq; in eius penuria ſubſtitui, ac pares penè vices præſtare. bilem enim benignè, & cũ quadam roboratione, quæ à craſſioribus, & adſtringentibus accidit partibus, præcipuè vacuat felici ſucceſſu, quemadmodum nos ſumus apud Hiſpanos periclitati ante hos triginta plus minusve annos, & Mexici, vbi maximus eſt eius prouentus diligentia Bernardini Caſtilij, cuius optimis manibus hic honos debetur: viri, dum iuuenis eſſet, in propugnandis hoſtibus dexterrimi, atque animoſi, à primo verò ſenio, vſque ad obitum, & poſtremos halitus, in ſeminandis atque excolendis quibusque raris, & peregrinis plantis diligentiſſimi. Quoniam verò partibus conſtat ſubtilioribus, quæ ſunt expurgantes, alijs verò craſſis, atque adſtringentibus, conſueuere ijdem, ſucco expreſſo, veluti expurgante pharmaco, ſeſquidrachmæ pondere vti. fecibus autem eadem menſura, veluti aluum adſtringenti medicina. quod ſi cum totalitate ſua exhibere arriſerit duarum drachmarum portionem, ab his qui non difficile ſoluuntur, bilis aiunt quod ſatis ſit expurgari. cuius rei nos certiſſima fecimus experimenta. Miſcetur interdum vnica drachma ſucci, vncijs duabus electuarij è Caſſiæ nigræ fiſtulis confecti, atque ita bilē primò, & maximè, ſecundariò pituitam expurgat. Quibuſuis locis prouenit excultum, ſed maximè calidioribus, qualis eſt *Quauhnahuacēſis* humecto & fertili ſolo, poſt quaternos à ſatu annos. Radix eſt medicinæ vtilis. colligenda verò ineunte vere, mundanda, ſecanda in fruſta, quæ boletos vocant, qua magnitudine illa Rhabarbari vulgaris ad nos conſueuerunt deferri ab Oriente, ſuper aſſeres collocanda, ac ſæpe ſæpius quotidie, (ne ſuccus, quo abundat, effluat) euertenda. quatriduo tranſacto, filo traiicientur firmiore, ac ſuſpendentur ad vmbram locis apertis, ſed quos radii Solis non attingant. namque ita duorum menſium interuallo ſiccari abundè ſolent, demumque recondi, & ſeruari. Hæc mihi de

Rhabarbaro Monachorum vocato dicta ſunto. non quod neſciam apud Hiſpanos quoque hanc plantam aliquot oppidis non admodum à Mantua Carpentaria diſtantibus aliquando fuiſſe excultam, ſed quoniam in hac noua Hiſpania apud *Quauhnahuacenſes* in horto prædicti viri vberrimus eſt eius prouentus: vbi patrijs plantis, vel eo maximè opus eſt, quod medicamēta extera, hunc in Orbem per tot maria tranſlata, emarcida vitiataq; tandem accedant: & vt Hiſpani meminerint, apud eos, ſi cura adſit, quantalibet copia prouenturum, ac in optimi Rhabarbari penuria, permittentibus conſciiſq; medicis, ſuffici pro eo ſæpenumero non incommodè poſſe. Cæterum fabulæ, quas quidam inculcant, vt perſuadeant, Rhabarbarum hoc Monachorum vocatum, eſſe Alexandrinum, dicentes, Turcas (cum illis per Henricum Galliæ Regem Marſiliæ portu, & vrbe potiri licuiſſet) Gallis quibuſdam Monachis ſemen impertitos veri Rhabarbari, vnde nomen defluxit, atque inde deuectum ad Hiſpanias, & has Indias, nugæ ſunt, quibus ſit omnino deneganda fides.

Vide Monardem apud Cluſium folio 312. Qui Rhabarbarum Americum indicat adeo cum Orientali conuenire, vt ſi non ſit idem, ſaltem aliam eſſe ſpeciem parum differentem.

De YXTOMIO, *ſeu lanuginoſa herba.* Cap. LXIV.

YXTOMIO XIH.VITL, quam alij *Tomoxihuitl*, alij *Memeam*, alij *Quapopolton*, & *Quapopoltzin* vocant, herba eſt, folia ferens hirſuta, ſpinoſa, vndulata, & Anchuſæ proxima. caulem pallidum, duos cubitus longum. flores candentes, paruos, calyculis contentos, & in pappos tandem abeuntes. radices verò multas fibris ſimiles. Naſcitur in vallibus, planiſq; locis regionum frigidarum, & in annuos vſus vulſa radix ſeruatur, atque reconditur. radices duarum drachmarum pondere deuoratæ, omnes humores concitato vomitu vacuare dicuntur: calida enim ſiccaque natura conſtant, & ſapore aliquantulum amaro. tuſſim deuoratæ ſedant. & pectoris opitulantur morbis. renes, & veſicam abſtergunt. vlceribus putridis pudendorum, muliebrium & virilium ſuccurrunt, curant hæmorrhoides. & vacuata prius supernè defluxionis cauſſa, dicuntur quoque mederi diarrhœis.

QVAPOPOL.



Quam hic exhibemus Quapopol imaginem, ei ab Authore deſcriptæ affinem videtur plantam repræſentare. cuius caules purpurei ſunt coloris, folia ex aduerſo bina ſita. & ex quauis ala folij exit pediculus, cui multi floſculi Echio ſimiles, quaſi Vmbella inſident.

De



De TLALYXTOMIO, ſeu Yztomio humili. Cap. LXV.

HERBA eſt *Tlalyxtomio*, folia fundens Portulacæ ſimilia, ſed aliquanto maiora. caules purpureos, teretesque. flores in ſummo purpureos. radices verò craſſas, & ſurculoſas. quæ tritæ, epotæque ex aqua, duarum drachmarum menſura, pituitam per ſuperna expurgant, emundant inteſtina, ac cholicis affectibus infuſæ medentur. Amaræ valde ſunt, calidaque, & ſicca ordine tertio natura.

Ex radice tranſuerſa multæ fibræ exoriuntur, ex nigredine ad luteum tendentes. rami punctis ſubrubris conſperſi, folia terna Craſſulæ ſimilia, cauli ſine pediculo adhærent. pediculus floris obſcurè rubet; ipſe verò flos quinque foliorum rubet.

Vnde inter Craſſulæ, vel Semperuiui ſpecies reponenda videtur. cui etiam vires vermicularis vrentis admodum ſunt ſimiles. ſuccus enim huius epotus vomitiones ciet, & à multis in quartana felici ſucceſſu vſurpatur.



De PARADISEA Herba. Cap. LXVI.

ITA libuit vocare hanc herbam, quod folia ferat auis, quam eodem nomine vocant, plumis ſimilia, in hiſpidis, fuluisq; caulibus à radicibus ortis fibrarum inſtar. Naſcitur inter *Cocandiranum*, & *Atapanum* prouinciæ *Michuacanenſis*. Amariſſima eſt, calidaque, & ſicca ordine tertio. medetur pectori, lumbricos necat, flatum diſcutit, curat ſatietatem, ac reſerat obſtructa.

Calyx floris cauli adhærens eſt viridis, & punctis conſperſus. flos ipſe totus eſt luteus colore Manucodiatæ.



RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Septimus.

SALSAS ET DVLCES HERBAS PROFERT.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

MAGNO ipſi naturæ beneficio obſtringimur, quod in tantilla corporis noſtri particula, lingua inquam, tam ingens vitæ noſtræ emolumentum poſuit. qua quidem quæ ad ſuſtentandum, & nutriendum nos neceſſaria ſunt, apprime percipimus. Sapores enim, quos lingua deprehendimus, indices ſunt & alimentorum, & venenorum. Hinc plerique amara exhorreſcimus, vtpotè à natura noſtra alieniora, & potius medicamenta, quàm nutrimenta, de quibus ſuperiori libro ſatis dictum eſt, nunc ad ſalſa accingimur, magis nobis amica, & ad dulcia nobis omnium amiciſſima.

Herbarum autem ſalſarum, quæ hoc ſapore guſtui ſe noſtro offerunt, non numeroſa, ſed puſilla eſt cohors. exceptis enim Cicerum foliolis, quorum ſuperficies ſolummodo ſalſa apparet, pleræque omnes ſunt maritimæ, vel ad quas ſalſus maris perflatus, quo inficiuntur, pertingere poteſt. ſed neque ſal ob grauitatem, & vt ita dicam, corpulentiam ſuam, in intima plantarum interuenia ſe inſinuare, aut ab earum fibris facilè attrahi valet. quin neque multum prodeſſe plantis videtur, cum, ſua acrimonia & acumine necare potius quàm viuificare eas cenſeri poſſit. Et tamen plantarum nullam ſpeciem ſine ſale eſſe, tam calcinatione earum, & lixiuium ex cineribus parando, ſalemq; ex illo excoquendo, quam ex animalium nutritione plus nimis eſt manifeſtum. Homo ſiquidem ſine ſale, vti neque alia animalia viuere non poteſt. nutrimur autem ex quibus conſtamus. quod & excrementa noſtra, ſudores, vrinæ, catharri ſalſi, palam faciunt.

Quid

Quid quod ex ſanguine, carnibus, oſſibus, chymica arte, magna ſalis copia extrahitur, hic autem vnde niſi ex herbis, quibus reliquorum more animalium veſcimur?

Induſtrij Naturæ indagatores, qui neglecto cortice, nucleos rerum perſcrutantur, iam diligente diſtillatione in herbis Acribus, Ferulaceis, Tetraſpermaticis, & Buphthalmicis, multo plus ſalis quàm in alijs reperiri probe nouerunt. Atque hinc eſſe exiſtimo, quod ſalſedo non tam inimicas Naturæ, & aduerſas vires poſſideat vt amaritudo, nec adeò vehementes, & ſæpe cauſticas vt acrimonia, ſed inter vtramque media quadam via ingrediatur. Hinc etiam eſt, quod cum ſal incidendo ſimul corroboret, omnes digeſtiones iuuet, ſeparationes procuret, expulſiones promoueat, quin ſi maiore quantitate ſumatur, omnes humores noxios ſurſum deorſumque, prout complexiones, vel cauſarum morborumque diſcrimina variant, expurget, atque ab innumeris malis hominem liberet, vt videre licet in Sckenkij curioſiſſimis, & vtiliſſimis obſeruationibus medicis, tranſit tamen quandoque in veneni naturam, vt ex libris Nauigationum patet. vbi mira, quantum aqua maritima potus nocuerit, exempla leguntur.

De dulcedine non eſt opus longius ſermonis filum producere. Dulcia vt nobis omnium ſunt amiciſſima, ita vires, & commoda eorum ſunt familiariſſima. Hæc enim cum à ſuaui calore, longa digeſtione, hunc temperatum ſaporem ſint adepta, non eſt mirum ſi nos adeo illis gaudeamus, cum inter omnia animalia ſimus temperatiſſima à Natura complexione dotati. Dulcia enim nec adeo terreſtria ſunt, vt ſalſa, & amara, nec adeo ignea, vt acria, ſed inter hæc media quadam ratione, tam quo ad ſubſtantiæ modum, vt vocant, quàm quo ad primas qualitates incedentia, vnde ſtatim exaſperatas corporis noſtri partes leniunt, & moderata corpulentia inanitas eaſdem replent, & reſarciunt.

De NEICOTLALPATLI TOTOPECENSI *Vomitoria. Cap. I.*



NOMEN habet *Neicotlalpatli* herba, ab ea quam excitat vomitione. folia, quæ fert Scammonij folijs ſimilia, per longa diſſita interualla, atque oblonga, ſed circa extortum à pediculo latiora, atque obrotunda. caules volubiles. flores candentes. ſurculoſas verò radices. Naſcitur calidis, ac planis locis. Radix eſt calida, ſiccaq; ordine ſecũdo, & graue virus olens. eadem drachmæ vnius pondere deuorata, dicitur bilẽ & pituitam, per ſuperna atque inferna, leuiter purgare.

IO. TERRENTII LYNCEI NOTAE.

Licet Author hanc herbam Conuoluulis videtur velle adſcribere, potius tamen inter Apocyni genera reponi debet. nam folia bina ex aduerſo poſita, ſemper in Apocynis reperiuntur, in illis nunquam me vidiſſe memini. Graue etiam virus in Conuoluulis nullum, ſed in Apocynis. Vis tandem purgans, & emmetica, magis eſt euidens in Apocyno, quàm Smilace.

De OCOPIAZTLI *Scorpij ſpina. Cap. II.*



OCOPIAZTLI, quam alij *Hoitzcolotli*, ſeu Scorpij ſpinam vocant, herba eſt ſpinifera. folia proferens Cirſij ſpinis horrentia prælonga, & anguſta. caules longos, teretes, ac læues, quorum ſupremis partibus hærent capitula ſpinis horrida, illis Dipſaci haud diſſimilia, ac floſculis contecta purpureis. Prouenit *Tonayuce* montanis, humidiſque locis. Radix Eringium, Siſerque, ſapore quodam dulci atque odore, videtur imitari. calentique ſecundo ordine, & exiccante conſtat natura. Liquor, vbi aliquandiu maduerit, iusvè decocti, propinari ſolet ab Indis Medicis, his qui iam pene à febre conualuerint, vt reliquijs humorum febrem cauſſantium, per vrinam aut ſudorem euocatis, perfectè ab ægritudine liberentur. quin articulari morbo laborantes, eadem ratione iuuat. in aliosque huiuſmodi vſus, magna cum vtilitate ſolet adhiberi.

De PACXANTZIN, *ſeu planta ſubſidente. Cap. III.*

PACXANTZIN, quam alij *Tenextlacotl*, ſeu virgam calcis vocant, alij verò *Tlacocalacam*, herba eſt fruticoſa, caules proferens longos duos cubitos, teretes, lignoſos, ſtriatos, & cinereos, inclinantes in purpureum, vnde nomen. folia rara, Saluiæ ſimilia, aſpera, ſed internè ſubalbeſcentia, ſupernè verò viridia. flores luteos, magnos, prodeūtes è calyculis ſquamoſis. radices verò fibrarum inſtar. Calida & ſicca natura conſtat, ordine ſecundo, & odore graui, ſaporeque. Temperato gaudet cœlo, quale eſt *Tepoztlanicum*, ac menſe floret Sepembri. Ius decocti radicum medetur ſatietati, debilem ventriculum roborat, pectus calefacit. exhibetur quoque ab aliqua ægritudine reſurgentibus, & ducendis in balneum. folia tuſa, permixtaq; *Chichiantic*, & *Tlatlaolton* æquis portionibus, ac contuſo loco admota, quidquid humoris ad eum defluxit, ſiccant, atque diſcutiunt. verum tunc temporis conſueuerunt Indi Medici infundere naribus puluerem *Tlacoxilo xochitl.*

De TEPEZENTLI, ſeu ſpicis Maizij Montani. Cap. IV.



HERBA eſt *Tepezentli*, folia ferens purpuraſcentia, Limonis forma, ſed maiora. caules quinque ferè dodrantes, longos, teretes, purpureos, digitum craſſos, geniculatos per interualla. fructum *Chilli*, refertum ſemine plane orbiculari, & lanugine comprehenſo. radicem verò contortam, & candidam, quibuſdam veluti glandibus adhęreſcentibus. Naſcitur in frigidis, & ſaxoſis locis. Radix extra intusque candeſcit. guſtata virus minimè ingratum olet, Pæoniæ ſimile. ac calorem, ſiccitatemque ordine præfert ſecundo, craſſamque ſubſtantiam. ſenſum aliquem caloris, ne dicam vredinis, præbet circa guttur. tuſa, ac trium drachmarum pondere ex aqua deuorata, omne humorum genus, ſupra infraque vacuare dicitur.

Hæc etiam ſpecies Apocyni haberi debet, vt cuiuis deſcriptionem legenti, & figuram intuenti patere poteſt.

De TLACOLCOATLI, ſeu Coatli humili. Cap. V.



TLACOLCOATLI herba eſt, quæ caules tenues, geniculis interceptos profert, refertos folijs Ericæ, exilibus, ac breuibus. flores ſunt candentes, longiuſculi, ac veluti è flocco concinnati. radices tenues, perlongas, adeoq; fibris ſimiles habet. Naſcitur in collibus, planiſq; locis regionum frigidarum, qualis eſt *Huexocincenſis*. calida ſecundo ordine conſtat natura, lubricaque. Ius decocti radiſtat natura, lubricaque. Ius decocti radicum propinatur, difficile nec ſine dolore vrinam reddentibus. dolorem enim lenit, emundat meatus, atque vrinam, & quidquid illi obſtaculo eſt, euocat.

Spica florum ſimilis eſt Iulo Acori.

De



De TLAAÇA CAMECAXOCHITL, ſeu flore funis pabuli terreſtris. Cap. VI.

HERBA eſt *Tlalça camecaxochitl* ſaligna folia proferens, oleagineavè, caules multos. flores ex albò rubreſcentes, comantes, in ſummo exiles, & modicos. radicem verò tranſuerſam, fibratamque. calida eſt, & ſicca radix ordine ſecundo, atque odora. medetur eadem ſemiunciæ pondere deuorata, interpolatis febribus, mentemq; reducit his, qui eam caſu amiſerunt.

Caulis obſcurè rubet. folia vero ex viridi tendunt in luteum, flores ſimiles ſunt Cacaliæ, vel Eupatorio Auicennæ dicto, cui forte congener fuerit.



De YXIAYAHOAL CHAPALTEPECENSI Nepeta Mex. *Cap. VII.*

NEPETÆ, Calamintævè videtur ſpecies noſtro Orbi incognita *Yxiayahoal* herba, folia ferens parua, ſerrata, ſubalbeſcentia, & cordis ferè figura. lignoſos caules, & tres ſpithamas longos. floreſque multos, candentes, & modicos. radicem verò prolixam, & fibratam. Montoſis, ac temperatis locis gaudet, quales ſunt *Tetzcoquenſes*, & *Capultepecenſes*, vnde facta eſt eis diſtinctionis gratia cognomen. odora eſt, calidaque, & ſicca ordine ſecundo. radix pota ex aqua, diarrhœas compeſcit, tumores præter naturam maturat, & rumpit, frigori febrium intermittentium aduerſatur, ſudores, & vrinam elicit, & vitioſos ventriculi detrahit humores.

De



De TLAELPATLI TONALLAE, ſeu Medicina dyſentericorum. *Cap. IIX.*

TLAELPATLI TONALLÆ herba folia Lini tenuia fert. caules exiles, teretes, & longos. flores compoſitos in corymbos. radicem candidam, longam, tenuem, & fibratam. Naſcitur *Tonallæ* Miſticæ inferioris. radix eſt primo ordine calida, graue quodam virus olens, & nonnihil adſtringens. eadem ſemiunciæ pondere deuorata, medetur dyſentericis.



De TLAQVAVHTILIZ PATLI, ſeu Venerea medicina. *Cap. IX.*

HERBA eſt *Tlaquauhtiliz patli* folia longa mittens, & anguſta, ſalignis maiora, ſubalbidaque, & firma, qualia eſſe ſolent arborea. caules breues. fuluosque, vt ferunt, flores. radices longas, ac tenues. Naſcitur in montibus temperatis agri *Acatlanici*. ſapor eſt Glycyrrhizæ, dulcis. calidaque, & humida, ordine ſecundo temperiei, aut primo completo. excitat venerem admota pudendo, ingeſtaque, vnde inuenit nomen. curatque puerorum diarrhœas, toſta redacta in puluerem, atque duarum drachmarum menſura deuorata.

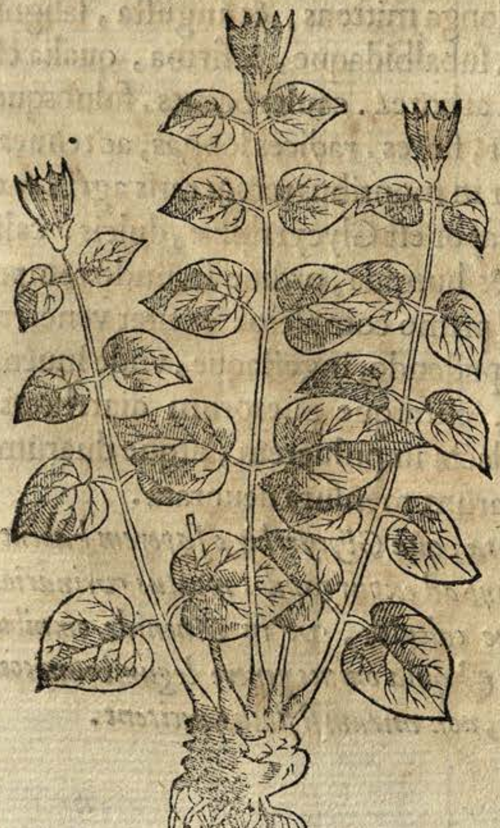
Plantæ, quæ Glycyrrhizæ ſaporem habent, vtiles ſunt ad expurgandos meatus vrinarios, renumque calculos, vt in Anonide omnibus conſtat. & quia omnes genere leguminum continentur, non mirum ſi flatus excitent.

De APHATZI PVNTZVMETI. Cap. X.

FOLIA fert herba *Aphatzi Puntzumeti*, rara, longis appenſa pediculis, ocymina, & circinata. caulem breuem, rectum, teretemque. ac in ſummo flores orbiculares, Chamamęlo ſimiles, è fuluo candeſcentes. ac ſemen Aniſo ſimile. radicem verò ſurculo ſimilem. Prouenit in frigidis regionibus *Michuacanenſis*. radix Coriandrum olet. calidaque, & ſicca conſtat temperie: eadem ex aqua reſoluta, atque epota, dyſentericis medetur, & ijs, qui quartanis circuitibus infeſtantur. Ius decocti eius confert cruribus œdemate affectis, ſi eo abluantur.

De APATZI PVNTZVMETI II. ſeu Muſtella odorata. Cap. XI.

HERBA *Apatzi Puntzumeti* altera vnicum profert caulem ſex ſpithamas, longum, tenuem, teretem, & ſtriatum, è binis ternisvè radicibus, exilibus & tenijs ſimilibus prodeuntem. & in eo folia longa, anguſta, ſerrata, rara Amygdalivè, & quæ in colorem fuſcum inclinant. & niſi paulò breuiora eſſent, ac ſerrata, Saligna viderentur. flores luteos, in pappos abeuntes. ac ſemen in ſummis capitibus ſimile Aniſo. radix Coriandrum indiſtincta olet ſimilitudine, ſapit verò Paſtinacam, ſimulq; Coriandrum permixta. & calefacientis naturæ eſſe reperitur. In cacumine montium prouenit, frigidisque locis, quale eſt *Pazquarum* prouinciæ *Michuacanenſis*. radix tuſa, atque è liquore quouis conuenienti deuorata, dyſentericis, vt aiunt, & quartanis febribus ſolet mederi.



De CACAVAXOCHITL, ſeu Flore Cacauatl. Cap. XII.

CACAVAXOCHITL herba eſt folia cordis figura fundens, caules dodrantes, flores purpureos, radices verò craſſas, fibrataſque. Naſcitur *Tanguitlani* Miſticæ ſuperioris. Dulcis eſt radix, & nonnullam præfert amaritudinem, & cum ſiccitate calorem. eadem læuigata, atque epota ſemiunciæ pondere, dyſenterijs medetur.

Ad Altheas referri poteſt hæc planta. radix eius craſſa, & lutea depingitur, caules & folia ſimiliter ſubluteo ſunt colore. Calyx Ibiſci, flos ſuperiore parte ruber, inferiore verò in album vergit, inſperſis rubris maculis.

De



De CHARAPETI. *Cap.* XIII.

HERBA eſt *Charapeti* folia mittens ſerrata, Vrticæ, aut Ocymi proxima, ſed tamen longiora. ſtipites multos, prolixos, ac fuluos. & iuxta cacumen flores ex albo rubreſcentes, longos, & anguſtos. radicem verò fibratam. Naſcitur in calidis *Michuacanenſibus*, & frigidis locis. at floribus decidentibus apparent veſicæ cordis figura, in quibus continetur ſemen. calida, & ſicca natura radix conſtat. eadem tuſa reſoluta ex aqua, & ſex obolorum pondere epota, ſcabiem curat, etiam Gallicam, ac ventris dolorem lenit.

An Scrophulariæ congener?



De CHICHIANTIC COATLANENSI China Aſtringente. *Cap.* XIV.

CHICHIANTIC COATLANENSIS herba eſt folia Vrticæ proxima mittens, ſed pennatis pediculis. caules quadratos, ſarmentoſos, & hirſutos. flores purpureos, ſimiles *China*, cuius eſt ſpecies. radices verò capillatas. Naſcitur feruentibus regionibus, qualis eſt *Yauhtepecenſis*, & *Coatlanenſis*. ſemiunciæ pondere trita folia, epotaque ex aqua, fluxum alui cohibent. calida, ſiccaque, & adſtringenti natura conſtant, & odore grato. & fluxum ſanguinis prægnantium ſolet, quomodolibet admota, retinere.

De *CHIMALATL PERVINA* Flore Solis. *Cap. XV.*



CHIMALATL PERVINA, ſeu Magna, quam *Anthilion*, & Florem Solis appellant quidam, herba eſt folia ferens magna, ſerrata, infernè candeſcentia, & Vrticæ æmulantia formam. caulem vnicum, rectum, decem quindecimvè pedes procerum, brachium craſſum, rotundum, cauum, atque exaturato colore vireſcentem. florem in ſummo orbicularem, aureo micantem fulgore, ſpecioſis radiantibus per ambitum luteis folijs, media verò orbita quampluribus floſculis flaueſcentibus refertum, è porulis, faui mellis inſtar ordine diſpoſitis, ortum ducentibus. ijsq; decidentibus ſemina inſurgunt illis Melopeponum forma (etſi teretia ferè ſint) lenitate, temperie, & cætera prope natura ſimilia. radices verò aliquadantenus tuberoſas, ac fibratas. Semina, licet liberalius deuorata dolorem capitis excitent, pectus tamen leniunt, ardorem extinguunt, & apud aliquas gentes tuſa, coacta in panem, aſſaque, frumenti præbent vſum. etſi non deſint, qui dicant, appetitus venereos excitare. maximè pediculos foliorum teneros, abſterſis pilis in craticula coctos, ſale, oleoq; conditos eſui ſuaues, orique gratos. Huius aliud obſeruatur genus, cuius caulis breuior, ac minor eſt, ac ramos duos, tres, pluresvè ferens, ac in ſingulorum ſummo flos inſurgit priori ſimilis, multò tamen minor. Naſcitur in *Perù*, alijsque nonnullis Americæ prouincijs ſponte, in alijs verò quibuſuis locis planis, atque campeſtribus, ſemine, lætior tamē campeſtribus, & cultis.

Panis.



Flos Solis minor.

Flos Solis Jndicus etiam Europæ à multis annis innotuit. eiusque magna conſpicitur varietas in magnitudine foliorum, & floris, in altitudine & craſſitie caulis, in colore florum, qui quandoque albus reperitur.

Conſulendus etiam Monardes cap. 68. vna cum notis Cluſij.

De *CVITLAÇOTL TEPECVAQVILCENSI* Napiformi. *Cap. XVI.*



HERBA eſt *Cuitlaçotl Tepecuaquilcenſis* folia pinguia habens, cordis figura, Pyrivè. caules tres dodrantes longos, volubiles, partimq; purpureos. flores candentes. radicem magnam, obrotundam, candentem, ac fibratam. Naſcitur *Xochimilci* temperato cœlo, in domibus ac hortis, ſed eò tranſlata, à calidis regionibus. nam & *Malinalci*, & *Tepecuaquilci* prouenit, planis & campeſtribus locis, maximèque iuxta aquarum fluenta. Radix Napum olet, ſapitque, atque puluerem bellicorum inſtrumentorum, tormentorumvè. calore nonnullo prædita eſt. pectoris, ac ventris dolorem ſedat, ac flatum diſcutit vnius vnciæ deuorata pondere. maximè ſi è liquore aliquo calenti, additoque Siliquaſtro, aſſumatur. Quartanis, tertianisque medetur, vacuata per ſuperiora bile, & humore melancholico, ſi paulò ante acceſſionem ſumatur.

De MICVI TLAXCOLLI, ſeu Piſcium inteſtinis. Cap. XVII.



MICVI TLAXCOLLI herbula, nomen inuenit à radicis forma, vnde profert caules tenues, & in eis folia longiuſcula, & anguſta, & in ſummo floſculos candentes, exilesque. Naſcitur apud *Panucenſes*. radixque calida temperie conſtat. tuſa & applicata, medetur vlceribus mira breuitate, etiam cancroſis, & alioqui inſanabilibus. Quamobrem maximi habetur ab incolis. folia verò tuſa & potata, medentur ictericis, & ſuppreſſam vrinam euocant. Radix verò, oculorum carnem excreſcentem extergit, ſi puluis eius inſpergatur. aiunt etiam, infuſam ita corpus vniuerſum purgare, vt homines alioqui pigros, & ſegnes, impigros efficiat, ac paratos ad quemuis laborem ſuſtinendum.

Fructum apertum pinxit Xyridi ſimilem, ideſt in tres partes diuiſum. in quarum vnaquaque, duo ſemina lutea continentur.



De *NEXTLACOTLY YACA-PICHTLENSI* Limoniphylla. *Cap. XIIX.*

HERBA eſt *Nextlacotly Yacapichtlenſis* folia Limonis mittens, ſed maiora, aſperaque. caules in hominis aſſurgentes magnitudinem. flores pallentes, contectos in calycibus ſquamoſis. radices verò ſurculoſas. Naſcitur in calidis, & frigidis regionibus, locis humidis, ac montium faucibus. calida eſt, ſiccaque, & guſtu odorata. Ius decocti eius, aut radicis, foliavè duarum drachmarum pondere deuorata, vrinam euocant, & enixis magnopere à partu conferunt.



De *TLALCAPOLIN*, *ſeu Chamæceraſo Atlapulcenſi. Cap. XIX.*

TLALCAPÓLIN herba eſt dodrantalis, folia ſerrata fundens, oblonga, & per interualla caulium quaterna, quinavè. caules purpureos. flores in poſtremis ramis paruos, & coccineos. fructum Ceraſis noſtratibus perſimilem, minorem tamen, vnde contingit nomen. radices ſurculoſas, & candentes, longas, & anſerinam pennam vix craſſas. Naſcitur montoſis, frigidiſque locis *Atlapulci* in ilicetis. calida enim eſt, & aſtringens. ſeruaturque radix toſta in annuos vſus. hæc herba redactá in puluerem, & infuſa, dyſenterias curat.

De *TLACOXOCHITL* Iaſminiflora. *Cap. XX.*



TLACOXOCHITL *Anenecuilcenſis*, quam alij *Tlacoxihuitl* vocant, *Hoaxtopecenſes* verò *Tlacopatli*, herba eſt, quæ folia fert ſaligna, ſubalbidaque. & è radicibus fibrarum inſtar, caules fuluos. & in ſumma parte floſculos ex albo rubreſcentes, longiuſculos, & compoſitos in comam. Naſcitur in calidis, planisque locis. audio à mari Auſtrali *Anenecuilcum*, ob remedij præſtantiam primò fuiſſe allatam. Calida eſt, & ſicca, adſtringensque facultas. atque ideo propinatur his, qui laxitudinem patiuntur. corroborare enim eos, ac veluti viuificare prædicatur. quin radicum puluis vetuſtis plagis dicitur egregiè mederi.

Radix huius plantæ vt ex Ymagine conſpicere licet paucas habet fibras, caulis aliquantum purpuraſcit, folia terna ſaligna. flores in ſummo caule rubri, oblongi, nempè figura Gelſimini, vel Quamoclit dictæ, ſeu Conuoluuli Pennati à doctiſſimo & nobiliſſimo D. Fabio Columna Lynceo in ſuis Rariorum ac minus cognitarum ſtirpium libris deſcriptæ.

De *THEVH COPALLI*, *ſeu Copalli Dei. Cap. XXI.*

HERBA eſt *Theuh copalli* folia mittens *Acocotli*, ſeu Liguſtici Indici. caulem cauum, Ferulæ ſimilem, geniculatum per interualla, & candentem. & in extremo caule fructum comantem in muſcarij modum, ſed exiliorem. & flores lanuginoſos. fibratam verò radicem. calida natura conſtat. atque ideo radice eius in puluerem redacta, additaque *Nanahuapatli Yohoalenſi*, tuberculis è Gallico procedentibus morbo, mederi ſolet.





De TZONPOTONIC, Helichryſo Mexicano. *Cap. XXII.*

ITA vocant *Quauhquecullenſes* ſpeciem quandam Helichryſi peregrinam, quæ herba eſt folia fundens Saligna, aut Conyzæ, ſquallentia, & hirſuta. flores Helichryſi ex albo palleſcentes, vmbilicumque circa medium rubeum. radicem ſurculoſam, & fibratam. Naſcitur in calidis *Quauhquecullæ*. calida conſtat, & lubrica natura, & odorata guſtu. Ius decocti eius medetur tuſſi, ſatietati, & ventris doloribus. articulos humore obrutos, atque impeditos laxat, & mundat, ſudorem euocat, ac flatum diſcutit.



Verum Dioſc Roſmarin. Fœcundum.

De YCEL ACOCOTLI CHVLLVLENSI Roſmarino Ferulaceo. *Cap. XXIII.*

HERBA eſt *Ycel Acocotli Chullulenſis*, folia fundens Fœniculi, craſſiora tamen, & latiora, iucundè olentia. caules cubitales, multis concauos alis, & in cacumine vmbellas. in quibus ſemen copioſum, candidum, Spondilio ſimile, rotundum, anguloſum, ac reſinaceum, quod in mandendo linguam exurit. radicem craſſam, longam, & Thus olentem. ex qua deſcriptione liquet, verum eſſe Roſmarinum fœcundum, deſcriptum quondam à Dioſcoride, neque ab aliquo ante nos vera imagine expreſſum. nam illa Matthioli, cum deſcriptione Dioſcoridis non videtur omnino conuenire. Naſcitur in humidis locis iuxta montium fauces. vires ſunt eædem, quas Lybanotidi cachrym ferenti tribuit Dioſcorides. quanquam *Cullulenſes*, & *Tlaxcaltecæ* (apud quos naſcitur) dicant, Ius decocti eius bibitum, exanthematis & punctis, quæ ex ſanguine ſuſcitatas febres comitari ſolent, mederi.

De



De YZTACXIHVITL. Baſio Monili. *Cap.* XXIV.

HERBA *Yztac xihuitl*, quam alij *Tecacapan*, alij *Chichiahuac xihuitl* vocant, Volubilis eſt genus ad Hiſpanias iamdudum delatum, nuncupatum apud vulgus Baſium monile. calida, & glutinoſa natura conſtat. oculis medetur, vrinam euocat, & ſemen retentum pellit.

Flos huius Volubilis inferiore ſui parte depictus eſt colore luteo, in ſummo autem colore Echij.

De AXIXPATLI. *Cap.* XXV.

AXIXPATLIS herba, quam à natali loco *Quauhnahuacenſem* vocare poſſes, folia profert oblonga, & ſerrata, folijs Menthæ ſimilia. caules teretes, flores exiles, & purpureos, in ſpicas tenues, & longiuſculas compoſitos, & à ſingulis foliorum exortibus prodeuntes circa caulium poſtrema. radices verò capillis ſimiles. Sapore, & odore inſigni caret, adeoque calore nimio. Naſcitur regionibus calidis *Xochitepecenſibus*, & *Quauhnahuacenſibus*, planis & campeſtribus locis. Radices tuſæ, & drachmæ vnius menſura ex Glycyrrhizæ decocto, aut alio ſimili, deuoratæ, mirè vrinam euocant, emundant quidquid illius meatus obſtruere poteſt, aut vrinæ reddendæ eſſe impedimento. Aliam herbam vidi *Quauhquecullæ* eiuſdem nominis, ſed odoram, & tertio ordine calidam, radice ſurculoſa, folijs ſalignis, ſerratis, & flore modico, & candente. quæ retentam vrinam euocat, ſi pugilli menſura folia ex aqua deuorentur. Axixpatli alia.



De CHIANTZOLLI, *ſeu planta in humore intumeſcente. Cap. XXVI.*



PLANTA *Chiantzolli* vocata, herba eſt folia Hederæ proferens. caules quadrangulos, & ſeſquidodrantales. flores candentes, exiles, vaſculis oblongis contentos. in quibus demum ſemen generatur, atque continetur, candens, compreſſum, planumvè Lentium forma. radices verò ſurculoſas. Olet Thymum noſtratem, ſed è veſtigio odor elangueſcit. Folia, & radices omnino videntur expertia caloris, aut cuiuſdam adſtringentiæ, & amaritudinis. Semen verò frigidum eſt, aut caloris temperati, non ſine quadam lubricitate, & ſaliuoſa natura. quod deuorari ſolet matutino, ac poſtremo veſpere, aduerſus febres, ac dyſenterias, cæteraſque defluxiones, ex aqua vnciæ vnius pondere miro ſucceſſu. dum tamen ventri bis, aut ter applicetur emplaſtrum, conſtans aranearum telis, oleo roſaceo, & pariter infrixis aliquot ouis. Parantur ex eo, Saccharo aut Melle condito, atque interdum expurgatis Amygdalis, Melonum, atque aliarum plantarum ſeminibus, pergrata quædam genera bellariorum, potionumque refrigerantium, qualis eſt *Chiantzotzollatolli* vocata, extinguendis febrium caloribus aptiſſima, ac bonum, gratumq; præbent alimentum. quin belli tempore maximi habebatur. quo ſi ſaccum ſecum plenum illo ferrent, nihil, quod nutriendo eſſet commodũ, ſibi arbitrabantur deeſſe. Miſcebant verò id ſemen in farinam redactum Maizio torrefacto, atque contrito, vt diutius integrum, & immune à corruptione ſeruaretur. Cumq; expoſcebat occaſio, potionem parabant, cui interdum ſuccum *Metl* ignem expertum vix Melli noſtrati cedentem, & paululum Siliquaſtri ſolebant admiſcere. Vbique ſata hæc planta prouenit, locis præcipuè cultis, irriguis, & aquoſis.

Bellaria.

Potiones nutritiuæ.

Folia Hederæ ſimilia, longitudinem habent quatuor digitorum, latitudinem verò trium.

CHIANTZOLLI ALIA.



Exponimus & Chiantzolli aliam, cuius flos ruber, & folia in anteriori parte latiora, vt in Pyrola videre licet.

De

De COLTOTL. Cap. XXVII.

COLTOTL herba eſt caules fundens flauos, ac tenues, folijs refertos Securidacæ, ac flores in poſtremis ſtipitibus proferentes, capitulorum forma, purpureſcentes ex pallido. radicem pallentem, longam, ſurculoſamque. Mexici naſcitur, alijsq; montanis, & temperatis locis. Calida conſtat, aut temperata natura, & Glycyrrhizæ penè odore, ac ſapore. quò fit, vt ſi cum *Axixtlacotl*, & *Chichi xihuitl* tuſa, dolenti alicui loco ob flatum, radix apponatur, aut frigus, illum ſtatim à dolore reddat incolumem, ſplenemq; admota minuat. per ſe verò ſemiunciæ pondere deuorata, pectus leniat, & refrigeret, exanthematis opituletur, appetentiam excitet, atque euocet vrinam.

De COZTICPATLI ACATLANENSI. Thalictro Mexicano. Cap. XXIIX.



HERBVLA eſt *Cozticpatlis Acatlanenſis* Adiantho ſimilis, folia penè Adianthi ferens. caules tenues. flores piloſos, paruos, exileſque. radices verò fibris ſimiles. videtur ad ſpecies *Coco*z*tic* pertinere. Naſcitur iuxta flumina, & loca humentia calidarum regionum, præcipuè Miſticæ inferioris. Radix eſt dulcis, & amaritudinis cuiuſdam particeps, ſubtiliumque partium. Ius decocti radicum epotum vrinam euocat, & renum calorem, & dolorem mitigat. fluxum verò puerorum cohibent radices epotæ ex aqua ſemiunciæ menſura, & ſuccus medetur oculis.

Et ſi Adiantho ſit ſimilis, tamen Thalictris annumeranda eſt. nec enim flores, aut ſemina, ſeparatim in Capillaribus conſpiciuntur. Jn hac itaque herbula non ſolum flores piloſi, foliola bina ex aduerſo poſita, ſemen, ſed & ſapor dulcis planè idem qui & in Thalictro minore percipitur.

Alia

COZTICPATLI II.



Alia Coztiepatli ſecundo loco exhibetur, cuius radices craſſæ Amethiſti colore, ex quibus multæ fibræ luteæ exoriuntur. caulis luteus. ramis enaſcuntur bina exoppoſito folia ex viridi lutea rubris venis pererrantibus. fructum non appinxit.

CVIZTAPAÇOLLIN.



De CVIZTAPAÇOLLIN, *ſeu Nido lacertarum. Cap. XXIX.*

CVIZTAPAÇOLLIN herba folia fert Mori, terna. purpureos caules, tenues, & interceptos geniculis. flores rubeos, & paruos. ſemenq; ſimile Phaſeolis. radicem verò digiti craſſitudine, fibratam. Prouenit apud agros *Tlachmalacacenſes*. Radix Glycyrrhizam ſapore imitatur, attinetque ad temperiem, aut moderatum calorem, cum humiditate, & lenitione. Ius decocti radicum, aut ipſæ radices deuoratæ conferunt his, quibus venter tumet, aut aqua inter cutem moleſta eſt, qualibet menſura. illinitur eadem affecto loco quotidie, donec ægrotus reſtituatur ſanitati.

In figura folia Phaſeolo ſimilia depinguntur.

De OÇELOXOCHITL. Herba Lætificante. *Cap. XXX.*

OÇELOXOCHITL, quam alij *Teyolchipahuac*, ſeu Exhilarantem cor, vocant, herba eſt Lini folia ferens, longa, & anguſta, quaterna quinavè, per caulium interualla ordine diſpoſita. & in ſummo floſculos purpureos, & obrotundos. radicem verò fibratam. Naſcitur *Tlalmanalci* frigida regione. mœrorem cordis, maximè à Pharmaco dicitur radix remouere, ſemiunciæ pondere ex aqua bis die deuorata, aut per ſe, aut cum *Nextamalli*.

De



De *TATACANALTIC:* Chamæbalano Mexicano. *Cap. XXXI.*

HERBA eſt *Tatacanaltic* folia Saligna fundens. flores modicos, atque purpureos. radicem longam, ſenſimque gracileſcentem: cui per interualla appendent Orbiculi Nucibus iuglandibus pares. Naſcitur in collibus *Yacapichtlæ*, & *Ocotuici*. nec deſunt, qui *Tecauhquilitl* vocent. radix dulcis, & pauci caloris, propinatur ad euocandam vrinam, & febres contemperandas. vetuſtisque plagis, læuigata & inſperſa medetur.

Caulis & folia, Puniceo ferè ſunt colore floſculi Ericæ ſimiles; radices verò Chamæbalano aſsimilantur, cuius ſpeciebus fortè annumerari poteſt.

De TLALAPALTIC, ſeu Cocoztic, ſeu Tlalauhqui chioyantic, ſeu Chichiantic rubea Herba Pallida. *Cap. XXXII.*

TLALAVH QVICHYOYANTIC, quam alij *Cocoztic*, ſeu pallidam vocant, herba eſt folia fundens oblonga, ſerrataque. caules inſurgentes è radicibus, fibris ſimilibus, multis, teretibusque, atque pallentibus, & Hellebori imitantibus formam. flores verò oblongos, candentes, forma canaliculorum, & fructus glandibus oblongis ſimiles. Naſcitur *Temuacacenſibus* agris, qui ad calorem ſpectant, necnon *Tepuzculullæ* Miſticæ inferioris, vbi vocant *Tlatlauhiquipatli* ob rubreſcentem è pallido colorem. bibitur aduerſus febres. miſcetur *Chichimecapatli* temperandi illius caloris gratia. aduerſus Variolas duarum drachmarum pondere deuoratur. inflammatis inſtillatur oculis, etſi nonnihil calidæ ſit temperiei, & lenis cuiuſdam naturæ particeps.





De TLALCHINOL XOCHITL. Venerea Medicina II. *Cap.XXXIII.*

TLALCHINOL XOCHITL, quam alij *Chiantzotzolto* vocant, alij *Teſcamactl acſtlatzin*, ſeu medicinā in ore ſonantem dicunt, herba eſt radici innitens fibratæ. è qua multos caules fundit, binos dodrantes longos. & in eis folia per interualla quatuor vnciarum oblonga, & parua, aceruatim cohęrentia. interiectis floribus modicis, oblongis, paruis, & ex albo purpuraſcentibus, permultis capillamentis luteis hinc inde exorientibus. Naſcitur in planis, calidisq; locis *Yacapichtlæ*. Adſtringenti, dulciq; radix conſtat natura. atque ita folia trita, & epota è liquore aliquo adſtringenti, aluum fluentem cohibent. radix, quæ ſubacris eſt, tuſa, & duarum drachmarum pondere deuorata, vomitum ciet, medetur tumoribus pręter naturam, vlceribusque. Sūt qui *Cuatilizpatli*, quod venerē excitet, vocent. ſunt & qui *Mecapatli*. ferūt namque, ius decocti eius morbo Gallico mederi.

De TLALLANTLACVACVITLAPILLI, ſeu Cauda parui Tlacuatzin Michuacanica Diuretica. *Cap. XXXIV.*

MAS. I.



MICHVAC: DIVRET: MAS. II.



MICHVAC: DIVRET: MAS. III.



MICHVAC: DIVRET: FOEMINA.



TLALLANTLACVA CVITLAPILLI herba eſt, cuius duæ reperiuntur ſpecies, mas nempe, & fœmina. mas folia fert Solani mucronata, & iuxta cuſpidem contorta. caules volubiles. radicem verò longam, tenuem, fibratam, candentemque. Volubilis quoque fœmina eſt, ſed caule cinereo, & geniculato. folijs cordis figura, longè maioribus, ac latioribus. flore per hyemem candenti, & magno. fructuque oblongo, & ampliori, referto luteo ſemine, ac obducto candida lanugine. eadem conſtat vtraque natura. Naſcitur in calidis *Tlachmalacenſibus*, *Quauhnahuacenſibus*, & *Acatlicpacenſibus*, circa humentia loca, & fauces montium. Radix odore inſigni caret, ſed initio dulcedinem quandam præfert Glycyrrhizæ ſimilem, poſtea verò amaritudinis nonnullum ſenſum præbet. Calida vtique, & humida conſtat temperie. ſemiuncia illius ex aqua deuorata, vel per ſe vel addito Siliquaſtro, vrinam retentam pellit, extergitque vias renum, & veſicæ. Ius decocti radicum, febres euocato ſudore finit, ac dolores corporis leuat. Mas. Fœmina.

En Michuacanici medicamenti poſterior claſsis. Plantas in ea habemus prioribus, vt ſapore ita viribus mitiores, diureticas volubiles vt indicatum ſuperius. Imagines quatuor. Mas dicitur quæ primum locum occupat, cui & duas ſubſequentes adiunge. vltima fœmina ſit. Maſculæ ſecunda maior eſt. Tertia craſſiori è caudice erecta magis. Procumbit fœmina pluribus ab craſsiori radice flexuoſis ramulis erumpens: fructus paruo Peponi ſimilis: Semen luteum ſericeis candidis filamẽtis appenſis refertum. folia tamen bina ex aduerſo adpicta: vnde ambigas cui præciſius plantarum generi adſcribi debeant, nam lanugo illa argentea, foliaq; bina Apocynum petunt, cum in alio nullo Volubilium genere reperiantur; at Peponi ſimilis in Apocyno fructus nunquam, ſed ſiliqua duæ ex vno flore exortæ. Quid ſi media inter Cucumeraceam, & Apocyni familias ſtatueris?

De

De TZONPELIC XIHVITL Nectarea. *Cap. XXXV.*



HERBA eſt *Tzonpelic xihuitl* folia ferens Ocymi ſimilia, forma & magnitudine, bina per caulis interualla, ſed alijs minoribus ex eiſdem exortibus prodeuntibus. caules teretes, ac tenues. florem candidum, longiuſculo pediculo appenſum, paruis, oblongisq; ſpondylis ſimilem. radices verò capillatas, ac tenues. Naſcitur in calidis, humidisque locis, iuxta fauces montium *Panucenſium*. Huius herbæ folia adeo dulcia ſunt, vt mel ipſum, ſaccharumque, & quæcunque alia dulcedine præſtant, longè inferiora videantur. itaque in hac vna ſola planta viſa eſt natura periclitari, quantam dulcedinem poſſet rebus naturalibus impertiri. neque ſua caret vtilitate. nam febres ſedant folia deuorata ex aqua. tuſſim, ac raucedinem placat epotus ſuccus, & appetentiam excitat.

Florum vnitorum figura, ſpicam vel Iulum Typhæ refert, colore ex luteo in rubeum tendente.

De XOCHIPALLI Artemiſifolia. *Cap. XXXVI.*



XOCHIPALLI herba eſt ſex prolixa cubitos. foliaq; ferens ſinuoſa, magna, & Artemiſiæ quadantenus ſimilia. caules digitum craſſos. flores *Cempoalxochitl*, ſed paruos, & colore ex luteo rubreſcentes. radices verò tenues, longasque. Naſcitur paſſim in calidis, & eſt admodum vulgaris cognitionis. Floris tantum eſt vſus. qui caloris eſt temperati, grati odoris, ac ſaporis, corroborans cor, vterinos pellens affectus, & vlcera ac præcipuè oris curans. maxima vtilitas tingendi lanas, ac rerum formas luteo colore exprimendi, ſed qui vergat in rubeum. cuius gratia ex aqua coquitur, adiecto nitro, atque ita demum exprimitur ſuccus, colaturque, quo veluti pigmento vtuntur Pictores, & Fullones.

De



De ÇACANEL HAOTL CHVLLVLENSI Anagallide Mex. *Cap. XXXVII.*

HERBA eſt *Çacanel haotl* è radicibus ſurculoſis cauliculos edens dodrantem longos, & in eis folia, & fructum Anagallidis. Prouenit in locis ſiccis regionis *Chullulenſis*. radix eſt dulcis, & temperati caloris. eadem tuſa reſoluta ex aqua, ac inſtillata peni, dicitur vrinam euocare, eiusque meatus, tractis etiam lapillis, extergere.



De ÇEÇECPATLI ACATLANENSI Glycyrrhizæ æmula. *Cap. XXXIIX.*

ÇEÇECPATLI ACATLANENSIS, herba eſt, folia ferens multa, ſimilia rutaceis, ſed minora. radices longas, ac tenues, è quibus inſurgunt caules. Naſcitur in calidis, campeſtribusque locis, & præcipuè Miſticæ inferioris, vbi quidam vocant eam *Charapuehari*, alij *Xoxocpatli*. nec deſunt, qui *Querambeni* appellent. Radix eſt dulcis, adſtringens, & moderatè calida. & tamen referunt, ventris tineas interficere, mederi dyſenteriæ, ſcabiei, puſtulæ, vulneribus, ictericis, vacuare bilem, & pituitam, ac dolorem ventris ſedare, vnciæ vnius pondere epotatam.

Glycyrrhizæ, Ononidiq; affine videtur hoc legumen, cum eodem conſtet ſapore, viréſq; purgandi habeat. radix eius lutea depingitur, flos verò purpureus.



De COZTIC MECAPATLI TILANCENSI. Criſta Galli Mex. Cap. XXXIX.

COZTIC MECAPATLI herba eſt, folia habens obrotunda, parua, legumini, aut Numulariæ ſimilia. caules ſeſquidodrantem longos, & in ſummo flores ſpicatos, purpureos. radicem verò fibratam, pallidamque. Naſcitur in frigidis quibuſque locis *Titancenſibus*. humida videtur conſtare natura, & moderatè calenti. morſibus ſerpentum, aiunt, illitam mederi, & quorumuis aliorum venenatorum animalium.

Radix longa, tenuis, lutea. in ſummo herbæ flores ſpicati, purpurei. ſed calyx luteus vt in Criſta Galli.

De TLAOLLI, ſeu MAIZIO; deq; potionibus, & placentularum generibus ex eo parari ſolitis. Cap. XL.



QVID mirum, ſi circa Mundi primordia, atque illorum temporum rudimenta, nondum excogitatis rebus ad vitam commodè tranſigendam inſeruituris, Cerere carentes, mirabili ſanè inuento, & naturæ omnium parentis bono, tuendæ ſanitati apprimè vtili, confugiebatur ad glandes, & Hordeum, quibus modò ſues, & ſiqua ſunt ſordidiora animalia conſueſcunt ſaginari, quando noſtra quoque tempeſtate alij Oriza, & Maizio, alij ſiliquis arborum quarundam, Iuncæ alij, herbæ notæ, radice, alij *Ilianthо*, & *Guaiacis*, & (vt cætera, quæ innumera ſunt, prætermittam) alij *Tlaolli*, quod noſtri Frumentum Indicum, Haitini verò Maizium appellant, veſcuntur loco panis? Neque hoc dictum in vilipendium *Tlaolli*, quod tantum abeſt vt vituperem, vt maximè laudem. mirerq; Hiſpanos rerum exte-



exterarum diligentiſſimos imitatores, atque tranſlatores, & vtilium inuentorum ampliatores, ſuis vſibus adhuc non accommodaſſe, & in ſuas oras tranſtuliſſe, excoluiſſeque frumentaceum genus, valentibus, & malè habentibus, ſi decenter eo vtamur, impensè ſalubre, cultu facile, vberrimi & ſecuriſſimi; in quouis ferè ſolo, prouentus, ſiccitatibus & alijs cœli terræq; iniurijs parum obnoxium, & citius latu, fortaſſis à fame, & mille, quæ inde emanare ſolent malis, vindicare poſſet. Sed ne cui miraculo ſit, gẽtes eſſe, quæ ſine tritici vſu vitam tranſigant, & peregrinis, ac penè ignotis cibis, iucundè & magna cum voluptate, & vtilitate viuant, & veſcantur, quale eſt *Tlaolli*, de quo quoniam Mexici non ſolum apud Indos incolas, ſed apud aduenas Hiſpanos, eſt maximus creberq; vſus, inſtituitur nobis modò ſermo. *Tlaolli* ergo à nobis dictum Maizium (notior enim, & vulgatior eſt hæc vox) à quibuſdam recentiorum, Frumentum Turcicum, ab alijs verò conſultius, Indicum appellatum, vt formam ſilentio toti iam cognitam mundo tranſigam, multas habet differentias (ſilueſtre enim Maizium ſeorſim deſcribetur) à colore, magnitudine, & mollitudine granorum, quibus ſpicæ ipſæ ſtipantur, deſumptas. Reperias enim quamplurimas granis conſtantes albis, alias pallentibus, nigris multas, quaſdam purpureis, nec paucas, flauis, cyaneis, & multorum colorum permixtis; demum alias quæ licet granis candentibus, vt priores conſtent, longe tamen ea habent maiora, teneriora, ac triplò maiori ſpicæ inhærentia. Sèritur Martio, in ſingulas ſcrobes, inter ſe paſſum vnum diſtantes, quaternis quinisve granis coniectis, & reponitur Nouembri, Decembri, & Ianuario, repaſtinato ſolo. etſi pro varietate regionum, quæ apud hos Indos, ob dierum noctiumq; pene æquale interuallum, & varios Solis ſitus, modicis ſpatijs mirum in modum euariant, tardius citiusq; ſolet demeſſum trituratumq; recondi. Temperatum eſt, aut ad caliditatem, humiditatemq; pauliſper decliue, ſubſtantia mediocri, concoctu facile, præcipuè his qui eo victu vti conſueuere, non craſſa, aut, veluti quidam opinantur, obſtruenti, & viſcoſa, quod vel Indis ipſis, qui ex eo pane in placentulas formato viuunt, nec tamen obſtructi, aut decolores conſpiciuntur, periclitari licet, ijſdem affirmantibus, nullam in ventriculo grauitatem ſentire poſt epulas, imò poſt paucas horas rurſus ac ſi nihil ingeſſiſſent eſurire, & magna auiditate, ſi adſit copia, repetere nutrimentũ, nec vel de nomine ſolo ad aduentum vſque Hiſpanorum, lithiaſim nouiſſe. quin quod nullus eſt apud Mexicanos celebrior ægritudinum acutarum, & commodior victus. qui etiam ptiſanæ

Laudes Maiz.

Differentiæ.

Tempus.

Vires.

 præfertur,

præfertur, quod mille experimentis confirmatum, comprobatumq; eſt. Celeriter ſiquidem, aiunt, coctum deſcendere, corpora quantum ſat eſt, nutrire, nullum inferre grauitatis ſenſum, mollire ventrem, & pectus, calorem febrilem demulcere, præſertim ſi puluis eius ex aqua permittatur brumali tempore gelaſcere, quo vti ſolent Chymiſtæ, vrinam euocare, viasq; omnes extergere. Cumq; mille videatur abundare commodis ſi aptè paretur, nullamq; noxam inferre, (niſi quis dicat, ſanguinem, & bilis copiam generare, atque augere) non eſt cur conſentiamus dicentibus, frumento eſſe calidius, difficile & concoqui & diſtribui, viarumq; moliri obſtructiones. imò cur laudemus Mexicanos medicos, qui poſthabita hordeacea ptiſana, veluti ingrata guſtui, & ægrotantibus inimica

Pultes è Maizio Atolli. pultes è Maizio, quas *Atolli* vocant, permixtas præferunt, hunc genti conſuetas, & gratas, & quæ citra vllam noxam, ſuauem ſaluberrimamq; alimoniam præbeant. Quamobrem quot modis ſoleant parari, qua breuitate potero, tum ſanis

Placentæ. tum morbo aliquo affectis, deinceps ſum edocturus. Modum placentularum

Nequatolli. ex eodem frumento parandarum differens in id quod ſequitur caput. à *Nequatolli*, ideſt *Atolli*, cui calx ſit permixta, ita vt aquæ ſint partes octo, huius fru-

Cõfectio. menti Indici ſex, & calcis pars vna, ſumens initium. tunc enim carbonibus pauculis impoſitum, in fictili obturato emollitur. quo tẽpore ab igne amouetur, linteis cooperiendum eſt, & tandem lapide, *Matlatl* vocato, pinſendum. mox in fictili decoquitur, donec cogi inſpiſſarique incipiat. & eo tempore decima pars mellis *Metl*, de quo ſuo loco dicetur, permiſcetur. tandiuq; permittitur bullire, quandiu opus eſt, vt ad pultem, placentulæve Hiſpanicæ perueniat modum.

Vires. Refrigerat hoc, humectatq;, intemperie calida & ſicca affecta corpora. emollit pectus, plurimum nutrit, corroborat, impinguatque corpus extenuatum, & amiſſas vires inſtaurat, atque reſtituit. extergit quoque, & eſt ægrotantibus conueniens victus. quid quod tabidis exhibitum, ptiſanæ hordeaceæ gerit vices, & à grauiſſimis morbis reſurgentibus manus auxiliares præbet? ſunt qui adijciant Piper Indicum modica menſura, ſed cum ſunt beneualentibus propinaturi, & his, quos calida intemperies non infeſtat. ita enim gratus palato redditur, & venerem concitat. vtuntur eo alimento Indi quibuſuis horis diei, ſeu valeant, ſeu ægrotent, ſed potiſſimum mane, potum adijcientes. Cepit iam huiuſmodi victus placere Hiſpanis, ſed præcipuè his qui ab Hiſpanis & Indis, ſeu Indis & Æthiopibus, aut Æthiopibus & Hiſpanis (eò turpitudinis deuenere mores, atque is factus eſt inter nationes tam varias circa vitia conſen-

Iztac Atolli. ſus) nati ſunt parentibus. Parant aliud genus *Atolli*, quod vocant *Iztac*, ſiue album, eodem quo dictum eſt modo. quamquam iam confectum, & in vaſa, vnde ſorbendum eſt, transfuſum, virenti conſpergant *Chilli*, & vocatis *Tomame*, admixta inſuper ſalis debita portiuncula. Solent verò tria hæc aqua diluta (etſi multis ſat eſſe putetur ingenitus illis humor, vt debitè inſpergi queant) quin &

Xochoatolli. acidum vocatum *Atolli*, quod *Xocoatolli* Mexicani nuncupant. Solent quoque parari permixta libra vna fermenti, ſeu maſſæ acidæ, libris binis Maizij, quemadmodum diximus, emolliti, atque contuſi. fermentum autem parabitur, ſi

Fermentũ. capias Maizium nigrum, & conficias maſſam ex illo, quemadmodum dictum eſt, quatuorque, aut quinque diebus ſeruaueris, donec aceſcat, & tunc demum permiſcueris, vt *Atolli* gratum quendam contrahat acorem, mox in vas tranſfuſum,

fuſum, ſale, & *Chilli* conſpergatur, atque ita demum ab ægrotantibus matutinò ſumatur, vt corpus extergat, vrinam euocet, atque aluum expurget. Hoc eodem fermento, ex aqua frigida reſoluto, atque epoto, corpus refrigeratur, aut per vehementem æſtum, aut cum ex itinere aut labore, quiſpiam aut defatigatus ſit, aut vehementius concaluerit, aut quando renes ita vruntur, vt lotium vrinarios meatus lancinet, atque exulceret. At album *Atolli*, quod Mexicani *Yol Atolli* vocant, ad hunc modum conficitur. Decoctum Maizium, ad eum qui dictus eſt, modum, ſine calce tamen aut alterius rei admixtione, in pultim efformatur, permittitur refrigeſcere, ac liquatur aqua, vt bibi commodè poſſit, veluti acetatum, de quo paulò ante ſumus locuti. ſitim hoc dicitur extinguere quomodolibet excitatam, atque præcauere, niſi pluſquam oporteat epotauerint, à quo lædantur. at *Chilli Atolli, Atolli Chilli* permixto, vt nomen indicat, paratum, veluti præcedentia conficitur. ſed cum ſemicoctum eſt, permiſcetur *Chilli* in aqua eliquati ea portio, quæ gratum faciat ei qui eo eſt vſurus. Summo mane aſſumitur contra frigoris moleſtias, corroborat ventriculum, firmatque coctionem, pituitam adhæreſcentem extergit, & renes, quibuſuis euacuatis impedimentis, emundat. Paratur & *Nechil Atolli*, ſeu *Atolli*, cui eſt *Chilli* permixtum, & mel, veluti reliqua genera, ſed additis prædictis ſemicocto, ea portione, qua gratum fiat ſorbituris. Calidum itaque innatum vigorat, ac venerem excitat. Eſt & aliud genus *Atolli*, *Ayocomoz Atolli* dictum, quod eſt *Atolli* cum Faſeolis, fragmentisq; maſſeis eiuſdem Maizij. quod fit Faſeolis integris incoctis cum iam penè eſt confectum, & cum ſemicoctum fragmentis maſſeis Maizij *Chil Atolli* permixtis, adiectaq; herba *Epaçotli*, qua de ſuo loco. Nutrimenti id optimi & pergrati vicem præſtat, & *Epaçotli* gratia, ſanguinem à crudis humoribus expurgat. Potuiſſet *Chian Atolli* ad caput *Chian* differri, ſed nomen ferè idem, adhortatur vt prædictis differentijs huius potionis, nunc primum interſeratur. Paratur ex ſemine *Chian* torrefacto in patina, ſeu vocato *Comalli*, mediocriter, ac deinde læuigato, atque ita in annuos vſus recondito. nam cum vti puluere opus eſt, permiſcent puluerem aquæ, agitantq; donec eam denſitatem nanciſcatur, quæ poſſit palato placere. Sunt qui hau[illegible] hanc potionem ſimpliciſſimam. ſunt etiam qui prius *Chilli* inſpergant. abſque [illegible] calorem febrilem extinguit, aut alia ex cauſſa ſuſcitatum. iter agentibus, ac præcipuè feruentibus regionibus opitulatur. & quibuſuis alijs, qui eo nutrimento vtuntur libenter. Fit & aliud potionis genus dictũ *Chiantzotzol Atolli*, ex ſemine quodã maiuſculo, de quo ſuo loco, eodem modo quo præcedens parandum, & eoſdem vſus præſtans. ſed ſemen præparatum, celerrimè vetuſtatis ſolet ſentire incommoda, nec adeo frequenti eſt in vſu. Paratur quoque *Michuauh Atolli*, ideſt *Atolli* ſementiferum ex *Michihuauhtli*, de quo etiam dicato loco, torrefacto hoc ſemine, & redacto in liquorem, cumq; expoſcit occaſio, in aquam coniecto, ea menſura quæ nullam afferat ſpiſſitudinem, & denſitatem, & inſperſo melle *Metl* cocto (tria enim mellis genera, vt ſuo loco dicemus, ex eo conficiuntur) extergit renes, & vrinæ meatus, puerorum ſcabiem curat epotum, abſtergente, qua pollet, vi. Et eſt frequens hiſce gentibus cibus. Fit inſuper ex Maizij parua quadam portione, maiori autem Siliquaſtri aridi læuigatique commixtis, addita herba *Epaçotli*,

Vires.

Yol Atolli

Chilli Atolli.

Nechil Atolli.

Ayocomoz Atolli.

Chian Atolli.

Chiantzotzol Atolli.

Michuauh Atolli.

Tlatonil Atolli. quod vocant *Tlatonil Atolli*, admotis igni ſimul omnibus,& donec herba percoquatur,quod breuì euenit,ingeriturq;calens.Et id potionis genus venerem excitat,euocat vrinã,& menſes,calefacitq; vniuerſum corpus, & roborat. Sed neque Tlaxal Atolli. ſilentio præterire decet *Tlaxal Atolli*. quod paratur ex Maizio contuſo, & efformato in placentulas, tres digitos latos craſſas,in *Comalli* vocato. ijs poſtquam probè decoctæ ſunt, cortex diripitur, mica teritur, ac rurſus in frigidam proijcitur,in patinam reponitur,agitaturq; donec cogi incipiat. tunc extracta, atque in vaſcula cochleari digeſta ſorbitio epotatur, quæ deficientes vires miræ reficit, ac fouet. Quin & è ſpica ipſa Maizij, decoctis granis vſta, atque in cineres redacta, Yollo Atolli. *Tollo Atolli* vocatum parari conſueuit. teritur etiam hæc, parsq; vna tribus Maizij partibus permiſcetur, rurſus verò teruntur ſimiliter omnia, atque ex eis ad ignem *Atolli* paratur, poſtquam ad ſpiſſitudinem vſque percoctum ſit, & polentæ denſitatem. mox enim in vaſa digeſtum, conſperſumq; *Chilcoztli* ſorberi ſolet, haud inutilis his qui nimio ſanguine, aut flamma redundant. Fit Quauhnex Atolli. etiam ex Maizio, & lixiuio vulgari percocto, quod vocãt *Quauhnex Atolli*,quoniam ex arborum cinere conficitur. hoc ab eo extractum ablui expedit (in lixiuio enim quandiù oportet manens emollitur, expurgaturque, & in inſolitum, atque à cæteris longè diſtantem ita mutatur ſaporem) teritur poſtea, &, vt reliqua, decoquitur, donec iuſtam adipiſcatur ſpiſſitudinem. atque ita demum deuoratum expurgare dicitur ſanguinem, neque aliud aut medicamenti, aut nu- Izqui Atolli. trimenti vſum præbere. Sequitur *Izqui Atolli*, quod è torrido paratur Maizio, contuſoque. ſed cum iam decoquendi illud tempus eſt, Maizij decocti modicæ adijciunt portioni, & omnia tandiù agitant, quandiù opus eſt, vt iuſtam ſpiſſitudinem acquirant. & *Chilli* tandem inſperſo, potatur ab ijs qui ob cordis imbecillitatem, aut atræ bilis redundantiam,mœrore plerumque afficiuntur. Eſt & Vauh Atolli. Michiuauhtli. *Vauh Atolli*, quod ex Blitis rubeis fit, ingeriturq; inſperſo melle. præterea *Michiuauh Atolli*, quod ex *Michiuauhtli* paratur, picturato nempe Blitorum genere, quod Symphoniam, à varietate coloris quidam vocant. De Polentæ verò, Pultiumq; generibus, quibus vſa eſt antiquitas ſatis dictum eſt ab alijs. nos enim, quæ nouo Orbi ſunt familiaria, nec dum veteri ſatis cognita, atque perſpecta, ſcribenda ſtatuimus.

De modo parandi panem ex Maizio. *Cap. XLI.*

EMOLLIVNT, eo quo diximus modo, Maizij grana, mox pinſunt, ac palmis vtriſque admotis efformant tenues, ac ambitus mediocris placentulas, quas ſtatim vt oportet in *Comalli* carbonibus coquunt impoſito, & hic eſt vulgatior, frequentiorq; parandi panem ex Maizio modus. Sunt qui triplo, & interdum quadruplo maiores efficiant. nec deſunt,qui & craſſiores, ſunt qui efforment globulos Peponibus ſimiles, & in dolia iuxta focum poſita conijciant decoquenda, permixtis interdum Faſeolis,atque eis, non citra voluptatem, veſcantur; molles enim admodum ſunt, concoctu faciles, & grati ſaporis. Alij nos in dodrantes vſque producunt, & quatuor digitorum craſſitudinem, admixtis Faſeolis, in patinis ſeu *Comallibus* aſſantes. At Proceribus Indorum placentulæ

parari

parari ſolent, ex colato Maizio, adeo exiles puræque, vt tranſlucidæ penè ſint, & à Papyro interpollatiore, tenuitate minimè vincantur. item orbiculi parui ex- Orbiculi. colato Maizio, qui etſi craſſi, tamen omnino videntur tranſlucere. Verùm hæc ad diuites tãtum, Heroasq; pertinent. Nec eſt inſuauis ille panis, qui *Baibacoa* paratur, ac coquitur. Ij enim, quos *Chichimecas* vocant, gens fera, barbara, atque indomita, à Mexicana Vrbe in Septentriones non plurimũ recedens, ac per montana, campeſtriaque, pellibus tantum quaſdam corporis partes tecti, errabunda, ac vaga; Scytharum more, aut brutorum pecorumvè, venatuque & aucupio, & quarundam ſylueſtrium, ac ſponte naſcentium arborum fructu, vbi ſors tulit, viuentes; cum carnes libet coquere, ſcrobes in ipſa terra effodiunt, mox ignitis lapidibus ſternunt, medias collocant carnes, frumenti Indici maſſa obuolutas, ac demum ſimilibus ſaxis, & terra obruunt, tandiù ibi manere permittentes, quandiu intelligunt ſufficere exquiſitè decoquendis. decoctas extrahunt, eisque & pane ad prædictum modum parato, non ſine magna voluptate atque vtilitate, vtuntur in cibis. Defluxit iamdiù ad Hiſpanos Mexici degentes hic mos, &, vt huius rei ſumere poſſemus experimentum, nec nos aliquid lateret quod ad delicias, & gloriam gratiamvè palati ſpectare, poſſet. quid quod ſpicas ipſas torrefaciunt appoſitas patinis, aut incoquunt carnibus, & vtroque modo granis iucundè veſcuntur?

De XOCOATL, ſeu aqua Maizij acida. Cap. XLII.

SOLENT etiam, ex aqua & Maizio iam emollito, ac in maſſam redacto per noctem ſimul manentibus, parare *Xocoatl*, ſeu aquam acidam, inde matutino tempore expreſſam, vrinæ ardori extinguendo, ac calori. cui vis contemperando mirabilis, ſi decem, plus minusvè, vnciarum pondere continuis aliquot diebus ieiuno adhuc ventriculo epotetur. cuius rei admonendum lectorem è re mea fore quoque putaui. nec ſolum eſt vſus fructus. nam & culmi eius, arundinisuè torrefactæ, & redactæ in puluerem, O[illegible]ſi egregiè medentur, cum *Oxitl*, ſeu reſina miſceantur.

De TRITICO MICHVACANENSI. Cap. XLIII.

VIDI apud *Michuacanenſes*, noſtras triticum, ſed tanta natum vbertate, vt quæuis ſpica, ternas quaternasvè alias, veluti prægnans producat. quod non iudicaui indignum hac hiſtoria. velut nec linum etiam Europeum apud eandem gentem prouenire, cuius nondum vſum nouerant.

Polyſpermon hoc miræ fœcunditatis Triticum, noſtris quoque Europeis regionibus adportatum innotuit, ſatumque vberrimam meſſem præbuit. vnde mirum ſit, à noſtris agricolis minus coli & propagari, quàm eius inſignis multiplicis fructus vtilitas poſtularet.

De CVICVITLAPILLI Glandularia. Cap. XLIV.



NON ob aliud herba hæc *Cuicuitlapilli* nuncupatur, quàm quod radices fundat paruarum glandium magnitudine, & forma, binas ternaſvè. è quibus prodeunt fibræ caudis ſimiles: eſt enim *Cuicuitlapilli* cauda *Tlacuatzin* defoſſa terræ. ergo ex ea radice prodeunt caules tenues, teretes, purpurei, ac dodrantales folia per interualla oblonga, ſerrata, ac mediocris magnitudinis. ſemen autem in ſumma caulium parte, hoc eſt, bina granula, Coriandri forma, & magnitudine, binisque paruis teſticulis ſimilia. Naſcitur vnaquæque planta ſeorſim, in collibus agri *Tepetlaoztocenſis*. Radixq; eſt intus candens, extra verò nigra. propinatur reſoluta ex aqua, ſemiuncię pondere aduerſus febres, necnon ad ſplenem comminuendum. tametſi frigida ſit, atque humens, aut ſaltem ſpectans ad mediocritatem. dulcis ſiquidem percipitur.

Hanc ad Mercurialem pertinere, non tantum figura oſtendit, ſed etiam vires purgandi ſimiles demonſtrant.



De CVNGARIQVA. *Cap.* XLV.





VOLVBILIS genus eſt *Cungariqua*, ac herba lentos fundens ramos, & aliqua ex parte purpureos, teretes, læues, ac tenues. folia longa, & anguſta, multis nerueis diſcurſibus inſignia. flores purpureos. & ſiliquas teretes, ac tenues, dodrantemque, & quatuor vncias longas, refertas ſemine albo, & orbiculari. radicem verò craſſam, candentem, longam, & capillatam. Prouenit apud editiora loca, calidaq; *Michuacanenſis* regionis, vbi cancroſis mederi pudendorum vlceribus, aiunt. Semen tritum, atque epotum ex aqua, dicitur, odium excitare eorum, quæ prius ſummè erant cara. Radix inſigni caret ſapore, etſi in dulcedinem nonnullam inclinet. necnon & ſiliquæ, ſemenque. frigida videtur natura, & ad temperiem attinente.

Huius leguminis duas hic ſpecies diſtinguere poteris. prima quæ imagine promitur deſcriptioni reſpondet magis. cuius vtpote longa radix, caulesq; volubiles magis, longioraq; folia. Secunda ſuis ramulis amplius erigitur, lentis quidem. Siliquoſæ ambæ, ſimilesq; longiſsimis illis è Phaſeoli claſſe ſiliquis, quibus Romæ coctis ex aceto & aromatibus veſcuntur.



FRVCTVS QVAQVAVHTON.



De QVAQVAHVTZONTIC, ſeu Trunco ſecto. Cap. XLVI.

QVAQVAHVTZONTIC, quam *Yztacpatli*, ſeu candidam medicinam *Houzocenſes* vocant, alij *Quaquauhton*, ſeu truncum paruum, alij verò *Coatzontecomatl*, ob formam radicis rotundam, alij verò *Huehuelicaton*, herba eſt folia Pyri ferens, vtraque parte caulis ſingula, circa nodos orientia. caules cubitum ferè longos, & teretes. fructum Siliquaſtro vocato, dum adhuc viride eſt, perſimile, ſed tamen ſpiniferum, & argentea lanugine refertum, ac ſemine albo contuſo. radicem verò obrotundam, nucis Iuglandis magnitudine, capillatamque. Naſcitur campeſtribus locis feruentium regionum. Radix ſaporem præfert ex amaro & dulci permixtum, ac vim, non ſine partibus quibuſdam calidis, frigorificam, & lubricam. ſuccus radicis medetur oculis inflammatione laborantibus. eadem radix, quæ Pepones ſapit, in læuorem redacta, potaque ex aqua ſemiunciæ pondere, quater quinquiesvè, furunculos toti corpori innaſcentes curat. tuſa & applicata, dolores antiquos capitis mirè ſanat, febres mitigat, vrinæ calorem temperat, viarum eius vlcuſculis mederi ſolet. & dolores ventris ſedat.

Apocyno admodum ſimilis eſt hæc herba, licet vires eius non ſint vehementes. quod tamen etiam in Vincaperuinca, & Aſclepiade contingit. quæ tamen abſque controuerſia eodem referuntur.

De TONALXOCHITL OCOITVCENSI Solis nuncio. *Cap. XLVII.*



TONALXOCHITL OCOITVCENSIS, quam alij *Tonocaxochitl*, ſeu florem cum Sole prouenientem vocant, herba eſt duas habens differentias. prima, folia fert Ocymi, ſed longiora, & minimè ſerrata. caules volubiles, ac per interualla duorum palmorum. flores magnos, longos, intus luteos, extra nonnihil candeſcentes, ac circa labra, quæ fiſſa ſunt, purpureos, luteis capillamentis intrinſecus prodeuntibus. Flores, Cappares vocatos olent, atque dulci ſapore conſtant. radix verò ſurculoſa eſt. Naſcitur quibuſque regionibus, ac locis montoſis, amplexans arbores. etſi cultura ad campeſtria, hortenſiaq; ſolet interdum deſcendere. Temperies eſt mediocris, aut in frigus pauliſper inclinans. quamobrem pugilli menſura, ex aqua hordeacea, Cichorijque epota, extinguit febres, & eryſipelatis confert admota. Humida enim quoque eſt, & glutinoſa natura. Alia verò *Tonalxochitl*, quam *Yztac tonalxochitl* vocant, à florum candicante colore, qua in re ſola à præcedenti diſtat, facultate ac cætera forma ei eſt omnino ſimilis.

(margin: I. ... II. alba.)



De AXOCHIATL, ſeu Flore Aquæ. *Cap. XLIIX.*

AXOCHIATL, quam alij *Tonalxiuhitl*, ſeu *Tonal axochiatl*, alij verò *Netzahual xochitl*, herba eſt folia ſalignis proxima ferens. caules aliquantiſper purpureos. florem oblongum, & luteum. & in vaſculis longiuſculis ſemen. radicem verò Raphani fibratam. Temperatis prouenit plagis, qualis eſt Mexicana, aut paulò frigidioribus, qualis eſt *Amaquemequenſis*. Quibuſuis in locis, aſſurgit cū primis aquis, & floret cum poſtremis, vnde vocata eſt *Xochiatl*, ſeu Flos aquæ. Radix eſt pauliſper dulcis, ſubamara, glutinoſaque naturа, ac frigefacientis humectantisque temperiei. Folia tuſa ex aqua, epotaque pugilli men-

AXOCHIATL DECOLAN.



menſura, aut corpori illita, febrem dicuntur extinguere, mederi laſſitudini corporis, diarrhœis, vſtionibus, vlceribus internis atque externis, renum ardorem mitigare, & corpora fulmine contacta fouere.

Huius Axochiatl non vnica eſt planta. duæ hic depinguntur, quæ ab ipſa ab Authore deſcripta, facie aliquantulum diſcedere videntur. Primo loco expreſſa, radice, flore, & fructu conſentit, minime verò folijs. namque Raphani radix eſt; flos ex rubro in flauum tendit; ſiliqua longa, qualis Keiri conſpicitur; folia verò inferiora Erucæ ſunt ſimilia, ſuperiora Drabæ, quæ in extrema parte rubent. Alia verò folijs conſtat ab Authore deſcriptis. exigua, quæ in ſummo flore apparent, rudimenta pallent ex viridi. Radix fibrata quidem, ſed Raphano minimè ſimilis.



De COEN, *ſeu Coentic.* *Cap.* XLIX.

HERBA *Coentic*, caules profert tenues, teretes, & volubiles. folia per interualla terna, quorum ſingula quatuor magnis ſinibus diuiſa ſunt. ſiliquas quinque vncias longas, ac minimum digitum craſſas, refertas granis compreſſis, Lentium forma. Radices ſunt obrotundæ, tres quatuorvè, fibratæ, & veluti funiculis appenſæ. Dulcis, & grati ſaporis, quo *Xicamam* vocatam videntur imitari, nec omnino improbati nutrimenti. Frigida temperie conſtat, & medetur febribus. ſiliquæ verò tuſæ, atque impoſitæ, ſcabiei. cortex radicum fluxionibus obſiſtit. Sunt & aliæ herbæ eodem nomine, de quibus alibi.

De

De *MATLALYTZTIC TETZOCANA* Triorchide Mexicana. *Cap. L.*



MATLALYTZTIC herba eſt, craſſa folia, Plantaginis forma habens, ſerrata, raraque; & circa exortum haud diſſimilia arundineis, minora, & ſubalbeſcentia. caules geniculis ſingulis quibuſque vnciarum ſpatijs interceptos, teretes, hirſutos, digitum craſſos, ac duos dodrantes longos. flores cyaneos, calycum forma, & præcipuè iuxta caulium extrema. Triorchidis verò radices, cuius eſt peregrina quædam differentia, ſed paruas, & multas. Naſcitur in montibus Mexicanis. Radix diſcutit tumores præter naturam, à cauſſa calida ortos. tuſa ac applicata, aut deuorata duarum drachmarum menſura, humorum impetus coercet, ſanguinis reprimit redundantiam, æſtumque refrigerat. cortice tegitur craſſo. dulcisque eſt, non ſine quadam amaritudine. quò fit, vt flatu excitato adiuuet venerem.

De *TLALCACAVATL*, *ſeu Yztacixpatli* Filipendula trifolia. *Cap. LI.*



HERBA eſt *Tlalcacauatl* per terram repens, radicibus affixa orbicularibus, aut oblongis, multisq; quibuſdam veluti funiculis adalligatis. vnde prodeunt caules, & in eis folia terna, orbicularia, & parua. floſculi in extremis ramulis parui, prococcinei, & modicis calyculis contecti. Prouenit temperatis regionibus, vbi ſunt qui *Yztacixpatli* vocent, ſeu candidam oculorum medicinam, quod illis ſuccus plantæ huius ſit vtilis. radix frigida & humida natura conſtat. dulcis eſt, febremque extinguit, vnciæ vnius menſura deuorata. diarrhœas infantium compeſcit, tuſſim ſedat, & vlceribus in puluerem redacta opitulatur. ſuccus verò oculis, inflammatione aut perturbatione tentatis, dicitur prodeſſe.



De TZICATZON TECOMATL, ſeu Capite formicæ. Cap. LII.

HERBA eſt *Tzicatzon tecomatl*, folia Lini exilia ferens, per interualla agminatim exorientia, iuxta quædam veluti verticilla ad foliorum exortus prodeuntia, florum vice, quæ lutea ſunt. caules tenues. radices verò longas, tenues, fuluasque, ac fibratas. Prouenit *Tlalticapani*. vbi ſunt, qui *Tlaelpatli* vocent. Radix eſt dulcis, glutinans, lancinansque. folia verò frigida, & glutinoſa. hæc læuigata infuſaque, inueteratis medentur plagis. Ius decocti exhibetur enixis, ac paſsis laſſitudinem, corroborationis gratia. talis eſt Indorum mos. Sunt qui dicant, pediculos illitum perdere, ac dyſentericis potum mederi.

De ACVITZE HVARIACVA, ſeu herba aduerſa venenis. Cap. LIII.



PLANTAM, quam *Michuacanenſes*, apud quos naſcitur, *Acuitze huariacua* vocant. alij à frigida temperie, & radicis candore, *Chipa huacaiztic* vocare ſolent. alij verò ab ipſa facultate, venenorũ hoſtem, antidotumvè. nec deſunt, qui vocent *Huichocataqua*. Mirabilis ergo planta hæc herba eſt, folia Rumicis ab ipſa ſtatim radice prodeuntia ferens. caules rotundos, ſeſquidodrantem longos, tenerosque. & in eorum ſuprema parte flores paruos, ex candido rubreſcentes, & in orbiculos coaceruatos. radicem verò orbicularem, malo Cotoneo paruo, forma & magnitudine ſimilẽ, ſed candido intus colore, extra verò fulueſcente. Regionibus quibuſcunque prouenit temperatis, aut paulò calidioribus, humectiſque, ac planis locis. Radix, cuius eſt præcipuus in medicina vſus, æquali aut paulò frigidiore & humidiore natura conſtat, ſapore grato, & dulci. ſuccus eius, ſtillatitiusuè liquor, epotus qualibet menſura, febrium ardores ſedat, cor corroborat. venenorum promptiſſimum, tutiſſimumq; eſt alexipharmacum. venenatorũ ictuum,

& maximè Scorpionum reſiſtit veneno, alexiterijq; præſtantiſſimi vicem ſubit. præſertim ſi radix quoque ipſa tuſa, malagmatis, aut emplaſtri loco imponatur. renum ardorem extinguit, vrinæ obtundit acrimoniam, excitat appetentiam, tumores faucium, ac pectoris dolores ſedat, & mira quadam occulta proprietate morborum omnium quocunque modo ea vtare remedium eſt. Audio, alteram huius herbæ ſpeciem naſci apud *Michuacanenſes*, Baccaris folijs, *Vquiro* vocatam ab indigenis; alijs verò Scorſoneram, quam adhuc mihi videre non contigit. Vquiro. Scorſonera Michuac.

Scorſoneræ Hiſpanicæ inuentionem, & vires huic valde ſimiles, lege apud Matthiolum in Dioſcoridem, capite de Barbula Hirci.



TLALCHIPILLIN ALIA.



De TLALCHIPILLIN HOEXOTZINCENSI. Cap. LIV.

HERBA eſt *Tlalchipillin* folia Origani fundens, nonnihil ſerrata. caules ſeſquidodrantales, teretes, ac tenues. flores candentes, è quibus demum vaſcula progignuntur, quæ hiantia, ſemen candidum, rotundum, ac exiguum oſtendunt. radices verò fibris ſimiles. Prouenit imbrium tempore, circa loca humida regionis *Hoexotzincenſis*. Radix eſt nonnihil calida, & ſaliuoſæ naturæ. eadem duarum drachmarum pondere deuorata, omnes humores dicitur eximiè per inferna purgare. eſtque huiuſmodi pharmacum apud indigenas habitum in magno pretio.

Mercuriali videtur aliquo modo ſimilis.

Huc etiam, ob nominis & figuræ ſimilitudinem, referri poteſt alia, quam hic exponimus, ab Authore non deſcripta, ſed depicta tantum. cuius radix fibroſa, folia ſerrata Origani. ex ala quauis foliorum, exit paruus petiolus, fructum gerens ex viridi luteum, qui hiat in tres partes, ſicut Xyris. & in quauis parte duo grana conſpiciuntur, non ſecus ac in Micuitlaxcolli ſuperius cap. 17. obſeruatum.

De TOTOYCXITL Pede Paſſerino. *Cap. LV.*



TOTOYCXITL vocata herba, quod producat folia Paſſeris pedibus ſimilia, ſinuoſa nempe, & in quinque, aut plures cuſpides, more Quinquefolij, aut Heptaphylli diuiſi, *Atotonilcenſes* verò *Caxtlatlapan* eandem appellant, quoniam more cæterarum herbarum huius nominis, ſe ſe vicinis ramis aduoluat. radicem fundit ouis gallinarum, Pyroue, forma & magnitudine ſimilem, lacte affluentem. ex qua caulem profert teretem, lentum, repentem humi, & in eo, qualia diximus, folia. florem Maluæ, purpureum, ſed minorem. Temperato, frigidoque gaudet cœlo. Auguſtoque, aut Septembri menſe floret. radix, quæ calidarum eſt virium, & grato ſapore conſtat, tuſa, atque ex aqua vnciæ vnius pondere deuorata, vniuerſos inferna parte humores, citra noxam vllam, aut moleſtiam, purgat.

Fructus quaſi rotundus & viridis depingitur.



De YZTACOLOLTZIN CHVLLVLENSI Scammonio Mex. *Cap. LVI.*

HERBA eſt *Yztacololtzin* radici inſiſtens Scammonææ ſimili, ad cuius ſpecies fortaſſis pertinet, ac pariter lacte manante. vnde caules eduntur volubiles, & in eis folia prædictæ herbæ haud diſſimilia, ſed auriculis magis falcatis. flores oblongi, ex albo rubreſcentes, & in vaſculis quibuſdam contenti. Prouenit circa loca arentia regionum frigidarum, qualis eſt *Chullulenſis*. radix dulcem ſaporem præferre videtur: & tamen ſemunciæ pondere deuorata, bilem ac pituitam euocat.

Acrimonia plantarum ita quandoque ſub humore

humore viſcoſo deliteſcit, vt vel tardè, vel omnino non deprehendatur à quouis. vt fit in Aro, Conuoluulis, Nolimetangere, pluribusq; alijs. vnde ſæpe plantam iudicamus frigidam, quæ tamen calida eſſet dicenda ſi accuratius animum applicaremus. quæ etiam cauſa eſt, vt ſtatim, ſi quid tale vim purgandi, vel Alexipharmacam habeat, ad occultas cauſas confugiamus, pigritiæq; nomine, & inaduertentiæ, vel cæleſtem aliquam vim, vel occultam prætendamus facultatem.



De ÇOCOBVT PANVCENSI. Cap. LVII.

ÇOCOBVT Panucenſis, herba eſt folia Perſici ferens, ſed latiora, & craſſiora. caules volubiles. radicem orbicularem, paruæ pilæ forma, & magnitudine, teneram, dulcem, ac iucundi ſaporis. florem, ac fructum, vt referunt, nullum. Radix applicata, bubones maturat, & rumpit, cæteros q; præter naturam tumores. deuorata verò, vrinam euocat, pellit lapillos, menſes immodicos ſiſtit. appoſita fronti, medetur emicraneis. pota, aut applicata, reſiſtit venenis, & venenatis morſibus. quamobrem maximi habetur ab indigenis, nec facilè extortæ ſunt ab eis eius vires.

De AXOCHIATL altera. Cap. LIIX.

AXOCHIATL, quam alij *Cuaztalxochitl*, ſeu Florem capitis candentis, alij verò *Texoxolin* vocant, herba eſt folia ac radicem Cæparum, Narciſivè, cuius videtur ſpecies, fundens. caulem, & flores *Omixochitl* vere prodeuntes, ſed longè maiores. Mexicanis prouenit agris. lubricitatem quandam cum amaritudine participat, ac nonnullum calorem. tumoribus pedum, & liecnis aiunt auxiliari, tumores præter naturam pellere, nomasque, & depaſcentia vlcera. radix læuigata, & ſemiunciæ pondere ex aqua bibita, dyſenterias coercet. ſuccus verò eius ſi tantundem vrinæ humanæ permiſceatur, & naribus inſtilletur, ſanguinem fluentem ſiſtit. addunt alij, aurium dolorem ſedare, menſiumque fluxus ſiſtere.

De YCHCACALOTIC, ſeu Vaſe Goſſipino. Cap. LIX.

YCHCACALOTIC, quam alij *Tlapanquipatli*, ſeu medicinam perfractam vocant, herba eſt folia obrotunda, ac in orbem circumacta proferens, vndulata, ſena, ſubalbidaq; præter alia quædam minora & albidio-

 ra.

ra, cauliculos tenues, & breues. & in ſumma parte exiles floſculos. radices verò capillis ſimiles, quibus ſaxis adhæret. Naſcitur in montium accliuibus, humidisq; calidarum regionum locis, qualis eſt *Pahuatlamenſis*. Lychenis ſpecies eſt peregrina, frigida, humidaq; eodem modo natura conſtans, verum edulis, ac dulcis ſaporis. febres extinguit, & tumoribus præter naturam repulſu confert.

De YEXOCHITL, *ſeu Flore Yetl. Cap. LX.*

YEXOCHITL, quam alij *Eloxechitl*, ſeu Florem *Eloti*, alij verò *Cocauhquixochitl*, ſeu *Yexochitl pallidam*, vocant; herba eſt magnam agens radicem, intraque candentem. cui, velut funiculis quibuſdam longioribus, appendent quinque aut ſex radices aliæ, porcinis renibus haud abſimiles, ſed aliquantò maiores, fibratæque. Multos hæc fundit caules, ſarmentoſos, quadratos, & geniculis interceptos, ſtriatos, & quaternis diſtinctos canaliculis. è nodis oriuntur ramuli folijs Blito ſimilibus referti. flos eſt oblongus, & luteus, vnde nomen, quem profert per æſtatem fumo redolentem. Prouenit regionibus frigidis, & montoſis locis, qualis eſt ager *Xochitepecenſis*. Radix eſt dulcis, edulisque, ad temperiem pertinens, aut paulò frigidior. ſuccus eius inflammatis oculis dicitur opitulari, ac ius decocti dyſenterijs. puluis verò inſperſus curat vlcera oris, & reliquorum membrorum. potiſſimum ſi diſtemperies calida adiungatur.

De QVAMIAVATL, *ſeu Spica arboris. Cap. LXI.*



QVAMIAVATL, quam alij *Tlamacazypapan*, ſeu Capillum Sacerdotis vocant, herba eſt radici innixa capillatę, & rubreſcēti, vnde mittit caules eius Sedi, quod recentiores Vermicularem vocant, cui ſimilis eſſet, ni folia apparerēt tenuia. Thytimalo paralio etiam aſſimilis eſt, in cuius, vt coniecto, differentias referenda. quamquam rami è caulibus à radice prodeuntibus rurſus oriantur, quod in Paralio fieri non video, cuius gratia & deſcribendam, & depingendam curaui. etſi nō dubitem, aut eandem cum eo eſſe, ſolis natalibus diſtantem, aut ſaltem congenerē. Naſcitur montanis, ſaxoſisq; *Tepoztlani* locis, & in hortis quoque medicinæ gratia ſeri conſueuit. Hæc tuſa, admotaq; capiti folia, capillorum vbertatem procurant. quod etiam pręſtant reliquis corporis partibus admota, in quibus pili ſolent oriri. omnes humores vacuare narrant deuoratam herbam, ex aqua duarum drachmarum menſura, ſed pituitam præcipuè. atque ita mederi cachecticis, hydropicis, morbo Gallico, aut articulorum doloribus oppreſſis, & orbatis motu. ſapore caret inſigni. etſi virus quoddam ſpiret, caliditatem oſtendens.

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI Liber Octauus.

ACERBAS ET ACIDAS HERBAS PRODIT.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

SAPOREM dulcem in medio ſitum, ab vno latere ſalſum, amarum, acrem, calidos omnes; ex altero vero, acerbum, auſterum, & acidum, frigidos ſapores comites habere, iamdudum communis Medicorum ſchola approbauit. Horum omnium priuationem voluit inſipidum eſſe. Noſter hic Auctor ſub vno genere auſterum, & acerbum, ſub alio acidum, & inſipidum comprehendit.

Habent autem auſtera & acerba quælibet, multum terræ, parum ſalis, cum amara, acriaque, & ſalſa, ſale, qui his nomen dedit, plurimo ſcateant, qui veluti dextra artificis Chymici operatione, ex his per reſolutionem non paucus elicitur. ſic eiuſdem ingenioſa geneſi auſteris & acerbis ingeneratur, implantaturque. Ad oculum hoc facilè eſt demonſtrare. Res enim inſipidæ, & emplaſticæ, quæ ſiccæ nempè naturæ fuerint, vt eſt Corallorum, vel alterius lapidis puluis, vel etiam ferri, quem Ferruginem, & Spagyrici Crocum Martis vocant, ſi cum ſale aliquo ſubtili, qualis Ammoniacus eſt, ſublimetur, iteratisque id vicibus fiat, tritis, probèq; commixtis, donec ſal per minimos ſeſe puluiſculos inſinuet, nec ab ijſdem facilè ſeparetur, habebis mixtum, cuius ſapor erit acerbus, vel auſterus, magis minusvè, pro varia ſalis quantitate, & diuerſo operandi modo.

Vis

Vis adſtringendi & confortandi, quæ talibus ineſt mixtis, à nemine non probatur, & approbatur; purgandi autem facultas, non ita eſt in propatulo. Non rarò tamen, & hæc ex medicamentorum eorundem vſu, & cum admiratione quidem, viſa fuit. Ecquid mirum? cum ſal hic ſubtiliſsimus, quem ineſſe diximus, à Natura quandoque ſeparetur, eiq; moleſtiam non læuem inferat. vnde ea irritata, ſpiritus auxiliatores commouet, & innoxia pariter cum noxijs deturbat. ad hoc non parum confert vis illa confortatrix, quam adſtringentia præbent.

Acida longè aliam naturam poſsident. conſiſtit enim ſapor hic in partibus admodum ſubtilibus, vt manifeſtum eſt in deſtillatione ſalis etiam communis, Aluminis, & Vitrioli. quæ licet omnia, dum integra ſunt compoſita, diuerſos ſapores præbeant; vbi tamen tenuiores horum partes, diſtillationis opera ſeparantur, & poſt primam, eamq; inſipidam ſatis aquam, eliciuntur, tam inſignem aciditatem reperies, vt vel lingua carere cenſeri poſsis, ſi illam non percipias. Hoc probant etiam Naturæ opera in fructuum, herbarumq; digeſtionibus. Si enim Roſæ, vel Triticum, vel Braſsica, aliauè ſimilia in vas ligneum coniecta, in locum frigidum reponantur, poſt paucos dies planè aceſcunt.

Acidorum porrò facultas, frigida ſit an calida, non ſegniter in medicorum foro eſt agitatum. Calorem affirmant, qui Vitrioli ſpiritum acidorum acidiſsimum, calidum tamen imò calidiſsimum ſtatuunt, cum corpus humanum vrat etiam, ſiue intus ſorbeatur, ſiue extra apponatur. Ab eodem ſpiritu Vitrioli, metalla quoque, & lapides duriſsimi, veluti & ab alijs acidis benignioribus & plantalibus, ceu ſucco Limonum, & Citriorum pomorum, ijdem lapides, non aliter atque ſi acria ea omnia eſſent, corroduntur. Vnde vix putant euidentes hos effectus à frigore naſci poſſe.

Alij è contra, experientiam in hominibus toties factam reponunt, cum ex Vitrioli vſu ſpiritus non læuiter fuerint ſæpiſsimè refrigerati. Hinc in tot prouincijs, regionibus, ac Regnis integris, conſuetudo obtinuit vt non meri Empirici, ſed prudentiſsimi Medici Galenici & Hippocratici, in febribus etiam ardentiſsimis, ceu dulce refrigerium ſuo modo paratum, hunc acidiſsimum ſpiritum & laudent & propinent. An forſan plurima calida exterius appoſita refrigerant? tamen ex accidente, vt aiunt. ſic Eryſipelas, Aquæ vitæ ſeu ſpiritus vini, perfuſione ſanatur. An repercutiendo id fiet, dum acida ob mordicationem, per quam Naturæ vis aliqua infertur, ſpiritus ac ſanguinem influentem repellunt, & locum affectum ſic refrigerant? Intra verò ſi aſſumantur, an non poſſunt incidere materiam, vt à Natura poſtmodum expellatur, vel concoquatur? acetoſis enim quiduis impoſitum fit magis tenerum. An ipſam expurgant materiam? ſic enim multæ acidulæ, ſalutares ſanè aquæ, licet minerales ſint, vim purgandi obtinuerunt.

De TEVXOCHITL, ſeu Flore Herois. Cap. I.

TEVXOCHITL.



TEVXOCHITL ALIA.



HERBA *Teuxochitl* caules fundit multos, tenues, teretes, lentos, virides, & interdum flaueſcentes, refertos folijs Ocymoidis, hirſutis. & flores purpureos, & exiles, paulò ante æſtatem emicantes. radicem verò teneram, & tota planta duplo longiorem, lacte manantem, intrinſecus candidam, & extrinſecus fuluam. Prouenit gelidis regionibus. frigidaq; conſtat natura, ordine ſecundo. & ideo trita, epotaque ex aqua, quatuor ſcrupulorum pondere, ſitim extinguit, linguam humectat, ac lenit, & nimium extinguit calorem. æſtuantiq; iecinori remedio eſt. quin etiam aduerſus venena pollet, & eorum perfringit vim.

IO. TERRENTII LYNCEI NOTAE.

Inſipida inter ſapida recenſentur, ſicut tenebræ inter viſibilia, & ſilentium inter audibilia. illis minimum ſalis ineſt, quod lingua percipi queat. vnde iure inter refrigerantia recenſentur. ſiue refrigeratio fiat repercuſsione caloris, vt fit effuſione frigidæ, ſiue immixtione cum calidis, vt videmus tepidam feruenti infuſam, totam reddere tepidam.

De

De ACACOYOTL Arundine Vulpina. *Cap. II.*

ARVNDO VVLPINA.



ARVNDO VVLPINA ALIA.



ACACOYOTL, ſeu Arundo Vulpis, herba eſt caulem prolixum proferens, arundinaceum, pollice craſſiorem, & exaturato virore nitentem. folia ampla, pinguia, longa, & multis exilibusque interuenijs, in obliquum à dorſo in vtramque partem diſcurrentibus. flores in Corymborum forma compoſitos, iuxta caulium cacumina, longiuſculos, aurei coloris, & pulchros ſpectatu. è quorum ſingulis prodeunt ſemina fuſca, dura, orbicularia, Ponticis Nucibus paulò minora. quorum gratia, noſtri ad quos iamdiu ferri cœpit, Lacrymas Moſi nuncupare ſolent. nihil verò habet inſigne præter ſpectandam amplitudinem foliorum, aureos floſculos, & ſemina viſendæ rotunditatis, atque duritiei. Prouenit temperatis locis, aut paulò calidioribus.

Lithoſpermum maius arundinaceum Indicum merito appellari poteſt hæc arundo. eius enim fructus longè maior eſt, quam qui apud nos prouenit.

Semen vidi in Muſæo varijs rebus naturalibus instructiſsimo, apud Illuſtriſs. & Excellentiſs. Principem noſtrum Fridericum Cæſium.

De

De ACAXAXAN, ſeu Planta paluſtri, & lenta, quæ ſtatim comprimentibus cedat digitis. Potamogeto Mex. *Cap. III.*

POTAMOGETVM MEX. I. *POTAMOGETVM MEX. II.*





HERBA eſt *Acaxaxan*, iuxta riuos ac lacus prouenіens, ac folia ſimilia Potamogeto, cuius videtur ſpecies, ferens, poſtremò rubreſcentia. caulem gramineum, arundinaceumvè, & eodem modo geniculis internodijsque diſtinctum. florem coccineum, & paruum. radicem verò longam, & circa geniculos fibratam. Duas huius plantæ reperies differentias, viribus formaque perſimiles. Prouenit vtraque temperatis regionibus, aut aliquanto calidioribus, qualis eſt Mexicana, iuxta paluſtria, & aquoſa loca. vbi ſunt qui *Tocnacaztli*, ſeu Daſypodis auriculam, è foliorum ſimilitudine vtramque, vocent. ambæque, frigefactoria humentique natura conſtant. febres ſedant, vanos timores pellunt, dyſenterias curant, animi deliquio ſubueniunt, languenti cordi opitulantur, ſcabiemque ſanant.



De ATEHVAPATLI, *ſeu herba naſcente iuxta riuos.* *Cap. IV.*

ATEHVAPATLI, quam alij *Ahuatepatli*, & *Tlatlauhcapatli* vocant, herba eſt folia ferens bina, obrotunda, hirſuta, ſerrata, infernè rubea, atque ſquallentia, denique Vrticæ proxima, Papauerque Rhæas ſapore imitantia. caules hirſutos, teretes, purpureos, dodrantales. radicem verò teneram, longam, ac capillatam. cui appendent teniæ quædam iulivè, Piperis longi formam æmulantes. Naſcitur *Quauhchinanci*, & *Copitlani* locis temperatis circa ſaxa. frigida & humenti conſtat natura, non ſine quadam adſtrictione. radix epota fœcunditatem procurat, præcipuè ſi cum vocato *Chilatolli* ſumatur, & abortum prohibet.



De ATLANCANE, *ſeu Herba aquoſis locis prouenientе.* *Cap. V.*

HERBA eſt *Atlancane*, folia penè ſaligna proferens. caules longos, teretes, læues, fuluos, cauos, ac repentes humi, nec pennis Anſerum craſsiores. flores in poſtremis ramulis oblongos, vaſculis fulueſcentibus perſimiles. radices verò ſurculoſas. quæ frigida & ſicca natura conſtant. laxa adſtringunt, dyſenterias cohibent, ac cæteras penè defluxiones, eodem modo coercent.

De

De CICIMATIC, *ſeu planta Cimatl ſimili. Cap. VI.*

CICIMATIC.



CICIMATIC ALIA.



CIMATL.



CICIMATIC herba eſt Napo ſimilis. radice fibrata. è qua prodeũt caules volubiles. & rubei, ornati folijs ternis, cordis figura, ſimilibusq; cęteris Faſeolis, quorum eſt ſpecies. ac ſiliquæ mediocres, ex purpureis ac velut racematim depẽdentibus, floribus. Naſcitur in calidis, ac tẽperatis regionibus, qualis eſt Mexicana. Tẽperies eſt frigida, & glutinoſa. Radix trita inſperſaque, vlcera curat. abſtergit enim illa, & cicatrice obducit. quò fit, vt *Palancapatli*, ſeu vlcerum medicina à pleriſque vocetur. oculis tentatis inflammatione mirè confert. nubes, & ſupercreſcentem carnem diſcutit, fluxum alui coercet, tuſſi auxiliatur, & enixas corroborat. Ius verò decocti radicis, opitulatur dyſentericis.

Siliquæ longitudo non ſuperat vnciam, latitudo verò quartam tantum partem.

Cimatl, cui præcedens herba comparatur, eſt legumen, cuius radix ferruginei coloris, caules repentes. omnes ramuli tria habent folia, cordis figura Faſeolis ſimilia, inferiore parte ſubalbida.

De COATZONTE COXOCHITL, Lyncis flore: ſeu Lyncea. Cap. VII.



HERBA eſt *Coatzonte Coxochitl*, folia fundens Iridis, ſed longiora, & latiora. caules tenues, virentes, breues, læueſque. flores capitibus ſerpentum ſimiles, vnde nomen, rubeoque colore, punctis tamen interſtincto candido & palleſcente, promiſcuè. radices verò oblongas, ac præcoci Ficui adhuc vireſcenti valde ſimiles, ſtriatas, ac contortas. Calidis prouenit, & interdum etiam temperatis regionibus, iuxta rupes, aut arborum truncis adhæreſcens. licet iam ad hortos, cultaque loca deſcenderit, viridariaque exornet, in quibus excolitur, deliciarum ac florum gratia. Eſt enim flos forma ſpectabilis, Liliacei odoris, & quem quiſpiam vix poſſet verbis exprimere, aut penicillo pro dignitate imitari. à Principibusque Indorum ob elegantiam, & miraculum, valde expetitus, & in magno habitus pretio. blanditijs, & cultura non eget, ſed vnica radice fœcundiſſimus fit prouentus. Ex hiſce floribus, æque alijs quarundam herbarum congenerum, & ex rubro Maizio, parabantur Principibus Indorum Placentæ, quas edebant pro contemperando ventriculi calore. ſiue is accidiſſet à Solis æſtu, ſub cuius radijs contraxiſſent moras, ſiue ab alia quauis, interna externavè, cauſſa. frigida ſiquidem, humentiq; conſtat temperie.

Hic elegantiſsimus flos, & colorum varietate, & macularum aſperſione, quemuis in ſui admirationem rapere queat. eum Lyncis, exemplo floris Tigridis, & plantam Lynceam duabus præcipuè de cauſis appellare libuit. Cùm quia verſicolorem Lyncis pellem varijs pulchriſq; maculis ſuis æmulatur, tùm quia Lynceorum Academiæ & Florem hunc, & totum hunc Mexicanarum plantarum nouum & curioſiſsimum librum, vt lucem aſpexerit, debemus, cui auguror, vt quemadmodum pulcherrimus Flos hic Indorum Principibus, ob elegantiam & Naturæ miraculum in delitijs habetur, & ex varia radice fœcundiſsimus prouenit; ita Lynceorum ſtudia, quæ opulentiſsimos clauſæ Naturæ theſauros recludere, & auidis hominum ſolertium ingenijs ſubijcere ſatagunt, & apud hos & apud Principes bonarum litterarum promotores & patronos gratiam mereantur, cumque pauci adhuc eorum ſint numero, radices tamen altas agant, fœcundaq; litterariorum monumentorum ſobole ſuauiſsimum Muſarum odorem longè latèq; ſpargant, plurimos ſtudioſos ſibi deuinciant, pluresq; ad ſedulam Naturæ contemplationem ſibi ſocios excitent.

De



De COAXIHVITL, Herba Colubrina. *Cap. IIX.*

COAXIHVITL, ſeu herba Colubrina, quam nonnulli *Chalcuitlatl* vocant, folia profert Hyperici, minora tamen, & minimè cribrata. flores purpureos, longos, calyculorum figura, iuxta ſingulos foliorum exortus toto caulium procurſu. caules rubros, tenues, & teretes, duos longos cubitus. radicem verò craſſam, fibratamque. Temperato gaudet cœlo, locisque montoſis, & Septembri menſe floret. ſaporis eſt, & odoris ferè expers, frigidaque, & glutinoſa natura. Ius decocti radicum medetur dyſentericis, aſthmati opitulatur, dolorem ſedat, febres reſtinguit, ac naribus inſtillatum, fluxum ſanguinis cohibet.

Campanulis, tum figura tum viribus, eſt ſimilis.

De *COYOLXOCHITL*, ſeu Martagone Volubili Mexicano. *Cap. IX.*







VOLVBILIS herba eſt *Coyolxochitl*, folia habens arundinacea, ſed breuiora, aut minori Plantagini ſimilia, eodemque modo diſtincta neruis ſecundum longitudinem diſcurrentibus. caulem teretem, læuem, purpureum, & pennam anſerinam craſſum. flores extremo cauli aceruatim adhæreſcentes, calycum forma, ſpectatu pulchros, & è rubeo in viridem tendentes colorem, punctisque quibuſdam variatos. intra quos latet ſemen compreſſum, ac rotundum. Liquor expreſſus è floribus, qui frigida, & lubrica conſtant natura, etſi partes calidas, acresque nonnullas continet, ſanguinem narium ſiſtit. radicum verò ſuccus extinguit febres. punctis medetur, ac dyſenterias cohibet. vſus eſt etiam florum in contexendis, & ornandis corollis. Prouenit ſub clementi cœlo, quale eſt Mexicanum, campeſtribus, cultisque, & hortenſibus locis, vbi ſolet haberi in delicijs.

De CVTIRIQVI, *ſeu Matlacaça.* *Cap.* X.

QVAM herbam *Cutiriqui Michuacanenſes* vocant, Mexicani *Matlacaçam* nuncupare conſuerunt. hæc folia Betonicæ altilis fert, læuia, ſed minora, & exiliora. caules læues, purpureos, teretes, ac per interualla geniculatos. flores luteos, ſiliquasque oblongas trigono, refertas ſemine, haud abſimili Synapino. radices verò modicas, obrotundas, candentes, fibratas, Cæpis paruis ſimiles, & nigra quadam membrana obuolutas. Naſcitur regionibus frigidis *Chimalhuacanichalcenſis*, ſaxoſisque, & aſperis locis. Radices, frigida humidaque conſtant natura, ac Xicamarum ſapore. crudæ, coctæve edules ſunt. coitum dicuntur excitare, ac extinguere febres, zelotypiam amouere, & conciliare coniugum amorem.



De HOAVHQVILITL, ſeu Olere ſeminis in criſtam compoſiti. Cap. XI.



REPERIES in hac noua Hiſpania plura Atriplicis agreſtis genera, quæ vniuerſim *Hoautli*, ſeu *Hoa hoautli* vocare Mexicenſes conſueuerunt, & in hortis ſuis, atque viridarijs magna cura ſerere, atque excolere, qualia ſunt *Tlapal hoaquilitl*, ſeu *Tlapal hoauhtli*. radice craſſa, breui, & fibrata, vnde prodeunt caules rubei, & in eis folia eiuſdem coloris, oblonga, & ſerrata per interualla. quæ elixa eduntur. ſuntq; adeo grati ſaporis, vt, cum quadam graui infirmitate Mexici laborarem, nihil cupidius ac id olus aſſumpſerim, eiusvè decoctos, conditosque oleo & aceto, cauliculos. floribus rubeis, & in comos compoſitis. præterea *Nexhoautli*, viridis tota, edulisque, & *Chichichoautli*, quæ ob amaritudinem, locum non habet inter olera. folijs è viridi purpuraſcentibus. & coccineis floribus.. & alia permulta, quorum nec vſus eſt, nec rationem vllam habendam duxi. pro olere magna ex parte eduntur elixa. Naſcuntur calidis, ac frigidis locis, campeſtribus & humectis, ſua ſponte, aut in hortis ſatæ, & cultæ. Frigida, & humenti natura conſtant. aluum emolliunt. panos appoſita diſcutiunt. Semen cum aqua mulſa potum, regium morbum ſanat, & vocatos morbillos ad cutim pulſo humore curat. parant Mexicani è duorum primorum generum ſemine globulos, ac potionem, *Michihoahutli* vocatam, qua vtuntur veluti gratiſſimo cibo. Folia tuſa, & *Hoilanqui* permixta, inſperſaque, dicuntur vlcera abſtergere, carnem generare, exedereq; ſupercreſcentem, & cicatrice tandem obducere. quin Ranam eiſdem inuolutam, coctam atque ingeſtam, prodeſſe dyſenterijs ferunt.

I. Tlapal hoaquilitl.

II. Nexhoautli.

III. Chichichoautli.

Potio. Michihoahutli.



De *MΕΤL, ſeu Maguei.* Cap. XII.



METL plantæ, quam Mexicenſes
Maguei appellant, plures ſunt diffe-
Differētia. rentiæ, de quibus ſeorſim agemus, incipien-
tes ab ea, quæ folia Aloes fert, ſed longè ma-
Forma. iora, & craſſiora, (arboris enim mediocris
interdum æquant longitudinem) vtraque
ſpinifera, ac in rigidum, acutumq; deſinen-
tia mucronem. caulem duplo maiorem. &
in eius parte ſumma flores luteos, oblongos,
iuxta cacumen ſtellatos. ac procedente tem-
pore, ſemen Aſphodelino perſimile. radicem
verò craſſam, breuem, & fibris ſcatentem.
Cultus. Seritur ex germinibus qui circumcirca ma-
trem oriuntur, quouis ſolo, ſed præcipuè fer-
tili, atque frigido. non enim tempeſtatum,
aut inclementioris cœli patet iniurijs, aut per
ſiccitatem ſtatim marceſcit. è nulla re pro-
Fructus. uentus eſt amplior. Planta hæc vnica, quid-
quid vitæ eſſe poteſt neceſſarium, præſtare fa-
cile poſſet, ſi eſſet rebus humanis modus. in-
numeri penè ſunt vſus, qui ab ea deſumun-
Sepes. tur. Tota enim illa, lignorum ſepiendorumq; agrorum vſum præſtat. caules ti-
Tigna. Imbrices. Fili. Veſtes. Claui. gnorum, folia verò tecta tegendi, imbricum, lancium, Papyri, filique, ex quo
calcei, lintea, & alia veſtium genera, quæ apud nos Lino, Canape, Goſſipio,
alijsq; huiuſmodi parari ſolent. è mucronibus fiunt claui, & aculei, quibus per-
forandis auribus, macerandi corporis gratia, Indis vti mos erat, cum dæmonum
Acus. vacarent cultui. item aciculæ, acus, tribuli militares, & raſtilla idonea pectendis
Succus. ſubtegminibus. Præterea è ſucco manante, cuius, euulſis germinibus internis, fo-
lijsvè tenerioribus cultis *Yztlinis*, in mediam cauitatem ſtillat planta vnica
Mel. quinquaginta interdum amphoras (quod dictu eſt mirabile) Vina, Mel, Ace-
tum, ac Saccharum parantur. ſuccus namque deſtillatione fit dulcior, decoctione
Saccharū. Vinum. & dulcior, & ſpiſſior, donec tandem cogatur in Saccharum. Vinum fit ex eodem
ſucco diluto fontana aqua, additis corticibus malorum Medicorum, Limo-
numque, & alijs. quibus facilius inebriantur, quod ea gens maximè affectat
quaſi pertæſa rationalis ſuæ naturæ, & auida ſortis brutorum, atque quadrupe-
Acetum. dum. è Saccharo, quod ex eodem ſucco vt diximus cogitur, parant Acetum,
Vires. nempe reſoluto ex aqua, & nouem diebus inſolato. idem ſuccus menſes ciet,
aluum lenit, vrinam euocat, renes, & veſſicam emundat, lapides frangit, vri-
næq; extergit meatus. ſuccus, cui incoctæ ſint *Piltzintec xochitl*, & *Matlalxo-*
Reſtes. *chitl* radices, referunt punctis mederi. e radice quoque reſtes fiunt firmiſſimæ,
ad multas res perquam accommodæ. craſſiores foliorum partes truncusque, de-

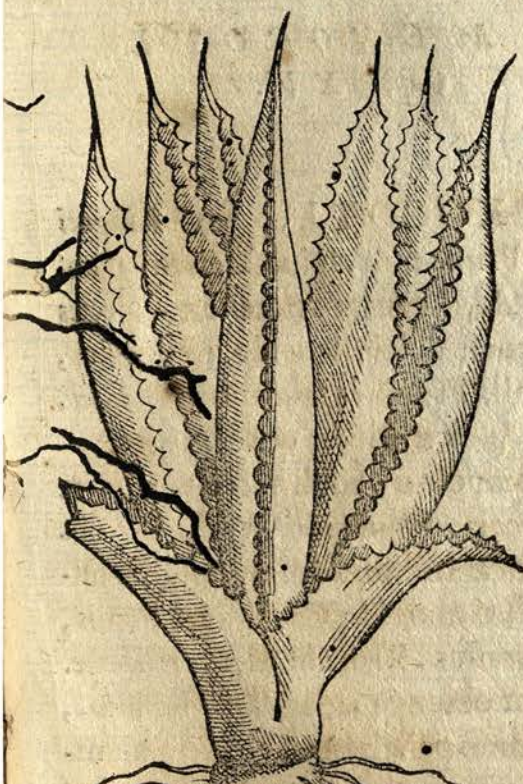
cocta

coƈta ſub terra (quod genus elixandi barbaricum vocant *Chichimecæ*) edendo ſunt apta, ſapiuntque citreà fruſta Sacharo condita. quin & vulnera recentia mirè conglutinant. fit enim ſuccus aſſatione glutinoſus. qui ſuapte natura frigidus ac humens eſt. folia quoque aſſa, & affeƈto loco impoſita, conuulſionem curant, ac dolores leniunt (præcipuè ſi ſuccus ipſe calens bibatur, quamuis ab Indica proficiſcantur lue) ſenſumque hebetant, atque torporem inducunt. Cibus.

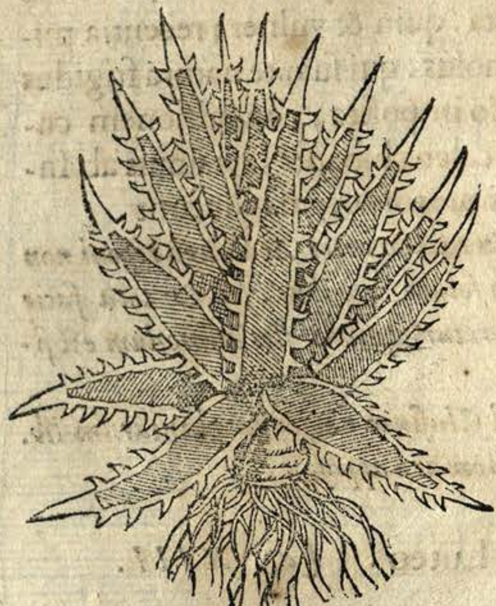
Aloe Americana, licet ſpinis horreat, nihilominus tamen inter Acanacea reponi non debet, vt quidam videntur facere. ab ijs enim non ſolum viribus, ſed & tota facie differt. potius ergo inter Irides, & Gladiolos numeretur, quibus flos admodum eſt ſimilis, & reliqua omnia nil abnuunt.

Eadem fere de viribus huius Aloes, inuenies apud Cluſium rariorum plantarum lib. 5. cap. 48. qui primus hanc propoſuit, viresque ex Gomara appoſuit.

De METL COZTLI, ſeu Metl Luteo. *Cap. XIII.*



METL COZTLI, ſeu *Maguei* luteum, ab alijs *Coztic metl*, & *Macoztic metl*, ab alijs *Hucimetl*, ſeu magnæ vtilitatis diƈtum, ſpecies *Metl* eſt, ſed marginibus foliorum luteis, ſpinis paruis, & nigris, folijs verò modicis, ſi cum folijs *Metl* præcedentis comparentur. caule binos cubitos alto, digitumq; lato, & rubro. cum flore ceruleo palleſcenti, cacumen eius occupante. & radice ſurculoſa. Campeſtribus locis Mexici naſcitur, quouis tempore, quamuis ſola æſtate floreat. ſeritur ex germinibus ortis iuxta parentem. Ius trium, quatuorvè foliorum, additis Siliquaſtris ternis, frigentes ac craſſos humores per ſeceſſum & vrinam, paulatim vacuat. idem propinari ſolet ab Indis, enixis mulieribus, aliquot diebus a partu, corroborationis gratia. ſuccus expreſſus, ab ſemiaſſis folijs, dicitur aſthmati conferre. Frigida verò conſtat, & lubrica natura.



De *MEXCALMETL.* *Cap. XIV.*

MEXCAL METL, ſeu *Maguei* aptum vt aſſum comedatur, ſpecies eſt *Metl* parua, valde ſpinoſa, & virore admodum exaturato tincta. cuius folia eduntur aſſa, & ſunt præ cæteris grata guſtui. offenditur ea in montibus *Tepoztlanenſibus*.



De *MEXOCOTL.* *Cap. XV.*

MEXOCOTL, ſeu *Maguei* Prunorum, ſpinoſæ etiam plantæ, & ad *Metl* genera referendæ, ſpecies eſt, ſed fructu dulci, & acido, multiplici, ac perſimili Prunis, vnde nomen, & in orbem, Indicæ Pineæ quadantenus parem, compoſito, eduli ſucco pleno, & grati ſaporis. Folia ſunt *Metl*, aut illis potius Pineæ Indicæ ſimilia, ſpinoſa, fulua, ac veluti marcida. Caulis verò breuis, teres, ac craſſus. Radix fibrata, craſſaque. pruna ſunt oblonga, glandibus ſimilia, & ex candido palleſcentia, obducta membrana. intra quam continetur callus candens, ac, vt diximus, dulcis, & acidus, Pinearum Indicarum ſapore refertus. ſemine principio candido, ac poſtea nigro, obrotundo, & duriuſculo. Naſcitur in ſaxoſis regionum calidarum *Tepecuacuilci*. Temperies eſt frigida, & ſicca. Medetur oris vlcuſculis e calore ortis, fructus commanſus, ac geſtatus ore.

De NEQVAMETL, *& alijs quibuſdam Metl ſpeciebus*. *Cap.* XVI.

NEQVAMETL, METL V. Anguſtifol.



QVAMETL, METL VIII. Montan.



ACAMETL, METL. XI. Arund.



NEQVAMETL, ſeu Mellis potatrix, ſpecies eſt *Metl*, alijs congeneribus plantis facultate ſimilis. rara eſt formã. folia namque digito trãſuerſo paulò craſſiora profert, aſpera iuxta latera, ac impensè acuminata circa cuſpidem. caulem brachij craſſitudine. cuius cacumen fructus occupat oblongus, Pyrorum paruorum forma, vndique ſepiens caulem. Naſcitur in calidis. ſunt aliæ quamplures ſpecies, quarum quoniam facultate ſimiles ſunt, & forma parum differentes, nomina, ac nonnullarum partium differentias ſubijciam. Prior omnium vocatur *Mexoxochtli*, ſeu *Metl* viride. Altera à cinereo colore *Nexmetl*, reliquis etiam ſimilis. Tertia *Quametl*, ſeu Maguei montanum; ſqualenti colore fibrata radice, & longo, craſſoq; inſigni ſurculo. Quarta *Hoitzitzilmetl*, aculeis longis, purpureisq; radicibus, & ſpinis. Quinta *Tapayaxmetl*, ſeu Maguei *Tapayaxin*, præcedenti ferè ſimilis. Sexta dicitur *Acametl*, ſeu Maguei arundineum,

Metl viride. VI.
Nexmetl cinereũ. VII.
Quametl montanũ. VIII.
Hoitzitzilmetl. IX.
Tapayaxmetl. X.
Acametl arundinaceum. XI.

neum, albidioribus iuxta radicem folijs, & rubeſcentibus ſpinis, atque radicibus. Septima dicitur Maguei nigrum, ob colorem atrum, quamquam ſpinæ, radicesque ex nigro fulueſcant. Octaua *Xilometl*, ſeu *Metl* piloſum, rubeis ſpinis, & radicibus, quæ rariores præcedentibus quadantenus videri poſſunt.

Metl nigrum. XII. Xilometl piloſum. XIII.

TLACAMETL.



THEOMETL.



De TEPEMEXCALLI, *ſeu Maguei montano alio.* Metl. XIIII. *Cap.* XVII.

TEPEMEXCALLI, ſeu Maguei montanum aliud, forma *Metl* conſtat, ſed tenuibus ſpinulis. contuſa, atque deuorata, illitavè, curat eos, quorum artus motu priuati ſunt ob neruorum conuulſionem. Montoſis, ſaxoſisq; locis gaudet calidarum regionum, qualis eſt *Tepoztlanica*.

De TLACAMETL. Metl. XV. *Cap.* XIIX.

TLACAMETL, ſeu Maguei luteum, hæc eſt etiam ſpecies *Metl*, eadem penè forma, & viribus, quibus cæteræ, & eiſdem quoque vſibus. ſed inter reliquas, vigorem ac robur addit fœminis imbecillibus, aut ſyncope tentatis. Nomen habet à magnitudine.

De THEOMETL. Metl XVI. *Cap.* XIX.

THEOMETL, ſeu Maguei diuinum, ſpecies Maguei inter numeroſas alias quæ reperiuntur, eadem penè facultate, & forma. longa radice, fibrataque, & exilibus ſpinis. duas ſpithamas longa ſunt tantum folia. ſuccus verò epotus, aut illitus, febres extinguit. Naſcitur in frigidis, & calidis locis, editis, atque campeſtribus.



De PATI, ſeu Metl leniſsimo. XVII. *Cap. XX.*

PATI, ſeu *Metl*, ex quo fiunt leniſſima fila, ſimilis eſt *Metl*, ſed folijs anguſtioribus, minoribus, & tenuioribus, magnaque ex parte purpuraſcentibus, è radice fibrata, craſſaque. Species eſt vocatæ *Pitæ*. parantur ex ea, fila tenuiſsima, in magno habita pretio, pannisque lineis precioſis texendis aptiſſima.



De QVETZALICHTLI. Metl.XIIX. *Cap.XXI.*

QVETZALYCHTLI, quam alij *Metl Pitæ* vocant, ad ſpecies *Metl* videtur poſſe referri. aſſurgit in arboream altitudinem. radicem fundit craſſam, fibratamque, & ſenſim gracileſcentem. folia verò ſpinifera, & *Metl* ſimilia. fit ex ea quidquid ex *Metl* fieri conſueuit, quod ex eius filis, delicatiores, & maiori in precio habitæ parantur veſtes. Prouenit in calidis *Quauhquechullæ*, & *Mechatlani*.

De XOLOMETL. Metl.XIX. *Cap. XXII.*

XOLOMETL, ſeu *Maguei* ſerui, ſpecies eſt *Metl*, tribus veluti orbiculis aggregatis. radice conſtat firmata, & fibris aucta rubreſcentibus. vnde proferuntur folia coccineis horrida, aculeis, raris, & à medio ad vſque mucronem procedentibus. ſuccus foliorum expreſſus, ac bibitus decem vnciarum menſura, vniuerſi corporis dolores, & præcipuè articulorum tollit, ac motum impeditum reſtituit. Verum quo bibitur tempore, corpus eſt magna cura operiendum. Naſcitur *Huexocinci*, iuxta fauces fluminum.

De OCOLOXOCHITL, *ſeu Flore Tigris.* Cap. XXIII.



HERBA eſt *Ocoloxochitl*, folia fundens Gladioli, nerueis diſcurſibus, denſis, & ſecundum longitudinem procedẽtibus. florem rubrum, magnum, ternis conſtantem folijs, ſed circa medium pallentem, albumque, & Tigrinę pellis more maculatum, vnde nomen. Additur in Corollas, floridoſque manipulos ob floris præſtantiam. Radix verò Porracea eſt, quæ frigefacit, ac febrem extinguit, vnciç vnius pondere ex aqua deuorata; & punctis aduerſatur, quæ ardentes febres ſequi ſolent. Sunt qui dicant, deuoratam, efficere fœcunditatem. edulis etiam eſt, frigentiſque, nec omnino iniucundi nutrimenti, lubrica, & pectori conferens. Naſcitur clementi cœlo, quale ſortitur Vrbs Mexicana, hortenſibus præcipuè, humidiſque, & cultis locis.

Dodonæus, & Lobelius florem Tigridis à ſe nunquam quidem viſum, ſed à D. Ioanne de Brancion tranſmiſſum exhibuerunt. in qua tamen imagine eſt quod deſideres in folijs illis tribus minoribus. quæ non ſimplicia, ſed duplicata eſſe debent.

De OMIMEZTLI, *ſeu Oſſe femoris.* Cap. XXIV.





OMIMEZTLI herba eſt, folia habens Ocymi penè figura, & nonnihil vndulata, ex viridi purpuraſcentia. caules purpureos, tenues, ac volubiles. flores in poſtremis ramis ex candido pallentes, & exiles, ex quibus vaſcula obrotunda, ſemine referta. radicem verò teneram, craſſam, longam, candentem, & fibratam, ſaporis atque odoris expertem, glutinoſam, frigidæq; & humentis temperiei. Sunt qui vocant eandem plantam *Otomite tumquiyeti*, alij *Pozteopatli*, alij *Tlaltinopatli*. Prouenit editis locis, montoſisq; *Tomilozincinci*, *Ocpayocani*, *Oapani*, *&* *Totepeci*, nonnihil variante forma. Radix oſſa luxata reducit, fracta conſolidat. locis corporis, caſu aut ictu concuſſis, applicata fert opem. confert ſaniem meientibus, dolores tollit, ac repellit præter naturam tumores.

Folia Betæ potius ſunt ſimilia, longitudine trium digitorum, latitudine vero duorum.

De OMIZOCHITL, ſeu Flore oſſeo. Cap. XXV.



HERBA eſt *Omizochitl* folia ferens Porracea, virentia, circa radicem tamen rubeo tincta colore. flores in ſummo caule candidos, oblongos, noſtriſque Lilijs odore ſimiles, [quamobrem Indica Lilia quidam vocant] & in foliola, ſtellarum inſtar, poſtrema parte diuiſos, ac circa medium neſcio quid ſublutei præſeferentes. caules virides, rotundos, & leues. radicem verò bulboſam, obrotundamque. Prouenit in frigidis, & temperatis regionibus. floreſque adduntur in corollas, & odores. Radix frigida eſt, & humida, ſaliuoſæque cuiuſdam, lubricæve naturæ particeps. ſpecies videtur Narciſſi, veteri incognita Mundo. Radix tumores præter naturam appoſita repellit, febres extinguit, & fluxus à calida cauſſa ortos, retinet deuorata.

De QVIL AMOLLI, ſeu herba Amolli. Cap. XXVI.

QVIL AMOLLI herba eſt folia mittens cordis figura, mediocris magnitudinis. caules volubiles. flores candentes, & prælongos, Cymbali forma. radicem verò tenuem, ac longam. Naſcitur in calidis collibus *Yztlani*. Sapore, & odore inſigni caret, frigidaque, & humenti natura conſtat. Folia reſoluta ex aqua, illitaque, medentur inflammationibus. dolorem capitis applica- Prima.

ta ſedant, euocant vrinam, calorem nimium pellunt, & oculis puerorum inflammatione tentatis proſunt. Eſt & alia herba eiuſdem nominis, & facultatis, huicque, vt coniectari poteſt, congener, ſed folijs circa exortum à pediculo minimè bifidis, de qua hæc pauca dixiſſe ſufficiat. Quin & Brioniam noſtram, *Chichic amolle* vocant Indi. aiuntque, Ius decocti infuſum, mirè pituitam purgare, & Gallico morbo, alijsq; ægritudinibus, in quibus impeditur motus, antiquis, ac rebellibus mederi.

Altera. Tertia Amara. Bryonia.



De TEPITZIC XIHVITL, *ſeu Herba firma. Cap.* XXVII.

HERBA *Tepitzic xihuitl* caules mittit purpureos, & tenues. & in eis folia parua, ſerrata, & obrotunda, formã illis Adianthi quadantenus ſimilia, quamuis minora. florem, è pallido rubreſcentem, oblongum, & vaſculo roſaceo penè ſimili contentum. radicem verò digitalem. Campeſtribus, montoſisque prouenit locis regionis Mexicanæ. Radix Septembri menſe ſolet ad vſus euelli, atque recondi. huius eſt præcipuus in medicina vſus. deuorata vrinam elicit, quacumque retentam ex cauſſa. Frigida verò, humentivè natura conſtat, atq; ideo ſimili mēſura febres extinguit.



De TLAPATL. Stramonio. *Cap.* XXIIX.

TLAPATL herba folia fert Vitis lata, & ſinibus, aut profundioribus laciniata crenis. caules virentes. florem candentem, ac longum, vaſculorum figura. fructum obrotundum, ſimilem Erinaceis. radicem ſurculoſam, & candentem. Naſcitur in quibuſque locis, præcipue *Tepecuacuilci*, & Mexici. frigida temperie conſtat. ac ſapore, odoreque inſigni caret. Ius decocti foliorum, aduerſus febres, & quartanam præcipue, illini ſolet, aut lichnij modo obdi. fructus verò, foliave, aduerſus pectoris dolorem. eadem aurium ſurditati ex aqua inſtillata conferunt. ceruicali impoſita ſomnum conciliant peruigilibus, &, ſi paulò liberalius deuorentur, inſaniam. *Inter Stramonij, vel Daturæ ſpecies hæc numeranda*

randa eſt, ideoque Hyoſcyamis propior quàm Solanis, id quod etiam ex viribus conij-ci poteſt. In Solani enim genere nullam adhuc vidi, quæ vim habeat Narcoticam. Nec enim Mandragora, Poma amoris, Alkenkengi, Siliquaſtrum, Dulcamara, plus ſomnum inducunt, quam aqua Roſarum temporibus applicata. Hyoſcyami autem omnes congeneres, non tantùm vires habent hypnoticas, ſed inſuper multa, & varia inducunt, tùm vigilantibus tùm dormientibus phantaſmata. Exemplo ſunt ea omnia, quæ de Hyoſcyamo, Datura, Belladonna, Stramonio, ab Authoribus ſunt prodita. qua de re vide Garciam, & Acoſtam de Datura, & Iulium Scaligerum in exercitationibus ad Cardanum. De Mandragora non ego tantùm experimentum feci perſæpe, ſed etiam Excellentiſs. D. Ioannes Faber Lynceus, Summi Pontificis ſimpliciarius, & in Vrbe ſimplicium Profeſſor, amicus meus colendiſſimus, & cum quo frequenter hæc mea ſtudia contuli, coram ſuis Auditoribus magnum Pomum, vna cum ſeminibus ieiunus abſumpſit, ſine vllo vel ſomni vel alterius mali ſigno minimo. & vt experimentum eſſet certius, ieiunus vſque ad prandium, per aliquot nempe horas permanſit, & à vino, ne vis Pharmaci debilitaretur, abſtinuit.

De TLAQVILIN. Mirabili Peruana. *Cap. XXIX.*



PLANTA *Tlaquilin* à Mexicenſibus nuncupata, alijs *Theotlaquilin*, à nonnullis *Hachalindi* dicitur. in villa Madritij Hiſpaniæ, Marabillas de Indias, ob florum admirabilem in eadem planta varietatem, appellatur. ab alijs Mexicani Iaſmini, ob ſuauem florum odorem. à pleriſque, Solanum odoriferum, à foliorum cum Solani folijs ſimilitudine, & florum odoris gratia, vocatur. Herba eſt Solani folia ferens, ſed maiora, viridia, ſatis carnoſa, & ſucculenta, circa baſim ampla, per extremum mucronata, in ſingulorum ramorum geniculis bina ex aduerſo ordine diſpoſita, quæ trita grauem odorem, guſtata verò ingratum ſaporem referunt. Caulem duos tresvè cubitos prolixum, aut ampliorem, pollicari craſſitudine, ſucculentum, firmum, & ex viridi flaueſcentem, multis alis concauum, ac geniculatum, & in frequentes ramos pariter nodoſos diuiſum. Flores in extremorum alis ramulorum ſingulos, oblongos, concauos, in quinque ſinus, antequam aperiantur, complicatos, at vbi explicati ſunt, *Pycietl* floribus penè ſimiles, non in mucronatos, ſed obtuſos angulos, Conuoluuli florum inſtar, deſinentes, varijs micantes coloribus, nonnunquam ſaturata purpura nitentes, interdum obſoletè rubentes, aut flaueſcentes, aliquando flauos, aut pallentes, quandoque puniceos, interdum verò ex pallido candicantes, ſæpiſſimè binis coloribus ſimul eluceſcentibus, vel purpureo me- Differētia colorum in flore.

 diam

diam floris partem occupante, vel virgatim totum florem intercurſante, vel radijs alternis, modò flauis modò purpureis, totum diſtinguentibus, aut interdum magnis purpurantibus maculis, nonnumquam exiguis, vario ſitu, & mixtura, toto flore vel flaueſcente, palleſcentevè, aut exalbeſcente, odoris ſuauis Narciſſum referentis, ſex oblongis ſtaminibus, ſtiloq; paulò longiore, e medio flore emergentibus. Hi enim flores, etſi ephemeri ſunt, noctu tamen explicantur, poſtridie ante meridiem, per æſtum præſertim, ſe contrahere incipiunt, ac temperatiore aura, integro nonnunquam die expanſi permanent, & ſub noctem tantum contrahuntur, nec vltra diem perdurant. ſingulis tamen diebus recentes explicantur, qui cum pridie decerptis (quod viſu mirabile eſt) atque inter chartas repoſitis collati, ijſdem quidem coloribus conſtare, quibus illi deprehenduntur; at eorumdem ſitu & mixtione ab ijs variare, quiſquis diligenter obſeruauerit, animaduertet, tertio item die, & ſequentibus *ſimiliter*. Diutiſſime viret, & ab Iulio ad Octobrem vſque menſem, primasq; *pruinas*, & numeroſa florum ſobole luxuriare ſolet. *Semina fert ſingula, nulla membrana*, ſeu pericarpio incluſa, *mucrone, cui flos inſedit*, obtuſo, *infima verò*, qua cauliculo adhæret parte, tanquam exigua corona ornata, pentagona, baccæ Myrthi fere magnitudine, initio viridia, poſtea, vbi maturauerint, fuſca, nigrantiave, & quibuſdam veluti tuberculis obſita, ſponte vel leuiſſima agitatione excidentia. nucleumque continent album. qui tritus, in candidiſſimam, &, Amyli inſtar, niueam, friabilemq; pulpam reſoluitur. radix craſſa, fibrataq; eſt, foris nigra, intus alba, guſtu aliquantiſper acris, cui admixta ſit ſuperficialis quædam dulcedo. Etſi planta annua appareat, viuax tamen eſt. Varietas illa colorum, quæ in floribus, eorumq; pediculis, ac caulibus, ſeminumq; craſſitie, & breuitate *viſitur*, licet ſit animaduerſione digna, nullam tamen ſpecificam facit differentiam. Prouenit Mexici paſſim, & in hortis, florum & deliciarum gratia, coli ſolet. Radix frigida conſtat, humidaque, & lubrica natura. quamobrem deuorari refrigerij gratia, illinique ſolet, etſi, vt diximus, tantillum quid acredinis, cum puſilla ſuperficiali dulcedine recipiat. Nec deſunt, qui dicant, radicem eius, quæ vario eſt flore, duarum drachmarum pondere deuoratam, egregie aquas educere.

Conſule & Carolum Cluſium in rariorum plantarum lib.5. c.5.

Non adeo frigidam eſſe mirabilem Peruuianam, ſuadet ſatis magna foliorum acrimonia. Quod ſi inter Conuoluulos reponi debeat, vt figura floris, & vita eius ephemera, totaq; plantæ conſtitutio, aliquo modo innuunt, maiori iure calida quàm frigida ſtatuetur, nec improbabiliter aquas ſubducet.



De

De TLALCACAHVATL CHIMALHVACANICHALCENSI. Filipendula IIII. Mexicana. *Cap. XXX.*



HERBA eſt *Tlacacahuatl* duos longa dodrantes, oblongis ornata folijs, Ocymi, ſed craſsiuſculis, neruoſis, ſerratis, binis per interualla. & aſperis caulibus, teretibus, tenuibus, & nonnihil purpuraſcentibus. & circa ſummos caules floribus cyaneis, paruis, & in oblonga capitula, Stœchadi ſimilia, compoſitis. & radicibus orbicularibus, Ponticis nucibus forma & magnitudine, haud diſsimilibus, vnde nomen, non ſine alijs capillamentis, hinc inde tum ab ipſis radicibus, tum ab inferiori caulis parte prodeuntibus. Naſcitur in frigidis, ſaxoſisq; locis, iuxta aquas. radices ſunt frigidæ, atque humentes. deuoranturque quaternæ illarum aduerſus febrium ardores. eædem, addita *Tepoxonacatl*, aluum ſiſtunt.

De TLALLANTLACA CVITLAPILLI alia, Trifolio Tetraphillo. *Cap. XXXI.*



TLALLANTLACA CVITLAPILLI herba eſt folijs munita Ocymi, ternis, quaternisvè. caulibus tres longis ſpithamas, lignoſis, & læuibus, partimq; rubeis. fructu glandium forma, ſpicato, ac partim coccineo, pleno modico ſemine. & floribus rubeis, ac ſtellatis. Inſigni ſapore caret, & lubricitatem quandam lancinantem præſefert: more earum plantarum, quas *Quexquic* vocant. Radix verò fibrata, ſurculoſa, & craſſa eſt. Naſcitur in calidis *Tepoztlanenſibus*. frigida, & humida eſt natura. tuſſi medetur, alijsq; pectoris morbis. referuntque, enixas, & laſsitudinem paſſos roborare, & ſedare dolores. Tragacanthi gummi guſtatum credas mandere.

Quemadmodum in Trifolio pratenſi mirum & rarum eſt cum quatuor folijs illud reperiri, ſic hanc plantam raritatis gratia Trifolium Tetraphyllon appellare placuit, cum in eadem & tria & quatuor folia conſpiciantur.

De TOZCVITLAPIL XOCHITL Lithoſpermo Arundinaceo alio. *Cap.* XXXII.





HERBA eſt *Tozcuitlapil xochitl*, quam alij *Coiyotzin* vocant, tranſlata iamdiu in Hiſpanias, vocaturque ibi, quod folia ferat Arundinis, fructum verò initio candidum, ac gemmantem, ac demum nigrum, & nitidum, & præcarijs vocatis globulis perſimilem, Lithoſpermum Arundinaceum. Et quamuis in calidis magna ex parte naſcatur, frigida tamen, & temperata loca non refugit. repellit præter naturam tumores. frigida ſiquidem radix, humidaq; conſtat temperie, grato etiam, & glutinoſo ſapore.



De

De TZAVTLI. Glutine. *Cap. XXXIII.*

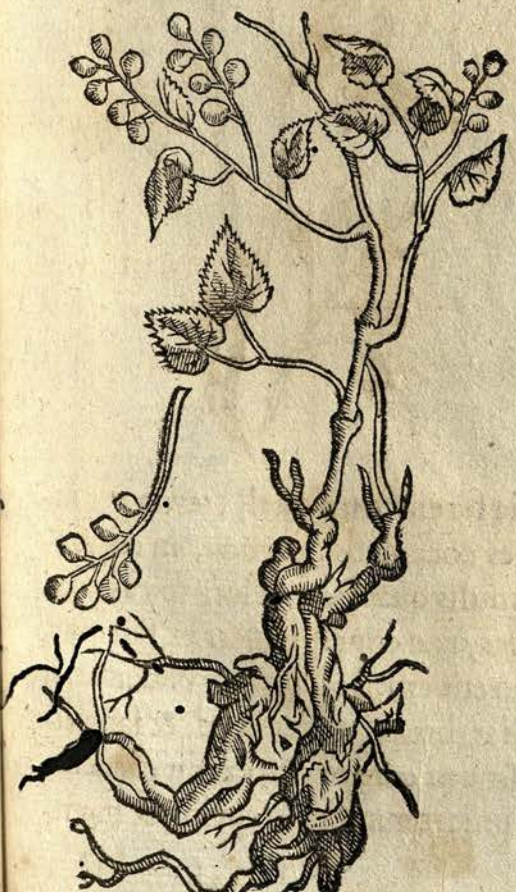


TZAVTLI, ſeu Gluten, herba eſt folia Porracea mittens, lineis diſcurrentibus ſecundum longitudinem. caules rectos, & geniculatos. in eiſq; flores è luteo purpuraſcentes, Irinis forma quadantenus ſimiles, ſed longè minores. radices verò Aſphodelo ſimiles, candentes, & fibratas. Quibuſque locis viuit, editis ac planis, ſed præcipuè calidioribus. Radix eſt frigida, humidaque, & glutinoſa. ex ea enim præſtantiſsimum gluten, & valde tenax, quo vtuntur Indi, & præcipuè pictores, vt pigmenta tenacius adhæreant, ne rerum repræſentatæ imagines facilius deleantur. Secatur hæc in fruſta parua, & ſiccata Sole læuigatur, atque ita demum nobile illud glutinis paratur genus. aiuntque, radicem hanc ſemiunciæ pondere deuoratam, mederi dyſenterijs. verum cæteris etiam opitulatur morbis, qui e defluxione, nimiaq; laxitate oriri ſolent.

Bulbi plerique, vt Cæpacea, Narciſſi, Hyacinthi multam admodum in radicibus habẽt viſcoſam humiditatem, cui tamen ſæpe amaror, vel acrimonia mixta. vnde non mirum Viſcum ex illi[illegible]ri poſſe. Quin etiam vis vomitiua, ex eadem cauſa ſuã videtur trahere originem.

De YZTAC ÇAÇALIC, *ſeu Herba glutinoſa, & candenti. Cap. XXXIV.*

GLVTINOSA ALBA.



GLVTINOSA ALBA ALIA.



VOLV-

VOLVBILIS genus eſt herba *Tztac çaçalic*, nomen à radice impensè glutinoſa habens. quæ internè candida, externè verò rubea eſt, inſignique ſapore caret. caulesq; mittit longos, tenues, conuoluentes ſeſe. & in eis folia Alliariæ, Tuſſillaginisvè, læuiter ſerrata. ac florem, vt aiunt, nullum. fructum verò racemoſum, vuis acerbis; forma & magnitudine ſimilem, & capreolos hinc inde exorientes. Montanis, ſaxoſisq; locis regionum temperatarum, qualis eſt Mexicana, prouenire ſolet. Radicum eius decocti ius medetur diarrhœis. radix verò epota vnciæ vnius menſura, itinere longo defatigatis ſuccurrit. medetur fracturis cum *Xochinacaztli*. vrinam euocat vnius vnciæ pondere deuorata. exhibetur ducendis in balneum poſt ægritudinem, partumque, corroborationis, vt aiunt, cauſſa. applicata verò, dolores lenit, repellit inflammationes, & extinguit febres. frigida enim eſt, humentique, & glutinoſa natura.

De ÇAÇALIC COAPITLANENSI. Trifolio Spicato Mexicano. *Cap. XXXV.*

TRIF. SPICATVM MEX.



TRIFOLIVM SPICATVM ALIVD.



HERBA eſt *Çaçalic Coapitlanenſis*, folia ferens Amygdali, terna per interualla. caules lignoſos, & tenues. flores coccineos, paruos, in corymborum formam compoſitos, & in ſummis ramulis quaſdam veluti ſpicas paruas, pallentes, necnon exiguas quaſdam ſiliquas, quæ concinnantur ex floribus, ſemine paruo refertas. radicem verò fibratam, tenuem, ac longam. Naſcitur in calidis. frigida eſt, & glutinoſa. vomitum, diarrhœas, dyſenterias, & ſanguinis excreationes ſiſtit. abortum cohibet, teneſmum compeſcit, exedit carnem excreſcentem in oculis, & argemata diſſipat, inflammationes repellit, & membra

bra

bra quæcumque ob calidam intemperiem debilia firmat, atque corroborat. Reperi aliam eodem nomine plantam in planis; faucibusq; montium *Quauhnahuacenſium*, & *Tacapichtlenſium*, necnon *Ocoituci*, eiſdem facultatibus, & forma circiter præditam, ſed ob ſitum fortaſſe, aut ætatem radicum, forma, foliorum latitudine, & ſummis ſpicis, pauliſper differentem. Alia ſimilis.

De *APITZALPATLI.* Adſtrictoria. *Cap. XXXVI.*





APITZALPATLI, quam nonnulli *Tlaelpatli*, ſeu Dyſenteriæ medicamentum vocant, herba eſt dodrantalis, folia bina, paruula, ſerrata, atque obrotunda, per longa interualla mittens. Caules dodrante paulò maiores, teretes, tenues, & ſubalbidos. & in poſtremis ramis caulem purpureum, atque exilem, radicem verò orbicularem, & fibratam. Naſcitur apud *Xalatlauhcenſes* regionibus frigidis, & locis campeſtribus. Radices ſapore inſigni carent, nec guſtatæ effatu dignam adſtrictionem præſeferunt. & tamen duodenæ earum tuſæ, atque ex aqua deuoratæ, diarrhœas, dyſenteriasq; dicuntur cohibere, febrem extinguere, & laxa membra corroborare.

Huc etiam aliam eiuſdem nominis plantam lubet apponere, in qua folia bina non ſunt in ſummo, Calyx, qui ex luteo rubet, Baccamq; viridem, Solano ſimilem, continet.

De

De *ATLINAM circinata*. Cap. XXXVII.



HERBA *Atlinam* circinata, ab alijs *Apatli*, quaſi Medicamentum naſcens iuxta aquas, dicta, Folia fert Saluiæ ſimilia, ſed maiora, & aſperiora, Cirſijvè, quod Bugloſſum quidam vocant. Caules rotundos, hirſutos, rubeſcentes, & quatuor cubitos longos. Flores toto cauliuṁ procurſu è pallido rubeſcentes, oblongos, & loculis haud abſimiles, vndè folliculus prodit oui figura, plenus ſemine gracili, & fuluo. Radices verò capillis ſimiles. Naſcitur in calidis, quale eſt *Hoaxtepecenſe* oppidum, in planis, & campeſtribus locis. Radix, ac folia, trita & in farinam redacta, vlceribus putridis, ſi illis inſpergas, medentur. frigida enim, ſiccaque conſtant, & adſtringenti temperie. quin diarrhœas ſiſtunt, dyſenterias cohibent, cæterasque defluxiones, maximè ſi ex calida cauſſa ortum ducant, coercent.

Inter Campanulas hæc herba locum ſibi vendicare poteſt. in quibus omnibus ſemen flauum nitens, valde minutum, multum, quinqu[illegible]ſculi ſeptis incluſum, conſpicitur. & flos in figuram Campanæ, vnde nomen, efformatur.

Vires omnibus eædem, frigidæ nempe, ob ſaporis inertiam adſcribuntur.



De *HOCLICPATLI*, ſeu ſuaui medicina. Cap. XXXIIX.

HERBA eſt *Hoclicpatli* duos dodrantes longa. folijs Rutæ, aut Leguminis. floribus coccineis, modicis. ſiliquis paruis, tenuibus, teretibusque. Naſcitur in montibus frigidæ regionis *Hoitzilacenſis*. Radix eſt frigida, glutinoſa, atque adſtringens. ſiſtit dyſenteriam. ac lumborum dolores, vnciæ vnius menſura deuorata, placat, ac eorum, qui longo itinere, aut laboribus improbis defatigati ſunt.

De

De *HOCHOETZONTE COMATL*. Capite Senis. *Cap. XXXIX.*



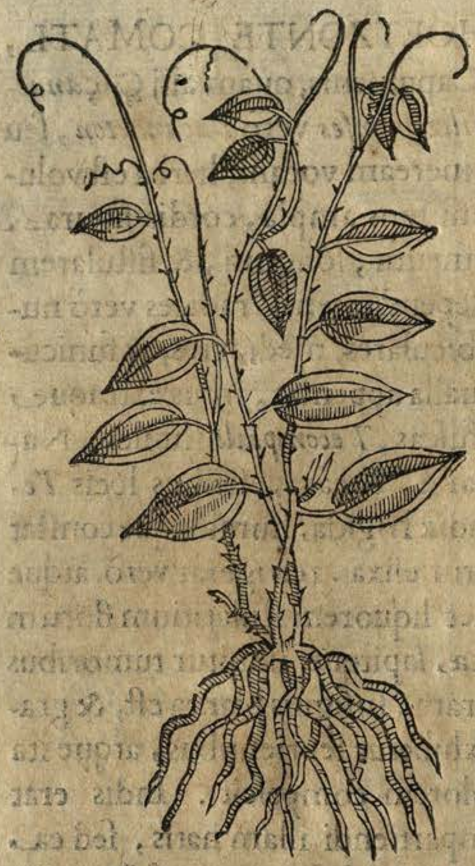
HOCHOETZONTE COMATL, ſeu Caput ſenis, quam alij *Çaçanacxochitl*, *Temiltzincenſes* verò *TacanextON*, ſeu Cuſpidem cineream vocant, herba eſt volubilis, folia mittens ampla, cordis figura. florem coccineum, longum, & fiſtularem aceruatim dependentem. radices verò numeroſas, orbiculares, mediocres, & funiculis per interualla appenſas, intus extraque aſperas, & fuſcas, *Tecompatli* ſimiles. Naſcitur in planis, & campeſtribus locis *Tehoytztlæ*. Radix frigida, humidaque conſtat natura. editur elixa. refrigerat verò, atque roborat, olet liquorem ſtillatitium florum Mali medicæ, ſapitque. illinitur tumoribus præter naturam. Inſignis planta eſt, & grato guſtu. exhibetur febrientibus, atque ita febrilem calorem compeſcit. Indis erat olim mos impartiendi illam natis, ſed ea lege, vt totam non abſumerent, ſed portionem aliquam intactam relinquerent. perſuaſum habentes, eos qui illam ingererent totam, obituros nondum aſſecutos ſenectutem. quamobrem impoſitum eſt illi nomen *Hochoetzonte comatl*. quamuis alijs, vt diximus, *Çaçanacxochitl* dicta eſt.

De *HVEMBEREQVA*. *Cap. XL.*

HERBA eſt *Huemberequa*, folia mittens vndulata, & terna, ſed medium longè maius cæteris, atque obrotundius. caules prolixos. fructum paruum, & racemoſum, toto caulis diſcurſu ab exortu foliorum prodeuntem. radicem verò longam, ſenſim gracileſcentem, ſurculoſamque. Naſcitur in frigidis, & montoſis *Michuacanenſibus* locis. Frigida, & adſtringenti natura conſtat, qua febrientibus quoque conferre ſolet. ius decocti corticis radicum, foliorumque, dentium, ſi eo colluantur, dolorem tollit, & quemuis alium. quin idem inſpiſſatum, illitumque, vlceribus miram fert opem, è Gallica lue ortis. pruritum, & exanthemata excitat deſuper meientibus, colligentibuſque.

De MECAPATLI, *ſeu Zarzaparilla.* *Cap.* XLI.

MECAPATLI PARATLA.



I. Smilax aſpera cõmunis.

MECAPATLI vocant Mexicenſes nobile illud medicamentum, quod noſtri Zarzaparillam nuncupant. cuius reperi apud hanc nouam Hiſpaniam non paucas differentias, referendas à nobis ordine, ſeorſimque maioris diſtinctionis gratia. Priorem omnium deſcribendam mihi propoſui eam ſpeciem, quæ apud Hiſpanos, ac præcipuè apud Hiſpalenſes, in vallibus, aggeribusque paſſim naſcitur, referturque à Rhizotomis, & Herbarijs peritis in Smilacem aſperã, deſcriptam à Dioſcoride, repertam à me non longè ab vrbe Mexicana, in Beatæ Fidei oppido, locis frigidis, & aquoſis, iuxta fontem aquæ dulciſſimæ, ac ſaluberrimæ, quæ aquæductibus ducitur in Vrbem. Naſcitur etiam optima apud *Tzompanum*, & vocatas *Honduras*. De forma eius nihil dicam, quoniam illam affabrè deſcripſit Dioſcorides. Quod ſpectat ad vires, eædem prorſus ſunt, quæ cæterarum ſpecierum. etſi Dioſcorides nihil de temperie protulerit, aut de vi, qua ſudores eliciuntur, dolores articulorum, cæterarumque partium ſedantur, rebellesque, & inſanabiles profligantur & euertuntur morbi, ſed ſolum explicuerit facultatem, qua venenis aduerſatur, & Alexipharmaci vires ſubeat. Cæterum Zarzaparillæ ſpeciem eſſe (quamquam Hiſpani, qui ad has oras non penetrarunt, vix id ſibi perſuadeant) nullo modo tergiuerſabuntur, qui eam cum cæteris huius orbis Zarzæparillæ ſpeciebus contulerit. etſi Indica ſemine caret. Sed mos eſt hominum ita admirari extera, vt nihil putent apud ſe naſci, quod longius deuectum in maximo habeatur pretio. Vis eſt frigida, ſiccaque, etſi partes habeat calidas, atque ſubtiles permixtas, quarum gratia ſudores elicit, ventriculi calorem roborat (licet contrarium ſentiant alij) renes, & vrinæ meatus expurgat, & lotium ciet, ac, vt dictum, articulorum, cæterarumq; partium dolores ſedat, ac profligat, diuturnosque, & rebelles morbos curat.

Smilacis aſperæ vires omnibus notæ ſunt. Poterit tamen curioſus lector conſulere Fallopium in tractatu de morbo Gallico cap. 63. vbi ait, ſe per biennium Piſis plurimos à lue venerea felici cum ſucceſſu liberaſſe. idque etiam Guaiaco longe præfert in vlceribus gummatis diſſipandis. Addit prodeſſe in ſcrophulis, tumore lienis, catharris acribus, tumoribusqne qui difficulter diſcutiuntur.

Similia inuenies apud Mathiolum, qui aſſerit, Ghinum Medicum decocto Smilacis aſperæ, multos lue venerea affectos curaſſe.

Vnde

Vnde etiam cum Authore noſtro recte concludi poteſt, noſtram Smilacem aſperam, in locum Sarzæparillæ in omnibus morbis, præſertim lue venerea, commodiſſime ſuccedere poſſe. maioreq. cum fructu curam ſucceſſuram, cum recens radix haberi poſſit.

De *QVAVHMECATL* Zarzaparilla II. & III. *Cap. XLII.*



QVAVHMECATL, quam *Yamguitlanenſes Cozticuizti palancapatli* vocant, *Michuacanenſes* vero *Ychuanitzoz*, eſt ſpecies Sarzæparillæ, radicibus ſurculoſis innixa. vnde profert caules volubiles, & ſpinis horridos, capreolos multos, ac ſemen nullum. folia verò Ocimi, acuminata, & nonnullis ſecta crenis, nerueis verò diſcurſibus ſecundum longitudinem diſcurrentibus. Vis eadem, quæ cæteris. Inueni aliam ſpeciem in radicibus Æthnæ, non longe ab oppido *Atattaco,* per omnia *Quauhmecaxochitl* ſimilem, ſed radicibus tenuibus, nec fibris craſſioribus. cuius etiam vis eadem. nec tamen curaui depingendam. Sunt qui contendant, has omnes ad Chinæ genera pertinere; ſed quoniam radicibus longè differunt, ſui generis potius eſſe plantas exiſtimandum eſt. quamuis foliorum figura, volubilibus caulibus, capreolisq. videantur eſſe ſimiles, necnon frigida ſiccaque, qua ſunt prædita natura, etſi non ita adſtringenti. Placandis doloribus articulorum, alijſue à lue Gallica profectis, ſunt omnes vtiles. ſudoribus item euocandis, curandisuè mali moris vlceribus, morbisq. inueteratis, & inſanabilibus, & qui è craſſis, lentisq. humoribus habent ortum, aut ad neruos pertinent, & tumoribus præter naturam, qui rebelles ſunt, diſcutiendis, curandis vlceribus, & alijs ad hunc modum perſanandis, qui toti penè Mundo innotuere. Nam iure decocti per aliquot dies propinato, ea menſura quæ à multis iamdiu præſcripta eſt, cum nota quoque victus inſtitutione, cæterarumq. rerum, quas naturales vocant, aut puluere radicum, duarum drachmarum pondere, ex vino aut aqua deuorato, aut euocato ſudore, aut inſenſibili quodam perſpiratu, ægrotantes reſtituuntur. ſiue id contingat ob partes quaſdam tenues & calidas, permixtas frigidioribus & craſſioribus, aut ob ſiccitatem, ſeu ob occultam quampiam vim, ſiue ob prædictarum rerum commodam inſtitutionem. Sed huius rei inquiſitio, non eſt noſtro inſtituto admodum neceſſaria. ſunt qui aiunt, inſperſum puluerem vlceribus mederi.

Secundæ ſpecies Zarzęparillæ.

Tertia radice tenui.

Zarza non eſt China.

Licet Author videatur diſtinctionem velle facere inter Sarzam & Chinam, id tamen non de generica aliqua differentia intelligendum, ſed de ea quæ eſt inter congeneres

neres. adeo enim ambæ plantæ, baccis, folijs, floribus, radice, ſapore, viribusq. conueniunt, vt non poſsint aliter quam diuerſæ eiuſdem generis ſpecies, & in viribus ſecundum magis & minus, differre. ſicuti dicimus, oleam domeſticam ab oleaſtro, malum ab alia malo diſtingui.

De QVAVHMECAPATLI *altera* Zarza IIII. *Cap.* XLIII.

Quarta ſpecies vſualis.



QVAVHMECAPATLIS, ſeu *Quamecatl* hæc, eſt illa ſpecies Sarzæparillæ, cuius radices in noſtrum Orbem deferuntur, folijs magnis, cordis figura, caulibus volubilibus, & ſpinoſis & radice ſurculoſa, fructu nullo, & capreolis hinc inde exorientibus. Naſcitur *Tototepecenſibus* agris *Metzitlanenſibus*, & *Cuauhchinacenſibus*. ſed omnium melior in ea regione, quæ à profunditate nomen acccepit.

Sarzamparillam, congenerem eſse Smilaci aſperæ, non tamen eandem planè, ex hac Authoris patet deſcriptione. in quam etiam ſententiam, plerique rei herbariæ ſcriptores conceſſerunt.

In viribus huius plantæ deſcribendis, multus admodum eſt Monardes, alijq. ſcriptores botanici. His adiunge magnum illud opus, in quo coniuncti ſunt authores omnes, qui de lue venerea vnquam ſcripſerunt. in quo videre licet infinitam in ipſo vſu varietatem.

Illud etiam adiungendum putaui, quod cum Sarzaparilla ſimilis ſit multis alijs plantis, & quaſi congener, (ſicut lupus cani homogenes dici poteſt) quæ omnes ſemen in baccis oſſeum continent, ideo etiam ex his ſimiles vires expectari poſſe. Sunt autem hæ Ruſcus, Hyppogloſſum, Laurus Alexandrina, Polygonatum, Lilium conuallium, Aſparagus, Corruda, Periclymenum cuius vltimi flores, & figura, & odore plurimum conueniunt.



De

De POZTECPATLI MECATLANICA, ſeu Fracturarum medicina. Cap. XLIV.



POZTECPATLIS ALTERA.



HERBA eſt *Poztecpatli Mecatlanica*, folia Mali Perſicæ ſimilia ferens, bina per ſingulos caulis nodos ordine diſpoſita, infernè coccinea. caules digitum craſſos, geniculis interceptos, teretesq. flores quinque conſtantes folijs rubeſcentibus eadem forma, ſed longè minoribus, ac orbiculo circa medium palleſcenti. ſapore, & odore inſigni caret. Naſcitur *Mecatlanico* agro. Frigida, ſiccaque, & adſtringenti, non ſine quadam aſperitate, natura conſtat. caules, foliaq. tuſa, & icto loco impoſita, tumores arcent. nec minus bibita conferunt. & vt nomen indicat, luxatis, perfractisq. oſſibus medetur.

De TEVHQVILITLIC, ſeu Herba Principis. Cap. XLV.

TEVHQVILITLIC herba eſt folia Mali Punicæ proxima mittens, aſpera, terna, & quouis caulis nodo exorientia. caules multos, coccineos, teretes, tenues, & lignoſos. flores circa ramorum cacumina in corymborum formam compoſitos, quadantenus coccineos. vnde ſiliquæ generari ſolent paruulæ, includentes granula primo candida, & poſt maturitatem nigra. radicem verò tenuem, ac prolixam, extra luteam, intus verò palleſcentem ex albo. Epota radix ex aqua, trium drachmarum, plus minusuè, pondere, febrilem calorem ſedat. Frigida quidem eſt, ſed ſiccæ atque adſtringentis naturæ. quo fit, vt fluentem quoque aluum cohibeat, & ventriculum ob nimium calorem imbecillem, inſtauret, atque confirmet.

De TLACHICHINOA PATLAHOAC, *ſeu Herba vſta latifolia.* Cap. XLVI.

HERBA VSTA I.



HERBA II.



TLALCHICHINOA PATLAHOAL
Herba Vſta III.



TLACHICHINOA, quam alij *Texixiuhtli*, ſeu herbam ſaxorum vocant, herba eſt folia Limoniæ Mali ſimilia proferens, interdum paulò minora. caules cubitum longos. & in eorum poſtremis ramis appenſos flores, Scorpiuro ſimiles. radicem verò craſſam, fibratamque, dulcem, & mediocris temperiei, aut cum frigiditate nonnihil frigefacientis. Naſcitur *Ocpayocani*, *Yauhtepequeci*, *Tlachmalacaci*, & in alijs huiuſcemodi calidis regionibus. Vniuerſam plantam vlceribus aiunt mederi, dentium dolores tollere, vulnuſcula oris cicatrice obducere, tumores præter naturam repellere, febres ſedare, delere ſcabiem, præcipuè ſale & fuligine admixtis, ophiaſimq.

Baccas quaſdam virides, alias nigras depinxit, florem vero ex albo ad caſtaneum tendentem.

De



De TLAELPATLI alia, ſeu medicina dyſentericorum. Cap. XLVII.

HERBA eſt *Tlaelpatlis*, multos mittens caules, tenues, ſpithamam ferè longos, refertos Veronicæ folijs, obrotundis, ſerratis ac paruis, & fructu Piperi longo ſimili, ſed digiti tranſuerſi craſſitudine. Radix longa eſt, digitalis craſſitudinis. Naſcitur iuxta flumina, calentibus in locis Miſticæ inferioris. radix eſt frigida, ſiccaque, & impensè adſtringens. eadem ſemiunciæ pondere trita, atque deuorata, coercet dyſenterias, & quidquid nimium fluxile eſt, & egens adſtrictione.

Spica ei quæ in Plantagine ſimilis conſpicitur.

De TLATLAVH CAPATLI Oxygeranio Mex. *Cap. XLIIX.*

OXYGERANIVM MEX. I.



OXYGERANIVM MEX. II.



TLATLAVH CAPATLIS ſpecies eſt Geranij,ſed Raphani radice ex rubeo candeſcenti, vitigineis folijs, floſculis coccineis, ac roſtris Ciconiæ ſimilibus. Duæ ſunt eius ſpecies, radicis tantum colore diſtinctæ. quarum altera in candidius, altera verò magis in rubeum vergit, ſed eiſdem viribus. Naſcitur vtraque in frigidis, ac calidis regionibus, qualis eſt Mexicenſis, & *Quauhnahuacenſis*, montanis, ac campeſtribus locis. Frigida, ſiccaque, & adſtringenti vtraque conſtat natura. Radix, cuius eſt præcipuus in medicina vſus, & acido aliquantiſper ſapore, medetur dyſenterijs, alijsq. fluxibus, oculorum inflammationi, & ſatietati. Denique medicamentis omnibus, quæ ſimul refrigerant, & adſtringunt, aptè commiſcetur, & laſſitudini cuiuis fert opem. febres refrigerat, & calori nimio, præcipuè cum humore coniuncto, aduerſatur. Firmat dentes, gingiuas comprimit, ac roborat. trahit pituitam, ſedatque dolores, ſi aqua cui intrita ſit, locus colluatur. tumores præter naturam maturat, & rumpit, & conceptionem procurat, vlceribuſque oris, & quibuſuis alijs medetur. Sunt qui aſſerant, cum *Chilli* tuſſi conferre, & vrinas elicere. bilem verò per ſe purgare. quod niſi compreſſione contingat, qui fieri poſſit non video, cum viribus conſtet valde adſtringentibus.

In Geranijs noſtris nullum reperias, excepto vno Oxytriphyllo, quod acido ſit ſapore. radices enim dulces ſunt, vt apud Matthiolum eſt legere. hæ autem duæ ſpecies ab Authore propoſitæ, diuerſas ab alijs habent vires. vim nempe purgandi, quam ex aciditate, tenues partes alij vocant, prouenire credibile eſt. Sic enim folia noſtri Rhabarbari acida ſimiliter purgant. omnibusq. adeo acidis proprium eſt, humores corpore contentos incidere, naturamq. ad expulſionem impellere. quò tamen etiam vires adſtringentes, quæ ſuperſunt prodeſſe poſſunt, ſicuti apud Galenum, adſtringentia poſt liquida exhibita, aluum ſui officij admonuerunt.



De TLALMATZALIN HOCXOTZINCENSI. Amygdaloides ſerrata. Cap. XLIX.

HERBA eſt *Tlamatzalin*, folia mittens Amygdali, & anguſta, ſerrataque, vnde nomen. caules tenues, quadratos dodrantem, plus minuſuè, longos. flores verò per interualla exiles, atque purpureos. radices paruas, Napis ſimiles. Naſcitur humectis locis, ac montium faucibus, regionis *Hocxotzincenſis*. Folia ſunt odora, & nonnihil calida. verum radix, frigida ſiccaque natura conſtat, odoris & ſaporis ferè expers. eadem trium drachmarum pondere tuſa, & cum quatuor granis *Cacahoatl* reſoluta ex aqua,

atque

atque epota, dicitur corpus leniter purgare, mundare vias vrinæ, nimiumque contemperare calorem.

Inter cremia aromatica tetraſpermata, hæc planta locum habet. vnde etiam vires habet eaſdem.

De TOMATL, ſeu planta acinoſa, vel Solano. Cap. L.

MILTOMATL.



TOMATL, ſeu planta acinoſa, inter Solani ſpecies connumerari poteſt, etſi à noſtri Orbis Solani generibus differt. reperiuntur namque in nouo Orbe aliæ ſpecies, quarum fructus, quoniam orbiculares ſunt, vocati *Tomatl*, membrana includuntur. Sicca, frigidaque ordine primo conſtāt natura, nonnullumq. participant acorem. Verum maiores ex ijs *Xitomamæ* nuncupantur, quod eſt *Tomamæ* Cucurbitæ forma, rugoſæque; minores verò *Miltomamæ*, ideſt ſementini, qui cum *Tlaolli*, ſeu frumento Indico, ſeri conſueuere. Ex prioribus quidam iucundi ſunt aſpectus, & nucibus iuglandibus paulò maiores. cumque virides primò appareant, in pallidum tandem colorem degenerant. dicunturq. *Coatomamæ*, quod eſt *Anguini*. Alij eadem forma, & magnitudine conſtant, ſed in rubeum demum mutantur colorem. Alij è viridibus fiunt lutei, & Mali Aurancij vocati circiter æquant magnitudinem, vtroque latere leuiter compreſſo, & à parte qua pediculo adhærent, ad mediam vſque orbitam inconditè rugoſo. Alij rubri ſunt, cum exactè maturuerint, atque in eum quoque colorem è viridi abeunt, poſtquam pallidum, ac rubeſcentem prius induerint. eadem penè magnitudine conſtant, atque figura, etſi rugoſis quibuſdam eminentijs inconditè extuberantibus, non modo virile pudendum referunt, ſed hæmorroidas quoque, & quidquid in feminis horridum, & obſcœnum poteſt videri. Ex minoribus quidam, nuces iuglandes æquant magnitudine, & colore vireſcunt. Alij *Yzhuatomatl* dicti, Ponticis nucibus ſunt maiores, minores verò iuglandibus, membranulæ veſicæ inſtar incluſi, vnde nomen. qui è viridi palleſcunt. minores verò, dicti *Miltomamæ*, prædictis nucibus pares ſunt, & eodem, quo præcedentes colore. Tales habentur *Coztomatl*, & *Tomatl*, quem Xa[illegible]tlacenſem vocauimus à natali loco, refertum ſeminibus, paleis exilibus pari[illegible], quæ in medicamenta calore prædita, potiſſimum referuntur. Sunt & aliæ ſpecies, de quibus ſeorſim loquemur, quoniam nomina ſibi vendicant certa, ſtatasq. ſortiuntur naturas. Quod autem attinet ad prænarratas, ad vnum omnes

Xitomanę maiores poma amoris.

Miltomamæ minores.

Coatomame Anguini.

Rubei.

Aurei.

Venerei.

Virides.

Yzuhatomatl.

Coztomatl.

Tomatl.

Aliæ ſpecies.

nes Solano ſimiles videntur, imo eius ſpecies. At quæ maiorem ferunt fructum maiores ſunt, & folijs ſerratis conſtant. quæ verò minorem, vulgari etiam ſunt magnitudine. Europæi Rhizotomi, quos ex ijs norunt fructus, Poma amoris vocare conſueuerunt. fortaſſis ob veneream, & laſciuientem, quam diximus formam. Demum adeo plantæ figura, vires, fructus, pelliculæ, & poma quædam, Solani ſpeciebus reſpondent, vt improbi hominis fuerit, manibus pedibusq. in illorum non ire ſententiam, qui *Tomatles* omnes in Solani differentias referunt. Quibuſuis locis proueniunt, ſed præcipuè calidis, ſponte, aut indulgentia, & cultura. Ex ijs intritis, ac permixtis *Chilli*, intinctus gratiſſimus paratur, & qui omnium ferè ferculorum, & nutrimentorum ſaporem commendet, & emortuam orexim exuſcitet. Vis eius frigida & ſicca, & nonnihil abſcindens. Tam folia, quam fructus, ignibus ſacris conuenientiſsimè illiniuntur. ægilopas, capitis dolores tuſa, atque impoſita ſanant. æſtuanti ventriculo auxiliantur, & parotidas cum ſale illita diſcutiunt. Valet eorum ſuccus aduerſus gutturis inflammationes, & quæ ſerpunt vlcera, cum ceruſa, roſaceo, & Lithargyrio. ad ægilopas cum pane, infantium aduſtioni, quam Syriaſim vocant, cum roſaceo. perfuſus proficit in Collyrijs, aquæ vel oui vicem exhibet, contra acutas fluxiones illitus aurium dolori inſtillatus prodeſt, menſium in vellere ſubditus ſiſtit abundantiam. idem gallinarum cortalium fimo ſubactus, & linteôlo appoſitus, ægilopijs præſentaneo eſt remedio.

ALKEKENGI MEXICANVM.



Varias Solani ſpecies hic attingit anthor Poma Amoris, & Veſicarias.

Poma Amoris maiora ſatis Europæ ſunt cognita.

Nuper in Horto ad S. Syluestrum in Vrbe, vidi Poma amoris, cuius fructus planè ſimilis erat, magnitudine, figura, colore, Strychnodendro, folia vero adeoq; tota planta, Pomo amoris communi ſimilia.

Alkekengi Americum viuit in Horto D. Coruini Pharmacopæi, quod à nemine adhuc deſcriptum video.

ALKEKENGI MEXICANVM.

Caulis vltra cubitalem altitudinem exurgit, viridis, rotundus, lignoſus. folia non longe ab radice per totum caulem, longo pediculo adnaſcuntur, admodum Peto minori, ſimilia, viridia, craſſa. & ex quauis ala, noua foliorum ſoboles enaſcitur. longitudo internodij eſt duorum digitorum. ex alijs ſuperioribus, floſculi multi, exigui, pàllidi prodeunt, pediculo breuiſſimo, vt adnati videantur. Inde [illegible] culæ ſequuntur ſimiles noſtræ Veſicariæ, quo ad figuram, & colorem, ſed minores longe. nec enim Auellanæ magnitudinem aſſequun-

quuntur. Hæ caulem totum quaſi circumſiſtunt, ſicuti flores Clinopodij. Baccæ veſiculis incluſæ, Piſum cordatum æquant magnitudine, ſed rubent, noſtræ Veſicariæ ſimiles ſapor non ita gratus, ſed longe amàrior. ſemina alba, plana, renibus ſimilia, vt in noſtro Alkekengi.

Huc referri poſſunt vires eius plantæ, quam in noua Hiſpania vocant Coyopatli Coyotomatl, Chiechec, Quahielt, Hoſaomipatli. Radix eius eſt amariſſima, & quo amarior, eo citius vires prodit. Vſus eius eſt, vt drachma vna pulueris, inijciatur 4. vel 5. vncijs aquæ, frigidæ potius quam tepidæ, & ſumatur ventriculo ieiuno, vel ſub noctem ſine cœna. Hauſto medicamento, caue ab aere frigido per vnum diem. nam mouet corpus prout inuenit diſpoſitum per inferiora, & quandoque per ſuperiora. duratq. aliquando 4. vel 5. dies, donec videlicet malum tollatur. Sic tollit obſtructiones, morbos ventriculi, eiusq. dolores, auxiliatur morbis matricis, calculum veſicæ rumpit, doloribus cholicis, & Iſchiadicis ſubuenit, mouet edendi appetitum, iuuat & facilitat partum. Poteſt infantibus vnius anni exhiberi, nam pharmacum eſt ſecuriſsimum. Prodeſt etiam puluis huius radicis, doloribus podagricis inſperſus, ſi partes prius vngantur oleo abietis, vel Liquidambar, vel oleo communi, vel etiam ſola aqua tepida. Sin huic pulueri addas ana pulueris Ololiuhqui, tollet quemuis dolorem, à calore vel frigore ortum. ſed oportet prius, partem dolentem oleo abietis inungere, & videbis paucis horis miros effectus. Puluis intus ſumptus tollit quemuis dolorem Iſchiadis, & ventris. & horum omnium veritatem monſtrabit experientia in prædictis morbis.

De XALTOMATL, *ſeu* TOMATL *arenoſo* *Cap.* LI.

XALTOMATL ſpecies eſt Solani peregrina, radice Batatæ, Aſphodeliuè, caulibus multis, folijs Limoniæ Mali, ſed minoribus, fructuq; hortenſis Solani. Vbique prouenit, nec vllum refugit cælum, aut ſolum. Frigida, ſiccaque conſtat natura, & ijſdem quibus hortenſe Solanum viribus. quo fit, vt radix tuſa, reſolutaque ex aqua, ad febrilem calorem ſedandum propinari ſoleat. amaritudinis tamen, & nonnihil caloris participat. quamobrem ferunt, ſeſquiunciæ pondere deuoratam, flatum diſcutere, inteſtinaque purgare à fecibus, quæ ab altero quopiam aſſumpto pharmaco concitata ſunt, nondum tamen vacuata, grauitatem ventriculi diſſoluere, atque ita demum dyſenterijs prodeſſe.

Solanum hortenſe, frigidum ab omnibus recte dicitur. id tamen de folio, & bacca intelligendum eſt. nam aliæ partes, vt fit in plerìſque plantis, diuerſum habent temperamentum. nam amaritudo radicis, & ſeminis, vim habet planè contrariam.

De



De ALAHVACAPATLI LEPTOPHYLLO. ſeu Lubrico, & tenui folio medicamento. Cap. LII.

HERBA eſt *Alahuacapatli*, folia fundens tenuia, Lini ſimilia, ſed minora. flores candentes. radicem verò albam, pellucidam, fibratam, atque contortam. Naſcitur regionibus frigidis *Yaualiuhcani*, iuxta accliuia montium loca. Radix trita, & ſemiunciæ pondere, ex aqua Bugloſſi, aut fontana deuorata, humores omnes vacuat. Eſt & alia *Alahuacapatli* ſpinifera, quæ ad Tunarum ſpecies eſt referenda, de qua ſuo loco tractabitur.

De APARAQVA. Cap. LIII.

APARAQVA herba eſt radici inſiſtens longæ, lentæ, ac per interualla tuberoſæ. vnde prodeunt caules multi, hominis æquantes altitudinem, & propinquas arbores ſcandentes, folijs ornati virentibus, Mali Medicæ folijs non plurimum diſſimilibus. candentes, ac modici flores. & fructus nullus. Ius decocti radicum epotatum, medetur doloribus è Gallica lue profectis. bubonibuſque, ac vitiatæ motioni fert opem. Naſcitur in calidis, & arentibus *Huacanæ* locis.



De

De CACAMOTIC TLANOQVILONI, ſeu Batata purgatiua. Cap. LIV.



HERBA, quam *Cacamotic Tlanoquiloni* quidam vocant, alij *Caxtlatlapan*, alij vero *Apitzalpatli* ſolent nuncupare, folia fert appellatæ Amazonicæ forma, Hæderæuè, ſed angulis quibuſdam inſignia. caules exiles, teretes, & volubiles. flores maluaceos, & purpureos, calyculorum forma, cymbalorumuè. radicem verò obrotundam, candentem, & teneram. Naſcitur regionibus calidis, temperatiſque, ſponte ſua, ac etiam culta pertinaci quadam viuacitate, quales ſunt *Pahuatlanenſes*, & *Mexicenſes*. poſſetque in nonnulla Hiſpaniæ transferri loca. Radices, duarum vnciarum menſura, deuoratæ cubitum tendenti, aluum mira lenitate & ſecuritate expurgant. tracta etiam è venis bili, ac reliquis humoribus. quid quod dulci ſapore, & grato conſtat, nec macianis, pyriſuè noſtratibus cedente? Clamitet modò improba, & ſemper quærula mortalitas mille paſſim pharmacis excarnificari, in tanta medicamentorum blandiſſimorum fœcunditate, & benignitate naturæ.

Cluſius lib. 4. rariorum plantarum cap. 51. tria Batatas deſcribit genera colore diſtincta cortice videlicet purpuraſcente, palleſcente, albo. quæ omnia in alimentum Americanis & Hiſpanis cedunt. Addit noſter Author quartam ſpeciem medicamentoſam cuius, florem ait Maluæ ſimilem. vnde omnes has ſpecies, Cucumeraceis, non Siſaro, cuius quidem ſaporem refert, adnumerandas eſſe iudico.

Vide etiam Monardem cap. 53.



De COAPATLI Aſphodelina. Cap. LV.

COAPATLI Aſphodelina, herba eſt radices longas fundens, candidas, Aſphodelinis non abſimiles, vnde inditum eſt cognomen, aut *Matlalytzic*. & ex eis folia prolixa, & Porraceis paria. flores in poſtremis caulibus veluti ſpicatos, & Stœchadis capitibus perſimiles. Naſcitur *Quauhtlæ Hoitzilacenſi*. Radices ſunt molles, & refertæ ſucco, inſigni ſapore & odore carentes, frigidæque, & humentis temperiei. tuſæ, & admotæ auxiliantur ictibus ſerpentium. idemque præſtant ex aqua bugloſſæ epotæ.

De COAPATLI YANCVITLANENSI. Cap. LVI.

HERBA eſt *Coapatli Yancuitlanenſis*, ramulos frequentes mittens, folijs ornatos longis, anguſtis, hirſutiſque, & infernè ſubalbidis. luteoſque flores. radicem verò longam tenuemque. Naſcitur in collibus frigidis Myſticæ ſuperioris. Frigida videtur, & lubrica natura. Medetur venenatis potionibus, ictibuſque ſerpentum, ter aut quater per ſingulos dies admota vulneri, aut ſemivnciæ menſura, è liquore congruenti reſoluta, atque epota.



De

De COACIVIZPATLI, ſeu Medicina doloris. Cap. LVII.



COACIVIZPATLI herba eſt folia Bugloſsi, ſtatim ab ipſa radice fundens. caules folijs paulò altiores, tres quatuorué, læues, teretes, tenués, ac rubeos flores in ſummis eorum partibus, è viridi rubeſcentes. radicem verò minimum digitum craſſam, fibratamque. Naſcitur in calidis regionibus *Papaloticpacti* inter ſaxa, præruptis cauiſque locis. adeo autem eſt mirabile ſanandis doloribus medicamentum, vt inde inuenerit nomen. Inſigni ſapore caret, & tamen nonnullum calorem participat. Aiunt, ius decocti illius, mirabile eſſe aduerſus Gallicam luem. menſura foliorum eſto manipuli tres, & aquæ totidem libræ. Decoquenda verò ſunt ad tertias, & ſorbendæ ſingulis diebus decem vnciæ matutino, velut ius decocti *Guayaci* aſſumi ſolet. Quin etiam interdiu potandum eſt. ita quoſuis dolores, ac præcipuè articulorum, placat.

Flos fere ſimilis Limoniæ.

De COANENEPILLI ſeu Contrayerua. Cap. LIIX.



COANENEPILLIS, quam alij *Yztac Coanenepilli*, alij *Coapatli*, alij *Coatli Xothitlanenſem* vocant, herba eſt folia ferens lunæ creſcentis in modum, aut ſolearum quibus calceantur iumenta, ſignata quoque clauis luteo colore. caules volubiles, teretes, exiles, ac ornatos per interualla prænarratis folijs. item capreolos, & flores multicolores, Vetonicæ ferè forma, ſed longe minores. radicem verò prolixam, & conuolutam, minimum digitum craſſam, fibratamque, cuius eſt vſus in medicina. Naſcitur multis in locis agri Mexicani, ſed præcipue *Xochitlani*, vbi eius vires ſunt primò exploratæ, atque repertæ.

Radix namque eſt nonnihil dulcis, calidaque & ſicca ordine fere ſecundo, & odora. quam tuſam atque deuoratam trium vnciarum pondere, aiunt mederi ſpleni, reſtaurare motum impeditum, ſedare dolores, appetentiam excitare, euocare vrinam, calorem temperare, ventris dolorem lenire, ſemen retentum pellere, ac per ſomnos inſomniauè, à ſuis iam penè ſedibus diuulſum, viperarum obſiſtere ictibus, venenatis potionibus, venenisq. alijs vim omnem adimere, expurgatis ſtatim per inferna. præſeruare etiam à meretricum veneficis inſidijs, nocuisq. cibarijs, qua die fuerit deuorata. demum venenorum omnium pernicioſam vim hebetare. Sunt qui flores idem præſtare exiſtiment.

Flores ſimiles quidem ſunt colore, Vetonicæ Altili, ſed minores, & Bryoniæ forte potius comparari poſſunt, inter cuius ſpecies reponi poſſunt. Baccæ colore ex Caſtaneo ad nigrum tendente pinguntur.

Contrayerua tantopere contra omnia venena celebris, eſt vel hæc ipſa herba, vel ſaltem congener. id enim mihi confirmarunt duo Monachi, qui in Mexico multis annis habitarunt. & patebit amplius ex his, quæ de viribus huius herbæ à Reuerendo Patre aſſiſtente Hiſpaniæ acceptis ſubijciam, ex Hiſpanico tranſlata. Hæc Radix eſt contra omnia venena, peſtem, & ſpeciatim eius mira effecta videbis in ſequentibus. Drachma vna, vel ſequidrachma, ſi perſonæ vires ſufficiant, & grauitas morbi requirat, in quinque vel ſex vncijs aquæ tepidæ, mane vel veſperi ſumptas, deinde ſudor procuretur, ſeruit per Tauadello. repete bis, vel ter. & licet videatur incendere, & augere calorem, tamen eum potius expellit, Similiter ad dolorem lateris, ventriculi, artuum, capitis, Iſchiadis, matricis prodeſt. in morſu araneorum, viperæ, ſerpentis, & aliorum venenatorum animalium, eſt mirifica, nec eſt quidquam quod tam cito ſuos præſtet effectus. & tandem eſt vnicum remedium in omnibus morbis vſurpata vt ſupra. Radix quidem varias habet figuras, omnes tamen ex planta ſunt eiuſdem ſpeciei. referuntq. quaſi omnium animalium venenatorum effigies, vt inde cognoſcamus earum eſſe antidotos. Aqua vel vinum, in quibus radix ſicca impoſita fuerit, ſi bibatur quotidie ad prandium, præſeruabit à peſte, Melancholia, iuuabitq. digeſtionem, & diſſipabit flatus, ventriculum confortabit. Et qui vſus fuerit hac bibendi ratione, nunquam ad morbos erit procliuis. Hæc radix melior eſt quam Bezaar vel Theriaca, vel Vnicornu, in ſuis effectibus. Vocatur hæc herba Contrayerua ideſt contra venena, item Cocuanenepille, Cocuapatli, Hecelematzi, hactenus ille. Hæc nomina videmus etiam à noſtro Authore huic plantæ tribui.

De Planta, quam Cocam Peruinam vocant. Cap. LIX.

HERBA eſt Coca Peruina, vt audio, quatuor ſpithamas, plus minuſuè longa, folijs Myrti, ſed paulò maioribus, mollioribuſque, diluti viroris, & in quibus alterius minoris folij imago eſt expreſſa, ſemine verò racematim dependente, & Myrti inſtar, cum matureſcere incipit, vergente in rubeum colorem, & tandem nigricantem. quo tempore folia colliguntur, in cratibusq. exiccantur, ac reconduntur in vſus. Quod ſpectat ad culturam, ſemen in primis ſerendum eſt in ſeminarijs, deinde transferendum, atque ordine veluti

fabæ, & ciceres, diſponendum, repaſtinato & culto ſolo. miſcent folia dentibus commanſa, pulueri tellinarum vſtarum, in catapotiaq. conformant, exiccantque, atque ita illis ſunt vſui. Ore ſiquidem geſtata, atque hinc inde conuoluta, ſitim dicuntur extinguere, egregie nutrire corpus, famem ſedare, vbi cibi, & potus copia non eſt, & tollere per longa itinera laſsitudines. Quin eiſdem catapotijs vti ſolent permixto, deliciarum gratia, *Telt*, in oppidis domicilijsq. ſuis manentes, ad ſomnum conciliandum, ebrietatemq. inducendam, & laborum, curarumq. omnium obliuionem, atque quietem. Eſt etiam illis pro nummo, & eius plantæ commercio feruent emporia.

Vide & Monardem cap. 52. Conſule etiam eos, qui hiſtoriam Peruanam conſcripſerunt, & Cluſij notas ad Retre, in Garciam.

Extra dubium eſt, hanc plantam Ruſco vel Hippogloſſo eſſe congenerem, cum foliolum alteri inſidere ſcribatur, & reliqua in deſcriptione poſita non contradicant.

Eius folia vidi apud D. Henricum Coruinum Pharmacopœum, Ruſco omnino ſimilia, inſidentem tamen linguam non habuere, id quod ætati plantæ adſcribendum puto.



De COZTIC XIHVITL. Cap. LX.

HERBA eſt *Coztic xihuitl* folia Lini ferens longiuſcula, & anguſta. caules, tenues, dodrantales. ſemen orbiculare in ſummis ramis. radicem longam, tenuem, & fibratam. Naſcitur Chalci, frigidis locis ac collibus. Radix tuſa, & deuorata ex aqua, ſemiunciæ menſura, vacuat omnes humores.

Semen in ſummis ramulis depingitur viride. & in eo apparet linea quædam nigra, qualis in Chriſtophorianæ baccis conſpicitur.

De HVACVIQVA, ſeu ſomno animalis HVACVIQVE nomine. Cap. LXI.

HVACVIQVA volubilis herba eſt, folia mittens rara, Hederæ figura, ſed anguſta, & longa. floresque coccineos. caules, exiles, teretes, hiſpidoſque. Radicem verò tenuem. Naſcitur temperatis locis, planiſque, & humectis Viuapæ, vbi in magno habetur precio. Inſigni videtur ſapore carere, & tamen ius decocti eius infuſum, aluum lenit, aut puluis eius duarum drachmarum pondere deuoratus, eiuſque dolorem, contractum præcipue ex albore, leuat.

De *MECAPATLI MECATLANENSI.* Cap. LXII.



HERBA eſt *Mecapatlis*, folia habens cordis figura. caules volubiles, luteos, vnde nomen. florem purpureum, *Caxtlatlapan* ſimilem, in calycibus luteis contentum. radicem verò longam, ac tenuem. Prouenit in calidis *Mecatlanenſibus* ſyluoſis locis. Ius decocti eius humores craſſos, ac frigidos purgat, ac ventris noxia pellit animalia. Decoquenda eſt adhuc virens, & matutino potio propinanda. ſicca enim inutilis eſt.

Hanc conuoluuli ſpeciem vidi in Horto D. Coruini. flos eius eſt elegantiſſimus, ſed caducus vt in reliquis ſpeciebus. ſemen nigrum vaſculis membranaceis concluditur.

Huic alia ibidem nata, fuit admodum ſimilis, ſed flore cæruleo, eiuſdem magnitudinis. ſemine admodùm ſimili, ſed folia cordis figuram non habent, ſed ſimilia ſunt Goſſipinis vel Hederaceis. hirſuta, caulis rubet. radix admodum ſubtilibus fibris conſtat. cætera omnia, vt in prædicta.

De *MOTINENSI herba expurgante.* Cap. LXIII.

MOTINENSIS herba, folia parua, cordis figura fert. caules rubros atque volubiles. flores rubeos, calycibus ſimiles, vaſculaque obrotunda, vbi includitur ſemen. radicem verò fibratam. Naſcitur *Xiquilpæ*, & *Tharimbari* prouinciæ Michuacanenſis. Semen tritum, atque ex aqua deuoratum drachmæ vnius pondere, omnes humores citra noxam vllam expurgat.

Et hæc admodum ſimilis priori modo deſcripta. cui etiam vires purgandi reſpondent.



De *QVALANCAPATLI, ſeu irati hominis medicina.* Cap. LXIV.

HERBA eſt *Qualancapatlis*, folia ſaligna proferens. caules contortos, teretes, tenueſque. Naſcitur *Hucitlalpæ*. Frigida eſt, humidaque, ac ſaporis & odoris prope nullius. Propinantur folia tuſa, atque reſoluta ex aqua, homini qui ob iram, acceptamue iniuriam malè habet. vnde nomen.

De



De TEMECATL expurgante.
Cap. LXV.

TEMECATL expurgans, herba eſt folia rara, tricuſpidia, ac modica mittens. caules tenues, lentos, repentes per terram. flores orbiculares, modicos, luteosq. iuxta ſingulos foliorum exortus, toto caulis procurſu, & tandem vaſcula referta ſemine, infernè hirſuta, & ſubalbida. radicem verò Raphano ſimilem, ſed tenuiorem. Naſcitur Alcomani vbique. Radices ſemiunciæ pondere potæ ex aqua, bilem & pituitam per ſuperna atque inferna, vacuant.

Et hæc herba ſpecies eſt Conuoluuli. vnde etiam vim purgandi obtinuit.

De TLACOCHICHIC OCAPETLAYUCE ſeu Saluifolia. *Cap. LXVI.*

HERBA eſt *Tlacochichic*, ſurculoſæ radici innixa. vnde profert ſtipites tres cubitos longos, teretes, & purpureos. folia ſerrata, Saluiæ ſimilia, ſed aliquantiſper latiora, infernè ſubalbida, ac vireſcentia ſupernè. & flores in ſupremis caulibus candidos, & in pappos abeuntes. Succum vnciæ vnius radicum potatum ex aqua, aiunt, pituitam per inferna vacuare, mederique ventris dolori, ac ſcabiei, ſplenemque minuere.



De TLACVITLAXCOLLI, ſeu viſceribus terræ. Cap. LXVII.

TLALCVITLAXCOLLI, ab alijs *Yauhuacapatli* dicta, herba eſt folia habens Origani, ſed longiora, & anguſtiora, circinataque. & fructum rotundum, toto caulis procurſu vtrinque, iuxta foliorum exortum. Radices verò albas, tenues, & longas. Prouenit *Atlapulci*, vbi vtuntur ſucco eius inſtillato naribus, ad pituitam è capite euocandam, & leuandum eius dolorem, tumoreſque faciei diſcutiendos, & in magno habent pretio. Radices namque duarum drachmarum menſura epotæ, omnes humores purgant,

gant, citato vomitu, & aluo ſoluta. Securum eſt atque innoxium pharmacum, etſi anxietatem aliquam nonnunquam excitet. mitius tamen eſt arens viridi, atque è calida aqua deuoratum.

Radix craſſa, non tenuis, ex rubro in album tendens, depingitur. caules geniculati, ut internodium quoduis ipſi nodo inſertum videatur. folia bina ſibi oppoſita in nodis.

De TLALAMATL morbi Gallici ſedante dolores, & Herba Ioannis infantis. Cap. LXIIX.



HERBA eſt *Tlalamatl*, ab alijs nuncupata *Tlalcimatl*, ſeu *Cimatl* humilis, ab alijs herba Ioannis infantis, à Michuacanenſibus *Turipitaquam*, ab alijs verò *Cureci*, quæ folia fert obrotunda, terna, Nummulariæ ſimilia. caules purpureos per terram ſerpentes. purpureos, ſpicatosq. flores. ſemenque paruum, & rotundum. radicem verò longam, tenuem, & fibratam. Naſcitur temperatis locis, aut paulò frigidioribus, quales ſunt Mexicani, ac nonnulli ex Michuacanenſibus. Frigida, ſiccaq. natura conſtat, & adſtringenti. medetur vetuſtis, ac recentibus plagis. diciturq. maturare, ac rumpere præter naturam tumores, & abortum coercere. quin & tuſa, ac duarum drachmarum pondere deuorata dolores è morbo Gallico ortos ſedare, & vacuare humores omnes. illita verò oculis, eorum inflammationi mederi, ac pediculos interficere.

Folia parum rubent iuxta petiolum in pictura.

Aliam videtur ſub eodem nomine deſcribere herbam Monardes, folio Oxalydis, ijſdem tamen viribus ad vulnera ſananda præditam.

Vide cap. 16.

De TZAGVANGVENI III. ſeu Hæmorrhoidali Mexicana. *Cap. LXIX.*

TZAGVANGVENI, quam alij à natali loco *Çaqualpenſem* plantam vocant, alij *Totolycxitl*, alij *Comalquilitl*, & Michuacanenſes *Xeretzi*, herba eſt folia habens anguſta, & prolixa, magnaq. ex parte quina, & ſimilia *Yztauhyatl*, ſeu Indico Abſinthio. caules ſex dodrantes longos. coccineoſque flores. Radicem verò fibratam. Prouenit *Quauhnahuaci*, campeſtribus vdiſque locis. Admota hæc hæmorrhoidibus, aut brachio appenſa, eas exiccat, atque corrugat.

De

De YTZCVIMPATLI, *ſeu Canis interfectore, vel Hordeolo.* Cap. LXX.



YTZCVIMPATLI, quam alij *Quimehpatli* vocant, Hiſpani verò Hordeolum, herba eſt, cuius tria reperiuntur genera. Primum folia fert oblonga, & anguſta, lineiſque ſecundum longitudinem procurrentibus inſignia, è radicibus fibrarum æmulis. caulem verò tres dodrantes longum, ac minimum digitum craſſum. cui hærent granula hordeaceis ſimilia, ſpicatim compoſita, vnde nomen. Naſcitur in regionibus frigidis. Semen vermes extinguit, vlceribus quorumuis animalium carnibus ingeneratos, ſi tundatur, & redigatur in puluerem. vlcera putrida, & mali moris, egregiè curat, carnem ſupercreſcentem abſumit, piſces inſperſum necat, mureſque, (vnde quidam *Quimichpatli* vocauerunt) & carnibus permixtum canes, vnde nomen. quin ſi puluis idem aquæ commiſceatur, linteolumq. eodem humore madens, articulis applicetur dolentibus, mirum præſtat auxilium. eadem aqua vlcera oris ſanantur, colluta pediculi necantur, grauis anhelitus emendatur. & ius decocti ſpicarum, adiecto alumine, firmat magnopere dentes. Secundum genus apud Michuacanenſes naſcitur, eiſdem viribus, ſed radice Cæpis fibratis perſimile. Eſt & tertium apud eoſdem, folijs anguſtioribus, orbiculari radice, ſapore ferè nullo, & quo ad cætera ſimile.

Prima. Secunda. Tertia radice orbiculari.

Deſcribit hanc herbam etiam Monardes, ſed ſub Ceuadillæ nomine. & niſi mentionem faceret vaginularum quibus ſemen includitur, putarem non in frumentaceo genere hanc herbam reponendam, ſed in genere Ranunculorum, vel Anemones. Vix enim in frumentaceis tanta acrimonia reperitur. & Author noſter ait, folia oblonga, nec addit hordeo ſimilia. vnde forte alterius generis fuerint, quali in lingua Dalechampij videas. addit caulem craſſitie digiti, quem in frumentis non inuenias. ſpica tandem etiam inter Ranunculos & Anemonum genera reperitur. in quibus etiam filamenta illa, forte hordei ariſtas repræſentare poſſunt. ſed in hac re nil aſſero. Plantam quam Lugdunenſis depinxit, ex deſcriptione tantum, vt mihi videtur, expreſſa eſt.

Sequentes vires accepi à Reuerendo Patre Societatis IESV Aſſiſtente Hiſpaniarum ab Indis exploratas. Puluis huius herbæ vlceri Cancroſo impoſitus, necat Cancrum. Sanat vlcera quantamcunque ſint antiqua & maligna. interficit vermes in vulneribus natos, tum in homine tum in beſtijs. tollit omnem ſcabiem inſperſio pulueris. Confirmat dentes, ſi ecs aqua inqua puluis fuerit bis terue abluas. Tollit etiam dolorem dentium licet computruerint. Lauando cum aqua hordeoli ſcabiem eodem die liberat.

De



De ÇAÇATZIN, ſeu parua ÇACATL. Cap. LXXI.

HERBA eſt *Çaçatzin* folia Mali Punicæ proferens, ſed longè maiora. caules purpureos, ac fructum orbicularem cicere maiorem. Radicem verò fibratam. Naſcitur in iugis arborum expertibus, regionum frigidarum, quale eſt oppidum *Tlilyuquitepece Tlaxcaltecarum*, vbi in maximo habetur ab indigenis pretio, putantibus incolumes ab omnium morborum iniurijs degere, ob eius herbæ copiam. Cortex namque radicis redactus in puluerem, ac duarum drachmarum pondere deuoratus, aluum leniter, ac citra noxam vllam ſubducit.



De YCHCAXIHVITL, ſeu Goſſipio. Cap. LXXII.

HERBA eſt *Ychcaxihuitl*, Goſſipium à noſtris nuncupata, quæ eſt huic nouæ Hiſpaniæ frequentiſſima, & cuius per ſingulos annos meſſis fit vberrima. Naſcitur in calidis, humidiſque, cultis præcipuè, locis. Germina tuſa, atque epota ex aqua, aiunt, mirè reſiſtere puncturis Scorpionum, Viperarum, cæterorumque animalium venenatorum. caulis videtur frigidus, ſiccuſque, & adſtringens. & vlceribus medetur leuigatus, & admotus. folia verò glutinoſæ naturæ.

Goſſipium Europæ notiſſimum, cuius deſcriptio vberior extat apud Matthiolum, Herbarium Lugdunenſe, & alios Botanicos.

De

De ATLYCHIPINCA, ſeu Aquæ gutta. Cap. LXXIII.

ATLYCHIPINCA herba eſt paruula, folia fundens Solani, Piperiſvè, neruis ſecundum longitudinem procedentibus, molliora tamen, & magis acuminata. caulem breuem, tenuem, ac tenerum. Radices verò capillis ſimiles. Sapore, & odore inſigni caret. Prouenit in calidis *Pahuatlanenſibus*, circa loca humentia, amplexa cautes. Frigidaque, & humenti conſtat natura. Propinatur vnciæ vnius menſura, ex aqua fontana, Bugloſſiuè, aduerſus cordis affectus, quos vehementi ardore laborantes pati ſolent. Sedat enim calorem, arcet animi deliquium, omnemq. anguſtiam, atque anxietatem fugat.

De XICAMA. Cap. LXXIV.



HERBA eſt *Xicama* vocata, volubilis, quam Mexicenſes *Catzotl*, ſeu radicem ſucco manantem, vocant, radicis craſſæ, in orbicularem formam magna ex parte vergentis, candidæ. gratiq. nutrimenti, & impensè refrigerantis temperiei. vnde prodeunt rami tenues, teretes, longi, & per terram ſparſi. è quorum ſingulis per longa interualla, terna oriuntur folia, compoſita in modum crucis, ac veluti per medium orbiculariter ſecta. ſiliquæ etiam mediocres, quibùſdam infartę lentibus. Vbique prouenit, ſed præcipuè hortenſibus locis, ſata atque exculta. Vſus eſt radicum, vt quæ in menſas poſtremas ſubinde veniant, gratamque, & frigentem, & flatui generando aptam, prębeant æſtuantibus alimoniam. neque admodum malam, ſi prius aliquandiù pendeant perflabili loco, ac permittantur ibi emarceſcere. Sitim eædem extinguunt, linguæ calori, & ſiccitati aduerſantur, febricitantibus peropportunum alimentum præſtant, corporaq. refrigerant, humectant, & alunt. Saccharo conditas aliquando audio radices, aut arena obrutas, delatas fuiſſe in Hiſpanias, nec priuſquam eò peruenirent vitium aliquod contraxiſſe.

Flores purpurei depinguntur in hoc legumine, ſiliqua vero nigra.

De COZAMALO XIHVITL, ſeu herba Iris. Cap. LXXV.

COZAMALO XIHVITL herba eſt radici tenui, & longiuſculæ iunixa. vnde profert caules. & in eis folia rutacea, ſtipantia vtrinque

caulem

caulem ordine quodam. floreſq. albos, & candentes, forma *Hoaxim*. Naſcitur in calidis temperatiſq. collibus, Myſticæ inferioris. Frigida eſt, ſiccaque, & adſtringens. extergit dentes, gingiuas carne explet, ac putredinem omnem diſſipat. qua in re præſtanda mirabile eſt medicamentum, ſi tuſa ipſa commanſauè, aut eius ſuccus applicetur. vlceribus etiam pudendorum ſuccurrit.

De TETZQVIXOCHITL, ſeu TZQVIXOCHITEL ſaxea. Cap. LXXVI.

HERBVLA eſt *Teyzquixochitl*, folia mittens Lini. caules teneros, teretes, purpureos, ac lignoſos. florem Chamæmeli in ſummis caulibus, ſed candentis ambitus, vmbilici verò lutei, qui aliquando in purpureum vergit. radices verò ſurculoſas. nec omnino videtur diſtare à noſtrate minori Belli vocata. Prouenit in ſaxis, ſaxoſiſq. locis. Radix frigida eſt, & adſtringens. exhibetur hæmoptoicis cum maxima vtilitate, quauis menſura. Seruatur verò radix in annuos vſus.

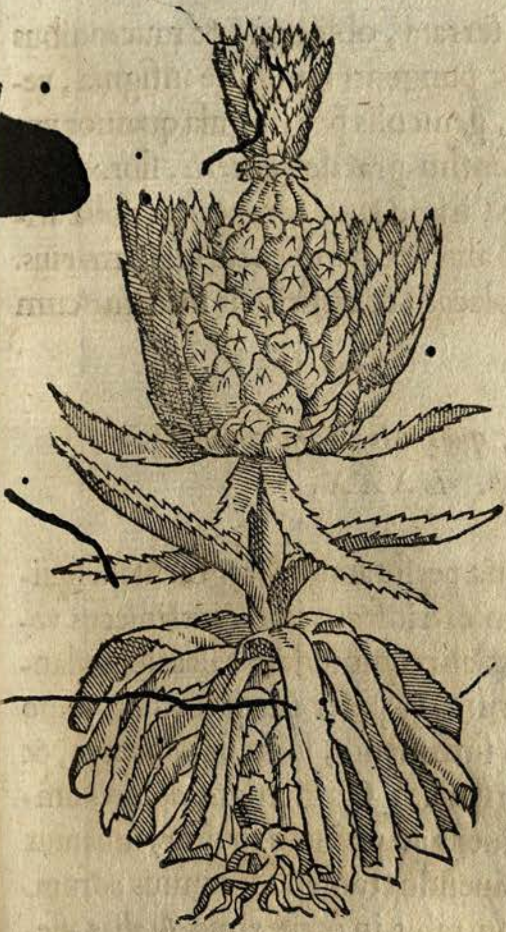
De YOLOPATLI Irina. Cap. LXXVII.

Prima ſpecies. YOLOPATLI Irina, (ſic dicta à facultate cordi opem ferenti à foliorum figura Iridis folijs ſimili) herba eſt, cuius duæ reperiuntur ſpecies. prima, folia fundit Iridis minora, anguſtioraque. flores ſimiles *Omixochitl.* radices verò Pyris paruis ſimiles, ſubrubeſcentes, oblongiores, fibrataſque. Poſſet in Narciſſi ſpecies referri. Naſcitur *Quauhchimanci* calida regione, iuxta montium fauces. Radix vnciæ vnius menſura deuorata, cordis dolorem, alioſque eius affectus, curare dicuntur, febres extinguere, ictiſque, & ijs qui ex loco quodam excelſo cecidere, aut verberati ſunt, opitulari. Sunt qui aſſerant ſyncopi mederi, mœrori, ac pectoris morbis, cubitum iam euntibus deuoratam. Frigida enim, humentique conſtat natura. caloris, odoriſque expers eſt.

Secunda. Alia *Yolopatli Pitzahoac* nuncupata, herba eſt carens caule, flore, & fructu. folia verò fert Plantaginis ſimilia, ſed tenaciora, craſſioraque, & anguſtiora, ex vnica radice, ſingula binauè, prodeuntia. Hæc in calenti prædicta naſcitur regione, ſaxoſis locis. trita ac deuorata, febres extinguit. frigefacit enim quoquomodo corpori admoueatur.



De MATZATLI, ſeu Pinea Indica. *Cap. LXXIIX.*



MATZATLI, ſeu Pinea Indica, dicta ſic ab Hiſpanis huius orbis colonis, ob fructum, ſimilitudinem Pineam habentem, planta eſt folia Iridis mittens, ſed ſpinoſa. radicem fibratam, craſſamque. & vnicum pomum, germinibus circumcirca exorientibus, ac altero in culmine Pomi. detractis his ac ſatis, radices ſtatim aguntur, alterumq. producitur pomum Pineis noſtratibus magnopere, vt dictum eſt, ſimile, ſimilibus ſtipatum germinibus. initio hoc apparet rubrum, ſed procedente tempore, ac rubeſcente adhuc germine, palleſcit. Alumna eſt *Haitinæ* Inſulæ, huiuſque nouæ Hiſpaniæ calidarum regionum, montoſiſq. in locis incola. Sapor eſt dulcis, aciduſque. temperies frigida, atque ſicca, ac ſucco manans natura. Exhibetur febrientibus refrigerij gratia, & ad excitandam appetentiam. retineturque ore, vt ſitim mitiget, & linguam humectet. quamquam in bilem facilè conuerti dicatur. Sapor eſt eius fructus, quem vulgus Malocotoneum vocant, non ſine quodam, vt dictum eſt acore. condita aliquando ſaccharo, atque ita delata in Hiſpanias, gratiſſimo ſucco placuere. at recentia ſecantur in fruſta, ac muria permittuntur immadeſcere, vt pars in bilem apta nata conuerti, exiccetur, ac velut euaneſcat.

Hunc Carduum ſub Ananas nomine deſcribit Acoſta cap. 44. aitque ex Occidente in Orientem eſſe tranſlatum. Addit, cultellum, ſi per noctem in vulnere Pineæ illius relinquatur, corroſum eſſe. quod quidem à re quauis acida fieri cuiuis manifeſtum eſt.

Ouiedus lib. 7. cap. 13. hiſtoriæ naturalis Indicæ, iconem excepta radice propoſuit eleganterq. deſcripſit, ſub Tatama nomine. cuius verſionem lege apud Cluſium in notis ad Garciam lib. 2. cap. 5. de Mangas.

Citatur etiam Theuetus, qui Nana vocari ait ab Americanis.

Eadem habet Herbarium Lugdunenſe lib. 18. cap. 75. vbi etiam Icon exhibetur, differens tamen paulùlum.

Monardes cap. 63. Strobilium, & Nucem Pineam vocari ait.

De TEPARI, *ſeu craſſa planta.* *Cap.* LXXIX.

TEPARI herba eſt folia ferens lata, ſerrata, oblonga, & mucronibus haſtarum ferreis ſimilia, ſpinifera, & pungenti lanugine inſignia, veluti illa vrticæ. caules longos, teretes, cauos, geniculis per ſingula quatuor vnciarum ſpacia interceptos. Radicem verò ſenſim gracileſcentem, fibrat[illegible] Naſcitur *Pazcuari*. inſipida eſt, odore carens, frigidæque temperiei. folia ari[illegible]da, tuſaque, mederi dicuntur vlceribus, haud aliter ac ius decocti radicum eius. quod epotum dolores quoque ſedat, febres placat, & arthriticis medetur cum adipe applicita.

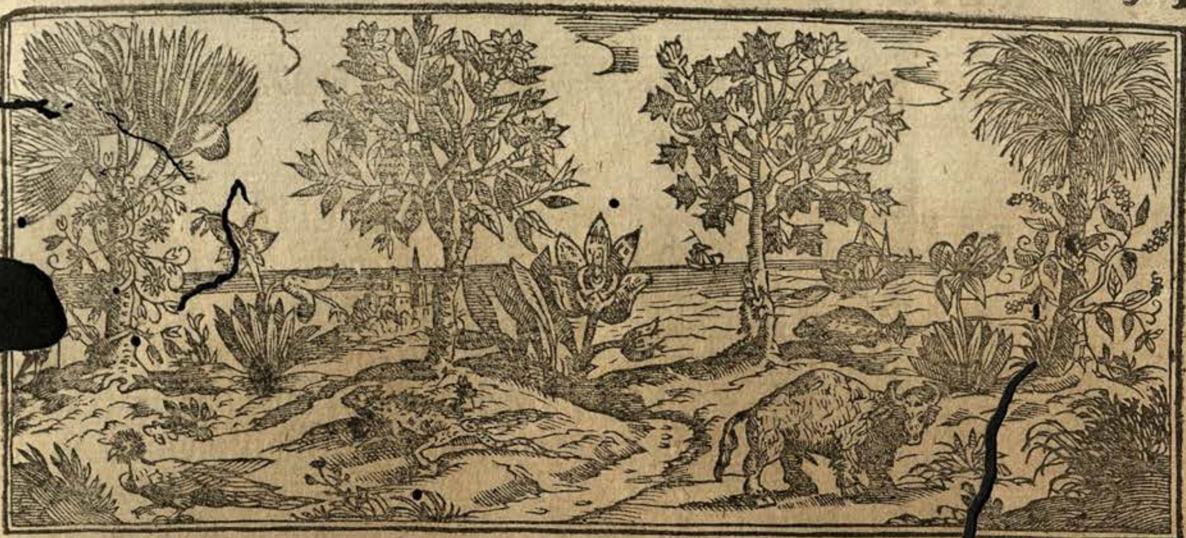
De TABACIS *Haytinorum, quos Mexicani vocant* POCYELT. *Cap.* LXXX.

TABACOS vocant, Arundinum caua perforataque fragmenta ſeſquidodrantem longa, puluere carbonum extrinſecus illita, intrinſecus verò *Yelt*, liquidambra, *Xochicoçotl*, & interdum alijs quibuſdam calentibus plantis, atque odoribus referta. horum incenſorum, ea parte qua pleni ſunt, fumo ex altera tracto, deuoratoq. velut quodam ſuffimento, ſomnus inducitur, & omnis laboris, atque laſſitudinis hebetatur ſenſus. Quin etiam dolores omnes, ac præcipuè capitis, ſedantur, pituita fluens ad pectus expuitur, iuuantur aſthmatici, & corroboratur ventriculus. Cauendus tamen eſt nimius eorum vſus, alioqui iecur diſtemperiem calidam contrahit, in cacheximq. & alias affectiones inciditur incurabiles.

Eadem ferè habet Monardes cap. 15. de Tubulis ad aſthma perutilibus. quamuis compoſitionem non addiderit.



LIBER



RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Nonus.

ANIMALIA EXHIBET.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

FERAX Rerum ac Polydædala Natura, quæ non machinata eſt, vt hominem cuius vnicè ſtudioſa eſt, oblectet, & in ſui admirationem allectet? Quam multas hic Plantas, quarum ne nomina ad noſtri orbis prius incolas peruenerant, quas occidentalis illa Mexicana regio copioſas fert, genuina ſua icone expreſſas exhibuimus? Non ideò diues illa Natura in his vires ſuas euacuauit. ſunt & animalia non pauca quæ Author his ſubiungit, facie, vſu, moribus, mirabilia, vt eorum hiſtoria declarabit, quæ longè ab Europeis noſtris, Africanis, & Aſianis differunt, adeò vbique omnipotens Deus, ſummam ſuam bonitatem humano generi palam facere voluit. Et licet animalia nobis inſeruiant ad parandum cibum, ad œconomiam, & varias alias exercendas artes, non minimam tamen Philoſophia in his ſibi partem vendicat. quæ ſuaui animum contemplatione, in tam varijs eorum ſpeciebus, & varijs magis eorumdem organis corporeis, & animi moribus adhuc magis varijs, paſcit & recreat. Quare ad animalia nunc tranſimus, ſelecta quidem à Medico, & rara. qui & alia volet, legat Ouiedi Naturalium Indicorum hiſtoriam, qui ſumma eadem diligentia deſcribit. Libri etiam hiſtoriarum & nauigationum, operam ſuam egregiè præſtiterunt in horum enarranda varietate.

De AYOTOCHTLI, ſeu Daſypode Cucurbitino, ab alijs Tatou, vel Armadillo dicto. *Cap. I.*



AYOTOCHTLI, ſeu Daſypus cucurbitinus, animal eſt monſtrificum, & ſuapte natura duris armatum laminis. canis Melitenſis magnitudine, ſed cauda valdè lõgiori. Pedes ſunt Echini terreſtris, roſtrumque, ſed gracile, & oblongum. armatur vndequaque cruſta, bellico equorum tegumento perſimili, in laminas connexas atque mobiles diuiſa, qua ſe conuoluit, & vndequaque tegit, vbi opus eſt. quare ab Hiſpanis Armadillo, quaſi cataphractum, aut armatum, à Luſitanis Encobertado appellatur. Auriculæ ſunt murinæ, ſed longiores, nimiſque graciles. Cauda longa, teres, ac geniculata, eodemque modo laminis circumuallata cruſtatis. Venter candet, & pelle operitur molli, humanę haud abſimili, longiuſculis, exilibus, ac raris pilis veſtita. Formicas venatur cubans ſupra dorſum, & cauda ori admota, quæ rectè procedentes incidunt in inſidias, & cibum deludenti ſuggerunt monſtro. vix enim eſt vllum animal, qua ſe tueatur alatque, arte & induſtria deſtitutum. Cum fugit in præceps, caput caudamque ventriculo applicat, ac tuetur cruſta, ac ſeſe in ſpheram conuoluens rotatur. Quod ſi pertinacius quiſpiam inſectari perſeueret, ſeſe in hominem contorquet, & interdum icto vehementer dorſo ſuo, pectore exanimat. Verſatur in vliginoſis lacubus. lumbricis, piſcibuſque, ac vermiculis veſcitur, nec non & quibuſdam arborum baccis, ac pomis, & formicis, vt diximus. Caro eſt impenſè pinguis, dulcis, & pituitoſi alimenti, & excrementis redundans. Vtebantur antiqui cauda, ad eas quas Zebretanas vocant, (quarum erat apud illos vſus frequens) roborandas, & muniendas, cruſta verò ad multa, quę tũ ad bellicos tumultus, tum etiam ad pacem tranquillam ſpectarent. Aiunt, cruſtam illius tritam, ac dragmæ vnius pondere deuoratam ex iure decocti ſaluiæ, euocato ſudore, magnoperè morbo Gallico curando conferre. Verſatur in locis calentibus, qualis eſt Yauhtepecenſis, lacuſtribus, vt diximus, & vliginoſis.

NOTAE IOANNIS TERRENTII LYNCEI.

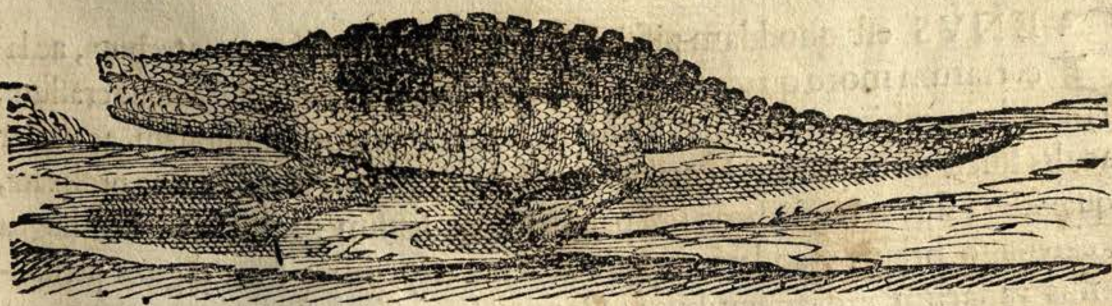
Animalculum hoc, deſcribitur, à Monarde cap. 3. qui illud Armadillo nominat. reliquos Auctores vide in notis Cluſij ad prædictum caput.

Deſcribit etiam tria huius animalis genera Cluſius in Exoticis cap. 15. quæ apud Iacobum Plateam Tornaci in ſuo Muſæo animalib. præſertim auibus inſtructiſſimo magna cum delectatione conſpexi.

De ACALTETEPON, *ſeu Monoxillo mucronato, quod priuatim Temacuilcahuya vocant, Lacerto Nouæ Hiſpaniæ. Cap. II.*

VERSATVR in *Quauhnahuacenſibus* agris, alijſque feruentibus huius nouæ Hiſpaniæ locis, lacerti terrificum quoddã genus *Coloto* noſtrati haud abſimile, nuncupatum ab indigenis hiſpanis *Scorpius*, duas longum ſpithamas, prolixa cauda, breuibus cruribus, lingua, quam interdum verſat, rubra, lata, ac bifida, toruo capite, inceſſu graui, tardoque, & cruſta intectum dura, fuluis candidiſque punctis, paruulas margaritas imitantibus, aut lithoſpermi ſemina, variata. quæ à cruribus poſterioribus vſque ad extremum caput in varias digeruntur formas, ab eiſdem verò ad extremum caudæ in lineas annulis ſimiles, cingentes tranſuerſim corpus per interualla, etſi fuluæ longè ſunt numeroſiores. Huius animalis morſus, noxius eſt ſed minimè lethalis. quò fit, vt viſu quam ictu ſit horridius, nec quemquam impetat niſi læſum, & concitatum. Lumborum caro ingeſta duorum obolorum pondere, venerem mirum in modum dicitur excitare, neque ea in re Scincis cedere, cruſtam verò Scorpionum aduerſari morſibus. Nec deſunt gentes, quæ arcus ſuos eadem operiant, muniantque, putantes, ita venenatorum animalium noxiam naturam hebetari, atque coerceri.

De AQVETZPALIN, *ſeu Crocodilis, quos alij Caimanes vocant. Cap. III.*



VIVVNT in quamplurimis paludibus huius nouæ Hiſpaniæ, alijſuè aquis ſtagnantibus, *Crocodili* miranda corporis magnitudine, roſtro prolixo, ac dentato, corpore cruſta prædura, ac velut in conchas aſſurgente contecto, ac forma, coloris noſtratibus ſimili. mira eorum natura, truculenti mores, feritas in timidos, fugienteſque, & formido (namque fugiunt audentes) iam diu ab alijs auctoribus ſunt enarrata, nos nonnulla alia, experimento & pere-

grinatione comperta, adijciemus. Illud in primis admirati, adeoque immanis vaſtæque beſtiæ, vt quæ ſex ſeptemuè paſſuum longitudinem excedat, à pueris Indorum collum alligari, atque ita pertrahi ad littora, non valente, vt inquiunt, monſtro alioqui tardo ac ſegni, caput nocendi gratia contorquere, ſi non è contrario, ſed lateribus, & trãnſuerſo occurſu inuadatur. Nec minus mirabile eſt, per famem ac alterius alimenti inopia lapidibus veſci, & hos ipſos in illorum ventriculis corroſos, & penè abſumptos reperiri, redactos in puluerem ac deuoratos, conferre lithiaſi. præterque offendi iuxta *Crocodilorum* fauces, glandulas quaſdam, fabis penè pares, ſuauiſſimum moſci ſpirantes odorem. & has ipſas, febres egregiè ſedare, ac prorſus extinguere. Quin eorumdem ventriculus, ablutus emundatuſque, probè ſole exiccatus, & cum occaſio offertur tritus, & deuoratus, lapidem renum, ac veſicæ frangit, ac pellit, & vrinam promptiſſimè euocat.

Horum lapidum meminit Monardes capite 33. eosque contra quartanæ paroxyſmos, temporib. alligari ab Americis aſſerit.

De AXOLOTL, *ſeu Luſu Aquarum.* *Cap. IV.*



GENVS eſt quoddam piſcium lacuſtrium, molli cute intectum, ac lacertarum more quadrupes, dodrantis longitudine, pollicemque craſſum, etſi interdum cubitum excedit. Vuluam habet muliebri ſimillimam. ac venter maculis fuſcis diſtinguitur; à corpore medio ad caudam vſque nempe prolixam, & quæ iuxta finem tenuiſſima ſit, paulatim ac ſenſim gracileſcit. Pro lingua eſt cartilago breuis, ac lata. quaternis natat pedibus, in digitos perſimiles illis ranarum, deſinentibus. Caput depreſſum eſt, & reliqui corporis proportione magnum, hiſcens rictus, aterque color. Huic menſtrua ſingulis quibuſque menſibus fluere obſeruatum ſæpè ſæpius eſt, haud aliter ac mulieribus, & ingeſtum venerem excitare haud ſecus ac Scinci facere ſolent, quos terreſtres *Crocodilos* quidam vocant, ad quorum fortaſſe genus pertinent. Salubre, ac gratum præbet alimentum, nec diſſimile anguillarum carni. multis parari modis ſolent, frixi nempe, aſſi, elixique. verum ab Hiſpanis magna ex parte

ex aceto, multo addito pipere, caryophyllis, atque ſiliquaſtro Indico, à Mexicanis verò ſiliquaſtro ſolo, ſeu intrito ſeu integro, familiariſſimo illis, ac prægrato condimento. Nomen accepit à rara, ludicraque, qua præditus eſt forma.

De AXIN, ſeu vermium quorundam pinguedine. Cap. V.

NASCVNTVR in arboribus *Quapatli*, aut alijs, quas noſtri ob ſimilitudinem Prunos vocant, cum tamen ad Myrobalanorum Arabicorum pertinere genus alicui fortaſſis videri poterit, vermes quidam hiſpidi *Axocuillin*, ſeu ferentes *Axim*, pallentes, vix longi, binos latos digitos, ac pennam craſſi anſerinam. Hos indigenæ ab arboribus deturbatos, permittunt ad ignem ex aqua elixari, aut diſcoqui donec comminuantur, & adeps eiuſdem coloris *Axin* nomine ſupernatet, atque emineat. Colligunt hunc ad vſus multiplices incolæ, & conformant in globulos, è butyro vaccino parari ſolitis haud abſimiles; olei odore, & lenitate, & ad omnia quibus oleum conferre ſolet, præſtantiſſimos. non tamen in nutrimenti vſum adhuc venere. Dolores quamcunque corporis partem occupantes ſedant. neruos tenſos laxant, emolliuntque. diſcutiunt tumores, aut, ſi natura ad id potius propenſa ſit, maturant. Eryſipelatis deſinentibus conferunt. viſceribus ferunt ſuppetias, conuulſiſque, necnon enterocœlis, addita reſina, ac *Picielt*. collectionesque cuiuſuis generis breui admodum minuunt, atque diſcutiunt.

Simile quid de vermibus è terra erutis, & in vnguentum coctione mutatis, refert Monardes Cap. 52. eundemque effectum adſcribit in Eryſipelate, quem Author noſter huic vermium oleo.

De AVE paradiſea. Cap. VI.

OFFENDIT tandem veras Apodes vita, & quæ per tot ſecula homines latuerant, nauigatio in Malucas depræhendit. nempe aues, non pedum tantum vſu, quales multo antea tempore innotuerant orbi, ſed pedibus ipſis omnino carentes, & eorum loco pennas fuluas, hiſpidas, tenues, duas ſpithamas & quatuor vncias longas, à medio circiter corpore procedentes, crinium craſſiorum inſtar, ſortitas. quorum vſus eſt (ſi vſquam volatu ceſſant) arboribus appendere, quando conſedendi ſunt impotes, & alligari inter ſeſe marem & fœminam, cum foueæ dorſi maris impoſita oua, cauitate antica fœmina incubat, fouet, & amplectitur. Sunt enim qui affirment, perpetuos volatus edere, ac ſublimi ſemper pendere cœlo. &, ſi in ſolum deturbari caſu aliquo contingat, à pueris facili opera deprehendi. neque enim difficile eſt in tanta corporis paruitate, ac pennarum amplitudine in aere ipſo veluti in arborum ramulis, aut in infimo collocari ſolo, ac veluti iacere. vix enim Carduelem, ac Anthillidem vincunt magnitudine, cum pennarum ambitu, quæ duas ſpithamas. & vncias quinas prolixæ ſunt, aquilis non cedant. Sunt hæ magna ex parte tenues, rufeſcentes ex albo, & è ſcapulis & reliquo corpore, non ab humeris, brachijſuè, cum eis careant, procedentes. Roſtrum eſt nigrum, binas ferè pollicum



lixum vncias, ac medio criter incuruum. Colũbinum caput collumq; ſed caput partim aureo, & partim pauonino colore præditum; collum verò infernè pauoni[no,] aureo verò ſuperne; pectus, ac dorſi pars quædam aurea eſt, ſed fuluis hemicicyclis veluti vndulata dorſũ verò ad extremum vſque caudæ, quæ admodum breuis eſt ſi cum reliquarum pennarum prolixitate cõparetur, fuluum, ſed vergens in fuſcum. Rore viuit, vaporibusque., & fortaſſis animalibus paruulis, ac penè nullis, niſi quæ fortè ſunt in aeris parte excelſiori. prouidente natura, vt quæ nonniſi in aere pendere poterat, nullo, aut ibidem tantum parato vteretur alimento. & cum perpetuò ieiuna, inteſtina ſint, carnoſum, & quantum ſatis eſt, & pinguedine redundans, corpuſculum reperiri. Ornant indigenæ hac aue deſiccata caput, vſi ea criſtæ loco, ob pennarum pulchritudinem, colores varios, & eiuſdem auis raritatem, ac formam ſpectandam.

Solertiſſimus rerum naturalium indagator Vliſſes Aldroandus, hiſtoriam huius auis vna cum ſpecieb. diligentiſſime, & copioſiſſime in Ornithologiæ opere ſuo proſecutus eſt. Huic acceſſit Carolus Cluſius, qui in Auctario ſuo ad exotica, opinionem illam iam ab omnibus receptam, has Manucodiatas, nempe pedib. carere, planè refellit, auesque in Hollandiam vna cum ſuis pedib. delatas eſſe aſſerit.

De CERCOPITHECIS. Cap. VII.

OFFENDVNTVR iuxta calidiora nouæ Hiſpaniæ loca, *Cercopitheci*, quos Mexicenſes *Ocumatli* vocant, varia magnitudine, atque colore. R[eperies] nanque nigros, pallentes, fuſcoſque, magnos, mira paruitate, ac m[e]diocres,

diocres, alios capitibus caninis, ac omnes penè filiorum amplexu graues. Mirabile eſt, arborum ramos, quas conſcenderunt, in viatores torquere, & iaculari; tranſilire flumina caudis inuicem apprehenſos, & ab arboribus fluuijs vicinis vibratos. ac ſuper omnia, ſagitta alioue telo vulneratis, quantam poſſunt ne dicam quantam ſolent homines hominibus, opem ferre, admotisque folijs, aut arborum muſco vulneri, ſanguinem fluentem ſiſtere, atque ita vitam, ſi poſſit, tueri. Educant filios ſingulos, pariuntque, & circumferunt, amplexu tenaci adhæreſcentes mira pietate, & amore erga prolem. atque id iuxta montium verrucas, & ſumma cacumina, vbi venatores pyram conſtruunt Maizio circundatam, adiecto lapide *Cacaotetl*, ſeu coruino, cuius eſt natura, igne calefactum, tonitruum edere, atque deſilire. Concurrunt *Cercopitheci* ac iuxta incumbunt, edentes ſparſim *Cacaotetl*. ſed perterrefaciente eam gentem ſubito lapide, obliti filiorum, ac veluti expertes luminis aufugiunt, deſerentes ſobolem cariſſimam, relinquentesque in prædam venatorum. Cæteraque ad eorum naturam ſpectantia, adeò nota ſunt cunctis, vt à me rurſus hac in parte referri fuerit ſuperuacaneum. Illud non eſt prætermittendum, Cercopithecorum oſſa tuſa atque deuorata, dolores à Gallica lue ortos, ſudore euocato, tollere, atque ſedare.

De Cercopithecis vide plura apud eos qui animalium hiſtoriam conſcripſerunt: quib. adde Cluſium in Auctario ſuo ad exotica, vbi noua quædam deſcribit genera.

De COZCAQVAVHTLI. *Regina Aurarum.* Cap. VIII.

REGINAM eſſe aiunt *Cozcaquauhtli* auium, quas Mexicenſes Auras vocant. Gnoſiarum aquilarum æquat magnitudinem. corpus vniuerſum, præter collum, & eas partes quæ ſunt iuxta pectus (ex nigro nempe purpuraſcentes) fuluum eſt, ac pullum. alæ ſubtus circa exortum nigræ, cætera cinereę, deſuper verò mixtim, fuluæ, nigræ, & vergentes nonnihil in purpureum. crura rubra ſunt, & vnci vngues. roſtri extrema, quæ pſitaci eſſe iudices (tam eſt indiſtincta ſimilitudo) alba ſunt, cætera ſanguineo colore tincta; amplum eſt narium foramen, oculi nigri, Iris fulua, rubræ palpebræ, ſanguineo colore perfuſa frons, & plicatilibus rugis torua, quas tamen nonnunquam explicat. qua in re vocatos Gallopauos videtur æmulari, & pilis quibuſdam veluti retorridis, rariſque, & Aethiopum pilis haud abſimilibus. Cauda eſt Aquilæ, infernè cinerea, foris verò nigra. Anguibus, muribus, ac lacertis, quos rapit, victitat, ſed morticinis maximè, humanoque cum fortè paratum illud offendit, ſtercore. Sublimipeta auis eſt, & nimium extenſis, expanſiſque volat alis, vix volatum intermittens. Indigena eſt huius prouinciæ. Veris educat tempore. obſiſtit vi incredibili ventis, contranititurque aduerſantibus, eiſdem ſedibus perſtans immobilis. Caro eſt inutilis, & nutrimento à nemine (quod adhuc compererim) niſi medicinæ gratia deguſtato. Fertur huius auis plumis mederi Indos vlceribus admotis, carnibuſq; elixis alimoniæ loco, durãte affectu de[illegible]tis. quas aiunt etiam morbo Gallico, pręſentaneo quodam remedio mederi.

Inferius cap. 19. huius ſpeciem Auram ipſam Tzopilotl deſcribit.

De COYAYAHOAL. Seu Ichcaton. *Cap. IX.*

VERMIS eſt genus prædurum *Coyayahoal*, ab alij *Tzinehuilin*, & ab alijs *Ichcaton* nuncupatum, ſupernè fuluum, pedibus autem ex albo purpuraſcentibus, numeroſiſque. quorum gratia fortaſſis poſſet in ſcolopendriæ differentias referri. Arefactus hic, tritus, & ex aqua reſolutus, illitusque maxillis bis quibuſuis ſingulis diebus, dolores dentium ſedat.

De HOATZIN, ſeu aue ſimilem nomini edente vocem. *Cap. X.*

AVIS eſt, Gallinæ Indicæ penè magnitudine, incuruo roſtro, pectore è candido in luteum inclinante, alis, caudaque maculatis per interualla pollicis, colore candenti pallidoque, dorſo fuluo de ſuprema parte colli, ſed vtriſque in fuſcum colorem inclinantibus, præterea etiam & temporibus vſque ad roſtrum & oculos, vnguibus nigris, ac fuſcis cruribus. criſtam geſtat conſtantem plumis è candido in pallidum colorem vergentibus, ſed dorſo earum nigro. veſcitur anguibus. Vox eſt magna, & vlulatum quendam repræſentans. Apparet autumno. inauſpicata habetur ab Incolis. Oſſa eius dolorẽ cuiuſuis particulæ humani corporis a lancinatione ſedant, ſuffitus quoque plumarũ, mentem reſtituit his qui è morbo aliquo, ea parũ conſtantes euaſerunt. Pennarũ cinis deuoratus medetur morbo Gallico affectis ope mirabili. Viuit in calidis regionibus, qualis eſt Yauhtepecenſis. magnaque ex parte arboribus iuxta flumina conſitis inſidet, vbi nos eam auem conſpicati, capiendam ac delineandã curauimus.

De HOITZITZIL, ſeu Aue varia. *Cap. XI.*



ETSALHOITZITZILIN





YZTACHOITZITZILIN



TENOCCHOITZILIN



QVEʒALHOITZITZILIN



TOZCACOZHOITZILIN



XOʒHOITZITZILIN

AVICVLA eſt minima, plumis variorum picta colorum, quibus intextis, mira quadam inter ſe ſubtilitate compoſitis, ac artificis induſtria cohærentibus, diuorum figuras, & quarumuis aliarum rerum indiſtincta ſimilitudine, Indi artifices exprimunt imagines. Ea eſt ei natura, vt non diutius viuat,

quam

quam flores herbarum quarum alitur melligenæ, durent ſuperſtites. poſtquam verò marcuere, ad pinus, aliaſque arbores ſeſe quadam naturæ prouidentia conferat (quod eſt fide digniſſimorum virorum teſtimonio compertum, & ſcribarum fide non vno comprobatum in loco,) eique roſtro affixo ſe ſeruet appenſam, donec ſex plus minuſuè tranſactis menſibus, ac decidentibus iam pluuijs, agris vernantibus, ac gratis herbis rurſus ortis, atque floreſcentibus, denuò reuiuiſcat, ſimiles vices ſæpius ſubitura. Nec nugæ ſunt, aut cuiquam debet eſſe dubitatum. ſeruata quippe eſt non ſemel auis ſtipiti affixa intra cubiculum, & cum ſex menſes exanimis pependiſſet, quo tempore ſibi natura comparatum eſt reuixit, ac demiſſa in vicinos agros volitauit. Aiunt præterea, eius puluerem deuoratum, mederi epilepticis. Plures ſunt harum auicularum differentiæ, colorum varietate, ac corporum diſtantes magnitudine. quales ſunt *Quetzal hoitzitzillin*, *Zochio hoitzitzillin*, *Xiuh hoitzitzillin*, & *Tozcacoz hoitzitzillin*, *Totac hoitzitzillin*, *Tenoc hoitzitzillin*, & *Hoitzitzillin*.

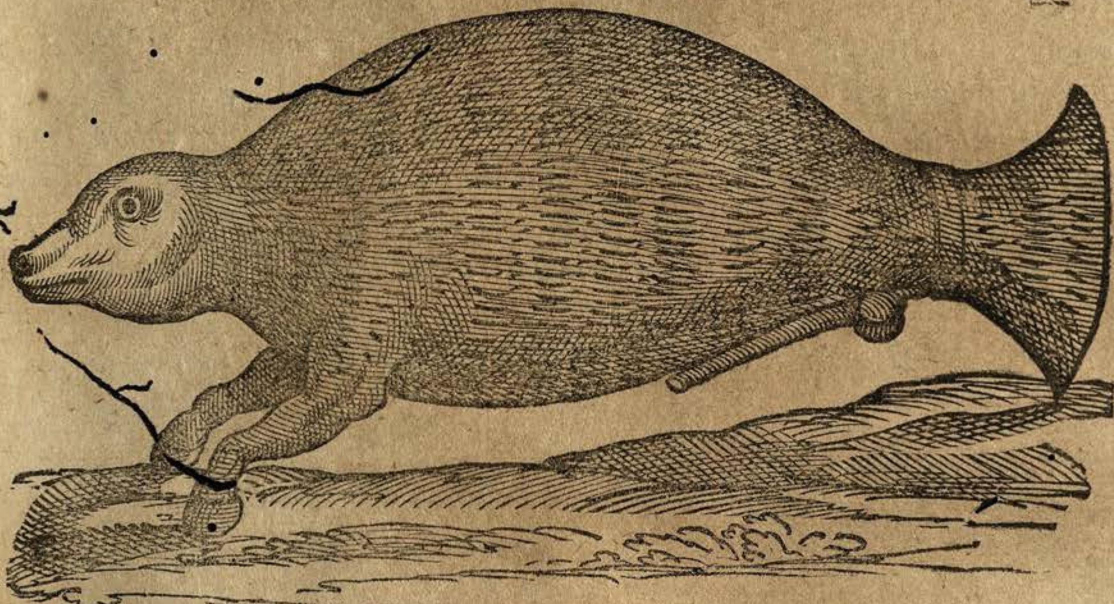
De HOITZTLACVATZIN, ſeu Tlacuatzin ſpinoſo Hyſtrice Nouæ Hiſpaniæ. Cap. XII.

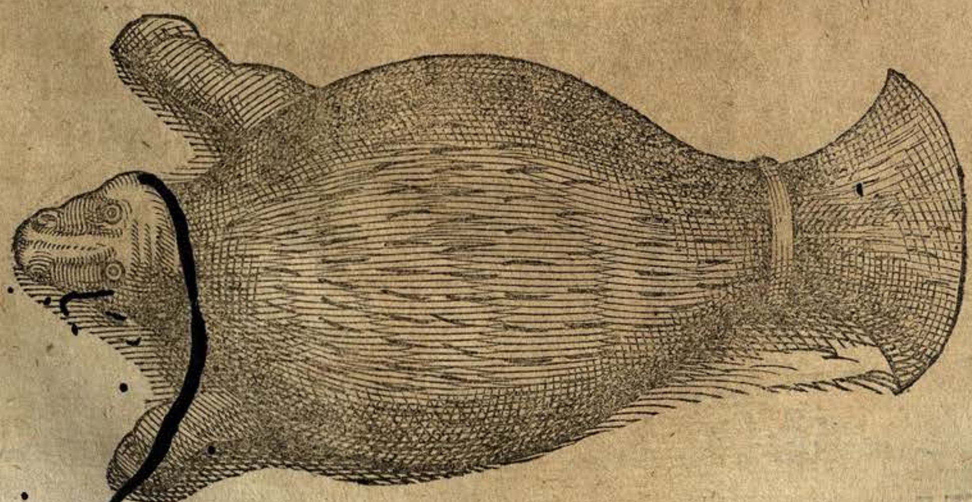


ANIMAL eſt *Hoitztlacuatzin*, canis mediocris magnitudinem æquans, colore nigrum, Melis aut *Tlacuatzin* forma, à quo trahit nomen. tegitur idem ſpinis cauis, acuminatis, tres vncias longis, & hyſtricis ſpinis aculeiſque perquamſimilibus, pilis tamen quibuſdam mollibus, ſi caput excipias, inter ſectis, atque lanugine, ſed circa exortum candenti. Iaculatur eas in canes inſectantes, nulla eorum induſtria, aut conatibus excutiendas. nam ſenſim magis magiſque iactatione defiguntur, donec viſcera perforent quadam naturali vi, trahantque corporis innatum humorem, atque ita transfixum confoſſumque canem tabefaciant. Seruant Indi hos aculeos, aiuntque nouem horum, ſi leui igne calefiant, & exiccentur ita vt eorum vis non euaneſcat, in tenumque puluerem redigantur, ac ex vino aut aqua propinentur, lapides renum frangere, emundareque vrinæ vias, ac veſicam, appetituſque venereos excitare, tum etiam dolori capitis ſedando opem ferre, eſſeque vtiliſſimos. nam fronti, aut temporibus admoti, ſponte ſua adhærent figunturque.

nec prius decidunt, quam hirudinum more, cauitate ſanguine referta, vacuataque cauſa excitante dolorem, ægri fiant incolumes, liberenturque à morbo. Viſendum animal, ac non minus miranda aculeorũ vis, & ſummis laudibus extollenda ſapientia atque potentia opificis ſummi, qui tanta rerum varietate, tamque varijs naturę donis, hunc ornauerit mundum. Sunt verò aculei candentes, luteique, tenues, ac tres vncias longi, ſed mucronibus nigricantibus, & peracutis. Cauda breuior illa *Tlacuatzin*, paulò tamen craſſior, & aculeorum à media parte vſque ad extremum expers: Pedes ſunt quales *Quauhpeçotli*, ſed latiores. Roſtrum canis ſimile, ſed reſimum. Dentes ſupra infraque bini, velut illi vocatæ *Tuccæ*. Venter ſpinarum expers eſt, ac tectum pilis, quemadmodum & externa parte crura atque brachia. Cicurari poteſt, viuitque in calidis *Yonotlæ, & Tezotzocalci.* viueretque, quantum coniectura aſſequi poſſumus, apud Hiſpalenſes, calidiuſuè aliud Beticæ oppidum, ſi eò portaretur. Veſcitur fructibus fugacibus, ac montoſis gaudet locis.

De MANATI. Cap. XIII.





EDVCAT vterque oceanus, ſtagnaque, piſcem vocatum ab Haitinis *Manati*, beſtiam penè informem, vitulo parem, & caprino capite tumenti, cum

ante-

anterioribus brachijs. forma fuſcum, & pilis tectum raris, & quamquam furioſum, nullo tamen nocuum morſu. vitamque, & mari, & littore (ita tamen vt nonnunquam deſerat aquas) agentem, & herbis littoralibus, ac Phicorũ marinorum veſcentem genere. Cauda eſt illi obrotunda, ac tranſuerſim ſita. Caput, & os vitulinum. magnæ nares, mammæque. auriculæ paruæ, necnon & oculi. parui dentes, aſpera labra, & corium taurino craſſius, ac firmius, brachia bina anteriori parte ſita, quinis diſtincta vnguibus, humanis ſimilibus, ac pinnarum formam referentibus. vmbilicus patulus eſt, anuſque. vulua muliebris, penis equinus. & caro, pinguedoque, veluti ſaginati ſuis, iucundi guſtus, ſeu recens comedatur ſeu ſalita. & gallica laborantibus lue in primis noxia. coſtæ viſceraque reſpondent taurinis, & monſtrificam præſeferunt molem. Humano more coit, fœmina ſupina in littore ferè tota procumbente, ac celeritate quadam ſuperueniente mare. vnicus verò generatur fœtus. prægandis enim eſt ille, & ea magnitudine, qua non ſoleant plures, niſi monſtrificè generari. Offenduntur in huius animalis capite bini lapilli, quos leuigatos, ac decoratos ex aqua aut alio liquore aperiente, fama eſt, vrinam retentam euouare, adeoque quidquid vias illas quæ vrinæ peruiæ eſſe ſolent, obſtruit, recludit. lapillus in mare repertus, albus eſt, & conferens maribus, ſed qui in fœminis, ſubluteus, & fœminis vtilis.

Ouiedus hanc beſtiam eleganter deſcripſit lib. 13. cap. 10. hiſtoriæ naturalis Indiæ quam tranſlatam videre potes apud Cluſium lib. 6. exoticorum cap. 18. Plura etiam inuenies apud eundẽ Cluſium in notis ad Monardẽ cap. 32. de lapidibus Tuberonum.

Rondeletius etiam lib. 16. c. 18. hiſtoriæ piſcium hoc animal deſcripſit, ſed ſine Icone.

De MAZAME, ſeu Ceruis. *Cap. XIV.*



INTER ceruorum genera, quæ apud nouam hanc Hiſpaniam adhuc mihi videre licuit (præter candidos totos, quos reges ceruorum eſſe Indi ſibi perſuaſere, nuncupantque à colore *Yztac mazame*, & vocatos *Tlamacazque mazatl*)

maçatl) primi ſunt, quos vocant *Aculliame*, Hiſpanicis omnino ſimiles forma, magnitudine, ac aliqua natura. Minores his apparent *Quauhtlamaçame*, ſed vſq; adeo à cæterorum timiditate alieni, vt vulnerati, homines ipſos adoriantur, ac ſæpenumerò interimant. Hos ſequuntur magnitudine *Tlalhuicamaçame*, qui forma & moribus eſſent eis omnino ſimiles, ni timidiores viderentur. Minimi omnium *Temamaçame* ſunt. Sed hos, ac reliqua Ceruorũ No. Hiſp. genera.

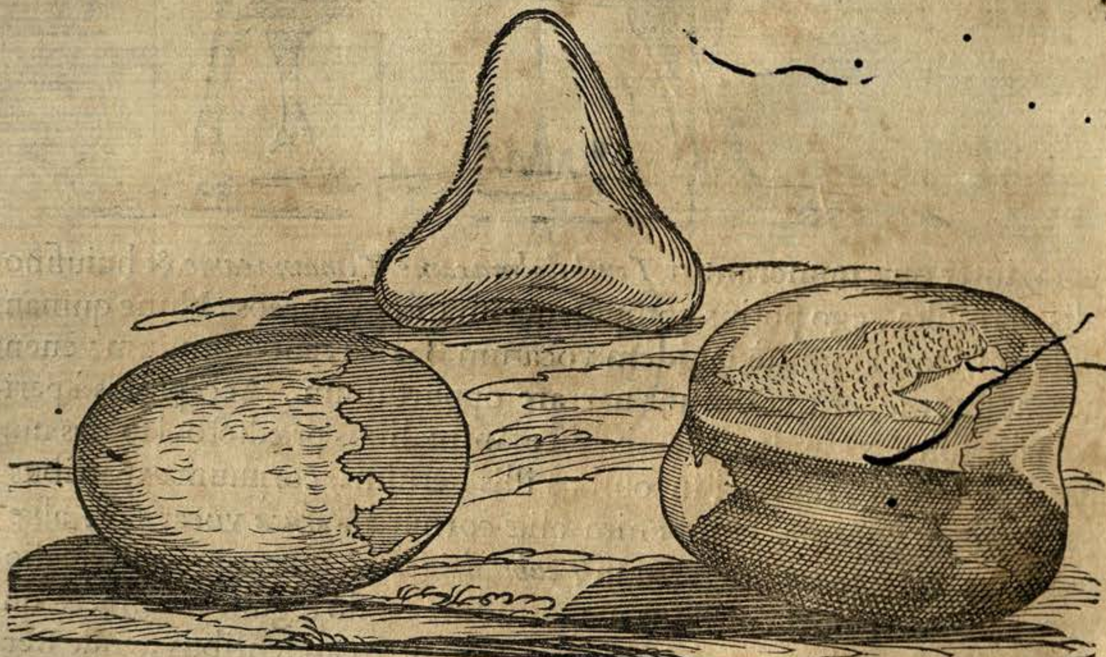
TEMAMAÇAME.



genera, inter quæ numerantur *Teuthtlalmaçame*, *Temamaçame*, & huiuſmodi alia permulta, ego potius computauerim inter Capreos. Nunc quinam Ceruorum, Dorcadumuè, lapidem vocatum Bezoar, aut dominum veneni generent inter ſe, erit vt opinor narrare opportunum. Accepimus à peritis venatoribus, & qui in diſſectis hiſce animalibus prædictos lapides non ſemel inuenerunt, reperiri in ouibus illis Peruinis, cornuum expertibus, quas *Bicuinas* vocant; (ſunt enim aliæ cornutæ *Tarucæ* vocatæ, & aliæ, quas dicunt *Guacanas*) præterea in *Teuhtlalmaçame*, quæ caprarum mediocrium, pauloue maiori conſtant magnitudine. Pilo teguntur cano, & qui facilè auellatur, fuluoq; ſed lateribus, & ventre candentibus, vnde Berrendos indigenæ Hiſpani vocare ſolent. Cornua geſtant iuxta exortum lata, ac in paucos, paruoſq;, teretes ac præacutos ramos diuiſa, & ſub eis oculos, quorum imaginem exhibemus. Deinde in quodam Damarum genere, quas *Macatl chichiltic*, aut *Temamaçame*, appellant, breuiſſimis cornibus, acutiſſimiſq;. coloris fului, fuſci, & infernè albi, quarum quoque præſtita eſt imago. Necnon in Ibicibus, quorum hic redundat copia; vt Hiſpanos & apud hanc regionem frequentes ceruos taceam, in quibus quoq; eſt lapidem, de quo præſens eſt inſtitutus ſermo reperire. Capreas etiam cornuum expertes, quas audio paſſim reperiri apud Peruinos. & vt ſummatim dicam, vix eſt ceruorum caprearumq; genus vllum, in cuius ventriculo, aliaue interna parte, ſua ſponte, ex ipſis alimoniæ excrementis lapis hic, qui etiam in Tauris, vacciſq; ſolet offendi, non paulatim con- Caprei No. Hiſp. Bezar lapidis hiſtoria.

creſcat, & generetur, multis ſenſim additis, & cohæreſcentibus membranulis, quales ſunt cęparum . ideo non niſi vetuſtiſſimis, & ſenio penè confectis, lapides hi reperiuntur . neq; vbique, ſed certis, ſtatiſq; locis, vbi ea ſuppetit materia. qua ratione fieri poſſet, vt apud Hiſpanos, genteſuè alias, non ita facilè offendantur . Verùm non omnes hi lapides ſalubres ſunt, tuendęuè ſanitati, aut morbis profligandis apti, ſed ſoli illi, qui depaſtis herbis ſaluberrimis producuntur . vnde non ſolum difficile ſit cenſere, an illæ facultates mirabiles, quæ de eo lapide noſtra tempeſtate iactantur, narrariq; & prædicari cæperunt, veræ ſint, ſed etiam quinam ſint eligendi, aut qui vtiles, aut inutiles offendãtur, quibus de rebus certò quid affirmari nequit . Etſi fama eſt, venenis, venenatiſq; omnibus ſubuenire, ſyncopem, & epilepticas inuaſiones arcere, digitis applicatos ſomnum conciliare, augere vires, excitare venerem, facultates omnes roborare, ſedare dolorem, renum lapides veſſicæq;, non ſolum parua quadam portione deuoratos, ſed manibus tantum retentos frangere, ac pellere, vrinæ deſtillationi ferre opem, partum iuuare, & procurare conceptionem, denique nulli ferè

Bezar vires.



non auxiliari morbo . adeo vt ſint qui ſolius huius lapidis pręſidio, medici ſententia ſua euaſerint conſummati, pro talibuſq; ſe ſe impudentes venditarint. Varijs eos reperies formis, & coloribus . alios nempe candeſcentes, fuſcos alios, alios luteos, quoſdam cinereos, nigroſq; & vitri, aut obſidiani lapidis modò micantes . hos oui, illos rotunda figura, & alios triangulari . quid ? quod nonnulli eorum, baſis centriuè loco glandem habent (& concuſſi ſonant, nucleo intra cruſtam creſcente, coactoq; haud aliter ac hi quos Aetites vocare ſolent, aut ipſi Aetites ſunt, quos Aquilæ fortaſſis rapiant, & in ſuos transferant nidos) alij puluerem, alij lapillum . Tot verò reperies apud nouam hanc Hiſpaniam, vt iam vili veneant precio, ac vel vnico aureo ſinguli, & interdum etiam bini emi & commutari ſoleant, cum non paucis ante annis, vnicus & mediocris, ducentis, aut amplius au-

reis extorqueri non poſſet a mercatoribus. Id dictum eſt a me, atq; admonitum, ne deinceps reliquus ſit locus ipſis impoſtoribus ex rapto viuentibus, iuſq; omne, dum rei familiari ſtudent quomodolibet augendæ, atq; cumulandæ, violantibus. quibus opus non eſt in tanta copia, & numeroſa redundantia, arte illos aut adulterio parare. quamquam & adhunc modum non pauci conflati reperiantur. Verùm lapides illi foſſitij, quos quidam Arabum, ab infringenda venenorum vi, eodem appellant nomine, reperiuntur per hæc tempora apud nos, ac præcipuè in fluminis *Tetzhuatlani* ripis, varij, multiformeſq;, influentibus vndis e montibus redundantibus bolo armeno, ſed minimè, quos ferunt ijdem, in angulis oculorum prædictorum animalium concreſcere, cum remedij gratia poſtquam deuorauerunt ſerpentes, ab antris vi halitus, aut occulta alia facultate tractos, ſe mergunt in flumina. Monſtrati ſunt nobis etiam lapilli, quos aiunt deuorari a fœmineo ceruorum ſexu, vt facilior enixus contingat, & in eius ventriculo reperiri, de quibus omnibus ſuo loco, deo dante, ſermo habebitur. Bezar Foſſil.

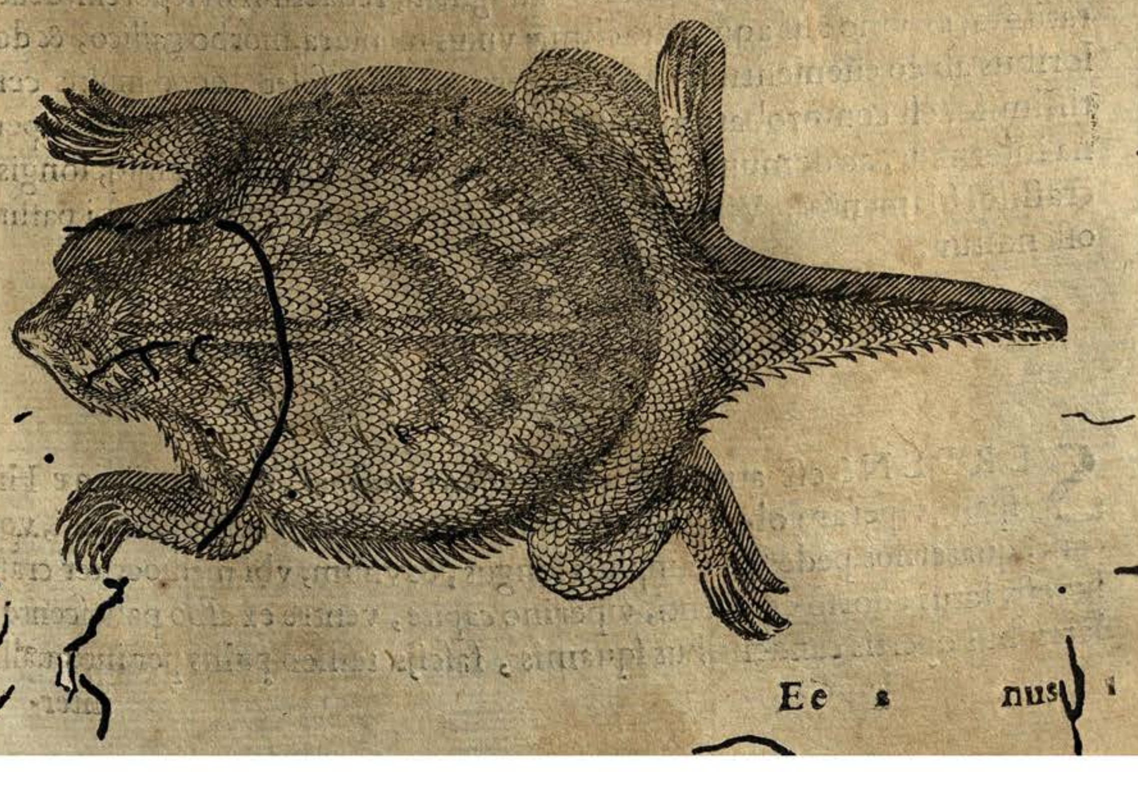
Monardes ſingulari libello vires Bezar Orientalis proſecutus eſt. cuius etiam Caput 34. perlege. Item Epiſtolam militis ex Peru conſcriptam ad Monardem.

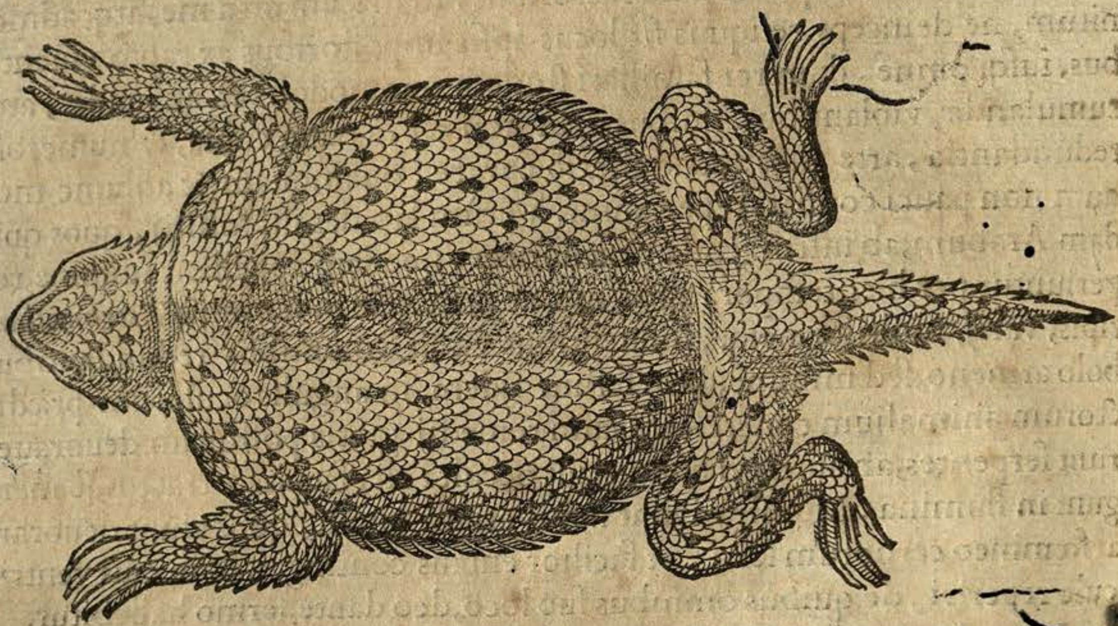
De POLLIN. *Cap. XV.*

ANIMAL quoddam eſt paruum Pollin, inſectumq; Centipedis forma, minus tamen, quod tritum atq; impoſitum, infixos aculeos, atq; ſagittas mira celeritate extrahit.

De TAPAYAXIN lacerto orbiculari No. Hiſpaniæ. *Cap. XVI.*

AD lacertæ differentias videtur pertinere *Tapayaxin*, quamquam orbiculari penè, planoq; conſtat corpore, ac Raiæ vocatæ quadam te-



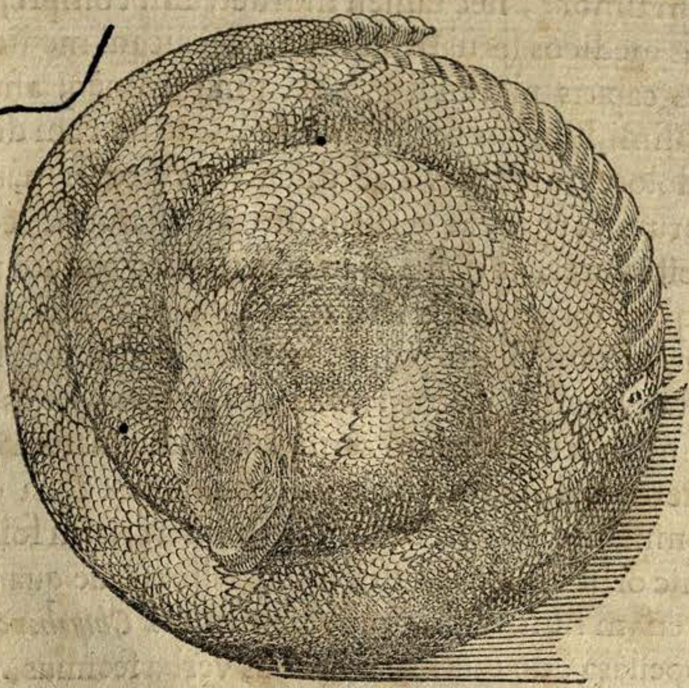


nus forma, ni longè minor eſſet, nec vncias quatuor, longitudine aut latitudine, ęquans. cartilagineum autem eſt, & multis variatum coloribus, gelidum ſemper tactu repertum, tardi inceſſus, ac raro mutans locum etiam contrectatum, atque apprehenſum. Sed caput eſt duriſſimum, & quibuſdam eleuatum horrenſq; aculeis, corrollæ modo diſpoſitis. Gaudet ab hominibus apprehendi, manibus geſtari, contrectariq;, placida quadam ſecuritate, ac tranquillitate immobilis. quamobrem amicus hominis ab indigenis nuncupari ſolet. Illud eſt in eo mirabile, & nulli alij quod ſciam commune, compreſſis, vexatiſve oculis, aut capite; aut parum indulgenter tractatis, ſanguinis guttas per eos effundere, ac longius iaculari, qualis detrahi ſolet ab homine tẽperatiſſimo, & ſana fruenti valetudine. tanto interdum impetu, vt ad trium paſſuum diſtantiam contingat reiectari. Siccatum hoc ad ignem, redactum in leuorem, deuoratumq; ex vino aut aqua, drachmæ vnius menſura, morbo gallico, & doloribus ab eo euenientibus, magnopere auxiliari ſolet, quod multis certiſſimiſq; eſt comprobatum experimentis, vacuata morbi cauſſa per ſuperna infernaq;, ac demum euacuata vrina permixta pituitæ, alijſq; longis, craſſiſq; filamentis. Viuit in montibus frigidarum regionum, vbi paſſim offenditur.

De TEVHTLACOT ZAVHQVI, ſeu Domina ſerpentium. *Cap. XVII.*

SERPENS eſt atrociſſimus *Teuhtlacot zauhqui*, quem indigenæ Hiſpani viperam ob lethalis morſus immanitatem atque ſæuitiam, vocant, quaternos pedes aut amplius longus, & vnum, vbi mediocriter craſſus eſt, latus, dorſo eminenti, viperino capite, ventre ex albo paleſcente, lateribus opertis candentibus ſquamis, faſcijs tamen pullis per interualla

inter-



interſtinctis. dorſum fuſcum eſt, luteis tamen lineis ſe ſe in ipſa ſpina ſecantibus inſigne. Multæ ſunt eius ſerpentis differentiæ non plurimum inter ſe diſtantes,& ictu mortem inferentes,niſi celerrimè præſidijs occurratur. Conuoluitur in ſpheras irritatus,aut contrectatus,ac inæqualiter caput contorquet, ſed ita ſibi vndiq; cauet, vt nulla non parte ſe vindicet ab iniuria. Excogitatum eſt, icta humare membra, terraq; obruere, & ita ſinere donec omnino ceſſet dolor, aut morbus ſit curatus, proſpero (vt audio) magna ex parte euentu. Per ſaxa fertur celeri curſu, ac per terreſtria, planaq; quod mirum videtur, non adeo. ob quem Mexicanorum quidam,a vento nomen indidere,vocantes *Ecacoatl*. Quot annos natus eſt, tot accedunt caudæ perſtrepentia ſonalia, in poſtrema parte caudæ vertebrarum inſtar connexa. Oculi ſunt nigri, mediocris magnitudinis. Binos habet ſuperna maxilla dentes,caninos,incuruos,quibus iaculatur venenũ. vtroq; autem latere oris,quinq; parui dentes ſupernæ maxillæ inſunt, ſed qui facilè conſpici a quolibet aperto ore queant.Et ſinuosè graditur. Ictus toto corpore hiantibus rimis fatiſcit, & vigintiquatuor horis a morſu trãſactis, animam dicitur agere. Apprehenſos cauda Indi qui eos venantur, tutò tenent appendentes, ſed tamen torquentes collum, perſtrepentes ſonalibus, corpus huc atq; illuc iactantes, ac nihil non molientes vt pœnas de venatore ſumant. Audio a multis, qui eum ſerpentem domi alere ſolent, atq; educare, annum integrum durare abſq; cibo vllo potuq;. Abſciſſumq; caput, decem aut amplius dies ferunt apud Panucenſes, in fœmoris craſſitudinem, & longitudinem adoleſcere. Norunt cicurari poſſe per multi, qui domi alentes habent in delicijs. Venenum iaculatur caninorum tubulis, caui enim ſunt. Nec deſunt qui affirmant,viuum parere, etſi falsò, quemadmodum ex aliorum veriori narratione percepi. Cum læſus iraſcitur, ſonalibus concuſſis vehementer perſtrepit, erigitq; collum, non

ſine adſtantium timore, nec tamen mordet, niſi compreſſus, & irritatus. Caninis in vſus medicos ſeruatis, pungunt Mexicani medici, collum, ceruicemuè dolores capitis placandi gratia. pinguedineq; animalis ferè omnium nocentiſſimi, lumbos perungunt ſedando illorum dolori, aliaſq; corporis partes dolore infeſtatas. ac diſcutiunt præter naturam tumores. edunt Indi eorum carnes, ac veriſſimum eſſe ſtatuunt, cohortalium carnibus eſſe præſtãtiores, ac guſtu gratiores. Linteo conuoluta quantum velis tenui raroq;, ita torpeſcit illa feritas, vt a puero deferri quolibet, citra formidinem, aut noxam vllam poſſit. Aiunt, caput huius ſerpentis alligatum collo, inſtar viperini, gutturi morbido ferre ſuppetias, febrientibuſq;. Medentur puncturæ ſerpentium omnium, quibus natura appendent ſonalia, humano ſtercore duarum vnciarum pondere ex aqua congruenti propinato, aut commanſo *Picyelt*, & admoto vulneri; item folijs arboris *Hoitzmamaxalli* huic orbi vulgaris, tuſis, atq; applicitis, de qua dictum eſt inter arbores. Eſt etiam huic malo conuenientiſſima *Chipahoac*, ab alijs *Acuitzhuariracua* appellata, de qua inter herbas verba fecimus. Prouenit in calidis locis huius nouæ Hiſpaniæ.

De TLAQVATZIN. Cap. XVIII.

ANIMAL eſt *Tlaquatzin* canis parui forma & magnitudine, binos dodrantes longum, roſtro tenui, prolixo, atq; depili. exili capite, tenuiſſimis, molliſſimiſq; auriculis, ac penè translucentibus. pilo longo, & candido, ſed circa extrema fuſco, aut nigro. cauda tereti, duos dodrantes longa, ac perſimili colubrinę, fuſca, ſed poſtremo candida, quæ mordicus, firmiterq; quidquid apprehendit retinet. corpore verò, ac pedibus Melis. Quaternos, quinoſuè parit catulos, quos vtero conceptos, editoſq; in lucem alui cauitate quadam, dum adhuc paruuli ſunt, claudit, ac ſeruat, intra ſcilicet locum a natura huius rei gratia fabricatum, dilatata, ac ſponte naturæ velut excoriata, iuxta mammarum ſedem, externa pelle, tanta æqualitate, ac vi, vt coaluiſſe cutem omnino putes, miro, viſendoq; naturæ artificio, & quod in nullo animali, quod eadem generauerit, vſquam ſit conſpicere. Oculi ſunt nigri, parui, viuidi, atq; exerti. Scandit arbores incredibili pernicitate. diù in cauernis latitat. veſcitur cohortalibus, quas, vulpecularum muſtellarumvè ſilueſtrum more iugulat, illarum ſanguinem abſorbens. Cętera innoxium, ac ſimpliciſſimum animal, quamquam verſutia quadam congenita ſe interdum mortuum ſimulet. cum ſcilicet non eſt aliter hominum manus effugere, aut cum deluſos apprehenſores mordere eſt animus. Cauda huius animalis egregium eſt medicamentum. trita enim dragmæ vnius menſura, atq; ex aqua aliquoties deuorata, nullo præaſſumpto alimento eo die quo hauritur, vrinæ meatus mire abſtergit, eadem euocata, tractiſq; Lapillis, & quacunq; alia re meatus obſtruente. venerem excitat, generat lac, & pręfractis medetur, & cholicis, partũ accelerat, menſes elicit. extrahitq;, tuſa & impoſita, aculeos qui ſunt infixi, ac ventrem

emollit.

emollit. & fortaſſis nullum extat medicamentum ad has res omnes peragẽdas præſtantius. Viuit enim in calidis, ac paſcitur carne, fructibus, pane, oleribus frumentaceis, aliiſq; generibus, veluti nos experimento cognouimus, alentes illud domi, ac in delicijs habentes.

De TZOPILOTL, *ſiue Aura.* *Cap.* XIX.



QVAM Mexicani *Tzopilotl* vocant, Auram alij vocare conſueuerunt. Auis eſt magna, tota nigra, Aquilæ mediocris, aut corui, cuius videtur ſpecies magnitudine. Vngues ſunt vnci, atriq;, crura fuſca, roſtrum pſitaci, eodem fuſcum modo, frons deplumis, plicatili cute obtecta, nec diſſimili *Quauhpecotli*, aut *Cozquaquauhtli*, quem pili rari, nigri, illis Æthiopum capitibus innaſci ſolitis perſimiles, circumſtant. Morticinis tãtũ carnibus victitat, ſtercoreq; humano. Nõ ſatis cõſtat, vbi auis hęc nidificet, aut educet filios, cum ſit vniuerſæ prope nouæ Hiſpaniæ frequentiſſima. Sublimipeta eſt, grauem ingratumq; odorem ſpirat, coruorum odori perſimilem. Gregatim conſident arboribus, & cadaueribus permultæ veſcuntur inſimul. Audio, pennas eius, vſtas & in cineres redactas, pilos renaſci prohibere, nõ minus ac ſtercus formicarum, & ſanguis veſpertilionum, & ſemiambuſta cutis vulneribus mederi admotas, ſi pariter edatur caro, quæ etiam gallico morbo opitulari ſolet. Cor ſole exiccatum, impensè eſſe odorum, ſtercus verò drachmæ vnius menſura bibitum, melancholicis conferre.

De Yzquiepatl, ſeu Vulpecula, quæ Maizium torrefactum æmulatur colore. *Cap.* XX.



TECHNIS, artibuſq; *Vulpeculæ* noſtrati eſt ſimilis *Yzquiepatl*, atque adeo illi congener, duos pene dodrantes longa, humiliſq; . tenui ro-
I. Yzquiepatl. ſtro, paruis auriculis, piloſo, & nigro corpore, ac præcipuè iuxta caudam, quæ longa eſt, & nigro candidoq; pilo, velut vniuerſum corpus veſtitam. breuibus cruribus, nigriſq; & vncis vnguibus. Viuit in antris inter ſaxa, vbi prolem educit. Veſcitur ſcarabeis, atq; vermiculis, cohortales iugulat, ſolaq; eorum deuorat capita. fundit cum ventris crepitu halitum fœtidiſſimum. pedit autem cum quis eam inſectatur, his ſe muniens armis. quin ipſa tota teterrimum exhalat odorem, & vrina ſtercuſq; eſt fœtidiſſimum, atq; adeo peſtilens, vt nihil ſit reperire in noſtro orbe, cui in hac re poſſit comparari. quo fit, vt in extremo conſtituta periculo, reddita vrina, aut fœcibus deiectis ad octo pluriumuè paſſuum interuallum (tanta vis eſt huius excrementi) ſe ſe ab omnibus vindicet iniurijs, ac veſtes inficiat indelebilibus luteiſq; maculis, & nunquam ſatis perſpirante putore. alias innoxium animal, eduleq; & hac ſola ratione horrendiſſimum. Editur eius caro, ſtercuſq; ſaluberrimo euentu, ab his qui Hiſpanica lue, aut Indica potius (vnde citra dubium in alias nationes irrepſit) ſunt affecti, & contra articulorum dolores. Fit ex ea oleum Vulpinum, non minus efficax eo quod ex noſtrate Vulpe parari conſueuit apud Hiſpanos. Sunt & alia duo huius Vulpeculæ genera, eadem penè forma, & natura. quorum alterum
II. Yzquiepatl. *Yzquiepatl* vocatum, faſcijs multis candentibus diſtinguitur; alterum ve-
III. Conepatl. rò, *Conepatl*, ſeu Vulpecula puerilis, vnica tantum vtrinq; ducta, perq; caudam ipſam eodem modo delata.

De

De APVM, *Melliſq; Indici generibus.* *Cap.* XXI.

YZA[illegible]ALASMITL.



MICATZONTECO MIMIAOATL.



MVLTA mellis genera in noua Hiſpania mihi adhuc obſeruare licuit, non loco ſolum, veluti veteri orbe, verùm ipſa materia, & apum diuerſis generibus diſtantia. Primum eſt Hiſpanienſi per omnia ſimile. idemq; & quod ab apibus Hiſpanicis congeneribus ſponte in cauitatibus arborum fabricetur, quas Indi ſecta in apiaria reponunt, ac congerunt. Secundũ eſt quod parari ex arundinibus conſueuit, vnde & ſaccharum quoq; paratur, cuius conficiendi traditus eſt a nobis modus quarto huius operis libro, cum reliqua ſacchari omnium generum parandi ratione. Tertium fit ex Metl, cuius etiam opificium in huius plantæ capite proditum eſt. Quartum fit in regionibus temperatis, aut feruidioribus, a quodam apum minimè aculeatarum genere, ſimili formicis alatis, minoriq; noſtrate, ſuſpendente in ſaxis, & arboribus, ſed maximè quercũ generibus aluearia, globuloſuè quoſdam, vocatos *Micatzonte camimiaoatl*, ſimiles ſaccharinis, interdum hominis æquantes amplitudinem, conſtantes e corijs permultis, refertos vaſculis, minoribus, denſioribuſq; noſtris. Colore fuſco, ac permulto, optimoq; affluẽtes melle, & numeroſa ſobole, atq; fœtura candida, & margaritifera. qua aſſa, & ſale conſperſa, nec ab amygdalis dulcibus diſtante ſapore, quoties occurrit id genus examinis auidè veſcuntur indigenæ. nec tamen caſtrantes aluearia, ſed ore ſugentes. dum verò editur mel non adhæret cera dentibus, ſed quidpiam paleis ſimile. Conficiunt huiuſmodi apes mel haud aliter ac noſtræ. pariterq; floribus, ac rore viuunt. Septembri menſe impensè fœcunda, & onuſta mellaria reperiuntur. Quintum genus prædictis pauliſper cedens, fit ab apibus

Mel No. Hiſp. I.

Mel II.

Mel III.

Mel IV.

Mel

apibus quibuſdã aculeatis, noſtratibus longè minoribus, fuluiſq;. Hæ enim oblongo orbe fabricato, quem *Acomimiaoatl* vocant, mellificare conſueuerunt. Inueſtigare vix potui, an regem habeant, ſequentq; in opere, aut in adminiſtrandis rebus, ciuilem ordinem. ſed veriſimile eſt, hac in re noſtrates apes imitari, quamquam adhuc ab hac rudi gente & imperita, obſeruatum non ſit. niſi ſatius ſit putare, naturæ magis arriſiſſe; barbaras quoq; & ſilueſtres extare apes, veluti & inter homines ipſos, quos eadem intellectus illuſtrauit lumine, gentes incultas, & ab omni ciuilitate, & aptè inſtituta republica prorſus alienas. Et vt prædictis nonnulla apum, veſparumq; ac pſeudomelliſſarum genera adijciam, a me in hac noua Hiſpania obſeruata, non eſt prætereundum ſilentio, Genus aliud paruarum apum expers aculei, ſubterraneis locis mellificans, & fauos conſtruens orbiculares vocatum *Tlalneuhtli*, ſed non adeo iucũdo opere, aut grato mellificio. Eſt
Mel VI. acidum. enim acidum mel, & aliquantiſper amarum, etſi in probatiorum generum penuria ſolet ſubſtitui, condimentiſq; immiſceri. Mellificat quoq; in foraminibus parietum, riparumq;, Veſparum quædam differentia, vocatarum *xicotli*, quæ aculcatæ ſunt, nigræ, ſed palleſcenti dorſo. Quid memorem *pſeudomeliſſas* aculeatas, tetras, & cauitates lignorum, quas eædem effodiũt incolentes, *Quauhxicotli* a Mexicenſibus vocatas? aut fuluas alias, noxio venenatoq, armatas aculeo? aut *Tlalpipioli* inerme apum genus, noſtratium magnitudine, nigroq; & luteo colore varium? aut *Cuicalmia hoal* computandam inter veſpas, noxij, ac venenati aculei? aliaſuè eiuſdem generis minores, aut *Quauhxicotli* pſeudomelliſſam, quæ tota nigra eſt, alas ſi excipias, quę rubræ ſunt, venenatiſſimi, & prælongi aculei, & ſaccharinas arundines, adeoq; ligna ipſa punctura a ſummo ad imum vſq; (quod eſt a nobis perſpectum, atq; obſeruatum) findentis? Verùm velle naturæ ſingularia mirandaq; nominatim percenſere opera, fuerit inſolentiæ, ne dicam ſtupiditati vehementi adſcribendum.

FINIS LIBRI NONI.

RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE NARDI ANTONII RECCHI

Liber Decimus.

MINERALIA EXPLANAT.

IOANNIS TERRENTII LYNCEI PRÆFATIO.

BENIGNA illa & ferax rerum parens, Terra nimirum, non plantas modò germinat, & animalia procreat, ſed ingentem inſuper in ventre ſuo theſaurum recondit, quem noſtro tandem ſuoq; labore feliciter parturit. Metalla inquam, Gemmas, Mineralia, ſales diuerſos, varioſq; ſuccos, quorum omnium Mexicanus Orbis non minus atque aliæ Mundi partes fertilis prædicatur. Decimus hic liber aliquem eorum nobis guſtum præbet, & inter hæc, lapides præſertim, terrarum, ac ſalium aliquot genera explicat. Inter lapides verò triumphant, & meritò principatum gemmæ obtinent, quæ tantam nobis admirationem varietate ſua, coloribus, materia, decore pariunt; vt non abs re Plinius ſolertiſſimus Naturæ perſcrutator, exclamauerit, in Gemmis fuiſſe in arctum coactam rerũ Naturæ Maieſtatem, & pleriſq; hominibus ad ſummam abſolutamq. Naturæ contemplationem ſatis eſſe vnam aliquam gemmam. Quamquam autem, qui rerum Indicarum hiſtorias ediderunt, particulatim aliquid de petris gemmisq. ſimul ſcripſerint; & Anſelmus Boetius, Cæſarius olim Medicus, mihiq. familiaris, generatim & bene materiam hanc tractauerit; Recchus tamen noſter plurima alijs aut omninò intacta notauit, aut minus certè obſeruata curioſius diſquiſiuit, quæ tuis ſtudioſè Lector commodis, Lyncei nunc euulgarunt.

DE

DE APOZONALLI *Succino Mexicano.* Cap. I.

Tletic Succin. Mex. I. ITa vocant Succinum noſtrum, cuius duas indicāt ſpecies. Alteram, quę in flauum colorem magis inclinat, quæ vocatur *Tletic*, ſeu flammeum Apozonalli. Alteram verò dilutiorem, quam *Quetzal Apozonalli*, ſeu plumæ (Quetzal Succin. Mex. II.) Succinum vocare ſolent. Ad huius genera videtur pertinere *Xochipaliztli* vocatus, lapillus luteus, & obſcurus. quamquam ad Succinū potius quem (Xochipaliztli Succin. Mex. III.) vocant coagulatum, aut Chalcidoniam gemmam pertinere quiſpiam putare poſſit. Eaſdem cum Succino vires habere cenſetur.

DE CHAPOPOTLI *Bitumine littorali nouæ Hiſp.* Cap. II.

MInerale quoddam eſt *Chapopotli* ex atro fulueſcens, ab antiquis bitumen Iudaicum nuncupatum. Purpureo ſiquidem colore ſplendet, ac Trifolij, *Aſphaltitidis*, Rutæuè, grauem quendam odorem ſpirat, & eiſdē facultatibus pollet. Septemtrionali ſcaturit oceano, & liquidum fluens ſtatim in huius Hiſpaniæ nouæ littora decurrit. In laminas cogitur, bina paſſuum milliaria quandoque longas; craſſas verò, duas, treſuè (vbi ſors tulit) ſpithamas. Vili (tanta eſt eius in his regionibus copia) venditur precio. Vtuntur eo mulieres Mexicanæ commanſo, ac paſſim non ſine voluptate quadam ore retento, ad extergendos, & nitori antiquo reſtituendos dentes.

IO: TERRENTII LYNCEI NOTÆ.

Plurimæ ſunt Salium ſpecies, ſed plures Bituminum creduntur, quæ fœcunda Natura parens, terraq. mariq. profundit partim, partim ex varijs artificioſa manus mixtis deſtillatione elicit. Simile quoddam huic littorali Monardes cap. 3. deſcribit, quod in CVBA *fontes circa littus maris emittunt, quem Lector videre poterit.*

DE CHIMALTOZATL, *ſeu lapide ſpeculari.* Cap. III.

SPecies eſt *Chimaltozatl* lapidis diaphani, & candeſcentis, qui in laminas tenuiſſimas, numeroſaſque philuras facili opera dirimitur, vnde nomen. Eſt enim *Chimaltozatl* minerale candicans, & in laminas ſectile, quod antiqui vocauere ſpeculare. Combuſtum ſpeciem gypſi præſtat, (Gypſum Mex.) pigmentiq. candido tingentis colore. Eſt & alius lapis huic non diſſimilis, à Mexicanis *Mezcuitlatl*, ſeu ſtercus Lunæ vocatus, qui in prætenues quoque ſecari conſueuit laminulas, ex aureo colore purpuraſcentes. quæ quantumuis in igne commorentur, neque exuruntur, neque (quod dictu mirabilius eſt) incaleſcunt. Verùm de hoc fortaſſe alibi latius. (Mezcuitlatl. Talch. Mex.)

DE

De COZTICTECPATL Cornerina Mexicana. *Cap. IV.*

ITa vocant, quas noſtri Cornerinas appellare ſolent, ſeu lapides luteos, aiuntque, cordis affectionibus ſanandis magnopere inſeruire. Quam facultatem, & cæteras omnes aliorum lapidum aiunt, Mexicani ab Hiſpanis accepiſſe, cum ante aduentum eorum ſolum eſſent eis ornamenti, & luſus gratia, haud aliter ac aurum, aut argentum (ſi quod eo tempore erutum erat) cocchleæ, ac pennæ.

De EZTECPATLI Iaſpide obſcuriore no. Hiſp. *Cap. V.*

OStendunt & aliam gemmam rubram, & obſcuram, ſed viridi colore maculatam, eamq. vocant *Eztecpatli*, affirmantes, ſanguinis obſiſtere fluxui: quam ego inter Iaſpidis collocarem genera, etſi Chalcidoniæ quadantenus videatur ſimilis. Illa verò, quam *Eztetl* vocant, & eiuſdem vſus eſſe aſſerunt, viridior eſt, & minus rubra, de qua in ſequenti capite dicemus. Hæc verò magis rubra eſt, & minus viridis.

De EZTETL, ſeu Lapide ſanguinis, Iaſpide Mex. II. *Cap. VI.*

VIrentis Iaſpidis videtur ſpecies, ſanguineis tamen guttis reſperſus lapis ille *Eztetl* à Mexicanis nuncupatus. Aiuntq. alligatum metacarpo dyſenteriam compeſcere, aliasq. ſanguinis fluxiones. Sunt qui alligent collo, & puluerem eius naribus inſpergant, fluente inde ſanguine, aut cuiuis alteri, cui effuſio contigerit.

Lapidem ſanguinalem vocat Monardes cap. 36. quod ſanguinem vndeuis fluentem manu detentus, vel alligatus, vel in annulum conformatus, & geſtatus ſiſtat.

De YTLIBAYOTEA QVETZALIZTLI, ideſt obſcura ſmaragdo, ac Nephritico nuncupato lapide, Iaſpide Mex. III. *Cap. VII.*

ESt alia Iaſpidis virentis ſpecies huic plagæ frequens, & vulgaris, ſed albis cinereisvè diſtincta punctis, quam *Ytlibayoteam Quetzaliztli* vocant, ſeu obſcuram ſmaragdum. ad genus ſiquidem ſmaragdorum ipſi referunt. Aiuntq. brachio appenſam, aut dolenti reni admotam, nephriticis mederi doloribus, renumq. lapides frangere, vrinam euocare, cunctaq. excrementa vrinam remorantia expellere. hac tamen lege, vt dolore infeſtante dolenti loco admoueatur, quo ſublato, metacarpo appendatur è directo renis affecti. Sic enim vrinæ vias emundando, lapidem conflari prohibet, arenarumq. cumulum tenaci compactum flegmate diſſoluit, ac diſgregat, atque per vrinas expellit. Hic varijs effigiatus formis reperitur

ritur. Nempe piſcium forma, auium capitibus ſimiles, pſitacivè roſtris, ac plerique rotundi obſeruantur ſpherularum inſtar, perforatique. Indi namque hos appenſos geſtare conſueuerant. Præfertur viridior, magisq. ſplendidus, lacteisq. punctis conſperſus.

De hoc lapide Nephritico ſimilia vide apud Monardem ſub dicto titulo cap. 31.

De TLYLAYOTIC, coli, iliorumq. dolores ſedante. Iaſpide Mex. IIII. *Cap. VIII.*

ETſi non admodum diſſimilis à prædicta ſpecie reperitur alia ſpecies virentis Iaſpidis, vocata ab indigenis *Tlylayotic*, differt tamen pondere, colore, maculis, figuris, ac viribus, hic namque lapis grauior eſt, obſcurioriq. viridi colore præditus, maculis (& non punctis, veluti prior) cinereis conſperſus. Varijs etiam effigiatur figuris. nempe humana effigie, idolivè, nec non longa & rotunda columnarum modo, tum etiam plana rotunda, & quadrata, interdum rotunda ſpherularum inſtar. Qui ſaliua conſperſus humana, ac aliquantiſper manibus confricatus, vmbilico, dolentivè loco appoſitus, coli iliorumq. dolores, flatibus expulſis per ſuperna atque inferna, curat. tum etiam metacarpo alligatus, ac geſtatus hoſce affe-ſtus fieri prohibet. Sunt & alij lapides ſubalbidi, quos *Yztec payoquet zaliztli* vocant, ad viliorum ſmaragdorum differentias referendi, colicis quoque & iliacis vtiles. Alius quin etiam circumfertur lapis prædictis, meo quidem iudicio congener, ſed virore longe dilutiori, aut cinereo, ac paucis viridibus diſtinctus maculis, ad Iaſpides virides pertinens, aut ſmaragdos viliores, quem *Xoxouhquitepatl*, ſeu viridem capillum vocant. Huius nondum inſignis aliqua dignoſcitur facultas. His etiam venit annumerandus lapis virens; & ad prædictorum pertinens differentias, ſed maculis obſcurioribus reſperſus, quem vocant *Cuicuiltic tecpatl*, ſeu depictum lapidem quanquam in quibuſdam partibus, magis translucidus, cuius nihil narrant inſigne.

Yztecpayoquetzaliztli Smaragd. Mex. vilior.

Xoxouhquitepatl Smaragd. vil. II.

Cuicuiltictecpatl

De lapide Philippicarum. Cap. IX.

MIttunt iam ad nos Philippicæ Inſulæ, mira artificum opere, & ſpectanda alia, quæ ſponte ſua profert natura, de quibus pro dignitate dicere aliud opus. verum præter cæteras omnium generum gemmas oſtendit nobis inter alias nauclerus quandam, caſu, vt opinor, repertam, cryſtallina forma, candida, & translucida, ſed in cuius medio agnus cyanei coloris, crucem geſtans humeris mirando naturæ opificio. niſi hiſce euentis præſagire iam fas eſt, cæleſte euangelij præconium ad eas oras penetraturum, ac fortaſſis eius rei occaſione eam adeò immenſam orbis plagam ſubijciendam imperio Philippi II. Regis inuictiſſimi, cuius iuſſu hæc ſcribuntur.

De

De QVETZALXOQVYAC, ſeu pluma fœtida. Smaragdo viliori Mex. IV. fœtid. *Cap. X.*

SMaragdi genus eſt valde virens *Quetzalxoquyac*, vile tamen, & minimè tranſlucidum. cuius puluerem teſtantur mederi vetuſtis plagis, ac præcipuè pudendorum. Nomen inuenit à fœtido odore, quem dum interpolatur, ſpirare ſolet.

De TLACVYLOLTECPATL, ſeu lapide picto. Cap. XI.

CAndido lapillo ſimilis eſt *Tlacuyloltecpatl*, ſed purpureis maculis, coccineis, ac virentibus, tranſlucidis, quem, referunt, augere lac vberibus appoſitum, geſtatumque, at ſui generis eſſe autumo.

De TLAPALTEHVILATL. Cap. XII.

ITa vocant Amethiſtum noſtram, ac conferre aiunt renum, & vrinæ ardoribus, ſi renibus alligetur.

De TOLTECAYZTLI. Cap. XIII.

[illegible]OLTECAYZTLI, ſeu lapis nouacularis, varius, ſpecies ha[illegible] *Yztli*, de quo ſequenti capite, variata nigro, ac minij colore, cuius [illegible]n admixtum cryſtallo ferunt argemata diſcutere, acuere viſu[illegible]nem eiſdem ſupercreſcentem abſumere.

De YZTLI lapide. Cap. XIV.

CVltri, quibus Indi vtuntur, nouaculæ, enſes, pugiones, quamplurimaq. huiuſcemodi ad ſcindendum apta inſtrumenta, quibus quondam (nondum ferri vſu reperto) vti mos erat (è lapide patria lingua *Yztli* vocato) ſolebant parari. Triplici hi colore diſtinguuntur, cyaneo ſcilicet, candenti, & nigro, etſi tranſlucidi omnes. Fiunt ex eis apud Hiſpanos auro ornatis, atque argento, aræ maximo in pretio habitæ, referentes (adeo ſunt terſi, ac lucidi, ſi ſemel expoliantur, interpolenturq.) rerum appoſitarum formas mira perſpicuitate. Effoſſi ergo è venis, quarum multas apud Mexicanos reperies, ſecantur in fruſta mediocria, & ſuaptè ſponte angulosa, confricanturq. alijs aſperioribus lapillis, vt mox eminenti ligni cuiuſdam naſo, pixidi vocati, arcabuzij haud abſimili, lapide, vtriuſque pedis digitis maiuſculis, incuruatis in latera cruribus, comprehenſo, artifices quadam induſtria, ac impulſu mirabili, laminas craſſiuſculas excutiant; vtrinque quadam eminentiori planitie, binis dorſis, ancipitiq. inſignes acie, ac ſpithamas plus minuſuè longas, gladijs noſtris paulò craſſiores, & paulò

Nouaculæ enſes cultri ex lapide.

paulò ampliores lato digito, adeoque penetrabilis aciei, vt nihil acutius excogitari poſſit, ſed fragiles, & quæ vel facilè hebeteſcant, deſiliantq́. ictu, ac minutim conterantur. Ex his cultris ligno quatuor lato digitos, vulgarisq́. enſis longitudine affixis, & gummi illo genere, quod indigenæ *Tzinacancuitlatl* vocant, ferruminatis, efformant enſes adeo immanes, & atroces, vt vel vno ictu homo integer in duas partes ſecari contingat, modò primus ille ſit; reliqui enim caſſi penè ſunt, atque inanes, ea eſt huius teli acies, atque fragilitas. quo tempore præfractos gladiolos detrahentes, atque acuentes rurſus, addunt, præfiguntq́. ſagittis, quibus excuſſis arcuum flexu, ac vi transfigant hoſtes eminus pugnantes, adeoque exaniment, neque enim eſt harum in bello Indis minor vſus, quam enſium noſtratibus, aut in iaculandis inferior dexteritas. Huius lapidis puluis admixtus cryſtallo eodem modo in leuorem redacto, mirè extergit oculos, & leucomata, argemataq́. diſſipat, exacuitq́. viſum.

De YCHCATETL, ſeu lapide Goſſippij. *Cap. XV.*

TErræ eſt genus candentis *Ychcatetl*, quod febrientibus mirabili ſucceſſu ſolet deuorandum propinari ex aqua, aut liquore alio frigido. Generatur hæc in ſaxorum cauitatibus *Xonotlæ*, iuxtaq́. flumen ab excelſo loco datum in præceps. Sunt huius complura, certiſſimaq́. teſtimonia, nec eſt difficilis deuoratu, aut ſi non profuit, nocuit nunquam aſſumenti.

Boli Margæ Argillæuè ſpecies hæc fuerit, quibus omnibus ineſt ſubtiliſſimus [illegible] qui per ſudorem, & febres, & venena, & alios morbos expellit [illegible]

De YZTACXALLI, ſeu candida arena Mex. [illegible]I.

ARenæ genus eſt *Yztacxalli Huitlalpæ* proueniens; vbi aqua ex edito quodam præcipitatur loco, quod febrientibus egregiam, ac propriè diuinam fert opem, ſi drachmæ vnius menſura aliquoties deuoretur. Eſt autem *Yztaxalli* arena candens.

De YZTEHVILOTL, & lapide Cryſtallino. *Cap. XVII.*

EſT apud nos lapis quidam delatus à Miſteca ſuperiori, quem *Yztehuilotl* vocant, ad *yztli* differentias citra dubium referendus, nigerrimo, ac nitenti colore, nec alia ratione, quod adhuc compererim, commendabilis. Nec non alius Cryſtallo ſimillimus, cuius nomen adhuc non accepi, facultate, ſi vera narrant, mirabili præditus, vt qui dæmones fuget, ſerpentes, & quiduis venenatum arceat, & principum gratiam ſoleat conciliare.

De HOITZITZILTET Helitropio Mex. *Cap. XVIII.*

LApillos hos, aut, ſi mauis, gemmas, quas *Hoitzit ziltetl* Indi vocant, alij verò Æluri oculum, Helitropias noſtrates eſſe autumo. Harum magnam copiam reperies apud Tototepecenſes, ſed paruulæ ſunt, & quarum non admodum vtilis poterit eſſe prouentus. Earum vires tanquam ad magicas ſuperſtitiones potius quam ad medicos vſus ſpectantes omittimus.

De TAPACPATLI, ſeu hepatis medicina. Cap. XIX.

MInerale quoddam eſt *Tapacpatli* atri coloris, inter duo ſaxa *Tapoyolani* proueniens oppidi *Hocitlalpæ*, nec alibi ſcaturit. Ergo quo diximus loco, cogitur iuxta fauces, vnde colligi ſolet ab Indis, ac deuorandum præberi duarum drachmarũ pondere, tritum, ac reſolutum ex aqua, tuſſim antiquam atque difficilem paſſis, bis, terue, aut quoties amplius expedierit: Informis verò quædam res eſt, ac hepati contuſo perſimilis.

De TECOÇAHVITL Ochra Mex. *Cap. XX.*

EMitur Ochræ, terręuè pallentis quoddam genus *Tecoçahuitl* vocatum, [illegible] pictores luteum colorem imitantur. Cuti hæc frigore dehiſcen[illegible]ri conſueuit. Sunt ex hiſce mulieribus, quæ faciem ex illo fucent [illegible]tem corpus vniuerſum eodem inficere conſueuerant, cum olim [illegible] in hoſtes impetum facturi, aut adituri bellum. ita enim illis fore terrori habebant perſuaſum.

De THICATLALLI, ſeu Terra alba. Cap. XXI.

EFfoditur etiam è vena lacuſtri *Thicatlalli*, ſeu terra alba, lutiq. in modum ſubigitur, ac conformatur inglobulos, igniq. admota ſenſim candentem contrahit colorẽ. eſtq. Ceruſæ noſtrati adeo ſimilis, vt mineralem Ceruſam appellare meritò poſſis. Nam tametſi illa ex plũbo aceto deſuper pendente parari ſolet, hæc tamen quibuſdam huius nouæ Hiſpaniæ locis ſponte quoque candidiſſima prouenit. Frigida eſt, & exiccanti, ac citra morſum extergenti natura, & quæ puerorum intertrigini non minus quam illa, inſperſa medeatur. Quid? quod vlceribus pudendorum mirum in modum confert, & quibuſuis rebus candido tingendis colore ex vſu eſt. Tantamq. præbet lenitatem, vt Mexicanæ mulieres inſperſis ea digitis, eum concilient leuorem, qui goſſypio facilius nendo ſit aptiſſimus.

De TLANEXILLO. Cap. XXII.

TLANEXILLVM gummi lutei genus eſt, molliſſimi, ac lubrici, quod ſaxis inuenitur adhæreſcens, ab inſilienti ſæpè verberatis vnda, pectoris aſperitati, tuſſiq. vtiliſſimum. nec diſſimile ab eo, quod è Poterio ſtillari ſolet. Sunt qui eiuſdem rei cauſſa addant *Tapathpatli*. Prouenit *Hocitlalpæ*.

De TLALYAC, ſeu terra fœtida Myſi Mex. Cap. XXIII.

ERuuntur apud nouam Hiſpaniam Myſeos, quod ijdem *Tlalyac* vocant, noſtri verò ac Arabes Zeg, & Zagi, duæ differentiæ, altera forma terræ, ſed laminulis argenteis, aut aureis interſtincta, altera ad lapidis naturam magis accedens, nigraque. Ambæ ſunt calidæ, & ſiccæ, & adſtringentis naturæ, & acris guſtus. Conficiunt ex eis indigenæ atramentum. quamquam idem è Thedarum fumo in fictilia excepto vaſa, ac poſtquam in glebulas coactum eſt deraſo, veluti antiquos etiam feciſſe conſtat, ſolent interdum parare. Quandoque etiam eo medicamento Braſilij colorem, eſt enim extra dubium antiquorum Myſi, aut illi veluti Chalcitis, & Pſori congener.

Tlalyac I.

Tlalyac II.

Atramẽtum Mex.

De TLALXOCOTL, ſeu terra acida, & Alumine Mex. C[illegible] XXI[illegible]

NEc venis aluminis noua caret Hiſpania. cumq. hoc or[illegible] ciſſile, rupeum, & ſquamoſum cognita ſint, item è vini [illegible], & herba Kali vocata ab Arabibus, confecta, cuius herbæ quinque in nouo hoc orbe compertæ ſunt mihi ſpecies, & quod de pluma ob ſimilitudinem vocant, ſi modò id verum eſt alumen, & antiqui meminerint ſciſſilis, nobis cogniti, rotundi, item & liquidi, nobis ignotorum, meritò dubitare aliquis poſſet ad quod aluminis genus Mexicanum debeat referri. At ego liquido potius, ac ſtillatitio, quam alteri cuipiam generi putauerim annumerandum, atque adſcribendum, perſuaſus à parandi modo. Terunt ſiquidem in primis aluminoſam terram, ac in magna quædam, ac roſtrata fictilia profundunt, mox aqua effuſa liquant. quod ſtillat vtile eſt. Coquunt hoc quantum videtur expedire, ſed priuſquam in debitam duritiem percoquatur, in fruſta parua diuiditur, diſcinditurque, & exquiſitè coactum, venundatur in emporijs candens, lucidum, diaphanum, & acri, adſtringentique, velut noſtrum, ſapore. Temperant illo pigmenta ſua artifices, & coccineis adijciunt coloribus. Dentes adſtringit, ſiccat, atque extergit vlcera, & excreſcentem carnem exedit, abraditque. Vtile eſt tinctoribus, & fullonibus, ac demum totidem vſibus, quot noſtrum accommodari poteſt.

De

De YZTATL, ſeu Sale. *Cap. XXV.*

REperies apud nouam Hiſpaniam omnia circiter ſalis genera, quæ in reliquo proueniunt orbe. Nam nec marinum *Yztaxalli*, nuncupatum, cum ſuo flore, & ſpuma, fluuiatile, lacuſtre, fontanum, aut puteale deſit; neque in generando foſſili fuit alibi liberalior natura. Quid? quod aliud inſuper genus nō paucis in locis è terra percolatur. Lymphis paratur, inferior reliquis, formaturque in craſſiores placentas, nuncupatum patrio nomine *Yztayaholli*. Quid dicā de ſale vocato Indo, quod Saccharum antiquorum eſſe conſtat, aut de Muria, Alatrone, & Alaxatro vocatis? qui ſales ſunt factitij, & familiariſſimi omnes huic orbi. Naphtico tamen Amoniaco, quod etiam Compaſſi vocant, & ſimilibus ſalſis venis (noſtra, vt opinor, incuria non plagæ huius omnium ferè rerum feraciſſimæ culpa) nondum in hunc vſque diem adinuentis? Omiſſisq. cæteris ad narrata ſalis genera attinentibus, de fontani gignendi modo nonnihil adijciendum putaui. Generatur ergo ex quibuſdam ſalſis fontium aquis; multis erumpētium locis, coniectis in cauitates quaſdam arte paratas, ſalis genus optimum, humidioribus partibus à ſolis calore conſumptis, reliquis verò ad naturam terream potius accedentibus, cū nonnulla aquę portione coactis. Sal verò, aut nitrum, quod colligitur deraditurue ex alueo paluſtri, pluuijs ceſſantibus areſcente, vt à terreſtri portione ſeparetur, mace[illegible]r in primis ex aqua, ac reſidente terra liquata, tenuior pars cum lympha [illegible] canales ad hydrias. è quibus deſumpta in cauitates prædictas diſpe[illegible]i vi ſolis in ſalem coit. *Sal Fontanus no. Hiſp.*

De [illegible]EQVIXQVLITL, ſeu Nitro Mexicano. *Cap. XXVI.*

NItri veriſſimi prouentu Haurac Arabibus vocati, Indis verò *Tequixquitl*, haud vlli terrarum noua cedit Hiſpania. Verrunt id è terra areſcente lacu, aut è muris deradunt, antriſuè, roſeum, ac candidum, plerumque leue fiſtuloſum, & fragile, percolatumq. formam, & ſplendorem noſtratis repræſentans. Quo fit, vt mirari ſubeat illorum ſententiam, qui vulgare nitrum, quod liquandis, diſſoluendisq. metallis inſeruit, ac fert opem, tormentisq. bellicis plumbeas pilas excuſſuris, ab antiquorum nitro differre enixius contendunt, aut ſpumam nitri, quam in antris potiſſimum in ſpumæ formam, raram, & mirum in modum candeſcentem, & in ſpecubus, alijſuè ſubterraneis meatibus conſpicias, neſciant ab Aphronitro, quod mediam quandam nitri, & ſpumæ nitri naturam participet, diſtinguere atque ſeparare, & contra ab Aphronitro Aphrolitrum diuerſum eſſe contendentes. Nouæ ergo Hiſpaniæ è lacubus æſtate arefactis verritur ſcopis, aut colligitur manibus nitri veriſſimi, & candidiſſimi Aphronitri in granula veluti vulgaris ſalis coacti, copia non mediocris, ac in vſus reconditur. Abundat eo totus Mexi-

Mexicanus lacus. Paulò acrior vulgari ſale eſt Nitri natura, ſed adeo ei vicina, vt ſi craſſiores particulas ſæpius percolando ſepares, veriſſimum ſal ſis è nitro extemplo habiturus. Additur quibuſdam ferculis, & obſonijs iucundius, atque commodius ipſo ſale; nec tamen omnino ſimilem præſtat effectum. Siquidem nonnihil adijcit gratius, & extergit ex aqua, aut vino caput, amouetq. furfures, & alias ſordes ei innaſci ſolitas. roboratque, & exiccat; eleuat ampullas, ſpumaſq. non minus ipſo ſmegmate, vocatoue ſapone. Propinatur ab Indis Medicis permixtum alijs medicinis, quas ijdem *Patli* vocant, frigidumque eſſe aiunt. Quo minus mirer Caphuram adeo mordentem, & quam celerrimè abeuntem in flammas, frigefactoriæ eſſe naturæ aſſertum à multis. nitrumq. in vinum, aut lympham coniectum mirum in modum eos refrigerare liquores, ipſumq. grandinem, gelu, ac niuem in hac re præſtanda vincere. Emollit præterea Maitij ſpicas, aquæ cui incoquuntur additum, gratiamq. addit non mediocrem. Abluuntur eodem aquæ inſperſo, & perquam accommodè exterguntur crura, ac pedes, & tuetur ea à frigore, & fixuris ab eo conſuetis proficiſci, corroboratione, & adſtrictione quadam. Tineas, ophiaſimue mirè curari accepi à medicis mulieribus, ſi caput nitrata vrina vehementer abluatur, extergaturque, & mox menſtruo primiparæ ad eam rem reſeruato ſanguine perungatur.

Nitri vſus in Germania, & Vngaria contra febriles calores, & linguæ nigritiem, quam Prunellam vocant, ex cauſo oriundam valde increbuit. Illud per ſe fundunt, vel momento ſulphuris iniecto. Alij etiam ſalem ammoniacum a[illegible] h[illegible] placentulas typo efformatas, vel ore detinent, vel in aqua ſoluunt, [illegible] colluunt, indeq. mirum ſentiunt leuamen. Quin etiam hanc aquam [illegible]ebris decurſum loco Ptiſanæ, vel Oximellis bibunt, multumq. inde refrige[illegible] Imo quandoque purgantur. Vnde non mirum quibuſdam frigidum viſum f[illegible]. Milites eius defectu Pyrium puluerem eodem ſucceſſu ebibunt, in aqua ſolutum, vnde quandoque, & per inferna, & ſuperna expurgantur. hæc autem non tam frigori, quam acrimoniæ adſcribendum eſſe, is negabit, qui ſalem communem, vel Ammoniacum, vel ſpiritum ſalis, vel vitrioli idem præſtare neſciuerit.

In quouis Nitro ſalis puri aliquid ſeparari norunt ij, qui Nitro ex terra conficiendo nauant operam. vbi cauendum ne lixiuium ſapiat, vel amaritudinem coniunctam retineat.

FINIS LIBRI DECIMI.



ALIARVM
NOVAE HISPANIAE
PLANTARVM
NARDI ANTONII RECCHI
IMAGINES, ET NOMINA
IOANNIS TERRENTII LYNCEI
NOTATIONE.



IOANNES TERRENTIVS LYNCEVS LECTORI.

HABES & hic, curioſè Lector, quibus oculos ſaltem, ſi minus animum ſatiare valeas, plantas inquam à noſtri orbi[illegible] flore præcipue & fructu differentes ſtirpibus, q[illegible] mira adhuc in ærario ſuo abſcondita claudit [illegible]ra, quæ indies Europæis noſtris cum voluptate oſt[illegible]uere interea nuda plantarum harum figura & partium [illegible]eatione, & colorum deſcriptione, quam ego ex Autographo diligenter excerpſi. Vires ab Auctore non additæ fuerunt, quod forſan adhuc Mexicano populo nondum cognitæ eſſent. Non omnia ſimul & ſemel Natura profundit. Multa nunc patent quæ olim latebant, & harum non dubitandum quin ſtirpium aliquando vera experimenta habituri ſimus.



ALIARVM NOVAE HISPANIAE PLANTARVM NARDI ANTONII RECCHI IMAGINES, ET NOMINA.

ACAXAXA.



ACAXOCHITL.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI NOTÆ.

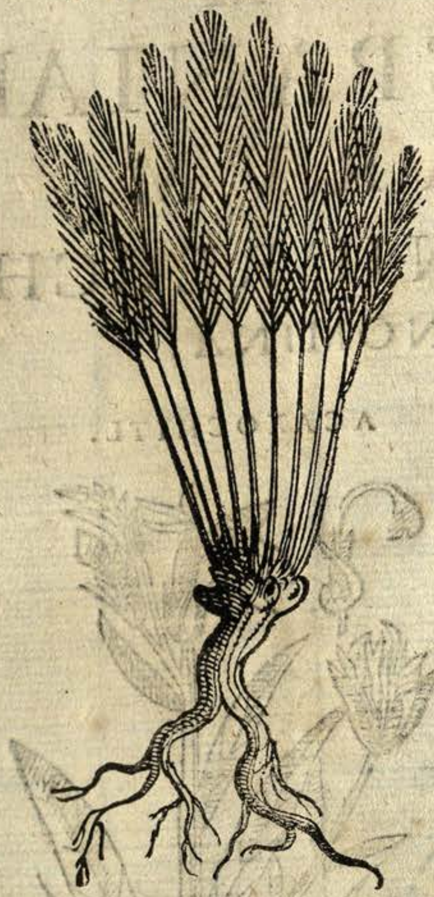
ACAXAXA.

Ex ſingulis geniculis inferioribus fibras in ſolum demittit folia Gentianæ ſimilia in nodis ſingulis totum caulem ambiunt in ſummitate ex tribus folijs exit iulus longus, colore ex viridi flaueſcente.

ACAXOCHITL.

Limonio ſimilis, vel Echio; caulis rubet, folia longa Biſtortæ figura, flores rubei calycis foliola longa, flos barbam habet longam trium foliorum.

ACXOYATL.



AHATE DE PANVCHO.



ACXOYATL.

Radix coloris caſtanei, ramuli ſanguinei, folia minutiſſima alata in ramis, Pino ſimilia.

AHATE DE PANVCHO.

Vel Ate Pannicenſis, aut Tzypipatlis fructu apud Mexicanos præcellenti arbor nobilis. Folium Aurei Pomi, fructus cæruleus, ſed in nigrum tendens, ferro polito ſimilis, rotundus totus quaſi ex glandibus conſtans, Pineæ nucis figura. Ramus vero coloris caſtanei, folia iuglandis.

AMACPATLI.

Coralli ſpecies, rami ſunt argillæ colore, puncta e nigro rubent, fila omnia rubra.

AMACPATLI.



ACATZAN AYCXITL.



AMAZAVHTLI.



NOTATIONES.

AMOZOTL.



ACATZAN AYCXITL.

Similis Equiſeto, radix meris capillis ex flauo nigrantibus conſtat. caules vero amethiſtini coloris.

AMAZAVHTLI.

Vel Amutzauhtli, bulbacea è radice, folia craſſa, Tulipis ſimilia.

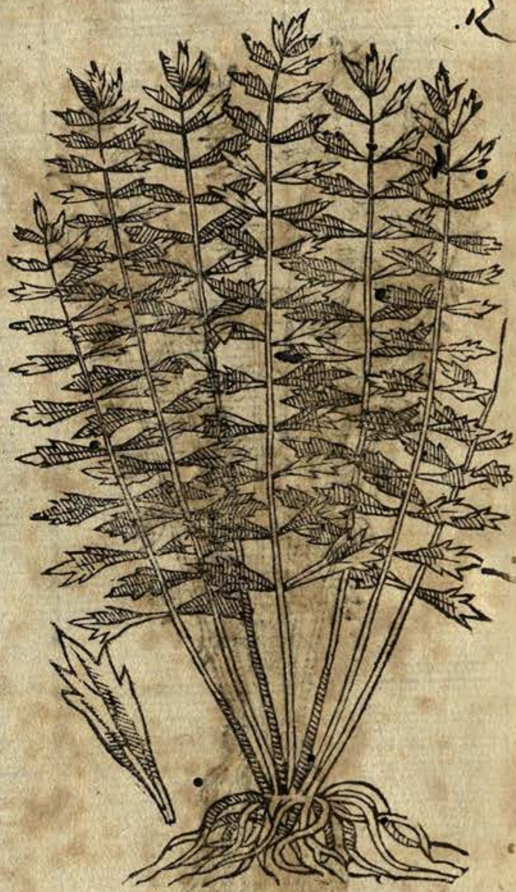
AMOZOTL.

Folia plerumque bina, Crithmi, longa, digiti latitudine. in ſummitate vua. Liguſtro ſimiles baccæ, quarum color viridis ad obſcuritatem tendens.

AMAZQVILITL.



ANONYMA MECHVAC I.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

AMAZQVILITL.

Videtur eſſe arbor. ſtipes pullus. rami habent folia Phyllireæ latifoliæ, vnde oriuntur baccæ virides, breui annexæ pediculo.

ANONYMA MECHVAC I.

Radix conſtat multis fibris nigris, caules lutei, folia latitudine ſua adnaſcuntur. ſerrata ſunt, vt Sideritis fermè. in ſummitate quid viride triangulare conſpicitur.

ANONYMA MECHV. II.

Rami habent folia duo, parua, vna cum magno in quouis exortu. flores in ſummitate oblongi, quaſi in vmbella compoſiti ſunt.

ANONYMA MECHV. II.



ANO-

ANONYMA III.



ANONYMA IV.



ANONYMA V.



NOTATIONES.

ANONYMA VI.



ANONYMA MICHVACANENSIS III.

Surculos multos virentes emittit, folia Menthæ quadamtenus æmula, ex atro vireſcentia, ſerrata. Luteos floſculos oris purpuraſcentis. Calyces virides. Radicem habet fibroſam, ex flauo ad fuſcum vergentem.

ANONYMA IV.

Hæc in pictura, longa, & craſſa radice conſpicua eſt, ex fuſco flauo rubente. in qua extuberant partes nonnullæ, & à latere fibræ demittuntur. folia quaſi Coluteæ.

ANONYMA V.

Radix oblongæ eſt craſſitudinis, ſpadicei coloris. folia ſaturate virent, venis albicantibus. flores fere purpurei.

ANONYNA VI.

In ramulo omnia oblonga. folia, flores, pediculi, calyculi florum ſuaue rubent. ora lutea, exertis quaſi linguis. folia fere Serratulæ ex ſaturato virent.

ANONYMA VII.



ANONYMA VIII.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

ANONYMA IX.



ANONYMA VII.

Bulboſa videtur, fibroſo è capite ſubflauo. folia breuiora, ſed Gladioli ferè. cauliculum promit geniculatum, longum, purpureum. bini ad nodos flores purpurei pariter pendent.

ANONYMA VIII.

Ex Maluaceo genere Anglicanum Bammi æmulari videtur colore, & venis. folia reſpondent, magis tamen cordata. Rubent flores, & ad oras dilutius ad calycem albicant.

ANONYMA IX.

Ramus tantum vt in ſuperiore pingitur, concolor. namque flores & folia pariter virent.

ANONYMA X.



APANXALOA.



NOTATIONES.

AOCOXOCHITL.



ANONYMA X.

Radix craſſa, & rubra, in flauum vergens, caulis ruber, folia bina, eminent flores in ſummo, ſimiles Plumbagini.

APANXALOA.

Folia bina in quouis exortu foliorum appoſita, Saponariæ ſimilia. Caules rubri. flores longi, rubri aliquantum, cærulei Vaccariæ ſimiles.

AOCOXOCHITL.

Serpit hæc herba, & ex quouis nodo emittit fibras in terram. folia bina Vaccariæ ſimilia. exoritur quid rubrum ex quauis ala, ſed quid ſit, non conſpicitur.

AQVITZTLI.



ATEHVA PATLI.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

ATEXCAL QVAHOITL.



AQVITZTLI.

Scandit hæc herba, Caule rubro, maculis nigris conſperſo. quiſuis ramus tribus conſtat foliolis, inſtar Clematidis. folia etiam obſcurè rubent.

ATEHVA PATLI.

Radix rotunda eſt Ariſtolochiæ inſtar, folia bina, figuræ oualis, nerui tantum tres, in longitudinem folij excurrentes: reliqui vero in tranſuerſum diuaricatæ, ex quauis ala folij quid enaſcitur.

ATEXCAL QVAHOITL.

Rami quaſi lignei, coloris obſcuri Suberis, adnata ſunt, excrementa illa marina alba, punctis rubris, nigrisve varijs conſperſa.

ATENXIHVITL.



ATZOYATL COZTIC YNI RODERILYO.



NOTATIONES.

AXIXPATLI.



ATENXIHVITL, ſeu HENXIHVITL.

Trifolia humilior planta, ſerratis folijs, fibroſa radice ex fuſco pallida. pediculi foliorum rubent dilutius.

ATZOYATL COZTIC YNI RODERILYO.

Craſſa, magna, magnisq. fibris radix, & ſpadicei coloris. folia longa, & ſerrata. flores Conyzæ lutei.

AXIXPATLI.

Folia bina, quamuis ſculptor aliquantulum in hoc defecerit. Flores lutei, calyculis virentibus. Radix dilutius rubet.

ATZIZICAZTLI.



AXIHVITLAPAPATLACTLI.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

AXOCHIOTL.



ATZIZICAZTLI.

Folia Vrticæ non bina, rami omnes rara habent folia, Vrticæ ſimilia; & ex quauis ala enaſcuntur alia.

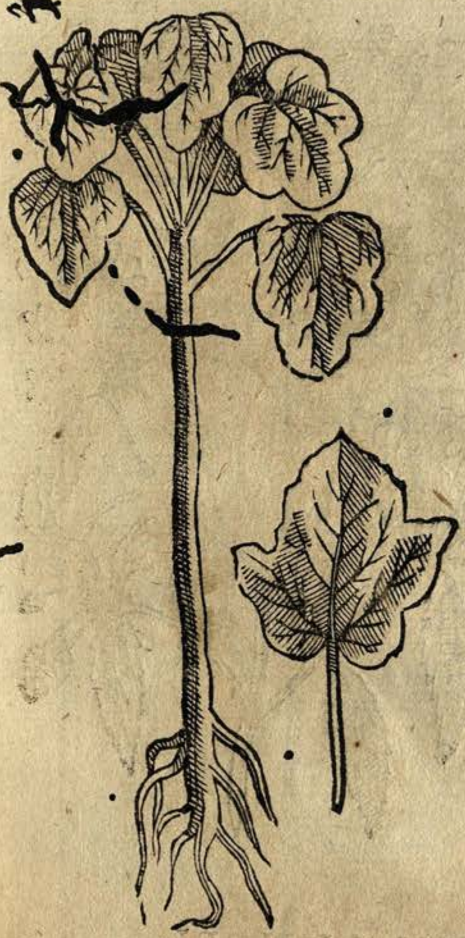
AXIHVITLAPAPATLACTLI.

Folia bina ex aduerſo poſita, pediculo ſatis longo hærentia. foliorum tum longitudo tum latitudo ſex digitorum eſt.

AXOCHIOTL.

Hæc herba videtur ſerpere, rami folia cordis figura, & repanda habent ſitu liguminum, ſiue alato, ita vt in extima tria ſint folia.

AYACACHQVAHOITL.



AZTAXOCHITL.



NOTATIONES.

BANAICXITL.



AYACACHQVAHOITL.

Folia Goſſipio ſimilia, ſublutea, in ſummo multa ſimul congeſta.

AZTAXOCHITL.

Quiuis ramus habet tria folia Vrticæ ſimilia alte inciſa ordinata vt in Phaſeolo Flos colori Maluæ, figura vero Anemonis, folia octonæ lineæ rubræ perreptant.

BANAICXITL.

A Napi radicula oriuntur quinæ. caules rubri. rami omnes alati, Glycyrhizæ modo ac figura. vltimum tamen foliorum Thalictro, vel Adianto ſimile.

CACACILI.



CACALIC.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CACACILI.

Radix longa, ſubnigra. caules foliati Conyzæ inſtar, ſine pediculo in ſummo botri Oxalidis foliorum viridis diluti albicantis.

CACALIC.

Folium Cannabi ſimile, ſerratum inſtar Crithmi. nodi caulis magni. flos flauus. calix ſquamoſus.

CACAMILXOCHITL.

Vel *Thlacamilxochitl Quauhquiculle*.

Huic radix grumoſa, Thoræ inſtar, colore ſuberis. caulis bina habet folia ſibi oppoſita, Verbenæ ſimilia. Flos coccineus, in medio luteus, Roſæ ſimilis.

CACAMILXOCHITL.



CACAPATLI.



CACATLAOL XOCHITL.



NOTATIONES:

CACHRVIAQVA.



CACAPATLI.

Pediculi longi ab radice orti, quibus inſident folia tria ſerrata Fragariæ inſtar.

CACATLAOL XOCHITL.

Folia Caſtaneæ modo ferè ſerrata. inciſione tamen non ita frequenti.

CACHRVIAQVA.

Ad Campanulas pertinere videtur. calix floris luteus, flos ipſe ruber.

CAHVAZTITZIQVI.



CAMOPALTIC.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CAMATOTONCAPATLI.



CAHVAZTITZIQVI.

Radix longa, rubet inſtar Rhabarbar. flos longus carnei coloris, ſtamina lutea. herba eſt calida, & ſicca, exceſſu tertio, & ſtyptica.

CAMOPALTIC.

Caules rubent. in ſummo flores multi ſimul, quiuis inſuperiore parte diuiſi in quinque partes. inferiore tamen ſui parte videtur eſſe vnicus.

CAMATOTONCAPATLI.

Caulis nigris maculis conſperſus. folium cordis, cuius longitudo, & latitudo fere eadem, quatuor nempe digitorum.

CHACHALACAMETL.



CAMOLXOCHITL.



NOTATIONES.

CENANAM DE QVAHVNA HOAC.



CHACHALACAMETL.

Eſt arbor baccifera: folia Pyro ſimilia longa 4. lata 3. digitos: baccæ ſunt quales Ribium.

CAMOLXOCHITL.

Arbor leguminoſa, folia in alas componit. Flos Caſſiæ ſimilis ex rubro flauus in 8. partes diuiſus, ſiliqua Piſo ſimilis.

CENANAM DE QVAHVNA HOAC.

Foliũ Nerio ſimile, & foliolis ad maiorum alas erumpentibus, veniſque in tranſuerſum euntibus, Oræ foliorum & vena media rubent. Baccæ in vuam congeſtæ virides ſunt, vt in Solano.

CENANAM TEZCOQVENSIS



CECECPATLI.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CENANAM TEZCOQVENSIS.

Folia Periplocam græcam anguſtifoliam ad amuſſim æmulantur : coloris dilutioris viridis, venulis valde conſpicuis rubentibus, directè ſibi ex oppoſito reſpondentibus. Fructus & ipſe ad latus exſculptus, Periplocæ fructui haud abſimilis. Flores quinque albicantibus, cum ſunt expanſi, foliolis, & ſtaminibus pallidis conſtant. Radix fului coloris, læuis, craſſa & nodoſa.

CECECPATLI.

Folia Coſti hortorum, vel Menthæ S. Mariæ vocatæ ſimilia: radix Raphani inſtar oblonga, & fibris horrida.

CECECPATLI ALIA.

Radix Filipendulæ ſimilis : caulis ad exortum foliorum parum rubet. Folia ad Lyſimachiam luteã accedũt.

CECECPATLI ALIA.



CELICPATLI.

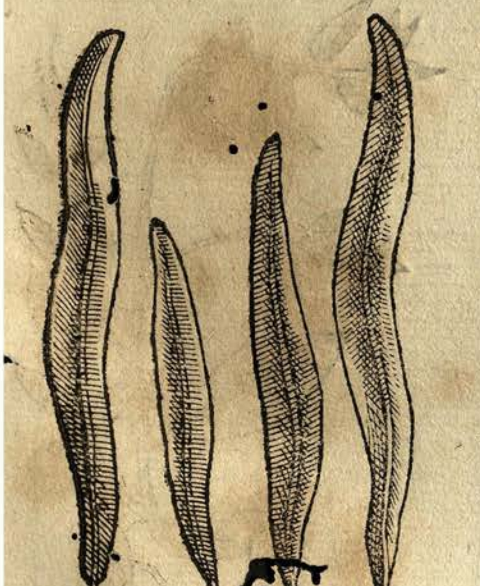


CENTZOMECATL.



NOTATIONES.

CHARAPETL.



CELICPATLI.

Folia Vrticæ ſimilia & bina ſibi æqui diſtantia. Radix flauet & fibras altè demittit.

CENTZOMECATL.

Folia rara tribus tantum venis conſtant, plantaginem acutam imitantia, ſed ſubtus ſunt ſublutea; in calyce apparet quid viride Abſinthio ſimile. Hiſpani vocant quatrocientos cuerdas.

CHARAPETL.

Radix rotunda fibroſa coloris caſtanei. Pediculus initio rubet, folium Biſtortæ ſimile nigricans longum 12, latum 2. digitos.

CHIAVHXIHVITL.



CHICHICA QVILITL.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CHIAVHXIHVITL.

Ptarmicæ ſpecies, quam ſatis adumbrat flos luteus, ſed in medio flocci ſunt colore Ochræ luteæ. Radix nihil ſingulare habet.

CHICHICA QVILITL.

Folia bina in exortu purpuraſcunt: flos flauus, ſtamina verò lutea. Nodi vbi folia erumpunt valde protuberantes.

CHICHICPATLI.

Folia, qualia Anagallis habet, læuia vt apparet non ſerrata, dilutioris viridis coloris. Flores nulli apparent. Radicis media portio valde craſſa, ſuperior longa & erecta, inferior tenuis per terram ſerpit, coloris fuſci vniuerſa.

CHICHICPATLI.



CHICHICPATLI ALIA.



CHICHIC TEZPATLI.



NOTATIONES.

CHICHI HOALXOCHITL.



CHICHICPATLI ALIA.

Radix magna, folia Pomi aurei, bina ſibi è regione aduerſa: qua nota à priore multum diſtat.

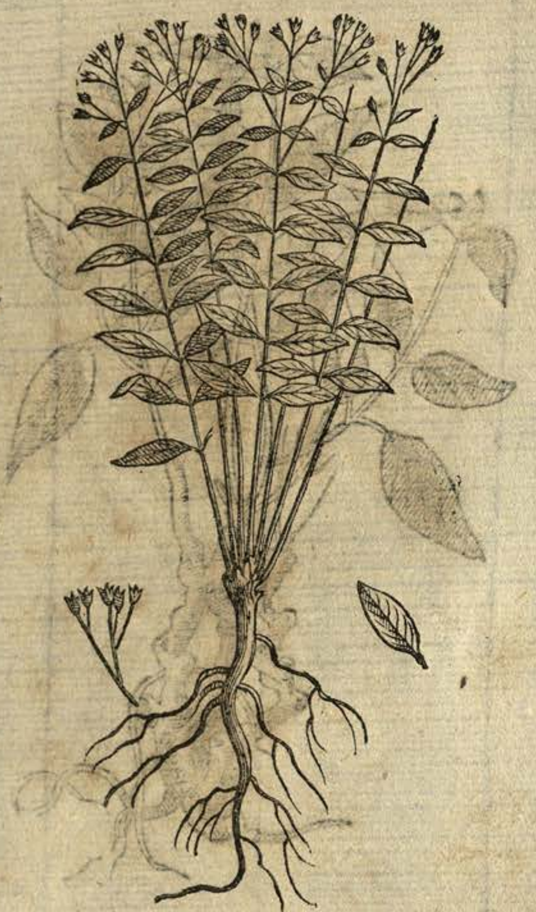
CHICHIC TEZPATLI.

Radix magna & tuberoſa tota, Ochræ luteę coloris. Folia bina Ocymi anguſti folij: videtur planta ipſa ſcandere.

CHICHI HOALXOCHITL.

Folia Chenopodio, vel Stramonio ſimilia: fructus oblongi, alij virides, alij lutei: flos albus, Stramonio ſimilis.

CHICHIC TZONPATONIC DE OCOPETLAYVC.



CHICHICEZQVAHIVTL.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CHICHIC TZONPATONIC DE OCOPETLAYVC.

Vaſcula Paronichiæ ſimilia, & viridia: Folia bina, tenella, ſubuiridia. Planta tota humilis.

CHICHICEZQVAHIVTL.

Mirus in hac Planta florum ortus conſpicitur. Trifolia tota eſt.

CHICHILTICPATLI.

Caulis coloris Caſtanei: fructus ex viridi ad rubrum tendit. Radix ſatis craſſa & diffuſa.

CHICHILTICPATLI.



CHICHILTICCIHVAPATLI.



CHICHIPILTIC.



NOTATIONES.

CHILPATLI.



CHICHILTICCIHVAPATLI.

Planta vt apparet ſerpendo prorepit. Folia Calaminthi folijs non abſimilia; ex vna parte virida, venis rubentibus diſtincta, ex altera purpuraſcunt. E radice tenui fibræ capillares exeunt, ex cæruleo & luteo mixti. Cauliculus ad rubedinem tendit.

CHICHIPILTIC.

Rami rubent. Flores verò vt in Vicia ex cæruleo rubeſcunt. Et vt planta integra præſefert, ex leguminoſo genere eſt.

CHILPATLI.

Folia ſunt Alſines maioris. Flores conſtare floccis videntur coloris flaui. Radix ſubrubet, & copioſè per terram diffunditur.

CHICHILTIC TEPETLAVHXOCHITL.



CHICOMECATL.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

CHICHILTIC TEPETLAVHXOCHITL.

Flos eſt pulcherrimus, vt etiã ſine coloribus Icon monſtrat, & duplex dici poteſt. Internus prima facie Iridem repręſentat, rubri ſaturati coloris, reflexis vtrinque floris fimbris, quæ autem ex huius medio prodeunt ſtamina, luteoli ſunt coloris. Hunc quinque folia tanquam alter flos ambiunt florem, ſuauè rubentis coloris. tenella valdè, & venulis rubellis plurimis poſt hæc diſcurrẽtibus. Pediculus cui flos inſidet, rubet totus: hic inter duo folia compreſſus emergit, quæ ex radice bulboſa prorumpunt. & hæc radiculas ſeu barbulas ſuas, bulbaceorum aliorum more, coloris fuſci & læues demittit. Maiorum cortex bulborum vndulatus, albis & viridibus diſtinctis lineolis. Minores bulbuli rubent, & albicant venuſta varietate. Folia Tulipæ folijs ſimilia ſed craſſiora, quæ & ipſa ex viridi rubent.

CHICOMECATL.

Folia obſcurè virent, longitudo cuius eſt 10. latitudo 4. digitorum. Florum nulla veſtigia comparent.

CHVCVNGARIQVA.

Videtur natura hic ludere, cum folia in caulibus ſint oblonga, in ramuſculis vero breuiora, & cordis figura. In his bina directè ſibi reſpondentia, & in illis bina inæqualiter ſita. In ramulis denique luteola, in caulibus viridia, in vtrorumq; tamen ſummitate flores emergunt pallidi, & compreſſi. Radix fibroſa ſatis.

CHVCVNGARIQVA.



CHI

CHVCVNGARIQVA ALIA.



CICIPENI.



NOTATIONES.

CIHOAPATLI.



CHVCVNGARIQVA ALIA.

A priore differt, quod minor & tenuior ſit tam folijs, quàm caulibus & radicibus, in reliquis planè conuenit.

CICIPENI.

Foliorum ſex vt Anagyris: videtur ad Lyſimachiam luteam accedere, ſi plantam totám ſpectes.

CIHOAPATLI.

Radix craſſa radiculas hinc inde longas diſpergit coloris ſubrubri: caulem album concolorem gerit; Flores nulli conſpiciuntur. Folia Perſicariam æmulantur.

CIHOAPATLI TEPOZTEMICA.



CIHOAPATLI XANTETELCO.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI.

CIHOAPATLI TEPOZTEMICA.

Radix mediocris, longa, ſubrubra, caules promit albos: folia, quæ bina æquidiſtantia exeunt venis albicantibus, variè pinguntur. Flores coniunctos plurimos gerit quinque foliolis conſtantes, calicem ex viridi & flauo mixtum habentes.



CIHOAPATLI XANTETELCO.

Caulis obſcurè rubet. Vmbellæ Cacaliæ florem habent ſimilem parum rubentem. Folia crebris ſed non profundis inciſuris notata.

CIHOAPATLI AXITZALPATLI.

Nudi Caules, niſi prope ſummitates; circa quas ramos ambiunt ex quinque aut ſex folijs coronæ, idque vbi flores erupturi ſunt: qui lutei ſtæchadi ſimiles. Folia pentaphylli ſunt, non tamen ſerrata.

CIMAPATLI.



CITLAL XIHVITL.



NOTATIONES.

COAHVILXOCHITL.



CIMAPATLI.

Rami vna cum folijs Lentiſco ſimiles. Radix in profundum deſcendit; vnde lignoſa & fruticoſa planta eſſe arguitur.

CITLAL XIHVITL.

Folia Vrticæ ſimilia ſublutea, ſed aliquantò maioribus inciſuris prædita & folia cauli propiora.

COAHVILXOCHITL.

Hæc planta ſpinoſa eſt. Folia habet Solani, & videtur cum ea planta conuenire, quam Roſam Hiericunticam vocant; flos enim admodum eſt ſimilis.

COCAVH CAPATLI.



COCOCXIHOHITL.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

COCOXOCHITL.



COCAVH CAPATLI.

Radix Napi caſtanea, vt & rami: fructus ſtrias habet quatuor, colore ex viridi in caſtaneum tendente.

COCOCXIHOHITL.

Caulis rubet obſcurè. Flos flauus Narciſſi, foliolis tantùm quatuor compoſitus.

COCOXOCHITL.

Folia Aquilegiæ. Flos violaceus magnus, in cuius medio quid flauum conſpicitur.

COINIQVI CVMANCHV QVA.



COLLOTEMECATL.



NOTATIONES.

COLOTZITZICATZTLI.



COINIQVI CVMANCHV QVA.

Spica lutea: an ſit floris vel ſeminis, conijcere ex imagine non eſt.

COLLOTEMECATL.

Radix longa, craſſa, colore Suberis: Caulis ruber; folia vrticæ, venis rubris ornata. Tota planta videtur ſerpere.

COLOTZITZICATZTLI.

Caulis videtur repere. Flos luteus in calyce integro latitat nõdum apertus. Folia vitis modo inciſa.

COYOXOCHITL.



COZTICACVILOTL XOCHITL.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

COYOXOCHITL.

Folia bina cordis figura, rubent vt Botrys.

COZTICACVILOTL XOCHITL.

Flores flaui ferè Ranunculo ſimiles: Videtur tamen integer flos, ſuperiore ſui loco in quatuor diuiſus partes.

CVECHILIZ TOMATL.

Radix magna; caules colore caſtaneo. Folia ſua latitudine, quaſi ſine pediculo adhæreſcunt, de quo baccę pendent virides figuræ oualis. Nomen Tomatl, quod Solani eſt: cum eo fortè ſimilitudinem vel affinitatem quandam dicit.

CVECHILIZ TOMATL.



CVETLA XOCHITL.



CVEYAVH QVILITL.



NOTATIONES.

CVPITRI.



CVETLA XOCHITL.

Fructus, an flos ſit botrus ille flauus, dijudicare nequeo.

CVEYAVH QVILITL.

Portulaca quædam flore rubro. Hanc enim craſſities foliorũ probè æmulatur.

CVPITRI.

Longiſſimi ab radice petioli, folium Plantaginis gerunt. Caulis in ſummo quaſi aphyllus, habet ſpicam Plantagini ſimilem.

ECAPATLI ALTERA.



ELOXOCHITL.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

ECAPATLI ALTERA.

Valde ſimilis eſt Sopheræ Aegyptiæ. Flores multi lutei Caſſiæ; ſiliquæ longæ ſubluteæ vt Phaſeoli edules.

ELOXOCHITL.

Videtur arboris ramus eſſe. Folia Muſæ ex vna parte ſaturati, ex altera valde diluti coloris, vt in folijs Oleę. Ramus eſt nodoſus vbi folia deciderunt, quemadmodum in Palmæ trunco apparet. Venæ frequentes in inferiore foliorum parte: In ſummitate rami folia valde conglobantur.

HACOYOCHITL.

Flos longus ruber in calyce vt Altheæ. Folium longum ſerratum Trachelij figurà.

HACOYOCHITL.



HEZMAYTL



HOACALTLAIOTL



NOTATIONES.

HOACA XOCHITL.



HEZMAYTL.

Radix craſſa & longa;ex ramis folium vnum Ranunculo ſimile ; videtur dependens à longo pediculo.

HOACALTLAIOTL.

Folia Androſæmo hircino ſunt ſimilia, ex viridi in luteum tendentia. Flos coloris eſt amethiſtini.

HOACAXOCHITL.

Vix differt hæc herba à noſtro Aro: radix certè prorſus ſimilis eſt.

HIVCA ſeu MIZMAITL.



HOATZIN QVAXVITL.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

HIVCA ſeu MIZMAITL.

Planta hæc haud parua, vt in margine folij ipſius imaginis notatum eſt. Oritur in territorijs Ocopetl Yuca, vocata Mitzmaitl. Calida, ſicca, aromatica eſt cortice præſertim & fructu: curat vlcera. Folium palmaris menſuræ. Vt verò ex icone ipſa depræhenditur, caulis nitidus ad colorem tendit caſtaneum: folium ſeptifariam partitum habet. Vua ex albo ad flauum tenuit; admodum ſimilis eſſet maiori Serpentariæ, ſi baccæ eſſent rubræ. Vide Monard. cap. 53. qui vocat Cazaui, & alios omnes noui Orbis Hiſtoricos, præcipuè Ouiedum. Nullus tamen eorum quidquam de fructu ſcripſit.

HOATZIN QVAXVITL.

In geniculis internodia ſibi inſeruntur, ibiq. bini vel terni rami enaſcuntur.

HOITZITZIT TENTLI.

Caulis rubet; baccæ in ſummo nigræ. Folia vt Salicis inciſa & bina.

HOITZITZIT TENTLI.



HOITZILZILTENXOCHITL.



HVAPAHVIZPATLI.



NOTATIONES.

HVAPAHVIZPATLI ALTERA.



HOITZILZILTENXOCHITL.

Ranunculi quædã ſpecies videtur. Folium magnum, flauis venis compoſitum. Flos luteus, ſtaminibus rubris.

HVAPAHVIZPATLI.

Caulis coloris caſtanei, ab imo vſque foliatus: folia Ocimo ſimilia.

HVAPAHVIZPATLI ALTERA.

Caules omnino foliati. Flores lutei, videnturquè hiare inſtar leguminis alicuius.

HVAPA QVILTIC



HVAZIVM



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

HVAPA QVILTLC

Caulis hirſutus ex nigro rubet, foliũ ferè Sonchi. Flos albus integer inferius, ſuperius diuiſus in ſex partes: calicis radij longitudine ſua florem longè ſuperant.

HVAZIVM

Radix Ochræ luteæ colore: ramuli Galegæ ſimiles. Folia ad Ciceris noſtri folia accedere potius videtur.

ITZCCVN PATLI.

Radix craſſa, caules videntur ſcandere. Folium quoduis duabus inciſionibus, ferè vt in Goſſypio diuiſum; vnde inter Clematides fortè numerari poterit.

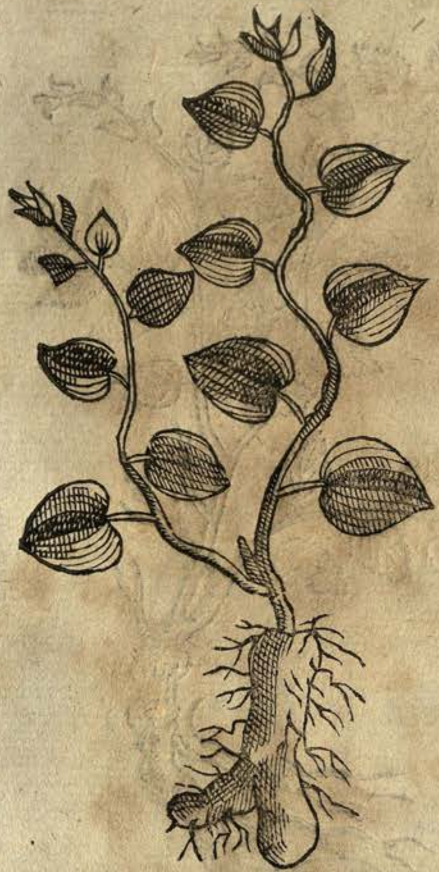
ITZCCVNPATLI.



ITZTICAPITLI.



IZTACPATLI QVIZASEPIN.



NOTATIONES.

IZTACTLATLAVQVI.



ITZTICAPITLI.

Radix fulua, craſſa & oblonga. Folia Chamænerij alterna, & ſubluteis venis conſpicua.

IZTACPATLI QVIZASEPIN.

Radicem habet Ariſtolochiæ longæ, & folia Piſtolochiæ ſimilia: niſi quòd hæc rectis magis venulis ornantur. Videtur planta ſerpere potius, quàm recta adoleſcere.

IZTACTLATLAVQVI.

Radix craſſa & carnoſa valde, intus rubra, extra rufa; caules etiam rubeſcunt, folia ad flauedinē quandam accedunt. Aſpectu tota plantula iucunda eſt.

LOQVILTIC.



MACAYXTLI.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

LOQVILTIC.

Radix longa colore caſtaneo: calices in iuba parum rubent.

MACAYXTLI.

Eſt ſpina quædam leguminoſa & elegans; flores eius rubri mixta flauedine: Ipſæ ſiliquæ ex viridi nigricant, latæ 1. longæ 12. digitos: grana intus tria, vnde ad Anagyrim referri poteſt.

MACPALXOCHITL.

Plantæ huius radix ex albo ſubrubet. Folia ſunt Maluæ roſea, ſed luteis venis pulchrè ſubducta.

MACPALXOCHITL.



MACPALXOCHI QVAHVITL.



MAMAZTLACOTL.



NOTATIONES.

MATLAL XOCHITL.



MACPALXOCHI QVAHVITL.

Arbor eſt. Flor comomano ab Hiſpanis vocata. Folia Mori ſunt. Flos vndeuis in ramis naſcitur habetq; figuram quaſi Tulipæ, colore maluaceo; & pro ſtamine exit quaſi manus, vel potius pes auis, coloris ſanguinei: cui à latere luteum quid coniunctum eſt. Flos admodũ magnus eſt, pro ratione arboris.

MAMAZTLACOTL.

Caulis folioſus & alatus. Flos Chryſanthemi luteus. Folia minutim inciſa: Radix verò ſubnigricans.

MATLALXOCHITL.

Folia vt Valerianæ græcę, & flos ex luteo ruber, quinque vt mihi videtur, foliolis conſtans. Stamina lutea ſunt.

MA-

MATLALXOCHITL ALIA.



MAZAXOCHOTLI.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

MEMEYA DE TEPOZTLAN.



MATLALXOCHITL ALIA.

Folia Vrticæ. Flos ex ceruleo viridis cum ſtaminibus. Calyx qualis ni Sclarea.

MAZAXOCHOTLI.

Arbor videtur. Rami alati omnes pleni fructu rubro Berberis, qui longus, & latus dimidium digitum.

MEMEYA DE TEPOZTLAN.

Caulis virore diluto pediculos longos habet, quibus folium adnatum ex tribus conſtat. Siliqua Viciæ ſimilis. Flos quaſi Periclymeni conſtans tribus magnis albis foliolis: reliqua verò ſunt ſtamina.

MEM-

MEMEYA DE TEPOZTLAN. ALTERA.



MATLAL XIHVITL DE XALATLACO.



NOTATIONES.

MIAXIHVITL.



MEMEYA DE TEPOZTLAN. ALTERA.

Caulis totus rubet: Folia Helxines, ex alis floſculi rubri enaſcuntur.

MATLAL XIHVITL DE XALATLACO.

Truncus videtur parum ſpinoſus & viridis; ramuli Lentiſco ſunt ſimiles, nouenis binorum foliorum oppoſitorum conſtantes ordinibus: vltimum tamen ſolum vni ferè adnatū, folia etiā adhærent latitudine quadam vt in Lentiſco: Vaſcula ſunt coloris carnei, floſculi cærulei coloris, qualis in Gentianis conſpicitur.

MIAXIHVITL.

Rami flaui, flos colore Keiri, foliolis conſtans quinque:flocci rubent, ſemen verò Clematidi ſimile. Folia Cinerariam referunt, ex viridi albicantia.

MICAXIHVITL.



MICATLACH PAHOAZTLI.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

MICAXIHVITL.

Caulis flauet, folia omnia verſus vnam partem torquentur. Flores ex luteo rubri, figura Hyacinthi: petioli: lutei. Aſpectu mira planta.

MICATLACHPAHOAZTLI.

Rami coloris caſtanei & folia minuta inſtar Acaciæ. Radix fibroſa cum cauliculis rubet.

MICA XOXO COYOLLIN.

Radix bulbacea & rubens ex albo vt & caules: flos rubet matronali Violæ ſimilis, conſtatque quinque foliolis. Calyx integer ſuperiore ſui parte in quinque radios diuiſus. Folia ſtellam pulchrè referunt.

MICA XOXO COYOLLIN.



MI-

MIMIYCA HVATZIN.



MOHVITLI.



NOTATIONES.

MOLON CAPATLI.



MIMIYCA HVATZIN.

Radix craſſa & nigra: flos violaceus quidem, ſed non explicatus depingitur.

MOHVITLI.

Radix tota fibroſa, oblonga, flaueſcens. Caulis & ipſe flauens, in binos & binos diuiditur oblongos rectoſque ramulos. Folia directè ſibi oppoſita. Rubicundos oblongos & pulcherrimos, ſiue flores haud explicatos, ſiue ſiliquas (diſcernere enim hoc difficile eſt) ex vno pediculo duos ſemper emergentes habet, vnum altero dimidio longiorem.

MOLON CAPATLI.

In ramis ſunt folia bina ſibi oppoſita Origano ſimilia. Radix flauet: foliorum venæ albicant.

MYHVIYTTILMOYOYC CVITLATONPIT ZOCHITL.



MOYOTLI AYACATLI.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

MYHVIYTTILMOYOYC CVITLATONPIT ZOCHITL.

Planta hæc, ex radice tuberoſa flaueſcente ſine folijs cauliculos glabros protrudit, ex quibus ramuli floridi prorumpunt. Flores rubelli ex calyce viridalbicante, vel in foliola diſtincti ſex, ex vno calyce integri quaſi & in ſummitate crenati emergunt, in quibus ſtamina ſubtilia rubeſcentia conſpiciuntur.

MOYOTLI AYACATLI.

Folium ſimile ipſi Lilach; in ſummitate plantæ flores rubri ex longis & rubris petiolis enaſcuntur, quinque foliolis cum ſtaminibus ſuis intermedijs diſtincti.

MACAZPIPILLOLI.

Color radicis tuberoſæ eſt ſubnigricans. Cauliculi repentes, ex quibus longo ſatis interuallo, viridia folia ſaturati coloris cum venis albicantibus exeunt. In ſummitate congeſta plurima foliola, à jam dictis maximè differentia rubicunda videntur. Et quod mirum, ex horum medio foliorum hinc inde flores enaſcuntur mirabili Peruuianæ ſimiles, ſed rari; ex quorum medio eiuſdem coloris ſtamina eriguntur.

MACAZPIPILLOLI.



NANA HVAPATLI.



NANAVH QVILTIC.



NOTATIONES.

NANAHOA QVAHOITL.



NANA HVAPATLI.

Caulis luteus punctis rubris conſperſus & venæ rubræ in folijs. Vrticæ folium longum 4. latum 3 digitos. Planta videtur repere: Radice Ariſtolochiam rotundam imitatur.

NANAVH QVILTIC.

Radix Pæoniæ ſimilis; lobi Phaſeoli modo: terna tantum in quouis ramo folia, & ad latera radicum cauliculi enaſcuntur.

NANAHOA QVAHOITL.

Radix rubet, ſtipes recta ſurgit, ex quo iulorum ſimile quid floridum dependet. Folia bina & Galegæ non diſſimilia.

NENEXTON.



NETLAXOCHITL.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

NEXPAYAN.



NENEXTON.

Caulis rubicundus. Folium longum 9. latum 3. digitos, figura Citri. Radix oblonga ex rubro albicans & trifida.

ÑETLAXOCHITL.

Videtur ſpecies Amaranthi. Folium habet Atriplicis: pediculi ſunt rubri; ſtipes ipſe ſatis craſſus & prorſum rubicundus.

NEXPAYAN.

Fructus ex quauis ala enaſcitur flauus, figura Mercurialis; quamuis geminus non appareat, videturque hirſutus eſſe vel aſper. Folijs color eſt ex viridi luteus.

NEX XIHVITL.



NEYCOTLAPATLI.



NOTATIONES.

NEYCOTLAPATLI ALTERA.



NEX XIHVITL.

Folia ſibi oppoſita Coſto hortorum ſimilia, ſerrata, ſublutea.

NEYCOTLAPATLI.

Radix oui figura fibrata; in cauliculis tenuibus ſena folia ex eodem loco exoriuntur: ex quauis ala exit petiolus breuis, baccam flauam Anagallidi ſimilem ſuſtinens.

NEYCOTLAPATLI ALTERA.

Fòlia ſerrata & oblonga ſaturati viroris. Radix lutea, fibroſa.

NOCHEZTIC.



NONOCHTO.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

NOCHEZTIC.

Capitulum Scabioſæ ſimile florum rubrorum. Folia cordis figura ſupra virentia, ſubtus albicantia & bina ac rara.

NONOCHTO.

Folia Portulacæ ſimilia. Flos carnei coloris Matronali Violæ ſimilis, in calyce ſatis craſſo. Caulis etiã inſtar Portulacæ craſſus & carnoſus.

NOPALXOCH CVEZ ALTICQVIZI.



NOPALXOCH CVEZ ALTICQVIZI.

Planta hæc ſimilis eſt ferè Sedo Portlandico apud Lobelium depicto: prouenit vt Tune vel Aloe. Flos eius obſcure rubet, figura Caryophylli maximi pleno flore, ſtamina ipſa lutea, apices craſſiuſculi. Calyx autem floris ſquamoſus ex rubro luteus: Elegantiſſima planta.

OATZONTIC.



OCOPETLAL.



NOTATIONES.

OCOQVILTIC.



OATZONTIC.

Folium ita ſerratum, vt ſpinoſum videatur. Spicas videtur Veronicæ erectæ ſimiles gerere ex viridi flaueſcentes, qui color & in folijs conſpicitur.

OCOPETLAL.

Rami alati folijs Gelſimini. Ex ala oritur ſpica longa inſtar Piperis longi vel Plantaginis, coloris ſubfuſci; cuius coloris & radix apparet.

OCOQVILTIC.

Radix Napo ſimilis colore carneo. Folia Pomi aurei, ſed multò tenuiora.

OCO XOCHITL Y HVALAPE.



OCVILPATLI.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

O CVILPATLI ALTERA.



OCO XOCHITL Y HVALAPE.

Folia bina ſibi oppoſita Lyſimachiæ ſimilia, in exortu rubent obſcurè. Radix in longas fibras diffuſa.

OCVILPATLI.

Folia ſerrata Pſeudodictamno ſimilia, cùm ipſi cauli adnaſcantur. Radix copioſiſſimis fibris fuſcis onuſta.

OCVILPATLI ALTERA.

Caulis coloris caſtanei. Folia Salici ſimilia ſubtus flaua. Radix longis fibris rubet.

OLOM-

OLOMPATLI.



OLOXIHVITL.



NOTATIONES.

PALAN CAPATLI.



OLOMPATLI.

Inter folia exit flos luteus vt in Acanaceis. Radix pulchrè rubet.

OLOXIHVITL.

Rami veſtiti folijs Lauri in sũmo. Flores Scorpionis caudam efficiunt vt in Heliotropio, colore rubro.

PALAN CAPATLI.

Folium viride nigricans, figura Pomi aurei in ramo nodoſo.

PATLA HOACXIHVITL.



PERPENA.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

PHACANI.



PATLA HOACXIHVITL.

Folij longitudo nouem, latitudo quinque digitorum, figura Coccygriæ.

PERPENA.

Tota herba ſimilis Trachelio, ſed folia videntur eſſe bina ſibi oppoſita, & ex quauis ala oritur flos Campanæ ceruleæ figura.

PHACANI.

Phaſeolus. Radix contorta: caules diluti viroris. Folium ſuperiore ſuperficie atrorubente, inferiore virore albicante tingitur, eiuſque longitudo 4. latitudo totidem ferè digitorum, figura cordis.

PILTZIN TEVHXOCHITL.



POPOYAVH QVILITL.



NOTATIONES.

PAXAVAC, vel POXAVAC.



PI TZIN TEVHXOCHI TL.

Flores rubri Bellidi minori ſimiles.

POPOYAVH QVILITL.

Folia Sanguiſorbæ ſimilia : ſiliquæ ſex grana continent. Flos luteus Caſſiæ ſimilis.

PAXAVAC, vel POXAVAC.

Radix coloris carnei figuræ oualis. Caulis inferior plenus fibris totuſque rubet. Folium Atriplicis cum venis rubris.

POCAYO.



POCAYO.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

POCAYO.

Radix tota rubra. Caulis ſcandit: folia cordis eiuſq. venæ longæ; capreoli ex eadem qua folium, ala enaſcuntur. Habes in prima imagine folia & caules, in ſecunda radicem.

POZAHVALIZPATLI.

Veſicula Lychnidi ſimilis, florem continet flauum quatuor foliorum.

POZAHVALIZPATLI.



PYAZTLACOTL.



QVAVH CHIAN.



NOTATIONES.

QVAQVAVTHZONTIC ALIA.



PYAZTLACOTL.

Folia Alchimillæ ſimilia: in ſũmo herbæ ſpicæ luteæ, ſicut in Lagopo.

QVAVH CHIAN.

Caulis coloris caſtanei nigricantis; fructus vt in Abſinthio coloris caſtanei.

QVAQVAVTHZONTIC ALIA.

Radix ſubfuſca, ex qua omnes cauliculi, & ex his nulli ramuli erumpunt. Folia atrorubentis coloris, eiuſdem & ſeminum capſulæ rutaceis planè ſimiles.

QVAVH COYOLI CHIETLA.



QVAVH CHICHIC PATLI.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

QVAVH COYOLI CHIETLA.

Folia quaſi bina oppoſita, vt in Lentiſco: baccæ virides ſunt à lentiſcinis non abludentes.

QVAVH CHICHIC PATLI.

Folium longum quinque, latum tres digitos figura Iuglandis. Radix lutea & longa.

QVAVH CHILPAN.

Radix craſſa: caulis ruber & folia quaſi Lapathi intorta ſine pediculo adnata. Flos in ſummo ruber, figurâ Nicotianæ.

QVAVH CHILPAN.



QVA-

QVAVCHOLOTL, vel GVACIMO.



QVAVHCOYOLLI.



NOTATIONES.

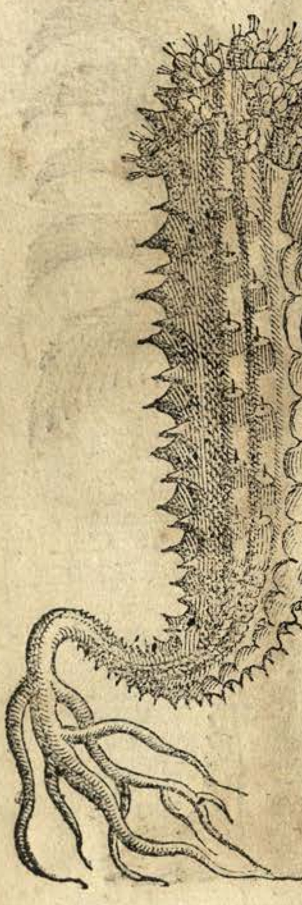
QVAVCHOLOTL, vel GVACIMO.

Folium *diluti viroris*, & circa extremitates albidum. Frutex videtur, cuius fructus adeò Aſinini Cucumeris dicti, fructum aſperitate figura & viriditate æmulatur, vt nec ouo ouum ſit ſimilius. Stipes & radix nigricant.

QVAVHCOYOLLI.

Ex Palmarum genere eſſe non eſt dubium. Radicis ad arborem hanc vix eſt proportio. Multiplex quidem hæc, ſed nec craſſa nec longa admodum, eſt cinerei coloris; ſubfuſci verò ſtipes, in quo præter manifeſta abſciſſorum ramorum veſtigia, adſunt plurimi etiam ijq. ſubtiles ſurſum tendentes adhærent. Folia ramorum, quàm in Palma quam nos colimus, multò teneriora & ſubtiliora & pennata cernuntur. Fructus vuarum rubellarum & albicantium racemis planè ſimiles.

QVAVH CVETZ PLACVITLAPILLI.



QVAVCZICTLI.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

QVAVH CVETZ PLACVITLAPILLI.

Radix ex nigro pallida: Reliquum totum ex hac emergens vnum corpus eſt,ex compactis quaſi folijs conſtans , fiſſuris in longum diductis diſtinctum;quę ſtriæ viridis ſaturati ſunt coloris ; dilutioris verò foliorum dorſum quod vndiq. tuberculis ſpinoſis horret. Flos ex conglobatis tuberculis , ex quibus ſpinæ lenes exeunt eiuſdem coloris, qui in Cynaræ flore conſpicitur , conſtat . Calyces ſunt virides aculei fuſci .

QVAVCZICTLI.

Radix Napi forma. Caulis Amethiſti colore ſcandens: folij figura oualis longitudo quatuor, latitudo duorum digitor.

QVAVHCHILPA CVITLATONPIZIXOCHITL.

Radix albicat & craſsiuſcula eſt ; Caules erecti, ex quibus ramuli directi ſibi oppoſiti . Flores carnoſiores quales in Hyacintho , integri & caui ex cæruleo dilutiore colore .

QVAVHCHILPA CVITLATONPIZIXOCHITL.



QVAVH ELOXOCHITL.



QVAVH HOCHPAHVATZTLI,



NOTATIONES.

QVAVHYETL.



QVAVH ELOXOCHITL.

Folia laurina ſubtus flaua ſunt;in ſummo ex calyce exiguo prodit quid lutei coloris Auenæ figura.

QVAVH HOCHPAHVATZTLI.

Rami bini & folia bina ſibi oppoſita figura Pyri. An cum Auellanis catharcticis illi ſit aliqua affinitas, ſuſpicari licet.

QVAVHYETL.

Eſt Nicotianæ ſpecies alia.

QVA-

QVAVH TLAYE XOCHITL.



QVAHVIZ QVITZTLI.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

QVAVH TLAYE XOCHITL.

Folia Hederæ arboreæ ſimilia.

QVAHVIZ QVITZTLI.

Caules rubent: Folia Teucrij adnata.

QVAVH YTZAPOLI.

Folia rara: pediculi longi ex quauis ala exeunt. Baccæ Solano ſunt ſimiles, flores verò lutei. Herba eſt valde mucilaginoſa.

QVAVH YTZAPOLI.



QVAVH TEZHOATL.



QVAVH TLAC PAVATZTLI.



NOTATIONES.

QVETZALYZTIC.



QVAVH TEZHOATL.

Rami caſtanei coloris. Folia Lauri ſerrata. Flos Nerij carnei coloris, in medio cuius quid luteũ. Purgat ſuperiora & inferiora, drachmarum duarum doſi exhibita planta.

QVAVH TLAC PAVATZTLI.

Baccæ ſparſim in ramis breui pediculo exoriuntur, primùm virides: maturæ coccineæ: maiores Piſo.

QVETZALYZTIC.

Radix ad Filipendulæ ſpeciem accedit, annexis globulis ex quibus aliæ radiculæ fuſci coloris: planta Polemonij æmula, vt Lychnidis ſpecies eſſe videatur. Flos in flore pallidus, qui in duas partes hiare conſpicitur.

QVA-

QVAVXIOTL.



QVAXOXOVHQVI.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

QVAVXIOTL.

Huius arboris ſtipes rubẽs ramoſus eſt admodum: foliũ figura Coccygriæ, & color rubeus. Fructus totũ ramum occupat, quaterni decuſſatim ex eodem loco prodeuntes. Figura cuiuſuis fructus renem refert rubrum ex viridi: folium eſt venis rubris perfuſum, vt merito hæc planta inter Lentiſcos referri debeat.

QVAXOXOVHQVI.

Capitulum Cañabinæ aquaticæ ſimile, & colore & flore.

QVIL POZOLLI.

Folia inferiora rubent vt in Beta, venis tamen flauis percurrentibus; ſuperiora folia virent, ſed in aduerſa parte albicant: vnde videtur ad Atriplices referri poſſe.

QVIL POZOLLI.



QVA-

TANCAPAZ.



TAREPENI.



NOTATIONES.

TLATECOMAXOHVITL. Seu TEALTECOMAXOCHITL.



TANCAPAZ.

Caulis coloris caſtanei: rami obſcurè virent inſperſis rubris punctis. Planta tota ſimilis Adiantho nigro Lobellij.

TAREPENI.

Folia Teucrio maiori ſimilia; flos ruber, ſed inexplicitus.

TLATECOMAXOHVITL. Seu TEALTECOMAXOCHITL.

Radix Pyriformis & folium Saniculæ. Fortè ferulaceis adnumeranda.

TE-

TECECEQVI.



TECAMILIN.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TECECEQVI.

Radix craſſa coloris caſtanei. Rami reptantes, & in quauis ala quid album capillorum inſtar. In ſummo flos Ranunculi: colorem non addidit Pictor.

TECAMILIN.

Radices luteæ ex rubro, & folia Lauri. Diſcutit hæc herba tumores præter naturam.

TECOMAXOCHITL.

Flos longus & luteus figura Mirabilis Peruuianæ, ſuperius in quinque oras diuiſus: interna ſuperficies ex rubro cærulea; folium verò plantæ eſt Citro ſimile. Radix lignoſa & nigricans.

TECOMAXOCHITL.



TECOMAXOCHITL ALIA.



TEHOAXIN.



NOTATIONES.

TEPEAMATL.



TECOMAXOCHITL ALIA.

Videtur arbor. Folia Circeæ ex viridi lutea; flos ſimilis Ori leonis dicto, totus luteus.

TEHOAXIN.

Apparet eſſe arbor leguminoſa: foliola Acaciæ ſimilia, ſiliquæ Piſo: quarum longitudo duodecim, latitudo duorum digitorum.

TEPEAMATL.

Folia cordis, quarum nerui rubent: in ſummo quid rubrum, ſed conuolutum conſpicitur.

TEMEICAXIHVITL.



TEPEHOAXIN.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

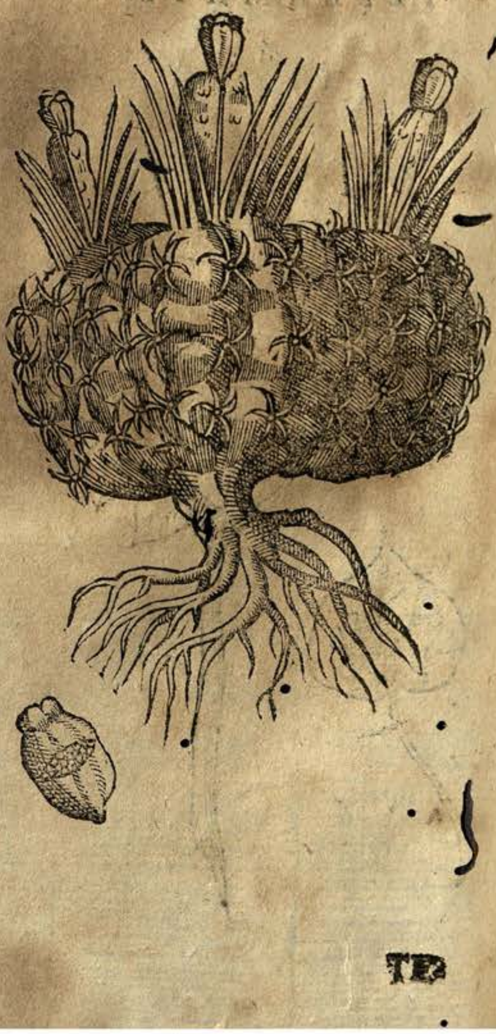
TEMEICAXIHVITL.

Hæc planta videtur ſcandere: folia nigricant.

TEPEHOAXIN.

Flos huius leguminis rubet. Fructus ex alis exit ſiliquoſus Piſi modo, ſed pendens; grana inſunt duo.

TEPENEXCOMITL.



Quæ a Pena olim & Lobelio, tum à Cluſio in Exoticis ſuis diligēter deſcripta planta Echinomelocactos dicta fuit, videtur ea eſſe quæ hic repræſentatur. Eſt tamen differentia non leuis, quam iam aſsignabo. Viderant viri illi doctiſsimi ex America tantùm allatas, nec domi illas ſuæ aluerant, quæ res excuſare eos poterat. Verùm celeberrimus Eyſtettenſis Hortus (qui liber regijs planè ſumptibus excuſus & affabra elegantiſsimè depictus manu, apud Ioannem Fabrum Lynceum Bambergenſem, Horti Pontificij Præſidem, Illuſtriſsimorum Dominorum Fuccarorum donum exſtat) hanc ipſam plantam in fictili per annum coluiſſe memorat, & cum viris doctiſsimis iam dictis planè concordat. Hæc igitur noſtra, radice & fructu plurimũ differt: cuius plures fibræ in radicem vnicam, craſſam ſatis ac lignoſam coaleſcunt: ex qua folia Opuntiæ ſimilia, ſed arctè cohærentia ſphæram quodāmodo conſtituunt frequentibus ſpinoſis ſtellulis horridam, quam Pena pro fructu quodam Cucumeraceo, & tomentum pro flore deſcripſit. Tomentum hoc quod omnes in ſuprema ſphæræ huius parte aſsignant, in noſtra nullum conſpicitur, ex quo Cluſius folliculos ſeu vaginulas ſanguinei coloris emergere ſcribit, floridas; quæ Lobelio Capſici, tũ Indici dicti piperis fructus æmulantur. Qui autem in noſtra fructus reperitur, ex folijs enaſcitur & non aliter ac in Opuntia ſeu Tuna ficus conſpicitur: in quo eodem prorſus modo flos ſuperſtat. Flos hic & ipſe rubet, & rubeſcenti ac maculis quibuſdam vireſcentibus ornato fructui pulchrè inſidet. Folia plantæ craſſa illa Opuntiæ æmula (nam alia fruſtra quæſerit folia Cluſius) ex colore viridi albicant mixto, ac luteis aculeatis ſtellulis conſtant. Et quoniam Cluſius nomen anxiè deſiderat, hoc curioſo Lectori libenter communicamus, TEPENEXCOMITL.

TEOCOPALLI.

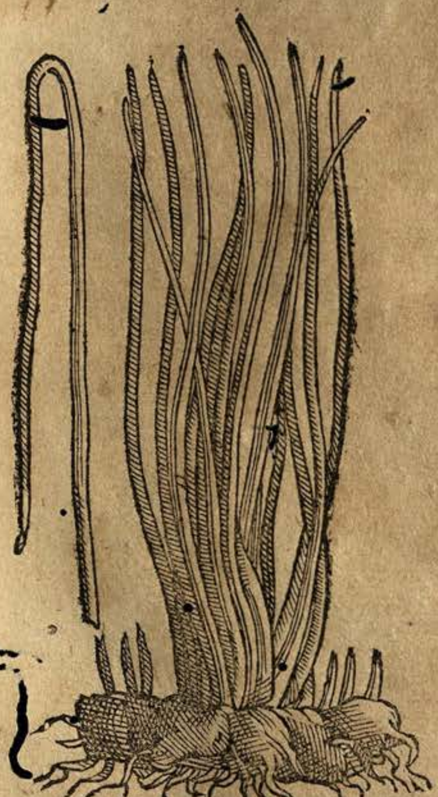


TEPEYZQVIXOCHITL.



NOTATIONES.

TEQVA NIYTZONCAL.



TEOCOPALLI.

Caulis geniculatus albus; folia ad internodia ſemper bina Naſturtio aquatico non abſimilia. Flores lanuginoſi comantes.

TEPEYZQVIXOCHITL.

Radix craſſa & lignea: Rami ſpadicei ſiue caſtanei; folia verò Pyri. Pediculus non longus.

TEQVA NIYTZONCAL.

Radix tranſuerſim poſita, maſſam quãdam conſtituit; folia longa Cypero ſimilia, ad cuius ſpeciem videntur accedere.

TEQVAN MECATL.



TERIPETI, vel TZIPALITZITI.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TEQVAN MECATL.

Folia vna tantum parte inciſionem habent. Flos ex rubro eſt luteus; fortè inter erectas Clematides numerari poteſt.

TERIPETI, vel TZIPALITZITI.

An Cacalia aliqua? Flos enim ſimilis & carneus. Folium tamen ad maluacea accedit.

TEXCALXIHVITL.

Rami viroris obſcuri, flos albus. Folia quodammodo Filipendulę ęmula.

TEXCALXIHVITL.



TEXIOQVAHOITL.



TEZCAPATLI.



NOTATIONES.

TEXHVATL.



TEXIOQVAHOITL.

Radix rubra & craſſa, indequè ſimilis craſſitudinis caulis nodoſus: Phillyreæ folia, ſed colore viridi dilutiore.

TEZCAPATLI.

Omnes rami nodoſi, vnde fortè arbor. Folia Tuſſilagini ſimilia.

TEXHVATL.

Folium pulchrum crenatum: bini nerui in vtraque folij parte in longum protenduntur, reliquis omnibus in latum excurrentibus. Omnia folia ex viridi ſublutea ſunt.

TLACAMAZATCAZQVI Y PAPAN.



TLAMACAZQVI Y PAPAN, vel COAPATLI.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLACAMAZATCAZQVI Y PAPAN.

Radices longæ, tenues. Caulis ſcandit; folium figura cordis longum quinque & dimidium, latum verò quatuor & dimidium digitos, ſerratum Vrticæ inſtar.

TLAMACAZQVI Y PAPAN vel COAPATLI.

Caules teretes condenſis veſtiti folijs vt in Eſula Myrtite; Flores comantes ex albo lutei.

TLAC CECEC vel TLALIZTIC.

Radix craſſa Napiformis; ramus Cardamines.

TLAC CECEC, vel TLALIZTIC.



TLA-

TLACHINOL XOCHITL.



TLACOCAVHZTLI.



NOTATIONES.

TLACOCHILTON.



TLACHINOL XOCHITL.

Flos ſimilis Linariæ aureæ Tragi. Folia minuta. Exilis planta.

TLACOCAVHZTLI.

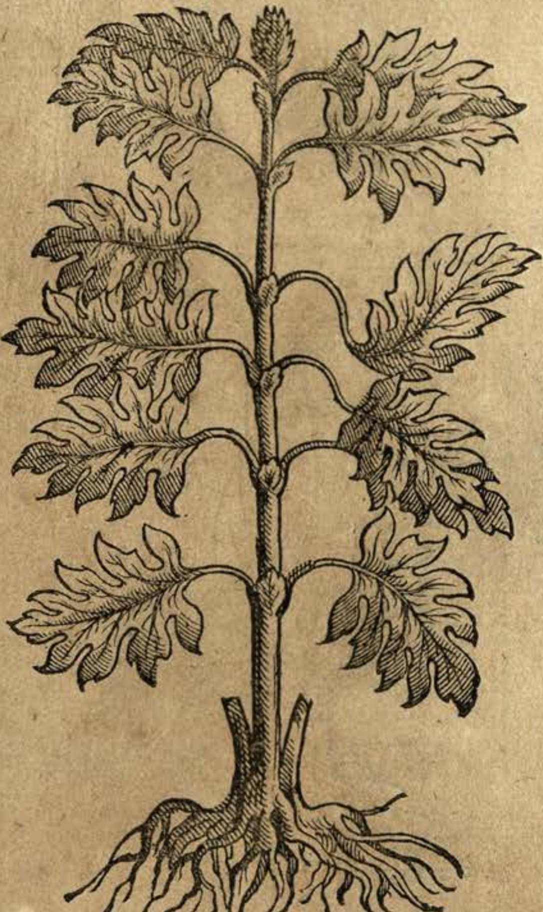
Radix flauet: flos omnino croceus, oblongus, non diuiſus. Folia inferius tria magna; ex his ramuſculus, in cuius ſummitate foliola adeò ſubtilia, vt videantur Limonij maritimæ plantæ flores æmulari, niſi quòd bene viridis ſint coloris.

TLACOCHILTON.

Folia ſitum & figuram Rutę obtinent: in ſummo calyculi rubri Lychnidi ſimiles.

TLA-

TLACOXIHVITL.



TLACOTEQVIZPATLI.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLACOTL.



TLACOXIHVITL.

Tota planta cinerei coloris, folia Artemiſiæ marinæ, ſeu Cinerariæ ſimilia. Caulis nodoſus: radix magna & flaua.

TLACOTEQVIZPATLI.

Ramus arboris videtur. Cæterùm nihil, niſi quòd folia Oleam quodammodo repræſentent.

TLACOTL.

Multi rami ex eodem naſcuntur principio. Folia Goſſipio ſimilia.

TLACOTIC.



TLACOTIC ALIA.



NOTATIONES.

TLACOMTIC.



TLACOTIC.

Radix fibroſa; caulis & rami quaſi rubent ex luteo. Folia Millefolij; in ſummo tres flores rubri, qui in altera icone deſignati, in qua anguſtioribus folijs, denſiſque magis radicibus planta exprimitur.

TLACOMTIC.

Radix ferè nigra: inde ſurgunt tres caules rubri. Folia inſunt figura Gnaphalij.

TLACOXOCHITL.



TLACOXOCHITL ALIA.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLACOXOCHITL.

Radix flaueſcit, caules rubri & folia Teucrij. Flos Armerij rubri: foliola ſemper ſunt quatuor parua inter duo magna.

TLACOXOCHITL ALIA.

Herbula caules habet rubros: vaſculũ in calyce rubrum rotundum, ſed in ſummo habet foliola flaua, ita vt fructus ſit figura ſimilis Malo punico.

TLACOZAZALIC.

Caules rubent. Folia bina ſibi oppoſita Pyro ſimilia: ex quauis ala vaſculum, vel baccula emergens apparet Anagallidis inſtar.

TLACOZAZALIC.



TLA-

TLALLAALA.



TLALLAALA ALIA.



NOTATIONES.

TLALACXOYATL.



TLALLAALA.

Folia Betonicæ; caulis purpureus. Flos Medio ſimilis ex quauis ala enaſcitur, ſed coloris ex rubro albicantis.

TLALLAALA ALIA.

Folia Ricino Americano ſimilia: in ſummo ſpica quaſi glandium viridium, ex quibus exit floſculus ruber albedini permixtus, folijs conſtans quatuor, longoquè inſiſtens pediculo.

TLALACXOYATL.

Radix longa, quæ inferiori parte fit maior: ramuli admodum foliati vt in Eſulis.

TLALAMATL. TLALAHOACATL.





IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLALAMATL.

Radix ſurculoſa, craſſiuſcula, flaua, vnde ſcandentes caules. Folia bina ad internodia eaquè cordis figurâ apice ferè recuruo, inferius ſubalbida: in ſummo tria. Fructus inuerſæ ficus figura apice deorſum viridi, ſuperiore ventre croceo, exiguo calyce appenditur, petiolo ad alam breui ſuſtinente. Flos comparet nullus.

TLALAHOACATL.

Flores habet luteos Senecionis inſtar. Folia Anethi: Radix lutea eſt & fibroſa.

TLALCHAMALLIN.

Radix longa, craſſa & quaſi ſquamoſa lutea. Folia ſinuoſa: in ſummo quid rubri conſpicitur, vt in Trifolio pratenſi.

TLALCHAMALLIN.



TLAL-

TLALCHICHICPATLI.



TLALCVITLAPILLI.



NOTATIONES.

TLALHVAPATLI.



TLALCHICHICPATLI.

Longiſſima radix Glycyrrhizæ ſimilis; folia parua Galegæ ; flos luteus . Siliquę longæ tres,latæ verò digiti octauam partem,cui grana inſunt vnum ſupra viginti .

TLALCVITLAPILLI.

Pediculi & foliorum venæ rubent: cauliculus , qui repere videtur rubris guttis conſperſus eſt .

TLALHVAPATLI.

Caulis rubet; folium longum quatuor, latum ſeſquidigitos . Ramus in fine habet capreolum .

TLALIZTA PATZIN.



TLALIZTA QVILITL.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLALIZTA PATZIN.

Radix Filipendulę. Caulis cinereus nodoſus, vnde fortè arbor fuerit. Folium longum quatuor, latum duos cum dimidio digitos figuræ oualis, eiuſquè venæ rubent.

TLALIZTA QVILITL.

Cauliculi rubri, cuius folia Vermiculari ſimilia. Floſculi albi ſex foliolis conſtantes, cũ Ocimaſtri vtriculo. Conglomerata radicũ, ad Haſtulæ regiæ effigiem fermè congeries.

TLALOCELOXOCHITL.

Caulis ſanguineus videtur repere. Folia bina cũ nodis vt in Ocymo. Folio venæ rubræ; in ſummo flos Aſteris, cuius centrum obſcurè rubet: radij flaui ſunt, binatim verò folia calycem attingunt; vnde non iniuria ſiue Lychnis, ſiue Bellis iudicari poteſt.

TLALOCELOXOCHITL.



TLALOCO.



TLALPAT LACHTLI.



NOTATIONES.

TLALLY YETL.



TLALOCO.

Videtur repere. Folia quaterna Lyſimachiæ luteæ ſimilia; ex quauis ala exit pediculus Anagallidis modo, cui inſidet floſculus albus.

TLALPAT LACHTLI.

Radix longa. Caulis colore Suberis videtur repere.

TLALLY YETL.

Caulis parum rubet. Folia Doriæ & flos Bellidis, cuius medium flauet; radij autem ſunt albi.

TLALZITZICAZTLI, vel TLALZITZAZLI.



TLANATOA HVIZPATLI.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLANCA CAHOATLI.



TLALZITZICAZTLI, vel TLALZITZAZLI.

Caules plures nudi, qui circa ſummum cauliculos multos ſiue potius pediculos prælongos ſuſtinent, è quorum ſummo apice foliũ emergit figura cordis, ſerratum adinſtar Vrticæ Romanæ. Spectabilis certè planta.

TLANATOA HVIZPATLI.

Folia bina ex breui petiolo neruis luteis: longo pediculo inſidet flos Calthæ luteus.

TLANCA CAHOATLI.

Radix tota lutea; folia verò Craſſulæ ſimilia, non tamen ſerrata; quæ latitudine ſua multũ caulis ambiunt.

TLALHOAXIN.



TLALHOAXIN alia icon.



NOTATIONES.

TLANCVIPATLI.



TLALHOAXIN.

Legumen folijs Galegæ. Flores colore Viciȩ, ſiliqua verò longa & tenuis Aſtragaloidi ſimilis. Huius duas habes icones, in quarum prima flores & ſiliquas, poſteriore verò folia melius diſpicies.

TLANCVIPATLI.

Radix longa & nodoſa: folia verò caulem ambiunt, vnum tamen reliquis longius.

TLANPANXIHVITL.



TLAYOYOMOCTLI.



IOANNIS TERENTII LYNCEI

TLATLACOTIC.



TLANPANXIHVITL.

Folia Goſſipio ſimilia habent quid purpurei. Flos Aſteri ſimilis in medio luteus, radij verò carnei coloris exiſtunt.

TLAYOYOMOCTLI.

Caules ex viridi in luteum vergunt. Folium longum duos, latum ſeſqui digitos. Flos albus vt in Virga paſtoris.

TLATLACOTIC.

Caulis geniculatus ita, vt internodium ibi inſeri videatur.

TLATLA LAMATIC.



TLATLAPACTZIN.



NOTATIONES.

TLATLAVHQVI.



TLATLA LAMATIC.

Radix Napo ſimilis: folia bina ex alis purpureis enaſcuntur longa octo, lata vero dimidium digitum. Vaſculum Polemonio ſimile ſtriatum: flos cæruleus.

TLATLAPACTZIN.

Folia Lauri pediculo hærent breuiſſimo.

TLATLAVHQVI.

Radix rotunda; caulis ſcandit: folia tria Phaſeoli modo ſed longiora. Flores Fabæ.

TLATLA QVAYE.



TLATLAVHCAPATLI ALTERA.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLATLA QVAYE.

Radix ſubfuſca, caules geniculati virides. Folia Ruſci folijs haud abſimilia acuta valde, ſed interna parte diluti ſunt viroris: pollicem verò lata, & tres tranſuerſos digitos longa.

TLATLAVHCAPATLI ALTERA.

Radix Minij colore; flos in ſummo ruber: folia Ocymi non ſerrata, nec bino ordine è directo ſibi oppoſita.

TLATLAVHQVI PATLI.

Calyx Ecchio ſimilis radijs quinque conſtans rubris, quid flauum inexplicatum continentibus.

TLATLAVHQVI PATLI.



TLELATL CHINOL XOCHITL.

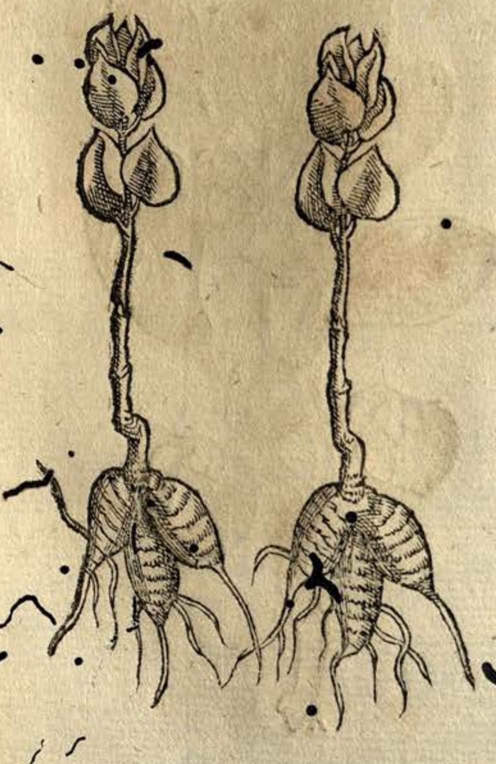


TLEPATLI DETE PEQVA CVILCO.



NOTATIONES.

TLIATEPECE MITZTLIT.



TLELATL CHINOL XOCHITL.

Folium longitudine duos, latitudine ferè digitum componit. Caules flaui: flores crocei Chryſanthemo ſimiles.

TLEPATLI DETE PEQVA CVILCO.

Radix ſatis craſſa profundas radiculas demittens, ſubrubra vt & caulis. Folia Seſeli Aethiopico colore & figura reſpondent, neruulis albentibus diſtincta. Flores Caryophyllacei ſex foliolis albicantibus conſtant, ſed calix rubet. Folium duos digitos latum, & quatuor longum.

TLIATEPECE MITZTLIT.

Radix talis qualis in Doronico illo cum radice Scorpij figura, non tam frequentibus tamen radiculis fibriſq. abundat: ex albo rubet. Caulis geniculatus & vſque ad ſummum ferme glaber: folia ſibi bina oppoſita cordis figura, diluti viroris. Exigua ſed perennis planta videtur.

TLICOXOCHITL DEGVASTEPEC OTEQVA XOCHITL.



TLILTOLLIN.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TLICOXOCHITL DEGVASTEPEC OTEQVA XOCHITL.

Exigua, vt radix tenuis monſtrat planta eſt & quidem vmbellifera, quod folia & flores præſeferunt: hi in vmbellam compoſiti albicant: illa cum caule dilutè vireſcunt. Folia hæc in trina & trina diuiduntur, ſibique vbi emergunt, opponuntur.

TLILTOLLIN.

Aron peregrinum: eius caules rubent obſcurè. Flores rubri quaſi in ſpica.

TLILZAPOTL.



TLILZAPOTL.

Fortè arbor. Pomum adnaſcitur breui pediculo ſimile Cydonio dulcis aliquod conſpicuum, colore ferè Caſtaneæ.

TO-

TOCAPOTLE.



TOCHACAXIHVITL.



NOTATIONES.

TOCHON XOCHITL.



TOCAPOTLE.

Folia bina Laureolæ: ſiliquæ Piſo ſimiles.

TOCHACAXIHVITL.

Folia Vrticæ bina oppoſita oriuntur ex geniculis rubris.

TOCHONXOCHITL.

Radix lutea: ramuli purpurei & folia Nepethæ ſubtus albicantia. Calyx Lauendulæ: flos longus, ruber, incuruus.

TONALXIHOITL.



TOTECY XOCHIVH.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TONALXIHOITL.

Folia profundè ſecta & alicubi dentata, bino quidem ordine geniculis cauli appoſita. Flos rubet.

TOTECY XOCHIVH.

Tota plāta ſimilis eſt Heliotropio maiori. Flores albi.

TOTOCAPOLLIN.

Videtur arbor. Rami virides punctis albis conſperſi: in quauis ala videtur latitare quaſi bacca viridis.

TOTOCAPOLLIN.



TOTOCVIT LAXIL.



TZATZEQVA.



NOTATIONES.

TZAVXOCHITL.



TOTOCVIT LAXIL.

Siliquæ multæ, longæ, graciles & flauæ ex eodem loco enaſcuntur. Cum planta quæ Aſclepias appellatur, aliquam ſimilitudinem obtinet.

TZATZEQVA.

Radix figura Raphani; folia verò Lyſimachij lutei, ſatis lata pediculo longo, lato, rubro adnexa. Vaſculum eſt quale in Ciſto reperitur.

TZAVXOCHITL.

Bulbus eſt Moly quaſi ſimilis: folia vt in Gentiana aut in Allio Vrſino. Flos viridis punctis rubris immixtis, figura quaſi Orchidis alicuius.

TZAZALICPATLI.



TZICHICHIC, vel TEXICHIC DE OCOINICO.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TZAZALICPATLI.

Ex multiplici radice erecti cauliculi aſſurgunt: folia ſerrata inferna parte dilutioris viroris. Flores ſub rubentis coloris ex octonis conſtant foliolis, ac vbi concluſi ſunt cum Iacea conueniunt.

TZICHICHIC, vel TEXICHIC DE OCOINICO.

Flos albus in calyce Lychnidi ſimili. Folium cordis figura neruoſum.

TZINOMA.

Caulis coloris Hepatici, folium verò Pyrolæ: in ſummo flores Cacaliæ flaui; calyx eſt bene longus.

TZINOMA.



TZINACANATLAPATLI.



TZIPIPATLI.



NOTATIONES.

TZITZIQVI.



TZINACANATLAPATLI.

Folium vt in Naſturtio Indico annexum non ita rotundum, ſed latum oblongumq. figuræ nauiculæ ex viridi luteum. Tota planta repit, quod Capreoli indicant & Leguminoſam eſſe ſuadent.

TZIPIPATLI.

Flos Bellidis, vel potius Hieracij luteus: folium Vrticæ profundè ſatis ſerratum.

TZITZIQVI.

Caulis purpureus: flos Aſteris, radij purpurei vt in Amello Virgilij, flocci verò in medio lutei. Radix calida in quarto gradu, vrinam euocat.

TZITZIN.



TZLATLACIZPATLI, vel TLATLACIZPATLI.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

TZITZIN.

Videtur arboris ramus. Folia bina Caſtaneæ ſimilia : fructus non bene conſpicitur. Folium ſaturati coloris valde, & latum duos digitos tranſuerſos, longum quatuor.

TZLATLACIZPATLI, vel TLATLACIZPATLI.

Oblongam fuſcamq. & multis ex latere fibris exeuntibus radicẽ demittit. Cauliculos rectos, folijs non ordinatim poſitis ſubrigit, quæ parua ſunt & minutim ſerrata. Ramulos in ſummitate floridos emittit, ſed floſculi qui ex viridi lutent, non ſunt explicati.

TZOCVILPATLI.



TZOCVILPATLI.

Folia Goſsipij ęmula, ſed longè maiora; longitudine nempe quinque, latitudine trium digitorum, ſerrata; hiſpidi, ſubtus incaua. Flos luteus orbicularis & piloſus: radix odorata, amara, calida in quarto gradu.

TZOPELIC QVAVHITL.



TZOMPILI HVIZPATLI.



NOTATIONES.

XAHVALYZTIC.



TZOPELIC QVAVHITL.

Videtur arbor. Folia atrouirent & multum inflectuntur: rami flaui ex viridi.

TZOMPILI HVIZPATLI.

Flores lutei quaſi papposi: folia ſubtus parum rubent.

XAHVALYZTIC.

Flores Viciæ ſimiles. Folia tria inſtar Phaſeoli. Radix cyclaminis inſtar.

XAXAHOACTLI.



XIYOPATLI.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

XAXAHOACTLI.

Folium longum quatuor, latum duos digitos: nerui quaſi tres apparent. Ex quauis ala exit iulus Acori longiſſimus, ſed viridis. Aquaticam plantam eſſe credimus.

XIYOPATLI.

Radix Glycyrrhizæ ſimilis : ſiliquæ multæ incuruæ. Foliorum minutiſſimorum rara forma vt in Kali quodam.

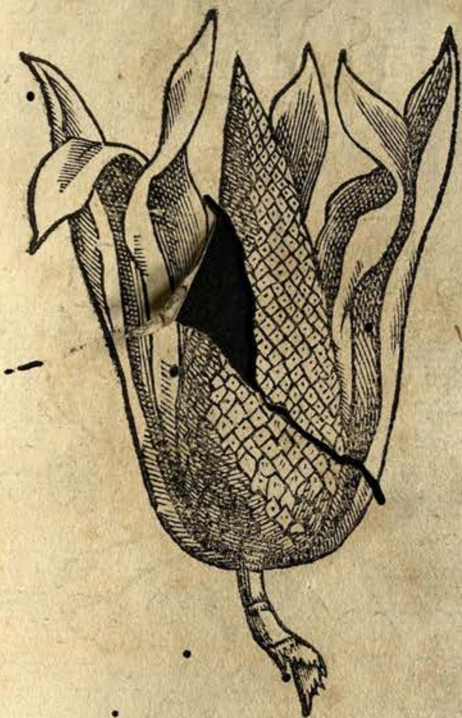
XICOXIHOITL.

Caulis turget multis locis : Flores Saluiæ ſimiles, ex cæruleo in album vergentes.

XICOXIHOITL.



XOCHI PALCENTLI.



XVCHIPATLI.



NOTATIONES.

XOMILACOTL.



XOCHI PALCENTLI.

Eſt ſpecies Maiz abſq. dubio fructus, qui longus eſt ſex digitos tranſuerſos & latus tres, rubelli diluti coloris eſt. Petiolus flauet: folia interna parte rubent, externa pallent.

X·VCHIPATLI.

Folia bina figuræ oualis: nerui tranſuerſi.

XOMILACOTL.

Caules rubent: folij longitudo trium, latitudo ſeſquidigitorum.

XO-

XOPOTO.



XOXOCOYOL HOIHOILAN.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

XOXONAZATIC.



XOPOTO.

Folia Trachelio ſimilia, flauent ex viridi. Ex multifida radice plures etiam caules aſſurgunt.

XOXOCOYOL HOIHOILAN.

Eſt Oxys flore rubro. Noſtram flore luteo ceterùm omnino æmulatur.

XOXONAZATIC.

Radix craſſa rubelli coloris plurimas ex ſe minores demittit. Cauliculi tenues & luteoli: folia vt in ferula ſubtilia. Flores amœnè rubeſcentes Antirrhini flores imitantur, ex quibus ſtamina flaua emergunt. Semina in fructu oblongo & rotundo clauduntur.

XOXOTLATO.



XOXOTLITO.



NOTATIONES.

YACATOMAC QVILITL.



XOXOTLATO.

Folia Artemiſiæ flauent ex viridi. Flos Scabioſæ ſed elatior. Ex Scabioſarum forſan genere eſt.

XOXOTLITO.

Caules rubent: flores Mirabili Peruuianæ, aut Caryophyllo ſimplici ſimiles, rubei coloris. Folia cum Serratula quid ſimile habent.

YACATOMAC QVILITL.

Geniculos habet radix Equiſeti inſtar, vnde enaſcuntur fibræ. Planta vt apparet ſerpēdo prouehitur. Caulis nodoſus vt in Perſicaria Matthioli, ſed hic bina folia & gemini nodi.

YCECELTIC, vel YCECELTZIN.



YCHCAXOCHITL.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YCHCATLEPATLI, alia Icon.



YCECELTIC, vel YCECELTZIN.

Radix hepatici coloris emittẽs nigros quaſi capillos vel fibras. Caules Saxifragiæ marinæ ſimiles.

YCHCAXOCHITL.

Folia ſatis oblonga. Calyx floris Maluaceis ſimilis: flos magnus crocei coloris admixta multa rubedine: ſtamina exeunt piſtilli inſtar vt in Maluaceis, vnde inter ſpecies has recenſeri debet.

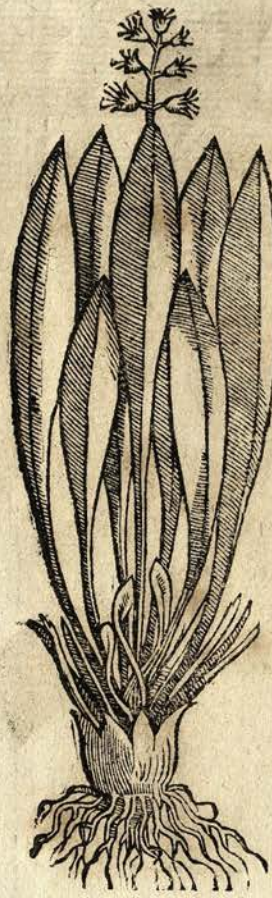
YCHCATLEPATLI, alia Icon.

Caulis purpureus: folia cordis infra hirſuta & albida, ſupra verò viridia in corymbo. Fructus obrotundus.

YCCOTLI.



YHOATEN.



NOTATIONES.

YLLAMATLANTLI.



YCCOTLI.

Videtur arbor hæc primo aſpectu Cluſij in rariorũ Plantarũ opere Draconem arborẽ, aut Chamęriphẽ repræſentare, à quibus tamẽ multum differt: ſunt enim in hac venæ foliorum nigrę, flos Nerij luteus, vaſculũ verò Burſæ paſtoris ſimile, eiusq. diuiſio in duo vaſcula apparet; vnde inter Rhododendri ſpecies forſan reponenda.

YHOATEN.

Folia Limonio ſimilia & æqualiter diuiſa à vena rubra folium biſſecante: ſtamina floris lutea.

YLLAMATLANTLI.

Folia vt Botrys flauent venis rubris interſecta; flores albidi ſunt, calyx verò Maluaceus: Flos Campanula; fructus pomula viridia. Videtur Solano ſpinoſo, quod Hierichuntica poma vocant, apprime affinis eſſe.

YLLAMATZAPOTLI.



YLLAMAXOCHITL.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YLLAMATZAPOTLI.

Videtur arbor. Cortex cinereus: fructus cono Pini ſimilis, ſquamoſus, longus tres & dimidium, latus verò duos ſimiliter cum dimidio digitos. Cum noſtratium nulla conuenit.

YLLAMAXOCHITL.

Radix rubra vt & folia. Flores rubri figuram ferè Trachelij habent, ſed quaſi intortam. Folia vt in Iſatide.

YLLI.

Rami colore caſtaneo. Nerui foliorum ferè tranſuerſi; folij longitudo ſex, latitudo duorum digitorum.

YLLI.



YOCOL XOCHITL.



YOLMIMI QVILIZPATLI.



NOTATIONES.

YOLO CHICHILTIC.



YOCOL XOCHITL.

Folia Perumcæ. Flores in vmbella carnei coloris, quinque conſtantes foliolis.

YOLMIMI QVILIZPATLI.

Folia longiuſcula & bina Lychnidis; in ſummo flores flaui, pallidi.

YOLO CHICHILTIC.

Caulis caſtanei coloris: folia Mori. Florem non explicauit Pictor, cuius color obſcurè rubet.

YTZECVINPATLI. YXOCVIL PATLI.





IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YTZECVINPATLI.

Folia Artemiſiæ candicantia. Flos quaſi Artemiſiæ viridis.

YXOCVILPATLI.

Folia Linariæ. Flores oblongi non aperti.

YXPATLI.

Radix flaua, caules rubri, folia bina Aſclepiadis. In extimo quid viride, non explicatum.

YXPATLI.



YXPATLA HOAC.



YXPATLI alia.



NOTATIONES.

YXTLATLATZCAN.



YXPATLA HOAC.

Radix Rhabarbaro colore ſimilis. Folia ex radice naſcuntur Limonio ſimilia & obſcurè virentia.

YXPATLI alia.

Caulis flauus Cannæ ſimilis: folium Hederæ arboreæ: ex ipſo geniculo fibræ circum circa exoriuntur.

YXTLATLATZCAN.

Folium figura cordis, cuius longitudo duorum, latitudo verò duorum cũ dimidio, digitorum.

YXYAYAHVATL vel YXYAYAHOAL.



YYACXIHVITL.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YXYAYAHVATL vel YXYAYAHOAL.

Radix magna per tranſuerſum repens fibris ſcatens cineritij, cũ caulibus quamplurimis, coloris: folia bina, ex quorum exortu ramuli exeunt foliati (quod hic non ſatis obſeruatum) cordis figura & ſerrata non leuiter. Maiora inſtar Cochleariæ concaua ſunt, ſubtus diluti ſupra ſaturi viroris.

YYACXIHVITL.

Rami pauci: folium Aurantij. Fruticis alicuius ramus videtur.

YYAVH CENTLI.

Species Maizij, colore obſcuro ad cæruleum tendente. Folia palleſcentia. Petiolus flauet.

YYAVH CENTLI.



YZQVIEPAPATLI.



YZQVIN CHICHIO ALLI.



NOTATIONES.

YTZTACATZOYATL.



YZQVIEPAPATLI.

Folij lõgitudo duorum, latitudo vnius digiti, Flos rubeſcit.

YZQVIN CHICHIO ALLI.

Radices pulli coloris, fibræ ex geniculis oriuntur flauæ: Flos & calyx Calthæ: in medio flore eſt capitulum viride Anagallidis, ex alia ala exit ſpica quaſi piperis.

YTZTACATZOYATL.

Folia longiſſima octo, lata verò medium digitum figurà Oleæ: ſubtus albent omnino.

YZTAC COCOC TLACOTLI.



YZTACPATLI VI.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YZTAC COCOC TLACOTLI.

Folium longum quatuor, latum vnum & dimidium digitos: flores albi fortè pappoſi; capitula videntur Helichryſo ſimilia.

YZTACPATLI VI.

Nodoſa eſt; bina folia oppoſita gerens, longa quatuor & dimidiũ, lata mediũ digitũ, quæ figura Salicis nõ tamẽ ſerrata flauẽt ex viridi: ex ala dependent ſiliquæ Aſclepiadis longa quatuor, lata duos digitos. Radix Pœoniæ, vel triũ Naporum ſimilis.

YZTACPATLI VII.



YZTACPATLI VII.

Lignoſa eſt: folia bina Vrticæ vel cordis figuræ ſubtiliter ſerrata: fortè eſt Vrtica. Quæuis ala gignit. In ſũmo baccæ virides Liguſtri. Alius pediculus portat quaſi Melonem vel quatuor ſemina.

YZTACPATLI VIII.



YZTACPATLI IX.



NOTATIONES.

YZTACPATLI I. TEPEXICENSIS.
alia Icon.



YZTACPATLI VIII.

Radix Napi viridis, & quinque ex ea caules. Ramulus quiuis quinque folia gerit.

YZTACPATLI IX.

Radix inſtar Hellebori nigri & nigricans Rami omnes quinque habent folia oblonga & rotundiuſcula. Flores ſpicati ex viridi lutei conſpiciuntur.

YZTACPATLI I. TEPEXICENSIS. alia Icon.

Huius hiſtoriam cum viribus deſcriptam, videre eſt ſupra libro tertio, capite nono. Quare ſtudioſum Lectorem illuc amandamus.

YZTACPATLI MANALISMI X.



YZTACTLALAMATL.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

YZTACTLALAVHCAPATLI.



YZTACPATLI MANALISMI X.

Folia Telephij ſeu Craſſulæ, habet ſupra benè viridia, ſubtus cana. Radicem glabram & profundè merſam. Flores in vmbellam formatos gerit; qui in vna vmbella albi (ſignum recentium florum) in altera rubent, orſan ſemē denotant. Videtur omnino ad Telephia pertinere.

YZTACTLALAMATL.

Phaſeolus trifolius, venis foliorum rubris; flores carnei papilionacei: ſiliqua Securidacæ arboreſcenti ſimilis.

YZTACTLALAVHCAPATLI.

Folia bina ſibi ex aduerſo poſita, figura Iuglandis. Sed herba eſt, non arbor.

YZTAVHYAPATLI.



YZTLACATINIPATLI.



NOTATIONES.

ZEZECPATLI vel CECECPATLI alia.



YZTAVHYAPATLI.

Radix ouata & ferruginea: folia Salicis ſunt quaterna, longa non ſerrata, ſubtus cinerea; quorum longitudo ſex digitos, latitudo verò dimidium non excedit.

YZTLACATINIPATLI.

Caulis flauet cum lineis vt pedes Aquilarum. Folia magna Aurantij: ex oppoſito ſemper videtur ſpina.

ZEZECPATLI vel CECECPATLI alia.

Radix fibroſa & longa. Folia ſerrata Menthæ Græcæ ſimilia.

ACAXOCHITL, alia Icon.



ATE vel AHATE DEPANNVCO, alia Icon.



IOANNIS TERRENTII LYNCEI

ATEPOCAPATLIS, alia Icon.



Omiſſa nonnulla hìc habes. Icones ſiue elaboratiores, ſiue aliquantulum diuerſas & quas non non ab re vel iterum conſpicias.

ACAXOCHITL quam pagina 347. aſpexiſti, diligentiùs hìc delineatam cernere potes.

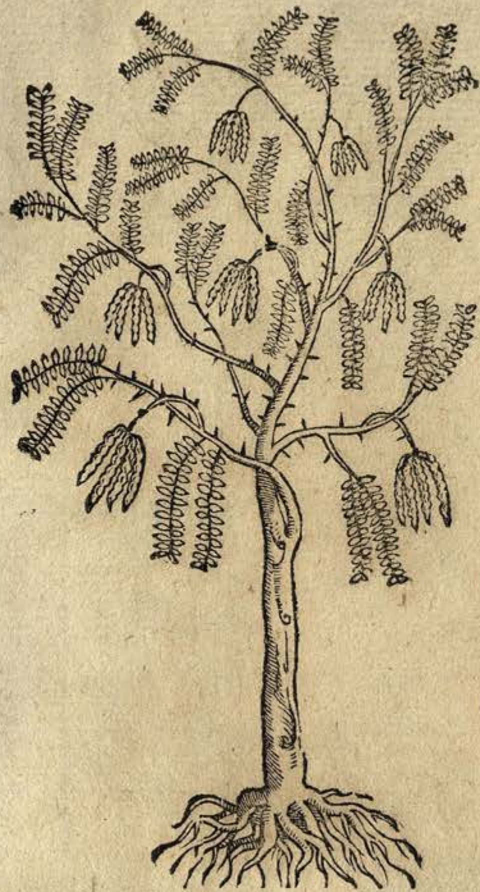
Fructiferã pariter illam Pannucenſem AHATE dictam, quæ pineam illam conglobationem promit, ſuperius pagina 458. expoſitam.

Sed ATEPOCAPATLIS hęc, quę hìc pingitur ſimplicior, ramulis eſt & folio rariori, magiſq. & acuto & anguſto quàm ea, quæ lib. ſecundo capite nono ab Authore noſtro deſcripta eſt, vt pagina 34. videre eſt.

COPALLIQVAHVITL TEPOZTLANI.



MIZQVITL vel ACACIA.



NOTATIONES.

TLAHVELILOCA QVAHVITL.



COPALLIQVAHVITL TEPOZTLANI.

Copalliferi generis arbor. Copal quahuitl vniuerſim vocant, ideſt Copallis arbores, ſed hæc præciſius ad latifoliam cap. 2. lib.3. pag.46. deſcriptam racemoſo, ſcilicet fructu ſpectare videtur.

MIZQVITL vel ACACIA.

Acacia hæc eſt Mexicana de qua capite 24. lib.3.pag. 59.agit author noſter,& diuerſa quidem aliquantulum prolixa foliolorum ſerie ſiliquorumq. nodis magis expreſsis, ab ea ſpecie, quæ Italiæ hucuſq. illata Romæ & alibi colitur. Mechoacanenſis vero de qua proxime agit imago, ſuperius eſt pag.417.ſub Tlacotic nomine primo loco, quod à nonnullis Tlacotic etiam vocitata fuerit & fruticoſa potius videatur.

TLAHVELILOCA QVAHVITL.

De hac quæ Caragnæ nomine innotuit, agitur lib.3. cap.17. pag. 56. Arboris hic ſtolones vides non abſq. fructu, obrotundis ſiquidem baccis.

Subſequentium Plantarum Icones adiecimus, eò quod accuratius delineatæ ſint, quam eædem plantæ ſuis locis appoſitæ.

NEPALXOCH CVEZ ALTICQVIZI, Fol. 392.



FRVCTVS GRANADILLÆ SEV FLORIS PASSIONIS Fol. 889.



AMOZOTL Fol. 349.



COCCVS MALDIVAE. Fol. 72.



NOCHEZNOPALLI, SEV NAPALNOCHEZTLI IDEST COCCVS TVNE.
Fol. 78. Lib. 3. Cap. 45.



MACPALXOCHIQVAHVITL.
Fol. 383.





ALIO-

ALIORVM NOVAE HISPANIAE ANIMALIVM NARDI ANTONII RECCHI IMAGINES ET NOMINA.

IOANNIS FABRI LYNCEI BAMBERGENSIS.

Philoſophi, Medici, publici Profeſſoris Romani, & Summo Pontifici ab Herbarijs ſtudijs

EXPOSITIONE.

QVOTIESCVNQVE ad amœna Diogenis Laertij vireta, & Sapientiæ conſita floribus prata illas inquam philoſophorum vitas animi gratia diuerto; admirabundus Amice Lector, *planèque obſtupeſcens hæreo, & ita mecum contemplari, ac colloqui ſoleo. Et quid rei eſt, Deus immortalis, inter tot felicium conceptus animorum, tot inter vaſta philoſophorum volumina, inter tot, tantoſque præclarorum ingeniorum fœtus, partuſque nullam prorſus ſimilitudinem, nullam penitus membrorum proportionem, conformitatem nullam apparere; ſed omnium horum ſcripta inter ſe diſſona, dogmata diſcrepantia, abſona, & ſibi inuicem, repugnantia, diſpariaque reperiri?*

Atqui hic de barbarica multiplici philoſophantium ſecta exordium ſumam, quam per contemptum Græci iſto nomine appellarunt, qui tamen ab hac quidquid boni habent Plato præſertim, Pytagoras, & Democritus, difficillimis quidem, ſed quæſtuoſis ſibi tamen maximè ad hos diſcendi gratia itineribus profecti veluti a matris ſuæ vberibus ſuxerunt: in qua floruiſſe nouimus Atlanticos Africæ philoſophos, Aethiopum Sophos, Aegyptiorum Sacerdotes, Indorum Gymnoſophiſtas, & Brachmanes Perſarum Magos, Caldæos, Scythas, Hiſpanos, & Gallorum Druidas: Quos magni omnes nominis Ppyloſophos extitiſſe D. Auguſtinus præ cæteris, & Clemens Alexandrinus atteſtantur; & ipſe etiam in ſuo proœmio Diogenis Laertius inuitè quamuis hoc fatetur, qui inconſideratè, an maleuolè magis non difficile dixerim, hæc ibi habet. Philoſophiæ munus quidam à Barbaris principium habuiſſe aiunt: ſed non vident ſe Græcorum à quibus nedum philoſophia, ſed hominum genus initium habuit rectè inuenta ad Barbaros transferre.

ſferre. *Vt inquam, de his omnibus ſibi non vſque adeo conuenientibus nihil dicam: Viguit profectò* Italica *in magna illa Græcia à Pythagora, qui primus non Sophum, aut ſapientem, ſed Philoſophum potius, & ſapientiæ ſtudioſum amantemq. appellari ſe maluit, olim inſtituta celeberrima, & à Barbarorum diuerſa diſciplina.*

Hanc Græcanica *in ordine tertia excipit ſecta, non parum, & ipſa à prioribus diuerſa, quin, & hæc ipſa Græcanica in* Poeticam *rurſus,* Ionicam, *&* Eleaticam *fuit diſcriminata. Poeticam Muſæus, Linus, Orpheus, Heſiodus, Homerus, non eiuſdem etiam hi omnes ſententiæ excoluerunt. In reliquis duabus reperire licet Platonicos, Peripateticos, Stoicos, Cynicos, Epicureos; & ſi Varronem apud D. Auguſtinum audimus ad ducentas, & octuaginta octo ſectas peruenire poterant, non quæ tunc omnes eſſent, ſed quæ eſſe facilè potuiſſent, & quod mirum amplius cuipiam videatur, tam variæ hominum ſententiæ, tam diſcrepantes philoſophantium turbæ, ad tres adeò claſſes vniuerſæ reducebantur:* Dogmaticam, Academicam, *&* Scepticam, *à quibus tanquam à primordiorum ſcaturiginibus, & philoſophicarum aquarum fontibus, innumerabiles ſcientiarum (ſed quid ego dico ſcientiarum? ignorantiarum potius aiam) riuuli profluxerunt.*

Dogmatici *certa quædam admittebant decreta, annuebant, & abnuebant.* Academici *incerta omnia ſtatuebant, probabilia tantum quædam concedebant.* Sceptici *& illa ipſa probabilia tollebant, nihil definientes, atque hoc ipſum quidem nihil definiri nòn permittebant.*

O vanas hominum mentes, o pectora cæca!

Vt mirandum iam minimè ſit quod Plato Theæteto *ſuo, hoc eſt doctiſſimo de ſcientia dialogo, vel Socrates ibi potius ſcientiæ deffinitionem à Theæteto anxiè quærat, & longis vix tandem incerrogationibus,* Obſtetricis *animorum munere fungens, paſtum hunc mentis extorquendo acquirat. Cum modo ſcientiam grauiſſimorum teſtimonio Pphiloſophorum Theætetus vtens nihil alind quam merum ſenſum, modò opinionem, modò hoc, modò illud eſſe aſſerat, quæ omnia à Socrate probabilliſſima licet, refutantur tamen, vt humano ſimul generi ob oculos ponatur, quàm obſcurrè illa ſcientiæ ſcintilla, quæ poſt* Adami *nobis lapſum remanſit, nunc luceat, & quàm altâ ignorantiæ caligine, & denſo errorum cinere ſepeliatur.*

Verùm cum ego in tam variantibus philoſophantium ſectis, per inextricabilem opinionum labyrinthum oberrando admirabundus magis, magiſque harum cauſas, & exeundi ſimul viam indagarem, ecce tibi obuius mihi Socrates, qui apud eundem Platonem in laudato iam dialogo, mea leniter apprehenſa manu, bono ſis animo inquit amice, eò te ducam, quo abire deſideras. Et ſanè admirationis meæ, ſectarumque diuerſiſſimarum quæ inter tot philoſophos natæ fuerant, ipſiſſimam Admirationem, *& præter hanc aliam nullam cauſam extitiſſe, certiſſimò mihi aſſeuerauit.*

Cum enim ibidem plurima Theætetus inter diſputandum cum Socrate non intelligeret, diceretq. Per Deos ò Socrates magnopere quid iſta ſint admiror interdumq. ipſa inſpiciens tenebris offundor. *Reſpondet Socrates.* O amice Theodorus non malè de tuo ingenio coniectaſſe videtur maximè enim philoſophi hæc affectio eſt, quæ ADMIRATIO dicitur, neque enim aliud præter hoc eſt philoſophiæ principium.

 Admi-

Admira tio igitur tot nobis philoſophorum familias, ſectaſq. genuit. Qui enim admiratur dubitat, qui dubitat quærit, qui quærit ignorat, qui ignorat ſcire cupit: hinc animus cupidine flagrat, rerum cauſas indagat, & fortè fortuna earundem quà ſenſibus, qua ratione vtens, vnam atque alteram inſpiſſa hac Naturæ miraculorum ſilua venatur, atque hoc modo Sapientiæ amans iure meritò & Philoſophus appellatur.

Et mirabimur adhuc vllam orbis partem eſſe in qua philoſophi reperti non fuerint? Cum nullum mundi angulum aſſignare liceat, in quo non plurimæ admirationis, adeoque philoſophici principij cauſæ prægnantiſſimæ oculis ſeſe noſtris ingerunt, & vel lumine captis palpandas manibus ſe ipſas obtrudunt, & exhibent. Cælum ingentem illam machinam in qua tot ſtellarum collucentium oculi nitent, & in qua ſedem habet quidquid eſt Diuinum, minus quidem admiramur, quia quotidie intuemur, quod & Lucretius.

—— Nemo feſſus, inquit, ſatietate videndi,
Suſpicere in Cæli dignatur lucida templa.

Vbi tamen huic aliquid præter rerum ſeriem accidit, hei quam ſolicitè humanus tunc animus cauſas perſcrutatur! Mirabantur, inquit Plinius Romani cum plures aliquando Soles Lunaſq. viderent, nouas ſubinde ſtellas oriri, noctem vt diem lucere aduerterent. Hic ipſe Endymionem primum, ea quæ in Luna patent, deprehendiſſe memorat; propterea famam volaſſe cum Lunæ amore captum fuiſſe. Indignatur autem, quod ſummis nos, perpetuiſque honoribus cæleſtium huiuſmodi nouarumque apparentiarum inuentores non proſequamur. Non ſumus profectò, ait, grati erga eos, qui labore curaque ſua lucem nobis in hac luce aperuerunt.

Sed quantulum eſt mi Plini, quod Endymion ille tuus in Lunæ facie nouitatis obſeruauit, ſi cum hoc beati illi Florentini ciuem ſuum GALILÆVM GALILÆVM Lynceum comparare velint? qui non Lunæ aut Solis (quem falsò Plinius totius Mundi animam, mentem, regimen & numen credere ac venerari voluit, ſic à Triſmegiſto forſan edoctus, qui Sol Deus Maximus, inquit, eſt eorum qui in Cælo ſunt, cui cedunt omnes Dij cælites velut Principi, ac Regi.) Sed tamquam Chriſtianus veri trini, & vnius Dei aſtrorum omnium Dimiurgi & Conditoris amore pellectus, tam mirabilia TELESCOPIO ſuo, vti nouo LYNCIS oculo in cælo primus animaduertit & ſæculi noſtri hominibus propalauit vt mortalium omnium ingratiſſimi ſimus, ſi hanc ei gloriam inuideamus, nec dignis ipſum laudibus tam diu, quàm aſtra ipſa durabunt, celebremus & colamus.

Magna, noua admirandaq. ea ſunt, & quæ magis magiſq. Mundum hunc philoſophorum iam diſputationibus obnoxium, dubium reddent & perplexum. Hæc ſanè ſunt, quæ Galilæus nulli ab origine Mundi ita exactè, quod equidem ſciamus mortalium etiam per ſomnium viſa, ſoluſque primuſque vidit atque æternitati conſignauit. Innumeras nimirum alias ſupra iam cognitas exiſtere Stellas fixas, nobiſque per tubum opticum apparere Lunare etiam corpus non læui, & perpolita, vt creditum hactenus ſuperficie, ſed profundis aſperum lacunis, & ingentibus vaiegatum tumoribus, ceu montibus quibuſdam eminere. Solem cæleſtis lucis fontem, ac ducem, principem, moderatoremque luminum reliquorum cor

Cæli,

Cæli, & Ætheris, oculum limpidiſſimum creditum, maculis *tamen obnubilari. Nugatos veteres inſigniter Aſtronomos de* Galaxia, *&* nebuloſis ſtellis *fuiſſe, qui ſcilicet partes cæli craſſiores dixerunt. Nam ſtellis innumeris confuſis conſtare detexit Galilæus :* Cometarum *diuerſum planè locum motumq. materiam quam hucuſque ex Ariſtotelis & vulgarium decretis Aſtronomorum, credidit Mundus videri & eſſe : Sed, quod humanum propemodum captum ſuperat omnem,* nouos quatuor *iuxta ſeptem* planetas *veteres detexiſſe certumq. horum motum & periodum primum demonſtraſſe* Saturnum duabus *inſignitum* auriculis, *ac* Venerem corniculatam *Lunæ inſtar aſpectui noſtro ſubieciſſe.*

Felices animæ quibus hæc cognoſcere primum,
Inque domos ſuperas, ſcandere cura fuit !

Et dubitamus adhuc noſtro etiam ſeculo fomitem nouis philoſophiæ ſectarijs, materiamque ampliſſimam ſubminiſtrari?

Longum eſſet admirandas aeris impreſſiones, & ſublimium phœnomena euaporationum dinumerare : Pluiſſe nempe lacte, ſanguine, carne, ferro, lana, ſaxiſq. non Romanorum modo ſeculis, ſed noſtris etiam temporibus vt publico aliquando communicanda ſua Thaumatombria, *quæ mirandarum cauſas euoluit & effectus pluuiarum,* Illuſtriſſimus, Excellentiſs. *idemq.* Doctiſſimus S. Angeli Princeps, Fridericus Cæſius Lynceus *Romanæ gloria Nobilitatis, demõſtrabit.*

Nec minus hoc mirabile. Crepitus armorum & tubarum ſonitus è cælo auditos fuiſſe. Fulgora exauſiſſe vinorum dolia non tactis lignis, argentum aurumque liquaſſe illæſis ſacculis, & ferream gladij cuſpidem (mihi viſum) illæſo vaginæ corio, emolitam fuiſſe, partum exanimaſſe viuente matre. Ego me hercle his ipſis meis oculis vidi.

(Accipe mirandum nouitate mouebere facti)

dormientem puerum, eodem prorſus oris, oculorum, cæterorumq. immobili ſitu locoq. membrorum, in ipſo celeberrimo totius Europæ Noſocomio S. Spiritus Romano, in ictu oculi à fulmine extinctum perſtitiſſe, in quo Anatomæ poſtmodum ſubiecto, miros ſulfurei fætoris coloriſq. effectus, maculas nimirum, cerebri membranis ac pulmonibus impreſſas ſummo cum ſtupore conſpeximus.

Aquarum Terrarumq. conſiderantem miracula, quem non attonitum reddunt? Circumfundi Terræ vndique homines, conuerſique inter ſe pedibus ſtare, & cunctis ſimilem eſſe cæli verticem? Pendere ipſam ac non cadere nobiſcum, cum in medio grauiſſima, aere fluctuet, nec ſponte ſua præcipitetur? Aquam cum centrum petat, in ſummis tamen montium cacuminibus, nec alio copioſius loco affluere? Antra ſubterranea reperiri, quæ plurima centena paſſuum millia excedant : illud præcipuè in Cæſarienſi Mauritania, vbi per viginti dies ſe Nilus abſcondit, & diſſito alibi ſpatio erumpit? Nihil hic dicam de ſuauiſſimis, & odoratiſſimis inſipidæ Telluris fructibus, de prætioſiſſimo metallorum, gemmarum, & mineralium theſauro, in terræ viſceribus latitante, & ad noſtros continuo vſus pullulante. Nihil de tot calidiſſimarum aquarum & æternis ignium flammis ac ebullitionibus, vno eodemque loco erumpentibus. Quod vel Ætnei montes & Vulcanij Puteolani campi nos docere poterunt, etenim :

hic plurimus ignis

Sem-

Semper, & aſſidua poſtes fuligine nigri.

Hoc ſanè admirabile nec ſilentio inuoluendum, quod Plinius etiam portenti loco literis conſignauit: In agro (*inquit*) Mutinenſi, montes inter ſe duo concurrerunt, crepitu maximo aſſultantes, recedentesque; inter eos flamma fumoq. in cælum exeunte, interdiu, eo concurſu villæ omnes eliſæ: animalia per multa, quæ intra fuerant, exanimata occubuerunt. *Nec minus tremendum, quod ipſi etiam cauſarum nimis auido Plinio, mortis cauſa extitit Veſuuij incendium, Titi Veſpaſiani ſub imperio, cuius cineres non Romam tantum, ſed vltra mare in Africam perlati & Ægyptum, quod celebres vicinas plures obruit vrbes, piſces in mari coxit, in aere vero volucres ſuffocauit.*

Nemo igitur amplius hiſce cognitis deſiderabit philoſophicarum controuerſiarum orginem ac fontem, quæ homines otioſos ac maxime negotioſos, ad contemplandum, admirandum ac philoſophandum, dum Librum Naturæ Cœlum nimirum Terramque legunt, impellere potuerunt.

Verum enimuerò hæc omnia magna, noua & admiranda vt videantur, ſint ac prædicentur; vix tamen vlla ſunt, ſi ad Animalium conſiderationem referantur. Superiora enim illa, & Aſtronomica, vt quæ à noſtris remotiſſima ſenſibus exulant, quam certitudinem nobis philoſophicam concitare poterunt? Infima autem hæc omnia, ſiue meteora, ſiue plantæ, ſiue mineralia fuerint, quid ſumpta ſimul etiam eſſe poterunt, ſic cum viliſſimo quoque animalculo, quod viuit, ſpirat ac mouetur, comparentur? Elucet profectò, ſi in re vlla alia, ſtupenda Omnipotentis Dei in animalibus Sapientiæ, Bonitatis, & Potentiæ *myſteria & inſculpta digiti Dei ſtigmata.*

Quod enim Beſtiæ moueantur & agant id à Diuina Potentia *habet. Quod ſenſibus vtantur, vtilia cognoſcant, vitent noxia, domicilia ſtruant, à* Sapientia *Quod fœtus foueant alantq. ab inimicis defendant id demum à* Bonitate *Creatoris ſui immenſa ſortiuntur. Iam quis vnquam ſatis admirabitur ſpontaneum animalium ortum, aut naturalem eorum fœtificationem? Luſciniæ cantum artificioſiſſimum? Et cum* inopi metuit Formica ſenectæ *ſagacem huius maximè prouidentiam, labores ac patientiam? Apum ingenium & nunquam ſatis laudandam politici regiminis imaginem, & vtiliſſima hominumque meræ ſaluti deſtinata mellis opificia? vt verè in has illud Virgilij quadret.*

Diuinitus illis
Ingenium & rerum fato prudentia maior.

Si igitur Amice Lector, *aliquod etiam nouum, & admirabilem Naturæ, artiſque fœtum in hiſce meis in Mexicani Orbis Animalia commentarijs conſcriptis, oculis, auribuſque tuis ſe ſe obtulerit, ne mireris, nam mirabilia ſunt opera omnipotentis Dei à quo cuncta procedunt.*

Opella hæc mea Illuſtriſs. & Excellentiſs. Federici Cæſij Lynceorum Principis iuſſu edolaui, cuius ſumptibus omnis hic liber Mexicanus Reipublicæ litterariæ bono communis eſt factus. Hunc autem quanti ſemper ob eruditionem, & reconditam quandam Matheſeos, & veræ ac, vt ita dicam, realis philoſophiæ ſcientiam æſtimetur, non opus hic recenſeri. Vale interim, & fruere. Romæ è Muſæo noſtro ad Pantheon Agrippæ ipſis Kalend. Ianuarij Anni ſolemnis 1625.

ALIQ-

ALIORVM NOVAE HISPANIAE ANIMALIVM

NARDI ANTONII RECCHI IMAGINES ET NOMINA:

IOANNIS FABRI LYNCEI BAMBERGENSIS

Philoſophi, Medici, publici *Profeſſoris* Romani, & Summo Pontifici ab herbarijs ſtudijs

EXPOSITIONE.

A D
Illuſtriſs. & Reuerendiſs. Principem
FRANCISCVM CARD. BARBERINVM
DE
L Y N C E O R V M
ERGA IPSVM STVDIO
E T
MEXICANIS IO. FABRI COMMENTARIIS
EPIGRAMMA.

PVRPVREI columen Cœtus, ſacrique Senatus
Gloria, & Heſperij lucida gemma ſoli.
Ingentem iuxta PATRVVM quē celſa Quirini
Mœnia, & in gemina ſol colit ipſe domo:
Accipe LYNCIGERI donum immortale LYCAEI
LYNCEVS æterna quod ſtruit arte FABER.
MEXICEIS allata locis miracula rerum,
CAESIADAE auguſtis nata ſub auſpicijs:
Vt TVA quæ noſtro virtus ſpatioſior orbe,
Orbis non noſtri munera rara ferat.

Ponebat I. Riquius Belga.

ILL.MO ET REVER.MO PRINCPI

FRANCISCO BARBERINO,

VRBANI VIII. PP.
EX FRATRE NEPOTI
S. R. E. CARDINALI.

HOSCE

DE ANIMALIBVS MEXICANIS

COMMENTARIOS
IOANNES FABER LYNCEVS BAMBERGENSIS
EIDEM PONT. AB HERBARIIS STVDIIS
ET
IN VRBE MEDICINAE PROFESSOR
ÆTERNVM CVLTVS SVI MONVMENTVM
D. D. D.

Q*VOTIESCVNQVE ad amœna Diogenis Laertij vireta, & Sapientiæ conſita floribus prata, illas inquam philoſophorum vitas animi gratia diuerto; admirabundus,* Ampliſſime Cardinalis, *planèq. obſtupeſcens hæreo, & ita mecum contemplari ac colloqui ſoleo. Et quid rei eſt, Deus immortalis, inter tot felicium conceptus animorum, tot inter vaſta philoſophorum volumina, inter tot tantosq. præclarorum ingeniorum fœtus partusque, nullam prorſus ſimilitudinem, nullam penitus membrorum proportionem, conformitatem nullam apparere, ſed omnium horum ſcripta inter ſe diſſona, dogmata diſcrepantia, abſona & ſibi inuicem repugnantia diſpariaq. reperiri?*

Atqui hìc de Barbarica multiplici philoſophantium ſecta exordium ſumam, quam per contemptum Græci iſto nomine appellarunt, qui tamen ab hac quicquid boni habent, Plato præſertim, Pythagoras, & Democritus difficillimis quidem, ſed quæſtuoſis ſibi tamen maximè ad hos diſcendi gratia itineribus profecti, veluti à matris ſuæ vberibus ſuxerunt: in qua floruiſſe nouimus Atlanticos Africæ philoſophos, Aethiopum Sophos, Aegyptiorum Sacerdotes, Indorum Gymnoſophiſtas & Brachmanes, Perſarum Magos, Chaldæos, Scythas, Hiſpanos & Gallorum Druidas: Quos magni omnes nomi-

nis philoſophos extitiſſe D. Auguſtinus præ ceteris, & Clemens Alexandrinus atteſtantur, & ipſe etiam in ſuo proœmio Diogenes Laertius inuitè quamuis hoc fatetur, qui inconſideratè an maleuolè magis, non facilè dixerim, hæc ibi habet : Philoſophiæ munus quidam à Barbaris principium habuiſſe aiunt : ſed non vident ſe Græcorum à quibus nedum Philoſophia, ſed hominum genus initium habuit, rectè inuenta ad Barbaros transferre. *Vt inquam, de his omnibus ſibi non vſque adeo conuenientibus nihil dicam : Viguit profectò* Italica *in Magna illa Græcia, à* Pythagora, *qui primus non Sophum aut ſapientem, ſed Philoſophum potius & ſapientiæ ſtudioſum amantemq. appellari ſe maluit, olim inſtituta celeberrima & à Barbarorum diuerſa diſciplinà.*

Hanc Græcanica *in ordine tertia excipit ſecta, non parum & ipſa à prioribus diuerſa, quin & hæc ipſa Græcanica in* Poeticam *rurſus,* Ionicam & Eleaticam *fuit diſcriminata. Poeticam Muſæus, Linus, Orpheus, Heſiodus, Homerus, non eiuſdem etiam hi omnes ſententiæ excoluerunt. In reliquis duabus reperire licet Platonicos, Peripateticos, Stoicos, Cynicos, Epicureos, & ſi Varronem apud D. Auguſtinum audimus, ad ducentas & octuaginta octo ſectas peruenire poterāt, non quæ tunc omnes eſſent, ſed quæ eſſe facilè potuiſſent.* Et *quod mirum amplius cuipiam videatur, tam variæ hominum ſententiæ, tam diſcrepantes philoſophantium turbæ, ad tres adeò claſſes vniuerſæ reducebantur :* Dogmaticam, Academicam & Scepticam, *à quibus tanquam à primordiorum ſcaturiginibus & philoſophicarum aquarum fontibus, innumerabiles ſcientiarum (ſed quid ego dico ſcientiarum? ignorantiarum potius aiam) riuuli profluxerunt.*

Dogmatici *certa quædam admittebant decreta, annuebant & abnuebant.* Academici *incerta omnia ſtatuebant, probabilia tantùm quædam concedebant.* Sceptici & *illa ipsa probabilia tollebant, nihil definientes, atque hoc ipſum quidem nihil definiri, non permittebant.*

O vanas hominum mentes, ò pectora cæca!

Vt mirandum iam minimè ſit quòd Plato in Theæteto *ſuo, hoc eſt doctiſſimo de ſcientia Dialogo, vel Socrates ibi potius Scientiæ definitionem à Theæteto anxiè quærat, & longis vix tandem interrogationibus,* Obſtetricis *animorum munere fungens partum hunc mentis extorquendo, acquirat. Cum modò ſcientiam grauiſſimorum teſtimonio philoſophorum Theætetus vtens, nihil aliud quàm merum ſenſum, modò opinionem, modò hoc modò illud eſſe aſſerat, quæ omnia à Socrate, probabiliſſima licet, refutantur tamen, vt humano ſimul generi ob oculos ponatur, quàm obſcurè illa ſcientiæ ſcintilla quæ poſt* Adami *nobis lapſum remanſit, nunc luceat, & quàm alta ignorantiæ caligine & denſo errorum cinere ſepeliatur.*

Verùm cum ego in tam variantibus philoſophantium ſectis, per inextricabilem opinionum labyrinhtum oberrando admirabundus magis, magiſque harum cauſas & exeundi ſimul viam indagarem; ecce tibi, obuius mihi Socrates, qui apud eundem Platonem in laudato iam Dialogo, mea leniter apprehenſa manu, bono ſis animo inquit, amice; eò te ducam, quò abire deſideras. Et ſanè admirationis meæ, ſectarumque diuerſiſſimarum quæ inter tot philoſophos natæ fuerant, ipſiſſimam, Admirationem, *& preter hanc aliam nullam cauſam extitiſſe, certiſſimò mihi aſſeuerauit.*

Cum enim ibidem plurima Theætetus inter diſputandum cum Socrate, non intelligeret, diceretq.: Per Deos ò Socrates magnopere quid iſta ſint admiror, interdumq. ipſa inſpiciens tenebris offundor. *Reſpondet Socrates:* O amice, Theodorus non malè de tuo ingenio coniectaſſe videtur, maximè enim philoſophi hæc affectio eſt, quæ ADMIRATIO dicitur, neque enim aliud præter hoc eſt philoſophiæ Principium.

Admiratio *igitur* Illuſtriſs. Cardinalis, *tot nobis philoſophorum familias ſectaſque genuit. Qui enim admiratur dubitat, qui dubitat quærit, qui quærit ignorat, qui ignorat ſcire cupit: hinc animus cupidine flagrat, rerũ cauſas indagat, & fortè fortuna earundem quà ſenſibus, quà ratione vtens, vnam atque alteram in ſpiſſa hac Naturæ miraculorũ ſilua venatur, atque hoc modo Sapientiæ amans iure merito &* philoſophus *appellatur.*

Et mirabimur adhuc vllam orbis partem eſſe, in qua philoſophi reperti non fuerint? Cum nullum mundi angulum aſſignare liceat, in quo non plurimæ Admirationis *adeoq; philoſophici principij cauſæ prægnantiſſimæ oculis ſeſe noſtris ingerunt, & vel lumine captis palpandas manibus ſe ipſas obtrudunt & exhibent. Cælum ingentem illam machinam in qua tot ſtellarum collucentium oculi nitent, & in qua ſedem habet quidquid eſt Diuinum, minus quidem admiramur quia quotidie intuemur, quod & Lucretius nouit:*

— Nemo feſſus, *inquit*, ſatietate videndi,
Suſpicere in Cæli dignatur lucida templa.

Vbi tamen huic aliquid præter rerum ſeriem accidit, hei quam ſolicitè humanus tunc animus cauſas perſcrutatur! Mirabantur, inquit Plinius, Romani cum plures aliquando Soles Lunasq. viderent, nouas ſubinde ſtellas oriri, noctem vt diem lucere aduerterent. Hic ipſe Endymionem primum, ea quæ in Luna patent, depræhendiſſe memorat, propterea famam volaſſe eum Lunæ amore captum fuiſſe. Indignatur autem, quod ſummis nos perpetuisq. honoribus cæleſtium huiuſmodi nouarumq. apparentiarum inuentores non proſequamur. Non ſumus profectò, *ait*, grati erga eos, qui labore curaq. ſua lucem nobis in hac luce aperuerunt.

Sed quantulum eſt mi Plini, quod Endymion *ille tuus in Lunæ facie nouitatis obſeruauit, ſi cum hoc beati illi* Florentini *ciuem ſuum* GALILÆVM GALILÆVM Lynceum *comparare velint? qui non Lunæ aut Solis (quem falsò Plinius totius Mundi animum, mentem, regimen & numen credere ac venerare voluit, ſic à Triſmegiſto forſan edoctus, qui* Sol Deus maximus, *inquit*, eſt eorum qui in cælo ſunt, cui cedunt omnes Dij cælites velut Principi ac Regi.) *Sed tanquam Chriſtianus* veri trini & vnius Dei *aſtrorum omnium Dimiurgi & Conditoris amore pellectus, tam mirabilia* TELESCOPIO *ſuo, vti nouo* LYNCIS *oculo in cælo primus animaduertit & ſeculi noſtri hominibus propalauit, vt mortalium omnium ingratiſſimi ſimus, ſi hanc ei gloriam inuideamus, nec dignis ipſum laudibus tam diu, quàm aſtra ipſa durabunt, celebremus & colamus.*

Magna, noua admirandaq. ea ſunt, & quæ magis magisq. Mundum hunc philoſophorum iam diſputationibus obnoxium, dubium reddent & perplexum. Hæc ſanè ſunt, quæ Galilæus *nulli ab origine Mundi ita exactè, quod equidem ſciamus mortalium etiam per ſomnium viſa, ſolusque primusque vidit atque æternitati conſignauit.* Innumeras *nimirum alias ſupra iam cognitas exiſtere* ſtellas fixas, *nobisque*

per tubum opticum apparere. Lunare *etiam corpus non læui & perpolita, vt creditum hactenus ſuperficie, ſed profundis aſperum lacunis & ingentibus variegatum tumoribus, ceu montibus quibuſdam eminere.* Solem *cæleſtis lucis fontem ac ducem, principem moderatoremq. luminum reliquorum, cor cæli, Aetheris oculum limpidiſſimum creditum,* maculis *tamen obnubilari. Nugatos veteres inſigniter Aſtronomos de* Galaxia, *&* nebuloſis ſtellis *fuiſſe, qui ſcilicet partes cæli craſſiores dixerunt. Nam ſtellis innumeris confuſis conſtare detexit Galilæus:* Cometarum *diuerſum planè locum motumq. & materiam quàm hucuſque ex Ariſtotelis & vulgarium decretis Aſtronomorum, credidit Mundus videri & eſſe: Sed, quod humanum propemodum captum ſuperat omnem,* nouos quatuor *iuxta ſeptem* planetas *veteres detexiſſe, certumque horum motum & periodum primùm demonſtraſſe.* Saturnum duabus *inſignitum* auriculis, *ac* Venerem corniculatam *Lunæ inſtar aſpectui noſtro ſubieciſſe.*

Felices animæ quibus hæc cognoſcere primum,
Inque domos ſuperas, ſcandere cura fuit!

Et dubitamus adhuc noſtro etiam ſeculo fomitem nouis philoſophiæ ſectarijs, materiamque ampliſſimam ſubminiſtrari?

Longum eſſet admirandas Aeris impreſſiones, & ſublimium phænomena euaporationum dinumerare: Pluiſſe nempe lacte, ſanguine, carne, ferro, lana, ſaxiſq. non Romanorum modo ſeculis, ſed noſtris etiam temporibus vt publico aliquando communicanda ſua Thaumatombria, *quæ mirandarum cauſas euoluit & effectus pluuiarum,* Illuſtriſſimus, Excellentiſſimus *idemq.* Doctiſſimus S. Angeli Princeps, Fridericus Cæſius Lynceus *Romanæ gloria Nobilitatis, demonſtrabit.*

Nec minus hoc mirabile. Crepitus armorum & tubarum ſonitus è cælo auditos fuiſſe. Fulgura exhauſiſſe vinorum dolia non tactis lignis, argentum aurumq. liquaſſe illæſis ſacculis, & ferream gladij cuſpidem (mihi viſum) illæſo vaginæ corio, emollitam fuiſſe, partum exanimaſſe viuente matre. Ego me hercle his ipſis meis oculis vidi

(Accipe mirandum nouitate mouebere facti)

dormientem puerum, eodem prorſus oris, oculorum, cæterorumq. immobili ſitu locoque membrorum, in ipſo celeberrimo totius Europæ Noſocomio S. Spiritus Romano, in ictu oculi à fulmine extinctum perſtitiſſe, in quo Anatomæ poſtmodum ſubiecto, miros ſulphurei fœtoris colorisq. effectus, maculas nimirum, cerebri membranis ac pulmonibus impreſſas ſummo cum ſtupore conſpeximus.

Aquarum, Terrarumq. conſiderantem miracula, quem non attonitum redduut? Circumfundi Terræ vndique homines, conuerſiſq. inter ſe pedibus ſtare, & cunctis ſimilem eſſe cæli verticem? Pendere ipſam ac non cadere nobiſcum, cum in medio grauiſſima aere fluctuet, nec ſponte ſua præcipitetur? Aquam cum centrum petat, in ſummis tamen montium cacuminibus, nec alio copioſiùs loco effluere? Antra ſubterranea reperiri, quæ plurima centena paſſuum millia excedant: illud præcipuè in Cæſarienſi Mauritania, vbi per viginti dies ſe Nilus abſcondit, & diſſito alibi ſpatio erumpit? Nihil hìc dicam de ſuauiſſimis & odoratiſſimis inſipidæ Telluris fructibus, de pretioſiſſimo metallorum, gemmarum, & mineralium theſauro in terræ viſceribus latitante, & ad noſtros continuò vſus pullulante. Nihil de tot calidiſſimarum aquarum & æternis ignium flammis ac bullitionibus, vno eodemq. loco erumpentibus. Quod vel Aetnæi montes & Vulcanij Puteolani campi nos docere poterunt, etenim

hìc

hìc plurimus ignis

Semper, & aſſidua poſtes fuligine nigri.

Hoc ſanè admirabile nec ſilentio inuoluendum, quod Plinius etiam portenti loco literis conſignauit: In agro (*inquit*) Mutinenſi, montes inter ſe duo concurrerunt, crepitu maximo aſſultantes, recedentesque; inter eos flamma fumoq. in cælum exeunte, interdiu, eo concurſu villæ omnes eliſæ: animalia permulta, quæ intra fuerant, exanimata occubuerunt. *Nec minus tremendum, quod ipſi etiam cauſarum nimis auido Plinio, mortis cauſa extitit Veſuuij incendium, Titi Veſpaſiani ſub Imperio, cuius cineres non Romam tantum, ſed vltra mare in Africam perlati & Aegyptum, quod celebres vicinas plures obruit vrbes, piſces in mari coxit, in aere verò volucres ſuffocauit.*

Nemo igitur amplius hiſce cognitis, deſiderabit philoſophicarum controuerſiarum originem ac fontem, quæ homines otioſos ac maximè negotioſos, ad contemplandum, admirandum ac philoſophandum, dum Librum Naturæ Cælum nimirum Terramq. legunt, impellere potuerunt.

Verumenimuerò hæc omnia magna, noua & admiranda vt videantur, ſint ac prædicentur; vix tamen vlla ſunt, ſi ad Animalium conſiderationem referantur. Superiora enim illa & Aſtronomica, vt quæ à noſtris remotiſſima ſenſibus exulant, quam certitudinem nobis philoſophicam concitare poterunt? Infima autem hæc omnia, ſiue meteora, ſiue plantæ, ſiue mineralia fuerint, quid ſumpta ſimul etiam eſſe poterunt, ſi cum viliſſimo quoque animalculo, quod viuit, ſpirat ac mouetur, comparentur? Elucet profectò, ſi in re vlla alia, ſtupenda Omnipotentis Dei in Animalibus Sapientiæ, Bonitatis, & Potentiæ *myſteria & inſculpta digiti Dei ſtigmata.*

Quod enim Beſtiæ moueantur & agant id à Diuina Potentia *habent. Quod ſenſibus vtantur, vtilia cognoſcant, vitent noxia, domicilia ſtruant, à* Sapientia. *Quod fœtus foueant alantque, ab inimicis defendant id demum à* Bonitate *Creatoris ſui immenſa ſortiuntur. Iam quis vnquam ſatis admirabitur ſpontaneum animalium ortum, aut naturalem eorum fœtificationem? Luſciniæ cantum artificioſiſſimum? Et cum* inopi metuit Formica ſenectæ *ſagacem huius maximè prouidentiam, labores ac patientiam? Apum ingenium & nunquam ſatis laudandam politici regiminis imaginem, & vtiliſſima hominumq. meræ ſaluti deſtinata mellis opificia? vt verè in has illud Virgilij quadret:*

Diuinitus illis

Ingenium, & rerum fato prudentia maior.

NVNC ad te redeo, Illuſtriſs. Cardinalis, *& cauſas quæ nec paucæ, nec exiguæ ſunt, quæque vt fœtum hunc tibi meum, Commentarium inquam in* Mexicani Orbis *Animalia conſcriptum, iamdudum Celſitudini Tuæ debitum dicarem, me impulerunt, liberè omnibus & libenter edicam. In primis magno illi* Patruo *Tuo VRBANO VIII. deuotiſsimus cultor, atq; adeò iam quinque Romanis Pontificibus in obſequio viuo, eòq. beatior quòd ab hoc ipſo, vt Tibi ignotum minimè eſt, dum adhuc* purpuratos *inter* Patres *virtutum ſuarum heroicarum Chriſtiano Orbi ſpecimina & ſpem de ſe præclaram, eius olim regendi ederet, omni ſemper beneuolentiæ genere & fauore affectus fuerim.*

Accedit inſignis animi, erga me Tui propenſio & eximia planè ſtudia, fortunasq. iuuandi meas voluntas: incredibilis etiam quædam benignitas, qua & nunc mihi fa-

ues,

ues, & prius maximè me honoraſti, dum ædes non modò priuatas, ſed Lectiones quoque publicas meas in Rom. Athenæo non raro accedendo præſentia Tua condecoraſti.

Quin & de ipſorum Animalium (quorum plurima ac varia domi meæ ſceleta curioſorum voluptati aſſeruo) plantarumq. ac naturalium rerum plurimarum, natura ac proprietatibus, ad longum ſæpe mecum, quæ ſumma Tua fuit humanitas & diſcendi cupiditas, diſceptaſti ac diſſeruiſti.

Et quidni Animalium Naturæ ſtudio iucundiſſimo delectareris? Cum & Geſtilitia inſignia Tua ex animalculis illis, quæ Tuo dudum Patruo Terrarum Orbis vniuerſi ceu Chriſti Vicario curam augurabantur, minimis quidem illis, ſed maximi quid argumenti præſeferentibus APIBVS inquam, compoſita eluceſcant?

Eſt præterea opella hæc mea Federici Cæſij Illuſtriſſimi & Excellentiſſimi Lynceorum Principis iuſſu edolata, cuius ſumptibus omnis hic liber Mexicanus Reipub. literariæ bono communis eſt factus. Hunc autem quanti ſemper ob eruditionem & reconditam quandam Matheſeos & Veræ, ac, vt ita dicam, realis philoſophiæ ſcientiam (quæ Tibi cum ipſo communia ſunt) æſtimaueris, non opus hic recenſeri, ne vtrumque veſtrum in os laudare velle videar. Hoc ſilere non debeo, Tibi adeò Academicum hoc noſtrum Inſtitutum placuiſſe, vt pridie quàm flagrante illa Te purpura Patruus Tuus

Omnis nempe ſuæ curæ caſusque leuamen,

Vt dudum merebaris ornaret, huic Academiæ & conſeſſui Lynceo noſtro nomen Tuum dare, & Lynceorum σφραγῖδα cohoneſtare volueris, præſentibus eodem Principe Cæſio, & Virginio Cæſarino Lynceo pariter & Italiæ Decore, me quoque veſtro immerito collega ad ſpectaculum & teſtimonium vocato.

Addam hæc paucula & finiam: Digniſſima illa mihi ſemper & planè aurea L. Ann. Senecæ ſententia viſa fuit: Generoſi, inquit, animi & magnifici eſt iuuare & prodeſſe, qui dat beneficia DEVM imitatur, qui repetit, fœneratores. Nec minus altera illa æternam meretur laudem ac memoriam: non opus eſſe ad liberandam fidem facultatibus, ſed animo: reddit enim beneficium qui libenter debet. Fateor ego inopiam meam, ſoluendo nempe longè me impurem eſſe, & fortaſse gratiam retuliſſe dicar, ſi beneficiorum à Celſitudine Tua acceptorum modò meminero. Attamen cum nihil æquè humani generis concordiam diſſociet ac diſtrahat, quàm ingrati vitium, auſus ſum Commentariolos eidem hos meos offerre, quos ex gratitudine potius noſtra, quàm magnis viribus profectos iudices rogo, cum præſertim meas aliquid ſoleas putare nugas. Noſti etiam ſacrificia non ſumptu, ſed pia ac recta voluntate æſtimari debere: cum enim varia ſint genera ingratorum, vt qui beneficium accepiſſe negat, qui diſſimulat, qui non reddit, qui oblitus eſt; nolui ego in aliquo [illegible] numero reperiri.

Cæterùm DEVM veneror Ampliſſ. Cardinalis, vt Tibi det diuturnam & felicem vitam, & vel de meis annis (quod olim vouebant optimis Principibus) aliquot Tuis adijciat, noſtro & vniuerſi orbis incremento: hoc etiam addens, vt veteres Clientes Tuos inter quos addictiſſimum me eſſe profiteor, fauore & amore proſequi nõ dedigneris.

ROMAE è Muſæo noſtro ad Pantheon Agrippæ ipſis Calend. Ianuar. Anni ſolemnis MDCXXV. Sedente VRBANO VIII. Pont. Opt. Max. BARBERINO.

ALIO-



ALIORVM NOVAE HISPANIAE ANIMALIVM NARDI ANTONII RECCHI IMAGINES ET NOMINA.

IOANNIS FABRI LYNCEI BAMBERGENSIS

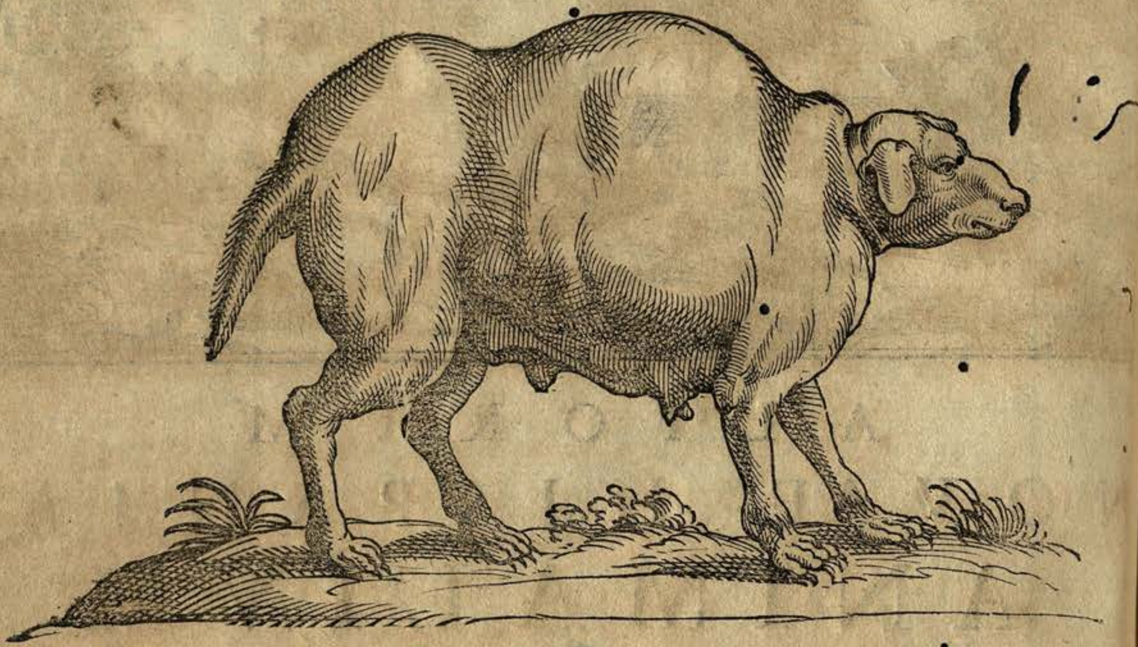
Philoſophi, Medici, publici Profeſſoris Romani, & Summo Pontifici ab herbarijs ſtudijs

EXPOSITIONE.

HIC mihi, amice Lector, antequam Alto vela committam, proſper optandus eſt ventus in limine ſtatim, ne ſi ad ſcopulum aliquem forſitan appellere videar, id putes mea negligentia effectum fuiſſe. Non itaque ſis neſcius hos in animalia, quos modò commentarios edimus, mera noſtra conſcriptos eſſe induſtria ac coniecturà, ad quaſnam animantium noſtrarum ſpecies illa reduci poſſint, cum in Autographo præter nudum nomen & exactam picturam, de Hiſtoria ne gry quidem reperiatur. Quod quidem & in præcedentium aliquarum imaginibus plantarum vſuuenit, quas Ioannes Terrentius Lynceus *Amicus & collega meus ex Prototypò fideliter deſcripſit. Fuerunt igitur noſtris primùm verbis animalium horum Icônes graphicè delineandæ, quorum quædam nominibus ſuis inſignita, alia iiſdem carent. Ex quorum etiam deſcriptione* Scholia *porrò confecimus, naturalium admiratoribus & amatoribus rerum nec inutilia vt ſpero, nec iniucunda. Quare quiſquis hæc lecturus in manus ſumis, ſin minus inconditæ dictioni, anxio ſaltem te iuuandi ſtudio noſtro fauere digneris.*

Docetur lector quid in hoc opuſculo agatur.

YTZCVINTEPORZOTLI
Canis Mexicana.



IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ANIMAL hoc monſtroſo quodam corporis habitu, ſi probè in pictura figuram intueamur, apparet. Caput cumprimis ad reliquũ ſi corpus referas, adeò eſt paruum vt pars hæc toti ſuo mediocri vix proportione reſpondeat. Oculi feritatem nullam ſpirant, ſed mites potius ac manſueti videntur. Roſtrum quod gibbum eſt & canino ſimile, totum albicat veluti & frons ac ſupercilia. Aures cum ſubiacente verſus rictum parte fului coloris ſunt & pendulæ. Collo eſt breuiſſimo & obeſo valde, ipſique ſtatim thoraci caput annectitur. Dorſum Cameli inſtar gibboſum, poſt collum ſubito ad pectus accliue, ſed coxas verſus decliue coloris itidem fului. Cauda breuis adeò, vt primos haud crurum articulos contingat, albetq. tota; ſub quā vulua & hæc prægrandis conſpicitur. Turgentes quoque magnaſq. per ventrem vtrinq. conſpicuas mammas, quæ ſex numerantur, gerit. Pinguiſſimũ ventrem monſtrat, quē pellis plurimis iiſquè nigricātibus variegata maculis & pēdula ornat; Crura ac pedes albicant digitis caninis diuiſi, & vnguibus valde exertis proſtant.

SCHOLIA EIVSDEM.

HÆc fideliſſima eſt ſuiſq. coloribus ex ipſo Autographo excerpta delineatio, qua probè perſpecta, facili quemuis aſſequi coniectura exiſtimo, hoc animal *Canem* & quidem domeſticam *Mexicanam* eſſe. Docent hoc præcipue *Caput*, *pedes* ac *mamillæ*.

Libuit

Cur à Cane principium ſumatur.

Libuit autem hunc nobis ab hoc animali Commentarium auſpicari, quod *Canis* apud veteres naturæ interpretes ac gentes pleraſque, ijs honorum titulis ſuperbiat, vt cęteris facilè anteeat animantibus cunctis. Et quo maiore obſecro ipſum encomio Plato afficere potuiſſet, quàm quòd ſecundo de Repub. Dialogo ſaltem non Philoſophum proclamauerit? Ciuitatis conſeruatorem profectò & cuſtodem Philoſophum eſſe debere præcipit; hunc autem ad Canis ingenium efformat, & docilitate quidem, ferocitate, notitia, velocitate & amore qui in Cane elucent effectus, præditum eſſe æquum cenſet. *In hac ſanè*, inquit, *beſtia hoc admiratione dignum eſt, quem enim ignotum viderit grauiter fert, etſi nihil mali ab ipſo ſit perpeſſus: noto autem blanditur, quamuis nihil boni ab ipſo ſusceperit. At enim videtur hic natura ipſius effectus ingenuus ac verè philoſophus eſſe.* Atque hinc minus certè mirari ſubit, veteres *Cyrum* Regem maximum Canino lacte enutritum effinxiſſe. Rex enim vigilans, potens, ſagax & philoſophus eſſe deberet, vt rectè Academiæ Princeps aut Regem philoſophari, aut philoſophum regnare voluerit. Ex eodem niſi fallor fonte profluxit, licet ridiculum planè, quod Plutarchus aduerſus Stoicos memorat: Gentem fuiſſe apud Æthiopas, inter quos *Canis* regnaſſet, quem nullus interfeciſſet Æthiopum, ſed cui in amplo ſedenti ſolio honores regios detuliſſent adoraſſentque. Et Plin. lib. 6. *Ex Africa* inquit, *parte Ptoembari & Ptoemphanæ qui Canem pro Rege habent, motu eius Imperia augurantes.* Ex quo facilis quoq. habetur cauſa, cur per Canem Socrates iuraret, quod perinde faciebat ac ſi per ipſam iuraſſet *Philoſophiam*, cuius ſymbolum, vt modò ex Platone deduximus, Canis præſeferebat: ob id nimirũ, quod ignorãtiam ipſe Canis peſſimè oderit, cùm hominem ignotum dentibus inuadat, notitiam verò cariſſimam habeat, adeòq notum blandimentis demulceat, licet in hoc penitus nihil mutatũ fuerit. Sola itaque ignorantia ipſi diſplicet, quam odit: hominem verò eà depulsà non odit, quod vt philoſopho proprium, ita maximè in ipſo laudabile exiſtit.

Canis à Platone Philoſopho & Ciuitatis cuſtodi cõparatur.

Canis Aethiopibus pro Rege honoratus.

Socrates per canem quaſi per philoſophiam iurabat.

Canẽ Gentiles pro Deo venerati.

Canem itaque ſic admirati ſunt veteres, vt alij quemadmodum in ſuperſtitiones prona erat fatua illa Gentilitas,

(Prodigioſa loquar veterum mendacia vatum)

Diuinos etiam huic beſtiæ honores decernere non dubitarint. *Mercurium* ſuum qui Ethnicis animorum cuſtos credebatur, canino dictum capite & eodem inſignitum *Anubim*, quod Iſidi & Oſiridi, vel vt alij falsò credebant, toti cuſtodiendæ vniuerſitati aſſignatus eſſet, exſtare voluerunt. Ægyptij autem præ reliquis *Cani*, nec huic ſolum, ſed ſurdis etiam quamplurimis alijs & ſenſus expertibus rebus diuinos pendebant honores, quos rectè propterea lib. 5. Satyr. Iuuenalis & ſalsè ridet.

Ægyptiorũ de Dijs fictitijs fatua ſuperſtitio ridetur.

——— *Quis neſcit*, inquit, *qualia demens*
Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat
Pars hæc, illa pauèt ſaturam ſerpentibus Ibin.
Effigies ſacri nitet aurea Cercophitei.
——————————— *illic*
Oppida tota Canem venerantur, nemo Dianam,

Porrum

Porrum & Cæpe nefas violare ac frangere morſu.
O ſanctas gentes, quibus hæc naſcuntur in hortis
Numina!

Sed operæpretium fuerit hic Chriſtiano etiam homini ob oculos ponere, quam Ethnicus licet Philoſophus Plutarchus inquã, in ſuo de Iſide & Oſiride opuſculo de Dijs his fictitijs mentem habuerit. *Quidam enim*, inquit, ille, *penitus aberrantes in ſuperſtitionem ſunt lapſi, alij deuitantes veluti paludem ſuperſtitionem in impietatem quaſi in locum præruptum, nec opinantes incurrerunt. Quamobrem debemus præcipuè doctrinam ex philoſophia myſtagogam nobis adiungere, atque ita ſingula quæ dicuntur & aguntur, penſare piè; ne vt dixit Theodorus, ſermones ſuos quos dextera porrigeret, auditorum nonnulli acciperet ſiniſtra:* Et poſterius paulò. *Itaque non debemus in his colendis requieſcere, ſed per has in Numine Diuino venerãdo quaſi per clariora & ad id naturà comparata ſpecula. Res enim illa quæ ſpirat, videt, & motus ex ſeipſa habet fontem, notitiamq. conuenientium & alienorum, hæc ex intelligente (quo regitur authore Heraclito Vniuerſitas) riuulum & portionem traxit. Quare non minus in his adumbratur Numen Diuinum, quam in æreis & lapideis opificijs, quæ interitum æquè recipiunt & infecturam colorũ, ſenſu omni & intellectu naturà vacant.* Verùm nos, quos Dei miſericordia Chriſtianos naſci & in ſancta Filij eius lege immori voluit, miſſa hæc faciamus, & Ethnico philoſopho relinquamus, qui aliquem ſaltem colorem dicere voluit, cur præ cæteris animantibus plus *Canem* Ægyptij coluiſſent, quod tam mirabili nempe inter beſtias naturali inſtinctu à Conditore ſuo donatus fuerit, vt ſatis ipſum Plato, Ariſtoteles, Plinius alijq. Naturæ Myſtæ laudare & admirari nequiuerint.

Plutarchus Ethnicorũ ſuperſtitionem ſano modo interpretari nititur.

Hic continere me non poſſum, quin *Ioanni Goropio Becano* viro eruditiſſimo & de antiqua ac veneranda Theologia ſummè merito aſſentiar, qui magnum illum *Leuinum Torrentium* laudatorem inuenit, quidquid aduerſus ipſum Critici quidam blaterent, quòd & otio, & literis abuſus fuerit, calumniantur. Hic tum in *Hermathena* ſua, tum in *Hieroglyphicis* ac *Hiſpanicis* Canis Etymon probabiliſſima ſanè coniectura à lingua *Cimbrica* radice Germanicæ deriuat. His enim *Can* & *Con* nihil aliud ſonat, quàm *Scio* aut *poſſum.* quorum vtrumque in eo conſiſtit, vt is qui poteſt vel ſcit, id quod poteſt vel ſcit, ante apprehendat & complectatur. Canis autem, vt ſupra iam ex Platone deductum, notitia plurimum valet, ſed & animoſiſſimum ſimul eſt animal. A Cimbrico igitur vocabulo *Can*, Latinis *Canis* & Græcis Κυὸς ſunt nata, quarum vocum nec hi nec illi rationem vllam aſſignare poſſunt. Vult quidem Plato Κύων, olim Canem Phrygibus ſignificaſſe: docuerunt autem longè ante natas in Grecia Athenas, Linus & Orpheus Philoſophiam apud Thraces, à quibus ad Phryges: ab his ſerò tandem ad Græcos (qui non immeritò ob id forſan ab Ægyptio Sacerdote pueri appellabantur) peruenit. Sed quid Κύων vt peregrinum vocabulum Græcis denotet, Plato non aſſignat, vt idem Goropius notauit. Vnde miror non parum Cælium Rhodiginum qui Κύων pro Cane Græcanicum facit & cum Euſtathio παρὰ τὸ Κύω, hoc eſt ab amare deducit.

Canis Ethymonè lingua Cimbrica petitum.

Et de Canis quidem animoſitate hìc nihil dicere attinet; videri hæc

poſſunt

poſſunt apud Ariſtotelem, Plinium, Plutarchum Ælianum alioſq. qui & fidelitatem ipſius varijs ſimul encomijs & exemplis celebrarunt. De notitia, ſagacitate & docilitate, quæ mihi nota ſunt breuiſſimè hic proferre non grauabor.

Viuimus in hac luce orbis terrarum ROMÆ nempe æterna vrbium VRBE, in qua plurimos quotidie oculorum vſu priuatos oſtiatim ſtipem colligentes contemplamur, quorũ pleriq. Cane mediocris magnitudinis catenulę ferreæ alligato vtuntur: hic ipſis dux & magiſter viarum: hic diluculo eos ad varia Vrbis loca educit, & ſoſpites veſperi domum reducit: hic fidiſsimus tota ipſis die ſocius aſsidet, & loco etiam ſolutus vbi parumper expatiatus fuerit, longè tamen haud diſcedit, & ad minimam heri ſui vocem recurrit, collum ſine vllo reniſu catenæ adaptandæ ſubijcit, & inter medias populoſæ Vrbis turbas longiſſimè ab ædibus etiam diſſitus, rectam viam ſine vllo diuerticulo, abſque vllo in foueã aliquam præcipitandi magiſtri ſui metu domum pergit, ac penſum laboris ſui diurni, panem nempe mucidum & aquam gelidam ab hero accipit. Et quod mireris amplius in hac docili beſtia (quod ipſi mihimet mendici cæci faſſi fuerunt) ad quæcunq. etiam longiſſimè diſtantia & aliquot milliaribus ab VRBE remota, vt eſt S. Pauli Baſilica in via Oſtienſi, loca eos deducit. Vbi enim Cæcus à ſua in qua habitat platea remotior paululum ad biuium aut triuium aliquod peruenerit, & auriũ iudicio quo maximè Cæci pollet, ſiue hoc ex fontium aquę cuiuſdã lapſu, ſiue fabrorum & artificum ſtrepitu collegerit ſe tali quodam loco conſtitutum eſſe: Et ſi ad SS. Petri aut Pauli, aut Ioannis Lateranenſis Baſilicas, quæ pluribus paſſuum millibus & in triangulo quodammodo collocatæ à ſe inuicem abſunt, properare deſideret, abſque eo quod vllum mortalium, quo loco ſit, interroget, loro ſuo Cane ſemel tantum vel hac vel illac, & Eccleſias dictas verſus dirigit, tum ſecurus ad harum aliquam, quam ipſe in animo habet perducitur, veſperiq. ſaluus ſine vllo diuerticulo reducitur.

Canes Romæ Cæcorum mendicantium duces, & mira horũ docilitas.

Quod ſi in longiſſimo quodam vico ſex ſeptemve Cæcus domos habeat, quas bis terue in ſeptimana Eleemoſynam poſtulaturus, ibique precationes dicturus ſuas adire ſit ſolitus, vbi ad huiuſmodi platearum aliquam, quas optime Canis cognoſcit, peruenerit, niſi ſingulas & iam ſibi notiſsimas ædes prius omnes acceſſerit, ex ea minimè diſcedit. Vbi autem precatiunculam iam mendicus inceperit, decumbit interea Canis quietemq. feſſus capit, & quando vltimam precationum voculam prolatam audiuit, confeſtim ſine vllo magiſtri monitu nutuque ſurgit, & ad alias conſuetas ædes greſſum dirigit.

Vidi profectò non ſine maxima animi mei iucunditate ſimul & ſtupore, dum Cæco cantanti & ſtipem petenti nummulus ex ſuperiori domus parte ante pedes proijceretur, induſtrium adeò ipſius Canem fuiſſe, vt illum quæſiuerit, & ore è terra ſublatum arreptumq. in ipſam heri ſui capſulam ſeu pyxidã repoſuerit: & ſi fortè fortuna eundẽ non protinus reperiſſet, baculo ab hero ſuo monitum & comminantibus verbis adactum, vt omni adhibita diligentia proiectum nummum indagaret. Si verò panis ex feneſtris deiectus

Rarum induſtrię Canis exemplum.

fuiſſet, Canis hic famelicus licet, niſi eum domino ſuo prius porrexiſſet & ab eo portiunculam accepiſſet, eundem minimè arroſit. Antequam autem ſuo Cæci famulitio Canem ductorem adaptent, bimeſtre aut ad ſummum trimeſtre diſciplinæ huic ſpatium impendunt, prout nimirum flexibilior Canis natura, eiuſque *meliore luto Titan præcordia finxit*. De domeſticis & amicorum relatione hæc non iniucunda, vt ſpero, promã. Solebat ædes meas amicus frequenter inuiſere, qui cum ingentem ex Moloſſorum ferme genere Canẽ ſecum duceret, ipſique ego ad ſuperiores ædium partes aditũ præcludi iuſſiſſem, pẽderet autem prope oſtium inferius mearum ædium Pes Capreoli funiculo illigatus, quo campanulam aduentantes & intrare cupientes pulſare docebantur, idque à domino ſuo iam ſæpius factitatum Canis cõſpexiſſet, vbi admiſſo hero inuitus excluſus fuit, paulo poſt tintinabulo pulſato puer deſcendit, & præter Canem neminem offendit, qui pedibus ſuis Capreoli pede arrepto, intromitti geſtiens hominis inſtar funiculum traxerat; nec id ſemel tantum, ſed reiteratis alia die vicibus tentauit, nobis omnibus conſpicientibus, ridentibus & beſtiæ ingenium admirantibus.

Mirum Canis ingenium in pulſando.

Hic ipſe Canis cum in ollam prægrandem vnguine illitam lingendi cauſa caput immiſiſſet nec reuocare poſſet, vbi diu multumq. luctatus ſed fruſtra, & vt ne vas illud figulinum rumperetur, leniter tractaſſet, tandem impatientia fractus, maximo cum impetu terræ impegit, in fruſta comminuit, & ea ſe mox moleſtia liberauit.

Quod autem Zonaras in Iuſtiniano miraculi veluti loco affert, Canem Byzantium fuiſſe adductum, qui ſpectante populo cuiuſque ex aſtantibus nominatim ore veſtes arripuerit & ſuum cuique annulum in cumulũ prius compoſitum attulerit. Et ante Zonaram Plutarchus ſe ſpectante totũ Theatrum & Cæſarem (interfuerat enim Pater *Veſpaſianus* in *Marcelli Theatro*) obſtupuiſſe ait, cũ à Mimo Canem quendã introductum vidiſſent, qui mortuum ſe effinxerat, trahi retrahiq. permiſerat, donec ad vocis cuiuſdam articulum peruentum fuerat; qua audita tanquam è profundo expergefactus ſomno, ad illum ad quem oportebat, ſe contulerat. Hæc ita, inquam, trita ſunt & vulgaria, vt *Romæ* à Circulatoribus in *Circo Agonali*, quò honeſtam populo & ludicram recreationem præbeant, quotidie ferme agitentur. Obſeruant enim Canes nutum, obtutum & ſermonum momenta Magiſtrorum, ex quibus longo iam tempore edocti, quid facto opus ſit optimè callent.

Mimorum Canes quid olim Byzãtij & Romæ præſtiterint hodieq. præſtent.

Credendum omnino cenſeo *Alberto Magno: Canem fuiſſe, qui cænaturis* in menſa conuiuis ſtabili veſtigio lumen tenuiſſet: cùm Nobiliſs. S.Stephani Eques *Caſſianus Puteus Lynceus* amicitia mihi peruetuſtà coniunctiſſimus, bonarum & amæniorũ literarum ac Philoſophiæ præcipue, Chymiæ & Antiquitatum apprime doctus, *Florentiæ* non ſemel ſe vidiſſe mihi affirmarit quendam Sereniſſimæ illius *Mediceæ* familiæ Principem Canem aluiſſe, qui ad nutum Heri ſui imperium omne reciperet, menſæ continuò inſeruiret, orbes apportaret, patinas reportaret & ore arrepto argenteo diſco, in quo calicem vitreum vino repletũ ſtantem gerebat; ita affabrè Domino ſuo porrigeret,

ret, vt ne tantillum vini effunderet, cui & equum conſcendenti fideliter ſtapedem infixis dentibus arctiſſimè firmaret.

Enimuerò ridiculi fortaſſis ſimus, inquit Plutarchus libello de Animantium comparatione, *ſi docilitatem venditemus beſtiarum, quarum Democritus nos ſummis in rebus diſcipulos eſſe oſtendit. Araneæ in texendo & ſarciendo, Hirundinis in ædificando, in ſuauiter modulando Oloris, & Luſciniæ in cantu & voce fingenda. Et in arte medica, cum videmus Canes felle laborantes certa quadam herba ſe repurgare. Inedia curantur Lupi & Leones quando carnibus nimium ſunt oppleti cubantes fouenteſque ſe quieſcunt. Capræ Cretenſes, quæ Dictamo guſtato faciliè ſagittas expellunt, mulieribus prægnantibus monſtrauerunt huic herbæ vim elidendi partus eſſe.*

Beſtiæ vidētur quædam homines opificia docuiſſe, & medicamenta inueniſſe.

Doceri præterea Canes poſſe, vt ex profundo etiam aquæ aliquid foras portent; Arrepta ore pecuniâ ad macellum properent & à noto ſibi Lanione carnes, vel à Caupone etiam vinum emant domumq. reportent: Rem perditam omni diligentia requirant & inueniant: Currui aptati pueros trahant, Clitellis impoſitis ſarcinulas geſtent: Gladijs accincti haſtati & erecti incedant; Tympanum pulſent: Equorum ritu ad numeros ſaltent: In rota verſatili ambulantes, vel truſilem molam agant, vel carnes in veru ad ignem voluant: in venationibus & aucupijs ea demum præſtent, quæ vix homines norunt; partim nos cum voluptate vidimus, partim amici nobis experti retulerunt.

Canes plurima doceri poſſunt.

Hactenus ego bona fide exoticum hoc animal Canem eſſe affirmaui, quod viuis nunc rationibus demonſtrare conabor, ex *Capite* nempe, *pedibus* & *mammillis*. Et à capite initium capiam; Nam etiam Plato in Timæo caput membrorum corporis diuiniſſimum reliquorumque membrorum princeps dixerat. Et in Phyſiognomicis Ariſtoteles eos qui hanc artem exercent, ex vultu maxime prædicere; & ad Canum figurã detorta ſi homines capita ſortiti fuerint (quos Plinius Cynamolgos vocat) Canum quodammodo moribus imbutos eſſe fatetur. Ex capite igitur quod Canino valde ſimile eſt, hoc animal Canem eſſe facile arguemus. Diffiteri tamen non poſſum, adhuc certius ſignum præter roſtrum aureſque Caninas fuiſſe, ſi dentes hìc ſerrati & Canini conſpicerentur, verùm in mitioribus qualis hæc beſtiola fuit, illa dentium feritas etiam vix latrantibus apparet. Hoc interim lectorem monere debeo, roſtrum à Sculptore paulò gibboſius & eminentius quàm in pictura eſt, effectum fuiſſe.

Rationibus aſtruitur hoc animal Mexicanum Canem eſſe.

Si crura & *pedes* inſpiciamus, quin omnes nobis manus daturi ſint, nullus dubito. *Habent*, inquit Ariſtot. 2. de hiſt. Anim. in principio ſtatim, *Quadrupedes omnes vice brachiorum crura priora; ſed precipuè quæ multifida ſunt, hę manibus ſuo digitato pede reſpondent, hoc enim ad plura, quaſi manu, vtuntur.* Quæ autem animalia digitatos habeãt pedes, inferius paulò declarat dum ait: *Quadrupedum autem quę ſanguine conſtant eademq. animal generant, aliæ multifidæ ſunt, quales hominis manus pedeſq. habentur. Sunt enim quæ multiplici pedum fiſſura digitentur, vt Canis, Leo, Panthera.* Iam autem probè noui, ex multifidis etiam Leonem, Lupum, Vulpem, Felem, Lupum Ceruarium & ſi quæ alia eſſe: Verùm his noſtra figura non magis reſpondet, quàm pomo ouum. Quot

Multifidarum quadrupedum crura brachijs & pedes manibus reſpõdent.

autem in digitis Canum pedes ſint fiſſi, operæpretium hic addendum cenſeo. Iulius Cæſar Scaliger vaſto illo ſuo ſuper Ariſtotelis Hiſtoriam Animalium volumine laudatum modò Ariſtotelis locum declarans hæc habet. *Canibus non quini digiti omnibus, ſed maiori parte quaterni, quintus aliquibus verè extra ſeriem aliorum altiùs appenſus. Venatores olim ſecuimus, læduntur enim ibi multum & ſæpè.* Hæc ego & falſa & dubia ex ipſa Natura & magiſtro Ariſtotele aſſero. Non clarum ſatis quod ait: *Canibus non quini digiti omnibus*. Cum nec inter poſteriores & anteriores diſcrimen hic vllum faciat, quod ad lucem huic loco afferendam plurimum conferre poterat. Audiamus communem præceptorem. Hic cum præclarè admodum lib. de partibus Animal. 4. cap. 10. de Hominis manus vſu & officio philoſophatus eſſet, homini nempe, non quia manum haberet, ideò prudentiam tributam; ſed quia prudentiſſimus eſſet, ideò manu tanquam inſtrumentorum inſtrumento à Natura dotatum fuiſſe: Atque ideo in Naturam iniurios planè eſſe (inter quos & Plinium numerare ſoleo, qui Naturam non matrem ſed nobis Nouercam extitiſſe conqueritur) quod deterrimè nobiſcum agi exiſtiment, quia nudi & inermes naſcimur, quid inde? Cætera enim animalia vnum auxilium habent, idque nullo pacto permutare poſſunt, & ita calceata cum iiſdem ſemper armis, eodem perpetuò veſtitu dormire coguntur. Homini verò manus pro vngue, vngula, cornu, haſta, enſe & quouis altero inſtrumentorum inſeruit. Hæc enim ſibi manus omnia fabricare, in ſeipſa tenere iiſque aptiſſimè aduerſus beſtias vti nouit. Cum ita inquam, Ariſtoteles Philoſophatus fuiſſet, ſubdit tandem: *Flexus brachiorum homini tum ad cibum admouendum, tum ad ceteros vſus contra, quam quadrupedum generi aguntur. Illis namque introrſus poplites flecti neceſſe eſt vt ad greſſum vtiles ſint. Vſum enim pedum præſtant artus priores, quanquam illius etiam generis ea, quæ digitata ſunt, non modò ad greſſum vtuntur prioribus cruribus & repugnant, quod ſolipedes poſterioribus faciunt, non enim crura eorum priora cubitis manibuſq. proportione reſpondent, vt nonullorum ex iis quorum pedes in digitos finduntur, ob id pedes priores quinis diſtinctos digitis habent, poſteriores quaternis vt Leones & Canes, atque etiam Lupi & Panthera, quintus enim eorum quinto, magnoque manus reſpondet.* Quæ omnia Scaliger vel oſcitanter legit, vel vt Canum more, ex qua familia oriundum ſe gloriatur, morderet & noui quid afferre videretur, nauci fecit, ipſique adeò Naturæ vim intulit. Quod ſi vel Canum Anatomen vllam vidiſſet, vel ea quæ de vnguibus hic attulit Ariſtoteles ad vnguem penſitaſſet, nobiſcum certè conueniſſet. Sunt enim in omnibus omnino latrantibus Canibus quaterni ſaltem in poſteriorum ſingulo pede digiti vngueſque, & quinque in prioribus, quorum recta ſanè ratione quintus minor ac maior dici poteſt, quod de pollice noſtro, cui is reſpondet, affabrè Ariſtoteles dixerat. Minor ſi figuram & magnitudinem ſpectes eſt pollex, ſed maior ſi vſum ac valorem conſideres, quia enim in apprehendendo maximè pollet, ideò *Pollicem* Latinis dictum exiſtimo. Hunc Ariſtoteles tanti fecit, vt manui veluti toti, aut ceteris quatuor digitis in animalibus æquipararit. Veluti enim, manus ſi non eſſet, apprehenſio nulla fieret, ſic vbi hic deficeret, non eadem illa facultas proba daretur. Hic enim à parte inferiori ſurſum premit

Natura hominibus nō Nouerca ſed benigna mater.

Canes in pedibus anterioribus quinque, in poſterioribus quatuor habēt digitos.

premit, vt cæteri à ſuperiori deorſum, ob id breuis craſſuſque formatus eſt.

Atque hic tam omnibus animalibus quibus apprehendendi facultas conceſſa fuit neceſſarius videtur, vt in Auibus etiam & Cruſtaceis quin Inſectis pleriſque longè à multifidorum tamen genere diſcrepantibus reperiatur. Vidimus & ad miraculum vſque obſtupuimus ante pauculos dies domi meæ per Tubũ opticum miræ perſpicuitatis artificioſiſsimè elaboratũ, à duobus Germanis huius artificibus fabriſq. nobis allatũ donatumque; quem à Teleſcopij imitatione, & rerum minutarum conſpectu *Microſcopium* nominare libuit. In pediculo fœdo quidem animalculo, hominis tamen non raro ſocio, non os modò oculoſque, barbam & prætenſa duo in fronte cornicula, ſed pedes inſuper ex vtroque latere ternos prælongos & articulatos, qui omnes vngues habebant recuruos duos, longum vnum, breuem alterum, & pollicis apprimè locum ſupplentem, quibus & cutem apprehendit & ſerpendo gradum figit: tantum huic pollici aut cuipiam particulæ ſimili huius loco, induſtria & nunquam deficiens Natura in minimis etiam & abiectiſſimis animalculis ſtudere voluit! Et quoniam tam admirabilis hic inſtrumenti optici, per quod remotiſſima vt maximè propinqua intuemur, mentio incidit, operæpretium eſſe duxi ſuam Inuentorum gloriam nulli inuidere. *Ioannem Baptiſtam Portam Lynceum* primùm huius Theoriam ac compoſitionem in ipſa ſua Naturali Magia, necnon Mathematicas ipſius, vt ita dicam, radices in libello ſuo *De Refractionibus* ante quadraginta & plures annos ad amuſſim deſcripſiſſe, adeoque primum Auctorem extitiſſe ſicuti huius ita & aliorum plurium mirabilium, quæ ſiue in Mathematicis ſiue in Phyſicis inuenit & ipſe agnoſcit & candidè ac libenter omnibus declarat *Io. Keplerus Germanus Mathematicus Cæſareus*: Primùm verò diligentiſſimum artificem Germanum vel Batauum quendam executioni dediſſe & vel caſu tubum conſtruxiſſe libentiſſimè fatemur: *Galilæum* deinde vbi Patauij Mathemata profeſſus de hoc inaudijſſet ſaltem, ſua ſponte non viſo prius Tubo ſimilem conſtruxiſſe, primoque & Venetijs & Patauij à ſe repertum oſtendiſſe, vt in illius libro Italico idiomate perſcripto, cui titulus *Il ſaggiatore* expoſitum eſt. Hic ſanè Galilæus, quidquid ſiue ſtrepant ſiue obſtrepant inuidi, non ſolum vix audito rumore confecit, ſed eo vſque perfecit, vt primus hunc cœlo Tubum inferret & admiranda illa omnia, quæ iam in proemio deſcripſi, mortalibus cunctis patefaceret.

Nouus & mirabilis Tubus opticus ſeu *Microſcopium.*

Pediculi abiectiſſimi animalculi non viſa prius effigies.

Tubi optici Inuẽtio, & Conſtructio.

Eodem Romæ tempore Lynceorũ *Princeps Illuſtriſs. Federicus Cæſius* rumore tantum è Belgio audito, idipſum inſtrumentum compoſuit & inter complures in vrbe Magnates diſtribuit, nomenque *Teleſcopij* excogitauit & indidit: quod nomen etiam, cùm non multis poſt menſibus Galilæus Romam veniſſet, ipſumq. *dictus Princeps* & Antonium Perſium, Ioannem Demiſianum, Ioannem Terrentium, Franciſcum Piſſerum Camaldulenſem Mathematicũ, Iulium Cæſarem Lagallam Peripateticorum in vrbe corypheum, & me quoq. cœnâ (vt aliàs ſæpe, qui delicias nullas niſi cum literis & literatis agnoſcit) in Ianiculo poſt cœleſtia terreſtriaque nonnulla ſpectacula & Philoſophicas diſceptationes excepiſſet, in ipſiſſimo huius Inſtrumẽti vſu pluries repetijt & ita

Illuſtriſs. Princeps F. Cæſius Tubo nomen indidit.

omnibus placuit acceptumq. fuit, vt deinde per vrbem orbemque paſſim increbuerit. Ab hoc nobis alterum, *Microſcopium* appellare viſum fuit, per quod minutiſſima animalcula, & horum ea quæ viſum planè ſubterfugiunt acutiſſimè cernuntur: illo quidem omnis generis remotiſſima, hoc verò minutiſſima quæque perſpicimus ſed maximè propinqua, quod quidem à Galilæo in Italia confectum, & ab eodemmet etiam anno proximè elapſo in vrbem allatum, nunquam tamen ita diligenter elaborari ab vllis artificum manibus vel ipſius vel collegarum iuſſu potuit, quàm ab iſtis Germanis, qui ſedulam in hoc nobis operam præſtitere, nec pauca huiuſmodi Microſcopia, quæ Vrbem totam in admirationẽ pertraxerunt, elaborata nobis exhibuerũt.

Probatur tertiò à mãmis Canem eſſe hoc animal.

Supereſt vt *Mammarum* argumento hoc animal Canem eſſe comprobemus. Et cum Ariſt. cap. 1. lib. 2. de hiſt. Animalium differre mammas in quadrupedibus docuiſſet, duas nempe datas Elephanto tam mari quã fæminæ ſub armis, eaſque pro corporis vaſtitate valde exiguas: ac eodem loco ſitas quaternas Vrſæ: alijs inter fæmina binas biniſque ſaltem papillis donatas vt ouibus & Vaccis, ſed his quaternas datas papillas: quibuſdam nec in fæminibus mammas eſſe ſitas, verum in ventre vt *Canibus* & Suibus & his quidem eſſe plures, verum non omnes pares eſſe ſubiungit. Ex his niſi fallor pathognomonicum ſignum ſumi poteſt, non poſſe aliud animal eſſe id quod Icon nobis exhibet, quàm Canem, cum in pictura ſex mammillæ, ternæ nimirum in vtraque ventris parte numerentur. Tot equidem & ego eodem ſitas ordine in mea domeſtica canicula reperio, (& forſan aliæ caniculæ plures habent) quibus duæ adhuc tamen adduntur in pectoris regione collocatæ ſed exuccæ planè & ad lactandum vt cenſeo inutiles, nam & mares exiguas & lactis expertes obtinent. *Licet ſi Scaligero credimus, hæ etiam valde aliquando intumeſcant, qui Leporarium ſe habuiſſe tam grandibus papillis* ſcripſit, vt ex ſolo genitali mas eſſe noſceretur. Hæc autem noſtra *Mexicana* fæmella eſt, quod vulua ſub cauda protuberans oſtendit.

Mamillæ etiam in maſculis

Ac poſtquam huc pertigimus, non inutilis planè de mammis hæc quæſtio moueri poterit, *debeantne his numero fœtus reſpondere*? Quam enodaſse libello de *Semine genitali* qui interijt, Scaliger profitetur. Falſum tamen axioma eſſe in ſuis iam ſæpè laudatis Commentarijs innuit: cum duos vt plurimum Vacca edat vitulos & quatuor tamen papillas habeat: Sus etiam ſexdecim, nec tot tamen mammis ſcateat: Mulier ternas ſæpe proles pariat, cum duabus ſaltem mammis gaudeat, imò ſeptem quandoque enixam eſſe, vt de familia, inquit, *Porcellorum* Patauij res clara eſt. Ego hic Scaligero neutiquam refragor, & quam ipſe hiſtoriam Patauinam & quidem veterem citat, ego noſtrorum fidem temporum appello. Vidi hìc Romæ (quæ ante tres demum menſes, hinc ad plures ſeptuagenaria maior è viuis abijt, & cuius filium ego ante viginti annos à Pleuritide liberaui) *Florentinam* mulierem, quæ cum vnico ſuo marito *Florentiæ* triginta ſex filios maſculos omnes, & ſemel vnico etiam partu viuos ſeptem enixa eſt, qui omnes ſacri Fontis lauacro abluti & à Sereniſſimo tunc Hetruriæ Magno Duce *Coſmo primo* (vt memorabile hoc ſimul factum nobilitaret) ex eo ſubleuati fuerunt, qui lepidis his Patrem verbis allocu-

An mammæ fœtibus numero reſpondere debeant.

Florentina mulier triginta ſed filì maſculorum mater, & vno partu ſeptẽ edidit.

allocutus dicitur: Macte tua virtute maſcula: ſi tali quo cæpiſti modo proceſſeris, de alio mihi Principatu diſpiciendum dubito: periculum enim fore metuo, ne tam numeroſam ſis Sobolem progeneraturus, quæ bellum motura, his meis mihi ſedibus demigrandi neceſſitatem imponere poſsit. Septem hi filij, tribus adhuc omnes diebus vixerunt & lac maternum ſuxerunt. Tres etiam non rarò vno partu editos & hic & in Germania vidimus. Addam & hoc Naturæ inſolitum factum. Viuit iam Romæ honeſta fæmina & iuuenis, quæ cum marito ſuo plures quidem filias filioſq. ſed ſingulos omnes procreauit, & tamen quatuor hæc à Natura mammis quæ lac omnes habent dotata fuit. Atque hæc licet parerga alicui videri poſsint, quin tamen recenſerem ſuperſedere nolui, quòd nobis mirabilem omnipotentis Dei virtutem, & benignæ fæcunditatem Naturæ nunquam ſatis laudandam & memoria æternà colendam ante oculos proponere poſsint. Romana mulier quatuor mammis lacte fœcundis prædita.

Nunc ſiquid nobis in hoc animali Cane videlicet, quod Ariſtotelem vel præterijt vel ab ipſo omiſſum, ſedulò animaduerſum eſt, Naturæ Myſtis minimè inuidendum. Rectè quidem ille 3. de partib. Animal. cap. 14. Quæ in ſanguineo genere viuiparo vtrinque dentata & multifida ſunt, hæc ſimplicem habere ventriculum; non ſimplicem illa, quæ cornigera, ſolipeda aut biſulca. Sed non rectè, dum eodem Capite Caninum ventriculum paruum eſſe, nec ampliorem multò inteſtino & læuem intus, ſcriptum reliquit. Hoc enim & naturæ rei & ipſimet Ariſtoteli repugnat, ſiquidem hic 1. de hiſt. An. cap. 16. *Ventriculus, ait, humanus Canino ſimilis eſt*. Humanus autem non exiguus, ſed amplus planè & plurimarum ſæpè tam eſculenti quàm poculenti alimenti librarum capaciſsimus eſt, quod quidem non ex libris ego ſed fideli in cadaueribus humanis (quorum centena propemodũ ſecui) autopſia expertus ſcribo. Et amplo admodum vidi ventriculo canem exenteratum, cui Arſenici drachma vna data fuerit Antidoti probandi gratia, quod ex ſerpentum puluere certo modo conflatur & multum prædicatur, quod quidem exhibitũ nihil profuit: poſt plurimas enim vomitiones, vlulatus & gyrationes, Canis tandem mortuus concidit & ſectus fuit, cui forſan magis pinguia profuiſſent: memini enim me Romæ robuſtum iuuenem curaſſe, qui cum Riſagalli puluerem in chartula quadam repoſitum cinamomum eſſe ratus pulmento ſuo inſperſiſſet, torſiones paſſus eſt & vomitus moleſtiſsimos, cui ego Philonium Romanũ ac Mythridatium cum iuſculis pinguibus & lacte copioſo exhibui & ſanitati feliciter reſtitui. In canis autem ventriculo rugas ac veluti vibices ſanguine atro ſubductos ob inſignem Arſenici ardorẽ vomitus cauſam manifeſtam, conſpexi. Atque hunc Ariſtotelis lapſum ipſe etiam Scaliger aduertit, & Caninum ventriculũ quadruplo inteſtino vel maximo etiam maiorem libenter conceſsit. De genitali Canis hoc erat ab Ariſtotele docendum, in Cane ſcil. penem oſſeum eſſe, quod ipſe non ſcripſit, nos non rarò vidimus. *Genitalis*, inquit, 2. de hiſt. An. cap. 1. *verò ipſius differentia numeroſa eſt, alijs enim cartilaginoſum carnoſumq. eſt vt homini* (At cartilaginem nemo Anatomicorum vnquam in hominis pene etiam per ſomnium vidit, eſt enim hæc ſubſtantia ſui generis nec carnoſa planè, multo minus cartilaginoſa) *quod vt*

Ariſtotelis lapſus de Canis ventriculo.

Canis poſt Arſenicum ſumptum, quæ accidentia ſit paſſus.

Iuuenis ſaluti reſtitutus à ſumpto Arſenico.

Canis ventriculus ab Arſenico mortui.

In Ariſtotelem animaduerſio de Genitali hominis & Canis.

parte

parte carnoſa inflari nequit, ſic parte cartilaginoſa intumeſcit excreſcitq. Alijs neruoſum vt Camelo & Ceruo, alijs oſſeum vt Lupo, Vulpi, Muſtelæ, Ictidi ſeu Viuerræ. Vbi canem prætermiſit, ſi nō ad Vulpium aut Luporum forſitan ſpeciem eūdem referri putauit. Et fieri ſanè poteſt, vt ob hoc oſſiculum (quod in Cane duorum longitudine palmorum, quatuor tranſuerſos æquat digitos, & genitali ita concinnè annexum hæret, vt ſulcum etiam qui meatum vrinarium ſibi fixum excipit, inciſum ſatis conſtituat) canes dum vrinam reddunt, crus alterum ſubleuent, vt Cardanus conijcit, ne eà ventrem conſpergant, & vt ego autumo, diutius etiam in coitu hæreant; hoc enim oſſiculum facit ne ita genitale citò flacceſcat: Quamuis hæſionis huius alia & non incongrua ratio afferri poſſit, glandoſa nempe corpora quæ penis radicem circulariter ferme ambiunt & in coitu plurimùm intumeſcunt. Tertium, quod in Ariſtotele corrigendum cenſeo, hoc & non leue eſt: *Caluaria*, inquit lib. 3. de Hiſt. An. cap. 7. *non ſimili modo in quoque Animalium genere habetur. Alijs enim oſſe continuo calua perficitur vt Cani, alijs compacto vt homini.* Vult nimirum Canem ſine ſuturis vllis oſſe continuo caluam ſuam ſortitum eſſe. Quem Scaliger errorem non vidit, ſaltem non correxit in expoſitione ſua. Haud vidi maiorem magis in vtroque oſcitantiam. Canis enim quod ex meo diſcere Sceleto Canino poteris, ſuturas omnes quas homo, & plures etiam in Caluaria ſua impreſſas tenet. Eſt huic Coronalis, Sagittalis, Lambdoides, eſt inſuper in Canibus os frontis ſua diuiſum commiſſura etiam in adultis, quæ in recens natis hominibus apparet quidem, in ætate verò prouectis planè obliteratur: quæ res fecit vt tam Ariſtoteles quàm Medici omnes huius frontalis diuiſionis in homine non meminerint. Adeſſe eam tamen in Abortu & nuper natis infantibus manifeſtè conſpicitur, & tam longè progreditur vt & naſi & maxillæ vtriuſque oſſa per medium rectè diuidat. Vnde vt credam, facilè adducor & ipſum bonum quandoque dormitaſſe Homerū, Ariſtotelem hominem quales nos ſumus fuiſſe, & labi potuiſſe & aliquando ex chartaceis potius libris ſapuiſſe, quam vtrumque Naturæ folium Cœlum inquam, & Terram penitius inſpexiſſe.

Oſſiculum in pene canis. — *Ariſtotelis lapſus in Canis Caluaria deſcripta.* — *Calua Canis pluribus quàm hominis ſuturis diſtincta.*

De dentibus etiam, de quibus aliquam apud Authores controuerſiam inuenio, hoc quod dicam habeo. Vndiq; hi in vtraque maxilla ſibi correſpondent. Sex numerantur anteriores quos inciſorios dixeris, ſequuntur duo oblongi & erecti verè Canini ex vtroque latere ſinguli: tum ſex molares in vtroque ibidem latere. Ita vt Canis cum ſocijs ſuis ſuperioribus toto ſuo in rictu ſeu ore dentes quadraginta obtineat: Coſtas numero tredecim, clauiculis enim caret. Nec Talum habet: quid autem hic ſit, alibi dicendi locus erit. Solent poſt partum, qui Canibus longè difficilior eſt quàm felibus, matres ſubito Chorion ſiue ſecundinam vt vocant, catulorum ſuorum, quod ipſemet vidi, deuorare & ſic etiam obſtetricis munere fungi, & mordicus vmbilicum, cum nullo hic ipſis amplius vſui eſſe poſſit, abſcindere.

Quadraginta dentes canis obtinet. — *Coſtas habet tredecim.* — *Partus Canis.*

Antiquitus catulorum carnes frequentes in cibis & medicamentis fuiſſe ex *Hippocrate* etiā diſcimus, quin & hodie in *Sinarum Regno* cum alijs à lanionibus in macellis vēduntur carnibus, & populis eiſdem quotidianus ſunt cibus. [illegible] fide

Carnes à quibuſdam eduntur.

A fide dignis accepi, tabidis nullum præſentius remedium eſſe, quàm ſi frequenter in cibis ſuis Canino adipe vtantur. Stercus Caninum, quod *Album Græcum* forſan melius *Dræcum* pleriq; vocant, his libenter relinquimus, quibus adeo animalium fimeta pro medicamentis placent: quaſi ex ditiſſimo Naturę theſauro non millena nobis & meliora & gratiora ſuppetant. Felem vidi, quæ adultorum Canum non attigit carnes, catulorum libenter edit; quòd illæ ob coitum hircum olerent. Sic nobis etiam exectorum carnes vt pecudum & caporum magis arrident. Vidi & catulum à felis vberibus pendentem, quæ pluribus ipſi diebus lac præbuit, ac probè enutriuit.

Atqui nō deerunt naſutuli quidam, quos iam mihi etiam ſe opponere audio, animal hoc de quo iam longam ſatis texui hiſtoriam, canem minimè eſſe, quòd nec figura huic admodum conueniat, nec in *America* (quæ ipſis ego arma miniſtro) ante Hiſpanorum in illas partes aduentum Canes vlli conſpecti fuerint, quod ex deſcriptione Tertiæ in Americam & in ſpecie quidem in Braſiliam Nauigationis clarum euadit. Quod & Gomara in generali ſua Indiarum Hiſtoria teſtatur. Cum enim Braſilienſes primùm ex Venaticorũ genere Canem in *Villagagnonis* aduentu noſtris etiam hominibus applaudentem vidiſſent, obſtupuerunt valde; quod hic aliquam ſimilitudinem cum animali ipſis *Ian ouare*, Leone quouis ferociore gereret. *Chriſtophorus Columbus* quoque, vbi primum ad Inſulam *Boriquen*, quæ S. Ioannis nomine inſignitur, peruieniſſet, *Indi* illi qui cum Hiſpanis bellum gerebant, vehemẽter Canem ſubrubidum peregrinum ſibi timuerunt; qui duorum etiam ferè baliſtariorum ſtipendium merebat, acerrimus vt Barbarorum hoſtis, ita ſtrenuus Hiſpanorum defenſor. Et *Valboa* Hiſpanorum Centurio fortiſſimus, cum primum Auſtralem patefecit Oceanum, Canes quos ſecum habebat in Indos emiſit; qui fuga ſibi conſulentes, non minore ab his damno, quam à præſtantiſſimis Valboæ militibus terrore affecti fuerunt.

Obiectiones quæ fieri poſſent non eſſe Canẽ hoc animal.

Audi Hiſpanorum in Americam aduentum ibiq. nullos fuiſſe Canes cōſpectos.

Hic ego ab eruditiſſimo Philoſopho & Theologo *Ioſepho à Coſta* è Societate IESV ſuppetias mihi poſtulo, qui ea de Noui Orbis Natura ingenij ſui acumine & experientia ipſa edoctus aperuit, quæ Veteres philoſophi friuolis perſuaſi ſine ſenſu rationibus (qui error & hodie plurimum contingit in ſcholis) pertinaciſſimè negare auſi fuerunt. Hic enim lib. 4. cap. 33. *Tria* ait *in India occidentali Animalium genera reperiri*, vnum ſoli *Indiæ* natiuum & proprium, alterum Hiſpanicis ſiue Europæis ſimile, tertium ab Hiſpanis primum in eam Orbis partem illatum. Et ex his vltimis quidem eſſe oues, vaccas, capras, ſues, equos, aſinos; *Canes*, feles & his ſimilia. Probat autem hæc noua omnia Americanis fuiſſe, quoniam nulla propria nomina, quibus iam enarratas beſtias appellent, nouerunt, ſed meris Hiſpanicis & his corruptis admodum vtantur.

Ioſephus à Coſta laudatur.

Atqui hîc ipſe meum magis iugulum peto, dum Canes illuc aliunde illatos vltro fateor. Sed litem hanc facilè & tribus vt aiunt verbis ipſiuſmet Ioſephi, quibus laudatum iam caput concludit, componam & finiam. *In initio* inquit, *India Canes nullos nouerat prẹter genus quoddam pumilum, quod patria voce ALCO nominabant. Iam propter ſimilitudinem Canes ab ipſis Hiſpanis illati grandiores*

Reſpondetur obiectionibus.

Tria animalium genera, nunc in America reperiūtur. *diores hoc nomen quoque obtinent. Pumilos hos Canes Indi tantopere amant, vt ſibi demant, illis quod obijciant, Peregrinantes eoſdem aut dorſo, aut ſinu receptos ſecum ferunt. Aegri non ſecus ac congerrones, aut conſolatores eoſdem ſecum habent, conuerſatione ipſorum dolores ſibi minui credentes.* Ex quibus ſtatim ſanioris iudicij quiuis, quid de hac noſtra Icone ſtatuendum ſit, colliget. Ad vnguem enim animal, quod hic proſtat nanum, pingue & manſuetum effigiatum, mihi videtur illud eſſe, quod Americani nomine communi ALCO vocabant. Eſt igitur Canis, ſed non Europæis noſtris per omnia ſimilis.

Canes Americani noſtris nō per omnia ſimiles. Quandoquidem in Regni *Guineæ* deſcriptione, Parte Indię Orientalis ſiue volumine ſexto Canes à noſtris multum etiā diſcrepantes reperiuntur, qui nec latrant nec mordent, & magna à populo illo copia aluntur ouiumq; inſtar in forum venales aguntur, cibis valdè expetiti, apud quos noſtri Canes in magno pretio habentur, propterea quod latrare poſſunt, audito enim Canum latratu *Nigritæ* illi loqui eos poſſe exiſtimarunt.

Libuit Coronidis loco & hæc ex cap. 170. Benedicti Pererij adiungere, & ſi vera ſunt quæ ipſe ex auditu refert, monſtroſum quendam Naturæ luſum, ac metamorphoſin admirari. *Eſt* inquit, *apud Lapponios animal terreſtre corporis magnitudine figuraq; non diſſimile Cani, molliſſimo pilo, ſuauiſſimisq; ad edendum carnibus: Hoc certo quodam tempore incipit vehementer appetere & frequentare ipſum mare, in quo identidem natans & ſeſe mergens particulatim & membratim piſcis fieri incipit. Tandem exuta prorſus terreſtris animantis figurâ totum in piſcis ſimilitudinem, & naturam commutatur.* Sed 2. Tom. in Geneſis cap. 152. refert ſe Romæ hoc animal ſed mortuum vidiſſe, non tum ex toto, ſed aliquot tantum partibus piſcem factum: cęterùm naturam animantis terreſtris figuram retinuiſſe.

Canis Lapponicus terreſtris in Piſcem abit. (margin note beside the preceding paragraph)

In Inſula etiam *Hiſpaniola* Americæ Hiſtoriographi notant, Canes paruos exoticos repertos fuiſſe, qui partim Indis illis domi in delicijs, partim foris in Venatione vſui erant ad animalcula quædam ipſis propria cuniculorum inſtar capienda, qui ſimiliter vocem nullam edebant ad necem vſque etiam verberati. Et cum Plinius lib. 8. cap. 58. ſcripſerit: *Cyrenis mutæ fuere ranæ, illatis è continenti vocalibus durat genus earum: mutæ ſunt etiam nunc in Seripho Inſula, hæ tamē alio translatæ canunt.* Fuerunt qui hoc ipſum tentarunt, & huiuſmodi mutum Canē ex *Nigaragua* ad Ciuitatem *Panamam* trecentis Leucis diſtantem aſportarunt, ſed æquè hic atque ibi mutus remanſit. Hæc ego eius ſolùm gratia adferre volui, vt fidem huic meæ coniecturæ adiungerē, Mexicanum hoc animal *Canem* eſſe licet non vndiquaque noſtrorum figuræ Canum reſpondeat. De rabie Canum ſubſequenti ſermone agendi locus dabitur. Atque hæc fortaſſis plus ſatis.

XOLOITZCVINTLI
Lupus Mexicanus.



IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ANIMAL hoc ex figura depicta ferocitatem toto Corporis habitu prȩſefert,& terrorem quendam ex viſu ſpirat. Rictum nempe voracis beſtiæ, toruos & lucentes oculos cum truculentis ſupercilijs, gingiuas & oris labra cruenta, dentes exſertos,caninos nempe duos valde conſpicuos, poſteriores verò ſerratos ac prægrandes oſtentat. Ex ſuperioribus labris hirti admodum pili retrorſum flexi,mollioribus Hiſtricis aculeis non abſimiles ex cinereo alboq. colore variantes erumpunt. Totum caput cinerei coloris,lineis quibuſdam tranſuerſim arcuatis ſubnigricantibus conſpicitur. Aures erectas gerit longas ſatis, cinereas totas; quarum inter ſpatium maculæ latæ coloris fului,quæ & integram frontem interſtinguunt. Collum obeſum craſſumq. laxiore pelle,longa fuluaque macula præditum,cui ſimilem in pectore gerit. Cinereo totum corpus colore conſtat, quod maculis tamen ſubinde fuluis maiuſculis paſſim intermixtis ornatur: Lineis etiam ceu tænijs & faſcijs ſubnigris à dorſo ad latera deorſum hinc indè deductis. Ventre toto eſt cinereo excepta parte anteriore,vbi inſignis ȩaq. vnica ac fulua macula viſitur. Cauda huic eſt ſatis longa non villoſa, cinerei coloris, in medio tamen ſubfuluam obtinet maculam paulatim euaneſcentem. Crura ac pedes cinerei & nigricantis coloris, lineis à ſummo ad imum deductis firmi craſſiq. proſtant, quorum priores quinque vngues, ſed retractos admodum; poſteriores verò quatuor exhibent.

SCHOLIA EIVSDEM.

Hoc animal Mexicanum Lupū potius, quā Canem eſſe aſſeritur.

HIc ego Lupum auribus teneo, nec quo me vertam facilè ſcio. Etenim inter Canem Lupumq. ambiguum videtur hoc *Mexicanum* animal: cùm Lupum Cani paſtorali ſimilē faciat Oppianus. Et 8. Hiſt. An. 18. *In Cyrenenſi agro cum Canibus Lupos coire* ſcribebat Ariſtoteles. Galenus quoque 3. de Vſu partium cap. 1. Cùm Pindarum riſiſſet, quòd Centauros generari poſſe fabulatus fuiſſet, mixta tamen animalia ex Equo & Aſina, Aſino & Equa, ex Lupo & Cane, Cane & Lupa, imò Vulpe naſci non inficiabatur. Lupum hunc tamen potiùs, quàm Canem eſſe animus inclinat. Cuius rei argumenta dicam luculenta, prius quam de Luporum partibus, natura, ac proprietatibus quicquam afferam.

Cùm de Cane ſuperius agerem tria retuli eſſe in America animalium genera: Vnum ipſi exoticum, natiuum alterum, tertium inter hæc medium, hoc eſt, noſtri Orbis animalibus non diſſimile, cuiuſmodi ſunt Leones, Tigres, Vrſi, Apri, Vulpes, Lupi & feræ aliæ.

Qua via modoq. animalia ex noſtro orbe in Americam abierint.

In Anglia nulli Lupi eſſe dicuntur.

S. Auguſtini de propoſita quęſtione opinio.

Sed qua ratione viaque terreſtria noſtris ſimilia in nouum Orbem, qui immenſo Oceani ſpatio à noſtro diſpeſcitur, perlata fuerint, non leuis eſt controuerſia. Hanc Ioſephus à Coſta enodat & imprimis quidem apud eundem S. Auguſtinus lib. 16. de Ciuitate Dei cap. 7. miratur, quomodo in nonnullis noſtri quoque Orbis Inſulis Lupi, Pantheræ & feræ immanes aliæ, quæ generi humano, præterquam quòd vſui nulli ſunt, damnum etiam notabile inferunt, reperiantur? nam in quibuſdam, inter quas Anglia numeratur, Lupi nulli inueniuntur. Quod enim ad Canes, Equas, Boues, Elephantes & huius generis proficua animalia attinet, fieri potuit, vt deliberato hominum conſilio nauibus eò perlata fuerint, quod de ijs, quæ feritate & ſua atrocitate nobis formidabilia ſunt, nec niſi dolum hominibus ſtruunt, vix eſt probabile aſſerere. Quod ſi idem D. Auguſt. Antipodes cognouiſſet, quid ipſi de hac difficili admodum quæſtione ſtatuere animi quæſo fuiſſet? Neque enim vero ſimile ego exiſtimo, credere ipſum voluiſſe, per ingens marium ſpatium à noſtro hæc orbe illa tranſnatare ad Antipodes potuiſſe, quod ipſe in Inſulis quibuſdam noſtris contigiſſe perſuadere ſibi viſus fuit. Vult etiam Diuina procreatione, poſt vniuerſale diluuium ex terra hæc enaſci potuiſſe æquo fermè modo, quo in principio Mundi, quando Deus dixit, producat terra animam viuentem &c. Hoc quidem minimè Diuinæ potentiæ, attamen eius ordinationi aliquo modo repugnare videtur. Quoniam omnis generis animalia in Arca Noe concluſa fuerunt, quæ egreſſa poſtmodum ſeipſa per ſemen propagarunt. Si autem nuda Naturæ lex conſideretur, minus adhuc concedetur ex Terra & putredine perfecta huiuſmodi animalia, non aliter ac Muſcæ & Ranæ ſolent, ortum ſibi ſumere. Quamuis *Andreas Cæſalpinus* acutiſſimus Peripateticus, & qui ſummus fuit in hoc *Athenæo* noſtro Medicus, olim Magiſter meus hoc fieri poſſe Ariſtotelicorum vi principiorum in ſuis quæſtionibus Peripateticis facilè deducat, quod de homine quoque affirmat. Sed

Andreas Cęſalpinus ſūmus Romæ Medicinæ Profeſſor.

enim

enim & homo hominem generant, hoc eſt, Sol abſque homine, vt ipſe ex Ariſtotelis & verbis & mente conuincit. Adeò miſerè obſcura Ariſtotelis verba ab ipſius aſſeclis tractantur, & dogmata ceræ inſtar ad quamlibet opinionem parata obediunt. Quare Ioſepho hìc laudato iam loco, facilè aſſenſum præbeo, nouum hunc Orbem à cætero nequaquam quoquouerſum auulſum & ſeparatum eſſe, aut ſaltem quod mihi videtur, ſi iam licet ſeparentur, non ita olim fuiſſe & tempore poſt Cataclîſmum in quibuſdam omninò extremitatibus coniunctos hæſiſſe, quibus pedeſtri itinere tam homines quàm animalia vtrobique commeare facilè potuerint. Nam & noſtrorum memoria patrum didicimus, in multis iam locis mare, vbi olim terra, & ſolum nũc eſſe, vbi olim Salum fuit, & Siciliam à reliqua nunc Italiæ parte per mare interiectum diſtractam, cui quondam adhæſerat, hiſtoriarum fide nouimus. Nam fieri quidem poſſe, quinimò eueniſſe, quòd feræ periculis incitatæ totos ſæpè dies noctesq. in vndis ad Inſulas quaſdam vicinas pernatarint, ſed tantam itineris intercapedinem, quantâ noſter à nouo diſtat orbe, emetiri potuiſſe, id demum à vero abſonum & ἀδύνατον planè eſſe videtur. Cùm & aues concitatiſſimo volatu mille & quingenta ſtadia ſuperare non poſſint. Erunt igitur Lupi, Vulpes & ſimilia cæteris beſtijs etiam exitioſa animalia non de induſtria huc perlata, ſed ſua ſponte ac naturali quodam inſtinctu, poſtquam ex Arca Noe egreſſa fuerunt (Nam etiam ex plantis quæuis ſuo natiuo gaudent pabulo, aere & ſolo, atque adeò, *hìc ſegetes, ibi veniunt felicius vuæ*) huc facilè concurrere ſeſeque multiplicare potuerunt.

Iam autem hoc animal Lupum potiùs quàm Canem eſſe ſic probare aggredior. Capitis cumprimis totius aſpectus facile hoc euincit, qui ferociſſimi animalis intuentibus imaginem præbet, ac tantùm non depictum etiam, t[illegible]rem ingerit. Inter a[illegible]mantes autem quæ perpetuò cicures ſunt, Mulum;
qu[illegible]cures fieri,
[illegible]s numerat & Lupſſunt, Elephantẽ; at quæ ſemper feræ permanent, Panthe-
tōrum genere fera quArist[illegible]. Hiſt. An. 2. Quamuis non ignorem ex manſue-
nit. Non tamen quæ [illegible] ipſius ſententià, eſſe poſſe, inter quæ Canes po-
[illegible]poſſe. Cui Scalige[illegible]ra natura ſuà ſunt, manſueſcere vice verſa omni-
[illegible] eius interpres ibidem conſentit. Hoc ipſum Plinius
lib. 8. cap. 17. pr[illegible] viſus fuit de Lupa Romuli & Remi nutrice verba faciens: *Nam quæ de infantibus*, inquit, *ferarum lactibus nutritis, cum eſſent expoſiti; traduntur; ſicut de conditoribus noſtris à Lupa, magnitudini fatorum accepta ferri æquius, quàm ferarum naturæ arbitror.* Attamen ipſemet ſui forſan parum memor Ariſtoteles 9. Hiſt. 36. Lupos cum piſcatoribus amicitiam inire & ex eorum præda viuere dixit. *Apud Mæotidem paludem*, inquit, *Lupos eſſe piſcatorum familiares aiunt, & niſi partem ſuam à piſcatoribus acceperint, retia cum in terram expanſa reſiccantur, lacerare.* Idem planè Aelianus annotauit. Albertus magnus profectò, quod re ipſa nunc expertus fui, optimè ſcripſit, *Catulum adhuc cicurari poſſe & Canis inſtar ludere, non tamen deponere odium ad venatores & agnos aliaq; minora animalia, quæ à Lupis vorantur.* Quod de domeſtica mihi Lupa retulerunt, vbi hæc agnum videat, appetitum ipſi excitari & palatum prurire. Dicamus igitur manſueſcere quidem hanc beſtiam poſſe, non tamen Lu-

Probatur hoc animal Lupum potius eſſe ex capitis aſpectu.

Quæ fera, quæ naturâ ſuâ ſint manſueta animalia.

Ariſtoteles ſibi contradicere videtur.

pinam omnino deponere naturam, adeòq. (vt verbo fertur) pilos non animũ mutare. Antipathia enim quæ inter agnum & Lupum viget, in viuentibus haud ceſſat, quam aliqui poſt mortem quoque remanere crediderunt. De viuentibus Ouidij verſiculi exiſtunt.

Antipathia inter animalia vix cóciliatur.

- - - Sic agna Lupum, ſic Cerua Leonem,
Sic Aquilam penna fugiunt trepidante Columbæ.

Nulla.n.vi inquit Nazarius *poſſunt coire, quæ naturali diuortio diſſident, nec ulla tam fidelis eſt copula, quæ in diuerſum tendentia nexu ſuo teneat.* Vnde & in adagiũ abijt: Lupus prius ouẽ ducat vxorem, quã inimicis conueniat. Cicurari tamẽ, quod Ariſtot. inficiari videtur poſſe, certus ſum. Cum ante hos octo dies quàm hæc ſcriberem, domi & in Muſæo quidem meo Lupam adeò manſuetam viderim ac tractauerim, vt ipſius magiſter etiam eius ori manum inſereret & mei gratia dentes numeraret. Ego ſanè & collum & pedum digitos impunè vt libuit contrectaui. Didici autem Lupi dentes pedesq; tam poſteriores, quam anteriores cum Cane adeò conuenire, vt niſi capitis aliquantiſper figura differret, ipſiſſimum fuiſſe Canem iuraſſem. Trux enim erat in hac capitis vniuerſi, oculorum nempè toruitas, dentiũ & pilorum circa roſtrum aſpectus, quæ in hac noſtra pictura ad amuſſim omnia reſpondebant, veluti legenti deſcriptionem meam patebit.

Lupus cum Cane in pedibus & dẽtibus cõuenit, ſed capitis aſpectus diſtat.

Singularem quandam in hac pictura oculorum ſcintillationem animaduertere licet, quæ apprime cum Plinianis congruit verbis lib. 11. cap. 37. *Nocturnorum*, inquit, *animalium, velut felium in tenebris fulgent radiantquè oculi, vt contueri non ſit, & Capræ Lupoquè ſplendent, lucemq; iaculantur.* Et Aelianus, *Acerrimis*, inquit, *atque acutiſſimis præditus Lupus eſt oculis, intempeſta nocte, vel Luna ipſa ſilente lucis vſura perfruitur.*

Oculi ſcintillantes in Lupo.

Accedit vnguium ſitus poſitusq.: Hi enim, non vt in præcedenti animali exſerti, ſed retracti fuerunt depicti; quod quidem omnes qui animalium naturas indagarunt, in Lupo obſeruarunt. Voluerunt enim aliqui, quod Lupus dictus ſit quaſi *Leopus*, quod Leonem nempè in pedibus vnguibusquè imitetur. Siquidem hi non aliter ac feles retractis vnguibus incedant, ne audiantur. Quare Albertus ſcripſit, *Lupum cum fraudulenter incedit, pedes lambere ac lubricos facere, ne ſtrepitus audiatur.* Addunt alij, ſi [illegible] tranſiliens occultè ouibus inſidiaturus pede forſan ſtrepitum excitauerit, mox pedem quaſi reum mordere. Si tamen Iſidoro credimus: dictus eſt Leopos, quaſi vt Leoni in pedibus, ita huic ſit virtus quicquid pede preſſerit, non viuat. Veruntamen de hac nobis Etymologia nulla lis ſit; certũ eſt, Lupũ concluſis potius, quàm explicatis ambulare vnguibus, quod in Icone probè inſinuatur.

Lupus retractis vnguibus incedit.

Color etiam, ſi & hic aliquid nobis argumenti præbere valet, in hoc animali talis reperitur, qualem Lupis cõmunem magis eſſe omnes fatentur, canus nempè nigricansq. Nec mirũ fuluas huic aliquot maculas intermiſceri: Neq; enim Europæum, ſed Americanum hic animal deſcribitur. Et in Noruegia quoq; Moſcouia, Lithuania, Samogitia (ne quid de magis Septẽtrionalibus dicam prouincijs,) candidiſſimi lupi, vrſi, lepores, ac vulpes reperiuntur. Quare nec hoc cuiquam alienum videatur, quod pilis curtis, & non villoſa, vt in

Qualis color ſit Lupis cõis.

vt in noſtris, cauda depicta appareat. Hæc enim rei naturam non mutant. Et Rubum ſine ſpinis; nec ideò minus Rubum, vidimus. Et Canes tam hirtis quàm mollibus, longis curtiſq. pilis, imò excepta capitis aliqua particulà, toto corpore glabros & pilis nudos conſpeximus. Et ſi quis ad rem aliquid hoc quoque facere putauerit, addam, vero valde ſimile eſſe, cùm ſub præcedente Icone author libri huius Canem nobis Americanam depingeret, hic quoque non Europæum animal ſubiungere voluiſſe, ſub Canis tamen generica & laxiore latitudine comprehenſum. Aliud argumentũ hoc animal Lupum Mexicanũ eſſe.

Nunc Animalis huius mores parteſque breuiter nobis perſtringenda reſtant. Capitis figura, quæ Canino haud abſimilis eſt, iam ſatis delineata patet. Oculi ſunt lucentes vt dictum; roſtrum quoq; pilis craſſioribus ceu ſetis horridum. Aures in Lupo multò quàm in Cane erectiores & longæ ſatis. Dentes in Lupa illa cicure, de qua ſupra, quadraginta numeraui, eodem ordine & loco ſitos, modoq. formatos vti de Cane iam ſcripſi. Canini tamen illi in Lupo quàm Canibus longiores & è labris erectiores eminent. Inciſores prægrandes: molares magni & fortiſſimi, vt non malè Oppianus dixerit Luporum quoddam genus eſſe, dentibus adeò validis, vt lapides ac metalla vincere & perfringere poſſint. Partes huius Lupi explicantur. Dentes deſcribuntur.

Hìc æquum omnino cenſeo, quid Galenus lib. 11. Capitibus 8. & 9. de vſu part. de numero & vſu dentium ſenſerit, minimè ſilere. Ait autem Naturam vnum tantum in Homine, in vtraque parte caninum dentem produxiſſe, quòd ſciret ſe animal ciuile ac manſuetum effinxiſſe, cui robur ac vires ex ſapientia, non ex corporis fortitudine eſſent. Cum Leonibus, Canibus, Lupis ac ijs quæ καρχαρόδοντα, hoc eſt ſerratos habentia dentes appellantur, multos vtrinque dederit. Quod Horatius innuere voluit, Lupo in dentibus, in calce Boui arma eſſe, Galeni opinio de dentibus examinatur.

Mirum, inquit,

-- Vt neque calce Lupus quenquam, neque dente petit bos?

Ego verò, quod & cùm de Cane agerem, inſinuaui, tam in hoc quam in Lupo, non niſi vnum vtrinque dentem caninum illumq. prælongum & exertum valde reperio. Sex autem inciſores, quorum duo illi caninis viciniores, paulo quidem reliquis ſunt longiores; quos ob id caninos ipſe forſan appellauit, non labra tamen egredientes, ſed eodem cum reliquis inciſorijs ordine ſiti, eandem quoque meo iudicio, vtilitatem præſtant. Superant igitur tam Canis quam Lupus hominem numero dentium, quod hic ad ſummum non niſi triginta duos; illi quadraginta poſſideant. Sex nempe in maxilla inferiore molares dictos in vtraque parte, totidem in ſuperiore ſerratim reſpondentibus oppoſitos. Caninos tam ſupra quàm infra vtrinq; vnum, & ſex inciſores, in vtrauis maxilla ſingulos. Cùm Homo tantum quatuor habeat incidentes, molares quinq; at plerumq. quatuor, etiã in adultiore ætate. Solent autem (vt plurimis amicis meis vſuvenit) vltimi illi molares ætatis anno vigeſimoquarto & octauo non rarò, erumpere cum iiſdem planè dolorificis accidentibus ac moleſtijs, quibus pueruli dentientes affliguntur. Hos in Caluarijs quibuſdã, ſuis in præſepiolis adhuc latitantes bene grandes conſpexi. Homo ad ſummũ triginta duos, Lupus quadraginta poſſidet dentes.

Ex quo patet falſum eſſe, quod libello de Anatomia viuorum, qui Galeno adſcribitur, memoriæ proditum fuit, Lupo multiplicem eſſe dentium ordinem conceſſum.

Ariſtotelis error de Lupi collo detegitur.

De collo Lupi facere non poſſum quin ipſiſsima Ariſtotelis verba 4. de Partibus Anim. 10. adducam: *Collum*, inquit ipſe, *Arteriæ* (ſcilicet aſperæ) *gratia habetur, quippe quòd eam atque etiam gulam protegat, amplexuq. ſuo tueatur, hoc cæteris animalibus flexile & vertebris compactum eſt, at Lupo & Leoni oſſe perpetuo riget, commodiùs enim ad robur quàm ad alios vſus collum ijs eſſe natura voluit.* Plinius lib. 11. cap. 37. Ariſtotelis veſtigijs probè inſiſtit. *Quibus Ceruix eſt* (inquit, nempe animalibus) *è multis vertebratisque orbiculatim oſſibus flexilis ad circumſpectum, articulorum nodis iungitur, Leoni tantum & Lupo & Hyænæ ex ſingulis rectisq. oſſibus rigens. Cætero ſpinæ annectitur.* Hæc Ariſtotelis doctrina adeò ipſius ſequaces commouit, ne dicam decepit, vt Ælianus hoc etiam figmenti addiderit: *Lupi collum in eas breuitatis anguſtias compulſum, atque vehementer compreſſum eſſe, vt retorqueri, retroq. verſari non queat, & ſi retrò velit aſpicere, totum corporis truncum retorqueat neceſſe eſſe.* Quæ ita veritati è diametro repugnant, vt vel ipſo Cane agiliorem ferme Lupam, collumq. in quamuis partem faciliùs vertere, & ludicris cum magiſtro ſuo geſticulationibus quaquauerſum ceruicem volutare in meo nuper Muſæo & viderim & riſerim plus ſatis. Collum quinimò arctè contrectaui & Ariſtotelem miſerè hic hallucinatum fuiſſe probè didici. Et cum à Lupæ huius heris plures exenterati Lupi fuiſſent, vbi hanc ipſis Ariſtotelis opinionem de ceruice rigida vnius continui oſsis propoſui, & ipſorum ſenſum exquiſiui, & me ac ipſum *petulanti ſplene cachinno* exceperunt. Sed quid hæc mirer aut exagitem? Cum idem Ariſtoteles in Caluaria Canis, vt ſupra monui, eundem errauerit errorem, illamq. oſſe continuo nullis contextam commiſſuris diu nobis perſuaſerit. *Atqui*, vt Lucianus ait, *ipſe res melius loquuntur quàm verba.*

Eundem errorem Plin. & Aelianus errarunt.

Ariſtot. lapſus in Canis caluaria.

Inter centena & plura animalium tam reptilium quàm volatilium, quadrupedum, & aquatilium ſceleta, quæ ego partim domi aſſeruo, partim imperfecta reliqui, vnum ſolùm reperi, quod os continuum loco vertebrarum ſortitum eſt, nimirum Teſtudinis, ſiue hæc aquatica ſiue terreſtris fuerit. Os autem hoc rigidum nullis mobile vertebris in ſola dorſi & lumborum ſpina reperitur, peruium tamen æquè, & ſpinali medulla repletum. Collum interim & cauda æquè vertebris (vt reliqua omnia habent animalia) articulatis conſtant, quaſi Natura has collo minimè denegare debuerit, cuius motus ad vitam admodum eſt neceſſarius: Quòd caput nempè collo impoſitum, in vtrumque prorſus latus, antrorſum, retrorſumque verti debuerat, cum in hoc ceu in ſpecula quadam ſenſuum organa omnia collocata fuerint. Vertebris autem in dorſi ſpina eas carere voluit, vt ceu fornice ac domuncula, & vt Plinius vocat, putamine duriſſimo præditæ, ſub hoc tutæ lateant, nullo modò ſiue ingredientes, ſiue procumbentes incuruare & conglobare ſe valeant, id quod Erinaceis facillimum eſt, qui hoc etiam præter Naturæ rerum & aliorum quadrupedum animalium ſeriem obtinent, vt Clauiculas habeant; quæ ſoli alioquin Homini, & Simiæ, ſingulari quo-

Sola Teſtudo vertebris in ſpina dorſi caret.

quodam priuilegio conceſſæ fuerunt. Et ideò forſan quod Erinaceus adeò in globum ſe colligat, vt nec caput nec caudam, principium & finem eius internoſcerę queas. Hoc cum Teſtudo præſtare non valeat, neque vertebras in dorſo habere debuit. Id quod fortaſſis & ipſum Ariſtotelem præterijt 3. de Hiſtor. Annal. cap. 7. *Initium vero*, inquit, *in omnibus, quæ oſſibus conſtant, ſpina eſt, quæ compacta ex vertebris à capite ad coxas porrigitur. Vertebræ omnes foramine medio peruiæ ſibi iunguntur.* Vides quam omnia Natura ad *numerum, pondus, & menſuram* neceſſaria moliatur, nec quicquam fruſtra faciat. *Huic* ego me malim, quam *Authori* vlli aſtringere, hanc ſequi, cum hac inuenta mea omnia ſedulò conferre. *Qua duce*, vt Cicero ait, *nullo modo errare poſſum*, & vt Iuuenalis,

Nunquam aliud Natura, aliud ſapientia dicit. Atqui nec ratio Ariſtotelis quicquam perſuadet, cum ait, ideò Lupo & Leoni, vnico rigens oſſe collum à Natura conceſſum fuiſſe, quod animalia hæc robore potiùs, quam alijs prædita vſibus voluerit. Neque enim facilè Ariſtotelem mihi aſſenſum prębiturum æſtimauero, ſi perſuadere ipſi conari velim, manum, vt probè ſuo fungatur munere, & fortiſſimè quicquid apprehendit, contineat, non viginti ſeptem, ex quibus compoſita conſtat, ſed tribus ſolummodò maioribus oſſibus contextam eſſe debere.

Galenus mehercle, acutius rem introſpexit, & colli partes vſumquè ſedulò magis nos docuit in libris *de vſu partium*, quos aureo dignos elogio cenſeo, cum in his Conditoris noſtri ſapientiam, ac prouidentiam in procreandis tam brutorum, quam humanæ fabricæ partibus diuinis planè, vt æquum fuit, hymnis celebrauerit. Libro itaque 12. Cap. 10. 11. & 12. hunc in modum philoſophatur: Spinam à Natura, ceu carinam quandam, animalibus datam eſſe, cuius nos beneficio rectè ambularemus, illa ſuo quæuis modo ingrederentur. In qua duo erant neceſſaria: primum, vt intus excauata eſſet, hunc nempè in finem, vt ex cerebro, ceu fonte animalis facultatis, portio aliqua, ſpinalis medulla dicta, tanquam fluuius per ipſam ad motum ſubiectis partibus communicandum deſcenderet. Secundum, ne vno ſimplici & incompoſito oſſe rigeret, quanquam ad Sedem tutam id longè vtilius fuiſſet, neque enim tam facilè ſpina hoc modo laxari, ac diſtorqueri potuiſſet. Veruntamen Scopum Natura hic alium in conſtituendis partibus antiquiorem habuit. Non enim lapideum vel ligneum effingere animal, ſed vita motuq. præditum voluit. Si enim motu deſtituatur, parum abeſt, quin pro lapideo illud luteoquè habeamus. Quapropter cum motus animali ſecundum ipſius ſubſtantiam maximè inſit, ob id ſatius fuit, ex multis fuiſſe partibus conflatum. Si enim totius ſpinæ os vnicum fuiſſet, an non immobile, ac veluti veru quodam confixum aut palo affixum appareret? Miror profectò Ariſtotelem Lupo non cornua addi diſſe, huic enim ad arietandum illa colli rigiditas, quàm ad venandum conferre amplius potuiſſet. Iam autem cur tam collum, quam Μεταφρένον ſeu dorſum, quam Lumbus, & os quibuſdam ἱερὸν hoc eſt Sacrum ſeu magnum, ab alijs vero πλατὺ id eſt latum nuncupatum pluribus ſpondylis & vertebris, non autem tribus quatuorve oſsibus maioribus ceu Tibiæ & Brachia, conſtent, & Galenus

Cornua Lupo conuenirent, ſi collios rigidū haberet.

nus loco iam dicto enucleatè ſatis explicat, & ad Medicorum potius, quam noſtrum forum hoc longius proſequi pertinet.

Ecce quantum poſſit præoccupata & diu nutrita de magni cuiuſdam viri doctrina, opinio! Nam

Deplorandum, quòd nos neglecta plerúq. rerũ magiſtra experientià, nudis Authorũ verbis declarãdis immorimur.

- *Cui quiſq; ferè ſtudio deuinctus adhæret*, hunc laudat, hunc imitatur, præ hoc omnia aliorum dogmata ipſi frigent ſordentquè, & ſic *ſemper itur in antiquam ſiluam*. Quilibet denique ſequitur priores malè iter ingreſſos, & excuſationem mereri videtur, quod publica via errauerit. Vt enim Seneca ait, *Multum dare ſolemus præſumptioni omnium hominum; apud nos veritatis argumentum eſt, aliquid omnibus videri*. Sed & idem Seneca: *Tritiſsima quoque via & celeberrima maximè decipit, nihil eſt magis præſtandum, quam ne pecorum ritu ſequamur antecedentium gregem, pergentes non qua eundum eſt, ſed qua itur*. Ac reuera nunquam tam benè cum rebus humanis actum eſt, vt optima plurimis placuerint.

Et quod deplorandum magis, res eò iam redacta eſt, vt temerarium æſtimetur, velle aliquem in naturalibus præſertim ſtudijs profiteri ſcireq., quæ alij hactenus ignorarunt, odioſum verò etiam, ea immutare conari, quæ longa iam conſuetudine recepta, & ceu legibus quibuſdam ſancita & optima iudicata videtur. Hinc conſumimus plerumq. totum vitæ tempus, in aliorum ſenſibus (nunquã etiam forſan ab ijs authoribus penſitatis) eruendis & dilucidandis, Natura & rerum magiſtra experientià longè interim valere iuſſa. Non certè Platonem Ariſtoteles interpretandum, aut hunc Theophraſtus explicandum ſolum ſuſceperunt, ſed vterque ſuo modulo philoſophari, vetera impugnare, & noua, quæ ipſis veriora videbantur, ſubſtituere voluerunt. Atqui *rationem rationem* conuincere, inclamant omnes; quam & ego ſi vera ſit, admiror & exoſculor.

Nam neque decipitur ratio, nec decipit vnquam.

Quã ratione nos amplexari debeamus.

Verum & hoc ex communi Præceptore Ariſtotele 3. de Generat. animal. cap. 10. didici, *Rationi fides eſt adhibenda*, inquit, *ſi qua demonſtrantur, conueniunt cum ijs rebus, quæ ſenſu percipiuntur*. Cuius ſi rationes eiuſmodi eſſent, proh Deum immortalem! quam tædioſis nos laboribus in rerum naturalium perſcrutatione liberaſſet? in qua & opes, & ſæpè vitam conterimus, antequam veritatem in puteo latentem expiſcamur. Sed audendum & nobis erit, vt adagio enim fertur,

Senecæ Cõſiliũ ſtudioſis omnibus cordi habẽdum.

Et Græci non niſi tentantes ad Troiam peruenerunt. Sequamur hic Senecæ ſi libet, conſilium: *Faciamus*, ait, *bonum patrem familiæ, faciamus ampliora quæ accepimus, maior iſta hæreditas à nobis tranſeat ad poſteros, multum adhuc reſtat operis, multumq. reſtabit, nec vlli nato poſt mille ſecula præcludetur occaſio aliquid adijciendi.*

Mãmarum ſitus ac numerus Canem Lupo ſimilẽ monſtrant.

Iam mammillarum quoque ſitus & numerus, quas in hac Lupa mãſueta conſpexi, certo mihi perſuadent cani valdè affinem Lupum eſſe, quod & os in genitali maſculi, pluries, vt in Cane viſum, oſtendit, & àb Ariſtotele quoque notatũ. Reliquum igitur eſt, vt & oſſium, coſtarum præcipuè & vertebrarum conformatio ac numerus cum Cane conueniat. Erunt igitur colli vertebræ ſeptẽ, quot

Oſſium in Lupo enumeratio præcipuorum.

in meo Canino ſceleto numerantũr: tredecim verò dorſi, quibus totidem affixæ coſtæ tam veræ quam mendoſæ (clauiculis enim caret Lupus & Canis) hærent, & in lumbis ſeptem. Poſt has omnes os ſacrum ſequitur cum reliqua cauda, quæ ſimul ſeptemdecim vertebris ſeu oſsiculis abſoluuntur. Omnia igitur

a ca-

à capite ad vltimum caudæ oſſiculum numerus erit quadraginta quatuor ſeparatarum particularum.

Accedit huc in pedibus etiam luporum cum canibus conformitas. Quinque enim in prioribus pedibus digitos, & quatuor in poſterioribus eodem prorſus modo quo in canibus, vt Ariſt. 4. de part. animal. cap. 10. rectè ſcripſit inueni. Pedes Luporum ex Ariſtot. & Galeno. Galenus etiam 3. de vſu part. 7. *Luporum, Leonum, & Canum pedes medios inter humanos & equinos facit quod nec planè articulati ſint, vt humani, nec ſimplices adeò vt equini, ad omnem apprehenſionem inepti, ſed vtiles illis feris ad venationem & cibationem, anteriores præcipuè manibus proportione quadam reſpondentes. Cum & natura in humano pede manum hominis imitari quodammodo voluerit, qui & ipſe apprehenſorij inſtrumenti loco inſeruire poſſit.* Quod equidem veriſſimum eſſe in *Heluetio* quodam hic Iuuene vidimus, qui brachijs deſtitutus pedum operà omnia illa Quidã pedum operâ omnia manuũ opera præſtitit. perageret, quæ alius vix manibus perfeciſſet. Solebat autem pede cibum carpere & capere, ori poculum admouere, pileum deponere, taxillis ac chartis ludere, Tympanum ad numerum percutere, ſuere & nere, & ſimilia plura peragere. Eleganti etiam ſcripturam charactere ab alio ſimili pedum ope exaratam conſpeximus, quos à multiplici pedum officio ποδούργους quis rectè appellare poterit.

Lupum Canis modo ventriculum ſortitum, & quidem ſatis capacem eſſe, Lupi vẽtriculus. & vidi ipſe & oculatorum teſtimonio didici, quorum aliqui pro certo mihi aſſeruerunt, nonnunquam Lupos terram deuorare & reuomere, cuius autem id gratia fiat, non ita planum eſt. An vt famem compeſcant? quod Plinius voluit, & ante hunc Ariſt. 8. Hiſtor. anim. cap. 5. quod huic animali peculiare eſſe ait. Vulgus tamen Bufones quoque terra victitare autumant, de quibus alio loco. An vt *Albertus* arbitratur, Lupos famelicos non vt famem ſedent, terra Cur Terrã deuoret. ſe replere, ſed vbi grandia aggreſſuri ſint animalia, boues, ceruos, equos, alces, id tentent, quo pondus ſibi addant, & infixis dentibus hærendo beſtijs, grauitate illos humi proſternant ac dilanient? Et cum certum ſit tandem illos terram vomitu reijcere, credi vix poteſt hanc illis alimento eſſe. Retulit pro certo Amicus mihi, ſe non rarò lupos apertis faucibus rictuque hiante, in maximis frigoribus ambulantes aerem anhelantes auideque trahentes conſpexiſſe, quod ipſe eius gratia factum exiſtimauit, vt ventriculum inanem ſaltem aere, cum carnes deeſſent, expleret. An vt longiſſimè diſtans cadauer olfaceret? odoratu enim vix Canibus cedunt. Quod in *Congiani* Regni deſcriptione docetur, vbi hæc verba habentur: *Lupi quoque eius regionis ſingulariter oleo palmarum delectantur, quod, cum vt canes ſint ſagaces, quamuis remotum indagant, & noctu niſi in tugurijs accuratè cuſtodiatur, vel etiam in campis portatoribus ibi pernoctantibus & dormientibus, furantur. Oleum quod ex palmarum fructu exprimitur, craſſum eſt & butyri in modum ductile, quod cucurbitarum corticibus excipitur, malè reſeruatur, & mirum eſt, quam dextrè hi fures dentibus vaſa comprehendant, & humeris, vt lupi noſtrates oues furati inijciant, vt curſus tanto ſit expeditior & perſequentium verbera effugiant.* Alij in euiſcerati ventriculo non niſi fruſtum ligni putridi ſeſqui- Quid in Lupi vẽtre repertum. libram pendentis, hoc enim in extrema fame ſæpe vorant: alius caprinas vngulas ingeſtas, at non digeſtas: alius equina ſtercora, & alius demum non niſi

gramina

gramina quædam ſe reperiſſe mihi narrauerunt. Quamuis quod ad gramina attinet, hęc tantummodò Ariſtoteles ad purgandum vomitu ventrem Canes ingerere ſolere, loco iam dicto affirmauit.

Lupus ſtrenuè famere poteſt.

Voraciſſimum autem vt hoc ſit animal, inediam tamen ſtrenuè tolerare poteſt. Recenſebant mihi Lupæ iam ſæpius nominatæ educatores, ſe ſingulis modò tertijs, imò quinquenis diebus (*Exſâturatus enim* inquit Aelianus *Lupus longum temporis interuallum inediam fert*) huic pabulum præbere, (interea tamen temporis ſæpius bibit) nec præter carnem aliud quicquam, cuius viginti duas libras vna vice eſſe poteſt.

Vigitiduas carnis libras Lupa vorat.

Attamen parciore longè illam portione cibant. Et ob id quidem fame macerant, quo obedientiorem illam ſibi habeant, & vlulare ſeu, vt ipſi dicunt *Cantare* cogant. Hac enim arte, dum populo luſum faciunt, collectis pecunijs, & ſe & Lupam, vel Lupa potius hos ipſos ſuſtentat. Licet Aelianus contrarium innuere videatur: *Lupum nempe, vt famem multo cibo depulit, ſimiliter occurrentibus, atque agnum manſuetum exiſtere*. Panem edere ipſam nolle addebant: alij tamen luporum catulos eundem, pulmenta, & farinam, & pleraq. quæ canibus proijciuntur deglutiuiſſe viderunt. Sed nec Canum carnes guſtare vnquam voluit, cum lupus tamen non raro lupum deuoret. Quod Aelianus quoque fatetur; ſed hæc præ ſumma fame lupos coactos facere, cum venationis facultate deſtituuntur, vbi enim vt Poeta ait,

Quibus cibis Lupus victitet.

Viuitur ex rapto, nec hoſpes ab hoſpite tutus, ibi
- - - - *Et fratrum quoque gratia rara eſt*.

Nec mirum hoc, cum in longis arctisq. obſidionibus homines etiam Anthropophagi euadant, atque in acerbiſſima fame aliqui morſu ſuiſmetipſis carnibus vim intulerint. Sic & Canum carnes à lupis in venationibus aut fame ingurgitari facilè crediderim. Nam & Canes à luporum carnibus (experimento vt audio ſæpius tentato) etiam ſale & fumo ſiccatis, coctisq. omnino abhorrent: Vbi tamen valde percoctæ fuerint, & ferinum illum depoſuerint fætorem, tum adduci demum poſſunt, vt comedant; cum homines interim ſæpius decipiantur pro bouina illas ſumentes. Tantum nos à beſtijs, quibuſdam in ſenſibus ſuperamur: Ita, vt dum Caniculæ meæ domeſticæ lupi ſtomachum à duodecim iam annis exiccatum olfaciendum proponerem, ſtatim hæc odore percepto retro ire cæpit.

Canes Luporum carnes niſi per coctas non deuorant.

Theophilus Molitor Lynceus Haſſus (cuius Animæ benè ſit) diligentiſſimus Naturæ animalium perſcrutator fuit, olim familiaris meus, à quo & lupi ſtomachum, Inteſtina, ſiniſtrum oculum & genitalis lupini portionem memoriæ, & ſi quid proſint, etiam medelæ cauſa aſſeruo, cuius & induſtria manu omnia animalium, atq; hominũ quoque ſceleta fabricata poſſideo. Hic ſæpè mihi narrare ſolebat, in Haſsia contigiſſe, dum lupi ad caulas aliquot acceſsiſſent, magnãq. in ouibus ſtragem feciſſent, ac ſemieſas non paucas reliquiſſent, paſtores relictam carnium partẽ cuſtodibus canibus proieciſſe: Vnde factum, vt poſt aliquot inde dies Canes illi luporum more in cõmiſſum ſibi gregem irruerent, maximã illius partem occiderent, carneſq. lupina auiditate deuorarent. Ex quo rurſum colligo à Lupo Canem non multum diſtare. In America profectò referunt

Theophilus Molitor Lynceus induſtrius viuorũ & mortuorũ animaliũ perſcrutator.

ferunt Europæos iam canes adeò multiplicatos eſſe, vt horum plures ſilueſtres effecti, homines non aliter ac Lupi adoriantur.

Ventriculus autem quem ego ex Lupo penes me habeo exiccatum, ſubſtantia ſua Vaccinæ veſicæ omninò ſimilis & liquoris ſeptẽ librarum ad minus capax eſt. Quamuis vt verum fatear, eiuſdem capacitatis, ſed ſubſtantiæ tenuioris ex *Gallo Indico maximo* (cuius ſceletum adhuc cuſtodio) ventriculum habuerim iam ſitu planè detritum. Inteſtina ſuperiora nempè a ſtomachi ſubſtantia parum variant, niſi quod ſubtiliora magis in ſubſtantia ſint, & pedes nouenos ſuperent. Ex quo clarè perſpicitur, quam vulgus hallucinetur, qui vnico recto que à ventriculo ad podicem vſque hoc animal eſſe præditum inteſtino credit, vocacitatem incuſans, quæ faciat vt quamprimum cibum ingeſſit, recto tramite egerat, ſicq. nouam ſemper ingluuiei materiam ſuppeditare nitatur. Si enim his tenuioribus ſua quoque craſſiora adderentur, non dubito quin ad pedes fermè viginti excurrerent. Humana certum eſt, viginti octo, triginta & plures ſæpè pedes ſuperare. Et cum Canes Lupis magnitudine pares reperire liceat, nec minus etiam forſan voraces, iterum clarum fiet, horum ventriculum non tam paruum eſſe, vt inteſtino maiori paulo amplior ſit, quod in hiſtoria Canis Ariſtotelem crediciſſe ſcripſimus. Credo equidem fabulam hanc de ſimplici Inteſtino indè natam eſſe, quod *Olaus Magnus* de voraciſſimo quodam animali in partibus *Suetiæ* Septentrionalis ſcripſit, cui ob vorandi auiditatem *Gulonis* nomen datum fuit, magnitudine Canis; quod hoc nimirum, vbi cadauer reperit, tam violenter ſe cibo repleat, vt tympani inſtar venter extendatur, & ob id anguſtia inter duas arbores inuentâ ſe ſtringat, & violentius, quod ingeſtum eſt, egerat, atque ſic extenuatum, ad gulam & cadauer redeat, donec totum abſumat. *Sit fides penes Authorem.* Nam qui in *Noruegia* fuerunt & eiuſmodi animal pretioſa munitum pelle viderunt, de hac re ſe nihil quicquam inaudiſſe pro certo mihi affirmarunt. *Iul. Cæſar* Scaliger Exercit. 203. aduerſus Cardanum huius etiam meminit belluæ & *Roſomacham*, Vulturem quadrupedem, ac Germanicè *VVildfras* (potius ego *Vilfras* à plurimum deuorando) appellat. Atque vt omnibus pateat, quam libenter arrepta etiam vltrò occaſione Vir bonus hic integras Nationes mordeat & calumnietur, concepta eius hìc verba ſubiungam. Non enim vult conſequi, homines Indigenas ſimiles mores animalibus habere, quæ apud ipſos frequentia viuunt, quod *Cardanus* crediderat; Siquidem *voraces eſſe Anglos* ait, licet hoc animal guloſum Anglia non alat. *Præterea vulpes in Italia pauca*, inquit, *eſſe tamen Italos cautos, omnium conſenſus Nationum perſuadet. In Germania noſtra* (Germanis nempè Principibus ſanguine iunctum ſe facit) *in Suizeris, in Allobrogibus infinitæ. Tuiſcis nihil ſimplicius. Eluetijs nihil inconſideratius. Sabaudianis nihil ſtolidius, inertius, ſtupidius.* Hæc Scaliger: Quem tanti tamen hodieque plurimi faciunt, vt vltra hominum etiam ſortem ipſum extollant.

Nec minus hoc fabuloſum, quod plerique Lupum coxas & poſteriora crura debiliſſima & fermè paralytica habere exiſtimarunt, vndè illud forſan Plauti natum eſt: *Quaſi Lupus ab armis valeo: clunes infractos fero.* Quod vel inde redarguitur, cum Lupi æquè ac Canes curſu valeant velociſſimo, quos nec facilè

Ventriculus Lupi exiccatus.

Ventriculus Galli Indici.

Inteſtina Lupi ſicca.

Humana inteſtina triginta pedes ſuperant.

Gulo animal Suetiæ voraciſſimum.

Scaliger pater etiã integras Nationes libenter mordet.

An Lupi in coxis ſint adeò debiles.

Canes aſſequuntur. Hoc egregij tamen quidam mihi venatores perſuadere conati ſunt, ſi quis non auribus, vt verbo fertur, ſed cauda Lupum apprehendere queat, ſtringat ac trahat illam fortiter, tum vires Lupum omnes perdere, nec ad mordendum ſe poſſe vertere. Ego quidem hoc alios tentare, quam ipſemet ſubire periculum malim. Si tamen vera narrant, non ita in promptu forſan reſpondere fuerit. Hoc interim cauſæ afferre haud mihi incongruum videtur. Caudam extremum Spinæ eſſe, in qua nobiliſſima illa ex cerebro deriuata ſubſtantia, medulla nempè ſpinalis latet. Quare in conſenſum facile per hanc, neruorum principium ipſum videlicet cerebrum, trahitur & patitur, motus quoque animali conſequenter imminuitur. Conſenſus iſte tali experimento arguitur. Si enim ex equina cauda crines illi longiores ſæpius euellantur, equi viſu debilitantur, eoque non rarò priuantur. Felis etiam quæ diutius vi quocunque ipſi modo illatà moriendo cunctatur, vbi caput ipſi premitur, & cauda multùm trahitur, facilè mortem, vt audio, oppetit. Sic vbi grandioribus quibuſdam beſtijs acutus in nucham, vt ſpinalem contingat medullam, ſtilus adigitur, motum facilè & ſenſum omnem perdunt. Tantum momenti in vita & morte hic cerebri funiculus obtinet. Iam autem non eſt eadem in præciſa cauda ratio, animalia enim plurima, ſi ipſis hæc decurtetur, non ideò moriuntur. Atqui & punctos ſaltem neruos lethalia inferre ſymptomata videmus; cum penitus præciſi vix mali quicquam afferant. Et fors etiam in lumbis Lupus vertebras habet quam in collo & dorſo laxiores. Verum omnium horum rationes & momenta afferre, quæ peritos non fugiunt Medicos & Anatomicos, nec locus nunc nec tempus permittunt.

Conſenſus caudæ animalium cũ cerebro.

Spinalis medulla in vita & morte maximũ mométum habet.

Quare cum & externa figura & interna ſtructurà Canes & Lupi tam ſcitè conueniant, an non & Lupi latrabunt, & Canes vlulabunt? De his res certa eſt, nemo enim noſtrum Canes perſæpè non vlulare & eiulare audiuit. Latrare verò Lupos pleriq. negant: *Albertus* affirmat. Ego nuper domus meæ herum Lupæ ſuæ vlulatus voce præcinere, hanc eodem tenore ſequi, cum voluptate percepi, latrare non audiui. Credo tamen Nobilibus Polonis amicis, qui Luporum catulos, quod & vulpes faciunt, latratus voces, non tam acutas tamen, ſed rauciſonas emiſiſſe, non rarò audiuerunt.

Vlulare & latrare quibus proprium.

Arbitror igitur à Deo & Natura Architecta vocis organa in vtroque animali non eodem prorſus modo fabricata fuiſſe. Latrantes enim Canes firmioribus longè pectoribus ac pulmonibus valere neceſſe eſt, cum aerem latratu fortiſſima expulſione percutiant. Lupi verò, vt vlulantem aſpicienti manifeſtum fit, aperto rictu ſine multa thoracis agitatione flebile illud carmen edunt, & idem Canes, vbi ipſis ægrè eſt, facere aſſolent. Sit aliqua Laryngis itaque in vtroque differentia neceſsè fuerit. Dum olim enim recurrentem Cani neruum Laringi deſtinatum incideremus, latratum quidem poſthac Canis, ſed rauciſſimum & auribus vix perceptilem edidit. Ecce in quam anguſtam Iſthmum vtriuſque animalis, formæ eſſentialis diſcrimen concluſum latet, cum vna latret, altera vlulet beſtia. Quibus accidentibus, ſeu proprietatibus imperſcrutabilem formam philoſophi diſcriminarunt.

De coitu partuque, eodem ſe res modo habet, vt de canibus. In coitu enim

hærent

hærent, quod viſum dum caperentur. Numeroſam prolem ſex nempè & nouem catulos eoſque cæcos pariunt, tenerè hos amant, & rumen cunctis præbent, decem enim mammillis fæmellæ ſcatent, quæ à canibus etiam ineuntur. Laudare poſſum hic Nobilem Polonum, qui *Gratij* paucos ante annos, Lupam trium annorum intra domeſticos in ea Vrbe, parietes educatam, & cicurem adeò, vt cum pueris quoque luderet, excuſſis tamen caninis dentibus, ex cane domeſtico concepiſſe vidit, quæ catulos ſeu lyciſcas ſeptem peperit, matri formà ſimiles, colore tamen variantes, qui omnes paulo poſt enecti fuerunt. Lupæ cum canibus coeunt & pariunt.

Ingenio Vulpibus vix Lupi cedunt, quod in nidis ſuis & cauernis in loco remoto ſub arbore quadam, dextrè fabricandis & in venationibus maximè monſtrant. Ex compacto enim loca in ſiluis diuidunt: hic retrò hanc, ille aliam poſt, arborem ſe abſcondit, tertius ceruæ inhiat, eamque curſu fatigat & eò propellit, vbi occultatos ſocios nouit, quam vbi in occurſu habuerint, prorumpunt ex latebris, inſiliunt miſeræ, quam proſternunt facilè & dilacerant. At ſi quæ flumina gelu obducta ibi nouerint, ſtudio omni addibito in glaciem adigunt: cum enim ibi cerua pedem figere non poſſit, ſtatimq. procumbat, præda petità potiuntur. Eſt & hoc ingenioſo matris amori adſcribendum, quod catulis ſuis hædos, porcellos, agnos aliaque huiuſmodi minuta animalia ore arrepta viua deferat, eoſque ad rapinas & latrocinia tyrones inſtruat, quæ omnia certiſſima eſſe noui. Ingenio lupi vix vulpibus cedunt.

Iucundum æquè ac mirum auditu eſt, homines reperiri *Luparios* dictos, qui luporum vlulatum non aliter ac ſi humana loquela vterentur, ad vnguem intelligunt, ipſiſque vlulantes reſpondent (ſed interim laqueos & inſidias ponunt) ſiue illi ad prædam ſocios ſtimulent, & huic iam inſiliant ac lanient, ſiue ad coitum ſe prouocent, aut plurimi conuenticula & quaſi conſilia agitent. Nam & Illuſtriſsimus & Excellentiſſimus D. Princeps ſæpenumerò in oppido ſuo *Montis Cælij* ex ſiluis ſubiacentibus huiuſmodi luporum ad plures noctis horas durantem conuentum, ac diuerſarum vocum conuentum, & vt cum Virgilio loquar, Homines Luparij dicti.

- - - - - - - - - - - - altè
Per noctem reſonare lupis vlulantibus Vrbem

audiuit, *lupinam muſicam* hanc lepidè appellare ſolebat. Muſicum hunc chorum ſi impunè ipſi liceret, voce ſua ornare poſſet infauſta illa auis, quam *Vlulam* & alio vocabulo *Hubu* vocant, ex funeſto Noctuarum genere oriunda. De qua Poëta, Muſica lupina.

Infelix Bubo dirum mortalibus omen.

Cum itaque Lupum & Canem adeò congeneres eſſe hactenus oſtenſum ſit, vt aliqui Lupum dixerint canem ſilueſtrem eſſe, quamuis reuera cum Scaligero aduerſus Cardanum cenſeam nec canem omninò lupum, nec hunc vlla metamorphoſi canẽ euaſurum: non verò miror à fatua illa Gentilitate paribus vtroſque & diuinis propemodum honoribus affectos fuiſſe. Quemadmodum enim Ægyptij Canem pro Deo, ſic Lycopolitana Thebaidos ciuitas, vt *Macrobius* Saturnal. lib. habet, lupum venerata fuit. Sed & Ægyptios olim lupos coluiſſe, ex Aeliano diſcimus. *Proximè*, inquit, *Nilum herba naſcitur, quæ non ſine* Lupus pro Deo à ſtulta Gentilitate cultus.

cauſa

cauſa Lycoctonos appellatur, quod eam Lupus calcans conuulſionibus moriatur. Propterea Aegyptij in terras ſuas eiuſmodi herbam importari prohibent, quod hoc animal venerentur. Habeant quæſo ipſi ſuos, & noſtros etiam ſi velint, Lupos Aegyptij, & nobis ad exſtirpandos noſtros Lycoctonon remittant. Macrobij autem de Lycopolitana vrbe hæc ſunt verba: *Quæ pari religione Apollinem itemque* Lupum, *hoc eſt* λύκον *coluit: In vtroque ſolem venerans, quod hoc animal rapit & conſumit omnia in modum ſolis, ac plurimum oculorum acie cernens, tenebras noctis euincit. Ipſos quoque* λύκως ἀπὸ τῆς λύκης *hoc eſt à luce prima appellatos quidam putant, quia hæ feræ maximè id tempus aptum rapiendo pecori obſeruant, quod antelucanum poſt nocturnam famem ad paſtum ſtabulis expellitur*. Ex quo loco etiam clarum euadit, cur *Apollo* modo *Lycius*, modo *Lycophos* à veteribus appelletur. Homerus ipſum *Lycigenem* vocat, quod ex Latona in Lupæ ſpeciem conuerſa editus eſſe credatur.

Lupi comparantur Soli.

De rabie Luporum.

Præterire hic nefas duxerim, niſi de Luporum rabie, (quam plurimi negant) eademque Canum aliquid dixerim, quod locus hoc ipſum permittat & Medicinæ ſtudioſorum vtilitas efflagitet. Galenus 6 de locis affectis cap. 5. hæc habet: *Cum enim reliquorum Animalium nullum rabie capiatur, ſolus canis eo affectu corripitur. Atque tanta fit in ipſo humorum corruptio, vt ſolum eius ſputum ſi humanum corpus contigerit: rabiem excitare poſſit*. Hic Galenus duo dicit. Primò hominem à Cane rabido concipere rabiem poſſe, quod Ariſtot. 8. de Hiſt. an. 22. negat, *qui nec hominem à Cane rabido morſum, rabie infici, nec mori* (quod vtrumque falſum eſt) audacter ſcripſit. Secundo ſolum canem ſua nempè ſponte rabie corripi, quod & ipſum veritati repugnat. Nam nos Luporum rabientium non pauca apud authores exempla legimus & à fide dignis auditu accepimus. Reperio in meis aduerſarijs ſiue obſeruationibus Medicis & Anatomicis, (has quinquennio illo collegi, quo Medicæ praxi in Noſocomio S. Spiritus addiſcendæ operam dedi & Principium Anno ſeculari M. D. C. feci) quas *Iuuenilia* mea appellare ſoleo, Anno Sexcenteſimo nempè tertio ſupra Milleſimum, Menſi Septemb. nobis relatum quendam in vicinia tertio poſt decubitum & hydrophobiam die mortuum fuiſſe, qui ante Seſquiannum à rabioſo Lupo morſus fuerat. Vltimis hic igitur & extremis vitæ ſuæ diebus, cum reliquum à morſu tempus incolumis egiſſet, adeò à vino & aqua abhorruit, vt in maxima ſiti bibere non poſſet, niſi per canaliculum, (contecto poculo, ne liquida videret) trahendo & ſorbendo. Hic iteratis ſepè vocibus, vt Lupus vlulabat & mentis planè compos aſſidentes rogabat, diſcederent à lecto paululum, ne dentibus ab ipſo impeteretur. Ante annos nondum decem *Velitris* (quod à multis eius Vrbis incolis mihi relatum eſt) Lupus adeò rabie percitus ſæuijt, vt ipſa Ciuitatis mœnia etiam interdiu ingrederetur, plurimoſq; læderet, qui ſimili omnes rabie capti perierunt, præter vnum forſan & alterum, qui multorum ſpatio menſium Vulnera aperta tenuerunt, quò ſanies illa & aura venerata paulatim exhalaret. Exempla plurima, ne longe abeas, apud *Ioannem Schenkium* reperies, quæ ſunt *Fernelij*, *Petri Salij*, *Palmarij* & aliorum.

Ariſtot: negat ſed male, hominem corripi rabie.

Mortuus quidam rabie à Lupo contracta.

Alia hiſtoria Lupi rabientis.

Ne & hic deſit Canum Luporumq; Naturæ geneticæ quædam Communitas: Præter rem minimè me facturum exiſtimo, ſi, quæ tam mihi in praxi Medica & Anatome rabie correptorum, quam alicui meo Collegæ occurrerunt,

runt, hic breuiter enumerauero. Cum ante annos ſeptem ad plebeium quendam virum accerſerer, cui iam alius etiam Medicus operam præſtiterat, reperi ipſum hydrophobia laborare, & ſecunda poſt acceſſum meum die, ad plures è viuis abire. Fuerat hic ante quadraginta dies à Cane cuiuſdam Lanionis demorſus, quem rabidum fuiſſe non conſtabat. Quare vulnere, more ſolito, iam per conuenientia medicamenta à chirurgo probè conſolidato, reliquum temporis proſperè exegit, donec febricula quadam & ſtomachi dolore nauſeaque correptus, medicum vocaret: hic purgante potiuncula præſcripta, cum aliud nihil aduerteret, eluuiem illam ventriculi ſe facilè expurgare ratus, ſanitati reſtituendæ inſiſtebat. Veruntamen, cum matutino tempore Pharmacopœus potionem in ſcypho vitreo pellucido ſatis, ipſi porrigeret, ſtatim concuſſo capite, & furenti ſimilis, (cum prius tale nihil quicquam in ipſo animaduerſum fuiſſet) Apage inquit, cum liquore iſto, quem nec bibere, nec intueri æquo animo valeo. Redit medicus, ægrum increpat, iuſculum carnis ſaltem adferri iubet, ſed ab hoc ſimiliter mirum in modum abhorruit. Tum demum aliquid diuini, (vt Hippocrates loquitur) in morbo hoc ineſſe ſuſpicatus, interrogare cœpit, vnquamne à Cane morſus fuiſſet? Annuit ipſe, & domeſtici: res itaque clara rabie ipſum detentum eſſe. Hic ipſe quoque, non rarò mentis compos familiares rogabat, ne ſi quæ forſan indecentia loqueretur, male interpretarentur: ſe enim aliter facere non poſſe, quin potum omnem auerſaretur, & mente non nunquam vacillaret. Gemebundam & vlulantem ſimul vocem per interualla edebat, quin & mordentis in morem, ora lodicibus admouebat. Creſcente demum febre, nec vllis proficientibus remedijs, intra triduum à concepta febre & ſecum hydrophobia obijt. Voluerant autem prius fratres ipſius ad mare eum vicinum deportare, in illud bis terue mergere, hoc enim vnicum illi & præſentiſſimum reſtare remedium autumabant, quod tamen renuente ægro, & temporis inopia effectui haud datum eſt. Sed & non ita dudum eſt, quòd Baiulus quidam hic eodem veneno & ſymptomatibus afflictus, vltimis tribus diebus, inuoluntarijs ac perpetuis pollutionibus, ſpiritum & ſemen effundendo, animam ſimul efflauit. Audio & rabioſum Canem hic Nobilis fæminæ veſtis fimbriam ſolummodò trahentem, ſuum huic miſeræ & virus & mortem intuliſſe.

Hiſtoria à Cane rabioſo morſi & mortui.

Alia hiſtoria ſimilis.

Alia.

Aliam mihi Hiſtoriam ante annos viginti tres recenſebat *Angelus Colius Senenſis* Philoſophus & Mathematicus eximius, & primariæ dignitatis Romæ Medicus, quem tunc temporis in eodem S. Spiritus Noſocomio Collegam habui, ſtrenuum in Anatomicis meis exercitationibus ſocium, cùm ambo centena ibidem humana cadauera (vel propter illud maximè γνῶθι σεαυτόν) ſecuerimus. Hic à Cane rabido plurimos morſos breui tempore interijſſe omnes, ſolam prægnantem fæminam quinquaginta quinq; dies ſaluam perſtitiſſe, tum peperiſſe, poſt duos à partu dies in ea omnimoda ſymptomata incidiſſe, quæ ceteri demorſi pati fuerant ſoliti, tertio porrò die obijſſe. Queſtio inter nos ciebatur: An Infans à matre hoc malum contraxiſſet? quamuis adhuc tale nihil quicquam perciperet. Videbatur nobis hoc argumento ſtabiliri poſſe, immunem

Alia curioſa.

Angelus Colius Medicus inſignis.

à rabie futurum puellum, quod venenum hoc animalem potius & vitalem, quam naturalem inficere facultatem ſolitum eſſet; Cum Plinius lib. 29. cap. 5. ipſum Canis rabidi Hepar naturalis fontem facultatis, ſiue coctum ſiue crudum, non aliter ac antidotum aduerſus hoc virus laudauerit. Attamen res in dubio relicta & Scepſis locum habuit, cum fæmina tunc nulla reperiretur, quæ puero huic lac præbere, ob contrahendi veneni metum, vellet. Quare (quod ſæpius vidi) ex Capra ad aliquot dies enutriri debuiſſe illum omnino exiſtimo.

Addam & hoc in Medicorum gratiam. Cum anno ſupra milleſimum ſexcenteſimo & vndecimo, Menſis Octobris die vigeſima in Noſocomio ad *S. Ioannem Lateranenſem* à primario, huius vrbis, & eiuſdem loci Chirurgo *Proſpero Cichino* (cui & ego & Theophilus Molitor & Clariſſ. *Petrus Morettus* eiuſdem modò Noſocomij Medicus, aderamus) cadauer ex rabie mortui humanum ſecari iuſſum fuiſſet, hęc in ipſo animaduerſa & reperta fuerunt. Nigerrimus in dextro Cordis ventriculo ſanguis, quo omnino carebat ſiniſter, Erat autem hic per pulmones mirè accenſos & tumidos plurimus diſperſus. Ventriculus, Oeſophagus & Inteſtina ex inflammatione rubeſcebant. Contractæ rabiei, & ſuperuenientium accidentium hæc fideliſſima & memoria digna eſt hiſtoria. Cum hic triginta ſex annos natus robuſtæ habitudinis & pilis nigris, agricola ſummo mane verſus hoc ipſum Noſocomium in aliqua ibi vinea operaturus, pergeret, reperit in via Canem dormienti ſimilem, quem vbi vt ſibi cederet, pede percuſsiſſet, hic in faciem ipſi ſubito inſilijt, labrum apprehendit, ex quo particulam abſtulit. Manſit æger in hoc ipſo Noſocomio ex vulnere propemodum ſanatus. Poſt triginta demum dies ſitire maximè, timere tamen aquam & ad liquida omnia nauſeare cæpit, quare nec carnis juſcula aſſumere voluit. Vehementer & ſæpè vomuit, aliquando mente motus fuit. Hoc ſanè mirabile eſt, cum ſpeculum ipſi vt intueretur, oblatum fuiſſet, vt vidit vt fugit, nec poſthac videre amplius voluit, Canem, à quo morſus fuerat, contemplari ſe in ipſo, exclamans. Hic quater toto vitæ ſuæ curſu à Canibus morſu petitus fuerat. Quare an hic vltimus rabie laborauerit, dubitare non pauci cæperunt, quod in hunc dormientem potius, quam furentem incidiſſet. Poſſe autem Felem non rabientem homini ſua ſaliua ſaltem, dum cutem lambit & forſan ſanguinem contingit, rabiem inducere lib. 11. cap. 37. ſcripſit his Plinius verbis: *Leonibus ac Pardis omnibuſque generis eius etiam felibus, imbricatæ aſperitatis ac limæ ſimilis* (videlicet lingua) *attenuantque lambendo cutem hominis. Quæ cauſa etiam manſuefacta* (alij legunt manſuefactorum) *vbi ad vicinum ſanguinem peruenit ſaliua, inuitat ad rabiem.* De morſu ſanè Felis domeſticæ extat illa celebris in *Aede Diuæ Virginis ad Populum* de *Vrbe* ſepulchralis inſcriptio.

Proſper Cichinus Romæ primarius Chirurgus.

Quid in cadauere humano ex rabie mortui ſit repertum.

Hiſtoria huius.

Ex Felis morſu mortuus.

Hoſpes diſce nouum mortis genus: improba Felis
Dum trahitur, digitum mordet & intereo.

A Gallo gallinaceo mulieri Germanæ hìc vulnus illatum vidi tantæ malignitatis, vt ſecutum indè fuerit cacoethes; ac tantum non omnino lethale vl-

cus.

cus. Quare credere forſan non abs re fuerit, Canes nondum ipſa rabie infe-ctos, ſed ad hanc iam diſpoſitos humano cruori ſuum facilè virus, ceu fermentum quoddam ac tincturam, vt Chymici loquuntur, communicare poſſe, quod paulatim vires acquirat eundo & ſpiritus vitales atque animales maximè petat. Diſce hìc pariter dormientem Canem non temerè excitandum eſſe. Eſt & hoc conſideratione digniſſimum, in eodem *Lateranenſi Noſocomio* mortuum fuiſſe, qui quidem olim ſemeſtri poſt morſum Canis ſpatio ab hydrophobia immunis fuit, vbi tamen interea temporis ab operis & laboribus diurnis veſperi domum redijt, vicini omnes Canes longè prius quàm ipſum videret, latrare cæperunt ex ſolo eũ olfactu animaduertentes, ex quo latratu vxor ipſius certiſſimum ſignum aduentus mariti ſui capere ſolebat. De medicamentis quæ rabioſorum morſibus aduerſantur, tam multa Galenus præſertim & Plinius nobis ſcripta reliquerunt, vt ſi hic omnia illa referre atque examinare animus eſſet, iuſtæ magnitudinis mihi volumen exiret. Hoc dixiſſe ſuffecerit, plurimum hæc difficultatis includere, & plura opinionem potius, quàm veritatem ſapere. Sed de venenatorum morſibus & ictibus animalium, cùm de ſerpentibus acturus ero, plura dixero. Hoc nunc monuiſſe ſatis fuerit, vulnera & vlcera hæc tardiſſimè conſolidanda & igne citiſſimè exſtirpanda, adeoque mihi Hippocratis hic Aphoriſmorum coronidem mirè arridere; *Quæcunque non ſanant medicamenta, ea ferrum ſanat: quæ ferrum non ſanat ea ignis ſanat: quæ ignis non ſanat, ea incurabilia putare oportet.*

Canes olfactu rabie infectum cognoſcũt.

Medela vulnerum ab animalibus rabioſis inflictorum.

De Medicinis ſimiliter, quæ ex Lupo petuntur, nec hìc nobis animus eſt Iliadem condere. Videri poſſunt Animalium Hiſtoriographi. *Galenum* ſolum adducam, qui 6. de Compoſitione ſecundum locos ad Hepaticas affectiones Hepar Lupi tam per ſe ſumptum, quam cum Eupatorio mixtum prædicat. Qui tamen de ſimplicium facult. 11. ſcripſit. *Iecur lupinum ſæpè in medicamentum indidi hepaticum, quod ex Eupatorio conficitur, nec tamen quod mentione dignum ſit, amplius præſtare comperi, ad illud videlicet comparans, quod ſine illo componitur.* Quo in loco experientiæ magis, quàm friuolæ vt exiſtimo, rationi credidit, quæ plurimis iam perſuaſit, partes animalium quandam cum humanis ſympathiam & Antipathiam hoc eſt, iuuandi aut nocendi inclinationem & appetitum habere, vt Cor cum Corde, Pulmonem cum Pulmone, cum Hepate Hepar: qua de controuerſia alio loco diſceptandi occaſio dabitur. De ſtercore Lupino cholica paſſione laborantibus potando, vah quàm copioſus & propemodum odioſus eſt Galenus 11. de ſimplic. facult. Vbi longa verborum ſerie, quid & quantum in hoc affectu poſſit, commemorat. Vbi non deglutitum modo, ſed ſuſpenſum etiam iuuiſſe teſtatur. Et illud maximè laudat, quod terram haud attigit. Vtque admirationem augeat, etiam ex vinculo è lana ouis à Lupo laniatæ confecto, ſuſpendi illius ſententià, qui plurimos ex hoc Symptomate liberauerat, præcipit. Concludit demum non voces hìc aut characteres, verum ſubſtantias naturales ſuſpendi, & maiorem ob id fidem illi adhiberi debere cenſet, cum ipſemet etiam Galenus effectum non ſatis admirari potuerit. Eodem in loco ſtercora canum, humanum quoque ſuo modo vſurpatum, caprinum, bu-

Medicamẽtis ex Lupo petitis quæ fides adhibẽda.

Galenus ſtercora Lupinum præcipuè in vſu medico laudat.

bulum, ouillum, columbinum, gallinaceum, murium, crocodilorum & ſturnorum mirè celebrat, eſtque (ſit venia verbo) totus ibi in ſtercore. Matthiolus etiam commento ſuo in Dioſcoridis libri ſecundi caput trigeſimum ſeptimum, oleum ex oleto ſeu humano ſtercore (quamuis hoc ob fœtorem abominandum prius dixerit) & aquam vitreis elici organis dicit, quæ neſcio quas admirandas, tam intus quam extra adhibita, effectus præſtent. Sed *Coprophagis* his ſua nos balſama, aut maleolentia potius medicamenta relinquamus, qui ſi ex principijs chymicis intellexiſſent, qua ratione hæc omnia vim ſuam exercerent, Salium nempè & Sulphuris ope, quæ in alijs gratioribus & ſuaueolentibus quoque ſubſtantijs pretioſiora & efficaciora reperiuntur, iam abſurdis illis pharmacis longum vale dixiſſent.

Matthiolus etiam ex fimeto humano parat medicamenta.

Inteſtina tamen Lupi recentiores quidam Medici in Cholico dolore plurimum prodeſſe vociferantur. Ego, quid in Medica mihi praxi & cuidam collegæ meo contigerit, recenſere hic minimè grauabor. Medebamur ante hos duos elapſos annos Illuſtri cuidam perſonæ in hac ipſa Vrbe, quæ ingentibus vexata cholicis ſimul & renalibus doloribus, ad inſaniam quaſi agebatur. Poſt varia medicamenta, cum dolor etiam ſecunda die non omninò ceſſare videretur, ab amicis propoſitus fuit hic ex Lupi Inteſtino & forſan cum ipſo ſtercore reſiccato, ab Idiota paſſim offerri ſolitus puluis, quem, vt æger noſter aſſumere poſſet, anxiè à nobis efflagitauit; quod huic plurimum fidei idem ex aliorum commendatione haberet. Nos, vt voluntati ipſius ſatisfaceremus facilè aſſenſum præbuimus, quod periculum ſaltem ex hoc nullum timeremus. In vino itaque albo diſſolutus & ebibitus fuit, non grati certè odoris aut ſaporis, quod ego pitiſſando expertus fui.

Inteſtina Lupi, an adeò proſint in doloribus cholicis.

Poſtquam exhauſit, ſtatim ægrotus melius ſe habere & non ſatis Nepenthes hoc laudibus extollere valuit. Horæ enim vnius fermè ſpatio quieſcere ſibi viſus fuit. Redierunt poſtmodum ijdem & acerbiores dolores. Vnde ad alios clyſteres & olei Amygdalarum dulcium cum vino generoſo & calido mixti potum, fomenta anodyna & vnctiones denuo eſt deuentum, donec tertia die, exhauſta omnino ſentinà & arenulis grandioribus per vrinam emiſſis, ſæuiora illa accidentia mitigarentur, quæ poſt alui lenitionem ex leuioribus medicaminibus paratam, radicitus ſublata fuerunt. Hic, quin ſemel concepta fiducia de ſtupenda huius medicamenti & ab amicis decantata virtute, ſpirituum impetum & agitationem aliquomodo quietauerit, adeòq. dolorem remiſerit, nullus dubito. Hoc enim ego ſæpiſſime ægrotis meis vſuueniſſe obſeruaui.

Lepidam ſanè & minimè hic tacendam hiſtoriam, coronidis loco inſeram: qua confirmatur, quantum in nobis imaginatio de medicamento habita valeat, quam *Ioannes Baptiſta Porta Lynceus* (vir ille, cui ſua iam immortalitatis famam ſcripta conciliarunt) Excellentiſſimo Principi Cæſio noſtro Neapoli enarrauit. Cum ibi Illuſtriſſima quædam fœmina partus difficultatibus plurimis iam horis moleſtata, ac penè debilitata eniti non poſſet, tentatis ferme omnibus remedijs, media tandem nocte ad ædes dicti *Portæ*, quem in arcanis remedijs ceu Oraculum quoddam ſuſpiciebant omnes, miſſum; importunè pulſatum, & remedium efflagitatum fuit. Ipſe Medicinam minime profiteri, & ſom-

Ioannes Baptiſta Porta Lynceus ſcriptis ſuis celeberrimus.

Lepida hiſtoria docetur quantũ in morbis opinio poſſit.

& ſomnum ſibi turbari conquerens, abire famulum iuſſit. Hic magis magisq. inſtare & ſacram illam anchoram implorare. Quare, vt ea ſe *Porta* moleſtia, & portam ſuam à continua ſimul pulſatione liberaret, aquam neſcio quam, Capillorum puto Veneris, in chartula præſcripſit & ſubitò potandam parturienti eſſe, ſeruo præcepit. Ne autem à vento papyraceum folium agitatum aliò tranſportaretur, in parte enim domus ſuperiore habitabat, ôbuias ex pauimento ſordes, ac quiſquilias collegit, chartæ inuoluit, vt pondus eidem adderet, & ex feneſtra deiecit. Famulus ratus, ſe medicamentum iam ab ipſo *Porta* præparatum domum ferre, iuſſit vt ebiberet Hera, quod attulerat. Quare mulierculæ aſſiſtentes ex vino puluerem illum ſordidum confeſtim ſorbendum præbuerunt, & bono ſimul animo parturientem eſſe iuſſerunt. Et ecce, quadrantis horæ ſpatio enititur illa pulcherrimum maſculum. Dum mane è lecto in Muſæum ſe recipit *Porta*, in ædibus ſuis plures Principis illius famulos ſiue Anteambulones vino nobiliſsimo Campano, carnibus, volatilibus, piſcibus, fructibus, ac menſæ ſecundæ bellarijs ac verè lautijs onuſtos reperit: miratur rei nouitatem. Atqui iſti, donaria hæc eſſe, quæ Princeps ipſorum ei mitteret pro arcano & quaſi diuino ſibi conceſſo medicamēto, puluere nimirum illo, quem ante aliquot horas parturienti Dominæ vxori ſuæ tranſmiſiſſet, quo ebibito cum pauxillo vino, ſtatim illa feliciſsimè peperiſſet. Porta rem ſimulare, gratias agi interim Principi iuſsit, ſe poſt meridiem illum acceſſurum & de fauſto vtrique euentu gratulaturum. Quod & fecit, ſimulque quantum opinio ſemel animo impreſſa de medicamento & Medico, ſiue bona ſiue ſiniſtra efficere poſsit, hinc diſci monuit. Cuius & ego gratiā hæc afferre (licet parerga alicui cenſeri poſsint) ſimulq. innuere volui, ſæpenumero nos effectum per ſe eſſe credere in noſtris medicamentis, qui tamen ex accidenti potiùs, vt loquuntur, prouenit, atque hinc regulas illas, contraria contrarijs curari, quamplurimas falsò poni, & à ſcholis approbari, non intellectis medicamentorum viribus. Sed manum è tabula: nam & hic forſan nimius aliquibus fuiſſe videbor.

Quare ne nunc, quidem, cum poſſem plurima, de *Lycoctono* Luporum Veneno quicquam dicam. Nec de Hominum in Lupos metamorphoſi. cuius Plinius cap. 22. libri 8. meminit, fuiſſe, qui crederēt, & Græcum authorum *Euanthem* hoc ſcribere, ad quod Plaut. in Amphit. alludit,

Nam verum eſt, quod olim eſt auditum
Fabularier, mutatos Anticos in Arcadia homines,
Et ſæuas belluas manſitaſſe, nec vnquam denuo parentibus cognitos.

Mirum eſt, inquit Plin. *quò procedat Græca credulitas. Nullum tam impudens mendacium eſt, vt teſte careat.* Quod vt veriſſimum eſt, hominem neque corpore, neque Anima in beſtiam verti poſſe; Theologi tamē noſtri, inter quos primo loco nominandus ac venerandus D. *Auguſtinus* lib. 18. de Ciuit. Dei cap. 18. ſano id modo explicat, ludificatione nēpe dæmonum fieri poſſe, vt tam ſubiipſi phantaſia perſuadeat, quā alijs ita appareat, hominem Lupi, ſeu alterius beſtię corpus induiſſe. Et ſi forsā onera viribus ſuis maiora portet, hęc à Dęmonibus ferri, vt hominibus illudatur. Verū hæc Theologis relinquamus, & finiamus.

TLATLAVHQVI OCELOTL, ſeu Tigris Mexicana.



IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

CAPVT, Felis noſtratis figuram quodammodo repræſentat, vti & reliquum corpus non multùm ab Animali hoc diſſidet. Caudam habet, quàm in Icone expreſſa fuit, paulò longiorem; aures curtas ac patulas, oculos conſpicuos & lucentes, rotundoſque. Oris rictum ſatis magnum obtinet; ſuperiores Canini bene eminent dentes ita longi, vt inferiorem ad latera maxillam excedant. Barbæ pili pauciores ſunt, quàm figura hæc oſtendit, & hi verſus pectus reflexi, nigricantes. Sunt & alij non multi ad rictum fixi, collum verſus retorti. Naſum craſſum valde habet: Tibias craſſas valde, & mediocriter altas: In pedibus anteriorib. vngues acutos, quatuor longiores, & quintum breuiorem. Vniuerſum corpus pulchro roſeoq. ſubrubet colore, excepto inferiore ventre, qui albicat potius. Maculis roſarum effigie, ſed grandioribus multò, quam præſens exhibet figura, nigricantibus omnibus intra ſuaue rubentem colorem, totum ita corpus, pedes & cauda ordine quodam diſtinguuntur, vt elegantem planè huic animali acu pictum tapetem, ſeu peripetaſma impoſitum crederes. Sunt autem maculæ hæ in dorſo & capite rotundiores, maioreſque; verſus ventrem verò pedeſque oblongiures culæ, & multò minores.

Animaliũ maculoſorum controuerſa valdè nomina.

Non ſcio profectò an *Tigris, Pardalis, Pantheræ, Pardi, Leopardi, Thois, Variarum, Lyncis, Africanarum, & Chai* pluribus pelles maculis ſcateant, an horum natura animalium & nomina, plures nobis & maiores dubitandi cauſas ſuggerant. Ego Plinij conſilio & imitatione, Ariſtotelem Naturæ veſtigijs inſiſtentem, in hoc meo opuſculo libentiſsimè ſequor. *Alexandro enim Magno Rege*, vt Plinius habet, *inflammato cupidine animalium naturas noſcendi, delegatáq. hac commentatione Ariſtoteli ſummo in omni doctrina viro, aliquot millia hominum in totius Aſiæ, Græciæq. tractu parere iuſſa, omnium quos venatus, aucupia, piſcatuſq.*

Ariſtoteles Alexandri Magni liberalitate plurimum in Animaliũ Hiſtoria adiutus.

tuſq. alebant, quibuſque viuaria, armenta, aluearia, piſcinæ, auiaria in cura erant, nequid vſpiam genitum ignoraretur ab eo: quos percontando quinquaginta ferme volumina illa præclara de Animalibus condidit. Hic igitur 6. Hiſtor. animal. 35. πανθὴρ *Panther*, inquit, *parit cæcos Luporum ritu*. Theodorus Gaza *Panther* ſeu πανθὴρ *Lupum Canarium* vertit. Hoc Iul. Cæſar Scalig. commentario ſuo, ſæpè iam laudato, improbat, τὸ πανθὴρ *Pantheram* interpretatur, Gazæ interpretationem mirans & reprehendens. Sed rurſum *Niphus* vtramque hanc verſionem, dum allatum Ariſtotelis locum declarat, refutare aggreſſus πανθὴρ, inquit, *à vetere interprete* (à quo Scaliger ſuam mutuatus eſt) *Panthera vertitur, ſed Theodorus Pardalin vertit Pantheram, πανθῆρα verò (ſeu Pantherem) lupum Canarium; Sed quid ſit lupus Canarius non ſatis conſtat*. Et rectè quidem Niphus; aliqui enim lupum Canarium putant eſſe animal voce vulpina, cum Leonibus congrediens: alij ex Cane & Lupa natum; alij genus Lupi longis aſperiſque pilis. Panther an ſit Lupus canarius. Hoc ait Gaza. Negat Niphus.

Quid igitur propriè ſit *Panther*, forſan ignoratur. Hinc Oppianus hunc inter feras ignobiliores vti Feles, Glires, Sciuros numerat. Quare ſi huic credimus, neque Lyncem, neque Thoen, neque Pardalin, aut Pantheram eſſe patet, quod hæc non vilia & imbecillia ſint animalia: neque *Pardus* ſiue Panthera maſculus erit, cum aliam Pantheri ab hoc vocem, adeoque indiuidualem quandam (vt ita loquar) aſſignet proprietatem Author Philomelæ hoc verſu, Dubitatur quid ſit Panther.

Panther caurit amans, Pardus hiando felit.

Et Ariſtoteles equidem, vnico ſolùm loco *Pantheris* mentionem facit, & quidem non vbi de Leonum (ad quos referretur, ſi *Panthera* eſſet) ſed Luporum partu loquitur. *Pantheræ* verò vocem Plinius latinitate donauit, quam Græcæ illi πάρδαλις, apud Ariſtotelem frequenti, ſubſtituit, quod poſt hunc Gaza quoque fecit: *Pantheræ* enim Ariſtoteles vocabulum nuſquam poſuit, ſed ſæpiſſimè *Pardalis*, quod ſemper Gaza *Pantheram* interpretatur, quod & ipſe Scaliger imitatur Coment. ſuò in 9. Hiſtor. cap. 8. ſed 6. in verſione Gazæ πάρδαλις inquit Ariſtoteles, hoc eſt Panthera, *deuorato veneno, quod idcirco vocant Pardalianches, quærit hominis ſtercus*. *Iuuat enim*. Eodem planè modo 2. Hiſt. 1. Panthera ipſi ex Pardale vertitur, dum ait Ariſt. *multifida quædam eſſe, vt Leonem Canem, Pantheram*. & 8. Hiſt. 28. Quando Leones potius in Europa, Pantheras vero in Aſia, in Europa nullas eſſe ſcripſit. Quin etiam, quando neutro genere παρδάλια *Pardalia* idem Scaliger *Pantheram* ponit 2. Hiſt. 14. dum Ariſtoteles *Chamæleontem pallore lacerti, & perinde atq; Pantheræ nigrore variatum* aſſerit. Hic tamẽ Gaza pro *Pardalia*, *Pardum* non *Pantheram* reddit; ſed nulla eſt differentia, vt iam videbimus. Concludamus igitur Ariſtotelem, quotieſcunq; *Pardalis & Pardalia* habet, animal velle maculoſum intelligere ferum, & ex Leonum genere. *Panther* autem ad Lupos pòtius, quam Leones pertinere videtur, nec an maculis careat, an illis aſperſum ſit, ex Ariſtotele patet. Non miror ideò quoſdam *Lupum Canarium*; alios *Canem Luparium* pro *Panthere* interpretari voluiſſe. Pantheræ vox latina reddita ex Græca Pardali. Pardalis & Pardalia apud Ariſt à Latinis panthera & pardus vertuntur. Panther ad Lupos potius, quam Leones videtur accedere.

Iam autem *Pardales*, *Pantheras*, *Pardos*, *Varias*, *Africanas* vnum idemque animal eſſe, luculento Plinij etiam teſtimonio docebo. Hic lib. 8. cap. 17. Cum de *Pantheris* ageret, dixit, Pantherarum mares *Pardos* appellari, & Pantheras Quibus nominibus Plinius Pãtheras appellet.

ſimpliciter

ſimpliciter *Varias* ob varium nempè & maculoſum colorem. Abſoluto etiam nomine Pantheras, *Africanas* appellabat, quod ex Africa nimirum aduehe-rentur. *Senatuſconſultum fuit vetus*, inquit, *ne liceret Africanas in Italiam aduehere*. Locutus autem hic de P*antheris* fuerat: propterea Varro dicebat, *ſi à Lybia Lucæ boues dicta eſſent, fortaſſe Pantheræ quoque & Leones non Africanæ beſtiæ dicerentur ſed Lucæ*; quòd in Lybia nempe plurimæ tales naſcantur. Per P*ardalem* verò etiam Plinium intelligere P*antheram* ex ſequenti fit capite clarum, vbi de *Camelopardale* ſermonem inſtituit, quod *Capite nempe ſit Camelino & maculis albis, rutilum colorem diſtinguentibus*. Maculoſum igitur cum ſit animal, Pardalis ſiue Panthera Latinis meritò nominis compoſitionem ingredi debuit. Eſt quidem & Tigris etiam maculoſum animal, verum hoc Plinio non orbiculatas, quales in Camelopadale ſunt, ſed oblongas ſortitum eſt maculas.

Camelopardalis maculoſũ eſt animal apud Plinium.

Ac poſtquam huc pertigimus & *Camelopardalis* quoque meminimus, ſpatioſus ſe campus aperit de nomine ſaltem beſtiæ huius aduerſus *Vlyſſem Aldrouandum* diſputandi. Hic igitur, vt & *Cornelius Vteruerius Belga* ſucceſſor ipſius & rerum Naturalium *Bononiæ* olim Profeſſor, libro *de Quadrupedibus Biſulcis*, Cap. de *Camelopardali*, errare eos dicunt, qui *Camelopardalem*, quod ex *Camelo & Pardale* generata ſit, ita appellari cenſeant. *Illud autem longè eſt falſiſſimum*, inquiunt, *Cùm & Pardus ipſe, ſiue Pardalis qui Græcè* πανθὴρ *dictus, generare non poſſit, eſt enim Hybrida, vt præter naturalium rerum ſcriptores, cultiſſimus Claudianus*:

Aduerſus Vlyſſem Aldrouandũ de Camelopardale diſputatur.

Obuia fulminei properent ad vulnera Pardi,
Semine permixto geniti, cum fortè Leænæ
Nobiliorem vterum viridis corrupit adulter:
Hi maculis referunt patres, & robore matres.

Paulus eſt Hybrida claudiano.

Hìc ferme tot dubia & hallucinationes, ne dicam errores, quot voces reperio. Et imprimis ſupra dilucidè iam probaui, longè ex Ariſt. & Plinij mente, P*antherem* à P*ardo*, ſeu P*ardale*, aut P*anthera* diſtare, quæ omnia hìc ſub vno animali nomina confunduntur. Nam Ariſtoteles ſæpè P*ardalis*, ſiue P*anthera*, maculoſi animalis; P*antheris* verò ignoti animalis, & quod neſcitur, vtrum atrum an album ſit, ſemel tantum meminit, quod Gazæ *Lupum Canarium* nominare placuit. P*ardum* etiam P*āthera* marē planè à P*anthere* diuerſum ex Plinij authoritate deduximus. Porro quomodo *Hybrida* eſt *Pardus*, & Muli inſtar generare non poteſt? Cùm Plinius tamen dicat lib. 8. cap. 16. *Odore Pardi coitum ſentit in adultera Leo, totaque vi conſurgit in pœnam. Idcirco aut culpa flumine abluitur, aut longiùs comitatur*; Leæna nempè adulterum Pardum. Verùm, inquies, coibit cum *Leæna* P*ardus*, non ideo generabit filium ex matre alium. At quæram ego, cuius patris hic Pardus ſit filius?

Perperam Panther, Pardus, & Pardalis confundũtur.

Pardus nõ poteſt eſſe Hybrida Plinij authoritate.

Nobiliorem vterum viridis corrupit adulter, inquit Claudianus.

Et quis hic viridis adulter? Huic poëta nullum hactenus nomen aſſignauit. An Pardus ſimul pater & filius? vt friuola de pullo & ouo eſt quæſtio, *vtrum horum prius fuerit*. Atqui ego, ex eodem Pliniano loco, cum Leænā non coire modo Pardum, ſed ex eadem etiam catulos Leoninos non iubatos tamen, Leonum more procreare, reperio. *Leoni præcipua generoſitas*, inquit, *tunc, cum colla armoſq.*

veſtiunt

veſtiunt iubæ. Id enim ætate contingit, è Leone conceptis. Quos verò Pardi generauere, ſemper charactere hoc carent. Simili modo fœminæ. Magna ijs libido coitus, & ob hoc maribus ira. Africa hæc maximè ſpectat, inopia aquarum ad paucos amnes congregantibus feris. Ideò multiformes ibi animalium partus, variè fœminis cuiuſque generis mares aut vi, aut voluptate miſcente, vnde etiam vulgare Græciæ dictum, ſemper aliquid noui Africam afferre. Hæc Plinius: qui mixtum quid ex *Pardo* & *Leæna* procreari nôn negat, *Pardos* tamen hos partus non vocat. Qui *Pardos* minimè ex permixto ſemine ortos, ſed ſuę ſpeciei determinatum animal & quorum fœminæ *Panthera* ſint, appellat. *Solinus* etiam cap. 29. de Leonibus loquens. *At ij, quos creant* Pardi, inquit, *in plebe remanent iubarum inopes, pariter omnes parcunt à ſagina.*

Pardus coit cum Leæna & ex hac generat Leones nō iubatos.

Iam ſi hoc etiam *Aldrouando* donem, *Pantherem* cum *Pardo* ſiue *Pardale* aut *Panthera* vnum idemque animal eſſe, quod paulò ante negaui, nihil tamen *Vlyſſes* hic euincet. Nam *Panther*, etiam Ariſtotelis authoritate non infæcundus aut ſterilis eſt, *fœmina enim cæcos parit Luporum more, numero vt plurimum quatuor*. Et, vt quid amplius concedam, *Pardos* ſcilicet à *Pantheris* differens animalium genus. Et hi tamen generant ſi *Solinum* cap. 20. his verbis loquentem audimus: *In his ſilueſtribus & Pardi ſunt, ſecundum à Pantheris genus, noti ſatis: quorum adulterinis coitibus degeneratur partus Leænarum, & Leones quidem procreantur, ſed ignobiles.*

Panther ſi etiam cum Pardo idē eſſet, tamē generare ex mente Ariſtotelis poteſt.

Non ſum tamen neſcius *Pardum* & *Leopardum* vocari aliquando ab Authoribus adulterinum hunc Leænæ fœtum, ex *Pardo* ſeu *Pāthera maſculo* progēitum, qui, vt *Philoſtratus* habet, maculoſus eſt. & propterea non eſt mirum, ſi Claudianus hunc etiam *Pardum* appellauit poetica quadam licentià, cum adeò Pardo ſeu Pardali maculæ propriæ eſſe videantur, vt etiam 13. Hieremiæ legatur: *ſi mutare poteſt Aethiops pellem ſuam, aut Pardus maculas ſuas; & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum*. Quamuis de maculis Plinius nihil dicat, ſolumque iubæ defectum in ſpuria hac progenie inſinuet. Maluit itaque hic *Aldrouandus & Vteruerius* elegantis ingenij poetæ *Claudiani*, quam ſolertium Naturæ interpretum *Ariſtotelis & Plinij* fide vti. Atque huius ſolius hæc gratià adducere volui, vt demonſtrarem *Pantherem* à *Panthera* longè differre. An verò Camelopardalis ex permixto ſit ſemine genita & quale ſit animal, vbi locorum reperiatur; hæc pertractare huius minimè ſunt inſtituti. Videri poteſt *Petrus Bellonius* 2. lib. obſeruationum, & apud hunc *Strabonis* verba, qui in colore deſcribendo plurimum variant. Hic enim ait, cum Pardale ſimilitudinem nullam habere, & coloris varietate Hinnulo ſimillimam Camelopardalim eſſe. Ille Pardi maculis varijs infectam adſtruit. Ego ſaltem, aliquam nominum ambiguitatem è medio tollere volui, reliquam ſequenti capite proſequemur. Nunc ad animalis præſentis Mexicani effigiem declarandam, & Naturæ eiuſdem proprietatem enucleandam me confero.

Pardus & Leopardus quandoque pro quouis maculoſo animali ſumuntur.

Camelopardalis à Bellonio deſcribitur.

Hoc autem priuſquam exequar, *Tigridi* etiam examen ſubeundum eſt, cùm non leuis hic dubitatio oriri poſſit, Tigridumne, an Pantherarum cohorti Animal hoc ſociare ſe velit. Plinius equidem lib. 8. cap. 17. Cum Pantherarum conſiderationem inſtituiſſet, Tigridis pariter, maculoſi animalis, recordatur. *Panthera*, inquit, *& Tigris macularum varietate propè ſolæ beſtiarum ſpectantur, cæteris vnus, & ſuus cuiuſque generis, eſt color; Pantheris in candido breues*

Tigridis examen.

macularum

Reprehenditur Plinius ab *Vteruerio*, quod Tigres ſolas & Pantheras maculoſas ſcripſerit.

macularum oculi. Noui hìc non leuis Plinium lapſus ab *Vteruerio* argui Cap de *Camelopardale*, quod ſolo Tigres & Pantheras macularum priuilegio gaudere ſcripſerit, cùm *Lynces* tamen, *Leopardi*, *Vri* & *moloſſi* eodem fruantur. Atqui hic ego Plinio ſuppetias fero, tùm quia non abſoluto planè ſermone à maculis beſtias omnes excluſit, cùm *propè ſolas* dixerit, non *ſimpliciter ſolas* Pantheras & Tigres; tum quia forſan Canes ea macularum varietate ornatos minimè vidit; quales & nos, non multos ante annos, quacunque tandem ex regione primùm inuectos conſpeximus. Fateor equidem me talium inſignes duos cum admiratione, Pantherarum maculas apprimè referentes ex moloſſorum genere Romæ vidiſſe, quorum vnum ante elapſi anni finem *Auguſtâ Vindelicorum*, eiuſdem Vrbis Epiſcopi Suffraganeus P*etrus Epiſcopus Adramyttenus* vir morum integritate ac ſuauitate, ſacrarum literarum cultu & humanarum prudentia rerum conſpicuus: alterum Illuſtriſſ. D.Nicol. Danielouiz, Regis Polon. Theſaurarij Filius, vterque amicitia mihi iunctiſſimus in hanc Vrbem adduxerat.

Defenditur Plinius.

Canes Romæ pulchris maculis inſigniti viſi.

Petrus Epiſcopus Adramyttenus Theologiæ, & humanæ prudentiæ peritiſſimus.

Et quamuis Tigridem deſcribat Plinius *tremendæ animal velocitatis eſſe*, quales tamen maculas, oblongaſne an orbiculatas habeat, ibi non declarat, quas alio ex loco eiuſdem collegimus Cap. 16. nempe lib. 13. vbi de *Cedrinis*, an *Citreis* menſis hæc leguntur. *Menſis præcipua dos in vena criſpis, vel in vertice varijs*. Non moror hìc ſiue alij legant, in *vertices ſparſis*, in *vertice paruis* aut *prauis*, aut in *Cortice varijs*. Hoc enim quod ſequitur, ad rem noſtram facit: *illud oblongo euenit diſcurſu, ideoque Tigrinæ appellantur; hoc intorto, & ideò tales Pantherinæ vocantur*. Habebunt igitur Tigres non intortas ſiue orbiculatas, ſed oblongas maculas, ad quarum ſimilitudinem *menſæ Tigrinæ* appellationem acceperunt. De huiuſmodi *Seneca* menſis loquebatur libello de animi Tranquillitate: P*lacet*, inquit, *menſa non varietate macularum conſpicua, ſed in vſum poſita, quæ nullius conuiuæ oculos nec voluptate moretur; nec accendat inuidia*. Et idem 7. de Beneficijs: *Video iſtas menſas & æſtimatum lignum Senatoris cenſu eò pretioſius, quo illud in plures nodos arboris infelicitas torſit*. Ex Citri nempe ligno, & quidem parte nodoſa, illæ maculæ in menſis elucebant. Hinc venuſtè Petronius Arbiter:

Quales in Tigride ſint maculæ.

Menſæ Tigrinæ apud Plinium & Senecam.

Menſa Citrea.

- - - - - - *Ecce Afris eruta terris*.
Citrea menſa, greges ſeruorum, oſtrumque renidens
Ponitur, ac maculis imitatur vilibus aurum.

Germani Tigrinas & Pantherinas ex Acere & Fraxino menſas pulcherrimas cōcinnant.

Hic ad Germanos noſtros nunc Luxus tranſlatus eſt, ſed ligneus verè luxus, cùm plurimas ex *Acere* & *Fraxino*, & ex harum quidem arborum frequenter radicibus venarum diſcurſu pulcherrimè variantibus, atque vt Plinius ait, *vndatim criſpis maiore gratia & fermè Pauonum oculos imitantibus* menſas elaborent, quæ vnguine ſeu pigmento, *Vernice* dicto mirè coruſcant. Nec apud Italos ex varijs & elegantibus *Indiarum* lignis menſulæ confici deſierunt, verùm quæ Senatorium cenſum pretio ſuo haud æquent; in quarum locum lapideæ ſuffectæ; & ex verſicoloribus marmoribus, lapillis pretioſis, gemmiſque *quas* Orientales plagæ ſubminiſtrant, confectæ in delicijs habentur. Viſa nobis fuit ante paucos annos in Romani cuiuſdam Mercatoris ædibus lapidea eiuſmodi menſa, intertextis artificioſiſſimè lapillis nobilioribus; duodecim aureorum millibus æſtimata. Illluſtriſſ. tamen Princeps *Ceſius* noſter, non luxus, quem niſi

Itali ex Indicis lignis idem faciunt. Sed pretioſiores ex verſicoloribus marmoribus conficiunt.

niſi in literis ſolis agnoſcit; ſed luxuriantis Naturæ Theſauri recludendi gratià, menſas nobis nuper *Vrbique* toti ad miraculum vſque ſtupenti ex ligno foſſili λιθοξύλῳ ipſi dicto, affabrè concinnatas fieri curauit. Hoc ipſe Primus non procul ab Vrbe ſua *Aquaſpartana* detexit & erui curauit, tam varijs venuſtiſq. vndarum maculis conſperſum, cęteriſque compactioris ſubſtantiæ dotibus ornatum, vt cum *Arundine* ſeu *Canna Indica* venarum elegantià certare, vel potius illam ſuperare valeat. Verè *Tigrinas* dicere menſas poſſis, cùm fuluo ferme colore & vndis diſtinctæ luceant. Nam *Solinus* de Tigribus. *Fuluo nitent*, inquit, *hoc fuluum nigrantibus ſegmentis interundatum varietate apprimè decet*. Sic Princeps Cæſius inuenit lignũ foſsile pulcherrimũ.

Vſus & impigræ ſimul experientia mentis;
- - - - - veteres tellure recludit
Theſauros

Vt Poeta ait.

Verum hæc omnia luculentius ex ſcriptis ipſius, propediem lucem aſpecturis (in quibus noua plurima ab ipſo detecta & obſeruata ſunt) curioſus Lector docebitur.

Hic idem Princeps *Therebinthini* ſimul ligni ad antiquorum morem elaborandi, ex quo menſæ, ſcrinia, capſulæ & varia ſupellex conficitur, vſum nobis reuocauit; ac denuo *Romanis* ſuis oſtendit. Abundant verò hac arbore montes ſub ditione ipſius gemini, *Scopuloſus* vnus in *Vmbria*; alter altiſſimus *Iani*, *Genaro* appellatus, in *Latio Albuneæ* illius *Tyburtinæ Sybillæ* olim ſedes, quem omnium niue primùm candentem, & vltimò eadem ſpoliatum ex VRBE contemplamur. Ex Therebinthino ligno varia & venuſta ſupellex.

Proh quanta in hoc plantarum varietas! Quanta in eodem circa finem Maij florum amœnitas! Quæ auræ ibidem tum ſpirantis ſuauitas! Quàm ſpatioſa in sũmitate eius adinſtar Amphitheatri cincta planities! Quàm copioſæ limpidiſſimarum aquarum ibi ſcaturigines! Apud hos *fontes Albuneos* ſic à Sybillę nomine dictos, ante XIV. annos, dum magnam diei partem non ſine dulci labore luſtrandis eruendiſque plantis, cum Principe noſtro, vti aliarum ſcientiarum penè omnium, ita quoque rei Plantariæ & amantiſſimo & peritiſſimo, operam dediſſemus, conſedimus veſpere, & *fracti membra labore* Anticenio nos refocillauimus *Ioannes Terrentius*, *Theophilus Molitor*, *Henricus Coruinus* & Ego, Herbarum ſtudio omnes addictiſſimi. Sub noctem tandem in Arce & Oppido Principis, quod dicto monti incumbit *Sancti Poli* nuncupato, vt corporis vires baſilica excepti ępulatione collegimus, ita dulci animum pabulo, ſuauiſſima nimirum confabulatione, ac philoſophicis ſymbolis recreauimus. Montis Iani Genaro dicti encomium.

Profectus eſt ad eundem nũc Montem eiuſdem *Principis Cæſij* Medicus *Ioannes Bapt. Vuinthierius Bauaro-Schonganus* ad *Lycum*, Vir pręter medendi artẽ, politioribus etiam litteris bene cultus, & Anatomes ac Herbarum ſcientià non leuiter tinctus; vt ſelectioribus & tam virtute quàm raritate præſtantioribus plantis Principis ſui penũ & Hortos, ac noſtrum quoque Viridarium *Vaticanum* locupletiora & auctiora faciat. Ioan. Bapt. VVinthierius Germanus Medicinę & politiorũ literarum bene doctus.

Porrò, vt in viam reuertamur, Ariſtoteles 8. Hiſt. Anim. 28. Cum non locis omnibus animalia quælibet aut naſci, aut tranſlata viuere docuiſſet: Pantheras

in Aſia potiùs reperiri, in Europa nullas. Tigrides verò Africæ & Lybiæ præcipuè tribuere videtur. Adiunxit in Aſia beſtias eſſe efferatiores, fortiores in Europa, & in Africa multiformiores; vndè prouerbium, quod ex Ariſtotele Plinius deſumpſit *Semper aliquid noui afferre Africam*. Nam ex varia animalium commixtione nouæ animalium formæ videntur, vt *Canes*, inquit, *Laconici ex Cane & vulpe, Canes Indici ex Trigide & Cane*. Quæ ſi vera ſunt, debet Cani Tigris ſimilis eſſe, nec plus ab eo, quam Vulpes aut Lupus diſtare. Idem ipſe enim Ariſtoteles 2. de Generat. Animal. cap. 5. concepta hæc verba habet: *Coeunt animalia generis eiuſdem ſecundum naturam. Sed ea etiam, quorum genus diuerſum quidem, ſed natura non multum diſtat, ſi modo par magnitudo ſit, & tempora æquent grauiditatis, rarò id fit, ſed tamen fieri & in Canibus & in Vulpibus, & in Lupis certum eſt. Canes etiam Indici ex bellua quadam ſimili & Cane generantur*, ſiue, vt in Græco eſt ἐκ θηρίου τινὸς κυνώδους. Hanc autem belluam cani ſimilem paulò ante dicto loco explicauerat Ariſtot. Tigrem eſſe. Aſt ego hic non video, quæ Tigri cum Cane ſimilitudo exiſtat, niſi & Felem ſic Cani ſimilem dicas, à quo multum aberrat. Tigrem enim ad Feles, & minimè ad Canes pertinere, poſterius probabo. Nemo ſiquidem inficiabitur facilè, Tigrem Leoni multò propinquiorem, quam Lupo eſſe: hic autem ad Canes magis, ille ad feles accedit.

Canes Laconici & Indici vnde naſcantur.

Diuerſorũ animalium coitus.

An Tigri cum Cane ſit ſimilitudo.

Leones & Tigres ad Feles potius, quàm Canes accedunt forma ſua.

Tigres porrò à Pantheris raritate & nobilitate differre, vel ex Plinio diſcimus, cum enim Romę quadringentæ & viginti, vna vice Populo Pantheræ oſtenderentur, non niſi in Cauea Tigris ſola comparuit, libet ipſum Plin. 8. Hiſtor. Naturalis cap. 17. audire: *Senatuſconſultum fuit vetus, ne liceret Africanas* (hoc eſt Pantheras) *in Italiam aduehere. Contra hoc tulit ad populum Cn. Aufidius Tribunuſplebis, permiſitq. Circenſium gratia importare. Primus autem Scaurus Ædilitate ſua Varias* (hoc eſt Pantheras, ſiue mares ſiue fæminas) *centum quadraginta vniuerſas miſit. Deinde Pompeius Magnus quadringentas decem. Diuus Auguſtus quadringentas viginti. Idem Q. Tuberone, Fabio Max. Coſſ. IV. Nonas Maias Theatri Marcelli dedicatione Tigrin primus omnium Romæ oſtendit in Cauea manſuefactam. Diuus verò Claudius ſimul quatuor.* Hìc noto Plinium Pantheras vocare, *Africanas, quòd creberrimum hoc genus* vt ait, *ſit in Africa & Syria*. Ariſtoteles in Aſia reperiri eas dixerat. An in Africa, nec ait nec negat: in Europa tamen illas produci negat.

Tigres à Pantheris raritate & nobilitate differunt.

Inter quadringentas & decem Pantheras vna olim ſola Romæ Tigris cõparuit.

Tigris à veteribus valdè negligẽter deſcripta.

Sed dolendum planè eſt, quod nec Ariſtoteles nec Plinius Tigridis nobis figuram coloremque exactius deſcripſerunt. Petrus *Gillius* vir eruditiſſimus, Æliani interpres, ex ſuis ad hunc acceſſionibus à *Porphyrio, Heliodoro* & *Oppiano* deſumptis, hæc nobis de Tigride ſcripta reliquit: *Tigride nihil*, inquit, *ex omnibus feris ad ſpectandum iucundius Natura ſolertia finxit. Nam formæ pulchritudine tam valde inter feras eximia eſt, quam longè ceteris auibus Pauo excellit. Leænæ omninò ſimilis videtur, præter ſolam pellem, quam variam maculæ purpuraſcentes & efflorentes exornant. Ad curſum omnibus feris præſtat. Megaſthenes ſcriptis mandauit, in Praſijs Tigres gigni Leonibus duplo ferè maiores, eo robore, vt ſi de manſuetis vnus à quatuor hominibus ductus, Muli poſteriorem pedem comprehenderit, ad ſe trahat.*

Quod inter Aues Pauo, hoc inter quadrupedes Tigris eſt pulchritudine, ex Gillij deſcriptione.

Tigres in aliquibus locis duplo ſunt Leonibus maiores.

Hic

Hìc ego duo obſeruanda exiſtimo. *Primum*, maculas purpuraſcentes non nigras deſcribi, quæ etiam an orbiculatæ, an oblongæ ſint, haud patet. *Secundum*, eius magnitudinis Tigres eſſe, vt vel Leænā æquent, vel in *Praſijs* Leones duos corporis habitu ſuperent. Quæ notæ faciunt, vt de illis, quas in Italia non rarò videmus Tigres, quarum non paucas ſemper Sereniſſimi Hetruriæ Magni Duces (apud quos admiranda Naturæ opera quamplurima alia conſpiciuntur) aluerunt, dubitare quis poſſit, Tigres potius an Pantheras nominare libeat, illas præcipuè, quæ Leonibus multo ſunt minores, & nigris orbiculatis non virgatis maculis colorantur. Scaliger Excercitat. CCVIII. aduerſus Cardanum non procul ab hac opinione abit, quamuis alia perſuaſus ratione. *Tigrem dicunt animal ferum Indi hi*, inquit, *quos equidem iure ac merito orientales voco. At eum ego Pardum puto, quandoquidem & curſu minus valet, & ex inſidijs victum quærit. Etenim ſaltu in arborem quampiam ij cum ſe dederint, in ea latitant; Vnde in viatores, aut in alias inſiliunt feras. Id quod de Pardo quoque prodiderunt. Eſt igitur Pardus Indus.*

Duo obſeruanda in prædicta Tigridis deſcriptione.

An omnes veræ ſint Tigres, quę hoc nomine in Italia appellantur.

Scaliger potius Pardos putat, quos in Italia Tigres vocamus.

In hac ipſiſſima Excercit. duo adhuc ſunt alia, quæ minimè mihi reticenda videntur. *Primum*, quod circa finem legitur, & hoc eſt: *Non eſt obſeruatio contemnenda ſi πάρδαλις eſt* Panthera, *quid ſit apud Xenophontem in Commentario de Venatione, cum vtrumque ſtatuit ſeparatim παρδάλεις ϗ πανθῆρας*. Hic Scaligerum iterum confundere aduerto P*antherem* cum P*anthera* ſiue *Pardale*, cùm tamen ſupra apertè docuerim, longè diuerſum animal eſſe, quod Ariſtoteli *Panther*, ab eo quod Græcè ipſi *Pardalis* ſiue *Pardalia* dicitur, quod Latini, Plinius præſertim, & poſteriores omnes Latinè loquentes *Pantheram* vocarunt, & ipſemet hic Xenophon inter *Pardales* & P*antheres*, vt Scaliger monet, diſcrimen facit, quod huic ſolum ſufficere potuerat. *Alterum* quod moneam, circa principium legitur. *Duo erant* ait, *Neraci inter Clathros Regis Nauarræ Leones: horum vnus cum obijſſet, eius collum ab alijs viſum: à quibus accepi non oſſe vnico, ſed vertebris conſtare. Nunc nuper alterius effoſſo cadauere, idem nobis compertum eſt.* Macte tua virtute mi Scaliger, ſic itur ad ſecretiora Naturæ veritatiſq. adyta. Fateris tandem oculatis cōuictus teſtibus, magnum Ariſtotelem dum opinabatur collum Leonis vnico oſſe rigere lapſum fuiſſe, quod ego ſupra de Lupo aduerſus eundem longa quoque ſermonis ſerie pertexui, eiuſq. hallucinationem demonſtraui. Et forſan hinc *Iul. Solinus* Polyhiſtor errorem ſuum hauſit, cùm cap. 28. de *Hyena* hæc ſcribit *Hyenam quoque mittit Africa, cui cum ſpina riget collum continua vnitate: flecti nequit, niſi toto corpore circumacto.* Hoc ego enim, licet Hyenam nunquam viderim, aut viſurus ſim, ex animalium Anatome adeò non dicam incertum, ſed falſum eſſe æquè certus ſum, atq. nomen meū calleo. Sed de hac controuerſia, dum de collo Lupino agerem, plura ante dixi. Sæpè etiam meo periculo didici, difficile eſſe aliquid probare,

Duo notāda.

Primum.

Scaliger confundit Pātherem cum Pardale.

Secūdum.

Bona fide Scaliger fatetur aduerſus Ariſtotelē collū Leonis nō oſſe rigido & vnico conſtare.

Hyenæ collum vnico oſſe à Solino conſtare perhibetur.

Si ratio potius, quàm res perſuadeat ipſa,

Vt Lucretius optimè loquitur.

Atqui, dum in hoc dubitationum inuolucro hærerem, accedo Illuſtriſſimum Dominum *Ioannem Ciampolum Lynceum Florentinum* fautorem & amicum mihi colendiſſimum, vt ſi quid ipſi de Tigribus perſpectum foret, explorarem; cùm ſimilia ſæpius animalia in *Theriotropheio*, ſeu ferarum viuario, Sereniſ-

Ioannes Ciampolus Secretarius Pontificius.

ſimi Magni Ducis Hetruriæ, Florentiæ, ſua nempe in patria, vidiſſet. Eſt autem vir hic non ſolùm in Hiſtoria ſacra & profana excercitatiſſimus, Philoſophiæ reconditioris, & verioris Matheſeos Condus ac Promus, à Galilæo Galilæi V. CL. æſtimatus, ſed ea etiam Ingenij amœnitate ac felicitate præditus, vt in proſa verſaque oratione, Ciceronis ac Pindari æmulatione, Latino & Hetruſco ſtilo ita polleat, vt vix hodie reperiatur facundior alter; ſummis proinde ob eloquentiam Pontificibus cariſſimus, cum iam ſecundò in ſcribendis ad Principes Chriſtianos literis Apoſtolicis, quas *Breuia* dicunt, ab iiſdem adhibeatur: eius etiam domus ab omnis ſcientiæ & elegantiæ cultoribus, tam indigenis quàm aduenis, quaſi Oraculum quoddam vel Eruditionis Templum quotidie frequentetur. Verum perſpectis ipſi lectiſque rationibus meis, eodem mecum in dubio manſit, an reuerà, quos hodie Florentiæ *Tigres* appellant, Tigres ſint, an Pantheræ potius antiquorum exiſtimandæ, ſi ſummo rigore & Plinij præſertim authoritate lis eſſet decidenda. Et ecce, dum ſic hæremus, commodùm ipſum ſalutatum aduenit Reuerendus admodum Pater F. *Gregorius de Boliuar* Hiſpanus Placentinus, Ordinis S. Franciſci de obſeruantia dicti, qui annos XXV. integros in *America* vixit, Regnum vtrumque *Peruanum* & *Mexicanum*, plurimaſque adhuc incognitas alijs, nec deſcriptas noui orbis prouincias peragrauit, verbo & exemplo infideli illi populo (cuius tres diuerſas linguas optimè callet) CHRISTI Euangelium annunciando, & ad veram ac Catholicam fidem illum inducendo: cuius rei gratià ad *Molucanas* quoque Inſulas & *Orientem* ipſum penetrauit. Hic noſtram facilè diremit litem, eaque de animali propoſito nobis enarrauit, quæ ad rem maximè facere videbantur; Tum ego, hoc inquam,

F. Gregorius de Boliuar Hiſpanus Ordinis S. Frãciſci verè Coſmopolitanus, qui veterem & nouum orbem omnẽ peragrauit.

Hoc placet, hæc dubiam vincit ſententia mentem.

Hic mira nobis de nouo orbe & huius Animalibus retulit.

Mirabilia, & alia quàm plurima de nouo nobis orbe recenſebat, quorum poſthac nonnulla ſcriptis meis inſeram, quæ tunc auidi, & ab ore ipſius pendentes excipiebamus. De *Tigribus* autem *Americanis* (inter quas iſtud animal, cuius hìc effigiem exhibemus, vlla abſque controuerſia collocabat) quæ dehinc ſequuntur fideliter ab ipſo nobis communicata, ſcribemus.

Ne verò quis retuliſſe ipſum exiſtimet, quæcunque in buccam ac mentem venerint, ſciat induſtrium ac Religioſum hunc virum à *Generali* ordinis ſui Antiſtite magni fieri, & Hiſtoriam *Americani orbis* non modo adfectam in ſcrinijs, ſed penè iam confectam habere, qua, Deo volente propediem fruemur. Hic enim autopſia plurimorum mores animalium, proprietates ac membrorum conſtitutiones exactè adeò didicit, vt iuſtè ac meritò pluribus ipſum prætulerim Authoribus, qui

Hic breui Hiſtoriam Americanã editurus eſt.

- - - Sapiunt alieno ex ore petuntque
Res ex auditis potius, quàm ſenſibus ipſis.

Hunc autem in ſenſum Tigrem nobis Americanam delineabat, eiuſque proprietates deſcribebat.

Tigris Americana à F. Gregorio Boliuar Hiſpano deſcripta.

Tigris ferociſſima ac fortiſsima eſt omnium animalium, quas India occidentalis producit. Reperitur in plurimis Americæ regionibus tam *Noua Hiſpaniæ*, ſeu *Mexicani*, quàm *Peruani Regni*: Et ibi copioſiùs, vbi exten-

gis, atque impenetrabiles montes ſunt poſiti, qui, quò horridiores & magis aſperi ſunt, eò terribiliores & efferatiores hæ beſtiæ reperiuntur. Rarò autem in planitie ſtabulantur vaganturque, exceptis tamen *Peruanis* prouincijs quibuſdam, quales ſunt *Chicas*, *Lipes*, *Atacama*, *Tucuman* & *Paraguay*. Et hanc maximè ob cauſſam, quòd ſiluæ paſſim hìc ſint vaſtiſſimæ, denſiſſimis conſitæ arboribus ad plurimas Leucas extenſæ, & aſperrimis ſubiacentes montibus, in quibus vllo abſque impedimento filiorum procreationi & educationi operam dare faciliùs poſſunt. Accedit, quòd prouinciæ iſtæ copioſiſsimis abundent animalibus, quæ Tigribus in victum & horum filijs in paſtum cedunt. Sunt autem, *Vaccæ* & *Tauri* ſilueſtres, *Equi* & *Equæ* feræ, *Alces*, *Cerui*, *Dorcades* ſeu *Capreoli*, *Gamos*, *Guanacos*, *Vicunnas* & plurimæ aliæ beſtiæ, quæ in Tigrium ſuſtentationem ibi procreantur. *Vbi reperiatur.* *Paſtus Tigridum in America.*

Propter hanc paſtus abundantiam, ac Climatis eius proprietatem maiores efferatioreſque ibi Tigres generantur, quàm in vlla orbis vniuerſi parte, & tales profectò, vt cum quouis etiam ferociſsimo Africæ Leone duellum committere, & indubitatam reportare victoriam poſsint. Vnde iure ac meritò in *America Tigridi regale ſceptrum*, quod apud nos *Leoni* debetur, & dominium in omnes omnino belluas aſsignatur. *Tigridi in America & nõ Leoni ſceptrũ regale debetur.*

Magnitudo talis eſt, vt altitudine ſua ordinaria quatuor aut quinque palmos attingat, facilè etiam excedat: longitudine ad ſex vel ſeptem extenditur. Formoſiſsima, & colorem benè maturi Aurantij pomi referente pelle à Natura Tigris ornata eſt plena maculis, quarum extremus circulus punicei ſiue ſpadicei (*Lionato* dicunt Itali) eſt coloris: vicinior & interior albicantis; & centrum ipſum nigricat, & quò maculæ hæ, quæ tot oculos repræſentant, capiti dorſoque ſunt viciniores, eò florent rotundiores; oblongiores verò redduntur, quò magis ad ventrem & crura belluæ accedunt. *Magnitudo huius.* *Pellis formoſiſſima.*

Aſpectu truci horrendum eſt animal. Oculos ſcintillantes ac penè ardentes oſtendit. Pedes tam grandes ac robuſtos, anteriores præcipuè, quibus manuum vice vtitur, ob id in quinque vngues diuiſos; vt ad reliquum corpus collati vix aliqua appareat proportio. Hinc mirũ minimè eſt, quod Taurum per medium ferme diuidere, armum eius certè, aut coxam vnica tantum percuſsione vnguibus ſuis acutiſsimis maximiſque detrahere valeat. *Aſpectus trux.* *Pedes fortiſſimi.*

Eſt animal agile valde ſeruato tamen in motu ſuo decore, & quadam vt dici ſolet, morũ grauitate. Vnde velocitatem ſuam vix aliter prodit, quam tribus primis in ſaltibus maximè præcipitibus: his enim, dum ad animal capiendũ collimat, vtitur, vt ferè quicquid geſtit, capere poſſit; qui ſi minus ex deſiderio ipſi ſuccedant, ab incepto deſiſtit. Verum hoc rariſsimè contingit, vt quod intendit, non aſſequatur. Ac propterea, antequam aggrediatur, conſiderat opus, ac veluti conſilio in arena capto, prius ſtationem certam, vnde poſsit ex inſidijs erumpere, exquirit. Perſpectas ſuas maximè vires & valorẽ habet: quare, vbi ex dictis animalibus aliquod occiderit, vt primum ſanguinem omnem ſuxit, dentibus arreptũ humeriſq. impoſitum, retorquendo verſus animal caput, trium etiã ſpatio milliarium ad filios aut fæminam ſuam lactantem illud deportat; & ſi viuum ſuſtollere poſſit, adfert, ſimulque venandi & beſtias adoriendi filios ar- *Agile animal cum decore quodam.* *Prædam quomodo ferat.*

tẽ edocet, aſſiſtendo omnique procurando diligentia ne præda aufugere poſſit. Ordinariò duos ſaltem catulos partu edit, nec pluribus fæmina lac præbet. Partum habet moleſtiſſimum. Et ſi ex filijs aliquem cum aliqua imperfectione & naturali defectu naſci contigerit, genitores illum vel occidunt, vel enutrire nolunt.

Docet filios ſuos artem venandi.

Duos ſaltem parit Catulos.

Eſt Tigris infeſtiſſima omnibus armentis, hominem, niſi prius ex carne eius cõmederit, timet potius. Huius autem vbi ſemel ſanguinem & carnem deguſtauit, mirum, quàm palato ipſius arrideat; ita vt ab ea poſtmodùm abſtinere non valeat; perſequaturque ipſum ad quadraginta etiam milliaria, ſumma cum attentione, vigilantia, & patientia, donec tandem incautum, nocturno præſertim tempore, & dormientem adoriatur.

Imperfectos abijcit filios.

Humana carne valde delectatur.

Hoc maximè animaduerſione dignum eſt, ſi dormientem in cubiculo Canem ſimul & hominem offendat, occidet primò Canem, poſt hominem lacerabit: ſin verò hìc Hiſpanus fuerit & mancipium aliquod ex *Nigritis* è *Guinea* ſecum habuerit, & hoc primò interficiet. Sin hominem Americanum, hunc primò ſimiliter adorietur. Ita, vt hoc planè *Hiſpani* priuilegio iis in partibus gaudeant, quòd his quàm maximè Tigres parcant, nec niſi vltimo demum loco deuorent. Quod ſi plures, omneſque Hiſpani fuerint, ex his primo illum, qui puſillanimis magis & excors fuerit, trucidabit.

Hiſpanis magis parcit.

Non eſt ſecurior ab hac bellua ſe defendendi modus, quàm ignem ipſi opponere, hoc eſt, vel faculam ardentem, vel titionem accenſum, & ego ipſe (inquit F. Gregorius) altera manu gladium, facula tenens altera, Tigrem profugaui.

Igne terretur.

Modus verò capiendi & interficiendi eas, talis eſt. Ponuntur *decipulæ* ex fortibus compactæ aſſeribus, quibus intus Canis funiculo illigatus aptatur, ſicq. vbi deprædatum Tigres Canem eiulantem acceſſerint, decidunt muſcipularum inſtar aſſeres; qui, cùm impoſitum ex lapidibus pondus mille & quingentarum librarum habuerint, aut Tigrem occidunt, aut ſemiuiuam ſaltem relinquunt. Subinde retrò aliquam ſe arborem Venator recondit, Tigrim ſagitta aut plumbeo globo traijcit ac confeſtim arborem aſcendit, iiſdem in beſtiam armis denuo fulminaturus. Veruntamen, ſi arbor craſſæ admodum ſit magnitudinis, celerrimè in eam Tigris ſalit, & inimicum ſuum occidit. Quare Venator aut bipennem aut acinacem ſecum fert acutiſsimum, quibus ſalienti animali, vel manus vel truncum ſaltem cui vngues figit, detruncet, atque humi ſic proſternat. Si verò arboris truncus nõ ſit craſſior, quàm v. g. mediũ hominis mediocriter craſſi corpus, aſcendere beſtia minimè valet: ſic enim, dum truncũ amplexari ſatagit, vnius manus vngues alteri infigit, ac ſibi ipſi impedimentum creat. Erit igitur ſecurior venatori arbor tenuior, quàm craſſior, dummodo ſatis alta ſit; alioquin vnico in eam ſaltu, quo plurimum valet, prorumpet & vnguibus arreptum venatorem detrahet.

Modi Tigres capiendi.

Non poteſt niſi craſſas admodum arbores aſcendere.

Euidentiſsimum & hoc ſignum eſt, cæteris Tigrem beſtijs in America dominari; quòd nimirum, ſi plurimarum detractæ pelles cum hac ipſa in arca quadam concludantur, facilè omnes reliquæ depilabuntur & eò citius illæ, quo huic iacent viciniores, ſolà Tygrinà pilum ſuum firmum fixumque retinente.

Pelles Tigriũ cõſumunt alias iuxta poſitas.

Eſt Tigris tolerantiſſimum famis ſitisque animal, hanc ad quindecim, illam

illam ad octo facilè dies ſuffert. Leonis modo Tertianam febrim patitur, eamque ſex ſaltem diebus in qualibet Lunatione; tribus diebus nempe ante, & totidem poſt Lunæ coniunctionem. Tunc temporis ad remotiora loca recedit, & quaſi elangueſcens animi ferocitatem deponit. Ex rapina viuit, nec præter carnes quicquam comedit: quare indifferenter animalia quæuis adoritur, nulli parcit; quin arbores quoque dexterrimè conſcendit, & magnarum auium nidos vaſtat, pulloſque earum deuorat: verùm id ſumma præcauet diligentia, ne plumas deglutiat, quæ preſentiſſimum ipſi venenum forent. Quòd ſi aues illas deplumare non valeat, ſolum exſugit ſanguinem, auibus ipſis abiectis. Suffert egregie famem & ſitim. Patitur Tertianam.

Pinguedo huius animalis, nō aliter ac Leonis aut Pantheræ ſubtilians valde, magnamque penetrandi vim poſſidet. Retractis inſeruit neruis, ſiue in collo illi fuerint, ſiue in manibus pedibuſue, & propterea niſi dextrè hæc vnctio applicetur, periculo non caret. Medicamēta ex Tigre.

Vtuntur *Ameritani* corollis ex dentibus Tigris confectis, quas filiorum ſuorum collis circūdant, eaſque aduerſus Anginam, deſtillationes ex capite & alia, quæ aſperam Arteriam infeſtare valent accidentia, plurimum momenti habere ſibi perſuadent.

Summà, hoc animal plurimas alias proprietates quin obtineat, nullum eſt dubium; quas nobis tamen cognoſcere minimè licet, quòd indomitum ſit, ac homini parum ſociabile, quodque domeſticum etiam quodammodo redditum, horrorem tamen intuentibus incutiat. Nō omnes Tigris proprietates adhuc perſpectæ.

Atque hæc hactenus F. *Gregorius de Boliuar* partim Hiſpanico, partim Italico idiomate non ſine voluptate auſcultantibus nobis recenſuit, latinè vtcunque à me expreſſa, eoquè libentiùs, quod maximam eorum partem cum veterum enarrationibus conuenire reperio. Explicatur allata hiſtoria.

Et imprimis quidem eſſe Tigrem animal ferum, indomitum, ſæuum, atrociſſimum, ex his Ouidij verbis diſcimus. Ferocitas Tigris.

Neque enim de Tigride natus,
Nec rigidos ſilices, ſolidumue in pectore ferrum,
Aut adamanta gerit; nec lac bibit ille Leæna.

Et Virgiliana Dido in maritum, vt fingitur, ſæuum ac crudelem Æneam.

Hyrcanæque admorunt vbera Tigres.

Nec mirum, quòd antiquis tantum in *Taprobane*, *Hyrcania* & *Armenia* maximè celebrarentur Tigres, cúm *America* nulla adhuc notitia eſſet, in qua cum habeant Tigres, qua ſuam exerceant feritatem, magnam beſtiarum copiam, crudeliores etiam alijs perhibentur. Quamuis & Romanorum in ſpectaculis *Martialis* Tigrem introducat, qui Leonem laniauerat, quod in ſiluis, inquit ille, auſus non fuiſſet. Martialem ipſum audire libeat. Romæ olim in ſpectaculis exhibita.

Lambere ſecuri dextram conſueta magiſtri
Tigris, ab Hyrcano gloria rara iugo.
Sæua ferum rabido lacerauit dente Leonem,
Res noua, non vllis cognita temporibus.
Auſa eſt tale nihil, ſiluis dum vixit in altis;
Poſtquam inter nos eſt, plus feritatis habet.

Maculæ in Americana Tigre non oblongæ.

formoſiſſima pelle ornatam eſſe ex noſtra, P. Gillij, & P. Gregorij deſcriptione patuit; qui tamen à Veterum maculis hac ratione diſtinguit, quòd hi in Tigribus ſuis oblongas & virgatas, nos orbiculares agnoſcimus. Vt partim ex Plinij menſis Tigrinis partim ex Oppiani 1. de Venatione verbis colligitur, dum *Equorum quos Orynges appellat, aliquos floridis decorari maculis multis, ſiue tænijs oblongis Tigrium inſtar; alios vero rotundis, vt Panthera, ſcriptum reliquit*. Et *Solinus: Tigres*, inquit, *beſtias inſignes maculis nota, & pernicitas memorabiles reddunt; fului nitent, hoc fuluum nigricantibus ſegmentis rotundatum varietate apprimè decet.* Color hic fuluus cum noſtro valdè coincidit, maculæ diſcrepant.

Tigris animal, & flumen à velocitate dicta.

Verùm hæc macularum varietas (quæ tamen circa ventrem in noſtra quoque Tigre ſunt oblongiuſculæ) earum Naturam forſan nihil immutat, quemadmodum nec velocitatis defectus, cùm veterum Tigres velociſſimæ habeantur: vnde *Tigris* vocabulum, Armenæ originis, *Sagittam* ſignificans, quod huic beſtiæ ob agilitatem, & rapaciſſimo illi flumini ob curſus velocitatem fuit impoſitum. Quare celeritatem ſummam indicare volens lib. 5. Lucanus dixit,

Ocyor & cæli flammis, & Tigride fœta.

Idem animal in diuerſis regionibus natum poſſe differre in aliquibus.

Noſtræ autem Mexicanæ, non niſi primis tribus ſaltibus ſagittæ inſtar in beſtias inuolant. *Gonzales* profectò de *Ouiedo* in *Hiſtoria ſua Indiæ Occidentalis*, Carolo V. inſcripta, Tigrem deſcribens, non mirum eſſe ait, ſi eiuſdem etiam ſpeciei animal ſub diuerſo climate natum, non eoſdem planè mores & proprietates habeat; Hoc enim in plantis & quam plurimis alijs rebus ſæpè vſuuenire: ſe tamen non obſtinatè huic ſententiæ repugnantibus obſiſtere, nec Americanas has beſtias veras eſſe Tigres adſtruere velle.

Tigris Americana vera Tigris.

Aſt ego omninò veras eſſe Tigres arbitror, nam quod mox deſcribendum ſequitur animal, à præſente multum differens, Pantheræ vel Leopardi potius nomen & naturam exprimere videtur. Cuius hiſtoria hanc ipſam magis dilucidabit. Cæterùm in depingenda ſua non variat Ouiedus Tigride, à noſtra deſcriptione: ait enim, caput ei magnum eſſe Leonis inſtar, & hoc cum toto corpore maculis ſcatere nigricantibus, colore ſuauerubente eaſdem plurimo ambiente amæno adeò, vt picturæ reſpondeat pulcherrimæ; vel, vt mihi videbatur, periſtroma artificiosè elaboratum & acu pictum referente.

Flos Tigridis.

Mirari itaque deſinant curioſi plantarum cultores, quòd *Mexicani* flori venuſtiſſimo, quem ſtudiosè in Hortis ſuis alunt, lingua ſua OCOLOXOCHITL dicto, *Tigris* appellationem dare voluerint.

Hic enim *Flos Tigris*, (etiam à Dodonæo & Lobelio exhibitus, ſed nec viſus ipſis, nec bene ſatis delineatus) ruber eſt, magnus, ternis conſtans folijs, ſed circa medium pallens, albuſq. & Tigrinæ pellis more maculoſus; vnde & nomen traxit. Inſigniemus igitur Tigridis nomine hoc noſtrum animal, vtcunque Ouiedus ſe minimè repugnare dicat, ſi quis nec Tigrem nec Pantheram, ſed ab vtroque differens aliquod animal dicere malit. Splendorem in oculis, ignis inſtar rutilantem Oppianus agnoſcit: & pedum robur maximum, ſupra etiam inſinuatum, vbi dictum, quòd Mulum quamfacillimè trahere poſſit.

Alius interficiendi Tigres modus.

Præter dictos iam duos modos interficiendi Tigres, tertium *Petrus Martyr* addit in ſua *Occidentalis Oceani deſcriptione*, cùm meminit in excauata ſcrobe crati-

tibus

tibus ſtrata, & ſudibus acutis in fundo fixis, Tigrem incidiſſe, ibique hæſiſſe, & quendam qui ex illa carne comederat, retuliſſe, quòd bouina non deterior eſſet. Improbat tamen Galenus 2. *de Alimentor. facultatibus* eos, qui Vulpium, Canum, Pantherarum ac ſimilium beſtiarum carnes vorant. Et fors non incongruum fuerit, cùm carniuora ſit beſtia, deleteriam herbã eſcæ ipſius immiſcere, quemadmodum Aconitum Lupos necat. Americanæ Tigres ardentibus facibus; Veterum illæ Tympani ſonitu abiguntur & ad inſaniam ferme adiguntur vt Ælianus & Plutarchus teſtes ſunt. De partu nihil ferè apud Antiquos: de Conceptu hæc fabula exſtat: *Curſu ſimilis eſt*, inquit Oppianus *Zephyro genitori ſuo, nam à vento eos concipere falsò creditur*. Putarunt nempe aliqui Tigres omnes fæminas eſſe. At nos ſupra ex Ariſtotele docuimus, ipſum crediſſe Tigrem marem cum Cane fæmina coire, indeque naſci Canes Indicos.

Quem ſaporem carnes Tigrinæ habeat.

Tympani ſonitu noſtrates Tigres terrétur.

An à vento Tigris concipiat.

Moleſtia, quam in partu Tigris experitur, forſan ad præacutos catulorum vngues erit referenda.

Partus cur moleſtus.

De ijs, quæ Plinius de raptu fœtuum habet, vbi raptor catulorum appropinquante matre abijcit vnum, quem illa tollens paululum moræ trahit, dein iterum conſequitur, donec in nauem ingreſſo raptore, irrita ſæuiat in littore feritas; Americani nihil ſciunt. Interfecta enim prius matre, aut abſente, facilè fœtus rapiunt.

Quod autem Americana Tigris Canem priùs, aut mancipium, aut vilioris ſaltem animi hominem dilaniet; habet neſcio quid occulti Naturæ miraculi. An forſan quòd Canes impares ſint congrediendo, & repugnando, illi citius metuant, nam vt Virgilius,

Cur Tigris vltimo cor datos deuoret.

Degeneres animos timor arguit.

Et ideo minus reſiſtunt. In hunc puto cenſum illa ſunt, quæ Scaliger exercit: CCVIII. aduerſus Cardanum de Tigre an Pardo? habet: *Indam fæminam, cùm inter duos Hiſpanos ſomnum caperet, neglectis illis ac relictis, in mulierem inuaſiſſe*. Contrarium in Leone docet, *hunc nempe dormientem Virum, & eius ſolummodo Cor ac naſum abſtuliſſe, relictis coxarum muſculis quibus pinguiùs paſci potuiſſet, & filiolo prope cubante*.

Contrarios mores Leo dicitur habere.

Quòd huius pellis aliarum pellibus beſtiarum iuncta, eas depiles reddat; ſimile quid in Aquilarum pennis narratur, quæ Anatum pennis commixtæ, has omnino perdant.

Hanc ita egregiè famere & ſitire poſſe, forſan rapacibus omnibus commune erit beſtijs: certè in Lupis hoc ipſum vidimus, quòd vbi præda in promptu eſt, ita ſe ingurgitent, vt pluribus poſtea diebus habeat ſtomachus quod digerat, ſi victus, quod ſæpe accidere poteſt, deficiat.

Cur poſſit diu famem ferre.

De medicamentis non eſt quòd addamus quidquam, cùm in Hiſtoria de his abunde ſit annotatum.

TLACOOZELOTL. TLALOCELOTL.

Catus Pardus Mexicanus.



IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

SI, quod nunc in Theatro comparet, animalis figuram ſpectemus, cum antecedente nonnihil corporis delineatio congruit: ſi colorem & maculas, quibus pingitur, plurimum diſcrepat. In hoc totius color corporis non rubicundus, ſed ſubniger aut obſcurè cinereus apparet, præter ventrem tamen, qui albicat. Maculæ nec ordinatæ adeò, nec ita rotundæ, roſeiue coloris & figuræ, ſed oblongæ, nigricantes omnes, in medio verò albicantes ſparguntur. Crura non ita fortia, pedes anteriores albent. Dentes exerti hic nulli terrent, & pili vt in prægreſſo, aut circa barbam aut rictum vix vlli conſpiciuntur. Caput quod Felinum eſt, in hac effigie paulo minus, quam in autographo repræſentatur.

SCHOLIA EIVSDEM.

QVanto ingenio ac ſtudio Zoographi maculoſorum naturas animalium non penicillo, ſed calamo depingere conati ſunt, tanto mihi & amplio re forſan labore, eorum vel ſenſum indagare, vel vbi à via veritatis deflexerunt, intento, vt dicitur, digito ad eandem eos reducere euincendum fuit: Vt Augiæ ſtabulũ quis citius Herculeo planè labore expurgare anniti debeat, quã Veterum diſcordantes plerumque ſententias conciliare. Aliquid iam in *Tigre* præſtitiſſe mihi viſus ſum. Iam alterum, à priore non multum diſſimile animal ſequitur, quod P*antheræ* fortaſſis nomine cuipiam inſignire libebit.

Obſcura Antiquorũ ſcripta ſũmam nobis difficultatẽ pariunt.

Iulius enim *Solinus* cap. 20. *Pantheræ quoque numeroſæ ſunt in Hyrcania*, inquit, *minutis orbiculis ſuperpictæ, ita, vt oculatis ex fuluo circulis, vel cærulea aut albo diſtinguatur*

ſtinguatur

Animal hoc magis cum Panthera, quã Tigre conuenire videtur.

ſtinguatur tergi ſupellex. Cum paulo ante Tigris fuluum colorem, nigrantibus ſegmentis & non orbiculis interundatum obtinere ſcripſiſſet. Diſtinctio hæc Tigridis & Pantheræ è maculis, ex Plinio quoque clara eſt in menſis Pantherinis & Tigrinis, vt capite ſuperiore diſputauimus. Erit igitur hoc præſens animal Pantheræ multò, quam Tigri vicinius, ſi poſitam rectè deſcriptionem contempletis.

Cur nõ ſit Panthera noſtri orbis.

At enim hæc beſtia ferocitatem, quæ Pantheris æquè atque Tigribus innata eſt, vix vllam ex aſpectu minatur, cum ad Felis potius ſimilitudinem accedat, quam Tigris, à qua Panthera non multum abit; Et cùm, vt Petrus Gyllius in Aeliano ait, *velociſſimè currant & recta via ferantur Pantheræ, ita vt diceres ſagittam neruo expulſam*; Ventris profectò craſſities, quæ in hoc animali noſtro conſpicua eſt, agilitatem haud tantam arguit.

An ſit Panthera Americana.

An igitur, quando hìc Americanum, & minimè noſtri orbis animal deſcribimus, Mexicanam Pantheram indigitabimus? Hoc autem ex ipſa deſcriptione exactiſſima, quam idem *F. Gregorius de Boliuar* Hiſpanico nobis idiomate communicauit, & Latinis ego totidem verbis expreſſi, manifeſtum euadet.

Pantheræ Americanæ deſcriptio F. Gregorij de Boliuar.

Eſt itaque Panthera Americana, inquit ipſe, tam figura, quàm natura ſua Tigri valde adſimilis, niſi quod viuaciore & elegantiore macularum colore Tigrem longè ſuperet, quamuis multo ſint minores & rotundæ minus, quam in dicta Tigre. Caput huic minus eſt, & pili vbique delicatiores molliores ſque. Oculos verò maiores, ſed minus ſcintillantes; collum & crura graciliora & magis cetero corpori, quam Tigris, habet proportionata.

Color in Panthera pulcherrimus.

Caput.

Et, vt Tigre eſt longè velocior, ita minus ferox eſt Panthera. Altitudine ad quatuor palmos aſcendit, non rarò ſex longitudine ſuperat. Ventrem, à coſtis nempe vltimis ad coxas vſque gracilem habet, qualem in canibus venaticis curſoribus videmus: caudam etiam quam Tigris longiorem, vt ferme terram attingat.

Corporis cõſtitutio.

Timida magis quã Tigris.

Et quamuis animal ſit voraciſſimum, & homini, vbi huius ſemel carnes guſtauit, planè infeſtum, timidum tamen, & à quo citius quam à Tigre ſe homo defendat, abigat & interficiat.

Locus habitationis.

Non deſcendit ad plana & frigida loca, ſed in montanis plerumque & regione calidiore habitat, qualis eſt Braſilia, in qua plurimæ Pantheræ reperiũtur.

Quæ animalia adoriatur.

Timet Canes.

Non audet cum Leone duellum committere, nec maioribus vt Tigris, ſed minoribus ſaltem animalibus inſidiatur. Timet plurimum Canes, & à paruo aliquo horum facilè in fugam vertitur, & ſubitis in arborem proximam ſe ſaltibus recipit, vbi à Venatore ſagitta vel globulo plumbeo traijcitur & deijcitur. Si tamen arbori Venator ſtat vicinior ad viginti etiam paſſuum diſtantiam, ſumma, quod mirum eſt, velocitate in hunc ſe Panthera præcipitem fundit, eum dilacerat & in arborem denuo recepta tamdiu ibi perſeuerat, donec à Canibus latratu feſſis liberetur.

Longiſſimè ſaltat.

Non patitur febrem vt Leo. Tertianam.

Pelliũ vſus.

Non patitur Tertianam vt Tigris, nec tanto famem ſitimque tempore ſuffert. Propter ſolam ferme pellem capitur, quæ aſpectu pulcherrima eſt, ideoque quæritur maximè, vt ea ornentur tam Ephippia, quàm ſedilia: Carnes tamen eorundem locorum Barbari deuorant.

Animal

Alacre animal.

Non terretur ab igne.

Animal eſt valde inquietum complexionis calidioris. Viſu ac facie ſua alacritatem ſummam, quod in Tigre omnino eſt contrarium, ſemper ſpirat. Magis ipſi ſanguis placet, quam carnes, quo ſuſtentatur. Ab igne non terretur. Plerumque in ſpiſsis arborum ramis dimoratur, dormitque, in quibus etiam à venatoribus quæritur ac capitur: & non rarò cum fames ipſam ſtimulat, ſi in alijs arboribus *Simias* aut *Cercopithecos* conſpexerit, ſe mortuæ ſimilem in ramis hiſce ſupinam componit, extenſis omnibus leniter pedibus. Tum Simiæ illæ, prout curioſum eſt animalium genus, ex vna in alterām ſaliendo arborem, ſuiſque indulgẽdo geſticulationibus, vbi periculoſa ſua ignorantia Pantheræ viciniores factæ fuerint, olfaciunt eam, & an ſpiritum trahat, exquirunt, quam ſi mortuam iudicant, iam metus omnis expertes corpori ipſius inſiliunt & inſultant. Hæc autem occaſionem, famem ſuam abigendi, tam præſentẽ nacta ex inopinato veluti expergefacta, vnguibus ſuis modò hanc, modo illam Simiam corripiens & dentibus dilanians, ex arbore in terrā præcipites dat, deſcendit, viciniorem lacerat, quod vult vorat, reliquias verò vel ſocijs vel filijs affert. Et ita ſtolida Simiarum curioſitas Pantherarum fami ſuccurrit, ac nutrimentum optimum præbet. Summa, Panthera eſt animal aſtutum, velox, formoſum & in illis regionibus ceu ſpecialiſsimum quid æſtimatum. Hæc ex F. Gregorij noſtri accurata non minus, quam vera relatione.

Quomodo Simias capiat.

An noui & veteris orbis Pātheræ conueniant.

Commodum hic primo indagare fuerit, cõueniantne noui orbis cum veteris mundi Pantheris? Et quidem quod dictum eſt, Pātheram Tigri admodũ ſimilem eſſe, non abs re eſt, cum etiam in pleriſque noſtrā hæc ambo animalia concordent, excepta macularum figurā, quæ in Tigribus virgata, in Pantheris orbiculata ab Antiquis deſcribitur. Quamuis vt ſemel, quod res eſt, dicam, hodieque veræ Tigres ex noſtro orbe allatæ in Aula Auguſtiſſ. *Rodulphi* ſecundi Cæſaris ſemper inuictiſſimi (quo ſeculi ſpatio nec curioſior, nec rerum naturalium intelligentior Princeps vixit) viſæ fuerint, quæ magnitudine Leonem ſuperarunt, pulchritudine Pauonem adæquarunt, ſuo nempe in genere quadrupedum eminentes. Tales non dubito, quin Sereniſsima & Florentiſsima *Medicæa* Domus ſæpe etiam aluerit, vt vt fiat, ſępe vt Pantheras minores Tigribus, harum nomine vulgus honeſtet. Nec refert multum, ſi oculorum potius circuli, quàm virgarum ſegmenta in his etiam noſtris videantur; nec color vſquequaque cum antiquis congruat. In Canum etenim, Lyncum vulgò dictarum, Equorum & Leonum, quæ non varietas coloris & macularum pro regionum diuerſitate quotidie à nobis conſpicitur? Retulerunt autem mihi, qui ante hos triginta annos *Rodulphi* Imperatoris Tigres viderunt, quouis Leone illas maiores, inſigni capitis magnitudine, pilis mundiſsimis, orbiculis ex fuluo nigricantibus ac pulcherrimis ornatas fuiſſe.

Rodulphus Secūdus Imperat. pulcherrimas aluit Tigres.

Poſſe Tigres dici, etſi non adeò in maculis cum veterum deſcriptione conueniant.

Diſcrepantia inter Pantheras noſtras & Americanas.

Eſt & hæc inter noſtras & Americanas Pantheras diſcrepantia: quòd Antiquorum Tigris, vt perhibent ſcriptores, pulchritudiue ſua hoc inter quadrupedes exiſtat, quod Pauo eſt inter volucres. Atqui Americana Panthera Tigrem ſuam colorum venuſtate longè ſuperat, quamuis vtrumque animal ſpecioſiſsima ſit pelle prędiſtum. Veterum certè Pantherarum pelles non illa amœnitate placent, cum dicat Ariſtoteles Chamæleonem habere pellem pallidam nigris

gris

gris diſtinctam maculis vt πάρδαλις hoc eſt Pardus vt Gaza vertit, Pardus autem & Panthera Plinio idem ſunt animal, ſexu ſolo diſtincta. Et hunc quoque ab Ariſtotele dictum colorem in Pantheris noſtris reperimus, minoribus nempè illis animalibus, quam ſint veræ Tigrides, quæ certè & pilo, colore, figurà, ſtatura, decorem longè præſeferunt Pantheris nobiliorem.

Quæ de capite, oculis, collo, cruribus, ac cæteris membris maiorem ad reliquum corpus proportionem habentibus, in enarrata iam hiſtoria ſcripta ſunt, inutili planè repetitione porrò recenſere haud opus eſt. Operæpretium tamen videtur, hic integrum Ariſtotelis locum ex cap. 8. phyſiognomicorum inſerere, vt ex vtraque genuina deſcriptione, æquus Lector conuenientiam & differentiam inter vtriuſque orbis Pantheras animo concipere queat. Sic igitur Ariſtoteles habet: *Pardalis autem inter ea, quæ fortia videntur fœminina formæ magis eſt, niſi ſecundum crura, his autem operatur, & opus aliquod fortitudinis facit. Habet enim faciem paruam, os magnum, oculos paruos albos, concauos ipſoſq; circumuagantes magis. Frontem longiorem, verſus aures rotundam magis quam planam. Collum longum valdè & gracile, pectus expers coſtarum, & longum dorſum. Coxendices & coxas carnoſas. Quæ verò ſunt circa ilia & ventrem, leuia magis. Color autem varius, & totum inarticulatum & incommenſuratum eſt. Forma corporis talis eſt. In his autem quæ circa animam, puſillum eſt & furax, & in ſumma doloſum.* Pantheræ delineatio ex Ariſtotele.

Et hæc de Antiquorum Pardale, quæ in quibuſdam cum noſtra Panthera congruunt, in pleriſque diſcrepant. Et vt ea, quæ vltimo loco ab Ariſtotele allata fuerunt, primo dicam; benè hic monet, quod ex inſidijs potius quàm aperto Marte cætera animalia adoriatur, quod Ælianus lib. 2. cap. 23. diligenter annotauit, & eundem ferme decipiendi Simias modum, quem in Americana recenſuimus, enarrauit. In hoc tamen variat, quod dicat Pantheram non arborem conſcendere, ſed ſub illa in qua Simias videt, ſe abijcere, nec ſupinam ſed pronam. Cæterùm etiam remiſsè tibias porrigere, oculos claudere, ſpiritu compreſſo ſe ſe ab anhelando continere & vero mortuam videri. Tum Simias illas ex audacioribus vnam ſemel, bis terue, demittere, & ad Pardalis examinandum affectum præmittere, oculos mirari clauſos, & vbi ſpiritum nullum perſentit tractum vel emiſſum, iam propius omni ſepoſito metu accedere. Hoc vbi ſociæ in arbore conſpiciunt, fiduciam & ipſæ colligunt, frequentes ex arboribus decurrunt, ſaltant, ipſique Pardali ceu hoſti ſuo inſultant. Atqui tripudium hoc diu non durat, & caro ipſis nimium conſtat. *Nam vbi Panthera*, inquit, Ælianus *omnia ſuſtinens, ipſas inſultando & illudendo defatigatas intelligit, ex inopinato exiliens, earum partem vnguibus lacerat, partem dentibus diſtrahit atque opimum & apidale ex hoſtibus prandium ſibi abundè comparat, & tanquam Vlyſſes ancillarum contumelias & procorum, ſic diu multumque harum inſultationes perpetitur, vt hoſtes vlciſci queat,* Pantheræ fraudes in capiendis Simijs ex Aeliano.

Atque dum ex Aeliano hæc ita cum voluptate excerperem, animaduerti Aeſopicam illam Vulpeculam apud Plutarchum libello *Animi an corporis deteriores ſint ægritudines*. Et altero *de ſeptem Sapientum conuiuio*, non tantopere ſuam aduerſus Pantheram iactare verſutiam debuiſſe. Cùm enim coram Iudice ambo Aeſopica Vulpecula cum Panthera de varietate litigat.

ce ambo hæc animalia de ſua diſceptarent varietate, & Pardalis pellem tot pi-ctuatam maculis oſtentaret, hanc Vulpes flocci pendens ſordidum id, nec aſpectu gratum eſſe dixit: *Me verò*, inquit, *ſi introſpexeris iudex præ iſta pelle variam magis videbis*, morum ſignificans verſutiam, multis modis pro re nata alternantem. Hoc inquam Vulpi parum ſuffragatur, nam veluti iam audiuimus, vt Pantheræ varia eſt pellis, ſic Vulpina non deeſt aſtutia.

Panthera Vulpi vafritie vix cedit.

Eadem, vt idem Aelianus habet, vafritie vtitur Panthera in captandis Dorcadibus, Hinnulis, Capris ſilueſtribus. Nam admirabili quadam odoris ſuauitate, qua diuino quodam munere prædita eſſe dicitur, eiuſmodi animalia allicit, vbi ſub folijs aut arborum frondibus deliteſcit, ex quibus tanquam è latebris exiliens, ea poſtmodum capit. De hac odoris fragrantia Americani nihil ſciunt. Et mirum ſanè eſt, ſi vera modò ſunt, quę plures alij de hoc optimo narrant odore Authores, Pantheram per fragrantiam aliàs decipere beſtias, ſe ipſam tetro odore ac fætore quodam ineſcari, & capi permittere. Nam ipſemet Aelianus vltimo dicti Libr. Cap. hæc habet: P*ardales cum Mauri venantur, eiuſmodi inſidias collocant, vt intra ædificatiunculam lapidibus, quam primo ſtruxerant, putreſcentis iam carnis fruſtum ex longiore funiculo appendant. Deinde ex arundinibus ianuam raram ſtructura imponant, per eas vt fætidæ carnis odor emanet, & longè latequè vagetur. Hunc incluſum fætorem feræ beſtiæ ſentiunt, nam quodammodo tetris odoribus delectantur. Itaque huius cibi appetitione huc illuc circumferuntur, & tanquam quadam amatoria illecebra attractæ, & incidunt in laqueos, & infelici eſca conſtrictæ tenentur, atque ſic illaqueatæ pœnas dant liguritionis & helluationis importunæ.*

Fragrantia odoris in Panthera prędicatur quæ tamen ipſa per teтros odores capitur.

Vino dulci Pantheræ ineſcantur & capiuntur.

Verum & vino dulci admodum duci & inebriari is ipſe Aelianus docuit, quod venatores animaduertentes prope fontem, vbi bibere ſolitæ conueniunt, ſcrobem excauant, dulcique Lyæo replent, & miſeras ſuaui eſca fallunt. Sed quid mirum, ſi vino Pantheræ delectantur? (Quamuis vt vulgaris habet verſiculus,

Vina bibunt homines, animantia cetera Lymphas)

Pantheræ Baccho ſacræ.

Bacchus cur Niſeus dictus.

Cùm Baccho olim eæ ſacræ fuerint, Nam vt Philoſtratus lib. 3. de vita Apoll. habet, à Rege Armeniæ *Arſace* eidem dedicatæ fuerunt. Capta enim in *Pamphylia* fuit Panthera circa collum auream torquem habens, cum hac Armenica inſcriptione, *Deo Nyſæo Rex Arſaces*. Bacchus enim ab Indis *Niſæus* à Niſa quæ in India eſt, non ſolùm, ſed & à populis omnibus orientalibus ita appellatur, ſolent autem, eodem ſcribente Philoſtrato, aromatum maximè odore trahi Pantheræ, in India frequentiſſimorum. *Tales enim feræ*, inquit, *aromantibus gaudent & ex longinquo odorem ſequentes trahuntur: & ex Armenia per montes profectæ ad Styracis lachrimam feruntur, quotiens venti ab ea parte flant, & arbores liquore turgent*. Sed quonam modo hæc iterum cum illis, quæ ſupra Aelianus de tetro odore, quo eas delectari dixerat, conueniant; non video.

Pantheræ bonis aromatum etiam odoribus trahuntur.

Alia contradictio authorum ex toruitate & alacritate vultus Pantherarum.

Neque inſigni caret controuerſia, quod apud Solinum cap. 20. legimus: *Tradunt*, ait, *odore Pantherarum & in contemplatione armenta mirè affici, atque vbi eas perſentiſcant, properatò conuenire, nec terreri niſi ſola oris toruitate. Quamobrem cau-*

ſam

ſam Pantheræ abſconditis capitibus, quæ corporis reliqua ſunt, ſpectanda præbent, vt pecuarios greges ſtupidos in obtutu populentur, ſecura vaſtitate. Plinius etiã lib. 8. cap. 17. *Ferunt odore Pantherarum*, inquit, *mirè ſolicitari quadrupedes cunctas, ſed capitis toruitate terreri*. Cùm tamen Petrus Gillius in Aeliano dicat: *Alacrem Pantheræ vultum eſſe*, & noſtra hoc ipſum Americana, vt iam relatum fuit, comprobet. Sed de bono animalium odore, in ſequente forſan capite diſputãdi locus dabitur. Panthera itaque, ex Græca Etymologia, à πᾶν καὶ θηρίον vt aliqui exiſtimant, ita dicta erit, quòd omne animal ad ſe alliciat, ſiue hoc odore, aut corporis decore, qui Americanæ noſtræ mirus ineſt; ſiue aſtu demum & ſolertia quacunque eueniat. Atque hoc demum ſenſu à πᾶν καὶ θήρα fortè melius dicentur: quemadmodum apud eoſdem Græcos πάνθηρον vocatur illud filamenti ſeu retis genus, quo animalia diuerſa concluduntur: θήρα enim ferarum capturam, ſeu venatum, ſignificat. Quæ de velocitate diximus, hæc vtriuſque orbis Pantheræ maxima ineſt. Etymologia Pantheræ.

Ceterùm de Antiquorum Panthera plura non adfero. Concludo enim, quod nos hic impreſſum exhibemus animal, *Pantheram* haudquaquam eſſe: non veterum quidem, cùm Ariſtotelis ex phyſiognomicis allata deſcriptio huic minimè competat, ſi caput præcipuè & ventrem in vtraque delineatione probè intueamur. Corpulentum hoc noſtrum eſt animal: Ariſtotelis autẽ *Panthera* circa ilia leuis, & gracilis, quod & in *Americana* animaduertimus, vt quaſi hoc ſignum pathognomonicum dicere poſſis. Multò minus *Americana Panthera* fuerit, quæ pelle adeò formoſa veſtitur, vt non minus homines in ſui admirationem, quàm Antiquorum illa beſtias, allicere poſſit. Præſens animal nõ eſt Panthera.

Exſtat quidem graphica huius, & viuis ſuis depicta coloribus Icon, in Nardi Antonij Recchi autographis: non quidem vt alia, quæ nunc exponimus animalia ſeparatim poſita; ſed maieſtatis Regiæ Motazumarum, Mexicani Regni olim Dominorum, imagini ſuppoſita. Horum enim Regum effigies, ſuis illuſtrata coloribus, in ijſdem libris repræſentatur, varijs rariſque indumentis condecorata. Regium ſolium integit Pantheræ pellis, & ipſum animal regijs pedibus ſubſtratum cernitur, eodem prorſus modo depictum, quo à F. Gregorio affabrè deſcriptum antea exhibuimus. *Salomonis* ſane ad exemplum, de quo 3. Regum cap. 4. cùm *Regina Saba* ipſum viſitaret, hæc legimus verba: *Fecit etiam Rex Salamon thronum de ebore grandem, & veſtiuit eum auro fuluo nimis, qui habebat ſex gradus, & ſummitas throni rotunda erat in parte poſteriori, & duæ manus hinc atque inde tenentes ſedile: & duo Leones ſtabant iuxta manus ſingulas. Et duodecim Leonuli ſtantes ſuper ſex gradus hinc & indè.* Credo equidem, cùm Reges iſti argento auroque adeò abundarent, vt hæc, (quod de Salamone eodem loco legimus, *tantam fuiſſe* ipſi *argenti copiã, quãta lapidum*) vileſcerẽt planè pretioſiſſimis eos his metallis, venuſtiſſimã Pantheræ pellem, ſuæ adornãdæ ſedi regię, præferre voluiſſe. Nec defuerũt, qui Salamoni aurũ ex *Ophir* allatũ, ex nouo hoc orbe petitũ fuiſſe dixerunt; qui tamẽ multis argumẽtis, ſed hoc pręcipuè refutatur, quod veteribus magnetis vſus in nauigationibus omnino incognitus fuit, abſque cuius directione tam vaſtũ peragrare pelagus, quantũ inter noſtrũ & Americanum orbem interiectum eſt, tranſmittere tuto minimè potuiſſent.

Effigies veræ Pantheræ Americanæ, qualis, vbi ſit.

Motazumæ olim Reges Mexicani.

An hoc animal poſſit Leo Americanus dici.

Atque dum hæc anxiè ita perueſtigo, alia quædam animo dubitatio incidit: An ſcilicet *Leonem*, non *Africanum* quidem, ſed Americanum, hoc ipſum animal appellare liceat? Hic enim ab Africano non tam virium fortitudine, quam corporis ſtaturà plurimum ſuperatur, & Indis *Puma* appellatur. Hunc autem in mei, imò commodi publici gratiam, ita nobis *F. Gregorius* delineauit: Puma eſt Leonis ſpecies, & in aliquibus à Leone Africano rebus differt, quem communiter animalium omnium Regem nominare ſolemus.

Deſcriptio Leonis Americani à F. Gregorio de Boliuar nobis conceſſa.

LEO AMERICANVS

Reperitur *Puma*, ſeu Leo Americanus in omnibus fermè occidentalium Indiarum regionibus, exceptis tamen prouincijs (quarum non paucæ ſunt) vbi frigora plurimùm dominantur. In illis autem, quæ moderatè frigidæ ſunt, hoc animal minimè deeſt, & damna nõ exigua infert. In temperatis itaque locis pręcipuè Pumę ſtabulãtur, vel quia à locis mõtuoſis calidioribus ad hęc ſubindè deſcendũt, vel quia deſerta & frigidiſſima fugiũt, & in hęc ſe recipiunt, quod hic non deſiderentur valles aliquæ, & loca anguſtiora ac concluſa, ob idque calidiora, in quibus prolem ſuam commodè procreare valent, & ad quæ hominibus vix vllus acceſſus patet. Ex his ſubindè ad terras habitatas ſe conferunt, & maximum armentis damnum inferunt.

Magnitudo qualis Cani maſtino.

Color.

Caput.

Crines.

Cauda.

Vngues.

Eſt huius ferę ea magnitudo, quę magni Canis Moloſsici, quẽ Maſtinum dicimus, ſed crura minus habet eleuata. Color eſt inter gryſeũ fuluũq. medius. Caput obtinet craſſum ad eam ferme figuram, qualem in Catto Pardo maximo eſt cernere. Os magnum, & dentibus firmis, præcipuè quatuor illis caninis bene ſtipatum: Oculos paruos, ardentes, ac triſtes: naſum craſſum, naribus bene patulis: amplam frontem, rotundas ac curtas aures, barbam longam, in Thorace crines lõgiores quàm in reliquo ſint corpore: ſuperius labrum diuiſum aliquatenus; in aſpectu ferociam habet. Caudam gerit craſſam, & æqualiter piloſam: fortes craſſiq. tam anteriores quàm poſteriores ei ſunt pedes, & vnguibus armati fortiſſimis, acutiſsimiſque.

Rapacitas.

Vbi Mulam forſan (cuius maximè carnibus afficitur) aut aliud maius animal, ſiue Vacca, ſeu Taurus fuerit, reperit; dorſo eius inſilit, & vnguibus veluti tot harpagibus, carnibus affixus hæret, donec humi proſternat, dilaniet aut per medium nonnunquam diſcerpat, & quantùm volet, rabidam hinc famem expleat.

Frequens eſt in America.

Quomodo capiatur.

Medicamẽta ex hoc.

Pellis vſus.

Et quandoquidem multò hic Leo in America communior eſt, quam Tigris; maiorem inde domeſtico pecori noxam infert. Quare omni adhibita diligentia earum prouinciarum incolæ ipſum occidere conantur. Hic igitur canibus circumuallatus derepente arborem quærit, quam velociſſimè ſcandit, ex qua ſclopetis aut ſagittis impetitus, vel viuus vel mortuus deturbatur. Poteſt itidẽ laqueis vel ſcrobibus in terra excauatis capi. In multis domibus pinguedo eius adſeruatur ad plurima vtilis, ad membra præſertim paralytica. Omnes mirũ in modũ obſtructiones aperit, & efficaciter relaxat, vti molliens & reſoluens medicamentũ. Pelle vtuntur incolæ aduerſus ſolis æſtum, & ſua ex his ſedilia exõrnant. Animal hoc calidæ naturæ eſt, ac valde vorax, quare ſuæ vix vnquàm fami ſatisfacit.

Hæc F. Gregorius.

In hac verò deſcriptione licet nonnulla comprehendantur, quæ animali huic picto vtcunque conueniunt; capitis nempe Felini, & aliqua pedum conſtitutio, ac corporis ſtatura; plura tamen ſunt in quibus variant. Maculoſa ſcilicet pellis,

tot

tot ouatis, rotundüliſque maculis inſignita, quæ in Leone ſeu *Puma* non elucent. Nec ferocitas illa hic, ſiue oculorum, ſiue dentium, eminet. Quare nec Americanum Leonem eſſe facilè ſibi quiuis perſuadere poterit. Hæſi aliquantiſper in ea dubitatione, an *Lyncem* ſeu *Lupum ceruarium* vulgò dictum appellare hoc animal rectiùs poſſemus? Vidi enim nonnullas ad viuum exemplar depictas Lyncum Icones, iiſdem penè coloribus, ac maculis, præditas. Caput in Lynce quoque, capiti huius belluæ non multum eſt diſſimile. Auxit ſuſpicionem, quod apud *Ouiedum* in *Summario Indiæ occidentalis* lego, animal ſub nomine *Gatto Ceruiero*; vocatur autem à pleriſque hodie Italis etiam Lynx *Lupo ceruiero*. Eſt igitur nominis aliqua ſaltem ſimilitudo. Atqui huius nos rei certiores fieri poterimus, vbi ex Veterum ſcriptis genuina *Lyncis* hiſtoria preſsius fuerit examinata. Quam tamẽ rem dum aggredior, magnis me iterum tricarum & opinionum difficultatibus inuoluo: cùm & nomen & figura *Lyncis* cõtrouerſa magis ſint, quàm vllius alterius maculoſarum beſtiarum. *Lyncem* quidem non Itali modò, ſed Latinè plerique loquentes *Lupum Ceruarium* (Germani verò *ein Luchs* quaſi Luchſam à Lynce deriuantes) appellant. Atqui & Lyncis & Lupi ceruarij nomen, non idem paſsim apud ſcriptores animal deſignare videtur. Cur noſtrũ hoc animal non ſit Leo. An poſſimus Lyncẽ eſſe, aſſerere. Res & nomen Lyncis plurimum controuerſa.

Vt à *Lyncis* nomine auſpicemur, hoc ter apud Ariſtot. quando ex profeſſo de animalibus agit, bis nẽpe 2. & ſemel 5 *de Hiſt. Anim.* reperio, quod æquè Latino, atque Græco eſt; *Lyncis* vocabulo ab Interprete exprimitur. Sed quale animal ſit, nõ ideò claret, cùm de hoc Ariſtot. aliud nihil habeat, quàm quod *ex auerſo vrinam reddat*, hoc eſt, non fæmina ſolum (omnes enim beſtiæ fæminæ hoc faciunt) ſed mas etiam; quod & Leonem & Camelum, ac Leporem aſſolere idem docet. Secundò, quod *auerſi Lynces coeant*, hoc eſt admotis inter ſe clunibus, quod itidem Leones & Lepores facere ait. Et demum quod *Semitalum habeat. Talum* enim proprie biſulca habent Ariſtotelis authoritate, multifida nõ habent, excepta Lynce, quæ ſemitalum habet; & Leone, qui anfractuoſum poſsidet & tortuoſum; homo minimè habet. Ex quibus omnibus hoc ſolũ colligimus, ex multifidorum genere animalium Lyncem eſſe, hoc eſt, pedes in digitos diuiſos obtinere. Quid autem propriè *Talus* ſit, alio in loco exponemus. De nomine Lyncis. Ariſtotelis loca.

Ab Ariſtotele ad Plinium nos transferamus, videamuſque, ſi quod certius ab hoc argumentum eruere valeamus. Hic itaque lib. 8. cap. 21. *Lyncas*, inquit, *vulgò frequentes, & Sphingas fuſco pilo, mammis in pectore geminis, Æthiopia generat, multaque alia monſtra ſimilia.* Et lib. 28. cap. 8. *Peregrinæ ſunt Lynces, quæ clariſſimè omnium quadrupedum cernunt. Vngues earum omnes cum corio exuri efficaciſſimè in Carpatho Inſula tradunt. Hoc cinere poto* (fortaſſe legendum, *propudia*) *præpudia* (alij legunt præputia) *virorum, eiuſdem aſperſu fæminarum libidines inhiberi. Item pruritus corporum, vrinas, ſtillicidia veſicæ. Itaque eam potius terra pedibus aggeſta obruere traditur. Eadem autem & iugulorũ dolori monſtratur in remedio. Hactenus de externis. Nunc reuertamur ad noſtrum orbem; primùm cõmunia animaliũ remedia, atq. eximia dicemus.* Plinij loca de Lynce.

Ex huius loci vltimis, & principiibus prioris verbis, hoc colligo: Plinio Lyncẽ animal nõ modo non fuiſſe Italicum, ſed ne Europæũ quidem. Quandoquidem ſupra in Æthiopia dixerat generari; nunc alterius quàm noſtri orbis (Europam puto intelligit) facit, Africanum inſinuans, minimeque in Italia natum. Plinio Lynces in Aethiopia naſcuntur.

Ouidio Lynces ſũt Indicæ.

Ouidius etiam 15. Metamorph. Lynces his verſibus Indicas facit:

Victa racemifero Lyncas dedit India Bacecho.
E quibus, vt memorant, quicquid veſica remiſit,
Vertitur in lapides, & congelat aere tacto.

Plinius certè Lyncum humorem, ſeu vrinam, glaciari in gemmas carbunculis ſimiles, *Lyncurium* vocatas, lib. 8. cap. 38. ſcripſerat, ſed qua id in regione aut mundi parte fieret, non addiderat. Hic ipſe lib. 37. cap. 2. fabularum de Succini generatione authores adducens, inter alia hæc habet: *Demoſtratus Lyncurion id vocat* (nempe Succinum) *& fieri ex vrina Lyncum beſtiarum, è maribus fuluum & igneum, è fæminis languidius atque candidum. Alij dixere Langurium, & eſſe in Italia beſtias Langurias. Zenothemis Langas vocat eaſdem, & circa Padum ijs vitam affirmat.* Quod ſi, vt non nemo autumat, *Langa* & *Languria*, cum Lyncibus idem ſunt, erunt & in Italia Lynces ex Plinij ſi minus, aliorum tamen, conſenſu. Huc etiam facit Virgilij locus Eccloga 5. In qua (vt Seruius exiſtimat) Iulij Cæſaris mors ſub Daphnidis nomine deploratur.

De Vrina Lyncum in lapidẽ cõcreta.

Ex Virgilio & Cõmentatoribus ipſius aliqua de Lyncibus.

Daphni, tuum Pœnos etiam ingemuiſſe Leones
Interitum, monteſque feri, ſiluæque loquuntur.
Daphnis & Armenias curru ſubiungere Tigres
Inſtituit.

Hoc, ait Seruius, *propriè ad Cæſarem pertinet, quem conſtat primùm Sacra Liberi* Patris *tranſtuliſſe Romam*. Et recentior Virgilij Commentator, eodem loco, *Mancinellus*: *Lynces*, inquit, *& Tigres currum Bacchi trahunt, vt & Statius ſcribit. Sed videntur Baccho aſſignari, teſte Probo, vt per earum colorem, in vino varias eſſe hominum mentes intelligamus: vel, vt per eas ſæuitia demonſtretur, quod quidem poti infinitam excedant crudelitatem*. Ex quo rurſum loco colligo Baccho Indis celebri, beſtias Indicas Pantheras, Tigres, Lynces ſacras fuiſſe.

Octauam porrò his verbis Ecclogam incipit.

Paſtorum Muſam Damonis, & Alpheſiboei
Immemor herbarum, quos eſt mirata iuuenca
Certantes, quorum ſtupefacta carmine Lynces.
Et mutata ſuos requierunt flumina curſus.

Vbi Poëta, vt Seruius explicat, quando non ſolum Iuuencas ſuauitate carminis ductas, vt manſueta animalia, à paſcuis abſtinuiſſe; ſed feras admodùm etiam, quales *Lynces* ſunt, & ſenſus expertia flumina obſtupuiſſe, fingit, vim carminis horum paſtorum inſinuare voluit. Primo Aeneidos etiam Venus Aenææ filio & Achati in ſiluis, Venatricis ſub habitu, ignaris,

Nuda genu, nodoque ſinus collecta fluentes

Occurrit, hiſque alloquitur verbis:

Heus, inquit iuuenes monſtrate, mearum
Vidiſtis ſiquam hic errantem forte ſororum
Succinctam pharetrà, & maculoſæ tegmine Lyncis,
Aut ſpumantis Apri curſum clamore prementem?

Vbi Seruius iterùm: *Lyncus Rex Scythiæ fuit, qui miſſum à Cerere Triptolemum, vt hominibus frumenta monſtraret, ſuſceptum hoſpitio, vt in ſe gloria tanta migraret, interi-*

interimere cogitauit; ob quam rem irata Ceres eum conuertit in Lyncem feram, varij coloris, vt ipſe variæ mentis extiterat. Hæc fabuloſa vt vt ſint, aliquam tamen ſemper veritatis vmbram includunt, quam hìc ſignari autumo; & ferum hoc animal, crudele, ac technis plenum eſſe. Scio *Aſcenſium* hanc loci huius explicationem, quæ minimè diſplicet, adducere, poëtam ſignificare voluiſſe, Venatores & venatrices, pelles plerunque Lyncum, quas interfeciſſent, ab his detractas trophæi quaſi loco circumtuliſſe; id quod hodièque faciunt illi, quibus

Inſidijs curſuque feras agitare volupe eſt.

Veruntamen, vt peregrinum & exoticum hoc animal eſſe veterum teſtimonio credere propemodum cogamur, rarum tamen non adeò fuiſſe, vt monſtri loco haberetur, vel ex Galeno 6. *de Adminiſtratione Anatom.* cap. 1. diſcimus. Suadet is ſiquidem, ſi quis ſe Medicus in exemplo Anatomico exercere velit, vt accipiat Simias, ſi hæ deſint, Cynocephalos, & *Lynces*, aut vno verbo, ea animalia quibus artuum extrema in quinque diſcreta digitos fuerint. Adducor etiam vt credam, ipſum non rarò Galenum Lynces ſecuiſſe. Nam 11. *de vſu part.* Cap. 2. omnia examinat animalia, quæ paruos, magnos, neruoſos, imbecilles habent muſculos temporales. Vbi Lynces adducit; neque cum Lupis, Leonibus, Canibus, quibus maximi & neruoſiſſimi ſunt, ſed cum hominibus & Simijs collocat, quæ debiles habent & exiles. Quo in loco de Lyncum etiam maxilla inferiore verba facit, atque nullum animal minorem hanc habere quàm hominem, maiorem quàm equum & aſinum. *Cur autem*, inquit, *maxima omnino maxilla inferior, Porcis, Aſinis, & Equis fuit, minima autem hominibus, Simijs, Cebis, Lyncibus; media verò magnitudine inter vtraque animalium aliorum fuit; antea diximus, cùm oſtenderemus ijs animalibus nihil opus eſſe; vt prona cibum ore ſumerent; quibus autem manus eſſent, quomodo hominibus, aut velut manus, quomodo Simijs; quibus verò hæ non eſſent, vt Equis; ea & collum maius, ob idque ipſam maxillam etiam habere maiorem.*

Lyncem vt ex Galeno diſcimus, nō potuiſſe eſſe rarū adeò inuētu animal.

Quales maxillas Lynces habeant.

Ex quibus Galeni dictis colligo Lyncem ex multifidis eſſe, quod Ariſtoteles quoque dixerat. Deinde vel Romæ, vel in Græcia, quibus in locis Galenus vixit, frequens hoc animal fuiſſe, quod Romam attinet, videtur forſan hoc Plinius laudato iam ſæpiùs loco lib. 8. cap. 21. voluiſſe dicere, quando ſcripſit *Lyncas vulgò frequentes in Æthiopia generari*, quæ tamen verba: *vulgò frequentes*, non nihil ambigua ſunt, cùm neſciatur an illhic vbi Plinius degeret, an in ipſa Aethiopia vulgaria eſſent. Magis tamen in illam ſententiam inclino; cùm ea quæ alibi rara, Romæ, ciuium potentià & induſtria vulgaria eſſent. Galeni enim temporibus, qui ſub Antoninis Principibus in Vrbe vixit, non infrequentes fuerunt: vt modò diximus. Et ſanè quod ad huiuſmodi peregrinorum animalium Romæ frequentiam ſpectat, vel vnicum inſolentiſſimi Imperatoris Heliogabali exemplum nos doceat; qui vna in cæna *Sexcenta Struthionum capita, ex quibus cerebella tantum aſſumerentur*, conuiuis propoſuit. Phœnicem etiam ſe appoſiturum pollicitus: vt nihil Romanis ἀδύνατον tanquam orbis ac Naturæ Dominis, iactare pro faſtu videretur. Et quoniam ſupra iam diximus, Lyncem à pleriſque hodie Nationibus *Lupum Ceruarium* appellari, videndum porrò an

Ex Ariſtotele diſcitur Lyncē eſſe multifidam.

Lamprid. in Heliog.

De Lupo ceruario Plinij præſertim loca adducũtur.

rò an huius Veteres etiam mentionem aliquam fecerint, & idem planè animal, quod Lynx eſt, eſſe crediderint.

Ludouicus Dominichi, qui Latinum Plinij textum Italico, non infeliciter omnino, Idiomate traduxit, vbicunque in Plinio *Lyncis* fit mentio, *Lupi ceruarij* (*Lupo ceruiero*) voce exprimit. Qui meo quidem iudicio non leuiter errat, cùm Plinius de Lupo Ceruario & Lynce varijs vti Capitibus, ſic diuerſo etiam ſermone pertractet.

Italicus Plinij interpres notatur.

Et libro quidem 8. cap. 22. de Lupis agens, quibus *Lupum Ceruarium*, ceu ex eodem genere (vt ſibi perſuadet) annumerat: *Sunt in eo genere* (Luporum nempe, inquit) *qui Ceruarij vocantur, qualem è Gallia in Pompei Magni harena ſpectatum diximus. Huic, quamuis in fame mandenti, ſi reſpexit, obliuionem cibi ſurrepere aiunt, digreſſumque quærere alium.* Et lib. 11. cap. 37. *Inſatiabilia*, inquit, *animalium, quibus à ventre protinus recto inteſtino tranſeunt cibi, vt Lupis Ceruarijs, & inter aues, Mergis*. Et quandoquidem Plinius dicit, Lupum Ceruarium illum Pompei magni ex Gallia fuiſſe allatum, paulò ante dicto lib. 8. huius mentionem fecerat, verum non ſub Lupi Ceruarij, ſed *Chai* aut *Raphij* appellatione his verbis: *Pompei magni primum Ludi oſtenderunt Chaum, quem Galli Raphium vocabant, effigie Lupi, Pardorum maculis*. Vbi obiter hoc noto; Italicum Plinij interpretem iterum lapſum fuiſſe, cùm hoc animal (*haum* dictum, *Gallirraphium* appellatum ſcripſerit; cùm dicere debuiſſet, *Gallos* hoc *Raphium* vocaſſe.

Plinio Lynx & Lupus ceruarius non idem ſunt animal.

Chai & Raphij nomina.

Erit igitur Plinij *Lynx*, minimè ipſius *Lupus Ceruarius*, non tam quòd hic Galliam, illa Æthiopiam pro patria agnoſcat (poterat enim, dicet quiſpiam, ex Æthiopia ad Gallos, & ab his ad Romanos transferri; quamuis hoc ſi fuiſſet, Plinius non tacuiſſet:) quàm quòd nominibus diſcrepent; & hic ſemel tantum in Ludis Pompeianis viſus, illa vulgò frequens fortè Romæ fuerit; hic à voracitate memorabilis, illa à videndi acumine celebris extiterit. In ijſdem Pompei ludis comparuerunt alia animalia *Cephi* appellata, ex Aethiopia allata, quorum pedes poſteriores pedibus humanis, priores manibus fuerunt ſimiles. Quod animal poſtea Roma non vidit, vt idem Plinius habet; quod ſi *Lupus Ceruarius* id ipſum natale ſolum agnoſceret, non Gallia, cuius inquilinus ſaltem fuiſſet, ſed Aethiopia, hoc in loco nominari quoque debuiſſet.

Cur Lynx Plinio non ſit Lupus ceruarius.

An ab Ariſtotele igitur, quid Lupi Ceruarij ſint, diſcemus? Hic lib. 9. cap. 44. *Hiſtor. Anim.* de *Thöibus* loquitur, quos Gaza Lupos Ceruarios vertit. Hæc ſunt præceptoris verba à Gaza Latinè reddita: *Thöes igitur*, quos Lupos Ceruarios diximus, inquit Gaza, *hominem diligunt, & neque offendunt neque metuunt valde; pugnant cum Canibus & Leonibus, quò fit, vt nè eodem loco ſint Ceruarij (ſeu Thöes) & Leones. Optimi Ceruarij qui minores ſunt; genera huius alij duo, alij tria ſtatuunt; plura ijs eſſe non videntur. Sed vt piſcium, auium, quadrupedum genera aliqua, ita Ceruarij quoque per tempora immutantur, & colorem diuerſum hyeme æſtateue trahunt, atque æſtate nudi, hyeme hirti redduntur*. Hic Gaza malè ait, *plura ijs genera non videntur*, ſufficiebat dicere, *plura non videntur*, cùm reuerà nec ſint diuerſa genera, niſi quodlibet accidens ſtatim ſpeciem diſtinguere putaueris, qualia ſunt piloſum, & depile eſſe.

An Thoes Ariſtotelis ſint Lupi ceruarij.

Gazæ lapſus.

Hic ſingulariter ego animaduertendum cenſeo, cùm dicitur *Thöes cum Leone pu-*

ne pugnare ferox & generoſum aliquod animal inſinuari, quod ex genere Luporum eſſe videtur, cùm *quia pilum*, quod etiam in prouerbio eſt, *non animum mutat*; & propterea plura eſſe genera videntur; videntur inquam, at non ſunt, vt iam dictum, cùm ſolo pilo & colore varient: tum quia idem Ariſtoteles lib. 3. cap. vltimo, Lupis annumerare Thoës videtur, cùm inquit: *Quin etiàm Thos* (quem *Lupum ceruarium* appellamus ait Theodorus Gaza) *interna omnia ſimilia Lupi habet*. Ex quo iterum loco deduco, Thöem non poſſe eſſe illud animal, quod propriè à Plinio *Lupum ceruarium* vocari diximus. Hic enim ſuo Ceruario Lupo vnicum & rectum, à ventriculo ad podicem conceſſit inteſtinum, quod in Lupis quibus Thöes interiora omnia ſimilia poſſident, minimè verum eſſe ſupra in Lupi Hiſtoria demonſtrauimus. Niſi dicere velis, etiam Lupum habere vnicum non interruptum, aut ex varijs ſeparatiſque nexum, inteſtinum; quod quidem in omnibus animalibus & homine quoque ipſo veriſſimum eſt. At non iſtud hic agitur. Licet enim in omni animali varia nomina inteſtinis indantur, hæc tamen omnia non contiguitatem, ſed continuitatem habent, & ſola craſſitie ac tenuitate ſiue, vt Medici loquuntur, ſubſtantiæ modo, diſtinguuntur, ſuntque ſimul ſumpta longiſſima & anfractuoſa, non recto tramite (vt Plinius in Ceruario Lupo contingere ait) à Pyloro ad podicem deſcendentia.

Thos videtur eſſe ex genere Luporum.

Thoëm nõ eſſe Lupũ ceruarium ex inteſtinis probatur.

Sed quid coniecturis certare opus eſt? quando ipſum Iudicem, Plinium inquam, qui certò litem hanc dirimat, adire licet? Hic quæ de Thoïbus Ariſtot. habet, probe in ſuos retulit Commentarios lib. 8. cap. 34. *Nam Thöes*, inquit, *Luporum id genus eſt procerius longitudine, breuitate crurum diſſimile, velox ſaltu, venatu viuens, innocuum homini; habitum non colorem mutant, per hyemes hirti, æſtate nudi*. Vbi minimè hic, quod Gaza auſus eſt, Thöem Lupi ceruarij nomine extulit, ſed *Thoïs* nomen Græcum relinquit, quale apud Ariſtotelem reperitur, quod alioquin Plinio inſolens eſt, cùm alibi ex *Pardale* voce Græca, *Pantheram* Latinam quaſi vocem fingat. Quin lib. 10. cap. 74. *de illis, quæ inter ſe conueniunt & diſſident, animalibus: Diſſident Thoës & Leones*, inquit, *& minima æquè ac maxima*, nempe animalia. Quid autem propriè ſint *Thoës*, non huc pertinet explicare, ſatis nobis eſt nec *Lynces*, nec *Lupos ceruarios* dici debere.

Ex Plinio ipſo deducitur Thoës nõ eſſe Lupos ceruarios.

In his itaque anguſtijs conſtitutus, Iulium Cæſarem Scalig. conſilij petendi gratia adeo, & quæ Exercitat. ſua 210. aduerſus Cardanum adfert, diligenter lego; reperio eam ſubtilitatem, quæ cuiuis è triuio obuiam ſe præbeat: *Lynces* nimirum nihil formæ Lupinæ habere; *Lupos* vocari tamen, quòd Luporum ſint auiditate, & *Ceruarios*, quòd Oppianus ſcribat, eos maximè Ceruis inſidiari: ceterùm maculis inter ſe differre, quarum aliæ breues orbiculares, aliæ productas habeant. Illud, quod nos quærebamus, & in quo rei cardo verſatur; an noſtræ nempe Lynces ſint Antiquorum vel Lynces, vel Lupi ceruarij, hoc tacet, & in ſub cultro relinquit.

Iul. Cæſ. Scalig. nihil ſubtile pro hac lite affert.

Debemus tamen aliquid Scaligero, quod lib. 2. cap. 47. Commentariorum ſuorum *in Hiſtor. Animal.* Ariſtotelis hæc verba explicans, *At verò vtraque dentata maxillà vnicum ventriculum habent, vt Homo, Sus, Canis, Vrſus, Leo, Lupus. Quin etiam Thoës omnia viſcera Lupo ſimilia obtinent*. Debemus inquam, hoc Scaligero

Scaliger Thoëm Ariſtotelis etiam Thoëm, & bene vocat.

ligero quòd verbum verbo reddens pro *Thoë Thoëm*, & non *Lupum ceruarium*, vt Gaza facit, ſubſtituerit. Explicatio eius hæc ſequitur: *Ariſtoteles mentionem hic facit animalis, quod Thoëm vocat, de quo in Hiſtoria noſtra ſatis ſcriptum eſt, Lupum ceruarium vocat Theodorus, nos vulgò Lyncem ceruarium dicimus. Plinius in Capite de Lupis, ceruarij facit mentionem, neque eius figuram oſtendit nobis, cùm tamen ſpectaculorum memoriam proderet, vnius è Gallia Romam allati. Thoës verò, quaſi aliud animal; Græca voce appellat & alibi eiuſdem libri, & decimo.*

Modo ſui oblitus Lupū ceruariū appellat.

Sed ridiculum mehercle, quod tam ſubito ſuiipſius Scaliger oblitus, eodem vaſto ſuo volumine lib. Hiſt. Anim. cap. 35. prout ipſe ea diuidit, particulam hanc explicans: ϗ οἱ θῶες δὲ ὁμοίως κυΐσκονται τοῖς κυσί. *Lupi Ceruarij* (inquit ipſe in tranſlatione) *implentur coitu, & Canes.* Pro *Thoës* non, vt prius, verbo verbum reddidit, ſed ipſum, quem reprehenderat tamen, Gazam ſecutus, *Lupos ceruarios* interpretari, contra ſuammetipſius & Plinij mentem, voluit. Audiamus tamen commentum ipſius: *Alibi docuimus*, inquit, *quare Lupi, cum tamen nihil Lupi præter auiditatem habeant, vocentur. Ceruarij autem, quia ceruorum hoſtes acerrimi Lynces ſunt, & Oppianus Thoas vocat, quos etiam Plinius Luporum genus eſſe ait. At videtur neque Lupos ceruarios, neque Thoas, neque Lynces, niſi ex aliorum fide, nouiſſe.*

Ab Ariſtotele & Plinio ad alios tranſitur.

Cùm Ariſtotelis igitur & Plinij (quantumuis hi Anteſignani noſtri ſint,) authoritatibus nihil hactenus effectum ſit, inferiores æquum eſt ſcriptores conſulamus, & Solinum inter hos primùm cap. 7., qui *Lynces* inter Luporum genus reponit. Prima igitur in claſſe Lupos reponit ordinarios & vulgò notos, in quibus hoc eſt naturæ miraculum, quòd in cauda eius villus, vt ait, amatorius perexiguus reperiatur, quem ſpontaneo damno abijcit, cum capi metuit, neque enim hic potentiam habere, niſi viuo detrahatur, ſtulte creditur. Secundo ſuccedit loco, *Ceruarius Lupus*, qui hoc ſingulare obtinet, vt poſt longa etiam ieiunia carnes mandens, ſi reſpiciat, obliuiſcatur præſentis copiæ, & quæſitum eat aliam, quam reliquerat, ſatietatem. Tertiò *in hoc genere animalium*, inquit, *numerantur & Lynces, quarum vrinas coïre in duritiem lapidis fatentur pretioſi*. Erant igitur teſte Solino Lynces in genere Luporum, in quo & ceruarij ſunt: ſed cum his non ijdem erunt, ſed ſuæ propriæ ſpeciei *Lynces*. Quare nec hoc euincemus Authore, Lupos *Ceruarios* & *Lynces* idem animal eſſe. Fuerit tamen hæc authoritas in cauſa, vt iuniores Scriptores Lynces etiam Lupos ceruarios vocare voluerint.

Quæ Solinus de Lupis ceruarijs habeat.

Solinò Lynx & Lupus ceruarius non idem animal.

Aelianus de Lyncibus nihil habet.

Ælianus Lyncum non meminit; *Petrus* tamen *Gillius* huius interpres ex *Oppiano*, ſed malè, *Lynces* facit *Pardalium*, ſeu *Pantherarum* generis, cùm inquit: *Pardalium duplex eſt genus, alia enim Lynces nuncupatæ, paruæ quidem contra Lepores comparantur, aliæ maiores in ceruos atque Orygas facilè inſiliunt; eiuſmodi ambo corporis figura ſimiles ſunt, & ſimiliter vtriſque oculi ſimiliter fulgent. Facies vtriſque alacris perlucet, paruum vtriuſque caput. Solus color diſſimilis. Minores quidem rubro, maiores verò croceo ſulphureoque flore diſtinguntur.* Quæ omnia vera eſſe videntur ex mente poetæ Oppiani, prætèrquam quod Lynces Pardalium ſpecies facit. Sunt enim animalia ſui generis, & cum Pardalibus ſiue Pantheris nihil magis habent ſimilitudinis, quàm cum plurimis alijs differentiſſimis,

Gillius Oppianum non bene citat.

nis, pellem præbet maculoſam. *Albertus* Magnus præter ea, quæ de Thoe ſcripta ſunt, nihil ſingulare affert. Et *Iſidorus* illa, quæ Lupo Ceruario conuenire diximus. *Lynx dictus eſt*, inquit, *quia in Luporum genere numeratur, beſtia maculis in tergo diſtincta vt Pardus, & ſimilis Lupo.* Data hic operà etiam illa huc inſeram, quæ in libro *Horti ſanitatis* titulo, ex lib. de *Naturis rerum* citata reperio, & hæc ſunt: *Lynx adeò perſpicaces oculos habet, vt ſubtilitate viſus etiam ſolida corpora penetret. Conſtat enim, quòd oculus in humido ſitus eſt, iuxta Philoſophum. Tria verò ſunt in aqua, ſcilicet aquea humiditas, diaphaneitas, & lucis perſpicuitas, & hanc vltimam communicant cum natura cæleſti. Lynx habet linguam ſerpentis ſimilem, ſed maiorem, quam in longitudinem porrigit, & collum circumagit: vngues habet grandes, vnicum fætum facit, & vrina eius in gemmam dureſcit.* Ex qua deſcriptione liquet, quàm miſerè non rarò decipiamur, dum nudis authorum verbis fidem habemus, nec res expendimus ipſas. Quod & hoc in loco vſuuenit, cum *Lynci* ſerpentis lingua tribuitur, quæ Iyngi auiculæ & non Lynci quadrupedi à Natura conceſſa fuit. Eſt autem Iynx, ſi Bellonio aſſentimur, ex *Picorum* genere, & Aldrouando *Torquilla* vocatur: lingua huic longa eſt inſigni cuſpide præmunita. Hanc autem ferunt linguæ aculeo velociſſimè exerto transfixas formicas venari. Eodem prorſus modo, emiſſa inſtar ſagittæ prælonga lingua muſcas transfigere Chamæleonem vidi, vti ſuo loco dicam. Iam ſimilem velle ſibi in Lynce quadrupede linguam imaginari, hoc potius ſomniare, quàm philoſophari eſſet.

Liber de Natura rerum quæ dicat.

Iynx & Lynx confunduntur.

Iyngis Auis lingua ſerpētina.

Quid igitur? Lyncem in rerum Naturę Vniuerſitate nullā reperiri, ſed *Sphingis inſtar, Gryphis, Pegaſi, Hippocentauri*, aut alicuius modo *Chimeræ* à poëtis fictā, ab otioſis hominibus pictam beſtiam autumabimus? Eique non *Æthiopiam* cum *Plinio*, ſed cum *Ariſtophane* νεφελοκοκκυγίαν, aut cum *Thoma Moro Vtopiam* pro patria aſſignabimus? Vel in ſolo mentis Intellectu, inſtar Entium rationis, vt Scholaſtici loquuntur, exiſtentiam obtinere credemus?

An Lynx pro mera Chimera ſit habenda.

O quàm optare ego nunc mihi *Icaro-Menippi* illius apud *Lucianum* alas dari! Non vt his ad Lunam eueherer, ſed quò dextræ alæ, quæ aquilina erat, virtute ſuffultus, eam cernendi vim & acrimoniam acquirerem, quà, vt *Menippus* in *Lunæ* orbe conſtitutus, repente factus *Lynceus*, cuncta quæ in terra ſunt, dignouit homines, feras, ac propemodum etiam culicum nidos; ego *Aquilæ* inſtar *Lyncem* reperire meam, ac intueri queam; à qua *Lynceos* poſtmodum mutuando *oculos*, in cætero qui mihi reſtat Animalium labore, perſpicax magis fiam, vereque *LYNCEVS*. Sapiēter certò, *Plutarchus* opuſculo *de Iſide & Oriſide* omnia bona à DEO petenda eſſe monet, ſed præcipuè *Veritatem*, quòd nihil homo accipere grandius, vel largiri DEVS ipſa poſſit auguſtius. *Cætera enim*, inquit, *DEVS hominibus quidem, quorum ſunt indigi, donat. Hanc poſſidet ipſe peculiarem, eaque fruitur*. Et quid ni?

Optantur Aquilę oculi ad Lyncem reperiendam.

Veritas apud ſolū DEVM, qui ipſa eſt veritas.

- - - - - *DEVS omnia nouit,*

Quæ ſunt, quæ fuerant, quæ mox ventura trahentur.

Siquidem DEVS ipſa eſt *Veritas*, cuius nos in rebus naturalibus præcipuè, vmbram quandam poſſidemus, & ad eam contentis quidem oculis ceu ſagittarij ad ſcopum collimamus, at ſæpius aberramus. Id, ſiquando mihi euenire contige-

contigerit, minimè perturbor, cùm & illos *qui doctrina ſua nobis præluxerunt, adeoque Duces noſtri, ſed non domini* vt Seneca ait, *fuerunt*, tale quid ſæpius paſſos nemo Philoſophantium ignoret.

Etymon Lyncis.

Cùm igitur nomina ſint vmbræ rerum, & ſæpe vocis Etymon habeat neſcio quid reconditæ rei, non miror *Lyncem* à pleriſque recentioribus *Lupum ceruarium* dictum fuiſſe: videntur enim *Lynx* & λύκος, ideſt *Lupus*, aliquid in vocabulo conuenientiæ habere. Germani etiam multi *Lyncem* non *Luchs* modò, ſed etiam *Thiervvolf* appellant, hoc eſt animalium quadrupedũ præſertim, *Lupum* ac deuoratorem; vt *Lucium* etiam *piſcium Lupum*, ſeu vaſtatorem, nominamus; quòd in ijs ſtragem non leuem facere ſoleat. Volunt aliqui etiam λύκον, hoc eſt Lupum, ἀπὸ τῆς λύκης id eſt à luce, vt in Lupi hiſtoria me explicaſſe memini, dictũ: quod Etymon, cui conuenientiùs quæſo quàm Lynci, animalium omnium perſpicaciſſimo, adaptari potuit? Sed relinquamus tandem has Veterum tricas, quas extricare non ita eſt facile, non in animalibus modò, ſed plantis quoque, ab illis adeò breuiter & obſcurè deſcriptis, vt in pleriſque quid voluerint, penè ignoretur. In qua *Fabius Columna Lynceus* ſpectata Generis Nobilitate & Doctrina conſpicuus iam triginta ferme annis deſudauit, eoque ingenij ſui acumine proceſſit, vt genuinæ *Theophraſti* ac *Dioſcoridis* inſiſtens menti, innumeras ab alijs perperam nominatas plantas, ſpeciei, loco, ac nitori ſuo non modò reſtitueritt, ſed plurimas inſuper nouas penitus nobis antea incognitas, publici nunc iuris fecerit.

Fabius Columna pluribus veterum plantis vitã reſtituit: plurimas nouas prodidit.

LYNX NOSTRA.

Ego itaque animal illud, quod hodie *Lupum ceruarium* nominamus, commodiſſimè *Lyncis* nomine inſigniri poſſe cenſeo. Præditum enim omnes fatentur oculis ſplendentibus, & igneo quodam fulgore coruſcis, cum longiſſimè diſſitam prædam oculis viuam ſpeculetur, non Vulturũ more putridum naribus cadauer olfaciat. Hinc ad venationem ſe accingit, Leporibus, Dorcadibus, ac Ceruulis inſilit; nè quid de minorum gentium animalibus dicam. Non igitur mirum eſt, ſi vtraque ex proprietate & *Lynx* ob Viſus præſtantiam, & *Lupus ceruarius* ob gulæ auiditatem & rapacitatem ſit dictum.

Lupus ceruarius Lyncis nomen optimè meretur.

Et quamuis ego hoc animal viuum nunquam viderim, tres tamen è viuis expreſſas Icones obtineo. Quarum prima ad Illuſtriſs. & Excellentiſs. *Principem Cæſium Florentiâ*: Altera ab Illuſtriſſimo *Ioanne Caſimiro Comite de Erbach*, ex Sereniſſimi Saxoniæ Electoris Theriotropheio: Tertia à *Theophilo Molitore* è Carinthia ad me tranſmiſſa fuit, quæ omnes corporis quidem figura & partium ſymmetria ſatis conueniunt, coloribus verò mirè variant. *Florentina* illa quæ magnæ ſtaturæ, vt ex membrorum proportione colligi poterat, fuit, colorem planè ferrugineum ad fuſcam rubedinem vergentem, habebat, nullis penè maculis, præterquam in cruribus & ventre (qui ſimul albicabat) raris ac fuſcis. *Saxonica*, non multo minor, colorem talem referebat, qualem nucum putamina viridia aquæ incocta exprimere ſolent, pectus tamen, venter inferior, & crura pedeſque omnes albebant; maculis vniuerſæ pelli interſperſis nigricantibus. Tertia *Grætienſis* minor ceteris apparebat, pellem ſortita ſubruffam ſplendicantem, pectus tamen & ventrem ac crura ex rubro albentia habebat, punctulis vndique tam in capite quam dorſo plurimis, non nigris illis, ſed atrorubentibus commaculatam. Ad huius planè modum coloremque, nuper

Icones tres diuerſæ Lyncis ſeu Lupi ceruarij dicti.

Florẽtina.

Saxonica.

Græzenſis.

apud

apud Pellionem quendam Romanum decem pelles *Lyncum* non ita dudum detractas, ſanguine adhuc ſicco ſuffuſas & maxillæ inferioris ſuperioriſque dentibus etiam inhærentibus, conſpexi; quas in *Liguria* captas affirmabat.

Et quantum ex relatis Iconibus, viſis pellibus, & diligenti Lyncis deſcriptione quæ in *Theriotropheio Sileſiaco* extat, conijcere poſſum, *Lynx* ſiue *Lupus Ceruarius* noſter, animal eſt acerrimi morſus, quod dentes inſinuant, qui Leonini ſunt; vt poſtea probabo. Eſt oblongum ſatis, ſed cruribus breuibus, quod integræ detractæ pelles monſtrant, & Icones præſeferunt. Pellis plerunque eſt albicans, ex fuluo purpuraſcens, ſed maculis oculorum inſtar variata, vt plurimum nigricantibus. Hic tamen color, vt Italicis ferme ſemper eſt communis Lyncibus, ſic in alijs variat. Nec mirum eſt idem animal in Auſtralibus, occidentalibus, Septemtrionalibus aut Orientalibus locis natum colore plurimum differre, vnde Aſiaticarũ Lyncum pelles, noſtras quoque pilorũ pulchritudine, vbertate, longitudine, & maculis plurimùm ſuperare animaduerti. Deſcriptio noſtræ Lyncis. Diuerſorũ locorũ animalia colore variant.

Oculos etiam fulgentes & ferme radiantes, qui eos viderunt, ipſi attribuunt: Capite apprimè Felem repræſentat, atrocitate nequaquam formidabili. Auriculæ curtæ ſunt, curuæque, & ſigno quodam proprio Lyncem ab alijs omnibus quadrupedibus ſeparantes: ſuntque apices illi villoſi, conferti, inſtar holoſerici nigri ſplendentes, molles & venuſti ex ſummitatibus auricularum enati, ac ſurſum trium forſan digitorum tranſuerſorum longitudine elati, & acuminati. Linguam ego non vidi, quam ſpinoſam & aculeis refertam referunt, & ferme limæ ſimilem eſſe, quod obſeruantia dignum cenſeo, & in Felibus etiam cernitur. Dentes ipſe numeraui tres ex vtraque parte tam ſuperioris, quàm inferioris maxillæ molares, ſerratim ſe ſe recipientes. Duos ſaltem prælongos Caninos in vtrâque maxilla, & inciſores ſex vtrobique intra duos illos Caninos comprehenſos. Oculi. Aures quid ſingulare habent. Lingua. Dentes.

Acutiſſimos etiam huius animalis luſtraui vngues, ex cinereo albicantes duros & recuruos, quinos in anterioribus quidem pedibus, & quaternos in poſterioribus. Caudam habet valde breuem; ſex forſitan tranſuerſorum digitorum longitudine, cuius plerumque extrema nigredine inficiuntur. Scribunt qui per Anatomen animalis huius interna ſcrutati ſũnt, patellam oſſeam oblongam amygdali figura in poſteriore flexura ineſſe, anteriori verò deeſſe; in huius vicem ſubire oſsiculum minutum fabæ magnitudine & figura. Has ego patellas itidem reperio in meo Felis ſceleto (Feli autem iam dixi putare me ſimilem Lyncem eſſe) in cruribus nempe poſterioribus forma Cordis oſsicula, quorum acutior pars ſurſum, latior deorſum vergit; in anterioribus autem cruribus oſſicula nulla inuenio. Vngues. Cauda. Crura.

Ventriculum quoque ampliſsimum ac rotundum Lyncibus aſſerunt: quod credi facilè poteſt, cùm voraciſsimum animal perhibeant, in cuius exenterati ventriculo aliquando repererunt Venatores Porcellorum ferorum, & Leporum carnes, quas pellibus ac oſsibus tantum confractis deuorarant Lynces. Hæ (vt dixi) non raro inuadunt Ceruulos & Capreas, ſæpiſsimè Lepores & Porcellos ſilueſtres, aiuntque (quod etiam ſuo Lupo Ceruario Plinius attribuit) his inteſtina minus tortuoſa & anfractuoſa eſſe: ob id animalia hæc voraciora, Ventriculus. Cibus Lyncum.

ciora, quod ingeſta citius tranſeant, meritò haberi.

Mores Lyncis. Aſtutia. Rapacitas.

Vt vno dicam verbo, hæc beſtia agilis eſt valde, & in longum ſaltus ſuos extendit: Rapax vt Lupus, ſed multò eo calidior. Tam hominibus quam pecudibus pariter inſidians, in quos ex arboribus, quarum vmbris furtim latitat, prætereuntes deſilit, adiuuante maximo oculorum acumine; quo cæteris animantibus præcellit. Aſſeruerunt mihi fide digni, maximo in pretio apud Germanos Lyncum Vngues haberi, & auro incluſos à pueris aduerſus Epilepticos inſultus geſtari: Verùm, vt certum huius rei experimentum non habeo, ita qui vngues, & ex quo pede capi debeant, ignoro.

Vngues aliquibus aduerſus Epilepticos laudantur.

Pelles Lyncum orientalium cariores.

Pelles harum ſunt magni pretij etiam apud Magnates, ſi præcipuè orientalibus ſint Lyncibus detractæ, noſtrates enim nõ illam habent ſpeciem, & Luxus oſtentationem. Carnes non eduntur, niſi ab ijs forſan, quibus Felium carnes arrident, quorum inter Italos nonnullos vidi (quas ego carnes vt non probo, ita ab ijs abhorreo valde) qui eas deprauato quodam guſtu inter delicias habent. Axungiam conuulſis luxatiſque conuenire articulis, haud improbabile eſt.

Carnes Lyncum & Felium in cibis reprobantur.

Olaus magnus pro noſtras pro Lyncibus recipit.

Olaus magnus, vt in eius Epitomes lib. 38. cap. 9. videre eſt, Lyncem vulgatam noſtram pro Lynce item & Lupo Ceruario agnoſcit. Et quoniam præter illa, quæ iam attuli, alias quaſdam Lyncum proprietates inſinuat, eius hìc verba recitare volui: *Lynces in ſeptentrionalibus ſiluis non adeò frequentes generantur vt Lupi, licet impares haud ſint in auiditate prædarum. Natura igitur Lyncis eſt, vt non reſpiciat retrò, ſed continuo progreſſu & ſaltu præcipitet curſum. Cibus illi ſilueſtrium catorum frequentior aut ſuauior eſt, quia ſicut illis libentius veſcitur, ita & eorum latibulis, vt rapiat, inſidiatur. Pelles harum mollioribus plumis & pulchrioribus maculis præditæ ſatis carò venduntur, præſertim in aſperrima hyeme prædatæ, tunc enim in virtute & colore ſunt aptiores, vti æſtate viliores, imò deteriores.*

Quid ad Ariſtotelis & Plinij prius allata loca dicendum.

Sed quid ad Ariſtotelis interim & Plinij, grauiſſimorum Scriptorum authoritates reſpõdebimus? vel quomodo e dubijs eorum locis aliquã opinionis certitudinem, aut ex obſcuris aliquam ſententiæ lucẽ eruemus? Plinium tamen quod attinet, non adeò moror, qui pleraque ex Ariſtotele *de Animalibus* excerpſit, ipſe autem Ariſtoteles in multis idem fecit, & obſcuriſſima (quod & nos non rarò facere ſolemus) ſicco pede tranſiuit, notiſsima verò, ne tempus inutiliter tereret, largiore deſcriptione declarare renuit; veluti ſi quis hodie nec lactucam, nec Muſcas, aut Mures, longiore verborum ſerie depingere dignaretur. Atque hinc factum eſt, vt quæ vetuſtas tacuit, temporis progreſsio *dias in luminis auras* eruerit. Nec tamen veteribus ſubitò eſt ſuccenſendum, ſi quando ipſis, quod humanum eſt, labi contigerit: quin illud potius Eloquentiæ Magiſtri probis ac modeſtis Ingenijs ſemper ante oculos habendum: *Neque id ſtatim legenti perſuaſum ſit,* inquit, *omnia quæ magni authores dixerint, vtique eſſe perfecta, nam & labuntur aliquando, & oneri cedunt, & indulgent ingeniorum ſuorum voluptati, nec ſemper intendunt animum, & nonnunquam fatigantur. Modeſtè & circumſpecto iudicio de tantis viris pronunciandum eſt, ne (quod pleriſque accidit) damnent, quæ non intelligunt.*

Ad Plinium. Ad Ariſtotelem. Nec ideò ſuccenſendum veteribus ſi lapſi ſunt, ait Quintilianus.

Optimè ſanè Quintilianus. Quidam enim libidini ac prurigini ſui ingenij indul-

indulgentes in rebus ſæpe minutulis magnos viros carpunt: hoc eſt, dum ſingulis pene cum ſyllabis commorantur, nullum calumniãdi finem faciunt. Quod idem alibi Quintilianus diſertè ſic improbat: *Omiſſa rerum (qui nerui ſunt in cauſis) diligentia; quodam inani circa voces ſtudio ſeneſcunt.* Si igitur rei ſtudioſus res præ manibus ipſas habeat, conſultius longè faciet, ſi verba rebus aptet, quam ſi extrinſecus res alias arceſſat, quibus hæc verba conueniant. Notantur recẽtiores quidã Critici.

Nos interea Lyncem noſtram habemus, quam hoc nomine ab VRBE & orbe hodie condecorari nouimus, nec tanti refert, ſi vel ab Ariſtotele minus exactè deſcripta fuerit, vel ei de natali ſolo cõtrouerſia moueatur. Hæc duabus maximè pollet facultatibus quæ in Lynce quoque laudãtur, vidẽdi acumine & voracitate. Nec nouum eſt Aethiopicum animal poſſe ſimul & Europæũ eſſe, cùm plurima eadem animalia in nouo & vetere orbe naſcantur. Ex Galeno profectò docuimus, non fuiſſe adeò rarum in Italia & Græcia Lyncem; vt monſtri loco haberetur. Et quid, ſi forſan Plinius ignorauit, Lynces in Italia reperiri; certè non ſunt adeò in hac mundi parte frequentes, niſi in *Liguria* Sabaudis finitima, & apud Rhætos. Et forſan quod animal Plinius *Chaum*, aut *Raphium* vocat, aut *Lupum Ceruarium*, Lynx fuerit Gallorum, ab Aethiopica non parum diſcrepans, cum & ego duas Germanicas iam ſuprà notatas ab eodem colore, differentes ſufficienter oſtenderim: Lynx noſtra meretur hoc nomen. Lynx Galeni tẽpore videtur frequens fuiſſe.

Hic alias poteram, & plures ſubnectere cauſas,

Quibus *Lupum ceruarium* noſtrum veram *Lyncem* eſſe, aſtruerem: quamuis ſupra propoſitis, ex Plinio præſertim, dubijs reſpondere, qui rem ipſam fortaſſis minus bene intellexit, non adeò de nihilo ſit. Libet itaque totum negotium paucis verbis proponere, &, ſi licet, arbitrario etiam iure componere, auctoritate maximè, & ſententia Illuſtris viri *Ioannis Bouar de Baliz Liberi Baronis* quæ in Geſnerianis deſcriptionibus Animalium exſtat. Vbi idem Baro monet Lyncem Indicam vel Africanam, cuius Plinius meminerit, multùm à noſtro Lupo ceruario differre. *Qui noſter cùm ſit maximus*, inquit, *vix attingit mediocrem Lupum magnitudine. Iſta verò Conſtantinopoli depicta ferocem atque ingentem beſtiam oſtendit. Præterea iſtorum noſtrorum Luxorum, qui in Moſchouia, Lituania, Ruſſia, Polonia, Hungaria, Germania capiuntur, rari ſunt admodum inſignibus maculis in dorſo conſperſi, ſed in ventre tantum: Scotia tamen & Suecia mittit omnium pulcherrimos. Iſti verò de quibus loquor, ſunt maculis tam in dorſo, quàm ventre, alijſque membris pleni; nec ſunt adeò villoſi & delicati, vti noſtrates; cùm habeant pilos aſperos, ſetoſos & breues. Inſuper noſtrorum maculæ ſunt rotundæ: iſtorum verò triangulares & ſimiles folio vocato Kleblat, hoc eſt Trifolio.* Reſpondetur ad Plinium.

Atque hæc, de dubijs conceſſa eſt optio nobis.

Si cui verò hæc minus arrideant, virũ ſe præſtet ac meliora reponat; quæ tantùm abeſt, vt aſpernaturi ſimus; vt grato ea nos animo acceptaturos promittamus.

Sed quando abſolutis tricis tandẽ concludẽdum eſt, in quã animantiũ claſſe Lyncem ego collocandam exiſtimem; more meo atque inſtituto id deinceps explicabo. *Lyncem* plerique *Lupum Ceruarium eſſe*, & in *Luporum* genere reponendã audacter pronũciant & credunt. Ego tamen cũ *Lupo Lyncem* non magis congenerem ſtatuo, quam cũ Cane Felem. Vt enim ſuperius cũ Cane Lupũ coniunxi, In qua animalium claſſe Lynx ſit ponenda.

Dentes mõſtrant in quo genere animalium Lynx ſit collocãda.

ſic cum Fele nunc Lyncem. Congeneres, quin etiam animalibus hiſce & Leonem & Tigrem facio. Quò ita ferocia, dentium ſitus, numerus, figura inducunt, quòd Achillæum mihi quoque in Lupo & Cane argumentum fuit. Eſt tamen exigua etiam in his dentibus differentia, alioquin Felem pro Leone, & Tigrem pro Lynce venditare poſſemus.

Dentes Felis.

Felis itaque, cuius exactum valde ſceleton habeo, tam in ſuperiore, quàm inferiore maxilla duos obtinet dentes Caninos, ſuperiores inferioribus paulò longiores: hoc ipſum apparet in Lynce noſtra, in Tigre, & Leone; amborum enim horum animalium vltimorum Caluarias politiſſimè à carnibus liberatas & filo æneo connexas nunc domi adſeruo, non meas quidem, ſed proprias *Philippi de Liano*, è prima claſſe Pictoris non modo *Romæ*, ſed & alibi ac præcipuè in Aula olim Sereniſſimi Magni Ducis Hetruriæ Coſmi Secũdi, ob artem celebrati. Cui & hoc laudis debeo, quòd noſtra omnia animalium ſceleta, doctiſsima pridem manu delineauerit, & in ære expreſſa naturalium rerum ſtudioſis publica facere voluerit. Intra Caninos, qui in Leone prægrandes ſunt, ſex inciſores reperiuntur; eiuſdem omnes magnitudinis in Fele; non ita in Lynce, & Tygre, atque Leone. In his enim tribus inferior horum ſex dentium ſeries paritatem habet, ſuperior verò duos Caninis viciniores paulò longiores & craſsiores oſtendit, Caninis tamen minimè annumerandos, quod ſuperius & in Lupo demonſtratum.

Philippus de Liano inſignis Pictor Romanus.

Dẽtes Leonis Lyncis & Tigris.

Quod verò tam viſu pulchrum, quam notatu dignum videtur, hoc eſt, quòd dentes Canini in Leone, & duo illi ex inciſoribus, Caninos quodam modo æmulantibus, ſunt omnino per longum fiſsi, & in duas æquales partes diuiſi, vti linea diuiſoria manifeſtè oſtendit. Hoc idem, ſed non tam euidenter, in Tigris dentibus quatuor verè Caninis, minimè vero in duobus illis ſuperioribus inciſorijs, obſeruatur.

Poſt Caninos ac inciſores, molares veniunt, quorum tres, tam ſuprà, quàm infrà, in vtraque maxilla & latere exiſtunt, qui ſimul numerati ad duodecim pertingunt. In ſuperiori maxilla tam Tigris quàm Leonis vltimus molaris maximus eſt omnium, tribus eminentijs ac veluti cuſpidibus conſpicuus; ſecundus & is tribus eminentijs inſignis, ſed multò minor ſuccedit; demum verſus dentem Caninum eſt adeò paruus molaris, vt vix vnam ex minimis illis cuſpidibus æquet. His correſpondent tres inferni, quorum vltimus non tribus, at duabus tantum cuſpidibus, ſed fortibus planè, videtur, ſocio ſuperiori ſuo multò minor. Secundus eiuſdem cum ſocio ſuperno magnitudinis & *figuræ*. *Tertius* ſuo compari longè maior, tribus & ipſe eminentijs clarus. Nam hac ratione inferiores ſua mole æquant ſuperiores. Mirum eſt quam ſolida candidaque ſubſtantia, quam reciproca aptaque inſertione dentes hi ſuperiores & inferiores ſerratim ſe ſe excipiant, vt imaginari ſibi facile quiuis poſſit, nihil eſſe in animalium corpore ſiue cartilagines, ſiue oſſa ſint etiam, quod Leonum, Tigrium ac Lyncum morſus effugiat. Quæ de *Leone* iam dixi, ad Vnguem ita omnia in *Tigre* videre licet & *Lupo Ceruario*. *Felis* tamen aliquo modo variat. Quæ tres quidem in maxilla inferiore, duos vero tantùm in ſuperiore dentes molares, ſed adeò magnos obtinet, vt tribus

Molares quomodo ſe habeant.

Quomodo Felis dẽtes ab alijs differant.

infe-

inferioribus æquales cenſeri poſsint.

In Caluarijs porrò horum animalium non eadem prorſus eſt proportio. Frontis oſſa Leoni & Tigri, media inter oculorum orbitas ſita, plana ſunt omnino & depreſſa. Syncipitis oſſa in medio elata, & ad latera caua. Occipitis os triangulare ordinem Caluariæ claudit, primæ colli vertebræ inſidens; quæ omnia ſuturis affabrè diſtinguuntur. Felis caput tamen à naribus non plano & recto, ſed curuo & gibbo, ad oſſa ſyncipitis, tramite aſcendit; cùm totum alioquin ad orbicularem figuram conformatum ſit. Cætera perſequi nimis tædioſum foret. In vnguibus tam Lynces quàm Tigres & Leones cum Felibus apprimè iunguntur, quas omnes vidi & probè examinaui, quinque nimirum in anteriores pedes, & quatuor in poſteriores diſtributis.

Caluariæ etiam in his animalibus variant.

Vngues horum animalium conueniũt proportione quadam.

Cùm itaque in capitis ſtructura, præſertim dentium numero, & figura, & pedum forma Lynces cum Felibus conueniant, ad harum certè claſſem, quam Luporum, iuſtiùs repoſuero. Nam ſi ſecundum internorum ſaltem viſcerum ſimilitudinem congenera ſociare volueris, compones ſeiũnctiſsima, ſegregabis coniunctiſsima. Feles enim, Canes, & Porci, Hepatis, Lienis, Ventriculi, Cordis, ac Pulmonum, nec ſitu nec figura multum diſcrepant; non ideò tamen eiuſdem hæc ſunt ſiue generis proximi, ſiue ſpeciei beſtię: manifeſtiſsimam enim in dentibus differentiam demónſtrabunt, ſi capitis horum anatomen probè excuſſeris.

Lynces non ad Lupos, ſed ad Feles, Tigres, & Leones accedunt.

Vnde conuenientia & differẽtia animalium deducenda.

Eſt & hîc ex occaſione, Galeni de dentibus Leonis doctrina ſub incudem reuocanda. Is enim 11. *de Vſu partium*, cap. 8. de dentibus hæc habet. *Quod autem fortibus animalibus acuti multi dentes ac fortes ſunt comparati, ne id quidem poſſunt reperire* (illi ſcilicet qui omnia fortuito ex atomis fieri putant, vt Democritus & Aſclepiades, aduerſus quos Galenus diſputat) *cur motus temerarij opus ſit habendum. Quod ſi Ouis & Leonis dentes vnquam vidiſti, diſcrimen vt arbitror, agnouiſti: verùm quod Caprarum dentes ouium dentibus ſint ſimiles, Pardaleon verò & Canum Leoninis, quo pacto id non eſt admirandum?* Hactenus Galenus, qui Pardalium ſiue Pantherarum (dicam ego Tigrium quoque) & Leonum dentes Caninis, adeoque Lupinis, ſimiles facit. Si ad figuram, non ad numerum potius ſimilitudinem referat, bene dicit: ſi hunc includat, fallitur. Superat enim Canis ac Lupus Leonem, rapaciſsimum ac fortiſsimum animal, duodecim dentibus: neque enim Leones, Tigres, Pantheræ, ac Lynces pluribus à Natura dentibus donati fuere, quàm plerique homines, viginti octo nimirum; quin homo, cùm ſæpè triginta duos acquirat, manſuetum animal & ſociabile, Leonem tamen, voraciſsimum & ferociſsimum, in hoc ſuperat; Ex quo diſcas velim, non dentium numero, ſed maxillarum & muſculorum temporalium robore mandendi valorem æſtimandum eſſe.

Galeni doctrina de dentibus Leonis examinatur.

Sed audio non neminem mihi nunc nimiam in Lynce perplexitatem & moram exprobrantem. Poſſet quidem mihi iure quiſpiam ſuccenſere, niſi hoc me purgaret: Lynci nempe adeò me deditum eſſe, vt huius ferè ſolius gratiâ, totum hoc ſcriptionis opus & onus in me ſuſceperim. Lynci profectò non minimũ debetur, quòd *Liber* hic *Mexicanorum medicamentorũ*, veluti alter Dioſcorides noui Orbis, in lucem prodierit. Sum enim & Ego Studioſiſſimæ huic Lynceorum à

Lynci non parum debetur quod nouus & vtiliſsimus hic liber de plãtis Mexicanis lucẽ videat.

ſæpè laudato Principe *Friderico Cæſio* inſtitutæ Academiæ & Cõſeſſui iam dudũ adiunctus,& hoc vnum cum ſocijs annitor,vt Lyncis inſtar animalis perſpicaciſſimi,non præmeferam quidem plus alijs ſapere & videre; ſed conatum omnem adhibere,vt ſi quid forſan tot ſæculorum doctiſſimos viros, vel temporis iniuriâ,vel experimenti inopiâ impeditos præterijt; vel nimia de ſuperiorũ hominum auctoritate,cõcepta opinio credulos magis reddidit; ego ſaltem alijs iudicium faciam,& ad Veri nucleum facilius eruendum,detectis & reiectis corticibus,aditum liberis hominibus; & nullo ſectæ alicuius Philoſophicæ præiudicio addictis,parem.

Quando Lynx(ſiue noſtra,ſiue Antiquorũ tandem ea ſit)clariſſima & acutiſſima videndi acie præditum animal,huic LYNCEORVM *Academiæ* nomẽ dederit;illa inquã,à qua perſpicaciſſimus is ſiderũ ſpeculator & ſubterraneorũ detector *Lynceus*,& cõplures alij nomẽ mutuũ ceperũt.Hoc enim *Academici Lyncei* ſolũ ſatagunt, vt non tã corporis,quàm mẽtis oculis eò progrediãtur, vt in Phyſicis præſertim ac Mathematicis ſtudijs nõ plus,ſed meliùs quid ſcire poſſint.

Qui olim oculorum acie plurimum valuerint. Neſcio tamen an fabulis annumerem,an Veteres reuera credidiſſe mihi perſuadeã,quod Plutarchus *libello aduerſus Stoicos* memorat, *Lynceum* illũ oculorum acie Quercus & ſaxa penetraſſe.Et Plinius,*Strabonem* quendã nomine ex Promõtorio Sicilię Lilybęo exeuntis è portu Carthaginis claſſis,nauium numerum vidiſſe,& dixiſſe. Qui & de *Callicrate* habet,quòd ex ebore formicas tã paruas fecerit,vt earum partes à cæteris diſcerni nõ poſſent.De *Myrmecide* quoque,qui ex eadem materia quadrigam fabricarit,quam ala Muſcæ integeret. Ego quouſq. *Teleſcopio* ſuo *Galilæus Galilæi Lynceus* in nouis aſtris reperiendis penetrauerit, Elegia quadam mea olim cecini,quam hoc concluſi epiphonemate.

O audax factum, penetraſſe adamantina cæli
Mœnia, CRYSTALLI tam fragili auxilio!

Quæ verò *Microſcopium* præſtare poſsit partim dixi;partim iã dicturus ſum.Veruntamen hæc omnia oculorum adiumenta dici poſſunt. Habemus tamẽ & nos *Germani* noſtros *Myrmecides* & *Callicrates*. Rem memoria vti dignã, ita fide penè carentem hìc narrabo. Fui ante quatuor hos dies in ædibus Domini *Ioannis Caroli Schad a Mittelbibrach* antiquæ nobilitatis & priſcę fidei ac virtutis viri,Sereniſsimo Electori Palatino.Duci Bauariæ Maximiliano, poſt Cęſarẽ Patrię cõmunis Germanię noſtrę Patri, à Cõſilijs & intimo Cubiculo; hic de nouo quodã *Myrmecide Oſvvaldo Nerlingero Sueuo* Torni artifice,ea artis miracula narrauit, quę cùm ego audiui(vt verũ fatear)inter credendi temeritatẽ,& explodẽdi negãdiq. pudorem medius planè hæſi; donec manus meæ oculatæ factæ crederent tandem,quod videbant. Monſtrauit is nobis granum piperis, magnitudine ſua paruulum vix Piſum adæquans, innixum pediculo, & clauſum operculo artificiosè ex ebore laboratis. Erat autem poculi inſtar ipſum quoque granum ſubtiliſsimo ferro ad tornum excauatum. Et hoc vna ex parte menſæ ſtabat. Altera ex parte cumulus iacebat caliculorum ſeu ſcyphulorum ex ebore itidem per Tornum lynceorum acumine oculorum fabrefactorum, ad formam inquam calicum. Superior enim pars lata & caua; pes ſimiliter latiuſculus, pars inter hæc poſita gracilis ac tenuis. Horum aliquot caliculo-

Hiſtoria ferè incredibilis, veriſsima tamen de viſus acumine in quodam Germano.

Oſvvaldus Nerlinger Tornator artificioſiſsimus.

Granũ piperis Torno excauatũ recipit mille ſexcẽtos alios caliculos ex ebore Torno laboratos.

rum meo *Microſcopio* ſuppoſui, illi nempe tubo optico, qui res minimas, quaſi maximæ eſſent, apparere mentitur. Et quilibet horum ſcyphulorum ſub craſſitie & longitudine extremi articuli, auricularis digiti, qui in viro eſt mediocris ſtaturæ, nobis viſus fuit. Conſumpſimus duas integras numerando horas, donec ad mille ad ducẽtos caliculos peruenissemus, quos omnes ad vnum grano iſti piperis excauato indidimus, nec cauitatem illam impleuimus, quæ proquadringentis alijs ſuffecit quos idem *Dominus Schad* poſtmodũ cõmodè immiſit.

Memini adhuc puero mihi hunc decantatum iocum, in nouo ſcilicet orbe Apes eiuſdem cum ouibus noſtratibus magnitudinis reperiri. Tum ego, & quanta, inquam, ibi aluearia eſſe debebunt? Eiuſdem, reſpondit fabulator, molis cum noſtris. At qui, inquam ego, egredi & ingredi Apes tantæ poterunt? Hanc ait ille, curam ipſis relinquo. Hoc ipſum nunc aliquis mihi forſan obiecerit diſquirens, quomodò mille ſexcenti caliculi, quorum quilibet minimi digiti articulum ſub microſcopio æquabat, aut imponi, aut extrahi potuerint. Verum hic hallucinatio viſus dubitationem excuſat. Nam reuera tam minuti ſunt hi ſcyphuli, vt aciem noſtram ferè effugiant; magiſtri verò & artificis illius Germani obtutui maiores patuerunt, cum omnibus his certam ac legittimam ſuam formam calicis attribuerit: imò (quod mirabilius) limbum ſingulorum auro etiam obduxerit. Confecit & aliud ſimile è grano piperis pocillum, pede & operculo ex auro ornatum, in quod indidit pocula alia parua, ſeu ſimiles caliculos ex puriſſimo auro ad tornum politos, non mille quidem, ſed trecentos; auri enim materia, non ſimiliter vt eboris artificioſæ manui & inſtrumentis obedit: quod ipſum Sereniſſ. Elector & Dux Bauariæ in Pinacotheca ſua, cum alijs Naturæ & artis theſauris, cuſtodit. Crediderim hinc facile, noſtrum *Microſcopium* rem ſibi ſubiectam pluſquam triginta mille vicibus, in triplici illa corporum dimenſione, multiplicare, & oculo noſtro ſpectandam exponere. Neque enim viginti grana piperis eius magnitudinis, quæ in hoc excauato fuerat, ſimul iuncta æquabunt illam, quæ oculo noſtro, ex minimo atq. vnico caliculo ſuppoſito illi *Microſcopio*, apparet. Hunc ergo *popularem* noſtrum *Tornatorem* non *Myrmecidæ* & *Callicrati* parem modò, ſed longe præferendum, & dignum planè cuius nomen immortali famæ conſignetur. exiſtimo.

Aliud granũ piperis, quo trecenti caliculi ex puro auro tornati claudebantur.

Microſcopium multiplicat rẽ obiectam tricies millies.

Germanus Tornator ſuperat Callicratem, & Myrmeciden.

Et quoniam curioſum lectorem ſum nactus, non metuo, nè mihi ſuccenſeat, ſi rara quædam Naturæ (vt ita dicam) miracula, quæ in hoc nobiliſſimo viro *Ioanne Carolo Schad* obſeruaui, hic in Medicorum ſaltem gratiam receſeam. Agit hic ætatis ſuæ annum iam ſexageſimum & ſeptimũ; iſque ad annum ætatis ſexageſimum quintum vini abſtemius vixit, iamq. à duobus annis illud nec cũ voluptãte, nec cum nauſea, bibit. Conſuetum huic eſt, vt integris ſæpe octo aut decem diebus, à potu omni abſtineat. Hoc mirum magis, cùm ante annos quinq. iterũ Romam veniſſet, & medio Septẽbris *Monachium* ab VRBE proficiſceretur, quò ad finem tandẽ Octobris peruenit; toto ipſum exacto ſeſquimenſe, nũquam omnino bibiſſe, nec ſitim quidem vnquã paſſum fuiſſe. Hoc autẽ ego fructibus, qui eo anni tẽpore frequentes ſunt, & quibus ipſe mirè delectatur, pluri- ... ſitatis tribuo. Et, à vino etſi toto vitæ ſuæ curriculo ferè abhorruit, abſtinuitque; tam rubicunda tamen eſt facie, & ſanguine ita florido vegetus, vt ad

In Nobili viro rara quędã Naturæ dona.

annũ vſque ætatis ſexagemũ quintum, bis in anno, autumno ſcilicet ac vere ſemel à vena baſilica dextra, ſemel à ſiniſtra, ſanguinem ſibi extrahi curauerit; id quod nunc quoque facere aſſolet, verùm ſemel tantum in anno, & ad vnius libræ ferme ſemper quantitatem. Quæ eò magis mihi cognita ſunt & explorata, quod duobus hiſce poſtremis annis ipſi medicinam facio.

In America nullæ ſunt Lynces ſeu Lupi ceruarij.

At neque *Lyncem* ſiue Antiquorum, ſiue Recentiorum eſſe expreſſum hic animal, ſole clarius eſt. Tùm quia enarratis, quæ in *Lynce* iam deſcripta fuerunt, ſignis & proprietatibus haudquaquam reſpondet; tum quia in *America F. Gregorius* huiuſmodi *Lynces* ſiue *Lupos Ceruarios* (quorum ipſi, vt varias pelles, ita coloribus aliquot depicta ectypa commõſtraui) minimè reperiri, mihi prorſus affirmauit.

Animal de quo iã tractamus, eſt Catus Pardus Americanus.

Quo tandem igitur nomine hoc animal rectè nuncupabimus? *Arduum eſt*, inquit Seneca, *de ijs quæ coniectura ſequenda ſunt, aliquid certi promittere*. Ego tamen non eſſe aliud animal certus ſum, quam illud quod communiter nos *Catum Pardum* appellare ſolemus, qui Americanis *Catus montanus* nominatur: non paruum illum Catum ſilueſtrem ferumuè intelligens, qui illis ac nobis æquè frequentiſſimus; ſed corpore prorſus maiorem, & pelle differentem maculis item quamplurimis nigricantibus conſperſà, quem & *Pardum* ac *Leopardum* quamplurimi appellant. Habet is colorem talem, quem ſuo quoque Hiſpani idiomate *colorem Pardum* dicunt, & eſt ex griſeo, fuſco ruffoque mixtus; frequentibus etiam nigricantibuſque maculis diſtinctus apparet. Ea magnitudo plerunque ipſi eſt, vt altitudine duos ſuperet palmos, longitudine quatuor attingat, & rarò excedat. Hoc etiam à Pantheris Tigribuſque diſtinguitur, quod pilum non hirtum, ſed mollem ac lanoſum, noſtrarum inſtar Felium ferme habeat, ex qua commodè hic confici manicas illas vidimus vtrinque apertas, brumæ tempore inſerendis ac confouendis manibus aptas (*manchetti* vocant Itali) quæ pretio ſuo ad pelles *Lyncum* Orientalium nunquam aſcendunt, quod colore minùs grato non adeò probentur.

Magnitudo maioris ſed non maximi Canis.

Pili lanoſi.

Non ea eſt crudelitate quâ Tigres, Leones & Pãtheræ.

Homines timet potius, quàm offendit.

Animal hoc *Americanum*, cum *Africano*, quod in Italia non rarò viſitur, apprimè conuenit. *F. Gregorius* noſter *de Boliuar* ait, non illa eſſe crudelitate, qua *Tigres, Leones*, & *Pantheræ* ſunt *Americanæ*: nec maiores beſtias aggredi, ſed minores tantum; arbores etiam confeſtim aſcendere, magnis ibi alitibus inſidiari, imò ad villas & ruſticorum tuguria accedere, Vulpiumque inſtar gallinas ſuffurari. A lædendis verò hominibus, niſi incitatum, abſtinere: quos maximè potius timet, & ab his in fugam facilè vertitur. Frequens in ſiluis reperitur, & Cati, vt domeſtici quoquomodò effigiem, ita Felinos mores aliquatenus videtur imitari.

Leopardi Africani.

Inuenio in *Ioannis Leonis* nona *deſcriptionis Africæ* parte. *Leopardos* in *Barbariæ* ſiluis reperiri, & eſſe beſtias fortes ac crudeles (ſic enim Africani quoque Leones ferocitate Americanos ſuperant) homini tamen nequaquam nocere, niſi contingat (& rarius quidem) hunc aliquo anguſto loco beſtiæ obuium fieri, vbi ei non poſſit de loco cedere; aut ſi illam prouocet, aliamuè illi moleſtiam inferat; tunc enim humanam in faciem, quod noſtræ quoque Feles faciunt, inſiliunt, & vnguibus tantum carnis abripiunt, quantum comprehendere il-

lis

lis poſſunt. Armentis vix damnum vllum inferunt, acerrimi tamen Canum hoſtes habentur. Fatetur in Itinerario ſuo *Ioſ. Barbarus Venetus*, ſe in *Ecbatana* Ciuitate maioris *Mediæ* Metropoli, nunc *Tauris* dicta, *Leonzam* catena vinctam à magiſtro ſuo ad ſpectaculum ductam vidiſſe, animal Leænæ ſimile, ſed pilo purpureo, virgis nigris tranſuerſim diſtincto, capite ſimiliter rubro, maculis nigris albiſque variegato, ventre albo, cauda Leoni ſimili, ferocia non vulgari: ita, vt cùm in eius præſentia *Leo* comparuiſſet, in hanc quin *Felis* inſtar alacri ſaltu prorumperet, à cuſtode vix prohiberetur.

Leõza qua-le animal.

Ex hac deſcriptione eam forſan quis non ineptam coniecturam duxerit, *Leonzam*, Italico vocabulo ſic dictam, Antiquorum Tigrem eſſe, cùm non *orbiculatis maculis*, ſed *Virgatis* (quod Tigrium veterum proprium eſſe diximus) *faſcijs Leonza* dicta pingatur.

Videtur cũ veterũ Tigre conuenire.

Leonzas etiam *Aloyſius Cadamuſtus* à *Leopardis* ſeparat, quando à Regno *Senega*, apud Nigritas, reperiri ait *Leones, Leonzas*, & *Leopardos*. Quid autem per *Leonzam* authores propriè intelligant, non ita manifeſtum eſt. Iam diximus videri Antiquorum Tigrem: *Americam* tamen incolentes *Europæi Leonzam* vocant, quæ proprie *Panthera eſt*, & non *Tigris*. Et ſi Leonzæ, ſeu Onzæ, vel Vnciæ figuram in Geſnerianis deſcriptionibus intuemur; videtur etiam illud animal eſſe, quod iam *Catum Pardum* diximus; ſi verò deſcriptionem *Ioannis Caij*, quæ ibi exſtat, legimus, diuerſum adhuc animal ab eo, quod in Icone deformatum, videbitur. Alij non dubitant *Lyncem* eſſe *Lonzam*, quaſi hoc vocabulum barbarum ex Lynce ſit deriuatum. Ita omnia confuſiſſima apud varios auctores, nomina varia & vocabula pro arbitrio ſuo vſurpantes leguntur. Et Veteres quidem præter indagandi laborem, & ſedulum poſteros iuuandi ſtudium, Lynceis vix aliud quicquam affirmati reliquerunt.

Pãthera vocatur Leõza ab Hiſpanis in America.

Videtur etiam ad Catũ Pardum poſſe reduci.

Alijs à Lynce videtur deriuari.

Huiuſmodi Catum Pardum ante annos quindecim in *Cardinalis Caſij Patrui* iam ſæpè laudati *Principis Caſij* Aula, eiuſdem ſcil. *Principis* prope *Vaticanum* palatio, pulcherrimarum Antiquitatum, Inſcriptionum & ſtatuarum copia celeberrimo, conſpexi magnitudine moloſſi Canis cauea minime incluſum, ſed catenæ illigatum, quinimò non rarò eadem ſolutum cicurem adeò, vt prætereuntibus, ad ipſumque accedentibus nihil detrimenti inferret. Erat hic pilo pelleque (præterquam quod plurimis nigris maculis eſſet conſperſa) & facie Felibus noſtris omnino ſimili. Ludouicus Ceſcharinus ætate & aſpectu venerandus, moribus amabilis, doctrina conſpicuus, iudicio & longa medendi experientia præſtans, quo ægrotans ego Medicus, Medico feliciter vtor, ſæpe mihi narrauit, dum in Heri ſui comitatu, Cardinalis ſcilicet *Sfortiæ*, Sereniſſimos *Medicæos* Principes non raro in Venatione ſequeretur, Leopardum, ſiue huiuſmodi Catum Pardum vidiſſe adeò manſuetum effectum, vt eodẽ cum Magiſtro ſuo vel cuſtode equo veheretur, qui cùm in ſiluis Capreolum aut Leporem obuium habuiſſet, demiſſum tribus maximis ſaltibus beſtiam plerumque aſſecutum: vbi autem illa elapſa fuiſſet, perſtitiſſe hunc, nec Canis inſtar vlterius progreſſum fuiſſe, ſed ad equum ac dominum ſuum ſpe fruſtratum redire conſueuiſſe.

Cati Pardi feritatem plerunque deponunt.

Ludouicus Ceſcharinus celeberrimus Romæ Medicus.

Catus Pardus Venationi inſeruit.

De *Lyncurio* quin Corollarij loco aliquid addam, præterire minimè poſſum.

Lyncurij

Lyncurij itaque voce Theophraſtus & Diocles gemmam adeò duram nobis deſcripſerunt, vt exſculpi etiam poſſit. Apud Plinium *Demoſtratus* Succinum ita appellauit. *Lyncis Lapis* tertio eſt loco pharmacopolis omnibus hodie notiſſimus, qui fractus tanquam ex centro ad peripheriam deductos radios oſtendit. Alij demum *fungiferum lapidem* nobis pro Lyncurio venditant. Omnes hi ferme ex Lyncis vrina in terram defoſſa naſcendi principium ſumpſiſſe creduntur.

Andreas Cæſalpinus, lib. 2. Metallicor. cap. 45. Ex *Euace* lapidem Lyncis dicit illum eſſe, quem hodie fungiferum appellamus, cum Theophraſtus quoque dicat Lyncurium fungos ferre. Hunc Euax, vt ait Cæſalpinus, ex vrina Lyncis micta in montibus, & in lapidem coagulata originem trahere ſcribit: valere contra dolorem ſtomachi, Icteritiam, & fluxus ventris. De hoc *Hermolaus* ita habet: *Oritur fungus & e ſaxo, id eſt lapide Lyncurio ſiue Lynceo vulgari voce dicto, admirabili natura: præciditur hic in eſum, & alius ſubnaſcitur anno toto: pediculi pars duratur in ſilicem, atque ita ſemper creſcit lapis reſtibili fœcunditate, nec credidimus antequam domi natos ita manducaremus*. Idem Cæſalpinus plantarum lib. 3. cap. 45. *Forte huiuſmodi lapis*, inquit, *ex corticibus Populi fit aliquid conferente vrina Lyncis. Tradit enim Dioſcorides corticem tam albæ, quam nigræ Populi, ſegetibus ſtercoratis inſperſum fungos vtiles innocenteſque toto anno ferre*.

Lyncurij lapidis vires.

De hoc quid mihi perſpectum ſit fungifero lapide, vel in Germanorum ſaltem meorum gratiam libenter ediſſeram. Eius generis tres mihi prægrandes donauit *Adamus Melſius*, ad Inſigne *Pineæ Nucis aureæ* prope Pantheon Romæ Pharmacopœus, annis iam & experimentis grauis, vir probus & frugi, & propter fidem & peritiam, qua in arte ſua præſtat, non tam vulgo quã Romanis quamplurimis Principibus cariſſimus. Hos ego in Hortulo meo domeſtico ad ſemeſtre ferme ſpatium cuſtodiui, terrę illos paucillo obruens. At, non niſi ſemel tantùm, fungos mihi protulerunt, & circa vernum quidem tempus ternos, ſpatioſos, ex luteolo rubicundos, odore gratiſſimo, quorum maximus palmari diametro erat. Hos, vt verum fatear, nec in cibos aptaui, nec radicitus euellere volui. Quare, vbi plurimis fungi iſti diebus ibi perſtitiſſent, in lignoſam tandem ſubſtantiam tranſiere. Certior tamen ſum factus, in cella vinaria collocatos, & ſuperficie tenus terra opertas, aquã interim tepida irroratos, toto anni tempore ſaluberrimos, & qui difficultati vrinæ ſuccurrerent, fungos protuliſſe.

Fungi Lyncurij lapidis in lignũ abeũt.

Lælius Laurus Signinus celebris Romæ Iuriſconſultus, Lyncuriorum ſiue lapidum fungiferorum patriam & originem ad vnguem mihi declarauit. In monte nempe illo, qui in *Tuſculano* agro initium ſumit, ac verſus *Neapolin* porrigitur, circa *Sermonetam* præcipuè, ac Ciuitates *Coranam* atque *Signinam* plurimos eiuſmodi fungos ex Lyncurijs pullulare, eo maximè loci, vbi arbores iſtæ confertim reperiuntur, Quercus nempe, Aceres, Fagi, Ilices, Caſtaneæ; nullas tamen ibi Populos exſtare aſſeuerabat, nè ex harum corticibus, ad Dioſcoridis mentem quis, eos enatos forſitan ſuſpicaretur. Nec Lynces ibi vnquam viſas, quarum ex vrina lapidum illorum (ſi modò lapidum nomine ſunt digni) generatio fieri potuiſſet.

Et quamuis *Euax*, non contemnendæ authoritatis Scriptor, dicat eſſe *Lapidem*

pidem, ex quo fungi dicti conſurgunt, & Hermolaus relictam pediculi partem ex fungo in *ſilicem* durari adſtruxit; Pace tamen ipſorum nec ſiliceam nec lapideam hìc duritiem animaduertere potui, ſed terream quandam ligneamque ſubſtantiam, communem, vtriuſque tamen duritiem excedentem & tophi quodammodo naturam æmulantem. Friabilis enim horum eſt ſubſtantia, & quæ manibus facilè teri poſſit, vbi præſertim extra terram aliquot ſeptimanis adſeruantur. Hoc etiam mihi vſuuenit, cùm prædictos tres Lyncurios *Germano* cuidam Principi optimè reconditos, arboreoque muſco ac terræ paucillæ inuolutos in capſa lignea tranſmiſiſſem, poſt bimeſtre itineris ſpatium eò delatos, præter terram friabilem & infæcundam maſſam, aliud nihil oſtendiſſe.

Tophacea durities in his pediculis fungorum.

Poſſet itaque non nemo facilè credere, Lyncurios nihil aliud, quàm putrefactas arborum radices; terris obſeptas eſſe: ex veterum enim arborum truncis non rarò fungos ſurgere videmus. Atqui hoc ſi eſſet, accidere nonnunquam poſſet, vt is Lyncurius, ex quo fungi pullulant, adhuc radici arboris aliqua ſaltem in parte non putrefactæ hæreret, cùm ex viuæ arboris etiam trunco quotidie fungi naſcantur. Veruntamen Lyncuriorum tanta aliquando fruſta è terra fuerunt egeſta, vt vnũ Equo onerando ſuffecerit, abſque vlla radicis vel ſubſtantia vel figura eminente. Accedit quòd rotunda plerunque, rarò longa figura Lyncurij reperiantur; & quòd hæ ſeparatæ quoque ab arborum radicibus diſſitæ, nec adeò profundæ deliteſcant.

Lyncurij etiam in maxima mole reperiuntur.

Et vt ſemel dicam, videtur fungorum ſeminium eorundem, in certa ſua terra latere, quæ eoſdem protrudit; quemadmodum & *Tubera* terræ (*Taratuffoli* Itali vocant) non omnis fert tellus; nec illa quæ fert, vbiuis locorum eos producit. Odore ea Porci deprehendunt, & roſtro latentia eruunt. Sic vbi Lyncuriorum periti indagatores eiuſmodi è terra ſurrectos fungos aduertunt, foſſione facili Lyncurium ſubditum reperiunt, extrahunt, & aliò diſtrahunt. Fieri itaque ego autumo, vt vbi fungifera illa terra vnum atque alterum extruſerit fungum, qui euulſus non fuerit, radiculas eiuſdem terræ hæſiſſe, & in lignoſam quandam ſubſtantiam cum ipſa ſua terra coaluiſſe, quæ multiplicata ad maxima etiam fruſta deuenire æquè potuerit, atque in minima ſæpe portione inuenitur. Videtur huic meæ coniecturæ Hermolaus fauere, cùm inquit, *Pediculi pars duratur in Silicem*; duratur, inquam, ſed non in Silicem; in hoc enim deceptus Hermolaus fuit, ſed in lignoſum quid. Habere autem fungos ſuas quoque radiculas nullum eſt dubium, quamuis vulgò dicatur, quod adeò quid imperfectum ſit in natura plantali fungus, vt pro ſolo folio æſtimari debeat.

Seminium fungorum.

Verùm de fungis ego plura non addam; hos exactè ſatis in Rarioribus Exoticiſque ſuis *Cluſius* deſcripſit. Longè tamen his exactiora tam in Hiſtoria, quàm Theorice & Phyſiologia expectamus, ex Libris *de imperfectis Plantis* Illuſtriſſimi & Excellentiſsimi Principis Cæſij, propediem lucem viſuris.

ZIBETHICVM ANIMAL AMERICANVM.



IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ALIQVALEM & hoc Animal, cum proximè præcedentibus duobus iam deſcriptis conuenientiam habere videtur, ſi maculas ſpectes. Veruntamen plures differentiarum notæ in reliquis ſeſe corporis membris offerunt. Caput imprimis non craſſum, ſed tenue, & acutum habet, vt roſtrum Caninum potiùs, quàm Felinum eſſe iudicares, quod cum labris ſuis ſubrubet. Orbitæ circa oculos, qui minus truces ſunt, nec magni admodum, albicant. Ceterùm ſubcineritij coloris eſt caput, & pili in barba vix vlli. Collum quoque longiùs, quàm in Tigre aut Cato Pardo, quod pulchro quodam ordine alternis nigriuſculis & albicantibus faſciolis, veluti totidem torquibus arte adpictis exornatur. A Capite ad dorſum, per colli longitudinem ſupernam ſimilium colorum lineæ excurrunt. Dorſi medium à collo ad caudam linea nigricans piloſa valde diſtinguit. Maculis in corpore cinereo minus obſcuro nigricantibus, rotundis, & æqualibus ordinatim ſecundum lineam rectam, verſus caudam productis, inſigniter decoratur. Ita vt ſuperiores, dorſo quippe viciniores, ſint maiores, mediocres paulò inferiores, & quæ in imo ſunt ventre ſenſim euaneſcant. Caudam gerit alternis ſimiliter, vt in collo dictum, faſciolis nigreſcentibus ac cineritijs diſtinctam, ac ſatis longam. Sub cauda tria foramina eminenter viſui ſe præbent, anus ſcilicet, loculus ille, in quo Zibethum colligitur & extrahitur, ac vulua: medium tamen cæteris duobus maius apparet.

SCHOLIA EIVSDEM.

Libet hic à *F. Gregorij* noſtri *de Boliuar* veridica non minus, quàm curioſa Animalis huius Zibethici hiſtoria auſpicari, quam ex Hiſpanico idiomate otidem hìc verbis latinis efferam. Animal Zibethicum à F. Gregorio deſcribitur.

Hoc animal inquit ipſe, naſcitur in multis Indiæ orientalis atque occidentalis partibus, cuiuſmodi in Orientali ſunt prouinciæ *Bengala*, *Ceilan*, *Sumatra*, *Iaua maior & minor*, *Malipur* ac plures aliæ. In quibus locis reperiatur in India Orientali.

In *Noua Hiſpania* verò ſunt prouinciæ de *Quatemala*, *Campege*, *Nicaragua*, *de Vera Cruce*, *Florida* & magna illa *Inſula Sancti Dominici* aut *Hiſpaniola*, *Cuba*, *Matalino*, *Guadalupa* & aliæ. In Noua Hiſpania.

In *Regno Peruano* animal hoc magna copia reperitur, In *Paraguay*, *Tucaman*, *Chiraguanas*, *Sancta Cruce de la Sierra*, *Tungas*, *Andes*, *Chiachiapoias*, *Quizos*, *Timana*, *Nouo Regno* & in omnibus prouincijs magno flumini *Maragnone* confinibus, quæ circa hoc ferme ſine numero ad duo Leucarum millia ſunt extenſæ. Multo adhuc plura eiuſmodi animalia naſcuntur in *Braſilia* vbi mercatura vel Cambium Zibethi ſiue Algaliæ exercitatur. In Regno Peruano. In Braſilia.

Magna horum abundantia quoque eſt in *Guinea*, in prouincijs nimirum *de Loango*, *Congo*, *Manicongo*, circa flumina *Angolæ*, vſque ad *Cafres* & finem *Bonæ ſpei*, maximè autem in grandiſſimis & extentiſſimis montibus qui ibi proſtant quos *fragoſas Cuſpides* appellare ſolent. Et ex parte quidem *Cafres* montium de *Torea*, aut de *Luna* vbi maxima Algaliæ quantitas exſtat, quæ tali modo acquiritur & præparatur. In Guinea.

In hiſce montibus quos animalia hæc pererrant omni adhibita diligentia, Nigritæ ſiue Mori illi perquirũt veteres arborum aridoſque truncos, & vbi aliquas maculas magnas easq. oleoſas obſeruauerint, eò ſe conferunt, & globoſam quandam materiam truncis iiſdem adhæreſcentẽ, nuculas aut caſtaneas magnitudine æquantem inde auferunt, in aqua ebullire permittunt, id quod ſupernatat pingue & oleoſum remouent, mundioribus vaſis infundunt, vſuique reſeruant. Atque hæc eſt omnium optima ac puriſſima Algalia. Quomodo Zibeth colligatur.

Iam ſi cui dubitandi animus eſſet, legitimumne an adulteratum id Zibethum eſſet, quod empturus eſt, infundat hoc in vas, in quo aqua bullit; & ſtatim quod heterogeneum & Algaliæ admixtum fuit, fundum petet, Zibethum autem ſincerum aquæ ſuperficiei innatabit. Quomodo ſincerũ ab adulterato dignoſcatur.

Hæ autem pilæ ſiue globuli Zibethici arborum truncis adhærent, quoniam à tali humore hoc animal maximè vexatur, cum ex intimis corporis partibus ad emunctoria, vt vocant Medici, prorumpat & ſudoris inſtar ſub axillis præcipuè, & loculis intra clunes ſitis colligatur, non procul à genitali membro. Vbi humor hic in animali reperiatur.

Alius colligendi Algaliam modus talis eſt. Ex huiuſmodi Animalibus aliquo modo domi cicuratis, quod nempe in caueis magnis adſeruentur, cum enim humore hoc quaſi oneratæ moleſtantur, tunc velociter per caueam ambulant, donec ferme ſudor ipſis prorumpat. Tum enim auriculario, ſiue minimo quodam cochleari loculos emundant, humorem illum abſtergunt & collectam Quomodo Zibeth in cicuribus colligatur.

Algaliam

Algaliam in vaſa appropriata reponunt.

Exigua huius animalis cum Felibus ſimilitudo.

Habet hoc animal exiguam cum Felibus noſtris, ſi corpus ſaltem ſpectes ſimilitudinem, quibus tamen multo maius eſt. Altitudo ad tres palmos & longitudo ad ſex pertingit. Elongatum habet & caput & collum, crura autem breuia omnia. Vngues quoque obtuſos breueſque. Pellem obtinet cineritij coloris cum maculis tam rotundis, quàm longioribus tæniarum inſtar, ſed coloris obſcurioris ita, vt è reliquo totius corporis colore maximè eluceant. Pili pectoris ac ventris albeſcunt magis, ſed non tot maculis conſperguntur.

Corporis quæ ſit proportio.

Pellis quali colore prædita.

Mãmillas ſex habet.

Eſt hæc beſtia Cholerica multum, ac inquieta. Sex habet mammillas vnitas ac minutas & totidem fætus, mammillarum nempe pares numero edit. Enutrit ſuos Catulos in magnarum arborum cauernulis, vbi ſibi ſuiſque filijs tutam ſtationem eſſe putat, quamuis ſæpè capiatur cum filijs, domique facilè educetur. Vorax eſt & ex aliorum animalium rapina viuit, auium præſertim; quarum captura gaudet, cum velociſſimi ſit curſus. Temperaturæ eſt calidiſſimæ. Pellis ventris ipſius eſt ſaluberrima in omnibus frigidis affectionibus: Ventriculum præcipuè roborat, ſi fruſtulum ex hac eidem imponatur & quotidie geſtetur. Nigri illi *Guineæ*, & *Braſilienſes* barbari, huius quoque animalis carnibus veſcuntur, vtcunque ſit peſſimi odoris, & digeſtionis duriſſimæ, quam ad venerem tamen præſtare maximum ſtimulum affirmant. Naturalium rerum Profeſſores alias quamplurimas Animalis huius proprietates norunt; quarum ego minus curioſus indagator fui. Hæc ille.

Vbi habitet.

Victus qualis ipſi.

Téperatura. Et remedia ex hac.

Quidã huius carnibus victitant.

Hucuſque F. Gregorius qui tenaciſſimæ eſt memoriæ.

Miror profectò *F. Gregorij* noſtri ſummam in Animalium perquiſitione induſtriam & tenaciſſimam, eorum quæ vidit vnquam, memoriam. Iuro tibi mi Lector, hæc omnia quę hactenus ipſius ab ore & ſcriptis hauſi, & poſthac dicturus ſum plura rarioraque, abſque vllius ipſum ope libri memoriter deſcripſiſſe & per compendium quodammodo (cum inter colloquia protractiora etiam plura afferat) tantùm contraxiſſe.

An Veteres hoc animal nouerint.

Meretur ſanè hoc animal, vt non minus diligenti, quàm in præcedentibus factum eſt, examine, Veterum de hoc theſauri, ſi quid modò de tam odorifero ipſis animali inoluit, excutiantur.

Admirabilem quandam odoris ſuauitatem olet Pardalis, inquit Ælianus 2. Hiſt. An. cap. 22. *quam bene olendi præſtantiam diuino munere donatam cùm ſibi propriam planè tenet, tum verò cætera animalia hanc eius vim præclarè ſentiunt*. Et longè ante Ariſtoteles in problematis quærit, cur ſola Pardalis ſiue Panthera inter animalia bene oleat? Ex his, niſi fallor, locis aliqui, atque inter hos *Petrus Gillius* Æliani Interpres, in hac olim opinione fuerunt, hoc noſtrum Zibethicum animal Antiquorum Pantheram eſſe, cum alia huius apud Ariſtotelem ac Veteres reliquos memoria nulla exſtet: & odoris quidem vnico argumento ducuntur.

Putant aliqui Pãtheram Veterũ eſſe hoc animal.

Improbatur hęc opinio.

Sed enim haud certum eſt Antiquorum Pantheram gratum hominibus odorem, qualem nunc Zibethum ſpirat, præbuiſſe. Nam idem Aelianus hunc cęteris ſolummodo animalibus iucundum odorem, a quo veluti ab eſca incitarentur,

rentur, fuiſſe, his verbis eodem loco inſinuauit. *Hinnuli, Dorcades, Capræ ſilueſtres, atque alia eiuſmodi animalia quadam ſuauis odoris illecebra attrahuntur & proximè accedunt*. Animaduertimus etenim, quod, quemadmodum homines, ſi bile ſuffuſos oculos habeant, omnia quæ vident flaua exiſtimant, & ſi eandem lingua imbiberit, quæcunque edunt amara arbitrantur, ita pro varia cerebri & mammillarium proceſſuum olfactus organorum diſpoſitione, modò gratum odorem ceu fœtentem abominari, modò peſſimum pro iucundiſſimo poſſe habere. Homines pro varia organorũ ſenſus diſpoſitione varie de obiectis iudicant.

Vidi fœminam, quæ adeò à Caſei odore abhorrebat, vt ſi cultro ſaltem, quo Caſeus inciſus fuerat, improuidens panem ſibi diuiſiſſet, in Lipothymiam ferme incideret: vbi tamen hæc prægnans fuit, bis terue ita Caſei odore oblectabatur, vt abſentem etiam, veluti præſens eſſet, olfacere continuò diceret, & quod mirum magis, auidiſſimè ſemel atque iterum eundem comederet. Ex viris etiam plurimos, non niſi putrido cloacam ſpirante ollari illo Caſeo, quem alij ceu fimetum ſtomachabantur, veſci non aliter, ac ſi *Iouis* ipſis *cerebrum* appoſitum fuiſſet, & vidi & videndo nauſeam concepi. Poterit itaque beſtijs etiam aliquid in Panthera, quod nobis fœtet, bene olere. Quæ Caſeum femina abhorrebat, grauida mire appetebat.

Ariſtoteles profectò lib. 9. de Hiſt. Animal. cap. 7. *Pantheram*, inquit, *ſeſe abſcondentem venari dicunt, propterea quod ſuo odore belluas delectari intelligat, propius enim ita accedunt, quas corripiat*. Vbi quidem Ariſtoteles beſtias ceteras Pantheræ odore capi, at non ideò iucundum hunc eſſe hominibus, affirmabat. Nam & eadem Panthera abominando humani fimeti fœtore, ceu ſuaui quodam odoramento capitur, & eidem veluti remedio, ſuum aduerſus venenum *Pardalianches* dictum, inhiat, deglutitque. Verba eius hæc ſunt: *Panthera cùm venenum, Pardalianches ab angore dictum, ederit; quo Leones etiam intereunt, ſtercus hominis quærit, eo enim ipſo iuuatur, quocirca venatores ſtercus ibi propinquum ſuſpendunt ex arbore aliqua, ne procul bellua abeat petens ſuum medicamentum. Itaque inſiliens ibidem, & ſpe capiendi perſeuerans in ſe efferenda immoritur*. Pantheræ odor beſtijs tantũ gratus. Panthera fœtori humani ſtercoris inhiat.

Et licet ipſa hoc quærat, vt medicamentum, medicamenta autem (quod obijcere quis mihi poſſet) omnia ferme nobis ingrata ſint, probabile tamen exiſtimo DEVM ipſis animalibus medicamenta quoque ſub ſpecie quadam iucunditatis proponere voluiſſe, ad quæ naturali appetitu, illecebrà veluti ducta, non aliter ac nos ad pabulum, ferrentur. Neque enim ego ipſa bruta hoc intellectus diſcurſu vti exiſtimo, quod nempe velint etiam eligere medicamentum ſua natura ingratum quidem, modò gratiſſimam ſanitatem ſummum ipſis bonum recuperare valeat. Veluti & nos ſæpè hoc medio amariſſimo, medicamento inquam, ceu quid dulciſſimum eſſet, vtimur: quia finis, propter quem aſſumitur, hoc eſt ipſa ſanitas (ſine qua & diuitiæ & liberi, & Principum fauores & coniugum amores ſordent) dulcis & iucunda exiſtit. Beſtiæ iucunditatis ſpecie ad ſua medicamenta feruntur.

Et propterea quando iam laudatum Ariſtotelis locum Iul. Cæſ. Scaliger explicans, *Mirum verò*, dicit, *Pantheram carniuoram, herbam* (pardalianches nempe) *deuorare, prudentia remedium noſſe, nocumentum non præuidere*! Duplex ipſi re-

ſponſum oppono. Primum, animalia bruta inſitis quibuſdam, vt Schola loquuntur, ſpeciebus tam venena quàm auxilia ſua cognoſcere, vt fugit Agna Lupum, & pullus gallinaceus Miluum, quem prius nunquam conſpexerat. Attamen hæc æquè vt nos decipi poſſe, quis dubitabit? Si quis enim voraciſsimo Lupo Lycoctonon, aut Cani famelico Nucem vomicam in puluere carnibus inſpergat mandenda, an non eodem prorſus modo fallentur, vt nos? quibus aliquando incautis per fraudem, loco ſalis aut Sacchari, *Arſenici* puluis in cibis offertur, aut per inaduertentiam & bona fide præbetur: vt contigiſſe memini erranti Seplaſiarij puero, qui loco farinæ ex oryza confectæ magnam *Arſenici* pulueriȥati copiam dedit, quod & cum lacte ceteriſque aromatibus coctum plurimos, qui ex pulmento hoc eſitauerant, è vita ſuſtulit; alios antidotorum ope, vix tandem ſemiuiuos, reliquit. Certus ſum vaccas, vt alias taceam beſtias, quamplurimas venenoſas herbas, ne olfactu quidem dignari, ſi ſolæ ipſis offerantur, incautas tamen ſæpe eas cum reliquis herbis, vti & *Bubreſtim* eſitare, vndè adeò inflantur, vt niſi faſcijs obuoluantur, per medium crepare videantur, plurimæ etiam moriantur.

Iul. Cæſ. Scaliger. — *Reſpondetur Scaligero miranti Pantheram herbas vorare.* — *Primò.* — *Incautæ beſtiæ æquè à venenis vt nos ipſi decipi poſſunt.*

Secundum reſponſum tale eſto: Non abſurdum videri, carniuoram beſtiam herbis quoque ſubindè victitare, id quod ſupra in Lupo vidimus. Et ego domi Feles duas teneo, quæ Melopeponum, quorum hoc Auguſti menſis tempore eſus nobis frequens eſt, pulpà ſeu carnibus adeò afficiuntur, tam auidè è manibus meorum familiarium eripiunt, ac ſi animalium veræ carnes aut piſces eſſent. Domeſtica in Canibus ac ſuibus exempla quoque habemus varij cibi voracitatis. Iucundum certè ſpectaculum ſæpe mihi præbuerunt tria diuerſorum generum animalia, quæ domi olim meæ alebam; *Felis* ſatis magna, *Cuniculus*, & *Sturnus*. Hæc prandentibus nobis diligenter præſto erant, & quoſcunque è menſa ipſis cibos proijciebamus, gnauiter ore excipiebant. Vnanimes quinimò ex vna eademq. patina comedebant. *Cuniculus* tamen timidiſsimum animalculum creditum, reliqua duo morſu non raro abigebat. Vt vel hinc diſcas, diuerſum cibum vt eadem animalia, ita eundem diuerſa ſumere. Plurima huiuſmodi omniuora animalia Græcis dicta παμφάγα tam aquatilia, quam terreſtria, cap. 32. libro doctiſſimo ſuo *de continentia, vel de ſanitate tuenda* recenſet *Marſilius Cagnatus* Medicus Romanus, quo olim ego Doctore & Medicæ Laureæ Collatore, poſtmodum collega, quà in docenda Medicina in Athenæo hoc Romano, quà in curandis ægrotis noſtris ſæpiſſimè vſus fui.

Secundò reſpondetur. — *Marſilius Cagnatus erudiriſſ. Romanus Medicus fuit.*

Et quandoquidem nunc euicimus Pantheram non eſſe Zibethicum noſtrum animal ſiue *Algaliam*, cum corporis totius figura, capitis cumprimis maximè reclamet, an *Petro Bellonio* aſſentiemur, qui Antiquorum *Hyænam* potius ſubſtituit? Hic enim lib. 2. cap. 20. ſuarum obſeruationum, ait ſe Alexandriæ *Ciuettam*, hoc eſt animal Zibethum fundens vidiſſe ita cicur redditum, vt cum hominibus colludens, naſum illis, aures ac labra ſine morſu prehenderet, quod ab ineunte ætate humano lacte enutritum fuiſſet. Hoc autem Antiquorum Hyænam eſſe. Non dubito quicquam feritatem ſuam eiuſmodi beſtias deponere ſolere, quod in Lupa quoque vidimus, ſed humano id lacti attribui debuiſſe aſſenſum vix præbeo. Niſi

Cum Panthera non ſit Zibethicũ animal an ſit Hyæna veterũ? — *An lacte humano paſta bruta mãſueſcãt?*

Lupinos

Lupinos confeſtim mores ex Lupino lacte *Romulo* ac *Remo* dare velimus. Quod enim alter horum Fratricida fuerit, non quidquam probat; Nam & *Caim Abelum* fratrem, optimo *Euæ* primæ Matris noſtræ lacte altus, occidit. Et catelli ſæpius mulierum vberibus applicantur deplentes abundantiam lactis, qui in ferino ſuo ingenio ob id nihil mutant. Solet feritatem hanc potius continua quædam cum hominibus conuerſandi aſſuetudo mitigare. Memini mihi à *Franciſco Stelluto Lynceo* Fabrianenſi viro, vt ob animi candorem omnibus eſt cariſſimus, ita ob Matheſeos ſciētiam tam *Clauio, Valerio, & Magino* olim amiciſſimus, quam à *Galilæo* nunc æſtimatiſſimus, oculato teſte narratum fuiſſe, cum Sereniſſimi *Ducis Parmenſis* Beſtiarius Leoni maximo Diaria præberet, & manibus ioculari ipſum palpo demulceret, auſum etiam fuiſſe caput ſuum Leonis rictui inſerere, quod ludibundus Leo leniter dentibus arrodebat, nec vllam ipſi noxam inferrebat. Dux, vbi hoc ipſum ſtupens pauenſque conſpexiſſet, globo plumbeo Leonem quam celerrimè traijci & interfici iuſſit. Ne iteratis vicibus tentaturæ idem beſtiæ, non iocandi, ſed laniandi ſubiret dira libido. Et Bellonius quidem certò ſibi perſuadet, vt dixi, ſi cum veterum deſcriptione, quam *Hyænæ* aſſignant, *Ciuetta* (vt ipſe hanc beſtiam Zibethicam nominat) conferatur, prorſus vnum idemque animal eſſe.

Franciſcus Stellutus Lynceus Vir ob animi candorem & Matheſin æſtimatiſſimus.

Et quandoquidem hic Veterum authoritatem implorat, Ariſtotelem ipſi maximè ſuffragari cenſere quis poterit. Hic enim de Hiſt. Anim. lib. 6. cap. 32. de Hyæna agens, Lupi colorem ipſi tribuit, qui etiam in noſtro eſt animali Zibethico. Secundo præter genitalia & excrementorum meatum, alium adhuc aſſignat loculum Ariſtoteles non peruium, qualis quidem omnino in *Ciuetta* conſpicitur, ex quo odoramentum Zibeth dictum, colligitur & extrahitur. Et hunc meatum ait Ariſtoteles, tam in maſculis quam fæminis reperiri, & hic in Zibethica beſtia eodem prorſus modo ſe habet. Atqui hæc non ſicco ſunt pede tranſeunda. Ariſtotelis enim teſtimonio Hyæna habet iubam per totum dorſum, quæ Algaliæ noſtræ deeſt. Vnde locum hunc paulò ſupra Ariſtotelis laudatum Scaliger declarans, ***Iubam habet Hyæna quemadmodum Equus***, ait, *ſed ſeta duriore. Iubam autem in fronte tantum habet Hircus, in fronte & collo Equus, in collo & armis Leo, in toto dorſo Hyæna*. Quæ ex 8. de Hiſt. Animal. cap. 5. didicerat.

Bellonius confutatur Hyænam putans eſſe Zibethicā beſtiam.

Ad Ariſtotelis dicta contraria opinioni Bellonij.

Primò.

Eſt & aliud huic aduerſum opinioni, non parui momenti argumentum. Cum enim Antiquis perſuaſum fuiſſet, promiſcuum eſſe in eodem animali ſexum, ob tria nempe illa iam dicta foramina: Vnde Ouidius quoque 15. Metamorph. inquit - - - - - - *& quæ ſit fæmina tergo*

Paſſa marem, nunc eſſe marem miretur Hyænam.

Secundò.

Ariſtoteles eos confutat, & vtrumque ſeparatim ſexum dari in Hyæna, vereq. fæminas ac mares eſſe, aſſerit. Deceptionis hanc cauſam aſsignans, quod ex tribus illis foraminibus vnū perpetuo imperuiū ſit, nec intra corpus, (quod in pudendis fieri tamen ſolet) penetret. Et quidem imperuium meatum, tam in mare quā in fęmina ſub cauda ſtatim collocat, ſub hoc excrementorū exitū, ſub quo genitale. Quæ Iul. Cæſ. Scalig. Cōment. ſuo in hunc locū, optimè vidit & egregiè

Cur putetur Hyæna mas & fœmina eſſe.

explicauit, à ſitu argumentum capiens, meatum ſeu rimam illam imperuiam non poſſe eſſe pudendum, ſiue matricem, eſſet enim ſupra podicem collocata, id, quod animalium nulli contingit: Hæc ipſiuſmet verba ibi leguntur: *Eſt igitur inutilis meatus ille fœminæ naturæ facie, tum quia eſt imperuius: tum à ſitu. Quomodo enim matrix ſupra rectum inteſtinum ſub dorſo eſſet, ſi meatus excrementorum inter illam rimam & veretrum eſt?* Ingenuè ſatis hæc, verùm quæ minimè concordant cùm ijs pauculis, quæ de Hyæna aduerſus Cardanum ſcribit Exercitatione 217. particula ſeptima. *Negat*, inquit, *Ariſtoteles in maſculo* (Hyæna) *eam rimam, quæ ſub excrementorum exitu eſt, peruiam introrſum eſſe*. Dicere debuiſſet, *quæ ſupra excrementorum exitum eſt*, ſi Ariſtotelis mentem declarare, nec ſibiipſi contradicere voluiſſet. Sed labi humanum eſt, quod mihi, ſi aliquoties vſuuenerit in hoc ſcripto, vt culpam libens fatebor, ita non illibenter caſtigationem recipiam, vt poſteri meo errore etiam melius ſapere, & aliquid diſcere valeant.

Scaliger modò dextrè explicat Ariſtotelem de Hyæna.

Modò ſiniſtrè.

Atque his ita poſitis conceſſiſque, Zibethicum animal ab Hyæna differre planè colligimus, in Zibethica enim beſtia inuerſo quodammodò ordine rima hæc imperuia ſitum ſuum obtinet. In fæmina namque ſub cauda immediatè excrementorum exitus, ſub hoc rima, ſeu loculus Zibethi, & demum vulua conſpicitur. In mare verò eundem primum ſub cauda locum podex, poſt hunc rima & demum veretrum ſiue maſculinum genitale ſitum habet. Cum in Hyæna vtroque in ſexu, rima illa pudendum fæmineum mentiens imperuia illa ſtatim ſub cauda collocetur. Taceo nunc alia quæ ab *Ariſtotele, Plinio, Iulio, Solino, Alberto Magno* alijſque Scriptoribus de *Hyænæ* corporis conſtitutione moribuſque afferuntur, quæ cum *Algalia* noſtra commune nihil habent, quin potiùs aliqua monſtro ſimiliora & fabulis proximiora videntur. Quòd nempe ſpina ipſi dorſi adeò rigeat, vt collum continua vnitate flecti nequeat, niſi corpore toto circumacto, quod falsò etiam Leoni & Lupo Ariſtoteles attribuerat. Quòd voces item, ſingultus ac vomitus mentiatur humanos, vt tam homines quàm Canes fallat voretque. Quòd varietatem in oculis colorum omnimodam oſtendat, in quorum pupillis lapidem gerat *Hyenium* dictum illa poteſtate [illegible] (ſi credere fas eſt) vt, cuius hominis linguæ ſubditus fuerit, prædicet futura. Quòd animal ter ab hac luſtratum amplius ſe mouere non poſſit. Quòd in Aethiopia cum Leæna coiens monſtrum generet aliud *Crocuta* dictum, cui adhuc magis monſtroſas affectiones affingunt. Quæ ſi vera eſſent, hactenus nobis innotuiſſent, cum Itali iam, Hiſpani, Germani, Galli, Luſitani, Angli, Belgæ, Poloni vniuerſum orbem, quà maritimis, quà terreſtribus itineribus paragrarint, & plurima alijs ἀδύνατα putata publicarint.

Quomodo Hyæna à Zibetho animali differat.

Aliqua de Hyæna à veteribus allata fabulas ſapiūt.

Sed hìc ad ſecretiora Naturæ myſteria penetrandi lata patenſque ſe via aperit. An inter animalia etiam Hermaphrodita reperiantur? habent enim neſcio quid reconditi ſenſus, hæc quæ ex Ariſtotelis lib. 3. cap. 6. de Generatione animalium verba ſubnecto: *Quin etiam de Trocho & Hyæna ſtultè, magnoque errore narratur, Hyænam enim complures aiunt, Trochum Herodotus Heracleota ſcribit duplex genitale habere, maris ac fæminæ, & Trochum ſeipſum inire,*

An inter animalia ſint Hermaphrodita?

Hyænam

Hyænam inire & iniri annis alternis: ſed viſa eſt Hyæna mas & altera fœmina ſui diſcrimine genitalis.

Quid Ariſtoteles per *Trochum* ſuum, quem nec deſcribit exactius, nec alio in locó eius meminit, intelligat, equidem cum ignorantibus pleriſque ignoro. Sunt qui ipſum Melem animal putent, quod Plinius lib. 8. cap. 38. illa ſolertia præditū ſcripſit, *vt in metu agitatum, ſufflatæ cutis diſtentu ictus hominum & Canum morſus arceat*, quod nos hodie *Taſſum*, vel *Taxum* appellamus. Et *Melem* aliqui dictum volunt à melle, cui auide inhiat. Hoc enim nonnulli vtroque ſexu pollere crediderant, & Zibethum ſiue Algaliam dicebat Cardanus *Meli* ſeu *Taxo*, quod ad caput præcipuè, ſimilem eſſe. Sed hæ meræ coniecturæ ſunt; forſan enim Ariſtoteli nec *Meles* cognitus fuit, de Zibetho certè parum ſciuiſſe videtur, cum odorati liquoris circa pudenda colligendi nullam mentionem fecerit. Plinius lib. 8. cap. 30. *Hyænis inquit, vtramque eſſe naturam, & alternis annis mares, alternis fœminas fieri, parere ſine mare vulgus credit, Ariſtoteles negat.* Hic ego Ariſtotelem oſcitanter à Plinio lectum animaduerto, neque enim vnquam negauit Ariſtoteles Hyænas ſine mare parere, qui nec quemquam mortalium hoc docuiſſe voluit, nec vulgò hoc creditum fuiſſe. Hac enim ratione ſeipſam Hyæna inire debebat, niſi à vento (quod in alijs beſtijs fieri poſſe aliqui ſomniarunt) forſan concepiſſet. De *Trocho*, & non de *Hyæna* hoc ex mente Herodoti Heracleotæ ſcripſerat. Hoc ſolum negauit, alternis annis tanquam marem fœminas inire, & alternis à maribus ceu fœminam ſuperueniri, hoc eſt non eſſe Hermaphroditas, non habere nempe vtrumque ſexum; cum fœminæ æquè atque mares rimam quandam præter conſueta genitalia loca habeant, quæ ad conceptum ac initum nihil faciat, cum intra corpus non penetret.

Ignoratur quid Trochus ſit apud Ariſtotelem.

Aliqui putant Taxū ſeu Melem eſſe.

Et hoc animal quidā Hermaphroditum credunt.

Plinius Ariſtotelem oſcitanter legit.

Ariſtoteles explicatur.

Hermaphroditos tamen in rerum natura exiſtere, viuæ reclamare, vt exiſtimo, experientiæ propterea non voluit. Siquidem lib. 4. cap. 4. de Generat. Anim. Vtriuſque ſexus genitalia membra in animalibus eſſe poſſe, his verbis admiſit: *Quibus autem gemina habere genitalia accidit, alterum maris, alterum fœminæ; ijs ſemper alterum ratum, alterum irritum redditur, cum per alimentum ſubindè delitescat, quoniam præter naturam eſt. Agnatum eſt enim modo abſceſſus, nam & abſceſſus aſſumunt aliquid nutrimenti, quam[illegible]geniti ſint, & præter naturam.*

Ariſtoteles concedit Hermaphroditos.

Plinius ſimiliter lib. 11. cap. 49. Hermaphroditos conceſſit etiam in quadrupedum genere. *Hermaphroditos* ait, *quadrupedum generi accidiſſe primùm Neronis principatu arbitror. Oſtentabat certè Hermaphroditas ſubiunctas carpento ſuo equas, in Treuerico Galliæ agro repertas, ceu planè viſenda res eſſet, Principem terrarum inſidere portentis.*

Plinius etiam conceſſit.

Ego quid in hoc portentorum genere, vt Plinianis dicam verbis, mihi vel viſum vel auditum, ingenuè fatebor. Eodem, quo ex patria mea cariſſima, nimirum *Bamberga* Romam proficiſcerer, hoc eſt Milleſimo quingenteſimo & nonageſimo octauo à Chriſti Natalibus anno, puerum ibi pauperculum quinquennem vidi, cui inter pudendi muliebris labra veretrum grandiuſculum propendebat, ex quo vrinam quoque profundebat, vt maſculus veſtiebatur, *Iacobi* nomen in ſacro Baptiſmate nactus.

Bambergæ Hermaphroditus viſus ab Authore.

Romę puella à natiuitate credita, in puerum tranſit.

Ante annos triginta Sedente feliciſſ. recordationis *Clemente Papa Octauo*, *Romana* puella mirabili Metamorphoſi in maſculum transformata fuit. Eſt autem hæc fideliſſima rei tranſactæ hiſtoria, quam ab ore *Antonij Belmiſerij* peritiſſimi Pharmacopoei, ad Beatæ Virginis Lauretanæ Aedem *Romæ* habitantis, excepi, qui eodem ipſo tempore, quo hæc fierent, in ædibus dictæ puellæ Hermaphroditicæ habitabat.

Hiſtoria dictæ Metamorphoſeos.

Poſſidebat hæc puella vtriuſque ſexus genitalia, veruntamen, cum mentula vix appareret, & teſtium rudimenta ſaltem aliqua adeſſent, ipſaque ex pudendo muliebri, quod ſub maſculino collocabatur, vrinam excerneret, ad ætatis ſuæ annum decimumtertium fæmina credita, acu pingere, nere ac flere muliebres edocta artes, fœmineo quoque habitu veſtita inceſſit, donec repente vrina per biduum ipſi ſuppreſſa dolores cieret ingentes; de quibus apud matrem conqueſta. Hæc locum muliebrem indagans, quidpiam cartilagineum intus enatum reperit, quod profundendæ ex ſolito foramine vrinæ remoram fecit. Hoc vbi Chirurgo perito indicaſſet, & hic ſimul virile membrum longiuſculum ſolito factum aduertiſſet, fomentis emollientibus adhibitis, illudque digitis ſæpiuſcule & leniter tractaſſet, effecit, vt maxima vrinæ copia per ipſum penem ſtupentibus omnibus proflueret. Quare ſuperiorum iuſſu & impetio, primarij VRBIS Medici & Chirurgi vocati, rem vbi probè totam exploratam habuerunt, poſthac veſtitu virili indui adoleſcentem iudicarunt. *Hunc ego à* viginti quinque annis noui, nam poſtremis his duobus annis, *vt vir Cl. Ludouicus Ceſcharinus*, qui ipſi medicinam facit; nuperrimè adhuc *mihi* retulit, domi ſe continet, cum in eam craſſitiem ac pinguedinē *illi corporis* moles excreuerit, vt vix ſe amplius mouere poſſit. Fuit autem fœminei ſemper habitus & complexionis pituitoſæ, imberbis, quamuis *altæ ſatis* ſtaturæ. Cælibem hactenus vitam duxit, neutro enim in ſexu quicquam valet. Apparent tamen adhuc pudendi etiam muliebris veſtigia labra *vuluæ* nimirū, & maſcula vaſa productiora. Artem Pharmaceuticen à Patre didicit, & nomine eodem, quod in ſacro ipſi fonte donatum fuerat, adhuc gaudet ANNÆ nimirum. Atque hæc non prætereunda hoc loco, & in hac ipſa qua viuimus Romana vrbe, Hiſtoria mihi viſa fuit.

Ariſtotelis locus de quibuſdā, qui Hermaphroditi creduntur.

Dixerat Ariſtoteles *quibus gemina ſunt pudenda, vnum ratum, alterum irritum eſſe*. At hic noſter in neutro quicquam poteſt: An hunc non verè Hermaphroditum dicemus; ſed talem, cuius prædicto capite circa finem Ariſtoteles meminit his verbis? *Pueris etiam quibuſdam genitalis poſtremum, & meatus qua excrementum veſicæ tranſit, non eodem tetenderunt, ſed infra meatus ille tranſegit, quam ob rem demiſſis clunibus mingunt, qui teſtibus paulò in partem ſuperiorem retractis, videntur à longè ſimul & maris habere genitale & fœminæ*. Verùm vtrumque hic ſexum rectè habuit, cum per vtriuſque pudenda vrinam emiſerit.

An verum ſit in alterutro tantum Hermaphroditos ſexu pollere.

Aſt neque hoc verum Ariſtotelis decretum, Hermaphroditos vnum genitale ſaltem ratum, alterum verò irritum habere. Certorum enim mihi fide teſtimoniorum conſtat, fuiſſe egregia ſtatura & venuſta facie iuuenem, qui modò gladium cingebat, modò colum tractabat & agere patique poſſet. Niſi Ariſtoteles intelligat, qui fœcundum virile profundit ſemen, concipere non poſſe: aut vice verſa, quæ grauida ſit,

gene-

generare in alia fæmina nequeat. Quod an verum ſit, ignoro equidem.

Si tamen meis aliquam oculis fidem dare cogor, adducor ferè vt contrarium Ariſtotelis dictis credam. Exenterauit Theoph: Molitor domi meæ ante annos quatuordecim murem domeſticum maiorem illum quem *Rattum* appellare ſolemus, viuus autem hic captus fuerat, ne oſſa cōminuta ſceleti confectioni obeſſent. Et ecce rem miram! Hermaphroditus erat, & prægnans nouem muſculos in vtero concluſos gerens, non maiores, quam magna aliqua formica eſſet, viuos omnes, & in quibus cor manifeſtiſſimè pulſare videbamus. Erant huic omnia fœminam conſtituentia genitalia, & ſemen præparantia, conficientia, teſtes nempe, ac deferentia vaſcula cum ſua matrice. Altera ex parte aderant ſimiliter dicta omnia vaſa ſemen facientia & iaculãtia maſculina, cum ipſo veretro, teſtibus quoque ac veſiculis ſemine denſo & optimè cōcocto onuſtis. Vidit & obſeruauit mecum hęc omnia iam ſæpè laudatus *Princeps Cæſius* noſter, qui & Iconem ſtatim à pictore confici, ego ſceletum parari, iuſſimus, vtrunque adhuc domi meæ curioſorum voluptati aſſeruo, & ſingulis oſtendo. Cum itaque Natura nihil moliri fruſtra perhibeatur, quin *Mus* hic in vtroque pudendo ſexuque potens fuerit, facere non poſſum, quin aſſenſum præbeam.

Mus domeſticus maior verus Hermaphroditus ab Authore viſus & adſeruatus.

Iucunda & mira viſu in hoc mure obſeruata.

Vnico hic & luculento, pace Lectoris mei curioſi, Naturæ miraculo & argumento probabo, quam facilè nos in diiudicandis Hermaphroditis ſubinde falli poſſimus, ſi externa ſaltem membra intueamur, nec diligenti poſt mortem animalium ſectione interna rimemur. Reperio in *Iuuenilibus* meis, hoc eſt quinquennalibus Medicis illis Obſeruationibus, quas in *Noſocomio S. Spiritus* olim collegi, ante hos viginti tres annos inter proiectitios illos infantes (quos veluti magnis locus hic ſumptibus educat, ita amore materno prorſus ſuſcipit) ſuſceptum & pro Hermaphrodito iudicatum puellum, vt Sacerdos de imponendo in baptiſmate, nomine etiam dubitaret, inclinauit tamen animus *Ioannem* appellare. Hic infans itaque in inguinum regione tres ſanguine ſuffuſos tumores oſtendebat, quorum medius erat productior & ſimilitudinem aliquam cum pudendis virilibus, quæ in Cynocephalo Simia illa maiore viſuntur, gerebat. Sub hoc vuluæ putatæ labra, ſed imperuio foramine concluſa latebant. Vnde an mas, an fęmina, an Hermaphroditus potius eſſet, exactius cognoſci non potuit. Plurima alia monſtroſa in hoc cernebantur corpuſculo, quæ alio loco, ſi quando DEVS otium, vires & ſuppetias dabit, vt poſt tot alios de *prima Hominis vita* aliquid mediter & Medicinæ ſaltem ſtudioſis promam, exactiſſimè deſcribam. Decimoquinto hic à natali ſuo die obijt: cum enim veſica careret, & anum clauſum haberet, atque ideo vtrumque excrementum ex vno illorum in inguine tumorum tertio die reſerato effunderet, viuere diutius non potuit. Hic Anatomę à D. Angelo Colio Senenſi & à me ſubiectus, in ſtuporem ferme nos ambos egit. Reperimus enim tumores ſupra nominatos ſanguine ſuffuſos ex inteſtino Colo eo loci prolapſo erupiſſe, computruiſſe, fæces indè profluxiſſe. Ad eundem locum vnus vreter deſinebat, ſiquidem Veſica vt dictum, carebat, qui ſerum ſuum ibidem deponebat. Et cum genitalia membra & ſpermatica ſiue ſeminalia vaſa indagaremus, maſculina prorſus nulla reperire potuimus. Sęd ecce mirabile dictu, duos intra ventrem concluſos offendimus

Docetur quã facile in diiudicandis Hermaphroditis fallamur.

Monſtroſus infans pro Hermaphrodito habitus.

Quid in huius cadauere repertũ.

Nec mas nec fęmina nec Androgynos, ſed duplex fuit fæmina.

vteros,

vteros, cum annexis vtrobique teſticulis, ſed vnico tantum teſticulo vnico ſuo vtero adhærente ac vaſis deferentibus ſemen, vti & præparantibus. Harum vna matrix intus penitus abſcondebatur, nec ceruicem ad externa porrigebat: altera in dextro nempe latere exterius collum ſuum producebat & vuluam dictam, (quæ viſa quidem, ſed haud penetrans iudicata) conſtituebat. Erat enim foramen, ſeu ductus ille adeò anguſtus, vt vix aciculæ caput admitteret. Et ſic, qui infans nec mas, nec fæmina, nec Hermaphroditus cognoſci verè poterat, duplex fæmina fuiſſe inueniebatur. Atque hæc eius gratia libentius adducere volui, cum legiſſem apud Clementem Alexandrinum eruditione varia & morum ſanctitate conſpicuum Scriptorem, Pædagogiæ ſuæ lib. 2. cap. 10. Hyænam nunquam mutare naturam, idem enim animal non habere ſimul ambo pudenda maſculi & fœminæ, quod nonnullos exiſtimaſſe ait Hermaphroditos prodigioſè narrantes, & hanc ex mare ac fæmina naturam innouantes. Et quod ad Hyænam attinet, hanc habere ſub cauda quid ſimile quidem pudendo fœmineo, verum neutiquam in matricem deſinens, quoniam Hyæna nimirum, animal ſit ſalaciſſimum, & in hoc foramine tam fœmina poſt conceptum, quando auerſi ſunt meatus à Natura ad concipiendum deſtinati, quàm maſculus etiam, qui ſimiliter agat & patiatur, ſuam expleant libidinem. Vult igitur, vt concludam demum, Clem. Alexandrinus Hermaphroditos non dari aut produci à matre Natura, quod manifeſtæ tamen, quam modò produximus, experientiæ repugnat. Sed mittamus tandem Hyænam peregrinum ſcilicet animal, forſan hoc nobis tempore ignotum; vtcunque non deſint, qui Lupum putent eſſe Africanum, quòd hic villoſus ſit maximè, & veſpere, ſiue nocturno tẽpore ambulet (quod quidem Hyænę proprium eſſe ſcribunt) cum interdiu lateat ac Leonem tunc non minus, quàm ouis ipſum Lupum timeat. Et nunc ad Zibethicum noſtrum animal regrediamur.

Clemens Alexandrinus negabat dari Hermaphroditos.

Poſtquam igitur tam *Pantheram* quàm *Hyænam* Zibethicum animal *eſſe* negauimus: videndum porrò, à quibus tandem ſcriptoribus primò id *nobis* innotuerit. Sed antequam hoc agam, facere non poſſum, quin de Hyæna exploratiora & iucunda quædam ex *Augerij Busbequij* Epiſtola prima, quam de Legatione ſua Turcica ſcripſit, hic afferam.

Busbequius de Hyęnis certiora quædã habet.

Hic igitur, cum *Amaſiam* proficiſceretur, & *Ancyram* Galatię, Turcis *Angur* dictam, perueniſſet; ſcribit ibi locorum plura Turcarum ſepulchra ingentibus onerata ſaxis ſe offendiſſe, idque fieri duplici de cauſa. Prima vt ſi accuſante Dæmone & defendente bono Genio vitæ anteactæ rationem redditurus ſit mortuus, in eo ſepulchro commodiorem ſedendi & cauſæ ſuæ dicendæ locum inueniat: huic enim ridiculo, miſeri illi Turcæ figmento credunt. Secunda, vt à beſtiarum iniurijs, *Hyænarum* præcipuè furtis, quæ mortuis corporibus inhiant, cadaueribus ſuis proſpiciant. Ait enim *Busbequius* in ijs regionibus *Hyænas* frequentiſsimè ſepulchra ſuffodere, ad ſuas oſſa ſpeluncas congregare, tam humanorum, quam ferinorum cadauerum. Et ob id Hyænas facilè inueniri ex oſsium cumulo, ante harum ſpeluncas conſpecto.

Hyænæ ſepulchra ſuffodiunt.

Deſcribit autem *Hyænam* (id quod à paucis oculatis teſtibus factum memini) Lupo aliquantò humiliorem, ſed nihilò breuiorem eſſe. Pellem habere Lupi

Deſcriptio Hyænæ ex Busbequio Teſte oculato.

Lupi ſimilem, niſi quòd pilo ſit horridiore, & grandiore, maculis quoque nigris diſtinguatur. Et (quod maximè hic notandum cenſeo) caput Hyænæ dorſi ſpinæ contiguum ſine vllis vertebris eſſe, vt cùm reſpicere velit, totam ſe vertere neceſſe habeat. Ex quo diſcere libet veriſſimum eſſe, quod iam bis terue ſuperius monui, fieri non poſſe, vt quod animal collum habet, non itidem in eo vertebras ſit nactum, quod de *Lupo* & *Leone* & *Hyæna* à veteribus fuit falsò proditum iiſdem illa carere. Ait enim *Busbequius* collum huic animali minimè eſſe, & caput dorſi vertebris immediatè adhæreſcere. Pro dentibus etiam os continuum habere, creditum eſſe. Quæ quidem omnia ſæpè ex aliorum relatione ſcribuntur, cùm in ipſa Anatome longè quid diuerſum ſubinde deprehendatur. Fidem tamen viro Nobili doctiſſimoque derogare minimè voluerim, cùm duas ipſe Hyænas Conſtantinopoli viderit. *In amatorijs, inquit, ei vim magnam Turcæ, vt etiam veteres, tribuunt: cumque eſſent duæ eo tempore Conſtantinopoli, mihi tamen vendere grauabantur, quod ſe Sultanæ, hoc eſt Principis vxori, eas reſeruare dicerent, quippe quas philtris & magicis artibus animum mariti retinere, recepta in vulgus, vt dixi, opinio eſt. Fallitur verò Bellonius qui Hyænam putat, quem Gattum ſiue Felem Zibethum vocant.* Hæc Busbequius. Ex recentioribus etiam Ioannes Leo in Africæ ſuæ Nona deſcriptione, hoc ait ab Arabibus *Dabhu*, ab Africanis vero *Iele* appellari, eſſe forma Lupi, habere pedes humanis ſimiles, humanis maximè cadaueribus delectari, quæ ex ſepulturis auferat. Animal eſſe minimè aſtutum, & cum cantu ac Tympani ſono maximè recreetur, fieri vt interea venatores adeò ad Muſicam attento, fune pedes ambos innodent, atque ita è ſpeluncis ſuis extrahant, occidantque.

De vertebris colli in Hyæna quid ſentiendum.

Turcæ Hyæna ad amatoria philtra fruſtra vtuntur.

Ioannes Leo Africanus huius quoque recordatur.

Redeamus igitur eò, vndè digreſſi ſumus, & dicamus *Ioannem Ruellium* de materia medica, plantis præcipuè, plurimùm meritum, Lib. 1. de Natura ſtirpium cap. 27. Cum de Moſco locutus fuiſſet, de Zibetho hæc ſubiungere: *Simile quippiam eruitur è genitalibus locis feræ animantis, quod Zibettum recentiores Græci nominant, peregrino ſermone. Ea autem Feli, quæ veteribus ædificiorum ruinis oberrat, non abſimilis; è cuius natura ſordes manat odoratiſſima, quæ ſolet præcipuè purgari, cum pars ea hac ſcateat vligine, tum vaſe vitreo, vel alio recipitur. Græci hoc animalis genus, ex quo odoratum id recrementum elicitur, Zapetion appellant.* Hæc ex *Ruellio* in ſuos dein commentarios iiſdem ferè verbis *Matthiolus* tranſtulit, niſi quòd Catos hos ex *Syria* allatos ſæpè Venetijs viderit. Ruellius quoque addere debuiſſet, qui eſſent illi recentiores Græci, qui primi Zibethicæ huius beſtiæ meminerint, apud quos nihil tale inuenio.

Ioannes Ruellius de re plantaria plurimum meritus.

Sed longè ante Ruellium, circa annum nempe Chriſti 1478. *Alexander Benedictus* egregium ſuo æuo Medicorum decus, Lib. de *curandis ſingillatim morbis* hæc de Zibetho reliquit? Eſſe animal nempe haud veteribus cognitum, in Felium genere haberi, lingua tamen haudquaquam aſpera, id quod mihi illud ex Felium genere eximit, pilo duro eſſe, atque odorato: barbam habere atque oculos noctu lucentes. Sunt autem & hæc eius concepta verba: *Odoramentum ex eo colligitur, fœminæ intra genitale & aluum, mari intra genitale membrum & teſtes, auriculario veluti inſtrumento oſſeo. Eſt autem excrementitius quidam lentor, primò butyri colore, qui mox liuidus redditur, ſingulis diebus drachmæ pondere.*

Alexander Benedictus inſignis ſuo tempore Medicus.

Hic Zibethicum animal deſcribit.

Carnibus

Carnibus duntaxat veſcitur crudis, in ſiluis mures ſectatur. Vix manſueſcit Mas. Feri odoris atque ingrati eſt ipſe liquor, & eò plus præſertim, cum propius iuſtò naribus ſubijcitur.

Quid Cardanus & Scaliger ſentiant.

Nec Cardanus hìc nobis, & ſtrenuus eiuſdem Antagoniſta Scaliger indicti abibunt: Et Cardanus quidem lib. 10. Subtilitat. ait: Zibethicum animal ab Hiſpania mitti, dentibus armatum ac ferum eſſe, nunquam miteſcere, pilo ſimili vt in Taxo animali. In huius tam maſculi quàm fæmellæ genitalibus folliculum genitum eſſe, ex quo ſemen argenteo cochleari excipiatur, adeò odoris fragrantis, vt vel grana tria pondus librarum plurium cuiuſque arboris vincant. Scaliger verò Exercit. 211. Liquorem hunc odoratum Smigma facie, minimè ſemen, ſed ſtrigmentum eſſe, nec ex loculis genitalibus exactum docet. Nec verum, quod nunquam miteſcat, & quòd patriam habeat Hiſpaniam, cum India potiùs ſit; ſed neſcio an Cardanus voluerit hoc in Hiſpania naſci, cum dicat Hiſpaniam illud nobis tranſmittere (ſiue Luſitaniam) quod verum eſt.

Cardani verba de Zibetho.

Scaligeri opinio.

Ex qua determinata corporis parte Zibeth eximatur.

Verum propius hìc accedendum, & non tam ipſum animal, ſed pars illa corporis certa, ex qua tam fragrantis excrementum odoris elicitur, indaganda. *Matthiolus; Gignitur*, inquit, *in exteriore teſticulorum vtriculo cuiuſdam animalis Feli, qui vetribus ædificiorum ruinis oberrat, non abſimilis. Eſt autem Zibettum tanquam ſudor inter huiuſce animalis teſticulos concreſcens, calidæ humidæque facultatis.* Quæ ſi vera ſunt, ex ſolo maſculo hic liquor odoratus colligetur, ſoli enim mares teſticulos extra pendulos, fæminæ intra reconditos habent, tam in brutis omnibus, quæ mihi videre contigit; quàm in humana ſpecie. Colligitur enim Zibethum in parte exteriore &, ex Matthioli ſcripto, in Vtriculis teſticulorum. Veruntamen in fæminis æquè atque maribus ſuccum illum reperiri, non eſt vt quis dubitet. An igitur ex genitalibus loculis eruitur, vt Cardanus habet, & eſt ſemen potius, quàm quidquam aliud? Atqui hoc Scaliger improbat.

Matthioli opinio.

Quæ refutatur.

Cardani opinio.

Fabius Columna litem hanc dirimit.

Hanc litem (vt ſpero) facilè *D. Fabius Columna Lynceus* ſedulus maximè rerum naturalium perſcrutator diremerit, qui non modò in Iuris ſcientia plurimùm pollet, ſed in Matheſi, Optica præcipuè, ac Plantarum Animaliumque cognitione, Neapoli nunc ab omnibus, ceu oraculum conſulitur. Hic, vbi me operam quandam Mexicanorum explicationi Animalium dare reſciuit; vltrò, vt Inſtituti noſtri Lyncei fert conſuetudo, iuuandi me occaſionem arripuit, & quæ in Zibethico animali ipſe oculis vſurpauerat, ea omnia hoc verborum tenore ad me perſcripſit.

Fabij Columnæ epiſtola de Zibetho ad Authorem.

Quamprimùm Vir clariſſime, & communium ſtudiorum Collega, ab Illuſtriſſimo & Excellentiſſimo noſtro Principe *Cæſio* certior fui factus; te operi huic egregio inſudare, & ſymbolam quoque tuam Mexicano iſti libro conferre, gauiſus non parum fui, opellà mea licet exiguà, tam commoda oblata occaſione, te iuuari poſſe. Et cùm in Zibethico iam commentando te animali occupatum intellexiſſem, acceſsi ſtatim hìc Neapoli *D. Bernardinum de Corduba*, virum, vt antiqua Nobilitate clarum, ita Muſis amœnioribus, & Naturalium ſtudijs rerum addictiſsimum, qui ob id plurimas tam beſtias exoticas, quàm res Indicas alias adſeruat. Hic licet lecto affixus, ac Podagræ moleſtijs diſtentus hæreret, ea tamen, (quæ viri eſt erga omnes benignitas)

gnitas animi)alacritate & promptitudine ſubitò famulis iuſſit,vt tam maſculum quàm fœmellam Zibethicam,viua animalia afferrent, & me inſpiciente illum odoriferum lentorem detergerent, vt ego nimirum rem totam oculis aſpicerem & ipſam ad te veritatem perſcriberem.

Primò itaque allatus fuit maſculus: qui,quāprimùm in cubiculo, in quo eramus,varios caniculos,Cercopithecum,prægrādem & ruberrimū pſittacū,aliaq. animalia conſpexit,fremere quàm maximè, & ſetas pelli dorſi ſpinę infixas eleuare cæpit, quæ minimè erectæ quidē apparent,præterquā in cauda,niſi animal iracundiā percitum illas commoueat ſuſtollatque, quæ caudā verſus magis magiſque vbertate ac lōgitudine creſcūt;& in quiete etiā manifeſtè apparent elatę. Maſculi Zibethici deſcriptio.

Affirmabat mihi diuerſorum hęc animalia morū exiſtere,quod aliqua nempe cicurarentur,alia minimè; hæc videlicet,quæ non iuuencula, ſed grandiore iam ætate caperentur domiq.cuſtodirentur.Et fœmina quidem, quam humeris impoſitā ac māſuetiſſimā famulus inferebat,iunior omnino ipſi donata fuerat. Māſueſcūt vbi iuniores capiūtur.

Color varius eſt,plerunq. tamen cinereus ſubnigricantibus diſtinctus virgis, quamuis in fœmina albidior erat ad flauum tendens, & pluribus maioribus nigriuſculis Cati Pardi maculis notatus. Effigies ad Canum quàm Felium,aut potius Vulpium figuram accedit;quod roſtrum non harum ritu obtuſum,ſed illorum formà oblongum habeat. Aures ipſi ſunt paruæ ac rotundiuſculæ, pilus qualis in *Mele* ſiue *Taxo*, ſed nec mollis,nec aſper admodum. Corpus porcinum ferme apparet,& à dorſo ad imum ventrem palmaris diameter eſt; pedes potius parui quàm magni,breues quàm alti,& à Cane altitudine ſuperantur. Corporis proportio totius quaſi Muſtelæ,quæ Martes dicitur,reſpondet.Et cum cruribus valde ſit breuibus,nec vnguibus multum valeat,argumentari licet nec velocem admodum,nec rapacem multum beſtiam eſſe,quamuis morſu facilè irruat. Color animalis. Figura. Pilus. Pedes.

Cùm odoriferum liquorem illum ex maſculo detrahere pararent,ex famulis vnus lorum ſeu catenulam,qua ligabatur, trahebat.Poſteriores alius pedes tenebat.Tertius teſticulos ſiue vtriculos potius reuoluebat, qui medij inter anū ac pudendum prominent,tā in mare quàm in fœmina.In mare tamen duplò grandiores apparent.Hi vtriculi interna ſui parte,vbi pili curti hærent,capacem ſatis cauitatem obtinent,in quam ingreſſus patet exiguus & cartilagineus. In hac cauitate ſcaturiginem ſuā liquor ille Zibethicus,cōſiſtentię prorſus melleæ,ſumit. Hic extrahitur immiſſo auriſcalpij maioris ſimili inſtrumēto,quod per cauitatē quaquauerſum ſæpiuſcule reuoluitur. Hoc vbi in vno atque altero folliculo ſeu vtriculo(duo enim in quolibet animali Zibethico proſtant)præſtitiſſet,& liquorem illum extraxiſſet,goſſipio vtriuſq.pilos abſtergebat. Ac vbi ſexies forſan cochleari illo paruo vtrumq.vtriculum emundaſſet, tantum fermè Zibethi collegit,quantum auellanæ nucis cortici implendo ſatis eſſet. Addebat idem D.de *Corduba*,æſtate liquidiorem,quàm hieme ſuccum colligi, ita vt in caloribus illis, ſingulis binis diebus ſemiuncia corraderetur: hiberno verò tempore vix ſemel in ſeptimana ſuccum illum, nec tantam eius quantitatem acquiri. Ex fœmina poſtea minus Zibethi educebat,quæ nullatenus repugnabat, cicur ſcilicet facta,cùm mas tamē dētibus ſe defendere pararet,fremenſq.voce obtuſā aliquoties morſum in famulum vel in aera iaciens,*Chrach* ſonitum exprimebat eo modo, quo Modus colligendi Zibethum. Vtriculorū in quibus hic ſuccus latet delineatio. Aeſtate plus quam hieme colligitur. Minus liquoris ex fœmina educitur.

do,quo homo viſcoſam pituitam exſcreatu difficili è gutture & vi expellere ſolet.Dentes horum animalium ad Canum omnino dentes formà accedũt,& propriè illi Canini dicti duo,tam ſupra quàm infra ſatis manifeſtè exſeruntur.Carnibus, pulmentis, varijsq. horarijs fructibus veſcuntur. Et hæc ambo quidẽ ſua ſimiliter diaria, vt ipſi famuli Domus, carnes nimirũ & obſonia, accipiebãt.In Hiſpania piſcibus veſci illa aſſerebant:inde maiorẽ ſucci prouentũ fieri.Hæc autem,quippe illi haud aſſueta cibo,à piſcibus abhorrebant. Matthioli figura, ſiue animalis huius Icõ *in Edit.Valgriſ.An.* 1581.melior eſt,quàm Geſneriana.In hoc tamẽ erratũ eſt, quod pedes nimis explicati pingũtur & roſtrũ nimis acutũ. Fœmina corpus caputq.craſſiora habet quam mas:tempora quoque latiora obtinet.

Dẽtes potius Canini quam Felini.

Victus.

Fœmina caput craſſius habet.

Sub dictis vtriculis,folliculis,ſiue teſticulis(nam alij teſticuli haud apparẽt) maris Genitale ſitũ eſt,qui illud retrò emittit,nec ſuperuenit in coitu fœminam, cùm huic inequitare non valeat,quod veretrum nempe ſuum antrorſum ſub ventre ex porrigere nõ poſſit.Fœmina fiſſuram ſiue vuluã ſuam ſub *dictis* folliculis collocatam habet, quibus immediatè adhæreſcit, ita vt coeant hæc animalia poſterioribus initis, *Bombicum* more.

Retrò ſiue auerſa coeunt.

Niſi ſuo & ſolito tempore liquor hic euacuetur,cauearum,quibus incluſa detinentur,lignis,ſeſe affricant,& illis odoriferum hunc ſuccum illinunt,qui facilè euaneſcere & deperdi ſolet.

Niſi colligatur, perditur hic liquor.

Hæc *D.Fabius Colũna*:cui ob exactã ac fidelẽ planè animalis huius deſcriptionem non parũ etiã poſteritas debebit.Sed nõ omni nos ſcrupulo ideò liberati ſumus.Quid enim illa ſibi verba volunt,cũ ait *ex folliculis illis,vtriculis ſiue teſticulis Zibethũ eximi*?Habebũt nę igitur fęminę quoq. extra prominẽtes Didymos,vt aliquis forte inde cõijceret, quod prius nos audacter negabamus.*Ex fæminis enim nõ minus atq. ex maribus odoramentum hoc corraditur*. *Sic* ego aliquantiſper in hoc hæſitaui dubio,& interea(donec à *D.Colũna noſtro* rẽ accuratius per alium Nuntiũ intelligerẽ)F.Gregoriũ adij vtpote qui ſæpe ſæpiùs huiuſmodi animalia viderit & obſeruauerit. Hic igitur mares ſolos foras eductos & cõſpicuos teſtes, intus concluſos fæminas geſtare & ipſemecum ſenſit.Decipi autem omnes affirmabat,qui prominentias illas in fœmina ambas intra vuluã & anum ſitas,teſticulos eſſe ſibi perſuaderẽt.Hos enim tumores,ſolos eſſe illos folliculos & vtriculos a Natura eo loci fabricatos, in quibus Zibethũ paulatim colligitur, & indè euacuatur. Et cùm duo ſint(vt graphicè hos Doctiſs. Columna noſter deſcripſit) imponere facilè poſſent etiã valde gnaris, & Naturæ ſtudiorum non inexpertis, vt teſticulos eſſe ad credẽdum adducerentur.Qua ratione tamen è teſticulis,qui ſunt compacta corpuſcula,nec cauitate vlla prædita,ſtrigmentum ſiue ſudorem illum,vt vocant, quiſquam eliciet?Et quoniã ijdem vtriculi in eadẽ regione, vbi maris teſticuli hærent,poſiti videtur,illoſq. veluti inueſtiunt & cooperiunt,hinc fieri poſſet, vt crederẽt aliqui teſtes eſſe.Ac propterea Columna ſcripſit, vtriculos ſiue marſupiola hæc, in quibus ſuccus hic latet, in maribus duplo eſſe maiora, quã in fœminis,quod,vt ego cõijcio,præter hæc vaſcula,etiã ipſi adſint teſticuli, qui molem augent. Et hoc eſt, niſi fallor,quod Alexãdri Benedicti ſuperius laudatis verbis diximus, *Odoramentum hoc colligi in fæmina intra genitale & aluum,in mare vero intra genitale membrum & teſtes*.Non autem ex teſtibus,ſed propè hos.

Dubia quædam examinantur.

Solutio.

Fæminę nõ habẽt prominentes teſtes.

Vtriculorum ſitus tam in fæminis quã maribus.

Alter

Alteri, nec minori ferè dubio ſatisfaciendum hìc reſtat. Ex *F. Gregorij de Boliuar* deſcriptione ſcilicet, Zibethicum ſuccum non tam ex his vtriculis elici, quàm ſub alis & inguinibus beſtiæ huius colligi aſſertum fuit: cuius rei nominati Scriptores nequaquam meminerunt. Non eſt leuis planè momenti hæc obiectio. Attamen audiendus imprimis ipſe *F. Gregorius*, qui ſæpius hæc, quæ de modo colligendi Zibethi ſcripſi, ſuis oculis vſurpauit. Veridicum etiam adducere teſtem poſſum, *Ioannem Leonem* in nona Africæ ſuæ parte, qui his verbis *F. Gregorio* probè patrocinatur: *Zibethi Feles naturæ ſiluaticæ ſunt, atque in Æthiopiæ ſiluis reperiuntur. Mercatores Catulos ſaltem comparant: quos lacte furfure ac carne nutrientes in caueis alunt: excrementum verò bis vel ter ſingulis diebus excipiunt, quod quidem animalculi ſudor eſt: nam virgula crebris ictibus percuſſum frequenter per caueam agitatur, donec erumpat ſudor, quem ſub coxis, brachijs, collo & cauda excipiunt: quod quidem excrementum vulgò Zibethum dicitur.*

Aliud dubium proponitur, an alibi quam in his vtriculis reperiatur.

Reſponſio pro F. Gregorio, ex Ioãne Leone Africano.

Non eſt mirum, inquam, ſi Zibethicæ Feles, quæ tamen malè ſic appellantur, in Æthiopia caueis incluſæ, verberibus agitatæ, in dictis locis ſub alis nempe, inguinibus &c. ſudorem hunc odoriferum exprimant, cùm idipſum in ſiluis magis, vbi ſua ſponte & libertate donatæ hinc inde diſcurſitant, facere ſoleant. Et cùm ſit nemo, qui moleſto eas excremento illo & dubio procul acrimonia prædito, ob idque partes, quibus inſidet, vellicante ac titillante, liberet; vicinis ſe arborum ramis truncíſque applicent affricentque, neceſſe prorſus habeant. Nam & ex *Fabij Columnæ* relatione percepimus, hic in *Italia* hiberno tempore parum, plurimùm verò æſtiuo Zibethi colligi, quod argumento nobis ſit, neceſſario natiuis ac calidiſſimis hæc animalia regionibus, vberrimo hoc liquore excrementitio, locíſque corporis varijs abundare.

Cur affricent ſe arborũ truncis hęc animalia.

Iam, in quanam Animalium ſpecie ſit reponenda hæc beſtia, diſquirendum. *Felem* & *Catum* Zibethicum plerique appellãt. Pellis etiam, tum ſuo hirtiore pilo, tum maculis nigricãtibus ad Pantherarum, nõ Americanarum quidem pulcherrimarum, ſed Africanarum pellem accedit: Pantheram autem ad Feles pertinere, prius docui. Verùm dentium figura ac numerus planè reclamat, qui Vulpium, Canum ac Luporum potius eſt. Hoc me docuit *Franciſcus Leo* Illuſtriſſimi ac Reuerendiſsimi *Odoardi Cardinalis Farneſij* à Cura ſupellectilis rarioris, apud quem & pellem integram huius animalis vidi. Solebat autem ipſe Cardinalis, prout eſt inter cæteras Heroici animi dotes rerum Naturalium ſtudioſiſsimus, marem & fæminam Zibethicam domi ſuæ tenere: vbi bis terue fœmina peperit, & tres ac quatuor adeò Catulos aliquantiſper lacte ſuo aluit: breuis tamen vitæ ſobolem ac caducæ. Solebant item hæc animalia cibari modò carnibus, modò ouis: quorum quadraginta ſingulis diebus vtrique ſimul præbebantur. Pellis, quæ fœminæ detracta ſupererat, palmos longa erat quatuor, maculis diſtincta pluribus nigris, cui cauda adiungebatur & ipſa palmari fermè longitudine. Totius pilus corporis horridior multò erat, quam in Cato Pardo: & tam colore quàm duritie ſua Luporum, aut Melis pilos æmulabatur. In dorſi ſpina quoque, manifeſtiſſima illa adhuc ſetarum ſurrectio (quæ tamen longè manifeſtior eſt in viuente & iracundia per-

In qua animaliũ ſpecie ſint collocanda.

Ad Canes potius quã Feles pertinent.

Illuſtriſſ. Card. Farneſius marẽ ac fœminã in palatio ſuo aluit.

Pellis mortuo animali detracta deſcribitur.

cito animali) conſpicitur. Eiuſmodi animal viuum, ſed Farneſiano hoc multo minus, in ceteris ſimillimum ante annos hos viginti in circo Agonali hic mihi quoque viſum, ex quo ſubinde Zibethum eximebatur.

Occaſio de Moſcho Zibetho & Ambaro a Matthioli exéplo deſumpta.

Moſchi tractatio controuerſijs plena.

Cum Matthiolus in Dioſcoride commentando arrepta leui *Muſci* arborei occaſione, ad *Muſcum* ſiue *Moſchum* odoratiſſimas illas deliciarum potius illecebras, quàm medicamentum ſe cõferat explicandum, atque ab hoc ad Zibethum & Ambarum tranſeat: non mihi à quoquam vitio verti debere exiſtimo, ſi poſt Zibethicum animal, ad moſchiferum etiam deſcendam, ac de *Ambaro* demum aliquid dicam. Idque eo facio libentius & audacter magis, quod videam Antiquis *Moſchum* incognitum, Græcis inquam, illis proceribus noſtris: ab Arabibus dubiè tractatum: à Iunioribus litibus implicitum ac controuerſum adeò redditum, vt quid de hoc æquus Lector cenſere debeat, cum ignaris illis penitus ignoret. Nitar autem hac ego in re, more meo ſolito, fauore & authoritate *F. Gregorij de Boliuar* amici mei, oculatis cuius experimentis in Moſchi confectione fidem derogare, nefas duxerim.

MOSCHVM.

Inter antiquiores, qui de *Moſcho* dilucidius ſcripſerit, reperio neminem præter *Serapionem*, non illum inquam, Empiricorum patrem, de quo *Cornelius Celſus* in proœmio ſuo: *Serapion*, inquit, *primus omnium nihil hanc rationalem diſciplinam pertinere ad medicinam profeſſus, in vſu & experimentis eam poſuit*. Verum illum, qui ex Dioſcoride, Galeno, Paulo Ægineta & Arabibus pleriſque, & ipſemet Mauritanæ ſcholæ non ignobilis ſcriptor, ſeptem de ſimplicibus medicamentis libros congeſſit. Inutilem prorſus laborem ſumpſero, ſi quæ ipſe lib. 3. cap. 41. longa ſatis ſerie de moſcho pertexit, concepta nunc verba referam. Summa igitur rerum capita innuere libet. *Gazellas* itaque vocat animalia illa ex Caprearum genere, quæ moſchum pretioſiſsimum odoris genus ex vmbilici vomica quotannis expromant, in conterminis Tumbaſci ac Senitarum plagis. Gazellas haſce alijs Capreis omnino facit ſimiles, dentibus caninis ſolummodo, quod palmi nimirum longitudine *verrium* modo emineant, exceptis. Vomicæ folliculum, in quo nempe hæc ſanies reconditur, à Venatoribus ſagittis aut miſsilibus decuti (malunt hìc legere aliqui ipſas potiùs Gazellas miſsilibus decuti) aut Capreas laqueis capi, ſuſpendi folliculos, vt teter ille fætor, qui ſaniei ineſt, primum in aere exhalet, & ſuauis moſchi odor puri illi concilietur: nam & arborum fructus acerbos & maleolentes maturitate dulces & ſuaueolentes reddi. Alio accidere modo poſſe inſinuat, vt vomica ſua ſponte in animali matureſcat, lancinante illud humore noxio deinde titillatum, cotibus ac ſaxis ſe affricare, vomicam aperire, maturum humorem puris inſtar, in illa effundere: vlcus dein cicatrice obduci, denuò ſanguinis impetum eo ruere, nouum apoſtema fieri, rumpi, reſarciri, & ſic moſchum nullo artificio colligi. Ab indigenis effuſum hac ratione moſchum accipi, & in vtriculis earundem captarum ferarum aſſeruari.

Deſcriptio Moſchi ex Serapione.

Quę Ruellius habeat.

Ioannes Ruellius lib. 1. cap. 27. de Nat. ſtirp. de Moſcho plurima habet, & horũ quædã ex *Aetio* deſcripta laudat, quæ apud hunc tamen authorem non comparent, ſed Simeonis Sethi eſſe potius videntur. Quod Moſchus nimirum omnis in vmbi-

vmbilico cuiuſdam animalis gignatur Capreæ ſimilis, vnico cornu armati; cum bicorne tamen hoc fecerit Serapio aliarum more Caprearum. Et quòd huic beſtiæ vmbilicus intumeſcat eo tempore, quo in Venerem ruit, quo fæculento ſe liberet ſanguine ac ſanie, in terram crebrò ſe voluendo, quæ purulenta materies iucundum cum tempore odorem acquirat. Matthiolus præter ipſiſsima Serapionis & Simeonis Sethi ex Ruellio deſcripta verba nihil aliud noui affert.

Vlyſſes Aldrouandus copioſus magis eſt lib. 1. de Quadrupedibus Biſulcis cap. 9. & 20. qui videri poterit, ne & nos, quod in alijs reprehendimus, tranſcribere pleraque videamur. Tamen non dedecet, vbi dediſcendum nobis eſt, veterum recentiorumque errores, totidem ipſorum verbis recenſere, & medelam ſi fieri poteſt, adferre. Et vt ſemel dicam, totus eſt in hoc, vt animal id quod moſchum præbet, ex Caprearum ſpecie eſſe conſtituat. Hoc ex *Cardano* quoque & *Scaligero* deducit, quorum is *Mediolani* hoc animal mortuum Capreolo ſimile ſe vidiſſe ſcriptis reliquit: hic verò Exercit. aduerſus Cardanum 21. ſimile Gazelæ animal moſchum gignens depingit in *Regno Pegu*, cuius inferiore mandibula æquè dentes vtrinque ſinguli exerantur. Sub eius ventre ſanguinis collectionem in tumorem, apoſtema vocatum, fieri. Nolo hic addere, quæ de collectione huius ſanguinis ac ſaniei, vt ſibi perſuadet, odoriferi enarrat. Et Exercit. 203. partic. 3. ſibi hoc animal Capreoli facie *Meſſanæ* viſum eſſe, ea planè formâ, qua Arabes, Serapio & Auicenna deſcribunt, affirmat. Ibidem tamen à ſuis didiciſſe affinibus, qui in Syria fuerant, memorat Gazelam penitus eſſe figurâ Capræ, non autem Capreoli. Cum hi earum in Syria multos greges viderint. *Vbi vides, inquit, Cardane ſcribendi periculum, quando fides noſtra ex aliorum ſæpenumero pendeat mendacijs.* (Aldrouandus. Cardanus. Scaliger.)

Braſauolus αὐτόπτης quoque teſtatur, fuiſſe, qui Ferrariæ Duci *Alfonſo* Gazelam vendere voluerint, moſchum in ventre gerentem. Verum de dentibus aliqua apud varios authores ſe offert controuerſia, quam hìc enodare inconueniens eſſe iudico, cum de ipſo animali nondum quid certi conſtet. Poterit & *Bellonius* legi lib. 2. obſeruat. cap. 51. Ne memorem hìc *Albertum Magnum, Iſidorum, Alexandrinum Benedictum* & alios non paucos, qui *Serapioni* ſubſcribunt. Recentiſſimum quoque adiungam teſtem *Franciſcum Calceolarium* Iuniorem Veronenſem, qui à Patre, quam opimam rerum naturalium creuit hereditatem, non amplioreṁ modò reddidit, ſed ante annũ demum elegantibus tam Iconibus, quam Latinis deſcriptionibus publici iuris fecit. Hic itaque primus ſoluſq. quod equidem ſciã, moſchiferi illius animalis imaginẽ in æs inciſam nobis delineauit libro illo, quem *Muſæi Calceolariani* Titulo inſigniuit. Hoc animal anno MDCXXI. Venetias aduectum, indeque Veronam tranſuectum, vt effigies exprimi poſſet, nunc vnicum in tota Italia, ſed mortuum vt puto, exſtat. Hoc Capreoli figuram ſtaturamque ſatis æmulatur, duobus præditum corniculis erectis, nec ramoſis, vt apparet, dentibus etiam duobus Caninis ſuperioris maxillę oblongis, & infra maxillam inferiorem recuruè inflexis. Ceterùm qui pili, quiſue horum color, ibi non explicatur. (Braſauolus. Calceolarius Iunior. Hi omnes enumerati Capreoli figurã huic animali tribuunt.)

Diſputat eo loci *Calceolarius* aduerſus *Catelanum* primarium *Monſpelienſium*

Lis inter Calceolariū & Catelanum.

Pharmacopœum, quod hic *Scaligerum* increpet dicentem Moſchi animal Capreolum eſſe, cum Capra ſit potius, vt *Bellonium* teſtem laudat. Hic *Calceolarius* minimè Scaligerum erroris damnari, ſed *Catelanum* negligentiæ inſimulari debuiſſe potius cenſet, qui vel oſcitanter, vel non omnia illa, quæ Scaliger de Gazela habet, legerit: cum diſertè *Capram* eſſe profiteatur id animal, quandoquidem dicat hoc à ſuis affinibus, qui in Syria fuerant, inaudijſſe. Verum cum ego hunc Scaligeri locum probè examinaſſem; in ea ipſum potius ſententia hæſiſſe comperi, Capreolum eſſe, non Capram; licet hoc ipſi affines perſuadere conati fuerint. Subiungit enim, ſæpè ſcripta noſtra eorum fide, qui hiſtorias ſingulares nobis enarrant, ſuffulta de mendacijs periclitari: cum paulo ſcilicet, antea dixiſſet ſe animal hoc *Capreoli* facie vidiſſe, & reuera *Capreolum* eſſe. Et cùm ipſe etiam Calceolarius Moſchiferam illam beſtiam ſuam, Capreoli effigie nobis depingat, & cum vna eſſe debeat veritas, quam Scaliger profitetur cum Arabibus, quibus illa beſtia nota eſt, erit ex mente Scaligeri Capreolus potius, quàm Capra; quicquid affines ipſius eum docere demum voluerint, quorum dictis videlicet, minus credere, quam oculis ſuis debuit. Vide mi lector, quantum ego nunc pro hoc animali depugnem, vt ex Capreolorum genere illud eſſe demonſtrem, vt vel in tui gratiam bonam eorum partem, quæ ad me perſcribit *Ioannes Terrentius* meus, ex meditullio *Regni Chinenſis*, vbi modo commoratur hic referre & tibi minimè inuidere velim, cum inter alia naturalia auditu iucunda ac rariora de *Moſchifero animali* mentionem quoque inijciat. Sunt autem hæc eius ipſiſſima verba.

Cōtra Calceolarium deciditur.

Excellentiſſime D. Faber. Pax Christi.

Epiſtola Ioānis Terrentij ad authorem ex China ſcripta, in qua de plurimis naturalibus agitur.

Heri 21. Aprilis anni 1622. accepi primam ab E. V. epiſtolam bene longam, ſcriptam anno 1620. Menſe Ianuario, quæ me non parum exhilarauit, tam quod prægnans eſſet multis optimis nouis, quàm etiam quod diu deſiderata fuerit. Integrum biennium hæſit in itinere, quod hiſce temporibus tam turbulentis mirum videri minimè debet. Vnus enim annus abit antequam *Goam* deferatur, alter annus antequam *Amacaum*, & ad interiora Regni ad nos perferatur, & difficultas *Amacao* ad me non minor, quàm *Roma Goam*, ob difficultates itinerum, ac magnam diſtantiam. Nunc ad epiſtolam paucis tantum reſpondeo, forſan pluribus alia vice reſponſurus. Accepi heri literas ex *Manilia*, *Maluca*, *Goa* de varijs rebus, quas mihi curaui deferri. Amicus meus *Mozanha* Italus, qui *Goa* moratur, ſcripſit in *Arabiam* ad quendam Regulum, qui illi tranſmiſit tres arbores *Thuris*, illarum duæ, ſuccreuerunt *Goa*. Ramus mihi mittitur, quem nondum accepi. *Mirrham* ſcribit ex *Æthiopia* haberi, nec in *Arabia* inueniri. Ex *Magor* expecto *Coſtum* verum, & *Aſam fœtidam*. Miſerunt nuper mihi *Acorum* verum pro *Coſto*, legentes in mea epiſtola *Pacho*, ita *Magores* vocant *Acorum* pro *Pucho*, ita vocatur *Coſtus*. *Animal* illud *pigerrimum Malaca* inuenitur, picturam expecto. *Sandali* albi & citrini flores & fructum habui ex Inſula *Solor*. Lignum *Aloes* expecto ex *Cochinchina*. *Rha* naſcitur in meo horto, ſed nondum floruit, putabam initio *Betam* eſſe

Cam-

Camphoræ folia iam alias miſi, fructum & florem expecto anno ſequenti. *Zedoaria*, *Zurumbet* inueniuntur in *India*, ſunt ſimiles *Gingiberi*. Flos *Gingiberis* nondum comparuit, vix inuenitur, puto eſſe congenerem *Acoro* vero. *Cubebe* in *Iaua* tantum creſcit, nondum vidi. *Benzoin* expecto ex *Borneo*. *Galanga* naſcitur copioſè in *Macao*, & in *India*, folia ſimilia vt & tota plantæ magnitudo *Cannacoro*, ſed flos ferè ſimilis *Digitali*, remanet fructus rotundus, ruber, magnitudine *Moſcatæ*, intus trifariam diuiſus, vt in *Aſphodelis*, ſemen ſapore *Cardamomi*. Iconem vnam habeo, nec eſt qui depingat iam, mihi enim non vacat cum vix habeam tempus ſcribendi hanc epiſtolam. *Animal*, in quo naſcitur *Moſchus*, eſt ex *Ceruorum* genere, vel *Capreolorum*, ſed in remotiſſimis locis. Vidi picturam in libris impreſſam, eſt ſimilis *Dorcadi*, ſed ſine cornibus. *Fabam Ægyptiam* quotidie edimus æſtiuo tempore, eſt congener *Nymphaæ*, cui flos omnino ſimilis, fructus autem planè *Fabam* refert, & optimè quadrat deſcriptio *Theophraſti*, fortè iam accepit delineationem in alia mea epiſtola. Eſt quoddam genus febrium hìc, planè nobis inauditum, valde lentum, in quo moriuntur, qui aliquid edunt, dant illis pauxillum aquæ, in qua orizæ quid decoctum eſt, eſt inſtar Aquæ hordei, ſuſtentant per octo, imò quatuordecim dies, nec quicquam aliud guſtant, & ſic euadunt. Sit E. V. paucis his contenta, donec mihi plura naſcantur. Ex *Hiatim* prope magnam vrbem *Sutſchen*. 22. Aprilis Anno 1622. Hanc vnicam epiſtolam iam ſcribo in Europam.

Arabibus tamen, & horum omnibus aſſeclis intrepidè vnus ex iunioribus Medicis opponit ſe *Amatus Luſitanus*, quem virum bonum neſcio qua ratione fabularum conditorem plures indigitent. Hic itaque, vt *Vlyſſes Aldrouandus* ex *Fuchſio* ipſum adducit, Moſchiferum animal Capreoli minimè, ſed Leporis formà facit, quod viuum adhuc virgis cæſum necetur, & exenteratum contundatur, caro optimè piſta in globos redigatur, pelle occiſi animalis obuoluatur, & veſicarum illa forma (nos vtriculos appellamus) ad nos feratur. Idem Aldrouandus *Albertum Magnum* quoque & *Iſidorum* carnem totius animalis, præter apoſtema, quod odoriferum magis & præſtantius carne creditur, odore optimo præditam concedere affirmat.

Amatus Luſitanus opponit ſe prædictis authoritatibus.

Sed quoniam plurimum hactenus fidei F. Gregorio noſtro tribuimus, qui Orientis & Occidentis Solis regna perluſtrauit, & lineam Æquinoctialem ſepties incolumis nauigando tranſiuit, rerumque naturalium curioſus non minus indagator, quam indefeſſus verbi DEI buccinator fuit, æquum prorſus exiſtimaui, ſi & huius de Moſcho veram ſententiam, vt quæ noſtram facile dirimere litem poſſit, huc adducerem, quam Hiſpanico ipſe idiomate hunc in ſenſum mihi communicauit.

Vt illas, inquit, iam diuerſorum, qui de Moſcho (Hiſpani vocant *Almiſqu*) ſcripſerunt, opiniones omnes recenſere ſuperſedeam, hæc certè conficiendi Moſchi veriſſima eſt Hiſtoria, quam oculis meis vt vidi, ita ſæpè experientia confirmata fuit.

F. Gregorij veridica moſchi deſcriptio.

Quod in certis nimirum Regni Chinenſis Prouincijs, quales ſunt *Xantien* & *Quinzay*, aliæque, animalcula quædam reperiantur, quæ in ſilueſtribus locis, vbi Cuniculorum modo terram ſuffodiunt, generantur. Magnitudine & forma

Forma moſchiferi animalculi.

ſua mediocrem Canem ex paruorum illo genere æquant. Colore ſunt pardo, vt Hiſpani dicunt, ſiue ex obſcuro rubro, ac cinereo mixto, aliqua tamen albis nigriſque maculis ſignantur: pilos raros, diſſitos ac duriuſculos habent. Pedes ipſi ſunt largi, vnguibus canis inſtar armati, ſed longioribus acutioribuſque, quibus facilè ſibi ſpeluncas in terra fabricant. Roſtrum oblongum, Caninum, dentibus probè munitum. Aures habent curtas & rotundiuſculas, oculos paruos & minimè alacres, ſimiles illis, qui morti vicini ſunt. Non quidem multum agilia, ſed vafra admodum ſunt, vbi abſcondendi ſub terra neceſſitas illa vrget His artibus autem ab illis, qui moſchi mercaturam exercent, hæc animalia capiuntur: circumdant loca, in quibus dimorari eadem norunt, vel igne, vel retibus ac canibus, atque in ſubterranea loca profugere compellunt, quæ poſtea ſubfodiendo, vel alia induſtria extrahunt, in tanto ſæpius numero, vt ad trecenta etiam capiantur. Hæc ſubitò iugulant, ſanguinem, qui in ipſis maximè abundat, in vaſe aliquo mundo (*Porcellanam vocant*) colligentes. Tanta autem, quod mirum eſt, ſanguinis copia in quouis horum animalculo inuenitur, vt ſæpenumero, quando extractus fuit ac concreuit, videatur totius reliqui corporis molem ſuperare.

Modus capiendi illa.

Modus parandi moſchi pretioſioris.

Poſthæc pelles ipſis abſtrahunt, exenterant, & ab omni illuuie inteſtina emundant. Quamuis aliqui, vt maiorem moſchi quantitatem nanciſcantur, impura cum puris relinquant. Qui verò priore modo procedunt, cum ſanguine meliorem & teneriorem armorum ac coxarum muſculoſam carnem, cor ac hepar ſimul in lapideo mortario vnam in maſſam contundunt, ex qua folliculos, ſiue ex pelle horum, ſiue aliorum animalium paratos inferciunt, loco vmbroſo ſuſpendunt, ſiccantque. Et vbi iam ſemiaridi fuerint, ſub terra defodiunt, ibi nempe, vbi quotidie vrina proijcitur. Poſt tres inde quatuorue dies refodiunt, omninoque in vmbra exiccari permittunt. Et hic eſt præſtantiſſimus moſchus, qui pro Rege ac Principibus ſaltem conficitur.

Sed ille, qui communiter circumfertur moſchus, craſsiore Minerua elaboratur. Contunditur enim totum ſimul animal cum omnibus ſuis partibus, oſſibus, inteſtinis, & pellis quoque portione, donec ad maſſam tenerrimam redigatur, ex qua vtriculi illi ex eiuſdem animalis pelle confecti implentur, & inteſtini aliqua parte obuoluuntur, pauliſper ſiccantur; loco vbi vrina effunditur, ſub terra per paucos dies reconduntur, & denuo in vmbra ſuſpenſi exiccantur.

Modus cõficiendi minus nobilem moſchum.

Et ſic quoque, ſi quis veſiculas illas moſchi plenas, quæ ob temporis diuturnitatem odorem perdidiſſe videntur, haberet, has linteolo prius obuolutas eo loco ſepeliat, quo ab hominibus vrina reddi ſolet, poſt quatuor aut quinque dies refodiat, vento, non Soli exponat, redibit priſtina odoris præſtantia. Atque hæc veridica confectionis moſchi eſt Hiſtoria, cum aliæ omnes fabuloſæ mihi videantur. Velim & hoc ſciri, maximam inter primum ac ſecundum moſchum eſſe differentiam, cum tanta prioris ex ſanguine ac carnibus cum Corde & Hepate confecti ſit odoris præſtantia atque fragrantia, vt vnica drachma plus virium habeat, quàm vncia tota alterius. Quare prior ille Regni Chinenſis Proceribus tantum cedit; poſterior extra regnum per varias regiones à mercatoribus

Odoris in moſcho deperditi recuperatio.

Differentia inter primum & ſecundum moſchum.

ribus diſtrahitur, & maximæ loco gratiæ habendum, ſi ex primo quis à Chinenſibus aliquid extorquere valeat.

Narrant aliqui de neſcio quo alio animali, quod eodem in Regno Chinæ, ac nouo quoque Mexico inueniatur, figura *Muſtelæ* altius longiuſque paulò, quàm ſit *Sciurus*, teſticulis oneratum adeò enormibus, vt ſuſpenſos minimè gerere, ſed terram contingentes trahere cogatur, quique æquali cum toto reliquo corpore ſint pódere, quibus oppreſſum, cum à Canibus agitatur & euadere non poteſt, ipſoſmet dentibus illud mordicus detruncare & liberrimè poſtea aufugere. Hos vero à Venatoribus colligi ac contundi teſticulos, qui optimum ipſis Moſchum præbeant. Hoc ego, cum nunquam viderim, nec quicquam propterea de eo certi affirmatique afferre poſſum.

Alij animal aliud moſchiferum deſcribunt.

Ex huius teſticulis moſchum confici dicunt.

Alij non deſunt, qui animal quoddam ex Ceruorum genere prædicant, ex quo folliculi illi moſcho pleni auferantur, quod pro mera ſimiliter fabula habeo. Atque ſic demum primam moſchi, quam attuli hiſtoriam, confirmo, quippe quam oculi mei, quibus credere poſſum, conſpexerunt. Hucuſque F. Gregorius noſter.

Alij aliud eſſe credũt ex Ceruorum genere.

Hæc F. Gregorius αὐτόπτης.

Atque dum huic opuſculo meo ita inuigilarem, nonnunquam me viſum venit Rochus Ezechiel Bauthſchner. Hic decennium integrum in Hiſpania exegit, qui ex milite quem in Africa egit, Medicus effectus, Salamanticæ Hiſpanarum illis Athenis non contemnenda Galenicæ doctrinæ fundamenta iecit, & Arte, quàm Marte clarere maluit. Hunc ego percontatus ſum, quid de Moſcho ſibi apud Africanos & Luſitanos innotuiſſet, Qui cum ea mihi reſpondiſſet, quæ cum F. Gregorij hiſtoria valde conueniunt, hic adſcribere illa non grauabor.

Animalcula illa, inquit, ex quibus Luſitani ſuum conficiunt moſchum, ego ipſe in certis Luſitaniæ locis deſertis, quæ peragraui, non ſemel tantum vidi, quæ paulo ſunt maiora, quàm illa, de quibus ſupra F. Gregorius hiſtoriam ſuam pertexuit. Figura ſua non Cani tamen, ſed Feli ſunt perſimilia. Habitant in locis ſaxoſis plerumque ac ſiluoſis, vbi Oleaſtri præſertim & Quercus conſitæ viuunt, quæ glandes ferunt dulciores caſtaneis noſtris, quæ ob id ab incolis magni æſtimantur, diligenter colliguntur, ac vicinioribus amicis dono mittuntur. His ſe animalia ea libenter ſuſtentant, & vbi neceſsitas premit, in ijſdem arboribus etiam ſe abſcondunt; quibus laquei ac pedicæ ex filo æneo parantur, & cuniculorum modo illaqueata capiuntur. Horum ſanguinem Venatores extrahunt, carnes ſeparant & loco perflabili, vbi nec Sol, nec humiditas dominantur, reſiccant.

Animalia ex quibus Luſitanicus Moſchus fit, Felibus ſũt ſimilia.

Aues deinde capiunt quaſdam, ab ipſis Aquilas vocatas, Aquilæ tamen minimè ſunt, ſed Accipitribus noſtris forma ſimiles quidem, mole verò duplo maiores. Harum itidem carnes ac ſanguinem reponunt ſiccantque, & ad Aprilis menſem vſque reſeruant; quo tempore viret, vigetque maximè herba quædam, ab Incolis *Pico di Grulla* dicta, hanc quoque tunc demetunt. Eſt autem planta hęc tam fragrantis moſchati odoris, vt certò affirmare poſsim, me longinquis è locis eandem creſcentem olfeciſſe, euulſiſſe non raró, & pro mea recreatione in itinere mecum detuliſſe; Ab hac planta odorifero plena humore

Auium quarundam caro & ſanguis ad moſchum adhibetur.

deter-

Moſchi cõfectio Luſitanici.

determinatam quandam ſucci quantitatem exprimunt, & cum prædictis carnibus ac ſanguine commiſcent, in marmoreo tundunt mortario, & reliquam, vt memorauerat F. Gregorius, ad vnguem adhibent operam. Tum in loco, in quo ſæpe vrina euertitur, bene inuolutam paſtam ſepeliunt; vel vtriculorum aliquot horum in vaſe illo, σκαφίον vocant Græci, in quo (ſit auribus honor) humanorum tam ſiccorum, quam liquidorum colluuies recipitur excrementorum, ſuſpenduntur, ad tres quatuorue dies detinentur. Exemptos inde & in vmbroſo cubiculo bene ſiccatos externis mercatoribus diuendunt. Locus animalium horum natiuus eſt in Portugalliæ Confinibus, imò magna pars in ipſa eſt Portugallia ſita. Termini Luſitaniam attingentes vocantur *Serra de Gatta*. In ipſa autem Luſitania exiſtens locus dicitur *Serra de Stela*. Atque hæc eſt ſuccincta moſchi Luſitanici parandi narratio. Moſchi quidem opificium ipſe ego non vidi; animalia tamen & plantam moſchatam ſæpius vidi. Reliqua curioſitatis gratia ab Incolis didici, quibus fidem denegare piaculum duxi. Hæc Rocchus Ezechiel Bautſchner Medicus.

Odor ex fætore ipſi conciliatur.

Apprimè hæc omnia cum F. Gregorij enarrationibus congruunt, quæ ſi vera ſunt; non erat, quòd tantopere Amatus Luſitanus à pleriſque ſcriptoribus illis, qui ex libris, quàm rerum vſu & magiſtra experientia diſcere malunt, exploderetur. Neque enim Arabum de Moſcho ſcriptis tradita documenta eam vim & energiam habent, vt nullum dubitandi locum relinquant, neque eam veriſimilitudine mihi videntur, vt omnium ſubitò animos capiant, & contrarium ſentientes refellant.

Quid in hac controuerſia ſtatuendũ.

Quid igitur in hac nobis controuerſia ſtatuendum? Certitudine forſan omni deſtituti in ambiguo hucuſque verſabimur? Aut conuenire putemus, vt tot clariſſimis animalium Scriptoribus vnicum tandem *F. Gregorium* noſtrum, & *Amatum Luſitanum* opponamus? Atqui nec aduerſariorum argumenta Herculea mihi penitus eſſe videntur. Legat cui placet, *Aldrouandi* cap. 20. de Quadrupedibus Biſulcis. Reperiet miram eorum, de ortu moſchi varietatem: quandoquidem horum aliqui vmbilicum huius animalis moſchum faciunt; aliqui veſicam circa eundem, alij in inguine abſceſſum: *Scaliger* ſanguinis collectionem ſiue apoſtema in ventre: alij folliculum certum eſſe in hoc animali conſtituunt, qui ſi ſemel excindatur, non producat amplius moſchum: alij vt *Alexander Benedictus*, ſimile quid euenire, quod in mulieribus menſtrua patientibus opinatur. Et ferme quot homines, tot ſententiæ.

Qui moſchum ex Capreolo petunt, nõ ſatis ſibi conſtant.

Non miror itaque *Fuchſio* apud *Aldrouandum* ſuſpectum eſſe *Arabum* hoc decretum, quoniam in moſchi deſcriptione plurimum variant. Hic itaque moſchifero animali tumores tales eſſe autumat, quales in *Caſtore & Leporibus* reperiri inquit, quos vulgus teſtes nominat, & ob id Lepores omnes ſimul mares ac fæminas eſſe credit, à quibus ipſe odoratum illud pus emanare arbitratur. Sed & hunc non minus erronea duci opinione exiſtimo. Cum enim moſchi animal capreolum æmulans, tam rarum ac peregrinum ſit, ex quo illud extrahi tam nobile odoramentum creditur, vt in hodiernum vſque diem à quoquam vix rectè deſcriptum aut depictum videatur (neque enim æquè notum eſt atque Zibethicum, familiare iam penè nobis effectum) vnde quæſo tanta

Cur moſchum nõ poſſit eſſe tumorum excrementum.

odora-

odoratiſſimi huius ſiue puris, ſiue ſaniei, ex vno atque altero tumore, ſiue ſanguinis coagulati quantitas eximatur, vt cunctæ non modo *Europæ*, *Aſiæ* & *Africæ*, ſed *Americæ* etiam toti ſufficiat? Cum in ſolo *Peruano* Regno *F. Gregorius* mihi certò affirmet plus moſchi in cibis, potu, dulciarijs, veſtibus, alijſque delicijs conſumi, quam in Europa vniuerſa. Neque enim in ſingulis ferme poculis potus ſui moſchum tantummodò ſoluunt & abliguriunt, ſed in integris quoque vinorum dolijs compoſitionem ex charyophyllis, Cinamomo, Citri & Aurantiorum corticibus, cum plurimo moſcho in ſacculos congeſtam ſuſpendunt. Quam & ad Epithemata cordis confectionem in ſtillatitia florum Citri atque Aurantiorum aquis macerant, & in virium debilitate applicant, intingentes pexum, ſed nondum in fila contortum, in hoc ipſo liquore ſericum, & cordi admouentes.

In ſolo Regno Peruano plus moſchi cõſumitur quã in tota Europa.

In cibis potu & medicamentis maxima moſchi copia in Peru abſumitur.

Cibus etiam ſine hoc vix parari poſſe cenſetur, ſiue pulmenta fuerint, ſiue illinctus, intrita aut panis dulciarius, cruſtulata, liba, placentæ aut artocrea coquantur. Addebat *F. Gregorius ex China* lociſque vicinis vbi Moſchus paratur, quotannis mille *Arrobas*, hoc eſt viginti quinque librarum millia vehi vẽdique, ac per varias orbis partes diſtrahi, ſed maiorem huius portionem in *Nouam Hiſpaniam* ac *Peruanum Regnum* portari, vbi cum minoris argentum æſtimetur, quam alijs in regionibus, plus ibi Mercatores propterea lucrantur. Tantam autem moſchi copiam quomodo vix nomine etiam nota beſtia nobis ſubminiſtrabit?

Vltra viginti quinque millia librarum moſchi ex China quotannis extrahuntur.

Fauent huic non coniecturæ, ſed veritati, noſtri Vnguentarij & Chirothecarij Romani, qui mihi certiſſimò atteſtãtur, moſchũ ſibi aliud nihil videri, quàm ſanguinem & carnes tuſas, ſe enim dum in aquis illum odoriferis ſoluunt, filamenta ſæpius reperire, ac veluti neruoſa & carnoſa quædam corpuſcula, pelliculas quoque, quæ vbi diutius aqua fuerint maceratæ, etiam in tumorem aliarum inſtar membranarum attolluntur. Nec mirum adeò videri debet, carnes ac ſanguinem moſchum olere, cum alui retrimenta etiam quorundam animalium, illius præcipuè quod *Martes* ſiue Martorellus dicitur, moſchum odore planè æmuletur, id quod ſæpiſſimè in Germania expertus fui, vbi animal hoc non cicuratum quidem, ſed ſua ſponte per domorum tecta, gallinarum oua ſuffurans ſorbenſque vagabatur.

Argumentũ efficax pro F. Gregorij ſententia.

Excremẽta Martorelli moſchum ſpirant.

Ne autem *F. Gregorium*, omni quis deſtitutum ſcriptorum authoritate exiſtimet, laudare hic poſſum *Odoardum Barboſam* Luſitanum, qui in *Summario ſuo Regnorum ac populorum Orientalium*, verba faciens de Regno *Aracam* inter *Bengalam* & *Pegu* poſito, his vicinos ait montes *Capelangam* dictos, cuius habitatores inquit, ferre Rubinos & Moſchum ad magnam ciuitatem *Aua*, ex qua in *Pegu* & hinc in *Bengalam* & *Narſingam* & *Pacem* per *Malacam* tranſportantur. *Moſchus*, addit ipſe, *ex animali ſimili Capræ conficitur. Animalia hæc excoriantur & caro cum ſanguine contuſa in veſicas ſiue vtriculos ex eadem pelle confectos aptatur, quos nos vocamus Papos. Et hæc eſt veritas moſchi, & non eſt apoſtema ſicuti communiter fertur, & qui bene examinat moſchi maſſam, in illa oſſa contuſa reperit.* Hæc ſuffragari *F. Gregorio* & *Amato* plurimum poſſunt, vtcunque dicat Barboſa, Caprarum formà animalia illa, & non Catulorum aut Felium figurà reperiri.

A varijs authoritatibus F. Gregorij relatio cõfirmatur.

Odoardi Barboſæ de moſcho verbo pro F. Gregorio.

Verun-

Veruntamen hunc quoque ex auditu potius hauſiſſe, quàm oculis perluſtraſſe planè mihi perſuadeo, cùm hic ipſe alio in libro eodem hoc primo Nauigationum volumine collectoris *Ramuſij*, de ijſdem agens locis *Aracam*, & *Pegu*, contraria quodammodo dictis ſuis afferat proprijs. Quæ ſingula penè verba in ſuas aduerſus Cardanum Exercitationes Scaliger tranſtulit, Exercit. nempe 21. non facta *Barboſæ* tamen mentione, cum eo tempore liber hic nondum impreſſus quidem, per doctorum tamen hominum manus iret. Huiuſmodi hiſtorias Indicas cum plures prælo nondum commiſſas Scaliger poſſideret, & in ſuos ſubindè Commentarios aliquid rari nouique, quod Cardanum latuiſſet, insereret, magnam ſibi nominis inde celebritatem conciliauit. Ait autem vterque, Animal moſchi in Regno *Pegu* ſimile eſſe *Gazelæ*, album, dentibus Elephanti ſed paruis, ſub ventre & pectore ei apoſtema naſci, quod vbi ſectum fuerit, hirudines pro reliquo extrahendo ſanguine, animali admoueri, has poſtea ſiccari, contundi, prioris ſanguinis per apoſtematis ſectionem extillati, & viribus efficaciſſimi pauxillo, hos pulueres vigorari, & adulteratum ita moſchum præparari. Hæc inquam, omnia quanto auritis minus, quam oculatis fidendum ſit teſtibus, indicium non leue facere poſſunt. Vt verum ſit, quod ſupra etiam ex Scaligero monui, ſcribendi periculum ſæpenumerò ex aliorum pendere mendacijs.

Vnde Scaliger non rarò Indica noua afferat.

Sed lepidum mehercle eſt, non deeſſe, qui iam cauſas repererint quoque, cur Natura tumores illos Moſchum cōtinentes in Capreolo vel Capra fabricauerit, vt videre licet in Calceolarij Iunioris muſæo impreſſo, has nempe quod animal hoc páruo Liene præditum, in huius ſubſidium eiuſmodi tumores nactum fuerit, vt per eoſdem humor ille fæculentus expelli poſſet. Cùm tamen, qui eo modo philoſophantur, nec animal viderunt, aut ſi viderunt, an illud verum moſchum fundat, anatome certè an magnum, an paruum habeat Lienem, experti nunquam fuerint. Scilicet adeò in procliui eſt Rationalibus dictis Medicis, ad quodlibet propoſitū problema ſæpenumerò etiā data operà fictum, rationibus reſpondere, atque imber quādo pluit: ſed rationibus profecto plerumque plumbeis & elumbibus. Adſtipulantur & *F. Gregorio* hæc in Geſnerianis deſcriptionibus *Roderici Luſitani* verba: *Moſchi verò compoſitio ex multis potius, quam naturalis res eſt, cui baſis animalis cuiuſdam Dapſico, id eſt, Cuniculo ſimilis, ſanguis eſt, qui ex India præcipuè Pegu prouincia ad nos, tanquam pretioſiſſimus odor affertur.* Nec recentiſſimi deſunt nobis fauentes authores. *Aldrouandus* dicto loco, cum Denominata moſchi recenſet, & circa finem hæc verba adiungit: *Regnum præterea Chinæ animalia generat magnitudine Canum, quæ moſchum producunt. Incolas aiunt ea occidere atque ſepelire, vt ſic putrefactorum carnem ſanguinemque in puluerem redigant. Aiuntque & alia in India generari animalia moſchi planè odore, quibuſque hic adulteratur.*

Nimis faciles quidam ſunt in cauſis reddendis.

Authores quidam F. Gregorij ſententiæ fauentes.

Rodericus Luſitanus.

Aldrouandus.

Et demum quid clarius his *Petri Iarrici* Ieſuitæ verbis? qui è poſtremis vnus eſt, qui res Indicas deſcripſit Lib. 2. cap. 17. *Theſauri ſui Rer. Indic. Eſt in China* inquit, *aut non procul inde animal, quod moſchi materiam ſuppeditat, quod odoramenti genus veteribus tam Græcis, quam Latinis incognitum fuit, nares tamen quam iucundiſſimè afflat: & ſanè Chinenſe moſchum ceteris præfertur. Animal eſt Vulpis magnitudine*

Petrus Iarricus Soc. Ieſu.

gnitudine, ſiluas incolere ſolitum: hoc aſſiduis virgarum fuſtiumque verberibus enecant, vt toto ſanguis diffundatur corpore. Cadauer putridum & iam aridum fruſtatim, non detracta pelle diſcindunt, ſacculoſque inde parant, quos Luſitani Papos nuncupant. Pantoia verò è ventriculo animalis cuiuſdam feri, quod Fele paulo grandius, educi moſcum credit, nec in China ipſum, ſed in regione proxima reperiri. Cibettam haud dubiè intelligit: vel ſi idem omnino animal cum eo quod deſcripſimus, credendum nobilius ac pretioſius moſcum ventriculo aluoque educi, vtque maior illius ſit copia, verberibus ipſum, quo ad cetera membra diffundatur odor, enecari; Chinenſes tamen Luſitanis ipſum, quamuis alio eductum loco, diuendunt.

Is, qui extremam porrò manum Chinẽſis Regni deſcriptioni addidit, eſt *Nicolaus Trigautius* amicus meus, qui duos integros in illo Regno dimoratus annos, Romam poſtea veniens, non ſemel me tantum inuiſit, & Ordinis ſui Societatis Ieſu ſacerdotes ad idem nunc Regnũ plures reduxit. Hic libro, cui *Chriſtianæ Expeditionis apud Sinas* titulus, capite illo, quo deſcribit res naturales, quarum ferax eſt Sinenſis ager, inter reliqua hæc habet: *Medicas herbas alit, quas aliæ regiones non niſi importatas norunt, maximè Rhabarbarum & Muſchum, quæ ab occaſu Saraceni Aſiæ vniuerſæ, & exinde Europæ inferunt incredibili commercij lucro: cum hic viliſſimo pretio diſtrahantur. Nam Rhabarbari libram obolis decem emptam, Senis ſeptenisque aureis in Europa diuendes.* Hoc ipſum mihi *F. Gregorius* confirmabat, moſchi ibi vnciam quarta parte aurei venire, quæ hic Romæ ſedecim Philippicis, ſiue Scutatis venum datur. Verum hoc non ſatis capio, quod *Trigautius Muſchum* inter medicatas herbas reponit, nec ex animali deſumptum meminit, quod ipſum fugiſſe tamen vix credi poteſt. Neque enim per *Muſcum*, tomentum illud arboreum, quod veteres non ignorarunt, intellexiſſe putare illum quis poſſit, quod à Sinis ad nos deferri nemo vnquam commemorauit. His itaque verbis quid dilucidius dici potuit? Licet enim prædicti nobis aſſentientes authores exactam moſchi confectionem, qualem ex *F. Gregorio* habemus, nobis non dederint, in id omnes tamen inclinant, nõ *Capreoli*, ſed aut *Canis*, aut *Felis*, aut *Vulpeculæ* effigie moſchiferum animal eſſe. Ne tamen tot Arabibus & Latinis iunioribus pertinacius obſiſtere velle videar, non abſurdum duxerim, poſſe & hoc odoramentum ex Dorcade, ſiue Capreolo etiam aliquo colligi. Veruntamen, cùm omnes, qui de ſimili animali monimentis aliquid ſuis conſignarunt, ex aliorum potius relatione, quam propriâ nixi experientiâ & visâ moſchi ex apoſtemate illo extractione ſcripſerint: ego ſanè reprehendi minimè debeo, ſi illi magis fidem adhibeam, qui moſchi ipſemet fabricam pluries vidit, & clarorum authoritate ſcriptorum teſtimonijs defendere ſe poteſt, quàm qui ex varijs quidem libris, ſed omnibus vnum tantum authorem ſequentibus, diſcere maluit. Neque enim abſurdum eſſe ſibi quis perſuadeat, iucundiſſimum moſchi odorem tam herbis quàm animalibus, & fors etiam mineralibus communicari potuiſſe. Plantæ notiſſimæ ſunt inter plures *Geranium moſchatum* & *Iua muſchata*, & *flores bulbi* illius, qui Vomitorius Dioſcoridis aliquibus eſſe creditur & *Dipcadi, Muſcari & Moſchio Greco* ob id Italis dicti. Inter fructus numerare licet *Pyra moſchatellina & moſcharola* dicta, *vuas* quoque *moſchatellas*, quamuis à ſapore potius, quam odore hoc nominis acquiſiuerint. Ex animalibus *Polyporum*

Nicolaus Trigautius Societ. Ieſu.

Poſſe forſan etiam concedi ex Capreolo aliquo moſchum peti.

Odor moſchi in varijs rebus reperitur.

In plantis.

In animalibus.

lyporum ſpeciem vidi Moſchum apprimè referentem. Sunt & *Cercopitheci*, & *ſerpentes* quidam, & *Muris* quoddam genus, cuiuſmodi ſibi à Ludouico Gozadino donatum ſcribit Aldrouandus, Moſchi odorem fragrantia. Qui idem, *D. Hieronymum*, dum *moſcum peregrini muris pelliculam* eſſe dicit, huius odorati muris pellem intellexiſſe arbitratur: vtcunque alij interpretentur, potuiſſe S. Hieronymum intelligere potius folliculum illius animalis moſchiferi, ex cuius pelle adhuc piloſa vtriculi fiunt & moſcho implentur, qui muris pellem quodammodo imitari videntur, vnde forſan *Moſchi, ſeu Muſci Etymon* a *Mure* nempe deriuatur. Sed de huius Etymologia plura leges apud Aldrouandum.

Iucunda narratio de Elephātorū ſudore Moſchum olente.

Deeſſem hic partibus meis, niſi, quod cum animi delectatione mihi auſcultanti idem F. Gregorius narrauit, recenſere pergerem. Ab Elephantis nempe in Indijs Orientalibus ſuauiſſimum moſchi odorem exhalare, quem cum voluptate quis percipiat, ſi cubicula eorum, vbi in vmbra detinentur, ingrediatur. Quotieſcunque autem operis adhibiti in ſole verſari coguntur, ſudor ipſis erumpit tam ſuaueolentis moſchati odoris, melleæque conſiſtentiæ, vt à longè muſcas omnes ad ſe deprædandum alliciat, quæ turmatim confluentes, miſerum malè animal diuexant. Cum enim nec caudâ breuiore, nec proboſcide ſe ſatis defendere queat, extendit quàm poteſt maximè & explanat pellem rariſſimis & longè à ſe diſſitis pilis conſitam, adeoque glabram planè, ac moleſtiſſimis muſcarum ſuctibus expoſitam: ac vbi ingentem beſtiam muſcarum Myriades obſident & moſchatum melleumque depaſcuntur ſudorem, Elephas momento temporis totam corrugat pellem, & in rugis pliciſque illis ebrias veluti beſtiolas ex inopinato comprimit, occidit, ſicq. earum ſeſe moleſtia liberat. Si quis autem ſudorem illum cōchyliorum teſtis, quod Indis facere conſuetum eſt, detergat, & in vaſcula corriuet, moſchi odori minimè cedentem & ſuaueolentem naribus ſuccum lucratur.

Ariſtoteli plurima animalia ignota fuerunt odorem optimum ſpirantia.

Hæc, ſi Ariſtoteles nouiſſet, cui Elephanti ignoti nequaquam fuerunt, non quæſiuiſſet Sect. 13. problemate 4. *Cur animalium nullum ſuauiter oleat, exceptâ Panthera?* Iam enim plura odorem optimum fundentia, non beſtijs tantùm alijs, quod in Panthera ipſe fieri putauit, ſed hominibus etiam gratiſſimum ſpirantia animalia deſcripſimus, Et quod mirum quidem eſt in ſudore & fæcibus earum illum reperiri, quæ tamen ceu excrementa & cruditatis aliquid participantia, ex mente Ariſtotelis eodem loco, fœtere potius omnia deberent. Sed nunc non libet ex Ariſtotelis, in Problematibus, placitis odorum eſſentiam cauſaſque rimari & examinare, quod alio commodiore fiet loco. Nunc igitur impoſito, *Algaliæ* & *Moſcho*, fine ad *Ambram* odoratam griſeam & *Ambracani* plurimis dictam, me accingo.

Hucuſque de Zibetho & moſcho.

AMBRA GRISEA ſeu odorata.

Multorum, Diſquiſitio Ambræ, clariſsiſimorū Naturæ Profeſſorū, Medicorū ac Hiſtoriographorum ingenia hactenus torſit. Quare, ne actum agam, pleraſq. horūm cōtrouerſias preteribo, vel ſumma ſaltem rerū capita delibabo: vbi tamē quod F. Gregorio de Boliuar & mihi probabilius videtur, propoſuero prius: cū rectū & ſui & obliqui regula rectè dicatur. Hic igitur meis inductus precibus hāc ſuā patrio, vt ſolitus eſt, ſermone de *Ambra* griſea ſeu odorata, non de *Succino* inquam,

quam, antiquorum *Electro* ſententiam mihi ſcriptis conſignauit.

Et de Ambra inquit ille, non deſunt qui diuerſimodè opinantur. Aliqui ſemen eſſe ſtatuunt Balænæ; qui falluntur. Alij quid vomitu reiectum, qui & ipſi errant; cum non doceant, qua ratione, aut quibus expleta cibis eum beſtia patiatur. Quod æquè illis euenit, qui excrementa eſſe alui credunt. Et licet aliquando quod dicunt, verum eſſe contingat, tam exigui tamen Ambra illa excrementitia eſt momenti, vt decem huius libræ, valore & viribus ab vnica veræ Ambræ vncia vincantur.

F. Gregorij verba & mens de Ambra odorata.

Errant qui putant eſſe Balænę excrementū.

Hoc igitur certiſſimum eſt, Ambram non eſſe aliud quam Bitumen & quoddam veluti terræ excrementum, quod ab eiuſdem viſceribus in maris abyſſo vi mineralibus innata, expellitur. Experientia enim conſtat, immenſam huius quantitatem ibidem generatam & expulſam non tam terræ ipſi, quam ſcopulorum & cautium radicibus ſpongiformi quidem, ſed molli admodum ſubſtantià adhæreſcere. Huius autem ſubſtantiæ mixtura talis eſt, vt cuncti omnimodò piſces magis illam, quam vllum alium cibum eſcamue appetant.

Ambra eſt Bituminis ſpecies.

Piſcibus lautus cibus eſt.

Aſt quoniam hæc vt diximus, in mari imo ſtabulantur, quò omnibus indifferenter piſcibus, propter frigiditatem & profunditatem penetrare haud eſt conceſſum; hinc fit, vt non niſi Balænæ eò pertingant. Quemadmodum enim inter greſſilia ac reptilia, alia arbores altiſſimas & montium culmina conſcendunt, alia in ſuperficie terræ gradiendo corio eius adhærent: curſus aliqua ſunt velociſſimi, & alia tardiùs incedunt: & inter volatilia vix humo ſe aliqua tollunt, vt *Hirundines*: alia etiam ad ſupremam aeris regionem contendunt vt *Aquila*, & alia media volant via: ita in mari prorſus euenire putandum eſt, vt piſcium aliqui in ſuprema dominentur huius regione, alij mediam ſulcent, & Balænæ demum infimam attingere valeant. Eſt autem inter *immania Cete* ſpecies quædam, quæ corporis mole reliqua vt omnia ſuperat, ita in profundiſſima pelagi deſcendit, ibique hac bituminoſa viſcoſaque materia, ſiue Ambra veſcitur. Eſſe autem pinguem Ambræ aliorum inſtar bituminum ſubſtantiam, vel hinc diſces, quod nec aqua nec aceto, ſed oleo diſſoluitur, cum ſimile ſimili gaudeat, eique libenter adhæreat.

Ad maris profundū non omnes piſces penetrant.

Balænæ ad maris ima deſcendūt.

Ambra pinguis eſt.

Cum ingens igitur hæc belua ad imum ſe maris fundum demiſit, tanta in Ambram gulæ auiditate inuolat, vt cum maximam eius partem vorare tentet, partim roſtro, partim caudà ſe hinc inde motitando, & fors etiam tóto ſe corpore cautibus, quibus Ambra adnaſcitur incumbendo, ne à mari interea dum appetitui ſuo ſatisfacit, ſurſum pellatur; immenſam eius molem ſeparet ac diſtrahat, quæ ad centena aliquando librarum millia aſcendit. Hæc vbi iam ſuæ ſatisfecit voracitati, ſuperiora petit, & non raro vbi maiori quam ferre poſſit, ſe onerauerit copia, eius partem reuomit, quæ ſi ita confeſtim haberi poſſet, ſatis adhuc præſtans Ambra foret. Alui autem excrementa nauci ſunt & Ambram parum redolentia.

Balæna maximā Ambrę molem à terra & ſcopulis ſeparare valet.

Balæna vomit aliquādo Ambræ partem.

Perfectiſſima verò Ambra illa eſt, quam Balæna non deglutiuit, ſed

Optimæ Ambra quæ ſit.

quæ ſua ſponte ad maris ſuperficiẽ eructauit, id quod ipſi haud difficulter eue-nire poteſt, cum natura ſua pinguis ac leuis exiſtat. Vbi itaque ad ſupremam il-lam maris regionem emerſit, eiuſdem incolis piſcibus præda fit optatiſſima. In hanc enim maximà illi copià ſe accingentes irruunt, maſſam diſcerpũt, & qui-libet ex tam opiparo ſibi cibo particulam abripit, eam tam diu agitant, donec ad maris littus adiuuante ipſo vndarum reciprocantium motu, propellant. Fie-ri tamen non raro ſolet, vt procellarum æſtu & ventorum propulſu maxima etiam fruſta antequam piſcibus eſca fiant, extra mare proijciantur. Vbi au-tem iam littori vicina aliqua maſſa reperitur, ibi minorum gentium piſces turmatim congregantur, & quantum volunt poſſuntque, exſaturantur. Quod vbi in ſicco iam collocata Ambra demum firmatur, nec adhuc à præ-datoribus tamen Cancris auibuſque tuta remanet, quæ tam diu huic inſiſtunt, vorantque, quamdiu à ſole non penitus exiccatur. Et niſi his ſubiaceret periculis, iam maior huius copia inueniretur, viliorique pretio diuende-retur.

Ab omnibus indifferenter piſcibus comeditur.

Nec à Cācris & Auibus tuta eſt.

Quid ſit Ambra griſea propriè.

Solent verò Cancri illi magis *Ambræ* portioni inhærere, quæ *griſea* dicitur. Eſt autem hæc nihil aliud, quàm partes Ambræ magis fibroſæ. Videtur enim hæc per neruos ſeu venas ac quodammodo radices ſuas ſcopulis ac ipſi ſub mari terræ adhæreſcere, per quos neruulos ſeu denſiores particulas Ambra ſuum ex terra originem & incrementum adipiſcitur. Et hanc ob cauſam griſea Ambra denſior, grauior adeoque efficacior etiam exiſti-matur.

Vbi F. Greg. illam repererit.

Atque hæc vera & realis Ambra eſt, qualem ego vidi in oris & littoribus *Braſiliæ* & *Moſambigue*. In Oriente quoque in littore *Angolæ*.

Et præter hanc relationem reliquæ omnes ſunt abſque fundamento, ob id dubiæ, & nihil cauſarum afferunt, cur ijs credatur. Quod ſi tamen non-nemo meis velit fidem verbis denegare, ſua ipſimet libera maneat phan-taſia & opinandi poteſtas, hunc enim ego certum ſecurumque redditum velim, a nemine mortalium ob id, vllam hæreſeos ſuſpicionem ipſi impingi debere. Atque hæc volui ex F. Gregorij mente ac præſcriptio ſtatim meis præli-bare Lectoribus, ne in hoc Ambræ pelago controuerſiarum vndis pleniſ-ſimo, dubitabundi diutius fluctuarent, ſed certum in proſpectu portum haberent, ad quem vela dirigerent. Reperio autem à diuerſis ſcriptori-bus, Ambram tam Plantarum, quam Animalium ac Mineralium in claſ-ſe collocari, ex his enim tribus omnem Galenus & ceteri Medicorum fi-lij materiam medicam deriuant.

Hucuſque F. Gregorius.

Scaliger Ambram plantale quid facit.

Plantis *Ambram* Scaliger accenſet Exercit. 104. cap. vel particula 10. his verbis: *Facilius inclinat animus Ambram eſſe fungi ſpeciem. Cortice ſiqui-dem obductam maſſam vidimus, nec ſine ſquammularum veſtigijs vt in Fungo vetulo. Intus globulorum cohæſionibus potius accedit ad Tuberum naturam quo-rundam, quæ papillatim concreta ſunt. Si quid ad perſuaſionem facere poteſt, aliud huc adducendum. In Rutenis fungillos naſci perpuſillos, valde odoratos, ad Pyre-næos etiam odoratiores, quos Moſſerones vocant*. Verum hæc, quæ vltimo affert lo-co de odore argumenta, parum perſuadent. Iam enim ſupra Moſchi odorem

quoque

quoque tam in Plantis & Mineralibus, quàm Animalibus reperiri probauimus. Spongiformis ſubſtantia etiam, cum è viuentis cranio & cerebro læſo hominis, vt planta ex terra creſcit. Quin è metallicis tam Naturæ ſponte, quàm artis induſtria elaboratur. Vidi argentum viuum ad hanc ſubſtantiæ formam arte adductum, & exiguo labore in Mercurium currentem reductum.

Fungus Scaligeri puerile figmentum eſt, inquit, *Libauius* in ſuo de Ambra tractatu. Videtur autem ipſi hæc opinio duplici de cauſa explodenda: tum quia videndum eſſe iubet, an ſub mari fungi planta naſci poſſit? tum quia in tãtam molem, quanta reperta fertur trecentarum librarum, imò Inſulę magnitudine, non videatur poſsibile excreſcere fungum poſſe. Veruntamen priori Libauij obiectioni facilè ſatisfit, cum videamus non paucas in fundo maris imperfectas, aliaſque perfectas plantas viuere. Imperfectarum à ſe in mari obſeruatarum, in ſuo de *Imperfectis plantis* Lib. mentionem faciet *Princeps Cæſius* noſter. De perfectis hæc habet *Pigafetta* ex *Odoardi Lopez* nauigatione ad Congianos inſtituta: *In parte Inſulæ Loanda continenti oppoſita, naſcuntur in locis humilioribus ſub aqua arbores poſt deflaxum maris conſpicuæ, quarum radicibus magna adhærent oſtreæ, carne pugnum humanum æquantes, ſapore iucundo.* De mole ingenti huiuſmodi fungi reſpondendum foret, maris vaſtitatem non dedecere vaſtiſsimam plantam imperfectam, & fungoſam præſertim, quæ minerale terræ excrementum videatur, informe veluti & telluris inutile pondus; ſi organorum & partium diſtinctionem ſaltem intueri velis. Conſiderare quoque poterat, nullum vnquam terreſtre animal marinas belluas mole attingere, cum Plinius memoret *Balænas* quaternum iugerum, & *Priſtes* ducenum cubitorum. Idem Alexandri Magni claſsium Præfectos retuliſſe ſcribit, huiuſmodi beſtiarum oſſa quadragenum cubitorum longitudinis reperta fuiſſe. Quare minus mirum, ſi etiam marinus, quam terreſtris fungus maior exiſtat.

Scaligerũ Libauius impugnat.

Reſpondetur Libauio pro Scaligero.

Maris vaſtitas vt ingentes beſtias, ita maximos fungos producere poſſe videtur.

Andreas Baccius, quem inter claſſicos iure ac merito ſcriptores collocare poſſumus, quo ego primo vt *Romam* veni ſeſquiennio, magiſtro vſus, ſecundo vix elapſo Cathedram ipſius in rerum naturalium profeſſione adeptus ſum, in opere ſuo de *Thermis* celeberrimo, lib. 5. crediſſe viſus fuit *Ambram* eſſe Animalis excrementum. *Non diſsimile autem veri fit* inquit, *quod relatum ab Indis audiui a viro Principe: Ambar piſcis quoddam eſſe excrementum, vt Zibethum Catti Indici; & Moſchus & Caſtorium, qui quarundam adnaſcentium herbarum pabulo ſatur, gignat aliquando abſceſſum in ventre intimo. Quo dirupto tria habentur Ambaris genera. Aut liquor emanans ſupernatat aquis, idque optimum: aut à piſce ſponte euomitur, quod vilius, nec ſatis digeſtum: aut piſce mortuo ac eiecto ad littus inuenitur promiſcuum partim candidum partim nigrum.*

Andreas Baccius Medicus Rom. celeberrimus Ambram animale quid cenſet.

Huic opinioni valde illa quadrant, quę *Carolus Cluſius* in Annotationibus ſuis ad *Ambari* caput *Garzia ab Horto*, adfert: intellexiſſe nimirum ſe à *Seruatio Marel* Burgundo, qui Ambari, Moſchi & Gemmarum cognoſcendarum cauſa plurimas peragrauerat regiones, *Ambarum* nihil eſſe aliud, quam recrementa in veræ Balænæ ventriculo collecta. Plurimos autem in hoc decipi, quod pro *vera Balęna orcas. Phyſeteres* & ſimiles Cetaceos magnis dentibus prędictos piſces habeãt, cum vera Balæna dentibus careat, piſces integros vorет, inde viſcoſa in ſtoma-

Alia argumenta ex Cluſio quod ex Animali fit Ambra.

Quæ vera dicatur Balæna eſſe.

cho & indigeſta maſſa congeratur, in qua ſæpius deuoratorum roſtella Polyporum inueniantur. Non mirum itaque, cum in magnorum Cete ventribus Ambram nullam repererint, ſi hanc ideo opinionem, Ambar animale quid eſſe, reprobauerint, quandoquidem veras nunquam Balænas ſecuerint.

Opportuniſſimum nunc accidit, vt de hac vera putata dentium experte *Balæna*, vel in *Romanorum* noſtrorum gratiam ea hic ſcribam, quorum partem ipſi mecum viderunt, partem ex fide dignorum auditione ego accepi, cum ea præcipue ad hanc noſtram aliquid facere controuerſiam, & lectorem ipſum non parum delectare videantur.

Veræ putatæ Balænæ deſcriptio.

Circa Februarij menſem elapſi ſexcenteſimi vigeſimi quarti ſupra milleſimum anni, eiuſmodi Balæna non procul à Caſtro *S. Seueræ* maritimo triginta forſan ab VRBE milliaribus diſtante, inter duos ſcopulos ſed iam exſtincta appulit. Erat hæc bellua longa palmos LXXXXI, craſſa L. Os longum XVI. latum X. in quo aperto & trabibus ſuffulto, commodum equo inſidens homo ſpatium habere poterat. Lingua longa XX. palmos, quæ ex neruoſis craſſiſſimiſque fibris carne rubra intertextis componebatur.

Mirabilis dentium forma in hac Balæna.

Dentes hic nulli, ſed horum loco videre erat corneas laminas nigriuſculas, ſplendentes & oblongas, veluti ſi tot retortorum gladiorum, quos Acinaces appellare ſolemus, vaginæ coriaceæ eſſent, eo ordine poſitas, vt fiſtule illæ ſtanneæ in Muſicis diſponi organis ſolent. Harum breuiſsima (quarum duas ex recentibus gingiuis, ſi modò gingiuæ dici merentur, abſcidi, domique conſeruo) ſemipalmari lõgitudine erat, ceteris paulatim accreſcentibus, vt longiſsima ſex palmos etiã ſuperaret, ſed craſsitie vix digiti minoris vnguẽ attingeret, latitudine verò ad quatuor vix digitos aſcenderet. Hæ omnes ſubtiliore & tenuiore ſui parte ſecundum totam earũ longitudinem pilos etiam ſemipalmari longitudine adeò hirtos promittebant, vt meras porcinas ſetas eſſe iuraſſes. Qui tamen, vt probè ego examinaui, aliud nihil erant, quam mera fila ſiue productæ fibræ ipſiſsimam illam materiam corneam (ſi tamen corneam appellare licet) conſtituentes. Vbi enim alimentitio glutine hæ cõpingebantur, ibi cornea ſiue coriacea illa ſubſtãtia reſultabat, & vbi hæc finiebat, pili ijdem ſoli lõgius excurrebãt.

Cur dentes hi cornei potius quam oſſei eſſe debuerint.

Et quoniam Natura non voluit, vt hæc tam mirabilis dentiũ forma ac ſeries, inſtar aliorum oſſea tota ac duriſſima eſſet, quippe cum dentes hi ſub palato fluctuarent, nec alueolis vt alij comprehenderentur, ideo debuerunt ſuperiore quà palatum cõtingunt parte, molliores ac veluti piloſi eſſe; inferiore dura, cornea, coriacea ac quodamodo oſſea, vtcũque appellare libeat, ſubſtãtia præditi, vt alimentum, quod deuorat beſtia, aliquam ibi ſaltem reſiſtentiam reperiat. Sunt enim hi dẽtes diuerſo planè modo ſituque, quam in alijs contingit, ordinati per oblongum videlicet palati fornicem porrecti, & minimè ex imo ſurſum erecti.

Rondeletius in huius Balænæ dentium deſcriptione videtur lapſus fuiſſe.

Aduertendum hìc tamen moneo Doctiſsimum *Rondeletium* lib. 16. cap. 14. de Piſcibus, vel hallucinatum fuiſſe, dum Balænas huiuſmodi deſcribit inquiens: *Dentes in ea nulli, ſed horum loco in vtraque maxilla corneæ ſunt laminæ nigræ, ſenſim in pilos ſuillis ſimiles, deſinentes: quæ anteriore & poſteriore ſiue interiore oris parte breuiores ſunt, in media longiores: ab interioribus lingua intus continetur & coercetur, inde educta, vel abſciſſa ita diffunditur, vt in eundem locum recipi poſtea non poſſit.* Vel reuera Ba-

ra Balænas tales inueniri, quæ in vtraque maxilla eiuſmodi dētes ſortitæ ſint, id quod vt credam, difficulter adducor. Noſtra enim iā deſcripta in ſolo palato ſiue ſuperiore maxilla mirabilē illum dentium ordinē, figurā & cōſtructionē monſtrabat. Inferioris verò maxillæ labrum oſſeum, nigrum, obrotundum, maximæ craſſitiei, ſertis illis reſpondebat, quibus murorum ſummitates coronari ſolent.

Oculorum orbita maiori alicui vmboni ſiue parmæ, pupilla verò tornato ex finiſſimo Ebeno globo ſimilia cernebantur. Cutis mollitie & colore Anguillæ pellem æmulabatur. Circa corporis medium duæ ſiue alæ, ſiue pinnæ palmorum X. vtralibet, prominebant; vbi corpori fixæ hærebant, trium erat latitudo palmorum, quæ finem verſus ſemper decreſcebat. Cauda bifurcata lata X. & longa VI. palmos; circa hanc carò mera neruoſaque nec pinguis: ſuperiora autem verſus lardum potius quàm caro apparebat, ex quo magna olei copia lucernarum vſui ſeruiens eliquata fuit. Sub hoc tamen lardo vera ac rubicunda caro latebat. Oſſium, propter horrendum putrefacti cadaueris fætorem, non potuit tunc temporis examen inſtitui. Deſcriptio oculorum. Cutis. Pinnarum. Caudæ. Carnis.

Tota illa dentium fermè compoſitio ſuis adhuc connexa ordinibus Romam delata, ac Illuſtriſſimo & Reuerendiſſimo Principi *Franciſco Cardinali Barberino* (cuius felicibus auſpicijs huic operi iam incumbimus) oblata, à Nobiliſſimo Equite *Caſſiano Puteano Lynceo* cum admirandarum alijs theſauris rerum naturalium, ſtudioſè conſeruatur. Dentium hāc ſeriem conſeruat Nobiliſſ. Caſſianus Puteanus.

Similis, ſed ingentior bellua Anno MDCXX. circa *Corſicam* & ipſa iam mortua reperta fuit, longa pedes centum. Solum lardum, ſiue carnea pinguedò pendebat librarum centum & trigintaquinque millia. Pro extrahendo inteſtino recto niſu maximo & coniunctis viribus ſeptemdecim viri fortes operam ſuam impendebant. Hoc eius erat capacitatis, vt inſidentem caballo ſuo equitem facillimè admitteret. Triginta duabus ſpina dorſi vertebris conſtabat, ex quibus varia ſedilia conficiebantur. Et cum hæc fæmina eſſet, vtero fætum concluſum gerebat, pedes longum triginta, pondere mille ac quingentarum librarum. Ex huius menſura etiam præcedentis, quæ paulo minor fuit, proportio ſi cui minus accuratè eam deſcripſiſſe viſi fuerimus, facilè æſtimari poterit. Alia ſimilis Balænæ delineatio maioris.

Erit igitur hæc vera Balæna, cum dentibus eiuſmodi, quos nos plerunque dentes oſſeos albóſque alueolis ſuis infixis dicimus, careat, ſi *Seruatio* illi apud *Cluſium* credimus, & ex hac ſola pretioſum illud odoramentum *Ambra* ſcilicet extrahetur. Verumenimuerò hanc belluam minimè antiquorum Balænam eſſe, rectè quidem meo iudicio Rondeletius autumat. *Ariſtoteles* enim lib. 1. de Hiſt. an. cap. 5. *Alia animal gignunt*, inquit, *perfectum, alia ouum, alia vermem. Procreant animal homo equus, vitulus marinus, & reliqua quæ pilis integuntur, atque in genere aquatili, quæ Cete appellamus, vt Delphini & quæ cartilaginea vocantur. Quorum alteris fiſtula data eſt, branchiæ deſunt vt Delphinis & Balænis. Habent Delphini fiſtulam in dorſo, Balęnæ in fronte.* Et *Plin.* lib. 9. cap. 6. *Ora Balęnę habent in frontibus, ideoque ſumma aqua natantes in ſublime nimbos efflant.* Huic autem iam à me deſcriptæ beluæ, cum branchiæ adſint & fiſtula deſit, qua ratione eſſe Ariſtotelis & Plinij Balænam aſſeuerabimus? Confirmauit autem mihi *D. Bernardinus Radi* Eques & Centumcellarum (Vulgò Ciuità Vecchia) Architectus, fiſtulam in hoc Cataceo piſce Cōtrouertitur an deſcripta bellua ſit vera Balæna antiquorū.

 ſe nul-

In hac Balæna noſtra nulla fuit fiſtula.

ſe nullam repeeriſſe, cum diligenti tamen examine cadauer beſtiæ perluſtraſſet, & deſignatum ære quoque euulgaſſet. Exiſtimat igitur Rondeletius hoc noſtrum Cete, cum Balæna neutiquam ſit, potius Ariſtotelis & Plinij Muſculum eſſe, quẽ Græci μυσίκητον dicunt. Et Plinius quidem lib. 11. cap. 37. *Muſculus marinus, qui Balænam antecedit, nullos habet dentes, ſed pro ijs ſetis intus os hirtum, & linguam etiam ac palatum.* Ariſtot. verò lib. 3. de Hiſt. An. cap. 12. *Muſculus etiam piſcis* ait, *pilos in ore intus habet vice dentium, quibus omnino caret, ſuillis ſimiles.*

Videtur Antiquorũ Muſculus eſſe.

Cur non ſit Muſculus hęc Balæna.

Rectè hæc omnia Rondeletio adſtipulari videntur, Balænam neganti & Muſculum eſſe affirmanti. Et tamen non leuem mihi ſcrupulum inijcit: quod Ariſtoteles nempe & Plinius dicere velle videntur, ex palato animalis hos pilos enaſci, cum in noſtra hac beſtia ex corneis illis laminis, quæ probè à palato ſeparari poſſunt, originem ſumant. Accedit Plinij authoritate credi debere, Muſculum non magnum piſcem, ſaltem non ex Balænarum claſſe eſſe, cum dicat lib. 9. cap. vltimo: *At è contrario amicitiæ exempla ſunt præter illa, de quorum diximus ſocietate Balæna & muſculus, quando prægraui ſuperciliorum pondere obrutis eius oculis infeſtantia magnitudinem vada prænatans demonſtrat, oculorumque vice fungitur.* Hunc *Oppianus* & *Ælianus Ducem Balænæ* appellant, & *Claudianus* his verſibus parui corporis facit:

Si ruit in rupes amiſſo piſce ſodali
Bellua, ſulcandas qui præuius edocet vndas,
Immenſumque pecus paruæ moderamine caudæ
Temperat, & tanto coniungit fœdera monſtro.

Et Oppianus lib. 5. conceptis verbis paruum appellat, cum enim de immanibus illis & cetaceis piſcibus loqueretur, qui tardè mouentur, ductorem ipſis paruum hunc piſcem attribuit:

Pondere magnorum membrorum tarda feruntur,
Et lentè æquoreo circumuoluuntur in æſtu.
Hac ratione comes cunctis ductorque viarum
Muſculus eſt paruus viſu, ſed corpore longo,
Et tenui cauda, paulo ſemotus ab illo
Præcedit, monſtratque viam, ducitque per æquor.

Aſt quoniam idem *Plinius* lib. 32. cap. vltimo Muſculum non inter paruos piſces ſed belluas marinas, vt *Phyſeteres, Balænas, Priſtes, Orcas* & ſimiles numerat, putat Rondeletius eundem lapſum fuiſſe, dum priore citato loco, pro Balænæ duce Muſculum aſſignauit.

In huiuſmodi Balænis aliquando Ambra reperta fuit.

Scribit quidem *Rondeletius*, in huiuſmodi edentulorum muſculorum, ſiue Balænarum malè creditarum, ventriculis non rarò Ambram inuentam eſſe: ſed hoc, vt ego opinor, minimè conuincit, ibidem hanc ex malè digeſtorum piſcium viſcoſa maſſa enatam fuiſſe, cum idem ipſe affirmet in eorundem ſtomachis nihil præter aquam, ſpumam, mucum, & fætentem Algam ſine vllis piſcibus, aut piſcium fruſtis reperiri, vt vel hinc clarum euadat, eam minimè carniuoram beſtiam eſſe. In noſtra certè belua, quam ad noſtrum hoc mare mediterraneum appulſam iam ſatis delineauimus, noſtri homines præter malè olentia & naribus vix toleranda retrimenta, nihil quicquam offenderunt.

Et

Et hanc quidem beſtiam, & quæ in ipſa continebantur pleraque, exactâ diſquiſiuit diligentiâ ex famulis quidam Illuſtriſſimi *Principis Cæsij* noſtri; quem, cùm ipſemet (quod maluiſſet hic rerum Naturalium curioſiſſimus Spectator & Obſeruator) ob negotiorum & longioris viæ incommoda *Aquaſpartæ* in vrbe ſua retentus, coram adeſſe non poſſet, eò ex *Ciuitella Cæſia* Caſtro ſuo à Maioribus Cęſiæ Gentis in Tuſcia ędificato, nec longè à *S. Seuera* diſſito, ablegauerat. Qui cum exquiſitam partium omnium proportionem menſus eſſet, dentes etiam aliquot ſecum abſtulit, qui in Principis Muſæo hodieque inueniuntur. Princeps Cæſius per famulum miſſum Balænam hâc perluſtrari curauit.

Non defuerunt tamen noſtra quoque memoria aliæ Balænarum ſpecies, dentibus non coriaceis aut corneis, ſed veris ac oſſeis præditæ, quarum vna *Aſturæ* loco non multum ab antiquiſſimo *Neptuni* maritimo oppido diſtante, in maris littus proiecta occubuit. Hoc cum littus eodem tempore animi & obſeruandarum ſimul quarundam maritimarum gratiâ raritatum, fortè fortuna idem Princeps Cæſius legeret, vertebram ex cauda, & dentem ex eadem Balæna nactus eſt, non abſimilem planè illis, quibus *Hippopotamos* hic *Romæ* inſtructos vidimus. Prope oppidū Neptuni alia Balæna veris dentibus inſtructa reperitur.

Et pauculos ante annos demum, ſimilis cetaceus & dentatus quoque piſcis, ſed paruus &, vt apparebat, iunior prorſus *Maccareſium* Arcem mari contiguam, Illuſtriſſimi *D. Hieronymi Matthæi Marchionis Iouij* propriam, vndis iam & maris æſtu confectus appulit. Hic etiam Marchio, qui non tam nobilitate & diuitiarum, quibus affluit, quàm bonarum literarum, Mathematicarum præcipuè ſcientiarum laude clareſcere diſcupit, & ob id *Principi Cæſio* amiciſſimus, mihi beneuolentiſſimus; Coſtam huius piſcis Principi tràſmiſit, quę cū rarioribus plurimis Naturæ artiſque donis, atq. inter alia cū Vaſculo quodā ex ipſiuſmet Cetacei piſcis Vertebræ cuiuſdā interiori ſpōgioſa & medullę cōtigua parte faberrimè elaborato, in Muſæo ſuo ab eodem *Illuſtriſs. Principe* aſſeruatur. Alia huiuſmodi dentata Balæna Maccareſium appulit. Hieronymus Matthæus Marchio Iouij.

Caſtagneda in Orientali Hiſtoria ſua friuolam adhuc magis opinionem fouet, excrementum hoc Ambarinum in Balænis repertum ſtercora eſſe auium quarundam, quæ in Arcipelago illo interiori odoriferis veſcantur herbis, in rupes & ſcopulos Inſularum earundem ſua retrimenta deponant, quæ mari innatantia à Balænis deuorentur & necdum concocta vomitu poſtea reijciantur. Caſtagneda vult Ambram eſſe auium ſtercora.

Garzias ab Horto verò loco iam ſupra dicto, Terram quandam eſſe putat: *Ceterùm hæc mea eſt opinio*, inquit, *veluti pro regionum natura terra interdum rubra eſt, vt bolus Armenus, interdum candida vt Creta, nonnunquam nigricans: ſic veriſimile eſt aut inſulas, aut terras ſimilis cum Ambaro formæ inueniri, quod terra ſit aut fungoſa, aut alterius generis. Quod verum eſſe teſtatur magna eius, quæ reperitur, quantitas. Siquidem inuenta ſunt interdum fragmenta humanæ magnitudinis, interdum nonaginta palmorum longitudinis, duodeuiginti verò latitudinis. Affirmant nonnulli ſe integram ex Ambaro inſulam vidiſſe, quam cum poſtea requirerent, nunquam comparuiſſe.* Garzias ab Horto ait Ambram eſſe Terræ ſpeciem. Ingentes Ambrę moles aliquādo repertæ.

Verum de inſulis eiuſmodi Ambarinis *F. Gregorius* nihil ſibi vnquam viſum nec auditum fuiſſe ſanctè mihi affirmauit. Poſſe ingentia Ambræ pondera interdum mari innatare non abſurdum putamus, quæ hyperbolicè Inſulæ dici queunt. Nam & illi, qui iam deſcriptam vulgò Balænam ſeu potius Muſculum

appel-

appellatum ante ſeſquiannum ex Turri maris, vbi aduerſus pyratas excubiæ aguntur è longinquo conſpexerunt, inſulam primo rati eſſe fuerunt. Et cum, vt experientià clarum eſt, Ambra quaſi integra ſit pinguedo quædam, iam autem nec auium fæces, nec Balænarum ſtercora aut viſcoſus earum in ventriculis humor adipioſa ſint, nec vlla vnquam inſula quæ plantas & animalia alere queat, pinguedo fermè mera; qualis Ambra quæ oleo & non aqua vt terræ ſolent, ſoluitur, fuerit; conſequens erit vt in nulla horum claſſe Ambræ locum dare valeamus.

Ambra quaſi tota eſt pinguedo.

Multò noſtræ ſententiæ vicinius accedit *Nicolaus Monardes* de medicam. noui orbis. Cap. 7. *Varia eſt crica Ambari originem*, inquit, *opinio: ſed veriſſimum eſt, Bituminis genus eſſe ex fontibus in alto mari manans, quod aëri expoſitum illico denſatur, vt ſolent pleraque quæ ſub marinis aquis tenella & mollia ſunt, & aqua exempta durantur vt corallium & ſuccinum.* Et paulo inferius: *Verum eſt meo tempore Balænam circa Canarias, quas Inſulas Fortunatas putant, captam in qua inuentæ ſunt plus quam quatuor Ambari arrouæ* (ponderis apud Hiſpanos genus, quod viginti-quinque libras pendet) *ſiue centenæ libræ: poſtea tamen infinitas Balænas cum ſuis Catulis interfecerunt, ſed nihil Ambari in eis inuentum eſt.*

Nicolaus Monardes magis noſtræ ſentētiæ fauet.

Matthiolus titubat, & quid certi determinet, ignorare ſe ingenuè his verbis fatetur. *Ceterùm ex antedictis quæ ſit Ambari hiſtoria vt verior accipienda, non equidem auſim decernere, quod nihil adhuc certi atque explorati habeam.* Adfert tamen *Simeonis Sethi* & *Serapionis* (quamuis hunc non nominet) opinionem & ipſiſſima ferè verba, quorum ille *Ambræ* non minus ac ſulphuris & Bituminis fontes in terra ſtatuit: hic ipſam in maris alueo non ſecus atque in terra fungos oriri exiſtimat. Nos poſtremæ huic ſententiæ libentius, quam vlli alteri ſubſcribimus. Non ob id tamen in plantarum, ſed mineralium potius genere Ambram collocari volumus.

Matthiolus de Ambra ignorantiam ſuam fatetur.

Quæ noſtra ſit ſententia.

Poſſe autem mineralia non in Fungi tantum forma ſiue in rudimenti illius modo, in quo Natura veluti ſtirpes fabricare addiſcit, ſed perfectioris etiam alicuius plantę figurà è terra germinare, varij varia documenta authores adferunt, quæ ſummatim collegit *Fortunius Licetus* acerrimus Peripateticæ ſectæ propugnator Lib. 4. cap. 72. de Spontan. viuent. Ortu, vbi ex *Petro Martyre* in noui Orbis *Hiſpaniola* Inſula Aurum è terra ſurgere, & vitis modo circa arbores ſerpere. Ex *Fulgoſio* apud *Firmium* Pannoniæ vrbem, interdum in vitibus Capreolos ineſſe repertos verè aureos, ex ijs auream cuſam monetam fuiſſe. Ex *Ariſtotele* de *Admirandis*, Aurum defoſſum, aut in terram proiectum excreuiſſe, Æs comminutum & ſeminatum, vbi aquæ illud irrigarunt, aucta extitiſſe, adducit.

Aurum aliquādo plātarum inſtar germinaſſe.

Fortunius Licetus optimus peripateticus.

Poterat igitur vitalem quis in metallicis ſibi ſpiritum facile imaginari, & à plantarum anima vegetante non longè ſeponere. Seminari enim, creſcere, germinare non poſſe videntur, niſi quæ ex vegetantium ſunt genere. Veruntamen *Licetus* huic illico ſatisfacit dubio, vt pleriſque facillimum eſt Ariſtotelicis ad quodlibet propoſitum problema, & ad eius contradictorium ſi placet quoque, rationibus reſpondere. Ait igitur ſupponendo ea omnia vera eſſe, quæ de auri æriſque vegetatione allata fuerunt, vel primò dici poſſe non verè

An mineralia vegetentur.

Reſponſio Liceti ad hoc dubiū.

Capreo-

Capreolos ſed æquiuocè fuiſſe; vel eodem modo creuiſſe, vt cornua in ceruis, in quibus vita nulla ſit, imò veros etiam in vitibus Capreolos ſe habere vt vngues & cornua, hoc eſt, ſine vita; vel vites per radices ſuas è terra attraxiſſe humorem metallicum, in quo humore fuerit auri prius geniti aliqua portiuncula, metalla autem à prædominio eſſe aquea & generationis eorum materiam humorem eſſe fluidum, adeoque facilè obſequentem. Vel demum hoc fieri poſſe ex natali mollicie, ab anguſtia loci, materiam vi pulſam è terræ finibus contorquente. Si aurum vitis in morem arboribus adhæreat, hoc illi accidere ob lentorem, ac molliciem facultatemque rigendi extra natale ſolum. *Quod ſi verò*, inquit, *aurum deſoſſum alicubi, poſſe renaſci concedamus; dicimus id renatum fuiſſe, non quia vetus aurum, plantarum more, nouum metallum ſibi conſimile geminauerit: ſed quia vetus illud aurum materiam ſibi propinquam, ad quam auri naturam diſpoſitionis quomodocunque, & vndecunque adeptam in nouum aurum commutauerit, ea ratione prorſus, qua ignis ligna in ignem nouum conuertere conſueuit, & aqua vetus aerem in aquam nouam phyſicè tranſmutare ſolet.*

Atqui hoc mihi modo dubium obſcurum per obſcurius ſolui videtur. Metallicarum gnari rerum philoſophi & artifices, hæc non ſicco ita pede tranſirent. Cum enim in minerarum puteis ac metallorum venis, ſeminium quoddam latitare certa ſciant experientiâ, per quod metalla certis determinatiſque locis maturantur, fæcundantur, ſe inſtaurant ac propagant, adeoque ſuo quodam modo creſcere & germinare dici valeant, id omne operis ſine vegetatione aliqua non poſſe accidere videtur. Sed hæc alterius loci fuſius explicare fuerit. An valida ſit Liceti reſponſio.

Et quid ſi Ambram forſan inter minerale & plantale medium quippiam aſtruamus? An Naturæ hoc inſolens erit? quæ ab vno ad alterum extremum non niſi per medium tranſire eſt ſolita. Vt enim inter Angelum & brutum animal Homo eſt medius, ita inter hunc & abiectiſſimam beſtiam Simia interiacere videtur. Inter perfecta bruta & plantas perfectiſſimas ſe interponunt Zoophyta, *Plantanimalia* philoſophis appellata. Certè quid ſupra plantarum naturam *Spongiæ, Lorica, Vulua* & *Mentula* cuncta marina & informia prorſus animalia, præter obſcurum conſtrictionis & dilatationis motum habeant, non video. Huc referri poſſunt plantæ, quæ verè plantarum facie terræ infixæ immobiles manent, niſi quod homine accedente ipſaſque contrectare tentante, ramos contrahant, quarum vna apud *Malabaros*, altera in *Pudefetania* eſſe à Recentioribus memoratur: quæ ob id *verecundæ arboris* nomen meruit: His tertia accedit mirabilior in Inſula propè *Cimbubon*, cuius folia in terram lapſa humi repunt, & ſub tangente manu diffugiunt. Quibus ſi placet *Agnum* adde *Scythicum*, animalis formâ, plantali carne, terræ hærentem & herbas vicinas veri animalis inſtar depaſcentem, quem etiam Scaliger deſcribit. Iam *Tubera* terræ cum nec radices nec folia nec flores ramoſue habeant, quis in plantarum claſſe facilè repoſuerit? vegetante tamen anima prædita eſſe, quis dubitabit? Non igitur adeò abſonum fuerit *Ambram* inter mineralia & plantalia mediam collocare: quod ſi ſubſtantiam ſpectes, bitumen ſit; ſi pullulandi è tellure morem, plantas imitetur. Hanc inter Plantas & mineralia mediam Naturam primus inuenit & detexit Illuſtriſſimus & Excellentiſſ. *Princeps Cæſius* noſter: Ambra videtur quid medium inter plantã & minerale. Natura ab vno extremo ad alterum per media incedit. Mirabiles plantę ſenſu tactus prædıtæ.

de qua

de qua ex profeſſo in ſuis libris de *Metallophytis* inde à ſe cognominatis agit, quorum ſpecimen & ſpecies diuerſas anno præterito ad Illuſtriſs. Principem *Franc. Card. Barberinum*, Aquaſpartâ Romam tranſmiſit.

His ita ſtabilitis, quid ad Scaligeri opinionem, qui fungum eſſe Ambram voluit, dicendum ſit, iam liquet: non eſſe plantam nimirum veram, quales reliqui ſunt fungi terreſtres, horum enim nullus pinguedine tanta, quanta in Ambra eſt, pollet. Dici tamẽ fungus poteſt, tum quia fungi facie germinat, cum quia inter ſtirpem & terræ excremẽtum minerale fortaſſis intermediat. Quod autem fungus hic immenſus, ſi quando maris turbulenta ingruit tempeſtas, & vt Serapio loquitur, *ſæuientibus procellis agitatum pelagus, cum prouolutis impetuoſè ſaxis expuatur in littus Zing vocatæ regionis: tum homines, quæ præſentiunt maris inſultus, ad vada ſe quam citatiſſimo curſu conferant, vnde & apud illos Michere ſeu veloces curſoresue appellantur, & quod eructatum eſt Ambarum, congerant*. De hoc inquit F. Gregorius, à neutris quicquam *Indis* compertum haberi. Quin falſum eſſe, ſi ventorum etiam turbine adeò mare intumeſcat, vt cælum terræ miſceri videatur, aquam in fundo maris vllo modo conturbari, multo minus quæ ipſi inhærent terræ, Ambræ inquam & ingentia ſaxorum volumina è mari exturbari. Placidiſſimam enim in fundo ſtationem Vrinatores, ſiue illi qui margaritarum piſcationi operam dant, tunc experiuntur, cum maris ſuperficies etiam inquietiſſima furit.

Fungiformem hanc Ambram non à maris agitatione cum ſaxis eijci.

Mare ſupra agitatũ infra quietũ eſt.

Et qui in Naui illa, admirabili *Cornelij Trebelij* Hollandi ingenio excogitata, & *Londini* in Anglia, vbi hodieque viſitur, fabricata ſub mari nauigarunt, ſanctè mihi iurarunt, furentibus æquore ventis, nullam in imo maris moleſtiam percipi. Recipit autem hæc nauis viginti quatuor homines, quorum octo remos agunt, reliqui ſuis in cubiculis perſiſtunt, qui viginti quatuor horarum ſpatio aere alio nullo indigent, ſoloque illo in naui concluſo contenti viuunt, quibus exactis, ſuperficiem maris petunt & reſerato nauis operculo ac pauliſper aperto nouum aerem hauriunt, quo poſtea clauſo operculo ſub aquam denuò tam profundè merguntur, quam nauis Rectori ad Orgias etiam ſi vellet quinquaginta, viſum fuerit. Et quod mireris magis, ibi quoque magnetico indice curſum dirigunt, vbi locorum ſint norunt, remisque facillimè nauem agitant. Quodque fidem ferme omnem ſubleuat, eſt, quod eo loci vbi remigantes morantur, nauis abſque fundo eſt, vt aquã ipſi continuò aſpiciant, ab ea verò minimè ſibi timeant: cum in ſcamnis ſuis paulo altius ſedentes pedibus haud quaquam ipſam contingant. Sed non libet nunc omnia perſequi, quæ ab ipſo Artificis Genero mihi non ita dudum relata fuerunt.

Deſcribitur mira quædã ſub aquis nauigatio.

Nec vero ſimile mihi videtur *Azelum* maiorem, aut alias etiam minores piſces deuoratâ Ambrâ, ab ingeſto veluti veneno interire. Præterquam enim, quod experientia hoc minimè conſtat, ratio etiam reclamat, cum Ambra non aliorum inſtar Bituminum nauſeoſo & acri chalchantino ſpiritu ac ſale, ſed ex ſuauiore quadam minerali tamen, pinguedine componatur, quæ non dicam piſcibus Pamphagis illis Neptuni pecudibus, ſed nec hominibus exitio eſſe comperitur. Pinguia autem terreſtribus quibuſdam particulis mixta, ab animalibus & appeti valde, & eadem nutrire multum, in carne maximè porcina

Ambram piſcibus nõ venenũ ſed cibũ optimum eſſe.

& caſeo

& caſeo pinguiore Ruſtici experiuntur. Nec abſurdum eſt,mera etiam mineralia noſtræ licet minus congrua Naturæ, à piſcibus tamen deuorata digeri poſſe, cum viderim ſæpius in exenteratorum ventriculis piſcium maiorum, minores piſces modò integros adhuc, modò ſemiliquidos contabuiſſe, & conchyliorum teſtæ in humorem quoque chyloſum abeunt, non vt vulgus Medicorum ac Philoſophorum credit à magno ſtomachi ipſorum calore, noſter enim longè potentior nunquam hoc efficeret, ſed ab alio principio,à quo videmus & vniones & corallia duriſſima in limonum ſucco & aceto, frigidis ab ipſis creditis humoribus, facilè liqueſcere: Quis enim intenſus ſit in ventribus piſcium gelidis in vndis ſemper degentium calor? cum multis ego vicibus in Teſtudinum tam aquaticarum quàm terreſtrium etiam viuentium ſanguine, & corde palpitãte extracto,nullum non dicam calorem,ſed ne teporem quidem quin merum frigus ipſo Iulio Menſe, & Syrio ardente ſenſerim, quod & in piſcium mihi ſanguine, in quo præcipuus animalis calor ſitus eſt, vſuuenit. Sed hæc altiori & quam hæc tempora non capiunt, ſpeculationi reſeruantur.

Piſces nobis indigeſtibilia cõcoquunt, non à maximo calore.

Teſtudinũ & piſcium ſanguis & cor ad tactum frigida.

Neque hoc ſilere debeo: *Monarden* in *Ambra* ſæpe Auium roſtra, ac conchylia, & oſtrearum teſtas reperiri ſcriptum reliquiſſe. Veruntamen *Cluſius* hæc non Auium ſed *Sepiarum* roſtella, aliorum ex mente eſſe annotauit. Non eſt omnino de nihilo hæc dubitatio. Vidi enim hìc Romæ non rarò, vbi ſepiæ quam plurimæ venduntur, earum roſtella Auium adeò roſtris ſimilia, vt incauto facilè auium illa fuiſſe imponere potuiſſent. Et Cluſio quidem ego libens aſſentior,ſæpius hoc accidere poſſe.Attamẽ nec hoc diſſimulare volo,me verũ & genuinum Auiculæ roſtellum oblõgum & anguſtum acutum, integrumque in magna ſatis Ambræ odoriferæ optimæ maſſa,quã iam ſæpe laudatus Eques noſter *Puteanus* Lynceus (vt pretioſorum huiuſmodi medicamentorum, quà naturalium, quà arte paratorum inſtructiſſimam habet ſupellectilem) *Venetijs* tranſportari huc curauerat, vidiſſe ac manibus tractaſſe. Solent autem, quæ ex *Sepijs* ſumuntur non oblonga & tenuia ac compreſſa, ſed craſſa, breuia, ac lata valde eſſe,qualia vel in *Piſce Orbe* Nilotico meo, vel in Auicula *Coceotrbrauſte*, & ob id ab Italis *Friſone* & *Groſſobecco* vocata,inueniuntur: vt affabrè hanc cum plurimis alijs in ſuo *Auiario* æri inciſis & euulgatis *Ioannes Petrus Olina* I. V. Doct. egregius,ſub fauſtis *Puteani* noſtri auſpicijs delineari curauit, luculento ad omnes addito commentario, qui ſi ita perrexerit, herbam ipſi, vlla abſque controuerſia, ornithologi alij omnes & Aldrouandus porrigent. Atque hæc de ſepiarũ & Auium roſtellis adducta ſint,vt magis *F. Gregorij* ſententiam cõfirment, qui non tam maris beſtias,quam cæli volucres Ambræ eſui maximè inhiare teſtatum voluit. Quod ſi tamen vllam ex *Ambræ* paſtu Balænam vnquam interijſſe contigit, id copiæ potius ingeſtæ, quam deleteriæ pretioſi huius odoramenti facultati tribuendum arbitror. Nam & *vini* ac *panis*, quorum hic corpus, illud Animæ vinculum ſpiritus maximè refocillat, nimia quantitas veneni vicem ſubit.

Auium & ſepiarũ roſtra in Ambra repeŕiuntur.

D. Caſſianus Puteanus pretioſiſſima medicamenta aſſeruat.

Atque hucuſque candide Lector, *Zibethi Moſchi* & *Ambræ* diſquiſitio, longiuſculum forſan, quam voluiſſes, teque meque tenuit. Sed cum incerta illa Authorum varietas, qui vt *Lucretius* ait:

Cur protracta fuerit longius hæc diſquiſitio.

Sapiunt

Sapiunt alieno ex ore, petuntque
Res ex auditu potius, quam ſenſibus ipſis.

Hactenus nos cæca caligine merſos omnes traheret, puto aliquam ſaltem per me, diſputatione hac lucem controuerſijs illis allatam fuiſſe: nempe

Sic vnumquodque paulatim protrahit ætas
In medium, ratioque in luminis eruit auras.

Anna Tuya fætidiſſimũ animal Peruanum.

Cùm itaque tam Moſchi quam Zibethi exoticorum Animalium, dilucidam, vt ſpero, hiſtoriam dederimus; contraria verò iuxta ſe poſita magis eluceſcant, poteram his admirabile animalculum quoddam adiungere, in quo Natura omnem mundi corriuando veluti fætorem commiſcere voluiſſe videtur *Anna Tuya* *Peruanis* dictum, à *F. Gregorio* graphicè mihi deſcriptum. Veruntamen cum & *Nardus Ant. Recchus* noſter in hoc ipſo opere ſuo, ſimilis propemodum meminerit *Mexicanis Tzquiepatl*, nobis nomine *Vulpeculæ, quæ Maizium torrefactum æmulatur colore*, vocatum, eò vel lectorem nunc remittimus, vel vbi otium nobis ſupererit, in eodem commentando capite, aliquid de noſtro addemus.

In Ambræ electione, probatur Romani & Auguſtani collegij medici aſſenſus.

Griſea ceteris præfertur.

De Electione *Ambræ* & quid aliud dicã faciamuè, quam vt Nobilibus his Medicorum Collegijs, *Romano* inquam meo, ſubſcribam & *Auguſtano*? Quorum hoc in *Germania*, illud in *Italia* ceteris facilè præcellit. In hoc autem concordant ambo voce ac calamo, probari odoratiſſimam, leuem, ſordibus carentem, griſei coloris, venis modò cinereis, modò albicantibus & notulis quibuſdam rufis, croceum colorem imitantibus diſtinctam, ac pinguem ita, vt ſi acu candenti perfodiatur, olaginei aliquid ſucci reſudet. *Romanum* Collegium griſeam ac nigram tantùm agnoſcit: hanc verò reijcit, & vnguentarijs ac Chirothecarijs relinquit. Aſt neque hi, ſi griſeam nanciſci poſſunt, nigram emunt fragrantiâ à griſea longè victam. *Auguſtanum* tamen etiam albam nouit & reijcit, quæ & ipſa noſtris Chirothecarijs nõ eſt ignota, ſed ob odoris debilitatem griſea ignobiliorem repudiant. Scio à pleriſque hanc Struthiocameli ouum candore æmulantem, ceu quæ impoſturam ſapiat, reprobari; volunt autem aliqui hanc gypſo admiſto talem concinnari, quod vix crediderim, ponderoſior enim, quam eſt, inueniretur.

Ludouicus Coltrius materię medicæ experiẽtiſſimus pharmacopœus.

Griſea Ambra ſenio albeſcit, ſicut & vitriolum.

In vna & eadem magna maſſa Ambræ poſſe eſſe differẽtes colores.

Ludouicus Coltrius exercitatiſſimus & rerum naturalium maximè gnarus Pharmacopœus, qui è regione *Panthei Agrippæ* ad inſignia *S. Georgij*, inſtructiſſimam quà factis, quà infectis pharmacis tabernam habet, & *Theriacæ* præſertim ac *Mythridati* confectione cæteris facilè palmam præripit, ſibi non ſemel tantum contigiſſe affirmauit, quod griſea illa optima Ambra, vbi ſenio confecta fuiſſet, albeſcentem colorem, id quod & mihi in *Ambra* octo annorum quam domi detinui, vſuuenit, acquiſiuiſſet, euanidi prorſus ferme odoris. Hoc multoties nos in cæruleo Vitrioli experti fuimus. vbi diutius aeri exponeretur albedinem planè contraheret. Attamen & albam quæ recentior apparet, inueniri certus ſum, ſicut & nigram recentem, quod quidem in plantis & mineralibus non eſt ab earum natura abſonum, ne de animalibus quicquam dicam, etiamſi eſſe partes prorſus homogeneæ eſſent, poſſe tamen in aliquibus particulis colore differre. Quid igitur mirum, ſi in maſſa ingenti adeò, quantâ fungorum more è terra, cautibus, rupibus, ac ſcopulis maris emergit Ambra,

color

color ſimul ſit albus, nigricans, & cinereus ſiue griſeus, cuius differentiæ rationem ſupra etiam F. Gregorius aliquam rationem probabilem attulit. Quod *Auguſtanum* verò Medicum Collegium illam etiã, quæ auium roſtris, conchyliorum & oſtreorũ teſtis permixta cernitur, refutat, id demum non omnino admittendum iudico, niſi ſordes aliæ terreſtres cõiunctæ ipſi hæreant. Supra enim in Ambra optima auiculæ roſtellum me reperiſſe monui. Ambra auicularũ roſtris immixta non eſt omnino reijcienda.

Fungitur autem digniſſimè iam laudati Collegij *Romani* Medici hoc anno M.DC.XXV. Archiatri ſiue *Protomedici* munere *M. Antonius Lucianus*, acutiſſimus prȩter medendi artem Philoſophus, & Medicinæ, quæ Theoremata explicat, Profeſſor publicus, ac meus ante hos XXV. annos in *Noſocomio S. Spiritus* collega & amicus. In edolanda verò ac promulganda, quà Galenicis quà Chymicis medicamentis locupletiſſima *Auguſtana* Pharmacopœia, primariam contuliſſe ſymbolam ſuam mihi videtur *Raymundus Mindererus*, qui ea in ſcribendis libris ſuis, quorũ complures vtileſque edidit, & praxeos Medicæ felicitate donatus fuit, atque *Cæſari* ob id *Matthiæ* acceptiſſimus, vt ſuum *Sueuia* prȩcipuè *Auguſta Vindelicorum* amœniſſima Ciuitas *Hippocratem* iure ac merito appellare poſſit. Raymundus Mindererus Sueuiæ ſuæ Hippocrates.

De optimi Moſchi ſignis Lectorem ſimiliter conſulere iubeo vtramq. pharmacopœiam ſiue *Antidotarium Romanum & Auguſtanum*. Eſſe debere nimirum ſiccum ac perodorum, ſubſtantiæ mandendo friabilis facilè, & fragrantiæ cerebrum nonnihil ferientis, colore modó ſubflauo, aliquando ſubnigro, & ferè ferrugineo. Quod non eſt mirum, cum ſanguinem cum carnibus contuſum ac torrefactum, ex quibus conſtat, imitetur. De Zibetho demum medicamentis rarius addi ſolito, plerique qui de Animalibus commentati ſunt, authores videri poterunt. Nobis ob temporis anguſtiam (plurima enim adhuc dicenda reſtant) non licet ſingulis his diutius & minutius immorari. Electio Moſchi. De Zibetho alij videantur.

O quam ego nunc vellem per ſuaueolentes illos odorum campos latius expatiari, odorumque naturam penitius explorare! Cur fœminarum præſertim vterus cum gratis odoramentis *Zibetho, Moſcho* & *Ambra* tantam habeat cõuenientiam ac ſympathiam, cùm fætoribus verò tam inſignem diſcrepantiam atque antipathiam; vt his reluctari, illa animalis alicuius viui inſtar amplexari velle videatur? quȩ hyſtericas interim, ſi harum naribus percipiantur, tanto faſtidio mulieres afficiunt, vt & animo linqui & mortuis ſimiles iacere videãtur. Vidi eiuſmodi fœminam de *Ambræ Moſchique* odore delibutis Chirothecis grauiſſimè conquerentem, cum & ignara eius qui illas gerebat, aduentus viri eſſet, & multis ab ipſo paſsibus remota in ſuprema domus parte reſideret, cum per inferiores hic interim gradus aſcenderet. Variæ fieri poſſent de odoribus ſpeculationes.

O quàm itẽ optarẽ ex interiore Principiorũ Phyſicorum medulla, non calidi inquam, frigidi, humidi & ſicci miſcela, quæ omnia ad hanc rem nihil aut parum faciunt, rationes diſquirere! Cur odorifera illa bene olẽtia, cordiq. vt aiunt, proficientia adeò, balſamica pharmaca, vigorem, gratiam ſuam ac fragrantiam à fætidiſsimis tamen hominum recrementis, vrinis ac peſtifero latrinarum halitu recipiant, illamq. diutius conſeruent? Et quomodo ſpiritibus noſtris odores conſociari, & per hos illos nutriri dici queat? ſi quando ad nares admotis odoriferis rebus in ſyncopẽ lapſi refocillamur. Cuiuis gratiã ex Ambra, Moſcho, Xyl- An odores ſpiritus nutriant?

aloe, Cinamomo, Zibetho & ſimilibus pilæ *Poma Ambræ* vocatæ, concinnantur, quæ Peſtis etiam tempore circumferũtur. De hac enim ſpirituum nutritione dubitandi anſa illis præbetur, qui frigidæ in vultum aſperſione aquæ, eoſdem Syncope affectos reſtitui, abſque vlla ſpirituum nutritione vident. Sic, qui tactu molliore, ac Muſices ſono longè ſpiritus magis exhilarari noſtros animaduertunt, vt ſono etiã à nobis grato percepto, inuiti quaſi ad tripudiãdum incitemur.

An odores per ſpecies intentionales propagentur.

Eſt & hoc occultum non minus: an per ſpecies vt vocant, intentionales, tam longè ſe Moſchi odor diffundat, vt vnica huius drachma decem duret annis, & decem ſufficiat ciuitatibus odore ſuo imbuendis, ſi ab vno ad alterum continuò locum deferatur? quemadmodum fieri videmus, dum lumen à lumine accenditur, abſque prioris ſubſtantiæ deperditione, vbi non rarò patrem filij, ſiue progenita genitores ſuos ſuperant. An ſubſtantia potius verè ſpirituoſa & corporea, licet admodum exigua, adeoque exilis à corpuſculo illo Moſchi prodeat, vt ponderi ſenſibile nihil dematur? Veluti & ex *Antimonij Vitro* ac *Regulo*, vt vocant, non qualitates intentionales, ſed veri ſpiritus corporei, aluum laxandi ac ſtomachum ſubuertendi obtinentes potentiam, in vinum aliumue liquorem, quibus infunduntur, iteratis ſæpe vicibus abeunt, ſine vlla, quæ ſenſu percipi queat molis ac ponderis diminutione. Et ſi per ſpecies intentionales vix intellectu comprehendendas, odores dilatantur, quomodo hæ tam fixæ hæreant, vt ſolo canes odoratu non ferarum tantùm, quæ ante horas plurimas tranſcurrerunt, veſtigia inſequantur: ſed aliquot etiam poſt dies, viæ inſiſtentes, qua patroni ipſorum inceſſerunt, locum vbi ipſi commorantur, ad vnguem inueniant? quod fieri poſſe aliter haud videtur, niſi quod odorata corpuſcula per ipſas quoque calceorum ſoleas, & corneam vngularum ferarum ſubſtantiam, ipſi impacta diutius perſeuerent telluri, quæ noſtro olfactui quidem ſtatim obliterantur, Canum verò odoratui ceu recentia odorum ſemina inſinuantur. Nam neque *Mures* per obſcuram nos noctem contuemur, quos *Feles* & vident & captant, argumento certiſſimo, plurima animalium ſenſibus eſſe obuia, quæ nobis occultantur, cum ſenſuum organa conſtructione partium & tẽperamento plurimum varient. Sic multis diſtantia paſſuũ millibus cadauera *Vultures* odorantur, & prædã quam capturæ ſint, *Lynces* longiſſimè diſſitam oculorũ acie ſpeculãtur.

An per ſpiritus potius corporeos ſe diffundant.

Nõ ſi quid nos non videmus aut olfacimus, idem fit in beſtijs.

An odoratiſſima ideo ſint calidiſſima.

An ſummus præterea & acutiſſimus odor in mixtis inſignem, leuem, aut nullum etiam ipſis ineſſe calorẽ arguat? cum Moſchum certè & Ambra tam acrem, amarum, aut ſalſum ſaporẽ caloris latentis maximi ſobolem & ſigna, linguę non communicent, quæ odore tamen præ reliquis maximè pollent mixtis. *Camphora* quin etiam & *Opium* ſi vulgo Medicorum credimus, frigida ſunt, & ſimul tamen odoratiſſima. An vice verſa calidiſſima vehemẽtem vibrare odorẽ debeat? quod in *Mercurio* ſublimato ac pręcipitato, plurimiſq. alijs metallicis & Cauſticis haud quaquã ſuccedit axioma. Eſt autẽ ex Ariſtotele & Galeno odor caloris ſoboles.

Quomodo res quæ ſeparatim poſitæ ſint inodoræ cõmixtæ vero fœtidiſſimæ.

Quomodo demum fieri poſſe autumemus, vt res duæ, ſi ambę ſeparatim examinentur, prorſus ſint inodoræ, quamprimum autem commiſcentur abſq. vllo humore, calore, & igne externo, tam horrendum fœteant, vt illis nemo aſſiſtere valeat? Huius autem rei experimentum non ſemel cæpi in *Calce viua*, ac *Sale Armoniaco* in puluerem redactis, quorum vtrumlibet ſibi relictum, fatui eſt & nul-

lius

lius odoris,manibus verò commixta,mirum eſt, quam dirum & in momento temporis quidem iaculētur fætorem. Quod ſi hos *Retortæ* vt vocant Chymici,vaſi deſtillatorio indas, ac per ignem vrgeas,tam peſtilentis putoris aquam elicies, vt præ hac Cloacæ omnes,ac latrinę balſamum tibi ſpirare videantur. Quę ſi naribus admoueatur,cõtinuò cerebrum penetrat, eiuſdemque menynges ita ferit ac vellicat,vt cum imprudens puer meus attracto vehementer ſpiritu illam olfeciſſet,clamore furentis inſtar ſublato,in terram præ dolore concideret.

Quæ quidem omnia,an per quatuor primas illas adeò in Medicorum ac Philoſophorum Scholis decantatas qualitates, quibus ſe problematibus qualibuſcunque phyſicis ſatisfacere promittunt, expediri poſſint, auidus audire deſidero. Niſi forſan quintam illam incognitam & occultam qualitatem adiungant, doctæ ignorantiæ aſylum, & à ſexto, ſi placet, ſenſu perceptibilem. Si enim eiuſmodi Philoſophus aut Medicus quidam foſſorem aliquem interroget, cur purgantia medicamenta exempli gratia,humores,eoſque determinatos è corpore deturbent,vt in fide parentum credimus; hicque ſe ignorare hoc ſtatim ingenuè fateatur; tum philoſophus: atqui, parum philoſophus es, inquit, neſcis hoc eſſe à qualitate occulta? à proprietate totius ſubſtantiæ, à Forma rei? Et à philoſopho foſſor denuo petat, quid ſit illa occulta igitur qualitas? quæ facies illi ſit proprietati totius ſubſtantiæ, & quæ forma rei Formæ? ille verò muſſet, nec quid reſpondere poſſit inueniat, niſi hoc vnicum, formas rerum nobis ignotas eſſe: an ſibi non poterunt ambo coniungere dextras, & cæcus cæcum ducere? Non quod ego nunc plurima in Natura latere, & nobis ignota diffiteri velim;hoc ipſum enim eſt,quod ſæpius reprehendendo inculco,nos nimis eſſe in reddendis rationibus faciles, quæ non raro nullæ aut friuolæ ſunt. Sed quod hic aduertendum cenſeam: non ſi quid quatuor illarum poteſtate qualitatum,nobis non ſubito in ſoluendis quæſtionibus naturalibus ex animo ſuccedit,ideò ad occultas confeſtim fugiendum qualitates eſſe. Neque enim, ſi inuenire non poſſis, ex quatuor elementis & horum calore, frigore, humiditate ac ſiccitate,neq.ex ſecundis appellatis qualitatibus,ortum à prædictis ſumentibus, cur res duæ frigidiſſimæ, diu prius in niue nempe refrigeratæ, quamprimum ſe contingunt,abſque vllo actuante externo & alieno calore,ignis inſtar,temporis monumento incaleſcant? Cur duæ res inſipidæ prius, coniunctæ poſtea ſapidiſſimæ,& ſeparatæ ambæ inodoræ,ſimiliter odoratiſsimæ fiant? Cur *Aqua* ſtygia ſiue fortis dicta,rem molliſsimam,ceram nempe laminæ æneæ aut ferreæ inductam,minimè conſumat,ſed ſubiectũ potius metallũ duriſsimum erodat? Cur eadem illapſas in librum aliquem ex atramento ſcriptorio maculas emaculet, ipſos tamen impreſſos characteres minimè deleat? Et cur argentum viuum mollem, chartaceam aut ligneam capſulam in qua aſſeruatur, non perforet: argenteam tamen, auream, plumbeamue vllo ſine igne non perforet tantùm, ſed ferme deuoret? Horum inquam,& ſimilium problematum ,etſi tibi per vulgaria principia ſolutio nõ ſuccurrit, non ideò ad arcana ſtatim Naturę myſteria,quæ Angelis ferme ſolis nota ſunt, confugiendum. *Non omnia nouimus omnes*, inquit ille, & multa alijs patent, quæ nos latent. Sed manum iterum è tabula.

Parum differunt ab Idiotis qui pleraque quaſi quæſita per occultas qualitates ſoluunt.

Nõ ſi quid per primas & ſecũdas qualitates non ſolui poteſt ſubito ad formas rerum eſt fugiendum.

Difficilia problemata quædã.

Nõ omnia nouimus omnes.

Atque hic tandem finis mihi odoriferis illis tribus,ſiue ægrorum medica-

Icones Animalis Zibethici Maſculi & fæminæ à Fabio Columna trãſmiſſæ.

mentis ſiue delicatulorum blandimentis ſit imponendus. Verùm dum ego in hoc ſum, aliæ ecce ab eodem *D. Fabio Columna Lynceo* literæ mihi *Neapoli* adferuntur, & ipſæ ad viuum vtriuſque Zibethici animalis, maſculi ac fæmellæ expreſſæ icones; quas niſi hìc infererem, putarem me in ſtudioſorum naturalium rerum commoda peccare, cum præſertim ſciam, á nemine geminas has adeò graphicè depictas fuiſſe. His autem me verbis iterum **D. Columna** compellat.

Noua Columnæ ad Authorem epiſtola de Zibethico animali.

Noſti amiciſſime *D. Faber* quantum te amem, quanti æſtimem, & quam tibi gratificari cupiam. Quamprimum igitur reſciui aliquod tibi ex vltimis meis literis dubium de loculis illis, ex quibus Zibethum extrahitur, hæſiſſe, eſſentne teſticulorum nomine dignandi? teſticuli autem in ſolis maribus promineant, in fæminis tamen Zibethicis ex ſimilibus quoque locis, vtriculis ſcilicet teſticulorum more apparentibus humor ſiue ſuccus ille odoratus eximatur; volui denuo eadem reuiſere animalia, illa ipſa diligentius inſpicere, fidelemque eorundem à *D. Bernardino de Corduba* antiquæ Hiſpanæ nobilitatis, ac viro humaniſſimo promptè exhibitorum delineationem tibi tranſmittere.

Animalis Zibethici Maris Icon

D. Fabij Columnæ Lync.



Mitto icones expreſſas, & illà qua potuere diligentia, exceptas, cum animal ſit inquietum, ſemperque in clathris ſuis ligneis deambulet, niſi defeſſum humi quieſcat. Maculæ in mare, quia nigriore pilo eſt, minus conſpicuæ & minores ſunt, quam in fæmina. Teſtes ex lateribus folliculorum cum manibus euerſi, tam magni eos attrectanti manifeſtantur, quàm ab ijſdem folliculis contineri poſſunt. Humoris illius verò odoriferi ſeu liquoris ex mare plus extrahitur quàm ex fæmina, quod ſeſquidupla magnitudine folliculos maiores, eoſdemque liquore hoc non minus turgidulos & refertos atq. fœmina poſſideat. Alternis diebus eximitur liquor æſtiuis temporibus: hieme verò, quia minus eſt fluidus, bis in hebdomade. Figura iuxta adpicta deſcribit regionem, vnde humor exhauritur, folliculoſq. ipſos manibus inuerſos ſpectabiliùs proponit, quibus folliculis ad latus foraminum (quà inſtrumento humorem exempturo ingreſſus datur) in externa parte teſtes adhærent.

Quæ copia Zibethi colligalur ex his animalibus.

Ani-

Animalis Zibethici Fœminæ Icon

D. Fabij Columnæ Lync.



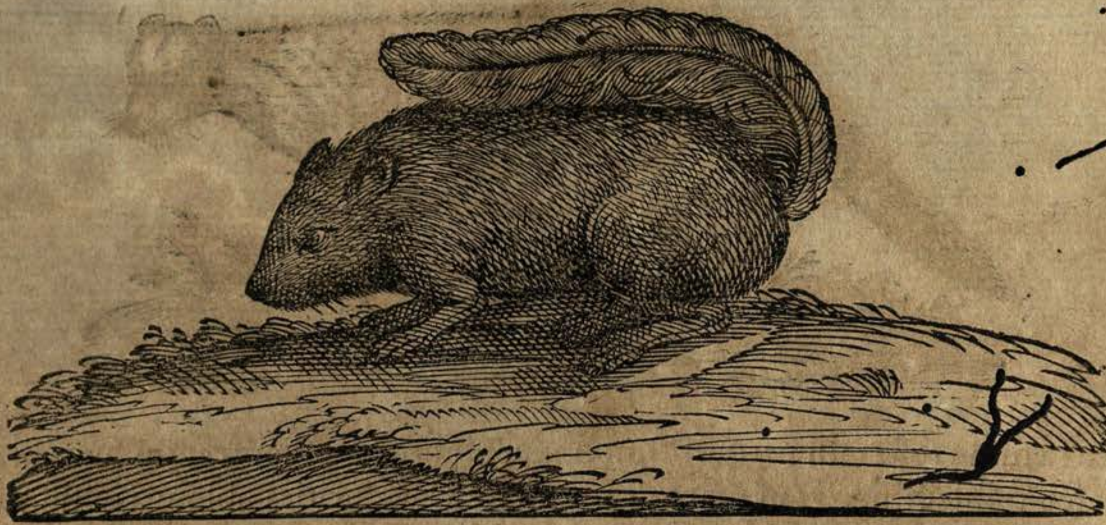
In fæmina teſtes illi perquiſiti, non inueniuntur; molliores enim ſunt illi vtriculi ſeu folliculi, nec vt in mare grumoſitas illa & durities oblonga teſtium percipitur. Aſſerit D. *de Corduba* ſe olim in ædibus *Illuſtriſſimi Card. Farneſij* fæminam Catulos duos enixam vidiſſe. Mammillæ in noſtra quatuor inuentæ ſunt, plures enim, quamuis adhibita ſumma diligētiā, horum animalium Cuſtos non potuit obſeruare: quia animal euerti ſe non patiebatur, nec in ventre manuum attactum admittebat, vtcunque alioqui in clunibus & ſub brachijs, ſine vllo moleſtiæ ſenſu ſe palpari permitteret. Cætera fæmina cum Mare communia habet. Partus & mammillæ huius animalis fęminæ.

Oculorum pupilla nigricans oblonga, parum ſupernè rotunda, infernè in acutum terminatur. Oculi verò nec albidi ſunt, vt Felium; ſed nigriores ex colore caſtaneo & flaueſcente mixto: nec hilares, ſed potius triſtes, & depreſſi magis, quam eminentes. Roſtrum pilis denudatum, & nares nigricantes vt Canum, fiſſura ſatis infra rictum. Pedum digiti quinque omnes ſimul cum paruo pollice internè ſito, nec longe diſtincto vt in Fele. Vngues nigricantes, breues, craſſoſque obtinet, ſed parum aduncos. Si animal gradiens in conſpectum veniat, potius depreſſum apparet, ob pedum ſiue crurum breuitatem, quæ non excedunt ſemipedem, cùm totum animal ad dorſum vſque non excedat altitudine ſeſquipedem, ſed ſatis longum. Quare depreſſius eſt Cane plebeio & Vulpe, ac magis Fele, ad *Martis* ſiue *Melis* proportionem ſatis accedens. Corpus ſine collo dupla longitudine altitudinem ſuperat. Oculorum deſcriptio. Roſtrum. Vngues. Crura breuia valde. Corporis proportio.

Quantum hæc icon ab illa *Mexicana* & ab alijs noſtri orbis differat, ipſa pagina oſtendit. Ego regionis & climatis differentiam plurimum poſſe non nego: cum & hominum facies Orientalium & Occidentalium, vt vocant, *Indiarum* plurimùm varient. Noui tamen & hoc: non leuem ſæpenumerò à Pictoribus errorem committi, quod & ego aliàs expertus ſum, & Plinius quoque retulit lib. 25. cap. 2. *Verum & pictura fallax eſt*, inquit, *& coloribus tam numeroſis, præſertim in æmulatione Naturę multum degenerat tranſcribentium ſors varia.* Hęc tamen noſtra, cum aliarū iampridem impreſſarum cōparatione exiſtimari omnino exactior poteſt. Atque hæc tantùm notare amplius potui: quæ boni vt conſulas precor, & optimè vt valeas, voueo. Neapol. Calend. Octob. Anni M.DC.XXV. Cur icones horū animalium ab Americana noſtra non parum varient.

QVAVHTECHALOTL THLILTIC.

Sciurus Mexicanus.



IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ANIMALIS huius color ipſam ferme nigritie fuliginem refert, & noſtratem apprimè Sciurum repræſentat. Si tamen ex icone aliquid conijcere licet, grandiuſculus hic magis eſt noſtris. Caudam habet pilis valde obſitam & villoſam, latamquè à dorſi poſtrema parte ad collum vſque reflexam & protenſam. Inferiores caudæ pili minus nigricant. Vngues erectos & plurimùm acutos quinque poſſidet. In auribus ac barbula cum noſtratibus conuenit.

SCHOLIA EIVSDEM.

HOc vbi *F. Gregorius de Boliuar* animalculum, tam in lignea tabula ſculptum, quàm in Autographo coloribus ſuis expreſſum vidit, ſtatim *Sciurum Americanum* eſſe pronuntiauit, quod Hiſpanis *Hardilla* dicitur, & his mihi id verbis delineauit.

F. Gregorij de Boliuar deſcriptio Sciuri Americani.

Sciurus eſt quoddam animal paruulum, viſui valde gratum pulchrumquè, magnitudine parui *Cuniculi*. Proueniunt communiter hæc animalcula in omnibus *Indiæ Occidentalis* ſiue *Americæ* regionibus. Et illa quidem, quæ locis valde frigidis nec admodum montuoſis generantur, coloris inter cinereum ſub rufumque ſunt, ac minus pulchra; ea verò, quæ in ſolo calidiore & montano ſimul procreantur, formoſa ſunt, colore aurum imitantia. Cauda horum pilis maximè abundat, aſpectu placens, tam longa & larga, vt totam corporis molem cooperire poſſit; ſiue enim ſtet, ſiue ſedeat, erigit illam ac verſus caput reflectit.

Color pro regione variat.

Cauda.

Vtuntur anterioribus pedibus pro manibus.

Tam ſunt agilia & ad motum prompta hęc animalcula, vt vix ea vnquã quieſcere conſpicias. Dum comedunt, cibum tenent manibus, ſiue anterioribus pedibus

dibus

dibus Simiarum more. Cicurari facile, ac domi aſſeruari pro recreatione poſſunt, & placent præcipuè propter munditiem. Caput vſque ad collum *Muris* maioris capiti haud eſt diſſimile. Digiti manuum ac pedum longiores quam illi in muribus, qui ad quoduis arripiendum facilè inflectuntur. Vngues, quales in *Noctua* ſunt, ſimiles. Catulos ſuos vel in rupibus, vel in altiſſimis educant arboribus, quos ſi tranſportant aut ad victum quærendum educunt, dorſo lumbiſque ſuis imponunt, cauda tegunt velantquè, ne videantur: illi interim vnguibus ſuis parentum pellibus leuiter in fixis, ne decidant, firmiter adhærent. Sunt animalia venerea valde & calidiſſima, ideoquè ferme nunquam quieſcunt, niſi quando dormiunt. Hæc omnia apprimè cum Europæis noſtris concordant.

Caput. Vngues ſimiles illis in Noctua. Catuli. Calidiſſima & venerea ſunt animalia.

Alui ego triennio integro *Romæ* eiuſmodi animalculum nigri ſimiliter coloris, & cicur adeò effectum, vt quouis illud modo manibus tractarem, in iram tamen interim valde pronum, vt me non raro etiam morderet, nec ab alijs quam domeſticis meis tangi ſe permitteret, adeoque verè cicuratum, vt Feles aut Canes ſolent eſſe, dici non potuit. Reperio tamen in *Theriotropheo Sileſiaco Genitale* mari oſſeum eſſe: *Lienem* ruboris ſanguinei; *Hepar* pallidiuſculum, in cuius ſima parte hæreat veſicula fellis ſubflaui exigua. In *Ventriculis* diſſectis repertos nonnunquam fungos fuiſſe, quos credi poteſt depellendæ famis causâ (cùm conſueti cibi, qui ſunt Caſtaneæ, Nuces Iuglandes & Auellanæ, Amygdala, Piceæ & Abietis ſtrobili ac Pineæ nuculæ deeſſent) ingeſſiſſe. Meum etiam fructibus horarijs veſcebatur & pane: carnes reſpuebat. Dicunt etiam aliqui *Glires* & *Sciuros* cæcum inteſtinum tantùm habere, quod magnitudini ventriculi facilè reſpondeat, idquè *Veſalij* authoritate probant. Mihi hoc difficulter creditur, qui tale quid in nullo animali viderim, licet & de Lupo hoc ipſum aſſeratur voraciſsimo Gulone, quod ſupra tamen falſum eſſe demonſtraui. De dentibus hoc habeo: non diſsimiles eſſe illis, qui in muribus reperiuntur, ſuperiores nempe & inferiores vtrinque anteriores duos, prælongos latiuſculos & acutè incidentes. Vnde non eſt mirum, quòd duriſsima Nucum & Amygdalarum putamina tam facilè erodat. Caro huius non eſt inſuauis, quam ego in *Germania* & quidem in *Franconia*, vbi rufi coloris frequentiores ſunt *Sciuri*, quàm nigri (licet contrarium alij aſſerant) aſſam comedi. Galenus 3. de Compoſ. med. ſecundum locos, *mirabiliter in excellenti aurium dolore prodeſſe*, aſſerit, *Sciuri adipem in Strigili tepefactum inſtillatum*. Alia, quæ ego ſciam ex hoc animalculo remedia peti, nulla ſunt; niſi pellicularum ope ventriculo humano applicatarum calorem eiuſdem foueri dicamus, quod aliæ plurimæ quoque animalium pelles præſtant.

Hucuſq. F. Gregorius. Interna viſcera qualia. Victus eorum. Dẽtes quales in muribus. Caro nõ eſt inſuauis. Medicamẽta ex Sciuro.

Inuenio in Epitome *Olai Magni* Cap. 13. lib. 18. contrarium aſſeri illi, quod *F. Gregorius* dixerat. Hic enim in America animalcula hæc colore formoſiora eſſe dixerat, quò degerent in locis calidioribus, vt pelles etiam auricomæ viderentur: *Olaus Magnus* verò & ipſorum copiam, & colorem amœniorem frigori maximo tribuit his verbis: *Vna adiecta infallibilis ſit regula, quod quantò magis tractus terrarum vergit ad Septentrionem, tanto pulchriores (frigore cauſante colorem) ſunt harum beſtiarum pelles, ſub eleuatione Poli ſcilicet, 77. graduum*

Controuerſia de coloribus Sciuri. Olaus Magnus de Sciuris Septentrionis.

inci-

incipiendo, verſus ſupremum Polum: in quo ſpatio venatores magis fatigantur, quàm ſatiantur, hac infinità prædà vbique in arboribus veluti grege piſcium in aquis, abundante, ea præſertim commoditate, quod arbores non ſint ſublimes, in quibus hæc animalia ludunt. Sed reflectendo ad Meridionalem regionis ſitum, quantò magis reditur ad Auſtrum, tantò deteriores, & magis fuſcæ occurrunt pelles. Caro huius beſtiolæ aſſa venatoribus eſt pro eſca ſuaui.

Eadem animalia in Germania & Italia colore variāt.

Et videtur ſanè de coloribus res ita ſe habere. Nam *Italia*, quæ regio eſt calidior, ferme *Sciuros* omnes educat nigriuſculos; frigidior *Germania* verò rutilos plures, paucisſimos nigros, quæ & vaccas habet plerunque rufas, & porcos albicantes, paucos nigros, qui tamen ſunt frequentisſimi in *Italia* vbi paucæ quoque vaccæ rufæ, pleræque griſei & nigrioris coloris, quicquid iam de *Americanis* animalibus ſit dicendum.

Proprietates Sciuri.

Notat Olaus tres præcipuas *Sciuri* proprietates. *Prima* harum eſt, quod exiguo inſiſtens ligneolo, caudà villoſà pro velo expanſà facilè amnes tranare poſsit, quæ ſi alioquin aqua imbueretur, natationi impedimento foret. *Secunda*, quod miros in arboribus & ſuper congelatis niuibus ludos, pulcherrimo ſpectaculo oſtendat. *Tertia*, quod ſagacisſima beſtiola caloris tempore, longæ metuens hiemi, in nidos varios & ſufficientes cibos reponat, quos claudat dextrè & aperiat nidos, pro flatus aſperitate. Ego natationem nunquam conſpexi, ſed in ſiluis iucundam in arboribus agilitatem, & varias domi geſticulationes cum voluptate ſæpè contemplatus ſum. Et prouidum ſimul animalis ingenium r iſi & admiratus ſum, vbi ciborũ copia ipſi oblata fuit, quam auidè amygdalas exempli gratià, non deuoraret quidem, ſed vtraſque adeò buccas ac genas inferciret, vt plurimùm tumerent, & in capſulam quandam vicinam, pro vſu ſuo reponeret.

Ioãnes Demiſianus Lynceus Græcè & Latinè doctiſſimus. Philoſ. & Theolog. inſignis.

Ioannes Demiſianus Lynceus Cephallenienſis, vir Latina & Græca poeſi facundus: Platonicæ, Ariſtotelicæ, Sacræ veræque Philoſophiæ Chriſtianæ apprime gnarus, & ob id Romanis Purpuratis quampluribus Principibus charus, inter doctorum colloquia virorum, ceu Polyhiſtor magni æſtimatus: & ipſe poſt ſeueriora ſtudia, miris animalculi huius, quod ipſe cicuratum planè ita aſſuefecerat, Natura & luſibus delectabatur, quod poſtmodùm Excellentisſimæ Principi Cæſiæ *Principis noſtri* Coniugi, ex Illuſtrisſima illa & antiquisſima Saluiathorum familia prognatæ donauit. Hoc tamẽ certis temporum interuallis (vt referebat Illuſtriſs. Princeps) Epilepticis inſultibus corripiebatur, id quod poſt coitum (quæ parua nonnullis Epilepſia dicitur) Cuniculis non rarò vſuuenire ſcimus; quare *Sciurus* ille Epileptico eo tandem ſymptomate periit.

Ad quod genus animaliũ pertineat.

Agricola ad Glirem videtur referre.

Nunc more noſtro ad quodnam animalium genus *Sciurus* ſit reponendus, diſquirendum. *Georgius Agricola* in ſuo de *Animantibus ſubterraneis* libello, videtur *Gliri Sciurum* aſſociare. Eodem enim capite de vtroque agit, & poſt *Glirem* hæc verba ſubiungit: *Ab eo differt beſtiola paulo minor, quam alij Græci hac de cauſa* Καμψίουρον *vocarunt, quod vertat & ſurſum verſus flectat caudam: aliqui verò* Σκίουρον, *quod caudà ſuà villis veſtita & conferta, quaſi flabello corpus ſoleat inumbrare: aliqui* Μῦν σκίουρον, *quod præterea ſimilitudinem quandam gerat, ſpeciemque muris.* Et neſcio, an non hæc quoque *Plinij* verba *Agricolæ* faueant, Cap. 38. lib. 8. *Præuident tem-*

peſtatem, inquit, *& Sciuri : obturatiſque, qua ſpiraturus eſt ventus, cauernis ex alia parte aperiunt fores : de cetero ipſis villoſior cauda pro tegumento eſt. Ergo in hiemes alijs prouiſum pabulum, alijs pro cibo ſomnus*. Ex hoc loco aliqui voluiſſe Plinium etiam *Sciurum* dormire hieme, coniecturam fecerunt, vt Glires etiam Ariſtotelis teſtimonio 8. de Hiſt. animal. cap. 17. in eo maximè genere recenſentur, quæ latent, dormiunt & pingueſcunt. *Glires etiam latent in ipſis arboribus*, inquit, *pingueſcuntque per id tempus* (hiemem nempe) *vehementer*. Nec facie multum à *Gliribus Sciuri* diſcrepant. Non defuere etiam, qui hunc ipſum Ariſtotelis locũ ad *Sciurum* potius, quam *Glirem* vi vocabuli Græci ελειὸν torquere maluerunt. Aduerſus quos tamen rectè quidem Scaliger 210. partic. 4. inſurgit ſequentibus verbis : *Sciurum Gliremque temerè quidam confudere. Nihilo verius quod aiunt :* Ελειὸν *ab Ariſtotele dici, quem nos Sciurum, quod caudam inuertat; hoc enim eſt* Κάμπτειν, *id eſt flectere, non autem* Ελελίζειν, *id eſt vertere aut voluere ; ſed quia in cauis arborum inuoluit ſeſe, vbi dormiens pingueſcat. Sciurus autem ab vmbra caudæ & a flexu* καμψιούρος. Addo ego, nec *Sciurum* de ſe illud Martialis affirmare poſſe,

Tota mihi dormitur hiems & pinguior illo
Tempore ſum, quo me non niſi ſomnus alit.

Cum æquè hiberno atque æſtiuo tempore, diurnis horis vigilet, & vix aliquot paucis nocturnis inquietiſſimum animal dormiat.

Coniecturæ pro Agricola.

Non pertinere ad Glirem bene Scaliger.

An potiore igitur iure *Muſtelarum* generi *Sciurum* acceſebimus? Vnde & non pauci Animalium Scriptores (cum *Sciuro* Latinum nomen nullum ſit hactenus conceſſum) *Muſtelam Quercuum* illum appellãt, quod & Germanica vox nominis ipſius dicere videtur, dum vocãt *Eichhermlein*; cum corruptè poſtea alij *Eichhornlein* dixerint. Nam *Hermelein* aliquæ *Germaniæ* prouinciæ *Muſtelam* domeſticã ([illegible]lis dicitur *Donnula*) vocant: hinc *Armelini Muſtelæ* illæ omni niue candidiores, excepta caudæ extremitate : quæ nigra ſemper reperitur. Huiuſmodi pelles pretioſiſſimæ cum *Zebellinis* ex *Moſcouia* & gelidiſſimo *Septentrione* ad nos mittuntur. *Armelinorum* enim pelliculę (quarum ego quam plurimas integras oblongas & anguſtas, vt Muſtelæ ſunt, Romæ vidi) ad tam altum honoris faſtigium penetrarunt, vt non tam Imperatoris & S. R. I. Principum Electorum, quàm Summorum Pontificum & S.R.E. Cardinalium Epomides condecorent. Non parum huc facit, quod Ariſtotelis etiam teſtimonio, oſſeum maſculo Muſtelæ, non aliter, atque *Sciuro* genitale eſt.

An ſit ex Muſtelarũ genere.

Armelinorum pelles pretioſæ.

Suadent, ſed non perſuadent prorſus hæc argumenta. In hoc ego enim vim maximam facio ad reperiendam animalium affinitatem, vt dentium ſcilicet conformitatem in agnatis inueniam beſtijs. Atqui, Muſtelæ non habent anteriores dentes binos in ſuperiore, & totidem inferiore maxilla latos & longos, ſed breues, quod ſignum tanquam inſeparabile & infallibile, *Sciurum* ab ipſis diſtinguit: hic enim quatuor illos admodum longos & recuruos obtinet, quales in muribus planè omnibus obſeruaui; veluti Sceleton meum oſtendit, quod habeo probe confectum & diligenter cuſtoditum, magni illius Muris Androgyni, de quo in Zibethico animali aliquid dixi : quem *Rattum* etiam vocant & falsò *Glirem* antiquorum eſſe (quo nomine à pluribus audit) exiſtimant. *Glires* enim, qui ſiluas incolunt, & hieme in excauatis arboribus dormiunt,

Non eſſe Muſtelam quia dentes repugnant.

non

non rarò *Romæ* venales & cibis aptos exponi vidi: *Rattos* autem ferculis inferri abſurdum omnino eſt. Eſt præterea Muſtela adeò Muribus infeſta, vt tam maiores quam minores, & tam domi quam foris venetur Mures, cauernas etiam ſubeat & Talpas occidat, maioremque vtilitatem ruſticis in frumentorum horreis, quam Cati ſolent, præſtet. *Sciurus* autem Mures nec aggreditur, nec illis veſcitur. Et *Carolus Figulus* quidem Muſtelæ nomen Græcum ob id fecit, ex Μῦς, id eſt Mus, & στέλλω ſurripio, quaſi *Muſtela* fur ſit Murium, quamuis hoc alijs non placeat: vt nec illud, quod alij à μῦς & τῆλε, hoc eſt longè, quaſi dicas *longus Mus*, deducunt. Quin igitur, ſi cuiuis in re obſcura coniecturà licet vti; nos *Goropiano* more ex *Germanica lingua* totam vocabuli eſſentiam & genuinam ſignificationem deriuamns. *Mus* enim Latinis, idem Germanis animal eadem voce, vel *Maus* aliquibus ſignat: *Stelen* furari ſignificat. Vtramque ſi vocem in vnam *Muſtelæ* contrahas, habes *Murium furem*, quæ huic beſtiolæ eſſentialis eſt proprietas.

Muſtela capit mures vnde forſan ipſi nomen datum.

Sciurus nō veſcitur muribus.

Muſtelæ Etymon ex lingua Germanica.

Quid igitur in hac controuerſia determinandum? Ego profectò non tantas auſim componere lites. Lupus, Vulpes, Canis, Muſtela oſſea habent ex Ariſtotele & rei veritate genitalia; at cum nullo horum in dentium ſeu figura, ſeu numero & ſtructura congruit. Accedit magis ad Mures, Lepores, Cuniculos, Erinaceos & Hiſtrices, quibus oblongi illi dentes conſpicui, omnibus ſunt, inciſores nimirum, in molaribus tamen non parum diſcrepant ſingulæ ſpecies. Niſi itaque interna probè viſcera examinauero, certi nihil ſtatuere valeo. Hoc tamen ſilere non debeo, Muris ſpeciem pulcherrimam, quæ Romæ non infrequens eſt, & *Moſcardinam* vocant, cuius memini, dum de Moſcho agerem, *Sciuro* in colore, figura & cauda villoſa plurimum aſſimilari. Eſt autem paruus valde muſculus, vix medium manus digitum longitudine æquat, rutili & pulchri coloris, adeò cicur, vt ſinum etiam & hominum caligas libenter ſubeat & planè ſit φιλάνθρωπος. Quare ſi cui interea placuerit *Muribus* (nam & in ciborum quibus delectantur, ferme qualitate conueniunt) *Sciurum* annumerare, quod & Matthiolus facit, cum ipſo nolo nunc tædioſius rixari. Atque de *Sciuro* tam *Europæo* quam *Americano* hæc ſatis ſint. Neque enim plura ex Veteribus Græcis adferre libet. Ariſtoteles nuſquam huius meminit: ſemel Galenus & Oppianus inter antiquiores Græcos: Plinius ſemel inter veteres Latinos. Cetera iuniores Græci & Latini adiunxerunt, quæ à quouis videri poſſunt.

Lis pendēs in hoc animali.

Mus Moſcardinus.

TAVRVS

TAVRVS MEXICANVS.



IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

TERRIBILEM Animalis huius Icon, & feri quidem Tauri alicuius ſpeciem repræſentare videtur: licet in autographo nec Latinum nec Mexicanum nomen compareat. Totum corpus fului ſiue rufi illius, quem Itali *Lionato* dicunt, eſt coloris, exceptis cornibus quæ albeſcunt, & in cuſpide nigricant. Vngulæ cinerei ſunt cum nigricante mixti coloris. Villis denſis longis & in cirros magnos conglobatis tota beſtia horret, propendente longâ è collo ex ijſdem cirris ad tibias implicatâ iubâ. Tibiæ quæ humiles ſunt, ſiue quatuor crura in poſteriore ſui parte, & ipſa villis eiuſmodi veſtita; in anteriore glabra apparent. Tota capitis anterior pars glabra eſt, præterquam in intercilijs, vbi piloſa quædam congeries prominet. Oculi non multùm truces, ſed viuidi potius & alacris aſpectus. Aures magnas valde non erectas, ſed ad latera protenſas ac piloſas gerit. Maxillæ longis admodum pilis collum verſus vergentibus, veſtiuntur. In ventre inferiore, qui pilis omnino denudatus eſt, prope genitale, quod maſculinum eſt, aliquid, quod nolarum aut tintinnabulorum aliquot formam refert, coxæ internæ ſiniſtræ alligatum conſpicitur. Caudam longiſſimam, eamque oblongis adeò denſam pilis obtinet, vt Equinam potius, quam Bouinam dicere queas. Tantæ gibbum magnitudinis habet, vt Camelum prorſus imitari videatur.

SCHO-

SCHOLIA EIVSDEM.

Cur longior in hoc animali author quam propoſuerat, eſſe cogatur.

PRorſus iam cum animo meo, in his quæ ſequuntur, conſcribendis Animalium hiſtorijs breuiloquum me fore conſtitueram: quòd in antecedentibus prolixior iuſto non nemini viſus fuiſſem. Aſt vbi eorum qui ante me Animalium naturas explicarunt, Iuniorum dico ſcriptorum, & inter hos *Vlyſſis Aldrouandi* Polyhiſtoris illius ingentia volumina inſpexi, infans præ iſtis planè ego mihi viſus fui. Ea enim, quæ de ſolo Bubulo hic pecore habet, de quo & nobis modò aliquid dicendum incumbit, ſi ſeparatim edidiſſet, iuſtæ molis librum conficere poterant. Quid igitur reſtat? inter clamores ſoli ne mihi ſilendum? an mei quoque Bouis mugitibus aer verberandus? Verum ego hic Romanorum doctiſſimum *Varronem* & re ipsâ ſi potero, ſin minus, verbis ſaltem, quæ ſequentia ſunt, imitabor: *Quare dicam de bubulo pecore, quam acceperim ſcientiam, vt ſi quis quid ignorat, diſcat; ſi quis ſcit, vbi nunc labar, obſeruet.*

Prima cauſa quod prolixior ſit author.

Et quid ni hoc faciam? An non prægnantiſſimæ mihi quoque prę ceteris rei huius cauſæ ſuppetunt. Scribo hęc in *Italia*, cui *Bos*, quod ipſi nomen prębuerit, maxima certè ęſtimatione vt ſit, omnino par eſt: quod idem *Varro* de *Re ruſtica* docet. *Nam Bos in pecuaria, in maxima debet eſſe authoritate*, inquit, *præſertim in Italia, quæ à bubus nomen habere ſit æſtimata. Græcia enim antiqua, vt ſcribit Timæus, Tauros vocabat* ἰταλοὺς *à quorum multitudine & pulchritudine & fœtu vitulorum, Italiam dixerunt. Alij ſcripſerunt, quod è Sicilia Hercules perſecutus ſit eò nobilem Taurum, qui diceretur Italus.* Quam ob rem, cum idem *Varro* dixiſſet *Gallicos* boues ad opus, *Liguſticos* ad iugum adhiberi; voluit *Italicos* his amplitudine prętare, & ob id ad victimas farciri, atque ad Deorum ſeruari ſupplicia. *ſine dubio*, inquit, *ad res diuinas propter dignitatem amplitudinis & coloris ſunt præponendi.*

Italia à bubus nomen habet.

Secunda cauſa.

Altera cauſa eſt, quòd hęc ROMÆ ſcribam; cui, vt *Vrbs Vrbium* clueret, & Orbis tum cogniti ferme vniuerſi Dominatrix euaderet, vna *Vacca*, vt ſtolida illa ſibi Gentilitas perſuadebat, in *Auentino* monte *Dianæ* olim immolata effecit. Libet ipſum Romanum Patritium *Valerium Maximum*, patria & elegantiſsima ſua lingua hac de re orantem audire: *Seruio Tullio regnante*, inquit, *cuidam patrifamiliæ in agro Sabino præcipuæ magnitudinis & eximiæ formæ vacca nata eſt, quam Oraculorum certiſſimi authores in hoc à Dijs immortalibus editam reſponderunt, vt quiſquis eam Athenienſi Dianæ immolaſſet, eius patria totius terrarum orbis imperium obtineret. Lætus eo dominus, bouem cum ſumma feſtinatione Romam actam, mactandam in Auentino ante aram Dianæ conſtituit, Sacrificio Sabinis regimen humani generis daturus: de qua re Antiſtes templi certior factus, religionem hoſpiti intulit, ne prius victimam cæderet, quam proximâ ſe aquâ abluiſſet, eoque alueum Tyberis petente, vaccam ipſe immolauit, & vrbem noſtram tot ciuitatum, tot gentium Dominam pio ſacrificij furto reddidit.* Hæc eadem à *Plutarcho* in *Quæſtionibus Centuriatis Romanis* memoriæ prodita fuerunt. Cum enim quæſiuiſſet, cur in ceteris *Dianæ* templis Ceruorum cornua, Boum verò in Auentino figerentur? id ob iam dictum ibidem peractum vaccæ ſacrificium, quod Romæ in reliquas orbis gentes, *Italiam*

Cęca Gentilitas Romæ à Vacca dominiũ orbis ſibi ſpondet.

præci-

præcipuè totam imperium ſpondebat, contigiſſe affirmauit.

Accedit huc maximum, quo ad vberiorem de *Boue* ſcribendi materiam inſtigor, momentum. Quod eodem nempe *Varrone* authore, *ex Boue putrefacto naſci dulciſſimas Apes mellis matres, à quo eas Græci βουγόνας appellant*, didicerim. Vnde & indubitata nos ſpe lactamur, Rempub. Chriſtianam bonis auibus, imò felicibus *Apibus*, gubernatum nunc iri ſub VRBANO VIII. PONT. OPT. MAX. *Vrbis & Orbis Arbitro*, ac militantis in terris Eccleſiæ CHRISTI *Præſide*, quem nobis *Paſtorem*, qui *Popello* ſuo *Mel* præbiturus eſſet Euangelicum, Gentilitijs ipſius Armis tres *Apes* inſidentes iam dudum augurabantur.

Tertia cauſa.

Ex Boue Apes naſcuntur.

Felicitatem Orbi Apes Barberinæ pollicentur.

Et quarto demum loco: proxima, quam animo concipio & voueo, de Illuſtriſsimo *Principe* meo *Franciſco* Barberino Cardinale, reditus in VRBEM, *Lætitia*, quæ mihi currenti etiam calcar addit, vt obſequentem ipſi voluntatem demonſtrem in enodanda *Vituli* Bicipitis Anatome, cuius benigniſsimè mihi prouinciam ante ſeſquiannum delegauerat. Cum idem Vitulus primo ab VRBE lapide in Villa quadam Illuſtriſs. D. *Marcelli Sacchetti* Apoſtolicæ Cameræ Quæſtoris, menſe Aprili anni M.DC.XXIV. natus, ac veluti inſolens quoddam Naturæ molimen, ipſi (vt haberet quod miraretur) Principi Cardinali, à Villæ Domino oblatus fuiſſet. Liceat mihi cum *Goropio* meo 4. *Hermathenæ* lib. ſerijs nunc ludere iocis, & ridentem dicere verum: *Vitulum* nimirum, à *Vita* dictum, & non diminuentium more formatam ideo hanc dictionem fuiſſe, quod minus vitæ hoc animal; ſed quod gratiorem & delicatiorem illam, minoribus nempe omnibus animalibus communem habeat: vt dum corculum, ocellos, baſiolum, & ſimilia longè, quam ſint voces primitiuæ, gratiora nominamus. Vnde & *Vitulor* exultantis, geſtientis ac tripudiantis vox, vt ab os oſculum & oſculor deriuantur. *Vitula* etiam pro *Lætitiæ Dea*, quam alij non bene *Victoriam* interpretantur, iam olim ſumebatur. Tunc enim nobis iucunda peragitur vita, dum gaudijs indulgemus. Si quis tamen etiam pro *Victoria Vitulam* habeat, ego minimè moror, qui vtramque, & *Lætitiam* & *Victoriam* Illuſtriſs. Cardinali huic noſtro exopto: quibus ambabus ſe vt *Pax* quoque iungat, ipſum bonum ſimul DEVM veneror; *Pax* illa *Italiæ* nunc tam ardentibus votis, imò *Europæ* vniuerſæ deſiderata, quam ipſe inter duo illa præcipua Regnorũ potentiſsimorũ, in hoc Orbe Chriſtiano, *Capita* ſtabilire omni conamine tentat. Vt eo modo *Lætitia* populorum, *Pax* Principum Chriſtianorum, & *Victoria* ſanctorum Pontificis noſtri deſideriorum, tres illæ *Apes* ſint B*arberinæ* immortalitati conſecrandæ, quæ ex Vitulo natæ, originis ſuæ memores, gaudeant, lætentur, & quàm diutiſsimè ac feliciſsimè vitulentur.

Quarta cauſa.

Vitulus biceps non procul ab VRBE naſcitur.

Vituli Etymon ſpem lætitiæ promittit.

Vitula olim lætitiæ Dea.

Authoris votum de tribus Barberinis Apibus.

Eſt tanta profectò *Apis* ac *Bouis* intrinſeca quædã & cognata ſympathia, atq. ſocietas, vt nõ modò in rebus eluceat ipſis, & ex mẽte Plinij lib. 21. cap. 14. adeò *Apibus* etiã *fimum bubulũ* prodeſſe cõſtet, vt illo ſuffiri aluearia ſæpe cõueniat, quod innaſcẽtes beſtiolas necet, *Araneos*, *Papiliones*, *Teredines*, ipſas verò *Apes* mirè excitet: ſed in voces illa quoq. conueniẽtia trãſierit. Quod *Apis* nempe *Bos* ille apud *Ægyptios* vocetur, quẽ illi cũ multis alijs abſurdis & ridiculis maximè rebus, quas ſupra in *Canis* hiſtoria inſinuaui, Numinis vice colebãt, & vafris Cacodæmonis artibus deluſi, auguria ab hoc ipſo & reſponſa capiebãt, dum è manibus conſu-

Apum ac Bouis ſympathia in rebus ipſis.

In vocibus quoque.

lentium ille cibos capiebat. *Germani Cæſaris manum auerſatus eſt,* inquit Plinius, *haud multò poſt exſtincti.*

Magni fiebat Bos apud Romanos.

Non ea dementia *Romani* erant, vt Aegyptiorum more *Bouem* adorarent, tanti ipſum tamen faciebant, prioribus illis temporibus, in ipſa VRBIS adoleſcentia, vt Plinio teſte *fuerit inter exempla damnatus, qui occiderat Bouem, actusque in exilium tanquam colono ſuo interempto.* Eſt enim, vt *Ariſtoteles* ait 1. *Politicor.* cap. 1. *Bos pro ſeruo pauperibus.* Et *Varro* iam ſupra laudato loco. *Hic ſocius hominum in ruſtico opere eſt,* inquit, *& Cereris miniſter. Ab hoc antiqui ita manus abſtineri voluerunt, vt capite ſanxerint, ſi quis occidiſſet.* Neque hoc abſque iuſtiſſima, vt ego iudico, ratione factum: cum *Populo Romano* & honores, & diuitiæ, & vectigalia à cultis per boues bene agris tunc tēporis ſolummodo prouenirent. Nā vt Cato refert: *quem virum bonum colonum dixiſſent, ampliſſimè laudaſſe exiſtimabant.* Et *locupletes* dicebant *loci*, hoc eſt agri plenos: veluti à *pecore pecuniam* appellabant, quam in ære primus *Seruius Rex* ouium, boumque effigie ſignauit.

Cauſæ cur æſtimauerint Bouē Romani.

An exiguo ſibi Boues quoque honori ducere poterant, quod ab ipſis Imperatoribus, hoc eſt Triumphalibus exercituum Romanorum Ducibus acti, laureato terram vomere proſcinderent? *Aranti* inquit Plinius, *quatuor ſua iugera in Vaticano, quæ prata Quintia appellantur, Cincinnato viator attulit Dictaturam, & quidem vt traditur, nudo plenoque pulueris etiamnum ore.* Romanis ita ex agris ſæpiſſimè per viatores ſuos, ſiue nuntios Senatum Duceſque arceſſere mos erat.

Honorificum Bobus quod in arando ab Imperatoribus Rom. ducerentur.

De Animali hoc in autographo nec Latinum, nec Mexicanum nomen exſtat: noſtrâ igitur coniecturâ hîc merâ vtemur; adiuti tamen non integrâ quidem, vt in præcedentibus factum eſt, *F. Gregorij de Boliuar* deſcriptione, ſed aliqua ſaltem, & conformi ex libris Nauigationum Americanarum deſumptâ, quæ noſtræ opinioni faueat, atteſtatione. *Taurum* autem nobis potius, quam *Bouem* appellare libuit. Tametſi enim *Bos* communi quadam notione omne bubulum genus adultius maximè, deſignet: qui tamen accuratius loqui voluerunt, inter Latinos Authores *Valla* præcipuè, hoc inter Bouem Taurumque diſcriminis poſuerunt: quòd Bouem voluerint dici, qui caſtratus eſt; vt ideo aptior aratro fieret, aut opimiùs ſaginaretur. Taurum verò, qui procreationi reſeruaretur, dux & maritus vaccarum. Quam etiam differentiam *Columella de re ruſtica* cap. 20. agnouiſſe videri poteſt, dum ait: *Neque enim alio diſtat bonus Taurus a Caſtrato, niſi quod Tauro torua facies eſt, vegetior aſpectus, breuiora cornua, toroſior ceruix, & ita vaſta, vt ſit maxima portio corporis, vētre paulò ſubſtrictiore, qui magis rectus, & ad ineūdas fœminas habilis eſt.* Quæ verba aptiſsimè Tauro noſtro congruere mihi videntur.

F. Gregorius hoc animal nobis non deſcripſit.

Cur Taurus potius quam bos nobis vocetur.

Quamuis non ſim neſcius, etiam Boues grandes aratro commodos à *Virgilio* Tauros vocari 1. Georgicorum, cum ait:

Tauros pro Boue & Bos pro Vacca aliquando accipiuntur.

- - - - - - - - - - Ergo age terræ
Pingue ſolum primis extemplò à mœnibus anni,
Fortes inuertant Tauri.

Et *Boues* pro *Vaccis* ab eodem acceptos eſſe, me mouent ſequentes 3. *Georg:* verſiculi, in quibus docet quæ Vaccæ ſint eligendæ pro Iuuencis ad aratra gignendis: *Seu quis velit*, inquit,

Fortes ad aratra iuuencos,

Corpora

Corpora præcipuè matrum legat, optima torua
Forma bouis, cui turpe caput, cui plurima ceruix,
Et crurum tenus à mento palearia pendent.
Tum longo nullo lateri modus, omnia magna,
Pes etiam, & camuris hirtæ ſub cornibus aures.
Nec mihi diſpliceat maculis inſignis, & albo
Aut iuga detrectans interdumque aſpera cornu.
Et faciem Tauro propior, quæque ardua tota
Et gradiens ima verrit veſtigia cauda.

In quibus poſtremis verbis *Tauri* ſignificatum propriè pro *Vaccæ marito* ſumit; cuius faciei aliquatenus Vaccæ πρόσωπον ſimile eſſe debet.

Cum autem *Varro* loco iam ſupra dicto, quatuor in bubulo genere gradus faciat ætatis; Vitulorum, Iuuencorum, Boum nouellorum & vetulorum: in tertio ac quarto Taurum ac Vaccam reponit. *Et caſtrare non oportet*, ait, *ante bimatum, quod difficulter, ſi aliter feceris, ſe recipiunt. Qui autem poſtea caſtrantur, duri & inutiles fiunt. Quæ ſterilis eſt Vacca, Taura appellatur: quæ prægnans, Horda: ab eâ in Faſtis dies Hordicalia appellantur.* Quatuor gradus ætatis in bubulo genere.

Videor in præſenti hac noſtra icone talẽ mihi Taurum, viua veluti ſub imagine repræſentari, qualem vitæ ſuæ prodigus *Theſſalorum* aliquis è gente olim in pugna exoptabat; vel nũc audaciſſimus *Iberus* quiſpiã in ludis Taurorum, etiamnum apud *Hiſpanos* vſitatis expeteret, & qualẽ inter alios his Plinius verbis depingit: *Tauris in aſpectu generoſitas torua fronte, auribus ſetoſis, cornibus in procinctu dimicationem poſcentibus. Sed tota commotio prioribus in pedibus ſtat, ira gliſcente alternos replicans ſpargenſq. in altum arenam & ſolius animalium eo ſtimulo ardeſcens. Theſſalorum gentis inuentum eſt, equo iuxta quadrupedante cornu intorta ceruice Tauros necare: primus id ſpectaculum edidit ROMÆ Cæſar Dictator.* De Ludis Taurorum apud Veteres.

Et ſpectacula quidem ferarum, quæ inter ſe committerentur matutinis horis *Populo Romano* exhibita fuiſſe, ex Senecæ Epiſt. LXX. veluti crudeles hominum pugnas meridianis agitatas fuiſſe, ex eiuſdẽ Epiſt. VII. diſcimus: illa ad voluptatem, hæ ad omnem tollendam humanitatem præparatæ. De his ille vltimo hoc loco. *Caſu in meridianum ſpectaculum incidi*, inquit, *luſus expectans & ſales*, & *aliquid laxamenti, quo hominum oculi ab humano cruore acquieſcant. Contra eſt: quidquid ante pugnatum eſt, miſericordia fuit. Nũc omiſſis nugis mera homicidia ſunt: nihil habent quo tegantur, ad ictum totis corporibus expoſiti, nunquam fruſtra manum mittunt.* De priorioribus verò in fine lib. 3. de *Ira*, hæc quæ iram cuiuſuis indomiti animi compeſcere valeant rectiſſimè, dicta leguntur. *Quid ſeruo? quid Domino? quid Regi? quid clienti tuo iraſceris? ſuſtine paulum, venit ecce mors, quæ nos pares faciat. Ridere ſolemus inter matutina harenæ ſpectacula, Tauri & Vrſi pugnam inter ſe colligatorũ: quos, cum alter alterum vexarit, Sus cõfector exſpectat. Idem facimus. Aliquem nobiſcum alligatum laceſſimus: cum victo victoriq. finis æquè maturus immineat.* Scio quid hìc *Iuſtus Lipſius* ſeculi noſtri eruditorũ Lumen, coniecturæ moueat, pro *Sus*, *ſuus* legendo: at mihi *finis* magis arridet, quod *finis* ſcilicet nẽpe *cõfector* ſiue *mors* animalia hęc nõ minus poſt diuturnã pugnã exſpectet, ac victo victoriq. homini *finis ęquè maturus*, quem mors excipit, immineat: vt ibi quaſi ſeipſum Seneca explicat. De pugna & Romanorũ ſpectacula à feris, & hominibus exhibita. Senecæ loca. Iuſtus Lipſius.

natura Taurorum plura habes in Æliani lib. 4. cap. 37. ex Gillij acceſſione.

An ad Biſontes hoc animal ſit referẽdum.

Nunc examinandum an rectè *Taurum* hoc animal & quidem *Mexicanum* appellauerimus. Poterat nonnemini videri ad B*iſontes* potiùs ablegandum eſſe, de quibus *Solinus* cap. 22. *In omni Septentrionali plaga Biſontes frequentiſſimi ſunt*, inquit, *qui boues feris ſimiles ſetoſi, colla iubis horridi. Vltra Tauros pernicitate vigentes capti aſſueſcere manu nequeunt*. Horridus & villoſus noſtræ beſtiæ habitus, & iuba cirroſa nonnihil perſuadent. Sed reclamat *Gillius* in *Æliani* prædicto libro, vbi ad Ceruorum potius ſimilitudinem accedere illos ſcribit, & cuius à media fronte inter aures vnum cornu in excelſitatem magis dirigatur, quam ea, quæ nobis nota ſunt cornua.

Verumenimuero hæc Gillium non ſatis conſideratè de B*iſonte* pronuntiaſſe, quæ ex *Cæſaris* lib. 6. nulla huius facta mentione tranſcripſerat, & bene monuit *Aldrouandus* & ante ipſum Germanus Zographus, qui Cæſarem non *Biſontem* ſed *Rangiferum* potius deſcripſiſſe eò loci affirmauit. Eſſe tamen villoſum animal & Seneca in Hippolyto ſcripſit.

Tibi dant variæ pectora Tigres,
Tibi villoſi terga B*iſontes,*
Latiſque feri cornibus Vri.

Putauit etiam *Aldrouandus* à *Calphurnio* Æglog. 7. certiſſimo B*iſontem* his verſibus deſignari, quamuis nominis Biſontis nullam ibi mentionem faciat:

Vidimus & Tauros, quibus aut ceruice leuata
Deformis ſcapulis torus eminet, aut quibus hirta
Iactantur per colla iubæ, quibus aſpera mento
B*arba iacet, tremuliſque rigent palearia ſetis.*

Dubium valdè vbi veri hodie ſint Biſontes.

Roma orbis domitrix etiam feros Biſontes domuit.

Tamen quale nã hodie, & vbi terrarum id animal ſit, nõ facile demonſtratur, & id eo mirum magis; quod Romanis olim in ſpectaculis indomitũ & ferox vt vnquam fuerit, ab Orbis domitrice penè vniuerſi, Roma inquã, tamen productũ, & Equi inſtar ad currũ adhibitũ fuerit. *Martialis* id docet lib. 1. Epig. quos verſiculos animalia varia cõprehendentes hìc referre elegantia & neceſſitas ſuadẽt.

Picta quod iuga delicata collo
Pardus ſuſtinet, improbæque Tigres
Indulgent patientiam flagello,
Mordent aurea quod lupata Cerui,
Quod frænis Lybici domantur Vrſi,
Et quantum Calydon tuliſſe fertur,
Paret purpureis Aper Capiſtris,
Turpes eſſeda quod trahunt Biſontes,
Et molles dare iuſſa quod Choreas,
Nigra bellua nil negat magiſtro.
Quis ſpectacula non putet Deorum?

Non eſſe Biſontem hãc noſtrã beſtiam.

Et quamuis hæc noſtrę beſtię imago aliquam cum B*iſonte* ſimilitudinem, ſi gibbum dorſi & iubam colli aſpicies, habeat; diſcrepat tamẽ in aliis, quod in noſtra nempe tota corporis pellis vndique ſit villoſiſsima & cornua ſatis exigua; quæ à *Laurentio Surio* Carthuſiano, cuius authoritatẽ *Aldrouandus* laudat, tã deducta & por-

& porrecta deſcribuntur, vt in ijs tres bene corpulēti homines inſidere queant.

Nec facilè *Vrum* eſſe mihi perſuadere poſſum. De *Vris* autem duo apud *Plinium* (apud Ariſtotelem nihil) exſtant loca lib. 8. cap. 16. *Pauciſſima Scythia gignit* (animali nempe) *inopia fruticum, pauca contermina illi Germania: inſignia tamen* Boum *ferorum genera, iubatos* Biſontes, *excellentique & vi & velocitate Vros, quibus imperitum vulgus* Bubaloſum *nomen imponit, cum id gignat Africa, vituli potius Ceruiue quadam ſimilitudine.* Et lib. 28. cap. 10. *Nec Vros aut* Biſontes *habuerunt Græci in experimentis, quamquam* Boue *fero refertis Indiæ ſiluis, portione tamen eadem efficaciora omnia ex his credi par eſt.* Ex *Cæſaris* commentarijs diſcimus *Vros* eſſe quidem Boum ſimilitudine, verùm Elephantis paulò minores. Et cornuum eorundem amplitudinem figuram ac ſpeciem, longè à noſtrorum boum cornibus differre. *Solinus* ait *hæc ob capacitatem dempta inter regias menſas potuum gerula fieri*. Meminit & *Virgilius* 1. Georg. eorundem his verbis.

An ad vros potius referatur.

Cui ſuper indiguas hiemes, ſolemque potentem
Silueſtres Vri aſſiduè capreæque ſequaces
Illudunt.

3. Georg. de peſtilentia boum

Tempore non alio dicunt regionibus illis
Quæſitas ad ſacra boues Iunonis; *& Vris*
Imparibus *ductos alta ad donaria currus.*

Dubitatur an veros hoc vltimo loco *Vros* Virgilius, an magnos quoſlibet Boues accipere voluerit. Certum eſt *Vros* non habere illum, quem in noſtro conſpicimus Tauro gibbum, & incertam valdè huius animalis, tam apud recentiores noſtros, quam veteres Scriptores hiſtoriam & delineationem eſſe, quod niſi ad neceſſaria magis pergerem, & diſcordantibus eorundem verbis hìc liquidò demonſtrare poſſem, ſed alteri loco reſeruo.

De Vris etiam dubia pleraque.

Nunc an *Bubalis* potius accenſeri debeat, & ipſum nō inutiliter planè examinandum. Cornua aliquam cum *Bubalorum* cornibus conuenientiam habere apparet. Et cum peregrini animalis iconem hanc oſtenderem cuidam Religioſo viro *Familiæ S. Franciſci* Hiſpano quidem natione, verum qui annos triginta integros in *Peruano* Regno vixerat, & maximam quidem partem in Ciuitate illa ampliſſima *Quito* ſub Aequinoctiali linea ſita ſanior longè & minori cum caloris moleſtia, vt mihi affirmabat, quam nunc Romæ tranſegerat, interrogaremq. quo ipſe hoc terrificum animal nomine inſigniret? Hoc ſolum reſponſi accepi, *Bubalū* ſibi videri. Cū enim ſimile animal in *Peruano* Regno nunquam conſpexiſſet, neque ad *Mexicanos* vnquam, quemadmodum *F. Gregorius* fecerat, penetraſſet, *Bubalis* quam maximè aſsimilari exiſtimauir. Aſt neque in *Hiſpania*, neque in *Orbe Nouo* toto vitæ ſuæ curriculo, ſeptuagenario iam paulò minor, Bubalos prius viderat, quàm in nuperrimo itinere VRBI vicino, quod ipſe ex *Centum cellis* (*Ciuità Vecchia* vocant Itali) *Romam* eundo conficiebat. His enim in locis, in quibus celebre illud *S. Spiritus* Romanum *Noſocomium* non pauca oppidula poſsidet, Equorum ac Bubalorum ad amplificandam eorundem procreationem, centena aliquot vagantur & ſuſtentantur eam quidem ſolā ob cauſam, vt *Domui* huic verè piæ, plurimumque Charitatis operibus intentæ

An ad Bubalos pertineat hoc animal.

In Quito ſub Aequinoctiali optimè degitur.

Nec Hiſpania nec America Bubalos alit.

Vectigal vberimum ex his pro Noſocomio S. Spiritus.

 vberius

In hoc Noſocomio duodecim millia ægrorum vno anno fuerunt.

vberius inde vectigal proueniat, ad tot millia ægrorum, puerorumque proiectitiorum alenda. Memini enim, nos toto *Anni Secularis* M.DC. curriculo, quo ibi manſi, vltra duodecim millia ægrotorum ſuſcepiſſe, & neceſſaria alimentorum ac medicamentorum ope cunctis ſuccurriſſe.

Cur non ſit Bubalus.

Veruntamen *F. Gregorio* maiorem ego fidem habeo renuenti, qui certiſſimè, neque in *Peruano* neque *Mexicano* Regnis *Bubalos* vllos reperiri mihi aſſeruit. Et licet cornua in hac noſtra beſtia non teretia omnino, ſed latiora & preſſa aliquantulum vt in *Bubalis*, ſe habere videantur, reliqua tamen corporis, capitis maximè proportio *Bouem* perbellè refert. Eſt & hic *Taurus* noſter villoſiſſimus: Bubalorum pellis fermè depilis & *Elephantorum* inſtar glabra, aut raris certè pilis conferta.

Et quandoquidem Romanus ager præ ceteris Italiæ locis hoc animali fertilis & nobilis eſt, ex quo non minora forſan commoda, quàm ex ipſis Bobus incolæ capiunt, & de his locus ac tempus me aliquid dicere adhortantur.

Non rectè Bufalum noſtrũ Bubalum vocari.

Inter Europæ Nationes *Italis* præſertim, nec his omnibus tamen notum eſt animal illud, quod hodie quidem *Bubalum*, ſed neſcio qua authoritate ducti omnes appellamus. *Buffelum Itali* vocant, & vulgari voce *Bufala* tam marem quam fæminam comprehendentes. An ab Italico Etymo Latinum, an ab hoc illud deſcendat, æquè ignotum. Et ſi à Latinis etiam *Bubalus*, & à Græcis βούβαλος efferatur, aliud tamen & longè diuerſum à *Buffelo* animal deſignari volunt, qui ante me animalium hiſtorias noſtri æui ſcripſerunt. Ego quidem ſuperius monui à Plinio imperitum Vulgus carpi, quòd *Bubalorum* nomine & *Vros* & *Biſontes* ferorum illa boum genera vocet, cum *Africa Vituli* vel *Cerui* facie, *Plinio* teſte, *Bubalos* gignat. Hanc ipſam *Bubali* dictionem apud *Ariſtotelis* interpretes tam *Iul. Cæſ. Scaligerum*, quàm *Gazam* inuenio 3. de Hiſt. Anim. cap. 16. vt Scaliger textum ſecat, cuius hæc ibi verba leguntur: *In plurimorũ animalium inſunt ſanguine*, (fibræ nimirum) *in Cerui, Damæ, Bubali, aliorumque quorundam non inſunt.*

Bubalis & non Bubalus ex Græco vertendum erat.

Vbi in Græco non τοῦ βουβάλου, ſed τῆς βουβάλιδος Bubuli voci reſpondet. *Bubalis* igitur potius, quàm *Bubalus* dicendum foret. Et eò miror magis, *Scaligerum* in verſione hac *Bubalum* pro *Bubali* aut *Bubali* deſcribere voluiſſe, cum differentiam hanc tamen minimè ignorauerit. Exercit. 206. enim, tacitè *Plinium* reprehendit, quod vſus voce *Bubalus* pro *Bubalis* fuerit: ait enim ibi *Scaliger*, quod *Plinius* legiſſet aliquando *Bubalin* eſſe Africæ peculiarem, quando ſcripſerat vulgus *Bubalorum* voce *Vros*, ac *Biſontes* efferre.

Quid Bubalis veterũ fuerit, forſan adhuc neſcitur.

Quid autem propriè ſit *Bubalis*, nolo modò anxius inquirere: cum in veteribus, *Ariſtotele, Plinio, Oppiano* explicandis Iuniores noſtri haudquaquam conueniant. Aliam ſibi fingit *Scaliger*, aliam *Bellonius*, aliam *Horatius Fontana* apud *Aldrouandum*, alij aliam; vt ferme quot capita, tot ſententiæ ſint. In hoc tamen probè omnes concordant, vulgarem noſtrum *Bubalum*, *Bufalum* aut *Buffelum*,

Buffelus noſter non videtur expreſsè ab antiquis deſcriptus.

expreſſis nuſquam verbis ab antiquis deſcriptum fuiſſe, niſi quis ſub his *Ariſtotelis* cap. 1. lib. 2. de Hiſt. anim. deſignatum putet, quando ſcribit: *Apud Acharotas etiam Boues ſilueſtres ſunt, qui differunt ab vrbanis, quantum inter Sues vrbanos & ſilueſtres intereſt. Sunt colore atro, corpore robuſto, rictu leuiter adunco, cornua gerunt reſupinatoria.* Quæ non malè in *Bufalis* noſtris ſigna elucent. Cornua

nua enim ita reſupinata ac retrò reflexa gerunt;vt, cùm tantum illis non poſsint in hominem, cui infeſti ſunt, impetum facere, quantum Boues eorundem cuſpidibus, qui etiam abdomen alicui lacerare ac inteſtina extrahere valent (id quod hìc miſero cuidam lanioni ante hos duos menſes contigit)non fruſtra tamen illa ſibi à natura conceſſa norunt, ſed & illis depugnant, tundunt, contunduut, ac iteratis calcium preſsionibus etiam quem ſub pedibus hominem habent, conculcant donec trucident. An autem *Martialis* hoc verſu ſuo.

Plus valent cornibus Boues quã Bufali.

Illi ceſſit atrox Bubalus atque Biſon.

Intellexerit vulgarem noſtrum, illis etiam *Romanorum* temporibus hic frequentem, quod non improbabile eſt:an *Vrum* potius Boum maximum ſilueſtrium, vt alij credunt, nolo iam importunius diſputare. Ferocitate mehercle nec *Vris*, nec *Biſontibus*, nec feris vllis quicquam beſtijs concedunt, vbi ad intuitum rubrarum forte fortuna veſtium exaſperantur. Tum enim tantá furoris rabie abripiuntur, vt eorum incurſum aliquando vix purpurati etiam Principes declinari potuerint. Quamuis *Gillius* ex *Oppiano* idem factitare *Boues* ſcribat, cum ait: *Qui ad* Boues *accedunt, rubram veſtem idcirco non ferunt: neque item ſplendidam qui ad Elephantos appropinquant, quod certè eiuſmodi colore conſtet eas beſtias efferari.* *Seneca* quoque lib.3. de *Ira* hoc nouerat. *Quod accidere vides in animalibus mutis*, inquit, *idem in homine deprehendes: friuolis turbamur & inanibus. Taurum color rubicundus excitat, ad vmbram Aſpis exurgit, Vrſos, Leoneſque mappa proritat. Omnia quæ natura fera ac rabida ſunt, conſternantur ad vana.*

Martialis iocus de Bubalis.

Bubali & Boues rubrarum veſtium obiectu exaſperantur.

Senecæ locus de ira cohibenda.

De hoc eleganter in *Metamorph. Ouidius*:

Haud ſecus exarſit, Circo quam Taurus aperto,
Cum ſua terribili petit irritamina cornu,
Puniceas veſtes, eluſaque vulnera ſentit.

In circo olim veſtes rubræ obijciebantur Boui.

Obijciebantur enim in circo ad irritandos Boues veſtes rubræ fæno ſuffultæ hominum formà, *Fænei homines* & *Pilæ* appellatæ,quod ceu *Pilis Boues* illis luderent & cornibus impoſitas in aerem proijcerent. Hinc Martialis:

Iactat, vt impoſitas Taurus in aſtra pilas.

...*us* hic *oppoſitas* legit, & meo iudicio conuenientius. Et vt ferociſsimi ſint etiam B*ufali*, *ductorum* tamen atque magiſtrorum ſuorum imperio facile audientes ſe præbent, fæminæ præſertim; quibus nomina ſua imponunt propria. Vbi enim à Curatoribus ſuis nomine quæuis ſibi indito ad mulctra vocatur, hæc dicto obediens, ex numeroſo etiam grege diſcedens, accurrit illico, & ſe mungi permittit. Ex quo lacte, pilæ luſoriæ aut ouali forma moleque, caſeoli concinnantur ſapidiſsimi (*Prouatura* vocant *Itali*) nec alio loco quam *Romæ* frequentiores. His miram lactis copiam, ſi à nutricibus eſitentur, generari fæminæ noſtræ experientià, vt aſſerunt edoctæ, ſibi perſuadent.

Bufalæ ad muliebra vocatæ accurrunt.

Caſeus Bufalinus.

Portandis in curru ingentibus oneribus, bigis quadrigiſque facilè, & nauibus quoque trahendis, difficilius aratro tamen aptantur. Vidi & *Equi* inſtar ſolum traxiſſe currum, & equitatum fuiſſe. Vt autem facilius cicurentur, ferrei vitulorum ætatę, annuli naribus inſeruntur cum funiculis, quibus à ductoribus ſuis trahuntur & reguntur. *Saturnaliorum* quoque diebus, vt ludicra Populo

Onera ingentia trahunt.

Curſu decertant.

recreatio

recreatio exhibeatur, poſt Equos, Equaſque & Aſinos, ipſi quoque Bufali curſu pro præmio decertant non liberi tamen, ſed funibus ab Equitibus tracti.

Alexander Petronius Romanus Hippocrates æſtimatus.

De B*ufalina* carne hoc habeo quod addam ex *Alexandro T. Petronio* de *Victu Romanor.* quem fama hodieque ceu *Vrbis* huius *Hippocratem* commendat aliquem, hæc ſunt eius lib. 3. verba: *Bubali Caro viſu pulchra, albida, tactu lenta & craſſa, ægrè concoquitur. Recens comeſta, præter id quod ingrata eſt, alui fluorem mouet: ſalita minus lædit, magis ſapit: Iudæorum cibus eſt: lumbaris eius muſculus, hepar, lingua, & mammæ in fœminis adhuc lactantibus mirificè commendantur. Neque ſolum apud Hebræos, ſed apud Romanos Nobiles pleroſque in pretio eſſe videntur.* Ex cornibus B*ufalorum*, quæ in alias etiam longinquas regiones diſtrahitur, mirum eſt, quàm varia politiſſimaque *Romæ* ſupellex præparetur, *Annuli, Globuli precarij, Cruces, Capſulæ* variæ, *Pectines, Auriſcalpia*, cultrorum *Manubria* & ſimilia, quæ nitore & valore finiſſimum *Ebenum* ſuperant, vt etiam his ſolis elaborandis ſui opifices & tabernæ hìc inſtructiſſimæ inueniantur. Qui flatuoſo illo *Spaſmo* ac conuulſiuis motibus detinentur, annulorum eorundem geſtatu ſe ingens beneficium percipere affirmant. Vidi principem virum eiuſmodi moleſtis ſymptomatibus etiam nocturno tempore tentatum, qui hoc ſolo ſe remedio liberari mihi fatebatur, quando in ipſa Spaſmi acceſſione & paroxyſmo, integrum B*ufalinum* cornu exactiſsimè politum, quod ſub ceruicali continuò eum in finem ſeruabat, manu ſtatim amplexatus fuiſſet.

Caro Bufalina.

Cornuum Bufalinorũ quis vſus ſit.

Spaſmo flatuoſo dicũtur aduerſari.

Restat igitur vt Taurum & Mexicanum quidẽ vocemus hanc beſtiam.

Iure igitur ac merito *Tauri Mexicani* nomine hanc beſtiam condecorabimus. Tametſi verò *Petrus Gillius* in *Æliano* ex aliorum mente Boues ad ferenda onera haud idoneos ait, cuius hæc ſunt verba: *Quid inquit Cicero de bobus loquar? quem ipſa terga declarant, non eſſe ad onus ſuſcipiendum figurata: ceruices autem natæ ad iugum, tam vires humerorum & latitudines ad aratra extrahenda*. Is ipſe tamen paulò ante de B*obus Scythicis* hæc habet: *Scythici, in quorum dorſo gibber eſt, & proceriſſimi & ex omni parte albi perparuis cornibus ſunt & minimè acutis: ſimiliterque vt Cameli eminenti dorſo exiſtunt, ſimul & cum dorſo clitellæ imponuntur, perinde vt Cameli genuflectunt, rurſumque ſuſcepto onere ſurgunt, quod ipſum hominum, qui ijs ad grauiſſimorum onerum vectiones vtuntur, diſciplina facere ſolent*. Hæc eadem cum in Geſnerianis Aldrouandus hiſtorijs legiſſet, quærit ex quo Authore deſcripta hæc fuerint, qui ſi *Ælianum* à Petro Gillio latinum factum vidiſſet, vt videre potuerat, ſciuiſſet. Nec difficultatem negotio facit, quod, vt ipſe inquit, *Iulius Pomponius Sabinus* in Comment. Virgilij ad Georgica de Scythicis bobus loquens, nullam gibbi faciat mentionem. Nam & ipſe fatetur *Ariſtotelem* 6. Hiſtor. 28. ſcribere: *Boues Syriacos more Camelorum nodos flectere ſcapularum*. Cum Ælianus abſque gibberis mentione eos ipſos deſcribat.

An Boues ad ferenda onera ſint conditi.

Vlterius hoc indagandum: an, quam gibboſi Bouis *Aldrouandus* proponit Iconem, ad noſtram ſit referenda? *In Madagaſcar*, ait, *inſula, tantam boum eſſe copiam tradunt nauigationum in nouum orbem Authores, vt bouem cochleari, aut alia re viliori commutarent. Gibbum habent in dorſo ex mera puraque pinguedine. Iconem adieci ex Diario nautico* B*atauorum in Indiam Orientalem*. Atqui noſtrum qui cum illo bouem conferet, reperiet præter ſolum gibbum, ſimilitudinis nihil apparere.

Aldrouandi gibboſus Taurus non eſt noſter.

rere. Nec cornuum figura eadem eſt, nec animal villoſum eſt, nec vſqueadeo gibbus reſpondet. Quæ *Scaliger* habet de Gibboſis Bobus Exercit. 206. cap. 6. Sunt eadem ferme ipſa, quæ paulò ſuperius ex *Gillio* citaui, ſolis immutatis verbis, & quos *Gillius* in Scythia, hic in agro *Comanduano* Tartarorum reperiri ſcripſit, & nouo ipſis indito nomine B*ocamelos*, veluti *Cameloboues* diceres, appellauit. Veriſimile tamen eſt, ex M. Poli lib. 1. cap. 17. hæc ipſum deſcripſiſſe, qui & Ciuitatem nominat *Comandu* in regione *Reobarle*, vbi eiuſmodi boues gibboſi pilo albiſsimo, exiguo & plano naſcuntur, & Camelorum more Agaloni obediunt.

Veruntamen hęc omnia aliena adhuc à noſtro *Tauro Mexicano* exiſtunt. Propius accedit *Petrus Hiſpalenſis*, qui Boues ait eſſe in *Quiuera* Orbis noui prouincia, gibbum in humeris habentes ad ferenda onera, & anteriora horum villis prælongis obtecta eſſe. Adhuc vicinius appropinquat icon illa, quam ego perluſtrando noui orbis nauigationum volumina, inueni in *Hieronymi Benzonis Americæ* parte quinta, & quidem in Tabula Chorographica *Nouæ Hiſpaniæ* in India Occidentali: vbi ære inciſam hanc noſtram beſtiam ad vnguem noſtræ reſpondentem videre eſt: hoc ſolo tamen diſcrimine addito, quod noſtra figura *Taurum*, vt ex genitalis maſculini ſignis conſpicuis patet, illa vaccam cum luculenta vberum oſtentatione repræſentat. Huius beſtiæ gibbo auis inſidit, cum *Pſittaci* inſcriptione. Recte igitur & ordine factum eſt, vt huius hiſtoria præclaro huic operi de *Noua Hiſpaniæ* plantis, Mineralibus atque Animalibus insereretur, *Mexicanus* potius, quam generali vocabulo *Americanus Taurus* vocitaretur.

Petrus Hiſpalenſis magis conſentanea noſtra Tauro dicit.

Adhuc magis conſentit figura Hieronymi Benzonis.

Sed proximè omnino, & vt verbo fertur, rem acu tangit, *Theuetus*: & ex hoc *Ambroſius Pareus* lib. 24. cuius hic libet verba recitare. *Proditum apud Theuetum legimus*, inquit, *in noui orbis Florida ingentes cerni Tauros*, Butrol Barbarorum *lingua dictos, pedalia cornua gerentes, gibbamque in dorſo Camelinæ ſimilem, pilo promiſſo & fuluo, cauda Leonina: non eſt ferè aliud magis ferum animal, nunquam enim cicuratur, niſi matri ereptum. Pellium tegminibus Barbari aduerſum hyemis inclementiam, cornibus verò velut alexiteriam vim habentibus aduerſum venena ſe muniunt.* Extat hoc ipſo *Parei* libro *Tauri* huius tam ferocis ſatis ferox imago, in qua hoc quod reprehendam, habeo, quod rictum nimis apertum verſus aures Pictor produxerit, qui in noſtra figura noſtratium boum oris diductionem minimè excedit. Reliqua membrorum proportio, & crinium colli, ceterorumq. corporis pilorum promiſſio cum noſtra ſatis congruit. Ex hoc iam iterum, quod ſupra monuimus, luce clarius patet, non *Peruanum*; ſed *Mexicanum*, ſiue *Floridanum*, ſiue *Nouæ Hiſpaniæ*, hoc eſt illius noui orbis partis eſſe animal, quæ à *Peruano* ſeparata & ſuos olim ſeparatos Reges ſiue *Motazumas* habuit.

Omnino cum noſtro Tauro conuenit Theueti icon deſcripta.

Eſt tamen in rictu peccatum.

Non poſſum, quin vel curioſi Lectoris gratia non contemnendam hic quæſtionem expediam: Sitne hæc beſtia *Nouæ Hiſpaniæ* indigena, an ex *Europa* eò delata? Audiamus *Ioſeph. à Coſta* in ſua generali Indiæ Occident. hiſtoria, an nodum hunc nobis diſſoluturus ſit. Certa animalia ait ille, *Nouo orbi* ſunt ſoli familiaria, nobis æquè peregrina, atque orbis ipſe incognitus olim fuit, vt erit exempli gratia Canis, quem primo loco deſcripſi: alia cum noſtris conueniunt,

An hæc beſtia ſit Nouæ Hiſpaniæ aduentitia?

Hoc ex ipſo à Coſta enodatur quæſitum.

niunt, vt Vrſi, Leones, & ſimilia. Alia illis incognita planè gentibus, à noſtris primum eò delata fuerunt. Qualia inquit Ioſephus lib. 4. cap. 23. ſunt *Oues, Vaccæ, Capræ, Sues, Equi, Aſini, Canes noſtrates ac Feles*. Boues & Vaccas ait, mirum in modum propagatos fuiſſe & ita multiplicatos, vt millenario perſæpe numero in montanis diuagentur. Hæc à ſeruis æquè ac liberis petuntur, occiduntur, excoriantur, & commercia inde coriacea in *Noua Hiſpania* celeberrima agitantur. *Tergorum enim*, inquit ille, *innumerus numerus in Hiſpaniam effertur. Anno 87. ex Sant Domingo 35444. corijs bouinis, vaccinisque naues onerabantur. Ex Noua Hiſpania autem 60350. iungebantur, quæ pretio æſtimata 96532. peſos ſiue Regales octonorum reddunt. Merces has, qui in Seuiliæ littoribus expoſitas luſtrat, eo ſpectaculo in ſtuporem datur.*

Mirum vectigal & prouentus ex corijs vaccarum bouumque noui Orbis.

In hunc ſenſum & hæc ſunt, quæ lib. 1. cap. 21. habet. *His adde*, ait, *quod ante hæc tempora nec vtilium pecorum greges inibi fuerint, qui tamen poſtquam Hiſpani has Inſulas (Cubam nimirum, Hiſpaniolam, Iamaicam, Margaritam, Dominicam). occuparunt, nunc numeroſis gregibus oberrant: ſiue Tauros, ſiue Equos, ſiue Porcos velis Caneſue. Vaccarum greges tot tamque frequentes ſunt, vt nullo dominio priuatim addictæ quoquouerſum cumulatè vagentur, & ab incolis ferarum modo indiſcretè figantur capianturque ſaltem corij cauſa, quod detractum exiccant, & merce iſtiuſmodi negotiationes ſuas agitant.*

Bubulum pecus innumerabiliter creuit in nouo Orbe.

Volui hæc Authoris pluſcula licet, verba recitare, vt quid in hac controuerſia decidendum lector velit, ipſemet iudicare poſſit. Videtur is bubulum pecus ab *Hiſpanis Americæ* illatum fuiſſe, concludere velle. Aſt, vt ego *Mexicanum* noſtrum *Taurum* prius *Hiſpanicum* fuiſſe credam, nulla ratione adduci queo. Reclamat peregrina animalis facies, nec *Aſiaticis*, nec *Africanis*, nec *Europæis* viſa prius in Vrbibus aut ſaltibus. Vt enim, quos ſupra propoſui diuerſimodos Boues aliquam cum hoc Tauro partem ſimilem habeant, ſiue iubam, ſiue caudam, ſiue cornua, ſiue colorem pilorum rutilum, ſiue gibbum aſpicere velis; nullum tamen reperies, qui omnia hæc coniuncta obtineat. Nec niſi temerè credi poteſt, noſtratium aliquem Bouem ab *Americano* ſiue ſolo, ſiue cælo, poſt plures etiam prolium propagationes tam mira metamorphoſi mutari potuiſſe.

Quæſtionis deciſio.

Dicendum potius illi regioni natiuum hunc Taurum eſſe.

Huc facit, quod *Indicæ* titulum *Vaccæ* illa *Tauro* noſtro perſimilis in Chorographica, vt dixi, tabula expreſſum habeat: quaſi Scriptor ille dicat, genti iſti *Indianæ* hoc animal proprium ac natiuum eſſe; cum & *Theuetus Taurum* hunc *Floridæ* veluti incolam, & natiuum adſcribere voluerit. Niſi *Ioſephus* non omne forſan bubulum pecus, ſed illud ſolummodo ab *Hiſpanis* ad *Indos Occidentales* tranſportatum voluit, non quod ferum & ſilueſtre, ſed cicur & vrbanum fuit, multiplicatũ tamen ob regionis fertilitatem opima paſcua, cælique clementiam, innumera prole ſiluas poſtea repetere coactum fuerit. Maneat igitur hic *Taurus* verè *Mexicanus*, & forſan *Ioſepho à Coſta* minus cognitus, quod in *Peruano* potius hic Regno vixerit, cui regioni hæc beſtia minimè familiaris eſt.

Explicari tamen poteſt Ioſephus.

Exiſtimo quoque, vt ferociſſimum ſit animal, Indos tamen, priuſquam noſtræ *Vaccæ* eò transferrentur, ſilueſtrium harum lacte vaccarum victitare potuiſſe, & adhuc ibi viuere, quò noſtræ nondum peruenerunt; quod diſtenta, quæ in icone tabulæ chorographicæ illa apparent, vbera inſinuant. Et matri-

Potuiſſe Indos etiã harum ſilueſtrium vaccarum lacte viuere.

bus ereptos vitulos domari potuiſſe *Theuetus* quoque meminit. Ac neſcio quam argumenti huius ſpeciem mihi præbet ſubligaculum illud coxæ annexum, cum ſex rotundis pilis inde dependentibus quaſi nolis ſonantibus, ac tintinnabulis aut alijs quibuſuis ornamentis nolarum defectu ſtudioſè illis Tauris vaccíſque alligatis, veluti & noſtris campanulas in collo vaccis adaptamus. Nam quòd nonnemini, qui hanc mecum in autographo picturam bene miratus eſt, viderentur eſſe verrucæ eiuſmodi, quales ſæpe in Equis innaſci ac Mulis cernimus, non habet multum veriſimilitudinis. Sunt & iidem illi *Americani* non omnes adhuc ab *Hiſpanis* domiti, ſemiferi & agreſtes homines, eodem quaſi cum beſtijs domicilio gaudentes, quos ſibi vt pareant, difficili haud negotio conficere poſſunt. Atque hæc de Tauro hoc Mexicano, quæ mihi dicere licuit: ſiue paucula, ſiue nimia æqui bonique lector conſulat.

TAVRVM tollet, qui vitulum ſuſtulerit, antiquum erat prouerbium. Et ego qui Taurum iam tuli, an vitulum non ſuſtulero? An qui de Boue non pauca dixi, de Vitulis non pluſcula etiam commentaturus ero? Et quidem cum tam opportuna ſe offerat occaſio *Principi* meo *Cardinali Barberino* me ſiſtendi, & Anatomen monſtroſi ac *Bicipitis Vituli*, quam benigniſſimè mihi prouinciam iniunxerat, enodandi: & *Summi* ſimul *Pontificis* VRBANI. VIII. nutui ſubiectiſſimè obediendi. Cum enim *Sanctitas* ſua eiuſdem *Vituli* partium ichnographiam, & breuem earundem explicationem ſibi à me exhibitam vidiſſet: tum non indignam cenſere viſa eſt, quæ publicis etiam typis committeretur. Id quod ego, non vt ad nutum hunc quàm obſequentiſſimum me non præſtarem, in hunc vſque diem diſtuli; ſed vt tempori potius inſeruirem.

Erant autem cum Summo Pontifice tūc in *Vaticanis* curæ meæ cōmiſſis *Hortis*, qui ab amœnitate aſpectus pulchriformiū, ſiue Calliopeiorum (Itali *Beluedere* dicunt) nomē meruerūt, *Ioannes Ciampolus Lynceus* ſupra memoratus, *Iulius Mancinus* intimus & Cubicularius Pontificius *Archiater*, vir non Ariſtotelicà modò philoſophià & Hippocraticà Medicinà eminentiſsimus, ſed Chymicarum quoque rerum gnarus, Anatomicus inſignis, & liberalium plurium aliarum artium non tam amator, quam exactiſsimus iudex & æſtimator. Hi dum varia mecum de monſtro hoc confabularentur, acceſsit tertio loco *Auguſtinus Vegius* vt ſuæ Sanctitati adhuc Cardinali à Theologicis ſtudijs, ita à diſpenſandis nunc ſecretioribus Eleemoſynis, vir doctiſsimus & probiſsimus: qui omnes variarum nobis controuerſiarum campum aperuerunt. Et in primis quidem: An animal hoc ſimplex, an duo potius dici meruiſſet, ob duo exactiſsimè formata capita: ſiquidem *Cerebro* & non *Cordi*, quod *Ariſtotelici* faciunt, primatum *Medici* attribuunt. An aer à pulmonibus hauſtus cor ingrederetur, quod vulgò creditur; cum in hoc monſtro hi per tubulum inflati, ſoli abſque corde intumuiſſent? An, cū in hoc *Vitulo* gula deeſſet, & vnus idéque meatus aeri in pulmones, & cibis in ventriculos deferendis inſeruiret, diu hoc monſtrū ſuperſtes eſſe potuiſſet? De quibus in hiſtoria ſigillatim aliquid, ſi tēporis permittet anguſtia, philoſophabor. Et ſi quos hactenus ſcripta noſtra ſolūmodo forſan delectarunt: ſpero nunc eadem vtilia ijs maximè fore, quod quandam animalis huius partium anatomicam lucem allatura ſint; quæ vel ab alijs neglecta, vel non detecta fuit.

Nec

VITVLVS.

Occaſione Bicipitis Vituli aliqua de Vitulis dicētur.

Iulius Mācinus Archiater Pōtificius, plurimarū liberalium diſciplinarum peritus.

Quæ de hoc vitulo monſtroſo in quæſtionem venire poſſint.

Principes etiam viros in aſpectu vilibus rebus philoſophari debere.

Nec indecorum prorſus eſt, Summos quoque Principes ad hæc aſpectu quidem vilia, philoſophica tamen, & neſcio quid reconditi præſeferentia *Naturæ* molimina, interdum ſe dimittere, & magnam in paruis rebus admirari DEI ſapientiam. Non aliter certè, ac Ampliſſimo *Cardinali* huic noſtro, ita *Carolo* V. *Biceps* olim *Vitulus*, vt quod miraretur, haberet, oblatus fuit, *Nicolao Villagag.* his verbis id teſtante: *Carolus V expeditione Africana cum in Largheram nobilem Sardiniæ vrbem appuliſſet, eàdem nocte res inſolita contigit. Bos enim vitulum bicipitem peperit, quem mulier cuius bos erat, videndum Cæſari obtulit.* Ingredimini amici: nam & hìc Dij habitant, dicebat *Heraclitus*, dum in vili quadam caſula, forſan ſe calefaciens & opera diuina admirans, ſederet. Nos veriores Philoſophi, qui Chriſtiani ſumus, infinitam & impenetrabilem *Creatoris* noſtri ſapientiam in omnibus etiam abiectiſſimis creaturis, ne dicam inſoliti quippiam habentibus, quod in hoc noſtro *Vitulo* eluceſcet modò, non ſatis ſuperque vnquam admirari & laudare poterimus. Aggrediamur igitur opus, & hiſtorico ſaltem ſtilo nunc vituli huius, tam internas quam externas diligenter partes delineemus: & illa, quæ controuerſiam facere videbuntur, ampliore etiam ſermone poſtea enucleemus.

Vituli huius bicipitis deſcriptio.

Die igitur 18. Aprilis, Anni M. DC. XXIV. iam ſæpe memoratum *bicipitem Vitulum* domi meæ præſentibus ferme omnibus *Romanæ vniuerſitatis* noſtræ Medicinæ ſtudioſis, ſecui. Natus autem fuerat mortuus, licet iam maturus partui, & vi quaſi à matris vtero abſtractus, quem forſan ob duplex caput commodè illa parere minimè potuerat. Longus erat ſpithamas, ſiue palmos (pro vna eademque menſura hæc ego vocabula ſumo) quinque, & ſatis extenſos.

Magnitudo.

Caput.

Vtrumque caput perfectum, ſatis magnum, & proportione corpori reſpondebat. Dextrum tamen ſiniſtro paulò maius: hinc dexter & poſterior pes etiam nonnihil erat contractior, quaſi ſcilicet ob maioris capitis molem latus illud abbreuiatum atque retractum fuiſſet. Singula ſuos dentes capita quoque oſtendebant: quatuor enim in quolibet anteriores inciſores erant in maxilla inferiori, quibus in ſuperiore nulli reſpondebant. In vtraque tamen maxilla tam ſuperna, quàm inferna, ſui erant molares ordine ſiti, quos tamen non numeraui. Hoc ſcio interim, in perfecto atque adulto hoc animali, Boue, ſiue Vacca; hos dentes determinatos reperiri: octo nempe anteriores inciſores omnes eiuſdem prorſus figuræ in maxilla inferiore: ſed deſunt illi, qui canini in alijs animalibus dicuntur. Ex vtroque latere eiuſdem maxillæ decem: in ſuperiore nulli adfuere, qui cum inciſoribus correſponderent, nec vlli canini. Molares nouem numerabantur, tam ex vno quam ex altero latere. Erunt igitur ſimul ſumpti omnes numero quadraginta ſex vaccini dentes.

Dentes & huius & Vaccini.

Oculos, nares, aures & cetera omnia perfecta hìc iuueni. Cerebrum quoque integrum, quod in vno ſaltem capite perueſtigare volui: ſanguinolentum hoc tamen conſpiciebatur, quod ipſi ex conatu forſan ac niſu matris, ob partus difficultatem, accidit.

Oculi, nares, aures, & cerebrũ.

Vtrunq; etiam *Caput* hoc ſuæ particulari vertebræ inſidebat, & vtraque hæc vertebra tertiæ cuidam in medio ſitæ, quæ & ſuprema colli dici poteſt, lateraliter adhæreſcebat. Priorum vtraque vnico tantum foramine prædita erat, per

Vertebræ colli & totius ſpinæ dorſalis.

quod

quod ſpinalis medulla ex capite egrediens tranſibat, & vtrinq. in tertiam vertebram ingrediebatur tribus donatam foraminibus, duobus nẽpe lateralibus quæ iam dictam medullam admittũt, & tertio inferiori, per quod medulla egreditur, & in ſuppoſitam ſibi vertebrã ingreditur. Hoc tamen hic aduertendũ, vtramq. medullam, ex vtraq. occipitis baſi ſeu foramine egreſſam in hac tertia vertebra (quæ ob id lõgè maior eſt, quam duæ ſociæ laterales) vniri, coaleſcere, ac vnicum tandem medullæ truncum per totam dorſi ſpinam deſcendere, ſimplicem dico, & non duplicem, quod quis ſuſpicari forſan potuiſſet. Medulla ſpinalis primò bifida, poſtea ſimplex.

Erat autem priorum vtraq. dictarum vertebrarum, quàm arctiſſimè connexa tam capiti, quàm vertebræ illi, quæ inter vtramq. media ſedebat, & triangularis erat, cum priorum vtraque plana potius, & per tranſuerſum oblonga eſſet. Huic tertiæ poſtmodum triangulari, & vt ita dicam, triforatæ vertebræ, quinq. aliæ ordinariæ & his ſexta adhærebat, quæ ſpinam ſiue appendicem valde elatã habebat, quod in alijs non videre vertebris fuit. Ex hac eminẽtia candicans firmiſſimus vtrinque *tendo*, nihil ferme muſculoſæ carnis poſſidens, inſtar albi alicuius ligamenti enaſcebatur. Hic autem in vtrumq. occiput inſerebatur, pro capitum videlicet eorundem extẽſione, mira vterq. Naturæ ſagacitate fabrefactus. Has aliæ ordine ad caudæ vſque finem vertebræ ſequebantur. Notandũ hoc tamen velim, dorſi ſpinam non lineã prorſus rectã, ſed arcuata veluti proceſſiſſe. Atque hæc de capitibus & ſpinali medulla dicta ſunto. Muſculus tendinoſus biceps in vtraque capita inſertus.

Internæ oris partes lingua nempe & larinx, figuram ſuam ex omnibus conſtituentibus particulis integrã in vtroq. capite ſortitæ fuerãt. Aſpera etiam Arteria ex quolibet capite ſingula exoriebatur, quæ ambæ paulo poſt ortũ in vnã coaleſcebant. Verũ quod nunc ſequitur monſtroſum magis eſt, quam quod vel vnquam viderim, ſcriptũ legerim, aut ab alijs mihi recenſeri audiuerim. Immiſſo enim alterutri aſperæ arteriæ canaliculo, pulmones inflari iuſſi: elati fuerunt vehementer in vtroque latere, vtrobiq. in tres lobolos diuiſi, maior erat inferior tres longus latuſq. digitos trãſuerſos, alteri duo ſuperoires pollicis magnitudinẽ haud ſuperabant. Sed cor ne tãtillum quidem vel mouebatur, vel eleuabatur. Id quod mihi quidem nouum minimè viſum fuit, rapuit tamen in admirationem non ſecũ Auditores meos & ſpectatores, quibus aliud longè perſuaſum erat. Credebãt enim præceptorum à Magiſtris ſuis traditorum perſuaſione, aerem à nobis & alijs animalibus in pulmones receptum, aliquam ſui portionem ſiniſtro cordis ventriculo per arteriam venoſam pro ſpirituum vitaliũ fabrica communicare. Quod falſum tamen eſſe nõ tam animalium maiorum minorumq. aliorum, quam humanorum etiam cadauerum pulmones per follẽ etiam inflati, vt experienti patebit, commonſtrant: cùm ne tantillum quidẽ cor ex inflato aere intumeſcat, quod tamen ſi meatus vlli occulti forent & oculo noſtro inperceptibiles, iam per fortem aeris impulſionem aperirentur. Nam & inuiſibiles & alijs medijs impenetrabiles arteriolarum cum venulis anaſtomoſes in *plexu Choroide* & *Reti mirabili* Cerebri, hoc ego ſolo, medio, flatu nimirum, ſæpe detexi. Aſt crepent potius ac diſrumpantur propemodum pulmones violentià intruſi flatus, antequam cor aerem admittat, neceſſe eſt. Veruntamen hoc quod iam dixi, mihi admirationem nullam mouit, ſæpius enim eiuſmodi ſpectacula ſpe-

Internæ oris partes.

Inflatis pulmonibus per aſperã arteriam cor non mouebatur.

Non videri meatus vllos dari intromittendi aeris ex pulmonibus in cor.

Quod iam ſequitur mirabilius longè eſt.

ctaueram: Aſt quod nunc dicam, id demum me extra me ipſum quaſi rapuit. Cum enim iterum iterumque pulmones inflari curarem, vt preconceptam ipſis opinionem de cordis ſimul motu facto ex mente eradicarē, toties ſub ipſo diaphragmate vtris inſtar aliquid ſubleuari, diſtendiq. animaduerti. Hæſi diu quid hoc rei, aut monſtri potius eſſet: cum ea in regione nec vllum ex pulmonibus foramen factum, & ſtomachorū ſeu vētriculorum ibi ſacculos ſitos eſſe noſſem, deferri autem ad ciborum marſupia aëris ſubſtantiā per aſperā arteriam, ea res deniq. totā inuertere rerum naturam, ac partiū animaliū ſeriem mihi videbatur. Quare immiſſo ſtylo per aſperam arteriam, incepi per longum deſcendendo illam cultello diuidere, ad mediam thoracis regionem vſq. penetrando. Et ecce mirabile viſu! eundem ductum ſiue canalem in vētriculum ſub diaphragmate poſitum deſinere animaduerti, quod equidē niſi manibus toties palpatum & ipſis quoq. noſtris vſurpatum oculis fuiſſet, nec à nobis adhuc etiam crederetur. Sed & hic Naturæ induſtriam & admirabile omnipotentis DEI artificium ſatis ſuperq. ſtupere non potui: quòd hoc ipſum aſperæ Arteriæ corpus ſuo non probè modo inſtructum eſſet capite Larynge, nimirum Epiglottide, oſſe Ypſiloide dicto, & reliquis nodū hunc pneumaticū conſtituētibus partibus, ſed & illud ipſum cartilagineis ſuis annulis conſtaret, & aliquò vſq. ad ſpatiū quatuor forſan tranſuerſorum digitorum eadem ſubſtantia protenderetur. Tum idem ductus in aliā ſubſtantiā omnino mollem ac carnoſam, & vt vno dicam verbo, ipſiſſimā *Oeſophagi* ſubſtantiam mutabatur, quæ in ipſum vt dixi ventriculum deſcendebat ac deſinebat. Hìc iterum non potui nō ſuſpicere & laudare mirabile prouidæ Naturæ ingenium. Hæc enim aſpera Arteria non (quod in alijs omnibus fieri tamē videmus) bifurcata diuidebatur, vnū in hunc, & in alterū pulmonem aliū ramū demittēdo, ſed recto ſtatim tramite porrecta in gulā, ſiue *Oeſophagum* trāſmutabatur. Vt tamen & pulmonibus aerē impertiretur, cuius gratia eſt effecta, fiſtulares tubulos ex ſeſe in vtriuſq. pulmonis lobos ſuperiores, qui ipſi aſperæ Arteriæ agglutinabantur, demittebat, per quos & aer in omnem pulmonum ſubſtātiam porrò ingredi & egredi liberrimè poterat. Hi omnes tubuli ſiue bronchia aſperæ Arteriæ per omnes poſtea lobos diſſeminabantur, quod nobis patuit, dum inflarentur ijdem & denuo detumeſcerent.

Mōſtruoſiſſimum quid in aſpera arteria.

Aſpera arteria in Oeſophagum tranſit.

Atque hìc per tranſennam ſaltem, illius quæſtionis quam ſupra mihi motam dixi, meminero: *An hic vitulus diu ſuperſtes eſſe, cibumq. ac potum per eandem aſperam Arteriam, aeri in alijs animalibus deſtinatā, tranſglutire potuiſſet?* Id enim nobis quotidie vſuuenire nouimus, vbi quid inter prandendum ſiue ex cibis ſiue potibus ad pulmones illabitur, tuſſim illico cum ſuffocationis metu excitari: quare quid hic ſit reſpondendum, facilè patere videtur.

Curioſa quæſtio. An ali hoc monſtrum potuiſſet.

Atqui ego inconueniens minimè cenſuerim, per aliquod etiam tēpus hoc mōſtrum lacte materno ſucto ali potuiſſe. Neq. enim reſpirationi obſtaculo eſſe debuerat, cū aer ad latera per ſua ſe diuerticula in pulmones recipere, cibus recto interim itinere in ventriculos deſcendere facillimè potuerat. Et quid ſi aeris etiā portio non parua cum cibo deſcendiſſet, inde mali ſecutum fuiſſet? hoc enim nobis frequēter euenire, dum ex anguſtioris orificij vitro bibimus, experientia teſtis eſt, & *Hippocrates* hoc monuit libello de Flatibus: *Omnia quæ eduntur & bibuntur,*

Reſpondetur quæſtioni.

tur, inquit, *ſpiritus in corpus inferunt, aliquando plures, aliquando etiam pauciores: id autem inde manifeſtum fit, qood plurimis eructationes poſt cibos & potus euenire ſolent.* Redit enim inſpiratus aer foras, quia ſi eidem *Hippocrati* libello de Corde credimus, nullum neque ipſe, neque aqua homini aut animali alimentum præbent. *Merito autem*, inquit, *recurrit ſpiritus & aqua, non enim humanæ naturæ alimenta hæc ſunt. Quomodo enim hominis alimentum ſint ventus & aqua cruda?* Idem tamen *Hipp. libello de Flat.* (vt hoc obiter dicam) contrarium aſſerit, ſic enim ibi ait: *Corpora enim omnia tum hominum, tum reliquorum quoque animantium à triplici nutrimento ſuſtentantur, horum autem nutrimentorum nomina hæc ſunt cibus, potus, ſpiritus. Ac ſpiritus quidem qui in corporibus ſunt, flatus vocantur: qui verò extra corpora exiſtunt, aer. Qui ſanè maximus eſt in omnibus quæ corpori accidunt, & author & dominus.* Sed & vice verſa, vt in ventriculum aerem, ita in pulmonem potum deſcendere voluit idem Hipp. eodem de corde libello. *Etenim homo multò maximam partem in ventrem bibit: gula enim ſiue ſtomachus velut infundibulum potus copiam & quæcunque volumus, excipit. Bibit autem & in guttur ac arteriam, minus verò & quantum latere poſſit per rimam illapſum.* Ait etiam ibidem aquam in pericardio contentam ex potu ſcilicet in pulmonem labente, veluti vrinam cordis eſſe. Quam mirabilem ſuam philoſophiam his verbis concludit: *Hunc itaque humorem cor de pulmone vna cum aere abducit: aerem quidem igitur, vbi in medelam ceſſit, neceſſario oportet retrò per eandem viam qua abduxit, reijcere: Verum humorem partim in culeum ac vaginam ſuam expuit: partim rurſus vna cum aere foras propellit.* Solidiorem tamen cibum ceu fænum, herbas, frumenta, legumina, non puto ab hoc vitulo deuorari potuiſſe. Cum dicto iam loco dicat Hipp. *quod operculum Laryngis, Epiglottis, lingula ſiue minor lingua appellata, ne permiſerit quidem aliquid amplioris potus penetrare.* Vnde, cum credi facilè potuiſſet, quandoquidem duo capita eſſent, ſingula ſuum habere Oeſophagum & aſperam arteriam, adeoque quatuor vaſa eſſe debuiſſe: Hic natura tamen adeò defecit, vt pro quatuor vnum ſolùm fabrefecerit, quod cibo nihilominus liquido, aerique detrudendo ſatis fuiſſet.

Hippocratis loca controuerſa.

Hipp. dicit pulmonem & cor bibere.

Hiſtoriam porrò perſequamur. Ventriculi igitur poſt pulmonem, vt iam annotatum fuit, qui quatuor ſunt numero, & ipſi ex immiſſo flatu attollebantur. Quæ autem horum omnium & nomina ſint, & officia, inferius expediam, quando de *Ruminatione* tractaturus dubia quædam authorum loca explicabo. Hoc interim hic nouiſſe ſatis fuerit, in *tertio* ventriculo plicatilium ſerie quadã membranarum conferto, nihil præter ſeſquiunciam fortè mucaginis cuiuſdam repertum fuiſſe. In *quarto* autem & vltimo ventriculo vbi chylus abſoluitur, & coagulum in lactantibus colligitur, inueniebatur ſemilibræ pondere humor chyloſus quidam, adeò tenax, viſcoſus, ſibiq. cohærens & albicans, vt gluten Taurinum probè æmularetur, ita vt ab ipſa etiam madefacta ſpongia non imbiberetur, ſed aqua elui ac manibus deturbari neceſſe haberet.

Quæ excrementa in ventriculis reperta ſint.

Dubium profectò non leue ea mihi res mouit, quibus in hunc ventriculum vijs tanta huius humoris copia perduci potuerit: ſicuti & illud, quod totius animalis huius caro omnino acidi lactis odorẽ ſpirabat. An dicendũ, dum in vtero ex ſanguine materno fœtus nutritur, ſæpe cum ſanguine lac miſceri? Eſt enim facilis greſſus & regreſſus ab vtero, ſanguinis ad vbera & ab his ad vterum,

Tota caro lactis acidi odorem emittebat.

quod fæminæ etiam noſtræ philoſophicas has minimè edoctæ ſpeculationes, nouerunt. Sed hæc patentiorem contemplandi campum deſiderant.

Inteſtina.

Huic igitur vltimo ventriculo *inteſtina* eiuſdem propemodum cum ipſo ſubſtantiæ, annectebantur; quæ ego haud diſſecare volui, cum ex recto inteſtino ſua ſponte eiuſdem coloris ac conſiſtentiæ excrementum efflueret, quale illis eſſe videmus, quæ iam paſta fuerunt. *Vitulus* autem hic nec lac quidem à matris vberibus ſuxerat, cum mortuus editus fuiſſet.

A vena nutricula inflata quæ partes internæ inflatæ fuerint.

Dum autem ventrem inferiorem aperiri iuberem, ſimul *venam Nutriculam*, ex vmbilico hepati inſertam conſtringi curaui, quo illa poſtmodum pro inflando hepate inſeruiret. Quæ vbi ex tubulo flatum recepiſſet, viſu iucundum & mirabile dictu, confeſtim inflatum eſt *hepar*, *pulmones*, *cor*, *lien* atque ipſi *omnes ventriculi*: qui, cùm vna communi tunicâ inueſtiantur, imponunt alicui vnicum ſacculum & non plures eſſe, exiſtimanti. Hæc autem, qua ratione contingãt, in Medicinæ ſtudioſorum gratiã ex *Iuuenilibus* meis paulo poſt ſubiungam.

Cor & quid in hoc inuentum. *Sanguine cor caruit.* *Veſica & Vrachos.* *Quatuor vmbicalilia vaſa.*

Quatuor Cordis vaſa nec tempus, nec opus examinare fuit, quæ ego alijs vicibus in perfectis ac imperfectis vitulinis fœtibus quam exactiſsimè fieri potuit, perquiſiui & deſcripſi. Corde tamen aperto, & ſiniſtro eius ventriculo inſpecto, globulum quendam nigrum, durumque reperimus, carneæ ſubſtantiæ ſimilem, adnatum internæ huius ventriculi cauitati, quem vbi diſcidi, effluxit ſanguis nigricans remanente pelle duriuſcula: ſanguis ille autem magnitudine nucis moſcatæ exquiſitè ſphæricus, ac rotundus prorſus globulus erat. Sed neque in hoc, neque dextro ventriculo ſanguinem vllum inuenimus alium, id quod notatione digniſſimum cenſeo. *Veſica* vrinaria liquoris ſui expers & parua admodum erat. Inciſa illâ, per ſtylum vas *Vrachon* dictum indagaui, qui meatus manifeſtè peruius erat. Sumit autem *Vrachos* initium ſuum ex fundo veſicæ, & vrinam in veſicam ex *renibus* corriuatam, dum adhuc in vtero vitulus concluditur, deportat ad membranam quandam *Allantoidem* dictam, eum in finem, à Natura fabrefactam, vt inſtar alicuius vtris excrementum illud ſeroſum colligat, donec partus tempore ex vtero excernatur. Eſt autem *Vrachos* ex quatuor illis vaſis vmbilicum conſtituentibus vnum, *Secundum* eſt *vena Nutricula* quæ ſanguinem maternum in hepar refundit, *tertium, & quartum*; ſunt ambæ illæ *arteriæ vmbilicales* appellatæ, quæ in deſcendẽtis *Arteriæ magnæ* ramos *Iliacos*, vitalẽ matris ſpiritum tranſportant. Quæ omnia vaſa hîc probè conſpiciebãtur.

Lien. *Renes.* *Teſticuli.* *Solius Principis Cardinalis Barberini honori hic labor dedicatur.*

Lien perexiguus erat, nec ſingulare quicquam obtinebat. *Renes* diſciſsi non carnem, ſed merum potius congelatum ſanguinem referebant. Cohærebant tamen fibris carneis, ita vt quid medium inter carnem ſeu parenchyma, & ſanguinem coagulatum exiſtimaretur. Ceterùm interna omnia viſcera perbellè ſe habebant. *Teſticuli* etiam (maſculus enim hoc mõſtrum fuerat) qui tamen latentes & parui erant, vix Auellanam nucem ſuperabant. Atque hæc fideliſſima eſt *Monſtri* huius *Anatome*, quæ ſummâ, quam adhibere & potui & debui, diligẽtiâ trium horarũ ſpacio à me adminiſtrata & abſoluta fuit. Qui meritò labor meus illi dedicatus ſit *Principi*, qui eũdem mihi benignè cõmiſit. Et cui ſoli à *Medicorum filijs* gratiæ ſint habẽdæ, ſi quid vtilitatis nacturi ſunt, tã ex enarrata hiſtoria, quàm ex ſequẽtibus meis vberioribus diſquiſitionibus, quas nũc ſubnectam,

quæ

quæ in meis forſan aduerſarijs alioquin delituiſſent ac computruiſſent.

Sed priuſquam has obſeruationes meas *Iuueniles* quidem, Naturà tamen dirigente & dictante ſcriptas, publicas faciam; rogandus mihi eſt docilis & ſtudioſus lector, ne ita facilè Philoſophaſtris quibuſdam fidem adhibeat, tam audacter quiduis negantibus, quod ipſi nec manibus tractarunt, nec oculis vnquam vſurparunt: eam ſolam ob cauſam nimirum, quod Veterum illud ſcriptis aduerſari, infringere eorum dogmata, & obſtare authoritati videatur: qui DEO ipſi, & Naturæ leges præſcribere, & vim inferre præſumunt, dum miſelli hi omnia ſuo arbitratu, cogitatione, & temerario iudicio fieri debere ſibi perſuadent. Nos æquum eſt *Naturæ*, & non hanc nobis ſe accommodare. Quare friuolæ omnes eorum ſunt rationes, quas *rerum magiſtra experientia* impugnat. Experientiæ potius quam nudis imaginationibus credendũ.

Deſcripturus ſum itaque iam *Vitulinam* Anatomen, quam ante hos annos viginti, ea quà fieri potuit induſtrià, exercui, vt fideliorem quarundam controuerſiarum enodationem indè nanciſcerer. Vtar autem hìc iiſdem penè verbis, quæ in meis *Iuuenilibus* ſcripta reperio; ad quæ ſi opus ſit, etiam lectorem prouoco, ne quis me in alium ea ſenſum detorquere voluiſſe, cenſere poſſit, vt quę in *Monſtro* hoc eueniſſe dixi, propterea magis confirmarem. Eadem enim nunc Natura eſt, quæ ante tot millia annorum fuit: ſed nos mutamur, & alia ſubinde de eadem nobis imaginamur. Vitulina alia Anatome.

Cordis igitur *Vaſa* hanc ſortiebantur conſtitutionem. *Vena Caua* ex Hepate aſcendens Cordi, non aliter in oſtium quoddam ante dextrum eius ventriculum, atque in nobis aperitur: & iuxta dextrã cordis auriculam cum *Arteria venoſa*, quæ ad ſiniſtrum cordis Ventriculum pertinet, per manifeſtum admodum rotundumq. foramen continuatur, per quod ex *Caua* ſanguis in hanc *Arteriam Venoſam* transfluit, minimeq. in dextrum ventriculum influit: & ne in *Cauam* regrediatur, membranula ſubtilis operculi vicem ſubiens, foramini ſiue oſtiolo illi apponitur. Propè hoc oſtiolum, foraminulum longè adhuc minus reperitur, ex quo vena producitur *Coronaria* cordis dicta, per cordis baſin diſſeminata. Dexter autẽ ventriculus humano erat ſimilis, tot carnoſis tamẽ ac fortibus fibris haud præditus. Hæc ambo vaſa eiuſdẽ ſunt ſubſtantiæ; venoſæ nimirũ, non arterioſæ. Cordis vaſorum venoſorum deſcriptio. Vena Caua. Arteria venoſa. Venæ coronaria cordis.

Arterioſa autem duo hoc modo ſe habebant. Et quidem, quod ex his primò in oculos incurrit, omnibus imponit *Arteriam magnam* eſſe, & ex ſiniſtro cordis ſinu ortum ducere arbitrantibus: cum tamen planè contrarium exiſtat & ſit potius *Vena Arterioſa* ac ſuperincũbat ipſi *Arteriæ magnæ*, quæ reuera in exortu atq. egreſſu ſuo ex ſiniſtro ventriculo, non eſt tam magna lataq. atque hæc ipſa vena arterioſa. Cũ igitur *Arteria magna* enaſcitur & egreditur ex Corde, progreditur ad latitudinem tranſuerſi pollicis (in hoc vitulo ſaltem ita conſpiciebatur) deinde in duplo ampliorẽ truncũ, quam ab exortu fuerat, deſinit. Ex hoc alius aſcendit truncus tã amplus, vel pauló minor quam ille fuerat, qui ex Corde emergebat; atque hic eſt truncus *Arteriæ magnæ* aſcendẽtis. Magnus autem dictus truncus partim ad ſpinam dorſi deflectẽns, conſtituit *Arteriam magnam deſcendentem*: partim verſus cor reflexus illudq. ſubiens, per dextrum nempe ventriculum, *Venam* facit *arterioſam*: quæ tamen, antequam cordi inſeritur, bifurcata, ſingulos ramos in vtroſq. pulmones ſpargit. Dico autem *Venam* hanc *arterioſam* ingre- Vaſa arterioſa cordis. Arteria magna. Vena arterioſa.

di cor ſi exortum eius inſpicias, quem ab *Arteria magna* ſiue *Aorta* nanciſcitur; quamuis ſi officium ſpectes, melius ex corde egredi dici queat, cum ex dextro ventriculo ſanguinem educat in pulmones nutriendos, in nobis iã in luce editis.

Venæ arterioſæ quis vſus in fœtu.

Si *fœtum* verò conſiderare velimus, iam alium prorſus vſum hæc *vena arterioſa* habet. Hæc enim cùm magna arteria in ductu quodam omnino communicat. Vbi etenim Spiritus materni per vmbilicales arterias in Iliacos ramos infuſi, per *deſcendentis Aortæ* truncum aſcendunt, & cordi iam vicini ſunt, tunc duas ibi ſtatim vias reperiunt; vnam quæ ingreditur *Aortam* partim cor ſubeuntem, partim aſcendentem & caput petentem, in quam quidem viam communem ſpiritus ſubeunt, ſed cor neutiquam ingrediuntur. Altera via eſt in venam arterioſam dextro cordis ventriculo inſertam, quæ ex eadem magna illa Arteria ſiue Aorta enaſcitur. Itaque ſpiritus hi vitales & ſanguis arterioſus maternus, ad ſuperiora partim ſibi viam parant, partim per venam arterioſam in ambos pulmones diſperguntur, in cor verò minimè illabuntur. Euidens autem rei huius ratio in propatulo eſt, quod valuulæ obſtent ſemilunares, vel *Sigmoides* dictæ à figura, quam obtinent. Quare dum inflari curarem magnæ Arteriæ deſcendentis truncum, inflabantur ſubitò & pulmones ambo, & illa ipſa extra cor ſita vena arterioſa: cordis interim dexter ventriculus neutiquam mouebatur.

Paradoxõ: Spiritus vitales & ſanguis in fœtu cor non ingrediuntur.

Inflata per tubulum Aorta quæ partes fuerint tumefactæ.

Aſt neque hac flatus impulſione ſiniſter cordis ventriculus attollebatur, cum eædem ſemilunares pelliculæ hîc obſtarent, quæ egredienti quidem materiæ patent, ingredienti ſeſe opponunt. *Statuendum* itaque (licet plurimis viſum paradoxum fuerit) hoc erit: *in cordis ventriculis nec ſpiritum nec ſanguinem vllum in fœtu contineri.* Nam cur ex *Vena caua* in dextrum ventriculum ſanguis refunderetur, cum in eodem exiſtens *Arteria venoſa* illum recipere & ad pulmones (quod tamen in adultis ſemper fit) deferre haud valeat? quæ ſpiritu vitali ex *Aorta* ſibi communicato, vt diximus, turget.

Obiectio aduerſus hoc paradoxon.

Aſt inquies dextro cordis ventriculo *Vena Caua* ſanguinem infundit: manifeſtiſſimè enim ante illum panditur. At verò aliud autopſia conuincit: caua enim non in ventriculum per pelliculas ſiue valuulas illas tricuſpidales ſanguinem ſuum deponit (quod tamen fit poſtquam animalia nata fuerunt) ſed in cauernulam illam ante dextrum ventriculum poſitam, quam ego *Antecameram* non ſatis Latina voce, appellare ſoleo: qui ſtatim in *Arteriam venalem* & foramine ſatis grandi, & ſubſtantiã eadem ſibi proximam, continuam, ſimilemque recipitur, & ad pulmones vtroſque ablegatur. In *ſiniſtro* etiam *Ventriculo cordis*, nullus ſpiritus ſtabulatur: neque enim ex *Arteria magna* in cor aditus patet, ſemilunaribus impeditus à valuulis, ſed ſpirituum pars *Arteriæ magnæ aſcendenti*, pars *Venæ* committitur *arterioſæ*, ex qua in pulmones fit tranſumptio.

Reſponſio.

Alia Anatome Vitulina.

Atque hîc, vt firmiorem verbis meis fidem adſtruam, ex alia *Vitulina Anatome* non minus claras, quam iucundas demonſtrationes promam. Eodem ipſo die, quo iam ſcriptam confeceram adminiſtrationem anatomicam, alium ex Vaccino vtero *vitulum* exemptum artificiosè ſecui. Hic autẽ vix ſpithamam ſiue palmum ſua longitudine ſuperabat. Huius ego cum imprimis venam curaſſem inflari *Nutriculam*, inflatum ſimul eſt *Hepar*, *Cor* & *Pulmones*. Ex *Vmbilicali* enim hac vena in *Portam*, ex qua in *Cauam*, ex Caua in *Cordis* dextrũ nõ quidem Ventriculum

Ex inflata vena Nutricula, Hepar cor & pulmones inflati.

triculum, ſed huic *antepoſitum ſinum*, ex hoc per foramen in *Arteriam venalem* extra cordis ſiniſtri ſinum poſitam, è qua demum in *pulmones*.

Iuſſi inflari ſimiliter *Vmbilicales* arterias: ſtatim intumuit *Hepar*, inde *Pulmones*, ſed *Cor* minimè motum. *Hepar* quidem propter arteriam ſatis grandem ex deſcendenti *Aortæ* trunco ſibi communicatam; *Pulmones* verò propter *Venam arterioſam* ex *Aorta* originem ſumentem: ſed *Cor* haudquaquam, quia neque ex *Aorta*, neque ex *vena Arterioſa* in hoc aditus vllus patet. Inflatis arterijs vmbilicalibus non cor ſed Hepar & pulmones inflati.

Præcepi demum vt *Aſpera arteria* & ipſa inflaretur, & ſtatim mirè elati fuerunt *Pulmones*, qui cum aliàs rubri admodum eſſent, & carne potius ſolidiore quam ſpongiformi præditi; iam albicantes tamen ſubitò, & ſpongioſi fuerunt effecti. Tumefieri & *Cor* viſum eſt: cuius ſiniſtrum ventriculum datà operà incidi pauliſper, ex cuius foramine cum ſpumoſo quodam ſanguine aer exilijt. Quod ego quidem contigiſſe exiſtimo, non quòd ſanguis in ſiniſtro illius ventriculo vllus contineretur; vt nec in alijs viſus eſt fœtibus, ſed quòd vi quadam inſufflationis in tenello adeò corpuſculo, ex *Arteria venali* rupta, quæ à *Caua* ſanguinem receperat, in cordis hunc ſinum cum ipſo aere compulſus fuiſſet. Cum tricuſpides præſertim illæ membranulæ ſiue valuulæ ſint duæ tantùm, & tam extra quàm intrò meanti humori non multum obſiſtant. Dexter autem ventriculus, quantùm ego animaduertere potui, nequaquam inflabatur. Inflata aſpera arteria pulmones inflari & cor parum & cur hoc.

Hic commodè admodum illam *Venæ arterioſæ* cum *Arteria magna* communionem notare potui. Si quis enim in huius deſcendentem truncum dextrè ſtylum immittat, ſurſumque porrigat, tres reperiet vias: quarum vna in aſcendentem Aortæ truncum pertingit: altera ſiniſtrum cordis ventriculum ingreditur, & eſt ipſe magnæ Arteriæ exortus: tertia verſus dextrum cordis ventriculum abit, & *venam arterioſam* conſtituit. Qui tamen tertius hic ductus exiguus cùm ſit, in natis iam animalibus facilè coaleſcit; atque ſic ſpiritus, cum non poſſint amplius poſtea per hunc meare, ſurſum ac deorſum ſaltem, dum ex corde per Aortam ſcaturiunt, per huius truncos ferantur neceſſe eſt. Memini me hunc ductum in adultioribus hominibus ita vietum & euanidum reperiſſe, vt ligamenti inſtar Aortam & venam arterioſam colligaret. Videre ſimul in hoc corde erat *venam coronariam* & *Arteriam coronariam*, quæ ſtatim ex Aorta enaſcitur, vbi hæc ex corde egreditur. Communio venæ arterioſæ cum Arteria magna. Arteria coronaria.

In neutro cordis ventriculo ſanguis aut ſpiritus vllus viſebatur. In primo fœtu aqua in pericardio contenta inſtar loturæ carnis erat: in hoc vltimo nulla obſeruata fuit, niſi forſan iam effluxerat. Eſt autem de ſanguificatione & ſpirituum vitalium vt in fœtu peragitur, procreatione & diſtributione hæc mea philoſophia: quam in Iuniorum gratiam ſaltem Medicorum, qui in Anatomicis minus ſunt verſati, proponam, & prouectiorum in hac arte ſimul calculum expectabo. Nec vitio mihi verti velim, ſiquid in ſcriptione hac vt difficillima, ita vtiliſſima repetiero, non ſatis enim dicitur, quod bene dicitur. Ex diligentiſſima igitur hac autopſia non in Animalibus modò, ſed Infantibus quoque habità, ſic ego ſpeculari ſoleo. Sanguinem venoſum ex materni vteri venis per *Nutriculam* ad Hepar in Portæ venæ ramos per ipſum diſperſos conuehi: ex his in Cauam, ex Caua in partes inferiores per deſcendentem truncum aliquam Nullus ſanguis in cordis ventriculis. Authoris ſpeculatio de ſang. & vital. ſpirit. generatione in fœtu. Quid de ſanguine agatur.

aliquam huius ſanguinis portionem pro nutriendis illis partibus, alteram verò ad ſuperioris corporis membra euehi, & in itinere hoc quidem, Venam quam cordi aperiri, & ſanguinis partem in oſtium illud, cauernam; ſiue antecameram iam dictam effundi, reliquum ſanguinem thoracem, caput & artus petere ſuperiores. Nullum autem ſanguinem cordis dextrum ventriculum ingredi, cum nullus ipſius ibi vſus ſit. Neque enim vt hic attenuetur, veluti materia pro ſpirituum vitalium in ſiniſtro vētriculo generatione; ſpiritus enim in fœtus corde nulli generantur, ſed à matre ſubminiſtrãtur. Neque vt cor hoc ſanguine nutriatur, huic enim vſui Coronaria dicta vena ſeruit, quæ per cordis ſubſtantiam diſpergitur: quin neque in nobis iam ſanguis in ſinũ cordis effuſus, nutriendi officium habet. Is autem iam dictus ex venæ Cauæ apertione ſanguis in oſtio hoc collectus, ſtatim per foramen iam ſupra deſcriptum in Arteriam venalem Cauæ non contiguam hìc, ſed continuam prorſus tranſcendit. Et licet hæc Arteria venalis ad ſiniſtrum cordis ſinum pertineat, ſanguis tamen hic receptus eundem ſinum minimè ingreditur: eſt enim hic foraminis coalitus extra vtrumque cordis ventriculum, & Arteria hæc venoſa bifurcatur, & in ambos pulmones ſtatim ramos emittit: quare immediatè receptus in hanc ſanguis, pulmones nutriendi cauſa ſubit. Quis enim eius in ſiniſtro ventriculo vſus eſſet, cum ſpiritus vitales in hoc neutiquam conficiantur? *Arteriæ* Quid de ſpiritibus fiat maternis. autem *Vmbilicales*, vbi maternum ſpiritum vitalem ad *Iliacos ramos* conuexerũt, ſuo ſatisfecerunt officio. Hic autem per Arteriam magnam deſcendentem aſcendit, & ad aſcendentem Aortam ſupra Diaphragma peruenit: huc vbi delatus, iam cor, quod verum eſt vitalium ſpirituum domicilium, ingredi ipſum æquum foret. Veruntamen huic oſtium cordis ſiniſtrum pulſanti, acceſſus denegatur; valuulæ enim ſeſe opponunt illæ ſemilunares, quæ egredientibus quidem ſanguini & ſpiritui aperiuntur, ingredientibus clauduntur. Quapropter pars horum peregrinorum, & à matre fabricatorum ſpirituum, per Aortam aſcendentem ſuperiora petit, pars in Venam illabitur arterioſam, quæ & huius Aortæ propago eſt, & eundem cum ipſa ſubſtantiæ modum (vt Medici loquuntur) obtinet.

Cur Aortæ corpus in adultis ſit durius quã in fœtu. Non ſum tamen neſcius: Aortæ in adultis corpus paulò durius *eſſe*, *quam* ſit Venæ arterioſæ; quod inde prouenire credibile eſt, quoniam illa, in animali extra vterum matris conſtituto, perpetuis non motibus modò agitatur, ſed ſpirituum vitalium quoque copia repletur, & partes obambulat non rarò ſicciores frigidioreſque, vnde dureſcit magis quam Vena arterioſa, quæ extra pulmonum & cordis ſitum non protenditur. In fœtibus certè & recens natis ego nullam horum differentiam vaſorum, ſi duritiem ſpectes, animaduertere potui. Hæc autem vena arterioſa & ipſa in ambos pulmones ramos diuidit, maioreque & vero ſuo trunco, in dextrum Cordis ventriculum implantatur. Itaque ſpiritus illi aduentitij ſimiliter pulmones ſubeunt, in dextrum autem Obiectio aduerſus dicta. Cordis ventriculum nulli deſcendunt, quia & hæc non aliter Vena arterioſa, atque Aorta, habet valuulas immiſſioni oppoſitas, emiſſioni patentes.

Reſponſio. Attamen cor inquies, viuere cum debeat, vitali haudquaquam ſpiritu fruſtrari conueniens fuerit. Neque hoc ego inficior. Aſt huic vſui arteria ſufficit

ficit coronaria appellata, per cordis baſim probè diſperſa, quæ riuulos ſuos etiam ad intima tranſmittit, & ipſa inſtar venæ huius nominis, extra cordis ventriculos ortum ſuum nanciſcitur ab Arteria magna. Et quæ neceſſitas quæſo cogit, vt per magnam Arteriam in ſiniſtrum cordis ſinum ſpiritus vitales intromittantur, cùm iam fœtui ab vtero illos materno ſufficienter ſubminiſtrari, nec in corde fœtus elaborari debere, probauerimus? Sed neque per Venam arterioſam in dextrum cordis ventriculum ſpiritus vllus penetrare, aut debet, aut poteſt. Non poteſt, quia obſtant valuulæ, quæ ab interna cauitate foras aperiuntur, exterius verò ad interna eunti cuicunque rei clauduntur. Nec debet, in dextro enim hoc ſinu ſpiritus vitalis non habet locum, in quo ſi vllus eſt ſpiritus, hic naturalis potius eſt ab hepate huc tranſmiſſus, qui tamen in animalibus an detur etiam, & à *Galeno* & alijs viris doctiſſimis hucuſque dubitatum ſcimus.

Atque poſtquam huc peruenimus, quod in alio quodam vitulino fœtu memoratu dignum animaduerti, vt ſtudioſis Medicinæ meis gratificer, nec hîc referre pigebit. Cum igitur abſciſſis vmbilicalibus vaſis ex Vaccæ recens mactatæ vtero fœtus extractus vt mortuus propemodum, in terra iaceret, Lanio noſter duas ex vmbilico propendentes nobis & quidem pulſantes arterias demonſtrauit, quas vbi ſtupens lætuſque admirabar, aperiamus inquam, thoracem, vt quà ratione cor pulſui huic reſpondeat diſquiramus. Appenſo igitur per poſteriores pedes ad parieti fixum clauum fœtu, & ventrem & thoracem per lineam rectam diſcindendo quàm citiſſimè aperui. Et ecce mouebatur tunc cor, & quidem eodem quo arteriæ vmbilicales, rhythmo; nulla tamen ſeruata inter ſyſtolem ac diaſtolen proportione vniuerſali. *Solebat* videlicet aliquando ter quaterue, ac pluries etiam cor pulſare, deinde ad ſex octo vel decem quoque pulſationes ſubſiſtere, *rurſuſque* ad pulſum redire, tamdiu poſtmodum quieſcere, *donec* ego illud, *ſolo* cultri cuſpide tangendo, excitarem, quem vt primùm *tactus ſenſum* percepit, moueri cæpit, atque ſex vel plures pulſationes reiterans, ad quietem demum redijt: iterumque vel cultro vel digito ſaltem meo contactum ad dilatationem fuit excitatum. Quinimo intra meam contentum palmam, hoc corculum pulſauit, qui motus poſt apertum omnino ſternum ad horæ quoque quadrantem durauit, diutius forſan duraturus, niſi cordis ſuperficiei vulnuſculum leuiter inflictum fuiſſet. Cùm autem *Cordis mucro* hoc ſitu deorſum penderet, in ipſa cordis diaſtole ſiue dilatatione ipſe ad ſuperiora retrahebatur. *Reſpiratio* quoque, quod hîc ſimul notandum cenſeo, nulla fiebat, cùm pulmo maneret immobilis, & Diaphragma ad apertum ac dilatatum pectus ipſum quoque diſruptum eſſet.

Iucunda de motu cordis in fœtu obſeruatio.

Cor ad ſenſum tactus iam immotum iterũ pulſabat.

Mucro cordis in motu ſurſum trahitur.

Nolo hìc contentioſius controuerſiam illam. An cor in fœtu pulſet, agitare, quæ commodiore à me loco expedietur. Qui interea vtrarumque partium rationes noſſe velit, legat Andreæ Laurentij Anatomen & Ioannis Riolani filij Anthropographiam, quorum hic cordis motum in fœtu probat, ille negat.

An cor in fœtu adhuc concluſo in vtero pulſet alibi expedietur.

Ex his niſi fallor, facilè quiuis rationem indagabit, cur in monſtroſo hoc noſtro vitulo inflata *Nutricula Pulmones* & *Cor* eleuarentur: non ita facilè tamen, cur ſimul & *Lien* & *Ventriculi* ciborum receptacula dilatarentur. De *Liene* hæc

cauſa aſſignari poterit, quod vena nimirum hæc vmbilicalis ſiue *Nutricula* pars ſit manifeſta ipſius *Venæ Portæ*: rami autem illi *Splenici* ſiue venę Lienem adeuntes, & ipſæ ad *Portam* pertineant: vtrobique igitur flatus non difficulter permeabit. Obſcurius adhuc, cur quatuor illi ventriculi ſeu ſtomachi inflarentur. An hoc fieri potuit per venam inſignem quæ ex Liene in ventriculum deſinit *Vas breue* appellatam? quam ego tamen hic non ita vt in humanis olim cadaueribus exactiſsimè feceram, indagaui. An verò hoc etiam non extra omnem eſt improbabilitatem; flatum hûc in hepate ex Nutricula receptum, per meatus illos *Cholidochos*, ſiue Bilis flauę expurgandę vias in *Duodenum* appellatum inteſtinum fuiſſe conductum, & ex hoc *Ventriculos* ſubijſſe? Et hoc vt ſuſpicer ſaltem, quam in *Bouis hepate* exercui Anatome, mouere me poteſt, quam nunc deſcribam.

Quomodo bilis ex hepate ad duodenum feratur.

Cùm in bouino itaque hoc hepate bilis flauæ ductus obſeruarem, notaui quam plurimas eorundem in hepatis ſuperficie, verſus veſiculam fellis excurrentes, ex interna tamen hepatis ſubſtantia originem ſuam deſumentes apparere. Hæc autem differentia notari poterat: quod ex parte hepatis craſſiore profundiores magis ductus ſcaturirent, in tenuiore verò eiuſdem portione magis eſſent ſuperficiales. Hi omnes demum coeuntes prope collum ſeu ceruicem veſiculæ Fellis in ramum vnum deſinebant, qui per obliquum latus in Duodenum inteſtinum, non inter tunicam ac tunicam, ſed in ipſam inteſtini cauitatem hians ferebatur. Erat autem manifeſtiſſimus hic inſtar fiſtulæ protuberantis ductus, qui magnitudine quemuis craſsiſsimum ſcriptorium calamum ſuperabat; valuula huic nulla tamen adiacebat: verum ipſa protuberantiæ huius ſubſtantia conniuebat; quæ turgente inteſtino obſtabat quo minus bilis ad hepar remearet, non autem quin noua ſemper ex Hepate huc corriuaretur bilis, impedimentum vllum procreabat.

Alia quæſtio de Bilis ductu ad duodenum alio loco decidetur.

Poteram hic forſan illas Anatomicorum rixas ſopire, quibus altercantur inter ſe plurimùm, an ex hepate potius via rectà ad inteſtina, quam ad Bilis prius cyſtim, & ex hac poſtea in eadem flauus ille, amarus & acris naturæ pro quotidiano datus clyſtere humor fluat? Sed tædioſus nimium eſſem: hoc igitur ſatis nobis iam probaſſe ex anatome fuerit, meatum manifeſtiſsimum in Bubalo ſaltem genere ex hepate in inteſtina dari, in quæ flatus receptus, forſan ventriculos ipſos replere ac diſtendere in hoc monſtro noſtro potuit; niſi quis hoc ipſum non minus, quam reliqua quæ memorauimus, monſtroſum dicere maluerit.

Ratio probabilis cur ventriculi inflati à Nutricula inflata.

In hoc eodem bubulo hepate inſoliti quidpiam ſimul conſpexi, quod tale fuit. Inuenimus in ductibus illis bilem, ad ſuam veſiculam vehentibus, animalcula quædam plana, circularia, magnitudine & figurà *Vlmi* florem referentia, coloris liueſcentis, craſſitie vnguis ſubſtantiam æquantia. Hæc ex circumferentia ad centrum ſe contrahebant, in quibus nec cauda, nec caput apparebat manifeſtum; contracta ita manebant, duplo quidem craſſiora, ſed ſimul tamen minora ac reſtrictiora efficiebantur. Hęc noſtro optimè nota Lanioni erant, qui eadem Italicè *Biſcoli* nominabat, & quando adeſſent, prauæ in vaccis & bobus diſpoſitionis ſignum eſſe, & ob id nec hunc bouem à tribus iam diebus fænum comedere voluiſſe, nobis affirmabat.

Animalcula circularia veſiculæ fellis adnata.

Sed

Sed quod ego hìc admiratus valdè fui, hoc eſt, quod Galenus in libris *de ſimplicium medicam: facultatibus* docuerit, amarum ſaporem adeò viuentibus omnibus inimicum atque contrarium eſſe, vt in *Lacu Aſphaltite*, ob eius aquæ amariciem, nec animalia, nec plantæ etiam viuere velint. Hæc tamen animalcula amarum hunc adeò aueant trahantque ſuccum bilioſum, vt ex illo generari, ſimulque nutriri & viuere ament. In alijs enim hepatis venis, vbi dulcior eſt ſanguis, nulla reperiebantur: ſed ſub ipſa veſicula, ad ipſius ceruicem, quò pertingit internus quidam ductus, tam copioſa viſebantur, vt pulicum inſtar ſuam ibi prolem gignerent, alerent, & quinquagenarium numerum excederent. Ex maioribus autem illis viuentibus & ſeſe mouentibus vermiculis ſeptem pluresue numerabantur. Sed & hoc obſeruaui. In *Vena Caua* ſanguinem calentem quidem adhuc, veruntamen iam grumoſum, vibrantem ac palpitantem quamdiu caluit, motum habuiſſe; qui vbi refrixit, & ipſe motus ceſſauit. Quod forſan alicui argumento eſſe poterat, & in ipſo ſanguine venoſo non deeſſe ſpiritus naturales, id quod in dubium à multis tamen reuocatur.

Mirũ quod in humore amariſſimo naſcantur & nutriantur.

Sanguinis calidi motio.

Iam quibus tam iuniorum, quàm veterem authorum paradoxon æſtimari queat, quod de corde hactenus aſſeruimus, porrò demonſtrandum fuerit. *Hippocratis* quidem hìc fidem implorare, aut contrariam eius mẽtem indagare ſuperfluum iudico: rudis enim adhuc ipſius tempore anatome fuit, quare tam exactè hæc explorata apud eundem minimè reperimus. *Galenus* primus dilucidum vaſorum in fœtu quæ cordi & pulmoni ſeruiunt, nobis doctrinam reliquit, quem tanti *Andreas Laurentius* in Anatomicæ ſuæ Hiſtoriæ lib. 8. quæſt. 25. fecit, vt veſano quodam contradicendi ſtudio, aut ambitionis ſtimulo agitari cenſeat illos, qui hìc ſaltem eidem reclamant. Cum tamen is ipſe Galeno 6. de vſu part. cap. vlt. cor in fætu dilatari & conſtringi aſſerenti, egregie aduerſetur.

Quibus noſtra ſententia de generat. ſpirit. vitalium ſit paradoxa.

Fateor mehercle præclarè Galenum in pleriſque de Vſu part. hum. corp. libris philoſophatum fuiſſe: hìc tamen experientiam à nobis allatam omnino ipſi refragari exiſtimo, ſiquidem Arteria magna inflatà cor minimè attollitur, quod ſignum eſt, nec flatum quidem, nedum ſanguinem ſpirituoſum, ſeu vitalem in ſiniſtrum cordis ventriculum penetrare, quod *Galenus* tamen facile, & cum hoc ipſe *Laurentius* crediderunt. Hæc autem concepta ſunt Galeni verba lib. 6. de vſu part. cap. 21. *Quocirca mirari amplius non oportet, ſi, cum cor neque ſanguinem neque ſpiritum mittat pulmonibus, neque totius corporis arterijs ſuppeditet, vt perfectis, ad ſolam propriam vitam quàm pauciſſimo ſpiritu indiguerit: quem maximè quidem vt opinor, ex ipſa etiam magna arteria ducere poterat: nam membranarum epiphyſis (vt antea oſtendimus) non vt nihil omnino, ſed ne multum neue repente ac ſimul in ipſum quippiam immigret, à natura fuit inuenta.* Aſt ego neque repente, neque pedetentim ſpiritum cor ingredi, flatus (cui omnia patent occulta quoque, maximè oſcula) argumento deduxi. *Simonis Petrei* & *Franciſci Roſſeti* nobis aduerſantium medicorum Gallorum opiniones, iam dicto libro ipſemet *Laurentius* confutat. Cuius tamen ratio non ſatisfacit, aliquam ideò ſpiritus vitalis portionem ex Aorta in cordis cauitatem migrare, vt hoc & vita & nutritio ipſius fomentetur. Hæc enim à vena & arteria Coronaria ſufficienter præſtantur,

Quanti facienda ſit Gal. authoritas in hoc noſtro paradoxo.

Petreo, Roſſeto & Laurentio noſtra quoque ſententia eſt paradoxa.

Laurentij ratio refellitur.

tur, quæ per cordis ſubſtantiam diſſeminantur. Nam neque ſanguis in cordis ventriculis, vt dictum eſt, inuenitur; neqne extra venas iam & arterias elapſus, iterum in ſubſtantiam cordis imbibi & diſpergi debet, nec ſanguis & ſpiritus in cauitatibus illis inanibus, cum cor publico haud munere tunc fungatur, vt reperiantur, neceſſitas vlla cogit.

Conſtant. Varolius exactiſs. Anatomicus.

Sed longè paradoxa magis *Conſtantio Varolio* hæc noſtra ſententia viſa fuiſſet. Cuius ego de *Reſolutione corporis humani* anatomicum libellum tanti æſtimo, vt in hoc non Tyrones modò, ſed prouectiores quoque in hac arte, quod addiſcant, reperturos eſſe non dubitem. Hic igitur ſingulari ſuo quodam de quatuor cordis vaſis modo philoſophatur, & omnia hoc officij præſtare affirmat, vt contrario motu, tam inferant, quam efferant ex corde materiam. *Per Aortam*, ait ille, *ſanguis incultus ſiniſtrum petit ſinum, mox abſolutus inde reuertitur & cum alio ſanguine per totum digeritur*. Neque hoc in auram hanc vitalem ſolummodo ſpirantibus, ſed in vtero quoque latitantibus adhuc animalibus, fieri autumat, vt lib. 4. cap. 5. eiuſdem videre eſt. *Si ergo*, inquit, *vt omnes concedunt, ſicut negare non poſſunt, in fœtu ſanguis arterialis, extrinſecus à matre tranſmiſſus, per lumborum arterias ſurſum aſcendit, cordiſque ſiniſtram cauitatem ingreditur, qua de cauſa in nato hoc modo non procedet?* Vbi quidem pro confeſſo ſcribit *Varolius*, quod Natura tamen negat, ſanguinem arterioſum in fœtu ſiniſtrum cordis ſinum ingredi, cum nec flatus quidem ab hoc per magnam deſcendentem Aortam inflatam admittatur.

Huius opinio nobis oppoſita de vaſis cordis in fœtu.

Hæc autopſia refutatur.

Galenus lib. 6. de Vſu part. cap. 20. partim ignoſcendum, partim ſuccenſendum illis eſſe ſcribit, qui eundem vaſorum cordis vſum eſſe arbitrantur animalibus in vtero geſtatis, qui in lucem iam editis præſtò eſt. Ignoſcendum quidem quod hîc ſophiſtas non agant, nec verbis ludant: ſuccenſendum, quod in diſſectionibus fuerint negligentes. Atqui nolim ego exercitatiſſimos ambos hos in ſectione Anatomicos *Galenum & Varolium* hac culpa implicari, & negligentiæ in ipſa ſecandi ſedulitate argui, quos ambos tamen lapſos fuiſſe ſuperius oſtendi. Non quòd ſectione non omnia rimati ſint, ſed quòd, vt ego conijcio, inſufflationis induſtriâ vſi non fuerint, quæ ſola *Varolium* docere potuerat, non confertim per deſcendentis Aortæ truncum ſanguinem arterioſum ex matre hauſtum, ſiniſtrum cordis ſinum petere: *Galenum* quoque ac *Laurentium* admonere, non paulatim ſpiritum vitalem ſubire, quod valuuulæ nempe in Aorta opponerent ſe etiam flatui, nedum craſsiori alicui corpori. Sed in ſectione quoque fortaſsis hallucinati fuerunt, cum in neutro cordis ſinu, in fœtibus ipſis, ſanguis reperiatur ſiue venoſus, ſiue arterioſus.

Galeni, Laurentij & Varolij error vnde ortus ſit.

Concluſio huius noſtræ cõtrouerſiæ.

Quid igitur nunc aliud agam, dicamue aduerſarijs meis, quàm vt ipſiuſmet *Galeni* verbis, laudato iam loco ſcriptis, reſpondeam iiſdem, & longiorem hanc tandem controuerſiam finiam? *At natura*, ait ille, *ſine tumultu & clamoribus ſuam indicat æquitatem: quam certò ſcio omnes, qui vel audient, admiraturos quidem, at non æquè magnam certè aures præbent admirationem, ac oculi: proinde faciendum eſt, vt non hæc modo, ſed quæ etiam memorantur alia, noſtriſmet oculis intuentes experiamur.*

Libet

Arcana Naturæ opera diligentius eſſent perueſtigāda.

Liber nūc ad arcaniora Naturę penetralia properare, hoc eſt: Vterum ipſum contemplari, in quo veluti domicilio ſuo, vitulinus foetus cōcipitur, gignitur & conformatur. Quæ quidem, quò ſecretiora & mirabiliora ſunt, DEI & Naturæ opera, eò à pleriſq. negligūtur magis, aut minus certè perueſtigātur. Satius enim eſſe non paucis etiā Medicis videtur, omiſſa rerū (qui nerui ſunt in cauſis) diligētiā, quodam inani circa voces ſtudio cōſeneſcere. Cum autem animi gratiâ vaccinos ſubinde vteros inſpicere mihi cōtingeret, vt ſimul quæ eſſet cum humano diſcrepātia, & an Duces noſtri in arte Anatomica, probè omnia annotaſſēt, adiſcerem: accidit, vt diligenti ſectione hæc animaduerterem. Clem. enim Alexandrini conſilio, non modo cibum, quod Hipp. ſuaſit, ſed etiam cognitioni exiſtimaui debere laborem præcedere. Reperi nimirum; tres maniſeſtiſſimas in vitulino foetu tunicas, *Allantoiden, Chorion*, & *Amnion*. Et Allantois, quam vtrem quendam diceres aqua plenum, nō aliud erat quam membrana oblonga, tranſparens, peritonæi inſtar ſubtiliſſima, nullis vſquam vaſis, aut ſpongioſis illis carūculis (de quibus mox dicturus ſum) *Chorio* alligata: ſed ſibi omni ex parte libera, aqua limpidiſſimâ repleta. Hęc autē aqua nihil eſt aliud, quā ſerum vrinariū, quod ex veſica fœtus per *Vrachō*, ſiue vrinaculū dictum vas, in hāc deriuatur. In hac enim *Allantoide* foramē mihi viſum eſt, poſtquā vmbilicum abrupiſſem, ex quo effluxit aqua ſiue vrina illa, veluti per fiſtulā aliquā prorumpē: hac inciſa tunicâ, omnis illa effuſa eſt aqua, quę librarū forſan ſeptē pōdus ſuperauit. Erat autē pilis carēs foetus, & lōgus ſpithamas ſiue palmos tres, quē periti huius rei laniones ſeptimeſtrē fuiſſe iudicabāt. Sed & præter dictam hanc *Allantoidis* aquā, inciſo *Chorio* & *Amnio* prius alia effluxerat, quę duas facilè libras æquabat.

In vtero vaccino & fœtu quæ ſint viſa.

Allantoidis deſcriptio.

Hipp. de Allantoide nihil. Gal. plura habet, ſed fuit deceptus.

Verum, priuſquā vlterius progrediar, hoc nouiſſe non abs re fuerit, apud *Hippocratem* de *Allantoide* vrinæ in foetu capſula, nihil reperiri. *Galenus* diligentior *Sene* noſtro Anatomicus, hanc perbellè cum duabus alijs deſcripſit tunicam 15. de Vſu part. cap. 4. *Toti enim animāti*, inquit, *dum adhuc vtero geritur, membrana tenuis vndiq. eſt circumiecta, quam ἄμνιον, id eſt, amiculum appellant, fœtus velut ſudorem excipiens.* Huic *autem extrinſecus tenuior alia incumbit, quam ἀλλαντοειδῆ, id eſt, inteſtinalem nuncupant, in ipſius veſicam perforata: quæ & hæc in ſe ipſa colligit, vſq. ad partum, ipſum veluti fœtus lotium. His autem extrinſecus in orbem χόριον, id eſt, Secundæ, ſunt circumiectæ, matricem totam intrinſecus ſubcingentes, vt quod ipſis ſubeſt, nullo pacto matricem contingat: per eaſque medias fœtus matrici connectitur.* Et ſubſequente capite circa initium, eadem de *Allantoide* affirmat, quam inteſtinalem ideo appellatam voluit, quòd ſimilitudinem, cūm ἀλλᾶσι, id eſt inteſtinis figurâ ſua gerat.

Allantois in humano fœtu nulla eſt, quod Galenus ignorauit.

Quæ quidem, cum *Galenus* de omnium animantium foetibus audacter pronunciet, humanum certè, de quo maximè in his libris ipſi ſermo eſt, nō excepit. Atqui nos *Allantoide* carere humanos foetus αὐτοψίᾳ didicimus, in quibus præter *Amnion* & *Chorion*, membranam reperire aliam non licet. *Placenta* enim illa *vterina*, mera potius carnoſa maſſa eſt, quàm mēbrana, & quæ vrinæ continendæ minimè inſeruit. Et quid? cum nec omnia animalia *Allantoidem* habeant. Solis penè cornigeris eadem tributa eſſe cognoſcitur. Ex quo non incongrua forſan coniectura deduci videtur, *Galenum* bouinos & ouillos foetus cum ſæpius ſecuiſſet, in quibus prædicta tunica manifeſtè locum habet, in animum ſibi ſuum induxiſſe, eandem in humanis quoque reperiri debere, quos ſectione, vt mihi per-

perſuadeo, nunquam attigit. In his enim illam, quæ farcimen ſeu inteſtinum tenue, aqua repletũ referat, nemo Anatomicorũ, ſi probè inquiſiuit, vnquã vidit. Et hanc quidem coniecturam meam firmiter ſtabilit eiuſdem. Lib. De ſemine cap. 10. Galeni authoritas: cum enim quæreret, cur *Allantois* non à natura latior ſimiliter, vt *Chorion*, effecta fuiſſet? reſpondet hoc ideo cõtigiſſe, quia fœmineum ſemen, ex quo hanc *Galenus* membranam fabricat, ſit longè minoris quantitatis, quàm maris. *Non poterat igitur*, ait, *& in latitudinem, & in longitudinem extendi inteſtinalis, ſed longa neceſſariò, cum vtriſq. vuluæ cornibus appenſa ſit, extitit; atq. ita, & meritò, & neceſſariò anguſta euaſit.* Vbi ad vnguem cornigerorũ nobis animalium, cornibus ſimiliter præditum vterum, & exactam in illis inteſtinalis huius tunicæ ſitum figuramque depinxit.

Capiuacteus cum Galeno errare voluit.

Miror equidẽ exactiſſimum *Capiuacceum* ita mordicùs hãc *Galeni* ſui ſententiam arripuiſſe, vt cum hoc errare, quàm cũ Natura bene ſentire, maluerit. Hic enim Practices ſuæ lib. 4. cap. 5. quæcũq. dicto loco de triũ harum ex ſemine generatione membranarum, *Galenus* in humano ſibi fœtu finxit, ipſe ambabus, vt dicitur, vlnis eſt amplexatus.

Aqnapendens celeberrimus Patauinus Anatomicus.

Oculatior fuit *Hieronymus Fabricius ab Aquapendente*, celeberrimus *Patauinæ* olim Scholæ Anatomicus, quæ vix ipſi parẽ hac ætate reperiet. Hic igitur egregio ſuo de *formato Fœtu* opere, Parte ſecunda, cap. 5. & *Homines*, & *Canes*, *Feles* & omnia prorſus animalia vtrinq. dẽtata *Allantoide* deſtituta eſſe optimè animaduertit. Veruntamẽ excernendę vrinę, cum vaſculum quoddam neceſſariò itidẽ, à Natura fabricari debuiſſe æquum fuerit, hoc autẽ non ſit inteſtinalis illa tunica, quæ vt iã probatum eſt, non cunctis cõceſſa animãtibus fuit, data autem omnibus illa fuerit, quæ *Chorion* dicitur: in hãc *Aquapendens* ſententiã inclinat, *Chorion* in ijs animalibus vrinæ cõceptaculum eſſe, quæ Allantoide deſtituuntur. Et libro quidẽ iã laudato, cap. 4. ſuum ingenuè errorẽ fatetur, diutius ſe credidiſſe, ſudorẽ & vrinã cõmiſta, à tunica quæ *Amnios* dicitur, excrementa contineri, in vtrinq. dẽtatis, donec tandẽ anno 1592. in *Canibus* certior factus fuerit, ſudorem quidẽ ſub *Amnio*, ſub *Chorio* autem vrinæ ſerum adſeruari. Hoc idem in homine fieri, teſtem etiam *Fallopium* laudat. De *Canibus* quidem hoc experimentum affert Parte prima, cap. 10. *Si Catulum*, inquit, *capite apprehenſo ſuſpenſum teneas, liquidò apparebit duo excrementa, vt puta vrinam & ſudorem in diſtinctis tunicis lociſque contineri, vrinam quidem in Chorio inferius, ſudorem verò in Amnio ſuperius.*

Aquapendentis ſententia de loco vrinę & ſudoris in fœtu humano.

Verumenimuerò, ſint vel non ſint vera, quæ de catulis *Aquapendens* affert, in humano certè fœtu ego meos quoq. oculos habui. Cùm enim anno ſupra milleſimum, ſexcenteſimo octauo, in *Noſocomio Beatæ Mariæ de Conſolatione* dicto, in Vrbe, inter cæteros præſente eiuſdem loci primario Chirurgo, nunc Medicinæ etiam Doctore *Proſpero Cichino*, octimeſtris & omnino perfecti, verùm cũ matre mortui fœtus maſculi Anatomen inſtituerẽ, & pictoris operã diligentiãq. in deſignandis puelli ſitu, tuniciſq. vterer, hæc de fœtum obuoluentibus membranis, & inter has, aquam continentibus mihi haud oſcitanter obſeruata fuerunt, nam vt omnia hic perſequar, nec locus nec tempus permittunt.

Experientia aduerſus Aquapendentem ab authore producta.

Afferã autẽ hic eadẽ penè ſcripta, quę in meis *Iuuenilibus* legũtur. Neq. multis verò hunc verborum ambagibus, quid per *Chorion* & *Secundas*, ſiue *Secundinam* intelligendũ apud authores veniat, diſputabo, quæ partim apud *Aquapendentem*

videri

videri poſſunt, partim, ſi DEVS vitam prorogauerit, in meo *de prima Hominis vita*, opuſculo diſcutiam. In conſpectum igitur mihi primò venit, inter ſecundinæ partes, *placenta* illa *vterina* appellata, quæ in hoc fœtu quaſi quadrata erat, obtuſis tamen formata angulis, æquè lata ac longa; ſeptem circiter tranſuerſorum digitorum, in quam vmbilici vaſa deſinebant. Videbatur autem maſſa quædam hæc eſſe; ex venis, arterijs & coagulato quodam ſanguine compoſita, magis quidem Lienis carnem, quam Hepatis; ſed magis adhuc virilis pudendi ſubſtantiã diſciſſam æmulans, craſsitie, quæ eſt auricularis digiti, coloris rubicundi & plumbei, propter vaſorum congeriem. Placenta hæc veluti ſcutum anteriori fœtus parti obtenditur, à collo incipiens, manus, brachia & pedes omnino contegens: nam fœtus ferme totus cooperitur, cũ incuruatus ſit, ideoque breuis ad modum exiſtat. Ex anteriore itaq. fœtus parte, ſola facies, nec illa omnino libera cernebatur. Superficies illa, qua vteri lateribus placẽta adhæreſcebat, aſpera, rubra, carnea ac, vt iam dictũ, ſanguinea erat, nulla enim ibi mẽbrana adeſt, ſed arteriarum ac venarum orificia, in hac placẽta vaſorũ vteri oſculis agglutinabantur. Altera autem, quæ fœtum reſpicit ſuperficies, læuis ac polita apparebat, quia membrana obducitur, quæ vaſa ex vmbilico per placentam diſſeminata connectit, & veluti in ordinem redigit. Hæc autẽ mẽbranula, portio eſt ſecundę membranæ fœtus, quam paulo ſuperius dicto loco, *Galenus* malè *Allantoidem* vocat; quæ verè *Chorion* appellari meruit. Et fortaſſis ad hanc (quod tamen vt nõ prorſus aſſero, ſic nec planè nego) placentæ tunicam, *agnina* ſiue *Amnios*, intima ſcilicet, fœtus tunicula immediatè fœtum veſtiens etiam concurrit. Nam quando vmbilicalia illa ex ventre fœtus egredientia vaſa in placentam inſerũtur, acquirere ſtatim ambas mẽbranas fœtum obuoluentes, probabile eſt; quæ vaſa illa nõ aliter cõcomitãtur, & obducunt, atq. *Pia* ac *dura mater* ſpinalẽ medullã, & neruos ipſos: intertexto ſimul tamen glutinoſo quodã humore, ad roboranda vmbilicalia vaſa, quæ ſpiritũ & ſanguinẽ vehunt, ne inter ſe cõplicẽtur, aut collabãtur.

Quę membranę in humano fœtu ab authore ſint repertæ.

Placenta vterina.

Huius cõpoſitio. ſitus & vſus.

Hæc itaq. placẽta, hoc vteri iecur, vt nõnullis nominare libuit, *Primum* eſt fœtus inuolucrũ, ſi exterius numerare incipias, nõ totum tamen infantẽ, ſed anteriore ſaltẽ ex parte, vt monui, cingit, & præter nutrimenti vſum, quod per venas atq. arterias huic infixas defertur, calorẽ ſimul fœtus, non aliter atq. in nobis vẽtriculo impoſitę pelles atq. panniculi, conſeruat, auget, fouetq. *Secundum* humani fœtus inuolucrũ, eſt iam dicta mẽbrana *Chorion* totũ prorſus corpus inuoluens, albicãs, non multùm pellucida, nõ ſubtilis admodum, quæ facillimo negotio ab *Amnio Tertia* tenella admodum membranula, digitis etiam ſeparatur.

Hæc primum & extimum fœtus eſt inuolucrum.

Chorion ſecundum eſt inuolucrum.

Hoc primùm iã notari velim, ſi *Chorion* ab *Amnio* ſit vndiq. detracta pellicula, tũc ſingula fœtus mẽbra ita apparere, ac ſi intra clariſſimũ cryſtallinũ vitrũ aut per rariſsimæ texturæ velũ ſplẽdida inſpiciãtur. Sin autẽ adhuc tertiæ ſecũda mẽbrana adhæreat, mẽbra illa haud tranſlucẽt, excepto ſolo capite, vbi etiã per vtrãq. tunicã ſubtiliſſimi quiq. caluæ pili trãſparẽt. Eſt enim præter modũ ſecũda tunica ibidẽ ſubtiliſſima. An ideò hoc natura induſtriè, vt omnia facit, machinata eſt, cũ caput primũ eſſe deberet, quod à nouimeſtri ſe carcere liberare, & vitales prius auras rupto vtroq. moleſto induſio, aſpicere, eaſq. haurire cõueniebat? Secundariò & hoc notandum, hanc ſecundam, cum tertia tunica immediatè adeò adhæreſcere, & conglutinari (vtcunque facilè vna ab altera deglubatur)

Amnios dicta tunica ſubtiliſsima eſt.

Nulla vrina inter Choriõ & Amnion exiſtit.

vt ne guttula aquæ inter vnam & alteram intercipiatur, tantum abeſt, vt ſecunda hæc, ad vrinam continendam in homine efficta fuerit.

Succedit ordine tertia membrana *Amnios*; omnium, quas in humano mihi corpore videre contigit, ſubtiliſſima, vt ob id laceretur facillimè, & maximè pellucida. Intra hanc & ipſum tenellum fœtus corpuſculum aqua ſudori, aut vrinæ, colore & ſubſtantia perſimilis ſtabulatur. Vrinam hanc ego vix dixero, per quod enim vas eò refunderetur? An per membrum virile, aut pudendum muliebre? At tot ſunt, quæ rei huic fidem denegant, vt præter euidentiſſimas rationes, authorum quoque ſcripta, & ipſa ſe opponat rerū magiſtra Experientia. Cur enim nō æquè in vtero matris ſuæ cōſtitutus infans, ipſam picem æmulantia alui quoque excremenea excerneret, cum poſt natiuitatem mox hæc, & vrinam copiosè non rarò profundat? An per ipſum vas vmbilicale *Vrachon*, ſiue vrinaculum hoc ipſum fieri quiſquam autumet? Atqui hoc non in *Chorion* dictam tunicam, ſed intra abdomen deliteſcens ad abdominus oſtium, vbi vmbilicus ſiue ingreditur, ſiue egreditur; fertur, ambabus ibi arterijs vmbilicalibus, & venæ Nutriculæ arctè alligatus. Inteſtinalis autē, ſiue farcimini ſimilis tunica, in vitulo vrinæ receptaculum quidem, in humano hoc fœtu verò nulla; vt iā toties inculcatum eſt, conſpiciebatur. Et quæ pro Herculeis ego argumentis habeo, hæc duo fuerunt: aquam nimirum hāc ad libræ pondus, manifeſtiſſimè intra *Amnion* & cutem fœtus huius viſam fuiſſe, & veſicæ fundum, cui *Vrachos* ſiue ligamentum illud, ad vmbilicum pertingens annectitur, in omnibus humanis infantibus me imperuium ſemper inueniſſe.

Seroſa materia ſudori aut vrinæ ſimilis ſub Amnio cōtinetur.

Non videtur eſſe vrina, & quare.

Duo potiſſima rei huius argumenta.

Huic meæ nō opinioni, ſed ipſiſſimæ veritati, exercitatiſſimus in ſectionibus *Varolius* fauet, cuius paucula, ſed rei naturam explicantia dicta lib. 4. concluſionis loco ſubnectere haud grauabor. *Meatus autem ille, ait, quem ferme omnes confinxerunt, & vrachon dixerūt, reuera nō eſt perforatus, per ipſumq. vrina nequaquā ad ſpatium inter Amnion & Allantoidem accedit, vt pleriq. dicūt: imò illæ membranę eodem pacto inter ſe ſunt connexæ, quo variæ inteſtinorū & ventriculi tunicæ ſibi mutuo adhærent, nullumq. prorſus humorem inter ſeipſos admittunt. Sed vt veſica cōmodè tantā lotij quantitatem contineret; ex illius fundo ligamentū veluti tendonem ad vmbilicum inter arterias vmbilicales tranſmittit, qui ibi firmiter connexus detinet veſicā extenſam, & adeò ſuſpenſam, vt ſuo pondere minimè huc atque illuc agitetur, diruptioniſue periculū incurrat: extra autem infantis corpus, nullū huius ligamenti veſtigiū per vmbilicale inteſtinū progreditur.*

Authoris ſententiæ Varolius fauet.

Galeni *Allantoidem* in humano ſibi fœtu imaginantis error, prolixiorem me paulo reddidit: nūc *Chorij* vt in vitulino apparet fœtu, à me viſi deſcriptio breuius expedienda. Quod itaq. hic veluti ſingulare aliquid & nouum inſpexi, hoc fuit. Corpora nimirum, vndiq. vaccino intus vtero quædā adhæreſcebant, quæ vltra ſexaginta erant, piſciū illorū (quos Germani *Carpas*, ſiue *Carpiones*; Romani verò *Rainas* & *Burbaros* vocant, cum ſint potius *Cyprini* veterum) maſſulis ouorum ſimillima, coloris lutei & poroſa, quibus alia quædam inhærebant corpora, quæ in ipſo ſita & fixa erant *Chorio*, rubra omnino ac ſanguinea, ad priora ſubſtantiæ ſuæ modulo ſatis alioquin accedentia, ſimiliter quoque poroſa, ſed paulo minora: quorum talis erat nexus ac colligatio, ac ſi quis arte quadam duas ſibi ſpongias affabrè ita conglutinare poſſet, vt vnius ſubſtantia

Chorij in Vitulino fœtu delineatio.

Spongioſæ quidē ſed diuerſæ carnes in vtero & chorio.

in

in alterius poros latiores ingrederetur,& ſuis item foraminibus alterius ſubſtan-
tiam exciperet. In his corpuſculis *Cotyledonum* & *Acetabulorum*, rixæ variæ,atque
authorum controuerſiæ omnes verſantur, quas præter rem exiſtimo huc addu-
cere:videri apud *Aquapendentem* poſſunt,& conſopiri. In hæc ſpongioſa & præ-
rubra, quæ per *Chorion* videlicet,fixa ſparguntur, corpora deſinunt vaſa omnia
vmbilicalia, non aliter ac *Polypus* piſcis brachia hinc inde ſua expandit,quæ re-
ducta demum ac coeuntia, ambas illas perreptant tunicas,*Chorion* & *Amnion*. Et
per hæc ipſa corpora ex vtero fit attractio ſanguinis ac ſpirituum. Sed ſeuera
tamen in hac ſpongioſa carne, quæ in vtero hæret, non licet videre vaſa vteri
adeò propagari, vt cum alterius carnis rubræ exiſtentis in *Chorio*, vaſis vnian- An fiat Symphiſis vaſorum vteri & vmbilicalium.
tur: per quam tamen *Chorij* carnem rubentem, vſque ad vltimum eius termi-
num, vaſa progrediuntur; & in ſpongioſorum vteri corporum cauitates inſe-
runtur; vt rectè dici non poſſit, Symphiſin oſculorum in vtriſque carnoſis il-
lis corporibus fieri, & ſic arterias fœtus pulſare propter vterinas, quibus ſtrictè
adeò hæreant & connectantur: quæ quidē alio accuratiùs loco ſunt examinan-
da.Solent autem ſpongioſa hæc vteri corpora,in prægnantibus *Iuglandium* ma-
gnitudinem æquare.In non prægnantium matricibus quoque reperiuntur; ſed
tam exigua, vt aliqua maiores vix *Lentes* ſuperent, aliqua fæminarum *Papillis*
vix tandem aſſimilentur, ſubſtantiæ minimè raræ, ac poroſæ, ſed duriuſcu-
æ potius & compactioris. Eſt autem inter vtramque hanc tunicam exigua ad- Quæ differentia ſit inter Chorion & Amnion in fœtu vitulino.
modū in vitulino fœtu differentia: cū *Chorion* nimirum, membrana ſit nonnihil
craſſior, aſperior & nigricantior, *Amnios* autem læuiſſima,albiſſima,& aliquan-
to tenuior,Peritonęi ſubſtantiam apprime imitans,multoque oblita humore, &
ambæ ſuis fibris donatæ. Diffiteri tamen nequaquam debeo, me plures aqua
plenas veſicas in *Chorio* & *Amnio* reperiſſe;quæ aqua,an ſub amnio,an inter hanc
& *Chorium* collecta fuerit, equidem vt verum fatear; diſcernere exactius tunc
non potui.Detracta vtraque igitur tunica,reperimus fœtum dormienti ſimiliter Situs fœtus vitulini.
iacentem,niſi quod reuoluto collo,caput dorſo applicaret, vt minus nempe ſpa-
tium occuparet; capite autem vteri orificium ſpectabat; pedes contractos;
ac diuaricatos habebat.Vteri Vaccini talis erat conſtructio. Nequaquam enim Vteri vaccini conſtructio.
eiuſdem cum humano eſt figuræ & conſtitutionis: Orificium vterinum quaſi
triplex apparet;vt facilius,quod ego exiſtimo, claudi poſſet: tam arctè enim in
hoc coaleſcebat,vt vix communis ſtyli cuſpide penetrari poſſet; cum in grauida-
rum interim fęminarum vteri oſculis calamus ſcriptorius, & abſque omni reni- Orificium ipſius.
ſu ingrederetur.Pugnum etiam ſua magnitudine ęquabat,& ſubſtantia decuplo
craſſior,quam reliqui vteri tunicæ,exiſtebat:hæ enim nullò modo craſſæ & car-
noſæ,ſed ambæ vix ſoleæ calceorum craſſitiem referebant.

Penetrato igitur interno orificio,quod nec membranoſum, nec carneā refert
ſubſtantiam,ſed dura quædam, & albicās,ac mera potius glandula videtur,vni- Cauitas ſiue capacitas interna.
ca quidem vteri cauitas ſubitò conſpicitur, ſed mox pariete quodam in dextram
ac ſiniſtram partem diſcluditur; vbi duo illa cornua ſunt, quorum finis acutus
valde,& in quę ſemen deferētia vaſa implantātur:quibus externis vaccarū teſti-
culi nexi adhærēt. Interna & reliqua vteri ſubſtātia, quæ ſpōgioſis dictis corpo-
ribus carebat, granulata, vt ita dicā, erat; hoc eſt,tuberculis ſiue glādulis quibuſ-

dam minoribus & albicantibus ſcatebat, quæ grauidationis tempore, in maiora illa ſpongiarum ſimilia corpora ſuccreſcunt & intumeſcunt, & tanquã benignæ naturæ penaria loca, Spiritum & ſanguinem in ſe recludunt, fœtuique poſthac alimentum ſuppeditant. Plura licet cõmodè poſſem, non addam; ne tædium Lectori pariam: quem tamen rogatum obnixè volo, vt & ipſe experiẽdo nitatur ſuperare maiores. Cum enim vt Quintilianus ait, difficile, imò impoſſibile ſit imitando alteri ſimilem fieri, ſtudendum potius eſſe arbitratur, vt ſuperemus; ſic enim fortius æquaturos nos eſſe, quos imitari conamur. Experientia etenim facit artem; vt inquit Ariſt. in Metaph. inexperientia caſum.

Concluſio ex vtero Vaccino & tunicis fœtus.

Quod Epictetus olim de morali, hoc de phyſica ego noſtra philoſophia ſtatuendum quoque cenſeo. *Non debet quis verbis*, inquit ille, *oſtendere ſuperbiò, ſi quid in philoſophia profecit, ſed opere: ſicut oues lacte & lana oſtendunt, quantum comederunt.* Id quod omnium noſtrum, qui naturalem hanc ſcientiam profitemur, in *Scholis*, aureis ac ſeſquipedalibus literis ſcribendum foret: ſic enim ſuperuacuis tot contentionibus, & digladiationibus; quibus ingenij quidem acumen acquirimus, temporis autem pretioſiſſimæ rei, iacturam facimus; nec res ipſas lucramur; abſtineremus, & in magis neceſſarijs operam cum fructu noſtram locaremus. Video ego hanc, quam nunc præ manibus controuerſiam examinandam habeo, *Ruminationis*, adeò perplexam & perturbatam eſſe, vt neque veteres, *Ariſtoteles* & *Galenus*; neque Iuniores, *Mercurialis*, *Aldrouandus* & alij, qui de hac aliquid commenti fuerunt, eadem dicant. Et *Aldrouandus* quidem vel *Thomas Dempſterus* potius, Baro Scotus (quem virum Græcè & Latinè doctiſſimum, Iuriſque conſultiſſimum, ars medica mea amicum mihi conciliauit, cum ante quatuor hos annos grauiſſima ipſum febre oppreſſum Romæ liberaſſem) vbi lib. de Quadruped. Biſulcis eruditiſſimè & grauiter de *ruminatione* diſputaſſet, his demum verbis varias authorum de hac opiniones concludit. *Vtcunque ſit, diligens Anatomici inſpectio controuerſiam dirimet.*

Quare nec veritus, nec verundatus ſum, Lanionum etiam officinas ingredi, &; quæ Natura in vitulis & vaccis *ruminationis* organa molita eſſet, quibuſque ventriculi ipſorum ductibus & eſculenta onuſti materia fuiſſent, non ſine admiratione inſpicere. Idipſum enim Ariſtotelem factitaſſe, vel facere debuiſſe ſaltem, mihi perſuadeo, cuius æquum eſt nos veſtigijs inſiſtere, niſi à *Perſio* nos notari; & inter illos recenſeri velimus, quos

Genus ignauum, quod tecto gaudet & vmbra:

appellare ſolebat.

Cum igitur hac plerique ætate in Ariſtotelis Caſtris militemus, huius veluti Anteſignani noſtri, ſtatim ſub initio verba proferenda eſſe, fas iudicaui, ad quæ veluti normam quandam, cæterorum ſenſum authorum examinare poſſem. Is igitur de Hiſt. anim. cap. 17. lib. 2. hæc ſcripſit. *Sed ventris diſſimilitudo primùm, quod quadrupedes viuiparæ, cornigeræ, altera maxilla dentatæ, quaternos eiuſmodi habent ſinus: quæ quidem & ruminare dicantur. Gula enim incipiens ab ore deorſum tendit ad pulmonem, ſeptumque tranſuerſum: hinc ſe ad ventrem applicat maiorem, qui parte interiore aſper, interceptuſque eſt, ac propè gulæ commiſſuram, ſinum ſibi adnexum habet, quem ex argumento reticulum vocant: eſt enim ventri extrinſecus ſimilis,*

lis, intus reticulis mulierum implexis, magnitudine multo quam venter, minor. Hunc excipit Omaſum parte interiore aſperum, cancellatum, cruſtatum, magnitudine reticuli. Abomaſum venter ab eo alius iungitur, magnitudine amplior omaſo, forma oblongior, cancellis intus & cruſtis multis, magnis, & lauibus inormatus: mox inteſtinum iam ſequitur. Et paulo inferius. *Rectum autem inteſtinum nulli eſt, cui non parte vtraque dentes*. Hæc ex Gazæ verſione.

Iul. Caſ. Scaliger in ſuis ad hunc locum commentarijs, paulo aliter Ariſtotelem vertit: *Primum* quidem, cum Gaza ſinum hunc, *ventrem magnum* vocat, & conuenienter; cum & Ariſt. κοιλίαν τὴν μεγάλην, eum appellet: Italis *la Trippa* dicitur. *Secundum*, cum Gaza *Reticulum* dicit, nec quicquam hic peccat: quod fæminarum reticula, vnde nomen Græcis κεκρύφαλος, referat, & Italis ob id *la Scuffia* nominatur. At in *Tertio* deſcribendo, toto, vt aiunt, cælo aberrauit. *Omaſum* quidem & ipſe cum Gaza interpretatur, & ab aſperitate, cum Græca vox ἐχῖνος ſit, dictum cenſuit, ſed cum ait *ſimilis eſt fauis alueariorum, cellulis differtus in ſpongiæ modum quas πλάκας vocat Ariſtoteles, vnde Latinum nomen plaga*: miſerè fallitur. Hæc enim interna, fauorum mellis diſtincta cellulis ſimilis facies, non tertio ſed ſecundo iam deſcripto *Reticulo* nempe appellato, eſt ventriculo. *Tertius* autem ventriculus ex pluribus pelliculis ſibiipſis ſuperpoſitis conſtat, vnde & Itali illum *Centopelle*, quaſi ex tot pelliculis conſtaret, & *Germani* aliqui eleganter atq. congruenter *Librum*, veluti pluribus compactum folijs, appellarunt: in quibus pelliculis cum ſint vndique quidam eminentes cuſpides, ſpinarum acuminibus ſimiles, ideò Græci ἐχῖνον nominarunt. Hic ſolus propemodum ventriculus Romæ in vſum & eſum hominum, non cedit, ſed à Lanionum pueris, matutinis totius anni horis, per VRBEM, pro *Felium* ferculis diuenditur. Iucundum præbetur ſpectaculum, cum cateruatim ex ædibus Feles ad horum puerorum voces euocatæ accurrunt, & *Diaria* ab heris ſuis lamentabili voce poſtulant.

Aquapendens tamen, ſuo de ventriculorum varietate opuſculo, *Omaſi* hic vocem præter genuinam ſuam poſitam fuiſſe ſignificationem conqueritur, cum hæc Latinis vel craſſum & pingue inteſtinum, vel pingue & diſtentum abdomen ſignificet, vnde *Horatius* 2. Serm. Satyr. 5.

Ceu pingui tentus omaſo.

Obſcuratam itaque vim vocabuli Græci autumat, cum veteres ἀπὸ τοῦ ἐχίνου id eſt ab *Erinaceo* ſpinoſæ pellis animali, hunc vocare voluerint. *Scaliger* alijs iterum verbis, quam *Gaza* fecerat, quartum deſcribit ventriculum: *Poſt hoc*, ait, *eſt, quem Aſellum vocant, omaſo quidem minor eſt* (Gaza dixerat magnitudine amplior omaſo) *ſed prolixior* (Gaza formà oblongior) *refertus multis ſinibus grandibus & lauibus*. Hunc cum *Ruſticis* ſuis, vt ait, *Aſellum* appellare maluit, cum priſci Latini bellorum, quam culinæ ſcientiores, nomen illi nullum dederint; quare Gazam *Abomaſum* dicere conatum eſſe, niſi quis ait, cum *Varrone Faliſcum* vocitare velit. Sed cur *Aſellum* dicat, rationem nullam affert. *Itali* noſtri longè conuenientius *Il Quaglio*, quaſi *Coagulum*, quod in hoc ventriculo in lactantibus illis beſtijs, coagulum reperiatur, appellant. Nec placet, quod Scaliger hæc Ariſtot. Verba ἔχει δὲ πτυχὰς πλείους καὶ μεγάλας καὶ λείας, ita reddat: *refer-*

tus

tus multis finibus dicendum erat potius, *multis plicis*, nam reuera rugoſæ plurimæ in hoc ſunt plicæ, & veluti pelliculæ, quare eadem voce πλακάδιν, vſus eſt in tertio ventriculo, *Centipelle* dicto, vbi plicarum ſiue pellicularum illa congeries reperitur.

Abomaſi vox non placet Aquapēdenti.

Aquapendenti nec ipſi placet *Abomaſi* vocabulum, cum *quartus* ventriculus ab Ariſtotele ἤνυστρον vocetur, hoc autem ex Græca ſua origine *perfectibile* ſignet. Et *Ioannis Grammatici* 4. Analyt. authoritatem hic implorat, qui vltimum ventriculum nominat illum, qui cibum perficit, ventrem: quod putet in quatuor his finibus, ſemper magis magiſque à primo ad vltimum tranſeundo, cibos læuigari, concoqui, ac in chylum conuerti. Picturam horum videre poteris in dictis *Scaligeri* commentarijs, ſed adeò malè concinnatam, vt nec vmbram ipſorum exprimat.

Cur de ruminatione porrò aliquid ſit dicendum.

Eadem prorſus, quæ eruditiſſimum Italiæ Medicum *Hieronymum Mercurialem*, me quoque inceſſit cupiditas, de *Ruminatione* poſteris aliquid ſcriptum relinquere; cùm huius abſoluta nondum à quoquam quod ſciam, tractatio in vulgus edita fuerit. Verum ego, quæ ad anatomē attinent potius, quam illa, quæ philoſophica obſcuraque ratione erui poſſent, indagabo, cum & in his quæ oculis intuemur, Talparum more, ne dicam in dubijs illis ratiocinationibus, non raro occæcemur. In duellum igitur *Mercurialis* lib. 5. cap. 13. variar. lection. *Ariſtotelem* & *Galenum* adducit: quod is lib. 3. cap. 14. de part. animal. in cornigeris ventrium quatuor munus hoc modo expleri dixerit, *dum alius ab alio cibum recipit* (remanſum per ruminationem, vt ait Mercur.) *ſcilicet, primus inconfectum, ſecundus aliquantulum confectum, tertius plenius, quartus perquam plenè confectum. Verum Galenus 6. de Anat. adminiſt. cap. 3.* inquit dicto loco Mercurialis, *cibum ait, primò ex ventriculo reuomi in os: deinde ab ore in reticulum, inde in Omaſum, tandem in abomaſum mitti. Et ne quis dubitet, quomodo ſecunda vice in reticulum, non autem prima labatur; ſciendum eſt, foramen in gula eſſe ſatis anguſtum, quod pertingit in reticulum, & per quod cibus prima vice, cum ſit craſſior & ſolidior adhuc minimè tranſire poteſt: tranſit verò ſecunda vice, quando liquidus, & mollis ita factus eſt, vt iam tranſire queat.* Attamen hanc vtriuſque contentionem probè ſopiri poſſe exiſtimat, ſi dicatur *Ariſtotelem* loqui de animalibus, quando non ruminant: *Galenum* verò de tempore ruminationis, neque enim perpetuò ijſdem animalibus ruminationem accidere.

Mercurialis in duellum adducit Ariſt. & Galenum.

Aldrouandus nititur hanc dirimere controuerſiā.

Aldrouandus hanc controuerſiam vidit & fugit, quid enim reſponſurus eſſet, ſuſpendit. *Vel Ariſtoteles*, inquit ille, *foramen, quod ait Mercurialis pertingere in reticulum, non aduertit: vel falſum eſt, viam ab ore ad reticulum dari, quæ non prius ad primum ventrem pertingat. Mihi eam viam minimè neceſſariam eſſe videtur.* Rationem aſſignat, vt ſibi videtur, probabilem: primum videlicet ventrem, cum intus aſper ſit, non mirum eſſe, cibum craſſo modo in ore inciſum, prima vice retinere, iam remanſum verò per ruminationem, vtpote læuigatum & lubricum, non amplius amplexari, ſed in reticulum facile elabi permittere. *Vtcunque tamen ſit*, inquit, *diligens Anatomici inſpectio controuerſiam dirimet.*

Sed fruſtra hoc facit.

Ego mehercle apud *Mercurialem* & *Aldrouandum* hæc vt legi, vt riſi. Cum neque eorum quicquam, quæ de *Galeno* & *Ariſtotele Mercurialis* comminiſcitur, in

eorum

eorum ſcriptis legatur, neque allatæ aliquid rationes valeant. Meræ potius hæ mihi de *Lana Caprina* rixæ videntur, & vt vno dicam verbo, hic

Maxima de nihilo naſcitur hiſtoria.

Et *Ariſtotelem* quidem, quod ſpectat, hic ne ſomniauit vnquam, quod *Mercurialis* ipſi imponit, cibum remanſum & ruminatione in ore magis detritum, iterum ad primum, & conſequenter cæteros deuolui ventriculos, vt magis magiſq. eliquetur. Hic enim loco iam laudato 3. de part. anim. dicit ruminantibus animalibus quatuor propterea ventriculos datos fuiſſe; vt, cum officium ſuum os in molendo non ſatis præſtat, ob dentium defectum, hoc multiplicitas ventrium compenſet; id quod rectiſſimè fieri quoque poteſt, ſi primus loco dentium inſeruiens venter, cibos craſſos recipiens comminuat eo modo, quo equus exempli gratiâ, faceret in ore, cui vtrinque dentes adſunt: qui vbi poſtea cibus in ruminantibus ad palatum per Oeſophagum recurrit, molarium operâ dentium comminuitur melius, atteriturque. Nec ait *Ariſtoteles*, hunc ita remanſum debere ad primum denuo ventriculum deſcendere, neque ad ſecundum, quod vult *Mercurialis*, neque ad tertium, aut quartum, ſed de hoc prorſus tacet. Verùm nos, quid de eodem remanſo fiat, paulo inferius indicabimus. Aſt operæpretium eſt, ipſiſsima *Ariſtotelis* verba hic recitare, vt æquus lector de lite hac ipſe iudicet. *Ruminat etiam Camelus*, inquit, *more cornigerorum, quoniam ventres ſimiles cornigeris habet. Habent hæc ſingula plures ventres, vt Ouis, Capra, Ceruus, & ſimilia: vt cum officium oris non ſatis in molendo cibo adhibetur, propter inopiam dentium, munus ventrium expleat, dum alius ab alio cibum recipit, primus ſcilicet inconfectum, ſecundus aliquantulum confectum, tertius plenius, quartus per quàm plenè confectum. Ita fit, vt genus hoc animalium receptacula cibi habeat plura, quibus nomina hæc aut indita ſunt, aut indere licet; venter, arſineum ſiue reticulum, omaſum, abomaſum.* Hic de cibo remanſo nihil. Iam autem quis ex ſequentibus *Galeni* verbis conuincet, id quod *Mercurialis* perſuadere nobis voluit, primò ex ventriculo reuomi cibum in os, deinde ab ore in *reticulum*, inde in *omaſum*, tandem in *abomaſum* mitti? Vult quidem Gal. cibum ruditer conciſum, ex primo ventriculo ad os conſcendere, hic remanſum in alium ſinum ſiue ventrem deſcendere, ſed neque *reticulum* nec *omaſum* hunc nominauit. *Galenum* ipſum audiamus loquentem. *Porrò quoniam nonnulla animantia validis aluntur nutrimentis, quædam imbecillibus, eò natura reſpiciens, particulares ventris differentias machinata eſt. Si itaque animans nonnunquam videas ſiue ex* India, *vel etiam* Lybia, *ſiue* Scythia *profectum, quod antea non conſpexeris, alimentum ligneum, ſpinoſumque aſſumere, magnum huic & aſperum noueris constructum eſſe ventriculum: ſi autem ſuperiores etiam dentes non habeat, ventriculos huic neceſſario plures exiſtere; vt in primum ſtatim pabulum ingerat: mox ex hoc ruminans ore conficiat, deinde rurſus in alium ventrem deglutiat: ex hoc rurſus in alium ſtatim transferat.* Sed *Mercurialis* nempe hic falſus eſt, quòd cibum remanſum non aliò, quàm ad ſecundum ventrem *reticulum* nimirum, delabi poſſe, exiſtimauerit.

Mercurialis Ariſtotelem aut nô bene legit, aut malè intellexit.

Ariſtotelis mens melius ex ipſius verbis capietur.

Neque Galeni verba id dicunt, quod Mercurialis inſinuauit.

Cauſa erroris à Mercuriale cômiſſi.

Ne igitur auidum meum diutius ſuſpendam Lectorem, rem vt ſe habet, ob oculos ipſi ponam. Solebat autem eiuſmodi in artibus controuerſias, *Galenus* Comment. ſuo in Hipp. de nat. hum. duobus iudicandas eſſe criterijs aſſeuerare:

Quomodo de varijs cõtrouerſijs in artibus ſit iudicandum opinio Galeni.

rare: *ſenſu* videlicet, ac *demonſtratione*. Et vbi de ciborum quidem concoctione, & humorum generatione veterum opiniones ſunt iudicandæ, rationes locum habere: vbi verò in quæſtiones venit, an ruminantia animalia quatuor ſint ventribus, an vnico ſaltem prædita, tunc ſenſum præualere, & ad corporum diſſectiones prouocandum eſſe, inculcabat. *Vt enim*, inquit, *ſi quis Cretam eſſe inſulam negauerit, ſtatim ab omnibus, qui id audierint, deſpicietur, quippe qui probè nouerint eam eſſe inſulam. Sic, ſi quis canibus quatuor eſſe ventres affirmauerit, vnicum verò ruminantibus, hunc illi, qui ruminantibus quatuor, & vnum in canibus inſpexere, facilè deridebunt.* Sed hìc optarim ego Lectorem ſimul mecum ſpectatorem fuiſſe, ſic enim facilius ipſi, quod probare mihi eſt animus, perſuaſerim. Quare eodem *Gal.* loco in hunc ſenſum hoc ſcripſit: *Igitur, cum ſcriptis cogimur cum his contendere, qui de aliquo diſſectorio theoremate, quod ſenſum imprimis iudicem habet, impudentiſſimè pariter ac imperitiſſimè pronunciarunt, fieri nequit, vt ignari eorum, quæ in diſſectionibus videri ſolita ſunt, poſſint mendaces à veridicis diſcernere.*

Noſtra & vera de quatuor ventribus ruminantium obſeruatio.

Sed agedum, dicamus modò quæ nos ipſi non raro in eiuſmodi ventribus obſeruauimus. Hoc igitur indubitanter eſt credendum, Oeſophagum vbi deſinit, non vnico tantummodo orificio ſiue foramine in ventrem maiorem pertundi, ex quo aditus pateat in *reticulum*, ex hoc in omaſum, & ab hoc in abomaſum, vt facile ſibi quis imaginari poſſet; verùm *duplici* ſtatim ductu ferri, vno quidem in *ventrem* iam dictum *maiorem*, altero in *omaſum* ſiue tertium ventriculum, *Italis Centopelle* dictum, à quo in quartum eſt tranſitus. Et ſatis ſuperq. hìc Naturæ beneficium & artificium mirari haud potui. Non enim hæ ambæ viæ, vt idem vnuſque cibus in primum ac tertium ferretur ventrem, conſtructæ, ſed quia animal non ſemper vno eodemque cibo veſcitur, diuerſi ideò ductus fabricati fuerunt. Incipit autem animal, poſtquam vitali hac aura frui ipſi conceditur, lacte materno veſci. Hoc verò in primum haudquaquam ventrem, ſed in vltimum, *il Quaglio* ob id dictum *Italis*, deſcendit. Cum enim hoc alteratione minima, vt in chylum cederet, indigeret, non opus habuit præcedentium calore, & ſubactione ventriculorum.

Mira Naturæ induſtria in horum fabrica ventriculorum.

Aquapendens propè quidem ſed non omnino ad veritatem accedit.

Diligentiſsimus *Aquapendens*, dicto ſuo de ventricul. varietate opuſculo, hoc ſciuiſſe mihi viſus eſt: *Siquidem*, inquit, *hic quartus tantùm lac ſuſcipit, nequaquam alij: & coagulum quod nihil aliud eſt, quam lac concoctum & coagulatum, non niſi in hoc quarto reperitur.* Sed viam tamen hanc particularem ab Oeſophago ſubito per tertium ad quartum ignoraſſe, argui forſan poſſet ex ſequentibus eius verbis: *Lac igitur, ore exuctum ſtatim in quartum ventrem tantùm deſcendit per viam, quæ etiam cæteris ventriculis communis eſt. Qui etſi ſuperiores quarto ſint, in eas tamen lac non intrat, quod à tribus nequaquam propter ſui diſſimilitudinem, ſed à quarto tantùm, tanquam ſibi ſimillimo attrahatur.* Hactenus vera retulit *Aquapendens*, in ſolo quarto lac reperiri, attamen reuera in hunc via nulla lactantibus alia eſt, quam per tertium, in quo quidem minimè moratur, ſed aditum ſolummodò liberum nanciſcitur. Via autem Natura hoc in loco hac arte fuit, & induſtriâ. In fine nempe *Oeſophagi*, quem *Itali il Grumale* vocant, hoc eſt in ſuperiore ſtomachi orificio, duo oblonga & teretia, veluti labia, meatum illum obſerant, clauduntq. ita, vt ſi cibus craſſus denſuſque, fænum, ſarmenta ac paleæ, aut ſimilia ſemi-

com-

commanſa deſcendant, hęc labra carnoſa nimirũ & membranoſa facilè cedant, & aditum grauiori ac ponderoſiori cibo in ſaccum maiorem, *primum* nempe *ventrem*, permittant. Vbi verò lac ipſum liquidum delabitur, conniuentia reperit hæc oblonga corpora, quare ſuper hiſce tanquam ſuper canali quodam decliui currens, ad tertium immediatè ventrem labitur, & ex hoc ad quartum illico decliuiorem ſuo pondere ruit atque delabitur, vixque guttula huius in ſecundum ventrem, *Scuffiam* dictam, tertio ſuppoſitum, aut in primum ſaccum deſtillat.

Oeſophagi & ſuperioris orificij ventriculi cõſtitutio.

In alium ventriculũ lac, in aliũ fenum deſcendit.

Sed eſt quod ſummopere mireris oculatiſſimum Naturæ myſtam *Ariſtotelem*, inexcuſabili prorſus errore ſe induiſſe, quem vel à quouis e triuio paſtore, vel quauis anicula caſeorum fabra edoctus, emendare potuerat: *Coagulum* videlicet, vt is credidit, non in *quarto*, ſed in *tertio ventriculo* colligi & adſeruari, clariſſima eius ſunt verba 3. de partib. animal. cap. 15. *Habent*, ait, *quod coagulum vocatur, omnia quæ plures continent ventres, carent, quæ vnum habent, excepto Lepore: habent, quibus hoc datum eſt, non in magno ventre, nec in reticulo, neque in vltimo, quod abomaſum appellamus, ſed in eo, qui inter vltimũ & duos primos poſitus eſt, quod omaſum vocatur.*

Ariſtotelis inexcuſabilis eſt error, quod coagulum in tertiò & non quarto ventre putarit adſeruari.

Per verioris philoſophiæ amorem te precor amice Lector, pauliſper tuam mihi aurem hìc commoda, & quid doctiſſimus, de hoc *Ariſtotelis* loco, *Mercurialis*; quidque de eodem ego ſentiam, æquo animo auſculta. Ille cap. 16. lib. Variar. lect. errorem errore cumulans, quaſi re præclarè geſtà iam ſibi rationes etiam inueniſſe applaudit, quibus magiſtrum ſuum tueatur. *Ego*, inquit ille, *ſi quicquam in hac re proferre licet, dicerem, in primo ventre lac parum mutari: in ſecundo mutari quidem atque incaleſcere, ſed non adeò, vt poſſit in caſei formam craſſefieri: in quarto percoqui, & ſtatim in inteſtina, inde per Meſeraicas in corpus diſtribui: in tertio verò ſolum craſſefieri poſſe, atque ibi retineri: tum quia locus ſatis calet, & lac præparatum iam eſt, vt facilè craſſefieri queat: tum quia ſic craſſefactum non facilè per foramen abomaſo & omaſo commune, in abdomen tranſmittitur. Quare inuenitur coagulum in omaſo, quia ibi cauſa effectrix, nimirum calor, magis craſſefacere valet, & quia ſimul retineri poteſt: in alijs vel non æquè calor viget, vel ob lubricitatem, ſi fiat, vt in omaſo retineri nequit.*

Mercurialis non vetur Ariſtotelis errorem alio errore tueri.

Credo equidem, nec vana fides prorſus, *Clem. Alexandrinum* noſtri ſeculi philoſophorum mores dudum præuidiſſe, quando ſcripſit: *Aliqui à philoſophia Græcorum, non aliter ac Vlyſſis ſocij à Sirenibus, detinentur, vt nunquam poſſint reuerti.* Ita enim noſtrorum aliqui philoſophantium, rationes antiquorum, *Ariſtotelis* præcipuè, imbiberunt, vt purpureum colorem lana, è qua nũquam dilui poteſt:

Non ſi Neptuni fluctu renouare operam des,
Non mare, ſi totum velit eluere omnibus vndis.

Clem. Alexand. de quibuſdam philoſophis ſenſus.

Difficile eſt opiniones relinquere, quas à teneris vnguiculis imbibimus.

Vt *Lucretius* cecinit. Nec mirum eſt; naſcimur, alimur, & cum hac philoſophia *peripatetica*, adoleſcimus & ſeneſcimus.

- - - *Adeò in teneris conſueſcere multum eſt*, ait Poeta.

Rationem ego laudo, proboque, quæ auriga dominaque eſt omnium humanarum actionum, ſine qua nil agi, dici, aut cogitari poteſt. Sed & hoc ſimul noui: rationibus nullis, abſque longa examinatione credendum eſſe, vt *Marſilius Ficinus* me monet, & in phyſicis noſtris problematibus verum eſſe quotidie ego experior. Ita *Dogmaticis* nonnullis, hodie, rationibus quæque probare procliue eſt, atque imber quando pluit, nec ea modò quæ nunquam viderunt, ſed

fal-

falſiſſima quoque pro veris venditant (quod Mercurialis hìc noſter facit) quibus non aliter, atque *Pythagoreis* olim illa magiſtri authoritas pro veritate eſt, & ſufficit illud : *Ipſe dixit*.

Aquapendés Ariſtoteli ſe opponit, quia ſenſui magis credit.

Non ita *Aquapendens* ſimplici *Ariſtotelis* dicto aſſentitur, nec magni facit, quod cauſam huius de coagulo opinionis, in problematibus ſuis ſe dixiſſe affirmet; quæ quandoquidem in ijs, quæ ad nos peruenerunt, nulla exſtat, putat *Mercurialis* in illis ſcriptam fuiſſe, quæ phyſica problemata erant; & nunc deſiderantur, à *Plutarcho* verò *Apollonio, Athenæo* & *Laertio* citantur. *Ego autem*, inquit, *Aquapendens, aio reperiri coagulum in quarto, non in alijs; quia ſic comperi, & ſenſui multiplex quoque ratio conſentit.*

Quare Aquapédentis rationes & ipſe parum valent.

Verum vt, quod res eſt, dicam, niſi veritatem hanc ſenſus ipſe, cùm quilibet tactu ac viſu in quarto vētriculo, & nequaquam in tertio coagulum eſſe cognoſcat, approbaret; *Aquapendentis* aduerſus *Ariſtotelem* vix quicquam rationes impetrarent. Non enim quia tertius ventriculus aſper eſt, ac veluti tuberculis ſpinoſis plenus ideò lac minus amplecti potuit, ſed ad quartũ læuigatũm ac perpolitum lacti ſimilem, debuit ferri, vt *Aquapendens* arguit. Imò, quò in *Lienteria* vbi læuitate præternaturali *ventriculus* peccat, cibus eſt mollior, eò minus retinetur, quare me in ſimili vitio cremorem hordei, eo ipſo momento quo bibitus fuit, per podicem euacuatum vidiſſe recordor. Et vteri læuitas retinendo ſemini molli corpori, valde obeſt. Et quartus demum ventriculus plurimis rugis, pliciſque ſcaber eſt, & inæqualis. Nec maioris eſt momenti, altera hæc ratio, tertium ventrem exiguum admodum eſſe, nec lacti recipiendo ſufficere. At inquam ego, paruitas non inde accidit, quod non poſſit maior eſſe, ſed quia natura hunc non pro lactis receptaculo habere voluit. In non lactentibus enim, hìc tertius quarto longè maior eſt, & primus in lactentibus minimus, tum tertium ac quartum quoque magnitudine ſuperat, quia natura aliter planè hoc, in herbis fæno ac paleis veſcentibus, quam in lac ſugentibus vtitur. Vnica hic igitur meo iudicio, & ſola ratio ſufficit: Naturam voluiſſe quartum ac vltimum hunc ventrem, pro lactis receptaculo vſurpare, quoniam lac aliorum ventriculorum coctione nulla indigebat, & iam propemodum à matre alimentum debitum, recens natis præparatum fuerat. Sed de benigno hoc liquore, nunc plura non addam, in mellifluum enim ac lactifluum adeò flumen immergerer, vt longo vix poſt tempore inde emergerem. Quare, vna iam à Natura quidem, ſed ſingulari adhibito ſtudio & artificio, tendens ab Oeſophago per tertium in quartum ventriculum, à me iure *via lactea* dicta, fabricata, ac demonſtrata fuit: cùm per hunc in recens natis vitulis lac ſolum ad quartum, vbi *coagulum* reperitur, & non in tertium vt Ariſtoteles credidit, fluat, ibique moretur & cogatur.

Vera ratio cur lac in quartum ſolummodo vētrem feratur.

Via lactea ruminantiū beſtiarum cornigerarum.

Qua via cibus durior in vētrem eat.

Altera via ab Oeſophago rectà ad primum fertur ventrem, & per hanc omnis alius cibus qui à lactentibus aſſumitur, præter vnicum lac deſcendit. Didici enim ex frequenti ventrium ſiue ſtomachorum eorundem diſſectione, tam vitulos quam Hædos aliquando ſolo lacte frui ab vberibus maternis ſucto, aliquando etiam, ſi fæni & herbarum copia detur, & hæc non illibenter carpere: atq. ita partim cibo tenerrimo, lacte ſcilicet, quod non ruminant, partim etiam

duriore

duriore alimento, quod remandunt; veſci, & hoc quidem in primum ſacculum, illud in quartum ablegare, nullo itineris impedimento facto. Eſt autem primus venter in lac ſolum ſugentibus paruus valde, & tam exiguus quidem, vt ſimul cum ſecundo ac tertio ſibi iunctis, quadruplo à quarto ſua magnitudine ſuperetur. Neque hoc cuiquam admirationem mouere par ſit, ſiquidem horum omnium trium primorum in lactantibus vſus, aut officium haud vllum exiſtit. Vbi verò ſimul animali herbis ac fæno victitare placet, primus ac ſecundus venter intumeſcunt magis, tertius tamen mediocriter ſe habet.

Ventrium horum in lactātibus & non lactantibus proportio.

In lactantibus.

Iam verò vice verſa in illis, quæ lac non ſugunt amplius, animantibus ruminantibus, *Primus* venter ampliſſimus eſt, cum ſibi adiuncto ſecundo: & tertius admodum turget, quartus exiguus plane ſi cum prioribus conferatur, apparet. Nec ſua hìc ratio deeſt. Hoc enim tempore cibus craſſior omnis in primum detruditur ſaccum, tanquam in promptuarium quoddam, vt ex hoc denuo ad os regurgitet, comminuatur & aliò poſtmodum conuehatur. *Secundus* autem ventriculus *Reticulum* dictus, vt verum fatear, primi quædam potius proles dici poteſt & additamentum, quàm diſtinctus venter quidam. Quinimò videbis, ſi exactè examines, etiam primum ventrem circa fundum ſuum diuiduum ac quaſi bifidum eſſe, quem tamen ita duplicatum pro vnico omnes habent numerantq. ventriculo. Hæc ſola differentia conſpicitur quod in fundo primi ventris ſubſtantia non tantum ſit attrita, quantum eſt in Reticulo, vt ſupra quoque inſinuaui. Ab hoc ſecundo ventre patens ad tertium via datur, ad Omaſum videlicet, *Centopelle Italis* dictum, qui & ipſe venter non parum tunc turget.

In non lactantibus.

De horum omnium ventrium vſu ſic mihi, probabili ſaltem cõiecturâ, quam alijs diiudicandam ac recenſendam libentiſſimè ſubijcio, philoſophandum eſſe viſum fuit. Cibum primoribus labris, ac inferioris maxillæ dẽtibus apprehẽſum ac ruditer cõciſum, per Oeſophagum in primum detrudi vẽtriculum, eòque ibidem tantiſper emollitum, redire (quocunq. id demum modo fiat, quod haud diſputo) ad palatum & molarium operà dentium moli magis, comminuique, eàdem regredi vià, & ſuccum quidem qui ex continua attritione dentium cum pituita ex capite in palatum deſtillante, aliundeq. affluente ſaliuà mixtà oritur, non ad primum quidem ventrem, ſed more lactis ſupra labra illa ſuperius deſcripta deferri, & in tertium ventriculum, atq. in quartum ab hoc ſubito influere. Maſticata autem & exucca veluti cibi reliqui maſſa, iterum in primum, & ex hoc in ſecundum propè orificium primi ſitum ventrem ſubit, vbi pauliſper maceratur, & in tertium ex hoc ſibi vicinum orificioq. connexum intrat; ibique denuo magis eliquatur, donec in quartum & vltimum deuoluatur.

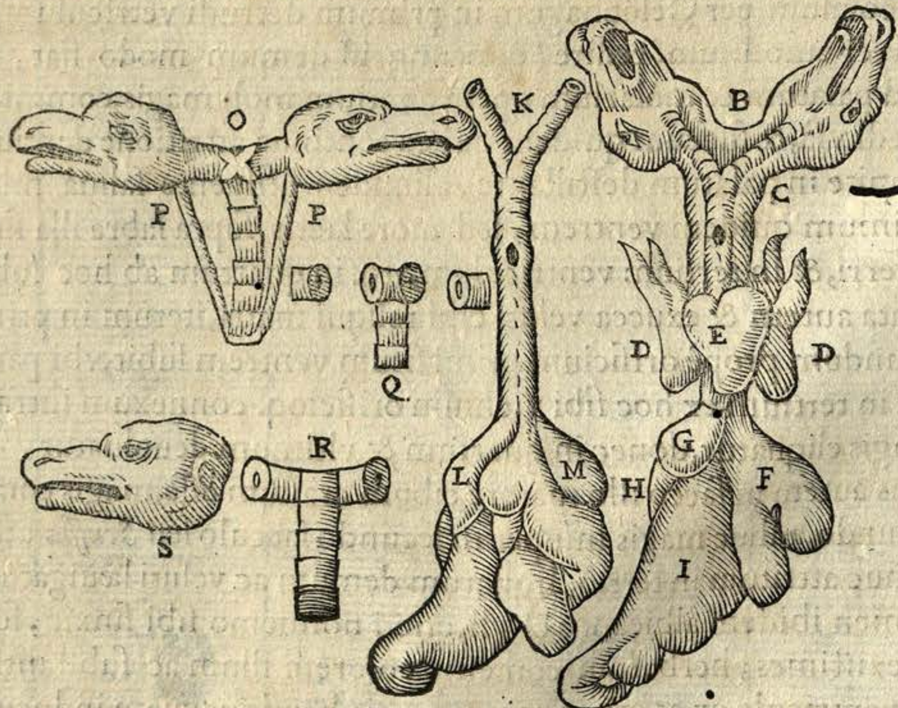
Auctoris coniectura de horum ventrium vſu.

Videbis autem in ſacco illo maiore cibum craſſum eſſe, magis comminutum in huius fundo, adhuc magis inſuper in ſecundo ſacculo ſeu *Scuffia* attenuatum, magis adhuc attritum in tertio, liquatum demum ac veluti læuigatum in quarto. Ne tamen ibidem albicantis chyli, quod nonnemo ſibi finxit, ſubſtantiam te videre exiſtimes; herbarum comeſtio colorem illum ac ſubſtantiam, quam noſtro in ventriculo ex carne ac pane intueris, haudquaquam inducit: vtcunque ex hoc bouino Chylo idem rubicundus in hepate ac venis ſanguis generetur, & in carnes poſtmodum ac oſſa tranſmutetur.

Qualis ſit Chylus in quarto ventriculo.



a Vitulus *monſtroſus biceps, menſe Aprili, Anno M. DC. XXIIII. prope* Romam *in Villa quadam Illuſtriſs. D.* Marcelli Sacchetti, *natus, detracta pelle hìc ſtudioſo Lectori exhibetur. Cuius alterum caput vt paulo fuit elongatius, ita pes alter, & coxa fuit retractior. In quo quid monſtroſi repertum fuerit, partim ex hiſtoria iam ſupra data clarum eſt, partim in ſequenti etiam figura delineatur.*



b *Duo capita cum ſua Aſpera arteria,* Pulmonibus, *Corde, & Ventriculis quatuor.*

Vtriuſque

c *Vtriuſque capitis aſperæ arteriæ in vnum truncum coaleſcentes.*

d *Pulmones Cor amplexantes, quorum tres in vtroque latere lobi, inferior maior, ſuperiores duo minores.*

e *Cor inter pulmones vtrinque ambientes vnicum ſedens, ſed pro animalis proportione maius.*

f *Primus ciborum ventriculus*, Italis la Trippa, *dictus.*

g *Secundus Ventriculus, Latinis Reticulum*, Italis la Scuffia, *vocatus.*

h *Portio hic tantum tertij ventriculi apparet, qui Omaſum nobis*, Italis Centopelle, *appellatur.*

i *Quartus Ventriculus Abomaſum vocatus*, Italis il Quaglio. *Hic in lac ſugentibus omnium eſt aliorum maximus.*

k *Duo aſperæ arteriæ rami in vnum deſinentes, ſubſtantiæ modum cartilagineorum annulorum obtinentes, vſque ad deſignatum in medio hoc canali punctum: hic enim aſperæ arteriæ ſubſtantia in Oeſophagum (* Itali *vocant* il Grumale *) tranſmutatur. Vt per eundem ita ductum & aer & cibus tranſire debuiſſet, quod eſt omnium, quæ hic viſa ſunt, monſtroſiſſimum, vt in hiſtoria notatum fuit.*

l *Hepar adumbratur, de quo reperies in hiſtoria, quomodo varia animalis viſcera, huius inflata Vena nutriculà, inflata & ipſa fuerint.*

m *Lienem denotat, qui & ipſe inflato hepate fuit eleuatus. Reliqui in medio ſacculi, quibus litera (* n *) apponi debuerat, ſunt ijdem in ſuperiore deſcripti figura ruminantium animalium quatuor ventriculi.*

o *Duo capita, vt quæ mediantibus duabus vertebris, ſingulo in latere ſingula, tertia cuidam, quæ ſuprema eſt colli, vertebræ adnectuntur.*

p *Duo admodum tendinoſi muſculi, qui ducentes ortum in ſeptima ceruicis vertebra proceſſum valde elatum habente, in occipitia vtraque inſeruntur, ad maiorem firmitudinem & capitum horum extenſionem, miro Naturæ artificio fabrefacti.*

q *Vertebræ illæ duæ ſeparatæ, & adnexæ tertiæ cuidam & ſupremæ colli vertebræ: quarum vtraque portionem ſpinalis medullæ ex occipitis baſi ſeu foramine egredientem, ſecum ferebat. Hæ ambæ medullæ poſtmodum in maiore illà tertia (hæc enim multo grandior eſt, quam ſociæ duæ laterales) & media vertebra vniuntur. Et ſic vnica medulla & non duplex, per totam dorſi ſpinam deſcendebat.*

r *Dictarum iam vertebrarum ſibi vnitarum deſignatio.*

ſ Protuberatio *Oſſis occipitis, qua à vertebra ſua excauata excipitur. Verum hæc omnia beneuolus lector, ſi hiſtoriam conſulere dignabitur, exactius cognoſcet. Quæ ego videri poſſum amplius forſan omnia dilataſſe, & limites egreſſus eſſe, intra quos Mexicana ſolummodo animalia coercenda erant. Verùm quoniam internas monſtrorum partes pauci attigerunt, erit fortaſſis vt apud nonnullos, gratiam etiam hac ratione initurus ſim.*

Ex Muſæo Principis Cæſij.



In Principis Cæſij Muſęo hoc monſtroſũ caput videtur.

QVæ hic proſtat Icon, delineata fuit ex eiuſmodi vero & monſtroſo capite, quod in iam ſæpe laudati *Principis Cæſij* Muſæo, variæ ac curioſiſſimæ rerum naturalium ſupellectili, ipſiſq. Muſis potius quàm pompæ dicato, adſeruatur. Hic videre eſt, ex vna ceruice duo eſſe enata capita, aut vt verius dicam, ex vna ceruice ac ſimplici calua, gemina roſtra, cum quatuor ſuis oculis, ſed duabus ſolummodo auribus. Vbi autem locorum, & quo tempore hoc monſtrum in lucem prodierit, id nos latet. Videbis ſimilem omnino figuram lib. 1. de Quadrup. Biſulcis apud *Aldrouandum*, quem ipſe vitulum ex *Euagrio* in Hiſt. Eccleſiaſtica, circa *Niſibin Perſiæ* vrbem natum, & plurimas portendiſſe calamitates ſcribit. Et in huiuſmodi monſtris Vitulinis tam deſcribendis quam depingendis, planè copioſus eſt *Aldrouandus*, quem adire & conſulere potes.

Cur Author de ruminatione aliqua dicere cogatur.

Et libet nunc ſummam addere manum: reliqua enim quæ ad *ruminationem* attinẽt, apud *Aquapendentem* in citato iam ſæpius opuſculo videri poſſunt, in quo plurima *Ariſtotelis* de hac re axiomata, acri perſtringit examine, quæ paſſim in lib. de Hiſtor. & part. Anim. exſtant. In quibus tamen, cum non deſit, quod Ego quoque vel addam, vel mutem, vel explicem; mihi etiam, ſi paucula hæc adiecero, vitio verti minimè debet, ſunt quidem in his

——————— *Longæ*

Ambages, ſed ſumma ſequar faſtigia rerum.

Atque primo dicam loco, non ideo (quod *Ariſtoteles* tamen & *Galenus* pro confeſſo recipiunt) cornigera animalia dentibus carere ſuperioribus mihi videntur, quòd materia horum in cornua digeratur. Quia dentium ſubſtantia duriſſima, à Cornuum ſubſtantia molliore & ſpongioſà, quod & *Aquapendens* notauit, diuerſa, ſtatim à quouis iudicatur. Et quæ proportio quæſo, fingi poteſt inter vaſtiſſima *Ceruorum* cornua, quæ toties ab ijs etiam abijciuntur, ac renouantur, ad eorundem exiguam pauculorum dentium in ſuperiore deficientium maxillà, magnitudinem? Eſtque hoc omnium potentiſſimum, *Ariſtotelem* impugnans argumentum, quod ſupra ego cum dentium numerum attuli, ad oculum demonſtraui dentes illos ſuperiores inciſores, qui quatuor eſſe debebant

Ariſtotelis quædã rationes examinantur.

bebant

bebant, ſuperiori deeſſe quidem maxillæ, adeſſe tamen inferiori duplicatos, cum in hac loco quatuor, qui in non ruminantibus ſolūmodo numerantur, octo reperiantur. Materia igitur horum non in cornua ceſſit, vt illi ſibi perſuaſerunt, cum dentes omnes adſint, & tantummodò transponantur.

Nec cauſam cum *Ariſtotele* in ſuperiorum dentium defectum quis conijciat velim, quòd à Natura plures in eiuſmodi beſtijs vẽtres generati fuerint, quamuis hoc ita ſemper eueniat. Neque enim vllis omnino carent dentibus, & molares æquè Bobus, atque Equis ad mandendum, frangendum & molendum cibos, id quod in ruminatione videmus contingere, adſunt. Non igitur *Ariſtotelis* ratio concludit, plures ventres in ruminantibus dentium defectui ſuccurrere, & horum veluti vicariam operã præſtare. Huic ſtatim conſequens & hoc eſt, ruminationẽ non ideo inſtitutã fuiſſe (vt *Ariſt.* voluit) quia dentes ſuperiores deeſſent. Hic ipſe enim *Mures Ponticos* & *Piſcem Scarum*, vtrinq. dentata animalia, ruminare ſcripſit: & in *Leuitico* habetur, *Leporem* & *Cuniculũ*, integris vtrinq. dentibus cibos remãdere. Neque hoc perpetuũ & vniuerſale eſt decretũ, propterea plures ineſſe vẽtres animalibus illis, quòd cibum integrum veluti, & parum concisum deglutiãt, vt ſucceſſiuè in varijs illis ſinibus magis magiſq. elaboretur. Vidi enim ſæpenumero hic *Romæ*, piſcẽ quẽ *Romani Merluciũ* vocant, quaſi dicas *maris Luciũ*, veteribus *Græcis* & ὀνὸς, & ὀνίσκος, *Latinis Aſellus* dictus, vnde & *Ouidius*.

Et tam deformi non dignus nomine Aſellus.

Vidi inquam, hunc piſcem, alios ſui generis & integros, & ſemicoctos in ventre piſces habere, qui tamen vnum ſaltem ventrem obtinet; nec cibos mandit, licet dentibus probè quoq. non in vtraq. maxilla modò, ſed in palato duplici ordine acutis ſit inſtructus, nec eos poſtmodum remandit. Sic tres ſemidigeſtas, & quatuor teperi integras *ranas* in vnico *Ciconiæ* nigræ ventriculo, cuius *Auis* paluſtris Sceleton adhuc domi aſſeruo.

Non ideò plures eſſe debent ventres, quia ſuperiores inciſorij dentes adſunt.

Nec propter horũ defectum ruminatio eſſe debuit.

Nec plures eſſe vẽtres neceſſe eſt, quia cibus quaſi integer deglutitur.

Merlucius & ciconiæ nigra cibos haud mandunt vno tamen ventre ſaltem prædita.

Minus hæc *Ariſtoteli* concedimus, quòd quæ cibum lignoſum, aridum ac ſpinoſum, durumq. aſſumunt animalia, ea ob id vẽtres plures ſint ſortita, quæ cauſa ipſi affertur, quod *Camelus* cornibus carens, plures nihilominus ventres neceſſe ſit habeat, quoniam dicto iam cibo nutriatur. At nos *Equos* ſcimus eodem modo vt *Boues*, ſtramine fænoq. veſci. Et ſarmenta vidimus, ac portas ſtoreas ab *Aſinis* deuoratas fuiſſe; quibus *Cardui* pungentiſſimi, non rarò quoque ſicci, *vt ſimiles ſcilicet habeant labra lactucas*, delicatum in eſum cedunt. Hinc, ſpinoſi cardui ſpecies *Onopordon*, hoc eſt Aſini crepitus appellatur. *Onopordon enim*, ait Plinius, *ſi comederint Aſini, crepitus reddere dicuntur*. Hi tamen vnico ſaltem ventre cibos, & recipiunt, & abſoluunt. Has cum *Aquapendens* perplexitates ſecum ruminaret, vt illas tandem concoqueret, plures in *pennatis* ac *cornigeris* ventriculos hanc ob cauſam conſtructos fuiſſe excogitauit: non quòd hæc operà dentium, illa roſtrorum duritie carerent, quo minus in ore etiam conterere cibos valerent, quod ruminando molaribus dentibus *cornigera*, roſtellis verò ſuis Aues ſemina decorticando, & ſi vellent etiam comminuendo conficere poſſent. Non igitur in dentium aliquorum, eorumq. pauculorum inopiam, ruminationem eſſe referendam. Sed quod vtraq. animalia, nòn manſos prius & maſticatos cibos deglutiant. Non mandi autem eos ab *Auibus* ob metum, ne ſi diutius illis

Nec propter cibum duriorem deuoratum plures eſſe vẽtres debent.

Aquapendentis ſententia de ruminationis neceſſitate examinatur.

rapiendis inſiſtant, ab hominibus capiantur. Quare raptim ac feſtinanter eaſdem, modò in aere muſcas, modò in aquis piſciculos capere, modò in terra ſemina colligere, atque hæc omnia non fracta, ſed integra deglutire.

De pennatis plures habētibus Ventres.

Cornigera verò interdum vult cibos mandere, interdum minimè. *Mandunt quidem*, inquit, *cibum, cum collectum & congregatum habent, neque enim indagare, aut pro indagando multùm laborare eſt opus, vt in ſtabulis hordeum, & fœnum. Non mandunt autem, cum ſparſum habent, & motu indagant. Tunc aſſumptum atque excerptum protinus deglutiunt, propter eandem cauſam, ne in eo mandendo tempus & alimentum ipſis tunc fruſtra pereat. Etenim mandere, & indagare cibum, alterum alteri moram facit.*

De Cornigeris.

Ex his *Aquapendentis* verbis ac rationibus, hoc ego colligo dogma: tunc animalibus, quibus ruminatio conceſſa fuit (Aues autem, licet plures ventres habeant, minimè ruminant) maximè cibum ad os regurgitare, eaq. in quiete ruminare, cum illum in paſcuis, quaſi furtim ingerunt, minimè verò, cum in ſtabulis ad libitum eodem fruuntur. Atqui hoc rurſum communis magiſtri doctrinæ aduerſatur, quæ luce clarior eſt, 9. Hiſt. an. cap. 50. *Iacent, inquit, cum ruminant omnia, & hibernis præcipuè menſibus ſolent ruminare, ſeptem ferè menſibus hoc faciunt, quæ intra tecta aluntur, gregales leuius, minuſque temporis ruminant, quoniam foris paſcuntur.*

Aquapendentis rationes cum Ariſtotelis doctrina haud congruunt, & ſibi ipſi repugnant.

Quæ quidem *Ariſt.* verba, *Aquapendentis* pronunciato plurimum refragantur, deberent enim gregales beſtiæ, quæ in paſcuis carptim, raptim ac feſtinanter, vt ipſe ait, cibos deglutiunt, non *leuius* ſed *fortius*, atque intenſius ruminare, quàm vbi abundantia ipſis ſuppetit; intra tecta, domoſque: quod tamen haud exequuntur: Quod ipſemet eodem opuſculo Aquapendens fateri coactus eſt, cum dixit: *Vnde conuertitur propoſitio, quod quandò animalia valde aſperum & lignoſum cibum ſumunt, & ipſum quoque ruminant: quandò verò mollem ingerunt, nequaquam ruminant.* Mollis autem in paſcuis plerunque, durus in ſtabulis ſuppeditatur. Aduerſatur eidem *Aquapendentis* inuento, adhuc clariùs eodem loco, idem *Ariſtoteles*; qui vult præter *Ceruum*, reliqua cornigera ſilueſtria omnia, minimè ruminare, cum tamen æquè quatuor obtineant ciborum ſacculos, & non ex delectu, ſed, vt ita dicam, ex raptu viuant: *Ruminant*, ait, *quæ ſuperiore dentium ordine carent, vt boues, oues, capræ, ex feris nullum adhuc ruminare conſtat, præterquam ea, quæ aliquando cum hominibus exigunt, vt ceruus, hunc etenim ruminare certum eſt.*

Alia loca Ariſtotelis & Plinij Aquapendēti aduerſa.

Eundem in ſenſum hæc apud *Plinium* lib. 10. cap. 73. leguntur: *Ruminant præter iam dicta ſilueſtrium, Cerui cum à nobis aluntur. Omnia autem iacentia potius quam ſtantia, & hyeme magis quàm æſtate ſeptenis fere menſibus.*

Plinius & Albertus non ſatis Ariſtotelis ſenſum aſſecuti ſunt.

Nota hic *Plinium* non ſatis *Ariſtotelis* mentem percepiſſe, neque enim hic ideo *Ceruos* ruminare ſcripſit, quod à nobis alantur, vt ipſum legenti pateſcit. Neque *Albertus Magnus* 7. de Animal. cap. 4. vt optimè *Mercurialis* obſeruauit, *Ariſtotelis* ſenſum eſt aſſecutus, cum ſcripſit: *Ruminantia poſt ſeptimum ætatis menſem ruminare*, cum *Ariſtoteles* ſeptem cuiuſlibet anni menſes ſignificare voluerit.

Albertus explicatur.

Quamuis vt ego iudico, *Alberti* quoque dictum verum eſſe poſſit, vtcunque ſit præter *Ariſtotelis* intentionem; videlicet, cornigerarum filios poſſe ac velle, ſeptem à partu menſibus à matris vberibus pendentes lac ſugere, & duriore ita cibo abſtinere (ex lacte autem ſolo hauſto, probabile eſt animalia haudquaquam ruminare) poſtea ad cibos ſolidiores tranſire & ruminare.

Quid

Quid igitur nobis in hac caligine rerum, verborumque tricis reſtat? Si rationes ab *Ariſtotele* & Iunioribus propoſitæ, cur animalia ruminent, pleræque videntur vacillare? An dicemus (*Id quoque enim non ab nulla ratione videtur*) ea omnia, quæ cibum remandunt, frigidiora longè, aut vt melius dicam, minus illis eſſe calida, quæ vnico prædita ſunt ventriculo? Vt quod in his vnus & calidus valde perficit venter, in illis tepidioribus, plurium opus ſit elaboratione. Non aliter planè, ac ſi *Veneris* effictorus ſtatuam ſculptor aliquis, bipennibus craſſiores ligni partes primò dedolet, rudioribus poſtea ſcalpris, tandem ſcalpellis minoribus totam ſtatuæ ſuperficiem læuiget, atque perpoliat. Videtur huic fauere argumento, ipſa rerum magiſtra experientia, quod ruminantia pleraque videantur frigidiora, id non obſcurè inde elucet, quod ſint meticuloſa, degeneres autem & minus feruentes animos timor arguit. Notiſſimum hoc eſt, in *Ceruis* ac *Leporibus*, quorum ambo ruminant, & mirè timent.

Author in his tenebris rerum aliquid probabile dicere conatur.

An quia animalia ruminantia ſunt minus calida.

Videtur huc facere *Plinij* authoritas iam paulo ſupra dicto loco: *Cornigera*, inquit, *vna parte dentata, & quæ in pedibus talos habent, ſeuo pingueſcunt. Biſulca, ſciſſiſue in digitos pedibus, & non cornigera, adipe.* Frigidius autem eſſe adipe ſeuum, ex hoc elici poteſt, quod à frigore facilè ſeuum concreſcat, & adeps tam intra quam extra animalia, magis liquidus maneat. Vtrumque ex *Ariſtotelis* fonte hauritur axioma.

Authoritate Plinij videtur hæc ratio ſtabiliri poſſe.

Sunt hæc fateor, mira quadã probabilitatis ſpecie conſpicua. Eſt tamen, quod ijs opponi poteſt, inter ruminantia calidiſſima quoque nonnulla reperiri, ſi actiones modò temperamentorum indices eſſe ſolent. Et vt de *Bubalis* noſtratibus, *Biſontibus* & *Vris* ferociſſimis, animoſiſſimis & iracundiſſimis beſtijs nihil dicam, *Tauros* videbis, qui cum fortiſſimo quouis *Leone Lybico* congreſſuri nihil penſi habeant. Qui furor, veluti ab atra & aduſta bile, vt noſtri Medici dicunt, in *Maniacis*, ita à nimio arbitror calore potius, quam frigore in beluis illis ſubminiſtratur. Volui hìc ſolius *Tauri*, cui *Hircum* petulantiſſimum potes adijcere, mentionem facere, ne mihi ex *Ariſtotele* quis obijciat, ſilueſtres feras cornigeras, præter *Ceruum*, nullas ruminare, quod etiam an verum ſit, admodũ dubito. Cuius enim gratiâ illis Natura quatuor ventres dediſſet? quos quæ habent animalia cetera, etiã non cornigera, omnia ruminant; vt in *Camelo* apparet.

Non videtur intellectui ſatisfacere prædicta ratio.

Si dixeris *Hepar* horum animalium vt calidiſſimum, in quo retorrida illa bilis coquatur, *ventriculos* verò frigidiſſimos (id quod Medici ſæpius nobis accidere conteſtantur) eſſe poſſe; & propterea cibos plurium opus receptaculorum habere, quæ cum viciſſim illi ſubeunt, magis paulatim, magiſque atterantur. Reſponſio in promptu eſt, non caloris ſemper energiâ cibos elaborari. Quis enim ex nobis, cum magno ventriculi calore, quem poſſidemus, crudos, incoctos, integroſque piſces digereret? Et quidem breui ita temporis ſpatio, id quod me in hoc ipſo libro bis iam innuiſſe memini, & idem nunc affirmo ex quotidiana, imò hodierna experientia in *Merlucio* dicto piſce, in quo non integros modò alios *Merlucios* minores, ſed *Sepias* quoque inueni integras, qui pauliſper piſces ingeſti, in mucum contabeſcunt & per anguſtum, idque poſterius ventriculi foramen in proximum inteſtinum deſcendunt: in quibus tamen viuentibus piſcibus vel nullum crediderim ineſſe actualem calorem, vel certè

Corroboratur prædicta de calore ratio, ſed denuo infringitur.

Maximus humani vẽtriculi calor haudquaquã præſtat quod minimus in piſcibus poteſt.

teporem

teporem potius quam inſignem aliquem feruorem. Eſt autem *Pylorus* in hoc piſce, ſiue infernum ventriculi orificium, non in fine ventriculi (qui oblongus eſt, & infra acuminatus) ſitum, quemadmodum in alijs animalibus pleriſque reperiri ſolet, ſed propè ipſum ſuperius orificium, vbi *Oeſophagus* nempe deſinit, collocatum.

Ventriculus in Mercucio vt ſe habeat.

Exiſtimo igitur, aut nos prorſus hoc ruminationis myſterium, quod Natura in ſimilibus moliri animalibus voluit, ignorare: aut aliter profectò de calore ac frigore, ipſaque ciborum concoctione (quam ſibi etiam non ſatis notam fuiſſe *Cornelius Celſus* Medicorum *Cicero* ille, in aureo ſuo proœmio innuit) philoſophandum eſſe, quàm hactenus philoſophorum & Medicorum plerique (quos ad *Hippocratis* interea de *Vetere Medicina*, libellum ablego) docuerunt. Id quod in problematibus quibuſdam meis paradoxoteris (quæ aliquando DEO vitam prorogante, lucem viſura ſunt) diſputabo. Et ſi nodum hunc non prorſus enodabo, doctioribus tamen eundem diſſoluendi materiam non contemnendam communicabo. Interea temporis, hic ego vel *Academicum*, vel *Scepticum* omnino agam, donec meliora ab illis, in quos (ſi vera eſſet falſa illa Veterum quorundam credita *Metampſychoſis*) *Ariſtotelis* anima tranſuolaſſe videri poteſt, ſubminiſtrentur. Hoc vnicum ego ſcio, & experior: difficilè admodum eſſe, aliquid probare, vt *Lucretius* ait,

Aut ignoratur cur fiat ruminatio, aut quo modo ciborum cōcoctio peragatur, ne ſcitur.

Ab Ariſtotelis filijs veriora expectantur.

Si ratio potius, quàm res perſuadeat ipſa.

Et tibi ex animi mei ſententia affirmo, quiſquis in hæc mea lecturus incideris, non me tam mihiipſi placere, aut palpum hunc obtrudere cupere, qui *Cornicum velim oculos configere, mortuos iugulare*, & ex depreſſa veterum authoritate, nanem mihi gloriam conciliare: exquirat mecum quiſque prius ipſam rerum Naturam, antequam ſe cuiuis mancipet Authori: cōferat poſtmodum DEI, Naturæque opera, cum noſtris friuolis non raro ratiunculis, & quid demum ſtatuendum ſit, ſecum ponderet atque ſtabiliat, & ſi poſteris non inuidet, veritatem phyſicam ipſam quæſo nobis, eiuſdem ſitientiſſimis pleno poculo propinet, nec Zoilos vllos & Criticos pertimeſcat.

Adhortatio ad candidum Naturæ ſtudioſum.

Memoratu digniſſimum eſt, quod *Aquapendens Patauij* obſeruauit, duos homines, quorum alter ex Nobilium ordine *Patauinorum* fuit, qui ambo ruminabant. Et hic quidem licet in vtraque maxilla dentes omnes ſortitus eſſet, cibos tamen abſque horum officio deglutiebat, eoſq. in os retrahere, non abſque inſigni oblectatione, & rem andere cogebatur. Dum verò contigiſſet eum à morbo quodam conflictari, & lecto decumbere, ruminationem ſolitam prorſus intermittere cōpulſus fuit, quod in morboſis quoq. bobus ruſtici fieri affirmant. Sed riſum, ne dicam cachinnum, mihi penè ſequentia ipſius verba excuſſerunt. *Quibus*, inquit, *omnibus addendum omnino eſt, quod eius pater paulo ſupra frontem in capite corniculum duriſſimum, craſſitie digiti manus minimi, longitudine verò oliuæ Hiſpanæ habebat inſculptum & extuberans, ſubſtantiæ vngui perſimile; ex quo fortè datur nobis intelligi, parentes ferme aliquam habuiſſe affinitatem cum cornigeris animalibus, neque mirum fuiſſe, genitum filium ſimile quid à parente contraxiſſe*. Mira hominis Philoſophia! qua docetur, quomodo *Corniger Heſperidum* hic filio ſuo ruminationem implantauerit.

Homines etiam ruminaſſe Aquapēdens obſeruauit.

Ridicula ruminationis cauſa in hoc Nobili Patauino.

Ioan.

Ioan. Baptiſta Vindthierius Principis *Caſij* Medicus, quem ſupra quoque laudaui, ex proprijs ac Phyſicis obſeruationibus, vt curioſus eſt Naturalium ſtudiorum indagator, hanc mihi communicauit, quam fuſius ipſe in ſuis ad *Q. Serenum* Varijs Lection. dilatauit. Fuiſſe in *Germania* virum quendam, *Sueuum* natione, qui cum tam cænæ quàm prandio cæteris lætus conuiua aſſediſſet, remotis tamen epulis, poſt mediam horam à conſeſſu in angulum cænaculi ſe ſolus compoſuit, & ingeſtum, quam citiſſimè potuit, cibum deruminauit. Quæſitus quonam id modo facere coactus eſſet? Reſpondit, ſibi quidem à puero acidos exurrexiſſe ructus. Poſtquam verò trigeſimum attigiſſet annum, tum demum neutiquam euitare potuiſſe, quin cibum reſurgentem in ipſum os admitteret. Rogatus dehinc, an quid ex iterata cibi illa tractatione voluptatis caperet? Equidem, inquit, mel videor mihi merum lingere, ita dulci perfundor ſuauitate. Iam memorati viri filius, viginti quatuor annos natus idem præſtare potuit, quoties voluit. Honeſtà tamen & iuuenili verecundià, in hominum conuentu cohibitus, repotia hæc remandere, ceu turpe quid, auerſatus eſt. Alium autem prædicti Ruminatoris ſecundum filium, nulla ruminandi neceſſitas ſollicitauit. Corniculatos tamen hos, qualis ille *Aquapendentis* erat, minimè fuiſſe aſſeuerauit *Vindthierius*.

Alia obſeruatio hominis ruminantis à Ioan. Bapt. VVindthierio ſuggeſta.

At quid mirum exiſtimemus, homines hoc ſiue vitio, ſiue libidine, ſiue connata quadam neceſſitate tentari & vrgeri? Cum non deſint, qui *Cæleſtibus* quoque *ſignis*, *Arieti*, inquam, *Tauro*, *Capricorno*, eandem conuenire *Ruminationem* pueriliter credant. Lepidam hanc mihi ſed ſeriò; non fabellam, verùm hiſtoriam pauculos ante dies veriſsimam *Franciſcus de Almeida Luſitanus*, Medicus doctiſsimus, & Indicarum regionum ac rerum experientiſsimus, recitauit. Accidiſſe ſibi, vt purgantem aliquando potionem, docto cuidam viro, ſed Aſtrologiæ plus æquo addicto, præſcriberet. Aſt, heus, inquit hic, ad Medicum, ne ita me amuſum, & literarum omnium, Mathematicarum præcipuè diſciplinarum expertem autumes, vt velim catharticum hunc potum; craſtino diluculo ebibere, eumque cum nauſea poſtmodum euomere: Cum *Sol* hodie *Taurum* ſit ingreſſus, vnum ex ruminantibus animalibus, quæ cauſa fuerit, vt ſecum & ipſe ego pharmacum ruminem, illudque per os eijciam. Bene ſe habet, mi Domine, ait medicus, ideoque author tibi fuerim, vt non niſi duabus poſt diluculum horis, iam claro ſole exorto, illud ebibas. Tum enim temporis noſti eiuſmodi animantia, quæ ruminant, paſcuis intenta, cibos deglutire & haudquaquam ruminare; cum ipſis noctu præcipuè quieſcentibus ac iacentibus, *Ariſtotele* ac *Plinio* teſtibus, regurgitatio illa cibi contingere ſoleat, & ſic quidem, quod de medicamenti ruminatione timeas, nihil habebis. Placuit Aſtrologo Medici conſilium, & mane exhauſto pharmaco minimè ruminauit.

Puerile quorundã figmentum qui ruminationem etiã in Tauro cæleſti agnoſcunt, & lepida huius hiſtoria.

Franciſcus de Almeida Medic. Luſitanus doctiſſimus.

Haud vidi profectò vanum magis genus hominum, quam tales, qui vt *Iuuenalis* ait

——— Quicquid
Dixerit Aſtrologus, credunt à fonte relatum
Amonis.

Quam parum fidendum ſit vanis Aſtrologorum prædictionibus.

Cum in nulla equidem diſciplina probabiles minus coniecturas, quàm in Aſtrologia

logia iudiciaria reperire liceat. Id quod præter quotidianas experientias, à tribus etiam ſeculi noſtri Mathematicarum Coryphæis ſcientiarum didici; *Adriano* inquam *Romano*, ſummo & Medico, & Mathematico, ſcriptis clariſſimo, *Herbipoli* olim magiſtro meo: cuius filius *Iacobus Romanus* nunc *Louanij* egregiè patrizat. *Galilæo Galilæi Lynceo*, amicitiæ & Academiæ noſtræ arcto mihi vinculo iuncto: & *Chriſtophoro Clauio* demum, ciue meo ac populari, *Bambergenſi* nimirum, qui omnes vel verbis mihi, vel ſcriptis publicis, quam parum iudicijs, ex aſtrorum ſitu deſumptis, fidendum ſit, palam ſæpe fecerunt. Poſſum & ego verè conteſtari, in hac ipſa, qua viuimus VRBE, & orbis LVCE, ſub ipſa ſolaris, eiuſque inſignis Ecclipſeos hora, plus quam ſeptuaginta perſonis, febribus acutiſsimis laborantibus, ſanguinem non ſcarificatu, ſed ex maioribus detractum venis fuiſſe, diligentiq. adhibita obſeruatione, vix tres vel quatuor poſtmodum, non *Solis* defectu, ſed febrium periculoſiſsimarum affectu, obijſſe. Nec vererer ego hoc ipſum in me periculum tentari, adeò nihil, certà iam experientià doctum, vel Ecclipſes, vel aliæ maleficarum (vt maleuolè blaterant Aſtrologi) ſtellarum poſitiones, me terrerent. Non ignarus interea ſum, quid temporum mutationes principaliores in morbis poſsint, quæ *Canis* ſolummodo *Arcturi, Pleiadumq* ortu vel occaſu, vt meris ſignis, non effectricibus cauſis ab *Hippocrate* indicantur ac deſignantur; quid item Aquiloniorum & Auſtrinorum flatuum, pluuiarum deniq. copia, vel defectus valeant, de quibus ſolis, & non de Planetarum, aliorumque tot aſtrorum concurſibus, oppoſitionibus, varijſq. alijs ſitibus, & cæleſtium domorum Chimeris bono huic *Seni* noſtro ſermo eſt, vt non habeant quod Genethliaci, alijque maleferiati Medici, ab hoc auxilium & conſilium implorent, & ex aſtris veluti remedia petant, quæ vt *Plinius ait pauperrimi cuiuſque plerumque hortulus ſuppeditat*. *Lunæ* phaſes variæ, quid in debilioribus nonnullis tam ſanis, quam aduerſa valetudine oppreſsis, virium habeant hominibus, & ego noui, & habent hæc forſan cauſas ſuas phyſicas, quas Aſtrologi deducere haud norunt, ſolà cæcà, cum *Chaldæis*, experientià & complurium ſeculorum vt aſſerunt, obſeruatione contenti, quæ ſi ſufficiunt, cur non, vt optimè in ſuo de *Augmentis ſcientiarum* libro Doctiſs. idemq. & Nobiliſs. *Franciſcus de Verulamio* ſcribit, *cur*, inquam, *quis non eàdem operà, & Auguria reuocet, & Aruſpicinam, & Exta, & omnigenas fabulas deglutiat. Nam & hæc omnia, vt diutinæ experientiæ, & per manus traditæ Diſciplinæ, dictamina fuiſſe aſſerebantur*. Atque hæc obiter, licet vt ſpero, opportuno loco.

Etiam in Ecclipſeos ſolaris hora, plurimis ſanguinem detraxiſſe nō nocuit.

Quā Aſtrologiam in morbis Hippocrates profeſſus fuerit.

Non ſufficere Aſtrologis, aliquot ſeculorum obſeruationes iactare.

Tophus Iuuencarum ex proprijs ac Plinij obſeruationibus deſcribitur.

De *Topho Iuuencarum*, quem coronidis loco huc inſerere æquum eſt, hæc apud Plinium lego. *Et in Iuuencarum ſecundo ventre, pilæ rotunditate nigricans tophus nullo pondere. Singulare (vt putant) remedium ægrè parientibus, ſi tellurem non attigerit*. Huiuſmodi tophos duos prægrandes à *Ferdinando Imperato* rerum naturalium *Como ac promo*, cum plurima alia naturali, maritimarum præcipuè rerum, ſupellectile dono accepi, cum anno ſupra milleſimum ſexcenteſimo octauo eiuſdem *Muſæum* iam dudum celeberrimum, & deliciosiſsimam, ſimul *Neapolitanam Vrbem* inuiſerem, eò à *Paulo V.* miſſus, vt *Horto Vaticano* de plantis rarioribus proſpicerem. Verum *Tophus* hic, non in *Secundo*, vt *Plinius* voluit, ſed in *Primo* tam Vaccini generis, quam cornigerorum aliorum domeſticorum

eorum animalium ſtomacho *Italis la Trippa* dicto, reperitur, quod ego in varia eorundem ſectione animaduerti. Cum enim lactantes tam *Hædi*, quàm *Vituli*, ſeſe matreſq. ſuas ſæpius lambant, plurimum pilorum, cum lacte, & abſque ipſo degluciunt. Quod ſi rariores illi ac pauculi pili fuerint, cum lacte ad quartum ventriculum delabuntur, & in colato *Coagulo* quoque reperiuntur. Vbi verò pluſculi conglobantur, in primum rectà deſcendunt ventriculum, quos ego Auellanæ nucis magnitudine, tam in lac ſolum ſugentibus, quàm ſimul iam fæno veſci incipiētibus, in hoc eodem ſacculo ſiue primo ventriculo, & non alio inueni. His magis magiſq. alij pili aggeruntur, donec maſſam eam rotundam, perpetuò in ſtomacho illo manſuram efforment; quæ nunquam cum cibo poſtmodum ruminando aſcendit, nec vllum grauedinis interea, aut moleſtiæ ipſi ſenſum procreat. Quomodo generetur.

Eſt autē ſubſtantia hæc diſciſſu difficilis, & rariori pileorum ex pilis texturæ ac compoſitioni ſimillima, quò verò maior eius quātitas, diutiuſq. in animantis ventre hoſpitata eſt, eò difficilius acutiſſimo etiā cultro diſcinditur ac ſeparatur. Qualis ipſi ſit ſubſtantia.

Cui verò vſui ſeruiat, equidem cū ignaris ignoro. Quòd enim *Plinius* ait, *ægrè parientibus prodeſſe*, id neque in quaquā fœmina expertus ego ſum, nec experiēs me quiſquam docuit alius, nec qua ratione cōtingat, *Plinius* explicauit. Niſi forſan eiuſmodi ſit medicamentum, quale *Cap.* de *Lupo* dixi, in partu enitēdo profuiſſe, illas *Ioan. Bapt. Portæ, Lyncei* quiſquilias & pauimēti ſordes. Eſt tamē ratio aliqua, quæ perſuadere poſſit, partui conducere promouendo, ſi in ſubtiliſsimum pollinem contundatur, aut cremetur hic tophus, & puluis ille, cum vino aut alio liquore exhibeatur. Tunc enim acuti, quem in ſe continet, *Salis* ratione, cum ſero & ſanguine ad matricem delati, irritare non leuiter facultatem expultricem poterit, & partum ſolicitare, quod idem Boracem acutiſſimum ſalem præſtare nouimus. In pilis autem plurimum ſulphuris ac ſalis eſſe norunt, qui Chymico cultro, igne inquam, eius Anatomen vnquam adminiſtrarunt. An vſui alicui ſeruiat. Si partum accelerat, qua id ratione fieri poſsit.

Quod autem *nec terram prius contingere debeat*, hoc ridiculum demum eſt, ac fabuloſum, vt plurima alia huius farinæ apud *Plinium* ac *Dioſcoridem* leguntur: quæ verorum ignaris principiorum imponunt, vt vel occultas rerum cauſas, vbi nullæ ſunt, ſomnient ac implorent, aut ſuperſtitionum lernam, cum maximo fidei noſtræ Chriſtianæ ſcandalo ac dedecore introducant, foueāt, ac tueantur. Poteram de natura monſtrorum, vt promiſeram, & de alijs internis vitulorum partibus à me obſeruatis, ſcitu iucunda plura dicere. Sed iſta ego vel alteri loco, vel alijs relinquo: & hæc nonnemini fortè nimia videbuntur, quare abrumpo, & ad reliqua animalia accingor. Sed hìc temperare mihi non poſſum, quin animo meo, vt benigno proſim lectori, nunc morem geram: & quod ipſi forſan incauto imponere poſſet, mendum detegam. Mantiſſæ igitur loco hæc paucula ſuperaddam. Superſtitioſum videtur quod terram nō debeat cōtingere vt partui ſubueniat. Cauſa huius appendiculæ eſt locus Ariſtotelis de inteſtino recto.

Dum ſuperiùs, quatuor in ruminantibus beſtijs ventriculos ex Ariſtotele deſcripſi, hæc ex *Gazæ* verſione lib. 2. Hiſt. anim. cap. 17. addidi verba. *Rectum autem inteſtinum nulli eſt, cui non parte vtraque dentes*. Hunc eundem *Scaliger* Pater Ariſt. locum paulo aliter vertit. *Sunt*, inquit, *quibuſdam appendices inteſtinorum: neque enim recta inteſtina vlli, quod vtraque maxilla dentatum non eſt*. Et Gazæ & Scaligeri verſio in quibus diſcordent.

Et in commento hæc habet. *Theodorus* (ſcilicet Gaza) *incurrit imprudens in ambiguam orationem: ait enim inteſtinum rectum nulli: at hoc falſum eſt: habent ea quoque inteſtinum, quod rectum vocatur. Eam perplexitatem vt vitaremus, transferremusq. ad Ariſtotelis ſententiam, plurali numero poſuimus.*

Bene monet *Scaliger*, pluribus erroris anſam eſſe potuiſſe hunc Latinum *Ariſtotelis* textum, arbitrantibus inteſtinum vltimum, quod *Rectum* ſolemus dicere, nulli animalium conceſſum fuiſſe, cui non æquè ſupra atque infra dentes adſint. Quod equidem eſt falſiſſimum. At quid *Gaza* faceret? qui verbum verbo, quod ingenuum decet interpretem, reddidit, & ſingularis numeri vocem Græcam *Ariſtotelis* ἐυθυέντερον, & ipſe ſingulari numero protulit, & *Inteſtinum* potius, quam *Inteſtina* exprimere maluit. Aſt vt etiam hoc *Scaligero* donemus, ſatius eſſe inteſtina recta quam inteſtinum hìc interpretari, vt amphibologia euitetur. Neſcio tamen, quam & hoc verum eſſe poſſit. Quaſi verò inteſtina potius recta, quam vt ſinuoſa volumina, in ſpiras collecta, ſint illis animantibus, quæ dentibus supernà infernaq. maxillà decorantur. Suem ſi velis, inſpicias, vtrinque dentata hæc beſtia eſt. Et in qua alia plures quæſo inteſtinorum gyros, aut minoris illa rectitudinis tamen ineſſe conſpicies? Quod enim hic *Ariſtoteles* innuere velle videtur, alijs, quæ ſunt ruminantia, & non vtrimque dentata, animalibus appendices, quas ipſe ἀποφυάδας vocat, in inteſtinis eſſe: eòque forſan minus recta. Ego mehercle, quid ipſe his verbis inſinuare voluerit, non capio, neque enim *appendices* tales in *Vitulis* aut *Hædis* vnquam deprehendi, aut magis curua inteſtina, quàm in ſue eſſent, animaduerti. Æquum fuerat à Scaligero eaſdem nobis potius appendices explicari, quàm in vocularum quarundam, Grammaticorum more, *enucleatione* hærere, quæ pleriſq. legentibus tædium, Naturæ verò ſtudioſis etiam incommodum, & temporis iacturam adferre ſit ſolita. Ignoro igitur, & mecum, vt exiſtimo, *Scaliger*, quid *Ariſtoteli* in mentem venerit, quando ſola animalia vtrinq. dentata habere inteſtinum vel inteſtina recta, ſcriptum reliquit. Verùm de hac re ſupra etiam, dum de *Lupo* & *Gulone* ſermo nobis eſſet, aliquid diximus: quæ ob voracitatem animalia falsò à nonnemine putantur vnicum rectumq. à ventriculo ad podicem protenſum inteſtinum obtinuiſſe. Appendices in inteſtinis haud alias facilè reperies, niſi *Cæcum* ſic dictum inteſtinulum has ſuppleat. Verùm hoc, vt nec rectitudini aliquid addit, ſic neque ſpiris gyriſq. quippiam detrahit. Inteſtinum autem illud, quod tritâ iam voce *Rectum* appellamus, non tam in vtraque, quàm vna parte dẽtatis certo certius exſtit, & *Scaliger* quoque faſſus eſt. Cum interfectum enim nuper à lanione vitulum, exhauſto prius omni ſanguine, viſceribus poſtmodum cunctis atque inteſtinis exemptis, quadrante etiam poſt mortem horæ contemplarer, non muſculoſam tantummodo ventris inferioris carnem trementem ac vibrantem conſpexi, ſed inteſtini quoque recti vocati portionem eam, quæ relicta fuerat, manifeſtiſſimo, reciprocante ac conuulſiuo motu deſcendentem & aſcendentem, muſculo ſphynctere ſe ipſum motitante, in mortuo & exenterato iam animali prorſus ſum admiratus.

Siue inteſtinum rectum ſiue recta veritas, vtrimque lapſus & error eſt.

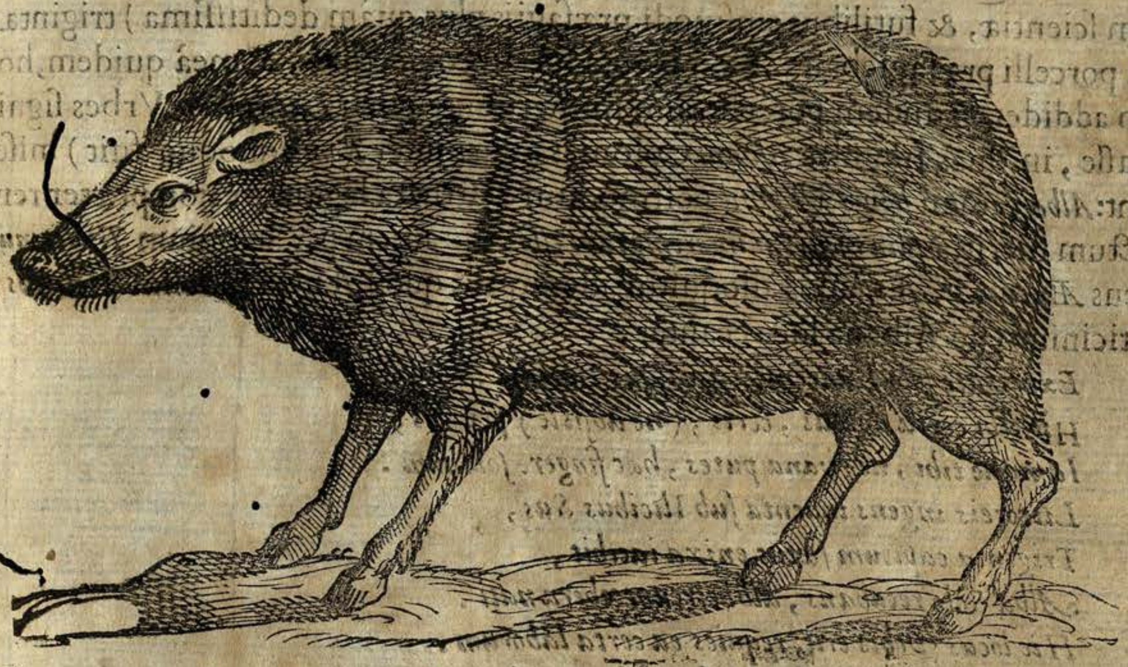
Ignoratur cur Ariſt. dixerit ſolis animalibus vtrinque dentatis eſſe inteſtina recta.

Narratur hiſtoria de vitulo mortuo, in quo aliquæ adhuc partes mouebantur.

QVA-

QVAVHTLACOYMATL. QVAPIZOTL.

Aper Mexicanus.



IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

VT ex ſigura coloribus inducta videre licet, Aper hic eſt non Sus domeſticus: Setas enim habet (ſi coniectura & pictura aliquid valent) hirtas valde, hirſutoſque pilos, colore ad fuſcum ſpadiceum tendentes. Inter collum dorſumque albicans linea, adinſtar faſciæ ſeu collaris circumducitur. Ab hac vſque ad oris apicem ſub collo albicantes ſetæ, ſed circa aures nigriores. Roſtrum ipſum cruentum, & rictus rubet, non eminentibus tamen illis, veluti in noſtratibus Apris conſpiciuntur; recuruis dentibus. Cætera roſtri pars nigricat. Dorſum & clunes quoque nigri, albent pectus & latera. Biſulci, ſicuti in Vrbanis ſuibus, pedes. Cauda vix viſibilis. Sed quod maximopere admireris, ac præter Naturæ ſeriem contigiſſe dicere queas, nec vllis alijs in beſtijs animaduertas, eſt: quod animal hoc protuberantiam quandam in dorſo ſortitum fuerit, eminentem apprimè, & detruncati forma inteſtini conſpicuam; & hanc in dextra quidem ſui parte, prope ſpinam dorſi ſitam, clunes ſcilicet verſus, perpendiculariter genitalis maſculini potius, quàm vmbilici regioni, in ventre adeſſe porcis ſoliti, reſpondentem.

SCHOLIA EIVSDEM.

SI præcipuæ magnitudinis illa, & eximiæ formæ *Vacca* in *Sabinis* nata, *Seruio Tullo* regnante, atque in *Auentino* monte *Dianæ* immolata, *Romano* valuit Populo totius Italiæ Imperium promittere, vt ſuperius etiam ex *Valerio Maximo* recitaui; non miror, ſi *Scroſa* quoque longè prius *Æneæ* cum ſocijs Cæcæ gentilitatis ex Vacca & Sue vaticinia.

circa *Laurentem* agrum, cum eandem ibi triginta enixam porcellos reperiſſet, augurari potuit, tot errorum ac laborum ſuorum requiem, & futurum tam ſibi in *Italia* regnum, quàm *Aſcanio* ſuo elapſis triginta annis *Albam longam* ædificandam. Quos illi annos, vt Poeta habet (erat enim cæca Gentilitas vaticiniorum ſcientiæ, & futilibus eiuſmodi præſagijs plus quàm deditiſſima) triginta iſti porcelli præſagiebant. Non ineptâ forſan coniecturâ, & meâ quidem, hoc ego addidero: eundem porcellorum numerum, triginta *Latinorum* Vrbes ſignificaſſe, in quas ſingulas *Albani* Colonias (quas inter *Roma* quoque fuit) miſerunt: *Alba* tamen *longa* à *Roma* poſtmodum deſtructa legitur, vt non præter rem dictum fuerit, *à filia matrem interemptam eſſe*. Sic autem per Somnium *Tyberinus* Deus *Æneam* 8. Æneidos alloquitur, idemque, quod Æneid. 3. olim *Helenus*, vaticinium de Albana ſue recantat.

Sus Alba originem Albæ longæ dicitur dediſſe.

Vaticiniũ Aeneæ in ſomno datum de Sue alba.

Expectate ſolo Laurenti, aruiſque Latinis,
Hic tibi certa domus, certi, (ne abſiſte) penates,
Iamque tibi, ne vana putes, hæc fingere ſomnum.
Littoreis ingens inuenta ſub Ilicibus Sus,
Triginta capitum fœtus enixa iacebit,
Alba Solo recubans, albi circum vbera nati.
Hic locus vrbis erit, requies ea certa laborum.
Ex quo ter denis Vrbem redeuntibus annis,
Aſcanius clari condet cognominis Albam.

De hac re *Propertius* quoque lib. 4. Eleg. 1.

Et ſtetit Alba potens, albæ ſuis omine nata;
Hac, vbi Fidenas longa erat ire via.

Quemadmodum autẽ *Vacca* illa opima *Dianæ*, ſic nobilis hæc Sus *Iunoni* ſacrificabatur, Æn. 3. ex Heleni item Vatis imperio. Teſtatur Poeta in 8. Æneid.

Cur Sus illa Iunoni ſit immolata.

Ecce autem ſubitum, atque oculis mirabile monſtrum,
Candida per ſiluam cum fœtu concolor albo,
Procubuit, viridique in littore conſpicitur Sus:
Quam pius Æneas, tibi enim, tibi maxima Iuno
Mactat, ſacra ferens & cum grege ſiſtit ad aram.

Duplici autem ratione Iunoni hanc hoſtiam importatam à Troiano Vate crediderim, tamq; feriò Lib. 3. eius Poëmatis inculcatam. Imprimis vt eius, Troianis ſemper infenſæ beneuolentia conciliaretur: deinde vt Terram illam, ad quam poſt tot diſcrimina rerum appulerant, propitiam ſibi ac frugibus ferendis vberem & idoneam redderent. Per *Iunonem* autem Terram ſignificari notius eſt, quàm vt hic demonſtrem. Vnde *Virgilius Iouem* per *Æthera* deſignans, in coniugis *Iunonis* gremiũ *Tellurem* inquam ipſam, deſcendere ita canit.

Primo vt ipſam Aeneas placaret.

Secundò vt terram eam ſibi proficuam per quam Iuno denotatur, redderet.

Tum pater omnipotens fœcundis imbribus Æther
Coniugis in gremium lætus deſcendit, & omnes
Magnus alit, magno commiſtus corpore fœtus.

Terræ autem porcâ facere ſolebant antiqui, quod *Goropius* quoque lib. 9. in ſuis *Veneticis* & *Hyperboreis* obſeruauit, quò fœcunditatis illam admonerent, & ipſa non minùs benignam ſe cultoribus, quàm Sus nutricantibus ſe præberet.

Cum hoc animal ex immundo,viliſſimoque victu , copioſiſſimam, ac ſuauiſſimam(humanæ quoque ſua temperie æmulam, ſi *Galeno* credimus)carnem reddat: ſemen ſimiliter tam multiplici reſtituat fœnore , vt plures , quàm vix vllum aliud animal,fœtus producat. *Æneæ* certè *Scrofa* triginta vno partu eiecerat. Quocirca *Terram* veteres precabantur, vt pro ſtercore & ſeminibus,quæ ipſi committuntur, vberrimam ſemper meſſem refunderet, & auaris agricolarum votis hilariter reſponderet.

Quid ſi euicerim ego, primam ab *Ænea* in ſuo ad *Laurentem* agrum atque in *Latium* aduentu, vrbem ædificatam *Troiam* fuiſſe appellatam? non tam ad deſtructi *Ilij Troiæque* memoriam conſeruandam, & ſpem ſocijs noui fundandi imperij conciliandam, quàm ad huius ipſius *Porcæ albæ*, quæ laborum finem impoſuerat, celebrandum honorem, & agri præſentis fertilitatem indicandam. Ridiculus forſan videri potero, non tamen importuna non omninò & friuola locutus. *Æneam* imprimis ſtatim poſt ſuum in *Laurentinum* agrum acceſſum, *Troiam* ædificaſſe *nouam*, præter quamplurimos alios authores ſunt *Liuius* & *Virgilius*, hic quidem lib. 10. vbi *Venus* ad *Iouem*.

Cur prima in latio ab Aenea cõdita vrbs Troia dicta fuerit.

——————— *Muris iterum imminet hoſtis*

Naſcentis Troiæ.

Et mox *Iuno Veneri* reſpondet,

Indignum eſt, Italos Troiam circumdare flammis

Naſcentem?

Liuius verò lib. 5. *Troianos, Ab Sicilia,* inquit, *claſſe Laurentem agrum tenuiſſe. Troiæ huic loco nomen eſt. Ibi egreſſi Troiani, vt quibus ab immenſo prope errore nihil, præter arma & naues, ſupereſſet, cum prædam ex agris agerent, Latinus rex Aborigineſq. qui tum ea tenebant loca, ad arcendam vim aduenarum armati ex vrbe atque agris concurrunt.* Vult autẽ *Philippus Cluuerius Germanus*,(cui neq.noſtra tẽpora,neque priora ſecula tulerunt Coſmographię ſtudio magis addictum) in ſua *Italia antiqua*, hanc nouam *Troiam* non fuiſſe aliud,quàm quod nos *Oſtienſe* vocamus opidum antiquiſſimum nempe, & minimè ab *Anco Marcio*, vt pleriq.tradũt hiſtorici, exſtructum: ſi modò non ſit fabula penitus, quod ipſe & *Goropius* arbitrãtur, de *Ænea* in *Italiam* aduẽtu, & rebus ibi geſtis, ad ſimilitudinem rerum *Euandri* conficta. Vult igitur *Oſtiæ* originem eſſe antiquiſſimã, multis ſęculis ante Romanorũ Regem *Ancum Marcium*, ab *Euãdro* potius primo *Romanorũ* Rege conditã, poſtquã is pulſis *Siculis* Romã Vrbẽ occupauerat, cui tunc Portũ hunc ſtruere voluerit.

Philippus Cluuerius exactiſsimus Coſmographus.

Hic probat Oſtiẽſe opidum fuiſſe illam Troiam.

Sed quam veriſimilitudinẽ habeat, *Aeneam* ſuam nouam *Troiã*, ad Scrofæ illius memoriã ita vocare voluiſſe, nunc videamus. Quę non alia certè erit, quàm ipſa vtriuſq. nominis cõmunitas & cõgruentia. *Troia* enim tam *Cimbricà* illa antiquà *Phrygiàq. Troianorũ*; quãm adhuc *Belgicà*, *Gallicà*, &(quod mireris etiam) vulgatiſsimà *Italicà* linguà hodieq. aliud nihil ſonat, quàm *Scrofam*. Et qui ſe falſo *Meſſalæ Coruini* titulo ornauit, quò ſua Lectoribus veluti antiquiora imprudẽtibus obtruderet. Suem apud *Latinos* antiquitus *Troiam* quoq. fuiſſe dictã, ab occultioris antiquitatis perito aliquo homine probè didicit, quãuis antiquiſsimam veramq. vocis originẽ ignorauerit. De quà, qui plura velit, *Goropiũ* ſuadeo adeat, inuenietq, *Trou* dictione *Cymbricà* & *Germanicà* linguà, *fidum* ſignificari;

Troia hæc ob Scrofæ nominis agnationẽ conditam fuiſſe.

Troia enim in pluribus linguis idẽ ſonat quod Scrofa.

cumq. nullum animal beneficium fidelius reſtituat, quàm *Sus*, ideò *Troiam* vocatam fuiſſe. Qui autem veriorem *Troiæ* huius tot linguis adhuc vſitatiſſimam Etymologiam afferre nouerit, id per me licebit, audacter faciat, cui fideliter gratiam reponemus.

Fieri itaque non ſine maturi conſilij ratione potuit, vt *Troiani* triginta annis prius quam *Albam*, ab *alba ſue* denominatam, conderent: *Troiam*, primam ſuam manſionem ab ipſamet hac *Scrofa* ſiue *Troia* denominatam, exædificarent, ſimulq. *Scrofâ* eàdem *Terræ* immolatâ, hanc precarentur, vt ſibi & propitia foret ac fœcunda. Quantum autem honoris priſci illi gentiles veriore Euangelico lumine caſſi, *Terræ* impenderint, ab eaque emolumenti, dum *Suem* prægnantem ipſi immolarent, ſperauerint, & ideo *Magnæ matris* & *Bonæ Deæ* titulo ipſam inſigniuerint, *Cornelius Labeo* apud *Macrobium*, Saturnal. lib. 1. cap 12. nos docet, cuius verba, cum hoc meum egregiè illuſtrent argumentum, huc adferre neceſſe duxi. *Affirmant quidam*, inquit Macrobius, *quod Cornelius Labeo conſentit, hanc Maiam, cui menſe Maio res diuina celebratur, terram eſſe: hoc adeptam nomen, à magnitudine: ſicut & mater Magna in ſacris vocatur, aſſertionemque extimationis ſuæ etiam hinc colligunt, quod Sus prægnans ei mactatur, quæ hoſtia eſt propria terræ. Et Mercurium ideò illi in ſacris adiungi dicũt: quia vox naſcenti homini terræ cõtactu datur. Scimus autem Mercurium vocis & ſermonis potentem. Author eſt Cornelius Labeo, huic Maiæ id eſt terræ, Ædem Calendis Maijs dedicatam ſub nomine Bonæ Deæ, & eandem eſſe Bonam deam & terram, ex ipſo ritu occultiore ſacrorum doceri poſſe confirmat. Hanc eandem etiam Bonam, Faunamq. Opemq. & Fatuam, Pontificum libris indigiari. Bonam quòd omnium nobis ad victũ bonorum cauſa eſt, Faunam, quòd omnium vſui animantiũ fauet:* Opem, *quòd ipſius auxilio vita conſtet: Fatuam à fando, quòd (vt ſupra diximus) infantes partu editi, nõ prius vocem edunt, quam attigerint terram. Sunt qui dicant hanc Deam potentiã habere Iunonis: ideoq. regale ſceptrum in ſiniſtra manu ei additum. Eandem alij proſerpinam credunt, porcàquè ei rem diuinam fieri: quia ſegetem, quam Ceres mortalibus tribuit, porca depaſta eſt.*

Macrobij locus de Terra & magna matre.

Næ iſti *Æneadum* Soboli *Iuno* ſeu *Tellus*, pro mactata ſibi *alba Sue* cum triginta filijs, vberrimum fructuum omnium & vinorum maximè cornucopiæ in *Latio* vniuerſo, *Albano* tamen præcipuè agro, hactenus rependit. Sunt enim duo hodieque loca, *Albanum* nunc dictũ opidum, & *Caſtellum Gandulphi* appellatum, vinorum ſuauitate celeberrima, *Dionyſius Halicarn.* lib. 1. his verbis depinxit. *Subiecti autem vrbi* (*Albæ longæ* nimirum) *ſunt campi, amœnitate admirandi, omnis generis frugum fertiliſſimi, nec cedentes vlli agro Italiæ, præcipue bonitate vini ſuauiſſimi, & pulchri coloris, quod Albanum vocant: præcellens omnibus reliquis, ſi Falernum excipias.* Atqui, cùm *Falernum* nunc nobis forſan deſit, primas *Albano* & *Caſtelli Gandulphi* iure, dederis, quæ ipſum etiam ſuperorũ nectar ſi vllum eſſet, ſuperare mihi videntur. *Martiali* ſanè, *Iulæo* in monte, hoc eſt *Albano*, in quo *Iulius Aſcanius Albam* ſuam extruxerat, *vinum Albanum* his verſiculis celebratur.

Loca circa Albam longam. Albanum precipuè & Caſtellum Gandulphi amæniſſima & fertiliſſima.

Vina hic ſuauiſſima.

Veteribus celebratiſſima.

Hoc de Cæſareis mitis vindemia cellis
Miſit, Iulæo, quæ ſibi monte placet.

Et Horatius Carm. lib. 3. ode 11. quà *Phyllidem* inuitat ad epulas die Natali *Mæcenatis*,

Eſt

Eſt mihi nonum ſuperantis annum
Plenus Albani cadus.

Dioſcorides etiam lib. 5. cap. 10. primas *Falerno*, ſecundas *Albano* dat, inter Italica vina. Et *Plinius* lib. 14. cap. 4. Diuum Auguſtum, *Setinum* cunctis prætuliſſe, ſecundam nobilitatem *Falerno* tribuiſſe, in tertiam palmam *Albana* veniſſe, vrbi vicina, prædulcia, ac rara in auſtero. Sed prioribus hoc tempore vel abrogatis, vel dignitate & excellentiâ illâ orbatis, ſola *Albanis*, viciniſq. locis, natis gloria remanſit. Hæc enim tam ad conſeruandam, quàm recuperandam valetudinem, reliquis omnibus præferuntur. *Caſtelli* præſertim *Gandulphi* vina nectareâ ſuauitate, laudabili ſubſtantiâ, gratiſſimo odore, nec tenuia planè, & exilia, nec fortia admodum, aut cerebrum obnubilantia, tam Principum hoc tempore omnium menſas ornant, quàm lapſum fractumq. conualeſcentium appetitum prouocant, inſtaurant, confirmant.

Et ſanè *Albano* primas deberi, vel hoc me mouet: quòd cùm ante complures iam annos *Neapoli* ab Illuſtriſs. *Bartholomæo Poſinski*, veteri mihi familiaritate iuncto, Sereniſs. tum *Poloniæ Regis* ibidem *Internuncio*, prandio exciperer ſplendido & opiparo: ſumma ibi gloria *Albano vino*, conuiuarum omnium calculo delata fuerit. Hoc ſiquidem ipſe, honoris ac ſaporis iucundioris gratiâ *Neapolin Româ* quotannis itinere maritimo conuehi iubebat, quod eius quoque temporis *Prorex Dux Beneuentanus*, libentiùs quàm vllum *Campaniæ felicis* vinum, ex memorati *Internuncij* inſtructiſſima vinaria cella petitum quotidie menſæ adhibebat.

Hoc enim nõ *Aſperinum* modò, lõgis poſt ſe paraſangis relinquebat, illi vino ſimillimũ *Aricino* nẽpe, quod nõ ſine ratione & ioco Regis Pyrrhi olim legatus *Romam* proficiſcẽs, ob acrimoniã & auſteritatẽ meritò tam altâ cruce (*vlmorum*, in quibus pendent vites, proceritatẽ intuens) dignum dicebat, ſed principibus illis quoque vinis inuidiã conciliabat: *Græco* nimirũ Campano *Veſuuij* filio, *Magnaguerro* Campano, *Beluedero* Calabro, *Syracuſio* Siculo, *Vernaccio* acriũ dentium, & minacis vultus, Calabrorũ illi fortiſſimo; *Chiarello* auricomo, & *Centulæ* huius ſorori, *Græco Pauſilypo*, *Lachrimæ* Coccineæ, purpuræ illi potabili & roſeo nectari. Ne quid de minorum gentium, & dictorum pediſſequis memorem, *Græco Iſchiæ* domino, *Scalea* Chiarelli ſimia, *Maſſicanis*, *Vernoticis* & *Surrentinis* de quibus vltimis hæc *Plinius* lib. 14. cap. 6. *Surrentina conualeſcentibus maximè probata propter tenuitatem ſalubritatemq. Tiberius Cæſar dicebat conſenſiſſe Medicos vt nobilitatem Surrentino darent, alioquin eſſe generoſum acetum. C. Cæſar qui ſucceſſit illi, nobilem vappam*. Et demum de *Falagnina, Puteolorum* incola, quod vini genus tamen ad mirabilem *Albani* noſtri ſuauitatem vtcunque accedere mihi videbatur. Vina profectò in eo conuiuio omnia erant præſtantiſſima,

Sed Latio huic noſtro tantùm ceſſura Lyæo.

Atqui loca illa, circa quæ nunc *Caſtellum Gandulphi* ſitum eſt, non vinorum modò pręſtãtia, ſed duabus alijs pręrogatiuis celeberrima mihi ſemper viſa fuerunt. Quarum primam dicam, quòd *Romani Imperatores*, periti voluptatum Architecti, *Nero* præſertim ac *Domitianus*, his ceu receſſu amœniſſimo vſi fuerint. *Dio* & *Suetonius* in vita huius referunt, ante imperium dum patrem metueret,

Albanum ſapore Neapolitanis Siculis, & Calabris, præſtat vinis.

Bartholomæus Pofinski Regis Poloniæ Neapoli Internũcius.

Catalogus præcipuorum in Regno Neapol. vinorum.

Puteolanũ vinum Falagnina vulgò dictum, Albanum aliquo modo æmulatur.

Caſtelli Gandulphi encomiũ.

Hic locus ab Imperatoribus olim Romanis æſtimatus.

hìc eum ſæpius egiſſe. Poſt adeptum verò Imperium hunc locum ſub *Albano monte*, ceu arcem, ſibi delegiſſe, *Quinquatria* hìc magnificè celebraſſe, *Mineruæ* hìc collegium inſtituiſſe, certamina poetarum, oratorum, & gladiatorum exhibuiſſe: venationes agitaſſe: centenas, varij generis feras, ſæpe in hoc receſſu *Albano* confeciſſe: & ſcenicos ludos libenter ſpectaſſe. Quare & *Amphitheatri Coliſeo* vulgò dicti, non paruæ quædam ruinæ non ita pridem eo loci viſebantur.

Nũc quoque ab VRBANO VIII. Pont. Max. amatus.

Altera, nec minor, *Caſtello* huic *Gandulphino* dignitas acceſſit, ex prætorio ſeu *Villa*, nõ ſumptuoſiſſima quidem illa, ſed amœniſſima, quam ibi *Maffeus*, *Cardinalis Barberinus*, iam pridem exſtruxit. Ad quam non rarò ab VRBE, vt animum grauioribus, publici boni cauſà, ſtudijs curiſq; diſtentum relaxaret, & in ſeceſſu illo DEO magis ſibique vniretur, receſſit. Iam verò *Summus Pontifex VRBANVS VIII.* Orbis felicitati natus, *Romanæ Vrbis* & Dominus, & totius Chriſtiani Imperij Fideique *Arbiter* datus, eandem amare pergit meritò, & nitidiſſimè inſtaurare.

Magnum ſui præconem inuenit.

Sed quem præſtantiorem ego locorum eorundem, antiquæ præſertim ALBÆ reliquiarum, Encomiaſten, quàm hunc ipſum *Principem* indagauero? Qui inter Poëmata ſua diuina, nouo auſu non adfecta & tentata modò, ſed felici adeò conamine (quod ante ipſum Latinorum poetarum nemo eſt aſſecutus) ad PINDARI æmulationem perfecta, vt viam quidem poſteris ſtrauerit, ſed qui pari cum ipſo paſſu eandem decurrat, reperturus ſit neminem: Inter poemata inquam hæc (curantibus omni eruditione clariſs. viris, Amicis meis, *Ioanne Baptiſta Lauro, Sanctitati ſuæ ab interiori cubiculo* & *Ioanne Barclaio*, vt publici iuris fierent) elegantiſſimo carmine epico ad ruſticandum ſecum in eadem Villa inuitat *Laurentium Magalottum*, tum vtriuſque Signaturæ Referendarium, nunc verò ob excellentiſſimas animi dotes, numero Purpuratorum Patrum adlectum: cui & ego religioſum me cultorem profiteor, quòd etiam mearum aliquas prælectiones publicas in *Athenæo Romano*, cum non paucis alijs, *quos iam ſacra Purpura veſtit*, præſentià ſuà cohoneſtare voluerit. Vt igitur *Melle Barberino* acidiuſculum & amarum hunc meum ſcribendi ſtylum leniam, adeoque γλυκύπικρον quoddam condimentum efficiam; *Apis* inſtar, ex poemate illo cedro auroque digniſſimo, paucula quædam delibabo, & beneuolo Lectori ita ſaliuam mouebo, vt libellum hunc ipſum, non minùs, quàm ego feci, auidis percurrat luminibus, animumq. hoc nectare paſcat, gratias mihi, ob indicium, certiſsimò debiturus:

Laurẽtius Card. Magalottus, eminentiſſimarum ingenij dotium Princeps.

Melle Barberino authoris ſtylus dulcorandus, & ſimul Caſtelli Gandulphini laudes decantandæ.

Ex diuino Maffei Cardinalis Barberini poemate ſequentia ſunt deſumpta.

Arua madent pluuijs, & amabilis aura calores
Iam fregit, celeriſque fuga ſe proripit æſtas,
Rura vocant, latiſque patens in collibus äer.
Hìc recreor, ſpatiorque libens, vbi libera longis
Lumina metiri gaudent obtutibus agros:
Hìc reficit corpus vires, ſeniumque moratur,
Hìc bona ſollicitam tranquillant otia mentem.
Si MAGALOTTE placet, triſtes deponere curas,
Quà lacus Albanus vitreis diffunditur vndis,
GANDVLPHI Pagus veteris pars altior ALBÆ,

Excipiet

Excipiet lare nos modico, qui ſufficit vſus,
Quos paruo contenta petit Natura; ſuperbæ
Non ædes, animi requies facit vna beatos;
Hanc, tibi quæ cordi, ſolùm parat ardua virtus.
Huc igitur ſecede, bonis quæ detulit anni
Hora, parenſque ſuà tellus dat ſponte, frueris.

Atque vbi hìc varias, quibus oculos ſimul ſpectator, & animum exhilarare poſſet, enumeraſſet delicias rurales; ex alto veluti proſpectu vicinarum diuitias vinearum camporumque, & circumiacentia, veteribus Hiſtoricis decantatiſsima loca, oſtendit, & oculis quodammodò ſpectanda repræſentat:

Mox gradiens vario quà tramite diuidit hortus
Areolas, miſtoque olerum florumque colore
Pingit humus, nemoris gratas aſcende per vmbras,
Eſt vbi montis Apex, capiet te mira voluptas: Locorum circa Albam longam amœnitas & fæcunditas.
Si circumſpicias, aſpectu videris vno
Oppida, camporum tractus, ſyluaſque comantes,
Paſcua, clementes colles, vineta, lacumque,
Et maria, & montes, auguſtaque mœnia ROMÆ.
Nunc age, ſolertes protende per omnia viſus.
En propè ſubiectis vites in collibus vuam
Obijciunt oculis, oſtro quæ certat, & auro,
Et latices fundit, referunt qui vina Falerni.
Oſtentat Pomona ſuos ex arbore fœtus,
Quæque fluant muſto promit ſua prela Lyæus.
Aſpice planitiem, gregibus quæ gramina paſſim
Exhibet, & latè campos quos præbet arandos,
Vt largà Tyberis diteſcant horrea meſſe,
Quæ populum reſerata beant ſub PRINCIPE PAVLO.
Hinc etiam diffuſa procul maris æquora cernas,
Quæque ferunt celeres albentia carbaſa puppes:
Longiùs aſurgunt altæ faſtigia rupis,
Quam Circe tenuit: pelagi ſe prodit ab vndis
Pontia, nunc dumis horrens & inhoſpita; quondam
Chriſtiadum exilijs celebris, cùm dira premebat
Sæuities CHRISTI cultum, vicinus in auras
Prominet Albanus vertex, vbi cæca Quiritum
Eſt ætas operata Iouis Latialis ad aram;
Ardua Soractis ceruix, vt in aëra fertur?
Apparent Cimini montes, colleſque Sabini,
Et iuga Samnitum ſummas æquantia nubes.

Cumque gratiſsimas frondoſarum arborum vmbras, & ſiluarum commoda deſcripſiſſet, pergit porrò ligata ſtrictaque oratione illa enarrare, quæ amplo diffuſoque ſermone *Liuius, Dionyſius*, alijque Hiſtoriographi de *Albanorum* principijs, geſtis, & ſucceſsibus pertexunt; quæ quoties lego, denuo relego, immen-

menſamque inde alacritatem haurio, quam nec Lectori inuidebo, cùm hoc præſertim Poëma non omnium manibus teratur:

Eorundem ex antiquis hiſtorijs deſcriptio.

——— Nemus hac petitur, ſpeculumque, Dianæ:
Hoc lacui nomen fecit, quæ pura liquentis
Lympha vitri ſpeciem referens ſinuatur in orbem.
Abditus hic inter ſyluas eſt creditus æuum
Hippolytus duxiſſe, nouo de nomine dictus
Virbius, auxilio Triuiæ reuocatus ad auras
Æthereas: arcebat equos hinc vana vetuſtas,
Quod pauidis abreptus equis per deuia letho
Sit datus Hippolytus. Valeant inſomnia Pindi,
Vt veterum quæ vera virùm iucunda recurſant
Mentibus apta facem rebus præferre gerendis:
Hinc oriens primùm Romana potentia fluxit,
Poſt varios caſus, dubijque pericula Martis:
His Pater Æneas profugus conſedit in oris,
Quem tandem rapiens abſorbuit vnda Numici.
Filius Aſcanius conſtructis mœnibus Albæ
Dat Regum ſeriem, quorum de ſanguine felix
Romulus auſpicijs æternam condidit vrbem.
Linquimus Ægeriæ lucum, quo prouida virtus
Aucta Numæ, populumque rudem, belloque ferocem,
Formauit ſtudio pacis. Non funere fratrum
Territus hìc ternos proſtrauit Horatius hoſtes.
Immodicis Albanus aquas lacus auctibus olim
Extulerat, nullis manantibus æthere nimbis:
Si ripis emiſſa, maris non influit æquor
Vnda lacus, Delphis inquit conſultus Apollo,
Romani capient obſeſſos milite Veios:
Permeat hinc ſubiens cæſi per viſcera montis
Iugis aquæ riuus. Species ambeſa Theatri,
Stirpibus innatis ſquallet, quater hoſtibus Alba
Ludibrium iacuit, denſis en obſita dumis
Regia, quam poſuit Romani Flauius hæres
Tertius imperij, faſtu qui turgidus egit
Hìc annos epulas inter, mimoſque loquaces,
Delicijs fractus. Iactet nunc ſtemmata gentis,
Ignotos extrema dies inſignibus æquat:
Ingentem ſubitus ſyluam cum corripit ignis,
Confundunt Cineres quercus, humileſque myricæ:
Mitte ſuperuacuum cultum, curiſque ſolutus
Eripe te rerum ſtrepitu. Sibi viuere dulce eſt.
Viue DEO, tibi ſic viues, te ſola ſequentur.
Poſt cinerem benefacta, rapit reliqua omnia lethum.

O in-

O inſigne & DEO, & tanto Principe dignum epiphonema: *Viue DEO, tibi ſic viues!* præter hoc enim omnia momentaneus quidam fumus ſunt: & inanis vmbra rerum.

ALBANVM nūc dictum opidū & nunc & olim ab aliquibus creditum fuiſſe id quod ALBA LONGA dicebatur.

Ad Campos autem illos ſub *Alba longa*, Cereris, Pomonæ & Bacchi diuitijs ac delicijs affluentes, opidum illud maximè ſpectat etiam, quod nunc *Albanum* appellamus, non procul ab *Aricia* veteribus nominatiſſima, & 13. circiter millia paſſum à *Roma* diſtans: quod non noſtri modò æui homines (vt *Cluuerius* obſeruauit) ſed iam inde CCCC. circiter annis poſt natum IESVM, *Eutropius*, tum *Seruius*, & alij idem eſſe opidum, quod Aſcanius relicto *Lauinio* olim exſtruxiſſe dicitur, & *Albam longam* nominauit, exiſtimarunt. *Hodie etiam*, inquit Cluuerius, *ipſi Albani opidi incolæ adeò perſuaſum habent, opidum ſuum eſſe veterrimam illam ALBAM longam, vti etiam ſuper portam, quæ Romam verſus emittit, lapidem imponi curauerint, cui Sus illa cum 30. porcellis inciſa. Verùm priſci illi mortales, & noſtri huius ſeculi homines, præcipuum opinionis ſuæ argumentum, ex his Liuij ſumpſiſſe videntur verbis; Vrbem ſub Albano monte condidit. At vnus hoc tradit Liuius, reliqui omnes in monte conditam affirmant.* Hæc *Cluuerius*, qui neſcio an picturà potiùs, quam ſculpturà porcellos illos 30. expreſſos, & portæ impoſitos dicere debuit. Cæterum ſuam pluribus fulcire, mihi videtur & rationibus, & authorum teſtimonijs, opinionem.

Cluuerius hoc in ſua Italia antiqua luculenter cōfutat.

Argumenta Cluuerij.

Dionyſius certè *Halicar.* lib. 1. *Albam longam* exſtructam eſſe teſtatur iuxta montem, & lacum Albanos, ita vt medium inter vtrumque obtineret ſpatium; ac veluti muri vterque vrbem tuerentur, ne facilè caperetur. *Nam & mons admodum altus eſt*, inquit Dionyſius, *& lacus profundus ac magnus.* Quare ex *his verbis* ſitus *Albæ longæ*, non poteſt eſſe niſi omnibus notiſſimus, quæ dici potuit à *Liuio ſub monte fuiſſe ædificata*, quòd reuera ab his tumulis, ſiue montis dorſo, in quo erat *Alba*, adhuc montis iugum altiùs aſcendat: & tamen rurſus in monte eadem dici potuit fuiſſe collocata, ſi ad circumiacentes, & dorſo hoc longè humiliores amœniſſimos campos reſpicere quis velit. Cùm verò hodierni *Albani opidi*, quod ad *Viam Appiam* eſt poſitum, non ſit hic ſitus, quia *Alba* olim ad orientalem lacus ripam ſupra prædictum *Albanum* opidum collocata erat; iam quilibet facilè cognoſcet, hic vbi *Albanum* nunc eſt, ibi *Albam* olim veterem minimè fuiſſe.

Vbi nunc Albanum eſt ibi olim CN. Pōp. Villam fuiſſe.

Probat item Cluuerius luculentis Ciceronis aliorumq. fide digniſſimorum teſtimonijs, vbi nunc *Albanum* eſt, ibi quondam CN. POMPEII VILLAM, ALBANVM (nempe rus ſeu prædium) POMPEII dictam, ſtetiſſe: & ſupra hanc POMPEII villam verſus lacum, & Albæ longæ veſtigia ſiue templa, P. CLODII villam & ipſam dictam ALBANVM; quæ omnia clariùs ex oratione *Ciceronis* pro *Milone* habita eluceſcunt. Quòd ſi quis exiſtimet rudera illa, quæ circa recens hoc *Albanum* opidum reperiuntur, *Albæ veteris* reliquias eſſe, næ ille egregiè decipitur: Cum *Alba longa Tullo Hoſtilio* regnante, eodem *Dionyſio* authore, ſolo æquata fuerit, cum 10. poſt ædificationem annos, XIII. demptis, ſtetiſſet, & triginta opidorum *Latinorum* mater fuiſſet, templis tantum Deûm ex ea ruina ſeruatis. Idem hoc *Strabo* lib. 5. affirmat, qui addit,

poſt

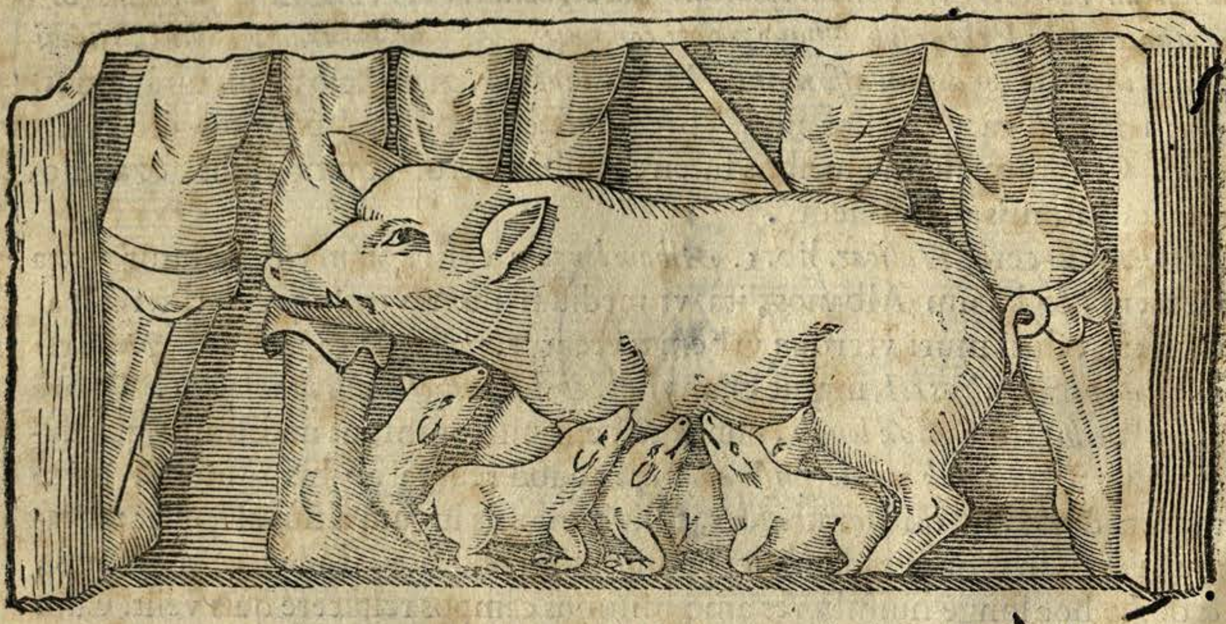
poſt dirutam *Albam*, excepto templo, *Albanos* ciuibus Rom. adſcriptos fuiſſe. *Plinius* quoque inter *Latij* opida, quæ eius ætate interierant, ſine veſtigijs, *Albam* nominat. Si alia, huic aſſertioni ex alijs ſcriptoribus, obijci poſſe videbuntur, his probè omnibus *Cluuerius* reſpondet, qui commodè adiri poteſt.

Paulus primus Albani Princeps, Bernardinus primus Ariciæ Dux ex antiquiſs. & illuſtriſs. Sabellorum proſapia.

Dominantur autem nunc *Albano* huic opido, & veterrimæ *Ariciæ*, *Paulus* ac *Bernardinus*, ex antiquiſſima illa Illuſtriſſimaq. *Sabellorum* familia, pater ac filius, quorum hic *Ariciæ* primus *Dux*, ille verò Primus *Albani Princeps* audit, & FERDINANDI II. *Verè Pij ac Catholici* CÆSARIS AVGVSTI, apud *Summum Pontificem Orator*, vt Natalium claritudine, ita munificentiâ ſplendidiſſimus. Quem & ego, ob inſignem eius erga me affectum & benignitatem, meritò colo ac veneror.

Sus Albana in marmore antiquiſſimo viſitur.

Sed hìc non incommodum erit, ſi *Scrofæ* illius *Albanæ* Sciographiam cum aliquo ſaltem porcellorum numero (vt enim omnes adderentur, tam exiguum marmoris ſpatium prohibebat) expreſſam repræſentem.



Hanc ego *Iuſto Ryquio Lynceo Gandauenſi* debeo, viro in omni tam Græcorum quàm Latinorum Scriptorū antiquitate verſatiſſimo, quod præter alia *Capitolium* Romanum ab ipſo ſcriptis erutum, reſtitutum, & vulgatum conteſtatur: & ob elegantiam tam verſæ quam proſæ orationis celebratiſſimo, nunc verò Romæ *Federico* Principi *Cæſio* noſtro, à cura Bibliothecæ. Hic enim primus antiquiſſimum hoc marmor, cui *Scrofa* hęc inſculpta eſt, mihi demōſtrauit, ſimulq. monuit: figurâ hac *Suem* illam *Albam Æneæ* fatalem denotari; ſibique videri, hunc eundem lapidem fragmentum eſſe, cuiuſdam Arcus triumphalis, qui vni ex *Cæſaribus* illis Romanis à IVLIO originem trahentibus, ad antiquitatis ALBÆ veteris, *Romanæ Vrbis* matris, & nobilitatis ac ſtemmatis ſui gloriam conteſtandam, erectus & dedicatus fuerit. Quapropter circa Scrofam hanc trium ocreatorum caligatorumq. militum, *Æneæ* puta ſociorum, veſtigia comparent, qui in *Laurente agro* hanc Suem primi circumſiſtant, & tantam porcellorum ſobolem veluti rem inſolitam, & Vaticinij exitum admirabundi contemplentur. Exſtat hoc marmor è regione *Eccleſiæ S. Ioannis in Pinea* vt vulgò dicunt,

& an-

& angulum domus fulcit *Iulij*, ex antiquiſſima illa *Porcariorum* Romana familia oriundi, cuius maiores magnam ſimilium fragmentorum veterum ſupellectilem olim poſſidebant.

Nolo etiam Lectorem elegantiſſimo eiuſdem *Iuſti Ryquij* fraudare epigrammate, quo Suem illam Albanam luto penè obrutam, nitori & candori ſuo priſtino reddidit. Neque hac tantum de cauſa *Ryquio* meo plurimum debeo, quàm quod ab annis iam ſexdecim amicitiam meam ſanctè coluerit, cui rei & literæ ipſius ad me ſcriptæ, iamque in Centurijs eius Epiſtolicis editæ, & alia ſparſim in eius ſcriptis amoris erga me teſtimonia, abundè fidem facere poſſint. Epigramma autem hoc eſt.

Quiſquis adhuc priſcæ te Maieſtatis amore
Oblectans, refugas, quæris in Vrbe notas.
Adſpice in hoc ſaxo Gradiuæ exordia ROMÆ,
Atque ALBANORVM condita ſceptra PATRVM.
Nimirum hæc illa eſt inuenta ſub ilicibus Sus
Littoreis, Phrygio quam cecinere Duci;
Alba, ſolo recubans, ter denos nixa, labores
Finijt, & longæ dura pericla viæ.
Stans humili contempta loco, ROMAM atque QVIRITES
Arguit, & Latiæ condita ſigna LVPÆ.
Debuit hæc potius TARPEIA ſede locari
Aut meriti iuxtà parte micare poli.
Nec tamen alterutras optet contingere ſedes,
Cum FABER, in Scriptis ſe videt eſſe tuis.

Ita profectò eſt (vt ibi tandem incipiam, vnde longo ſatis tramite diuerteram) quemadmodum *Plin.* lib. 11. cap. 3. ſcripſit. *Mihi contuenti ſe perſuaſit rerum Natura, nihil incredibile exiſtimare de ea.* Hoc eſt, vt ille ibidem inſinuare viſus eſt, & toties huc uſque ego inculcaui, non ſubitò rationibus, quæ bellæ etiam ſæpe vt nobis blandiuntur, ſic imbelles non rarò reperiuntur, fidendum; ſed quantum Natura valeat, videndum, & æqua prius lance ponderandum. Hoc, quod præ manibus habemus animal, rei huic fidem fecerit. Vtcunque enim hoc monſtrum maximum videri poſſit, vt paulo poſt probabo, monſtrorum tamen è claſſe eximendum videtur, quod non *indiuiduum* (vt Scholæ loquuntur) ſolummodo aliquod, quod in monſtris contingit; ſed totum *genus* ſeu ſpecies huius, monſtroſitate illa per ſucceſſiuas *ſingularium* procreationes ita afficiatur. Legat, cui placet, *Ariſtot.* lib. 2. cap. 1. & *Plin.* lib. 11. cap. 42. vbi longo vterque ſermone animalium omnium partes pertexit, quæ tam Naturæ ordine eueniunt, quàm eiuſdem limites excedunt, & nihil tale, in noſtro hoc quod animali conſpicitur, ab ipſis obſeruatum fuiſſe comperiet. Optimè *Aldrouandus* lib. de Biſulcis: vix vllum animal eſſe magis diuerſum, quàm *Suem* animaduertit. Hunc imprimis enim *Ariſtot.* & *Plin.* non biſulcum tantum, ſed ſolipedem quoque eſſe annotarunt. Locus *Ariſtotelis* iam citatus clarus eſt. *Nam & in terra Illyriorum & in Pæonia*, inquit, *& nonnullis alijs locis Sues ſolipedes gignuntur.* *Aelianus* lib. 6. in *Macedonia* mutos eſſe, in

Aper Mexicanus tandem explicari incipit.

Dici poteſt monſtrum & non monſtrum.

Vix in vllo animalium genere maior eſt differentia quam in ſuibus.

Aethiopia

Aethiopia cornua habere, apud *Clazomenios* alatum exortum fuiſſe, qui agros illos vaſtauerit, ſcriptum reliquit. In Prouincia *Darieni* inter *Mexicum* iacente & *Perù*, caudis carent. In eodem nouo Orbe & in Inſula *Cubagua*, nominatim vngulæ ſeſquipedali menſura excreſcunt. In *Braſilia*, in vtroque elemento viuunt, id eſt, gramine paſcuntur, & in aquis degunt. Eadem in regione *Hermaphroditæ* ſunt Sues & ſexum commutāt inſuper. Reperiri aiunt ſimiliter Leonum colore, Leporinis dentibus, & qui molares palato quoque infixos habeant. In *Aſia* & *Perſide Europæis* noſtris bobus maiores eſſe, quorum vnus dens molaris quatuordecim quandoq. pondo penderit. Ne hìc diuerſorum mentio colorum fiat, aut piaculares recenſeantur, qui ſuperſtitioſis olim Aruſpicibus diuinandi anſam præbuerunt, dum pedibus, manibus, capite, aut alia humanis membris ſimillima parte naſcerentur. Hæc videri apud *Aldrouandum* commodè poſſunt magis, & latius explicatā, quæ ipſe ex *Indicarum* Nauigationum, & terreſtrium itinerum tomis collegit.

Quæ ſequitur deſcriptio eſt F. Gregorij de Boliuar qui ſæpè hunc Aprū viuum & mortuum vidit.

Nunc, quem nos præ manibus habemus *Aprum*, ſi minus coloribus, verbis tamen *F. Gregorij* noſtri *de Boliuar* potius depingamus; qui eiuſmodi beſtias & viuas & mortuas ſæpiſsimè conſpexit, & earundem tam interna viſcera, quàm externam cum admiratione effigiem, veluti nobis faſſus eſt, contemplatus fuit. Sequentem autem animalis deſcriptionem mihi fideliter communicauit.

Nomen huius Apri.

Locus vbi viuit.

Magnitudo eius.

Victus ipſius.

Porcus montanus ſiue Aper, quem Americani *Zaino* vocant, in montoſis ſyluoſiſq. locis generatur, calidam tamen & humidam magis temperiem nactis. Noſtratibus paulo minor hìc Apris eſt, ferox admodum & damnoſus. Paſcitur radicibus plerunq. in locis humidioribus paulo, naſcentibus: & maiore qua poteſt ſolicitudine cuiuſcunq. generis ſerpentes, ac bufones venenatos indagat. Atque vbi horum aliquod animal reperit, prioribus illud pedibus apprehendit, capiti morſum dentibus infert, & vnguibus pellem ſerpentis aut viperæ quam dexterrimè, à capite ad caudam vſque dilaniando, excoriat, detrahit, carnemq. auidè vorat. Poſtea radicem, aut certæ arboris corticem ſibi notum quærit, quem comedit, ne veneno inficiatur, & hac ratione optimè nutritur, creſcit & augeſcit.

Mirum quid nulli animantiū alteri conceſſum in hoc reperitur.

Mirum & ſingulare, quod *Aper* hìc obtinet, eſt: quòd inteſtina & ventris viſcera contrario prorſus alijs animalibus ſitu obtinet, renes verſus nimirum reuoluta: Ita vt, quæ in ventris parte inferiore ac prona eſſe annexa deberent, ſuperiori eadem potius ac ſupinæ, vbi ſpina excurrit, adhæreant: & quæ ſpinæ dorſi contigua eſſe nata ſunt, hæc eadem inferiori in parte ventris ſituentur. Vmbilicus exit per ſpinam circa clunes. Et vtcunque ſatis arctè ſit clauſus, per ipſum tamen graueolens quidam halitus tranſpirat. Quare ſi quod animal eiuſmodi mactatur, neceſſe eſt prorſus, vt confeſtim ipſi vmbilicus exſcindatur, quod niſi mediæ horæ ſpatio fieret, eſui haud amplius aptum animal foret, tam teter enim inde fætor efflatur, qui vix ſufferri poteſt, & reliquam carnis maſſam omnem inficit. Venatores Aprum hunc

Modus capiendi ipſum.

& canibus capiunt, & ſagittis conficiunt, qui acerrimè tamen ſe defendit & venatores æque ac canes grauiter offendit. Eorum incolæ locorum

huius

huius carnibus libentiſſimè veſcuntur, ſapida enim valde eſt, & pinguitudinis minimum obtinens, cum ex quatuor partibus, tres omnino macilentæ exiſtant. Minimè pinguis eſt.

Hæc F. *Gregorius* non auritus, ſed oculatus teſtis. Huic proximè accedit *Ioannes Lerius* in Nauigatione ſua in *Braſil.* cap. 9. *Aper autem Americanus*, inquit, *quem illi Taiaſſou vocant, corporis mole, auriculis, capite, pedibus, atque ijs qui apud nos gignuntur, formà valde ſimilis eſt, dentibus etiam & prolixis & acutis, vehementer damnoſus: tamen cum macilentior exiſtat & gracilior, frendeatq. terribiliter, illa quoque deformitate inſignis. Habet à natura foramen in dorſo, quemadmodum in capite Suem marinum habere dixi, quo ſpiritum emittit, admittitq. Ne quis verò illud prodigioſum exiſtimet, Author Generalis Indicæ Hiſt. memoriæ prodidit, apud Nicaraguenſes, qui non multum à Noua Hiſpania diſtant, Sues naſci, quibus vmbilicus in dorſo eſt, qui procul dubio ad idem genus cum ijs de quibus hìc trado, reuocandi ſunt.* Præter F. Gregoriũ alij authores de hoc ſcribunt. Lerius in Braſilia ſua.

Huic *Hieronymus Benzonus Americæ* ſuæ *Parte* 5. adſtipulatur, qui cum à portu *Achlenſi* ad *Panamam* terreſtri itinere cum ſocijs mercatoribus pergeret, & in monte aliquo ad mapalia quædam perueniſſet. *Ab illis incolis*, inquit, *pane, piſcibus fructibus, & aprugna carne (Apri autem illi Indici, ſeu agreſtes Sues vmbilicum in dorſo gerunt) donati, viciſſim illos cultellis aliquot, & ſalis paululo remunerati ſumus.* In annotatione ad hoc caput hæc leguntur. *Idem confirmant qui in Noua Hiſpania agreſtes Sues viderunt. Idem de Migaraguenſibus Apris ſcribit Gomara Hiſt. general. lib. 5. cap. 204. Neque diſpares Braſilienſes ſunt, quas Barbari Taiaſſou vocant, de quibus Lerius in Nauigat. Braſilienſ.* Apud *Ramuſium* vbi à familiari quodam *Ferdin. Corteſi, Noua Hiſpania* deſcribitur, reperio hoc ipſum, ibidem Sues vmbilicum ad ſpinam dorſi ſortitos eſſe. Apud eundem *Ramuſium* eodem Vol. 3. *Ouiedus* in Summario Occid. Indię hęc habet. *Apros* ab Hiſpanis ad Inſulas S. Dominici, Cubam, S. Ioannis & Iamaycam ab *Hiſpanis* conductos, multiplicatos quidem eſſe, verùm in *Terra firma*, vix audere noſtros tranſportatos eò Apros, in ſyluis comparere, quod à *Tigribus, Leonibus* & *Ceruarijs Lupis* ſubito dilaniētur, eſſe tamen quoſdam etiã illarum regionum *Apros* indigenas, qui cum turmatim incedant, de eiuſmodi animalibus rapacibus nihil penſi habeāt. Qui tametſi caninis illis exertis dentibus careant, quales in noſtris nouaculæ inſtar acuti, hominibus beſtijſq. terrori ſunt, mordaciſſimos nihilominus eſſe, & Canes ſæuè dilacerare. Sunt noſtris paulo minores, pluribus tamen pilis lanæ inſtar veſtiti, vmbilicum in medio dorſo gerunt, vngulas nõ partitas ſiue biſulcas habent, in cæteris cum noſtris conueniunt. *Indiani* tam laqueis capiunt, quàm ſagittis interficiunt. Hũc porcum *Chuchie* appellant. Quando *Chriſtiani* mandram & agmen horum forte obuiam habēt, ſubitò in cumulum aliquē lapidum, aut arboris truncum, trium modo ſpithamarum ſit altitudine, ſe recipiunt, ex quo tranſeuntes hos Apros lancea aut iaculo feriant, quorum aliqui à canibus poſtmodum ſuperati noſtris præda fiunt, ſunt autem damnoſiſſimi, niſi venatores habeant, vbi ſe tutos ſiſtant. Reperiuntur aliquando poſt partum abſente matre eiuſmodi porcelli, carne valde ſapida, & magna eorum inuenitur ibidem copia. Hæc ex *Ouiedo*. Benzonus huius Apri meminit. Gomara idem facit, & Corteſi familiaris. Ouiedus idipſum cõ firmat.

Accedunt huc quoq. condimēti loco, quæ diligētiſſimus *Ioſephus à Coſta* è Societate IESV, quarto loco Hiſt. Americæ libro annotauit. *Saynos animalia ſunt*, inquit, *Apri formà vmbilicum in dorſo gerentes. Horum in mõtibus integri greges. Feroces admodum & frendentes nulli homini cedunt, ſed obuios inuadentes quantùm poſſunt, lædunt.* Ioſephi à Coſta Ieſui tæ de hoc eodem teſtimoniũ.

dunt. Irritati ſetas vt nouacula, acutas erigunt, quibus inſectatores ſuos ſauciunt periculoſiſſimè, niſi ictus declinent. Hac arte capiuntur. Saynis ſe quis ſpectandum offert. Viſum illi rapidè inſectatur. Tum hic in proximam arborem ſuſſilit, & ad pugnam ſe inſtruit. Interim Sayni arboris radicem mordicus infeſtantes, rodenteſq. laborant, vt eam decutiant ſternantq. Qui in arbore eſt, telis aut miſſilibus extortis eorum quot vult, conficit. Victor prædam occupat. Caro eorum commodiſſima eſu eſt. Priuſquam tamen in cibum detur, Vmbilici tumore in tergo prominente præſecto, abiectoq. opus eſt. Niſi hoc fiat, vno die caro putreſcet ac corrumpetur. Fatemur quidem Saynos porcis ſimiles eſſe, ſed iuxta minores.

Hæc omnia cũ F. Greg. ferè deſcriptione cõueniunt, in paucis diſcrepant.

Atque hæc ſunt omnia, quæ ex varia ego rerum *Indicarum Occidentalium* hiſtoria, colligere teſtimonia potui, indubitatã narrationi noſtræ fidem adſtruentia: *Zaino*, ſiue vt Ioſephus ait, *Sayno* eſſe *Aprum* illum, cui vmbilicus non in ventre, ſed in dorſo prominet, quæ inter ſe tamen nonnihil variant: quamuis in hoc omnia conueniãt, vmbilicum circa dorſi ſpinam exiſtere. Nos interea *F. Gregorij noſtri* viginti quatuor annorum *Americæ* Incolæ, & vaſtarum non minus ſolitudinum, quàm cultarum vrbium habitatoris, relationi plurimum tribuimus, qui eiuſmodi animalia pluries vidit. De dentibus & cauda quãuis nullã iniecerit mentionẽ, apparet tamẽ quod paulo ante ex *Ouiedo* docui, in hoc *Apro* noſtro etiam caninos illos minaces dẽtes abeſſe. Et cum caudæ veſtigium vix vllum in hoc ipſo appareat, erit ex illorũ ſpecie forſitã, de quibus P*etrus Martyr* in Summario ſuo Occid. Ind. loquitur. In *Vraba Hiſpanos* tamẽ adeò oppreſſos fuiſſe, vt & ex palmarum fructibus, & *Aprorum* carnibus ſe ſuſtẽtare cogerẽtur, quas magis noſtrorum porcorum carnibus ſapidas eſſe affirmabant: erat tam exigua autẽ eiuſmodi Apris cauda, vt prorſus abſciſſa iudicaretur. An verò etiã in dorſo vmbilicum ferẽtes porci, aliqui ſolidipedes ſint, quod Scriptorũ nõnulli aſſerũt, ego haud diſputabo. Noſter *Aper* certè biſulcus eſt, taliſq à *F. Gregorio* hęc Icõ viſa, & vera iudicata fuit. Si autẽ noſtri orbis etiã Sues hanc differentiã, vt prius ex Ariſtotele docui, nacti ſunt, quid ni hoc ipſum in nouo orbe contingere poſſit, vbi pleraque animalia, ſi cum noſtris conferantur, monſtri quid ſimile alunt?

In dẽtibus & cauda variant à noſtris Mexicani.

In eodem animalium genere caudata & caudis priuata eſſe minimè nouum.

Abſurdum equidẽ minimè eſt, in eodẽ animãtium genere caudata & caudis orbata reperiri. In exẽplum nobis ſolæ *Simiæ* veniãt, inter quas illæ quæ generis nomen retinent, caudis carẽt. *Cercopitheci* verò & *Cynocephali* dicti, lõgiſſimas eas habẽt. De horum vltimis nimirum refert P*etrus Martyr* apud *Ramuſium* Tom. 3. Aliquos tam forti & prælongã eſſe caudã donatos, vt *Americanum Aprum* ab ipſorũ vno præfocatum viderit, dũ arctiſſimè ſuã is gulę porci caudam implicaret, ſtrangularetq. Et hominũ genus apud *Britannos* memorant, quibus tã importunè coccyx excreſcit, vt Belgę illos *ſtertmenner* linguã ſuã, hoc eſt, *caudatos viros* appellitẽt. Adeò Naturæ plurima licent, quæ nobis etiã cogitatu videntur illicita.

Verùm hoc momenti parum habet, quædam ſine cauda animalia naſci, atq. ita porrò propagari; veluti in hoc *Apro* noſtro videre licet. Id demum quoddam Naturæ vel ludibrium, vel miraculum, arguit integrum aliquod animantium genus ſeu ſpeciem, præpoſtero viſcerum imi ventris ordine, & contraria *Vmbilici* collocatione ſituq. prædita, procreari.

Miraculum in natura, vmbilicum in dorſo eſſe.

Hippocrates Lydius Medicorũ lapis, ad quẽ verũ ab adulterino aurũ, in noſtris cõtrouerſijs Phyſico-medicis dignoſcere ſolemus, Libello de *Natura pueri*, ſe genitură à fidicina illa, cũ ipſo iubente hæc ſepties in terrã deſilijſſet, excuſſã vidiſſe, affir-

affirmat, quæ ſexto poſt cõceptũ die, pelliculã incluſa apparuit, illi prorſus ſimi- In medio geniturae vmbilicus ab Hipp. viſus.
li membranę, quę in ouo interna eſt: *In cuius medio*, inquit, *tenue quiddam extabat, quod mihi vmbilicus eſſe videbatur, & per illum primùm reſpiraſſe*. Veruntamẽ an dorſo, an abdomini fœtus huius vmbilicus reſpõſurus eſſet, idẽ author minimè aſſignauit, qui nec adhuc vllã ibidẽ membrorũ diſcretionẽ, vt puto, viderat. Hic vt obiter hoc notẽ, *Hippocrates* iuſiurãdum ſuum mihi violaſſe videtur, quo ſanctè promiſerat, ſe neque venenum vlli porrecturũ, neque vt porrigeretur, authorem futurum, neque ad corrumpendum fœtum vlli ſe operam præſtiturum, id quod *Chriſtianis* quoq. legibus, vt conforme, ita meritò ſancitum eſt ac puniendum. Hipp. contra ſuum iuſiurandũ egit, dum abortum procurauit.

Sexto autẽ à cõceptu die nõ fuiſſe adhuc diſcreta corpuſculi mẽbra, *Cõſtantij Varolij* authoritate moueor vt credã, qui in abortu viginti dierũ hominẽ confusè figuratũ, ſub magnitudine grani hordei ſe vidiſſe ſcripſit, in quo caput & alij ventres extra collũ prominentes, formã minimi *phaſeoli* repræſentabãt, exteriùs verò brachiorum, & crurũ nulla prorſus veſtigia apparebãt. In abortu quadraginta dierũ ſub magnitudine *Apis*; oculos, nares, oris cauitatẽ, cor, pulmones, coſtas, dorſũ, hepar, diaphragma, vẽtriculũ, renes, inteſtina, mẽbrũ virile, omneſq. partes cõſpexit. Extremitates autẽ pullulare inceperãt, minimę tamẽ, vt crura *panici* grani magnitudinẽ nõ excederẽt, brachia duplo maiora eſſent. Vidit ſimiliter ſub magnitudine *Fabę, Scarabei, Ranæ* & alia quauis maiore forma, in quibus ſemper tamẽ extrema minora erãt, quã reliqui corporis proportio requirebat. A Varolio & authore varij ac minimi abortus viſi.

Mihi quoq. duorũ, triũ, quatuor, quinq. & ſex menſiũ abortus viſi: horũ Icones aliquorũ penes me adhuc habeo, aliquorum etiam anatomẽ exercui, in quibus ritè omnia formata viſcera inueni. Sexaginta dierũ abortus demptis extremis, (quæ breuia valde erant) vix primum articulum indicis digiti longitudinẽ æquabat, caput ſolum longius, craſsiuſq. quam thorax & integer ſimul inferior venter. Nonaginta dierũ fœtus formata magis ad corporis ſymmetriã extrema habebat. Totius lõgitudo, auricularẽ digitũ vix ſuperabat. Caput grãdius ſimiliter, quàm proportio expetebat, virile mẽbrũ valde conſpicuũ. Reliqua nõ addo.

Hippocratem tamen in abdomine, & nõ in dorſo vmbilicũ collocaſſe, & vbiq. agnouiſſe, vel ex hoc ſolo eius libro de *Alimento* claret: vbi cum docuiſſet principium alimenti ſpiritus, eſſe nares, os, guttur, pulmones & reliquã reſpirationem: alimenti verò ſicci & humidi, eſſe os, gulã ac ventrẽ, *Verum antiquius*, ait, *& primordiale alimentum per abdomen vmbilicus*. Hoc idẽ *Ariſtoteles* ſenſit 1. de Hiſt. An. cap. 13. *Venter*, ait, *infra pectus eſt parte priore, eiuſq. radix vmbilicus eſt, & ſupra vmbilicum hypochondrium eſt*. Hæc ad vmbilici ſitũ in parte fœtus anteriore poſitum adſtruendũ, ſatis ſint. Nã per eundẽ augeri etiã Embryonẽ, vt vocãt, idẽ Ariſt. 2. de gen. anim. cap. 5. aſſeruit cũ inquit. *Augetur fœtus qui formà animalis naſcuntur, per vmbilici annexum: cum enim vis quoq. in animalibus inſit, vmbilicum ſtatim quaſi radicem agũt in vterũ*. Et eodẽ capite inferius paulò. *Qui infantes ali in vtero aiũt, ſugẽtes carunculã quandam, nõ rectè dicunt. Idem enim & cæteris animalibus eueniret, quod tamen nuſquam videmus, atqui facilè per diſſectionẽ videretur, ſi eſſet. Omnes enim fœtus tum volucres, tũ aquatiles & pedeſtres, pari modo membranæ tenues ambiũt, ſeparãtes ab vtero & humoribus admiſſis: ſed nec in ijs ipſis tale quicquã ineſſe videmus: neq. fieri poteſt, vt per eorũ aliquod alimentũ hauriant. Itaq. nõ rectè aiunt, qui ita dicunt, vt Democritus*. Hippocrates, vmbilicum ſemper in abdomine eſſe ſcripſit. Ariſtoteles idem ſenſit. Ariſtoteles Democritum impugnat qui fætus in vtero ſugere ſcripſit.

Suctionem hanc etiam Hipp. agnouiſſe videtur.

Ab hoc ipſo *Democrito* veluti congerrone & amico ſuo, haud ſcio, an non ſimillimum hoc dogma ſuum hauſerit *Hippocrates* lib. de *Carnibus*, cuius hic inſerere verba, minimè pigebit, vt magnos etiam quandoque viros diuerſis in libris diſſonantia docuiſſe palam euadat. *Cæterum puer*, ait, *in vtero comprimens labra ex vtero matris ſugit, & tum alimentum, tum ſpiritum cordi intro trahit, vbi ſanè mater reſpirauerit. Eſt enim hoc calidiſſimum in puero, & hoc calidum etiam reliquo corpori, & alijs omnibus partibus motum præbet. Si verò quis interroget, quomodo hoc quis ſciat, quod puer in vtero trahit & ſugit: illi ſic reſpondendum eſt. Pueri naſcuntur ſtercus in inteſtinis habentes, & vbi nati fuerint, celerrimè ventrem, tum homines, tum pecora exonerant. Atqui non haberent ſtercus niſi in vtero ſuxiſſent, imò neque mammam ſtatim vt natum eſt ſugere noſſet, ſi non in vtero ſuxiſſet.*

Hippocrates à pleriſq. ab hac abſurda opinione abſoluitur.

Non ignoro ægrè pleriſque Hippocraticis, ob hunc textum eſſe, & variè, vt reſpondeant, ſe torquere. *Andreas Laurentius* certè lib. 8. quæſt. 23. Hiſt. Anat. ſuæ ait, hæc vel adiectitia eſſe, & à Senis mente aliena, qui modus reſpondendi omnes veterum næuos facilè abſtergit, vel rudē *Hippocratis* ſeculo Anatomen fuiſſe. Atqui memini ego hunc eundem me locum, ſæpius cum *Proſpero Martiano* olim agitaſſe, Medico Romano doctiſſimo, viro probo, & mihi familiariſsimo; atque acerrimo Hippocraticæ doctrinæ propugnatore, cuius poſthumum nunc opus ſub prælo eſt, (curantibus *Angelo Colio*, & *Alexio de Alexijs* Medicis Romanis pariter maximè conſpicuis, eius meiſq. amicis,) Commentaria ſcilicet in pleroſq. *Hipp.* libros, in quibus ipſe meris ac conſimilibus Hippocraticis dictis, obſcura eiuſdem *Senis* loca explicare conatur, vbi ſicut operam haud pænitendam luſit, ita inſignem apud poſteros laudem *eſt meritus*. Hic igitur genuinum hūc Hippocratis textum eſſe, *ſæpiſsimè mihi affirmabat*, quem nec experientiā deſtitui confirmabat, *qua de re ſi quicquā in hoc ipſius* opere extabit, libentiſsimè vt audiam, ita auidiſsimè amplexabor. Hoc interim ſcio: *Hippocratem* libello de *Natura pueri*, contrariū aſſeruiſſe, cū inquit. *Ex delapſo* (in vterum) *& concreto materno ſanguine caro gignitur, ex cuius medio vmbilicus extat, per quem ſpiritum & incrementum recipit.* Niſi quis verū eſſe velit, quod abſit, *Hippocratem Sceptica* addictum ſectę fuiſſe, inter quos Philoſophos eum in vita *Pyrrhonis Laertius Diogenes* numerat, *quòd humanè ſcilicet & ambiguè locutus fuerit*.

Prosper Martianus Medicus Romanus doctiſs.

Hipp. ſibi aduerſatur.

Epicurus apud Plutarchum etiam hanc ſuctionem ſed minimè Plutarchus agnouit.

Epicurus & ipſe, ſi *Plutarcho* 5. *de Placit. philoſoph.* credimus, hanc de ſuctione papillarum in vtero ſentētiam fouit, vnde edoctum puellū prius voluit, vt Nutricis poſtea mammam apprehenderet. Ipſe tamē *Plutarchus* opuſculo ſuo *de natiua in progeniem ſuam charitate*, ſanguine per vmbilicū nutriri potius fœtum voluit. Cum enim matricem mēſtruis imbribus ſæpè irrigatam agro comparaſſet: *Poſtquam genituram verò excepit*, ait, *amplectens vterus eam obuoluit acta radice. Siquidem vmbilicus primò in vtero authore Democrito, vt iacta anchora aduerſus fluctuationem, ne iactetur fœtus, defigitur pedamentū, & palmes cōceptui iam nato & ei qui expectatur. amq. menſtruas & purgātes fiſtulas natura obſtruit, ſanguinemq. arripiens manātem pro alimento eum vſurpat, partamq. qui iam ſtructuram accipit, & conſeruationem, rigat, dū ſolennibus numeris interno incremento motus alia incunabula & locū efflagitet.*

Sanè hæc de vtero, qui agri inſtar ſe habeat, & de fœtu, qui plantæ aſsimiletur, ideoq. radicibus in vterum, veluti terram ſuam defixis, ad vmbilicum tan-

quam

quam ad truncum corriuatis, denuo in ramos, per vniuerſum fœtus corpus diſperſis, alatur, nutriatur, augeatur, non recẽs ſed antiquiſſima *Hippocratis* & *Ariſtotelis* fuit ſententia. Huius quidem lib. 2. de gener. animal. cap. 4. *Sed cum fœtus quidem potentia animal ſit*, inquit, *ſed imperfectum, aliunde accipiat alimentum neceſſe eſt, quamobrem & parente, & terrâ planta vtitur ad cibum hauriendum, donec perficiatur, & iam ſit animal potentiâ greſſile*. Et paulò infra. *Incrementum igitur fœtui per vmbilicum contingit, eodem quo plantis modo per radices*. *Hippocrates* autem vtcunq. ſuo ſemper Laconiſmo vtatur, laudato tamen de *Natura pueri* libello, luculentâ certè & diffuſa oratione, hanc ſeminis animalium, cum plantarum germinatione comparationem proſequitur, quam his demum verbis concludit; *Quæ ex terra naſcuntur ea omnia ex terræ humore viuere aſſero, & quemadmodum terræ humor habet, ita & ſe habere quæ ex ipſa oriuntur. Sic & puer in vtero ex matre viuit, & vt valet mater, ita & puer. Quod ſi quis quæ de iſtis dicta ſunt, ab initio ad finem vſq. ſecum reputare volet, is eorum quæ è terra naſcuntur, & hominum naturam per omnia ſimilem eſſe comperiet.*

Vterũ terræ, vmbilicum radicibus aſsimilari antiqua eſt opinio.

Hipp. in hac fuſus eſt.

Iam autem cur in abdomine potius, quam in dorſo vmbilicus figi debuerit, hoc cur nemo dixerit, conſideratione digniſſimum cenſeo. An quod cenſuerint veteres illi doctrinarum duces noſtri, id quod aliter à Natura fieri haud potuerit, id extra quæſtionis aleam eſſe debere? Nouimus autem (vt tandem intimiùs hoc meum thema agitem) & ex *Hippocrate* & ex ipſa rerum vniuerſitate, radices arborum alimentum primò in truncos conuehere, ab his ramos & folia exoriri. Manus item ac pedes animalium, ramis arborum, vmbilicum radicibus reſpondere, truncum eſſe venam maximam *portam & cauam*, in quarum vtramque, (ſi exactiori *Aquapendentis*, quàm *Galeni* & aliorum Anatomicorum plerorunq. ſectioni fides eſt adhibenda) *Nutricula* ſiue vmbilicalis vena pertunditur. Hæ ambæ autem vbi inſertio eſt, non in gibba, ſed in caua hepatis parte ortum ſuum nanciſcuntur. Gibba autem dorſo, caua abdomini obuertitur. Debebat igitur *Vmbilicus* in ipſo ſituari abdomine, vt huius pars nutricula vena, trunco ſuo eſſet quàm viciniſſima, ſicut & ipſe plãtarum ſtipes ſiue truncus, in corio terræ hæret, radiculis ſuis quampropinquiſſimus. Quare minimè mirum eſt, ſi Natura animantibus cunctis, in abdomen potiùs, quàm dorſum, vmbilicum inſeruit; tam piſcibus inquam, ſiue hi ex ſemine in vtero vt Delphin, ac vitulus marinus, ſiue ex ouo extra vterum, vt fermè alij omnes, ſiue ex ouo intra vterum generantur ac formantur, id quod hic *Romæ* in *Galeorum* genere ſæpiuſculè vidi, quàm pennatis, ac ſerpentibus, quæ intra ouum excluduntur, quod & ipſum multoties conſpexi, & vmbilicum probè indagaui; quàm in quadrupedibus tandem perfectis: Hoc enim & commoditas loci & nutrimenti compendium, & ipſe partium ordo, quem Natura inuiolabiliter obſeruat, requirebant.

Cur veterum nemo cauſam ob quam vmbilicus in ventre eſſe debeat aſſignauerit.

Hæc ab authore affertur: à ſitu hepatis.

Quapropter non ſatis admirari poſſum, quod *Ariſtoteles* 6. de Hiſt. anim. cap. 3. vmbilicum in pullis gallinaceis, in cor, & non in hepar deſinere, ſcriptum reliquerit, inquit enim. *Cor quaſi punctum ſanguineum in candido liquore conſiſtit, quod punctum ſalit iam, & mouetur vt animal. Tendunt ex eo meatus venales ſanguigeri duo tortuoſi, ad tunicam ambientem vtramque dum augetur*. Paulo item poſt.

Ariſtoteles ex corde & non ex hepate venas vmbilicales deducit.

Meatuum quos ex corde tendere diximus, alter ad ambiendum album liquorem fertur, alter ad luteum velut vmbilicus. Quod quidem dogma Commentario ſuo *Scaliger* Pater approbat. *Vt & hinc Galenus diſcat*, inquit, *ab ipſius cordis vi cęterorum conſtitui, & Hippocrates falsò putet iecur prius corde generari.* Quas ambas ego controuerſias neutiquam hìc diſſertabo, veluti nec illam: an ex albumine pullus generetur, & ex vitello nutriatur? id quod idem *Ariſtoteles* eodem loco aſſeueranter docuit, *Hippocrates* autem contrarium planè credidit. Hæc enim alio à me loco, & hoc ipſo forſan in libro diſputabuntur, & viuà, vt ſpero experientià, hic nodus à me diſſoluetur.

Huic Scaliger aſſentitur.

Hoc ſilere haud debeo, ſi oculis ego meis fidem quoque, non vno verùm multiplici experimento corroboratam, adhibere valeo: vmbilicum minimè ex corde, ſed ex hepate ſcaturire, vel in idem terminare aſſero. Cùm enim ante hos ſex annos, plurima gallinis oua ſupponerem, eademq. quotidie ferè aperiendo, ſubinde inſpicerem, vt formationem pullorum, internamque horum viſcerum conformationem, addiſcerem, vnum præcipuè vigeſimo ſecundo poſt incubationem die, diligentius examinaui. Aperui hoc autem parte eius obtuſiore, reperi ibidem cauitatem (retractà nempè internà oui pelliculà) qua apertà, ichoroſa quædam materia ſiue aqua loturæ carnis ſimillima effluxit, quæ ex reliquijs non vitelli ſed albuminis remanſerat. Apparebat poſthæc luteum oui ſuà pelliculà incluſum, ne effluere poſſet, & in duas quidem partes diſtinctum didymorum, ſiue duorum teſticulorum inſtar, ex quibus ambobus communis ductus vmbilicus nempe, in ventrem animalis penetrabat, & quidem in parte admodum inferna, podici planè vicina. *Erat autem* prominens hic vmbiliculus inteſtinuli formà, craſſitudine calami gallinacei maioris. Diſciſsà igitur vitelli pelliculà, & tenuiore ligneo cuſpide, meatui vmbilici immiſſo, in ventrem penetraui, quo aperto, venulam omnino ſanguineam, rectà in hepar tendentem offendi, quod hepar cum ſua *veſicula* fellea conſpectui ſe manifeſtè offerebat. Corculum quoque ipſum vidi, verumtamen vmbilicalibus venulis deſtitutum, rubicundum hoc valde erat, cum hepar è diuerſo minus rubrum ac potiùs pallidiuſculum appareret.

Author aduerſus Ariſtot. autopſia didicit, non in cor ſed hepar nutriculam deſinere.

Pullorum gallinaceorum anatome hoc cõſtat.

Occurrit iterum hìc aliquid, quo Ariſtoteli litem intendere valeamus, eſtq. ipſiuſmet authoritas 4. de part. animal. cap. 12. *Vmbilicum omnia habent*, ait, *quæ vel vtero viuiparis eduntur, vel ouo ouiparis excluduntur, ſed auibus iam adultis hic deliteſcit, incertuſq. eſt, vt patet per generationem eorum. Inteſtini namq. coalitu vmbilicus auium conſiſtit, & non venarum pars vlla eſt, vt in viuiparo genere.* Hæc neſcio, quomodo cum ſupra dictis concordent, quando ex corde meatus venales ſanguigeros duos tortuoſos, ad vmbilici regionem ferri ſcripſit. Neque enim inteſtinum, hoſce ductus, ſed meatus venales, quales reuera ſunt, appellauit. Eſt tamen rurſus quo *Ariſtoteli* ſuppetias ferre valeamus, quod inſtar inteſtinuli meatus hic ſe habeat prorſus, vt iam ex propria obſeruatione notaui, ex qua hæc quoque addiderim. In regione vmbilici, non ſatis adhuc perfecti pulli, foramen ſatis magnum mihi viſum fuit, per quod commodè quis calamum adigere ſcriptorium, per idemq. foramen in ventrem facilè inſpicere poterat, quare vmbilicalia etiam vaſa hæc mobilia erant, nec ventris cuticulæ ag-

Ariſtoteles ſibi aduerſari videtur.

Quid pro Ariſtotele reſpondere poſſit.

læ agglutinata. In alio tamen *Anatrino* pullo iam perfectiſſimo, foramen dictum haud ampliùs comparebat, ſed nec veſtigium vllum rubrum, nec ex vitelli luteum, nec vas vſpiam vmbilicale apparebat. Quare veriſſimè ſcripſit *Ariſtoteles* in adultis vmbilicum delitеſcere, cum in pullis omnia conſumantur vaſorum orificia, nec vt in nobis, aut quadrupedibus fit, ſigna & eminentiæ relinquantur. — *Alia pullorum anatome.*

Stultam ac veſanam *Paracelſi* opinionem, qua ſcripſit primos parentes noſtros, genitalibus in *Paradiſo* caruiſſe, nec niſi poſtquam ob peccatum eiecti fuerunt, eadem nactos fuiſſe, rectè *Libauius* Parte prima *Singularium* ſuorum confutat. Quæ cauſa enim inſtituti coniugij, aut quæ generationis ratio fuiſſet? At non minus hic mihi ridiculus, atque Paracelſus delirus, fuiſſe videtur, cum inquit: *De vmbilico tamen coniectura eſt, Adamum eo caruiſſe, licet de Eua non ſit manifeſtum, cum modus creationis non ſit explicatus.* Et licet in arcana DEI inquirendum non putet, exiſtimat tamen piè cogitari poſſe, cum Terra magna matrix ſit, ex qua homo factus, hunc eiuſdem glebæ quæ reliquæ terræ affixa erat, hæſiſſe, ita vt in ventrem ſtratus fuerit, tergo verſo ad cælum: per *Vmbilicum* itaque matri ſuæ, telluri nempè coaluiſſe, poſtea à DEO verſum, & ſpiraculum vitæ ipſi inſpiratum fuiſſe. Quaſi verò is Creatori vel conſiliarius, vel ſpectator aſtitiſſet: aut DEVS, vt *Vmbilicum* efformaret, actuali illà hæſione ad terræ glebam opus habuiſſet, qui vt hominem primum vndiq. perfectiſſimum, & non tam viſceribus, quàm minimis ac ſingulis particulis (quas nos ſpermaticas dicimus) abſolutiſſimum creauit, cur non venas & arterias vmbilicales, & ſeminales quaslibet partes poſtmodum in generatione & humani generis propagatione maximè neceſſarias, eidem ſimul omnipotente verbo ſuo, vt piè credere licet, indiderit? Sed luxurians nonnunquam, delirans aliquando, & non rarò famelicus intellectus noſter, neceſſe eſt habeat, quam ſubinde offam ingerat, coquat, recoquat & deprauet. — *Delira Paracelſi & ridicula Libauij opinio de genitalibus & vmbilico Adami & Euæ.*

Verumenimuerò, ſi penitius rem introſpiciamus, forſan non tantum erit Naturæ miraculum, *Apros* hos *Americanos*, inſculptum dorſo vmbilicum gerere, vt dignum illo ſit epiphonemate, quo aliquando *Galenus* exclamauit, cum per anguſtum adeò ceruicis vteri ſpatium, tam inſignis magnitudinis fœtum prorumpere videret: *hoc humanum ſuperare ingenium, & nos id mirari quidem poſſe, intelligere haud poſſe.* Sunt enim *Suibus*, cum in vtero adhuc latitant, peculiares quædam, paucis alijs conceſſæ beſtijs, proprietates, quas *Aquapendens* ſuo de Formato fœtu opere diligentiſſimè obſeruauit, annotauit, & figuris æneis delineauit. Et *imprimis* eodem lib. cap. 1. duas illis ſaltem tunicas in vtero conceſſit, non tres, veluti Oues habent & Boues, *Allantoide enim,* ait, *deſtituuntur.* Quamuis parum ſui memor illo ipſo opere figura 49. porcinum fœtum depingat cum *allantoide*, & conceptis verbis ipſum tres habere tunicas dicat. — *Suibus vmbilicum in dorſo eſſe, videtur non eſſe præter naturæ inſtitutum ob ſequentes cauſas.* — *Prima.*

Secundò in omnibus fermè animantibus, dictas præter tunicas, carnea quædam adeſt ſubſtantia, per quam vaſorum vmbilicalium radices matricum venulis adhæreſcunt. Hanc carnem nos in humano fœtu nunc placentam vterinam, Galenus verò adnatas carnes adenoſas nominare potius voluit. *Ego in* — *Secunda.*

omnibus

omnibus viuiparis, ait, *Aquapendens* dicto lib. cap. 3. *quæ ſequi, carneam hanc molem ac ſubſtantiam comperi, porcis exceptis, & equis, & piſcibus, vtrumque fœtum geſtantibus, hoc eſt, ouiparum & viuiparum. Adde his pennata, quæ ijs ſimiliter carnibus carent.*

Tertia. *Tertiò* Cotylidones non habet porcinus fœtus, & vterus. Hos enim *Ariſt.* lib. 3. Hiſt. anim. cap. 1. cornigeris ſaltem conceſſit, & vna parte dentatis, & præter hæc etiam Lepori, Muri, ac Veſpertilioni. Nàm cæteris vtrinque dentatis, veluti porcis & Equis, vuluam ait non aſperam ſed læuem datam eſſe. *Galenus* lib. 15. de vſu part. cap. 4. huius rei cauſam reddit, quòd ad ſaliendum procliuia ſint cornigera, ideoque cotyledonibus, quibus vmbilicalia vaſa matrici fortiter hærere debeant, opus habere. Equa tamen ſalit, & læuem interim, vt Anatomicis patet, vterum habet.

Quarta. *Quartò* membrana Chorion dicta, propterea plurimis intertexta vaſis, venis inquam, arterijſque ſcatet, quibus vtero pertinaciter affigitur. Hæc ideò tunica carnoſior multo eſt, craſſiorq. quàm in pleriſq alijs animantibus euenit. Quæ cum vaſa æqualiter & indifferenter tam ſurſum quàm deorſum diſcurrant, quid mirum eſt, ſi æquè in fœtus dorſum, quàm eiuſdem abdomen inſculpi poſſint, & ibidem vmbilicum conſtituere? Neque enim adeſt hìc placenta illa, quæ vt in homine, ſic in quamplurimis alijs animalibus, ſcuti inſtar pectus ſemper & abdomen integit, ſub qua vmbilicus ceu radix in ventrem figitur. Quin porculus ſuo *Amnio* potius, *Chorioque* cinctus vndique, nec admodum incuruatus, ſed pedibus haud ita retractis liberior latitat, ipſique perinde eſt, ſiue per aqualiculum, ſiue per lumbos alimentum recipiat, modò opimè à matre ſua habeatur, & vel in vtero materno etiam (quod huic animali proprium & procliue eſt) ſaginari addiſcat. Atque hæc cauſa eſt, cur neque tam longus in porco, atque in homine vmbilicus extra corpus fœtus, ad matricem protendatur. Quò enim plures ſunt in vtero fœtus, eò neceſſariò breuiores vmbilicos exiſtere par eſt. Plurimos autem Porca geſtat, cuius vterus gyris & anfractibus ſuis, inteſtinis noſtris haud multùm eſt diſſimilis, ideoque fœtuum capaciſſimus.

Porcus cupit ſaginari, ſiue per abdomen, ſiue per dorſum nutrimentum capiat.

Cur porca plurimos fœtus pariat.

Addo hoc etiam, arterias vmbilicales multò viciniores eſſe inſertioni ſuæ, ſi in dorſo ingreſſum nanciſcantur, ad *Iliacas* nimirum arterias conſtitutæ: cum per lumbos & dorſum deſcendat arteriæ Aortæ truncus, quàm ſi ventrem pertundant. Cum enim ſi per abdomen introeant, non rectà ab Vmbilici regione in dorſum eas ferri conueniat, ne inteſtinis, ac Meſaræo impedimentum concitent, ideò neceſſe fuit, vtramq. arteriam, ad veſicæ latera glutinari, propagari, & ad *Os ſacrum*, vbi deſcendentis arteriæ magnæ truncus, propinquare: hac ratione enim arteriæ hæ nec nimis pendulæ, nec minùs tutæ incedunt. Cum inquam, tot adminiculis Natura indigeat, vt arteriæ hæ ſecuriùs ab abdomine ad dorſum perueniant; per compendium potiùs, & ex conſilio atque de induſtria egiſſe cenſeri poterit, ſi ibi ingreſſum molita eſt, vbi citra ambages viam inſertionis ſuæ inuenit immediatam.

Arteriæ vmbilicales per dorſū ingredientes viciniores ſunt ſuæ inſertioni.

Vena autem nutricula, etiamſi intra gyros inteſtinorum inſerta, in ligamentum poſtea degeneret, eorundem tamen anfractibus haudquidquam

obſtat,

obſtat, cum neque in ventre ſita eoſdem impediat, & Hepatis cauæ parti dorſo obuoluta, in hoc Apro rectè infigatur, illudque non aliter ſuſpenſum teneat, quàm in noſtratibus vſuuenire ſolet. Atque hæc fuſius forſan alicui à me deducta fuiſſe videbuntur, ſed rei nouitas, ordinis peruerſitas, & anatomes neceſſitas; maiorem quoque lucem deſiderabant. Verùm non omnia ſimul & ſemel.

Nec abſurdum adeò venam nutriculam in dorſo ingredi.

Hoc autem ſpeculatione philoſophicà & anatomicà digniſſimum cenſeo; quòd niſi exiguo poſt mortem tempore, animali huic vmbilicus exſcindatur, tam tetro carnes fætore corripiantur, vt nares etiam, nedum os illas longè horreant & abominentur. Ego hìc mei imbecillitatem ingenij ingenuè profiteor, & quid certi de hac re ſtatuam, in ambiguo verſor. Niſi alicui hoc arrideat, fœtorem illum per vrinaculum à Veſica ad vmbilicum tendens, ſeu *Vrachon* vas dictum, erumpere, & viciniæ implantari: quod animal hoc peſſimi forſitan odoris vrinam habeat, cuius vapor in mortuo retentus, nec vt in viuentibus fieri ſolet, in auras à calore difflatus, integram carnis maſſam, per partem poſt partem, vt dici ſolet, inficere queat. Vrinæ enim quorundam animalium tam horrendum fætent, vt à nemine tolerari poſſint. Et quod mirum eſt, ſi quid ſemel imbuerint, id tincturam earundem radicitus impreſſam ſeruat. Cõtigit mihi tegumentum cuiuſdam libelli à *Felis* ſemel vrina cõſpurcari: quod licet abluiſſem ſæpius, odoris optimi aromatis conſperſiſſem, aeri diutiſſimè expoſuiſſem, imò plures poſt annos aliâ Chartâ Pergamenâ cooperiri iuſſiſſem; nihil tamen egi: tam pertinaciter virus illud inhæſit, vt à reliquis planè libris is ſeparandus mihi poſtea fuerit. Hoc autem ſalis *Ammoniaci*, qui vrinæ ineſt, fætori eſt adſcribendum, quem qui experiri volet, hic ſalem & calcem viuam in *puluerem* redacta abſque igne, & abſque aqua, quod *ſupra quoque* monui, miſceat; & eo *ipſo temporis momento* puluerem *qualibet latrinâ fætentiorem* experietur.

Cur, niſi poſt mortem huic Apro vmbilicus ſubitò exſcindatur, tam horrendè carnes fæteant.

Prima cauſa huius poteſt eſſe vrinaculum, ſeu Vrachos.

Vrinæ quorundam animalium peſſimè olent, & vnde hoc fiat.

Sal Ammoniacus maximè fœt[illegible]

Sed & fors etiam ad hunc vmbilicum componendum ex inteſtinis portio quædam deriuatur: quod licet monſtroſum ſit, in hominibus tamen ſubindè quoque accidiſſe Medicorum obſeruationibus docemur. Simile quid *Beniuenius* 6. de abditis refert: puerum octimeſtrem ſe curaſſe, cuius vmbilicus digitis quatuor excreuerat ad penis ſimilitudinem, ex quo ſubinde ſpiritus erumpebat: vnde medici iudicabant, inteſtini inde portionem enatam fuiſſe. *Beniuenius* carnem eam vinciens, ac ſingulis diebus arctiùs deligans, ſtringenſque, non prius deſtitit, quam præmortuam partem feliciter abſtuliſſet, illáque puerum excreſcentià liberaſſet.

Secunda cauſa forſan à portione inteſtini ad vmbilicum deducta.

Parem ac geminam ferme hiſtoriam pauculos ante dies ad me perſcripſit *Pet. Paulus Calorus* doctiſs. *Tiferni Tyberini*, quod nunc *Ciuitatem Caſtelli* dicunt, non autem *Tiferni Metaurenſis*, quod vulgo nunc appellatur S. *Angelo in vado*, Medicus, cuius arctiorem mihi amicitiam conciliauit *Carolus Gratianus* ex primaria nobilitate eiuſdem vrbis, vir & morum iucunditate, & agendorum negotiorum dexteritate *Romæ* plurimis cariſſimus (à quo nec filius eius P*allas* degenerat) *Ant. Mariæ Gratiani Epiſcopi* olim *Amerini*, ſcriptis clariſſimi Nepos. Is igitur *Calorus* adſtipulante *Gratiano*, literis referebat, Menſe Maio anni 1625. Nobili cuidam *Tifernatium*, natum eſſe filium, cum excreſcentia carnea quadam.

Petri Pauli Calori Medici Tiphernatiũ doctiſs. obſeruatio, de inteſtini portione ad vmbilicum delapſa.

Ant. Maria, Carolus, & Pallas Gratiani.

dam ad vmbilicum ſità, quæ inteſtini recti extremitatem probè æmulabatur.

Puer hic prima die per anum, inteſtinorum excrementa in vtero collecta, ſecundo verò per vmbilicum tantummodo reddidit. Fuerunt qui hunc minimè vitalem prædicerent: cum, quia rupta, laceratаq. ea in regione inteſtina exiſtimarent: tum, quòd ſtylo ferreo podicis foramen tentatum, vltra trium digitorum tranſuerſorum ſpatium, penetrationem non admitteret. *Calorus* tamen ad curam vocatus, diuerſum ſenſit, ſibique videri dixit, Naturam hic luxuriaſſe, & aliud *inteſtinum rectum* ad vmbilicum direxiſſe. Primò, quoniam ventris crepitus (ſit venia verbis, & auribus honor) præter fæces, ex vmbilico prodirent: deinde, quia puer nec doloris indicia vlla præberet, nec ventrem tumidum haberet, quæ in inteſtinorum laceratione adeſſe ſigna debebant; poſtremò, quia nec mater in partu quicquam præter ſolitum paſſa fuiſſet. Quare ſe iudicare, vbi excreſcentia illa pauliſper conſumeretur, ductum hunc prorſus obliteratum iri, & per locum à Natura retrimentis deſtinatum, eadem deijcienda fore. Voluit igitur, vt arctè faſciolà ſericeà, omnis illa vmbilici prominentia ſtringeretur, eaque ignito ferro inureretur, id quod felici cum ſucceſſu peractum fuit. Poſt aliquot enim à natiuitate dies, puellus his, abſque eo, quòd inteſtini recti occluſio interior vllo inſtrumento chirurgico aperiretur, per idem, veluti naturæ conſuetum locum, fæces depoſuit, lac ſemper alacriter ſuxit, nutritus feliciter fuit, hodieque cum annum ferme poſt natalem ſuum diem compleuerit, viuit valetque, obliteratà illà omninò excreſcentià. Hæc ex *Calori* datis ad me literis excerpta, Medicorum filijs proponere libuit.

Hiſtoriæ huius progreſſus ac felix exitus.

Mihi tamen magis perſuadetur, virulentum illum vaporem, Apri carnem contaminantem ex vrinaculo potiùs exhalare. Cui enim vſui in omnibus prorſus *Apris* illis *Americanis*, inteſtini portiuncula ad vmbilicum annecteretur, cum neque intra vterum alui excrementa (quod tamen veſica præſtat) neque extra eundem, per hunc meatum excernantur? Hoc autem vt credam, alijſque perſuadeam, mouent me, quæ apud *Ioannem Lerium* in Nauigatione Braſilienſi lego cap. 9. vbi de fætido quodam animali *Sarigoy* appellato loquitur, *quod ob fætorem*, inquit, *a Barbaris non comeditur. Nos autem hoc comedimus, extractis prius renibus, vnde fætor ille manabat*. Ecce vt renes per quos veluti vrina deſtillat, omnem ſimiliter animalis huius carnem putore imbuere poſſint, quod & in noſtro *Apro* contingere poteſt. Ceterùm benignus lector non hoc ſolummodo miraculum Naturæ ſuſpiciat, plura ſuo loco ſequentur in alijs *Americæ* animantibus, quæ in ſummum nos ſtuporem rapient. Notat enim idem *Lerius* eodem loco, nullas in quadrupedum genere animantes, figurà noſtratibus omnino ſimiles in toto Braſilienſi orbe reperiri. Neque ſolere *Tououpinambaultios* ex iſtis aliquas, niſi perquam raro cicuratas domi educare. Atque de Apro Mexicano hæc ſatis.

Probabile eſſe fætorem hunc vmbilici ex vaſe Vracho prouenire.

Locus nunc expoſceret, vt de noſtri quoque orbis Apris, Suibuſq. mitibus, aliquid produceremus. Verùm hæc abundantiſsimè *Aldrouandus* vel *Dempſterus* potius collegit, qui adiri poteſt. Non poſſum mihi tamen temperare, quin de *dentibus* ſaltem aliqua ex ſcriptoribus delibem, cum hos præſertim minaces

Poſtremo loco de dentibus aliquid dicendum.

& emi-

& eminentes in *Americano* hoc noſtro abeſſe dixerimus, vt vtriuſque animalis probè magis differentia pateſcat.

Et imprimis quidem ex *Ariſt.* Hiſt. anim. cap. 5. *Elephantes habent dentes deorſum vergentes, qui proni deuiant.* His omnino contrario ſunt ſitu poſiti Aprini, cum hi exerti tam ſuperioris quàm inferioris maxillæ, quatuor planè ſurſum vergant. Propter hos pugnaciſſimum dicitur animal, ac canibus maximè formidandum, quibus etiam ne lædantur, grauiterq. vulnerentur, lorica & Millum, à venatoribus indui, adaptariq. ſolent. *Aprum, priuſquam in aliquem inuadit, dentes exacuere ferunt. Cui rei teſtimonio eſt Homerus cum ait, Album acuens dentem. Ælianus* lib. 5. cap. 10. Et *Gyllius* apud eundem ex *Oppiano* lib. 3. de venatione. *Cum ad terram procumbit,* ait, *canibus & multis haſtis debilitatus, dentem illius inflammato anhelitu tantopere igneſcere dicunt, vt ſi quis de ceruice ſetam detractam ad eiuſdem etiam inſpirantis dentem admouerit, candens in orbem contrahatur, & aduratur, ac ſi eo dente canes inſectantes attigerit, ſtatim ignita veſtigia pelli ipſorum imprimantur.* Atque hinc eſt, niſi fallor, quod antiquitus eodem modo locoq. fulmine afflatas, & Apri dente ſauciatos haberent. Hinc *Venus* apud *Ouidium* 10. Metamorphoſeos.

Elephantorũ & Aprorum dentes contrario prorſus ſitu ſunt poſiti.

Fulminei antiquitus Apri dentes dicebãtur.

Fulmen habent acres in aduncis dentibus Apri,
Inuiſumque mihi genus eſt.

Nec ſine ratione, ſi fabulis fides eſſet habenda: cum *Adonis* tantoperè, ob præcellentem formoſitatem, à *Venere* adamatus *Apri* dente ſub inguine percuſſus, interierit, qui in ſui poſtmodum nominis florem commutatus, hodieque *Flos Adonidis*, herbula illa Chamæmelon facie æmulans floſculo ſuauerubente prædita, à Botanicis appellatur. Quapropter iure merito *Martialis* dixit.

Dente timetur Aper.

Atqui, vtcunque canibus mortem minetur hæc beſtia, quos lethaliter non rarò ferit, hoc mihi tamen ab amicis venatoribus relatum memini: viſam ſibi aliquando ſilueſtrem ſcropham, à pluribus canibus in ventre ſauciatam, ex quo inteſtina longo tractu prolapſa in terram decidiſſent, quibus alius canis mordacem interim dentem intuliſſet, eorumque bonam portionem dum ipſa partim cum canibus luctaretur, partim curſu ſibi conſuleret, deuoraſſe. Eſt enim inter *Canes* & *Apros* irreconciliabile odium, quod neque in Ceruos, Lupos, Vulpes, aut alias feras illi tam infensè exercent.

Canum & Aprorum ſummum eſt odium.

Ariſtoteles citato iam libro cap. 3. *Maribus dentes*, inquit, *plures quam fæminis, vt in genere ouium, ſuum, caprearum patet.* Quæ ſuo à me loco perpendentur. Hoc tamen rectè noui, multò in fæmellis Suibus, quàm maribus minores dentes, illos præcipuè quatuor, qui foras exeruntur, reperiri. Ego inter *Sceleta* mea Scrophæ agreſtis caput probè perpolitum teneo, in quo præter dictos iam quatuor exertos, ſurſum vergentes, aduncos, atque intus haudquaquam ſolidos dentes, hos quoque numero. In maxilla inferiore inciſores quatuor prælongi, & duo laterales dimidio breuiores, ſeptemq. in vtrolibet latere molares proſtant. In ſuperiore verò, non niſi quatuor inciſores, molares verò in vtroque latere octo, ſerrati omnes, & pectinatim inferioribus molaribus reſpondentes, viſuntur. Erunt igitur dentes omnes ſimul ſumpti, quadraginta quatuor,

Minores ſunt in fæminis dentes quam in maribus.

Quot dentes in Sue ſilueſtri numerentur.

Animam ſui pro ſale datam ait Cicero, & Chryſippus

quatuor. His voraciſſimum hoc animal molæ inſtar omnia alimenta atterit, vt pingueſcat, & humano generi non prolificum modò, ſed nutritiuum maxime exiſtit. Hinc rectè *Gyllius* apud *Ælianum*: *Sus, inquit Cicero, quid habet præter eſcam, cui quidem ne putreſceret, animam ipſam pro ſale datam dicit eſſe Chryſippus: quâ pecude, quod erat ad veſcendum hominibus apta, nihil genuit natura fœcundius.* Quam autem ſalubris ſit porcina caro, *Galenus*, &, quæ inde medicamenta peti poſſint, *Plinius* conſulantur, ne pleraque tranſcribere videamur, & vt penſo noſtro, quod in pluribus adhuc Americanis nobis animalibus reſtat, ſatisfaciamus.

Galenus & Plinius quę alimẽta & medicamẽta ex porcis petantur, deſcribunt.

PELON ICHIATL OQVITLI

Ouis Peruana.



IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

EXPRESSA hæc ouis Peruanæ Icon, picturam ſatis benè imitatur, niſi quòd collum hìc paulo elongatius, & productius ſculpi debuiſſet, ad Camelorum ſimilitudinem. Caput equinum propemodum videtur. Aures erectas antrorſum porrigit. Totius color corporis ſubflauus eſt, magis tamen in ventre albicat. A capite ad caudam per dorſi ſpinam linea nigra ducitur. Collum nigricantibus ſimiliter maculis variat. Cauda breuis ſubfuſca, & fœmora verſus falcata, atque recurua eſt. Pili non criſpi vt ouilli, vel lanæ ſimiles; verùm equini potius, ac plani, & veluti ex pictura conijcere licet, molles ac delicati. Pedes biſulci vngulæ nigreſcunt.

SCHO-

SCHOLIA EIVSDEM.

HVnc priuſquam Commentarium auſpicer, viſum fuit *F. Gregorij de Boliuar*, exactiſſimam animalis huius deſcriptionem & hiſtoriam, quam mihi ad *Americanos* denuo abituriens, reliquit, præponere: quæ ex Hiſpanico in ſermonem latinum verſa, ita habet.

F.Greg. de Boliuar Authori hanc Ouis huius deſcriptionem communicauit.

Aries, ſiue *Ouis Peruana*, animal eſt, quod maiore ex parte, in *Regno Peru*, veluti in proqria, ac naturali ſua terra, ſuoque magis temperamento conueniente, ac vera patria, naſcitur. Conducuntur hæ oues ad alias quoque regiones, vt eſt *Noua Hiſpania*: ſed curioſitatis magis, quàm gratiâ vtilitatis. Verùm in *Peruano Regno* omnibuſq. eius prouincijs, quæ quatuor milliariorum millium includunt ſpatium, à *Potoſi* ad *Caracas* vſque, numerus prorſus excedens, & infinita ferè eiuſmodi animalium multitudo inuenitur, adeò vt 4000000. ſiue quatuor milliones, vt dicitur, ſingulis annis abſumantur: & ita paulatim numerus vſque ad Ciuitatem *Cuſco* in pluribus prouincijs, quæ includunt ſpatium quadrigentorum & quinquaginta milliariorum, gradatim decreſcit vſque ad *Caracas*.

Locus.

Numerus maximus.

Animal hoc vtiliſſimum tam indigenis, quàm aduenis exiſtit. Incolæ enim omnes ſuas prope opes ex hoc ſolo lucrantur. *Hiſpani* verò breui temporis interuallo, adeò huius operâ diteſcunt, vt in *Hiſpanias* inde locupletiſſimi redeant. Quia præterquam quod eſui ſit valde commodum, omnis etiam generis merces ex vno in alterum locum tranſportat. Imponitur autem ipſi communiter centum & quinquaginta librarum, quarum quælibet ſedecim pendet vncias, onus: & quod robuſtius paulo eſt, ducentas ac quinquaginta ferre non recuſat.

Vtilitas huius.

Quantum oneris portet.

Singulis diebus decem milliariorum iter abſoluunt, idque ad quinque dies hæ oues continuant, quarto enim vel quinto die plerunque quieſcunt, & ſic itinera etiam longiora ad quingenta milliaria perficere ſolent. Firmo ac ſecuro admodum, paſſu incedunt, ita vt haud neceſſe ſit, ſarcinas diligentius ipſis alligare, quando præſertim iam bene cicuratæ fuerunt. Occupantur maximè in trāſportandis mineralibus, precipuè verò ex *Monte Potoſi Oppidi Imperialis*, vbi continuò trecenta millia horum animalium vecturæ adhibentur, vt ex monte illo infectum argentum, ſiue venas metallicas argentiferas, ad illos artifices conuehant, qui argentum à petris ac fæcibus ſeparant. Reuehunt poſtmodum ad eundem montem commeatum, & alimenta, pro eorum qui fodinis præſunt, & operam ſuam ibi inſumunt, ſuſtentatione.

Quantum itineus cōficiant.

Securè incedunt.

In mineris portandis valde occupantur.

Hæ Oues poſt tertium ætatis annum portare valent, & ad duodecimum vſq. perſeuerant, quo *exacto*, iam ſenio confectæ moriuntur. Eſt hæc beſtia valde pituitoſa, cicur, domeſtica, & ad Indorum naturam ſeu conſuetudinē maximè accommodata. Quando iter conficit, eique alicubi mora diutula ſtando tranſigenda eſt; tum cautiſſimè genua demittit, tenditurque corpore ſuo ad terram deorſum directè ſecundum longitudinem, ne ipſi quod portat onus, de dorſo decidat, non ſecus planè, atque Cameli facere conſueuerunt. Quod ſi ſibilo

Quanto tēpore laborare poſſint.

Cicur eſt valdè hæc beſtia.

Camelum in decumbendo imitatur.

à ſuo ductore moueatur, erigit ſe in pedes ſtatim, ſuumque decenter iter per agit, nec in alterutrum magis latus declinat. Comedit autem modò hìc, modò illic, vtcunque & vbicunque poteſt. Noctu verò nunquam comedit, maxima licet fame conficiatur, ſed ſolum illud quod interdiu dentibus ruditer commolitum ingeſſit, nocte ruminat. Dormit directè, reflexis tamen pedibus.

Noctu nũquam etiã in ſumma fame comedit.

Plurimum hæ pecudes laborando ſufferunt: ſi quando vltra modum fatigantur, oneri ſuccumbunt, nec ratio vlla, quò reſurgant, compellendi eas reperitur, etiamſi percutiantur, vel ipſis teſticuli, quod vltimum eſt remedium, comprimantur. Vt aliquando propter colli longitudinem, ex vtroque latere caput terræ illidant, nec ceſſent priùs, quàm foras ipſis oculi, ac cerebrum erumpant, atque ita miſerè moriantur.

Patientes ſunt in laborando.

Pertinaciſſimè aliquã do ſuccumbunt oneri.

Non habent, quibus ſe defendant alia arma, quam ſputum, quo ſibi vicinos conſpuunt, quod etiã *Camelus* facit; cui, auribus & dorſo exceptis, ouis hæc valde eſt ſimilis, niſi quod lanam hæc habet & circa ventrem quidem longiorem, vnde aliquando ad dimidiæ vlnæ longitudinem, ex vno atque altero latere dependet. Sunt hæ in colore ſimiles noſtratibus ouibus, albi, nigri, pardi, vel ex omnibus mixti, quæ vltimi coloris oues, vocantur ab incolis *Moromoro*.

Spuunt in vicinos.

Lanarum color.

Longitudo ipſarum octo palmorum, ſiue ſpithamarum (quæ Romanis *Canna* eſt menſura) excedit, altitudo ad quinque vel ſex palmos aſcendit. Collum ſolum quinque in aliquibus eſt ſpithamarum. Caput habent bene figuratum, oculos magnos, os aliquantulum eminens ſeu longum, labra craſſa, inferius autem nonnihil pendulum. Dentes ſolummodo in parte inferiore, anteriores nempe ſeu inciſorij adſunt, quibus ſuperior caret maxilla, in qua ſoli ſunt molares, quibus & ſui in inferiore reſpondent. In hac inferiore duo præterea, in vtroque latere ſinguli nimirum, acutiores & longiores. Aures medij palmi longitudine roſtrum verſus porrectas gerũt, quas ad auditum facillimè mobiles habent. Pedes ad vaccæ pedum formam ſunt. Cauda eſt lõgitudine vnius palmi erecta parumper, pauxillum lanæ obtinẽs. Stercus, caprinum æmulatur. Genitale maſculum tenue eſt, & recuruum, poſteriores pedes verſus declinãs, ita vt inter fæmora meiendo, eodem loco, quo fæces cadunt, vrinã profundat. Eſt autem luxurioſum valde, & turpius in exercendo Venereo actu, quam vllum Mundi animal. Fæmina enim vuluam habet nimis paruam, quę in terra iacens ita ſe componit, vt mas illi ſuperuenire queat, qui tunc temporis gemitus ſpecie maximè vociferatur, nec aliud tũc quaſi fit, quàm quod vnũ alterũ conſpuat, & non rarò diem integrum conſumant, antequam actum ipſum Venereum incipiant, & abſoluant. Ita neceſſe ſæpe eſt, vt paſtor ſiue curator earum, ipſa ad inuicem accommodet, & adaptet, ſi modò velit, vt pecudes ſe ſuæ multiplicent. Pariunt poſtea noſtratium more.

Longitudo & altitudo ipſarum.

Collum.

Caput.

Dentes.

Aures.

Pedes.

Cauda.

Genitale.

Luxurioſum eſt animal ſed difficulter coit.

Sunt autem harum duæ ſpecies, & cuilibet ſpeciei ſua denuo differentia. Primum genus ſeu ſpecies illa eſt, de qua modò diximus, & in hac aliquæ collum habent ac pedes ſubtilia, & infirmarum virium, vt ſic non niſi pro lanæ & victus quotidiani gratia educentur. Aliæ ſunt paruæ & pygmææ, & curtos quidem pedes obtinentes, ſed fortes interim, vt quæ ad portanda omnia domui neceſſaria onera, prout eſt aqua, frumentum &c. adhibentur.

Species harum duæ.

Debiles aliquæ.

Fortes alteræ.

Sunt

Sunt hæ ita robuſtæ, vt quælibet harum pondus ferre poſſit ducentarum & quinquaginta mercatoriarum librarum. Aliam ſpeciẽ vocant incolæ *Pacos*, quę non ſunt ita corpulentæ, vt iam dictæ. Hæ minores omnes corporis partes, caput præſertim, ac aures, habent, & exigui ob id roboris: nunquam ſe onerari permittunt, niſi harum aliquæ iuxta onerarias educentur, & paulatim ferre aſſueſcant, quæ cibum poſtmodum ac veſtimenta *Indorum* portant, quando hi ad Campos proficiſcuntur. Ita lanâ abundant, vt in ſolo collo, ac capite plus eius ſingulæ habeant, quàm tota noſtra Ouis, & maximam eius proinde copiam ex toto corpore *Indi* detondent. Sunt aliquæ ita nigræ, vt ex ſola lana, nullo adhibito alio artificiali colore, pannum conficiant, qui cum aterrimo quouis ſerico comparari facilè poſſit. Aliæ ſunt alterius coloris, vt pardi, albi, nigri diluti, ſubruffi & ſimilium colorum, vt apud nos quoque videre licet: eſtque ipſarum lana ita mollis, ſubtilis, tenuis ac delicata, vt ex hac pretioſiſſimi parentur panni, ex quibus aulæa, ſiue periſtromata, ſtragulæ, quibus lecti, menſæ & animalia inſternuntur, ac veſtimenta demum varia concinnantur, ſerico bombycino haudquidquam cedentia. Diutius quoque, quam vlla lanea alia ac ſericea ſupellex, durant. Quin ex hac lana panni quoque texuntur, qui Damaſcenos noſtros & vndulatos imitantur, & qui floridum ſuum colorem, per centeſimum etiam annum adhuc conſeruant.

Alia ſpecies Pacos dicta.

Lana maximè abundant.

Lanarum color & vtilitas.

Vera panificia ex eiuſmodi lana.

Solent hę *Indis* delicatiores, quam reliquę, pro cibis ęſtimari. Quamuis vtręq. ſolitum & quotidianum ipſis alimentum præbeant. *Bezoardici* lapilli ſpeciem in ſe procreant, verùm parui admodum, & vllius vix efficaciæ, aut æſtimationis. Pleru mq. vnum pro vice fœtum edunt, raro gemellos. Proles vbi nata eſt, ſubitò matrem ſequitur. Vbera tantùm duo habent, & perpuſilla. Complexionis ſunt pituitoſæ, & propterea quò magis regiones ad frigidum cęlum tendunt, eò magis generatio earum multiplicatur: peiùs ſe habent in calidioribus prouincijs, quia ſtatim moriuntur ex pruriginoſa, & combuſti ſanguinis quadam ſcabie. Quinimo in propria ſua patria, infirmitate hac, ſcabie videlicet, perſæpe vexantur, in qua curanda *Indi* maximam curam adhibent, ex ſulphure & pinguedine mixto linimento, eas inungendo.

In cibis.

Bezoar ex his.

Vnum fœtum ferunt pro vice.

Bina vbera:

Cõplexionis ſunt pituitoſæ.

Scabie laborant.

Opportunè maximè hìc accidit, vt poſt *Taurum* & *Suem* de *Oue* nunc quoque tractatio ſuſcipiatur. Hæc tria enim animalia ſunt, quæ celebratiſſima antiquis illa *Suouetaurilia*, ſiue *Solitaurilia* conſtituebant. Horum cumprimis *Romanæ* conditor hiſtoriæ *Liuius* lib. 1. in geſtis *Seruij*, meminit, qui Rex cenſum *Populi Rom.* tanto futuro Imperio, rem primus inſtituit ſaluberrimam. *Cenſu autem perfecto*, inquit ibidem Liuius, *quem maturauerat metu legis de incenſis latæ, cum vinculorum minis, mortiſq. edixit, vt omnes Ciues Romani, equites, pediteſq. in ſuis quiſq. centurijs in campo Martio prima luce adeſſent, ibi inſtructum exercitum omnem, ſue, oue, taurilibus luſtrauit, idque conditum luſtrum appellatum, quia in cenſendo finis factus eſt.* Et cum hìc cenſus populi, quinto quoq. exacto anno fieret, ac luſtrum, ſiue expiatio illa nouaretur: ſic pro quinquennali tempore, quod erat Græcis *Olympias*, *Luſtrum* dici *Latinis* cæpit. Peracta autem fuit illa luſtratio in *Campo Martio*, & forſan hac ipſa, quà ego nũc habito VRBIS regione, ad *Agrippæ Pantheon*. Erat enim, vt apud eundem diſcere *Liuium* licet lib. 2. *Ager Tarquiniorum, qui inter*

Hucuſq. hiſtoria F. Gregorij.

Suouetaurilia à Sue, oue & Tauro dicta.

Cenſus Romanus quã do inſtitutus.

Luſtrum cur ſignificet quinquennium.

Vbi fuerit campus Martius.

VRBEM ac Tyberim fuit conſecratus Marti, Martius deinde Campus dictus. Ex quo liquet, quicquid inter *Capitolium* & *Tyberim* interiacet, *Campum* fuiſſe *Martium*. Nam *Vrbs* prima ad *Capitolium* finiebatur. Ne quis forſan exiſtimet *Campum Martium* ſolummodo illum cenſeri, qui flumini vicinior, hodieque quaſi ſolus id nominis apud *Romanos* noſtros adeptus eſt.

Marti tria dicta animalia immolabatur.

Vetuſtiſſimum autem inſtitutum fuiſſe, *Marti* dicta hæc tria animalia immolari, ex *M. Catone* ſummo antiquæ *Romæ* Imperatore, Senatore & Oratore, *de re ruſtica* doceri poſſumus, cuius me verba, quò priſcam magis redolent latinitatem, eò delectant magis: quæ Lectori etiam grata fore exiſtimo, ideoq; ſubiungo.

Verba Catonis de hac re.

Agrum luſtrare ſic oportet imperans Solitaurilia (ſiue Suouetaurilia) *circumagi cum diuis volentibus. Sic dicito. Mars pater, te precor, quæſoque, vti ſies volens propitius mihi, domo, familiæque noſtræ, quoius rei ergo agrum, terram, fundumque meum, ſolitaurilia circumagi iuſſi, vti in morbos viſos, inuiſoſque viduertatem, vaſtitudinemque, calamitates, intemperieſque prohibeſſis, defendas, auerrunceſque; vineta, tu fruges, frumenta vtique, virgultaque grandire, beneque euenire ſinas, paſtores, pecuaque ſalua ſeruaſſis, duiſque bonam ſalutem, valetudinemque mihi, domui, familiæque noſtræ.* Et paulo poſt, *vbi porcum*, inquit, *immolabis, agnum, vitulumque.* Plura de *Suouetaurilibus*, *Soli* & *Sollitaurilibus* reperies apud *Dionyſ. Halicarnaſſ. Cornelium Tacitum, Quintilianum, Feſtum, Aſconium Padianum*, & alios, qui etymi etiam rationem, quam hìc lubens relinquo, afferunt.

Qui de ſolitaurilibus ſcripſerint.

An hoſtiæ antiquæ gratæ an inimicæ falſis ſuis Dijs fuerint.

An verò hæc tria animalia *Marti* accepta, an inimica fuerint, quod de ſimilibus hoſtijs dubitare licet, non eſt longioris indaginis hic locus. Supra certè ex *Labeonis* mente apud *Macrobium*, *Sus* Terræ videbatur ideò oblata, quia ſegetem, quam *Ceres* mortalibus tribuit, porca depaſta eſſet: ideoque inuiſa potiùs Deæ, quàm grata fuiſſe, aſſerebatur. Quare in Metamorphoſi *Ouidio prima putatur*

> *Hoſtia Sus meruiſſe mori, quia ſemina pando*
> *Eruerit roſtro, ſpemque interceperit anni.*

At *Goropius* meus lib. 5. *Gallicorum*: *Egregium verò*, ait, *epulum Cereri apponunt, qui inimicum animal apponunt. Idem faciunt videlicet, ſi Iudæo ad conuiuium vocato, ſolam ſuillam dent comedendam.* Ne verò & pacatiſſimæ *Oui* deeſſet, quam culpam affingerent, vt ad ſacrificium raperetur *Ouidio* 1. Faſtor. *Verbenas carpſiſſe dicitur.*

Quid ouis meruerit vt hoſtia fieret.

> *Pauit ouis pratum, verbenaſq. improba carpſit,*
> *Quas pia Dijs ruris ferre ſolebat anus.*

Improbatur hæc opinio.

Aſt mihi hoſtiæ gratæ ſemper, puræ, ſinceræ & immaculatæ eſſe debere viſæ fuerunt. Et propterea à *M. Varrone* de Re ruſt. cap. 11. porculi non niſi decimo iam die mundiores facti, ſacrificio adhibebantur, & ob id *Puri, ſinceri* & *Sacres* appellabantur. Qui etiam loci Plautini in *Menæchmo* meminit, cuius facetiſſimi Poetæ hæc verba ſunt.

> *Adoleſcens quibus hìc pretijs porci veneunt*
> *Sacres, ſinceri? nummos eos à me accipe.*
> *Iube te piari de mea pecunia,*
> *Nam ego quidem inſanum eſſe te certò ſcio,*

Qui

Qui mihi moleſtus homini ignoto.

Sic oues in ſacrificijs *lecta* vocabantur, vt *Virgilius*

Mactant lectas de more bidentes.

Porci etiam *eximij* epitheton merebantur, quòd præſtantiores ex armentis eximerentur, & *Boues egregij*, quòd è grege ſeligerentur. Et quis neſcit hoſtias acceptas, & minimè inuiſas eſſe debere, & cum ijs, quibus offeruntur, ſimilitudinem aliquam & congruentiam habere? Hoc apud *Aldrouandum Dempſterus* quoque obſeruauit, cum cæderentur *Boues fordæ*, ideſt, prægnantes in Curijs 17. Cal. Maias, *Telluri*, ipſa ſimilitudine placituræ, vt annus proueniret fæcundior: Terra enim hoc tempore grauida quoque conſpicitur. *Pordicalia*, & *Fordicalia* vocabantur iſtiuſmodi ſacrificia: & *Hordicalia*, quia *Vacca* prægnans *Varroni* *Horda* dicebatur. *Ouid.* 4. Faſt. hæc habet.

Hoſtiæ nõ debent eſſe inuiſæ.

Nunc grauidum pecus eſt, grauidæ quoque ſemina terræ,
Telluri plenæ victima plena datur.

Et veris principio, propter pabuli præſtantiam, pinguiſſimi quoque agni immolabantur, vt videre eſt 1. Georg. *Tibullus* eò alludit 3. Eleg. 1.

Agna cadet vobis, quam circum ruſtica pubes
Clamet Io meſſes, & bona vina date.

Atque acceptiores victimæ eſſent, non claudæ ſolummodo, morboſæ atque vitioſæ excludebantur, ſed floribus inſuper coronabantur, & cornua auro inducebantur. Sic DEVS *Opt. Max.* apud *Hebræos* offerri ſibi iuſſit meliora, pulchriora, & robuſtiora holocauſta: *Et odoratus eſt odorem ſuauitatis*. E diuerſo Gentiles etiam *Plutoni* ſuo nigram pecudem dedicabant, vt *Tibullus* habet:

Quæ in hoſtijs gratis requirebãtur.

Interea nigras pecudes promittite Diti.

Ita *Terræ* etiam aliquando ceu nigræ, *nigram*: & *Soli albam pecudem* offerebant, & *Neptuno Arietem* ad collaudandam maris placiditatem. Quæ cauſa fuerit, credo, vt apud *Ariſtophanem Paci* victima *Ouis* fieret. Hanc quoniam *Pacem* tam obnixis nunc precibus *Orbis Chriſtianus* vniuerſus exoptat, & profuſis à DEO lachrimis implorat, concedat illam nobis *Ouis* illa puriſſima, & immaculata *Hoſtia DEO Patri* in Cruce pro peccatis olim noſtris oblata, de qua *D. Ioannes Baptiſta*; *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*. Ad hoc ſacrificium quæcunq. priſcorum oblationes non referebantur, eæ vanæ, mendaces, idolomania plenæ, ad mortem, & non ad vitam comparatæ erant.

Ouis olim paci offerebatur.

Hãc nobis deſideratiſſimam immaculatus Agnus Chriſtus Ieſus largiatur.

Ouium eſus, & vſus tam antiquus eſt, vt *Varro* de re ruſt. putauerit has ex feris primas fuiſſe, ab hominibus comprehenſas ac manſuefactas. Hic enim lib. 2. cap. 1. inquit, *ſummum gradum fuiſſe naturalem, cum viuerent homines ex ijs rebus, quæ inuiolata vltro ferret terra, ex hac vita in ſecundam deſcendiſſe paſtoritiam, e feris atque agreſtibus, vt ex arboribus ac virgultis decerpendo glandem, arbutum, mora, pomaque colligerent ad vſum: ſic ex animalibus, cum propter eandem vtilitatem, quæ poſſent ſilueſtria deprehenderent, & concluderent ac manſueſcerent. In queis primum non ſine cauſa putant oues aſſumptas, & propter vtilitatem & propter placiditatem: maximè enim hæ natura quietæ, & aptiſſimæ ad vitam hominum. Ad cibum enim lac & caſeum adhibitum: ad corpus veſtitum, & pelles attulerunt. Tertio denique gradu, à vita paſtorali ad agriculturam deſcenderunt.*

Paſtoritiũ ſtudium ab ouibus cæptum eſſe.

Huius cauſa & animalis placiditas & vtilitas fuit.

Et quid ni hoc factum exiſtimemus? cum Oues ferarum omnium (feras autem has quoque exſtitiſſe grauiſſimi ſcriptis prodiderunt authores) placidiſſimæ ſint, ac quietiſſimæ, & facillimâ curâ manſueſcant. *Ælianus* profectò libro 6. cap. 35. *Omnium maximè animalium oues ad parendum faciles ſunt*, inquit, *Etenim ad verba paſtoribus obediunt, & canibus obtemperant, & Capras ſequuntur, ſimul & inter ſe amant. Luporum inſidijs minus idcirco patent, quòd non ita ſeparatim à reliquis errant, quemadmodum ſingulæ Capræ à gregibus ſuis ſegregantur.*

Vtilitatem autem paſtoribus ſuis maximam viuentes, dum lanam præbent, & varia lactis opera miniſtrant, & plurimam in cibis quoque occiſæ afferunt. Non ignoro tamen nonneminem vix agninam carnem commendare, ex hoc Horatij loco lib. epiſt. 1. epiſt. 15.

An caro agnina olim fuerit in pretio.

——————— *Patinas cænabat omaſi.*

Vilis & agnini.

Fuiſſe tamen *Agninum caput* inter gulæ cupedias, ab *Athenæo* olim repoſitum, & à *Plauto exta agnina*, veteribus in delitijs habita eſſe obſeruatum, *Aldrouandus* refert, Plautinis his in *Pſeudolo* verbis.

——————— *Pſeudole arceſſe hoſtias;*

Victimas, lanios, vt ego huic ſacrufcem ſummo Ioui:

Nam hic mihi nunc eſt multo potior Iuppiter, quam Iuppiter.

BA. Nolo victimas, agninis me extis placari volo.

C. Propera, quid ſtas? accerſe agnos, audin', quid ait Iuppiter.

Caro veruecina laudatur.

Hiſpanica præſertim.

Et nos certè hic *Romæ* tam ægrotantium nonnullis, conualeſcentiumq. plerisq. quàm ſanorum omnium menſis, *Veruecinas* ſiue caſtratorum arietum carnes tam aſſas quàm elixas non ſine palati delectatione apponimus. Qui in *Hiſpanijs* egerunt, non ſatis ſuperque mihi hanc carnem, per Antonomaſiam *Hiſpanis Carnero* dictam, ob ſaporis excellentiam, nutriendi præſtantiam, & copiæ animalium horum abundantiam, laudare & deprædicare potuerunt. Veſcuntur enim ibi Thymo, Serpillo, Satureia, Libanotide coronaria, quam Roſmarinum vocant, Cytiſo, Lotoq. & alijs aromata propè olentibus herbis & fruticibus, aere quoque gaudent liberiore, quibus omnibus, & carni nimia adimitur humiditas, & odor acquiritur gratiſſimus, compactior denique ſubſtantia ad alendum commodiſſima roboratur. Tradit autem *Damianus Goes* Eques *Luſitanus*, hac etiam tempeſtate in *Hiſpania* regulos multos, quos paſtores, inquit, *Hiſpani* vocant, tricena & quadragena millia ouium poſſidere. Proximam ab his reor, dignitatem meretur noſtra hìc veruecum caro, qui in *Oſtienſi* agro, eique finitimo *Portuenſi*, conſimilibus ferè paſcuis ſaginantur. Inueni enim ad maris illa littora, decimo ab vrbe lapide, ad quæ non ſemel ante pluſculos diuerti annos, vt *Hortum* Pontificium noſtrum *Vaticanum*, maritimis inde petitis plantis ornarem, plurimam Roſmarini illius copiam ſponte naſcentem, in ſiluulis illis & dumetis campeſtribus. *Bernardinus Gomeſius* quidem lib. 1. *De ſale*: vix in vllo alio locorum ſe ſuauiores, teneriores, ac pinguiores veruecinas carnes, quàm has Romanas ſeu Oſtienſes guſtaſſe affirmauit, quas dotes eiſdem præter dictas herbas, ipſi præcipuè ſali tribuit. Circumfuſi enim ſunt hi agri multis paludibus atque Salinis. Salem autem pecori

Poſtea Romana.

maximè

maximè prodeſſe *Plutarchus* & quærit, & prægnantes quæſiti huius rationes deducit.

Non improbabili igitur coniecturà duci quis cum *Varrone* poſſit, ſi aſſerat paſtoritium ſtudium, quod apud Veteres adeò viguit, vt non Reges id modò exercuerint, ſed etiam Deos ſuos immortales *Homerus, Apollinem* ſcilicet, *Mercurium, Mineruam* paſtores fecerit. Et apud *Apollinium Orpheus* Nymphas οἰοπόλους, hoc eſt, vt ſcholiaſtes interpretatur, ouium curam gerentes, appellauit. Non errabit igitur, ſi quis inquam, dicat, primos omnium paſtores ouium facilè parabilium pecudum greges ſociare & curare cæpiſſe, ad maiora poſtmodum armenta tranſijſſe.

Reges & Dij gentilium paſtores olim habiti.

Verùm ad noſtras nunc oues *Peruanas* redeamus. De quibus quid alij etiam Scriptores memoriæ prodiderint, volupe eſt hìc memorare, vt noſtra magis hiſtoria vel dilucidetur, vel ſi aliqua ſe ingerit varietas, dextrè eadem explicetur. Et quoniam non omnes mihi nunc ad manus libri ſunt, ex *Aldrouando*, quæ capite de Ouium loco habet, paucula huc tranſcribam. *In Perù,* inquit, *regione, quod ſit calida, oues ad aſellorum magnitudinem creſcere aſſerit Cardanus in opere* de Rerum Varietate, *longis cruribus, craſſo corpore, capite longo, collo & effigie quaſi Cameli, carne optima, agnorum maximè, caſtratos aratrum ducere, & dorſo ferre ligna, ... lia, non clamare nec moleſtos eſſe, colore eſſe albo, nigro & cinereo.* Et *Leuinus Apollonius Gandobruganus Middelburgenſis,* in opere de *Peruuiæ* regionis inuentione & rebus in ea geſtis, de hiſce ouibus diligenter in hæc verba ſcribit. *Equorum egentiam quanquam imparibus, & ineptis ad bellum viribus, ouium copia ſupplet, quæ equis magnitudine pares, & ceterà formà præter toroſi pectoris ſtrumam Camelis perſimiles, quinquaginta oneris pondo ſuſtinent, & virum in terga ſublatum ad aliquod paſſuum millia vehunt. Veſci tamen ſi vrgeantur, ſedentes ore conuerſo, ringentes fœdo odore conſpurcant. Si onuſtæ ſint, tum humi ſe acclinant, nec indè vllà verberum vehementià ipſis aſinis contumaciores, niſi penitus clitellis exonerentur, propelli poſſunt. Vtile profectò animantium genus, non ad ſupplendam modò abſentiam equorum in ſarcinis, viriſq. vehendis commoditatem, ſed ad alimoniam etiam, & optimi lucri vſum. Lanæ enim tenuitate, longitudineq. & copià facilè noſtras ſuperant, & ipſius carnis ſuaui gratitudine veruecum atque iuuencorum noſtratium, delectabilem ſaporem adæquant. Frumento veſcuntur, ſed pauciſſimi tibi ſunt, vſque adeo verò exigui potus, vt illo triduo, quatriduoue abſtineant.* Hæc ex *Aldrouando* ſeu *Dempſtero*. Hic *Cardanus* cum *F. Gregorio* noſtro minimè congruit. Exiſtimauit enim is *Peruanas oues* magnitudine aſinis æquales, quod in calidiore degant regione: cùm hic contra referat, perire has oues, ſi ad calida deducantur loca, & vice verſa in frigidioribus non meliùs modò habere, ſed mirè etiam prolificare. Et noſtras ſimiliter oues ait *Ariſt. 9.* Hiſt. animal; frigoris patientiores eſſe, quam ſunt capræ.

De Ouibus Peruanis aliorum authorum loca laudantur.

Cardanus.

Leuinus Apollonius.

Cardanus examinatur.

Quod autem *Leuinus Apollonius* ſcribit, aſinis illas eſſe contumaciores, & quandam ita fatuitatem ipſis attribuit, non aberrat. Nam & *Ariſtoteles* iam dicto loco, noſtratibus ouibus amentiam aſſignat, & mores ſtultiſſimos. *Ouile enim genus quadrupedum omnium ineptiſſimum,* dicit, *cum ſæpe ſtent oues nec abire velint, niſi mares à paſtore ducantur, ita enim reliquus grex conſequitur.* Miratus ego meherclè,

Idem fit de de Leuino Apollonio.

Oues Canem pelle arietinā veſtitū ſequuntur.

mehercle, non ſemel harum ruditatem cum riſu fui, dum laniones, vt quò vellent perducere oues, poſſent; ſi arietem, quem illæ ſequuntur præeuntem, forſan ad manus non haberent, cani Moloſſo alicui pellem arietinam induerent, & eundem, tintinnabulo ſimul e collo ſuſpēſo, præmitterent, quem ſtultus grex reliquus non aliter atque ductorem ſolitum arietem, ſequebatur. Atque vtinam nos quoque Naturalium noſtros duces ac magiſtros ſcientiarum, non ſæpiuſculè pecudum more, vt aliàs monui non quà eundem eſſet, ſed quà itur, improuidè ſequeremur. Hæc pecudum ſtupiditas etiam in prouerbium ceſſit, dum

Sæpè imus quà itur non quà eundum eſſet.

Veruecum in patria, craſſoq. ſub aere natos,

Homines ſtupidi cur pecudes vocentur.

Dicimus, quibus ingenium non ita perſpicax eſt, ſed ſubtiliore ſpiritu animali minùs irradiatum, quos itidem minimè emunctæ naris homines appellamus, quòd ouibus nares ſemper muco quodam diffluant. *Ouis & aſinus*, inquit *Ælianus* lib. 5. cap. 20. *ineptiſſimis ſunt moribus & degeneribus animis*. Non ſibi tamen ideò contradicit, cum de Ouibus loquens (vt paulo ſupra memini) ad parendum eas faciles dixit. Ferocitatem enim tantùm, atrocitatem & vafritiem cæteris fermè communem feris, ab illis remouere, & placidam quandam potiùs ſimplicitatem, aut ſtupiditatem ineſſe, innuere voluit: quæ in comparatione verſutiæ & fraudis Vulpium & Luporum manifeſta fit, quam imbecillam rationem vocat *Gryllus* apud *Plutarchum*, *Vlyſſi* de ingenio beſtiarum reſpondens, & ineſſe ouibus voluit, ſi cum Vulpe conferantur. Reliqua quæ *Leuinus* habet, non attingo: cum quilibet facilè perſpiciat hiſtoricam *F. Gregorij* relationem multo ampliorem eſſe, & quæ ouium harum naturam magis ac intimiùs rimetur, & ob oculos ponat.

Sopitur aliqua contradictio Aeliani.

Non deſunt tamen alia authorum teſtimonia, quæ concluſionis loco hic breuiter interſerenda exiſtimo, ſi quid præſertim habeant, quod noſtræ defectum narrationis ſupplere queat. *Ioſephus à Coſta* imprimis lib. 4. cap. 41. ait, DEVM pauperculæ huic genti, de iumentis ſimul ſeu onerarijs beſtijs, & cibis atque amictu, in hoc vnico animali proſpicere voluiſſe. Hoc enim *Indi* abſque vlla ferme cura, ſine victus certè delectu, cum obuio vbique gramine veſcatur, nec ſoleis ferreis calceetur, nec frænis aut ephippijs cingatur, maxima cum vtilitate vti poſſunt. Recenſet autem duas ſpecies ſeu genera, laniferum vnum, & alterum quodammodo lanis carens, oneribus aptius, ex quo niſi fallor, noſtrum in Icone propoſitum eſt animal: lana enim vt apparet, exigua ipſi appingitur.

Alia authorum loca pro noſtræ hiſtoriæ confirmatione.

Oues Peruanæ duorum generum.

Prioris generis Oues vocat *Pacos*, quæ obſtinatiſſimæ ſunt, vt inde prouerbio pertinaciſſimum & duræ ceruicis hominem *impacatum* dicant. Hæ vbi in terram ſemel ira percitæ prouolutæ, iacent, remedijs vix vllis inde dimoueri & erigi poſſunt. Aliquando tamen placantur, vbi Barbarorum quiſpiam illorum, trium vel plurium horarum ſpatio eis aſſideat, blandiatur, & ſuauibus ipſarum iram verbis deliniat. Ex lana huius, duplicis differentiæ, pannos texunt incolæ: viliorem *Hauaſca* vocant, delicatiorem *Cumbi*: & quod mirum eſt, ex vtraque panni parte, ita lana prominet, vt nullà filorum veſtigia emineant. Tinguntur colore ex herbis expreſſo.

Pacos primas dicunt obſtinatiſſimas & lanigeras.

Secundi generis, quæ breuioris nempe lanæ ſunt, hoc habent, quo riſum mouent,

Secundæ minus lanigeræ.

uent, cum aliquando erectis capitibus diutiſſimè actores ſuos aſpiciant, quaſi admirabundæ, imperterrito quodam, & nec metus nec gaudij participe animo, elatæ. Nonnunquam tamen perterritæ fugam arripientes in ſcopulos ſe cum onere recipiunt, vnde vt dimoueantur, arte nulla effici poteſt, niſi ſclopetis interfectæ decidant, vt argentum, quod plerunque geſtant, recuperetur. Addit *Ioſephus* inſuper non ſemel ſe miratum, cum videret ex Monte *Potoſi* vſq. ad *Aricam*, ſeptuaginta ſpatio leucarum, aliquando 2000. *Barras*, ſiue argenteas quadras, quæ ad minimum 300000. ducatis cenſeri poſsint, ab his ouibus geſtatas fuiſſe, nullo comitatu aut ſatellitio ſtipatis. Nam præter pauculos *Indos*, qui viam præirent, & onera moderarentur, vix vnus atque alter *Hiſpanus* congrediebatur. Tantam eſſe ait viarum in *Peru* ſecuritatem. Ita vt etiam ſub dio dormirent, vbi actores tentoria erigebant, & ſuccenſis lignis potu ac epulis viarum tædio medebantur. Si iter longum conficere coguntur, quatuor ſingulis diebus leucas abſoluunt: ſin vnius ſolius iter diei aggrediantur: octo vel decem etiam leucas emetiuntur. Quæ ſequente capite de *Bezoardicis* lapidibus, quorum ex his ouibus, *Pacis* nempe, aliqui extrahuntur, ſed, vt ſupra quoque dictum, minimæ efficaciæ; ea ad alium à nobis locum reſeruantur, vbi datâ operâ forſitan de *Bezoar* fuerit diſputandum.

Hæ habent quid ridiculi.

Securitas viarum in Perù.

Ioannes Baptiſta Corteſius Medicus Meſſanenſis in ſuo laborioſo, ingenioſo tamen Miſcellaneorum medicorum opere, Decade 8. *Bezoar* lapidis hiſtoriam deſcribens ex *Ioſna Ferro* duorum meminit horum animalium, *Glamæ* & *Paci*. Et *Glamam* ait eſſe maiorem *Paco*, & vbi cum onere ceciderit illa & forſan irritetur, tanta nonnunquam bile commoueri, vt mordeat, & ſimul quicquid comederit ac biberit, ad os reuocet, & huius partem violenter in hominum faciem inſpuat. De *Paco* nihil aliud addit, quam obſtinationem ipſi ſummam, quæ vocabulo *Pacos Indis* deſignatur, ineſſe: carnem etiam habere ſapidam, & vtilem.

Quæ de his ouibus Ioan. Baptiſta Corteſius habeat.

Si quæ adhuc reſtant, ad ouium harum naturam explicandam attinentia, ea apud alios rerum *Indicarum Occidental.* Scriptores legi poſſunt: non lubet huc omnia tranſcribere. Hoc vnum interim non leue alicui dubium ciere poſsit: An reuera inter oues hæc animalia cenſenda veniant? Ego profectò, quid hic certi conſtituam, non habeo. Formâ hæ oues, ſi gibboſitas, & ſtrumoſitas in dorſo eſſent, cum *Camelis* haud difficulter conuenirent. Biſulcæ imprimis ſunt, paruo capite, elongato collo, ruminant, & non ſunt cornigeræ: quod *Ariſtoteles* nulli excornium, excepto *Camelo* & piſce *Scaro*, conceſsit: qui, Idem lib. 5. Hiſt. anim. cap. 2. ait, *quod vterque mas & fœmina Camelus, totam diem coitu tranſigant*, quod ſupra de noſtris his quoq. *Indicis* ouibus aſſeruimus. Cruribus quoq. *Camelorum* more, onera aut depoſituræ, aut recepturæ, ſe humi componunt.

Videantur alij etiam ſcriptores.

Dubitatur an ad oues an ad Camelos potius pertineant?

Atqui hæc non prorſus euincunt argumenta, licet enim excornes ſint hæ oues, fors hoc non mutat ſpeciem ſubitò. Cum *Boues* etiam in *Scythia Hippocrates* lib. de aere, aquis & locis, abſque cornibus naſci teſtatum reliquerit, quod præ frigore regionis cornua eis non enaſcantur. Et ceruæ Ariſt. & ſenſu teſte, cornibus carent, & pleræque in *Gallia*, quod *Scaliger* quoque aduertit, & in *Germania* ſine cornibus fæminæ oues ſunt: non ita in *Italia* tamen, vbi arietes mirè quoque præ alijs regionibus cornibus luxuriant. Vidi hic non bicornes

modò,

modò, ſed tricornes, quadricornes, quinquecornes, & ſecornes. Vnicornes nondum conſpexi.

Ex dentibus ſigna veriora ſumi potuiſſent.

Quod ſi mihi capitis earum, aut ſolorum copia dentium conceſſa fuiſſet, iam ad *Oues*, an ad *Camelos* accederent, magis perfectè, quod in alijs quoque præſtiti animalibus, diiudicaſſem. Carere eas dentibus inciſorijs in ſuperiore maxilla, & in inferiore duos grandiores & erectiones ex inciſoribus, eminere, iam in hiſtoria notatum fuit. Horum occaſione hic plura de *Bidentibus* dicere poſſem, quæ rixa tamen ad politioris tantùm literaturæ viros pertinet, quamque apud *Aldrouandum*, vbi de *Oue* tractat, videre poteris, ſatis bene enucleatam.

An ſui generis ſint animalia.

Quid? ſi quis hanc *Glamam*, & hunc *Pacum*, nec *Oues*, nec *Camelos*, ſed ſui generis animalia appellaret? non video cur grauiter ideo peccaret. Neque enim Ariſtoteli propterea error affingendus foret, quod præter cornigera ſolum inter quadrupedia *Camelum* ruminare *ſcripſit*: hæ autem *Peruanæ* noſtræ pecudes, nec cornigeræ ſint, nec *Cameli*, & ruminent tamen. Ignoti enim nulla ſcientia, aut dementia eſt: *Ariſtoteles* autem nec animalia *Noui mundi* eſſe ſciuit, nec ibi viuere poſſe vnquam credidit, intra *Tropicos* præſertim, à quorum torrida regione & bruta, & homines, & plãtas ipſas longè exulare, ob infirmas rationes quaſdam, à ſenſu & experientia funditus iam euerſas, & ſolo datas, voluit. Sunt autem in *America* plurima animalia à noſtris eſſentiali quadã ratione, non externo ſaltem habitu diſcrepantia, vt aliàs quoque monui, quorum in numero, ſi quis *Peruanas* has *Oues* collocare velit, per me licebit: ſin minùs, *Oues* ſui generis appellitet, vtrarumque enim hiſtoriam, mores, ac proprietates ſi intimiùs examinet, quid ipſi iudicare ac credere opus fuerit, probè & cõfeſtim intelliget.

Ariſtotelis error circa zonam torridam.

Quæ autem *F. Gregorius* de Ouium earundem ſcabie, & huius medela ex ſulphure monuit, cum noſtris ea planè ouibus conueniunt. Quandoquidem & noſtræ contagioſa hac lue, vnde *Morbida facta pecus totum corrumpit ouile*, non rarò corripiuntur, & ſulphure etiam rectè percurantur. Cum enim ante annos hos vigintiquatuor, *Tibur* animi gratià, & ad mõtem inde *Ianuarij* dictum, *Principis Cæſij* noſtri proprium, videndarum, & colligendarũ ibidem ſtirpium causà proficiſceremur, Ego & *Henricus Coruinus*, ſolertiſſimus *Romæ* pharmacopœus, & mirus phytognoſtes, amicus mihi perchatus: vidimus per *Albulas Aquas*, ſapore non ſatis grato, odore ſulphureo, coloreq. albo & corrupto præditas, in in via *Tiburtina*, oues quamplurimas ſæpius tranſigi. Et cum rationem huius ab Vpilionibus ſciſcitaremur, oues ſcabie laborare reſpondebant, cui ſulphureus hic & breuiſſimus fluuius mederetur. Diſtat autem hic à *Tiburtina Vrbe* quatuor paſſuum millibus, quod olim *Martialis* quoque 1. Epig. 13. notauit.

Noſtræ oues cum Peruanis eodẽ morbo vexantur & ijſdẽ remedijs curantur.

Henricus Coruinus miram ſtirpium notitiam habet.

Albularum aquarum origo & progreſſus.

Itur ad Herculei gelidas quà Tiburis arces,
Canaque ſulphureis Albula fumat aquis.
Rura nemuſque ſacrum, dilectaq. iugera Muſis,
Signat vicina quartus ab vrbe lapis.

Hæ ex Lacu ſulphur olente (quem ſimul vidimus, & in eo breues inſulas herbis conſitas, quæ ſæpe aliquot paria boum ſuſtinent, fluctuare admirati ſumus) effluentes, ad *Anienem* vſque delabuntur. Has *Virgilius* 7. Æneidos, his verſibus deſignauit.

At

At rex ſollicitus monſtris, oracula Fauni
Fatidici genitoris adit, lucoſque ſub alta
Conſulit Albunea, nemorum quæ maxima ſacro
Fata ſonat, ſæuamque exhalat opaca mephitin.

Quem ſulphuris putorem, *Martialis* itidem innuere voluit 4. Epig. 4.

Quod ſiccæ redolet palus lacunæ,
Crudarum nebulæ quod Albularum,
Malles, quam quod oles, olere Baſſa.

Sed proh DEVM immortalem, quàm rerum omnium eſt viciſſitudo! Vbi nunc ſunt quæ ad *Albulam* olim fuerant, *Albuneæ* nemus? *Fauni* oraculum? dilecta Camœnarum, ſiue Muſarum iugera? & *Sybillæ Tiburtinæ* fanum? Hæc omnia eo loci in paſtorum nunc tuguria, & beſtiarum ſtabula commutata, gementes admirati ſumus. Vt verè *Seneca* ſcripſerit, de Conſolatione, vel quiſquis ille poeta fuit, Tempus inducit magnam rerum Metamorphoſin.

Omnia tempus edax depaſcitur, omnia carpit,
Omnia ſede mouet, nil ſinit eſſe diu.

Et quo nunc quæſo earundem dignitas aquarum receſſit, quæ *Strabone* ſcribente lib. 5. ad multos ſalutiferæ morbos, tum potu, tum lauationibus adhibitæ laudabantur? Atque vt *Andreas Baccius*, quem in hac profeſſione mea Anteceſſorem habui, opere ſuo non ſatis laudando de *Thermis* teſtatur, illæ in *Auguſti Cæſaris* & *Neronis* quoque vſum ceſſerunt. Hæ à primarijs priſcorum temporum Medicis approbatæ fuerunt, *Antonio Muſa*, *Andromacho*, *Aſclepiade Archigene*, *Cælio Aureliano*, *Galeno*, *Aetio*, *Paulo Ægineta*, alijſque, ad neruorum morbos, coxendicum dolores, ſeminis profluuium, muliebres fluxus, ſanguinis vomitum & tardas veſicæ paſſiones. Recentiores etiam ad vrinæ ardorem, veſicæ vlcera, callos, arenulas, lapides extenuandos, ad calidas hepatis intemperies, & manantia vlcera puſtulaſque mirè commendarunt. Albulæ olim in vſu medico laudatiſſimæ nunc in deſuetudinem abierunt.

Sed quotuſquiſque nunc *Romanorum* eſt Medicorum, qui *Galenum* ſuum lib. 1. de ſimpl. facult. cap. 7. ſecutus, in vſum haſce reuocare, vel tentet ipſe, vel conſulat ſolummodo?

Tantum æui longinqua valet mutare vetuſtas!

Vt vetera pleriſque & præſentia ſordeant, longinqua & noua mirificè placeant. Et ſic, quæ olim Imperij *Romani* Principibus medebantur, nunc abiectæ ac neglectæ, viliſſimarum vix ouicularum ad ſcabiem medicina remanſerunt. Cum tamen nunc eadem ſit Natura, idem cælum, tellus illa, quæ olim fuit. An igitur medicamenta, quæ quondam profuerunt, nunc eadem obfutura exiſtimemus? Recentia & abſentia veteribus & propinquis præferuntur.

Sed, ne hìc iterum nimietatem accuſes meam lector, hæc de *Ouibus Peruanis* ſatis ſunto.

ATO-

ATOTOTL

ALCATRAZ.

Onocrotalus Mexicanus dentatus.



IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ROSTRVM in hac Aue crocei eſt coloris, dentes albi, *lingua* rubeſcit, quæ non ſatis porrecta apparet. *Sacculus,* quem piſcatoriam perã dicere queas, inferiori roſtro nexus ex rubro flaueſcens pendet, plurimis iiſque rubellis fibris, venuliſq. diſtinctus. Superioris acumen roſtri, *vnguis inſtar* recurui, ad inferiora prominet. *Oculorum area flauet,* quorum albumen croceum, pupilla rubet, *cuius* centrum citrineſcit. Circulus verò tunicas oculorum ambiens, albus eſt admodum, vt hæc colorum varietas, miram intuenti hos oculos delectationem præbeat. Totam hanc peripheriam alia adhuc exterior linea ambit, carnei coloris, à naribus incipiens (quæ oculis ſunt viciniſsimæ) ad aures recurrens, & ab his ad oris rictum pertingens. Cæterum caput albicat, criſta ad collum reflexa, alba croceaque, & denſa conſpicitur. Collum integrum, & venter *inferior totus* ad caudam vſque albentis ſunt, & ſuauerubentis coloris. *Alarum* principium candicat, poſtea nigret, dein iterum albet, extrema in longum denuo nigrent. Cauda capiti ac criſtæ, colore reſpondet. Pedes trifidi diſtincti apparentes, intermedia tamen membrana cohærentes, vngues conſpicui, at recurui, calcar in poſteriore pedis parte, crocei coloris omnia, rubedine intermixtà. Totus animalis huius habitus magnam auem repræſentare videtur: in qua hoc etiam valde mirabile eſt, quod dentes, vel dentata roſtra habeat, quibus illæ, quas noſtris in regionibus vel captas vidimus, vel deſcriptas legimus, prorſus carent.

ATOTL

ATOTOTL

Onocrotalus Mexicanus non dentatus.



IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

AVIS hæc vt clarè patet, priori congener eſt: hæc ſola inter vtramque differentia conſpicitur, quòd dentes in hac nulli adſint. In ſuperiori roſtri parte membranaceum quid eminet, eiuſdem cum roſtro coloris, rubri nimirum, quo ſacculus etiam venis hinc inde diſcurrentibus tinctus apparet. Oculi in hac omnino minores, quorum medium nigricat, circulus autem & veluti halo, ipſos ambiens, eſt croceus. In criſta plures, ſubtiliores, ac longiores ſunt plumæ. Reliquum corpus & alæ, à priore aue non differunt colore. Pedes autem non flauent, ſed rubent. Sacculus in vtraque alite principium ſuum à gutture deſumit, & ad roſtri vſque inferioris extremum protenditur, & vt apparet, cum hoc ipſo pertuſo ac peruio continuatur. Lingua in hac tota rubra, quæ conſpiciendam valde ſe præbet. Adeſt tamen adhuc inſignis in vtriuſque collo diſcrepantia, vt intuenti eſt manifeſtum; quod illud in priore cygnæum quaſi ob longitudinem, hoc columbaceum veluti, ob breuitatem exiſtat.

SCHOLIA EIVSDEM.

ADmiranda magis, abſtruſiora, & pluribus inuoluta controuerſijs, non puto in vniuerſo animantium genere, quàm quod *Auium* eſt, à naturalium Scriptoribus hiſtoriarum, literis conſignata fuiſſe. Cauſam hanc ego eſſe facilè conijcio, quod à noſtra, in qua nos viuimus regione, pleræque aues diſſitiſſimæ volent, quæ aerias habitare domos, vt plurimùm aſſolent. Quare & Pſaltes dixit: *Benedicite omnes volucres cæli Domino*, per cælum aerem ipſum intelligendo. Hinc mirum minimè eſt, ſi minorem earundem, quàm alia- Cur tam perplexa ſit Auium hiſtoria.

rum beſtiarum quæ terram & aquas incolunt, notitiam poſſidemus, ſi non tam exterum corporis habitum, quàm mores atque ingenium earundem conſideremus.

Quibus authoribus plurimum debeamus in auium hiſtoria.

Maximam itaque gratiam debemus *Ariſtoteli, Plinio, Solino, Æliano* & *Alberto Magno*, qui auium diffuſam nobis cognitionem reliquerunt: nec minorem ex Iunioribus *Vlyſſi Aldrouando*, qui tribus ſuis Ornithologiæ voluminibus eam poſteritati conſignauit, quæ antiquorum non modò ſcripta dilucidarunt, ſed & veteribus noua plurima adiunxerunt.

Verumenimuero, cum Naturæ campus tam ſit amplus, vt rectè *Plinius* dixerit, *Nos omnem experimentis naturam aſſequi non poſſe*, nedum vt vnius hominis vita, breuis illa & ærumnoſa, peruideat omnia; commendandi ſunt quorumcunque etiam conatus, qui antiquis recentia, & non raró veriora addere moliuntur. Ex horum ego numero laudare poſſum Illuſtriſs. Equitem *Caſſianum Puteum Lynceum*, & *Carolum Antonium* ipſius Germanum, nobile par fratrum

Caſsianus Puteus Lynceus & Carolus Ant. fratres laudatiſsimi, in animal. hiſt. enucleanda.

(*Queis non deſidias molles, nec marcida luxu*
Otia, nec ſomnos animus permittit inertes)

Qui animi ſcilicet, gratiâ ad iucundiſſimam animalium contemplationem, à grauioribus ſubindè negotijs ſtudijſque diuertentes, nullis parcunt ſumptibus, vt ex peregrinis etiam regionibus *Aues* conquirant, & præſertim domi ſuæ detineant atque examinent, per proprium ad id operis deputatũ pictorem delineari quoque curent, hunc ſolum ob finem; vt veritatem, quæ tam profundo latitat *Puteo*, ex hoc eodem, qui ipſis pro nomine, & armis Gentilitijs eſt datus, expiſcentur, & Naturæ ſtudioſis libentiſſimè communicent vniuerſis. Id quod nuper quidem ſimili cum ipſis ſtadio decurrrens, *Ioan. Petrus Olina* I. V. Doctor familiaris eorundem, in præclaro ſuo Romæ euulgato Auiario comprobauit.

Ioan. Pet. Olinæ auiarium laudatur.

Perplexam autem eſſe auium hiſtoriam, vel hinc ſaltem dignoſcere licet. Vt enim iam nihil dicam de auibus illis, quas etiam *Plinius* lib. 10. cap 49 pro fabuloſis habet, alatos eſſe *Pegaſos* ex volucriũ genere, & *Gryphas* aurita roſtri aduncitate, licet idem lib. 7. cap. 2. ex *Herodoto* & *Ariſtea Arimaſpos* ad Septentrionem ſitos populos, (ſine vlla fere hæſitatione) cum gryphis ferarum volucri genere, vt aurum his cuſtodientibus eripiant, bellum gerere ſcribat. Et fabula quoque ſit, ex *Democriti* mente aues eſſe, ex quarum confuſo ſanguine ſerpens naſcatur, quem qui comederit, alitum colloquia ſit intellecturus. Vt inquam, de his ac ſimilibus nugis nihil memorem; an non æquum fuerit, de alijs nonnullis dubijs non minùs, quamuis pro certiſſimis à nonnemine creditis, inquirere, & quid firmi ſtatuendum ſit, ſemel tandem explorare?

Cur auium tractatio ſit perplexa.

Fabuloſæ aues.

Præter fabulas meras ſunt multa dubia in auibus exploranda.

Et de *Phœnice* quidem quid referam? de qua licet *Plinius* dubitet, *Manilius* tamen apud eundem, hanc annis viuere dixit centum & ſexaginta, & ſeneſcentem, ex Caſiæ & Thuris ſurculis conſtruere nidum, rogumq. replere odoribus, & ſuperemori: atque vt *Herodotus Mela, Solinus*, pluresque fide digni Scriptores conteſtantur, inde renaſci quoque. Quid de *Vulture*? num verum ſit, omnes in hoc auium genere eſſe fœminas, vt *Ælianus* affirmat, quæ ex vento concipiant, ideoque nec nidificent, nec oua ponant & excludant, ſed ſtatim alatos & volatiles

De Phœnice.

De Vulture.

ſiles pullos pariant. Quid de auibus illis? quas *Bernecas* quidam doctiſſimi viri, *Berneſtas* alij vocant, & Anates Scoticas in *Scotia* & *Hibernia* ex putrido ligno in mare delapſo naſci ſcribũt, quas ideo quadrageſimali ieiunio eſiles cenſent, veluti ab animantibus non procreatas è ſanguine. De his *Fabius Columna Lynceus* noſter circa finem *Phytobaſani* ſui, doctiſſimè diſputat, & *Balani marinæ* ſpeciem eſſe arguit. Quid de *Iſida* aue? cuius detractam cum plumis pellem, & parieti affixam Libro de *Natura rerum* Author, & alij tradunt, quotannis pennas mutare, ac ſi auis viueret. *Albertus magnus* hoc negat, *Simon Maiolus* verò in diebus ſuis *Canicularibus*, adhuc Neapoli id videri aſſeueranter affirmat.

De Anatibus Scoticis.

De Iſida.

Simon Maiolus colloquia dier. canicular. ſcripſit.

Apud hunc eundem *Maiolum* ſexcenta alia de noſtri etiam Orbis auibus reperies, quæ lecta vel audita miraculi inſtar animum concutiunt, & Authoribus tamen ſuis fidem his aſtruentibus, minimè deſtituuntur. Eſſe nimirum aues cornutas, deplumes, piloſas, noctu lucentes, ſolo aere victitantes, ferrũ deglutientes & digerentes, humanas voces tam Latinè quam Græcè imitantes, in deferendis epiſtolis nuntiorum loco ſeruientes, perpetuo volatu vitam finientes, nidos ſuos mari ſoli credentes, ſupinas etiam; cũ pleræq. pronæ hoc faciant, volitantes.

Apud hunc plurima de auibus mira legũtur.

Sed vt propiùs ad inſtituti noſtri rationem accedam, controuerſia minimè caret, quid ſit *Pelicanus*, adeò à veteribus decantatus, à pictoribus delineatus, & à plebecula, veneratione ferme quadam cultus & æſtimatus, quem aliqui *Onocrotalum* (de quo inpræſentiarum nobis ſermo eſt) eſſe voluerunt, alij negarunt, alij eiuſmodi auem quæ, veluti depingitur, pectori vulnus ſuo infligat, & ex ſanguine proprio ſemimortuos ſuos pullos reſuſcitet, in rerum vniuerſitate reperiri audacter pernegarunt.

Pelicanus etiam dubius.

Quare nec ego operam omnino luſero, *nec me labor iſte grauabit*, ſi eandem adhibuero diligentiã in *Auibus*, quas præ manibus nunc habeo, quã in Quadrupedibus à me hiſtorico ſtilo expeditis, vel pręſtiti, vel pręſtare ſaltẽ anniſus ſui, cũ à *F. Gregorio* præſertim in his parum adiutus fuerim: operi itaque me accingo.

Commodùm certè euenit, vt *Ouem Peruanam* ruminantẽ ſcilicet beſtiam, Auis nunc inſequatur inter omnes forſan volucres, hęc ſola illud admirationis habẽs, vt ruminans quid ſimile moliatur, *Onocrotalus* nimirum, de quo *Plinius* lib. 10. cap. 47. hęc concepta verba habet. *Olorum ſimilitudinem Onocrotali habent, nec diſtare exiſtimarentur omnino, niſi faucibus ipſis ineſſet alterius vteri genus. Huc omnia inexplebile animal cõgerit, mira vt ſit capacitate. Mox perfecta rapina ſenſim inde in os reddita, in veram aluũ ruminãtis modo, refert. Gallia hos Septentrionalis proxima Oceano, mittit.*

Onocrotalus quaſi ruminans auis, aliam ruminãtem beſtiam hic ſequitur.

Atqui vt vt ſit, *Cygno* in multis *Onocrotalum* eſſe ſimilem, cum vtræq. aues ſint στεγανόποδες ſiue palmipedes, & aquas non modò ament, ſed in his ob pedum præcipuè ſtructuram, etiã natent; quod Ciconiæ, Ardeæ, & Grues, licet frequentiſsimè aquis adſint, facere tamen raro ſolent, quibus volatus quam natatio magis congruit: & vt corporis ſtaturà, & pennarum colore vix etiam differant (niſi quod *Cygni* candidiſsimi, *Onocrotali* alterius coloris eſſe poſſint, qui etiam, vt mihi videtur, Cygnis longè maiores excreſcunt) vt ob dictam iam ſimilitudinem, *Aldrouandus* etiam in tertio ſuæ *Ornithologiæ* volumine *Cygno Onocrotalum* ſubiungere nõ dubitauerit. Differunt tamen haud parùm, nõ ob ingluuiem (ſeu vt *Plin.* vocat, vterum) ſolummodo roſtro ſubnexam, ſed ipsà etiam formà

Conueniũt & differunt inter ſe Cygnus & Onocrotalus.

tam roſtri, quod longius multò eſt in *Onocrotalo*, quàm colli, quod vice verſa in *Cygno* longitudine præcellit. Hæc mihi vtramq. gnauiter intuenti auem comperta ſunt, non ſolùm cum politiſſimum ex *Cygno* (quem fel. mem. *Virginius Cæſarinus Lynceus* mihi donauerat) ſceleton confici curarem, quod domi adhuc meæ aſſeruo; ſed cum aliquoties *Onocrotalum* viuum quoq. *Romæ* Anno Iubileo 1625. viſum accederem.

Quæritur ad quodnã genus auiũ Onocrotalus pertineat. Verumenimuero, antequam de proprio hìc ego quicquam dicturus ſum, pro mei ratione inſtituti diſquirẽdum erit, ſub quo nam auium genere *Onocrotalum* collocandum cenſeamus. Et an communi præceptori noſtro *Ariſtoteli* is innotuerit? De hoc enim plurimùm inter ſe *Aldrouandus*, & Germanus Ornithologus (a quo *Aldrouandus* pleraq. in ſuos deſumpta commentarios tranſtulit) altercantur. Et eſt hæc non omnino de nihilo diſputatio. *Aldrouandus* igitur in veſtibulo ſtatim ſuæ de *Onocrotalo* tractationis, *Sed priuſquam* ait, *huiuſce alitis hiſtoriam exordiar, beneuolum lectorem volo admonitum, eum verò potiſſimum qui Ornithologi* (hoc autem nomine Geſnerum intelligit) *de auibus lucubrationes legit, ne vnà cum ipſo Onocrotalum diuerſum à Pelecane Ariſtotelis exiſtimet. Ornithologi enim Pelecan* (*ſiue vt vocant recentiores*, *Pelicanus*) *Ardeæ genus eſt.* Vult igitur *Aldrouandus*, cum apud *Ariſtotelem*, nuſquã Onocrotali vox reperiatur, quotieſcunq. *Pelecan* apud ipſum legitur, intelligi à nobis *Onocrotalum* debere. Quam etiam opinionem ſuam firmiſſimis probari poſſe argumẽtis, ſibi perſuadet.

Aldrouandus putat Ariſtotelis Pelicanem eſſe Onocrotalum.

Videntur huic repugnare Ariſtotelis interpretes. Interpretes *Ariſtotelis Gaza* & *Scaliger*, & ante hos *Plinius*, pro *Pelecane Plateam* reponũt. *Cum enim* Ariſt. lib. 9. Hiſt. animal. cap. 10. dixiſſet. *Platea* (Græcum verbum eſt πέλεκαν) *fluuiatilis conchas maiuſculas læueſq. deuorat, quas vbi ſua ingluuie coxerit, euomit, vt hiantibus iam legat, teſtis exuens, atque edat.* Et hæc ex Gazæ verſione. Hæc ipſiſſima penè verba *Plinius* lib. 10. cap. 40. repetit, *Platea*, ait, *cum deuoratis ſe impleuit conchis, calore ventris coctas euomit, atque ita ex ijs eſculentas legit, teſtas excernens*. *Plinius* igitur, quod *Ariſtoteles Pelecani* tribuit, ad *Plateam*, & non *Onocrotalum*, traduxit. Quin diuerſo etiam capite de *Onocrotalo* locutus eſt, quem locum ſupra attulimus, cum *Cygno Onocrotalum* ſimillimum fecit.

Hi potius Pelecanem vocant Plateam.

Volui porrò ad vaſta *Scaligeri* Patris commentaria, ceu aliquod veritatis tribunal appellare, vt ipſe æquum ſe iudicem inter litigantes hoſce interponeret, & rixas has tandem cõponeret. Verum nihil extorſi, hic enim modò affirmat, modò negat, & nos ſub cultro relinquit. Cum enim *Ariſt.* lib. 8 cap. 14. vt ipſe textum Scaliger diuidit, dixiſſet. *Et Plateæ locum mutant, volantq. à Strymone fluuio ad Danubium, atque ibi pariunt. Scaliger* hæc in commentario. πελεκᾶνες *Plateæ ex Plinij Decimo, quem miror, quòd nomen Græcum non appoſuit. Qui Plateam & Onocrotalum putant eſſe eaſdem aues, Plinij authoritate ſuam ſi velint, tueri poſſunt opinionem: videtur tamen eas diuerſas facere: Onocrotalum quidem Galliæ ſeptentrionalis facit incolam: at Plateam Ariſtoteles Strymonis, & Danubij.* Hic idem *Scaliger* tamen ad iam *Ariſtotelis* laudatum locum 9. Hiſtor. *Plateas quæ in fluuijs degunt, deuorant magnas conchas, eaſque læues &c.* Hæc in commentario adiungit. *Plinius in Decimo Plateam* πελεκᾶνα *vocat. Puto eſſe Onocrotalum, quem etiam nonnulli Italorum Tarabuſum dicunt. Huic prolobus, ſiue ingluuies vaſtiſſima. Conchas quia non poteſt frangere, integras deuorat. Ex calore coctæ hiant,* ita

Scaliger conſulitur, ſed amphibologicè loquitur.

ita euenit vt carnes exeant. Vides, vt dormienti ſimilis modò annuit, modò abnuit.

Aldrouandus interim pertinaciſſimè ſua in opinione perſiſtit, *Pelecanem Ariſtotelis* eſſe nobis dictum *Onocrotalum*; & quam pro Platea, & Pelecano auem Ornithologus depingit, quæ etiam *Cochlearia, Anſer Cochlearius*, ab Italis *Cuchiarella*, à Germanis *Læffelgans*, appellatur; quòd roſtrum huius auis Cochlear apprimè imitetur, hanc inquam *Aldrouandus Ardeam* potius *Albam*, ſiue *Albardeolam*, & λευκορώδιον *Ariſtotelis* firmiſſimè credit, vt quæ cum *Ariſtotelis Pelecane* commercij, prorſus nihil habeat. Aldrouandus ſuam adhuc tuetur opinionem.

Argumenta ſuæ huius opinionis duo promit planè Herculea, quorum *primum*; ſed minoris vt ait, ponderis hoc eſt: *Pelecanem Ariſtotelis* τὸν ἐν τοῖς ποταμοῖς γενομένον, *id eſt, in fluuijs agentem, hoc eſt, palmipedem eſſe. Leucorodius verò, ſiue Platea illa, & Ornithologi putatus Pelecanus, prope tantum fluuios & aquas verſatur*, ergo Ariſtotelis *Pelecan* minimè eſſe poterit. *Alia ratio eſt*, ait, *eaque longè maioris momenti: capaciſſima illa ingluuies, quam vt diximus, Plinius tribuit Onocrotalo, nam & Ariſtoteles ſuæ Pelecani eam attribuit, nimirum* τὸν πρὸ τῆς κοιλίας τόπον. Quod nempe Ariſt. dixerit Pelecanem ſuum ingerere conchas in ingluuiem &c. Duo Aldrouandi argumenta.

Veruntamen hæc, vt quod res eſt, dicam, non talia ſunt, quæ ſi Ornithologo fauere velim, in partes *Aldrouandi* me trahere valeant. Neque etiam Ornithologi rationes eiuſmodi ſunt, quæ, vt ipſis aſſentiar, me cogere poſſint. Euenit huic planè, quod nonnullis Iuris & æqui peritis accidere ſolet, qui bonam dum cauſam & actionem, non bonis ſatis, firmiſq. legibus tueri moliuntur, fine ſuo haudquaquam potiuntur. Hæc tamen parum mouent.

Quod autem *Aldrouandus* minoris efficaciæ argumentum, & primo loco, quòd maximum tamen eſt, ſe afferre dixit, hoc fuit. Plateam, ſiue Ornithologi Pelecanum eſſe *Ardeæ* ſpeciem, *Ardeæ* autem nō ſunt palmipedes, eſt autem *Ariſtotelis* Pelecan palmipes; conſequitur igitur facilè victoria *Aldrouandum*. Et habet is Ornithologum hìc ſibi obſequentiſſimum, qui lib. 3. de auibus Cap. de *Pelecano*, his verbis *Pelecanum* ex Ardearum familia facit. *Videtur ſanè mihi Pelecanus noſter, ardearum generi adnumerandus, in quo non tam alio inſigni, quàm roſtri latitudine differt, quamquam Ariſtoteles etiam Ardeæ albæ roſtrum latum & porrectum attribuit*. Verba hæc totam euertunt Ornithologi machinam, & *Aldrouando* ſuffragantur. Si enim hìc *Aldrouandus* euicerit *Plateam*, ſiue *Pelecanum* Ornithologi, ſiue anſerem hunc Cochlearium ex Ardearum eſſe genere, iam meritò de ſua cauſa triumphabit. Primum argumentum efficax eſt, & examinatur.

Duo igitur hìc pro indubitatis ſunt præſupponenda, priuſquam priori huic obiectioni reſpondeatur. *Primum* nempe, *Pelecanem Ariſtotelis* auem eſſe aquaticam & palmipedem, quod ſuperiùs quoque probatum eſt. Palmipedes autem eodem teſte *Ariſtotele*, in aquis maximam partem viuunt, vnde etiam Natura pedum digitos ipſarum membranâ coniunxit latiore, vt his tanquam remis, ad natandum vti valerent. Fidipedes verò illæ appellantur, quarum pedum digiti ſunt diuiſi. Harum aliquæ nonnunquam etiam aquas ingredi ſolent, & ex harum genere ſunt *Ardeæ*: *Ariſtotelis* textus lib. 8. cap. 3. hiſt. anim. clariſſimè hoc docet. *Omnium ferè auium aliæ victum è terra petunt, aliæ à fluuio, aliæ à lacu, aliæ* Vt quæſtio hæc reſoluatur, duo ſunt præſupponenda. Differentia inter palmipedes & fidipedes.

à mari: *Sed palmipedes in ipſa aqua partem maximam verſantur, & aliquæ ingurgitantes ſe, quærunt quod comedant. Fidipedes circa aquam, earumque nonnullæ terra contentis altilibus veſcuntur, quæ ſcilicet carnem non tangunt. Petit lacus & fluuios Ardeola & Albardeola, quæ magnitudine minor eſt, roſtro lato porrectoque.*

Secundum præſuppoſitum.

Secundum verò, quod tanquam conceſſum pono, & iam ex Ariſtotele probatum exiſtimo, hoc eſt, *Ardeas* non eſſe palmipedes, nec in aquis (quod tamen *Pelecàn* facit) vt plurimùm agentes. Cum enim ait Ariſtoteles: *petit lacus & fluuios Ardeola & Albardeola*, iam præſupponit eas non eſſe ex fluuiatilibus, de quibus paulo ante locutus fuerat. Et eò magis, quia de his mentionem facit, cum iam de fidipedibus deſeruiſſet; quod his potius *Ardeas* aſſociaret.

Ornithologus quoque de *Ardeis* in genere agens, hæc habet verba. *Digiti pedum terni, longi, membranis modicè iuncti, & quartus retro pro calce ſimiliter longus*. Quæ ipſiſſima verba *Aldrouandus*, ardeas in genere explicans, repetit. Non igitur Ardeæ fuerint palmipedes. Accedit huc, quòd vterque pictura & iconibus oſtendant, quantum *Ardearum* pedes liberi, explicati, nullâ fere membranâ connexi, differant à *Cygni*, *Onocrotali*, *Anſeris*, *Anatis* & ſimilium palmipedum volucrium pedibus, qui non aliter ac veſpertilionum alæ tenaci & coriaceâ membranâ compinguntur. Et ego, qui Ardeæ ſceleton adhuc inter alia habeo, & olim etiam Plateam, ſiue Cochleariam ſecui, quod diſcrimen in harum pedibus repererim, adhuc bene memini.

Pelecan non eſt ex Ardearum genere.

Non igitur, quia apud *Ariſtotelem*, *Pelecan* ſcribitur fluuiatilis auis, qualis *Onocrotalus* eſt, ideò *Onocrotalus eſt Pelecan Ariſtotelis*, vt iam *Aldrouando*, hoc probare tentanti, cum rationibus firmis refragati ſumus. Neque Ornithologo me addico aſſerenti; *Plateam* ſibi dictam, ſiue *Cochleariam*, eſſe ex *Ardearum* genere: certiſſimum enim eſt, longè differentem *Ardeis* magis faciem eſſe, quam huiuſmodi *Plateis*, quod ex ſupra dictis itidem deduximus. Ego itaq. exiſtimo *Plateam*, ſiue *Cochleariam*, ad *Anſerorum ferorum* ſpeciem potius reducendam, non modò quia *Anſer cochlearius*, *Germanis* (quod idem eſt) *ein Læffelgans* hominatur, ſed quia roſtri, colli, alarum & pedum conſtructio ad anſerem multò viciniùs, quàm *ardeam* accedit.

Vt Peleca Ariſt. non eſt Onocrotalus, ſic neque Cochlearia eſt Ardea.

Cochlearia videtur ad anſeres accedere.

Reſpõdetur ſecũdo Aldrouandi argumẽto.

Videndum modò, an *ſecundum Aldrouandi* argumentum tantæ ſit efficaciæ, vt in ipſius nos manibus pedibuſq. cogat ire ſententiam. Eſt autem hoc, quòd *Pelecani* ſuæ *Ariſtoteles* velit ineſſe *ingluuiem*, in quam conchas nonnihil coquendas, indeq. reuomendas conijciat: hanc autem ingluuiem non eſſe in alia aue, quàm in *Onocrotalo*.

Variæ interpretum Ariſtot. verſiones.

Sed hic *Aldrouandus* pro vero ſupponit, quod probandum priùs fuerat, per ingluuiem *Pelicanis*, ſacculum illum *Onocrotali* externum intelligendum eſſe. *Gaza Ariſtotelis* textum ita vertit: *Quas conchas, vbi ſua ingluuie coxerit, euomit, vt hiantibus iam legat, teſtis exuens, atque edat*. Paulo aliter *Scaliger*: *Quas cum receperint eum in locum, cui ventriculus ſubeſt, euomunt, vt hiantibus illis, exemptâ veſcantur carne*. Scio quidem *Scaligerum* hic *prolobum*, ſiue peram illam externam deſignare velle. *Plinius* loco citato, hunc locum ſuis ita verbis retulit: *Eadem Platea, cùm deuoratis ſe impleuit conchis, calore ventris coctas euomit, atque ita ex iis eſculentum legit, teſtas excernens.*

Hæc

Hæc omnia adducta ſimul loca, neſcio quomodo nos cogant, vt potius externam, quàm internam, vel ingluuiem propriè in auibus dictam, vel ventriculum, vel aliud huic annexum, concharum receptaculum intelligamus. *Plinius* manifeſtis inquit verbis, *calore ventris* (qui intus eſt, & non extra propendet venter; quem non ventrem in *Onocrotalo*, ſed alterum veluti vterum appellauerat;) conchas prius macerari, & poſtea euomi. *Auguſtinus Niphus* quoque dictum *Ariſtotelis* locum ità explicat, vt de interno aliquo, non externo ſinu loquatur. *Æliano*, inquit Niphus, *eluuies, & ingluuies, & receptaculum gulæ appoſitum idem eſt, quam Albertus perperam pappam appellat, quoniam pappa ſecundum Latinum ſenſum eſt puerorum cibus; tamen Albertus conſueuit accipere pro receptaculo auis, in quo primum cibus reponitur, ſcilicet antequam deducatur in ventriculum, vbi concoquitur*. Viden' vt huic non de illa determinata Onocrotali pera, quam aliæ non habent volucres, ſed auium plerarumq. aliquo ante ventriculum poſito receptaculo, ſermo eſt? Et eſt quidquam *Æliani* verbis clarius? qui lib. 15. cap. 26. *Pelecanes*, ait, *quæ alio nomine Plateæ, ſiue Platealeæ appellantur, fluuiatilibus ſe conchis complent, eaſque, cum ſtomachi calore concoxerint, euomunt, atque teſtis iam alui calore diductis, eligunt ex his, quæ ſunt eſculenta*.

Quid per ingluuiem poſſit intelligi.

Auguſtin. Niphus Ariſtot. commentator in lib. de animalibus.

Sed quid amplius nos authoritatibus pugnamus? ipſummet *Aldrouandum* confitentem reum habemus, reperiri prope *Plateæ*, ſiue *Cochleariæ* noſtræ quoq. ventriculum, intus ſcilicet, ingluuiei loco, magnum aliquem ſinum, in quo, quin *Platea* hæc conchas poſſit reponere (id quod *Aldrouandus* ſoli proprium *Onocrotalo* putabat) reuomere, carnes ſecernere, & ad verum poſtea ventriculum demittere, atque digerere, quis amplius dubitabit? Cum is enim auem hanc, quam minimè cum Ornithologo *Ariſtotelis Pelicanem*, ſed huius *Ardeam* albam eſſe contendit, ſectam examinaſſet, ait ſe præter alia, quæ ibi deſcribit, ſequentia reperiſſe. *Ventriculus*, inquit, *nullis ſinibus aut aſperitatibus inæqualis, ſed læuis & ſimplex intus. Lucij piſcis fruſta quatuor ſemicocta continebat. Ingluuiei loco, quam nullam habebat* (cum ſint plurimæ aues, quæ hanc obtinent) *proxima ventriculo pars, ſeu orificio ſuperiori imminens, amplam ſatis habet capacitatem, ſeu ſinum. Vorax enim auis eſt, & integra omnia eſculenta deglutit, & in ventrem demittit, traijcitq.*

Aldrouandus ipſe noſtram tuetur ſententiam.

Qualis ventriculus ſit in Platea.

Ex his iam in vtramque partem agitatis, duo hæc elucere manifeſtiſſimè arbitror: *Primum, Aldrouandi* argumenta, hoc vltimum præcipuè, non id quod præſeferebant, probare: *Secundum*, apertum ſimul fieri, quàm arduum ſit, quod initio quoque dixi, ex antiquorum ſcriptis aliquid certi eruere. Incertum igitur eſt, an *Ariſtoteles Onocrotalum* nouerit: Incertum pariter, ad quodnam auium genus eundem referre æquum ſit. Hoc interim ex dictis certum eſt, *Pelecanem Ariſtotelis*, non eſſe *Onocrotalum*, vt *Aldrouandus* ſenſit. Obſcurum autem, an *Pelecan* ſit *Platea* illa, ſiue *Cochlearia* Ornithologi, & Recentiorum. Neque enim hæc ſola, *Pelecan* nempe, cibum deglutit & reuomit, facit hoc idem *Æliano* teſtè, *Ciconia* & *Ardea*: nec Pelecan tamen ideo *Ciconia*, aut *Ardea* eſt. Nunc itaque ad *Onocrotalum* properare libet.

Quæ certa quæ incerta in hac diſputatione ſint.

Principium hic ab epiſtola ſumam *Franciſci Stelluti Lyncei* noſtri, viri non tam ob Mathematica & Poetica ſtudia ſpectabilis, quàm ob moderatioris animi

mi

mi virtutem amabilis, de quo aliàs quoque memini. Hic itaque ex patria ſua *Fabriano*, ante ſeſquiannum ſequentia de aue hac ad me perſcripſerat:

Amiciſſime & doctiſſime Domine Faber.

Epiſtola in qua Franciſcus Stellutus Lynceus auem hãc deſcribit, ad authorẽ miſſa.

Non dubito, quin iam aliæ tibi meæ redditæ ſint literæ, quibus felicem meum, DEO fauente, reditum in patriam ſignificaui. Cùm autem iam noua ſcribendi ſe offerat occaſio, quam tibi non iniucundam fore ſpero, propter annotationes, quas in libri *Mexicani* Animalia meditaris, hanc prætermittere nec volui, nec debui.

Scias itaque, cùm ab amicis hic inaudijſſem, auem peregrinæ formæ, & ſtaturæ non ſolitæ, huc perlatam eſſe, ego abſque mora, qui eiuſmodi rerum naturalium curioſiſſimus ſum ſpectator, eo me loci contuli, vbi oſtendebatur. Et ex primo ſtatim picturæ, quæ præ foribus proſtabat, intuitu, *Onocrotalum* eſſe cognoui, cum plures ante annos, in celeberrimo *Ferdinandi Imperati*, tibi olim amiciſſimi, Muſæo *Neapoli*, eiuſmodi auem ſed mortuam, ſuâ tamen formâ integrâ conſeruatam, vidiſſem. Volupe mihi eſt, hac in re opellam tibi meam vſui eſſe, & libro ſimul *Mexicano* ſymbolam meam conferri, cum non ignorem, in ijs animalibus, quæ doctâ tuâ indigent explicatione, *Onocrotalum* quoque reperiri.

Statura Onocrotali. Color. Pedes. Roſtrum.

Eſt autem auis hæc, longè maximo *Anſere* maior, *Cygno* vel par, vel magnitudine etiam ſuperior: coloris albicantis, verùm nõ candidi omnino, ſed qui fuſcedine & rubedine aliqua obſcuratur. Nec vniformis hic etiã totius eſt color, cum alarum pennæ reliquis totius corporis plumis ſint magis fuſcæ. Tribus digitis membranâ quadam connexis, & retro calce, pedes conſtituuntur. Roſtrum brachialis fere eſt lõgitudinis, ſed minimè dentatum: ſuperior roſtri pars ad extremitatem inſtar vnguis alicuius auis, recurua deorſum flectitur. Non potui linguam videre. Conſpexi tamen, vbi alioquin linguæ radix fixa hæret, corpuſcula quædam perforata. In Capitis vertice eleuatæ quædam pennæ emicabant, criſtam æmulantes.

Ingluuies. Capacitas ingluuiei.

Burſa, quæ ſub roſtro pendet, & quæ ab alijs *Onocrotalum* alitibus differentem admodum efficit, membranacea eſt, quam ita nonnunquam auis roſtrum verſus retrahit, vt ampliùs ferme non ſit conſpicua, eandem poſtmodum ita ſibi dilatari permittit, vt plurimarũ etiam aquæ librarũ capax reddatur. Imo is ipſe, qui auem hanc circumducebat, totum planè huic caput proprium inſerebat, & in aliquam etiam Oeſophagi partem penetrabat. Hanc etiam ſaltitare, & in ſpectatorum gratiam ludos alios exercere iubebat. Sed quoniam mihi certò perſuadeo, eandem ſequente anno, qui *Iubileius* erit, *Romam* deferendam fore, ideò reliqua breuitatis gratiâ, quæ ibi obſeruare poteris, data hic operâ, relinquo. Hoc ſolum adhuc mihi dicendum reſtat: dum, vbi locorũ *Onocrotalus* hic captus fuiſſet, inquirerẽ, hoc me retuliſſe reſpõſi; in *Germania* captũ prope *Danubium*, dum adhuc iuuenculus eſſet: quãuis poſtea intellexerim, quòd ab *Indijs* allatus eſſet, ductorem eius aliquibus perſuaſiſſe. Piſcibus nutriebatur recentibus, quando ad manus erant; ſin minus, ſale ſaltem conditis. Qua ratione in fluminibus piſcaretur, & ingluuiem ſuam inferciret, ſe monſtraturum

Locus natiuus. Victus.

pro-

promiſit, quod prætermiſſum tamen fuit. Atque hæc quæ obiter obſeruare potui, boni facias conſulas: feliciſſimum interea tuorum tibi ſtudiorum progreſſum apprecor. *Fabriani* 10. Decemb. 1625.

Euenit prorſus ita, vt *Stellutus* prædixerat, anno enim proximè elapſo, qui fuit poſt *Chriſtum* natum milleſimus, ſexcēteſimus & vigeſimus quintus, iſque *Iubileius, Romæ* eundem *Onocrotalum* aliquoties cum voluptate vidi, & eadem ſingula, quæ ad me *Stellutus* perſcripſerat, annotaui. Miratus autem in primis ſum, cum ampliſſimè diducto roſtro, in vaſtam illam *prolobi*, ſiue ingluuiei voraginem, à viro magnæ ſtaturæ caput integrum abſcondi viderem, in quam poſtea triginta ferme librarum aquam fundebat, & effundebat, adeò ſacci illius membranà diſtentà, vt tranſparens etiam plurimis intercurrentibus fibris venuliſque, appareret. Idem Onocrotalus Romam delatus ab authore viſus. Prolobus caput viri magni abſcondebat, & triginta libras aquæ recipiebat.

Duo recentes piſces *Merlucij* dicti, qui quatuor facilè libras pendebant, funiculo colligati, aui præbebantur, quos vlla abſque mora non in ſacculum ſuum recondebat, ſed per Oeſophagum repente in ventriculum deglutiebat. Paulo poſt deducto denuo animalis roſtro, vir is cubitum cum manu integrum in gulam demittebat, & apprehenſo funiculo piſces minimè fractos extrahebat. Tenuiter ipſum Dominus ſuus, & vilioribus piſcibus nutriebat; quod ſi mediocris pretij piſces offerre voluiſſet, aureus vix vnus in ſingulos dies nummus ſuffeciſſet. Vorax enim, quod alij omnes quoque annotarunt Scriptores admodum hæc volucris eſt. Addebat idem auis ille ductor, naturalis quodammodo loco miraculi, hanc ſolam reperiri beſtiam, quæ narium foramina non in capite, ſed intra roſtrum ad gulam ſita haberet, ibi enim foramina duo manifeſta mōſtrabat. Sed fallebatur vir bonus: erant enim illa non *Narium*, ſed *Aſperæ arteriæ* foramina, membranulà quadam intermedià diſcluſa, quæ principium laryngis conſtituebant. Nam in capite quoque duo manifeſta, quamuis exigua valde foraminula, ad cerebrum penetrantia deprehendi, quæ olfactui ſeruiebant. Gula quàntum dilatari poſſit. Voraciſſimū eſt animal. An mares habeat intra roſtrū. Aſperæ arteriæ foramina pro naribus credita.

De *Lingua* (quæ in altero ex noſtris *Mexicanis* clariſſimè perſpicitur) hoc verum eſt, hic eam me ſedulò perquiſiuiſſe, reperire minimè potuiſſe. Ornithologus in anatome huius auis, quam in ſuo opere deſcribit, mecum ſentit, *Linguam nullam eſſe*. Solius igitur Laryngis organo, abſque linguæ opera, abſonam illam rudenti *Aſino* ſimilem vocem edit, à qua ipſi nomen, cum ὄνος *Aſinum* ſignet, impoſitum arbitrantur. Ego hanc non audiui, verùm magiſter huius auis, ad iram cum ipſam prouocaret, & roſtrum percuteret, hæcque mordenti ſimilis facta, manum ipſius aliquando apprehenderet, ſtridorem & ſonum Ciconiæ (de cuius voce author philomelæ, *Gloterat immenſo de turre Ciconia roſtro*) aut anſeris inſtar emittebat, eumque ſatis exilem, & raucum. *Bellonius* vult, illam dum volat, ſonum alarum ictu ciere inſtar *Cygni*. Et quamuis videri poſſit, hanc grauem, tardam, melancholicam, & ad volatum ineptam prorſus eſſe; ſunt tamen qui mihi referunt, *Florentiæ* in Sereniſſimi *Magni Ducis* Theriotropheio viſam eſſe, quæ valde in aerem ſe libraret, & in eundem ſe placidè poſtea locum demitteret. Hæc autem, quam ego diligenter contemplabar, menſulæ cuidam quieta ſemper inſiſtebat, quam cum ipſius curator in terram deponeret, iuberetque, vt ad eundem locum, qui vix ſex erat palmo um Lingua nulla in hac aue viſa. Quem ſonum edat. Quis ipſis volatus ſit.

altitu-

altitudinis, euolaret, hoc ab illa ægrè impetrabat. Atqui hoc ego illi cauſæ, quod cicurata fuerit, & domi perpetuò detenta torporem quendam & corporis & animi contraxerit, tribuendum putauero. Scribit enim *Bellonius*, alioquin illam alacrem, animoſam, & capite recto ac ſublimi eſſe.

Valde dubium eſt, quod ſit natiuum ipſius ſoli.

De *Patria* huius certi nihil aſſeuerare valeo. Is ipſe enim, qui *Stelluto* meo hanc auem *Germanicam*; alijs poſtea *Indicam*, mihi *Luſitanicam* eſſe affirmauit, niſi ab *Indijs* in *Luſitaniam* allatam fortaſſe voluerit. *Plinius Gallicam, Martialis* his verbis.

Turpe Rauennatis guttur Onocrotali.

Italicam, & *Rauennatem*, *Matthiolus Hetruſcam* fecit, dum ait. *In Hetruria maritimis vulgaris eſt, omnibus præſertim his, qui circa Argentarium promontorium habitant, nam circa Herculis portum, & Vrbicelli ſtagnum frequens reperitur: Incolæ agrotto nominant.* Hæc quantum fidei mereantur haud ſcio: hoc ſcio, plures *Matthioli* populares, vix pictos aliquando Onocrotalos vidiſſe, qui ſi ibi adeò frequentes eſſent, *Romæ* & alijs *Italiæ* locis non tam peregrini æſtimarentur. Alijs dicuntur *Padum*, alijs *Mantuanum* lacum amare; quibuſdam *Danubij* accolæ perhibentur. Quod ſi ita eſt, non ſubitò tamen *Ariſtotelis Pelecan* fuerit *Onocrotalus*; quòd hoc authore *Pelecan à Strymone* ad *Iſtrum* ſeu *Danubium* migret, cum & in *Danubio* frequenter *Platea* ſiue *Cochlearia*, nonnullis *Pelecan* credita, capiatur.

In Danubio ſæpe videntur.

Retulit mihi Nobilis Dominus *Ioannes Carolus Schaad*, quem ſupra quoque dum de *Lynce* agerem, laudaui; tres olim in *Danubio* qui *Bauariam* interfluit, *Onocrotalos* globulis bombardicis petitos fuiſſe, & duobus interfectis, tertium adhuc viuum, ad Sereniſſimi *Bauariæ Ducis* Aulam perlatum, ibidem annos quadraginta integros vixiſſe, hominum conuerſatione apprimè, & muſicà tam vocali quàm inſtrumentali mirè delectatum fuiſſe. Canentibus enim, ac tubis clangentibus, libentiſſimè aſſiſtebat, & erecto capite, atque inclinatà ad muſicam aure, qui tamen ipſe aſininum dicitur ruditum edere, dulciſſimam illam ſonorum harmoniam hauriebat. Confirmant hęc illa, quę apud *Aldrouandum* leguntur de ætate *Onocrotali*, qui *Mechliniæ* quinquaginta annis altus fuit, & octuagenarius certò credebatur.

Onocrotalus 40. annis in aula Bauarica vixit & mirè muſica harmonia capiebatur.

Cum autem ſciſcitarer ego, an *Bauariæ* incolæ eſſent eiuſmodi aues, à *Georgio Grembſio* populari meo, & Sereniſsimi Electoris *Bauariæ* doctiſsimo Archiatro & Conſiliario, his ille verbis reſpondit. *De Onocrotalo hoc ſcias velim, hanc auem non eſſe Bauariæ indigenam. Cum enim Sereniſſimi noſtri Electoris aucupes interrogarem, an in Bauaria nidificaret, hoc ad vnum omnes negarunt, ſed à maritimis ſubinde locis huc aduolare, tam in Danubio, quàm alijs Bauariæ lacubus capi, aſſerebant: Præter piſces nihil vorare aliud. Memini me* Bambergæ, *dum puer adhuc eſſem, iuxta Peninſulam Oierſvverd dictam, eiuſmodi auem, cum oblongo collo, & enormi gutture, meo & aliorum plurium cum ſtupore vidiſſe.* Plurimæ etiam circa Danubium in *Vngaria* conſpiciuntur, minus plures in *Croatia*, & pauciores in *Polonia*. In *Heluetia* rariſsimè capiuntur. *In Ægypto ſæpe Onocrotalorum greges ſe vidiſſe Bellonius* memorat. *Orientales* etiam, Author de *Natura rerum*, facit. In *Finlandia* verò, & Septentrionalibus regionibus, *Olaus magnus* frequentes enumerat. Nominis

Georgius Grembſius primarius Electoris Bauarię Medicus.

In Bauaria ſæpe videntur.

Danubium præcipuè amant.

In noua Hiſpania nidulatur.

minis ratio huic noſtræ Aui hic præfixi *Nouæ Hiſpaniæ* incolam eſſe ſimiliter conuincit. *Ouiedus* quoque in Summaria ſua Indiarum Occident. *Hiſtoria*, & illius præcipuè tractus, qui *Terra ferma* Hiſpanis appellatur, animalia enarrans, Auis recordatur *Alcatraz* ibi dictæ, ſimilis planè *Onocrotalo* eiuſmodi, qualem ipſe *Bruxellis* prandente *Carolo V.* ad iocum productum viderat, magna ex pelui piſcibus & aquà plenà, roſtro ſuo piſcantem, & piſces integros deuorantem; Auem ait eſſe aquaticam & marinam, anſerinos pedes habentem. Horum *Americanorum* autem *Onocrotalorum* ſcribit maximum ſæpenumero gregem conſpici volantem, circa *Panamam* præcipuè, vbi mirum, & iucundum ad fluxum & refluxum maris habitatoribus ſpectaculum præbeatur. Ouiedus Onocrotalos in Indiæ Occident. Terra firma ait eſſe.

Cum enim Oceano intumeſcente, & ad *Panamam* appellente, ingens piſcium *Sardorum* aceruus & alluuies ſimul congregetur, infinita *Onocrotalorum* eorundem multitudo aerem ibi obnubilat, qui in mare ſe modò præcipites dant, vt piſciculos ſuffurentur, modò in aera ſe ſubleuant, vt illis tutò veſcantur, idque toties repetunt, donec diræ ſuæ fami ſatis parentauerint. Sed quod adhuc magis ad ſpectatorum voluptatem facit, hoc eſt: quod aliæ ibidem grandes admodum, & rapaciſsimæ volucres dimorentur, *Caudæ infurcatæ* dictæ, quæ mirum eſt, quàm *Onocrotalos* hoſce perſequantur, vt coacti etiam ſint piſcium prædam euomere, quam aues rapaciſsimæ illæ priuſquam in mare decidat, inter volandum in aere piſcantur. Subiungit demum tantum ibi *Onocrotalorum* numerum reperiri, vt *Chriſtiani* ad ſcopulos, & inſulas *Panamæ* vicinas ſubinde mittant, pullos volatui adhuc ineptos deprædatum, quibus nauiculas & Canoas ſuas impleant, domumq. reportent. Verùm cum propter nimium hi adipem haudquàquam eſui ſint idonei, eundem liquant & lucernarum vſui adhibent. Nouo itaque & veteri Orbi haud deſunt huiuſmodi volucres. Ita vt *Onocrotalus* iure merito dici poſſit *Coſmopolitanus*, hoc eſt vniuerſi orbis terrarum ciuis & incola. Quomodo ibi piſces ſuffurentur. Onocrotalus eſt Coſmopolitanus hoc eſt vniuerſi orbis ciuis.

Inſignes adeò duæ in *Onocrotalis* Mexicanis notæ eluceſcunt, vt per has à noſtratibus primâ ſtatim facie, à quouis etiam internoſcantur. Intuere ſi placet, *Secundum*; quid huic cum *Oloribus* ſimilitudinis quæſo eſt? à quibus Plinius tamen vix *Onocrotalos* diſtare aiebat, niſi illo è faucibus altero veluti vteri genere propendente. Habet enim *Cygnus* collum longum: ſecundus hic *Onocrotalus* noſter breuiſſimum, nec roſtrum adeò erectum, quod ſupra quoque inſinuaui. *Primus* autem à *ſecundo*, & noſtri ſimiliter Orbis Onocrotalis, roſtro ſuo denticulato, manifeſtò ſatis diſcrimine ſeparatur. Duæ notæ quibus Mexicani à noſtris Onocrotalis diſtinguuntur.

Aldrouandus in ſui anatome *Onocrotali*, conſpectam ſibi fuiſſe ait ſuperioris roſtri mandibulam *Plantaginis* anguſtifoliæ, quinqueneruiæ dictæ, intus exactè figuram expreſſam gerentem, excurrentibus per eam quinque lineis, quæ cùm aſperæ fuerint, ac veluti oblonga tubercula, ſe credidiſſe eadem huic aui ideo data, vt comprimendo piſces ad inferiorem mandibulam, totidem veluti dentibus illos interimeret. Aſt noſtri huius *Onocrotali* longè diuerſior eſt figura roſtri, quod euidentibus ſanè dentibus eſt conſpicuum, tam ſupra enim, quàm infrà, roſtri margines dentiformibus apicibus inſigniuntur. Noſtri Onocrotali habent tubercula quædam loco dentium.

Similes dentatas aues apud eundem reperio *Aldrouandum*, *Mergum* nimirum *Cirrhatum*, in quo dentes eſſe ſcribit duros, firmos, ſerratos & retrorſum flexos. Aliæ dentatæ aues apud Aldrouandum.

Hoc

Hoc ipſum in aue *Fibro Bellonij* reperitur. *Anſeres* quoque ſerratis eſſe dentibus ſcimus, quos elegantiſſimis apud *Petronium Arbitrum* verbis, *Encolpius* ille fabularum dux, nobis deſcripſit. *Vix ad caſæ*, inquit, *hoſtiolum proceſſeram, cum ecce tres Anſeres ſacri, qui vt puto, medio die ſolebāt ab anu diaria exigere, impetum in me faciunt, fœdèq. ac veluti rabioſo ſtridore circumſiſtunt trepidantem, atque alius tunicam meam lacerat, alius vincula calciamentorum reſoluit, ac trahit: vnus etiam dux ac magiſter ſæuitiæ non dubitat crus meum ſerrato vexare morſu.* *Cardanus* tamen lib. 10. *ſubtilitatum*, inter omnia animantia minimo eſſe capite aues ob volatum voluit. Ad huius paruitatem duo ait ſequi: primum, vt ſtolidæ eſſent, alterum vt dentibus carerent.

Hunc Scaliger refutat. Hunc *Scaliger* Exercit. 241. more ſuo ſalsè ridet. Et ne de paruitate capitis hic quicquam aduerſus ipſum ex eodem *Scaligero* afferam, dentes ait eſſe & auibus *Diomedeis*, & *Anſerino* generi, & alteri illi *Cornicis* magnitudine Oceani incolæ, quæ Balænæ os hiantis ingrediatur, ventriculum erodat, cor petat, & tam vaſtam belluam interficiat, quæ à fluctibus eiecta poſtmodum & ſecta, aues eiuſmodi viuas intra ſe nutritas plures habeat pinguiſſimas, & in cibis gratiſſimas.

Cardanus à Plinio defenditur. Non deſtituitur ſuo interim patrocinio *Cardanus*. *Plinius* enim grauiſſimus author lib. 11. cap. 37. *Volucrium nulli*, inquit, *dentes præter Veſpertilionem*. Veros autē, & alueolis ſuis infixos *Veſpertilionī* dentes eſſe, meum inter murem & auem ambigentis huius animalis Sceleton oſtendit, quod maiore ideo eſt induſtria filo argenteo connexum; quia ſubtiliſſimis à Natura fuit officulis compactum. Sed quid *Veſpertilioni* cū auibus commune eſt, ſi ſolum excipias volatum? Huic enim nec pēnæ, nec veræ ſunt alę, nec pedes habet auium. Adſunt præterea vbera, & eſt viuipara beſtiola, & caudam inſignem trahit, quæ quoniam non niſi in Sceleto videtur, aliquibus deeſſe fuit credita. Eſtque vt vno dicam verbo, *Mus volans*. Poterat igitur abſoluto potius ſermone *Plinius nullam auem dentatam eſſe* pronuntiare. Nam eiuſmodi veros dentes in nulla adhuc volucri inueni, quarum plures tamen & vidi, & aperui. Quid igitur? monſtrane Naturæ fuerint, ſi quas aues dentibus minaces exhibemus?

Veſpertilionis meū Sceleton monſtrat huic cum auibus nihil eſſe cōmune. Aues veræ non habēt dentes veros.

Quid ad hanc controuerſiam reſpondēdum. At non libet hic omnem dentium notionem excutere, fiet id alio magis commodo loco. Hac ſola puto, controuerſiam hanc diſtinctione interea ſopitum iri: ſi dicamus nempe, analogicè quoſdam dentes dici, quòd aliquam cum veris ſimilitudinem, tam ſi ipſam figuram intuearis, quàm ſi actionem reſpicias, gerant.

Dentes igitur quoque nominabuntur, licet haudquaquam alueolis infixi per gomphoſin, ex illis vel arte eximi poſſint, vel morbo vetuſtateue excidere ſoleant, quemadmodum in perfectis pleriſque quadrupedibus vſuuenit: ſed ex ipſa vel maxilla, vel roſtro exorti non contigui, ſed continui illis, Serræ alicuius denticulatæ figuram exhibeant, non formà vt in noſtris fit dentibus, diſtincti, nec ad determinata ac varia maſticationis officia diſtributi. Concedenda enim nonnunquam videtur Naturæ etiam, non Oratoribus ſolummodo & Poetis metaphoræ vſus, ſi loco hęc verorum dentium præſertim, pinnis quibuſdam dentiformibus abutatur. Quinetiam abſque his ſolà labrorum acutie ad frangendum, & ſcindendum in nonnullis tantùm pollet, vt dentibus

Natura nonnunquam metaphora vtitur.

nihil

nihil concedant. Noui, cum quidam temerario prorſus auſu, ex *Teſtudinis* marinæ maximæ ore, preſſum adhuc, fixumq. *Truttæ* caput (nam plurimis hæc alijs *Truttis*, capita ſaltem, in piſcina quædam morſu præſciderat) extrahere ſatageret, nec dentes eius, quod nullos haberet, pertimeſceret; huic ſemipollicem ſubitò à beſtia hac præmorſum fuiſſe, ſine dentibus quidem, aſt non ſine vicario dentium inſtrumento, nouaculæ inſtar ferme incidente. Habet enim hæc roſtri margines præacutos, itaque artificioſè compoſitos, vt inferiores ſimplices à ſuperioribus bifidis, pyxidis modo recipiantur, & arctè adeò claudantur, vt quicquid apprehendant, diuidant neceſſe ſit, atque comminuant. Sunt mihi tam marinæ, quàm terreſtris exquiſita ſceleta *Teſtudinum*: in quibus hoc mirabile valde extiterit, quòd *Pulmones* nō in medio ventre ſeu thorace, verùm ſub diaphragmate, inuſitatiſſimo Naturæ ordine, repererim. De quarum anatome alia vice. Hoc meum magis magiſq. *Paradoxon* interim corroborat, *nullum à pulmonibus receptum aerem cor ingredi*, de qua re ſupra aliquid, dum de *vitulo bicipite* agerem commentus fui.

Roſtrum acutiſsimū loco dentium Teſtudine datum.

Pulmones in ventre inferiore Teſtudinibus.

Sed hic mirari ſubit, cur *Onocrotalo Mexicano* dentes dati fuerint, qui ad tria, in pleriſque alijs animantibus inſeruiunt officia, ad vocem inquam explanandam, maſticationē iuuandam, & vim aduerſus alia animalia propulſandam. Atqui vox noſtris etiam edentulis eſt Onocrotalis: maſticatio molaribus potiùs quàm ſerratis, quales hic conſpiciuntur, fit dentibus: defenſio verò exertis tributa eſt, *exerti autem nulli ſunt, quibus ſerrati*, Plinio teſte: nec auis hæc noſtra multum eſt belligera, vt exertis egeat dentibus. At natura nihil fruſtra molitur. Quid igitur ſtabiliendum? *Plinius* idem lib. 11. cap. 37. *Præterea in os vergentes ſunt dentes*, ait, *ne excidant cibi, nullum habentibus retinendi adminiculum*. Huiuſmodi planè ſunt dentes huic *Onocrotalo* exotico in os recurui, vt his capiat commodiùs, retineat faciliùs, deglutiat perfectiùs.

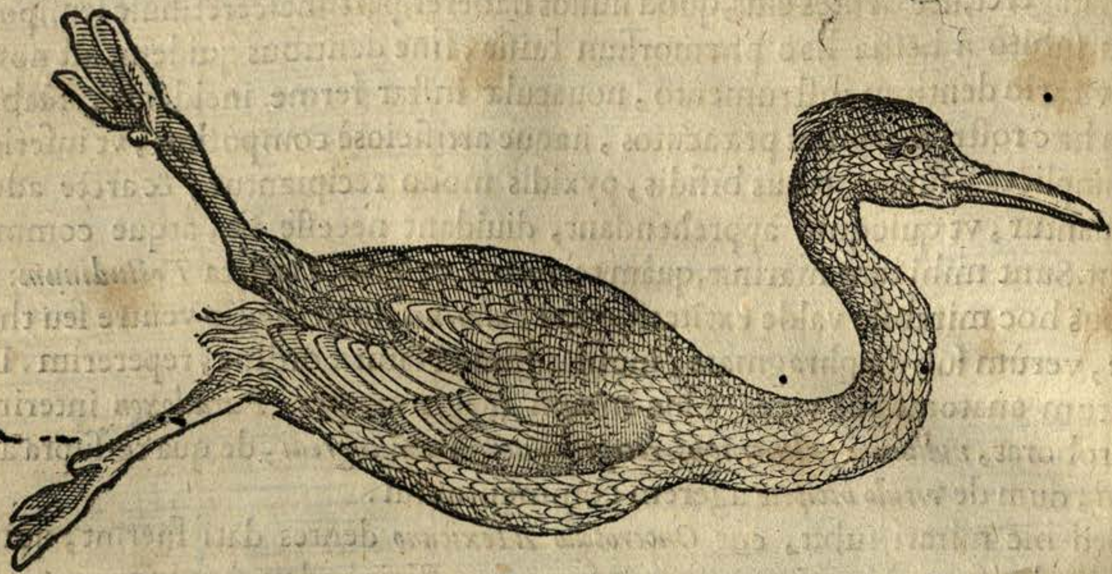
Cui vſui eſſe poſſint dētes Onocrotali.

Et tales prorſus in os vergentes dati ſunt dentes etiam inter piſces voraciſſimo, & anthropophago, *Lamiæ* inquam ſeu *Carchariæ*, veluti cum admiratione in capite carnibus denudato vidi ſeſquipedalis tantùm longitudinis, quod in *Caſſiani Puteï Lyncei*, iam ſæpius laudati muſæo adſeruatur. Hoc quatuor ſolummodo dentium ordinibus eſt inſtructum, & ob id vt coniicio iuuenculæ alicui fuit ablatum, cùm ſex alioquin ordines habeat, & ad eam, beſtia hæc *Cerberum* infernalem rictu ſuo terribiliſſimo, æmulans, immenſitatem excreſcat, vt *Rondeletius* ſcripſerit, aliquando *Maſſiliæ Niceæ* captas fuiſſe *Lamias*, in quarum ventriculo homo loricatus inuentus fuerit. Quinimo ſeipſum, ait, in *Santonico* litore eam oris gulæq. vaſtitate *Lamiam* conſpexiſſe, vt hominem etiam obeſum facillimè capere potuerit, & canes ventriculum eius, piſcium reliquias voraturi ſubire commodè valuerint. Quare exiſtimare ſe *Ionam* in eiuſmodi piſcis ventriculo, diuinā prouidentiā viuum triduo cōſeruatum fuiſſe. Sunt igitur huiuſmodi ſerrati dentes, non ad maſticandum, ſed rapiēdum potius, & eſcæ ſuæ vulnera raptim infligendum, a Natura effecti. Hinc non eſt mirum, alicui ex *Onocrotalis* etiam *Americanis* noſtris, voraciori quippe animali, ex rapto furtim, & vt diximus in fluxu ac refluxu maris *Sardarum* prædā viuenti, tales etiam dentes conceſſos fuiſſe. Et ſic finio, plura qui velit *Aldrouandum* adeat.

Terribiles dentes & rictus in Lamia.

ACITLI

Mergus Americanus.



IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

MERGORVM familiæ aggregari hanc auem debere, totius videtur corporis habitus præſeferre. Penitus enim ad *Anates* pertinere eam, roſtrum refragatur, quod minimè largum, ſed omnino acutum longumq hìc exiſtit. Nigricat autem, niſi quòd extremitatem verſus luteolum ſit. Oculi flammantes cum nigerrima *pupilla*. Superior pars capitis cum criſta ad collum reflexa, ad fuſcedinem tendit, quo colore ſuperior quoque pars corporis tingitur. Alarum pennæ maiores in marginibus albicant. Cauda, quàm reliquum corpus, dilu tioris nigriuſculi eſt coloris. Inferior tamen colli, ventriſque regio plumis albentibus veſtitur. Inſtar *Anatis* pedes gerit, tres in digitos quidem diuiſos, (calce ſua addita) ſed hos membranâ ſimul coriaceâ, & latiuſculâ coniunctos natationi idoneos. Crura pedeſque eiuſdem ſunt coloris, caſtanei nimirum. Notandum hìc, roſtrum longius paulo, & acutum magis, quàm ſculptum eſt, in pictura proſtare.

SCHOLIA EIVSDEM.

QVò penitiùs in hoc aquaticarum auium pelagus, piſcandi illas, captandiq; gratiâ me promoueo, eò in Syrtes magis incido laborioſas, & obſcurato cælo meras palpo tenebras. Hanc enim, quam præ manibus habemus, coloribus ſuis egregiè depictam, & membrorum proportione ſua aptè ſcriptam, in *Mergorum* genere reponendã eſſe Auem, animus diu ſuaſit, nec adhuc penitus diſſuadet. At cum *Mergis* interim ipſis, & ego mergor, & dũ auxilium à veterum noſtrorum monumentis imploro, auxiliatricem quidem hi manum mihi porrigere tentant, verùm ambo dentum à vorticibus illis obſcuritatum, & perplexitatum inuolucris, quæ oſcitantia nobis antiquorum in deſcribendis auibus peperit, prorſus abſorbemur.

Videtur hæc auis ad mergos pertinere.

Sed de Mergis apud veteres maxima eſt difficultas.

In primis enim, cum *Mergi* vocabulum haud Græcæ ſit originis, & à Græcis illis ſcientiarum culminibus *Ariſtotele* præcipuè, nos pleraq. nunc temporis mutuemur, variæ Iuniorum qui *Græcos* interpretati ſunt, natæ fuerunt opiniones, quænam vox Græca, *Mergos* ſignificare debeat. *Mergos* enim vbiuis in aquis obuias volucres quin veteres Græci nouerint, extra omnem controuerſiam eſſe debet. Sed cum & *Anates* aquis ſe mergant; & *Mergis* vulgò, hoc tempore ita appellatis, in pluribus ſignis ſint ſimillimæ, hinc non leuis & hæc dubitatio orta fuit: an *Mergorum* etiam nomine *Anates* donare æquum eſſet. Dubitatur quæ vox Græca latinis Mergũ ſignet.

Ariſtoteles lib. 2. cap. 1. vbi aquaticorum animalium differentias aſſignat; inter ea, quæ in aqua quidem degunt, in hac victum, ſed non aquam pro victu capiunt, nec ibi pariunt, etiam *Mergum* collocat, Græcà voce *Aethiam* eum appellans: hanc enim vocem & *Gaza* & *Scaliger* ita vertunt. Et hic quidem eo loci, *Mergum*, inquit, *Latini, quoniam mare agat: hoc enim eſt mergere, Græci à colore fuſco* αἴθειν. *Eſt autem ſub vno ſummo genere cum Ardeis.* Atqui hoc ipſum *Scaligeri* argumentum, *Aethiam Ariſtotelis* eſſe *Mergum* à colore fuſco quẽ *Mergus* obtinet, deſumptum; vnde & nomen *Aethiopibus* datum, perſuaſit forſan *Edoardo Vuotono Anglo* cap. 144. lib. 7. de different. animal. pro *Aethia Ariſtotelis Cornicem marinam* potius reponẽdam eſſe. *Eandem eſſe*, inquit, *Aethiam cum* Κορώνῃ θαλαττίῳ, *id eſt, cũ Cornice marina: Authores ſunt Heſichius & Suidas*: Quãuis rurſus *Aethiam* & *Cornicem marinã* ſeparet *Arrianus*, vt apud eundẽ legere eſt *Vuotonum*. Putant aliqui Mergũ eſse Ariſtotelis Aethiam. Alij per Aethiam alias aues ſignant.

Aldrouandus & ipſe audiendus: *Ornithologus*, inquit, *ex cuiuſdam eruditi Hiſpani relatu Mergum coruum marinum* (*Cueruo marino*) *Hiſpanis appellari aſſerit. Sed hoc nomen apud eos vnam tantum fortè Mergi ſpeciem ſignificat; illam ſcilicet, quam Mergum magnum, nigrum, & Carbonem aquaticum Albertus vocat, & multi Ariſtotelis Coracem ſeu coruum marinum eſſe volunt. Idem de Anglorum Cormorant eſt dicendum.* Sed idem *Aldrouandus* ait poſtea, hic more ſuo cuique ſuum ſe relinquere iudicium, cum nihil certi hic ſtatui poſſe videatur. Quid? quod aliqui, vt *Perionius*, credunt *Virgilium Fulicas* appellare, quas *Aratus Aethias* dicit. Alij, inter quos *Scaliger* quoque, exiſtimant *Mergos* ad *Ardeas* pertinere. *Bellonius* aliam ac peculiarem auẽ producit, in *Creta* vrinari ſolitam, diuerſam à *Cormorant* & reliquis *Mergis*, eamq. *Ariſtotelis Aethiam* eſſe arbitratur.

Huc facit non exigui momenti argumentum, quòd *Ariſtoteles* lib. 5. cap. 9. Hiſt. An. dixerit, *Mergi* (hoc eſt Æthiæ) *& Gauiæ ſaxis maritimis oua bina, ternaue ponunt*. *Plinius* verò lib. 10. cap. 22. *Mergos* ſuos in arboribus nidificare ſcripſerit. Ex quo loco cogere nonnulli volunt, *Mergos Latinos* non eſſe *Aethias* apud *Græcos*, cum aues quæ in marinis ſcopulis nidos fabricant, quàm maximè differre videantur ab illis, quæ in arboribus pariunt. Quamuis hoc ego tanti non faciam, cum *Plinij* hæc ibi verba legantur. *Gauiæ in petris nidificant, Mergi etiam in arboribus.* Quaſi dicere velit, *Mergos*, & in ſaxis, & in arboribus nidum ponere ſolere. *Anates* certè ſilueſtres ſiue lacuſtres, à quibus *Mergi* non multũ differunt, licet cõtinuò in aquis degãt, fide digniſſimorũ tamen, partim relatione, partim experientià ipſa edoctus noui eas non modò turmatim in *Germania*, ex locis illis, vbi aquę gelu rigeſcũt, & corio duriſſimo clauditur, diſcedere, calidiora loca petere, & in itinere ſæpe integros agros herbis ſatis luxuriantes Argumentum ex Plinio Aethiã & Mergum eſse differẽtes. Huic argumento reſpondetur.

denudare, & herbam illam ad radicẽ vſque demetere ac deuorare: ſed ſua ſemper oua in proximis arboribus veteribus ponere, ibique, ne à maribus reperiantur, abſcondere. Mares enim harum vbi oua inuenerint; frangunt, & deuorant, vt ſuis cum fæmellis denuo coire queant. Excluſis verò pullis, vnum poſt alterum ore arripientes in vicinum deportant lacum, donec omnes cõgregauerint. Deinde matres per totum diem pullos comitantur, donec pennis hi corpore tecti liberè natare, ſecurè auolare, & cibum ſua ſponte quærere valeant. Interea tam ardenti ſuos amore pullos proſequuntur, vt licet fugentur, redeant tamen ſubitò, ipſoſque imbelles filios ſub alis, ab omnibus tutos inſidijs tegant, & quantum licet, tueantur.

Aquaticæ aues etiam in ſicco oua ponũt.

Sed non eſt mirum aquaticas aues etiam ad ſicca concedere. Nam *Virgilius* etiam lib. 5. *Æneidos* ipſos gaudere *Mergos* locis ſiccis nouit, cum *apricos* eos his verbis, *& apricis ſtatio gratiſſima Mergis*, vocat: licet hoc ita *Aldrouandus* interpretetur, quod ament loca ideo aprica, vt ſicceſcant, cum aquis continuò fere immergantur. Mirum hoc magis eſt, quod mihi iucundum ſimul & ridiculum præbuit ſpectaculum: cum viderem *gallinam*, terreſtrem volucrem, quæ pullos *Anatinos* excluſerat, quæq. eos ceu mater aſcititia comitaretur, quando iam ad paludem forte fortuna anaticulæ illæ prima vice perueniſſent, & relictis pullis gallinaceis ſocijs ſuis, *Natura* duce, aquas petijſſent; cum viderem inquam, *gallinam* eam hæſitantem diu, gemebundam, glocitantem, & anaticulas ſuas euocantem; tandem, quòd plus apud has Naturæ motus, ceu veræ matris amor & inſtinctus poſſet, quàm affectus quo in nouercam veluti ſuam; *gallinam* inquam nutriculam, ferebantur, redire noluiſſe comperi. Vnde & *gallina* aduerſus naturalem ſuam inclinationem, materno potius amore, quàm nouercali odio commota, aquam ingreſſa & ipſa, & aliquouſque anaticulas illas natando comitata fuit.

Gallina terreſtris volucris etiã aquas petijt.

Verumenimuero nondum de *Mergo* ſopita hæc lis tota eſt: nouum hic ego ex *Ouidio* argumentum, & nouum ſimul emergere *Mergum* procurabo. Cùm *Æſacus* regia progenie ſatus, nymphen adamaſſet *Heſperien*, hæcq. inſectantem fugiſſet, & à *Colubro* morſa interijſſet; *Æſacus* dolore motus, vt mortem ſibi ſimul conſciſceret, è ſcopulo in mare ſe præcipitem dedit. Sed huius *Tethys* miſerata cadẽtis, molliter ipſum excepit, & plumis texit, & in *Mergum* vertit. Quod dũ ille ægrè ferret, & mori continuò tentaret, ſub mare repetitis vicibus mergebatur. Huius deſcriptionẽ ex *Ouidij* libri vndecimi fine *Metamorphoſeon*, cum ad noſtrum iuuentum mirè faciat, huc adferre planè neceſſarium eſt. Ait igitur:

Authoris nouus Mergus ex Ouidio allatus.

Hic ex libris Metamorphoſeon deſcribitur.

Indignatur amans ſe inuitum viuere cogi,
Obſtariq. animæ, miſera de ſede volenti
Exire; vtque nouas humeris aſſumpſerat alas,
Subuolat, atque iterum corpus ſuper æquora mittit.
Pluma leuat caſus, furit Æſacus, inque profundum
Pronus abit, lethiq. viam ſine fine retentat,
Fecit amor maciem: longa internodia crurum,
Longa manet ceruix, caput eſt à corpore longè.
Aequora amat, nomenq. manet, quia mergitur illo.

Conſi-

Conſiderandi hi quoque diligenter ſunt, qui in principio huius fabulæ leguntur verſus:

Protinus aut idem, ſi fors tulit, hic quoque dixit,
Quem mare carpentem ſubſtrictaq. crura gerentem
Aſpicis; (oſtendens ſpatioſum in guttura mergum)
Regia progenies, &c.

Hæc profectò verba, niſi omnia me fallunt deſcripta ſigna, minimè nobis eam depingunt auem, quam hoc tempore pro *Mergo* venditamus. Quare locus hic *Ouidianus* etiam *Aldrouando* negotium faceſſit: ob id inquit, *peculiarem hic Mergum deſcribi: quis autem ille ſit, vnicuique ex his Ouidij verbis hariolari licitum eſſe.* Certum enim eſt, noſtris vulgaribus *Mergis collum* nec adeò productum, nec *longa internodia crurum* eſſe, quin ab *anatum* cruribus non multùm ea recedere. Et propterea *Ornithologus* dicebat, veteres non plura *Mergorum* genera feciſſe, quòd cum *Anatibus* ea confuderint. Sunt enim *Mergis* noſtris crura non admodum abſoluta, & breuiora potiùs, & non eodem ſitu, ſed poſteriùs: quamobrem incommodè ingrediuntur. Et vt lib. de *Natura rerum* legitur: *pedes habent in cauda, ita, vt in terra ſtantes inſtar hominis pectus erectum præſeferant.* Ouidij Mergus non poteſt eſſe ille quem nũc ita vocamus. Rationes afferuntur.

An autem *Ouidianus* hic *Mergus* tam affabrè deſcriptus, ſit idem cum *Virgiliano* & *Lucretiano* (hi ambo Poetæ enim non corporis figuram, ſed clamorem potiùs deſignant, varium pro varia tempeſtate) adhuc valde eſt ignotum. Et *Virgilius* quidem Georgicor. lib. 1. Dubitatur an Virgilij & Lucretij mergi ſint ijdem cum Ouidiano.

Iam ſibi tum curuis malè temperat vnda carinis,
Cum medio celeres reuolant ex æquore Mergi,
Clamoremque ferunt ad littora, cumque marinæ
In ſicco ludunt Fulicæ.

Lucretius autem lib. 5.

Accipitres atque oſſifragæ, mergiq. marinis
Fluctibus in ſalſo victum, vitamq. petentes,
Longè alias alio iaciunt in tempore voces,
Et cum de victu certant prædaque repugnant;
Et partim mutant cum tempeſtatibus vnà
Rauciſonos cantus.

Hæc cum animo meo probè conſideranti omnia, in mentem venit; nullam ex illis auibus, quas *Aldrouandus*, & ante hunc *Ornithologus Germanus* pro *Mergis* deſcripſerunt, verum *Ouidianum Mergum* eſſe. Quare quouis contendere pignore auſim, nulli aptiùs aliti, carminibus ſupra delineatam formam, quàm illi, quæ omnibus nunc *Ciconia nigra* vocatur, conuenire. Videtur hanc meam coniecturam *Oppianus* quoque ratam habere, cuius verba (cum is ad manus mihi iam haud ſit) ex *Aldrouando* recitabo. *Æthiæ* (has mergos plerique vertunt) *inſatiabiles ſunt*, ait, *& maximè voraces, piſces ingeſtos mox aluo reddunt, atque etiam viuos nonnunquam. Solæ inter amphibias aues volitando piſcantur, ita vt ſimul vtrumque faciant. Congros, Anguillas, & alios lubricos laueſq. piſces deglutiunt. Alios quoque piſces Delphinorum & Canicularum in-* Probabile valde eſt Ciconiam nigram dictam, eſſe Ouidij mergum. Rationes huius aſſeruntur.

 ſtar

ſtar perſequuntur. Ex his luce clarius eſt meridiana *Æthiam*, ſiue *Mergum* hunc in magnarum ſubſellijs auium volitare, cum *Congros Anguillaſq.* poſſit & viuas deuorare, & viuentes per aluum reddere. Hoc autem *Ciconias* albas factitare (quibus *nigræ* magnitudine reſpondent) *Germani* norunt, quibus auis hæc eſt communiſſima. In vulgò dictis *Mergis* tam maioribus quã minoribus, tale quid hactenus minimè eſt animaduerſum; vt qui corporis mole longè à *Ciconijs* ſuperantur. Noui, qui autopſiâ didicerunt, *Ciconias*, & *Pauones*, cum ſæpius ſerpentes, quos deglutiuerant, per podicem viui illis exijſſent, erecto vropygio ad parietem, tam diu anũ applicuiſſe ne inuitis elaberentur, donec ſenſiſſent nempe intus ſerpentem demortuũ fuiſſe. Vocamus autẽ *Ciconiam* communi nomine *Albam*, licet nigris quoq. pẽnis veſtiatur. *Nigram* verò *marinam* hanc *Ciconiam*, quam *Ouidij Mergum* credimus eſſe, quòd excepto ventre, tota nigricet: albis verò nigriſque alarũ pennis altera illa *Germaniæ* & *Galliæ* communiſſima, in *Italia* verò rariſſima, adornatur. Ego ſanè viginti octo his annis, quos *Romæ* egi, non niſi ſemel, & vnicam quidem albam in culmine *Turris Comitum* (*Torre di Conti* vulgò) conſpexi *Ciconiam*, neſcio quo vento huc perlatam. *Aldrouandus* quoque *Italus* ſe nondum, iam tamen ſenex capularis, *Ciconiam* (quòd ager hanc *Bononienſis* non alat) vidiſſe fatebatur. Sed mirandum prorſus: cùm certum ſit *Ciconias* ante hyemis aduentum, ex *Germania* ad loca tepidiora, & calidiora migrare; *Italia* autem *Germaniæ* ſit contigua, & calidior, quòd huc non peruolent. Quare optimè *Plinius* dixit lib. 10. cap. 20. *Ciconiæ quonam è loco veniant, aut quò ſe referant, incompertum adhuc eſt. E longinquo venire non dubium, eodem quo Grues modo, illas hyemis, has æſtatis aduenas*. *Ariſtoteles* quoque lib. 8. Hiſt. anim. cap. 16. inter aues quæ hyeme latent, & *Ciconiam* numerat. Verùm apud *Ariſtotelem* capitis huius ſenſus, adeò latet, vt neque *Gaza*, neque *Niphus*, neque *Scaliger* illum ſatis hactenus eruere potuerint, quos adire poteris interpretes. Atque de *Ciconia alba* hæc obiter dicta ſatis ſint.

Ciconijs & Pauonibus ſæpe per podicem viui deglutiti ſerpentes exeunt.

Quæ differentia ſit inter Ciconiam nigrã & albam.

Ciconię albæ in Germania frequẽtiſſimę, in Italia rariſſimæ.

Vnam ſolã author Romæ vidit in viginti octo annis.

Ciconiæ, neſcitur vnde veniãt, & quò abeant.

Nigram verò *Ciconiam*, ſiue *Mergum* hunc noſtrum *Ouidianum* diligentiùs deſcribere lubet, cum hunc domi meę & exenterari, & perpolitum ex hoc Sceleton, integrum inter alia plura adhuc exiſtens, erigi curauerim. Huius longitudo à roſtri cuſpide ad pedes vſque, ſex cum dimidia, eſt ſpithamarum, quam eandem menſuram expanſæ alæ conficiunt. *Roſtrum* ſolum, (in quo lingua ſubrubens & breuis conſpicitur,) *Romanum* pedem eſt longum, duarum verò ſpithamarum crura ſunt. Capacitas *gulæ* tanta erat, vt aue per pedes appenſâ, ex eadem ſua ſponte *rana* grandis excideret, & adhuc quatuor integræ in eius *ingluuie* reperirentur. In *ſtomacho* verò ex duriore carne compacto, officula erant plurima *ranarum*, & exucca quædam maſſa, fimo haud abſimlis. Ceruix etiam ſeſquiſpithamam erat longa. *Pedes* & *crura* macilenta. Quæ omnia *Ouidianæ* deſcriptioni apprimè quadrant:

Nigræ Ciconiæ, ſiue Mergi Ouidiani exacta deſcriptio.

Author habet Sceleton huius.

————— *ſubſtrictaque crura gerentem*;

Hoc eſt, non in breuitatem contracta: ſed macra, & exilia, veluti *ſubſtrictam*, hoc eſt, aridam pellem & cutem dicimus. Dixerat enim poſtea *Ouidius*: *Fecit amor maciem*. Et addit, *Aſpicis* (*oſtendens ſpatioſum in gutture mergum*) Hoc eſt, tantæ capacitatis *gulam*, *vt & ranas* integras, eaſque plures, & vt *Oppianus*

Ouidij delineatio examinatur.

vult

vult, viuas quoque *Anguillas* & *Congros* ingurgitare valeat. Hunc *Mergum* quoque noſtrum, ſiue *Ciconiam nigram*, vt iam à me annotatum eſt, inſinuare voluit, vbi dixit, idem *Naſo*: *Longa manet ceruix, caput eſt à corpore longè*. Adſunt demum *longa internodia crurum*. Solum pennarum colorem *Ouidius* nobis haud depinxit; qui talis eſt, vt & ipſum ego examinaui, & ad viuum artifice pictoris ſui manu, coloribus exprimi curauit ſæpe iam memoratus *Caſſianus Puteus* noſter *Lynceus*. Alarum, dorſiq. totius color ſubniger eſt, vſque ad ventrē imum. Hæc tamen nigredo ſubcæruleo, purpureoq. licet obſcuriore, colore eſt mixta, ſed prædominante fuſcedine; in maioribus præcipuè alarum pennis. Collum à dorſi colore iam amplius recedit, & gratiſsima quadam ſubcærulei, purpurei, rubeſcentis, ſubuireſcentiſq; miſcela oculos mirè delectat. In *Columbarum Anatumq.* collo eundem repereris florentem colorem. Et quoniam non niſi inferior ventris regio longè ſub pectore incipiens, plumas habet albicantes & molliores; auis tota, nigra potius propterea, quàm alba appellatur. Gratiſſimus eſt in oculorum orbita, in toto roſtro, in cruribus, pedibuſq; puniceus, & *Minium* antiquorum, ſiue *Cinabrium* noſtrum æmulans rubor: quæ omnia ſimul iuncta, hoc eſt, magnifica corporis totius ſtructura, & ex varijs iucundiſq. coloribus compoſita ſymmetria, auem oculis noſtris exhibent elegantiſſimam. Non eſt quidem omnino *palmipes*, vt *Anates*; ſed tres pedum digiti tenaci tamen ad medietatem vſque membrana cōnectuntur, calce ſui retro ſatis longa, & vngue forti roborata. Quare non ſine ratione *Oppianus Æthiam* hanc *amphibiam* dixit, quòd nempe volando, & natando ſibi victum indagare poſſit. Et *Ornithologus* ideo in *Heluetia* hanc reperiri in ſiluoſis, montanis, ſimulq. in fluuiatilibus locis, bene animaduertit.

Vocatur nigra & tamen non eſt verè nigra.

Cur vocetur amphibia.

Huic noſtræ opinioni robur addit, quòd à nullo veterum *Ciconia nigra* hæc deſignata fuerit. Vnum enim genus ſolum *Ciconiarum*, album illud, quod in vrbibus agit, in ſummis tectis, fumariorum cuſpidibus, & turrium apicibus nidos ædificat, ab *Ariſtotele* & *Plinio* proditum fuiſſe, animalium hiſtoriæ ab ipſis editæ probè nobis conteſtantur. *Albertus* tamen hunc *Mergum* noſtrum *Ouidianum Ciconijs* aſſociat, dorſo omnino nigram, ventre ſubalbam, & in locis non habitatis ab hominibus, ſed in paludibus deſerti nidificare eam voluit. At ſi colorem acutiore oculorum acie perluſtres, non eſt niger, qualis in veris *Ciconijs*; ſed ex varijs mixtus, qui *anatibus* nonnullis, *Indicis* præſertim dictis, eſt vſitatus. Atque, vt ex aucupum noſtrorum mihi fide conſtat, paludibus, lacubus, & maritimis ripis hæ aſſident aues, in has volant aquas rapinæ inhiantes, & ſæpe ſub has ſeſe mergentes piſcando vitam ſuſtentant. Non eſt admodum frequens *Romæ* hæc auis, quæ nonnunquam tamen cum alijs maritimis alitibus in *Campo Floræ* venū exponitur. Tā verò piſcoſum caro habet fœtorē ſaporemque, vt etiā *Felis* noſtra illā ſibi proiectam auerſaretur, nec attingere vellet.

Ciconia nigra à veteribus non reperitur deſcripta.

Hæc circa paludes & loca maritima reperiuntur.

Caro habet piſcoſum odorē.

Neque eſt quod mihi obijcere quis poſſit: veros *Mergos* piſcibus potius, quibus inſidiantur, veſci; in hac autem *Ciconia nigra* nos nihil piſcium, ſed ranas meras reperiſſe: Inſuper Ornithologus in ſua diſſecta hac *Ciconia nigra* inuenerit quiſquilias quaſdam ſtercoroſas, cum reliquijs *ſcarabæorum*, vel *locuſtarum*, eorundem nempe capita & vaginas; vnde conijcit eam tum herbis, tum cruſta inte-

Varijs cibis veſcitur.

inte&ctis veſci *inſectis*. Exiſtimo enim non inter quadrupedia ſolummodo, ſed quoque in volatilibus pamphaga quædam reperiri animalia. Nouimus *Ciconias albas* ſerpentibus, lacertis, ranis, non modò intentas & infenſas; & ob id lege in quibuſdam regionibus cautum eſſe, ne interficiantur, cum à venenatis illas purgent animalibus: ſed nouimus hoc quoque, inuiſas ſimul eſſe illis, qui aluearia plurima habent, & mellificio dant operam: mirum eſt enim, quàm ingens *Apibus* damnum inferant; cum floribus inſidentes incautas adoriantur, & confeſtim deglutiant, vt in earum ventribus myriades *Apum* non rarò repertæ fuerint. Quare huius gratiâ nocumenti, non arcentur modò à pratis, ſed ſclopetis etiam petuntur nonnullis in locis, & prorſus necantur.

Hoc etiam Ciconiæ albæ faciunt, quæ ranas, ſerpentes & apes vorāt.

Verùm quid magis mirabile, quàm cogente fame aliquando ab hominibus non ſolùm, ſed viliſſimis quoque animalibus ea deuorari alimenta, quæ nunquam priùs guſtauerunt? *Talpas* ſub terra viuentes ſolo radicum eſu vitam traducere certiſſimum eſt. Nuperrimè tamen binas viuentes captas, viginti quatuor horarum ſpatio ex pede ſuſpenſas domi habui: ac cùm iuberem vt puer meus alteram viuam aperiret, vt internorū viſcerum ſtructuram in ea, & cordis rectiùs motum intuerer, vbi primùm alteram huic dilaniatæ famentem admouerem, tam rapido motu, tam auido morſu in mortuam viua inuolauit, vt non ceſſarit, niſi & inteſtina, hepar, ventriculum, cor, pulmoneſq. priùs, quin carnem omnem muſculoſam, ſola pelle & oſſibus integris remanentibus, quàm citiſſimè abſumpſiſſet, atque ita integrum ferme animal in aluum ſuam recondidiſſet. Quæ & ipſamet *Talpa* viginti alijs ſuſpenſa horis vixit, & poſt mortem vix quicquam in ventriculo ſuo chyli, ex tanta carnis portione reliquum habuit. Inſtruxit profectò *Natura* hoc cæcum animal pulcherrimo dentium ordine, cui ſimilem prorſus in nullo adhuc alio conſpexi. Valde autem (quod vix credideram) murium dentes ab his variabant. Habent enim *Talpæ* in vtrauis maxilla ſex inciſores, binoſq. caninos, & hos ſuperiores triplo longiores inferioribus, & quinque vtrinque molares pectinatim, & ad amuſſim ſeipſos recipientes, atque duriſſimam quamq. materiam comminuentes molenteſq. ita vt tota dentium ſeries, ad triginta ſex aſcendat, & tam abiectum, lucifugum, cæcum, ſubterraneum, puſillumq. animalculum, hominem *Naturæ* magnum miraculum, quaternario dentium numero etiam ſuperet.

Cogēte fame animalia non rarò edūt inſuetiſſima [illegible]

Exemplum de Talpis, quę carnes etiam vorant.

Mira ſtructura dentium in Talpis.

Atque hæc meâ de *Ciconia nigra*, eſt ſententia: quæ ſi cui minus arridet, is veriora nos doceat, & auem cumprimis producat, cui *Ouidiani Mergi* notæ competant magìs, & ad quam ſpeciem ſimiliter auium, hæc eadem *Ciconia nigra* ſit reducenda, aſtruat. Non ignoro placere nonnemini, hanc *Ciconiam nigram*, *Ibin* facere. Sunt enim *Ibes* ex *Ariſtotelis* teſtimonio lib. 9. Hiſt. anim. cap. 27. *Albæ & nigræ*. Sed obſtat imprimis: quòd hic nempe author Ibes, ſiue Ibides *Ægypti* incolas facit, quam mirè amari ab illis ſcribit *Ælianus*, propter humiditatem, lib. 15. cap. 20. *Si quis enim*, ait, *vi atque impetu Ibin ab Ægypto exportet, illa quidem ab inſidiatoribus vltionem capit, vel cum magna ſua pernicie: mortem enim ſibi fame conſciſcens, raptoribus ſtudium in ſe exportanda extra Ægyptum vanum eſſe oſtendit*. Et idem *Plinius* lib. 10. cap. 28. *Inuocant & Ægyptij Ibes ſuas contra ſerpentium aduentum*. Hanc alij timent rurſus auem, vnde *Iuuenalis* Sat. 15.

An Ciconia nigra ſit Ibis.

Ibis Aegypto eſt propria tantū.

Cro-

——————. *Crocodilon adorat*

Pars hæc, illa pauet ſaturam ſerpentibus Ibin.

Per *Ibin* puto rapacem, diramq. volucrem intellectam ab *Ouidio* fuiſſe, quod Elegia ſuâ in *Ibin* mordaciſſimâ demonſtrauit, cum detractorem, inimicum & calumniatorem ſuum, ſuppreſſo proprio, *Ibidis* ſaltem nomine dirè proſcindit, & mala huic ſimul omnia imprecatur. Ibis ad rapaces videtur pertinere. Quid Ouidius per Ibin ſuam intellexerit.

Secundò repugnat, quod *Ciconia hæc nigra*, ſiue *Mergus Ouidij* roſtrum habeat rectum, *Ibis* verò aduncum. *Plinius* enim lib. 8. cap. 27. *Simile quiddam*, inquit, *& volucris in eadem Ægypto monſtrauit, quæ vocatur Ibis: roſtri aduncitate per eam partem ſe perluens, qua reddi ciborum onera maximè ſalubre eſt.*

Poſt tam varias igitur diſceptationes hæc tandem ſubijt mentem ſententia, poſſe forſan non incongruè *Gallis Angliſq.* Auem dictam *Cormorant*, antiquorum *Mergum* appellari, de qua neceſſe prorſus iudico hìc illa enarrare, quæ *Carolus Antonius Puteus* obſeruauit in piſcatione, quam auis hæc exercebat in Gallijs, præſentibus huic ludicro ſpectaculo Chriſtianiſſimo Rege, & Illuſtriſſimo Cardinale Barberino; hoc verborum tenore ad me perſcripſit. Cur Ciconia nigra non poſſit dici Ibis. Videtur Cormorãt Gallorum eſſe Mergus antiquorum.

Solent in *Anglia* aſſuefacere *Coruos marinos* ad piſcium prædam, nõ aliter atque nos in *Italia* volucres rapaces ad auium rapinam edocemus. Vendũtur autem ita edocti *Corui marini* pretio nõ exiguo. Huiuſmodi piſcatoriam venationem in gratiam *Legati Cardinalis Barberini* exhibitam, & *Coruos* ſeu *Cormorants* ſimul piſcantes in Fontebellaquenſi, Gallicè Fontenablo, dicto loco quatuor vidimus, qui omnes cum *vulture* quodam maximo *Galliarum Regi* ab *Angliæ Rege* dono miſſi fuerant, vnà cum harũ auium magiſtris & inſtructoribus. Corui hi ſæpius in canali ibidẽ in *Truttarum* piſcatione exercitabãtur. Dum autẽ è cubiculis ſuis ad piſcinas tranſportarentur, capita & oculi ipſis obuelabantur, ne in tranſitu perterrefierent. Detractis igitur vbi ad flumina peruentum erat, obuolucris illis, & ima colli parte prius per ligulam coriaceam leuiter aſtrictâ, ne deglutire quos cæperant piſces, valerent, in torrentẽ præcipitabantur. Hi repente aquis ſeſe immergebant, diuque ſub his piſces velocitate mirabili ſequebantur fugientes, quas vbi aſſecuti rapuiſſent, ex aquis emergebant, piſcemq. quilibet roſtro ſuo leuiter compreſſum deglutiebat, donec quatuor vel ſex piſces hoc modo quiuis ingurgitaſſet. Tum demum à magiſtris ſuis *Anglicanâ* linguâ ad manum ſeu pugnum vocabantur, ad quem obedientiſſimi conuolabant, & paulatim piſces omnes, vnum poſt alterum nempe, eoſq. tantillùm ſaltem roſtri preſſurâ læſos euomebant. Finita autem piſcatione, loco eminentiore his coruis collocatis, ligulam ex collo ſoluebant, viâ ipſis ad ventriculum liberâ permiſsâ, & pro cibo, prædæ partem cuilibet piſcem vnum inquam, proijciebant, quem dexterrimè hi per aera deſcendentẽ hiante roſtro excipiebant. Voces autem quibus ad manum vocitabantur hi *Corui*, erant *Con.*, *Con.*, (*Germani* dicerent *Kum*, *Kum*) quod linguâ *Anglicanâ*, nihil aliud ſonat, quam *Veni, veni*, Hæc *Carolus Antonius Puteus*, cuius ſupra quoq. induſtriam in explorandis animalium plerorumque, *Auium* tamen præcipuè proprietatibus, iure ac merito laudaui. Carolus Ant. Puteus piſcatione quã Auis cormorant dicta exercet, ad authorem exactè perſcripſit.

Immenſi laboris eſſet, ſi nunc eas quoque controuerſias componere auſim, quæ de hac ipſa aue *Cormorant* occurrunt. An ſit *Corax* nimirum, ſiue *Coruus*

Aqua-

Superſunt plurimę de hac aue cormorant cõtrouerſiæ quas alij decidãt.

Aquaticus (vt *Gaza* vertit) *Ariſtotelis*? Et an *Ariſtotelis* hic *aquaticus Coruus* idem ſit cum illo, qui à *Plinio* ſub hoc nomine producitur? An verò *Plinianus* hic *Corax* ſit *Phalacrocorax* Iuniorum Græcorũ? Et an hic idem *Phalacrocorax* idem ſit cum *Ariſtotelis Corace*? Has lites, quas neque *Ornithologus*, neque *Aldrouandus*, nec alij plurimi decidere hactenus doctiſſimi viri potuerunt; cõponant, quibus maius eſt otium. Hoc ſolum dicam, productam à nobis auem piſcatricem hãc *Cormorant Gallis & Anglis* dictam, prorſus eſſe illam, quam *Albertus Carbonem aquaticum*, & *Mergum magnum* vocat. *Aues palmipedes ſunt*, ait, *Mergus varius & Mergus magnus niger, qui à quibuſdam Carbo aquaticus vocatur*. Et cum hic niger ſit, vt paulo poſt ſubiungam, ideo nonnullis, inter quos *Ornithologus*, non ineptè *Aethia* eſſe *Ariſtotelis* exiſtimatur. Alij potiùs *Coracem*, quàm *Aethiam* eſſe volunt eiuſdem *Ariſtotelis*. Adeò *Cimmerijs* obruta omnia ſunt tenebris in veterum monumentis, vt veritatis tibi ſol nuſquam illuceat. Nobis certè non licet eſſe tam beatis, vel placet eſſe tam laborioſis, vt in abſtruſis veterum ſenſibus, aut poſſimus ſemper veritatem eruere, aut velimus ſubinde quod hodie plurimi conantur, dum Naturam negligunt, tempus perdere.

Sæpius altercãdo, & ſubtiliter veterum ſenſus inquirẽdo veritatem & tempus perdimus.

Cormorãt hodie Scharbus dicatur.

Hoc interim quod affirmem, nunc vnicum habeo: hunc *Carbonem aquaticum* ſeu *Coruum marinum* ſiue *Cormorant*, pleriſq. nunc *Scharbum* dici, vt coniecturam non abſonam prorſus *Ornithologus* ducit; *Vel*, inquit, *à Coruo, qui Italis Corbo & Coruo dicitur, vel ab atro carbonis colore: nam vicini nobis Galli carbonem vocant Scharbon, ipſi charbon ſcribunt*: (pronunciant nempe aliter quam ſcribunt) *in qua ſententia etiam Albertus fuiſſe videtur, carbonem aquaticum hanc auem nominans, vel ab acumine marginum roſtri eius, noſtri Germani enim acutum dicunt Scharpf*. Hæc ille.

Cormorãt Gallis ſonat Coruus moriens.

Claudius le Feure doctiſs. & humaniſſimus vir.

Atque ob hanc reor cauſam *Galli Cormorant* quoque, quod nihil aliud ſonat quàm *Coruus moriens*, appellant, id quod etiam ab eruditiſſimo, & reconditioris doctrinà philoſophiæ pollente, ſuauiſſimorumq. morum viro, amico meo *Claudio le Feure Pariſiano* mihi approbatum fuit; quod ob colorem nempe luridum, nigrumq. morti dedicatum, hoc nominis auis hæc ſortita fuerit. Hic mihi idem affirmabat, dum *Sequana Pariſijs* inundaret, eiuſmodi *Cormorant* non paucos comparuiſſe, qui & ipſe eorundem piſcationem paulo ante deſcriptam in patria ſua ſæpius conſpexerat.

Vera delineatio Scharbi ſiue Cormorant à Caſſiano Puteo authori cõceſſa.

Hanc ſimiliter auem idem *Eques Puteus* noſter, genuinis ſuis coloribus, & vera partium magnitudine in *Gallijs* exprimi curauerat, quam penes me iconem habeo apprimè *Ornithologi* & *Aldrouandi* deſcriptioni competentem. *Longitudo* quatuor & amplius eſt ſpithamarum, corporis craſſities *Anſerem* fermè æquat. *Color niger*, niſi quod capitis vertex capillatus, *colli ſupremi* mediocris portio, & ſub capite ad roſtri principium plumæ albeſcant, maculà inter hanc albedinem nigriuſculà & non parua intercluſà. Sub ventre quoque ad crura præcipuè candidæ ſunt pennæ. Reliqui corporis pennæ omnes nigrent, verùm non tam ſaturo atroq. colore vt in *Coruis* noſtris, ſed aliquid cinerei ſub obſcuri, atroq. rubentis & in collo ſubcærulei admixtum habeat. Oræ pennarum in cauda quoque albent. *Crura* quæ breuià ſunt, & *pedes* valde nigrent, quorum *digiti* perpetuis circulis annulati, craſſa coriacea membrana nigraq. ad extremos

mos

mos vſque vngues validè ſatis compinguntur. *Roſtrum* (quod longum erat quinque digitos, & luteolum) hoc peculiare obtinet, quod ſuperior eius pars in fine acumen habet, quo vnco veluti harpagone acutiſsimo, ad extrahendos firmandóſq. piſces dexterrimè vtitur. *Gulam* patentiſsimam habeat oportet, cum hæc quatuor, & ſex etiam mediocrium piſcium priuſquam in ventriculum detrudantur, capax exiſtat.

Tot igitur relictis alterationibus, hanc quam hic exhibemus aquatilem auem, *Mergum Americanum* aſſeueremus, quæcunque tandem auis illa ſit ab *Ariſtotele Aethia* appellata, quam *Gaza Mergum* vertit. *Si namq. omnia argumenta pro vtraq. parte ad lancem exegerimus, ſilentium tamen indicetur. Pauca enim admodum ſunt ſine aduerſario, cetera etiamſi vincunt, litigant*, vt *Senecæ* hic verbis & ipſa rei veritate vtar. *Mergum* hanc auem voco, non quod *Mergis* noſtratibus, quorum & icones & deſcriptiones apud *Aldrouandum* & *Ornithologum* videre licet varias, in omnibus ſit ſimilis, ſi *roſtrum* præſertim conſideres (quod huic *Americano* eſt acutum magis, longiuſq. & *collum*, quod productius quàm *Europæis*) ſed quòd authoritate *Americanorum* hominum hoc ita eſſe edoctus nunc probè fuerim.

Mergus Americanus eſſe hæc auis aſtruitur.

Non eſt tamen omnino noſtris Mergis ſimilis.

Non ignoro à *Carolo Cluſio* in *Exoticorum* ſuorum lib. 5. *Mergum* ſimiliter *Americanum* proponi, verùm is cum noſtro hoc ſimilitudinis prorſus parum habet. *Mergum* autem eam auem eſſe *Iacobus Plateau*, à Nautis ex *America* redeuntibus acceperat, nautarum eorundem ſolo fretus teſtimonio, & *Cluſio* ita perſuaſerat. Hos ego nec laudo, nec vitupero teſtes. Poſſunt enim in *America* æquè, atque penes nos diuerſæ *Mergorum* ſpecies exiſtere.

Carolus Cluſius alium Mergum Americanum producit.

Veluti autem anno proximè elapſo à *F. Gregorio de Boliuar* plurimum cognitionis & auxilij in hac mea componenda hiſtoria accepi, ita nunc iterum à Reuerendo admodum *Fratre Petro de Aloayſa* maximè fui adiutus. Eſt autem vir hic doctiſſimus, *Ordinis S. Dominici* ſodalis, in *America* & quidem in principaliſſima *Peruani* regni ciuitate *Limana* natus; qui adfectum etiam librum habet de *Americanis* ſui ordinis negotijs, prælo propediem committendam. Huius amiciſſima confabulatione, cum ſæpe hic *Romæ* de *Americanis* rebus colloqueremur, mirabiliter fui recreatus. His autem mihi verbis *Mergum* hunc delineauit.

Frater Petrus de Aloayſa Limenſis in pluribus authorem iuuit.

ACITLI, ad ſpeciem illarum auium accedit, quæ Hiſpanico nomine *Pato* dicuntur, & *Mexicana* hæc vox *Acitli* aliud propriè non ſignificat, quàm hanc auem, quæ quoniam in aqua & ſubtus aqua continuò commoratur, ideo hoc nomen accepit. *Acit* enim idem dicit, quod *Aqua*, & *Li* rem aliquam, ad aquã nimirum pertinentem. Vocatur autẽ auis hæc *Peruanà* linguà, *Nunnuma*, & duplex earum differentia reperitur. *Vna* earum eſt quæ longiſſimè volant: ſunt enim corporis mole graciliores, & ſapore in victu excellentiores, cum carnem habeant abſque oneroſa pinguedine. De his compertum eſt, quod pullos ſuos ſtatim vt eos natare vident, derelinquant, vt ipſi pulli cibum ſibi quærere cogantur inter *Iuncos* præcipuè, vbi procreantur. Sunt hæ in natatu præſtantes, & ſub aqua quidem velociores, quàm ſupra eàdem; ita vt nullus eos facilè piſcis effugiat. Submergunt ſeſe aquis, diuq. valde ſub ipſis dimorantur.

MERGVS AMERICANVS.

Auis hæc noſtra Mergus eſſe Americanus à F. Petro di Aloayſa ...

Viſu pollent acutiſſimo, ita vt turbata etiam aquâ, & longè & acutè cibum ſuum ſpeculentur, capitanq. *Indi* varijs has modis capiunt, ſed præcipuum dicam. In *Palude Mexicana*, vbi harum plurimæ ſtabulantur, *Indus* aquam intrat, ſuumq. caput in *Angaram* aliquam immittit, quæ ſimilitudinem habet cum quadam cucurbita rotunda, ibique ad collum vſque ſubmerſus manet, eminente ſolo capite vaſi eidem infixo. Vas itaque tantummodo ſupernatare conſpicitur, quod cum auibus imponat, ſecuræ lignum illud eſſe putantes, circumnatant. Quare *Indus* arreptis auium pedibus, capit eas ſubmergit, enecatq. donec ceteræ inſidias olfacientes diffugiant.

Prima Mergorum ſpecies deſcribitur.

Modus capiendi hos Mergus.

Secunda ſpecies earum eſt, quæ nunquam volant, licet alis haudquaquam deſtituantur, ſed quoniam ab his grauior corporis moles, haudquaquam ſuſtentari poteſt. Propria harum imago auium hæc eſt, quæ hac in tabella proſtat. Sunt *Mergi* hi in natando admodum veloces & promptiſſimè ad piſcium raptum ſe ſubmergunt. Ponunt oua ſua in terra, & pullos ſuos non aliter ac gallinæ procreant. *Indi* has aues immundas cenſent, ideoq. ab earum eſu abſtinent, neſcio qua vana perſuaſi opinione, quòd eas cum *bufonibus* ſub aqua coitu commiſceri cenſeant. Penis in his eſt longus valde & retortus? Neſcio etiam an non ſuperſtitionem ſapiat, quando *Americani* tantopere aduerſus faſcinationem laudant auium harum pedes & roſtra, quæ ſubinde infantulis ſuis è collo, ceu certiſsima quædam amuleta, ſuſpendunt, ne ipſis maleficus aſpectus noceat. Hiſpani dicunt *Aoiar con mal ojo*. Vnde & *Virgilius*.

Secunda ſpecies deſcribitur.

Ab harum eſu abſtinent Indi.

Medicamẽta ex his deſumpta.

Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.

Pinguedo harum quoq. laudatur ad tollendas maculas, in facie oriri ſolitas, *Hiſpano* ſermone *Pecas* dictas. Pennis quoq. earundẽ vtuntur ad medendum mulieribus vteri dolore vexatis. Harum enim combuſtarum pẽnarum fumus naribus ab ipſis hauritur, quamuis hoc commune ſit alijs rebus fætentibus crematis, lanæ præſertim ſordidæ, ſi ab hyſtericis fumus incéſæ recipiatur. Verùm *Indi*, qui vera CHRISTI fide nondum ſunt imbuti, exiſtimant Deorum ſuorum futilium nutu, iuſſuq. auem hanc mulierum vuluis, & infantium morbis deſtinatam atquè dicatam fuiſſe. Hæc *Frater* Petrus, de *Americano* ſuo *Mergo*.

Superſtitio Indorum de hac aue.

Hactenus F. Petrus de Aloyſa.

Nos etiam noſtros habemus maiores, minoreſq. *Mergus maior* aliquibus etiã *Colymbus* maior, à κολυμβᾶν, id eſt, natare, & *Vrinatrix maior* vocatur. *Minorem* ſolemus *Mergulum* appellare. Talibus *Franconia* noſtra in ſtagnis ſuis, ac piſcinis, quarum plurimas & vtiliſſimas habet, abundat, & in fluminibus etiam eiuſdem *Pegnitio* & *Moeno*, vbi non rapidè feruntur, ſæpius cum voluptate mergentes & emergentes, veluti ludibundos eos conſpexi.

In Franconia plurima ſunt ſtagna & pluſimi Mergi.

De *maioribus Mergis* referebat mihi olim *Theophilus Molitor Lynceus*, hos ſemper in aquis degere, in littore rarò ſedere, nidificare in lacubus, in folijs nempe *Iuncorum* ac *Typharum* inclinatis, in hiſque tam artificioſè nidum conſtruere, & erigere, aquis innatantem, vt à vento hinc inde vllo abſque periculo moueatur. Quinque etiam aut ſex oua ponere. *Minores* aiebat frequentiùs ſub aqua ſe abſcondere, quando præcipuè ſibi inſidias ſtrui aduertunt, & poſt longum denuo interuallum, alio in loco erumpere. Quare à piſcatoribus ſub aqua interdum in retibus capi.

Relatio Theoph. Molitoris, Lyncei de noſtris Mergis.

PICVS AMERICANVS.



IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

NOMEN hîc nullum adſcriptum eſt. Roſtrum in aue nulla maius reperiri exiſtimo. Superior autem huius pars roſtri, inferiore dimidio latior eſt, variegantibus multa cum venuſtate coloribus ex viridi, albo, cæruleo, croceo, rubro, flauo verſus extrema tamen, & acumen ipſius, magis magiſq. rubello. Eſt & hoc cũ admiratione quadã ſpectandũ, medietatẽ capitis, adeoq. frontem integram in roſtrum abſumi. Oculorum pupilla nigerrima, reliqua tunicarum pars flaua circulus has ambiens puniceus, & extra hunc area alba eſt. Colli inferior pars crocei diluti coloris, pectus verò caſtanei ſaturati, inter hoc tamẽ & collũ rubedo leuis apparet. Dorſum [illegible] nigriuſculum. Alæ ex triplici colore conſtant, fuſcô nempe, ſubfuſco & caſtaneo mixtæ, qui in extremis magis diluitur. Inferior ventris & poſterior pars niuea; & caudam verſus rubello colore ſcintillat. Cauda autem nigerrima ſimulq. ſolito longior, id quod à ſculptore hîc non obſeruatum fuit. Pedum digiti ante ac retro bini, ijque duplo, quàm in hactenus deſcriptis auibus [illegible]et, longiores, coloris ſubalbidi ſunt, & recuruis vnguibus. Crura [illegible] cæruleo colore notantur.

SCHOLIA EIVSDEM.

ANtequam de meo hîc quicquam addam; operæpretium eſſe cenſeo, eam prius breuiter delineationem ſimilis ferme auis ſubnectere, quam *Carolus Antonius Puteus* mihi lubens communicauit ex viua aue deſumptam, — *Carolus Antonius Puteus ſimilem auē viuā apud*

Regē Galliæ vidit, cuius iconem autho ri dedit.

quam ipſe apud *Galliarum* Regem in *Fontebellaquenſi* atrio, loco Gallis *Fontainebleau* dicto, viderat. Quantum autem ex effigie coloribus ſuis inducta, mihi animaduertere licuit, hæc eius facies, hi colores fuerant.

Auis huius in Gallijs viſæ deſcriptio.

Magnitudo.

Auis hæc Picà ordinarià paulo maior eſt. Roſtrum quod latum eſt admodum, ſuperiore ſui parte, vbi capiti adhæreſcit, viridiuſculo colore tinctum ex eodem virore ad acumen ipſum lineam producit, inferiore verò parte capiti quoq. commiſſa cæruleo lucet colore. Totum reliquum roſtrum inſtar ligni ſerpentini atro rubentis, intercurſantibus nigris maculis ac lineis quamplurimis eſt pictum.

Roſtrum.

Roſtrum autem eidem vacuum fuit & concauum, & adeò propterea leue, vt vires exiguas haberet, & neque morſibus acrioribus rem apprehenderet, neque perſtringeret. Hocque interna ſui parte croceo, verſus extremitatem tamen illius cæruleo, fulgebat colore.

Lingua mirabilis.

Linguam gerebat compreſſiſſimam, non multum formà ſuà diſſimilem prælongis pennis illis, quas in collo galli gallinacei habent, hanc per roſtri longitudinem deducebat, & extendebat; eratq. coloris verè carnei, & quod miratus eſſes, ex vtraq. ſui parte quibuſdam veluti plumulis filiſq. minutiſſimis diſtinguebatur, quæ eandem veræ pennæ faciem æmulari faciebant.

Pennæ in collo.

Pennæ autem in collo vſque ad pectoris medietatem, vt albicantes erant, quarum extrema fuligineus terminabat color; ſic in dorſo & capite erant nigricantes.

Oculi.

Reliqui corporis pennæ.

Area rotunda oculos ambiens, nuda pennis, criſpata tamen aliquantulum pilis, violacea cernebatur, prout in *Pſittacis* quoque videre licet. *Reliquum* corporis coopertum erat pennis muſtelini coloris. Caudam non habebat, verùm in procinctu erat, eandem emittendi, aut potius delapſam remittendi. Cuius initia quidem ex pennis conſtabant obſcurè albicantibus, nigri, muſtelini, & cinabrium æmulantis coloris. Hæc etiam caudæ ſuæ præludia, auis ſæpiſſimè eleuabat, ac demittebat, quemadmodum facere Reguli auiculæ minimæ, aut Motacillæ aſſolent.

Pedes.

Vox.

Pes quilibet in binos erat fiſſus digitos, tam retro quam ante, & coloris quidem ſuperiùs violacei, inferiùs cinerei. Saltitàbat frequenter, & cantum ſiue garritum picarum non abſimilem voci, edebat. Hanc minimè caueæ incluſam, ſed ligatis alis, in quodam aſſerculo parieti infixo, ſeruabant; ibi garriebat & ſpatiabatur.

Victus.

Rebus omnibus fermè, vti & pſittaci faciunt, veſcebatur, auidiſſima tamen erat acinorum, ex vuarum racemis decerptorum, quos euulſos ſibiq. proiectos dexterrimè per aerem delapſos raptabat. Ca[illegible]o totius corporis ſaturatum violaceum referebat colorem. *Hæc Carol*[illegible]*eus*.

Alia relatio de ſimili Aue Fratris Petri Aloaiſij.

Et cum inhoc ſim, vt eorum qui ſimilem auem viuam a[illegible] conſpexerunt, teſtimonia producam, non prætermittendum cenſeo [illegible] *de Aloiſa Americanus*, quem ſupra etiam cum laude nominaui, [illegible]ea[illegible]hi narrabat.

Vocatur hæc auis Hiſpanica lingua Carpintero, & Peruanà Tacataca.

Quæ de hac aue, *inquiebat*, vernaculo ab Hiſpanis ſermone *Carpintero*, & linguà *Peruanà*, *Tacataca* dictà, commemorantur, hæc ſunt. Quod caput videlicet habeat rubrum, & illius proprietas ſit arborem excauare, multiſque

in

ſui partibus perforare, vt nidum ibi pullis ſuis conficere valeat.

Perſuaſum autem ſibi habent *Indiani*, huic aui notitiam eſſe cuiuſdam herbæ, quæ vim habeat, ferrum etiam diſrumpendi, aperiendiq. omnes ſeras. Vt autem herbam illam *Indiani* conſequi valeant, aiunt ſe peſſulo nidum occludere, & ad arboris pedem aliqua linteamina apponere: tum ad herbam iſtam confugere auem, eandem apportare, clauſtro admouere, quod ſtatim frangatur & diſſoluatur; quo effracto, herbam dimittere, quæ in terram cadens ab iſtis colligatur. Vocatur autem *Peruanis* herba hæc *Pyto*, ex qua ſimiliter auem *Pyto* quoque appellare conſueuerunt. Si eos quæras, vbi locorum herba ea reperiatur, omnes ad vnum ſe hoc ignorare fatentur.

Indis perſuaſum eſt hanc auem reperire herbã quæ clauſt. ferrea etiã aperiat.

Vocatur etiam Pyto Americanis.

Cerebrum huius auis ſi dentibus applicatur, qui iam mouentur & calum minantur, tam firmiter iterum conſolidat, vt nunquam laboraſſe videantur. Hæc Fr. *Petrus de Aloayſa*.

Nondum quicquam hic à me determinãdum eſt, priuſquam aliorum quoq. hiſtoriæ Americanæ ſcriptorum de ſimili aue teſtimonia producam, vt quantùm cum noſtra conueniant aut diſcrepent eorundem deſcriptiones, vnicuiq. clarum euadat. Placuit autem primo loco ipſiſſima *Ioannes Lerij* verba recitare quæ cap. 10. leguntur hiſtoriæ nauigationis ſuæ in *Braſiliam* factæ. *Inter reliquas aues* inquit, *Americanorum, primus locus cuidam Toucan nomine, dabitur. Is columbi eſt magnitudine, colore ceu Coruus, excepto pectore, quod crocei eſt coloris, torque miniato ab inferiore parte circumducto, detracto Barbari ad genarum, aliarumq. partium corporis ornatum vtuntur. Tum verò maximè apud illos eſt in pretio, quod ſaltaturi ea vtantur. Nomen inde eſt ſortitum Toucan tabourace, hoc eſt, plumæ ad ſaltandum. Nihilominus tanta illis earum auium ſuppetit copia, vt mercibus noſtratibus permutare eas non grauentur. Auis iſtius roſtrum reliquum corpus longitudine ſuperat, cum quo Gruis roſtrum minimè eſt comparandum. Itaque pro monſtroſiſſimo totius orbis roſtro eſt habendnm. Ergo non immeritò Bellonius, vnum cum nactus eſſet ſub finem tertij libri deſcriptionis auium depingendum curauit: nomen quidem non edit, at ea omnia quæ ab illo narrantur, de iſto roſtro neceſſario ſunt intelligenda.*

Quæ Ioannes Lerius de ſimili aue ſcripta reliquerit.

Color.

Nomen.

Hic idem *Lerius* eodem libro capite 7. ſe magis his verbis de pelle detracta explicauerat. *Partis illius pellem* (quæ circa ingluuiem eſt nimirum) *detractam ſiccant (auis nomen retinet) ſiccatam vtriq. genæ applicant cera agglutinatam, quam Trayetic nuncupant. Quibus ita aptatis dicas vmbones lupatarios ex ære inauratos ab illis geſtari.*

Volupe fuerit lectoribus meis huc ea ſimiliter interſerere, quæ in Summ. *Ouiedi* hiſtoriæ Occident. Indiæ Italico idiomate ſcripto, & quidem capite 43. rep[illegible]t autem in *Terra firma* auem reperiri, quæ à Chriſtianis *Pi*[illegible], quod roſtrum obtineat admodum grande, ſi cum corporis reliqui[illegible]te hoc compares, & quod valde graue ſit, & plus omnino quàm reliquum [illegible]orpus totum ponderet. Hanc enim auem non maiorem aut certè paulo maiorem eſſe *Coturnice*, plurimis tamen pennis veſtitam, ideoque minus carnis habere quàm plumarum, quæ venuſtæ planè ſint, ac diuerſorum colorum. Roſtrum ipſi datum maximè longum, & tellurem verſus recuruum, vbi capiti adhæreſcit tres digitos tranſuerſos latum. Linguam quam obtinet, &

Quæ Ouiedus de eiuſmodi aue ſcripta reliquerit.

Roſtrum.

Lingua pēna videtur. Cur ſit mirabilis auis. Quomodo reſiſtat Cercopithecis pullorum ſuorū raptoribus.

qua ſibilum edit, pennam videri potius. In arboribus foramina excauare in quæ intret, ibique ſibi nidum fabricet. Auem eſſe profectò viſu mirabilem, quoniam plurimùm ab alijs differat, tam quod linguam attinet, quæ, vt dictum, potius penna ſit, quàm ſi roſtrum ad reliquum corpus, vbi ferme nulla videatur proportio, metiaris. Nec vllam reperiri auem, quæ ſecurior de ſuis pullis ſit, nec *Cercopithecos* inſidiantes pleriſque auium pullis, pertimeſcat. Siquidem non poſſunt ipſi pullos ſuffurari ex nidis, quoniam vigilantiſſima hæc auis ſit, nam vbi inimicorum aduentum animaduertit, iam ita ſe in nido ſuo componere, vt ex eiuſdem foramine roſtrum exſerat, atque eo modo *Cercopithecos* excipiat, vt confeſtim diſcedant, & gratiam etiam aui habeant, ne peius quid ipſis contingat.

Quæ Aldrouandus de hac aue habeat. Cur vocet Picā Breſſilicam. Vocatur etiā piperiuora. Qui ſcriptores alij huius meminerint.

Sed nolo iam diutius illis immorari, quæ de hac aue alij recenſuerunt, ſolum ex recentioribus *Aldrouandum* adducam, qui lib. 12. capite 19. Ornithologiæ ſuæ hiſtoriam huius breuiter perſtringit, ſub nomine *Picæ Breſſilicæ*, quòd *Picæ variæ* ſit ſimilis, ſi roſtrum demas, & quod in *Breſſilia* reperiatur. Scripſerat olim ad Ornithologum *Ioannes Ferrerius* hanc latinis *Piperiuoram* dici, quod piperis nempe eſſet voraciſſima, & vbi hoc ingeſſiſſet, egereret citiſſimè, quod poſtmodum eius regionis incolis maximo eſſet in pretio. Verùm *Americani* amici mei, quibus hac æſtate hic familiariter vſus ſum *Romæ*, de hoc ne verbum quidem, quare non leuem hac de re dubitandi anſam habeo. Deſcribunt hanc ſimiliter *Theuetus* in ſua Gallica Antarctica hiſtoria, & *Ambroſius Pareus* in opere ſuo chirurgico, *Boterus* demum ſed breuiſſimè, in ſuis Relationibus.

Vix vlla icon ab alijs producta cum noſtra cōgruit. Theuetus duas habet ſpecies. Roſtrum in aliqua harum auiū denticulatum depingitur.

Hoc monere ſatis nunc habeo, duas ab *Aldrouando* proponi icones, veluti ab ipſo quoque Ornithologo; ſed neutram cum noſtra vſquequaq. conuenire, ſicut nec illa quæ in *Gallijs* à *Carolo Ant. Puteo* viſa fuit, cum noſtra quadrat prorſus. Id quod me, vt credam mouet, non vnicam tantum huius ſpeciem eſſe. *Theuetus* certè vt ipſum Ornithologus citat, duas agnoſcit, vnam quæ magnitudine pipionem ſeu pullum columbinum, alteram quæ *Picam* referat. Et qui harum nobis depinxerunt effigies, in roſtro non paruam diſſimilitudinem oſtenderunt. In altera enim denticulatum ſiue ſerratum hoc faciunt: alteri aſperitatem eam omnino adimunt. Noſtra profectò effigies dentibus carere manifeſtè cernitur.

Quomodo intelligendum ſit quod tenuiſſimæ ſubſtantiæ roſtro arborem excauet.

Sed animaduerſione dignum cenſeo, quod *F. Petrus* & ſocij ipſius *Americani Hiſpaniq.* diu Noui orbis incolæ, pro certo mihi affirmauerint, hanc auem roſtro ſuo arbores perterebrare: illa autem in *Gallijs* viſa tenuiſſimum & leuiſſimum roſtrum habuiſſe aſſeratur, quo vix molliuſculam [illegible], nedum duriorem arboris corticem lignumq. perforare potuiſſe iud[illegible] *Aldrouandus* tale ſibi roſtrum in ſuo Muſæo adſeruatum fuiſſe ſcr[illegible]nuiſſimum membranæ inſtar, ſed oſſeâ tamen ſubſtantiâ, ſplendidâ, le[illegible]mâ, cauâ, atque aeris intus capaciſſima. Vbi rectè obſeruandum exiſtimo, quòd licet tenuiſſima fuerit ſubſtantia, oſſea tamen extiterit: qua ſi animal viuum dextrè vtatur, mirandum minimè eſt, ſi repetitis tot vicibus atque percuſſionibus, corticem etiam arboreum, & lignum forſan putridum, (hoc enim inſtin-

inſtinctu quodam ab hac aue quæri crediderim) forare ac penetrare valeat, cum gutta etiam leuiſſima ſæpe cadendo lapidem cauet. Et vel formicarum puſillorum exemplo animalculorum docemur, quid labor improbus poſſit. Cum enim *Plinius* lib. 11. cap. 30. miram earum diligentiam curſum ac recurſum deſcripſiſſet. *Silices*, inquit, *itinere earum attritos videmus, & in opere ſemitam factam, ne quis dubitet, qualibet in re quid poſſit quantulacunq. aſſiduitas.* Quare non inuenuſto *Hiſpani* vernaculo ſermone ſuo, hanc auem *Carpintero*, hoc eſt fabrum lignarium, & *Peruani* à continuæ percuſſionis ſono, qui tac tac eſt, *Tacataca* appelarunt.

Formicæ continua ambulatione ſilices atterunt.

Atque hæc me cauſa mouit vt *Pici* potius, quàm *Picæ* nomine inſignire eam voluerim, contra omnium eorum, qui ante me de hac aue quicquam commenti ſunt, ſenſum ac mentem. Aſſentietur mihi, qui nidi fabricam conſiderauerit, quam *Pica* non in cauis arborum, ſed in arboribus altiſſimis ſibi concinnare ſtudet. Lege ſi placet apud *Aldrouandum*, & oculis intuere depictum mirabilis artificij nidum, quem *Pica* in media arbore *Malo*, ex enaſcentis viſci ibi ramulis conſtruxerat, ſpinoſis plurimis ramis ex *Oxyacantho* & *Pyraſtro* obſeptum, atquè ita arctè clauſum, vt nec vnde exiret, nec vbi *Pica* ingrederetur, obſeruare quis facilè potuerit.

Pici verò nidos ſibi conſtruunt omnes in cauis arborum, vt rectè *Plinius* lib. 10. cap. 18. monuit: ſed non item rectè, quod *Picos* omnes *Martio* cognomine inſigniuerit, adeoq. ſpecie pro genere (vt ſcholæ loquuntur) vſus fuerit: cum *Picus martius* determinatam *Picorum* formam ſignet. Niſi quis hoc ipſum modo tueri velit, quod *Pici* forſitan omnes, veluti animoſæ aues, cum integram etiam crebra roſtri percuſſione arborem deijcere poſſe credantur, *Marti* ideo ſacræ fuerint; vel quia auſpicatæ ſint aues, & in bellum ſiue *Martem* abituri *Romani*, non niſi auſpicatò *Vrbem* egrediebantur. Libet *Plinium* ipſum audire. *Sunt & paruæ aues, vncorum vnguium vt Pici, Martio cognomine inſignes, & in auſpicijs magni. Quo in genere arborum cauatores, ſcandentes in ſubreptum felium modo, illi verò & ſupini, percuſſi corticis ſono, pabulum ſubeſſe intelligunt, pullos in cauis educant, auium ſoli.* Aſt neque ſolos *Picos* in arborum cauis nidulari, ſed *Vpupam* quoque hoc factitare, ex *Ariſtotele* diſcimus lib. 6. de Hiſt. animal. cap. 1. *Vpupa vna*, inquit, *ſuo in genere non nidificat, ſed ſtipitem arborum ſubiens, parit ſine vllo ſtramento in cauis.* Miror hoc in loco *Ariſtotelis* interpretem *Auguſtinum Niphum*, quòd *Albertum* reprehendat, inquiens: *Hæc quæ Ariſtoteles ait de vpupa Albertus mentitur de pico marino.* Licet enim *Ariſtoteles* non dixerit, *Picos* in cauis arborum nidos ponere, *ſed ſupra arbores, & non humi conſidere veluti perdices fo[illegible] & coturnices*: veriſsimum tamen eſt, quod *Albertus* dixit, cui & [illegible] *Plinius* adſtipulatur. Erit igitur ob nidi ſtructuram, longe[illegible] noſtra *Americana*, *Picus* potius appellanda, quàm *Pica*.

Pici in cauis arborum nidos ſuos ſtruũt.

Cur Pici Marti ſint ſacri.

Non ſoli Pici nidificant in cauis arborũ vt Plinius vult.

Niphus malè reprehẽdit Albertum.

Ratio prima cur noſtra au. ſit potius Picus q̃ Pica.

Et q[illegible]m in *Picorum* varietate enumeranda, non conuenire reperio, qui de his aliquid memoriæ prodiderunt, addam breuiter illa, quæ olim mihi ſcripta reliquit *Theophilus Molitor Lynceus*, non auritus, ſed oculatus teſtis, in auium enim natura atque proprietatibus indagandis, perſpicaciſsimus fuit. Hic igitur ſeptem omnino *Picorum* ſpecies obſeruauerat. *Primus*, aiebat

Authores in Picorum ſpeciebus variant, de quibus certiora retulit Theophilus Molitor Lynceus. ille, eſt *Picus niger*, de hoc multa fabulantur chymici, de radice quadam nempe, quam ore ipſe apportet, & nidi ſui foramen ligno per vim intruſo, clauſum referet. Hic *Picâ* maior longiorq. eſt, capite rubro, roſtro longo & nigro, linguam non latam (quam falsò *Ariſtoteles Picis* tribuit) ſed teretem & in acumine corneam habet. Pennas in cauda acutas obtinet, quibus in aſcenſu arborum quoque vtitur. Excauat arbores duriſsimas, in quibus oua ſua locat.

Prima ſpecies. Secunda ſpecies. Pici apibus inſidiatur. *Secundus* eſt *Picus martius*, ſeu viridis notiſſimus, & hic in cauis oua quinq. ſex & octo etiã, ſine vllo ſtramine ponit, pullos ſuos vermibus & muſcis educat. Hic ramos aridos hyeme excorticat, ſub illis veſpas, ac vermes quærit, quos comedit, his deficientibus ad aluearia conuolat (quod pleriſq. *Picis, Paro, Rubeculæ & Ciconiæ, Apiperdis* illis auibus eſt familiare) roſtro illa aperit, apes euocat & deuorat. Maio menſe in ſilua arborem quærit interiùs putridam, aſcendit, roſtro percutit, audito ſono violenter ferit. Corticem & lignum quercinum viride etiam, interdum ad quatuor vel quinq. digitorum tranſuerſorum craſſitudinem perterebrat, donec ad lignum putridum perueniat, quo inuẽto, dimidiæ etiam vlnæ profunditate arborem excauat, in qua oua ſua excludit.

Tertia ſpecies. *Tertius* & in ordine primus ex maculoſis (triplex enim maculoſus eſt) *Picarius* etiam vocatur. Hic niger eſt & albus, per corpus totum maculatus. Plures tamen nigras pennas in tergo habet, quàm albas. *Picâ* paulo eſt minor. Sub cauda rubet vti & in capite. Roſtrum huic longum & lingua teres eſt. Apibus valde eſt infenſus. Oua ad plurimum ſeptem ponit.

Quarta ſpecies. *Quartus* eſt *Merulà* paulo minor, priore adhuc maculoſior. Pennæ in cauda mediæ ſunt nigræ, & acutæ. Oua ſex ponit.

Quinta ſpecies. *Quintus* & in maculoſorum ordine tertius, & inter hos minimus, circulos habet in pennis per integrum corpus, quorum vnus albus, alter niger eſt. Hic *Paſſere* domeſtico paulo eſt minor. Carne *Rubeculam* ferè æquat. Linguam prælongam habet ac corneam: pedes paruos, ſed vngues longos.

Sexta ſpecies. *Sextus Cinereus* vel *Cæruleus* dicitur. Hic roſtrum quidem longum ſed linguam breuem habet. Non eſt ei cauda acuta, in qua tamen veluti in alis quoque & capite cinereum ac cæruleum, in pectore, collo & ſub cauda luteum, vel ex luteo rubrum; in gutture album obtinet colorem. Pedes ipſi breues ſunt. Nidum hoc extruit modo. Inuento aliquo ſibi congruo foramine ſeu ampliuſculo, circumlinit illud luto, vel terrà madidà, quam roſtro adducit, nõ aliter ac *hirundines* facere ſolent, & foraminis eam relinquit capacitatem, quæ ſibi ac fæmellæ ſuæ ad ingreſſum ſufficiat. In hoc oua locat & pullos educat.

Septima ſpecies. *Septimus gryſeus* vix *Carduelem* magnitudine excedit, aſcendit & deſcendit per arbores victum quæritans, maculis eiuſdem coloris [illegible] gro conſperſus eſt, vt *Perdix*. In rimis arborum aridarum nidificat, intra c[illegible] lignum. In cauitatibus etiam murorum inter lapides oua ſex plerumq. [illegible] na ex parte rotunda, ex altera verò oblonga valde, & acuta. Non ca[illegible] uamuis nec reliqui *Pici* cantillando aliam vocem exprimant, quàm Ghik, Ghik.

Hucuſque Theoph. Molitor. Hæc *Molitor* noſter, qui exactiſsimam plerarumque noſtratium auium hiſtoriam vllo abſque libro (adeò ipſi familiaria hæc erant) mihi reliquit.

Accedit huc alia, & potior quoque coniectura, ad *Picum* potius, quàm

Picam

Picam referendam eſſe hanc auem *Americanam*. Quòd pedes nimirum hæc binos in digitos, ante ac retro diuiſos gerat. Id quod ſolis *Picis* peculiare eſſe *Albertus* annotauit, ſi *nocturnas* tamen quaſdam *aues*, *Pſittacum* etiam, & *Iyngã* excipias: Quamuis & *Pico murali* & *nigro* tres ante, & retro vnum, eſſe alij ſcribant. Et ſcimus nos etiam *Cuculo* binos ante, & retro totidem digitos conceſſos eſſe. Sed quoniam & in cæteris proprietatibus, tam aptè cum *Pico* magis quàm *Pica*, quæ tres ante, & vnum retrò habet digitos, cõgruit, ad *Picum* libentius eã retulero. Vnde maximopere miror, pleroſq. *Ornithologos*, & inter hos diligentiſſimum noſtrum *Aldrouandum*, roſtratæ huic *aui Americanæ* ſiue *Picæ Breſſilienſi*, vt ipſi vocant, in ſuis omnibus Iconibus, tres digitos ante, & vnum pro calce appinxiſſe, cùm tamen & noſtra pictura, & ſculptura, & ipſum animal viuum in *Gallijs* viſum & depictum, reclament, vt ex ſupra datis deſcriptionibus, cuilibet manifeſtum euadit.

Alia ratio ex pedibus deſumpta cur Picus potius quã Pica ſit hæc noſtra auis.

Aldrouandus & alij male huic aui Americanæ digitos in pedibus tres ante, & vnũ retro appingunt.

Nomen autem illud *Picuto*, quo ipſum *Ouiedum* hanc inſigniiſſe, ſupra monui, neque à *Pica*, neque à *Pico*, ſed à roſtro deriuatur, quod *Hiſpani* ſuo idiomate *Pico*, & Itali *Becco* appellitant. Sub huius *Picuti* nomine, hanc etiam *Cardanus* lib. 10. ſubtilitatum deſcripſit, cùm inquit. *Roſtrum maius eſt totò corpore, corpus autem coturnice paulo maius. Roſtrum igitur longius, latum vbi capiti iungitur, tribus digitis; aduncum quo terebrat arbores, atque ibi à caudatis Simijs arte ac roſtro, quanquam puſillum ſe tuetur pulchrè. Illud in eo mirum quod pennam habeat pro lingua, vnde à natura aliorum omnium multùm diſſidet; ſibilat vehementer.*

Cur dicatur Picuto.

Cardanus hanc ſub Picuti nomine intellexit.

Ridet hæc omnia ſalsè *Scaliger* pro ingenioſa ſubtilitate ſua, Exercitatione 234. *In maxima omnium coturnice*, ait, *pectus nunquam vidi latum digitos binos. Quantum igitur caput, cui affixum ſit roſtrum ſeſquialterum? Roſtrum etiam debebat potius rectum fuiſſe, quam aduncum, ad perterebrandam arborem, & inferendos ictus?* Sed cur riſu dignus ſit *Cardanus*, ſi ipſe hęc ad verbum ex *Ouiedo* oculato teſte, (licet hunc non nominet) tranſcripſit? Et cur non reprehendit *Ouiedum* potius *Scaliger*, quem ipſe dubio procul vidit, legitq. cùm non raro ex hoc, & ipſemet ſuppreſſo *Ouiedi* nomine, *Indica* naturæ quædam miracula narret? Et cur accuſandus *Cardanus*, ſi Natura in monſtroſo hoc ludere roſtro voluit? quod cum reliqua aue non eam habet proportionem, quam in pleriſq; noſtris videmus auibus: Κόσμος hic mundus noſter eſt, in quo polydædala Natura pro varietate ſua, pulchritudinem inducit, & vt *Plinius*, ait, *quæ nobis miracula, ipſi ludibria ſunt*. Præterea cum auis hæc non terebri modo arborem directè perforet, ſed bipennis loco roſtro ſuo ad excauandam arborem, & ibi nidum ſuum collocandum vtatur; non video cur non æquè aduncum, quàm rectum volucris roſtrum hoc præſtare & fortaſſe commodiùs poſſit.

Scaliger Cardanum hic ridet ſed abſque vlla cauſa.

Quæ naturæ ludibria hæc nobis miracula cenſentur.

Sed finiamus tandem, & admiremur ſimul, idem nunc, & olim perſuaſiſſimum fuiſſe figmentum, barbaricæ illi *Americanæ* genti, clauſtra aperiri nido huius auis applicita, ab herba quadam, quam ea ore apportet, quod *Plinius* etiam de *Picis*, ad quos hanc noſtram retulimus, ſcriptum reliquit, loco paulò ſupra laudato. *Adactos*, inquit, *Cauernis Picorum à paſtore cuneos, admotâ quadam ab his herbâ, elabi creditur vulgo. Trebius autor eſt, clauum cuneumuè adactum, quanta libeat vi, arbori, in qua nidum habet* (Picus) *ſtatim exilire cum crepitu arboris,*

Miram eſt, quod Americanis etiã hæc fabula de hac clauſtra aperiendi ſit perſuaſa.

Plinius hæc olim ſcripſit.

boris, cum inſederit clauo aut cuneo. Hoc ipſum quoque *Democritum* & *Theophraſtum* credidiſſe *Matthiolus* in nūcupatoria ſui Herbarij epiſtola ſcripſit, quem ego miror magis, hæc ibi verba addidiſſe. *Quin etiam Æthiopide herba tactu clauſtra omnia aperiri, quibuſdam admurmuratis cantilenis: id quod mihi miraculo non eſt. Memini enim dum ſuperioribus annis Venetijs agerem, me quendam ſuſpendio damnatum vidiſſe, cui fores omnes patefierent diſiectis ſeris, vna tantùm herbà admotà, ſignaculis quibuſdam decantatà. Talis ferè facultatis alia haud mihi incognita habetur, in Italiæ montibus proueniens, qua ab equis calcatà, continuò ferrei ſoluuntur calcei.*

Mirum magis quòd Matthiolus ſimilia friuola credidit.

Authori difficillimè hæc perſuadentur, qui ſimilia nec vidit nec audiuit.

Ego vt ingenuè fatear, potiorem vitæ meæ partem herbarum quoque ſtudijs inſumpſi, & plurimorum ſimul familiaritate rhizotomorum ſum vſus. Verùm eiuſmodi naturalia plantarum miracula, nec vidi vnquam, nec à fide digno quoquam audiui.

In huiuſmodi miraculis ſupernaturalibus res ſæpe ſuſpecta eſt de diaboli commercio.

Quòd ſi admurmuratis verbis cantileniſq. res agitur, iam illa de diaboli commercio, auxilio, & ſuggeſtione ſuſpecta fit. Scio equidem, pleroſq. hominum non facilè contentos eſſe, ijs, quæ vbiuis obuia, & quotidiana ſunt: Sed ἄγνωστα illa libentiſſimè credere, appetere, & amplecti. Adeò fabulæ, deliramenta anilia, & ſuperſtitioſæ, Cacodæmonis aſtu excogitatæ ceremoniæ, per vniuerſum orbem facillimè diſſeminantur, vt ad *Americanos* & *Antipodes* noſtros quoque iam olim penetrauerint.

Et quidni? Cum enim luce Euangelica variæ orbis noſtri cogniti regiones eſſent illuſtratæ, & fraudes Sathanæ ideo detectæ, migrandum ſibi putauit ad gentes noui orbis barbaricis ritibus pleniſsimas & veri DEI cultu orbatas. His cùm ſuperbiam, arrogantiam & tyrannidem ſuam diu miſerè exercuit, apud has idololatriam perfidè fixit, vt licet iam bona pars earum CRISTI doctrinam amplexata fuerit, remanſerint tamen antiquarum ſuperſtitionum fomites quidam, è quibus continuò adhuc idolomaniæ igniculi exhalant. Et quantum apud illos Americanos perditiſſimus hic humani generis hoſtis poſſit, partim hiſtoriæ eius orbis nos docent, partim ab ipſiſmet ego Americanis ſed iam Chriſtianis, partim ab illis etiam qui ad infidelium loca penetrarunt, vt miſeros illos & à dæmone dementatos homines CHRISTO lucrifacerent, edoctus fui. Sed legat hac de re qui velit, Ioſephi à Coſta quintum librum hiſtoriæ ſuæ occidentalis Indiæ: mirabitur ſimul & gentis illius miſerebitur. Atque de *Pico Americano* hæc ſatis ſunto.

HOL-

HOITZITZILTOTOTL

Auis picta Americana.



IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ROSTRVM oblongum, acutum, tenue & tantiſper curuatum nigricat: cum hoc caput, collumq. quod longum ſatis, in magnitudine proportionem obtinent. Colores niger, viridiſq. ſaturatus, adeò per minima commiſcentur, vt oculis ſe quaſi noſtris ambo occultent, qui tamen paruorum inſtar punctorum ex croceo, aureoq. pulcherrimo colore effulgent. Ex nigro vndiq. ſed diluto magis, inferiorem colli partem color, vſque ad pectus, idemq. dorſum venuſtat, niſi quòd in hoc albæ minimæq. maculæ quædam apparent interſperſæ. Putares in hac elegantiſsima & exotica aue, merum ſuperbi *Pauonis*, aut *Phaſiani* maſculi, aut variegatum rutilantis *Columbæ* collum intueri. Alæ nigricant, ſed anteriores harum partes candidis maculis lucent. Cauda ſubfuſca ferme tota, principium huius tamen vireſcit, albeſcit extremitas. Pedes habet longos, nigricantes, ſubtiles, tribus ante diſtinctos digitis, cum quarto poſteriore, ex breuibus cruribus enatos.

SCHOLIA EIVSDEM.

PArum eſt, quod commentarij loco hìc adnectere poſſum, & iam nonnemini diffuſior paululum viſus fui. Adponam tamen hìc primo loco quæ *Fr. Petrus de Aloayſa* mihi reliquit. Hæc auis, *inquiebat ille*, quam *Mexicani Hoitzitziltotl*, *Peruani* verò *Pilleo*, appellant, non comedit frumenti grana, neç corporeum quicquam, niſi tantùm ſubſtantiam & medullam florum, ſed præ- Fr. Petri de Aloayſa Americani de hac aue verba.

ſertim

Alimētum huius auis melleus liquor.

ſertim florum ſpinis armatorum. Habet autem pulcherrimas pennas, quarum vſus eſt imagines conficiendi picturis ſimillimas, & alia huiuſmodi precij magni opera.

Recchus noſtrę huic conſimiles alio loco deſcribit.

Nardus Antonius Recchus noſter, hoc ipſo *Mexicani* voluminis ſui, quod nunc primùm mundo publicamus, libro 9. cap. 11. Auiculas plurimas ſub *Hoitzitzil* nomine, & pictas exhibet, & calamo deſcribit, cum quibus magnam hæc noſtra vt corporis effigie, ſic nomine ſimilitudinem gerit. Hæc ſola inter vtraſq. eſt differentia, quod noſtræ præter vtriſq. communem appellationem *Hoitzitzil*, additur vox hæc *Totott*, quamuis & illis ſeptem differentibus vnius ſpeciei auibus, ſua differentia etiam nomina dentur à *Reccho*, quæ tamen in hoc omnes videntur conuenire, quod ſint *Hoitzitzil* Quapropter fere adigor, vt credam, hanc noſtram auem quæ ſine hiſtoria hìc proſtat, ad illas referri poſſe, de quibus loco laudato ſingulare caput *Recchus* ſcripſit. Licet enim ibi colores non enumeret, ſed varios ſolummodo eſſe dictitet, quare & auem illam latinè *variam* nominat: credi tamen poteſt, eas huic noſtræ haud abſimiles eſſe, cum & ex illarum, & noſtræ pennis ac plumis, artificum *Indorum* induſtria, imagines elegantiſsimæ conſtrui dicantur. Et cum his verbis caput illud concludat: *Plures ſunt harum auicularum differentiæ, colorum varietate ac corporum diſtantes magnitudine*. Æquum eſt credere & noſtram hanc, licet picturà grandiuſculam, in illarum claſſe locum habere. Confirmat hanc opinionem meam, quod *Fr. Petrus de Aloayſa* dixerat, hanc noſtram ſola florum medullà nutriri; & *Recchus* aſſerat, ſuas illas tamdiu ſolummodo eſſe ſuperſtites, quamdiu melligenarum herbarum flores ex quibus aluntur, perdurent.

Rationes cur conueniant. Prima. Secunda.

In mentem itaque venit, an non affinitate quadam hæc noſtra auis & à *Reccho* enumeratæ *variæ* ſeu *pictæ*, attingant illam, quam *Carolus Cluſius* Exoticorum lib. 5. cap. 2. deſcribit, quæ *Ouriſſia*, ſiue *Tominejo* appellatur. De hac enim ſequētia apud ipſum legũtur. *Franciſcus Lopez de Gomara in Hiſtoria, quam de Mexicana vrbis expugnatione ſcripſit; Vicitilin eam auiculam* (quæ alijs nempe *Ouriſſia*, & *Tominejo*, & *Paſſer moſquitus*, & *Gonambuch* dicitur) *nominare videtur. Maximè inquit, admirabilis eſt in noua Hiſpania auicula incolis dicta vicicilin, corpore non maiore quàm Crabronis, oblongo & gracili roſtro: melle rore & florum ſucco alitur, roſæ tamen non inſidet. Eius pennæ valde exiles, elegantis mixti coloris, à Phrygionibus admodum expetitæ, vt aureis ſtaminibus intertexant; præſertim illæ quæ in collo & pectore natæ. Expirare, ſiue obdormiſcere creditur Octobri menſe, pedibus ex aliquo ramo appenſa, aprico loco: renaſci autem ſiue expergiſci Aprili multis floribus iam vigentibus, propterea Renata vocatur.* Qui plura de hac noſſe velit, ipſum adeat *Cluſium*, vel ipſos potius oculatos teſtes conſulat, quos ipſe citat *Conſaluum, Ferdinandum Ouiedum* cap. 48. ſui Summarij. *Auguſtinum Caraten* lib. 1. cap. 8. Hiſt. Peruanæ. *Ioſephum à Coſta* lib. 4. cap. 37. *Theuetum* cap. 48. ſingularium Franciæ Antarcticæ, & *Ioannem Lerium* cap. 11. Hiſt. Americanæ.

Videntur hæ noſtræ aues cum paruula illa Tominejo Cluſij conuenire.

Hæc dicitur ſex mēſibus arbori affixa dormire.

Conueniunt mehercle omnia quæ modò retuli, cum *Recchi* noſtri hiſtoria, quæ ſuis ille *Hoitzitzil*, ſiue auibus varijs tribuit, de ſomno præcipuè illo quo arbori affixæ pluribus detentæ hærent menſibus, *nec nugæ ſunt*, inquit, *aut*

vniquam

cuiquam debet eſſe dubitatum, ſeruata quippe eſt non ſemel auis ſtipiti affixa intra cubiculum, & cum ſex menſes exanimis pependiſſet, quo tempore ſibi natura comparatum eſt, reuixit, ac demiſſa in vicinos agros volitauit.

Somnum huius auis etiam in ſuis cognoſcit Recchus.

Sed de mirabili hac & puſilla auicula, ea quoque commemorare libet, quæ *Fr. Gregorius de Boliuar* mihi pro certiſſima hiſtoria communicauit. In multis, *aiebat ille*, prouincijs ac Regionibus Indiarum tam *Nouæ Hiſpaniæ*, regionis *Peruanæ*, *Braſiliæ*, & *Guineæ*; quàm *Indiæ Orientalis*, in *Inſulis Philippinis*, & alijs, numeroſa eſt diuerſitas magnarum auium & paruularum, varijs coloribus diſtinctarum. Quapropter cum de paruulis agamus, quas in ſuo libro refert *Nardus Antonius Recchus*, quæ in *Noua Hiſpania* reperiuntur, dico relationem eam quam de illis habet, quæ ſub nomine *Hoitzitzil* depinguntur, à veritate nequaquam alienam eſſe: excepto tamen, quòd illæ omnes, quarum ſeptem ſunt, ibique à *Recchο* referuntur, eam proprietatem non habent, ad arborum concaua confugiendi, ibique per ſex menſes hyemis mortuas, vel quaſi mortuæ videantur, latitandi, roſtelliſq. ſuis in arborem defixis, firmiter inhærendi. Ineunte autem vere, reuiuiſcere, alimoniamq. ſibi quærere ex melle, quod in arborum, plantarumq. floribus deliteſcit. Quoniam primum hoc, quod dictum eſt, videtur tantummodo verum eſſe, in illa ſpecie auium, quæ minima eſt omnium, & à *Peruanis Tomin*, vel *Tominejo* appellatur. Reliquum verò, quod de illis commemorat, certiſſimum eſt, quodq. ex earum pennis precioſæ veſtes & imagines conficiantur & elaborentur. *Tomin* itaque auicula eſt adeò parua, vt nulla in orbe vniuerſo minor reperiatur. Eius magnitudo eſt inſtar *Crabronis*, varijs perfectiſsimiſq. depicta coloribus, Pedibus admodum puſillis & curtis. Eſt ex his aliqua, quæ caudam curtam habet, & rotundam pipionum more; alia verò tam longam & completam, vt bis, terue longitudine ſua reliquum totum adæquet corpuſculum; In hac tres vel quatuor ſunt pennæ colore precioſo variegatæ. Roſtrum habent longum, tenue ac delicatum, & linguam inſtar acus, quam dum proferunt, duplo eſt, quam roſtrum, longior. Hac mel extrahunt ex occultiore & profundiore centro florum, etiamſi ſit *Lilium album*, vel flos etiam oblongior.

Fr. Gregorij de Boliuar de hac parua auicula historica relatio, authori communicata.

Sola illa parua auicula ita dormit.

Hæc graphicè deſcribitur.

Et quemadmodum DEVS & Natura neque in minùs vtilibus abundantiam, neque in neceſſarijs defectum monſtrare voluerunt, ſic etiam huic auiculæ idonea pro alimentorum ſuorum acquiſitione, inſtrumenta procrearunt, linguam inquam, longiſsimam, qua ad intima florum penetrare poſſet; & mirabilem hanc facultatem conceſſerunt, vt ipſa rei nulli inhærens, in aere ſaltem libero volitando, perſiſtere tamen & ex floribus, ſurſum deorſum vbi velit, illis haudquaquam innitens, linguà exertà melleum lambere rorem, pro illo temporis ſpatio, quo indiget, valeret.

Linguam longam valde habet, qua mel exugit.

In aere hærens nec floribus inſiſtens, ex illis mel ſugit.

Alas autẽ tãta pernicitate mouet, vt viſu percipi motus minimè poſſit; quin alis potius carere videatur, & vel tam exile corpuſculum, abſque alis ſubſiſtere appareat. Sic autem in aere ſuſpenſa, & ad partem inferiorem ſuperioremq. floris conuerſa, liquorem illum roſtello colligit, & linguà ſuà quam deducit eò vbi neceſſarium eſt, ſuffuratur. Tanta autem velocitate ex vna arbore ad aliam, ab vno loco ad alterum ſe confert, vt in hoc reliquas aues antecellere

Alas celerrimè mouet.

tecellere & ſuperare longè videatur vniuerſas, & ipſa volans oculis ſæpiſsimè percipi minimè poſſit.

Hucuſq. F. Gregorius.

Hæc ſunt præcipua quæ de huiuſmodi auiculis *Tominejos* nuncupatis, dici poſſunt. Reliquæ ſpecies dictum hunc modum inſequuntur plus vel minùs, pro earum corpulentia vel natura, quamuis maxima etiam illarum, creſcendo nunquam attingat medietatem minimæ auiculæ, quæ in *Europa* inuenitur. Hæc Fr. Gregorius.

Quæ de hac aue ampliùs examinari poſſent.

Duò ſunt, quæ ampliorem hic diſquiſitionem mererentur. *Primum*, quomodo hæc auis ſolo melleo florum liquore paſtuq. cibetur? *Alterum*, qua ratione tot menſium inedià maceratà, ſuperſtes tamē adhuc arbori adhæreſcat? Veruntamen hæc cum altiora ſapiant principia, quæ hoc loco examinare operæ minimè eſt pretium, ad alia tranſeamus æquum exiſtimo, cum præſertim de mellis ex floribus hauſtu, naturà, & fabricà, ſuccinctè quidem, ſed neruoſè, & ſolidè diſputauerit *Princeps Cæſius* noſter, in *Apiario* ſuo *Romæ* typis expreſſo, quod conſuli poteſt. De fame verò diuturna, quam varia ſufferre innoxiè animalia poſſunt, ſi temporis permiſerit anguſtia, aliquid inferiùs, vbi *Chamæleontis* dedero hiſtoriam, delibabo.

Ariſtoteli notiſſimū fuit aues quaſdam hyeme occultari.

Hoc vnum nunc reticēdum haudquaquam cenſeo, *Ariſtoteli* minimè ignotum fuiſſe, aues quaſdam hyeme abdi, & occultari, inter quas lib. 8. cap. 16. de hiſt. An. præcipuè *hirundines* numerat. *Iam enim viſæ ſunt*, inquit, *multæ hirundines in anguſtijs conuallium nudæ, atque omnino deplumes. Scaliger* ad hunc locum. *Sed & in cauis arborum*, ait, *deprehenſæ ſunt aliæ aues apud nos nudæ, idque hyeme. Mutant enim quotannis aues plumas, idque æſtate. Natura ſapiens, cum plumas aduerſus frigoris incommoda condidiſſet, non abſtulit eas per frigus.* Atqui nos ſcimus eas quæ hyeme ſe abſcondunt, hyeme plumis ſpoliari. Hunc eundem *Ariſtotelis* textum explicans *Auguſtinus Niphus*, hæc habet. *Vnde vt Albertus inquit, iam viſæ ſunt hirundines, quæ in concauis arborum ſe condiderunt, & ſpectatum eſt in Germania in ſylua quadam, vbi quercu putridà incisà inuentus eſt cumulus hirundinum deplumium. Nec ſolum Albertus hoc probauit, ſed Pompeius Columba vir maximus rerum naturæ rimator, ſe idem in Germania reperiſſe in concauo cuiuſdam arboris in imo fluminis exortæ, teſtatus eſt mihi.*

Scaliger hoc idem probat.

Hoc ipſum Niphus docuit.

Et quando iam *Germaniæ* facta eſt mentio, prætermittere haud debeo, quin pro rei huius confirmatione, & illa producam, quæ *Fortunius Licetus* lib. 3. cap. 10. *de his quæ diu viuunt ſine alimento*, annotauit. *Afferenda huc ſunt*, inquit, *quæ de natura hirundinum Germanicarum mihi retulit Mathematicus inſignis* Galilæus, *fratrem nempe ſuum in Germania ſtagnis hyeme vidiſse retibus à piſcatoribus captas congeries multarum hirundinum, pedibus, roſtro & alis mirum in modum ad inuicem conſarcinatarum, quæ in thalamis tepidioribus comportatæ, quaſi reuiuiſcentes mouerentur primùm, ſeſe expedirent poſtea, mox etiam auolarent: audiſſeq. ab incolis aduentante hyeme, quotannis hirundines in eà regione, aeris inclementiam fugientes, non in remotiſſimam inde Aphricam (quod efficiunt Italicarum plurimæ Lybiæ viciniores) ſed multas, vt dictum eſt, in vnam congeriem colligatas, ſub aquas demergi, vbi minus ſæuit hyemis, atque ibi latere ad vernum tempus ſemianimes.*

Hirūdines ſub aquis lateſcere Galilæus in Germania vidit.

Addam & ego aliquid ex *Germania* noſtra ab oculato teſte *Theophilo Moli-*

tore

ſtre *Lynceo* de *Cuculo* mihi relatum, finiamq. Hoc itaque ſibi domi ſuæ contigiſſe affirmabat. Cum famuli etenim aui paterni ſui in prato quodam *Salices* vetuſtas, aridas & arboreas eradicaſſent, domumq. vexiſſent, & duo earundem capita in fornacem, pro calefaciendo hypocauſto conieciſſent, audiuerunt in eodem hypocauſto tertiâ vice *Cuculum* cantantem. Admirati hâc *Coccygis* hyeme vocem, exeuntes, & capita *Salicum* è fornace extrahentes, in altero ſe quidpiam motitare animaduerterunt: quare arreptâ ſecuri foramen aperuerunt, & immiſsâ manu primùm pennas meras extraxerunt, poſtmodũ viuum quoque animal arripuerunt, hoc eſt ipſiſſimum *Cuculum*, vegetum quidem, ſed nudum ac pennis omnibus exutum ſpoliatumq. & commeatu planè deſtitutum: quem pueri geſticulantes, per biennium integrum in hypocauſto enutrierunt.

Theophilus Molitor Cuculum pēnis ſpoliatum in arbore latitantem vidit.

AVIS MEXICANA

Pſittaci colore.



IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

HÆC auis ſtatim in roſtro, (quod aduncum nonnihil & cineritium eſt totum) inferiore parte ad caudam vſque, hoc eſt in ventre toto minij colore rubet: qui idem color ſurſum per vropygium, ad dorſum porrigitur, niſi quod alarum verſus principium cum virore rubor confunditur, qui ad ipſum ita collum protenditur, quod omnino vireſcit. Caput autem amethyſtino, aut hyacinthino colore diluitur. Circulus qui pupillam ambit, valde albet, orbita verò oculi eſt cærulei ſaturati coloris. Vbi ſuum ſumunt principium alæ, color eſt ſubluteus. Sequitur primus pennarum in alis ordo cum ſecundo & tertio dicti hyacinthini coloris. In medio tamen harum pennarum circumferentia intercurrit linearis ſubuiridis vſque ad finem. Cauda tota eſt amethyſtini coloris abſque viriditate, dilutioris tamen verſus finem. Pedes, qui tres ante & vnum retro digitos habent, inter cinereum ac violaceum ambigunt.

AVIS ANONYMA.

Noua Hiſpaniæ.



IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ROSTRVM imprimis aduncum ſatis, & nigri admodum coloris eſt. Nigerrimos quoque oculos oſtendit. A roſtro ad verticem cæruleus color emicat. A collo verò per dorſum integrum, ad caudam vſque ex nigro & viridi commixtus ſcintillat. A roſtro autem inferiore per ventrem luteolus color cum albicantibus quibuſdam maculis hanc auem venuſtat. Alæ ſunt viridis ſaturatioris coloris, maculis tamen eiuſdem coloris, ſed longè dilutioribus, hinc inde pulchrè intercurſantibus. Cauda ſimilis cum alis eſt coloris. Tibias pedeſq. fuſcos habet, & vngues digitoſq. prælongos, tres anteriùs, & ponè vnum.

SCHOLIA EIVSDEM.

QVod ex ſacratiſsimo ſuo ore ſalutis æternæ reparator noſtræ *Chriſtus* Matthæi ſexto capite pronunciauit inquiens: *Et de veſtimento quid ſoliciti eſtis? Conſiderate lilia agri, quomodo creſcunt: non laborant, neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salamon in omni gloria ſua coopertus eſt, ſicut vnum ex iſtis.* Hoc æquiſsima nos ratione de auibus quoque prædicare poſſumus, quas Deus in nouo præcipuè orbe, tam ſpecioſis ornauit pennis, tam varijs diſtinxit coloribus, tam ſplendidè, & ſuperbè veſtiuit, vt *Peruani* olim atque *Mexicani* Reges, ex pulchriformibus earundem plumis, regalia ſua parauerint indumenta, eaſq. argento, auro, gemmiſq. longè prætulerint, & hodieq. illius orbis habitatores, perizomata, & inſignia capitis cæteriq. corporis ſui ornamenta,

Aues ſplēdidè à Deo veſtitæ.

Auium pulcherrimæ pennæ in nouo orbe auro præferuntur.

menta ex his elaborata geſtent, aulæa & tapetes texant, clypeos, gladioſq. ſuos ornent; & miro artificio vtenſilia ex his varia conſtruant. Quin in locis quibuſdam mercatura publica plurium dierum ex hiſce exercetur, & apud Mexicanos nundinæ ex auibus inſtruuntur; quæ cùm ad victum, tum ad opera plumaria coemuntur.

Varia parantur ex his vtenſilia.

Ex his publica mercatura exercetur.

Sed & quicquid pictores penicillo tentare valent, hoc ipſi Apellæa planè arte, paruis plumulis æmulantur, & ex his variarum icones rerum, plantarum, inquam, animalium, hominumq. effingunt, quæ ad nos quoque deferuntur. Veluti & magni valoris, elegantiſq. decoris tabulas aliquot, ex pennis elaboratas vidi in *Summi Pontificis* cubiculis, quæ *Chriſti* & *Sanctorum* imagines repræſentant, tam ab *Occiduis*, quam *Eois Indijs* huc tranſmiſſas.

Et imagines pulcherrimæ concinnātur.

Verùm & ad *Germanos* quoque plumatilis hæc ars iamdudū tranſijt: quandoquidem domi meæ habeo ex minutiſsimis plumulis, auiumq. villis, varij generis auiculas, tam concinnè compoſitas, tam veris expreſſas coloribus, inter quas & *Pſittacus* triumphat, vt ipſas te viuas contemplari, & tuis palpari digitis putares, geſtireſq. volucres, non quidem in pictura adumbratas, ſed ſtatuarum ritu ſolidè exſtantes. Has cùm ego olim *Scipioni Cobellutio Cardinali* ampliſsimo, doctiſsimoq. Bibliothecario Apoſtolico (cuius vt ego ſemper religioſus cultor exſtiti, ſic ipſe me vnicè amauit) monſtrarem, proh Deum immortalem! inquiebat, & quò non humani ingenij induſtria peruadit? In quo artificio *Europæis*, imò *Americanis* quoque omnibus palmam longè præripiunt, induſtrij & dexterrimi *Auguſtæ Vindelicorum* incolæ, Vrbis *Germaniæ* totius, dixero, nitidiſſimæ, amœniſſimæ, & ingenioſorum opificum feraciſſimæ, ne quicquam nunc dicam de literarum bonarum, variarumq. linguarum, quibus habitatores eius plurimi pollent, cultu & exercitio: de ſplendore nobilitatis, in qua præter cæteros Illuſtriſsimi *Comites Fuccari* religionis Catholicæ aſſertores ibidem florent: & de regimine Reipub. illius, in qua non ita dudum *M. Velſerus Lynceus* eiuſdem *Duumuir* ſapientiſsimus, Vrbi & orbi notiſsimus, & rei literariæ illo ſeculo *Triumuir* dominatus eſt.

Germani quoque norunt hanc artem plumatilem.

Author habet varias auiculas arte ex plumis elaboratas.

Scipio Cardinalis Cobellutius.

Auguſtæ Vindelicorum encomium.

Ex eadem igitur Vrbe prædictas dono accepi auiculas, cum raris alijs munuſculis à *Gregorio Aichingero* ibidem Canonico, ob muſiceſq. præſtantiam *Germaniæ Orpheo*, & ob incorruptam triginta annorum amicitiam noſtram, vero meo *Pylade*.

Gregorius Aichinger Germaniæ Orpheus.

Sed miſſo antilogio ad rem accedamus. Hanc itaque, quam præ manibus habemus auem in earundem venuſtiſsimorum colorum claſſe volucrium collocandam eſſe autumo: ex quarum pennis & olim ſe *Americani* ornauerint, & eas nunc quoque maximi faciant. Quæ autem hæc auis ſit, & quo nomine decoretur, cum ignariſsimis equidē & ego ignoro. Cum huius nec nomen, nec hiſtoria in noſtro autographo vlla exiſtat. Malui tamen *Pſittacis* eam, quàm alijs aſſociare alitibus, ſi colorem ſaltem ſpectes varium & pulcherrimum. Nam ſi roſtrum aduncum magis haberet, & pedes in duos tantum, ante retroq. digitos fiſſos gereret, iam quin omnino *Pſittacum* appellaremus, nulla penes me dubitatio exſtaret. Hoc enim *Pſittacis* omnibus, at non ſolis competit. Aſt notaui ego hoc ſedulò, quod à nemine ſcriptum reperio, ipſos nempe pſitta-

Cur auis hæc noſtra ad pſittacos pertinere videatur.

Quomodò pſittaci modò duobus modò tribus pedum digitis vtantur.

pſittacos, quotieſcunque gradiuntur, aſcendunt, deſcenduntq. per clathras ſuas duos pedum digitos ante retroq. porrigere, vbi verò cibum capiunt, & ori admouent, tribus hunc digitis carpere, ſtringere & ita strictum tenere, donec roſtro comminuerint, & deglutiuerint. Et quod mirum videri queat, maiorem poſterioremq. digitum tam dextrè antrorſum, retrorſumq. flectunt ac mouent, vt te neſcire fatearis, an Natura illum magis ad gradiendum poſteriùs, an ad veſcendum anteriùs, vtendum voluiſſe creauerit.

Aues pſittacis in America plurimæ ſimiles, maiores & minores.

Quòd autem tam minores quædam, quàm maiores *Pſittacis* aues, ob ſimiles ferè colores *ad Pſittacos* referri ſoleant, licet tales minimè ſint, ex *Vlyſſis Aldrouandi* lib. 11. Ornithologiæ diſco. *Nam cùm in vtraq. India*, inquit, *quàmplurimæ auiculæ minutiores reperiantur, & multiplici colorum varietate haud ſecus atque pſittaci picturatæ, certè harum ſpecie prima fronte multas ab initio deſcriptas fuiſſe conſtat, quod eas à pſittacis minuſculis ægrè dignoſcerent. Tales ſuo loco ſub nomine paſſerum Indicorum aliquot deſcribentur*. Et paulo inferius ſubiungit. *Ad pſittacos etiam, quàm ad aliud auium genus potius referendæ ſunt, quas in India teſte Ioſepho à Coſta Guacamaias vocant, aues pſittacis maiores, ſed colorum diuerſitatis venuſtate illis per omnia ſimiles*. Operam hìc ego prorſus luderem, & poſt *Apellem* pingere velle viderer, ſi quæ idem *Aldrouandus* à *Ioanne Bittnero Germano* (vt ipſemet ingenuè fatetur) egregiè adiutus, exquiſitiſſimè, tam in *pſittacorum* differentijs enodandis, quam in capitis totius & linguæ præſertim atque loquelæ organis eorundem anatomicè explicandis, poſteritati conſignauit, vel renouare, ac veluti *Crambem bis coquere* hìc tentarem, vel plura nouaq. magis attexere exiſtimarem. Si præcipuè *Carolus Cluſius* in Exoticis ſuis quoq. conſulatur, qui nonnihil poſt *Aldrouandum* adiunxiſſe viſus eſt, ad quos ambos benignum ego lectorem meum ablego.

Aldrouandus in hiſtoria pſittacorum exactiſſima à Ioanne Bittnero Germano maximè adiutus.

Ne tamen mori noſtro morem non geramus, hoc eſt, omnino nobis diſſimiles atque Laconici prorſus iam fiamus, quæ hìc Romæ, ac pulchritudine ſaltem, & humani ſermonis imitatione, nobis in *Pſittacis* quibuſdam obſeruare licuit. (à duabus enim his dotibus, animi, vt ita dicam, ac corporis, verè laudantur) & nos proferamus, æquum iudico.

Quæ Romæ ab authore in pſittacis obſeruata.

Egregiæ magnitudinis ſanè ac pulchritudinis, cæteros, quos *Romæ* videre potui, antecellit *Pſitaccos*, ille, quem S.R.I. Princeps, & S.R.E. *Cardinalis Madrutius* omni cultu à me honorandus alit, P*haſianum* maſculum non adæquans modò, ſed ſuperans etiam. Quatuor enim ſpithamas, ſeu mediam cannam, vt *Romani* noſtri vocant, quæ quatuor eſt palmorum, ferè ſuperat, ſi à ſummitate roſtri, ad imum caudæ menſuram extendas. Hìc coloribus tam variè belleque pictus eſt, vt octo diuerſos in toto eius corpore facilè numerare valeas, rubrum nempe, viridem, luteum, ſubluteum, albicantem, nigrum, cæruleum, ſubcæruleum, quem etiam colorem venetum, ſiue marinum appellamus.

Maximus & pulcherrimus ab authore viſus fuit Romæ apud Cardinalé Madrutium.

Hic ipſiſſimus eſt, quem *Aldrouandus* inter P*ſitaccorum* ſpecies, ſecundo loco enumerat, & *Pſittacum maximum alterum* vocat. Roſtri pars ſuperior alba & & adunca valde, inferior nigra eſt. Circa oculos, qui ſubuiridem colorem oſtendunt, campus apertior & tempora albicantia, Caput, gula, pectus, dorſum, venter, femora, alarum principia, omnia pulchro ac puniceo colore rutilant.

Deſcriptio huius pſittaci.

lant. Et vt reliqua *Aldrouandi* potiùs aptiſſimis, quàm meis verbis dicam. *Denique cauda*, inquit, *tota ſupernè pulcherrimo colore puniceo decoratur*. (Addo ego extrema ſubcæruleo, mixtoq. ex rubro ac cæruleo elucere) *Sed & remiges pennæ interiore parte ſimili colore puniceo rubent. Remigum tegetes, ſecundo in alis ordine luteæ ſunt, puniceis marginibus, cæruleo velut ocello prope apicem ornatæ. Remigum exterior ſuperficies, & vropygium infernum ſaturo cæruleo colore tinguntur. Crura breuia ac pedes, digitis oblongis, vncis vnguibus armatis compoſita, fuſca ſeu cineritio obſcura.* Pſittacus hic heri ſui nomen, quod *Carolus* eſt, ſæpe ingeminat, ſed preter hoc & *Papagalli* vocem, pauculas profert alias. Olim plura loquebatur, muſicales notas proferebat quoque, *vt, re, mi, fa &c.* nunc ætate prouectior, viginti nempe duorum annorum, pleraq. obliuioni tradidit.

Ad hunc coloribus & corporis mole (niſi quòd caudà iam, quæ prælonga erat, mutilatus ſit) accedit ille, qui apud Illuſtriſs. Cardinalem *Carolum Emanuelem Pium* Principem verè magnificum, & præter prudentiam, qua maximè pollet, phyſicis quoque, mathematicis & alijs amœnioribus ſtudijs excultiſſimum, conſpicitur. Veruntamen virium robore priorem hic ſuperat. Cum enim liberrimè nuper in cubiculo quodam deambularet, paucis roſtri ſui duriſsimi morſibus ligneum quendam ſedis pedem ita vulnerauit, vt illum mordicus quaſi diſruperit. Vnde *Oppianus* etiam monet, non in ligneis caueis, quas roſtro corneo ſuo exedit, ſed ferreis eũ ſeruari debere, quæ nec ipſæ quandoque illæſæ permanent. Hic ob loquacitatem olim hero ſuo charus, nunc neſcio an ob ſenium, an ob deſuetudinem plurimas certè humani ſermonis voces dedidicit. — *Cardinalis Pij encomium.* — *Hic magnum & robuſtum valde pſittacum habet.*

Et his ſimilis planè *Pſittacus* apud Ampliſs. Cardinalẽ *Scipionem Burgheſium* videtur, qui varia alia in amœniſsimo Suburbano prædio ſuo ali curat animalia. Hunc cum liberè expatiari permittat, coerceri tamen ferreâ catenâ ſeſquilibram pendente pedi affixâ mandat, quam facilè trahit nõ ſolum, ſed non rarò etiam perrumpit. Quod & ipſum inſignem auis fortitudinem demonſtrat. — *Apud Cardinalem Burgheſiũ varia animalia exotica.*

Sed cum hi omnes veterum pſittacum ab *Ariſtotele*, *Plinio* & *Solino* memoratum, coloribus & facie ſua haudquaquam agnoſcant: hinc fit, vt aliqui potius *Coruos Indicos* (neſcio quàm bene) quàm *Pſittacos* appellare maluerint maiores hos, & verſicolores. Antiquorum enim ille viridis totus fuit, torque tantum miniaceo in collo notatus, quod præter *Plinium* etiam *Apuleius* monuit his verbis. *Sed color ille eſt viridis*, ait, *& intimis plumulis, & extimis palmulis, niſi quòd ſola ceruice diſtinguatur. Enimuero ceruicula eius circulo mineo velut aurea torque, pari fulgoris circumactu cingitur & coronatur.* Vnde & *viridis auis*, quaſi per antonomaſiam olim à poetis dicebatur. — *Veterum pſittacus ab enumeratis iam diſtat.* — *Deſcribitur veterũ pſittacus.*

De hoc *pſittaco Statius* lib. 2. Syl.

Pſittacus ille plagæ viridis regnator Eoæ,
Quem non gemmatâ volucris Iunonia, caudâ
Vinceret, aſpectu gelidi non phaſidis ales.

Aſt hoc encomium longè veriùs, noſtri temporis, & à me iam commemoratis *Pſittacis*, quàm veterum illi toti viridi conuenire queat.

Sed audio Ariſtarchum, *Iulium Cæſarem Scaligerum*, in Exercitation. ſuis

Scaliger negat pſittacum eſſe pulchrum.

Cardano, mihi, illiſq. omnibus qui in *Pſittacis* pulchritudinem agnoſcunt, obſtrepentem. *Auis enim hæc*, inquit, *non admodum pulchra. Nihil inquam pulchri præter oculos. Caput excreuit ſupra modum indecora magnitudine. Roſtrum fœdum. Crura fœdiſſima. Linguâ nihil turpius. Quin etiam fuſcis ſiue cineritijs color triſtis, nitor nullus: ne à colore genus commendes vniuerſum.* Sed æquum fuit hic quoque *Scaligerum* quærere, quod reprehenderet in *Cardano*, ne ſcilicet Scaliger non eſſet. Quare *Aldrouandus* laudato iam ſupra de *Pſittacis* loco, huic Momo reſpondet his verbis, & *Cardanum* ſimul ac nos tuetur. *Aſtutè hoc poſtremum velut tacita occurrens obiectioni adiecit Scaliger. Subolebat enim neminem fore tam ſtolidum, qui non ſtatim ipſi reſponſurus eſſet, pulchrum eſſe pſittacum non roſtro, aut pedibus, ſed colorum variorum decore, quæ etiam procul dubio Cardano mens erat. Sed ludit Scaliger, non diſputat. Multa à viris etiam doctiſſimis ſæpe extundit contradicendi, aut forſan exercitandi ingenij ſtudium, quæ alioquin, vtpote non vndequaq. ſatis firma procul dubio tacituri erant.*

Cui Aldrouandus falsè reſpondet.

Scribendi & contradicendi ſcabie multi pruriunt.

Quod ſi hoc viris doctis vſuuenire ſolet, quid de indoctis cenſeas? quibus minimè penſi eſt, in philoſophia & rerum naturalium hiſtoria, ſurſq; deque omnia habere, & pro libitu ſuo, quicquid in mentem ipſis, in buccam, ac penſiam venit; chartis illinere, modò viris ſe magnis opponendi campum ſibi dari, & aliorum creſcere, atque clareſcere ſe nomine poſſe, ita prauè iudicent. Adeò ſcripturiendi hoc à meris calumnijs natum, fotumq. cacoethes, ceu ſcabies quædam, multorum nunc animos occupat, miſerè torquet, maceratq. Verùm ad *Scaligerum* redeamus, qui eodem reor, argumento formoſiſsimam auium omnium, non Europæ modo noſtræ, ſed orbis, vt ego iudico, vniuerſi, turpitudinis arguere poterat, *Pauonem* inquã, quod caput in hac alite, pro reliqui proportione corporis minutum nimis, & pedes luridi triſtiſq; coloris appareant. Attamen cum ſuas explicat alas, & ſurrigit vropygium,

Poterat Scaliger etiã Pauonem ſic turpem dicere.

Quam non gemmatâ volucris Iunonia caudâ
Vinceret?

Pauo tamẽ eſt pulcherrima auis.

In quam hos aureos fudit *Oppianus* verſiculos. lib. 2.

Non ſecus ac ſi ales Iunonis Pauo ſuperbus,
Caudâ verſicolor decorum corpus obumbrat,
Quo nihil ipſa Iouis prudentia & alma voluptas,
Pulchrius aſpectu mortalibus ante creauit.

Et lib. 3. idem

Quippe feris tantò præſtat formâ inclyta Tigris,
Quanto præcellit Pauo genus omne volantum.

Si tam excellentem igitur veteres *Pſittaco* ſuo, viridi prorſus & vnius coloris aui formam gratiamq. tribuerunt, vt neque à *Phaſiano*, neque à *Pauone*, illum vinci putarent, quid de maioribus his noſtris pulchricoloribuſq. quos tam Occidentales, quàm Orientales nobis iam Indiæ mittunt, dicturos fuiſſe eos, ſi vnquam vidiſſent, exiſtimabimus?

Habemus & nos veterum Pſittacum.

Sed neque adhuc deſijt ad nos adferri *Alexandri magni* ætate notus, & *Romanis* olim non infrequens, *Pſitacus* quem appoſitiſsimis profectò verbis deſcribit *Aldrouandus*, cuius delineationi ad vnguem vidi ſimilem hoc ipſo tem-

pore,

pore, quo hæc commentaria edo, apud Excellentiſſimam *Principis Caſij* noſtri coniugem, quæ ſuauiter auis huius garrulitate, dum aduerſa nuper affligebatur valetudine, recreabatur. Hanc *Perroquet*, & ſi minor paulo ſit, etiam *Parochino* vulgò, nominant. Non ſum tamen neſcius, maximos illos verſicolores, & bicubitales ob vocis ſonum, quem plerumque edunt, ab alijs quoque *Perroquet*, appellari. Nolo hic omnia ex *Aldrouando* repetere. Hoc ſaltem in minore tali *Pſittaco* de torque miniaceo monebo. *A roſtro (quod supernè rubet, infernè ex rubro nigricat) ſub mento linea ducitur deorſum nigra ad pectoris vſque initium, quæ vtrinq. ad colli latera abit, donec cum circulo ſeu torque illo miniaceo, qui poſteriorem ceruicem & collum cingit ad latera coeat*. Loquitur pſittacus hic totus viridis, non paucas voculas hominum ſermonis: Claſsici, ſeu tubæ militaris clangorem, ſed & canem latratu, eiulatu felem articulatiſſimè imitatur. Puellarum, puerorumq. aſpectu & præſentià mirè afficitur & delectatur.

Atque hæc de forma ſatis videri queant. Neque enim ego tot nunc Romæ ſpecies, quot *Aldrouandus* aliquando vidit, obſeruare potui, quæ in toto *Pſittacorum* genere adeò variant, ſi colores & magnitudinem præcipuè inſpicias, vt is dicat ἀδύνατον planè eſſe, omnes pennà exprimere, ſed penicillo potius delineandos fore. Viſus mihi tamen etiam ille fuit, quem idem *Ornithologiæ* ſuæ lib. 11. cap. 10. deſcribit, à ſe *cinereum, ſiue ſubcæruleum* appellatum. Plurimæ ſũt ſpecies pſittacorũ.

Eſt hic columbæ domeſticæ magnitudine & non maior, quare rectè *Bellonium* falſum fuiſſe *Aldrouandus* notauit, dum is cinereos omnium maximos putauit. *Roſtrum* huic nigrum, lingua valde craſſa ac breuis. *Pupilla* oculorum nigerrima, *Iris* lutea, circa *Oculos* area largior candida. Totius *corporis* color eſt *Cinereus*, vertex tamẽ albicat, & venter dilutioris quàm dorſum, eſt coloris. Et niſi *Cauda* quæ pulcherrimi cinabrij eſt coloris, breuiorq. obſtaret, *Accipitrem* potiùs, quàm *Pſittacum* dicere liceret. Neque enim in hoc caput tam deformiter excreſcit, vt ſupra de *Pſittacis Scaliger* conquerebatur, ſed pro reliqui proportione corporis iuſtæ ſatis eſt magnitudinis. Hanc alit nunc Illuſtriſsima Domina *Conſtantia Gonzaga*, *Aſdrubalis Matthæi Marchionis* coniunx, quem ex *Germania* dono ſibi miſſum, à *Gaudentio Madrutio* acceperat. Vnde adhuc *Germanici* aliquid callet ſermonis, & non paucas hic quoque *Italicas* voculas addidicit. Cineritij Pſittaci deſcriptio.

Verùm vnus, (qui hic agmen claudat) inſtar omnium mihi ſit, quem cum admiratione non raro loquentem & ludentem conſpexi, apud *Balduinum Breyel Antuerpienſem* morum honeſtiſſimorum & ſuauiſſimorum virum, qui negotia & mercaturam Romæ agit, amicum meum haud vulgare. Non quòd hic pennarum pulchritudine, primos à me deſcriptos vel ſuperet, vel æquet *Pſittacos*; ſed quòd mores, ingenium & loquela fermè humana, huic inſint. Hunc eſſe illum exiſtimo, quem *Aldrouandus* citato libro cap. 5. depingit, & *Pſittacum* vocat *viridem alarum coſta ſupernà rubente*, quamuis deſcriptio eius cum hoc non per omnia quadret. Mirabilis pſittacus non à forma, ſed ab ingenio & ſermone deſcribitur.

Maior hic eſt quam modò dictus *Cinereus*, quare *pullaſtrum* etiam anniculum corpulentià vincit. Totus ferè eſt viridis, abſque miniaceo colli torque. *Caput*, & prior inferiorq. colli pars pulchrè flauent. *Roſtri* cuſpis albicat, ni- Forma huius adumbratur.

greſcit

greſcit tamen verſus narium foramina quæ capiti valde ſunt vicina. Oculi *pupilla* ſimiliter nigra, ſed *iris* aurantij eſt coloris. *Oculos* circulus ambit albus exiguus. *Venter* dilutiore viridante, quàm dorſum, & alę, eſt colore. In *alis* hoc ſingulare eminet. Quod in his nempe coſtæ illæ, vbi hærent pectori, & vbi dorſo ſunt contiguæ, rubellæ florent plumulæ. Maiores etiam & remiges pennæ earundem, atropurpureæ, circa finem micant. *Cauda* præterea triplici colore interſtinguitur. Vbi enim podici hæret, cinabrinus, paulo inferius luteolus, & in extremis pennarum viridis, per tranſuerſum cernuntur colores. Veruntamen hæc exactè haudquaquam videntur, niſi auis hæc alas explicet, caudamq. diſtentam ſurrigat. Hoc autem facere aſſolet humanum quaſi aſſecuta ſenſum, quando ipſi palpum obtruditur. *O' quàm pulcher eſt noſter, hic pſittacus, & ſponſus!* idque linguâ *Belgicâ*. Tunc enim alas diſtendit, caudam dilatat, collũ torquet, deambulando conſpiciendum ſe præbet, ac veluti criſtas præ gaudio attollens, & neſcio quæ ſecum immurmurans, laudatori applaudit, atque de ſua ſibi forma mirè gratulatur.

Videtur humanum ſermonem nõ callere modò, ſed etiã intelligere.

Sermo & intellectus hominibus propria.

Sed quid dicturus fueras, ſi mecum ſæpiuſculè vidiſſes, audiſſeſq. quæ modò ſubiungam? An non ſummam Creatoris noſtri ſapientiam, & omnipotentiam laudaſſes, & admiratus eſſes, qui etiam in aue hac vmbram quandam intellectus humani, diuinitatis nempe ſuæ radium illucere voluerit, humanum ſermonem, inquam, & rationalem quandam ingenij ſagacitatem, quæ duo nos à beſtijs omnibus longa intercapidine diſtinguunt.

Hiſtoricè docetur, hunc pſittacum aliquid intelligere.

Loquitur autem hic *Pſittacus* tam articulatè *Belgicum* ſermonem, vt etiam ſuperioris *Germaniæ* incola aliquis, hunc facilè (quòd ipſi tamen difficile eſt, ſi *Belgas* properanter, vt ſolent, loqui audiat) intelligat. Et quod mirum magis eſt, auis ipſa loquẽtes intelligere, & ad rhombum reſpondere videtur. Cum enim hoc ipſo quo hæc ſcribo, manè, ex *Balduini* familiaribus quidam auem hanc me præſente increparet, vrgeret, & virgulà ligneà, niſi cantillaret, minaretur, reſpondit auis, *Relinquas me, iam iam* ſcilicet cantatura ſum, dicere volebat. Has enim voces ingeminabat, *lat my gan, ter ſtunt, ter ſtunt*, quod idem eſt, quod iam latinè expreſſi. Audiui hæc & penè præ admiratione non obrigui.

Alio exemplo probatur.

Eiuſdem farinæ & hoc ſit. Cum nuperrimè puerum quendam, qui in feneſtra *Pſittacum* hũc ſtantem, è platea ad loquendum prouocabat, in cubiculum vbi auis morabatur, accerſeremus: *Seyt Vvilkom*, ait, *pſittacus*, hoc eſt, *gratus ſit aduentus veſter*. Et cum per quadrantem horæ, puer illum loquentem detinuiſſet, & abire ſimularet, *Vvaer gaed ghy*, ait auis, id eſt, *quo abituri eſtis*? Cum poſtmodum ad caueam eius digito pulſaſſet. *Vvye clopt daer*? hoc eſt, *quis hic pulſat*, interrogabat.

Et adhuc alio quod authori cõtigit.

Hæc plures mecum *Belgæ*, & *Leodienſes*, qui tunc aderant & audiuerunt omnia, & obſtuperunt, & in alite hac præter brutam naturam, aliquid ſimul excellentius ineſſe debere, affirmarunt. Ego quoq. cum ipſi caput ſubinde ſcalperem, quod facilè patiebatur, ob pruritum forſan, quem ibi percipiebat, appoſitiſſimè mihi dixit, *crau, crau*, hoc eſt *ſcalpe, ſcalpe*.

Sed hæc omnia leuia & exilia adhuc ſunt, præuit *Cantilenas* modulatur integras

tegras, deprimit & exaltat vocem, veluti muſicalibus characteribus mox eaſdem expreſſas dabo. *Cachinnũ* tam verum variumq. ſuſtollit, vt ſi auem haud videas, certiſſimè hominem eſſe, qui rideat, iures, cum ipſam quoque longè abſentem audias. *Tubæ* ſonitum & ipſum diuerſis exprimit modulis. *Peregrinantium*, qui ex *S. Iacobi* in *Galitia* itinere reduces cantando ſtipem colligunt, cantus modulationem artificioſè imitatur. Multis miriſq. modis *canum* latratus effingit, *gallinas* in plateis ſpatiantes cum videt, certa voce conuocat.

Mira alia hic pſittacus præſtat, Canit, ridet, tubæ ſonum, & canum latratus imitatur.

Dumquè ſua ſolus ſecum ſpatiatur in ædes,

Neſcio, quæ tacitè modò murmuret, garriat, rideat, & quaſi cum altero loqui, loquentem audire, & audientem interrogare videatur.

Aſt hoc pulchrum magis iucundumq. auditu eſt. Auis cum famet, & herus prandet, mirum quibus illi blãditijs ſe inſinuet. Matrẽ ac ſeruam tunc implorat, vt aliquam ſaltẽ ex ferculis buccellam miſero *Papagallo* (ſic ſe ipſum nominat) præbeant, vel offam ex pane & vino, quam vocat *Vvinſuppe*, ingerant, & hæc omnia linguà *Belgicà* petit. Solet tamen iam etiam *Italicum* addiſcere ſua ſponte idioma, ab illis præſertim, qui Romam perambulando, & ædes ipſius pertranſeundo, quæuis venditant victualia, & ſuo quelibet nomine proclamant. Itaque expreſſis nunc clamat verbis *Sal bianco*, *Finochio* & ſimilia.

In menſa cibum petit.

Didicit ſua ſponte Italica quædã vocabula.

Mirabatur & rectè quidem, olim *Plinius Luſciniæ* cantum, tantam in tam paruo corpuſculo vocem nimirum, tam pertinacem ſpiritũ, ita puſillo in gutture tam varios ſonos, plenum, grauem, acutum, crebrum, extentum, vibrantem, conciſum, inflexum, contortum. *Deinde in vna*, inquit, *perfecta muſicæ ſcientia, modulatus editur ſonus*. Et licet *artis eſſe*, dicat, *cum plures ſingulis luſcinijs ſint cantus, nec ijdem omnibus, ſed ſui cuiq. Breuiterq.* reperiantur *omnia tam paruulis in faucibus, quæ tot exquiſitis tibiarum tormentis ars hominum excogitauit*. Habet tamen *luſcinia* à primæuis ſuis exordijs, propriam & vocis diſpoſitionem, & abſque hominis diſciplina canit. Atque vel ſolà naturà ducente, vel matre docente, tam aptè cantillat, quod meditata eſt, & cantillando ſe ipſam emendat ac perficit. Aſt quid hæc habent miraculi, ſi cum *pſittaci* noſtri cantilenis comparentur? Quandoquidem hæ non ab alia aue, ſed ab hominibus excogitatæ ſunt variæ varijs; & muſicalibus hìc notis quoque deſignatæ. Has igitur nunc ſubiungo.

Plinius rectè luſciniæ cantum mirabatur naturalem.

Sed pſittacus eum non à natura, ſed ab arte habet.



Poſſem

Poſſem hic totidem *Latinis* interpretari verbis, quæ *Belgica* & *Gallica* iam expreſſimus. Sed quia verbo verbum reddendo, aut quoquo modo ſenſum explicando, gratiam forſan amitteremus, quam quærimus; ideo hæc intacta, & lectori potiùs indaganda relinquemus, vbi hoc ſolum monuerimus; In *Gallica* cantilena ſcilicet, *Papagallum* inſinuare velle. *Quòd vbi vinum claretum bibo*, inquit, *tunc mihi caput vertitur, vertiturq.* atque vt poeta ille ait,

Sola cantio Gallica hic explicatur, & quare.

Totum vertigine tectum
Ambulat, & geminis inſurgit menſa lucernis.

Aſt vbi aquam poto, ait, *tunc ægrè Papagallo eſt, nec aliud noſſe cupio.* Quaſi Italicè diceret, *Quando beuo l'acqua, non voglio ſapere altro*. Reliquæ duæ *Belgicæ* cantiones de amaſijs potiùs, quàm vinis loquuntur. Hoc ridiculum interim factum reticere non debeo, cum tritiſſimo apud *Germanos* noſtros prouerbio, Papagallos illos homines appellemus, qui multa ſæpe blaterant lecta, vel ab alijs audita, cùm ipſi tamen quid verè dicant, non intelligant. Me æquiſſimo nunc iure dicere poſſe, *Pſittacum* hunc noſtrum, pueros illos *Italos* in vicinia habitantes *Papagallos* reddidiſſe, quòd illi nempe cum *Pſittacum* toties cantantem audiuerint, & cum ipſo confabulati fuerint, non paucas *Belgicæ* & *Gallicæ* cantilenarum voculas tam probè addidicerint, vt conceptis eaſdem verbis cantent, quid autem dicere velint, prorſus ignorent.

Pſittacus hic effecit quaſi Papagallos, pueros Italos.

Scio probè, quæ *Ioannes Lerius* ſua in *Braſiliam* nauigatione, de *Pſittaco* quodam ita bene edocto memoret, vt ad heræ ſuæ nutum ac imperium, in pertica ſubitò ſaltauerit, ſibilauerit, cantauerit, & à cantu ceſſare iuſſus, dicto obedierit, quem ipſa tanti æſtimauerit, vt nec æneo illũ belli tormento permutare velle dixerit, quemq. ob id *Cherimbaue*, hoc eſt, dilectiſſimum ſuum appellabat.

Recenſentur inſignes pſittacorũ mores.

Ex Ioanne Lerio.

Noui quoque, quæ in Exoticis ſuis *Cluſius* de alio ſcriptum reliquerit, qui *Gallica* ridere lingua iuſſus, riſerit quidem, ſed & hæc ſubitò verba eodem idiomate repoſuerit: *O te ſtolidum, qui me ad riſum prouocas!*

Ex Carolo Cluſio.

Legi demum, quæ Aldrouandus habet omnia, de auis huius loquela, moribus & ingenio, vbi inter reliqua hoc mirabile ex *Cælij* antiquis lectionibus narrat: *Pſittacum* fuiſſe *Romæ*, *Cardinali Aſcanio* centum aureis emptum, qui veritatis Chriſtianæ ſymbolum integris & continuatis verbis enuntiauerit. Hunc *Aſcanium Cardinalem* ex nobiliſſima & antiquiſſima *Sforzarum* familia fuiſſe; verùm non integrum, ſed plurima ſaltem ſymboli Apoſtolici verba recitare *Pſittacum* conſueuiſſe, mihi poſtmodum conteſtatus eſt *M. Antonius de Proſperis* vnus ex primarijs amicis meis, polyhiſtor, & ob memoriæ dotes mirabilis, omniſq. ita philoſophiæ gnarus, vt in Vrbe per antonomaſiam, *Philoſophi* nomen iam adeptus ſit. Rediuiuum in ipſo te *Diogenem* videre, & audire arbitrareris.

Ex Vlyſſe Aldrouando.

M. Antonius de Proſperis rediuiuus Diogenes.

Veruntamen hæc omnia, à dictis iam ſcriptoribus enumerata, & ex auditu potiùs, quàm viſu percepta, vix aliquid memorandi habent, in quo *Pſittacum* noſtrum vincere valeant. Diſputat idem *Aldrouandus*, qua ratione, artificioſa hæc in pſittaco loquela comparetur; *Perſius* eam fami, in ſuo prologuio tribuere viſus eſt, cum ait,

An fames ſit in cauſa, vt Pſittacus diſcat.

Quis expediuit pſittaco ſuum χαῖρε? Perſius ait.
Coruos quis olim concauum ſalutare?
Picaſq. docuit verba noſtra conari?
Magiſter artis, ingeniq. largitor
Venter, negatas artifex ſequi voces.
Quod ſi doloſi ſpes refulſerit nummi,
Coruos poetas, & poetrias Picas
Cantare credas pegaſeum melos.

Auidè expecto, quàm concinnis hæc & reliqua nobis verſibus *Italicis*, & luculento ſuo commentario, explicaturus ſit *Franciſcus Stellutus Lynceus*, qui iam adfectum, & ſub prælo diſpoſitum habet à ſe *Italico* ſermone verſum, & loquentem eundem *Perſium* poetam.

Attamen *Aldrouando* videtur, neceſſitatem ab inedia inductam, vix poſſe præcipuam eſſe cauſam induſtriæ & loquelæ in *pſittaco* conciliandæ. *Cuculum enim, quantumque inedià domes*, inquit, *aſſiduò inſtruas, vt humana efformet verba, nihil vnquam præſtabis, eſt enim Cuculus, non pſittacus aut luſcinia*. Et ego in hoc ipſi aſſentior, Nam Negat Aldrouandus.

Pariſios ſiquis ſtolidum tranſmittat aſellum,
Si fuit hic aſinus, non ibi fiet equus.

Hoc tamen etiam pro *Perſii* honore, reticere non debeo, ipſum non huius fuiſſe mentis, vt quamlibet auem per inediam eò ducendam fore putauerit, vt humanas addiſceret voces, ſed illas ſolùm, in quibus idonea ad loquendum Natura ſtruxit inſtrumenta. Quare hic *pſittacos* ſolos cum *picis* & *coruis* nominat. Verùm nec hæ quidem, niſi præmio alerentur, fameq. tantiſper macerarentur, frugi quicquam facerent;

Hoc enim certiſſimò affirmare valeo, hunc noſtrum, quotieſcunque famet obedientiorem ſuo inſtructori eſſe, ſaltare, geſticulari, ridere, loqui, cantare, & vt vno dicam verbo, omnia concinnius, ad hominum voluptatem præſtare, quàm poſt epulas, quando ſomniculoſus quaſi torpet potius, ipſiq. accidit, quod de ſenectute extrema affecto dicitur, At exẽplo noſtri Pſittaci probatur.

Vt lauit, ſumſitq. cibum dat membra ſopori.

Verè itaq. de ſe *Horatius*, quod *Aldrouandus* tamen improbat, canit,

Et laris & fundi paupertas impulit audax
Vt verſus facerem.

Et *Epictetus* tam inſignis philoſophus, ſolus à *Luciani* ſcõmatis non tactus, plus puto olei quàm vini abſũpſit, vnde & lucerna ipſius tãto precio æſtimata fuit.

Non ſum tamen neſcius, vt ingenium, *duris in rebus egeſtas* acuit, ita in philoſophia præſertim naturali, remoram eam eſſe lõnge maximam. Cum ad variorum veritatem aſſequendam experimentorum, nummi plurimi, & *Cræſi* etiam theſauri requirantur. Quam in *Magno Alexandro* ſuo liberalitatem *Ariſtoteles* eſt expertus, & magnus inde quoque ipſe euaſit. Paupertas ingeniũ quidem acuit, ſed in quibuſdã ſcientijs magno eſt obſtaculo.

Sint Mecænates, non deerunt Flacce Marones.

Itaq. cum apud neminem adhuc ſcriptum repererim, quod oculis ipſe meis vſurpaui, & his auribus hauſi, quæ *pſittacus* hic noſter præſtat, is certè omne

tulit

tulit punctum, & meritò ab hero ſuo ita amatur, vt ducentis etiam aureis venum illum haudquaquam daret.

Heliogabalus profuſi luxus in dapib. ex pſittacorũ capitibus.

Næ, ſi nunc *Heliogabalus* illud vitiorum monſtrum, & luxus omniuarij magiſter reuiuiſceret, ac Palatinis ſuis, quod olim facere conſueuit, ex *phaſianorum*, atque tam carè emptorum (veluti hic noſter eſt) *pſittacorum* capitibus, ingentes iterum dapes inſtruere vellet, næ, inquam, ille *Cleopatræ* quoque luxorioſiſſimæ fæminæ lautitias, opes & dapes, vnica vnione, vnà in cæna profuſas, ſumptibus hiſce ſuperaret.

De puellarum ac puerorum amore, quo tam perditè ardere dicuntur *pſittaci*, veriſſimum eſt, quod plurimi annotarunt, & *Albertus* quoque innuit: *Amat hæc auis loqui cum pueris*, ait, *à quibus etiam cæteræ aues faciliùs loqui addiſcunt.*

An pſittaci puellarũ & puerorum amore libidinoſo capiantur?

Hic etiam noſter *pſittacus* puerum decennem puto, præ reliquis elegit, cum quo totis è feneſtra garrit horulis, hunc vt videt, vt ridet, geſticulatur, confabulatur. Hoc an libidini ſit adſcribendum ignoro equidem, licet *Scaliger* alitem hanc libidine flagrare ſcriptum reliquerit.

Oſcula à pſittacis præbentur.

De moribus eius (pſittaci) *hoc compertum quoque nobis eſt*, ait. *Fuſcũ mediocris magnitudinis obſeruauimus, cũ ei affectata abblandiremur attrectatione, accendi libidine ſolitum, mihiq. vltro offerre oſculũ, adeoq. obturbari, vt ex ingluuie cibus in os redundaret.*

Hunc profectò *Balduini pſittacum* ſæpiſſimè pedẽ petenti porrigere, & oſculum poſtulanti præbere vidi, cuidã ex eiuſdẽ *Balduini* familiaribus iuueni, qui cũ hoc *pſittaco* ex *Belgio Romam* venit, & ipſi ſæpius cibũ miniſtrare ſolitus eſt.

Cardinalis Barberini duo pſittaci.

Sunt & *Cardinali Barberino*, cui has inſcribimus vigilias noſtras, duo eiuſdem cum hoc noſtro commemorato coloris & magnitudinis *pſittaci*, quorum alter ridiculus valde eſt & garrit plurimum, & præterea puerorum præſentia & colloquio adeò capitur, vt ex feneſtra (veluti mihi relatum eſt) ad vnum ex illis ſe præcipitem dederit, etiam, & cerebrum ſaltem non illiſerit. Hos ille à matre ſua Excellentiſſima Domina *Conſtantia Magalotta*, prudentiſſima & piiſſima Heroina, dono acceperat.

Nouũ & peregrinũ libidinis genus in Simia erga pſittacum.

Coronidis loco & hoc addidero, nuperrimè ab amico quodam mihi relatum, hic *Romæ* nempe fuiſſe Dynaſten quendam, qui laſciuum & pulcherrimum *Cercopitheculum*, ac *pſittacum* ſimul alebat ſpecioſiſſimum. Illam autem *ſimiolam*, ad *pſittacum* ſæpius acceſſiſſe, & obſcæna neſcio quæ coitus exercere genera cum illo tentaſſe. Herum autem vtriuſque animalis turpitudine illa turbatum, iuſſiſſe vt *Cercopitheco* teſticuli exſecarentur. Hoc vbi factum, refrixiſſe in illo Venerem, illecebras deſiiſſe, & omnem ludendi ſimul voluntatem, cum aliquo etiam heri mœrore extinctam fuiſſe.

Finis hiſtoriæ de pſittaco.

De altera aue nihil nec noui nec ab alijs relati adferri poteſt.

Atque hic ego *pſittaci* metas pono, qui plura de his noſſe deſiderat *Aldrouandum* & *Cluſium* conſulat. De ſequente *Aue*, quam *anonymam*, ſiue innominatam voco *Mexicanam*, non habeo quod quicquam vel noui proferam, vel ab alijs prius authoribus memoratum in lucem producam. Cum nec ad quã ſpeciem ex noſtratibus facilè reducenda ſit, diuinare queam. Si quid tamen poſthac mihi innotuerit, id beneuolum meum lectorem celare haudquaquam volo, in ſecundo operis huius vniuerſalis volumine, cui *Deo fauente Lyncei*, ſtatim, hoc euulgato, manus admouebunt.

CTA-

CVAPAPALÇATL.

Chamæleo Mexicanus.



IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

ANIMAL hoc lacertam vtcunque æmulatur. Cuius ſuperior pars capitis, cum auribus coloris eſt ſubfuſci. Aures longas, latas, patulas, crenatasq. ſeu in ambitu ſectas, habet. Oculorum pupilla nigra, iris lacteſcit, flaueſcit albugo. Orbita extra oculum albicantem conſtituit circulum. Cutis, quæ vtraſque maxillas veſtit, ſubflaui eſt coloris. Palearia, vt ita dicam, ſiue pellem ab imo mento ad pectus propendentem, linea ſerrata interſtinguit. In collo ad auris radicem, oualis figuræ macula eſt cineritia, nigro circumducta circulo. Cutis à collo, per dorſi ſpinam ad caudam vſque protenſa ſimiliter crenata, hiſpida & aculeata videtur. Totum corpus, ex cinereo ac ſubluteo colore conſtat. Colli tamen & ventris latera ſubnigrent. Animal ita macilentum apparet, vt coſtæ etiam tranſparere videantur. In collo verſus vſque medietatẽ dorſi, & in femoribus, ac circa eadem, minuta quædem punctula, ſiue grana ſquamoſa veluti, atque nigricantia eminent. Quinque tam in poſterioribus, quàm anterioribus pedibus, digitos habet, ſed hos in poſterioribus longiores, mediosq. longiſsimos, ex quibus vngues prominent, ceu felibus noſtris acutiſsimi, ſed non ita adunci. Cauda ad corporis proportionem eſt ſeſquialtera, & ſpithamæ quadrantem ſuperat. Vtriuſque verò longitudo eſt ſpithamæ ſeu palmi maioris. In dorſo renum verſus regionem, magnæ & quadratæ eminent maculæ quædam. Prima in ſcapulæ ſuperiore parte, verſus ſpinam dorſi. Secunda iuxta ſpinam, in lumborum regione. Tertia in oſſe ſacro verſus caudam acuminata. In his præcipuè ſquamoſa illa punctula, vt & in dorſo & femoribus, (quæ in principio ſunt carnoſa) conſpiciuntur.

SCHOLIA EIVSDEM.

AB admirabili aue *Pſittaco*, ad non minus admirandum tranſimus animalculum, *Chamæleontem* inquam, quadrupes ouiparum, quod *Democritus*, ſi *Plinio* credimus, peculiari etiam dignum volumine exiſtimauit, *Ariſtoteles* profectò, non vllum aliud diligentiori deſcriptione declarauit. Quod idem ſi vbique in animalium hiſtoria ſtudiū præſtitiſſet, næ ipſe nos poſteros ſuos, tam tædioſo indagandi labore, & per coniecturas non rarò inueniendi conatu liberaſſet. Aſt ipſe quoque non pauca auditu potiùs, quàm viſu didicit (quod in *pſittaco* eidem contigit) & ſicco ob id eadem pede pertranſiuit. *Chamæleontem* autem, cùm dubio procul ſæpius oculis vſurpauerit, non mirum eſt, ſi luculentà eundem magis hiſtoriâ ſit proſecutus.

Ariſt. diligētiſſimus fuit in deſcribēdo Chamæleonte.

Verùm quoniam & poſt *Ariſtotelem* fuerunt, qui plura in *Chamæleonte* ſunt commentati, & Naturæ rerum inexhauſtus eſſe theſaurus videtur: forſitan & nobis eiuſdem relicta portiuncula fuit, quam vt aliquem lectori noſtro guſtum præbemus, hîc quoque attexemus, cùm & nobis viuum hoc animal, cum animi ſtupore quodam videre ſæpiuſculè conceſſum fuerit.

Poſt Ariſt. tamen alia adhuc de Chamæleōte dici poſſunt.

Et quid ni in tam mirandi fabrica animalis expatiaremur? *Curioſum enim nobis natura ingenium dedit*, inquit *Seneca* libro de otio ſapientis, *& artis ſibi ac pulchritudinis ſuæ conſcia, ſpectatores genuit, perditura fructum ſui, ſi tam magna, tam clara, tam ſubtiliter ducta, tam nitida, & non uno genere formoſa ſolitudini oſtenderet. Hæc qui contemplatur, quid Deo præſtat? ne tanta eius opera ſine teſte ſint.*

Præmittam autem hîc epiſtolam, quam vir bonarum literarum ſtudijs, praxiq. medicà præclarus, peregrinatione quoque in *Gallias*, *Hiſpanias*, *Italiam* & *Germaniam* vniuerſam conſummatus *Franciſcus Nydermaier* Monacenſis, Sereniſsimi *Landgrauij Georgij Haſsiæ* Medicus primarius, hoc anno ad me perſcripſit, & *Chamæleontem* tam viuum quàm mortuum anatomicè deſcripſit, cū eundem prius nos ambo *Romæ* vidiſſemus apud *Ludouicum Haſsiæ Landgrauiū*, *Georgij* patrem, cum hàc iter faceret, & viuum hoc animal à Sereniſſ. magno Magiſtro Ordinis S. Ioannis Hieroſolymitani in Melitenſium Inſula dono accepiſſet. Sic autem eius habet epiſtola.

Franciſcus Nydermaier authori Chamæleōtem viuū & mortuū deſcribit.

Admodum Illuſtris Domine, & fautor obſeruandiſsime, Quod veſtris beneuolentià & amore pleniſſimis literis, ſubitò vt animus mihi erat, & acceptorum gratitudo beneficiorum iubebat, non reſponderim, benignè apud Dom. veſtrā me purget abſentia mea à *Darmſtadio*, vbi Princeps nunc meus clementiſsimus commoratur. Eò igitur vt perueni, lapidem omnem moui, veſtro vt quæſito ſatisfieret.

Huius epiſtola.

Chamæleontem itaque eundem, quem Sereniſſ. *Haſsiæ Landgrauius Ludouicus* anno 1619. *Melità*, *Romam* tulit, quemq. nos vnà viuum ibi vidimus, hunc eundem inquam, ego biennio prius, dum eàdem in Inſula *Melitenſi* verſarer, ſæpius

Ludouicus Landgrauius Haſſiæ Romam viuum tulit Chamæleōtem.

ſæpius conſpexeram. Fuit autem *chamæleon* hic ſumma induſtriâ, in cauea quadam concluſus, pellibus ac pannis, à vento & frigore, quod in *Germania*, quando eò appulimus adhuc aſperum erat, præmunitus & cuſtoditus. Quoniam in frigidiuſculo magis aere, animal hoc torpidum, & quaſi immobile perſiſtebat. Hunc author quoq; vidit. Nõ patitur frigus.

Sed & diuerſiſſimo ſitu, mirisq. poſituris, apparebat: modò pedibus anterioribus ſurſum prorepens, ſeq. appendens, poſterioribus inſiſtens; modò autem contrario ordine pedibus vtens, quod ad ſtuporem vſque ſæpiſſimè intuebamur.

Sereno verò tempore & calidiuſculo, ſplendeſcenti ſoli, ſuo cum clauſtro exponebatur, vbi aliquem motum reptilem, ſed tardiſſimum edebat, vnum poſt alterum eleuans pedem, & niſi firmiter vni innixum inſiſtebat, alterum haudquaquam mouebat. Clauſtrum illius illinebamus nonnunquam melle, aliquando eidem ſacharum inſpergebamus, vt muſcæ allectarentur, quarum vbi vna forſan eidem appropinquabat, quatuor inſiſtens tunc pedibus ſuis, corpus commouebat, *linguam* exerebat longam, flaui coloris, exilem, ſed in apice latam ac rotundam, caputq; aciculæ magnitudine & formâ adæquantem. Et tametſi in omnibus actionibus ſuis animalculum hoc eſſet tardiſſimum, in ſola tamen muſcarum venatione, mira præſtabat agilitate. Nam temporis quaſi momento linguam vibrabat, & eiuſdem extremitate muſcam agglutinabat, quam illico deuorabat. Tardiſſimè mouetur. Muſcas capit celerrimè. Linguæ in viuo deſcriptio.

Os ad tam paruum collatum corpuſculum ſatis grande habebat, quod ipſum alio haud vnquam tempore aperire animaduerti, niſi quando muſcã capiebat, quod equidem quatuor aut quinque menſium ſpatio, ſexies vel ſepties, ab eo factitatum fuiſſe arbitror. Propterea non abſurdâ omnino coniecturâ diuerſi authores ducuntur, cum *chamæleontem* ex aere viuere autumant. Quod equidem, vt abſolutè non eſt verum, cum & Sereniſſimus Princeps meus, & ipſemet ego, multiq. mecum alij, magno ſæpiuſculè cum riſu venationis illius muſcarum ſpectatores fuerimus: ſic conſideratione digniſſimum iudico, quomodo hoc animal, ex vnica muſca, tanto temporis tractu plurium non ſolum dierum, ſed vnius atque alterius etiam menſis ſpatio, ſufficiens haurire nutrimentum potuerit. Os habet magnum. Quomodo dicatur ex aere viuere.

Nares conſtituebant duo foramina paruula, ſed patula. Attractionem aeris tamen, aut pectoris commotionem in hoc nullam vnquam aduertere potui. Nõ videtur thoracẽ dilatare aut conſtringere.

Oculi proni, nigri, cooperti, cum rotunda palpebra, maiores interiùs & minores exteriùs apparebant. Et quod mirum eſt, hos in gyrum & rotationem omnimodam ad libitum verſabat. Oculos in gyrum voluit.

Caudam ſatis longam trahebat ad ventrem inflexam, quâ in rependo vtebatur, ſiquidem nunquam proreptabat, niſi illam bene affixam, & caueæ ſuæ firmiter inflexam teneret. Caudã inflexam habet.

Quod ad *colores* attinet, nullos alios, quos aſſumeret obſeruare mihi licuit, quam nigreſcentem, cineritium, albumq. & aliquando ex his omnibus mixtum, modò maculis nigris, albisq. punctatim, modò iiſdem in lineas tranſuerſas non longas deductas. Qui colores in hoc aduertãtur.

Alios colores verò, viridem præcipuè, ac rubrum, quorum animal hoc capax & ſuſceptibile affirmant non pauci nec vulgares ſcriptores, ego equidem diligenti adhibita obſeruatione, videre haud vnquam potui. Et indubitatam velim Domin. veſtram his verbis meis fidem adhibere.

Internarum ipſius partium deſcriptio.

De interioribus ipſius partibus, hoc quod ſubiungam habeo: non quidem me poſt animalis mortui ſectionem earundem ſpectatorem fuiſſe, hæc tamen quæ ſequuntur, ex *Darmſtadiani* Medici, & Principis noſtri veridica relatione Chirurgi vobis communicare poſſe. Dictus igitur *Chamæleon* paucas ſeptimanas, poſtquam *Darmſtadium* perlatus fuit, ſuperuixit, an incuria hoc illorum acciderit, quorum concreditus cuſtodiæ fuerat, an aeris potius inclementia, qui tunc temporis frigidiuſculus, pluuioſus, ac ventoſus erat, affirmare non auſim.

Parum ſanguinis habet.

Aperto igitur per inciſionem *ventre*, nihil quaſi ſanguinis profluebat, ad latera *coſtarum* tamen, quæ coſtis, ſiue ſpinis piſcium aſſimilabantur, *venulæ* aliquæ minutæ conſpiciendas ſe præbebant, quæ vbi apertæ fuerunt, ſanguinis inſtar quidpiam ſtillabant.

Huic, pulmo, hepar & cor parua.

Pulmo paruus fuit, cum mea tamen quoque opinione prægrandis cenſeretur, quod aëris plurimi attractione ſola plerique hoc animal diutius abſque cibo viuere poſſe ſibi perſuaſerint. *Hepar* itidem paruum, in quo aliquid ſanguinis repertum, obſeruabatur. *Cor* verò minutiſsimum apparebat.

Inteſtinum quaſi omnino rectum.

Inteſtinum à gutture vſque ad anum aut excrementorum exitum, vnicum, album, non admodum craſſum, & circa ventris medium nonnihil curuatum conſpiciebatur, & ob id longius paululum quam totus corporis tractus erat.

In hoc excrementa, vix ſcitur vnde veniant.

In hoc aperto, & ſecundum longitudinem ſciſſo, aliquid inſtar materiæ excrementitiæ nigricantis ad viriditatem tendentis, abſque vllo tamen fœtore, reperiebatur. Vtrùm fuerit excrementum ex muſcis, quas præteritis menſibus comederat, & paucis illis quidem relictum, an ex humidiore aëre attracto collectum, atque compactum, hoc ego aliis enucleandum relinquo. Circa ventris medium inteſtino, huic *ouorum piſcium* ſimile quid adhæreſcebat.

Linguæ in mortuo delineatio.

Lingua poſt mortem animalis in oris cauitate acutiſsima, & parua prorſus deliteſcebat, cum illam tamen ego, quando muſcas venabatur, *longiuſculam* ſatis, & in apice ſpecilli globulum ſiue caput referentē, viderim. Aſt in promptu ratio videtur, euaneſcentibus nimirum vitalibus & animalibus ſpiritibus, poſt mortem plurima, quæ in vita tumeſcebant, collabuntur.

Humor ſub lingua flaueſcens latitat.

Sub *lingua* porrò *venula* humore quodam flaueſcente turgens videndam ſe præbebat. Vtrùm veneno hæc ſcatuerit, non vlla abſque ratione prorſus dubitandum exiſtimo, cum non pauci *Chamæleontem* venenatum perhibeant.

Sceletō huius, Saxoniæ Sereniſſ. Electori tranſmiſſum.

Sceleton huius *Chamæleontis* poſtmodum, cum ſceleto vnius ex duobus illis animalibus *Gazellis* vocatis (quæ ſimul mecum Dom. veſtra Romæ vidit) ab eodem quoque magno Magiſtro Equitū *Melitenſium Landgrauio Ludouico* donatis, imò cum altero viuo maſculō nimirum, tranſmiſſa ad Sereniſſ. *Saxoniæ Electorem* fuerunt, qui non pauca exotica alit animalia, & ſceleta diuerſiſsimorum

rum adſeruari iubet, *Leonum* videlicet, *Tigrium*, *Equorum*, *Camelorum*, *Simiarum*, aliorumq., & in hoc Muſæo veſtro, in quo ſceleta quamplurima quoque proſtant, nihil conceditur quin prorſus ſuperetur.

Atque horum nunc ego breuiter recordari potui, reliqua cum vnà eſſemus, voce etiam me explicaſſe memini. Quæ omnia boni velim conſulat, & pro ingenij ſui perſpicacitate, cum reliquis Academiæ veſtræ doctiſſimæ Lynceorum ſocijs, ponderet, dilucidet, amplificet. Cuius me fauori & beneuolentiæ committo. *Darmſtadij*, duodecima Decembris 1626.

Atque hæc amicus meus. Hoc mihi ſimiliter animalculum in cauea, cui auiculæ includi ſolent, viuum eſt viſum, dum *Princeps* ſupra laudatus *Romam* veniret, meaq. operà in adeundo, ac venerando PAVLO V. *Pont. Opt. Max.* vteretur. *Longum* erat, ſi caudam cum cætero corpore metireris, ſpithamam vnam, ſiue palmum maiorem, *Cauda* nempe medietatem, hoc eſt eandem, quam reliquum corpus, longitudinem efficiebat, quam ſemper recuruatam gerebat, & inæqualiter ac miro quodam ſitu pedes diuaricabat. Hucuſque Franciſcus Nydermaier. Author quoque vidit hanc beſtiolam.

Hoc capere ſemel *muſcam* ego quoque ex inopinato, cum quadam animi alacritate vidi, & riſi. Cum enim forte fortuna propè illud hæc conuolaſſet, & fraudis neſcia conſediſſet, hoc oculi ictu celerius, ſagittæ inſtar linguà, digiti indicis longitudine, eiaculatà muſcam arripuit, ac deuorauit. Veruntamen plurimi ſolent elabi dies, antequam ſimili præda fruatur, quo tempore ex aere ſolo, vt ſuſtentetur, credibile par eſt. Quomodo chamæleo muſcam capiat.

Narrabat idem *Franciſcus Nydermaier*, *Chamæleontem* hunc nunquam bibiſſe, nec vocem vllam edidiſſe: Et cum inquit, nunquã bibat, rariſſimè edat, mirũ videri tamen debet, in cauea illa excrementa ſemper aliqua reperiri, parua, magnitudine grani canabini, nigricantis ac viridantis coloris, ab aluo ſubinde egeſta. Nunquã bibit rariſſimè edit, & excremẽta tamen alui emittit.

Motum quoque tardiſſimum perficit, vt longiuſculo etiam temporis tractu, vix ſpatium octo pedum ambulando emetiatur. Quare cum è ſuo ſemel effugiſſet clauſtello, & per feneſtras egreſſum, lacertarum more, per muros reptaret, & aſcenderet, facillimè cohiberi, & capi manibus, tunc potuit. Hoc quoque idem *Nydermaier* referebat, quòd cum *Chamæleon* hic aliquando pilum cũ muſca fermè deglutiuiſſet, in ipſaq. deglutitione tantùm pateretur, vt ſaltem non ſuffocaretur, ſe aperto beſtiolæ ore, digitum inſeruiſſe, pilumq. extraxiſſe: os autem tam amplum ſe reperiſſe, vt primorem pollicis articulum capere facilè potuerit. Atteſtari hoc ego & ipſum valeo, colores ipſi dicto chamæleonti eoſdem fuiſſe, qui ſupra memorati fuerunt. Vbi enim pelliculæ albæ inſedit albicantem, vbi panno nigro impoſitus fuit, nigricantem aſſumpſit colorem, minimè autem rubrum, aut viridem, licet hi ipſi ſupponerentur. Tardiſſimũ edit motũ. In quos colores ſe vertat.

Inter iuniores rerum naturalium obſeruatores reperio diligentiſſimũ fuiſſe *Bellonium*, qui exactam etiam huius nobis tam externam, quàm internam anatomen reliquit, veluti totidem ipſius concepta verba ex Geſnerianis Com- Bellonius anatomen huius fecit.

mentarijs, ſi opus foret, huc tranſportare poſſem, mihi enim ad manus nunc non eſt *Bellonius*.

Ex huius deſcriptione quid diſcere valeamus.

Quod autem noſtræ deſcriptioni deeſſe videtur, hoc mihi ſedulò annotare placuit. Quod duplicem nempè *Bellonius* deſcribat *Chameleontem*, ſed neutrum, cum neutro noſtrorum, hoc eſt, neque cum *Mexicano*, neque cum eo, quem huc allatum vidimus, congruentem. *Arabicus* enim *Bellonij Chamæleon* puſillus eſt, vix *viridem* excedens *lacertam*, colore albicante, ſubfuluis ac rubentibus maculis diſtinctus. *Aegyptius* verò, duplo maior, colore inter viridem & indicum ambiguo, quem ex luteo in fuluum variè commutare ſolet.

Variarum partiū eiuſdem deſcriptio.

Quæ ſequuntur, cum noſtris quà conueniunt, quà diſcrepant. *Oculis* hoc proprium nimirum eſſe inditum, vt vnum ſurſum, alterum deorſum flectere, & res diuerſo collocatas ſitu, intueri poſſit. *Famem* ait, ab ipſo octo menſibus, aut integro etiam anno tolerari poſſe. *Nam cum pulmonibus magnis per ventris latera exporrectis ſit*, inquit, *ventum intro magno impetu attrahit, eoque intumeſcit*.

Præter foramina *narium*, etiam ad auditum ſua adeſſe ait. Et *maxillas* dicit dentibus ſerratis præditas. *Linguam* eſſe longam ſeſquipalmum. Palmum autem, hic minorem intelligit, qui quatuor eſt tranſuerſorum digitorum. *Hanc*, inquit, *à longè in inſecta, muſcas ſcilicet, ſcarabæos, locuſtas, formicas, iaculatur, & mucore ſuo, quem in extremo lingua ſpongioſum habet, arripit, & in os deducit*. In *pedibus* naturam luſiſſe memorat (quod *Ariſtoteles* quoque nouit;) cum in anterioribus ſint terni digiti intra, & bini extra, contrario in poſterioribus ſe res habeat. Duodecim inſuper ait, *oua* excludere lacertarum more: *Hepatis* lobos duos eſſe, & *cor* muris domeſtici magnitudine.

De ſanguine nihil *addidit*, qui vbi reperiatur in hac beſtiola, ſupra memorauimus. An verò Splene careat, quod *Plinius* voluit, haud ſcio. Ariſtoteles hoc ſenſiſſe viſus eſt, cum inquit. *Lienem conſpicuum nuſquam continet*. Nec noſter diſſector de hoc quicquam meminit. Nec *Plinius* aut *Ariſtoteles* de *Inteſtinis* aliquid latiùs conſignauit memoriæ.

De pulmonibus res cōtrouerſa eſt.

De pulmonibus res mira prorſus eſt, cum noſter Anatomicus dicat puſillos in hoc *chamæleonte* fuiſſe. *Bellonius* verò magnos eoſdem deſcripſerit, per ventris latera exporrectos, qui in cauſa ſint, vt fames diutiùs ab hac beſtiola feratur. Quaſi hi aere repleantur, & hic alimenti poſtea vicem eidem præbeat. *Ariſtoteles* nullam pulmonum mentionem fecit. *Plinius* tamen lib. 11. cap. 37. *Chamæleonti*, inquit, *pulmo portione maximus eſt, & nihil aliud intus*.

Plurimi ſcriptores maximum ipſi pulmonem tribuūnt.

Et ob id niſi fallor, lib. 8. cap. 33. dixit. *Ipſe* (chamæleo) *celſus hiante ſemper ore ſolus animalium nec cibo nec potu alitur, nec alio quàm aeris alimento*.

Solinus hunc ipſiſſimum iiſdem ferme verbis cap. 43. expreſſit. *Hiatus eius æternus* ait, *ac ſine vllius vſus miniſterio, quippe qui, cum neque cibum capiat, neque potu alatur, neque alimento, quàm hauſtu aeris viuat*. Sed longè ante *Solinum*, & *Plinium*, ipſi *pulmonem* maximum & aere humidum *Theophraſtus* conceſſit, vt videre eſt apud *Plutarchum* lib. de animantium comparatione. *Vertit ſe (Chamæleon,* (ait *Plutarchus*) *non quò quicquam ſtruat, vel tegat ſe ſe* (ſicut facit *Polypus* piſcis)

Solinus & Theophraſtus quoq; pulmonem magnum in chamæleōte agnoſcunt.

piſcis) verùm metu, nullaq. alia de cauſa variat, naturâ trepidus ac timidus. Conſequitur etiam venti vis, vt eſt author Theophraſtus. Corpus enim huius animalis penè vniuerſum eſt vento (vel vt alij legunt *pulmone*) *refertum*. Et ob id *Ouidius* 15. Metamorphoſ. cecinit.

Id quoque quod ventis animal nutritur, & aurâ,
Protinus aſſimilat, tetigit quoſcunque colores.

Scaliger præterea in exercitationibus ſuis aduerſus *Cardanum*, hæc habet: *Quod aer Chamæleonti pro cibo ſit aliquandiu, ex eo patet: quòd & annum integrum aiunt inediam tolerare: & vbi excipit hiatu auram, & occluſit malas, turget ei venter*. Quod ſi venter turget, non exiguo, ſed maximo conſtare pulmone hunc par eſt, eoq. per ipſum ventrem deſcendente, qua enim alia quæſo ratione adeò ipſe intumeſceret?

Videtur hoc ipſum Scaliger ſentire.

Hic ego in biuio hæreo, & quò me vertam neſcio, An ſpreta veterum authoritate, anatomico noſtro aſſentiar? qui autopſià minimum in *Chamæleonte pulmonem* ſe inueniſſe affirmat. An potius hallucinatum hunc eſſe dicam, *Plinio* autem *Solino* & *Bellonio* ſubſcribam? Vtrumuis ſtatuam, vix culpâ vacare videar. Venit nunc in mentem mihi, ne (ſi modò venter attracto aere in hac beſtiola turgidulus fit) ſimilis hic ſit *pulmonum* conſtitutio, quam præter omnem rerum ſeriem in *teſtudine* inueni. Habet enim cum *teſtudine* neſcio quid conformitatis *Chamæleon*. Vtrumque animal eſt quadrupes ouiparum. Et vt *Ariſtoteles* ait, viuit *Chamæleon* diſſectus aliquandiu, vt *teſtudo*, & vt hæc ſimiliter tardè incedit. Addo ego, quòd vtrumque egregiè famere poteſt animal.

Dubitatur vtri opinioni ſit adhærendum.

Dubitatur ne eadẽ ſit chamæleõtis & teſtudinis pulmonũ cõſtitutio.

Subiungam igitur vel in curioſi naturæ perſcrutatoris gratiam, quæ mihi non vna tantùm vice in *teſtudinis* anatome obſeruare, cum quodam animi ſtupore, licuit.

Cum ante ſeptem annos inſignis magnitudinis mihi *teſtudinem* marinam ex *Neptunio* oppido maritimo ſubmiſiſſet Illuſtriſſ. *Virginius Cæſarinus Lynceus*, quem aliqui *Pico* illi *Mirandulano* æqualem, multi etiam ſuperiorẽ agnouerũt, vt ipſum de internarũ partium ordine poſtmodum, (qui noſtræ *Academiæ Lynceæ* mos eſt, mutuis ſe ſe iuuare ſtudijs) edocerem, perſcripſi ad ipſum ea, quæ omnia ſibi viſa fuiſſe paradoxa reſpondebat. Quare *Romam* redijt, & aliam huc paulò minorem teſtudinem perferri ex mari curauit, voluitq. ipſe in ædibus meis anatomæ huic præſto eſſe, eamq. manibus proprijs, *Democritum* magnum imitans philoſophum, adiuuare. Veruntamen ex ea huc transferre ſolummodo illa placet, quæ reſpirationis organa attingunt. Vt ipſum itaque certiorem redderem, quod promiſeram, *pulmones non in thorace* hic, *ſed in ventre inferiore ſub ipſo ſitos eſſe diaphragmate*, rem totam hac ratione demonſtraui. Curaui *aſperam arteriam*, aliqua ex parte detruncari, ac tubulo ex arundine immiſſo, eandem inſufflari. Statim ambos *pulmones* in ventre imo conſpicuos habuimus, ad extremum eiuſdem, vbi *inteſtini recti* exitus habetur, pertingentes, & verſus thoracem ſurgentes, in latitudine valde creſcentes, rubicundos, ac plane coloris elegantiſſimi.

Teſtudinis anatome, quod ad organa præcipua attinet.

Hanc Virgin. Cæſarinus Lynceus cum authore exercuit.

Pulmones in hac teſtudine fuerunt in ventre imo.

Hoc ita eſſe, *Cæſarinus* ſuiſmet digitis explorauit, comprimendo *pulmones* à parte inferiore ad originem ipſorum, quæ ſub ipſo eſt ſepto tranſuerſo. Tota

autem

Quomodo ſitus pulmonum in teſtudine hac ſe habuerit.

autem ita ſe res habet. Deſcendit à *larynge* in thoracem *aſpera arteria*, quæ in eadem pectoris capacitate quoque bifurcatur, & vbi ambo hi rami Diaphragma perfoderunt, ſub hoc in pulmones ingrediuntur. Hi ſua ſubſtantia ſunt ſubtiliſſimi, ita vt inflati veſicæ quædam rubræ eſſe appareant, ſed verè tamen pulmonum ſubſtantiam obtinent, & parte illa, qua dorſum reſpiciunt, firmiter adhærent, ita tamen, vt digitis, non cultro auferri, & à dorſo liberari valeant.

Quid in thorace repertũ fuerit.

In medio ventris verò, ſiue thoracis cauitate, *cor* nobis conſpicuum fuit, ſuã intra capſulam ſiue pericardium concluſum, quo diſciſſo, aqua effluxit, & cor erupit, hocq; ad corporis totius comparationem perexiguum. Aderant verò ad cordis latera, duo corpuſcula tam magna, vt ambo coniuncta cordis molem longè excederent, quæq. prima ſtatim fronte, imponere alicui potuiſſent, vt pulmones crederentur, niſi hoc vnicum obſtitiſſet, quod intra capſulam cordis hæc ſcilicet repoſita fuerant. Erant autem hæc corpuſcula *cordis auriculæ*, quæ veluti duæ veſicæ, non corpora planè ſolida comparebant, ſanguine ambæ pretumidæ. In vtramque deriuabatur *vena*, vna ex dextro hepatis lobo in dextram, ex ſiniſtro in ſiniſtram altera. Ambæ poſtea auriculæ inuicem communicant, & ſanguinem in dextrum cordis ſinum refundunt.

Cordis, auricularum eiuſdem & ventriculorum deſcriptio.

E dextro autem ventriculo manifeſtus fuit in ſiniſtrum aditus, ſine vllo intermedio pariete, vbi verò ſiniſter incipit, craſſior tantummodo quædam ac neruoſior ſubſtantia, & formã foraminis manifeſtam ſe præbuit. In ſiniſtro hoc ſinu duo erant vaſa arterioſæ ſubſtantiæ, quæ vbi paululum ex cordis ventriculo ſunt egreſſa, in alia duo diuidebantur, quò autem porrò abirent, penetrare ſatis haud potui. Reperi interim, in hoc ſpecu diuerſa illa oſtiola ſemilunaria nempe, & tricuſpidem referentia. Mirum etiam fuit, quantum in aquatico hoc animali ſanguinis nigricantis inquam, ac craſſi venoſi, tenuis itidem, & rubicundi valde & arterioſi contineretur.

Pulmones cum corde hic nullam videtur habere communionẽ.

Sed quid me cẽſes de *pulmonibus* dicturũ? Hi verò non in *thorace* (vt ſole clarius patuit) ſed in ipſo ventre collocati ſunt inferiore, hac ſaltẽ in maritima teſtudine. Quomodo enim hi aerẽ cordi ſubminiſtrabũt, ſi ipſi cor minimè amplexantur, nec etiam cum venis atque arterijs cordis per *aſperas arteriolas* communionem vllam ſortiuntur? Cor enim in medio ventre recluſum, & per diaphragma à pulmonibus, ſub hoc latentibus ſecluſum exiſtit.

Inſigne argumentum aerem ex pulmone in cor non ferri.

Quin & hoc cõſideratione digniſſimum autumo, quod non ſolùm pulmonibus & corde intra animal ſuo in ſitu remanentibus, cor nullo modo elatum motumve fuerit inflatis pulmonibus, verùm hi etiam euulſi, & extra animal inflati, aerem probè tamen receperint, nec illi vllã in partem exitum permiſerint. Id quod vel idiotæ cuilibet argumento eſſe potuit, quam minima *cordis* cum *pulmonibus* in *teſtudine* eſſet, per vaſa pneumatica, aerem ex his in illud deferendi vt creditur, conſenſus atque connexio.

Authoris ſpeculatio, cur in ventre imo ſint teſtudini pulmones.

Atque hoc ego philoſophica medicaq. trutinã digniſſimũ arbitror, & illis precipue, qui *reſpirationis vſum* anxiè magis enucleatiusq. perſcrutari moliuntur. Ego tũc *Virginio Cæſarino* noſtro mentẽ ita meã explicaui, & valde ipſi ſententia

arriſit.

artiſit. Videri nimirùm mihi, cũ *teſtudo* hæc ſit animal aquatile, propter domũ, quam inhabitat terreſtrem, & grauiſſimum, ſibi periculum eſſe, ne in profundo maris ſemper ſtabuletur, nec dias in luminis auras emergat, ibiq. ad tempus quoddam cõmoretur: huic à natura pulmones fuiſſe conceſſos adeò grandes, aerisq. ita capaces, vt thorax ijs capiendis haudquaquam ſufficere potuerit. Debuiſſe ergo in ventre poni eos inferiori, & ſemel inflatos, animal in aquæ ſuperficie ſuſtinere. Non aliter atque pueri, dum natare addiſcunt, veſicas aere plenas, vel cucurbitas exiccatas axillis ſupponunt, ne profundentur. Ne quis autem exiſtimet, pulmones hos eſſe meras veſicas quaſdam, ſciat velim, pulmonum verorum, tenuiorem tamen, ſubſtantiam obtinere, & aſperis arterijs ſimillimis, quæ in nobis ſunt, præditos exiſtere. Neque tales veſicas eſſe, quales in *Barbis* alijſve piſcibus aere ſemper tumefactæ reperiuntur.

Verumenimuero dum ita mecum ipſe philoſophari ſoleo, & *Cæſarino* noſtro mihiq. placeo, hæc interim quoque ſubit ſententia mentem. Debere igitur in terreſtri teſtudine contrario modo pulmonem in thorace, & non ſub thorace collocatum eſſe, quod terreſtris teſtudo videlicet amphibia non ſit, aquam non petat, & ſi in eandem ponatur, exitum citò quærat, maritima quoque ad tempus ſolummodo aliquod liberiore aere fruatur, & tunc præſertim, quando ſomnum ſereno cælo, & ſplendente ſole captare deſiderat. Tunc enim ſuauiter dormiens, diu in maris ſuperficie fluitat haud dubiè pulmonũ follibus aere diſtentis ſubleuata. Hoc ſe vidiſſe non modò mihi affirmauit *Alexander Rondaninus* Nobilis Romanus, elegantioribus literis, & prudentiæ vſu vir præſtans, & ob botanicũ ſtudium mei amantiſſimus; ſed & in eadem qua vehebatur naui, talem, & maximam quidem teſtudinem à nautis captam, ac dormientem ita in nauem depoſitam fuiſſe, vni pedum iniectis vinculis, ne elabi poſſet, quæ vbi è ſopore emerſit, ſeq. illigatam ſenſit, vi maxima, & ingenti ſtrepitu aduerſus nautas pugnauit, manus tamen vel pedes dicam potius, captori ſuo poſt coacta dedit. Similem ferè piſcationem teſtudinum narrat Plin. lib. 9. cap. 10.

Alia dubitatio de pulmonibus in terreſtri teſtudine.

Teſtudo marina dormiens & mari innatans capta.

Vt itaque huic me dubitationi eximerẽ, *terreſtrem teſtudinem* aquæ immerſi, quam vbi multùm reluctantem, exitumq. quærentem animaduerterem, id facilè ob pulmones in thorace ſitos euenire coniectare cæpi. Quare & hanc incidi, pulmones tamen non aliter atque in maritima eſt dictum, ſub diaphragmate ad pedes vſque poſteriores deſcendere, per inſufflationem tumefactos vidi. Sunt hi ex ſubſtantia rariſſima, ac meris quodammodo veſiculis, & pellicula ſubtiliſsima compoſiti.

In terreſtri teſtudine, quod mirũ, idem pulmonum ſitus.

Iam itaque philoſophandum foret, quem vſum hi in terreſtri hac teſtudine obtineant. Hoc ſanè perſuaſiſsimum cuiuis eſto, nullam horum cum corde connexionem exiſtere. Exciſo enim corde, adhuc per tubulos tamen pulmones ipſi repleto in ſe aere, nec per ſpiracula ſiue aperta, ſiue cæca erumpente, optimè inſurgebant. Et prius inflatis pulmonibus, corde præſente, hoc ne tantillum quidem attollebatur. Habebat autem cor ſyſtolem ſuam, atque diaſtolen, abſque vllo pulmonum motu, hi enim depreſsi remanebant, nec infla-

Pulmones cum corde nullam habuerunt cõnexionem.

inflabantur ab illa aeris attractione, quod fieri potuiſſet tamen ab animali adhuc viuente, licet capite truncato; quod ego ſubitò antequam aperiri curarē, abſcindi iuſſeram. Hoc autem huius maximè gratià tentaueram, vt ſanguinem tam arterioſum, quàm venoſum probarem, calidus ne actu, an frigidus in viuo animali hoc exiſteret. Quem volà manus exceptum, frigidum reperi, non quidem vt eſt glacies, ſed vt aqua erat fontium illius temporis, ſub menſe nempe Auguſto. Viuit itaque hoc animal actu & tactu cum ſanguine frigido. Imò & cor ipſum eodem modo actu erat frigidum, quod ſimiliter eximi iuſſi. Vitales autem hæc teſtudo actiones habuit horæ ſpatio abſque corde (quod etiam Ariſtoteles nouit) ſed & abſque capite, nam pedes mouit ad tactum noſtrum, & ſine eodem quoque retraxit. Tamdiu ſimiliter cor iam exemptum & menſæ impoſitum, vibrante ſuo motu vixit. Sed iterum parerga hæc eſſe exclamabis, quæ tamen Medicinæ ſtudioſis non ingrata fore auguror. Reliqua de teſtudine marina non addo, quæ iuſtæ etiam magnitudinis libellum efficere poſſent.

Sanguis & cor in hac teſtudine viua ſunt actu frigida.

Hæc ſine capite & corde, & hoc ſine animali vixit.

Adduci non poſſum, vt credam hunc pulmonum ſitum, oculatiſſimi *Ariſtotelis* induſtriam effugiſſe, in animali tam noto præſertim, & ipſi vbiuis obuio, licet hunc non expreſſerit. Lib. enim 3. de part. anim. cap. 6. hæc habet. *Quæ viuipara ſunt maiorem & copia refertum ſanguinis habent pulmonem, propter calorem ſuæ naturæ. Quæ contra ouipara ſunt, exiguum & ſiccum, ſed aptum ampliari & extumeſcere, cum inflatur; qualis eorum eſt, quæ ex terreſtribus, quadrupedes ouipara ſunt, vt lacertorum, & teſtudinum, & cæterorum generis eiuſdem.* Niſi quis ex hoc eodem capite *Ariſtotelem* hoc ipſum inſinuaſſe autumet, cum ait ad cordis palpitationem nihil pulmones conferre; cum quia in homine ſpes rei futuræ eandem ciere queat, *tum quia in pluribus animalibus* (& hìc intelligere teſtudinem potuit) *cor laxo interuallo à pulmone diſtat, ſitumq. ſuperiùs tenuit.*

An Ariſt. hunc pulmonũ ſitũ nouerit?

Attamen propiùs ad nos acceſſit *Plinius*, qui hunc *Ariſtotelis* locum dubio procul vidit, & vt plurima alia quoque, in ſua commentaria retulit. Nouiſſe videtur pulmones in teſtudine ſub diaphragmate totoq. ſub tegmine comprehendi. Lib. enim 11. cap. 37. hæc habet verba. *Sub corde pulmo eſt, ſpirandiq. officina, attrahens, ac reddens animam, idcirco ſpongioſus, ac fiſtulis inanibus cauus. Pauca eum (vt dictum eſt) habent aquatilia, ac cætera oua parientia exiguum, ſpumoſum, nec ſanguineum, ideo non ſitiunt. Eadem eſt cauſa, quare ſub aqua diu ranæ ac phocæ vrinentur. Teſtudo quoque quamuis prægrandem, & ſub toto tegumento habeat, ſine ſanguine tamen habet.* Videntur eadem & diuerſa dicere *Ariſtoteles, ac Plinius*. Hic magnum in teſtudine, ille paruum agnoſcit pulmonem. Ariſtoteles tamen, ex paruo magnum fieri vbi inflatur (quod veriſsimum eſt) non diffitetur modò, ſed pro confeſſo quoque ponit. Vterque non multo ſanguine turgere, quin eum exanguem quaſi ſtatuit, quod ipſum quoque experientia atteſtatur.

Ariſtoteles & Plinius in deſcribẽdo hoc pulmone diſcrepant & conueniũt.

Hactenus rectè *Ariſtoteles*. At quod mox ſequitur, naturæ minimè reſpondet. Lib. 1. enim cap. 16. Hiſt. anim. *Cor etiam*, ait, *arteriæ* (*aſperam* ſemper intelligit, nam quam nos dicimus hunc *arteriam* ſimpliciter, ille venam aortā appellat ibidem) *obeſis, cartilagineis, fibroſisq. vinculis: & qua annectitur cauum eſt.*

Ariſt. putat è pulmonibus aerē in cor trãſire.

eſt. Spiritus dum arteria inflatur, an ſubeat cor? minus in nonnullis conſtat, ſcilicet minutis. At in grandioribus animalium, ſpiritum cor ſubire ipſum apertum eſt.

Atqui marinæ teſtudines, in quibus nos probauimus minimè aerem è pulmonibus cor ſubire, non minuta ſunt animalcula, cum *Plinius* dicat, *in mari Indico tantæ magnitudinis reperiri, vt ſuperficies earum ſingulæ, caſas integant habitabiles, atque inter inſulas rubri maris his cymbis nauigent. Nicolaus Trigautius* quoque, qui primus è *Ieſuitis* ex *Sinarum* Regno *Romam* rediit, aliosq. ſocios (inter quos *Ioannes Terrentius* meus fuit) eodem, ad prædicandum *Chriſti Euangelium* traduxit, hic inquam, cum aliquoties domi meæ eſſet, certo mihi aſſeuerauit, in mari illius Regni *teſtudines* vidiſſe ſe, tantæ magnitudinis, quantæ eſt cubiculum meum, quod paſſus eſt longum decem, latum ſeptem. Licet autem hic *Theodorus Gaza* ex ſuo potius addiderit, *ſcilicet in minutis*, cum textus Græcus *Ariſtotelis*, hæc non habeat, nihil tamen impedit, quin hoc Ariſtoteles voluerit, cum dicat ſtatim, in grandioribus animalibus ſpiritum ab arteria inflata in cor ſubire. *Scaliger* hunc locum explicans, hoc Ariſtotelis, atque adeò totius ſcholæ medicæ dogma ratiſsimum habet. *Neceſſariò in cor dimittitur aer*, ait. *Quid enim ageret in arteria niſi prorſum ſubiret? Porrò altera ratio eſt. Non eget arteria aere ad refrigerandum, exanguis eſt. Frigida eſt ſua natura. Cor calidum. Igitur eget inſpiratione. Item expiratione vt exoneret ſe fumis.*

Reclamat experiẽtia in marina teſtudine.

Nicolaus Trigautius Ieſuita, primus, ex regno Chinæ Romam venit.

Hic ingentes ibidẽ teſtudines vidit.

Scaliger cõfirmat aerẽ inſpiratum ad corde ferri.

Sed hoc Ariſtoteli ſtatuiſſe nõ ſatis eſt, vias quoque cap. 17. & meatus docet, quibus aer in pulmonibus contentus, ad cor corriuetur. Et quoniam limpidiore hic *Scaliger* oratione mihi vſus videtur, quàm *Gaza*, eius potius latina verba adducam, quæ ſic habent. *Meatus autem qui à corde in pulmonem ferunt, ij & eodem ſcinduntur modo, quo arteria: & arteriæ fiſtulas totum per pulmonem aſſequuntur. Sunt autem in parte cordis ſuperiori. Neque verò vnus communis eſt, ſed inter ſe coaptati recipiunt ſpiritum, quem ad cor tranſmittunt. Alter enim in dextrum ſinum: alter in ſiniſtrum meatum.* Horum niſi fallor, verborum hic eſt ſenſus. Non communem vnum meatum eſſe, qui aerem ex omnibus *arteriæ aſperæ* fiſtulis recipiat, ſed anaſtomoſin fieri meatuum, ex corde prodeuntium in pulmonem, & cum minimis fiſtulis arteriæ coaleſcentium, hinc introire aerem, exire fuligines. Verum hunc textum declarans *Auguſtin. Niphus* ita concludit: *Animaduerte tamen hac, quæ dixit de meatibus, & de colligantia meatuum, eſſe obſcura, niſi per diſſectiones, quæ viſu conſtant, innoteſcant.* Rectè profectò, præterquam enim, quòd Ariſt. hic vult aerem ad dextrum quoque cordis ventriculum deferri, nulli vſui ibidem futurum, ſectiones, mihi credas, nihil quàm minus obſcurum hoc axioma dilucidabunt. Quam enim anaſtomoſin non detegit, per tubulos intruſus flatus in vaſis minutiſſimus, eandem minimè ſcias, per diligentiſſimam etiam ſectionem manifeſtatum iri. Sic equidem mihi ſæpius, hoc ſolo inſufflationis medio viſa fuit venularum & arteriolarum, in plexu choroide intra cerebri ventriculos exiſtente, ſubtiliſſimarum ſymphiſis, quam fruſtra quamuis ſaberrima diſſectione indagare quis potuiſſet.

Ariſt. etiã huius tranſitus vias reperit.

Nunquã vaſorum minimorũ conexionem ſectio detegit, quàm inſufflatio non patefecit.

Nec moueat quemquam communis obiectio in mortuo corpore omnia collabi & occludi oſcula, ideoq. aerem penetrare haud poſſe. Falſum id eſſe ipſiuſmet

ſiuſmet pulmonis per tubulum inflati extrema tumefactio oſtendit, & venularum arteriolarumq. in cerebro minutiſſimarum reſeratio.

Necdum hic quieſcit natura, quæ in alio quoque *Ariſtoteli* filio ſuo reclamat dogmate. Hic enim hoc ipſo & capite & lib. 17. ſupra *ſeptum tranſuerſum* ſua *pulmonibus* ſubſellia aſſignauit: *Sub pulmone ſeptum*, ait, *tranſuerſum pectoris eſt, quæ præcordia & cinctum appellant* &c. Nos tamen in teſtudine tam terreſtri, quàm marina, contrarium demonſtrauimus. Miror mehercle, exercitatiſſimi in piſcium anatome *Rondeletij* manum hæc non obſeruaſſe, vel ſaltem tacuiſſe ipſum, quin lapſu maiore ruiſſe. Hic enim lib. 16. de piſcibus cap. 3. ſic habet. *Pulmones in teſtudine maiores ſunt, & multò denſiores, quàm in terrenis animantibus, ne vt opinor aquæ maior copia, vnà cum alimentis hauſta in tenues meatus ſe penitus inſinuans, reijci tota non poſſet per foramina illa, quæ narium loco in ſuperiore roſtro habet, quibus aquam reijcit non aliter quàm delphini per fiſtulam.* Miror magis hoc ipſum ab *Ariſtotele*, quem *Rondeletius* ceu communem præceptorem neglectâ autopſiâ ſecutus eſt, ſtatutum fuiſſe. Cum etenim *Ariſt.* lib. 3. cap. 7. & 8. de partibus animal. decreuiſſet quadrupedibus ouiparis omnibus fungoſum eſſe pulmonem, & ob id veſicam illis deeſſe, excepit tamen ab hac regula teſtudinem marinam. *Veſica enim omnia carere*, ait *inſecta, piſces, penna, ſquama & cortice intecta, tum propter humoris aſſumpti exiguitatem, tum quia quantum excrementi contrahitur in ea ipſa abſumatur, excepta teſtudine inter corticata, in hac enim tantummodo natura caſtrata eſt. Cuius rei cauſa eſt, quòd marina teſtudines pulmonem habent carnoſum, ſanguineum & ſimilem bubulo, terreſtres autem proportione maiorem, ſuperficies etiam quia obtenta præduraq. modo ſilicis eſt, facit ne humor difflari, euaporariq. poſſit per carnem laxiorem.*

Natura in alio dogmate Ariſtoteli eſt contraria.

Doctiſſ. Rondeletius pulmones in teſtudine male obſeruauit.

Sed hic Ariſtotelem quam naturam ſequi maluit.

Poſſem hic eadem ego *Rondeletium* excipere compellatione, qua is in *Ariſtotelem* inuehitur, quod hic ſplenem admodum exiguum in teſtudine lutaria videre potuerit. Renes autem & veſicam videre non potuerit, quæ lutariæ ineſſe negauit. *Quare* inquit *Rondeletius, cum maiorem* τῇ αὐτοψίᾳ, *quam cuiuſdam hominis authoritati fidem adhibeam, affirmo teſtudinem lutariam & veſicam manifeſtam ac magnam & renes carnoſos habere prope teſtes.* Quod ſi bene igitur *Rondeletius* oculis ſuis in terreſtri, marina, & haud dubiè lutaria teſtudinibus vſus fuiſſet, in his pulmonem non denſum & bubulinum, ſed flaccidum, ac tenui ſubſtantiâ præditum reperiſſet.

Sed eadem reprehenſione qua Ariſtotelẽ mactat dignus videtur.

Reuertamur modò ad *Chamæleontem*, de cuius diuturna ab omni alimento abſtinentia, & longiſſimo hominum quorundam ieiunio, ex iunioribus medicis, ac philoſophis variè varij philoſophati ſunt. Quorum omnium opiniones, cum in cumulũ vnum congeſſerit, & perſpicaciſſimi ingenij ſui acumine examinauerit atque explanauerit *Fortunius Licetus*, doctiſſimis quatuor libris *De his quæ diu viuunt ſine alimento* eò lectorem meum ablego, qui ſi plura ſcire aueat, *Paulum Zachiam* conſulat cenſeo Medicum Romanum in lib. tertio *Quæſtionum ſuarum Medico-legalium*, quem propediem prælo committet, cum in prioribus duobus, egregium ingenij ſui ſpecimen exhibens, vtiliſſimam tam Iuriſconſultis, quàm Medicis operam nauauerit. Equidem non plurimarum ſolummodo beſtiarum, *Teſtudinum* inquam, *Glirium*, *Vrſorum*, *Hirundinum*, & *In-*

Relicta teſtudine chamæleontẽ proſequimur.

Agitur de longa ab omni alimento abſtinentia.

& *Inſectorum plerorumq.* ad multos etiam menſes nutrimenti carentia, iam ſcriptis & experientiâ certa eſt: ſed miram & inſolentem eandem quoque in hominibus quibuſdam, tam noſtris, quàm auorum noſtrorum temporibus, animaduerſam fuiſſe fideliſſimorum monumenta hiſtoricorum nos docere poſſunt.

Hippocrates noſter lib. de *carnibus* ſeu *principijs* probare volens *hominis vitam ſeptem dierum numero circumſcribi: Quòd tot diebus genitura eius ad vterum perueniens omnia acquirat quæcunque ex corpore ipſi accedere par ſit.* Id ex hoc quoque fonte deducit. *Quod plerique quidem ex his qui ſeptem diebus nil edere aut bibere volunt, in his moriuntur. Quod ſi qui eos ſuperauerint, nihilominus tamen moriuntur. Nonnulli etiam ne per inediam è vita diſcederent, ſed vt comederent, & biberent perſuaſi ſunt: verum venter non amplius admittit. Ieiunum enim inteſtinum in his diebus cohæreſcit, quibus etiam illi moriuntur.*

Hipp. ſeptē dierū inediam in homine mortalē cenſet.

Quare mirari ſubit tam crudeles olim quoſdam medicos extitiſſe, quorum *Gal.* 8. *Methodi* cap. 6. meminit, qui *Diatritariorum* ſectam introduxerunt, quòd non niſi tertio exacto die ægris ſuis cibos primùm exhiberent. Et *Cornelius Celſus* inter priſcos illos fuiſſe memorat, qui quinque etiam & ſex dies ab omni alimento abſtinere ægrotis ſuis imperitabant. Longè mitiores & indulgentiores ſunt hodie Medici, noſtri præcipuè *Romani*. Quamuis *Neapolitani* hos ipſos ceu parcos adhuc calumnientur. Quare cum ante plures iam annos *Neapolim* vrbem pulcherrimam viſum iuiſſem, & à primario quodam eiuſdē Medico (claruit autem ea præſtantiſſimis ſemper & opulentiſsimis Medicis) libellus dono mihi oblatus fuiſſet, *de modo cibandi ægros in vrbe Neapolitana*, hoc mihi is circumſtantibus nonnullis iunioribus Medicis improperauit. Velim hunc legas libellum, diſcasq. ait, quâ ratione ægri ſint cibandi, cum vos Romani Medici ſtrictâ ac tenui nimis diæta maiorem ægrotantium veſtrorum partem perdatis. *Tortam, tortam*, hoc eſt ex carnibus contuſis ſuccum ipſis præbere oportet, & liberaliter magis egregièq. nutrire. Ego longiori non eſſe locum diſputationi conceſſum aduertens, cum eidem, ceteri ridentes omnes applauderent. Bene mones, inquam, mi Domine, & magnam tibi gratiā, quin forſan ſtatuam quoque ex auro *Philippeo Neapolitani* tui, pro tam ſalutifero ipſis documento relicto debebunt. Semel profectò ſaltem, dum aura hac fruimini vitali, vobis ſufficienter & bene eſt comedendum. Id quod integrâ dum ſanitate eſtis, haud facitis, cum vix alio tunc cibo, quàm *braſſicâ*, (vos *broccoli* vocatis) victitetis. Æquiſsimum igitur eſt, ægrotis veſtris opimiori magis cibo proſpicere. Atque ita reciproco riſu rixæ noſtræ, quæ nullæ erant, ſolutæ fuerunt. Veruntamen poſſe & mori & mortem euadere, qui ſeptem dierum ſpatio inediam etiam in morbis periculoſiſsimis tolerarunt, ego ipſe teſtimonio ſuffragari poſſum. Ante annos viginti tres, ad *Noſocomium* noſtrum *S. Spiritus* in Vrbe perlatus fuit, qui maniâ percitus, penem & ambos ſibi teſticulos ad vnguem abſciderat, & cum ad ripam *Tiberis* habitaret, in idem flumen & hæc & cultrum proiecerat. Qui cum non ſolùm in ſuammetipſius carnem iniurius fuiſſet, ſed in *Deum* quoque ac *Diuos* eius, contumelias iacere, reprehendit ipſum acriter, qui illius loci *Prior* dicitur, & num *Symboli* nō-

Crudeles veteres quidam Medici qui ægris triū & ſex dierū inediam præſcribunt.

Hodie ſunt liberaliores Romani præſertim.

Hos Neapolitani adhuc pro parcis proclamant.

Author defendit Romanos iocosè aduerſus Neapolitanos.

Moriuntur & viuere nō poſſunt qui ſeptem dierum ieiunium tulerunt.

Mirabilis caſus eius qui pudēda ſibi abſcidit, & decē diebus ab omni alimēto abſtinuit.

ſtri *Apoſtolici* articulos veraciter crederet, obteſtabatur. Credo, inquiebat ille, haec omnia, *Et credo di più, che chi non ſà, come hò fatto Io, che non và in Paradiſo.* Hoc eſt, & hoc amplius credo, quòd niſi quis meo exemplo ita ſeipſum caſtrauerit, regnum cœlorum ingredi non valeat. Cui ego, atqui tu paucos certè ita ſocios habebis.

Hic decem integris exactis diebus, nec cibum, nec potum vllum aſſumpſit.

Denæ illum noctes, totidem redeuntia Solis
Lumina, viderunt inopem, potusq. cibiq.

Quin etiam vbi per vim ipſi aliquid ingereretur, aut in faciem præbentium expuebat, aut de induſtria prouocato ſibi vomitu id eructabat. Redierat enim, per ingentem illam ſanguinis arterioſi & venoſi profuſionem, ad mentem ſaniorem, & ſe ipſum, turpitudine facti, & verecundià ductus, inedià interficere cupiebat. Vndecima demum die perſuaſi ipſi, vt vitellos ouorum duos ſumeret, quod factum, & poſt hos eadem die, binos alios capiebat. Sequentibus porrò diebus paulatim cibari & pauxillum vini ſorbere perrexit. Decimaſeptima verò die non ex vulnere, quod omnino perſanatum fuit, ſed ex obſtinata illa inedia obijt.

Hic inedia ſpontanea ſe occidere voluit.

Decē dies abſque omni cibo vixit.

E regione eiuſdem Noſocomij fæminam quandā mea ſub cura habui, pauperculam ac vetulam, miris vexatam ſymptomatibus, nunc epilepſià, modò cataphorà, iam lethargo, mox ſingultibus, & ventriculi ſuccuſsionibus, horrendisq. motibus agitatam; ita vt vndecim dierum ſpatio nonniſi vnicum oui vitellum ſorbuerit. Quæ cum ſiti ingenti vexaretur, & aquam auidiſsimè peteret, ori quoque admoueret, hanc tamen ob conuulſiuos ſtomachi motus, ac gulæ læſionem tranſglutire haud potuit. Dixiſſes illam *Tantali* pœnà affectā, quærebat enim aquas in aquis. Siquidem is vt *Ouidius* ait,

Fæmina quædam ægrotās vndecim diebus nihil potus aut cibi ſumēs conualuit tamen.

Semper eget liquidis ſemper abundat aquis.

Quare, & hi *Ouidiani* verſiculi miſerculæ illi fæminæ quadrare poterant.

Oraq. vana mouet, dentemq. in dente fatigat,
Exercetq. cibo deluſum guttur inani.

Euaſit tamen Dei gratià, ex periculoſiſſimis illis accidentibus omnibus, & continuo vndecim dierum ieiunio, quam biennio poſt, pleuritide laborantem feliciter denuo curaui.

Verùm non his ſimilia modò plurima, ſed vnius, duorum, quinque & ſexdecim menſium abſtinentiam, quin ad annos quoque duos productam, ad tres & quatuor ſimiliter protenſam, ad duodecim durantem, & vltra duodecim demum protractam, reperies apud eundem *Licetum*, & cum quodam animi ſtupore lectitabis. Memorandum hoc factum eſt, quod *Nicolaus Heluetius* (hunc *Bruder claus* vocant ijdem *Heluetij*, & ob vitæ tranſactæ ſanctimoniam in veneratione habent) *poſt ſuſceptos ex coniuge quinque liberos, cum haud longè poſt ab oppido ſolitariam vitam ageret, peracto decimoquinto anno ſine vllo cibo potuq. deceſſerit.* Vt apud *Eborenſem* legimus. Hunc vt Beatorum catalogo adſcribatur, *Epiſcopus Conſtantienſis*, in cuius Dioceſi is vixit, iam *Romæ* adnititur, productis quæ in vita, & poſt mortem edidit, miraculis.

Licetus receſēſet hiſtorias illorū qui ad plures menſes & annos abſque alimento vixerunt.

Memorabilis hiſtoria Nicolai Heluetij etiam ob Sanctos vitæ mores conſpicui.

Neque hic conſarcinare placet, ſingulorum opinantium, & tam portentoſæ

ſæ inediæ cauſas & argumenta dicentium ſeriem, neque ſub incudem reuocare, quas de hac re diſquiſitiones idem *Licetus* exquiſitiſſimè examinat. An animalia videlicet & homines illi interea, dum alimentis abſtinent, inſpirato alantur aere? an exhalatione magis per aerem ſparſa? vel pituità intra corpus ante congeſtà? aut ſucco melancholico potius in nutrimentum poſtea cedente? an pinguedinis colliquamento? an ſanguine menſtruo benigno tantiſper in homine latitante? an ſit diuinæ virtutis & Dei opus, tam longa inedia? an ad Angelos, Cacodæmones aut aſtra rectiùs referenda? num ſympathia & indiuidualis proprietas quædam, ecſtaſis, cataphora, cutis conſtipatio hìc aliquid valeant? aut viſcerum conſtrictio, tabes, atrophia, ventriculi ſtupor ſint in cauſa? an pharmacum aſſumptum hoc poſſit præſtare? an demum hoc ipſum conſuetudini ſit attribuendum? Varijs varias cauſas tam diuturnæ inediæ aſferunt.

Hoc interim ſilere haud debeo, eundem *Licetum* nullatenus permittere, aerem inſpiratum in alimentum cedere. Quod alimenti requiſita aer non habeat. Non ſit tangibilis ſcilicet, ſapore careat, nec animatus ſit, nec exanimato deſumptus, & proximà careat potentià ad induendam animam. Sed neque mixtum perfectum ſit, quod neceſſe foret, cum ex ijs nutriamur, ex quibus conſtamus. Et cum *Hippocrates* lib. de *Corde*, alimentum intra corpus retineri velit, aer autem inſpiratus denuo expiretur, hanc ipſi quoque conditionem deeſſe. Licetus nullo modo vult aerem nutrire poſſe.

Aſt neque ſpiritus etiam ſolos, licet retineretur aer, ab hoc ali pugnat *Licetus*. Si dicas *Galeni* placitum hoc fuiſſe, ſpiritus nutriri & cibari aere, vt in opere de *vſu partium* videre eſt. Reſpondet, *Galenum* communiore nutritionis vocabulo vſum, adeòq. metaphoricè & æquiuocè locutum fuiſſe. Quemadmodum *Virgilius* quoque fecit, dum 1. Æneid. ait. Quomodo Gal. intelligat ſpiritus aere cibari.

Quem ſi fata virum ſeruat, ſi veſcitur aurâ
Aetheriâ.

Nam neque aerem poſſe verti in præexiſtentis ſpiritus ſubſtantiam vult, quód eſſet eos alere, neque in nouos ſpiritus commutari, quod propriè generatio foret, quod fieri tamen poſſe *Galeno* placet, *Liceto* diſplicet. Et quoniam huc perueni, atque *Licetum* meo egregiè fauere paradoxo comperio, quod eſt, ex aere inſpirato gignendis in corde ſpiritibus vitalibus, nullam præberi materiam poſſe: cum hic illud minimè ingrediatur. Operæpretium eſt, philoſophiæ & artis duo culmina noſtræ, *Ariſtotelem*, inquam, & *Hippocratem* ipſum in theatrum producere, & quid ipſis animi de hac re fuerit, ex dicto *Liceto* referre, ac cunctis æqua lance ponderandum proponere. Licetus fauet authori neganti ex aere ſpiritus fieri.

Hic itaque philoſophus prætendit *Ariſtotelem* cap. 8. de *reſpiratione*, *minimè velle reſpirationem fieri alimenti gratia, quaſi calor internus* (hoc eſt ſpiritus) *alatur aere inſpirato, qui ceu igni ſuccenſo, velut fomes per inſpirationem adijciatur, abſolutaq. nutricatione foras quæ ſuperſunt excrementa per expirationem detrudantur, ſitiumq. eſſe calorem ex aere fieri, quem ex alimento, nimirum ex ſanguine fieri conſpicimus; caloris & ignis interni nomine ſpiritum appellans.* Probatur hæc ſententia ex Ariſtotele.

Hippocratis autem verba, niſi candidè explicentur, vulgari Medicorum errori ſuppetias adhuc ferre videntur. In libro enim de *Flatibus*, *Animantium* Probatur ex Hipp. quoque licet hic pri-

ma fronte cõtrarium ſentire videatur.

corpora à triplici nutrimento ſuſtentari inquit: *nempe à cibo, potu & ſpiritu. Spiritũ verò* in corpore animalis contentum appellari flatum, extra corpus diſperſum eſſe aerem, qui maximus ſit in omnibus, quæ corpori accidunt, & author & dominus. Accedit ex lib. de Alimento Hipp. adhuc clarior ſententia. *Pulmo*, inquit, *contrarium corpori alimentũ trahit, reliqua omnia idem. Principium alimenti ſpiritus, nares, os, guttur, pulmo, & reliqua reſpiratio. Principium alimenti & humidi, & ſicci, os, gula, venter. Verùm antiquius & primordiale alimentũ per abdomen vmbilicus.*

Explicãtur Hippocratis loca.

Alimẽtum duplex vnũ re, alterum ſolo nomine.

Hucuſque ex *Hippocratis* authoritate deduci videtur, ſpiritus aere inſpirato, ceu vero ſuo pabulo nutriri. Sed quoniam hic eodem opuſculo, paulò ante dixerat: *Alimentum non alimentum, ſi nutrire non poteſt, nomen eſt alimentum, non opus; opus & res eſt alimentum, non nomen.* Obſcurioribus his verbis dilucidat magis priora *Licetus*. Duo nimirum apud *Hippocratem* alimenti nomine inſigniri. Vnum reuera cum nutriat, alimenti nomine re & opere dignum eſt: alterum cum verè non alat, ſolo nomine contentum eſt, & æquiuocè alimentum appellatur. Hoc ita intelligendum eſſe aſſerit. Cum cibus & potus conſeruent viuentis ſubſtantiam, re ipſa præſtant, quod *Ariſtoteles* ab alimento requirit, & *Hippocrates* opere ac re ipſa alimentum nominat. Et hæc eſt vera nutricatio. Ad quam cum & hoc requiratur, vt calor contemperetur, ne ipſius æſtus ſubità ac vehementi ſua operatione conſumat humidum, hunc autem æſtum aer inſpiratus moderetur, qui vt ingreditur, ita egreditur, propterea hic non opere, ſed nomine ſolo alimentum vocatur.

Quid intelligatur per cõtrarium alimentũ.

Atque hinc eſt, quod *Hippocrates* ait, *per pulmonem* (quod etiam per nares, os, guttur, & reliquam reſpirationem fit) *contrarium corpori alimentum trahi. Non contrarium autem per os, gulam ac ventrem deferri.* Quaſi dicere velit, pulmonem attrahere contrarium alimentum, quoniam aer ad contemperationem æſtus, qui in ſpiritibus reſidet, ductus, contrarius dicitur, quoniam calorem refrigerat: quicquid enim excedentem quamcunque qualitatem remittit, id rectè illi contrarium ſtatuitur. Aſt cibus & potus, cum in ſubſtantiã corporis verti debeant, ſunt idem ipſum corpus in potentia, quemadmodum ſanguis eſt potentià caro, licet & ipſi cibi ac potus, antequam concoquantur, actu corpori diſſimilia dicantur. Tamen ſiue concocti, ſiue non concocti, merentur veri alimenti nomen, quod re ipſa tale eſſe poſſint. Si enim aer quoque in ſpiritus ex *Hippocratis* ſententia commutari valuiſſet, non illum vtique contrarium alimentum dixiſſet, eſſet enim is poteſtate ſpiritus vitales, qui corpori nequaquam ſunt contrarij, ſed ad eiuſdem conſtitutionem pertinent. Quare æquiuocè tantum erit alimentum, quo ſenſu, alio loco, Hippocrates, vbi de principijs videlicet, dixerat, *Alimentum calidi frigidum eſt.*

Cibus & potus re ipſa, aer tantũ nomine, & contrarium alimẽtũ dicitur.

Authori Liceti explicatio placet.

Audax authoris pronunciatum nec aerẽ in aquam, nec hanc in aerem verti.

Ego hanc *Liceti* ingenioſam explanationem non modò non repudio, ſed ambabus etiam vlnis amplexor. Et tantum abeſſe autumo, vt aer inſpiratus vel in ſpiritus, vel in animalis vllam corporis particulam conuerti valeat, vt quaſi pronunciare auſim, *nullo vnquam tempore vllam aeris atomum, vel in aquam, vel in ignem, vel vice verſa aquam in aerem* (quod ſtrenuè tamen à pleriſque philoſophorum, Peripateticorum præcipuè ſcholis, propugnatur) *commutatam fuiſſe.* Poſſem clariſſima ad placitum hoc meum παραδοξότερον corroborandum, argumenta,

mentis, & ſaltem non demonſtrationes producere. Verum hoc alio à me loco fiet, factumq. iam eſt in vna ex meis prælectionibus, quas tempore ſtudiorum renouationis, in hoc noſtro *Athenæo Romano* quotannis, præmittere in publico doctiſſimorum conſeſſu, & Illuſtriſſimorum corona virorum, eram ſolitus.

Hoc interim, ne prorſus nihil dicam, æquus ſibi lector perſuadeat. Quod ſi vllus exſtaret aerem in aquam cõuertendi modus, is dubio procul eſſet ſumma aeris compreſſio. Nam veluti, ſi ita aer rarefiat, vt amplius ſub forma aeris conſiſtere nequeat, ignis efficitur, quemadmodum contingere aiunt illi, ſi aer exempli gratia, inter ſilicem ac chalybem interceptus ſubtiliſſimè attenuetur, & ignis euadat: ſic vbi adeò compingitur, adigitur, cõſtringitur, & incraſſatur, atque in locum quendam, vbi exitum nullum inueniat, arctiſſimè compellitur, aer eſſe deſinet, & aqua fiet. Id quod exiſtimo in nubibus, ex mente ipſorum, vſuuenire, quãdo aerem in aquam denſatum guttatim decidere credunt. — Placiti huius aliqua probatio.

Atqui *Vincentius Vincentij Vrbinas*, quo ego familiariſſimè vtor, ſubtili ingenij ſui ſpeculatione, & dexterrimà manuum operatione nouo planè auſu, ante hos quinque menſes, in hac ipſa *Vrbe Roma* inuenit, qua ratione *Bombardam manuariam* fabricaret, quæ globulum ex argilla duriſſimum, aut glandem etiam plumbeam, ea celeritate, impetu & violentià expelleret, illaq. ferme omnia præſtaret, abſque vllo igne & puluere fulminali, ſed ſolà aeris dynami & agitatione, quæ præſtare eſt ſolita vſitatiſsima nobis *bombarda* fulminea & igniuoma dicta. Atque hoc inquam, mero fit aeris in illam cõpulſu, adactione, & vt credere par eſt, conſtrictione violentiſsima, quem ibi ad vigintiquatuor pluresue horas detinere, ſecumq. hinc inde deferre, & ad libitũ poſtea, data aeri vià, glandes illas explodere, atq; ad ſcopum quàm directiſsimè collineare ſolet. Res, quæ doctos, indoctos, magnates æquè ac idiotas ita in admirationẽ rapuit, vt cateruatim ad ædes ipſius quotidie peruolent hoc artis miraculũ ſpectaturi. — Vincentius Vincẽtij Vrbinas, nouo auſu nobis bõbardam pneumaticã con fecit Romæ anno 1627. — In hanc cõpellitur maximè aer qui in aquã nunquam abit.

Sunt verò multi, qui primum inuentum & excogitatum inſtrumentum tribuunt, & meritò, *Io. Baptiſtæ Portæ Lynceo*, quod etiam ſuæ Nat. Magiæ 19. librum non ſegniter legenti clariſſimè patet. Et iamdiu retulit mihi Illuſtriſſ. *Princeps Cæſius* noſter (qui apud hunc eundem *Portam* antequam penè ætatis crepundia reliquiſſet, auſpicatus eſt ſeueriorum ſcientiarum primordia) cui tum adoleſcentulo Auditori ſuo dictus *Porta* ſignificauit, ſe inueniſſe & expoſuiſſe *lib.* ſuæ *Thaumatologiæ* modum conficiendi non ſolùm Sclopetũ pneumaticũ, ſed & alia ſimilia ſine aeris aut ignis auxilio. Ita mirabilia inuenta huius in omni ſcientiarum genere excellentiſſimi Viri, velut ſuperiùs quoque cum *Teleſcopio* accidiſſe commemoraui, à poſteris fideliter praxi commiſſa ſuum effectũ quotidie cõſequuntur; Vt vt ea initio multis viſa hyperbolica, ac velut à tumultuario philoſophantis enthuſiaſmo profecta, impoſſibilia iudicata fuerint. — Plurimi hoc artis miraculum viſum eũt. — Ioan. Bapt. Porta Lynceus aliquibus creditur primus inuentor. — Vocatur ab authore bõbarda pneumatica.

Atqui nunquam compertum fuit, incluſum hic aerem in aquam reſolutum fuiſſe, quin hoc diligenter eſt annotatum, quotieſcunque in loco humido, vel ſubterraneo, vel vbi fontes & ſtagnantium aquarum eſſent receptacula, aere bombarda ſolo ſine glandibus impleretur, & manus foramini, vnde erumpere in exploſione ille aer ſolet, opponeretur, volam manus pauliſper quod mihi quoque contigit, madefactam fuiſſe. Vbi autem eadem bombarda aere in- — Nunquam aer in hac concluſus in aquam abijt.

aperto loco, aut ſolaribus illuſtrato radijs, vaporibusq; ob id minus ſcatente, oneraretur, humiditatem illam minimè poſt viginti etiam quatuor horas animaduerſam eſſe. Quo ſpatio & ampliore paululum præterlapſo, non ampliùs effectum aer ille incluſus, in extrudendis adeò fortiter globulis præſtare ſolet; non quòd in aquam is abierit, ſed quòd per poros forſan etiam orichalci, ex quo *ſclopetum* hoc totum eſt confectum (eſt enim *aer Plinio* teſte, *per cuncta rerũ permeabilis*) & per occulta commiſſurarum ſpiracula expirauerit. Amplius quid dicam, hic artifex in fontes quoſdam portatiles, vi, aeris maximam copiam impellit, & ſex ac octo dierum ſpatio ibi detinet, cui vbi laxamenta data fuerint, mirùm, quò impetu aquam is eiaculetur, ſed quod hic interea in aquam abeat, nec viſum, nec auditum eſt vnquam.

Expirat ſuc ceſſu tẽporis hic aer.

Detinetur tamen inte ger per octo dies in fontibus artificioſis.

Eſt autem pars, ac veluti ciſtula illius bombardæ, in quam aer quaſi per ſiphonem compellitur, longa duodecim tranſuerſos digitos, & lata quatuor, quæ eandem duodecies multiplicatam per impulſum, portionem aeris recipit, cuius ſimpliciter, per ſe, & naturaliter capax eſt. Non arbitror profectò, in vlla aeris regione, in arctum magis locum, & compreſsiùs aerem compingi poſſe, quando ex hoc pluuias generari aiunt,

Hæc bombarda recipit duodecies plus aeris, quã naturaliter eſt capax.

Nunquã cũ pluuiæ fiũt, ita arctè aer cõſtringi videtur.

Cum ruit æthere toto
Turbidus imber aqua, denſisq; nigerrimus auſtris,

vt poeta Latinus loquitur, cum aeris regio ſit fluida, & mollis vt ita dicam, nec parietes habeat aut ligneos, aut lapideos, multò minus metallicos, quibus tàm duriter aer, veluti in carcere quodam denſatus concludatur. Neque hic frigus in aeris regione exiſtens, mihi obijcias, quod ad aeris condenſationem & aquæ generationem plurimùm iuuet. Noſtra bombarda in media & crudiſſima hyeme eundem effectum præſtitit, quem iam in æſtate experimur. Et videmus in Chymicorum ergaſterijs, ſæpiſsimè *Capellum* vt ipſi barbarè vocãt rei diſtillandæ ſuperpoſitum calidiſsimum, vt ne contingere quidem manibus abſque harum læſione illud valeas, & tamen quod ex rè ſubiacente, in forma vel aeris, vel vaporis aſcendit, vbi eò pertigerit, condenſari probè & per roſtrum in aquæ forma delabi conſpicimus.

Frigus non eſt præcipua cauſa vt ex aere fiat aqua.

Harum vna bombardarum potentiſſ. *Hiſpaniarum* Regi, alia *Poloniæ Regi* fuit hinc tranſmiſſa. Curaui & ego vnam fabricari pro Sereniſſ. *Leopoldo Archiduce Auſtriæ* Principe magnificentiſsimo, & benefactore meo munificentiſsimo, ſubiectiſſimè ſemper à me colendo.

Pauce hactenus huiuſmodi bombardæ cõſtructæ & pro quibus præcipuè.

Atque hæc alio fine à me adducta non fuerunt, quàm vt partim indè hoc paradoxon meum, *nec aerem in aquam, nec hanc in illam verti*, probarem; partim artificis huius amici mei nomen immortalibus, ſi fieri à me poſſet, chartis conſignarem.

Cur hactenus author de hac bõbarda egerit.

Nunc ad colores quoque eſſet tranſeundum, in quos *Vertumni* inſtar ſe mutat varimodos hæc beſtiola, vt inde prouerbio hominem verſipellem & vafrum ſi notare velimus, dicamus *Chamæleonte mutabiliorem* eſſe. Et *Tertullianus* libello *de Pallio* ſcripſit, propriè *Chamæleonti* datum eſſe, quod vulgo fertur, *de ſuo corio ludere*, hoc enim animalculum, ſi *Polypum* & *Tarandum* excipias, penè ſolum in ſua pelle, dum variè coloratur, egregium hominibus luſum exhibet.

Reddenda cauſa eſſet variationis colorũ, ſed hoc difficillimum eſt axioma.

Verùm,

Verùm, ſi vllo in axiomate phyſico & mathematico inſcitiam meam profeſſus vnquam fui (ego enim quàm pauca ſciam, multaq. me fugiant, & plurimos ſocios habeam, qui multum tamen ſibi ſapere videntur, iam toties inculcaui) in hoc, illam quæ de coloribus eſt, audacter omnibus denuncio. Noui equidem, ſi quæ à philoſophis circumferuntur, ſub *rationis incudem* reuocentur, & *experimentorum malleis* probè contundantur, haud diu ſubſiſtere poſſe. Si præcipuè à quatuor in mixtis perſiſtentibus elementis dictis, (quorum cuilibet, ſui quilibet colores attribuuntur) hos eoſdem venari voluerint. Fatetur author ſpòre ignorantiā ſua, & plurimos habet ſocios.

Solus *Mercurius*, & *plumbum* ſolum, pro diuerſa tantùm digeſtione, coctione & alia quauis chymica elaboratione, quàm varios quæſo & elegantes ſortiuntur colores? *Plumbum* vſtum enim modò vireſcit, modò flaueſcit, modò citrinum, rutilum, & cineritium euadit, idq. ex ſola ſæpiſſimè contuſione contingit. Ita vt perſuaſiſſimum haberes, toties iam formas ſuas vtrumque innouaſſe, quoties faciem & veſtitum externum ceu laruas quaſdam ſingulares, in totidem coloribus mutarunt, & in idem tamen *plumbum* ſine qualitatum, nedum ſubſtantiæ noxa, & in eundem *Mercurium* ſeu argentum viuum, quod magis quàm *Chamæleon* Argent. viuum & plūbum colores mutant.

Omnia transformat ſeſe in miracula rerum

pauxillo artis auxilio, imò ſua ſponte poſtliminio reuertuntur. Mercurius inter metalla miraculum.

Ariſtoteles noſter 2. de Hiſt. an. cap. 11. *Mutat ſuum colorem Chamæleo*, inquit, *inflatus*. Et 4. de part. anim. cap. 11. ad metum hanc colorum variationem refert. *Eſt*, ait, *omnium ouiparorum pedeſtrium tenuiſſimus Chamæleo: quippe qui omnium maximè inopia ſanguinis rigeat. Cauſa ad mores animæ eius referenda eſt, quæ nimio namq. metu multiformis efficitur, metus enim refrigeratio per inopiā ſanguinis, calorisq. eſt*. Aſt hic *Ariſt.* diſſona ſibi docere videtur, cum ſupra per *inflationem*, hic per *conſtrictionem*, colorum variationem effici ſcripſerit. In metu enim animalium habitus non intumeſcit, ſed comprimitur. Ariſtot. ſibi contradicere videtur in variatione coloris in Chamæleonte.

Plutarchus hoc dilucidiſſimè argumentum, quomodo per contractionem nempe cutis, & non eius eleuationem id fiat, in *Quæſtionibus* ſuis *naturalibus* explicat, quem philoſophantem audire operæpretium fuerit. Quærit ibi, *cur polypus* (quod quæſitum æquè ad *Chamelæontem* transferri debet) *colorem variet? Vtrum*, inquit, *vt Theophraſti opinio fuit, quod animal natura meticuloſum ſit? Ergo vbi perculſum eſt, vna cum ſpiritu conuerſo, vertat hominis more colorem. Hinc in prouerbio eſt, vertitur ignaui color*. Sed non ſatis eſſe, addidit variati coloris cauſam indagaſſe, quærendum reſtare, cur ſimilem exprimat ei rei, cui ſe applicat. Vt ſi *Polypus* videlicet illius ſaxi marini colorem repræſentet, cui proximus adſtat. Vnde *Theognis*, Plutarchi philoſophia in hac var etate colorum.

Polypodis mentem cape verſicoloris, ad aquæ

Qui corium petra, cui ſeſe adiunxerit omni. Vide arrex quę' bet ef Lu a parl.

Quare altiùs *Plutarchus* penetrat, & ita ex mente *Empedoclis* ſpeculatur,

Effluuium noſcens res natas mittere cunctas.

Non enim, ait, *ex animantibus modò & plantis, & terra & mari multa aſſiduè effluunt, ſed & ex ſaxis, ære, & ferro. Intereunt enim cuncta, & exoleſcunt, quod perpetuò reſoluatur ex eis aliquid, & pereat continenter*. Vult igitur à petris marinis (vt has

nunc

nunc in exemplum ducat) ramenta, & fragmina minuta frequentia decidi cõtinuò, quæ alijs, atque alijs infecta coloribus, non cuilibet corpori, ſed determinatis quibuſdam adhæreſcant. Nam quæ animalia ſpiramenta habent admodum adſtricta, ab his dilabuntur, quæ admodũ ſpongioſa, per hæc effluunt & perlabuntur. *Polypi autem caro*, ait, *eſt aſpectu fiſtuloſa & fungoſa & effluuijs patens. Quoties idem in trepidatione eſt, ſpiritu varians & profugiens, ex timore conſtringit corpus, contrahitque: vt capiat & retineat rerum, quibus adiunxit ſe, in facie corporis effluuia. Huiuſce cauſæ indicium eſt magnum, quod non omnia quibus ſe applicat, referat, neque colorem Chamæleon albus: ſed ſola vterque, quorum effluuijs reſpondentia habet ſpiramenta.*

Plerique antiquorũ tribuũt variationem colorum in chamæleõte ipſi metui.

Cui hæc arridet philoſophia, is eam per me acceptet licebit. *Plinius Ariſtoteli & Plutarcho* de timiditate ſubſcribit, cum dicat *nullum animal pauidius, & ideo verſicoloris mutationis eſſe*. In hoc cenſu eſt *Solinus* quoque, qui cap. 32. *Variandum, Polypum & Chamæleontem vertere metu habitum*, ſcribit. Sed in his poſtremis duobus, aliam adhuc cauſam addit, quæ ipſi hæc, mihi nulla eſt. *Faciunt hoc idem in mari*, ait, *Polypi, in terra Chamæleontes* (ſcilicet colorem variant) *Sed & Polypus & Chamæleon glabra ſunt, & pronius eſt cutis læuitate, ſpeculi modo proximantia æmulari.* Et mox ſui oblitus tamen cap. 42. non læue, ſed aſperum, quale reuera potius eſt, in *Chamæleonte* coriũ agnoſcit. *Corpus in Chamæleonte*, ait, *aſperum eſt, cutem qualẽ in Crocodilis deprehendimus.* Aſt in Crocodilis maioribus, tuberculis vndique prona pars corporis maximè exaſperatur. Quamuis nec hoc vſquequaque verum ſit, in minimis Crocodilis etiam, cum ego paruulum admodum habeam, qui ſemiſpithamã ſaltem *Chamæleontis* longitudinem ſuperat, eſtq; certè vtriuſque corij ſumma differentia, cum eminentias illius & protuberationes, quæ in hoc ſunt, in Chamæleonte nequaquam videas, vt qui abſque his aſperam cutem nactus eſt.

Solinus ſibi cõtradicit.

Quæ differẽtia ſit inter cutem Crocodili & Chamæleontis.

Alia variationis colorum cauſa.

Aliam ſibi cauſam Geſnerus excogitauit. *Ego tenuiſſimam*, ait, *cutem (qualem eſſe in ſceleto animaduerti) inſtar tenuis laminæ corneæ colores facilè reddere puto, præſertim, cum neque ſanguis impediat, neque viſcera admodum, cùm ſolus ferè pulmo manifeſtus in eo ſit.* Sit fides penes authorem. Ego tamen in duobus mortuis & exiccatis *Chamæleontibus*, hanc pellis tranſparentiam vt vt probè illam indagauerim, videre non potui. Quorum vnum planè integrum habet in phyſica ſua ſupellectili, ſæpe laudatus *Princeps Ceſius* noſter: alterum ſed caudã mutilum adſeruat Eques *Franciſcus Gualdi Ariminenſis* in Muſæo ſuo, varijs Antiquitatum reliquijs, numiſmatis, & curioſis induſtriæ artis operibus inſtructo. In vtroque aſperitatem quandam exiguam, & cineritium colorem reperies, non palleſcentem, vt *Ariſtoteles* in mortuis deſignabat.

Franciſci Gualdi Muſæum.

Miratus tamen non parum fui, dum ventrem adhuc tumidum, à tot poſt mortem annis, vidi & contrectaui, quando viſcera ibi reperiri ſolita hoc minus efficere queant, cum *hepar* non admodum magnum habeat, & vt aliqui volunt, *liene* careat, vel puſillum valdè obtineat, & *vnico inteſtino recto* potius, quàm in gyros reflexo conſtet, quæ res me cogit fermè, vt *pulmones in ventre* inferiore ipſi aſſignem.

Ratio aliqua, cur in ventre pulmones ſint.

Videtur & *Seneca* in *Quæſtionum ſuarum natural.* lib. 1. *Ariſtotelis* ac *Plinij* ſenten-

ſenten-

ſententiam ratam habere. Agit autem ibi aduerſus eos, qui nubes tanquam ſpecula ſe habere, in arcu cæleſti aſſerebant. Colorem igitur ab illis tantum recipi, & non imagines, quod erat ſpeculorum proprium, affirmat: id quod etiam fieri ait in ceruice *pauonum*, & quando

Senecæ de coloris mutatione ratio.

Colla Cytheriacæ ſplendent agitata Columbæ.

Nunquid ergo dicemus, ait, *ſpecula eiuſmodi plumas, quarum omnis inclinatio in colores nouos tranſit? Non minus nubes diuerſam ſpeculis naturam habent, quàm aues, quas retuli, & Chamæleontes, & reliqua animalia, quorum color aut ex ipſis mutatur, cùm irà aut cupidine accenſà cutem ſuam variant humore ſuffuſo, aut poſitione lucis, quam prout rectam vel obliquam ſuſceperint, ita colorantur.* Atque hæc de coloribus ſatis ſunto, quos enim nos in noſtro viuente animali, alij in ſuis quondam repererint, abundè dictum eſt. Differunt igitur, vt credi poteſt, hæ beſtiolæ inter ſe, & colore & aliquo etiam corporis habitu, cum noſtro *Mexicano Chamæleonti cauda* nec ita longa ſit, nec in ſui extremitate in ſpiram conuoluta, vt *Aphricani* præ ſe ferunt.

Hactenus de colore.

Hunc denique impigro *Ariſtotelis* mei ſectatori nodum proponendum, & diſſoluendum duxi. Cum itaque is lib. 1. cap. 4. de *Generat. animalium*, probare cogitaret, ad generationem non eſſe neceſſarios *teſtes*, quòd *ſerpentes* & *piſces* his careant, & tamen coeant, & copioſum ac prolificum ſemen emittant. *Vtq. in ratione cibi*, ait, *voraciora, auidioraq. ſunt, quibus inteſtinum rectum*: (non conuolutum nimirum) *ſic ea quæ teſtibus carent, meatusq. tantùm habent, aut non carent, ſed intus habent; omnia propenſiora, celerioraq. ad venerem ſunt.* Hæc confirmata ſunt 3. *de part. animal.* cap. 14. cum ait: *Cetera etiam omnia, quibus inteſtina ſunt recta, ciborum auida ſunt, cum enim cibus celeriter egeratur, proindeq. breuis vſus fruendi ſit, breui repetant cibum auida neceſſe eſt.* Hæc eodem capite, paulò infra adhuc magis explicat cum dicit. *Quæ igitur animalia continentiora eſſe ad cibi deſiderium conuenit, hæc ſua in aluo laxiores ſinus non habent, ſed anfractus, orbesq. plures continent, nec recto inteſtino vtuntur. Laxitas enim inteſtini auiditatem auget cibi, rectitudo accelerat auiditatem. Quamobrem animalia quæ vel ſimplex habent inteſtinum, vel conceptacula ampla, cibum aut copioſum capiunt, aut celeriùs repetunt.*

Scrupulus de inteſtinis chamæleontis ex ſcriptis Ariſtot. natus.

Hæc ſi vera ſunt *Ariſtotelis* dogmata, & *Chamæleo* noſter, vt ex anatome ipſius ad nos perlatum eſt, inteſtinum rectum & vnicum obtinuit, næ ille non colorem ſolummodo ſuum, ſed naturam prorſus omnem & eſſentiæ proprietates mutabit, hoc eſt vel *Leo*, vel *Lupus* potius euadet, voraciſſima & auidiſſima beſtia ab *Ouidio* depicta.

Oblitus & ſpumis & craſſo ſanguine rictus,
Fulmineus rubrà ſuffuſus lumina flammà.

Lupo enim, ob voracitatem vnicum ſaltem à *ſtomacho* ad podicem, illudq. rectum vulgus tribuit inteſtinum. Et *Plinius* lib. 11. cap. 37. ita in *Lupo ceruario* eſſe voluit, *Inſatiabilia animalium*, inquit, *quibus à ventre protinus recto inteſtino tranſeunt cibi, vt Lupis ceruarijs & inter aues Mergis.* Quod ſupra ego in *Lupo* meo *Mexicano* ad oculum falſum eſſe demonſtraui. *Leonem* autem imitabitur, cum & hic ex *Ariſtotele* lib. 8. de Hiſt. animal. *Cibo incontinenter admodum vtatur,*

Si Chamæleon habet vnicum inteſtinum & rectũ, erit voraciſſima beſtia ex Ariſtot. dogmate.

vtatur, multaq. deuoret ſolida ſine vllo diſſectu. Verum in hoc non imitabitur, quod *Leo* poſtea biduo aut triduo inediam ferre poteſt. Quia nimirum ventrem priùs vltra ſatietatem etiam inſerciuit, & quia inteſtina eius gyris conuoluuntur, in quibus diutiùs alimenta moram facere conſueuerunt.

Cur chameleo hæc beſtiola vocetur.

An igitur animalculum hoc *Chamæleo* veteribus noſtris non iuſta abſque ratione aliqua dictus fuit, quaſi paruus, pumilus & *humilis leo*. Veluti herbas quaſdam *chamæcypariſſum, chamædryn, & chamæpityn* dicimus, ab arboribus, quas vel folijs, vel odore æmulantur, à *Cypariſſo, Quercu & Pinu*. Volunt autem ſic appellatum aliqui *paruum leonem*, quod *capite leonem* æmuletur, quod tamen *Ariſtoteli* haud placuerit, cum dicat huius *roſtrum eſſe ſimiæ porcariæ ſimillimum*. Alij vt Geſnerus, à cauda deriuant nomen. *Cauda ſanè animalis huius leonis alcaam*, ait, *quodammodo repræſentat*. *Liceto* magis placet ita dictum à rapina & venatione, quam in alia animalcula exercet. Annotat enim ex alijs *Dalechampius* in cap. 34. lib. 8. *Plinij*, Quamuis famem multos *Chamæleo* menſes toleret, linguà tamen ſeſquipalmum minorè longè exertà, ac vibratà, mucoq. oblità, *locuſtas, formicas, muſcas, ſcarabæos* & alia inſecta, quibus veſcitur, eum corripere, retinere, & ad ſe adducere. Hæc ſiquis Ariſtoteli aliquo modo ſuffragari poſſe crediderit, me minimè repugnantem, vt communis Præceptoris ſemper dicta & facta tueri valeam, habebit.

Alij à capite, alij à cauda, alij à rapina dixerunt paruum leonē.

Scrupuli ſuprapoſiti aliqua ſolutio.

Adhuc recentiores non deſunt qui hoc animal ſolo aere viuere putant.

Et tamen adeò Plinij aliorumq. opinio, qui ſolo aere victitare *Chamæleontes* ſibi perſuaſerunt, præualuit, vt qui nunc etiam diligentiſſimè orientalium nationum, & animalium mores deſcripſerunt, & loca eadem ipſa adierunt, ab ea dimoueri nondum potuerint. Notat *Pigafetta* in *Regni Congiani* deſcriptione, & quidem in *Bamba*, quæ ex eiuſdem regni ſex prouincijs principalior eſt, ibi reperiri *Chamæleontes* quoque, qui habitent in altiſſimarum rupium cacuminibus. Non autem nutriri vt reliqua animalia herbis, aut alijs fructibus è terra naſcentibus, ſed ſolo aere ſuſtentari.

Alij ſcriptores credentes Chameleontē vel ex aere ſolo viuere, vel ex vapido etiam rore.

Lintſchotanus quoque, in quarta *Indiæ orientalis* parte cap. 1. hæc habet: *Chamæleonum, quos ſolo aere victitare famâ fertur, ibi numerus frequens eſt, qui tamen innocui, & nullis infeſti oberrant*. Miror magis *Bernardinum Paludanum* in annotationibus ſuis ad hunc locum, hæc adiunxiſſe. *Solus animalium nec cibo nec potu alitur, nec alio quàm aeris & roris vapidi alimento vtitur*. Adeò difficile eſt, magnis quoque viris, qui iurarunt in verba magiſtrorum, veteribus immanifeſta etiam re falſis obloqui, vt hoc tentantes aduerſus quodammodo ſtimulum calcitrare ſibi videantur. Et *Paludanum* fugiſſe, quòd *Chamæleontes muſcas* ſaltem venarentur, easq. deuorarent, vix credideram, virum in animalium & plantarum hiſtoria verſatiſſimum, quique apud *Enkhuſanos* ſuos, animalium, aliarumq. rerum omnium *Indicarum*, tam *orientalium* quàm *occidentalium*, penum habuit inſtructiſſimam: quorum omnium catalogum ad Illuſtriſſ. *Cardinalem Barberinum*, tranſmiſſum nuper, cum voluptate perlegi.

Vel ex ſolaribusque radijs.

Ioannes Leo præterea, in 9. ſua *Aphricæ* parte, etiam ex *radijs ſolaribus* nutriri hoc animal ſcripſit. Ex hoc ſcriptore *Scaliger* in fine Exercitationis ſuæ centeſimæ nonageſimæ ſextæ, quæ habet, & quomodo præcipue *Chamæleon* ex ore, filo ſaliuæ tranſmiſſo in caput venenati ſerpentis, hunc occidat,

omnia

omnia tranſcripſit. Qui amplius quid de hoc noſſe cupit, Tomum primum nauigationum *Ramuſij* adeat, & Relationem *Andreæ Corſali Florentini* conſulat, in qua *Sucotram* Inſulam & *Chamæleontem* bene deſcribit, deq. coloris variatione ſuo modo argumentatur.

Hucuſque *paruum leonem* metaphoricum dedimus, quòd ob exiguam nempe ſimilitudinem aliquam, ita *Chamæleo* vocatus fuerit; nunc verum autem *paruum leonem* deſcribemus, quem longè magis *Chamæleonis* nomen mereri comperiemus. Huius, vti & plurium aliorum animalium, atque plantarum Americanarum (quæ ſingula aliquando publici iuris faciam) deſcriptiones mihi lubens communicauit Reuerendus admodum P. Fr. *Bartholomæus dela Ygarza Hiſpanus*, ex Ordine *S. Dominici*; qui ſeptennis in *Americam* delatus, ibi quadraginta annis ad montem illum argentiferum, toto terrarum orbe celeberrimum, & metalli huius fertiliſſimum, *Potoſi* dictum, vixit, & operationum metallicarum exquiſitiſſimam habet periciam, cuius doctiſſimis colloquijs anno proximè elapſo aliquot etiam menſibus, recreatus fui. Sunt autem hæc F. Bartholomæi verba.

Chamæleo hactenus deſcriptus eſt paruus leo metaphoricus.

F. Bartholomæus de Ygarza verum nobis paruū leonem Americanū deſcripſit.

In montibus del *Cuzco* quædam ſpecies eſt *leonum paruulorum*. Quidam enim albi ſunt & nigri, alij vero rubei, varijsq. diſtincti coloribus. Verùm tamen in omnibus ſunt *leones* veriſſimi, coronam in capite geſtant, iubàq. è collo pendente decorantur. Vnguibus paruulis leoninis acuminatis ſunt præditi. Ad iram non aliter, atque ſi magni eſſent *leones*, ſe quoque componunt & efferantur. Generantur verò tantum in huiuſmodi partibus, quæ montuoſiſſimæ quidem ſunt, ſed in extremo tamen quaſi gradu calidæ & humidæ. In quibus hac de cauſa omne genus arborum, & animalium nociuorum, ac venenoſorum procreatur. In hisq. tantummodo partibus del *Cuzco* iſtiuſmodi leonuli, (vt ſic dicam) reperiuntur, quos ego meis quoque oculis vidi. Tantopere hi ibi æſtimantur & amantur, vt mulieres nobiles in pectore vel manicis eos deferant, quia frigoris inclementiam pertimeſcunt, quod vbi aliquo in exceſſu ſentiunt, moriuntur. Qua de cauſa vſque ad Ciuitatem *de Lima*, quæ diſtat ab illa de *Cuzco* centum & quinquaginta leucis, deferri necdum potuerunt, propter loca frigidiſſima, per quæ neceſſariò iter eſt habendum. Hinc factum eſt, quòd ad manus *Regis* peruenire hactenus non potuerint, qui ſane digniſſimi eſſent, vt Regiæ ſuæ Maieſtati præſentarentur.

Verba Fr. Bartholomæi.

In Cuzco reperiūtur puſilli admodū leones.

Gaudēt humidis & calidis locis montuoſis.

Frigore perculſi facilè moriuntur.

Hucuſque F. Bartholomæus.

Atque ſic Deo gratiam ſuam conferente, optatum *Chamæleontis* etiam hiſtoriæ finem impoſui. Hic Colophonis loco, de remedijs ex hoc deſumptis aliquid annectere tempus moneret: ſed dehortantur me & experimentorum ab ipſo ſumptorum defectus, & Græcæ vanitatis mendacia pro veris remedijs credita, quæ *Plinius* lib. 28. cap. omnia recenſuit, vt ipſe & lectores inde voluptatem potius, quàm vtilitatem caperent. Quis enim tam bardus eſt, vt credat Chamæleontis ipſius iecur combuſtū imbres & tonitrua ciere? Linguam viuenti exemptam ad vincendas lites, cor verò alligatum ad quartanas pollere? Dextram maxillam (quam ſcilicet non habet) contra formidines & pauores valere? Sed hæc, & alia, Lector abundè legit apud Plinium.

Finis hiſtoriæ de Chamæleonte.

Cur de remedijs ex hoc deſumptis nihil dicamus.

Vaniſſima & ſuu deſumpta, quæ Græci pro remedijs vendicant.

TECHI-

TECHICHICOTL.

Stellio Nouæ Hiſpaniæ.



IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

EX Lacertorum genere quin ſit hoc animal nulli ignotum eſſe poteſt figuram hanc intuenti. A maxilla inferiore per totum ventrem inferiorem cærulei diluti valdè eſt coloris, qui in parte crurum interna quoque emicat. A roſtro ſuperiore per tergum ad radicem caudæ, cum externa crurum parte, color viridis ſaturatior, cum maculis vtrobique plurimis cæruleis ſe pulchrè manifeſtat. Totum corpus eſt ſquamoſum. Squamæ porrò ſunt diuerſorum *iam aſſignatorum* quoque colorum. Pedes (qui in digitos quinque finduntur) diluti virides. Cauda cum rubro luteſcit, quæ eandem cum toto corpore, excepto capite, dimenſionem habet, & non paucis ex viridi ſaturatiore colore *maculis* ornatur. Oculus oblongus eſt, vt in lacerta, quod in alijs album, hic cæruleum apparet albumen. Pupilla nigra, & orbita lutea eſt.

SCHOLIA EIVSDEM.

Author petit veniam ſi forſan nó commodè ſatis hæc animalia latinis nominibus donet.

HIc iterum quod initio horum quoque commentariorum feci, à beneuolo lectore meo, æquioris animi ſui aura mihi imploranda eſt. Vt, ſi forſan in aſſignandis animalium *Mexicanorum* latinis nominibus hæſitem, id, quòd ignarus ſim idiomatis *Mexicani* potius, quàm vt oſcitantiæ meæ, tribuat, rogitem.

Videtur aliquo modo Yguanæ quadrare, quã F. Petrus de Aloayſa deſcripſit.

Et cum lacerta hæc ſit, atque venuſto ſmaragdino ſimul colore decoretur, & ſimilis in *Yguana* eniteſcat, dubitaui primùm, an non huius nomine inſigniendа foret. Huius autem *Yguanæ* deſcriptionem exactam & hiſtoriam cum mihi iam ſupra laudatus quoque *F. Petrus de Aloayſa Americanus Limanus* reliquiſſet, ſubnectere huc eam placuit. Non ſum tamen neſcius *Carolum Cluſium* quoque

quoque in *Exoticis* ſuis hoc ipſum animal ex *Ouiedo* totidem latinis nobis verbis deſcripſiſſe, & ex ſuis aliqua quoque addidiſſe. Veruntamen, quia noſtra hiſtoria vel cum illis variat, vel plura & minimè ignoranda continet, hanc neutiquam intactam relinquam, quæ ſic habet.

F. Petri ab Aloayſa verba.

Yguana lacertæ figurà animal eſt aquatile & terreſtre, quod in *Regno Mexitano*, & præſertim in *Terra Firma* de *Panama*, in magna quantitate reperitur. & in illis regionibus huiuſmodi animalis carnibus (quia dicunt piſcem eſſe) diebus prorſus omnibus veſci licet, etiam in *Quadrageſimali ieiunio*. Generat hoc in ventre ſuo copioſam ouorum multitudinem, quorum aliqua *pipionum* ouis ſunt maiora, & aliqua minora, egregij ſaporis, ſicuti ſunt oua *gallinarum*.

Huius animalis carnes ſapidiſſimæ etiam in Quadrageſima eſitantur.

Hoc animal ex fructibus & herbis terræ ſe ſuſtentat, curſuiq. aptum, velox ac pernix eſt, ſed magis in aſcendendo arbores valet. Eſt coloris *viridis*, & ſub gutture ingluuiem ac veluti ſtrumā habet, longa ipſi ac pinguis eſt cauda, in cuius fine ſeu acumine inuenire licet lapides *Bezoares*, ſed hi non ita ſunt albi, nec ita duri, vt in alijs animalibus *Bezoar* generantibus. Admirabilem hi vrinæ vitijs medelam præſtant. Calculos renum & veſicæ lapides exterminant, viſcoſumq. in vrinarum meatibus contentum, & harum exitum retardantem humorem diſſoluunt.

Veſcitur herbis & fructibus.

Gerit lapides Bezoar in cauda qui mirè præſtant in affectibus vrinæ.

Eſt hæc præterea animalis huius proprietas. Cum capitur, viginti etiam dierum ſpatio vix quicquam comedit, etiamſi ei cibus præbeatur. Contriſtatur tunc temporis maximè, & tamen licet neque bibat nec manducet, non moritur, quia (vt communis fert opinio) proprijs ſuis viſceribus alitur, vitamq. propagat, hoc eſt ſuo ipſius *hepate*. Et ideo tam diu hoc aiunt viuere, quamdiu *hepar* perdurat, & euidenti comprobatum experientia eſſe, quod aliqua horum animalium, poſt occiſionem ſine hepate reperta fuerint, alia dimidia ſaltem habuerint, & alijs plus alijs minùs, ex eodem relictum fuerit, prout plures, paucioreſq. dies à tempore capturæ eorum præterierint.

Hoc animal captū diu a cibo abſtinet.

Aiunt ſuo hepate tūc viuere.

Lapis Bezoar iſtius animalis, quem dixi vtilem eſſe ad vrinam, & ad tollendos lapides de renibus, aliaſq. viſcoſitates, quæ in his partibus procreantur, diſſoluitur in vino, & melius in aqua quæ vocatur de *Azahar*, & cum eſt ieiunus infirmus, bibit eam, & ſtatim ſanus euadit. Ego non paucos habui ex iſtis lapidibus, ſunt aliqui parui ſicut *Auellanæ*, alij magni veluti *oua columbæ*, & omnes tam parui quàm magni albi ſunt coloris, qui facili negotio diſſoluuntur in aqua, & incolæ colligunt quamplurimos lapides paruos iſtius animalis, & ex ijs factà maſsà componunt lapidem magnum *Bezoar*, quem aſſeruant, profuturum huiuſmodi malis, ceu indubitatam medelam. Vidi meis oculis huius medicinæ efficaciam, nam plurimi accipientes eam, ſanati fuerunt.

Hi lapides in vino precipuè diſſoluuntur.

Atque hæc *F. Petrus de Aloayſa*, qui *Yguanæ* ſuæ viridem adſcribit colorem, qualis noſtræ huic præſenti eſt *lacertæ*. *Scaliger* tamen, nigrum corium *Yguanæ* aſſignat, aut maculis interſtinctum, & *Higoanam* appellat, malè *Hyuanam* ab aliquibus vocari innuens. *Sub terra latet is*, inquit, *lacertus qui niger eſt, aliorum more lacertorum. Eſt capite criſtato, ſerrato dorſo, ad criſtam vſque. Pro delicatiſſimo cibo, venalis eſt in mercatibus. Carolus Cluſius* lib. 5. *Exoticorum*, poſt *lacertum Indicum*, & *lacertum peregrinum* alium, etiam *Yguanam* (quam ipſe tamen

Scaliger & Cluſius nō viridē ſed nigrum, fuſcum, & cinericiū colorē Yguanæ tribuūt.

Yuanam nominat) & verbis & icone repræſentat. *Tota cutis*, ait, *partim cineracei, partim fuſci coloris, veluti ſquamis tecta, in dorſo quidem cruribus & caudæ initio maioribus, in ventre autem minoribus* &c. Ceterum ſerratum & dorſum, & caudã depingit. Cui palearia ſub mento, ſiue ingluuies ad pectus quoque propendet. Ex quibus allatis notis adducor, vt noſtrum hunc quem præ manibus habemus *lacertum*, vix affirmare audeam *Yuanam* eſſe. Magis adhuc cum *Cluſij* pictura conuenit illud hoc opere *Mexicano* à *Reccho* deſcriptum animal, & formà ſuà, cum ſerrato dorſo in tabella exhibitũ, quod is *Axolotl*, ſiue *Luſum aquarum* vocat. Sed neque hoc *Yuana* eſt, vt hiſtoriam eiuſdem perlegenti patebit.

Noſtrũ hoc animal non videtur eſſe Yguana.

Cum autem *Reccho* licitum vbiuis fuerit, plantas *Mexicanas* latino donare nomine, à leui aliqua ſimilitudine, quam cum noſtratium plantarum aut folijs, aut floribus vel fructibus participant, deſumpta, id mihi hìc quoque priuilegium minimè denegari velim. Audebo igitur *lacertaceum* hoc animal *Stellionem* appellare, ob maculas, quibus tam in cauda, quàm dorſo conſperſum eſſe deſcriptio noſtra indicauit. Volunt enim authores, inter quos *Dalechampius* quoque ad lib. 11. cap. 26. *Plinij ſtelliones* ita vocatos fuiſſe, *quòd tergum eorum veluti ſtellis eſſet notatum*.

Cur author hunc lacertum vocauerit ſtellionem.

Eſt autem *Stellio* à *lacerto* quid differens, ſi *Ariſtotelem* audimus *lib.* 8. *hiſt. an. cap.* 17. quando cortice intecta maxima ferè ſui parte ſeceſſus, ſuo tempore latere, & ſenectutem exuere ſcripſit. Et inter hæc *Teſtudinem* minimè recenſet, vt quæ corticem ſeu teſtam ſuam nunquam exuit; Verùm hoc accidere ait *ſtellioni, lacerto*, & *ſerpentibus*. Quod paulo ſuperiùs cap. 15. nempe, expreſſis magis his verbis quoque docuerat: *Sanguinei generis multa ſe condunt, vt ea quæ intecta cortice ſunt, ſerpentes dico, lacertos, ſtelliones, crocodilos fluuiatiles*. Hìc vt ego reor, *Ariſtoteles ſerpentum* nomine genericè, & *lacerti* vocabulo ſpecificè vſus fuit, vt ab vtriſque excluderet *ſtellionem*, quem neque *lacertum*, vel *lacertam* in ſpecie, & non communiore ſignificatu ita dictam eſſe vellet, nec in *ſerpentum* genere comprehenderet. Quale autem verè animal, veteres per dictum ſuum *ſtellionem* intellexerint, adhuc ſub iudice lis eſt.

Quomodo ſtellio à lacertis & ſerpẽtibus variet.

Vetus gloſſographus apud *Auicennam* & *Braſauolus*, volunt, *Stellionem* eſſe *lacertum viridem*, *Ragano* vocant Romani. Hoc improbat *Ponzettus Cardinalis* de Venenis agens, & aliam ſubſtituit *lacertulam*. *Stellio multas maculas paruas in dorſo habet*, ait, *ſimiles ſtellis. Non enim eſt illa lacerta, quæ aſpicit homines, iſta enim eſt viridis* (*Ragano* nempe Italicè dicta) *illa habet colorem æruginis æris, & fortè eſt de genere eorum, quæ verſantur in ædificijs, & domibus antiquis, & rarò mordet quia habet dentes tortuoſos, quos relinqueret in vulnere*. Putat Geſnerus *Ponzettum* hìc non de alia ſentire *lacerta*, quàm de illa, quæ *Romanis* ac *Tuſcis Tarantola* vocatur. Quod ſi hanc intellexit, mendum haud vulgare in eo commiſit, quòd dixit, hanc *colorem æruginis æris* habere, cùm autem ærugo æris ſit adeò viridis, vt abſoluta voce *viride æris* dicatur: profectò ſic *ſtellia Ponzetti* viridis eſſet, quẽ ipſe colorem tamen repudiauit. Dicere itaq. is potius, & ſcriptor magis ſcribere debebat, *æruginis ferri*. Hunc enim colorem luridum ferruginis æmulum, *Tarantula* habet, & neutiquam illum *ſmaragdinum*, *æruginem* ſeu *viride æris* referentem. *Matthiolus* noſter *Ponzetto* ſuffragari videtur, commentario ſuo in

Aliqui dicunt ſtellionem eſſe viridem. Ponzettus Cardinalis hoc negat.

Videtur Põzettus per ſtellionem intelligerẽ vulgo dictam Tarantolam.

Matthiolus videtur ſubſcribere Ponzetto.

caput

caput 59. Dioſcoridis libri ſecundi, vbi *Seps* deſcribitur, hæc autem ipſius verba ſunt. *Verùm minimè reticendum duximus, reperiri in Hetruria, in Romano agro, ac etiam in Apulia, quoddam lacertarum genus Terrantola vulgo dictum* (alij *Tarantolam* vocant) *quoniam ſub terra delitescat. Quæ cum homines morſu perimat, fecit, vt mecum quandoque cogitauerim, an ea fortaßis Nicandro & Dioſcoridi chalcidica eſſet lacerta, aut ſtellio, quod ſtellis maculata inſignitaq. cernatur*. Hic idem lib. 6. *Dioſcoridis* cap. 4. vbi de *Salamandra* agitur, denuo *ſtellionum* mentionem inijcit. Et vbi multis argumentis deduxiſſet, *magnos* illos *lacertos*, quos aliqui vocant *Ramarros*, alij *Liguros*; nos vt dixi, hic *Romæ Raganos*, non eſſe *ſtelliones*, quòd minimè homini ſint inimici, ſed amici, *nullum autem animal homini inuideat fraudulentiùs ſtellionibus*, *Plinio* teſte. Quod item virides illi *Ragani* in campeſtribus degant, *ſtelliones* verò in ſepulchris & domibus oberrent. Probat magnos virides lacertos nõ eſſe ſtelliones.

Et cum ſecundum eundem *Plinium ſtelliones* non aliter ac *Chamæleones*, rore tantum viuant, præterquam *araneis*, magni autem & parui *lacerti* noſtri, cochleas, cicadas, locuſtas, & papiliones deuorent, quin *apes* quoque furentur vt *Columella*, & 4. Georgicon *Virgilius* monent,

Abſint & picti ſqualentia terga lacerti,
Pinguibus à ſtabulis.

Hoc eſt, ab aluearijs, ne *apes* deprædentur. Concludit demum, non aptiùs vllis *lacertis ſtellionum* nomen & proprietates conuenire, quàm illis, quas nos *Romæ* & in *Hetruria Terrantulas* appellamus, quod & hæ araneis veſcantur, & in Italia præcipuè proueniant, veluti *Ariſt.* de ſtellionibus aſſeruit, quòd venenũ etiam in morſu relinquant, & quòd maculis tandem ſtellarum modo radiantibus niteant. Hic vt obiter hoc addam, neſcio equidem an rore & *araneis* ſolummodo *ſtelliones* victitent, cum *Virgilius* iam citato loco hos etiam aluearijs inhiare hiſce verbis innuerit: Sed illos potius qui Terrantolæ vel Tarantolæ Romæ & in Hetruria vocantur.

At ſuffire thymo, cerasq. recidere inanes
Quis dubitet? nam ſæpe fauos ignotus adedit
Stellio.

Scio quidem præter *Plinium* etiã 9. Hiſt. an. cap. 1. *Ariſtotelem* hæc ſcripta reliquiſſe. *Inter ſtellionem etiam & araneũ bellum eſt, deuorantur enim aranei à ſtellione.* Atqui hoc non arguit, *ſtellionem* cibos alios ideo non aſſumere. Et deplorandum eſt, bonas illas *apiculas* à duobus ſimul inimicis inuadi; qui & ipſi inter ſe hoſtes ſunt. Nam eodem *Virgilio* authore, & ipſa aranea ad aluearium rete ſuum expandit vt captet miſeras. Sic enim ibidem canit:

——————— *Aut inuiſa Mineruæ,*
In foribus laxos ſuſpendit aranea caſſes.

Sed vt ingenuè fatear, neque me *Matthioli* argumenta tantùm mouent, vt *Tarantulas* has noſtras, *ſtelliones* veterum eſſe credã, cùm has neque hominibus adeò inſidiari, nec hos à Tarantulis demorſos, & periculũ paſſos fuiſſe qui frequentiſſimas illas viderim, hactenus obſeruauerim: neque ipſummet *Matthiolum* hoc ita prorſus eſſe, iuraturum mihi perſuadeam. Dubitat enim eodem in loco, an *ſtelliones* etiam ad *lacertarum* genus ſint reducendi: *Sed an lacertarum generi legitimè ſtelliones adſcribi poßint*, ait, *profectò non auſim decernere.* Matthioli argumenta hoc non cõuincunt & ipſemet quoque hæſitat.

Itali timẽt. valde Tarantulas huiuſmodi, & quare.

Hoc interim negare non debeo, vbi *Itali* noſtri *Tarantulas* in cubiculis ſuis, in quibus libenter, quando muri vetuſtiores ſunt, perambulant, conſpexerint, horrore quaſi percelli & timore affici, quaſi magni quid mali, ex iiſdem immineat illis, cum tamen fanaticus quidam potius motus hic videatur, & magis ipſos coloris fœditas atque deformitas, quàm animalis ira & malignitas perterrefaciunt.

Parum ſcimus præſertim quãdo ex obſcuris veterũ ſcriptis hariolari volumus.

Ecce iterum ad *Democriti puteum* redimus, demittimus hamum, piſcamur, ſpe noſtra fruſtramur, & plerumque non niſi verba capimus, rixarum fomenta, & perpetuarum irritamenta controuerſiarum. Cum hucuſque nemo nobis ex veterum hiſtorijs legitimum demonſtrare *Stellionem* potuerit. Vt ita nec mirum propterea alicui videri debeat, ſi nos *Noui orbis* hunc *lacertum* noſtrũ, *Stellionis* nomine inſigniuimus, quod eidem conuenire ideo putauimus, quia maculis quamplurimis (quod *ſtellioni* proprium eſſe volunt inter *lacertos*) interſtinguitur, & quia aliquo ſaltem Latino à nobis nomine donandus erat.

Cauſa etiã ex Ouidio affertur cur author hoc animal ſtellionem vocarit.

Hoc autem vt facerem, ingenioſiſſimi poetæ *Ouidij* fabula, quam 5. *Metamorphoſ.* de puero in ſtellionem verſo reliquit, me impulit, & quæ vnica ferme ex tota antiquitate ſtellionis magnitudinem monſtrat, & ſufficit forſan, vt credamus eam ipſam, quam paulo ſupra *Terrantulæ*, aut *Tarantolæ* nomine deſcripſimus, veterum *Stellionem* eſſe. Siquidem hic ſtellio fertur maculis plurimis depictus fuiſſe, & minor lacertà communi, quæ ſemper parua eſt. Vtrumque in Tarantola noſtra vulgo ſic dicta, eluceſcit ſignum. Cùm itaque

Fabula Cereris quæ filiam Proſerpinam quærebat inducitur ex Ouidio.

Ceres feſſa labore in quærenda filia ſua *Proſerpina* à *Plutone* rapta, ſitiret vehementer, & ab anicula ruſtica potum peteret, hæcq. polentam paulo ante coctã præberet, eamq. auidè illa biberet & ab aſtante puero rideretur, Ceres irà percita in *ſtellionem* illum commutauit. Libet autem, vt duriuſculam hanc proſam meam orationem molliam, leniſſimos & elegantiſſimos *Naſonis* verſiculos hic interſerere.

Dum bibit illa datum, duri puer oris, & audax
Conſtitit ante Deam, riſitque, auidamq. vocauit.
Offenſa eſt, neque adhuc epota parte, loquentem
Cum liquido miſta perfudit Diua polenta.
Combibit os maculas: & quæ modo brachia geſſit,
Crura gerit: cauda eſt mutatis addita membris.
Inq. breuem formam, ne ſit vis magna nocendi,
Contrahitur, paruaq. minor menſura, lacerta eſt.
Mirantem, flentemq. & tangere monſtra parantem,
Fugit anum, latebramq. petit, aptumq. colori
Nomen habet, varijs ſtellatus corpora guttis.

Adamus Elshaimer Germanus nobiliſſim. Romæ pictor.

Vix partes hic meas, iudex etiam rogatus & arbiter, interpoſuero: Vter elegantiùs hanc nobis fabellam repræſentauerit, *Ouidius* ne eloquentiſsimis verſibus, an venuſtiſsimà picturà ſuà *Adamus Elshaimer Francofurdianus*, frequentiſſimus olim domi meæ hoſpes, qui eandem fabulam in tabella cuprea ſeſquiſpithamam longà & vnam latà, tam ſolerti, graphica, docta & ingenioſa manu depinxit, & in æs poſtmodum incidi permiſit, vt ſimile nunquam artis picto-

pictoriæ opus *Romæ* viſum fuerit, & ob id plus quàm ducentis *Philippicis* diuenditum. Hic, vbi puſillæ figuræ aliquæ animatæ veluti, ac ſpirantes, eæq; vel ſub obſcura nocte adumbrandæ, vel *ſolis* in ortu, aut occaſu propalandæ, vel pluuiæ, maris æſtus, aut ſimilis aliqua tempeſtas fingenda ac pingenda forent, pictoribus ſui temporis palmam omnibus præripiebat. In ſyluarum & arborum amœnitatibus, florum gratijs, rurum delitijs colore viuo repræſentandis, ita Naturæ genium & ideam eſt aſſecutus, vt non coætaneis modò ſuis, ſed (hac in re præcipuè) poſteris quoque pictoribus oculos aperuerit, quod vel ſolus *Paulus Brill Belga* præſtantiſſimus nuper *Romæ* pictor docere potuit, qui *Adami* modulum poſtquam fuit ſecutus, his vltimis viginti vitæ ſuæ annis, ea in hoc genere picturæ, (*Paeſi* vocant *Itali*) opera nobis reliquit, quæ plane aurea ſunt, ſed ærea illa (vti ita dicam) quæ ante hos viginti annos, cum tamen tunc quoque famà floreret, mundo is ipſe communicauit. Verùm hæc verba eſſe inquies. Quare ad ipſa te opera Adami contemplanda prouoco, quorum aliquot, ſed pauca, domi meæ quoque conſeruo.

Hic in paruulis figuris ad viuū exprimēdis parem vix habuit.

Poſteros ſuos pictores Paulum Brill præcipuè verū modum arbores pingendi docuit.

Verumenimuero non deerunt, quibus conuenientius longè facere viſus fuiſſem, ſi *Salamandram* potius, quàm *Stellionem* hoc animal indigitaſſem. Eſt enim *Salamandra* haud diſſimile, quæ *Plinio* ſcribente lib. 10. cap. 67. *animal eſt lacerti figurà, ſtellatum*. Et *Dioſcoride* lib. 2. cap. 54. adſtipulante *lacerti genus & varium*. Quale apprime noſtrum eſſe, Figura quoque quam Zoographi, *Matthiolus* præſertim, poſuerunt, non multùm refragatur. Aſt quoniam *Salamandra* non magnum eſt animal, nec in molem inſignem excreſcit, quod in *lacertis* tamen alijs euenire ſolet, nec ſquamis vnquam operitur, veluti in *Germania* locis ſubterraneis non rarò inuentā fuiſſe memini, & grande ſatis caput *Salamandræ* eſt, quod in noſtra non apparet, ideo *Stellionem* libentius, quàm *Salamandram* hoc noſtrum appellauero. Color quoque reclamat, in *Salamandra* abominabilis niger & luteus, qui ambo in ſerpentibus reperti horrorem intuentibus incutiunt, viridis autem cum cæruleo in noſtro mixtus magis longè eſt placidus.

Rationes cur hoc animal poſſet Salamādra vocari.

Impugnatio earundem rationum.

Quoniam igitur *Salamandræ* mentionem quoque iniecimus, non abs re forſan fuerit, errorum aliquot, quos apud duces noſtros & anteſignanos animantium hiſtoricos, reperio, poſteros admonere. *Ariſtotelem* ex horum numero eximam, qui *Salamandram* forſan nunquam vidit, cum dicat lib. 5. cap. 19. Hiſt. animalium. *Nonnulla corpora eſſe, quæ igne non abſumantur, Salamandra claro*, ait, *documento eſt; quæ vt aiunt, ignem, inambulans per eum, extinguit*. Hoc puto æquè forſan verum eſt, atque alterum, quod eodem loci adiunxit, *de muſcis quibuſdam maioribus, quas in fornacibus*, inquit, *ærarijs Cyprijs naſci, quæ per ignem innoxiè ſaliant atque ambulent*. Hæc *Matthiolus* ridet, & ſi vera eſſent inquit, Galenum quoque diligentiſſimum ærariarum fornacum Cypri inquiſitorem, harum aliquam facturum mentionem fuiſſe. Cui ego aſſentior, qui ſciam quam energiam ignis habeat, vt omnia etiam metalla, excepto auro, nedum animalia deſtruat. Niſi tales fortaſſis muſcas fuiſſe credibile fuit, quales nuper à *Claudio Menetri* Gallo antiquitatis, numiſmatum maximè, periti ſſimo confectas ex chalybe vidi. Has vbi operculo pyxidis cuiuſdam, in

Errores aliquot, qui in hiſtoria Salamādræ occurrunt.

An Salamādra ignem extinguat, & muſcæ quædam in igne naſcātur, vt Ariſtoteles voluiſſe viſus eſt.

qua certo modo magnetis fruſtula quædam diſpoſuerat, impoſuiſſet, hæ ocyſſimè, quaſi volarent, ad locum vbi ſubtus magnes occultatus fuerat, tranſcurrerunt. Sed & *Dioſcorides* lib. 2. cap. 56. fruſtra creditum ait, ignibus non vri Salamandram. Et *Matthiolus* facto periculo, breui eam ab igne combuſtam vidit. Eſt enim ignis non aliter, ac *tempus edax rerum*. De hoc *Plinius* etiam lib. 2. cap. 107. *Quæ eſt illa natura*, inquit, *quæ voracitatem in toto mundo auidiſſimam ſine damno ſui paſcit? Excedit profectò omnia miracula, vllam diem fuiſſe quo non cuncta conflagrarent*.

Vtrumque hoc ridet Matthiolus.

Rationes pro Matthiolo.

Tantùm nihilominus potuit apud hunc ſiue *Ariſtotelis* authoritas, ſiue vulgi perſuaſio, vt lib. 11. cap. 37. vt *Pyrauſtas* quoque admiſerit. *Gignit*, ait, *aliqua & contrarium naturæ elementum. Siquidem in Cypri ærarijs fornacibus, ex medio igni, maioris muſcæ magnitudinis volat pennatum quadrupes, appellatur pyralis, à quibuſdam pyrauſta. Quamdiu eſt in igne viuit: cum euaſit longiore paulò volatu emoritur*. Nollem magnum illum philoſophum, *Senecam* meum, hunc ipſum induiſſe errorem, qui libro 5. natural. quæſtionum hæc habet. *Ignis qui omnia conſumit, quædam etiam creat, & quod videri non poteſt ſimile veri, ſed tamen verum eſt, animalia igne generantur*.

Plinius tamen Ariſtoteli credidit.

Hoc ipſum fecit Seneca.

Atqui ego malim hic ipſis Naturæ eſſentijs, & viuis rerum experientijs acquieſcere, quam plurimis Cathedrariorum decretis, abſque vllis experimentis, & reali ratione prolatis, fidem adhibere. Quod mecum etiam *Ouidius* fecit, cum ſcripſit:

Author maiorẽ habet rationẽ eſſentiæ rerũ & experimẽtorum, quam tot authorum.

Nec tu aliud Veſtam, quàm puram intellige flammam,
Nataq; de flamma corpora nulla vides.

Verùm ad *Salamandram* reuertamur. *Plinium primò* mirari licet claudicantem nec ſibiipſi conſentientem. Libro enim 10. cap. 67. *Salamandra tantus*, inquit, *rigor ineſt, vt ignem tactu reſtinguat*. Libro 29. verò cap. 4. hoc negat. *Ex ipſa*, ait, (Salamandra) *quæ Magi tradunt contra incendia, quod ignes ſola animalium extinguat, ſi forent vera, iam eſſet experta Roma*. *Sextius* quoque apud eundem probat, Venerem quidem ab hac comeſta accendi, ſed ignem reſtingui negat. *Alterum* eſt, quòd *Matthiolum Dioſcoridi* ſuo repugnare, & huius mentem atque clariſſima verba non ſatis capere ſtupeas planè. Hic enim lib. 6. cap. 4. reſpondens aliquibus, vt ait, dubitationibus: Quomodo *Dioſcorides* hoc in capite potuerit aduerſus venenum *Salamandræ*, eadem probare antidota, quæ *cantharidibus* reſiſtunt? cum *Salamandræ* venenum ſit frigidum, *cantharides* autem calidiſſimæ & ſicciſſimæ exiſtant. Conciliat hoc ipſe, vt ſibi perſuadet, commodiſſimè, & talibus verbis reſpondet. *Quod vbi Dioſcorides Salamandris cantharidum commendat medicamenta, de generalibus quæ in vniuerſum fiunt, duntaxat intelligit, nempe vt quàm citò fieri poſſit, venenum è ventriculo & inteſtinis extrahatur, crebris vomitionibus, & clyſmatis acrioribus: in cordiſq; præſidium dentur, Theriaca, Mythridatium, aliaq. generoſa antidota, quæ pota cor ipſum à venenatis omnibus tuentur. Siquidem in cantharidum capite, quod omnium primum habeatur, generalis methodus Dioſcoridi tradenda fuit, ne eadem per ſingula capita ſæpe fruſtra, & ineptè repeterentur. Quare ſcitè, cum ad cantharidum remedia legentes reijcit, de generalibus tantum intelligit*. *Auicenna* eandem *Salamandris* adhibet curationem,

Reditur ad Salamãdrã in cuius hiſtoria Plinius ſibi nõ conſtitit.

Matthiolus etiã in hac explicãda Dioſcoridi ſuo aduerſatur.

rationem, quam opio, quod tam hoc, quàm illæ frigidiſſimæ ſunt temperamento, præfertq. ceteris, Theriacam, Mythridatis antidotum, reſinam therebinthinam, ſtyracem, vrticæ ſemen, & cupreſſi frondes. Hæc debui neceſſariò ex ipſis *Matthioli* commentarijs tranſcribere, vt quam qualitatem (frigidam ſcilicet) is *Salamandris* adſcribat, proprijs verbis conuincatur. Iam velim autem *Matthiolus* conſideraſſet attentiùs, quæ *Dioſcorides*, quem ipſe interpretandum, & explanandum ſumpſit, de calida aut frigida huius animalis intemperie libro 2. annotauerit. Cuius hæc ſunt verba. *Vim habet* (Salamandra) *erodentem, calfactoriam, exulcerantem. Additur vt cantharis in medicamenta, quorum vis eſt exeſſe, & lepras abolere, ſimiliq. modo reconditur. Liquefacta in oleo pilos euellit. Exenterata detractis pedibus & capite in melle ſeruatur ad eundem vſum.* Qui ex apertiſſimis hiſce *Dioſcoridis* verbis, non colligit, calidiſſimam eſſe *Salamandram*, quemadmodum *cantharis* eſt, & non frigidiſſimam, veluti eſſe *opium* creditur, is aut oculis orbus eſt, aut quæ videt, ac legit, hæc negligit & intelligere haud cupit. Quid igitur opus fuit, vt *Matthiolus* paraphraſi tam longa, & excuſatione hac vteretur, nouoq. quodam modo explicaret, medicamenta cantharidibus debita, generaliter tantùm *Salamandræ* competere? Aſt ſi mihi hariolari liceat, rem acu certè tangere, & *Matthiolum* dubio omni procul, ex duobus capitibus permotum & adactum fuiſſe affirmare auſim, vt *Salamandram* frigidiſſimam eſſe ſibi perſuaderet. *Primum* ex ipſomet *Dioſcoride* ſumere potuit, quando *Salamandra* venenum tale eſſe monuit, vt in homine id accipiente *mentem & ſermonẽ præpediret, tremorem etiam cum torpore aut horrore quodam induceret.* Sunt autem hæc omnia pernicioſi potius frigoris, quàm caloris ſoboles, ſi Medicorum axiomatis aſſentimur.

Matthiolus indicat Salamādrā eſſe frigidiſſimam. *Dioſcorides cōtra, ſtatuit calidiſsimā.* *Ergo erat opus vt Matthiolus nouo modo Dioſcoridem explicaret.* *Author diuinare videtur, quomodo Matthiolus deceptus fuerit.* *Primo ex verbis Dioſcoridis.*

Alterum eſt clariſſima *Galeni* authoritas, 3. de Simplicium facultat. cap. 6. *Dicant igitur ſi lubet,* ait, *papauer, mandragoram, cicutam, Salamandram eſſe calida. Verùm nemo id dicit, ſed velut vno ore omnes frigida pronunciant.* Nec eſt quòd mihi hic opponat aliquis, *Galenum* in ſubſequentibus verbis, non negare, etiam calidam eſſe *Salamandram*, ſic enim ait. *Atqui animal eſt Salamandra, quod & nutritur, & creſcit & mouetur, quæ ſanè calido in miſtura vincente prouenire aſſerunt.* Hoc enim & non aliud vult hic dicere. In ſe quidem conſideratam calidam eſſe, cum frigus naturæ opus non ingrediatur, & vita in calore conſiſtat, ad hominem verò collatam, frigidam: quippe quem frigefacere ſtrenuè poſſit. Idipſum ergo de *cantharide* aſſeruero, vt animal, hanc à calore aliquo vitæ munia obire, ad hominem verò comparatam, cum hunc in exceſſu quodam calefacere valeat, calidiſſimam iudicari. E contra frigidiſſima homini fuerit *Salamandra* ſi modò vera ſunt, quæ *Galenus* pro confeſſo poſuit, cum hanc ſociam faciat *papaueri, cicutæ, mandragoræ* frigidis per ipſum venenis, quod 3. de Temperamentis cap. 1. quoque repetit & *lactucam* inſuper adiungit.

Secūdo ex authoritate Galeni. *Galenus diuerſo reſpectu Salamādram ait calidam, & frigidam eſſe.*

Attamen vt huic, quod poſteriore loco dictum fuit, primò reſpondeam. Neſcio quomodo *Matthiolus* doctorem ſuum *Dioſcoridem*, quem tantis euexit laudibus; cuius ſingula ferè verba, ſingulis illuſtrare commentarijs voluit, à cuius gloria & ipſe immortalitatis ſibi famam quæſiuit, neſcio inquam, qua eum iam fronte poſthabeat, ipſiq. diſcipulum *Galenum* præponat? qui boni quic-

Reſpondetur poſteriori argumento.

quicquid in ſuis de mendicamentorum ſimplicium libris collegit, ex *Dioſcoridis* fontibus ferme totum hauſit. Atque vtinam intra limites *Galenus* ſe continuiſſet, nec ad temperamentorum gradus, & graduum quoque diuiſiones, ſiue, vt medicamentorum compoſitores vocant, *manſiones*, tam prope accedere tentaſſet, in quibus aſſignandis tam ſecurè, & audacter decernit, elementorum miſcelas, & proportiones tam rectè callere præſumit, ac ſi ſocios, vel magiſtros habuiſſet Deos illos fictitios, ſiue *Dionyſium*, ſiue *Vulcanum*, ſiue quemuis aliũ, quos *Plato* in *Philebo* ſuo mixtionis officium ſortitos fuiſſe, iam olim commemorauit. Non eſt autem de nihilo prorſus hoc argumentum, quod primo loco ponebatur & fortaſſe *Matthiolo* imponere potuit, cum videret, torporem, horrorem, tremorem, ſermonis & mentis præpeditionem, & quandam corporis exolutionem, à *Salamandra* induci, quæ omnia à frigore originem trahere vero haud abſimile erat. Nam & idem *Dioſcorides* capite de *Cicuta*, refert hanc conſimilia accidentia inferre, oculis nempe caliginem offundere, mentem turbare, artus extremos gelidos reddere, & conuulſionem demum concitare. Eſt autem omnium conſenſu Medicorum, *Cicuta* frigidiſſima. *Plinius* lib. 29. cap. 4. Inter omnia venena memorat *Salamandræ* ſcelus maximum eſſe, quòd non ſingulas, vt alia venena faciunt, perſonas, ſed populos etiam improuidos necare poſſit. *Nam ſi arbori irrepſit*, ait, *omnia poma inficit veneno, & eos qui ederunt, necat frigida vi nihil Aconito diſtans*. Et paulò tamen inferiùs hæc habet. *Sextius ait Venerem accendi cibo earum* (Salamandrarum) *ſi detractis interaneis, & pedibus, & capite, in melle ſeruentur*. Hic quis non contradictoria ſtatim emergere aduertit? Quomodo enim *Plinius*, ſi *Sextio* modò credidit, Venerem accendi, & frigida vi enecari hominem, ab vno eodem animali affirmare auſus fuit? Atque vt verum fatear, hæc vltima *Plinij* verba, videntur mihi *Dioſcoridis* illa corroborare, quando *Salamandræ* venenis *cantharidum* antidota opponit. Nam & ipſæ *cantharides* Venerem quoque non vrinam ſolummodo promouent. Lepidam hic hiſtoriam narrabo. Noui puerum quendam nobilem, qui præceptorem olim ſuum, nimis ſibi forſan durum & ſeuerum, veneno tollere conſtituerat: cumq. hoc effectui dari poſſe, per ipſas *canthárides* exiſtimaret, emptis harum aliquot à pharmacopola, & in puluerem tritis, duas treſue, in cantharũ ſiue lagenulam, in qua præceptor potum ſuum aſſeruabat, immiſit, & quod in votis habebat, ſibi ſucceſſurum certò ſperabat. Sed cum hic neque prima, neque ſecunda, neque tertia die moreretur, ab incepto puer deſtitit. Interea vir ille bonus, tentigine maxima vexatus, & Venere æſtuans, nec vnde hoc proueniret, diuinare valens, remedia etiam ſpiritualia, vt probis moribus erat, ab illis, quibus in confeſſione conſcientiam ſuam credere ſolebat, poſtulare coactus fuit. Res hæc multo poſt tempore manifeſta euaſit. Et ne quis hic *Plinio* ſe fore auxilio exiſtimans dicere poſſit, venenum quo *Salamandra*, ſiue inquam, ſiue poma conſpurcat, frigidum eſſe, cum carnes tamen animalis calidæ venerem ſolicitare queant (heterogeneas enim eiuſmodi partes frigidas inquam & calidas, in quouis ferè mixto Medici facilè vt ſtatuunt, ita quibuſuis obiectionibus per has faciliimè reſpondent) ne inquam, ſic quis tueri *Plinium* putet, ipſemet *Dioſcorides* renititur, qui ſupradicta ſymptomata, non à ſputo ſolùm anima-

Galenus nimis temperamentorũ gradus noſſe præſumit.

Gentilitas Dijs quibuſdam mixtionis officiũ tribuit.

Reſpondetur primo argumēto.

Plinius quoque Salamandram credidit eſſe frigidã.

Videtur tñ hanc etiam calidã eſſe admittere.

Et probare hanc idem poſſe quod cãtharides.

Lepida hiſtoria, quomodo cantharides venerem moueant.

Quomodo pro Plinio reſponderi poſſet.

Sed Dioſcorides & Matthiolus hoc non permittunt.

animalis, ſed ab ipſamet hauſta Salamandra ſuperuenire poſſe, clariſſimè ſcripſit. Et *Matthiolus* ibidem: *Non ſolùm, inquit, veneno inficit & necem affert, Salamandra ſicca & in puluerem pota, vel clam cibis admiſta, ſed & morſu viperarum modo, ceterorumq. ſerpentum venenum eiaculantium.*

Eſt & aliud quod non leuem hìc *Plinio* controuerſam facit, quod hic *Salamandræ* venenum frigidæ facultatis, cum *Aconiti* tamen veneno comparauerit: Aſt *Aconitum* nemo vnquam mortalium, quod equidem ſciam, inter frigida venena enumerauit, ſi modò hæc quoque in rerum natura reperiuntur, *Galenus* expreſſiſſimis verbis lib. 6. de *Simplicium medicament. facultatibus*. *Aconitum*, ait, *ſeptica & deleteriæ facultatis eſt*. Septica autem apud eundem 5. lib. cap. 15. non frigida, ſed calida admodum ſunt. Quare ibidem *Aconitum* cum ſequentibus calidiſſimis enumerat his ipſis verbis. *Verùm nouiſſe expedit, ea medicamina quæ ſepta & ſeptica nuncupantur, vt ſunt auripigmentum (ἀρσενικὸν Græci vocant) Sandaraca, Chryſocolla, Dryopteris, Pityocampe, Aconitum, omnia eliquare, tum colliquare, ac potiſſimum carnem tenellam, idq. abſque dolore.* Ego equidem repereram iam id, quo ab hac manifeſta quaſi contradictione magnum hunc ſcriptorem *Plinium* vindicarem, ſi dicerem, ipſum inter velocitatem, & violentiam, qua tam *Aconitum*, quàm *Salamandra* energiam ſuam exerunt, inſtituiſſe comparationem potius, quam ad frigidam vtriuſque qualitatem reſpexiſſe. Eſt autem hic *Plinij* locus minimè obſcurus, lib. 27. cap. 2. *Sed antiquorum*, ait, *curam diligentiamq. quis poſſit ſatis venerari? Cum conſtet omnium venenorum ocyſſimum eſſe aconitum.* Et alio loco, *inter venenata omnia Salamandræ ſcelus maximum* prædicauerat. Atqui *Ludouicus Dominichi* non permittit, vt *Plinium* excuſem, qui hunc ex Latino in Italicum idioma tranſtulit, & verba ipſius ita interpretatur, vt velit *Plinium* innuere planè voluiſſe, *Aconitum* & *Salamandram*, inter ſe conuenire in *vi veneni frigida*. Hæc enim ipſius ſunt Italica verba, quando ait, *Salamandram* conſcendentem in arborem, veneno frigido (in quo *Aconito* ſimilis ſit) poma corrumpere. *Percioche, inquit, ſe ella monta sù vn albero, lo corrompe tutto di veleno, & con la ſua fredda forza, la quale non è punto differente dall'aconito, vccide tutti quelli, che ne mangiono.*

Plinius cōtradicere ſibi videtur qui Salamādram eiuſdem cum aconito qualitatis facit.

Aconitum calidiſsimū eſt, & ſepticum.

Quomodo Plinius defendi poſſet.

Hoc tamen ipſius interpres non concedit.

Siquis aliam *Plinio* medelam adhibere velit, ac poſsit, id vt faciat per me licebit. Ego vt hoc ſemel hìc dicam, non maledicendi ſtudio adactus, veterum ſubinde errores detego. Peſſimè enim maledicum odi, & *Quintiliano* adhæreo dicenti: *Maledicus à malefico non diſtat, niſi occaſione.* Cuius & hoc prudentiſſimum monitum magnifacio: *Nos multas ad diſcendum commoditates habemus præ antiquis. Illis enim inuenienda fuerunt, nobis cognoſcenda. Tot nos præceptoribus, tot exemplis inſtruxit antiquitas, vt poſſit videri, nulla ſorte naſcendi ætas felicior, quàm noſtra, cui docendæ priores elaborauerunt.* A quo tamen & hoc ſubinde nobis inculcari aduerto, & veriſsimum reperio, quod ſupra me quoque monuiſſe memini, *ſed non ſatis dicitur quod bene dicitur*, quare denuo repeto. *Neque id ſtatim legenti perſuaſum ſit*, ait, *omnia quæ magni authores dixerint vtique eſſe perfecta. Nam & labuntur aliquando, & oneri cedunt, & indulgent ingeniorum ſuorum voluptati, nec ſemper intendunt animum. & nonnunquam fatigantur.* Quod ſi hoc Claſſicis etiam authoribus vſuuenire ſolet, quid de me, de te, mi lector

Author nō ſtudio maledicendi aliquando veteribus reſiſtit.

Loca pulcherrima ex Quintiliano quid de antiquis ſit ſtatuendum.

Ridiculum eſſe nobis perſuadere, nos falli nō poſſe.

lector futurum putas, qui tyrones adhuc ſumus? An nos extra humanam poſitos conditionem cenſes, & errare à nobis alienum arbitraris?

Scribimus indocti, doctiq. poemata paſſim.

Nunc *Matthiolo* quoque vt ſatisfiat, tempus monet. Ego mehercle vt ſincerè, quod ſentio, eloquar, non capio hunc arguendi modum, quo tam veteres plerique, quàm horum aſſeclæ recentiores plurimi vtuntur. Cum vident forte fortunà, à frigore actuali effectum aliquem manifeſtum ſubſequi, ſiue hic torpor ſit, ſiue tremor, ſiue virium prolapſus, ſiue membri alicuius reſolutio, ſiue ſomnus præcipuè; quotieſcunque eadem ſymptomata in humano alio poſtmodum corpore ſuboriri animaduertunt, ſtatim à frigore, & non aliunde profluxiſſe, conclamatis quaſi votis iurent.

Quomodo decipiātur nōnulli qui effectus quoſdam frigori adſcribunt.

Huius rei hiſtoria ab ipſo Matthiolo poſita.

Verùm vna hìc nobis contra *Matthiolum*, & dicta ratione philoſophantes, ab ipſomet *Matthiolo* poſita hiſtoria ſufficiat; & agmen claudat. Hæc autem in Commentarijs ipſius in *Dioſcoridũ* librum 4. & caput 73. habetur. Is igitur poſt *Aconiti* tractationem, *Napelli* vires enumerans (quod aliqui inter *Aconiti* ſpecies recenſent) hoc cum *Auicenna*, excalfacere & ſiccare ordine quarto non negat. Et tamen hæc ſubſequentia ſymptomata ab eodem oriri affirmat, quæ ſi à *Cicuta*, *Mandragora*, & *Opio* frigidiſſimis putatis venenis emanarent, quin omnes à ſummo frigore originem ea ducere ſibi perſuaderent, nullus dubito.

Datur cuidam drachma Napelli, quid inde ſecutũ.

Huius immanitatem ait ſe *Romæ* vidiſſe Anno ſalutis reparatæ 1524. Menſe Nouembri in *Capitolio*, in quodam ad furcam damnato, vt *lapidis Bezoardici* virtus aduerſus venena exploraretur. Miſero igitur huic *Napelli* drachma exhibita fuit, quam vbi ſumeret, aſſerebat ſibi videri, merum piper deglutire. Accidentia autem hæc fuerunt. Poſt vomitum bilioſum ac porraceum, aura frigida in caput percipiebatur aſcendens, ſtupor quidam paralyſi ſimilis, & quaſi motus extinctus: ita tamen, vt dum alterutrum brachium attolleret, alterum eleuare non poſſet. Dicebat ſibi venas omnes quoque refrigeſcere. Acceſſit & oris & oculorum conuulſio, facies liuida, labra nigra cernebantur, & venter hydropicorum in morem attollebatur. Mente etiam mouebatur, vnde modò cantare, modò plorare, modò de vita deſperare, poſt ſeptem tandem à ſumpto antidoto horas, ad ſe redijt & conualuit. Vides nunc vt calidiſſimum venenum, frigidiſſimæ etiam ab alijs exiſtimatæ cauſæ effectus reliquit? Aſt *opium* hanc nobis controuerſiam lucidiſsimè declarabit. Hoc omnes vno ferè ore frigidiſsimum ſtatuunt, quia ſenſum tollit, motu priuat, & ſomnum inducit. Fateor ego à maximo frigore hæc fieri poſſe. Nam & plurimos inter niues conſediſſe, dormiuiſſe, obriguiſſe, & mortuos fuiſſe per noui optimè.

Accidentia hæc dici potuiſſent à frigore emanare. Quid de opio ſit ſtatuendum.

Ex nimio vini ſpiritu hauſto, eadem omnia accidentia quæ ex opio.

Aſt conſpexi his meis oculis ante hos triginta annos *Herbipoli* iuuenem quendam, cum magnam ſpiritus vini (quem *aquam vitæ* appellant, & aqua mortis dici poteſt malè vtentibus, quos mori ſimiliter ex ſuperfluo huius vſu vidi) copiam abſorbuiſſet, ſeptem horarum ſpatio perſtitiſſe abſque loquela, immobilem, ac veluti lethargo correptum, cui licet capillitium velleremus, eundem verberaremus ab vno ad alterum locum tranſportaremus, mortuo tamen ſimilis,

lis, niſi quod reſpiraret placidè, nobis viſus fuit, donec exactis ſeptem horis vllo abſque remedio ipſi exhibito, ad ſe rediret, nec eorum quæ ipſi acciderant, memoriam vllam haberet. Qui vino generoſo *Maluatico* maximè, indulgent, ſomniculoſi quoque ſunt, & morbis frigidis plurimùm, paralyſi inquam, & Apoplexia tentantur. Et qui Naturalium rerum enarrationes legit, is nouit *Crocum* calidum alimentum & medicamentum ſimile quid præſtare. *Amatus Luſitanus*, vt apud *Schenkium* videre eſt, recenſet *Piſaurenſem* quendam Agatonem, ſuper duabus *Croci* ſarcinulis dormientem, eadem nocte obijſſe. *Dauid Otto* ex principalioribus mercatoribus *Venetis*, & amicis meis, hoc mihi pro certo retulit, cùm *Romam* rediſſet ex *Aquilana* vrbe, in quà quæſtum facere ſolet maximum ex *Croco*, quod ibi & copioſiſſimum prouenit & precioſiſſimum: contigiſſe nimirum, vt præteritis annis, ex *Mulis* illis clitellarijs, quibus ſarcinæ ex *Croco* imponi ſolebant, plurimi interierint, ex ſolo illo ſtupefactiuo *Croci* & potentiſſimo odore, donec tandem antidotum ex *Allio* contuſo, & vt reor, aceto permixto, & naribus *mulorum* appoſito, nihil tale amplius interueniret. Et quis ignorat, qui in *Germania* vnquam fuit, in temperatiſſimis eiuſdem tepidarijs, ſiue hypocauſtis, faciliùs longè ſibi ſomnum ex *calore* obrepere, quam ſub rigido Aquilonis *frigore*? Et quid de *muſica* dicemus & *cunarum motu*? quibus non infantibus modò, ſed adultioribus quoque in morbis quibuſdam & vigilijs pertinaciſſimis ſoporem conciliamus? Atque hæc omnia quà calida, quà frigida, partim nec calida nec frigida ſunt, & eundem tamen cuncta diuerſa licet, effectum in nobis producunt. Concludendum igitur exiſtimo, hæc vniuerſa aduerſiſſima licet, in vno quodam conuenire oportere. Cum *vnius effectus*, qui *ſomnus* eſt exempli gratià, *vnam* tantùm eſſe neceſſe ſit *cauſam* immediatã, ſi modò Metaphyſicorũ axiomata vera eſſe perhibentur. Intelligis ergo, non ſolum & ſimplex *frigus* eſſe debere, quod ſomnũ producit, id quod Medicorum tamen ſchola quaſi tota hactenus ſtabiliuit. Verùm hac de re forſan commodiore loco plura dabimus. Quid igitur hinc diſcimus? hoc, quod iam dudum inculcaui & improbaui, nos ad pauca, ſcilicet, reſpicientes, nimis eſſe properos in rerum cauſis reddendis, quæ longiori & doctiori plerunque indagine perſcrutanda forent. Diſputationem hanc, quæ paulo acrior nobis cum *Plinio* & *Matthiolo* fuit, *Geſnerus* quoque olim attigit, apud quem & veterum loca complura videre licet, quæ & ipſa non carent dubijs. An videlicet, *Salamandra* lacteſcente ſua ſanie, quam ore euomit, quacunque humani corporis parte contacta, capillorum defluuium moliatur? quod *Plinius* quidem annotauit, an hoc potius eueniat ex cinere combuſti animalis? vt *Galenus* & *Paulus Aegineta* voluerunt, an magis ad hoc præſtandum hæc beſtiola in oleo macerari debeat? vt *Dioſcorides*, & *Plinius* ſimiliter alio loco cenſere viſi ſunt.

Crocus idẽ præſtat quod opiũ in ſomno producendo.

Calor prouocat ſomnum.

Hoc idem facit muſica & motus.

Hæc omnia in alio conuenire debent, quàm in frigore.

Vnius effectus vna tã tùm eſt cauſa immediata.

Sumus nimis proptĩ ad reddendas cauſas.

Aliud dubium, quomodo Salamandra inducat capillorũ defluuium.

Eſt autem opinio hæc, quod capillos erodat, ab antiquis adeò recepta, & approbata, vt *Q. Serenus* quoque in verſibus ſuis eandem decantauerit, qui hi ipſiſſimi ſunt:

Defluit expulſus morbo latitante capillus,
Seu rarò lauitur, ſeu vis epota veneni,

Seu Salamandra potens, nulliſq. obnoxia flammis,
Eximium capitis tactu deiecit honorem.

Q. Serenus defluuium capillorum etiam à Salamandra fieri ſcribit. Videtur hic per contactum venenoſi illius humoris, defluuium capillorum fieri concedere velle. Veruntamen tot mendis ſcatet, tot vulneribus ſaucius eſt *Serenus*, vt quoniam hactenus à Medicis illectus & neglectus fuit, nō abſque iuſtiſsima ratione, huic Medicam, & Criticā ſimul manum adhibere ſtatuerit *Ioannes Baptiſta Vindthierius* Philoſophus & Medicus doctiſsimus, quem ſupra quoque laudaui. Expectamus igitur propediem ſanatum, ac reſtitutum hunc Poetam Medicum, varijs lectionibus ex Codicibus *Vaticanis*, ac commentariolis ſuccinctis quidem, ſed neruoſis, & vtiliſsimis tamen illuſtratum.

Ioan. Baptiſta Vidthierius Q. Serenū emendatiorem nobis dabit.

Hoc vnum ex tot veterum authoritatibus colligo, cum *Salamandra* ex pſilothris ſit; hæc autem inſigniter calida eſſe deceat, cū radices quoque pilorum erodant, mirari iterum me non ſatis poſſe, quomodo viri doctiſsimi nonnulli eandem frigidiſsimam eſſe ſcripſerint, quæ hac ratione firmare & corroborare potius capillos debebat.

Si eſſet frigida Salamādra deberet potius capillos firmare.

Eſt & hoc in *Salamandris*, non ſatis rectè ab antiquis obſeruatum, quòd has ſexus nimirum expertes ſibi perſuaſerint. *Plinius* lib. 10. cap. 68. *Quædam verò gignuntur*, ait, *ex non genitis & ſine vlla ſimili origine. Ex ijs quædam nihil gignunt vt Salamandræ. Neque ex ijs genus maſculinum fæmininumue, ſicut neque in anguillis omnibuſq. quæ nec ouum nec animal ex ſeſe generant. Neutrum eſt & oſtreis genus, & ceteris adhærentibus vado vel ſaxo.*

Error veterum qui dixerunt Salamādras ſexu carere.

Verùm de Salamandris eruditiſſimus Medicus & Criticus *Dalechampius* hūc eundem *Plinij* locum recenſens, oculari inſpectione edoctus, contrarium nos docuit: *Ex grauida Salamandra*, ait, *menſe Martio, dirupto ventre plus, quam triginta fœtus ad huc palpitantes, & in aqua nantes, ac plus quàm triginta oua prodierunt. Ego quidem fœminam vidiſſe memini prægnantem tum ouis, tum catulis plenam, alijs inchoatis tantùm, alijs iam perfectis gradientibus & in aqua natantibus, vt falſum eſſe, quod tradit Plinius, nihil eas gignere manifeſtum ſit.* Huic aſſentitur *Bellonius*, & alij, qui volunt *Salamandram* ex ouis primùm in vtero conceptis, catulos ſine vllo inuolucro excludere, quod huic proprium hoc ſit, in genere *lacertarum*, quemadmodum proprium eſt *viperis* in genere ſerpentum, viuos parere.

Recētiores quidam Salamandras viperarum inſtar catulos viuos parere viderunt.

Hæc teſtimonia faciunt, vt neque in *oſtreis* facilè *Plinio* & *Ariſtoteli* fidem adhibeam. Voluit autem hic, vt gnauiter caput 15. lib. 5. de Hiſt. animalium perlegenti patebit; *Cum purpuras, tum etiam reliqua teſtis incluſa è limo ferè & materia putreſcente oriri. Cum enim hæc omnia ſaliuam quandam veluti fauaginem emittant*, ait, *hanc vbi rupta eſt, humorem quendam in terram demittere & ibi gigni purpurulas.*

Rationes cur dubitetur quoque an in oſtreis ſit ſexus defectus.

Veruntamen fideliſſimi duo Ariſtotelis Cōmentatores *Auguſtinus Niphus*, & *Iul. Cæſ. Scaliger*, magiſtri ſui decretis non vſquequaque ſubſcribere videntur. Hunc enim *Ariſtotelis* locum; *Purpuræ igitur verno tempore eundem in locum congregatæ faciunt id, quod vocant fauaginem*; Explicans *Scaliger*: *Eſt igitur*, ait, *quaſi modus coeundi ſi conueniunt, vt quaſi à mare & fœmina emittatur ſaliuæ genus.* Quapropter hunc ſenſum *Ariſtotelis* latinis verbis enūcians ita expreſſit *Plinius* lib. 9.

Niphus & Scaliger cōtra Ariſtot. ſentire videntur.

lib. 9. cap. 37. *Purpuræ congregantur verno tempore, mutuoq. attritu lentorem cuiuſdam ceræ ſaliuant*. Hunc attritum agnouit, hic autem quid eſt aliud, quàm quædam forma coitus? Coitus autem inter marem & fæminam datur. Quomodo ergo idem ſcriptor lib. 10. fęminas aut mares in oſtreis, hoc eſt, in omni genere teſta indutorum animalium, negare potuit? Et quando Ariſtoteles ait, *Ex humore illo in terram effuſo gigni purpurulas exordio admodum exiguo conſiſtentes. Et per anguſtiam veluti vuæ ſpecie fœtum formari. Niphus* hæc verba ita declarat. *Hic igitur ex ſaliuatione emiſſa tanquam ex ſeminario mucore purpurulæ gignuntur*. Et paulo poſt, *Concludit demum Ariſtoteles qua forma formetur fœtus* (purpurarum) *ſui initio, & vult illum formari ſimilitudine racemi vuæ, vt etiam de apum fœtificatione poeta dicit:*

Confluere & lentis vuam demittere ramis.

Vnde dicit Ariſtoteles. Itaque per anguſtiã fœtus formatur ſpecie vuæ. Id eſt ad ſimilitudinem vuæ, quando inuoluitur in ſe ipſa propter loci ſtricturam. Hic igitur perſpicuũ eſt, fœturus teſtaceorũ non fieri, niſi facta congerie prius ex mucore illorum tãquam ex Seminario (ecce ſeminalem vim admittit) *& ad modum racemi vuæ, cum vua incipit fieri.*

Ego prorſus nihil dubito, ſi quis *Microſcopio*, hoc eſt, à me hoc nomine donato perſpicillo vti vellet, quo res minutiſſimæ triginta mille vicibus & ampliùs grandiores, quàm in ſe ſunt, apparere ſolent, veluti ſupra, cum de *Lynce* agerem, ex Arithmeticis & Geometricis principijs deduxi, & *fauaginem* hanc examinare poſſet, quin in hac, *oua teſtaceorum* manifeſtiſſima reperturus eſſet. Siquis microſcopio in fauagine purpurarũ vteretur, forſan in hac oua reperiret.

Hoc oculorũ præſidio *Princeps Cæſius* noſter plurimas plantas hactenus à Botanicis ſine ſemine creditas, diſtinctiſſimis ſeminibus luculenter turgentes per Pictorem ſuum ad hoc operis deſignatum in cartis delineari curauit. Mirareris in Polypodio minutiſſimos eos puluiſculos foliorum dorſo adhærentes piperis grani magnitudine ſpectabiles, exiſtimatos hactenus à Natura tantùm cõceſſos eſſe in herbulæ ornatum, quos *Princeps* quidem ante *Microſcopij* vſum iamdiu in libris ſuis ſeminis nomine donari debere cẽſuit, & ita huius generis *plantas Tergifœtas* meritò nuncupauit. Sed huic ſimiles innumeras alias Obſeruationes, ac nouas penè dixerim, naturas à Principe detectas habebimus, cum olim imperfectarum Stirpium libri ſui & lucubrationes lucem aſpicient. Princeps Cęſius plãtas ſine ſemine creditas, ſemine ſcatere demõſtrat. Tergifœtæ plãtę Principis Cęſij.

Hoc eodem *microſcopio Franciſcus Stellutus Lynceus*, tam mirabilẽ nobis anatomen præbuit partium omnium externarum, quæ in *Ape* ſunt minuto animalculo, *oculorum* inquam, *linguæ, cornuum, iubæ, aculei, pedis, degitorum* aliarumq. & nuper in æs incidi commiſit, atque felicitati VRBANI VIII. dedicauit, vt hæc omnia malim te oculis tuis intueri, quàm rudi meo calamo adumbrare. Franciſc. Stellutus Lynceus mirabilem Apis anatomen nobis dedit.

Accedit hoc maximum probabilitatis indicium, *oſtrea & conchas* genitalia ſemina terris committere, & fluminibus, ex quibus noua ſoboles ſublatis matribus paulatim renaſcatur. Experti ſunt id *Germani* noſtri in *conchis margaritiferis*. Licet enim *Sinus Perſici perlæ* omnium præſtãtiſſimæ celebrentur, quibus cedunt illæ quæ in Inſulis *Zeilan*, *Sumatra*, *Barneo* & *Indijs Occidentalibus* repeperiantur; habet tamen *Europa* ſuos quoque *vniones*, veluti in *Hiſtoria gemmarum* enucleatiſſima *Anſelmi Boetij, Rodulphi ſecundi*, olim Medici eminentiſſimi videre eſt, vbi perlarum feraces nominat *Scotiam*, *Sileſiam*, *Bohemiam*, *Lotharingiam*, *Voitlandiam*, *Friſiam*, oblitus niſi fallor pretioſarum *mar-* Coniecturæ quædã oſtreacea non ex putri humorę naſci.

In Ilſa prope Paſſauiũ optimæ margaritæ reperiuntur.

Io. Carolus Liber Baro à Kirchberg vir doctiſs. & nobiliſs.

garitarum, quæ in *Ilſa* fluuio inueniuntur, prope *Paſſauium Germaniæ* Vrbem percelebrem & vetuſtiſſimam. Veluti mihi iam retulit eiuſdem Vrbis Eccleſiæ Cathedralis Canonicus & *Officialis* generalis, Græcè & Latinè doctiſſimus ac Iuris peritiſſimus *Ioannes Carolus Liber Baro à Kirchberg* nuper ad *Sanctitatem ſuam* à Sereniſſimo *Archiduce Leopoldo Guilhelmo, Ferdinandi ſecundi filio*, miſſus, quem ex antiquis meis amicis & fautoribus honoris causâ nomino. In hoc itaque fluuiolo *Ilſa*, ob ſubiectum puto ſolum, nigricante ſemper aqua conſpicuo, ad determinatum ac trium ſolummodo milliariorum ſpatium, *Conchæ* eiuſmodi *margaritiferæ* naſcuntur, quæ *vniones*, in candore, læuore, magnitudine & orbe, aliquando etiam Orientalibus vix inferiores, producunt. Cùm autem ante compluſculos annos, *ſedem ibi exercitus* quidam fixiſſet, tam nobilis prædæ auidiſſimi milites, *Conchas* per totum illum *fluuij* tractum expiſcati ſunt, vt vix *paucæ adhuc ibi ſuperfuerint*. Quæ tamen aqua *concharum* earundem denuo copiâ abundat. Quod eueniſſe à ſeminio *relicto*, & temporis progreſſu ad maturitatem perducto, an non rationi valde conſonum eſt & probabiliſſimum? Locus autem hic tam religiosè cuſtoditur, vt nemini licitum ſit hic piſcari, præterquam *Epiſcopo*, qui idem eſt *Sereniſs. Archidux* iam ſupra cum honore laudatus, & eiuſdem *Adminiſtratori*, qui eſt Illuſtriſſimus & Reuerendiſſimus *Marquardus liber Baro à Schvvendi*, *Cæſari & Imperij Principibus* ob ſummam prudentiam cariſſimus, quem ego ante hos triginta annos *Romæ* colui, & nunc quoque benefactorem liberaliſsimum experior.

Videntur cõchæ margaritiferæ ſeminium in aquis relinquere.

Marquardus liber Baro à Schvvendi Paſſauienſis Epiſcopatus & Principatus digniſs. Adminiſtrator.

Cur author ad ouorum conſiderationem hic tranſeat.

Commodum accidit, vt de *Ouis* hic ſimul ſermonem aliquem inſtituamus. Eſt enim hic *ſtellio* noſter *Nouæ Hiſpaniæ* ex *Lacertarum* genere. *Lacertæ autem Ariſtotele* lib. 5. cap. 33. *Hiſt. animalium teſte*, per oua generationem ſuam propagant, *quæ ſponte in terra aperiuntur, vitam enim earum annum non compleri, ſed per ſemeſtrem finiri aiunt*. Ego autem ſæpiſſimè harum oua in vaſis terrâ aridâ plenis, ſed ſtirpibus deſtitutis in hortulo meo domeſtico, reperi, examinaui, & modò recentia, modò intus naſcentia animalcula vidi, atque depingi curaui.

Conſiderãda ſunt primò oua gallinarum, vt notiora.

Et quoniam curioſum hic quoq. lectorẽ vt opto, ita vt nanciſcar, fore ſpero, in huius gratiam expatiabor nonnihil, & quomodo in ouis animalium generatio peragatur, aliquid ſaltem delibabo. Veruntamen quia raro *Lacertarum* atque *Serpentum* oua nobis in conſpectum ſeſe offerunt, quæ animalia latebras quærunt, à manifeſtioribus verò & notioribus ad occulta magis, & obſcuriora nos procedimus, *Gallinarum* autem nobis oua & inſpicere frequentiſsimè, & *pullorum* natales vbique intueri conceditur, ex horum notiſſimorum cognitione abſtruſiora, veluti quodam parallelo facto, indagabimus.

Exactiſſimè de ouo & pullo ſcripſit Aquapẽdẽs. Hunc librũ Aquapendentis Io. Præuotius doctiſs. Medicus publicauit.

Attamen hic iterum, quod ſupra de *Aldrouando* quoque in *Pſittaco* iudicium tuli, *poſt Apellem pingere viderer*, ſi quod accuratiſſimè proſecutus eſt argumentum, de *Oui & pulli formatione Hieronymus Fabricius ab Aquapendente*, immortale *Patauinæ ſcholæ* ornamentum, nunc ego vel renouare, vel innouare attentarem. Quia tamen ante hos ſeptem annos, priuſquam eum in librum poſthumum *Ioannes Præuotius Germanus*, ex eloquentiſſimis & primarijs vnus Medicinæ practicæ *Patauij* profeſſoribus, & Horti ſimplicium Antiſtes, *Caroli Medicei Cardinalis Ampliſſimi* honori dedicaret, ego quoque in hac palæ-

ſtra-

ſtra exercuiſſem, vt fami meæ, qua in rerum naturaliũ ſtudia innato quodam impetu feror, ſatisfacerem: non vereor ex meis etiam laboribus, hìc aliquid, & fortaſſis ab alijs indictum attexere, & *Aquapendenti* modò ſuffragari, modò veritati addictior, eidem, & ſi res ita ferat, *Ariſtoteli* quoque refragari.

Duo autem ſunt, quæ ego præ omnibus examinanda ſuſcipiam. *Primum*, an reuera *ouum*, dum *Gallina* id parit, tenero ſeu molli cortice exeat, & vbi quamprimum aerem expertum eſt is, indureſcat? *Secundum*, ex luteo nè, an ex albumine *pullus* naſcatur? Video enim his de quæſitis doctiſſimorum hominum rixas, & publicis conſignata monumentis argumenta pugnantia agitari. Id quod ſatis ſtupere non poſſum, hactenus nihil ferme certi, in re tam leui & mulierculis propemodum ridenda, à ſummis philoſophis decretum fuiſſe. Sed his nempe magis placet ſub vmbra veterum ſcripta euoluere, quam D E I & *Naturæ* opera curioſa indagine in propatulo reuoluere. *Duo in operis author examinabit. Primum an ouum molle edatur. Supina deſidia noſtrorum philoſophorum.*

Et *Ariſtoteles* quidem lib. 6. cap. 2. *Hiſt. animal.* ex *Gazæ* verſione hæc ſentit. *Vbi perfectum eſt* (ouum) *abſoluitur, atque exit putamine, dum paritur, molli: Sed protinus dureſcente, quibuſcunque emergit portionibus, niſi morbo vuluæ defecerit. Scaliger* hunc *Ariſtotelis* textum Græcum his paulò alijs verbis interpretatur. *Cùm verò perfectum fuerit, abſoluitur atque exit. Quo tempore è molli mutatur in durum. Cùm enim egreditur, nondum concreuit: & ſimul atque prodijt, ſpiſſatur, ac dureſcit, niſi morbo quopiam præuentum ſit.* Ad hæc nihil aliud *Scaliger*, quàm, quòd *Gazam* reprehendit, qui de ſuo addiderit, *quibuſcumq. emergat portionibus*. Quæ quidem ex *Plinio* huc tranſtulit etenim lib. 10. cap. 52. *Exeunt* (ait *Plinius* oua) *à rotundiſſima ſui parte, dum pariuntur, molli putamine, ſed protinus dureſcente quibuſcunq. emergant portionibus.* *Quid Ariſtot. de cortic. oui ſentiat. Hic vult corticem intus mollem, & extra in dureſcere. Plinius Ariſtoteli ſubſcribit.*

Aquapendens laudati ſui opuſculi capite ſecundo hæc ſcribit. *Etenim Ariſtoteles & cum eo Plinius dicit, corticem non intus gigni, ſed cum ouum editum eſt: atque prout exit, ita ab aere externo obdurari. Calore externo euaporante humorem.* Et quandoquidem hìc *Ariſtotelis* tutelam & ſuffragium implorat *Aquapendens*, & hunc in publicum producamus oportet, videamusq. quàm æquus ſit ipſi Aquapendenti, & quam ſibi ipſi conſtet. Sic itaque, primo de *Gener. anim.* cap. 8. decernit. *Aues & quadrupedes oua edunt perfecta, quæ vt ſeruari poſſint, duro iam conſtent putamine oportet. Sunt autem quamdiu increſcunt, molliora. Teſta autem efficitur, calore externo euaporante* (hoc eſt conſumente) *humorem. Itaque calidum eſſe locum, in quo id fiat, neceſſe eſt. Talis autem locus ſepti tranſuerſi eſt, quippe qui cibum concoquendo perficiat. Quod ſi oua contineri in vulua neceſſe eſt, vuluam eorum, quæ oua edunt perfecta, ſitam eſſe ad ſeptum neceſſe eſt, eorum autem quæ imperfecta, infrà. Ita enim in promptu erit. Et ſuà verò naturà vulua propenſior ad ſitum inferiorem, quàm ad ſuperiorem eſt, niſi quid aliud opus naturæ impedit, infra eſt enim exitus eius officium.* *Aquapendens Ariſtoteli ſuffragatur. Ariſtotelis verba.*

Auguſtinus Niphus hunc locum ingenuè explicãs, ait ouorum cortices indurari ex *Ariſtotelis* doctrina quam hoc loco protulit, non extra *Gallinam*, ſed intra hanc ipſam, & loco quidem illo, qui *Septo* ſiue *ſuccincto* eſt vicinus, ſub ipſo nempe pectore, ibique foueri à calore nõ extimo aeris, ſed intimo animalis. Hic enim internus calor vt *Ariſtoteli* videtur, conſumit humidum, quod in *Auguſtinus Niphus vult Ariſtotelē docere, ouum intra gallinam indureſcere.*

in molliori adhuc teſtâ conſiſtit, hancq. indurat, cum terreum quaſi ſolum relinquatur. *Aquapendens* ergo, ex hoc adducto philoſophi loco, opinionem ſuam parum feliciter fulcire poterit. Aliam igitur machinam mouet, nouaſque copias ex 3. de Generat. animal. cap. 2. adducit, vbi hæc leguntur: *Perfecto ouo, durum ac rigidum euadit, ita modicè, vt exeat adhuc molle, dolorem enim moueret, niſi ita exiret, egreſſum ſtatim refrigeratum duratur, euaporato humore quamprimum, qui exiguus ineſt, relictaque portione terrena. Niphus* hîc in latino ſuo textu non ponit *frigus*, qui ſi à *frigore* voluit indurari oui corticem; oblitus eſt ſe ſupra à calore ſub ſepto transuerſo vigente, hoc fieri pronunciaſſe. Et quicquid demum de *frigore* ſit, contradicit ſibi *Ariſtoteles*, quod modò extra *Gallinam*, modò intra eandem corticem obdureſcere docuerit. Et in hoc hallucinatur turpiter, quod *ouum* cortice obduci, ſub *Septo tranſuerſo* exiſtimauerit, cum hoc in loco non reperiatur, niſi merus, purus & putus oui *vitellus*, abſque vllo *albumine*, nedum *cortice*; quem infra circa podicem, in vtero ſuo ad hoc muneris deſtinato acquirit: quem quoque vterum, vuluam, ſiue voluam, idem met *Ariſtoteles* in *Gallinis* hoc inferiori loco conſiſtere pernegauit, & animalibus ſaltem illis aſſignauit, quæ oua pariunt imperfecta; quæ omnia veritatis lucem, ignorantiarum nubibus obſcurare mihi videntur.

Alius Ariſtotelis locus in quo vult ouum non intra, ſed extra gallinam corticem durum acquirere.

Ariſtot. neſciuit, quo in loco ouum acquirat ſuum corticem.

Et lapſus eſt in vteri gallinæ aſſignatione.

Quid igitur hîc faciat, tentetvè *Aquapendens*? diù multumq. in vtramq. ſe partem verſat torquetq. Ac imprimis ratione & experiẽtiâ Ariſtotel. aduerſatur, aitque oculata ſe fide, durum in ouo corticem intra ipſam *Gallinam* repeiſſe. Fæminas etiam hoc fateri, dum digitis duritiem oui, quod mox *Gallina* emiſſura eſt, in abdomine pertentant. Præterea durum valde eſſe creditu, in partu, tam citò, ac momento veluti temporis, duro cortice ouum rigeſcere. Et quando *Gallina* molli cortice ouum peperit, quod non raro euenire aſſolet, haud ideò corticem illum indureſcere. Friuolum etiam *Ariſtotelis* argumentum eſſe, quod de dolore mouet, qui *Gallinæ* inferretur, niſi hæc molle ouum extruderet. Mulieres enim in partu, longè quid mirabilius præſtare, cum fœtus bene corpulentos, per anguſtum adeò clauſtrum propellant. Sed ego ex mea parte pro communis honore Præceptoris, hoc argumentum addidero. Eſt mihi domi *terreſtris* ſceleton *Teſtudinis*, ſemiſpithamæ longitudine, in qua emortua, ouum reperimus columbino paulo minus. Hoc ſi per medium ſecundum longitudinem ſecuiſſes, poſſibile haudquaquam fuiſſet, vt medietas huius ſiue intraſſet, ſiue exijſſet per illam capacitatem, quæ ad caudam & podicem eſt animalis, inter ſuperiorem inferioremq. teſtam, carne omni membraniſq. iam denudatam. Qua ratione igitur hoc integrum ouum, per anguſtiſſimum eundem iſthmum inteſtinis oppletum, carnibus cinctum, & membranis obſeptum penetrare potuiſſet? ne quicquam nunc dicam, de oſſea vtriuſq. corticis, arctè loca illa ſtringentis, duritie, & renitentia. Annon igitur meritiſſimè dicturus fueras, hoc ipſum *ouum*, vt per meatus illos anguſtiſſimos erumperet, ſi durum fuiſſet, aut rumpi, aut molliſsimum ceræ ac ceræ inſtar flexibile euadere debuiſſe?

Aquapendẽs primo contra opinionem Ariſtotelis diſputat.

Sed author graui argumento defendit Ariſtotelem ex ouo in Teſtudine reperto.

Aquapendens tandem & ipſe poſthabitis omnibus à ſe allatis rationibus, pro

tribu-

tribunali ſedens, æquus ſit *Ariſtoteli Iudex*, & hunc in modum tulit ſententiam. *Hæc vt dixi, ita probabiliter diu ſuſtinebam, quia tamen ratio omnis quieſcat oportet, vbi experientia refragatur. Ideo concedo quoque ego ouum cortice obductum, & conſtitutionem inter molle & durum adeptam, iam in exitu ſtatim impenſius obdurari, concreſcente circa putamen è veſtigio propter humoris euaporationem, vt ait Ariſtoteles, viſcoſa ac tenaci quadam humiditate: cum qua madefaciens in tota ſuperficie ouum naſcitur, & recenti cortici adhereſcens exiccatur, obduraturq. frigido ambiente nonnihil interea conferente. Id quod facilè intueberis, ſi Gallinam domeſticam domi habueris, & ouum ei in exitu dextrè manu arripueris.* Hæc *Aquapendens*, qui abſolutiſsimam tamen nobis hiſtoriam, de *pullo & ouo* anatomicè, & phyſiologicè enucleatam tradidiſſe viſus eſt.

Aquapendens tandē pro Ariſtotele fauorabiliter concludit.

Laudibus extollit veteres *Plinius* lib. 2. cap. 46. In *ventorum* indagatione, quòd his orbe etiam diſcordi, & in regna, hoc eſt, membra diuiſo inter bella præſertim, & infida hoſpitia, cordi fuerit, rerum naturalium, obſeruationes prodere. Sui verò temporis deſidiam deplorat, quòd pace tam feſta, tam gaudente prouentu rerum, artiumq. principe, omnino nihil addiſceretur noua inquiſitione, immò ne veterum quidem inuenta perdiſcerentur. Hoc nos de noſtri ſeculi hominibus conqueri non poſſumus omnibus. Plurima iam patent, quæ olim latebant. Regnat tamen, neſcio quæ ſocordia, aut *inuidentia* dicam, in nonnullorum pectoribus adhuc, quæ nouarum rerum inuentoribus detrahit, pro ſciolis hos, & *ardelionibus* venditat, quaſi *Natura* inexhauſtos ſuos theſauros, iam olim omnes profudiſſet, & veterum inuentis ſtandum, quieſcendumq. eſſet ſolis, nec his amplius quicquam adiungi poſsit profuturum. Magna fateor, apud me veterum eſt authoritas, & exiſtimatio, plus tamen *matri*, hoc eſt ipſi *Naturæ* vetuſtiſsimæ, quàm filijs huius tribuo ponderis, & venerationis. Quapropter cum experimentis crebris, aliquid, quod à veterum decretis diſſonat, in rebus ipſis reperio, hoc ego pro *Naturæ* lege habeo, huic me addico, hoc alijs pro veritate vendo.

Plinius veterum diligentiam laudat in rerum naturalium inquiſitione. Sed ſui tēporis ſocordiam vituperat. Nunc nouarum inuentores à non paucis culpantur.

Maior eſt habenda Naturæ matris, quam filiorū eius authoritas.

Nunc igitur argumentum dicam euidentiſsimum, cur *Ariſtoteli* & aſſeclis ipſius in hac, quam de *cortice oui* agitamus, controuerſia, applaudere vſquequaq. non valeam. Id præmonere autem conuenit, quòd ſi quiſpiam, in aliqua problematum phyſicorum opinione pertinacior manere, in animum ſuum induxerit, tot ipſi effugia præſtò eſſe, vt illum conuincere vix vnquam valeas. Et vt *ouum* hoc noſtrum, in exemplum nunc ducamus. Siue hic aduerſus *Ariſtotelem* dicas; & vidiſſe, & ſuppoſitis manibus, quod mulierculæ aliquot mihi faſſæ ſunt, excepiſſe *gallinæ* partum, hoc eſt *ouum duro cortice tectum*, ſiue in gallina mortua & calente adhuc te tali reperiſſe. Facillimè reſpondēt, vt hora frigore, vel expirante, atque debilitato, animalis calore, ita illud ab aere ambiente temporis momento contingere. Sic *corallium* ſub aqua molle, ab hac extractum confertim obrigeſcere. Et quandoquidem ita volunt, iubentque, ita opinantur & inſaniunt, ne ſimilis ipſis euadas, tempus differendo teras, & vt dici ſolet, aquam verberes, vel ipſe des manus illis, aut diſputare cum eis ceſſes oportet. At quàm nunc probationem dabo, niſi & ego mente labor, conuincet illos ſolidiſsimè.

Vix aliquis obſtinatis ingenijs ſatisfacere poteſt.

Peſtinaces miſſi ſunt faciendi.

Argumentum Herculeum quo probatur ouum intra gallinã habere durũ corticem.

Contigit domi meæ, vt vna ex meis gallinis quæ cum ferocior paululum eſſet, & alarum partem ipſi, ob id familiares mei detruncaſſent, arrepto irrito volatu, ex alto admodum loco, in vicini cauædium præcipitem ſe dederit, & mortua ſubitò remanſerit. Hanc vbi aperiri iuſsiſſem, reperi *ouum*, quod intra horæ ſpatium deponere forſan debebat, in vtero inferiori diſruptum; *albumen* & *luteum* per totum vterum diſperſum. Ego *corticem* diligentiſsimè contemplans, inuenio illum adhuc quidem calentem, ſed plus, quàm in centum particulas, vitri inſtar fragiliſsimi, diffractum, pelliculæ tamen illi, quæ immediatè eidem ſubtenditur, pertinaciſsimè adhuc hæreſcentem. Viden, vt nullus tibi amplius diuertẽdi aut elabendi angulus relinquatur? Oui hic cortex durus, ac ruptilis fuiſſe dicatur neceſſe eſt, non enim aliter vitrorũ more, frangi in tot minutas portiunculas potuit. Sed neque *vteri gallinarum* ſitum & locũ, in quo ouum formaretur, *Ariſtoteles* nouit, nempe in animali (quod miror) domeſtico, vbiuis locorum proſtante, & menſarum omnium amico. Vt vitio nobis vertendum minimè ſit, ſi nos quoque in illarum beſtiarum partibus declarandis cæcutiamus, quæ aditus colunt inacceſſos.

Ariſtot. ignorauit vterorum gallinæ anatomen.

Hanc ego ſtudioſioribus rudem ſaltem dabo.

In tyronum autem Medicinæ ſaltem gratiam *gallinarum vteri* anatomen, vt is ſe meis manibus aliquoties obtulit, adumbrabo, neque enim exactiorem deſcriptionem tempus & locus hic mihi permittunt.

Vbi & quo modo ouũ formetur.

Ouarium.

Infundibulum.

Vteri ſuperior pars.

Sub *thorace* igitur, aut ſub *ſepto*, vt ait *Ariſtoteles*, *ouarium* eſt, aut *vitellarium*, ſiue *vitellorum racemus*, qui ex meris conſtat nectiturq. vitellis ouorũ minimis, mediocribus, maioribus. Et in hac quidẽ *gallina* maiores, qui ſemper in ſimo ſunt loco, ſiti, *nucis auellanæ* magnitudinem æquabant. Horum vnus poſt alterum abrumpitur à petiolo ſuo, quo hæret, & per tubulum quendam *infundibuli* formà effectum, ac longum auricularem digitum, tenuioris ſubſtantiæ, *ouario* hærentem, deſcendit in aliam cauernoſam partem, ſiue vas quoddam oblongum, inſtarq. inteſtini conuolutum, habens forinſecus capillares ſuas, ac veluti venas meſaraicas adnexas. Huius ſubſtantia interna candida eſt, & rugoſa. Rugæ autem vermiculorum formam non per tranſuerſum, ſed per oblongum poſitorum referunt. Eſt huic longitudo, ſi extendatur, ſpithamæ & mediæ, capacitas tanta, quæ facilè digitum indicem admittat. Per hunc ductum, ſiue vteri partem (*Aquapendens* ſecundum vterum appellat) *vitellus* paulatim deſcendit, & forſan etiam *albuminis* portionem in itinere hoc aſſumit, donec tandem per alium ductum inſtar parui inteſtinuli, in ipſum vltimum *vterum* detrudatur, vbi tam diu perſiſtit, donec *cortex* illi durus & perfectus inducatur, & ex hoc demũ loco à *gallina* excludatur. *Vterus* hic extẽdi inſigniter, t antuſque, quantus ad capiendum ouum ſufficit, fieri poteſt; quem ſi exterius intuearis, pellem eſſe dices, non ſeptam eiuſmodi, meſaraicas æmulantibus venulis, ſed his per corpus eiuſdem diſſeminatis. Interna ſuperficies ſubfuſci eſt coloris, & plurimis inæqualitatibus non *vermium* formà variegata, ſed tuberculis copioſis grana *milij* aut *canabina*, imitantibus exaſperata, & hoc loco, ouo datur exitus per canaliculum quendam, paulo maiorem quàm illum eſſe dixi, per quem ingreſſus eidem fuerat. Eſtque finis huius prope podicem, vbi *Sphinctere* clauditur muſculo; qui in hac *gallina* admodum conſpicuus erat, annu-

Inferior vteri pars vbi ouum corticem durũ acquirit.

Vteri vbi ouum perfectum deliteſcit, deſcriptio.

Vbi ouum exeat.

lum

lum apprimè referens, qui auricularem digitum informare potuiſſet. Prope hoc foramen, viciniſsimum erat aliud, ipſe nempe *inteſtini recti* finis, & oſtiarius muſculus, ſed præ altero vix conſpicuus. Quod ſi ſtylum per hoc adigas, in ipſum *inteſtinum rectum*, & non in *vterum* penetrabis, quod facies tamen, ſi per prius foramen illum ipſum intrudas. Hoc interim ſtudioſè hic monere volo, in illis *gallinis*, quæ oua non pariunt, tam *ouarium* quam ſubſequentem vterum (*Anteuterum* à me vocatum) & ipſum *infernum vterum*, perfecti oui receptaculum adeò deliteſcere, vt vix appareant. Quare hac in re licet friuola, eo verboſior paulo fui, quò magis mihi diſplicet *laconicos* nimium Præceptores noſtros fuiſſe. Vbi excremẽta emittantur. Gallinæ quæ oua non pariũt vix conſpicuos habẽt vteros.

O quam deſiderarem ego nunc, quod toties iam optaui, vt philoſophi noſtri ſimul, cùm veterum, *Plinij* præſertim & *Ariſtotelis*, verbis, res ipſas, an hæ cum eorundem dictis congruerent, in *animalibus* ſaltem conſiderarent. Votum Authoris vt quilibet cũ verbis, res ipſas conſideret.

Sed proh dolor! hæc vota ſunt ſolummodo, & vereor ne veriſſima ſint, quæ *M. Antonius Vlmus* phil. & Medicus *Bononienſis* doctiſſimus, quondam in ſua, acri ingenio elaborata, *phyſiologia Barbæ Humanæ* conqueſtus eſt his ipſis verbis. *Næ fuit mortalium ſapientum Ariſtoteles homo feliciſſimus, qui vniuerſam poſteritatem catenatum habuit mancipium. Vnuſquiſque ſatagit & miſcet mare cælo, vt ſaltem verbulum ipſius exponat; quouis machinarum genere adhibito. Iam ſapiunt omnes ferè illius cerebro, adeò ſuauis eſt deſidia.* Atque ego hæc, ſolo hoc fine refero, vt magnum hunc virum, *in quem* vt multi cenſent, *Natura omnes ſuas videtur dotes effudiſſe*, quiuis imitari tunc ſtudeat, cum illũ videat, rebus ipſis manus admouiſſe, & non vniuerſaliores, remotas, & longinquas cauſas attuliſſe, quod ipſe etiam in antiquis philoſophis nonnunquam reprehendit. Hac enim ratione Logicè potius, & Philologicè, quàm phyſicè & realiter philoſopharemur. M. Ant. Vlmi de Ariſtotele cenſura. Ariſt. magni faciendus vbi res ipſas cum verbis congruentes habet.

Solet autem *Vlmus* ratione & experimentis plurima, hoc libro aduerſus veterum dogmata agitare, quæ ad *Barbæ humanæ* naturam, finem & vſus ſpectãt, vix ab alio quoquam cogitata & animaduerſa. Hunc adeat Lector, ſuadeo, ſi cauſas noſſe velit, cur *Barba in mulieribus* aliquando erumpere ſint ſolitæ. Veluti heſterna ego die, quæ fuit vigeſima Iulij anni huius ſalutiferi 1627. In hac ipſa *Vrbe Romana* in circo ſiue *platea agonali*, & plurimi mecum cum admiratione viderunt fæminam quandam, viuam ſanamq. 48. circiter annos natam, cui *barba* nigra, denſa ſemipedem longa, ex mento dependebat. Labia quoq. tam ſuperius quam inferius, maxilla vtraque, & ſubmentum, pilis nigris longisq. obſita erant. Vlmus dum naturam indagat, plurima aduerſus veteres docet. Romæ viſa mulier benebarbata.

Eſt autem hæc fæmina ruſtica, ex *Caſtello* quodam *Cumuli* dicto, *Aſculanæ* Dioceſeos oriunda, quæ ſuum quoque maritum ſecum ducit. Eſtque hæc tota rei hiſtoria, ſicuti ipſamet mihi faſſa eſt. Cum annorum eſſet quatuordecim, coniugium inijt cum hoc ſuo marito, cum quo octodecim annis ſana, vegeta & menſtruis bene procedentibus, ſed ſine grauidatione vixit, quibus exactis, impleta à marito fuit, & filium peperit, lac quoque præbuit, & alium poſt biennium genuit. Cùm verò vterque moreretur, ipſique paulatim menſtrua ſubſiſterent, ſexto poſt horum ſuppreſſionem menſe, capilli ſub temporibus plures ipſi enati fuerunt. Hiſtoria huius mulieris barbatæ. Barbeſcere cæpit primò ſub temporibus.

Et pari-

Et pariter mollem malis demittere barbam incepit, vt *Lucretius* canit. Poſtea in *mento* & dictis iam locis conſimiliter pili eruperunt, hirſutaq. facta eſt in pectore, intra mammas, quas nobis fæmineas iam dudum ſororiantes, & bene turgidas oſtendit, qui pili omnes cum capitis crinibus nigri ſunt, veluti, ac facies ſubfuſca apparet. *Cumq. ita vernarent dubia lanugine malæ*, & *mentum* hirſutum quoq. fieret, verecundari cæpit, & ſimul, non ſemel tantum, pilos ſibi abradi procurauit, qui importunius magis magisq. repullularunt.

An olim Romanæ mulieres frequenter fuerint barbatæ. Videtur hoc doceri ex Plinio.

Poſſet nonnemo ex *Plinij* loco lib. 11. cap. 37. argutari, hoc ipſum frequentiſſimè olim *Romanis matronis* contigiſſe, ſic enim illic ſcribit: *Infra oculos malæ homini tantum, quas priſci genas vocabant, duodecim tabularum interdicto radi à fæminis eas vetantes. Pudoris hæc ſedes, vbi maximè oſtenditur rubor.* Monet enim *Vlmus*, non defuiſſe, qui exiſtimarent prohibitum fuiſſe *Romanis* mulieribus, ne genas nouaculà raderent, & ſtrictim pilos tollerent, ne barba illis ſuccreſceret. Atqui malè hos, legem hanc, *Mulieres genas ne radunto*, interpretari, ex *Ciceronis* lib. 3. *Tuſculanarum quæſtionum*, liquidiſſimum euadere, quando ait. *Ex hac opinione ſunt illa vana & deteſtabilia genera lugendi, pædores muliebres, lacerationes genarum, pectoris, feminum, capitis percuſſiones*. Volebant igitur *Romani* vetare peſſimam illam veterum conſuetudinem, etiamnum apud barbaras fæminas quaſdam, ſeruatam, qua in morte ſuorum, capillos ſibi vellunt, & faciem vnguibus lacerant, aliaque indecora præſtant, quæ *radendi* verbo, olim omnia ſignificabantur.

Reſpondetur ex Cicerone.

Rarum hoc fuit apud veteres & apud nos quoque. Exēpla ex Ariſtotele, & Plinio.

Non eſt igitur neque nunc, neque olim adeò fuit frequens, vt *barbam* luculentam fæminæ promitterent. *Ariſtoteles* lib. 3. cap. 11. Hiſt. an. ait: *Pili in mento mulieris non prodeunt, niſi interdum pauci, cum menſtrui curſus ſubſtiterunt. Et vt in terra Caria mulieribus Sacerdotibus euenire aiunt, quod diuinationis indicium interpretantur. Plinius Ariſtoteli*, vt ſolet, ſubſcribit lib. 11. cap. 39. his verbis: *Inuentæ tamen quædam defluuio capitis inualidæ, vt & lanugines oris, cum menſtrui curſus ſtetere.*

Exempla duo ex Hippocrate.

Apud *Hippocratem* noſtrum ſexto Epidem. in fine, non niſi duas eiuſmodi hiſtorias legimus. *Vna* fæminarum harum fuit *Phaethuſa Pytheæ* vxor, quæ *vbi* priùs fæcunda fuerat, poſtquam maritus in exilium abijſſet, huic menſes ſteterunt, dolores & rubores ad articulos ſuboriri, corpus virile euaſit, & tandem produxit *barbam*, facta eſt hirſuta, & vox reddita aſpera. Non potuerunt reuocari menſes, nec multo poſtea tempore vixit. *Altera* fuit *Namyſia Gorgippi* vxor, cui nec ipſi ſuppreſſi menſes potuerunt reſtitui, & paulo poſt obijt.

Conſtitutionis, & morum deſcriptio in noſtra hac fæmina vocata Magdalena Venturæ.

Noſtræ autem nomen eſt *Magdalena Ventura*. Optima valetudine toto vitæ ſuæ curſu vixit, neque quicquam detrimenti ex ſuppreſſis menſibus ſenſit, niſi quod priore à cohibitione, tempore, dum periodus priùs ſolitæ euacuationis rediret, ſibi mammas tantiſper impleri & lumbos doleri, percepit. Munia hæc obijt ſemper virilia, cum bobus ſuis arando, agros colendo, maritum quoque in exilio ſequendo, & inimicis reſiſtendo, erat autem iam tum barbata, quamuis veſtibus ſemper muliebribus veluti nunc quoque vteretur. Vocem non habet aſperam, nec faciem valde virilem. *Laryngis* caput, quod in viris prominet, in ipſa planum eſt. Quadrati eſt habitus, & iuſtæ ſtaturæ.

Barbam

Barba in quam ſemipedem iam longam gerit, ab vndecim tantùm menſibus, ita nutriuit, cùm eam priùs ſemper abradi ſibi permitteret. Non ſum tamen neſcius, plures eiuſmodi mulieres, tam in *Germania*, quàm *Italia*, hac etiam noſtra ætate, viſas fuiſſe. Extat apud *Vlmum* epiſtola *Gisberti Vuoſſij* Inuictiſſimi *Ferdinandi* ſecundi *Archiatri* præſtantiſſimi, qua deſcribit *Helenam Antoniam* virginem prolixa admodum *barba* donatam, quam plurimi, *Græcij*, ex amicis meis viderunt, & apud Sereniſſimam *Ferdinandi Matrem* in Gynecæo nutriebatur. Hìc iterum limites exceſſi, ſed nec inutilia, nec prorſus iniucunda, vt ſpero, dedi. Gisbertus Vuoſſius Cæſaris Archiater aliā deſcribit. Parerga hæc videntur eſſe vtilia & iucūda.

Ad *ouum* à *barba* reuertamur. Sed priuſquam ſecundæ controuerſiæ nodos enodemus, dubio, quod ſupra aduerſus noſtrammetipſam concluſionem attulimus, ſatisfaciamus oportet. Idque hoc fuit. *Qua ratione duri corticis ouum ita bene magnum, ex Teſtudinis vtero, duabus corneis teſtis, ceu carceris parietibus, arctè compreſſo egredi potuerit*? Fateor mehercle, antequam *Teſtudinis* anatomen vidiſſem, hoc mihi non nouum ſolummodo, ſed inſolens quoq. apparuiſſe, cum aliquando *Teſtudines* fæminas grandioribus his ouis, aſsidentes, ac veluti flatu & anhelitu ſuo fouentes, contemplatus eſſem. Veruntamen res ita ſe habet. Inferior huius beſtiæ tabula, ſeu teſta, quæ ventrem integit, vnam habet per totam ſui longitudinem ferme, & tres per tranſuerſum poſitas ſuturas, ſiue commiſſuras, illis quæ in caluarijs videntur, haud quaquam abſimiles; vnam prope caudam, tertiam prope collum, tertiam in media ventris regione collocatam, ad hunc ſolum, vt exiſtimo, finem vſumque, cum *Natura* nihil fruſtra, ſed omnia in *numero, pondere, & menſura* procreauerit, ibidem impreſſas, vt ſi animal hoc aliquem duriorem maioremq. bolum per os tranſglutire, vel infra aliquid ſibi moleſtiam creans emittere vellet, hæc ipſa cornea, atque oſſea ſubſtantia, non aliter, atque mollis quædā cartilago cederet, aperiretur, extenderetur que Conuenientiùs huic obiectioni reſponderi poſſe, nec per plurimas quidem acutasq. philoſophorum rationes eaſque friuolas, quàm nunc factum eſt per ſimplices ac pauculas has, verasq. Naturæ demonſtrationes, prorſus autumo. Ad ouum fit regreſſus. Reſpondetur obiectioni ab authore motæ. Quomodo exitus detur ouo duri corticis, ex vtero Teſtudinis. Hoc fit propter ſuturas in teſta inferiori teſtudinis.

Eſt autem inter ſuturam mediam, illamq. quæ caput verſus extat, alia triangularis, quæ oſſiculum parte interna, figura ſimili quoque exhibet, externa autem parte, rotundum nummulum repræſentat. Quem vſum hoc habeat, adhuc ignoro, nec ſcio an hìc ludere *Natura* voluerit, errare certè non voluit. Eiuſdem prorſus formæ triangularia oſſicula, in aliquibus humanis *caluis*, in vertice inueniuntur, præſtantiſſimum, vt aiunt, Epilepticis remedium. Alia & mira eſt in teſtudine ſuturæ.

Nunc alteram ordiamur litem, quæ inter *Ariſtotelem* & *Hippocratem* voluitur. *An ex luteo oui formetur pullus, & albumine nutriatur*, vt hic cenſuit: *an contrarium fiat*, vt ille voluit. Libuit autem hic paradigmatis loco, ouorum tam *gallinæ* quàm *lacertæ*, icones ſubijcere, mox declarandas, quas ex ipſiſmet *ouis* olim, à me examinatis, & à pictore delineatis, viuaque experientia comprobatis, deſumpſi; vt hinc conſtare valeat, vtri nos calculum noſtrum adijciamus. Ad Secundam controuerſiam fit tranſitus.

Hippo-

Hippocrates vult ex luteo auē generari.

Hippocratem primò in aciem producamus, ad quem veluti ad *Cynoſuram*, in fluctuante opinionum mari, *Medici* vela nauesq. dirigunt ſuas. Hic igitur libro de *Natura pueri*, cum diceret fœtum deficiente alimento, quod à materno illi ſanguini haud ampliùs ſuppeditatur, ſeipſum iactare, repagula ſoluere, membranas diſrumpere, & exitum quærere; vel hoc argumento probabat, quod ſimile quid *pullus* in *ouo* tentet, cum alimento orbatur, quod *albumen* eſſe, ex *luteo* verò eundem natum fuiſſe, aſſerebat. *Procreatur autem*, inquit, *auis ex luteo, alimentum autem & incrementum continet, quod in ouo eſt candidum. Quod omnibus qui animum aduertere poterunt, conſpicuum eſſe poteſt.*



Hanc ſuam opinionem nullis probat argumentis. Quæ pro ipſo Aquapendens dicit.

Pro ſtabilienda hac *Hippocratis* ſententia, nullis fulta probationibus, has ipſi *Aquapendens* ſuppetias mittit: Imprimis quidem ex *Athenæo* liquere, ita *Anaxagoram* ſenſiſſe, qui ideo albumen ὄρνιθος γάλα, hoc eſt *lac auis* appellauerit. Hoc ipſum quoque *Alcmæonem Crotoniatem*; imò plerosq. tunc temporis, homines ſenſiſſe, vt *Ariſtoteles* innuit 3. de generat. an. cap. 2. Poſſe & hinc deduci, quòd quæ oua *duo lutea*, ſiue *vitella* habent, duplicem quodammodo pullum procreent; duobus nempe capitibus, & quatuor cruribus præditum, cum tamen vnicum tantùm adſit *albumen*.

Proſper Martianus acriter pro Hippocrate pugnat: Aduerſus quem ſæpe author pugnauit. Martianus miratur in re ſenſibus obuia Hippocratem & Ariſtotelem diſſentire. Author cur hoc fiat cauſam aſſignat.

Verùm *Proſper Martianus*, cum quo aduerſùs *Hippocratem*, ſæpe hanc pugnam pugnaui, cum experimentis proprijs meis aliquantulum magis credere ſim ſolitus, quàm nudis authorum verbis, ne & mihi ſcilicet, quod pluribus accidit:

Scribere ſic liceat, iubeat quodcunq. voluntas.

Martianus inquam, qui nullam fere voculam obſcuram *Hippocratis* præterit, quam non vel locis ex eodem conſimilibus, vel à ſe excogitatis rationibus corroborare ſatagit, & hìc quoque *Hippocratem* ſuum mordicus tuetur.

Admiratione tamen dignum eſſe ait, primos ſecretorum *Naturæ* interpretes, *Hippocratem* & *Ariſtotelem*, circa materiam, quæ ſenſus iudicio determinanda videtur, in contrariam ſententiam omnino abijſſe.

Hoc ego non miror modò, ſed deploro penitus, quod veteribus noſtris, & addictis horum cultoribus pleriſque, magis ſpecioſæ quædam & argutæ ratiunculæ, quam labores in rerum naturis indagandis exantlandi, arrideant. Et quotuſquiſq. noſtrorum *Medicorum* iam eſt, aut *Chirurgorum* (ne de

; *pulli* examine facillimo, neglecto tamen, nihil dicam) qui vtiliſſimam, ſuam totique humano generi proficuam operam, ſtudiumq. in fœtus humani, ex vtero cum ſalute educendi, artificio & induſtria ponat, doceatuè? Cùm *ars* hæc ſimul cum mundi origine nata, nobiliſſima, ſummè neceſſaria, communiſſimaque, ad ſolas *obſtetrices*, ineptas plerumque, iam omnis proh dolor! tranſiérit. Nec *Chirurgi* nec *Medici* ſint (quibus nimirũ ex officio hoc muneris incumberet) qui eaſdem, antequam manum huic periculi pleniſſimo negotio adhibeant, vel examinent ſcientes, vel inſtruant neſcientes, vel ipſimet demum, in extremis vitæ periculis, in doloribus acerbiſſimis, parturientibus miſerculis ſuccurrãt. *Lachrimis* hæc ego, non atramento nunc ſcribo. Cum nudiustertius, quæ fuit 27. Iulij anni 1627. vt infortuniũ maximum à non ſatis perita *obſtetrice*, domi meæ in mortuo filiolo, ſacro tamen baptiſmate donato, ſum paſſus, ita ſalutarem manum à *Franciſco Mambriano*, Chirurgo *Romano*, peritiſſimo & vnico huius artis operatore, *Pompilij Tagliaferri Parmenſis*, Medici & Anatomici celeberrimi, diſcipulo, vxor mea amatiſsima, morti, ob vitioſum partum viciniſsima, accepit, & ab hoc ipſo viro ſecundam veluti vitam recepit.

Deplorat author, à Medicis & Chirurgis hodie tam vilipendi, nobiliſſimam artem obſtetriciã.

Authoris infortunium in filio mortuo.

Sors bona in recuperata vxoris vita quaſi deplorata in partu vitioſo. Hæc reſtituta fuit à Franciſco Mãbriano obſtetriciũ omnium magiſtro.

Ad *Martianum* redeamus, qui mauult *Ariſtotelem*, & huius aſſeclas à ſenſu ratiocinantes deceptos eſſe, quàm *Hippocratem*, qui in ouorum inſpectione diligentiſsimus fuerit, veritatem non percepiſſe. *Hippocratem* autem his potiſsimum rationibus moueri potuiſſe adiungit. *Primò*, quòd *luteum*, vt quid nobilius, ante *albumen* generari conſiderarit, quod veluti opifex & principium animalis in medio, ceu tutiſsimo ideo loco, fuerit collocatum, huic poſtea albumen ſuperuenerit alimentum, vtpote frigidius, quod tamen *Ariſtoteles*, præter omnium Medicorum mentem, calidius luteo eſſe ſcripſerit. *Secundò*, *piſcium oua* ſolo luteo conſtare, & albuminis loco aquam ceu alimentum ſubire. *Tertiò*, deceptos illos fuiſſe, qui *vmbilicalia vaſa* in luteo conſpicientes, putarint, propter alimenti attractionem facta fuiſſe, cùm *natura* in ouo hæc ſubitò condiderit, vt per hæc *efficiens* & *materia*, pro prima *pulli* fabrica traduceretur. *Quartò*, quia *Hipp.* vidit exorto pullo, nihil *albuminis* ſupereſſe, *lutei* tamen adhuc portionem aliquam reſtare, ideo hoc pro materia, illud pro nutrimento aſsignarit. *Quintò*, quia vbi *gemina* ſunt *lutea*, lepto ſeparata, ibi etiam *gemini pulli* enaſcantur. Reliqua apud eundem *Martianum* in *Notationibus* ſuis ad *Hippocratem*, videantur.

Martianus ſuũ tuetur Hippocratem quinq. præcipuè rationibus. Prima. Secunda. Tertia.

Quarta.

Quinta.

Ariſtotelem noſtro egere patrocinio haud arbitramur, vt qui ſeipſum ſatis ſuperq. tueri valeat. Et 3. quidem de *Generat. animal.* cap. 1. hæc habet. *Pars igitur eius* (oui) *quæ calida eſt, propius ad formam in membris conſtituendis accedit, quæ autem terroſior eſt, corporis inſtitutionem præbet, & remotior eſt, quamobrem in bicoloribus ouis, animal initium ſuæ generationis in candido ſumit. Initium enim animale in candido eſt, cibum à luteo capit.* Secundo verò capite, deceptum fuiſſe, *Alcmæonem Crotoniatem*, ait, quòd ideo putauerit *albumen* eſſe alimentum pulli, quia lacti ſimile appareat. *Vitellum* autem oui quia per calorem gallinæ incubantis fit humidius, ideo eſſe potius alimentum *Ariſtoteles* ſtatuit, cum ad huius naturam ſpectet, vt ſit humidum, cum è diuerſo *albumen* per calorem craſſeſcat, & induretur. *Cum enim naturam quoque contrariam*, ait, *habent candidum &*

Ariſt. pro ſeipſo argumenta dicit. Quæ à natura cãdidi & lutei deſumit.

luteum

Hæc examinat, quid à calore & frigore pati poſſint.

luteum. Luteum namque gelu duratur, & coit, calorè contra humeſcit. Quapropter cum vel in terra, vel per incubitum concoquitur, humeſcit, atque ita pro cibo animalibus naſcentibus eſt. Nec verò cum ignitur, aſſaturque, dureſcit, quoniam naturæ terreæ eſt, vt cera. At candidum gelu non concreſcit, ſed magis humeſcit, igitur ſolideſcit. Quamobrem cum ad generationem animalium concoquitur, craſſeſcit, ex hoc enim conſiſtit animal; luteum autem pro cibo eſt, & membris ſubinde inſtituendis hinc incrementum adminiſtratur. Quocirca luteum & candidum membranis inter ſe diſtinguuntur, quaſi materiam habeant diuerſam.

Luteum Ariſtoteli quid terreum & frigidum eſt, albumen verò calidum & ſpirituoſum.

Eſt autem hæc vtriusq. diuerſitas, in hoc ſita; quod *Ariſtoteli*, & huius expoſitoribus *luteum* ſe habeat vt *terra* inter reliqua Elementa, imo nimirum loco ſubſidens, & frigida qualitate dotatum. *Albumen* autem, altiore loco collocatum, & ſpiritibus ſcatens caliditate ſit donatum. Quapropter dicebat ſimile quid in ouis fieri, dum vrina redduntur, quod vino accidit, quando aceſcit. Vinis nempe hoc ob perturbatam fecem, ouis itidem ob terrenam conquaſſatam partem, id ipſum contingere. Et hoc quidem calidioribus potiùs, quàm tepidioribus diebus vſuvenire.

Authoris excuſatio, qui inuitus Ariſtotelé oppugnat.

Hìc iterum inuitus cogor, & verecundià quadam moueor, tanto me toties viro opponere. Vbi tamen hæc monita apud *Quintilianum* lego, animos reſumo, & audacior factus mea quoque profero, lectoribus conſideranda & cenſenda. Inquit autem hic eloquentiæ magiſter: *Verecundia eſt amabile vitium, virtutes facilè generans. Sed ſæpe nocet.* Et iterum: *Valde difficile, imò impoſſibile eſt, imitando alterius ſimilem fieri, quare potius ſtudere debemus, vt ſuperemus, ſic enim fortaſſis æquabimus. Nec qui maximè imitandus etiam ſolus eſt imitandus.*

Si luteum ceræ comparatur nõ erit terreũ à prædominio. Ex vitellis ouorum exprimitur oleum. Ergo debet potius aer in his quã terra dominari.

Verùm nolo iam, quod iure poſſem tamen, cum *Ariſtotele* acriùs dimicare, quod commodiore loco fiet, qua ratione dicere potuerit *oui luteum* terrenam eius partem eſſe, & tamen *ceræ* comparari? At nouimus omnes nos *ceram* habere maximam cum *igne* potiùs, quàm *terra* ſymboleitatẽ, & in quem cum conuertatur, iugiter profectò illum nutrit, & ab ipſo demum conſumitur & diſſipatur. Rectè hanc inſtituit *Ariſtoteles* comparationem, at non rectè fecit, quod *vitellum* & *ceram* terrea, à prædominio pronunciauerit. Ex *vitellis* namque, in ſartagine frixis & expreſsis, bona olei bene pinguis copia oleum autem philoſophi noſtri hactenus bona fidé crediderunt, plur aeris poſsidere, quod aquæ nempe hoc innatare videant, quæ philoſophia ſuo quoque tempore examinabitur. Atque hinc fit, quòd *Terebinthina reſina* pinguis & inflammabilis, non cum aqueo aliquo liquore, aut cum terrea ſubſtantia vniatur, liquabili forma compareat, & talis perſeueret; ſed cum *luteo* oui probè commiſceatur, talisq. reddatur, vt ſorberi facillimè etiam poſsit, quod peritis pharmacopoeis notiſſimum eſt. Non alia hoc ratione fieri arbitrandum eſt, quàm quòd hic pingue ſuo pingui ſocietur.

Similia ſimilibus cõiungi maximum eſt axioma in philoſophia.

Atque hoc ipſum axioma *ſimilia ſimilibus coniungi*, friuolum prorſus reddit *Ariſtotelis* argumentum, quo probare tentat, *luteum* oui terreum eſſe ideo, & graue, quod rupto ouo, & albumine cum ſuo luteo mixto, coctoque, *luteum* tamen locum petat medium, centro ceu *Terræ* deſtinatum. Sic enim cap. 1. circa finem ſcribit, candida enim pars oui naturà humida eſt, caloremq. animalem

intra

intra ſe continet, quamobrem circum ipſa diſcernitur lutea, & terrena intus manet. *Et ſi plura oua coniecta in patinam, aut tale aliquod vas, coquis igne, ita ne motus caloris citatior ſit, quàm ouorum diſtinctio, idem in vniuerſis ouis, quod in ſingulis euenit, vt lutea cuncta in medio conſtituantur, candida circiter ambiant.* Hoc enim ideo accidit, quia oleoſa oleoſis, aquoſa aquoſis, ſalſa ſalſis ex conſtituto *Natura*, & à DEO rebus indito ordine, tanquam ſimilia ſimilibus copulantur. Atque hoc eſt, quod *philoſophi* decantant: *Calorem congregare homogenea & ſeparare heterogenea*, quæ priùs ita erant inuicem permixta, vt ea oculis carneis minimè peruideres, lumine tamen mẽtis optimè perciperes, ſi cultro præſertim anatomico *chymicorũ, igne* inquã, eaſdem ſeparare non raró ſtuduiſſes. Quis enim in aridiſsimo *ligno aquã*, in ſicciſsimis *pilis* & *cornibus, oleũ* ineſſe dicturus fuiſſet, niſi vtrũque ex vtriſq. *Vulcanus* elicuiſſet, & priùs oculis tuis manibusq. obtuliſſet?

Reſpondetur Ariſtotelis experimento probantis luteum eſſe quid terreum.

Chymicorum Vulcanus verè ſeparat heterogenea, copulat homogenea.

Neque ſcio quàm verum ſit, *candidum oui* gelu minùs, quam *luteum* concreſcere. Noui certè, aquam faciliùs quam oleum congelaſcere. Ita plurima priùs viuis eſſent experimentis tentanda, & probè examinanda, quàm vt fidem adeò facilem priſcis artium doctrinarumq. magiſtris noſtris adhiberemus, & ſæpè pro indubitatis, incerta acceptaremus, ex quibus in abſurdiora lapſus longè grauiſsimus conſequitur.

Difficile eſt creditu candidum oui minus gelaſcere quàm luteum.

Verùm vt vt rationes vtriuſque Scriptoris antiquiſsimi, tales ſint, quæ horũ diſcipulos ad idem prorſus ſentiendum ſuauiter inducere, ne dicam vafrè ſeducere potuerunt; vna tamen ſedula obſeruatio, ex *pulli* naſcentis in ouo anatome facta, has omnes peſſundat atque proſternit, quæ hæc ipſa eſt, quam inter quamplures alias *Aquapendens* quoque adducit, mihi autem ſemper ſola ſatisfecit. Per *albumen* videlicet æquè, atque *luteum* venulas diſperſas ſanguifluas eſſe, quæ omnes in ramulos maiores deſinentes, in truncum cunctæ demum ampliorem, qui *ductum* conſtituit *vmbilicalem*, terminentur, per quem ſanguis in animalculi *hepar* deriuetur. Quid igitur dicet quiſpiã, tibi aduerſus tantos viros animi eſt, quidue ſtatuendum æſtimas? Hoc ipſum, inquam, quod ego iamdudum, antequam de *Aquapendentis* opuſculo, hac de re conſcrip[illegible]am mihi innotuiſſet, diligentiſſimè obſeruaui. *Pullum nempe ortum* [illegible] *alaza ducere*, quam *Itali la Galladura, Germani* aptiſſimè *den vogel*, hoc [illegible] vocant, quòd ex hac *auis* enaſcatur. Quæ particula inter & *vitellum* & *albumen, grandinis*, aut *margaritæ* maiuſculæ, & oblongiuſculæ formà, collocatur, & diuerſam paulo ab albumine ſubſtantiam, duriorem nempe, & tenaciorem adepta eſt, & quam ob id, qui cibis parandis ſtudent, dum aut iuſculum cum *ouis* miſcent, aut aliud quidpiam eſculenti, ac liquidi ex iiſdem parant, ne impedimento ſit, ſeparare ſatagunt, quippe quæ ſedula etiam agitatione, vix diſſoluatur, niſi *ſalem* huic aut *ſacharum* aut *acetum* adijciatur.

Vnica experientia Ariſtotelis, & Hippocratis rationibus reſpondetur.

Quid author in hac controuerſia ſentiat. Pullum nẽpe ex chalaza ortum ducere.

Atque ex hac, & non alia parte, ſiue *albi* ſiue *lutei, auem* ſeu *pullum* generari conſpexi, quando *gallinæ* ſubditum, tertio poſt incubitum die, *ouum* effregi. Reperi enim ibi, vbi *chalaza* fuerat, carneam quandam maſſulam, *formicæ* gran[illegible]tis magnitudine, informem adhuc, & in qua nihil aliud videre & diſtin[illegible]re poteram, quàm humores *oculorum, cryſtallinum* maximè, inſtar minutiſſi-

Quod viuo experimento comprobatur.

Forſan caput primò formari incipit in pullo.

mæ *lenticulæ* iam condenſatum quoque, ac tranſparentem. Ita vt forſan abſurdum haud fuerit, ſi quis dicat, in *auibus* ſaltem, *naturam* à *capite* ac *cerebro* prius, quàm à *corde* fabricam ſuam ordiri. Quamuis, quia etiam in bene formato *pullo*, *cor* puſillum admodum eſt, hìc forſan adumbratum, ſed nondum ita perfectum fuit. Erant autem in hoc *albumen* & *vitellus* integra adhuc, ac prorſus incorrupta. *Aquapendens pullum pulicis* magnitudine ex *chalaza* natum vidit. Quod iam de *corde* ac *oculis* dixi, ex *pulli* ſectione confirmatur, ex *ouo* eruti, quod tredecim diebus gallina fouerat. Eò enim aperto, omnia formata membra, interna, & externa conſpicua fuerunt, *pulli* longitudo auricularem digitum æquabat, ad quam vix peruenerat *humanus fœtus* ſexaginta dierum, aliàs à me viſus & picturà apud me expreſſus. Humor *cryſtallinus* in hoc magnam etiam *lentem* referebat, & mole ſua *cor* ipſum duplo ſuperabat, hoc enim habebat exiguum valde, ac rubicundum, quo paulo maius ſolummodo, *hepar* erat.

Quid in pullo repertū quod tredecim diebus ſub gallina fuit.

Declaratio primi oui quod ſupra in icone exhibitū fuit.

Quod autem in icone ſuperius, *ouum*, cum ſuo *pullo perfectiore* proſtat, illud ipſum eſt, cuius deſcriptionem iam dedi, hoc libro folio 654. quando de *Vmbilico Apri Mexicani*, ſermo mihi fuit, quo lectorem meum, ne magis ipſum onerem, mitto. Inueniet enim ibi, *albumen* æquè atque *vitellum*, ſanguinem in ſe continuiſſe, cum rupto *ouo*, ſtatim (ceu lotura carnis eſſent) *reliquiæ albuminis* effluerent. Situs etiam *pulli* huius, cum oculis ſubijciatur, hìc pluribus haud verbis eſt explanandus.

Secundæ iconis explanatio.

Pullus huius oui vixit & omnia mēbra formata habuit & erat octo dierū.

Alterum verò, quod hìc ſub imagine expreſſum eſt *ouum*, *pullum* huius planè magnitudinis propoſitæ, in ſe gerebat, poſt hoc eſt primum articulum ſaltem auricularis digiti longitudine attingebat, incubitum, quem non niſi octo diebus *gallina* ipſi præſtiterat. Rupta oui obtuſiore parte, ſimile ſpatium, vacuum fuit viſum, quale in altero iam ouo perfectioris *pulli* fuit deſcriptum. Lacerata etiam, quæ ſub hoc ſpatio eſt, pelliculà, duo in conſpectum confeſtim venere puncta nigricantia, grandia, & prominentia, *oculi* videlicet huius *pulli*, in *capite* valde magno, & quod magnitudine ſua, reliqui totius corporis molem æquabat. Et cum eſſet tam minutum animalculum, mirabile tamen fuit, hoc ipſum vixiſſe, pedeſque, & alas iam ben[illegible]s mouiſſe. In hoc quoque *ouo candidum* erat ſanguineum & *luteum* v[illegible]bentibus conſperſum, ſed maiore hæc quantitate, & veluti permi[illegible] diſtincta bene apparebant, vt in perfectiore videre contigit. Debebat profectò *Ariſtoteles pullorum* ex *ouis* primam formationem acutiùs introſpicere, ſic enim *chalazis*, quas *Gaza* vertit *Grandines*, munus ſuum quod in generatione obeūt præſtantiſſimum, non inuidiſſet, quod tamen his verbis 6. Hiſt. an. cap. 2. fecit; *Grandines autem dictæ, quæ initio vitelli adhærent, nil ad generationem conferunt, quanquam aliqui ita non exiſtimant.* Fuerunt ergo *Ariſtotelis* tempore quoque qui hanc nobiſcum veritatem agnouerunt, quos ipſe deceptos potiùs autumauit. Sed quia *chalazæ albuminis* ſubſtantiæ ac colori ſimiliores ſunt, quàm *vitelli*, ideo forſan quis *Ariſtoteli* magis, quàm *Hippocrati* hac in lite fauere poſſit.

Ariſtoteles male a generatione pulli chalazas excluſit.

Author ad finem properat.

Ab ouo vſque ad mala, antiquum eſt verbum, hoc eſt à principio ad finem nunc tendimus, quod priſcis vſus eſſet hominibus, ab *ouis* plerumque cibos auſpicari, & *malis* ſeu *pomis* cænas claudere. Et nos enumerata adh[illegible]

vna

vna oui & *pulli* hiſtoria à gallina perfectè excluſi, ad finem quoque properabimus.

Eſt autem hæc: quam non ingratam fore exiſtimo rudioribus, qui ſimilia experimenta, nec tentarunt, nec viderunt. Cum itaque ouum quoddam, in quo pipientem audieram pullum, aperirem, & quidem parte oui obtuſiore, vbi generatio in *chalaza* corpuſculo inſtitui ſolet, reperi imprimis aliquantiſper ab interna parte foras ruptum corticem, non tamen, vt ibi vllum foramen, per quod aer intromeare potuiſſet, appareret. Notandum autem, hoc loci ſpatium à cortice ad ipſam pelliculam, qua auis obuoluitur, aere aut vaporibus exiſtere plenum; vnde abſque externi vllius aeris ingreſſu, auis ex hoc reſpirare, & vocem emittere valet, quando roſtello ſuo, illam, qua clauditur, pelliculam rumpit, & in hoc ſpatium roſtellum ſuum protrudit. Completi generati pulli hiſtoria.

Volui autem, quod in nullo alio tentaueram *ouo*, durum & externum corticem vndique deglubere: quo detracto, & cum hoc ea ipſa, quæ immediatè eidem ſubtenditur, pellicula; quando ad locum illum perueni, vbi ipſum animalculum cubat, hoc eſt, poſt illud ſpatium inane, non potui cum duro cortice molliculam illam membranulam, veluti prius factum tamen fuerat, detrahere, vt quæ valde tenaciter alteri cuidam pelliculæ adhæreſcebat, quæ totum fœtum ambibat, atque vndique ita claudebat, vt ne minimum aeris exire, aut penetrare ad pullum valeret. Chorion in quo iacet pullus.

Hæc autem interna, ipſum fœtum videlicet *obuoluens pellicula*, meo quidem iudicio fabricata fuit, ex ipſo *oui albumine*, non *vitello*: hic enim ab hac remotus & ſeparatus ſemper, ſuà incluſus membranula cernitur. Hæc itaque obuoluens membrana, ac veluti *chorion*, vt dixi, ſine vlla læſione integra erat, & intra hanc conſtitutus *pullus* ſuo ſitu naturali iacebat: capite nempe, intra alas & pedes recondito, niſi quòd in hoc nonnihil à ſuo loco dimotum caput eſſet, roſtello nimirum verſus illam partem, vbi ſpatium vacuum eſt, protracto. Pertuderat itaque dictam pelliculam apice roſtelli ſui *pullus*, vt ex ſpatio illo aerem ſufficientem attrahere, pipire, & corticem oui interiùs pulſare, rumpere, [illegible]itum parare poſſet. Non eſt autem dubium, quin cum hoc motu, & [illegible]que roſtri agitatione & impulſu, ſubſequi debeat pellicula fœtum in- [illegible] alioquin debebat largius multo foramen auicula moliri, quò poſſet & roſtrum ſuum, & tam magnum caput exerere, vt ad corticem pertundendum penetraret, cum ab hoc diſtet caput pulli ſpatio tranſuerſi digiti. Vnde hæc pellicula ſit generata. Vnde aerē in ouo pullus trahat.

Et vt ad membranulam hanc, quæ fœtum circundat, redeam, effracta hac, reperi *pullum* ſitu illo iam deſcripto, ſine vllo commeatu cubantem, hoc eſt, abſque *vitello* & *albumine*, abſque ſanguine, & vllis humoribus, & excrementis. Hæc membranula intus ſolummodo fuit ſanguine oblita; *vmbilicus* illi adhuc adhæreſcebat, ſed tam craſſus, ac longus minimè erat, vt in altero pullo repertus fuit. Hic enim pullus iam maturus & idoneus erat, vt exiret, & ob id totum ſuum nutrimentum abſumpſerat: alter autem duos forſan dies adhuc natiuitati ſuæ deſtinatos reliquos habebat, quē quidē pullum vltimum vix vitalem exiſtimaui, quod violento quodā modo, detracta ipſi veſte in qua latebat, [illegible] enaſci curauerā. Vixit tamen, & ſuperſtes diu fuit, quod iam iam ſua ſponte In hoc ouo nec albumen nec luteum poſt perfectum pullū fuit.

Ttt 2 excludi

excludi debebat. Quem ideo etiam pipientem audiui, quod alij tamen non præſtant, in quibus nutrimentum omne nondum eſt abſumptum. Pipiunt etiam integerrimo oui cortice, quando ad tempus excluſionis pertigerunt. Poſſet forſan hinc argumentum non nauci duci, qua ratione planctus & vagitus puerorum nonnunquam in vtero materno auditus fuerit, cui ſpeculationi & ego aliquando operam dedi, & olim forſan de hoc aliquid commentabor.

Integro etiam ouo pipiunt pulli.

In anatrinis ouis ac pullis hoc notaui (ſolent autem hi pulli poſt quartam heptomadem & gallinacei poſt tertiam excludi) poſt quartam etiam ſeptimanam emortuos in ſuis ouis, abſumpto omni penitus albumine, remanente luteo in forma paruæ pilæ ſeu globuli, adhærente vmbilico, conſiſtentiæ non multũ tenacis, & obducto ſuâ propriâ membranula, qua diſceſsâ effluxit vitellus.

Anatrini pulli quot diebus perficiantur.

Hoc ideo contigiſſe arbitror, quod exitum moliti fuerint ante perfectionis, & abſolutæ periodi tempus, & priuſquam intra corpus alimentum omne à natura ſibi deſtinatum abſorbuiſſent. Et ſi aliquâ coniecturâ hic mihi vti fas eſt, dicerem, *albumen* prius *vitello* abſumi, quod in aliquot etiam *gallinaceis* comperi verum eſſe, quoniam *albumen* cum ſpermaticis partibus, *oſſibus* dico, *cartilaginibus, neruis, membranis*, atque huiuſmodi minus ſanguineis, & albicantibus potius, maiorem habet conuenientiam, quas neceſſitas requirit, primò omnium veluti baſes totius animantis, nutriri, & augeri, quàm cum illis ſanguineis, quas *carnes* & *parenchymata* vocant Medici, veluti ſunt *muſculi, hepar, cor, renes* & ſimiles, quæ poſtremò tandem accreſcunt & augmentantur, ex affluxu *vitelli*, qui facilè in ſanguinem conuertitur, & propterea vltimo demum loco intra corpus ſuccedit. Verùm hac de re liberè quęque philoſophari permitto.

Quas partes nutriat albumen, & quas vitellus.

Sed quòd iam ſubiungo, conſideratione digniſſimum cenſeo, quòd in his *pullis* viderim, ex *vaſis vmbilicalibus* aliquot, intra ventrem ad *arterias Iliacas* ſurculos ſuos porrigere. Quid igitur hic dicendum erit de *ſpiritibus vitalibus?* Signum enim ita aliquod elucet, quaſi hi extra generentur, vt fit in *humano fœtu*, & ad arterias illas deſcendentes elaborati deferantur, altera autem portio ſanguinea ad *hepar* corriuetur. *Luteum*, quod hic ſimplex erat, in alio *pullo* diuiſum offendi: an autem ouum ob id *geminos vitellos* habueri[illegible] equidem. Hoc interim ſcio, neque *duplicem pullum*, neque quatuor *pe*[illegible] quod contingere in bipartito luteo aſſerunt, propterea enatum fui[illegible] pro certiſſimo mihi relatum fuit, *gallinam* quandam, *oua* omnia ſua cum *duobus vitellis* peperiſſe, ex quibus ſimpliciſſimi ſaltem pulli procreati fuerint.

An ſpiritus vitales in ouo extra pullum generentur.

An duo lutea faciant duos pullos.

Noui & hoc ex fide dignorum relatione, quod vbi *Phaſiani* maſculi, *gallinis* noſtratibus in coitu ſuperueniunt, ex earum *ouis phaſianos* quidem excludi, ſed omnes eiuſdem prorſus coloris, qui in *gallinis* fuit. Hos *phaſianos* hinc enatos, tam maſculos quàm fœminas, *mulorum* inſtar, ſteriles euadere, neque ampliùs fœtificare. Habui domi meæ *gallinam* nigram, quæ variatis figuris, & magnitudine, oua protulit, modò nana, *Iuglandem* nucem vix æquantia, modò tam grandia, vt *anſerina* eſſe cenſuiſſes, aliquando ouiformia, non rarò omnino rotunda, in medio ſui ſubinde contorta, ſimul quoddã naturalis formæ, & magnitudinis, ſed cortice molli, in parte acuta habens appendiculam, inſtar *inteſtinuli*, longitudine & craſſitie minimi digiti alicuius *infantis*, in medio etiam

Quid fiat ſi phaſiani cũ noſtris gallinis coeant.

Oua diuerſarum formarum ex eadem gallina authoris.

cauam

cauam, vt prorſus inteſtini particulam credere aliquis potuiſſet. Et ab amico quodam pro certiſsimo habeo, ſe à *gallo gallinaceo* quatuor *oua* enata, inſtar *columbinorum* conſpexiſſe & vnum horum in acutiore ſui parte contortum. Dicam & hoc, vix fidem apud aliquos reperturum, veriſsimum tamen, hic *Romæ* duo in diuerſis ædibus, ac temporibus cocta, & aperta *oua*, durum vnum, & alterum molle, ac ſorbile, & in vtroq. *ſcorpionem* repertum fuiſſe, in hoc viuum, in illo mortuum. Habui oculatos teſtes, etiam equeſtris ordinis in primo, in ſecundo verò familiares ferme meos; de his non eſt locus, nunc latiùs euagari, in aliud hæc omnia tempus reſeruo.

Oua gallus peperit.

Atque hæc hactenus de gallinarum ouis. Quod in icone ſuperiore hic adiunctum eſt tertio loco, *lacertæ* noſtræ communis eſt ouum, tam integrum, naturali ſuâ formâ ac magnitudine, album & molliuſculi corticis, quàm apertum quoque, cum ſua *lacertula* intus enata, conſpicuum, vbi adhuc portiunculam tam *albuminis*, quàm *lutei* videri fuit, ſignum manifeſtum, eam nondum penitus abſolutam fuiſſe. Et quia hæc *oua* à *ſerpentum* ouis vix differunt, in ſequente forſan capite, vbi de duobus *ſerpentibus* acturus ſum, aliquid de generatione & horum, & *lacertarum* ſimul commentabor. Interea ſiquis vtilia magis & iucundiora, quàm quæ ex meis hucuſque laboribus attuli, deſideret, is præfatum *Aquapendentis* opuſculum adeat ſuadeo, & *Encomium oui* legat *Erycij Puteani* Regij apud *Louanienſes* hiſtoriarum profeſſoris, viri Latinè ac Græcè eruditiſsimi.

Paruũ ouũ in icone exhibitum eſt lacertæ.

Hæc nondum fuit perfectè genita.

His nondũ contentus videat Aquapendentem, & Erycium Puteanum de encomio oui.

De *ſtellione* præterea quid ego hic dicam, quod dictum iam pridem non fuit? Reperio de hoc animali eadem prorſus apud omnes. Sic libri & ſinuoſa volumina creſcunt, quæ à pleriſque tranſcribuntur potius, quàm proprio marte componuntur. Inter recentiſsimos tamen videri poteſt *Ioannes Buſtmantinus de Reptilibus ſacræ Scripturæ*. Nos qui naturalia hic potius, quàm alegorica, anagogica & alia, quæ fabulas ſæpeſapiunt, proſequimur, ab *ouis nunc ad mala* peruenimus. Et ſi non *cibum ſolidum philoſophis* conſummatis dedimus, *lac* ſaltem Medicinæ noſtræ alumnis inſtillauimus.

Author de ſtellione nil addit amplius iã pleraq. ab alijs dicta.

[illegible] ne paginæ quod reliquũ eſt, nobis pereat, & vt dici ſolet *dies ſine linea*, [illegible] *corollarij* loco, hoc mihi olim à *puero* problema propoſitũ ſubijciam: *An* [illegible] *nimirũ poſſem, vt ouum obtuſiori ſui acumini inſiſtens, erectum in menſa ſtaret?* Nota eſt hiſtoria *Columbi noui orbis* repertoris, cum æmulis hoc ipſum ſuis, propoſuiſſet, cumque nemo ipſorum hoc effectui dare poſſet, impingens ille *ouum* ea parte menſæ, & planum ex rotundo reddens, præſtitit, quod promiſit. Veruntamen, quod iã dicã, *ouo integro, & in ſua forma naturali permanẽte fieri debebat*. Cumq. ego hic me victũ faterer, arrepto puer ouo, egreſſus cubiculũ, regreſſuſq. ait, (ioci cauſa) ſe neſcio quæ carmina *ouo* obmurmurare debuiſſe; effecitque, vt hoc erectum, nec vllam in partem inclinans perſiſteret. Hoc vt vidi, vt, qua id ratione fieri deberet, ſpeculatione ſum aſſecutus. Quare aliud ouum petẽs, exiui ſimiliter, illudq. ipſum multoties motu agitans, donec exiſtimaſſem, tam *album* quàm *luteum* eius ex illa conquaſſatione inter ſe confuſa & commixta fuiſſe, cum aliorum admiratione & pueri riſu, idem quod puer fecerat, probè ſui imitatus. Cauſam huius rei ſi velit quis, facilè indagauerit.

Problema rarum & iucundum de ouo erectè ſtante.

Columbus idem olim propoſuit.

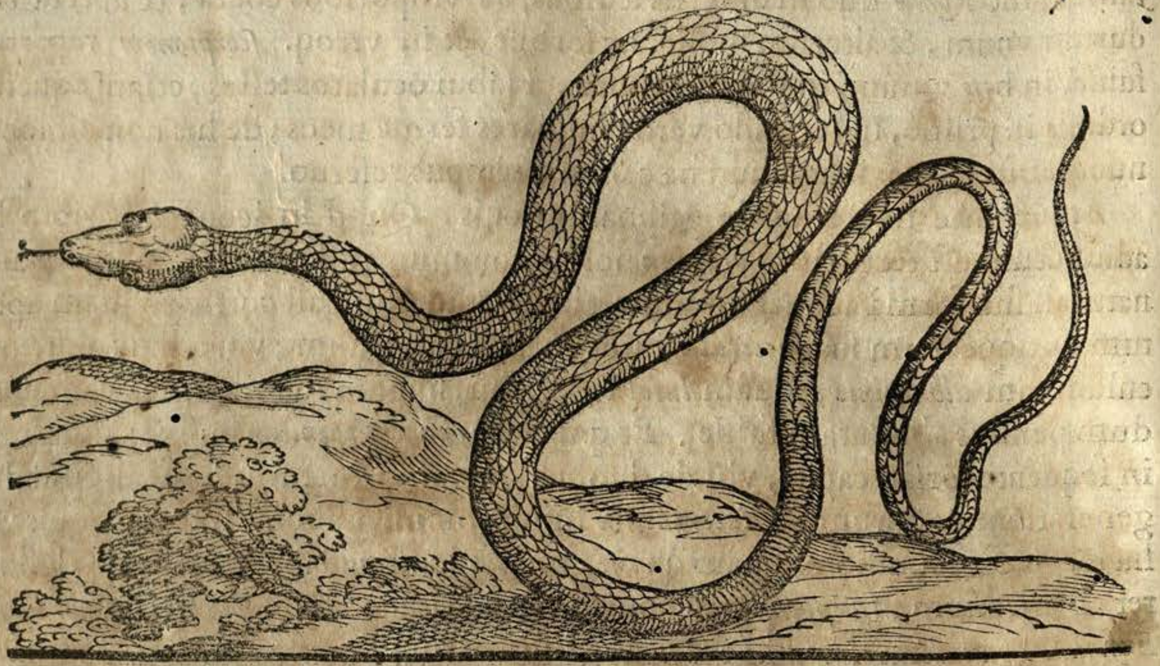
Sed hoc noſtrum plus habet artis

Author quomodo hoc fieri deberet mente penetrauit.

Et effectui ſtatim dedit.

IZTAC

Serpens noua Hiſpaniæ quadricolor.

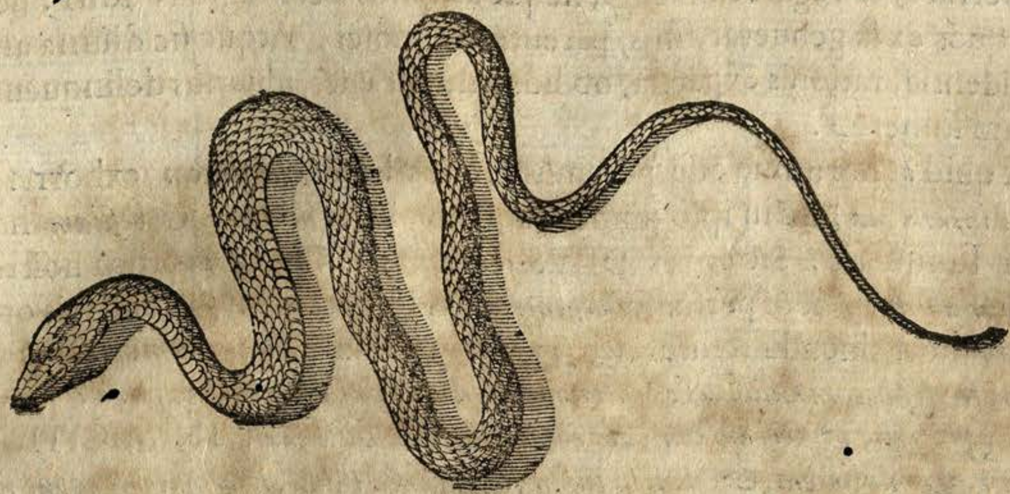


IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

MAGNVS hic eſſe ſerpens videtur, in quo quatuor vulgò dicta elementa propemodum repræſentata elucent. *Ignis* in ſquamis caudæ, quæ tota ignea, ſeu rubra eſt, quæque partis quartæ ad totum corpus, proportionem obtinet. Subſequitur ventrem verſus *portio area*, alba nempè, quæ & ipſa quarta totius animalis eſt portio. Poſtea eſt *pars aquea*, hoc eſt, quæ cæruleum maris colorem, [illegible] vocatum, æmulatur. Sed hæc vix quartam reliqui corporis partem c[illegible]. Demum *terram* referre, ipſum caput videtur, minor, breuiorq. totius portio, coloris ſubfuſci, cum cæruleo quodammodo mixti. Atque in capite quidem cum exigua colli parte, ſunt omnes quatuor denuo colores mixti. Nam tempora ſunt flammea. Occiput conſtat ex tribus magnis ſquamis, ceu loricis quibuſdam, contextum, coloris aerei. In fronte aliæ duæ ſquamæ, aerei & marini coloris apparent. Omnes hæ ſquamæ, lineâ quadam nigricante, per medium dorſi, ad caudæ rubedinem vſque, eâque fuſcâ excurrente diuiduntur, ſecanturque. Circa os ſubfuſcus eſt color. Oculi lucentes admodum, ex luteo colore conſpiciuntur. Nares ſunt apertæ, & biceps lingua exerta terret.

NEXBOA de Quanquecholla

Serpens bicolor Mexicanus.



IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

VIDETVR non paruus eſſe ſerpens. Annotatio enim, quæ in autographi margine proſtat, hoc ipſum linguà Hiſpanicà innuit. Quòd ſerpens hic palmos longitudinis habeat octo, latitudinis verò ſiue craſſitiei duos. Additur autem, quòd plùs adhuc creſcat. *Color* duplex ſaltem eſt, ex *ſubfuſco* & *albicante* commixtus. Caput ſatis eſt magnum. oculos oſtentat viuidos, nigricantes, & quod in alijs album eſt albumen, hìc viridem præſefert colorem. Linguam itidem exerit bifidam, quam pictor in tabella hac tamen exprimere oblitus fuit.

SCHOLI EIVSDEM.

Orrendus aſpectus, dirum venenum, fœdiſſimus color, tremendus ſibilus, linguæ vibratio, dentium exertio, oculorum fulgor, capitis iactatiq, caudæ flexio, motus agilitas, ſquamarum aſperitas, corporis totius denique, in gyros, atque orbes conuolutio, & immanis quædam eiuſdem non rarò immenſitas, abominabilem nobis non viſu modò *Serpentem* reddunt, ſed menti quoque noſtræ, hæc ſaltem cogitanti, terrorem incutiunt, & pauorem quodammodo phanaticū imprimendo, cor ipſum lancinant, configuntq. Quapropter res mira adeò videri non debet, ſi *terra* quoque (vt *Plin.* lib. 2. c. 62. habet) ſenſibus licet deſtituta, quam ſupra in *Apro* meo *Mexicano*, ex *Macrobio magnam matrem* & *bonam* ideò *Deam* à priſcis illis Gentilibus appellatam docui, quoniam *hæc naſcentes nos excipit, natos alit, ſemelque editos ſuſtinet ſemper, & nouiſſimè complexa gremio ſuo, à reliqua natura abdicatos cooperit.* Si *terra*, inquam, creaturis alioquin omnibus benigna, & benefica, *Serpentem homine percuſſo non ampliùs recipit, pœnaſque etiam inertium nomine exigit.* Atque vel hinc puto, maternæ venerationis cognomen adepta fuit.

Serpentum facies etiā virum fortem perterrefacere videntur.

Terra benigna mater, vbi hominem percuſſit ſerpens, non amplius intra ſua hūc viſcera recipit.

Aelia-

Præter Plinium hoc Aelianus quoque teſtatur.

Aelianus hoc ipſum ratiſſimum habet, & *Lybicis* atque *Aegyptijs* teſtibus confirmatiſſimum: *Serpentem*, quæ hominem interfecerit, idcirco terræ gremium ac latebras ſubire non poſſe vlterius, quòd hæc in exilium illam eiecerit, vnde errare, & vagari eam cogi, neque ampliùs à coniugibus adiri, neque ab illis, quos ex ſe genuerat, filijs, parentem agnoſci. Atque ſic diuina annuente prouidentia, rationis expertia, ob hominum cædes, aduerſus delinquentes vindictam ſumere.

Inimicitia hominis cũ ſerpẽte ex ſacris Biblijs clara eſt.

Et quid? mirumne eſſe putemus, ſi nos hodie *ſerpentem* exhorreſcimus? Cum *inimicitia* hæc in ipſo mundi exordio, inter *hominem & beſtiam* hanc initium ſumpſerit. Sic enim DEVS *Geneſeos* 3. Cùm *Eua* primà noſtra *mater* malũ *malum*, aſtu & perſuaſu *ſerpentis* comediſſet, nobiſque filijs ſuis omnibus *malum* morte luendum intuliſſet, *ſerpenti* maledixit. *Et ait Dominus ad ſerpentem: Quia feciſti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & beſtias terræ: ſuper pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ.* INIMICITIAS *ponam inter te, & mulierem, & ſemen tuum, & ſemen illius, ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo illius.* Scio hìc quoque, ac firmiter credo, per *fœminam* hanc, maximè *Beatiſſimam Virginem* MARIAM æquiorem nobis *Euam* intelligi, quæ per *ſemen* & cum *ſemine* ſuo IESV CHRISTO, contriuit *caput Diaboli*, antiqui illius *ſerpentis*, hoſtis noſtri infenſiſſimi. Verùm hæc extra cancellos meos preſentes. Quæ veneror & ſileo.

Beatiſs. Virgo MARIA contriuit per ſemen ſuum caput ſerpentis.

Poteram igitur & ego hanc de *ſerpentibus* ſcriptionem ob antiquiſſimum odium miſſam facere, & venenoſis his beſtijs longum vale dicere. Verùm quoniam *venenorum* doctrina non ideo ſcienda eſt, vt damnum, vel nobis, vel proximo noſtro hinc inferamus, ſed ob id magis addiſcenda, vt noxam per hoſtes nobis illatam, aut inferendam auerruncemus, ideo & hìc per venenorum campos nonnihil expatiari licebit. Quamuis *Plinius humano* minimè, nec *Chriſtiano* more hoc intellexerit, propterea exiſtimans à *tellure venena* nobis producta, & ſubminiſtrata fuiſſe, quaſi hæc noſtri miſerta, etiam maioris euitandi doloris, & vitæ in anguſtijs collocatæ noſtræ, abbreuiandæ causà, per venena ipſa, miſeris hominibus remedia generare, & ſolatia voluerit. Sic enim [illegible] iam laudato ait. *Quin & venena noſtri miſertam* (terram) *inſtituiſſe credi* [illegible] *ne in tædio vitæ diræ famis mors, terræ meritis alieniſſima, lenta nos conſumeret tabe, ne lacerum corpus abrupta diſpergerent, ne laquei torqueret pœna præpoſtera, incluſo ſpiritu, cui quæreretur exitus: ne in profundo quæſita morte, ſepultura pabulo fieret, ne ferri cruciatus ſcinderet corpus. Ita eſt, miſerta genuit id, cuius faciliimo hauſtu, illibato corpore, & cum toto ſanguine extingueremur, nullo labore, ſitientibus ſimiles: qualiter defunctos non volucris, non fera attingeret: terræque ſeruaretur, qui ſibi ipſi periſſet.* *Seneca* noſter ab hoc *Pliniano decreto* non facit alienum *ſapientem* ſuum, epiſtola LXX. Vbi cum vitam nauigationi comparaſſet, & de annis noſtris, non aliter fieri dixiſſet, atque in mari, vbi *terræque vrbeſq. recedunt*, & tandem nobis ventum ſit ad generis humani finem. *Scopulum illum eſſe*, inquit, *dementiſſimi putatis? Portus eſt, aliquando petendus, nunquam recuſandus. Itaque ſapiens viuit, quantum debet, non quantum poteſt. Si multa occurrunt moleſta, & tranquillitatem turbantia, emittit ſe: nec hoc tantùm in neceſſitate vltima facit, ſed*

Plinius malè putat venena à Tellure producta ideò fuiſſe vt nos ſponte interficiamus:

Quomodo de venenis ſit tractandum.

Seneca videtur hoc ipſum ſentire ſapientẽ ſibi poſſe vitam eripere.

ſed cum primum illi cœperit ſuſpecta eſſe fortuna, diligenter circumſpicit, nunquid illo die deſinendum ſit. Nihil exiſtimat ſua referri, faciat finem, an accipiat: tardius fiat, an citius, non tanquam de magno detrimento timet. Epiſtola quoque LXXII. *Mortem* inter indifferentia collocat. Et epiſtola itidem LVIII. *At ſi inutile miniſterijs eſt corpus*, inquit, *quid ni educere oporteat animum laborantem? & fortaſſe paulò ante quàm debet, faciendum eſt, ne cum fieri debeat, facere non poſſis: & cum maius periculum ſit malè viuendi, quàm citò moriendi, ſtultus eſt, qui non exigui temporis mercede, magnæ rei aleam redimit*. Verùm qui in CHRISTI *ſeruatoris* noſtri *ſchola* fuerunt educati, ſaniorem de *Morte* mentem & doctrinam ſunt adepti, non fugiendam hanc quidem, quando DEVS, & *Naturæ ordo* nos vocant. Sed nec temerè quoque ſibi ipſi eandem inferendam, & ſuimetipſius homicidam euadere, ſi etiam *fortuna* diris nos omnibus exagitare ſuis tentaret. Cum quę noſtra non eſt, ſed à DEO nobis cōceſſa, vitā perdere haud valeamus debeamuſq. Inſignis profectò DEI benignitas, & non niſi ipſo, ceu *ſummo bono* digniſſima in nos miſeros homunciones collata elucescit, in quos, cum minimis etiam venenoſis animalculis vis ſit, iram ſi velint, ſuam exercendi,

Dum læſa venenum
Morſibus inſpirant, & ſpicula cæca relinquunt;

Atque è vita non rarò nos ipſos tollendi: eadem tamen morti, quam nobis virulentiā ſuā inferre tentant, remedijs poſtea ſuccurrant, & antidotum aduerſus venena ſua, ſic iubente diuina gratia, porrigant.

Dei in homines ſumma beneficentia.

Non defuerunt enim præſtantiſſimi viri, qui cum ſedulò *magnalia DEI*, & *Naturæ ſecreta* perſcrutarentur, in hanc venerunt opinionem. *Nullum venenatum eſſe animal, quod veneni ſui antipharmacum ſimul ſecum non circumferat*, & in ſuo genere bonum ſit, dumque homini eſt venenum, alteri ſæpe animali alimentum præbeat, & remedium, quin ipſi homini quoque aduerſus ſuimetipſius virus, ſalutarem medelam adferre poſſit. Prius confirmant *aranei*, qui *gallinas* alunt, cum nos interficiant, & ab alijs auiculis ægris deuorati, humoris maligni, & morbifici purgationem, cum ſalute moliuntur. *Buſones, qui tactu* [redacted] *fœdant immundo* à *ſerpentibus* tamen vorantur, Attamen,

Quod animalia quæ venenant, etiam antidotum præbeant. Horum animalium catalogus. Horum aliqua nutriunt alia animalia.

Hi quorum furiale malum, citò membra pererrat
Omnia noſtra; à *Ciconijs* & *Ceruis* innoxiè rurſus deglutiuntur.

Poſteriora ad exempla *Apes* pertinent, quarum aculeum *mel* ſanat. *Bufonius lapis* in capite *bufonis* vt aiunt repertus, huius venenum infringit. Et ſiccus *bufo* aduerſus virulentam *bufonis* vrinam impoſitus iuuat, quem etiam peſtilentibus bubonibus admotum noui, qui cum venenum extrahit, tunc quoque intumeſcit. Sic prouerbio tritum eſt, non niſi *pilis rabidi canis*, vulneri ab hoc illato impoſitis, rabiem arceri poſſe. *Iecur* huius toſtum & comeſtum, valde in eiuſdem morſu laudant, ne æger aquam timeat. Ne *murium* vrina facultate ſeptica, carnem exedat, eorum cinerem inſpergunt. *Crocodili* adeps huius morſus perſanare dicitur. *Os ex corde cerui*, aduerſus venenum, quod in *cerui cauda* latet, ſi quis hoc improuidens deguſtaſſet, præſtare volunt. *Serpentem axungia*, & horum capita contrita, & vulneribus à ſe homini immiſſis, impoſita prodeſſe perhibentur. *Scorpionum oleum*, vel ipſum contuſum *Scorpionem*, huius vene-

Alia homini etiam ſunt remedio.

venenoſæ puncturæ occurrere poſſe, lippis notum eſt, & tonſoribus. Et vnde obſecro celebritatem ſuam *Andromachi theriaca*, decantatiſſimum antidotum, nunc æquè atque olim *Imperatoribus* cariſſimum, niſi à *viperina carne* adepta fuit? Quæ non *viperarum* morſibus tantummodo, ſed omni prorſus veneno, ſiue ex *plantis*, ſiue ex *animalibus* alijs, ſiue ex *metallis* inferatur, ſummo iam *Medicorum* conſenſu, & applauſu propinatur.

Quid author per Theriacam præſtiterit.

Et quamuis vino vendibili non ſit opus ſuſpenſâ hederâ: attamen, quoniam huc pertigimus, quid ego per *Theriacam* præſtiterim, in ſyndrome morborum quadam propemodum deploratorum, in depellendo nimirum *viperino veneno*, vel in iuniorum gratiam medicorum huc referre non pigebit. Venerat anno 1603. circa finem Iunij, ad *Noſocomium* noſtrum *S. Spiritus*, veſpere, ex meſſoribus quidam, quem circa meridiem extra *vrbem Vipera* momorderat, in ſiniſtræ manus digito prope medij articuli nodum. Miſer hic perterritus, cum nec quid facto opus eſſet, conſideraret, ſubitò ori digitum admouens, virus exugere tentat,

A vipera morſus quomodo reſtitutus ab authore fuerit.

Et ſic peſtifero ſua polluit ora veneno.

Vnde *labra* illico, atque *lingua* mirè intumuerunt, quin febris ipſa hominem apprehendit, factumque quod *Virgilius* cecinit:

Ac dum prima lues, vdo ſublapſa veneno,
Pertentat ſenſus, atque oſſibus implicat ignem.

Oruietani theriacalis confectio quid poſſit.

Quare *Oruietani antidoti* portionem cum *aceto* hauſit, ſed nihilo melius inde valuit, niſi quòd bis terue *vitellinam bilem* euomuerit quam quidem confectionem plebei homines plerumq. ſecum ferunt, à circulatore quodam huius nominis, ſic appellatam, *Theriacâ* longè inefficaciorem, vulgo tamen vſitatiorem, ceu viliore pretio emptibilem. Itaque *meſſor* hic equo impoſitus, circa veſperum ad nos defertur, & lecto committitur. Vocor ego, *faciem* rubicundam, & prætumidam intueor, *linguam* adeò excreuiſſe ſtupeo, vt *os* ipſam ægrè ampliùs capere poſſet, vnde nec verbum quidem eloqui tunc valuit. Ego de ipſius *animæ* ſalute, non minùs, quàm de recuperanda *corporis* valetudine ſolicitus, *peccata* ipſum ſua, ceu pernicioſa *animæ venena*, ſi quæ haberet, e[illegible] re priùs iubeo, ob idque cõfeſſionem impero, quam *Sacerdos* ad nutum f[illegible] interrogando excepit.

Horrenda accidentia in hoc ægro.

Remediorum ſeries quibus ſanatus fuit.

Interea hæc ego remedia procuro. Imprimis *Theriacæ* drachmam vnam, & ſcrupulum vnum *cornu ceruini* præparati, cum vncijs quatuor *aquæ Scorzoneræ* ſorbendam præbeo. Verùm hic ſcypho argenteo opus fuit eiuſmodi, cui roſtrum ſatis longum prominet, per quod violenter quaſi, *gula* intruſum, liquorem infundi iuſſi alexipharmacum. Et cum *lingua* iam iam etiam putrilagine corriperetur, atque vlcerata appareret, hanc & *palatum* cũ *labijs* continuò inungi curaui ex *Theriaca* & *aceto* bene inuicem agitatis, per famulos noſtros ad hoc muneris à me deſtinatos. *Cordi* ſimiliter inunctionem præſcripſi, ex vncia vna *olei corticum citri*, per infuſionem facti, & drâchma vna *Theriacæ*. Et quoniam *manus* in tumorem erat eleuata, *brachioque* ſimul venenum communicabatur, præcepi, vt manus tota vulnuſculis pluribus, per *lancettam Italis* dictam, ſiue gladiolum, quo venas incidunt, ſauciaretur, & *hirudines* aliquot affigeren-

gerentur, quæ ſanioſum illum, & tabe manantem, ibique conculcatum ſanguinem exhaurirent, cui poſtmodum affectæ parti hoc fuit inductum linimentum, ex maiore parte *olei Scorpionum*, mediocri *Theriaca*, & minore *aceti* compoſitum. *Brachio* autem, ne venenum ſurſum magis, magiſque ſerperet, & limpidas *vitalis fontis* vndas tetra ac funeſta ſua labe pollueret, ex *Bolo Armenia*, & *albumine ouorum* ſimul agitatis, linteamina infuſa, imbibita & impoſita fuerunt.

Atque hæc cura, nocte integra, per conſtitutas, vt eo loci fieri ſolet, vicarias famulorum vigilias, repetitis ſæpiſſimè prædictis medicamentorum vnctionibus ita tranſacta fuit, donec manè ægrum noſtrum inuiſeremus iam hilarem, & ſibi nobiſque redditum. *Infantium* enim more balbutire incipiebat. Fuerunt quatuor tunc *hirudines* venis hæmorrhoidalibus applicatæ, ob haud exiguam febrem, qua adhuc vexabatur. Veſperi bene loquebatur, comedebat, exacto triduo conualuit, lecto ſurrexit, ad ſolitosq. labores ſuos, rus conceſſit, & *gloriam* DEO, pro immenſa ſua bonitate dedit, qui morti vicinum, per ſaluberrima remedia vitæ ipſum poſtliminio reſtituiſſet.

Diligentia quæ ab aſſiſtentibus huic fuit ægro adhibita.

Hic DEO agit gratias pro ſecũda veluti vita.

Subiungam & ſequens medicamentum, ex *viperina* carne ſimiliter concinnatum, non vt minorum gentiũ medicis ſolummodo, ſed primoribus quoque, & qui *Principum* ſanitati conſeruandæ præſunt, gratificer. Hoc autem Illuſtriſſimus *Franciſcus Maria Cardinalis de Monte*, qui nobiliorum, & pretioſiorum, vltra quadraginta annos, medicamentorũ non modò collector indefeſſus fuit, ſed vbi per occupationes ipſi publicas licuit, proprijs etiam manibus, *chymiæ* nempe magnus amator, & admirator, qui & me quoque aliquoties de his diſſertantẽ libentiſſimè audiuit, & honorificè excepit, eadem elaborauit, & gratis poſtmodũ pauperibus æque, atque ditioribus ægrotis, diſpenſauit. Hic inquam anquã remediũ ſecretum, nec auro redimendũ, ante annos hos quatuordecim communicauit Illuſtriſs. & Reuerendiſs. *Ioanni Godefrido ab Aſchauſen Epiſcopo tum Bambergenſi*, poſtea quoque *Herbipolenſi*, atque ad PAVLVM V. *Matthiæ ſecundi Imperatoris* Oratori, Patriæ meæ *Principi*, à quo etiam *Romæ* beneuolentiſſimè fui habitus, de cuius laudibus iam hiſtoriæ loquuntur. Ab hoc in mandatis mihi relictum fuit, vt quoniam *Franconiæ* noſtræ *viperæ* deſunt, vt ſingulis annis, harum carnes certo modo præparatas ipſi tranſmitterem. Interim compoſitionem hanc, donec vel ipſe, vel *Cardinalis* viueret, occultam haberem, & alto ſilentio premerem, quamverò publico nunc libentiſſimè committo, cum vterque hic *Princeps* meliore vita fruatur. Sunt autem hæc ipſiſſima compoſitionis verba, moduſq.

Narratur aliud ex vipera medicamentum nobiliſſimum.

Hoc Cardinalis de Monte Epiſcopo Bambergenſi donauit.

Cardinalis huius encomium.

Epiſcopi huius Bambergenſis egregia facta hiſtoriæ loquuntur.

Recipe *viperas* quot vis, cum ſunt in magno vigore, ijs caudam & caput ſimul amputa, ne torqueri poſſint, & ſtatim proijce in aquam, ibique mori ſinito. Deinde excoria & exentera (aduerte autem, ne cyſtis fellis rumpatur, quod ſi rumperetur, abijce totam *viperam*, nam felli venenum ineſſe volunt.) cum exenteraueris, exoſſa, carnem quæ reſtat, linteo bene ſicca. Poſtea recipe panem, ex furfure tritici, in furno bene coctum, non vſtum, & teſſellà cruſtæ eius ſublatà, excaua, tantum medullæ extrahens, vt carnem *viperinam* capiat, mox repone teſſellam corticis panis eò, vnde extraxiſti, & glutine facto

Medicamenti ſupradicti compoſitio veriſſima.

ex

ex farina & aqua, rimulas diligenter illine, & repone in furnum, donec *viperina* caro ſiccetur ita, vt contundi & in puluerem redigi poſſit. Cum caro bene ſiccà erit, abijce panem, carnem ſerua, & pulueriza, & ex hoc puluere fac pilulas, ciceris magnitudine, cum *opobalſamo* orientali albo liquido, & optimo, ſecundum artem Aromatariorum. Has pilulas tanquam rem pretioſiſſimam, ſeruato in lignea pyxide, in puluere *Cinnamomi*, vt humiditas arceatur. Harum pilulas tres qualibet ſeptimana, ſtomacho ieiuno, quatuor horas ante prandiũ ſumi poſſunt, quoniam vitam producunt, bonam valetudinem, viſum, iuuentutem conſeruant, renes & vniuerſum corpus iuuant. Mirè venenis, putredinibus, catarrhis, & podagris reſiſtunt.

Explicatur modusquo carnes viperinæ parantur & eduntur.

Et quoniam non Medicis ſolùm in arte & praxi prouectis, verùm & tyronibus maximè ſcribimus, quibus vel librorum copia deeſt, vel vſus inopia officit, ideo modum, quo carnes *viperinæ* in quotidiano victũ, ſi neceſſitas cogat, exhibeantur, paululum delineabo. Eſt autem hic facilis nec magno apparatu indigens, quo Illuſtriſſimos quoſdam viros, in affectu cutaneo *lepræ* non abſimili, feliciſſimo cum ſucceſſu, vſos fuiſſe noui. Vt vernali nempe tẽpore, vel autumnali, *viperæ* captæ, detruncatis capite, & cauda, & detracta pelle, exemptisq. interaneis, ſale nonnihil fricentur, in frigidam proijciantur. vbi tam diu relinquantur, donec moueri ceſſent, & moriantur. Hæ in fruſtula diſſectæ, vt in paruis factitari noſtris *anguillis* ſolet, quas *Romani* vulgò *ceriole* vocant, in aqua ſimplici cum tantillo ſalis, & ſi placet *petroſelino*, ſi anethum fortè diſplicet, elixantur. Ex iure harum, iuſcula cum ouis, vel panis tritus, aliaue fercula præparantur, & carnes *anguillarum* more, ſimul comeduntur, ſemel vel bis quotidie, idque ad dies quadraginta plerunq. continuatur.

Alius modus pro delicatioribus.

Scio & hunc modum, *Principibus* quibuſdam fæminis maximè delicatioribus, vſitatum eſſe, vt ex iure & carne elixa, cum pulpa panis ſubacta, *pulli* & *capi* nutriantur ad plures dies, qui in cibos poſtmodum illis cedunt, & omnia propemodum, quæ carnes comeſtæ, præſtare ſolent.

Quem effectum viperinæ carnes eſu præſtiterint.

Fuit autem hìc *Romæ* quidam, qui oculorum vſum perdiderat, ex carne *viperina* eſu liberatus, alij ab impetigine & leproſa, prurigine emundati, alij ſeniores præcipuè, acutiorem videndi aciem iterum adepti, alij reiuueneſcere ſibi viſi fuerunt. *Dioſcorides* certè, *viperinæ carnes*, ait, *ſi coctæ edantur claritatem oculis afferunt.*

Hoc remedium contra elephãtiaſin caſu dicitur inuentum.

Sed res prorſus admiranda eſt, quod remedium hoc contra *Elephantiaſin* præſtans, caſu quodã inuentũ ſit, vt *Galenus* lib. 11. *de ſimpliciũ facultatibus* nobis perſuadet, quòd in meſſorum vinum ruri expoſitum, cum eſſet *vipera* vini auidiſſima, ijs inſcijs illapſa, ibique mortua, & extracta meſſores perterrefeciſſet, hi miſericordià moti, elephantiaſi correptò homini, in vicinia habitanti, illud obtulerunt, rati expedire illi, potius mori, quàm in illa miſeria viuere. *At ille vbi bibiſſet*, inquit *Galenus*, *admirandum in modum ſanitati reſtitutus fuit: Nam tuberoſum omne illud cutis totius, non aliter quàm animalium à teſtæ mollitie nuncupatorum malacoſtracon, tegmen decidit: quod autem reliquum erat, molle admodum apparuit inſtar cutis cancrorum & locuſtarum, vbi extima teſta fuerit detracta.* Hoc ſi verum eſt, & vnius illius vini potio, non repetitis itidem vicibus, hunc, & alium

alium elephanticum, ſanitati reſtituit, cui ſcortum ſuum domeſticum, eiuſmodi vinum viperatum, vt interficeret eum potius quàm ſanaret, propinauit, vt idem *Galenus* memorat: miror mehercle, non parum, cur hodieque non vtantur *Medici* noſtri, tali libètiùs quæ vnica die expediri poteſt, curà, quàm vt quadraginta dierum ſpatio, & *carnes*, & *Trochiſcos* ſæpe *viperinos* quoque exhibeant. Et quomodo lethale virus ſuum *vipera*, quod promptum in ore geſtant, vino non communicauerint? Neque enim hic imaginationis poteſtas, ſpernentis energiam veneni, quicquam præſtare potuit, cum miſerrimi hi homines, neſcientes venenoſum animal vino mixtum fuiſſe, illud ebiberint. Voluit enim *Libanius prima ſingularium ſuorum parte, Tractatu de venenis*, animoſum illum *Catonem*, animi generoſitate ſuperaſſe venenum, quod dubio procul, aquæ illi ſerpentibus ſcatenti, ineſſe debuerat, quam ipſe intrepidus bibit tamen; cum per deſertam, arenoſam, & ſiticuloſam *Lybiæ* partem, militem ſuum ducendo forte fortuna vnicum inueniſſet ibi fontem, quod lib. 9. *Lucanus* elegantiſſimis his nobis hexametris deſcribit:

Cur Medici non vtâtur potius vnica vini viperati potione, quàm tot diebus carnes præbêdo.

Quomodo Viperæ vino ſuum venenum communicent.

An confidentia poſſit elidere veneni vires?

-------- Inuentus medijs fons vnus arenis
Largus aquæ: ſed quem ſerpentum turba tenebat,
Vix capiente loco ſtabant in margine ſiccæ
Aſpides: in medijs ſitiebant dipſades vndis.
Ductor vt aſpexit perituros fonte relicto
Alloquitur, vana ſpecie conterrite lethi
Ne dubita miles, tutos haurire liquores.
Noxia ſerpentum eſt admixto ſanguine peſtis:
Morſu virus habent, & fatum in dente minantur:
Pocula morte carent dixit, dubiumq. venenum
Hauſit, & in tota Lybies fons vnus arena
Ille fuit, de quo primus ſibi poſceret vndam.

Videtur hoc Cato præſtitiſſe.

Libanius, loco dicto, *Non ego certè bibiſſem illam aquam*, inquit, *refertam ſerpentibus. Aut confidentia Catonis tantum habuit roboris, vt debile dilutumq. aquis venenum infirmauerit, aut ſitibunda natura potentius mutauit.*

Ego, vt de me hic aliquid quoque addam, ante biennium, æſtiuo tempore ſitiente ſub *canicula*, cum ſiti vexatus, gelidam ex æreo vrceo aquam auidiſſimè haurirem, *Scorpionem* ſimul in os mihi illapſum magnum ſanè, ſed mortuũ perſenſi. Quem vbi expui, nihil propterea animo turbatus, aquã nec reuomui, nec *antidotum* vllum ſumpſi: cum certus quaſi ſecuruſq eſſem, tantillum animal, aut minimè aquam veneno ſuo, quod pungendo potius, quàm eandem diluendo, emittit, polluiſſe, aut ſufficiens haud quaquam certè fuiſſe, per tantam putealis aquæ copiam diſperſum, vt interimere me potuiſſet. Exiſtimo tamen, ſi verè aqua illa venenata fuiſſet, nihil, aut parum ſaltem, animi mei confidentiam ſuffragari mihi valuiſſe. Eoque minus timore perculſus fui, quod olim, dum *Matthioli oleum Scorpionum* dictum, componeremus, vidiſſem intrepidè Ruſticos noſtros, qui *Viperarum*, & *Scorpionum* venationi dant operam, aliquot centena *Scorpionum* viuorum, manibus ſuis apprehendendo, digitiſq. reuol-

Authori Scorpio cũ potu aquæ frigidæ in os illapſus.

Hic nihil ipſi obfuit.

Quidã innoxie ſcorpiones viuos manibus tractãt

uendo, non aliter nobis numeraſſe, atque ſi tot nummos aureos contrectaſſent. Ego tunc vni eorum viuentium *Scorpionum*, caudam amputaui, eiuſq. *Aculeo*, in ſuperna *indicis digiti* parte, vulnuſculum mihi ipſi inflixi, experimentum hinc deſumere cupiens, an reuera *Venenum* ſuum eodem modo, quo ipſe *Scorpio* pungendo facit, mihi communicaret; iam enim, ſi quid ſiniſtri accidiſſet, de præſentaneo quoque remedio ipſo *Scorpione* contuſo & ſuperpoſito, ſecurus eram. Verùm noxæ nihil, præter exiguam rubedinem, *lentis* magnitudine, quæ ſequenti die diſparuit, inde contraxi.

Author ſeipſum pupugit innoxiè cum ſcorpionis aculeo.

Quapropter parum abfuit, quin in hanc deuenerim ſententiam, *Venenum abſolutum nullum dari, ſed relatione ſolummodo habita ad obiectum*, & eius quidem *naturam, modumq.* inficiendi imperſcrutabilem nobis ferme eſſe: cum ſciam, venenoſa animalia, quæ pungendo, aut mordendo vulnerant, vix nobis virus ſuum inferre, niſi irritata, adeoque, vel à nobis, vel alijs, vel à ſeipſis, ad iram eadem prouocata fuerint. Id ſæpè in *felibus, canibus* & *gallis gallinaceis*, iracundiâ flagrantibus contigiſſe animaduerti, vt vulnera tunc infligerent cacoethea prorſus, & ægrè ſanabilia, cùm tamen, quando placidè nobiſcum agunt, & fortè nos ſauciant, vix quicquam detrimenti inde percipiamus. Sic in hac ipſa *vrbe* pharmacopoei cuiuſdam famulum intellexi, à capite *Viperæ* iam poſt tertium diem abſciſſo, & inter ſordium quiſquilias iacente, cum is hoc pede prius protruſiſſet, deinde manibus quoque apprehenſum proijcere tentaſſet, lethaliter in digito morſum, & efficaciſſimis vix tandem theriacalibus medicamentis ſanatum fuiſſe. Quod caput autem hoc tam diu vixerit, mirabile eſt, ſed mirabilius longè, quod *Recchus* noſter, hoc ipſo in opere *Mexicano*, de *Serpente* atrociſſimo *Teuhtlaco Zauhqui*, quem *Hiſpani* indigenæ *Viperam*, ob lethalem morſum vocant, commemorat. *Audio à multis*, inquit, *qui eum Serpentem domi alere ſolent, atque educare, annum integrum durare, abſque cibo vllo potuque. Abſciſſumq. caput, decem aut ampliùs dies ferunt apud Panucenſes, in femoris craſſitudinem & longitudinem adoleſcere*. Eſt & hoc non minus inſolitum alijs *Serpentibus*, huic verò proprium, ac naturale: *Quot annis natus eſt*, ait idem *Recchus, tot accedunt caudæ perſtrepentia ſonalia, in poſtrema parte caudæ, vertebrarum inſtar connexa*. Huiuſmodi ſonalia perſtrepentia, & connexa, ſed à *Serpente* ſeparata tamen, ante paucùlos dies monſtrauit mihi in *Muſæo* Illuſtriſſimi *Cardinalis Barberini* (in quo publici boni gratiâ, tam *noui*, quàm *veteris orbis* naturalium miraculorum gazam recondere hic *Princeps* cogitat) *Thobias Aldinus*, Spagyricus, Botanicus, & gnarus rerum naturalium perſcrutator, qui eiuſdem *Muſæi* curam gerit. De huius *Serpentis* admiranda prorſus natura, & propagatione, plurima habeo à *F. Gregorio meo de Bolivar* mihi communicata, quæ ad ſecundum operis huius tomum reſeruo.

Videtur dicendũ nullum abſolutè venenum dari.

Vnde hoc probetur.

Caput viperæ poſt tertiũ diẽ abſciſſum adhuc lethaliter vulnerauit.

Mira res de Serpente quodam Mexicano, ſonagliero vulgò dicto.

Talia ſerpentis ſonalia in Muſæo Card. Barberini videntur.

Et vt ſemel ſimulque dicam; in tota arte medicâ vix quicquam magis controuerſijs implicitum, quàm *venenorum naturam*, exiſtimo. Cum nondum conſtet, quibus rebus etiam *veneni* vox propriè competat, adeò inter ſe digladiantur doctores, atque ductores noſtri, *Dioſcorides, Plinius, Galenus, Fernelius, Capiuacceus*, & qui de *venenis* ex iunioribus Medicis ſcripſerunt. Cum quidam *Alexipharmacis* virulentam hanc quoque labem aſpergant, alij è contrario, *mu-*

Nihil magis perplexum videtur, in tota arte medica, quàm natura venenorum.

riam

rium ac muſcarum venena lambenda nobis, ceu ſalutifera remedia ſuadeant. Crede mihi, citiùs *balneatorem*, qui ſudore haud vnquam perfuſus, aut *Carbonarium*, qui nunquam fuligine tinctus fuerit, quàm prædictos inter ſe conuenire Scriptores offendes. Exemplo nobis vnico, inſtar omnium, ſit venenoſus, vt creditur, è terris, rebusq. varijs expirans vapor, non poſt menſes, aut hebdomades, nec horas multas, ſed momento ferè temporis, nos, & animalia quæuis interficiens. Inter terrarum miracula *Plinius* lib. 2. cap. 93. hæc annotauit. S*piritus lethales alibi,* ait, *aut ſcrobibus emiſſi, aut ipſo loci ſitu mortiferi, alibi volucribus tantùm, vt Soracte vicino vrbi tractui: alibi præter hominem ceteris animantibus: nonnunquam & homini, vt in Sinueſſano agro, & Puteolano: Spiracula vocant, alij charoneas ſcrobes, mortiferum ſpiritum exhalantes. Item in Hirpinis Anſancti, ad Mephitis ædem, locum, quem qui intrauere moriuntur, ſimili modo Hierapoli in Aſia, Matris tantùm magnæ Sacerdoti innoxium.*

Probatur hoc vnico exemplo vaporis peſtiferi, ex varijs rebus exhalantis. Ex quibus terris expirat. Præcipuè propè Puteolos.

Huius quoque *Puteolani* antri, aliarumq. peſtiferarũ ſcrobium, ex alijs authoribus mentionẽ ſimiliter in ſuis *Antiquitatibus Puteolanis* inijcit *Iulius Cæſar Capaccius*, vir eruditis à ſe cõpluſculis euulgatis libris celebris, ad quem vbi *Neapolim* cõceſſi, non rarò quoque eiuſdẽ tunc vrbis *Secretarij* officio fungentẽ inuiſi, doctiſſimo ipſius colloquio libẽter fruens, non tralatitio inſuper ab eodem honorẽ mea præter merita affectus, quod nominis mei, ſuo in *libro de Illuſtribus viris ac fæminis*, memoriam extare voluerit; hic quamuis funeſtam hanc ſcrobem & quoduis animal ingreſſum eandem, mori atteſtetur, noui tamen ante hos viginti duos annos, *Ioannem Baierum* Iuris & Matheſeos peritiſſimum in comitatu & cura tunc temporis Illuſtriſs. *Caroli Fuccari* veteris amici mei, *Baronis*, & *Canonici* nunc *Salisburgenſis* & *Conſtantienſis* doctiſſimi, noui hunc inquam ingreſſum illam atque egreſſum, incolumem, cum audaci quadam curioſitate victus, dimetiri hoc antrum baculo quodam, vlnaris longitudinis omninò, vt fecit, pruriret; qui præter calorem inſignem, quem in pedum plantis percipiebat, incommodum aliud ſe minimè ſenſiſſe mihi candidè aſſeuerabat. Hoc idem prorſus, iam dudum antea iuuenili quadam audacia tentauerat *Corona Pighius*, qui poſtmodum *Caroli Ducis Cliuiæ, Iuliæ & Montium*, formandis moribus, & dirigendo per *Italiam* itineri præfuit, & auro dignum *librum* ſcripſit, cui titulus, *Hercules Prodicius*, quem adoleſcentes ex illuſtri ſtirpe orti, nocturna atque verſare diurna lectione deberent. *Pighius* hic elegantiſſimis dicto in libro, verbis idem antrum, & prolixè ſatis deſcribit, quem aliqui ex *Italis*, cum illæſum & ſanum redeuntem ex hoc conſpexiſſent, vetitæ magiæ peritum clamarunt, nec aliud ſibi perſuaſerunt, quam ſecretis quibuſdam incantamentis, præſentiſſimam peſtem illam eundem auerruncaſſe. Et tamen, neuter *Germanorum* horum *magnæ matris* ſacerdos fuerat.

Iulij Cæſaris Capaccij encomium.

Hoc antrũ Io. Baierus Germanus illæſus ingreſſus eſt.

Corona Pighius idẽ fecit.

Locum hunc ipſummet bis ego quoque non inij quidem, ſed adij, naturæ hoc miraculum, ad ſtuporem vſque ſum contemplatus. Cum enim periculum in *cane* villatico faceremus, furcę illigato, noſtràque pecuniâ, veluti mox lethum ſubituro, ab illis qui non procul ab hoc antro habitant, coempto, & in hoc ipſum intruſiſsemus, ſemimortuum paulò poſt extraximus. Hunc, vbi herus ipſius proximum in lacum dimiſiſſet, pauliſper vitæ redditus, ſurrexit, & orco

Author hunc locũ cum ſtupore vidit, & quid in cane immiſſo fieret aduertit.

qui fuerat viciniſsimus, aufugit, ſæpiùs in eadem poſtea adhuc tragœdia comparituris.

Animaduerti autem hoc præterea, intruſum antro illi *canem* lyncem, tentaſſe cupidiſſimè caput ſuſtollere, & auras lambere altiores, quaſi proximæ ſolo exhalationes, moleſtiam ipſi afferrent maximam. Mortuos quoque fuiſſe *canes*, diù in hoc ſpecu detentos, veluti *bufones*, *ranas*, *ſerpentes* aliaque venenata animalia, huc coniecta, idem paſſa eſſe infortunium, illius loci incolæ nobis memorabant.

Etiam venenata animalia in hoc antrú coniecta moriuntur.

Memini quando ante annos plures quam viginti, hic *Romæ* noua platea quam *Raſellam* vocant aperiebatur, domuſque nouæ conſtruebantur, cum puteus recenter eſſet excauatus, & in hunc *gallus gallinaceus* fortè decidiſſet, vnum ex operarijs illis, per funem ſe demiſiſſe, vt *gallum* extraheret, verùm nondum aquam attigerat, & ecce mirabile dictu, mortuus in puteum concidit, ſubſequitur alius operarius, vt & ſocium iuuaret, & animal leuaret, qui & ipſe mortem ſubitò oppetijt. Tertius deſcendit, ſed rogauit, ſi ſignum daret, confeſtim extraheretur. Quare vbi medietatem putei attigit, ſtatim ab aura quadam vertigini quid ſimile patiens, clamore edito ſemianimis, reliqui verò duo non niſi mortui educti fuerunt. Puteus terræ mole ſtatim oppreſſus & impletus, alioque in loco aqua inueſtigata fuit.

Hiſtoria Romana vaporis mortiferi ex putei ſpiraculis exhalantis.

Et quot miſerè quæſo, ex *fumo carbonum*, non probè accenſorum, in cubiculum aliquod clauſum delatorum, perierunt? Vidi olim in ædibus *Bernardini Paulini*, *Clementis* VIII. *Datarij*, mei & *Germanorum* plerorumque, apud magnum hunc *Pontificem* fautoris benigniſſimi, Sacerdotem *Calabrum*, in lectulo ſuo dormienti prorſus ſimilem, manibus pedibusq. placidiſſimè compoſitis, ob carbonum fumum, quos in ipſo ſuo lecto, ſibi ipſi ſudorem prouocaturus, adaptauerat, extinctum.

Hiſtoria fumi mortiferi ex carbonibus accenſis. Bernardinus Paulinus Germanorum fautor.

Sed & ſpectabiles viros, qui *puteis* illis ſubterraneis, quibus frumentum conſeruatur, improuidè viciniores facti fuerant, quando aperiebantur, & mephitim exhalabant mortiferam, vitæ non leue incurriſſe periculum noui. Verùm quodnam obſecro, venenum *Tritico*, ex quo optimum homini alimentum coquitur, ineſſe dixeris? Hoc enim ex eodem puteo ſublatum, non mortem, ſed in pane vitam nobis largitur.

Putei frumentorum expirant ſimilem peſtiferum halitum.

Dicam quid amplius, ne terræ hic fœtorem aliquem culpes. Pretioſiſſimus, ſuauiſſimus, ex vino halans ſpiritus, vitali noſtro adeò congener & ſociabilis ſpiritui, hunc deficientem refocillans nonnunquam, & inſtaurans tam amicabiliter, vt ſenſum, motum & loquelam deperdita, omnia reſtituat & redintegret. Hunc nihilominus ex *muſto* per fermentationẽ ſuam bulliente, expirantem vbi clauſum aliquam cellam vinariam abundantiſſimè impleuerit, homines illuc ingredientes, non temulentis modò ſimiles efficere, ſed ſtupidos & attonitos reddere atque in terram mortuos proſternere, qui non norunt, vim huius atque poteſtatem parum norunt. I nunc, & hoc viuificum nectar, hoc vitæ Elixir, hoc cæleſte donum, mortiferi toxici, & diriſſimi veneni etiam, quia homines necat, ſi placet, argue. Domi meæ ante annos compluſculos, cum dolium

Muſtũ etiã fermentatione bulliens ſuo odore interficit.

Non eſt probabile hunc vaporem muſteum eſſe venenoſũ.

dolium ſemiplauſtri menſuram, ruptis circulis ligneis crepuiſſet, vinumq. totum effudiſſet in loco non ſatis ſpatioſo, ſubeuntem, & nihil tale ſuſpicantem puerum meum, fragrantiſſimus ille vini ſpiritus eiuſdem cerebrum ita improuiſè, & repente oppleuit, vt clamore ſublato, in terram concideret, & à nobis efferri, aquà quoque frigidà perfundi cogeretur.

An igitur dicendũ exiſtimemus, eiuſmodi vapores rarò eſſe venenatos, ſed pinguedine quadã, cum acrimonia mixta conſtare? quemadmodũ in hac muſti exhalatione manifeſtiſsimũ deprehẽditur. Totum enim illud, quod perit & ex muſto expirans, per ambitum loci illius, vbi vinum ſeu muſtum ebullit, ſi colligeretur, quod *Ioannes Baptiſta Porta Lynceus*, libello ſuo de *Diſtillatione*, qua id fieri queat ratione, dilucidè monſtrat, in nobiliſsimum & ſuauiſsimum vini ſpiritum inflammabilem, quod amici mei quidam factitarunt, abiret. Huiuſmodi igitur vapor venenatus fruſtra eſt creditus, cùm impetu quodã cerebrũ ipſum ſubiens, retrocedere verſus ſuum centrũ ipſos facit ſpiritus. Etquoniam eſt materia oleoſa, quæ eſt continua vt patet, & non retis inſtar vndiq. peruij, ſed inſtar linteoli ſtrictiſſimorum foraminum, vt ita loquar, vnita, cauſa eſt eadem, ne ſpiritus illam poſſit permeare, ſed vt quaſi vniti cogantur eousq. retrocedere, quousq. hic vapor procedit. Ita vt demum vapor is (addo quòd narcotica eiuſmodi pinguetudine omnia conſtantia, ſtatim torporem inferunt, ſed fortaſſis propter hanc eandem cauſam, quam modò aſſignaui) eo compellat ſpiritus, vt hi vniti, in aquam abire cogantur, & ſic conſequenter homo, vel quoduis animal, ex eorundem defectu, atque alias ad partes influxu, ſenſu menteq. labatur, motu deſtituatur, concidat demum ac moriatur.

Quid authori probabiliter dicendum videatur de vaporibus illis interficientibus. Io. Bapt. Porta Lynceus modũ docet colligendi vaporem muſti in vini ſpiritum. Modusquo nos ſpiritus tales interimere poſsint.

Argumenta demõſtrationi meæ, hæc dicã clariſsima, quòd videlicet qui vel ſuaui vini halitu perculſi, vel tetro carbonum fumo obnubilati moriuntur, hi omnes placidiſſimè obdormiuiſſe videantur. Quod canibus etiam ex antro illo, dicto *la Grotta de' cani*, eductis vſuvenit, & in puero olim vidi fulmine occiſo, dum dormiret, qui nec digiti indè articulum mouit. Inuenimus autem cerebri panniculos in ſecto huius cadauere, ſulphureis tam odore, quàm colore, maculis tinctos. Si enim horum quiſq. ex *pulmonum* ac *cordis*, & non *cerebri* potiùs, atque animalium ſpirituum ſuffocatione moreretur, næ ille brachiorum iactatione, tibiarum attractione, & totius corporis denique agitatione, atque labore moleſtaretur. Arguit & curatio ipſa hoc meum dogma, quæ eſt aquæ frigidæ perfuſio. Verùm de hac re hæc ſatis, & forſan nimia.

Argumẽta pro authoris opinione.

Cerebrum & non pulmonem in eiuſmodi morientibus pati.

Et cum contraria ſub eodem genere *Philoſophis* noſtris eſſe dicantur: *Alexipharmaca* autem cùm *venena* deſtruant, horum contraria eſſe dicantur; non eſt mirum, ſi in his quoque debile intellectus noſtri lumen, æquè vt in venenis cæcutit. Quamuis & hoc probè ſciam, *ſcholaſticis* noſtris *contrarietatem* non ni ſi in *qualitatibus* dari, *venena* autem *tota ſubſtantia* agere Medicis dicantur. Quæ tamen enucleatiùs omnia examinare non ſunt huius loci, & temporis.

Vt venena ita etiam contraria alexipharmaca habent uim occultam.

Superiùs innui, in omni ferme animali venenato, eiuſdem veneni antidotum reperiri, vnde & *Theriaca* ex *viperinæ carnis* virtute, *viperarum* toxico aduerſari creditur. Solent & *Serpentium*, & alijs venenis auerruncandis, in *Germania* præcipuè, puluerem ex *Serpentibus* componere, & mirè deprædicare.

Puluis ex ſerpẽtibus certo modo paratus dicitur venenis reſiſtere.

Sic à fide digno mihi narratum eſt, litterarum *ſtudioſum* ibi quendam quinque *Serpentum corda*, in vmbra priùs exiccata & in puluerem redacta, vna vice deglutijſſe, ex quibus hoc ſit conſecutus, quòd nullum ipſi venenum ampliùs nocuerit, *ſerpentes* nullos timuerit, quin hos amauerit, & tractare manibus ſemper voluerit, & inter rudera eos, ac ſaxa latentes, odorari potuerit, *ſerpentes* tamen hunc valde metuiſſe, & fugiſſe. Varij puluerem hunc variè componunt: hanc mihi tamen, ceu optimam compoſitionem donauit, & commendauit *Ioannes Dauidouiz Polonus*, pharmacopoeus non vulgaris notæ, ſed & chymicis exercitijs, & literis latinis optimè tinctus.

Quidã per os ſumpſit quinq corda ſerpentũ & quid ipſum iuuerint.

Hæc autem ſic habet. *Serpenti* viuenti lingua extrahatur, hæc iuncta eiuſdem *cordi* & *hepati*, quæ ambo filo transfixa in bullientem aquam tantillum immergantur, poſtea nouem *dorſi adiunctis* vertebris, in vmbra aut prope ignem placidè ſiccentur, *pulueriʒentur*; capiatur tantum, quantum cultelli cuſpis admittit. Hunc puluerem *Pragæ* olim in peſtis præſeruatione, & curatione, plurimum valuiſſe mihi ſeriò affirmauit. Fides ſit penes authorem. Ego ſimilis *pulueris Serpentini* (cuius tamen compoſitionem ignoro) ex *Germania* allati doſes aliquot, vt vocant Medici, canibus poſt *arſenici* eſum propinatas, nihil prorſus profeciſſe ſcio, cum tamen ſcriptum fuiſſet hunc omni prorſus veneno aduerſari.

Authori cõpoſitio huius pulueris communicata à Io. Dauidouiz.

Vires huic pulueri tributæ.

Non reſiſtit omni veneno.

Duo adhuc valde aduerſus quæuis venena & febres malignas laudantur hodie *Alexipharmaca*, *Scorʒonera* præſertim *Hiſpanica* inquam, & *lapis Bezoardicus*. De ambobus quid frequenter & quotidiana medica in praxi, mihi innotuerit, licet haud ignorem, volui tamen aliorum quoque mentem explorare. Quapropter interrogaui virum Cl. *Thadæum Collicolam*, primæ claſſis *Vrbis* huius, & præſtantiſſimum Medicum, quid ipſi de vtroque hoc auxilio certum expertumque eſſet: plurimam autem huic fidem adhibendam cenſui, quod in vtroq. vt difficillimo, ita maximi momenti itinere, primo ad *Chriſtianiſſimum Galliarum*, ſecundo ad *Catholicum Hiſpaniarum Reges*, *Cardinalem Barberinum* Patronum ſuum, cui Medicinam facit, fideliſſimè ſecutus ſit, eique vel hoc nomine plurimùm debeamus, quòd hunc nobis *Principem Italiæ pacis procuratorem*, & ſanum, & incolumem ex tanto diſcrimine rerum reduxerit, cùm in hoc poſteriore itinere plurimi ex familia, & comitatu *Cardinalis*, febre maligna ſublati fuerint. Hic igitur verè mihi conteſtatus eſt, apud *Hiſpanos Medicos* non eo Bezoardicos lapillos in precio & æſtimatione haberi, vt nobis imaginamur, neque ab his ea in febribus & venenis depellendis, miracula edi, vt hactenus creditum fuit illis, qui exotica ſæpenumero ſupra fidem humanam extollunt: in quo me facilem aſſenſorẽ habet. Ita neque eximiam illam, *Aquæ Scorʒoneræ*, vim ineſſe, vt huic non æquipolleat ea, quæ ex *Ruta caprariu* nobis elicitur, eoque magis *Hiſpanicam aquam Scorʒoneræ* diſplicere ſibi, quòd in vaſis plumbeis *ſublimatio* illa, & *deliquium chymicum* ibi paretur. Quare vt is ſinceriorem haberet, datâ operâ, in *Hiſpania*, ex vitro eadem concinnari, & inde aquam deſtillari iuſſit ſecum Romam auferendam. *Ciuitellæ* verò *Cæſiæ*, cùm Princeps Cæſius noſter ibi cõperiſſet Scorzoneræ, Hiſpanicæ ſanè nihilo inferioris; magnum prouentum, aquam, vt ne longè ab Vrbe peteretur iiſdem organis

Quam prærogatiuam Bezoar & Scorzoneraaduerſus venena habeant. Iudicium de his Thadæi Collicolæ Medici eminentiſſimi.

Hiſpani Medici nõ tantum Bezoardicis lapillis tribuunt, quã cum nos credimus. Aqua Scorzoneræ.

ganis elici præcepit, in priuatæ & publicæ ſalutis Romæ, diſpertiendam vſum. Nolo etiam nobiliſſimam illam compoſitionem chymicè paratam, quam *Elixir vitæ* appellant, ſua laude fraudari, qua in minima quantitate hauſtà, ſpiritus noſtri ita animantur, corroborantur, & inſtaurantur, vt ad propugnanda venena, Herculeis viribus inſurgant. Huius nuper nobis quatuor Libris, modum conficiendi & vtendi appoſitè deſcripſit, & vaſa chymica graphicè depinxit *Fr. Donatus de Heremita*, Ordinis *S. Dominici*, antiqua mihi familiaritate iunctus, qui inſtructiſsimum *Neapoli*, pharmacopolium, & poſt famoſum *Franciſci Imperati Muſæum*, primas in aſſeruanda ibi ſupellectile exotica, tenet. Reſtat nunc, vt quales ſint *Serpentes* hi noſtri *Mexicani*, enodemus, quod à non nemine hìc quæri, & auide à me expectari non dubito. Verùm hiſce in vltimis animalibus, *Religioſorum* eorundem virorum, à quibus in prioribus adiutus fui, hiſtorica relatio me deſtituit, vel quia præproperè nimis *Romà* diſceſſerunt, propriis in negotijs ſuis valde occupati, vel quia forſitan hos *Serpentes*, ex nuda pictura non ſatis internoſcere potuerunt. Quin tamen ex mediocris magnitudinis numero ſint, & icones & deſcriptio ipſa indicare videntur. Nam vt ex maximis hos fuiſſe mihi perſuadeam, adduci non poſſum, quos ad incredibilem quodammodo magnitudinem peruenire, in vtriſq. *Indijs*, illi qui nauigationes ſuas in vtrumq. orbem factas deſcripſerunt, publicis tabulis conſignarunt. Sed quod mirum eſt, barbari illi populi carnes eorundem *Serpentum* in delicatioribus quoque cibis reponunt.

Elixir vitæ multum ualet in corroborandis noſtris ſpiritibus.

F. Donatus de Heremita huius compoſitionem & uſum opticè deſcripſit.

Cur author de his noſtris Serpentibus Mexicanis parum dicere queat

Indici ſerpentes plerumq. ſunt magni & edules.

Ioannes igitur *Lerius* in ſua *Braſilia* hæc habet. *Comedunt*, inquit, *Braſiliani etiam ſerpentes craſſitudine brachij, quinque ferè pedum longitudine. Has immanes anguillas terreſtres fruſtatim conſcindunt, apparantq. inſipidæ tamen ſunt & perquam exigui ſaporis*. In ſexta parte *Indiæ Orientalis*, & quidem *Auriferi Regni Guineæ*, ad *Africam* pertinentis deſcriptione à *Batauis* perluſtrati, reperio, *Serpentes* ibi viginti palmorum longitudine, & quinque latitudine inueniri: aliquem quoq. ibi captum fuiſſe, triginta pedum longitudine, cui ſex viri portando, vix ſufficere potuerint. Fauces eoſdem habere capaciſſimas, vt *gallinas* & *anſeres* integros deglutire valeant. Vbi ventrem cibis diſtentum habent, ebriorum hominum more, ſomno indulgere, ita interfici, & à *Nigritis* deuorari carnes eorum, quas gallinis ipſis præferant. *Philippus Pigafetta* in *Regni Congi* deſcriptione his aſſentitur, ſed plura ac mirabiliora addit, quæ in curioſi lectoris mei gratiam huc inſerere non abs re duxi. *Serpentes ibi ſunt*, ait, *magnitudinis horrendæ, ſi conferantur cum noſtratibus & præcipuè paluſtres, quorum aliqui longitudine viginti quinque & in latitudine quinque ſpithamas excedunt, ventre tam capaci vt totum ceruum, aut aliud eius magnitudinis animal, vna vice deuorent. Ex aquis egredientes, & paſti eo redeunt, vnde & ab incolis magna Natrices appellantur. Aſcendunt quamuis altiſſimas arbores, in quibus circumeuntia animalia quaſi in ſpecula ſpectant. Et vbi victum quærentia acceſſerint, ſumma vi ſe in ea demittunt, atque ita & mole & morſu occiſa, & in ſolitudinem aliquam tracta tota cum pelle & oſſibus & carnibus deglutiunt. Et ſæpius etiam accidit, vt cibo nimium repleti quaſi ebrij reddantur, & in ſomnum maximum incidant, ita vt vel puer eos occidat. Durat hæc ſatietas & ſomnolentia vel quinque vel ſex dies continuos, poſt quos demum experrecti ad conſuetas*

Braſiliani Serpentes à Lerio deſcripti.

Serpentes Guineæ à Batauis uiſi

Serpentes Regni Congi à Pigafetta memorati.

Hi ceruum integrum deuorare poſſunt.

Aſcendunt altiſſimas arbores.

Poſt ſatietatem in ſoporem maximum incidunt.

ſuetas ſuas venationes redeunt. Pellem ſtatutis temporibus mutant, aliquando etiam nimia dilatatione ex cibo nimio rugoſam ante tempus exuunt, quæ inuenta homines in admirationem belluæ magnitudinem inde cognoſcentes, rapit. Aethiopes has carnes, quando inueniri poſſunt, in delitijs habent.

Aethiopes his libenter veſcuntur.

Vlricus Faber Germanus ingentem ſerpentem prope flumen Parenau vidit.

Vlricus Faber Straubingenſis meminit in ſeptima parte deſcriptionis *Americæ* ſe vidiſſe, ad dextrum latus *fluminis Parenau* ingentem *Serpentem*, longum pedes vigintiquinque ſimiliter, & craſſum inſtar alicuius viri, qui tormentis bellicis interfectus fuit, quiq. lauantes in flumine plurimos priùs *Indianos*, caudà circumuoluens, deuorauerat: cuius & ipſi *Indiani* poſtea carnem aſſam, & elixam in ædibus ſuis comederunt. Hic nigro & flauo colore lucebat.

M. Antonius Petilius Recchi nepos uir doctiſſimus & laude digniſſimus.

Et quoniam coloris hic mentio incidit, ſilentio præterire non debeo, colorum varietatem, quam in hoc primo *Serpente* noſtro obſeruaui, dum ipſiſſima *Recchi* noſtri exemplaria perluſtrarem, in quibus *Animalium* horum, & *plantarum* icones ſunt depictæ, proprijsq. ac venuſtiſſimis coloribus illuſtratæ. Dum autem in hoc ſum; ecce *Recchi nepos* magna animi attentione has mecum conſiderans, an non, inquit, quatuor elementorum hoc in *Serpente* adumbratos, & quadam veluti proportione diſtinctos colores animaduertis? Eſt autem is *M. Antonius Petilius*, vir totus literarum ac virtutum ſtudijs deditus, qui quantum *prudentià* polleat, cuius Symbolum apprimè *Serpentes* exiſtunt, non illà ſolummodo inquam, quæ *Iuris*, *Aequi* & *legum* eſt, ſed *Politicà* maximè, demonſtrant ampliſſima, & doctiſſima eius de *Exarchia* iam dudum euulgata volumina, in quibus Regnorum, Monarchiarum, & Rerumpub. leges ac regulas; ſtatuta, & decreta perpendit, ac trutinat. Philologus quoque eſt, & Hiſtoricus inſignis, atque Antiquitatum, tam ſacrarum, quàm profanarum mirus propterea indagator, quòd libri aliquot adhuc penes authorem detenti, docere luculenter poſſunt, qui de *prima Mundi lingua*, non minùs eruditè quàm dextrè, vt ego de his iudicare potui, ſcripti deſſertant. Debeo & hoc eximio erga me amori ipſius, quòd nõ paucas ſtudijs ſuis horas, mei gratià ſubtraxerit dũ prædicta volumina mihi exhiberet, oſtẽderetq. quò figuras illas peruiderem, atque diligentiùs examinando deſcriberem. Sed plurimum profecto *Auunculus* ipſius *Recchus* nimirum, eidem obligatur, cuius nomen, vt immortalitati conſecraretur, opus ipſius tantopere dignum; ac nobile non vlterius ſopitum iaceret, ſed publicæ vtilitati donaretur, meritòque cum Authoris honore lucem tandem adſpiceret, omni *Petilius* vrgendo affectu, deſiderio ſummo, & perquam ſolicitè contendit. Et merentur, mehercle, plurimùm huiuſmodi viri induſtrij, qui nil aliud cogitant, nil aliud quærunt, præter ipſam virtutem, qui in hoc ſoli ſunt, & ſtudijs atque vigilijs ſuis, in hoc vnum incumbunt, vt poſteritati, ſuis ſuorumque laboribus prodeſſe valeant, qui demũ verbis, ſcriptis, atque exemplis proprijs, literarum ſtudioſis ita prælucent, hos ita mouent, atque inducunt, vt & ipſi digniſſimos ingeniorum ſuorum fructus producant; & humano eos generi lubentes relinquant.

Huic multũ author debet.

Sed plurimũ illi Recchus auunculus debet quod huius per nepotẽ ſcripta lucẽ uideant.

Nos itaque, qui à *Lynce*, ſtudijs noſtris propoſita, nomen ſortimur, præterquam quòd totis animi neruis, in hoc ex inſtituti noſtri primaria ratione in-

cum-

cumbimus, vt ſtudioſæ poſteritati rectè conſulatur, ſi præſertim aliquid noui, & reconditi per nos afferri queat: etiam propter hunc præſtantiſſimum virum, qui ſui tantopere erga *nos* affectũ amoris oſtendit eò libentiùs, ac promptiùs, præter ipſas à noſtro *Principe* collatas expenſas, & operas, noſtros quoque cum *Principe* labores, vigilias, & ſudores proprios, noſque non exiles & nauci, contribuimus, vt tandem aliquando haud exiguo Philoſophorum beneficio, opus hoc minimè ſepultum ampliùs, aut caſſum, perditumq. remaneret, cum vltra quadrageſimum ab ipſa conſcriptione annum, litteraria reſpublica eo caruerit, vtque *Recchus* demum ipſe, debitam ſibi iam diu gloriam & honorem indipiſceretur.

Et de colore quod ait *Plinius* lib. 8. c. 23. *Quod ad Serpentes attinet, vulgatũ eſt, colores earum pleraſq. terras* (ſic enim legant quidã) *habere, in quas occultentur.* Quaſi velit dicere, & quaſi nemo hoc ei facilè credat, ſerpentes terris, quas inhabitant, vel colorem quem ipſi habent dare, vel eoſdem ab eadem mutuare. Nouimus enim, ſuos cuique ſerpentũ generi proprios, determinatoſq. eſſe colores, ſiue hi atram, ſiue albam, gryſeam ſeu rubram incolant terram. Et noſter hic *quadricolor ſerpens* domicilium ſuum forſan in vnicolore fixit tellure. Videmus quoque iiſdem ferme in ruderibus varios, & ex eodem erepere antro. Et quadricolore longè magis verſicolorem depingit nobis *Virgilius* 5. Æneid. ſerpentem, dum *Æneas* patris *Anchiſæ* manibus ſacrum faceret anniuerſararium, ibi enim dicitur, quod

Plinij dictum de colore ſerpentum expenditur & refutatur.

——— adytis tum lubricus anguis
Septem ingens gyros ſeptena volumina traxit,
Amplexus placidè tumulum, lapſuſq. per aras,
Cæruleæ cui terga notæ, maculoſus & auro
Squamam incendebat fulgor: ceu nubibus arcus
Mille trahit varios aduerſo Sole colores.

Serpẽs Virgilianus varicolor.

Hic *Virgilius* indicare voluit ſerpentibus omne coloris genus ineſſe poſſe, ob id *Iridi* ſiue cæleſti arcui, ex pluribus compoſito coloribus variegantibus, hunc ſuum *Serpentem* comparauit. Quamuis non ſim neſcius, *Donatum Virgilij* Commentatorem, hoc loci hanc expoſitionem afferre. *Color eius, & ſplendor idcirco Speciei cæleſti comparatus eſt*, ait, *vt oſtenderetur, non ex illis eſſe quorum deteſtanda natura eſt, & ſaluti hominum infeſta*, ſed hæc parum ſuffragantur *Virgilij* menti, & rerum *naturæ* ingenio, quæ ſub venuſtiore etiam ſplendidioreq. *anguium* colore, dirius, infeſtius, & atrocius nonnunquam abſcondere venenum potuit, ſic poeta ait:

Huius expoſitio à Donato facta.

Hęc non videtur eſſe ad mentem Virgilij & naturæ.

O formoſe puer, nimium ne crede colori,
Alba liguſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Quando etiam ſub pomi cortice elegantis coloris, ſæpe vermis latet corrodens, & virulentus. Atque vt vnico dicam verbo, vt vnico in hortulo trecentorum floſculi colorum (exemplo nobis ſint *Tulipæ*) ex vniuſmodi coloris terra emergunt, ſic vnius coloris ſolum, variorum genus ſerpentum coloribus diſtinctorum, generare, nutrire, & procreare valet.

Vnius coloris terra diuerſorũ colorum flores, & ſerpentes poteſt alere.

MA-

MAQVIZTETZAVHVATL

Amphisbæna Mexicana.



IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

CAPVT & caudâ verſus, in hoc ſerpēte animali, partes maximè ſquamoſæ apparent. In capite hoc ſingulare, ne dicam monſtroſum, quòd hæc nimirū beſtia ab illo incipit tenui & ſubtiliore, atque per integrum corpus, caudam verſus, craſſitie ſemper creſcit, ita vt cauda duplo ſit capite craſſior & corpulentior. Squamæ coloris violacei diluti, ſunt & nigricantis, in medio tamen corporis, cineritij diluti, ac penè argentei. Si ex pictura eſt ducenda coniectura, animalculum potiùs, quam animal grande appellarem, illudq. ex corporis fòrma & conſtitutione vtrinq. progredi valere, facilè aſſeruerim.

SCHOLIA EIVSDEM.

Mirabile quod homines odio habeant ſerpentes, & tamen venerētur.

Aliqui ſerpentes pro Dijs habent.

RES inſolens profectò & admiranda videtur, quòd homines nimirum, cum non viſos modò ſibi *Serpentes* exhorreſcāt, ſed vbi hos mente, & cogitatione, imò per ſomnum ſolummodo comprehenderint, adeò paueant ſubinde, & contremiſcant, vt ſaltem non animo linquantur, & extra ſe toti rapiantur. Eſſe tamen interea alios, (quales *Troglodytæ Aethiopes* ſunt) qui his veſcantur libenter, & non deeſſe alios, qui in veneratione illos habeant, ac veluti Deos adorent. Atque *Romanos* præter, qui olim *anguem Aeſculapium Epidauro Romam* attulerunt, colueruntq. ſunt hodieque *Calecuthi Reges*, vt *Gillius* eſt author, qui tanta *Serpentes* in religione habent, vt qui eoſdem occidat, pœna eadem, ac ſi hominem interfeciſſet, plectatur, quòd illos è cælo delapſos ob immedicabile vulnus, quod inferunt, perperam arbitrentur. Quin in ipſo quoque cælo, vt maius ipſis decus accedat, inter ſidera etiam ſerpentes reponi meruerunt. *Stellarum ſigna, Serpentum* titulo ab antiquis aſtronomis fuerunt indigitata. Et qui magni olim Duces, atque Imperatores audire voluerunt, nonne honori

ſibi

ſibi duxerunt, à *Serpente*, qui matri eorum concubuerit, prognatos ſe fuiſſe, palam profiteri? hoc de *Alexandro Magno* & P. *Scipione Africano* ferebatur. Ipſi quoque futiles & inutiles Ethnicorum Dei, à ſerpentibus celebritatem nominis ſui, & immortalitatis, vt ipſi putarunt, adipiſci adoream voluerunt. *Apollo* de *pythone* ſerpente occiſo celebratur. *Aeſculapius* huius filius, *Draconem* aluit, qui ipſi appingitur. *Hercules Hydram* trucidauit. *Mineruæ Gorgonis* angues geſtat. *Mercurius* in caduceo ſuo ſerpentes duos, Herculeo implexos nodo extollit. *Ceres* Draconibus vehitur, *Saturni* Currus Serpentibus trahitur. Quid multis? ipſemet *Iupiter* in Serpentem mutari, & libidinari voluit.

Horum etiã patres fuiſſe perhibẽtur.

Gentilium Dii celebres a Serpentibus eſſe voluerunt.

Et hoc inſuper cum ſtupore quodam obſeruamus, quòd inter creatas à Deo Opt. Max. beſtias, vix vllum earum genus reperiamus, in quo varietas maior, virulentia ſæuior, Naturæ potentia vnitior eluceſcat. *Iſidorus* dicere ſolebat, *Serpentum tot ſunt venena, quot genera, tot pernicies, quot ſpecies, tot dolores, quot colores*. Stupenda planè, ſi vera quoque hæc ſunt, quæ de *Baſiliſco* à *Plinio*, *Solino*, *Aeliano*; *Alberto* & alijs referuntur. Hunc nimirum extinguere herbas, necare arbores, corrumpere auras, rũpere ſaxa, ſibilo fugare ſerpentes, ſolo intuitu hominem miſerè perdere, & neci dare. Et quæ de *Aſpidis* aſtutia prædicantur, hæc vt euitet incantantis verba *Marſi* alicuius, aurem vnam terræ allidit, alteram caudâ obturat, ne eius vocem audiens, cauernâ ſuâ egredi cogatur. Diuini vatis talia ſunt hac de re Pſalmo 57. verba: *Furor illis* (peccatoribus) *ſecundum ſimilitudinem ſerpentis, ſicut aſpidis ſurdæ & obturantis aures ſuas. Quæ non exaudiet vocem incantantium venefici incantantis ſapienter*. Vt de *Iaculi* interim, *Dipſadis*, aliorumq. ſerpentum miris venenorum viribus nihil dicam. Eſt & hoc inter Naturæ miracula annumerandum: *Serpentes* reperiri anſerinis pedibus, tripartitis linguis, vt *Plinius*, aut bifidis, vt *Ariſtoteles* annotauit. Duas ſimiliter aliquos caudas habere, & in nonnullorum caudis tintinnabula ſonare. Ne repetam nunc, tam monſtroſas ſerpentum magnitudines, vt horum aliqui *ceruum*, ſed quid dico ceruum? hominem etiam integrum ſedentem in equo, ſi *Poſſidonio* fides eſt habenda, deglutire potuerint. *Noruegicus* certè ille *Olai magni Serpens* magnus, ducentos pedes longus, viginti craſſus, *vitulos, agnos, porcos* vorabat, & maria tranſmittens, homines quoque in ſublime columnæ inſtar ſe erigens ex nauigijs raptabat, ne obſtupeſcat forſan *Aulus Gellius* lib. 6. c. 3. & putet ſe ſolum inuſitatæ magnitudinis ſerpentem, ex *Tuberonis* libris deſcripſiſſe, cum ait: *Bello primo Punico Attilium Regulum Conſulem, in Africa Caſtris apud Bagradam flumen poſitis, prælium grande atque acre feciſſe aduerſus vnum Serpentem, in illis locis ſtabulantem inuſitatæ immanitatis; eumque magna totius exercitus conflictatione, balliſtis, atque catapultis diu oppugnatum, eiuſque interfecti longum corium, pedes centum & viginti, Romam miſiſſe*.

Maxima in Serpẽtibus varietas reperitur.

Quid Baſiliſcus poſſit.

Quæ ſit Aſpidis aſtutia.

Quid monſtroſi ſit in Serpentibus.

Maximi Serpentes ab Olao magno, & Aulo Gellio deſcripti.

An non & hoc mirabile? quod in *Braſilia* ſerpentes eſſe dicuntur, quorum geminati morſus minùs ſint noxij, quàm vnicus? & hìc nouo felicitatis genere ſecundi ſint expetendi, vt primi perſanentur. Simile quid ipſis *anguibus* accidere creditum eſt, quibus prior arundinum percuſſio plerunq. ſit lethalis, ſi verò ſecunda accedat, priori hæc ſalutem afferat. Et quid dicemus de eiuſdem planè generis *Serpentibus*, qui aliquibus in locis ſine veneno ſint, in alijs verò peſti-

Morſus ſecũdus quorundã Serpentum cũrat primũ.

peſtilẽtiſſimi: & in *Africa Pſyllos*, in *Italia Marſos* fuiſſe populos, qui odore ſuo *Serpentes* ſopiuerint, ſputo ſolo, aut ſudore eoſdẽ occiderint, atque à nocentiſſimo

Amphisbęna & Draco admodum miri ſunt Serpentes.

corũ veneno ita tuti fuerint? Sũt hęc fateor, omnia mira in oculis, & mirabiliora in animis noſtris. Verùm non mirandã minùs hanc eſſe dixerim, quam nunc declarandã proponã, beſtiolam *Amphisbęnam* ſcilicet, & quam huic eidem ſubiungam, *Draconem* vulgo dictum, ſiue *Serpentem* potiùs *alatum*, atque *pedatum*. Quid enim magis *Naturæ* limites, & rerũ ordinem creatarũ excedit, quàm pin-

Duo capita habere, & horum alterum, vbi cauda eſſe ſolet, valde eſt inſolens.

gere, aut fingere etiam, nedum viuum intueri animalculum, duobus capitibus, non vno in loco, quod in monſtris ſatis frequenter viſitur, ſed vnum vbi caput naturaliter ſitum eſt, alterum vbi cauda eſſe ſolet, nexum ac poſituram ſuam obtinuiſſe? idque non fortuitò & ſiue ludentis, ſiue errantis Naturæ vitio, aut ioco, ſed ſerio conſilio, in tota illa animalis ſpecie, atque

Nec minus naturæ videtur aduerſari Serpentem eſſe, & pedes ac alas habere.

progenie, ita ſemper obtingere ſolitum eſſe: quod in *Amphisbæna* euenire grauiſſimi authores conteſtantur. Aut quid abſonum magis cenſeri poteſt, quàm *Serpentem* procreatum eſſe, qui pedibus ſuis incedat, & alas adeptus ſit, quibus in aera ſe ſuſtollere valeat? Id quod noſtro in *Dracone* eueniſſe, clarum faciemus.

Amphisbænæ ex antiquis deſcriptio.

Qui duo in ipſa capita ſtatuant.

Et vt à priore exordiar: *Plinius* quidem noſter, lib. 8. c. 33. *Geminum*, ait, *caput Amphisbænæ, hoc eſt ad caput & ad caudam, tanquam parum eſſet vno ore fundi venenum?* *Galenus* quoque de *Theriaca* ad *Piſonem*, *Amphisbæna animal eſt biceps*, inquit, *quemadmodum ſanè & nauigia vtrimque proram habentia, cui natura ex ſuperfluo ſubſtantiæ duo capita eſt largita*. Quod ab *Aeliano* & *Solino* quoque confirmatur, & *Lucano* lib. 9. cum ait:

Et grauis in geminum ſurgens caput Amphisbæna.

Liber qui *Hortus ſanitatis* inſcribitur, authorẽ citans *Iorach*, talibus iam dicta verbis rata habet: *Amphisbæna Serpens frigori cõmittit ſe vigil & ſolicitus de ouis ſuis, valde cum eis cubat. Nam dum quædã pars eius dormit, altera tunc vigilat. Et cum per ſemitam incedit, duo capita regit, nuncque caput anterius, nunc poſterius ſubſequitur.*

Matthiolus refragatur prædictis authoribus. Fabuloſa hæc duo capita facit.

Atque hæc antiquioribus noſtris Scriptoribus, habita pro confeſſo, & firmiter credita fuerunt. Verumenimuerò *Andreas Matthiolus* ad caput 48. lib. 6. *Dioſcoridis*, qui *Amphisbænæ* hìc non formam, ſed venenum deſcribit, fabuloſa hæc omnia aſſerit, quę de duobus capitibus veteres in hoc Serpente commenti fuerunt. Poſſe quidem etiam ex *Ariſtotelis* mente lib. 5. c. 3. de *Generatione anim*

Aliquando biceps viſus fuit Serpens, ſed monſtroſus ex Ariſtotele.

aliquando duobus capitibus animalia naſci, præſertim ex illis quæ numeroſam prolẽ edunt, veluti ſunt aues, & id etiam in ſerpente contigiſſe his verbis fatetur: *Iam ſerpens etiã biceps viſus eſt, videlicet eadem de cauſa, nam id quoque genus oua parit, & multa numero.* *Amphiſbæna* autem non ex monſtrorum eſt numero, nec ibi nexa duo capita gerit, vbi *Natura* caput locare ſolita eſt, nam talem *bicipitem Serpentem* reor ego hunc monſtroſum *Ariſtotelicum* fuiſſe, quandoquidem etiam *pulli gallinacei* duobus contiguis capitibus nonnunquam ita monſtroſè naſcuntur. Ex *Naturæ* autem præſcripto, ſemper duobus capiti-

Amphisbęna non inter mõſtra recẽſetur.

bus, in vtraque extremitate poſitis, edi *Amphisbęna* perhibetur. Hæc longè ante *Matthiolum*, *Aetius* ambo capita improbauit, qui homines adeo deceptos putauit, *Scytalæ* & *Amphisbęnæ* Serpentibus, bina capita affingentes, quòd has

non à craſſiori capite, in tenuiorem caudam deſinere viderent, vt ſolet reliquis *Serpentibus* euenire, cum ſint in vniuerſum æqualis craſſitudinis *Amphisbæna* & *Scytale*, & propterea diſcernere haud quaquam potuerint, iuxta vtram partem, caput aut cauda ſita fuerint. In hoc autem *Scytale* & *Amphisbæna*, *Aetio* arbitro, differunt, quòd hæc, non illa, ex vtraque parte progrediatur, vnde hoc nomen ipſi *Græci* indiderint, vt Etymologiam ſcrutanti non eſt obſcurum. *Heſychius* quoque in eandem ſententiam hæc ſcripta reliquit. *Amphisbæna ſpecies eſt Serpentis, porrecto capite, cubitalem caudam, & decurtatam habens, & ea ſæpe incedens, ita vt quidam, num duo habeat capita, dubitent.*

Heſychius. Aetius, & Matthiolus negant duo capita in Amphiſbæna eſſe.

At libet hìc pauliſper quoque philoſophari. Ego mehercle mirificam hanc duorum capitum conſtitutionem ac ſitum non parum *Naturæ* ordini refragari, & animalis ſaluti obſtare, vel ex ipſo *Ariſtotele Naturæ Genio* demonſtrare conabor. Hìc itaque lib. de *partibus animalium* cap. 10. hæc duo ceu veriſſima proponit & præſupponit. *Primum*, ait, *in omnibus vita præditis, & perfectis partes maximè neceſſariæ duæ ſunt. Altera qua cibum capiant, altera, qua excrementum emittant, non enim fieri poteſt, vt ſine cibo vel ſeruentur, vel augeantur.* *Secundum*, eodem capite. *Duo ſenſus, id eſt audiendi & videndi maximè in capite poſiti ſunt, propter ſenſoriorum naturam.* Et *Plinius* lib. 11. cap. 37. de *Capitis* dignitate verba faciens. *Hanc habent ſenſus arcem*, ait, *huc venarum omnis à corde vis tendit, hìc deſinit, hìc culmen altiſſimum, hìc mentis eſt regimen, ab eo proficiſcitur ſomnus. Quæ cerebrum non habent non dormiunt.*

Rationibus ex Ariſtotele & Plinio mõſtratur, in hac non poſſe eſſe duo capita.

Ex his, niſi fallor, perſpicaciſſime lector, hæc de neceſſitate conſequi facilè iudicaueris. Cum per vtrumq. os, (quod in capite quoque poſitum eſt) cibi nempe receptaculum, alimentum capiatur, vtrique horum ſuum excrementorum emiſſarium, vel ad alterutrius oris capitisq. terminos, vel in medio certè corporis, ſubnixum & collocatum eſſe debere, quo enim alio in loco cloaca illa, & excrementorum ſentina ſtatuatur non video. At indecens videtur, prope locum, vbi cibus ingreditur, alui ſordes ac fæces egredi, & ignobilius atque abſurdius longè, in medio corpore, vbi viſcus locari debet digniſſimum, *cor* videlicet, officinam hanc ſtercoream ſedem ſibi fixiſſe. Cum *Ariſtoteles* laudato iam loco, tantæ nobilitatis honore, *cor* ipſum condecoret, vt ſenſuum quoque principium, aduerſus illos determinet, qui dignitatem hanc *Cerebro*, (quod *Medici* plerique faciunt) concedi debere autumant. Quod ſi verò auditus & viſus ſenſoria animalibus ideo conceſſa fuerunt, vt his mediatoribus & admonitoribus, ſpeculatoribusq. vel caueant ſibi ab infortunio impendente, vel quod vtile ipſis & volupe eſt, amplexentur. An non fieri facilè quiuerit, vt cum ex vno capite cibum ſibi proſpiciat proximum, hunc proſequi, ex altero verò parem ſiuè coniugem ſuam audiat *Amphisbæna*, hanc itidem amplecti gaudeat, vel ſi vtroque etiam viſus organo hoſtem proſpectet, atque huc, vel illuc fugere, anxia ſatagat, an non inquam contingere facilè poterit, vt vnum idemque animal motibus contrarijs, eodem temporis momento, agitetur, varias in partes locorum diſtrahatur, ſibique ipſi vim & moleſtiam inferat maximam & tædioſiſſimam? Ne dicam nunc hanc nonneminem neceſſitatem extorquere velle, cum duo ſint formata, & non monſtroſa *Capita*, duo his ſu-

Primò propter excrementorum exitum.

Secundò propter ſenſum viſus & auditus.

Videretur etiam hic duo corda debere habere.

beſſe *corda* ſimul oportere. Veruntamen hæc per tranſennam potiùs attingere, quàm ad medullam anatomicam, & philoſophicam, quod hic tentare commodè poſſem, penetrare libeat.

Etiam cum vno capite poſſet progredi & retrogredi.

Quapropter ego quoque *Heſychio*, *Aetio*, & *Matthiolo* aſſenſum facilè præbuerim, fabulam hanc eſſe de *bicipite Amphisbæna* æquè cenſentibus, atque illa eſt, de *Septicipite Hydra* à poetis excogitata. Poſſe tamen *Amphisbænam* nihilominus vnico capite progredi, & retrogredi, non habet quicquam à naturalium conſtitutione animalium alienum. Solemus nos ipſi erecti ambulantes hoc præſtare, & infantes noſtri humi reptantes hoc ipſum factitant. *Brutis* multis hoc frequentiſsimum eſt. *Vermes* quidam centipedes, & vnicipites, vt ita dicam, *Amphisbænæ* modo gradiuntur: *Camaris* & *Cancris* hoc vſitatiſsimum eſt, vt illos *Camarorum* gradu ambulare per adagium dicamus, hoc eſt retrogredi, non progredi, quibus negotia non ex animi ſententia fluunt. Miratus ſæpe ſum tam dextrè *equos Romanos* noſtros inſtitutos eſſe, qui currus illos heriles ſeu bigas, quarum maior in VRBE, quam alia in ciuitate eſt copia, (carrozze hic vocantur) eadem facilitate, retrorſum agunt, qua prorſum vix alij alio locorum propellerent. Eoque magis *Amphisbæna* hoc præſtare potis eſt, quòd ex *vermium* hanc ego genere potiùs, quàm *Serpentum* exiſtimem. Cum autem vtrorumq. motus non parum inter ſe variet, de hoc paucula quædam in curioſorum gratiam diſſertare placebit.

Hoc homines & alia multa bruta faciunt.

Præſertim equi Romani.

Quomodo Serpentum motus fiat.

Quæ *Ariſtoteles* duobus libris, vno *de communi animalium greſſu*, altero, *de communi eorundem motione* inſcriptis, doctè quidem ſed laconicè, & obſcuriuſculè diſputat, hæc opuſculis aliquot ſuis, dilatauit magis, & explicauit neruosè ſanè, & anatomicè, *Hieronymus ab Aquapendente* iam ſupra à me quoque laudatus, ob *Patauinam Scholam* nobilis, vel hæc propter ipſum etiam celebris. Et libello quidem *de Reptatu*: Tametſi omnia talia animantia ſuper terram, & terræ innixa eamque contingentia repant, tamen reptionem multipliciter contingere poſſe affirmat. Cum alia vndis, ſeu vndatim, ſiuè vndando procedant. Alia partim ſe contrahendo, partim extendendo. Et quæ vndosè repunt, bifariam hoc denuo faciant, vel quod vndæ per dorſum eorum fiant, appareantq. & supernè incuruentur, veluti *Erucæ* repunt & *Hirudines*; in alijs vndæ obliquè per terram fiant, quæ communiter ſpiræ appellantur, vt in *Serpentibus*, quæ per ſpiras mouentur, & vt poeta ait.

Aquapendens Ariſtotelem explicat de motu Serpentum.

Quam variè repentia & ſerpentia incedant.

——————— *ima per orbes*
Squameus intortos, ſinuat veſtigia Serpens.

Quæ verò repunt ſe contrahendo partim, & partim extendendo, ſint *vermes* terræ, ſiue *lumbrici*. Quibus quarta demum ſpecies accedat eorum quæ arcuatim procedunt, quali motu illa incedat *Eruca*, quæ *Geometra* appellatur.

Quali motu procedat Amphiſbæna.

Nunc quid de noſtra *Amphisbæna* ſtatuendum ſit, diligenter eſt peruidendũ. Si *Aetio* credimus, ab vtroque animali *Amphisbæna* & *Scytale* demorſis, contingit morſus obſcuros eſſe, ac vix apparere, veluti muſcarum puncturæ ſunt. Hinc ego cum *Matthiolo* non ineptam coniecturam duco, *Amphisbænam* eſſe *vermibus* terræ non multo maiorem. *Nicander* nobis fauet, qui eam *lumbrico*, aut *inteſtino terræ* non craſsiorem his verbis ſcriptum reliquit.

Hæc lubrico ſimilis eſt, cuius ad modum mouetur.

Præte-

Præterea occurrit gracilis, pariterq. puſilla
Amphisbæna biceps, ſemper cui lumina nube
Caligant denſa, nam palpebra nutat vtrumque
Ad caput obtuſum, verùm color æquus arenæ,
Robuſto in corio variato ſtigmate multo.
Amphisbæna tamen ſimilis eſt vermibus, vda
Quos genuit terra eiusq. inteſtina vocantur.

Cum autem *Serpentes* habeant oſſa, vel ſpinas, & muſculos, quibus *vermes* carere, vel certè analogum quid illis obtinere videntur, perplexum valde eſt, & difficile cognitu, quomodo hi terræ innitãtur, ſeipſos cõtrahãt & promoueant, cum hæc omnia ſine oſſium & muſculorũ ope fieri haud quaquam cernantur. Quòd ex *Ariſtotelis* nimirum doctrina, vndosè & tractim moueri, denotet aliquid, quod trahitur & mouetur, aliud quod trahit ac mouet, & aliud demum, cui innititur illud ipſum, quod trahitur ac mouetur. Pleraq. animalia ope muſculorũ & oſsium mouentur.

Relicto igitur hìc motu, quo *Serpentes*, & illo, quo *Erucæ* ſerpunt, de hoc ſolo mihi ſermo nunc fuerit, qui *Amphisbænæ* competit, & idem prorſus eſſe cenſetur, qui in vermibus terreſtribus manifeſtatur. In quo non leuis ſe iterum prodit difficultas, quæ vt pulcherrima, ita ſolutu ardua eſt, & obſcuriſſima, quam his ipſiſſimis *Aquapendentis* verbis proponam ac ſoluam. *Etenim dum vermis anterior corporis pars quæ ad os & caput ſpectat, reptatu anteriùs procedit, tantùm abeſt vt contrahatur, craſſior fiat ac breuior, quin potiùs extendatur, tenuior & prolixior reddatur. Quòd ſi dum aliqua pars mouetur, non poteſt niſi muſculorum miniſterio moueri, actio autem muſculi eſt, vt perpetuò contrahatur, breuietur & craſſior reddatur, cur contrarium fit dum vermis progreditur, cum anterior pars potiùs ſubtiliatur?* Reſpondet appoſitè valde *Aquapendens*, vult igitur duplex eſſe genus muſculorum, in vermibus, *vnum* longorum per totum vermem, hinc inde poſitorum, cuius beneficio fiat contractio & vermis abbreuiatio, quod fit maximè, dum vermis aliquod triſte obiectũ percipit, tunc enim contrahitur & craſſeſcit. *Alterum* eſt orbicularium muſculorum, quos *Sphyncteres* vocare poſſumus, qui in orbem per totam vermium longitudinem excurrunt, quique tot ſunt, quot annuli ſeu inciſuræ, (hæ autem ſunt numeroſiſſimæ) in vermibus inueniuntur. Iam ſibi imaginetur aliquis, omnes hos muſculos vnum poſt alterum, vermium corpus conſtringere, continget profectò anterius tum produci, tum ſubtiliari corpus vermium. Ratio in propatulo eſt, quia corpus molle craſſumque, ſi in orbem conſtringatur, tum tenuius redditur, tum prolixius euadit. Difficultas de motu vermiũ & Amphisbænæ, ex Aquapẽdente. Qui appoſitè ſibi reſpondet. Duplices ſunt muſculi in vermibus longi & orbiculares. Dubium ratione & experientia ſoluit.

Atque hæc niſi fallor commoda iam ratio reddi poteſt, cur hæc noſtra ſiue *Serpentis* ſiue *vermis* icon, caput verſus multo tenuior, quàm ad caudam ſit depicta & in tabula quoque expreſſa. Quod haud dubiè nimirum, dum à pictore viuum hoc animalculum delinearetur in motu id fuit, & ad partem ſe anteriorem rependo agebat, vnde conſtringentibus ſe muſculis orbicularibus ad caput ſitis, pars ea longior & ſubtilior de neceſſitate fieri debebat. Ratio cur hoc noſtrũ animalculum ad caput ſit tenuius depictum.

Atque dum in hoc totus ſum, vt fabulis potiùs, quàm rei veritati *bicipitem Amphisbænam* aſſeram, & rationes quoque comminiſcor non contemnendas; Ecce præter ſpem omnem, atque opinionem meam Illuſtriſſimus Eques

Caſſianus Puteus Lynceus veræ amphiſbænæ iconem authori ſubijcit.

Caſſianus Puteus Lynceus noſter, veriſſimam *Amphisbenæ* imaginem, ſeu iconem coloribus ſuis etiam proprijs depictam mihi oſtendit, quam hac ipſa, quo ſuperiora hæc ſcripſeram, & typographo iam imprimẽda commiſeram, hebdomade, *Pariſiis* allatam, & ab amico quodã ſuo exoticarum rerum apprime curioſo, atque ex ipſomet animali delineatã fuiſſe, atteſtante, ſibi tranſmiſſam affirmauit. Haud ſcio profectò, exhilarauerit me magis, an ruborem quendam potius mihi verecundiamq. incuſſerit penè puerilem. vt qui partim tam rarum animal, à veteribus toties decantatum, hucusq. à zoographorum nemine verè effigiatum, niſi iam tandem cum voluptate vidiſſem: partim palinodiam canere, qui duo nempe in hoc capita negaueram, quodammodo coactus fuiſſem.

Author, vt veritas rerum natura liumpateat libenter reprehenditur. Vellet vt alij etiam ſe naturæ accommodarent.

Aſt qui me norunt, hoc pariter non ignorant, mortalium nemini fortaſſe minùs diſplicere, ſuorum errores ſtudiorum agnoſcere, eos libenter fateri, & agnitos retractare, atque mihi ipſi, qui hactenùs nihil aliud ſcribendo, diſſerendo, perorando, & inclamando ingeminaui, quam hanc vnicam trenodiam, iniquum eſſe nimirum, *Naturam* efficere ex libera ſeruam, famulam, & phantaſiarum noſtrarum pediſſequam, vt noſtrum hæc ad modulum geniumq. inuita ſe componere, fingere & efformare cogatur, æquum potiùs fore eidem noſmetipſos, quæ à DEO non errante ducitur, regiturque, ſubijcere & accommodare. Quod ſi mecum eorum nonnulli, qui hodie *Philoſophi* ferme ſoli audire auent, factitarent, quos veterum anticipata, & medullitus mentibus eorum impreſſa authoritas propemodum faſcinauit, næ in animalibus, plantis, & metallicis ſaltem, iam præſtantiora haberemus, & maiorem earundem rerum partem ſciremus, quàm proh dolor! ignoramus.

O fortunatos nimium, ſua ſi bene norint,
Agricolas!

Dicebat olim poeta. Et ego fortunatiſsimos illos cenſuero, quorum hodie *doctiorum* nomine, molles gaudent auriculæ, ſi haud philautia inflati, non tam quod ſciunt exiguum cognoſcerent, quàm quod in ſcientijs illis deeſt maximum, agnoſcerent. Hoc enim modo felicitati ſibi ducere poſsent, illud acquirere, quo carent, & non damnare, quod ipſi aſſequi vel nolunt, vel non poſſunt: nec ex illis reuera eſſent, quos acriter *Terentius* perſtringit inquiens:

Homine imperito nunquam quidquam iniuſtius,
Qui niſi quod ipſe facit, nihil rectum putat.

Et vt ſemel dicam, magnus non eſt, nec ſapientiæ amator, qui illud γνῶθι σαυτὸν, & verè hanc philoſophicã Latini oratoris ſententiã, nuſquam non cordi habet: *Optimus, ac grauiſſimus quiſque confitetur ſe multa ignorare, & multa ſibi etiam atque etiam eſſe diſcenda.*

Multi hodie liberè philoſophantur.

Quamuis hoc ſæculo noſtro, detractum non paucis velum ab oculis fuerit, & plurimi iam in clara *Naturæ* luce atque philoſophiæ libertate collocati, plura videant, quàm illi olim in antro cyclopum latitantes, qui ex auditu magis, quàm viſu *Naturæ* theſaurum diſcernebant, ponderabant, atque vtinam etiam non parum cæcutiebant.

Amphiſbænæ veræ deſcriptio.

Totum hoc animalculum, ſi pictura non mentitur, ad ſpithamæ longitudinem vix accedit, craſſitudinis eiuſdem eſt, quam digitus minor habet. Squamis ſed minoribus veſtiri apparet, color dorſi bene luteus eſt, ventris albicans.

Caput

Caput peculiare quid obtinet, quod alijs vllis in *Serpentibus* nec viuis, nec mortuis, nec fictis, nec pictis me vnquam videre memini. Hoc caninum aut arietinum imprimis roſtrũ æmulatur, appendiceſque ſub capite cutaneę aut carneę potius, non piſciũ pinnis ſimiles, ſed *gallorum* palearia ac veluti barbam (*Ariſtoteles* πώγων vocat) æmulantes propendent, longæ latæque adeo, & quodammodo tricuſpides, eiuſdem cum toto corpore coloris, vt ad reptatum nihil prorſus hæc conferre, quin eundem probè impedire etiam poſſe videantur. Sed vt delectatiunculâ aliquâ lectorem meum aſpergerem, hanc beſtiæ figuram artificis manu in lignea tabula inciſam, atque hîc impreſſam dare volui.

Amphisbæna Europæa.



Quod ſi reuera tale animal in rerum vniuerſitate reperitur, quid ego iam aliud faciam, dicamue, quàm illud poetæ?

Omnia nunc fiunt, fieri quæ poſſe negabam.

Quamuis vbi tot veterum illuſtria ſunt teſtimonia, iniuſtum quaſi ſit, ſidem ipſis derogare, inter quos non exigua authoritate pollet *Iulius Solinus*, qui cap. 29. *Amphiſbæna*, inquit, *conſurgit in caput geminum, quorum alterum in loco ſuo eſt alterum in ea parte qua cauda. Quæ cauſa efficit, vt capite vterque ſexus nitibundo ſerpat tractibus orbiculatis.* Valeant igitur (ſi hæc ita ſe habent) & meæ, licet plauſibiles, & *Cardani lib. 9. Subtilit:* in contrarium adductæ ſubtiles rationes, cum ait, eſſe omnino monſtrificum, animal vnum habere plura motus principia & capita: tum quia, quod paucioribus abſolui poteſt, natura pluribus haud perficit: tum quia idem animal ſibi ipſi poſſet diſſentire, aduerſari, & quod ego monui, cõtrario velle greſſu moueri. Ex *Solino* enim apparet vtrumq. caput pro vnico eidem ſeruire, & pari paſſu incedendo, corpus reliquum in ſemiſpiræ, & orbiculi modum trahere. Quod ſi hoc in nullo alio animali hucuſq. animaduertimus, quid tum poſtea? ita *Creatori* placuit *Amphisbænam* effingere, & *Apro* noſtro *Mexicano* inſculpere *vmbilicum*, non in ventre, ſed in dorſo, & varias alijs figuris, modisq. *Noui orbis* beſtias producere, quæ omnes ad noſtras comparatæ, monſtroſæ viderentur. De vſibus autem partium tam

Author ſi hoc animal reperiatur intellectũ captiuat ſuum.

Solinus deſcribit Amphisbænã.

Hinc facilè elicitur quomodo duobus capitibus progrediatur.

Deo nihil impoſſibile.

Amphisbæna non videtur in eadem claſſe cum hydra eſſe locanda.

externarum, quàm internarum, niſi animal ipſum videro, examinauero, & diſſecuero, ſuperfluum & inane eſſe iudico nunc ampliùs quicquam diſceptare. Atque ita neſcio quàm ſit *Matthiolo* aſſentiendum, qui in ijſdem ſubſellijs fabularum poeticarum *Hydram* & *Amphisbænã* locat, de qua *Hydra Nic. Erythræus*, *Hydram ſepticipitem eſſe*, ait, *tam verum eſt, quàm Caſtorem & Pollucem ortos ouo, Plutonem in inferno regnare, natos è Serpentum dentibus armis inſtructos homines: & quæ præter alia primus finxit Homerus, arma à Vulcano Achilli fabricata, vulneratam à Diomede Venerem, perlatum vtribus Vlyſſem*. Verùm de *Septicipite* aliquo *Serpente*, non omnino fabuloſo forſan, ſed *Indico*, aliquid inferius, quando de *Dracone* mihi ſermo futurus eſt, ſubiungam. Nunc quæ de *Amphisbæna* ſuperſunt, breuibus expediam.

Cur author hoc animal Mexicanum vocauerit Amphisbænam?

Hìc ſtatim me conueniet quiſpiam, & cur peregrinum hunc ſiue Serpentem ſiue vermem *Amphisbænæ* potiùs, quàm alterius nomine appellare maluerim ſciſcitabitur, cum tamen in hoc non duo expreſſa capita conſpiciantur. Cui hoc ego reſponſi dedero: me hactenus eorum in libris, qui *Serpentum* & hiſtorias, & icones prodiderunt, *Amphisbænam* nuſquam bicipitem depictam vidiſſe, ſed huic noſtro ferme ſimilem, cauda nempe præditam craſſiore, vt quandoq. capitis hanc fungi vice, aliquis facilè ſibi imaginari potuiſſet. Quapropter & Græcæ vocis origo, & compoſitio, ex vi ſui nominis non *Serpentem* notat duobus donatum capitibus, & ἀμφικέφαλον, ſed ἀμφισβαίνω ſeu vtrimque gradientem. Hoc cum noſter hìc puſillus Serpens præſtare commodè poſſe mihi videretur, nec alterius cuiuſcunq. imagini accederet propinquiùs, veriùſque, quàm *Amphisbænę* à noſtris ſcriptoribus delineatæ aſſimilaretur, hoc titulo illum meritiſſimè honorare debui. Mihi enim perpetuò in his animalibus, ſuà hiſtoriâ, & non rarò *Mexicanis* nominibus quoque deſtitutis, coniectandum, & hariolandum fuit, vt vatem hìc magis, quàm medicum promittere debuerim. Vt enim *Hirudinem* ſiue *Sanguiſugam* potiùs nominarem, quod non nemini placuit, mihi diſplicuit. Licet probè nouerim, in hac etiam vix à cauda caput diſcerni, & retrogradam quoque eſſe atque caput ſuum attenuare maximè poſſe; quod *Aldrouandus* ſimiliter lib. 7. de *Inſectis* obſeruauit, cum inquit: *Eluctatur corpore ſuo etiam per anguſtiſſima loca, ſi vas non obturatum optimè fuerit, ubi nemo putaret: adeò enim in tenuitatem ſe extendere, & os acuere poteſt, maior prǽſertim, vt per linteum etiam rariùs contextum euadat.*

Author per coniecturas nomina his animalibus dare coactus eſt.

Noluit vocare hirudinem, licet & hæc retrograda ſit.

Dioſcorides & Aetius diſſentiunt de veneni viribus in Amphisbæna.

De veneni, quod *Amphisbæna* fundit, viribus non vſquequaq. conueniunt *Dioſcorides* & *Aetius*, hic obſcurum ab hac morſum fieri ſimilem muſcarum puncturis, neque enecare, ſed inflammationes duntaxat inducere, ille eadem læſis ab ipſa euenire, accidentia ſcribit, quæ à *Vipera* demorſis & eadem antidota quæ viperino veneno debentur, conuenire. Hanc ego controuerſiam non facilè diremero. *Ariſtoteles*, quod miror, huius nunquam meminit, quam tamen *Plinius*, qui in animalibus pleraque ſua à *Philoſopho* mutuatus eſt, & in *Serpentibus* recenſuit, & nõ adeò innoxiam fecit, cũ de *Natura* more ſuo ſolito, conqueſtus dicere voluerit, parum ipſi fuiſſe quòd animalia procreauerit, quæ ab vno ore venenũ fundant, niſi etiam *Amphisbęnam* produxiſſet, quæ ab vtroq. capite virus eiacularetur. Et lib. 30. cap. 14. cum *vipera* quaſi in veneno, per

Author hic nihil determinat, videtur tamẽ potius Dioſcoridi aſſentiri.

vapo-

vaporem ſaltem illato, parem facit, ait enim: *Viperam mulier prægnans ſi tranſcenderit, abortum faciet. Item Amphisbænam mortuam duntaxat.* Verùm de hac ſi quid nobis amplius innotuerit, in ſecundo operis huius tomo, ſi vires & vita ſuppetant, libenter promulgabimus. Hoc interim non tacebo, Reuerendum admodum Fratrem *Petrum de Aloayſa* Americanum *Limenſem*, cum ante annum hìc *Romæ* iconem huius Americani noſtri animalis apud me vidiſſet, hæc mihi ſtatim ſubieciſſe verba. *Ille ſerpens quem apud nos vidi anno 1623. non valde huic diſſimilis, potius eſt coluber habens duo capita, reliquum verò corporis atratis, & rubris teſſellis diſcriminatur. Admodum eſt terribilis, cuius ferientibus dentibus medela nulla eſt.* Erit igitur quod perſuadeam mihi, *Amphisbænæ* etiam noſtratis, quod *Dioſcorides* monuit quoque, mortuas non leue inferre periculum poſſe. Petrus de Aloayſa Americanam Amphisbænam deſcribit.

Ad vmbilicum volumen hoc meum perducturo, vnus deeſt *Scarabæus Mexicanus*, quem mox ſubiungam, & ſcriptionem hanc meam tandem abripiam. Verùm hunc priuſquã deſcribã, moderari mihi non poſſum, quin aliud quoddam admirãdæ formæ animal, & quale ſanè hucusq. à nullo, quod ego ſciã, animalium ſcriptore ad vnguem, atque ita exactè, vt ego facturus ſum, depictũ, & deſcriptum eſt, delineẽ, explicem, & cum veterũ monumentis diligenter conferam. Eſt autem hoc, *Draco* ſiue *Dracunculus* quidam *monoceros*, quem *Cardinalis Barberinus*, cui has vigilias noſtras dedicamus, inter exotica ſua reconditum ſeruat animalia, non viuum hunc quidem, ſed integrum tamen, nec vllis ſuis membris mutilatum, verùm à tempore edaci rerum gulone corroſum, ita tamen, vt veritati hac ratione ſitu ſqualidus, & cute nonnihil laceratus, fidem adſtruat multo maiorem, cum interiora eius oſſa, vertebræ & coſtæ detectæ pateant, quàm ſi pelle ſua incorrupta exiſteret, & ſic nonnemini fucum facere velle videretur. Non deſunt enim qui fabuloſos eiuſmodi *Dracones*, non aliter atque *Sphynges, hippocentauros, Syrenes gryphes*, & ſimilia poetarum ſomnia, chymeras, atque phantaſmata arbitrentur. Eò verò libentiùs de hoc vt aliquid commenter permoueor, quod videam inter *Hiſpaniarum* & totius orbis potentiſſimi *Regis*, atque inter ſummorum optimorumq. duorum *Pontificum Romanorum, Gregorij* dico Decimertij, & *Pauli* Quinti inſignia, ſiue arma gentilitia, *Draconem* talem triumphare, hoc eſt *Serpentem* quendam *alatum* atque *pedatum*, quem vulgò nunc homines *Draconem* appellare ſunt ſoliti; quàm autem rectè hoc faciant, poſteriùs erit conſiderandum. Author ad finem properat. Sed prius Draconem Card. Barberini deſcribet. Hic non eſt fabuloſus. Cauſæ quæ ipſum vt de hoc tractaret, permouerunt.

Neſcio profectò an de vllo animalium genere oppoſita tot epitheta affirmentur & contrariæ magis paſſiones (vt ſcholæ loquuntur) prædicentur, quàm de ipſis *Draconibus* fieri apud veteres ſcriptores reperio. Nunc hos enim memorant ingentiſſimos, vt cum *Elephante* quilibet non pugnare modò, ſed eius ſanguinem ebibere vniuerſum valeat, nunc adeò exiguos dictitant, vt ab aue *Ibide* occidantur. Nunc pulchriformes & decoros laudant, nunc deformes maximè & abominandos vituperant: modò rictum, & hiatum oris ipſis ingentem tribuunt, modò tàm puſillum ſcribunt, vt veluti per fiſtulam quandam alimentum ſugere cogantur: modò veneno ſiſſimos & nocentiſſimos proclamant, modò domeſticos, & manſuetiſſimos prædicant. Iam per terram Diſcrepantiſſimæ de Draconibus ſunt authorũ opiniones.

ſerpen-

ſerpentes & apedes conſtituunt, iam iterum pedatos, & alatos adſtruunt. Nunc triplici dentium ordine tremendos pingunt, nunc edentulos ferme efformant. Aliquando armis, telis & baliſtis depulſandos & interficiendos ſuadent, quandoque ſacros, adorandos, & deorum loco venerandos ſtatuunt.

Pro reconcilliatione eorum quo remedio opus ſit.

Vt ergo authorum dicta hæc inter ſe contraria, ritè, quod decet, explicentur, hoc ante omnia pro confeſſo aſſerendum & ſtabiliendum cenſeo. *Draconis* nomen non vno ſignificatu apud quoſuis innoteſcere, aut rem eandem denotare, quod tam ex ſacra, quàm profana hiſtoria manifeſtum reddam. Illuſtrium teſtimonia ſcriptorum *Virgilij*, *Plinij*, & *Senecæ* fuerint, *ſacra Biblia* hoc idem conuincent.

Plinus quo modo draconis nomen ſumat.

Laocoótis ſtatua nunc & olim celeberrima.

Priore loco *Plinius* prodeat qui lib. 36. cap 5. vbi nobilitates operum, atque artificum in marmore exponit, hæc habet. *Deinde multorum obſcurior fama eſt, quorundam claritati in operibus eximijs obſtante numero artificum, quoniam nec vnus occupat gloriam, nec plures pariter nuncupari poßunt, ſicut in Laocoonte, qui eſt in Titi Imperatoris domo, opus omnibus, & picturæ & ſtatuariæ artis præferendum. Ex vno lapide enim & liberos, draconumq. mirabiles nexus de conſilij ſententia fecere ſummi artifices Ageſander & Polydorus & Athenodorus Rhodij.* Hic *Dracones* vocat *Plinius* duos ſerpentes horrendos, & ingentes, qui *Laocoontem* cum filijs duobus miſerè interfecerunt, quos *Virgilius*, modò *angues*, modò *ſerpentes*, modò *dracones* quoque appellauit. Et poſtquam *Laocoontis* hic iniecta eſt mentio, quemcunque vrbis illius quondam triumphantis, atque orbi terrarum imperantis, nunc FideiChriſtianæ caput tenentis, ROMÆ inquam, antiquas monumenta luſtrandi auidum aduenam inuito, ſuadeoq. *Hortos* adeat & *Palatium Vaticanum*, in quo oculis ſuis cum voluptate intuebitur, mecumq. admirabitur, hanc ipſam tantopere à *Plinio* celebratam *Laocoontis* ſtatuam, inter ruinas ædium *Titi Veſpaſiani*, tot annis, quod ſtupeſcas, conſeruatam, è ruderibus extractam, & in his ipſis *Hortis* cum *Appolline, Venere, Cleopatra, Antinoo Hadriani Imperatoris Genio, Nili* ac *Tyberis* fluuijs, alijsq. raræ artis, & pulchritudinis antiquiſſimis ſtatuis collocatam. Non poſſis quodammodo lacrymis temperare, dum videas *Troianum* hunc *Laocoontem Neptuni* Sacerdotem, lacrymante vultu, gemebundo ore, nitente, ſed necquicquam proficiente corporis motu, & brachiorum flexu, inſontium filiorum adoleſcentium, draconibus implexorum, & opem fruſtra implorantium, cruciatibus ſubuenire conantem. Sed operæpretium eſt artificioſiſſimos & elegantiſſimos *Virgilij* verſus 2. *Æneidos*, de miſerabili hoc caſu huc tranſcribere, non tam vt famoſiſſimam hanc *Vaticanam* ſtatuam celebremus, quàm vt ſcopum hunc noſtrum comprobemus.

Hæc in Hortis Vaticanis cũ admiratione viſitur cum plurimis alijs.

Geſtus in vultu Laocoontis artificioſiſſimè à ſculptore expreſſi.

Artificioſiùs à Virgilio deſcripti.

Hic aliud maius miſeris multoq. tremendum
Obijcitur magis, atque improuida pectora turbat,
Laocoon ductus Neptuni ſorte ſacerdos,
Solenneis taurum ingentem mactabat ad aras.
Huc autem gemini à Tenedo tranquilla per alta
(Horreſco referens) immenſis orbibus angues,
Incumbunt pelago, pariterq. ad littora tendunt.

Pectora quorum inter fluctus arrecta, iubæq.
Sanguineæ exuperant vndas, pars cetera pontum
Pone legit, ſinuatq. immenſa volumine terga.
Fit ſonitus ſpumante ſalo, iamq. arua tenebant:
Ardenteisq. oculos ſuffecti ſanguine, & igni
Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.
Diffugimus viſu exangues, illi agmine certo
Laocoonta petunt, & primùm parua duorum
Corpora natorum, ſerpens amplexus vterque
Implicat, & miſeros morſu depaſcitur artus.
Poſt ipſum auxilio ſubeuntem, ac tela ferentem
Corripiunt, ſpirisq. ligant ingentibus, & iam
Bis medium amplexi, bis collo ſpumea circum
Terga dati, ſuperant capite & ceruicibus altis.
Ille ſimul manibus tendit diuellere nodos
Perfuſus ſanie vittas atroq. veneno.
Clamores ſimul horrendos ad ſidera tollit:
Quales mugitus, fugit cùm ſaucius aram
Taurus, & incertam excuſſit ceruice ſecurim.
At gemini lapſu delubra ad ſumma dracones
Effugiunt, ſæuæq. petunt Tritonidos arcem,
Sub pedibusq. Deæ, clypeiq. ſub orbe teguntur.

Et quamuis non ignorē *Seruium* ad hunc ipſum locum commentando dixiſſe: *Angues aquarum ſunt; ſerpentes terrarum: Dracones templorum.* Hoc tamen hìc minimè obſeruaſſe poetam, qui eoſdem omnino ſerpentes his diuerſis nominibus vocauit, iam apertiſſimum euaſit.

Seneca etiam *Dracones* vocat ſerpentes quoſdam, qui minimè immenſi illi ſunt, quos antiqui hoc nomine quaſi proprio inſignierunt, cum dicat hos adeò manſueſcere, vt in menſis inter pocula & ſinus obrepant, atq; id libro quidem 2. *de Ira*, quando hominis iracundiam his verbis increpat. *Illud ante omnia cogita fœdam eſſe & execrabilem vim nocendi, & alieniſſimam homini, cuius beneficio etiam feræ manſueſcunt. Aſpice Elephantorum iugo colla ſubmiſſa, taurorum pueris pariter ac fœminis perſultantibus terga impunè calcata, & repentes inter pocula, ſinusq. innoxio lapſu Dracones. Pudebit cum animalibus permutare mores.* Eruditiſſimus *Lipſius* ad hunc locum: *Haud abnuam* ait *in menſa etiam repſiſſe. Quidam tamen libri* Ocula, *ex quo aliquis* Oſcula. *Porrò Dracones iſtos feminæ in delicijs habebant vt apud Martialem: Sic gelidum Collo nectit Gratilla Draconem. Et hodie fit in Italià.* Quid hic per Dracones intelligat.

Ego prorſus nihil dubito hos à *Seneca* inſinuatos *Dracones* eiuſdem planè generis fuiſſe, cuius ſunt *Serpentes* illi, qui à *Romanis* noſtris hodie, vulgari idiomate ſuo *Ceruoni* dicuntur, quique duos, tres & ampliùs ſunt cubitos ſæpe longi, brachiali etiam craſſitudine, adeò cicures, innoxij, & manſueti, vt hos pueri, colla ſibi & corpora cingentes palam circūgeſtent, fęminę in ſinu foueant, plurimique æſtiuo tempore, ad tactum gelidos ſecum in lecto cubare permittant, Seruius quid ad hunc locum commentetur. Quomodo Seneca Dracones vocet.

vt ab

vt ab ijs probè perfrigerentur. Ager noſter *Romanus* his ſatis abundat, quos audio, *ranis*, dum ruri vagantur, *muribus*, *lacertis*, *auiculis*, & harum pullis ouiſque victitare, dum nidos earum viſitant, dextrè arbores conſcendendo, vbi autem domi detinentur ad plurimos menſes ſine omni cibo viuere poſſunt.

Natura & proprietas horũ manſuetorum Serpẽtium.

Hos frequentiſsimè circulatores noſtri circumferunt, quorum *color* in prona parte albet, & dilutè flaueſcit, in ſupina cinereus eſt, per totum tamen dorſum, à capite ad extremam caudam, lineæ virgæque nigricantes quatuor, valde conſpicuæ decurrunt. *Caput* potiùs paruum, quàm magnum, *dentes* plures ſpineos, & reflexos habet, ſimiles illis qui in *vipera* viſuntur, prioribus attamen illis duobus maioribus, ſub pelle & ſacculo veneni pleno latitantibus exceptis. Quare venenum nullum, etiamſi mordeant, imprimunt, quod *vipera* ſubinde ex primis dentibus infundunt.

Hos putat author à Seneca nomine Draconum notatos. Videtur ipſis nomen latinum Anguis cõpetere.

Hos igitur à *Seneca* denotari ſerpentes, ſub nominè *Draconum* exiſtimo, licet *Dracones* minimè ſint. Verùm tam *Seneca*, quàm *Plinius* & *Virgilius* generico hìc vocabulo, quàm ſpecifico vti maluerunt, & quemuis etiam ſerpentem, *Draconum* titulo honorare voluerunt. Diu hæſi, quodnam latinum, manſuetiſsimis his *Serpentibus*, nomen tribuerem. Non inueni aptiorem quàm *Anguis* appellationem: Interea non ſum neſcius, etiam *Anguem* omne genus *Serpentum* veteribus ſignificare. Superfluum iudico, hoc loci id pluribus demonſtrare. Eſt tamen *Anguis* etiam ſpecificum, & quidem terreſtris *Serpentis* nomen.

Anguis nomen æquiuocum eſt.

Quamuis vt paulò ante ſcripſi, *Seruio* placuerit magis, *Angues eſſe aquarum proprios, veluti Serpentes ſint terrarum, & Dracones templorum*, quod non moramur. *Plinius* mihi teſtis ſit, lib. 29. cap. 4. qui *Anguem* propriè & ſpecificè, *Serpentem* illum, *Æſculapio* ſacrum determinauit. *Neque Anguis venenatus eſt*, inquit, *niſi per menſem Lunæ inſtigatus. Sed prodeſt viuus comprehenſus, & in aqua contuſus, ſi foueatur ita morſus. Quin & ineſſe ei remedia multa creduntur, & ideo Æſculapio dicatur. Democritus quidem monſtra ex his conficit, vt poſſint auium ſermones intelligi.*

Æſculapij Serpens à Plinio propriè anguis vocatur.

Atque anguis Æſculapius Epidauro Romam aduectus eſt, vulgoque paſcitur & in domibus. Ac niſi incendijs ſemina exurerentur, non eſſet fœcunditati eorum reſiſtere. *Titus Liuius* lib. 29. ex *Græcia* quondam, valetudinis populi cauſà, *Æſculapium* accerſitum memorat lib. 10., cum *Romæ* portento ſimilis clades peſtilentiæ eſſet, libros aditos, quodnam remedium daretur.

Authores qui referũt hunc eſſe Romam delatum.

Inuentum in libris, ab *Epidauro Romam Æſculapium* accerſendum. Quare in Epitome ſequentis libri vndecimi hæc leguntur. *Cùm ciuitas peſtilentià laboraret, miſſis Legatis vt Æſculapij ſignum Romam ab Epidauro tràsferrent, Anguem qui ſe in nauem eorum contulerat, in quo ipſum numen eſſe conſtabat, deportauere, eoq. in Inſulam Tyberis egreſſo, eodem loco ſedes Æſculapio conſtituta eſt.* Hæc exactiùs adhuc, & elegantiùs *Romanà* eloquentià ſuà *Valerius Maximus* lib. 1. cap. 4. annotauit, huncq. eundem Serpentem, etiam *Anguem* appellauit.

Macrobius hũc Æſculapij Serpẽtem potius Draconem appellat.

Quamuis *Macrobius* lib. *Saturnaliorum* 1. cap. 20. *Draconem* potius quàm *Anguem* vocet Serpentem illum, qui *Æſculapio* appingitur, & pro ipſo colitur, quemq. in valle *Pelethronia*, quæ ſita eſt ad *Pelij* montis radicem, Deus ille educaſſe dicitur. Cum igitur *Macrobius*, longa ſatis doctaq. oratione oſtendiſſet, omnes deos Gentilium, referri ad vnicum *Solem*, id q. de *Apolline*, *Libero* patre,

ſeu

ſeu *Baccho*, de *Marte*, & *Mercurio*, argumentis euincentibus probè deduxiſſet, de *Æſculapio* id ipſum probare conatur. *Hinc eſt*, ait, *quod ſimulachris Æſculapij & ſalutis Draco ſubiungitur: quòd hi ad Solis naturam Lunæq. referuntur, & quia præſtant* (hæc ſidera) *vt humana corpora velut infirmitatis pelle depoſita, ad priſtinum reuireſcant vigorem: vt reuireſcunt Dracones per annos ſingulos, pelle ſenectutis exuta, propterea & ad ipſum Solem ſpecies Draconis refertur, quia Sol ſemper velut a quodam imæ depreſſionis ſenecta, in altitudinem ſuam, vt in robur reuertitur iuuentutis.* Ait præterea quod *Draco Solem* imitetur, quod is acutiſsimè omnia peruideat, ideo aedium, adytorum, oraculorum, theſaurorum, & puto ego hortorum ob id *Heſperidum*, cuſtodiam *Draconibus* aſſignari.

Hic vult probare oẽs Deos vanos ad Solem referri.

Draco ob viſus acutiem quandam cum Sole ſimilitudinem gerit.

Iam autem non eſſe obſcurum quoq; *Æſculapium* eundem eſſe, atq. *Apollinem*, non propterea ſolummodo, quòd ex hoc ille natus dicatur, ſed quòd etiam *Æſculapio* diuinationis ius adiungatur. Nec mirum id eſſe, cum diuinationis & medicinæ conſociatæ ſint diſciplinæ, vt etiam ex magni *Hippocratis* præcepto, *Medicus* ſcire teneatur.

Cur Æſculapius ſit idem cum Apolline.

Quæ ſunt, quæ fuerant, quæ mox ventura ſequantur, in morbis inquam præſagiendis, dignoſcendis, & perſanandis. Hinc *Æſculapius* æquè, atque *Apollo*, Medicinæ inuentor perhibetur.

Medicus debet eſſe valde prouidens.

Æſculapium autem diuinationibns non minùs, & vaticinijs præfuiſſe, atque *Apollinem*, feſtiuiſsimus nos docet apud *Lucianum* Dialogus, qui *Alexander*, ſeu *Pſeudomantis* inſcribitur, vbi mira leguntur; de ſceleratiſsimo impoſtore hoc, & aſtutiſsimo præſtigiatore *Alexandro*, qui *Podalirij* filium ſeſe poſtquam venditaſſet, cum ſceleris & fraudis ſocio quodam, cui cognomen *Cocconas* erat, *Pellam* abijt, quæ ciuitas olim ſub *Macedonicis Regibus* floruit, & *Alexandri Magni* patria fuit credita. *Ibi*, inquit Lucianus, *cum conſpicerent immani magnitudine Dracones, placidos admodum ac manſuetos adeò, vt à mulierlbus alerentur, & cum pueris vnà cubarent, & calcantes ferrent, neque commouerentur, ſiquis ſtringeret, premeretque: denique perinde atque infantes lac è papilla ſugerent, (nam ſunt id genus apud illos permulti, vnde veriſimile eſt olim illam de Olympiade fabulam increbuiſſe, cum Alexandrum conciperet, huiuſmodi Dracone quopiam opinor, cum ea concumbente) mercati ſunt ex his Serpentibus vnum, qui eſſet pulcherrimus, obolis ſanè paucis.* Inde ad populares ſuos abijt *Alexander Paphlagones*, homines minimè emunctæ naris, craſſi ingenij, ac ſtolidos, quibus & cor, & cerebrum exemptum videretur, quique præter ſolam figuram nihil à pecudibus diſtarent, his egregiè impoſuit, apud hos mirifica arte vatem promittens, & prophetam agens, reſponſa pro *Aeſculapio* reddidit. Sciebat enim, nihil æquè mortalium animos obſidere, quàm *ſpem & metum*, hæc duo ſcilicet in hominum vita tyrannidem obtinere, hæc ambo ſemper lubricæ fortunæ rotæ aſſidere, continuò hanc voluere, & reuoluere. Si quis igitur præſcientiam profiteretur, hunc deniq. facillimè diteſcere. Sic *Delphos* olim, *Clarum*, *Delum*, ac *Branchidas*, non tam ad famæ, quàm diuitiarum culmen pertigiſſe.

Æſculapius etiam diuinationibus claruit.

De hac re legatur Lucianus qui mirum præſtigiatorẽ deſcribit.

Dracones placidiſſimi.

Spes & metus quid in hominibus poſſint.

Fecerat autem iam priùs parauerat q. è linteis cõfectum *Draconis* caput, quod ſpeciem quandam humanam, coloribus additis, præ ſe ferret: tum pilis equinis ſic aptauerat, vt & os per hoſce aperire, claudere, linguam exerere biſulcam

atramq.

Quomodo Æſculapius ex ouo anſerino ſit natus.

atramq. illi valeret. Imò adaptatà ori fiſtulà, per hanc aliquando vt à capite vox ederetur, procurabat.

Poſtea *Ouum anſerinum* excauatum, & in hoc recentiſsimum *Serpentis* fœtum concludens, occluſumq. ad non ita dudum excauata templi fundamenta, nocte quadam ſepelijt. Manè furibundo ſimilis, & veluti à *Cybele* Deorum matre afflatus, nuduſq. eò concurrit, & totam ciuitatem permouit, dixitq. pro concione, *Æeſculapium* Deum, ſuo aduentu ciuitatem illam beaturum. Quare poſtulans phialam, vnà cum aqua lutoq; piſcando ouum illud hauſit, in quo Deum ſuum condiderat: quo rupto *Serpentulum* populo viuum oſtendit, digitis ſuis eundem obuolutum. Omnes alta tum Deum voce conſalutantes, felicem illam, ac terq. quaterq. beatam ciuitatem dictitarunt.

Hic iterum iocosè Lucianus, *Aeſculapium bis natum dixit, cum ſemel duntaxat naſcantur homines. Atq. non ex coronide per Iouem, id eſt cornicula (nam id matris nomen fertur) neq. ex cornice, verum ex anſere progenitum.* Et quid multis? cum

Præſtigiæ pſeudouatis Aeſculapij.

ciuitas intra paucos dies aduenis eſſet pleniſſima, *Alexander Pellæum* ſuum *Draconem*, qui maximus, pulcherrimuſq. erat, totum collo circumdedit, caudam foras ſolum prominere ſinens, ſub alis caput cicuris beſtiæ obditum recondebat, Linteaceum verò illud, humanoq. ſimile factitium *Draconis* caput, altera in amictus parte dexterrimè contextum oſtendebat. Nec fucus à populo attonito, tumultuanteq; in loco non ſatis capaci, nec admodum lucido, facili animaduertebatur. Stupefacti autem inde omnes magis fuerunt, quod viderent tam puſillum *Serpentulum*, pauculos intra dies, in tam immanis magnitudinis tractabilem, placidum ac manſuetum *Serpentem* creuiſſe. Hac arte præſtigiator, effectus eſt *vates Aeſculapij*, (qui Deus *Glycon* ab eo vocabatur) & vota omnium excepit, & pro *Glycone* ſuo, ſecretò hunc in adytis conſulere ſimulans, reſponſa tulit fraude vtens mirabili, qua obſignatas chartulas, in quibus vota inſcripta offerebantur, aperuit, legit, iterumq. abſq. læſione vlla obſignauit. *Denique merces erat vnicuiq. reſponſo præſtituta*, inquit Lucianus, *nempè drachma cum obolis duobus*. Ne verò exiguum aut puſillum quis hunc quæſtum fuiſſe exiſtimet, ait in annos ſingulos ad ſeptuaginta, aut octuaginta millia rediſſe, vſqueadeo auidis, & inſatiabilibus hominibus, vt ſinguli ſupra decem, aut quindecim rogationes traderent.

Lucrum huius vatis ex reſpõſis pro Aeſculapio redditis.

Hæc omnia longiuſculo nonnihil ſermone protrahere volui, vt tum *Macrobio* fidem facerem, vaticinijs quoq. celebrem olim *Aeſculapium* fuiſſe, tum quòd *Anguis* ille, à *Plinio* dictus, *Aeſculapio* ſacer, etiam *Draco* vocatus fuerit, comprobarē. *Lucianus* certè, vt laude ſumma digniſſimus eſt, quòd fictitios Ethnicorum ſuorum Deos, ſalsè riſit, egregiè & facetè ſemper perſtrinxit, ita culpà ac ſcelere non caret, quod *Chriſtianis*, quos hoc in dialogo impios non rarò dicit, impijſſimus ipſe potiùs, infenſiſſimus hoſtis fuerit. Apparet ex hoc præterea Luciani ſcripto, *Serpentes* illos, ſiue *Dracones Pellæos*, *Romanis* noſtris anguibus benignis, & innoxijs, qui vt dixi, hic (*eruoni* appellātur, non abſimiles forſitan fuiſſe. Nam & noſtræ *Romanæ* fæminę quędā, hos ſæpe in ſinu, aliqui in lecto fouent, plurimi etiam eorum carnibus, nōn aliter, ac ſi *anguillæ* eſſent, veſcuntur, tertium tamen quid ſapere, mihi atteſtati ſunt, qui aliquoties hos eſitarunt.

Cauſæ cur author aliquantū ſię logior fuerit.

Noſtri Serpentes cicures & innoxij videtur eſſe ſimiles Draconibus Aeſculapij.

Recor-

Recordor probè mihi puero in patria mea narratum eſſe ſæpiſsimè, de *ſerpentibus* quibuſdam domeſticis, qui cum ruſticorum infantibus multoties in cunis reperti, cum his panem lacti intritum etiam, ex eadem communi patina comederint, nec hos vnquam offenderint, domosq. illas valde reputatas ab incolis fortunatas fuiſſe, in quibus hi *ſerpentes* oberrauerint. Hoc idem fermè, apud *Olaum Magnum* lib. 21. cap. 30. hic verbis poſtea legi: *Sunt etiam domeſtici ſerpentes, vt penates in Aquilonis extrema plaga reputati, qui lacte vaccino, vel ouino nutriti, cum infantibus ſub tectis ludunt, & plerunque in cunis vt fidi cuſtodes dormire videntur: quos lædere pro piaculo exiſtimatur. Sed hi ritus reliquiæ ſunt veterum ſuperſtitionum, omnino ſuſceptâ catholicâ fide interdicti.* Habet igitur hic placidus *ſerpens*, neſcio quid cum *Aeſculapio* commune, cum vbique honoretur, & apud barbaros quoque, genteſq. diſſitiſſimas, veluti ſacer genius quidam religiosè, imò ſuperſtitiosè; colatur.

Huiuſmodi ſerpētes etiam in regionibus frigidis reperiuntur.

Si quis adhuc plura de *Dracone Aeſculapij*, & huius templo, olim *Romæ* in *Inſula Tyberina*, vbi nunc *S. Bartholomæo* ædes ſacræ ſunt, condito, ſcire percupit, is doctiſs. *Vuinthierij* noſtri *Q. Serenum* conſulat propediem lucem aſpecturum, quando Poëtæ huius, & Medici vtiliſſimi proæmium explicat, in quo *Serenus*, Poëtarum more, *Aeſculapium* inuocat his verſibus:

Vvinthierius plura de dracone Aeſculapij in ſuo Sereno habet.

Tuq. potens artis, reduces qui tradere vitas
Noſti, atque in cælum manes reuocare ſepultos,
Qui colis Aegæum, qui Pergama, quique Epidaurum.
Qui quondam placidi tectus ſub pelle Draconis,
Tarpeias arces, atque inclita templa petiſti,
Depellens tetros præſenti numine morbos,
Huc ades: & quicquid cupido mihi ſæpe roganti
Firmaſti, cunctum teneris expone papyris.

Hactenus ex profanis ſcriptoribus deduximus, *Draconis* vocem non proprio ſemper, ſtricto, veroq. ſuo ſignificatu acceptam venire: ſed latiore nonnunquam liberalioreq. ſenſu ſerpentem quemlibet denotare. Imò quidlibet, licet animal haud ſit, quod in gyros ſaltem, & volumina contorquetur, ſignificare. Sic idem *Seneca* lib. 3. *Naturalium quæſtionum*, *Dracones* dicit, vaſa quædam in thermis, & canales, per quos aqua caleſieri ſolet, à forma ſerpentina ita vocitatos. *Facere ſolemus*, inquit, *Dracones & miliaria, & complures formas in quibus aëre tenui fiſtulas ſtruimus per decliue circumdatas: vt ſæpe eundem ignem ambiens aqua, per tantum fluat ſpatij, quantum efficiendo calori ſat eſt.* Quinimò in Cœli firmamento, ſtellarum congeriem quandam, quòd contorti funis inſtar, hæ poſituram obtineant, *Draconem* maiores noſtri appellarunt. Legat, cui placet, *Hyginij poëticon aſtronomicon*, reperietq. veteres ſcriptum reliquiſſe: *Draconem* hunc cæleſtem, inter duos *Arctos* collocatū, aurea mala *Heſperidum* cuſtodijſſe, & ab *Hercule* interfectum, à *Iunone* inter ſidera collocatum. Ab alijs verò confictum ita fuiſſe, *hunc Draconem à gigantibus Mineruæ obiectum eſſe, cum hæc eos oppugnaret, Mineruam verò arreptum Draconem contortum ad ſidera ieciſſe, & ad ipſum axem cæli fixiſſe, itaq. adhuc etiam implicato corpore videri, vt nuper ad ſidera perlatum.* Tempus monet vt genericâ quoque notatione in *Sacra pagina*,

Draco etiā res inanimatas ſignat.

De his Seneca.

Veteres etiā ad ſtellas draconem applicarunt.

Draconis nomen acceptum eſſe, demonſtremus. Et *Exodi* quidem ſeptimo capite, vt Deus induratum cor *Pharaonis*, per ſeruos ſuos *Moyſen* & *Aaron* miraculorum igne, & efficacià emolliret, hæc facta & ſcripta legimus. *Dixit Dominus ad Moyſen & Aaron: Cùm dixerit vobis Pharao, oſtendite ſigna: dices ad Aaron: Tolle Virgam tuam & proijce eam coram Pharaone, ac vertetur in colubrum. Ingreſſi itaque Moyſes & Aaron ad Pharaonem, fecerunt ſicut præceperat Dominus. Tulitq. Aaron virgam coram Pharaone & ſeruis eius, quæ verſa eſt in colubrum. Vocauit autem Pharao ſapientes & maleficos, & fecerunt etiam ipſi per incantationes Ægyptias & arcana quædam ſimiliter. Proieceruntq. ſinguli virgas ſuas quæ verſæ ſunt in Dracones. Et deuorauit virga Aaron virgas eorum.*

Ex ſacra Scriptura quoq; patet Draconem ſæpè genericè ſumi. Virga Aaron conuerſa in ſerpentem.

Ioannes Buſtamantinus Medicus *Hiſpanus* vt doctiſſimus, ita ſacrarum literarum peritiſſimus, lib. 4. de *Reptilibus Sacræ Scripturæ*, *hoc modo* præcedentia verba explicat. Virgam *Aaron*, in verum *Colubrum* conuerſam fuiſſe, *Colubrum* inquam, ſic propriè dictum, poſtea in veram virgam, vel numeralem vnã, vel ſpecie vnam rediiſſe. Virgas verò maleficorum, in *Dracones* ſpecificè quidem vocatos tales, apparentes tamen, mentitos atque fictitios commutatas fuiſſe. Propterea ſacrum textum habere, quod malefici illi, per incantationes fecerint *ſimiliter*, quaſi dicere velit, non verè ac realiter, ſed ſimilitudine quàdam ab illis *Dracones* productos, (quod in *Colubro* re ipſa, Dei operà tamen, *Aaron* præſtiterat) exſtitiſſe, atque deuoratos fuiſſe.

Ioãnes Buſtamãtinus quomodo hunc ſacræ Scripturæ locum explicet.

Addit idem *Buſtamantinus*, cũ *Dracones* ſint vaſti corporis, & debilis veneni: *Coluber* verò paruus quidem, ſed potentiſſimæ virulentiæ ſerpens, *Diabolo* longè factu faciliùs fuiſſe, molem cumulare indigeſtam, & grandem, virium tamen expertem, quæ in *Draconibus* eſt, quàm dynamin producere efficacem, quà *Colubri* præpollent. Atque huc alterum veluti miraculum acceſſiſſe, quod paruus *Coluber* magnos deglutire *Dracones* potuerit.

Cõſideratur ſacræ Scripturæ explicatio à Buſtamãtino facta.

Puto ergo per *Colubrum* hìc ego, & per *Dracones* non determinata hæc animalia, ab alijs omnibus *Serpentibus* diſtincta intelligi; verùm tam *Draconum*, quàm *Colubri* voces in latiſſima *Serpentum* ſignificatione accepta fuiſſe. Quod vel ex ſequentibus ſeptimi capitis huius verbis conijcio, & elicio. Cùm enim hoc miraculo minimè permotus *Pharao* eſſet, iuſſit Deus, vt *Aaron* adhuc aliud ederet, hoc eſt percutiendo flumen, cum illa eadem virga ſua, aquas omnes, quæ in tota *Ægypto* eſſent, in ſanguinem verteret; quod & ipſum ſubſecutum eſt. Verba ſacri textus ſic habent: *Dixit autem Dominus ad Moyſen: Ingrauatum eſt cor Pharaonis, non vult dimittere populum. Vade ad eum manè: ecce egredietur ad aquas & ſtabis in occurſum eius, ſuper ripam fluminis & virgam quæ conuerſa eſt in Draconem, tolles in manu tua &c.* Viden? vt hìc de eadem virga illa ſermo eſt, de qua ſuperiùs paulò Scriptura memorabat, quod conuerſa eſſet in *Colubrum*, iam in *Draconem* & non in *Colubrum* mutata fuiſſe, affirmatur. Pro vno igitur, eodemque *Serpente* ſacræ literæ, hoc in loco ſaltem, *Colubrum* & *Draconem* habuerunt. Et quid ni hoc ita fuerit? Cum de vna, eademq. virga loquantur, quà *Aaron* in digito Dei, miracula illa patrarat. Conſequens igitur fuerit, ex *ſacris* etiam *Biblijs* patere, aliquando *Draconis* nomẽ æquiuocè & genericè (quod hic probare inſtituimus) ſumi, & *maleficorum*

Hæc refutatur ex ipſis Scripturæ verbis.

Ratio adducitur.

Draconis nomen aliquando eſt genericum in ſacris Biblijs.

Draco-

Dracones, nõ ad legitimos *Dracones* referẽdos eſſe, ſed pro cõmuni *ſerpentis* genere acceptos fuiſſe. Qualis autẽ is *ſerpens* fuerit, hoc ignorare me libenter fateor. De *colubro* idem dicendum iudico, vocem huius quoque eſſe largæ, & genericæ ſignificationis, vt mox demõſtrabimus. Videtur etiã ad literã *ſacræ Paginæ* probari poſſe, eiuſdẽ ſpeciei *ſerpentes* illos fuiſſe, quos *magi* in medium produxerũt, cum illo, quem *Aaron Pharaoni* commutationis gratiâ ex commutata ſua virga oſtendit, licet diuerſis nominibus in primo textu appellentur. Scriptũ enim eſt, quòd *malefici* fecerint *ſimiliter*, hoc eſt ſimilis, talisq. figurę, vt ego opinor, *ſerpentes* exhibuerint, qualis ille *Aaronis* fuerat. Ne viderẽtur *Pharaoni* ſuo, in vi & energia miraculorum inferiores fuiſſe, quàm *Aaron* erat, vnde *Pharaonis* etiam cor ſimilia credens miracula, magis magisq. aduerſus Deum exacerbatum, & induratum remanſit.

Idẽ dicendũ de colubro.

Malefici eiuſdẽ ſpeciei ſerpẽtem produxiſſe videntur quem Aaron.

Nunc quod promiſi exequar, docendo nimirum *Colubri* vocabulum non raro pro quouis *ſerpente* à multis authoribus accipi, vt quando *Iuuenalis Sat.* 6. ait.

Dic qua Tiſiphone, quibus exagitare colubris?

Et *Virgilius* lib. 7. *Æneid* vbi luctificam *Alecto furiam* deſcribit.

Tam ſæua facies, tot pullulat atra colubris.

Hanc *Iuno* adijt, poſtquam

Flectere non poſſet ſuperos, Acheronta mouebat.

Et aduerſus *Æneæ* ſurgentem meliorem fortunam, atque connubia cum *Latini* filia ineunda, commouit, cum ſciret *furiam* quoque

Hanc poſſe vnanimes armare in prælia fratres.

Imperauitq. vt *ſerpentem* inijceret in ſinum *Amatæ*, futuræ Socrus *Æneæ* diſcordiam inde domus procuratura, & futurum filiæ huius cum *Ænea* matrimonium diſſolutura. Hunc autem *ſerpentem* nihil penſi *Poëta* habuit, vt modò *Colubrum*, modò *Anguem*, modò *viperam* elegantiſsimus verſibus hiſce appellarit:

Loca authorum quod Coluber pro quouis ſerpẽte capiatur.

Iuno inſtigat furiam Aletho aduerſus Aeneam.

Virgilius eundẽ ſerpẽtem vocat, viperã, anguem, & colubrum.

Exin Gorgoneis Alecto infecta venenis,
Principio Latium, & Laurentis tecta tyranni
Celſa petit, tacitumq. obſidet limen Amatæ,
Quam ſuper aduentu Teucrûm, Turniq. hymenæis,
Femineæ ardentem, curæq. iræq. coquebant.
Huic Dea cæruleis vnum de crinibus anguem
Conijcit, inq. ſinum præcordia ad intima ſubdit.
Quo furibunda domum monſtro permiſceat omnem.
Ille inter veſtes & læuia corpora lapſus
Voluitur, attractu nullo, fallitq. furentem,
Vipeream inſpirans animam, fit tortile collo
Aurum ingens coluber, fit longæ tænia vittæ:
Innectitq. comas, & membris lubricus errat.

Nam quid reuera ſit ipſiſſimus *Coluber*, quem aliqui *aquaticum anguem*, alij *terreſtrem ſerpentem* mala gramina paſtum, alij paruum, alij ingentem, alij breuẽ, alij longum dicunt, adhuc ſub grauiſſimis authoribus lis pendet, quam decidere, vt difficile, ſic neque mei nunc fori eſt. Quare diuinare non poſſum, qualem ſerpentem *Ambroſius Pareus* indicare voluerit lib. 20. cap. 23. quando remedia theria-

Non ſatis cõſtat quis ſit verus coluber.

Ambroſius Pareus antidota aduerſus colubrum deſcribit.

theriacalia adhibuit ſalubria, coquo cuidam, quem *Coluber* momorderat, inter ſepes *lupulos* legentem. Gauiſus tamen non parum fui, eandem, parem, ac geminam prorſus medelam, huic à *Pareo* doctiſſimo ſuppeditatam, quam olim ego meſſori meo, (de quo ſuperiùs in primo *ſerpente*) à *vipera* commorſo, applicueram. Videri poteram, omnia à *Pareo* mutuatus, cuius tamen eo tempore nomen nec auditione acceperam, nedũ quod ipſius libros etiam legiſſem. Ex quo ſimul clareſcit, ſæpenumero vnum idemq. inuentum à differentibus perſonis, tempore diuerſo, & diſtantiſſimis locis propalari poſſe. Poſteaquam igitur ſufficienter nobis tam ſacri, quàm prophani codices ſuffragati ſint, *Draconis* vocem, ſerpenti nõ raró cuiuis obuio accommodari ſolere, æquum cenſeo ad proprium magis genus accedere, & ſpeciem ipſam (*vt cũ ſcholis loquar*) ſpecialiſſimã indagare, in qua *Dracunculus* hic noſter domicilium ſibi conſtituere valeat.

His olim ijſdem ferme aduerſus viperæ venenũ vſus erat.

Quis verus Draco ſit indagatur.

Et mirari comprimis licet, quod linguis tot nationum varijs, vno eodemq. vocabulo, tam conformiter *Draconem* appellari, incertiſſimum tamen adhuc eſſe, quis verus ſit *Draco*, videamus. Qui enim Latinis *Draco*, is *Græcis* δράκων *Italis Dragone*, *Germanis Drach*, eodem fermè ſono, & ethymologiã vocitatur. At interim veteres de re ipſa non ita facilè conueniunt. *Ariſtoteles* lib. 9. cap. 1. de Hiſt. animal. *Diſſidet Aquila*, ait, *cum Dracone, veſcitur enim Aquila anguibus*. Hoc diſſidium *Plutarchus* quoq; & *Ælianus* confirmarunt, & mirabilis *Poëta Latinus* 11. *Æneidos* pugnam hanc, dextrè, concinnè, & venuſtè, vt omnia ſua expreſsit, comparans cum certamine, quod inter *Tarchontem*, & *Venulum* egregios præliorum ductores geſtum eſt:

Draconis vox multis linguis cõmunis, res dubia eſt.

Ariſtotelis Draco cũ Aquila diſſidet.

Vtq. volans altè raptum cum fulua Draconem
Fert Aquila, implicuit pedes, atque vnguibus hæſit:
Saucius at ſerpens, ſinuoſa volumina verſat,
Arrectiſq. horret ſquamis, & ſibilat ore,
Arduus inſurgens: illa haud minus vrget adunco
Luctantem roſtro, ſimul æthera verberat alis.

Huius pugnę deſcriptio.

Ex quo clarũ eſt, cũ *Aquila Draconem* hunc in altum ferre poſſit, non illã ingentiſsimã beſtiam eſſe, quam *Plinius* nobis lib. 8. cap. 11. memorat, tantæ magnitudinis, vt ipſi nihil pẽſi ſit, cũ enormi bellua *Elephante* in arenã deſcẽdere, & duello cõmiſſo, de vita dimicare, circumflexu nempe facilè illũ ambire, nexuq. nodi perſtringere. Sequente capite *Dracones* eſſe ait tantos, vt totũ ſanguinẽ *Elephantis* exhauriant. *Et quam quis aliam*, inquit, *tantæ diſcordiæ cauſam attulerit, niſi Naturæ ſpectaculum ſibi paria componentis?* Quaſi innuere velit, *Naturam* non aliter, atq. nos ſolemus, hos magnos duos gladiatores, in mundi theatro, vires ſuas committentes, cum voluptate ſpectare voluiſſe.

Ariſtotelis Draco paruus ſit oportet.

Alij authores hũc magnũ faciũt.

Hoc idẽ *Solinus* cap. 27. confirmat, qui à *Draconibus, Elephantos* non niſi potu grauatos inuadi, ſcribit, vt venis propenſiùs irrigatis, maiorem ſumãt de oppreſſis, hauriendo frigidũ eorũ ſanguinẽ, ſatietatẽ. *Nec aliud magis quàm oculos petũt*, inquit, *quos ſolos expugnabiles ſciunt. Vel interiora aurium, quia is ſolus locus defendi nõ poteſt proboſcide. Itaq. cum ebiberint ſanguinem, dum ruunt belluæ, Dracones obruuntur, ſic vtriuſque fuſus cruor terrã imbuit, fitq. pigmentum quicquid ſoli tinxerit, quod Cinnabarin vocat.* Hęc omnia propemodũ *Solinus ex Plinio*, trãſcripſit, qui in *Æthiopia*

Nam Draco cũ Elephante pugnat.

Dra-

Dracones Indicis pares generari aſſerit, vicenũ cubitorum. Sed hoc par eſt, præut *Ælianus & Oneſicritus* hos depingunt, quorum ille *Æthiopicos Dracones* triginta paſſuum longitudine, hic verò duos memorat *Indicos*, vnum ſex & quadraginta, alterum octoginta cubitorum. *Strabo* adhuc maiores facit, octoginta vnum nimirum, atque centum & nonaginta cubitorum alterum, *Pierius* verò, *Maximi Tyrij* teſtimonio, tradit *Alexandri Magni* temporibus, apud *Indos Draconem* quinque iugerum magnitudine fuiſſe. Quæ ſi fabuloſa non ſunt, reuera maiora animalia non reperiuntur ſuper terra, vt *S. Auguſtinus* in enarratione Pſalmi 148. ait. *Lucanus* quoque immanem quandam *Draconibus* magnitudinem adſcribit his verſibus. Immenſæ magnitudinis Dracones.

Vos quoque qui cunctis innoxia numina terris,
Serpitis, aurato nitidi fulgore Dracones,
Peſtiferos ardens facit Africa, ducitis altum
Aëra cum pennis, armentaq. tota ſecuti
Rumpitis ingentes, amplexi verbere tauros,
Nec tutus ſpatio eſt Elephas, datis omnia letho,
Nec vobis opus eſt ad noxia fata veneno.

Lucani Dracones.

Videntur igitur *Pierio* aſſerente, *Dracones* illi propriè vocari, qui corpore ſunt immaniori vaſtioreq. hoc eſt, *ſerpentes* annoſi valde, & qui multa ætate in magnitudinem excreuerunt inuſitatam. Vnde & prouerbiũ natũ, *Serpens niſi ederit ſerpentem non fiet Draco.* Ad quos *Dracones* referri debent illi, quos *Strabo* ex *Iphicratis* authoritate, naſci ſcribit apud *Heſpericos Æthiopes* adeò magnos, vt herba illis innaſcatur, de quibus paulò infra. Dracones videntur eſſe ſerpẽtes max mi & annoſi.

Quare longè æquiùs *Draconum* nomen merentur, *Ariſtotelis* prægrandes illi *angues*, de quibus lib. 8 cap. 28. *Hiſt. anim.* quàm eiuſdem paruus, cum Aquila pugnans *ſerpens* Sunt autem hæc *Ariſtotelis* verba. *In Africa magnitudo anguium mira, ſicut & fertur. Iam enim nonnulli vbi triremi applicuiſſent, oſſa boum multorum vidiſſe narrant, quos abſumptos eſſe ab anguibus, nõ dubitarent, cũ triremes productas in altum, quamprimum angues inſectarentur, & nonnulli aggreſſi triremem euerterent.* Tales etiã Ariſtoteles deſcripſit.

Verùm hic mihi ſcrupulus inijcitur hæretque, an *Lucani Dracones* ſint illis ſimiles, quos iam ex *Plinio, Æliano* & alijs dedimus. Prædicti enim ſine pedibus, aliſque, in arbores ſerpunt, implicantq. ſe illis, ad quas paſtũ veniunt *Elephantes. Lucani Dracones* autem alarum remigio altum in aëra tendunt, & verbere, caudarum puto, *Elephantes*, tauroſq. trucidant. Cũ Lucani dracones ſint alati, dubitatur, an huc pertineãt.

Quapropter *Draconum* nomine, *ſerpentes* illi veniunt quoque, quibus *Natura* alas, ioco an ſerio, vix dixeris, adaptare molita fuit. *Verorum Draconũ duæ ſunt ſpecies*, inquit *Greuinus*, *Quidã enim alati ſunt, quidam verò ſine alis. In ceteris nãq. prorſus ſimiles ſunt.* Liber, qui *Hortus ſanitatis* inſcribitur, antiquus ſatis, hæc ex *Phyſiologo* adducit. *Draco ſuper omnes ſerpentes maximus: & ſuper omnia terræ animantia. Qui quandoq. ſuper aërem, fertur ipſum concitando ac vehementer impellendo.* Item ſequentia. *In abyſſis terræ (ſicut dicit S. Auguſtinus) aliquando Draco moratur, & cum in aere ſentit humiditatem, egreditur, & ſuper aëra fertur, magnis alarum remigijs aërem concitans & impellens. Alis quãdam pellicea volubilitate extantibus: & ſecundum corporis ſui magnitudinem latè diffuſis: vbicunque moratur, aerem inficit.* Diſtinguitur Draco in alatum & non alatum.

Ad Dracones etiã ſerpentes alati pertinẽt.

Aristoteles hos ex auditu ſaltem admittit.

Non claret tamen, an Ariſt. hos pennis, an cute volare cenſuerit.

Erunt igitur *Draconum* titulo decorandi *ſerpentes alati* quoque, qui & ipſi non vnica in claſſe tantummodo coercentur. Et *Ariſtoteles* quidem, lib. 1. cap. 5. *Hiſt. anim.* ex auditione potius, quam viſu, tales ſerpentes adſtruit. *Volucrum autem aliæ pennâ volant, ait, vt aquila, vt accipiter: aliæ membranâ ſiccâ vt apes, vt ſcarabæi: aliæ cute, vt vulpecula, vt veſpertilio. Volant pennis, aut cute, quæ habent ſanguinem. Membranis ſiccis, quæ ſanguine carent, vt inſecta. Sunt porrò, quæ pennis, vel membranis volant, omnia bipeda aut apeda. Angues enim circa Aethiopiam tales volare narrantur. Genus pennatum, auem appellamus: reliqua duo genera nomine carent communi.* Ex quo loco ego deduco, *Ariſtotelem* quidem non improbare, *ſerpentes alatos* reperiri, ſed non ſtatim ex hoc authore certum eſſe, an pennis hos volare, an cute potius alis intertextâ voluerit. Quandoquidem tam apeda, quàm bipeda, hoc eſt tam ſerpentes, quàm aues, æquè pennis, ac cute volare poſſe, non inficiatus eſt. Et quamuis *Lucanus*, pennis hos magis, quàm cute vti, in volatu dixerit,

Lucanus videtur Draconibus pẽnas dare.

Vos quoque qui ounctis innoxia numina terris,
Serpitis aurato nitidi fulgore Dracones,
Peſtiferos ardens facit Aſrica, ducitis altum
Aëra cum pennis.

Poeticè tamen magis locutus cẽſeri poteſt.

Voluceres alio loco ſimpliciter hos ſerpẽtes dicit.

Poeticè, & metaphoricè tamen ipſum hìc loqui voluiſſe, faciliùs crediderim, quàm ex rei natura, abutentem pennarum voce, pro cute. Is ipſe enim lib. 6. ſimpliciter huiuſmodi *ſerpentes, volucres,* ſiue *volantes* appellat, cum ibi mulier venefica quædam necyomantiâ vtens, omnis generis venena peſsima pro mortuorum vmbris euocandis conquireret, quibus hos *ſerpentes* quoque addere voluit.

Huc quicquid fœtu genuit Natura ſiniſtro,
Miſcetur, non ſpuma canis, quibus vnda timori eſt,
Viſcera non Lyncis, non diræ nodus Hyænæ
Defuit, & cerui paſti ſerpente medulla,
Non Arabum volucer ſerpens, inuentaq. rubris
Aequoribus, cuſtos pretioſæ vipera conchæ.

Volãtes hi ſerpẽtes & parui, & cute potius, quàm pennis volare videntur.

Probatur hoc ex Herodoto.

Addiderim & hoc ex coniectura mea, licet *phyſiologus*, & *Liber de natura rerum*, atque ipſemet *Lucanus*, apertè affirment, *alatos ſerpentes* maximos eſſe, hos tamen puſillos potiùs, aut reuera tam immanes minimè exiſtere, vt *Elephantes* aggrediantur & *tauros*. Idque ex *Herodoto* ſcriptore antiquiſsimo colligo, qui & paruos, & cute hos volare memoriæ ſimul prodidit. *Eſt Arabiæ locus*, inquit lib. 2. *ad Butum vrbem ferè poſitus, ad quem locum ego me contuli, quòd audierim volucres eſſe ſerpentes. Eò cum perueni, oſſa ſerpentum aſpexi, & ſpinas multitudine ſupra fidem ad enarrandum; quarum acerui erant magni, & his alij atque alij minores, ingenti numero. Eſt autem hic locus vbi ſpinæ proiectæ iacebant, huiuſmodi. Ex arctis montibus, exporrigitur in vaſtam planitiem, Ægyptiæ contiguam. Fertur ex Arabia ſerpentes alatos, ineunte ſtatim vere, in Ægyptum volare, ſed eis ad ingreſſum planitiei occurrentes aues Ibides, non prætermittere, atque ipſos interimere; & ob id opere ibidem magno in honore ab Ægyptijs haberi. Serpentis porrò figura, qualis hydrarum, alas non pennatas, ſed glabras gerit, & alis veſpertilionum valde ſimiles.*

Idem

Idem author lib. 3. hunc in ſenſum, conſimilia ſequentibus verbis nobis reliquit. *Atque viperæ per vniuerſum orbem terrarum viſuntur: alati verò ſerpentes nuſquam alibi, niſi in Arabia, aut certè non adeò frequentes. Hunc in modum Arabes thus comparant. Caſiam autem ſic. Poſtquam ſibi cum ceterum corpus, tum faciem præter oculos obligauerunt corijs, alijsq. pellibus, ad caſiam pergunt. Ea naſcitur in palude non alta, circa quam, & in qua degunt feræ alatæ, veſpertilionibus ſimillimæ, ſtridore diro, & viribus præualentibus, quas ab oculis arcentes Arabes, ſic Caſiam metunt.* Ex quibus ego hariolor, *ſerpentes hos alatos*, cum oculos præcipuè impetant, & ab his arceri queant, exiguo eſſe corpore præditos. Quam coniecturam meam, adhuc magis idemmet *Herodotus* corroborat, hoc ipſo in libro, *ſerpentes hos alatos*, ſiue *Dracones*, *Colubrorum* etiam *ſubalatorum* nomine pronunciando. *Ad meridiem*, ait, *vltima è regionibus, quæ habitantur, Arabia eſt: in qua ſola omnium, naſcuntur thus, myrrha, caſia, cinnamomum, & ladanum. Cuncta hæc facilia ad nanciſcendum, præter myrrham. Nam thus Arabes ſtorace ſuffientes, legunt ea, quæ Phœnices ad Græcos exportant. Hac ſuffitum thus capiunt. Etenim thuriferas arbores obſeruant colubri ſubalati, exiguo corpore, diſcolore ſpecie, permagno numero, circa ſingulas arbores, ijdem videlicet, qui aduerſus Ægyptum facto exercitu tendunt. Nec vllo alio ab arboribus, quàm ſtoracis fumo, ſubmouentur, vniuerſam terram oppleturi, (vt Arabes aiunt) niſi, vt ijdem narrabant, ſimile quiddam iſtis contingeret ei, quod nouimus contingere viperis, idq. (vt credere debemus) ſolerti diuinitatis prudentiâ. Nam quæ & timido animo ſunt, & eſculenta, ea omnia fœtuoſa fecit, ne aſſiduo eſu deperirent: contra quæ ſæua & maligna ſunt, ea voluit parum eſſe fœtuoſa. Vnde fit vt lepus quem omnia venantur feræ, ales, homo, tam ferox ſit: ſola quæ ex omnibus beſtijs cum grauida eſt, etiam impleatur, & alium fœtum in vtero geſtans pilis veſtitum, alium nudum, alium tantùm non formatum, alium concipit. Et lepus quidem talis eſt.*

Alia ſimilis Herodoti authoritas.

Alio loco hos vocat colubros ſubalatos.

Hos ait eſſe exiguo corpore.

Animalia eſculenta magno numero procreantur, ſed maligna cõtrà.

Volui hîc datâ operâ, paululùm prolixior eſſe, in enarrandis hiſce *Herodoti* verbis, cùm, vt opinioni meæ fidem adſtruerem, tum vt eundem ſcriptorem, vera partim, ac partim falſa nobis perſuadere tentaſſe, manifeſtarem. Exiſtimauit enim hic animalia noxia, *viperas* præſertim, & *alatos ſerpentes*, dum naſcuntur, matris ſuæ vterum erodere, matremq. interficere, & ob id paucu-las eiuſmodi beſtias inueniri. Neutrum verum eſt. Hoc norunt, qui viuente, ac ſaluâ matre *vipera*, vnico partu plurimas eiectas ab hac *viperulas* viderunt, quod inter alios *Ferdinandus Imperatus* Neapolitanus à ſe obſeruatum, olim mihi confirmauit.

Cauſa cur author ſit prolixior.

Error Herodoti.

Præterea ſibiipſi refragari in hoc *Herodotus* videtur; cum aliàs ſcripſerit, hos *alatos ſerpentes*, magno numero thuriferas arbores obſeruare, & facto exercitu eoſdem in Ægyptum tendere, & horum oſſa atque ſpinas multitudine ſupra fidem ad enarrandum ſe conſpexiſſe, quorum acerui magni erant, & his alij atque alij minores, ingenti numero.

Et huius contradictio.

Verum ipſummet libet *Herodotum* loquentem audire, qui hodieq. plures lectores credulos, & commenti huius ſui admiratores inuenit. *At Leæna*, ait, *validiſſimum ferociſſimumq. animal, ſemel in vita vnum parit. Nam vna cum fœtu vterum emittit. Cuius rei cauſa hæc eſt, quod catulus leoninus, vbi moueri in vte-*

Herodoti propria verba quæ in errorem multos induxerunt.

ro incipit, cum habeat vngues longè acutiſſimos, ex omnibus feris, vterum lacerat, augeſcensq. magis & magis, vngues imprimendo exulcerat ita vt ad poſtremum, dum partus adeſt, nihil vteri relinquatur incolume. Quare ſi viperæ & alati Arabiæ ſerpentes ita gignerentur, vt ipſorum natura fert, non eſſet hominibus viuendi facultas. Nunc autem cum libidine agitantur & per paria coeunt, fœmina collum maris in emittenda genitura comprehendit, ſorbensq. non priùs dimittit, quàm deuorauerit. Et mas quidem hoc modo perit. Fœmina verò talem luit maſculo pœnam, quod filij dum adhuc intra vterum ſunt, patrem vlciſcentes, matricem ambedunt, eiusq. aluo ambeſa, ita partum faciunt. Ceteri ſerpentes, qui non ſunt hominibus pernicioſi, oua pariunt, & magnam vim fœtuum excludunt. Atque viperæ per vniuerſum orbem terrarum viſuntur, alati verò ſerpentes nuſquam alibi, niſi in Arabia aut certè non adeò frequentes.

Fabuloſa ſũt quæ de Leænæ & viperæ partu narrat.

Atque vt in coitu *viperæ*, & huius atque *Leænæ* partu, *Herodotus* turpiter lapſus eſt, ita in *leporis* fœcunditate, cum rei natura & Ariſtotelis ſaniore doctrina rectè conſenſit. Hic enim lib. 6. cap. 33. de Hiſt. animal. *Lepores auerſi coeunt,* ait, *vt expoſitum eſt, retrò enim vrinam reddunt. Coeunt & pariunt quoque tempore, dumq. vtero ferunt, ſuperfœtant, & ſingulis menſibus generant. Sed fœtus edunt non vniuerſos, interpoſitis enim diebus, quod res tulerit, peragunt partionem. Habet fœmina lac priuſquam pariat, & à partu continuo repetit coitum, & lactans adhuc concipit fœtum. Plinius* lib. 8. cap. 55. huic planè conſentanea ſcribit, & quod vulgus hodieq. pro veriſſimo habet, ex *Archelao* adducit, in *leporibus* nullum ſexus diſcrimen eſſe. *Archelaus author eſt,* inquit, *vtramque vim ſingulis* (leporibus) *ineſſe, ac ſine mare æquè gignere. Benigna circa hoc Natura, innocua & eſculenta animalia, fœcunda generauit. Lepus omnium prædæ naſcens, ſolus præter daſypodem ſuperfœtat, aliud educans, aliud in vtero pilis veſtitum, aliud implume, aliud inchoatum gerens pariter.* Et mirari ſubit, quòd *lepus innocuum*, vt ait *Plinius, animal,* timidum, & iucundum, *omnium tamen prædæ naſcatur.* Vt hic non immeritò de venatoribus his verbis conqueratur:

Herodoto aſſentiũtur Ariſtot. & Plinius de leporũ fœcunditati.

Archelaus putauit in quolibet lepore eſſe vtrunq; ſexum.

Ego paruus lepuſculus,
Quid feci hominibus?
Quod me ſequuntur canibus.

Diu me torſit hæc de *leporibus* dicam dubitatio, an perſuaſio? omnes ad vnum *hermophroditos* eſſe. Et cum hoc ipſo elapſo proximè menſe Ianuarij anni huius 1628. *Princeps Cæſius* noſter ex ſuo Oppido *S. Angeli*, vbi tunc in arcis nuper à ſe conſtructæ ædificio animum refocillandi gratià morabatur, *lupum* mihi ſubmiſiſſet viuum, & prægrandem, vt hunc per ſectionem, quam *VVinthierius* noſter exercuit, diligentiùs examinarem, videremq. an quæ ego aduerſus *Ariſtotelem* capite de *Lupo Mexicano*, hoc ipſo in meo opere diſputaueră, veritati conformia eſſent? quæ mox ſubiungam. Inceſſit me cupiditas, ab eodem *Principe* viuos, aut mortuos aliquot *lepores* non exenteratos tamen poſtulandi, vt huic me dubio tandem eximerem. Sed commodum accidit, vt eo ipſo me tempore, aliquoties viſum veniret, Nobilis & ſtrenuus vir *Iulius Sinibaldus*, armis & venationibus deditiſſimus, qui eodem cum diu deſiderio mecum flagraſſet, vno anno vltra centum *lepores* domi ſuæ, hoc eſt in oppido *Montis Leonis Spoletanæ Diœceſeos*, cepit, omnesq. accuratà ſectione perquiſiuit, ſeriòq. mihi conte-

Dubium an lepores omnes hermophrodi-ti exiſtant.

Hoc ſoluitur à viro ſtrenuo Iulio Sinibaldo, oculato teſte.

contrectatus eſt, inter hos vix quatuor ſe maſculos reperiſſe, reliqui omnes fœminæ, & quod mireris, pleræq. grauidæ fuerant. In quibus diſtinctiſſimum tamen ſexum agnouit, & fœminea quidem vaſa genitalia in fœminis, virilia in maſculis, in hisq. nerueum *penem*, & *teſticulos* bene luculentos, extraque corpus, quemadmodum in canibus videntur, propendentes. Addebat frigidiſſimo anni tempore meliores & habiliores eſſe. Atque hoc eſt, quod *Plinius* dicebat, *eſſe animal intolerandi rigoris alumnum*, cum tamen quia timidiſſimum eſt, frigidiſſimæ complexionis quis affirmare ideo potuerit. Ecce vt *Natura*, in procreandis tot fœminis, quæ ſingulæ ſæpius implentur, fœcunditati in eſculento & ſapido animali, de quo *Martialis*:

Habent diſtinctũ ſinguli ſexum plures tamẽ ſũt fœminæ.

Inter quadrupedes gloria prima Lepus.

ſedulò ſtudere voluit.

De *Lupo* verò parergon hoc addiderim. *Ariſtotelem* 4. de *partibus animal.* 10. & *Plinium* lib. 11. cap. 37. egregiè deceptos fuiſſe, dum *Lupo* vertebrarum mobilium loco in collo, os integrum, rigens, & perpetuum ſubſtituerunt. Et licet ego ex mera coniectura mea, errorem hunc ſupra folio 484. ſatis expugnauerim, & ſeptem in *Lupi* collo flexiles, atque vertebratos articulorum nodos aſſignauerim, hos tamen ipſos iam nec plures, nec pauciores in ipſamet colli quoque inſpectione & ſectione vidi, ac deprehendi. Et quid ni hoc ſibi quiſpiam facilè imaginari potuiſſet? qui mecum vnquam, vel viſu vel auditione accepit, *Lupos* vbi oues furati fuerint, has arctè dentibus arripere, & humeris ſuis inijcere conſueuiſſe, id quod abſque vertebrarum flexura fieri haud quaquam poteſt. *Sic fide carent plurima*, vt inquit *Plinius*, *priuſquam facta aut viſa ſunt*. Et vt *Seneca* ait, *Patet omnibus veritas, nondum eſt occupata, qui ante nos fuerunt, non domini, ſed duces ſunt, multum ex illa etiam futuris relictum eſt.* Neque hoc dedecori ſtatim veteribus noſtris fuerit, ſi deprehẽdatur, aliquãdo ipſos hallucinatos fuiſſe. *Quiſnam ſagittarius artis ſuæ tam peritus eſt*, inquit *Demoſthenes*, *vt non aliquando erret à ſcopo?* Melius equidẽ omnibus, quã ſingulis creditur. *Et dignoſcit qui inuenit, inuenit qui quærit, quærit qui putat ſe ignorare.* Verùm his noſtris temporibus, quod ſua tempeſtate etiam *Ariſtoteles* conquerebatur, *Quibuſdam magis eſt operæpretium, videri ſapientes, & non eſſe, quam eſſe, & non videri.*

Ariſtot. & Plinius neſciuerũt lupum vertebras in collo habere.

Lupus habet ſeptem in collo vertebras.

Veteres nõ omnia ſciuerunt, nobis etiã aliquid reliquerunt.

Sed nolo te ſtudioſe lector, reliquo, quem ex *Lupi* quoque internarum partium anatome hauſimus, guſtu priuare, hunc igitur accipe, hoc fruere:

Recẽſẽtur lupi partes internæ.

Ventriculus plenus rugis internè, & loculis, in quo tertio à die, poſtquam captus eſſet, *Lupus*, continebantur folia quercus, taleæ, ſurculi arborum, & dimidij pugni magnitudine laceræ lineæ, aut canabinæ telæ.

Ventriculus.

Inteſtina in ſpiras conuoluta, ad totius corporis truncum menſurata, ternam eius longitudinem continebant, tantum abeſt, vt vnicum rectumq. hoc, à ventriculo ad podicem (ùt nonnulli credunt) protenderetur.

Inteſtina.

An *cæcum inteſtinum* veluti ſuccenturiatus ventriculus ſit, dubitari poteſt. Nam certè cum cetera inteſtina haberent plicas intus rectas, & paucas, inteſtinum cœcum habuit multas perplexas, velut ipſemet ventriculus, quæ confuſæ, & ſtrictæ, plenæ tamen erant muco, ùt ipſe ventriculus.

Inteſtinum cæcum.

Valuula poſt inteſtinum cœcum, ſimilis erat ei, quæ in homine, & quæ in

Valuulæ in inteſtinis.

lupi

lupi pyloro, hoc eſt, ruga tantùm tranſuerſa, ſiue orbicularis, non autem ſacculus, ſed quæ ruga, puto, in orbem plicata extendi poterat, & ita obſerare.

Brōchij muſculi non aderant.

Bronchij muſculi deerant in larynge, aderant verò bronchiotyroidei.

Nerui recurrentes.

Nerui recurrentes per ſiniſtram partem reuoluebantur in muſculos laryngis, inter Tyroidem & Cricoidem.

Vuula non erat.

Gargareo ſeu Vuula defuit.

Iecoris maior pars in ſiniſtro latere.

Iecur in ſex lobos fiſſum, quorum tres planè, & maiores in ſiniſtra parte, ſub ventriculo iacebant.

Lien.

Lien exiguus, oblongus, gracilis, accipiebat venas ex ramo ſplenico, per totam longitudinem.

Muſculi epiglottidis.

Duo muſculi epiglottidis euidentiſſimi, ab oſſis hyoidis baſi exorti. Vnde patet quamuis in homine videatur eſſe ligamentum membranaceum, velut frenum linguæ & penis, muſculi tamen vicem ſubire, vt rectè *Veſalius* contra *Galenum*, muſculos erigentes epiglottidis ſtatuat.

Apophyſis ſtylois. Annuli tracheæ.

Apophyſis ſtylois coniungebatur cum oſſe hyoide in baſi.

Annuli tracheæ arteriæ, ſquamatim & imbricatim ſibi committebantur, interuentu membranæ, vt ita ſufficerent, à naturali ſitu in alium, multæ diſtenſioni, & amplificationi.

Atque hæc omnia me præſente *VVinthierius* obſeruauit, & pro ſolita diligentia inter aduerſaria ſua retulit.

Sed qui iam per Dracones & ſerpentinos meatus, à tramite recto diuertimus, redeamus in viam ſi placet, vt tandem *Dracunculum* noſtrum, cuius gratiâ diutiùs euagati ſumus, deſcribamus.

Plinius Herodoti hiſtoriam de Cinnamomo pro fabulis habet, quod à veſpertilionibus cuſtodiatur.

Videtur *Plinius* lib. 12. cap. 19. quam ex *Herodoto* authoritatem attulimus, fabulis potiùs annumerare. *Cinnamomum*, ait, *& Caſiam fabuloſa narrauit antiquitas, princepsue Herodotus, auium nidis, & præſertim Phœnicis decuti. Item Caſiam circa paludes propugnante vnguibus diro veſpertilionum generi, aligeriſq. ſerpentibus his commentis augentes rerum pretia.* Quamuis haud ſciam, volueritne *Plinius* fabuloſos *aligeros ſerpentes* innuere, an hoc inter fabulas ſolùm ponere quod *ſerpentes* hi cum *veſpertilionibus Caſiam* & *Cinnamomum* reuera aduerſus homines, à collectione, & ſectione tueantur. Ne autem mirum alicui videatur, quà ratione *veſpertiliones* non niſi noctu volantes, has arbores defendunt, ait *Plinius*, *Non cædi hunc fruticem niſi aut ante ortum Solis, aut poſt occaſum. Theophraſtus* lib. 9. cap. 5. fabulis quoque accenſet, *à ſerpentibus mortiferis cinnamomum defendi.*

Garzias ab Horto de hiſtoria cinnamomi conſulatur.

Garzias ab Horto lib. 1. cap. 15. exactiſſimè *Canellam*, & quæ inter *Cinnamomum ac Caſiam* conuenientia, aut diſcrepantia ſit, deſcribit, qui aromata hæc, locis illis ab *Herodoto & Plinio* aſſignatis, nunquam nata fuiſſe, apertiſſimis ibi argumentis docet, & vnde antiquorum fabulæ illæ enatæ fuerint, detegit, quæ cum huius loci non ſit examinare, is ipſe adiri poterit. Interea *Ciceronem* quoque de *Natura Deorum*, de *aligeris* his *ſerpentibus* teſtem laudare poſſumus. *Ibes auertunt*, inquit, *peſtem ab Ægypto, cum volucres angues ex vaſtitate Lybiæ* (alij dicunt ex *Arabia*) *vento Africo inuectos interficiunt atque conſumunt.* Inter veteres his accenſeo *Strabonem*, *Melam*, atque *Solinum*. Nec ſeculi noſtri, quæ plurima veteribus ignota & incredibilia, nobis innotuerunt, fideliſſimis teſtimo-

Cicero etiam aligeros ſerpentes eſſe dixit.

Hoc ipſum atteſtantur Strabo, Mela, Solinus.

Recẽtiorũ de eadẽ re teſtimonia.

nijs

nijs deſtituimur. In *ſexta parte* deſcriptionis *Indiæ Orientalis*, & quidem *Auriferi Regni Guineæ* ad *Africam* pertinentis, à *Batauis* perluſtrati, hæc reperio. *Sed & aliud Serpentum genus ibi reperiri dicunt, quos Dracones vocant, alis & caudâ roſtroq. bene longo, & dentibus acutiſſimis, quibus pecudes & carnes crudas quaſcunque conficere facilè poſſunt, formidabiles. Colore ſunt cæruleo & viridi, & ab Æthiopibus pro Fetiſſo habentur. Odio Elephantes proſequuntur maximo, quos etiam calliditate ſuâ interimere poſſunt. Vlnarum ſunt in his regionibus plerunque decem, quamuis alibi inuenti ſint Dracones centum pedum longi, qui volando eouſque aſcendere & attollere ſe ſe potuerunt, vt vel aues in aëre comprehendere potuerint.* In Regno Guineę sũt tales Serpentes, ſiue Dracones.

Philippus Pigafetta ex *Edoardi Lopez acroamatis*, in *Regni Congi* deſcriptione hæc habet. *Reperitur præterea etiam ibi animal auis magnitudine, formâ verò Draconis, alatum enim eſt, & caudam habet longam. Caput quoque oblongum ore pluribus dentium acutiſſimorum ordinibus referto. Carnibus crudis victitat. Cutis glabra quaſi ſubuiridibus ſquamis depicta. Gentiles id venerantur pro Deo & in hodiernum diem magnâ curâ, & admiratione educatur à primatibus, qui propter vberem ex oblatis prouentum, aliquando id populo adorandum proponunt.* In Regno Congo tales ſimiliter reperiuntur.

Apud *Ramuſium* in primo tomo, hæc *Odoardus Barboſa* annotata reliquit, cùm de monte quodam Regnum *Narſingæ* à *Malabaris* diuidente, ſermonem inijceret. *In hoc monte*, ait, *ſunt ſerpentes alati & volantes, admodum venenoſi, de quibus fama fert, quod halitu ſuo, & intuitu ſolo interficiant, ſi quis ad eos propiùs accedat, ab arbore in arborem conuolant.* Similes sũt circa Regnum Narſingæ.

Nicolaus de Comitibus Venetus, apud eundem *Ramuſium* inter alios ſerpentes prouinciæ *Malabar*, quos ibi notat, hos quoque valde truculentos memorat, longitudine cubiti, *alis veſpertilionum*, & *ſeptem capitibus* præditos, vnum poſt alterum ſecundum corporis longitudinem habentes poſitum. *Hi maximè*, ait, *ſunt venenoſi, qui arboribus inſident, nam ſolo etiam anhelitu & ſpiritu ſuo interficere hominem ſunt ſoliti.* Iidẽ apud Malabaros

In *tertia parte Nauigationum* dicti *Ramuſij* aſſeritur, in Regno *Palimbotræ eſſe ſerpentes, duorum cubitorum longitudine, & cum alis veſpertilionum, noctu hi volant, & vbi guttulas aliquot vrinæ emittunt ſuper aliquem, hunc ipſum occidunt.* In Regno quoq; Palimbotræ.

Atque hactenus à me producta, tam iuniorum, quàm veterum teſtimonia hiſtoricorum, facilè quemuis (niſi *cui durum circum præcordia ferrum* hæret) inducere poterunt, vt credat, *Naturam Dracones* ſiue *Serpentes alatos* produxiſſe, qui hodie varijs in regionibus, calidioribus præcipuè conſpiciuntur. Certũ igitur eſt, eſſe Dracones alatos.

Verùm quod nunc propoſiturus ſum animal, neſcio equidem, an fidem confeſtim apud quoſuis reperturum fuerit, adeò enim à reliquorum modulo, conſtitutione, & forma exorbitat, vt dubitem, ne ad ceterorum protinus monſtrorum poëticorum ſtabulum, quiſpiam id ablegare voluerit. Sed iã deſcribendus Card. Barberini Dracũculus valde aliorum Draconum limites excedit.

> *Aſt quamuis ratio reclamet, vera negetq.*
> *Credere poſſe animum, victus fateare neceſſe eſt,*

Id tamen ita eſſe, ſi hoc mecum oculis tuis perluſtraueris, manibus palpaueris, & mente denique ipſâ comprehenderis. Non negãdum ſubitò, ſi quid ratio tua non comprehendat, ſẽſus tamẽ approbet.

> *Difficile eſt ratione docere, & vincere verbis.*

Veruntamen *non poteſt de veritate dubitari, quoties cum incertis experimenta con-*

ſen-

ſentiunt ait *Quintilianus*. *Et pluris*, inquit *Plautus*, *eſt oculatus teſtis vnus, quàm auriti decem, qui audiunt, audita dicunt, qui vident, planè ſciunt.* Hoc ego animal iuſſu & permiſſione Ampliſs. *Cardinalis Barberini* in cuius *Pinacotheca* idipſum oſſibus hęrens, & corio ſuo tectum integrũ fermè adſeruatur, in gratiam auidiſsimi naturalium miraculorum ſcrutatoris, graphicè priùs in tabella expreſſum, iuſtamq. ſuam magnitudinem repræſentans exhibebo. Poſtmodum ad vnguem, pro virili mea deſcribam, verumq. ac genuinum, non fictum, non arte conſarcinatum eſſe, confirmabo. Denique ad quodnam animantium genus referendum ſit, diſſertabo.

Dracunculus Monoceros

ILLVSTRISS. CARD. BARBERINI.



Dracunculi Cardin. Barberini accurata delineatio. Huius longitudo. Caput & rictus. Dentes.

SI totum extendas dimetiariſq. hoc animal, cum capite & cauda, ſpithamam tibi eius longitudo, & digitos quatuor tranſuerſos conſtituet. *Caput* oblongum & roſtratum obtinet, quinimo roſtri cuſpis merè eſt cornea. *Rictum* quoque pro beſtiæ exilitate, iuſto maiorem habet. In vtraque mandibula vtrinque *dentes* tres numerantur molares, ſed eminentijs & cuſpidibus quibuſdam elatis exaſperati, ſeipſos tamen egregiè excipientes, vt ſimul ſumpti duodecim exiſtant. Sunt & canini in vtraque mandibula bini, terribiles, ſed non exerti, ſuperiores tamen inferioribus paulò grandiores. Inter hos videre eſt ſex alios dentes inciſores, & ſuperiores quidem longè inferioribus maiores. Nec hi quidem æqualis prorſus longitudinis, cum duo illi qui vicini ſunt caninis, paulò ſint productiores quatuor cæteris medijs, eiuſdẽ planè magnitudinis. Sex inciſores autem in maxilla inferiore, tam ſunt exiles, vt vitreis oculis opus habeas,

Habet duodecim molares, duodecim inciſores & quatuor caninos.

beas,

beam recte hos diſcernere cupias. Quare *microſcopij* noſtri auxilio vſus, eoſdem numeraui, qui omnes ſimul ſumpti viginti octo conſtituunt.

Foramina, vbi olim *oculi* fuerunt, magna ſatis, & *auriculas* adhuc cutaneas, collapſas tamen, acutas & non exiguas conſpicere licet. In apice capitis *Corniculum*, quod mireris, protuberat, extremum ferme indicis digiti articulum longum, recuruum, & collum verſus reflexum. Hoc pelle ſquamoſa obducitur, verſicoloribus punctulis venuſtà, quę cum aliquantulum lacera ſit, ſub hac ipſa cornea ſubſtantia perbellè elucet. Totum caput duos tranſuerſos digitos longum, & pollicaris craſſitiei eſt. Ab hoc *collum* incipit, quod palmi minoris, ſiue quatuor digitorum eſt longitudine, donec ad primas thoracis vertebras pertingat. Craſſitiei talis in ſui initio, quæ digiti eſt indicis, & pectus verſus, quæ pollicis eſt. Situs & poſitura eadem huius colli eſt, quæ in auibus, elatum enim hæc beſtia illud, & non rectà lineà exporrectum geſtat. Oculi. Aures. Cornu in capite. Collum.

Thorax poſt collum ſequitur, cuius principium duæ clauiculæ ordiuntur, finit ſexta coſta: neque enim comprehendere potui thoracis regionem pluribus, quàm ſex coſtis & clauiculis, quæ in brutis rariſſimæ ſunt, excepta *ſimià* & *erinaceo*, vt ego vidi, circumſcriptam fuiſſe, videtur enim ſterni os inter has ſex coſtas interſeptum. An autem ſequentes octo ab vtroque latere coſtæ, cartilagine in medio ſui cohæſerint, ignoro equidem, vetuſtate enim hæ quodammodo collapſæ, nec aliquid, nec nihil omnino tale oſtendunt. A thorace *venter* incipit, & caudam verſus octo adhuc *coſtæ* numerantur, vt omnes ſimul ſint quatuordecim, præter clauiculas. Venter eſt triplo thorace longior, & in medio ſui duplo latior, ad caudam accedens paulatim anguſtatur. Cum *cauda* detruncata appareat, tota eius longitudo ita exactè menſurari haud potuit, exiguum autem quid deeſt. Ab vltima tamen cauda incipiendo, *vertebras* triginta vſque ad os ſacrum dinumeraui, quod ad vltimi ventris coſtam deſinit. Politiſſimæ certè ſunt iſtæ vertebræ, & à ſua carne probè denudatæ, itaque arctè ac firmiter connexæ hærent, ac ſi glutine quouis tenaciſſimo, aut filo argenteo, veluti in ſceletis meis factum eſt, compactæ fuiſſent, in ſpiram quoque eleganter conuolutæ. Thorax. Coſtæ ſex in thorace. Et octo in ventre. Venter. Vertebræ in cauda.

Ad clauiculas *femoris oſſa* articulata hærent, duos longa digitos tranſuerſos, quibus tibiæ breuiores paulò, & his *pedes* adhuc breuiores copulantur, in quatuor digitos, acutis ſatis vnguibus armatos fiſſi atque diuiſi, æqualis fermè longitudinis, & nullà, quod ego animaduertere potui, membranà connexos, quibus demum quintus accedit digitus pollicis inſtar, breuior prioribus ſcilicet, internà parte locatus. Oſſa femoris & tibię. Pedes.

Alas gerit hæc beſtiola binas, duos latas digitos, & tribus paulò longiores, quadratas quodammodo, niſi quòd cuiuſlibet oræ, ſeu fines in tres cuſpides arcuatim deſinunt, inter quas, ſemilunares duæ inciſiones intercurrunt. Extremitas principij harum, ſuprema ſui parte, exiles duos exporrigit vnguiculos. Infima pars earundem ventri proxima, bene breuior eſt ſupremà: Inter ſeptimam autem & octauam, hoc eſt in medio quatuordecim harum coſtarum, eædem annectuntur. Extenſæ verò hæ, oras ſuas ſeu cuſpides extremos non in altum erigunt, ſed caudam verſus porrigunt, id quod diligenter hìc notari Alæ & quę in his diligenter ſũt obſeruãda.

velim, atque hic mos eſt omnibus, quòd ego ſcio, veris auibus. Apparet autem has non ex pennis eſſe compoſitas, verùm ex mera quadam cute conſtare, tribus tamen in qualibet alarum nerueis, & ſatis robuſtis per longum fibris tranſcurrentibus, pellemq. illam firmantibus, alij vnguiculi, præter puſillos & vix conſpicuos dictos, in alarum oris nulli videntur, qui *veſpertilionibus* ſunt proprij potius, quibus parietibus, muris, & arboribus fixi hærent.

Alarũ ſubſtantia & color

Tranſparet autem hæc *alarum pellicula* ad candelæ lumen, quarum color internâ parte palearum eſt, ſed obſcurior, externâ cæruleo, & aliquantulum ruſo atquè nigricante relucet. Multis quoque hæ extrà orbiculis oblongioribus, & ouatis, quaſi pauonum oculis, diſtinguuntur, quæ oculis noſtris delectationem magis quàm terrorem incutiunt.

Maxillarum & *femorum oſſa*, *thoracis* ac *caudæ vertebræ*, & pleræque coſtæ, carne ac cute ſuâ denudata omnia, non ſpinas piſciũ atque ſerpentũ ſimilant, ſed vera quadrupedum, aut auium oſſa æmulantur. *Pellis* tamen ſiue cutis, qua totum animal obducitur, ſerpentina potius videtur, quàm alterius vllius beſtiæ, licet ſquamoſa non multùm ſit. *Color* varius, præcipuus eſt viridis cum cæruleo, ſubluteo, & nigricante mixtus. In dorſo, & ſupinâ corporis parte magis vireſcit, ſub collo, ventre, & prona parte magis flaueſcit. Atque hæc ſuccincta quidem, genuina tamen, & veriſſima animalis huius, non à circulatore aliquo artificioſè compoſiti, ſed à Deo, ac Natura realiter in lucem producti, eſt expoſitio. Quod ſicuti verbis in charta, ita lineamentis ſuis in tabella expreſſum, curioſi lectoris oculis, & menti exhibere voluimus, idq. eo libentius præſtitimus, quòd certiſſimè ſciamus, à nullo Zoographo, ita exactè deſcriptum, atque concinnè eiuſmodi *Draconem* depictum, veluti hìc factum, vnquam fuiſſe.

Oſſa vera in hoc sũt non ſpinæ vt in piſcibus & ſerpentibus. Cutis ſeu corium. Totius animalis color.

Similis & tam accurata animalis huius deſcriptio vix à quoquã alio eſt facta.

Prodijt nuper magnum ſatis opus, cum *figuris pulcherrimis in æs inciſis*, naturalium rerum mirabilium, quæ in celebri *Calceolarij Veronenſis* muſeo iamdudum conſeruantur, in quo dum verum *Draconem* nunquam forſan ſcriptor vidiſſet, nedum habuiſſet, coactus fuit falſum, vt ipſemet *Calceolarius* fatetur, nobis proponere ex *Raia* piſce, à circumforaneo, niſi fallor, quodam concinnatum, de quo hæc eius verba habentur: *Monſtroſum hoc animal ſpectandum exhibetur, formam illius virulentiſſimi Baſiliſci imitari dices, verum ſcias, ne quid mendacij hoc noſtro in Nomenclatore reperiatur, Baſiliſcum non eſſe, nec Draconem, ſed eſſe piſcem maris alumnum, Raiam nimirum læuem, in hanc formam manu artificis fabrefactam.*

Artificioſus Draco à Calceolario proponitur.

Quod ſi ex *Ariſtotele* ſciſcitatus eſſes, an *Natura* vnquam ſerpentem bipedem produxiſſet? per omnia tibi ſacra, iuraq. hoc nunquam ab ea factum, nec fieri poſſe iuraſſet, hic enim, *Gaza* interprete, ipſe lib. 1. cap. 5. hiſt. animal. ſcripſit: *Enimuerò alijs pedes Natura dedit, alijs negauit, & quæ obtinent pedes, aut binos hæc habent, vt homines vt aues, duo hæc tantummodo genera, aut quaternos, vt lacertæ, vt canes: aut plures vt Centipedes & apes. Auguſtinus Niphus* ad hunc locum ait, *non eſſe alia bipeda, quàm homines & aues. Iulius Cæſar Scaliger* quoque hunc textum ita vertit: *Animalium præterea quadam pedes habent, quædam non habent, & illa quidem aut binos, vt homo & auis ſola.* Rectè *Scaliger*, ita enim

Ariſtoteles nũquã ſerpentes bipedes admiſiſſet.

enim Græcè Ariſtoteles loquitur. Καὶ τῶν ἐχόντων τὰ μὲν δύο πόδας ἔχει οἷον ἄνθρωπος [illegible] μόνα. Erit igitur hic *Dracunculus* noſter, cum homo non ſit, & *Ser*[illegible] Ariſtotelis doctrina, eſſe nequeat, erit, inquam, ὄρνις, hoc eſt *auis*. N[illegible]lem libro cap. 24. ait: *Caret pedibus omne genus Serpentum vt piſces.* Idem [illegible]. hiſt. animal. cap. 4. *Quæ autem pedibus carent*, inquit, *& longo ſunt corpore vt Serpentes, vt murenæ, ijs coitus complexu mutuo ſupinarum partium agitur.* Et licet hìc ex aliorum ſententia *Serpentibus alas* quoque dare voluerit, *pedes* tamen nuſquam conceſſit.

Ex Ariſtotelis mente Draco noſter eſſet potius auis quam ſerpens.

Quamuis enim *pedes lacertis* tribuerit, hos tamen à *Serpentibus*, quos *apedes* perpetuò dixit, ſeparauit. Itaque 2. hiſt. animal. cap. 17. ait: *Genus Serpentum omnia ferè proxima lacertis, ex terreſtri ouiparo genere habere ſpectes, ſi pedes ijs demas, longitudinem addas.* Et vt demus *lacertos* etiam ex *Serpentum* genere quodammodo eſſe, quatuor tamen his ſemper, veluti & *Crocodilis*, binos verò pedes nunquam aſſignauit.

Serpentes vbiq; apedes nō pedatos, minimè bipedes Ariſtoteles ſtatuit.

Veruntamen hìc aliquis Ariſtotelis ſenſum mentemq. explorare meritò poſſet, quomodo ſolam *Auem* cum *Homine bipedem* eſſe ſtatuerit? Cum tamen *Veſpertilio bipes* quoque ſit, & auis tamen minimè cenſeatur, eſt quidem *volucris*, ſed non *auis*, hoc eſt ὄρνις. Ariſtotelis hæc, non mea doctrina eſt, ſic enim loquitur lib. 1. hiſt. animal. cap. 5. *Scaligeri* verſione: *Volucres autem aliæ pennis præditæ ſunt, vt aquila, & accipiter: aliæ earum loco membranas, vt apes, & ſcarabæus: aliæ corium habent, vt vulpes & veſpertilio, pennatorum igitur genus auis vocatur,* (ὄρνις καλεῖται) *reliqua duo genera vnum nomen, quo dicerentur, non habuere.* Veſpertilio igitur cum pennis careat, auis non erit, hoc eſt ὄρνις, & bipes tamen eſt, quare pulchrè de hoc animali hoc eodem loco *Scaliger*: *Mirum animal*, inquit, *bipes, quadrupes, ambulans non pedibus, volans non pennis, videns non luce, cæcus in luce, extra lucem luce vtitur, in luce luce caret, auis cum dentibus, ſine roſtro, cum mammis, cum lacte, pullos etiam inter volandum gerit.*

Veſpertilio an auis ſit.

Veſpertilio mirum animal.

Poſſem & ego ad veſpertilionem, cuius exquiſitum ſceleton inter alia colligatum teneo, ſymbolam meam conferre, niſi parergon cenſerem. Hoc interim reponendum illis volo, qui arguere poſſent, *veſpertilionibus pe*[illegible] nullum vſum eſſe, cum dixerit contrarium Ariſtoteles lib. 1. hiſt. animal. cap. 1. *Animal quod volucre tantum ſit, vt piſcis natatile ſolummodo eſt, nullum nouimus, nam & quæ pennis cuteis volant, ingredi poſſunt, vnde veſpertilioni etiam pedes ſunt, & vitulus marinus pedes habet minutos.* Pedes igitur veſpertilioni ad ingrediendum conceſſit *Philoſophus*. Verum de *aue Paradyſea* quæ apes eſſe, & ſemper volare creditur, de qua noſter hoc libro author etiam, nos fortè in ſecundo tomo diſputabimus.

De veſpertilione etiā rari aliquid author afferre poſſet.

Veſpertiliopedibus ſuis vtitur.

An dentur aues apedes?

Nunc ad *Dracunculum* redeamus. Hunc igitur bipedem eſſe cum conſtet, *hominem* autem dicere nefas ſit, & *auis* eſſe nequeat, quod pennis non ſit veſtitus, & à *Serpentum* numero, quia binos pedes habet, excludatur, *veſpertilionem* vt facias, ex Ariſtotelis decretis, ſolum reſtat. Atqui *veſpertilio* plurima habet, quæ *Dracunculo* minimè competunt, & vt alia taceam cutis ſola reclamat, quæ in hoc eſt ſquamoſa, & glabra, in *veſpertilione* piloſa, &

Neſcitur ferme ad quod animalis genus noſter Dracunculus ſit reducendus.

ſa, & villoſa, qualis fermè in muribus eſſe ſolet, ſic vndique ſunt anguſ[illegible].

At nos, vt vt Ariſtoteli cõtrariũ id viſum fuerit ſerpentes eſſe bipedes, [illegible] genti tamen itinerum atque nauigationum lectione, vtriuſque orbis t[illegible] dui, quàm ſurgentis ſolis, comperimus *Dracones*, ſeu mauelis dicere, *Ser[illegible] tos*, atque *pedatos* ſimul, & duobus quidem ſolis pedibus ingredientes [illegible] raro viſos fuiſſe. Huiuſmodi *Dracones* memorabilis ille pirata, qui vniuerſum terrarum orbẽ circuiuit, & in vaſtiſſimo Oceano, infinitas propemodum naues deuorauit, hoc eſt prædam immenſam, opimamq. domũ reduxit, *Draco*, inquam, iſte *Anglicus*, in ſecunda itineris ſui parte *Gallico* idiomate *Pariſijs* excuſa, paginà 109. quando de *Regno Congi* loquitur, hæc habet. *Ibidem conſpiciuntur etiam animantes altitudine Arietis quæ alatæ ſunt, quemadmodum Dracones. Caudam habent, & roſtrum oblongum, pluresq. dentium ordines. Veſcuntur crudis carnibus duosq. tantum pedes habent. Pellis eſt illis rubra, viridibus & cæruleis maculis conſperſa. Iiſdem coloribus cernuntur ibidem chamaleontes.* Fuit autem hìc *Draconi Anglo* ſermo de Serpentibus, viperis, & huiuſmodi venenoſis ac nocentibus beſtijs.

Dantur ſerpentes pedati & quidem bipedes aduerſus Ariſtotelis decreta.

Draco Anglus celeberrimus Pirata orbis vniuerſi maria nauigauit.

Inuenio hæc præterea in decima deſcriptionis *Americæ* parte, & illa quidẽ nauigatione, quam primã in *Pariam Americus Veſputius Florentinus* tentauit, & regionem hanc à ſuo nomine ſicut hodieq. remanet, *Americam* appellauit. *Ibi populum quendam offendit piſcationi operam dantem, & complures ibi caſas Hiſpani conſpexerunt, quas piſcationem exercentes (hi populi autem qui erant ad quatuor millia conſpectis Hiſpanis aufugerant) ac varij generis feras piſcesq. elixantes atque torrentes ibidem conſtruxerant. Inter alia ſerpens alatus craticulæ ligneæ erat impoſitus, qui in maximum ſtuporem Hiſpanos conuertit. Paulò longius progreſſi, in reliquis tugurijs complures eiuſmodi Serpentum viuos offenderunt, quorum pedes vinculis alligati, fauces funibus conſtrictæ erant, ne quid hominibus damni inferre poſſent, quemadmodum vrſis, canibus, equis, alijsq. feris capiſtra inijcere ſolemus. Vſque adeò immane tuebantur, vt abs contactu illorum prorſus Hiſpani abſtinerent.* In pictura, quæ hoc in libro conſpicitur & beſtiam hanc exprimit, pedes bini ſaltem appinguntur. *Petrus Bellonius obſeruationum* ſuarũ lib. 2. cap. 70. *Habet Ægyptus*, inquit, *multos præterea Serpentes, quorum non meminimus: quæ de nocentioribus dixiſſe ſatis eſt. Quoniam porro condita atque integrâ quorundam Serpentum alis & pedibus præditorum (quos ex Arabiæ parte in Ægyptum aduolare ferunt) corpora vidimus, vnius ex ijs Iconem lectorum oculis ſubijcere voluimus, plura de eo in libro de Serpentibus dicturi.* Veruntamen, vt diligentem omnem etiam curam adhibuerim, hunc *Bellonij* librum tamen de *Serpentibus* conquirere non potui, quare quæ de ſimilibus *Draconibus* ſcripſerit, me fugit. Hoc ſcio, cuius figuram in his obſeruationibus ſuis propoſuit, ad noſtri *Dracunculi* imaginem proximiùs accedere, quàm ad aliarum vllam à nobis ex alijs authoribus, excepto *Herodoto*, alatarum.

Americus Veſputius Florẽtinus in America Dracones bipedes vidit.

Bellonius depingit Dracũculũ noſtro valde ſimilem.

Conſimilẽ prorſus figurã *Ambroſius Pareus* lib. 1. depinxit. Verùm quid *Dracones* ſint, & vnde veniãt, nõ docuit, ſola illa quæ *Plinius* habet, attulit, quæ ad rẽ noſtrã nihil faciũt, hic enim de *Dracũculo* noſtro ne ſõniauit quidẽ, verùm magnos ſerpẽtes quoſdã, vt ſupra memini, *Draconum* nomine afficere voluit. Addit *Pareus* aliũ maiorem tricornem, monopodem hunc, aut multipidẽ dicas, haud ſcias

Huic non abſimilẽ Pareus proponit.

Plinius de noſtro Dracone nihil habet.

ſcias, vno verbo monſtroſam potius quam naturalem beſtiam. Hi ambo *Dracones* ab alijs omnibus animalium ſcriptoribus, quos ego vidi, vt delineantur, ita minimè explicantur, vt probabile valde ſit, vnum ſcriptorem ab altero hos mutuos accepiſſe. Quod autem inter noſtrum verum & hos diſcrimen intercedat, poſteriùs paulò declarabo. Dracones à diuerſis ſcriptoribus ijdem mutuati videtur propoſiti.

Cardanus tamen lib. 9. *Subtilit.* ſe nobis opponit & ſerpentes alis, ac pedibus priuat. Rationem hanc aſſignat: quia ſic pernices & pernicioſi maximè ſimul forent, quod *Naturæ* benignitas non permittit. *Ea de cauſa*, ait, *nullam autem venenoſam Natura fecit, aut ſi fecit facietue, debile venenum illi erit, vt veſpæ, aut non magna, aut diuturna, aut non frequens & puſilla, aut in deſertis locis habitabit. Manifeſtum eſt igitur ex fine ipſo, cur Serpentes ſine alis & pedibus ſint.* Cardanus alas & pedes ſerpẽtibus adimit. Sed & finis huius rationem adduxit, quòd putauerit nimirum, venenum horum ex ſiccitate nimià eſſe ſicciſſimæ ſubſtantiæ, quare æquum fuiſſe, vt cornua, vngues, oſſa, & plumæ venenoſorum carnibus animalium immiſcerẽtur, vt hæc ſicciora ita efficerentur & nocentiora. Rationem huius adducit. Quæ *Scaliger* in *Exercitationibus* ſuis aduerſus hæc diſputauit, videre poſſunt, quibus otium commodum magis eſt. Ego verò eundem *Cardanum*, vel hoc ipſo in loco, nõ ſatis ſibi conſentanea docuiſſe mihi perſuadeo, quando adhuc venenoſiores *Serpentes* illos, quibus vngues & cornua non carnibus immixta fuerunt, ſed extremitatibus eorũ adnata, ſcripſerit: *Serpentem verò*, ait, *quicunque etiam vel in cauda vngulam vel in fronte cornu habent, immodicè ſicci ſunt, atque ideo pernicioſiſſimi. Vt igitur Serpentes veneno præditi eſſent, pilis, plumis, cruribus, alijſq. carere debuerunt, & parum etiam bibere his neceſſe fuit, & vt oculi ruberent. Hac de cauſa nulli ferme piſces venenoſi: quod ſi ſint, ſicciſſima parte tales ſunt, vt lepores marini felle, & ſpinis aranei piſces.* Cardanus contraria ſuis decretis docet. Hæc omnia, & quæ *Scaliger* cõtradicit, ſub incudẽ ad longũ referre, nunc nõ licet, nec libet, alio id loco fiet. Scaliger aduerſus Cardanum.

Hoc ſolum pro aſſerendo, confirmando, & à dolis fraudibusq omnibus eximendo *Dracunculo* noſtro, ex alio *Cardani* lib. de *Rerum varietate* nempe, cap. 29. lib. 7. attuliſſe, & *Cardanum* nolentem volentem veritati aſſenſum præbere debuiſſe, mihi ſufficeret, huiuſmodi prorſus, vt ego opinor, *Dracunculos* ab ipſo *Pariſijs* viſos, qualis noſter eſt, iam dudum fuiſſe. Hęc cõcepta ipſius, dicto iá loco, ſunt verba. *Sed de Serpentibus alatis, dum Lutetiæ eſſem, quid viderim apud Gulielmũ Mancum referam. Habebat ille quinque tales, quales nunc deſcribam: qui cum omnes diuerſis temporibus habiti eſſent, formà verò eadem penitus, indicabat non fuiße commentitios: neque enim diuerſi homines, eadem ad vnguem, & maximè diuerſis temporibus fingere poſſunt. Erant autem bipedes alis exiguis, vt vix volare poſſe crediderim. Caput paruum & Serpentum capiti ſimile: Color lucidus, plumæ nullæ, nec pili. Magnitudo eius, qui præcellebat alios, cuniculi. Præſtitißet ſi confictι fuiſſent, alas tam grandes addere, vt pòſſe volare exiſtimarentur: delatos ex India conſtat: Dracones vulgus vocat.* Cardanus tamen alatos & pedatos & morbo ferme ſimiles Dracones quinque Pariſijs vidit. Hos ego, vt iam ſcripſi, noſtro *Dracunculo* congeneres fuiſſe conijcio, quamuis notas omnes, quæ in noſtro ſunt, non expreſſerit *Cardanus*. Pedes verò *Draconibus* quoque *Scaliger* dedit *Exercit.* 189. *Draconibus autem crura eſſe, & notum eſt, & puerilia illa eſſe*, inquit, *vt Serpentes veneno præditi eſſent, oportuiſſe eos carere cruribus propterea, pilis, plumis, & parum bibere.* Scaliger quoq; pedes Draconibus conceſſit.

Inuenio præterea in Geſnerianis notis ſequentia verba ex *Brodæi Miſcellan.*

Brodæus alatū Draconem in Gallia viſum eſſe teſtatur. Hoc teſtimoniū ſatis eſt contra Cardanum.

lib. 3. cap. 1. *Eſſe porrò Serpētes quoſdā mēbranaceis pinnis alarū inſtar vtentes memoriæ proditur: quod ætate noſtra ita eſſe compertum eſt. Delatus enim eſt ad Franciſcum Gallorum Regem Draco pennatus, apud Sanctones à ruſtico, cum in eum inuclaret, ligone caſus; hunc multi eruditi, ſpectatæq; fidei homines ſe vidiſſe nobis teſtati ſunt. Putabant autem ex tranſmarinis regionibus, vento pulſum, in eam prouinciam migraſſe; nam Gallia monſtris eiuſmodi caruit.* Hic licet *pedum* nulla fiat mentio, volui tamen *Cardano* auctoritatem hanc oculatorum teſtium opponere, quia præter crura ſerpentibus, etiam alas ipſe iniquo iure adimere conatus fuerat.

Author purgat ſe à prolixitate & arrogātia.

Aurea dicta Senecæ & Clem. Alexandrini philoſophiæ ſtudioſis conſideranda.

Hic beneuolus mihi lector meus rogandus, ne aut prolixitatem meam, in enarrandis authorum dictis accuſet, aut in ijs refellendis arrogantiam culpet: *Ipſorum enim dogmatum conflictus, dum inter ſe conferuntur, veritatem conciliat, vnde ſequitur cognitio,* inquit *Clemens Alexandrinus*. Eſt quidem vna via veritatis, ſed in eam tanquam in fluuium, alia aliunde fluenta influunt. Et cum Seneca meo, ad poſterius, hoc regero. *Non me cuiquam mancipaui, nullius nomen fero, multum magnorum virorum iudicio credo, aliquid meo vindico, nam illi quoque non inuenta, ſed quærenda nobis reliquerunt, & inueniſſent forſan neceſſaria, niſi & ſuperflua quæſiuiſſent. Multum illis temporis, verborum cauillatio eripuit, & captioſæ diſputationes, quæ acumen irritum exercent. Nectimus nodos, & ambiguam ſignificationem verbis alligamus, deinde diſſoluimus.* Quare alio idem loco indignabundus, in has querelas erumpit. *Pudet me, in re tam ſeria ſenes ludimus. Mus ſyllaba eſt, mus autem caſeum rodit. Puto nunc me iſtud non poſſe ſoluere, quod mihi ex iſta ſententia periculum imminet? quod incommodum? ſine dubio verendum eſt, ne quando in muſcipula ſyllabas capiam, aut ne quando, ſi negligentior fuero, caſeum liber comedat. Niſi fortè acutior eſt illa collectio. Mus ſyllaba eſt, ſyllaba autem caſeum non rodit, mus ergo caſeum non rodit. O pueriles ineptias! in hoc ſupercilia ſubduximus, in hoc barbam demiſimus, hoc eſt, quod triſtes docemus & pallidi.* Hæc ſtudioſe rerum naturalium indagator, aurea tibi dicta ſunto. Tempus, cuius exigua nobis relicta eſt portio, non inutilibus, & nugacibus verbis, ſed & frugiferis rebus impende, & cum eodem *Clem. Alexandrino,* nulli te ſectæ addicas, *Philoſophiam non Stoicam, non Platonicam, non Epicuream, non Ariſtotelicam, ſed quæcunque ab his ſectis rectè dicta & facta videris, hoc totum ſelectum Philoſophiam dicas.* Et quæ cum ſacris magis literis congruit, hanc toto animo exoſculare.

An Dracūculus hic ad ſerpentes pertineat?

Verùm & nos temporis rationem aliquam ducamus, & ad finem tandem properemus oportet. Ad quem priuſquam perueniamus, explorare operæpretium fuerit, ſit ne *Dracunculus* noſter ex *Serpentum* progenie oriundus? Ad hoc quæſitum, ſi *Ariſtotelis*, & *Plinij* doctrinam ſequi velis, negando, ſi *Naturam* conſulere malis, affirmando reſpondebis.

Ex Plinio probatur, non ad ſerpentes illū attinere. Idque eo argumento quia cornu verum habet.

Cornu in primis corneum, non carneum obſtat, ne *Serpentem* ex horum decretis authorum eſſe credas. Quamuis enim *Herodotus* lib. 2. dicat: *At circa Thebas ſunt ſacri Serpentes, nihil omnino hominibus noxij pusillo corpore, binis præditi cornibus, è ſummo vertice enatis: quos defunctos in Iouis æde ſepeliunt, huic enim Deo illos ſacros eſſe prædicant.* Et *Plinius* lib. 11. cap. 37. *Cornua quoque referat, multis quidem & aquatilium, & marinorum, & Serpentum data eſſe modis.* Ait tamen, *quæ verò cornua intelligantur, quadrupedum tantùm generi conceſſa eſſe.* Idem,

Cochleis ad prætentandum iter (ſcilicet data ſunt cornua) *corporea hæc ſicut ceraſtis* (hoc eſt ſerpentibus huius nominis) *aliquando & ſingula*. Itaque ex *Plinij* hiſtoria habemus quidem *Serpentes cornutos*, verùm non duris oſſeiſque, ſed mollibus, & vt, ipſe loquitur, corporeis cornibus inſignitos. Noſter autem *Dracunculus* vnicam omnino corneæ, & duriſsimæ ſubſtantiæ, in apice capitis geſtat, *cornu* inquam verum, non *Criſtam*, quam aliqui *Draconibus* attribuerunt. Quare idem *Plinius* lib. 8. cap. 12. *Id modò mirum*, ait, *vnde* Dracones *criſtatos Iuba crediderit*. Et laudato iam ſupra loco, cum de animalibus, quæ criſtas habent egiſſet, *Draconum enim criſtas qui viderit*, inquit, *non reperitur*.

Ariſtoteles autem lib. 2. Hiſtor. anim. cap. 1. Cum de animalibus, quæ cornua gerunt, ſermonem inſtitueret, *Serpentum* minimè recordatur. Et *biſulca quidem ſola facit, vt plurimùm cornigera*. *Oryx* ipſi quoque *biſulcus* cum ſit, non bicornis tamen, ſed vnicornis exiſtit. Et *Aſinus Indicus*, *ſolipes* non biſulcus, *monoceros* eſt. Hoc eodem porrò capite cum *Plinio* probè congruit. *Quæ autem cornuta ſunt, eadem omnino quadrupeda eſſe certum eſt*, ait, *niſi quid per tranſlationem cornu habere dicatur: quemadmodum Ægyptij de Colubris Thebanis perhibent, quaſi aliquid illis veluti veſtigium cornu extuberet*. In noſtro verò *bipede Dracunculo*, non quadrupede, *Corniculum* non per metaphoram & tranſlationem, ſed realem eſſentiam, atque exiſtentiam, non molle, ac tenerum, ſed durum & oſſeum prominet. Quin & *roſtri cuſpis* merum quoddam *cornu* exiſtit. Et quod mireris planè, ac præter *Ariſtotelis* doctrinam accidiſſe dicas, animal hoc noſtrum ſuperioribus inciſorijs dentibus, cùm iure carere debuiſſet, quia cornigerum eſt, hoc tantum abeſt vt ita ſit, vt hos etiam inferioribus comparibus ſuis & correſpondentibus, triplo maiores auctiores atque longiores obtinuerit. Hoc ipſo enim, & libro & capite *Philoſophus*: *Sunt alia vtrimque dentata*, inquit, *alia altero dentium ordine carent*. *Quæ enim cornua gerunt, hæc non dentata vtrimque ſunt, quippe quæ primoribus maxillæ ſuperioris careant dentibus. Quamquam ſint nonnulla, quæ cornibus vacent, & vtrinque dentata non ſint, vt Cameli*. Non igitur mirum eſt, ſi in *Camelo* contra Naturæ legem & *Ariſtotelis* regulam, hoc euenit, poſſe iiſdem aduerſari decretis *Dracunculum* etiam noſtrum, qui licet corniger ſit, dentibus tamen nullis in ſuperiore maxilla ſit deſtitutus. Verùm de cornibus plura in ſequente, & vltimo capite hoc noſtro, vbi de *Scarabæo cornigero* ſeu *Tauro volante* agemus, ſuppeditabimus. Hoc interim pro more, & amore meo, *Philoſophiæ Tyroni* meo inculcandum denuò cenſeo, *plurima vera eſſe, quæ parum ſunt credibilia*. Venire veritatem etiam interdum in lucem, non quæſitam. *Et interdum ita perſpicua eſt veritas*, ait *Seneca*, *vt eam infirmare nulla res poſſit, interdum tamen eſt adhibenda vis veritati, vt eruatur*. Quod ſi nos quandoque aduerſus *veteres* hoc ipſum diſputando præſtamus, id non calumniandi illos, per quos plurimum profecimus, ſed ab erroribus eorum, ſi qui irrepſerint, iuniores tutandi fit gratiâ. *Tantam enim*, ait *Cicero*, *ſemper potentiam veritas habuit, vt nullis machinis, aut cuiuſq. hominis ingenio, aut arte ſubuerti potuerit. Et licet in cauſa nullum patronum aut defenſorem obtineat, tamen per ſeipſam defenditur.*

Videamus vlterius ſi placet, an *dentes* in hoc *Dracunculo Serpentini* ſint nec ne? *Ariſtoteles* 2. hiſt. anim. cap. 17. *Gaza* interprete, *Dentes exerti omnibus ſunt*, ait,

Hoc ipſum ex Ariſtotelis doctrina diſcitur.

Cõtra Ariſtotelis decreta corniger Dracũculus eſt, & dentes omnes habet.

Adhortatio ad Philoſophiæ ſtudioſos.

Probatur argumento dentiũ non pertinere ad Serpentes.

ait, *Serpentibus. Scaliger* ad hunc locum, *Illud nequaquam excuſatur*, inquit (in-

Idq. ex dictis Ariſtotelis.

Gaza videlicet) *cum* Καρχαρόδοντας *interpretatus eſt exertos dentes. Nam neque ſonat vox Græca, neque verum eſt, neque exerti ſunt duo illi, quos longiſsimos tradit Plinius, quanquam præ cæteris exſtent.* Bene hæc *Scaliger*, ſed ante ipſum prius hæc *Niphus* aduerterat, hæc enim in explicatione textus huius, verba eius leguntur. *Deinde quales ſint dentes narrat* (ſcilicet *Ariſtoteles*) *& dicit dentes* Καρχαρόδοντε, *ideſt ſerrati omnibus ſunt. Neſcio cur Theodoricæ* (hoc eſt *Gazæ*) *translationes habent exertos? cum hoc ſit contra ſenſum. Patet Serpentes habere dentes ſerratos, & non exertos. Eſt etiã contra verbum Græcum, nam* Καρχαρόδοντες *interpretamur dentes ſerratos, ſiue aſperos, vel inflexos, ſiue vallatos.* Sed ambo hi tàm *Auguſtinus Niphus*, quàm *Iulius Caſar Scaliger*, à *Plinio* hoc ipſum diſcere iam olim potuerunt, qui lib. 11. cap. 37. *Dentium tria genera*, ait, *ſerrati, aut continui, aut exerti. Serrati pectinatim coeuntes, ne contrario occurſu atterantur, vt Serpentibus; Piſcibus, Canibus.* Quales reuera in *Viperis* & alijs *Serpentibus* inueni, non erectos tamen, ſed recuruos. Aſt narro tibi, mi lector, *Dracunculi* noſtri *dentes* non *Canum*, ſed *Felium*, vno verbo, *Leonum dentibus* ſimillimos eſſe, quibus ad vnguem comparantur. Ad quos accedunt etiam illi, qui in *Tigre* & *Lynce* videntur. Quare ne *crambem bis coctam* tibi apponam, & eoſdem *Leoninos dentes* hic denuo repetam, depingam, atque enumerem, remitto te ad operis huius mei paginã quingenteſimam & trigeſimam, vbi ſufficienter eos enarratos, atque delineatos offendes. Igitur nec *dentes*, vt vides, *Dracunculum Serpentibus* aſſociabunt, neque ad *Nicandri Dracones* pertinebit, his enim ille triplicem *dentium* ordinem hiſce verbis aſſignauit, & *palearia* appendit.

Gaza à Scaligero reprehẽditur & bene quidem.

Plinij doctrina de dẽtibus ſerpentum.

Dracunculi noſtri dẽtes nõ sũt ſerpentini, ſed merè Leonini.

Formoſa apparet ſpecies, pulchro illius ore,
Triplice conſpicui ſe produnt ordine dentes;
Magna ſub exigua ſcintillant lumina fronte,
Tinctaq. felle tegunt mirum palearia mentum.

Quid de *rictu* huius, de *auribus, collo, pectore, coſtis, ventre* dicam? *Rictus* huic beſtiolæ pro exiguitate maximus eſt, vt ſi verum eſt, quod *Plinius* monet, quæ illum grandem habent animalia, laniatu viuere, hunc etiam *Dracunculum* rapacem, & laniatorem dicas neceſſe habeas. Et quamuis haud neſciam Serpentibus plurimis, adeòq. *Draconibus* ſupra à me traditis, apertiſſima ora eſſe, vt homines quoque integros deuorare valeant: *Solinus* tamen cap. 32. veris *Draconibus* rictus nequaquam magnos, ſequentibus verbis attribuit: *Porrò veris Draconibus ora parua, & ad morſus non dehiſcentia, ſed arcta fiſtulæ, per quas & trahunt ſpiritus & linguas exerunt. Quippe non in dentibus vim, ſed in caudis habent, & verbere potius, quàm rictu nocent.*

Draco hic habet rictũ magnum.

Solinus cõtra Draconibus ora parua attribuit.

Auriculæ præterea nulli datæ ſunt *Serpentum* generi. Hoc *Plinij* eſt edictum, loco iam nuper citato. *Sed auriculæ*, inquit, *omnibus animal duntaxat generantibus, excepto vitulo marino, atque Delphino, & quæ cartilaginea appellauimus, & viperis. Hæc cauernas tantùm habent, aurium loco, præter cartilaginea & delphinum, quem tamen audiri manifeſtum eſt, nam & cantu mulcentur, & capiuntur attoniti ſono, quonam modo audiant mirum. Simili modo ſquamigeris atque Serpentibus*, ſcilicet cauernæ tantum ad auditum. Hæc *Plinius* more ſuo ſolito, ex *Ariſtotele* compilauit.

Serpẽtibus deſunt auriculæ.

lauit, qui & ipſe meritò eſt audiendus, Lib. 1. cap. 11. hiſt. animal. *Eorum quæ ſenſum obtinent audiendi, alijs auriculæ ſunt, alijs deſunt, meatusq. patent ipſi audiendi, vt his quæ pennâ, aut cortice, ſquamâue integuntur. At ea quæ animal generant omnia auriculas habent, excepto vitulo marino, & delphino, & reliquis ita cetarijs. Vitulus ergo marinus continet manifeſtos, quà audit: at delphinus audit quidem, ſed nullis cauernis, quæ vicem præſtent aurium.* Aſt *Dracunculus* noſter, tantùm abeſt, vt ſerpentum more *auriculis* careat, vt *Apuleianis* etiam fermè pares gerat, & ſubrigat. Dracunculus noſter auriculas magnas habet.

Vituli marini cum vterque ſcriptor hìc meminerit, de hoc quid mihi compertum ſit, ſimul apponam. Nudius tertius cum *Principe* noſtro *Cæſio*, hunc viuum in clathris ligneis prægrandem, decem circiter pedes longum, hìc *Romæ* viſum iuimus, extra aquam (niſi quod eàdem ſubinde perfundatur,) vltra menſes duos conſeruatum, in mari *Neapolitano* captum, & huc perlatum. Eſt autem hic quartus, quem à triginta annis in VRBE vidi, & priorum omnium maximus: & is ipſe planè, quem *Rondeletius* lib. 6. cap. 6. priori loco deſcribit, ad poſteriorisq. differentiam (qui maris Oceani eſt) maris Mediterranei incolam facit. Hunc *Princeps* diligenter depingi curauit, cuius in *ſecundo* noſtro *tomo*, Deo fauente, mentio fiet. Quod hìc innuam, aliud non habeo, niſi nos omnes miratos maximè fuiſſe, cum *auricularum* nulla, imò cauernarum, & foraminum vix vlla veſtigia apparerent, per quæ vox intimiùs penetrare potuiſſet, hunc tam exactè tamen *heri* & *magiſtri* ſui vocem audijſſe, & tam promptè ad hanc obedijſſe, vt quoties illum *Cola*, *cola* vocitaret, hoc nomine audito, confeſtim toto contorto ad hunc corpore, perrexerit. Græcis βώκη à boatu, quem edit, *Virgilio Phoca*, alijs ferè omnibus *Vitulus marinus* appellatur. Hunc præcipuè boatum edit, cum ipſi eſca ſua, hoc eſt, piſces monſtrantur, quorum triginta & plures libræ vix ſingulis ei diebus ſufficerent. Qui hunc circumferunt, & populo monſtrant, *Lupum* & *Draconem marinum*, quàm *Vitulum*, appellare malunt. *Draconem* quidem, licet cum hoc ſimilitudinis nihil habeat, vt nouitati pretia addant, *Lupum* autem, vt *Rondeletius* quoque refert, quia inferior maxilla lupinam refert, *Vitulum* verò, cùm ob boatum, tum quia *naribus* eſt *vitulis* terreſtribus affinis, & vt ego iudico, capite ipſis quoque non valde diſſimilis ſi auriculas haberet; reliqua non perſequor.

Vitulus marinus ſatis magnus ab authore Romæ viſus.

Hic auriculis carens exquiſitè tamen audit.

Hũc herus ſuus vocat Draconem & Lupum marinum. Cur vitulus vocetur.

Quis autem verus ſit *Draco* & *Dracunculus marinus*, ego quoque eò inclino, non eſſe *Serpentem marinum*, qui Græcè ὄφις θαλάσσιος appellatur, quem errorem aliqui ex *Plinio* haurire potuerunt: non eſſe *Hippocampum*, quem pro *Dracone* *Matthiolus* nobis ſubſtituit: non *Trachurum*, quem *Iouius* de *Piſcibus Romanis* agens, nobis perſuadere conatur: verùm eſſe illum, qui Δράκων *Græcis* antiquis, recentioribus verò *Dracena*, *Romanis* noſtris hodie *Tragina*, *Latinis* & *Draco marinus* & *Araneus* nuncupatur. In harum mare controuerſiarũ, plenis nunc velis inuolare mihi non eſt animus, adeat ſuadeo, ſi quis his ſtudijs capitur, vt veritatem nanciſcatur, 10. cap. *hiſt. anim. aquat. Hippolyti Saluiani* Medici olim *Romani* noſtri, quod incomparabile opus, ita ingenij ſui fœcunditate, atque figurarum ære excuſarum venuſtate illuſtrauit, vt palmã, qui in hoc ſtadio cucurrerunt, curſuriq. ſunt, præripuerit facilè omnibus. Eòq. magis egregius ipſius cona-

Quis ſit verus Draco marinus

Hippolyti Saluiani ſcriptoris de piſcibus encomium.

conatus eſt laudandus, quòd diſpendioſum quidem, aſt vtiliſſimum hoc opus à magnis etiam *Principibus* ipſi inuidendum, ſed imitandum tamen, proprijs ſumptibus, adiutrice induſtrioru artificu manu, domi ſuæ edolauit, velut filius ipſius *Gaſpar Saluianus* adhuc in viuis, & illis qui amœnioribus Muſis delectantur omnibus chariſſimus, mihiq. amiciſsimus, nuper nobis eſt conteſtatus.

Collum in hoc Draco ne auē potius quàm ſerpētē repræſentat. Nec coſtæ ſerpentum cū Dracone conueniunt.

De *Collo Dracunculi* noſtri, quid aliud dicam? quàm quod ſupra quoque inſinuaui, hoc è *thorace* ſurſum elatum, non autem rectà lineà antrorſum protractum *auem* iuſtiùs longè æmulari, quàm *Serpentem*.

De *coſtis* hoc habe. Ariſtoteles lib. 3. hiſt. animal. cap. 17. *Serpentibus*, ait, *coſtæ totidem, quot dies menſem integrum complent: ſingulis enim tricenæ*: In vtrouis autem *Draconis* noſtri latere, quatuordecim *coſtas* inuenio, quibus ſi duas addas *clauiculas*, habebis tricenarium numerum, erit igitur *ſerpens*. Bene habet. Attamen exiſtimo ego, Ariſtotelem in quouis latere voluiſſe tot coſtas, quot dies ſunt in menſe, atque ſic omnes ſexaginta eſſent. Hoc ex capite 15. lib. 1. hiſt. anim. eruo. *Dorſum pone pectus eſt, cuius partes ſcapulæ, & ſpina, infraq. è regione ventris, lumbi habentur, communes autem partis ſuperioris, inferiorisq. coſtæ octonæ, nam de hominibus gentis turdulorum* (*Scaliger* legit *lygniorum*, λυγνίων enim *Ariſtoteles* habet, alij *Ligurum*) *quos ſeptenis coſtis ferunt creari, nullius idonei authoris teſtimonio conſtat*. Recenſet igitur Ariſtot. non vtrorumque, ſed ſingulorum tantùm laterum coſtas, quomodo enim omnes hominis coſtæ octonæ ſaltem eſſent?

Probè Ariſtotelé *Plinius* imitatus eſt lib. 11. cap. 37. *Pectus*, ait, *hoc eſt oſſa* (alij legunt coſtas) *præcordijs & vitalibus natura circundedit, at ventri quem neceſſe erat increſcere, ademit, nulli animalium circa ventrem oſſa: Pectus homini tantùm latum, reliquis carinatum, volucribus magis, & inter eas aquaticis maximè. Coſtæ homini tantùm octonæ, ſuibus denæ, cornigeris tredecim, ſerpentibus triginta*. *Dalecampius* ad hunc locum hoc optimè animaduertit. *Lego verò coſtæ homini tantùm duodenæ, niſi fortè ſuperiores* (quæ excuſatio in Ariſtotele forſan quoque locum habebit) *octonas tantùm intelligat veras, & legitimas, non adnumeratis quatuor ſpurijs*.

In Dracone hoc coſtæ non in pectore ſolùm, ſed in ventre etiā inferiore exiſtunt.

Verùm, & alia ex hoc *Pliniano* loco animaduerſio ſuboritur, cum ait: *Nulli animalium circa ventrem oſſa*. Quam legem dudum priùs Ariſtoteles decreuerat, lib. 3. hiſt. anim. cap. 7. his conceptis verbis: *Pectus etiam coſtis impoſitum eſt, quæ quidem aduerſæ inter ſe coeant, cum reliquæ breuiores ſint, quàm vt facere idem queant, nullum enim animal eſt, quod circa ventrem os habeat*. Paulò aliter hæc vertit *Scaliger*, ſed quæ id, quod nos intendimus, non mutant. Aſt noſtro in animali certiſſimum eſt, dictas vtrimque quatuordecim *coſtas*, non pectoris ſolummodo regione comprehenſas, ſed per *ventrem inferiorem* quoque diſpoſitas, vſque ad *os ſacrum*, vbi *coccyx* & *cauda* incipit, pertingere, & has quidem, vera *oſſa*, non *ſpinas* quales in piſcibus ſunt, apparere, & eſſe, ſole meridiano clarius patet.

Determinatur ad ſerpentes potiùs quam alia animatia Draconem eſſe referendū.

His tamen omnibus modò allatis obiectionibus non obſtantibus, & haud quicquam proficientibus, ſi quis me iudice, decernendum iubeat, ad quodnam animalium genus *Dracunculum* reducendum cenſeam? Ego inter *Serpentes* potiùs, quàm vlla alia in ſpecie animalium ipſi remanendum iudico.

Hoc

Hoc enim mihi concedat æquiſſimus lector, nullus dubito, tam inſignibus inſtructum membris, tam varijs ornatum organis animal, ex *putredine* minimè emergere potuiſſe. Ex *verme* etiam quòd oriatur, vix eſt probabile, ex *ouo* igitur excludatur, aut *viuum* è matre ſua enaſcatur oportet. Rationes huius decreti.

Ouipara autem vel *exanguia* ſunt, vel *ſanguinem participantia*. *Illa* aut mollia, testacea, cruſtacea vel inſecta ſunt: nullum ex his, *Draco* eſt. *Sanguinea* autem *ouipara* vel volant, vel natant, vel incedunt. *Volatilia* ſolæ *aues* ſunt, quæ non ſufficit, quod alas ad volandum poſſideant, ſed plumis inſuper ac pennis veſtiri neceſſe habent, horum in *Dracunculo* nihil eſt. *Natatilia* omnia *piſces* ſunt, vel *Serpentes* etiam *natrices* dictæ, verùm hæc omnia pedibus nullis egent, niſi *amphibia* ſint. *Ouipara terreſtria*, vel ἄποδα, hoc eſt ſine pedibus, vt *Serpentes*, ſunt, vel *pedata*, eaq. quadrupeda, quæ cum *Serpentibus* plurima communia habent, & pleraq. ſunt *amphibia*. Sunt tamen ex aquaticis hiſce aliqua, quæ ouum quidem intra ſe generant, & ex hoc poſtea fœtum viuum edunt, quòd & *vipera* cum paucis quibuſdam *Serpentibus* molitur. Diuiſio animalium.

Inter *viuipara* ſolus *veſpertilio* volat, reliqua incedunt omnia. Iam autem ſuprà probauimus, *Dracunculum* non eſſe *veſpertilionem*, cum *cutis* obſtet, quæ *Serpentis* eſt in *Dracone*, *muris* verò eſt in *veſpertilione*. Addo caudam in *Dracunculo* longam, in *veſpertilione* viuo vix viſibilem, in ſceleto tamen, carne probè denudato, ſatis conſpicuam. Concluditur dracone hunc eſſe ſerpẽtem.

Iam autem quid indè incommodi naſcetur, ſi dicamus *Dracunculum* eſſe *Serpentem pedatum*, adeòq. *bipedem* & *alatum*? licet Ariſtoteles hunc nuſquam viderit, auditione nunquam acceperit, & in rerum natura haud eſſe crediderit, neque ideo etiam deſcripſerit? At inquies, hoc implicat omnino contradictionem quandam, ſcilicet *Serpentem* appellari, qui non ſerpat, ſed volet, atque pedeſter, auium inſtar ingrediatur. Nec obſtat quod hoc fortè Ariſtotelis doctrinæ aduerſetur. Obiectio.

Hunc igitur per me licebit, vt lubet, voces, & nouæ animalis formæ, nouum, ſi placet, nomen affingas, ego non moror. Nam reuera etiam ad Serpentes potius, quàm ad quadrupeda animalia perfectiora, *lacerti* pertinent, licet pedibus quatuor incedant. Et quid mirabilius eſt, quàm *piſces* natare, & volucres ſimul eſſe? quod in *Miluo* noſtro, *Hirundine marina*, quarum mihi vna eſt laminis membraneis alis, & piſcibus illis *Indicis*, quos Hiſpani *Boladores* appellant, quotidiana experientia teſtatur. Quid ſi igitur *Dracunculus* ſerpat, incedat, & volet, ſi opus fuerit, an hoc abſurdum exiſtimemus? Volare autem illum, tot præclaris ſcriptorum veterum, ac recentiorum teſtimonijs, iam ſupra adſtruximus. Hoc tantum adiungo, qui nobis hunc *Draconem* depingunt, ſolere alis erectis id facere, atque vt *pinnæ*, & oræ extremæ non caudam verſus reſpiciant, quemadmodum in noſtro reuera videre eſt, ſed ſurſum erigantur, eundem delineare. Quod an reipſa inter volandum ita eueniat, an ex pictorum potius excogitatione hoc ortum duxerit? anxius valde adhuc hæreo. Reſponſio. Rationes pro opinione authoris. Quæ ſit differẽtia poſituræ alarum in vero & picto cõmuniter Dracone.

Huiuſmodi *Draco* alis ita extentis, & in altum ſublatis, *Aquilæ* ſubiectus, arma gentilitia decorabat PAVLI V. P. O. M. Hunc cum *Draconem* Scipio Card. *Burgheſius* PAVLI Nepos, in prædio ſuburbano ſuo, quod extra *Portam Pinciam* amœniſſimum, raræq. artis ſtatuis, atque picturis ornatiſſimum extruxit, Pauli V. arma gentilitia Draconem habẽt.

xit, *Viridarij* eiuſdem frontiſpicio præfixiſſet, luſit in hunc olim Epigrammate eruditiſſimo & venuſtiſſimo, tum Cardinalis *Maffæus Barberinus*, nunc & ipſe *Sum. Pontifex*, & *Optimus Princeps* VRBANVS VIII. quod ex pluribus ipſius poëmatis, immortali gloriâ digniſſimis deprompſi, vt lectorem meum exhilararem, atque poſt amariſsimum, tot *Serpentum* & *Draconum fel* eidem (bono tamen animo) à me hactenus pleno poculo propinatum, dulciſsimo *Apum melle* refocillarem, hìc iure ſubijcere debui.

De hoc Dracone Card. Maffæi Barberini eruditiſsimũ carmen.

Draco Aereus in Fronte Laureti in Virid. Illmo C. Burgheſij.

Non ſedeo cuſtos, adſto venientibus hoſpes,
Non magis hæc Domino, quàm tibi villa patet.
Hìc requiem captare licet, paſſimq. vagari,
Aëris hic hauſtu liberiore frui.
Nec ſpecies animum turbet metuenda Draconis,
Non ego, quæ flammis Hydra perempta, cadat.
Non ego ſum Python, feriant quem ſpicula, lauros
Ecce mihi credit Cynthius ipſe ſuas.

Porrò ſi quis ex me ſciſcitetur, quæ huic *Dracunculo ſit patria, quique penates?* reſpondeo ex coniectura quidem, ſed probabiliſſima, hunc non eſſe *Americanum*, non *Europæum*, non *Africanum*, ſed *Aſiaticum*, & quidem *Arabicum* indigenam, *Bellonius* enim, quem ſupra adduxi, ait, ſe tales in *Ægypto* vidiſſe *Dracones*, quos ex *Arabiæ* parte, in illam aduolare narrabant.

In qua orbis parte tales Dracũculi naſcantur.

Arabia his patria eſt.

Congruunt hæc mirè cum illis, quæ ex *Herodoto* in hunc ſenſum attulimus, vtcunque *Plinius* fabulatorem hunc nominet, quo nomine & ipſemet apud non paucos inclaruit. Figurâ ſiquidem, quam *Bellonius* nobis exhibet in ſuo *Dracunculo*, ſi non proximè omnino, prope tamen ad noſtrum accedit, veluti vtriuſque iconem conſideranti palam fiet. Huius farinæ & formæ ſunt illi quinque *Dracunculi*, quos *Cardanus* ſe *Lutetiæ* vidiſſe meminit, qui licet hos ex *Indijs* allatos ſuſpicatus ſit, parum refert, ſolemus etiam nos hodie plerasq. res exoticas, priùs haud nobis viſas *Indianas* appellare, quòd *Indiarum* nomen, incogniti Orbis, & mirabilium rerum plerunq. nobis memoriam refricet. Et omnia quaſi ex longinquis allata locis, vel magna credimus extollimuſque, quia parui ſumus, cum multis rebus non ex natura ſua, ſed ex humilitate noſtra magnitudo accedat: vel incredibilia ducimus, quia rara & exotica ſunt, cum quotidiana, licet maximè mirabilia negligamus. *Adeò naturale eſt magis noua, quàm magna mirari.* Et quid, ſi etiam aliqua à communi naturę lege, quandoq. exorbitent? non ideo confeſtim ſunt explodenda, *ignorat enim Naturæ potentiam, qui illi non putat aliquando licere, niſi quod ſæpius facit.*

Cur Cardanus hos Indicos vocauit.

Aeſtimamus plerunque magis externa quam noſtra.

Si quis præterea me interroget, an *pullum* hunc exiſtimem, fuiſſe alicuius magni *Draconis?* An verò naturalis hæc corporis ſui magnitudo, & conſtitutio fuerit? Ego quouis depoſito pignore, certare auſim, vel veram hanc corporis proportionem eſſe, vel certè paulò maiorem ſaltẽ exiſtere debere. *Bellonius* nec magnũ, nec paruum dixit, cùm tamen, vt ex icone ipſius patet, noſtro congener, & ſimilis fuerit, credi etiam fas eſt, paruum fuiſſe, quoniam ex quinque

An hic Dracũculus naturaliter maior eſſe poſſit.

Non videtur multò grãdior debere eſſe.

iſtis,

iſtis, noſtro & *Belloniano*, ſimilibus, maximus eorum ad *Cuniculi* ſaltē, parui animalis, longitudinem & altitudinem acceſſit, quos *Cardanus Pariſijs* obſeruauerat. Hoc aliâ confirmo coniecturâ, quoniam *Herodotus* ait, *alis eſſe veſpertilionum illos Dracunculos, qui ex Arabia in Ægyptum conuolant*, & ibi ab auibus *Ibidibus* ſeu *Ibibus* nō maioribus, vt reor quàm *Ciconiæ* ſunt impetuntur, debellantur ac trucidantur, parui igitur hi *Dracones* fuerint. Roboratur hoc ipſum aliâ quàdam ab experimentis anatomicis deſumptâ ratione, quæ hæc eſt: Omnia oſſa, quæ hìc detecta cernuntur, vetuli, nō iuuenculi animalis ſunt, quæ albiſſima, duriſſima, ſicciſſima eſſe conſpicias, cum, ſi tenellorum fœtuum ſint, oſſa poſt mortē celerrimè denigrentur, contabeſcant, & computreſcant, hoc in alijs animalibus ſæpè expertus fui. Argumento inſuper irrefragabili, hoc comprobauero, ex *dentibus*, qui integri, perfectiſſimiq. hìc omnes comparent, quod in recentiſsimo *pullo* haudquaquam eueniret.

Ratio huius prima ex Herodoto affertur.

Secunda ab oſſium natura.

Tertia à dētibus petita.

Quæ ſi ita ſe habeant, vt ego mihi perſuadeo, non erit hic noſter immanium illorum *filius Draconum*, in quorum, vt ſupra ex *Strabone* memini, dorſo & tergoribus herbæ innaſcuntur. *Buſtamantinus* lib. de *rept. ſac. ſcript.* lepidè profectò de plantis hiſce philoſophatur, vult enim *Dracontæam* & *Dracunculum* herbas, ita vocatas eſſe, quod ex *Draconum* ſubſtantia vitam & vigorem nanciſcantur, conſeruēnt etiam per ſemen terræ immiſſum, conceptam ex *Dracone* virulaginem, & corroſiuam ſuam acrimoniam, atque colorem luridum, varium, & horrendum, quem *Dracontæa* fuſtis oſtendat, ideoq. ſenectam magis *Serpentis* alicuius illum, quàm plantam repreſentare. Huic ſimiliter animali deberi, vult, plantā, quæ *Sanguis Draconis* vocatur, quod ſanguine *Draconis* cū priùs fuerit nutrita, eundem poſtea colorem auulſa licet, & terræ cōmiſſa rediuiuum in filijs plantulis, rubicundū ac floridum imitetur, iterumq. producat. *Folijs imò Draconem*, inquit, *ſculptum forma & effigie tenent exorta illa, dictu mirabile nimis, norunt Indi Hiſpaniæ nouæ, & nos vidimus, communiter plantis aduectis, & 2. lib. 7. cap. hiſt. Indiar. occident inuiſitur. Hæc enim planta altiſſimas radices immittit, pertingentes intima vaſa ſeminaria animantis huius, lumbis adnata, per quos ſeminis ductus decurrunt, ſemen vt trahere poſſint formatum, prolificum, efficere potens Draconem verum, formetq. vt illum folijs primo: Draconibus inſerta ortu acceptâ virtute: ſeruataq. impoſterum terræ commiſſa, loco fruticis, quæ nullum alium fructum gerunt vnquam, quàm folijs Draconem efformatum* (*mirabile ſatis!*)

Non eſt ex genere illorū ingētium Draconum, in quorū dorſo herbæ naſcuntur.

De his herbis curioſa Buſtamātini philoſophia.

Quomodo plāta, ſanguis Draconis dicta naſcatur.

Quare effigies Draconis in huius folijs inſculpta videatur, mira ſpeculatio.

Hæ ſi cui rationes philoſophicæ placent, acceptet eas, ſine meo periculo, ego hîc tantiſper iudicium ſuſpendo, & *ſcepticum* ago. Interea non poſſum intermittere, quin *Nicolai Monardis* ipſiſſima de *Sanguine Draconis*, herbâ nempe ita appellatâ, & fructu *Draconis* effigiem repreſentante, huc verba adducam, quæ cum *Buſtamantino* non vſquequaque concordant.

Quid de herba hac ſanguinis Draconis Monardes commētatus fuerit.

Hic igitur cap. 38. fructum arboris deſcribens, *lachrymam* illam fundentis quę *Sanguis Draconis* dicitur: *Eſt autem*, inquit, *hic fructus admirandus, nam ſublatâ, qua integitur pelle, illicò Dracunculus apparet, tanto artificio à natura fabricatus, vt à peritiſſimo aliquo artifice è marmore ſculptus videatur: collo oblongo, ore hiante, ſpinâ aculeis horridâ, caudâ oblonga, & pedibus conſpicuis. Ab eo fructu denominationem procul dubio ſumpſit arbor & eius lachryma, quæ ex illa, per inciſionem legitur, quam ex*

Carthagine Peruana ſelectiſſimam aduehunt, vnde veterum & multorum recentiorum inſcitia deprehenditur, qui quid eſſet ſanguis Draconis, aut cur ſic appellaretur, omnino ignorabant. Magna eſt arbor, cortice ſatis tenui, & qui facilè incidi poteſt. Eà vulneratà, liquor ille effluit, quem ſanguinem Draconis in lachryma dicunt, ab eo differens, quem ſanguinem in pane vocant, quòd in panes ſeu maſſas iſtic cogatur, quemadmodum reſina in Caſtella. Hactenus *Monardes. Carolus Cluſius* annotationem hanc ſubdit, *ſibi ab hortulano Regis Hiſpaniarum miſſos fuiſſe fructus quoſdam nomine Dragonatis, qui Bruxellæ terræ commiſſi prodierint, folijs Iridis oblongis, viridibus, per oras rubris. Fructus Ceraſi magnitudine fuiſſe, ſed pelle ſublatà, animalis nulla, nedum Dracunculi effigies viſa fuit.* Verùm de hac re innoteſcet fortaſſe nobis aliquid certiùs cum *ſecundo tomo* manum admouerimus; interea non putamus præter inſtitutum nos egiſſe, ſi admirabili huic animali, admirabiliorem plantam ſubiunxerimus, lectoriq. anſam præbuerimus, laudandi DEVM, *Naturæ* Dominum, qui pro bonitate ſua, tam admiranda, & vix ab intellectu noſtro comprehenſibilia opera creare, nobiſq. contemplanda, & fruenda donare voluit.

Quid de eadem plãta Carolus Cluſius dicat.

Hęc omnia dubiorum plena alio loco excutientur.

Omnipotẽtia Dei ſuſpiciẽda & laudanda.

De *venenis* nunc & *remedijs*, quæ à *Draconibus* deſumuntur, aliquid coronidis loco adiungendum eſſet, aſt *Plinius* lib. 28. cap. 4. *Draco non habet venenum*, ait. Cui *Aëtius* adſtipulatur: aliqui aërem tamen à *Draconibus* infici meminerunt. Hoc alteri ad meteora retulerunt, *Dracones*, inquam, ignitos atque volantes. Quidam hæc ita conciliant, vt dicant ex ſua natura innoxios eſſe, hinc *Lucanus* eos *innoxia numina terris* proclamat, pro locorum verò conſtitutione noxios fieri, quare idem *peſtiferos ardens* facit *Africa*, inquit. Verùm & hæc regula fallit.

An Dracones venenũ habeant?

Res dubia apud authores.

Et quoniam potior veterum authorum pars exiſtimat, morſus magis à *Draconibus* impreſſos timendos eſſe, quàm venenum illatum nocere, ideo de antidotis quoque parum ſolliciti fuerunt. Quæ autem ex *Draconibus* remedia, alijs vtilia malis petantur, ex *Plinio* colligantur, quæ abſque riſu non legi. *Caput Draconis* nempe ianuarum limini ſubditum, fortunatam domum facere. *Oculos* huius inueteratos, cum melle tritos, humanis inunctos, ab imaginum nocturnarum pauore, homines immunes reddere. *Cordis* piguitudinem conferre iudiciorum victoriæ. *Dentes*, mites præſtare dominos, poteſtateſq. exorabiles. *Hæc credat Iudæus Apella, non ego.*

Plinius ridiculoſa remedia ex Draconibus petit.

Nunc quicquam ſupereſſe amplius non video, niſi hoc vnicum, vt illis nempe etiam gratificarer, qui amœnioribus litant *Muſis*, & aliquid, quod antiquitatum amatores quoque delectatione afficeret, in medium adducerem, & inprimis quidem, de *Draconibus* commentarer, ſcriberemq. qui *inſignia* erant *cohortium Romanarum*, & à *Draconarijs* ad prælium ferebantur, qui haſtis illos illigabant, vaſto hiatu, & caudarum voluminibus tremendos. De *ſimulacris* deinde dicerem, quibus varij gentilium Dij *Draconum* effigie efformabantur, veluti *Apollo, Mercurius, Minerua, Æſculapius, Serapis, Ianus alijq.* & quinam horum metamorphoſi quadam in *Dracones* mutati falsò credebantur. De fabuloſo etiam *Dracone hortorum Heſperidum cuſtode*, ab *Ouidio* depicto,

Antiquitatum ſtudioſis etiã eſſet nũc ſatisfaciẽdũ.

Dracones cohortium bellicarum erant apud Romanos inſignia.

Erant quoque variorum gentilium Deorum ſimulacra.

Plurima alia de his dici poſſẽt

> *Qui criſta, linguiſq. tribus præſignis, & vncis*
> *Dentibus horrendus, cuſtos erat arboris aureæ.*

De *auſpicijs* itidem, *prodigijs, oſtentis, portentis, diuinationibus, oraculis, cultu* etiam, ac ve-

ac *venerationibus*, ab antiquis huic beſtiæ exhibitis, & ſi quæ alia ſunt, quæ veterum loca authorum obſcuriora, quando *Draconum* meminerunt, illuſtrare poterunt. *Nobis qui Muſas colimus ſeueriores*, & triſtibus ægrotantium querelis plerumq. aurem accõmodamus, aut neceſſarijs crebrò negotijs occupamur, *non licet eſſe tam felicibus*, vt in hæc amœniſſima *Muſarum* vireta, niſi per diuerticula ſubinde quædam, & furtim quaſi exſpatiari valeamus, quamuis id maximè libeat. Quare hæc amicis meis commendo, non quibus otij quidem plus ſit, quàm mihi, ſed qui tanto me interuallo in humanioribus literis, hiſtoriarum peritiâ, & antiquitatum indagine anteuertunt, quando ego ipſos deſiderio aſſequi, quod maximum eſt, anhelo. Hi ſunt illuſtres viri *Gaſpar Scioppius*, Conſiliarius Regius, qui ſuâ laude iam claret, meâ non eget, quem ego ſeculi noſtri *lapidem lydium linguæ latinæ* iure appellare ſoleo. *Hieronymus* deinde *Aleander Card. Barberino* noſtro, à ſecretioribus *latinis* epiſtolis, quem alio elogio iam non decorabo, quàm eodem, quo VRBANO VIII. illum idem *Scioppius*, in ſuo virorum eruditorum indiculo, his iamdudum verbis laudauit: *Hieronymus Aleander Iuriſconſultus, & Poëta politiſſimus, græcè & latinè bene doctus, & antiquitatum Eccleſiaſticarum, & ſecularium non paucis gnarus*. *Lucas* præterea *Holſtenius Germanus*, eiuſdem *Cardinalis* familiaris, qui præter linguas *Græcam* & *Latinam*, quas elegantiſſimè ſcribit, & vtriuſque nunc opuſcula ſub prælo habet, in *Coſmographia* adeò excellit, vt ſibi vix vllum iam parem habeat. *Petrus Paulus Rubenius* demum, *Antiquitatum* in marmore, & ære *comus* ac *promus*, qui & ipſe *Germanus*, cum fratre *Philippo* libris editis claro, ambo olim *Lipſij* diſcipuli, digni ipſius Cathedræ ſucceſſores eſſe poterunt. Sed & in hoc quoque rariſſimæ fortunæ *Petrus Paulus* exemplum eſt inſigne, quod *arte pingendi*, per *Germaniam, Belgium, Italiam, Galliam, Angliam* & *Hiſpaniam* adeò inclaruerit, vt viginti circiter annorum ſpatio *Antuerpiæ* ſibi, vltra *ducenta aureorum millia*, ex hac ipſa nutricula ſua lucri fecerit. Hunc cùm olim *Romæ pleuritide* grauiter laborantem, per DEI gratiam, ſanitati reſtituiſſem, *Gallum* mihi depinxit gallinaceum, cui iocoſa hæc verba, erudita tamen ſubſcripſit.

Authoris excuſatio cur his immorari nõ poſſit.

Amicis ſuis hæc ſe lõgè doctioribus relinquit.

Gaſpari Scioppio.

Hieronymo Aleandro.

Lucæ Holſtenio.

Petro Paulo Rubenio.

PRO SALVTE
V. C. Ioanni Fabro M. D.
Aeſculapio meo,
olim damnatus
L. M. votum ſoluo.

Verùm quoque effigiem meam mihi ſimillimam, in magna tabula, coloribus expreſſit, quæ ob artis præſtantiam magni à pictoribus æſtimatur.

Atque ſic cum *Bono* DEO ad finem optatum tandem peruenimus, quem *Serpentibus* & *Dracunculo* feliciter imponimus. Reſtant adhuc nobis duo *Scarabæi Mexicani*, quos leui brachio perſtringemus, & tandem hoc opus noſtrum, æquiſſimo curioſi lectoris iudicio committemus.

TEMOLIN

Scarabæus Mexicanus vnicornis.



TEMOLIN ICHCATZIN.

Scarabæus Mexicanus bicornis.



IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

QVÆ & qualia hæc ſint animalia, ſi quis vnquam *Scarabæos* noſtrates domeſticos, pratenſes, aut ſylueſtres eſt contemplatus, non ampliùs in hoc dubio hæſitabit. *Scarabæi* ſunt, & quidem *Mexicani, nigri coloris* ambo, & quod in his iconibus album apparere vides, id totum caſtanei ad rubicundum vergentis coloris eſſe ſcias, quem *pedes ſex* in vtroque animali pilis refertiſſimi probè æmulantur. In prioribus pedibus diſtincti *quatuor vnguiculi*, ſeu digituli veriùs conſpiciuntur, & vnus in medio radij, calcaris inſtar appoſitus. *Vnicornis* eſt *primus* Scarabæus cuius recuruum è capite enatum cornu retrò flectitur. Ad huius radicem & ad capitis ſimul cum reliquo corpore connexionem luſit Natura, triplicem figuram ſemicircularem appingens. *Alter duo cornua* gerit *taurorum* more, & prorſum quidem protenſa, ramis nullis exaſperata, verùm interna eorum parte fibroſis compluſculis excreſcentijs, vt pictura indicat, ornata. Inter duo hæc cornicula, è medio capite cuſpis quidam protuberat, cornu tamen minimè eſt.

SCHOLIA EIVSDEM.

Caſus aliquando artem ſuperat.

CAſu profectò non pauca quandoque, quàm conſilium efficere potuiſſet, eueniunt meliora, perfectioraque. Sic, vt *Plutarchus* author eſt, pictor ille, cum *equi ſpumantia labra* arte & penicillo imitari haud poſſet, ſpongiâ varijs imbutâ coloribus in *equi os* coniectâ, fortuitò expreſſit, quod ingenium ſubminiſtrare nequibat. In *Corinthiaco* pulcherrimo *ære* efficiundo, ſimiliter caſus luſit.

Mihi hìc idem contingere animaduerto, appoſitiſſimè enim *Scarabæus* vltimum operis mei animal exiſtens, *Draconem* ſubſequitur, cuius tractationem ſatis longam, extra limites etiam meos, & animalia Mexicana inſtitueram. Siquidem tam conformiter *Draco* atque *Scarabæus* inter ſe congruunt, ita à concordantibus veteribus pro vno eodemq. falſo numine culti fuerunt, vt ambos hos dixeris, non diſcrepantia eſſe animalia, ſed gemellos prorſus ab eadem matre progenitos fratres. Voluerunt enim ethnici illi, ſcientià veri Dei orbati, *Solem* tàm à *Scarabæo*, quàm *Draconе* ſignificari, horum imaginibus eundem repræſentari & honorari. *Macrobius Saturnal:* lib. 1. cap. 19. *In Mercurio ſolem coli*, inquit, *etiam ex caduceo claret, quod Ægyptij in ſpecie Draconum maris & fœminæ coniunctorum figurauerunt Mercurio conſecrandum*. Et quoniam *cælum*, *Sol* & *Luna* ad generationem maximè faciunt, ad quam ſummopere *Amor* requiritur, hinc oſculum in duobus Draconibus caduceum amplexantibus additum fuit. *Neceſſitas* quoque horum *Draconum nodo* ſubindicatur. Caſu accidit vt Draconem Scarabæus ſequatur, ſed bene ſatis. Draco & Scarabæus pro eodem falſo Deo olim colebantur. Draco pro Sole colebatur.

Pinnæ adiectæ ſunt, quæ principis huius ſideris velocitatem demonſtrant: *Ad huiuſcemodi*, ait idem *Macrob. argumenta Draconum præcipuè volumen lectum eſt, propter iter vtriuſque ſideris flexuoſum. Atque hinc eſt, quod ſimulacris Æſculapij & ſalutis Draco ſubiungitur: quod hi ad Solis naturam Lunæq. referuntur. Et eſt Æſculapius vis ſalutis de ſubſtantia Solis, ſubueniens animis, corporibusq. mortalium. Salus autem naturæ Lunaris effectus eſt: quo animantium corpora iuuantur, à ſalutifero firmata temperamento.*

De *Scarabæo* ſimiliter non deſunt teſtimonia, nam *Plinius* lib. 30. cap. 11. *Propter Scarabæum*, inquit, *qui pilulas voluit, Ægypti magna pars Scarabæos inter numina colit, curioſà Apionis interpretatione, qua colligat, Solis operum ſimilitudinem huic animali ineſſe ad excuſandos gentis ſuæ ritus. Diogenes Laërtius* præterea in proœmio ſuo, hanc de Dijs & iuſtitia philoſophiam *Ægyptiorum* fuiſſe ſcribit, *vt materiam dicerent principium ex qua quatuor eſſent diſcreta poſtmodum elementa, tum animalia quædam effecta, Deos eſſe Solem & Lunam, quorum hæc Iſis, ille Oſiris appellaretur, & Scarabæi Draconis, aliorumq. animalium nomine obſcurè ſignificarentur.* Scarabæum pro Sole ſimiliter Ægyptij venerabãtur.

Cur autem pro *Sole Scarabæum* coluerint, docet nos *Plutarchus* opuſculo ſuo de *Iſide* & *Oſiride*. *Iam aſpidem*, inquit, *muſtelam, & Scarabæum colunt, in quibus imagines quaſdam obſcuras ſibi, ſicut in radijs Solis Deorum potentiæ conſiderant. Siquidem Scarabæorum genus fœminà carere aiunt: Mares omnes emittere ſemen in materiam, quæ fingitur in globum eamq. voluunt aduerſo gradu propellentes, vt videtur cœlum Sol, dum ipſe ab Occidente in Orientem conuertitur, in contrarium contorquere.* Huius ratio à Plutarcho affertur.

Accedit huc, neſcio quæ alia congruentiæ ratio, vltimorum horum animantium quæ agmen claudunt, cũ primo à quo librum meum auſpicatus fui, cum *Cane*, inquam, qui & ipſe ab *Ægyptijs* olim adorabatur. Primũ huius libri animal, canis nempe habet etiam quid ſimile cum vltimo Scarabæo nimirum.

Dracone demum ex eodem *Macrobij* lib. cap. 9. *Ianum* quoque adumbrabant, ſiue per hunc *Solem* demonſtrare vellent veteres, & ideo geminum pingebant, quaſi vtriuſque ianuæ cæleſtis potentem, qui exoriens aperiat diem, occidens claudat: ſiue *Mundum* potius innuere cuperent. *Ianumq. ab eundo dictum* (verba ſunt *Macrobij*) *quòd Mundus ſemper eat, dum in orbem voluitur: & ex ſe initium faciens, in ſe refertur. Vnde Cornificius Ethym. lib. 3. Cicero, inquit, non Ianum, ſed Eanum* Draco non pro Sole tantùm, ſed pro mundo etiam ſumebatur.

nominat, ab eundo. Hinc & Phœnices in ſacris imaginem eius exprimentes, Draconem finxerunt in orbem redactum, caudamq. ſuam deuorantem, vt appareat, mundum & ex ſeipſo ali, & in ſe reuolui.

Draco & Scarabæus huius operis noſtri finem figurant.

Draconis itaque tam peripherica figura, quàm *Scarabæi* globus, in quibus neque principiũ, neque finis cernitur, completũ noſtrum opus denunciabunt. Aut ſi terminus vltimus, atque initium in his appareat, finem nobis à principio feliciter huc lapſum denotabunt, & coronidem diu nobis optatam, diutiſſimè ab alijs expectatam, libro huic noſtro laborioſo ſaltem & curioſo, ſi non docto & ingenioſo, fauſtis ſub *auſpicijs Barberinis*, impoſitam tandem fuiſſe conteſtabuntur.

Recenſentur abſurdi antiquorũ Dij

Si quis præterea nouiſſe exoptet, quantà animorum inſipientià, & quàm abſurdas res antiquitas coluerit, is calcem adeat librorum omnigenà eruditione refertiſsimorum *Alexandri ab Alexandro*, reperiet ibi, mirabitur & deteſtabitur, inauditas ſuperſtitiones & nefanda gentilium ſacrificia, quibus res abſurdiſsimas honorabant & pro Dijs venerabantur. Non inquam *Dracones* ſolos & *Scarabæos*, ſed *teſtudines* quoque, *hircos, lupos, boues, vaccas, cercopithecos, crocodilos, ibides, feles*. Atque vt de *cælo*, *aſtris* & *elementis* nihil dicam, res abiectiſsimas alias, & inanimatas, eodem numero, & cultu habuerunt, vt *haſtas*, ſeu *ligna* corticibus ſuis delibrata (vnde *Romani* antiquiſsimi ſingulis Deorum ſimulacris haſtas dabant) *arbores, enſes, ventos, montes, colles marinos* & *mæandros*, vilia hortorum *olera* inſuper, vt ſuperius diximus.

Verùm antilogio hoc miſſo, audiamus ſi libet, quæ *Fr. Gregorius de Boliuar* noſter, de *Scarabæo Mexicano* mihi ſcripta reliquit, hæc autem ex *Hiſpanico* idiomate tranſlata ita Latinè ſonant:

Fr. Greg. de Boliuar hanc Scarabæi noui orbis deſcriptionẽ authori dedit.

Prima ſpecies vnicornis.

Alæ quatuor.

Caput magnum.

Scarabæus linguà *Peruana Acatanac* vocatur, in vna ex duabus ſpeciebus *cornu* in ſuperiore capitis parte erumpit, retròq. æqualiter vertitur, cuius acumen ad humeros fertur. Habet *ſex pedes* cum multis vnguibus in quolibet pede tortibus, & incuruis. *Alæ* ſunt quatuor, ſubtilis atque tranſparentis telæ ſiue ſubſtantiæ, quarum duas bene inuolutas, & vndequaque cuſtoditas inferiore & intimiore ſede tenet, reliquæ duæ pro tegumentis, ac munimentis eiſdem inſeruiunt, duræ hæ admodum ſunt & nigræ. *Caput* proportionem totius non ſeruat, hoc enim æquè magnum eſt, atque medietas vniuerſi corporis, totumq. coopertum eſt, eodem duro cortice ſeu corio, ſiue cruſtam appellari malis. Quando *volat*, maiorem ſtrepitum ac murmur edit, quàm rota alicuius currus non vnguine perlita. *Damnoſum* & faſtidioſum eſt *animal*, quandoquidem eò volatum præcipuè dirigit, vbi lumen accenſum videt, huic vbi appropinquat, vel extinguit, vel in terram illud deijcit, atque ita, quouſque non interfectum, aut expulſum fuerit, haud ſine timore perferri poteſt.

Strepitus in volatu.

Secunda ſpecies bicornis.

Secunda ſpecies eiuſdem naturæ & magnitudinis cum priore eſt, niſi quòd *duo* habeat *cornua* antrorſũ porrecta, & cuſpidibus ſiue extremitatibus ſuis ſibi oppoſita. Cruſtam adeptum eſt, ſiue tegumenta ſua veluti *encauſto* quodam teſſellata, adeoq. venuſta ſunt nonnulla, vt cum quouis viridi certare *ſmaragdo* valeant. Obtinet præterea *cingulum* iuſtæ æqualitatis, circa alarum iuncturas, luteoli coloris. Qui naturaliũ rerũ indagandis proprietatibus ſtudent, magnos in his

Cruſtã habet coloris pulcherrimi.

in his *Scarabæis* abuſus committunt, quandoquidem, vt horum in volando ſtrepitum ac rumorem perceperunt, ſtatim aliquam nouitatem prædicunt, & ſubitò, atque alicui eorum aliquis vicinior factus fuerit, aut in ipſum volitando impetũ fecerit, bona vel mala eidem noua denunciant. Quin his vtuntur quoque pro faſcinationis quodam genere in conciliando fœminarũ amore viris, & virorum fœminis. Neq; vllus *Scarabæus* ad magnitudinẽ illã quod ipſe viderim accedit, quæ in iconibus hiſce cõparet, verùm ſunt tertiâ etiam parte minores.

Ad ſuperſtitiones & faſcinationes Americanis ſeruit.

Hæc amici mei *Fr. Gregorij* exquiſita & veridica eſt *Scarabæorum* deſcriptio, quam vltimam huic operi meo annecto, reliqua ab ipſo mihi communicata varia & iucunda, tomo ſecundo inſerenda reſeruo. Ex allatis tamen ipſius verbis hoc mecum quiuis facilè deprehendet, non *Mexicanos* ſed *Peruanos* ipſum ſolummodo *Scarabæos* deſcripſiſſe, nam hi, quos icones noſtræ exhibent, neque colore, neque magnitudine, cum iam dictis conueniunt, tantùm enim abeſt, vt *Mexicani* tertia parte, noſtris in tabula & charta hac expreſſis, ſint minores, vt ego meis oculis, hìc *Romæ* in *Aracæli* monaſterio ita dicto, his ipſis duplo grãdiorem *Mexicanum Scarabæum*, verum & non depictum, anno proximè elapſo *Iubileo* 1625. viderim, manibusq. tractauerim, quem ex *Franciſcanorum* familia *Frater* quidam *Hiſpanus* ex *Mexicano orbe* ſecum tulerat. Vidit eundem mecum iem *Boliuar* noſter, vnicornem, & apprimè iconem primam noſtram, ſi ipſi ad magnitudinem aliquid addas, referentem.

Hucuſque Fr. Gregorius.

Peruani nõ Mexicani ſunt hi iã Scarabæi deſcripti.

Author Romæ magnũ valde Mexicanũ Scarabæũ cõſpexit.

Promiſeram hoc loci vberiorem de cornibus phyſiologiam inſtituere, ſed vrget me Typographus, alia atque alia ſubripiuntur negotijs tempora, quare hanc mihi beneuolus lector veniam dabit, ſi abrumpo, & fidem modò non ſoluo, cum interim, quo animum paſcat, ipſi non deſit, atque vtinam, ne meam ſic etiam nimietatem accuſet.

Quæ de cornibus hìc dici poſſent ad ſecundum tomũ reijciuntur.

Hoc tamen ſilentio haudquaquam eſt inuoluendum *Fr. Gregorium* noſtrum, non totius generis *Scarabæorum* diuiſionem, ſub hac bimembri ſua partitione nobis dare voluiſſe, ſed illam ſolummodo *ſpeciem* quæ *cornigera* eſt, quã vel vno, vel duobus ſaltem, non tribus verò præditam corniculis cenſuit. Ab hoc *Aldrouandus* lib. 4. de *Inſect.* non diſſentit, quamuis alicui primà fronte contrarium videatur. Huius diligentiſſimi ſcriptoris, in hoc maximè animalculo verba neceſſe eſt, vt hìc producam: *Suprema Scarabæorum genera duo facimus*, ait, *ob partium varietatem: alia enim cornuta: alia abſque cornibus: quæ verò cornuta ſunt, aut vnicum habent cornu: aut duo, aut tria, quæ rarò videntur: rurſus quæ vnicum,* μονόκεροι *nuncupantur, apud Ægyptios nobiles: quæ duo, aut ſunt Lucani ſiue Tauri, quorum nimirum cornua ſunt dentata, ac forficum modo clauduntur, & coniunguntur, cum apprehendere quid volunt: aut Carabi, quorum cornua nodoſa ſunt, ad prætendendum iter facta: Tria, quæ habeant in capite nulla*, (optimè ergo Fr. *Gregorius* hæc non poſuit) *niſi impropriè habere dixerimus. Reliqua quæ ſunt ſine cornibus, differunt inter ſe multifariam.* Poterunt igitur præcipuæ *Scarabæorum* differentiæ apud eundem *Aldrouandum* videri. Nam ſi quis ex *Ariſtotelis* ſe putet ſcriptis has haurire poſſe, egregiè decipitur, *Ariſtoteles* enim, inquit idem *Aldrouandus*, *quod ſciam, Scarabæorum genera nulla expreſſa conſtituit, ſed inter ea inſecta, quæ Coleoptera dicuntur, Cantharum, Milolonthen, Carabum, & Cantharidem, præcipua connumerat. Sed horum nullam quod ſciam,* corpo-

Fr. Greg. de cornigeris ſaltem Scarabæis locutus eſt.

Aldrouãdi verba de Scarabæorum differentijs.

In Ariſtotelis ſcriptis nihil determinati de Scarabæis extat.

Plinius Ariſtotele diligẽtior fuit, ſed nec hic ſine controuerſijs legitur.

Ex hoc dicitur in plurimis veteres mancos fuiſſe.

corporis notam ſuis, quæ extant, ſcriptis Philoſophus exhibuit. Carabo autem (quem Gaza modò Taurum, modò Fullonem vertit ineptè) ait cornua prætendi, vt Papilioni. Plinius plura *Scarabæorum* genera, & diſtincta magis commemorat, ſed nec hæc quidem controuerſijs vacant. Ex quibus hoc, amice lector, diſcere vales, difficilem adire prouinciam illum, & arduum opus aggredi, qui ex veterum monimentis omnia in naturali philoſophia expedita ſe dare, nobis promittit, Non enim plurimos ſolummodo hodie *Scarabæos* notiſſimos nobis, neſcias quibus *Ariſtotelicis* vocare nominibus valeas, ſed nec illa ipſa ab eodem poſita nomina, quibus accommodes *Scarabæis* noſtris, facilè reperias.

Cornigeri Scarabæi nobis tantùm deſcribentur.

Vnicornis.

Relictis igitur excornibus illis, de cornigeris his noſtris paucula hæc tandem dicamus, & finiamus. Quem nos *vnicornem* vocamus, *Græci Monocerotem* dicerent, & *Ferdinandus Imperatus* in *hiſt. ſua nat. Rhinocerotem* libentiùs appellat à ſimilitudine cornu, quod huius nominis quadrupes geſtat; *Is modò ſi naſum Rhinocerotis habet.* Volatum huius non vidi, quem idem *Imperatus* adeò pigrum, tardumq. eſſe ſcribit, vt quaſi vltrò in manum eius, qui eundem apprehendere velit, inuolet.

Bicornis.

Scarabæi cerui deſcriptio.

Bicornem Mexicano noſtro ſimilem, nec *Imperatus* nec *Aldrouandus* depingũt, hoc eſt cornibus quodammodo glabris, & quæ nullis dentibus, ramiſq. ex illis protuberantibus aſperentur. Talem igitur calamo & picturà, omnes proponũt authores, & nos ſæpiſsimè vidimus, qualem ob *ceruinorum* cornuum ſimilitudinẽ *Cardanus* lib. 7. cap. 28. *de variet. rer. Scarabelaphũ* non ineptè, ſiue *Scarabæum ceruum* nominat, *cornua* enim hic geſtat pulcherrima, nitentia, ramoſa, ceruinis ſimilima, in hoc tamen longè ab illis diſcrepantia, quòd *Scarabæus* ea moueat, ſtringat, & arctè adeò, ſi quid ipſis medium interſeratur, claudat, vt puerorum improuidorũ digitos profundo ſauciatos vulnuſculo ſæpe conſpexerim, atque prorſus idẽ præſtant, quod *chelis* ſuis *cancri*. Quare *Iul. Cæſ. Scaliger* exercit. 194. de his *corniculis* aduerſus *Cardanum* pro ſubtilitate ſua: *Tametſi*, inquit, *apud ſubtiliores, qualis tu es, chelę potius illæ, quàm cornua dici queant, harum enim vſus, vt cancris brachiorum.* At neſcio, quare ideo cornua eſſe deſinent, ſi moueantur, quod priuilegium alijs etiam veteres conceſſiſſe animantibus cornutis memini. Huiuſmodi *Scarabæi*, *cerui volantes* à *Gallis*, *Germanis*, & *Italis* quoque non paucis nominantur. *Romæ* hi non ſunt frequentes, multò frequentiores in patria mea, *Bambergæ* nimirum, *maiali* præſertim, vernali, ac iucundiſſimo tempore, qui in ſylua quadam capiuntur, quæ Vrbi amœniſsima præiacet, *pinaſtris*, *piceis*, ac *quercubus*, (ex quarum hi aridis lignis naſci creduntur) refertiſsima.

Bambergæ frequentiſſimi ſunt huiuſmodi Scarabæi cerui volãtes.

Hunc magnum & cornutum *Scarabæum* omnium minutiſsmè, perfectiſſimè & elegantiſſimè deſcriptum reperies in *Theriotropheo Sileſiaco*, quo te remitto & tempori hìc ac chartæ parco.

Germanis vocantur Schröter, & quare. Caput abſciſsũ etiã cornua ſtringit.

Germani noſtri hunc *Schröter* vocant, quo eodem nomine *baiuli* iſti, homines robuſti & lacertoſi, ad quoſuis Herculeos labores nati (*Romæ* dicuntur *Facchini*) à *Bambergenſibus* appellantur. *Schroten* enim nihil aliud ſignificat nobis *Germanis*, quàm comprimere, arctè ſtringere, & propellere aliquid, quod corniculis ſuis *Scarabæi* illi probè moliuntur. Et quod mireris, abſciſſum horum caput diu-

tiùs

tiùs viuit, & cornua etiam tunc conſtringit, quæ ſi quid ipſis interponas, fortiter comprehendunt.

Hoc præterea monuiſſe, non debeo prætermittere, inter vnicornem & bicornem, noſtrates *Scarabęos*, hoc eſſe diſcriminis, quod vnicornis caput ſtatim ventri adnectatur, in bicorni verò alia pars corporis inter caput & ventrem intercedat, quæ thoracis portionē conſtituere videtur, & quidē mobili ſuà iunctură ab vtroque diſtinctà. Picturā hanc meliùs *Aldrouandus*, quàm *Imperatus* exprimit, propterea bicornis longior eſt quàm vnicornis, hæc tamen differētia in Mexicanis non apparet. *Carabus* Ariſtotelis, quem *Imperatus Taurum* vocat, habet longa valde & nodoſa cornua, quæ *antennæ* rectiùs dicentur. Diſcrimen inter vnicornem & bicornem noſtratem.

De medicinis ex hiſce deſumptis, certi nihil promittere valeo, vidi tamen quoſdam perpetuò aduerſus faſcinationes duo amuleti loco ſecum circumferre, *hydrargyron* inquam, ſiue *argentum viuum*, nuculæ *auellanæ* excauatæ incluſum, quod contagium peſtis ſimiliter auertere: & *Scarabæi* huius cornicula, quæ vſui ab alto etiam conferre, ſibi perſuadebant. Et hæc cornicula quidem infantibus quoque auro argentoq. concluſa, è collo non rarò ſuſpenduntur. Quidam aiunt ad eorum vrinam, quæ præter modum excernitur, cohibendam: alij ad timorem ipſis eripiendum: alij ab epilepticis inſultibus eiſdem præcauendū. Refert enim *Imperatus Scarabæos* hos *Lombardię* familiares, *Italis* magno eſſe in pretio, & ad neruorum dolores, contractionesq, feliciter vſurpari, quod malū tam *Neapolitani*, quàm *Romani*, *il Granchio*, *Germani den Grampf* appellant, & reuera, vt hæc remedia vana & nulla etiam omnia ſint, venuſtatis tamen gratià, non aliter, atque *corallorum* ramuli, *cornicula* hæc pulchrè rubentia, vitri inſtar ſplendentia, denticulata, & ramis paruulis, quaſi arte dextrè elaborata, ornataq. *infantulos*, cū reliquis delicijs ſuſpenſis decorare poſſunt, & delectare. Quæ medicamēta ex Scarabæis ſumantur. Inſeruiunt pro amuletis plerumque. Ad neruorum dolores & contractiones præcipuè. Infantibus cornicula propter elegātiam appendi.

Plinius plerumque horum amuletorum pater & author eſt, vel ex propria ſua inuentione, vel ex *magorum* certè mendacijs, atque relatione. Sic lib. 30. cap. 15. *Vrina infantium cohibetur*, ait, *muribus elixis in cibo datis*. (Huius experimenti praxin ego aliquoties vidi) *Scarabęorum cornua grandia, denticulata, adalligata his, amuleti naturam obtinent*. Et eodem libro cap. 11. *Magos*, ait, *ad quartanam adalligare Scarabęum, cui ſunt cornicula reflexa, ſiniſtrà manu collectum*. Videmus igitur *Scarabæum* animal eſſe, quodammodo ad ſuperſtitiones, amuleta, faſcinationes, & artes magicas exercendas natum, tam in nouo orbe, quàm noſtro vſitatum. Verùm omnia hæc nos mendacijs & erroribus plena miſſa faciemus, & ſi quæ naturalia, quæ non deſunt, ex *Scarabæis* remedia vera comperiemus, ſtudioſo lectori tempore ſuo largiemur. Plinius amuletorū pater. Scarabæus vbique ad amuleta adhibetur.

Heì quanta nobis hìc ſeſe diſſertandi meſſis offert, ex *Scarabæorum* ſatu, ac generatione ſuborta? Verùm hic campus tam latus eſt, materia ipſa, in tam nauci animalculo adeò fœcunda, vt nouus mihi non ſermo tantùm, ſed liber integer quoque ſubnaſceretur. Atqui ego iam feſſus labore ſum, lectores meos pariter tædio affectos ſubuereor, quare hæc omnia vel alijs, vel mihi ipſi, alio in loco diſputanda relinquo. Plurima dici poſſent de Scarabæorū naſcendi modo. Hæc alio in loco explicabūtur.

Apes hìc opto & ſpero, hoc eſt beneuolos lectores mihi fore auguror, qui innato animi candore, induſtrià & benignitate ſuà, *mel* ſaluberrimum à *veneno*, Promittit ſibi apes, hoc eſt benignos lectores.

ſi quod

ſi quod eſſet, quod DEVS auertat, ſeparare poſſent, vellentq. Mihi quidem ſatis eſt, vni atque alteri (quicquid alij blaterent) viro bono, & docto placere, nam, vt *Seneca* dicebat, *ſi de me bene vir bonus ſentit, eodem loco ſum, quo ſi omnes idem ſentirent, par illis idemq. iudicium eſt*; *vir bonus enim*, ait *Menander*, *bonum nunquam odit*: Eſt miſerorum, vt maleuolentes ſint, atque inuideant bonis. *Qui inuident egent, illi, quibus inuidetur, rem habent*, dicebat *Plautus*. Quamuis fortaſſe mihi adhuc non tam bene ſit, vt inuideatur, eſt tamen, quo me mordeat forſitan aliquis, quod acriore ſubinde, & ipſe cenſurâ, *veteres* notauerim, ego quidem *Senecæ* conſilium non aſpernor, quo ait: *Veteres excuſandi ſunt, ſi in quibuſdam errant, nec omnia ſimul inuenerunt. Excuſandi*, inquit, *non laudandi*, ne & nos ſimul cum poſteris in errores eorum trahamur. Et verè quidam ex antiquis: *Mirum eſt*, ait, *quòd homines cum ſeipſos magis, quàm quemq. alium diligant, tamen ſuam de ſe exiſtimationem minoris ducunt, quàm aliorum*. Sed facilis reſponſio: *Nos magis laudamus illa, quæ tunc fuerunt, quàm quæ nunc ſunt, non quia ſi eligendi facultas eſſet, ſemper illa habere mallemus, ſed quia vſitatum hoc humanæ mentis vitium eſt, cum intueatur illa, ſemper magis velle, quæ deſunt*.

Inuidia inuidis nocet.

Excuſatio ſua quod veterũ ſcripta nõnunquam acutiùs peruideat.

Cur plerique veteres magis quam ſeipſos æſtiment.

Quapropter mi tyro, & rerum naturalium ſtudioſe, reuerere quidem præceptores tuos antiquos, & benignum, atque ingenui plenum pudoris exiſtima, fateri, per quos profeceris, non tamen in his imis ſubſellijs tibi ſedendum ſemper, ſed ad ſumma quoque enitendum, nilq. deſperandum puta, etiamſi citra conſiſtendum ſit. *Non differendum eſt tyrocinium*, ait *Quintilianus*, *in ſenectutem, nam quotidie metus creſcit, maiusq. fit ſemper, quod auſuri ſumus, & dum deliberamus, quando incipiendum ſit, incipere ſerum eſt*.

Adhortatio ad rerũ naturalium ſtudioſum. Enitẽdnm ad ſumma.

Nec deterrearis, ſi quis à multitudine te aberrantem, recto quidem, ſed anguſto tramite, cum paucis in rerum naturalium inquiſitione, & in via veritatis conſtitutum, derideat. Idem olim *Senecæ* in morali philoſophia contigit: *Omnem operam dedi*, ait, *vt me multitudini educerem, & aliquâ dote notabilem facerem, quid aliud, quàm telis me oppoſui, & maleuolentiæ?*

Non timẽdum à vulgo & multitudine.

Quid inde? Tibi contingat iſte deriſus, æquo animo ferenda ſunt ineptorum conuitia, & ad veri indagationem vadenti, ſiue vetera rimeris, ſiue noua inquiras, contemnendus eſt ille contemptus, nec refert, ſi innouator voceris.

Vetera examinanda, noua non repudianda.

Nam gaudere nouis rebus debere videmur,
Cùm veteres obſunt, aiebat *Lucretius*.

De me verò non habeo nunc aliud, quod ſubiungam, *niſi hoc vnicum*, quod in exordio huius operis quoque feci, denuo præſtem, *orem, inquam*, atque exorem lectorem beneuolentiſſimum, vt ſi quem à me commiſſum fortè errorem comperiat, me candidè moneat, amicè corrigat, & humaniter ignoſcat, atque animo ſuo prudenter perpendat, quàm periculi plenum mare, hoc biennij ſpatio ſulcauerim, eiq. nauiculam meam ſine velis & remis, & abſque clauo ac gubernaculo committens, illam ſolâ meâ induſtriâ rexerim, hoc eſt, animalia hæc ſine vllis hiſtorijs, ac deſcriptionibus, quin imó, nominibus non rarò quoque ſuis deſtituta, meo tamen Marte deſcribenda ſuſceperim, dilucidauerim, ac proprijs incunabulis, quantùm per me fieri potuit, reſtituerim.

Authoris peroratio ad beneuolum lectorem.

Cauſæ cur ipſi ſit ignoſcendum, ſi humanæ ſorti ſubiectus aliquando lapſus fuerit.

rim. *Res ardua eſt*, ait, *Plinius*, *vetuſtis nouitatem dare nouis authoritatem, obſoletis nitorem, obſcuris lucem, faſtiditis gratiam, dubijs fidem, omnibus verò naturam, & naturæ ſuæ omnia*. Quæ ſi non præſtiti, omnia præſtare certè volui. Tu vale & diuturniorem mihi a DEO vitam precare, vt in tuæ quoque vitæ commodum, meos tibi labores aliquando, quod voueo, valeam largiri. Ex Muſeo meo ad *B. Virg. ſuper Mineruam*, 16. Mart. anno *Redemptoris noſtri*, 1628. ætatis verò meæ quinquageſimo tertio.

Gratiæ DEO, DEIPAREQ. Virgini MARIAE.

LVCAE HOLSTENII HAMBVRGENSIS
ELEGIA.

In Naturalem *noui orbis* hiſtoriam Cl. V. *Ioannis Fabri Lyncei*, *Bambergenſis* Medici *Romani*.

DVm FABER æternis complecteris omnia chartis.
MEXICA quæ clauſo condidit ante ſinu.
Cærula dum bifidi penetras diſcrimina Mundi,
Auſus inaceſſam primus inire viam:
Ignotumq. oculis luſtrando Lynceus *Orbem,*
In lucem quæ nox preſſerat atra, trahis:
Nec conſpecta prius cuiquam, nec nota animantum
Secula, das ſcriptis conſpicienda tuis:
Atque Anazarbæum *ſtudio*, Ciuemq. Stagiri
Doctrinà nobis ingenioq. refers.
Dic, quibus extollat ſeſe inclita gloria terris?
Quæ pateant laudi digna theatra tuæ?
Ille animo intrepido, cæpitq. ingentibus auſis
Clarius, Solis *iter nomine vtrumq. replet:*
Quo duce perrupti patuerunt clauſtra profundi,
Auguſtiq. orbis meta remota fuit:
Qui bene diuiſi iunxit commercia Mundi,
Intactaſq. noui retulis Orbis opes.
Materiamque noui ſceleris mortalibus amplam
Subdidit, & vitijs larga alimenta nouis.
Sed qui cuncta animo quærens luſtranſq. remoti
Innocuas primus protulit Orbis opes:
Omniaq. exhibuit nullo ſpectanda labore,
Lumine vicino, ſepoſitoq. metu:

Quæ

Quæ procul à noſtris oculis ſubduxerat æquor
Immenſum, & longæ mille pericla viæ:
Illi anguſta nimis gemini diſcrimina Mundi,
Nec ſatis ad laudes Orbis vterq. patet.

SI *quis* Naturæ *penetrauit mente receſſus,*
Scitq. quibus Mundus *voluitur ordinibus.*
Si quis contractum *parua ſub imagine* Mundum,
Diuum opus agnouit artificemque DEVM.
Si quis Democritus *varijs* animantia *formis*
Vidit, & internas diſſecuit latebras.
Si quis prima *animo ſpeculatus* ſemina *rerum,*
Pluribus occultas comperit inde vias.
Si quis & abſtruſis quę terra recondidit antris
Dona metallorum *callet, & arte polit.*
Si quis Apollineà *miracula pręſtitit* arte,
Multa herbis, ſucci multa potentis ope.
Si *quiſquam* Aonidum *latices de fontibus hauſit,*
Queis condire animi Dia reperta *queat.*
Si *quis* Principibus charus, *ſi quem ordine* quinque
Summorum *fouit* Gratia *PONTIFICVM.*
Si *quiſquam omnigenę* doctrinæ *copià abundat.*
Virtutumq. *omnes pectore claudit opes.*
Impauidus numen *teſtor,* menteſq. beatas,
Omnibus his tibi par nemo, priòrue FABER.

V. Cl. *Ioanni Fabro Lynceo* honoris, & gratitudinis monumentum in Vrbe æterna ponebat *Ioan. Baptiſta VVinthierius Vindelicus*, Ciu. Rom. Ph. & Med. D. Illuſtriſs. & Excellentiſs. Principis Cæſij Medicus.

FA-

FABII COLVMNAE
LYNCEI
IN NARDI ANTONII RECCHI
MONTECORVINATIS MEDICI REGII
RERVM MEDICARVM NOVAE HISPANIAE
Volumen.
ANNOTATIONES, ET ADDITIONES

ΕΙΣ ΤΗΝ ΦΥΣΙΚΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

ΦΑΒΙΟΥ ΤΟΥ ΚΟΛΟΥΜΝΙΑΔΟΥ,

ΛΥΓΚΕΙΟΥ ΕΝΔΟΞΩΤΑΤΟΥ.

ΜΟΥΝΟΝ Φοῖβον ἄνακτα τέκεν ποτὲ πότνια Λητώ,
Ηματίου φαέος ταμίην· ἵν' εὔτροχον αἰὴν
Διχθὰ διαζομένην καθαροῖς σελάεσσι φαείνῃ·
Οφρα τιτυσκόμενος διὰ πάντα φερέσβιον ὄμμα,
Αἴθερα τ' ἀτρύγετον, καὶ ἰχθυόεντα κέλευθα
Θάλψῃ ζωογόνοις ὁρμαῖς, καὶ βένθεα γαίης·
Καὶ Μουσάων μεδέων μέλψῃ φόρμιγγι λιγείῃ
Αντίλυρον ζαθέου μηρέος χαρίεσσαν ἀοιδήν.
Οφρα καὶ εἰρομένοισι θεοπροπίας ἀνελίξῃ,
Ηπια τ' οὐλομένων πορέῃ ἀλκτήρια νούσων·
Αμφότερον σοφὸς ἰητὴρ, καὶ μάντις ἀμύμων.
Αὐτὰρ ἐπεὶ σὲ λόχευσε, φίλον κάρα, νήδυμον ἄστυ
Παρθενόπης, ὅρπηκα Κολουμνιάδων μεγαθύμων,
Μούσαις, καὶ αὐτῷ πεφιλημένον ἔξοχα Φοίβῳ,
Η ῥα τότ' ἀθρήσαντο βροτοὶ διδυμάονε Φοίβω.
Τὸν γε μὲν οὐλύμποιο κατάσκοπον, ὄμμα τε κόσμου,
Καὶ ζωῆς πρύτανιν· τὸν δὲ χθονίοις μέγ' ὄνειαρ,
Καὶ γλυκερὸν σοφίης φάος. Οὕτως πάμπαν ἔοικας
Λητοΐδῃ, γενεήν τ' ἐρικυδέα, καὶ φρένας αἰνῶς.
Ος καὶ μήκιστον πραπίδων σοὶ Πλοῦτον ἐνῆκε·
Ατρεκέως τ' ἐσορᾶν δῶκεν, καὶ πάντα νοῆσαι.
Οἷος γὰρ χαροποῖσι προιγλήνῳ ὀμμένος ὄσσοις
Οξέα πανδερκὴς ἀναθρεῖ λύγξ, ἔνθα καὶ ἔνθα
Αἴγλην παμφανόωσαν ἀπ' ὀφθαλμῶν ἀναπέμπων,
Αἰθομένοιο πυρὸς, καὶ ἀστέρος ἴκελον αὐγῇ·
Τοῖα σοι ὀξύτατον ποτιδέρκεται ὄμμα καρδίου.
Τῷ δ' αὖ εἰσορόων νῶτον παμμήτορος αἴης,
Αγνῶτας τε φυτῶν δυνάμεις καὶ δύσκριτα φῦλα
Εγνως, καὶ διὰ νόσφιν ἐκρίναο εἶδος ἕκαστον.
Πῇ μὲν προτέροις δείξας πάντεσσι κρυφαῖα,
Πῇ δὲ παλαιοτέρων εὑρήματα θεῖα πιφαύσκων·
Οσσα θ' ἑῆς πολύπειρος Αναζαρβεὺς σχίδεσσιν,
Οσσα τε ἠγαθέοισιν ἑῆς κατεβάλλετο βίβλοις
Ευκτιμένης Ερεσοῖο κλέος, μέγα κῦδος Αθηνῶν.
Τοὐν ἡμῖν καταδὺς μυχίου ἐς βένθεα πόντου
Πάντοσε παπταίνων, κυανώπιδος Αμφιτρίτης
Αργύφεόν τε μέλαθρον ὄπωπας, καὶ φιλερίθους
Νηρῆος κούρας ἁλιανθέα φάρεα χερσὶν
Σπερχομένας ῥέξειν, νεοτευχέα κόσμον ἀνάκτων.
Ενθα δὲ νεισσόμενος φέρες ἐς φάος ἠελίοιο,
Τηλοῦ ἀπ' εἰναλίων Τυρίων εὐδαίμονος ἀκτῆς,
Αἱμοβαφῶν πλῆθος κόγχων· μέγα θαῦμα ἰδέσθαι.
Σοί γε καὶ οὐρανίων καθαρὸς δι' ὦτὸς ἔγεντο
Κύκλων ἁρμονίη θελκτήριος· ἣν κελαδοῦσιν
Εὖ μάλα θρηϊκίης χέλυος φθόγγοισι συνῳδὸν,
Αντυξ ἀστερόεντος ἐπήορος, αἵ τε κατ' αὐτῆς,

Εγραψε γὰρ περὶ φυτῶν βιβλία διάφορα.

ὑπομνήματα εἰς τὸν Διοσκορίδην καὶ Θεόφραστον.

Περὶ πορφύρας.

Σαμβύκην, ἤτοι ὄργανον μουσικῆς παναρμόνιον.

Μεσηγύς

Μεσσηγύς τε βαρυγδούπου τροχοδινέος αἴης,
Επταπόροις γύροισιν ἀλήμονες ἀμπλανάονται.
Οὐχ οἷον δὲ κέκευθας ἐν οὔασι καὶ πραπίδεσσιν
Ωδὴν σειρήνων, τὰς ἵζανεν αἰθέριος Ζεὺς
Κύκλους εἰς ὑπάτους· σχεδόθεν δέ τι ὄμμα πελάζων
Αὐτόθι θ' Ερμείαο λύρην εὔμολπον ἐσεῖδες.
Ηποτε ὠγυγίας φήγους Ροδοπήϊος Ορφεὺς
Υψικόμους τὲ δρύας, στυφελῶν τ' ἀποκόμματα πετρῶν
Ηγαγε, καὶ ποταμῶν φιλήκοα στῆσε ῥέεθρα·
Θῆρας τὲ στυγεροὺς θέλξεν, καὶ ἀμείλιχον ᾅδην.
Ηνδε χαριζόμενος μούσαις ἐς ὁμήγυριν ἄστρων
Στήριξεν Κρονίδης, ὀλοὴν μετὰ μοῖραν ἀοιδοῦ.
Κείνης Σαμβύκην ἐναλίγκιον ἄμμιν ἐτεῦξω,
Ουρανίης ἴνδαλμα λύρης, καὶ γνώμονα φθόγγων.

Υδραυλικά.

Τῷ δ' ἄρα καὶ ποταμῶν κρηνῶν τὲ δυσηχέα ῥοῖζον
Ρεύμασιν αὐτομάτοις ψίθυρον ῥύθμισας ἐς ἠχὴν·
Ηδιον ἀδομένην, ἢ ὁππότε ποιμένες αἰγῶν
Αμβολάδην ὕμνοις αἰνοῦσιν ἐρωτίδα νύμφην.

Υπομνήματα εἰς τὰ Ηρωνος πνευματικά.

Οἷα τὲ ἠΰραφεῖ ἀθρόως κατέδησεν ἐν ἀσκῷ
Αἴολος ἀντομένων ἀνέμων βαρυήκοον ἶνα,
Καὶ ξένιον δῶρον ταλασίφρονι δῶκεν Οδυσσεῖ·
Τοῖα δὲ σωλήνων πολυειδεῖ μήχει πήξας
Πνοιὰς ἰλλομένας, καὶ στεινοπόροισι κελεύθοις·
Ηδυμενῶς τε ῥέειν, καὶ ἔργματ' ἄπιστα τελέσσαι.

Τῶν ἐξωτικῶν ζώων καὶ φυτῶν ἱστορίαν.

Υστάτιον δ' ἐπιβὰς χρυσαυγέϊ ἅρματι Φοίβου
Αντιπόδων περινοστήσας Ατλαντίδα γαίην·
Ην δεινὸν κοτέοντα Ποσειδάων' ἐνέπουσι
Αντιβίην διὰ ὕβριν εὐγλώχινι τριαίνῃ
Νόσφιν ἀφ' ἑσπερίων συρρηξέμεν, οἶδμ' ἀκέλευθον
Ασπέτου ὠκεανοῖο παρεμβάλλοντα μεταξύ.
Τοῦτο δ' ἀμειβόμενος, γαίης ἀντίχθονος οὖδας
Δέργματι λυγκείῳ διαθρήσαο· πάντα νοήσας,
Δαιδαλέων τὲ φυὰς βοτανῶν, δένδρων τὲ γένεθλα,
Ζῶα θ' ὅσα χθόνα δῖαν ὑπέρχεται· ἠδὲ μέταλλα,
Οσσα γε παμμήτειρα βαθεῖ κρύψασκ' ὑπὸ κόλπῳ·
Ενδόμυχον φύσεως πλοῦτον, καὶ ὄλβον ἄδηλον.
Τὸν δὴ σὺ κρυφίων μύστης, κεδνός θ' ὑποφήτης,
Πρόξενος ἀνθρώποις ἀριδήλως ἴδμεν ἔθηκας.
Χαῖρε Κολουμνιάδων βαθυδόξων κῦδος ἀγαυὸν,
Τηλαυγὲς σοφίης φάος· ὄμμασιν ἀπλανέεσσι
Λυγκός τ' ὀξύτερον, καὶ δεινωποῖο δράκοντος
Πάντα διοπτόμενος, τ' ἀφανῆ τὲ σαφέστατα φαίνων.
Χαῖρε μοὶ αὖθις, χαῖρε· σέθεν κλέος οὔποτ' ὀλεῖται·
Αὐτὰρ ἀεὶ ζείδωρος ἄρουρα, καὶ οἶδμα θαλάσσης,
Αργυρέοι τὲ ῥοαὶ πηγῶν, ποταμῶν τὲ ῥέεθρα
Οὔνομα φθέγξονται γεραρὸν· καὶ ἄφθιτον εὖχος
Ωκείαις πτερύγεσσι λιγυπνείοντες ἀῆται
Ενθα καὶ ἔνθα οἴσουσι δι' ἠέρος ἤπιον ὕψος·
Χαῖρε, σὲ γὰρ σφετέρῳ ὁμόφοιτον ἐφ' ἅρματι Φοῖβος
Ημετέραν τὲ καὶ Αντιπόδων δνοφερὴν περὶ γαῖαν
Ευκλεΐης στεφάνῳ μετὰ πᾶσι τετιμένον ἄξει.

ΛΟΥΚΑΣ ὁ ΟΛΣΤΕΙΝΙΟΣ.

ILL.^MO ET EXCELL.^MO PRINCIPI

FEDERICO CAESIO
LYNCEO
S. ANGELI, ET S. POLI
PRINC. I.
MARCH. M. CAELII. II. &c.
BARON. ROM.

FABIVS COLVMNA LYNC. FEL.

LITERAE tuæ vix acceptæ excellentiſſime Princeps, meam inclinarunt adeò voluntatem, vt quod poſcebas protrahere nè dum potuiſſem per exiguum horę ſpatium. de iſto opere Mexicano iam luce donando quid ſentirem, dum rogares vna imperabas: poſtulationem enim tuam iuſſum in me validum ſemper habui; ergo autem vtpotè Platonis iſtitutionibus enutritus, quo pacto ipſe extulit amorem in ſuo conuiuio commendare ratus fui præſens opus, præſertim quod ſecum trahit tantum opus omnium virtute præditorum effectus. Laudabo igitur, & ab ijs quæ antecedunt: & ecce nobilitas, & quæ ſunt, & ecce magnitudo, & quæ ſequuntur, & ecce vtilitas, quæ ante iuerunt ſit ipſa natura, quæ vt omnium antiquiſſima cuncta præſtat nobilitate: quod ſi nobilitas definita fuerit ab Ariſtotele, vt ſit antiquæ diuitiæ; & quæ opes vetuſtiores ijs naturæ theſauris, quos aperit ſuperiori orbi ab inferiore ſublatos liber hic tua cura fabrefactus? continet ergo quid magnum, equidem

magnum, noui orbis nimirum nouos ſoli fœtus, & ante hac noſtræ tectos agnitionis, cætero qui ad medendum languoribus noſtris, quibus opplemur pręſtantiſſimos, & ad multorum explendam curioſitatem. Quapropter à magnitudine ad vtilitatem gradum fecimus; & ego ad ſinem factus proximior, dum putarem eſſe initio dicendi: reliquum eſt ergo, vt ſi ſtuduerim hiſce meis annotatiunculis reſpondere deſiderio excellentię tuę, & non fecerim ſatis, enixè rogem excellentiam tuam, vt poſt habita tenuitate ingenij mei, ac iudicij, arguas potius (modo ſit carpendum, quod ſummam meretur laudem) tanti opus magnitudinem, quę ſi peracutam aciem altiorem quoque iudicij formam poſcebat, vale *Excellentiſs. Princeps*, & meos, & *Academiæ* laudabiles conatus, quod facis promouere perge. Neapoli Kalend. Iunij 1628.

FA-

FABII COLVMNAE LYNCEI

In Rerum Medicarum Nouæ Hiſpaniæ

NARDI ANTONII RECCHI MONTECORVINATIS MEDICI REGII VOLVMEN.

ANNOTATIONES ET ADDITIONES.

Libro primo. cap. 1. pag. 2. Ad lin. 7. Poſt verbum permiſſum.

ALTERI. ſanè Magno Pompeio: imò Maximo exiſtimando. Qui non modò ſuum auxit Imperium, ſed & ſubditas ſibi Indicas nationes, vt etiam Romanum Pontificem agnoſcerent, & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ parerent, effecit. Illudq. magis, non repertis Commentarijs, vt hominum omnium ſaluti conſuleret, confici rerum medicarum volumina, quæ illis regionibus experimento vtiles prædicarentur, demandauit, Quæ nunc in manus omnium Illuſtriſs. & Excellentiſs. Federici Cæſij ſancti Angeli Principis & Montiſ cœlij Marchionis, omnium ſcientiarum genere ornatiſſimi, Lynceorum Inſtitutoris ac Principis liberalitate, magnificentiâ, ac ſedulitate perueniunt, Principis tanti Regis imitatoris: cuius etiam iuſſu hæc nos qualiacumque ſint, libenter notauimus, vt pro virili laudatiſſimam litterarum culturam promouentes, noſtro Principi obſequium præſtaremus. Quo opere Medica noui Orbis volumina publici iuris facta.

In fine cap.

Laudandus profectò eſt Auctor noſter, qui non modò eruditè ac methodicè, ſed eleganter ac facilè noui Orbis medicamenta, non pauco labore concinnata, latinè deſcripta reliquit. Opus quidem ipſum Auctoris doctrinam, & plantarum cognitionem non vulgarem oſtendit, vt meritò huius operis deſcribendi munus, à tanto Rege ipſi demandatum fuerit. Auctoris laudes.

Pag. 9. cap. 6. lin. 18.

Ab ipſo tamen Dioſcoride in cap. de Tuſſilagine, & in Proœmio, florem ante foliorum eruptionem, vel cum ipſis folijs proferre dicitur, vt quotannis primo vere obſeruari poteſt, qui facilè in pappos euolans, & marceſcens, folia toto anno vidua relinquit.

Pag. ead. lin. 31.

Supplendus eſt Auctor noſter hoc loco, foliorum differentias, quibus non modò Arbores, ſed Plantæ omnes facilius dignoſci poſſunt exponendo, ex noſtris in Dioſcoridē Commentarijs excerptas. Foliorum ſumma differentia eſt quod alia ſunt læuia, à Græcis λεῖα dicta: Alia hirſuta, lanoſa, quæ δασέα: Alia aſpera quæ τραχέα. Alia ſpinoſa vel aculeata, quæ ἀκανθώδη: Alia in totum ſpinoſa, vt ſpina ſit pro folio: Alia iuxta folium habent ſpinam, quæ παρακανθόφυλλα. Læuia ſunt, vt Beta habet, Lapathū. Lanoſa vel hirſuta, vt Verbaſcum, Lychnis. Aſpera vt Bugloſſum, Echium. Aculeata vel ſpinoſa, vt Carduorum folia, Aquifolium. Alia in totum ſpinoſa, vt Myacantha, Scorpio. Alia iuxta folium habent ſpinā, vt Capparis, Malus medica: Alia in ipſa ſpina folium gerunt, vt Rhamnus vulgaris, Spina ſancta denominata. Differētiæ Foliorum. Varietas in ſpinis.

Differunt etiam, quod alia ſunt lata & rotunda, quæ πλατέα, vt quæ Petaſites habet, Per- In latitudine.

ſona

ſonata, ſiue Arction. Alia anguſta, *quæ* στενά, *Quinqueneruia, Scorzonera, Ariſarum anguſtifolium. Alia* tenuia admodum, *vt Capillaria, quæ* ζυαρκώδη, *vt Pinifolia, Fœniculacea, & Graminis ſpecies folijs anguſtiſsimis capillaceis, à doctiſs.* Gaſparo Bauhino *dicuntur ſpecies* 37. 39. 46. *& aliæ in ſuo Prodromo Theatri Botanici. Alia* magna & ampla, *vt quæ Peta-*
Et amplitudine. *ſites, Nymphæa,* & maxima, *vt Aegyptij Ari folia, & Muſæ: Alia* parua *vt Ariſtolochiæ, Violæ martiæ, &* minima *vt Chamæſyces.* Ex anguſtis, magna *vt Quinqueneruiæ*; parua *vt Oleæ*; minima *vt Herniaria. Differunt etiam, quia alia* longa, & plana, *vt quæ Iris, Gladiolus. Alia* longa, & canaliculata, *vt Porraceæ, & Arundinis. Alia intus caua, vt Cepæ & Gethij. Alia* ſolida, & farcta, *vt Iuncifolia. Alia* arundinis modo nodis interſecta, *vt Graminis ſpecies aquatica, & arundinaceo folio* Lobelij, *quæ à* Gaſparo Bauhino *Gramen iunceum articulato folio dicitur in ſuo Prodromo Theatri Botanici. Differunt etiam, quod alia ſunt* carnoſa & in latitudinem aut Orbem expanſa, *vt quæ Beta, Cotyledon, Cymbalaria noſtra, & Portu-*
Et pulpa. *laca, quæ* σαρκώδη *dicuntur. Alia* in rotunditatem & longitudinem, *quæ pulpoſa &* στρογγύλα *dicuntur, vt quæ Vermicularia, Kali, & Iuncus Aquaticus.*

Ex magnis & prauis folijs, latis *vel* anguſtis, longis *aut* breuibus, *alia ſunt* circumſerrata in magnis, *vt in flore Solis, Vite, Acere.* In minoribus, *vt folio Caſtaneæ, Mentha, Vrticæ.* In longis, *Ptarmicæ. Eufragiæ ſylueſtris* in breuibus. *Alia ſunt* leniter ſinuoſa, *vt habet Chondrilla tuberoſa, Sonchus leporinus, Leucoion. Alia* leniter inciſa, *vt Quercus, Blattaria. Alia*
In magnitudine. profundè, *vt Eruca, & Rapacea. Alia* profundius ad neruum vſque, *vt Agrimonia, Fraxinus, Sorbus, Scabioſa ſylueſtris. Alia* in ſummo *tantum* folij *diuiduntur, quæ* ἀκρόσχιδῆ *dici poſſunt, vt Plantaginis aquaticæ ſpecies bifida in ſummo à* Lobelio *depicta: Phyllitis laciniata, Ononis non ſpinoſa, Telephium à nobis propoſitum. Alia* in imo folij *tantum, vt Acetoſa, Sagittaria, Arum. Alia* ex medio folio *laciniam proferunt, vt Hyppogloſſum, & Braſsicæ ſpecies criſpa, quæ non modò folium, ſed & Thyrſum è medio folio profert.*

Ex profundè ad neruum vſque inſectis *rotundis ambitu ſunt, quæ Dracontium, Elleborus niger, & Cannabis habent.* Profundè tantum inciſis, *Platanus, Ricinus.* Ex longis profundè inciſis, *Cichoreacea. At profundius ad neruum vſque inſectis, alia* ſimplici *conſtant* petiolo, *vt quæ Agrimonia, Fraxinus, Ebulus, quæ pennata dicuntur, à Græcis* τεταρσομβρα *vt in Ebulo* Dioſcorides *dixit. Et etiam* μονόχα, *vt in Filice, qui vnicam pennam inſectione imitantur,*
Incisione. *&* χιζόπτερα *dici poſſunt. At quia ſunt & alia folia non ſimplici petiolo, ſed* in ramos, & in alias alas diuiſa, *vt in Filice fœmina, Fœrulaceis, Apio, Cicuta, quæ* πολυχιδῆ *dicuntur, nos alio nomine diſtinguenda putauimus. Et quamuis* Theophraſtus *vir doctiſsimus, quæ* pennata *ſunt, vt Sorbi folia, Fraxini, & Hippoſelini, in hiſtoria plantarum* μανόφυλλα *denominauerit, ad differentiam Apij hortenſis cuius folia* πυκνόφυλλα *dixit: non tamen ita propriè nobis dictum hoc videtur, vt non exactiùs atque diſtinctiùs dici poſsint illa folia, quæ* raro folio *ſunt, & ab illo* μανόφυλλα *dicta, ad illas pertinere tantum plantas, quarum ramulis alternatim ſingula folia hærent. Et quæ* denſo *ſunt* folio, *&* πυκνόφυλλα *dicta, ad illas referri debere plantas, quarum ramuli, ſiue nodi, aut genicula* pluribus *exornantur* folijs, *vt in Pino, Larice, Rubia, Oſyride, Equiſeto, & ſimilibus. Eòque magis, cum non propriè folia ſint illa, quæ plura in Hippoſelino & Apio conſpiciuntur, ſed veriùs partes, & Lobi folij, illius ſcilicet, quod vnum habet initium ab radice vel ramulo, à quibus profertur. Idem enim* Theophraſtus *nos docuit, illud totum appellari folium, quod ſcilicet omne cum petiolo decidere ſolet, vt Iuglandis, Fraxini, Sorbi, Apij, Ferulæ, & ſimilium, non enim partes decidunt vetuſtate, ſed totum illud foliatum ab origine ramuli, vel radicis. Igitur partes illæ folij, lobi ſunt, & laciniæ, non propriè folia; quamuis in multis folia videantur diſtincta, ſicuti aliàs diximus in noſtro volumine cap. de Ceratia in prima parte, & cap. de Smirnio in ſecunda minus cognitarum* Stirpium *Romæ impreſſo.*

Folia *igitur quæ* non vnicà pennà, *vt Filix mas, ſed* pluribus *vt Filix fœmina, ſicuti* Dioſcorides *notauit, diuiduntur; vel alio modo* multiplici diuiſurà *fiſſa ſunt, vt ramoſum folium dicas: quæ latos habent lobos, lacinias, ſiue partes quamplures,* πολυπλατυχιδῆ, *folia dici poſſunt, vt Apij, Cicutæ, Angelicæ, Sphondylij & ſimilium. Quæ verò* anguſtioribus lobis *diuiduntur,* πολυστενοχιδῆ *vel* πολυλεπτοχυδῆ, *vt Liguſtici, Thapſiæ,* Rutæ. *Alia verò quæ* longè tenuioribus lobulis & lacinijs *diuiduntur in capillorum ferè effigiem,* πολυξυκοχιδῆ, *vt Ferulacea,*

lacea, Ammi, Milleſolium, & ſimilia : nam ſimpliciter ζυχόφυλλον *dici poteſt Pinus, Graminis ſpecies, Crocus, quarum folia ex vno principio, radice, vel geniculo multa exoriuntur : atque illa ſunt folia ſimul exorta, & non laciniæ, ſiue lobi, & ſciſſuræ foliorum, vt ſupra diximus de Rubiæ folijs, & ſimilibus, quarum plura folia ſimul ramis, vel trunco hærent quæ* πυκνόφυλλα *dici debent : & quæ in capillares lacinias diuiduntur* ζυχοσχιδῆ *appellanda diximus; non* ζυχόφυλλα, *quod ſimplici. & capillari folio conuenit, & ſine ſciſſura, vt de Gramine Peritiſſ. Gaſ*pari Bauhini *& ſimilibus retulimus.*

Alia foliorum numero *diſtinguuntur: vt Vnifolium, Lingua ſerpentina, Moly luteum. Alia* bifolia, *vt Bifolium dictum.* Trifolium, *cuius plures ſpecies, Lyſimachia lutea.* Quadrifolia, *vt Herba paris, Cruciata, Rubia leuis.* Quinquefolium, *omnibus notum. Alia* Heptaphylla, *vt Heptaphyllon ſic dicta, Tormentilla, & lacinijs diuiſa Vitex & Lupinus.* Octophylla, *vt Mollugo, & Aſperula.* Nouenis lacinijs, *vt Elleboraſtrum &c.* Distinctio foliorum numero.

Eſt & alia foliorum diuiſio *ex ipſa* germinatione *deſumpta, quod* alia *ſtatim è terrà ſimul iacentia producuntur, vt quæ* ἐπιγειόφυλλα *dicuntur, & quæ ab radice exeunt,* ῥιζόφυλλα *: quæ vel etiam* ſine pediculo *ſunt, vt in Lactuca, Tragopogono, & Bulbaceis: vel* cum longo petiolo, *vt in Malua, Geranio,* Cyclamino*: vel* breui, *vt in Lychnide, Ocymoide, & ſimilibus.* Alia *non ex* radice, *ſed ex ſupite, & ramulis : & illa* vel ſine petiolo *hęrent, vt Mentha, Hyſſopus &* καυλικὰ *&* ἐπικαυλόφυλλα *dicuntur*; vel longo *inſident* petiolo, *vt Betonica, & Geranium.* Alia foliolũ pro petiolo habent, *quia illi inſident, & nodo hęrent, vt longè differat à lacinia, & inſectione, quę ſine nodo diuiditur à petiolo ipſo, in his peculiare, vt ſunt Mali Aurantij ſiue Arantij folia, quę geniculata dici poſſunt.* Alia *alio modo, & centris ipſis foliorum ſtipiti hęrent, & ab illo perforantur, vt in Periclymeno obſeruatur, Perſoliata, Centaurio luteo à* Lobelio *depicto.* Germinatione.

Differunt *etiam foliorum* poſitu, & ortu, *nam* alia *ordinatè caulem cingunt, vt quę bina hęrere ſolent,* vel *alio numero, vt in Myrtho, Rubia, ſingulis geniculis.* Alia *inordinata, & ſingula hęrent: quamuis nec iſta tàm inordinata dici poſſunt, vt non aliquo numero, quino, aut maiore, vel minore in circuitu ramuli ordinem aliquem obſeruent, vt in Vermicularia, Tithymalo, & ſimilibus.* Poſitu & ortu.

Differunt etiam, quia alia *colore ſunt virente, vt maior pars foliorum, tàm herbarum, quàm* Arborum, alia *colore in luteum languentia,* alia *obſcurè virentia,* alia *ad cęruleum vergentia,* alia *candida, & incana,* alia *rubentia,* alia *mixta ex viridi, luteo, & rubente colore,* alia *maculoſa.* Hilari virore *videntur folia Graminis in Pratenſibus, folia Vitis, Lactucę, Senecionis, & ſimilium.* Obſcurè virentia, *folia Lauri, Aurantij & Ari.* Ad cęruleum vergentia, *ſunt folia Rutę. Cariophyllorum vulgarium, Vermicularię & Telephij.* Ad luteum languentia, *ſunt folia Ellebori albi, Nardi Celticę, & ſimilium.* Candicantia *folia habent Dictamum album Creticum, Saluia, Marrubium album.* Incana *ſunt folia Stachidis Flandrorum dictę à Lobelio, Iaceæ mõtanę à* Gaſparo Bauhino *in ſuo* Prodromo *depictę, Polij marini, ſiue Gnaphalij luteo capite, Polij veri ſylueſtris.* Supernè virentia, & infernè candicantia *ſunt Oleę folia, Tuſſilaginis, & multarum.* Rubentia, *Lapathi ſpecies, Bliti, & Lactucę.* Mixto colore, & vario *Bliti ſpecies illa Symphonia dicta & Amaranthus tricolor.* Albis maculis variegata *aut inſignita, Cardui lactei folia Leucographidos, Cyclaminis, Lamij, & Vrticę mortuę, Pulmonarię, Echij, Borraginis ſylueſtris, & hortenſis in Apulia, Cerinthes recentiorum, & Ari maioris.* Nigricantibus maculis, *Ari montani minoris, Orchidis digitatæ, & bulboſę etiam, Perſicarię mitis, & Trifolij pratenſis ſpeciei.* Rubentibus maculis *aſperſa ſunt folia Ocymi fimbriati, Lactucæ agreſtis ſpinoſæ.* Neruulos habentia candicantes, *Iſatis, Lyſimachia virginea, & maior pars herbarum.* Rubentes neruulos, *Lapathi ſpecies & ſylueſtre Cichorium.* Spinoſis neruulis *infernà parte, Lactucæ agreſtis, Smilax aſpera, Rubus, & Roſa.* Colore. Maculis.

Eſt & alia in tempore differentia, *nam* alia *quotannis prodeunt, & decidunt, vel marceſcunt,* alia *diuturniora ſunt, & perpetuò virere dicuntur, quamuis aliquando ſingula decidant, & alia proferantur, vt in Lauro, Aquifolio, Malo Aurantio, in herbis; Polio, Adiantho, Semperuiuo magno, quæ* ἀείφυλλα *dicuntur.* Tempore.

Differunt *etiam præter innumeram ferè foliorum effigiem* variâ *eorum* magnitudine, ac diuiſurâ, *quod* alia *varias exprimunt animalium effigies, eorumq. partes : alia aliarum rerum.* Animalium *quidem referunt, ſcilicet vt quæ,* Dioſcorides *ait, Delphini modo ſunt inciſa & oblonga,* Plãtę, quas animalium & partium illorum figuras repræſentẽt.

Linguas. Pennas. Auriculas. Capillos. Cor. Lichen. Lienem. Pulmoné. Vmbilicũ. Pedes. Vngulas. Maculas. Dentes. Caudas. Criſtas. Vermes. Sagittam. Lanceam. Gladium. Galerum. Cymbam. Lunam. Rotam. Ellychniũ. Tomentũ. Cutim poroſam. Labrum. Faſciam.

longa, ideo ſic appellata planta, quia Delphinum *referunt*. Scolopendram *imitantur folia Aſplenij, Scolopendriæ dictæ*. Linguam, *Aizoi maioris folia ſingula, & Cymbalariæ, Vmbilici Veneris ſecundæ ſpeciei, teſte* Dioſcoride, *ſicuti eadem cõpacta* oculum *referre dixit*. Linguam agninam, *Arnogloſſum*. Linguam Bouis, *Bugloſſum*. Linguam ceruinam, *Phyllitis*. Linguam equinam, *Hyppogloſſum*. Pennas Auicularum, *Stratiotes, Millefolium*. Pennas, ſiue Auium alas, *Filix*. Struthij pennas *Struthium*. Pennas, quæ galeis imponuntur, *folia Muſæ*. Auriculam Vrſi, *planta ſic dicta à recentioribus, & à nobis pro Aliſmate propoſita in Phytobaſano*, Auriculam muris, *Myoſotis, & Alſine*. Canos hominum, *Polium*. Capillos, *Fœniculum, Cuſcuta, Epithymon, Muſcus quernus dependens, & Aquatica Conferua*. Cordis figuram *Ariſtolochia, Smilax aſpera*. Lichenis effigiẽ, *Lichen dicta, ſicuti* Hepar, *Hepatica*. Lien, *Galiopſis, & Lamiũ. Pulmonaria à* pulmonis maculis, *ſicut* ab effigie *muſcus pulmonarius*. Vmbilicũ, *Cotyledon, ſicuti* Cotylã, *ſiue* acetabulũ. Pedẽ Leonis, *Leontopodiũ*. Pedem Cerui *ſiue* Milui, *Coronopus: quæ &* Cornu Cerui *dicitur ab effigie*. Pedẽ Anſeris, *Atriplex, & Eryngium marinum à* Porta *noſtro*. Pedem Vrſinum, *Acanthus Pæderos*. Pedem Columbinum, *Geranium ſic dictum*. Equorum vngulam, *Tuſſilago*. Pedem Aſini, *Alliaria*. Serpentium maculas, *Dracunculus, Anchuſa, Cerinthe, & Bugloſſi ſpecies, quæ etiam extuberantes tumores repræſentant: item Arum, Pulmonaria, & Orchis palmata*. Dentem Leonis *ſic dicta planta à recentioribus inter Cichoreacea*. Equinam caudam *Equiſetum ſiue Hippuris*. Criſtam gallinaceam, *Hormínij ſpecies ſic dicta, Centrum galli*. Vermes, *Semperuiuum ab effigie dictum, Vermicularia, Sedi ſecundi ſpecies*. Sagittam, *Sagittaria Aquatica, Scammonium, Oxalis*. Lanceam, *Ruſcus*. Gladium *Xiphium, Xyris*. Galerum *Petaſites, quæ &* Fungum *imitatur*. Cymbam *ſiue* Cochlear, *Cymbalaria noſtra, & Cochlearia Batauа* Lobelij. Lunam in defectu, *Lunaria Botrytis, & Hemionitis*. Minus plenam, *quæ orbiculata ſunt, Viola, Aſarum*. Rotæ ſpeciem, *Cirſij folia, & aliarum ſtratarum*. Ellychnium, *Lychnis*. Tomentum, *Gnaphalium*. Cutis poros, *Hypericon*. Labrum *ſiue* Alueolum, *Dipſacus: ſicuti* peluiculas, *folia Tithymali in Vmbellis*. Cingulum *ſiue* Faſciam *Alga*.

Signa ad vires nomen, & cognitionem plantarum conducũt.

Harum rerum ſigna in folijs, pleraque ad plantarum vires *dignoſcendas conducere videntur, vt ea quæ* ab effectu *nomina plantis indidere, ſicuti Pulmonaria, Hepatica, Milzatella recentiorum, vel* ab imagine, *vt Vermicularia, Dracontium, vel* maculas repræſentant venenoſorum, *vt Arum, Dracontium, Anchuſa, Cerinthe, quibus venena propelluntur*. *At ſigna, vel* rei *inanimatæ ſimilitudo, vt Cymbalaria, Muris auricula,* ad nomen *retinendum, &* plantæ notionem *proſunt*. *Multa poſſent cumulari, ſed hæc ſufficere nunc viſa ſunt*.

Pag. 9. lin. 35.

Herbæ in alias plantas non tranſeunt. Exemplo ſunt Indicę plantæ.

Grauis eſt teſtis: nos autem auctoritas non cogit. Has mutationes non alio modo accipimus, niſi vt quandam congenerum degenerando ſimilitudinem primà facie oſtendant. Nec enim credimus herbas cultu, aut neglectu, loci mutatione in alias tranſire plantas, ſicuti aſſeritur Lolium è Tritico, hoc enim non affirmat Theophraſtus, *naſci verò ſolitum inter Triticum, & Hordeum, nulli eſt dubium. Tranſire Siſimbrium in Mentham ob alimenti inopiam, ſimiliorem ſcilicet fieri: vel aliàs ob alimenti copiam adoleſcere, vt fruticare, & arboreſcere, quod per antonomaſiam dicitur, non autem frutices, aut arbores fieri. Hoc experimento affirmare poſſumus ex Indicis plantis, ſemine, aut radice ad nos tranſlatis; in quibus hucuſque vix aliquis mutationem aliquam obſeruaſſe ſimilem, referre audebit. Degenerare in magis & minus adultam, foliorum inciſuris, hirſutie, læuitate, hilaritate & ſimilibus, concedimus: non autem in aliam tranſire plantam vel ſpeciem, omnibus notum putamus.*

Pag. 10. cap. 7. lin. 21.

Differentię radicum. Magnitudine. Multitudine. Soliditate.

Radicum *adde* differentias, *quarum* alia, *quæ ſimplex eſt, à Græcis* ἐυθύῤῥιζος *dicitur, & cum ſit etiam vnica,* μία & μονόῤῥιζος. *Quæ aliquando eſt* parua *atque* tenuis, *& dicitur* μικρὰ & μικρόῤῥιζος. *Quæ* magna *eſt &* craſſa, παχεῖα & μεγαλόῤῥιζος, *vt Bryoniæ radix. Sed quæ* ſimplex *eſt &* longa μακρὰ & μακρόῤῥιζος, *vt Rhaphani, Lapathi & Paſtinacæ, quæ cum etiam ſit* profunda βαθεῖα & βαθύῤῥιζος *dicitur. At quæ contrario modo* breuis *eſt &* tenuis, λεπτὴ *dicitur, &* βραχεῖα, *vt Holcſtium, & Britannica. Quæ verò* longa *eſt* & non profunda, *quia obliquè per ſummam terram repit, vt Gramen,* ἐπιπολῆς, & ἐπιπολαιόῤῥιζος *dicitur*. Ex longis *quæ* lignoſa *eſt, vt Nerium, & Equiſetum,* ξυλώδης. *Et quæ* neruoſa, *vt Tragacan-*

gacan-

gacantha, *νευρώδη ἰνώδη*. *E contrario*, *quæ* mollis *eſt*, *vt Myrrhidis*, *ἁπαλής*. *Harum alia* corticoſa, *vel* craſſi corticis, *vt Panax*, *Mandragora*, *quæ φλοιώδης*, *&* *παχύφλοιος dicitur* ex longis. Ex rotundis *Crocus Colchicum*, *&* *Cyclamen*. *Quæ* molli pelliculà ſine cortice, *vt Ari*, *&* *Dracontij*, *atque Orchidum dicitur ἄφλοιον*. Carnoſarum *vero quæ σαρκόρριζος dicitur*, *eſt* ex longis *Rhaphanus*, *&* *Brionia*. Ex craſſis rotundis, & tuberoſis, *Raparum*, *Cyclaminus*, *&* *Bulbacea*. Ex rotundis, bulbos; bulboſis, & capitatis, *radix vnica*, *quæ στρογγύλη*, *aut στρογγυλόρριζος dicitur*, *vt Cotyledonis*, *Ariſari*, *&* *Cyclaminis*. Ex capitatis, *quæ κεφαλόρριζος*; ex bulboſis, *quæ βολβώδη dicitur*, *eſt Cæpà*, *Scilla*, *&* *Narciſſus*. *Et harum alia eſt* ſquamoſa, *quæ λεπιδώδης*, *vt Lilium*: *alia* multiplici tunicà, *quæ φλοιώδης*, *vt Cæpa*, *Scilla*. *Aliæ* ſub tunica lanam habet, *&* *dicitur Eriophorus bulbus*. Alia *ſcinditur*, *vt quæ* Fiſſilis *dicitur*, *&* *Aſcalonia*, *à Græcis σχιστή in oblongos pares bulbos eodem anno folioſos*. Alia ſciſſilis *eſt*, *ſed non niſi poſt annum diuiſibilis*, *vt Allium*, *quod non rotundos bulbos diſtinctos*, *ſed trigonas ſectiones*, *&* *ſimul coniunctas profert*, *vt vnicus bulbus*, *non plures videantur*; *niſi poſt annum terræ commiſſæ*, *nucleatim diuiſæ extuberent*, *&* *folia proferant*: *ſolo Allio proprium*: *cuius partes ſciſſiles* Theophraſtus *proprio nomine γέλγεις appellauit*, *&* *naturalem illam vegetationem cum diuiſione ſobolum*, *γἐγγιδ'ὗται dixit*: *quod verbum niſi à diuaricatione ſit deductum*, *ignorare fatemur*, *&* *comprobat idem* Theophraſtus, *cum ait διαιρεῖται πάλιν εἰς τὰς γέλγεις*. Dioſcorides *verò Allij diuiſiones illas*, *quas nucleos latini*, *&* Plinius *non nimis propriè*, *cum nuclei ſint oſſiculi à carne fructus obducti*, *vt in Oliuis*, *&* *ſimilibus per verbum ῥᾶγας ἀγλῖθας expreſſit ῥᾶγαι quidem ſciſſuræ ſunt*, *&* *ἀγλῖθαι Allij nomen eſt Dorienſium lingua*, *ἀγλίδιον dictum*, *quod verbum litteræ λ*, *ſi præponeretur γ*, *ἀγλίδιον*, *Allium vti Italicè appellatur*, *exprimeret*: *&* *ſic deſcribit ſoboles illas in vnum idem caput compoſitas in Allio*. *Quare à* Columella, *&* *alijs ſpicæ nomine ſoboles illæ trigonæ coniunctæ*, *ſed diuiſibiles ſint denominatæ*, *niſi ſpicæ verbum ab effigie teli*, *ſpiculi dicti*, *ſit deductum*, *nec propriè ita dici videbuntur*: *ſpicæ quidem non ſub terram*, *nec in radicibus*, *ſed in ſummo plantarum*, *&* *aëre circumſcriptæ obſeruantur*, *ſemina ad perfectionem*, *&* *plantæ propagationem ſic Naturà proferentes*. *Magis quidem proprium vulgare Neapolitanum nomen*, *&* *ferè latinum*, Spicolo di Aglio *appellatum*. *At στάχυς nomen*, *græcum*, *quod Latinis eſt ſpica à nullo Auctore pro radice*, *aut radicis parte deſcribitur*, *&* *frumentaceis tantùm conuenire docet* Theophraſtus *de frumentacris loquens*, *Tritico*, *&* *hordeo*, *&* *congeneribus neque alijs herbis*, *quæ alio modo fructum ferunt*, *conuenire*, *quæ flores non lanugineos*, *ſed folioſos edant*, *&* *ſiliquas aut iubam etiam*. *Minus verò impropriè* Dioſcorides *Betonicæ fructu ſpicæ modo*, *&* *Satureiæ ſimilem*, *quia in ſummo Plantæ*, *in longam ſeriem*, *ſpicæ modo*, *eſſet diſpoſitum*, *quamuis à frumentacea ſpica differat*. *Quam igitur Analogiam poterit ſpica habere*, *quæ in ſummo plantæ producitur*, *cum radicum lobis*? *nullam inuenimus*, *nec ijs aſſentire poſſumus*, *qui Nardi Indici oblongas*, *folioſas illas germinationes*, *ſpicas appellant*, *quia longè differunt à ſpicis ipſius Nardi*, *quod ſatis ex ipſo* Dioſcoride *liquet*, *Nardi Indici genera*, *radices*, *comã ſpicas*, *&* *caulem enumerante*, *quæ omnia in eadem planta diuerſa ſunt adinuicem*. *Et* Plinius *lib. 12. c. 12. ait*, *foliũ habere paruũ*, *denſum*, *cacumina in ariſtas ſpargi*, *&* *ſpicas &* *folia celebrari gemina dote Nardi*, *&* *in initio dixit*: De folio Nardi plura dicere par eſt, vt principali in vnguentis. *Ergo radix non erat in vſu*, *&* *diu controuertitur à poſterioribus volentibus*, *vt pars illa ima plantæ ſic denſata*, *quam alij radicem dicunt*, *ſit &* *appelletur* Spica Nardi, *cum nihil aliud ſit*, *quàm ima plantæ villoſa pars ſupra radicem*, *ex veterum germinum*, *&* *nouellorum foliorum gramineorum poſtremæ ſobolis*, *ſic densè coacta*, *in quorum medio*, *vt obſeruauimus*, *&* *penes nos habemus*, & *quilibet etiam obſeruare poterit*, caules *rotundos*, *iunceos*, *binos habebat*, *in quorum ſummo non erit dubitandum*, *quin ſpiceum quid proferatur*, *ex natura plantæ media inter Gramen*, *Iuncum*, *Spartum*, *&* *Algam*. Radices *habet exiguas*, *fibroſas*, *lignoſas*, *nullius vſus*, *ſaporis expertes*. *Cur autem à poſterioribus* Dioſcoridis *&* Plinij *Nardoſtachis vel Nardi ſpica*, *ſit dictum Nardum Indicum*, *ſi diuinare liceat nobis*, *illud in cauſa fuiſſe putamus*, *vt non*, *quia partes illæ imæ Nardi folioſæ*, *&* *coactæ ſint ſpicæ vel ſimiles*, *ſed ad differentiam aliorum Nardorum*, *Celtici*, *ſcilicet*, *&* *Montanæ*, *quibus nullæ ſpicæ tribuuntur*, *cùm in vmbellam floreant*, *hoc Nardum Indicum ſpicam ferens*, *intelligatur*, *&* *accipiatur*. *Pars quidem illa Indici Nardi folioſa*, *ſimul coacta*, *potius pro coma accipi poſſet*, *quàm pro ſpica*; *cum Comæ nomen poſſit plantæ ſupra terram effuſæ*, *illamque operienti*,

tribui

Cortice.
Figura.
Sectione.
Quid in ſpicæ in radice.
Spicæ nomen.
Nardi quæ ſpicæ.
De Nardo pluſcula.
Nardi diſtinctio.

tribui, vt de Peplo, & alijs ait Dioſcorides, *qui Syriaco ſuo Nardo multã comã, verbo* πολύκομος, *& etiam Gangitidi tribuit, vt non ſine cauſa diuinare voluerimus: cum planta hæc, vt in Gramineis, & Iunceis obſeruatur, ſatis ſupra humum copioſis, denſis germinibus ſe effundere poſſit. Sed ad* Bulborum differentias in radicibus *reuertamur.* Alia *paucas emittit ab imo* Sobole. *latere ſoboles, vt omnes feræ Bulboſa, ſic Narciſſus, Hyacinthus, Tulipa & ſimiles.* Alia *plurimas, vt ferè totus Bulbus in bulbillos diſſoluatur, vt in Ornithogalo vulgari, & pa[...] obſeruatur, & in Ampelopraſo prolifero ſiue inter flores bulbifero, ſiue potius Allio [nam] capite eſt rotundo, non oblongo Porri: imas ſub bulbo capillares fibras, ſiue radicis pilos [,] in bulbulos omnes extuberantes Maio menſe obſeruauimus, præter ipſius bulbi extuberantias intra corticem ipſum. Alia* duplex διπλῆ, ex longis *eſt Mandragora.* Ex bulboſis parum oblongis, *quæ* Multiplicitate. ὀπιμήκη *dicitur, Orchis, Nardus montana, & Anthora, quæ lateribus hærent. Alia eſt,* quæ aliam ſub ſe gerit, & alteri inſidet, *vt Gladiolus, & Crocus ſyluestris. Eſt quæ* triplex *etiam, vt Mandragora non rarò, vt traditur à* Dioſcoride: ex bulboſis *eſt Triorchis dicta, & Nardus montana & Circæa non ſemel. Refertur etiam à* Dioſcoride quadruplex, *vt Circæa,* quin- Numerata. tuplex, & ſextuplex *radix Alceæ, & Graminis Parnaſſi. Sed quia radicis huius multiplicitas à loco potius aptiore, quam à Natura producitur, cum varietate ſub multiplici numero radicum relinquemus.* Multiplex *igitur* radix *eſt, quæ in plures æquales ferè radices diuiditur,* πολύρριζος, *&* πυκνόρριζος *dicitur, vt eſt Elleborus, Ariſtolochia, Piſtolochia dicta, & Clematis, Baccharis, Ranunculus, & ſimiles* ex fibroſis *tenuibus.* Ex craſsis, *Aſphodelus,* Ranunculus *Pæonia fœmina, & ſimiles. Radicum etiam alia eſt, & dicitur,* æqualis, ὁμαλὴς, *quæ etiam* Aequalitate. *lata, &* παλαιὰ *à* Dioſcoride, *vt Radix Tragacanthæ, Althea. Aliæ ſunt* anomalæ, & inæquales, *vt fibroſæ radices.*

Colore. *Eſt &* alia coloris differentia in radicibus, *nam aliæ ſunt* in totum candidæ, *vt Rhaphanus, Rapa, & ſimiles. Aliæ* intus albæ, foris nigræ, *vt Cyclamen, Scorzonera, Tragopogon Apulus verior, & ſimiles. Aliæ* foris ruffeſcentes, *vt Iris noſtras, Colchicum, Nardus montana. Aliæ* foris nigræ, intus vireſcentes, *vt Smirnium, Polypodium. Aliæ* vireſcentes ex luteo, *vt Phalangium, Aſphodelus luteus montanus. Aliæ* ruffæ *vt Xyris, Zinziber. Aliæ* flauicantes, *vt Rhabarbarum. Aliæ* luteo colore, *vt Chelidonium maius, Lapathum rotundifolium, Curcuma. Aliæ* intus rubræ, *vt Centaurium magnum, Anchuſa, Paſtinaca rubra, quæ etiam foris rubeſcit, & ſimiles.*

Lacte. *Aliæ* lac fundunt dulce, *vt Scorzonera, Erinus, Tragopogon. Aliæ* amarum, *vt Lactuca ſilueſtris, Cichorium, Papauer. Aliæ* acre, *vt Tithymali, Thapſia. Aliæ* croceum ſuccum, *vt Chelidonium maius, Argemone, Aliæ* rubentem, *vt Centaurium maius, & Atractylis. Aliæ* veſcæ *ſunt, &* ori gratæ, *quæ* ἐδώδιμος *vt Rapa, Siſer, Paſtinaca: Aliæ,* amaræ, *&* inguſta- Sapore. biles, *vt Gentiana, Ariſtolochia, quæ* ἄβρωτος *&* κακώδης. *Aliæ* ſapore acerbo, *vt Dryopteris*; auſtero *vt Polypodium*: ſubadſtringente, *vt Filix mas*: adſtringente, *vt Quinque-* Succo. *folium*: ſalſo ſapore, *vt Nerij radix.* Feruenti, *vt Pyrethri. Aliæ ſunt* gummoſæ, *vt Tragacanthæ, Chondrilla, Chamæleon albus. Aliæ* mucoſæ, *vt Acanthus, Symphitum maius.* Facultate. *Aliæ* medicamentoſæ, *quæ* φαρμακώδη, *vt Gentiana, Rha, Elleborus niger. Alia* morbifera, *quæ* νοσώδη: *Alia* mortifera *quæ* θανάσιμος. *Alia* inutilis, *&* ſuperuacua, *quæ* ἄχρηστος, ἀχρεῖα, *vt Senecio & maior pars ſuffructicum.*

Odore. Differunt *etiam* odore, *nam alia eſt* Aromatica, *vt Iris, Aſarum, Baccharis*; *alia* inodora, *vt Blitum. Alia* Roſæ odorem refert, *vt radix Rhodia. Alia* aromatica, ſed cum grauitate odoris, *vt Valeriana, ſiue Phu. Alia* grauis odoris, *vt Polygonatum, Scammonium. Alia* terram olet, *vt Pycnocomon, Lunaria, & ſimiles.*

Nodis. *Differunt etiam, quia alia eſt* geniculis diſtincta, *vt Arundo, Iris. Alia* articulis ſiue nodis diſtincta, *vt Gramen, Cyperus. Alia* denticulata, *vt Dentariæ. Alia* ſtrumoſa, *vt Scrophularia, Leontopetalon, & Cymbalaria, à nobis deſcripta.*

Imaginum ſignis. Hominis. *Aliæ alias* imagines referunt, *quas Phytognomici maximè perquirunt; vt quæ* hominis quodammodo figuram *imitari videtur, quæ* ἀνθρωπόμορφος *dicitur, vt Mandragoras. Cuius radicem tripedalem vidimus* Neapoli *apud quendam Chymicum diſtillatorem,* puellæ imaginem *æquantem, corpore in vmbilico extuberante ac etiam in poſterioribus, à quibus femorum, & tibiarum modo in acutum deſinebat, supernè verò brachijs elatis craſſis, in quibus flores emiſit, Dryadum & Daphnidum iconem repræſentãtem. De qua alias in phytognomicis,* Deo dante. *Alia*

Alia quæ Hominis *vel* Canis & Hirci teſtes *imitatur, & quę Orchis, Cynoſorchis, & Tragorchis dicitur, & ſimiles. Quæ cum erumpunt, etiam velut* Genitale *referunt germine, vel ipſa radice, vt Triorchis dicta. Alia* Manum *imitatur vt Orchis palmata. Alia* Digitos *tantùm, vt Hermodactylus. Alia* Cordis *figuram, vt Nardus montana, Anthora. Alia* Pulmonem, *vt Radix caua. Alia* Roſtrum ſuillum, *vt Syſirynchium à nobis deſcriptum. Alia* Murem, *vt Napellus Murinus, ſic dictus à radicis effigie. Sicuti* Scorpium, Cammarum, *vel* Squillam *imitatur Doronicũ dictũ, & Scorpio* Theophraſti *atque* Dioſcoridis *Pardalianche.* Inſectorũ, & Serpentiũ tabellatũ corpus *imitatur Iris, Gentiana, Acorus, Galanga, & ſimiles. Alia* Pedes Auium, *vt Radix Phu. Alia* Polyporũ acetabulos, *vt Polypodium. Alia* Malũ cotoneum, *vt Lotus Aegyptia. Alia* Malum, *vt Cyclamen, quod Malũ terreſtre vulgò dicitur. Alia* Oliuæ figuram, *vt Orchis, Ariſari radix, & Vmbilicus Veneris paruus. Alia* Tritici grana, *vt Chelidonium minus. Alia* Pyri fructum, *vt Apios. Alia* Glandes, *vt Aſphodelus. Alia* Clauam, *vt Nymphæa. Alia* Folliculum, ſiue Sacculum, *in quo includitur, vt Nardus montana, quæ Thylacitis dicitur. Alia* Muris caudam, *&* Trigonis marinæ, *vt Paſtinaca nigra, ſiue rubens. Alia* Rete, *vt Napellus reticulatà radice, & Gentiana cruciata. Alia* Dentes, *vt Dentaria, Alabaſtrites dicta. Alia* Calculos, *vt Saxifragæ bulbilli. Alia* Scrotum, *vt Porri radix. Alia* Vterum *ſiue* Vmbilicum *vt Cyclamen, & Ariſtolochia rotunda.*

Teſtium & genitaliũ. Manus. Digitorũ. Cordis. Pulmonis. Roſtri. Muris. Scorpij. Inſectorũ. Pedum. Malorum. Oliuæ. Tritici. Pyri. Glandium. Clauæ. Folliculi. Retis. Dentium. Calculorũ. Scroti. Vteri.

Pap. 11. Cap. eod. lin. 18.

Florum differentias *omiſit Auctor noſter, ſed quia ad plantarum differentias noſcendas non parum conducere videntur, hoc loco afferre voluimus. Florum alij* folijs tantum conſtant, quos Theophraſtus *ἄνθη φυλλάδη lib. 1. cap. 21. appellat, ſed quia verbum φύλλα pro frondibus plantarum propriè acceptum putamus, quæ etiam latinè folia dicuntur, nos floris foliola, ad differentiam foliorum, plantæ frondium ſcilicet, πέταλα dici magis propriè cenſuimus: ſic enim* Dioſcorides *Roſæ florum foliola denominauit in cap. de Vnguent. roſac. & etiam Iſopyri florum folia, ad differentiam frondium plantæ, quas verbo φύλλα diſtinxit. Sic etiam* Alcman Poëta *Chryſanthemi florum folia vmbonem coronantia denominauit his verbis,*

Florũ differentiæ.

Χρύσεον ὅρμον ἔχον, ῥαδινὰν πετάλοισι κάχλαν.

Aureum torquen habens, teneram * petalis Cachlam.

*Siue barbulis.

illaq. vt de Bellide flore lib. 21. cap. 8. Plinius *ait,* Barbulas *latinè appellare poſſumus.* Grammatici Bracteam *ſiue* Lamellã *interpretantur. Vide quæ in noſtro Phytobaſano diximus cap. 1. de Iſopyro, & in 1. part. minus cognitar. ſtirp. de Soncho montano tetrapetalo cap. 92. Alij* piloſi *ſunt, &* lanuginei, *vt* Gaza *vertit verba illa* Theophraſti, τὰ δὲ χνοώδη *Flores ſcilicet* lanuginei, *vt flos Vitis, Mori, Ederæ.* Foliati *verò, vt Amygdali, Pruni, Pyri. Alij* foliati *ſunt* & ſimul lanuginei *vel* lanoſi, *vt qui bini ſunt, &* bicolores, *vt ſcilicet foris foliati ſint, & internè piloſi: vt alter alterum medium florem gerat, vt in Roſa obſeruatur, quæ intus pilorum congeriem luteorum habet* ἕτερον ἄνθος ἐν τῷ ἄνθει ἔχει κατὰ μέσον ὥσπερ τὸ ῥόδον, καὶ τὸ κρίνον. *Sic etiam* Dioſcorides *de Roſæ flore in cap. de Roſa, medium illud floris piloſum ἄνθος appellauit, ſicuti* Theophraſtus *aliàs languinoſum, nec mirum, cùm verbo illo ἄνθος, flos, & efflorеſcentia quauis lanoſa dicatur, ſic ἁλὸς ἄνθος flos Salis, Chalcanthum, Alumen ſciſſile, quod quaſi flos globoſi intelligitur τὸ βολίτιδος ἄνθος, quod piloſum, ſiue* plumoſum Alumen *dicitur: eſt enim effloreſcentia, ſicuti* Ammoniacum, *& Sulphur capillare, in ſpecubus igneum fumum eructantibus* Puteoli *obſeruatur. Sed adde quod omnes flores præter externa folia, & interna ſtamina, quæ cellularum, vel fructuum, vt plurimum numero ſunt, medium habent ſtylum, ſiue fructus apicem, quem* Theophraſtus *(vt* Gaza *vertit)* Colum *appellat, quo ſi flos careat, ſterilis eſt omnino, vt in quibuſdam obſeruatur floribus, qui non inſident eorum fructui, & nunquam illum pariunt, ſic in Malo medica* Theophraſtus *obſeruauit lib. 1. cap. 22. cuius florem ſi colo illo medio careat, decidere, & infructiferum eſſe aſſerit, quod experientià comprobatur. Alij* non habent medium ſtylum, *ſiue* apicem, *ſed* numeroſa *illa* tantùm ſtamina, *vt in his, quæ* multiplicem habent fructum *acernatum, veluti Anemones, Ranunculi, & quæ* capitata *ſunt, vt Papauer, Nymphæa, quorum fructus medius imminet, & ſine apice eſt deciduo; vel vt in* ſiliquoſis, *idem fructus & ſiliqua ſtylus eſt. Alij qui* multiflori, *& quorum flos inſidet numeroſo fructui ſiue ſemini, totidem habent apices, quot flores, & fructus, vt in Cichoreaceis, Carduis, Chryſanthemo, Anthemide, & ſimilibus. Sed & ſunt* flores, quorum ſtamina *non ſemina, ſed*

Colus floris pars.

floris diuiſuram ſequantur, quæ ex ipſo originem trahant, vt in Tabaco ſiue Pycielt, Caryophyllis ſylueſtribus, Datura, Verbaſco, & ſimilibus, quorum fructui ſtylus imminet. Sunt & qui longum habent medium ſtylum, quia in imo occultum habent fructum. Alij habent in ſummo magis craſſeſcentem, vt flos Ari. Alij contrà in acutum deſinentem, vt Ariſari, Dracontij flos, qui etiam, quia multiplici fructu eſt internè, multis denſis floſculis ad imũ exornatur. Alij ſtylum habent in ſummo bifidum, vt Caryophyllorum genus, Gentiana, & ſimiles. Alij trifidum, vt Crocus ſylueſtris. Trigonum, & capitatum, Tulipa, Lilium. Latum & cauũm, Crocus ſatiuus. Quadrifidum & capitatum, Lyſimachiæ ſiliquoſæ nouæ ſpecies ex Virginea, cuius ſiliqua ima in quatuor cellas diuiditur, & dehiſcit perfecta: & Cynogloſſarum genus, quamuis primo aſpectu vnicum; ſic quinquefidum, quamuis in initio acutum, Geraniorum roſtra & ſimilium. Ab initio conſpicuà diuiſurà, ſed in ſe intortà, Violæ marianæ, Trachelij, & congenerum: & regulariter iuxta fructus diuiſionem, illius apex capitatus diuidi ſolet, & debet.

Eſt & Maluacearum genus, quod ſtylum ſiue colum veriùs habet in ſummo piloſum ſui generis, & ferè comatum, nullis alijs in imo ſtaminibus, cuius ſummum ſe perficiente in tot diuiditur filamenta, quot futura ſunt ſemina, quod in Malua roſea ſimplici obſeruauimus. Similem habent, Cucurbita, Viola mariana, & congeneres. Sunt & flores qui bini, & extra foliati, intus piloſi, qui tot apices habent, quot ſunt ſemina, vt in Anemone, Ranunculo, & ſimilibus, quorum præter varium & omnimodum colorem, alij ſunt vnicolores, vt Chondrilla cæruleo; Alcea fruticoſior purpureo; & luteo colore in Ranunculis, quorum omnium exempla quiſque ſibi afferre poterit.

Differentiæ in flore externo.

Differentias nunc proſequamur alias, quæ florem externum diſtinguunt ab alijs. Alij vno tantum folio conſtant, & illo conuoluto, vt Dracontij, Ari, Ariſari: Cucullato folio, vel pilei modo Dioſcoridi, vt rotundæ Ariſtolochiæ. Cauo, & oblongo, vt Cerinthes, Solani ſomniferi, Digitalis, Symphyti maioris, Violæ marianæ, & Tracheliorum, Gentianellæ. In imo magis anguſti, & in ſummo ampli, vt Scammonij, & Conuoluuli. In imo tuboloſi, vt Rhamni, Iaſmini, Narciſſi, & ſimilium. Orbiculati, vt Lilium conuallium, Vnedo, Erica, Hyacinthus botryodes montanus cæruleus, Scrophularia montana. Alij acinoſi effigie quamuis diſtinctis folijs ſint compacti, vt Ellebori nigri noſtratis, & vulgaris à Dioſcoride ſub nomine βοτρυώδη, ſcilicet figura acinoſa, nam & Acinus, & Racemus eodem nomine explicantur, & racematim acinoſi flores inſunt. Aperti, & latiores abſque tubulo imo, vt Soldanellæ, ſiue Braſſicæ marinæ Dioſcoridis, & Conuoluuli minoris, Helxine, Ciſſampelos Herbariorum. Planiores, & expanſi, vt Sambuci, & Verbaſci flores, qui integri decidere ſolent, & perforati. Binis foliolis rariores ſunt admodum, vt Cuminum ſiliquoſum Matthioli, pro legitimo Hypecoo à doctiſs. Cluſio propoſitum, Circæa Lutetiana Lobelij, Alſines facie noua planta, à nobis in Phytobaſano propoſita. Ternis foliolis, non minus rariores, vt Plantago aquatica, & Sagittaria paluſtris, Militaris Aizoides. Quaternis folijs frequentiſſimi, vt Braſſicarum, & Congenerum Leucoia, Papauera, & Clematis cerulea, Cruciata Pannonica Lobelij, & Cluſij, Sonchus purpureus, à nobis deſcriptus, Gentianella fimbriata, & purpurea à nobis propoſita in noſtro volumine minus cognitar. ſtirp. Quaternis Ruta, ſed quod mirum quinis primus, & medius flos, qui ſolus emicat inter alios poſteriores. Quinis, vt Maluacearum genus, Quinquefolium, Ranunculorum ſimplicium, Roſarum, & Caryophyllorum familiæ, Geraniorum genus, & maior pars florum. Senis foliolis, vt Liliorum, Ornithogali, Moly, Iridum, Xiridum, Tuliparum, & Cæpaceorum familiæ, Elleborum album, & ſimiles. Septenis non naturaliter, ſed ob defectum obſeruauimus. Octonis foliolis, Trifolium Hepaticum, ſiue Trinitas dicta. Nouenis foliolis, vt Caryophyllus Mexicanus tuboloſis floribus, ac etiam ſimplici flore à nobis deſcripti in minus cognitar. ſtirp. part. 2. & ſimiles. Alij denis folijs, vt Granadilla Mexicana. Alij pluribus foliolis ſiue barbulis vſque ad quinquagenas quinas, quas Plinius Bellidi tribuit, quos nimis moleſtum eſſet, longumque referre: vt Chryſanthemi, Buphthalmi, Bellidis, Parthenij, Calendulæ, & ſimilium vmbone medio prædictarum. Alij pleno ſunt flore, & ita naturà multiplicibus foliolis, vt Hieracium, Chondrilla, Cichorium, Tragopogon, Scorzonera, & ſimiles. Alij pleno ſunt flore naturà vel cultu, qui etiam ſimplices inueniuntur, vt Roſa muſcata, Damaſcena, & aliæ: Pæonia, Anemone, Ranunculus, Papauer fimbriatum, & criſtatum, Primula veris, vt Caryophyllorum genus.

Alij

Alij pleno ſunt flore, ac multiplici, ſed foliolis tenuibus, & admodum diſſectis, vt piloſi videantur, & capillares, vt Carduorum, Scolymi, Chamæleonis albi, Centaurij medij, & Iacearum ſquamoſo capitulo præditarum plantarum vt plurimùm. Alij piloſi ſed in globum ſiue ſphæram compoſiti, vt Globulariæ cæruleæ dictæ, Cuſcutæ, Cumini ſylueſtris Matthioli, Spinæ albæ, Eryngij, Platani, & Acaciæ Aegyptiæ.

Alij varias imagines imitantur, & horum alij pileati, vt Ariſtolochiæ, Ariſari latifolij, Napelli, & Aconiti. Alij nutātes imitantur Nolam, vt Campanulæ dictæ à Recentioribus, Scammonium, & Conuoluuli. Sed ijdem reſupini, & erecti, Calathos, & Cyathos, vt etiā Viola mariana, Tracheliorum varietates, & Viola Calathiana dicta inter Gentianellas, & Pneumonanthe. Alij galericulati, vt Saluia, Verbaſcum ſaluifoliū dictum, Calamintha, Lamiū, & Verticillatæ omnes plantæ. Alij Comicos hiantes repreſentāt, vt Lonchitis prima Dioſcoridis. Alij Tubā, vt Caryophyllus Mexicanus tubuloſis floribus à nobis, vt ſupra, deſcriptus. Alij Veſparum fauos, vt Caryophyllus Mexicanus polyanthos, etiam à nobis deſcriptus. Sed orbiculatà effigie non planà, vt ſicut illi Poculum imitentur, ſiue Scyphum. Alij ſunt caudati, vt Violæ martiæ omnes, Pinguicula Recentiorum, & Delphinium, ſiue Conſolida regalis vulgò dicta. Aquilegia ſiue Iſopyrum, Oſyris & Linaria, Naſturtium Indicum, Fumaria, Orchidum genus, Staphiſagria. Alij Columbam effigie imitantur, vt Aquilegia, quæ vulgò Columbina dicitur, à Græcis φασσίολον, non φασίολον. Auiculam imitatur Viola purpurea martia, & Staphiſagria. Delphinum conſpicitur in Conſolida regali ſtrigoſiore: ideo Delphinium putata, Oſyride, & Noli me tangere. Elephātis caput cū auribus magnis dependentibus in Elephante Planta, à nobis propoſita in 1. part. minus cognitar. ſtirp. Papilionē Leguminoſarum flores, Geniſta, Anagyris, & ſimiles oſtendunt. Os Leonis, aut Vituli Antirrhinum. Os Lupi Lycopſis. Alaudam Fumaria bulboſa. Pauonis penniculum in capite, Vmbelliferæ omnes. Alij Oculum Vmbone imitantur, vt de Buphthalmo dicitur, Chamæmelo, & ſimilibus. Alij Stellam vt Semperuiuum, Aſter Atticus. Alij Solem vt Flos Solis dictus, Chryſanthemum & ſimiles. Alij Lunam in defectu vt Tithymalorum flores lunati. Alij Arcum fœderis verſicolorem conuexum, vt Irides geniculatæ, & bulboſæ. Sed effigies quamplurimæ aliæ eæq. variæ, veluti Hominis maris, & fœminæ, Cercopitheci, Apis, Veſpæ, Ranæ, Auiculæ, Galeri militaris, Culicis, Cimicis, Delphini, Lacertæ, atq; aliarum rerum in Orchidum familia conſpiciuntur, à Cornelio Gemma, & à nobis obſeruatæ, præſertim Hominis vtriuſque & Cercopitheci, quas in noſtra minus cognitar. ſtirp. Ecphraſi videre poteris in 1. & 2. par. propoſitas & delineatas. Item alij Cirros Polypi, vt Vrticæ fœminæ. Alij Vmbellam, vt quæ Vmbelliferæ ſunt. Alij Laternam vt Ari, Ariſari cū Candela interna. Alij Vterum cum fœtu, vt Ari ventrioſa ima pars, fructum continens adhuc imperfectum. Alij Columnā, Flagella, Clauos eodem flore, vt Granadilla Mexicana, quæ Flos paſſionis dicitur. Alij Flagella, vt Amarāthi ſpecies ſpicatis paniculoſis floribus, à Lobelio propoſita. Alij Flabellū, quo fœminæ vtuntur, effingūt Amaranthi ſcilicet ſpecies latis floribus, reticulatis Lobelio, veluti in Myrto, Myrtidanum. Alij Corniculos cùm primùm erumpunt, vt Rapuntium corniculatum, à nobis deſcriptum, & Trachelium minus petræum, à doctiſs. Ioanne Pona Veronenſe in ſuo Baldi montis deſcriptione, noſtro Rapuntio congener. Ille florem hunc ampullæ diſtillatoriæ, Ciconiæ dictæ, vulgò Storta ſimilem fecit, & rectè cùm primùm erumpunt, ſed poſtea quia ſinduntur Coli noſtratis, Conocchia vulgò dicta, effigiem repreſentare videntur, vt in ipſa hiſtoria nos retulimus. Alij Cordis figuram floris folijs, vt Lychnis, Ocymoides: Alij Auripigmenti colorem & ſplendorem imitantur, & vim habent, vt Ranunculi lutei flores. Alij alias Imagines &c.

Varias quoque effigies imitātur vt. Nolæ. Cyathorū. Tubæ. Fauorum. Poculi. Columbæ. Auiculæ. Delphini. Elephātis. Papilionis. Alaudæ. Oris. Oculi. Stellæ. Solis. Lunæ. Arcus. Hominis. Cercopitheci. Apis. Culicis. Lacertæ. Cirrorū. Vmbellæ. Laternæ. Vteri. Columbæ. Flagellorum. Flabelli. Corniculorum. Cordis. Auripigmenti.

Differunt etiam, quia alij proliferi, vt Calendulæ, Scabioſæ, Lobelij & Bauhini, & Plantaginis Caroli Cluſij. Alij alijs inſidentes oriuntur, v Primulæ Veris Anglicæ, Ranunculi ſpecies, & Tatulæ nigro purpureo flore. Alij in ſpicam diſpoſiti florent, vt Agrimoniæ, Plantaginis, Mercurialis fœminæ, Oleæ, Hyacinthi aruenſis, & Frumentacearum. Alij in paniculam, vt in graminum ſpecies & Amaranthi. Alij ſinguli oriuntur inter folia, vt in Cucurbita, Aſaro. Alij plures, vt in Aquiſolio, Chamædaphne. Alij in ſummo tantum caulis, vt Tulipæ, Primulæ veris thyrſoidis, Cæpacearū. Alij ſubtus folia, vt in Peplide, Peplo, & Chamæſyce. Alij ex medio folio, vt Hippogloſſi, Ruſci, Lauri Alexandrinæ. Alij auersâ parte folij, vt Phyllitidis, Aſpleni, Filicis, & aliarum capillarium Plantarum.

Alia florū differētia.

Alij ſimul conferti & inordinatè, vt Chryſocomæ, Sābuci, Agerati. Alij ordinatè, vt Corym-

boſi, Vmbelliferi, & Verticillati. Alij in curuam, & longam ſpicam, vt Heliotropij maioris, Anchuſarum, & congenerum. Alij in rectam ſpicam, vt Agrimoniæ, Plantaginis. Alij verticillatim inter foliorum geniculos, vt Clinopodij, Marrubij. Alij in ſummo tantùm, vt Menthæ, & Viticis. Alij ſemper ſurrecti, vt Chryſanthemi, Buphthalmi. Alij deorſum ſpectantes, vt Aquilegiæ, Loti, Hormini, & Leguminoſarum plurium. Alij ſinguli ſingulis ramis, vt Chryſanthemi. Alij plures, vt in Galega, Vicia, & Leguminoſis, quorum alij in sũmo cõferti ſunt, vt in Meliloto coronata, Colutea, Coronilla. Alij erecti, vt Lupini, & Geniſtellæ infectoriæ.

Alij fructui ſiliquoſo inſident, vt in Lyſimachia ſiliquoſa, Chamęnerio. Alij fructui vaſculo incluſo, vt in Hyoſcyamo & ſimilibus. Alij nudo fructui, vt Cucurbitæ, Cucumeraceorum, & Acanaceorum genus, & quorum ſemina pappo euolant, vt Carduorum, Chondrillæ, Hieracij Helenij, Parthenij, Chryſanthemi, & quorũ capita ſquamoſa ſunt. Sed & ſanguiſorbę Pimpinellæ, Pſyllij, Plantaginearum, Frumentacearum, Spicatarum, & Vmbelliferarum. Et ex Bulbaceis, Colchici, Orchidum, Croci, Narciſſi: in Arboribus Pomiferarum, Meſpili, Mali Punici; Roſæ in Fruticibus, & ſimilium. Alij fructum continent, aut proferunt in vmbilico, vt in Aurantio, Aſſyrio pomo. Ex Herbis Malua, Braſſica, Ranunculo, Anemone, Geranio, Papauere, Thlaſpide, Leguminoſis. Ex Bulbaceis, in Ornithogalo, Tulipa, Aſphodelo, Iridum ſpecie, & Capaceis. Aliæ Plantæ florem habent ſupernè, & fructum longè à flore pariunt, vt Milium Indicum, Lachryma Iobi, Ambroſia, Xanthium, Ricinus, Sparganium, Heliotropium minus, & ſimile. Aliæ è latere floris dependentem gerunt fructum, vt Tithymalorum genus. Aliæ fructum ſupra terram, & etiam ſub terra proferre traduntur in radicibus, vt Arachydna, quæ Amphicarpa dicitur. Alia radices ſiue bulbillos cum ipſis floribus, & fructu, vt Saxifragia bulboſa, Ampelopraſon carneo flore, ſiue Moly ſerpentinum Lobelij.

Et pag. ead. lin. 34.

Fructuũ differentia ex forma.

Fructuum verò alij ſunt orbiculares, vt Ceraſus, Aurantium, Præcocia mala. Alij oblongi pyriformes, vt ipſa Pyra, Colocynthis, Ariſtolochia, Ficus, & Prunorum quædam ſpecies. Alij ouales vt Glans, Olea, Cornus, Limones. Alij oblongi admodum, vt Cucumis, Cucurbita anguina. Alij oblongi, & Iuli modo, vt Piper longum & Betre. Alij Coni figurà, vt Pinus, Abies, Lupulus, Cynara, quorum figura ſquamoſa. Alij rotundi, & ſquamoſi, vt Cupreſſus, & horum alij edules, alij minimè.

Alij pulpà, oſſe, & ſemine conſtant, vt Armeniaca malus, Pruna, Olea, Ceraſus, quorum pulpa edulis eſt: alij non, vt Nucis Iuglandis. Alij pulpà, & ſemine ſine oſſe medio, vt Mala, Pyra, Cucurbita, quorum ſemina cortice tantùm veſtiuntur. Alij echino cortice ſemina condunt, vt Caſtanea, Fagus, Ricinus. Alij echino tantùm, vt Caucalis, & aliæ Vmbelliferæ, Echinophoræ à nobis deſcriptæ. Alij oſſe, & cortice, vt Auellana. Alij ſemine tantùm in globum conferto Echinum referunt, vt Butomum, Platanus, Spina alba. Alij ſiliquis in globum denſis, vt Glycyrrhiza. Sed & fructuum ſimplicium alij rotundi pyriformes, aut oblongi pulpa ſunt edules, quæ extima eſt, vt Mala, Pyra, Cucumis. Alij inguſtabiles, vt Colocynthis, Cucumis ſylueſtris, & etiam Cucurbitæ ſpecies quædam amara ex oblongis.

Ex racemoſis edules ſunt Vuæ, Ribes, Ceraſa, non edules Hederæ, Liguſtri, Ari. Alij amaro cortice atque acri fructu intus pulpam habent inſipidam, interius verò acidum ſuccum, vt Limones, Poma Adami, Citria, & id genus. Alij lignoſum habent corticem, & oſſe continent ſemen, vt Pinus. Alij fungoſum, & ſquamoſum etiam corticem tantùm, vt Cupreſſus, Alij Cartilagineum, vt Abies. Alij non ſquamoſo, ſed læui, & vaſculi modo fructu ſemina continent, vt Papauer, Nigella, Lychnis ex rotundis. Alij in Poculi ampli effigiem, & Veſparum faui cartilaginoſi modo in cellulas excauati, vt Fabæ Aegyptiæ veræ. Ex longis qui & ſiliquoſi in arboribus, Caſſia Cathartica, Siliqua vulgaris. Ex Herbis verò Leucoion, Papauer corniculatum, Leguminoſa, Piſum, Lupinus, Anagyris. Item Siliquoſi fructus. Alij ſunt læues, vt Piſi, & ſimiliũ. Alij nodoſi vt Rhaphani, Acaciæ, Orobi, Scorpioidis. Alij ſimplici ſiliquà, vt Geniſta. Alij vẽtriosà, & rotũdà ſiliquà, vt Piſi. Alij depreſsà planà, vt Securidacæ. Alij multiplici, vt Meliloti. Alij lęui ſiliquà, vt ſuperiorũ. Alij asperà & multiplici, vt Calẽdulę, Glycyrrhizæ, Ranũculi echinati. Alij ſine cortice, & in totũ dura ſemina ſunt, vt Piper, Cubebe ex rotũdis. Ex longis Caryophylli, & Piper caudatũ. Reliqua nuda ſemina nõ ita. Alij paleaceo aceroſo cortice ſemina continent, vt Thapſia, Angelica, Panax aſclepium, Lapathũ, & Thalictrum Cordi, ſiue Ruta pratẽſis. Alij fungoſo, vt Hippomarathrũ, & Cachrys. Alij vtriculis ſemina cõdunt,

vt Ver-

vt Verticillatæ plantæ Vitex. *Alij* infra vtriculos fructum habent incluſum, *in quo ſemina*, *vt Hyoſcyamus, Tabacum, Agrimonoides à nobis deſcriptum Triſſago Apula, Elephas Campoclarenſis, & ſimiles*. *Alij* glumis, *vt frumentacea*, *Alij* folliculis, *vt Gentiana, Rheſeda*. *Alij* calyce fructum, *vt Quercus, Ilex: Quorum calycum alij* læues, *alij* aſperi, *vt Cerris*. *Alij* veſicà ſemina occludunt, *vt Staphylodendron, Piſum cordatum*. *Alij* ſub veſicà pulpoſo fructu ſemina continent, *vt Alkikengi, Solanum Somniferum, & Lethale*. *Alij* pulpà tantum, *vt Solanum hortenſe, Solanum manicum, Bella Donna, Bryonia*. *Alij* pulpam habent internam, & ſemen in ſuperficie parum exertum, *vt Fraga*. *Alij* lato, & rotundo compreſſo fructu fungoſo *ſemina continent*, *vt Paliurus Herbariorum*. *Alij* rotundo, & orbiculari, *vt Cupreſſus*. *Alij* alato, & expanſo, *vt Acer*. *Item alij* ſingulares, & rotundi, *vt Malus punica, Solanum Manicum*. *Alij* duplices rotundi, & bini, *vt Mercurialis, Cynocrambe, Coriandri ſpurij, Galij, Rubia*. *Alij* duplices oblongi, *vt Seſelis, Myrrhides*. *Alij* duplices, lati & compreſſi, *vt Thlaſpeos, Leucoij Alyſſoides à nobis deſcripti, Veronicæ*. *Alij* trifidi, *vt Iridis, Gladioli, Ricini, Heliotropij minoris, Capaceorum, & Bulboſarum, Ciſti, Aconitorum & ſimilium*. Quadrilateri, *vt Sinapi agreſtis echinato ſemine à doctiſſimo* Gaſparo Bauhino *pro Eruca Monſpelienſi quadrangula ſiliqua propoſita in Prodromo Theatri botanici*. *Tatulæ ſiue Daturæ, Euonymi, Cynogloſſæ, & Rutæ præter Medium*. Quinquepartiti ſtellati, *vt Semperuiui, Cotyledonis, Craſſulæ, Nigellæ*. Sexanguli, *Corona Imperialis*. Decanguli, *Nigella Conſtantinopolitana, reflexis, & planis apicibus, quæ aliàs imperfectior* ex ramulis ſeptenis, octonis, nouenis & denis *in perfectioribus*, *Semperuiuum rubrum Gnaphaloides à nobis deſcriptum*. *Alij* plurium, *vt Alceæ ſpecies, Abutilon dicta ab Herbarijs*.

Sunt & fructuũ differẽtiæ ab effigie varia, *qua res alias imitari videntur*. *Alij ſimiles* Caluariæ, *vt Antirrhinum*. Dentiũ congeriẽ *Pineæ nucis fructus exprimit*: Molaris Dẽtis *Iconem Hyoſcyami cytinus coronatus, qui etiam ſemina denticulata continet*. *Alij ſimiles* Linguæ, *vt Iſatis, Glaſtum*. *Alij* gutturis longam annulorum effigiem, *vt ſiliqua Caſſiæ Catharticæ*. Diſco, *vt Thlaſpi, Tordylion, Leucoion lunatum*. Duplici Diſco, *Alyſſum, & Leucoium Alyſſoides à nobis propoſita*. Burſæ, *Burſa Paſtoris, & Polygala* Lobelij. Veſicæ *Staphylodendron, Colutea veſicaria, Piſum cordatum*. Teſtes hirſutos repreſentat, *Mercurialis mas*. Ollã cũ operculo, *Hyoſcyamus*. Ampullã, *Valeriana, & Nardus montana*. *Vel potius* piloſam araneam ſiue Phalangium, aut Polypum. Vaſculũ ſiue Alabaſtrũ, *Papauer, Nymphæa lutea*. Calathũ, *Caryophillus, & Lychnis*. Araneam *imitantur ſemina Atractylidis, Carduorum, & pappoſarum, ſicuti, &* canos capillos *Senecio, ob id ſic dicta*. Taurinum caput *Acetoſa Neapolitana, & Tribulus*. Locuſtam bipedem *imitatur*, *Auenæ fructus*. Vituli narices *ſimile Antirrhini fructus*. Clauam aſperam *Sinapi agreſte, & Ranunculorum fructus*. Criſtam, *Coronopus echinato ſemine, Naſturtij ſpecies nobis, perperam à* Matthiolo *pro Ambroſia propoſitus, & Hedyſarum Clypeatum* Lobelij *ſiue Criſta galli*. Galeam, *Caſſida à nobis deſcripta*. Infundibulum *Moluca Syriaca*. Pileum, *Scabioſa hiſpanica*. Barbam hircinam hiſpidam *Tragopogon Apulum, à nobis deſcriptũ*. Caput Viperæ & Auiculæ, *Echium, Borrago, Symphytum maius, Cerinthe, Anchuſarum genera*. Caput Viperæ cum lingua exerta, *Cynogloſſa à nobis deſcripta*. Lucernarum modo caui ſunt, & cum Ellychnio, *Cynogloſſa, Lychnoides à nobis deſcripta*. Pedẽ Anſeris, *Borrago quædam Apula à nobis deſcripta*. Vmbilicum *Aparinæ fructus*. Alarum ſpeciem, *Aceris fructus*. Cornu erecti *figuram imitatur Fœnum Græcum*. Cornu contorti, *vt Arietis, Cytiſus noſtras à* Maranta Venuſino *propoſitus*. *Aſtragali ſiue Hedyſari ſpecies à* Lobelio *depicta*. Soleam equinam, *Ferrum equinum à nobis deſcriptum Polycheraton*. Cochleam, *Medicæ variæ, Kali cochleato ſemine*. Polyporum cirros, *Clymenum, ſed ipſum* Polypum *Nardi fructus, & Valerianæ, vt diximus*. Caudam vulpinam, *Graminis ſpecies, eodem nomine, ſcilicet*, & caudam murinam, *Cauda muris ab effigie*. Caudam Equinam, *Equiſetum*. Iubam effuſam *ſcilicet comam, Milium, Bromos*. Pedes Auium, *Ornithopodium*. Linguæ ſerpentis *ſimiles, lingua ſerpentina*. Pectini, *Pecten Veneris ſic dicta*. Roſtro grui no, *Geraniorum familia*. Spiculo anguloſo, *Trifolium acetoſum*. Gladio, *Securidacæ ſiliqua, nam illius ſemen ancipitis ſecuris imaginem refert*. Angui *Cucumis anguinus*. Canino Peni *Siliquaſtrum ſiue Piper Indicum*. Teſtes *imitantur Mercurialis, Cynocrambe, Morſus Gallinæ à* Lobelio *depicta*. Tribulos æreos, *Tribulus terreſtris & aquaticus, Stella Calcitrapæ*. Echinum marinum, *Chamæleo albus, Caryophyllata, Arction ſiue Bardana Perſonata*.

Fructuum differentiæ ab effigie.
Caluariæ.
Dentium.
Linguæ.
Gutturis annulati.
Diſci.
Burſæ.
Veſicæ.
Teſtium.
Ollæ.
Ampullæ.
Polypi.
Vaſculi.
Calathi.
Araneæ.
Canorum capillorũ.
Taurini capitis.
Locuſtæ.
Clauæ.
Criſtæ.
Galeæ.
Barbæ hircinæ.
Capitis viperini.
Lucernarũ.
Vmbilici.
Cornu.
Soleæ equinæ.
Caudæ.
Linguæ ſerpentinæ.
Roſtri gruini.
Gladij.
Anguis.
Teſtium.
Echini.

Verticilli. Caudę ſcorpij. Vermium. Lunæ. Cordis. Fauorum. Verrucarũ. Sphæræ.

Verticillum Paliurus vulgaris. Nidum Auis, Paſtinacæ ſylueſtris Vmbella. Caudam ſcorpionis, Scorpioides. Vermes Phyllitis. Lunam Senæ folliculi, & Lunaria Graca dicta. Cordis figuram, Citria mala, & quædam pruna. Veſparum Fauos, Faba Aegyptia. Cornucopiam, Valerianella Cornucopioides, à nobis deſcripta. Verrucas, Heliotropium minus & Eſula. Lappas Arction, Xanthium, Paſtinacæ ſpecies, Caucalis & aliæ Echinophoræ congeneres, Panicum. Sphæræ in modum rotundi, Sparganij, Platani, & Cupreſſi, & ſimili modo echinati, Stramonij.

Differẽtia, & effigies ſeminum.

His addenda viſa fuit ſeminum etiam differentia, eorumque variæ effigies. Semen in Plantis ita nos accipimus, vt illud ſit, quod fructu obductum interna eius parte continetur, ab eodem fructu ſuo cortice vel libro ſeparabile; ad Plantæ nouam germinationem propagandam aptum ſatione. Fructus verò dicitur, id quod è medio flore ſolet emergere tuberoſius, vt in Citrijs, Papauere, Braſſica, & Leguminoſis: vel in imo floris ſubeſt, vt in malo Punica, Roſa, Cucumeraceis & ſimilibus, & infra plura: vel vnicum ſemen continere obſeruatur, ſuo libro vel cortice veſtitum. Fructuum varietates iam ſuprà memorauimus, qui vel carne externa oſſeum putamen, in quo ſemen, vt in Præcocijs, Amygdalis, Ceraſo, Pruno, & ſimilibus: aut oſſeo externo cortice ſemen continent, vt Corylus: vel carneo tegumento concretum, ſiue gelatum ſuccum, in quo ſemina, vt in Aurantijs & congeneribus: vel cartilagineo tegmine carnem, & interius ſemen, vt in Cucumeraceis: vel ſuccoſos acinos, & in illis ſemen incluſum, vt in Punica, & Flore Paſſionis Indica planta: vel ſuccoſa carne vel pulpà ſemina continent, vt in Vuis, Ebulo, & ſimilibus. Alias varietates Coniferarum, & Verticillatarum ſuperius retulimus, nec repetere eſt opus, cum hoc loci ſeminum varietates tantùm, & eorum ſimilitudines in animo ſit referre, quas obiter obſeruaſſe nunc meminimus: Iamdiu eſt quidem, quod plantis, & ſimilibus caremus, domeſticis alijs obnoxij negotijs. Semina igitur naſcuntur aut carnoſo, vel lignoſo, aut corticoſo fructu incluſa, acino, conc, ſiliqua aut vtriculo contenta, quæ ἐλεβοσπέρματα, & ἐμφλοιοσπέρματα ſuo tãtùm cortice veſtita, quæ nuda, ad differentiã appellãtur γυμνοσπέρματα, vt ſunt Piperis Cubebæ, quæ ſingula diſtincta, vel bina, vt in Vmbelliferis, tàm rotunda, quàm oblonga, vel plana, vt in Coriandro ſpurio, Rubia, Galiorum familia, & ferulaceis. Vel ſingula, & diſtincta, vt in Valeriana & Nardo montana: vel etiam in Agrimonia, cuius ſemen aſperum deorſum nutans, vt à Dioſcoride notatur, ſub nomine Græco σπέρμα, quamuis non minus rectè dici etiam potuiſſet Fructus; quia poſt florem emergit ſuo cortice hirſuto aſpero tectus, & diſtinctus: & non raro Dioſcorides, quod verè ſemen eſt, & σπέρμα folliculis incluſum nomine, Fructus καρπὸς græcè denominat, vt in Cap. de Xyride, & Circea, Staphide agria, & ſimilibus: qua de re potius ſemen dici debebat, græcè σπέρμα & verius. Non negamus nudum ſemen, vt in Vmbelliferis, & Agrimonia, & ſimilibus, non minus ſemen, quàm fructus appellari poſſe. cum Fructus generaliſſimè illud denominari poſſit, quod marcido vel deciduo flore quoquomodo erumpit, & perficitur poſtremò, pro ipſius plantæ complemento & perfectione, ad aliquem vſum aut plures, vel ad ſuæ plantę tantùm propagationem procreatum. Et ſemen illud ſit, quod ſuo tantùm cortice veſtitur, vel in aperto productum, aut alioquin amplius circumductùm, & incluſum. Cuius medulla ſua ſubſtantià, vel eſt mollis, & humida, vt in Cucumeraceis, Amygdalo, Nuce, & alijs, quæ potius in maſſam, quàm in puluere contuſa tegitur. Vel eſt dura, ſed friabilis admodum, vt facilè in pollinem, vel puluerem abeat, vt in Frumentaceis, & ſimilibus. Vel eſt omnino dura, & oſſea ſubſtantia, vt cum difficultate tundatur, & in puluerem ducatur, vt eſt ſeminis Ruſci, Smilacis aſperæ, Xyridis, & ſimilium.

Fructus quid vocetur latius. Semen pręcisè.

Seminum varietates.

Seminum varietates plures obſeruantur, nam alia leui cortice ſunt obducta, vt quæ fructui pręſertim incluſa reperiuntur, vt in Pomiferis eſculentis, Cucumeraceis, & capitula gerentibus: vel nullo modo incluſa fructu, ſuo tanrùm cortice veſtita, vt in Vmbelliferis quibuſdam ferulaceis, vt etiam paucis racemoſis: quorum alia rotunda, vt in Racemoſis Pipere, & Cubebe Fumaria: in Vmbelliferis Coriandro ſpurio, & ſimilibus. Alia depreſſa, & plana ferè, vt in Ferula, Sphondylio, & ſimilibus, quę à Theophraſto φυλλώδη appellatur, à Dioſcoride ἀχυρώδη, quia cartilaginoſa. Alia canaliculata, & ſtriata, vt in Libanotide Cachryfera, Hippomarathro, & ſimilibus, quę à Theophraſto γραμμώδη, à Dioſcoride γωνίας habere dicuntur. Alia canaliculata & piloſa, vt in Cretica planta Libanotidis nomine ab Honorio Belli Carolo Cluſio miſſa. Alia magis aſpera, vt Paſtinacę vulgaris. Alia in totum echinata, vt in Caucalide, &

de, & Echinophoris à nobis deſcriptis. Alia Cylindri effigie oblonga, & rotunda, vt ſecundæ
Securidacæ Lobelij, Galegæ ſiue Rutæ capraria appellatæ. Alia oualia, & rotunda, vt Oleæ. Alia
oualia, ſed depreſſa, vt diximus Ferulaceorũ, & Cucumeraceorũ. Alia oualia, ſed altera parte
acutiora, vt Mali, Pyri, & ſimiliũ. Alia incurua & contorta parum, vt Phaſeolorum familia,
& Ferri equini. Alia rotunda, ſed altera parte roſtrata, vt Ciceris, Bugloſſi, & congenerum.
Alia parum depreſſa, & ſimiliter roſtrata, vt Pſyllij. Alia triangula coni effigie, vt Cicerculæ
Harmalæ, Bulboſarum, & Staphidis agriæ. Alia vtrinque acuminata, vt Securidaca vera
Dioſcoridis. Alia trigona in cuſpidem acuminata, vt Polygoni, Lapathi, & ſimiliũ. Alia qua-
drata ſed depreſſa, vt Hedyſari. Alia rhomboide quadrato, vt Pimpinellę ſanguiſorbæ à nobis
pro Sideritide ſecunda propoſitæ. Alia aliâ effigie, quarum quædam, quæ quibuſdam rebus re-
ferri poſſe videntur non iniucunda Phytognomicis, & nunc in promptu ſe offerunt notare non pi- Semina Phytognomicis obſeruata, quas partes referãt.
gebit. Cerebri medullam imitari videtur, Iuglandis ſiue Regiæ Nucis ſemen ſuo putamine
detectum. Dentium congeriem, Hyoſcyami ſemen aſperum pineæ modo denticulatum. Ipſos
dentes ouali Punici ſemen carne obductum oſtendit. Oculi pupillam, Lenticulæ ſemen, ſed
dimidiatæ lenticulæ modo Phalangij ſemen, teſte Dioſcoride. Cordis figuram Citrij & Au- Cerebrum. Dentes.
rantij ſemen cum ſimilibus. Vmbilicum, Valerianellæ, vmbilicato ſemine à nobis deſcriptæ, Pupillam.
& Aparinæ Dioſcoride teſte. Renes exprimunt Phaſeolorum familiæ, & alia nonnulla legu- Cor.
minoſa: ſed ex alijs generibus Solani, Halicacabi, & aliorum, Genitalis caput, ſiue Glans Vmbilicũ. Renes.
Faba dicta, Fabæ ſemen. Genitale cum teſtibus gerentibus, Cicer album vulgare, quamuis Genitale.
etiam rubro colore Cicer magis Arietinum Caput naſo craſſiore incumo prominente exprimat, Caput arietis.
oculis & cornibus intortis è regione vtrinque expreſſis, quapropter Arietinum Cicer à Dioſco-
ride dici refertur, non addita cauſa: quæ omnia in albo Cicere ineſſe obſeruantur, naſo exiguo
tantùm variante. Sed ſi quis atramento illius oculos extuberantes circumſcribat è regione
naſi, roſtrum imitantis Noctuæ caput ſatis expreſſum videbit. Ventris extuberantis ima C. Noctuæ.
pars ſupra muliebria, etiam Ciceris albi aduerſa pars oſtendet. Teſtes imitantur Rubiæ & Ventrem. Teſtes.
Galiorum ſemina duplicia coniuncta, Coriandri ſpurij, Smirnij Cretici ab Herbarijs putati.
Cimices, & Blattas, , ſiue Cantharos, Ferulaceorum, Sphondylij, & Cucumeraceorum ſemi- Cimices.
na. Araneam imitãtur papposa omnia ſemina παπποσπέρματα dicta, ſed Phalangiorũ maximè Araneam.
& piloſarum Aranearum Valerianæ, & Nardi montanæ, & congenerum piloſo pappo ſemina.
Pulices imitantur, Pſyllij ſemina, teſte Dioſcoride. Viperæ caput cum lingua exerta, quia Caput viperæ.
roſtro ſunt retuſo & plano Cynogloſſarum ſemina à nobis deſcriptarum perbellè referunt, quam-
uis aliorum Serpentium acutiore roſtro, à Dioſcoride referre dicantur Echij, Anchuſarum,
& congenerum ſemina: quę etiam ad Auium roſtratum caput accedere non minus quis cenſe-
re poſſet, vt in Cap. de Cynogloſſa montana in noſtro minus cognitarum ſtirpium volumine retu-
limus. Polypum, aut Leporem marinum exprimere non ineptè dicitur, ſemen Valerianellæ Polypum.
ſtellatò ſemine à nobis deſcriptæ, & Scabioſarum. Echinum terreſtre Paſtinacę vulgaris, & Echinum.
Caucalidum aſperum. Erucam aſperam, & piloſam Tragopogi, & Scorzoneræ ſemen detra- Erucam.
cto pappo. Ricinum Animal, denudatum ſuo cortice Ricini ſemen, ſic à Dioſcoride deſcri- Ricinum.
ptum. Inſectum biſulca cauda Aſteris, & Buphthalmi, & congenerum ſemen. Cochleam in- Cochleã.
tortam, Medicæ ſemen, ſed Cochleæ Animalis effigiem potius Kali ſemen cochleato ſemine
dicti. Inſectorum tabellatum corpus, ſiue inſectum Maluæ ſemen compactum antequam
diſiungatur obliquè inſpectum: quod etiam integrum Echinum marinum ſpinis denudatum
exprimere videtur. At ſingula ſemina depreſſa lunata ſunt. Securim imitantur, Cicerculæ Securim.
vulgares Dioſcoridis, Lathyris dictæ. Ancipitem ſecurim æmulantur Peluini, & Aſclepia-
dis ſemina, teſte Dioſcoride, vnde nomen inditum plantæ fuit. Sagittæ modo in cuſpidis
formam Iunci ſemina, quę Theophraſtus ἀκιδώδη dixit. Triquetram cuſpidem imitantur tri- Cuſpidem.
gona Polygoni, & Lapathi ſemina, & Lonchitidis teſte Dioſcoride. Quadratã Pimpinellę ſemen. Falcem.
Chirurgorum incuruum cultrum, vulgò Gammaut, exprimere videntur Trifolij Aſphaltitidis
ſiue Bituminoſi ſeminum extrema pars, quę non minus Falcem, aut Serpentium dentem, Fe- Vngues Felium.
lium vnguem imitari quis dicere poteſt. Contractos vngues Milui, Vulturis vel etiam Polypi Milui.
flagellos, Calendulę ſemina incurua in ſe conglobata. Margaritas ſiue Vniones candore, ſplen- Vulturis.
dore ac lapidea duritie, Lithoſpermi ſemina, teſte Dioſcoride ac Plinio. Margaritas.

Sunt & in ſuccis herbarum differentiæ, quę ſignaturam habent, tam conſpicuam in virenti- Differentię in ſuccis herbarum.
bus plantis, quàm in ſiccis extractione per infuſionem, & decoctionem manifeſtatis, tàm in

herbis,

herbis, quàm arboribus, & eorum partibus, de quibus aliàs.

In caudicibus, in effigie. In ſuperficie. in ramificatione. in foliorũ diſpoſitione, & numero.

Sunt & differentiæ aliæ in plantis, tàm in caudicibus, caulibus eorumq. effigie rotunda, trigona, quadrata, vel anguloſa, nodoſa, & geniculata: in eorum ſuperficie læui, aſpera, corticoſa dura vel fungoſa, ſpinis horrida, & maculoſa. Tum etiam in ramificatione ordinata, vel inordinata, cum in foliorum circa illos diſpoſitione ordinatè vel inordinatè & eorum numero bino, terno, quaterno, quino vel alio numero, illoq. ſimplici, aut multiplici, pinnatim, cruciatim, cochleatim, quæ & aliæ differentiæ adhuc minus digeſtæ, amplum volumen requirerent, quod notarum modum & breuitatem longè lateq. excederet.

Pag. 11. cap. 7. lin. 36.

Coma quid ſit, & quomodo intelligatur ex Dioſcoridis mente, diffusè in noſtro volumine minus cognitarum ſtirp. retulimus in cap. de Hyſſopo, quare hìc repetere noluimus.

Pag. 12. cap. eod. lin. 25.

Corymbus.

Omiſit Auctor noſter Corymbi deſcriptionem, & notas in quo differat ab Vmbella, & Capitulo: quare nos addemus tanquam vtiles ad plantarum figuram dignoſcendam. Corymbus igitur generaliſſimè acceptus, pro quouis ſummo cacumine vel faſtigio cuiuſcumque rei ſumitur. At in plantis, vt apud Plantarum ſcriptores, quos hoc loco ſequi oportet, Corymbos appellaſſe propriè racemos Hederæ reperimus. Auctorem habemus Plinium lib. 16. cap. 24. Hederæ deſcriptionem proſequendo dicentem: Racemis in orbem circumactis, qui vocantur Corymbi. Quorum Dioſcorides in cap. Hederæ remedia tradens pluries mentionem fecit, & in cap. de Hippophae nobis apertè illorum effigiem declarauit cum ait, Flores Corymbis Hederæ ſimiles veluti racemi cohærentes inter ſe.

Corymbi deſcriptio.

Itaque Corymbus racemus eſt quidam orbicularis ex cauliculi ſummo ſe diffundens, multis in orbem petiolis circumactis in quorum extremo ſinguli flores, ſingulis petiolis, & deinde totidem fructus continentur. Nec alio modo ab Vmbella differunt, niſi quo pars à toto.

Vmbellæ diſtinctio.

Vmbella quidem ex pluribus corymboſis petiolis ex cauliculo diffuſa conſtruitur: ſinguli quidem petioli Vmbellarum corymboſi conſpiciuntur: diuiduntur enim in ſummo plures in orbem diſpoſitos flores, & fructus ſubſtinentes; quos Plinius dependere dixit, de Elaphoboſco loquens ibi, ſemine in Corymbis dependentibus Silis effigie. Sed Dioſcorides Cap. de Hippoſelino, illius comam flore plenam in Corymbos, priuſquam effloreſcant, compactam dixit; & tamen Vmbellam propriè deferre, nemo ambigit. Capita etiam ſub Vmbellæ nomine Plinius appellauit cap. de Smirnio ibi, Capitibus caulium orbiculatis vt Anethi. Et Dioſcorides de Dauci tertia ſpecie ait: Caput & ſemen Anetho ſimile habere; & tamen Anethum Vmbellam propriè, non caput proferre quiſque fatebitur. Quapropter ob quandam orbicularem formam Vmbellarum præſertim adhuc non diffuſarum, capita dicuntur habere, ac etiam

Capita quæ.

Corymbos quamuis capita verius dicantur, quæ compacta ſunt, vt Thymi, Stoechadis, Polij, & Chryſanthemi, & ſimilium, & hæc quia ex pluribus conſtant floribus & fructibus ab vno initio exorientibus, & in Caput ſimul extuberantibus. Capita Corymborum ſpecie Polij capitula dixit Dioſcorides. Addendum etiam hoc loco, Vmbellas alias eſſe ordinatas ex vno principio, & baſi, vt in Paſtinaca, & ferulaceis, alias eſſe inordinatas, & Vmbellarum ſpeciem referentes non propriè: quamuis ob quandam primo aſpectu ſimilitudinem ſic appellatæ ſint, vt Sambuci, Achilleæ, & ſimilium: quarum veluti Elichryſi, Chryſocomæ, & Origani, Onitidis atque Ageratì flores ex coniunctis Corymbis compoſita in Vmbellam eſſe dixerit Dioſcorides. Harum Plantarum comæ ex pluribus petiolis plures flores ſingulis continentibus ad ſimilitudinem Corymborum, & ſimul coëuntibus Vmbellæ ſimilitudinem exprimere prima facie videntur, in ſummo tantum Plantæ comam habentes floridam, quare comantes flores habere dicuntur plantæ illæ, & ſimiles, vt de Chryſocome dixit Plinius.

Pag. 12. Cap. eod. lin. 34.

Adde Chamæleonem album, cui à Dioſcoride caput Echini marini modo ſpinoſum tribuitur, de quo, & eius gummi Ixia multa retulimus in Cap. 1. noſtri Volum. minus cognitar. ſtirp. Quorum capita ſpinis horrent, Acanacea à Græcis appellata, quaſi Acanthacea, vide Theophraſt. lib. 6. hiſtor. Plant. cap. 3.

Pag. 20. Cap. 11. Lin. 1.

Sic de noſtro Tripolio obſeruauimus in auſtrali tantum plaga prouenire, vt in hiſtor. minus cognitar. ſtirp. c. de Tripolio, vbi de ſimilibus plantis propria loca diligentibus etiam fit mentio.

Et Lin. 19. ibidem.

Ari Aegyptij flos.

Aegyptium Arum Neapoli annis præteritis floruit, & ſequentibus, & nobis etiam ex Planta in Salernitano agro à R.P.F. Donato de Eremita naturalium rerum ſtudioſo reperta, & allata, vbi ſpontanea: de quo in noſtra hiſt. minus cognitar. ſtirp. 2. par. cap. 1. vbi & quid ſit Colocaſia, & in quibus à Faba Aegyptia differat, diſſeritur: & diſtinctè Aegyptij Ari florum differentia ab Ari vulgaris floribus notatur, odoris præſertim, quæ ab horti etiam Piſani Præfecto Caſaubono fuit obſeruata, & odoratiſſimum fuiſſe florem Aegyptij, cum aliorum Arorum flores fœteant: ſic refertur à doctiſs. Bauhino in ſuo Theatro Botanico lib. 5. ſect. 6. cap. de Aro. Et curioſi non pauci Neapoli anno 1626. Aeſtatis fine obſeruarunt in horto Clariſſimi viri D. Bernardini de Corduba Equitis Hiſpani, præter Politicam, Militarem & alias diſciplinas, quibus ornatiſſimus eſt, Exoticorum ſtudioſiſſimi, tàm Animalium, quàm Plantarum, qui præterito etiam anno floruiſſe teſtatus eſt: cumq. à nobis audiuiſſet adhuc eſſe, qui minime florere putent, cùm ipſi non viderint, riſu non potuit ſe continere. Fabam autem Aegyptiam ibidem à nobis memoratam, frequentem eſſe in cibo apud Indos Aeſtate, anno 1622. ex Hiatim propè magnam vrbem Sutſchem in Chinenſi regione doctiſs. Io. Terrentius Lynceus litteris ad D. Io. Fabrum Lynceum Collegam teſtatus eſt, quas in hoc volumine fol. 557. videre poteris, Theophraſti deſcriptioni reſpondentem, cuius effigies eidem antea miſſa ab eodem Terrentio, vtinam longo itinere in Fabri manus, & non in alienas incidiſſet, quæ nunc exhiberetur, vt nihil amplius in dubium Recentioribus veniret.

Faba Aegyptia.

Lin. 20. ibidem.

Dictamni Cretici Neapoli florem, & ſemen collegiſſe meminimus Ferdinandum Imperatum naturalium rerum ſtudioſiſſimum; & ſurculo facillimè ſeritur, vt nos fecimus lignoſo. De illo autem & Pſeudodictamno aduerſus Recentiores in noſtro Dioſcoride, ſi DEO placuerit, veriora tradentur.

Lin. 35. ibid.

Plantæ, & fructus magnitudine variant.

Magnitudine variare Plantas, & Fructus ratione cultus, loci, & Cœli, non autem hìc herbas, alibi arbores, ſed arborum ſimilitudine prægrandes fieri poſſe concedimus. Arborem intelligimus mutatà ſpecie, vt ſit perennis, & alias habeat arboris proprietates, quod minime poſſe fieri credimus, at diuerſas ſpecie Plantas, ab eodem genere variantes, quæ etiam tranſlatæ eandem ſeruent naturam, concedimus.

Arboris caudices prægrandes ita nos Campoclari in Mateſij radice obſeruauimus, vt non ſolùm tres homines, ſed quatuor vix amplecti potuiſſent, Caſtanearum, & Nucum Iuglandium, vbi non rarò in tabulas ſexpedum latitudine diuidunt ſerrà, nec ibi vllo pacto mirum videtur, frequens enim eſt ſpectandaq. pariter cum prægrandi magnitudine, & ipſa multitudo.

AD LIBRVM SECVNDVM

Poſt præfationem pag. 28.

Diuerſæ plantarum diuiſiones.

Diuiſionis Plantarum ratio alia eſt, quà Plantæ in arbores, frutices, cremios, & herbas diuidi ſolent; Alia quà in genera, & ſpecies. Alia quà in Aromaticas, & illas in medicatas, vel guſtu ſuaues, & condimentarias. Alia quà in Catharticas, guſtu inſuaues; Alia quà in Alexipharmacas, vel Venenatas, & ſic de alijs qualitatibus. Primà, & ſecundà diuiſione facies Plantarum diſtinguuntur, Herbarijs oportunà. Tertià cum reliquis odores, ſapores, & qualitates, quarum cognitio medicis, vt plurimùm, eſt neceſſaria.

Auctor Dioſcoridem ſecutus eſt in noui Orbis hiſtoria deſcribenda.

Nec immeritò de Nouæ Hiſpaniæ re medica tractaturus Auctor noſter, Dioſcoridis veſtigia ſecutus, à ſapore, & odore præſtantibus initium ſumere voluit, tanquam ab illis quæ impreſſiùs percipiũtur tàm guſtu, quàm olfactu, vt ſunt Aromatica, & Acria de quibus agit. Facilior quidẽ eſt cognitio exceſſus odoris, & ſaporis ab alijs rebus minus ſapidis, vel odoratis, aut in totum ſapore, & odore deſtitutis. Sic in Mathematicis linea facilius à puncto, & centrum à circumferentia, quàm punctus à puncto, vel circulus à circulo, & in Herbis arbor ab herba, quàm à frutice, vel cremium ab herba diſtinguitur. Reliqua doctiſſimè Collega noſter propoſuit.

Pag. 28. Cap. 1.

Coapatlis, Tlamaçazquipan.

Adde, radix caſtaneo colore, folia obſcurè virentia, & floribus in ſummo albicantibus:

ita

ita ex pictura colorata ex ipſa Mexico, *& in duobus voluminibus diſtincta, quæ apud Auctoris Nepotem Iuriſconſultum Virum doctiſſimum non ſolum legum peritiâ, ſed & Politicis omnibus diſciplinis, & priſcarum linguarum reconditâ eruditione refertum* M. Antonium Petilium *obſeruare licuit, dum Romæ ageremus, ipſius ſcilicet* Recchi *exemplaria.*

Pag. 29. Cap. 2.

Coapatlis. Teoizele. *Vide duas alias Plantas,* Coapatli *nomine frigida temperie infra lib.8. cap.55. & 56. Theriacales. Tertiæ verò Coapatlidis folium in* Recchi *exemplari depingitur duos pollices longum, & vnicum ferè latum. Radix colore cinereo nigricante carnoſa. At quia in prima Coapatlide Synonymum eſt, Tlamacazquipan, quod nomen inuenimus in alijs plantis, quarum imagines, & nomina tantùm in exemplaribus extant fol.414. in alia parum variante figura ſub nomine, Tlamacazqui, y, Papan, uel Coapatli, quæ figura tertiæ deſcriptæ Coapatlidi quodammodo affinis videtur; an Pictoris varia ſors, vel Plantæ varietas ſit, proponitur expendenda.*

Pag. 30. Cap. 3.

Texaxapotla. Ptarmica Indica. *Vt herbæ vis in lapide permeando ipſius odore ſine fallacia dignoſci poſſit, in latiſſimo lapide, vel potius exiguo, ſed parieti amplo alicuius domus compacto, vt ex altera lapidis parte, in qua herbæ ſuccus impoſitus fuit, nullo modo aër vicinus permeare poſſit, periculum eſt faciendum, alioquin aër ille circumfuſus odore repletus, aſtantium nares feriens, fallax experimentum reddet.*

Pag. 32. Cap. 4.

Xochinacaztli. *Huius flos rarâ figurâ quodammodo ſimilis videtur flori Plantæ Yoloxochitl fol. 40. Cap. 20. ſed huic ſimplex eſt, & colore extra luteſcente, intus parum purpuraſcente, & diametro pollices duos cum dimidio æquat, folia verò longa ſunt pedem, & lata pollices tres, vt in* Recchi *exemplaribus.*

Pag. 32. Cap. 6.

Acocotlis. *Primæ & ſecundæ Iconis huius capitis hiſtoria delineationem tantum habet, nam Auctor ab alia ſeiunxit hoc modo dicens:* Hæc ad ſpeciem Liguſtici videtur ſpectare, Naſcitur *&c.* Dioſcoridis *Liguſticum eſt, potius* Matthioli. *Iconem alteram Libanotidi latifoliæ Recentiorum ſimilem Auctor accepiſſe videtur, cuius folium integrum in* Recchi *exemp. quatuor pollices æquat longitudine. Ex his hæſitandum, quænam ſint vires ſuperiorum.*

Pag. 33. Cap. 9.

Atepocapatlis. *Radicum color eſt ex fuſco purpuraſcente: foliorum figura vix hiſtoriæ accedit, cum aſperæ & Amygdalæ ſimilia eſſe deſcribantur. Floris vmbo prominens virentibus eſt foliolis, reliquum luteſcens, vt Barbulæ coccineæ ex* Recchi *exemp. Aſteris vel Baccharis potiùs familiæ adſcribenda Planta.*

Pag. 35. Cap. 10.

Caryophyllus Aromaticus. Caryophyllorum *Icones doctiſs.* Carolus Cluſius *in ſua Exoticorum hiſtoria ramulis, folijs, & fructibus exactiùs delineatas ante hunc exhibuit fol. 181. & 267. & quam item maximè probat fol.376. quam poſtremò habuit; Iudicium tamen ſit eius, qui ſiccæ Plantæ ramulum ſaltem viderit, & contulerit.*

Pag. 35. Cap. 11.

Cannella, Caſſia, Cinamomum. *Quid alij de Cannellæ, ſiue Caſſiæ, & Cinnamomi hiſtoria, & differentia ſentiant, vide* Garziam, Acoſtam, *&* Monardum *latinè à* Carolo Cluſio *in ſuo Exoticorum volumine: qui aliorum etiam Recentiorum hiſtorias refert, & notat. Inſuper, &* Lobelium *qui neruoſum folium exactè delineatum expreſſit in Plantarum obſeruationibus. In* Recchi *exempl. folium obſcurè viret, longum pollices quinque cum dimidio, & latum duos: pluribus quam tribus neruis depictum. Non deſunt, qui veram Caſſiam, ſiue Cannellam, & forſan vt alij dubitant* Cinnamomum *habere ſe cenſeant: eo quod baculus aromaticus cum tenui libro læui ſit illis allatus, ſapore Cannellæ acutiſſimo. Sed quia tenui ſit* cortice, *quo delibrari nequit, &* Cannella *ſiue Caſſia ſit cortex delibratus à ligno, ideo ab Antiquorum Caſſia alienus. Alijs quia* baculi cortex *tenuis eſt ad delibrandum minimè aptus, nec cortice aliàs delibrato, vt in Subere, non parùm accedere videtur ad Cinnamomum, niſi quia vnciali ſit craſſitie baculus, & pedali longitudine. Nos talem baculum, quem non vidimus, decorticatam Caſſiam, tenui libro interno relicto, ſi fides* Garziæ *eſt adhibenda, qui duplicē habere corticem aſſeruit, cēſeremus: aut Pſeudocaſſiam à* Dioſcoride *deſcriptam, quæ medullæ ſiue ligno hærentem corticem habet. Nec enim quia* ſapore *ſit*

Pſeudocaſſia.

Can-

Cinnamomum Dioſcoridis.

Cannellæ acutiſsimo, & lignum cum cortice Cinnamomum eſſe debet. Dioſcoridis *Cinnamomum quidem longè à craſſo, longo, enodi baculo differre iam ſatis omnibus notum putamus: qui tenues habere virgellas dixit, illis verbis,* λεπτὸν ῥαβδίοις, *tenue ramulis,* ὄζοις συνεχέσιν κεχρημένον, *continuis per totum ramis ſiue nodis: qui à radice detrahendi eſſent ad electionem, & probationem. Et alio nomine inferiùs dixit, vellito à radice ſurculum, per verbum,* θαλλὸν; *quod nouellum germen ſignificat, minimè baculo reſpondens. Sicuti & inferiùs Cinnamomi ramulum eligens, ſimilem probat Moſyliticæ Caſſiæ, cuius ramulos, vt tenues, & nouellos, germina denominauit verbo,* βλάστος μοσυλῆτις. *Et quidem apud Græcos verbum* βλάστος, *non baculum craſſum lignoſum, ſed germen, & nouellum ſtolonem, aut ſaltem ſtlignoſum, nouellæ virgæ parem pro Plantæ natura, & magnitudine, quæ ex Antiquorum deſcriptione breuis erat admodum, vt minimè talem baculi craſſitudinem abſque maxima longitudine poſſet emittere. Ex quibus, vt ſuprà diximus, decorticatam Caſſiam potius, quàm Cinnamomi ramulum putandum.*

Caſsia Moſylitica.

Non tacendum hoc loco Garziã *Suberis modo ſuam Cannellã duplicem habere corticem, ſed non tam craſſum, & diſtinctum retuliſſe: verùm nos vulgaris Caſſiæ, fiſtulæ partem habemus, cuius cortex extimus manifeſtè videtur, ſcaber enim eſt extra, nodum, & rugas, ramulique veſtigium indicans, & paulò ſuperiùs colore eſt cinereo albicante: & non abraſum, nec intimum eſſe corticem quiſque facilè diiudicat, ſapore & odore Cannellæ adhuc vegeto. Habuimus etiam Cannellæ aliam ſpeciem rariorem cortice craſſo, duro, denſo, eodem colore, ſaturo, dulci ſed ipſius Cannellæ ſapore, cuius arbos non deſcribitur, quæ Caſſiæ antiquorum varietas eſt, præter alios aromaticos cortices ſimiles.*

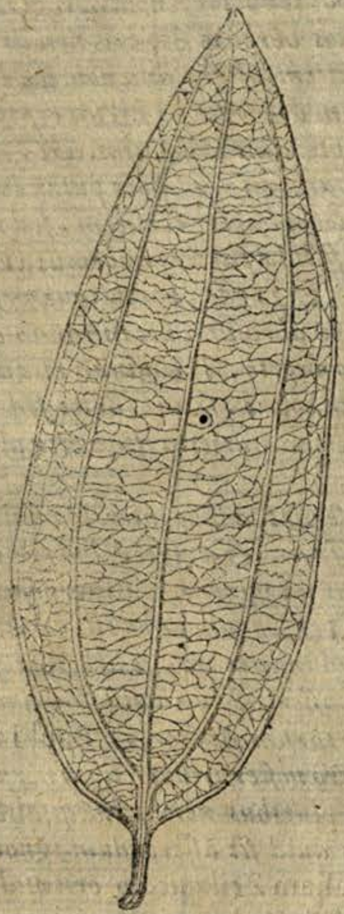
Cannellæ cõtrouerſa.

Nec mirum, nam Recentiores qui de Cannella hactenus ſcripſerunt, adhuc inter ſe minimè conueniunt. Garzias *Cannellæ fructum Oliuæ, vel Lauro ſimilem facit, & calycem habere negat: Alij glandulas calyce ſuberino ligneo apud* Acoſtam, *cuius imaginem* Cluſius *poſuit è regione folij Tamalapatræ, ſiue Indici folij dicti: tribus neruis per longum diſpoſitis, quibus Zeilanica Cannella, quæ magis aromatica eſt cæteris, carere, & glandiferam eſſe arborem ſui generis, idem* Garzias *dicit. Sed* Acoſta *pro* Cannella *vera illam aſſerit. Alij Citri (Mali medicæ) ſimili folio eſſe cum* Garzia, *vt* Lobel. *Lugd. Hiſtoriæ Plantarum Auctor, &* Bauhinus *in ſuo* Matthiolo *depinxerunt, cum baculis corticoſis. Auctor verò noſter tribus etiam neruis, vt* Acoſta, *deſcribit: ſed folium in* Recchi *exemplar. obſeruatum pluribus neruis inæqualibus depingitur, vt è regione expreſſum eſt. Quare in hac controuerſia quid ſit aſſerendum, ignoramus:* Aut *dicendum calycem in fructu alios non obſeruaſſe:* aut aliam *Zeilanicam orientalem Citrij folio venoſo magis aromaticam:* aliam *tribus neruis diſtinctã Malauaricam:* aliam *vel eandem in alijs locis, vt Auctor noſter ait, in* Inſula Philippica, *in Mindanai:* aliam *Oleæ fructu Zeilanicam:* aliam *Glandiferæ modo calycem in fructu habentem, quæ in* Malauar, & Peru *oritur:* aliam *ſui generis Cannellæ ſimilem fructu Pilei vel Petaſi, à* Monardo *deſcriptam ex nouo Orbe. Quæ omnia non ab Hiſtoricis, vel Medicis, ſed à curioſo, & diligenti quopiam doctoque Botanico, qui vtramque Indiã peragraſſet, deſcribi cuperemus. Foliũ quidem tribus neruis diſtinctum latitudine variare obſeruauimus, atque laurino carnoſius, & durius eodem ſapore, quod pro folio Indo exhibuerunt. Cannellæ verò folium* aliud *tribus neruis, ſed minus, & Cannellæ ſapore,* aliud *Citrij folio ſimile venoſum, quod Cannellæ acuto ſapore prædicatur. Sed nos folioſum ramulum peruidere optaremus, vt aliquid aſſerere poſſemus. Denique certum eſt, ramulos tenues, ſiue nouella germina, vt in Citrio notauimus, ſapore, ac odore lignoſos, & vetuſtiores longè ſuperare. Quapropter mirum non eſt, ſi à* Dioſcoride *tenues ramuli, & non baculi craſſitie probarentur. Sed quod à radice ad probationem vellerentur, quæ nec craſſa, ſiue magna eſſet, vt in quarto genere, nec denſa radice, vt in quinto: Si verum eſt, vt Recentiores aſſerunt, quod non aliud* Cinnamomum *noſtro æuo paruus frutex reperiatur naturà, vt ab Antiquis refertur; in animo eſt, quod arboris ceſpitem, ſiue caudicis nodum aliàs reciſum, & iam nouellis germinibus emiſſis, vt in Silice, Vlmo, Balſamo, & demeſſilibus arboribus fieri ſolet, auulſum* Dioſcorides *obſeruàrit, & pro radice forſitan deſcripſerit. Sed adhuc deſideranda eſt ſimilitudo multorum ramorum, effigie fruticis* Corallij *æmula à* Dioſcoride *relata, & in cap. de Corallio repetita.* Plinius *fabuloſam Antiquorum de Cinnamomo, & Caſſia hiſtoriã arbitratur. & nos Recentiorum minus accuratam, & variam, vt quæ aliorum etiam relationibus nitatur, qui non harum Plantarum veritatis eruendæ, ſed potius negotiandi, & acquirendi gratià in ea loca inciderunt. Et quod ſit verum, folioſum ramulum cum floribus, & fructibus Caſſiæ, aut*

An Cãnellæ diuerſæ ſpecies.

Cinna-

Cinnamomi nemo adhuc depinxit, vt Piperis, & Caryophyllorum, & ſimiliũ, ob difficultatem, & loci diſtantiã, in quo naſcuntur. Vtinam noſter Collega Ioannes Terrentius Lynceus, *vir omni doctrinâ ornatiſſimus, ac naturalium ſtudioſiſſimus, vt ex eiuſdem in hoc volumine ſcholijs ſiue notis quiſque certior fieri poteſt, qui in internis Regni Chinenſis nunc reperitur, in animo concipiat, Caſſiæ, &* Cinnamomi *veritatem eruere, vt de alijs indagare cœpit, non ampliùs profectò de illis dubitandum eſſet.*



Similitudo cum Tamalapatra.

Sed ecce vulgaris Cannellæ *folia ex Orientali India allata, & nobis communicata ſunt, quorum iconem apponi curauimus ex folijs mediæ magnitudinis expreſſam, quæ* Cannellæ *ſaporem in breui illo petiolo, quo hærebat, habere cõperimus, in reliquo folio percipi non poteſt: nec à folio Tamalapatræ vix dignoſci, niſi ſapore petioli, & quod folium Tamalapatræ magis in medio latum videatur, neruis illis tribus, & folij reliquis ſignis ſimilibus, vt non ouum ouo magis ſimile ſit; &, vt diximus, ſapore tantùm differret; quare niſi fructu differre dicatur, eiuſdem generis eſſe, ſit iudicandum.* Garzias *tamen Cannellæ folium tribus illis neruis, per medium folij, vt folium Indum habet, carere dixit. Ex quibus, vt ſuprà meminimus, nec illi credendum adeò firmiter eſt putandum. Obſeruandum eſſet à nobis folium* Cãnellæ Citrij *effigie obliquè venoſum, vt ab eodem deſcribitur, & à* Lobelio, & Bauhino *receptum depingitur, an eodem ſapore Cannellæ vulgaris ſit, vel maiore, vt aliquid amplius in medium afferremus, ſed quia Exoticis caremus, & vix eſt qui* Neapoli *audiuerit, nedum habuerit tale folium, ideo tacendum nobis eſt, donec, DEO dante, aliquid vltra obſeruare contingat. Hæc verò folia attulit nobiſq. dedit clariſſimus genere, omniuariæ doctrinæ, virtutis præcipuè ſtrenuæ, peregrinationiſq. ſplendore* D. Petrus de Valle, *inclytus Romanus Eques, qui antiquos illos Heroës noſtrâ tempeſtate repreſentare valet. Si quis enim variorum euentuum hiſtoriam, qui ipſi maritimo, & terreſtri itinere acciderint, perceperit [plura fortè ex ipſius, quod graphicè deſcriptum itinerarium expectamus, percipiet] hunc* Vlyſſis *æmulum, imò alterum* Vlyſſem *dicet, qui multarum gentium mores vidit, & Vrbes; vt enim menti ſuæ curioſiùs ſatisfaceret, proprijs ijſq. magnis impenſis non patrio concluſus, nec contentus ſolo, Orientalem propemodum omnem plagam peragrauit: linguarumq. plurium cognitione præditus,* Arabicam *præſertim, & Perſicam coluit multos annos, non modò cum illius regionis Regulis, Optimatibusq. verſatus, atque honorificè ab illis exceptus; ſed & magno Perſarum Regi, ob virtutum præſtantiam hoſpes acceptiſſimus. Rediens porrò ex* Naturalibus *rarioribus, quę collegit, & mihi hæc folia, atque alia quæ ſuis locis, & ſui amantiſſimo clariſſimoq.* D. Mario Schipano *Medico Neapolitano exhibuit, in cuius gratiam haud pauca amoris ergò contulit.*

Pag. 36. Cap. 12.

Conpatlis Quauhnacenſis.

Huius nominis tres alias Plantas in initio propoſuit huius libri, facie variantes, ſed huic terna folia exprimuntur tertiæ quodammodo reſpondentia, illius autem circa petiolos lunata.

Pap. 37. Cap. 13.

Curutzeti.

Radix colore caſtaneo fibroſa è capite carnoſo, folia dilutè virent, & pollices quatuor diametro: flores purpuraſcentes ex calycibus viridi-flauicantibus. Floſculorum ſeries in imo plantæ à dextris, & corniculum non videtur huius, ſed flores tantùm è regione ſiniſtra. Huius Icon, *& hiſtoria niſi caulem habuiſſet ad* Cortuſæ *Plantam non parùm accedere videretur, cuius congeneres nos ad* Dioſcoridis *Aliſma referendas propoſuimus.*

Pag. 39. Cap. 17.

Xoitzochitl.

Flores bini, aut terni ex baſi quinque foliata, qui antequam pandantur ex luteo rubeſcunt apicem habentes medium luteum, & maculas quinas intus luteſcentes, ex Recchi *exempl.*

Chichipatlis.

Pap. 40. Cap. 18.

Radix carnoſa obliqua longis fibris nigris villoſa: folia dilutè virent diametro pollicem ſuperant,

perant, vix deſcriptioni congruentia, flore vidua depicta eſt in Recchi exempl.

Huius nominis duæ aliæ reperiuntur icones variæ ſine hiſtoria fol. 364. & 365. quarum folia minimè reſpondent, & alterius videntur generis.

Pag. ead. Cap. 19.

Folium depingitur latum pollicem vnum, & tres longum cum petiolo tantundem longitudine. Hucuiut. ſaluifolia.
Radix colore fuſco, & parum extuberantibus partibus.

Pag. 41. Cap. 20.

Radix in Recchi exempl. colore caſtaneo obſoleto, caudice veſtigijs petiolorum inſecto. Flos Xoloxochitl Ariſtochyta.
externà parte medià vireſcens, circa ora ex cinereo luteſcens: diametro quatuor digitorum. Floris verò folia internà parte caua ſunt, & purpuro rubentia, & in extremo luteſcentia. Vmbonem habent medium virentem, & ſingula pollicem æquant. Huius floris effigies non parum ſimilis flori Xochinacaztli; deſcripto fol. 30. cap. 4.

Pag. 42. Cap. 22.

Ex genere longæ Ariſtolochiæ videri poſſet, ſed quia floris, & fructus deſcriptionem Author Zozaliſtla. copatlis.
omiſit, nihil certi aſſerere poſſumus.

Pag. 42. Cap. 24.

Folia huic longa pollices quatuor, lata ferè tres. Flores dilutè virent, vt in Clematide. Ariſtolochia Mexicana.
Radix extra colore caſtaneo.

AD LIBRVM TERTIVM.

Conuolulus Cinnamomeus.

Pag. 48. Cap. 5.

Folium imminens alijs pennatis duplo maius reliquis ex Recchi exempl. vt ſit digitali longitudine. Copallis montana.
Non prætereat Lector notas Cluſij poſt illum in lib. Exotic. fol. 297. qui Xolochopalli, & Copalcuhuitl & Copalyua recenſet.

Pag. ead. Cap. 6.

Non parum effigie accedere videtur ad Balſamum de Tolu, gummi duro, ſed hoc candido colore deſcribitur. Cuitlacopallis.

Pag. 49. Cap. 8.

Folia longa pollices quinque cum dimidio, lata pollices duos obſcurè virentia, & ramulorum Copallifera 2.
geniculi magis rubeſcunt. Flores ex longis calycibus dilutè virentibus, denſis ſtaminibus luteis compacti. An Balſamum folio Vrticæ ſimili, de quo Monardus cap. 9. ab Indis Xilo, alijs Zilo dictum?

Pag. 50. Cap. 10.

Huius arboris durum nobis, vel æquiuocum nomen, & copioſi ſtellati fructus ſtipitibus Holquahuitl.
frequenter adhærentes, ſatiſque noſtro iudicio, priuata arboris nota, in mentem reuocauit, vt molliore firmioreque denominatione illam decoraremus, & ob id, Stellutam arborem, copioſis ſcilicet refertam ſtellis appellaremus, in mutui amoris ſignum, quo maximè deuincimur Stelluta Arbor.
ab immenſa erga nos beneuolentia non modò genere, ſed omni virtutum, ac diſciplinarum varietate clariſſimi Viri D. Franciſci Stelluti Lyncei Collegæ noſtri, cuius laudes, quamuis à nobis hoc loco taceantur, ex varijs doctiſſimi viri ſcriptis iam omnibus ferè ſatis notæ ſunt.

Pag. 55. Cap. 15.

Nos potius Terebinthũ quam Lentiſcum referre putamus, tam habitu floris, racemo, & alijs, ac gummi præſertim primum lacteo, deinde ad cæruleum vergente paucos poſt menſes: ac viribus etiam. Quapropter anguſtifolium Terebinthum diceremus: eoq. magis, quia ventrem mollit non Terebinth. Anguſtifol.
minus ac Terebinthum, vt Dioſcorides de Terebintho refert. Et à Recentioribus ob id Molle appellata planta: vt à clariſſimo D. Gaſpare Bauhino refertur in ſuis in Matthiolum Synonymis, vbi pro Cathartico ab incolis regionis vſurpari ſcribit, quo blandè humores omnes vacuentur, & hydropicorum aquæ educantur, drachmæ vnius pondere diſſoluto cum aliquo liquore decenti, vel decocto, vel aqua epoto.

Pag. 56. Cap. 17.

Huius icon prætermiſſa, repoſita fuit fol. 455. quam vide. Caragna.

Pag. 57. Cap. 18.

Radix ex luteo obſoletè flauicat, ſicuti caudex. Folia tres pollices æquant diametro, & fructus veluti aculeatus, flauicantibus aculeis circum tuberculos nigro-cæruleos, in Recchi exempl. Xochiocotzoquahuitl. Liquidambar Yztacquauhxiotl copaltic.

Pag. ead. Cap. 19. & 20.

An ſit congener Antiquorum Balſamo, ſicuti ſequens planta cap. 20. ſcilicet ſuccus in aqua ſoluitur in lac album, vt quædam Copalliferæ congeneres. Huius folia lata ſunt pollicem vnum

cum dimidio, longa pollices duos, Terebinthi ferè paria, & in ramulis extuberantes globuli, colore rubeſcentes, qui pro Baccis habentur à noſtro Collega, quarum icones etiam aſtendi poſſunt ad ſequentem deſcriptionem. Pag. 59. Cap. 21.

Ixinacacui tlaquahuitl laccifera. *Folia Abietis modo, & ordinata hilari virore depicta. Radix cinereo colore, ſicuti caudex, gummi in trunco oblongum, veluti Erucarum effigies, in ſummo cæruleis capillamentis comatum in* Recchi *exemplar.* Pag. 59. Cap. 22.

Ezquahuitl ſāguinis arbor. *Draconis arboris binas plantas tenellas, ſed folijs palmaceis potius, vt à* Cluſio *depinguntur è Canarijs Inſulis aduectas* Neapoli *biennio aluit* R.F. Donatus de Eremita *aromatariæ præfectus in monaſterio* S. *Catherinæ à Formello dictæ, apud quem vidimus inter alia rariora, quorum eſt ſtudioſiſſimus, quæ poſt biennium malà culturà perierunt, in cado enim ligneo, in quo aduectæ fuerunt, nihil ſub radice terræ, quàm cum lignea ima parte cadi putridam reperimus.*

Mizquitl. Pag. 60. Cap. 24.

Acacia.

Plantam ex ſemine natam triennio aluimus Neapoli, *ſicuti &* Ferdinandus Imperatus *noſter, iam famà & ſcriptis clarus, à quo ſemina accepimus: adoleuit tripedali longitudine caudice rufeſcente, ſicuti ramulis Vlmo ſimilibus, in quibus folia pennata quaterna in ſingu-*



Acacia Aegyptia.



Mizquitl Acacia Mex. Recchi.

lis petiolis, ex virgarum geniculis alternatis prodeuntia, in quibus binæ ſpinulæ hærebant: folia verò ex denis, vel pluribus lobulis Rutæ ferè magnitudine denſè diſpoſitis, pennarum ritu constructa ſunt, quæ manè & Sole hæmiſpherium illuſtrante, vel etiam nubilo meridie dehiſcebant, occidente verò adeò ſimul cohærebant, vt abſque lobulis folium vnicum cenſeretur, ſed primò ex ſemine bina craſſa lunata foliola ſibi aduerſantia prodiere, deinde vnicum folium pennatum octonis lobulis inſectum, cauliculusq. in quo ſpinulæ binæ, & folia quaternis pennis diuiſa, vt diximus. Florem non protulit, quem vtinam dediſſet, nam poſt triennium ambobus etiam adultæ plantæ hyemis ſæuitià perierunt. Ex huius ſiliquis Imperatus *noſter prius madefactis, elicie*bat *ſuccum acidum, adſtringentem, rufeſcentem, pellucidum, in placentulas coagulatum pro optima Theriaca conficienda, in qua omnem adhibebat diligentiam, vt vix vno, vel altero vteretur ſuccedaneo, vt meritò* Theriacæ Inſtauratoris *nomen ſit adeptus. In ſicco ſemine ex ſiliquis*

Ferdināđus Imperatus Theriacę inſtaurator.

liquis nodoſis compreſſis exempto, adhærens reperitur ſuccus concretus, veluti illitum gummi ruſeſcens aridum, ſplendidum quod madefactione colligitur liquatum, & exſiccatione conglobatur. Hanc Dioſcoridis Acaciam ſecundo loco deſcriptam referre cenſemus, quia ſemen Lenticulæ modò compreſſum, & latum, ſed minus, in ſiliqua depreſſa tribus, aut quatuor diſtincta cellulis, incluſum habet, vt in Lupino obſeruatur. Huius Icon omiſſa fuit à typographo, quam inde fol. 455. emiſſam commodiùs hìc prope noſtram ad differentiam repoſuimus. Illuſtriſs. & Reuerendiſs. D. Card. Odoardus Farneſius rariorum ſtirpium exoticarum ſtudioſiſſimus, aliam Romæ ſimilem folijs, & ſpinis Plantam in ſuo viridario alebat præteritis annis, ſed pluribus pennis ſenis, vel ſeptenis in ſingulis petiolis vtrinque obſeruauimus, tenuioribus lobulis inſectis, & flores edebat rotundos in globulos piloſos luteo colore, alijs plantis leguminoſis, ſeu ſiliquis proferentibus diſſimiles: nam & ſiliquas protulit craſſas, ventrioſas Piſi modo, & magis etiam, nullo modo depreſſas vt in Lupino, rotundis oualibus ſeminibus inordinatis repletas, nec gummoſis ſiue ſuccoſis, vt in vulgari Acacia orientali, ſiue Aegyptiaca, nec latis, & depreſſis, ſuis cellulis diſtinctè, & ordinatè incluſis, vt in Lupino, & ſupradicta vulgari Acacia obſeruatur. Nec etiam ſapore ſimili, ſed acri admodum, & Allij fœtido odore quare à Theriaca ableganda. Radice longà admodum ſingulari, nec ramoſà. Plantam ſibi ſub nomine Sarzæ miſſam fuiſſe dixit, quia Sarzam appellant Exotici Plantã, quæ ſit ſpinoſa. Proſper Alpinus in libro de Plantis Aegypti, Acaciam depinxit, & deſcripſit floribus globoſis, piloſis, luteis, ſiliquà verò compreſsà, & effigie Lupini, & ſemine intus ſimili Carobis, vt eſt ſiliqua, quæ ab Imperato exhibebatur, & ex qua ſuccum eliciebat, vt diximus, quæ nunc vulgaris eſt doctis & curioſis Pharmacopæis. A Lobelio depingitur Acacia, cuius Icon Plantæ à nobis obſeruatæ reſpondere præ cæteris videtur, folijs quaternis ex ſingulis petiolis, ſed minus diligenter expreſſis, ſiliquà autem diligentiùs, ſicut etiam in Matthioli Epitome à Camerario, & ab Alpino quoque, aſt folia hic non obſeruauit, nec à pictore effigies rectè depicta eſt, cùm è regione in ramulo, & in ipſa arbore vario numero, & inordinatè diſpoſuerit, à nobis verò quaterna ex ſingulis ſpinarum ramulis, ipſaq. pennata obſeruata ſint. Ex annali plantula icon excerpta, à nobis expoſita eſt.

Acacia 2. Dioſcor.

Acacia Farneſiana.

Acacia Alpini.

Acacia Lobelij.

Acaciæ folijs frutex Meſopotamicus.



His addenda viſa fuit elegans, & rara planta alia, Acaciæ folijs, & ramulis adſimilis, quæ neo amarorem, acrimoniam, aut Allij fœtorem, vt de proximè relata Farneſiana aſſeritur, refert: ſed nec maniſeſtam adſtringentiã in hac, vt in Acacia Aegyptia vulgari experti ſumus, obſeruare guſtu potuimus. Ramulum, cuius picturam exhibemus eadẽ quà eſt magnitudine, folijs, ſiliquis, & ſeminibus, vnà cum pluribus rarioribus plantis, radicibus, ſuccis, mineralibus atque alijs ex Oriẽte redux, vt ſuperiùs indicauimus, attulit doctiſsimo D. Schipano, clariſſimus, ac liberalium artium, linguarumq. cognitione ornatiſſimus, & Arabicæ præſertim ſtudioſus, Vir optimus, Romanus Eques, nobilitate Familiæ, propriaque virtute conſpicuus Petrus de Valle: à quo deinde nos etiam liberaliter, vt ſtudioſis exhiberemus, accepimus. Folijs eſt pennatis, & ſenis pennarum ordinibus vtrinque diſſectis: ac lobulis ferè viginti vtrinque admodum exiguis, vt vix picturà rectè exprimi potuerint, inciſis. Spinas ex lignoſis ramulis vlmeo cortice veſtitis, non ſimul binas in exortu foliorum, ſed diſtinctas habet, & vnicam tantùm in illorum exortu. Semina pauca profert effigie Pyri, ſed maiora, minora parum Aegyptiæ Acaciæ, compreſſa, leuia, nitida, & colore

ſpadiceo, ſiliquis ſiue craſſis lobis contortis, obeſis, medullà pallente, fungoſà turgidis, obliquè diſpoſita, incluſa: nec vt in Acacia Aegyptia vera, cuius ſiliqua eſt depreſſa, latitudine contenta. Florem ignoramus cuius ſit generis, nã in ſicco ramulo non aderat. In Meſopotamiæ itinere cum alijs quibuſdam rarioribus Plantis fuiſſe tunc temporis collectam, Inclyti eiuſdem Viri manu inſcriptum erat, prout & in alijs pleriſque miſſis, Fruticem amplum, non arborem ſublimem eſſe vt veram Acaciam, deinde certiores facti ſumus ab eodem D. Petro de Valle, *qui humanam altitudinem non excedere, & iuxta flumen Tigridem in Meſopotamia, & in deſerta Arabia iuxta Euphratem, vel parùm diſſito loco reperiri aſſeruit, cuius ſiliquam ab incolis ad ſanguinis fluxum cohibendum vtilem vſurpari accepit, & vulgariter, ſiliquam hanc, etiam vt Ceratoniam* Charnub *dici, generico forſitan nomine ſiliquarum.*

Pag. 61. Cap. 26.

Hucipochotl Huaxacenſis. Ricinus Indicus. *Folia diametro quinque pollices quoquouerſum hilari virore, venulis ramoſis, & flores quinquepartiti, ſtaminibus etiam quinis luteis è centro prodeuntibus, ex* Recchi *exempl. Arboreſcentis Ricini Indici Plantam vidimus nouellam in horto* Illuſtriſsimi D. Card. Farneſij *magnis folijs, & maioribus noſtrate, carnoſis, obſcurè virentibus, & multis inciſuris, ſed non ita profundè, rotundiore ambitu.*

Pag. 62. Cap. 27.

Saſſafras. *Saſſafras hiſtoriam non minus diligenter proſequitur* Monardus, *qui folia ficulnea in angulos deſinentia deſcribit: Nouella forte Pyri magnitudine, & formà, quæ angulorum veſtigia habeant, ſemperuirentia ob ſubcreſcentiam nouellorum in locum decidentium vetuſtorum. Odorata ſunt, & obſcurè virentia. Vires, facultates, modumq. vtendi prolixè deſcribit, quæ ob breuitatem videre poteris ſimul cum* Cluſij *ſcholijs in eius Exoticorum volumine fol. 320. & 21. Antuerp. impreſſ. for. folij.*

Pag. ead. Cap. 28.

Tecpatlis. *Folia depinguntur longa dodrantem, radice craſſiore, & flauicante in* Rechi *exempl.*

Pag. 63. Cap. 29.

Hoaxacan lignum ſanctum Guaiacum. *Aliam Iconem foliorum paucitate, & florum in globum compactorum multitudine variantem exhibuit* Cluſius *in lib. Exotic. & ſcholijs ad* Monardum *fol. 314. & fructibus multis racematim dependentibus: & folijs ſiue lobis quaternis, vel ſenis in ſingulis petiolis rotundis ferè: quam ibidem vide: nam ſimilibus etiam fructibus à Collega noſtro depingitur, & deſcribitur; cui floribus, & fructibus non parùm accedere videtur, ſed non folijs planta Yzquixochitl fol. 69. cap. 37. vt icon oſtendit.*

Pag. 66. Cap. 31.

Yzquixochitl. Cayolizan. *Huius Radix iterum radices emittens in* Recchi *exempl. depingitur, caules geniculati, & folia ſerrata, pollices quatuor latitudine, & dupla longitudine.*

Pag. 67. Cap. 32.

Nanahuaquahuitl. *An idem ſit nomen, Y in O tantùm mutata, cuius Icon adeſt fol. 389.*

Pag. 68. Cap. 35.

Quauhtlepatlis. Nerium. *Nerium noſtro Cælo, non lac, ſed copioſum luteum ſuccum Apocyno ſimilem, quod alij pro Aſclepiade vſurpant, habet, in radice tamen albũ copioſum lac emittit, quod Amicis, &* F. Donato de Eremita, *in cuius horto radicem, & ramulos excidimus, oſtendimus, & hic annotatũ voluimus, vt quid amplius diceremus. Sic etiam in Periplocis obſeruatur, & vulgari Aſclepiade, vt in noſtro Phytobaſano expoſuimus multis abhinc annis; vt & in Conuoluulis, nam pennatus* *Quamoclit Conuoluulus pennatus.* *Conuoluulus ſub nomine Quamoclit à nobis depictus, in noſtro Volumine minus cognitar. ſtirp. copioſum flauicantem, & acrem, aliæque Plantæ dilutum ſuccum habent, cum nouellæ ante caulis perfectionem, deinde craſſeſcentem, & albicantem, vt in Cichorio, Lactuca, & alijs obſeruare licet. A noſtrate Nerio magnitudine differt folijs longitudinis pedalis, & latitudine pollicum trium cum dimidio, & quod neruuli foliorum circa folij ora coniungantur. Notandum etiam non tantùm à* Dioſcoride, *ſed & à* Nicandro *contra ſerpentium venena vtile hominibus prædicari, quamuis Animalibus noxium, ſed vt Collega noſter doctiſſimè animaduertit, debità doſi, & modo vtendi.*

Pag. 69. Cap. 35.

Xiloxochitl. *Folia, vt in Agno caſto, & Caſtanea Equina, ſunt compoſita quina, quorum ſummum maiuſculum, media minora, reliqua minima, vt dupla parua à maioribus ſuperentur, vt in Plantis, quibus comparata ſunt, obſeruatur. Huic latiora, & in ſummo magis lata, neruulis obliquis, & circa foliorum ora coniunctis. Maius & medium folium longum eſt pollices ſex, latum quatuor. Flores piloſi in ſummo luteſcentes, reliquum coccineum: baſi includuntur quinque foliata calycis vice, ex viridi coccinea in imo, & lateribus. A* Ioanne Pona Veronenſe *Natura-*

lium

lium ſtudioſiſſimo, in ſuo monte Baldo *italicà linguà edito Planta depingitur herbacea trium cu-
bitorum altitudine, flore veluti ex hac Icone excepto, adeò ſimili, verùm folijs ſiue lobis ſepte-
nis non quinis, reliquis in totum eandem Plantam, & figuram referre videtur. Nomen ei ita-
licè* Bambagio Indiano *impoſuit, quod idem eſt, quod Goſſipium Indicum latinè.* Bambagio Indiano.

Pag. 69. Cap. 37.

Similitudo floris duplex ab Auctore refertur, quam ex Recchi *exempl. ſic expreſſam vidi-* Yzquixochitl.
*mus. Flos baſim habet virentem magnam quinque foliatam, vt eſt ipſe flos, qui albus exiguo
flauicante vmbilico, ex quo ſtamina plura virentia prodeunt. Fructum habet in acutum deſi-
nentem, diſtinctionem valuularum per medium oſtendentem, vt Guaiaci ligni, à Collega noſtro
depictum, colore ex viridi purpureo fuſco luteis punctis inſcriptum. Folia longa pollices quatuor,
lata pollices duos.*

Pag. 70. Cap. 38.

Si Auctor pro acinis ſiliquas poſuiſſet, facilè ad Anagyrim referri poſſent Icon, & Vires. Tlalamatl.
*Siluit (Auctor) foliorum numerum ternarium in pictura expreſſum: & Saluiæ ſimilitudo vix
aptari poſſet, niſi quoad magnitudinem intelligere voluiſſet.*

Eiuſdem nominis eſt alia Planta longè differens ab iſta, fol. 420, ſed fol. 451, adeſt alia Yztactlalamatl.
Icon ſimilis ſub Synonymo vocabulo Yztactlalamatl. Chatalhuic

Pag. 71. Cap. 39. Caſſia ſylueſtris.

In Recchi *exempl. Siliqua bipedalis depingitur Caſſiæ ſolutiuæ modo, & folia pennata ſenis
lobis vtrinque, vnico in ſummo, obſcurè virentibus, & latis pollicem, ſed longis pollices duos cum
dimidio.*

Pag. 75. Cap. 41.

Folia lata pollices duos, longa duos cum dimidio, in flore ſtamina ſunt coaceruata lutea, api- Acbiotl.
cibus coccineis, & floris diameter æquat pollicem vnum cum dimidio.

Pag. 75. Cap. 42.

Huius arboris caudex ab Auctore Columnæ formà deſcribitur, idcirco Illuſtriſſimus & Palma Ba-
Excellentiſſimus Princeps Federicus Cæſius, Lynceorum *Inſtitutor & Princeps* Columniam heicoyolli.
arborem *nobis dixit, vocariq. iuſſit, quapropter hoc loco adnotauimus, ne non tanto Principi ob-* Columnia Princ. Cæſij.
ſequi videremur.

Pag. 76. Cap. 42.

Yccotl, *ſeu Palma montana. Huius Icon prætermiſſa, ſed fol. 443. repoſita eſt.* Yccotl.

Pag. 79. Cap. 46.

Primæ Iconis fructus maturi rubeſcentes, & ſanguinei, Punicæ fructibus æmuli longi pollices Cacauaquahuitl.
ſeptem, lati tres cum dimidio, ſtrijs vndoſis. Secundæ verò radix flauicat, ſicut & caudex. Fo- Quauhpatlahlà.
*lia obſcurè virent in ſuperna parte, infernà verò candicant. Flores quinque partiti colore dilutè
carnei roſei. Fructus longi pollices quinque, lati tres aut magis, rotundiores primis obſcurè flaui-
cantes maculoſi & venenoſi. Vide quæ* Cluſius *Exoticorum de Cacao fructu & Cacauate mone-
ta eiuſque arbore tradit lib. 2. fol. 57.*

Pag. 82. Cap. 47.

In Recchi *exempl. fructus in ſummo colore rubente per longum hians, & oſtendens quinque* Amacoztic.
*ſemina ex cinereo cærulea per ordinem digeſta, & in imo rotundus flos nigro purpuraſcens ex
calyce virente, ac purpuraſcente prominens. Huius autem nominis* Amacoztic *ſiue* Tepeamatl
duæ deſcribuntur ſpecies, alterius iconem, fol. 409. reperies.

Pag. ead. Cap. 48.

Folia longa pollices quinque, lata pollices tres cum dimidio in Recchi *exempl.* Cepalnechotl.

Pag. 84. Cap. 50.

Nobis ex ſemine nata Planta folia protulit ex aduerſo bina cauli oppoſita, illaque pennata, Tamarindus.
*an hoc eueniat dum parua eſt, vt in plerìſque obſeruauimus, incompertum eſt, cùm adultas non
viderimus, quia noſtro Cælo hyeme perierunt. Vide* Alpinum, *qui hiſtoriam, & Iconem Plantæ
à nobis obſeruatæ reſpondentem proponit, &* Garziam *cum* Cluſij *notis in lib. Exotic. fol. 271.*

Pag. 85. Cap. 51.

Gomara *eadem habet ferè in hiſtoria generali cap. 67. qui varietatem in fructu hiſpanicis* Xalxocotl.
pomis Camueſas *appellatis ſimiles referens, modò rotundos, modò alia forma omnino viridi, fo-
riſq. Meſpili modo coronatos eſſe ait; quæ* Cluſius *in ſuis Exoticorum ſcholijs addidit ad* Mo-
nardum *fol. 346.*

Pag. 87. Cap. 54.

De Auellanis purgantibus vide Monardum,& Cluſium *in ſuis Exoticis fol.* 334. *qui etiam fructus depinxit.*

Quauhayohuatlis 1. Quauhayohuatlis 2. Caſſia fiſtula.

Pag. 87. Cap. 55.

Vide Acoſtam, *&* Cluſium *fol.* 271. *Exoticorum, & etiam* Garziam, *Sed ab his diſſentit* Monardus, *qui folio Pyri eſſe retulit. Aliam foliorum Iconem poſuit* Lobelius *&* Bauhinus, *ſed ſimplici flore. Meliorem hiſtoriam, & Iconem ex* Alpino *petendam eſſe cenſemus in libro de Plantis Aegyptiacis.*

Pag. 88. Cap. 56.

Quauhayohuatlis 3. Pinei Cathartici. Purgatiua de S. Domingo.

Radix dilutè ex flauo ad carneum colorem declinat in Recchi *exempl. fructu longitudine pollicis vnius cum dimidio, & latitudine vnius colore luteſcente. Appellatur in* Mexico purgatiua de ſanto Domingo.

Pag. 89. Cap. 57.

Quauhtlatlatzin.

Folium longitudine dodrantali, latitudine pollices octo, & circa petiolum lunatum, ſed fructus, vt depingitur, non videtur deſcriptioni reſpondere.

Pag. 90. Cap. 60.

Anona.

An ſit eadem cum Anona Ouiedi, *quam refert* Cluſius *Exoticorum lib. 2. fol.* 229. *ad cap. de Mangas.*

Pag. 93. Cap. 66.

Auenetl. Abies Mexicana.

Rami purpuraſcentes ex fuſco obſoleto; foliorum petioli palmum longi; fructus ſquamoſi, veluti Pinus, qui perfectiores, reliqui globuli rotundi veſicæ ſunt, in quibus oleum ſolet reperiri.

Pag. 95. Cap. 71.

Capolin.

Flores ex pallido candicantes quinquepartiti, in Recchi *exempl.*

Pag. 97. Cap. 76.

Tepeyzquixochitl.

Huius nominis Tepeyzquixochitl prætermiſſam iconem habes folio 411.

Pag. 99. Cap. 82.

Papaya Orientalis, ſiue Pepo arboreſcens.



Eiuſdem nominis Planta ab Auctore noſtro propoſita, eſt in Occidente, & vt ex ipſius hiſtoria, niſi eadem ſit, eiuſdem generis eſſe videtur: quare hanc rariorem orientalem addere viſum fuit, icone appoſità, quæ in occidentali Papaya defuit. Ex ſemine nata anno 1626. Neapoli *apud doctiſſimum* D. Marium Schipanum *Virum omni doctrinarum genere præſtantiſſimum, obſeruare contingit. Ex fibroſa radice candicante caulem protulit duûm dodrantum longitudine, digitali craſſitie, leuem, candicantem, fungoſum, rotundum, non abſimilem Ricini cauli, eodem modo interſectum ex deiectione foliorum ex imo deciduorum: folia longo petiolo alternatim obliquè in gyrum hærebant à à medio ad ſummum, illaq. lata quoquouerſum quatuor, vel quinque vncias, quinquepartita veluti Ficulnea, ſed partes illæ profundis admodum ſinibus diſſectæ, vt non parum accedant illis Anguriæ, ſiue Citrulli officinarum* Lobelij, *leuia, dilutè virentia hilarique aſpectu: quæ hyberno frigore omnia deciderunt, & caulis deinde paulatim à ſummo tabeſcens, cum radice tandem vnà perijt. Huius Plantæ ſemen ex Oriente cum alijs rarioribus Naturæ donis poſt duodecimum ſuæ peregrinationis annum ad nos tulit Nobilis ille Romaniq. animi peregrinus* D. Petrus de Valle, *de quo ſuprà. Ab eodem, quæ nos per epiſtolam de huius Plantæ naturà accepimus, nunc proferemus. Arboreſcentem eſſe Plantam, & aſpectu non diſſimilem noſtrati Ficui, hilariorem verò: illius flores non vidiſſe in India: fructum verò eſſe vulgari noſtrati Melopeponi ſimilem, ouali effigie, minorem, leui & virente cortice, nullis aut vix apparentibus ſtrijs.*

ſtrijs: Internà parte carnem habentem Aurantij colore ſaturo, ſapore dulci noſtratibus ſimili, ſed quid ampliùs aromatici præ ſe ferentem, vt gratiùs quid ſapiat: Fructiferam etiam ſatis eſſe aſſeruit, & ſemen colore nigreſcente, dum recens, & poſtea, vt ex ſeminibus allatis didicimus, ad caſtaneum dilutum inclinans exiccatum, quod Coriandri ſemen æquat craſſitie, verùm oblongius, & densè aſperum. Sectum medullam oſtendit parum candicantem, ſapore dulci ad oleoſum accedens, vt in rancidis noſtratibus Melonibus euenit diuturnitate, nam biennale, & magis erat. Addit etiam fructuum petiolos ante maturitatem Fici modo lacteſcere, ex quibus eadem cum illa ab Auctore noſtro deſcripta videtur, eò magis cum in Oriente aduena Planta cenſeatur. Ramoſa non minus quàm Ficus, ſed quia nos non niſi nouellam ex ſemine quadrimeſtrem Plantam obſeruauimus, qualem vidimus depinximus. Fructum verò ex relatione ouali formà.

IN LIBRVM QVARTVM.

Pag. 102. Cap. 1.

Folia lata pollicem, longa duplum. Tlepatlis alia florida icon, eſt fol. 429. *Tlepatlis.*

Pag. ead. Cap. 2.

Folia lata pollicem vnum cum dimidio, longa duos. Flores ex ſquamoſis calycibus exigui compacti, veluti in plantis corymbiferis. *Chillapatlis.*

Pag. 103. Cap. 4.

Huius flores Herbarij Galericulatos appellant ab effigie, ſicuti in omnibus ſimilibus odoratis, & acribus plantis coronarijs, & condimentarijs. *Hoitzitzilxochitl.*

Pag. 104. Cap. 5.

Folia in Recchi *exempl. veluti obliquè ſquamoſa lineis depinguntur, quia forſan coniuncta veſperi erant, vt in Acacia, & alijs obſeruatur. Florum ſummum veluti capilli luteſcentes, reliquum coccineum. Siliquæ dependent ex illis, deinde plures ſimul extuberantibus intus ſeminibus craſſis, colore flauicantes.* *Tlacoxilxochitl.*

Pag. 105. Cap. 6.

Huius nominis alia eſt Icon latifolia, & altera tenuifolia multùm fol. 418. ex his, quæ ſine hiſtoria ſunt. Sed aliam cum hiſtoria vide fol. 231. cap. 20. *Tlacoxochitl.*

Pag. 106. Cap. 8.

Folia longa pollices quatuor cum dimidio, lata ferè duos. Flores lutei ſquamoſi ex calyce virente noſtratem Diaboli morſum dictam Plantam refert. Tlacocotic alterius generis, vt videtur Icon ſine hiſtoria eſt fol. 426. *Tlatlacotic.*

Pag. ead. Cap. 9.

Radix flauicat, ramuli geniculati, & alas habentes in imo petiolo Geraniorum modo, vel Leguminoſorum ritu. Floſculi veluti galericulati. Vide aliam ſimilem Iconem, & eiuſdem nominis, & cognominis fol. 451. quo loco alias plantas eiuſdem nominis Yztacpatlis plures reperies inter ſe longè differentes, vide alias cum hiſtoria, fol. 151. 152. & 197. *Yztacpatlis. Yztacpatl. alia.*

Pag. 107. Cap. 10.

Folia longa pollices duos, lata vnum. Flores valde ſimiles Arabico Iaſmino, ſiue Sambac Aegyptio ab Alpino *deſcripto, octonis foliolis, ſiue angulis quaternis, decuſſatim ſuper alijs inſidentibus, ſtaminibus intus luteis ex calyce cruciato virente prodeuntes.* *Acuilotl.*

Pag. 108. Cap. 11.

Folia longa dodrantem, lata pollices quatuor: Floris folia violaceo colore, apicibus luteis in medio. Planta videtur ex genere Solani, vel Mandragoræ ſpecies ferulacea, fructu racemoſo Theophraſti. *Huitztomatzin.*

Pag. 112 Cap. 15.

Eiuſdem nominis, ſed diuerſi generis eſt depicta, fol. 355. *Axixpatlis.*

Pag. 113. Cap. 16.

In Recchi *exempl. ſumma folia bina in ſingulis petiolis latiora ſunt, & maiora reliquis decreſcentibus circa ramulos, lata pollicem, & longa duplum. Flores ſeptem foliolis constructi ex flauo rubeſcentes, ſtamina intus habentes craſſa, & obliqua. Ecapatlis imago altera maior eſt expreſſa, fol. 376.* *Ecapatlis.*

Pag. 114.

Pag. 114 Cap. 18.

Nacazcul, Datura. *De Datura in noſtro Phytobaſano multis abhinc annis, quæ ſcire potuimus retulimus, & quid apud Antiquiores eſſet, propoſuimus in Cap. de Solano manico, & infra lib. 8. cap. 28.*

Pag. 115. Cap. 20.

Tocizquiuh *Radix flauicans, folia longa pollices tres cum dimidio, lata duos, vel amplius. Flores lutei veluti Phialæ anguſtæ, & oblongæ.*

Pag. 116 Cap. 21.

Tzilipatlis. *Secundæ Iconis foliorum ſimilitudo etiam ad Maluæ ſpeciem ſiue Alceæ laciniatis folijs referri poteſt, non enim foliorum imago tantùm, ſed potius floris & fructus ſpeciem Plantarum deſignant, vt diximus in 2. par. minus cognit. ſtirp. à nobis edita cap. 27. Geranios Auctor noſter ſub nomine Tlatlauhcapatli roſtratis fructibus infrà deſcripſit lib. 8. cap. 48.*

Pag. 117. Cap. 22.

Atlatzacpillin. *Folia pollices ſeptem diametro quoquouerſum, obſcurè virentia flores ex baſi foliata, & calyce prodeuntes oblongi coccinei ſaturi, capitatum apicem habentes effigie Maluaceæ, vel Altheæ modo, vt Collega noſter rectè notauit, cuius varietates videntur Bammia Aegyptia* Alpini, & *Sabdariſſa* Lobelij, *quarum folia magis vitiginea, vel cucurbitina, vt etiam Abdelmoſch* Ioannis Ponæ *Veronenſis in ſuo* monte Baldo. *Differunt verò fructus cacumine acutiore, & flore luteo.*

Pag. 118. Cap. 23.

Cozotzomatl Vrinaria. *Bryoniæ congener non tantùm ex effigie, & deſcriptione, quàm ex viribus videtur. Folia in* Recchi *exempl. quinque pollices æquant diametro quoquouerſum, neruulis ſiue venis criſpis ramoſis pallentibus, colore ſunt diluto ex viridi, petioli contorti, radix verò obliquè rugoſa.*

Pag. 120. Cap. 26.

Cacapipilolxochitl. *Radix colore inter carneum dilutum, & flauum fuſcum. Folia longitudine bipollicari obtuſiora in ſummo. Flores veluti pulpoſi ex flauo rubeſcentes noſtratis Periclymeni ex carneo rubeſcunt externè, ſed in valle* Campoclarenſium *luteis floribus, & vulgari maioribus obſeruaſſe meminimus Iunio menſe.*

Pag. 121. Cap. 28.

Curaqua Braſilium. *Radix in exempl.* Recchi *magis fibroſa depingitur, colore caſtaneo diluto, & maculoſa, ramuli geniculis purpureis, & flores veluti lutei vtriculi: folia atro virent.*

Pag. 123. Cap. 31.

Xiuhecotolin. *Folia longa pollices tres, lata duos, & contortæ ſummitates, ſint ne flores, fructus vel ſiliquæ, vix ex* Recchi *exempl. colligere potuimus, omnia namque viridi ſunt colore, & indiſtincta, vt teneræ potius videantur germinationes.*

Pag. 124. Cap. 33.

Mexochitl. *Ad Nerij ſpeciem etiam referri poſſet.*

Pag. 127. Cap. 37.

Tlatlancuaye. Piper longum. *Prima Icon longè differt à ſecunda, nam illius folia ſunt quinqueneruia parua, longa pollices duos tantùm, & rotundiora geniculis ramulorum rubentibus, quod in fructus Icone tantùm è regione eſt expreſſum. Secunda Icon folium habet longum pollices octo, latum duos cum dimidio, venulis criſpis admodum.* Cluſius *aliam Iconem expreſſit fructus tantùm ex* Monardo in *Exoticorum volumine fol. 342. ſimilem Iulo, ſiue Spicæ plantagineæ, cuius ſapor & odor orientali magis iucundus, & validus percipitur.*

Pag. 128. Cap. 40.

Huapahualizpatlis. *Huapahuizpatli ſi eadem ſit cum Huapahualizpatli hoc loco deſcripta, duas alias Icones reperies fol. 379. quarum ſecunda floribus reſpondere videtur.*

Pag. 128. Cap. 41.

Yllamatlantlis. *Huius Iconem habet fol. 443. quam vide, & hoc loco repone.*

Pag. 129. Cap. 43.

Xiopatlis. *Xiopatlis nomine Icon eſt fol. 418. ſine folijs, & ſiliquis in ſummo multis, quæ non deſcribuntur in hac hiſtoria, quare alterius ſit generis ambigitur.*

AD LIBRVM QVINTVM.

Pag. 134 Cap. 2.

Flores villoſi, in extremo purpurei, in imo candicantes, ex calyce virente, & folia quina ramulis ſimul hærentia, fructu rotundo, & in apicem non deſinente. Planta propoſita a deſcriptione, vt Collega noſter notauit, non parum abeſſe videtur. Acxoyatic.

Pag. 138. Cap. 3.

Primæ Iconis fructus à dextris, Quauhchilli, colore eſt ſanguineo coccineo: à ſiniſtris ſunt, Totocuilatl exigui fructus, quorum dexter colore roſaceo ſaturo: alij ſimul à ſiniſtris coccineo ſaturo. Fructus inferior à dextris Chichimechachilli colore roſeo ſaturo: ſiniſter verò nomine Pochehoachili colore purpureo violaceo parùm. In ſecunda tabella maior fructus Tlalchilli, colore roſeo, ſaturo, fuſco. Chilli Capſicum Mexicanum.

Pag. 139 Cap. 4.

Potiùs ad Tithymali ſpeciem, quæ Apios dicitur, referri cenſeremus, radice tuberoſà, fructu ex pelui prodeunte, cuius ſemen non obeſt, quod dulce guſtu percipiatur, nam Lathyridis ſemen, Dioſcoride *teſte, ſine cortice dulce guſtu eſſe dicitur. Et quamuis huius Plantæ folia longa ſint, atque tenuia, & plura ex geniculis ſimul prodeuntia, quod alijs Tithymalis videtur alienum, niſi in ſummis ramulis, ex quibus comæ, & vmbellæ producuntur; vires tamen præter effigiem, & vſus cum reliquis notis illam ad tale genus remittere videntur. Nerium verò nobis lac habet in radice, & luteum ſuccum in reliqua planta, vt Apocynum, veluti ſuprà diximus.* Chichimecapatlis.

Pag. ead. Cap. 5.

Alia eiuſdem nominis Icon reperitur fol. 367. Chilpatlis.

Pag. 140. Cap. 6.

Sub vocabulo Synonymo Hoitzitzitentli exactior Icon adeſt fol. 378. Hoitzitzitentlis.

Pag. 141. Cap. 7.

Folium longum pollices tres, latum duos, obſcurè virens non modò, vt Collega noſter ait, ad Clematidem Cruciatam præſertim, ſed etiam ad Periclymeni ſpeciem referri poſſet ex Icone, nec minus ex viribus, quàm ex effigie Aſclepiadis, niſi acrimonia ſumma prohiberet. Chilmechatl.

Alio nomine dicitur etiam Ycha, vt ab Auctore refertur, cui Ychatomac dicta, cuius Icon fol. 441. *non videtur abſimilis.* Ychatomac.

Pag. ead. Cap. 8.

Folia lata pollices duos, longa duos cum dimidio, obſcurè virentia: ex Recchi *exempl.* Cocotemecatl.

Pag. 142. Cap. 9.

Aliam eiuſdem nominis, ſed alterius generis cum ſua hiſtoria reperies fol. 158. Cocoxihuitl.

Pag. 143. Cap. 11.

Viribus acribus, & natalibus cum reliquis accedere videtur ad Crocodilij vires, vt etiam ex Galeno, *ſed effigie ad Dipſacum, veluti iam Collega noſter animaduertit.* Cohayelli.

Pag. 144. Cap. 12.

Folia lata pollicis dimidium, longa pollices ſeptem. Flores Rapuntio ſimiles, latiores quàm in Icone ex Recchi *exemplar.* Coccyatle.

Pag. 145. Cap. 13.

Folia longa pollices quatuor, lata duos cum dimidio. Iuli ex viridi-flauo purpuraſcunt, piloſi, & longi pollices tres cum dimidio. Radix ex viridi-nigro purpuraſcit nodoſa, fibris albis. Mecaxochitl.

Pag. 146. Cap. 14.

Folium obſcurè viret in Recchi *exemplar. magis lunatum circa petiolum. Flores pallentes ex albo-virente, nec biantes.* Ololiuhqui.

Pag. 148. Cap. 18.

Planta Cæſia.

Tuzpatlis Cæſia.

Exhilarans animos intuentium Cyaneus color, ſiue Cæſius in huius rariſſimæ Plantæ radice ab Auctore noſtro obſeruatus, qui in nullis alijs tam veteris, quàm noui Orbis Plantis, quod ſciamus, huc vſque fuit notatus: ac etiam eximiæ, & aromaticæ facultates plures, quas Auctor Cæſia radix rara.

noſter

noſter refert, vt hiſce denique verbis concludere voluerit: quamobrem nullæ officinæ hac egregià herbà carere deberent: *anſam nobis præbuerunt illam* Illuſtriſsimo, & Excellentiſsimo *noſtro* Principi Cæſio *dicandi, ac illius cognomine eandem nobilem Plantam decorandi. Sicuti enim iſta* Planta *hoc ipſo, quoniam in radice huius coloris vna præ aliǰs ſumpſit priuilegium, dici debet, & haberi rariſſima, & è tota herbarum familia in primis obſeruari: ita* Illuſtriſs. Cæſius Princeps *noſter, quoniam iuxta Natales antiquiſſimos Illuſtriſsimi generis, in quo poſt regium, & clariſſimum Pontificiæ dignitatis faſtigium, cæteri gradus dignitatum, & honorum in belli, & pacis vſu, ſummis, & clariſſimis viris, atque etiam vitæ innocentià, & ſanctimonià præſignibus, ſemper claruerunt, ac præter vulgarem tùm exteriorum, cùm animi dotum excellentiam, quæ omnem Principem exornare debent, priuatim alia quoque ſuperiora innumera prærogatiua accepit, tum id præcipuè quod, veluti iam nemini ignotum eſt, ei parum videbatur liberalium artium ſtudia amaſſe, nobiliores ſcientias, & diſciplinas tractaſſe, imò omnium naturalium rerum, & hyperphyſicarum ſapientiam pectore ſuo comprehendiſſe, niſi harum perſequendarum, in alios quoque corriuaret amorem non ſolùm, ſed & promouendarum nouo inſtituti genere omnibus Principibus admirandum daret exemplum. Vt ita meritiſſimò* Cæſius *alter, quaſi Iouis filius &* γλαυκώπιδος, *Cæſiæ Mineruæ frater dici poſſit, ſi antiquo, mythologico quidem more, laudes exprimere velis, ad quem adeò huius verſus ſcribendi cauſam olim habuimus*:

Dux tibi Lynceidum Cæſi, Lynx, Cæſia Pallas,
Cedunt: mente, oculis nam tibi cuncta patent.

Neque hæc tantùm Cæſia Planta optimo iure, ſed & reliquæ quæcunque iſtius ampli voluminis, & ipſum Volumen, Cæſium ferre nomen, Cæſiumq. dici debet, dum noſtri Principis Cæſiǰ *ſedulitate, magnanimitate. ac liberalitate, ſtudiǰsq. ſimul ac ſumptibus, & quidem ingentibus, quibus ipſe latè proſpicere publico omnium voluit bono: in mortalium manus editum producetur. Parum autem hoc tanto Principi! Plura* Lynceorum *namque volumina varia, eiuſdem liberalitate, ac paterno erga ſuos* Lynceos *affectu, & effectu iam impreſſa multis abhinc annis per Orbem vagantur, nec liuor, aut inanis latratus obſtant vel minimum, prorſus enim illi poſt habentur, (ſi quoſdam habent:) multa etiam ſub prælo ſunt: nullis parcit ille expenſis, vt ex* Lynceorum *ſtudiǰs reſpublica litteraria iuuetur. Quapropter omnes Orbis Vrbes tanto* Principi *veroq.* Mecœnati Cæſio, *& huiuſmodi ſtudiǰ Promotori plurimùm ſicuti debent, ita eius imitatoribus, eiuſque operibus ipſis, nullo modo carere deberent, quod & de Planta ipa Cæſia* Recchus *Auctor noſter affirmat. Quid autem nos vlterius impulerit, vt hanc potius Plantam quàm aliam, quæ cyaneo ſiue cæſio colore in flore præcipuè micaret, aſpectuq. forſan gratior videretur, elegerimus tanto conſtituendam Principi, paucis dicemus.*

Cæruleo ſiue Cæſio colore florentes plantæ adeò ſunt vulgares, vt nullus ſit olitor, qui in ſuo horto, vel ſaltem Cichorium non habeat: rarioremq. in floribus cyaneis effigiem nullam, quæ nos ad hoc excitare poſſet, adhuc cognouimus. Hanc etſi non floridam, quod & obǰci poſſet, id ab Auctore noſtro potiùs dubitanter his verbis aſſeritur, & flos, vt aiunt, nullus: *quapropter nullà obſeruatione contrarià exiſtente, quod flore omnino careat, nõ deſperandũ exiſtimauimus, quin florida eſſe poſsit, quamuis Cæſius in flore non adſit color.* De Plantis *ex Filiceorum, & Capillarium genere, quod flore, & fructu careant, iam diu recepta eſt opinio, etiam teſte* Dioſcoride: *ſed vt maximum medicæ materiæ Virum illum omnibus præferendum, defendere videamur, cui præcipuè mortales omnes debent, & nos priuatim, illud intelligendum exiſtimamus, quod ſcilicet conſpicui vulgò ſint, non quod doctis, & curioſis naturalium indagatoribus ſint occulti, & ignoti: Et quamuis Auctor noſter Plantæ folia ſimilia Polypodǰ folǰs minoribus, ſed virentioribus poſuerit, illud* virentioribus *differentiam parit, vt non ex Polypodǰ, ſed ex alterius genere eſſe poſsit: ex quo noſter doctiſsimus Collega, ad Acanthi foliorum diuiſuram accedere dixit, atque ob id floridæ Plantæ affinem: ſed quod non modò effigie ſit Polypodio ſimilis, foliorũ*
Cæſia mirè florida, ac fructifera. *ſcilicet diuiſura conceſſa eſt, ſed etiam ipsà ſubſtantià, & naturà, quod ab Auctore, ſi ita fuiſſet, eſſet expreſſum, & ſic ex genere Filiceorum. Floridam, & fructiferam eſſe adhuc Plantam hanc, aſſerendum duximus, & mirum in modum, quod etiam non modò à nobis iam multis abhinc annis eſt obiter annotatum, ſed etiam ab* Illuſtriſs. *noſtro* Principe Cæſio *inter multa alia præclariſsima cogitata, & ſcripta in volumine illo, cui vt nobis relatum, titulus;* De Plantis imperfectis, *elegantiſsimè atque doctiſsimè diſſeritur, & demonſtratur.*

Quid

Quid enim vetat, quod omnium mater Natura plantis tribuerit alio vel alio loco vterum & fœtum gerere, & excludere magis, minusq. conſpicuum? Et ſi Ruſco, Hypogloſſo & Lauro Alexandrinæ flores, & fructus in ſummo foliorum conſtituit conſpicuos quid mirum; in Filiceis & Capillaribus, ſi in eorum dorſo non tam conſpicuos, ſed paruos adeò naſci voluit? quos nullo in his diligenti examine, vel anatome præpoſita, à iuuentute adeſſe animaduertimus. Hæc ab Illuſtriſs. *noſtro* Principe Cæſio *non modò iam diu obſeruata ſunt, ſed nunc apertius demonſtrata parui illius Teleſcopij adiumento, quod mirum magnumque in modum obiecta, vel minima ob oculos diſtendit magis quidem, minusq. iuxta artificis præſtantiam, & lentis exiguitatem, & illius varietatem, imò exigua, vel Atomo paria obiecta, ita magna oculis obijcit, vt quiſque in admirationem incidat, ac Polypodij, & congenerum ſemina Piſo, vel Ciceri paria offert oculis, quæ arenæ exiguo grano paria ſimplicioribus exiſtimantur. Qui autem ſuo tempore piloſam illam extuberantiam in ſimilibus Teleſcopio paruo obſeruauerit, & flores vireſcentes magnos, & ſemina, vt diximus, conſpiciet, & inſuper in ſemine vmbilicatam partem etiam qua hærebat, & alimentum, & incrementum capiebat, clariſſimè obſeruabit, qui abſque Teleſcopio vix nigram arenulam ſplendidam conſpiciet: in hac ſcilicet piloſa flaueſcente in folij dorſo extuberantia bino ordine diſpoſitos corymbos deprehendet quinquagenos circiter flores ſiue fructus cum ſeminibus in ſingulis. Ex his non imperfectam plantam, ſed ſua natura dorſiparam exiſtimandam, & ſic perfectam, ſi etiam hæc noſtra planta ex eo eſſet genere; vnde & rariſſimam ob Cæſij coloris in radice obſeruati, & ob aromaticas facultates digniſſimam noſtri Principis cognomine decorare maluimus, illique omnino dicare.*

Plantæ quidem, vt & Theophraſtus *etiam lib.* 1. *cap.* 1. *adnotauit, non ſolùm vario loco fructum gerunt, & ſubtus folia, quarum plantarum, non inuenimus expreſſum, an de Capillaribus, & Filiceis, vti diximus, intellexerit; quod potuit fieri: vt ſupra folia, vt de Lauro Alexandrina expreſſit ſupra terram conſpicuum; ſed etiam infra terram occultum, vt defodi tellus oporteat ſi quæratur, vt in planta Arachydna, quæ Amphycarpa etiam dicitur, & obſeruata, & deſcripta fuit à clariſſimis* Carolo Cluſio *lib.* 1. *Exoticorum, & à* Ioanne Pona *in ſuo* monte Baldo *italicà linguà* Venetijs *impreſſo. Et quia locus videtur, addendum cenſuimus, quod ab alijs memoriæ adhuc proditum non eſt, à nobis autem obſeruatum multis abhinc annis, plantas non modò fructum edere, & perficere ſupra terram intra menſem, bimeſtre, vel trimeſtre interuallum, aut quoduis, ſed plantam quoq; eſſe, quæ integro anno vterũ cum fœtu gerat infra terrã obrutum, nec niſi poſt annum ſupra terram proferat, & perficiat. Hoc in planta euenit à nobis dicta in noſtro Phytobaſano, Epimedium, & vulgo Lunaria racemoſa, quæ Maio menſe exit ſupra terram folioſa tantùm, vel folioſa cum racemo etiam, ſic enim à terra aſſurgit, & quæ ab initio caret racemo, illo ſemper carere eſt obſeruatum; ſi enim ab initio natam produxit, nec amplius racemum apta eſt proferre. Et nos obſeruauimus in quamplurimis Plantis in Aequicolarum montibus omnes plantas in imo petiolo ſupra radicem folliculum habere quendam, veluti Ari florem exiguum, in quo plantulam exiguam veluti fœtum, complicatum extare vidimus intra folliculum vteri vicem gerentem, integram folioſam tantùm, quæ racemo vidua erat poſt annum proferenda, & quæ racemoſa, cum ipſo exiguo, ſed integro racemo conuoluta: & hic mirum Naturæ inſtitutum! Alias plantas ſimili modo infra terram vterum gerere agnouimus, & ſuo tempore proferre, ſed non anno integro, & forſan nec medio, verùm à noua radicis ipſius extumeſcentia, vt in bulboſis quibuſdam, in quibus intra bulbum ipſum ſpicatum cauliculum obſeruauimus ſuo tempore proferendum.*

Epimedij partus mirabilis.

Plantarum folliculus.

Pag. 149. Cap. 21.

Huius nominis icon tertia omiſſa fuit, cuius folia vix apparent ſerrata, lata pollices duos cum dimidio, longà tres cum dimidio, craſſis dentibus, & inordinatis parum circumſciſſa, alterà parte obſcurè virentia, altera candicantia, radice craſsà, obſcurè flauicante, cauli ex viridi candicante. Flores inſummis ramulis copioſi, ſtellati, flauicantes, ſtaminibus fuſcis in medio, ex Recchi *exemplar. Vide fol.* 183. *cap.* 2. *lib.* 6. *vbi repoſita eſt, & deſcribitur. Alia etiam eiuſdem nominis reperitur icon fol.* 436. *cum qualitatis nota, ex* Recchi *picto exemplari deſumpta, quæ margini aderat.*

Tzetzilpatlis.

Pag. 150. Cap. 22.

Huius nominis Tchatlepatlis, alia eſt icon fol. 442.

Tchatlepatlis.

Pag. 151.

Pag. 151. & 152. Cap. 24. 25. & 26.

Yztacpatlis

Eiuſdem nominis Yztacpatlis præter deſcriptas, & depictas fol. 106. *&* 197. *alias varias ſine hiſtoria reperies fol.* 450. 451. *&* 452.

Pag. 153. Cap. 28.

Axixocaxuizpatlis.

In Recchi *exempl. Radix videtur tuberoſa, in imo latior, colore flauicante, folia lanata pollices tres cum dimidio, & tres lata.*

Pag. 157. Cap. 29.

Cempoalxochitl.

Tubuloſis floribus plantas rariores, atque aſpectu iucundiores in noſtra 2. part. minus cognit. ſtirp. propoſuimus, alteram ſimplici flore, alteram multifloram. Polyanthon verò degenerare in magis, & minus dehiſcentibus tubulis, ore ſcilicet magis hiantibus, & barbulis longioribus, alijs verò rotunda, tubuli reciſione ſine barbulis; atque domeſticas gallinas auidè aliorum congenerum ſimplici flore folia pluries ſine noxa eſitaſſe, obſeruauimus.

Pag. 159. Cap. 32.

Epazotl.

Vera Atriplex latioribus eſt folijs ferè trigonis, fructu foliaceo, vt aliàs diximus, viribus ferè contrarijs.

Pag. 162. Cap. 35.

Pelonmexixaquilitl.

Tricoccos fructus quos notauimus, acrimoniâ præditos eſſe reperimus, præſertim quibus ſingula ſemina, vt Tithymali, Chamelææ, Ricini, & ſimilium. Camerarius *huius plantæ iconem exactiorem habet.*

Pag. 163. Cap. 36.

Phehuame.

Dioſcorides *ad longæ Ariſtolochiæ ſpeciem refert Clematidem, nec ob radicum longitudinem, ſed viticularum Clematidem dici putamus, ſicuti quæ propriè Clematis Planta dicitur. Radix flauicans, & rugoſa eſt. Folia tripollicari diametro. Flores virentes punctis obſcurè purpureis intus & extra depicti.*

Pag. ead. Cap. 37.

Piper rotundum.



Piperis iconem hactenus elegantiorem, vt Collega notauit, doctiſs. Cluſius *expreſſit, non modò Exoticorum lib. 1. cap. 19. ſed iterum in notis ad* Garziam *cap. 22. At etiam videndus eſt* Chriſtophorus à Coſta *cap. 17. de Pipere,* in quo *ſimilitudinem, atque differentiam refert foliorum Piperis, & Betle, quam nobis anno præterito obſeruare contingit, munere clariſs.* D. Petri de Valle nob. Rom. *ſuprà memorati; cuius humanitate inter alia Exotica rariora, Piperis, & Betle folia accepimus. Horum folia quanquam inter ſe magnitudine vix differant, ſimilique modo ſarmentis arbores ſcandentibus hæreant, effigie, atque alijs non parum diſiungi videntur.* Piperis *enim folia quæ non tribus tantum, ſed quinque neruis per longum folij ferè plantagineis diſtinguuntur, carnoſiora & ſolidiora ſunt folijs Betle; magiſq. ad oualem figuram accedentia, & inde in acutum deſinentia. Betle verò iiſdem neruis tenuioribus molliora, & delicatiora ſunt admodum, & circa petiolum latiora, atque in ſummo ſinuoſa, vt ipſius Coni potius quàm vllam Oui effigiem exprimere videantur. Piperis folium maius, quod habuimus, latum in medio erat vncias quatuor, & duplâ longitudine, quamuis aliqua oblongiora, ac etiam obeſiora reperiantur, non tamen in imo ita lata, vt in* Cluſij *pictura, ſed acutiora circa pediculum, qui non lignoſus, ſed neruoſus eſt, dimidiâ folij longitudine, Piperiſq. ſapore, ſi dentibus teratur. Iconem ex ipſo folio expreſſam adijcere voluimus, vt cum ob exiguitatem plantæ arborem ſcandentis depictæ, quædam minus rectè ſint expreſſa, in hoc maiore folio curioſus lector magis adſpicere poſſit.*

Betle & Piperis foliorum differentia.

Pag. 165. Cap. 38.

Tacñache Michuacan

Huius plantæ fructus nulli noſtratis plantæ fructui ſimilis eſt: non Cucumeri aſinino; non

Colo-

Colocynthidi, quamuis flore cum dictis, Scammonio & Conuoluulis conueniat ſemine interno cum Apocynis, ſed non fructu. Nulli plantæ à Monardo propoſitæ, nam prima illius Bryoniæ, ſecunda Scammonio, & Conuoluulis accedit, ſicuti tertia magis ſylueſtris, quæ fructum habet cartilagineo cortice conuoluulis ſimilem. Quod autem radice tuberosà varient non mirum, cum alijs eueniat: quare hucuſque ſui generis, vel media inter illas eſſe plantas videri poteſt. Folium iconis cum fructu longitudine quatuor pollices æquat, latum tres, colore viridi-cæruleo obſcuro: fructus ex albo flauicat obſoletè. Eſt & alia icon in Recchi exempl. eiuſdem nominis Tlalantlacuacuitlapilli, cuius radix craſſa eſt, & carnoſa, ſed in fibras multas deſinens, colore caſtaneo pallente, viticulæ longæ nodoſæ, folia rotunda lunata, fructus veluti ouum, longitudine pollices quatuor, craſſitie pollicum duorum cum dimidio, exiguis maculis vt punctis depictus, colore obſcurè virente.

Tlalantlacuacuitlapilli.

Pag. 166. cap. 39.

Teoquilin.

In Recchi exemplar. caules ſquamoſi virentes, folia lata bipollicaria: Iuli, ſiue ſiliquæ, aut fructus ex dilutè viridibus-flauicantibus punctis notati.

Pag. ead. cap. 40.

Tlatlauhcapatlis.

Aliam iconem vide fol. 428.

Pag. 167. cap. 42.

Yztactexcaltlacotl.

Radix intortis fibris, colore caſtaneo. Flores terni in ſummo ramulorum colore purpureo, violaceo, calyce albicantes.

Pag. 168. cap. 44.

Xoxonacatic.

Si quis noſtrates bulbos acrimonia præditos experiretur, facilè catharticas vires inueniret, Colchico meliores atque innocentiores. Græci vim Scillæ ventrem emolliendi tribuerunt ex bulbaceis, non eſculentis, nam Cæpa, & Allium bonam facere aluum tradunt.

Pag. 171 cap. 47.

Atzoyatl.

Hirſutis folijs adhuc nobis inuiſa congener, fieri tamen poſſe arbitramur loci varietate, nam Cichorium dulce à nobis in noſtro volumine propoſitum in montano natali loco, & frigido hirſutum eſt admodum, tranſlatum, & cultum Neapoli omnem hirſutiem depoſuit, ſic etiam in Sanguiſorba, & alijs obſeruatur, & maritima Braſſica oleracea. Congenerum verò flores varietate eleganti obſeruauimus, nam alij ſunt longo tubulo, alij amplo, & patulo ore, alij rubentes, alij purpuraſcentes, alij albi, alij luteſcentes, alij mixti ex duobus coloribus diſtincti, in quibus aliquando alius magis albicat medietate, alius magis rubet, ſic alijs coloribus, alij inſcripti lineis, & variegati verſicolores.

Mutatio in plantarum hirſutie.

Florum in hac varietas.

Pag. ead. cap. 48.

Cocoquaquilitl.

An voluiſſet Auctor deſcribere plantam vulgatiorem nobis, Fior Velluto appellatā ab Herbarijs, ex Caryophyllis hiſpanicis, ignoramus; folijs non parum congeneribus accedit, flore verò ſi ita ſit minus rectè depicto; obeſt etiam Naſturtij odor. In Recchi exempl. non fuerunt folia omnia depicta in ramulis, ſed tantum initia, vbi erant apponenda, quare ſculptor etiam hic mutilam expreſſit figuram.

Pag. 173. Cap. 50.

Chichiualmemeya.

Folia dodrantem longa ſunt, & lata pollices duos. Radix veluti nodoſa, caſtaneo colore diluto; & flores, qui deſcribuntur vaſculis ſimiles, non ſunt expreſſi, ſed tantum Siliquæ modo, Chilli, Siliquaſtri ſcilicet in acutum deſinentes rubentes, & in ſummo ad luteum vergentes cum virore, & aliæ minores in ſummis ramulis virides ſunt, ad rubedinem parum inclinantes, nec aliquo modo hiant, vel floris imaginem referunt, quare adhuc cuius ſit generis nos ignorare fatemur.

Pag. 177. Cap. 51.

Pycielt Tabacus.

Planta propoſita, vt ex icone colligi poteſt, minori ſpeciei ſimilior videtur, quæ ab Herbarijs dubius Hyoſcyamus dicitur, pallentibus floribus: in alijs maioribus, & vulgatioribus flores ex candido, vel pallente rubeſcunt. In hac planta, vt Recchi exemplar habet, pallente ſunt colore flores, & folia rotundiora in ſummo, quæ in vulgaribus anguſta ſunt admodum circa flores: Vide Monardum cap. 14. & Cluſium, qui in ſuo Exoticorum volumine duas elegantes icones propoſuit, & depinxit.

Pag. 178. Cap. 53.

Tlanoquiloni.

Potius ad coronarias plantas capitatas, vt Stoechadis, Thymi referenda: floſculi depinguntur ex capitulis prodeuntes cærulei, vt in ſimilibus obſeruatur.

AD LIBRVM SEXTVM.

Pag. 183. Cap. 2.

Tzocuilpatlis altera.

Radix in Recchi *exempl. flauicans obſcurè, folia lata pollices duos cum dimidio, longa tres cum dimidio, craſſis dentibus inordinatè ſerrata, altera parte candicantia, flores ſtellati ſtaminibus fuſcis. De hac quoque verba fecimus in lib.5.cap.21. vbi duæ aliæ deſcribuntur. Vide etiam fol. 436. aliam iconem eiuſdem nominis, & facultatis, floribus inter folia in iconibus alijs cum nominibus.*

Pag. 183. Cap. 3.

Axixcocahuilizpatlis

Hæc flores habet à leguminoſis alienos, quinquepartitos, ſtaminibus intus multis nigris, & ſiliquas oblongum ſemen vnicum continentes, vt ex Recchi *exempl. figura colligitur, quare vix inter leguminoſas reponenda, non enim omnes plantæ ſiliquas proferentes leguminoſæ idcirco cenſeri debere videntur, nos enim potius à flore dijudicaremus.*

Pag. 185. Cap. 6.

Cenanam Tezcoquenſis.

In Recchi *exempl. flores depinguntur coccineo colore ex calycibus virentibus, altero verò ramulo baſis coccineâ, & flos inſidens luteus: forſitan coloris varietatem in flore oſtendere voluit. Siliquæ ſemine flauicante, lanugine candida oblonga dependente refertæ. Pictura non habet folia obtuſa, nec maiora longitudine pollicum quinque, & latitudine vix digitali: Quare non parum Nerium vel eius ſpeciem, aut congenerem hirſutam plantam folijs, vt in ſiliquoſa Lyſimachia dicta obſeruatur, in paluſtribus noſtratibus, binis hirſutis folijs referre poſſet: Nos in Vinca peruinca vulgari cæruleo flore Neapolitana ſuccum lacteum, vt in Aſclepiade luteum ſicuti in Nerio, amicis Herbarijs oſtendimus perpetuò obſeruandum, vt ab opinione contraria diſcederent. Huius nominis Cenanam, reperitur altera icon cognomine Tezcoquenſis fol. 362. Et altera de Quahunahoac fol. 361. quæ ſimiles, & congeneres videntur.*

Pag. 186. Cap. 7.

Chipatlis Hemionitis.

Nullam ex Dioſcoride *nos Hemionitin agnouimus pennatis folijs, & ignorare fatemur de qua noſter Auctor intelligat, niſi Trichomanen accipiat, quam alio nomine pro Hemionitide acceptum non reperimus: niſi pro Hemionitide* Dioſcoridis, *Aſpleni delineationem intellexerit folijs Polypodij. Nam Hemionitidis veræ folia lunata Dracunculi modo deſcribuntur (quibus ſecundæ iconis plantæ magis accedere videntur) & deſcriptioni reſpondentia, bina cauli hærentia, & reliqua.*

Pag. 188. Cap. 8.

Cocozxochipatlis.

Nouum eſt in Aſteribus radices tuberoſas dependere, vt in hac planta depinguntur, quæ an alijs Buphthalmicis ſit affinis, difficilè eſt aſſerere; ſed minimè mirum congeneres plantas alias radice fibroſa, altas tuberoſa obſeruari, nam & Peruanum Solis florem ex Indijs tuberoſum habuimus, de quo in noſtra 2. par. minus cognitar. ſtirp. verba fecimus, & iconem propoſuimus: inde alia poſtmodum obſeruata in hiſce Annot. inferiùs addemus. Et etiam in noſtratibus Gerania, & Ranunculos præſertim radice tuberoſa, & fibroſa variare, omnibus notum ſpeciemq. diſtinguere non genus.

Flos Solis Peruanus tuberoſus.

Tepetlaxiuhitl.

Pag. 192. Cap. 17.

Xararo.

Folia longa pollices duos ex Recchi *exempl.*

Pag. 196. Cap. 24.

Folia longa pollices ſeptem, lata vnum cum dimidio, & ad Iaceas dictas plantas capitulis, & folijs accedere videtur.

Tolmimiquilizpatlis.

Pag. 197. Cap. 25.

Tztacpatlis Tepuzcullula.

Huius iconem prætermiſſam reperies infra fol.445.

Pag. ead. Cap. 27.

Huius plantæ icon, & vires non parum conueniunt Conizæ minori Dioſcoridis, *quam nos* Meſues *Eupatorium diximus,* Matthiolo *minimè cognitam, ſed* Lobelio, *&* Petro Penæ: *Aſt illi folia non ſunt candida, ſed luteſcentia potius. Eiuſdem ſupradictæ plantæ nominis varias effigies inter ſe genere differentes reperies fol.450. & 451.*

Pag. 199.

Pag. 199. Cap. 31. *Nanahuapatlis.*

Folia latiora: & lata pollices duos cum dimidio, longa quatuor cum dimidio.

Pag. 200. Cap. 32. *Xiuhtotonqui.*

Eiuſdem nominis Nanahuapatli eſt icon ſine hiſtoria fol. 389. quæ minimè huic hiſtoriæ reſpondet.

Pag. 201. Cap. 34.

Folia lata pollices duos cum dimidio, longa quatuor cum dimidio ex Recchi *exempl.*

Pag. ead. Cap. 35. *Tlallayotli.*

Ad Cucumeris ſylueſtris aliud nouum genus referri poſſet, licet viribus purgantibus, & facie differat, quia fructus edulis dicitur ab Authore, & ſemen lanuginoſum.

Pag. 202. Cap. 37. *Chilpan.*

Digitales appellatæ plantæ, vt Lobelius *Anglorum experimento refert, non parùm facie, & viribus accedere videntur, de quibus in noſtro volumine cap. de Ephemero* Dioſcoridis *verba fecimus.*

Pag. 204. Cap. 40. *Coyotomatl.*

Radix flaua, maculis caſtaneis, niſi ſint cauitates. Folia altero latere dentata, lata pollices duos, longa pollices tres. Fructus ſiue folliculi pollicari diametro, ſed oblongiores.

Pag. 205. Cap. 42. *Nanacace.*

Viniferæ vitis folia minimè referre videtur planta depicta, niſi fortè magnitudinem non formam referre videatur.

Pag. 206. Cap. 43. *Teixmincapatlis.*

Folium longum pollices ſex, latum dimidio minus. Flores piloſi veluti Amelli, ex flauo rubentes, in Recchi *exempl.*

Pag. 208. Cap. 47. *Yztaciihuatl.*

Radix caſtaneo colore diluto, longioribus, & craſſioribus fibris elleboraceis, flores in calycibus ſquamoſis, flauicantibus. Cardui mitis ſpecies videtur.

Pag. 209. Cap. 49. *Tlaelpatli.*

Ad Symphyti petræi ſpecies referri poſſet, ni parùm amareſceret; radice caſtaneà, fuſco colore, folijs rotundioribus, digitali longitudine ſeſquipollicem latis in Recchi *exempl.*

Pag. ead. Cap. 50.

In Recchi *exempl. flores calycibus Rutæ colore rubentes piloſi, radice pallente: folium è regione latiùs, oblongum, non extenuatum in medio, colore rutaceo.*

Pag. 210. Cap 51. *Chelpanxochitl.*

An Anthirrhini ſpecies.

Pag. 213. Cap. 66. *Phaco.*

Huic ſimilem iconem abſque hiſtoria reperies fol. 398. ſub nomine Pocayo.

Pag. 216. Cap. 61. *Quauhxocotl Cullulenſis.*

Folia longa, & lata quoquouerſum pollices quatuor cum dimidio, in Recchi *exemplar.*

Pag. 218. Cap. 64. *Yxtomia.*

Quia in pappos ſemen abit non erit ex genere Anchuſæ, vel Echij: propter alias partes ſimiles, aut florem tantùm, niſi fructu, vel ſemine quoque reſpondeat, vt ſuo generi, referri poſſit. vide de his quæ ſcripſimus in noſtra minus cognit. ſtirp. 2. par. cap. 27.

AD LIBRVM SEPTIMVM.

Pag. 226. Cap. 12. *Cacauaxochitl.*

Flos eſt cauus, integer, Campanulæ, vel Trachelij colore carneo, coccineis punctis depictus, & in ſummo apices tenet ſaturiores. Reliquis non multùm abeſt, ſicuti & viribus aſtringentibus, & exſiccantibus. Amplæ huic familiæ addenda viſa fuit rarior ſequens ſpectabilis Planta:

Planta Cardinalis Barberini.

Herba Cardinalis Barberini.

Inter Rapuntia maximum coccineo ſpicato flore.

Exotica nobis, & inprimis elegans planta nuper ſtudioſis aduecta, cùm peculiari patrioq. nomine carere videretur, atque coccineis copioſis, ac diuturnis eſſet floribus, aſpectu iucundiſſimis, in craſſam & longam ſpicam conſertis, Cardinalitiam veſtem colore referentibus; herba Cardi-

nalis denominatione ab Herbarijs inſignita, & euulgata fuit, vt conijcere potuimus. Ob elegantiam igitur nos, & nouitatem illam obſeruantes, atque ad proprium genus reuocantes, ex notis aliàs à nobis pro cognitione ſpecierum plantarum in minus cognit. ſtirp. 2. part. traditis, illud tam præclarum Cardinalis nomen delere, aut immutare nullo pacto voluimus, imò potiùs clarius reddere, atque ſub generico nomine ad ſuam ſpeciem, vel proprium indiuiduum referre. Itaque Cardinalis appellationem in genere ſumptam, præſtantem proculdubio benèq. conſpicuum Cardinalem exprimere palam eſt, vnde profectò in Vrbe, hoc præſertim quo innotuit tempore felici Barberinum Cardinalem ſubindicare voluiſſe, ſicut exiſtimare debuimus, ita omnibus decreuimus declarare, qui præterquam quod omni ſcientiarum genere in hac ſua virenti ætate præditus, ſanctiſſimiſque moribus perornatus exiſtit, prudentià quoque maximà, ac erga omnes humanitate, pietatisq. ſummæ ſtudijs nemini vnquam ſecundus, ac meritò quidem Nepos Sapientiſſimi ac Beatiſſimi Pont. Max. Vrbani VIII. quapropter Cardinalis, vt diximus denominatio, tali de purpurà conueſtito Pontificis Summi Nepote pleroſque intelligere, ambigendum non eſt, qui cum naturà, cunctisq. animi conatibus Apum Regum, reliquarumq. ſedularum inter myſticas illas, nobilesq. volucellas, præclaras virtutes in ſubditis rectè regendis, omnibusq. benignè fouendis abundè præ ſe ferat, non ſine myſterio Apum Inſignia trino numero, tribus angulis diſpoſita à ſuis maioribus delecta fuerunt, mirabili quodam, vt ita dicam, præſagij ſpiritu, quaſi præſcijs hunc futurum qui Maximum propè Patruum in magno totius Chriſtiani Orbis onere ſuſtinendo, regendoq. leuamen afferret, quorum præclariſſima geſta cùm Amicis litterarum cultoribus non raró commemorantes, debitisq. laudibus proſequentes ſynopticis, emblematiciſque encomijs ab Illuſtriſs. & Excellentiſs. Principe Federico Cæſio Lynceorum Inſtitutore, ac Principe doctiſſimo, in Apiario ex naturalis ſui Theatri Frontiſpicijs deprompto, non minus aptè quàm eleganter in Barberinas Apes prolatis, pleniùs recoluimus, ad quod Romæ annis præteritis impreſſum, lectorem ablegamus. Non abs re interim plantam hanc ſuo Cardinalis nomine ſimpliciter receptam, poſthac addito Illuſtriſs. Barberini cognomine proferendam producimus: Eoque magis cùm hanc hucuſque à nemine deſcriptam, nos primùm obſeruauerimus, illiuſq. hiſtoriam, plena cum icone publici iuris fecerimus: tuoq. cognomine, Ampliſsime ſimul & doctiſsime Barberine, decoratam, tibi dicare humiliter atque offerre auſi ſumus. Sit illius in plantis nomen, qui inter omnimoda ſtudia illarum quoque & ſcientià, & nominibus non parùm oblectatur, eaq. ſpecioſos ſuos Apibus Barberinis exhibeat flores, vigente ſemper atque nitente purpurà, quibus fouentibus diutius reliquas inter fulgere poterit. Ex radice igitur hæc perenni, vegeta, fibroſa, candida, repente lateribus, ceſpite facilè ſe propagante, tenerà, lacteſcente, dulci, cum pauca caliditate, plures caules, ſiue ſoboles, iuxta radicis vetuſtatem, & vbertatem promente Aprili menſe, ſed primo vere folia in terra ſtrata erumpunt, vulgari Rapuntio non diſſimilia: niſi quia minora, & anguſtiora, læuia, obſcurè virentia, & in orbem iuxta radicis caput expanſa, quæ deinde in læui candicante rotundo, ſed anguloſo caule (tripedalem obſeruauimus, & aliquando multis alis diuiſam) qui craſſior, & vegetior eſt Rapuntio vulgari, minimi digiti craſſitudine, maiora & latiora fiunt, illi alternatim hærentia, & cochleatim quino ferè ordine circumdantia, ſemperq. maiora, vt in medio caule ſemipedalia fiant longitudine, ac duarum vnciarum latitudine, parùm incurua, per ambitum dentata, illaq. diſrupta lacte manantia, ſicuti tota planta, verùm non ita copioſo vt in cõgeneribus, ſed exiguo. E medio caule folia decreſcere incipiunt ad ſummum vſque, in quo flores coaceruatim in ſpicam craſſam, longam, dodrantalem, & in ſummo duplici veluti vmbellà coronatam Iunij initio obſeruauimus:

FLOS CARDINALIS BARBERINI.



uauimus: illisq. ſe perficientibus ſpica producitur, & flores rariore ordine inter foliorum alas denſè exeruntur, breui petiolo hærentes, & ex calyce quinquefoliato Rapuntij modo, tubulo oblongo ſeſquiunciali, & in ſummo colore ſaturè coccineo, bilari admodum, paulatim debiſcentes circa finem Iunij, in quinque foliola diuiduntur nouo quodam ritu in hoc genere, vt tria foliola dependeant effigie barbularum, bina alia ſuperiora, & anguſtiora veluti alæ obliquæ, tubulum medium exiguum ex illorum centro ſiue medio emicantem amplexentur, colore etiam coccineo, in cuius ſummo caput cæruleum, ſiue violaceum auiculæ cuiuſdam roſtrum incuruum æmulans, profertur. Ab alijs congenerum floribus hi variant, vt non Campanulas, ſed galericulatos potiùs flores imitari videantur, non parum ad Gladioli flores accedentes, quanquam naturà ſint tubuloſi: at in ſumma diſſectione differentes: quod in nullo alio plantarum ſiue florum, niſi in hoc Rapuntiorum genere, hucuſque obſeruauimus, vt in corniculato montano Rapuntio diximus, in noſtro minus cognit. ſtirp. Volumine ſuo capite: ac etiam in 2. part. cap. de Rapuntio vmbellato, & ſequentibus, & in Cretico Rapuntio, Petramarula dicto etiam variante. Huius floris medius tubulus, ex quo caput exeritur violaceum, ſupernam externi maioris floris tubuli partem diſrumpit, relicto canali, ſicuti, & medius internus ſtylus fructui inſidens. In floris externa parte ima ſupra fructum ſi tubulus eximatur, melleus liquor non paucus reperitur, qui etiam in Viola Mariana dicta congenere conſpicitur. Huius flores non modò in hortis, & fictilibus ſummo ſtudio coluntur, & expetuntur, quia copioſi, & bilari coccineo colore conſpicui, oculis afferunt voluptatem, ſed etiam, quia diutius immarceſcentes permanent, vt tota ſpica ſit florida, & in phyala repoſita cum aqua pluribus diebus ſeruentur, paulatim debiſcentes. Fructus in calycibus extuberantiores obſeruantur perfecti, ſemina flauicantia minuta, vt in congeneribus continentes: Iulio & Auguſto menſe perficiuntur, & ab imo planta denuò regerminat. Sapor dulcis in tota planta cum quadam caliditate, vt in Viola Mariana obſeruatur, quæ etiam ad Rapuntiorum genus refertur. Vires Rapuntio ſimiles, atque validiores eſſe propter maiorem acrimoniam dulcedini mixtam, non dubitandum arbitramur, de quibus aliàs plura diximus in noſtro Phytobaſano cap. de Erino Dioſcoridis, & Nicandri, *inter quas Alexipharmacas cõtineri, ex* Nicandri *ſententia retulimus. Hanc obſeruare licuit ex humanitate reuerendi admodum & doctiſſimi Viri* Ioannis Baptiſtæ Serſalis *Clerici Regularis Neapolitani Theatinorum, rariorum florum cognitione præſtantiſſimi, à quo & alia præclara, rarioràq. nobis communicata ſunt, de quibus ſuo loco.*

Pag. 228. Cap. 15.

Chimalatl.

De alia ſpecie rariori, tuberosà radice, quam Peruanũ Aſterem & Farneſianum florem (quia in horto Illuſtriſsimi Card. Farneſij Romæ *primùm cultam vidimus) nuncupauimus, in noſtra minus cognit. ſtirp. Ecphraſi in 2. part. verba fecimus, iconem cũ hiſtoria apponentes, ſed nunc ex ipſa viua planta apud nos culta, obſeruationem proponimus. Radice nititur tuberosà, foris flauicante, intus albicante, ſuccosà, dulci, aqueo ſapore, foris veluti geniculata in vetuſtiore, ſed in nouella radice rotundiore aſpectu, & in acutum candicantem extumeſcente, & multos bulbulos emittente: ex qua poſt annum caulis vnicus, vel plures enaſcuntur, folijs primùm binis rotundis, deinde oblongioribus, cruciato ordine ex aduerſo caule hærentibus vſque ad caulis ſeſquipedalem altitudinem, poſtea alternatim hærere incipiunt ſingula, & alas inter illa edere: ſed poſt adeptam caulis magnitudinem ferè arboream, in coni effigiem floridam plantam aſpicies, ſtellatis floribus, luteis, tripollicari diametro, ſquamoſis capitibus inſidentibus, vt iam depinximus: oculos bilari aſpectu recreantibus. Semine ſimili ſed minore admodum, nigreſcente cortice, medulla ingrata ſapore & odore, minimè vt vulgaris eduli: quo tempore radix in imo caulis fibroſa, & lignoſa reperitur, in extremo fibrarum bulbulos exiguos proferens, ad nouam ſobolem propagandam: reliqua ibi vide.*

Aſter Peruanus, Farneſianus flos.

Eius obſeruatio plenior.

Pag. 229. Cap. 17.

Trigono fructu, calidà temperie obſeruatur, præter Irides, Xyrides, vt Collega noſter annotauit, Chamelæa tricoccos, Tithymalorum genera, Heliotropium minus, Ricinus, Bulbacea non pauca, Elleborus albus, Aconita cum quibus Staphis agria, & aliæ.

Micuitlancolli.

Pag. 230. Cap. 18.

Ex genere Medij ſiue Iacearum vulgò videtur, calyce ſquamoſo.

Mextlacotly. Tlalcapolin.

Pag. ead. Cap. 19.

Florum poſitus in geniculis plurium ſimul, Galij vel Rubiæ genus exprimunt, fructus Ceraſis adſimilis, at exiguus & coaceruatus, à nobis obſeruatus eſt in nouo quodam Galij genere, è Sicilia *miſſo: rubeſcens, mollis, quo marceſcente, ſemina bina remanent etiam coaceruata,*

Galiũ è Sicilia fructu rubeſcẽte.

& Galij ritu, de qua, Triuno *adſpirante, cum alijs rarioribus ſuo tempore plura.*

Pag. 231. Cap. 20.

Tlacoxochitl. *Folia terna ſimul hærentia, longa pollices tres, & minimum digitum lata, in* Recchi *exempl. & vires adſtringentes, Lyſimachiæ familiam referunt, quamuis flores Viſcariæ dicta ſint ſimiles, calida, frigidave ſit Lyſimachia ex* Galeno *non habemus; vide quæ notauimus fol.* 105. *& alias figuras fol.* 418.

Pag. 232. Cap. 23.

Ycelacocotlis. Libanotis Roſmarinus Cachryfer Apuliæ. *In Cerignolano* Apuliæ *agro copioſum, ſpontaneum, Cachryferum Roſmarinum, ſiue Libanotidem, totoq; caule reſinoſà cruſtà, veluti ſcabie infecto, reſinam emittentem obſeruauimus anno* 1600, *multamq. ex caule collectam (vt* Plinius *etiam retulit in caule proferre)* Imperato *noſtro tunc temporis miſimus in admirando ſuo naturalium rerum Muſeo reponendam. Nomine & figurà ſimilem reperies plantæ iconem fol.* 442.

Pag. 233. Cap. 24.

Yztacxihuitl. R*adix luteſcens, folia longa pollices duos, lata dimidium vel amplius in* Recchi *exempl.*

Pag. ead. Cap. 25.

Axixpatlis Cozticpatlis *Duæ plantæ Axixpatlis deſcribuntur, eſt tamen icon eiuſdem nominis fol.* 355. *ſed quæ huic deſcriptioni minimè reſpondeat, an pictoris fuerit culpa, ignoramus.*

Pag. 235. Cap. 28.

Tlallantlacuacuitlapilli. *Thalictri noſtratis, & ſic ab Herbarijs dicti, radices catharticæ experimento dicuntur: Rhabarbari colore, & viribus.*

Pag. 239. Cap. 34.

Michuacan diureticum. *Quoad primã iconẽ; Radicis color fuſcus obſoletus: folia rotundiora in* Recchi *exempl. lata pollicem cum dimidio, longa duos, & dimidium. De quarta icone locuti ſumus in cap.* 38. *lib.* 5. *ſupra de Tacuache.*

Pag. 241. Cap. 38.

Cececpatlis. *Eiuſdem nominis alia reperitur icon fol.* 453. *longè differens.*

Pag. 250. Cap. 46.

Quaquahutzontic. *Eiuſdem nominis alia eſt icon longà radice, & alijs differens fol.* 399. *ſed ſub ſynonyma appellatione Yztacpatlis fol.* 450. *ſub numero ſexto huius varietas reperitur.*

Axochiatl.

Pag. 252. Cap. 48.

Lyſimachia Virginiana

Lyſimachia Americana.



***Primæ iconis plantam, ni fallimur, vel illi admodum ſimilem, ſatam habemus ex* Virginia *Noui Orbis allatam, & ſub nomine Lyſimachiæ luteæ à doctiſs.* Ioanne Pona Veronenſe *nobis cum alijs rarioribus dono miſſam, cuius flores (pictoris forſan incurià in ſummo non densè depicti) ſiliquis inſidentes apparent, longo lobulo prodeuntes lutei, qui creſcente caule paulatim inter foliorum ſinus alternatim, & in ſpicam diſponuntur: marceſcentibus verò illis craſſeſcunt ſiliquæ quadratæ, duas vncias longæ, duræ, & perfectæ, in quatuor partes dehiſcentes: copioſa intus, parua, anguloſa, fuſca, inſipida ſemina continentes, & facilè, vento agitatà planta, decidentia, vt neceſſe ſit cum incipiunt dehiſcere colligere. Auguſto floret, & Septembri perficitur. Folia ſapore inſipido, quæ primà facie Keiri ſiue luteæ Violæ ſimilia videntur, ſinibus leuibus excauata, quæ in caule vix ſinuoſa apparent, vt facilè ſalignis æquiparari potuerint. Flores fructui inſident longo tubulo, foliato capite, qui etſi quatuor foliolis constructi ſint, non tamen ideo cum* Keiri *aliquid commune habent, ſiliquà non biualui, non capitatà, nec ſemine compreſſo: nec etiam cum vera Lyſimachia folijs inordinatis, non ternis, nec adſtringentibus: fructu diuerſo cum ſiliquoſa dicta ſi-*

cta ſiue Chamænerio non parùm, niſi ſemina huic non pappoſa eſſent. Planta eſt leuifolia, radice longà parùm, & fibroſà, lignoſà, quæ regerminare ſolet. Iconem expreſſam addimus. Aliam eiuſdem nominis plantam bulboſà radice, infra reperies alterius generis fol.257.

Pag. 255. Cap. 54.

Secundæ iconis planta ad Violarum ſpeciem referenda videtur, quia fructu trigono, ſemine turgido eodem modo, quamuis non flore, ſed radice cathartica ponatur. Tlalchipillin.

Pag. 256. Cap. 55.

Conuoluulo laciniato Althææ folio Cluſij, *ſimilis videtur, aſt radice hæc tuberoſa differt.* Totoyexitl.

Pag. 258. Cap. 61.

Sub ſynonyma Tlamacazquiypapan vel Coapatli depingitur alia icon, & florida fol.414. Quamiauatl.

AD LIBRVM OCTAVVM.

Pag. 261. Cap. 1.

An ex genere Rapuntij, ſiue Erini, vide de his in noſtris voluminibus. Teuxochitl.

Pag. 263. Cap. 3.

Potamogeton vulgare ſpicam edit plantagineam, vt in lacubus montanis obſeruauimus, hinc illam potius Plantaginem lacuſtrem diceremus, hæc autem alio modo florida eſt, quare ſui generis videtur. Depingitur alia nomine, & genere ſimilis fol.247. ſed quæ Iulum, ſiue Spicam noſtratis vulgaris Potamogetonis fortè ſimilem exprimere voluerit. Acaxaxan.

Pag. 264. Cap. 4.

Folia duas vncias lata, & parùm oblongiora, in Recchi *exemplar. Atehuapatlis alia icon eſt fol.354. folijs Vrticæ, verùm radice variat rotundà.* Atehuapatlis.

Pag. 265. Cap. 6.

Primæ iconis flores non ſunt leguminoſarum, ſed potiùs Conuoluulorum colore puniceo; Secundæ verò ſpicæ vel capitella, ex cinereo-purpureis ſquamis conflata, ex quibus prominent, an flores vel fructus, vix dignoſci potuit, ſicuti ſiliqua è regione depicta, colore cinereo, maculis ad purpuram inclinantibus. Cicimatic.

Pag. 266. Cap. 7.

Huius flos, vt ex icone in Recchi *exempl. coloribus expreſſa, colligere potuimus, ad proliferum Orchidum genus referri poſſet, quamuis non in ſpicam, vt in illis, ſit diſpoſitus. Colore ſunt extima petala carneo, colore pallente, maculis inſcripta purpuro-rubentibus, media candicantia rubentibus punctis puniceis: interna verò ad violaceum inclinant. Radix non teſticulata, ſed bulbos coniunctos refert, quod mirum in planta talem Orchidis florem emittente: quorum genus fœcundiſſimum vtinam ſempiternam prolem* Lynceis *pronunciet & ferat, quemadmodum ipſa ſibi planta proferendo perennat.* Coatzontecoxochitl. Lyncea.

Pag. 269. Cap. 11.

Huiuſmodi plantas, vt diximus in 2. part. minus cognit. ſtirp. cap.27. ad Bliti genus potiùs referendas putamus, quia flore, & ſemine non ſunt Atriplici ſimiles, ſed ipſi Blito. A clariſſimo Cluſio *ſimilis pro Atriplice baccifera ſyluestri exhibetur. Huius baccæ coccineo colore inficiunt, nec poſt annum euanido, vt in alijs plantis.* Hoaulique-litl.

Pag. 271. Cap. 12.

Romæ, & Neapoli *iam multis abhinc annis caules (arbores certè dixeris) iſtius generis plantæ protulerunt, bene ſcilicet grandes eos, & viginti ac triginta pedum longitudine pluribus circa ſummum ramulis, floribus in condenſas gradatim eruptiones onuſtis, cuius iconem peritiſſimus* Camerarius *cum ſuo* Horto medico, & Hercynia Thalij *ante alios omnes anno* 1588. *num.5. propoſuit, accuratamq. ad eam* Cæſalpini *deſcriptionem indicauit, præter ea quæ in ſuo Horto pag.19. de ea adnotauit, vt iam nec picta, nec verbis deſcripta facies vllo pacto deeſſe poſſit, quapropter non opus erat ab alijs multos poſt annos iterum proponi. Quam verò hoc capite imaginem habemus, alterius humilioris quidem ſpeciei eſt ab ea, quæ arboreſcenti caule noſtris in regionibus reperitur, & floribus magnitudine potiùs, quàm multitudine conſpicuis, vnde noſtra inter ſequentes erit, quæ abſque flore proponuntur.* Metl. Maguei. Aloë Americana.

Pag. ead. cap. 13.

Metleoztli. *Cathartica hæc & lutea, quæ à virium vtilitate in toto hoc genere, quaſi inſignior notatur, abſque flore hic eſt, nec ab hoſpita noſtra reliqua figurà multùm differt.*

Pag. 272. cap. 14.

Mexcametl. *Aſperior hæc aculeis, & minor ab omnibus non parùm diſtinguitur.*

Pag. ead. cap. 15.

Mexocotl. *Hæc verò ſui, vel alterius quidem à reliquis biſce Magueis eſſe generis, tam ex icone, quàm ex hiſtoria apertum videtur, non enim ex folijs, & alijs, ſed ex flore, & fructu, vel ſemine plantarum ſpecies, & genera dignoſcuntur, vt pleniùs in noſtra rar. ſtirp. 2. part. diximus cap. 27.*

Pag. 274. cap. 16.

Nequametl. *Plures hìc ſpecies, tres icones habemus, prima à reliquis differt, quæ inter ſe conueniunt magis. Elegantior illa, & ſingulari floris productione ſpectabilis, necnon tenuiſſimo inter alias omnes numeroſoq. folio. Plures profectò deſideramus, quæ vix indicantur.*

Pag. ead. cap. 17.

Tepemexcallis. *Caremus hucuſque icone, ſed 8. fortaſſe accedet, cùm montana pariter dicatur, ſed tenuibus ſpinulis, facultate quidem haud ſpernenda.*

Pag. ead. cap. 18.

Tlacametl. *Hæc lutea pariter dicitur, vt 5. cui & figurà ſimilis eſt.*

Pag. ead. cap. 19.

Theometl. *Paruitate hæc diſtat, titulo autem eius aduerſus febres facultas extolli videtur, quæ certè ſatis ampla videri poteſt ſi omnes comprehendit, & intus extraque adhibita idem præſtat.*

Pag. 275. Cap. 20. 21. & 22.

Pati, Quetzalichtli, Xolometl. *Harum quas habemus duæ imagines faciem aliquantulum ab alijs diuerſam in foliorum ratione oſtendunt, ſed flores deſunt; priores ambæ pannorum gratia expetuntur, dum fila exhibent precioſa tenuitatis, ac nerui, præſertim quæ inde leniſſima dicitur, delicatioremq. ex ipſa facie inter omnes conſtitutionem oſtendit. Vltima medicinæ potiùs gratià. Vtinam omnes adferantur, vt ſuis omnibus cum partibus obſeruari à nobis poſſint; & frequentiorem hìc vſum habere ſimulque & hortos noſtros exornare, ſiquidem genus hoc, ſpecie perquam eleganti, & numeroſa varietate ita oblectare valet, ſicuti & præcipuis viribus, multiſq. & multiplici vſu prodeſſe atque iuuare.*

Pag. 276. Cap. 23.

Ocoloxochitl. Flos Tigris. *Faciat vna hæc* Mexicani *noſtri* Theſauri *planta, quominus quiſpiam à naturalibus ſemotus ſtudijs, aut illis ſobriè addictus, Naturæ vires reſtringere audeat, & illa duntaxat quæ ipſemet proprijs oculis viderit, admittere velit. Proximè elapſi ſeculi Botanici, imò illi etiam qui ad hanc vſque peruenerunt ætatem, viſà huius Tigrini floris imagine, impoſturam timuerunt, ſimulque cum florilegis omnibus haudquaquam reperiri huiuſmodi florem in rerũ Natura exiſtimarunt, quaſi verò defuiſſent Naturæ induſtria, facultates, inſtrumenta, quibus elegantiora, quæ videntur nobiſq. ſpectanda magis, concinnare potuerit. Dum igitur, qui edidere, potiùs malè audiunt, nemoque voces, aut ſuſpicionem compeſcere, allata ipſiuſmet plantæ notitia potis eſt: En prodit flos ex occidentali ipſius penu, proditq. ipſa præmiſſa (quæ perturbata aliquantulum exierat) imagine pulchrior, nomenque patrià linguà ſecum fert ab ipſa Tigridis ſimilitudine. Et quid magis? pulchriorem multò eodem in bulboſo genere, & maculoſo diſperſorum, & colludentium colorum ornatu Lyncis noſtræ ſubſequitur florem, in quo ſpectenda magis non macularum tantùm varia perfuſio, ſed & figuræ ipſius ratio. Animalia certè ipſa cũ ſuis nominibus, & va-*

Floris Tigridis Dodonæi icõ. *rietate habes fol.*498.*& 512. à doctiſſimo* Fabro Collega *expoſita. Nõ abs re igitur* Dodonæus *iconẽ dedit, nec improbandus eſt quamuis patriam neſciuerit, licet icone pictoris defectu minus rectè expreſſa, ad Dracunculos à Bulbis amandauerit, nec enim plura, aut alia accepit à* D. Brancione *(qui dicitur ei miſiſſe) quæ proferre, & dignoſcere poſſet, & ditandi, ſi quis huius ſtudij gratià ea dederit, quæ conquirere potuerit, licet non omni ex parte explorata, ei tamen grates à ſtudioſis habendæ ſunt, non enim omnia ab ipſius Naturæ pleniùs largientis manibus excipere poſſumus, nec alias atque alias remotas, vt opus eſſet regiones viſitare ad minutiores vſque ob-*

Lobelij quoque corrigẽda. *ſeruationes pro deſiderio, cuique datum eſt. Bene ita protulit inde* Lobelius, *& cum* Dodonæo *de Dracunculi affinitate dubitauit, radicis præſertim, nec non floris longiùs rudiuſque producti occaſione, ſi verò ambobus illis videre, & obſeruare minimè datum eſt, certè miſſa*

nun-

nuncio icone qualicunque edita alijs ſaltem deſiderium habendi excitarunt, vt facilius multis ſimul quærentibus, & indagantibus, res tandẽ ipſa comparere inde poſſet. Iam igitur icone noſtra reſtituenda ea eſt, vt non ſolum in flore ea fiat emendatio, quam Collega noſter Terrentius *indicauit, ſed etiam in bulbo, ac foliorum ab eo productione, vt cæteros ad bulbos reducatur. Plenior porrò conſpectus ipſius viuentis plantæ ad nos traductione exquirendus eſt, cum alijs compluribus, quorum & nomina, & hiſtorias, & icones habemus hoc in volumine, plenoq. cognitionis iure non iam ad Indos tantum, ſed ad nos quoque Auctorum, & Promotorum operis beneficio ſpectant. Hæ porrò à Lynce & Tigride appellatæ, præter cæteras dotes, pulchritudine complures præcellere ex illis poterunt, quæ à florum prærogatiuis in pretio hodie ſummo, ac in delitijs habentur, ſi non primas prorſus inter eas omnes habere. Quamuis enim multæ in hoc libro ex bulboſarum claſſe plantæ non ſint, quod Auctor noſter (vt à pleriſque hodie fieri conſueuit citra vllam Naturæ, aut virium proprietatumq. conſiderationem, citraq. hiſtoricam ipſam, vel ſedulam ſaltem obſeruationem) flores ſibi perquirendos in delicias minimè propoſuerit, ſed tantùm medicas res in ſanitatis emolumentum, peculiaresq. proprietates in naturalis ſcientiæ additamentum, nobis ſeligere congerereq. voluerit: illæ tamen quæ ex bulboſis adducuntur, ſi pulchritudinem, & elegantiam, ſi vires ipſas reſpicias, multarum ad inſtar eſſe poterunt, & pro multis ſatisfacere, ſelectiſſimis licet floribus, vel etiam illis, qui aliud hoc in genere ab ipſis floribus deſiderant nihil. Secundas ferat à* Lyncea Tigridis *hic* flos, *cui & Indicam aliam & maculoſam & è bulbis pulchritudinem ſubnectamus, non ſine raro quodam interim ac mirando, præter conſuetum in bulbis, Naturæ opere.*

Narciſſus Indicus Serpentarius.

παχύφυλλος, ſiue πολύκαρπος.

Cùm enim non longè abſimilis ſit, maculis non in flore, ſed in caule, & hæc Indica bulboſa planta nuper noſtro ſub Cœlo aduecta, nec ab aliquo huc uſque deſcripta, inter has Mexicanas in ſtudioſorum gratiam libuit reponere Excellentiſs. Principe *noſtro* Cæſio *annuente. Hæc ſub nomine Narciſſi Indici miſſa fuit, à quadam forſitan cum Narciſſo ſimilitudine, radicis nempe bulboſæ, & magnæ, foliorum duorum, quæ plana ſunt, æqualia, & minimè carinata, quinque vnciarum latitudine, & bipedali longitudine, carnoſa admodum, vt meritò inter ea* quæ Theophraſtus *folio pulpoſo, ſiue carnoſo cõſtare ait, græcè,* φύλλα σαρκώδη *ſit cõnumerãda & ideo plãta* παχυφύλλη. *Certè pulpoſa magis nõ nouimus, niſi quis Aloës folia in mediũ adducat, quæ dorſo sũt craſſiora. Huic humi ex oppoſito ſtrata iacent ſuo tempore folia, quæ vt in autũnali Narciſſo, & Colchico euenit, poſt floris amiſſionẽ emergere ſolent. Autũni initio, caulem promit pedalem, aut maiorẽ, nõ rotũdũ ſed depreſſũ, ex viridi pallentem, maculisq. diſtinctũ, ac variegatũ, obliquis purpuraſcentibus ex caſtaneo colore Serpẽtariæ, ſiue* Dioſcoridis *Dracũtij caulis æmulum, vnde cognomen nobis interim inditum. In eius ſummo flos emicat nudus ipſis floris folijs in coni effigiem ſiue ſpiculi conuolutis poſt primas Aeſtatis fine pluuias, qui dehiſcens magnus fit admodum, trium ferè vnciarum diametro, magnis folijs carnoſis, duris, parùm ſtriatis, ſeptem externis, & tribus minoribus internis, colore ſanguineo rubente, internà verò parte dilutiore, magnum calycem efformans; in quo (veluti in Carduorum capitibus obſeruatur, quæ flores habent ſingulis ſeminibus inſidentes) copioſi fructus denſi ouales, Oliuæ nuclei magnitudine tunc temporis, virentes*



rentes

rentes continebantur, vt πολύκαρπος dici poſſit, nulli bulboſæ ſimilis. Hi ſinguli præter medium ſtylum oblongiorem oblongo candicante capite micantem, ſena exilia ſtamina rubentia capitibus luteis deſinita, quinque anguſta rubeſcentia foliola ex breui candicante petiolo è ſummo fructu prodeuntia, ſtaminula, & apicem continentia deferunt: vt magnam pilorum congeriem rubeſcentem cum capitellis luteis calycem floris replentem, (quod hucuſque in nullis bulbaceis eſt obſeruatum) oculis offerant non ingratam, vel potius nouitate admirandam, & contemplandam. Sic iſte rarior flos, veriùs dici poterit duplex, cùm foliatus ſit magnis folijs exter-
Duplex flos. *nis, & interiùs etiam exiguis foliolis, quæ ſtamina cum ſtylo ſupra ſingulos obſeruantur fructus, quod in Roſa, & Lilio non obſeruatur, cùm tantùm piloſam congeriem ſtaminum intra ſe contineant, & tamen à* Dioſcoride *dicitur*, Flos, qui in medijs Roſis inuenitur, τὸ δὲ ἐν μέσαις τοῖς ῥόδοις εὑρισκόμενον ἄνθος. *Florem appellans piloſam congeriem, ſiue ſtamina lutea interna. In noſtro flore veriùs alij floſculi foliati exigui, ſtamina & ſtylum continentia obſeruantur.*

Alia in floribus differentia. *Quapropter in diuiſione illa florum à nobis in initio propoſita ex* Theophraſto, *qui ait,* Flores alij ſunt foliati, & ſimul lanuginei, ſiue piloſi, vt qui bini ſint, & bicolores, *vt ſcilicet* foris ſint foliati, & internè piloſi, vt alterum alter contineat velut Roſa, & Lilium &c. *Addendum ſit, & ſic diſtinguendum: Quod alij* flores *ſint* extrà, & infrà foliati, *& inſuper* interiùs pi-
Datura ternis floribus. loſi: *quorum alij* terni, *vt in noua Daturæ ſpecie nigro-purpureo flore, atro virentibus folijs obſeruatur, à doctiſs.* Io. Pona in ſuo Baldo *Italicè, & ab* Alpino *in lib. 2. de Exoticis deſcripta.*
Narciſsus binis floribus. *Alij verò* bini, *vt in flore Narciſſi candidi marini, & congenerum luteſcentium terreſtrium: Et in alio genere in Primula Veris, cui alter flos alteri inſidet. Alij* bini, *quia proliferi, vt in Calendula, quæ perfectos alios flores foliatos, & piloſos ex primo producit. Alij* bini, extrà *ſcilicet* foliati & intra piloſi, *vt de Roſa ab Antiquis traditum fuit. Alij ſinguli &* in totum foliati extrà & intrà, *vt de Primula Veris multiplici ſiue pleno flore & ſimilibus. Hanc alij* vnico folio integro, diuiſuram *tamen* in ſummo habent, *vt Viola Mariana, & congenerum*, Cucumeracea, *quæ colum habent comatum. Alij* vnico folio nec diuiſo in ſummo, *ſed tantùm lineis ſiue plicis coniunctionem diſtinguunt, vt in Braſſica marina, Scammonio, & ſimilibus habent ſtamina, & hæc ſatis.*

Anno præterito in fictilibus floridam obſeruare licuit apud Illuſtriſs. D. Bernardinum de Corduba *Catholicæ Maieſtatis à Conſilijs Status, & Neapolitanæ Arcis nouæ iuxta mare* Gu*bernatorem, qui vt diximus, præter alias diſciplinas, naturalium eſt ſtudioſiſsimus, iam Sole Libram ingreſſuro, imaginem excepimus, nec amplius ob aduerſam valetudinem fructus, & ſeminis perfectionem obſeruare licuit, cùm reciſum etiam florem dono amicis miſerit. Ex fructus quidem contemplatione, vt aliàs diximus, an ſui, vel alterius generis planta fuerit, ſtatuere potuiſſemus, quod nunc affirmare nequimus, niſi iterum eiuſdem Domini humanitate, mea gratia, fructum, ſi edat, perficere permittat, atque alia circa ſaporem, & vires obſeruare. Quæ, vt ſperamus, ſi antequam volumen prælo dimittatur, obſeruare ſimul cum alijs rarioribus contingat, in appendice ad libri calcem addendam proferemus.*

Tlapatl Stramonium.

Pag. 279. Cap. 28.

De Datura vide quæ in noſtro Phytobaſano diximus cap. de Strychno Manico: & Caroli
Stramoniū Ægyptium flore pleno. Cluſij *ſcholia in* Acoſtam *volumine Exoticorum cap. 53. Sed aliam adde ſpeciem flore pleno ſub nomine Stramonij Aegyptij à doctiſſimo* Ioanne Pona Veronenſe *in ſuo* Baldo monte, *italicà linguà deſcriptam, & depictam, quam ſuperius proximè indicauimus, cuius ſemen* nobis ab *eodem communicatum, & ſatum flores protulit triplices: altero alteri inſidente, vt primus, & exterior binos alios contineret, parùm, & digitali ferè gradu exertos. Secundum à primo, & ſic tertium à ſecundo flore. Externâ parte nigro-purpureos, internâ verò candicantes, vt gratum*
Stramonij quinque ſpecies. *oculis reddant aſpectum. Ex his igitur quinque differentias nouimus. Primam vulgare Stramonium fructu rotundo deorſum ſpectante, & aſpero. Secundam flore albo etiam, & fructu rotundo, ſed folijs inciſis per ambitum Xanthij modo, vt ab* Acoſta *deſcribitur. Tertiam ſimiliter albo flore, & Xanthij folijs, ſed fructu oblongo ſpinoſo, & in quatuor angulos diſtincto, & ſurſum ſpectante, à nobis pro Solano manico propoſitam in Phytobaſano, & Cluſio probatam. Quartam ſpeciem flauo flore, & circa petiolum rubente. Quintam ſub nomine tertiæ ſpeciei ab eodem* Acoſta *flore Hyoſcyami colore.*

Tlaquilin.

Pag. 280. Cap. 29.

Aliam ſpeciem Mexicanam depinxit Auctor noſter lib. 5. cap. 57. radice fibris tenuibus diuiſâ,

uiſà, odore, & ſapore Aniſum referentibus, viribus diſparibus, cuius ſemen tacuit, vel non obſeruauit.

Pag. 281. Cap. 30.

Tlalcacahuatli.

Sub nomine Tlapcacaboatli parùm variante à Tlalcaçahuatli: Planta eſt depicta adeò ſimilis, vt eadem videatur, fol. 424.

Pag. ead. Cap. 31.

Tlallantlacacuitlapilli alia.

Trifoliæ plantæ aliæ ſunt ſpicoſæ; vt pratenſes equorum pabulum, aliæ leguminoſæ & ſiliquoſæ, vt Phaſeolus, Medica, Cytiſus; quarum flores imitantur Papiliones: aliæ quamuis terna folia emittant, ſui vel alterius generis ſunt, vt Trifolium acetoſum, Hepaticum, Melilotus italica, Trifolium bituminoſum, & hæc, de quibus aliàs.

Pag. ead. Cap. ead.

Mungo, ſiue Phaſeolus orthocaulis.

Mungo, apud Indos orientales à Perſis, ac etiam à Turcis dicitur Maſc, *quod ab Hiſpanis diceretur* Max. *Planta eſt tripedalis, hirſuta tota, folijs Phaſeoli noſtratis effigie, & magnitudine, albicante hirſutie obſitis, caule erecto, nec procumbente, angulis quinis diſtincto, ſingulisq. geniculis auriculatis, vt in Phaſeolo, nunc in dexteram nunc in ſiniſtram inflexo, alternatim longis petiolis hærentibus, & ad cacumen vſq; ſemper decreſcentibus. In ſummo ex foliorum alis breues producuntur petioli Septembri menſe, in quibus flores parui ex viridi luteſcente colore languido, Phaſeolo ſimiles, ex quibus Siliquæ hirſutæ triunciales in roſtrum incuruum deſinentes, per maturitatem ruſeſcentes, in quibus dena ſemina diſtincta continentur, primùm virentia oblonga, teretia, vt in Phaſeolis latere hærentia, in quibus eſt linea alba; ſed non incurua, & perfecta nigreſcentia, exiguis caſtaneis maculis variegata. Apud orientales in cibo frequens elixum ſemen, & butyro conditũ, vti alia legumina, quibus hoc in delicijs habetur, & ſuauius ac iucundius alijs videtur. Sato ſemine poſt aliquot dies germen extra terram exurgit, turgidum capite bifido ferè ex petiolo purpuro-rubente, vt in icone ima è regione. Poſtea hians emittit parumper foliola in ſummo ſeminis corticem deferentia; tertio, magis emiſſa foliola coniuncta oſtenduntur, adhuc ſeminis corticem habentia: quarto expanſa foliola ex germinis medio erupta: deinde caulem emittit, & in ſingulis geniculis terna folia, plantaq. perficitur. De Mungo* Garzias ab horto *lib. 2. cap. 21. hæc refert.* Eſt Mungo ſemen viride, quod per maturitatem fit nigrum, Coriandri ſicci magnitudine, pabulum eſt equorum, interdum etiam ab hominibus editur. Guzarate, & Decan incolæ in febribus hoc modo vtuntur. Febricitans cibo abſtinet per decem, nonnunquam per quindecim dies: poſt quos huius fructus decoctum illi propinatur, in quo nonnihil pulpæ remanſerit; deinde cortice delibratum Mungo, & inſtar Orizæ coctum febricitanti exhibent; Panem verò triticeum non niſi poſt multos dies. Naſci etiam ferunt in Palæſtina hoc Mungo. Eius meminit Auicenna lib. 2. vocatq. *Meiſce.* Bellunenſis eius interpres, *Mens.* *Mex* autem dici debere ab eruditis medicis Arabibus edoctus ſum. *Et nos à peritis Arabicæ linguæ tàm Mex, quàm Max, interpretari poſſe: Auicenna lib. 2. tract. 2. cap. 49. ſub nomine Meiſce, hæc habet.* Integrum paululùm ſiccat; cortice detracto in ſiccitate, & humiditate temperatum: cætera proximum naturà Fabæ. Minus inflat, & deterget quàm Faba: citius per aluum deſcendit; minus refrigerat quàm Lenticula: & addito Cardamomo in cibo ſalubrius eſt. Bonum



ſuccum

ſuccum gignit præcipuè decorticatum, & coctum cum oleo Amygdalarum dulcium. Abiecto priore decocto iterum elixum aluum cohibet, & valentius addito Rhoe cum acidi Punici ſucco. Cum vino aut ſapa, & Croco leuat cruciatus articulorum, & tuſſis, vulſis, ruptisq; auxiliatur.

Pag. 282. Cap. 32.

Tzocuitlapilxochitl.

Hanc Pena *&* Lobelius *Cannacorum appellaſſe videntur, quia ipſis Cannam, quæ eſt Arundo, & Acorum, referre videbatur, ſed alij, inter quos* Camerarius *in ſuo* Matthiolo, *potius Xyphium, ſiue Gladiolum Indicum denominarunt; quia flore, & fructu trigono magis conuenire exiſtimarunt, & melius noſtrà etiam ſententià, donec plenius obſeruare contingat ex viua planta. Lachryma Iobi dicta, & Lithoſpermon maius ex genere miliaceo cenſetur: hæc autem potiùs bulboſo, & tuberoſo accedit, nec aliò, niſi ſeminis duritie cum Lithoſpermo conuenire poteſt.*

Gladiolus Indicus.

Pag. 287. Cap. 39.

Hochoetzontecomatl.

Folia obſcurè virent, longa pollices quinque, lata verò quatuor in Recchi *exempl.*

Pag. 288. Cap. 41.

Mecapatlis

Smilacis aſperæ ſpeciem aliam folijs non oualibus, nec iuxta petiolos lunatis, vel ſinuoſis cordis figuram æmulantibus, ſed ventrioſis, & latioribus circa petiolos, aſperioribus viticulis denſitate ſpinarum, nec duplices capreolos habentibus, ſingulis foliorum exortibus, aut alio modo, vt in Mexicanis iconibus exprimitur, in Zacyntho Proſper Alpinus *obſeruauit, & in libro ſuo de Plantis Aegyptiacis depinxit cap. 43. de qua vide illum affirmantem, eſſe Sarzam-parillam, vel congenerem viribus reſpondentem.*

Sarza-parilla.

Pag. 290. Cap. 43.

Quauhmecapatlis.

An fructum ferant Sarzæ iſtæ quærendum eſt, etſi ab Auctore nullum proferre dicantur, quod potiùs inobſeruantiæ tribuendum cenſeremus. Noſtrates Smilaces fructum facilè ferunt racemoſum, rubentem, aliæ verò nigrum, vt doctiſſimus Cluſius *obſeruauit rar. ſtirp. lib. 1. c. 80.*

Pag. 292. Cap. 46.

Tlachichinea.

Sine dubio Heliotropium Dioſcoridis *maius refert prima icon, & reliquæ quodammodo, ſed radice tam craſsà, vt in tertia icone hucuſque noſtris regionibus inobſeruatum.*

Pag. 294. Cap. 48.

Tlatlauhcapatlis.

Radix primæ colore fuſco, purpuraſcente, ſecundæ verò coccineo.

Pag. 207. Cap. 51.

Xaltomatl.

Solani hortenſis noſtratis folia commanducata calorem aliquem in fine imprimere viſa ſunt potiùs, quàm frigiditatem, quare potiùs emolliendo calore expirante pars refrigeratur.

Pag. 300. Cap. 56.

Coapatlis.

Tres plantas nomine Coapatli lib. 2. Aromaticas cap. 1. & 2. retulit.

Pag. 301. Cap. 57.

Coaciuizpatlis.

Auriculæ vrſi Herbariorum, & Aliſmati noſtræ congener, vel eadem: cuius decocto luxati articuli fouentur: noſtras verò manifeſtè calefacere, ſapore, & effectu colligitur; quamuis à Matthiolo *frigida ſit putata. Vide quæ in cap. de Aliſmate in noſtro Phytobaſano, & in cap. de Paralytica montana cap. 98. minus cognit. ſtirp. in prima parte retulimus.*

Pag. 301. Cap. 58.

Granadilla Hiſpanis. Flos Paſſionis Italis.

Cum ſarmentis, capreolis, & flore non admodum diſtare videatur hæc rarior aſpectu iucundiſſima planta, & exotica; hoc loco opportunè addi poſſe exiſtimauimus, addita eius icone cum partibus eius, quam à Monardo *primum deſcriptam, ſed non depictam habuimus: nec priuatim adeò obſeruatam.* Granadilla *dicta fuit hæc ab Hiſpanis, qui primùm illam noſtro detulerunt Orbi; à ſimilitudine quadam cum fructu Mali Punici, cùm interna, tùm externa; niſi quod minor ſit, & careat ſumma illa corona. Ab Italis, qui floris venuſtate potiùs allecti partes illius obſeruarunt,* Fior della Paſsione, *nominata: Flos ſcilicet Paſſionis; eo quod non pauca inſtrumentorum ſigna referat, quibus in Paſſione Domini noſtri IESV Chriſti vſi fuerunt Iudæi, vt infra notatum. Quo nomine à Peruanis appelletur, & incolis regni de Quito, vbi ſpontanea dicitur, ignoramus. Ibi frequens, & duorum generum, plantas ſcilicet eſſe admodum*

dum ſarmentoſas, magnumq. iter in ſepibus implere, legiſſe meminimus in quodam Hiſtorico & Geographico manuſcripto libello regni de Quito, multis abhinc annis tempore, quo Prorex erat Neapoli Illuſtriſs. Comes de Lemos, *qui illius regni Præſes antea fuerat. Vtinamque iterum in manus perueniſſet libellus ille, vt generis differentiam, & deſcriptionem excipere in ſtudioſorum gratiam licuiſſet. Planta* Neapoli *culta apud* R.P. Fr. Donatum de Eremita, *naturalium rerum ſtudioſiſſimum, inter alias peregrinas quas alit, radice nititur viuace, perenni, fibroſa, repente, fractu facili, colore albicante ex pallido, ſapore ſubdulci, recentem Fabam imitante; natura Vitiginea, more Clematidis, ſarmentis multis tenuibus, prælongis ex viridi rubentibus,*

GRANADILLA FLOS PASSIONIS.

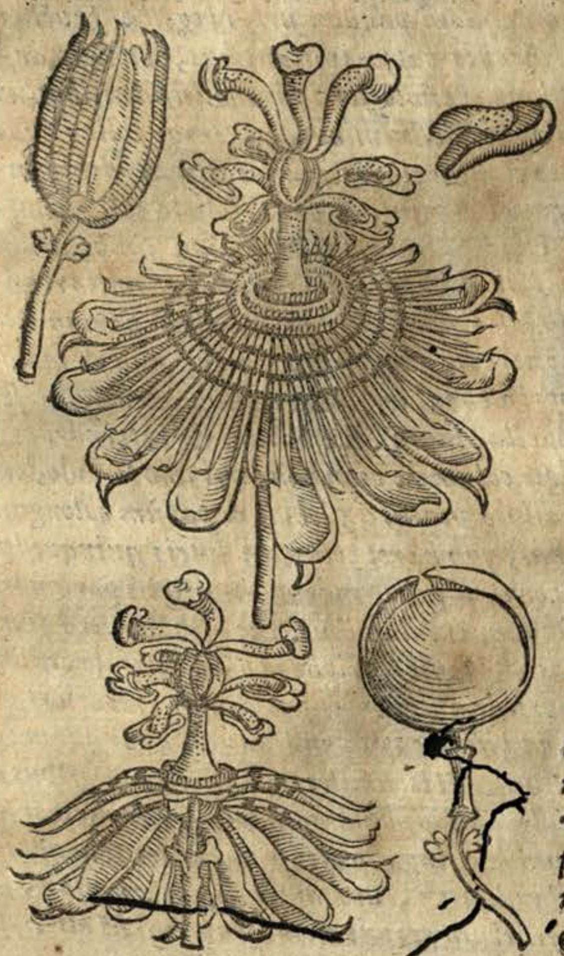


terramque tangentibus facilè ſeſe propagantibus ex geniculis, ſiue alis foliorum radicem demittentibus, repentibus ſiue ſcandentibus quæcumque proxima fulcra, frutices, vel arbores reperiat, quibus incumbat. Capreolis ex ſingulis foliorum ſinibus illas amplexantibus, aut alioquin in ſeſe contorquentibus, funiculos imitantibus. Folijs trifidis lanceam imitantibus, alternatim diſpoſitis, quatuor vncias quoquouerſum magnitudine, per ambitum densè inciſis, minutis ſerræ dentibus, neruoſis, venoſis, rigentibus colore virente, & circa petiolum binas quaſdam extuberantias habentibus magis virentes, & Milij magnitudine, quod in aliorum folijs vix obſeruatur. Odore graui Xyridis, & acri parùm ſapore. Floribus ex ſingulis foliorum alis, quotidie totà Aeſtate ad Autumnum vſque emicantibus, odore iucundo Mellis vel Hyacinthi: effigie primùm antequam pandantur Nigellæ fructus folioſo virente calyce imitantibus, oblongis, anguſtis, longo petiolo ferè trigono inſidentibus, in quinos apices deſinentibus, totidemq. folia non roſtrata claudentibus: quibus deinde debiſcentibus, candida intus, & caua foliola conſpiciuntur. His inſident rotæ denſarum fimbriarum fili craſſitudine, duplici ordine diſſectæ, purpureis maculis ſuffuſæ, quibus flagella imitari videntur, ſanguineis guttis aſperſa, quarum ſuperiores rectis filamentis breuioribus parùm expanduntur, inferiores verò rotæ longioribus, illisq. in extremo aduncis vno curſu, quia ob maiorem illorum longitudinem, cauis calycibus foliorũ comprimebantur. Ambæ quinquagenis, aut ſexagenis circa filamentis diſſecari, obſeruauimus in nouella planta. Ex harum & internarum aliarum breuiſſimarum vmbilico ſtylus ſiue colus, effigie columnæ cum baſi, vel imo torculo, longitudine ferè vnciali aſſurgit erectus, rotundus, læuis, dilutè virens, globulum parùm oblongum pro capitulo eodem colore ſuſtinens: hic verò parte imà, qua hæret columnæ luteis quinque lamellis pendulis circumdiſpoſitis coronatur: ex obliquis craſſiuſculis, maculoſis petiolis parùm incuruis rigidis dependentibus, radiatum diadema rotundum æmulantibus. Ex globulo verò ſummo tres capitati claui erecti oblongi aſſurgunt; ex viridi albicantes, trigono poſitu inter ſe diſtantes in ſummo, & parum contorti, litteram S, oblongam imitantes capitibus craſſis, ſaturiore colore diſtinctis, & supernà parte leni inciſurà diuiſis, vt bifida capita videantur, quanquam eorum ambitus ſit rotundus, & veluti quinque partitus. His ſimiles in Liliorum floribus at ſinguli obſeruantur, huic plantæ naturà terni: verùm aliquando ob nimium humorem quatuor, & quinque non rarò conſpiciuntur. Manè, vt annotauimus, Auguſto menſe horà decimà quartà debiſcebant flores: tota die hiantes manent, noctu clauduntur, nec amplius aperiuntur, ſed flaueſcunt & decidunt; niſi, quod rarò, noſtro Cælo fructum gerunt extuberantem Mali Appij magnitudine rotundũ, colore cinereo tribus diſtinctum cellulis, quæ etiam in integro fructu ani-

 maduer-

maduertuntur, ob lenem quandam extuberantiam, & trianguli effigie in ſummo circa apicem. Acinos intus continet obliquè diſpoſitos, centrum petentes, non à ſummo dependentes, vt quidam depinxerunt: ſimiles quodammodo illis Mali Punici, vulgo Granato *dicti (vnde nomen huic* Granadilla, *quaſi paruum Granatum) duplo maiores, baſi cauà, quà petiolo hærent, in acutū deſinentes, minimè anguloſo & lato capite, vt in Punico ſunt, candicantes, diaphani, & molliores. Semine intus Mali formà & nigro, quod intra carnem acinorum diaphanam, ſuccoſam, & mollem apparet, effigie quadam cordis æmula, & exceptum ab illa, cauis punctis impreſſis aſperum cernitur, medullam habens candidam, & ferè inſipidam: Auguſto menſe habuimus. Exiccato fructu, ſemina intus, vt in* Cucurbita, *ſi agitetur, crepitant. Inueniuntur etiam diſſecto fructu ſemina adhuc nigra, carne illà obducta, exucta, viſcoſa, nigricante, dulcique ſapore, veluti Caſſiæ fiſtulæ, & alia detecta, & ſoluta ex flauo candicantia, aſperiora, oſſeo veluti cortice, datà proportione Perſici Mali oſſibus ſimilia, non enim cortice vt in Pyro, vel Malo, ſed oſſeo ferè tegumento obducuntur. Huius plantæ cortex eſt veluti coriaceus, vt Colocynthidis, intus cartilagineus candicans, odore ſuauiſſimo, & gratiſſimo, ſed remiſſo. Acinorum recentium ſapor in maturo fructu ex dulci ad acidulum vergit, admodum gratus, & iucundo odore palatum feriente inter Fragam & Melopeponem. Aiunt multum comeſum aluū lenire, & ſubducere potius quàm grauare. Flos ipſe ob ſigna Paſſionis Domini deuotè in eius memoriam habitus, & geſtatus, immundos ſpiritus arcere exiſtimatur, atque contra incantamenta, & veneficia valere. Aprili menſe erumpit, & Autumno perficitur. Fluminum ripas adamare* Petrus de Cieza *in hiſtoria Peruana part.* 1. *cap.* 28. *his refert verbis.* Amplam iſtam vallem de Lile dictam, in qua oppidum Cali, medium ſecat flumen, cuius ripæ abundant fructibus eius loci, inter quos grati admodum ſaporis, & iucundi odoris eſt Granadilla nuncupata. Monardus, *in hiſtoria ſimpl. med. noui Orbis ait, in montibus oriri ſponte, & hiſtoriam narrat, quam latinè redditam vide in Exotic. volumin. doctiſs.* Caroli Cluſij. *Vanum eſt denique interimi Muſcas ſupra folia inſidentes, quæ diu ſine noxa in illis morantur, & aliquam ab Aranea interemptam inuenire facilè fuit. Huius iconem, & breuem hiſtoriam æneis typis expreſſam, nobiſque dicatam, cum floribus, fructu, & ſemine obſeruatis, primus omnium in Italia publici iuris fecit anno* 1622. R. P. Fr. Donatus de Eremita, *ſuprà nominatus. Florum fructus, & ſeminum iconem maiorem, ſed naturalium minorem adiunximus, vt facilior ſit cognitio, & maior aſpectu delectatio in alia tabella, in qua deinde quid amplius à nobis, quod hucuſque à nemine fuit obſeruatum: præſertim fructum, non ex imo flore, vel floris baſi, in imo petiolo in quo nodus eſt, ſupra illa exigua foliola bina, nec ex columna ſiue ſtylo floris, qui etiam torulo diſtinctus apparet, & ſtriatus more columnarum Ioniarum, colore etiam diſtinctus rufeſcente, ſed ex globulo illo ſuperno clauos proferente perfici, vt ex pictura liquet efficta ex fructu cum ramulo nobis miſſo, ex ſumma viticula dependente ab Illuſtriſs. & Excellentiſs.* D. Andrea Matthæo Aquauiuio Caſertæ ciuitatis Principe, *atque clariſſimo aurei velleris Equite, ac Regiæ Maieſtatis Catholicæ à conſilijs ſtatus, ex horto ſuo Caſertano rariorum amœnitate florum inſtructiſſimo: quibus, præter alia virtutum exercitia delectatur adeò, vt pro illis adipiſcendis nullis omnino parcat impenſis, quod iam non ſolùm Floripolis, & Bulbipolis Belgicis, ſed & alijs quibuſcumque ſatis notum eſt.*

GRAN. F. PASS. FLOS ET FRVCTVS.



Pag. 303.

Pag. 303. Cap. 59.

Coca Peruina.

Alterius folij imaginem, non folium alterum inſidens habere, tam Auctor noſter quàm Monardus *ſcripſit.*

Pag. ead. Cap. 60.

Cozeicxihuitl.

An potius ad Thymelææ ſpeciem referenda?

Pag. 304. Cap. 64.

Qualancapatlis Pacifica.

Qualancapatlis Mexicano nomine dicta hæc planta, noſtra verò lingua ab ipſomet Auctore lib. 1. cap. 5. irati hominis medicina, quia hilaritatem inducit, & iram mulcet. Quæ potius ad animum, quam ad corpus pertinere videntur: Sicuti quæ Oceloxochitl lib. 7. cap. 30. hilaritatem afferre dicitur: ſed hæc ablata cauſa intrinſeca, quæ à contrario naturæ pharmaco erat illata. In noſtra verò planta, nihil de intrinſeca, ſed potius de extrinſeca iniuria refertur. Quare quod planta hæc homini non modò ab intrinſeco humore irritato, ſed vel ab extrinſeca etiam cauſa irato medeatur, & ſic animo potiùs quam corpori, maxima eius virium efficaciæ eſt tribuendum, quia veſanum illum, ac furentem in hominibus ignem reſtinguere poſſit, impetuſque ad blandam temperiem reducendo ſedare, vnde Pacificam *libuit vocitare.*

Pag. 305. Cap. 66.

Tlacochichil.

Huius icon ſub nomine Tezompotonic repoſita eſt lib. 6. huius voluminis folio, 191. cap. 16. cuius folia effigie maioris Conizæ ſerrata, longa pollicestres, & lata vnum, venis luteſcentibus, colore dilutè virentia, ſicuti florum calyces, flores verò dilutè ex albo violacei depinguntur in Recchi *exempl. atque pappoſi. Radice longa, fibroſa, & fibris flauicantibus, non parum effigie, & viribus Conizæ reſpondens, & Barbarorum Tharalhan, de qua vide cap. 42. de Eupatorio in noſtra minus cognit. ſtirp. hiſtoria part. 1.* Romæ *impreſſa.*

Tharalhan Barbarorũ.

Pag. 307. Cap. 70.

Yzcuimpatlis.

Rectè Collega noſter putat Ranunculis congenerem, eoque magis quia radice variat tuberoſa, & glanduloſa, noſtro Ranũculo bulboſo leptomacrophyllo gramineo folio affinis fortè, in noſtra 1. part. minus cognit. ſtirp. cap. 141. deſcripto. An autem hanc, vel congeneris ſimili folio, vel potiùs anguſtifolium Ariſarum, quod Samnites, *eo quod anguſto, & oblongo virente folio exeat, primis Cichorij folijs æmulo Cichorium venenatum appellant, frequens in* monte Maiella, *intellexerit* Theophraſtus *in cap. de Aconito, quod frumento ſimile dixit, breuem herbam folio cichoreaceo, radice nuci proxima tuberoſa, niſi quia ſemine ait eſſe non ſpicoſo, viribus tamen putrefactorijs, ſiue cauſticis ſimile non parum hæſitandum, ſi textus, vt iacet, ſit incorruptus. Vide quæ in cap. de Scorpione, ſiue Thelyphono* Theophraſti *diximus in 2. part. minus cognit. ſtirp. cap. 19. Ariſari quidem fructus potiùs racemoſus, quàm ſpicoſus dici debet, folia verò tam Cichorium non inciſum, quàm frumentum poſſunt referre, & in tactu obſeruatur à feris.*

Ariſarũ anguſtifoliũ Cichoriũ venenatũ Samnitum.

An Aconitũ frumento ſimile Theoph.

Pag. 309. Cap. 74.

Xicama.

Plantam hanc virentem vidimus præteritis annis in cultiſſimo Exoticarum ſtirpium horto Romæ *ad ædes* Illuſtriſs. Cardinalis Farneſij, *& edulem eſſe accepimus.*

AD LIBRVM NONVM.

Ayotochtli.

Pag. 315. Cap. 1.

Cheloniſcus Authoris.

Χελόνισκον, ſiue teſtudinati Porcellionis nomine animal depinximus, atque deſcripſimus: rarum profectò animal, nec noſtro Cœlo viſum, in noſtro Plantarum volumine, cui titulus, minus cognit. ſtirp. Ecphraſis, in Aquatilium, & Terreſtrium obſeruationibus cap. 7. Ex qua noſtra exactiore tegminis animalis, ni fallimur, icone, in quibus differat ab illa propoſita à doctiſſimo Cluſio *in ſuo Exoticorum volumine lib. 5. cap. 15. & hac Mexicana, quamuis ex ipſo aſpectu dignoſci poſſit, ad faciliorem tamen eorum cognitionem paucis exponemus. Differt quidem noſtra icon ab illa* Cluſij, *medijs illis tabellis, quibus animal contrahi, atque produci poteſt, nam in illa* Cluſij *tres in animalis medio depinguntur æquales zonæ, ſiue faſciæ totum corporis ambitum cingentes: in noſtra verò illæ non æquales, ſed in tegminis clauiculis, ſiue articulis vtrinque in acutum deſinunt nouellæ Lunæ modo, & in medio in elatiore parte latiores ſunt admodum, vt cum animal conglobatur, ſuperna tegminis pars circularis diametri longitudine amplius extenſa dorſum contegere poſſit, & quia cartilagine quadam coniunguntur, cum animal ſe exerit, & producitur, illæ contrahuntur, ita vt illa ferè proportio, quæ eſt diametri ad ſemicir-*

Differentia imaginum Tatou Auctoris, & Cluſij.

micirculum , chordæ ſcilicet ad arcum . Amplius in noſtra quatuor ſunt faſciæ ſiue tabellæ, non tres, atque ſimbriarum modo depictæ, quarum pars media latior, & vt magnitudinem exprimamus , ſingulis lata eſt ſeſquiuncia, & iuxta clauiculas in acutum deſinunt, & imbricatim diſpoſitæ, & cum animal exertum graditur, occultantur in totum , cum aliàs conglobato animale tertiã animalis partem cooperiant. De reliquis non ambigitur, quin idem animal voluerit pictor ille exprimere, quamuis minus rectè, ni fallimur : ex qua pictura Cluſius *ſuam tabellam exarauit.* 1. Tatou Monardi. *Hoc animal tertium Tatou genus conſtituere, ex iam ſibi cognitis idem* Cluſius *retulit: nam primum genus illud eſſe ſtatuit, quod primum innotuit, & à* Monardo *fuit deſcriptum omnium antiquius , & vulgatius , quod videre licuit in ditiſsimo* Imperati *noſtri Muſeo , & maius eſt omnibus alijs, corpore, & cauda oblongiore, ſquamis contectum . Secundum genus quod eſt minus & ſimile , vt ait* Cluſius *, idem forſan cum hoc ab Auctore noſtro deſcripto breuiore ſtatura, & cauda, ſed ſimili .* 2. Tatou minus an Recchi? 3. Tatou Authoris, & Cluſij. *Tertium eſt à nobis deſcriptum , & depictum. Pictura ex teſta demortui, & animal deſcriptum coniecturà : cuius cortex non ſquamoſus , vt in ſuperioribus duobus, ſed teſtudinato , biualuo, oſſeoq. tegmine, cauda breuiſſima, & alijs differens miro Naturæ artificio, vt diximus , quo ſe in globum contorquet . Animal verò à doctiſs.* Cluſio *, ex colorata icone ad ipſum à ſtudioſo* Iacobo Plateau *in epiſtola adiecta , vnde breuem hiſtoriam concinnaſſe refert , ſic deſcribitur .* Habebat porrò id animal pedis vnius, & quatuor tranſuerſarum digitorum longitudinem : corporis verò ambitus , erat quatuordecim vnciarum , binis videlicet minor longitudine : eius tegmen durum , & teſtaceum , fuliginoſi coloris , quem fortè vetuſtate , & manuum tractatione contraxerat, quodammodo teſſellatum , à collo ad medium, corpus quaſi orbiculatæ figuræ teſſellis variè pictis diſtinctum , medio autem corpore, ternis ordinibus quadrangularum teſſellarum variè etiam pictarum inſignitum; poſtrema tegminis pars ſimilibus orbibus diſtincta erat , qualibus pars anterior : totum etiam caput ad nares vſque ſimilibus teſtis tectum , aures patentiores , nec adeò mucronatas habebat , vt illud quod in ſcholio ad Monardum exhibitum : cauda breuis erat , duobus digiti humani articulis extremis non maior ; tota etiam orbiculatis teſſellis tecta : ventrem nullà cruſtà tectum fuiſſe , ſed villis duntaxat obſitum , pictura repreſentabat, quemadmodum etiam crurum poſteriorem partem, atque guttur , & nares : poſteriores pedes ternis digitis , & calcari præditos fuiſſe pictura fidem faciebat , anteriores verò duntaxat binis , & calcari, niſi à pictore fuerint prætermiſſi : penem ſatis longum , & exertum habebat . *Huius animalis teſtudinem biualuam, à nobis* Romæ *repertam, curioſè ſeruamus, tanquam rarum quid Naturæ, & admirandum, oſſeum, teſſellatum, teſtudinatum, compoſitum, quod , vt diximus , & oblongà, & rotundà figurà ſit ad animalis libitum . Huius ſingulas teſſellas creſcente animale creſcere oportet quoquouerſum , quamuis oſſea ſint duritie , & ſubſtantia, & non cornea, vt in terreſtri Teſtudine, in qua ſingulis teſſellis extremæ ambientes lineæ illud augmentum oſtendunt, quod in hoc animale minimè obſeruatur, cum varijs tuberculis, non lineis ſit depictum , & aſperum . In teſtaceis clarum eſt incrementum fieri teſtæ in extremis oris per additionem, in cruſtaceis verò per totam cruſtã, & ſic per dilatationem . Hoc animal, vt poſt noſtrã editionem, ab Exoticorũ* Cluſij *volumine, quod poſtea* Romæ *venale fuit, didicimus, Braſiliana Tatou, Hiſpanica Armadillo, Mexicana verò voce Aiotochtli, id eſt cuniculus cucurbitinus appellari, quod nomen magis huic, quàm alijs congruere videtur, licet conglobentur. Vide* Theuetum *vltra* Monardum.

Pag. ead. Cap. 3.

Aquetzpalin. Crocodilus Mexicanus. *Hìc noſtra confirmatur propoſitio, in loco vbi ſit materies apta , & eadem Cæli conſtitutio ſiue ſimilis qualitatis materies, & Cælum , indeque eadem temperies; eadem ſimilibus locis generari poſſe . Nec niſi Maris qualitas , & ſimilis Cæli temperies ſupra montem adſit, poſſe ſupra montem oriri maritimum , quamuis poſſe alibi genitum aqua ipſa prouehi , ſicuti nec in lacuſtribus terreſtria, nec in terreſtribus, & ſiccis lacuſtria , niſi loci conuerſione prius acta .*

Pag. 315. Cap. eod.

Noſtram ſententiam adiuuat etiam Plinij *auctoritas, qui lib. 5. cap. 1. refert, flumen Darat, in auſtrali Aphricæ parte poſt promontoriũ Solis Crocodilos gignere : ac etiam vltra poſt Aethiopas Daratitas flumen Bamborum, Crocodilis, & Hippopotamis abundare: & præter fluuiatiles inueniri quoque Crocodilos marinos , cùm in aqua dulci & ſalſa fuerint obſeruati . Terribilis hæc belua eſt contra fugaces , & fugax contra inſequentes .* Hæc Plinius *recenſet lib 8. cap. 16. cuius mores, & vires etiam medicas apud eundem vide .*

Pag. 318.

Pag. 318. Cap. 6.

Aliam nouam ſpeciem deſcribit, & depingit doctiſs. Cluſius *in Auctario ad Exoticorum*
volumen cap. de Manucodiatarum, ſiue Paradiſearum auium Rege credito, cuius pictu-
ram, & hiſtoriam refert, & præter alias notas quamplures, magnitudine, colore, &
cirris, hanc præcipuam differentiam notauimus, quod ſcilicet rotundæ illæ pennæ ſiue Cer-
donum filis ſimiles tenuitate, piloſæ, & admodum longæ, quibus ſuſpendi aſſeritur vice
pedum; in hac ſpecie, præter breuitatem, & tenuitatem, læues ſint, & in ſummitate tan-
tum ad vnciæ longitudinem in orbem conuoluantur, ab vno duntaxat latere tenuiſſimis villis
præditæ, prona parte coloris viridis, ſaturi, ſplendentis, & elegantis, penè inſtar pennula-
rum, quæ Anatis feræ maris collum tegunt, magnam ſanè venuſtatem addentes, ſupina verò
parte fuſci coloris. Inueniri etiam tradit alias aues, quæ ſetas habeant alteram ſuper alte-
ram verſus extremum decuſſatim ſitas.

Pag. 327. Cap. 14.

Algazel ex Aphrica.

Quia ab Auctore noſtro inter animalia Bezoarifera nouæ Hiſpaniæ præter Ceruorum ſpe-
ciem Mazame *vocatam, ceruinis cornibus præditam, aliæ minores ſpecies, quarum aliæ feræ,*
aliæ mitiores, & timidæ, ac aliæ minimæ pluribus etiam differentijs diſtinctæ referuntur, quas
non inter Ceruorum ſpecies vt priores, at inter Capreas potiùs recenſendas iudicauerit, vt po-
ſtremam Temamaçame *dictam breuibus, nec ramoſis cornibus, & toto reliquo ferè corporis ha-* Temamaçame.
bitu non parum animali à nobis nunc exhibendo, niſi maioribus eſſet cornibus (quod forſitan ex
ætate) reſpondens illud depictum, & à nobis obſeruatum hoc loco addere non ingratum ſtudio-
ſis fore putauimus. Animal eſt exoticum à quodam Turca diuite ex Aphrica Neapolim *mune-*
ris loco Principi viro miſſum, magnitudine Capreæ, Capreoli *dicti, cui toto habitu prima fa-*
cie ſimile, niſi quod cornibus nulli magis quam Hirco ſimilioribus ſit præditum, quare arabicè Algazel.
Algazel *dicitur, vt à* D. Gaſparo Principe Fez, *cui notum hoc animal eſt, relatum fuit, quod*
idem quod Capra *ſonat, nam cornibus, & ſtatura Capram prima facie videtur æmulari, vt*



Hirco-caprea, *vel* αἰγοδόρκας *dici poſſit. Pilo eſt breui, leui, flauicante, at in ventre, & la-*
teribus candicante, ſicuti in internis femorum, & brachiorum, illoq. Capreolo molliori. Altitu-
do illius in poſterioribus, quæ ſublimiora ſunt anterioribus tibijs, tres ſpithamas æquat. Cor-
pus obeſius, & collum craſſius habet, cruribus, & tibijs admodum gracile: vngulis biſulcis ad-
modum diſſectis, illisq. tenuibus, & hircinis oblongioribus, & acutioribus ſimilitudine Alces, &

 nigri-

nigricantibus. Caudam habet dodrantem ferè piloſam, hircinam, & è medio ad extremum vſque nigreſcentem. In exteriori poſterarum tibiarum iunctura quid calloſum extumeſcere obſeruatur, quia cum reſidet forſitan comprimitur, vel alia de cauſa, nam & in anterioribus genibus depilatum quid cruſtoſum, propter genuflexionem, conſpicitur. Hilaris aſpectu facies, oculi magni, nigri, lucidi, læti, aures longæ, magnæ, patulæ, in proſpectu elatæ, illæq. intus canaliculatæ quinquefido ſtrigium ordine nigricante, extumentibus circa illas ſtrijs piloſis candicantibus, & linea tenui circumducta; quod in hoc animale obſeruare contingit. Cornua pedem romanum longa, retrorſum inclinata hircina, ex nigro caſtaneo colore cochleatim ſtriata, & interno ſitu adinuicem ſinuata, & poſt dilatationem reflexa, atque deinde in extremo parum acie reſupinata. In his rotundum, quod à fronte ad medium vſque ſtriæ illæ in cornibus elatæ ſciſſura quadam laterali hinc inde diuiſæ, aut interſectæ apparent, & quod magis ſtriges ſtrijs opponi videntur, vt interruptus ordo cochleatus appareat: donec poſt medium illorum ſciſſura deleta, ſiue coniuncta ad ſummum vſque iterum ſeruetur. Hoc autem accidere putamus, quia cornibus incrementum internè prouenit, & ſiccior externa pars veluti excrementitia iam facta, nec ad illud recipiendum amplius apta, findi oportet, vt in Quercus, & Vitis cortice obſeruatur, & ſimilibus. Naſus colore magis ruffo, ſicuti ex oculis parallelo ordine linea nigricans dependet ad os vſque reliquis candicantibus. Nares, & labia, os, & lingua nigreſcunt: quod ſatis, dum ruminabat, obſeruauimus, dentibus ouium modò exiguis, & vix conſpicuis, vocem edit non abſimilem ſuillæ. Animal eſt omniuorum, veſcitur quidem herbis, hordeo, pane, ferculis quibuſcunque ad hominis etiam vſum paratis, nec non & dulciarijs. Dum mingere, vel corpus exonerare ſit opus, è ſolito loco manſionis ſecedit, & vbi rimam in aulæ pauimento conſpicit, in illa mingit, & paulò poſt longè excernit; nec locum manſionis vult deturpare. In minctionis actu renes deprimit ſe inclinans, vt quadrupedibus mos eſt ſimilibus, deinde ſe erigens ad ſeceſſum vadit. Manſuetum eſt animal, quia forſan ab ineunte ætate aſſuetum hominibus à quibus cibus miniſtrabatur: cornibus tamen tactis, ſuam in illis fortitudinem induit vim faciens, & illa minimè decidua eſſe putamus. Dum de loco in locum migrat feſtinanter ſuccurſitans, domus angulum petit, vbi poſterioribus verſis illico quieſcit, indeque aliqua de cauſa diſcedens, ſimili modo alium alterius cubiculi angulum petit, ne forſitan imparatè auerſa parte lædi contingat, nam & tactis poſterioribus calcitrans aufugit, & in angulo poſitum, arrectis auribus hinc inde proſpiciens conſiſtit: quod etiam Ceruæ expaueſcenti naturâ inditum eſt, vt ſimili modo aures in proſpectu patulas erigat, vt poſtea obſeruauimus. Quare timidum, & ſuſpectum eſt animal, & hæc obſeruare licuit apud clariſſ. D. Marium Schipanum *naturalium ſtudioſiſſimum, Philoſophiæque demonſtratiuæ ex Chymia profectæ, præter logophyſicam illam ſcholarum dominam, obſeruatorem diligentiſſimum, à cuius manu hoc animal, quamuis parum timidum, non ſemel dulciaria etiam accipere vidimus, & hilariter deuorare, cui dictum animal ob ſcientiarum, morumque præſtantiam dono & amoris ergo fuit oblatum.*

Scriptores de Bezoar. *De Orientalibus, & Perſicis lapidibus, & animalibus illos generantibus vide quoque* Garziam ab horto *in lib. Aromatum cap.* 45. *qui ex quadam Hirci ſpecie illos erui aſſerit: cuius cornu effigies tuberculis circa ima coronati, & eiuſdem vngulæ à clariſſimo* Carolo Cluſio *poſt doctiſſima ſcholia exhibetur. Verùm nos eiuſdem animalis cornu, quod parum illius iconem ſuperabat ſtriatum obliquè, ſed abſque tuberculis illis apud doctiſſ.* Franciſcum Imperatum Ferdinandi filium *ſimul cum ruſeſcente lana breui eiuſdem animalis, & ouium modo molli obſeruauimus. Videndus eſt etiam libellus clariſſimi* Gaſparis Bauhini *de Bezoar orientali, occidentali, atque germanico, in quo diffusè cum breuitate, quæ ab Arabibus, & Recentioribus de ſupradicto lapide ſcripta ſunt, ſingulari methodo referuntur.*

Alia animalia Mex. *De Quadrupedibus alijs nouæ Hiſpaniæ ab Auctore noſtro non deſcriptis, ſed nuda pictura exhibitis, adeundus eſt doctiſſ. Collega noſter* Io. Faber Lynceus, *qui diligentiſſimè illa deſcripſit, & ſcholijs etiam luculentâ eruditione refertis illuſtrauit fol.* 465 *ad finem vſque.*

Pag. 333. Cap. 21.

Apes. Mel. Ind. *De Apum generibus, ſpeciebus, differentijs, moribus, ingenio, virtute, mellificantium, vel non mellificantium, generatione, fœtura, & alijs: De mellis differentijs, ipſarumque vniuerſa hiſtoria doctiſſimè, & elegantiſſimè in ſuo Apiario egit Illuſtriſſ. & Excellentiſſ. itemque omni ſcientiarum genere præſtantiſſimus* D. Federicus Cæſius Princeps S. Angeli, & Montis Cælij

Mar-

Marchio Lynceorum Inſtitutor, ac Princeps, *cuius exemplum ex Frontiſpicis naturalis ſui Theatri ab eodem Illuſtriſs. deſcripti, depromptum, & impreſſum*, *à* Lynceorum *Academia* S. D. N. Papæ Vrbano Octauo *in perpetuæ deuotionis ſymbolum oblatum fuit anno* 1625. *cum noſtratis Apis imagine accuratiſsimè à clariſs.* D. Franciſco Stelluto Lynceo, *viro præterquam in alijs omnibus, vt ſupra diximus, ſcientijs in naturalibus etiã ſtudioſiſsimo, nouo quodam Microſcopio obſeruata; vt qui illam viderit, in admirationem incidat, dum tam multas partes organaq. ipſa apertè depicta diſcernit, quæ ab intuentium oculis in ipſo animalculo omnino abſconduntur. Theatrum porrò, & aliæ variæ ſupradicti Excellentiſs. Principis doctiſſimæ lucubrationes quamprimùm, in ſtudioſorum gratiam, prælo ſubijcientur, ex quibus quantùm ſcientijs varijs acquirendis inſudauerit, & quantùm in ijs profecerit, omnibus palàm fiet; tantique Principis ſcientiam eruditionemq. ſummam, ac rempubl. litterariam adiuuandi ſtudium, ſolertiam, ac liberalitatem, quam nos ſuperius & hic attigimus, ſummis laudibus in toto Orbe extollendam exiſtimamus.*

AD LIBRVM DECIMVM.

Pag. 336. Cap. 1.

De Succini, & Bituminis generatione, varietate, natura, ſplendore, colore, piſcatu, tempore, modo, & loco, atque herbis marinis in ipſo vigentibus vſu medico vide Goebellium, Bellonium *ac* Ferdinandum Imperatum *in ſua hiſtoria naturali italica lingua* Neapoli *impreſſa lib.* 14. *cap.* 5. *vſque ad* 9. *&* Franciſcum Imperatum *eius filium in lib. de Foſſilibus.* *Apozonalli. Succinum Bitumina.*

Pag. ead. Cap. 3.

Differentiæ huius lapidis Mezcuitlatl, tam in ſubſtantia, magnitudine, colore, & ad ignem mutatione, vel contumacia doctiſsimè referuntur à noſtro Imperato *hiſt. natural. lib.* 25. *vſque ad cap.* 4. *Qui flamma vento in laminam irruente, Lunæ dimidiatæ iconem argenteo colore, atque ſplendore in medio excitabat, flammam intra limites ſignatæ Lunæ effigiei paulatim circumferendo, ſic enim eo loci flamma vento illata, lapis mutationem coloris acquirit argentei amittendo tranſluciditatem. Id facilè quiſque facere poterit, ſi artificem vitreorum, monilium, & iocalium adierit, qui ſimili flamma mollit vitrea; aliàs ſi tota igni exponatur lamina, tota ſimili colore afficeretur, ſi rectè ſint ignita.* *Chimaltozatl. Mezcuitlatl.*

Pag. 337. Cap. 5.

Iaſpidis Antiquorum varietates, & natura à doctiſs. Ferdinando Imperato *referuntur lib.* 22. *cap.* 39. *qui in ea eſt opinione illum longè differre ab Iaſpide Recentiorum, qui vulgò* Diaſpro *dicitur. Nam Antiquorum Iaſpis, alius eſt Smaragdo ſimilis, alius Cryſtallo, alius aëri, alius Phlegmatis effigie, alius veluti fumo permixtus, alius lineis cinctus albis, ſplendidus, alius Terebinthinæ, Reſinæ ſimilis, & lapidi Callaidi. Quæ differentiæ ab ipſo* Dioſcoride *referuntur. Ex* Plinio *verò comprehenduntur etiam Heliotropium Chalcedonium, & Cornecarum varietates, quorum varietas in colore, nullam affert ſubſtantiæ lapidum varietatem, ſimilis quidem, immò eadem eſt eorum ſubſtantia & ortus. Ex eodem genere cenſetur lapis, quem Recentiores* Turcheſam *appellant, cuius ortus & ſubſtantia longè variat, & ab Antiquis, quia colore ſit aëri ſimilis,* Aerizuſa *dictus fuit: quorum ortum intra cærulei ſaxi mineralis cauitates obſeruatum ab amico ſcimus, & varij coloris, ſaturi, & dilutioris, varij gradus, & magnitudinis, vt ſcilicet exigui reperiantur Milio paulò maiores, & magni Fabam excedentes, ſplendidi, ſed non tranſparentes.* *Eztecpatlis, Iaſpis no. Hiſp.*

Quem verò Recentiores Iaſpidem ſiue Diaſprum appellant, Achatem Antiquorum noſter Imperatus *putat, atque eius ortum in* Sicilia *copioſum, magnitudine enormi, atque multicolorem eſſe, ait: & alium colore palumbino, alium corneo, alium ſardo, alium ſanguineo, alium candicante, alium arborum iconem repreſentantem diſtinguit. Eſt & alia ſpecies Corallio ſimilis, quæ igni impoſita & vſta Myrrhæ odorem refert: alia quæ aureis punctis, vt in Sapphyro, diſtinguitur in* Creta *frequentiſsima. In* India *verò maiores varietates habere, et quæ flumina repreſentet, nemora, quadrupedes, equorum ornatum, & alia varia; atque in tali lapidum ſpecie, vitri tranſluciditatem maximi æſtimari ſcribit.*

Pag. ead.

Pag. ead. Cap. 6.

Eztetl, Iaſpis 2. no. Hiſp.

Diaſpri nomine apud nos eſt lapis iſte, & vulgò ſtagnaſangue *appellatur, quia ſanguinem ſiſtere adalligatum, docuit experientia, & vulgaris eſt.*

Pag. 338. Cap. 7.

Tlylayotic, Heſada.

Hunc lapidem ſub nomine Heſada nouimus, ſed qui maiore ſit fama, experimento, vidimusq. magnitudine duarum vnciarum diametro, effigie faciei hominis Ægyptij apud R. P. Fr. Sixtum *Ordinis Prędicatorum* Neapoli *in Conuentu* S. Catherinæ de Formello, *qui magni æſtimabat, verum pro ſua infirmitate ad alia medicamenta potius recurrere opus erat; an autem quia lapis non eſſet illius regionis, vel alterius ſpeciei, vel genuinus, & minus efficax, ignoramus. Virium efficaciã in hoc lapide ex loco, in quo naſcitur habere apparet, nam alij huic lapidi maximè confidunt, eiusq. vires extollunt, ſe illo liberatos affirmantes, alij nequaquã. Euenit etiã modo illius vtendi, & loco in quo detinetur, ſicuti à fide digno accepimus, qui cùm maximis doloribus diu fuiſſet vexatus, neque medicamentis Caſſiæ catharticæ, & alijs remedium vllum ſentiret, tandem hunc lapidem ab amico nactus, ad brachij ſiniſtri media alligauit, deiectoq. cum vrina lapide, & magna arenæ copia, à morbo liberatus fuit; ſed quod admirandum, cum poſtea ſoror eodem malo laborans, lapidem ab ipſo mutuata fuiſſet, & per menſem illo carẽs, iterum morbo correptus, aſt eodem recepto, & alligato ſpatio duarũ horarum, deiectis iterum duobus lapillis, & arenæ copia, priſtinæ ſanitati reſtitutus (lapide ſemper brachio adalligato) & nunquam poſthac tali morbo afflictus fuit. Lapidis huius effigies quadrata plana, colore ex cinereo obſcurè virente, nullis maculis, ſed tantum inconcinnis quibuſdam lineis varijs, quandoq. denſis pluribus, alibi raris vtraque parte inſcripti, vt liuorem minuant. Aëri expoſitus lapis, vel Soli, Alabaſtro obſcuriorem tranſluciditatem, veluti fumoſam, oſtendit. Quare non mirum ſi alij lapides, vt ille ſupradicti Monachi, qui erat longè virentior, ſolidior, & ſplendidior, ſed non tranſparens, vt diuerſi generis; nihil auxilij attuliſſent. Vidimus, & alios eodem nomine inſignitos, maculis albis magnis diſtinctos, & liuore lucentes, an dictis viribus ſint præditi, ignoramus: quare experientiâ prius comprobandi ſunt, quàm emantur. Lapis verò à nobis deſcriptus, craſſitie quartam vnciæ partem æquabat, latus vnciam, & ſeſquiunciam longus.*

Tzili.

Pag. 340. Cap. 14.

Imperatus *noſter hunc lapidem ad ſiliceam, vel potius vitream accedere naturam putat lib. 22. cap. 2.*

Pag. 341. Cap. 18.

Hoitzitzil-tet. Heliotro-pium Mex.

Heliotropium noſtrate inter Iaſpidis ſpecies enumerat Imperatus *noſter lib. 23. cap. 10. Auctoris lapidem, quia exiguus refertur, ab Europæo differre putamus.*

Pag. ead. Cap. 20.

Tecozahuitl Ochra Mexicana.

Ochram, Dioſcorides *ait, habere vim vſtam & lotam, adſtringendi, erodendi, collectiones, & tubercula diſſipandi, excreſcentias in carne reprimendi, cauitates cum cerato explendi, & articulorum tophos comminuendi.* Imperatus *noſter eius varietates lib. 5. cap. 24. & seq. enumerat, quem videre poterit lector curioſus.*

Pag. ead. Cap. 21.

Thicatlal-liectetra Alba Mexicana.

Albæ terræ variæ apud Dioſcoridem *deſcribuntur, nam Eretriæ, Samiæ, Chiæ, Selinuntiæ, Cimoliæ; an autem Cimoliæ congener, quia liuorem digitis afferre ait Auctor noſter, & Cimolia teſte* Dioſcoride, *ſit pinguis, aſſerere nequimus, nam & inuenitur alia terra alba, quæ vulgo* Calcimonia *dicitur, quia Calcis modo alba ſit, friabilis, & ſolubilis, & vſum præbet, cuius vis eſt refrigerandi, ſed ſi vratur, acquirit acrimoniam. Eſt & Agaricum foſſile vocatum, quia terra leuiſſima ſit & candida, & aqua ſoluta lac referat,* Lunæ lac *appellari dicitur: & viribus Samiæ ſimilibus prædicatur. Vide quæ* Imperatus *noſter lib. 5. cap. 40. & 41. refert.*

Tlalyac.

Pag. 342. Cap. 23.

Vide de his omnibus congeneribus, quæ Imperatus *noſter in ſua hiſt. naturali lib. 13. tradidit.*

Pag. ead. Cap. 24.

Tlalxacotl. Alumina.

Præter has ſpecies à Dioſcoride *traditas, Aluminis ſciſſilis, ſiue trichitidis liquidi, & rotundi, ſunt & naturales aliæ, cruſtoſi nempe, & cruſtoſi botryoidis, quod in acinorum exuberantium modum, tumidum apparet. Quas ſpecies omnes in foro Vulcanio nos* Puteoli *obſeruaſſe meminimus. Vide* Imperatum noſtrum *in ſua naturali hiſtoria lib. 13. cap. 10. 20. & 21. De factitio Alumine, quod rupeum eſt, vulgò* de Rocca, *ſic enim rupes italicè dicitur, ſcribit*

Matthio-

Matthiolus & *idem* Imperatus; & *non ſolùm fieri poteſt ex lapidibus, & ex terra aluminoſa, ſed etiam ex ipſis Aluminis naturalis ſpeciebus, infuſione, & coctione facilius elicitur. Vires diffuſè* Dioſcorides *docuit, & in* Plinio *etiam leguntur. Liquidum Alumen appellatum à* Dioſcoride, *non eſt illud vulgare factitium, tranſlucidum, ſed naturale, pingue tactu, molle, opacum, & ita* Puteoli *reperitur.*

Pag. 343. Cap. 25.

Salium genera, differentiæ, ortus, natura & vires elegantiſſimè à noſtro Imperato *in ſua hiſt. natur. lib. 13. cap. 4. ſicuti & aliorum ſuccorum mineralium proponuntur. Sed Salium diuerſa nomina, & genera parùm eſſet ſcire, niſi illorum etiam variæ qualitates & vires notæ ſint, nec enim quia omnia genera Salium ſalſa ſapore, in eodem ſalſo ſapore nulla eſt differentia, nam præter illud magis, & minus ſalſum, ineſt vel acrimonia, vel amaror, vel acerbitas, aut aciditas coniuncta, quæ omnia differentiam paruam in ſapore, viribus tamen magnam oſtendunt. Quocirca aliquid hoc loco de illis placuit referre. Sal igitur omne compoſitum eſt ex Terra, Sulphure, & Mercurio, ſed quia Sulphur & Mercurius non conſpiciuntur, vt poſtea dicetur, Sal appellatur quod eſt duplex, fixum & volatile. In Sale ſapor exeritur, in Sulphure odor, in Mercurio potiſſimum colores. Et quamuis tanquam principium firmum, fixum, & ſubſtantificum rerum omnium, comparetur elemento Terræ puro, non tamen vt illa Terra pura elementaris, eſt frigidum & ſiccum (quæ qualitates ſunt mors rerum compoſitarum, & ſterilitas in non compoſitis) ſed eſt calidum qualitate actiua præditum, inſeruiens generationi rerum cunctarum. Diximus compoſitum ex Sulphure, nam Sulphur confertur Igni, quia pabulum eſt illius, ſicuti alia bituminoſa, oleaginea, pinguia & reſinoſa. Item ex Mercurio, qui reſpondet ſuâ naturâ Aquæ & Aëri, non enim de minerali Argento viuo credendum eſt, ſed ita dictum, quod humidum ſit, & in vaporem ſiue Aërem diſſipetur calore admoto. Terra igitur & Aqua, ſiccum & humidum ſi miſceantur, non cohærent, niſi adſit quoddam medium inter ſiccum & humidum, inter fixum & volatile, quod eſt pars pinguis ſulphurea, quæ participat de vtroque & natura ſua tenax & efficax ad gluten faciendum, iuſtamq. eorum trium mixtionem. Sulphur igitur ſiue oleaginea ſubſtantia, Salis & Mercurij eſt mediator, & vtrumque copulat, Saliſq. acrimoniam, & Mercurij aciditatem, quæ vt plurimùm in eo reperitur, reprimit & contemperat, haud ſecus ac ſpiritus & humidum illud viuificum ſeu radicale; animalem incorpoream ſubſtantiam, cum corpore, quod toto genere diſtat, coniungit. Sed ad Salium diuerſitatem redeamus. Salium aliud eſt commune, quod Mare per ſecretos Terræ meatus toti Orbi communicat, quod tanquam aliorum ſaporum magis expers, hominum & animalium cibo aptum eſt, alimenta diſtribuens, & condimentarium. Aliud Sal gemmæ amarum vim habet extergentem, euacuantem ſiue purgantem, vt aliæ herbæ amaræ, item omnia fellea, quibus Sal amarum ineſt, & nitroſum. Sal aluminoſum ſaporem habet acerbum, & communicat acerbitatem. Vitriolum quod etiam ex genere Salium eſt, ſaporem habet adſtringentem ſtipticum. Armoniacum habet aciditatem, quare Sal quod aliquam ſupradictorum mixtionem tenet, participat de illa qualitate, ſicuti de ſapore, diuerſos ex illo ſapore pariens effectus, idque beneficio duorum Salium volatilium, quæ omnium optimè commiſcentur propter ſubtilitatem atque ſubſtantiam ſpirituoſam. Armoniacum acidum, copioſum in Vitriolo, eiuſdemque fermentatio, eſt coagulationum, & diſſolutionum omnium rerum cauſa. Atque aciditas illa Salis Armoniaci, ſeu Sal Armoniacum ſpirituale, reperitur non tantum in Vitriolo, & Vegetabilibus acidis, ſed etiam in Sale communi, in Nitro, Sulphure, & rebus omnibus. Nam illa aciditas illud ipſum eſt, quod Sulphur coagulat, & copioſè in eo inuenitur, nam aliàs Sulphur ipſum fluidum eſſet, & non cohæreret, vt liquores oleaginei, quod longè diuerſum eſt à natura Sulphuris, imò contrarium, cùm non modò ignem non concipiat, ſed etiam puluis pyrius ne accendi poſſit, præſtet, habeatq. vim quoque acidam diſſoluendi margaritas, corallia, corporaq. ſolida, coagulandi verò ſpiritus ardentes, qui inflammationes in corpore internas vel externas excitant, ſingulare remedium, ac proinde ad febres extinguendas præſtantiſſimum. Si plura & clariora deſideras, vide clariſſimum* D. Ioſephum Quercetanum *in lib. de priſcor. Philoſoph. veræ Medicinæ verâ materia, & in tract. de ſimpl. ſignat. intern. vbi maximè delectaberis.*

Pag. 344. Cap. vlt.

Nitri generatio, ſubſtantia, qualitas & differentia à noſtro Imperato *diſtinctè traduntur in ſua nat. hiſt. lib. 13. cap. 10. & etiam à* Francisco *eius Filio in lib. de foſſilib. vbi omnia*

Sidenotes: Text: Sal. — Salium natura. — Salium differentiæ. — Sal Gemmæ. — Sal aluminoſum. — Vitriolum. — Armoniacum. — Tequixquitl. Nitrum.

nia in Muſeo Imperati *contenta obſeruantur, & diligentiſſimè traduntur.*

Notatur à doctiſs. Collega noſtro, ne in ſeparanda Salis portione à Nitro è Terra confecto, lixiuij vel amaritudinis pars aliqua relinquatur. Hinc occaſionem nacti, addendum exiſtimauimus, Nitrum ſiue Sal nitroſum habere quandam amaritudinem coniunctam, & propterea comparari inter alios corporis humani ſuccos, amaræ bili, ſicuti Sal aluminoſum pungens, & ſtipticum, pituitæ vitreæ; Sal vitriolatum, æruginoſum, bili æruginoſæ; Sal Armoniacum, acetoſum, pituitæ, & melancholiæ acidæ. Sal commune ſimpliciter ſalſum, pituitæ ſalſæ: Sal dulce ſaccharinum pituitæ dulci, Sal verò Arſenicale & ſtipticum malignis, & peſtilentibus humoribus, ex quibus anthraces, vlcera cancroſa & ſimilia. Quæ Salia omnia, ſi ſpagyricà arte medicamenta fiant, & ſpiritualem induant qualitatem, pluribus, omnibus quidem dixerit, morbis remedio fore, ne dubites. Vide Quercetanum *loco citato, & medicamina mira comperies.*

Appen-

Appendix ad Serpentarij Narciſsi deſcriptionem.

Ne immemores verborum in calce deſcriptionis elegantis huius nouæq. plantæ videamur, & ne quis nobis ignauiæ notam inurere forſan poſſit, pro virili enixi ſumus, vt quid amplius huius plantæ hiſtoriæ adderemus. Hoc anno menſe Septembri floruit. Illuſtriſs. autem D. Bernardinus de Corduba *(de quo ſuprà) vt & nos, & rei herbariæ ſtudioſos ſolito fauore proſequeretur, florem iuſſit cuſtodiri, donec fructum perficeret, quem etiamſi minus ad maturitatem protulit, ex eodem tamen imperfecto multa licuit obſeruare, & notare, ita vt plantam hanc rarioris, nouiq. planè generis exiſtimare debeamus, nullis noſtri Orbis plantis nec fructu vel flore, nec ſpecie ſimilem.*

NARC. SERP. BVLB. ET SEM.



P*roprium habet, vt fructũ ferat copioſum in ſummo caulis, & floris ouali plana baſi, duabus vncijs longa, & paulò minus lata. Poſt Solis in libram ingreſſum marceſcentibus, & dependentibus floris folijs, & longis petiolis ex albo virentibus, & maculoſis etiam nonnullis ſemiunciam & plus longis, fructus profert* Oliuæ *nuclei magnitudine trigonos, quibus floſculi inſidunt, vt diximus, copioſè numero pluſquam centum. Floſculis deciſis, quod euenit in fine Septembris, quo tempore hoc anno* 1628. *notauimus, dum hæc imprimenda erant, rubeſcunt, aream trigonam in ſummo eorum deferentes, ternas cellulas habentes, in quibus ſingula ſemina ab imo ex breui petiolo trigona dependebant, & quia adhuc immatura, & ex albo virentia, an plura emittat neſcimus: ſapore erant ex acerbo amaro. Bulbus, vt ablatà parùm terrà licuit obſeruare (non enim vltra permiſſum, ne bulbo vis auferretur) iam folij cacumen vix exerebat extra terrã ex bulbo: magnus eſt, Alabaſtri modo candidus, ſolidus, & ſquamis craſſis tribus diſtinctus, quæ, vt exiſtimamus, ora fuerunt, ex quibus aliàs caulem, & folia producat. Vtinam propagata in ſobolem planta vlterius obſeruare permiſiſſet, plura ſanè cum exactiore hiſtoria proferre nunc nobis licuiſſet. Iconem quidem, quoad fieri potuit, accuratam exhibere voluimus, vt pro viribus Botanicæ ſtudioſis ſatisfaceremus.*

PHYTOSOPHICARVM TABVLARVM

Ex Frontiſpicijs Naturalis Theatri

PRINCIPIS FEDERICI CAESII LYNCEI

S. ANGELI, ET S. POLI PRINC. I.

MARCH. M. CÆLII, II. &c. BARON. ROM.

deſumpta

Prima Pars.

In *Stirpium Scientiæ*, ac *Studiorum* Inſtitutionem,

totiuſque Herbariæ Syntaxis

Proſpectum:

Poſt Mexicanas Recchi, quæ cæteris cum omnibus

Plantis in ea copulam inire debeant

NVNC PRIMVM A LYNCEIS EDITA.

Imprimatur, ſi videbitur Reuerendiſs. Patri Magiſtro Sacri Palatij.

A. Epiſcopus Bellicaſtren. Viceſg.

PLantarum, reique *herbariæ* Phytoſophicas tabulas Illuſtriſſimi, & Excell.mi Principis Federici Cæſij Lyncei, à Reuerendiſs. P. Fr. Nicolao Rodulfio Sacri Apoſt. Palatij Mag. recognitionis causà ad me tranſmiſſas accuratè legi, diligenterque recenſui, & earum ſum admiratus induſtriam: in his enim ex naturalibus principijs inueſtigata Sophia, ad *plantarum* eſſentias, facultates, ac vires cognoſcendas viam planè aperit; & (quod magis eſt) *artificium* ipſius Naturæ in gignendis plantis, in extendendis illarum neruis, in venis *intertexendis*, in muſculis earumdem adaptandis, in coloribus *exprimendis*, ſub methodo philoſophica omnia tanta ſedulitate locantur; vt vel quo nam lacte, quibus aquis, quovè aëre plantæ nutriantur, augeantur, atque infirmentur, ex vſu harum Tabularum minimè ignoretur. Omnia quidem ea eruditionis ſacræ, ac prophanæ vbertate conſperſa, vt me lateat, eruditio ne, an philoſophia in eximio viro magis laudanda ſit: *vtrumque certè tam in Auctore*, quam in opere ſummè conſpiciendum exiſtimo. *Quapropter ad Italicam gloriam id plurimum facere arbitror; vt quamprimum & Tabulæ iſtæ, & reliqua eiuſdem Illuſtriſsimi, & Excellentiſſimi Viri egregia monumenta in lucem emittantur. In quorum fidem ex noſtris ædibus Vaticanis* xv. Kalendas Nouembris M. DC. XXVIII.

P. F. Fortunatus Scaccbus Auguſtinian. Apoſtolici Sacrarij Præfectus.

Imprimatur.

Fr. Hyacinthus Lupus Socius Reuerendiſs. P. Mag. Sac. Pal. Apoſt. & Vicarij Ord. Prædicatorum.

EXCELL.MO DOMINO

D. RODERICO DE MENDOZA

DVCI DE INFANTADO, &c.

EXTRAORDINARIO

REGIS CATHOLICI LEGATO,

AD SVMMVM PONTIF.

INNOCENTIVM X.

FRANCISCVS STELLVTVS LYNCEVS FABRIANENSIS S. P. D.

TABVLAE Phytoſophicæ, ſeu Viridarium hoc omni Plantarum genere refertum, tuam *Excellentiſs. Princeps* petit vmbram ne Solis iaculis ardentibus areſcat. Frontis tuæ inſtar Cæli ſerenitatem amat; etenim tuorum ſtellæ luminum vtpotè nullis obductæ nubibus, puros, ſecundoſque emittent influxus. Huius ſolum, in quo perennis vernat Aprilis, tuam exoptat aſſiduam præſentiam, ac deambulationem, vt pes tuus.

Quicquid calcauerit hic roſa fiat. Perſ. Satyr. 11.

Aquaſque benignitatis tuæ ſitit, vt ſi labore ſummo *Principis Cæſij Academiæ noſtræ inſtitutoris peritiſſimi conſitum*

 fuit,

fuit, adeò fœcundo patrocinij tui imbre irrigatum, in tui, & ſui nominis gloriam ſemper vireſcat. Quod cum enxè ego curem ad tuam confugio humanitatem, cui meæ pignus ſeruitutis do, & ſubijcio æternum; dum tantum *eruditiſſimi Cæsij* opus tibi exhibeo, & dico: quapropter Plantarium hoc, quod iam diu concluſum, & à nemine viſum ſub tenebris latebat; nunc tutelæ tuæ iubare, ac auſpicijs irradiatum, cultoribus omnibus gloriæ tuæ, & Principis liberè pandetur. Vale.

Romæ 1651.

DEVS OPT. MAX.

...uod eſt{ Phy ſio lo gis. ...ie m. PERFECTIſ...

Infinitum. Creator. CAVSARVM CAVSA.

Conti-nens. Fouēs. Cōſer-uans. Beans. Viuifi-cans. Illu-ſtrās. Cōpre-hēdens.

ANGELVS.

EMPIR... CAELI S... NATVR...

Abſque corpore, ſpiritus, *ſpiritua-le, intel-ligibile Phyſio-logis.*

ANIMAE SEPARATAE.

Ideæ abſtractiones animi.
Prima materia Peripateticorū.
Rationis Entia plura, quæ humani capitis cælo concluduntur, quibus homo ſe ſuperſcendere cōtendit, & immateriata enititur.

Morali via hic à Sapientibus ad Amuſos, à ciuibus [ciuilibus quidem] ad Agreſtes deſcendens, vltimo Simias, Pſittacos, Socraticosq. Canes reſpexeris.

Sentiēs, propriè magis Animal. *Corpus ſenſatū Phyſiologis*, externa globuli radens, & occupans.

Ratione & intellectu prædītū, [Rationale, & intellectiuum] Phyſiologis, [Riſibile] Scholaſticis, potius Democrito, liceat [VESTIBILE] ſerius dicere, vt eius nuditas, & miſeria, quæ virtutum, artiumq. habitu contegi, & veſtiri poteſt, ſimul indicetur. —Homo

Abſque ratione, ſenſu tantūmodo donatum [ſenſitiuum] Phyſiologis, multiiuga, vnde Homini adumbratio Virtutū & Vitiorum, & ſanè [moraliter] per horrendæ Circeæ, & Pythagoricæ transmutationes. —Brutum { Perfectius. Minus perfectum.

Teſtaffixum carens facultate ſe loco mouendi.
—Phytozoum Animal plantæ nō nihil retinens.
—Zoophytū Plantanimal duabus naturis.
—Zoolithophytū lapiplātanimal confuſis tribus à nobis inuentū.

Duplicis naturæ quodāmodo, Animal viuēs, multiplici organo ex mouente, & moto conflatū.

Animalium oua hic in conſiderationem venient Phyſico, quod compeditā cōcludant vegetādi vim, & ſopita adhuc, vel potius complicita ſentiendi exordia: hiſce analogicè ſuccedent plantarum ſemina, inde reſpicienda bulbillorum gemmantium in noua germina caruncularum initia. Oſſaq; & plures partes, quæ in ſentientibus vegetant ipſos prope ſenſus.

Vegetum, ſenſus expers, tribus primis [nutriendi, augendi,] ſemet [propagandi] præditum [vegetatiuum] Phyſiologis. globuli tegmen, amictus: monilia: ornamēta: fuſus ille omniuarius viror, Si propinquum viuentibus loco, & natura; ſi pro ipſis ſit, & pronum iuuandis omni ex parte; ſi ipſa Cæli, Terræq. reſpectu diuerſimodè pronum poſitione, cōſiderare volueris: haud ineptè PRONIMAL vocitaueris. —Planta.

—Senſiplāta quodāmodo ad Animal accedens à nobis conſiderata.
Perfectior: quàm hic vniuerſim inſuas claſſes diſtribuimus, & Mathematicè, ac phyſicè primū conſpeximus.
Minus perfecta, quàm primo ſpeciatim adinuenimus, & in hiſtoriā phyſicè adduximus.
—Metallophytū anceps inter ſtirpes, & metalla à nobis inuentū, quod pluribus libris explicauimus.
—Lythophytū: Plāta ad lapidem accedens: à nobis primo in hiſtoriā phyſicam adductum.

Quæ nunc ſumenda, & in Syntaxin redigenda, & contemplanda.

—Lapiſurgens: ad Plantam vergens lapis, ſiue plātaliſa nobis conſideratus, cui in inferioribus proximior Figulapis.

Firmius conſtitutū, cōpleto opere; perfectum Phyſiologis.

Huius loci, quæ à Phyſiologis, hiſtoricis præſertim, obſeruata PETREFACTA ſunt, quæ in Muſæis aſſeruari ſolent, ſi in naturæ officina conſiderentur, in qua opere recuduntur iterate: pariter METALLIFACTA, quæ ipſi primum adinuenimus, cum plena obſeruatione adhuc phyſicis in ancipiti Petrefacta, aſſeruiſſemus, artificis Naturæ gradatim ab vna in aliam conditionem ipſumneç proceſſum oſtēdentes quo ipſam in opere inchoato ad medium; ad vmbilicum perducto; comperire licuit.

Simplicis Naturæ: Inanime: primaria Terræ proles: orbiculi ipſius, & viſcera, & venæ. [Minerale] Phyſiol. vel magis latinè, minusq. propriè [Foſſile] dictum, aut diffluente vocabulo [Metallum.] Nobis verò à Terra, eiusq. internis, & interaneorum quadam in globulo analogia dicere ſi non licuit, ſaltem libuit —Interraneū { Solidius, firmiusq. cōcretū, Terræ magis. Fluxum verſatile, Aqueum magis, & ſucci.

In quibus perfectionis multiplex gradus, beneq. minutus, & lubricus, ſi vel concretionis ipſius, & excretionum ab ea; vel quaſcūque ad ignē ſuccos incudē, cœlumque, & contingentia mutationes; ſiue ipſiſſimas inde ſolutiones, citra vel ſvltra focorum candentium lucē, reſpicere, atque examinare volueris.

Cōpoſitum, Mixtum magis, replicatis variè mixtionib⁹ heterogeneum. Elementatū Phyſiologis, Diſſectum.

Partes: cadauera: Artium materia: ſegmenta; & quæcumque Naturæ corrumpuntur, vel noſtra auferuntur iniuria, aut à naturali ſtatu exturbantur. Miſcellæ: extillata: exiccata: præparata: excocta: vitra, & huiuſmodi; hic obiiciuntur contemplanti, conditionis reſpectu: mutilata, ſcilicet imperfecta. —Prometeorum, ſiue Abelementum.

Vix mutatum: impetu quodam violenter, vt ita dicam agentiū, tumultuario in Natura opere conflatum. Infirmum: inſtabile: præludij ad inſtar, & quidem in maioribus officinis. Imperfectum mixtum; Phyſiol. Vagi fere aëris prorſus inſtabili conceptum ſinu. ſi autem, vt conſonum rationi eſſe videtur comprehendere latius volueris ampliorum corporum primas inclinationes primas proles PROLEMENTVM dixeris, & ab alto humilia etiam imo ſubterranea agnoſces. Vlteriores profecto in Inſolentibus exceſſus habes. —Meteorū. { Inſolens, à mirandum, perfectius, ad cōpletorū mixtorū conditiones accedēs, ac veluti artificis Naturæ, reliquiæ aut reſegmina, & fragmenta ex ipſis operibus detracta. peculiari à nobis Taumatombriæ volumine explicatum. Solitū, ab Elementorū dictorum cōditione parum diſcedens, primordij, aut rudimēti quadā in ipſa officina ſimilitudine.

Pluuia certè ab aqua niſi loco, modoq; non diſcernitur; minus ab aëre ventus, aut ab igne, qui infra terram, aut in altioribus ardores: arena, argillaq. à terris parum multo diſcedunt.

Nobis proximum: mutabile: corruptioni, mixtioniq. maximè ſubditum vel ipſis in ſcholis. Elementum Phyſiologis Conglobatio potius ex duobus prioribus elementis in permixtum rudem ſcabrum heterogeneum, variegatum globulum primo, contumularis. Maiora certe ex homogeneis corpora, vel ſaltem noſtros ad oculos conſimilibus. —Orbiculus. { Terra, Aqua, Aër, Ignis

Quorū natura & differentia... rimum in ipſorum concept... lis & latebris quærendæ. Et Tellus quidem quamuis... cior ſuccos reddet. Aquam, Aërem quānis fug... hunc, fluentē illā conſequer... Minus quidem facile quan... claudum ſecteris, ignem aſſe... & conuenire poteris.

Non pauci hic potius cometas è Meteorum grege ſublatos accendere, vel potius illuminare voluerint: quo pariter alij naturæ vires ad nouas etiam ſtellas diſtenderint. conſimia quidem cæleſtia inter corpora, atque Elementa haudquaquam albis diſcreta columnis apparent, necqua multa abſque lite conſiſtant.

Elatius, à nobis remotius. Corruptioni aut mutationibus vllis præterquam loci apud cōplures Phyſiologos minimè ſubditum. Seu Quintum corpus, ſeu Quintum eſſe nec paucis immateriatum, aut è natura vitiosa exemptum: Mixtioni tantum quibuſdam obnoxium. Quibus quintum Elementum ex Ariſt. qui Elementum ſtellarum agnouit. Ampliſſimum certè corpus omnium comprehenſione vix ſecluſo, aut potius in ſe cluſo globulo noſtro, & proximè ambientibus. hoc in noſtro Cæliſpicio in contemplationem plenè adducere, & cæleſtem aſſerendo Naturam, pro viribus inſpicere conati ſumus pluribus libris. —Cælum naturale. { Collectū ſtella... vel ... Lux Radius Calor; Expāſū Orbis Aether Phyſiologis

Hic porrò q... multa, quam... ...qua n c... mortalibus... deſunt certè... cælo, deque o... bus diſputa... nes, queſtione... ticulisque c... ta illa nobis... ti nos cogni... illorū, magis... gisq. remanea...

Simplicior, amplior potius, ſimplex Phyſiol. magis cōgregatum.

Corpore cōcretū, corporeū, ſenſibile Phyſiol.

Finitum Creatura

Benedicite omnia opera Domini Domino.

A DEO, & in DEVM, qui A & Ω. Ad cælum, & lucem ſicuti & oculos hic, ita in altum mentem eleua: lumen à PATRE LVMINVM ex... Conſcende per gradus, quos vndequaque multiplices, faciles exhibent ſcalæ. Pyramis hæc per admirabilis opificij creaturas ita te ad illum extollat apicem, ita in SV... ... orem OPIFICIS te pertrahat, ac perducat; vt beata illa diceris ſapientia, cuius opera mirari ſemper, & admirari debes in ipſius Gloriam.

Exordij vel potius præludij modo.
In genere ſimul, ac ſpecie.
Præmiſſio quædã.
Supra centrũ.
Indicatio cauſarum, & hiſtoriæ.
Theoreticis, ac practicis ſignis præiunctis.

Studium circa ſtirpes, omniſque Plantarum Scientia præſcribitur.

Circumſcriptio.
In genere.
Agitatio quædam.
Circa centrũ.
Cauſæ vniuerſales & hiſtoria.
Seiunctis Theoria, & Praxi.

Enumeratio, ac expoſitio.
In ſpecie.
Diuiſio, ac finitio.
A centro.
Cauſæ, & hiſtoria peculiares.
Iunctis Theoria, & Praxi.

A PVNCTO, ipſius ſcilicet primi, ſummique *Plantæ* nominis *Centro*, per titulorum omnium LINEAS, in capitum SVPERFICIEM à quibus corpus deducatur pertractas, præſigni adumbratione præmiſſa, quà *Obiecti* & *Tractationis* circa illud indicia ſummatim ex omni materia præſumi poſſint, vnde Plantæ proferendæ ad omnifariam cognitionem.

Mole *Obiecti* tota in CORPVS ſubſequẽte, vt ſua cũ materia ad enucleationẽ vſq; omni ex parte in præ nunciatorum implemẽtum expoſita remaneat, modis videlicet quibus ab Intellectu ſumitur.

& integri & ſciſſilis corporis facie.

Citra vllam præciſam applicationẽ, aut diſcretionem ampliori prout latè funditur, cunctaq; complectitur collectione, in vegeti corporis notionibus generalibus *ab iſtius dotibus, affectionibuſq; cũctis inſumptis, vnde vniuerſim comprahenſæ ſtirpes exhibeãtur,*

indiſciſſo corpore.

THEORETICIS prægreſſionibus illorũ omnium, quæ ex Plãta venire in contemplationem poſſunt, quibus materiam perluſtramus.

PRACTICIS ſtirpiũ perquiſitionibus, tam *in natura*, quã *in chartis*, ad plantas cõſiderandas, & cognoſcẽdas legitima norma, indeque exercitijs, quibus moles tota in obſequiũ intellectus pertractatur, ad certioris, vel ſingularum notitiæ opera.

Diſciſſo, ſecto corpore.

*Diſcernendi, ac diuidendi applicatione, indeq; TOTVM conſiderandi prout ex PARTIBVS cõflatur in quæ diſcindi debet, mox ad partes illius poſi*tarum, *ſcilicet tam* in ſpecie plantarum finitionibus, *diſcretim ſumẽdas obſeruatione ꝑ ſuas cauſas, inde praxes: per ſingulas.*

Cõmunes adhuc ampliori bus partibus *Naturas* generatim per gradus deſcẽdẽdo, *Plantarũ claſſes, genera, ac ſpecies medias* apta diuiſione è Naturæ plãtificis officinis deductas, cõſtituẽdo, latiuſcula cõtẽplatione.

Priori in ampliora agmina partitione.

Secũdarijs in manipulos ſectiunculis.

Vltimus præciſius partes *infimas Species, ipſaſmet* ſcilicet *Plãtas*, à ſuis originis vitæ figuræ viriũ fõtibus, in ſeriẽ Mathematicè, Phyſicè, medicè deriuando.

Mente.

Vago

Intellectu In frõte proſpectante. — PHYTICHNOGRAPHIA quædam deſignantur. — ¶ *Repræſentatio Plantæ ad plenã cognitionem.*

Intus, & in cute verſanda per omnes cõiũctas partes indiſtinctè collectim agnoſcente.

Percurrente — PHYTOSCOPICA omnis contẽplatio inſtituitur. — ¶ *Quæ conſideranda in Plantis, & cognoſcenda.*

Præhenſante — PHYTOGNOSTICAE regulæ excitantur. — ¶ *Quibus Plantæ conſiderandæ, & cognoſcendæ.*

Cõſidẽte. — Pernoſcente

Separante — DIGNOSTICA diſtractione partes ſumuntur. — ¶ *TRIPHYTOLOGIA ſummi explicati plantarij generis Tripartitio.*

Diuidẽte — LOGANATOMIA procedit ad partes partiũ minuendo. — ¶¶ *Priorum mẽbra, & quæ à ſũmis interdiuidũtur cognita, et ſub ſequentibus Tabulis diſtributa.*

Inſidẽte — Peruidẽte

Diſplicãte, ac diſcernẽte — PHYTOTOMIA impreſſẽdendo ad illa vſque continuatur, quæ numerum dũtaxat conſtituunt. — ¶¶¶ *Poſtremis paulatim diſcretionibus Homonyma ferè contenta, & vix exigua quadam varietate ſtructiculis modum exhibentia, quæ Indiuiduorũ complẽtur numero in Syntaxis cõplementum ordinatè oſtenſa.*

Ad ſtirpium ſcientiam latior præſignatio in vniuerſæ Syntaxis indicationem.

Theoricis potius meditationibus, ac doctrinæ inſtitutionibus.

Practicis quoque additis, nec ſine contemplatione complementis.

Plãtæ repræſentatio, indéq; cõtemplatio ad plenã cognitionem eſt, vel

- *Vniuſcuiusq; ſingillatim, hinc*
  - Plantæ Aſpectus, Partes, Compoſitio, Structura, & quæ Quãtitatis ſunt, Diſpoſitionis, ac Loci.
  - Vita, & Cauſæ, quæ ipſius Naturæ.
  - Vires, & Vſus Applicatæ, quæ Actionis, Qualitatis, & Conditionum: Nosq; præcipuè reſpiciunt.
  - Moralia nobis ſigna.
  - Tituli ex Nobilitate, Pulcritudine.
  - Nomen, Nominis rationes, ac re cũ ipſa Coniugia, Auctoritas, Cõtrouerſiæ.
  - Perfectio Gradus.
  - Tractatio ipſa, quæ à Scriptoribus, Hiſtoricorumque obſeruatis.
- *Pluriũ comparatione, hinc Rationes*
  - Similitudinis quibus Plantæ conueniant.
    - Vniuerſæ Plantæ. Plantalium membrorum.
      - *Propinquius.*
        - Genus eiuſdem nominis.
        - Varietas proxima ab Anteſignanis.
        - Affinitas. magis hinc intereſſitijs diſtantijs varijs. minusq.
      - Reſpectus. aliquãtulũ etiã iungẽs
    - Plantalis conſtructio.
      - Copulatio. claſſes ſuperiores ampliores inferiores ſubductæ anguſtiores
      - Ordo — Diſpoſitio. Series per gradus, & loca ex Phyſico proceſſu, breui quoque magis abditarũ intuitu.
      - Diuiſio.
  - *Remotius.* Differẽtiæ, ſeu diſtinctionis; quibus ad inuicem recedant, ac diſiungantur.

Hinc ſumẽdo.

- *Plantam intus, extraq; cunctis partibus totam.*
- *Ex libro Naturæ.*
  - *eiusq; vicarijs exemplaribus iconiſmis*
    - *coloribus*
    - *lineis*
    - *notisque*
- *obiectam expoſitum*
  - *dictis*
  - *ſcriptis*
  - *inſcriptionibus*
- *Naturæ ipſius quaſi loquentis euidentia.*
- *Nomen legitimum certo congruens æquè addictum.*

Ritè conſtictis Phytognoſtes.

Inde deducẽdo.

- *Suis ſucceſſiuè inſcriptas nominibus plantas,*
- *Prout à Natura proprijs ſtatuuntur agminibus, à primis ad vltimas vſque ordine repræſentatis*
- *ac per ſuas deſcribendo differentias diuiſis*
- *ſimilitudine adiunctis, indeque ſimul definitis, ac locatis*
- *vt ampliora genera per medias ſpecies ad infima, quæ proximè indiuidua comprehendunt, explicentur.*
- *Reiectis interim diſcordibus illis familiarum titulis, quibus renuente Natura antiqua forſan contubernij neceſſitate cogebantur, remanentibus duntaxat ex conſuetudine ſignis rectis.*
- *Genuina vt diſtributa conſtitutaq; Plãtarũ etatio cõſiſtat.*
- *Et ab ea quæcunque de ſtirpibus cognita, dictaq; rectèq; & quomodo a quibuſuis Phytologis ritè haberi omnifariam poſsint.*

Ad ipſam, vt tandem Phytoſophiam.

Synopticis tabulis vniuerſalibus inde ad vltima vſque peculiaribus deductis.

In

- *In Plātis conſiderāda, cognoſcēda*
  - Spect.
    - Priori noſtro intuitui, ipſarum ſubijciente Natura, ſingillatim diſpicienda.
      - Natura.
        - In fronte magis, quæ prius apparet, & sūt QVANTITATIS, cuius modus FIGVRA, quæ pluribus hoc in genere FORMA. — MATHEMATICVS. — ❡ *Plantæ Quātitas.*
        - In receſſu magis, quæ exterioribus penſitatis innoteſcunt, & ſunt QVALITATIS, quæ præcipuè requiri in Plātis ſolet; vnde appoſitè quidē Dioſcorides, Danti *Qualis* collector dictus.
          - VITA naturales in Plantæ corpore Motiones. — PHYSICVS. — ❡ *Plantæ Vita, & qui inde motus.*
          - Vſus. VIRES, ſiue in alijs MOTIONES: VSVS nobis corporis applicatione, qui & multiplex, & maximè varius nil nō tentantibus, & extorquētibus ad propria cōmoda hominibus.
            - Ad humana ferè corpora, ſed & brutorū, necnon inanimata. — MEDICVS.
              - Et quidem *Abſtracti* primū ab naturali ſede plātalis corporis, & ad impoſitionem vſurpati, compoſitione.
                - Deſtructa. — ❡ *Plantæ Vires, plantali compoſitione deſtructa.*
                - Seruata aliquantulum, partibus tantū modo quibuſdam adhibitis. — ❡ *Plantæ Vſus, eius corporis partibus aliquibus inſumptis.*
              - *Viuentis*, locoq; proprio permanentis propinquitate, & præſentia. — ❡ *Plātæ Energia ſuo in loco incolumis.*
  - Reſpect.
    - Poſteriori reflexione, noſtra ex obiectis colligente, & deducente ratione.
      - Ornamenta.
        - Ex pluribus, vel paucioribus conſilio quodā, vel caſu *Imprehenſa*, quę præſertim notitiam faciant.
          - Interius adhuc inſumpta, necnon cōſpectu ex ipſo. — MORALIS. — ❡ *Plantæ morale præceptū, ſeu Virtus.*
          - Exterius potius adpoſito, loco. — PHYLOLOGVS.
            - Erudientis ornamenti. — ❡ *Plātæ Titulus.*
            - Indicantis, Indigitantisque ſigni. — ❡ *Plātæ Nomen.*
      - Ad humanas mentes.
        - Logiſmi.
          - Ex omniū ferè conſpiratione, & cōcurſu *Comprehenſa*. — METAPHYSICVS. — ❡ *Plāta in cōſtituta, quæ vniuerſim cōcludātur.*

Quorum omnium tandem. — ❡ *Phytanacephāleoſis.*

						Organorum ſingulorum			
			PARTIVM	*Membrorū præcipuorum cōſtituentium*	Particularum peculiarium Membrorū		*NVMERVS Multitudo*	Certi quoti numeri ratio	*Ratio*
			Conſtituētium *Complentium*		*Fibrarum*	Habitus		Incerti numeri varia	Arithmeticè
			Internarum *Eſternarum*	Radicis Folij	*Foliolorum* *Squamularum* *Alarum*		*Paucitas*		
		Diſcretæ.					*Simplicitas*	Dupla Tripla Quadrupla } ratio	*potius*
			Formaliū, vt aiunt, & Accidentalium.	Caulis, & rami	*Petiolorum* *Ramulorū*		*Multiplicitas*	Bina Terna } in ordine	*habita*
			Gēnuinarum *Adſcititiarum*	Floris	*Floſculorum* *Conceptaculorum* *Loculorum* *Vaſculorū*	Exceſſus	*Denſitas* *Raritas*	Combinatio foliorum Ordinata	
	Simpliciter conſiderata.		*Certarum* *Ambiguarū, vtſcirpi radÿ*	Seminis	*Calycum* *Cucullorū*			Inordinata	
			Propriarum *Communium*	*Componentium, & iungentium.*				Harmonica quodammodo ratio	Muſicè
InPlāta ſunt Quantitatis.			*Similarium* *Diſsimilarium*	*Per longū* Neruorū Venarū	*Articulorum* *Staminum* *Villorum* *Apic. col.*	Paritas	*Conſtructio* *Coagmentatio* *Connexio* *Conſpiratio*	Symmetria; Structuræ ratio } In coordinatis partibus præſertim floris ad ſemen. Seminis, & corculi ad Plantā, & productionum ordine. Proportio	*Modus* *Ordo* *Relatio*
			Differentium *Conuenientium*	*Per latum* Membranæ Cutis, corticis	*Septorum interſtinguentium*		*Craſsitudo exilit. gracil.*	Spiralis ratio caulium, & productionum	
			Similium *Diſsimilium*	Cartilaginis.		Defectus	*Humilitas* *Breuitas* *Anguſtia*	Cochleata Sphærica Quadrata	*Ratio*
		Continuatæ.	*Simili modo* *Diſsimili ſe habentium*	*Per craſſum* Muſculorum Medullæ	*Pericarpiorum* *Oſsium*		*Altitudo* *Longitudo* *Latitudo* *Inanitas*	Angulata Faſtigiata	Geometricè *potius*
			Fluentiū *Solidarum*	Cordis *Per totum* Carnis			*Plenitudo* *Paruitas*	Oblonga producta Collecta	
			Perennium *Annuarum*	Succi	*Fungoſarum* *Spōgioſarum* *Lignoſarum* } Particularū	Priuatio	*Magnitudo* *Amplitudo* *MOLES*	Expanſa Diducta	
			TOTIVS						

Sitæ, in proximè ſequentibus paginis.

In

In Plāta ſunt Quantitatis ſitæ,

- ***Quoad corpus propriū ad***
  - **Cōpoſitionem, & terminos**
    - **Interiores.**
      - *Conſiſtentia.* — *Ordo turbæ tricæ textura omnis raritas denſit. laxit. farct. ſolidit. fragilit. ſectil. fiſſil.* — Contextus.
      - Compago. — *Plenit. inanit. ſpongioſit. fiſtuloſit. tubul. ſucc. aridit. petroſit. lanoſit.* — Compoſitio interior, ex qua ſectionibus, & apertionibus multiplex figura.
      - Tactus. — *Coriac. cartilag. carnoſit. fibroſit. lanoſit. craſſitudo, tenuitas, gracilitas. Rugoſit. leuit. planit. Hirſut. glabrit. Calor frigus actu, vt dicunt.* — Eſſentia quodāmodo Phyſiol. Cutis finientis, & obducētis ratio.
      - Lux. — Præter lignorum putrilucidas partes, ſunt quæ etiā quibuſdam lucere dicantur Plantæ, vt Baaras Ioſephi, Aglaophotis, Aſter Atticus, vt alibi notauimus.
      - Color. — *Color, & varij ab albo ad nigrum à plumbeo ad cæruleum, ſed communis illa membris in pluribus exterior, præcipuè viriditas, albicans intus facies, quæ ex amplioribus craſſiuſculis poſitionibus. cruditatem, terream Peripatetici dicunt.* — Facies.
    - **Exteriores.**
      - *Figura. Species,* ipſa apparens totius partium — *Anguli ſinus ſect. curuit. plan. inæquat. Rotund. oblong. teret Cylind. Mixtæ ferè omnes figuræ, & quæ omnes noſtras regulas perbellè eludant.* — Termini exteriores.
      - *Tub. bulb. rap. capilli com. vmbell. ſpic. caput.* — Exterior compoſitio.
      - Hic conſiderandus interuenit Ordo in partibus, poſitionis ratione, quo completur figura. — *Nod. grum.* — *vt Fructus* { *ſupra* / *infra* } *folia* [*à latere, in cacumine, in caudice, in petiolis*] ita in { Germinibus. Folijs. Floribus. Radice. } — Membrorum ordo, organorum conſpiratio.

      > Lineas in Iūcis habes, ſphæras in bulbis pomis, ac tuberoſis, Oui ambitū in Braſicæ capitibus, Pyramidis aſpectū inſaſtigiato beneq. florido Cāpanulæ illius thyrſo. quid verò enumerem plures in eadem Planta, omnes in omnibus figuras, & multifariā diſpoſitas? ſi verò vſum circini quæris Fungos pete.

  - **Motum, diſpoſitio partium.**
    - **Minorū ad**
      - **Internas fūctiones vitales**
        - Organorum forma quoquo verſū ſpectata, quoad officia, & examen ſuperius numerum magnitudinē figuram ortum, & relationem inter ſe mutuam. — *Mouentes partes excernentes Mota excreta. Digerentes, digeſta, aſſimilata, excretaq. partes vnde ſimilaribus diſſimilares conſtituantur, rarius, denſiusq. diſpoſitis, & in figuræ obſequium ſubiectis.* — Robur ex colligatione partium.
        - Ductus ſpirituū ſuccorum. — *Ab radice, qua alimētū terrei ſucci, quaſi ori analoga hauritur mittitur in plantæ reliqua membra ampliore per medullam, veluti ſyphonem mechanicum ſcilicet Diabetem via, inde minoribus alijs diſtribuitur ductibus cauiſq. particularū loculis ad petiolos vſque fructuū florum, & foliorū excipientium, nec oſcula deſunt, quæ à rorido quoque aëre exteriores ſibi ſuxerint partes.* — Conſtitutio ad vitæ vſum.
      - **Externam euaporationem.**
        - Effluuia particularum odores efficientiū præſertim è floribus. Aërem corrigentium, alterantium dū per illum diffundūtur. In Rores, Mannas, & huiuſmodi abeuntium, indeque ſtillantium. — *Meatus, & quæ tranſitum relinquunt partes, quæ admittunt, excipiunt. Quæ exiliunt, & permouentur particulæ, & quæ in ſpiritus erumpūt, aut ex abiturientibus à Plāta ab illis aſportantur, ſiue diſſipatum eant, ſiue inde repluere debeant.* — Excernendi, & tranſpirādi rationes.
      - **Incrementa quoquo verſum**
        - { Surſum qui à globo impetus. Ad latera. Deorſum } Quæ apponuntur, ſimulq. comprehēſę diſtenduntur varijs organorum ductibus. — *Diſtributarum particularum, quæ, & quomodo appoſitiones, & coniugationes aſcendentium, & ſecum ducentium ſpirituum in altum, craſſiorumq. & ſpiſſiorum deorſum actarum, & mediarum circum vndique adiectarum.* — Apertio, ſugēdiq. & recipiēdi aptitudo, ac in ſemiſcēdi, & ſubigendi, vnde & eleuatio, & profunditas, & omnis magnitudo.
    - **Maiorū ad localem exterius**
      - Agitationē Librationem. — Statuminum, & diuaricationum apta per membra conſtitutio, cōnexusq. obediētia — *Diductiones molis. Diſtractiones penſationes ponderum, radicum & ramorum variè in orbem reſpondentium ad inuicem rationes.* — Agilitas paſſiuè. Leuitas. Grauitas. Ponderitas. Firmitas. Aequilibrium.
      - Concuſſionem ſonoram. — Quæ percutere, & repercutere aërem valent particulæ, & in vndas criſpare, turbulasq. conciere. — *Quæ conſiſtunt, & alliſionibus varijs concutiuntur.* — Cauitas. Conformatio reciproca ad diffractiones, repercuſſiones, & impulſiones.

> Papauera quædam Arabes à fracti vaſculi ſono ſimili Sciachaich vocant, & in Aphrica herba dicitur ſonum Huahua ab homine tacta, emittere quaſi perſentiat.

Par-

- *Quo-ad cõtermina corpora reſpectu*
  - Partium. *Poſitio*. Prout ſcilicet in loci occupationem diſtendũtur, ac reſpiciunt
    - Et ambiẽs totum, & circũpoſitas partes, coniunctę.
      - Erectio. rectitudo. declinatio obliquitas flexus. ſupinitas. | *Nec ſatis modorum habeas, præſertim ſi ad ſingulas ſtirpes reſpexeris.* | Prout interueniente partium nexu impetuq. inde ſpirituum, miſsis in muſculos ſuccis ſuſtinentur, aut incuruantur mole, vel põdere, ſiue ſuperiora petant, aut inferiora magis & quę grato circũſtãt cõtubernio.
        - *Quæ robore ſuo proſurgunt, vt Cupreſſus, Pinus.* — Protenſio.
        - *Quæ contortæ vario niſu ſuſtinentur, vt Vitis.* — Conuolutio.
        - *Quæ congenito ſtatumine carent & alieno fulciuntur, & ſcandunt, & aduoluuntur, vt Hedera volubiles.* — Scanſio.
      - Proſtratio.
        - *Quæ procumbunt, & humi amplexæ ſupinæ iacent, vel reptant humirepæ, vt Chamæciſſus Nummularia.* — Accubatio.
    - Seipſas inuicẽ, ſi diuerſis portionibus diſiunctim inſumãtur, & diſpoſitione referantur.
      - Plures.
      - Aliquæ.
      - Quodcumque ſegmentum.
        - *Ad totam plantam.* / *Vel ſimiles partes.* / *Aliquantas diuerſas.* — intus; *Extra latius, preſſiusq.* — Ad circumſtantia.
          - *Quæ, & quibus menſuræ rationibus.* — Coſlatio.
          - *Quomodo.* — Reſpectus.
          - *Inter quas.*
          - *Quibus*: *Ante : retro.* / *Ad quod latus.* / *Supra : infra.* — Collocatio.
  - Totius. *Locus*. Quę quidem ſi cum producendi, & conſeruandi natura cõſideretur, à quantitatis modis, menſuræq. rationibus ad eos, qui qualitatis ſunt vergit.
    - Latius ſumendo ab ipſo corpore retinente.
      - Ampliori fuſo magis, quod
        - Rarius. *Quaſi Nouerca quodam modo ſe habeat, vel potius hoſpitis*
        - Frequentius. *Quæ mater.*
          - *Aqua*: *commerſæ* / *emergentes*; *ſalſæ* / *dulcis*; *ſtagnãs* / *fluẽs*; — Mare. Stagna marina. Lacus. Palus. Fons. Riuus. Fluuius.
          - *v agnatantes, vt Hayhalem Stratiotes* / *terræ nixæ, vt Tribulus.* — Vliginoſa rigua fontium. Humida. Limoſa. Littora. Scopuli.
          - *Terra*: *infra ſuperficiem ſepultæ.* / *in ſuperficie ad aërẽ*; *varijs halitibus, aquis fœta, & perfuſa* / *mineris flatibus* — Cretoſa, arenoſa, glareoſa, ſabuloſa. Petroſa, ſaxoſa, arida, ſterilia, macra, gracilia. Prærupta. Pinguia, glutinoſa, fertilia.

        > Siquidem diuerſæ, diuerſis halitibus exurgunt Plantæ. Aluminoſis Agrifoliũ gaudet cuius plantæ indicio alumina in Thuſcia Græcus inuenit, quæ ſuis in regionibus eiuſdem Plantæ ſyluulis ſubeſſent.

      - Anguſtiori. paraſitico quodam abuſu. *Interdum: Plantæ reflexione quadam, quæ ſtirps ſtirpi, & locus, & venter eſt, & ortu, & alimonijs præpoſteris.*
        - *Arbores, aliæq. etiam humiliores plantæ* | *ramis ſtrumoſis, muſcalis.* / *radicibus muſcoſis, terroſis corticibus.* — Participatione vicinarum plãtarum efflantium.
    - reſpectu obice reflexione — Varijs quoad — Solem Vẽtos Alia corpora
      - habitudine varia, præſertim humano ab opere
        - inculta: *Teſquæ — Prata* / *--Rudera, parietes, maceriæ.* / *--Viæ, ſemitæ, limites.* / *--Sepes, margines.* — Conuerſantium animalium.
        - culta: *Arua ſegetes, ſatione varia.* / *Horti plantatione varia.* / *Cõſita Vineæ, Pomaria, Oliueta.*
      - Collocatione varia ratione
        - adiacentium: inumbrantium / abſcedẽtiũ — *Muſcoſa, fronde tecta.* / *Sylua, varia opaca.* / *Aprica aperta.* — Diuerſo Solis, cælique prçciſius aſpectu, & aëris ambientis.
        - ipſius terræ: eleuatæ. / adæquatę. / in caua depreſſę. — *Montes colles promontoria.* / *Planities cuiuſmodi plures Inſubria, Campania, Romanuſque ager habent.* / *Valles, Conualles in Vmbria, & Sabina frequentes.* — Ventis variè perflari Zephyris, beneque fœtis, & corpulentis Auſtris. Aura maritima. Turbis diuerſis Cõcluſionibus, quibus aër, quãdoq. ſtagnare videtur.
    - A corporis retinentis affectione exteriori prçciſius, cæleſtiũ, terrenorumque reſpectu quoad
      - Sedem ipsã inter contermina
      - Cæli, ſolique ampliores plagas, & ſeiunctim.
        - Quę Patriæ Regiones, aut tractus, latius, anguſtius: quæ grata, & quæ difficilia hortorum hoſpitia, & diuerſoria. — *Patriæ varijs quidem finibus, ſcilicet plantas dicimus Europeas, Italicas, Sabinas, Calabras, Aphricanas, Aegyptias, Niloticas, Americas, Mexicanas, Michuacanenſes, vlterius Romanas, Nucerinas: eiuſdemque montis, vt Baldi, Ianuarij noſtri, & Verulani horti Centauri dicti.* — Regionis totius, aut plagę foto fœto diuerſis perfuſo permixto.
        - Tegens cælum patrium per climata, variaſque partes. — *Quæ ab Occidente Canario ad Orientem, quam longitudinis dicunt; aut ab Aequatore ad vtroſque Polos, quam latitudinis; ratio: vel vnius ſimplex, vel vtriuſque ſimul.* — Diuerſo vertice cæleſti variè diſtributa lumina, radioſque infundente, imprimẽte permouente.

Ger-

Germinet terra herbā virentē &, facientem ſemen, & lignū pomiferum faciens fructum iuſta genus ſuū, cuius ſemen in ſemetipſo ſit ſuper terram. Gen. I.

Vita Plantæ naturales motus in eius corpore.

Ab promouentibus principijs initio.

Externis cauſis.

Influentijs cæleſtibus, cæloque ipſo alternis ritè, rectèquè vicibus, & ſudo, & madido inde *Sol pater Anaxagoræ, & Ariſtoteli*, ſcilicet, *Generationis initium.*

Radij, lumina ſyderum, immiſsio particularum.

Imbriū, rorulentæq. aſpergines, & Niuiū fomenta

Nonnunquam diuerſarum plantarum ſeminijs fœtæ pluuiæ fecūdiores, vt picoſa illa, ex quibus laſerpitium, & ſyluæ Cyrenis.

Hum-aqueis ſubſtratis partibus aptè ad ſpiritus, ſuccoſque conſtitutis inde *Terra mater Ariſtoteli*, vtpotè alimēti initium, & ſubminiſtra.

Aggerendorum, increſcendorumq. putri-læta ſubminiſtratio.

Internis.

Quà motis, quà mouentibus, & inſtrumentis.

MATERIA: CALOR — *Tenuiora concitanda.* HVMOR — *Sequaciora ad pingenda.*

MOTVS.

NEXVS.

PARTICVLAE. Simplicitas. Commixtio Remixtio var. par.

Superiorum Elementorum, ... partium cū inferioribus ... *& copula.*

Concitum fermentum ex ... corpuſculis, quæ conſimili... dā veluti cōputrium ferue... ſeminium coeunt, & ſemi... æquipollentes grumulos.

Generatio. Sponte Natura ... mina præſtit... quamuis obſc... nobis. A ſemine inferi... planta.

Excitatio.

Eductio germinis.

Pullulatio.

Conformatio.

totius } produ- partiū } ctio. Figuram ind... vis. *Figuratri... dicta.* *Tempora.*

Vita ipſa: viuendi actus: *vigor*: *viror*. Nec *natura* tantum, vt latius nonnulli loquuntur, ſed huiuſmodi, quæ *vegetandi anima*, aptis ad eas, quæ infra functiones *organis, & partium obſequio* vſa. *Sanitas* hinc eiusq. *conſeruatio* præſertim ex caloris, humorisq. modis, Symmetriaq. quodammodo, & Harmonia membrorum, partiumq. interfluentium inde, & ambientium, & retinentis ſemper ventris qualis Anaxagoræ tellus, vel potius vteri materni: à cuius ſinu quamuis explicentur ſtirpes non tamen facile vnquam abſolui ſolent.

Viuens corpus. Sanum. Vitæ ſtatu... *Vitalitat...*

Senſum; dolores; voluptates, connubia interim, & vlterius *mentis, ac cognitionis veſtigia* illa, quæ ex *Empedocle Anaxagora*, nec inuito forſā *Platone* afferūtur refellentibus *Theophraſto, Ariſtotele*, ac *Galeno* non niſi metaphoricè acceperis, & eleganter. Analogicè verò ſi libet *ſexum* quemdā ad animaliū modos.

Inſidet porrò ea qua viuunt *Anima* in corpore toto, præcipuè verò ab radicis fontibus per medullam illam, quaſi ramoſa viſcera, & diſtenſum cor, in membra diffunditur, neruoſas itidem, ac fibroſa partes, interueniorumque plexus, nec parum in ipſo cortice, vtpotè ijs, quæ benè ſubacto, lentoq. nec facilè diſſipabile ſucco conſiſtunt, in eius foculos, & latibula.

Inſiſtente anima. *Variè fuſa, ac diffuſa.*

Educatio à partibus ſeminio obſequentibus, ſocijsq. cauſis eſt, ſuccisq. quaſi terræ matris lacte, complexuq. benigne fouente circumfluo aëre, radijsq. benignis, & opportunis inſperſionibus: quæ etiam ars ipſa, quandoq. prouocans pro viribus ſuppeditauerit.

Educatum.

Functiones vitales, quæ à vitæ, & ſanitatis gradu.

Cōſeruationis.

Nutritio.

Alimenta } facultate { attrahendi, retinendi, cōſequendi; ſuperfluum reijciendi. *Excrementa*

Ore ipſius radicis. Oſculis. { *interius per partes.* *Exterius quæ ab aere roſcido haud parum inſugere, & inſumere poſsint.*

Subiugatio inſumtorum.

Excretitiæ ſtirpes paraſiticæ. Excretitij ſucci.

Lacrymæ reſinæ. Gummi. Oleoſæ effuſiones.

Tempora Membrorum. Officia. Partiū omnium.

Nutritiu... Alimenta ſucco ... qua, & terra ſimp... ſtercore, pinguibus, ſalibusq. } ...

Complementi, ſeu perfectionis.

Incrementum.

Motus inteſio { Surſum, ad latera, Deorſum.

Additio aſſumtio.

Diſtenſio.

Complementum.

Admirabilis hæc in Meti fœtu inque Solis flore inde Planta max ma dicto, ac Tune, & in pluribus Saxariplantis, quæ Chamaleontino more aëre potius frui videntur.

Extenſio quoquouerſum.

Augmentati...

Perfectio completo corpore.

Fœcūditas.

Flos Naturæ ridentis Venus; ſeminis præludium; promiſſio; confertis à ſpiritibus minutè in colores elegantes.

Partus Numero, tempore, modo, membris.

Semen Manifeſtum, ſimplex, multiplex.

Nexus obſignati multiplicatio veluti fermentum reliqua in ſe trahens ſubigente ſpiritu: ex ſale, & ſulphure fixo chimici: ex ſubſtantia plantæ ſcholaſtici.

Sexus, & Hymenea Plan... in Palma celebrata, in Mercuriali obſeruata à nobis.

Generatiu...

Spirituum florida eruptio concep...nis preuia.

Multiplicationis.

Conſperſio, conie... ...minum.

Gremij terræ, ...ria ratio, varia ſeminum receptio, ea tepefactum ſeme... ...plexu ſuo diffundit, & elicit ex eo her...beſcente... ...riditatem Ciceroni.

...tus ... ...e Natura varius.

Conceptio. Vterus. Receptio. Sopor Plantulæ ... mine. Embryon plantulæ.

Cōcluſio totius plantulæ in ſemi... ouo an nutritio, an incrementum.

Et ea vis indita ſeminis, vt complicitā plantulam emittēdā per multos annos, per turbationes multas cōſeruet ad vitā: immo ad terræ vterum currat ſponte ſua. xiij. anno mōtanarū quarundā ſtirpium ſemina prouenīſſe ſcimus, & Altheæ à nobis ad Nephriticos vſus contuſa, diuq. ſtillatitijs aquis macerata, germina in ipſa phiala per anguſtū os emiſerūt. Per ſtercus quoque nō turdorū, ſed equorū gallinaceorū, aliorumq. & fruges, & Gith, aliaſque enatas ſcimus. De Lupini ſemine quamuis inter vepres ſuſpenſo radicibus miſsis terram petēte ſcriptum.

prolis à ſemine eruptio. diuerſis dierum ſpatijs alijs primò inde alijs miſſis plantæ partibus. Magis, minusq. viuaci ſpiritu, aut perenni virtute.

Concepti corticis effractio, dilatatione, inſumpto à nutrimento, indeq. incremento ſeminis, rumpente.

Excluſio.

Stirpinitium ſurgens.

Aligermina fouentia. { *Semunifolia ex vniualue.* *Sembifolia ex biualue*

incunabula *Sembifolia* in omn... ferè, à reliquis foliis diuer... ſeminis ipſius pulpa.

Collecta in principium, nouumq. caput ſtirpis virtute.

Inſurgentium in plantam partic...rum ſeries.

Propagatio varia prout ſcilicet expāſum per partes ſemen fuſa ſeminali, & quoquouerſum interdum virtute in illis maximè exiſtit, quæ viuacem ſpiritum animæ in condenſo, pertinacią. humore conlocatum obtinent, inde viuiradice ramis ferè cunctis, ſementicijsq. germinibus, gemmis, tuberculis, nodis, bulbis, radicibus folijs, quinimo ſuccis; contrito ligno multifariam notatur multiplicatio, & per Inſitionem etiam de qua inferius non ſine aliqua mutatione.

Miſsis maiori, minorique compendio adultis partibus.

Vel etiā à maiori plāta abſolutis, & in noua cōſtitutis germina.

Aut in alijs ſuperductis.

Partium à matre in nouas prol... ceſſ...ex collectionibus varijs.

Adiunctiones, appoſitiones.

Noua è membris, membra in ... rum corporum conſtitution...

Ab ani-

Quis autem nexus, quamve robuſtus in ſemine vlterius cognoſce. Meditatio in rediuiuis illis à rogo, à contuſione plantis fit, quæ è cineribus ſaleque; quæ è concritis profurgunt ad figuram, ad vitam corporibus; quæ in ſalis micis, fuſoque latice, ipſas figuras repetunt peruicacius. Iam conſignati à Natura interius, exteriuſque plexus firmitatem ſpectato, ſi ea confringentis Tuditis, ſi deſtruentis camini, vel ipſo in buſto, & fragmentis immanem violentiam fruſtrauerit, irrefragabilis prorſus, & inuicta ſpeciem inde redierit in ſuam, membraque reddiderit illa, quibus ad prioris vitæ functiones, officiaque conſtituitur; quid vnquā pertinacius impreſſum, quid mirabilius obſignatum, obſeruaueris? Ad de breuiſſimum operis cōpendium, & ſurgendi impetus, ac reſurgendi repetitas pro calore admirandas vices.

Ab animæ ipſius ſpiritu, & energia, eo completo.

- *Interna*
  - Aetas longior, aut breuior vitæ duratio, & peculiaris partium, mutatio habitus figuræ.
    - Iuuentus, Vigor, Senectus — partium Contractio, Apertio
  - *Morbi*
    - Intrinſeci, Extrinſeci — Compoſitione, Intemperie, Solutione continui
    - Communes, Proprij — Periculacum: Germinaturiunt, Fructum fecerint
    - Generis, Specierum, Partic. — Remedia
    - Subſidia
    - Totius, Partium — Præcautiones
  - Aeſtu ſiccitate, Frigore, Humido (Intrinſecus, Extrinſecus), Iniurijs, ſeparatione partiū, & totius à terra.
    - Planta: Eruatur, Atteratur, Frangatur, Vratur in cineres, Priuetur nutrimēto
  - Corruptio, Lāguor, Ariditas, Putrefactio, ſiue *Interitus*
    - Pars ipſius: Abſcindatur, Findatur, Diffingatur cōtrarijs oppoſitis, vel dentibus rodatur, Vratur radijs.
      - *Venenum vt menſtruum, eiuſque vel halitus tantum.*
      - *Ariditas, & mors.*
  - *Conſignati nexus in perſiſtendo vis longæuitas quæ plurimum in* — Soliditate; Succo multo bene condenſo, & lēto; Radicibus lōgis; Cultu putatiue; Sicciori loco
  - *Debilitas breuitas quæ* — Cito nimis prouentu; Imbecillo corpore; Radicibus in ſuperficiem actis
  - Annua, Terreſtris, Perennis — Conditio, & varia lōgioris, aut breuioris æui.
  - Radicem, Caulē ramos, Folia, Flores, Semina fructus — Quę nunquā amittunt, rarius quæ, aut crebrius producūt, vnde vitę, & perfectionis organorū ratio, non parū innoteſcit.
  - Nutritionis, Alimēti, Germinationis, Ortus, Fœcūditatis — *Sphacelus, Sideratio, Roratio in vite, in frugibus noſtri Mannam vrentem dicunt. Articulatio, Hirculatio, Scabies, Rubigo, Foliorum, & fructum lapſus, Cittoſis vuarum, Vermiculatio* (Vermes, Erucæ, Pediculi, Lepas in Myrto F. Columnæ, Aranei, Culices), *Fungus, Ictus & vulnera*
    - Partes à nexu exorbitantes ad ſolutionem, concluſionum foculis in putres vſque turbulas rebelles.
    - Et quæ meatus impediiſſe, & particularum conſpirationem interturbant, continuataq. interſtinguunt.
  - *Animalia in Plantis genita.* — *Computridis partibus in Veſicis Vlmi, Terebinthi: in cornibus Heitmamaxalli Recchi.*
    - Fermenta ſpirituum fœta, ad altiorem viuentium gradū ſuperbientium.
  - *Abortus. Perſeuerantia. Degeneratio*
    - *Monſtra vt cornucopiæ Cardus Imperati, & forſan Quauhcuetz placuitlapilli Recchi.* Plananchuſa noſtra, & huiuſmodi. *Carduos nuperi olitores in gibbum contortos turgere cogunt. Intybum Lactucā criſpant, & in candorē, & ſuccos cū Cichorio Soncho & Aſparagis ducūt. Braſſica carnoſā vim à flore in villoſum ſpiſſo germine cerebrum prauertunt. Cypriam. ſcilicet iſtā. Corebraſſicam nos, nec* [illegible]*ente colore* [illegible]
      - Cōparatur hæc Theophra[illegible] [illegible]nſmutationi vermium in Au[illegible]lias[illegible]que [illegible]pilio[illegible]
    - *Tranſmutatio quæ varia legitur potius quam compareat, & notari in ea poſſet defectus à propria virtute quo non ſufficiant ad propriam ſpeciem proferendam, & ad affines tranſeant, ita vt ſi inopia virtutis, & alimenti ſit, & putrefactio, aut reſolutio ſeminis, vel herba magis, minuſque in inferiores deſcendant; ſi copia ſpirituum, & alimenti affluat in ſuperiores conſcendant, ſcilicet perfectas magis, & pleniores.*
      - Tritici in Lolium Theophraſto. Hordei in Auenam. Braſſicę in Rapum et è cōtra Varroni. Raphanus in Braſſicā vetuſtate. Caprifici in Ficum. Populi albę in nigram. Caſſiæ in Cinnamomum. Hederæ Helicis in fœcundam. Syſimbrij in Mentham. Ocymi in Serpillum. Frumentorum in ea, quę inde dicuntur Frugū Vitia. Linū in alias quibuſdam. Inſolēs porrò quæ de Quercu dicitur, quæ ab imo exciſa degeneret in Geniſtam.
    - Exceſſus, vel defectus materiæ, vel virtutis, vel iniuria quæpiam, aut ſuperadditum fomentum. Quod ars quoque edocta, vt gulæ, vt marſupio ſatisfaceret, multiplici opere preſtitit, magnatum, dum voluptates herbarijs quoque legibus vim faciūt, & ſtirpium etiam naturam in ſui deturbane obſequium.
    - Transformatio plantalis Metaphytoſis quædam per particularum à nexu, eiuſque ſignis effluxiones, lubricoſque in proximiora motus.

Affectiones, & Mutationes.

Metaphytoſim nec obſeruauimus, nec vidimus quod verò vegeta alia, atq; alia, diuerſi etiā generis ex ſe producāt, Viſcū ipsū prēter cæteras Paraſiticas euidētius cuiuis oſtēderit: corruptione deinde ea abſoluta proferre quę in perfectis partium loco ſe habere ſolent, fungi euincēt, qui ſtaminum in floribus promiſſorū ad inſtar erumpunt è computribus ad humum ſtirpibus. Vlterius certè Tubera reſolutarum in cōpactum ferè frondium, in ſyluoſis tractibus non ſine halitu collectiones, ſeminio nō ſolum nepotantur pertinaci; ſed robuſtius interdum conſtringuntur in tophos illos, nec vita caſſos, qui fungos etiam iterato opere ègerminare non ceſſant, perenni cōplexu ſcaturiginem fouentes. Porrò in fungis vis mirabilior, & maior, fungiferis. ad tertium vſque ſupernatos vidimus: vidimus à fungorum fruſtis putridis iacentibus miſſos fungulos, par[illegible] totum, ita in poteſtate habente, ita continente, vt progignere valeat; de quibus omnibus ſuo loco.

- *Externa.* pag. ſequenti.

Tab. 6.

Affect. & Mutationes

- *Naturæ motibus, ſiue contingẽtibus varijs.*
  - Iuuantibus fouentibus in hilariorem ſemper valetudinem.
    - Terreis *aqueis, altilibus, ſuccis benè diſpoſitis.*
    - Radijs *ſyderum propitijs.*
    - Fauente *per anni tempora Cælo.*
    - Vegetior, proſperior habitus Plantæ, illiuſque ſ[illegible] racitas.
  - Iniurijs, aduerſiſque.
    - Calore, *frigiditate, humiditate, ſiccitate, cæloque ipſo, & radijs.*
    - Contrarijs *è ſolo ſuccis.*
    - Humanis *ferro, & manibus; animalium dentibus deſtruentibus. Et præter maiores inuadentes, minoreſque vel in ipſis latitantes; ſunt mures, & talpæ, talpa quoque inter inſecta peiores multo, quæ vel in ipſius matris gremio iniquiſſimè deuorent, depopulentur, radicitus extirpantes.*
    - Strigoſior, imbecillis, infelix prouentu.

Multiplici flore, quę magis placere poſſint hinc Ars ſibi plantas congignere videtur, rarioraq. ſemper in florum coloribus exquirit: ità Pæoniæ florem flammeum diuerſe ſtudet vt candidum habeat, hoc ſcilicet pacto, & Pauones albi in delicijs rarioribus habentur: folia quandoq. commaculant, vt præter tricolorem Amaranthum, & ſtriatum Gramẽ, Ocymum violaceum, rubenſque Blitum, & Betam, incanã etiam Mentham viderimus. Vix certè de violaceo Cariophylleo cogitauerant cum prodijt. iam & vmbellas in Chatalonici Iaſmini floribus expectamus, vt componendi ſedulitate Florilegi liberentur. Tulipæ certe & Anemones iã & Phrygiones quoſcunque, & pictores omni ex parte occuparunt, & deuicerunt.

- Externæ.
  - *Cultus operis, quę diuerſas regulas, & tempora agnoſcunt, facileque circa mites, ſed circa agreſtes, difficilè, ſuum finem conſequuntur.*
    - In ſolo materno.
      - Aratione, *foſſione, paſtinatione, ſarculatione, ablaqueatione, occatione, exoſſatione illa Perſij ablatis lapidibus.*
      - Rigatione, *Stercoratione, fæcibus ad fæcunditatem immundis, cineribus, ſalitiſque alijs ad ſalacem Venerem.*
      - Miſcellis *varè temperatis, variè ſubacto inſperſionibus, mangonijsq; diuerſis, vnde mutationes exquiruntur.*
      - Figuræ, & qualitatum mutaticulæ.
      - Multiplicitas in floribus, vbertim exageratis lætioribus ſuccis.
    - Vſtione *illa quidem execranda: qua Virgilio ſæpè profuit incendere agros; ſed ſæpiſsimè nocuit, pomarijs vineis, caſis, domibus, c[illegible] comb[illegible], [illegible]ptiſque, & brutis, imo hominibus in diſcrimen adductis.*
    - In Plantis ipſis.
      - Satione *prauia maceratione, decorticatione, apertione, pericarpij detractione, exſiccatione fructus, aut recentis, vel integri, ſimplicique commiſsione. Et vel ardenti aqua Palmulæ maceratum ſemen celerius naſcitur.*
        Semina præterea non tantum medicare, & perfundere ſerentes, vt apud Virg. quandoque ſolent; ſed & radices, bulboſque, aliaſque plantarum partes vnguinibus, ac tincturis appoſitis.
      - Plantatione, Translatione, Peregrinatione } *totius aut partium.*
      - Inſitione
        - *Surculis ramo.*
          - *Nõ abſciſſo.* — *Traductione in foramine per terebrationem.*
          - *Abſciſſo.*
            - *In fiſſura ſciſsi caudicis, inter corticem, & lignum.*
            - *In caudice ad medullam terebrato.*
        - *Cortice.*
          - *Inoculatione per tubulum.*
          - *Emplaſtratione gẽma ſola.*
            - *Aperto excipiente cortice.*
            - *Detracto, alioque gemmato adpacto, quæ æſtatis dicuntur.*
        - *Truncо appoſito* — *Eſt Paliadij, quæ Ramo Salicis brachij magnitudine perforato, Plantæ Perſici omnibus ramis ſpoliata immiſſa, eoque infoſſo fit.*
        - *[illegible] Adpoſitione varia, quæ hoſpitij quodã modo ſè habet*
          - *In trũco*
          - *Intertrũcum, & corticem.*
          - *In cortice*
          - *In radice*
        - *Semine Theophraſtea quadã inſitio.*
          - *In Ramis vt Lentiſco in Ficus cortice, Ruta in varijs, adpingentes, ſimulque fouentes fimo, vt fertur de Viſo, & [illegible] mortem, &c.*
          - *Capitibus*
            - *Bulborum vt in Capa, Linũ in Scylla nõnulli.*
            - *Radicum, vt Braſsicæ, Rapi.*
      - Putatione, Pampinatione.

Multiplex diuerſarum conquiſitarum plantarũ prouentus, vberior, facilior, additis noſtris miniſterijs Naturæ operi.

Exoticæ plãtæ noſtrates fiunt, agreſtes, montanæ, marinæ, ciuitate donãtur.

Plantarum diuerſarum in vnum coitus, fructus inde vtrinque participes, vel maiores, vel diuerſis ſaporibus gratiores, ac ad lautiores menſas multiiugis adinuentis locupletati, qui multifariã palato adblãdiãtur.

Felicitas diuerſarum plantarum diuerſimodè exquiſita, coniugijs varijs.

Præcocia & ſerotina in pomis, & fructibus adinuenta, omnimeſtres Roſæ comparatæ.

Sapores etiam ac odores, à coloribus aliquatenus immutati.

Collectior plantæ viuacitas.

Iam temporum quoque iniurias floribus vicimus, hyemat nunquam, vernat ſemper. Decembri toto Hyacinthis, Narciſſis, Anemonibus, Violis, Roſis, Aurantiorum floribus impetente bruma ſcatent Romana viridaria; ſed & Aquaſparta noſtra ab Vmbriæ montanæ quamuis ri[illegible]us meditulli[illegible] mi[illegible]. Ridet natura obulos [illegible] [illegible]perſis flocculis inſurgentes ipſos niueos propellens [illegible] can[illegible] [illegible]ſque [illegible]idos [illegible] bentibus, ſpirantibus, diſtinguens igniculis.

Tab. 6.

[illegible] pleniſſima in cultu obſeruatio, & penetralia ad vſque pertingens, [illegible] nobis ſtirpium, quæ de vitæ gradu ſunt oſtendat vlterius, vt ſcholio quodam hic ſubnotemus. Animalis eam agnouimus ab eo ſect[illegible] trifariam, adſtipulante cum pluribus Philoſophis Peripato. Sui autem peculiaris generis, & ingens à Brutis ad Plan[illegible] perfectis, perfectas, interuallum. Viuacitas à ſpiritu eſt paulò [illegible]a Interraneorum halitus promoto, ſuperioribus radijs. Cor[illegible] vita motum ſi cum ferino comparationem ſubeat, Vniuerſi m[illegible]mbris, ſcilicet terrenæ cutis parte, imò aëre, & aquis integratur. Benè nimirum Anaxagoras ventrem ipſi, ſeu ventriculum potius à terra ſubſtrata agnoſcit, & circumfuſa. Vterum in conceptione dicamus, & appenſione radicis quaſi ab vmbilico alimentum, & deinde à perpetua quaſi nutrice: ſinum præterea quo ſemet tuto recipit aduerſo cælo: matrem titulis pluribus. Hinc [illegible]ſ eſt, nec vllis opus eſt organis, craſſioribus ingerendis, concoquendis, excernendis: ſi purum putum chilum, cibos ſcilicet omnes in ſuccum redactos, ab radicis oſculis exugunt. Rectè ex Galeno Epar. quid Cardane ſtercora hinc expectas? potius vt Scaliger ſalsè à te vrinas plãtis expoſtulet in iudicia febriũ. Muſculoſa, neruoſa, venoſa traductio ab Epate eoq. & capite in ramos eſt: in vicarios inde flores, & partus. hoc vegetum animal. Excrementa, ſudores, verrucæ, tubercula: vltimarũ vtpotè digeſtionũ: nõ craſsũ quid, aut fœculentum. Quid alia quæritas mẽbra? anne ſplenem quoque in his, & pulmonem? reſpirant ne & illa præſtant, quæ nos cum reliquis ſenſu præditis eiuſmodi organis. Diuerſis indigent inſtrumentis functiones diuerſæ: indigebunt talibus ſtirpes ad functiones non ſuas? Ramoſa illa traductio à radicis capite, & cor, & cerebrum, & viſcus omne eſt: & membrum, & membra. transferri nõ debet Animal, nec artubus vllis permoueri, nec ita ſẽtire. Quid de appetitu? Imbres terra appetit, brutum eſcam: medium infra hoc, ſupra illud, loces appetitum, qui de ſtirpibus dicitur, nec erraueris. Idipſum de odio, fuga, amore credideris. Senſuum modo affectiones, altioris indaginis. Tactum vult Guilandinus obſcuritatem excuſat noſtrorũ hebetudine ſenſuum, ſtirpium ruditate. non tamen facilè vtut obſcurum quis coniectare poterit, nedum cõparentem vnquam. Siquidem diſiungere à ſentientiũ membrorum motibus æquum minimè videri poteſt. Tacta retrahitur Spõgia *vt ſuperioris gradus. In planta exciſa, aut percuſſa, quo talis innoteſcat conditio, motum habemus nullũ. Scimus plures ridere quã referre ruſticos, arborem coram vibrata bipenne, antequã ipſum adactũ ſit nutare ferrum. Cur nõ potius in nutrimenti arrhabonem aſſuſorũ liquorum guſtatus quidam, & genitalibus in operibus ſpirituũ conceptione, & emiſſione quaſi venereæ læti[illegible]e nõnihil ſuſpicandum, indagandum in ſtirpibus, pro organorum, & analogiæ modo? quod ſentientibus reſpõdeat, citra tamen ſenſum. dum hauda quaquam pro ſaporum ratione eligere, aut iucundis titillationibus in Venerem duci debent; nec voluntate, aut inſtinctu, ſed vegetæ determinatione naturæ in ſemen parturiant: aſſuſum nõ quæſitum, ſuccum cõbibant. Cõtactus ſimilitudo ab internis quidem, in alimenti augumenti partus ipſius, & ſanitatis, necnõ excretorum modo, læuiuſcula profert indicia. Potiora quæ ab exterioribus, nullum ferè veſtigium referunt. Quæ tactu patiuntur animalia licet infima, nunquam membrorũ abſciſſionibus gaudere, ac proſperiora reddi ſolent. In Plantis inſitio facilis, grat[illegible] putatio, pãpinatio opportuna, faciliora in vitã germina à reſecatis radiculis, à contortis, attritis, ſciſsis, contuſis ramulis; nedum diſſectis ab omnibus; & læſionem ferè omnem à ſectione excludere videntur, & quemuis huiuſmodi tactus dolorem, & ſenſum. Si quis autem eo quo diximus modo ineſt, is ab vſtione feruentium radiorum, aut rigentis brumæ iniurijs, intrinſecus etiam peruadentibus in ſpirituum, & complexus perniciem, ſumendus eſt. Nec ſexus à ſterili fœmina mare fœcundo, vt perperam, & præter naſcendi quæ in Animalibus leges, fit; ſed à diuerſa, quæ ab eodem ſemine proſurgit prole, & maris, ac fœmina connubijs quaſi, & conuictu; vti in ſuis inferius oſtendemus locis. Porrò diuerſo in genere ſumus, ea vtere analogia quã eius diuerſa exigit ratio; & quæ præcipuè eam ſequantur diuerſitatem cape.*

Vegetantis huius Animalis vita affixa eſt. Terræ fouentur gremio, aëris ſinu, aquæ lacte, corporis partem, mundi ipſius partem habent, conuiuunt elementis, accedit tellus ipſa in membrũ, vniuerſi ſpiritus fouent.

Conſtitutio inde non vna, nec facies, nec totum ſimul & ſemper; abijcere, amittere membra poteſt. & recuperare renouatione quadam. Contrahere ſeſe, & in radice; vel radice ſe abſcondere, & bulbo, reliquis amiſſis omnibus; vel in radice, & caudice reducere, frondibus nec dolenter dimiſſis. Exerere, vel ſeſe Superficie dicta tota ſcilicet ab radice reſurgentibus omnibus: [renouatis dixeris, & renatis iterum, atque iterum] vel nouas frondes promittere, quod diuerſimodè; aut eodem ferè conſpectu ſemper perſeuerare, diuerſis datum, vt ſuis patebit locis. Omnibus certè nouella erumpunt germinatione, quæ propria.

Partes in ſuum ita ire totũ valent; vt in id vertantur ſi abſciſſæ à parente, magnæ Telluris parentis cõmittantur ſinu, ſiue illum demiſſæ contingãt, in quo ventriculũ obtineant. Quæ ſeminij virtus Viuiradicis dictæ efficacia, ſatis oſtendit animam ipſam vegetam ita in qualibet parte diffuſam eſſe; vt diuidi ſine vllo reliquæ præiudicio poſſit, & plenitudine, ac multiplicitate longe eam, quæ in Brutis eſt ſentientibus ſuperare, quæ inſeparabili vnitate continetur.

Alijs etiam appoſita membra imò membrorum particulæ conuiuunt, & coaleſcunt inſitione, meliuſque prorſus habent. Vlterius penſatur ipſa alligatio, & compoſitio cum mundi membris, quod abſciſſa etiam artubus viuere poſſint, diuq; illi ſeruari: ramuli, & faſciculi ſuis cum floribus diu certè rident in aqua, ſed & ſemina proferunt, ferèq; perficiunt. Nõ rarò Lilia ab exiccatione etiam, & ab aqua ſemota refloreſcere ſolent.

Admiranda in Pulegio prorſus decennium [vt ipſi obſeruauimus] iam exſiccato, florem bis in anno ſingulis ſolſtitijs rurſus aperiente, & emittente, & vitæ vis & ſyderum ratio; in nullo iam remanente ſucco, arenti penitus corpore. Nouit hoc forſan Cicero. cauſa alibi à nobis aperienda. Notius commoueri ipſiſſimos plantarum liquores in vaſis, dum ſui generis, plantæ in flores, fructuſque aguntur; colore, & partibus; quinimò in commadefactis etiam, & pertinacibus maculis conſentire.

Conculcata, & contuſa plura in hoc agmine lætius eriguntur. Hiſpanicum exemplo ſit Chamæmelum. Triticum à Septentrionali frigore percuſſum miram nanciſcitur à niualibus gelidis abollis, à ſcythicis pruinis vbertatem. Nec Taxi tantum Aquilone, & frigoribus exhilarantur; ſed ea in quibuſdam in ſeruando nexu vis adhuc tenellis à ſemine miſſis [contra quam vllis ſentientium pullis permiſſum ſit] vt gelidas etiam compreſſiones exuperet. Ita Tunc nobis plantulæ vix vnciali foliolo, benèque ſuccoſo exporrecto reſtiterunt nocturnis brumæ iniurijs, quibus hoc anno ampliores eiuſdem generis, benèque ligno ſæ arbores plurimum conciderunt.

Ea virtus eſt, vt annorum oneribus multo minus quam ſentientia ſuccumbat; ſiquidem longiſſima in multis ætas, in multis fœcunditas; vix finem, vix ſterilitatem tangat. Et annoſa Iliaca, Herculea, Quercus, vel vna amplum præbeat exemplum.

Vt extenſio ipſa, & creſcendi impetus, quæ vagandi lib[illegible] Brutorum reſpondere videntur; cum hæ ram[illegible] mag[illegible], magiſque diſtendantur, ictuſque telorum etiam ſu[illegible]rare contendant, ſurgendi ſpiritu indefinito. Nec in [illegible] tantum Abiete, ac Cupreſſo, Fagis, Populiſq; ſed & in alijs, etiam quandoq; ſuperbientibus, vt in Aquaſpartana noſtra Vlmo.

Etſi ad bruta emittenda, quæ ſpontè proſurgere dicuntur vis particularum in connexum cõuenientium extenditur. Iam plantæ, quæ infra conſiſtunt [nec mirum] ortum duplicem, ortum multiplicem, & propagationes ſortitæ ſunt; tum ab illis omniparentis compulſis opere; tum à ſeminali virtute per illarum corpora pluribus in locis in prolem, & fœtum cum germine præſertim effuſa.

Ars præterea non ita Naturæ iura in brutis in variam multiplicandis ſpeciem miſcere poteſt, & temporum leges præuertere, ac in his ferè ad arbitrium inque dies magis facere videtur.

Superauerint ea propter reliquas in Natura rerum claſſes quaſcunque, varietatis, & familiarum numero. Luſerit ea in his primo ferè in figuras, firmioreſque eas, & benè impreſſas ducens, picturæ in copiam luxuria ſimul, & licentia.

Tab. 6.

Tab. 7.

Vires Plãtæ, eius cõpoſitione deſtructa

- Simplicis alicuius plantæ ſeiunctim. Compoſiti, ſcilicet ex pluribus plantis. Quandoq. alijs etiã ex materia Medica vniuerſa adiunctis.
- *Particulis cõminutione cõfuſis.*
  - Peculiari plantæ in illis nexu, nil ferè aut parum immutato; vt eædem ſeruentur plantæ vires, ab ipſis imprimentibus.
    - Ducibus, vel Cruribus medicinæ, vt dicũt, inde primo
      - Experimento. *Hæc prima quidem, & certior quædam Præceptio quæ & temperies, & quæ inde emanant facultates patent, nec alia illa innoteſcunt, quæ aliqua ſaltem in tanto doctrinæ faſtu, & ſapientiæ hodierno præſertim luxu diffluẽtibus auro ſerico, multicoloribus multiſoniſq. pompis humanæ ignorationis multo quidem latius fuſæ, cõfeſſione,* occultæ *dicuntur* qualitates. *Sed quãuis periculum facere periculoſum ſit, factis tamen aliena ope periculis vti, iucundiſſimum, & abſq; vllo periculo; ita in hac medicina frequentiſſimũ eſt, Dioſcoridis, Galeni,* Recchi, *& huiuſmodi Scriptorũ beneficio, quos potius quam nares, aut linguã, vel peritiores Medici conſulere ſolent: nec ſolum rationes, indiciaq; facultatum, & quæ inde dogmata poſterius habere; ſed hæc omnia periculis illis antiquis, eleganti (addita ratiocinatione ſuperſtruere conſueuere; dum ab his vſum, à ratione) ornamenta dumtaxat diſputationum ſibi adſumere queunt.*
      - Ratione *Quæ ſi vera eſſet, vel potius veram noſceremus, & nihil imponeremus noſtri, primas ferret; ſed non rarò, & plauſum, & pulchritudinem potius habet; quam veritatem. pulchra profectò rationis eſt ſi eam in ſtomacho hilaritatem facere ſericum dicamus, quam oculis exhibet colore, eamque aurum voratum, quam detentum marſupio.*
  - totis / partibus — collectis / ſeruatis / præparatis — varijs tẽpore loco, modiſq. ope Pharmacopæorum vnguẽtariorum.
  - TEMPERIES Radix Fũdamentũ Prænũcia Facultatum
    - *Huius Indicium*
      - Odor *quo ſaporis ſocietate quadam cum illo quoque ſimilia nomina cõquiſiuit, potius autem pari obſcuritate, & multitudine, & dicitur, & latere ſolet, & quoad Plãtas in floribus ferè præſignis eſt, reliquis autem in partibus omnibus, in eadem plãta, vt plurimum ſibi ſimilis, quod rarò in ſaporibus contingit. Innumeros certè potius animo deſignaueris res per ipſas diſcurrens.*
        - *Acutus*: Acutus, Acer, Aromaticus, Viroſus, teter, Aſper
        - *Suauis*: Dilutus, Suauis, Iucũdus, Læuior
        - *Inodorus*: Grauis, Putridus, ſitum ref., Inodorus

        Odores ſaporibus proximi non confuſi, nec fœtores ab illis niſi voluptas diſtinxerit. pleniores alios, ac diuturniores ſpiritus fecerit ſpiſſus, & pinguedo. Ineſficaces illos ne credas, Texaxapotla moneat quæ lapides terebrat: Maru Cortuſi, quod cerebrũ percutit: Cæpe quod in lachrymas oculos ſtimulat. Sarcire nutrimẽto quodã ſpiritus, indeq. vires, dicant vel ſyncope correpti
      - *Indicium, & arrha.* Sapor *In pleriſque plãtis diuerſus, in paucis tota plã-ta ſimilis.*
        - Perſtãs / Mutabilis — Aetate, Maturitate, Aẽre, Loco, Arte
        - *Vnus*
          - *Perceptibilis*
            - *Simplex*
              - *Calidus*
                - *Magis partium* — *Tenuium* — Acris; *Craſſiorum* — Amarus, Nitroſus, Salſus
                - *Minus, & pro diuerſa tenuitate, ac humiditate diuerſus.* — Dulcis
              - *Frigidus*
                - *Craſſiorũ partium terrarũ* — *Magis*: Acerbus; *Minus*: Auſterus, Adſtringens.
                - *Subtilium aquoſarũ partiũ, & anceps.* — Acidus
            - *Mixtus diuersè ex ſimplicibus diuerſis, qualem plerumque eſt reperire, vt vinoſus ex acido, & dulci.*
          - *Imperceptibilis ferè inſipidus nobis, ad torporem*
            - *Aqueum* — *Subtilibus*: Aquinſipidus.; *Craſſius* — *glut.*: Humilentus; *ping.*: Oleoſus
            - *Terreum* — *Non ſine ſucco*: Adoreus; *Aridius.*: Ligniterreus
        - *Plures in diuerſis ſcilicet Plantæ partibus diuerſi: ſumas exempla in pomis Punicæ, & Citrij, corticibus inquam, carne, & nucleis.*

        Nec tamen inſignes ſapores inſignes conſequũtur plantarũ vires. Scorzonera illa mirabilis Alexipharmaca, & Cathartica Michuacanica vix quidquam ſapiunt: & ſumma in fugo virulentia ... ſueta, & grata à ſpecie tegitur. Letifer ille Napellus inſipidus eſt.
      - Cõplexio
        - Indica antiquorum
          - Caliditas, Frigiditas, Humiditas, Siccitas — *Simplex* 1, *Cõpoſita* 2, *Cõbinata* 3, *vt cal. ſicc.* 4 — grad. — *init.*, *med.*, *fin.*
          - *Varia in omnibus intenſione, & remiſsione, effectus ratione habita.*
        - Chimica nuperorum
          - Sal — *Cinere* — *Sapore*
          - Sulphur — *Flãma* — *Odore*
          - Mercurius — *Fumo* — *Colore*
          - *Huic Bitumen ſubſtituit Libauius*
  - Receptis / Appoſitis — varia — Cõiunctione, Penetratione, Contactu, Geſtatione, quę Amuleta.
  - Siue puluere, ſiue liquore ducente, aut iungente, cõponente multiplici Pharmacopæi artificio, & aquæ, & ignis ope.

  Colores qui in plantis numeras, vt inde non tingendi quidem, ſed & quaſcunque teneas, & qualitates, & vires, quod tot eſſe virtutes in ipſarum qualibet, quot colores audiſti, difficile ſanè opus tentas difficile iudicium. Nimis enim in vnaquaq; multi. tactus pariter experimẽta nõ felicius addes. pauca hic prorſus notat, & plurimum falli ſolet. Concoctionum, cruditatum, aſſationum, impuritatum rationes a coloribus, ſiue ſuperficiei contrectatæ notis, deductæ in incerto habentur. Interim dum ad numerum redigere contendis, ſi minutius inſpectare volueris cõfitearis omnino neceſſe erit, omnes illos in vnaquaque parte, in vnoquoque comparere corpuſculo. Vnde multo commodius redieris ad quæ ſuperius indicia, vel ex ipſis natalibus, aut etiam ſignificantibus figuris.

  FACVLTAS pag. 919. & 920.
  - *Conditio in alterius corporis ingreſſu, & ſubactione partium adinuicem.*
    - Simil. — Similares / Diſſimilares.
    - Conſiſtentia — tenuis / craſſa — laxa / cõſtricta — lenta / friabilis — grauis / leuis
  - Qualitates poſteriores à Medicis variè, primarum è complexu gradatim deductæ; diſtantiæ ab illis, operoſique magis, minuſq. effectus, ratione habita.
    - Secundæ. Emolliendi, Indur. Adſtring. Contrah. Incid. Rar. Cond. Aperien. Conſtip. Attrah. Reper. Abſterg. Expurg. cien. diſcut. Obſtruen. Incraſſ. Exten. Anodina. Narcot. Cauſt. Sept. Emplaſt. Siſten. Congel. Fund. Tend. Laxan. Exaſp. Len. Illin. Suppur.
    - Tertiæ. Sarcotica Conglutin. Epuloticaquæ Cicatr. Call. induc. Diuret. Lithonthrip. Menſ. ſecũd. pellen. Vener. Lac verm. Gen. Spermat. Bechica Soporifera, Roborantia. Læuig. Lubric. Colliq. Vren. Concoq.
    - Quartæ Venena Alexipharm. Cathart. Impell. Ment. alien. Amulet. Sympath. Antip. Quæ alia inferius recenſione ad medicas facultates.
- *Penitiori* ferè nexu *immutato.* pag. 920.
- *Solutis ferè part.* pag. 921.

Sapores, quibus ſcilicet Plantæ tibi ſapiant, tu illas plurimum ſapias.

AMARVS

Triſtis. Naturæ viuentium aduerſus, guſtu linguam diuellit: conſtare dicitur terreis combuſtis partibus, craſſiuſculis quibuſdã, alijs verò ſubtilibus, vnde calidum habeas, & forti coagulatione frigoris ope, ancipiti, & falſa ratione fiſſillum tam in calidis, quam in frigidis, tam in leuibus; quam in grauibus comperimus, nec Opij, & fructum ante maturationem frigiditas in confeſſo eſſe pariter poſſit. Chilpanxochitl, Eloquiltic, Olcacatzan, & aliæ Reccho, & frigidæ, & amaræ ſunt. aquea potius quam terrea Colocynthis eſt. Ineptum nutritioni ſolum omnes fatentur, aperire plures ſcribunt, ita vt orificia venarum reſeret, hæmorrhagiam, & ſitim excitet, ſanguinem fluere faciens. tenuare, incidere, mordere, exaſperare, abſtergere, liquare, attrahere; minus tamen vehementer adurere & ſiccare, & conſumere, putredini tamen reſiſtere, ſuperuacuos humores abſorbendo, & dulcedini aduerſando: calidum tamen & ſiccum ad ſecundum vſque gr. volunt. notatur in

Abſinthio Ciuipatli Tepatli. Centaurio min. Ariſtolochia. Amygdalis amaris, & rancidis. [illegible]ibus immaturis.	Colocynthide quę inde in ſacris pag. mors in olla.	Melle Sardo antiquo. Opio. Aloë.

ACRIS

ſeu Acutus, calfic. imò igneus ſubtiliſſimo ſale terreis in ferui dã, atque vrentem concitatione vnito, vehementer citoq. agit, penetrat, aperit, à lõginquo attrahit, incidit, ſeparat, rodit, attenuat, calfacit, imò vrit & inflãmat, reſoluit, diſcutit, farctu liberat, excoriat, vlcerat, cruſtã facit, perrumpit, moleſteq. incitare ad expurgationem, & perpurgationem quoquouerſum valet. Summam ad vſque ſiccitatem, & calorem, ſed varijs gradibus promouent, prout tenuior, aut craſſior, & diuerſæ corpulentiæ materia accenditur. eſt in

Ex Aqua, & Terra tenuiſſimæ particulæ. — var. — Ipſiſſimã prope ignis aciem ad perſoluendum cõcitatæ. — ten.

tenuioribus præſertim Diureticis	craſſiuſculis cauſticis

Intenſior in ſiccioribus. Pipere, Euphorbio. Chilli, Anchoa	Remiſſior in humido aqueo aliquantulum perfuſis Allio, Cæpis, Porro, Naſturtio, Sinapi, vnde & arte per aquam temperari ſolet, ſi bis, terve ea fiat decoctio.	Ranunculo. Chamælæa. Clematide. Thapſia.

in tenuiſſimo ſoluendo — in tenui, & acuto ancipites — euertendo — incidendo — in corpore actiuo —

ACIDVS

Anceps, & qui nõ parũ contrarijs qualitat. indeq. facultatũ æſtimationib. Medicos angat. Nobilis Vitriolo controuerſo. Nobilior craſſiuſcula apud vulgares Philoſophos caloris, & frigoris obſcuritate. Frig. & ſiccũ dicũt ad 3. vſq. partib. ſubtiliſs. ſubſtantiæ aquoſe indigeſtæ cõſtituunt. quaſi indigeſta humida nõ ſit aqua, nec calida ſi aquoſa ſubtilitas, quaſi indigeſtio igniculos addere poſſit citra calorẽ. Inde guſtũ ferit, nauſ. tollit, appetit. citat, penetrat, mordicat, rodit abſq. calore, pariter denſare, repercutere dicitur, quod frigidũ eſt apud Medicos, nec ſolũ; ſed & aperire, abſtergere, exaſperare, attenuare, farctu liberare, perpurgare. Alijs interim nõ ſoluere, nec diſſipare quod ſubſtãtia, frigiditas obſit, imò alte ſubeũtis frigoris beneficio fluxiones ſiſtere. Mundare omnibus & incidere eatenus vt rodat, & penetrãdo ſæpe in cõſtipationis refrigeria ſedare, & sãguinis eruptiones ſiccitate validã: putred. reſiſtere, à calore denique, calceq. ipſa fieri, ſed frigido finiri. Colligamus & vrere & perfrigerare; ſiccare quamuis ab humore. Vel potius ignis eſſe & aquæ; caloris & frigoris, contrariorum omnium, vt facilè dubites an à ſe quoque differat. eſt autem in

Oxalide Oxy Tomatl Omphacio Berberi Oxygeranio Mexic.	medio quodã modo in Limonum & Citrij ſucco	ſed Aceti ipſius ad ignem accedit, & acris affinitatẽ, ob putredinẽ dicũt, ita facilem tranſitum à frigore ad feruorẽ; ab aqua ad ign[illegible] faciunt, nec tamen agnoſcu[illegible]

Nitroſus.

pinguedo. grauitas.

Med. inter ſalſ. & amar. hoc imbecillior illo ingeſtior dicitur: ſed cum vox tantum ap. Medicos craſſa remaneat, ſamigerato iam Nitro, nullibi ferè expoſito, nil mirũ ſi eius ſapor obſcurus pariter ſit. Salſamã tamẽ colligitur, & quod [illegible]tur rarũ ad indicationẽ [illegible], quã vſum à Phyſiolog. legitimo Nitro, quodve Tequitmitri nomine à nuperis ſubſtituitur, potius cũ vehementi ſalſo adſtrictionem exerit, quã amarorem: quiſq; tñ extra ſalis familiã haudquaquã ierit. aluũ mouere, renes abſtergere notatur. in

Nitro Arab. Baurach. Helxine Blito. Beta Braſſica.

SALSVS.

Cal. ſic. ad 2. gr. notãt, terreſ. mixt, varius, nõ igneus ex aduſtione terreſtriũ dicitur in [illegible], & cũ ſiccis, amarisq. aquoſũ permiſcetur. angulos certè exerit, ſed proximos rectis, hiſce aperire potis eſt, incidere, mordicare, exaſperare, abſtergere, mundare, cõturbare, ad expulſionẽ pũgere, expurgare, ventriculum ſubuertere, ſitim mouere, pariter ſiccare, humores ebibẽdo obſtruere, aggregare, denſare, roborare, conſtringere, contrahere, obſcura adſtringendi vi condiẽdo ſeruare, prout diſpoſitis partibus applicari contigerit. in

Kali Salſola, Salifica Rauennatũ & maricolis, & in Ciceris tãtũ folijs obſeruatur, cũ acerbo in Rohẽ præſertim cort. fructus.

— rodendo

DVLCIS.

Cal. citra vſtionem, & cum humore tẽperatus, & ſiccitatis modo; ad primũ aiunt, gratæ ſcilicet ſalſedinis initiũ craſſiuſculis parumper in igniculos motis partibus. Solus nutritionẽ facit, coquit, & anodynus digerit, rarefacit, æquat, matura reddit, lenit, laxat, lauat, & quia citius rapitur, replet & hepar, & lienem obſtruit. Numquam frigidum faciunt, niſi parum dulce, & nimis aquoſum. ſeſe magis, minusq. exerit. in

Glycirrhiza. Cypero exculento. Polypodio. Tzonpelicxihuitl. Fructibus pleriſque, præſertim Palmę Ficus.	Melle. Manna. Saccharo.

Vis amica — nutrien. conueniens. — Terraqueæ cum ſpiritu temperatæ partes. — Vis corroſiua. — mat. — med.

ACERBVS.

ſtringendo — mat. craſ.

Ponticus linguam contrahit, & inæqualiter exiccando exaſperat, denſat, coarctat, incraſſat, frigidus, terreus magis in

Cornis. Caſtaneis ſyluestribus. Rhoe. Cupreſſi nuc. Copalxochotl. Mizquitl. Sorbis. Galla Malicorio.

Auſterus.

Stipticus, ſubacerbus, minus frigidus, & ſiccus, exaſperat minus, linguam moderatè conſtringit, ſiſtit, ac roborat, aqueus magis in

Pyris, Cornis, Vuis, Meſpilis, Prunis } immaturis.

Refrigerant, reſiccant, ad tertium gradum vſque, vt notant, adſtringunt, repellunt, concraſſant, exteriorem ſuperficiem cõndenſant, corrugant, claudunt, indurant, ſenſim qualitatem deponunt, ſimulq. à Scriptoribus non raro confundi ſolent.

Vis alexiphar. maca.

Adſtringens.

Sicc. craſ.

Auſterus imbecillior, remiſſum dicunt, vt Cydonij mali, & Polygoni Roſæ, & Hyoſcyami quibuſdam.

mat. med.

OLEOSVS.

Pinguis, vnctuoſus, temperatus, ab humido, aëreo, & moderato calore: aqueum alij admittunt. Tardus & imbecillis, oblinit guſtus inſtrumenta. Agendo humectat, lenit, mollit, laxat, obſtruit, flatus, & nauſeas excitat, obſcura quadam & remiſſa dulcedine, & ſubſtantiæ mediocri modo. in

Oleis, & quæ huiuſmodi ſunt ſuccis, & in Malua, & Althæa, & congeneribus, quæ ad Humilentum accedunt.

Pinguis relaxãdo.

— in liquore — ſeſe inſinuante — ſeſe inſinuante — ſeſe apponente.

HVMILENTVS.

Craſſa, lentaque materia aquea ſcilicet, in qua terra ipſa bene quidem diducta corpulentiam fecerit, humida, guſtum minimè afficit, Dulci craſſior, crudaq. magis. Emplaſtica infarcire meatus, diſiecta conglutinare, exaſperata lenire, incraſſare potis eſt. In Tragacanthinæ lachrymæ cremoribus, Amyli inſculis, in aquoſum glutinũ corporatis, Viſcidis diductis pulticulis, & mucilaginoſis dictis. Pomorum aureorum pulpa.

mat. craſ. — frig. obic.

Aqua ad Terram depreſſa ipſi ſcilicet Terræ bene in torpidum liquorem ſubacta.

— in corpore obtuſo —

AQVINSIPIDVS.

Ab aqua diffluente, nullius ferè terrenæ ſiccitatis participe, crudo, vagoq. cõſiſtit ſucco, vnde refrigerat quidem, ſed multo magis humectat à 2. ad 3. grad. dicunt. addamus tamẽ, ni vel in corpore, vel extra corpus noſtrũ inuerſione facta, acorẽ cõtraxerit, quo maximè incendet ad Medicorum admirationem vſque. in

Mucidus ſituoſus madefaciendo.

Cucurbita. Anguria. Cucumere. Omimeztli.	Quinimo aqua ipſa, quæ aliorum Interraneorum venis caret, quæ ſimplicior fluit.

LIGNITERREVS.

Craſſior, hæc prorſus terrea, & iners ſaporũ fæx, poſthaberi quidem potuit, at non prætermitti. ſapit certè animantibus nonnullis, & caloris & ſpiritus & humoris non dicam [illegible] quod minimè haberi poteſt. Ch[illegible]mici caput mortuum norũt. [illegible]gnis, terriſque, quæ metallicis venis, præſertim carent, arenoſibuſque, & exuccis magis corporibus.

Emortuo ſuperponendo.

ADOREVS.

Nec inter ſapores amplior, nobiſq. addictus magis, aut amicus. Abſcedit à dulcedine, quod pigra vix ſentiatur materia, ea tamẽ craſſiuſcula, ſed bene temperata ad terreã æquè ſubactã ſiccitatem, quę facillimè patiatur, & in corpus recipi, & ire queat, ſimulq. ſolideſcere. Omnis hic non Farris tantum, ſed farinæ ſapor, vnde & panis, & victus. Inſru gũ granis omnibus, Aquatici Tribuli nucleo exiccato, & reliquis ferè in panificiũ aſcitis dignoſcitur.

Receptibilis imponẽdo.

Quanti–qualitas

Paſsio, — LVX — Paruitas — actio — Motus.

Imminutio. — Compoſitio. — Magnitudo

	Humidum.				Siccum.		
Tenue.		Peruium.	Liquidum.	Molle.	Cedens.	Ductile.	Durum.
Ratione occupationis ſpacij.	Soluitur.	Percurritur.	Humectat.	Lentum reddit.	Parũ obſecundat.	Siccat	Reſiſtit
	Diducitur.	Nil obſtat.	Lubricũ reddit.	Conglutinat.			Areſacit.

mutationis loci.

Totum hic ex componentium, ſiue motu, ſiue ſedata diſiectione, & apertione, quæ vel impetat, vel tranſmittat magis, minusque; aut in ſolutum, ſiue compactum, concurrat, vel conueniat.

Ignis. Soluit. Vrit. Percurrit. Penetrat.

Quæ affuſæ confunduntur partes, & inuaſione, vel inũdatione potius, omnẽ ſuffocãt excitationem.	Occludunt quę & quaſi dilutione quadã humore infinuato, ob tundunt, lãguidosq. & onuſtos ſpiritus reddunt.	Leni, quæ irroratione motus tẽperãt, & acriores in ſolutionẽ particulas in nexũ vinciunt, duritiẽq. ab arido relaxant.	Interpoſita, quæ vias ſucco inducto leniunt, lubricasq. partes, reddunt.	*Medijs, quæ perſtãt partibus, vt tractari æquè poſſint coagmenta.*	In humores, quæ ſubeũtes, alijs, in firmiorẽ complexum adiunguntur.	Vlterius, quæ impactæ, ſuo reliquas ſucco adſtringunt, & colligant.	Cõfertæ, quæ magis cohærere, ſtrictiusque interponi poſsũt, & ſuccum exprimere, plurimumque haurire.	Siccius, & ſiusq. quæ imprimi, & opprimere, inq. cõ pactum reſiſtere. Sunt qui hunc nõ admittant niſi cũ vllatione.

Hos Matthiolus cum alijs pluribus non agnoſcit gradus.

Aquoſo vltimo, excedẽte gradu, medijs, initijs liquoris. Siccant aliquantulũ, manifeſtius, ſtrictius iã, vltimo.

Conſtitatio — Calidum.

Ingreſſum habens motum facit, parteſque hinc inde diſpanit, & rectę apponẽdo, motas ritè coſlocat, dum modũ ad æquitatem habet, vt deinceps.

Calefacit. Subtiliat. Digerit. Aperit. Maturat. Rarefacit.

Nauſea. Caloris, vt ignis aqua venenoſa extinctio.	Flatus. Oppilatio. Obtuſæ actiones. Pigrities. Languor.	Motus mẽbr. imbecil. reddit. Sang. & ſpiritus craſſ. Acrim. humorũ obtuſa. Laxatio.	Lenitio. Lubricatio.	Temp. *Aequa diſtributio.*	Firmior, & vegetior in corpore conditio.	Colligatio. Adſtrictio.	Cõſtrictio meatuum. Tranſit. & excret. impedim. Expreſſio ſucci e corpore. Tabefactio	Humoris abſumptio. Intercẽptio, ſuffocatio. Mors.
Cucumeraceorum ſuccus N.		Blitum. Violæ. Lens pal.	Malua. Intybũ. Cicorij flores N.		Verbaſcũ. Braſſica. Beta.	Caſſutha. Amurca. Verbena.	Piper. Acacia. Sabina.	Sinapi. Naſturtiũ. Iſatis ſat.

4	3	2	1	Grad.	1	2	3	4

E feruido impetu, cõflictus concitatior, qui variè diſpellat, accendat, deſtruat.

A cõmotione agmen & turba, quę diſcurrat diffundatur, digeratur ad feruorem vſque.

Partium in tenuitatem diductio, & cõmotio.

Prima quædã ex penetratione partiũ excitatio ad motus expeditiores.

Calefac. pr. percip. ignic. init. manif. effic. vehem. mira ſum. vi

Effectus	Plantæ	Grad.	4	3	2	1	Calor cum Humore. / Siccitate.	1	2	3	4
Inflam. Rubef. cauter ad bul. vel puſtul. Cõſũp. mortif. Attractio. Acuitas.	Ololiuhqui Thapſia Euphorbiũ	4							Aſſa A	Chilli Xochinacaztli	Allium G Coapatli R Caniga R Ammi G
Inflam. init. colliq. in ſud. Attractio mod. Mordic. incif. Matur. coctio	Aſarum Tomahuatlacopatlis Aniſum	3		Pinei par ui A Coccum Nux Ind. I Terrula Camp. I Satyrium I		Lentiſcus A Lingua auis A		Fœnicul. Neriũ G	Amomum G Dictamnũ Cret. G Cinnamomum G	Acorus G Copallis R Molle R Ammi G	Hauſuti arbor A
Meat. aper. ablata obſtruct. Rarefactio. Attenuatio.	Hoaxacan Apium Ezpatlis	2		Ex oleis plures Bugloſſum. Chryſolachanũ.	Tlaquahuiti lepatlis	Horminiũ A Phiſticũ A Gezar A		Artemiſia Ocymũ G	Anethum Balſamũ G Coanere pilis R	Aloës Chamæpythis	
Innati humani caloris adauctio.	Chamæmel. Tuſſillago Tlaelpatlis	1				Sacchar. Orchis A Kuſele A	Pinei Lini ſemẽ Halimus Lens Faba G Frumentũ A	Anthemis G Quauhxilotl R	Nardus G Eruum G Agaricus G	Abſinthiũ Pẽtaphyllum G	

Motiones, quę naturæ congruunt obſeruat; motus quieti attemperatus.

Refrigerant parum euidenter, vehementer calorem extinguunt amici.

Temp. *Sedatio partium*

Grad. — Humor — cum Calore: Granũ Haretm. A; Carduus Arſat. A; Chiantzolli R; Hucipochotl R; Coacamachalli R; Cocoztamatl R; … l. R; Coatlis Nephrit. R — cum Frigore.

Eryngiũ G; Caſia fiſtula A; Atractilis G; Glycirrhiza G; Lentiſcus noſtras G; Sebeſten A.

Lingua bouis A; Cozolmecatl R; Cera G; Propolis A; Meiſce A.

Aſparagus G; Trichomanes G; Adianthũ G; Seſamũ G; Bahelenti ſim. A; Lotus ſat. G; Quauhtlepatlis R.

Aphaca G; Lyciũ G; Gẽbus Roſę ſpẽs A; Maſtix G.

cum Calore — Siccitas — cum Frigore.

Conſtipatio. — Frigidum. — Glacies.

Primo, quæ interpoſita, quietis initia faciant.

Vlterius eam firment, ac ipiſſent.

Ita repleant, vt ſuccũ expellãt, & occluſis meatib. diſtributionẽ prohibeant.

Cõſtipent plene, & infarciãt ad coagulationẽ vſque.

Effectus	Plantæ	Grad.	4	3	2	1	Frigus cum Humore / Siccitate	1	2	3	4
Inn. cal. diminutio. Modica per tẽporẽ refrigeratio, magisq. deinceps.	Atriplex Myrtus Parietaria	1	Mala diuerſa I	Atlazopilin R	Malua A Helxine Hieracia	Auricula muris A Spinacia A	Iuiubæ A Pulicaris Tragacantha G	Amylum A Hordeum A	Myrobalani A Glans A	Milium Platanus A	Corallium I
Eiuſdem caloris obtuſio. Incraſſatio.	Teuxochitl Pſyllium Lactuca	2	Aquæ diuerſæ I	Pruna A Tune R	Cucumis ſatiuus Potamogetum G	Perſica A		Coronopus I Elatine I	Hippuris A Alga.	Mizquitl Rhus A	Cornus I Pyra I
Meat. coarct. occl. oppil. prohib. diſtribut. Expreſſio nãli ſucci. ſtupefac. ſenſũ ad plũbeum colorẽ.	Mala inſana Mala Aurea N. Mãdragora	3		Solan. ſomnif. Papau. ſatiu. G	Portulaca. Fungi A			Sedum Solan. hort.	Achiotl R	Ribes A Hyoſciamus A	
Cõgel. mortific. interfectio venenum.	Stramoniũ Meconium Papauer.	4	Cicuta Dorichniũ G	Fungi G			Frigus.				Opium A

Infrigidat, digeſtionem impedit, compingit, Inſpiſſat.

Phyſica penſatione Medica abſoluta. Complexa,

Tab.

GVſtato hinc ſtirpes omni ex parte. Prima hæc impreſſio, quæ & tactum quemdam habet, reliquum oſtendat virium. Leuiuſcula quæ per halitum præcedit fumi cuiuſdam eſt, qui in hac quoque ſocium ſaporibus odorem facit. Simpliciores vt vides Syſthemate quodam præſignauimus, obſcura certè omnium multitudine. Intercapedines reple ſi potes; ſi & nomina ſuppetunt. Tot ſapores quot cibi, ſi ab his petas; ſed parum diximus: tot certè quot ea quæ admittuntur ad guſtum. Vnicum inter liquores Vinum affatim eluſerit, guſtu in omnibus, & vaſculis etiam ſingillatim; quin etiam temporibus anni, & ætatis diuerſo: ſed & poma, & fructus. Pyrum ſume diſcurre eandem per familiam; per ſingula quæ variant. offendes ſapores multos, necdum extra Pyretum. Architriclinus ſanè & Coquus, plurimum ex eo apud Magnates gratiæ nanciſci ſolent, dum harmonicè ſapores modulantur, guſtulos omniformes componũt plures quidem multo, gratiores, ſapidoſque & in ollis, & in aulis magis; quam Ethicus vnquam ſententias, aut doctrinas Philoſophus obtulerint. A mixtione fœcundius, & proportionum in ea multifarijs rationibus in omnem excurrent numerum. Vertuntur ad inuicem inde, ac inuertuntur non intenſione tantum, ac remiſſione vt dicunt; quibus multi conſiſtunt; ſed in alios atque alios beneque diſſitos ſapores.

Ad homines porrò hi, immò ora fauceſque hominum, primæ ſcilicet guſtationis inſtrumenta notantur; nec illud nobis arrogemus ſenſus noſtros tanquam trutinam ac menſuram ſe habere rerum omnium, nevè exiſtimemus quæ ora non feriunt tuto interius admitti poſſe, pari ſe quoque modo inibi habitura. Occultæ ſiquidem in nonnullis acies, tardiores in alijs, quæ ſi non oris breui, longiori certè ſtomachi calore excitata, erumpant in impetus. Sunt quaſdam in partes quæ inſiliant, aditusque obtineant: quæ ab alijs repellantur quaſi præcluſis. Palato, orique vniuerſo blanditur Saccharum, quod acutum perpungat, erodatque appoſitum. Fungus vel cana gulæ gratiſſimus: Napellus ori innocens; in ventrem demiſſi: obſtruit, ſtrangulat alius, àlius deſtruit, multiplicibus expergefactis, concitatiſque feriendi, conculcandi, comprimendi inſtrumentis. Diuerſis nimirum in partibus conlocatio diuerſa, ita receptio, indeque ſenſus. Plurimum quoque fecerit tranſitus, & viæ ratio, obuiarumque, & diutius retinentium partium. ita Aſparagus & Terebinthi lachryma, longo ad veſicam dum feruntur itinere incenduntur, odorumque ſumunt ſpiritum. Thimelææ radices initio placidæ ardorem in faucibus tandem & inextinguibilem relinquunt. Piper & Allium tuto per aluum deſcendunt, quæ cuti impoſita rodunt in vlcus.

Diuerſitas in alijs inde animantibus multo maior. Ingerunt, vorant vermes lutum; teredines ligna, lapillos Columbæ, duriora quæque Struthiocameli, venenum Animalia nonnulla: non deſunt inter homines, qui glebis ipſis, qui ruderum cæmentis, qui carbonibus viui atratis non parcant dentibus, & quod mirum magis, infima ſunt animalcula, quæ amariſſimum fel depaſcantur, vt eruditiſſimus, doctiſſimusque D. Ioan. Faber Lynceus noſter animaduertit, nec niſi ventre crediderim, & voluptate magiſtris, ſaporibusq. pellicientibus.

Quod verò ab elementis deducantur id proximum quidem fuit, nec mirum ſi vix vllas partes obtinuerit aër, quem vel ipſi etiam Chamæleonti prorſus crediderim inſipidum. Quod in receptantibus inſtrumentis minimè abiturus conſiſtat in ſuccum; quodve ex conſueto aſſiduè ea percurrat atque peruadat; niſi quandoque ab odoratis inſumptis rebus corpulentior emittatur halitus, vt quis è Violæ, ac Gelſimini confertis floribus ipſummet ſibi odorem prægustare, hauſtuque combibere videatur. Cuiuſmodi & ſpiſſatus magis ille fuerit, ſi morituríentem Democritum retinere cibi vice in viuis potuit; qui ex melle, vino, pane calentibus emiſſus, naribus quodammodo in latè fuſum manducatur ſaporem.

Propiùs certè à conlocatis in figuras duceres particulis, nec inde admirari mutationibus, quamuis liquore in eodem aut vaſe contingeret; ſi illarum diſtributione, diſpoſitione varia alius, atque alius ſubinde mittatur ſapor. Interim ſecundo, & communi magis ſenſu ab aqueis, terreiſque ſapores acceperis; quæ ſuis compoſitionis, connexioniſque modis, diuerſo ſpiritu conſiſtant, ac fundantur: in igneam ferè ſolutionem, in ſummo illo & acutiſſimo agantur: nequaquam aër niſi quoad laxius coagmentum interueniat.

Exerceat cratis hæc Criticos per nos licebit, quam ad Medicorum lancem ipſorum bona
digeſſimus fide: Galeni inquam, Auicennæ, Recchi, & nuperorum, vt primis in ea nota-
tum litteris vides. Incerta in ea nonnulla, ne dixerim plura: Abſciſſa penitùs quæ in qualitati-
bus extrema, ſiue apices mauis, vt margine à nobis phyſicè addito eſt indicatum. An vt ad
humanum corpus cuncta retulerint, quod medio quodammodo ſe habere videatur? Ipſa verò
multo magis mutilata humiditas, vel malè concepta potius, cuius vocabulo non aliud quidquam
præter vnam madefactionem intelligere videntur; ad eam dumtaxat partem quæ liquoris eſt,
& cum ſcholaſticis quidem omnibus ferè redigentes. quod forſan in ignis gratiam factum, qui
cum tenuitate prorſus iungitur. Plures hic areolæ nō autem in Naturæ vacauerint officinis, quip-
pe vlterius replere poteris, quæ exempla habent; ſi in votis fuerit affatim folium in mappā diſten-
dere, quæ verò prorſus carent nequaquam in chartaceis erit, implere vt queas: perquirentibus autē
ſecus euenerit, in naturæ libris, in quibus, & luculentiùs & alia forſan diſpoſitione, ac trutina.

Medicorum inſtrumenta ad Mathematicam & Oeconomicam amuſsim non ſunt; referunt potius eam quæ in monetis diuerſorum Regnorum & Principum, in menſuræ, ac ponderum rationibus; quantitatis, ſigni, reique differentia obſeruatur. Nutant certè gradus, nec tantum ad duos vſque lubricè excurritur; ſed ab aſcenſione ad ea quæ contraria exiſtimantur deſcenſus fit, & minutius nihilominus ad gradulos vſque maiorum ſcilicet ſectiunculas, non ſecus partiti ſunt; ac ſi in primis illis exploratiſsima res eſſet. Cæli, Solique patrij ratio in Scylla, Aro, & Helleboro, & huiuſmodi in culpa erit: quandoque heterogenei corporis, vt Bedoar Citrium, Pepo. Sed in Opio concors à ratione exorbitauerit plurium cenſus, quod frigidum amarore, rodendique vi reclamantibus, æſtimatum eſt vſquequaque. At exiccati vſti recentis non parum habenda ratio, vt in Coriandro; Papyro, Arundine; membrorum inde, in quibus vis exeratur, nam quæ de actu, & potentia diſtinguūtur, logica credamus potius quam naturalia. Piper in manu detentum non calefacit; vritur vt diximus à Saccharo oculus: quæ ardet, quæ intus vrit aqua frigida etiam ſentitur, & madida: ſpirituum bene percitorum ſpiſſa in aqueo liquore non deeſt phalanx. Frigefaciunt calida, quæ aperiendo extrahūt, & quæ indurata relinquūt; Calefaciunt frigida, quæ occludendo ignē adusque cōprimūt. Cōſideranda quæ impetātur corpora, & quo tempore, ac modo recipiant.

Turbant rem omnem Caphura, Vitriolum, Halinitrum. dicas frigida quæ cauſtica rodant, vrant, in ignem, in halitus abeant: dicas calida quæ perfrigerent in glaciē vſque, quæ aceſcant, quæ ſitim ſedent. Peius autem Hydrargyrum grauiſſimum illud, & cacumina petens; quod in ſublimi & in præcipiti agatur; quod aëreum vel Ariſt. dicatur; quod frigidiſſimum vrat, & igne ſtatim abſumatur. Peſſimè Acetū ne è domo diſcedas, ſiccū illud, quod tamen liquidum; quod aqueum; quod ſubtile, & ſtringens: acidum, frigidum & ignea acrimonia ad ſummum vſque mordicans, pertingens cerebri verticem: quod tamen è calido Vino. ſed & ſatis Vinum ipſum confuderit, ſi ab Aſprinio, Piſsiarello, Albano, Vrbiuētano, ad Græcum, Maluaticū, & Scipacapilli Neapolitanum, à rigido ſcilicet ad igneum; & per media proceſſeris. Rem omnem in eodem habeas dolio. dulce temperatū, veteraſcens tibi calidū erit; aceſcens frigidum, ad vltimū perueniens acerrimū calidiſſimū.

Ad hominis tactū Rana, Lacerta frigidæ ſunt, quæ vitam in calore habent. Violento igne aurum in liquorem fuſum manet, inde non frigore vllo opus eſt, vt gelaſcat. tantillum minue concreſcet medio, benèque adhuc in ardenti camino: argentum itidem medio in examine, quamuis nec minuas. Solis calor marinum durauerit ſalem, fuderit ignis calor duratum; quæ ab eodem oppoſita. Vin' tuis credere manibus? Aquam ad abluendum modicè calefactam in Vmbriæ noſtræ rigentibus brumis infundebant famuli, dextera hæc quæ ſcribit, & ſcripſerat, algebat nuda percurrens chartam; ſiniſtra pectus fouebat, fouebaturq. tepore. ad hanc [ab opere ſemotis] frigida, ad illam calens acceſſit aqua, quæ media erat, quæ eadem, eodemque à vaſe & foco. diſtinguere ne opus erat, eandem qualitatem in dexteram, atque ſiniſtram, vel potius ſenſum, aut rationem qualitatis?

Quid igitur de qualitatibus? fiunt, inuertuntur, mutantur cum ſaporibus; nec à calore diſſitum
frigus, ſummum, ſummo. Radices quærendæ ſunt, quæ plurimum abſconditæ: cognoſcendus
quomodo vnicus, & inexhauſtus caloris fons Sol: quid, & vnde frigus, cur decretum illud cogni-
tum quo à natura opere arcetur; reliquum arcanæ ipſius non aperuerit naturæ. an cum illo pari-
ter ab ingreſſu contemplantes excluſi? Perpendendum quid abſolutè, quid aliorum reſpectu de-
cernatur. quid res ipſa conſiderata, quid dum in alia agit, habeat qualitatis. Quis influens, quis
proprius calor; quis naturalis, an aliquis præter naturam; quis cæleſtis, an pulchrior, nobilior te-
tum: qui potius receptionum modi, tum à mittente, tum miſſis partibus; harum denſitate, impetu,
turbis, figuris; ante, vel ab ingreſſu, exituque, & cōcluſionibus; non tamen huius loci & anguli. boni
conſule, quæ cum Botanicis interim penſitauimus, & quæ ipſi leuiter ſubindicaſſe voluimus.

Particulis commixtione confuſis

Scholaſticū certè eſt ... quæras, an Formæ vel materiæ ſit, quod inde aduerſarium, vel amicum habetur. Nec facilè certè dijudicauerit quiſpiam; cui prius diſtinctim eas attrectare, & commodius quidem non licuerit. Meo interim cōſilio ita compoſueris tutius, nec importune; vt formatæ materiæ, ab hac ſcilicet vel illa planta tibi petas, & à partium nexu rem habeas; qui adapplicari alijs corporibus diuerſimode poſſit. Vnde & momenta perpendas medicaminum. Certè in Recchio noſtro, vt ſaporis in Tzonpelicxihuitl odoris in Texaxapotla ita virium cōſlus in Cozolmecatl habes, quæ potius quam materiam, quam formam ad opus, ad ſolidam contemplationem penſitanda.

FACVLTAS

SALVBRIS

Alitilis, hinc — Nutrientia, & quę cumque venire ſolent in cibum

- bene / male
- Euchyma / Cacochyma
- cito / tarde
- multum / parū
- tenui / medio / craſſo ſucco
- facilia / difficilia concoctu
- ſuccoſa / flatuoſa
- diuerſarum qualitatum
- toto vt Olera / partibus vt Legumina

In his præparatio, modus, ignis, quantitas, commiſtio, diſpoſitio vtrinque plurimum fecerit.

Vnicū aurea ętate è ſtirpibus deumptum alimētū: vnicū Pythagoræ, & ſectatoribus notatū, ſed & vbiuis tēporū, & locorum, quid ſupra panē quid ſupra vinū? nonne è Plantis hæc, & pluribus ſi Panis è Tritico frugibus leguminibus, glādibus Caſtaneis, Aquatico Tribulo; ſed & radicibus, & alijs: Vinum è Vite Palmis, Pomis Lupulo frugibus ipſis alijsq.

Brutorum, *vt folia pleraque Prata, Fœnum, Palea.*

Communia vt ſemina plura, & ex illis præcipuè quæ craſſiori pericarpio, aut nucleo pingui, & carnoſo prædita: carnoſæ quoque radices.

Sunt quæ peculiaria membra nutrire dicantur, vt Cicera pulmones, nec abſonum de reliquis etiam, ſi diuerſa membra ſua quæque ſimilia expetere exiſtimare debemus; quamuis hæc minus nobis nota, aut obſeruata.

Hominum, *hic Frumenta, Fruges, Fructus, fruentibus nobis dicta, primas tenent; præſertim Poma, Nuclei, veſcaque ſemina; inde olera ab alendo, ſi alus, & aluus: vel ſi mauis ab olla: inde condimenta, & huiuſmodi. Condita Prata ridet Plautus, & quas herbas pecudes non edunt, homines edunt. Sed Ammianus* Poeta *apud Græcos mactatum hortum. plenius ad cœnam concelebrauit, veritus tandem ne & ipſum fœnum apponeretur, & conuiuas oues exiſtimaret à Faba aufugit: ampliſſima enim herbacea conuiuia.*

— Alimenta medicamentoſa / — Medicamenta alimentoſa

- magis / minus
- totis / partibus
- ſimplicibus / cōpoſitis
- nutriunt / alterant

Omnes ferè plantæ. Sunt enim medicatæ omnes: & venenatæ ſi nō aliqua ſui parte hominē nutriunt, certè animalibus alijs in cibum venire poſſe non negauerim.

Cōuenientia

- Sexui
- Aetati
- Complexioni
- Membris
- Tempori
- Loco

Electio Notæ melioris

Modus

Doſis officinarum

Cautio

Correctio

Remedia

NOXIA

Exitialis

Succi: recentes / concreti

Preſsionē, macerationē, quæ ab arte citra, vel vltra ignis adiumenta, hinc

Vina: ſang. terra

Olea

— Media quadam, minusq. violēta mutatione, per

Minus pure

- Cereuiſia Germanorum
- Syceræ antiquorū Hebr.
- Cia Sinenſium
- Cahue Perſarum
- Cremores diuerſi

Natura lē ſpontaneā, vel prouocatā eliquationē, hinc

- Mel
- Manna
- Saccharum ex omnibus præcipuè: Floribus, Arūdine, Ceraria, Mel Muſa, Fraxino, Orno
- Cera
- Reſinæ
- Gummata
- Iachrymæ dictæ.

in cibos potiones Medelas Ticturas artium pluriū tēperat coquit aqua, vino, oleo, melle, diuerſis ſuccis Ars, quæ in noſtra commoda diſponit.

Medica.

*Aromata *hic medio ſapore, odore, ac ſpiritu inter plantas velut gemmæ inter lapides præcellunt, quæ & medicamenta, & cibos locum inter habentes condiunt, corrigunt, dirigunt, ducunt, peculiaria quoque membra ſingillatim reſpicere videntur.*

Immutans Alterans *dicta, vt Hordeum refrigerans Zarza exiccans, humectans Cucurbita, calefacientia tā multa, Pæonia caput præcipuè roborans, fumos noxios diſſipans; & alia, quæ peculiaribus fauent membris, vt Mentha ventriculo, Capparis ſpleni, Eupatorium iecori, cordi Crocus, Chamæpytis articulis, Betonica capiti, Hyſſopus pectori, Artemiſia vtero.*

‖Cathartica. *Purgantia ſeu euacuātia, quæ nec peculiaribus ita humoribus trahendis tuto deſtinata, ipſorumq. limitibus finitas, ſicut nec ipſos numero & finitionibus comprehenſos omni ex parte facilè crediderim. Pariter non obſcurè, & occulta, vt aiunt qualitate omnia; ſed plura manifeſta vi Naturam intrinſecus quoquouerſum quaſi aciculis perpungere, & pruritare, inde humores acrimonia impellente in expurgationem elicere, vnde prout medio ad nos modo ſe habere videntur, ita viribus amica, odore, ſapore, ipſaq; agendi moleſtia, aduerſa naturæ dignoſcuntur. Vnde cauendum maximè ne modum excedant, & vim effrænatius inferant. Niger Helleborus, quod Viru ab atro nomen obtinuit, venenatum prorſus ob vehementiā apud Hiſpanos, conuulſiones excitat, & languores. Mitiora, quæ partes ſolummodo peculiares ſtimulāt, ſuperioribus accedunt. Sicula Scylla non parū deſcendit.*

- in fluorem agens
- per ſe / per accidens
- e toto / e partibus
- Errhina Apophlegmatiſmi
- E parte inſixum telum
- Per deiectionē
- Per vomitum
- Per vrinam
- Per ſudorem
- Menſtrua
- Sputū mucos
- Vno vel pluribus

Deleterica, *venenata, vitæ inimica, quæ ſumma frigiditate, vel ſumma caliditate, vel potius occulta itidem cerebri noſtri qualitate, agere dicuntur, quibus potius omnibus [illegible], nam veneni opus deſtructio eſt, ſcilicet penitiſſima partium diuiſio, & ſignati nexus diſſolutio; hoc à ſumma concitatione quæ caloris eſt, hoc à ſumma conſtipatione, quæ frigus, prouenire poterit, & pluribus occultum, & dici, & eſſe. Septica verò illa, quæ putrefaciunt dicuntur, in quibus multiſecam vim facilè dixeris. Sunt quæ peculiaribus membris obſunt, quamuis alijs prodeſſe poſſint, Mezereū Iecori, Aloës hæmorrhoidibus, Eruum renibus, & veſicæ, Hyoſcyamus capiti.*

Bezoartica *in oppoſitum ad hæc accenſent, quæ vitæ amica venenis obſtent, ac deſtruentibus; ſiue hæc ſimplicia, ſiue compoſita e multis addente ſemper conſeruationis deſiderio, copijs quaſi in venenatos hoſtes conſcriptis, auxiliaribusq; vndiq; vel in numerum conquiſitis, in quibus ſiue apertis, ſiue reconditis, primæ qualitates haudquaquam ſatisfacere videntur; nec enim æqua temperies, quæ extremis obſtare videtur ſatis eſſe poteſt, quæ ad nutriendum potius apta videatur; ſed magis quæ æquam illam in nobis tueantur, aut reddant, & à contrarijs liberent quoquomodo; & quæ aduerſa quoq; ſiue iniectis ſedare compedibus, ſiue protinus extrudere, viribusq; arcere, vel forti concluſione valeant.*

Aequa ad brutorum cu[...] mentum

& compagem noſtram cō[...] ſitione, partibus in temp[...] rum, in ſimilem ſtatū [...] gratā inde dulcedine[...] turam diſpoſitis; quæ [...] quę apponi cū noſtris [...]

A ſimilitudine, quæ noſtra [...] ſemper recedūt, & [...] nutrimento aliquantulu[...] immutant.

Ad ſimilitudinem quæ no[...] aliquantulū accedunt, & [...] quo cum nutrimento m[...] tum immutant.

*Spiritibus quæ abundant [...] deq. facilius ingrediunt[...] imprimuntur, permiſcent[...] citiusq. & efficacius apu[...]

Quæ ita quidē diſſimilia [...] vt inter noſtras partes in[...] iecta, earum conlocation[...] aliquantulum cōmutare [...] lent, & confirmare, tunc m[...] brorū diuerſis conſtitution[...] bus, benè diſponēdis, form[...] disq. alia, atque alia apt[...] ſunt: hinc compoſita, quę [...] uerſe, & quæ vniuerſim [...] borant multi nominis, ac [...] gitationis. Quibus tā num[...] rus deeſſe prorſus videtur. [...] geſſit Meſues, [...] peri Pharmacopæis Antid[...] tarijs, & Medicis, & Chym[...] cis.

‖Hæc acie nō carent, quæ p[...] netrationem habeant, & [...] ingreſſu ſecum ducendi [...] motas, naturæ graues, pa[...] tes, in ſuccum actas poſſi[...] quæ verò iuis pro ingredi[...] di, & pungendi modis diue[...] ſos humores è corpore p[...] pellant, & vulgatum quide[...] duci.

Bilem, Rhabarbaro, Aloë, [...]
Pituitam, Turpeto Agaric[...]
Atram Bilem Veratris
Sanguinem ignota Galen[...] cā illa & [...] quibuſd[...] aut potius omnibus, v[...] nullis.

Potius & mixtos, & diuerſo[...] & nondum affatim, ... [...] ſtinctos, aut nominibus d[...] natos, diſcreueris per me[...] bra humores, & per Pha[...] maca ipſa, quæ diuerſos ſi[...] gillātim nec fortan nume[...] comprehenſos, & agant, [...] agitent. Res plena, & pe[...] riculi, & ſalubritatis.

Acutiſſimi in his mucrone[...] immo multiſecæ ... [...] nec quæ vndequaque ſe[...] infarciant, complicentq. ne [...] sūt ipſa quo proruūt furore [...] hinc veneficia, lurida illa [...] Aconita, Taxica à Taxo, [...] Fungi peior multo perni[...] cies, quæ doloſe gulam ex[...] tra, intraq. aggreditur, n[...] nomina id tacent.

Et contra Alexipharmaca ill[...] quæ occurrunt, ſiue ſimpli[...] cia, Coanenepilli, Co[...] Maldiuæ, Gentiana, Nap[...] ſiue compoſita, vt Theria[...] Mitridatium, & noſtri L[...] ceorum Alexipharmacum [...] Antidotaque alia, quæ [...] torpentem ... [...] liberent, & vniuerſim [...] rent, & ad inſurgendum, [...] expellendum quidquid m[...] boſum, ac inimicum [...] ſiue ſpiritus addant, [...] vniant, partes adſtring[...] moderata vi ... [...] tino quodam ... [...] uis aditus hoſtilibus [...] dant; aut craſſioribus [...] poſitis excipiēdo [...] dant, vel ... [...] hos compeſcat ... [...] portunis ... [...] re; aut pluribus ... [...] ſtant.

Peniſiori ferè nexu immutato pag. ſequenti.

Seq. 920.

Tab. 7.

EXerceat cratis hæc Criticos per nos licebit, quam ad Medicorum lancem ipſorum bona digeſſimus fide: Galeni inquam, Auicennæ, Recchi, & nuperorum, vt primis in ea notatum litteris vides. Incerta in ea nonnulla, ne dixerim plura: Abſciſſa penitus quæ in qualitatibus extrema, ſiue apices manis, vt margine à nobis phyſicè addito eſt indicatum. An vt ad humanum corpus cuncta retulerint, quod medio quodammodo ſe habere videatur? Ipſa verò multo magis mutilata humiditas, vel malè concepta potius, cuius vocabulo non aliud quidquam præter vnam madefactionem intelligere videntur; ad eam dumtaxat partem quæ liquoris eſt, & cum ſcholaſticis quidem omnibus ferè redigentes. quod forſan in ignis gratiam factum, qui cum tenuitate prorſus iungitur. Plures hic areolæ nõ autem in Naturæ vacauerint officinis, quippe vlterius replere poteris, quæ exempla habent; ſi in votis fuerit affatim folium in mappã diſtendere, quæ verò prorſus carent nequaquam in chartaceis erit, implere vt queas: perquirentibus autẽ ſecus euenerit, in naturæ libris, in quibus, & luculentiùs & alia forſan diſpoſitione, ac trutina.

Medicorum inſtrumenta ad Mathematicam & Oeconomicam amuſſim non ſunt; referunt potius eam quæ in monetis diuerſorum Regnorum & Principum, in menſuræ, ac ponderum rationibus; quantitatis, ſigni, reique differentia obſeruatur. Nutant certè gradus, nec tantum ad duos vſque lubricè excurritur; ſed ab aſcenſione ad ea quæ contraria exiſtimantur deſcenſus fit, & minutius nihilominus ad gradulos vſque maiorum ſcilicet ſectiunculas, non ſecus partiti ſunt; ac ſi in primis illis exploratiſſima res eſſet. Cæli, Solique patrij ratio in Scylla, Aro, & Helleboro, & huiuſmodi in culpa erit: quandoque heterogenei corporis, vt Bedoar Citrium, Pepo. Sed in Opio concors à ratione exorbitauerit plurium cenſus, quod frigidum amarore, rodendique vi reclamantibus, æſtimatum eſt vſquequaque. At exiccati vſti recentis non parum habenda ratio, vt in Coriandro, Papyro, Arundine; membrorum inde, in quibus vis exeratur, nam quæ de actu, & potentia diſtinguũtur, logica credamus potius quam naturalia, Piper in manu detentum non calefacit; vritur vt diximus à Saccharo oculus: quæ ardet, quæ intus vrit aqua frigida etiam ſentitur, & madida: ſpirituum bene percitorum ſpiſſa in aqueo liquore non deeſt phalanx. Frigefaciunt calida, quæ aperiendo extrahũt, & quæ indurata relinquunt; Calefaciunt frigida, quæ occludendo ignẽ adusque cõprimũt. Cõſideranda quæ impetãtur corpora, & quo tempore, ac modo recipiant.

Turbant rem omnem Caphura, Vitriolum, Halinitrum. dicas frigida quæ cauſtica rodant, vrant, in ignem, in halitus abeant: dicas calida quæ perfrigerent in glaciẽ vſque, quæ aceſcant, quæ ſitim ſedent. Peius autem Hydrargyrum grauiſſimum illud, & cacumina petens; quod in ſublimi & in præcipiti agatur; quod aëreum vel Ariſt. dicatur; quod frigidiſſimum vrat, & igne ſtatim abſumatur. Peſſimè Acetũ ne è domo diſcedas, ſiccũ illud, quod tamen liquidum; quod aqueum; quod ſubtile, & ſtringens: acidum, frigidum & ignea acrimonia ad ſummum vſque mordicans, pertingens cerebri verticem: quod tamen è calido Vino. ſed & ſatis Vinum ipſum confuderit, ſi ab Aſprinio, Piſsiarello, Albano, Vrbiuetano, ad Græcum, Maluaticũ, & Scipacapilli Neapolitanum, à rigido ſcilicet ad igneum; & per media proceſſeris. Rem omnem in eodem habeas dolio. dulce temperatũ, veteraſcens tibi calidũ erit; aceſcens frigidum, ad vltimũ perueniens acerrimũ calidiſſimũ.

Ad hominis tactũ Rana, Lacerta frigidæ ſunt, quæ vitam in calore habent. Violento igne aurum in liquorem fuſum manet, inde non frigore vllo opus eſt, vt gelaſcat. tantillum minue concreſcet medio, beneque adhuc in ardenti camino: argentum itidem medio in examine, quamuis nec minuas. Solis calor marinum durauerit ſalem, fuderit ignis calor duratum; quæ ab eodem oppoſita. Vin' tuis credere manibus? Aquam ad abluendum modicè calefactam in Vmbriæ noſtræ rigentibus brumis infundebant famuli, dextera hæc quæ ſcribit, & ſcripſerat, algebat nuda percurrens chartam; ſiniſtra pectus fouebat, fouebaturq. tepore. ad hanc [ab opere ſemotis] frigida, ad illam calens acceſſit aqua, quæ media erat, quæ eadem, eodemque à vaſe & foco. diſtinguere ne opus erat, eandem qualitatem in dexteram, atque ſiniſtram, vel potius ſenſum, aut rationem qualitatis?

Quid igitur de qualitatibus? fiunt, inuertuntur, mutantur cum ſaporibus; nec à calore diſſitum frigus, ſummum, ſummo. Radices quærendæ ſunt, quæ plurimum abſconditæ: cognoſcendus quomodo vnicus, & inexhauſtus caloris fons Sol: quid, & vnde frigus, cur decretum illud cognitum quo à natura opere arcetur; reliquum arcanæ ipſius non aperuerit naturæ. an cum illo pariter ab ingreſſu contemplantes excluſi? Perpendendum quid abſolutè, quid aliorum reſpectu decernatur. quid res ipſa conſiderata, quid dum in alia agit, habeat qualitatis. Quis influens, quis proprius calor; quis naturalis, an aliquis præter naturam; quis cæleſtis, an pulchrior, nobilior tentum: qui potius receptionum modi, tum à mittente, tum miſſis partibus; harum denſitate, impetu, turbis, figuris; ante, vel ab ingreſſu, exituque, & cõcluſionibus; non tamen huius loci & anguli. boni conſule, quæ cum Botanicis interim penſitauimus, & quæ ipſi leuiter ſubindicaſſe voluimus.

Scholaſticũ certè eſt ut quæras, an Formæ vel materiæ ſit, quod inde aduerſarium, vel amicum habetur. Nec facile certè dijudicaueris quoniam; cui prius diſtinctim eas attrectare, & commodius quidem non licuerit. Meo interim cõſilio ita compoſueris tutius, nec importunè; vt formatæ materiæ, ab hac ſcilicet vel illa planta tibi petas, & à partium nexu rem habeas; qui adapplicari alijs corporibus diuerſimode poſſit. Vnde & momenta perpendas medicaminum. Certè in Reccho noſtro, vt ſaporis in Tzonpelicxihuitl odoris in Texaxapotla ita virium põlus in Coxolmecatl habes, quæ potius quam materiam, quam formam ad opus, ad ſolidam contemplationem penſitanda.

FACVLTAS

- Altilis
  - hinc — Nutrientia, & quę cumque venire ſolent in cibum
    - bene / male; Euchyma / Cacochyma; cito / tarde; multum / parũ; tenui / medio / craſſo } ſucco; facilia / difficilia } concoctu
    - ſuccoſa / flatuoſa — diuerſarum qualitatum — toto vt Olera / partibus vt Legumina
    - *In his præparatio, modus, ignis, quantitas, commiſtio, diſpoſitio vtrinque plurimum fecerit.*
    - Brutorum, *vt folia pleraque Prata, Fœnum, Palea.*
      - *Communia vt ſemina plura, & ex illis præcipuè quæ craſſiori pericarpio, aut nucleo pingui, & carnoſo prædita: carnoſæ quoque radices.*
      - *Sunt quæ peculiaria membra nutrire dicantur, vt Cicera pulmones, nec abſonum de reliquis etiam, ſi diuerſa membra ſua quæque ſimilia expetere exiſtimare debemus; quamuis hæc minus nobis nota, aut obſeruata.*
    - Hominum, *hic Frumenta, Fruges, Fructus, fruentibus nobis dicta, primas tenent; præſertim Poma, Nuclei, veſcaque ſemina; inde olera ab alendo, ſi alus, & aluus: vel ſi mauis ab olla: inde condimenta, & huiuſmodi. Condita Prata videt Plautus, & quas herbas pecudes non edunt, homines edunt. Sed Ammianus Poeta apud Græcos mactatum hortum, plenius ad cœnam concelebrauit, veritus tandem ne & ipſum fœnum apponeretur, & conuiuas oues exiſtimaret à Faba aufugit: ampliſſima enim herbacea conuiuia.*
  - Vnicũ aurea ętate è ſtirpibus deumptum alimẽtũ: vnicũ Pythagoræ, & ſectatoribus notatũ, ſed & vbiuis tẽporũ, & locorum, quid ſupra panẽ quid ſupra vinũ? nonne è Plantis hæc, & pluribus ſi Panis è Tritico frugibus leguminibus, glãdibus Caſtaneis, Aquatico Tribulo; ſed & radicibus, & alijs: Vinum è Vite Palmis, Pomis Lupulo frugibus ipſis alijsq.
  - —Alimenta medicamentoſa / —Medicamenta alimentoſa — magis / minus; totis / partibus; ſimplicibus / cõpoſitis; nutriunt / alterant } *Omnes ferè plantæ. Sunt enim medicatæ omnes: & venenatæ ſi nõ aliqua ſui parte hominẽ nutriunt, certè animalibus alijs in cibum venire poſſe non negauerim.*
- SALVBRIS
  - Cõueniẽtia — Sexui; Aetati; Complexioni; Membris; Tempori; Loco
  - Electio; Notæ melioris; Modus; Doſis officinarum
  - Cautio; Correctio
  - Medicã
    - *Aromata *hic medio ſapore, odore, ac ſpiritu inter plantas velut gemmæ inter lapides præcellunt, quæ & medicamenta, & cibos locum inter habentes condiunt, corrigunt, dirigunt, ducunt, peculiaria quoque membra ſingillatim reſpicere videntur.*
    - *Immutans* Alterans *dicta, vt Hordeum refrigerans Zarza exiccans, humectans Cucurbita, calefacientia tã multa, Pœonia caput præcipuè roborans, fumos noxios diſſipans; & alia, quæ peculiaribus fauent membris, vt Mentha ventriculo, Capparis ſpleni, Eupatorium iecori, cordi Crocus, Chamæpytis articulis, Betonica capiti, Hyſſopus pectori, Artemiſia vtero.*
    - ‡Cathartica. *Purgantia ſeu euacuãtia, quæ nec peculiaribus ita humoribus trahendis tutè deſtinata, ipſorumq. limitibus finitas, ſicut nec ipſos numero & finitionibus comprehenſos omni ex parte facilè crediderim. Pariter non obſcurè, & occulta, vt aiunt qualitate omnia; ſed plura manifeſta vi Naturam intrinſecus quoquouerſum quaſi aciculis perpungere, & pruritare, inde humores acrimonia impellente in expurgationem elicere, vnde prout medio ad nos modo ſe habere videmur, ita viribus amica, dolore, ſapore, ipſaq; agendi moleſtia, aduerſa naturæ dignoſcuntur. Vnde cauendum maximè ne modum excedant, & vim effrænatius inferant. Niger Helleborus, quod Viru ab atro nomen obtinuit, venenatum prorſus ob vehementiã apud Hiſpanos, conuulſiones excitat, & languores. Mitiora, quæ partes ſolummodo peculiares ſtimulãt, ſuperioribus accedunt. Sicula Scylla non parũ deſcendit.*
      - in fluorem agens
      - per ſe / per accidens
      - e toto / e partibus
      - Errhina Apophlegmatiſmi
      - E parte inſixum telum
      - Per deiectionẽ; Per vomitum; Per vrinam; Per ſudorem; Menſtrua; Sputũ mucos; Vno vel pluribus
- NOXIA
  - Remedia
  - Exitialis
    - Deleterica, *venenata, vitæ inimica, quæ ſumma frigiditate, vel ſumma caliditate, vel potius occulta itidem cerebri noſtri qualitate, agere dicuntur, quibus potius omnibus [illegible] nam veneni opus deſtructio eſt, ſcilicet penitiſſima partium diuiſio, & ſignati nexus diſſolutio; hoc à ſumma concitatione quæ caloris eſt, hoc à ſumma conſtipatione, quæ frigus, prouenire poterit, & pluribus occultum, & dici, & eſſe. Septica verò illa, quæ putrefaciunt dicuntur, in quibus multiſecam vim facilè dixeris. Sunt quæ peculiaribus membris obſunt, quamuis alijs prodeſſe poſſint, Mezereũ Iecori, Aloës hæmorrhoidibus, Eruum renibus, & veſicæ, Hyoſcyamus capiti.*
    - Bezoartica *in oppoſitum ad hæc accenſent, quæ vitæ amica venenis obſtent, ac deſtruentibus; ſiue hæc ſimplicia, ſiue compoſita e multis addente ſemper conſeruationis deſiderio, copijs quaſi in venenatos hoſtes conſcriptis, auxiliaribusq; vndiq; vel innumerum conquiſitis, in quibus ſiue apertis, ſiue reconditis, primæ qualitates haudquaquam ſatisfacere videntur; nec enim æqua temperies, quæ extremis obſtare videtur ſatis eſſe poteſt, quæ ad nutriendum potius apta videatur; ſed magis quæ æquam illam in nobis tueantur, aut reddant, & à contrarijs liberent quoquomodo; & quæ aduerſa quoq; ſiue iniectis ſedare compedibus, ſiue protinus extrudere, viribusq; arcere, vel forti concluſione valeant.*

—Media quadam, minusq. violẽta mutatione, per

- Preſſionẽ, macerationẽ quæ ab arte citra, vel vltra ignis adiumenta, hinc
  - Succi — recentes / concreti
  - Vina ſang. terra
  - Oleæ
- Minus pure
  - Cereuiſia Germanorum
  - Syceræ antiquorũ Hebr.
  - Cia Sinenſium
  - Cahue Perſarum
  - Cremores diuerſi
- Naturalẽ ſpontaneã, vel prouocatã eliquationẽ, hinc
  - Mel
  - Manna
  - Saccharum ex omnibus præcipuè — Floribus; Arũdine; Ceraria; Mel; Muſa; Fraxino; Orno
  - Cera
  - Reſinæ
  - Gummata Lachrymæ dictæ.

in cibos potiones Medelas Tincturas artium pluriũ tẽperat coquit aqua, vino, oleo, melle, diuerſis ſuccis Ars, quæ in noſtra commoda diſponit.

Penitiori ferè nexu immutato pag. ſequenti.

Seq. 920.

Tab. 7.

Aequa ad brutorum [illegible] mentum

& compagem noſtram cõ[...] ſitione, partibus in tempe[...] rum; in ſimilem ſtatũ, [...] gratã inde dulcedinis [...] turam diſpoſitis; quæ [...] quę apponi cũ noſtris [...]

A ſimilitudine, quæ noſtra [...] ſemper recedũt, & multo [...] nutrimento aliquantulũ [...] immutant.

Ad ſimilitudinem quæ no[...] aliquantulũ accedunt, & à [...] quo cum nutrimento m[...] tum immutant.

*Spiritibus quæ abundant [...] deq. facilius ingrediunt[...] imprimuntur, permiſcent[...] citiusq. & efficacius ag[...]

Quæ ita quidẽ diſſimilia ſu[...] vt inter noſtras partes in[...] iecta, earum collocatio[...] aliquantulum cõmutare [...] lent, & confirmare, hinc m[...] brorũ diuerſis conſtitutio[...] bus, bene diſponẽdis, form[...] disq. alia, atque alia ap[...] ſunt: hinc compoſita, quę [...] uerſe, & quæ vniuerſim [...] borant multi nominis, ac [...] gitationis. Quibus iã num[...] rus deeſſe prorſus videtur. [...] geſſit Meſues & ſpiſſarum [...] peri Pharmacopæis Antid[...] tarijs, & Medicis, & Chym[...] cis.

‡Hæc acie nõ carent, quæ p[...] netrationem habeant, & [...] ingreſſu ſecum ducendi [...] motas, naturæ graues, pa[...] tes, in ſuccum actas poſſi[...] quæ verò ſuis pro ingred[...] di, & pungendi modis diue[...] ſos humores è corpore p[...] pellant, & vulgatum quide[...] duci.

Bilem, Rhabarbaro, Aloë [...]
Pituitam, Turpeto Agaric[...]
Atram Bilem Veratro
Sanguinem ignota Galen[...] ca illa & [...] quibuſd[...] aut potius omnibus, [...] nullis.

Potius & mixtos, & diuerſ[...] & nondum aſſatim, aut [...] ſtinctos, aut nominibus [...] natos, diſcreueris per me[...] bra humores, & per Pha[...] maca ipſa, quæ diuerſos ſi[...] gillatim nec fortan nume[...] comprehenſos, & agant, [...] agitent. Res plena, & pe[...] riculi, & ſalubritatis.

Acutiſſimi in his mucrones [...] immo multiſecæ nouacul[...] nec quæ vndequaque ſe[...] intarciant, complicentq. [...] sũt ipſa quo prorũt furore [...] hinc veneficia, lurida illa [...] Aconita, Taxica à Taxo, & [...] Fungi peior multo perni[...] cies, quæ doloſè gulam e[...] tra, intraq. aggrediuntur, [...] nomina id tacent.

Et contra Alexipharmaca [...] quæ occurrunt, ſiue ſimpli[...] cia, Coanenepilli, Cozt[...] Maldiuæ, Gentiana, Na[...] ſiue compoſita, vt Theriaca [...] Mitridatium, & noſtrũ Lyn[...] ceorum Alexipharmacum [...] Antidotaque alia, quæ [...] torpentem [illegible] liberent, & [illegible] rent, & ad inſurgentium [...] expellendum quicquid [...] bolum, ac inimicum [...] ſiue ſpiritus addant, [...] vniant, partes [...] moderata vi [...] tino quodam [...] uis aditus hoſtilibus [...] dant; aut craſſioribus [...] poſitis excipiendo ca[...] dant, vel [...] hos compeſcit [...] portunis [...] re; aut pluribus [...] ſtant.

Vires deſtructæ Plantæ

Particulis comminutione confuſis

- Penitiori ferè nexu, opere vario immutato, & magis minuſq. perturbato.
  - Putrefactione naturali ferè ad
    - Noua vegetantia inferioris gradus, quaſi in hoc genere vermes; pręſertim in maſſis Lapituberis fügiferi Lyncurij quibuſdam dicti. — Fungos frondigenas, arte quoque addente diuerſos.
    - Animalia feruido, confertoque in altiorem gradum plantali ſpiritu, triplici ſaltu. — Araneos, Vermes, Erucas, Chryſalides, Nymphas, Papiliones, Scarabeos, Merulæ ſimilem Albertianã è Saluia volucellam neſcio an habeas. Certe Rutaceam omnem ab Eruca per Chryſalidem a D. F. Columna L. diligentiſſimè habes.
  - Percoquente ignead moto, varijs còclūſionum ergaſtulis
    - Extractione, ſeu eductione latentium
      - Liquoris.
        - Aquei — Aqu. Tinctur.
        - Aq. ardent.
        - Eſſent. vbi tandem Quintã, ſiue decimam neſcias. — Arcan. Magiſter. Elexir. Spirit.
        - Oleoſi — Cliſſi ex multis cõiunctis
      - Salis — Extracta ſucco craſſo, glutinoſo concreto.
    - Elici, vel potius excoqui è plantis Metallica alia illi benè norunt; qui è Punicis, aut Berberis, acinis, & Aronia Meſpilo Vitriolum habent: ineſſe qui rodentem æruginem in ipſorum folijs, vt Oxalidis, & Rumicis obſeruant; & qui Cretica illa Idæ montis auro mandentium dentes obduci ſciunt.
    - Productione noui corporis plantali euerſo, & ad alium compoſitionis, & conſiſtentię gradum protracto. — Vitrum

- *Solutis ferè particulis.* pag. ſequenti.

Nec pretioſa requiras, aut quæ abſcondita, reconditaq. magis medicamina, vel deperdita, & pluribus exoleta iam annorum circulis, hominũq. ætatibus. Scilicet alijs, atque alijs regionibus, ac ſæculis, quam opportune plantas diſtribuit Omnipotens, ſignîſque commodè nobis indigitauit, noſtraſque & exoticas abundè expoſuit.

FACVLTAS

- Coſmetica *decorans, fucans, mangonizãs mulieres præſertim; iure merito venenis proxima, quod multiplici veneno mentes circumueniãt, præcipitesq. & imminutas reddat: quod ipſum ex veneno, & venere Veneficium.* — Quæ ſcilicet detegũt partes, aut molliũt, diuerſaq. inducunt, aut obducũt colores, & nitores.
- Inficiens *tingens, quæ omnifariã rerũ facies immutare valet, innumeros appingẽdo colores inſignis in Lũto Iſatide Rubia Xochipalli Achiotl: inde quæ obducit, & nitida reddit. vt Sinenſis illa bituminoſa reſina Cie ex arborũ corticibus in ſpeculi nitorem, & Sandaraca Vernigonobis dicta. obducuntur ad læuitatem plura, & arcendas aquæ iniurias, & aëris; pice, reſinis diuerſis, ceraque & huiuſmodi alijs.* — Colores, quæ inferũt, aut ſe, aut ſuos diffuſius, aut parte corporis, quod ingrediuntur in aliam faciem præuertunt, vel exterius in ſuperficiẽ appinguntur.
- Emundans *fullonia ſmegmatũ, quæ partibus ſeſe inſerere inde aſportare abſtergere detractis ſolet, vt ſtruthium ſaponaria.* — Leniter quæ ſeſe inſerunt, & mordicando purgata cũ detерſis abſcedentes ſordibus relinquũt.
- Spirans *quæ rerum ſpirationes iucundas in humanum vſum ſiue ſanitatis, ſiue deliciarum vnguentarijs ſubminiſtrat.* — Spiritu quæ pollent halitu, quæ æque noſtris inferẽdo ſenſibus abundant.
- Glutinans *quæ varia cõnectit, iungitq; in vnum diſſita, interiectis tenacibus collis varijs, gummatibus reſiniſque.* — Aeque iunctas, quæ partes in viſcidum nexum habent facilè quæ applicari queant.
- Reſiſtens *igni, vt inunctis manibus ſuccus Portulacæ, Mercurialis Viſci, vel potius ex Ibiſci radice.* — Conſtipare, & occludere, quæ craſſum valent.
- Metallurgica *variè agens in* — *Vitris ſmaltis dictis; Fictitijs adulterinis Gẽmis, Metallis ipſis, & ferro præcipuè Tẽperaturis dictis.* — Varie quæ dirimere, aut componere, & conlocare poſſunt, & in alia, atque alia coagmẽta formare, atq; ab opaco ad diaphanum vſque transferre.
  - Alchimiſtica *ſpuria proles tingens vt Curcuma, mollefaciens vt Caritis, paſſisq; & Laſere fœtido, immutare variè tentans, Mercurium coagulare Lunarijs Boriſſis Sferracauallo pluribus [illegible]; omnibus ferè, in caſſum, vtuntur vel potius abutuntur; dum in aurigenum lapidem illũ tam multis, & vel ipſis vſque vnis perquirendo omnem ludunt operam.* — Quæ violenter permouere, ſtringereq. creduntur, & partes in nouam conſtitutionem firmare.
- Varia *[vti prope concludamus] in alijs operibus imò artium ferè omnium vſu; ſiue etiam in venationibus feras alliciendo, ſiue in conuiualibus ludis; ſiue etiam iocis, ſpectriſque, incutiendis timoribus, & huiuſmodi.*
- Specifica *porrò dicta, quæ ſpecioſo titulo neſciri ſolet abſtruſa. magicis nominibus à quibuſdã ornata facultas. quartæ illius qualitatis proles: cæleſtis pluribus: Aſtralis nonnullis, et ſi aliud nomen, quod rei puriſsimam ignorationem elegantius tegere poſsit. hac Aethiopis inſolẽtiſsimè clauſtra aperire dicta neſcio an & credita. Spina Theophraſti aquam congelare, ni hoc ab interna ſit viſcoſitate, vt de Pſyllio ſimilia, & Aquifolij flore, de cuius baculo in animal emiſſo ſponte ſua accedente, aliaque mira. Viticis inde Agni caſti dicti contactu ſi non propinquitate & præſentia veneris quoſcunque igniculos extingui, caſtarum Matronarum Athenienſium documento, quæ ex huius folijs ſibi in Theſmoporijs cubitum ſternebant, virgaq; eiuſdem manu detenta viatores ab intertrigine tutos reddi: Quauhnacenſis vero Recchi Tragorigani folijs ore geſtatis, ijſdem addi celeritatem: Cozolmecatl, vel tractata vires inſtaurari. Corni arboris qualibet parte contrectatu demorſos à rabido cane quamuis iam olim ſanatos in rabiem rurſum agi, eaq. affectos maximè concitari additis morbo viribus, admirabili, & perhorrenda facultãte, idemq; quod maius, quod peius Sorbo inumbrante cõtingere, & huiuſmodi non pauca, quæ libentius profecto videris, quam audieris. Si autem legitimum Viſci querni aduerſus Cephalica incommoda, vertigines præſertim, & epileptica initia, Amuletum adſcripſeris; poteris pariter experimento, quod ipſi fecimus comprobare, Quod autem de Corallio domi habito inuidiam amoliri dicitur; neque hic meo cõſilio, neque alibi adnotaueris. potius, quod margaritis, & adamantibus abſentibus viſo ea tantum Corallio liueſcere non ſoleat, vel quod ſpecie, ac colore quodcumque luridum, liuidumq; ab huius quã maxime diſtet purpura: vtcũq; veritati illuſerit pulchritudo.* — Abditis hic particulis longè lateq. fuſis ſpiritibus nempe qui ingruentes acutius diuerſis partibus congruere, imprimereque & imprimi poſſunt, non parum tribue, nec omnia à nobis ſentiri poſſe credas; ſed multa ſua ſe perſpicuitate abſcondi. noſque fugere, quæ minimè fruſtra ſunt in rerum natura. Habet Recchus noſter Qualancapatlim Pacificam, quę irã temperat; Cutiriqui quæ Zelotypiam amouet; aliaſq. amorem quæ cõciliant, non tamẽ huius loci hæc eſſe crediderim, & occultæ virtutis. Reſtinguit prima igniculos circa cor, circa lumbos alia miſſos facit, qui Veneris ſunt, quos tertia inſtimulauerit omnes Cocoquahuitl, quæ cordi mirabiliter prodeſt, & quæ huiuſmodi, blãdis ſpiritibus ſuauiter ipſum refecerint, obſcurorumq; fuliginem diſpulerint. Nec quæ gratiam facit Yhuixochitl alio exiſtimauerim quam floridæ hilaritatis modo.

Tab. 7.

Vires deſtructæ Plantæ

Craſsius. *Fumida exhalatione tãtum, quod ab ipſa Natura, tũ arte varia, multis modis vſurpentur e ſtirpium genere, partes ad ſuffimenta, in multiplicem* Capnurgiam *in quibus ſcilicet vis*

Effumans

E ſimplici planta

Herba ipſarum partes, vt Roſa, Roſmarini, lignaq; vt Agallochi, Santali, Narcapthi. Germanis autem Iuniperina ligna ad hoc, vel vulgo vſurpata. Gummata, & reſina Thus, Myrrha, Styrax Laſer Balſam. Copallis Anime.

Verbenasq. adole pingues, & maſcula Thura.

En herba, & reſina Virgilio fumantes. Thus primas inter hæc habere, vel ex ipſo nomine videtur, ſiue à tuſis glebis, ſiue à frequenti in ſacrificijs vſu, nomen deducere velis: certè quod ad odoratos fumos incendatur Incenſi nomen apud Italos præſertim, per antonomaſiam obtinuit.

E cõpoſitis, e plãtis ipſarũq. partibus.

Cyphi Dioſcoridi, Thymiamata, Paſtilli diuerſi Auiculas Cyprij, odoras nõ canoras; Carbocandelas *Luſitani iam mittunt præſuaues, quæ à carbone citra flammam in odoratum fumum paulatim abeunt, & candelabra occupant, quæ non oculis ſed naribus pergrate famulentur.*

Laxante igne vincula concluſæ, colligatæq. particulæ diuerſos, quæ nobis æquè apponantur, aut opportunè, in halitus abeant. modos pro cerebri ratione, & affectionibus quis generatim potius quam ſigillatim vnquam cogitauerit.

Medicus autem vſus præſertim aëris corrigendi, & præſeruãdi à corruptionibus erit, iuuandi mox, & roborandi præcipuè caput fumis, necnõ vterum, & pulmones hauſtu. his Tabaco fumantes apud Neandrum reſpice, & frequentiora infumibula.

Deliciarum quoque cauſa ſi floridis aërem odoribus reſpergimus ſolutis in halitus præcioſos precipuis aromatibus reſinis præſertim.

Lucens

Rudimentum illud præmittatur, dicas præfiguratam lucem; dicas leuiuſculam eius adumbrationem ſi placet. In putridis illis lignis [nos in Populi obſeruauimus] in Alcionio illo inquam, quod à faui marina ſimilitudine nomen habet; Si quæ de Baara, & Aglaophotide de Aſtere, vel de Pæonia apertis in grana vaſculis dicuntur, recondita admirata potius videntur, quam explorata. Lunaribus hanc innoxiam, frigidamq; compares, ſi igneam Solaribus radijs, ſicuti enim minus multo, quam exiſtimari ſoleat caloris ipſa acies ab acuto diſtat frigoris gelu; ita quod à concitatis mittitur lumen haudquaquam longo diſterminatur interuallo ab eo, qui à placide, vel in ipſã quietẽ diſiectis habetur: vt lucis, & ignis conſortia ſint, diuortia, & de quibus ſuo egimus loco, nec in ipſa niue, chryſtallinaq; glacie modicum eniteat lucis.

Particularum in maxime ęquã apertionẽ ſedata tamẽ diſpoſitio, ſolutione quadã præſertim ipſius ſucci, vt frigida nobis videatur, & nomina à putredine etiam habeat, ac pingui conſtitutione, ignis certe æmula.

Lumminiſtris pluribus. De cera, & olei æmulatione, indicauimus in noſtro Apiario. Tedas, Faceſq; varias ab Antiquarijs petas. Cedrinas candelas, aliasq; è ligno, aut ligni ſtirpiumq; ſuccis, & quacumque luculentius lucent è reſinis, plantiſque è Phyſica hiſtoria. ligneas certè faces ſi neſcis hodie, accipe, & ride. Obolarias adſtante ad id officina paratas, Neapolitana crypta dabit, quæ amœniſsimum Pauſilypum perforat. Scilicet nunc quoque ſpiraculis caret, vt Seneca tempore, & talibus è virgulis ſtipulis, ſarmentiſque auertenda pulueroſa illa, & obſcura ſuis moleſtia, de qua infelix ille morum præceptor conquerebatur. Sunt ex Quernis vſtulatis flagellis, quibus Aquaſpartani noſtri clangores inter ac ſtrepitus, nubentibus viduis turbulẽta, atrataque luce rumoribus intermixta multiplici debacchatione ominentur. Oſtendent venatores, quibus hallucinatas feras, miſellos præcipuè lepuſculos capiant. Primordia hic innuere ſatis eſſet in fungoſa primum Ferula,

Clara Prometheo munere ligna ſumus

Sed & à fungis eſca illa petatur ignis, malleo etiam diducta, quæ primo, concipit, allicit, nutrit. Aſſula folia, & huiuſmodi fomites, & ſuſcitabula.

Suſcepitque ignem folijs, atque arida circum
Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flammam

Elychnia certè è plantis ad lucem plura, vt inferius; hic autem ab ipſis fomitibus Igniarius ſubnectatur funis. Miccio vocitant, à Cneori Cæſalpini (Sanamundas Cluſius nominat) ramulis exic catis; inque reſtim ductis; è villoſo Cocci Indica Nucipalmæ cortice Mexicanis quo ſerpẽs igniculus ad tormenta ſiue manuaria, ſiue muraria incendenda, & contineatur & detineatur vehemens quamuis obſcurius deliteſcens in inſidijs.

Vſtionem ſimul, & lucem habes. Diſcerne an hæc blanda iucunda magis, vel grauis illa, & violenta? Clara ne hæc fulgidaq. magis, per quæ omnia ſpectare licet; aut obſcuriſsima potius quæ penitus deliteſcant intellectui noſtro? Ambiguum pariter: ſed quod abſurdius videri debet, excitatur ignis à nobis quotieſcunque libuerit, accendentibus, & cum eo Lychnobijs præſertim lux, vtrumque ad menſuram: excipitur lucis portiuncula à Solaribus furtiue ſublata radijs [nec enim Promethidæ noſtro ſæculo deſunt] concluditur pyxide, transfertur, infertur tenebris. Speculis, vitris, aquis, & lux, & ignis diffunduntur, glomerantur in vnum in fulmineam vſque virtutem: Et nihilominus pleniſsimè neſciri ſolet, nec lux magis quam ignis. ignoratur illud, quod noſtris factitatur, attrectatur manibus; quotidianis quod operis nobis famulatur; maximè quod ſentitur, ac penetrat; quod frequentiſſimum eſt, quibuſque humanis notiſſimum ſenſibus; exulat certè noſtro ab intellectu, imò ad elementorum extima, & Lunæ cauernas in exilium ab intellectu plurimo truditur. Nos autem hæc ad libros noſtros de naturalibus focis.

Solutis ferè particulis

Soluente quæ aguntur ad dilatationem, & æqualẽ aperturam igne; vtpotè recluſa magis. ſiue ea laxiori pinguitudinis ſuſpenſa contextu; ſiue inanitatibus dum exaruerint abſcendente ab humore remanentibus veluti in ſpongioſum rarum, ac difflatile corpus foraminoſa: hæc excuſſis liquoris vinculis; illa diffluentibus à compoſito inuicem particulis; introrumpentibus hiãtia: Aut quæ vi quidẽ conſtrictis, ſed in apertũ iturientibus illis conflata. Talia inquam omnia, quæ ad ſolutionem igneam, lucidamque dum procliuia ſunt, ad lucem ipſam promoueri & eam alijs inferre queant, nobis diſpellere tenebras, fulgetras, & coruſcas præferre valeant.

Feſtiuos accenſeamus ignes, noctilucos illos in latos variè diſcurrentes ſplendores, variè diſtributos; qui huiuſmodi ſuccis; qui reſinoſis, piceis, pinguibuſque corporibus, lignique buſtis carbonibus; à ſtirpibus materiæ plurimum agnoſcant.

In ardores per concitationem rabidam, ita proruẽtes partes, vt impetens earum deſtructa multitudo deſtructionem faciat. Habeas inde præter deuaſtationes has, ad pacis etiam & conuictus omnis vſum

Subtilius. *Flammea exolutione penitiori ex ipſis carbonibus, prunis, ſtipulis, pinguibuſque, ſuccis igni tis excitata; in* Igniariam *vnde qualitas*

Ardens hinc ignes

Militares feſtiuis quidem ſocij, nec tamen ludicro, ſed ſerio, nimiſque multo excitantur, dum perniciem deſtructionemque ipſam pernicius miniſtrant, & inferunt. Sic fulmina quoquouerſum æmulantur; ac terræmotus. quæ incendunt, quatiunt, aperiunt, vorant horreas terribiles faces: Chaſmata horreas. Præſertim à Phyſico, à Mathematico Duce, qui figuris, qui materijs aptè vti nouerit, vt in noſtra militari Philoſophia ſcripſimus.

Coctiones, excoctiones, fuſiones, ad puriora, ſimplicioraque reductiones: Ex Partium in ignem actarum ingreſſu.

Fabriles artificum, Pyrotechnia vniuerſa miniſtrante Vulcano: quæcunque ab arte, aut natura fiunt, præſertim verò metallariorum lapi coctorum, omniumq. artificum, qui fornacibus vtuntur, qui vſtrinas obſident. Quid ſi omnes noſtris cum cibis incaleſcimus ſtirpium adiumentis, & rigentis brumæ repellimus iniurias? Dicant Germanorum Hypocauſta, dicant priſcorum Patrum in Vrbe Thermæ, Thermopolia, ipſiq. qui hodie videntur Thermopotæ.

Calores quoſcumque, & quæ inde adiumenta, ab ijſdem ad modum diſtributis.

Nec tepores prætermiſerimus, qui ex herbarum cumulatis madentibus adhuc partibus concipiuntur, & in furentes vſque ignes euadunt. Norunt Agricolæ, imò non rarò ciues, quæ ab huiuſmodi fœno, ac paleis mala proueniant, & Chimici, ægriq. non pauci ſuis cum medicis, quam benigni fomenta caloris ab vinaceis, fracibusq. imò ipſo fimo, qui ab ingeſtis, egeſtisq. fumat ſtirpibus, & ſtirpes coquit, inque guttas cogit coactus in ergaſtula.

Halituum particularum omnium in exolutione licentius ab incompoſitis, deſtructiſque rebus motarum, concluſa, comprimentibus obſtructionibus in concitationem vſque præfocatio; vnde diuerſi caloris modi.

Sed hæc iã & ignis, & lucis à qualitate redire videntur ad modos quãtitatis, quod ſuperioribus indicatũ eſſe potuit, & alibi fuſius.

Tab. 7.

Tab. 8.

Vſus Plan-tæ, eius pecu-liari-b⁹ par-tibus nõnul-lis ſũ-ptis.

- Diſcerptis internis præcipuè neruoſis partibus, ad villos.
  - Animalculorũ arroſione, inde excoctione, & diductione.
    - *Bombycum Serica, pretioſum illud, ac ſplendidum repertum, mirabile, mutuo, & naturæ, & artis, hominum, & vermium opere,* — Ex Moro
    - *Erucarũ, & huiuſmodi plurium diuerſa fila nentium è quibus varios folliculos, minimoſque videmus.* — Ex diuerſis, ferèque omnibus ſtirpibus.
    - *Araneorum etiam ſylueſtrium quorundam Araneæ.*
  - Humana arte macerationis, excuſſionis, explicationis.
    - *Simplici exempto neruorũ villo inde explicito.*
      - *Ramulis, cortice ipſo.*
      - *Folijs*
      - *Bulbo*
        - *Theophraſto teſte extincta nuperis arte, villo licet conſpicuo, eoque pretenui, & copioſo.*
      - Cannabis, Vrticæ, Iunci, Maluæ, Lini, Tribuli terreſtris, Mori, Ficus.
      - Metl Recchi præſertim, Pitæ.
      - Eriophoro inde dicto, in hortis etiãm, ſed otio ſe vigente.
    - *Replicata in cõnexionẽ, commaceratione, & preſſione ad chartam, noſtreſque libros.*
      - *Pannorũ fracidis dilaceratis reliquijs in pultē redactis, inde craticulis in folia exceptis, & exſiccatis, quæ ex varijs varia, prout in cõmixtione etiam admittuntur, ac digeruntur, ſecernũtur, diluunturq; diuerſa; aqua porrò plurimum in opere habet.* — E Lino, Cannabe, aut alijs, quæ ſuperius.
      - *Similiter redactis pãnorum aliorum fruſtis.* — E Goſſipio, aut Serico.
      - *Rectis inde [vt multi quidem operis, ſed plurimi fructus rem intelligamus] in ſtratum appoſitis, ſtaminis coriũ, ſiue ſtaminis, & tranſuerſis alijs ſubtegminis dicti ſecundum, vt duplex ſcilicet charta, amputatis reſegminibus in plagulas, folia ſcilicet, antiquis conſiſteret. iũgebat ipſa Nili aqua, vel turbidi liquoris pinguedo, aut flos pollinis in glutinum: conſtringebat prelum: complanabat malleus: ſiccabat in ſolatio, vel ipſe humoris exitus: læuigabat Cochlea. quominus ſcabrities, contumacia, lentigo, aut tinea officere ſcriptoribus poſſent. ita quidē operoſa priſcis charta, nec ſcio an ſatis cõmoda: quod fungoſa quodammodo, & continuitatis neruo imbecillior, integriſque rudior fibris. diuerſi porrò generis, & nominis, vt in ſequenti.* — E Papyro, & Sari, præſigni inde familia priori chartificio.
- Neruoſis ſegmentis detractis, ſeu in Phyluras, aut prætenues, & quam latiſsimas lamellas, vel potius membranas, acu [vt vulgati codices, potius lato ferro, vt concludit Guilandinus] diſciſsis: è medio Plantæ ſcapo.

hinc

- *Fila variè pertracta, & contorta magis, magiſque à ſimplicitate deducta.*
  - *Neruuli plantarũ tenuius, craſſiuſque producti conuolutione in longum compliciti.*

    Et à vermiculis indumenta petimus nudi, ac miſelli: vincimur in de tenuitate, nitore fili, atque opere, nec tamen æquo animo ſuſtinemus ſecundas, ſed & inſeruire huiuſmodi beſtiolis ad ouorum vſque ſolemus incubatum, quo vel delicatulæ toto pectore heroinæ fouere non dedignantur. ah cur potius noſtra non reſumimus, quæ mentis ſunt, & villos. & colores, & quæcunque puerilia, quæcunque vermium ſunt miſſa prorſus facimus omnia?
- *Funes, multiplicatis ſcilicet, & conuolutis in vnũ diuerſo numero, ac ratione filis.*
- *Retia quibus apertam quandam texturam habemus, vel potius texturæ rudimentum, aut imaginem.*
  - *Inde tranſuerſa multiplici ad appoſitionem, interpoſitione, & reflexu alternatim diſpoſiti in contextum conſtricti.*
- *Pãni quorũ ſpecies e luxus fœcunditate vberrimè prodeũtes, non facilè multiſplenijſque paginis dinumeraueris; quando plus in illis ornamenti, quã tegumẽti, & plus certè Phrygij, quã Latini habemus.*
  - *Linteamina quæcũque & mantilia. Tẽtoria. Veſtes diuerſi generis, ac modorum, pro loci, tẽporis, ac cerebroſa ratione.*

    Pluribus artificibus hinc materia non minus ampla, quam varia, neceſſitate primum magiſtra inde, commodo, tandem peritiſsimo nimiũs perditiſsimo luxu. Non ſatis fuit *in nitidos floccos*, in criſpos cincinnos flores, figuraſque omnes ſericum miſiſſe; variegatos colore, nitore, ſignitque pannos expandiſſe, itum eſt ad metalla, eaque in fila in obſequium ducta, panniſque interducta ſunt, aurum ſcilicet, & argentum in fulgorem; interdum & ſuperbo mentis faſtu, pretioſa qui faſtidiret, ac temneret, ipſe in fila mollefactus, vulnificus chalibs; ipſe in veſtes prodigiosè interpoſitus, nudos qui parentes, qui artifices, ſortitus erat.
  - *Contextus confractione, & confuſione plurima in connexũ compreſsi, vt plurimi nerui complicitæ in neruoſum bene foliũ, beneque æquum diſtendantur, & explicentur.*

    Vt cutes eſtendamus, & frondes lituris excipiendis, quæ minimè marceſcant, Plantas adimus, à Plantis petimus: in liquidas conterimus pultes, in madentes ſquamulas contundimus, quæ tenuiſsima in omne ſicceſcant, dureſcant æuum.
- *Charta, de qua in ſequenti pagina.*
  - *Noſtras*
  - *Orientalium.*
  - *Priſcorum Patrum.*

Contextus naturalis partes exemptæ, & in ſe replicatæ, inde in plagulas, neruulorum plurimis adiunctionibus firmatas preſſæ.

Mirum quot habemus folia ab ipſa, quæ folijs plurimum caret Planta; & vt magis, vtiliuſque non minus vulgata, quam antiqua illa eludatur regula: Quot fructus ab ea, quæ fructus expers dicitur? Siquidem ierit tibi in folia, ſeruauerit, prompſerit abunde fructus; imò in te parere potis illa erit. Execrandum profectò ſi in aleas demiſeris, peſsimo ad perditionum fructus abuſu.

Varia quæ amplitudo, à ſcapi craſſitie, & altitudine eſt, & appoſitarum inde Phylurarum numero, quibus locus ſectionibus variè fit: tenuitas, denſitas, candor, læuor, à materie, & artificij puritate, huiuſque ... bigentia.

Antiquis Romani totius Orbis, Aegypto plurimum mittente, multo ante ipſum crediderim Alexandrum, & aliundè quam à Charta illa Tyri, quibus celebrior potius. Nec enim Homerum, Heſiodumque preterieris, quamuis à Sarpedone, & Sybilla, infoſſiſque deſumere nolueris Numæ libris. Papyri huic etiam à ſtirpe nomen, quod omnibus inde Chartis.

Et ot charta detur hæc huius facies ipſi chartæ, vel parenthe-tica ſi opus fuerit in Chartophylacium licētia; nō enim quæ ab ipſis prouenit, nō admitti à ſtirpibus poterit

Quale hic charta ſtirpium munus, quę gratia plenis è Charitum manibus ne facile nedum in huius chartæ angulis, ſed nec chartis in omnibus explicauerim, ipſe de ſe, vel tacentes loquuntur chartæ. Plinium laudatæ laudant reciproca teſtimonij auctoritate. Illi chartæ vſu humanitas vitæ conſtat, & memoria, imò ipſa hominum immortalitas. En Plinij viuum chartis nomen, viua memoria, vim ſuperat ſæculorum. Comprobatum vtrinque, & quod non minuſculorum tantum ignium, ſed & leuiuſculis digitorum iniurijs prorſus deſtruitur: id infiniti quadam imagine, & ſpatia tranſuolare quæcunque, & ætatum metas, numeroſque tranſigere poteſt; ſupra quam æra, marmoraque; ſupra quam fuſæ per æthera pennæ, aut quiuis currentium valeant impetus. Charta nimirum humana præſentia, quoquouerſum funditur, nectuntur commercia, fruſtrata remanent quæcunque nos dirimunt interualla, & locorum, & temporum; & quaſi ex vno multi, multis reddamur chartis, opera ſimul multa præſtare eius multiplicibus, promptiſque miniſterijs valemus; quæ ampliſsima ſtudijs noſtris, & per accommoda ſupellex: quæ litterarum baſis, proma ſcientiarum, & conda, artium omnium theca, atque ſcrinium exiſtit; quæ mentis noſtræ conceptus vniuerſos in ditiſſimum veluti theſaurum, ac promptuarium excipit, ſummaque ſeruat, ſuggerit, exhibet fide, promptoq. ſiue concluſos, ſiue apertos velis obſequio, ad nutum quamlibet habere poſſis; vt vel hoc vnum ab herbis collatum beneficium, quo doctiores, quo ampliores, & perennes effecti, & vel cum poſteris ipſis loquentes, atauos audientes a ſæculis; non affectu, non ſtudijs omnibus, cultuq. in Plantas per quam diligenti, quo, à ſtirpibus quæ omnes proueniunt, ſtirpibus aliquantulum reddantur chartæ; ſatis vnquam rependi poſſit. Ea dignitas, ea huius admirandi Phytochariſmatis magnitudo eſt.

CHARTA.

- *Nobis iam omnem ferè per Orbem. Chriſtianum præſertim, abſq; vlla Papyri, aut Aegypti ope amplis, & frequentibus officinis.*
  - *Europæa*
    - *Literaria*
      - *Scriptorū*
        - Studijs dicta, candida amplior quam primam merito fecerimus, Graphicis, Pictorijſque omnibus exercitijs inſeruiens. Philoſophica aptè diceretur. Gallicam Regalem, Imperialem diuerſas, ſcilicet ab amplitudine, ſoliditate noſtri diſtinguunt. Addita, & Papalis in gratiam Concluſioniſtarum excogitata, quibus iam nulla ſatis erat charta, vtpote trans omnes menſuras ſuis ierant trophæis.
        - Epiſtolis præciſius tributa, cuius plura genera candoris tenuitatis, & amplitudinis ratione. optima apud nos Fulginas, inferiores Interamnas, Nucerina, Prolacenſis, & aliæ. Tiburtina otium illud craſſum ſapit. reſpondere videtur hæc ſalutatrici antiquorum, quæ calamis inanibus plurimum præſertim in Aulis teritur.
        - Computis, abaciſque, mercimonijſque omnibus deſtinata plenior, & rudior.
      - *Impreſſorū*
        - Alba Typographis, librarijſque opportuna plenior, Fabrianenſis primas tenet frequentiſſima, inde Interamnas à puritate diſcedens magis. menſura triplex erat, amplior nimirum media, ac parua, ſed media in maiorem quoque, & minorem diſtincta eſt.
        - Cærulea ex ipſis cæruleis lineis confecta vilior eſſe ſolet, & inuolucris deſtinata, ſed præſtantior, maiorque non raro prælo præmitur, quod quibuſdam oculis gratior facilior fit.
    - *Prophanis vſibus accommodata*
      - Feneſtraria, quæ ſicciores quidem repellat aëris iniurias è tabernis pauperum.
      - Cucullaria ſi placet varia, quæ craſsiuſcula à flore, alijſque ſignis notatur.
      - Bibula interpoſitionibus foliorum à celeriter in aduerſarijs ſcribentibus ad excipiendas, ſiccandaſque lituras præſertim oeconomicis adhibita.
      - Infima rudior, vilior à laceris vulgo ſtraccias, quæ habet etiam in oeconomicis partes.
      - Craſſior, rudior, varia corpulentia, tegumentis, non ſcriptionibus deſtinata, Cartone, Cartoncino vulgo.
  - *Aſiatica*
    - *Perſica Arabica*
      - Nitida, quæ maior, minorque amplitudine, craſſitie denſitate colore quoque varians.
      - Biſſina, quæ dicitur roſeo perfuſa eſt candidior corium etiam ſoliditate quadam æmulatur eſt: & tenuiſsima translucida velaminis modo, quę adamuſsim lituras vtrinque referat: admittuntur, & arborum ad quaſdam cortices.
    - *Indica*
      - Indorum magis litterati Sinenſes, qui litterarijs nos etiam typis ſæculis præceſſerunt, & frequentia præcellunt, cedunt quidem charta, ſed peculiaribus quibuſdam eius generibus non carent. Notum de Goſsipina quoad materiam. Amplitudine Quadrata eſt, quæ paſſum æquat. Ampliſsima neruoſa ſolida quatuor vlnarū: quæ huc afferuntur. Porrò in alijs regionibus, ciuitatibuſque, vel ſimiles, vel amplitudine, alijſque dotibus magis, minuſque diuerſas facile quis chartas offendere poterit.
- Macrocolum, ſeu Macrocollum chartæ genus antiquius pedem, aut ſeſquiped. habens in latitudine à maiori corio nuncupatum Regio quoque titulo donatum.
- Auguſta prior ex Hieratica epiſtolis dicata. / Liuia ſecundæ dignitatis. } optimæ xiij. digitorum.
- Hieratica iij. præciſè à ſacris ſcriptis dicta nomine ab adulatione demiſſo, vel à potiore Hieratica Papyri ſtirpe. hæc Straboni Papyrus, & dig. xi { præſtantior / vtilior.
- Fanniana x. quam & Grammaticus, & Chartopola Fannius ex inferiori elegantiorem reddidit.
- Amphitheatrica ix. Athribiticam à Nomo Aegyptio corrigit Guilandinus. mauult primum ab Alexandrino Amphiteatro Scaliger.
- Saitica ix. ex vilioribus prope corticem ramentis a Sai Oppido, ni potius à Sari minori, & corticoſa quaſi degenere Papyro Sariticam deducere velis.
- Emporetica vi. ſegeſtribus cucullis, inuolucriſque varijs mercium in Emporijs præſertim tributa, huic Cucullaria, & Cærulea è noſtris ſucceſſerint.
- Taniotica, Hermolao, vel Tanitica, Guilandino, Taneotica alijs, cortici propior venalis pondere non bonitate.
- Claudia xiv. vel xv. denſata triplici corio, & aucta, nec mirum Imperatore Grammatico. Nominantur ab alijs Lybiana, & Thebaica, porrò Aegyptia, Memphitica, Niliaca, & Mellonis paginæ, & Meletez chartæ variè dicuntur.

Quæ non ſibi patres folia è quibus, è rebus non ſumere conati ſunt, vt quæcunque ab humana mente proueniunt, darent litteris, ſcriptiſque, & mitterent, & ſeruarent! Ab Interraneis arenis primo, & cineribus præſertim Geometricè exaratis, areas, metallicaſque diuerſas tabulas, lateritias, ſaxeas, lapideas habuere, imò Gemmeas. Ab animalibus Elephantino ebore, atque omentis Draconum vſque, & aliorum inteſtinis vſi ſunt: ſcitale: ex corio, & membranis, quæ è Pergamo non primæ [antecedentibus ſaltem hebraicis] ſed copioſæ magnis Attalicis, Ptolemaiciſque regibus inſtruentibus Bibliothecas. Ab herbis tandem noſtris à pomis, fungiſque rudius inciſis, & libros corticoſos, & digniores, quæ à cedro ſchedas, tabellas [vti inferius] ſumpſere addita, & Cera necnon Maltha, Gypſoque deletilibus quibuſdam. Folia multo aptius, quæ & nomen dedere perpetuum, linteamina nonnulli vtut iuncta minus, ſcabraque magis. Ventum tandem eſt ad Papyri ſectiones candido, neruoſoque viſcerum alliciente contextu: inde multi iugo, quo ſupra labore purior, fœcundiorque deducta calamo coniux, conquiſita, & Principibus & Plebi charta: & vulgatis, & arcanis: & litteris, & mercibus: diuerſis, vt vides nominibus, & apparatu. Digniſsimis ea quidem ſi recolis pertritæ calamis. Quæ Homeros nobis, & Pindaros; quæ Platones, Ariſtoteles, Theophraſtos, Cicerones, Virgilios, Ouidios, Plinianos Theſauros, Hebræos, Græcos, Romanos explicat, & pandit: Romanam rem omnem tantæ molis vndequaque repræſentat.

Candidior nobis, & fortior, commodiuſque paratur Charta, propagatur Germanicis typis ſcriptio. Quinimo ligneis Sinenſibus vetuſtiſsimis pleno ſtirpium iure: iam & facilis librorum copia, nec amplius curta, ſed & multa & facilis quæuis ſtudiorum ſupellex: perennat mens perpetuum: extinguitur obliuio, obliteratur omni ex parte, litterarum fœcunditate immortali. Tantum ſobolis a chartæ, calamique coniugio; tantum in plantis eſt poteſtatis. ſubminiſtrauerint hæ pariter fumoſum, reſinoſum, oleoſum, laticem, qui ipſius etiam adminiſtri ignis, furentes euincere poſſit iniurias. Dummodo voluptatum otia altum nobis non iniecerint ſoporem non excuſſerint rationes è mentibus, amouerint ab oculis paginas, à digitis calamos.

Loquitur certè ſtirpigena hæc candida proles virentis matris, & ſine vlla vocis moleſtia; imò ita tacet, vt ſimul audiatur ab ipſis etiam abſentibus, nec quemquam interpellet inuitum. Vices humanas ſubit, & ſuperat, & ſemper, & vbique: imo, & Regias, & Philoſophicas. Animos paſcit: mentes reficit: peragit negotia Regnorum, Ciuitatum, domorum: iuſſa fert & ſententias, & oracula: ferit, excitat, agitat, & virtutes, & viros. Ab ea teſtimonii fidem, & memoriam obtinent quæcunque ſunt hominum. Quid inuentum, præceptum, teſtatum vnquam, quod in ea depoſitum, ab ea ſeruatum, redditum non ſit? Quid abſque Charta, aut Principes, aut Ciues, aut negotia, ſiue ea belli, ſiue pacis? quid ipſa moderatio? Viden vt calamo inſtructa manus, mentis per chartam miniſtra, multo quam imago quæuis apertior, quam lingua ipſa, & potior, & promptior, & res, & ſermones exprimat, imprimatque: cogitationes, concludat, & referet: temporum quoſuis proſternat ſæuientes impetus; leui aut pluma, aut tubulo, vniuerſum, æternumque ſpectet? & mirari potes vitam in tumultu fuiſſe Charta ſub Tiberio deficiente, & à Senatu diſpēſandi arbitros fuiſſe præficiēdos.

Quis inquam non debere, aut poſsit, aut velit, & plurimum quidem plantis per Chartam ſcientias, arteſque omnes miniſtrantibus, noſtræ rationis vſum longè, lateq. diffundentibus? Quis eas non amet? non hæc amœniſsima colat ſtudia? ſi indè præter propriam Herbariam, & libros quoſcunque habemus, & litteras; ſi virtutum, diſciplinarumq. omnium ſemina? niſi ingratus prorſus, & qui huiuſmodi indignus ſpernat, nec agnoſcat gratias.

Tab. 8.

Vſus Plantæ

Tab. 8.

Abſciſſis craſſioribus membrorũ partibus.

Ad materiam ex conſiſtenti, neruoq. compacta interiori ſoliditate; aut villoſo ductu ad

- Fulcra
  - Trabes
  - Statumina
  - Longurios
  - Stipites
  - Palos
  - Furcas.
- Septa
  - Parietes
  - Tabulata
  - Contabulationes
  - Clauſtra
  - Tigna.
- Nexus
  - Ductus
  - Vimina
  - Flagella
  - Floccos.
- Conceptacula
  - Fruſta
  - Partes varias.

HINC Aedificia aliaq. ex Plantis induſtri artis manu variè ſuperaddita.

Ipſammet habitationem, quæ ab aëris inclementia, ferarum, ferhominumq; iniurijs nos tueatur.

Stabilem, ſolo fixam.

Domus lignea, Tabernaculũ à tabulis propriè caſa, ſiue à caſu, quod facilius ruſeris, ſiue à cauitate: lignea certè humilior: in quacunque verò oſtia pluraq; ex ligno, & in quibuſdam, vt inferius, imbrices.

Molendinum dictum; huiuſmodique officinarum taberne, quæ ſupra aquam pendere, religataq; ripis fluctuare ſolent.

Mobilem, aquæ innatantem.

Nauigia quæcunque Triremes, quæ cuicunque inducuntur aquæ, aut fluentibus lignea committuntur, vnde claſſes quaſi mobiles Ciuitates.

Aggeres Vallationes, & quæ ex Ridicis, Palis, Arundinibus, aggeſta terra ſtruuntur.

Caſæ, & Tabernacula, minoraque Gurguſtiola, Tuguria ex Arundinibus, paleiſque, & flagellis, vt in Indijs plura.

Rhedas, curruſque omnifariam hic nota; quaſi gradientes traductas ædiculas: Carpenta: Couinos: Plauſtra: Vehicula: ſunt hodie quæ pretio, plures ſimul ædes exuperent.

Sectione, dedolatione, ſcalptura, compoſitione, & huiuſmodi.

Scrinia, Armaria, noſtri à ſtudio dicunt, quæ reuera à luxu eſſe ſolent: loculariàs capſas diceres, benè, & multas ſimul, & arcanas arculas.

Arcæ Mactræ Capſæ inde, quæ ſimplicius concluduntur.

Plutei, Trapezophora, Menſæ, Quadræ, Abaci.

Simpinia, Obbæ, Pixides, Vaſa diuerſa, & ad eſcam, & potum varia.

Cupæ, Cadi Mulctræ, Orbes Soccī, ſed & quibus eminent mulieres Pediſcamna potius quam Sandalia.

Vectes, Arcus, Claua, Haſtæ ex noſtra Corno præſertim, & Taxo fortiſſimis.

Baculi, Bacilli, Scipiones, Pali, Valli.

Quid deſculptis inſeram? aut omnia, aut nihil: indicare ſatis ſit, & ſtatuas, & ſigna rerum ferè omnium; & Emblemata, & Xiloſtrota, quæ lithoſtrotis anteſtent, de quibus in noſtris Metallophytis. Columnæ, cornices, Architecturæ membra omnia, imò Ichnographica tota. Colophon autem hic. Plantæ Plantas referunt: Plantas monſtrãt: docent, noſtris Typis. Dicat Mexicanum volumen: dicant ſubſequentes tabulæ. Et ſi ſculptum lignum, Picturas in infinitum parit, immittit chartis imagines, veſtigijs ſemper luculentis à quibus, & quicunque literarij, ac Hieroglyphici Typi antiquiſſimè à ſtirpibus apud Sinenſes; à plantis id demirandum. Iam verò quæ ſcribantur

Schedæ, Schidiæ, Aſſellæ, ſeu Tabellæ ſcriptoriæ à punctione Pugillares, vnde à caudice Codices, ſcindulæ inde ſiue ſcandulæ rudiores, craſsioreſque quæ tegularum vicem obtinent.

Crates Tranſennæ Cancelli, & quæ craſſioribus fiſsis lignis texuntur in hortis, quadrata quoque illa Cerealia Neapolitanæ vbertatis.

Multiplicem, & variũ vſum, plurima ſupellex non quidē Corynthia, ſed lignea, innumera inſtrumẽta Conuictus Pacis, & Belli Agriculturæ, & Venationis Muſicæ, Mechanicæ & ferè omniũ artiũ operũ.

Contextu.

Subtili, & cōplexo magis.

Veſtes linteamina diuerſis modis.

Panni Goſsipio, vel arborũ floccis, vt laniferis Aethiopũ nemoribus, & Erioxilon, quæ de ligno ab Arborib⁹, ſcilicet lana, et Goſsipini qui lepide in Aulæa Perſis, Armenisq. depingũtur.

Elychinia, olychnobi nõ tantum ex Goſſipij villo, ſed etiam virenti Verbaſci, & inde Lychnitidis dictæ folio, ſucci ipſius obſequio inſuper, quæ ad chartam inuitent ab eadem parente Papyro.

Reſtes, Rudentes, Prymneſia, craſsiora ad ſaccos, Fila, Funes, Igniaria Calceamina, Pilei ex Sparto, & ex eodem à ſoleis, coliſque vrnæ etiam, & amphoræ, & papyracea quoque ac ſcyrpea, & præterea quæ tam multa ſuperius ex Cannabis, & Lini neruis aliqua ex Plantarum folijs. Ex Cyperi verò ad ſedes contextus, flabella inde, & delicatiores pilei Florentini ex paleis tenuioribus quibus quamuis ruſtica Pales, ipſis adminiſtrat Regibus.

Craſſiori, ſimplici magis.

Caniſtra, Corbes, Quali, Ciſtæ Clitellæ, Sirpiculi, Arundine, Sparto, Vimine vario in texturam multifariam eunte ad fiſcinas vſque, & fiſcellas, quæ pretioſas etiam pecunias continere poſsint.

Tegetes, Storeæ, Tapetes eadem, è Vincorum, & Sparti ſupellectili, & Holoſchœno.

Ampliores, compoſitæ, conſ[...], adiunctæ, q[...] egeno om[...] miſello [...] & tamen, [...] ni[...]los exhi[...]beant.

Quæ citra mundi laborem per aquam diuiſ[...] tē nos ducant, mundiq. omnē vnam patriam communē coniunctam reddāt.

Quæ quoquomodo muniant.

Quæ ab ambulandi etiam onere ſubleuent, & alienis pedibus vti faciant.

Quæ ſeruent, ſuſtineant, & inſeruiant, concludant ſubſtrent.

Quæ & crura addunt, & fulcimina.

Quæ iam repræſentent, imprimant, exprimant.

Lignea quã plena ſeges, quæ in cōmoda noſtra quoquouerſum ire poſſit, quæ artifici vndequaque ſe exhibeat, ſecare, diſcindere velit, aut iungere, vel flectere, ſiue in figuram quamcumque ducere. Plurima quidem, omnia dixerim talia Plantarum partium in connexum præſtat robur.

Exhibiti ab ipſa Planta Villi coliculi, ramuli, virgulæ, ſiue maiuſculæ, & duriores, ſiue minores, flexileſque, & plēniores, aut diuerſæ, quæ textum abſque vlla ferè præparatione in multiiugum cōponendum, ſequiu[...] ſuppeditantur.

Quæ virgarum, & faſciũ authoritas, vel ligni potius è quo adſumũtur, non percuſsionis tantum gratia cum clauis, ac fuſtibus, vnde, & Plautina illa Virgidemia, ſed & honorũ etiam ac Imperij. Quid? nonne & qui Ducibus Chiliarchis, qui omni Magiſtratui præferuntur baculi a plantis, ligniq. robore ſunt? vnde ipſiſsima Regum ſceptra? nonne, & Regum inde imagũculæ ſi nõ æmuli Narticophori inter quos præceptor ille Siculus ſe recepit, ingrata pueris ferali, ſiue feriẽte Ferula, verendos ſeſe, ac formidabiles reddunt vel læuiuſculi munimento ligni, inde à ferendo dicti, & cõmoditati meribibuli, nutantipedis, titubantigradi, Bacchi dicati: vnde minutum Baculi nomen per me quoque ſumas licebit, nec Thyrſum dũtaxat ſocium, ſed temeti lymphas in cauſam agnoſcas.

Hinc antonomaſticè lignum Materia, & qui ligno vtuntur Materiarij: quod reuera artificibus cunctis ad innumera ferè conficienda materia lignum ſit, nec vtilior alia, aut amplior in rerum Natura vniuerſa: & pro muſeulorum diuerſa ratione, ligna diuerſarum plantarum operibus diuerſis. Inde cum metallo ad elementi vſque dignitatem, & titulos promotum à Sinenſibus Philoſophis lignum eſt. Nec ab re, ſi conſtituenda ſint elementa artibus quoque, quæ nihil ferè abſque ligno, & ferro compoſuerint.

Betulam extollas faſcibus, & libris. Quid verò ſupra ad authoritatem; ſi in eius ſcriptum corticibus Bibli vice? Si ea baculos Magiſtratibus dedit legum vindices?

Nota quam tibi multa gracile, deforme, ſtrigoſum ſterile producat Spartum.

Ad ornamenta. pag. ſeq.

Scis ... Viâtis & Reſinas, & ... ceres ... mata & Laccâ ... quæ à Formicis ... citur; ... & Ceram, quam ... mi nutius ea à Mellifi rum Volucellarum collecta digitulis proſtet, & vermiculorum etiam apud Sinas. Inſeras inde tam multa, præter quæ ad ignê ad lucem notata, ſcilicet horum corpori & cereo præſertim debetur, quod obediat artificibus, obſtruens, tegens, muniens oblitu, obductum: quod in figuras ducatur, facies induat ac colores, tam multa ornet quocũque pertractum & adhibitum.

Iungendarum partium ratione.

In côfertum cumulata côfuſione.

Strata Anaclynteria, quæ præter paleam ac fœnum; à Sparto, & Alga ipſa exhibet, quam inde lanam appellitant Venetam.
Puluini ſuccedant eadem è materia, necnon Typhina lanugine Goſſipij, pappo, ipſiſq. frondibus.
Eodem conſerenda & lana Aethiopicarum arborum, quæ villo ipſo à Natura demiſſo exhibetur. Arboris quoque Goſſipij, & plurium ex Apocyni floccigera familia villus.

In conſtrictum. — Faſciculi, ſcopæ ad verrendum, ac flagella. quibus tantum naſcitur Tamarix Plinio.
Paniculæ verò, ſiue ex Melica dicta, ſiue Arundinibus, necnon è gramineis pluribus, Ericæ quoque virgulta, ita præſto ſunt ad opus, vt vix adiunctione vlla opus ſit. Nec enim ſuperuacua Arundinis coma notatur Plinio, quæ pro pluma ſtrata cauponatum explet, durior contuſa intertjcitur nauium commiſſuris in ferrumen.
Pinnati pariter exhibentur flocci ad capitum leuitatem, & volitantium æmulos ſpiritus.

Et aliæ itidem particulæ, quæ in vſus veniant.

Siue in ſtipulas feſtucas, teniasq; ſiue in villos, floccosue, aut ramulos, virgulasq; diſpoſitæ offerantur.

Fecit hic compendia noſtris artibus Natura, præſertim verò ad ſcribendũ inuitans. iners ille ſit, vel torpeat potius, qui hæc, & quę huiuſmodi plura nobis parit, ac parturit, & mente, & calamo attingere renuerit.

In toto ferè corporis coagmento.

Vimina ad vinciendum, inde ad vitium nexus, ex Amerina præſertim Salice, noſtrate Geniſta, & Iunco qui maxime iungit. Salici certè tertium in æſtimatione ruris locum attribuit Cato ex ea, Geniſta, Populo, Vlmo, Sanguineo, Betula, Corylo, Vite quoque parata vincula.
Spongiæ, & eius loco Ezou Muſcus Hebræorum ad aſperſiones, vt alibi oſtendimus.
Muſcoſa inde, & corticoſa plura. Suber primas tenet corticis arbor, in quo ſcilicet fructus, plurimum nobis ſiccæ leuitatis officijs inſeruiens, is præcraſſus, ac renaſcens Plinio certè noſtri gratia, iterum atque iterum ſeſe conueſtit, deglubique ſe permittit, quaſi ſponte offerat ſpolia: piſcantium tragulis, cadorum obturamentis, hyberno fæminarum calceatu ad vſum, vt ille ait: noſtris tamen diebus mulierum pedibus grandiora ligna ſubmiſſa ſunt, altius vt Venus immineret.
Stupea & hic adſcribenda materies ex arboribus corticibusque, præſertim ea quæ ad Nucipalmæ Indicæ fructum, de qua ſuperius.
Dipſaci aſperiora capita ad pannorum villos ſubexcitandos.

Et quæ neruoſa in ſingulas,

Aut neruulorum foraminoſo, apertoque contextu, in ſpongias

— Et Elychnia hic quoque abſque quod nectere debeamus confecta, præparata proſtant è Sambuci medulla, exucca, bibula, fungoſa, candida, producta, quæ flammam aduſque inuitent.

Siue ſpongioſa productione in funiculos, obueniant.

In prõptu à ſimplici ferè abſciſſione ad vſurpatioñé collectis, Natura ipſa ita noſtrum ad opus elaborata promente; vt vix quidquam ſupra ipſius miniſteriũ addendum ſit

Lagenaria Cucurbita. Antiquum quod nobis naſcitur vaſis genus. Inde Plinio in balinearum vſum vrceorum vice, & iampridem etiam cadorum ad vina condenda. ſiccantur eidem condendis hortenſium ſeminibus ruſticæ ſupellectili. Etruſcæ ſalem concipiunt.
Nucipalma, quæ Oenophoros dat lignoſo, eoque perpulchro fructus cortice. Indicorum fructuum côceptacula, quibus Balſama etiam excipiunt.

Vel excauata capacitate ventricoſa ad excipiendum.

Arundo, tubulos, calamos, vaſcula ex articulis vtrinque nodo concluſis, quam multa thecæ, cuculli? Maizij folia, quæ ſpicam complecti ſolent non rarò Copalli, Caragna, & huiuſmodi receptant ac ſeruant. Arundinea ſupellex Plinio principem inter Aquatica Arundinem fecit. Belli, paciſque experimentis neceſſariam, atque etiam delicijs gratam tegulas, cameras, ſagittas, calamos, plura ex ea in pompam producit. Porrò quod de ſingulis Germaniæ arboribus cauatis, quod nauiculas prædonibus exhibeant, vt aliquæ triginta ad vſque homines deferant; id amplius mirabiliuſque internodijs Indicæ Arundinis celebratum, quæ ſingulæ nauigij præſtent vicem ab ipſa natura ad opus cauata. Tibias, ac fiſtulas illas canoras, moroſas, prætioſas multo deinceps, ſed multo potius adnotaueris, ſiue e Syringia, ſiue ex Auletico.

Vel producta cauitate, & nodis obturata, aut in cucullis aliquantulum concepta, aut aptè excauanda; ducente, & præparante nobis in figuras natura.

Sumendam ferè ſingillatim figuræ modo.

Corticum libri ex Betula præcipuè Tilia, Phylira, Thya, Citro, membrana Iauæ Papyriferæ inde dictæ arboris panni, ſubpuniceiq; illi, & Tidoræ libri, plicatili ſubſtantia nuciferæ Palmæ Indicæ. nobiliores ex Fago. Religioſum huius corticem in quodam vſu ſacrorum, ait Plinius, Tiliæ quoque Abietis, & Piceæ in magno vſu, ſcripturis in recentibus ab exploratoribus ad Duces inciſis à ſucco litteris, vaſis quoque & corbibus ad vſus agreſtes & tuguriorum.

In cortices quoque obſequioſos, volubiles, plicatiles.

In exterioribus terminis potius.

Folia iam vnde folia dicta noſtrorum librorum, in quibus & à Sibylla & antiquiſſimè ſcriptum. In Maluarum ait Guilandinus, quod in Palmarum libentius legiſſem: incommodum illud, hoc frequens. & præter anguſtiores lamellas vulgaris Palmæ, ampla Muſa Palmeta Guayabara, Tal, Santor, Copey Braſiliæ, latifolia. Ampliſſima, quæ deferendum tectũ miniſtrat viatoribus, & illa quæ ſingula abollæ vice cubile tegere poſſunt pulcherrimæ arboris à Platani nomine [latiora certè] Americanis dicta. Craſſiora certè Metl, & Tune litteras Indis excepere. Anguſtiſſima Oleæ, & Antiquis idem præſtitit. At Maluæ vt vt a Cinnaverſus habeant, & a Pythagora laudes [quæ forſan à viribus, vnde omnimorbia quibuſdam, vel à cibo vti Heſiodus] ſubhirſuta, & in flaccidam lacernam criſpa folia ſunt, ni forſan è congenere Goſſipio acceperis. habes Pelagicam chartam, Fuco Gyganteo Imperati Algam illam latam neruoſam, coriaceam qua Oceanicolæ, vt Emporetica Saccari conos conuoluunt, neſcio an & calamo percurrant. Sunt quæ à Papyro apud Recchum nomen habent, vt Tepeamatl, forſan a chartæ ſimilitudine, aut vſu quopiam.

Aut in viuas comprimente pagellas ad noſtra mentis lituras excipiendas, vt non ſe ſolum chartæ nobis cum Papyro, & lino materiem dediſſe, ſed etiam chartam ipſam oſtenderet, & in nitorem vſque nullo vſa dente læuigaret, ad ſcriptionem vndequaque ... tando.

Accenſe & folia, quæ & homines, vel humani ſaltem corporis partes contegebant, neſcio an aureo, antiquioribus certè ſæculis.

Veſtes, ſeu tegmina diſtendendo.

Arbores, ſyluæque ſummum munus homini datum (vt ex Plinio ſtrictim arripias) ipſi notatur. Hinc primum alimentum, harum fronde mollior ſpecus, libro veſtis, ex ijs recreans membra, olei liquor, vireſque potus vini; tot annui ſapores ...que etiam fecundæ. Mille vſus earum ſine quis vita degi non poſſit. Arbore ſulcamus maria, terraſque admouemus: arbore exædificamus tecta: ex arbore & ſimulacra Numinum fuere. Quid igitur mirum ſi arboris ramis; ſi floribus, frondibuſque & ornamenta ſumantur, quæ honorem, quæ lætitiam, quæ præmium nobis dicant.

— Iam & pluribus ſeminibus monilia nobis comparat natura Aurea pilula coccineum illud, nitidumque Legumen, & corticoſi, ac nitidi, fereq. oſſei globuli, Coco dicti, quam pulchra ſi traijciantur ornamenta exhibent, quam lætis coloribus?

Baccas vſque tornãdo, & præparando, quaſi præmiorum ſigna.

Ad ornamenta ſeq. pag. Tab. 8.

Vſus Plantæ, abſciſſ. craſſ. membr. partibus

Cedat quæ veſtium purpura. Creſcit hæc, & nitet, non à vermiculo ſumitur, nec timet tineam. baccas quoque, nec marceſcentes protulerit; ſi tornare quoquo modo volueris; ne expolitis deceptus, natas à frutice, cum non nemine, exiſtimes. quodcũque interim ſcalpſeris, id pelliciet, id recreabit, beneq. fulgido colore.

Ad ornamẽta, quæ ex figura, pulchritudine quadã, & exteriori nitore, vel decora acceptione cõſiſtunt.

Deliciarum cauſa, quæ ſcilicet iucũditatem, hilaritatem, ac pretiũ in luxu reſpicere videntur.

Perẽniã, perpetua fere

Ad figuras ſuis picta coloribus.

Perennant iam qui in floribus flores, quæ ſeſe folia incidenda in perelegantes figuras exhibeant, vt flores quaſi auro, argentoque obductos, non in Ranunculis tantum, & Elichryſo, atque huiuſmodi pingit natura; ſed Cinaræ pomo, & Punicæ cytinis ſquamas nobis, quibus concinnare æmuli, nec noſtris poſſimus diuitijs.

Ad flores hic à floribus ſuminiſtrans, vt in ſui æmulationem hilariter pelliceret; addis, ritèque iunctis particulis.

Ad nitidos colores

Ramis fruſtisq. elaboratis, & perpolitis.

Corallium pulchrum illud, nobile, & bene auſpicatum geſtamen. Quo vtinam mulieribus ſatisfactum eſſet, & adamantum, ac margaritarum vectigalibus parcerent, aut ornamentis ſi gauderent non pretio, quò dumtaxat hoc viluit, minimè ad ruſticas, & infantulos hos purpureos pelagicæ Veneris fructus demandaſſent.

Gemmas, etiam Plantis non temporarias tãtum florum, ſed & perennes ſurgentis in purpuram fruticis depromere voluit.

Partibus quibuſdam, præſertim medullæ ad teſſelata, emblemata, & globulos.

Offeis, vt Cuci & Dactilorum ad anulos vſque.

Setim. Sitah ex Arazim Laricis, ſeu Cedri genere nobilis in Salomonis templo materies, an Aegidi compar.

Ebenus. Indica nux. & Fic. Canna indica farcta purpurea, ſiue nigra.

Ziziphus Cornus, Sorbus, Rubrericà Mexic. Braſilium. Buxum, cui honorata Plinio materies ſubiungitur Bruſcis, ac Molluſcis Acernis. immò ipſius etiam Alni criſpis, intortiſque muſculis ex arboris tubere. Pyrenæi Buxea hodie quoque Brouchon vocant Dalechampio. Quid, quodque lignum, Plinius dixerit. laminæ, ſeu bracteæ, quæ poſterius ex generibus Aceris ipſi ſunt Buxo, Palma, Aquifolio, Ilice, Sambuci radice, Populo præcipua. Nec Cornus ſpernitur, placent & colore diebus noſtris Ceraſus, ac Sorbus rubentes. Venis Olea, vtriſque Taxus & Iuniperus. Solido Ceratonia contextu.

Terebinthus à nobis operi reſtituta, materie lenta ad vetuſtatem fideli; eximij, ac nigri, nunc quoque maculoſi ſplendoris, nigrior olim Syriaca, ex qua calices tornabat Thericles, Ebeno ſuccedebat; Cytiſus inde forte congener; Africana Lotus ſi colorem reſpicias medulla. Splendidiusque variegatum maculis, & colore præcipuum nuperis Colubrinum.

Et in lignis, quæ colore criſpis, varijsq. maculis interuenientorum diſcurſu ſolida ad læuorem denſitate, placere magis poſſunt & lapillorum locũ in plantis habere. vel quæ temporum iniurias, aut teredinum nequaquam, aut minimum ſentire ſolent.

& odores præſuaues.

Metallophytum lignoſum à nobis inuentum, & huiuſmodi operibus varijs adhibitum.

Agallochum odore potius, & pretio, quam planta notum; & Calambac.

Cupreſſus, Cedrus, Thuya, Iuniperus, Aſpalathus, Santalum. Almugim Salomonis. Subiunge & Citrum, Atlantica munera, quæ ſeſtertijs tam multis, prædijs quoque commutata, menſis Ciceronis, Aſinij, Ptolæmei, Tiberij, & potiore eius Iiberti Nomij famigerata; ſi à Cedro & Thya diſtinguis, nam Cedri & Citri ſuorum fruticum ait Plinius, & Thyam quoque habet ſeiunctim: quod ſuis diſpiciendum locis. Inde & Roſeam quam radicem dicunt, ni ad Aſpalathum pariter, vel Santalum. alia apud globularios & ſcriniarios, & ſemper aliquid noui, plantis quidem; nedum facie; ſed nec à nomine ſalutatis.

Odoresq. etiam ſpiritus emittere, aërem ipſum odorum reddere, & conclauia perfundere, vel ipſummet concrepare.

Ad ſonitum, & crepundia ſaltationũ.

Ahouai Indorum.

vel Temporaria breuem exhibẽt aſpectũ.

Appoſita archirecturæ, & picturæ rationibus, modisq. diſponentibus.

Feſtiua ornamenta ramulorum, frondium, florumque, quibus poſtes, parieteſq. variè exornari ſolent, præſertim Myrto, Buxo, Muſco, Aquifolio, Aſparago, Abietinis, Laurinis. Tino etiam Lauroceraſoq. adſcitis: Funebria dicit Cupreſſus, indicante mœrorem obſcuriori natura, vel etiam apud Sinas. interueniunt in omnibus chartacei colores.

Aptius, quæ Phytarchitecto inſeruiant, & decorẽ, numerum, ac ſymmetriã dicere poſſint.

Aſportata hinc inde in partium feſtiuam ſpeciẽ, & ornatum.

Florilegia. Pródilegia. ad

Sparſiones plenis Liliorum manibus. & ſepulcra, & menſæ, necnon viæ, & pauimenta decorantur.

Coronas Gregarias Sympoſiacas ſcilicet, & Venereas, Serta, Corollas, Strophia, Strophiola [ſtrupi e Verbena] folijs, floribus, ſimplicitate, aut permixtione, odore, colore, varietate placentibus, & vel Catoni probatis.

Faſciculos [Seruiæ antiquis.] Principum Amaſiarum, ſed & Scholaſticorum concluſioniſtarum, & quarumcumque congreſſionũ; vt iã in hortis ampliores dominis, certè è floribus, quã à fructibus prouentus, & olíueta cedant violarijs omni ex parte, mortalium plurium creſcente, & luxu, & luſu. Corollas, manipulos, torques e Cacaloxochitl odoro, & pereleganti, reuerentis ſalutationis gratia Mexicani offerunt. Interueniunt & ramuli vt Myrti, qui in conuiuijs antiquitùs ſuas partes habebant, vnde ad Myrtum canere dictum, carmina præſertim Aeſchili, & Steſichori.

Elegantiora, odorataq. magis, & quæ hilarius nitent, aut virent. Et quæ myſterij celebritatem quandam, aut ſignum habebant, vt in ſequentibus, quæ varietatem, aut gratiã oculis, naribusque noſtris; necnon manibus: capitibus certè, vel auriculis etiam fœminarum.

Thyrſi Dionyſiaci, & Feſtiui, & militares, Hedera plurimũ circumuoluẽte. nondum enim Medici infimis proſtituentes operibus eam ab arborũ, murorumq. foraminibus ad factitia humano in corpore traduxerant, à quibusque certè ſemota immundis cauernulis, in Bacchi ierat ſuperba trophæis.

Virores inter ac furores, ſtrepitus, ac impetus quæ feſtiua.

Celebretur à Plinio, veſtium cum floribus antiqua æmulatio. illarum certè plurimi è plantis colores, & è Cocco prior, non alia hodie purpura, non conchilio. Veſtes ſuperantur, vel etiam in ſacris, vel etiam regiæ; nec mutuatis aliunde coloribus.

Honorũ ergo, quæ dignitatũ ſigna, gloriæ humanarũ actionũ inſignia, præmiorũ arrhæ, eſſe ſolent.

Viritim ad tributa ſolemniter conferenda, aut proferenda.

Coronæ, quas & ſacras, & militares auro, Quercu, Pino, Olea, Loto, Myrto, Aeſculo, Ilice, Gramine, Bacchare, Apio capiti circumeuntes antiqui habebant, & collares, & ſutiles, & pactiles. Ianus inuenit. Addiderunt nuperi Braſſiceas, & Pampineas, vt Archipoëtas luderent. Prima autem floris Papyri, chartacea ſcilicet auctoritate dignitas, è quo antiqui Deos coronabant. ipſa tandem Hedera in Antiſtherijs ſolemnibus vſurpabatur, & doctarum frontium præmia, quæ non Bacchi tantùm, ſed Alexandri exercitum coronauit. Graminea Romanis nobilior, quæ obſidionalis, quæ Fabij, illius qui rem cunctando reſtituit.

Palmæ ex Palma inde dicta, nam ſi figuram ſpectes Chamæriphen dumtaxat à nomine accipies. habes autem ex Oleis quoque, & alijs clarioribus ſtirpibus Palmas ſuis quidem à titulis, eo autem ab ipſa Palma victorio nomine, quod pondera vincat, contra ea reſurgens, præter aliorum ſtipitum morem, qui inferius flectuntur, vnde nobile illud & famòſum problema. Subiunge & varios ramos, quibus & victoriam dicebant & lætitiam, & venerationem. Ferebant & Victoriæ nuntij, vt illi ab Hidaſpe.

Sagmen illud Hierobotani Verbenæ virgula, quæ victoribus porrigebatur à victis, vnde herbam dare prouerbio. ſcilicet, & Fœciales, & Patratus Pater fœdera facturi, vel bella indicturi è ſacris Capitolij ſumpta Verbena tempora vincti: & Verbenarij legati dicti ſunt. Simplicius certè ſuccedebat & Gramen.

Cænna denique magis in plãtis, & quæ ſpectatu decora, at in Papyri flore, nec pulcritudo, nec niſi cœnoſus odor: ſed propria charta dignitas, & Dijs tributa, & quamuis ſimplex corona merito Ageſilao placuit. Charta ſi quidẽ famã & dare, & firmare potis eſt, in æperẽnis ipſi corona, in qua hucuſque vixit, viuetq. diu ſecurius ab hinc fœcundiſſima impreſſione ea in multiplicem prolem propagata. Quæ altius quidquam exprimere ſolent.

I nunc, & plantas ſperne, qui Phyſicæ ſolidioris faſtidis ſtudia; iam & honores è ſtirpibus ſumis, & titulos, quibus incedas inflatior, nec ſatis eſt ære, marmoreq. vultum ipsũq. corpus, vel etiam vndequaque in coloſſum extendiſſe: ni ſimul & metalla, & lapides, ac gemmæ palmas exprimerent, corollas, virgellas, ſequaceſq lambentes Hederas; quibus potiora ſumeres, & illa quæ cum plantis ipſis minus forte intelligis ornamenta.

In locis conſtituta, ſpectandaque in egregiæ ipſius actionis memoriam, & celebritatem.

Trophæi modo. florida, frondeaque trophæa, ramique arborum, hoſtium ſpolia in trophæa ſuſtinentes. quibus ſecundò adſcripſeris, qui ad inſignium Virorum fores affigebantur rami.

Quæ decenter & fulcire, & ornare poſſunt, beneque conſpicua.

Si pro brutis modò aliquid colligere vis, ijs ſupellex tota, immò & quæ reliqua, aut habent, aut habitant, ſi à cauernulis primæ matris excipias, in plantis eſt. Quid verò præter nidos dices? vides latibula, & ſtructuras, ædificia vides: vin' vlterius habitum? vin' veſtes, & armaturas? non ſolum vegetantiũ è genere eſt quodcumque animalia conueſtit, quodq. ab ipſis nos abripimus; ſed à plantarũ viſceribus experitur Xilopthoro, quod ipſum munit, quo in tegumento cochleas, quibus armis erinaceum æmulatur, & hiſtricem. hiſce dum includitur, ab his dum prorumpit noſtras ludit vermiculus lacinias, & quæ mutuatæ communiunt, ſquamas, herbaceis ridiculis feſtuculis indutus, lignei ruderis veſte.

Nil ferè vt inutile, nil non plurimum vtile in plãtis agnoſcere debeas, ſimulq. ſpectandum: contemnendum numquam.

Collige cum D. Ambroſio. Nihil vacat, nihil inane terra germinat, quòd tibi putas inutile; alijs, immò tibi ipſi frequenter alio vſu eſt vtile.

Tab. 8.

Tab. 9.

Energia, & prȩſtã tia Plã tæ viuẽtis.

- **Corpore agens ipſo.**
  - *Immediatè quidem appoſito, partibus*
    - **Inferioribus nimirũ radicibus.** *Interfluis non ſolum liquoribus terra attemperatur ariditas; ſed & intermiſtis radicibus, atque radiculis quaſi ligamentis labiles in compoſitum colligantur partes, neve in hiatus fatiſcant, connectuntur in vnum. viuis terra palis. viuis fulcitur trabibus. apprimè Dantes ita arbores dixit; nec ablusit acernis, itidem trabibus præceptor Virgilius. Quid verò poſſint gleboſi ceſpites reſiſtendis ictibus, qui muniunt, qui defendunt, probè milites ſciunt. Quæ autem exiccatio vliginoſæ Hydropis in terra ab ebibentibus radicibus, Agricolæ.*
    - **Superioribus.**
      - *Perpetuis, ſeu perennibus membris.*
        - *Protenſis ſcilicet in condenſum ramis, ſempiterna, vel alterna fronde, tegumenti non parum habemus. Habent bruta: terra habet. Huic veſtis pleniſſimo viridario: varia radiorum diſpenſatio, varia ſtillicidij vel moroſi ratio, & illis & nobis vmbra gratior quam prætendunt, ipſaq; temperies, fontiumq; vindicata, importunis ab æſtibus refrigeria.*
        - *Parietum inde, vel à ſyluis plenioribus; vel non tantum mortuis; ſed viuis etiam, & armatis ſepibus, quibus repellantur iniurijs quicumque, ſiue ratione careant, ſiue ea abutantur; quinimmo altiores illæ, vel etiam ipſis colluctantur ventis, eorumq; frangunt vires, disijciunt agmina, in auras tandem molliunt amicas. Porro pacem & regionibus faciunt ſtatutis, ſeruatis non ſaxeis, ſed viuentibus in teſtimonium terminis, quod & in agris ſepiuſcule, & agellis præſtiterint.*
        - *Pergamus in Ædiſtirpium. extollimur brachijs quaſi ſcalis, ne aqua, ne dentes deſtruant, obruat. Cunas priores hominum, miſeltique, vel beatiores potius ſuſpendunt: nidos auiculæ ab humore, ab inſidijs inhabitantes longius. Fuère qui turritis arboribus ſigna in conuictum, Nolasque proferrent in altum.*
        - *Domos ipſas arboreas, tabernas ſcilicet, caſasq; appoſitas, & ſuperpoſitas tabulationibus additis, vt in condenſis bene Moris non raro videre erit. Quæ ſponte & ſyluæ durioribus apparauerint, gramine molliuſcule in grabatum ſubſtrato. Palatia certè è Multifico illa Indica, & grandioribus Platanis: cœnacula in pluribus, & antra, cryptas, vel in vnius caudice in cauernam aperto: latibula, ſpelea ferarum, auium habitacula vniuerſa. Quam multa & nobis abſcondunt & illis? Quam multum ruboris virore excuſatur: Non raro tamen magis exerunt aurium, quam impediant, vel retineant oculorum.*
      - *Fructuũ à fœtu abſoluto diſpenſatione.* — *Nobis ſcilicet pariunt, colligendosq. porrigunt nobis fructus, quos abſque * iniuria plantæ vlla vſurpare licet.*
  - **Eminus miſſis particulis.**
    - *Difflatione, ac euaporatione ſolita partiũ.*
      - *In circumfuſum aërem*
        - *Salubrem ipſum reddendo, noxamq; eius, & prauitatem corrigendo, vt* — Olea. Vitis. Roſmarinus. Laurus. Aurantiorum omne genus. Eleagno florente: Paradiſeam vocant.
        - *Odoribus reſpergendo bene fuſis, ſiue etiam minus gratis, indeq; fœtoribus.* — Azadaracth, itidem, & Nocturniflora, inde Triſti dicta. Alapathus rorata, Irinis ad inenarrabilem vſque ſuauitatem Plinio. imbribus Roſa illa odorifolia vna. Neglenctir Belgæ vocant.
        - *Corrumpendo, vitiando, vt* — Cicuta. Cannabis. Buxus. Oryza. Frumentacea plura.
      - *In adſtantia corpora vmbra, ſcilicet*
        - *Magis, minusq; fouendo, iuuandoque, vt* — Pinus, Iuniperus. Acer, Fraxinus, cuius vmbrã venenatis ſerpentibus inimicam dicunt.
        - *Nocendo, perturbandoque, vt* — Taxus ad mortem vſque, vt ſcribunt, Sorbus, Buxus, Nux, Iuglans, vt vulgo quoque notum. Cupreſſus denſior.

      Vt Calampac [præſtantiſs. ſcilicet Agallochum] & radix Tauzarghent Mauritanorũ quæ non alio igniculo in ſuffimenta, ſed proprio inhalitus ſpiritu ſoluẽte cõclauia replent odoro particularum effluuio. Arabiæ felicitas multiplici huiuſmodi perfunditur ſpiritu, quam vel ſupra annuos prouentus expilatã, vno vt adoleret in die Poppeȩ ſuæ Nero ille qui laudatorem Cardanum ſortitus eſt, compilauit, cõcremauit.
    - *Emiſſione occulta partiũ, inſolẽti, rara, ac mirabili efficacia.* — *Hac in domo, aut villa ſata arbore Aquifolij veneficia propulſantur, Plinio † ramis fulgura, & faſcinationes, Ruſticis apud Matthiolũ. Hàc Scylla in veſtibulo viuẽs [cuius præſentia omnes plantas iuuari ac tueri ſcriptũ] arcere maleficia dicitur, quod albo Chamæleoni Carlinæ dicto, etiã dum floret exiccato tribuitur. eadem Phu implantata, domeſticã concordiam facere, Aſphodelus ante portas Villarum ſatus contra Veneficiorum noxam antiquis. Ramni tertij ramus valuis ac feneſtris impoſitus: Betonica à piaculis omnibus domum in qua ſita ſit immunem reddere. Altius porrò Ficus & Laurus fulminibus obſiſtere. Huiuſmodi fortè ſpirationibus Palma mas fœminã cum obices altitudine ſua tranſcenderit reſpicit, atq; fœcundat, quod tamen multò faciliùs receperis. nec Bulbum aut Ficum vel prouerbijs ſuaſus contra fulmina quæritaueris.*
- **Aſpectu** *pag. ſeq.*

— *Quæ delectent ſimul, & proſint ſiue forma, ſiue odoratis ſpiritibus, & Natura vel artis miniſterio exhibitæ plures erunt in hoc genere. Mouebit florum gratia non nares tantum, & oculos, ſed & mentem ipſam. Ea vel hyemali, vt adnotauimus tempore Ver tibi pleniſſimum in Bulborum familia, & Anemonum effundet ſi à Colchicis, Crocisq; inceperis. Omnimeſtres plures, kalendas ornare poterunt, concrescente Roſa: plurimam anni partem Gelſimina floribus copioſè promiſſis. Omni tempore fructibus Aurantia. Florum & fructuum mira in* — *multiferis vbertas. Succeſſio inordinata in dies effuſione Ephemerorum, Hemerocallium, aliorumque. Contextus in Conuoluulis quaſi appenſis auleis. aureis in Acriuola floribus, pomis in Balſamina, cæruleis veluti gemmulis in Lazura, lacteis calathis in Smilace, triquetris marſupijs in cordato Piſo. Pyramidalis in Cupreſſo viror, comatus in Pino, crucibus eleganter decuſſatus, diſtributus in Abiete, in faſtigiatam denſitatem lepidè protractus in Beluedere inde vulgo dicta. humiſparſus in Nummularia capillatus in Cuſcuta, ſquamoſus in holoſerici nitorem in tapetis inſtar in Lycopodio. Quid porro multiflora & prolifera? Quid ſpicæ, vmbellæ, racemi, corymbi? Aſter Sol ille inter Plantas? Quid cæleſtis Iridis nitor, & colorum in Amarantho illo Pſittacorum æmula concertatio, frons in tam multis ſempiterna, & Elychriſi aurum marcoris neſcium? nonne omnia excitare, recreare nos valent?*

Agminatim inde ſi inuaſerint, quæ in conſpiratione illa, quã elegans quoquouerſum effunditur ſpecies? Vilior ſeges, & ſimplicior, & frequentior pulchritudinem habet multa viroris æqualitate: Linũ & quæ calcantur gramina replicata denſitate. Minutus in Pineto obſcurior aſpectus, Rutilus in Laureto, incanus in Styracetis noſtris, quam iucundè ſeſe obijciunt? placet vel ad cinereũ dilutus in Tyburtinis, & Interamnatibus oliuetis. ſua inter Fabeta per lymphas ſcaphis, thalamisq; ſubeuntes conuiuari, deliciari ſolebant Aegyptij. grauiſſimis & vmbris & viroribus inuitati ac retenti. Cymbula inter Roſifloras Nympheas, adoleſcentes nos quandoque in noſtro ſuburbano Ceſiæ villæ lacu non parum oblectati ſumus. Placent herboſa, placent virentia quæcumque.

Quæ collectionũ natura
replicatis firmatur in
nexibus, cõprehendit
pora, vincit, roborat
Interiecta quæ plurim
iuuãt. quæ impediend
dum faciunt, & locu
in diuerſa adiutori
tenduntur, ſuſque, de
circum vndiq. diſpon
Primas habeat Platan
tur, Ficusq. illa mul
Miratur Plinius vmbr
tũm gratia Platanũ e
no per maria petitam
vineq. enutritam inſu
lebratã in Athenienſi
demia, magis in Ly
gelidum fonte Luc
tiani Conſ. conuiuio in
& thoros præbeme
Comite, Veliterna
Princ. xv. conuiuio capa
clinio. monumẽtis
Cretica, ſemper viren
tynica, quæ Ioui ade
cuit, vt ſub ea thalam
ad Europã comprime
elegerit. Lotus aute
bus expetitur Plinio
rũ petulantia brent
lacis. expatiantiũ v
in vicinas domos ſæpe
ſilicetum, nulli opaci
breuiorẽ quæ nec Solen
ferat hyeme decidentib
lijs: nulli corticẽ iucun
rem eſſe quodve bla
oculos excipiat; nulli lẽ
res, validioresq ramo
plures, vt dixiſſe t
bores liceat. Denique
illa ſe ſemper ſerens d
ſis ad terrã ramis in
plicem propaginẽ, opt
ait Plinius topiario, d
ſubter intuẽti ſpeciẽ
fornicato ambitu cõ
exhibet concludenti
cumſepientis nemuſc
turia illa fuerit qua
muntur arbores ne a
nobis difficiles videa
fructibus porrigẽdis
erũ Chameplatanos
in hoc genere pumi
habere.
*Poma, Nuces, Baccæ, A
quæ legenda offeruntur
gumina. In nos mittit O
pertis protinus exhibet
ſupijs Balſamina vix
prouocaræ, eiaculatur
patiens illa: venis d
buenda credunt, quæ
pum in pennas habent.
Particulæ à plãtis excretæ
in halitus fuſæ, cum aëri
termixtæ vel diſijciant
diffundant; vel torpidum
craſſiuſculum reddant
ſiue odorum, ſiue
& graue. Longius autem
latiusq. effundi, vel à
uioribus diſcant
Dracunculi cucullus
Phalli cœnoſa illa excre
quam longiſſime ſenti
muſcas prouocant, & c
uocant; Tuliparum & R
ſpiritus, quamuis ſua
Scarabæos. quid ſi Vua
ſa quamuis parùm odo
nobis ſentiatur, Apes,
ſpas, & huiuſmodi Volu
las à lo
¶ Particulæ, quæ ſolaribus
radijs pertrãſeuntibus miſc
tur, eosq. ita qualit
infectos reddãt, imbuo
vt ad corpora cum illis
mul ferãtur, & impinga
†Ignores hic facile, & occul
prorſus dicas, an mitt
particulæ à plantis, & q
& quomodo; pariter a
aliquid ita ſit, vel fia
Facies, ſpeciesq. nimirum
quæ ex coloribus, figuris
odoribus qui in nos mitt
tur, vel in ſingulis ſtirp
familijs, & conſtris ſeu
plantatis. Nec humus ip
noſtrique, aut Naturæ
tictes, & quæ rigua pe
runt, aliud præter fund
menta, aut diſtinctione
quidquam apponunt. Pr
ſcenij decor, omnisq. hil
ritas multiuirentium ſt
pium ex vegetantis ma
opere, vndequaq; conſurgi

Energia Plantæ viii.

Regionum oræ, quæ ſpecie, ac amœnitate ſplendent, ridentq. nemorum obſcuriuſcula, concluſaque facies, aperta reni-denſque pratorum, ornatiq. tractus terreni corticis, quales in Belgica felicitate plures, in Neapolitano, Florentino, noſtræq. Vmbriæ agris præcipuè. Sed nulla ferè regio ſua pulchritudine caret, qua pluribus ſi non omnibus placere poſſit, præſertim incolis multiplici nexu adalligatis. Peculiares verò, & Tempe æmulæ partes, Naturæq. horti, ſiue montes, ſiue valles ſumas, & nemora, ſiue ad fontes, riuoſque decliuia, & ad mare, littora; plura inuenies, quæ ſiue Studioſum; ſiue Amuſium reficere valeant. Scis laudatum Tybur, & angulum illum Horatio præter omnes ridentem. Scis doctas ad Tuſculum amœnitates, Romanasq. ſupra aliàs Baianas, quæ à Marone condito, rediuiuos Arcades per lepidas Sannazarij Veneres obtinuerunt. At quæ tum multo honore plantarum, cultuque pereleganti tum fluuiorum, montium, ipſiuſque tota facie ſoli, Vrbibus, Oppidis, villulis, ædificijs ſimul diſtributa, præſigni Naturæ, ſpectabiliq. artis ſpectaculo diffulget: Vmbriæ vallis illa eſt, quæ à Peruſio per Aſiſium, Fulginiumq. deducta Spoleto concluditur, cui medijs partibus ad Propertianam vetuſtam Meuaniam noſtris ita Pſychogogijs imminemus; vt periucundis totam luminibus, æſtimare liceat.

- Ipſiuſmet Naturæ opere duntaxat.
- Aſpectu, & Cõſpectu.
  - Artis multiplici ſuperaddito miniſterio.
    - *Cõſitis, varieque diſtributis diuerſis ſtirpibus, agmine, ſerie, ordine, vario, ſexcunciali &c. Varieq. locatis, vt ipſa cõpoſitio, & diſtributio, viror multi-uariusdiuerſimodè fuſus, florumq. gẽnulis, omnifarijs coloribus, ac figuris interſtinctus, odoratis auris reſperſus bilaritatẽ, ſanitatẽq. faciat, veſanos exteriùs, interiùs cordatos viros, & ſtudio, & contemplatione, & ſpecie oblectet.*
      - Affixæ.
        - Plantæ intermixtæ diuiſæ.
        - In areolis, locellis, angulis, vaſculis locatæ.
        - Parietibus appoſitæ.
        - In parietes excitatę, & cõdenſos quidem Cupreſſi, ac Iuniperi.
        - Incuruos in Fornices cõcameratæ.
        - In Sepes connexæ.
        - Opere Topiario, varioque in figuras hominũ, nauium, animalium contextæ, vel moroſa Cupreſſo, triſtiq. Iunipero in obſequiũ ductis, hinc mixtione quadam architecturę cum agricultura, in viuentia, ac virentia ędificia.
          - *Ipſam ad humum iacentes.*
          - *A ſolo eleuata.*
            - *Fornicibus in areas extollentibus parietibus. Pẽſiles horti.*
            - *Erecta noua hortuli parietarij ſpecies, quam ipſi addidimus. Admœnianiq; huiuſmodi ſpecimẽ dedimus nouo ex muro accũbentibus hiãti ſpectaculo*
      - Mobiles.
        - *Teſtaceis, ligneis vaſis, areolisque.*
        - *Adonidis hortulos dicunt leniuſculos, indeq; Adonium Abrotanum feneſtrale ſcilicet, breuiculos leuiculos in prouerbiũ vſq; Veneri non fructui dicatos. Rus in feneſtra habes apud ludentem Martialem. exuccos ſitienteſque crediderim qui Tantali dicuntur. cæterum non teſtulas iã ſed quę prægrandes dolia imitata arbores vſque enutrire poſſint; quę fructibus etiã onuſtę in ſpeciem ac luxũ porticus & ambulacra exornent; nuperi Deliciarchę [ſcilicet] habent, vt nemuſcula hinc inde conſtituere, & deducere poſſint.*

Syluæ. Luci. Viridaria. Horti. Vineæ. Vlmiuineæ. Pomaria. Olıueta. Segetes. Arundineta. Glaſteta. Lineta. Cannab. Card.

Diuerſarum ſtirpium huiuſmodi plãtaria, aut ſingillatim cultus, & noſtratium exceptiones, exoticarũq. traductiones, & hoſpitia.

Terreſtris naturæ ornatus omnis, qui veſt[...] eſt; varietate, coloribus, pictura hum[...] mirè reficit ab oculis mentes. Interſtin[...] tibus nimirũ omnigenis ſtirpibus, varia d[...] ſpoſitione, ac ſitu Natura ita ſuas b[...] uitias, deliciasq. repræſentat; vt n[...] plurimum pingentibus, calam[...]usq. [...] faceſſat; dum omnem lapidem mouem[...] vel imagine pigris illata cubicul[...] liceat, quæ efficta quoque ſpecie, pl[...] mum iuuare queant.

Similior ſibi nec pulchra minus, quę Cimin[...] Etruria Dodonæ in Chaonia, Arduęn[...] Gallia, ſed ampliſſima Germanica Hercy[...] itineris dierum 60, intacta æuis roborũ v[...] tate congenita mundo; quæ & colles v[...] tollat ſpiritu. Ipſummet herboſũ Mare qu[...] velut è ſpeculo merſarũ plantularũ ſpecies, Corallia inter & Villos & Squamuſas & c[...] tuberata Alcionia, Algas Phycosq. omnes re[...] præſentat. Pelagica nimirum natura h[...] quaquã virentibus ſpecioſisq. caret ind[...]

Quæ vegetantiũ Parentem permouet [...] ſas vt facies hinc inde ſuis cõſtituat ſ[...] colentiũ non tantùm agnoſcas manus, inge[...] nia, cupiditates, mores; ſed multò prius ra[...] diorum cæleſtiũ receptationes, indeq. pro[...] iectiones vmbrarum, diſcurrentes Lymphæ genitales vitales illos Thaleticos ſuccos, qui infuſi in lac iuſcula chilum ipſum ex[...] tent, nutriãt, augeant. Aegyptij Nilo perfuſi alienis indigent nullis. Salodienſes tempo[...] riẽ vel in rigidis regionibus obtinuerunt a[...] aquis. Amalphitani maritimis auris, pro[...] ſilientibus è ſaxis fontibus, lætis gaudent [...] Mare propendentibus [...] ſiccioris naturam ad pleniſſimas [...] inſtimularunt, vberem, & præſuauem fructum. Roſulenta ea aura ad Sali vicinia quæ affunditur. mira ad Partenopæi Crateris oras pulchritudo. Syluoſis at inſulis qu[...] elegans per Græca Aequora, & vbicumque contigerit aſpectus.

Periucunda ſpecies, ac diſpoſitio.

Odor fuſus, ac viror, quibus animi exhilarantur.

Elyſia hinc antiquis deliciæ.

Penſiles quoq; vineas Tiburtini habent, qui Romanorum ædificiorum ampliſſimum illis ciuitatibus diſtinctum, Adriani ſcilicet vill[...] vaſtiſſimo iam rudere Agricolis ceſſerit, pariter arcuatæ Mœcenatis extructiones. V[...] vineales ita fornices, nec paucos mon[...] illi nepotes ſortiantur.

Quæ maximi in Vrbe Circi olim magnificen[...] in hortenſem hodie ceſſit vbertatem: tra[...] ducta cõſcriptorum Patrum ad olitores h[...] mum hinc inde conſcribillantes ligonib[...] iura. profuſa circuit Sambucus: Erig[...] Obeliſcorũ vice. replet non denſus hum[...] Romanus ille Populus, ſed virens Popu[...] eaq. & frequens & alba: ora hinc inde qu[...] magnis olim Senatorum capitibus cõſpici[...] erant, iam non alij, quàm bene turgentib[...] glomeratisq. braſſicaceis occupantur. [...] per totum varia Braſsica circum. Imminent exeſis è Palatij ruderibus ſuperba minis, elata comis ferulcta, in miſerandam profectò amœnitatem: antiquæ Maieſtatis ſepulcreta nec in Vrbe rara. non hodie ſpectacula, ſed ſapores ita celebrantur è Ciceris vt multis Syrorum oleribus; vt Campanis foliatis dapibus minus inuidendum ſit.

Hortorum certè amænitates inter præcipua Romanorum Imperatores haud ignauus ille Diocletianus florentis tunc Monarchiæ magnitudini vniuerſæ prætulit.

Scilicet miræ oblectationis ergo ipſimet cubiculis additi ſunt hortuli, & adinuenti qui transferri poſſint, ipſaq. ab humo [...] ſumptæ partes; vt viuentes plantæ, vel [...] to Phyſico Locomotiuam [vt dicunt] [...] nuerint.

Hortorum amplitudo maieſtatem cuiſpiã [...] xerit, plenos ſibi exigit libros. ſatis ſit [...] aſpectum hic prouocauero, fidem ſi Babylo[...] nijs, aut Heſperidũ, aut Phæacibus illis Homericis Alcinoi non habes; Lucullianos, Saluſtianos, Mœcenatis Ouidij Lucani & [...] giſtri hortorum ſi vides minus; vrbem [...] Florentiam, pete & quæ Principum Magna[...] tumq. ſedibus gaudent ciuitates; [...] dideris Italicos noſtros, vel Indica [...] tate ſuperari. Neapolitani viridaria [...] nus ornare ſolent, id præſtante Natura inibi vniuerſus ferè ager amœniſſimum viridarium. propè Tyburtini Eſtenſes [...] gnes ſunt ad prodigium vſque. in Vrbe [...] met ſi receperis Pontificios ad Quir[...] & Vaticanum, Mediceos ad [...]cium, F[...] ſios ad Palatinum, ad Viminale Pere[...] Burgheſianos ad Pincij ſuburbia, [...] ad Cœlium, eruditiores Barberinos [...] Pincium, & Quirinalem omni ex parte mirari poteris, nec ſatis. Scriptum ab [...] iam olim de Cæſijs noſtris ad Vatican[...] tiquioribus, immò antiquarijs ſimul ple[...] ſimis a noſtris Auũculis Cardinalibus in [...] ditionem, ac delicias compoſitis, inſ[...]

Pertinax naturæ vis, lubrica viciſſitudo rerum. Imponunt nuper hortos ruderibus iacentis antiquæ aieſtatis; reſultat ab arte natura: deuicta ſuccumbit hæc, quæ ſuperbiebat in vaſtum, herbamq. porrigit victrici. quid herbam etiam porrigere autumo, ſi & hanc a natura habet? cogitur ſcilicet ars vndequaque in naturæ ire miniſteria quæ velli us ſunt, præter quæ nihil habet, reſtituere omnia.

Tab. 10.
Ita ſi flores, fru-ctusque legere volueris; Neiu periucundũ, peru-tilemque intelle-ctui pabulum, co-ronam animo, la-boribus perennem fructum tibi con-ſtitues.

Flores immaculati candoris, & omnium inſtar Albi Lilij [antiquis Iunonis lacte] quod etiam antonomaſticè floris ſibi nomen adſciuit, & inde dicta Florentia ſemper florens, ſuis oſtendit inſignibus, quamuis mutato colore, Suſianaque iam olim præſeferebat Regia; Puritatis incontaminatæ decorem. Pudicitiam, virgineam pulchritudinem, Regis clementiam, referunt: Angelicas Chriſtianas virtutes à Chriſto Domino dicunt. Huiuſmodi concipere in te flores, atque enutrire ſatagas, nec fruſtra ſpectaueris.

Hieroglyphicũ.

Succedant Roſaria, quæ ſpinas inter flores habent in gratiam è Veneris vſque ſanguine Priſcis; quæ nobis vberiores multiplici è vulnere fructus, & circumdatas aſperioribus lætitias, eligenda quæ ſint oſtendant, & odore magis dum appoſitis Allijs, Cæpisque abſonis pollent ſpiritu ſumendas ab inimicis vires dicant; Quæ ephemero decore fragilitatem referant humanam. Anemone poſtmodum ventoſo, flaccidoque Cremio, labili Scolymi, & huiuſmodi floſculis morborum impetus, viresque labiles corporum. Amaranthinis contra, vel potius Helichryſi omnis marcoris neſcijs, perſeuerantiam in ſanitate imperturbata, & bonorum vigore. Iuuentutem omnes, ac ſpem, & hilarem pulchritudinem, & ſi ciſta colligantur, aut faſciculo ver ipſum multiflorum, & decorum commonſtrare poterunt affluentiam. Porrò non morboſos tantum, ſed & qui funeſti habeantur flores interuenire, vt Fabæ atratis litteris, & Smilacis obſcuris vaporibus non ab re erit; ſi obiecerint animo commiſta ſemper huius vitæ mœroribus gaudia, honoresque periculis.

Non ita præſto A-nimalia ad cond-cendum fuerint non ita nobis ge-ſerint morem. Ab-ſcondita quæ terr-intruſa viſceribu-aut altiorem qu-ſublata in aërem vtrinque difficil-obuenerint. Plan-tæ in aſpectu i-conuictu nobis, ſe-perque ad manum nec fuga, nec vlli proripiuntur lati-bulis.

Iam ſi tam multis decerpendis fructibus auidus inhias, cur non & mente perfruaris ſalubri? Groſſos, poma, racemos, baccas, ne tantum retuleris ad palatum. Si glandem non ructas amplius, Balanophagos, Arcades, Tegeates, Tegos, & quidquid inde petitur obſcœnum ſimul & reſpue: duraque ab arbore, antiquis ramis & cauitatibus priores, quæ exhibuit caſas, non ruſticam feritatem; ſed robuſto ſiue rubris venis, ſiue incorrupta materie fortitudinem robore, perpetemque ab annoſa planta intellige Principatum; non exoletis in cariem vſque augurijs illis, ſed principe ſtirpe, & Iouis apud Celtas ſigno: Inde ſtabili ſceptrum imperio, & ciuibus corona ſeruatis, Herculeam quoque clauam virtutis indicem, iram quamuis remotam ſi adiungatur Oliuæ; officioſamque pluribus agnoſce. Poma quæ placent magis, quæ colore, odore, gratia, figura; veneres, amores ſpirant, horaria ſimul accipe, lubricam felicitatem voluptates, intus erodentibus vermiculis marcidas, caducas, & Perſici nucleo plagis diuulnerato pluſculis, damna quæ imprimuntur. Puerilia prorſus ni ad ſtellas cogitatum tranſtuleris, quæ Heſperides noctis filias, quæ auro rutilant poma. vide quam bene è malis voluptatum coronam depoſuerit Apollo, vt virtutum lauream inſumeret. irritum ne demiſeris exemplũ. Reijce quæ à Vitis cruore nimio titillationem, Lampſacenum Bacchi, & Veneris prolem referat: libertatem, hilaritatem, lætitiam cum modo ſume, à ſucco, ab aſpectu non furente; ſed heroicis experrecto laboribus Baccho. Vindemia haudquaquam inani flore, ſed multifluo copioſa fructu: felicitas, fertilitas confertim. Vinea, Vitis cum palmitibus; cultu, nexibus, charitatis complexu ſacram chriſtianam congregationem tibi in mentem reduxerint. Ficulneus ne ita ſis vt abutaris Ficu; illius Thrioni folio, aut fructui nihil imponas obſcœni. Sycitem agnoſcat Bacchum Syceram, fructus Ambroſia & Nectare ſtipatos, & quid aliud niſi dulcedinem, delectationem cibum? traduc ad veritatis mella, quibus Mercurio antiquis litatum.

Singulas ſi plantas conſiderare ſui cum proprietatibus diligentius volueris, multiplicis documenti, incitamenti, ſtimuli, virtutes elicies; ſiue ex internis proprietatibus; ſiue in cute, primaque ex facie deſumere velis, alias atque alias, prout diuerſimodè, inſumere

Simplici ſigni ex-preſſione & repræ-ſentatio-ne, inde

Sedet Prudentia in Moro, tantum abeſt vt à ſtultitia deducas nomen, nec à colore, ſed à moræ ipſius laudibus quod ſero germinet, pruinæque præmiſſas deuitet iniurias, contra quam fiat in Amygdalo feſtinante, & pericula aperiente præcocium ingeniorum. Breuis in hac iuuentus floribus cito deperditis, ſenili inde ætate folijs expreſſa remanente.

Oleæ nomina multa à ſtirpe, & ſucco. Manſuetudo in ſtatuis. Ramulis ad Cornucopiam, clemens animus, à Mercurio Agricultura, cum caduceo felicitas, ex abundantia, pace, vtilitate, quæ priora. vnde eleemoſyna, miſericordia, & amaritudine addita correctio. Virore perpeti Iuſtus ærumnas inter imperturbatus, & quæ fructu compleatur ſpes: obſonio parſimonia: puritas quod à caſtis colligeretur: hilaritas bacca numeroſè profuſa: pinguitudo liquore: Aeternitas materie niſi ab igne inuicta: Pax à Numa, ab Vrbis, verius ab Orbis initijs: Victoria à Coronis Trophæis, præſenſione quadam communi.

Palma feſtiua Oleæ ſocia. brachia in ſummo diſtendit, & manus à collectione, quæ cerebrum, quibus nec non nuptijs, & femine recepto, amoreque à Philoſtrato Diophane Pontano, pluribusque celebrato referatur ad hominem. Virore perpetuo, & ramorum ac fructuum æquilibrio incorruptam deſignat Iuſtitiam, & florentem Iuſtum. Religioſam, Chriſtianam vitæ rationem, quod in altum ſe ab humo retrahat, inibique vigeat, ſplendeat in ſummo tota. Solem radijs corona in orbem annum, menſem ramis ad ſingulos lunæ circuitus miſſis, dies illa quæ 360. præſtare dicitur, ab hiſce tempus, eiusque longitudinem, potius ab expectato partu. Iudæam frequenti incolatu, damnum ab amiſſione eradicata. Corona porrò vniuerſalis, ſiue etiam ramulo, nedum hiſtorijs Augusti, & alijs: victoriam ſemper celebrauit, & fortitudinem quæ contra quæuis immania reſurgit, pondera inuicta ſimul & vincens.

Virtus plãtæ, mo-rale ab ea præceptũ ad animos excitãdos, ne credas corpori tantum prodeſſe plantas, quæ ani-mo quo-que opti-mè mede-ri pote-runt, & in-e quam-cũque pa-rere vir-tutem.

Deſcende per fructus & fruges. Lege, & collige in bonam frugem. Vberiores certè præſertim Triticum [ſummæ in humano conuictu vtilitatis ſpica illa ſua tumentibus onuſta granis, eoque magis in racemos quandoque coaceruata prole luxurians, ad feracem te virtutem excitare videtur, & pleniores ſiue ethicas, ſiue etiam ſacras meſſes. Pacemque & Victum, æſtatemque & Cererem, & præcipuos cum Vua anni prouentus indicauerit.

Symbolũ.

Cerealis Papauer antiquis Cererem, Terramque vniuerſam globo ſignauit, diſtinctis etiam plagulis pariter, & Ciuitatem diſpertitis ſedibus multis, æqualibus inde interſtitiis Iuſtitiam: Caput dum in ſummo, nec abſque Corona capitatum: hinc & gentem, eoque magis quod ſubſtitutione facta, humana à periculo eripuerit. quomodo & Punica non Carthaginenſem tantum, ſed omnem Populum. A ſemine multo Venus: à percuſsi amor augurio. Nobis autem & Papauer, & quæ huiuſmodi multo referta ſemine conſurgunt capita, præter fertilitatem, concluſaque plurima quæ indicant, hypnotica etiam vi conſopita capita ludere videntur, quæ præſertim cogitationibus pluribus ſibi propoſitis oppleta, eas citra vllum opus ſomniculoſo conceptaculo concluſas retinent. Contra in Milio ſpargitur in effuſum numerus, nec vel minimum retinetur quod conceptum eſt.

Sinapi quæ à minimo principio magnitudo? quis numerus? quantitatem dicat vtramque: amplitudinem ab humilitate & contemptu: deſiderium rerum exprimat quæ in alto ſunt, vt mirabiliter extollitur. Valida ſpirituum vis cerebrum acutiſſimè percutiens, firmiorque impreſſio: intellectus deſignet energiam, expergefactionem, doctrinæ quoque firmitatem multiplici propagatione.

Nec careant fructu quæ veſca non ſunt. Impellat Laurus ad lauream, abſterreat à Veneris Myrtus delicijs ludicra hæc Coniugula perforatis apud Treſſenios folijs amoris vulnera notauit. Harpagij in Chalcide Myrtetis Ganymedem; & Pæderaſtas. Genium & voluptates figura, & virore delicatulo; inanesque & gratias & lætitias ſaltante in conuiuijs Venere, ſed opplente funebris mœſtitudine, minus ſerias exornauit, & quæ ſine clade victorias.

Solidas autem Laurus non quidem contentioſa illa Bebricia in Amyci portu, ſed quæ cælitus à Columba nobilẽ medelam ac Phylacterium, quæ purgationem odora; inſidijs aduerſa cuſtodiam; à fulmine ſecuritatem; diuinationem crepitu, & excitatis, vt olim creditum inſomnijs: Quæ profecto victoriam & Virtutem armis & litteris: triumphales honores, ſiue à Veientanæ ſyluæ Gallina ad Aug. Liuiam: certè omnium conſenſu: Quæ Imperij authoritatem, Bacchum Apollinem ornauit: Poeticam cum Heſiodi ſceptro, & Hederæ furore vim adiunxit, hac qua liberatores coronati, qua occulta vis contecta pernicies, inuoluta in ea potentis Thyrſi cuſpide.

Cupreſſus triſtis, imbecillique in membris virtute mortis trophæa conſtituere videtur, lugubris, atrato virore, funebris, omnium conſenſu, non vſu tantum antiquo, aut quod Cypariſsiæ implantata ſepulchro, quòd Diti dicata, quod Seueri alijsque augurijs inumbrata, quod lecta ad id materie. Horret Plinius natu moroſam, fructu ſuperuacuam, baccis toruam, folijs amaram, odore violentam, nec vmbra gratioſam. Magnates hac creſcenti quidem Pyramide ſua complent viridaria citra vllam imminentis cogitationem mortis. Accenſe Populum, iterumque & Myrtum vt Herculeos labores, Venereosque iocos & morti, & luctibus obnoxios, vel opinione hominem agnoſcas: mortisque plenas & voluptates & vires. A Picea, eiusque prouerbio cum Pino conclude. Hæc celſitudine proceriores, & vel ipſos notat Reges, fructu Aeſculapium ornat: lugubris & mortis Medicis & Monarchis ſuperextollit imperia, vt ſiue Regnorum, ſiue medicaminum eludat vires. Dicitur & Cybeles & Natura Pino, ſeminis conſpiciendo ſanè, vt ita dicam ædificio: Dicitur paritas Cupreſſo protractis in vnum brachijs; Inutile dicitur pulchritudinis ſpectaculum inani fructu, perennis notatur natura materie incorrupta, vt ex morte hac dumtaxat diſcas immortalitatem.

Quæ & ſæpius occurrit, & ſpernitur frugiperda Salix caſſo à ſemine, & in floccos diſſecto homunciones nobis referat abſque fructu. Alijs quod frigida inſuper, quod vberem laqueis materiam præbeat, & cantum viticem collegam ſortiatur, ſuſpenſa retinuerit Hebræorum organa; Sterilitatem, Caſtitatem, Temperantiam vincula, reſectionemque à Lampſaceni falce, præproperaque quaſi ſalientis incrementa, torrentiumque propinquitate confluentes in otioſos illos, inutilesque hydroporas hæreditates dixerit. Compar Populus Herculeis nobilis coronis bicoloribus folijs; tempora diurnis, nocturnisque diſtributa partibus. Platani cælebs pulchritudo, reprobis ſpatioſas deſidias; bonis exempla referat intaminati decoris.

Monitu ita pag. ſeqq.

Afferant & ad perficiendum ſubſidia, & illa quoque quæ imperfecta ſunt. Fungus amplo, ſed putrido pileo labilem & ridiculam Mundi huius authoritatem deridet. Moriones & credulos refert, necnon repente factos, cuiuſmodi ouis in Aula haud pauci indies excludi ſolent. Galla ſpuria & ſubſiliens proles inanem in Mundi fructibus, & hilaritatibus leuitatem, maximè verò in choris & ridiculis ſaltationum iocis ob oculos ponere videtur.

Porrò in omnibus figura non pauca deſignauerit. Kiferis Aegyptijs Lunam cum ſuis figuris in lachrymoſi Cepis ſectionibus, & voluis vtvt prophana re à Dictidis morte: Solem in ſolido vniuſque eiuſdem ſuperficiei Rapo. Dignius ſua, ipſius ortum Loto myſterijs plena; obrotundis, & in ſolis obedientiam, & motum apertis, indeque conſtrictis folijs. Schœno vitæ progreſſus, & filo. Inde Lino fatum, candidisque ex eius neruis contextis puritas, volatus Filicis folijs dictus, quod ea alas fingant & pennas, inde Pterigæ nomen.

Spinarum aſperitas quid non aſperum repræſentabit. Odium ſic Rubo indicatur, Vrtica crudelitas, Paliuro, Carduis omnibus perturbationes moleſtiæ. Fructus ſi interruperit, ſuauitas illas inter; vt tenellis Aſparagis, benèque ſapidis Cynaræ capitibus, lactei Cardui tubulis, Tuneque pomis. Si verò flores intermiſſi, decora virtutis inter ærumnas: vtriſque quæ ex aduerſis emergunt iucunda cum vtilitate.

A viribus recordatio quædam. Satyria, Brucæ, vitia, quæ à furente, quæ ab vrente ſunt Venere dicent, præſertim ſi ob id indita nomina. Bulbi nuptias addito etiam antiquo more. Temperiem Lactuca, Caſtimoniam Ruta, Cicuta, Nymphæa colludente candore. a Typha & Arundinis panniculis audies ſurditatem. Ciconia Origanum monſtrante, & huiuſmodi pluribus medicinam. Deſiderium Concupiſcentiam Cappari, quod inſtimulet omnem appetitum. Mandragora Amatorium quid, nec non ex Socratico Xenophonte, & Hebraico cibo lætitiam. Somnolentos, vel præſigni hiſtoria detruncatis ab Hannibale Afris rebellibus vino ea perfuſo. Securitatem denique Filice quæ ſerpentes arcet. Temperantiam quæ Taurum coërcet Caprificus, cuius ramulis Iuno Caprotina ſolemnitates habuit.

Dabit & vſus. Ferula puerorum, ebriorum caſtigationem reducet in animum. Purgationem Hyſſopus, vel lepræ. ſupplicium Cicuta iniquè Socrati bibita. Sacra capita antiquis ceremonijs Verbena. Victum Papyrus antiquiſſimo cibo, & ſimpliciſſimo, vnde & parcus, nec ſpicam quærens, vnde gentis ſupra memoriam vetuſta nobilitas. Chartas præterea cum folijs omnibus. Iuncus & Arundo ſtylum, & calamos.

Fabulæ quoque ſignificandi vim appoſuerint. Narciſſus flori ſuo ſtultam pulchritudinem, inanemque formæ, quæ in corpore eſt conſpectum inſcripſit. Qui Adonis dicitur cruenta retulerit Veneris dona.

Signo

Imago ſiue Figura.

Lilium bulbiferum, & huius generis plantæ, quæ prolis complexu plurimo circumornantur, eam quam matre filijs in ſinu detentis Pictores effingunt, repræſentant procul dubio Charitatem. Suo modo Radicifera Oenanthe, & quæ plura germina mittunt & nutriunt. Perbellè etiam Ornithogali bulbus bulbillorum caterua contectus. Puram Agnus Scythicus ſimplicitatem expreſsè referre poterit ſi venerit in conſpectum. Patientiam Iuglans Nux retulerit quæ & ſaxis, & longurijs quotannis percuſſa fructum reddit. potius quam nuptias ab antiquis illis ſparſionibus, vel fragore, aut munito fœtu. Notant alij fœcunditatem in ea ſibi ipſi damnoſam, qua talibus iniurijs obnoxia fiat.

Pudicitiam pleniſsimè, quæ Pudica inde appellatur herba, & contactum vitat, ſeque contrahit. Ita Impatiens illà filiquoſa, quæ manum non fert, nec poppiſma.

Laſciuiem in Hedera, quæ vagis membrorum motibus lvxurians, al.enis tota in corporibus procumbit, Jentis ſtringens quaſi brachijs multiplici prouoluta complexu ſugens vndequaque, & ſeſe radiculis inſerens foramina perterendo quibus inſiſtat, vnde nedum tangere, ſed nec nominare eam Flaminibus Dialibus fas erat, quaſi ſpectaculo ipſo impuram & more.

Quæ inde perplexa viticulis appenduntur arboribus, aut ſparſis ramorum excurſionibus ſenticeta condenſant. & aſperant, dum Animalia retinent, præſertim verò Tanis illa Vitis albæ è familia furentem Vrum implicitis comprehendens cornibus nos omnes referunt, dum voluptatibus decepti implexi ſiſtimur, & irretiti.

Matrimonium pingit pari manu, & pacem, quæ è concubitu, & gignendi motibus, Palmata Orchis, Concordiæ inde nomen audire ſolita. Humani vtriuſque ſexus fœcunditatem Anthropophoræ D. Fabij Columnæ L. Orchides, quæ ſpicatum in numerum, maſculos & fœmellas, mirabili fundunt ſpectaculo. Dulcamarum amorem Aurantiæ comparant malo. tu dum à pulcherrima arbore, benèque odora, & ſapida mixtos, minuſque gratos habes ſuccos huiuſmodi omnes vitæ huius voluptates, & iucunda quæque conſideraueris moleſtijs permixtas, & amaroribus.

Similitudo, expreſsio quædam.

Cedrus in Libano, Palma in Cades, patrijs vtpote cælo, & ſolo; proſperitatis: Vitis in domus lateribus abundans vbertatis fructuoſæ: Nouellæ oliuarum circa matrem ſuccreſcentis feliciter prolis. Arbor iuxta aquas, cuius nec defluet folium beatitatis affuſis à Deo bonis: deſignationes habent.

Laſer illud multi nominis, ſpiſſique ſpiritus, quod in odoratiſſimum, fœtidiſſimumque diſtinguitur, nomen ipſum deſignet famam, & infamiam, quæ ijſdem parentibus voce, litteriſque pronaſcuntur, vireſque acquirunt ſiue in laudem, ſiue in vituperium contendant. Itidem quæ ab eodem genere, & in eadem familia Atriplex, & Garoſmus: Cucurbita, & Colocynthis; aut cibos, grataque obſonia; aut fœtorem, virulentumque amarorem ſubminiſtrent.

Exemplum. Homilia.

Perſica malus, quæ ex nimio fructu ſuopte pondere rumpitur, itidem Prunus, aliæque quibus idem contingit: Virtutem proponunt, vitium deteſtantur exemplo euidenti. Scilicet cum res tulerit heroico ſpiritu publica pro vtilitate temnendum eſſe propriæ vitæ periculum; interimque cauendum ne ſupra vires noſtras nimis multa moliamur, quibus omnibus ſuccumbamus imperfectis, nimiſque multa concipiamus animo, quæ numquam præſtare poſſimus. Ilex alijs quæ ex ſeſe rumpitur ciuiles exprobat ſeditiones.

Parabola.

Tritici exſatione diuerſa ratio prouentus, vitæque ipſius & fructuum Chriſti Domini in ſacris Euangelijs parabola diuerſos exprimit ex ſacra concione fructus. Lilia agri, quæ abſque vllo labore, & textura Regia Salomonis indumenta ſuperant, diuinam prouidentiã quæ eo magis pijs religioſiſque proſpiciat viris, ſi ad infima quæque cõplenda, & exornãda extenditur. Mixta Tritico Zizania, mala, quæ bonis interponi, quæ bona præuertere ſolent liuido præſertim opere, nec niſi diligẽter, ac opportunè ſeponi queunt. prauos mores Loliũ abundè notauerit peſſima bonas inter fruges cõſuetudine.

Emblema.

Addideris & litteras non inutiliter, dummodo difficiles tibi regulis tricas non feceris, quod minutiſſimo à quibuſdam otio potius, quam negotio fieri ſolet. Expeditè igitur & licenter. Florum gemmæ inſcriptione [non ſera dies] ſpem dicunt nobis. Caucafon multiplici fœcunditate [in benedictione] vim creſcendi à Domino. Cornus noſtra ad haſtas, & clauas [vi & virtute.] Laurus a fulminibus tuta, [nec ira, nec ignes.] Larix Vitruuiana in cæſareis incombuſta [vis neſcia vinci.] Hemorocallis alijs, atque alijs ſingulis diebus floribus emiſſis [vices dedit æmula virtus.] Palmarum aſpectus coniugalis [Paret amor paribus.] Palmaceus trabs pondere impoſito [excitat non comprimit.] In minimis dum maxima ſunt nobis, Sinapi è ſacris poſita. [è minimis magnitudo.] Capparis [ex arido ſapor.] Vitis racemis plenis [non flos, ſed fructus.] Aurantia [aut flos, aut fructus.] Ficus cum fructibus [& flos & fructu.] Eadem efficacius [flos omnis in fructu.] Cornus noſtra ſaxoſis obſtricta montibus [emergere.] Vitis ſuis cum racemis ſed acinis ablatis. [Patres noſtri] quæ hic indicaſſe ſatis. Sedum appoſita virtute ſe explicet, ea ſemperuiuum facit, vt ab alijs notatum. mater enim eſt perennis vitæ. reſiſtit plantula omnibus aduerſis conſtanti firmata ſucco, ſuccedit, quæ rorida ſemper & inexhauſta, quæ quouis ab æſtu ſiccari nequis, quamuis minuſcula Rorella. Corona nobis è Papyro [Aere perennius] quæ inſtimulet. Laudo quæ ab alijs, vel ex hiſtoria antiqua penu, ex Martis, ac Saturni Gramine, defenſio, ſalus, fiducia in aduerſis ex cordato Perſeæ pomo linguatis folijs virulentiæ depoſitione mutata patria, ſigna. ex Abietis montana materie ad mare nauigijs currente, vel ex periculis ſtipes. Momentanea felicitas breuis exaltatio ex cucurbita vltra Pinum conſcendete. Nuptiæ, ſponſæque ſuis cum Cydonijs. fiſtula è ſemper virenti pallenti Buxo. Plura certè quæ ipſi ex Plantis aſſiduè ſumimus in noſtris ædificiorum picturis exprimere ſolent, loquentibus, docentibus aulæis. odimus enim quæ muta ſplendent, nec animum inani pictura paſcere conſueuimus, ſi quod proſit ſimul & placeat adeò facilè iungi poteſt, & oculos ſimul, & animos iuuare.

Gryphus.

Fabarum ſolemne illud Pythagoricum præceptum in primis fuerit. Quod tamen vel à munijs publicis, prophaniſque cõmercijs; vel à venereis dementijs abſtinendum non a legumine vult: dum hoc ſuffragia in comitijs præberentur; dum hoc aut inſtrumenta ipſius Veneris deſignarentur, aut inflata magis cierentur in furorem. Scio interim apud Lucianum non ſine myſterio cremorem hunc cruentum eſſe, & quæ de mortuis parentalibus manibus lugubribus floris litteris inferorum portis, ac cognominibus, quæ de ſomnijs, deque Aegyptia, & Romana Dialis Flaminis ſuperſtitione fabam eruditam reddere ſolent, fabaceamque abſtinentiam ancipitem. illa Cumini æmula in ſalini contubernio familiaritatis etiam prouerbium dedit. aliud dum cuditur.

Aenigma.

Expreſſæ porrò Aenigmatibus à Sympoſio Malua, Beta, Cucurbita, Cæpe, Roſa, Lilium, Vitis, Arundo, Spongia.

Monitu

Scrupoſum ſignum.

Liliorum, ſiue Papauerum vertices ſummos, elatiora ſcilicet capita demetebat ille, vt tyrannicum firmandi imperij præceptum traderet. Contrectati Ocymi odorem, contuſi fœtorem Ianuenſis ille Moderatori repræſentabat, vt ſubmoneret Populos imperio conterendos non eſſe.

Impedimenta procerum habentur in ſacris, nec non humilium exaltatio ſpiritus ſimul, ac vires, in Regis illa electione inter ligna; a qua pingui ſuo ſucco excuſauit ſe Olea; dulcedine ſui fructus Ficus: liquoris ſui præſtantia Vitis: vt tandem Regnum aſperiuſculæ Rhamno contingeret. Siquidem & hæc ſpinoſa ſub vmbra omnes recepit, & ignis minas in Cedros vſque Libani effudit.

Apologus. Fabula.

Rubus apprehendens, lædenſque Vulpem Aeſopo & Gabriæ, quæ conuiciabatur, & te ipſam increpa audiebat, notat inſaniam accurrentium ad iniurios pro beneficijs, & ſocordiam aliena vitia non ſua agnoſcentium. Idem amiſſis in Mari veſtium mercibus prætereuntium veſtes retinens, & attrectans vt ſuas inueniat, in ſua vnumquemque recidere ſemper deſignat, & cauendum ab illis qui ſua perdiderint, ſiquidem alienis poſtmodum inſtaurari curent, vnde ad quæcumque peruenerint ea arripere, & retinere ſtudent: ſimul autem & vncos, & tricas vitandas. Vite verò pampinis condenſis Ceruam à Venatoribus tegente, quam poſtea arrodens detectam prædam reliquerit Aeſopo, & Gabriæ eadem ab iniurio hirco amotis pampinis potius adiuta vinum producente ad eius in ſacrificijs mactationem, quid aliud dictum, quam pœnas, eaſq. atroces ingratos erga benefactores manere, benefactoribus omnino illæſis. Rubo interpoſito Punica & Malo de pulchritudine contendentibus in tituli partem, deriſo eſt apud Aeſopum inanium ambitionum, & titulorum vili ſtatim in conſortium accurrente ſocio. Inflata pulchritudine, & ſpernente Dumos, Ruboſque inde ſecuris tempora abſcindendis membris ſubinferente, & canente Auſeni ore: quam velles ſpinas tunc habuiſſe meas, procerum fortunatorum pericula habentur, & priuatorum ſecuritas. ſcilicet deformis & humilis ab humanis tutior iniurijs. Oliua & Arundine apud Aeſopum contendentibus de tolerantia, viribus, & quiete, vt Aeſopo vel Quercu, & Arundineis calamis, vt Auic-

Tab. 10.

mere volueris qualitates, conditiones habebis. Quibus in propriam vtilitatem ductis ad probitatem, ad ſapientiam contendere poſſis, ipſa docente natura, ſuaſque regulas ob oculos proponente nõ myſticè, & ſignis tantum, ſed & euidenter viuis etiam, proprijs exẽplis, necnon alienorum etiam recordatione, & ſuggeſtione, improperia tandem ad minas vſque, ac deriſiones addente, vt reſipiſcas. rubo-

Virtus Plantæ Morale ab'ea præceptum

Mythologia.

Auienæ flexibilibus quamuis irriſis, venti vim maximam declinantibus, illis verò robuſtis reſiſtentia penitus confractis, prudentia exponitur, modeſta inclinatione violentos impetus eludentium, temeritas vi obſiſtentium maioribus. Quæ verò Gabriæ Vulpis racemos dum conſequi nequit acerbitatem acinorum comminiſcitur, illa neceſſitati leniter ſubiugandam voluntatem docet. Herbas denique implantatas infelicius genitis habere in terra, optimæ matris, & nouercæ differentiam apud Aeſopum ſtatuunt: & ciuium ac aduenarum in Ciuitate locum, & Pyrum quæ cito tranſilit, inde, qua excidit Cucurbita prouectos repentino fortunæ motu labiles ocyus oſtendunt, contraque ſuo cum robore permanentes illos quos Virtus ipſa valido firmauit ſtatumine meritorum.

Parœmia.

Arbor certè homo, beneque arborum in morem Genealogi gentes ducunt ſtirpesque dicunt Antiquum homericum, nimisque verum illud, Genus Hominum ſicut foliorum. Quam multi inde à folijs, ſiue ſtirpibus ipſis morum characteres? Videas corticoſos leuiores ſubere, Phellinas ſuberinos dixeris, qui & alios cogant ad leuitatem, ſtultiores Terebintho, clamoſiores ardente Lauro, proceriores Alno, Rubo arefacto præfractiores, criſpiores, molliores Apio & Spongia, eaque bibaciores. Clematide Aegyptia graciliores, Moro maturiores, Cucurbita ſaniores, ſimiliores Ficu, viliores Corchoro. Quot cruribus vel mutuatitijs ſcipionibus nixos arundineis, vt perſæpe vitem decipiat vallus? Quot Pepones potius, molles, aut ſtupidos Fungos, quàm viros dixeris? Betizat iſte, ille lachanizat, Cæpas alius edit ærumnoſus, Cypariſſi fructum referunt complures. Non ſatis eſt quibuſdam Ficus diuidere, ſed Cuminum vſque ſecare, Milium terebrare conantur. Victus varius, at Vitæ ratio multò magis. Terreſtris & ſine ſanguine Cæna, Cicerinus Bacchus, & philoſophica illa Lens, & ad ollam, & ad vnguentum, & omnia, ſyrorumque in oleribus diuitiæ ac additamenta, Azanea mala, Lampſana victitare, & Cappari illos iuuerit dumtaxat; quibus hortus altera ſuccidia eſt, neque igni egent; vel quibus agreſtibus oleribus, & Carduis veſci placet, reliquis vt egenis etiam non paucis Eruum. Iſtmia pro corona non multi certauerint. Rari Ficum cupiunt, Alliumque in retibus; dum multi aluntur Ambroſia, qui Fœno potius deberent. ſatis Quercus dicent, ad lautiora ventum iam eſt. Lotum irretiti guſtarunt plures, Thymo, Thymbra, immò & Sinapi ſunt qui acrius veſcantur, Rarus qui Origanum tueatur æqua mente. comperias Mandragoram & Strychnum vſque bibentes ſomno veterno, ſpiſſaque correptos inſania, feraci vitiorum meſſe à craſſo, beneque ſtupenti otio. Mandrones quoque à Ficulnea nauicula. Quid potius huius farinæ hominibus condixeris Anticyræ, ne nauigent. Helleborum bibant, vel Scyllas à ſepulchro vellant, Naſturtium comedant? Laconicum ne Tithymalum illis obtuleris, qui proprijs ita lippiunt in rebus? Gallamne bibendam nepotibus, non quibus nil Bulbus profuerit, ſed quibus nullo opus eſt Bulbo amara nimis glande. Et qui riſu profunduntur Sardonio benè petulanti? Quid Fabarum Arroſoribus, & qui cum his Allia comedunt ad extremam vſque fabam incaſſum reclamante ſilentij præceptore? ſcilicet illos qui Cuminum ſerere, Ocyma quoque & cantare, ſpinas colligere, linum lino nectere, in ſyluam ligna ferre: Samiorum inter flores in Anthemuſa dormitare, Roſam cum Anemone conferre, Anagyrim ad fœtorem vſque commouere, miſeroque in agro Filices enutrire inculti ſolent rudes inepti; vel extra omnes Oleas, intraque aleas irrequieti petricoſi, quibus prouoluta certè ſaxa, nullo vſpiam Muſco obduci poſſint; fruſtra Byſſinis ad virtutem compellaueris verbis: fruſtra vel Cedro digna loquutus, leguminum nunc meſſem indicaueris, flores Viticem miſiſſe, maturuiſſe botrum, dandam ſedulò operam litteris, nec cum præterierit quærendam aut è Scylla Roſam, vel Hederam poſt Antiſtheria, Mentham bello colendam non eſſe. Moly nigram, & difficilem radicem lacteum florem: dulcem tandem fructum arduum, ſed perutile opus. Satis Biblo vbertatis ſpicam non ferre grauem nec poſtulare. Quippe ne intra quidem Apia vnquam admiſſi, non vitiata Nuce doctrinæ ſibi, vel tantillum vt Mydas in Faba comparauerint: talemque ex herbis faſciculum, in quo plus ſibi Aloës, quam Mellis comperεrint ſicco conſtrinxerint Iunco, vel Porrifolio, quo fatui amatores fragiliſſimo, & igniculos ciente ſuam ſibi crumenam vinciunt prodigentia perditi. Obſtiterint potius ficulneo muniti contenti gladio, dum minimè ſciunt quantum diſtent æra Lupinis, quid vile ſit, quid pretioſum, non ſecus viris intermixti, ac Corchorus inter olera. Similes habeant labra Lactucas, nullo tale gramen manſueſcit aratro, nullo ferè perit ſydere, nec facile radicitus extirpatur. Operæpretium ſit nonnulli ſi auſcultent; anguilla ficulneo folio retinenda, nec mirum ſi, non è vite Rubus, ſed è fœtidis folijs odorus Flos, e vepribus Roſa, ſique ſpinoſum in prato aliquid quod auerruncandum, paruula interim ſpina ni bona fuerit; haudquaquam mala. Surculus ſurculum fert, botrus oppoſitus botro matureſcit. Quercus multis deijcitur ictibus: erumpit fungus in horam, & Aſparagi, vel in Auguſti culina celerrimè coquuntur: alia, atque alia ſubinde quæ non da Quercus. Qui aliud nequit, Cupreſſum ſimulet. Aut flos denique, aut Cucurbita. Cedri quidem, at numquam cadentis altitudinem, pulchritudinem, odorum ſpiritum heroica quæ virtus ſuperauerit faſtigio. bona Arbor fructus dabit bonos, mala malos excidenda, & igni committenda, vt quæque ab eis quæ protulerit dignoſcatur.

Prouerbium. Adagiũ.

Monitum.

Quid modò Sycomorum, quid Blitum, Betamque inſulſa tibi, ſtupidæ ſtultitiæ nominibus dedecoras? Sapiant alijs viuentibus, Blitteus fueris tu ſi quæ ori potius quam cordi ſapiant perquiſieris, dum & acrius admonuerint, quæ vtvt ſapida minus, obſonia tamen ſupplent, tu non inutilis tantum, ſed damnoſus abſumis.

Olea dum conſcendentem vitem ſuis cum racemis horret, Prudentes à vino abſtinere monet: Vlmus quæ etiam poſtquam aruerit ſuſtinet Vitem, & è contra, quæ aridam Vlmum adhuc contegit, & complectitur Vitis, Amicitiam vltra mortem protrahendam. Quercus ramos quæ non protollit in altum, niſi pariter radices in imum dimiſerit, firmitati ſimul ac incrementis dandam eſſe operam.

Monitu etiam, vel ſententiæ quadã indigitatione picturæ modo

Dogma.

Humiles plantæ, quæ calcatæ, & compreſſæ non minus virent, ſed etiam lætius inſurgunt, ſumendos in afflictione animos, aduerſaque tolerando ſuperanda eſſe monent. Id præter vndique fuſum Gramen præſtiterit Fœnum Græcum Chamæmel. Hiſpanic. & muſcoſæ ferè omnes, quæ nobis vias pulchre ſternere ſolent.

Qui conferto à lumine ſeſe contrahunt flores, vt Triſtis inde dictæ arboris Lazuræ Iaſmirabilis, inflatos, tumidosque dimittendos eſſe vultus a ſuperna luce, ſummaque veneratione ac humilitate.

Metl, quæ multos poſt annos cum ſuperbiſsime multiflorum caudicem, ſupra adſtantes etiam arbores emiſerit inde exſiccatur, Triumphos Mundi, & pleniora illa extrema coarguit gaudia, quæ ſubſequens occupat luctus. Putrigena inde Fungus venenata, qui maxime allicit eſca, immanem præſentis, vel leuiuſculi boni vim, quo præoccupante, futurum omne quamuis ingentis molis, & emolumenti, veſanis nil proſpicitur.

Phallus, qui inhoneſta facie, putridusque ſua vi frangitur, dum impetuosè promittitur inſanos Veneris impetus mole, qui ſua ruentes nos rumpunt, demonſtrando; abſterrere nos valet ab huiuſmodi efferatis motibus.

Quid multirepa Hedera præterea? Bacchum ea, ſiue Oſiridem refert, a quo ſata, inebrians, & ipſa commanſa, concidens inde, annoſisque accumbens arboribus, parietibus quaſi baculis firmata, in reciprocam ruinam, ſenectutis oſtendit ſilicernium, quod & in vino. ab hærendo fortè dicta, nexus tenaces, multiplici ſcribens complexu, quibus male ſani Lieo correpti mente ligantur. Labile atque aridum, quod in Mundi fauoribus, ac fortunis notat, & eam beneficijs rependi gratiam, qua ſufferentes, diuque ſuſtinentes, nutrientesque arbores in aridam vſque mortem ducit, ſimulque ruitura proſternit. Poëtas interim expreſſerit, qui pertinacius famæ ſubnixi humeris exſurgere conantur. viret ea ac pallet, cum ipſis, labore nimirum ac nomine.

Arundine iam ſagittas vides, & calamos, fragilitatem imbecillo adiumento: & inania, & nodos. confringe, calamitatem habebis, vel nomine, vel abſono fragore dicentibus: faſciculos interim litterarios. Quid hic ominis? & litteris, & armis aduerſi plurimum imminere, ni firmitatis, & munimenti ab ipſa virtute quod opportunum fuerit apponatur. Vtinam calamis nulla intereſſet vanitas, nulla obueniret calamitas.

Viſcum, quod ſua non ſeminat arbos, nec nutrit, aliæque paraſiticæ plantæ, quæ aliena quadra, alieno ſucco victitant, dum nutrices ipſas exhauriunt; quàm arcendi ſint à dorſo noſtro Paraſiti, Scurræ, gnatones, inutilesque homunciones præmonere videntur, præſertim Cuſcuta, & Epithimum, quæ è terra ſubſilientes Linum, aliasque plantas complexu plurimo deuinciunt, & ſtringunt, maternaque humo prorſus relicta illis inuiuentes abſumunt, & ſtrangulant. Meretricum complexus, illasque perplexas tricas apprimè repræſentant; quibus tam illæ, quàm aſſentatores verſuti, ſubdolique in aulis plures nos vndique circumueniunt, arctèque comprehendunt circumplexos, reiectisque, & quammaxime abſconditis propriæ originis nidulis nos, noſtraque omnia in ſe pertrahentes diſperdere, conſumere aſſiduè conantur, vt niſi caueamus, niſi cane peius & anguè fugiamus, bardi, blenni, fungique profectò ſimus, miſeram incaſſum ſpectantes malorum effigiem.

Parænesis.

En quæ commoneant agminatim. Terram ramis quæ petunt, & in multarborem conſurgunt ſumendas ab humilitate vires, figendas alias, atque alias radices, vt firmiora ſubſequantur incrementa. Quæ tardius præſuaues producunt fructus, vt Palmaceum omne genus, paulatimque, beneque perficienda opera. Remouendas laboribus difficultates, aperienda quæ obſiſtunt, illa præmonuerint, quæ in altum proferunt nobis, multoque & præduro occludunt cortice, vt Coccum, Nux, Amygdalus, Pinus. Pulchra inde minus, ſed perutili fruge, & quæ aſperum & puluerosum quamuis elegantem producunt, & ſpecioſum; formæ haudquaquam credendum; nec gratiæ, quæ iucundo ſapore noxam pernicioſa inferunt voluptate: expectandum potius graui à labore, & inſignem fructum illæ docuerint, quæ amaris ab radicibus prædulcem ferunt. Perutiles dicunt lachrymas, Balſamiferæ, & Copalliferæ Ornus, & Styrax. Patientia famæ odorem longè, lateque diffundi, quæ in ſuffitus vſurpantur; & ſplendorem vſque illius per aduerſa quæcumque, quæ à conciſione lucent ligna; & quæ ferrum ferrea ſuperant medulla, heroicum etiam ſpiritum inferiora induere. Quæ floribus, frondibus, nullo, aut perexiguo fructu abundant, pariter ac verboſos, & elegantes, minus tamen operi deditos viros contemptui eſſe, vt Italorum Beluedere, quæ virenti elata, ſed ſuperuacua Pyramide, ad ſcopas tandem, & deuerrenda pauimenta damnatur viliſſimo miniſterio, quo & illi atterere Magnatum Aulas ſolent. Huiuſmodi autem omnia, quæ viroris coma, aut colorum floſculis nimium luxuriant, indeque concipiunt nihil; bene quidem illos redarguerint, qui deliciarum, diuitiarum, nugarum pleni inter inania, ſemper inutilem

ruboremque ex ipſo virore contrahas, & abiectis vitijs, animisque ægritudinibus, virtutũ omnium amicimine decoratus in opificis ſummi Dei Optimi Maximi amorem aſcẽdens perfectionem, felicitatem, beatitatem ipſam virentem perpetuò, ac florentem in ſempiterni, veris, & incorru-

Tab. 10.

lem pertterunt vitam, cuius à virore breuitatem, Solſtitialis illa, quæ repentè exorta, repentè occidit Ephemerum, & huiuſmodi. Suauiſſimam porrò etiam illis virtutem, qui initio minus oblectationis ab eius cupiunt, præſertim Muſarum ſtudijs ipſius Muſæ fructus admonet, quibuſdam cum primò guſtauerint minus gratus, qui deinde eo repleri nequeant affatim. Pomum ex Arbore vnicum Cacho referunt, ſed prægnans pomis, Troianum dixeris pomum: ſubmonuerit cumulatis viribus ab eodem Viro plura Virtutis opera, quæ diſiunctim à multis] vix [...] patrari poſſe.

incorruptibi-lium fructu Paradiſo con-ſequaris.

Plena concione excitatio.

Profectò quocumque amœna per hæc vireta diuertere, animoque excurrere volueris aliquid arripere erit, quo iuuari in moribus poſſis. iam autem ad virtutum ſummam, & complementum quo perficiaris, vel te nolentem & inſanum impellant Plantulæ, & pertrahant. Tribulus ita te benè tui ipſius conſcium [liceat quæſo] tribulet, vt aquas fundas, vt in illis eam conſpicis fluctuantem, ex oculis inquam quibus plurimum, ni fallor, deceptus es. Aptiſſimè quidem à Tribulo mente noſtra ipſamet tribulata. Aſperi corticis fructus eſt medulla ad cibum, ad panem vſque dulcis, gratior ſuccus præfractis aduerſis atque exantlatis. Inter aculeos cibus abſconditur, paruulus, caducuſque inſidet qui appareat floſculus; non enim rerum facies aut ſpecioſa quæ videntur, ac defluunt, ſed quæ reuera conſiſtunt curare debemus: quæ inania, quamuis pulchro obueniant aſpectu, ea minimè morari nos poſſint, quominus ad ſolidiora properemus. Circumſtat Lacuſtris aqua, totam ne obruat, conceptis illa ſuperius ſpiritibus exerto ſe vertice ſuſtinet; fruſtratur fluctuum impetus ima ſolo innixa radice, nec fibris ſe credit per aquam ſparſis. Ita obuerſemur Nos in huius vitæ fluctibus, vt quamuis nutriant, circumſtent vndique, ſubmergere tamen nequeant, ſpiritu fultos, & ſuperiori eminentes parte, ſupraque firmam fundatos petram. Repentè ſi ſuccreuerit aqua, hæc admirando erigitur niſu, & elongatur ad aëris retinenda confinia, vt nullo pacto ſuperata remaneat. Decreſcente retrahitur humore, ſumendas ita nobis vires, & modos, ne tenebræ, ne aduerſa nos comprehendant, aut ſub mittant, refringendos ſtatim ſuperbientes ſpiritus, ne inani vllo efferamur impetu: contrarijs proſperis æquè rebus ſeruanda temperatio, hiſce vt mitiores, illis fortiores fieri poſſimus. Vlterius. Aquarum hæc alumna medijs in illis victitat, nec tamen aliquid fert, nec concipit niſi cæleſtes impluerint. Quæ certè inferius circumſtant bona, potius bonorum imagines quamuis alant, retineant, abſque vllo tamen fructu ſteriles nos, miſeroſque ſemper habent; ni è ſupernis viuis illis fontibus inexhauſtis imbres deſcendant, qui nos beare valent, fructuque felicis gratiæ perpetuum ditare, ac implere, ne iterum ſitiamus. Quos dum iam animo fontes deſideras, reſpice noſtræ huius felicis Tribuli faciem, vt amplius, ampliuſque te prouehere poſſit. Triquetra dico folia, triplicem coſtarum diuiſionem, triquetrum fructum & vnicum, immò vniualuis indiuiſi ſeminis, interiori cordis figura. Lege hoc in plantis, vel Trifolijs innumeris, & Trinitate inde dicta, additis, admirabile myſterium; vt ad ſacroſanctam Triadem cor totum, & mentem erigere queas. Recole Creatoris ſummi erga te in hiſce notis beneficia, vel in hiſce minimis admirandi opificij ſigna. Vt quocumque tempore plurimum proficere poſſis, dum quauis die Tribulum cum floſculo, & fructu inchoato medio completo, tenello, & ſolidiori, reſpectas. Potentiam recole ineffabilem. Sume & Nati ex Sanctiſſima Virgine Redemptoris figuras, quæ ipſius exortum, quæ paſſionis illius [quæ in tui gratiam in Olea Pacis, Palma victoriæ; veri roboris Quercu, in multiplicis trophæi arbore, in victoris Cruce triumphali, in ligno vitæ deuicta mors eſt] ſacra inſtrumenta ſubindicent. Vniſeminis Tribulus concluſo vaſculo, è puriſſimi candoris nucleo, ita germen mittit, vt illud ſemper integrum permaneat. En Virginei partus figuram, quo Natus Vnigenitus habitauit in nobis, exprimente id in herbulis natura quo ipſa ſuperatur vniuerſa, quo omnifariam extupeſcit ingenti miraculo. Iam & Tribuli aculei diras illas pœnas, ſed & clauos ipſos & ſpinas deſignare videntur, quæ congeſta in Paſſiflora Granadilla, alijs dicta propè flumina inexpletum lugente humo, prolata tibi habes. Exſurge igitur cum Tribulo bene cordatus per aquam, cum Palma per aërem, cum Palma, quæ terram ita deſerit, vt vix ipſi ad trahendum ſuccum filis appenſa remanere videatur; Cælum ipſum pete, vt ipſiſſimam Palmam victoriæ arripere poſſis, & Cælum violenter rapere. Extolle à Tribulo, & Triuniformibus herbis à Paſſiflora, indeque ardentis ſpiritus Acriuiola, quæ in flammeo, & ſplendenti flore igneas tres linguas Sancti illius Amoris perbellè depictas refert, quæ lituris munerum ſeptenarium etiam ſignat, ternarium ſemine complet. Cor, & mentem extolle, diſce à Solis flore, Phaſeolo, Lupino illo horario, Heliotropijs omnibus, Selenotropio, quæ inferiorum cum ſuperioribus nexu lumina reſpiciunt naturæ, quæ ad creatum vertuntur Solem; vt ad Increatum Maximum Optimum Sapientiſſimum Patrem Luminum te conuertas, & admirando ex ordine conſtructione viribus multitudine morum documentis, ſacriſque figuris ſtirpium, Opificis Omnipotentis amore incenſus, virtutes per omnes, vel minima purgante Ezou excuſſo quouis mortali, quouis infenſo Tribulo, ad Cedrum vſque per Miſericordiam, Pietatiſque eo notata opera, ex bene fragrante incorrupto, maximèque efficaci ſpiritu proueharis, atque ita excellas ad ipſam, vt Felicitatem, Beatitatem ipſam propius, propiuſque accedere valeas: ad quam vel minimæ, contemptæque herbulæ, vel ſuis aculeis, ac tribulis; excitare te, atque incitare potuerint. Hæc, hæc monendi pictis in ſtirpibus vis, ni ignauus prorſus, ac ſtupidus obſtiteris.

Audiſti loquentes chartas: antiquius loquutas, nec arte, aut mangonio adiecto, ſed ſponte ſua ſtirpes, ſcito. quippe folia hæc, ita exſcripta inuenies, vt abundè perutilis doctrinæ fructibus mentem ipſam perficere, & cõplere valeas, nec alio ea, quàm Summi Opificis ſapientiſsimi calamo notata ſunt, vt tecũ vndique in rem tuam colloquantur.

Quam plena in agro, in Eremis ipſa Bibliotheca, quam multi & monitores, & Magiſtri docet Religioſa illa ſolitudo: monent conſortim ſacra illa nemora ad Chriſtianã pietatem virentes, creſcentes vbique libri aperiuntur, nec credas antiquos illos ſummæ probitatis Patres in huiuſmodi receſſibus, chartaceis carentes lituris deſides fuiſſe; qui tali aſſidua lectione perfruerentur, qui talibus in cõtemplationem impellerentur ſtimulis, pellicerentur doctis amœnitatibus.

Tab. II.

Elucet in omnibus Creatoris Maieſtas. Porphyrio non Thus neque aliam victimam antiqui, ſed folia velut primam pubeſcētis Naturæ lanuginē manibus decerptam Dijs adurebant, quo ſigno Deum Creatorem teſtabantur à quo herbæ & quæcumque in terra orta ſunt. ferebantur & Rami, germinibusq; omnibus veneratio quædam exprimi ſolebat, veluti primo nutrimentum, & incrementum obtinentibus, fructumq; promouentibus. Myrti Palmæq; appenſis Perſeæ Arboris fructibus geſtamina, cor, & linguam Deo dicandam eſſe, Myſterium habebant Hebræis, figuris vt ſuperius deſignantibus. plura quoq; accedente igne ad odorem, calorem vſque & lucem.

- **Nobilitas. Fama.**
  - **Dignitate, claritate, plantæ decus.**
    - **Honorum prærogatiuis.**
      - *Myſterijs nonnullis antiquæ ſuperſtitionis.*
        - Et nus quidem, vt Numen habere credita ſint Aegyptijs Allia, Cœpæ; ridet moralis Satyra Numina in hortis nata. Acria fragrantia, immo lacrymoſi odoris Numina. Et Quercus apud Gallos, quæ ſuos Sacerdotes ſortita eſt, & Driudas inde dictos, & Dodoneo Ioui ſacras, quas Vocales etiam dixerunt cum Columbis, & in Vrbis Exquilino Quercetum, cui Nymphæ illæ Viræ Querquetulanæ dictæ præſidebant. Adde & Fagum, vnde Fagutal, ſacellum Iouis cum Fago ſacra, vel Fagetum in Exquilijs, in quo templum Iouis Fagutalis. parum enim retuleris, ſi Plinio auſcultaueris, vel Varroni. Colitur Ficus Arbor Plinio in foro ipſo ac comitio Romæ nata ſacra fulguribus ibi conditis. Ruminalis à Romuli Lupa. Nauia ad Puteal Libonis. Certè & Solis arbores Lunæq. ad Alexandrū oraculis claras. aliasq. ſacras cum ipſis Lucis abunde apud Antiquos comperies. inductā famis illius rabidæ Eriſichtoni perniciem, quaſi à Cerere, & Nymphis vlciſcentibus, & Quercus, & Nemora impie exciſa, quæ ipſis dicata erant. Oſchophori ramos in ſacra ferebant. ſceptrum Iouis eius edolatum ligno Cupreſſo honorem dedit apud Pythagoreos. Antiquiores rudesq. magis è Quercubus ac ſaxis nati dicti ſunt.
        - A Diuis & Heroibus inuentoribus dictæ, vt Mercurialis Artemiſia Heraclea, Chironium.
        - Sacro apud Antiquos vſu, virga Ianalis. Spina nuptiarum facibus auſpicatiſſima à Sabinis vſque raptis triumphalis Laurus, princeps autem Verbena, ſiue Herbena inde Hierobotani dicta, & Sagmen; & Cincinnalis, multi quidem & nominis & nobilitatis apud Romanos noſtros, dicente Plinio, nulla Romanæ nobilitatis plus habet, quam Hierobotane, è qua ſacrarum decermina frondium, quæ à Legatis ferebatur ad hoſtes, qua Iouis verrebatur menſa, domus luſtrabantur, purgabantur, ſternebantur Aræ. Peruia ferebatur Verbena ius ſacratum Ioui iurabatur Sagmine, cuius nominis & aliæ herbæ participes fiebant, cum ſacris vſibus adhiberentur, expiationibus & Amuletis à Græcis quoque ea plurimum adhibita. Ab ea denique & Gramine vt vulgaribus & quouis pede tritis Herbariæ authoritatis plurimum, Verbenarijs quoque dictis. Altius quæ ex Reccho Indorum Sacerdotum Fanaticam Ololiuhqui ſerpentum prudentiam, ſapientum quoque herbam vocatam, cuius vicem læuis Smilax cum Dorychnio perbelle ſubire inter noſtrates poſſent, lymphatis mentibus.
        - Dicatione qua nimirum Antiquis Olea Mineruæ, Myrtus Veneri, & Hedera cum Ferula Baccho, Cereri ſpica, & Cerealia inde dicta quæcunque. Quercus Aeſculus, & Iuglans Ioui, Pinus Cybeli, & Pani, Populus Herculi, Laurus & Lotus Apollini, Cupreſſus Plutoni Proſerpinæ, Diti Siluano, Acer Stupori. Gramen Marti, Abroton in Iſidi, Heliotropia & Helioſcopia omnia Soli, Narciſſus Furijs, quibus Aconita potius ex furiali veneno.
        - Admirandis proprietatibus, vt luce Baaras Ioſephi Aglaophotin Nicteretum, & quæ huiuſmodi dicuntur. ſunt ex nuperis, quibus & Ophiogloſſum, & Aſter Atticus luceant. omnibus quidem ligna ex populneo, & querno genere quædam in putredinem humefacta, lucem mittunt. Aproxis Pythagorica Nepenthes Homerica ſi hæc luctum, ſi dolorem arcet; ſi illa in ignem vſque violentiſſimum ſua ad ſe rapiens exercet iura. addat Chryſophilus vtut doloſus, quæ ab auro & in aurum ſi vllæ refulſerint potius pulchri nominis cauſa.
      - *Celebritate ſiue rei ſiue nominis apud Heroas.*
        - *Sophos.*
          - Venerata Pythagoræ Faba, qui ventri indulſit, non omne legumen, quam nec dentibus vnquam, nec pedibus conterere voluit: ſiue præcepto ænigmatico, ſiue ex cremore illo ſanguineo & Myſterijs à Luciano deriſis, de quibus ſupra.
          - Iuramentis Socraticis nobiles Quercus, Platanus, Braſſica, quæ non tantum inter Acriolera præcipua, ſed omnes inter herbas antonomaſtica dignitate prolata. Eius laudes apud Catones, & Antiquos Patres confertas habes, immo eam vnicam Romanis ſexcentis annis & cibos dediſſe, & Medicinam feciſſe notum: dediſſe & faſtidij ac mortis prouerbia ſolemnitate ſua, repetita ſcilicet, recocta crambe, & quæ maledictis famam obtinuerunt Cuminum atque Ocyma. Lens inde Aeſopica prætereunda minime eſt, vtpote Philoſophorum plurium cibus.
          - Celebratæ à Poëtis; alijsq. extra rem plantariam ſcriptoribus, vt Dictamnum, Amaracus, Acanthus, Caltha, Amellus Virgilio, Lotus Hyacinthus Homero & Crocus, cuius vel à Troianis temporibus honos. Viola Lilium & Roſa à pluribus præſertim bibaciſſimo Anacreonte. Florilegi certè & floriloqui Poëtæ omnes, laudent modo Tulipas & Anemones, quæ & primas hodie in hortis, & ſecundas & reliquas omnes habent. Lepidus Plautus formidoloſas herbas habet, dum ſceleratam Sinapim terit, triſtem antea dederat obſoletus ille Romanarum Muſarum parens Ennius ſociam mœſto Cepe. Moly & Mercurio & Homero & Veneficijs nobilis deſtructis, vel potius Virgiliano Luſu ad hortorum cuſtodem relata: faſcino quod præfiſcine non egeat.
        - *Proceres alios.*
          - Dignitate Floris Indis Regibus Coatzon Tecoxochitl Lyncea noſtra magno in pretio, in qua ſcilicet figura colores, colorum mixtio, ſimul colludere videntur, ipſæque maculæ conſperſæ pictorios quoſcunque luſus eludere.
          - Præſtantia ligni, Ebenus Neroni allata, rara vſque à fine Imperij, tertia in triburorum auctoritate. à Pompeo Magno in Mithridatico triumpho ductam arborem hanc miratur Plinius. Noſtra verò ætate nec rara, nec vniuſmodi, nam præter nigerrimam, ſubfuluam, violaceam, immo & purpurei decoris habetur, dum benè nummata Principum marſupia Naturam non ſolùm obſtetricis officio magis iuuant, ſed eam noua ſemper concipere & parturire compellunt.
          - Odore primo & viribus Balſamum apud Iudæos (quibus & Aegyptijs conceſſum) horto regio magna æſtimatione habitum, Veſpaſiano oſtenſum, quo in frutice ſæuiere Iudæi, defendere Romani, & dimicatum pro eo, vt Plinius refert, Fiſco inde ſerente.
          - Ad Coronæ vſque publicum honorem non ſine myſterio Laurus, Quercus, Olea, Myrtus, Hedera, Pinus, Baccharis, Apium, Gramen protractæ, vt in præcedentibus, plures verò ex odoratis cum floribus ad ſympoſia, & res venereas. Porro Myrtus Principum frontes cingere ſolita prouerbio locum dedit quo Coronam myrteam ambire quis diceretur. multo Palma nobilius, à qua quod inclyta poſt facta tribui ſolita eſſet, Palmarium facinus heroicū appellaretur. Ironicè contra reprehenderetur quod ſecus.
    - Lauri honores, & titulos antiquos & recentes belli, & pacis quis affatim dixerit? multa Plinius, plura forte noſtri temporis ſcholæ, in quibus ſunt, qui lauream ſumpſerint, qui affectent lauream & laureati, & à fructu baccalaurei ante fructum.
      - Inuentione ab ipſis Heroibus nomen ſortitæ, vt Lyſimachia, Gentiana, Telephium, Euphorbium Carlina.
      - Laſerpitium Cyrenis numiſmatibus expreſſum, Batti Silphium à ſummo honore dictum, in noui rarique honoris prouerbium vſque Romæ ærario adſeruatum, medicamentis. condimentis, odoramentis famoſum.
    - **Præſigni illuſtri ad publica vſque ſigna.**
      - Spica apud Campanos numiſmatibus etiam efficta, quos felices prouentu reddebat.
      - Quo pacto Orno, & Fraxino apud Calabros Manniferis Arboribus idem honor deberetur. Fraxinus certe Homeri antiquiora præconia obtinuit. Linum Plinij, quæ cur ſibi quoque vexilla non ſignauerit quæ reliquis conſtituit omnibus & maiori quidem laude noſtris ſæculis? quæ ſcilicet illi Aegyptum admouerat Italiæ: quæ ligna miſit omne per mare, quæ terras, regionesq. diſſectas vinxit in vnum; en mentes colligat hominum, iura ea ſtringit Regnorum, Linum inquam eiq. proxima Cannabis & qui herbularum nerui aut dilaniati aut contuſi nobis Phytochariſma proferunt.
  - **Splēdore quodā ex qualitate notabili.**
    - *Vſus nobilitate ipſa.*
      - *Peculiari, vel inſigni efficacia.*
        - *Alimētis & alijs ad victū primis.*
          - *Neceſſarijs.*
            - Triticum, Maizium, Vitis, Olea, Palma dactilifera, Cacaoatl Recchi, Linum: ex Panis, Vini, Olei, potionum, veſtium laudibus, ex vſu quotidie repetitis.
            - Secundas aliasq. plures è frumentis ferunt ac leguminibus, è pomiferis, bacciferis, arboribus, præſertim Amygdalus, Prunus, Pyrus, Malus, Ceraſus, Tzapotl, Ate, Anona, Recchi. Ficus præfer non quod Carthaginem à Catone, à Romano Senatu extinxerint, ſed Darij quod palatum permouiſſe, adeo potuerint Atticæ; vt Bello Perſico cauſam dederint. Scis de Paleſtinæ grandioribus Racemis: adiunge Narſetica poma quæ in Italiam Longobardos excitarunt.
            - Sed primo forte loco apud Canarios Fontarborem illam repoſuerim, quæ aquam [à qua profectò tam multa viuentibus] ſola miniſtrat.
            - Sacchariferam mediam interim Arundinem fecerim, cuius Salireſinæ [vt ita dicam] an iucunditas vel vtilitas potior ſit, in cibis, condimentis, fructuumq. omnium conſeruatione; non facile diſcreueris. Medicina commendat. Collaudat cibaria. Luxus extollit; vt bene ſapida etiam cryſtallo horarios fructus incluſos, perennes, gemmeosq. ſimul reddiderit.
          - *Iucūdis.*
            - Prunuli nuperorum in Latio & in Vmbria, præſertim fungilli, Boleti antiquorum, Pepo, Melopepo, Tuberes, Tubera, Muſa Orientalibus, Cerebraſſica Cypria, Aſparagi Cæſalpinorum, Chamariphes tenella germina, præcipuè è Circeo monte Caëtanorum Ducum conſang. noſtrorum.
        - Intercedat hic cenſus ille apud antiquos infelicium arborum, ita vocabant fructu carentes & fuge, religione damnatas, quæ ſeri minimè ſolebant, addebat ſuperſtitio dicatas Inferis præſertim nigrum ferentes. Felicitatis titulus à fructu alijs erat.
        - Medicina, & Artibus diuerſis
      - Multiplici vtilitate
    - Exiſtentiæ numero
  - Facti alicuius memoria
- Decor

in ſequenti pagina.

Betonica,

Plantæ decus — Nobilitas Fama — Titulus Plantæ

Si vitale lignum, ſi vitæ ex lignis ſuccos, vel frumenti adipes, & quæ deinde olea ab hiſce inferioribus ad ſuperna elato reuerenter animo in ſacris litteris reſpicere volueris; naturæ huius præſtantiã, veroſque à ſumma natura honores, nonniſi cum ingenti mentis fructu percipies.

Victu *in præced. pag.*

Medicina.

Betonica, de qua & Apuleius & Muſa libros antiqui plenos, nuperis etiam prouerbio indita... modam in medicina poteſtatem. ſubnectamus libro quoque donatas à Iuba Euphorbium, ... vel à fortunis authore, à Themiſone inuentore Plantaginem, à Marcione Raphanum, ... Chryſippo Braſſicam, celebratas inde Muſæo & Heſiodo Polium, Eraſiſtrato Lyſimachiam, ... dem Aſclepiadi, Artemiſiam Dioſcoridi, Moly Homero, pluribus quidem laudibus Vrtica ... ſumatur vtrinque nobilitas à facultate ſcilicet & Scriptoribus. Malua Ariſtalthæa præter... dicta & Omnimorbia, Betonicam æmulabitur. de Maluæ. & Aſphodeli bono non ſine prou... dus. ex hoc cibus cum Ficis præcipuæ voluptatis Plinio, Epimenidis Platoni, Abſtruſæ adde... dioribus titulis. Semmion apud antiquos à potentia maieſtate appellatam, Theombrotio... illa Regum Perſarum. quà aduerſus mentis, corporisq. incommoda vtebantur. Dodecatheon... auctoritatis, omnibus quæ medebatur morbis.

Longè quoque petita China radix, quæ à Sinenſibus noſtro ſæculo dictis, quos Sinas antiquo... regni nomine decorata mittitur. Quod certè difficulter recens, nec niſi multa pecunia ... celebratur ſæpiculè à Medicis, ægrotisq. illis præſcribitur; quos curare ipſi vel neſciunt, vel ... vt quæuis culpa à Medico, in medicamenti defectum, vel impedimenta leniter elabatur.

Cozomecatl Recchi omnes antecellat, cuius prorſus admirabiles recenſentur lib 6. cap. 57. ...

Peço, ſiue Tabacum. quam merito Panaceam Americanam Terentius noſter dixit. Tabacologia ... libro à nuperis conſcripto, quæ etiam famoſos hymnos noſtris diebus obtinuit, libellos ... Quernum, [Antiquis Gallis omnia ſanantem magna religione petitum, auro deſectum, cando... ſago, è Cælo miſſum, Druidis cum ſua arbore nihil ſacratius] & Chymicis Perſicaria, atque ... ſibi adſciuerunt.

Vſus nobilitate — Peculiari efficacia in — Artibus diuerſis — *Tingendi* — *Materia* — *Calãdi ſculpendi* — *Vitri &c.*

Iſatis Glaſtum, qua à cœruleo, plures colores parantur, iuuantur ferè omnes, Achiotl Recchi, ... viribus dicta, Lutum, Crocus, Cyanus Viola, à quibus colores ipſi denominati.

Caſtaneus ædificijs perutilis, vnde Arborum Regina ab huiuſmodi fabris nuncupata, quod lign... bus, tabulis, amphoris, vaſis, & quidem nullis aquæ temeratum iniurijs exhibeat, fructu... panem & obſonium: cui Quercus ſucceſſerit. Obedientiſſima Fraxinus quocumque in opere

Fagus vnde Guttus ille Faginus Curij, & diuini opus Alcimedontis Virgilio, præter quæ fructu ... bi à nobis nec fruſtra indicatæ, cui in ſimili materia Acer non tantum menſis dicata.

Kali. Nec ars ferè vlla peculiaribus ſuis ſtirpibus deſtituitur, quarum vtatur miniſterio. Vel... dus priſcos vnguentarios multiplici opere detinuit.

Multiplici vtilitate.

Palma Indica Babyloniorum, quæ in ipſorum commodum, Medica ſubſidia plura, Frumentum, ... Lac, Butyrum, Saccharum, Aquam ardentem, Vinum, Acetum, Aedes, Naues, Vaſa, Arma, ... Mantilia, Storeas, Rudentes, Ignes. quid? ad trecentum ſexaginta dicunt quæ exhibuiſſe ...

Papyrus Biblus, è qua phyluris chartas vnde præſtantia inter herbas, ex ipſa Papyro Nauigia, ... bas, Fiſcellas, Stragula, Tegetes, Veſtes, Calceos, Vela, Elychnia, Funes, Armamenta ... varia, vtenſilia Vaſorum, ligna è radicibus, Coronas è flore, cibus è crudo, ac decocto ... ſcapo interiori potius, qui antiquis torrebatur in eſcam, & frequenti quidem, ſummoque ... to, vnde merces tandem ampliſſima Herodoto, Theophraſto, alijſque teſtibus. Nec deſu... nem ex ea dicant.

Spartum Hiſpanicum, æmulatione quadam ſubſequitur. e quo Sportas quaſi Sparteas ni ab Aſp... mauis. Corbes, Fiſcellas, Fiſcinasq. omnes, Soleas, Calceamina, Pileos, Cistas, Vrnas, Amphor... ſtes, Rudentes, Nauium adiumenta plura, craſſioraq. ad ſaccos fila, ſtrata, ignes, Faces. Ne... quæ non ad Villaticam illam Catonis ſupellectilem? vnde contempta quamuis nullo decore, ... tate ſpectabilis merces. inferenda, tamen ad orientis ditiſſima promptuaria reportetur.

Metl Recchi: Mellita, Mellea, Aloes Americana nuperis noſtris. Vinum, Acetum, Mel, ... fundens; fila; acus, veſtes, ſutoriam omnem; reſtes, ſepes, quæ claudunt, quæ ligant, ... bes, Clauos, Imbricem, domum, quæ excipiat totam; ad litterarias, vſque quæ moneat, ...

Morus, vel vnius Serici perquam decoro emolumento.

Additum & pretium ſtirpibus & metallica penſatio. Delphico Apollini ex auro dicatus Raphanus Beta ex Argento plumbeũ Rapum. At Rapa quibus nunc Interamnia fruitur Nurſia iam olim ſuperbijt, candorem & magnitudinem habuere; cur non ceſſit coloris iure ſatuæ plumbum Betæ? Aurum hodie certè Agallocho debetur, quamuis naribus nõ palato famuletur ſupra quam duplici ad illud ratione præſtãtiſſimi Calambac: ad oculos verò tantum relata, minora munera Martiali aurea quam Citrea Atlantica illa; paria hæc cum Auro Varroni. ſcilicet Citri Cedri, Citrij, Mediciq. ſeu ligni, ſeu fructus certa præſtantia eſt vt incerta diſtinctio. Loti patulæ ramorũ opacitate laſciuæ nobiles Craſſi, & Domitij exemplo pretium dicant Arborũ. Vidimus affabrè obrizo ex auro rutiloque ex argento expreſſos flores & folia inter gemmas ac delicias Principum.

Splendore ex notabili qualitate.

Exiſtentiæ numero, ratione. — *Raritatis.* — *Frequentia.*

Palma in Italia; Muſa in Sicilia, Styrax in Europa, Vitis apud Septentrionales, & quæ Peregrina Exotica implantantur non ſuis locis, vt vix vna aut altera ſtudioſis Botanicis oſtendi poſſit. ... autem raritas, vel in ipſa patria fuit, ni in Iudæa pariter peregrina planta extiterit, & ... incola, quod facilè ſuſpicamur.

Thymum in Hiſpania cum Sparto, Ladanum in Cypro, Hoaxacan Guayacan in America, ... rum & China inde dicta, forte & Cinnamomum; quaſi Cinæ Amomum Dar-Seni s, in c, ... antiquos Sinas; Aurantia cum tota familia in Neapolitanis; Styrax in noſtra ditione Medulli... ac Cælij montis, & in noſtro Iani monte ad Albuneam Bulbelleborus. in Nucerini Apennini Tragacantha. in Creta Dictamnum, in Rhodo Aſpalathus, Lotus cum Papyro in Aegypto, ... neſareticum Lacum odoratus Calamus, in Cilicia Crocus. Et quæ patrium nomen ſecum tulerunt, ... raſa, Cydonia, Punica, Serica. *Caſtaneæ Thaſiæ, Nuces Damaſcenæ, Michuacanica* ... capatlis.

Vocabulum ſi Etruſco more premis nobiliſſima omnium Vrtica erit, vel communi diuerbio quod omnibus facili negotio innoteſcat, nequaquam, vt dignoſcatur luminis indiga. ſi famam ad populi palatum examines vtiliſſima Braſſica illa multis & offis & nominibus.

Hiſtorica.

Sacra, vt Rubus ardens incombuſtus, Sycomorus Zacchæi, Ricinus Ionæ, Colocynthis Prophetarum, Mandragora Rachel.

Heroica, vt Larix Cæſareis in bellis. Cornus noſtra, ex qua Troianus equus, & Herculis claua, ... etiam & militaribus haſtis. inde Fraxinus vtilis haſtis Ouidio dicta, & Achillis haſta nobilis. ... Ruminalis Romuli, Boletus qui Claudium inter Diuos retulit Neroni, de quo lepida Senecæ Apocynthòſis. Palma apud Mundam Iulio ſobole felici columbarum nidis frequentata. Delphi... nus Agamemnonis manu ſata adde tamen pulchriora. prodijſſe Helenium è Quercu ſuſpendij ... ratæ Helenæ. pullulaſſe herbã e ſanguine Orphei, quæ inter Bacchi ſacrificia citharæ ſonum e... è ſepulchro Bebrici Regis in Amyci potu inſanam illam Laurum, cuius ramuli illati nauibus ... faciant donec abijciantur vnde & prouerbium. duraſſe ad Plinium vſque Oleam Argis ad quam ... Vacca alligata ab Argo, alia Athenis à Minerua in certamine editas & Oleaſter Olympiæ ex quo ... cules coronatus, & quæ Aphricani ſata manu: literãtæ Vaticani Ilices & Tyburti: Palmæ De... linis ætate. Platanus ex qua in Aulocrene pependit Marſya, Amygdalus ſuſpenſæ Phyllidis ... amiſſo. Romana Lotus, ad Lucinam, & Capillata Veſtalium & Vulcani æquæua Vrbi. Al... tius extra Theatrum in Athenienſi poſita foro intra tamen proſpiciens quæ prouerbij ab Alno ... cauſam dedit.

Facti alicuius memoria.

Fabuloſa.

Laurus Daphnidis, Pyrami & Thisbes Morus, Panis ac Boreæ Pinus, Amaracus ille puer Regius ... tarius, Smilax Croci amore infelici commutata. Hyacinthus, Narciſſus, Adonis, Anemone, om... florum turba, quorum pulchriores præſertim, vix abſque Nymphis, Amaſijſque: vel priſcis ... ſtris ſæculis reperias; vix abſque Veneficæ Veneris veneno. quamuis ſpuma Cerberi, vt in Aconito excitauerit.

Miratur ita Lithoſpermi ſpeciem Plinius vt nihil ſe maiore inter herbas cum miraculo aſpexiſſe dicat, tanto decore veluti aurificum arte alternis inter folia candicantibus Margaritis tam exquiſita [inquit] difficultas lapidis ex herba naſcentis.

Hilaris vt Arbutus, Punica, Amaranthus tricolor.

Triſtes vt Iuniperus, Morus nigra, Suber corticoſus rudis.

Symmetria diſpoſitione.

Decora vt Laurus, Platanus, Ilex, Aquifolium, Iaſmirabilis, Ricinus, Roſalthea. ſuperet Platan... tento per diem Xerxe ſpectante auroq. ornante, & monilibus & ſuperioribus titulis.

Specioſa in ſacris Olea alias Abies; Agnus caſtus, Paſſiflora, Flos Solis, ... tudinem, ordinem, ſpeciem certè omnem, ſimul conſpexeris. obſcuritas hinc eximit Cupreſſum ... midem, dum mœſtam facit.

Pulcherrima vt Citria, Aurantia mala, vnde Ghets Hadar in ſacris; ſi flores fructus, frondes; ſi ... odorem, reſpicias; ſi denſum virorem, & in topiarijs obſequium, non Myrtum dumtaxat, ... Cupreſſum quamuis funebrem, Iuniperum triſtem, Buxum fœtidam adnotaueris.

Deformis, aut pulchra minus horridiuſcula Rubus Aeſopi teſtimonio, Atriplex, Portulaca, ... Polygonum.

Decor concinnitas pulchritudo.

Aſpectu exteriori ipſiſque coloribus.

Conformi facie vt Quercus, Ferula, Saluia.

Deformi inſolenti, vt Tune, Dracunculus, Palma, Cotyledum, Kali, & ex imperfectis plures.

Tab. II.

Tab. 12.

- Nomen primum.
- Cognomen quandoque duplex, aut etiam triplex, & Scriptoris quoque addito, prout ipſa diſtinctio exigit, a proximis, vt diſcerni poſſit: & ſæpe certe deſiderandus pronominis demonſtratiui vſus.
  - Simplex, vt Viola.
  - Cōpoſitum, vt Ionthlaſpi, Lilionarciſſus,
  - Proprium vnius plantæ, vt Cornus.
  - Plantarij generis, vt Arbor, Frumentum, Olus, Tergifœta, Humiflora.
  - Certum, Taxus, Olea.
  - Dubium controuerſum, Delphinium, Ochonna, Lampſana.
  - Legitimum, Cicuta.
  - Spurium fictitium, Ageomoron.
  - Caſu impoſitum, aut ſaltem minus cognitum, vt Iberis, & pluribus hucuſque Ammi.
  - Ratione
    - Figura, Similitudine, Analogia: Aſter Lunaria, Scorpioides, Ophiogloſſū, Pſyllium, Ricinus, Vmbilicus, Corylcdon, Zazacilin. Theoquilin, Delphiniū, Orchis, Bugloſſum, Hippuris.
    - Aliarum plantarum, vt Chameactis, Chamepitys, Tlacapolim, Ahuapatlis.
    - Numero Trifolium, Quinquefolium.
    - Magnitudine Hyppoſelinum.
    - Compoſitione, Millefolium, Cempoalxochitl.
    - Sapore. Oxys, Oxalis, Cocoxihuitl.
    - Colore Iris Tlaxochitl Rubia
    - Maculis Lyncea, Flos Tigridis, Dracunculus.
    - Odore Smyrniū, Garoſmus, Alliaria, Scordiū, Coahyelli, Ptarmica.
    - Proprietate quadam, Texaxapotla lapidum perforatrix, Heliotropium.
    - Conditione propria, Adiantum.
    - Generatione, Hemionitis.
    - Vſu Galion.
    - Facultate excell. Agnus. Hepatica. Syderitis. Ariſtolochia, Phahuame, Cuipatli, Fœminarum medicina.
    - Facultate multipl. Panax.
    - Animalibus Chelidonium.
    - Appetitu beſtiarum, Cattaria. Apiaſtrū, Ornithogalum.
    - Loco Potamogeton, Parietaria, Halimus, Hydropiper, Oreoſelinū, Ahuapatli, Texcaxiluitl.
    - Patria Lycium, Perſea, Agaricum Colchicum.
    - Regione Chichimecapatli.
    - Inuentore Teucrium Teuquililtic. Gentiana Achillea. Cortuſa.
    - Dignitate Herba ſacra, Imperatoria, Herba Regina, Angelica.
    - A membris antonomaſticè Folium, Radicula. Radix Ital. Raphanus. Foglia Cauol Braſſica Italis.
    - Sanctorum dicatione S. Mariæ. Mentha Græca. S. Claræ. Valeriana. Aliæ, de quibus peculiari opere I. Bauhinus.
    - ab Heroibus, Heraclea, Chironia, & aliæ antiquis.
    - à fabuloſis, Adonis, Hyacinthus.
- Eruditorum.
- Vulgi.
- Antiquorum.
- Nuperorum.
- Theophraſteum.
- Dioſcorideum.
- Plinianum.
- Meſues, & Serapionis, & aliorum.
- D. Fab. Columnæ Lyncei.
- N. Ant. Recchi.
- P. A. Matthioli.
- C. Bauhini.
- C. Cluſij. & al.
- Officinarum.
- Artificum.
- Populare.
- Botanicorum.
- Poëtarum.
- Aliorum ſcriptorum.
- Latinum, Græcum, Hebraicum. Germanicum, Italicum. Mexicanum, & aliarum linguarum.

Hic Plantæ anceps, & controuerſa Auctoritas, quæ maximè agitatur, dum Critico examine perquirere opus eſt, non tantum antiquorum vulgatiſſimum dixerim plebeculæ oluſculum, nempe Lampſanam; ſed & ipſiſſimam Fabam, vt Dodonæo videtur.

Littera le libro rū ſcilicet, & ſcriptorum

- Eruditorum.
  - Antiquorum.
    - Legitimū
      - *Theophraſti, cuius profectò adhuc plura, vel incognita, vel minus cognita, nec [...]rum ſi nobilioribus dumtaxat ille ingenijs ſcripſerit.*
      - *Dioſcoridis pertrito quidem volumine tam multis Cōmentatoribus peruoluentibus declarantibus, litigantibus; ſed prima in Botanicis vtilitatis.*
      - *Crateuæ, cuius pauca quæ referuntur.*
      - *Plinij apud quem aliorū multa exſcripta proſtant, nonnulla autem perturbata.*
      - *Galeni, Hieroclis, Nicandri, Pauſaniæ.*
      - *Serapionis, Actuarij, Aëtij, Aeginetæ.*
      - *Meſues, Simeonis Sethi.*
      - *Apuleij, Vegetij, Celſi, Caſſiani Baſſi, Scribonij, Feſti Pompeij, necnon Varroni[s] Columellæ, Catonis.*
      - *Macri, ſed Marbodei, aut cuius? plura qui cecinit.*
      - *Homeri, Virgilij, Ouidij nonnulla obiter illuſtrata, vt Moly, quod nos obſeruauim[us] nonnulla è Theocrito, Callimacho, & Interpretibus eruditionem habent.*
    - Spuriū, fictitiū, ac penè ſuperſtitioſum
      - *Aegyptijs Magis Sophiſtis, alijsque huiſmodi attributum, quod inter Notha Dioſc[o]ridi adſcripta copioſè inuenies, fortèq; in manuſcriptis codicibus margini irrep[ſit] diligenti nimis varijs in regionibus, ac libris plantas perquirentium manu a[p]poſitum. Nec tamen ſpernas: ſuaſerim potius Marantha & Geſneri conſilio vſu[s] vel inde in Plantarijs quibuſdā lucem exquireres. Nos certè obſeruauimus Ac[o]rum totum ab Apibus confertim inſidentibus arroſis penitus folijs abſumi, vn[de] cum in prædictis nominibus iam Piper Apum dictum vidimus, optimo iure id f[a]ctū cognouimus, haud latente hoc Antiquis, quod condiendo melle eius aromat[i]cæ & ſaluberrimæ partes aptiſſimè mellificibus volucellis à Natura exhibeātur.*
  - Recētiorū Phytologorū q vel
    - Antiquis nominibus
      - *Plantas reſtituere ſtudent, vt Doctiſsimus Columna, qui Aquilegiam dictam Iſop[y]rum Dioſcoridis ſtatuit, & Vulgi Lunariam Epimedium, Vrſi Auriculam Aly[ſ]ma, & huiuſmodi plura.*
      - *Malè ſuppoſitas amouent, ne ſubſequentes ſtudioſi decipiantur. Arum Aegyptiū ide[m] Columna pro Colocaſia, ſeu Faba Aegyptia intruſum, quāuis cum Alpino omn[es] ferè Botanici reclamarent, inter Aracei generis limites reſtrinxit, quod legitim[a] hodie Colocaſia, vel apud Sinas à Terrentio comperta, vt inf. penitus cōprobatum.*
    - Nouis repertis plātis.
      - *Antiqua nomina tanquam affinibus cognomine aliquo addito imponunt, vt re[c] Picielt, ſeu Tabacum Hyoſcyamum Peruuianum dicentes, non ita Metl Aloë[n] Americanam: peius dum Caryophilleum Indicum Cempoaxochitl dicunt, qu[od] è Tanaceti familia eſt.*
      - *Noua iure inuentionis, vel editionis inſcribunt & componunt, vt Elephas, Cortuſ[a] Lyncea, Nectarea, Paſſiflora, & plura à nobis inferius, quæ quandoque ad ex[]preſſiorem ſignificationem minus congruis ablatis repoſuimus, vt pro Melongen[a] Curbiſolanum; pro Mechoacan, Apocycume: è; pro Peruano Naſturtio, Acriuiol[a].*
- Officinarum, medicarum, & Phyſicarum.
  - Pharmacopæorum, qui vel
    - *Ab eruditis accepta, hauſta barbarie multifariam corrumpunt, ex Aro Barba[m] Aron, ex Ariſtolochia Aſtrologiam rotundam, rotundo ore biatientes, & Violam Matrem violarum diligenter quidem, vt plantā à ſuis floribus ſeduli diſtinguant.*
    - *Noua indunt, vt ſigillum Salomonis Hippogloſſon dicentes: Oxym Alleluya: Pa[]nem cuculi Arum, & Chelidonium minus, verendo, ridendoq; potius, quam di[]cendo nomine: Succiſam Diaboli morſum: Sagittam Barbam ſyluanam.*
    - *Quandoque perturbant Arabica, vt Cyclaminum Artanita, & Dracunc. Lu[]criſpum, Ricinum Cataputiam, & Ceruam maiorem vocitant. non rarò Græca vt ex Glycyrrhiza Liquiritiam, dulcem forſan liquorem dum glutiunt.*
  - Chymiſtarum.
    - *Suas qui admirabiles herbas Boriſſas, Leporiſſas, Lunarias, Sferra Cauallo, quibu[s] Hydrargyrum coagulare, celeberrimumquè, ſed obſcuriori adhuc fama laten[]tem lapidem illum excoquere valeant, in cerebro potius indigeſtis fumis oppleto quàm vllo in horto alunt: nec rarò nouas ſibi confingunt ſtirpes, quibus perqui[]rendis nuſquam autem inueniendis tempora impoſtores homuncionibus illis aur[i] cupidis protere[re] poſſint, quos ſpe interim lactant inani.*
- Med. partici ceps quodammodo
  - Rhizotomorum.
    - *Botanica hi quiſquilijs imbuti eruditiori illo puluere conſperſi mirum in modum legitima corrumpere vocabula, nomina prauertere, ac nouis ineptire ſolent, & Radicem cauam, Napellum ſpinoſum (Berberim nempe, quem Napellum?) Centi[]morbiam, Centum oculos, & alia huiuſmodi doctrinæ afferunt.*
  - Florilegorum.
    - *Hos apud vel Deliciarum, vel Amaſiarum cultus concinnas ſibi ex luſu confinxi[t] voculas. Aquilegiam namque Amor perfetto, Lil. Conſtant. Riccio della Signo[]ra dicunt, Iridem Chalcedon. Giglio Faraone. Narciſſ. montan. coronat. Collo di Camelo, Delphinium pluriū, Speron di Caualliero, & Violam tricolorem, Socera & nora. Solanum maius H. Belladonna, Amaranthi ſpeciem, Geleſia vocitant. Ita ſcilicet nobiliores artes ad luxus, & Veneris obſequia deprimi ſolent.*
- Vulgare plerumque amuſiæ plebis.
  - Olitorum, Hortulanorum.
    - *Hi plantas etiam ſed veſcas tractant, & vlterius à Rhizotomis, florilegiſque corrumpere ſolent, vel cognomina à locis, quibus acceperint addere; quaſi inibi tantùm producantur.*
  - Artificum diuerſorum.
    - *Prout enim infectores fullones, vitrarij, alijque ſtirpibus vtuntur peculiaribus quaque nominibus variè nominant, hinc Soda, herba Mora, herba Turca, herba Rozza, Saponaria, Aſperella, Concimone, & ſimilia.*
  - Populi, Ruſticorum, Paſtorum.
    - *Summam hi diuerſitatem non ſolùm omnibus in linguis, ſed regionibus, omnibuſque penè dixerim in locis in nominum dictionibus habent, audiendi tamen ſunt. nam non rarò è minimè ſpernendis ſignis nomina ducunt, ipſa indicante Natura, immò indigitante; non ſolùm plantæ ipſius habitum, vnde Plantaginem Quinqueneruiam, Ophyogloſſum Herba ſenza Coſtola, Coronopum Herba ſtella, Aſplenium Indorata, ex peculiari conditione, dicunt ex proprijs notis; ſed internas etiam vires, vnde Fegatella Lunaria minor in Apennino Gualdenſi dicitur; nec aliunde Podagraria, Pulmonaria, Verrucaria, Vincetoxicum, Vlceraria, Sanguinella, immò ipſa Scorzonera ſunt. Quandoque & antiqua in libris obſoleta, aut minus declarata remanente tradita per ſecula à maioribus voce reſtituunt, vt prædicta Lampſana, quæ obſcurior nobis, & controuerſa apud Auctores, eandem tamen apud ruſticos in Græcia hodie retinet appellationem, à quibus petenda eſt, quod eruditiſſimus collega noſter Ioan. Demiſſianus Lynceus Cephallenienſis nobis confirmauit. ſaltem autem veſtigio legitimi nominis ſeruato, hæc ſtudia nonnunquam iuuare poterunt, memori ætatum fide, apud hos præſertim ſimplicioris, magiſq; ſedati ingenij homines.*

Hic poſterius Etymologia, deriuatio ipſa, & ratio nominis impoſiti plenius, ad latentium in ipſa re veſtigia habenda.

Inde propinqua, & pendentia.
- Homonyma.
- Synonyma.
- Aequiuoca.
- Cognominata.
- Denominata.

Con-

Tab. 13.

Concluſa in Plāta vniuerſim ex omnibus circa ipſam, aut in ipſa conſideratis.

- *Intrapoſitum ex cōſtitutione, Naturaq; ipſa petēdum ad Plantam præciſius genuino loco ſtatuēdam ſyntactica cōſpiratione. Et eſt* Gradus.
  - Abſoluta ipſius duntaxat Plantæ contemplatione, quæ ſcilicet ex complemento ſymmetria, & organorum, functionumq. vitalium cenſu eſt, dum omnibus ita ſuis numeris conſtare videtur, vt nil prorſus ipſi deſit. — *Perfectio.* — Particularum in figuras, indeq. fi[illegible] mēbra cōpoſitio: membrorum in [illegible] coniunctio: ſpirituum in vegetādi [illegible] ra conſpiratio; hiſce omnibus ab[illegible] cōſtitutio; hic cōſideratur, vt ſtirps [illegible] libet ſuo in genere perfecta cōparet[illegible]
  - Aliarum rerū cōparatione quadā facta, vel aliqua ratione adhibita, præſertim verò plātarum *Relatio.*
    - Vnius ſolummodò obiectæ
      - *Internis, minusq; notis reſpectibus, nec ſcias, quam etiā obſeruatis* — Sympathiæ. / Antipathiæ. — ad
        - *Elementa, vt de Cucumeribus adnotatū, Aquā qui appetunt, etiā ad ſuppoſitum vas inclinentur, Oleum autem refugiant.*
        - Animalia.
          - *Apes Apiaſtrum amic.*
          - *Serpentes* — *Fraxinus, & Ruta inimic.* / *Fœnicul. amic.*
          - *Scorpiones* — *Aconit. inimic.* / *Alb. Veratr, Ocym. amic.*
          - *Columbos Hedera amic.*
          - *Veſpertiliones Platanus cōtingētes torpidos red[illegible] Ciconia impoſitis folijs pullos ſuos ita liberan[illegible]*
          - *Anſeres Nicteretū Democriti, Plinio Ginaamic[illegible]*
          - *Catos Phu amic. (inde dict. inim[illegible]*
          - *Fainas Ruta inimic. impedit ingreſſ.*
          - *Lupos Gilla D. Ambroſ. qua Turtur nido impoſ[illegible] arcet à ſuis pullis.*
          - *Leopardos Allium inimic.*
          - *Capras Cinnamomū amic. cuius ſurculū ſequūtur*
          - *Alia Onothera, & Lyſimachia, quæ fera animalia cicurare dicuntur.*
        - Stirpes alias. et
          - *Ficus cum Olea, cum Ruta; Vlmi cum Vite; Myrti cum Olea & Punica; Aſparagi cum arundine* — *amic.*
          - *Quercus cum Olea mutuò ſe interficientium.*
          - *Vitis cum Braſſica; Braſſicæ cum Origano; Rutæ cum Cyclamino* — *inimic.*
          - *Filicis cum Arundine, quæ ſecta non renaſcitur & ad inuicem lædi dicuntur.*
          - *Reſinoſarū, & Oliſuccarū cū alijs omnibus [illegible] reſpuunt quæcumque per mixtionem coniungi[illegible] cum alijs, quamuis magis etiam Naturæ [illegible] diſsitæ appareant, vniantur; & ſcriptum quo[illegible] ſit Platanum poma tuliſſe, Quercum Pyra.*
      - *Exteriori facie, & bene conſpicuis conditionibus.*
        - Similitudinis cum
          - Animalibus.
            - Corporibus totis.
              - *Agno, Agnus Scythicus.*
              - *Scorpione, vel potius Squillis, Doronici radix.*
              - *Verme, Scolopendria, Aſplenium, (lum. [illegible]*
              - *Homine mare & fœm. Orchidis, Antropophora [illegible]*
            - Partibus.
              - *Linguis diuerſ. animal. inde dictæ Cynogloſ[illegible] gloſſ. Hyppogloſſ.*
              - *Dentibus, Dentaria inde appellatæ plures.*
              - *Pulmoni, ipſiusq; tumidis lobis, Pulmonaria ar[illegible]*
              - *Manibus, Orchis palmatæ rad. foliæ Chamæſy[illegible]*
              - *Veſicæ, Halicacabi, Solani fructus.*
              - *Teſtibus diuerſ. anim. Orchidum diuerſ. radice[illegible]*
              - *Mutonibus, diuerſar. leguminoſar. Siliquæ di[illegible] cuiuſmodi plura apud Phytognomonicum P[illegible] tam habes.*
          - Plantis alijs.
            - Apparētibus magis partib.
              - *Quercu, Chamædrys.*
              - *Pino, Chamæpythis.*
              - *Cupreſſo, Chamæcypariſſus.*
            - Natura, & partibus. — *Paſſiflora, Capparis, Ariſtolochia inter ſe.*
        - Diſſimilitudinis. — *Quercus cum Solano, Triticum cum Cucurbit[illegible] & innumera alia.*
    - Plurium ſcilicet ipſa ratio ſyntactica, quæ ex internis, & exter. uis
      - *Aliquarum*
        - Propinquarum, ab Indiuid. — Eiuſdē præciſius generis, eodē ferè nomine quæ differentijs in infimas ſpecies diſpertiuntur.
          - *Triticum munitum ſpica mutica, Triticum ſpi[illegible] racemoſa, Michuacanenſis Recchi.*
          - *Sic de Trifolio, Atriplici, Gramine numeroſ. inter [illegible]*
          - *Quandoque eodem nexu coniuncta varia ſortiuntur nomina, vt Mollugo, Galium, Rubia, Aparine, Malua, Althæa.*
        - Species. — Gradatim inde cecedētes.
          - *Comprehenſio verò eſt pluribus ſub eadem velut antesignana ſtirpe, quæ [illegible] ſub Quercu, Robur, Ilex.*
        - *Species mediæ.* — Affinitate.
          - *Sub Solano Dulcamara, Lycoperſicum, & in [illegible] dem nominibus præditis ſub frequentiori, vt ſ[illegible] Tritico vulgari munito reliqua.*
        - *Genera med.* — Conueniētia quadā magis minusq. diſſitæ. — Diſtantiæ.
          - *Minima diſtantia eſt in floribus præſertim, q[illegible] varietas dicitur, & in coloribus plerumque.*
        - Genera. — Differentiæ.
          - *Notabilis, maris & fœminæ, legitima ſcilicet, in Cannabi, Mercuriali, quæ tamen potius i[illegible] gat, quam diuellat.*
        - Genera latiſſima. — Diſtinctiones
          - *Meſpilus à Sorbo, Sorbus à Malo vulgari.*
          - *Mala Punica, & Cydonia.*
        - Remotarum. — Medijs remota interuallis, quę quandoq. etiā Homonyma. Inter ſe maximè diſſita, vt
          - *Panax, Heracleum, & Chironium, Helio[illegible]pium Chelidonium maius & minus.*
          - *Gramen vulgare & Parnaſſi, Trifol. Aureu[illegible] acetoſum vulgare.*
          - *Ilex & Punica, Pæonia, & Lapathium, Ab[illegible] & Iaſmirabilis, Acaxochitl Recchi, qui Cardinalis apud noſtros eſt ab Apoym[illegible] dem, Trachelium à Cypero.*
      - *Media quædam. Reſpect. pag. ſeq.*
      - *Omnium. pag. ſeq.*
- *Extra conſignat.* Tractatio *pag. ſeq.*

Porrò è ſtirpibus quælibet non ad ſocias tantum, & contubernales, ſed etiam ſurſum quaſi aſcendente ſpiritu ad ſuum referri animalculum Aureliam, Erucam, Papilionem videtur, pariter deſcendens ad quæ à ſe producuntur, Fungos, Villos, Squamas, Tubercula, & huiuſmodi plura ad funginum vſque itum, & ſquamoſam Aeruginem.

Conclu- Gradus.

Tab. 13. Quæ ſequuntur Tabulæ poſthumæ ſunt, & nondum ab Authore recognitæ, nec completæ: dantur tamen vt inueniuntur ex ipſius Principis manuſcriptis exactiori qua potuit cura, & ſtudio, à Franciſco Stelluto Lynceo depromptæ.

Gradus relatio plurium ſyntactica ratio

- **Inter intra, & extra poſitum.** — *Media quædam, reſpectus dixeris mutuos replicatis à Natura vinculis, arcbaniſq; pluribus coordinationibus harmonica quodammodo diſpoſitione ita referuntur.*
- **omnium ad omnes** — *Omnium ſcilicet, totumſi ab vna parte plantale agmen, vniuerſumque conſtituamus, ſpectemuſq;*
  - **Vnius ad omnes** — *Vnaquæque enim planta alias vniuerſas reſpicit, itidem nulla ſtirps eſt, quæ in vniuerſa coordinatione inter reliquas omnes ſuum locum præciſè non obtineat, quo in ipſarum ſerie, & cathena ſtatuatur.*
  - **Omnium ad vnam** — *Et viceuerſa cunctarum habitus quidam ad ſingulas reſpiciendas, & complectendas eſt.*

De viribus ſingulis in ſingulis Claſſibus
Balſamica
Bezoartica
Catartica &c.

Concluſa vniuerſim in planta

- **Planta ad Claſſes.** — *Quælibet Planta præter propriam Claſſem in qua pluribus titulis ſtatuitur degenerans quodammodo propenſionem habet, qua peculiaribus quibuſdam notis aliam reſpicit Claſſem, vt Monoſperſum, Meſagrum, Monoſpermata, ex Rapaceis.*
- **Claſsis ad Plantas.** — *Claſſis quælibet præter conſcriptas in eas plantas in alijs quoque diſperſas claſſibus ſibi correſpondentes habet, vt Monoſpermatum inter ferulaceas, caucalim.*
- **Claſsis ad Claſſes.** — *Omnes verò ſimul claſſes præter reſultantem ex ſemine vniuerſalem deductionum cathenam qua ſingulis adnexam habent & viceuerſa habentur, ita etiam aliquam reſpiciunt, quamuis (vt ſingulæ) reſpondentem in ea plantam obtineant, & claſſis quæcumque reliquas omnes, ſuis ſigillatim plantis reſpondentibus vt . . . .*
- **Plantæ è diuerſis claſsibus inter ſe.** — *Vnde, & cathena, cum quadam analogia è diuerſis agminibus conſiderari poteſt, qua occultis vinculis, licet per materias eæ diſperſæ, in manipulos alios, atque alios colligentur.*
- **Plantæ ancipites ad Claſſes.** — *Sunt & mediæ, quæ internectere claſſes ipſas ancipiti quodammodo vtrinque affinitate videntur vt . . . .*

Extra conſi[gn]atum, vel traditũ, ipſa ſcilicet tractatio eſt, dũ reſpicimus quę ab intellectu de Planta obſeruata, repoſita; literiſq; adnotata proſtant apud.

- *Inuentores non antiquos tantum, ſcilicet Mercurium, Herculem, Chironem, Helenam, Circem, Artemiſiam, Pæonem, & ſiue Rhizotomos, vt Crateuam, ſiue etiam ipſos Reges non ſecus ac Reginas gentium, Mithridatem, Lyſimacum Clymenum, Thelephum, aut Duces, vt Achillem, Alcibiadem. Sed poſteros quoque Magnum Carolum proceresq. alios nonnullos ætatum ſubſequentium, qui non alios plantarum tractatus nec alijs litteris exaratos quã nomine proprio plantis indito & ab ipſis Inuentoribus plerumque mutuato (vt hiſce ſæpius contingit) nobis reliquerunt. Verum quæ de proprietatibus, & virtutibus plantarum per traditionem ab illis emanarunt, deinde alij recentiores conſcripſerunt exararuntq. & ab ipſis conſcripta poſteris demandarunt; vel apud illos potius neotericos qui cõpererunt & ſcripſerunt ipſimet cuiuſmodi Columnam, Mathiolum, Bauhinum, Cluſium, Hernandez, Recchum, Imperatum, & alios inſigni ſane ſtudio peregiſſe nouimus. Et apud*
- *Allatores ex diuerſis regionibus lociſq; vtpotè apud antiquos, Pompeium, Lenæum, Dioſcoridem, Euacem; Nuperos vero Garziam, Monardum, Acoſtam, Alpinum, qui ex varijs & remotiſsimis prouincijs ipſiſque Indijs rem plantariam noua ſuppellectile plenioribuſque theſauris inſigniter ditarunt. Et etiam apud.*
  - *Plantas ipſas nouas litteris dederunt obſeruatione multiplici, præſertim viſitatione plurima naturalium ſeminariorum, plurimaq; peregrinatione.*
  - *Plantarum facultates nouas, vſu, & experimentis detectas abſconditaſque alias atque alias proprietates, & naturas Botanicis communicarunt.*
  - *Nomina indiderunt, ipſis plantis vt publici iuris fierent, vt earum virtutes in vſum, & ſtudia per voces litteraſque venire poſſent.*
- *Deſcriptores hiſtoricos qui recolunt, obſeruantq. Græcorum, Latinorum & Arabum traditiones, quæ à nobis ſuis locis indicatæ ſunt: ex quibus ſi Philoſophus Teophraſtum, Dioſcoridem Medicus, Hiſtoricus Recchum, Columnam eruditionis ſectator prætulerit, duces haud dubiè ſortietur quos inoffenſo pede ſequatur.*

Tab. 14.

Synopſis præcipuorum, quæ in plantis obſeruari poſſunt.

- **Nomen**
  - Legitimum, ſpurium, aut adulterinum, analogum, & æquiuocum obſoletum, nouum, incertum: corruptum … trouerſum tam inter eruditos, quam in varijs officinis; quibus adde Synonima, & o nomma, & ſimilia …
- **Cognomen**
  - Ductum ab Auctoribus, aut primis Scriptoribus, inuentoribus, aut allatoribus, vel a regione, & patria, … proprietatibus, aut qualitatibus, internis, aut occultis, & externis ab vſu, & ortus, ſeu productionis tempore, & duratione vitæ.
- **Etymon**
  - Sumptum ex vernaculo incolarum Idiomate,
  - Vel genuina interpretatione linguarum
    - Ex quibus ſemper aliquid peculiare de plantarum natura detegitur.
- **Genus**
  - ſummum, cuius ſpecies primæ ſunt, arbor frutex, ſuffrutex herba.
  - infimum: Sunt enim aliæ vmbelliferæ, bacciferæ, capillares, aromaticæ, quæ ſubdiuidi poſſunt in
    - olera
    - cerealia,
    - legumina.
- **Differentiæ, quę peti poſſunt à**
  - Subſtantia, Lignoſa, carnoſa, reſinoſa, ſucco turgida lacteo, ſanguineo, exſucca, viſcoſa, oleaginoſa, … li, friabili, fiſſili, tenera, dura, &c.
  - Forma V. g. ſupina, erecta, glabra, hirſuta, ſpinoſa, geniculata, rotunda, ſtriata, quadrata, &c.
  - Partibus. Vt radice, caule, folijs, floribus, fructibus ſemine, &c.
  - Qualitatibus. Prima, ſecunda, tertia, quarta de quibus Galenus.
  - Vſu: Ex quo plantarum aliæ ſunt, diureticæ, remollitiuæ, aſtringentes hepaticæ, &c
- **Natura in qua conſiderantur**
  - ortus in quo
    - modus
      - naturalis
        - ſpontaneus ex eadem aut diuerſa planta,
        - artificioſus, ex cultura. vnde fiunt,
          - fœcundæ magis aut ſteriles, quę … mine, radice, flore, fructu, ſto… ſurculo, ramo, virga, lachrima … pagant.
      - præter naturam: vnde abortus, monſtra, variationes & degenerationes plantarum in alias ſpecies aut vſus.
    - tempus: Alię namque ineunte vere, aliæ inclinata æſtate, hieme circa ſolſtitia, aut æquinoctia … dæ, aut præcoces florent, germinant, virent aut ſemen emittunt vnde æſtiuæ, vernæ, …
    - locus tam naturalis quam peregrinus
      - Vniuerſalis in quo conſiderantur.
        - Cœlum: Seu aſpectus, & influxus ſyderum, climatum conditio, & oppoſitio … orientem, occiduum, vel meridianũ Solem; ſitus ad auſtrum, ve… tentrionem, ventorumque flatus peculiares, terreſtres, marini … frigidi, &c.
        - Solum: Pingue humidum, ſiccum, lapidoſum, glareoſum, vliginoſum, et … naſcuntur montanę, nemoroſę, campeſtres, hortenſes, ſaxat… arenoſę, & quę creſcunt in vineis, conuallibus, pratis, incu… vijs publicis, ruderibus, tectis parietibus, &c.
        - Aqua: marina, fluuiatilis, lacuſtris, fontana; vnde
          - Marinę, fluuiatiles, lacuſtres, aut fontanę, quæ omnino ſub aquis, latent, ſuper emergunt, au… perficiem lambunt in pura, limoſa, aut turb… & vliginoſa,
        - plantę, aliaq; ſuper quibus enaſcuntur.
          - Vt *thymum*, ſuper quo *epithymum*: *linum*, in quo *caſſuta*: qu… cus, & alię arbores, in quibus *viſcum*, tum noſtras, tum Indicum *polipodium quernum*, *muſcus*, *hepatica*; & larix in… *Agaricus* fungique alij in alijs arboribus. Si inter planta… tius quam morbos numerandi ſunt, & cadauera quibus … cus pro capillitio eſt.
      - & peculiaris. vt
        - Regio: vnde Pyrenee, Africanę, Gallicę, Hiſpanicę, Alpinę, &c.
        - ager priuatus: vnde Lutetianę, Salmanticæ, Monſpelienſes, &c.
        - aut peculiaris, & inſolitus locus
          - Vt ſuper *cornu cerui*, ſi Theophraſto credimus nata hed…
          - apud Iaponenſes herba peculiaris inter oſſa mortuo…
  - duratio ſeu vita
    - totius: vnde annuæ, bimæ, trimeſtres, ſemeſtres, perennes, &c.
    - partium: radicum, caulium, florum, foliorum, quædam enim quotannis *folia, flores*, &c. mutant, quædam non.
  - morbi
    - communes
    - proprij a cauſis
      - interna
      - externa
        - læſis: temperię, cõformatione, vnitate,
          - vnde: Syderatio, verminatio, radicatio, eradatio, … culatio, roratio, decorticatio, ſcabies, & … gus congroſſis, tæda, vulnus, &c.
  - corruptio
    - totius,
    - partium
      - naturalis: exſiccatione, aut putrefactione, contuſione,
      - violenta: abſciſsione, auulſione, auerruncatione, &c.
  - conformatio: in qua figura, connexio ſitus, ordo & numerus partium attenduntur.
  - materia: in qua denſitas, raritas, mollities durities leuitas, grauitas, aſperitas, glabrities.
  - cultura: Vbi aratio, ſtercoratio, irrigatio, putatio, expurgatio, plantarum, ſarritio, & partium reſectio.
  - mores: Alię namque ſunt Sylueſtres, alię cicurari poſſunt, vel non, domeſticę, luciſloræ, noctiflorę, delic… robuſtę, helitropię, ſenſitiuę, triſtes, ſcanſiles, reptiles, amplexicaules, &c.
- **Quantitas**
  - diſcreta: Quę conſiſtit in numero tam ſpecierum quam ſingularum
    - plantarum
    - partium, vnde
      - Aliæ rare, frequentes ſimplicis, aut multiplicis ſpeciei, … floræ, vniſloræ poliſpermæ, monoſpermæ, &c.
  - continua: In qua magnitudo totius aut partium, craſſities, tenuitas, proceritas, profunditas, &c. vndę pa… magnę, tenues, craſsæ, altæ pumilæ, &c.
- **Qualitas**
  - prima: Vt calor, frigus, humiditas, ſiccitas, ex quibus temperamentum plantarum: ſunt, enim alię calidę, h… midę, frigidę. &. in 1. 2. 3. vel 4. gradu, inchoato, medio, completo.
  - ſecunda: Vt odor, ſapor, color & quas vocant tactiles qualitates, ex quibus plantarum alię ſunt odoratę, inodo… candidę, luteæ, fragiles, flexiles, tenues, craſſę, lęues, aſperę, durę, molles, ſolidę, rarę, viſcidę, &c.
  - media: Vt leuitas, grauitas, &c.
- **Facultates ſecundum medicos**
  - primę: Quę ſunt eædem cum primis qualitatibus.
  - ſecundę: Vt ſunt attenuantes, incraſſantes, aperitiuę, aſtringentes, emollientes, obſtruentes, rarefacien… indurantes, &c.
  - tertię: Vt diureticę, ſarcoticę, epuloticę, corroſiuę, &c.
  - quartę: Vt ſunt occultę, & quę à proprietate ſubſtantię pendent, v. g. alimentarię, medicamentoſę, … noſę, cardiacę hepaticę, Cephalicę: vnde plantarum ſympathia, antipathia cum mixtis, foſſi… plantis, animalibus, & corporis humani partibus, aut humoribus.
- **Vſus ratione, & experiētia inuētus, & confirmatus in**
  - Cibis varia preparatione artis coquinarię tam ad neceſſitatem victus, quàm delicias apparandis.
  - medicina: ad ſanitatem tuendam reparandam, confirmandam ex diætetices, Coſmetices therapeutices … maciæ, Chimiæ, chirurgiæ, &c. præceptis.
  - mecanicis: quibus plantæ materiam, ad mille inſtrumenta, opera, & commoda, miniſtrant.
  - artibus liberalibus.
    - Poetica, Oratoria, Geometrica, Muſica, pictura Architectonice, œconomica, politica, &c. in … varius plantarum vſus cuilibet ſuo iure, & modo, vnde in ſacris, prophaniſque magiſterijs, … triumphis, funeribus ædificijs, &c. imo, & moribus formandis, rebuſque repræſentandis … de ſunt ęnigmata, hyeroglifica, imagines.

Tab. 14. Stirpibus acuratius examinandis tutiſsimi ſunt manuduces.

Artes liberales, & Scientiæ.	Phytobaſani, ſeu diuerſa plantarum examina.	Scriptores tã noui quàm priſci botanographi; & miſce lanci.	
Mathematica. *Arithmetica.* *Muſica.* *Anatomia,* *Archithectura.*	Phytopſia. Plantarum hiſtoria.	*D. Fab. Columna Lync.* *I. Camerarius.* *C. Bauhinus.* *C. Cluſius.*	Terræ hæc, Mariſque viuens, exertaque v[…] ſtis, & perpulchrum tegumentum opific[…] multiplici, ſummeq. vario, vel ignaui[…] quemuis aut impium in ſummi admiratio[…] nem, venerationem, amorem Opificis pe[…] ducere, pertrahere poterit, ſi animum, […] par eſt, aduertere voluerit.
Geometria. *Topographia.*	Phytographia.	*Calceolarius, & Pet. Bald.*	
Coſmographia. *Aſtronomia.* *Phyſica.* *Anatomia phyſica.* *Agricultura.*	Herbilegium. Rhizotomia. Aſtrophytologia. Chronophytum. Calendariũ ruſticanum.	*I. Thalius Hercynias.* *C. Schiredenſild Sileſias.* *C. Geſnerus Germanicus.* *C. Cluſius Hiſpanicus.* *N. A. Recchus Mexican.* *P. Alpinus Aegyptius.*	
Phiturg. *Phyſiognomonica.* *Statica.*	Phyturgia. Phytognomonica.	*Tabella Chronotopica.* *I. Turneiſſerus.* *B. Charrichterus.* *I. Coſtæus.*	*Dum igitur tum pluribus artibus ſtir[…] pes materiam exhibent, atque inſtru[…] menta sũm & ipſarum cognitio pluri[…] mis quoque vtitur ſcientijs, atq. com[…] pletur: diſciplinas excitat ferè omnes, atque agitat vniuerſam philoſophiam, ſi complexum agnoſcere liceat, ſumm[…] que humanis in rebus vtilitatis ip[…] ſam dicere Phytoſophiam.*
Oeconomia. *cibaria* *ars condiendi melle, ſaccharo &c.*	Botanica. Simpliciaria.	*I. C. Scaliger.* *Cato, Varro, Columella, Palladius.* *I. Bapt. Porta Villa.* *I. Bapt. Porta peculiari op.* *D. Fab. Columna.* *C. Crollius.*	
Medicina. *Pharmacopæa.* *Hippiatria.* *Vnguentaria.*	Phytoiatria.	*Athæneus.* *Apicius.* *Dioſcorides.* *Plinius.*	
Magia naturalis. *Chymica.* *Pyrotechnia.* *Libraria.*		*Galenus, Meſues, Serapio.* *P. A. Matthiolus.* *C. Durantes.* *N. A. Recchus.*	
Artes hic fere omnes vſq. ad exquiſitas, & confictas, Oeconomia corporis plerũque miniſtrat, iubente ſcilicet hic materia.	Anthoblepſia. Florilegium. Topiaria, omniſque viridarij ars, quæ inter Agriculturam, & Architecturam.	*I. T. Tabernamontanus.* *I. Turneiſſerus.* *Delechampius.* *H. Eiſlerteuſis B. Beſleri.* *H. Reg. Pariſ. S. Robini P. Vallettii.*	Habes hic neceſſaria victum, amictum, ha[…] bitacula, medicamenta: habes commoda, inſtrumentaque fere omnia: ſi vtilitatem quæris, nec amplior, pleniorque in vni[…] uerſa Natura campus, nec multiplicio[…] merces, aut quod confertis magis ſpecta[…] culis, vel pulchris obijciatur, ſi oblecta[…] tionem, ſi recreationem poſtules, vel con[…] templationis exercitium, ipſam quoqu[…] ſi præter amplitudinem, ac præſtantiam ſtudij ab humanis titulis dignitatem exi[…] gis ornamenta illa antiqua, quæ vel à Cerere, & Baccho, Medea, Agamemnone, Machaone, Podalirio, vel ab Aeſculapio, Hercule, Apolline ipſo ſumuntur, ſumoſa nimis omitte. Reges Proceres toto ex Orbe habes. Attalus, Buiax, Archelaus, Iuba, Maſſiniſſa. Hiero, Romani Catones, Varro[…] nes, Imp. Diocletianus coluere, & Reges & Duces Gentium Mithridates, Alcibiades, Magnuſq. Carolus, alijq. plures inuenere, & proprijs ſe. nominibus adornarunt. Sed & ipſe qui agmen claudat, atq. cõcludat, cum Regni purpura, ſacriſq. & ſolidis titulis diſciplinas has condecoret, genuiniſq. à Creatore Sũmo fuſis ſplẽdoribus cõplicat, & Rex & ſapiens Salomon à maxima ad minimam vſq. omnibus de plantis diſputa[…] uit, Quid interim antiquius? quid di[…] gnius? ſi Protoplaſtus, ſi primus parens, & cum viribus ſingulis ſingulas ſtirpes nouit, & nominibus donauit, nobiſq. indigitauit.
Ethica. *Politica.*	Botanocritica.	E Schuuertius. Ioa. Iac. *Chiffletius Biſunt. in ſuis Dedalmatis.*	
Repræſent. *Antiquit.*	Phytocritica.	*D. Fab. Columna Lync.* *B. Marantha.*	
Philologia. *Critica.* *Logica.*	Phytologica. Phitonomia.	N. *A. Recchus.* *Hiſt. Lugdunenſis.* *A. Anguillara.* M. *Guilandinus.* P. *A.* Matthiolus. C. *Geſneri* Catalog. A. *Cæſalpinus.* A. *Zaluzanias.* A. *Spigelius.* I. Coſtæus. *B. Textor.* P. *Pona, &* M. *Lobel. Aduer.* C. *Geſnerus.*	
Metaphyſica			
Encyclopædia.	Biblioteca Botanica.	*C. Bauhinus.*	

In

Plantarum notitiam, ex nominis, ipſiuſq. rei coniugio, auſpicia.

Per nomen enim dinus plantas: & nomine, quæ de plantis conſcripta ſunt exigimus, præcipuè quantum ad ſum pertinet: ſiquidem ſit, vt quæ humanæ ætatis breuitate nobis deperierunt, plurimùm ſtudioſorum laboribus, ac perennibus ſtudijs, litteris conſignata, ad poſteros deriuentur. Pleniores nempe contemplationes, & ſæpius, cum iactura virium ad plantarum cognitionem facta pericula, libris committuntur; quæ omnia in ipſis tradita, & expreſſa, ipſius ductu nominis facile aſſequimur, & intelligimus; dum nomina certis inquirentium ſignis, ac notis deſignata, ſe produnt: alioquin annotationibus huiuſmodi deſtituta facile obſoleſcunt. Namque haud multa ex antiquis ad nos vſq. ſeru ita, pauca certe ad nos vſq fide, licet traducta, deuenerunt, ac vix vlla incorrupta. Nunc porro, & nomine, & iconibus, tum nuperæ ætatis induſtria, & ſane in ſucceſſores beneficio ad hoc noſtrum opus mutamur. Quamobrem vel

Phytoptæ planta quæuis in naturæ libro, aut inde expreſſa facie obijcitur. vel

- viuens
- exſiccata
- repreſentata
  - figura ſola, vel coloribus additis
- integra
- diuiſa in partes

quærendæ plantæ in natura ipſa & libris antiquorum recentiorum

copula ſignum hoc cum inferiori

Notæ ipſæ, ſeu ſingulares animaduerſiones in plantas, coniugij ipſius nominis ſcilicet & plantæ præcipua erunt inſtrumenta, eoq. potiora, quo magis peculiaribus, & magis euidentibus ſignis collectæ ſunt. Neque enim præcipui naturæ caracteres obliterari facile, æquè poſſunt, vt noſtri inditorum nominum, qui facilime ponuntur reponuntur, innouantur, atteruntur. *

Non tractata, ſeu planta noua, & nondum cognita, vel

- Natura, quæ nouas ſemper in dies molitur, & producere ſolet diuerſas habita ratione varietatis locorum: vt laſerpitium, inuiſum antea Cyrenis, piceo illo imbre primò genitum.
- Litteris (omnibus quidem nobis communibus) incognita, aut omiſſa, vt plurimæ ex imperfectis noſtris, vt Elleboryngium noſtrum, aliæque, quæ hic primò prodeunt: ſed quammultæ adhuc perquirendæ, non tantum in Inſulis, aut minus cognitis regionibus, ſed in noſtra etiam Italia.
  - In quo aduertendum ſi ſe noua facie nobis [illegible] ferat, & nouis qualitatibus, ex quibus no[illegible] quoq. nomen obtinere poſſit planta.
  - Si vel forte alicuius nouæ claſſis exiſtima[illegible] da ſit
  - Sin minus, inquirendum quo in ordine in[illegible] antiquas, & cognitas conſtituenda ſit
  - Si autem ex his, quæ antiqui tradiderunt, [illegible] a recentioribus emanarunt nouæ alicui[illegible] plantæ natura antiquioribus conſimilis [illegible] pareat, deſumpto cognomine ex peculia[illegible] & magis propria eius differentia, v.g. qu[illegible] ſit frutex, baccifera, & ſimilibus, ad eam claſſem, quæ ſimilis ſunt conditionis eſt [illegible] ducenda.

Tractata, & pluribus fere tractationibus pro Botanicorum de ea ſcribentium numero. vel

- Auctore ab vno enunciata citra vllam controuerſiam.
  - Ex antiquis vt a Plinio Barba Iouis
    - Ab enunciante verò, ſeu primo plantam deſcribente omnis omnino de illa petendus eſt tractatus.
    - Si quæ verò fuerint propriæ obſeruationes addenda quibus eius hiſtoria magis, & magis d[illegible]teſcat propè ſemper grati animi officio inuentoris laudibus.
  - Vel recentioribus, vt Agrimonides, & plures aliæ apud D. Fab. Columnam
  - *Multæ apud Recch. Bauh. Cluſium*
- Vel pluribus à ſcriptoribus partim enunciata partim traducta, magis, magiſq. expoſita, nec fere abſq. controuerſia; iiſq. vel
  - Veteribus dumtaxat, eaq. proinde antiqua, & renouanda recentioribus,
    - vno ſcilicet cum pluribus. vg.
      - Antiquis & recētioribus Vt laſerpitium Pent. aut
      - Recentioribus, & [illegible] quorum vno, vt *lauel*la, quæ pſeudonardus [illegible] nij, & ſtactis Dioſcor[illegible] & Paſtolochia Plinij.
  - Vtriſque nobilior, famoſa, ſed controuerſijs, ac diſputationibus maxime anceps, & agitata,
    - Vtriſque tum antiquis [illegible]um recentioribus pluribus diſcrepan[illegible]tibus *pro eiu*ſdem veritate, vt, [illegible] *Aſarum*, Abies Helxine, A[illegible]riplex, omnibus ferme Roſa, Lilium, [illegible] Palix, Quercus &c.
  - Vel recentioribus tantùm, vti nuperæ, & antiquis incognita, (niſi forte plurimorum Phytologorum veterum libros careamus,) vt Necociana, Tabaccum, Tulippa, Me[illegible] Scorzonera, &c.

Nomen quod eſt ad cognitionem plantarum Anſa

* *Et plantæ quidem omnes, & quælibet, in vnico, naturæ libro, innumeris licet pagi[illegible] diſtincto quærendæ forent. Quàm multæ enim dictæ, & incognitæ, ſed nec dictæ qui dem comperirentur, ſi montes diuerſoſq. tractus (vt regiones inuiſas, deſertas, & ampliſſimas æquoris oras prætereamus) noſtros dico intra Italiæ fines perluſtrare mus, Garganum, Maiellam, Corneum, Nurſinum, Nucerinum, Curium, la nuarium noſtrum: e quibus vix ſemel aliquos conſcendere nobis licuit, breui [illegible] rum morula; & Ianuarium quidem ipſum antiquæ Albuneæ noſtræ ditionis ſedem vix attigimus, quandoq. Botanicis cum collegis doctiſſimis Fabro, Terrentio & Molitore, ac Phytognoſte peritiſſimo Coruino, vt vel leuiſſimè inſpicienda plantarum occurrente varietate, haud temporis ſatis eſſe poſſet: multa nihilominus vidimus [illegible] liquum negotia prorſus diſtulere.*

plantæ ſuis tractationibus tractationes tractationibus iungendæ.

Vel recolenti Phytologo repræſentatur ab hiſtoricis: & tractatus de planta ipſa, præmiſſo nomine eiuſdem in librorum notis ac ſignis delineantur; & notæ, quibus planta requiratur, eidem aſſignantur. ſiue

- Exiſtēte planta eodem modo, & ſimplicitate, & vnitate naturæ
- Seu non exiſtente, vel exoleta, & amiſſa:
  - Vt ab aſpectu noſtro ſemota, & quæ non reperiatur amplius, vti Cirenenſe laſerpitium.
    - Hic autem ſolùm diues illa eruditio in promptu habenda eſt, quæ ex antiquitatis cultu, & notitia deriuat,
    - Cuius ductu, & labore quærendi, & periculo alias [illegible] alijs ſubſtituendi liberamur.
    - Qua comparationem inſtituamus ad exiſtentes plantas non ſine harum illuſtratione.
  - Aut à naturæ libro omnino deleta, vel quæ nuſpiam ſit.
    - Superſit tamen ſpes eandem reuiſendi, ſi natura ad ea[illegible] producendam rurſus voluente cauſarum circulo vi[illegible] ſuas exerat.

Superiorum mutatione, inferiora quoque mutari par eſt: ſenſim proinde, ac multis ſeculis in herbis, & animalibus nouum aliquid, aliquid amiſſum, multa paulatim immutata detegimus; vt nihil mirum ſi in figuris, facultatibus, origine, & qualitatibus diuerſarum plantarum, ſimiles plerumq. audiamus mutationes. Medici enim illas admodum celebres Betonicæ vires excidiſſe conqueruntur; quamuis ab Apuleio, Dioſcoride, ac Muſa promiſſæ. Pepones adeò concelebrati de menſis deceſſere, eorumq. omnis bonus me. peponibus noſtris conceſſus. Quæ rerum omnium viciſſitudo, perennis. Cùm temporum, locorumq. circuitus viciſſim permeare deprehendatur, nihil adeo nouum videri debet, ſi in Mexicanis Recchi noſtri aliqua hodie ea ex Theophraſteis plantis viguerit, quæ nos, & Græcos deſeruerit penitus.

Tab. 15.

Vt ad pleniſſimam tandem plantarum notitiam; ne ſcilicet planta vlla ſine nomine, nève nomen ſine plantę ſuę hypoſtaſi exhibeatur, aditus facilior ſit, vtq. intelligamus ſine dubio, per quem, & quomodo planta nobis imprimis innotuerit, diſcuſſis omnibus vetuſtatis nebulis, quę plurimum ſtudioſis offundunt tenebras, omnis antiquitas in pręſentis æui nouitatem renouanda eſt. Vt autem quæcumque ſtirps ſpectui noſtro pervia proprio dicenda ſit nomine: vel vt tam ex naturæ libro, quam ex diuerſorum codicum paginis vniuerſim ipſamet, inquiri, inueniri, & haberi poſſit; denique vt cuilibet, aliorum frui liceat obſeruationibus, & noſtras grato animo excipere, incitatis ſemper vlterius, & ſtudijs noſtris, & exercitijs.

Tractationes omnes de plantis conciliandæ ſunt { vel

- **Diuerſimode nominantiũ & inter ſe de nomine diſſentientium.**
  - **Recentiorum**
    - Qui ſi nouis tantum nominibus vtuntur, ea omnia in vnũ colligenda, & pro ſynonimis habẽda.
      - In his quærendum an ſecundum mentem hiſtoricorum, quouis ſub nomine, ad propriam claſſem plantam reduxerint, an verò vlteriori diſquiſitione reuocanda ſit.
    - Si vero peculiaribus & proprijs opinionibus eadem ex antiquorũ fontibus deriuent: inquirendũ num legitima videatur vocum ſumptio: tuncq. nomen, & cognomen à recẽtioribus impoſitum reuocandum ad ſynonima, de quibus dubitatur: vt ſiliquaſtrum pro Arbore Iudæ, an rectè a Dodon. ſumptum, & Acacia antiqua Mathio. neq. enim eſt Acacia.
  - **Antiquorum**
    - Collectis dumtaxat ſynonimis, vt ex mutua collectione eorumdem intelligamus quid Theophraſto, quid Dioſcoridi, Math. &c. viſum ſit.
      - Amplius quærendum an veteribus cognita ſit tantùm, an verò à neotericis tantùm planta noua tradita ſit; & an noſtras ſit, an exotica, & de nouo ad nos inuecta: non enim Tune Americana ſolum eſt, ſed & Sicula, & Caietana.
      - Rurſus an botanographi ſeu antiqui, ſeu recentiores, vel in genere de illa ſcripſerint, vel in ſpecie, & an capitibus: libris, & tractatibus inter ſe conueniant.
- **Connominãtium, & ſimplici ac recepto, omnibuſq. communi nomine appellantiũ eaſdem v.g. Iris, Aſarum, &c.**
  - **Omniũ & ſingulorum**
    - Examinatis diligenter & rite expenſis ijſdem ſynonimis omnibus, quæ vni eidemq. plantæ, aut diuerſis aſſignantur, vt citra dubium pateat, an ſub hac, aut illa appellatione, fuerit ſcripta à Theophraſto, Dioſcoride, Plinio, & recentioribus, vt Columna, Bauhino, Cluſio, Math. &c.
      - Cum autem probe recognita fuerit, ſuo non abſque laude reſtituenda erit loco, indeq. legenda, vt Faba Aegyptia, ſi cui forte contigerit eam vidiſſe, vel Dracunculus Maior, cuius gratia, male audire ſolet Mathiolus.
    - Adde quod in nullo idiomate reſpuenda vnquam ſunt vulgi vocabula: ex quibus plerũque, in plantæ, & eius naturæ notitiam deducimur, ſiue illa ſucceſſu temporum, ſiue recenter à plebe plantis indita ſint.
    - Sed neque ſpernenda vlla etiam vulgatiſſima, cuiuſuis, de plantis experimenta.

In Magia ſua naturali doctiſſimus Collega noſter Porta, quem adoleſcentes adhuc in Phyſicis arcanis audiuimus, artificio ò commento nouas ſtirpes producere molitus eſt, quod varijs mangonijs in pluribus, in non omnino mutata planta, ſaltem in colore, & qualitatibus partium alteratur.

Cæterum experimenta non laudare non poſſumus, plus autem deferimus obſeruationibus, vt nouis ſemper, vel ſaltem de nouo compertis ijſdem naturæ diteſcant promptuaria.

D. Fabius Columna collega noſter, qui generis nobilitatem à maioribus deriuatam proprijs haud expertem titulis reliquit, ſed multiplici condecorauit doctrina, noua ſemper non ſolum e naturæ penuarijs copioſè eruit; ſed ex antiquis, & obſoletis eximio Botanocritica ſplendore genuinas complures reſtituit ſtirpes. Idque vel confertis negociorum tricis implexus (ea noſtra conditio eſt) aſſiduo præſtare non ceſſat, vt in Phytobaſano ſuo, ſeu plantarum examine, & Ecphraſi plãtarum, harum diſciplinarum ſtudioſis pluſquam liquido notum eſt, magiſq. ex promiſſis voluminibus, quibus quotidie inſudare ſolet, cum iucunditate, & vtilitate haud exigua legentium perſpicuum fiet.

Peritiſſimo autem deque hæc de re herbaria optime merito Gaſpari Bauhino, vel ampliſſimum hoc beneficium primo debetur. Collectionis videlicet ſynonimorum quam ipſe in Phytopinace auſpicatus, in annotationibus ad Math. & ſui in Tabernæmontani prima parte compleuiſſe videtur. Quippe vnuſquiſque antea Phytologus varia ſtirpibus pro arbitrio indens nomina, alienis prorſus poſthabitis, aut de induſtria prætermiſſis, ingentem phytoſophiæ ſtudioſis ipſo in veſtibulo confuſionis caliginem offuderat. Ab hoc, & complures nouas plantas, & ampliſſimum promiſſum Tractationum theatrum expectent ſtudioſi, vtiliſſimiſq. interim Pinacibus vtantur.

Nec montibus tantummodo, vel littoribus, aut pratis parcere ſolent, & abſtinere Phyſici noſtri; ſed etiam libros reſpuunt, niſi flores, aut medicinæ ſancita decreta, & praxes pro ſe ferant, & largius exhibeant. Quare florilegi duntaxat ad delicias, Medici plurimi ad ſtipem, Phytonomi fere nulli pro ingenij præſtantia, ſummiq. opificis admiratione, & operis cognitione plantas contemplantur, & examinant.

Scripſeramus hæc iam, cum ecce ſtrenuus ille Terrentius noſter, e Chinenſi Regno Fabro collegæ nunciat legitimæ Fabæ Aegyptiæ frequentiam etiam in quotidianis cibis; Rhabarbarumq. in hortis illic Betæ vicem habere. Hoc iam in teſta nos alimus: illam verò multorum hallucinatione nobilem libentiſsime certè exciperemus: cum iam autem copioſe illic inuenta ſit, quin ad nos tranſmittatur minime dubitandum eſt.

Tab. 16.

Habes amice lector, ex ſequenti eruditiſsimi Principis Apoſtrophe, concepti ſiniam toti… Tabulæ præſentis occaſionem: analogiam ſcilicet partium, quæ plantis inſunt, cum membris corporum, quæ ſenſu pollent.

Recurris ad ſingula, quæ in brutis, aut etiam in nobis ſunt membra, vt comparando omni te ex parte expleas. An non quidquam ſcire p… niſi hoc tibi ipſi prorſus ſimile reddideris? Crediderim te potius nihil minus temetiſo nouiſſe, & veteris γνῶθι σε αὐτόν oblitum. Audiſti … dum de plantarum vita cogitaremus; minutius hic ſi vis accipe. Brachia, crura, oculos ſi in ſtirpibus quæris, nullus es, & abſonus magis, qu… nodum in ſcirpo: error eſt non in ſpecie tantum, nec in anguſto familiæ limine, ſed in ampliſſimo toto genere. Scis illas nequaquam aſpicere, aut … apprehendere, vel ambulare; organis tamen ad hæc inſtruere velis. Ineſſe quidem muſculos recte notes; quibus appoſitis coagmentatæ extr… venas etiam, quibus ſucci ad nutriendum, augendum, pariendum interfluant: imò & neruos, qui ad fulciendum protendantur, cæteraque h… modi membra, quæ pro modo, ac ratione vegetantis animæ obeunda conſequuntur munera. Iam quid anceps in radice ineſſe caput heſitas? imò … ipſum credas, ſi initia, ſi nutrimentum, collectioneſque cum Galeno aduertis. Hepar, venamq. Portam filamentis ſuis diuaricatam, quidni & … fontes, ſi primores illos vitales focos per cætera ſenſim diſtributos hepacordicerebrum dicas; (vt multiuerbo multa:) ipſumque cordi cerebrum, … dicis, baſis, & caulis virtutem, quæ per medullas toti introducta corpori animatas, & vegetantes merito cenſeas partes. Deniq. ſi vitam, & gign… ſeu propagandi facultatem inquiris; poſtquam tam diuerſas in corpus vnum congeſtas dotes agnoueris, vitæ, conſeruationis, ac propagationis princ… illic conſtitutum intelliges. De ſitu interim minimè ſollicitus, nedum inuertere coneris; ſi radix altior alimentum attrahit, ſi caulis altiſſim… dendo ſugit, & digerit ſuccum; vel ſi vim ſeminis illa, quæ vices habet capitis in ſe conſeruet, & foueat, negocij haud tantũ tibi faceſſat: nec enim a… logia vteri in plantis ineptior credenda eſt; nec inſulſe pelli ſuperducta corporibus, plantarum cortices, & humoribus ac ſudoribus, gummi vel lacri… contuleris: neq. ſanè capreolos, claniculos, & ſpinas animalium corneis vngnibus, roncinis, aculeatis mucronatiſq. temere comparaueris. Hominem … cum Ariſtotlee inuerſum cogita, & explicatis diuerſarum frondium, & truncorum caulibus, aut fuſtibus, brachia numeroſaq. crura in vna ſtirpe co… nes. Iam illius tranſilire videris limites, nec regulam ũllam luxurianti apponere ingenio: dum enim floreſcit vlterius, aut frondeſcit, folia, & f… capillis reſpondere vis, & comis: nimirum talibus analogijs nobis complacemus, ſatis at plerumq. quæ pulchra ſunt, & concinna preſumunt, … iudicio fiunt veritati.

Ecquid aliud in plantis *appetere, ſpirare, & ipſum ſentire* voluerunt Empedocles, & Democritus, quàm quod vnico *Animalis* nomine Plato comprehendit? quem nos vltro ſequuti, *vegetantis animalis* naturam per partes ſuas deducemus: eſt igitur.

- vegetans animal / *ſiue plãta, & ſtirps*
  - nutritum — attrahente, retinente, nutriente & expellente — Facultatibus inſtructum
    - in aquis alitur
    - in vliginoſis adoleſcit melius
    - montibus & incultis gaudet
  - creſcens ac germinans — ſpontaneè & adhibita induſtria.
    - ſurgit in altum
    - deorſum ſe protendit
    - latius ſe explicat,
    - humi repit, & ſerpit
    - & ſub terra propagatur in modum radicum.
  - generans — ſimile, diſsimile & degenerãs
    - ſemine,
    - ſobole,
    - germine
    - reflexione,
    - viua radice,
    - inſitione — corticis, ramorum, foliorum
    - gummi
    - ligno

Admiranda plantarum varietas, præſertim ſi perfectas imperfectis adiungimus, Theophraſtum ipſum præpedire potuit quin partes omnibus communes acciperet, varias enim illas, diuerſis in generibus ſtirpium nec communes aſſignari poſſe pronunciauit. Nos autem antequam de partibus hic de plantarum ſpecie quærimus aliæ ſiquidem ſunt.

- imperfectæ, perfectæ, perfectiores — tam ratione qualitatum quas poſſident, quam partium ex quibus cõſtant & ſunt.
  - herba,
  - herbifrutex, ſuffrutex
  - cremium, phryganon
  - frutex
  - arbor frutex
  - arbor
  - — quarum alia eſt: humi planta, multiſtirps, vniſtirps, arboreſcens &c.

Plantarum in vniuerſum partium aliæ ſunt.

- eſſentiales
  - anima — calor cauſa omnium opifex, ſeu ſpiritus primum vegetandi principium
    - inhærens, influens
      - coagmentans ex: ſimilaribus, vel vtriſque mixtim, diſsimilaribus
      - organa vegetantium dirigens
  - corpus
    - ipſa plantarum materia, & maxime
    - humor omnium impreſsionum capax — inſitus, ἐμφυτος ſeu natiuus, aduentitius
      - elementaris
      - ſtirpibus communis
      - alimentaris,
      - cuti adiacens
  - Corpus vero ſtirpium in ſua propria ſuperficie conſiderandum quæ eſt, vel
    - lateralis vt folium — explicatio, actus, tegmen veſtis, ornamentum
    - ſubterranea vt radix — caput, fundamentum, cor, ſeu hepar, os alimenti
    - & ſupera vt caulis — eleuatio, ductus, artus ad thoracem
    - in quibus examinanda ſunt
      - numerus
      - magnitudo
      - figura
      - ſitus quo alias partes & organa reſpiciunt
      - & inde conſpiratio in conſeruationem totius.
- integrales — analogæ ad membra animantium
- principales — radix, caulis, brachia, fructus
- ſecundariæ — cortex, lignum, matrix, medulla
- minus principales — humor, liquor, gummi, lacrimæ, &c.

Non ſunt tamen omnibus communes, quæ phytoptis obijciuntur plantarum partes, ſed quibuſdam ſolum, quibus qualitates, vt plurimum ſunt communes: arboribus enim ac fruticibus, multa ineſt ſimilitudo partium, ſed non eadem ratio eſt in plantis: in quibus tanta detegitur diuerſitas, vt vix ad naturæ normam reducere poſsis: partiũ tamen aliæ.

- Coniunctæ, & per totã plantam diffuſæ, quamuis ſenſus noſtros lateant.
  - Primæ, intimæ & magis componentes, magiſque ſimilares, & communes, quas diuidas in
    - interiores — vt ſunt: ſuccus, hematophyton, liquor
      - aquoſus — lacteus, lacticroceus, ſanguineus
      - oleaginoſus
      - glutinoſus — melleus: mel, manna, ſaccharum; lacrymoſus: reſina, gummi
    - carnem in qua eſt
      - carnis pulpa — ſucceoſa, humida, ſicca
      - medulla
      - cor matrix
      - lignum, albumen
      - adeps
      - fibræ quibus adiacent — vena, coſta, neruus — maior, ſuccolenta; tenuior, ſiccior — quæ ſunt intermediæ partes.
    - exteriores
      - cortex — ſimplex, multiplex
      - lanugo, cuticula
      - cutis tegumentum
      - hirſuties
      - ſquama, aculei
      - tunica, pili, ſpinæ
      - liber, corium, villi
      - membrana.
      - neruus ex carne
  - Mediæ, diuiſæ à ſe inuicem, vnitæ in plantis, & diſtinctæ ab earum natura: dum ſeparantur: namq.
    - vniuntur ad naturalem diſpoſitionem
      - muſculus
      - pulpa coniuncta muſculo
      - arborum maeſtra Italice: nodus centrum
      - pecten, torulus
      - lineatio
    - ſeparantur caſu vel artificis vſu
      - gutta, quæ eſt liquoris expreſſa pars
      - articulus ſeu materia artificibus vſitata — fruſtum, ſcobs, ſchidia, quiſquiliæ, ſerrago, ramale, reſex, truncus, termes, ſpa…
- Diſtinctæ de quibus ſeq. pag.

Differentia plantarum præcipua in ſuis partibus, Theophraſto eſt quod quædam.

- *habentur vel non habentur*
- *non ſimiles, vel non variæ habentur*
- *non ſimiliter habentur ſcilicet poſitione, ordine, numero.*

Aliæ

Tab. 16.

- Aliæ ſu nt plantarum partes diſtinctæ quidem ab earum natura, & à ſe inuicē ſeparatæ; plantam tamen perficiunt, & in ſua perfectione cōſtituunt; dum neceſſitate quadam ad earum compoſitionem, & naturalem diſpoſitionem cōcurrunt. Et ſunt vel
  - Primariæ, quæ plantam in proprio ſtatu cōſtituunt, & fere ſemper dum planta vegetat, cum ea viuunt, & cum illa pereunt. v. g.
    - *Radix*; in omnibus prope ſtirpibus: cuius inter cæteras ſunt
      - ſpecies: ſimplex multiplex; repens, recta, capillaris, fibroſa
      - partes: Cirrhi, nucleus, ceruix, quæ alias lorica dicitur: caput, bulbus bulbilli, glandulæ, tuber, grumi, torus, nodus; quibus adduntur veſtiaria v. g. valuæ, tunicæ, oculus, &c.
  - Aliæ ſunt primariæ quidem, & præcipuæ, ſed quæ ſuperſtite planta, quotannis moriuntur, aut mutantur ſtatis temporibus; plantam nihilominus in perfectione cōſtituunt, & ſunt.
    - *Caulis*, ſeu organū per quod ſe plantarum maieſtas explicat, cuius.
      - ſpecies ſunt: ſimplex; ramoſus
      - partes: Stipes, caudex, crura, ſtolones, ſoboles, ſcapus, aſparagus, ſerula, ſurculus, virga, vimen, ſarmenta, thyrſus, trūcus, brachium, ramus, ramulus cauliculi, coliculi, culmi, ſtipula, ſtramenta, ſtilus; his adde partes quæ ſunt aliarum vincula v. g. articuli, nodi, geniculi.

      Ramum, & ſarculum cum ſpilegio, nequaquam diſtinxerim à caule: quia ſciſsi folij, & continuati eadem ratio videtur, quæ caulis, & ramorum reſciſſorum.
    - *Frondes, & folia*, quæ pariter duntaxat certis temporibus viuunt moriuntur, aut immutantur quorum
      - frondes, & pampini: propriè ſum arborum
      - ſpecies: ſeſſifolium; ſolifolium; ſemunifolium; ſembifolium
      - partes: laciniæ, crenæ, ſeu ſtriæ dentes, pinnæ auriculæ.
  - Aliæ ſunt adiectitiæ, & excretitiæ, quas in ſcholis partes per accidens dicere poſſumus ſcilicet.
    - Mucrones, aculei, ſpinæ, capillamentum, cirrus, eryces, ala, acetabulum, turbo, Petili, capreoli, anuli, viticulæ, flagellum, palmes, malleolus, duramentum, pediculi, clauiculæ, elicæ græcorum, ſeu vortices, viſilia, latera, &c.
    - & iſtarum velut adiacentes, & appendices
      - Cachrys, pululatio, gemma, vertex, faſtigium, cacumen. & Sarmentum, polancus fructuarius, orbis pampinarius ſubſiliarius.
      - aliæque ad membra viuentium analogicæ: barba; fibræ; oculus; germen
- Alia partium diuiſio inter plantas aſſignatur: quæ oritur ex comparatione vnius ad plures, vel vnam ſolam partem ſiquidem ſunt vel
  - ſimilares
    - propriæ: ſpiritus generans ſeu calor vitalis,
    - cōmunes
      - liquidæ
        - lachrymæ: piceæ; roſinæ; aqueæ; gummeæ
        - ſucci ſicut ſanguis
      - ſolidæ
  - diſſimilares
    - perennes: radix; medulla; ſuccus
    - annuæ ſeu temporaneæ: oculus; flos; ſemen; fructus
    - mixtæ: vt folia aliqua
- Rurſus partium diſſimilarium diuerſitas naſcitur ex comparatione vnius ad alteram aut ad alias: cum enim diſſimilares ſint aut
  - ſimiliares, & diſſimiliares
  - propriæ, & communes
  - internæ, & externæ
  - iſtarum quælibet
    - comparatur ad alteram tantum, & videndum quod vna erit
      - Principalis, aut minus principalis
      - Inferior, aut ſuperior
      - Simplex, aut compoſita
      - homogenea heterogenea
      - Explicata, aut incluſa membranis
      - Aduentitia, aut propria
    - vel cōparatur pluribus quarū altera erit alteri aut alijs
      - ſimilis, aut diſſimilis: Figura, colore, dēſitate, raritate, aſperitate, læuitate, &c.
      - par, aut diſpar: exceſſu; defectu; multitudine; magnitudine
- Aliæ ſunt inter aduentitias numerandæ, ſed tamquam ſpuriæ, ac minus legitimæ, quæ partibus alijs adnaſcuntur, vel fortuito plantæ, & ex planta ſuccreſcunt vt ſunt
  - Spongia, cachrys, grana, pilula, tubercula querna, villi, ſquamæ, imo, & ad has pertinēt, fungi, & aliæ quæ à ſtudioſis obſeruari ſolent.
- Aliæ tandem ſunt plantarum partes; quæ cùm ſint tamquam fœtus, aut proles virtutis illius vegetantis, & generantis, quam [illegible] & animam diximus: cumq. perpetuò non inſint plantis, ſed ſtatis temporibus deſint [illegible] propterea partes illas vocari non patiuntur nonnulli ex Academicis; vt vt ſit ad plantas omnino pertinent, & ſunt.
  - Flos, qui eſt fœcundæ hilaritatis feſtina quædam ſpōſio, perfectioris fructificationis prænuncia, & premiſsio ſpiritu um, ſpes fructiferæ abundantiæ, & plantarum lætitia; cuius partes ſunt.
    - Calix, nympha, ſtamina, flocci, capillamenta, capices, ſcylus, cœtus, ſeu ſedimentum. Vngues florifolia, ſeu foliola, tubuli, caliculi, galericuli, cuculli, oſcula, rictus floripendiū, lanugines, comæ, & plura alia, quæ inter ſermonis delicias vſus adinuenit.
  - Et ſemen; quod eſt, magnæ matris fœtura; vegetantis animæ ſoboles, collecta in compendium planta, ſtirps obſiquata; moriētis plātæ fœtus, ac renaſcentis genius: vniuerſi deniq. animalis vegetabilis breuiarium, cuius partes aſſignantur, &
    - ſpecies ſunt: Pomū, glans nux, nucipomum, acinus, granum Bacca corymbus, cytiſus, Brion muſcoſus, vua, cachrys, anetū iulus, &c.
    - Partes quæ ſunt
      - caput ad quod ſpectant: capitellum, conus, calix echinatus, echinus, verticillum, paterula, vmbella, muſcarum, panicula, racemus, florifolium, ſpica, culmus, &c
      - folliculus: vulga, loculamentum conceptaculum, vaſculum, vetriculus, theca, elate valuulus, concha, ſiliqua, operculamentum, vagina, ſeptum glumæ, ſcapus.
      - cōceptaculum: cor ipſum, oculus, vmbilicus, putamen, nucleus, galliocæ, valua, hilum, cartilago, lanugo, pyrenes, officulum, voluula, cupula gigarta &c.
      - pericarpium quod pro fructu vulgo accipitur.: ad hoc etiam ſpectat, pulpa, vel humor circa ſemen, vnde ſemen munimento cinctum: ipſum vero ſemen cum nucleo, & pulpa à flore deriuant.

Cæterùm in duabus maximè partibus principalibus, quas diximus animam, & ſpiritum, & alij naturam, & corpus ſeu compoſitum ex ſimilaribus, aut diſſimilaribus ſtirpium partibus, diſquirendum eſt à phytopta, quis ſit.

- ortus, &
  - In ortu exquiritur naturæ ſimilis productio, per ſemen, quod per omnes ſtirpium partes, diſpoſitis rite organis, & ad omnes naturæ motiones conformatis, partium nexibus diffuſum, tamquam fermentum excreſcens in ſui naturam cætera conuertit, expergefacto, ac vigente calore natiuo: ſicuti olures in fixis corporibus ſalis, ac ſulphuris virtutem operari, & mouente, & accedente ſpiritu fieri aiunt.
- vigor
  - Vigor autem cognoſcitur ſi organa, & partium nexus animæ vegetantis actionibus rectè ſubſeruiunt: & ſi partes numeroſæ, grandes, nutritæ, pingues, ſuccoſæ ad perfectam naturam excreſcunt.
- infirmitas
  - Prædictis deficientibus, oritur infirmitas, in qua conſideranda eſt conſeruatio, vel reparatio partium deſtructarum.
- ariditas, quæ eſt mors ſtirpium
  - Cuius ſignum ex colore exteriori facilè colligitur; vix enim ſtirpes emori credas, quibus ineſt viror, ſeu viridis color, qui fere vegetandi, gradum exterius conſequitur. Cum recipiat a communi calore in humore craſſiunculo digeſtionis compendium: ſi tamen excipias ſtirpes, quæ in litoribus, & ſalicolis adoleſcunt, quæ vt plurimum ſubalbeſcunt, vel in cinericium colorem vergunt, & prope in album deſinunt vt Dictamum: atrata ſunt tubera multa, rubet Coralium, & hypocitis cum Epithymo: Mille autem inuenias in vegetantis naturæ imperfecta luxuria colores, violenta æmulatione gemmarum, creſcentibus ac ſe pandentibus in dies magis verſicoloribus lapillis: ſequitur autem quaſi ſemper internarum qualitatum naturam exterior illa ſpecies coloris quæ vitam vegetiorem in ijs arguit.

Plantarum venter, ipſa terra, magna omnium mater facile creditur Anaxagoræ; non tamen hoc, neq alia quæq. membra animantibus, & plantis communia exiſtimare poteris, nec quiquam de his determinatè ſtatuere; ſed pariter cum Theophraſto in ancipiti ſtirpium diſcrimine hærere, niſi nobiſcum imperfecta à perfectis ſeiunxeris. Viſcum namq. à terra ſeparatum, quod ſemen profert, quod numquam ſeminat, & tubera ab eodem ventre diuulſa, cæteriſq. membris deſtituta, communis diuiſionis partium cancellos quoſcumq. perrūpunt, ſcilicet licentius in ijs luxuriatur natura, nec noſtris retinetur legibus.

Nulla fere [illegible]ibus ſtirpibus eſt, quæ ſuis non vna dixerim, vel altera, ſed omnibus partibus nobis aliquo modo vſu venire, vel prodeſſe non poſſit, aut contemplatione digna non ſit, ſiue organi ipſius, ſiue præſtantiæ ratione. Nutrit tota meditatione mentem; fructu paſcit corpus; floribus, viroribuſque vtrumq. oblectat; vt nihil vel minimum in tanta copia diſpiciendum ſit. Quid verò maioribus id opus erit exemplis firmare? rideat murigena capares, illas, quas contemnunt homunciones; qui tamen earum magnitudinem ore ſatis probare videntur, dum ſubinde vulgatur prouerbium (quod illarum æſtimationem, & admirationem præfert) ſaltem apud Italos noſtros, à plantarum ſtudijs fere alienos. Poſtquam iam fere plantam totam dentibus conterunt: folia pariter, ac gemmas, floſculos, flagella, fructumq. omnem, & pericarpium, grana ipſa, totumque vaſculum comedunt. Plantulam reſpice vix vllo inter ſaxa viuentem ſucco, paruulam fructu, latis & explicatis floribus, lignea, & perenni duritie, pingui folio, in arido paſcua, ſcilicet, muro, vel magnas arbores egregio æmulatam conatu, quæ te Myſephy'um rubens, & ipſa in ruborem vſq. redarguat.

Cōue-

Tab. 17.

Cõueniunt inter ſe ſtirpes.

- Euidentiùs.
  - Cõſtitutione peculiari.
    - Corporis perſiſtentis cõformatione,
      - Symmetria, & notis,
        - Totius plantæ, omni ſcilicet ſimul conſpectâ.
        - aut Membrorum, partiumq. omnium ſigillatim, vt in tabula differentiarum, membratim ſignare poteris.
      - vel Cõpoſitione mebrorum. ſiue
        - Numero
          - Dum pluribus, aut paucioribus partibns conſtant; iiſq. pluribus, ut paucioribus latentibus, vel apparentibus, dum preſertim ſe recondunt aut exerunt aliæ, atq. aliæ.
        - ſiue Modo
          - Si eodem ordine comparent compoſitæ, aut diſpoſitæ.
          - Si folia ante florem. vel florem promunt ante folia.
    - Vitæ ipſius, eiuſq. munerum.
      - Ætate, & duratione
        - Totius
          - Sunt enim longæuæ magis, & breuioris durationis æſtiuæ ſcilicet, aut trimeſtres hebdomadariæ, vt Fungi duriuſque aut breuiùs in vitã productæ, vel in ſemine ſopitæ, perſeuerante ſpiritu perſiſtunt plantæ.
        - Partium
          - Quæ omnibus ſemper membris ſanæ conſiſtunt.
          - Quæ perpetuifoliæ, vt arbores nonnullæ, quæ ſempiterna fronde virere dicuntur,
          - Vt & radices perennes, ſeu annuæ.
      - Generatione, ſeu fæcunditate.
        - Ratione qualitatum.
          - Quæ per ſemen tantum multiplicantur
          - Quæ per ſemen ac radicem, ac aliàs communicantur, & hinc plantiferç, & Amphicarpæ
        - Proportione, & mẽſura.
          - ad florem
            - monoſpermata, vt Tribulus Aquaticus
            - tetraſpermata, vt Saluia.
          - ad plantã
            - multiſeminis, vt Ammis, Orchis, Typha.
            - pauci ſeminis, vt Mercurialis, Agrimonia.
  - Coordinatione
    - Propinquitatis.
      - Corporum in conuictum colligatæ, nexu.
        - magis ſtricto
          - connatæ paraſiticæ
            - Quæ, & innatæ, & penitus dependentes ſunt, vt Viſcũ, caſſuta; &c.
            - Vel Enatæ, eadẽ matercula ſubſidente, vt Hypociſthis: aut Vagæ, & in diuerſis, vt Orobanche in Geniſta, & Leguminibus.
          - Arte innexæ
            - inſitione
            - inoculatione
            - appoſitione, aliiſq. emphytheoticis, &c.
        - Laxiori
          - Adnatæ ex varia fere corticis, putrefactione aut adiectis ſuccis calore fouente.
            - Erumpentis, vel excreti ſucci occaſione (vnde his ſpeciebus etiam magis) competit cõuictus. vt ſunt
              - Tubera.
              - Squâmæ
              - Villi.
              - Fungi.
            - mediæ —— Lichen, muſcus
            - Exteriorũ etiam, adiacentium occaſione
              - Polypodium.
              - Trichomanes.
          - Superpoſitæ
            - Inuadentes, & ſuper aſcendẽtes, aut ſupercadentes.
              - Ad ſuccum [vt Hedera
              - Ad Fulcrũ tantũ
                - Volubiles implexicaules omnes. vt Vitis ſuper quercu, &c.
          - Supernataæ caſu ex ſuperiniectoſemine, aut collectitiorũ in cauis putrilagine, aut fimo &c.

        Ipſum ſi vinculum ſpectes in indiuiduis tantum habes; ſi verò aptitudinem ad vincula quæ plures ſcilicet coniungere valent, iam familias totas connectes.

      - loci originalis.
        - Propius contingentis, &
          - vndequaque ambientis.
            - Vt in ſubterraneis & conſepultis.
            - aquatilibus commerſes, vt
              - Marinæ,
              - Lacuſtres,
              - & Fluuiatiles.
          - vel Excipientis ac retinẽtis
            - Ex quo nomen ſumunt ab ipſius ſoli cõditionibus.
              - Saxatiles, arenoſæ
              - Limicolæ, paluſtres
              - Agreſtes hortenſes
            - Vel a propinquorũ reſpectu.
              - Montanæ.
              - Maritimæ.
              - Aruenſes.
              - Pratenſes.
              - Nemoroſæ
              - in
                - Vmbroſis.
                - Apricis,
                - Vineis.
                - Fruticetis,
                - Segetibus.
                - campis
                - ſyluis
        - Latiuſculè ſpectantis
          - Conſimilibus rationibus.
            - Cultum admittentes.
              - Domeſticç
              - Vrbanæ.
              - Satiuæ
                - Cuiuſmodi ſunt oleræ, & ex alumnis hortorum, ac teſtatum pulchrifloris plurimæ.
            - Cultum reſpuentes.
              - Immites, ac feræ.
                - Filix nullo manſueſcit aratro, ſed Barba illa Iouis ſæpius Botanicorũ hortulanos fruſtratur, & e noſtræ Vmbriæ mõtibus Ocymoides illa Muſcoſa, Nucerinaque Tragacantha.
          - Patriæ reſpectu.
            - Cæli, vel climatis ratione
              - calidi
              - frigidi
              - ſicci,
              - aut humidi
                - Seu Regionis eiuſdẽ, vt Germaniæ, Italiæ, &c.
            - Vel magis præcile ipſius loci
              - Vt Agri eiuſdẽ Mõtis, aut Ciuitatis, aut finitimæ, vel cõtinentis, aut in eodem circuitu.
    - Congruentis pariter tẽporis.
      - Qualitate
        - Producendo
          - Eodem ſcilicet, tempore, tum membra, tum fœtum, vel certè iiſdem menſibus connaſcentia radicibus ſimul germinando, aut gemmas aliaſq. partes quæ ſimul natales ſortiuntur.
        - Naſcẽdo, vel Moriendo.
          - Moriendo aut omnino aut per partes amiſsione ſcilicet Caulis, fœtus, foliorum, &c.
      - Quãtitate
        - Proferendo, & cõplendo
          - Eodem menſium vel dierum ſpacio partes has, aut illas, & ad maturitatem eas perducendo.
        - Erumpendo
          - Spaciis poſtquam ſatæ ſunt æqualibus, vt velut eodem partu ex vtero fœcũdç Matris Telluris exilire videãtur vt tribus diebus Blitum, Napum, Eruca, Ocymũ, quarto Lactuca, Anetum, vix anno Pœonia, & Mandragora.
- Obſcurius.
  - Origine.
    - Spõte ex terræ viſceribus emergentes.
      - Similibus è Terris mineris, aut halitu.
        - Vt Albucus, Roſmarinus, Laurus, Cneorum, Sanamunda Barba Iouis.
      - Similibus miſcellis compluris
        - Vt notare eſt per arua, gleboſa, humidaq. Chelidoniũ minus, Aconitũ hyemalè illud Monophylũ, Ranũculi quidam, & per virginoſa, vt Lichen, Lycopodium.
    - Vel Seminis initiis excitatæ, & vel Sembifoliis, aut Semunifoliis à biualui, vel vnius alui grano prodeuntes, Stirpinitio introrſum, vel extrorſum habito à matre ſcilicet terra.
  - Actionibus. Paſſionibus.
    - Sunt enim nonnullæ eiuſdem odoris, ſaporis, temperici, vt Nardus cum Valeriana, Cicer cũ Kali.
    - Aut facultatis eiuſdem, vel vſus in Medicina, vt Aromaticæ, Catharticæ, Deleteriæ, alterantes ſimiliter, vel etiam in aliis artibus.

- Conueniunt, etiam conſtitutionis totius ratione,
  - Particulatim.
    - Sextus nota ab[...] dem concepta[...] mine, ac Maris, [...] fœminæ ex o[...]
    - Affinitatis vinculo
      - Proxima ſerij Diſpoſitione
        - Hinc claſſes & familiæ
      - Remotiore reſpectu.
        - Inde Plantarum menſtio.
  - Vniuerſim.
    - Minus ſcilicet perfectæ
    - Perfectæ.
      - Simplicis complementi.
        - Hinc amplia[...]
      - Exceſsus etiam ſupra Plantæ cõmunem gradum.

Tab. 18.

Quæ exterius ac cēlentur v. g.

- **Originem, & ipſarū cauſas.**
  - Principia efficientia, cum ipſorum inſtrumentis, quibus diuerſa accidunt.
  - Materiam
    - magis ſimplicem: vt ſunt elementa varie ad mixtionem concurrentia, vnde halitus & metallica corpora, vel ſpiritus maternam humum permeantes diuerſis modis agunt.
    - magis mixtam: vario diuerſis è compluuis, miſcellíſque fermento.
  - Formas quas diuerſas intellectu potius ex diuerſis figuris, tam internis, quam externis tibi confinges: quam vt eaſdem ex naturę fontibus haurias.
  - Fines, quos, à morali & Rhetorica potius quam à phyſica deduces, vt decoris multo plus, quam firmitatis habeant.
- **Locum, ſeu ſolum natiuum, in quo nutrimenti, educationis, & victus ſedes; conſideratis.**
  - Elementis vnde
    - Subterraneæ, Superterreſtres: Saxatiles, arenicolæ, limicolæ. Arueníes, & diuerſarum Terræ qualitatum.
    - mediæ: Paluſtres. Maritimæ.
    - Aquaticæ ſiue aquis immerſæ: Marinæ. Lacuſtres aut ſtagnantis aquæ. Fluuiatiles, riuales, Fontanæ.
  - Mixtim conſitis ex quibus.
    - Simul aut disiunctim viuentes: Superarboreæ innatæ. mediæ, ſuperradicatæ, terreſtres, enatæ. & caſu ſupernatæ à liberis differentes.
    - Paraſiticæ liberæ.
  - Patria diuerſa.
    - confinijs diuerſis: ſylueſtres, pratenſes, montanæ. vallium, ſegetum, aruorum.
    - Vicinijs non ita diſtinctis, vt quæ prope has, aut illas, in hoc vel alio circuitu naſcuntur.
    - Cœlo diuerſo: proximo, remoto; vmbroſo, aprico, calido, tepido, frigenti, aut rigenti.
    - Climate, aut regionibus diuerſis: noſtrates, exoticæ, peregrinæ, aduenæ, Italicæ, Germanicæ.
- **Poſitionis ſitum.**
  - Totius plantæ quoad motum
    - de loco: Vaga ſtirps, fixa: fluctuans, natans.
    - in loco
      - vi propria: in ſe [ſurgens, aſcendens, pendula, deſcendens, ſupina.]; in alijs (circumdans, complectens.
      - vi aliena (vt aſportatione permota,
  - & quoad germen: a cacumine ad ramos erectum. a latere aut ramis pendulum.
  - quoad ſtatum: vt planta ſit erecta, contorta, incumbens, ſeu alijs accumbens. ſuccumbens, iacens, humiſtrata, repens.
  - Partium: ex varia namque diſpoſitione partium ſtirps dicitur: ordinata, aut compoſita, inordinata aut incompoſita.
- **Magnitudinem, totiuſque molis rationes, quæ conſiſtunt in**
  - Extenſione quantitatis vnde: maiores, proceriores, altiores, longiores, breuiores, craſſiores, latiores.
  - & partium minorum vt ſunt: frondes, rami, fibræ, &: vnde ſunt denſiores, rariores.
  - intentione, vel numero partium: magis radicatæ, proditæ, molles, aut magis tenues, &c.
  - & in particulari vnde fiunt: pleniores, farctæ, ſtipatæ, ſuccoſæ, pingues. inanes, tabulatæ, cauæ, ſpongioſæ, arentes.
- **Numerum, ſeu multitudinem ſpecierum.**
  - Vnde frequentiores, rariores, vulgares, minus obſeruatæ, magis abſtruſæ: quamuis hoc ipſum ad ſoli natalis obſeruationem ſpectare videatur.
- **Figuram ſiue faciem.**
  - Interiorem quæ eſt vel: lapidea, oſſea, lignea, carnea, herbacea, fungoſa, varia; vnde fit: robuſta, valida, firma, imbecillior, laxior, varia. Quæ omnia per modos, & qualitates partium componentium in tabella. 14. præciſe magis deſignantur.
  - Exteriorem
    - totius corporis, quæ erit integra, mutila, vel deficiens.
    - Solius exterioris ſuperficiei
      - primo intuitu: inquirendo an ſit pulchra, concinna, aut inſolens & monſtruoſa.
      - reflexo intuitu
        - ad alia referēdo: vt ſit ſimilis magis, aut minus diſsimilis.
        - abſolutè conſiderando: Linearum ſpeciem, vt Iunci globos, vt tuberum, bulborum & capitatorum multorum, aut pyramides, vt Campanulæ, quæ à figura nomen pyramidalis accepit.
    - vel partium in particulari, de qua in tabula de differentijs partium.
- **Actionem ex qualitate.**
  - Nota
  - occulta
    - vniuerſim: vt efficax, debilis, ſimilis, aut diſsimilis temperiei, aut facultatis, ſaporis, odoris, &c.
    - vel particularim
      - Odore
        - nullo vt Gramen Corallium.
        - aliquo
          - grato: Suaui, vt Iua Moſcheta, Geranium, Ambroſia, Borris, Ageratum. Aromatico Gariophyllus, Nardus, Nux myriſtica.
          - moleſto: Graui, vt Allium album, Narciſsus, argenteus. Fœtido, vt xytis, Cattaria, Laſer fœtidum. Putrido, vt Vuluaria, Dracūculi flores.
      - Sapore, de quo ſupra.
      - Qualitate, v. g. calore, frigore, & in quibus exceſſus, gradus, & proportio notari debent.
      - Facultate, v. g. eſculenta, deleterica, medicata, & hæc vel catartica, aut diuretica, diaphoretica, vel alteranti &c.
- **Paſsionem**
  - Ab Animalibus, Ab Hominibus
    - Eas in cibum, vſurpantibus aut Medicinam, aut ad ignem & alios vſus: indeque reſiſtentes, fortiores, ægrotantes atque in tabum incidentes & impatientes contactus, vnde nomen accipiunt.
    - vel diuerſis agriculturæ operibus eaſdem exercentibus, præſertim putatione, ablaqueatione, pampinatione inſitione &c.: vnde ſatiuæ, ſpontaneæ, mites, feræ, ſeu cultum reſpuentes, Vrbanæ, agreſtes, domeſticæ, hortenſes, ſylueſtres, & varie quoad varium cultum ſe habentes.
  - Cœlo, & Elemētis: Sunt enim aliæ frigoris, brumæ, æſtus vel Solis, impatientes, aut variè, meliuſq. reſiſtentes, & vel ipſis ignibus inuicta materia, vt Vitruuiana vel potius Cæſarea Larix de qua ſuo loco.
- **Aſpectum varium** de quo pag. ſeq.

Plura profectò hic phyſicè obſeruare poſſes, quæ nunc dumtaxat ſunt admirationi. Natam in Cerui cornibus Hederam Theophr. Laſerpitium Cyrenis poſt imbrē piceū. Aſparagum è conſepultis Arietinis cornibus; e carbonibus Verben m, alijs Abſinthium; & quam multa alia, quæ minus, aut nihil prorſus nota.

Quid in plantis diſterminandis, aut Cœlum poſsit, aut regio, vel ex hoc ſumes; quod eadem planta à ſe ipſa etiam diſcordare videatur, ſibique diſſimilis qualitatibus maximè immutatis, vt Scylla Siculis, Hiſpaniſque acerrima, mitis nobis. Helleborus venenum Hiſpanis, & medicamentum Italis. Nicotiana Indis calida, Europæis Narcotica.

In plantis diuerſus ſurgendi ſeu à globo ſe ſe protendendi & explicandi ſpiritus, & primò in herbæ ſpeciem comparendi vigor, nullus fere eſt ſubterraneorū, & hydrognaphalorum, quæ nuſquam è terra erumpunt: Licheni, ac Lenticulæ debilis; herbis maior, fruticibus vegetior; vniuerſo arborū generi nobilior; maximus autem Cedris, ac Trogloditicis Palmis, imò & Laricibus, abietibus, pinubuſque quibuſdam, & fagis contingit, vti precelſæ pyramidali noſtri Ianuarij montis. Reſpondere autem videtur hæc à natura facta emiſſio, protectionibus factis ab animalibus; ita vt percutiendi impellendi, ſaliendi, aſcendendi, & ſe protendendi ad ea ad quæ viribus peruenire nituntur, ſurgendi ſimiles impetus in plantis quodammodo pares eſſe videantur: tali enim iactum vix vllæ arborum ſuperauerint. Quare Trabs illa Tiberiana, e lance CXX. pedum; Abies illa Aegyptiæ nauis CXXX. Cedrus Demetrij paris altitudinis ſubinde celebrantur ab antiquis.

Tab. 18.

- Aſpectum varium ratione figuræ
  - quæ vel mutatur
    - ſua ſponte
      - pro diuerſitate temporis, ætatis, loci, aut ſeminis
    - aut mãgonijs &
      - affuſis liquoribus, aut ſtercoratione varia.
    - in quibus
      - virtus
        - roboratur: vnde vniſloræ in multifloras, ſimpliſfloræ, in plurifloras, parui fructus, in magnos deueniunt.
        - debilitatur: vnde triticum in lolium: tulipæ flore albo, in flauum: vitex rectus, per ætatem in curuum, & agrifolij folia in ſummo angulos amittunt, &c.
      - materia
        - abundat: vt ex ſimpliſfloris multifloræ, quod in Anemonibus, tulipis, gariofilis, & alijs notatur.
        - deficit: Ricinus Theophraſti: Botris, & Trifolij folia ſenſim dum ſeneſcunt, minora fiunt, maluæ, aliarumque caulis, plenus, ætate, fit cauus, aut vacuus, & inanis.
  - vel perſeuerat

Vita in his ... ratio, & ... retinentiſque ... xum habenti... rum, quæ ... tus, vel ... mouentur, ... patiuntur.

- Diuerſæ ſũt interſe ſtirpes, ſi in earum natura latius inpiciãs.
  - Quæ ſcilicet ad ipſius viuentis ſtatum attinent
    - In primis vitæ functionibus, quæ ſequuntur
      - vitæ modum v.g.
        - vigorem, & ſanitatem, ex varia præſertim radicis infixione, corporiſque ſicciori, firmioriq. compagine.
          - Quedam enim in terra tantùm viuunt, nonnullæ in natali tantùm, & ſunt, quæ translationibus, & aeris, externiſque iniurijs magis, magiſque reſiſtunt.
          - quedam extra terram
            - Integræ ſuo cum virore; vt ſemper viuum, Aloe, Rodia Radix, Bulbi plures, Scylla præſertim, ſed Colchicum nobis, vel in ipſa pixide cartaceo incluſum cucullo floruit. Aſphodelus in cubiculo cæmentis interceptus à murarijs, germina miſit.
            - Exciſe, & exſiccatæ florentes, vt Pulegium à Solſtitio; vnde multas per ſolſtitia flores aperientes ipſi obſeruauimus, floreſque cadentes excepimus.
        - Langorem, & imbecilitatem, morboſque varios, qui diuerſis ex actionum, ſeu functionum læſione diuerſimode contingunt, vnde diuerſis ſunt obnoxiæ morbis.
      - vel alimentorum ſuſceptionem, & appetitum.
        - Aquæ purioris Adianthum, ſordidioris Olera, calidę Ocymum, ſalſæ vel nitroſę Chrythamum, Kali, Braſsicæ, Eruum, Ruta, Beta; contra ſaliam prata non ferunt, aliique ingruente pluuia, (vt in noſtra Taumatumbria adnotauimus) exareſcunt. Copioſe Oryza, Papyrus; rarioris Caparis, Verbaſcum: viui platanus, & diuerſorum liquorum diuerſæ, vt exiſtimare, quàm reperire facilius.
        - Terris diuerſis plantæ diuerſæ gaudent, cinere immundo, ficus, Oleæ, fruges cœmentorumque micis ſolo permixtis, aliquæ calce ipſa, præter ficum nonnullę; numaqueis, (vt ſummatim dicamus) diuerſè ſubactis, & commiſtis: vel etiam ſtercoratione, vnde letamen dictum.
    - vel ſpectãt ad mores, ſeu potiùs motus quoſdam reſpectu
      - ſui ipſius
        - quo ad ſitum vt
          - Florentia a ſummo, medio, vel imo tantum, præſertim ſpicata, vt triticum, conifera, vt Dipſacus, & a ſummo anthemis Plinio: vmbellifera, vt feniculum, Angelica, a medio Marrubium, & Pulegium regale.
          - Aut varie à ſummo, medio, & imo, & per totum tyrſum, vt Aſphodelus luteus.
          - Aut etiam ſucceſsiue, & ſigillatim, & quandoque alio flore, vt Lilioaſphodelus, qui inde Homero *kallis*, legi videtur.
          - Intra ſe etiam germinante occulto flore, vt lappa, quæ adhæreſcit Plinio, & miroquoque in ſe modo Apparine.
          - Adde quod in gemmis etiam, & frondibus proferendis diuerſitas ineſt.
      - vel aeris, & cæli.
        - quo ad tempus in quo etiam attenditur apertura
          - Sunt enim ordinata alia, quæ ſtatis temporibus folia, frondes, flores, ſemina, ſeu caules, &c. vel prius folia, & germina proferunt, quam flores, & ſemina, vel contra.
          - Alia præpoſtera, vt nudiflora, quæ florem, vel etiam fœtum omnem folijs præmittunt, vt Tuſsilago, Crocus, Scylla, Amygdalus.
          - Alia promiſcua dixeris, quæ vtroque modo, vt ficus quædam.
        - foliorũ & florũ & ad ſolem cõuerſio.
          - Aperturæ foliorum, & florum diurnæ; quas ſeruant complures: aperturæ nocturnæ, vt Lazura, Peruana, Mirabil. Arbor triſtis ſi flores reſpicias.
          - Contractionis diurnæ Caltha, Trifolium ſi flores reſpicias; qui noctu aperiuntur nocturnæ ſi folia reſpicias.
          - Ad ſolem conuertuntur heliotropia omnia inde dicta, mirabiliter verò tota die, Phaſeolus ille indicus, & vulgatior Lupinus, ad ſolem ſingulis ſucceſſiue horis circumagitur.
    - vel curte vitæ conditionibus præfinitis
      - natura / cultu — penes
        - ortum
          - citum: Vt tertio a ſatione die Ocymum, inde forte dictum, 4. Anetum, ſexto æſtate, 10. Beta ſ bruma octauo Atriplex, & 10 rurſum Braſsica, xx. Porrum 40. Apium.
          - tardum: Anno vix Pæonia, Mandragora, poſt annum Lotos, Agilops Plinij.
        - germinatione.
          - celerem: Vt Amigdalus, & in maritimis omnia præcocia,
          - tardam: Vt Morus, nux iuglans ſolſtitialis, & in montibus omnia ſerotina.
          - aliquotam: Vt ſemel, vereque bis, Medica malos, ter ternis gemmis Pinus Abies Robur, Februario, Martio, Aprili medio.
          - Indeterminatam: Seu incertis vicibus, aut ſæpius, Sampſucus, Beta, tota æſtate, & vere continuata opera, & aliæ plures. Aegyptijs perpetua gemmatio, ſicuti, & vere alibi.
        - incrementum
          - citius, Vt Salix, Populus, Malus, Perſica, Cucurbita, ſlos ſolis.
          - tardius Vt Pinus, Robur, Buxus, Palma.
        - caſum
          - foliorum: Celerius moro, ſerius amigdalo.
          - fructuum: Punicæ ficui folia ante fructos cadunt ficuti & vitibus, &c.
          - florum: Pruno, fructus cadunt ante folia.
        - durationem
          - totius plantæ vnde
            - perennes
              - Longæuæ, vt Palma, Quercus, annoſa inde dicta, Pinus, Buxus, cupreſſus, & Reſiniferæ, Iuniperus quæ temperati caloris &c.
              - Paucorum annorum, Roſa Abrotanus, Malus perſica, quæ diligenti cultu ad trigeſimum etiam annum perducitur, quamuis circa decimum perire ſoleat.
            - & paucorum annorum, ſeu fugaces.
              - Ficus, ſeu malis præcocibus, dulcibus, aut fertilioribus vitibus breuiſsima vita Plinio.
              - Aliæ ſunt aliquot horarum, vt Koniphytum noſtrum dierum aliquot, & ephemeræ vt fungi.
              - Vnius menſis, Ophiogloſſum, Roſella, Linaria, Botrytis aliquot menſium radix caua Orchis, trimæ, aut quadrimæ, leucoium, Bimæ, Caltha, Braſſica, Beta, Apium Annuæ, legumina ſaturaria, Botrys, Ocimum, Cucurbita.
          - diuerſorum membrorum
            - radicis
              - perennis: Olea, Palma, Laurus, Cupreſſus, Ilex, Myrtus, vnius duorum, vel paucorum annorum, vt quæ intereunt altero anno dato ſemine, ſicut viola Bolbonax limonium elegans Rauolfij, & aliæ.
              - fugacis ſeu perennotis: Plures enim ſingulis annis, & interdum aliquot menſibus radicem amittunt, vt Bulbonaca, limonim, &c.
            - frondis
              - Sempiternæ, vt Olea, Palma, Laurus, Cupreſſus, Ilex Myrtus
              - annuatim deciduæ, vt Pirus, Prunus, Morus, geniſta, &c.
              - Mixtæ, Media Arbutus, cuius cacumen viret, inferiora hiemæ areſcunt.
  - Quæ interius, vegetantis ſunt virtutis, & vitalis facultatis, ipſiuſque functionũ.

Ab altilibus ... figura ... nes haud ... duxeris ... peras ... as ſtirpis habe... nutrimento ... um à plenius ... dioreis turgens ... magis, & ... aut dulcior ... rias; ... tato plurimum ... uerſas.

Organorum ... obediant ... digerantur ... mus.

Sed patria ... nibus Cæli, ... ratio præter ... quæ ab internis inquirenda.

Tab. 18.

Diuerſæ ſunt etiam inter ſe ſtirpes ratione virtutis genitalis, quæ vt pluri‑mum vnius generis diuerſas conſtituit ſpecies, & in hac diſcutiuntur.

- Fœcũditas, ratione
  - ſeminis, { manifeſti, incogniti }
  - radicis, caulis, ſurculi, germinis, gemmæ, foliorum, gummi, fructus, quorum omnium generandi facultas conſideratur vel
    - vniuerſim
      - nulla: Sunt enim ſteriles, tum ſpeciei, tum indiuidui vitio, & inde caſtratæ, & eunuchæ dictæ, ſed de indiuiduis, quæ intra certa genera reperiuntur, alia eſt ratio; quæ non prouenit a facultate interna, dum ſterileſcunt, ſed a contrarijs extrinſecis: cæterum neutrigenas alij nuncupant *fungos*, *tubera*, imò *adiantum*: ob defectum facultatis generatricis.
      - inefficax: Nonullæ namque moliuntur ſemen, ſed non perficiunt, mulorum ſimilitudine, vt *hypociſtis*, aliæ aliquid ſemini reſpondens producunt, vt *Philitis lanugo*, & quæ in *polipodio*, & ſimilibus.
      - fœcunda
        - ſemine
          - ſimplici: ſiue ſolo ſemine perfecto, vt fit in *ſementigenis*,
          - multiplici: ſuperius v.g. & ad radicem ſuccreſcẽte, vt in *amphicarpis*
        - productione
          - ſimplici: naturali, ſpontanea, ſementica, inſitione, transplantatione, &c. ex quibus oriuntur: natiuæ, aduenæ, putrigenæ, imbrigenæ, opagenæ, &c.
          - multiplici,
            - Per radicis in ſe multiplicationem naſcente ſobole ad coniuncta germina multigermina, præſertim ex multoculis, multiglobis & geniculatis radicibus.
            - Et per radicis ad alia mẽbra additionem, aut eadem ſuccreſcente ex ramis auulſis, quod fit.
              - cõmunicatione: Ramis inſitione coniunctis, terræ implantatis, viui radice, vt fit in ſarmentis & multiplantis irradicatis, vel ab alto in terram miſſis, vt *morum*.
              - vel aggeratione: Folijs ſponte, vel arte implantatis, vt *Opuntia*, *Tune*.
          - incerta: Seu cum toto plantæ corpore varie conſita multitudine quod in omnibus plantiferis euenit.
    - vel particulatim in partibus, maximè flore, ac ſemine, in quibus
      - Ratione vnius, aut alterius vigor generandi nullus. v.g.
        - in flore { vt ſunt *Aflora*, & triſtes, vt *Iuniperus*, *philix*, &c.
        - in ſemine { vt aſpermates, & *caſtrata* quales ſunt *ſalices*, multis.
      - In alijs ex vtraq; parte maximè vegetus eſt. vt notare eſt in ſemnifloris (quas vocant) æquiparis, ſeu æquifœtis vnius iunctim floris, & ſeminis.
      - In alijs ex vna parte vegetior notatur, proportione.
        - aliquota, & certo exceſſu
          - vtrinq;
            - Floris vnius, aut plurium ad vnum ſemen, vel plura.
            - Seminis vnius aut plurium ad vnum vel plures flores, vt *tetraſpermata*.
          - vel ab vna tantũ parte v.g.
            - Flore, vt *Blitulcis*, *Solanum* quã Amaranthum Mexicanam dicunt: duos enim ad vnam baccam flores emittit.
            - Semine, vt *Caſtanea Fagi Triplex*.
        - aliquãta & incerto exceſſu. Vtrinque ſed maior numerus floris, aut ſeminis diſcernendus, vt in planta, ſeu *Plantagine*, lanuginoſi floris, aut cucullati, & multiſeminis vt[r]iculi, controuerti poteſt numerus aut maioris alterutrius partis: v.g. floris ad vnum ſemen, vt *Amentifera*, & quæ Iulum, & cyathum emittunt, &c.
- Pariendi ratio diuerſa
  - tempore
    - ſingularis fœturæ: quædam enim ſemel tantùm in vita pariunt, vt *Flos Solis*, *Muſa Piatanis*, *Mexicana Metl*, &c.
    - aut frequẽtioris partus, qui accidit
      - varia
        - determinatis ſpatijs
          - Semeſtri, vt *Medica Malus Ficus*, *Arbutus*: annuo,
          - *Malus*, *Poma*, *Perſica*, *Nux* plurium annorum
          - *Palma*, *Aloe*.
        - Indeterminatis temporibus pro Cœli, Solique conſtitutione.
      - alternis annis: Sunt enim alternis feraciores, *Malus*, Pirum, fagus, & quouis ſeptennio, olea, tum quæ biſſextili conſeruntur.
      - ſæpius: ſpatijs menſtruis, vt *Calendula*, Chamepytis, & quater: anno, *Sicomorus*, & ter *Pinus*, ac *Vitis inſana*, toto vero anno ſucceſſiue, *Aphaca*, aliæque varijs temporum ſpatijs.
  - modo: In quo culturæ, aëris multa conſideratio, vnde omnimeſtres roſæ, & quadriferæ vites, multæque ſtirpes biferæ, at plures, quæ initiori autumno decerptæ virent: itemque Aurantia, & congeneres, quæ cum acerbis, præmaturos fructus, & flores ſuper eodem ramuſculo produnt; & quæ annis biſſextilibus conſitæ, annis alternis ſemper feraciores.
- Prolis ſexus { maſculinus, fœmininus }: Nam quamuis ab vnico ſtirpis corpore, tamquam matrice, tamen diuerſi ſexus plantas produci videmus: vt *Mercurialis*, & *Cannabis*, quarum mares fructum ſine flore, fœminæ florem ſine fructu, aut ſemiue producunt: & de *Rapa*, & *Napi* ſemine eodem maſculinas, & fœmininas naſci tradunt authores, & experientia commonſtrat: ſecundum quòd denſiùs, aut parciùs, ſeminantur.

Quis porro inter plantas nobilior quàm Palmæ ſexus. In quo, ſi per viciniam, communicatio quædam ſpirituum, ſi amicus contactus, porrectis ad inuicem brachijs; imò ſi allatus ab alterius radicibus puluis; ſi propinquus aſpectus; ſi denique cultoris adhibita ad vtramque amaſiam arborem contractus coincidant. Subito hilaritatem toto corpore produnt, & fœcunditatem concipiunt; inde miratur Marcellinus; cum ſtupore rem narrat Plinius, & extollit Pontanus profanique & confirmant Galenus, & Guilandus: dum in plantis, idem quod in animalibus proprium eſt, natura detegit. De quo in Ecyd phyto plenius

Præter plantas prædictas, quæ in naſcendo, & producendo ſemine ſexum quemdam induunt, multæ ſunt, quæ maris, & fœminæ diſtinctas voces audire ſolent apud Phytographos, vt Pæonia, Abrotanum, &c. traductum etiam eſt hoc ad fungorum genus, & quod magis ridendum, in Agarici recenſionibus: in ſpongino quoque Zoophytorum. Et lachrimis ipſis maſcula thura connumerantur à Virgilio. Et hoc ſcitu dignum maritas populos complexas vites, & vlmos quoque, quod in agro noſtro Aquaſpartano frequens. Sed niſi ad virium præſtantiam, analogià quadam maſculos huiuſmodi titulos retuleris inepte cenſeas: namque à ſurgendi virtute vinearum maſculeta profert Plinius, & denſiore ſpiritu accedente, aut magis vegeto maſceleſcere ſemper dici poſſunt.

Etiamſi quibus capitibus plantæ inter ſe conueniunt, iiſdem etiam à ſe inuicem differre cenſantur; dum vnum, vel plura in vna plantarum defuerint; vt prope cacozeliam ſapiat, eorumdem principiorum tot diuerſa ſchemata deſcripſiſſe; Intellectum tamen eſt nobis de mente erudititiſſimi Principis fuiſſe, per diuerſos calles ad pleniſsimam plantarum notitiam deducere ſtudioſos phytomitas: nam quis eadem ſemper ſapiat: ideo ſine affectionis ſtudio de conuenientia, & differentia plantarum præſentes attexuiſſe credendus eſt tabulas, quæ compendioſa licet methodo, vtili tamen ſtudioſis exarauit, Lector boni conſule.

In Phy-

Tab. 19.

In Phytonomia certitudinem preſcriptæ copulationis nominis ſcilicet & rei obfirmatio.

In vocibus quidem, & litteris, in libris, notiſq; omnibus defectus quidã, aut mutationes edacis præſertim iniuria temporis, vel ſcribentium, ac pingentium aut ineptè dicẽtium incuria cõtingere ſolẽt, qui nos in controuerſiã deducant, & laxata copula ſtudioſos in dubio relinquant: ſuccurrendum propterea ſedula penſitatione, & diſcuſſione, vt verũ plantis nomen reddi poſſit; quod ſi ſpurium fuerit, vel dubium, & minus cognitum.

- Reſtituatur
  - Si aut præ antiquitate, illius memoria perierit, aut ſimile nunquam planta ipſa obtinuerit: aut certè ſi videatur ineptum.
  - varium,
  - male innouatũ,
  - corruptum.
  - dubium, & incertum: Ex quibus dubia nobis reſultet plantæ cognitio.
  - querendum de ſtirpis, nomine, ſeu vocabulo, an ſit.
    - Receptũ & viſitatum
      - Apud vulgus, maxime in loco natali plantæ ipſius.
      - Vel apud antiquiores, aut eruditiores, qui de plantis differere conſueuerunt.
    - ſcriptum in
      - Aliquo antiquo codice, ſua cum planta viuis depicta coloribus.
      - Probatæ fidei, & authentico libro; adhibita pariter plantæ figura.
      - Aut in diuerſis, loquente quaſi natura proditum, quod in vocibus conſilio, & ratione impoſitis contingere ſæpius ſolet: quod in Ammy, phytologis multis obſcuriſſimo, manifeſtum eſt.
    - deſignatum diuerſis deſcriptionibus
      - expreſſiori, & velut hiſtorica: iunctis.
        - Figura, cum notis exiſtentibus, & comparentibus ſimpliciter expreſsis.
        - Habitudine, compoſitione, ac relatione ſimilitudinis pariter cõſpicua, & detecta.
        - Numero, ſi eadem numero apud omnes cognoſcatur planta, & ſi cum alijs ſpeciebus conueniat.
        - Patria, vbi aut plures, & frequentiores, & efficaciores eſſe ſolent.
        - Viribus, ac vſu, ſi facto ſcilicet *periculo*, ad amuſſim reſpondere ſibi inuicem in his videantur, ac ſi vſus idem vigeat continuò.
      - obſcuriori, ac ſtirpibus nõ correſpõdentibus quia
        - Vel deficiunt attributæ notæ, pluribus paucioribus, aut diuerſimode iiſdem comparentibus.
        - Vel notæ aliæ exiſtere videntur, in deſcriptione numquam expreſſæ, præſertim ſi euidentes, ſigulares, aut notatu dignæ fuerint.
        - Vel non conueniunt generibus quibus aſcribuntur, vt ſi diuerſa, plura, aut pauciora ſint genera.
        - Vel patria non conuenit: quòd ibi non reperiantur.
        - *Vel ibi rariores ſint, & alibi frequentiores.*
        - *Aut vires, facultateſque aſsignatæ non iuſtificantur, & aliæ ſe* produnt obſeruatione *dignæ*: aut interdum contrariæ, aut ſaltem vix diuerſæ in medica praxi: ſeu dogmatica, ſeu methodica, aut empyrica reperiuntur.
      - vel inſufficienti, & minùs verificata, quod ſit.
        - Codicis, & contextus ipſius deprauatione, ac mendis, confuſione, mutilatione, dubio, &c.
        - Verbis minus proprijs, ſeu etiam ambiguis,
        - Si pars vna pro alijs, aut aliã intelligi poſſit, vt in Delphinij ſimilitudine, alij enim in folijs florem, alij in flore folia intelligunt.
        - *Si nullæ notæ poſitæ ſint, quòd forte deſcribentium tempore eſſent vulgatiſsimæ.*
        - Si magis communes, indeque ancipites, vel paucæ, aut præcipuæ tantùm, quæ non ſufficere ad vberiorem declarationem videantur.
        - Comparationibus quoque minus aptis.
        - Patria, & loco non adnotatis.
        - Viribus, aut vſu non expreſſis.

- Phytologis ducentibus nos plerumq; à ſtirpibus pictis ad viuas.
  - Vnde vtrinque innoteſcet vt & facile intelligetur, ad vſum pariter chartis, & Hortis inuiuant ſtirpes, & perennent Flores in ſtudijs, vt ſtudia in Floribus.
- Natura ducentenos à ſtirpibus pictis ad veras, & viuas.

- cõfirmetur, ne quid ſuperſit dubij.
  - Si nondum bene prorſus exploratum, vt adeo pluribus applicari poſſit,
  - Aut etiam viua, & conſtanti traditione ad nos translatum perſeueret.
  - mediante rei ipſius, ſiue ſubiecti.
    - demonſtratione
      - Pleniori, in viuentibus ſtirpibus obſeruatione, & planta fuſiùs, & accuratiùs delineata.
    - comprobatione
      - Viribus, vſuque plantarum diligentia ſumma obſeruato, nec ſolis pharmacopeis, olitoribus, aut riſotomis relicto, quod multi medicorũ factitare ſolent.
    - traditionibus celebrioribus.
      - Abſolutiſsimis in poſteritatis beneficium requiſitis authographis, compilatis libris, & commentarijs editis, quibus ſingula, vel minutiſſima adnotentur: quod & aſſequi erit facilius ſingulatim microſcopio noſtro adhibito, quod in pluribus vti etiam exequuti ſumus.

Si abludere quandoque litterulis nomina videantur, alijs, atq; alijs accitis teſtibus reducenda, & conſideranda, quam facile ineruditorum dentibus, tam multis permolentibus ſæculis quaſi carie arrodantur.

Condonandum nonnihil Pictoribus eſt, itidem ſculptoribus, & cælatoribus, plus autem illis, qui ligno ſtirpium effigies, & qui craſſiori arborũ materiæ floſculorum ſpeciem inducere conantur, vt id, quod in corporis acumina craſſitudinem diſtendit, omnem faciem elegantiorem, & ſubtiliores in ea lituras referre debeat.

Conferendi omnes præſertim contemporanei, aut deinceps tranſcribentes Phytologi, *emaculandi, expurgandi, reſtituendi contextus.*

Si facies quandoque, & inde petita ſigna, ac ſimilitudines; ſi in actum redactæ vires, aut contradicere, aut ægre, & non omni ex parte reſpondere videantur, examinanda ſingula ſunt, quæ ſtirpibus ſuperueniant, aut promouendis, aut perturbandis.

Comprobantium verò ſemper præcipuarum notarum ac ſimilitudinum ratio habenda, & quæ collecta in omnium choro magis conſonare ac ſplendere ſolent, præſtantioribus, beneq; examinatis, & caſtigatis codicibus confirmantibus.

Aduertendum quam multum in plantis immutandis valeant.

EX PHYTONYMIA.

Cæli
Soli { Varietates,

quibus annorum conſtitutionibus
aëris impreſſionibus,
diuerſis ſubſtratis materijs,
altilibuſq. ſuccis
contrarijs, alienis, inſuetis
nutriantur, adoleſcant.
cultus diuerſæ rationes
ſi neceſſaria, aut congruens
non habetur, aut mutatur.
diuerſaq. alia, atque alia adhibetur.
Soli facies, ac ſitus.
quoquo modo vertatur.
Animalium prӕterea ſtirpibus veſcentium.
maternamq. ipſarum aluum
ſtercorantium, euertendũ iniuriæ diuerſæ.

Plantarum { ætates, morbi, corruptelæ } { primæ, Mediæ, vltimæq. ſenectutes.

Quæ inde contingere, quandoque poſſunt, & naturæ ſubducuntur additiones, vel demuntur partes, variumque habitum, & numerum conſtituunt, ne impedimentum vllum nobis afferant, quin eaſdem ſtirpes ſuis non reddamus nominibus, nominaque Plantis, aut ad aliena, & illegitima coniugia quandoque impellant, ſummopere aciem aduertere debemus, ac diſpicere. Quid inter cætera valeat ætas, vel ceratonia oſtendat dum iunior à ſeniore adeo diuerſos profert flores, vt eiuſdem plantæ non facile æſtimaturus ſis.

Genera plura eſſe poſſunt, & alia, atque alia inueniri, nonnulla tamen, vt in præcedenti innuimus, prorſus amitti diuerſis in locis, vt pauciora remaneant.

Et Patriæ plures, & ſcriptoribus ignotæ eſſe poſſunt, eædemq; ſtirpes pluribus prouenire locis, vt Styrax in Syria, & in Latio in noſtro Cælio, quandoq; & Patriam penitus deſeruerunt, vt Cyrenas Laſerpitium, vt diximus.

Nouas in dies nobis facultates innoteſcere in plantis, nil mirum, additis ſemper experimentis ex Chymica noua aperta, eaq; fæcundiſſima officina. Antiquitus porrò detectas, pluribus labefieri, aboleri quoq; poſſunt, forſan deficiente natura; quæ vt effœtos homines, ita imbecilliores herbas proferre dicatur, vt de Betonica indicatum, plurimum verò ſemper retulerit, vt in præſtantiſſimo genere herbæ propoſitæ ſumatur experimentum.

Reſpuendos nullos eſſe libros credas, nec vlla quæ inſcribuntur folia fructu carere, qui ſi in ſingulis perutili ſucco non pariter turget, numquam tamen exſuccum prorſus comperias: ſic vt ociari, legendo te creaas. Antiquos, nuperoſque Phytographos ſæpe conſule, plantas herbaceis in folijs require dum nec in montibus licet, nec in mari, ſiquidem & ſaxa, & æquora, & ſyluas & hortos in pagellis conſtrictos habes. Latent in Bibliothecarum angulis codices, in quibus antiqua veſtigia plantarum recolere poſſis, nec rudem ſpernas faciem ſi quam lucem afferat in caligine vetuſtatis. Cæſareus innotuit Dodoneo Riolantius non vnus latitat in Carbonariæ Neapolis Cænobio non obſcurus, Arabes plures apud ſereniſſimos Medicæos, ſed & Arabicus cum pictis iconibus Græcis haud relictis nominibus in Eſcuriali apud Catholicum Regem *inſignem nunciant, ſcilicet adeundi non rarò Arabes, & Chaldæi, apud quos Botanica ſopita, iam apud Latinos extincta, apud Græcos per multa ſæcula diuertit. In Vaticani theſauri carie expiſcari, nobis aliquid in antiquis reſtituendis licuit, vt in ipſa ſyntaxi inferius indicatur.*

Criticam in Botanicis virgam meo quidem conſilio ne ſumpſeris vnquam, quamuis hypercritico acumine polleas, niſi Columna, & Marantha porrexerint, exemplo ille, hic regulis, gnauus ille antiquarum, & vocum, & rationum, æſtimator, & cenſor, hic ad examen, & methodum quæcumq; perpendenda reducens; & ſerio antiquis in contextibus præſertim Botanicorum magiſtri Dioſcoridis animaduertentes ambo, Phytonomiæ ambo Anatomen proſequuti videntur; ſed & Columna præter libros in ſtirpibus, etiam ipſis inueniendis, & anatomice inſpiciendis egregiam præſtitit, & præſtat operam.

Vt nomen Plantæ iunctum
Synonymorum placida cohorte
comitatum
Aequiuocis longe reiectis,
Homonymis diſtinctis
Tricis controuerſiarum excuſſis
Ex opinionum cumulis quibuſuis
Erutum
Explicitum,
Vt nominandi, oſtendendi, indigitandi
pura, abſoluta
Præditum
Inhærens
Perſiſtat indelebile;
Et clauis loco quæcumque de plantis
litteris conſignantur, & vocibus
nobis adaperiat.

Tab. 20.

Phitoiatria, ſiue vſus plantarum in medicina, qui duabus in regulis totus continetur. ſcilicet.

- vniuerſali quæ ſtirpium delectum habet ratione
  - Loci v. g. Regionis, plagæ, tractus, agri, &c. imò & cultus diuerſi, etiam terræ qualitatum, aqueæ, arentis, &c.
  - Temporis v. g. autumni, hiemis, veris, æſtatis, ſolſtitiorum, æquinoctiorum, quibus partium, vel ipſarum ſtirpium, aliæ ſunt vegetiores, aliæ minus vtiles, aut efficaces.
  - Vitæ ipſarum plantarum; dum enim ſeneſcunt aliæ, vires amittunt, aliæ augent. Et hic ſignanda tempora colligendarum, exſiccandarum, & in vſum ſeruandarum.
- peculiari quæ conſiſtit in vſu ad quem ſpectat.
  - Electio, quæ eſt verſatorum in arte propria cognitio.
  - Præparatio, quæ eſt officinarum ſingularis pragmatica,
  - Simplicitas, aut cum alijs tam ſtirpibus, quàm medicamentis commixtio,
  - Modus interior, & exterior, qua doſi, quando, quoties, & quamdiu ad vſum ſanitatis ſumi debeat.
  - Affecti corporis commotiones, & circa illud non naturalia, (vt vocant) habita, ratione loci, temporis, ætatis, conſuetudinis, victus, &c.
  - Membrorum affectiones, morbi ſtatus, quantitas, qualitas, & acceſſus diuerſi.

Nè verò quiſpiam minùs ſollicitus, tam in euoluendis Auctorum paginis, quàm perluſtrando fœcundantis vbiq; naturæ per terras, & maritima propatulo volumine in lapſum coincidat; imprimis iudicio perquam diligenti, compoſitis interſe totidem ſcribentium ſententijs, textus ex alijs, atque alijs pariter ſcribentibus reſtituendi erunt; vti ex Athenæo, & Plinio Theophraſteus: examinanda dehinc verba, conferendæ partium rationes, & diſcutiendæ; nulla verò autorum ſpernenda conſilia, vel animaduerſiones, quorum diligentia veritas ſe propalat. Quin à patrio ſtirpium ſenatu, & interdum vernaculo vulgi idiomate, aut vicino petenda nominum, vel cognominum indicia ex quibus plantarum natura plurimùm ſe prodit. Stirpium quoque deſcriptiones cribrandæ: ne ſimilitudinis ſpecie, vel analogiæ vitio nos decipiant. Caterum in naturæ libro, ſi forte conſueta deſint, aut langueant, aut pauciora compareant: tum præcipuorum habenda eſt ratio: cæterorum diligens examen faciendum, quod vel ab ipſa ſtirpis natura, vel ab alijs eiuſdem ſpeciei, aut generis plantis argumentum ducat: aut denique iuxta medicam methodum, & dogmata ſingularum iuſtificandæ facultates; ex quibus dubij quidquam nihil vnquam ſuperſit. Atq; hæc ad præcedentia, pro appendice appendenda.

Demum Phytonomia pene omnis conſiſtit in exercitijs.

- Phytopticis, vbi
  - Siue a natura eductæ, & prolatæ, ſiue arte confitæ, & educatæ, inuiſendæ, vel inquirendæ, ſed præuio nobilis rhizotomiæ vſu vnde pleræque hactenus innominatæ, & incognitæ ſe promunt, maxime in Italia noſtra, quæ eo plures habet ſimiles, quo pauciores botanographos perquirentes: ex montibus enim, collibus, & campeſtribus ſiue humidis, ſeu lapidoſis, &c. notabilis plantarum differentia, colligitur.
  - Phyſici in Botanicorum gratiam horti conſerendi: in quibus vniuerſæ prope naturæ ſtirpes fælicibus compendijs concludantur, & ad vota compareant, dum erumpunt, creſcunt florent germinant, fructus emittunt ſemen concoquunt, & intereunt: quales Sereniſsima Venetorum Reſpub. Patauij. Sereniſsimus Magnus Dux Etruriæ Piſis: ſub verſatiſsimis ſtirpium alumnis Cæſalpinis, Guilandinis, Alpinis, Cortuſis, ex quibus, quod oculis placeat, quod naribus arrideat, quod ſtudia iuuet, & ſanitatem tueatur, cognoſcere facile eſt: tales etiam & Imperatus, & Calceolarius, Pæna; & Paludanus alijque alunt.
  - Recolendæ item ad ſe tranſmiſſæ, quæ plurimum in hortulis feneſtrarijs, omnium ferehorarum obſeruationibus accomodatis aluntur. Aut etiam in cartaceis, ſeu paginarijs hortis, qui ſpicilegio quodam conſtructi, & in librum replicati ſiccatas etiam herbas, nocturnis, diurniſque ſtudijs ſpectaculum faciunt.
- Phytoiatricis
  - Facultatum facto crebriori examine, ſeu experimentis, indicijs, explorationibus, practicis tum medicis, tum chimicis, &c. multoque ac diuerſo periculo, educendis, aqua, ſale, ſpiritu, odore, &c. facto.
- Phytoſophicis
  - Contemplationibus, ac ſtudioſis conſumptis vigilijs, præſertim circa penitiora naturæ ſtirpium, & cauſas earum.
  - Agitationibus mutuis, amiciſque diſceptationibus, aut aliàs cum botanicis docta conſuetudine, & ſtudiorum communicatione, ſecluſa ſemper ſtudioſa altercatione, quæ cum feruet intemperantiùs, minus aſſequitur veritatis. Exemplo fuerit illa inter Dioſcorides, & Galenos, & alios eiuſdem ætatis, quos amica diffidia fecere ſapientes. vt & noſtris temporibus Cortuſos inter, & Mathiolos, Ceſalpinos, & Ghinos ac recentius Columnas, Portas, Bauhinos, Imperatos, &c.
  - Conſcriptionibus denique, & aduerſarijs, ac notis altercationum primo plenis, ac tumultuarijs? tum methodicis, ſiue hiſtoricis, ſiue Phyſicis.

Inſtituti examinis, ad cognoſcendas ſtirpes ſeu plantas elaboratiſſima illa methodus a Maranta propoſita eſt, in qua ex ſuperioribus, pleraque inuenias fuſius explicata, vnà cum ſuis paradigmatis, diffuſioribuſque præceptis: quæ ſi tibi obſcurior, aut ardua magis videtur, obijciſque, Auctorem parum ea vſum: tu tamen laborem alienum proba, & quidquid inde potes carpe fructuum. Vtinam plures in reipub. litterariæ commodum digerere ſimilia, aut exantlare non pigeret.

Nec ſtirpis vllius cognitionem, aut nomen contemnendum putes: mirabilis etiam in minimis natura, & diues. Si vſum ſtatim, ſi flores exigis nullus es. Quidquæſo in depictis tabellis, in aureis, argenteiſque emblematibus aliud quæris, quam artis elegantiam ex aſpectu? At Dei Opt. Max. opera tanto pulchriora & certè iucundiora ſunt, quàm noſtra, quantò hæc commendantur, dum ad illa propius acceſſiſse comperiuntur: & cum his audes luſus noſtros, fabulas, & inania conferre! Nonne ſtirpes dum viuunt gemmant: ſi colores in gemmis pluris æſtimas: hic & colores, & organa, & amplius vitam ſuſpice. Barbato cuidam nihil eſto ſenſu ſimilis: qui nobiſcum dum Barbam Iouis in Romano ad Antium littore ſpectabilem ſatis videret, quod elatis, ac nudis intenſam ferret frondibus comam ſtatim nomen petijt, & ſtatim virtutem (vt ſolet) dato nomine, virtutem confeſſus hucuſque incognitam: ſubiratus, ſpreuit, quaſi incaſſum agnoſceretur, quod careret vſu, nec perſuaſus vnquam annuit, in pretio habendum, quod poſterorum ſedulitas, ad maiora conſequenda conuertere poterit, haud dubie ſi Alchimiſtis vtilem prædicaſſem, qui ex argenteo foliorum colore ærarium turgeſcere feciſſent, nihil in planta deſpiciendum duxiſſet: quid facerem: alij ſunt hominum ita compoſiti animis, vt præter commoda corporis aut voluptates ſenſuum, cætera, ne hilum quidem æſtiment.

FINIS TABVLARVM.

Hic

AMICO LECTORI.

HEIC nonnullæ ex Phytoſophicis deſiderarentur tabulæ: ſed fatum cui Author præpropere ceſſit, ſcribentis manibus nondum abſolutum præripuit opus, quin imò plures ingenij fœtus, qui propediem lucem expectabant in ipſo penetrali mentis præfocauit: dum admodum Illuſtris eruditionis virum XXX°. ſupra M.DC. Salutis; annos XLV. natum nobis eripuit. meliorque ſors (vt pie credimus aſcripſit Cœlitibus.) Tanta interim ſtudioſorum iactura, vt eidem ſatis deplorandæ ne Academiarum quidem omnium luctuoſa ſufficiant epitaphia. Si enim de morali quidquam exigeres ſapientia, ſolers Federici Principis ingenium non eruendis tantum diſertæ antiquitatis ruderibus implicitum, ſed in omnis doctrinæ dogmatis aſſiduum, ſaluberima formandis moribus colligebat monita: ſi faceta de Geometricis, ac Matheſi, vel artefactis optares prodigia, tibi Phyſicam Matheſim integro volumine compingebat: Naturam ſic in partes diuiſerat, vt vno Vniuerſali rationis ſpeculo, omnia eiuſdem arcana detegeret. Si quem phythocalus delectabat hortulus Theatrum Plantarum, ad voluptatem ſpectantium erigebat; adeoque de ſubterraneis, de propatulis, & ſub aſpectum cadentibus, de aëreis, & ſuperioribus admiranda ſingulatim recolligens, poſterorum commoditati, (cui ſtudebat) nihil non periclitatus, induſtrioſiſſimam moliebatur Encyclopædiam, ad quam nouis inſtrumentis, magis in dies peruios recluaebat aditus. Habuiſſes de cerebro Principis ſcientiarum promptuarium: legiſſes in fronte de arduis quibuſcunque acerrimum iudicium, in oculis infinitorum prope ideam voluminum, in ore ſuadam ipſam reſidere miratus eſſes, ac facundiam; in manibus, tam artis, quàm naturæ obfirmatum experimentis compendium. Cuius domus Muſæum; Porticus Lycæum Peripateticum, horti Tuſculanum, villæ ac poſſeſſiones Attica gymnaſia facile crederentur. Nunquam bene pranſus ſine ſale philoſophorum, vel ſalibus poëtarum, aut delenificis, tamquam ferculis, doctiſſimorum congreſſibus: vt ideo ſpretis ſcurris, yſque iocis, qui capeſſendæ virtuti non ſatis iuuant: luſus omnes inter Lynceos, & ſpectacula inter Academicos parietes concluderet. Quid enim non ſplendidius modo, ſed erugandæ fronti, & a ſerijs per ſubciſiuas animo relaxando commodius, & iucundius, quam virum genere Principem totidem nobilitate, fama, ſcriptis, ſcientia, & experientia conſpicuos Portam Velſerum, Galilæum, Cæſarinum, Ciampolum, Pertium, Valerium, Terrentium, Columnam, atque alios, Lyncæorum (quorum ipſe idem Princeps) matriculæ aſcripſiſſe, quorum vigilijs, lucubrationibus, & operis, non effeminati mollium poëtarum prodirent luſus, ſed proficui tetricæ conatus Mineruæ ſolida, & iuſta implerent volumina, artiumque liberalium, & humanarum ſcientiarum diſſoluerent nodos. Cæterum quid ad æternam memoriam commendatius, quam ſedula illa Principis liberalitate, ac ſtudio exquiſitum prodiſſe opus Mexicanæ naturalis hiſtoriæ; quam Fernandes primum Inuictiſſimi Philippi II. Hiſpaniarum Regis in Indias Protomedicus delegatus, (etſi tumultuarie ſatis, vt primis aſſolet ingenij partubus) luſtratam oculis, manibuſque contrectatam in ipſo natali ſolo contexuerat; quamque poſtmodum Nardus Antonius Recus notis Illuſtrem nobilibus ex vulgari Hiſpanico, latinitati, ordine nedum ſatis commodo, reddiderat, & deliteſcebat in Muſeolo M. Antonij Petilij, ipſiuſmet Nardi tum vita functi, hæredis: Vnde non niſi ſagacis vrbanitate Principis huiſmodi theſaurum educi, nec facile fuit, nec licuit, adeoque neque expoliri, vel doctiſſimis Lynceorum communiri commentarijs: quibus pro coronide Principis accederet prodigalitas, tot figurarum ex æquo ſimilarium cælandis imaginibus; eiuſdemque docta dexteritas, ordini (qui eſt operis ſpiritus) meliori præſcribendo. Deerant autem ſtudioſorum commoditati Phytopticæ, quibus elegantem nauauat operam, tabulæ; quas & dabat, & proprij largus æris prælo committebat: dum vero cum vita ſimul rem imperfectam deſerit, Franciſcus Stellutus Lynceus ex eiuſdem Larario Poſthumas deprompſit, ac verſatiſſimorum conſilio digeſtas cæteris attexuit.

Atque hæ quidem auitæ nobilitatis Principis Cæſij memorandæ fuerunt appendices, quem Iura imprimis, & Fortuna, Montis Cælij Marchionem, S. Angeli, S. Poli, & Aquaſparthæ Ducem fecerant; Federicus Cæſius, & Olympia Vrſina Aquaſparthæ primi Duces, Principem genuerant; & Principem coniugia teſtata fuerant: primum ſcilicet, cum Artemiſia Columna, alterum cum Iſabella de Saluiatis; quorum proſapia, quæ per Pauli Sfortiæ, & Olympiæ de Cæſijs connubium, pari nobilitate, viuaci ſemper fama, nec ſeneſcente vnquam gloria propagatur æternum duratura ſit. Quis enim tum nominis, tum virtutis hæres legitimus, maiora non moliatur, vbi inter proauos connumeret, Pontifices, Imperatores, Partenopeos Reges, Purpuratos Principes, Patriarchas, Archiepiſcopos, Præſules, ac potentiſſimorum exercituum Duces, quos breuis numquam pagina captura foret.

Hoc interim quiſquis legis boni conſule; illam ſane omnis eruditionis fruſtra deſideratam luget ſupellectilem; ſed in primis præcocis falcem fati, in genere non minus, quàm doctrina Principis, & Academiæ Lynceorum Protopræſidis ac patroni ſui colendiſſimi vigilias, & annos temere iniectam, mœrens, animo memori, grato, ac reuerenti; luctu, & querimonijs proſequitur Franciſcus Stellutus Academicus Lynceus ſuperſtes.

INDEX TABVLARVM PHYTOSOPHICARVM PRINCIPIS FEDERICI CAESII LYNCEI, &c.

1 ENS ſubſtantia, &c. ſeu introductio ad tabulas. fol. 905
2 Studium circa ſtirpes, omniſque plantarum ſcientia præſcribitur. 906
3 Plantæ repræſentatio, indeq; contemplatio ad plenam cognitionem. 907
4 In plantis conſideranda, & cognoſcenda. 908
5 In planta, quæ ratio quantitatis, &c. 909
5 In planta ratio quantitatis locatæ. 910
5 Ratio quantitatis quoad contermina corpora. 911
6 Vita plantæ, & naturales motus in eius corpore. 912
6 Vita plantæ, & naturales motus in eius corpore. 913
6 Affectiones, & mutationes plantæ. 914. & 915
7 Vires plantæ, eius compoſitione deſtructa. 916
7 Sapores plantæ. 917
7 Qualitas. 918
7 Vires deſtructæ plantæ. 919. & 920
7 Sequitur idem. 921
8 Vſus plantæ, peculiaribus eius partibus nonnullis ſumptis. 922
8 Charta. 923
8 Vſus plantæ alius. 924
8 Vſus plantæ, abſciſſis craſſis membrorum partibus. 925
8 Sequitur eadem materia. 926
9 Energia, & præſtantia plantæ viuentis. 927
9 Energia plantæ viuentis. 928
10 Virtus plantæ, & morale ab ea preceptum ad animos excitandos. 929
10 Sequitur eadem materia. 930. 931. & 932
11 Tituli plantæ, ornamenta, & laudes. 933
11 Sequitur eadem materia. 934
12 Nomen plantæ, quo non rarò eius aliqua peculiaris dos ſubindicatur. 935
13 Concluſa in planta vniuerſim ex omnibus circa ipſam, aut in ipſa conſiderata. 936
Sequuntur tabulæ Poſthumæ.
13 Concluſa vniuerſim in planta. 937
14 Plantarum quantitas, qualitas, actio, vſus, energia. 938
14 Scientiæ ſtirpium, ſtudiiſque illarum promi. 939
15 In plantarum notitiam nominis ipſiuſque rei coniugia, &c. 940
15 Sequitur eadem materia. 941
16 Plantarum partes, quæ Phytoptis obijciuntur. 942
16 Sequitur eadem materia. 943
17 Plantarum conuenientia inuicem, & ſimilitudo. 944
18 Plantarum inter ſe diuerſitas. 945
18 Sequitur eadem materia. 946. & 947
19 Nominum, ſeu appellationum quæ plantis dantur examen, & eorumdem quandoque intereuntium reſtitutio. 948. & 949
20 Phytoiatria, ſiue vſus plantarum in medicina. 950

F I N I S.



HISTORIAE ANIMALIVM ET MINERALIVM NOVAE HISPANIAE

Liber Vnicus

IN SEX TRACTATVS DIVISVS

Franciſco Fernandez Philippi Secundi primario Medicō

AVTHORE.

TRACTATVS PRIMVS

De Quadrupedibus Nouæ Hiſpaniæ.

Cap. I.

De Mapach, ſeu Animali Cuncta Prætentante manibus.

ANIMAL eſt Mapach quauhpecotli, aut cane Melitenſi magnitudine paulo maius, humile, teres, ac pilis veſtitum nigro, alboque colore promiſcuè variatis, magno capite, paruis auriculis, roſtro canis venatoris, longo, ac tenui, ſed ſingulis iuxta ſingulos oculos faſcijs candidis in rectum vtrinque procedentibus, cauda longa, & humanis pedibus atque manibus quibus prætentare videtur omnia. Cicuratum, altumque domi nunquam non blanditur domeſticis (miteſcit enim facilè, ac quibuſuis oblitus veſcitur) quos tenerrimo proſequitur amore, ac iuxta iacens, volutatuſq; humi iucundè mille modis laſciuit ac ludit; Vulpeculã imitatur aſtu, & moribus, lauat inſtar AElurorum ſeu feliũ manibus faciem, ac eiſdem cibaria ori, haud aliter ac ſimiæ ſolet admouere. Ferocem ſe oſtentat exteris aduenisque, notis verò atque domeſticis blandum, atque amabilem, verum non ſemper abſtinet à morſu,

ſuapte natura mordax, aut vnquam eſt eius innocentiæ certa ac firma ſecuritas, ſecuraue conſuetudo, & familiaritas, perfidum enim Animal eſt, & cum minus creditur, in crura, aut manus inuolat, ac verſute interdum blandimentis prouocat quos adoriatur incautos, terrorem ſatagit incutere inuadentibus ſonitu quodam rauco, horridoque, & technis, ac arte vincere quos vi opprimere eſt impos. Alitur ſanguine Cohortalium, aut Gallipauonum, quos aut intra domicilia, aut in agris agentes, clanculum ac per inſidias corripit ac lacerat, item culmis ſpiciſque Tlaolli quorum eſt pernicies, arborum pomis, ac melle metl, perque hyemem muribus, ac lacertis, & alijs huiuſmodi Animalibus; incedit quandoque poſterioribus tantum inſiſtens pedibus, & furto quidquid offenderit ſurripit. Sunt qui ad Simiarum genus aut Cercopithecorum id Animal referant, ſunt qui ad Quauhpecotli, nec deſunt qui ad indigenas Vulpeculas. Animal tamen videtur ſui generis ac cæteris adhuc mihi cognitis forma, & moribus diſſimile. *Viuit* † 3 0 † 3 0 Colci in antris, & Cauitatibus Montium, Colliumue. *Sunt qui* Yllamaton, ſeu vetulam vocent, nec deſunt qui Maxtle, ſeu goſſipinum cingulum, aut Cioatlamacazque ſeu Sacerdotiſſam.

De Ayotochtli, ſeu Daſipode cucurbitino. Cap. II.

Habetur ſupra volumine 1. *lib*. 9. *cap*. 1. *fol*. 3 14.

De citli, ſeu lepore. Cap. III.

FErt etiam lepores noua Hiſpania noſtratibus ſimiles, forma atque alimento, ſed auriculis longiſſimis pro corporis magnitudine, latiſſimiſque, intexi ſolent pili ab indigenis veſtibus, linteiſque quibus vtuntur palliorum vice, necnon & natiui, velut & Daſypodum lanugo, ac variarum auium plumæ, tanta eſt harum Gentium circa res fere nihili induſtria atque diligentia.

De Tochtli ſeu Daſypodum generibus quos Cuniculos vocant. Cap. IV.

INuenias apud nouam Hiſpaniam varias Daſipodum differentias, prior eſt. Spactli, ſeu hiſpanicus, qui ſi pinguibus verſetur agris, nō minus iucundam, quam apud noſtros alimoniam præbet. Secundus eſt Eliztactochtli ſeu pectus candens. Tertius Cuitlatepolli, ſeu breuis caudæ. Quartus qui pertinet ad peruinos vocatus Tocantochtli, ſeu Talpæ Mexicenſis quam Tucam vocant, figura. Quintus Quauhtochtli. Sextus Metochtli. Septimus Cacatochtli. Octauus alter Cuitlatepolli. Vltimus vero à rubeo fuluoque colore quo variat nuncupatus Elapaltochtli quorum omnium formæ non nihil inter ſe diſtantes ſunt, & ideo diuerſis nuncupantur nominibus, nutrimentum vero noſtratium inſuauius eſt & durius.

De Tlacuatzin. Cap. V.

Habetur ſupra volumine 1. *lib.*9. *cap.*18. *fol.*330.

De Hoitztlacuatzin ſeu Tlacuatzin ſpinoſo. Cap. VI.

Habetur ſupra volumine 1. *lib.*9. *cap.*12. *fol.*322.

De Tzonyztac, ſeu Quadrupede Capillorum candentium. Cap. VII.

OFfenduntur etiam (vt audio) non procul ab Auſtrali Pelago in Prouincia Toztlani, & Caſeapani Ferarum genera à candore capillorum vocata Tzonyztac, breuibus cruribus, colore atro, craſſo corpore, manibus pedibuſque, & corporis magnitudine Tigris, ac prolixa cauda, Animal rarò veniens in hominum conſpectum, & quod transfixum ſagitta aliquando ſuccumbat, fabulantur Indi, luteo capite viſum, celerem prænunciare mortem, candenti verò, longam vitam polliceri, ſed indigam, ærumnoſamque, & refertam laboribus.

De Tlacaxolotl, ſeu Fera rotunda facie. Cap. VIII.

ANimal eſt Tlacaxolotl Tauro vaſtius capite magno, prolixo roſtro, latis auriculis, atrocibus dentibus, humana penè facie, vnde ſumpſit nomen, craſſo collo, manibus, pedibuſque, & in his taurinis vnguibus, ſed maioribus: clunibus magnis, latiſque, cauda craſſa, & prolixa ac pelle craſſa, fuluoque hiſpida pilo, rarum animal, ſaxorumque & ſolitudinum incola, Atzaceani, Tepotzotzontle, & Tlaquelapani non procul à regione, quam à ſitù profundiore vocant de Honduras, veſcitur montano Cacaoatl, Quapachtli, & Oriente Tlaolli vaſtatis paſſim aruis, ſatiſque, & cum horum non adeſt copia, folijs arborum, & Fruticum. Caro eius edulis eſt, Quadrupedumque, & pariter Volatilium ſaporem præferens; hominum conſpectum non reformidat, neque ſagittarum ictibus occumbit, adeò eſt illi tergum impenetrabile, quamobrem defoſſa terra, ac deſuper contecta ramis ac frondibus, & ſubaggerata capitur, haud aliter ac apud Indos, Elephantes.

De Anonymo quodam Animali. Cap. IX.

OFfenditur, & aliud Animal, cuius nomen nondum accepi, hiſpidum, ac Vulpis cauda fuſca, & ſubnigra, iubatumque poſtquam conſenuit, auriculis paruis, & anguſtis, corpore eius modo vario, plana, & lata facie qualis eſt humana, craſſo roſtro, halitu lethali, ſagaxque, & verſutum, & imbecilliorum Animalium Inſidiator, & Raptor atrox,

De Tigri & Tlalocelotl. Cap. X.

De quo ſupra. Io. Fabr. 498.

VVlgaris eſt huic Orbi Tigris, ſed noſtrate maior, necnon Tlacocelotl, ſeu paruus Tigris vocatus, quoniam illi videatur ſimilis forma, atque ſpecie, quamuis corporis cedat magnitudine, maculæ verò fuſcæ ac nigræ ſunt, non pallidæ atque candentes, quales in Tigribus, eſſe ſolent. Aggreditur Indos, Hiſpanos fugit, ea eſt huius Gentis imbecillitas, aut Hiſpanorum feritas, ac ei Animali congenitum ingenium.

De Miztli. Cap. XI.

LEoni noſtro minimè iubato aut idem eſt Miztli, aut congener, in infantia fuſcus, & fuluus in iuuenta, interdumque rubeus, aut ſubalbidus in maiorem tamen corporis aſſurgens molem (quod ob regionis diuerſita[...] poteſt euenire) ac longè minus ferox. Eſt & Quamiztli affinis Leoni, v[...] nomen, ſed mitior, agiliorque, quo fit vt quidam *Hiſpanorum* Panthe[...] eſſe putauerint. Ad eiuſdem pertinet differentias Maçamiztli qui à Ceruo, [...] Leone ſumpſit nomen, Ceruum atque Leonem quibuſdam corporis partibus imitatus, necnon & CuitLamiztli à Leone, & Lupo indigena nomenclatione mutuata; Leone craſſior minor tamen, mitiorq. & cum viuat Ceruorũ, ouium, & Cohortalium Venatione, interimatquè etiam dum ſatur eſt quæcumque offenderit Animalia, cùm famem ſemel expleuit, binos, ternoſuè dies dormit, abſtinens à præda donec rurſus eſuriat. Eſt & Tlamiztli felle minor, *ſed facie* Leonina, cuius exhibemus imaginem ob *mirandam in tam paruo corpuſculo* Leonis Animalium penè omnium ferociſſimi ſimilitudinem; Ad huius fortaſſe differentias pertinet Leo ille paruulus, quem audio à Margarita Inſula ad Regem Philippum delatum in itinere defeciſſe.

De Ytzcuniquani, ſeu Canum Interfectore. Cap. XII.

VVlgare eſt huic nouæ *Hiſpaniæ* Ytzcuniquani improbum Animal, & noxium, indigenis, appropinquat per noctes Oppidorum ſubvrbijs. Vlulatque vt euocet ad ſe canes quos trucidet, ac voret; *atque ita interem*[...]*s* probis, fidiſque domiciliorum Cuſtodibus *vitæ ſuæ para*[...]*ctu* cauet, ac [...] ſpicit. Sunt qui idem *Animal cum Cuitlamiztli* eſſe putent, nec de[...] cum Itzquintecuani, de quo inferius.

De Coyotl, ſeu Vulpe Indica. Cap. XIII.

COyotl, quod quidam *Hiſpanorum* Vulpem, alij Adipum, *atque alij* ſui generis eſſe putant, Animal eſt veteri ignotum orbi, *lupino capite*, oculis viuidis, magnis, atque pallentibus, paruis, & acutis au*riculis*, roſtro longo, nigro, neque admodum craſſo, neruoſis cruribus, vncis ac craſſis vnguibus,

cauda valdè hiſpida, craſſaque, noxio morſu, ac denique ad formam noſtratis Vulpis accedens, ad cuius fortaſſis genus erit referendum, mediaquè inter eum, & Lupum magnitudine; Vulpe enim noſtrate duplo maius eſt, & Lupo minus, quamobrem non Oues ſolum ac ſimilia Animalia, ſed Ceruos quoque dicitur inuadere atque occidere, & interdum quoque homines; fuſco, longo, candidoque promiſcuè pilo tegitur; ſagax eſt in venatu, ac Vulpinis moribus: atque adeò pertinax iniuriarum vltor, & ereptæ aliquando ſibi prædæ memor, vt poſt dies aliquot agnoſcat Raptorem, inſecteturquè obuium, & interdum etiam alijs ſui generis comitatum aggrediatur, etſi fieri poſſit mordicet, & trucidet, cognitiſquè magno ſtudio, & cura ædibus atque interemptis quibuſque domeſticis animalibus vlciſcatur iniuriam, & infeſti hominis ſumat pænas. Eſt etiam erga beneficos gratum, adeò vt allatis ante eum Cohortalibus, & cæteræ prædæ parte animi beneuolentiam plerumquè teſtari ſoleat. Quod ſpectat ad vſum medicum, aiunt, dentium pene eius expurgatorum ſedari dolorem. Viuit permultis Nouæ Hiſpaniæ locis, ac præcipuè in frigus & ...em declinantibus. Victitat imbecilliorum Animalium præda, Maizio, ...ue frumentaceis, & ſaccharinis quoquè ſi quando offenderit arundini... capitur decipulis, laqueiſque, & occiditur ſagittâ.

De Cuitlaxcoyotl. Cap. XIV.

AD Coyotl differentias pertinere videtur Cuytlaxcoyotl, nam eiſdem quoque præditus eſt moribus, & forma etiam eſſet eadem, niſi Cuetlaxtli pilo ſimilis videretur, vnde inuenit nomen, collo craſſo, & impensè hirſuto, pectoriſquè, & faciei pilorum longiorum à Ceruo, terrificus. Ad idem genus refertur Atzcacoyotl, & eodem præditus eſt ingenio: ſed Formicarũ aſſidet cauernis, vnde nomen: cumq; noctu vllulat multiformes edit clamores, necnõ & Tlalcoyotl; qui tamen verſatur circa Oppida, & ex Cohortalium rapina magna ex pate viuit.

De Ocotochtli ſeu p. . . Daſipode. Cap. XV.

ANimal eſt ferum, vertagi magnitudine, tereti, humili, & craſſo corpore, auriculis paruis, facie leonina, Feliſue, viuidis oculis, & modo rubra, craſſis cruribus, vnguibus vncis, fuſco circa dorſum pilo, circa ventrem candido, & iuxta reliquum corpus cinereo, vbique verò nigris conſperſo maculis roſtro, ac cauda breuibus, aſpera lingua, vllulatu exili, & incredibili pernicitate. Viuit Tetzcocanis montibus, venaturque Ceruos, & alia huiuſmodi animalia, & interdum etiam homines, lambens, attingenſue lingua eorum oculos, cui tanta ineſt vis veneni, vt è veſtigio obcæcet adeoquè interimat. Occiſorum cadauera herbis, fœnoque, aut ceſpitibus tegit, & conſcendens propinquas arbores vllulat, ſtatim feræ circumſtantes intelligunt ſua deſideria, accurruntque, quàm celerrime, & ſatiantur præda; poſtremumquè omnium Ocotochtli, ne ſi prior ad eſcas acceſſerit, cætera animalia attingentia Cadauer eius exanimentur veneno.

De Oztohua. Cap. XVI.

SPecies eſt Vulpis peregrinæ, noſtrati ſimilis forma, atque magnitudine, quæque tres dodrantes vix ſuperet, nigro, candidoque veſtita pilo, ſed quibuſdam in partibus fuluo, ſimilibus quoque moribus, & proxima verſutia. Alitur Cohortalibus, & alijs imbecillibus animalibus, quibus tendit inſidias, atrociter mordet, incolit foueas, inde nomen, & in Terræ cauitatibus occultata educat ſobolem; cumque aliter non datur hominum vitare manus ſimulat ſe mortuam, quin apud has Gentes in cibi iam diu venit vſum; quamuis crepitus ventris ſit illi fœtidiſſimus, Ocuitucenſibus verſatur agris, vbi illam curauimus depingendam. Eſt & altera ſpecies; quam Tepemaxtlam vocant, eadem penè forma, & natura, ſed nulla in parte fulua, & cauda nigris, albiſque faſcijs tranſuerſim diſcurrentibus varia, quæ prouenit quoque apud Ocuitucenſes.

De Quauhpecotli, ſeu Mele Montano. Cap. XVII.

ANimal eſt duos plus minus dodrantes longum, roſtro prolixo, tenui, verſus ſuperna contorto, prolixa item cauda, pilo longo circa aluum cadente, ac per cætera fuſco, aut atro, candentique, ſed circa dorſum nigriore, atris pedibus, & incuruis vnguibus, miteſcit facile, vorax eſt, nulliſque parcit oblatis eſcis, nec tamen editur eius caro: placidum eſt animal, ac mille modis blandiens, ac ludens, noxium tamen ignotis, *Melis videtur genus*, atque ita Texon vocari conſueuit ab Hiſpanis Indigenis. *Accepi à viris fide dignis*, & qui apud hoſce agros diutiſſimè ſunt verſati *alia inſuper reperiri genera* duo, quorum alterum ut noſtras *Melis*, *quæ tamen* adhuc non ſunt ad me delata. Viuit in regionibus calidis, verum alitur domi etiam in temperatis, & frigidis.

De Yzquiepatl, ſeu Vulpecula quæ Maizium torrefactum æmulatur colore. Cap. XVIII.

Habetur ſupra volumine 1. *lib.* 9. *cap.* 20. *fol.* 332.

De Cercopithecis. Cap. XIX.

Habetur ſupra volumine 1. *lib.* 9. *cap.* 7. *fol.* 318.

De quibuſdam Canum peregrinis generibus. Cap. XX.

de vno ſupra. Io. Fabr. fol. 466.

PRæter Canes notos noſtro Orbi, qui omnes penè ab Hiſpanis *tranſlati*, ab Indis in his plagis hodie educantur; tria alia offendas genera, *quorum* primum antequam huc me conſerrem vidi in patria, cæteros verò *neque* conſpexeram, neque adhuc eo delatos puto. Naturâ omnes atque moribus, noſtris ſimiles ſunt, nec forma admodum differentes. Primus *Xoloytzcuintli* vocatus

alios corporis vincit magnitudine, quæ tres plerumq; excedit cubitos, ſed habet peculiare nullis pilis tegi, verum molli tantum, ac depili cute, fuluo atque Cyaheo colore maculata. Secundus Melitenſibus canibus ſimilis eſt, candido, nigro, ac fuluo colore varius, ſed giberoſus, gratuſque iucunda quadam deformitate, ac capite velut ab humeris edito, quem Michuacanenſem abora, vnde eſt oriundus vocare ſolent. Tertius verò nuncupatus Techichi, Catulis ſimilis eſt noſtratibus, Indis edulis, triſti aſpectu, ac cætera vulgaribus ſimilis. Atque hæc de canibus Nouæ Hiſpaniæ breuiter dicta ſunto.

De Tepeytzcuitli, ſeu Cane Montano. Cap. XXI.

ANimal eſt Canis parui magnitudine, audaciſſimumque, aggreditur enim Ceruos, & quandoque etiam interficit. Corpus vniuerſum nigrum eſt, ſed caput, pectus, ac collum candens, pili longi, & cauda longa, & caninum quoque caput, vnde nomen: veſcitur Vitellis ouorum, & pane ex aqua calenti reſoluto, ſi quando contingat cicurari.

De Macame, ſeu Ceruis. Cap. XXII.

Habetur ſupra volumine 1. *lib*. 9. *cap*. 14. *fol*. 324.

De Cuetlachtli, ſeu Lupo Indico. Cap XXIII.

de quo etiam ſupra Io. Fab. fol. 479. *Sub nomine* Xoloitzcuintli.

FOrma, colore, moribus, & mole corporis Lupo noſtrati ſimilis eſt, atque adeo eius (*vt mihi* quidem videtur) ſpeciei, ſed ampliori capite. Tauros verò ſicut & noſtras *Lupus* aggreditur, & interdum etiam homines: reperiuntur nonnulli candentes quorum etiam exhibemus imaginem: Viuit in calidis nouæ *Hiſpaniæ* locis.

De Tucan, ſeu Talparum Indicarum quodam genere. Cap. XXIV.

TAlpæ (*vt videtur*) ſpecies eſt, dodrantem æquans longitudine, & latitudine humerum humanum, carnoſa pinguiſque, atque adeò breuibus cruribus inſiſtens, vt ventre penè terrã attingat, fuluo pilo, breui cauda vncibus vnguibus, longiſque, roſtro murino, paruis, & orbicularibus auriculis, biniſque ſuperna parte, totidemque inferna primoribus, longis exertis, & incuruis non ſine alijs, qui licèt longe minores, ſunt tamen firmiſſimi, edulis eſt caro pinguis, ac iucundo guſtu, ſed ſtuporem incutit dentibus rodentium oſſa, hebeti eſt viſu, ac ſub lucem prorſus nullo, ſubterraneis cauitatibus viuit, atqu e adeò numeroſis terram cuniculis terebrat vt non ſit tutum qua parte latet Viatores agere iter. Cum antro egredi contingit, repetere illud neſcit, atque ita alterum de nouo excauat quo ſe condat, veſcitur omni radicum genere, & quibuſque Tlaolli partibus, nec parcit phaſeolis, alijſuè ſeminibus, quæ in cibos annuos

annuos ſuis latibulis ſeruat, ac vbi opus ſit, deuoranda reponit. *Eſt* & aliud apud Nouam Hiſpaniam Talparũ genus, & eo quod luminis *prorſus ſit expers*, permultæ Murium differentiæ noſtræ Genti prorſus ignotæ, *quas modo ob* temporis anguſtiam prætermiſſas per maius fortaſſis otium aliquando prodemus.

De Coyametl, ſeu Quauhcoyametl. Cap. XXV.

de quo etiam ſupra Io. Fab. fol. 637.

COyametl quem alij Quauhcoyametl quoniam eſt montanus, alij Quauhtlacoyametl, alij vero Quapicotl vocant, apro noſtrati videtur ſimilis, ſed longe minor eſt, & vmbilico (ita enim vocatur ab indigenis) circa dorſum mirabilis, in quo ſe recipit humor quidam aqueus, qui digitis expreſſus fluit, nec tamen is verus eſt vmbilicus, aut ſubeſt quicquam ab eo quod in alijs animalibus reperiri ſolet diuerſum: quod eo diſſecto cognouimus, aliudue quam glanduloſa quædam, & mollis pinguedo; ferus eſt, ac truculento cum primum capitur morſu, ſed cum circuratur placidus eſt, & amicus domeſticis, habeturque in delicijs, caro eſt ſimili ſuillæ, aprinæue, ſed durior, atque inſuauior, ſetæ ſunt aſperæ, albo ac nigro promiſcuè variatæ colore. Veſcitur glandibus, radicibuſque, & alijs montanis fructibus, necnon vermiculis, lumbricis, atque alijs eiuſdem generis animalibus, quæ lacuſtribus humidiſue, & vliginoſis naſcuntur locis. Deuaſtant etiam ſata, cum ab eis non arcentur, gregatim ambulant, & redditi mites aluntur quibuſcumque eſculentis domeſtici veſci ſolent, verum digiti pedum manuumque variant, ſiquidem alij productiores ſunt, alij breuiores.

De Quauhtechallotl. Cap. XXVI.

de quo ſupra Io. Fab. fol. 582.

QVinque ſunt Sciurorum præter veteri Orbi notos differentiæ quos Indi Quauhtechallotliltic nuncupant aut Tlilocotequillin cognomine ſumpto à corporis, & caudæ colore, nempe nigro, & à pinubus quos colunt veſcuntur pomis quę ex arboribus decerpunt, in earundē cauitatibus reconditis ſeruatiſque in hyemmales alimonias, vbi & ſobolem educant, & nihil nō abrodunt, verſuti ſunt, paſſerum voces ſonant, & caudam qua ſe totos operiunt, nigeram geſtant, miteſcunt facili opera, & quibuſuis aluntur nutrimentis, dum comedunt poſterioribus inſiſtunt pedibus, orique cibos admouent prioribus, attollentes maiori ex parte caudam ac corpus eadem niſi in curſu tegentes, tunc enim protendunt illam, eiuſdemque irati pilos erigunt, adiunguntur eorum pelles internis veſtium partibus caloris conciliandi, atque ornamēti gratia, fugata ad eum modum deformitate, & hyemmalis rigoris *ſæuitia*. Secundus Quauhtecallotlquapachtli, aut Coztiocotequallin à luteo *alui* colore dictus, in duplam ferè creſcit magnitudinem, alboque, nigro, & *fuſco* colore promiſcuè tegitur, ſi ventrem excipias qui pallens eſt, aut *fulus* quemadmodum

dum attigimus, & caudam gerit prælongam, piloſámque qua ſe interdum operit; Viuit in terræ foraminibus, & antris incluſus, in quibus quoque educat prolem: veſcitur indico frumento, quod raptum ab Aruis in hyemem recondit. Verſutus eſt velut & reliqui, nec vnquam cicuratur, aut congenitam deponit feritatem. Tertius Techallotl dictus, caudam ferè depilem geſtat, ac breuiorem, nec dodrantem vincit longitudine, non cicuratur, ſed perpetuò mordet atrociter, & corrodit oblata omnia, fuſco, & candenti colore promiſcuè tingitur, & poſterioribus quoque innixus pedibus oblatam edit alimoniam, ſed præcipuè maizij ſpicas apprehenſas anterioribus; oculi ſunt magni ſi illos cum cæteris partibus conferas, viuit in antris, quæ vnguibus facile excauat, conſternitque lana, goſſipioue, & quouis alio molli ſtramento, ac Paſſeres voce imitatur. Quartus Tlalmototli dictus ſpitamæus eſt, caputque, & oculos habet pro corporis amplitudine maxima, caudam vero longam, piloſámque & lineis albis, fuſcis, ac nigris interſtinctam, qua ſe eodem quo alij modo tegit. Color totius corporis varius eſt, & quandoque inclinans in fuluum, cætera præcedentibus ſimilis. Quintus dictus Quimichpatlan ſeu Mus volans, fuſco pilo, nigroque promiſcuè tegitur, qui propè brachia & crura eſt prolixior, ac paruarum alarum forma, cuius gratia tanta celeritate in has, & illas arbores ſeſe vibrat vt dicatur volare, eſt autem cæteris minor, paruo, & murino capite, magnis auriculis, nec alia, quàm cæteræ horum animalium differentiæ vtitur alimonia, caudam eius vſtam, ac redactam in puluerem deuoratamquè, aiunt parturientes iuuare. Eſt & aliud genus Iztactechalotl vocatum, cæteris forma ſimile, prolixitatêque, & lanuginoſa cauda, capite, tamen, collo, & clunibus deſuper fuluis, cauda per alterna interualla cyanea, ſubalbidàque, ſed fuluis diſtincta lineis, cætero corpore ſubalbido, vnde nomen, ac pilis cæruleis vario.

De Quauhtentzo. Cap. XXVII.

GEnus eſt Sylueſtris Muſtellæ prælongæ caudæ, fuſci pili molliſſimiquè, & punctis nigris diſtincti, mitiſſimum animal Vulpeculæ ſimile, & quod accedit etiam ad cognitos & domeſticos, parantur è pelle eius veſtes magno habita in pretio, tum ornamenti gratia, tum etiam arcendi frigoris moleſtias, manus ac pedes ſunt Quauhpecotli, alitur platanis, & alijs fructibus, ac vitam agit in regionibus calidis Xonotle, vnde miſſum eſt id animal, ſed Pictorum incuria perijt eius imago, aut fortaſſis cuiuſpiam minus honeſti Viri rapina.

De Tepe Maxtlaton. Cap. XXVIII.

GEnus eſt Felis ſylueſtris, Muſtellæue, nam & æluro par fere eſt magnitudine, piliſque veſtitum nigris, & promiſcuè candentibus, puluis eius dicitur febrientibus conferre, roſtrum eſt longum, auriculæ paruæ, breuia crura, & cauda eiſdem trāſuerſis faſcijs, nigris, candidiſque, quibus Tepemaxtlara Ocoitucenſis, cuius videtur ſpecies variare.

De Coyopollin. Cap. XXIX.

ANimal eſt paruum, muris mediocris magnitndine, aut paulò maius: cauda vero auriculis & roſtro Tlacuatzin ſimile: nam cauda etiam pro manibus vtitur, & natus matrem in metu tenet amplexam, caudá eſt craſſior murina, firmiòrque, venter ex albo palleſcit, auriculæ ſunt translucidæ, pedèſque & crura candida. Educat in arboribus ſobolẽ, poſſetq; in genera Tlacuatzin referri, ni alicui potius arrideat magis pertinere ad mures, aut eſſe ſui generis animal. Viuit in montibus Tepeztlanicis vbi inuentus eſt delineatus atque deſcriptus.

De Tauris, Vacciſque Quiuiræ Regionis. Cap. XXX.

de vno ſupra Io. Fabr. fol. 587.

CVm Hiſpani in eas penetrauere Regiones, inter alia miranda dictu, offenderunt Armenta Taurorum ſylueſtrium, modico humilique corpore, dorſo incuruuo, & frequentibus iubis, laciniiſue longius propendentibus, aquo totius corporis colore, & carne, nec ſapore aut ſalubritate noſtratium Vaccarum carni cedente, qua cruda Incolæ veſcuntur epotato ſanguine, & pellibus aduerſus frigora corpore munito. Audio Vaccam vnam ex his delatam ad Philippum Maximum, & vltra flumen quod habet nomen Aconchis, Hominu quoq; genus incuruum reperiri, quod tamen adhuc nõ ſatis habeo perſpectum.

De Ytzcumtepotzotli ſeu Canibus Gibbis. Cap. XXXI.

de vno ſupra. Io. Fab. fol. 466. *Sub nomine* Ytacuintepotzotli.

AT quid mirum Taurorum hominùmque gibberoſa reperiri genera, quando gibboſum quoque Canum genus offenditur, quos vocant Michuacanenſes ob plagam à qua ſunt oriundi. Sunt hi Meliteníibus paulo maiores, & colore velut & noſtrates variantes, collo penè nullo, & capite ex ſcapulis prodeunte, cætera reliquorum Canum moribus, atque naturà, nec aliter applaudentes heris, atque colludentes.

De Caluaria reperta Chalei & de repertis Gigantum oſsibus. Cap. XXXII.

MOnſtrificorum quæ præceſſere animalium enarratio videtur expoſcere, vt ſubnectam repertam apud Chalcenſes ab effodientibus puteum humanam caluariam duplici facie, quaternis oculis, naribus, maxillis binis, quatuorque, & ſexaginta dentibus, & his ipſis non modo iuſtam aſſequutis magnitudinem, ſed multorum annorum vſu conſumptis atque protritis. Quominus mirere Androgynum illum, quem aut tulit Antiquitas, aut Plato philoſophandi gratia confinxit, quin permulta Gigantum non vulgaris magnitudinis oſſa per hoſce dies inuenta ſunt, cùm apud Tetzconanes, tum apud Tollucenſes, quorum nonnulla in Hiſpanias delata ſunt, alia vero miraculi gratia à Proregibus

gibus ſeruantur, inter quæ dentes maxillares eſſe ſcio quinque circiter vncias latos, ac decem longos, vnde conijcere licet capitis amplitudinem quod bini homines extenſis brachijs vix poſſent amplecti. Hæc autem notiora ſunt, quam vt fides queat illis ab aliquo denegari, & tamen non me latet à multis iudicari multa fieri non poſſe antequam facta ſint, adeò verum eſt atque indubitatum quod Plinius noſter dixit, *naturæ (nempe) vim ac maieſtatem omnibus momentis fide carere*, ſiue horridæ magnitudinis homines aliunde in hanc regionem venerint (cum apud Promontorium bonæ ſpei Patagones quoſdam verſari monſtrificæ proceritatis narretur) ſintque ab indigenis occiſi, ſiue volente natura eos hæc tulerit Tellus, auctumque numerum pertimeſcentes Indigenæ vaſtauerint ac funditus deleuerint.

De Tepemaxtla. Cap. XXXIII.

SPecies eſt Vulpis, candido, nigroq; & fuluo pilo veſtita, capite paruo, modicis auriculis, corpore gracili ac quaternos ferè dodrantes longo, roſtroque tenui, & prolixo, moribus vero victuquè & rapina cæterarum *Vulpium*: oſtenditur vbiuis, ſed præcipuè calidis in locis.

De Æluro à quo Gallia vocata corraditur. Cap. XXXIV.

NOn me latet vulgare eſſe hoc Felis vocati genus Hiſpanis, quanquam Aduenam non indigenam, verum qui ex Inſulis philippicis cœpit iam in hanc nouam Hiſpaniam adferri, neque apud quenquam ex recentioribus, pro dignitate delineatum videram, curaui in his, quos iuſſu Philippi Secundi Maximi condo libros depingendum. Non tamen illius vſum, & mores prætериens, tùm quod ab alijs noſtræ ætatis deſcripta ſint, tùm quod Nos ad alia ignotiora enarranda properamus, aderit forſaſſe tempus, dabiturque Numine concedente otium, vbi quæ nunc breuiter attinguntur, plenius ac latius poſſint enarrari. Verùm Felem hoc animal vulgo vocari reuocat in memoriam accepiſſe ab his qui nuper ab Hiſpanis nauigarunt in hunc nouum Orbem, ac Regiæ Philippi Secundi ad fuere, ad eum delatum AElurum (ni fallor) à Luſitania Canum Melitenſium more lanigerum, iubatumuè, aut laciniatum, ac candidiſſimo pilo inſignem, atque amabilem, & in delicijs à tanto Principe haberi.

De Peruichcatl. Cap. XXXV.

De quo ſupra. Io. Fabr. f. 660. Sub nom. Pelon Ichiatl oquitli.

ETſi intelligam peruinas vocatas oues iam dudum delatas in Hiſpaniam, & ab omnibus pene viſas atque cognitas, tamen delineandas putaui quod à nullo alio ante me pictas conſpexerim, vt neque eos quibus forte fortuna ignotæ ſunt, latere poſſet earum forma à noſtratibus non parum aliena: ſunt enim longè maiores, inutili tectæ vellere, carne verò neque grati, neque probati alimenti, eiſque viribus quibus in Iumentorum penuria non nihil ferre poſſint oneris, quemadmodum periclitatum eſt apud Peruinos priuſquam eò eſſent veterina tranſlata animalia. Illud ſilendum non eſt in horum peregri-

norum animalium ventre interdum reperiri lapillos illos quos à facultate qua venenis aduerſantur, Bezares Arabum Gens vocare conſueuit.

De Ariete quadringeminis armato cornibus. Cap. XXXVI.

OFfendi apud Mexicanos Arietes quadringeminis armatos cornibus, quos etſi antea vidiſſem in Hiſpania, depingendos tamen curaui, vt his qui non viderunt eos ex Icone innoteſcerent, ſiue hi ad peculiare pertineant genus, ſiue euentu, caſuque ſint monſtrifico editi atque producti.

De Tlacoyotl, ſeu Coyotl humili. Cap. XXXVII.

INueni in agro Tetzcocano animal piloſum valde, vocatum Tlalcoyotl, duas longum ſpithamas, vnguibus melis, aut Quauhpecotli ſimilibus, breuibus cruribus & nigro veſtitis pilo, breuiſſima cauda, corpore toto ex albo vergente in fuluum, ſed dorſo, ac ſuperna parte capitis, & colli nigris, lineaque diſtinctis candenti, caput eſt paruum, roſtrum tenue, & longiuſculum, canini exerti ac vita victuſque eadem quæ Quauhpecotli.

De Ytzcuintecuani. Cap. XXXVIII.

SImilis eſt Ytzcuintecuani vocato Quauhpecotli, ac eodem modo meli noſtrati congener, non ſolum corporis magnitudine, moribuſque, ſed roſtro etiam (quod perlòngum eſt, & tenue) ac pedibus qui illos Quauhpecotli fuiſſe parui videantur imitari, verum color albus eſt maculis nigris ac magnis diſtinctus, & ſpectabilis, nomen habet à mordendo canes, viuitque toto Tepeci non longè à mari auſtrali.

De Leone paruo Inſulæ Margaritiferæ. Cap. XXXIX.

AVdio Leonum minimum genus miſſum elapſis annis ad Maximum Philippum ſecundum in itinere interijſſe, quod mirandum eſt, niſi fortaſſe AElurorum ſylueſtrium aliqua erat differentia, quæ Leones facie referret, nec tamen ad Leonum pertineret genus qualem apud Maxicanos à me inuentam, ac Tlalmiztli vocatam, depingendam atque deſcribendam curauimus, dum hiſtoriam naturalem noui Orbis iuſſa Philippi Maximi condentes illic ageremus.

De Cacamiztli. Cap. XL.

ITa vocatum eſt hoc animal quoniam ad Leonum paruorum feliumue pertineat genus, & in iuncetis verſari ſoleat; quadrupes quaternas ſpithamas longus, ſed corpore non admodum amplo, fuluo pilo, & aliquantiſper prolixo tecto, auriculis breuibus ac penè nullis, ælurino capite, cauda prolixa, hiſpidioreque, adeò eſt ferox vt Ceruos plerumquè aggrediatur, atque etiam occidat, vnde fortaſſis nomen, ni à fele potius profectum eſt: Miztli enim apud Mexicanos interdum AElurum, & interdum ſignificat Leonem; viuit apud Panuceſes, vbi illum curauimus & depingendum, & deſcribendum.

Finis Tractatus I. Hiſtoriæ Quadrupedum.

TRACTATVS SECVNDVS DE HISTORIA AVIVM NOVAE HISPANIAE

Cap. I.

De Hoacton Fœmina.

HOACTLI mare paulo maior eſt, ventre, colloque alba, ſed fuſcis paſſim interſectis pennis, reliquum corpus fuſcum interpoſitis albis, oculi magni nigrique, ſed iris pallens, cætera ſunt illi cum mare ſimilia. Ardeæ cinereæ videtur ſpecies; ſunt qui ſentiant generis eſſe ſui, nam magnitudine à cæteris ardeis duplo ferè vincitur, ſunt qui Xoxouh, qui Hoactli vocēt.

De Quetzaltototl, ſeu Aue plumarum diuitum. Cap. II.

AVis eſt criſtata pauoninis magna ex parte ornata plumis, parcæ magnitudinis, roſtro acuto, luteòque, & pedibus pallidis, cauda Tzamatl plumis prælongis veſtita, atque virentibus, nitidis, & pauonini coloris Iridis folijs forma ſimilibus, opertiſquè ſupernè alijs nigricantibus, infernè verò & qua parte pauoninas attingunt quæ in medio ſunt inclinantibus in virorem, quaſi cauente natura mediarum pulchritudini, criſta plumis conſtat ſplendentibus atque pulcherrimis, pectus, collumque infernè rubris & micantibus, ac pauoninis ſupernè qualibus etiam dorſum tegitur, nec non eæ partes quæ ſubter alas ſunt, interque crura: ſed dilutis exilibus & mollibus, plumæ alarū ſunt prælongæ, virore tinctæ diluto, & in acumen deſinentes. Pennæ tegentes humeros vireſcunt, ſed ſubter ſunt nigræ, quæ vero alas interſtant non nihil incuruæ, ac vnguium colore. Plumæ huius Auis maximi æſtimantur apud Indigenas, ipſique auro quandoque præferuntur, nempè longiores ad criſtas, & alia capitis ac vniuerſi corporis bellica, paciſque ornamenta, cæteræ vero ad textilia opera, & rerum quarumuis, ſed præcipuè diuorum exprimendas formas. Cui rei pennas quoq; Auicularum (quas Hoitzitzillin vocant) permiſcere atque intexere ſolent. Viuunt in Prouincia Tecolotlani vltra Quauhtemallan tendentibus in vocatas *honduras*, vbi magna cura cauetur ne quiſquā eas occidat Aues, tantum licèt eas plumis exuere, ac ſtatim dimittere, nec omnibus ſed ſolis Dominis: ſunt enim opimorum prædiorum loco, ac tranſeunt ad hæredes.

De Achalalactli ſeu Piſcium Voratrice. Cap. III.

ACHalalactli quam alij Michalalactli vocant, Auis eſt Columbæ magnitudine, & forma ſimilis; roſtro acuminato, & nigro, tres digitos longo & proportione corporis craſſo, caput criſta ornatur è colore cyaneo in nigrum tendente longaque, venter candidis tegitur plumis & collum torque candenti inſignitur. Alæ infernè albeſcunt ſed poſtremis partibus videntur fuſcæ, &i can-

candicantibus diſtinctæ maculis, ſupernè vero cyaneæ velut & reliquum corporis, extremis partibus nigræ & albis vndique maculis reſperſæ. Cauda partim nigra, partim cyanea eſt, ſed maculis quoque candidis variata per interualla; crura rubea ſunt, pedes in digitos diuiſi, in atros vngues deſinentes, oculi nigri, iris verò candeſcens. Aduena Auis eſt Mexicanorum Plagæ, verſaturque in fontibus ac fluuijs, piſciculis & alijs aquatilibus victitans, edulis, ſed reliquarum Auium paluſtrium ſapore atque nutrimento.

De Acolchichi ſeu Aue rubeorum humerorum. Cap. IV.

STurnorum (quos Hiſpani *Tordos* vocant) videtur ſpecies quando magnitudine, colore, & forma pares ſunt, & cum eis vbique verſantur, etſi humeri primo fului appareant in rubrum vergentes, & cum ætate procedente in fuluum omninò mutentur coloré, in caueas coniecti voces reddunt humanas, & lepidè garriunt, quauis re oblata veſcuntur ſed pane maximè atque indico frumento. Calidis frigidiſque eas Aues reperias regionibus, ab Hiſpanis Colonis argumento rubeorum humerorum *Comendadores* vocatas, ſed numeroſis agminibus, & Oppidanis admodum moleſtis audacter incurſantes præcipuèq; feruidis & maritimis regionibus, malum, inſuauemque præſtant ſuccum, & in Arboribus non procul ab Oppidis hominumque commercio nidificant, & ſata in quibus forte conſedère deuaſtant atque depopulantur, cantant luduntque, ſeu caueis includantur, ſeu liberè per domos permittantur incedere.

De Aztatl. ſiue Ardea candenti. Cap. V.

ARdeæ albæ ſpecies quædam eſt *Aztatl*, noſtrati aut eadem, aut forma & magnitudine proxima, vniuerſi corporis pennæ niueæ ſunt aut lactei coloris, molliſſimæ ac mirum in modum pexæ, atque compoſitæ, roſtrum longum ac pallens, ſed virens iuxta exortum. Crura prolixa, nigraque ſicut & pedes qui in quaternos finduntur digitos, quorum tres ſunt prælongi, ac Grues videntur quadamtenus imitari vocibus, degunt iuxta paludem mexicanam.

De Xoxouhqui hoactli. Cap. VI.

NOmen inuenit hæc Auis à voce, ſonat enim hoho, ad Ardearum pertinet genera, etſi longe inferiore ſit magnitudine. Plumæ quæ ſubſunt alis, ventri, ac collo, ſunt cinereæ, quæ verò caput tegunt purpureæ, vnijs tamen ſingulis digitum latis vtrinque circumdãtibus, promiſcuè frons nigrã eſt atque candens, caput inſignitum criſta ſeptem purpuraſcentibus plumis concinnata, alæ cinereo, cyaneoque colore variatæ, pedes fuſci, nigri, atque pallentes: humeri, alarumue exortus candidi, roſtrum ſerratum nigrum craſſitudinis pollicaris, & quaternas prolixum vncias, crura ſpithamæa, ipſaque Auis integra ab extremo roſtro cũ collo, quod ſeſqui dodrantale eſt ad pedes vſque, duos pene cubitos longa, lacuſtris eſt, Aduenaque paludi mexicanæ, etſi raro appareat

eam

eam capi ſoleat: Fera Auis eſt, & à Septentrionarijs regionibus ad Mexicanas credita deſcendere.

De Atapalcatl, ſeu Teſta Aquaria. Cap. VII.

AVis quam Mexicani vocant Atapalcatl, ſeu Teſtam Aquariam, Anati illi ſylueſtri (quam recentiores Querquedulam vocant, noſtri verò Cercetam) ſimilis omninò eſſet, niſi roſtrum haberet duplo latius, colorem candentem, & fuluum, admotámq; manũ irrito protinus innocuoq; lanciaret morſu. Cæterum lacuſtris auis eſt, & ſylueſtriũ Anatum genus, lacus Mexicani Aduena, inſuauique, & piſcoſo nutrimento. Quin & ea (quam diximus Querquedulam vocari) ad eundem lacum cum cæteris paluſtribus per hyemem ſe confert, delineandam tamen non duximus, quod eſſet noſtro Orbi & Animalium recentibus ſcriptoribus notiſſima.

De Atototl, ſeu Aue aquatili, mare. Cap. VIII.

de vno ſuprà. Io. Fabr. fol. 672.

PAſſerem noſtratem æmulatur magnitudine & forma, ſed roſtrum eſt nigrum, crura, pedeſque fului, corporis inferiora magna ex parte candida, cætera fuluo, albo, nigròque variantia colore. Indigena eſt Mexicano lacui Iuncetis atque carectis vere educans, muriũmque voces cantu imitata cui ab ortu ſolis in noctem, vſque pertinax aſſueſcit, eſtur aſſa, elixauè, nec malum aut omnino inſulſum præbet alimentum.

De Acacalotl Mare, ſeu Coruo Aquatico. Cap. IX.

AVis eſt à cauda extrema ad roſtri vſque acumen quatuor ferè longa dodrantes, ac medioris amplitudinis, crura ſeſqui ſpithamea, roſtrum arcus inſtar incuruum, duos palmos longum, ac mediocriter tenue, pedes in quaternos finduntur digitos, nigerrimis munitos vnguibus, crura minus nigreſcunt digitis, roſtrum cyaneum eſt, & exgiuum caput, plumæ infernæ fuſcæ inſertis rubris, ſuperiores verò promiſcuè purpureæ, ſubnigræ, virides, atque ſplendentes. Ceruix eſt ſeptem digitos longa, caput, collumque pennis fuſcis, albis, & viridibus teguntur, ac pauliſper fulueſcentibus, oculi ſunt nigri, & iris ſanguineo tingitur colore. Cæterùm ab externis oculorum angulis vſque ad roſtrum vnciæ vnius interuallo deplumis, & glabra eſt pellis, rubeſcenſque ex albo, alæ viridi ſplendentique ſubtus pellucent colore, & qui pro varijs ſolis repercuſſibus euariet, atque mutetur, ſupernè verò propè exortum paſſeæ ſunt, deinde verò viridi, atque pauonino ſpectabiles colore, Indigena huic Plagæ Auis eſt. Verſatur circa lacus, ac piſcibus victitat. Maſculus fortaſſis eſt, & auis (quam Recentiores vocant Arcuatam) aut illi ſaltem congener. Educat Filios veris tempore iuxta loca lacuſtria, bonum præſtat alimtẽum, nec valdè iniucundum, craſſum tamen atque (vt lacuſtres Aues decet) piſcoſi odoris, & viſcoſum.

De

De Acolin, ſeu Aquatili Coturnice. Cap. X.

STurno eſt Acolin magnitudine par, cruribus, pedibuſque è viridi palleſcẽtibus, & in quatuor prolixiores digitos diuiſis, roſtrum eſt luteum, & longiuſculum proportione corporis, tenuèque, & mucronatum, oculi nigri, Iris fulua, ac paruum caput: interna corporis candida ſunt, lateribus fuſco maculatis colore, ſuperiora verò, & cauda quæ breuiuſcula eſt fulua ſunt, ſed maculis nigricantibus diſtincta, & candidis lineis, quaſuis pennas circumambientibus, eiuſque coloris punctis nonnunquam conſperſis: lacus incolit, piſcoſumque, nec tamen admodum ingratum præſtat alimentum. Vermiculis muſcis & huiuſmodi alijs paruis Animalibus victitat circa paludem volitantibus. Indigena eſt huius lacus, caput mira colorum varietate micat, quod medium atra linea ſecat, ac velut cinereæ alæ latera: maculæque paruæ, & candentes canthos externos: collum, pectuſquè cinerea ſunt, cætera e fuluo in viride potius inclinant.

De Acacacahoactli, ſeu Aue aquatili raucum ſonante. Cap. XI.

AVis eſt quam *Acaçaçahoactli* vocant ob cantus raucedinem Alcionum ſpecies illa eſt, quam noſtri martinetum piſcatorem vocare ſolent, circa aquarum fluenta victus gratia, ac congenita quadam verſantem natura. Anate fera paulò minor eſt, collóque, & roſtro ſpithamæo, hoc eſt tres digitos latos pronominet, mediocrem ſortitur craſſitudinem, in aërem deſinit ac morſui eſt per quam opportunum, supernè autem nigrum eſt, & infernè album, & palleſcens circa latera, oculi nigri ſunt, Iris verò *propè pupillam rubra, deindè* pallida, ac demum candens, *ab oculis ad roſtri vſque exortum* faſcia è viridi palleſcens procedit. Crura pedèſque in digitos fiſſi vireſcunt extrinſecus, intrinſecus verò inclinant in pallorem, color totius corporis magna ex parte albus eſt, fuluis pennis inſertis, verùm ſuperna magis fuſca ſunt, inferna verò candidiora, alæ infernè cinereæ, ac deſuper circa extrema *nigræ, mox è fuluo* rubeſcentes, deinde palleſcentes ex fuluo, *ac demum fulueſcentes* circa dorſum. Piſcibus victitat, miteſcit minimo negotio, *nec* eſt cantu inſuauis, indulgenter tamen, ac blandè vermiculis, & *alijs exiguis* animalibus quæ in paludibus gignuntur alenda. Carne etiam veſcitur, & alijs non paucis vbi fieri aliter non poſſit, craſſi eſt alimenti, neque diſſimilis ei, quod Anates feræ præſtare ſolent, Indigena eſt huius Plagæ, & vere educat inter iunceta ſobolem, mirum eſt, cũ ſit ceruix pro ratione reliqui corporis longiſſima, in quam breuitatem illam cum libet contrahat, quod frequentius facere ſolet. Cauda puſilla eſt, nigràque, & nonnihil præſeferes ſplendoris, quæ in maiorem procedit amplitudinem, patrio nomine appellatur Tolcomoctli. Similis omninò eſſet hæc Auis Compari, niſi roſtrum deſuper nigricaret, ſubtus rubeſceret, velut pedes, & crura, & vniuerſum corpus fuluum nigrumquè promiſcuè cerneretur.

De Amacozque, ſeu Aue rubeſcentis colli. Cap XII.

AVis eſt paluſtris noſtrati Turturi magnitudine par, cruribus, pedibuſque fiſſis in digitos, atque ex albo rubeſcentibus, nigris vnguibus, roſtro mediocriter longo, exili, & nigro, atris oculis, & Iride rubea, pectoris, ventris, & alarum inferna alba ſunt: ſed cauda quæ mediocrem longitudinem nanciſcitur, fuluo, & nigro colore eſt inſperſa; at collum pectuſque torques bini, minimi ferè digiti diſtantes interuallo, nigrique cingunt, quorum anterior vndequaque circuit, poſterior ſuperna deficit, ac diſparet parte; frontem autem ab oculo ad oculum alter, eadem latitudine, & colore. Quin ex vtroque latere maculæ binæ candentes pari amplitudine ſupra oculos verſus collum attingentes, ferè illud diſcurrunt: ſuperna corporis, adeoque ipſa cauda albo, nigro, fuluoque ſunt colore, alæ verò deſuper fuluo, & fuſco. Indigena Auis eſt, lacus Mexicani alumna, ac veris tempore educans ſobolem: eſtur caro, quæ eodem, quo cæterarum aquaticarum eſt nutrimento, veſcitur culicibus, piſciculiſque, & lacuſtribus vermibus, vehementius perſtrepit, quàm pro corporis ratione, nec tamen poteſt garrulis Auibus annumerari.

De Acatechichictli, ſeu Aue confricante ſe ad Arundines. Cap. XIII.

AVicula eſt Corduele paulo minor deſuper vireſcens, e fuſco; ſubter verò ex albo palleſcens, cantillat vt Achantillis, ac ſimili veſcitur alimonia.

De Acuicuitzcatl, ſeu Arundine Aquatili. Cap XIV.

QVam Mexicenſes Acuicuitzcatl vocant, *Larum* latini, ac *Gauiam* nuncupare ſolent, hanc modo non duximus deſcribendam, quòd à quibuſdam recentiorum ſub ſecundi lari nomine depingatur.

De Auibus quibuſdam roſtri maximi. Cap XV.

ADeunt quotannis ſtato tempore eam Prouinciam, quam *Honduras* vocare mos eſt, Auium numeroſa examina, columbarnm magnitudine, ſpectandaque forma, cùm ob pennarum varietatem, quæ luteæ, coccineæ, candidæ, ac cyaneæ ſunt, tùm ob roſtri monſtrificam magnitudinem, quod præterquam quòd, partim eſt coccineum, ac partim candidum, & maculis è nigro luceſcentibus, paſſim interſertis diſtinctum; reliquo corpore eſt longius. Auem nondum mihi videre licuit, roſtrum apud me eſt, quod ſi procedente tempore facta mihi non fuerit eius copia, curabo depingendum. Sunt qui ad Pſittacorum genus referant.

De Atototloquichitl, ſeu Paſſere Aquatico mare. Cap. XVI.

PAſſaris noſtratis æquat magnitudinem, & formam, roſtrum tamen nigrum eſt, crura, ac pedes fului, inferiora corporis magna ex parte candida, cætera fulua, candidoque, ac nigro variata colore. Indigena eſt Prouinciæ Mexicanæ auis, Iuncetis carectiſq. educans prolem; mures cantu, ſoléque quamprimum

exoriente æmulari ſolet, & toto die occinens pertinax perſeuerat. Edulis eſt eius caro, bonumque, nec inſuaue præbet alimentum.

De Quauhchichil, ſeu Auicula capitis rubei. Cap. XVII.

AVicula eſt Hoitzitzillin paulò maior, infra candens, ſupra verò vireſcens è fuſco, ſed caput coccineis quibuſdam ornatur plumis (vnde nomen) femora verò nigris; & roſtrum, pedeſque atra ſunt; in frigidis viuit, caueáque detenta, ſuauiter occinit.

De Chichictli. Cap. XVIII.

AVis quam Mexicani à ſonitu *Chichictli vocant, ſpecies eſt Noctuę,* Gallinæ cohortalis magnitudine: *ſi plumæ quoque veniant in cenſum* pennatis cruribus, ac plumis corporis vniuerſi, fuluo, albo, fuſcò, nigróq. reſperſis colore. Oculi ſunt atri, & palpebræ cæruleæ; *par eſt Tolchiquatli magnitudine*, aut ea paulò maior, circa Mexicanam verò *paludem*, atque Vrbem ipſam verſari ſolet.

De Cenotzqui. Cap. XIX.

CEnotzqui, ſeu Auis *euocatrix* niuis ideo vocata, quòd *paulo* antequam ningat clamitare *ſoleat*, ſileat verò niue iam decidente, & *poſtquàm* ninxerit *magnitudine*, voce, forma, roſtri aduncitate, curuitate vnguium, paruarum *Auium* aucupio, ac lacertarum venatu Tinnunculo ſimilis eſt, ſed colorũ formoſa, & ſpectabili quadam varietate conſpicua. Vngues ſunt nigri, crura pallent, pectus fuluum eſt, ac venter nigris maculis conſperſus, & candidis tegitur maiori ex parte plumis, alæ ſubter candidæ, & cinereæ ſunt, anterius, ſupernèque fuluæ, ac nigræ, paulò poſt cinereæ, *atriſque* conſperſæ maculis, & poſtremis demum partibus nigræ, licet *maculis albis latiſque varientur*; cauda ſubtus nigro, candidoque *tingitur colore*, *deſuper verò velut*, & reliquum corpus fuluo, nigrantibus *diſtinctum maculis*. Caput nigrum eſt, faſcia diſtinctum cinerea, roſtrum paruum cinereum ſupernè atque infernè, ſed ſupernè iuxta exortum linea ambitur lutea. Oculi nigri ſunt, & pallentes palpebræ, quouis cælo gaudet, montana colit, & veris tempore educat ſobolem. Ita conuoluit huc, & illuc caput, contorto in varias partes collo, vt eodem ſitu immota perſtans cuncta circumſpiciat. Eſt & alia eiuſdem Auis ſpecies: quam ſeorſim depingendam curaui, Tinnunculo *ſimilis* eſt, & quibuſdam diſtans colorũ varietatibus: capite ſiquidem fuluo, & cinereo eſt, & collo partim nigro, ac partim candeſcente. Sunt qui *Ceceto* vocent.

De Coltotl, ſeu Auicula inflexa. Cap. XX.

AVicula eſt Coltotl, paſſeris noſtratis *magnitudine*, & forma: plumis infernè cinereis ſupernè nigris, ſed per ambitum interdum nigris atque interdum candentibus: Indigena eſt huius Mexicanæ Prouinciæ. Vere (vt cæteræ penè omnes) educat ſobolem, & clauſtris contenta modicis, cantu Carduelem noſtratem iucundè ſolet imitari.

De Ceoan, ſeu Aue niuea. Cap. XXI.

TVrdo viſciuoro paulo maior eſt, circa pectus, ventrem, atque alarum exortum fulueſcens, permixtis ad caudam cinereis plumis alarum extrema, caudaque ipſa, infernè cinerea ſunt, ſupernè verò vniuerſum corpus nigreſcit è fuſco, roſtrum, quod paruum eſt, atque exile, cruraque fulueſcunt: mentum candet, inſertis tamen nigris aliquot pennis. Sermonem humanum æmulatur, velut irridens tranſeuntes, quos tamen vbi licet inſequitur.

De Comaltecatl. Cap XXII.

AVis eſt Comaltecatl lacuſtris, à Regionibus algentibus, Septentrionariiſq; ad ſolum hoc Mexicanum quotannis per hyemem velut ad aprica, & tepida loca, poſtquam alibi educauit ſobolem, confugiens. Spithamam vnam, ac prætereа vncias ſex ab vltima cauda ad ſummum vſque roſtrum longa, & columbi ſylueſtris amplitudine, cruribus dodrantalibus, tenuibus, ac rubeſcentibus, pedibus concoloribus, in tres digitos longiuſculos diuiſis, plumis vniuerſi corporis candentibus, ſuperna parte capitis, roſtroque nigris, alis ſupernè, infernèque candido, ac nigro colore variatis, & roſtro palmum longo, tenui, atque deſinente in mucronem. Eſtur eius caro, verùm ſapore piſcoſo eſt, malumque, & iniucundum exhibet nutrimentum.

De Chochopitli. Cap. XXIII.

ALienigena quoque eſt Chochopitli, ſeu Auis roſtrata, aduenaque huic Mexicano lacui, *Chorlito* à Toletanis vocatæ Aui perſimilis: ab extrema cauda ad roſtri vſque acumen ſeſquipithamam longa, roſtrum ferè palmeũ, ad extremum nigrum, & virens iuxta exortum, candentibus tegitur pennis, inſertis tamen circa alas quibuſdam fuſcis, quas cum collo, & capite albas, nigraſque potius ſortitur: carnium natura, & cibus idem qui Comaltecatl.

De Coyolcozque, ſeu Colli ſonali. Cap XXIV.

SPecies eſt Collin, ſeu Mexicanæ Coturnicis, inter quamplures alias de quibus loquemur ſeorſim. Ergo Coturnicibus vocatis à noſtris ſimilis hæc eſt, magnitudine, cantu, nutrimento, volatu, & moribus, ſed diuerſo colore, qui ſupernè eſt ex fuluo, candidoque commixtus, infernè verò tantùm fuluus, etſi verticem, & collum nigrantes, albæque plumæ occupent, & tænias ab vtroque latere, adeòque à collo ad vtrumque oculum conſtituant, atque efforment. Oculi ſunt atri, & fulua crura. Indigena Auis eſt, campeſtribuſque locis, velut & noſtras frequens, ac ſimili etiam alimento, & quòd ad illud Perdicis Hiſpanicæ (eſt enim eius ſpecies) proximè accedat.

De Colcuicuiltic. Cap. XXV.

COlcuicuiltic, ſeu Coturnicis Simulachrum, Coturnicis quoque noſtræ eſt ſpecies: albis, nigris, coccineiſque variata plumis, & protractis deſuper potius lineis, quàm circumſcriptis maculis; ſubter verò potius maculis frequentibus

tibus quam lineis: pedes, cruraque cyanea ſunt: ſed cantu, magnitudine, moribus, ac cæteris cunctis, præcedenti omninò ſimilis.

De Quachilton, ſeu Aue Siliquaſtrini Capitis. Cap. XXVI.

SImilis eſſet Quachilton, magnitudine, & forma, ei Aui quam recentiores *Fulicam*, Hiſpani vero *Foja* vocant: eodem enim modo ſuperna parte calua eſt, iuxta roſtri exortum, adeoque eius ſpecies, ſed quoniam nõ omni ex parte conuenit, imò quibuſdam in rebus diſtat, eam & deſcribendam, & delineandam curauimus: Fulicà velut noſtrate, orbique notiſſima vetuſto ſub ſilentio pertranſità. Totius ergo corporis color purpuraſcit ex nigro, non ſine quibuſdam candentibus, quæ paſſim interſeruntur pennis; roſtrum initio pallet, ſed aduleſcentibus rubeſcit: lutea quoque crura ſunt, aut inclinantia in virorem, in quatuorq; pallentes digitos diuiſa ſine vlla membrana; quamobrem vltra roſtri colorem, qui longè diuerſus eſt, à priori Fulica magnopere diſtat. *Oculi* nigri ſunt, & fulua Iris, *lacuſtris* etiam eſt, & *Mexicanæ* paludi aduena, piſcibus victitat, nec malum *aut* iniucundum dicitur præſtare alimentum: *nocte* intempeſta, ſummòque mane gallinaceorum more (ea enim eſt illi *conſueta vox*) clamare, aut cantare ſolet: ſunt qui Yacacintli *vocent*.

De Cozcaquauhtli. Cap. XXVII.

Habetur ſupra volumine 1. *lib*. 9. *cap*. 8. *fol*. 319.

De Coztototl, ſeu Aue pallida. Cap. XXVIII.

AVicula eſt, *Canarij* apud Hiſpanos (quoniam Inſulis eius nominis eſt familiaris) vocati magnitudine, tota lutea; extremis tamen alarum *partibus* nigris, caueis incluſa Carduelem cantu imitatur, deuorataque bonum, & gratum præbet alimentum: calidis degit, offenditurque Regionibus.

De Chiquatli, ſeu Noctua. Cap. XXIX.

AVis eſt Ruſticulæ noſtrati par, longo roſtro, tenui, & pullo, ac tænijs iuxta vtrumque oculum luteis, & incuruis, inferiora corporis pallida ſunt, nigris quibuſdam plumis circa collum interſertis, Iris lutea, ac nigri oculi, cætera ex fuluo, fuſco, & cinereo permixta. In montibus verſatur, humipeta eſt, & in vimineum, alteriuſue materiei coniecta carcerem, haud vulgariter garrit. Alitur facili opera, nantlaolitio pane, vermiculis, alijſque hiſce ſimilibus veſci cõſueuit, calidis, frigidiſque regionibus capitur, pingueque, & non omninò aſpernandum præbet alimentum. Sunt qui eam Auem Chiquatotl vocent.

De Cencontlatolli, ſeu quadringentis linguis. Cap. XXX.

AVis, quam à cantus multiplicitate, & numeroſo concentu Cencontlatolli Indi vocant, Sturno noſtrati par eſt magnitudine, ſubtus alba, supernè verò magna ex parte fuſca, permixtis tamen pullis, ac candicãtibus pennis, præcipuè tamen circa caudam & caput, quod quadam veluti corona circumdatur, orna-

ornaturq; albeſcente: in caueis quibus detinetur ſuauiſſimè cantat, nec eſt auis vlla, animalue, cuius vocem non reddat luculentiſſimè, & exquiſitiſſimè æmuletur. Quid? Philomelam ipſam longo ſuperat interuallo, cuius ſuauiſſimum concentum tantoperè laudant, celebrantque vetuſti Authores, ac quidquid auicularum apud noſtrum Orbem cantu auditur ſuauiſſimum. Alitur facile: nihil enim ex his, quæ in vſum nutrimenti cedere ſolent reſpuit, ſed calidas amat regiones, frigidas reformidans, aut cælo exultat temperato. Eſt & altera eius ſpecies Tzonpan vocata (niſi fœmina eiuſdem ſpeciei fortaſſis eſt) eadem magnitudine, forma, & cantu, plumis tamen infernè albis, cinereis, & nigris. Deſuper verò pullis, nigris, atque candentibus.

De Chilcanauhtli, ſeu Anate Chilli colore. Cap. XXXI.

ANatis ſylueſtris ſpecies eſt Chilcanauhtli magnitudine, & forma, vocatæ apud noſtros Querquedulæ, verum paulò minor, ac roſtro latiore, etſi hac ipſa roſtri latitudine cedat Atapalcatl, color plumarum vniuerſi corporis fuluus eſt, ſed alarum varius, quippe interdum cæruleus, interdum candidus, aut ex nigro vireſcens eſſe cernitur. Oculi ſunt nigri, & coccinea Iris, palmipes eſt, pedeſque, & crura habet ex pallido fulueſcentia. Aduena eſt huic Mexicanæ paludi, atra carne, & piſcoſo alimento.

De Izanatl. Cap. XXXII.

STurnorum Indigenarum quoddam eſt genus, nam colore, naturà, moribus, voceque etſi magis ſonora illis aſſimilari contingit, à roſtri acumine ad caudæ exortum ſpithamea Auis eſt, & brachium craſſa, vnde ad extremum caudæ in dodrantalem protenditur longitudinem; pennæ ſunt nigræ, pauonino colore ſplendentes, pedes, ac crura nigra, itemque roſtrum, quod tres digitos latos eſt longum, & minimum digitum craſſum, ac interdum Picarum Indicarum more riſu quodam videtur commoueri; regionibus frigidis eſt magna ex parte familiaris. Sunt qui Yxtlaoltzanatl vocent.

De Hocitzanatl, ſeu magno Sturno. Cap. XXXIII.

CIrca vrbes verſatur Hocitzanatl, eſſetque monedulis noſtratibus prorſus ſimilis, niſi eas vinceret corporis magnitudine, & prolixitate caudæ (qua vel Picis ipſis eſt par) & è nigro colore in cæruleum ſplendentem pauliſper inclinaret. Garrula eſt, altæque vocis, & ſonoræ, crura ſunt nigra, & mediocriter lõga, ac pedes in quaternos fiſſi digitos, armatos vnguibus prolixis, ac nigris; alimoniam iucundam præbet, atramque, & pertinentem ad ſuccum melancholicum, ſunt qui Caxcaxtototl vocent.

De Tequixquiacatzanatl. Cap. XXXIV.

TEquixquiacatzanatl, ſeu Sturnus ſalſus, qui iuxta ſalſos lacus verſatur, Auicula eſt, Sturno formà, magnitudine, & colore perſimilis, caudà tamen prolixiore, & paulo maiori corpore, plumæ, pennæque omnes, ſi excipias eas quę collum, & caput veſtiunt (nam hæ pullæ ſunt) nigreſcunt cum quodam fulgore.

re. Hiſpani Indigenæ ob ſimilitudinem quam habet cum Sturnis noſtratibus *Tordos* nuncupant, gregatim volant, numeroſo, & immenſo agmine, ac ſata iuxta quæ conſedêre deuaſtant; Veris tempore educant ſobolem; Eſtur caro, ſed ingrati eſt, duri, atque atrabilioſi nutrimenti: Sunt eorum plura genera de quibus ſeorſim. Cantu querulùm ſonant, Monedularum fortaſſis, aut Sturnorum ſpecies, niſi libeat aues ſui generis (quod veriſimilius videtur) eſſe fateri.

De Tzanahoei. Cap. XXXV.

PIcæ noſtrati Tzanahoei ſimilis eſſet, niſi tota nigricaret, præter caput, & collum, quæ inclinant in fuluum colorem, nam & cauda *prolixa* eſt, & par ferè magnitudo, querula eſt vox, velut illa minorum Sturnorum. *Diſcit* humanas voces, ſurripit clanculum quidquid offendit, & ſenſibus viget, *humanis* perquam proximis.

De Tolocatzanatl, ſeu Sturno Iunceti. Cap. XXXVI.

HIſpanienſibus Sturnis ſimilis eſt formà, & magnitudine, verùm paulo minor, totus niger, ſi caput excipias, quod fuſcum eſt: edit autem pro voce clamorem.

De Tzanatltototl, ſeu Aue ſimili aut congenere Tzanatl. Cap. XXXVII.

AVis eſt dodrantem ferè longa, aut Sturni noſtratis magnitudine, roſtro craſſo, & breui, cinereo, & nonnihil incuruo; collo, pectore, & ventre rubeſcente; capite nigro, caudaque, ac reliquo corpore, *pennis nigris, albis*, & alicubi etiam fuluis *variato*, *pedibus verò cinereis*, & *in quaternos ſciſſis* digitos; eſt autem ingrata alimoniâ, & cantu minimè iucundo.

De Chiltototl. Cap. XXXVIII.

CHiltototl, ſeu Auis ſimilis Chilli, Paſſeris conſtat magnitudine, colore, & forma, ſed roſtrum eſt nigrum, & incuruum, *tenuius*, & longius. Venter caputque flammea, & cauda nigra, caueâ canit incluſa, nec inſuauiter; arboribus nidificat; grato, optimoque conſtat alimento, & eſt totius nouæ Hiſpaniæ incola.

De Colin aliquot generibus. Cap. XXXIX.

COlin genera (quas Coturnices vocant Hiſpani, quoniam noſtratibus ſunt ſimiles, etſi ad Perdicum ſpecies ſint citra dubium referendæ) multa apud nouos Hiſpanos eſt reperire. Nonnulla fuſca, & criſtata, quæ Quauhtzonecolin nuncupant, mediocris magnitudinis, cantu inſigni, ſed lugubri; Alia *fuſca* quoque, ſed criſtarum expertia, & paulo minora; Alia omnium *maxima*, fuluaque, ſed capite albo, & nigro variato colore, *extremis verò alis*, & *dorſo* candentibus; pedes verò ac roſtrum nigra ſunt, Hiſpanis (*vt dixi*) Coturnicibus aſſimilantur

lantur

lantur omnia, & bono, ac grato conſtant alimento, ſi tamen iugules duobus, tribuſue diebus antequam aſſa menſis apponantur. Exhibetur earum caro etiam malè habentibus, nec eſt apud Indos alia vlla poſt cohortales, quæ ei poſſit anteferri, aut alimenti ſalubritate, gratiaue, aut guſtu: canunt noſtratium inſtar, etſi allæ alijs ſuauius; caueis includuntur, veſcuntur indico, noſtroue frumento, & ſunt quàmpluribus huius plagæ locis familiares.

De Coxolitli quam Phaſianum patrium vocant. Cap. XL.

GAllipauonum vocatorum ſunt hæ Aues magnitudine, quas Indigenę Phaſianos nuncupare conſueuerunt, color eſt fuluus, criſta nigra, vniuerſo procurrens capite: pedes, roſtrumque rubea ſunt, nigri vngues, pectus candidis punctis variatum. Caro, ſi aliquamdiu auis hæc ſeruetur interempta, ſalubris eſt, & grati alimenti, alias iniucunda, & quàm deceret durior. Sunt & alia Auium genera, quæ computentur ab Indigenis inter Phaſianos, ſed de illis ſuis agemus locis; hæc autem de qua modo eſt ſermo cucullit non cantat.

De Chachalacametl. Cap. XLI.

COlor eſt fuſcus, pectus in caudam vſque è candido in pullum vergens, pedes roſtrumque cyanea, Hiſpanicas voce imitatur gallinas, ſed pertinax cantus, credas audire aues multas ſimul perſtrepentes: eſt enim valdè ſonora vox, vnde eſt ſortita nomen, non eſt enim aliud Chachalametl quam Auis vociferans, atque clamitans; magnitudinem æquat noſtratium cohortalium, ſobolem verò educat iuxta montana loca, in quibus viuit.

De Cocotli. Cap. XLII.

SImilis eſt Cocotl Turturi noſtrati, ſed corporis magnitudine longè minori, dum canit ſonat hu hu hu, bono cōſtat nutrimento, ſed tamen duriuſculo, abundant eis montana atque Oppida.

De Tzinitzcan. Cap. XLIII.

AVis eſt parua Columbæ penè par, plumis multorum colorum veſtita, quibus Imagines miræ ſubtilitatis intexunt Indigenæ (eius enim artis præcellentia vniuerſo Orbi iamdiu innotuere) & vtebantur feſtiuis diebus in bello, Templis, ac publicis tripudijs; roſtrum breue eſt, incuruum, & pallidum, caput columbinum, collumque, ſed quæ plumis virentibus ac nitidis veſtiantur, pectus ac venter rubea ſunt, præter eam eius partem, quæ eſt proxima caudæ: illa enim cyaneo, candentique promiſcue tingitur colore, cauda ſupernè virenti, ac infernè nigro, alæ verò partim albo, & partim ſubnigro, atro oculi, Iris luteo, ſed in coccineum vergente, verùm crura, ac pedes cinereo. Viuit in calidis iuxta Oceanum auſtrale, alitur in caueis, & veſcitur fructibus, pulcherrima auis eſt, ſi quæ alia, ſed neque cantillat, neque (quod ſciam) eduli carne conſtat.

De Cocotzin. Cap. XLIV.

COcotzin ſeu Turtur, auicula eſt noſtro paſſere paulo maior, cuius corpus vniuerſum ſupernè fuſcum eſt, plumas tamen ſingulas, nigro ambiente colore, alarum anteriora partim nigra ſunt, ſed maiori ex parte fuluescunt. Cauda extrema albo, & fuſco promiſcuè colore tingitur, plumæ quæ infernum corpus veſtiunt, albæ ſunt, ſed in lineas fuſcas deſinentes; alarum inferna fulua, cinerea, & nigra; caput paruum eſt, roſtrum paruum, & nigrum, collum breue, crura rubentia, vngues fuſci, ac parui. Nomen habet apud Mexicanos ab alarum colore, & ſtrepitu, apud Hiſpanos verò qui eos *Turtures* vocant; à voce murmure, ſapore, ac nutrimento, etſi noſtris *Turturibus longè minores ſint*: Indigena Auis eſt, Mexicanique agri alumna, ac valdè frequens, [illegible] hu, bono conſtat nutrimento, etſi duriuſculo, viſitur in montanis locis atque etiã iuxta Oppida. Aiunt, *ſi mulieri (neſcienti quid edat)* cocta cibi loco *exhibeatur mederi Zelotipiæ, ſed quomodo id fieri poſſit* Theologi videant. Eſt & aliud genus *prædictæ* auiculæ omninò ſimile, ſed fuluo corpore, nigróque, & capite cinereo, cuius forma, atque natura ex præcedenti aptè *percipietur*, ſunt qui Tlaplalcocotli hanc, ob fuluum colorem vocent.

De Altera Chiltototl. Cap. XLV.

NIgra Auis eſt, ſed alba pectus, atque humeros; fronte (qua parte depilis eſt) nigra macula inſignis, cruribus mediocriter longis, ac morſu celeri erga tentantes eam *apprehendere*, eduli carnę conſtat, ſed nutrimento non admodum expetendo.

De Ecatototl ſeu Aue venti. Cap. XLVI.

ANate domeſtica paulo *minor eſt*; *roſtro atro*, tenui, obrotundo, ac propè extrema contorto, plumis infernè candidis, ſupernè vero iuxta femora fuluis, lineis tamen nigris intercurſantibus, *circa reſiduum* verò & caudam fuluis; alæ ſunt ſubtus cinereæ, ſupernè verò *fuſcæ*, nigræ, atque albæ, caput eſt nigrum, criſtatumque, *ſed ab* occipitio tęniæ candentes vtrinquę procedunt ad oculos, qui *atri* ſunt, & lutea conſtant iri, cùm in cæteris, auibus ſint paludes incolentibus ſimiles.

De Altera Ecatototl. Cap. XLVII.

PRæcedenti ſimilis eſt, *ſed criſta maiori, orbiculari*, ac *coronæ modo* eminenti, paulúlumque alba, pectus, è *fuſco vergit in cinereum*, venter candens eſt, ac pedes plani, crura fulua, & *pennæ circa ea exortæ*, cauda orbicularis, & infernè albo, pullóque colore variata, *ſupernè verò fuſca*: alæ ſubtus candentes, cinereæ, ac pullæ ſunt, deſuper *nigræ*, candidis tamen quibuſdam inſertis pennis, reliqua verò, quæ aquaticis natura.

De Elototl, ſeu Aue ſpicæ Maizij. Cap. XLVIII.

ITa vocata eſt hæc Auis, quòd meſſis tempore proueniat, Paſſeris æquat magnitudinem, roſtro breui conſtat, tenuíque; colore corporis partim albo, partim pullo, ac partim cyaneo, atque cinereo. Cantus eſt omninò expers, atque ideo domi non educatur; edulis eſt, ſed neque laudato, neque ſuaui nutrimento. Viuit autem in gelidis regionibus.

De Elototl. Cap. XLIX.

AVis eſt ſeſquidodrantalis, ſi caudam, roſtrúmq. cum reliquo metiaris corpore, roſtrum nigrum ac ſplendens, cyaneum supernè corpus, ſed præcipuè cauda, & alæ, nigris tamen lineis intercurſantibus alas per interualla, & infernè cinereum; at quę dorſum, collum, ac caput veſtiunt plumæ, in nigrũ magis inclinare videntur, quæque criſtam quandam, quæ ei ſupereminet componunt; fronti etiam inſunt plumæ quædam cæruleæ, & pedes ſunt nigri, oculos ambit circulus concinnatus e plumis candentibus: grato nutrimento conſtat, frigidiſque locis educat ſobolem; ſunt qui vocent Ocotzinizcan.

Dę Hoactzin, ſeu Aue ſimilem nomini edente vocem. Cap. L.

Habetur ſupra volumine 1. *lib.* 9. *cap.* 10. *fol.* 320.

De Hoexocanauhtli. Cap. LI.

HOexocanauhtli, ſeu Anas ſalicaris, altera ſpecies eſt earum auium, quas Hiſpani *Martinetes* vocare ſolent, quibus roſtro, cruribus, pedibus, totiuſque corporis forma, victu inſuper, vitáque quadamtenus eſt ſimilis: Magnitudo Tolcomoctli, ſed criſta magna in cyaneum colorem vergente inſignitur. Alarum color ſupernè cyaneus eſt, etſi in albas lineas plumæ deſinant, infernè verò cyaneus reliqui corporis color, aut fuluus eſt, cinereúſue, aut candens: vocata autem eſt eo nomine, quoniam in ſalicibus nidificet.

De Hoitlallotl. Cap. LII.

HOitlallotl, ſeu Auis longa, à roſtri acumine ad caudæ vſque exortum (quæ ſpithamam quoque longa eſt) dodrantem prolixa conſpicitur: roſtrum deſuper magnum, ſubter verò cinereum, quadrantem longum, ac mediocriter craſſum. Cauda virens, ſed pauonino ſplendore, plumæ totius corporis ex albo fulueſcunt, fulueſcuntque prope caudam è nigro; ſed quæ corpori veſtiunt ſuperiora nigræ, ſunt maculis candicantibus conſperſæ. Humipeta Auis eſt, ac volatus modici, ſed adeò pernice curſu, vt equorum velociſſimorum agilitatem longè excedat; Calidis Regionibus viuit, nec expetendam præbet alimoniam.

De Hoactli, ſiue Toloactli, ideſt Aue ſicca. Cap. LIII.

AVis eſt lacus Mexicani alumna, ternas ſpithamas à roſtri ipſius acumine ad caudam poſtremam longa, ac gallinæ noſtræ magnitudine, crura pedem vnum prolixa, roſtrum cum vncia trientem, craſſitudine verò pollicem æquans, ſupernè id nigrum eſt, lateribus autem pallens, ac infernè nigrum, & ſubfuſcum, oculi ſunt magni, Iris lutea, & palpebræ rubeæ, vertex plumis nigris tegitur, itemque criſtà inſigni, ſimiliter nigra. Collum, venter, corpuſque vniuerſum candet, ſed cauda cinerea eſt, velut, & alæ deſuper, nam infernè ſunt albidiores, ſuperiores alarum partes virore quodam ſplendent, dorſum etſi candidis tegatur plumis, pennis tamen nigris in virentem inclinantibus ſplendorem paſſim veſtiri ſolet. Pedes qui in digitos fiſſi ſunt, & crura quoque palleſcunt, alba faſcia circumcingitur caput à roſtri exortu ad oculos vſque procedente. Lacus Mexicani Aduena eſt, vocaturque ab Hiſpanis Indigenis velut & quædam aliæ Aues *Martinus Piſcator*, ob piſcium quibus alitur capturam, arundinetis educat ſobolem, grauem infert morſum, ac grauem ſimiliter edit vocem.

De Hoitzitziltototl ſeu Aue varia. Cap. LIV.

Habetur ſupra volumine 1. lib. 9. cap. 11. fol. 320.

De Hoitzitzilpapalotl. Cap. LV.

SImilis eſt Hoitzitzilpapalotl Hoitzitzillin, vnde nomen, eſt autem Papilionis genus, cuius corpus oblongum eſt, ac deſinens in tenuitatē, & tranſuerſis quibuſdam lineis aurei coloris diſtinctum, ſed maculis nigris *interſertis: alarum* ſuperiora eodem *colore diſtincta* ſunt, ſed *inferiora* rubeſcunt lineis haud abſimiliter diſcurrentibus tranſuerſim: cætera Papilionum reliquo generi conſona. Sunt & aliæ innumeræ apud nouam Hiſpaniam differentiæ non viſis variatæ coloribus, pulcherrimæque, quarum nonnullas delineandas curauimus, vt eſſent velut quædam reliquarum indicia, deſcribendas tamen nullas penè duximus, & quod nullius, præter ſpectabilem quandam naturam eſſent vſus, & quòd magna ex parte ſibi ipſis mutuò aſſimilarentur.

De Hoilotl, ſiue Columba. Cap. LVI.

COlumbæ ſpecies eſt Hoilotl, cui ſimilis eſt magnitudine, murmure, & nutrimento, venter tamen, pectuſque teguntur *plumis* fuluis *diluti* coloris, inferiora caudæ cinereis, ac pariter alarum interna, ſuperna omnia fuſca ſunt, ac maculis conſperſa nigris, pedes, cruraque rubra, ac roſtrum nigrum, frigidis viuit regionibus, ſylueſtribuſque, & fera habetur auis, dum *canit* colto videtur *proferre*, & ob hoc apud Panucenſes huius obtinuit à cantû nomen.

De Hoauhtototl. Cap. LVII.

ITa vocatur eſt, quòd apparere in his Regionibus conſueſcat, à meſſe Tlaolli, prouenien te iam Hoauhtli: maior eſt paſſere noſtrate, pedibus, ac roſtro, fuſcis, cæteris coccineis, ſi tamen dempſeris caput, dorſum, & alas, quæ viridi diluto tamen conſtant colore. Coturnicis penè more canit, edulis eſt, & alba caro, nec malum, ingratiúe ſaporis præbet alimentum, ſed tenerum, ac multis ſuaue; includitur caueis, veſcitúrque frumento hiſpanico, & indico.

De Hoexotototl, ſeu Aue Saligna. Cap. LVIII.

HOexototl, ſeu Auis vocata Saligna, quoniam circa Salices magna ex parte verſatur, modica eſt, ac Paſſeris parui magnitudine, fuſca, ac pallens promiſcuè tota, pedibus, ac roſtro nigris, tenero, ac grato alimento, nec cantu iniucundo, imitatur enim occentu noſtros Cardueles, alitur Chian, & indico frumento in puluerem redacto. Aduena eſt huic Prouinciæ, ſtatiſque ad eam procedit temporibus, cùm alibi educet ſobolem.

De Huexolotl. Cap. LIX.

GAllus eſt Indicus, quem Gallipauonem quidam vocant, norúntque omnes: reperiuntur alij ſylueſtres, duplo domeſticis maiores, duriore, & inſuauiori alimonià, cætera ſimiles, qui interdum ſagittis, interdum verò, tormentorum bellicorum vi ſolent interimi. Sunt & fœminæ, in ſupradicto genere Cihuatotolin vocatæ, quæ maribus ſunt viliores, etſi gratiſſimo atque ſalubri alimento, cedente tamen ei, quod ſumitur à noſtratibus, ob humiditatem & pinguedinem quandam nimiam, & nauſeam mouentem aliquibus delicatioris palati.

De Hoilotl. iterum Cap. LX.

SVnt inter Columbas huius Orbis, quædam montanæ maximæ omnium, ac domeſticis ferè pares, vergentes in colorem purpureum, candidis humeris, coccineo roſtro ac pedibus, eduli, ſed dura carne, & nutrimento parum iucundo. Sunt & aliæ etiam ſylueſtres, coloris fului, ſed tamen diluti, pedes tamen ac roſtrum rubeſcentes, quibus vngues nigri ſunt, humeri vero albi.

De Hoactzin altera. Cap. LXI.

FVſca Auis eſt, Hiſpanicæ gallinæ circiter magnitudine, cuius oculi nigricãt, cantus verò ſimilis eſt vocatæ Calandriæ iucundus, ac ſonorus; quin homine conſpecto videtur ridere, aut irridere eum: non miteſcit, edulis eſt, quanquam nec tenera carne conſtet, nec bono ſit expetibilis alimento.

De Hoitzilaztatl. Cap. LXII.

ARdeæ ſpecies eſt mirandæ paruitatis, ſi cæteris ſui generis comparetur, vix enim æquat Columbam, candidiſſima eſt, ac cæterarum Ardearum forma,

ma, roſtro tamẽ purpureo, ſi eam partem excipias, quæ præeſt exortui: illa enim lutea eſt, pedibus pallidis, purpuraſcentibus cruribus, & vnguibus fuſcis: Veſcitur piſcibus, quos in lacubus vbi verſatur, altero ad ſe actos pede, roſtrò inuolare ſolet.

De Yztactzonyayauhqui, ſeu Aue varij capitis. Cap. LXIII.

ANatis feræ, palmipediſque ſpecies eſt, roſtro nigro, mediocriter lato, vniuerſo penè corpore candenti, nigro atque cinereo, ſed circa collum, & caput purpureo, albo, cyaneo, viridi, ac ad ſolis repercuſſus, lapidis, veſtiſue heliotropiæ inſtar vario, atque pauonino; palmæ, cruraque rubra ſunt, alimentum verò quale cęterarum paluſtrium, lacui ſiquidem Mexicano aduena eſt: Illud minimè prætereundum, Anatis id genus non gradiri, ſed natare velut, & Acitli, ceu lepus aquatilis, & vtriſque crura eſſe eodem modo, natatui tamen cõceſſa, minimè ad inceſſum, vt quæ extremo adhæreſcant, & cõglutinentur corpori, velut *Auibus monſtrificis*, & quæ fortaſſe cæteris alijs genitis à rerum natura raritate, & ſingulari fabrica minimè cedant.

De Colcanauhtlicioatl. Cap. LXIV.

ANatis ſyluestris genus eſt Colcanauhtli, fuſca maiori ex parte ſupernè, & aliquantiſper candens, infernè verò alba, & partim fuſca præter alas, quę infernè prorſus candidæ ſunt. Caput eſt ſuperiori parte nigrum, atque cinereum, ſed in atrum pręcipuè colorem inclinans, inferiori verò magis in cinereum, palmipes eſt, crura, ac pedes è pallido rubeſcunt, roſtrum eſt ſupernè nigrum, infernè autem, ac circa latera fuluum, verſatur iuxta ſtagnantes aquas & loca paluſtria.

De Quachichil. Cap. LXV.

AVicula eſt Hoitzitzillin paulò maior infernè candicans, ſupernè verò vireſcens, etſi caput coccineis, quibuſdam exornetur plumis, ac femora nigris, pedes ac roſtrum nigra ſunt. Viuit in frigidis regionibus, & cauea incluſa ſuauiter canit.

De Concanauhtli. Cap. LXVI.

GEnus eſt Anatis magnæ Lauanco noſtrati ſimilis, quam ob eam rem, non curauimus depingendam.

De Ytzquauhtli ſeu Aquila nouaculæ. Cap. LXVII.

AQuilæ ſpecies eſt paulo Tlacoquauhtli maior, acriorque, Aues enim magnas, & lepores ipſos perſequitur, infeſtat, ac rapit, color eſt promiſcuè pullus ac niger, candido, & fuluo quandoque permixtis: frigidis locis degit, ac raptu viuit.

De Yacapitzahoac Mare, ſeu Aue roſtri mucronati. Cap. LXVIII.

Anatis ſylueſtris ſpecies eſt, querquedula vocata paulo maior, roſtro gracili, ac breui infernè fuluo, ac deſuper nigro, cruribus planis, interna parte cinereis, externa vero nigris; digitis ternis diuiſis inter ſe, ſed tenuibus, latis, & ex albo nigreſcentibus; caudam, aut nullam habet, aut breuiſſimam: inferna corporis argentea ſunt, ſuperiora verò cum capite, & anteriori parte colli quibuſdam licet plumis albis permixtis nigra, quod alis quoque vſu venire ſolet, oculi nigri ſunt, Iris rubra, reliqua verò natura, quæ Anatibus feris ineſſe conſueuit.

De Yacatopil ſeu roſtro ſudis. Cap. LXIX.

Avis eſt Yacatopil Columbi ſylueſtris magnitudine, roſtro quatuor digitos longo, tenui, pallidoque, ſed magna ex parte nigro, cruribus luteis, pedibus eiuſdem coloris in quaternos digitos diuiſis; color vniuerſi corporis, alarum, & caudæ ex albo, cinereo, nigro, & fuſco permixtus eſt, ſed inferiora ſimul cum cauda album magis participant, reliquæ verò partes, cęteris quos diximus prędita ſunt coloribus. Aduena ergo eſt huic Plagæ, & quo tempore ad eam ſe confert, ad lacum verſatur Mexicanum; veſcitur vermibus, & ſapore conſtat, nutrimentóque aliarum ſylueſtrium Anatum, nec tamen tergiuerſari licet, in differentias earum quas vocant Gallinularum eſſe referendam.

De Yacatexotli, ſeu roſtro cyaneo. Cap. LXV.

Anatis pene domeſticę conſtat Yacatexotli magnitudine, eſtque inter Anates lacuſtres, & feras ſimiliter adnumeranda; roſtro conſtans lato, & circa extremum obrotundo, coloris ſupernè cyanei, infernè verò ex albo rubeſcentis, candeſcentibus cruribus, è nigro, atque etiam palmis, pennarum ſuperni corporis color fuluus eſt, inferni verò ex argenteo nigricat, alæ ſubtus cinereę ſunt, ſuperna vero parte nigræ, reliqua natura, quę Anatibus lacuſtribus, & feris eſſe ſolet.

De Yxcuicuil, ſeu Oculo picto. Cap. LXXI.

Paſſeris eſt magnitudine, & colore, præterquam quod ſuperiores plumæ fuluæ magis videntur, & circa roſtrum, capútque nigreſcunt nonnullæ, aliæ verò palleſcunt ex albo; edulis eſt eius caro, ſed non ſatis boni aut grati alimenti; caueis incluſa iucundè canit, vermiculis, aliſque ſimilibus ali ſolet, & in frigidis Regionibus verſari.

De Yexixouhqui, ſeu Aue cyaneorum pedum. Cap. LXXII.

Perſimilis eſt hęc Auis magnitudine, forma, colore, roſtroque ei, quam apud Hiſpanos Toletanum Regnum incolentes *Andario* vocari eſt conſueta, ſed caput candicantibus tegitur plumis, nec roſtrum adeò eſt in ſuperiorem partem contortum; iuxta lacus verſatur Prouinciæ Mexicenſis, ad quam ſingulis quibuſque annis ſtato tempore diuertere ſolet.

De Yohaltecolotl, ſeu Bubone nocturno. Cap. LXXIII.

BVbonis ſpecies eſt frigidis proueniens Regionibus, nec tamen aurita; eadem magnitudine, & plumarum colore, quo Noctua circiter conſtans, ſed caput multis plumis magnis, ac velut criſpis flocco non diſſimilibus amplificato.

De Yohoalcoachillin. Cap. LXXIV.

TErtia ſpecies eſt Fulicæ recentiorum, eademque conſtans magnitudine, forma, caluitię, & roſtro; quanquam non parum *diſtet colore*, roſtrum enim rubeum eſt, ac luteum propè extrema, plumæ infernè, ac circa collum, & caput purpureæ ſunt, supernè verò ex pallido vireſcentes, cyaneæ, & *fuluæ*, frigidis autem viuit Regionibus.

De *Yllamatototl*, ſeu Aue vetula. Cap. LXXV.

PAſſeri noſtrati ſimilis eſt, magnitudine, forma, & colore, *paulo* tamen maior, cauda infernè fulueſcente, *ventre albo, pectoreque*, & collo infernè ruſſo, bono conſtat, & grato nutrimento.

De Yxamatzcatltototl, ſeu Aue candenti colore illita oculos. Cap. LXXVI.

MAgnitudine eſt, ac voce Paſſeris, colore ſubtus pallenti, circa alas verò, & caudam albo, capite fuſco, ſed partibus, quæ propinquę oculis ſunt candentibus, vnde nomen; pedes, roſtrumque cyanei, exaturatique *ſunt* coloris; edulis eſt, ſed *apud homines paulo ſagacioris palati parum* expetiti nutrimenti.

De Miacatototl, ſeu Aue Germinis *Maizij*. Cap. LXXVII.

AVicula eſt ſatis parua, ita nuncupata, quòd germinibus Maizij inſidere ſoleat, ventre pallenti, ac reliquo corpore nigro, plumis tamen candentibus interſertis, alæ, caudaque infernè cinerea ſunt, frigidis degit locis, ac bono conſtat alimento.

De Tempatlahoac altera, ſeu Aue lati roſtri. Cap. LXXVIII.

de altera ſupra. Io. Fabr. fol. 697.

ANatis feræ genus eſt Tempatlahoac domeſticę magnitudine, roſtro lato, & longo, vndequaque nigrante, *lingua alba*, cruribus, palmiſque è pallido rubeſcentibus, collo, & capite viridibus, purpureis, & nigro ſplendentibus colore, adeoque pauonino, aut gemmæ *heliotropię*; oculi nigri *ſunt*, pallens iris, pectus candens, & reliquum corpus infernè fuluum, ſed binis maculis iuxta caudam vtrinque candentibus inſignitum, ſupernè autem ſemicirculis quibuſdam in ambitu ex albo tendentibus in fuſcum, intra verò è nigro in viridem

ſplen-

ſplendentem, alæ initio cyaneæ ſunt, mox candidæ, & tandem virenti micantes ſplendore, earumdem tamen extrema altero latere fulua ſunt, altero verò fulgida, & viridia. Cauda deſuper, ſubterque per ambitum candeſcit, cæterùm infernè atra eſt, pauonina verò ſupernè. Aduena eſt lacui Mexicano, & qualem aliæ lacuſtres Aues ſolent, præſtat alimoniam. Hirundinem Indigenæ Hiſpani vocant.

De Mocototl, ſeu Aue quæ alitur herba vocata Mocoqlitl. Cap. LXXIX.

FVſca Auis eſt, pallido tamen colore permixto, pectus candet, ac ſubtus cauda, pedes, roſtrumque coccinea ſunt, & ſturni magnitudo, canit ſuauiter, caueiſque detinetur incluſa, veſcitur maſſa, ac maizio trito, gratóque & ſalubri conſtat alimento. Eſt & hæc Aduena Mexicano lacui, calidarumque Regionum alumna, altipetaque iucunda, & hilaris.

De Chietottotl. Cap. LXXX.

AVis eſt Turdo viſciuoro noſtrati, forma, & magnitudine ſimilis, ſed cinerea tota, ſi demas partes quæ circa ventrem poſtremũ, & ſub mento ſunt, vbi candeſcũt pennę: pedes ſunt pulli, verùm crura è pullo vergunt in candidũ, roſtrum incuruum, ſed tenue, cuius ſuperior pars, longior viſitur inferna; in frigidis regionibus viuit, nec malo, ingratóue conſtat alimento.

De Nochtototl ſeu Aue. . . . Cap. LXXXI.

AVis vocata Nochtototl, ſeu ob colorem, ſeu ob pabulum, Hiſpanico paſſeri videtur par, forma, magnitudine, & colore, ſed caput mentum, ac deſuper exortus ipſe caudæ coccineo colore tingitur, reliquum corpus, magna ex parte fuſco, aliàs verò nigro, atque candenti: caueis ſolet includi, ac Carduelles noſtrates imitari cantu.

De Nexhoitzillin, ſeu Hoitzillin cinereo. Cap. LXXXII.

AVicula eſt paruitatis viſendæ, roſtro aliquantiſper incuruo, tenui, & longitudine vniuerſum pene corpus æquante, plumæ quæ paruulæ ſunt, nigro, virenti, ſuluóque colore micant; ex his mira Indorũ opificia, mira huius generis natura, dicta à nobis alibi eſt. Viuit frigidis in locis, ac interdum calentibus, cuius ſunt non paucæ ſpecies à nobis alibi magna ex parte numeratæ.

De Nexton. Cap. LXXXIII.

AVis eſt Columbæ magnitudine perſimilis, verùm corpore magna ex parte cinereo, ventre ac collo infernè albo, pedibus, ac cruribus, roſtroque nigris, quod eſt pro magnitudine corporis nimis incuruum, etſi circa extremũ tenue. Caueis incluſa iucundè modulatur, Regionibus frigidis degit, nidificat in arboribus, veſcitur ſeminibus, vermiculiſq. & ſalubre, gratumque exhibet alimentum, ſunt qui Nextototl vocent.

De Nextototl. Cap.LXXXIV.

AVis eſt, Columbis noſtratibus paulò minor, coloris magna ex parte cinerei; ventre, collóque inferna parte albis, pedibus, cruribus, & roſtro nigris.

De Ococolin, ſeu Perdice montana. Cap.LXXXV.

PErdicis ſpecies eſt Ococolin, noſtrate maior, duas enim ſpithamas & trientem æquat lõgitudine, à roſtro extremo ad vltimos vſque pedes, craſſitudine quoque excedens eamdem: roſtrum, crura, ac pedes candeſcunt è rubeo, totius corporis color fuſcus, pallens, & fuluus eſt. Alæ infernè cinereæ ſunt, ac pullæ ſupernè, maculiſque albis & fuluis diſtinctæ: caput, collumque magna ex parte fulueſcunt, & inſperguntur pullis, ac candentibus pennis, *velut quæ* circa ſuperiorem capitis ſunt partem, *in lateribus atque* ſub roſtro *nigris*; oculi ſunt placidi, iris *nigra*, *optimum*, ac pergratum alimentum, & Coturnicis carni *minimè cedens*, etſi à noſtratium Perdicum alimento longè diſtet. Regionibus exultat temperatis, aut paulò frigidioribus, *in feruentibus* enim nec naſci, nec viuere gaudet.

De Ocotzinitzcan. Cap.LXXXVI.

AVis eſt, Columbæ magnitudine, roſtro nigro, craſſitudine, ac longitudine mediocri, colore cyaneo, ſed partim albo, atque cinereo, cruribus, pedibuſque, & vnguibus nigris, boni eſt ac grati alimenti; viuitque *in frigidis locis*.

De Oconenetl. Cap. LXXXVII.

PIci Marcij, genus eſt *maximum*, *cuius* puluis deuoratus (Indorum teſtimonio) medetur Hydropicis.

De Pepatzca, ſeu Anáte ſplendenti. Cap. LXXXVIII.

A*Natis feræ eſt ſpecies*, *Querquedulæ vocatæ* forma, magnitudine, & totius corporis colore *perſimilis*, ſed capite ſubfuluo, tęnijſque viridibus ab occipitio in oculos procedentibus, infernè verò in cinereum colorem tendentibus ex albo, ac ſupernè variantibus interdum *fuſco*, aut fuluo, *interdum* vero viridi ac nigro; cruribus, palmiſque cinereis, roſtro atro, *& illi Querquedulæ* pari latitudine, ac nigrantibus oculis. Aduena eſt *Mexicanæ* paludi, nec potiore, gratioréue, quàm cæteris lacuſtribus contingat, nutrimento.

De Pipixcan, ſeu Aue furaci. Cap.LXXXIX.

GAuiæ, aut Lari eſt genus, haud diſſimile cinereæ, quam quid*am* recentiorum depinxerunt, tum magnitudine, tum etiam colore, ſed vertice, ac roſtro nigris, quod etiam eſt modicè incuruum, ac *prope extremum* rubeſcens. Crura, è nigro vergunt in ſanguineum colorem, cauda extrema de-

ſuper cinerea eſt, ſicut alarum poſtremæ partes partim albæ, ac partim nigræ, candentibus tamen maculis paruis per interualla interſertis. Circa lacus, & flumina verſatur, piſcibuſque paruis, & vermiculis victitat. Aduena eſt, neque educat ſtagnis Mexicanis prolem; edulis eſt, ſed minimè probato nutrimento, aquatiliſque, clamitat, rodit oſſa, ac quiduis obuium edit.

De Pipizton, ſeu Auicula ſplendenti. Cap. XC.

AVicula eſt, Coltotl vocatæ adeò ſimilis, vt vix alteram, ab altera diſcernere, atque ſeparare poſſis: eadémque ferè natura, quamobrem de ea plura dicere ſuperſedeo.

De Poxaqua. Cap. XCI.

GEnus eſt Oti, aut Aſionis, naturà noſtratibus ſimilis, ſed diuerſus formà, quamobrem pingendum curauimus.

De Quauhtotli. Cap. XCII.

QVam Auem, Recentiores ſacrum Falconem nuncupant, Mexicani Quauhtotli, ſeu Arborum Accipitrum vocare conſueuerunt. Eam Auem ad nos allatam, pingi noluimus, quòd in omnibus, cum noſtrate ferè conueniat. Fateor Accipitrum omne genus, apud hanc nouam Hiſpaniam, Iucatanicàmue Prouinciam, repertum, præſtantius eſſe, atque animoſius, in veteri Orbe natis: verùm cùm formà, atque naturà conueniant, non duxi interponendum noſtris Imaginibus.

De Coceztli, ſeu Auicula lutea. Cap. XCIII.

AVicula eſt, Cardueli cantu ſimilis, necnon & magnitudine, verùm è luteo, in fuſcum inclinans colorem.

De Quauhchochopitli, ſeu Auicula ligna excauante. Cap. XCIV.

AVicula eſt, Mexicanæ Coturnicis formà, & magnitudine, plumis nigris, aut pullis, lineis albis, tranſuerſim diſcurrentibus diſtinctis; ventre, pectoréque, minij colore; lingua picorum more, quorum eſt ſpecies prolixa: viuit in frigidis, & arbores roſtro ſæpiuſculè petitas excauat.

De Ecatototl, ſeu Aue venti. Cap. XCV.

ANate domeſtica, paulò minor eſt Ecatototl; roſtro atro, tenui, obrotundo, ac propè extrema contorto, inferna teguntur plumis candentibus, ſuperna verò iuxta femora fuluis, lineis tamen quibuſdam nigris intercurſantibus, iuxta reliquum verò fuluis, & obſcuris. Alæ ſunt ſubter cinereæ, ſupernè verò fuſcæ, candidæ, atque nigreſcentes. Caput atrum eſt, & criſtatum, ſed ab occipitio maculæ candidæ vtrinque procedunt ad oculos; hi nigreſcunt, palleſcitque Iris, cætera lacuſtribus Anatibus ſunt ſimilia. Atecatototl fæmina, mari ſimilis eſt, ſed criſta maiori, rotunda, & coronæ modo eminenti, pau-

liſpérque candida: pectus è fuſco vergit, in cinereum, venter candet, palmipes est, crura pullo colore tincta, & plumæ, quæ non longius ab illis oriuntur. Cauda rotunda, candido pullóque infernè colore variata, ac fuſca supernè. Alæ ſubtus cinereæ ſunt, candidæ, ac pullæ, deſuper vero nigræ, etſi candentes quædam pennæ interſerantur: reliqua natura, quæ mari.

De Hoinetli, ſeu Aue incurua. Cap. XCVI.

SPecies eſt Accipitris, Aſturis ferè magnitudine, maiori tamen capite, roſtro incuruo, ac nigro, cruribus luteis, incuruis vnguibus, cauda ſpithamam longa, lataque, & magnis alis, pennarum color ſubtus candens eſt, fuluis variatus plumis, nigriſque iuxta alas, atris verò ſupernè, fuſcis, fuluis atque candentibus: oculi viuidi ſunt, & nigri, ſed iris lutea, viuit ex rapto auicularum, paruarum, & imbellium.

De Quauhcilni. Cap. XCVII.

AVicula eſt *Paſſeri noſtrati magnitudine* ſimilis, roſtro tenui, & nigro, vnciam vnicam longo; collo, & ventre extrinſecus candentibus, ſed extrinſecus (ſi plumæ explicentur) nigris, reliquum corpus promiſcuè album, fuſcum, & nigrum eſt, & pedes, cruráque nigra. *Aduena, eſt huic Mexicanæ paludi*, muſciſque, & lacuſtribus victitat animalibus, edulis neque ſemper inſuauis alimoniæ: interdum ſiquidem pingueſcit, & ſuaue præbet alimentum: ſpecies verò Tzitzicuilotl, ſed alimoniæ minus commendabilis.

De Tlalacatl, ſeu Anſere Montano. Cap. XCVIII.

ANſer montanus *eſt Tlalacatl domeſtico ſimilis*, ſed pullo magna ex parte conſtans roſtro, & cruribus ex rubro candeſcentibus, *cætera partim alba* ſunt partim vero *fuſca, fulua, & nigra*. *Scio anſeri ſylueſtri* noſtrati aut omnino eundem eſſe, aut congenerem, *ſed interim* patiantur lectores vnam, aut alteram Auem ex noſtratibus tot peregrinis, Indiciſque, vel quòd hic etiam proueniant, interſeri, nè vel vna ex peregrinis quarum facta mihi copia eſt lateret conterraneos, quorum vſui, & iucunditati ſemper pro viribus ſtuduimus.

De Quatoztli. Cap. XCIX.

AVicula eſt Carduele minor, *pullo*, ac nigro colore conſperſa, ſed poſtremo corpore, ac circa caput pallens, viuit in frigidis, ſonatque Tzitzi. Eſt & alia Auicula eodem nomine, ac penè magnitudine, vt plurimum lutea, ſed fuſcis quibuſdam *iuxta* caudam *pennis* circa pectus, collúmque candentibus, & alijs rubeſcentibus è *pallido criſtata*, cuius pedes ex *pallido* quoque rubeſcũt, nigreſcuntque oculi, ac roſtrum. Viuit in Tetzocanis montibus, edulis eſt, includiturque caueis delitiarum gratia, etiamſi ſuaui cantu vigeat nullo.

De Yzquauhtli. Cap. C.

AQuilæ pulcherrimum eſt, & criſtatum genus, roſtro ad radicẽ luteo, deinde verò *nigro*, nigris vnguibus, *pedibus* pallidis, *cruribus*, ventreque è nigro,

e nigro, & candido permixtis, fuluo, collo, dorſo, & cauda nigris, ac fuſcis; coronâ criſtâue nigra atque ſubrecta: magnitudinem circiter æquat vulgaris Arietis, adeò vt vel ferocium Animalium audaciam, & homines etiam ipſos poſtquam cicurata eſt, leui ex cauſa aggrediatur, & inuolet; miteſcit tamen, & aucupio non minus ac reliquum Accipitrum genus videtur idonea, atque inſeruire ſolet. Auis digna vt quæ à regijs aucupibus alatur, ac circumferatur: querula eſt, moroſa, feroxque, & venatur non Aues modo, verùm & lepores, aliaque Animalia his ſimilia.

De Tepetototl. Cap.CI.

TEpetototl, ſeu montana Auis, quam alij Tecuocholli. Hiſpani vero Indigenæ *Phaſianum* vocant, Auis eſt Anſeris magnitudine, colore ſplendenti, nigroque, plumis tamen nonnullis infernè candentibus circa caudam in poſtremis alis: cruribus, pedibuſque cinereis, roſtro incuruo, partim cinereo, & partim luteo, ac circa radicem velut tumenti, criſta plicatili, oculis nigris, ſed pallenti Iride; alitur frumentaceis frugibus, ſeu in maſſam, ſeu in panem coactis, alijſque ſimilibus eſculentis. Edulis eſt, ac pinguis caro, nec diſſimilis illi Indicarum Cohortalium: Mite Animal, hominis amicum, & quod cibũ apprahenſo domeſticorum pallio exigat, pulſetque clauſam ianuam, vbi aliquò intrare ei opus ſit, roſtro, herumque ſequatur ſi liberum ſit, venientemque alacriter applaudenſque excipiat.

De Tecolotl. Cap CII.

BVbonis auriti, viſendi aſpectus ſpecies eſt, nigroque, ac fuſco colore varij, cuius oculi magni, aureique ſunt, cætera reliquorum Bubonum naturæ ſimilia.

De Tlacoquauhtli. Cap CIII.

TLacoquauhtli, ſeu Aquila virgæ, genus eſt Aquilæ frigidis degens regionibus, Aſturis magnitudine, colore fuſco, & cinereo, Auiculas, mures, & lacertas rapiens, necnon Colotos, & inde victum ſibi parans.

De Tzitzihoa Mare. Cap.CIV.

ANatis feræ genus eſt, domeſticæ magnitudine, roſtro cæruleo, longo æqualiter, ac mediocriter craſſo, cruribus, palmiſque cinereis; capite fuluo, & pauonino variato vitore, torque verò, pectoreque & maiori parte corporis infernè candentibus, cætero qualis eſſe ſolet vocatorum Aſturum colore, & candenti vtrinque iuxta caudam, quæ per ambitum alba eſt, ſubtus nigra, ſupernè verò candido colore, nigro, & fuſco variato, biniſque prolixioribus pennis nigricantibus inſignis. Alæ infernè per ambitum argenteæ ſunt, & circa medium cinereæ, ſupernè verò circa humeros cinereæ quoquè ſunt, mox è pallido rubeſcentes, deinde nitidæ, atque pauoninę, rurſus albæ, ac tandem alterutra extremorum parte cinereæ, altera verò pauliſper virides, atque ſplen-

dentes. Euariat non nihil fæmina vt videri poteſt: in ea quam exhibemus imagine.

De Toltecoloctli Mare, ſeu Metzcanauhtli i. Aue lunari. Cap. CV.

ANatis feræ genus eſt Auis illa, quæ quoniam ſplendente noctu luna capi ſolet, Metzcanauhtli dicitur, Querquedulę vocatæ magnitudine proxima, ſed omnium (vt mihi quidem videtur) pulcherrima. Roſtrum eſt mediocriter latum, ac longum, ſupernè cyaneum, & infernè nigrum, vniuerſum corpus candens, nigris diſtinguitur punctis, ſed iuxta pectus frequentioribus. Alæ infernè candentes, & fuſcæ ſunt, ſupernè vero cyaneæ, albæ, virides, fuluæ, & nigrę promiſcuè reperiunrur. Crura palmæque ex *pallido rubeſcunt*, caput partim ſubfuluum, & ſubnigrum eſt, & *partim* pauoninum colorem imitatur, inter roſtrum verò, atque oculos (qui mediocres magnitudine, nigri, ac velut exerti viſuntur) candida *macula ſupernà parte latiori, infernà verò deſinente in* in anguſtum eſt *inſignitum: cauda infernè cyanea eſt*, ſupernè ſubnigra, & albeſcens *in ambitu*; nutrimentum autem quod præbet, quale aliarum auium *paluſtrium*.

De Toltecoloctli fæmina, ſeu Aue *Stertrice Iunceti*. *Cap. CVI.*

ANatis ſylueſtris genus eſt, aduenæ huic Mexicano lacui, cuius roſtrum, apparet nigrum, ac latum mediocriter, palmæ, cruraque cinerea, color corporis vniuerſi, & alarum, albus magna ex parte infernè eſt, admixto colore nigro: ſupernè verò, vt plurimum niger permixtus circa pennarum ambitum *fulueſcenti*, ac candido, & circa alas extremas interdum *viridi, ſplendenti*, aut pauonino: nutrimento conſtat, quali *cæteræ aues paluſtres*.

De Tolchiquatli, ſiue Noctua *Iunceti*. *Cap. CVII.*

NOctuæ ſpecies eſt Tolchiquatli, quæ licet paruo conſtet corpore, ſi plumis veſtitam, auctamque conſideres, metiariſque, Gallinas cohortales noſtras magnitudine æquare iudices; oculi magni ſunt, atrique, pallida Iris, roſtrum nigrum, incuruum, & breue, pedes, cruraque impenſè *hiſpida*, & ex albo *pauliſper fulueſcentia, incurui*, atrique vngues, *plumæ* circa roſtrum albę, atque candentes iuxta ventrem, iuxta alas infernè nigræ, ac permixtim fuluæ, ſupernè verò nigræ, pallidæ, candidæ, ac fuluæ. *Sunt* autem eædem prolixæ velut cauda: nocte volat, quo tempore venatur, ac deuorat mures: verſatur iuxta lacus, & Oppida, & fortè in vllularum, & Aluconum referenda genus.

De Tzonyayauhqui mare, ſeu Aue Capitis varij. Cap. CVIII.

ANatis feræ ſpecies eſt, circa lacus agens vitam, ac magnitudine domeſticæ pene par: roſtro lato, cyaneo ſupernè, *binis* tantùm maculis interſtincto, altera in extremi roſtri exerta quadam, tenuique, qua mordet, *particula*, infernè verò ex cyaneo nigreſcente. Cruribus breuibus, ac cæruleis, quales palmę quoque ſunt, pallido tamen colore interdum *inſperſo*; *capite*, & collo craſſis, iuxta latera pauonino colore, aliquando tamen nigriore vertice: pectus nigrum

nigrum eſt: ventris, ac corporis latera candeſcentia, etſi caudam lineæ nigræ tranſuerſim diſcurrentes condecorent: dorſum faſcia nigra fulueſcente latà digitos tres, ac in extremum vſque caudæ procedente inſignitur; Demum alæ nigro, fuluo, candido, atque cinereo promiſcuè tinguntur colore. Indigena quoque auis eſt, & lenta, craſſaque conſtat alimonia.

De Tzonyayauhqui fæmina, Cap. CIX.

MInori corpore fæmina conſtat, roſtro lato, cyaneoque, & alicubi candenti commaculato colore, oculis nigris, & iride fulua: color vniuerſi córporis è candido, nigro, & fuluo permixtus eſt: quamquam venter albus magis, alæ verò ſint maiori ex parte nigræ; crura, palmæque eumdem quem corpus ſortiuntur colorem: eſt etiam ſimilis Mari, naturà, atque nutrimento.

De Techictli. Cap. CX.

TEchictli, ſeu auis ſeſe ſcalpens ad arundines, *Auicula* eſt Carduele minor, cuius pedes, ac crura rubra ſunt; breue roſtrum, acutum, & tenue, & ſuperna parte nigrum, inferna vero album, non ſine rubedine quadam, pennæ pectoris, ac ventris candidæ, & caput magnum cum quadam fuluedine, quæ per medium eius diſcurrit: alæ item fuluæ ſunt, maculis nigris, atque cinereis intermixtis; cauda ſupernè, atque infernè, *Aſturis* vocati caudam colorum varietate imitatur. Edulis eſt, ac bono conſtat alimento. Educat vere prolem, & ad Trogloditis ſpecies videtur pertinere. Eſt & alia Auis eodem nomine, ſed vincens magnitudine, roſtro tenui, longioreque, & colore totius corporis è fuſco, & cinereo promiſcuè commixto.

De Tozcacoztli Mare, ſeu gutturis pallidi. Cap. CXI.

AVicula eſt Cardueli *noſtrati pene par, cruribus* ex albo rubeſcentibus, roſtro breui, acuminato, tenuique, ſupernè nigro, infernè verò ex albo (qualia etiam crura ſunt) paulìſper rubeſcente; inferna corporis lutea ſunt, ſuperna partim lutea, ac partim cyanea: alæ infernè cinereæ, ſupernè vero ex fuſco palleſcentes, velut & cauda; oculi nigri, faſcia quoque nigra ab ortu roſtri per vtrumque oculum ad pectus vſque procedit: caueis incluſa alitur concentus gratia, qui eſt illi, etſi exilis, impenſe tamen ſuauis. Veſcitur Culicibus; Indigena eſt Mexicanæ huius Prouinciæ, cuius generis fęmina Cocochatlcioatl dicitur. Eſtur vtriuſque caro, neque eſt alimenti omnino contemnendi. Sunt qui Quicochatl oquichtli vocent.

De Tzopilotl, ſiue Aura. Cap. CXII.

Habetur ſupra volumine 1. *lib.*9. *cap.* 11. *fol.* 331.

De Tlaltepetlachiquatli, ſeu Otide ſaxorum. Cap. CXIII.

DVas ſpecies peregrinas huius auis adhuc offendi, & particulari quadam forma ſpectandas, quas facile ex imagine, qui volet depræhendet, quarũ alteram Tlalchiquatli, alteram vero Poxaquam nominant.

De

De Tlalchinoltototl, ſeu Aue combuſta. Cap. CXIV.

PAſſeri noſtrati magnitudine, forma, & colore ſimilis ferè eſt; caueiſque incluſa, non minus Carduele cantu placida.

De Tetzonpan. Cap. CXV.

AVis eſt Sturni aut Centzonpantli magnitudine, cinereo, candido, pullo, atque nigro colore; cantu præcellens; & altera illius ſpecies, vt credi par eſt.

De Tlapalchichi, ſeu Confricatrice rubea. Cap. CXVI.

OB motum, quo confricari videtur, id ſortita eſt nomen. Eſt autem auicula Cardueli par, rarò ſeſe conſpicindam, aut capiendam præbens: frigida loca incolit; mille variatur coloribus viſu iucundis, pulcherrimiſque; partim ſiquidem cærulea eſt, & partim è viridi, aut rubeo palleſcit, partim verò apparet flammea, roſtrum ſupernè nigricat, ac albicat infernè, breue quidem, & ſi longitudini craſſitudinem compares, craſſiuſculum: edulis eſt, & bono, gratoque conſtat alimento.

De Toznene. Cap. CXVII.

PSittaci id genus, viridi ac luteo colore micat, oculi rubeo, roſtrum verò candenti, aut nigro; fuſco pedes, ſed in candidum inclinante: propenſius eſt, aptiuſque ad humanos ſermones exprimendos cæteris, ac frequentius apud Hiſpanos. Alterum genus vocant Cochò, viridi colore, rubeo, & candenti capite, minoriſque molis, quod loquax quoque eſt, nec admodùm diſſimile precedenti, quamuis ſono diſtet. Hos Pſittacos vocant Hiſpani *Catherinas*. Tertium Quiltoton, tinctum virore, vocatæ Calandriæ, aut Galeritæ non criſtatæ magnitudine, frontem candida macula inſignitum, roſtro candido, & nigris pedibus, humanas voces imitatur, & gregatim cum congeneribus volat, cùm cæteri compares tantùm reperiantur; omnes verò in excelſis arboribus nidificant. Primum de quo diximus genus, certas, ſtataſque Arbores, quas nunquã deſerat, eligit, quæ cùm in hæredes tranſeant, Dominis illarum ſint haud parùm, vel ob eas aues, & plumarum ſpolium vtiles. Sunt & quas Haitinihuacamaias vocant, Mexicani verò Alo, totæ rubeæ præter humeros, & caudam, quæ cyanea ſunt, & Gallinæ cohortalis noſtrę circiter magnitudine, roſtro magno, candenti, & reſimo, pedibus nigris, ac carne ſimiliter nigra, ex quibus nonnullæ offenduntur, quæ humanum ſermonem edoctæ æmulentur, ruſticè tamen, & inconditè, filioſque ſuos more aliarum domeſticarum auium educent in domibus, vbi aluntur. Offendas & alias virore diluto tinctas, nigrante roſtro, pedibuſque, cauda, & humeris virore tinctis ex ſaturato, nec prefatis minores. Viuunt hæ iuxta montium cacumina, & excelſas Pinus, ac clamant vehementer, volantque binę, ſunt & montanę inconditâ formâ, quę nõ cicurantur, aut aluntur domi. Nullius earum eſt caro edulis: nam & atra eſt, & guſtus iniucundi; commune eſt omnibus vtramque maxillam mouere, quod nulli

nulli aliorum contingit Animalium; ſunt & alia genera de quibus ſeorſim loquemur, ac fortaſſis de prædictis latius per otium.

De Tzitzicuilotl. Cap. CXVIII.

AVis eſt fuſca, ſed diluti coloris, quæ imbribus apparere ſolet decidentibus, atque exultare, vnde euenit ei nomen; pedibus longis, ac nigris, tenui, ac longo collo; roſtro prolixo, nigróque; eduli, ac pingui carne, grato ſapore, ſed alimento pituitoſo, & olente ſalſuginem. Sunt & aliæ minores eadem forma, & magnitudine, nec deſunt qui eas omnes nominent Atzitzicuilotl.

De Tlalquipatli. Cap. CXVIX.

ALtera ſpecies eſt Oti peregrina, cornutáque, aut ſi mauis auriculata, paruo conſtans corpore, roſtro reſimo, ac breui; oculis nigris, Iri ex luteo rubeſcente, plumis totius corporis, quibus & crura veſtiuntur, fuſcis, atque cinereis, atriſque, & incuruis vnguibus: cætera verò Oto noſtrati natura.

De Xiuhtototl, ſeu herbarum Aue. Cap. CXX.

AVicula eſt Paſſere noſtrate paulò maior, ſed tot ſpectandis coloribus variata, vt nequeant non eſſe viſu gratiſſima: corpus, caput, collumque plumis teguntur cyaneis, non ſine quibuſdam fuluis permixtis: cauda nigra eſt, ſed candens circa extrema: Alæ infernè cinereæ ſunt, ſupernè verò partim cyaneæ, partim fuluæ, ac partim etiam nigræ, roſtrum breue, craſſiuſculum, vergenſque in fuſcum ex albo, & pedes cruraque pulla: in caueis incluſa garrit, non inſuauiter. Edulis eſt, & ſapore, nutrimentoque conſtat quale cæteræ auiculæ præbere ſolent. *Sunt qui Elototol vocent.*

De Xalcuani, *ſeu* Aue Arenam deglutiente. Cap. CXXI.

ANatis feræ ſpecies eſt Xalcuani, domeſticâ paulò minor, roſtro mediocriter lato, liuentiſque ſuperna parte coloris ad exortum, atque extremum, & infernè nigro; plumis infernè, corpus tegentibus albis, circa pectus, tamen, & ſupernam in partem fuluis, ſed candidis diſcurrẽtibus tranſuerſim; alis, caudàque virenti, candido, nigro, ac fuſco colore variantibus deſuper, ſubter verò albis, atque cinereis; circa caput viridi ab occipitio ad oculos diſcurrente tænia, reliquo vero capite ex albo vergente in colorem cinereum, pullo, nigreſcente, permixto: cruribus proportione reliqui corporis paruis, pulli coloris, ac planis pedibus. Aduena eſt huic lacui, ſaporis piſcoſi, atque ingrati nutrimenti.

De Xochitototl. Cap. CXXII.

AVis eſt Sturni magnitudine, ventre, pectore, & cauda, magna ex parte croceis, non ſine mixtione coloris atri; alis ſubter cinereis, ſupernè atro, & candenti colore permixtis, reliquum corpus ſimul cum capite atrum eſt: cantu Picas imitatur, ac eduli carne conſtat. Hæc eſt eadem illa quam Coztototl ſupra vocauimus, mutatis tamen temporis progreſſu pennis.

De Tzonyayauhqui tertia. Cap. CXXIII.

DVas alias Aues ſimilis nominis alibi deſcripſimus, hæc autem tertia Sturni æquat magnitudinem, quæ ſubtus eſt alba, fuluàque, deſuper verò ex viridi palleſcens. Dextræ alæ exortus candet, fulueſcitque, caput verò partim vireſcit, ac pallet, & partim nigricat; pars colli dextera nigra eſt, ſed roſtrũ atrum, pedes verò, & crura ex albo rubeſcunt, caueà incluſa, cantu ſuaui adſtantibus impensè grata eſſe ſolet.

De Xomotl. Cap CXXIV.

AVis eſt dorſo & alis deſuper nigris, ac pectore fuſco: *huius* pennæ Indorum veſtibus intexi præcipuè ſolent; palmipes eſt, & criſtata, quod cùm naſcitur, percipitur euidentius.

De Xochitototl altera, ſeu Aue florida. Cap. CXXV.

AVicula eſt, *Paſſeri noſtrati*, forma, & magnitudine ſimilis; variat tamen plumarum colore, quæ partim pallent, partim nigricant, partim albæ ſunt, ac partim quoque fuſcæ: *ſuaui cantu placet, quæuis incolit* loca, vermiculis, ſeminibuſque veſcitur exilibus, *nidum conſtruit ex arborum* ramis pendulum, vbi etiam incubat ouis, neque eſt inſuaui aut vitiato nutrimento.

De Xoxouquihoactli. Cap. CXXVI.

NOmen ſortita eſt hæc Auis à voce, & ad Ardearum genera (vt mihi quidem videtur) pertinet, quamuis plurimùm *diſtet* magnitudine: plumę, quę ſubſunt alis, ventri, ac collo, cinereæ ſunt, quę verò *caput tegunt purpureę*, tænijs tamen digitum *latis, vtrinque circumdantibus*. Frons promiſcuè candens, & nigra eſt, caput verò *inſignitum* criſta, ſeptem concinnata purpuraſcentibus plumis. Alę ſunt cinereo, cęruleòque colore varię, pedes fuſci, nigri, atque pallentes; humeri, alarumque exortus candidi, roſtrum ſerratum, nigrum, pollicaris craſſitud*inis, ac* ſeptem prolixum vncias: crura ſpithamea, totaque ipſa auis ab *extremo* roſtro cum collo (quod ſeſquidodrantale eſt) ad pedes vſque tres dodrantes longa. Lacuſtris eſt auis, atque aduena Mexicanę paludi, apud quam quoque raro capitur; fera eſt, & à Septentrionarijs Regionibus credita deſcendere in Mexicanas.

De Nepapantototl. Cap. CXXVII.

ANatis ferę genus eſt frequens Mexicanæ paludi, roſtro in acutum quadamtenus deſinente, cætera autem ſimilis, *niſi* quod nullum eſt genus coloris illas ornari ſolitum, quod huic ſoli non contingat, ſitque ei ſpectando ornamento, atque pulchritudini; vnde eſt ſortita nomen.

De Atototl, ſeu Aue Aquatica. Cap. CXXVIII.

ETſi non me latet Atototli, quam *Onocrotalum* Græci vocant, noſtri verò *Alcatrazum* deſcriptam eſſe ab antiquis, ac veteri cognitam mundo, tamen quoniam raró Hiſpanis viſa eſt, variantque in ea deſcribenda Authores, & lacui Mexicano quanquam aduena ſit, tamen frequentiſſima, eam depingendam, & breuius exprimendam curauimus. Eſt ergo aquatica Auis, vnde nomen inuenit, criſtata, palmipes, & olore longè maior, minime edulis, pennis vt plurimum ex candido inclinantibus in fuluum, etſi alæ maiori ex parte (quod Mari præcipuè euenit) nigreſcant, nigris quoque vnguibus, pedibus verò, cruribuſque, & roſtro, quod palmos duos longum eſt candidis, & paruis circumſeptum dentibus, ac iuxta finem incuruum, cauitate illa ingenti, & capaciſſima alimoniæ ſeruatrice, quæ ei ſubeſt, oculiſque ex luteo rubeſcentibus. Piſcibus, quos capit victitat, & ideò iuxta lacus, fluminaque, necnon in ipſo mari verſari ſolet.

De Aue Paradiſea. Cap. CXXIX.

Habetur ſupra volumine 1. *lib.* 9. *cap.* 6. *fol.* 317.

De Acitli, ſeu Aqueo lepore. Cap. CXXX.

de altera ſupra. Io. Fabr. fol. 686.

ALterum genus eius Anatis, quam *Colymbum* Ariſtoteles, Gaza verò *Vrinatricem* vocat, Acitli ſeu Aquatilem leporem conſueuerunt vocare Mexicani: *hæc* eadem prorſus eſſet, quæ deſcripta, delineataq. à quibuſdam recẽtiorum, niſi caput longè maiori *inſigniretur criſta*, atraque, venter colore argenteo ſplenderet, & collum infernè niueo, ſupernè verò è nigro vergente in fuſcũ; lacubus innatat, ac iuxta eos perpetuò verſatur: nam neque volandi potis eſt, neque per terram commodè incedendi, femoribus ita reliquo corpori connexis atque coalitis, vt natatui, non inceſſui queant inſeruire: piſcibus quos inuolat veſcitur, victitatque; prolem in iuncetis, atque arundinetis educat, nec Anatum noſtratium vulgarem vincit magnitudinem. Maſculus aliquanto longior eſt corpore, collo, ac criſta ampliori, roſtrum fæminæ breuius eſt, nigrum, & vtrinque iuxta oculos plumis tectum fuluis, cùm Mas candentibus tegatur. Hæc eſt Auis illa, quam Indi fabulantur ventos euocare, vbi ſe peti ſentit ab Aucupibus, quibus flantibus, turbatiſque vndis, euertantur Cymbæ quibus nauigant, ſubmerganturque eam inſequentes, ſi quinque prius ſagittis excuſſis arcu non contingat attingi, atque trucidari, & in cuius diſſectæ corde reperiri gemmam arbitrentur, ad multa vtiliſſimam, & magno habitam in pretio, nec alteri quam Deo conſecrandam: Verum hæ nugæ ſunt, & mendacia ab horum hominum profecta leuitate, atque credulitate. Inſuaui, parumque ſalubri velut & aliæ Aues paluſtres conſtat alimonia, atque ideò à nullo ſagacioris palati admodum expetenda.

De Acolin, ſeu Coturnice aquatica. Cap. CXXXI.

AVis eſt fuſca, Coturnicis magnitudine, vnde nomen: pedibus longis, prolixo roſtro curuato in inferiora, coloris fuſci, obſcurique; verſatur circa lacum Mexicanum, nunquam fermè volat, ſed iuxta aquarum ſumma curſitat velociſſimè: alitur piſcibus, ipſaque edulis eſt, nutrimenti tamen vulgaris atque paluſtris.

De Cehoilotl. Cap. CXXXII.

GEnus eſt Columbæ ſyluestris, cuius pennæ fuſcæ ſunt, præter eas, quæ pectus, & extremas veſtiunt alas, nimirum candidas, & pallentes; Iris nigra, coccineus ambitus, pedes, cruraque rubra, & patria Oppidum Quauhnahuacenſe.

De Toxcacoztic. Cap. CXXXIII.

TVrdi noſtratis viſciuori, quem appellant *Charlam* Hiſpani, magnitudine eſt æqua, formaque perſimili; ſed collum, & pectus lutea ſunt, ac faſcia eiuſdem coloris frontem præcincta, & quanquam pro cantu clamorem edat, poſſet in Sturnorum ſpecies non ineptè referri.

De Cacacollin. Cap. CXXXIV.

COturnicis vocatæ ſpecies eſt Cacacollin, eademque conſtans magnitudine, forma, nutrimento, & cantu, atque eiſdem ferè coloribus variata.

De Tzinitzcan. Cap. CXXXV.

AVis eſt parua Carduele minor, plumis veſtita multorum colorum, quibus effigies *multæ ſubtilitatis texunt Indigenæ* (eo enim opificio claruere ab hoc Orbe expugnato, ac toti penè claruere Orbi) ornantque feſtiuis diebus Templa, belloque, pace, & publicis tripudijs, atque *choreis* capita, ac reliquum corpus.

De Yacapatlahoac, ſeu Aue lati roſtri. Cap. CXXXVI.

ANatis feræ ſpecies eſt Yacapatlahoac, domeſtica paulo minor, longo, ac lato roſtro, ſed præcipue iuxta extremum; crura, palmæ, roſtrumque ex pallido inferna parte rubeſcunt; at roſtrum ſupernè in ambitu rubeſcit ex fuſco, & circa extremum ex fuluo nigreſcit: corpus vniuerſum tegitur pennis, ſemicirculos quoſdam imitantibus; *fuluis, nigris,* & *candidis* (ſi eas partes excipias, quæ ad ventrem ſpectant, nempe omnino fuluas) alæ foris partim albę, partim virides, ſplendentes, & vt plurimùm, fuſcæ ſunt; *intrinſecus* verò albicant: vita demum, ac carnium eius nutrimentum, cęteris Anatum ferarum generibus ſunt penè ſimilia. Hiſpani lauancum, & regiam anatem vocant, nec deſunt, qui Tempatlahoac vocare malint.

De Oconenetl. Cap. CXXXVII.

PIci marcij genus eſt maximum, cuius puluerem narrant hydropicis mederi.

De Yxamazcatl. Cap. CXXXVIII.

AVis eſt Sturni magnitudine, roſtro mediocri, ac nonnihil incuruo, & cinerei coloris, oculis nigris, ſed iri cærulea, plumis quibus ſubtegitur è fuſco vireſcentibus, pectore luteo, ac ventre albo, & ſubfuſcis cruribus, pedibúſque: nullius eſt, præterquam plumarum vſus, præterque carnium cæterarum auicularum nutrimenti: dicitur autem Yxamazcatl à colore luteo oculorum.

De Chiantototl. Cap. CXXXIX.

AVis eſt Sturni magnitudine, mediocri roſtro, ac nonnihil incuruo, cinereique coloris; nomen ſumpſit à colore Seminichian *ſimili, auicula hæc,* acuti, ac cinerei roſtri, pectore, ac ventre candenti, ſed ſubfuſcis plumis maculato; dorſo ſubfuſco, & cyaneo, alis verò candidis, atque ſubnigris, nigris etiam oculis, & fuſcis cruribus, ac pedibus, paruo capite, cinereoque, ſed linea candida iuxta alterutrum oculum inſignito: minimè cantillat, & Tezcoquenſibus agris vitam agit, Tutlæque miſtecæ ſuperioris: gaudet niuium tempore, & bonum præſtat edentibus alimentum.

De Coztototl, ſeu Aue lutea. Cap. CXL.

AVicula eſt, fuſco, nigro, cinereo, & luteo colore varia: viuit Tetzcocanis montibus, *& quò cæteræ huiuſmodi Auiculæ conſtat* nutrimento: cantat ſuauiter, ac colorem in nigrum, *candidum,* & luteum mutare viciſſim ſolet.

De Tlaquiloltototl, ſeu picta Aue. Cap. CXLI.

AVis eſt pulcherrimis variata coloribus, nempe luteo, coccineo, viridi, purpureo, nigro, atque cyaneo; lutea oculorum (qui nigri ſunt) Iride, & cinereis cruribus, ac pedibus; viuit in calidis Regionibus.

De Tlauhtototl, ſeu Aue Coccinea. Cap. CXLII.

EIſdem variatur Tlauhtototl colorum differentijs, ſed paulò minori conſtat corpore; viuit quoque Regionibus calidis, non procul à littoribus maris auſtrini.

De Coztototl, ſeu Aue lutea. Cap. CXLIII.

AVicula eſt lutea tota, ſed capite nigra macula inſignito, caudaque, & alis, *pallido,* nigroque variatis colore.

De Tlaquauhtli. Cap. CXLIV.

AQuilæ genus eſt mediocris magnitudinis, incuruo roſtro, propè exortũ luteo, diluto, ac circa cuſpidem ſubnigro colore variato, ventre verò pallenti, atque ſubfuluo, luteis pedibus; incuruis, ac cinereis vnguibus, occipitio pallido, cauda fuſca promiſcuè, atque cinerea, & reliquo corpore fuluo, atque ſubnigro: reliqua natura quæ Aquilis.

De Cocho Pſittaci genere. Cap. CXLV.

PSittaci genus eſt magni, roſtro ſupernè cinereo, infra verò ſubnigro, cinereis cruribus, pedibuſque viridi colore; ſed cyaneo capite, candido, coccineoque variato colore, & quadamtenus pallenti, necnon alis poſtremis coccineo, diſcit humanum ſermonem, & cæterorum Pſittacorum inſtar indiſtincta pene ſimilitudine reddit voces humanas.

De altero Cocho. Cap. CXLVI.

SImilis eſt prædicto, ſed longè minore corpore, nigris oculis, Iri lutea, ac plumis ambientibus oculos rubeis, pennis verò alarum & fuſcis, & cyaneis.

De Opipixcan. Cap. CXLVII.

ANatis feræ genus eſt, roſtro ſubrubro, cruribus verò ac pedibus, qui plani ſunt, fuluo, ac candenti variatis colore; reliquo vero corpore cinereo, & nigro: viuit circa lacus, & quo cæteræ Anatum differentiæ, conſtat nutrimento.

De Toquilcoyotl. Cap. CXLVIII.

ROſtrum eſt prolixum, ac mediocriter tenue, ceruix prælonga, caput coccinea macula deſuper inſignitum, lutea Iris, & corpus vniuerſum fuſcũ, nigrum promiſcuè, atque cinereum; verſatur iuxta aquas, edulique (licet parum expetenda) carne conſtat: nomen verò habet à voce. Gruis æquat magnitudinem, ad cuius refertur ſpecies, nam & eius mores imitatur, reliquamque naturam, ſi maculam rubeſcentem excipias. Sunt qui Coceayauhqui vocent.

De Coyoltototl. Cap. CXLIX.

AVis eſt mediocris magnitudinis, fuſcis pedibus, cruribuſque, roſtro craſſiuſculo, fuſco, & breui, ac deſinente in acumen; pectore, ac ventre coccineis, ac reliquo corpore ſubrubro, atque nigreſcente: nomen habet à ſonitu illi ſonalium ſimili.

De Nopaltencol. Cap. CL.

AVis eſt ſubfuſca, & cinerea tota, roſtro ſubincuruo, & prolixo, ſturno paulo maior, & iri oculorum rubra.

De Ceceto. Cap.CLI.

NOmen habet à voce; Tinunculi autem videtur ſpecies, ſed peregrina, & nunquam noſtro viſa Orbi, etſi ijdem prorſus ſint mores, atque natura; quamobrem cætera narrare ſuperſedeo: vbique frequens eſt, ſed calidis maximè regionibus, vbi ex auiculis, quas rapit victitat.

De Metzcanauhtli, ſeu Anate lunari. Cap. CLII.

ANatis ſpecies eſt domeſticæ par, ac eiſdem variata coloribus: viuit apud Mexicanam paludem, vbi capi à Mexicanis Aucupibus plerumque ſolet.

De Tolcomoctli. Cap. CLIII.

AVis eſt magna, tres circiter ſpithamas prolixa; roſtro longo, tenuique, ſuperne nigreſcente, & palleſcenti infernè; luteis cruribus, & vergentibus in purpureum, ſicut & ipſi pedes: ventre, ac pectore albo, ſed fuſcis quibuſdam vndulato pennis; alis deſuper fuſco, candido, cæruleoque variantibus colore, iri rubra, & ictu quem roſtro infert valdè nociuo; & quanquam palmipes non eſt, piſcium circa lacus agens viuit rapina, & ad ſpecies Alcionum, quos Hiſpani vocant *Martinetes* pertinere videtur: Aiunt corio nudatam, aſſamque, & ex oleo, & aqua ingeſtam, gratum exhibere alimentum.

De Yacacintli, ſeu roſtro ſpicæ Maizij. Cap. CLIV.

AVis eſt ternos circiter dodrantes prolixa, virentibus cruribus, capite, & ventre cyaneis, ſed vergentibus in purpureum; alis promiſcuè fuluis, nigriſque, luteis oculis, ac roſtro, ſed in coccineum propè exortum vergente, quod tres penè digitos latos longum eſt: anteriori parte capitis depili, & calua; ad recentiorũ Fulicas videtur pertinere, ac piſcium prædà iuxta lacus, & flumina viuere: Edulis eſt eius caro, ſed nec bonum, nec gratum præbet alimentum.

De Yztactzon yayauhqui. Cap. CLV.

GEnus eſt Anatis feræ, paruæque, cuius roſtrum eſt latum, atque cæruleũ, & iuxta extremum alba quadam diſtinctum macula, pedes etiam (qui plani ſunt) vergunt in cæruleum, & reliquum corpus, albo, fuluoque variat colore: cæterum eadem penè vita, quæ reliquis lacuſtribus Auibus, ijdem mores, & alimonia.

De Ocotzinitzcan. Cap. CLVI.

AVis eſt formoſa, Columbæ magnitudine, roſtro duos circiter digitos latos longo, nigroque; capite, & pectore purpureis, necnon cruribus, ac pedibus; reliquo vero corpore ex luteo vireſcenti. Viuit in regionibus calidis iuxta maris Auſtralis littora, nec tamen cantu ſuaius eſt, neque iucundo nutrimento.

De

De Quauhtotopotli. Cap. CLVII.

EIſdem viuit Regionibus Quauhtotopotli, ſed paulò minor eſt, minorique & atro roſtro, nigris oculis, fuſcis cruribus, pedibuſque, & fuſco capitis vertice, quod tamen eſt coccinea præcinctum tænia, reliquum verò corpus luteo dilutiore, ac colore fuſco promiſcuè tinctum micat.

De Caxcaxtototl. Cap. CLVIII.

AVis eſt tota cyanea, ſubnigraque, ac ſturnos huius Orbis maiuſculos æquans longitudine: capite paruo, nigris oculis, ſed lutea iri, nigroque roſtro longiuſculo, ac deſinente in acumen: edulis non eſt, neque canora; viuitque in plagis temperatis, qualis eſt Mexicenſis, aut paulò calidioribus: Sunt qui Hueitzanatl vocent, & referant ad ſpeciem Sturnorum Mexicenſium.

De Tlacahoilotl. Cap. CLIX.

SPecies eſt *Columbæ ſylueſtris* noſtris vocatis arabicis quadantenus ſimilis, incuruo roſtro, mediocri, rubeoque; cruribus rubeis, pedibûſque, necnon oculorum iri, pectore, ventre, & alarum *anterioribus partibus*; cætera cærulea ſunt, interſertis tamen iuxta caput, & collum inferna præcipuè parte nonnullis rubeis pennis. Viuit iuxta agros Mexicanos, nec expetendo conſtat nutrimento.

De Cochitenacatl. Cap. CLX.

AVis eſt littorum Oceani *Auſtralis* alumna, duas prolixa plus minus ſpithamas, roſtro incuruo ſeptenas penè vncias longo, ſupernâ parte candenti, ſerratoque, ſed *inferna* nigro: *oculis atris*, ſed iri ex luteo rubeſcente, capite, & collo in lineam vſque *coccineam, qua præcinctum* eſt ſupernè, & infernè nigro; deinde verò, ſupernè nigro, & infernè pallenti, ſed rubeis maculis atriſq. lineis variato: cauda, aliſque nigris, ventre virenti, purpureis femoribus, nigris vnguibus; cruribus, pedibuſque è cinereo vireſcentibus, & plumis, quę ſunt à femoribus vſque in caudam, rubeis: piſcibus victitat, nec omnino ingrato conſtat alimento.

De Cochitototl, ſeu Aue Florida. Cap. CLXI.

AVis eſt Sturno noſtrati magnitudine *circiter* par, roſtro tamen acuminato, tenui, & pauliſper incuruo: vnguibus nigris, cinereis cruribus, capite vero, collo, & ſupernis alis *promiſcuè* cinereis, ac nigris; cæteris verò partibus luteis, vnde fortaſſis nomen: oculi vero atri ſunt, & *pallens* iris; vermiculis victitat, & ſeminibus: calidis regionibus viuit, nec tamen cantu placet aut alimento.

De Tlapaltototl. Cap. CLXII.

AVicula eſt Cardueli noſtro par, aut paulò minor, roſtro paruulo, tenuique, oculis nigris, ſed iride lutea; alis, caudaque è nigro rubeſcentibus;

tibus, ac reliquo corpore prorſus coccineo. Viuit in calidis, nec ſapit eius caro, aut cantu admodum eſt iucunda, ſed viſu pulchra, ac non mediocriter ſpectanda.

De Tlanquiquiztototl, ſeu Paſſere ſibilante. Cap. CLXIII.

AVis eſt littorum Oceani auſtralis alumna, Columbæ par, roſtro craſſo, acuminato, & nigro; atris oculis, iri lutea, alis, caudaque albo, & nigro colore variatis, tænia nigra à roſtro ad extremum vſque pectus procedente, alis verò circa priores partes etiam luteis, ac vniuerſim reliquo corpore pallenti, ſi demas pedes, & crura, quæ fuſca ſunt, & vngues ipſos, qui ex albo nonnihil palleſcunt: viuit iuxta arbores ornatas floribus, quorum victitat melligine: educat vere ſobolem, habeturque maximi à Tototepecenſibus, quibus eſt familiaris ac frequens.

De Hoitzitzillin Tepuzcullulæ. Cap. CLXIV.

SPecies quædam eſt Hoitzitzillin pulcherrima, ac maxima, roſtro longo, tenui, incuruo, cæruleoque, colore vniuerſi corporis Heliotropij, pauoninóue & ſplendenti: Viuit melligine florum, velut congeneres, & artificibus intexendarum pennarum materiem exhibet, gratam atque pretioſam.

De Quauhtotopotli. Cap. CLXV.

PIci ſpecies eſt peregrina, roſtro longo, nigroque, & nonnullis in partibus fuluo: colore nigro, ſed candidis plumis maculato, ac præcipuè circa caudam, poſtremas alarum partes, roſtrum, ac ventrem, qui penè totus candidus eſt, ac cinereis pedibus: miteſcit, aliturque domi, Sturno noſtrati par; excauat arbores modo cæterorum Picorum, quibus victu, nutrimento, ac reliqua natura eſt ſimilis.

De altera Xochitenacatl. Cap. CLXVI.

AVis eſt Columbæ magnitudine, roſtro præ corporis mole maximo, ſerratoque, ſuperiori parte luteo, inferiori verò ſubnigro, & in purpureum colorem vergente, oculis nigris, ſed iri rubeſcente ex luteo, ac reliquo corpore cæruleo, cinereoque. Viuit circa littora Oceani Auſtralis, ac piſcibus, quos rapit veſci ſolet.

De Perutototl. Cap. CLXVII.

ANas eſt peruina, quam velut noſtro iam notam orbi, non curauimus deſcribendam. Variat nonnihil fæmina à mari, velut ex vtraque Imagine cuiuis erit facile intueri.

De Chiquatototl. Cap. CLXVIII.

AVis eſt Ruſticulæ noſtrati ſimilis, roſtro longo, ac tænijs iuxta vtrumque oculum luteis, & incuruis, nigra item macula inter pectus, & collum inſignis; cætero verò corpore, ex albo, luteo, fuſcoque variato, iri lutea, ac nigris

gris oculis. In regionibus temperatis, ſeminibus, & vermiculis victitat, ac grato conſtat alimento.

De Elototol. Cap. CLXIX.

Elototol, ſeu Auis baſis ſpicæ Maizij ad Ruſticularum etiam genus videtur pertinere; roſtro enim conſtat longo, Coturnicis magnitudine, bono nutrimento, & colore totius corporis albo, fuluòque promiſcuè, atque nigro: alitur domi, ſibilaque non cantum edit; Sunt qui Chietototl vocent.

De Quachichiltic fæmina. Cap. CLXX.

Foemina eſt alterius Quachichiltic oquichtli, de qua in ſuperioribus, eadem forma, & magnitudine, etſi incluſa caueis in luteum mutetur colorem, cuius rei gratia, hanc Auiculam, & rubeam, & luteam curauimus depingendam: alitur cantus gratia, & ſuauiter modulatur. Naſcitur in agris Mexicanis, educaturque in domibus, quibus eſt mirum in modum cauſa delitiarum frequens.

De Cocochatl. Cap. CLXXI.

Aviculæ ſunt Carduele paulo maiores, luteo, alboque, & fuluo quoque colore variatæ, ac macula iuxta alterutrum oculum inſignes, etſi in mari hæc longè maior appareat; naſcuntur in temperatis, aut aliquanto in frigus decliuibus auris, qualia ſunt Tetzcoquentia, nec ſunt cantu, aut nutrimento plurimum expetendo.

De Elcoztototl. Cap. CLXXII.

Avis eſt Turdo *Viſciuoro, aut Merulæ* par, luteo pectore, ac ventre, vnde inuenit nomen, nigra cauda, alis ex nigro fulueſcentibus, capite, collo, dorſoque, & cruribus cinereis, roſtro ſubnigro, longiuſculo, & iuxta acumen pauliſper contorto, & iride oculorum (qui nigri ſunt) lutea; naſcitur temperatis locis, ſeminibus, ac vermiculis victitat; educat vere, nec valdè ſuauem edit cantum, aut expetendam præſtat alimoniam.

De Quapetlahoac. Cap. CLXXIII.

Avis eſt Quapetlahoac ſeſquidodrantem longa, roſtro magno, rubeoque, & in acumen deſinente; alis nigris, ac reliquo penè corpore ex cinereo ruffeſcente: minimè canit, & mediocre præbet alimentum.

De Cacalotl, ſeu Coruo. Cap. CLXXIV.

Inueni Coruum quibuſdam candidis pennis inſignem, quem, quia memoria dignus mihi eſt viſus depingendum curaui, & in hac Auium Mexicanarum hiſtoria deſcribendum.

De Colcanauhtli, ſeu Anate Coturnicum Mexicanaum colore. Cap. CLXXV.

ANatis feræ ſpecies eſt, mediocris magnitudinis, roſtro lato, & nigro; fuluis pedibus, ac cætero corpore, albo, fuluo, nigroque, & cinereo colore variato: cætera Anatibus feris ſimilis.

De Tlotli. Cap. CLXXVI.

FAlconis columbarij, quem *Nebbi* vocant, genus eſt peregrinum, nigrum totum, ſi roſtrum, cruraque, & pedes excipias, quæ lutea ſunt, & mirè (vt narrant) operæ in aucupio, quibus differt à noſtrate; quamobrem & depingendum, & memorandum duximus.

De Quaxoxoctototl. Cap. CLXXVII.

ALlata eſt ad nos à littoribus Maris auſtralis auis quædam pulcherrima, Columbæ plus minus magnitudine, roſtro magno, latoque, nigro, & in acumen contortum tendente, vertice cyaneo, & reliquo corpore cyaneo, pallido, viridique promiſcuè, & nigro, quæ minimè canit, nec ſuaui conſtat alimento.

De Tlauhquechul. Cap. CLXXVIII.

PLateæ, Pelicanoue videtur ſimilis, ſed coccineo, pulcherrimoque vniuerſi ferè corporis colore, aut ex albo rubeſcenti, lato, atque obrotundo circa finem roſtro, cinereoque, pupilla nigra, iride rubra, rugoſa fronte, gallipauonis, *Auræue*, *depili penè capite*, *candentique*, cum vniuerſo fere collo, & parte *pectoris*, & *faſcia nigra* latiuſcula, caput à collo diſtinguente: circa littora maris, aut fluminum *viuit*, *veſciturque piſciculis* adhuc viuentibus, quos rapit, mortuos enim non attingit, vt nobis (eam domi ſatagentibus educare) patuit experimento.

De Quapachtototl. Cap. CLXXIX.

QVapachtototl, ſeu auis fulua, octo vncias longa eſt, ac totidem cauda; roſtrum è cyaneo nigricans longiuſculum, incuruumque: oculi nigri, & iris alba, pectus cinereum, ac inde ad caudam vſque venter niger, cauda ex nigro fulueſcens, alæ verò, collum, atque caput fulua, vnde inuenit apud Indos nomen: grato aiunt conſtare nutrimento, cùm canit, riſum æmulatur, atque ideo inauſpicati habebatur ab Indis ominis, quo tempore Euangelij præclariſſima dies nondum eis illuxerat.

De Yohualtototl, ſeu Aue nocturna. Cap. CLXXX.

AVicula eſt Paſſeri noſtro pene par, ita vocata, aut quoniam noctu victum quærere ſoleat, aut quòd nigra tota ſit pauliſper vergens in fuluum, iride tamen, & inferiori roſtro ex luteo rubeſcentibus: eſt autem neque ſuaui cantu, neque nutrimento admodum probato.

De Yohualcuachili, ſeu capite Chilli nocturno. Cap. CLXXXI.

AVis eſt littoris Oceani Septentrionalis alumna, ſalſorumue lacuum, è quibus victum ſumit, inuenta apud Flumen Tuſpæ: vix æquat ſturni noſtratis magnitudinem, ſed collo conſtat tenui, ac longo, capite paruo & in longum producto, prolixo roſtro, luteoque, prolixiſque cruribus, pedum digitis, atque vnguibus qui lutei ſunt. Digiti, & crura cinerea cum inferiori parte femorum, nam ſuperior fulua eſt, cauda breuis, atque fulua, cum anteriori alarum parte, nam poſterior cyanea eſt, reliquum corpus nigrum, quibuſdam tamen fuluis circa ventrem permixtis pennis. Sed mirandum eſt ab exortu roſtri aſſurgere coronam, Orbémue ſuperiori parte in tres diuiſum cuſpides, e luteo rubeſcentem, ac mediocriter craſſum, & ab anteriori alarum parte, binos aculeos contortos, quod nulli auium adhuc noui euenisse, præterquam huic, cauente ita (vt exiſtimo) natura auiculæ aliàs imbecilli, vt ijs veluti præſidijs ſeſe à fortioribus auibus tueretur, nihilque eſſet adeò debile, imbelleque quod vim quampiam non poſſet inferre hoſti.

De Cacalototl ſeu Aue Coruina. Cap. CXXXII.

AD Sturnorum Tzanatlue genus videtur pertinere Cacalototl, Sturno enim noſtrati eſt par, vniuerſo corpore, è nigro vergente in cæruleum, atro roſtro, cauda prolixa, & iri ex luteo rubeſcente. Inutili carne conſtat, nullo delectat cantu, viuitque in regionibus temperatis, aut calidioribus.

De Chilcoquipaltototl. Cap. CLXXXIII.

MErulæ magnitudinem æquat Chilcoquipaltototl, cuius roſtrum vergit in nigrum è cyaneo, caput nigricat, vireſcunt crura; venter, pectuſque palleſcunt, reliquum verò corpus luteo, viridique, necnon albo, & nigro, variatur colore. Viuit in calidis, non tamen valet cantu, aut nutrimento.

De Chiltototl. Cap. CLXXXIV.

SImilis eſt præcedenti colorum varietate, & magnitudine, necnon moribus, ſed capite coccineo, & fuluis pedibus, & fortaſſis ei congener.

De Tatac. Cap. CLXXXV.

AVis eſt Paſſeris magnitudine, capite, cauda, dorſo atque alis promiſcuè cinereis, albiſque, & è nigro in cyaneum tendentibus colorem: collo, & pectore infernè rubeſcentibus ex luteo, ventre albo, albis, & cinereis femoribus, cruribus verò ac pedibus è fuſco vireſcentibus, ac lineis albis, & incuruis ſupernè circumdantibus oculis, qui nigri ſunt; nec canit, nec admodum expetendam præſtat alimoniam, viuitque in temperatis regionibus.

De Quatotomomi. Cap. CLXXXVI.

PIci genus eſt Ipupæ magnitudine, & nigro, fuſcoque varium colore; roſtrum, quo ex cauat perforatque arbores, tres digitos longum eſt, firmũ,

& candens, ac inferne breuius quàm ſupernè: caput eſt paruum, ac rubeis cõtectum plumis, & criſta etiam rubra inſignitum: tres vncias longa, ſed ſuperna parte nigra: alterutro colli latere faſcia candida deſcendit ad vſque circiter pectus: pedes cruraque liuida ſunt. Viuit Tototepeci Miſtecæ ſuperioris, non longè à mari auſtrali: nidificat in arboribus excelſis. Veſcitur Cicadis Tlaolli, & vermiculis: imbrium educat tempore, hoc eſt a menſe Majo vſq. in Septembrem; edulis tamen non eſt, aut alium quempiam (quod acceperim) præſtat vſum.

De Xochitenucatl. Cap. CLXXXVII.

AVis eſt Pſittaci magnitudine, & forma, ac pene tota viridis, inſertis tamen nonnullis pennis rubeſcentibus, pauoniniſque alijs; verùm crura, pedeſque nigra ſunt, & tenuia; roſtrum incuruum, quaternas penè vncias lõgum, ſerratumque, vnde nomen, & luteo, ac nigro varium colore; calidarum regionum atque maritimarum Incola eſt, neque *alium (quod nouerim)* quam plumæ præſtat vſum.

De Chachauatototl. Cap. CLXXXVIII.

AVicula eſt Tepuzculullam ſingulis rediens annis, Carduele noſtro paulò maior; pedibus fuſcis, roſtro paruo, & nigro, infernis partibus luteis, reliquis verò cæruleo, nigro, atque cinereo variatis colore, cuius nulla alia eſt præterquàm plumarum vtilitas.

De Chichiltototl Tepazcullulæ. Cap. CLXXXIX.

I*Ncola eſt Regionum calidarum Auicula illa, quam Mexicani Chiltototl vo*cant, & circa *Tepuzculullæ montes viuit*, magnitudine præcedentis, infernis tamen partibus rubeis, ſupernis verò cinereis, & nigris, ſed in purpureum colorem vergentibus, roſtro verò paulò acutiore, atque longiore.

De Tlauhtototl, ſeu Aue rubea. Cap. CXC.

AVicula eſt tota rubra, vnde euenit illi nomen, Merulæ penè magnitudine, & nigris quibuſdam plumis alis interſertis; prouenit Totonacapæ, & caueis incluſa canit ſuauiter.

De Tlauhquechultototl. Cap. CXCI.

TLauhquechultototl, ſeu auis capite Plateæ ſimilis, præcedenti maior eſt, roſtro longo, & nigro, ſed inferna parte longè breuiori, vertice ac toto pene collo deſuper rubeo, infernis cunctis cinereis; alis verò ac dorſo nigris, ſed albis tranſuerſiſque lineis variatis: degit Pauhatlamijs agris Prouinciæ Totonacapæ. Pici ſpecies eſt arbores perforans, cuius capitis plumæ rubeſcentes applicatæ, aut verius agglutinatæ, capitis curant dolorem, ſeu in eam ſententiam venerint, quòd vertici auis adhæreant, ſiue id ita ſe habere experimento aliquo cognouerint.

De Cocozton. Cap. CXCII.

AVicula eſt Cardueli magnitudine ſimilis, luteis, cyaneiſque pennis varia, ſed nullo inſignis cantu.

De Techictli. Cap. CXCIII.

PRæcedenti pene eſt par, ſed cinereo, & fuſco varians colore, cuius nihil accepi quod memoria dignum reputarem.

DE Quapach canauhtli. Cap. CXCIV.

GEnus eſt Anatis feræ lacus Mexicani alumnæ, roſtro lato, cæruleoque qualia etiam ſunt crura, atque pedes, capite, collo, pectore, ac ventre fuluo; cauda breui, alba, & nigra, alis cum dorſo, è fuſco, fuluoque tranſuerſis tænijs variatis, ac nigris oculis, *moribus verò*, victu, atque nutrimento cæterarum ſyluestrium *Anatum*.

De Ayo quantototl tiltic. Cap. CXCV.

PVlchrè canit, ſed non miteſcit, & ſuaui cõſtat alimento, Paſſere maior eſt, veſcitur arborum fructibus, roſtro conſtat paruo, fuſco, ac nigro, & reliqui corporis colore è luteo vergente in candidum.

De Motmot. Cap. CXCVI.

AVis eſt calidis frequens regionibus, Columbæ magnitudine, coccineis oculis, & nigra pupilla, roſtro incuruo, ſubnigro, tres penè digitos longo, & acuminato, infernè breuiori, ſerratoque supernè; capite cæruleo, & pauonino, fuſcis pedibus, virentique cætero corporis colore: *rarum eſt ineſſe* caudæ pennam vnicam *cæteris longiorem, & quæ extrema* tantùm parte ſit capillata, tantæque pulchritudinis auem, *nullum* præterquam plumarum habere vſum.

De Cacatototl. Cap. CXCVII.

AVicula eſt par Achantilli, infernis omnibus candidis, ſupernis verò ſubnigris, atque ſubfuluis, & cinereis pedibus: veſcitur ſemine hoauhtli: iucundè canit, viuitque in planis Tetzcoquenſibus.

De Teoauhtototl. Cap. CX CVIII.

TEtzcocanis etiam montibus, & agris viuit, bonum præſtat alimentum nec alitur domi, nec gratus ei cantus, obtigit: magnitudo circiter, quæ Paſſeri, roſtrumque breue; cæterùm partium infernarum color albus eſt, ac in luteum vergens, ſupernarum verò cyaneus, & alarum niger.

De Acxoyatototl. Cap. CXCIX.

CArduelis æquat Axoyatototl magnitudinem, color eſt infernè ſubalbidus ſupernè verò ſubfuſcus, & luteus, crura ex luteo rubeſcunt, criſtaque quam

quam capite geſtat: edulis eſt; includitur caueis, ſed caret cantu, prouenit in montibus Tetzcoquenſibus; marem verò curauimus depingendum.

De Picicitli. Cap. CC.

TEtzcoquenſis etiam Auis Picicitli, paruula, totoque cinerea corpore, ſi caput excipias,& collum, quæ atra ſunt, ſed candenti macula oculos (qui magni ſunt) ambiente, cuius acumen in pectus vſque procedit; apparent poſt imbres, educatæque domi breui moriuntur: carent cantu, bonum præſtant alimentum; ſed neſciunt Indi referre vbi producant ſobolem.

De Amaxocototl. Cap. CCI.

VIuit in temperatis aut paulò frigidioribus locis, gratum alimentum præbet, iucundoque pollet, atque ſonoro occentu; præcedenti paulò maiorem adepta magnitudinem, cinereo circa collum, pectus, ac ventrem colore, fuſcis pedibus, alis verò, dorſo, caudaque cinereo, & nigro colore variatis

De Xompantototl. Cap. CCII.

CArdueli eſt penè par, non educatur domi, bonam præbet alimoniam, ſobòlem procreat intra oppida, aut iuxta propinquos agros, & colore albo, purpureo, luteo, & candenti diſtinguitur.

De Cuitcuitzcatototl. Cap. CCIII.

PAulò maior eſt præcedenti, verſatur in ſylueſtribus, montaniſq. arboribus: non alitur domi,& tamen pergratè cantillat: *inferna coccinea ſunt, pulla crura, capitis ſuperior pars fulua, reliquum verò corpus cyaneo, candido, atque ſubnigro colore diſtinguitur.*

De Xotlapech. Cap. CCIV.

F*Vluus eſt Xotlapech ſupernè, atque infernè cyaneus, nec magnitudine æquans ſturnum; caput humili quadam, ſed pulchra criſta inſignitur, fului etiam coloris, cuius extrema verſus roſtrum pennæ ſubnigræ, atque ſubrectæ excipiunt: edulis eſt, in montibus agit, & nullo placidus habetur cantu.*

De Olototl. Cap. CCV.

V~~iuit in mon~~*tibus* Tetzcocanis auis præcedenti par, ſed tota penè cyanea pauoninaque, quamuis circa collum, & ventrem albi, rubrique coloris: edulis, nec expers cantus, qui tamen eſt exilis. Auis verò ipſa de pulchritudine pollet cum multis alijs certare.

De Yxtezcatototl. Cap. CCVI.

C*Edit pulchritudine præcedenti* Yxtezcatototl, Paſſeris magnitudine, varia tamen cinereo, fuſco, & nigro colore: Viuit in montibus Regionum temperatarum: edulis eſt, exiliter canit; nec viuit in domibus alta.

De

De Ayoquantototl. Cap. CCVII.

AT Ayoquantototl par ferè magnitudine, luteo, nigro, ſubalbidoque colore variatur. Montana colit: bono alimento conſtat, & quoniam cantus impensè exilis eſt, caueis includi minimè conſueuit.

De Xolotlapech. Cap. CCVIII.

AVis eſt edulis, ac præcedentis penè magnitudine, infernè lutea, fuſca verò ſupernè, viuit in arboribus montium Tetzcocanorum, vbi prolem educat: veſcitur vermiculis, non canit, aut expetendum admodum præbet alimentum.

De Elotototl. Cap. CCIX.

LOngè minor eſt Elotototl, ac *Carduel*i penè par, ſed albo, aut cyaneo colore, caudaque penè tota nigra: Viuit iuxta arbores montium Tetzcocanorum. Edulis eſt: non canit, & ideò neque alitur in domibus.

De Chiltototl. Cap. CCX.

AVicula eſt Carduele paulò maior, tota ferè coccinea, ſed nigris iuxta alas admixtis plumis: maculis verò prope oculos candentibus, & roſtro paruo, ac nigro: minimè canit, ſed obſtrepit, edulis eſt, educat in Arboribus Tetzcoquenſibus, veſciturque vermiculis, & culicibus.

De Ococolin. Cap. CCXI.

GEnus eſt Pici Sturni magnitudine, & pulchrè variatum colore nigro, & luteo; circa dorſum verò, crura, ac ventrem cinereo, roſtroque longo, & acuto: Viuit in Tetzcocanarum *ſyluarum arboribus*, vbi ſobolem educat: edulis eſt, nec tamen cantillat.

De Xiquipiltototl. . Cap. CCXII.

AVicula eſt minima, nigra macula roſtrum, collumque conſperſa, cætera cyaneo, cinereoque *tincta colore*: incluſa caueis cantillat, chian ſemine veſcitur, & tritotlaolli: educat ſobolem circa Tetzcocanorum montium Arbores.

De Quauhelototl. Cap. CCXIII.

AVis eſt tota cyanea, Columba paulò maior, & criſta in acutum tendente eiuſdem coloris inſignita: calidarum regionum alumna eſt, & quanquã viſu pulchra & ſpectabilis, plumarumque colore commendata, nec canit, nec eduli conſtat nutrimento.

De Cuechtototl. Cap. CCXIV.

AVis eſt magnitudine, & roſtro Pſittaci, incuruis, & rapacibus vnguibus, luteis cruribus, pedibuſque, ſed nigris punctis diſtinctis: alis cyaneis, ſub-

ſubalbidiſque è fuluis variatis plumis; pectore, ac ventre rubeſcentibus; capite è candido in coccineum vergente colorem, depili; rugoſoque, quale etiam eſt collum, quod torque iuxta pectus ambitur eminenti, & albo, ſed cyaneis, ac tranſuerſis diſtincto tænijs, habet etiam ad roſtri radicem (quod rarum eſt) Orbem concinnatum ex acinis multis, ex albo in rubrum colorem vergentibus. Hanc auem ego nunquam vidi, ſed eius tantùm imaginem apud Tetzcoquenſes, in Aula quadam Regiæ domus, vbi ordine quodam Principum eius Prouinciæ formæ ſerie quadam videbantur delineatæ, quam in libros hoſce transferendam curaui, quoniam ex nonnullis Incolarum accepi, littoribus Oceani eſſe frequentem, qui tamen nihil quod ad eius naturam aut mores ſpectaret narrare potuere, præterquam viuere ex rapto, & verſari ſolitam non procul à mari.

De Caquantototl. Cap. CCXV.

OFfendi etiam apud Tetzcoquenſes *Auiculam criſtatam*, pulchra, ac rara forma, Paſſeris magnitudine, coloris cinerei, ſed extrema cauda lutea, & ab extremis alarum pennis coccineis quibuſdam capillamentis propendentibus, paruo capite, paruoque roſtro, quæ in montibus etiam viuit eiuſdem Plagæ, ac ſeminibus veſcitur, neque eſt cantu, aut nutrimento cæteris auiculis commendatior.

De Yayauhquitototl. Cap. CCXVI.

AVis eſt Sturni magnitudine, viridi, cyaneoque, fuluo, & cinereo colore diſtincta, in qua vel illud memoratu dignum eſt, & pene huic aui peculiare, duas pennas ab extrema cauda prodire cæteris longiores, quarum pars prior depilis ſit, extrema verò cyaneis, & nigris pilis veſtita.

De Axoquen. Cap. CCXVII.

AVis eſt è Piſcium rapto viuens, & ad Alcionum fortaſſe pertinens differentias, quos *Martinetes* vulgus Hiſpanorum vocare ſolet. Auis eſt ictus ſatis noxij, cinereo, luteo, ac fuluo colore varia, roſtro nigro, acutoque, & octo vncias longo, collo verò duas ſpithamas ac pelle laxius dependente cauo, cauda verò ſeſquidodrantem prolixa, ac productis cruribus, qualia aquaticas aues decere ſolent. Sunt qui Acaçaçahoactli vocare malint.

De Ahuatototl. Cap. CCXVIII.

AVis eſt Sturni magnitudine, & forma, ſed alis, & cauda cæruleis, cætero verò corpore è ſubalbido vergente in fuſcum; viuit in Quercubus, & ſobolem educat, vnde euenit ei nomen.

De Guitguit. Cap. CCXIX.

AVicula eſt minima, Regulo ſimilis, viridi colore, & ſuaui nutrimento, ea eſt naturæ rerum vis, vt hæc tantula auis, ac fere nulla, audeat coruorum examina conſectari, & vbilibet latitare cogat, ac ſeſe inter arundineta tueri. Eſt & aliud auicularum genus in Inſula præcipuè Cubu, gregatim volantium, & Rizi (cuius ſeminis maximus eſt apud eas Gentes prouentus, atque vſus) deuaſtantium ſata, nomine maja, multi nutrimenti, gratique, & facilis coctionis, coloriſque fului, quibus eſt in colli poſtica parte (dictu mirandum, & nulli alteri animali conceſſum) caput, ventriculus, primumque receptaculum nutrimenti.

De Daic. Cap. CCXX.

VVlgaris auis hæc Columbi æquat magnitudinem, & bonam alimoniam præſtat; nidum excauat cauda, ac pedibus iuxta ſabuloſa loca, quaternas altum ſpithamas, vbi ponit oua per imbres anſerinis maiora, & pugnum fermè ampla, dicta ab Indigenis Tapum, quinquagena, pluraue, & citra vllum albumen, pinguis naturæ, & craſſæ, quæ aſſa, aut cocta, bonum, ac pingue præbent alimentum, fixa verò craſſum, & malum, concoctuque difficile; mirum eſt auem adeo paruam tantæ magnitudinis oua, tamque numeroſa edere, eadem tam profunda in ſcrobe collocare, & collocata citra incubantis Parentis opem, atque teporem pullos excludi, & excluſos euolare, è veſtigio. Viuit in Philippicis.

De Tuputu. Cap. CCXXI.

NOmen inuenit à cantu, verſatur in carectis, herboſiſque locis: magnas arbores minimè conſcendit. Phaſiano forma ſimilis eſt, minor tamen: loco carnis habet vermes, quibus adeo refertæ ſunt ſingulæ corporis partes, vt mirum ſit nihil præter eos ac pellem in ea Aue reperiri, quam tamen non perforant, aut rumpunt denſis ornatam pennis, cùm cætera ſolos vermes eſſe planè perſpiciatur.

De Pauxi vocata Aue. Cap. CCXXII.

NOn eſt prætereunda Auis illa, à Margarita (vt ferebant) ad Regem Philippum delata, quam in horto eius vidimus Galli gallinacei magnitudine, aut paulo maiorem, nigro colore plumarum, ſed ſplendenti, & pauonino, rubeo, & incuruo roſtro, & Pſittaci ſimili, mitem, ſed capi, & attrectari à quouis renuentem. Erat in hac Aue inſigne, & peculiare, tumorem quendam radici roſtri affigi, qua parte erat tenuior, pyri forma, lapidis duritia, & cæruleo colore, qualis eſſe ſolet lapidis cyanei, aut vocati Turcoidis; alebatur autem ſi bene memini frumentaceis ſeminibus, & cæterarum cohortalium nutrimento, quibus forma quoque videbatur ſimilis,

De Altera Aue delata ad Philippum II. Cap. CCXXIII.

MEritò alia Auis viſa mihi in eodem horto, erit præcedenti adnectenda, Ciconiæ (ni mente excidit) magnitudine, & cinereo colore, criſtam hæc geſtabat octo (vt mihi quidem videtur) vncias longam, è multis aggeratam plumis ſubiectis eiuſdem coloris, & in amplitudinem orbicularem, præcipuè circa ſummum dilatatis, atque excreſcentibus, verùm Cuſtodum incuria perijt, antequàm ego diſcedens ab Hiſpanijs Optimi, Maximique Regis iuſſu nauigaſſem ad Indos.

De Pitzmalotl. Cap. CCXXIV.

GEnus eſt Sturni dodrante paulò maius, lato roſtro, nigroque, Oceani auſtralis littorum Incola, cæterorum Sturnorum huius Orbis moribus, & natura.

De Picalotl. Cap. CCXXV.

AVis eſt prolixa dodrantes binos, infernè candens, ac ſupernè cyanea, roſtro nigro, craſſo, & longo, & nigricante criſta: vociferatur, non canit; alitur domi, veſcitur Tlaolli, alijſque frumentaceis ſeminibus, vermiculiſque, ac bonum aſſa, aut elixa præbet alimentum. Viuit in Prouincia Ygualapæ, non procul ab auſtrali Oceano.

De plurimis alijs Auiculis anonimis, ab eadem Prouincia miſsis. Cap. CCXXVI.

MIſſæ præterea ſunt ab eadem Prouincia multæ auiculæ ſine nomine, quarum quinque priores fuluæ, atque cinereæ ſunt; ſexta lutea, & cinerea; ſeptima verò nigra, & rubra, non ſine quibuſdam luteis propè alas pennis, quarum omnium cantus, & nutrimentum, neque poſſunt impenſè aut improbari, aut commendari.

De Quarta Elototl. Cap. CCXXVII.

AVicula eſt Paſſeris magnitudine, tota (ſi alas excipias, pedeſque, & roſtrum) cyanea, ſed maculis cinereis conſperſa: alæ enim fuluo, nigro, pallenti, ac cinereo variantur colore, roſtrum è candido vergit in nigrum, ac pedes, cruraque cinerea, & fuſca promiſcuè ſunt; oculi nigri, & iris lutea: caueis incluſa ſuauiter canit: bonum præbet alimentum, verſaturque in Regionibus temperatis, qualis eſt Mexicana, aliturque Tlaolli.

De Yacatlil, ſeu Aue roſtri nigri. Cap. CCXXVIII.

NOmen inuenit hæc Auis à nigro roſtro, digitum tranſuerſum longo, & è craſſiuſcula origine deſinente in acumen. Sturni æquat magnitudinem, cinerea eſt, & viuit in locis calidis.

De Altera Xochitenacatl. Cap. CCXXIX.

AVis eſt lacuſtris, ac littorum maris Septentrionalis alumna, ſeſquipalmũ longa, ſi roſtrum excipias, quod octo pene vncias eſt prolixum, ac tres latum, (portentoſa nempe magnitudine, & vniuerſi corporis longitudinem pene æquante) ſerratum, coccineum, iuxta extremum; circa alias verò partes cyaneum, & ex albo palleſcens, ſed ſingulis momentis (quod fide pene caret) mutans colorem: collum productum eſt, ſuperna parte fuluum, inferna verò, & circa latera, ex albo palleſcens, ſed rubeis hemiciclis diſtinctum, cauda atra, circa cuius exortum plumæ adſtant albæ, & coccineæ: pedes & crura cinerea ſunt, ſed cyaneis maculis variata; vngues nigri, oculique, verùm Iris rubeſcens ex albo, quam cyaneus ambit circulus: cætera ex nigro fulueſcunt; Domeſtica Auis eſt. ſaliens incedit, alitur quouis nutrimenti genere, & quibuſque etiam regionibus ad quas deferri contingat, viuit.

Finis II. Tractatus Hiſtoriæ Auium.

TRACTATVS TERTIVS
DE HISTORIA REPTILIVM NOVAE HISPANIAE.

De Acaltetepon, ſeu Monoxilo mucronato, quod priuatim Temacuilcahuya vocant. Cap. I.

Habetur ſupra volumine 1. lib. 9. cap. 11. fol. 315.

De alijs duobus Lacertarum generibus, quæ propriè Acaltetepo nunpantur. Cap. II.

CONSVEVERE Mexicani lacertarum innocentium, vulgariumque differentias omnes, quaſque feruentium Regionum Incolæ Cuetzpalin vocant, Tecouixin nuncupare, venenatas verò quæ in ſepas chalcidicas, ſepedoneſue quadrupedes referri poſſent, aut citra venenum aliquanto vulgaribus maiores, nempe lacertarum genera, quæ multa apud ipſos naſcuntur, Acaltetepon. Venenatarum tria adhuc apud nouos Hiſpanos oſtendi genera, morſus noxij, ſed minimè (ſi tempeſtiuè occurratur ei) læthalis, quarum duæ priores magnitudine, forma, & colore conueniunt, ſed picturarum diſtinguntur varietate: altera namque luteis tantùm ornatur ſpherulis in fuſcum, candidumque inclinantibus colorem, altera verò candidis lineis in rectitudinem procedentibus, luteiſque, & ſecundum tranſuerſum fuſcis, & palleſcentibus è

candi

candido. Poſtremum genus peculiari nomine Tetzauhcoatl, quòd raró occurrat, nuncupatum, ac prorſus à Tetzauhcoatl ſerpente diuerſum, paruulo, ac pene nullo, ſed lætifero (vt ferunt) morſu, omnium eſt minimum, fuſci coloris in fuluum inclinantis, ſed cauda magna ex parte cyanea. Eſt & quartum genus ita vocatum, non quòd venenatum ſit (eſt enim innoxij morſus) ſed quòd venenatis maiuſcula corporis mole videatur reſpondere, cùm cætera vulgaribus lacertis prorſus ſint ſimilia.

De Ahueyactli, ſeu Hemorrhoo Indico. Cap. III.

SErpens eſt Ahueyactli Tecutlazoçauhqui forma, ſed ſonalibus carens, veneno verò hemorrhoo antiquorum congener, exertis caninis, & lethali ictu, quo vniuerſum corpus ità afficitur, vt vndique ſanguinem effundat, nempe, per os, nares, & oculos, quin vulnera, quæ iamdiu occaluere (ſi contingat morderi hominem ab hac fera) rurſus hiant, manantque ſanguine, tanta eſt vis huius pernicioſi, atque monſtrifici veneni, cuius remedia erit (vbi commodius valeant) referri.

De Aquaquetzpallin, ſeu Aquatico colore. Cap. IV.

QVas Haitiniyguanas vocant, Mexicenſes Aquaquetzpallin vocare conſueuerunt, Colotum videntur referre; ſed plurimùm diſtant forma, atque natura, quinque dodrantum æquant longitudinem, ſi caudam pariter metiare, quæ reliquo corpore triplo prolixior eſt, humanoque humero inter vtraque crura craſſior: digiti tenues ſunt, & pro magnitudine corporis longiſſimi; brachia, cruraque craſſitudinem, recens nati æmulantur pueri (ne dicam) æquant: venter candeſcit ex viridi, & reliquum corpus ſquamiferum eſt, colorisque medij inter argenteum & virentem: vngues ſunt mediocres, cauda prolixa, & in extremum vſque à poſterioribus pedibus ſenſim gracilleſcens; dorſo imminent pinnæ quædam anguſtæ vnciam vnam longæ, ſpiſſæ, & protractæ ad extremum vſque caudæ, licet ſenſim fiant breuiores: caput ſupernè deforme, ac horridum eſt, prædurum, ac velut clauatum, ſicut ſuperior quoque colli pars: oculi nigri, & mandibula inferiòr cærulea, è qua pendet membrana lata digitos quaternos, orbicularis, tenuis, ſquamoſa, & palearibus ſimilis, nonnullisque circa exortum clauata interuallo, pinnataue, ac è viridi in flauum colorem vergens, eadem mandibula cæruleis tegitur laminis, rotundis, magniſque, ac præcipuè alterutro latere vnica, quæ noſtratem aſſem, dimidiúmue argenteum vocatum denarium æquat amplitudine, coloreque, & nitore piſcium æmulatur ſquamas, alia præterea paulò minore iuxta aurium ſedem, & quæ rutileſcat vehementius, oris rictus magnus eſt, ac dentes parui, innocuum animal, & aquarum Incola, oua parit innumera, grata guſtui, optimique nutrimenti, velut & ipſa eius eſt caro (ita enim vocare libet, quoniã carni potius, quàm piſcoſo generi ſimilis eſt) quæ pullis noſtratium cohortalium minimè cedit, ſeu guſtum ſpectes, ſeu alimoniam. Vix eſt, qui cùm primùm incidat in hoc animal, timorem animo non concipiat, etſi aliòqui mite,

innocuumque, aut qui ſemel deguſtatum, ſumma non proſequatur auiditate. Sunt etiam in hoc genere terreſtria, Quequetzpallin vocata, nonnihil tamen diſtantia colore, & meliore, atque iucundiore alimento, ſed reliqua natura pene eadem, in quibus omnibus illud videtur mirabile, terram reptatam eorum abdomine, ventreue pingueſcere, ac fieri longe ſapidiora: calidis verò Regionibus degunt, vnde ad Mexicanam Vrbem quadrageſimali præcipuè tempore deferuntur.

De Aquetzpalin, ſeu Crocodilis, quos alij Caymanes vocant. Cap. V.

Habetur ſupra volumine 1. lib. 9. cap. 111. fol 315.

De Acoatl, ſeu ſerpente Aquatili. Cap. VI.

IN paludibus temperatarum Regionum verſari ſolet, dentibus paruis, ac innoxio morſu, longus quinque dodrantes, ac pollicem craſſus, ſupernè tænijs nigris, & cyaneis alternis diſtinctus, & cyaneus infernè; capitis ſuperna nigra ſunt, latera cyanea, ac inferna lutea. Viuum audio parere, ne indico impare vipera noſtra dicatur carere. Sunt qui Miaoacoatl vocent, quoniam ſpicæ Maizij colore ſit.

De Aquaqua, ſeu Bufone. Cap. VII.

VErſantur in calidis Regionibus huius nouæ Hiſpaniæ, ac præcipuè iuxta vtriuſque maris littora, mirandæ magnitudinis Bufones, vt qui galeros mediocres æquare ſoleant, cæterà noſtratibus ſimiles, niſi quod veneno ſunt mitiore, ob quorum magnitudinem, eos in hac enarratione pertranſire ſilentio nolui.

De Colcoatl, ſeu Serpente Coturnicibus ſimili. Cap. VIII.

ANguis eſt binis dodrantibus paulò longior, pollicem craſſus, ac Teuhtlacocauhqui primæ (vt videtur) ſpecies, nam & ſonalia pro numero annorum caudæ innaſcuntur, augenturque: venter candet, ac niteſcit, dorſum verò maculis nigris, & fuluis variatur, atque diſtinguitur, conſpiciturque venter iuxta caudam reliquo corpore craſſior, caudaque adeo breuis, & ſubitò attenuata, vt vix latum digitum æquet: dentes omnes parui, breueſque ſunt, & tamen lethalem infligit morſum, ſed qui (ſi adſit diligentia) remedijs aliorum venenatorum animalium morſibus deſtinatis, coerceri, atque curari ſoleat.

De Cencoatl. Cap. IX.

ANguis eſt ſeptem prolixus ſpithamas, ac tres craſſus pollices, ſi excipias partes, quæ ſunt iuxta ventrem, vbi longè amplior videtur, & vnde cauda ad vſque extrema ſubitò gracileſcit: color eſt infernè albus, liuiduſque, dorſo verò atque lateribus niger, niſi quod tænijs ruffis ſeſe cruciantibus circa latera diſtingui ſolet, dentes verò parui apparent, ac minimè lethalis morſus.

De

De Tzicatlinan ſerpente. Cap.X.

GEnus eſt Serpentis Tzicatlinan, ſeu Formicarum mater, ita vocatum, quòd earum cuniculis viuat, & quando foras exeunt ſequatur eas, ſtatis anni temporibus; pulcherrimus eſt omnium Serpentium, nec cuiquam noxius, minimi digiti craſſitudinem æquat, ac duorum dodrantum longitudinem, faſcijs diſtinguitur candidis, rubriſque tranſuerſis, & alternis, non viuit niſi cum Formicis, aut alibi, quàm Regionibus calentibus: quod verò ſpectat ad medicinam, tuſus, appoſituſque, dicitur tumores præter naturam diſcutere.

De Canauhcoatl. Cap XI.

HOminis æquat Anguis hic craſſitudinem, eumdemque dupla longitudine excedit: incolit ſaxa, antraque, & occurrentibus animalibus ad ſe tractis halitu victitat, euenitque aliquando, vt Indi iter agentes inſederint ei, rati truncum eſſe (tanta eſt eius vaſtitas, atque ſtupiditas) nec intellexerint, quàm inſtabili, terrificæque ſedi inſtiterint, donec Angue ſenſim præterlabente perterriti ſurrexerint, innocens tamen eſſe dicitur, ac nullo pene noxius morſu.

De Ecacoatl, ſeu Angue venti. Cap.XII.

ANguis eſt ſex ſpithamas longus, binaſque vncias craſſus, innocuus, dentibus paruis, ventre argenteo, lateribus, ac dorſo, lineis ſeptem candidis, luteis, cyaneis, & nigris alternatim interſtinctis, lingua prolixa, tenui, bifida, & nigricante, quam vibrat velociſſime, atris oculis, & pro magnitudine corporis amplitudine inſignibus, & Iride pallida.

De Quatapalcatl, ſeu Chameleone Mexicenſi. Cap.XIII.

de vno ſupra Io. Fabr. fol. 721.

GEnus eſt Chameleonis Quatapalcatl, in calidis nouæ Hiſpaniæ repertum Regionibus, parùm à noſtro, (vt ex imagine licet coniectari) diſtans, ſed tamen non prorſus idem; vidi & apud Haitinos Chameleones, ſed longè minores noſtratibus, & vulgaribus lacertis penè ſimiles, verùm de his ſuo dicendum eſt loco.

De Çuicuilcoatl, ſeu Colubro vario. Cap.XIV.

SErpens eſt dodrantem longus, ac minimum digitum craſſus, cauda ab ipſo ano tenuiore, velut & Tzoalcoatl, trium vnciarum interuallo; dentes habet paruulos, ventrem liuidum, fuſcum, dorſum atris interſtinctum lineis: naſcitur in frigidis, ac lethalem infligit morſum, nec ſunt aduerſus eum alia, quàm contra Teuchlacotzauhqui remedia excogitata.

De

De Cencoatl, ſeu Colubro ſimili ſpicæ mayzij, ſimilibuſque coloribus variato. Cap. XV.

GEnus eſt Serpentis innocuum, maculis interſtinctum fuluis, & nigris, ac ventre candido, longum cubitos quatuor, & brachio tenuius, dentibus paruis, ordine duplici ſerie quadam diſpoſitis. Viuit in calidis, nec plura adhuc de eo Serpente comperi.

De Colcoatl, ſeu Colubro Coturnicum colore. Cap. XVI.

SErpens eſt lethalis morſus, longus tres ſpithamas, ac pollicem craſſus, ſimilis eſt Teuctlacocauhqui, ſimilibuſque mordet caninis: huic à meatu per quem redduntur excrementa, ſubitur cauda, tenuatur, atque gracileſcit.

De Cuech, ſeu Colubro ſonalibus inſignito. Cap. XVII.

SErpentis genus eſt innocuum, quatuor cubitorum longitudinis: candet huic venter, dorſum fuluis, nigriſque maculis diſtinguitur: dentes parui, ac corporis craſſitudo ternos digitos æquans.

De Yztaccoatl, ſeu albo Colubro. Cap. XVIII.

de quo ſupra Io Fab fol. 774.

SErpens eſt lethiferi (vt narrant) morſus, quinque prolixus cubitos, teres, oblongo capite, oculis magnis, ac nigris, binis caninis, qui ſuperiori maxillæ infiguntur, exertique ſunt, alijs verò modicis; collo tenui, palmumque longo, à quo ad medium vſque corporis tres pollices craſſus eſt, vnde ſenſim vſque ad caudam extremam attenuari incipit, venter infernè albus eſt, vergens in liuidum, ſed ab ano in extremum vſque caudæ, ac iuxta collum inferna rubent; dorſum cinereis tegitur ſquamis, ac velut maculis quibuſdam albo colore diſtinctis, vnde nomen: agilis Coluber eſt, & qui ſeſe cauda tueatur, in girumq. (ſi quis eum attigerit, ſeu repat, ſeu pendeat dum tamen appræhendatur) ſe contorqueat.

De Yztactecoizin, ſeu alba Lacerta. Cap. XIX.

LAcertæ genus eſt ventris candeſcentis, fuſci dorſi, ſed candidis lineis ſecundum longitudinem diſcurrentibus, alijſque per interualla tranſuerſis interitinctum, maculis quoque nigricantibus, & quibuſdam in locis obſcurum. Innocui eſt morſus, vitamque agit in frigidis plagis, cuius Nos, & maſculi, & fœminæ præſtamus imaginem.

De

De Macacoatl, ſeu Angue Ceruino. Cap. XX.

SErpens eſt femoris, & interdum humani corporis craſſitudine, longitudine verò vicenum quandoque pedum, maculis conſperſus fuſcis, vergentibus in nigrum, fuluiſque; ceruino capite, vnde nomen, niſi fortè id contigit, ob cornua, quæ audio ei iam ſeneſcenti innaſci, accommodatiſſima excitandæ veneri. Prouenit regionibus calidis, vbi, quò calidiores ſunt, eò in maiorem creſcit amplitudinem.

De Macacoatl. Cap. XXI.

CEruino & hic Anguis capite conſtat, ceruinamque manſuetudinem cicuratu; præfert, ſed minor eſt, maculis licet ſubluteis, & nigricantibus diſtinguatur.

De Maquizcoatl. Cap. XXII.

MAquizcoatl, quem alij Tetzauhcoatl vocare conſueuerunt, ſeu anguem abuſus, quòd raró, ac per miraculum videatur ab aliquo, ſeſquidodrantem longus eſt, ac minimi digiti æquans craſſitudinem, coloris argentei, nitidi, ac veluti translucidi in vtramque partem, vt libet graditur, etſi capite vnico inſignitus, Amphibænæ Antiquorũ fortaſſis ſpecies. Eſt & alius Anguis eodem nuncupatus nomine, nõ modo ancipiti inceſſu, capitibus quoque binis, quem adhuc mihi non licuit videre, niſi fortaſſis is de quo diximus eſt, quem conſpeximus Itztolucæ, & curauimus depingendum.

De Cencoatl. Cap. XXIII.

SErpens eſt candenti, ac nigro variatus colore, aſpectu pulcher, & magnitudine mediocri, qui licet morſu lædat, non tamen occidit.

De Teuhtlacotzauhqui, ſeu Domina ſerpentum. Cap. XXIV.

Habetur ſupra volumine 1. *lib.* 9. *cap.* 17. *fol.* 328.

De Tecoixin torquata. Cap. XXV.

LAcertæ genus eſt innoxium, torque inſignitum candida, vnde nomen, corpore craſſo, integrumque dodrantem longo, ventre candenti, fuſco dorſo, ſed viciſſim dilutiore, exſaturatiorique colore diſtincto.

De Tlehua, ſeu Igneo Colubro. Cap. XXVI.

ANguis eſt ſeſquidodrantem longus, ac digitum craſſus, ſquamis albis, nigris, fuluis, fuſciſque diſtinctus; caput eſt viperæ noſtratis capiti ſimile, caudaque iuxta finem ſubitò attenuata, interualloque binorum tantum digitorum; quæ deſinit in ſonalia: lethalem infert morſum, vrentemque, vnde euenit ei nomen, cùm incedit in latera vtrinque ſe conuoluit, ac lento procedit

dit greſſu: contra eius morſum, aiunt conferre tuſam radicem herbæ, quam vocant Amolam, de qua ſuo dictum iam à nobis eſt loco.

De Petzcoatl, ſeu Angue lubrico. Cap. XXVII.

SErpentis eſt venenatum genus ſpithamas prolixum binas, candenti ventre, fuluo dorſo, ac è medio ferè corpore ad caput ſenſim gracileſcens, & rurſus circa caudam duarum vnciarum interuallo, reliquo craſſius corpore, ſed nuſquam minimi digiti craſſitudinem excedens: ſinuosè graditur, ac ſe paulatim contorquet: offenditur agro Mexicano. Aiunt morſui eius remedio eſſe Rubetæ inteſtina vtcumque deuorata, item arboris ferentis cornua ſimilia taurinis ac Mizquitl quæuis contuſæ, & applicatæ partes. Viuit ſaxoſis, montoſiſque quarumuis Regionũ locis; ſunt qui hunc eundem Serpentem *Tlalcoatl* necnon Elzoalcoatl vocare ſoleant.

De Petlacoatl. Cap. XXVIII.

ITa vocant Mexicenſes noſtratem Scolopendram, apud quos mira viſitur magnitudine, vt quæ pedes duos longitudine, & craſſitudine duos digitos latos interdum excedat.

De Tlilcoatl. Cap. XXIX.

REperi apud Tepoztlanum Anguis genus, decem plus minus prolixum cubitos, hominis verò craſſitudine, totum nigrum, in cyaneum tamen vergens colorem (ſi ventrem excipias, qui albeſcit) præcinctum lineis albis, cyaneis, pallidis, ac fuluis, caret ſonalibus, ac tamen lethalis eſt morſus: recta procedit ſeſe conuolens in gyros, & cum morſum ſtudet infligere, ſeſe ſupra caudam erigit: caret caninis: paſcitur piſcibus, quos rapit iuxta flumina, inſectatur Accipitrum genus, atque adeò adſtricto eos cingit nodo, vt & interimat pariter, & hiſcat, atque rumpatur. Nec eſt ſerpens vllus, qui tanta velocitate inſectetur homines. Eſt & alius eiuſdem nominis, niger quoque, ſed luteis maculis diſtinctus, de quo aliâs.

De Tlecoatl, ſeu Igneo Serpente. Cap. XXX.

COluber eſt in ſex dodrantum menſuram adoleſcens, triumque digitorum craſſitudinem. Viuit montanis locis, & lethalem infert morſum: color eſt fuluus: Sed dilutior circa ventrem, ac vergens in cinereum: ſinuosè incedit, in vtraque ſeſe latera contorquens. Viuit in montibus Tepeztlanicis, vnde delatum ad nos, & deſcribendum, & delineandum curauimus.

De Techichicotl, ſeu lapide inculto. Cap. XXXI.

de altera ſupra. Io. Fabr. fol. 886.

ITa vocatum eſt id Lacertæ genus, ob ſimilitudinem cum nidi lapide; dorſum huius, pedes, caudaque candido, luteo, & nigro variantur colores: Venter candet, & cauda ex pallido rubeſcit.

De Quauhtzicatlinam, ſeu matre formicarum. Cap. XXXII.

[illegible]D nominis ſortitus eſt hic Anguis, quoniam cum Formicis habitare ſolet, eodemque antro degere, dodrantalis, atque innocens eſt, & minimum [illegible]aſſus digitum, maculiſque diſtinctus cinereis: ventre cyaneo diluto, ac velu[illegible] tranſuerſis lineis nigreſcentibus, cinereiſque, vel ſubalbidis ſpectabili. Eſt & alius eodem nomine Serpens, ſed colore igneo, de quo alibi.

De altero Teuhtlacotzauhqui. Cap. XXXIII.

EST & alius Serpens, Teuhtlacotzauhqui quoque nuncupatus, quinque dodrantes interdum longitudine ſuperans, & humerum craſſitudine, nec diſſimilis alteri eiuſdem nominis, tum forma, tum veneni ſæuitia, & atrocitate: prætærea etiam & ſonalibus, in quæ finitur cauda, ſed huius color pullus eſt, vergens in luteum, pallidis maculis (quod alteri quoque contingit) obliquè ſeſe interſecantibus: aiunt, eam eſſe veneni huius vim vt non ictu tantùm, verùm contactu quoque officiat, vnde ſortitum nomen.

De genere Tamacolin, ſeu rubetarum. Cap. XXXIV.

PLura reperias apud nouam Hiſpaniam Tamacolin, Rubetarumue genera diſtantia inter ſeſe; colore, magnitudine, & veneno; quædam enim maximorum locorum Incolæ venenatæ ſunt, & ſcutis mediocris amplitudinis, vmbelliſue ſimilitudine pares, quod genus etſi longè minori Icone curauimus exprimendum, aliæ mediocris magnitudinis, ſed non vſque adeò monſtrificæ, venenatæue, & adeo in regionibus calidis frequentes, imbrium præcipuè tempore, vt vix pedem figas, quin aliquam non calces. Aliæ verò longè minores, experteſque veneni, quædam ſunt atræ, nonnullæ fuſcæ, atque aliæ virentes: reperias quoque inter ranas nonnullas nigras, atque ita Rubetis ſimiles, vt horreas illarum aſpectum, edules tamen, ac expetendas ob gratum, probatumque nutrimentum.

De Tlilcuetzpallin, ſeu nigra lacerta. Cap. XXXV.

DUo ſunt Lacertarum genera, quæ à nigro colore Tilcuetzpallin vocari conſueuere, innoxia, atque innocentis morſus, quarum altera paulo craſſior eſt, altera verò tenuior; ſed binis lineis cinereis recta à capite ad caudam ſupra dorſum procedentibus, alijs verò eiuſdem coloris delatis tranſuerſim.

De Tecoixin, ſeu ſaxorum lacerta. XXXVI.

LAcertæ genus eſt mite, ſed corpore cæteris lacertis craſſiore, aluo candente, mento cyaneo, & lateribus vtrinque circa ventrem cæruleis, reliquo verò corpore iuxta caudam fuſco, mox pullo, & verſus collum caputque nigro: faſciis binis albis collum torquis modo ambientibus, & anteriora crura cingentibus, forma ſemicirculorum, vniuerſum corpus paruis ſquamis tegitur, atque quadratis, quanquam hæ ſint in cruribus & cauda minores; Caput videtur te-

ſtudineum imitari forma, dentes ſunt parui, ac innocens morſus, inter ſaxa, degit, vnde nomen; vermiculis veſcitur; & magna ex parte in gelidis regionibus iuuenitur, ac vere educat ſobolem, inceſſus, pedes, & crura reliquis lacertis ſimilia ſunt: fœminis candet venter, maribus verò cyaneo eſt, & exaturato colore: dorſum in vtroque ſexu conſpicitur fuſcum, atque etiam ipſa cauda, ſed candenti, luteoque colore conſperſa, binis vt dixi faſcijs caput, collumque cingentibus. Sunt & alia Lacertarum genera, quorum formas ex Iconibus promptum erit depræhendere, vt neceſſarium non fuerit eas pluribus modo deſcribere, quales ſunt Milquaxuch, altera Tecoixin mas, & fœmina. Quauhcuetzpalin, ſeu ſylueſtris lacerta, Acaltetepo, Yztactecoixin, mas & fœmina, Cuelzpalcochiton, & aliæ, quæ his forma, & natura, magna ex parte ſunt ſimiles.

De Tetzauhcoatl, ſeu ſerpente raro. Cap. XXXVII.

MInimus eſt Coluber, & tamen morſus lethalis, vix enim quatuor vncias longitudine æquat, aut pennam anſerinam craſſitudine: venter rubeus eſt, punctis nigris diſtinctus, & dorſum fuluum eiuſdem coloris punctis variatum: frigidis regionibus familiaris eſt, ſiue editæ ſint, ſiue humiles, adeòque ipſis Indorum tectis.

De Texixincoyotl. Cap. XXXVIII.

GEnus eſt Lacertæ ad ſpecies pertinens Tecuerzpallin, ſed corpore tenuiori, & ſquamoſo, partim cyaneo infernè, partim vero candenti; ſupernè verò pallenti, atque nigro, ſed capite, ac torque nigricantibus: innoxium eſt animal, velut & Tecuetzpallin.

De Xaxalhua. XXXIX.

COluber eſt ſex dodrantes prolixus, & ternos digitos craſſus, ventre candenti, ac reliquo corpore nigro, ſed diſtincto punctis albis, lineaque quadam candida procurrente ſecundum corporis longitudinem: oculis magnis, modicis dentibus, noxij ſed minimè lethalis morſus, cauda ſonalibus carente, & quæ binum, ſenumue dodrantem interuallo ſenſim gracilleſcit.

De Teixminani, ſeu ſerpente inuolante oculos. Cap. XL.

SErpens eſt prælongus, & tenuis, cuiuſmodi etiam caput cernitur, ventre liuido, ac fuſco dorſo. Sunt qui Micoatl vocent, quoniam ſagittæ ſit ſimilis: vibrat ſe ex arboribus, & in hominum oculos iaculatur, Iaculi cenſetur ſpecies, nam tametſi craſſitudine cedat, mirum in modum ſimilis eſt proprietate, atque natura: rectà incedit, corpus in ſpiras minimè conuoluens, naſcitur apud Quauhnahuacenſes, vbi illum curauimus, & delineandum, & deſcribendum.

De Tecuixin, ſeu innocuis Lacertarum generibus. Cap. XLI.

PLura ſunt apud nouam Hiſpaniam innocuarum Lacertarum genera, quarũ nonnullas depingere, atque deſcribere placuit, omiſſis alijs. Prior occurrit, quam Tototepecenſes apud quos frequens eſt, Cuti patria lingua vocant, mediocri magnitudine, albóque, & nigro variata colore; eſt in ea inſigne, in poſteriores pedes ſeſe attollere, & anguium modo edere ſibila. Secunda verò, quam à colore nigro vocant Cutezpallin, vtriuſque ſexus proprietate, & forma, nonnullam indicans differentiam; Tertia Quetzpalcochiton, nomen à perpetuo ſopore ſortita, euocando ſudori mirè vtilis, ſi puluis dragmæ vnius pondere deuoretur ex aqua. *De Yztactecuixin*, & alijs duabus ſpeciebus, quæ generis retinent appellationem, ac Tecuixin ſimpliciter nuncupantur, ſeorſim eſt dictum à nobis.

De Tlilcoatl. Cap. XLII.

ANguis eſt in vaſtam creſcens longitudinem, & craſſitudinem, innoxius, ac in montibus vitam agens Tepoztlanicis; nomen ſumpſit à cyaneo colore in nigrum vergente. Eſt & alius eodem nomine, niger quoque, ſed luteis maculis diſtinctus, de quo ſuo loco eſt dicendum.

De Tetzauhcoatl. Cap. XLIII.

ANguis eſt tres dodrantes longus, ac digitum craſſus, cuius ictus peſtilens eſt, dorſum nigrum, venter candeſcens ex pallido, & rubeſcens infernè cauda, venter autem, & cauda punctis nigris conſperſa: caput nigrum, ac torque circumcinctum luteo, remedium morſus, eſt ictum locum ſugere, ſed comeſto prius Piʒietl, *ne venenum noceat præſidium adferentibus*, quod etiam velut egregiam antidotum *admouere expedit vulneri*: cùm nec ſolum aduerſans illatæ noxæ, ſed ipſis quoque ſerpentibus infenſum ſit, & inimicum.

De Tapayaxin, Cap. XLIV.

AD Lacertæ differentias videtur pertinere, quanquam orbiculari penè planoque conſtet corpore, ac Raiæ vocatæ quadamtenus forma, ni longè minor eſſet, nec vncias quatuor longitudine, aut latitudine æquans, cartilagineum autem eſt, & multis variatum coloribus, gelidum ſemper tactu repertũ, tardi inceſſus, ac rarò mutans locum, etiam contrectatum, atque apprehenſum ſed caput eſt duriſſimum, & quibuſdam clauatum, horrenſque aculeis corollæ modo diſpoſitis. Gaudet ab hominibus appræhendi, manibus geſtari, contrectarique placida quadam ſecuritate, ac tranquillitate immobilis, quamobrem amicus hominis ab Indigenis nuncupari ſolet: illud eſt in eo mirabile, & nulli alteri (quod ſciam) commune, compreſſis, vexatiſue oculis, aut capite, aut parum indulgenter tractatis, ſanguinis guttas per eos effundere, ac longius iaculari, qualis detrahi ſolet ab homine temperatiſſimo, aut ſana fruenti valetudine, tanto interdum impetu, vt ad trium paſſuum diſtantiam contingat reiectari. Siccatum hoc ad ignem, redactum in puluerẽ, deuoratumque ex vino,

aut aqua, drachmæ vnius menſura, morbo gallico, & doloribus ab eo eue-nientibus, magnoperè auxiliari ſolet; quod multis, certiſſimisq. experimentis eſt comprobatum, vacuata morbi cauſa per ſuprema, infernaque, ac demum e[illegible]cata vrina, permixta pituitæ, aliiſque longis, craſſiſſimisque filamentis. Viuit in montibus frigidarum Regionum, vbi paſſim offenditur.

De Temacuilcahuilia ſerpente. Cap. XLV.

NOmen inuenit à fortitudine hic Serpens: eſt enim Temacuilcahuilia c[um] quinis hominibus pugnans: in obuios enim impetum facit, eaque vi opprimit, vt ſi collo ſemel ſe aduolueric, ſtrangulet, interimatque, ſin verò corporis ipſe coluber diſrumpatur obnixu, ſaluo homine: qui huius naturam nouere eum deludunt, opponentes arborem, aliudue cuius nexu, diſrumpatur, putans comprimere hominem, vt ita tandem conuulſus intereat. Ali[os] etiam vidimus ab Indis deliciarum gratia colubros quoſdam virides, qui allati ab agris pollicari tantùm magnitudine, in femoris craſſitudinem amplificentur, & adoleſcant, vbi pro antro eſt illis dolium ſtramento indulgentiæ grati[a] emollitum, vbi magna ex parte quieſcunt, viuuntque, niſi cùm edendi eſt tempus: tunc enim egreſſi, cubile, aut humeros heri amicè conſcendunt, beneuolè terrifici animalis amplexus tolerantis, aut epyſtilij in medio contracti in ſpiras, rotamque magnam æquantes, innocentiſſimi veſcuntur oblatis, atque quieſcunt.

De Tepecolcoatl, ſeu Angue montano, Coturnices Indicas colore imitante. Cap XLVI.

TEuhtlacotzauhqui primi videtur ſpecies, ſonalia ſiquidem pro annorum numero aucta in cauda geſtat, & reliquam eius formam videtur præ ſe ferre, ſed ſqualidior eſt, & quincuncibus ſeſe iuxta dorſum ſecantibus, ad ſecundi Teuhtlacotzauhqui formam, videtur potius accedere.

De Chiauhcoatl. Cap. XLVII.

COluber eſt mediocris magnitudinis, cinereis, ac nigris maculis diſtinctus, ornatus ſonalibus, ac lethalis morſus, quanquàm ſi tempeſtiuè o[illegible]tur auxilia proſint. Huius ſpeciei fortaſſis eſt, aut idem (ætate tamen differens) quem alij Cuicuilcoatl vocant, & nos, ea forma, & magnitudine qua depictus eſt, allatum curauimus delineandum.

De Nexoa. Cap. XLVIII.

de vno ſupra Io. Fabr. fol. 775.

SErpens eſt quinque cubitos longus, totus cinereus, vnde inuenit nomen, & innoxij morſus, qui repertus à nobis eſt apud Quauhquchullenſes.

De Oto Colubri genere. Cap. XLIX.

QVatuor Serpens hic ſpithamas longus eſt, ac pollicem craſſus, caput eſt paruum, venter candet, totus verò albis, & nigris punctis, terniſque lineis

lineis rubris, tranſuerſim procedentibus diſtinguitur. Adeo lethalis eſt morſus, vt intra quinque, aut ſex horas hominem ictum occidat, colit loca humida, vmbroſaque; & greſſu tardo incedit; aggreditur occurrentes ſponte, & nulla prius illata iniuria, offenditurque paſſim in Inſula Cubu.

De Aguaſen. Cap. L.

DVas Spithamas tantùm longus eſt Aguaſen anguis, cæterorumque vulgarium forma, fuſco colore, lato capite, atque compreſſo; adeò verò lethali eſt ictu, vt intra dimidiæ horæ ſpatium interimat, decidente carne vulneri vicina, ac miſerè putreſcente. Verſatur montoſis locis, editis, atque arentibus, Alexicherium eius eſt Pangaguaſen, de quo ſumus inter Plantas loquuti, naſcitur in Philippicis.

De Ataligato Angue. Cap. LI.

PAruulus eſt, nec pennæ anſerinæ excedit aut craſſitudinem, aut longitudinem; centeni ſemper, pluresue offenduntur, neque vnquam à ſeſe inuicem ſeparati veneni expertes, ſed aliàs adeò pernicioſi, vt aggreſſi dormientem ſi fortè quemquam repererẽ, nulla arte auelli queant, donec tandem hominem interemptum ictibus hinc inde allatis totum abſumpſerint, atque deuorauerint.

De Teque Lacerta. Cap. LII.

IN domibus, montaniſque locis oberrat, & interdum etiam in cauitatibus lignorum, aut arundinum, dodrantalis eſt, oculis paruis, nigris, ac lucidis, & fuſco prædita colore: expurgat cùm libet (*Cantores imitata*) guttur, mox canit, *ſonatque Chacon, vnde etiam illi obtigit nomen, ſunt enim qui ita vocent,* & tandem velut *cantu delaſſata conqueritur. Paratur* ex huiuſmodi animalibus lethiferum ad inficiendas ſagittas venenum toxicumue, incluſis arundinum internodijs, mox punctis, actiſque in rabiem donec mortem obeant, atque ita demum earum ſanie perunctis ſagittis.

De Taletec Lacerta. Cap. LIII.

PArulæ ſunt, viuuntque in Platanis, aut ædibus, meliores in platanis: Hiſpanicis, ſunt forma ſimiles, fuſcæ, & nigris oculis: aſthmati opitulantur, ſi extractis viſceribus conuoluantur rizo, ac pariter includantur Platani folijs intextis in fiſcellam, atque ita ex aqua elixæ, cũ ſale, & igni admotæ donec rizum percoctum ſit tandem mandantur.

De Depone. Cap. LIV.

COluber eſt longus quaternos, aut quinos pedes, nec pollicè craſſior, diluto virore vniuerſum eius corpus tingitur, ſi caudam excipias, quæ fuſca eſt, caput eſt magnum, & octangula figura vſque ad oculos, qui ſunt nigri, nigraq. iride, & tenui circumdati à quo loco ſenſim extenuatur vſque ad os, quod longum eſt, & ſimum, ſex armatum ſupernè dentibus, ac totidem infernè,

præter

præter alios minores, lingua nigra eſt, tenuis, & mobilis. Intra diem vnicum mortem infert: corpus ſiquidem vniuerſum attollit in tumorem; remedio eſt Alexitherium pangaguaſen, qua ratione diximus aſſumptum.

De Haro Coloti genere. Cap. LV.

LAcerti genus eſt femoris æquans craſſitudinem, caput decem vncias longum, initio latum, ſed quod deſinat in acuminatum os: quaternis incedit pedibus velut Quaquetzpalin Mexicenſe, cuius eſt fortaſſis ſpecies, eidemque perſimilem caudam geſtat, & lento quoque incedit gradu. Verſatur in arboribus natis iuxta riuos, aut dulcia flumina, neq; deſcendit ad iunceta, Lymphamue, niſi cum ſeſe conatur vindicare à ſolis iniuria: venatur gallinas, quándo celeritate nequit, malitioſa quadam, & aſtuta arte, colludens enim illis volutatur ſolo, atque ita rapit improuiſas; natiua quadam ſimplicitate ad eum accedentes. Naſcitur in Philippicis.

De Bitin Colubri genere. Cap LVI.

VIuit in montanis locis Anguis Bitin, aſpectuque conſtat terrifico, nigris punctis, rubeis, ac candidis, *vitulino capite, ampla fronte* uſque ad oculos, qui nigri ſunt, lucidique ſed virenti circumdati iride, rictu oris magno, munito multis, & acutis dentibus caninis quaternis digitum prolixis, ſeſe mutuò inuicem excipientibus quatuor vlnarum longitudine, & craſſitudine hominis, conſcendit arbores, vnde ſe vibrat appenſus cauda, rapitque homines, & apros, & alia huius generis animalia, deuorans ea quandoque integra, & ex eo venatu viuens: prouenit in Inſula Cubu, viſuſque eſt in Inſula Lutaya à militibus Hiſpanis, cum vellent Naues leuare onere.

De Coyuta. Cap. LVII.

COluber eſt innocuus ſex ſpithamas prolixus, ac pollicem craſſus, nigro vero, & luteo colore perpulcher, miſit eum ad Nos Tototepec Nouæ Hiſpaniæ Prouincia.

De Colubro ſplendente in tenebris quem vocant Cumcoatl. Cap. LVIII.

DEpingendum etiam curauimus Colubrum ab Iguala Prouincia miſſum ob peculiare eius miraculum: nam nocturnis ſplendet ſub tenebris, & lethalem infert morſum: eſt autem brachium craſſus, & quaternos longus cubitos. O.N.

Finis III. Tractatus Hiſtoriæ Reptilium.

TRACTATVS QVARTVS

DE HISTORIA INSECTORVM NOVAE HISPANIAE.

De Atocatl, ſeu Araneo verſante in aquis. Cap. I.

GENVS eſt Atocatl Aranei, rubro, aureo, & nigro variatum colore, telam ducens magna ex parte, vitamque agens iuxta Plantam vocatam ab incolis Metl leuiſſimi, atque innocentiſſimi ictus, mirùm qua dexteritate opus peragat, filis hinc, atq. illinc diſtractis, & in Orbem veluti circino quodam compoſitis ſtaminibus, deinde verò intexto, atque ſtipante ſubtegmine.

De Axin, ſeu Vermium quorundam pinguedine. Cap. II.

Habetur ſupra volumine 1. *lib.* 9. *cap.* 5. *fol.* 317.

De Aoachtocatl, ſeu Araneo ro...do Cap. III.

GEnus eſt Aranei miræ magnitudinis (ouum enim excedit columbinum) expers lethalis veneni, in calidis proueniẽs regionibus, qualis eſt Quauhnaocenſis, & copioſius, maiuſque in feruentioribus. Sunt qui Tlahoehoetl vocent.

De Ecatocatl, ſeu Araneo venti. Cap. IV.

ARanei genus eſt Orbiculare, nucis ponticæ amplitudine, ac forma, ſed aliquanto oblongiore, linea lutei coloris intercurſante dorſum, nigris diſtincta punctis, prætereaque coccineo, candido, & fuluo colore: veneni videtur expers; pedes non vſque adeò ſunt prolixi, vt alijs generibus contingere ſolent, craſſiuſculi tamen apparent, ac nigro, alboque colore varij, naſcitur Tepoztlani, cuius Oppidi agris eſt perquàm familiare: ſunt qui Ocelotocatl nuncupent, atque id nomen adiecimus illius imagini.

De Hoitztocatl, ſeu Araneo ſpinoſo. Cap. V.

GEnus eſt Aranei dementiam morſu inducentis, cuius corporis media, ſuperiorque pars atra eſt, reliqua verò lutea, forma tribulo ſimilis, & aculeata, vnde nomen eſt impoſitum; Hoitztli enim nomen ſpinam ſonat.

De Tapachichi. Cap. VI.

LOcuſtæ genus eſt forma noſtratis, ſed ſpectandis variata coloribus, alæ enim ſuperiores virides ſunt, ac nigris punctis diſtinctæ, interiores verò nigræ ac rubentes; corpus cinereum eſt atrum, ac viride, cornua verò coccinea, offenditur apud Tepoztlanenſes, vbi ſunt qui vocent eam Tzontecomama.

De Temahoani. Cap. VII.

GEnus nigrum eſt vermis ſpinulis luteis horridum, aceruatimque, & ſtria quadam per interualla diſpoſitis, noxijs atque venenatis. Viuit Tepozlani, vbi vocatur à quibuſdam Xuchiahoatecolotl.

De Techichiatl. Cap. VIII.

TEchichiatl, ſeu lapis maculatus, ita dictus eſt à forma, qua lapidem quempiam maculatum hic vermis imitari ſolet; eſt autem eius caput vocati Tiburonis ſimile, roſtrum ex albo rubeſcens, atri oculi, nigra linea diſtincti, quæ ex altero procedit ad alterum: vniuerſum corpus rubeum eſt, & atro ſemicirculo ex alterutra parte diſtinctum: venter ac pedes nigra verùm quibuſdam illorum partibus ex albo nigreſcentibus. Eſt & alius vocatus Eloahoatecolotl prædicto ſimilis, ſed ſpinifer totus, minor, & in viridiorem inclinans colorem; alius verò fuſco, & viridi colore varius, qui à goſſipio nomen inuenit: Ichcatzin enim vocari ab Indis conſueuit, necnon, & quem Xochiaietlan nuncupant magnitudine, corporis lenitate bombicina, & ſplendore inſignis, varianſque coccineo, luteo ac nigro colore; quorum nihil præter formam memoratu dignum, & à cæteris vermibus alienum accepi.

De Coyayahoal. Cap. IX.

Habetur ſupra lib.9.cap.9.fol.320.

De Ytzuqua ſeu ſipantipe. Cap. X.

REperitur & aliud vermis genus apud Michhuacanenſes vocatum lingua patria Ytzuqua, & *Sipantipe*, *corniculis binis*, *quibus* ſe oſtentat, rubris, monſtrifica forma, ac *nigro*, *fuſco*que colore varius, quem cæteris duxi adijciendum, quod Melones indiſtincta ſimilitudine oleat.

De Temictli. Cap. XI.

VErmis eſt, qui haud aliter ac bombices ſolent, ſeſe (poſtquam in iuſtam magnitudinem adoleuit) in membranam feralem ab ipſo filis intextam condit, & deinde ac ſi parum eſſet ſuapte ſponte detruſum in carcerem exhalaſſe animam, ſe libitinamque ſuam à ſurculo aliquo ſuſpendit, vt procedente tempore in volatilem papilionem vertatur, ac inſperatas ſubeat formationes.

De nonnullis Papilionum generibus. Cap. XII.

REperiuntur apud nouã Hiſpaniam permulta Papilionum viſu pulcherrima genera, mira magnitudine, ac varietate colorum, ex quibus nonnulla depingenda curauimus, & natiuis reddenda coloribus, vt reliquorum, quæ innumera ſunt indicium aliquod eſſe poſſent.

De Pollin. Cap. XIII.

Habetur ſupra volumine 1. lib. 9. cap. 15. fol. 327.

Naſcitur Hocitlalpæ.

De Inſecto altero, quod Tenamaznanapaloa vocant. Cap. XIV.

NOmen ſumpſit à lapillis apprehendendis pedibus, quæ eſt eius natura. cornua fert tenuia longa, ac ſe ipſo triplo prolixiora. Locuſtę videtur genus, eiuſue inſecti, quod apud Hiſpanos vocant *Ceruam paruam*, cruſtatum animal, ternis vtrinque pedibus, longiſque, ſed qui ſenſim procedentes verſus caudam fiant breuiores: innoxium eſt, & cuius nulla narretur vis, aut peculiaris natura.

De Cohahoapochin. Cap. XV.

VErmiculus eſt cinereus, & hiſpidus, ramulis quibuſdam viridantibus opertus, valde exilium foliorum (ita enim libet modò vocare) corrudæ quadamtenus ſimilium ſerie quadam, ac per interualla dorſum occupantium, quod lineis nigris tranſuerſim ductis diſtinctum eſt, ſecundum ramulorum progreſſum; ramuli vtrinque deſinentes, lutea quadam excipiuntur linea, rectaque procurrenti: digiti æquat plus minus magnitudinem. Caput, pedes, caudaque candido ſunt, cyaneo, atque coccineo colore, viſendo quodam ordine diſtincta: noxium morſum infligit, & calorem vehementem in ictis partibus excitat. Sunt & alia innumera vermium pulcherrimorum genera, quæ ex his quos depinximus gratia exempli, valeant facile depræhendi.

De Tetlatoca. Cap. XVI.

GEnus eſt Veſpæ aculeatum, pungenſque, ita vocatum, quoniam ſingulis quibuſque diebus, effoſſa terra, & aliò delata parat cubile, ſed fauos minimè conſtruit, nigrum inclinans in cæruleum, ſi alas excipias, quæ fuluæ ſunt, & cornicula, quæ luteo colore tinguntur. Viuit in montibus Tepoztlanicis.

De Quauhmecatl. Cap. XVII.

GEnus eſt Reptilis, ſurculo arenti, longoque, & quibuſdam appendicibus aucto, ita ſimile, vt vix (ſi quieſcat) animatum eſſe credas: id tamen quoniam ſine capite ad nos delatum eſt, depingi noluimus: etſi aſpectu rarò, mirabilique, neq; vnquam à nobis ante oblato.

De Quetzalmiahuatl. ſeu Veſpa pennas Huacamayæ colore imitata. Cap. XVIII.

VEſpæ noſtrati ſimilis eſt forma, aculeo, & dolore, ictu excitato, ſed cauda lutea, & fuluo corpore, alis verò atris, & nitentibus: Viuit Tepoztlanicis agris, & inſtar Veſparum noſtri Orbis fauos conſtruere ſolet.

De Quauhtemolin. Cap. XIX.

Genus eſt ſcarabei parui, volatilis, pulli, ſed lineis albis diſtincti, cuius nihil memoria dignum accepi.

De Quauhocuilin. Cap. XX.

Ita vocant noſtratia centipeda, ab Hiſpanis *Cochinillas* vocata, quarum eſt in his regionibus copia.

De Tleocuilin. Cap. XXI.

Genus eſt Cantharidum paruarum rubri capitis, pectoris ſmaragdini, & reliqui corporis fului, aiunt, lepræ illitas, atque confricatas mederi. Viuunt apud Hocitlalpenſes: Eſt autem Tleocuilin igneus vermis, & ab ignea, atque vrenti natura, impoſitum eſt Inſecto huic nomen.

De Temolin ſeu Scarabeis. Cap. XXII.

De quo ſupra Io. Fabr. fol. 832.

Reperias apud hanc nouam Hiſpaniam plura ſcarabeorum genera, quorum mihi in hunc vſque diem quinos è naue licuit videre; ex his inſigniora picta tradimus, vel quoniam eorum deraſa deuorataque ex aqua cornua, Venerem dicuntur mirum in modum excitare.

De Tlalacatl ſeu Arundine terreſtri. Cap. XXIII.

Animal eſt paruum Cicadæ ſimile, & alarum expers, capite, pedibus, totoque corpore fuluis, geminis formicarum inſtar armatum chelis, quibus mordet, & nullius (quod ſciam) in medicina iuuamenti.

De Tlaxiquipillin ſeu Marſupio terreſtri Cap. XXIV.

Vermis eſt niger, vrentis naturæ, cuius puluis inſperſus medetur lepræ. Vidi & alium fuluum, teretem, tenuem, & paruum, qui in tenebris mirum in modum lucet, cuius non teneo memoriter nomen.

De Tocatl ſeu Araneorum generibus. Cap. XXV.

Primum Araneorum genus Tlacoltocatl, ſeu ſteroris Araneus vocatur mediocri corporis magnitudine, & colore, inter nigrum, & fuſcum conſtans. Secundum quod maius eſt Tocamaxacualli dicitur, eodem pene colore: Tertium Tocatlzintlauhqui minus prædictis, ac nigri coloris. Quartum Tzintlatlauhqui nuncupatur non ob aliud quàm quod etſi toto fere corpore niger ſit, macula tamen rubea inſignitur. Eſt, & aliud dictum Tocamaxacualli corpore magno fuluo, atque hirſuto, & ſeptimum omnium maximum Tlalhochoetl coloris nigri palleſcentis, atque cinerei. Eſt & Ocelotocatl eò ita nominatum, quòd Tigris pellem colorum varietate quadamtenus imitetur: necnon Huitztocatl ab ſpinis nomen ſortitum, & Atocatl ab aquis iuxta quas

ſolet verſari interſtinctum nigro, coccineoque, & pallido colore: in maritimis locis maximos audio reperiri, nec ſcio quodpiam eorum genus valde nocentis eſſe veneni, etſi nonnulli morſu ſint noxij, & Tocamaxacualli difficilè ſanabilia infligere vulnerá quæque (ſi cicatrice obduci contingat) alijs atque alijs locis renouentur, eademque non morſu, aut ictu excitato, ſed inceſſu confricatione, & redditis in afficiendum locum alui excrementis.

De Hocitexca. Cap. XXVI.

HOcitexca ſeu magna Cimex denarij argentei æquat amplitudinem, alata, fætida, atque hominibus infeſta peſtis tum odore qui illi fœtidiſſimus eſt, tum hauſtu ſanguinis humani, excitatiſque rubeis eruptionibus: ob cuius monſtri noſtris nunquam viſam, atque admirandam magnitudinem non iudicaui in hac hiſtoria, præter mittendam.

De Tzontecomama, ſeu Inſecto, cui Caput videtur eſſe oneri Cap. XXVII.

CIcadæ genus eſt nôſtrati ſimile, ſed ea magnitudine ob quam ſolam delineandum apud Quauhnahuacenſes curauimus.

De Laualaua aranei genere. Cap. XXVIII.

PAruuli ſunt, aureique, & punctis rubris diſtincti, vulnus eſt noxium; ictoſque agit in inſaniam, membriſq; ſubinde ſtupor inducitur, inferunturque anxietates, & dolores: præſidium eſt Tubæ prioris Tambalaguiſæ, & Pilipoc ſingulorum tres obolos tundere, ac ex vino palmarum reſolutos deuorare; aut oleum cuius mixtionem narrauimus inter plantas nouæ Hiſpaniæ, illinire vulneri; cauendum tamen primis tribus diebus à potu, aut ſi bibendum ſit, vinum palmarum, aut noſtras, quod præſtantius eſt aſſumendum, præterea etiam ab aëre, & ſole. Viuunt in pratis herbiferis Philippicarum Inſularum.

De Lumatec Hirundinis genere. Cap. XXIX.

HIrundinis eſt ſpecies inter herbas, & montium arbores viuens, ſemidigitum longa, & impensè tenuis. adhærent iter agentibus, ſubeuntq; quoſuis humani corporis meatus etiam anguſtos, & fœdos, neque prius diſcedunt quam humano ſatientur ſanguine: tunc enim ſponte cadunt, ac minus infeſtãt ſole vigente. Remedium eſt arundinibus quibuſdam præacutis eas auellere, aut ſeſe tueri intra aquas conſidentes ſaxis, ſi quæ fortè adſint, aut pyram conſtruere, atque interponere ignem.

De Sulum Formicarum genere. Cap. XXX.

REperiuntur in Philippicis Inſulis duo Formicarum genera Sulum dictæ, quarum aliæ ſunt ſex digitos longæ, ac craſſæ digitum latum, coloris nigri, nitidique, rictu dimidij digiti, prædura maxilla, & eodem quo corpus colore, cui tres hærent dentes tenues, & firmi, viuuntque in montium arboribus. Aliæ ſunt alatis Formicis ſimiles, & aliquanto maiores, viuunt in campeſtribus, atque aduerſus hyemis iniurias congerunt arenæ aceruos incredibilis magnitudinis, intra quos fauos conſtruant, vbi tutæ, & munitiſſimæ degunt.

Finis IV. Tractatus Hiſtoriæ Inſectorum.

TRACTATVS QVINTVS

DE HISTORIA AQVATILIVM NOVAE HISPANIAE

De Axaxayacatl, ſeu Muſca paluſtri aquoſa facie conſtante. Cap. I.

AXAXAYACATL parua quædam muſca eſt, & lacuſtris, faciem candoris aquei geſtans, vnde nomen, quæ retibus in Mexicana compræhenditur palude tam fertili ſtatis temporibus captura, vt ex eiſdem innumeris tritis, commixtiſque globuli parentur, qui toto anni decurſu veneant in emporijs, coquunt illos Indigenæ *Maizij ſpicæ membranis* conuolutos, coniectoſque in nitratam aquam, atque ita bonum, multumque, nec guſtu inſuaue præſtant alimentum, quin eiſdem aluntur mille Auicularum domeſticarum genera, quæ incluſæ caueis non ſine audientium voluptate occinere ſolent: ſunt earum muſcarum, maiorum, minorumque bina genera, ſed in minimis diutius immorari dum ad maiora propero, neceſſarium non duxi.

De Axolotl, ſiue luſu Aquarum. Cap. II.

Habetur ſupra lib. 9. cap. 4. fol. 316.

De Atetepitz, ſeu ſcarabeo lacuſtri. Cap. III.

A cruſtæ duritia accepit Atetepitz nomen, in lacubus verſatur Mexicanis, quibuſdam terreſtribus ſcarabeis (vt ex eius imagine apparet) magnitudine, & forma, & pullo quodam colore in atrum vergente perſimilis: cruſtatum animal, & quatuor ſaliens pedibus, quorum *bini*, qua parte vmbilicus *in alijs* ſitus eſt, oriuntur, ac ſeſe vbi ſupinus iacere cogitur vibrans in pronum, atque contorquens: Eſtur ab Incolis, qui Pamphagorum more *nulli* pene rei parcunt.

cunt. Vulgare tamen præbet alimentum, velut & Achichimatli, & Atetepitz ſcarabeorum paruorum, & paluſtrium, vt conijci poteſt genera.

De Atolocatl, ſeu Gerynis. Cap. IV.

QVàm varij ſunt hominum mores, quotuplicia rerum naturalium genera diuerſis vniuerſi Orbis plagis in cibos, menſaſque venere? En Gerynis non ſine voluptate veſcuntur hi Occidentales Indi, quos aut intueri, aut nominare horrent noſtri, & locuſtis frixis, formiciſque non parcunt, expetunturque ab hac gente multa, quibus nihil à reliquorum mundi Incolarum obſonijs eſt ablegatius. Quid? quod in eorum emporijs paſſim illos venales reperis? neque admodum mali, ingratiue noſcuntur palato, non vnico parati, licitatiue modo? interim *ipſi* patrio fruantur cibo, dum in indicas illas cohortales, quarum maſculos *Galli* pauones vocant, patiantur nos ſæuire.

De Anenez Inſecto lacuſtri Cap. V.

INſecti lacuſtris genus eſt Anenez, cruſtatum, paruum, depreſſum, tres digitos latos longum, ac toto corpore, ſi ventrem excipias, teres, ſeptem tranſuerſis inciſum lineis virentis coloris, ternis vtrinque cruribus tenuibus, ac longis, quæ verſus caput procedentia ſenſim fiunt breuiora. Capite, oculis, totaque corporis forma, terreſtri cicadæ ferè ſimilis eſt; veſcuntur eo Indi, haud aliter ac ſquillis, neque diſſimilem (nam & nos periclitati ſumus) alimoniam præbet.

De Amilotl, ſeu Piſce Tereti. Cap. VI.

AD genus candidorum piſcium quos vniuerſim Mexicani *Yztacmichin* vocant, referuntur tres illi magnitudine quidem differentes, *Amilotl* nēpe omnium *maximus*, *Xalmichin* mediocris, omniumque *minimus* Yztacmichin. Amilotl igitur lacuſtris *piſcis eſt ſquamoſus*, & coloris (ni quibuſdam pullis maculis conſpergetetur) candeſcentis; ſeſquidodrantem longitudine, & pollicem craſſitudine excedit, binas pinnas habet in dorſo, totidem in ventre, vtrimque vnam, ac infra ventrem alteram: caput eſt longum, roſtrum acuminatum, ſed inferna maxilla prominentiori: oculi ſunt nigri, iris aurea, aureum tergum, venter luteus, adeoque reliquum pene corpus, optimum, & concoctu facile præbet alimentum, nam & ouis capitur magna ex parte onuſtus, adeoq; gratum, vt cùm grauem quandam euaſiſſem ægritudinem, mihique nutrimenta omnia à ſanis hominibus, & ſagacioris palati vehementer expetita ſorderent, diſplicerentque vehementius, hoc vno cibi genere ſuauiſſimè vſus ſim, & ad vires inſtaurandas non mediocriter adiutus; ſed magnitudo ipſa adeò gratiam commendat, vt quò in maiorem amplitudinē adoleuerit, eò maiori habeatur in pretio, expetatur auidius, rarius inueniatur venalis, inuentuſq; ematur carius.

De Ahuauhtl, ſeu Muſcarum paluſtrium Ouis. Cap. VII.

EXtrahitur è Mexicenſi lacu piſcoſum quippiam vocatum *Ahuauhtli*, copioſo prouentu, haud abſimile papauerino ſemini, hoc eſt oua Axaxayacatl de qui-

de quibus iam dictum à nobis, proiectis in eum ſinubus humeri, femoriſue craſſitudinis laxius tamen contortis, qua parte fluctus tumidiores ſunt, quibus commotum, turbatumque ſolet adhæreſcere; Inde corradunt Piſcatores, atque in magna vaſa recundunt, ex his, aut effingunt placentas, illis quæ è Tlaolli parantur perſimiles, aut Orbes, quos Tamales patria lingua vocant, aut digeſtũ in inuoluchra ſpicarum Maizij reponunt, vt inde occaſione oblata coctione, aut torrefactione parent fercula, piſcoſum quiddam ſapit, ipſorumue piſcium oua, nec omnino malum ferunt præſtare alimentum; imò licet aridum, & ſtrangulans, ventriculum firmans debile, ac diſſolutum.

De Acocilin, ſeu Imagine Cocleæ. Cap. VIII.

SQuillæ ſpecies eſt Acocilin noſtratibus maior, quæ in Palude capitur Mexicana, cauda auium inſignis, binis ſchelis, quaternis alterutra parte cruribus, quibus & graditur, & retrocedit: *oculis binis, & corniculis duobus prætenuibus*: Color eſt infernè candens, ſupernè pullus, ſed qui cùm elixatur in rubrum (quod cæteris quoque Squillarum generibus eſt commune) mutetur, fæminæ plenæ ouis nigris, circa poſtremum ventrem patulis, capiuntur papaueris ſemini forma, & magnitudine ſimilibus, quæ inflexa tuentur cauda, retinentque. Grati ſunt nutrimenti, noſtratiumq; Squillarũ ſapore, ac ſucco ſimili.

De Ahuihuitla, ſeu Aquam trahente. Cap. IX.

GEnus eſt Inſecti Vermiſue cruſtati lacus Mexicani alumni, calami anſerini craſſitudine, & latitudine trium vnciarum, coloris ſupernè fului, & albi infernè, ternis graditur vtrinque pedibus, caput eſt exile, & latiuſculum, forcipe armatum, bono, gratoque conſtat alimento, cauda verò quæ cruſta tegitur dura pungit, venenumque ſolet inferre.

De Ahuitzotl. Cap. X.

REperias in fluminibus dulcium aquarum *calidas regiones abluentium*, quale eſt Yauhtepecenſis genus quoddam animalis nigro, pulloque variatum colore, canis Melitenſis magnitudine, quod *Lutriæ poteſt reputari genus*, quin lutriæ etiam ipſæ magna copia proueniunt in noua Hiſpania[illegible], non aliud aquatile, animal illis haud abſimile, leo aquatilis vocatus, ab Indigenis verò nãnãduta ternas pene longus ſpithamas, rufo pilo, longoque, & molli, ſed obſcuriore circa dorſum, roſtro prolixo, & tenui, incuruis vnguibus, cauda longa, breuibus cruribus, & auriculis, & cauda binos dodrantes prolixa, qui piſcibus victitat, nec aliam quam pellis vtilitatem præbet, viuitque non longè à littoribus maris auſtralis.

De Atopinan. Cap. XI.

NAualibus Scarabæis ſimilis eſt Atopinan: quatuor tamen vncias longus, ac duas extenſus in latum, color eſt fuſcus, & cruſtaceum tegmen, crepitat volans, & circa Lacum Mexicanum noctu verſari ſolet inter iunceta: editur

tur ab Indigenis elixus cum alijs piſcibus paruis, atque herbis. Similis videtur Xopanxacalli, & ad Locuſtarum paluſtrium ſpecies pertinere.

De Ocuiliztac, ſeu Vermiculis candidis. Cap. XII.

ITa vocare ſolent Mexicenſes quoſdam vermiculos alumnos Tenochtitlanæ Paludis, haud abſimiles his, qui è putreſcentibus carnibus ſolent generari: videntur hi dum crudi ſunt atri, at torridi in patinis, aut vocatis comalibus, ſtatim candicant; hos comedunt conſperſos ſale Indigenæ, ſuauis teſtati eſſe ſaporis, & quo amigdala noſtratia æmulentur: vberrima ſeſe vltro offert quotannis ſtato tempore eorum vermium captura, ſed præcipuè per largiores imbres, mali ſunt ſucci, & inter horrida, viliaque fercula recenſendi; quamobrem in diuitum, aut ciuiliorum hominum non veniunt menſas, ſed aliorum tamen, quibus alimoniæ potioris, aut gratioris non ſuppetit copia aut quorum palatũ nihil adeo fœdum eſt, aut horridum, vt effugiat, modo ſapiat. Non deſunt, qui ab hoc abhorrentes alimento cohortalibus Anatibus, pullis, & Anſeribus, eodem ſaginati libentius vtantur.

De Amacpalli, ſeu manu coccinea. Cap. XIII.

SPongiæ marinæ eſt ſpecies, duriori tamen, quàm cæteræ callo, & in digitos longos, ac teretes, manuſue figuram efformata, vnde euenit illi nomen, ob cuius raram, & peregrinam formam ab auſtrali miſſam mari, ſub oculos noſtra gentis ponendam expreſſa imagine ſtatuimus.

De Atexcaiquahuitl. Cap. XIV.

ATexcalquahuitl, ſeu Arbor lapidea aquæ, ſaxis marinis innaſcitur, vnde profert ſtipites lapideos, fuſcoſque, & nullis ornatos folijs, cuius tamen nihil memoratu dignum accepi: *Sunt qui Iſidos plocamon Plinij, Caritoblepharonue eſſe contendant, nec deſunt qui Antipaten Dioſcoridis, referantque ad Corallorum genus.*

De Atonahuiztli. Cap. XV.

GEnus eſt lacuſtris Inſecti tenuis, & longiuſculi, ternis vtrinque pedibus inſiſtens, ac chellis binis exorientibus circa roſtrum, quibus innatat, ac deſilit, nulla inſigni facultate prædit us, ſed vitam agens circa lacus.

De Xochipaltapachtli, ſeu Concha minij coloris auriculata. Cap. XVI.

VIdimus iuxta mare auſtrale inter alia Concharum genera, quoddam Xochipaltapachtli, à minij colore vocatum, mediocri magnitudine, tranſuerſis ſemicirculis lineas ſecundum rectum procedentes ſecantibus, ac colore minij rubeo, dilutiore, ac luteo in rubeum tendente diſtinctum: alterum maiuſculum, ac lineis ſimillimum, ſed colore candido, rubeo, & fuſco varium, ac demum tertium citra auriculas rubeo, diluto, fuſcoque colore, & lineis dum-

taxat

taxat rectis, ſed quæ in eo ipſo procurſu in ternos finiantur orbiculos, quarum nihil inſigne accepi præter formam, quæ videtur à Maris mediterranei, & ſeptentrionalis Conchis quadamtenus diſſidere.

De Chacallin. Cap. XVII.

CHacallin, ſeu locuſta paluſtris Mexicano capitur lacu, Græci hanc latini ſquillam gibam, Hiſpani verò *Camarones* vocant in vſum venit alimenti, & nota præſtat in cibis commoda, atque ideò à nobis ſilentio pertranſita.

De Cocolin. Cap. XVIII.

COcolin, ſeu cænum grauiter olens vocatur ab Indis fuſcum *quoddam* Mexicani lacus excrementum: vndæ innatans, limo ſimile, quem odore quoque videtur æmulari: vnde nomen: *vendunt* hoc Indi, ac in fercula adhibent, gulæ quauis re oblata *explendæ* gratia, cùm tamen viroſum odorem ſpiret, & noxio conſtet nutrimento.

De Cueyatl. Cap. XIX.

VOcant Mexicani Cueyatl ranarum ſpeciem quamdam in prædicto ſolitam capi lacu, hæc eadẽ cũ noſtratibus eſſet; niſi è viridi colore vergeret in nigrum, nam & cibis idonea eſt, & ſalubre, gratumque præſtat alimentum: reperias tria earum mediocris magnitudinis genera, fuſcique coloris, quarum Xuchcatl omnium minimæ ſunt, virideſque. Acacueyatl omnium maximæ atque teterrimæ. Cueyatl vero femora habent interna parte lutea, pectuſque, & mediocri inter præcedentes conſtant magnitudine, quæ omnes *ſunt aptæ* cibis: reperiuntur quoque *Rubetæ paruæ vocatæ Tamacolli, aliæ verò* monſtrifica magnitudine Aquaquæ nominatæ, quarum lac poſteriori parte fuſum veneficum eſt, ſed de his ſuo dictum eſt loco.

De Yzcahuitli. Cap. XX.

LVmbricorum tenuiſſimorum congeries quædam eſt *Yzcahuitli, quæ* retibus Mexicano capta lacu, ac vaſis quibuſdam capacibus ſeruata in emporijs, quæ Tianquiz patria lingua vocant, venundantur, eadem ab Inſtitoribus decocta pullum colorem induit, odoremque qualem piſcium fundunt oua, & coactam panis refert ſubſtantiam, lac auget lactantibus enixis; quò fit, vt *quidam* inde placentas efforment, & exſiccatas reponant, etſi neque eo modo diutius ſaluæ ſeruentur, incorruptæque; cùm ſemidecoctæ ſunt, additur ſiliquaſtrum, vt ſimul cum ſale ſaporis eſculentorum adaugeat gratiam, quo pacto palatum demulcet, nec inſigne aliquod videtur inferre nocumentum.

De Yayauhqui, ſeu Atro Xohili. Cap. XXI.

MInima vocatorum Xohilium ſpecies eſt Yayauhqui, *piſciculus* nempe lacuſtris, ſquamoſus, minimi digiti magnitudine, *pullo* colore, vnde nomen,

men: ventre proportione corporis maximo, Gerynorum æmulo, & laxioris quàm deceat cibi, ideoque neque admodum ſalubris, neque ab vllo anxiè expetiti.

De Yacapitzahuac, ſeu Piſce tenuis naſi. Cap. XXII.

MInimus eſt eorum piſcium, quos Indi *Yztacmichin*, noſtri verò candidos vocant, lacuſtris, fluuiatiliſue, viuiparus, ſquamoſus, coloris argentei, nec mali, aſpernandiue alimenti, ouorum præcipuè copia, gratiā commendante; minutis, candentibuſque tegitur ſquamis, & inferior eſt guſtu, ac ſalubritate vocato *Amilotl* ſpecie candidorum maxima, de quo ſuo dictum eſt loco.

Iterum de Yacapitzahuac. Cap. XXIII.

PIſcis eſt Mexicani lacus ſpithamam longus, & pollice paulò craſſior minutis ille ſquamis tegitur, pinnulas duas habet in ventre, in dorſo vnicam, & ſingulas in ſingulis branchijs: oculi ſunt parui, ac nigri, color totius corporis candēs, niſi quod iuxta branchias palleſcit; ad Piſces albos, quos *Yztacmichin* hęc gens vocat, pertinet: bono alimento conſtat, & minimè ingrato ſapore: influunt enim huic Mexicano lacui fontes, riuulique non pauci, amœni, admodumque ſalubres, quorum lymphis præter pluuias, magna ex parte conſtat.

De Yztatl, ſeu ſale fontano. Cap. XXIV.

ETſi alibi ſim de ſale vniuerſim loquutus, de fontano eſt hic rurſus nonnihil adijciendum: generatur ergo è quibuſdam ſalſis fontium aquis, multis erumpentium locis, coniectis in cauitates quaſdam arte paratas, ſalis genus optimum, humidioribus partibus à ſolis calore conſumptis, reliquis verò, quæ ad naturā terrenā potius accedunt, cum nonnulla aquæ portione coactis; ſal verò, aut Nitrum, quod colligitur, deraditurue ex alueo paluſtri pluuijs ceſſantibus areſcente, vt à terreſtri portione ſeparetur, maceratur in primis ex aqua, ac reſidente terra, liquata tenuior pars cum lympha fluit per canales ad hydrias, e quibus deſumpta in cauitates prædictas diſpertitur, vbi vi ſolis in ſalem coit.

De Michpillin, ſeu Ouis Piſcium. Cap. XXV.

GEnus illud lacuſtre albū, quod ex omni piſcium in lacu degentium mexicano conflatur multitudine, vnde factum eſt illi nomen, ſtatis anni tēporibus eadem captum palude haud aliter, quàm Thyni, Trichiæ, ſcombri, ſimileſq; piſces alij gregatim vagantes in Oceano, Agmen piſciculorum eſſe creditur haud lendibus maiorum, medio id procedit alueo in neutrum littus inclinans, tam numeroſa multitudine, vt quinque cubitorum interuallum, aut amplius occupet: non prætermittunt occaſionem Piſcatores, ſed diligenti obſeruatione, & cura, vagantes Piſciculos captant, excipiuntue retibus, atque ita non mediocris ſolet ſæpenumero fieri captura. Coquuntur ijdem ahenis fictilibuſue vaſis, ferculiſque vbi opus eſt adijciuntur, addito ſiliquaſtro, chilliue, quo apparatu, neque modico, nec ingrato cibo conſtant, ſed quo non modo In-

di, verùm Aduenæ quoque Hiſpani ſæpenùmero veſci gaudeant.

De Xiomichin Mexicanorum, quam noſtri Troctam vocant. Cap. XXVI.

PIſcis eſt ſquamoſus Troctæ, Salariſue noſtratis forma, magnitudine, ſuauitate, ſquamis, ac nutrimento; ſed punctis rubeis minimè diſtinctus, quãquam ruboris cuiuſdam expers non ſit: circa torrentes calidarum regionum non longè à Mexicana Vrbe, magnaque aquæ dulcis verſatur flumina. Caput reſimum eſt, duorum dodrantum longitudo, ſquamæ minutæ, dorſum nigrum, candida latera, ſquamis tamen quibuſdam nigris conſperſa, ac venter albus: dorſo quaternæ inſunt pinnæ, ventri totidem, quaternæ iuxta branchias, ac binæ aliæ circa excrementi meatum: varijs capitur locis, ſed præcipuè iuxta Hocyacocotlan, ſunt autem, qui Patlani michin vocent.

De Malullis Cap. XXVII.

VOcant Guaſtecæ Malulles, genus quoddam Ranarum aquaticarum optimi, pergratique alimenti, ac pondere libram vnam æquantium.

De Tepechacallin. Cap. XXVIII.

CApiũtur in fluminibus calentium Regionũ eæ, quas locuſtas latini, Mexicani verò Tepechacallin vocant, dodrantem longæ, ac duos pollices plùs minùs craſſæ: eduntur coctæ, aut ferculi modo, quod candidum vocamus, paratæ, qua præparatione, carnium ſaporem præferunt, quanquam piſcoſum aliquid ſemper oleant. In Mexicano verò Lacu Cicada verſatur paluſtris, patria lingua dicta *Atopinan*. Item Colcæ paruę, quibus veſci Indi minimè aſſueuerant, Cancrorumque varia, & innumera genera, nec eorum modò, quorum meminit Antiquitas, ſed aliorum quoque, qui varia forma, & varijs etiam conſtant coloribus, haud minori Concharum copia, atque varietate. Verùm nobis animus non eſt tam multa animalia proſequi, donec per otium liberius concedatur deuagari, quemadmodum nec Scarabæorum, qui itidem eduntur ab Indis varia genera, quale eſt Atetepitz, & Coatecpatl.

De Xohuilin. Cap. XXIX.

XOhuilin maximus, & qui iam ad iuſtam deuenit magnitudinem, Xohuilin ſimpliciter dicitur: qui verò natu minor eſt, ſed ætate huic ſecundus, Tlacoxohuilin nuncupatur. Tertius ab illo Tepiton xohuilin, ac minimus omnium Yayauhqui, de quo alibi ſumus loquuti: maximus omnium lacuſtris eſt, ac dodrantem æquans longitudine, nec piſcibus circa Hiſpanorum flumina verſantibus diſſimilis, candens eſt, verùm totus pene ſanguineis perfunditur guttis: cauda eſt lunata, vnica dorſo pinna, branchijs binæ, binæ ventri, ac iuxta anum vnica: caput reſimum eſt, corpus tectum ſquamis exilibus, & venter ouis magna ex parte onuſtus, oculi ſunt parui, nigrique, iris ex pallido rubeſcit, & corpus vniuerſum palleſcit è candido; eſtur in meliorum piſcium penu-

penuria, etſi vitioſo conſtet alimento, parumque grato, carneque laxiore quàm deceat, atque molliore.

De Xalmichin, ſeu Piſce arenoſo. Cap. XXX.

SPecies eſt mediocris eorum piſcium, quos candidos, ſeu Yztacmichin vocant, aut js ipſe Amilotl, mediocri tamen, nec vigentis ætatis magnitudine: Amilotl enim maximus alborum eſt, Xalmichin mediocris, & qui ſimpliciter Yztacmichin vocatur, minimus. Eſt & alius piſculus Xalmichin dictus, vix minimum digitum longitudine, aut craſſitudine æquans, rubeis ſquamulis, nec noſtratibus rubeculis valde diſſimilis, qui omnes ſquamoſi ſunt, bonoque, & grato alimento, præcipuè ſi iuſtam attigerint magnitudinem, elixique ex aqua pura, additoque hortenſi apio edantur.

De Xalmichin Quauhnahoacenſi. Cap. XXXI.

PIſcis eſt dodrantalis molli, & candenti tectus *pelle*, ſed circa dorſum Muſtellinæ modo diſtincta: cauda lunata, candido, nigroque variata colore, pinnis duabus circa dorſum, binis circa branchias, & circa excrementi meatum vnica. Viuit in fluminibus regionum calidarum, & quamuis non ſit ſquamoſus, gratum tamen præbet, ac bonum alimentum.

De Texcalnanacatl, ſeu Fungo lapideo. Cap. XXXII.

A Figura nomen accepit hic lapis, qui fungis ſimilis eſt, ac colore albo, cinereo, & ſubrubro variatus: offenditur aliter propè littora maris auſtralis, cuius fortaſſis *ſalſa* aquarum vi, hac eſt donatus forma.

De Tapachpoxcauhqui. Cap. XXXIII.

TApachpoxcauhqui, *ſeu Concha muſcoſa*, Conchæ genus eſt, cui muſcus innaſcitur, à mari auſtrali delata. Inuenit verò à muſco eidem innaſcenti nomen.

De Huitzitzilmichin. Cap. XXXIV.

PIſcis eſt Oceani ſeptentrionalis alumnus, laminis ſquamarum inſtar tectus, duos longus cubitos, tenuiſque, & roſtro octo vncias prolixo, ſed ſuperiori parte contra acuum aliarum naturam paulò longiori, ad quarum tamen ſpecies puto referendum, & colore candenti nutrimento verò ſalubri, & grato, quale eſt Aſellorum.

De Tlacamichin. Cap. XXXV.

ITa appellant Indi piſcem, quem Hiſpani Indigenæ *Dobalum* vocant, qui verſatur quoque in mari auſtrali, diciturque ab antiquis (è multorum virorum ſententia) lupus, ab alijs iamdiu deſcriptus, cum capitis eius lapillis, atque vſu.

De Quatetl. Cap. XXXVI.

PIſcis,quem Miſtecæ Quatetl vocant, Mexicani verò Axolqmichin, dicitur ab Hiſpanis *Bagre*: in vtroque viuit Oceano,& ad flumina quoque deſcendit. Piſcis eſt corio,non ſquamis tectus,ad duos, treſue palmos adoleſcens, duas prælongas geſtat barbas,quarum ratione barbatus quoque dici poſſet: cauda eſt lunata,ſupra dorſum prælonga pinna, ſtatim à capite ſumens exordium: alia verò non longè à cauda,quæ parua eſt; circa ventrem duæ aliæ, præter duas, quæ ſubſunt collo. Prægrato conſtat alimento,pinguique, & elixus eſtur: dorſum nigrum eſt, ad media vſque latera; venter verò,& reliquum corpus candens lineaque inter partem candentem, & nigram vtrinq; rectà procedens.

De Papalomichin. Cap. XXXVII.

PIſcis quem Miſtecæ vocant Papalomichin Mexicani verò Tzatzapalmichin, Hiſpani *Muxarran* nuncupant, Antiqui verò (vt creditur) *Sparum*: naſcitur in vtroque Oceano, paruus piſcis eſt, ac latus, & cauda lunata,duabus ornatur pinnis iuxta branchias, præterea alijs iuxta ventrem binis, & altera iuxta caudam, & ſupra dorſum altera,quæ à capite ad caudam vſque procedit, horridulis ſpinis conſtat; Piſcis eſt ſquamoſus, & grato, ſalubrique nutrimento. Vocant & alium Piſcem *Muxarran nigram* Hiſpani, Mexicani verò Cacalomichin, duarum Spithamarum longitudine, coloris nigri, magnis ſquamis, cauda orbiculari, vniuerſo dorſo ſpinifero, ac pinna propè caudam magna, caudam ipſam attingente, ac præter illas branchiarum,duaſque alias,quas habet in ventre non longè à capite, alia eſt prædictæ valde ſimilis, bono, & grato conſtat alimento, & in vtroque Oceano dicitur viuere.

De Xochipaltapachtli, ſeu *Concha auriculata minij colore* Cap. XXXVIII.

VIdimus iuxta auſtrale Oceanum inter alia Concharum genera quoddam Xochipaltapachtli à colore minij vocatum, mediocri magnitudine,trãſuerſis ſemicirculis, lineas alias ſecundum rectum procedentes ſecantibus, ac colore minij rubeo dilutiore, ac luteo in rubeum tendente diſtinctum. Alterum, etiam maiuſculum,ac lineis ſimillimum,ſed colore candido, rubeoque, & fuſco varium, ac demum tertium ſine auriculis rubeo diluto, fuſcoque tantùm varians colore,& lineis dũtaxat rectis, ſed quæ in eo ipſo procurſu in ternos deſinant orbiculos,quorum nihil inſigne accepi præter formam,quæ videtur à Maris mediterranei, & ſeptentrionalis Conchis, quadamtenus diſſidere.

De Acipaquitli. Cap. XXXIX.

QVem latini *Serram* vocant, Miſtecæ Acipaquitli nuncupare conſueuerunt vtroque viuentem Oceano; huius formam veriſſima imagine ex ipſo Piſce deſumptam reddendam curauimus; ſed deſcribendum piſcem noluimus, vt de quo noſtram protulerimus in commentarijs, in X. *Plinij* librum editis

ſentiam

ſententiam,ad quem Lectorem duximus ablegandum, cùm iamdudum noſtris innotuerit Regionibus, & nunc ob temporis anguſtiam non liceat per cognita diuagari.

De Aloſac,lupeaue maris Auſtralis. Cap. XL.

ALlatus eſt à Mari auſtrali ad nos Piſcis, quem *Sáualo* noſtri vocabant Hiſpani,eo per omnia ſimilem, ſed maiorem, ac longè inferiorem ſapore,quem tamen depingi noluimus, ob indiſtinctam pene cum eo ſimilitudinem, ſed ſpecie diſtare putauimus ob ſaporis, nutrimentique inſignem differentiam, comedimus etiam in Haitina Inſula,cùm ab eius Eccleſiæ Antiſtite hoſpitio exciperemur, eodem nomine, & forma Piſcem, à ſeptentrionali petitum Oceano, ſed adeo diſſimili guſtu, ac nutrimento, vt diuerſum ab illo eſſe intrepidè iudicauerim.

De Acacana, ſeu Piſce gibbo. Cap. XLI.

PIſcis eſt pene dodrantalis inferiori labro prolixiore, ac inſigni gibba, quæ à capitis exordio ad os vſque (quod eſt valdè paruum) arcuato flexu deſcendit, vnde nomen ſortitus eſt, dorſum, lateraque cyanea ſunt, venter, ac laterum pars alba, ac præter duas pinnas, quæ circa branchias ſunt, vtrinque vnica anguſta, & longa; & aliam paruam, duæ aliæ viſuntur breues, altera à medio ventre, altera verò à dorſo in caudam vſque procedens; ſquamoſus non eſt, & tamen bono conſtat alimento; Mare illum ad me miſit Auſtrale, etſi quidam referant in ſeptentrionali quoque reperiri,

De ſerra Piſce. Cap. XLII.

ALlatus eſt ab eodem Mari Piſcis à Tototepecenſibus Tlateconimichin nũcupatus,dodrante paulò longior, anguſtuſque,lunata cauda, acuto capite multis exiguis,& peracutis dentibus, ac præterea,quæ branchijs circumſtant ſupra, infraque, & ab vtroque latere binis pinnis, altera circa dorſum, & circa ventrem altera,à quibus in caudam vſque quidam velut dentes procedunt, quorum ratione Hiſpani, Coloni *Serram* vocant, cute tegitur, ac ad ſuarorum, ſcombrorumuè videtur genera pertinere.

De Acacapallin. Cap. XLIII.

REperitur etiam in mari auſtrali Sargus, vbi Acacapallin ab aſperitate vocatur, magnis ſquamis tectus,& tænijs tranſuerſis,fuſciſque diſtinctus.

De Acuetzpalmichin. Cap. XLIV.

SPirenæ altera ſpecies eſt, & quam noſtri *Bicudam* vocant, viuitque in Mari auſtrali iuxta Tototepecenſes, inſigne eſt in hoc Piſce inferius roſtrum longius eſſe ſuperiori, & ſquamis tegi, ſunt qui Quacuetzpalmichin vocent.

De

De Coatetl. Cap. XLV.

PIſcis eſt fluminum, ac Maris Auſtralis Incola, *Bagre* ab indigenis Hiſpanis appellatus, corio tectus molli, lunata cauda, binis inſignis prælongis barbis, prolixa item pinna, quæ à dorſo iuxta caput oritur, binis alijs circa branchias, ac iuxta caudam ſupernè infernèque duabus, notiſſimus eſt in noua Hiſpania, & interdum ad trium cubitorum longitudinem adoleſcit.

De Huitzitzilmichin. Cap. XLVI.

GEnus eſt Acus, ſed roſtro inferiori tres digitos longo, & prætenui, ſuperiore verò mediocriter lato, ac ſemiunciali: cætera alijs congeneribus ſimilis. Viuit in Mari Auſtrali, & ſquamis tegitur.

De Papalomichin. Cap. XLVII.

ITa vocant Incolæ ſparum album, quem noſtri *Muxarram* vocant, maris etiam auſtralis Alumnam, nigrum verò ſeù Cantharum, Cacalomichin, quos Piſces velut notos, etiam Hiſpanis, & in ſeptentrionali quoq; natos mari, non curaui depingendos.

De Quetzalmichin. Cap. XLVIII.

INſignis etiam Piſcis eſt Quetzalmichin, quem fabrum vocant, ſed mari etiam mediterraneo frequens, vel ob crines, quos dorſo geſtat, nigros, & prælongos, quem velut notum quoque prætereo.

De Tenexmichin, ſeu Pagro. Cap. XLIX.

EAdem ratione, & Pagrum prætereundum duxi, dum tamen conſtet apud Auſtrale Oceanum, non minus ac apud noſtra maria verſari, quod etiam de Tlaxcalmichin, ſeu ſolea dictum eſſe velim.

De Coyamemichin. Cap. L.

COyamemichin, quem Indigenæ Hiſpani *Porcum* vocant, vtriuſque Maris Incola eſt, rotunda pene forma, lunata cauda, ac binis pinnis ſupernè infernèque prælongis, à medio corpore in caudam vſque procedentibus, & reſimo, ac obrotundo capite; ſquamoſus eſt, & grati, probatique alimenti.

De Yzcohua. Cap. LI.

VErſatur quoque in prædicto Mari Piſcis, quem Mexicani Yzcohua, Antiqui lupum, & Hiſpalenſes *Robalo*, qui offenditur etiam in fluminibus, ſquamoſus, gratique, & valde probati nutrimenti, necnon & Trichiæ noſtrates vocatæ ab Incolis Cacamichin, Coracini etiam, quos Incolæ Popoyotl vocant, & Macamichin, quos noſtri *Chucharroz*, computatos inter *Trachuros* minores ſquamoſos, lunata cauda, oblongoſque, & magni capitis, & Galeorum genera permulta: Præterea Tentzonmichin, ſeu Piſcis barbatus, ita dictus à barbis prælongis

longis, quibus eſt inſignitus, & id Mugilum genus, quod noſtri *Licam*, Indigenæ Malacahual vocant: & quem noſtri *Roncador*, Indigenæ Chianmichin, & Antiqui Exocætum: & eorum, quos indigenæ Cocamalomichin, noſtri *Palomentas*, & Antiqui *Glaucos* vocant, ſpecies tres, quorum alter latior eſt, ac quaternis, quiniſque lineis cyaneis tranſuerſim diſcurrentibus inſignitus.

De Coamichin. Cap. LII.

MIſſi præterea ſunt ad me Icones aliorum quorundam Piſcium, qui procedente tempore deferentur, ac ſi opus fuerit, delineabuntur, quorum interim nonnihil dixiſſe conueniet, interque illos in primis de Coamichin, qui ab Anguibus quorum referre videtur formam habet nomen; longiuſculus enim eſt, teres, ac minimè ſquamoſus, ac fortaſſis inter Galeos, reponendus. Secundus Cochomichin, qui à Pſittaco ſortitus eſt nuncupationem, cui roſtro iudices magnopere aſſimilari. *Alia inſuper ſpirenæ ſpecies*, teres, parua, ac prælongo roſtro, vocata Totomichin, necnon Colomichin oblongus piſcis, ac paruus, ac Achiyomichin prorſus ſimilis illi, quem gibbum vocant, ſed differens colore, qui huic ruber eſt.

De Manati. Cap. LIII.

Habetur ſupra lib.9. cap. 13. *fol.* 323.

De Piſcibus, qui nauigantibus in Nouam Hiſpaniam occurrere ſolent. Cap. LIV.

NAuigantibus in Nouam Hiſpaniam ſolent occurrere, & facili opera capi Tiburones, vaſti Piſces, & ad Cartilagineorum, oblongorumque differentias pertinentes, qui adeo voraces ſunt, vt Ingentem quandoque canem à Tiburone abſumptum eiuſdemq; poſteriora vtraque crura, vna cum natibus vno morſu ablata complures ſe vidiſſe teſtentur, referantque, lanienis cultrum, hamum prægrandem maximamque Taurini capitis partem in ſtomacho alterius ſimul inuenta Quin traditur in peculiari maris receſſu feſtiuiſſimus de illis iocus, demitti videlicet, integram equi partem quartam, vt adeo aquæ extimam, ad aliquot palmos non attingeret ſuperficiem accurrere nihilominus ad obtutum, & olfactum tanta pernicitate, & impetu Tiburones, vt ſaltu ex aquis prorumpentes medio in aere carnem, & oſſa ipſa non minori facilitate effracta ſorberent, quàm ſi quis lactucam diſcerperet. Horum Tiburonum capitibus, ob aſperitatem ingenitam ſupini adhærent adeo piſciculi, quos Romeros vocāt, vt nullo conatu eos abigere poſſint, illi verò dolatæ prædæ portiunculis, quæ plerunque per rictus Tiburonis effugiunt, victum ſibi quærunt: Hique ad turdorum differentias pertinentes, grati guſtus, ac ſalubris. Quid numerem Mugilum alatorum turbam, & aureos Piſces, eoſdem toto inſequentes Pelago, iucundæ, atque optimæ alimoniæ, quos in Anthiæ ſpecies fortaſſis aliquis referat, aut Delphinos Toninas vocatos, mali inter Nautas ominis, & procelloſum tempus præſagientes, marinos homines, trabes prælongas, Porcos, Pagros, Raias,

Bal-

Ballenas, ſcolopaces, & alios permultos in mentem modò non venientes, qui mihi ſemel tantùm in Nouam Hiſpaniam nauiganti caſu ſunt oblati.

De Piſce Tauri forma, qui à Chines Oceano delatus eſt. Cap. LV.

Piſciculus eſt vix duos palmos longus, ſed pinna caudæ inſtar ſex pene prolixa digitos, corio intectus duro, fuſco, ſed circa ventrem candenti, & vbique pentagonis, ſexangulisue diſtincto figuris, os eſt minimum, ſed longiuſculis munitum dentibus, oculi magni, pinnæ circa aures binæ ſatis paruæ, quemadmodum & aliæ duæ, quarum altera circa extrema ventris eſt; altera verò iuxta poſtremum dorſum: mirum eſt in hoc piſciculo duas prominere iuxta frontem ſpinas acuminatas infractæ duritiei inſtar corniculorum, ac totidem alias eadem magnitudine, & forma, circa ventris poſtrema; cæterùm de nutrimento aut natura eius nihil adhuc memorandum habeo, quod tradere poſſim poſteritati, niſi pandente ſeſe quotidie amplius mundo, antequam moriar quicquam hiſce meis ſcriptis adijci poſſe liceat ſperare.

De Cuitlapetotl, ſeu Piſciculo lacuſtri ventris magni. Cap. LVI.

Piſciculus eſt digitum longus craſſuſque, ita vocatus, quòd cœnoſis aquis degat, & ventrem habeat proportione corporis magnum, fuſci coloris. Vulgaris alimenti, & Mexicanis lacubus familiaris. O.N.

Finis V. Tractatus Hiſtoriæ Aquatilium.

TRACTATVS SEXTVS

DE HISTORIA MINERALIVM NOVAE HISPANIAE

Hic tractatus conſtat 36. capitibus, quorum 26. habentur ſupra, Volumine 1. lib. 10. capitibus, & folijs infra notandis.

Cap. 1.	*De Chimaltizatl, ſeu lapide ſpeculari.*	*ſ.ª lb. cap.*	3. *fol.* 336
Cap. 2.	*De Chapopotli.*	*cap.*	2. *fol.* 336
Cap. 3.	*De Hoitzitzilteti.*	*cap.*	18. *fol.* 341
Cap. 4.	*De Ychcatetl, ſeu lapide Goſſipij.*	*cap.*	15. *fol.* 340
Cap. 5.	*De Yztacxalli.*	*cap.*	15. *fol.* 340
Cap. 6.	*De Tlanexillo.*	*cap*	16 *fol.* 340
Cap. 7.	*De Tapachpatli, ſeu hepatis medicina*	*cap*	22 *fol.* 342
Cap. 8.	*De Yztli lapide.*	*cap.*	19. *fol* 341
Cap. 9.	*De Yztatl, ſeu ſale in genere.*	*cap.*	14. *fol.* 339
		cap.	25 *fol.* 343

Cap. 10.

Cap. X. De Texotli ſeu ſilatico.

GEnus eſt Terræ in montibus quarumdam Nouæ Hiſpaniæ Regionum effoſſæ, teritur hæc, includitur ſaccis, atque effuſa deſuper aqua, tenuior pars permittitur excolari, ſiccata redigitur in placentas cyaneas, quibus pictores eumdem colorem æmulantur: quæ remanſit in ſaccis craſſior pars tunditur, effuſaque rurſus aqua, tenuior ſecundò fluit, ad eadem vtilis, quamquam dilutior, atque vilior.

Cap. 11 *De Tlalyac, ſeu terra fœtida.* *vbi ſup. cap. 23. fol. 341*

Cap. XII. De Teticatl.

TEticatl, ſeu lapis Ticatl lapidis albi genus eſt, quo vſto vtuntur pictores ad albũ colorem exprimendum: quamuis Chimalticatl vocato, candore cedat.

Cap. 13. *De Tequixquitl iterum.* *vbi ſup. cap. 26. fol. 344*

Cap. XIV. De Tecuitlatl.

SCaturit Tecuitlatl nonnullis è locis Aluei Mexicani lacus perſimilis limo, & ſummas ſtatim petit aquas, vnde excipitur, verriturque retibus, aut coaggeratur palis, Indi extractum, & pauliſper ſiccari permiſſum ad ſolem efformant in placentulas: rurſus exponitur ſoli herbis virentibus ſuper impoſitum, donec exquiſitè areſcat, ita reponitur, vt caſeus in anni tantùm vnius vſum: eſtur vbi opus eſt cum Maizio torrefacto, vulgaribuſque Indorum placentis: Vnaquæque limi huius vomica peculiarem ſortitur Dominum, cui mille aureos interdum annuos reddat: ſapore eſt caſei, à quo ſumpſit apud Hiſpanos nomen, ſed minùs grato, & cœni quodam odore: color adhuc recenti cyaneus, aut viridis, ſed limoſus inueterato, è viridi nempe vergens in nigrum, edulis exigua portione, eademque aſſumpta loco ſalis, condimentiue maizij; at quæ ex eo parantur placentulæ, improbi ſunt, ac ruſticani cibi, & hoc vel eo conſtare poteſt, quòd cùm Hiſpanienſes Coloni nihil quod ad palati delicias ſpectet maximè apud has regiones intactum reliquerint, id nutrimenti nunquam ſuis permiſerint faucibus deuorandum.

Cap. XV. De Tlahuitl, ſeu Rubrica fabrili.

QVod Mexicani Tlahuitl vocant, nos Arabum æmulatione Macram, Latini vero Rubricam fabrilem appellant, genus eſt pallentis Terræ, quæ torrefacta rubeum è veſtigio induit colorem, vtilis pictoribus, ædiumque parietibus, ſoloue inficiendis colore.

Cap. XVI. De Tetlilli.

TEtlilli ſeu Ater lapis genus eſt terrę in myſtecarũ regione vocata huius Nouæ Hiſpaniæ præcipuè effoſſæ, atra, & qua pictores eidẽ colori imitando paſſim vtantur, etſi alia paretur apud eos atramenti differentia vocata Ocotl illi ex fumo aſſularum Pinus cuiuſuis, nuncupatę patria lingua Ocotl, vnde nomen

atramento, vſtarum nempe fumus in vaſorum opertorum cauitate in pilulas coit, quas demum deraſas in ſuis emporijs venundare frequenter ſolent.

Cap. XVII. De Tecuixtli.

TEcuixtli, ſeu Terra lutea Ochræ eſt ſpecies inficiendis tectis, cameriſque idonea, quæ locis quibuſdam huius Regionis vberrimè prouenit,

Cap. 18. *De Tlalxocotl, ſeu Terra acida. vbi ſup. cap. 26. fol. 342*
Cap. 19. *De Ticatlalli, ſeu Terra alba. cap. 21. fol. 341*
Cap. 20. *De Tequixquilitl, ſeu Nitro iterum. cap. 26. fol. 343*
Cap. 21. *De Tecoca huitl. cap. 25. fol. 341*

Cap. XXII. De Tecuixtli, ſeu colore luteo.

GEnus eſt Terræ, cuius fumo condecorare Indi denigratas trabes, cæteraſq. materies ſolent, atq; inficere rudes quaſdam, & modici ſumptus tabellas

Cap. XXIII. De Xicaltetl

HOc eſt aliud candidum, ac minerale pigmentum, Quoxicaræ vocatum, quo primùm res illinuntur, vt alij deſuper appoſiti colores tenaciùs adhæreſcant, nec valeant facile deradi, aut vlla violentia deleri.

Cap. 24. *De Quetzalytztli, de hoc fit mentio. vbi ſup. cap. 7. fol. 337*
Cap. 25. *De Eztetl, ſeu lapide ſanguinis. cap. 6. fol 337*
Cap. 26. *De Apoconalli. cap. 1. fol 336*
Cap. 27. *De Eztecpatli. cap. 65 fol 337*
Cap. 28. *De Tlapalte huilatl. cap. 12 fol 339*
Cap. 29. *De Tlacuiloltecpatl, ſeu lapide picto. cap. 10 fol 339*
Cap. 30. *De Toltecayztli. cap. 13 fol. 339*

Cap. XXXI. De Matlalxihuitl.

ITa vocant, cynaeos omnes lapides, quales ſunt vocati Torcoides cyaneique, ſed præcipuè viliores quoſdam, qui videntur ad prædictorum ſpecies pertinere nullam tamen eorum vtilem facultatem medicinę noſſe ſunt teſtati, ad hos tiam referendus eſt, quamquam dilutior, quem Xiuhtomolin nuncupant.

Cap. 32. *De Quetzalxoquyac, ſeu Pluma fœtida. cap. 10. fol. 339*
Cap. 33. *De Coztictecpatli. vbi ſup. cap. 4. fol. 337*
Cap. 34. *De Lapide Philippicarum. cap. 9. fol. 338*

Cap. XXXV. De lapide aqueo.

SAcrificus quidam oſtendit mihi gemmam etiam candentem, & ad chryſtallorum (vt videbatur) pertinentem genera, in qua mirum erat guttulam velut aquæ interceptam, & parua contentam cauitate ſemper tenere foraminis ſuperiora; quoque magis deprimeretur eò auidiùs ad ſuperiora tendere, cuius ego naturalem rationem adhuc perueſtigare nequiui.

Cap. 36. *De Ytehuilotl, & lapide Cryſtallino. vbi ſup. cap. 17. fol. 340*

IN-

INDICES ALPHABETICI SEX TRACTATVVM HISTORIAE Animalium, & Mineralium Nouæ Hiſpaniæ. & in primis Tractatus Primi De Quadrupedibus.

A

DE Aeluro à quo Gallia vocata corraditur. fol. 11 Cap. 34

De Anonymo quodam Animali. f. 3 c. 9.

De Ariete quadrigeminis armato cornibus. f. 12. c. 36

De Ayotochtli, ſeu Daſipode cucurbitino. f. 2. c. 2.

C

De Cacamiztli. fol. 12. Cap. 40

De Canum quibuſdam peregrinis gen ribus f. 6. c. 20.

De Caluaria reperta Chalei, & de repertis Gigantum Oſſibus. f. 10. c. 32.

De Cercopithecis. f. 6. c. 19

De Citli, ſeu Lepore. f. 2. c. 3

De Coyametl, ſeu Quauhcoyametl. f. 8 c. 25

De Coyopollin. f. 10. c. 29

De Coyotl, ſeu Vulpe Indica. fol. 4. Cap. 13

De Cuetlaehtli, ſeu Lupo Indico f. 7. c. 23

De Cuitlaxcoyotl. f. 5. c. 14

H

De Hoitzlacuatzin, ſeu Tlacuatzin Spinoſo. f. 3. c. 6

L

De Leone paruo Inſulę Margaritiferæ. f. 12. c. 39

M

De Maçame, ſeu Ceruis. fol. 7. Cap. 22

De Mapach, ſeu Animali cuncta prætentante manibus. f. 1. c. 1

De Miztli. f. 4. c. 11

O

De Ocotochtli, ſeu Daſipode. f. 5. c. 15

De Oztohua. f. 6. c. 16

P

De Peruicheatl. f. 11. c. 35

Q

De Quauhpeçotli, ſeu *Mele* Montano. f. 6. c. 17

De Quauhtecallotl. f. 8. c. 26

De Quauhtentzo. f. 9. c. 27

T

De Tauris, Vacciſq. Quiuiræ regionis. f. 10. c. 30

De Tepe Maxtla. f. 11. c. 33

De Tepe Maxtlaton. f. 9. c. 28

De Tepeytzcuitli, ſeu Cane Montano. f. 7 c. 21

De Tigri, & Tlalocelotl. f. 4. c. 10

De Tlacaxolotl, ſeu fera rotunda facie. f. 3. c. 8

De Tlacuatzin. f. 3. c. 5

De Tlacoyotl, ſeu Coyotl humili. f. 12. c. 37

De Tochtli, ſeu Daſypodum generibus, quos Cuniculos vocant. f. 2. c. 4

De Tucan, ſeu Talparum Indicarum quodam genere. f. 7. c. 24

De Tzonyztac, ſeu Quadrupede capillorum cãdentium. f. 3 c. 7

Y

De Ytzcuintecuani. f. 12. c. 38

De Ytzcuintepotzotli, ſeu Canibus gibbis. f. 10. c. 31

De Ytzcuiniquàni, ſeu, Canum interfectore. f. 4. c. 12

De Yzquiepatl, ſeu Vulpecula, quæ Mayzium torrefactum æmulatur colore. f. 6. c. 18

INDEX

Tractatus Secundi de Auibus.

A

DE Acaçaçahoactli, ſeu Aue Aquatili raucum ſonante. fol. 16. Cap. 11

De Acacalotl Mare, ſeu Coruo Aquatico. f. 15. c. 9

De Acatechichictli, ſeu Aue confricante ſe ad Arundines. fol. 17 Cap. 13

De Achalalactli, ſeu Piſcium voratrice. f. 13. c. 3

De Acitli, ſeu Aqueo Lepore. f. 41. c. 130

De Acolchichi, ſeu Aue rubeorum humerorum. f. 14. c. 4

De Acolin, ſeu Coturnicè aquatica. f. 42. c. 131

De Acolin, ſeu Aquatili Coturnice. f. 16. c. 10

De Acuicuitzcatl, ſeu Arundine Aquatili. f. 17. c. 14

De Acxoyatototl. f. 52. c. 199

De Ahuatototl. f. 55. c. 218

De Amacozque, ſeu Aue rubeſcentis colli. f. 17 c. 12

De Amaxocotototl. f. 53. c. 201

De Atapalcatl, ſeu Teſta aquaria. f. 15. c. 7

De Atototl, ſeu Aue Aquatil Mare f. 15. c. 8

De Atototl, ſeu Aue aquatica. f. 41. c. 128

De Atototloquichitl, ſeu Paſſere aquatico Mare. f. 17. c. 16

De Aue Paradiſea. f. 41, c. 129

De Aue altera delata ad Philippum ſecundum. f. 57. c. 223

De Auibus quibuſdam roſtri maximi. f. 17. c. 15

De alijs pluribus Auiculis Anonimis ab eadem prouincia Miſſis. f. 57. c. 226

De Axoquen. f. 55. c. 217

De Ayo quãtototl tiltic. f. 52. 195

De Ayoquantototl. f. 54. c. 207

De Aztatl, ſiue Ardea candenti. f. 14. c. 5

C

De Cacacollin, f. 42. c. 134

De Cacalotl, ſeu Coruo. f. 48. c. 174

De Caça lototl, ſeu Aue Cornicina, f. 50. c. 182.

De Cacatotol, f. 52. c. 197

De Caquantotol, f. 55. c. 215.

De Caxcaxtototl, f. 46. c. 158

De Ceçeto, f. 45. c. 151.

De Cehoilotl. f. 42. c. 132

De Cencontlatolli, ſeu quadringentis linguis f. 20. c. 30

De Cenotzqui, f. 18. c. 19

De Ceoan, ſeu Aue niuea. f. 19. 21

De Chachalacametl, f. 23. c. 41

De Chachauatototl. f. 51. c. 188

De Chiantototl, f. 43. c. 139

De Chichiltototl Tepazcullulæ. f. 51. c. 189

De Chietottotl. f. 31. c. 80

De Chichictli, f. 18. c. 18

De Chilcanauhtli, ſeu Anate Chilli colore, f. 21. c. 31

De Chilcoquipaltototl. f. 50. c. 183

De Chiltototl f. 22. c. 38

De Chiltototl, f. 54. c. 210

De Chiltototl. f. 50. c. 184.

De Chiltototl altera. f. 24. c. 45

De Chiquatli, ſeu Noctua. f. 20. 29

De Chiquatototl f. 47. c. 168

De Chochopitli. f. 19. c. 23

De Cocho Pſittaci genere, fol. 44. Cap. 145

De Cocho altero. f. 44. c. 146

De Cochitenacatl. f. 46. c. 160

De Cochitototl, ſeu Aue florida. f. 46. c. 161

De Cocochatl. f. 48. c. 171

De Cocotli, f. 23. c. 42

De Cocotzin. f. 24. c. 44

De Cocozton, f. 52. c. 192

De Cocoztli, ſeu Auicula Lutea, f. 33. c. 93

De Colçanauhtlicioatl. f. 28. 64

De Colcanauhtli, ſeu Anate Coturnicum Mexicanarum colore. f. 49. c. 175

De Colcuicuiltic. f. 19. c. 25

De Colin aliquot generibus, fol. 22. c. 39

De Coltotl, ſeu Auicula inflexa, f. 18. c. 20

De Comaltecatl, f. 19. c. 22

De Concanauhtli. f. 28. c. 66

De Coxolitli, quam Phaſianum Patrium vocant, f. 23. c. 40

De Coyolcozque, ſeu Colli ſonali, f. 19. c. 24

De Coyoltototl. f. 44. c. 149

De Cozcaquauhitli. f. 20. c. 27

De Coztotol, ſeu Aue Pallida, f. 20. c. 28

De Coztototl, ſeu Aue lutea, fol. 43. c. 140

De Coztototl, ſeu Aue lutea. f. 43. c. 43

De Cuechtototl, f. 54. c. 214

De Cuitcuitzcatototl, f. 53. c. 203

D

De Daic. f. 56. c. 220

E

De Ecatototl, ſeu Aue Venti. f. 24. c. 46.

De Ecatototl altera, f. 24. c. 47

De Ecatototl, ſeu Aue Venti. f. 33. c. 95.

De Elcoztototl. f. 48. c. 172

De Elototl, ſeu Aue Spicæ Mayzij, f. 25. c. 48

De Elotototl, f. 25. c. 49

De Elotototl, f. 48. c. 169

De elototl. f. 54. c. 209

De Quarta Elotototl, f. 57. c. 227

G

De Guitguit. f. 56. c. 219

H

De Hoacton fœmina. f. 13. c. 1

De Hoactli, ſiue Toloactli, dett Aue Sicca, f. 26. c. 53

De Hoactzin, ſeu Aue ſimilem nomini edente vocem. f. 25. 50

De Hoctzin altera f. 27. c. 61

De Hoauhtototl. f. 27. c. 57

De Hoexocanauhtli. f. 25. c. 51

De Hoitzanatl, ſeu magno Sturno. f. 21. c. 33

De Hoexototl, ſiue Aue Saligna. f. 27. c. 58

De Hoilotl, ſiue Colũba. f. 26. 56

De Hoilotl iterum, f. 27. c. 60

De Hoinetli, ſeu Aue incurua. f. 34. c. 96

De Hoitlallotl, f. 25. c. 52

De Hoitzilaztatl. f. 27. c. 62

De Hoitzitzillin Tepuzcullulæ. f. 47. c. 164

De Hoitzitzilototl, ſeu Aue varia. f. 26. c. 54

De Hoitzitzilpapalotl. f. 26. c. 55

De Huexolotl, f. 27. c. 59

I

De Izanatl, f. 21. c. 32

M

De Metzcanauhtli, ſeu Anate lunari, f. 45. c. 152

De Miacatototl, ſeu Aue germinis Mayzij. f. 30. c. 77

De Moçototl, ſeu Aue quæ alitur herba vocata Mocoqlitl. f. 31. c. 79

De Motmot, f. 52. c. 196

N

De Nepapantototl, f. 40. c. 127

De Nexohoitzillin, ſeu Hoizillin cinereo. f. 31. c. 82

De Nexton. f. 31. c. 83

De Nextototl. f. 32. c. 84

De Nochtototl, ſeu Aue fol. 31. cap. 81

De Nopaltencol, f. 44. c. 150

O

De Ocoçolin, ſeu Perdice Montana, f. 32. c. 85

De Ocoçolin. f. 54. c. 211

De Oconenetl. f. 32. c. 87

De Oconenetl. f. 43. c. 137

De Ocotzinitzcan, f. 32. c. 86

De Ocotzinitzcan. f. 45. c. 156

De Olototl. f. 53. c. 205

De Opipixcan. f. 44. c. 147

P

De Pauxi vocata Aue. f. 56. c. 222

De Pepatzca, ſeu Anate ſplendenti. f. 32. c. 88

De Perutototl. f. 47. c. 167

De Picalotl, f. 57. c. 225

De Picicitli, f. 53. c. 200

De Pipixcan, ſeu Aue furaci. f. 32. c. 89

De Pipizton, ſeu Auicula ſplendenti. f. 33. c. 90

De Pitzmalotl, f. 57. c. 224

De Plurimis alijs Auiculis anonimis ab eadem prouincia miſſis. f. 57. c. 226

De Poxaqua. f. 33. c. 91

Q

De Quachichil, f. 38. c. 65

De Quachichiltic, fœmina, fol. 48 c. 170

De Quachilton, ſeu Aue Siliquaſtrini capitis, f. 20. c. 26

De Quapach canauhtli, f. 52. 194

De Quapachtototl f. 49 c. 179

De Quapetlahoac. f. 48. c. 173

De Quatotomomi. f. 50. c. 186

De Quatoztli. f. 34. c. 99

De Quauhcilni. f. 34. c. 97

De Quauhchichil, ſeu Auicula capitis rubei f. 18. c. 17

De Quauhchochopitli, ſeu Auicula ligna excauante f. 33. c. 94

De Quauhtotopotli. f. 46. c. 157

De Quauhtotopotli. f. 47. c. 165

De Quauhtotli. f. 33. c. 92

De Quauxoxoctototl. f. 49. c. 177

De Quauhelotototl. f. 54. c. 213

De Quetzaltototl, ſeu Aue plumarum diuitum. f. 13. c. 2

T

De Tatac. f. 50. c. 185

De Techictli. f. 37. c. 110

De Techictli. f. 52. c. 193

De Tecolotl. f. 35. c. 102

De Tempatlahoac altera, ſeu Aue lati roſtri. f. 30. c. 78

De Teoauhtototl. f. 52. c. 198

De Tepetototl. f. 35. c. 10[illegible]

De Tequixquiacatzanatl. f. [illegible] c. 134

De Tetzompan. f. 38. c. 11[illegible]

De

De Tlacahoilotl. f.46.c.159
De Tlacoquauhtli. f.35.c.103
De Tlalacatl, ſeu Anſere Montano. f.34. c.98
De Tlalchinolototl, ſeu Aue combuſta. f.38. c.114
De Tlalquipatli. f.39. c.119
De Tlanquiquizototl, ſeu Paſſere ſibilante. f.[illegible].c.163
De Tlapalchichi, ſeu conſtrictrice rubea. f.38. c.1[illegible]6
De Tlapaltototl. f.46 c.162
De Tlaquauhtli. f.44 c.144
De Tlaquilototl, ſeu Aue picta. f.[illegible] c.141
De Tlatepetlachiquali, ſeu Otide ſaxorum. f.37.c.1[illegible]3
De Tlauhquechu tototl. f.51. 191
De Tlauhquechul. f.49.c.178
De Tlauhtototl, ſeu Aue Coccinea. f.43.c.142
De Tlauhtototl, ſeu Aue rubea. f.51 c.190
De Tlotli. f.49. c.176
De Tolocatzanatl, ſeu Sturno iunceti. f.22 c.36
De Tolchiquatli, ſiue Noctua iunceti. f.36.c.107
De Tolcomoctli. f.45 c.153
De Totecolochtli fœmina, ſeu Aue ſtertrice iunceti f.36. 06
De Toquilcoyotl. f.44 c.148
De Totecolochtli mare, ſeu Metzcanauhtli, ideſt Aue Lunari. f.36. c. 05
De Tuputu. f.56. c.221
De Tozcacoztli mare, ſeu gutturis pallidi. f.37.c.111
De Tozcacoztic. f.42.c.133
De Toznene. f.38.c.117
De Tznahoei. f.22.c.35
De Tzanatltototl, ſeu Aue ſimili ; aut congenere Tzanatl. f.22.c.37
De Tzinitzcan. f.42.c.135
De Tzinitzcan. f.23 c.43
De Tzitziculotl. f.39. c. 18
De Tzitzihoa mare. f.35.c.104
De Tzonyayauhqui mare, ſeu Aue capitis varij. f.36. c.108
De Tzonyayauhqui fœmina. fol.37. cap.109
De Tzonyayauhqui tertia. fol.40. cap.123
De Tzopilotl, ſiue Aura. f.37.c.112

X

De Xalcuani, ſeu Aue arenam deglutiente. f.39. c.121
De Xiquipiltototl. f.54. c.212
De Xiuhtototl, ſeu herbarum Aue. f.39.c.120
De Xochitototl. f.39.c.122
De Xochitototl altera ſeu Aue florida. f.40.c.125
De Xochitenacatl. f.51.c.187
De Xochitenacatl altera. fol.47. cap.166
De Xochitenacatl. f.51.c.187
De Xochitenacatl altera. fol.58. Cap.229
De Xomotl. f.40.c.124
De Xompantototl. f.53. c.202
De Xolotlapech. f.54. c.208
De Xotlapech. f.53. c.204
De Xoxouhquihoactli. f.14 c.6
De Xoxouhquihoactli. f.40. 126

Y

De Yacaçintli, ſeu roſtro ſpicæ Mayzij. f.45.c.154
De Yacapatlahoac, ſeu Aue lati roſtri. f.42.c.136
De Yacapitzahoac Mare, ſeu Aue roſtri mucronati. f.29. 68
De Yacatl, ſiue Aue roſtri nigri. f.57.c.228
De Yacatexotli, ſeu roſtro Cianeo. f.29.c.70
De Yacatopil, ſeu roſtro ſudis. f.29.c.69
De Yohualtototl, ſeu Aue nocturna. f.49. c.180
De Yayauhquitototl f.55.c.216
De Yxixoxouhqui, ſeu Aue cyaneorum pedum. f.29.c.72
De Yilamatotl, ſeu Aue vetula. f.30.c.75
De Yohaltecolotl, ſeu Bubone nocturno. f.30.c.73
De Yohoalcoachillin. f.30.c.74
De Yohualcuachili, ſeu capite Chilli nocturno. f.50.c.181
De Ytzquauhtli, ſeu Aquila nouaculæ. f.28 c.67
De Yxamatzcatltototl, ſeu Aue candenti colore illita oculos. f.30.c.76
De Yxamazcatl f.43. c 138
De Yxtezcatototl. f.53. c.206
De Yxcuicuil, ſeu oculo picto. f.29.c.71
De Yzquauhtli. f.34.c.100
De Yztactzonyayauhqui, ſeu Aue varij Capitis. f.28.c.63
De Yztactzonyayauhqui. 45.155

INDEX

Tractatus Tertij de Reptilibus.

A

DE Acaltetepon, ſeu Monoxilo mucronato, quod priuatim Tamacuilcahuya vocant. fol.58. cap.1
De Acoatl, ſeu Serpente aquatili. f.60.c.6
De Agualen. f.69.c.50
De Ahuetyactli, ſeu Hemorrhoo Indico. f.59. c.3
De Alijs duobus Lacertarum generibus, quæ propriè Acaltetepo nuncupantur. f.58. c.2
De Aquaqua, ſeu Bufone. f.60.7
De Aquetzpallin, ſeu Crocodilis, quos alij Caymanes vocant. f.60.c.5
De Aquaquetzpallin, ſeu aquatico colore. f.59.c 4
De Ataligato Angue. f.69.c.51

B

De Bitin Colubri genere. f.70.56

C

De Canauhcoatl. f.61.c.11
De Cencoatl. f 60 c.9
De Cencoatl. f.63.c.23
De Cencoatl, ſeu Colubro ſimili *ſpicæ mayzij*, ſimilibuſque coloribus variato. f.62. c.15
De Chiauhcoatl. f.68.c.47
De Cocoatl, ſeu Colubro Coturnicum colore. f. 62. c.16
De Colcoatl, ſeu ſerpente Coturnicibus ſimili. f.60.c.8
De Colubro ſplendente in tenebris, quem vocant Cumcoatl. f.70.c 58
De Coyuta. f.70.c.57
De Cuech, ſeu Colubro ſonalibus inſignito. f.62.c.17
De Cuicuilcoatl, ſeu Colubro vario. f.61.c.14

D

De Dopone. f.69 c.54

E

De Ecacoatl, ſeu Angue venti. f.61. c.12

H

De Haro Coloti genere. f.70 c.55

M

De Macacoatl, ſeu Angue Ceruino. f 63.c.20
De Maçacoatl. f.63. c.21
De Maquizcoatl. 63. c.22

N

De Nexoa. f.68.c.48

O

De Oro Colubri genere. f.68. 49

P

De Petlacoatl. f.64.c 28
De Petzcoatl, ſeu Angue lubrico. f.64 c.27

Q

De Quatapalcatl, ſeu Chameleone Mexicenſi. f.61. c.13
De Quauhtzicatlinam, ſeu matre formicarum. f.65.c.32

De

T

De Taletec Lacerta. f.69. c.53
De Tapayaxin. f.67. c.44
De Genere Tamacolin, ſeu Rubetarum. f.65.c.34
De Tecoixin torquata.f.63. c.25
De Tecoixin, ſeu ſaxorum lacerta. f.65. c.36
De Techichicotl, ſeu lapide inculto. f.64. c.31
De Tepecolcoatl, ſeu Angue montano, Coturnices Indicas colore imitante.f.68. c.46
De Teque Lacerta. f.69.c.52
De Tecuixin,ſeu innocuis lacertarum generibus. f.67. c.41
De Teixminani, ſeu ſerpente inuolante oculos. f.66.c.40
De Temacuilcahuilia ſerpente. f.68.c.45
De Tetzauhcoatl, ſeu ſerpente raro. f.66. c.37
De Tetzauhcoatl. f.67. c.43
De Teuhtlacotzauhqui, ſeu domina ſerpentum. f.63.,c24
De Teuhtlacotzauhqui altero. f.65. c.33
De Texixincoyotl. f.66. c.38
De Tlehua, ſeu igneo Colubro. f.63.c.26
De Tlecoatl, ſeu igneo ſerpente f.64. c.30
De Tlilcoatl. f.67. c.42
De Tlilcoatl. f.64. c 29
De Tlilcuetzpallin, ſeu nigra lacerta. f.65. c.35
De Tzicatlinan ſerpēte.f.61.c.10

X

De Xaxalhua. f.66, c.39

Y

De Yztaccoatl, ſeu albo Colubro. f.62.c.18
De Yztactetoizin,ſeu alba lacerta. f.62.c.19

INDEX

Tractatus Quarti de Inſectis.

A

De Aoachtocatl, ſeu Araneo. f.71. c.3
De Atocatl, ſeu Araneo verſante in aquis f.71.c.1
De Axin, ſeu Vermium quorundam pinguedine. f.71. c.2

C

De Cohahoapochin. f.73. c.15
De Coyayahoal. f.72. c 9

E

De Ecatocatl, ſeu Araneo venti. fol.71. Cap. 4

H

De Hocitexca. f.75.c.26
De Hoitztocatl, ſeu Araneo ſpinoſo. f.71.c.5

L

De Laualaua Aranei genere, fol.75. c.28
De Lumatec Hirundinis genere. f.75. c.29

P

De Pollin. f.73. c.13
De Papilionum Nonnullis generibus. f.72. c.12

Q

De Qcauhmecatl. f.73. c.17
De Quauhocuilin. f.74. c.20
De Quauhtemolin. f.74.c.19
De Quetzalmiahuatl, ſeu Veſpa pennas Huacamayæ colore imitata. f.73. c.18

S

De Sulum formicarum genere. f.76. c.30

T

De Tapalchichi. f.71. c.6
De Techichiatl. f.72.c.8
De Temahoani. f.72 c.7
De Temictli. f.72. c.11
De Temolin, ſeu Scarabeis. fol.74. cap. 22
De Tetlatoca. f.73.c.16
De Inſecto altero, quod Tenamaznanapaloa vocant.f.73.14
De Tlalacatl, ſeu Arundine terreſtri. f.74. c.23
De Tlaxiquipillin ſeu Marſupio Terreſtri. f.74. c.24
De Tleocuilin. f.74.c.21
De Tocatl, ſeu Araneorum generibus. f.74. c.25
De Tzontecomama, ſeu Inſecto, cui caput videtur eſſe oneri. f.75. c.27

Y

De Ytzuqua, ſeu Sipantipe. fol.72. cap. 10

INDEX

Tractatus Quinti de Aquatilibus.

A

De Acacana, ſeu Piſce Gibbo fol.85. Cap.41
De Acacapallin. f 85. c.43
De Acipaquitli. f.84. c.39
De Acuetzpalmichin f.85. c 44
De Aloſac, Lupeaue Maris Auſtralis. f.85. c.40
De Acocilin, ſeu imagine Cochleæ. f.78 c.8
De Ahuauhtl, ſeu Muſcarum paluſtrium Ouis. f.77. c.7
De Ahuihuitla, ſeu Aquam trahente. f.78. c.9
De Ahuitzotl. f.78. c.10
De Anenez, In ſecto lacuſtri, fol.77.c.5
De Amacpa[illegible], ſeu manu coccinea. f.79. c.13
De Amilotl, ſeu Piſce tereti. f.77. c.6
De Atexcalqu[illegible]huitl. f.79. c.14
De Atolocatl, ſeu Gerynis. fol.77.c.4
De Atetepitz, ſeu Scarabeo lacuſtri. f.76.c.3
De Atonahuiztli. f.79.c.15
De Atopinan. f.78. c.11
De Axaxayacatl, ſeu Muſca paluſtri, aquoſa facie conſtante. f.76 c.1
De Axolotl, ſiue luſu aquarum. f.76. c.2

C

De Chacallin. f.80.c.17
De Coamichin. f.87. c.52
De Coatetl. f.86.c.45
De Cocolin. f.80.c.18
De Coyamemichin. f.86.c.50
De Cueyatl. f.80. c 19
De Cuitlapetotl, ſeu Piſciculo lacuſtri ventris magni. f.88.56

H

De Huitzitzilmichin. f 83. c.34
De Huitzitzilmichin. f 86. c.46

M

De Malullis. f 82. c.27
De Manati f 87. c.53
De Michpillin, ſeu Ouis piſcium. f 81, c.25

O

De Ocuiliztac, ſeu Vermiculis candidis. f.79 c.12

P

De Papalomichin. f.84. c.37
De Papalomichin. f.86. c.47
De Piſce Tauri forma, qui à Chines Oceano delatus eſt 88.55
De Piſcibus, qui nauigant bus in nouam Hiſpaniam occurrere ſolent. f 87 c.54

Q

De Quatetl. f.84.c.36
De Quetzalmichin. f.86. c.48

S

De Serra Piſce. f.85. c.42

T

De Tapachpoxcauhqui.f.83. 33.
De Tenexmichin, ſeu Pagro: fol 86. cap.49
De Tepechacalun. f. 82. c.28
De Texcalnanacatl, ſeu fungo

go lapideo . f.83. c.32
De Tlacamichin . f. 83. c.33
X
De Xalmichin, ſeu Piſce areno-ſo. f.83 c.30
De Xalmichin quauhnahoacen-ſi . f.83. c.31
De Xiomichin Mexicanorum, quam noſtri Trocum vocant . f. 82. c.26
De Xochipaltapachtli, ſeu Concha minij coloris auriculata. fol.79. c.16
De Xohuilin . f.82. c.29
Y
De Yayauhqui, ſeu Atro Xohili . f.80. c.21
De Yacapitzahuac, ſeu Piſce tenuisnaſi . f.81. c.22
De Yacapitzahuac. f.81. c.23
De Yzcahuitli . f. 80. c.20
De Yzcohua . f.86. c.51
De Yztalt, ſeu Sale Fontano. f.81. c.24

INDEX

Tractatus ſexti de Mineralibus.

A
DE Apoconalli. fol.90. C.26
C
De Chapopotli . f.88. c.2
De Chimaltizatl, ſeu lapide ſpeculari . f.88. c.1
De Coztictecpatli. f.90. c.33
E
De Eztecpatli . f.90. c.27
De Eztetl, ſeu lapide ſanguinis . f.90. c.25
H
De Hoitzitziltetl . f.88. c.3
L
De Lapide philippicarũ. f.90. c.34
De Lapide Aqueo. f.90. c.35
M
De Matlalxiuhitl . 90. c.31
Q
De Quetzalxoquyac, ſeu pluma fœtida . f.90. c.32
De Quetzaiytztli . f.90. c.24
T
De Tapachpatli, ſeu hepatis medicina . f.88. c.7
De Tecocahuitl . f.90. c.21
De Tecuitlatl . f.89. c.14
De Tecuixtli . f.90. c.17
De Tecuixtli, ſeu colore luteo . f.90. c.22
De Tequixquilitl, ſeu nitrô iterum . f.90. c.20.
De Tequixquitl iterũ. f.89. c.13
De Tetlilli . f.89. c.16
De Teticatl . f.89. c.12
De Tezotli, ſeu Silatico. f.89. c.10
De Ticatlalli, ſeu Terra alba . f.90 c.19
De Toltecayztli . f.90. c.30
De Tlacuiloltecpatl, ſeu lapide picto f.90. c.29
De Tlahuitl, ſeu rubrica fabrili . f.89. c.15
De Tlalxocotl, ſeu Terra acida . f.90 c.18
De Tlalyac, ſeu terra fœtida . f.89. c.11
De Tlanezillo . f.88. c.6
De Tlapaltehuilatl . f.90 c.28
De Xicaltetl . f.90. c.23
Y
De Ychatetl, ſeu lapide Goſſipij . f.88. c.4
De Yztacxalli . f.88 c.5
De Yztatl, ſeu ſale in genere . f.88. c.9
De Yztehuilotl, & lapide Chryſtallino . f.90. c.36
De Yztli lapide . f.88. c.8

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGE.

pag. 4	cap. II.	felle	lege	fele
pag. 8	cap. XXV.	circuratur	l.	cicuratur
pap. 8	cap. XXVI.	hyemmalis	l.	hiemalis
pag. 8	cap. XXVI.	fulus	l.	fuluus
pag. 10	cap. XXX.	Incuruuo	l.	Incuruo
pag. 11	cap. XXIV.	non	l.	naturam
pag. 13	cap III.	candent	l.	candenti
pag. 15 vſque ad pag. 23		hiſt·quadruped.	l.	hiſt·auium
pag. 15	cap. IX.	alimteum	l.	alimentum
pag. 15	cap. IX.	medioris	l.	mediocris
pag. 16	cap. XI.	pronominet	l.	promineat
pag. 17	cap. XIII.	Corduele	l.	carduele
pag. 29	cap. XV.	Columbarnm	l.	columbarum
pag. 29	cap. LXV.		l.	LXX
pag. 30	cap. LXXV.		l.	LXXIV
pag. 38	cap CXVII.	conſpicindam	l.	conſpiciendam
pag. 49	cap. CLXV.	Mexicanaum	l.	Mexicanarum
pag. 58	cap. II.	nunpantur	l.	nuncupantur
pag. 74	cap. XXVI.	nigerſit	l.	negreſcit
pag. 82	cap. XXVI.	ſuatate	l.	ſuauitate
pag. 85	cap. XLI.	aliam paruam	l.	alia parua
pag. 87	cap. LIV.	dolatæ,	l.	delatæ

INDEX MEDICAMENTORVM NOVAE HISPANIAE

Secundum Corporis partes, & morbos: à Franciſco Stelluto Lynceo Fabrianen: in ordinem, redactus.

Primus numerus Librum, ſecundus Caput, tertius Folium indicant: niſi vbi ſub eodem libro plura aſſignantur Capita, aut folia: tunc enim Libri non repetitur numerus. Sed primus numerus Caput; ſecundus Folium indicat. Quando autem numeri aſterico notantur, Solùm morborum generi, & non Speciei in textu correſpondent: Sed quia ab Auctore ipſo ità medicamenta deſignantur, nec mutari, nec omitti debuerunt.

CAPITIS.

Ad Capitis dolores.

Libro. 2. Capite. 3 Folio. 30: & c. 17. f. 39. l 3. 29. 66: & 34. 68: l 4 16. 113.*: l. 5. 7. 140: & 34. 160: l. 6. 26. 197: l. 8. 50. 296.

Ex frigida Cauſa.

Lib. 2. c. 3 f 30.*: & 17. 39: l. 3. 1. 45: & 18. 56: l. 5. 21. 149: & 34. 160: & 36. 163: l. 6 57. 214.

Ex calida Cauſa.

Lib. 3 c. 51. f. 99: l. 4. 12 108: & 16. 113: l. 6. 12. 189: & 57. 214: l. 8. 26. 277: l 9. 12. 322.

Ad corroborandum Cerebrum.

L. 2. c. 8 f 33: et 15. 38: et 24. 42 et 25. 43: l. 3. 5. 48: & 9. 50: et 11. 52: et 16. 55: et 40. 72: et 42 76: et 45. 79: et 67. 93: l. 4. 36. 125: l. 5. 51. 174.

Ad diuturnos capitis dolores.

L. 3. c. 34. f. 68: l. 5. 7. 163: et 36. 163: & 51. 174.*. l. 7. 46. 250:

Ad purgandum caput.

Lib. 2. c. 3 f. 30.*. l 3. 34. 68: et 68. 94: et 69. 94: l. 6. 26. 197: l. 8. 67. 305:

Ad Sumnum conciliandum.

Lib. 3. c. 18. f. 56: & 59. 89: l 4. 32. 123: l. 5. 51. 174: l. 6. 57. 214: l 8: 28. 278: & 59. 303: et 80. 312: l. 9. 14. 326:

Ad comitiales morbos, ſeu Epilepſiam.

Lib. 3. 40. 74: l. 4. 37. 127: l. 6. 51. 210: l. 9. 11. 322: & 14. 326:

Ad hemicraniam.

Lib. 3. 34. 160: l. 6. 2. 183: & 60. 216: l. 7. 57. 257:

Ad melanconiam, ſeu inſaniam ex morbo.

Lib. 3. 7. 48: l. 5 34. 160: l. 6. 3 2. 200: et 7. 6. 224: l. 8, 3. 263: l. 9. 10. 320: & 29. 331:

Ad Capitis fluxiones.

Lib. 3. 16. 55: & 40. 72: l 5. 51. 174: l. 6. 20. 193: l. 7 49. 252:

Ad capitis Vlcera & ſcabiem.

Lib. 2. 18. 40: l. 3. 34. 68.*: & 44. 78.* l. 5. 51. 174: l. 7. 36. 240*. l. 8. 50. 296:

Ad Ophiaſim, ſeu fluxum Capillorum.

L. 5. 8. 141: l. 7. 42. 247: l 8. 46. 292: l. 10. 26. 344:

NERVORVM.

Ad conuulſiones.

L. 3. c. 40. f 72: l. 4. c. 27 f. 120*: & 37. 127: l. 5. 15. 146: & 17. 147: & 19. 148: & 29. 154*: & 30. 157*: l. 6. 47. 28: & 58. 214: l. 8. 12. 271: & 17. 274: & 42. 28: l. 9. 5. 317:

Ad ſtuporem.

L. 4. c. 27. f. 120*: l. 5. 30. 157. l. 6. 23. 196: l. 8. 17. 274: & 22. 275. & 42. 289. & 58. 302:

Ad paralyſim.

L. 3. 11. 52: & 16 55: & 40. f. 72. & 74: l. 4. 7. 105: & 27. 120*: & 37. 126: l 5. 10. 142: & 15. 146: & 30. 157*: l. 6. 2. 183*: & 5. 185: & 23. 196*: & 38. 203*: l. 8. 17. 274*: & 22. 275*: & 42. 289*: & 53. 298*: & 58. 32*:

Ad ægritudines, & dolores neruorum.

Lib 2 1. 28*: l 3. 18. 56: & 19 57: l. 4. 6. 105: & 18. 114*: & 37. 126*: l. 5. 35 162*: l 6. 13. 109*: & 31. 199:

Ad Contractiones neruorum.

Lib. 3. c. 40. f. 73: & 66. 93: l. 4. 37. 126: l. 5. 15. 146: & 56. 179: l. 6. 58. 214:

OCVLORVM.

Ad inflammationes oculorum.

Lib. 2. 22. 42: l. 3. 23. 59. & 26. 60. & 36. 69: & 64. 91: & 71. 95: l. 4. 5. 104: & 22. 117. & 25. 119: et 32. 123: et 39. 128. et 44. 129. l. 6. 12. 189: & 22. 195: & 53. 211: & 57 213: & 60. 215. l. 7. 228. 235*: & 32 237. & 46. 250: & 51. 253: & 60. 258: l. 8. 6. 265. & 26 278: & 48. 294: & 68. 306

Ad argemata, ſeu albugines oculorum.

L. 2. 21. 41: l. 3. 10. 50: & 7. 95: l. 4. 3. 103: & 5 104: l. 5. 2. 134. & 31. 158: l. 8. 35. 284. l. 10. 13. 339. & 14. 340:

Ad Encanthidem, ſeu excreſcentem carnem in oculis.

L. 3. 40 73*: l. 4. 25. 119 l 6. 26. 197: & 60. 216: l 7. 17. 229: l. 8. 6. 265: & 35 284: l 10. 13. 339:

Ad oculorum fluxiones.

L. 3 24 60*: l 4 17. 113: l. 5. 14. 145*: & 40 166: l. 6. 35. 201.

Ad ſanguinolentos oculos.

Lib. 6. 57. 213:

Ad luſciosos, ſeu ad clarificandum Viſum.

Lib. 6. 20. 193: & 41. 205: l. 10. 13. 339. & 14. 340.

Ad prurigines oculorum.

Lib. 6. 28. 198:

Ad oculorum morbos in genere.

L. 3. 24. 60: et 40. 73: l. 4. 3. 103. & 5. 104. & 31 123: l. 5. 2. 134: & 14. 145. & 38. 165: & 40. 166: & 41. 167: l. 6. 20. 193: & 26. 197: l. 7. 24. 233: & 28. 235. & 51. 253: l. 8. 50. 296:

AVRIVM.

Ad aurium dolores.

Lib. 3. 39. 71: & 53. 86: l. 4. 16. 113. l. 5. 6: & 7. f 140: l. 7. 57. 257: l. 8. 50. 296.

Ad Parotidas.

Lib. 4. 16. 113*: l. 8. 50. 296:

Ad purulentas aures.

Lib. 5. 6. 140:

I N D E X.

Ad ſurditatem.
Lib. 3. *c.* 51. *f.* 84: & 61. 90: *l.* 5. 6. 140: *l.* 6. 20. 193: *l.* 8. 28. 278:

NARIVM.

Ad ſanguinis profluuium.
Lib. 3. *c.* 81. *f.* 99: *l.* 4. 17. 113: *l.* 5. 34. 160: *l.* 6. 37 202: *l.* 7. 58. 257: *l.* 8. 8. 267: & 268: *l.* 10. *c.* 5. *et* 6. 337:

Ad ſternutamenta cienda, & pituitam educendam.
Lib. 3. 34. 68: *l.* 5. 12. 144. *et* 55. 179.

ORIS, ET LINGVAE.

Ad fœtorem oris.
Lib. 3. *c.* 42 *f* 76: *l.* 4. 36. 125: *l.* 5. 13 144. & 34. 160: & 4. 167: *l.* 8 70. 307:

Ad oris Vlcera.
Lib. 3. *c.* 15 *f.* 54: & 35. 68: *l.* 4. 31. 123: *l.* 6. *c.* 55. 201*: *et* 58. 213 *l.* 7. 36. 240: & 60 258: *l.* 8. 15. 272: & 46. 292: *et* 48. 294: & 70. 307:

Ad Oris halitum commendandum.
Lib. 3 *c* 42. *f.* 76: *l.* 4. 36. 125: *l.* 5. 13 144 *et* 34 160: *l.* 8. *c.* 70 307.

Ad humectandam, ſeu leniendam linguam.
Lib. 3. *c.* 47. *f* 82: & 71. 95: *l.* 8. 1. 261: & 74. 309: *et* 78. 311.

Ad labiorum Vlcera.
Lib. 3. *c.* 47. *f* 82:

DENTIVM, ET GINGIVARVM.

Ad extergendos dentes.
Lib. 2. *c.* 25. *f.* 43: *l* 3 *c.* 12. *f.* 53: & 45. 79: *l.* 5. 7. 140: *l* 8. 75. 310: *l.* 10. 2. 336:

Ad dolores dentium.
Lib. 2. *c.* 17. *f.* 39: *l.* 3. 16. 55. *et* 27. 61. & 37. 69: *et* 41. 75: & 53. 86: & 66. 93: *l.* 4. 36. 125: *l.* 5. 5. 139: & 7. 140: & 35. 162: *et* 51. 174: *l.* 6. 6. 185. & 10. 188: & 57. 215: *l* 8. 40. 287. & 46. 292: *l* 9. 9. 300.

Ad firmandos dentes, et gingiuarum dolores.
L. 3. *c.* 15. *f.* 54 *et* 22. 59: *et* 26. 60: *et* 42. 76: & *c.* 76. 97: *l.* 4. 36. 125: *et* 42. 129: *l.* 6. 31. 199: *et* 55. 212: *l* 8. 48. 294: *et* 70. 307: *l.* 10. 24. 342:

Ad fluuidas gingiuas.
Lib. 3. *c.* 22 *f.* 59*: *l.* 6. 31. 199: & 57. 214: *l.* 8. 48. 294: & 75. 310:

GVTTVRIS, ET GVLAE.

Ad anginam.
Lib. 4 *c.* 37. *f.* 127: *l.* 7. 53. 255: *l* 9. 17. 330:

Ad inflammationes.
L. 7. *c.* 53 *f.* 255: *l.* 8. 50. 296: *l* 9. 17. 330:

Ad ſtrumas.
L. 5. *c.* 27 *f.* 153: *et c.* 51. 175.

Ad Gulæ diſtillationes.
L. 3. *c.* 40. *f.* 72: *l* 6. 45. 207:

PECTORIS, ET PVLMONIS.

Ad expuitionem ſanguinis.
Lib. 3 *c.* 64 *f.* 91: *l* 6. 11. 188: *l.* 8. 35. 284:

Ad Phtiſim.
Lib. 3. *c* 23: *f.* 72:

Ad Suſpirioſos, et reſpirationem iuuandam.
L. 3. *c.* 11. 52: & 40. 42:

Ad tuſſim.
L. 2. *c.* 23. *f* 42: *l.* 3. 68. 94: *et* 78. 98: *l* 5. 34. 160: & 35. 161: & 36. 163: *et* 41. 167: *et* 43. 168: & 55. 179: *l.* 6. *c.* 15 *f.* 191: & 19. 193: *et* 21. 194: & 28 198: 41. 205: *et* 45. 207: *et* 52. 210: *l.* 7. 22. 232: *et* 35. 240: *et* 51. 253 *l* 8. 6. 265: & 31. 281: *et* 48. 294. *l* 10. 19. 341*: *et* 22 342:

Ad pectoris aſperitates, ſeu emolliendum pectus.
L. 3. *c.* 37. *f.* 69*: *et* 68. 94: *l.* 4. 5. 165: *l* 6. 3. 183: *et* 15. 191: *l* 7. 15. 228: *et* 27. 235: *et* 40. 244: *l.* 10. 22. 342:

Ad pectoris dolores.
L. 2. *c* 8. *f.* 33: *et* 24 42: *l.* 3. 29. 63. & 40. 73*. & 47 82: & 70. 94: *l.* 4. *c.* 1. & 2. *f.* 102: & 45. 130: *l* 5. 12. 144: & 19. & 20: *f.* 148. & 32. 159: & 34. 160: *et* 40. 166: *l.* 6. 7 186: *et c.* 13. & 14 *f* 190: *et* 34. 201: & 48. 208: & 64 218: & 66. 219: *l* 7. 16. 229: *et* 53. 255: *l.* 8. 23. 276: *et* 28. 278: *et* 31. 281: *et* 77. 310.

Ad aſthmaticos.
L. 3. 11. 51: *et* 40. 73: *l* 5. 2. 133: *et* 32. 159: & 36. 163: *et* 44. 168: & 51. 170: *l* 6. 41. 205: *l.* 8. 8. 267: *et* 13 271: *et* 80. 312:

Ad omnia pectoris incommoda.
Lib. 3. *c.* 37. *f.* 65: *l.* 8. 23. 276: *et* 31. 281:

Ad pectoris diſtillationes.
L. 2. 23. 42*: *l.* 3. 40. 72*: *l.* 6. 18. 192: *et* 45. 207:

Ad corroborandum ſtomachum, et tabeſcentes reſtaurandos.
L 5. *c.* 12 *f.* 144: *l.* 6. 4. 185: *et* 34. 201:

Ad ſingultum.
Lib. 6. *c.* 58 *f.* 214:

Ad renitentes exſcreationes.
Lib. 5. *c.* 51. *f.* 174:

Ad Pleuritim.
L 4 *c.* 4. *f.* 103: *l.* 5. 24. *f.* 51: *l.* 6. 12. 189: *et* 20. 193: *et* 52. *f.* 210: *l.* 7. 23. 232: *l* 8. 9. *f.* 268. *et* 12. 270; *et* 23. 276:

CORDIS.

Ad deliquium animi.
L 3. *c.* 30 *f.* 66: *l.* 6 *c.* 25 & 26. 197: *l.* 8. 31. 263: & 73. 309: *l.* 9. 14. 326:

Ad Cardiacam.
L. 2. *c.* 23. *et* 24 *f.* 42: *l.* 6. 26. 197: *l.* 7. 36. 240: *l.* 8. 73. 307: *l.* 9. 14. 326: *l* 10 4. 337:

Ad Cordis dolores.
Lib 8. *c.* 77. *f.* 310: *l.* 10. 4. 337:

Ad corroborandum cor, ſeu tremorem, & pulſum cordis.
Lib. 2. *c.* 3. *et* 4 *f* 30: & 5. 31: *et* 8. 33: *et* 13 37: & 17 39: & 20 40: *et c.* 23. *et* 24. 42: *l.* 3. 5 48: *et* 17. 56: & 45. 79: *et* 65. 91: *l.* 5. 13. 144: & 48. 171: *l.* 6. 26. 197: *et* 57. 214: *l* 7. 36. 240: & 53. 254: *l* 8 3. 263: *l.* 9. 14. 326: *l.* 10. 4. 337:

Ad ſyncopem, et vanos timores.
L. 3. *c.* 30. *f.* 66: *et* 43. 76: *et* 73. 96: *l.* 5. 51. 172: *l.* 6 *c* 25 *et* 26 *f.* 197: *l.* 8. 3. 263: *et* 18. 274. *et* 77. 310: *l.* 9 14. 326: *l.* 10: 4 337.

Ad mœrorem cordis.
L. 7 *c.* 30. *f.* 236: *et* 40. 246: *l.* 8. 73. 309 *et* 77. 310.

Ad tabeſcentes ex iracundia.
Lib. 8. *c.* 64 *f.* 304:

Ad cordis affectus ex calore.
Lib. 8. *c.* 73. *f.* 307:

IECINORIS.

Ad obſtructiones Iecoris.
L. 3. *c* 27. *f.* 61*: *et* 29. 63: *l.* 5. 36. 163: *l.* 6. 12. 189: *et* 19. 193: *et* 23. 196*:

Ad refrigerandum Iecur.
L. 3. *c.* 46 *f.* 80. *l.* 6. 12. 189: *et* 21. 194: *l.* 8. *c.* 1. *f.* 261:

Ad Iecoris ſcyrrhum.
L. 5. *c.* 51. *f.* 174:

Ad Cachexiam.
Lib. 3. *c.* 44. *f.* 77: *et* 66. 93: *l.* 5. 2. 133: & 29. 154 *l.* 6. 12. 189*: *et* 21 194*: & 23. 196*:

Ad Hydropem.
Lib. 2. *c.* 3. *f.* 30: *et* 16. 38 & 22. 42: *l.* 3. 33. 67: *l* 4. 11. 108: & 37 127: *l.* 5. 2. 133: *et* 19 148. *et* 22 150: *et* 29: 154. *et* 39 166: *l.* 6. 7. 186: *et* 23. 196: *et* 26. 197: & 34 201: *et* 55. 212: *l.* 7. 29. 237: *et* 61. 258: *l.* 8. 29. 280*: *et* 42. 289:

FEL-

FELLIS.

Ad morbum Regium, & Ictericos, & arquatos.

Lib. 4.c.15.f.112: l.5. 53.178: l.7. 17.229: & 38. 241: l. 8. 11. 269.

LIENIS.

Ad induratos lienes.

Lib. 3.c.29.f.63: l.5.6. 140: et 51. 174: l. 8. 58 302:

Ad lienis obstructiones.

L.3 c 28 f 62: l 5. 51. 174: et 53. 178 l. 8 58. 302:

Ad refrigeratos lienes.

L.2.c.16 f 38: l.6.c.23 f 196.

Ad minuendos exuberantes lienes.

L.2.c.16 f 38: l 3.28 62: & 29.63: et 40. 7.: et 83. 100: l.5.6.140: & 51.172: et 51. 174 et 53.178: l 6.23.196*: l.7.27 235: et 44. 248: & 58. 257: l. 8. 58. 302: et 66. 305:

MAMMARVM.

Ad inflammationes.

Lib. 6.c. 51. f 210:

Ad Emundandum lac.

L. 6.c. 9.f. 187: et 51. 210:

Ad augendum lac.

L.3 c 41. f 75: l.5.34. 160: l.9.18. 330: l.10. 11 339:

Ad supprinendum lac.

L. 6. c.39. f. 203:

VENTRICVLI.

Ad vomitiones, & nauseam.

L.3. c. 42. f 76: l. 4. 31. 123: l. 5. 34. 160: l.6 11. 188: et 34.201: et 36.202: l.8.35.284:

Ad prouocandum vomitum.

L. 2.c.19. f 40: l. 5. 29. 154: et 49. 171: l. 6. 4. 184: et 21. 194: l.7. 33. 238:

Ad ventriculi dolores, et corroborandum eumdem.

Lib. 2. c. 3. f 30: et 5. 31: et 6.32. et 9. 34: et 14. 37: et 15. 38. et 19. et 20. 40: et c. 22. & 23. et 24. f. 42: et 25. 43: l. 3. 4. 48: et 11.52: et 13. 53: et 15. 54: et 16. 55 et 17. 56: et 18. 57: et 40. 72: et 41. et 42.75 et 45. 79: et 51. 85. et 67. 93. l. 4. 36. 125: l. 5. 1, 133: et 3.135: et 11. 143: et 13. 144: et 16. 146: et 22. 150: et 35. 161: et 41. 167: & 47. et 48. 171: l. 6. 12. 189: et 14.190. et 17.192: et 21. 194: et 28. 198 et 33. 200*: et 40. 204: & 55. 212: et 59. 215: l.7. 3. 222: et 7. 224: et 13. 227: et 22. 232: et 34 239: et 38. 241: et 40. 245. et 46. 250: l. 8. 41. 288: & 45. 291. et 50. 296:

Ad ventriculi ardores, seu erosiones.

L. 6. c. 59 f. 215: l. 8. 7. 266: et 50. 296:

Ad acidos ructus.

L. 2. c. 24. f. 42: l. 3. 16. 55: et 17. 56: l. 5. 11. 143: et 29. 154: et 45. 169: l. 6. 9. 187: et 17. 192: et 28. 198:

Ad Tormina ex flatu, & causa frigida.

L. 5. 10. 142: et 29. 154. l. 6. 40: 204: et 47. 208:

Ad frigidas affectiones ventriculi.

L. 4 c. 37. f 127: l. 5. 41. 167: & 45. 169 l. 6. 14 19:

Ad inflationes ventriculi, & satietatem.

Lib. 2. c 16. f. 38: et 19. 40*: l. 3. 18. 57*: et 40. 72*: l. 4. 5. 105. et 16. 113: l. 5. 45. 169*: & 47. 171*: et 51. 174: l. 6. 12. 189: et 16. 191: et c. 17. et 18. f. 192. et 19. 193: et 28. 198: et 391. 203: et 48. 209: et 52 210. et 66. 219: l. 7. 3. 222: et 22. 232: l. 8. 48. 294:

Ad ciendum appetitum.

Lib. 2 c. 28. f: 39: l. 4. 27. 121: et 39. 128: l. 5. 3. 135 et 10. 142: & 11. 143: et 49. 171: et 57. 179: l. 6. 16. 191. et 23. 196: et 28 198: et 36. 202: l 7. 27 235. et 35 240: et 53 255: l. 8. 58 302: et 78. 311:

Ad concoctionem iuuandam.

Lib. 2. c. 9 f. 34: et c. 13. et 14 37: et 15. 38: l. 3. 18. 57: et 27. 61. & 37. 69: et 40. 72: et 43. 76: l. 4. 4 105: et 19. 115: et 41. 128: l. 5. 3. 135: et 10 142: & 34. 160*: et 51. 172: et 51. 174: l. 6. 28. 198: et 55. 212: et 54. 214: l. 7. 40. 245: l 8. 41. 288:

Ad restinguendam sitim.

L. 3. c. 10. f. 51. et 40. 73: & 41. 75: et 44. 77: l. 4. 21. 116*: l. 6. 23. 196: l. 7. 40. 145: l. 8 1. 261: et 59. 303 & 78 311.

INTESTINORVM.

Ad colicos dolores, et iliacos.

Lib. 2. c. 1. f. 28*: & 4. 30: & 5. 31: & c. 6 & 7. f. 32. & 12. 36: & 13. 36: & 16. 38: l. 3. 10. 51: & 13. 53: & 27. 61: & 40. 74: & 70, 94: l. 4 1. 102: l. 5. 1. 133: & 4. 138: & 8. 141: & 11. 143: & 13. 145: & 16. 146*: & 19. 148: & 45. 169*: & 48. 171: et 51. 174: l. 6. 6. 185: & c. 19. et 20. f. 193: & 28. 198:* & 33. 200: & 40. 204: & c. 47. & 48. f. 208: & 57. 214: & 65. 219: l. 8. 50. 297: et 58. 302: et 61. 303: l. 9. 5. 317: & 18. 330: l. 10. 8. 338:

Ad Intestinorum, seu ventris dolores.

Lib. 2. c. 7. f. 32: & c. 18. & 19. 40: l. 3. 13. 53: & 5 . 84: & 82. 99: l. 4. 1. 102: & 8. 106: & 45. 130: l. 5. 8. 141. & 11. 143 et 16. 146: et 21. 149 & 23. 151: & 25. 153 et 23. 150: et 39. 166: et 48. 171: et 55 179: l. 6. 3 183: & 5 184: & 19. 187: & 17. 192: & 30. 199: et 39. 203. & 57. 114: l. 7. 13 127: et 16 229: et 22. 232: et 46. 250: l. 8. 58. 302: & 66. 305:

Ad disentericos, et Tormina.

Lib. 2. c 1. f. 28: & 8. 33: & 12. 36: & 23. 42*: & 26. 43: l. 3. 10. 50: & 19: 57: & 20. 58: & 34 68: & 41. 74: & 43. 76: & 46. 81: & 48. 82: & 58. 89: & 60. 94: & 71. 95: l. 4. c. 5. & 6. f. 105: & 8. 106: & 17. 113: & c. 19. & 20 f. 115. & 27. 121: & 29. 122: & 32. 123: & 38. 127: l. 5. 5. 139 & 8. 141: & 12. 144: & 31. 158: & c. 32. & 33 f. 159. l. 6. 5. 184: & 11. 188 et 12. 189: & 15. 191: & 27. 197: & 31. 199: et 42. 205: & 47. 208: et 49. 209: & 54. 211 & 58. 214: & 59. 215: l 7. 8. 225 & c. 10. 11. 12. f. 226: et 19. 230: et 26. 234: et 38. 241: & 52. 254: et 58. 257: et 60. 258: l. 8. c. 3. f. 263. et c. 5. 264 et 6. 265: et 8 267: et 9. 268: et 11. 269: et 33. 283: et 35. 284: et 36. 285: et c. 37. et 38. f. 286. et c. 45. 291: et 47. 293: et 48. 294: et 50. 297 l. 10. c. 6. f. 337:

Ad cohibendum aluum, et dyarrheas.

Lib. 2. c. 23. et 24. f. 42: l. 3. c. 3. et 4 f. 47: et 4 48: et 19. 57. et 22. 59: et 36. 68*: et 26. 69: et 40. 7.: et 41. 74: et 43. 76: et 48. 82: et 59. 89: et 60 90. et c. 78. et 79. f. 98: et 81. 99: l. 4. c. 5. f. 105: et 19. 115 et 22. 117: et 27. 121*: et 29 122*: et 32. 123: l. 5. 1. 133: et 34. 160*: et 43. 168: et 47. 171: l. 6. 20. 193: et 21. 194: et 42. 205. et 45. 207 et 58. 214. et 64. 218: l. 7. 7. 224: et c. 8. et 9 f. 225: et 14. 227: et 26. 234. et 33. 238: et 48 252: et 51. 253. l. 8. c. 5. f. 264: et c. 6, 265*: et 25.

& 25.277: et 20.281: et 33.283: & c 34. & 35 f 284: et 36.285: & 37.286: & 45.291: & 47. 293: & 48.294:

Ad Lyenteriam.

L.2.c.23.f.42: l 3.34.68: & 36.69: & 40.72: & 46.81: l.5.36.160: l. 7.8.225.

Ad fluxiones alui.

L.2.c.5.f.31: & 20.40: & 23.42: l.3.15.54: & 19.57: & 34.68: & 41.75: & 44.77: & 63.91: et 66.93: & 76.97: & 77 98: l.4.5. 105: & 22. 117: & 27 121: & 32.123: l.5.34.160: & 41. 167: l.6.5.184: & 39.203: & 58.214: & 59.215: & 63. 217: l.7.14. 227: & 28.235: & 33.238: l.8. 6 265: & 25.277: & 30.281: & 34 283: & 45.291:

Ad Ciendam, ſeu Emolliendam aluum.

L.3.c.30.f.66: & 39.71: & 40.73: & 50.84: l.4.23. 118: & 41. 129: l.5.3. 135: & 55 179: l.6. c.5. & 6. 184: & 9. 187: & 22. 195: & 23.196: & 42. 205: & 51.210: & 61.216: l.7.40.244: l.8.11.269: et 12.270: et 23.276: & 49.295. & 54.299: & 61. 303: & 71.308: l.9.18.330:

Ad purganda inteſtina.

L. 3 c.81.f.99: l. 4.4. 103. & 47. 130: l.6.9. 193: & 22. 195: & 6 .216: & 65.219: l.8.51.297: & 54.299:

Ad diſcutiendos Inteſtinorum flatus.

L.2.c 4 f.30 & 5.31: & c.6. & 7. 32: & 12. 36: l 3.11.52: & 15. 54: & 16.55: & 27. 61: & 66. 93: l.4.1.102: & 4.103: & 10. 167. & 37. 127: & 46.130: l.5. 1.133: & 4. 138: & 11.143: & 16 146: & 17. 147: et 29.153: et 31.158: et 33.159: et 36.163: et 39.166: et 48.171: et 56 179: l.6.5.184: et 9. 187: et 17. 192: et 19.193: et 21 194. et 23.196: et 28.198: et 33.200: et 34.201: et 39.203. et c. 47 et 48.f.208: et 55. 212: et 57.214: et 66.219: l 7.16 229: et 22.232: et 27.235: l. 8. 51.297:

Ad lumbricos, et tineas, ſeu vermes inteſtinorum.

L 3.c.39 f 70: et 40 f 72. et 73. l.5. 25.152: et 32.159: et 51.175. l. 6 5.184: et 34. 201: et 66. 219. l. 7.38.241: l.8. 62. 304: et 70. 307:

Ad hemorrhoidas.

L.3.c.72 f.96: l 5.19.148: l.6.64. 218: l 8.69. 306: l. 10. c.5. et 6. f. 337.

Ad Tenaſmum.

Lib. 8 c. 35 f 284:

RENVM.

Ad Renum dolores.

Lib. 5.c.28.f. 153: l. 6. 31. 199: l.7 28.235: et 53. 255: l.8.38. 186: l. 9. 17. 330: l.10. 12.339:

Ad lumborum dolores.

Lib. 8. c. 38 f.286: l. 9. 5. 317: et 17. 330:

Ad laterum dolores.

L.5.c.7.f.140: l.7.28 235.

Ad renum ardores.

Lib. 7. c.53 f.255: l.10.12.339:

Ad renum partes laxas.

Lib. 6. c 7.f. 32:

Ad renum obſtructiones.

Lib 2. c 7.f.32: et 9.34: et 11. 52: 13.37: et 16.38: et et 27. 61: et 35.68: et 40. 72. et 44. 77. l. 4. 25. 119: l.5. 34.160: et 41. 167: l.6.27.197. et 64.118: l.7.5.223: et 25.233: et 34.239: et 40.245. et 48.252: l. 8. 12.278: et 41. 288: l. 9.13.324.

Ad renum Vlcera.

L.7.c.48.252: l 10.12.339.

Ad renum calculos.

L. 2.c 13. et 14 f. 37 l. 3. 40 72: l. 5. 34.160 et 36. 163: l 6 27. 197: et 46.250: l. 8.12. 270: l.9. 3. 316: et 14 326: et 18 330.

VESSICAE.

Ad ciendum remorantem vrinam.

L.2.c.1. f 28: et 3. 30: et 5 31: et c.6. et 7. 32: et 14. 37: et c. 15. et 16.f. 38: et c. 22. et 23: f 42: l 3. 10.50 et 11.52: et 15. 54: et 27. 61: et 31.66: et 35. 68: et 40.72. et 41. 75: et 51.85: et 63. 91: et 66 93: l 4. 1. 102: et 15. 112: et 22. 117: et 23. 118: et 24 119: l. 5.3. 135: et 8. 141: et 10.142: et 11.143: et 12. 144. et 13.145: et 16.146: et 17.147: et 19.148 et 23.151: et 28.153: et 29.154: et 33.159: et 34 160: et 38.165: et 39. et 40.f. 166: et 48.171. c.55: et 56.f.179 l 6.1. 182: et 3 183: et 7 186: et 9.187. et 12 189. et 21.194: et 22.195: et 27.197. et 33.200: et 34.201: et 39.203: et 58.214: l. 7. c.5. f. 223: et 7. 224: et 17. 229: et 18. 230 et c.24 et 25. f.233: et c.27. et 28: f 235: et 31.237: et 34 237: et 37 241: et 40.244: et 40.245: et 41. 246: et 46. 250. et 57.257: l.8. 12. 270: et 13.271: et 27.278: et 34.284: et 41.288 et 48.294 et 58.301: l. 9.3.316: et 13.324. et 18.330: l. 10. 7.337.

Ad Vrinæ anguſtias.

L. 3.c. 11. f. 52: et 15. 54: et 27. 61: et 34. 68: l. 4.22. 117. l.5. 41. 167: l. [illegible] 5. 223: et 42 247: et 46 250: et 53. 255: l. 8. 48. 294: et 49. 295. l. 9. 12.322: et 18. 330: l. 10 7. 337:

Ad Vrinæ Ardorem, ſeu acrimoniam.

L. 4.c. 25. 119: l.7.45.247: et 46. 250: et 53. 255: l.10.12.339:

Ad Vrinæ diſtillationem.

L.9.c 14.f 326.

Ad Veſſicæ Calculos frangendos, et educendos.

L. 3. c. 35.f. 68. et 52 85: l.4.23. 118: l 5 34.160: et 36. 163: et 41. 167 l 7. 37.241: et 46 250: et 57.257: l. 8. 50 297: l. 9. 3. 316: et 12.322 et 14.326: et 18. 330: l. 10.7. 337:

Ad Veſſicæ Vlcera.

L. 4. c. 23. f. 118: et 8. 24.177:

VIRILIVM, AC pudendorum.

Ad Excitandam Venerem.

L. 2. c. 5. f 31: et 7. 32: l. 3. 32: & 10 51: et 40. 72: et 46. 81: et 58. 89: l.5.3.135: et 11.143: et 14. 145: et 29. 154: l. 6. 57. 214: l. 7.9. 225: et 15. 228: et 33.238: et 40. 244: et 40. 245: 41. 246: et 50. 253. l.8.10.268: l 9. 2.315. et 4. 316: et 12.322: et 14. 326: et 18 330:

Ad augendam genituram.

L.3 c.58 f 89: l 6 57.214:

Ad recuperandas Vires ad Venerem.

L 6. c 57.f. 214: l.7. 40. 246: l. 9. 14. 326:

Ad eijciendum ſemen retentum.

L. 4. c.24 f 119: l 6.5. 185: et 22. 195: l 7 24.233: et 34. 239: l.8. 58 302.

Ad ſterilitatem ex frigore obortam.

L.2.c.9 f 34: et 20 41: l.3. 10.50: et 11. 52: l. 4. 1. 102.

Ad eos qui mingunt ſanguinem, vel ſaniem.

L.6.c 62.f.217: l.8 24.277:

Ad Pudendorum Vlcera.

L. 4 c 31. f. 123: l. 5.19 148: et 22. 150: et 56. 179: l.6.21.194: et 43.206: et 57: 214: et 64.218: l. 7.45. 249: l. 8. 75. 310: l. 10. 10 339: et 21. 341:

Ad Genitalium Phagedænas.

L. 7. c. 45 f. 249:

Ad

Ad herniam.
Lib. 6. c. 31. f. 199: l. 7. 20. 231: l. 9. 18. 330:

VTERI.

Ad Vteri ſtrangulatus.
Lib. 2. c. 17. f. 39. & 23. 42: l. 3. 1. 45. & 5. 48: & 10. 50: & 16. 55: & 17. 56: & 18. 57: et c. 30. & 31. f. 66: l. 5. 48. 171: & 51. 174: l. 6. 8. 187: & 21. 194: l. 7. 36. 240: l. 8. 50. 297.

Ad menſes educendos.
Lib. 2. c. 3. f. 30. & 5. 31: & 7. 32: & c. 13. & 14. f. 37: & 15. 38: l. 3. 10. 50: l. 4. 37. 127: & 46. 130: l. 5. 3. 135: & 10. 142: et 11. 143: & 13. 145: & 19. 148: & 29. 154. et 34. 160: & 36. 163: & 36. 179: l. 6. 5. 185: & 7. 186: & 8. 187: & 16. 191. & 21. 194: & 23. 196: & 34. 201: & 47. 208: l. 7. 70. 246: l. 8. 12. 270: l. 9. 18. 330:

Ad ſiſtendos menſes.
Lib. 3. c. 16. f. 55: et 24. 60: l. 7. 14. 227: et c. 57. & 58. f. 257: l. 8. 50. 296: l. 10. c. 5. & 6. f. 337:

Ad ſecundas Pellendas.
Lib. 2. c. 15. f. 38: l. 3. 11. 52: l. 5. 13. 145: l. 6. 21. 194: l. 7. 18. 230.

Ad expellendum mortuum fœtum, ſeu partum iuuandum.
Lib. 2. c. 15. f. 38: l. 3. 11. 52: l. 5. 13. 145: & 34. 160: & 36. 163: l. 6. 7. 186. et 21. 194: l. 9. 14. 326: et 18. 330:

Ad puerperas iuuandas, et alleuiationem partus.
Lib. 3. c. 11. f. 52: l. 5. 13. 145: et 36. 163: et 57. 179: l. 6. 7. 186: et 21. 194: et 47. 208: et 54. 211: et 59. 215: et l. 7. 52. 254: l. 8. 6. 265: et 13. 271. et 31. 281: et 34. 284: l. 9. 14. 326: & 18. 330.

Ad prohibendum abortum.
L. 3. c. 43. f. 76: et 69. 94: l. 8. 4. 264: et 35. 284: et 68. 306.

Ad Conceptionem iuuandam, ſeu fœcunditatem.
L. 8. c. 4. f. 264: et 23. 276: et 48. 294: l. 9. 14. 326:

Ad Vterinos affectus.
Lib. 2. c. 3. f. 30. et 6. 32: et 8. 33: et 17. 39. et 23. 42: l. 3. c. 1. f. 45*: et 16. 55: et 17. 66: et 31. 66: l. 4. 20. 115: l. 5. 34. 160: & 48. 171: l. 6. 8. 187: et 21. 194: l. 7. 36. 240: l. 8. 50. 297:

Ad exulcerata loca.
Lib. 6. c. 43. f. 42:

Ad procidentem vterum.
Lib. 2. c. 22. f. 42: l. 3. 5. 48: et 31. 66:

EXTREMORVM MEMBRORVM.

Ad podagram.
Lib. 5. c. 51. f. 175: l. 6. 57. 214: l. 8. 50. 297. et 70. 307. l. 9. 20. 332:

Ad Coxendicos affectus.
Lib. 5. c. 3. f. 135: et 51. 175: l. 6. 57. 214*:

Ad articulorum dolores etiam diuturnos.
Lib. 2. c. 2. f. 29 et 25. 43: l. 3. 11. 52: & 29. 63: & 40. 73: et 79. 98: l. 4. 1. 102. 6. 105: 17. 113: et 29. 122*: l. 5. 5. 139: & 6. 140. & 30. 157: & 49. 171: & 51. 175: l. 6. 57. 214: l. 7. 2. 222: l. 8. 41. 228: & 41. 289: & 57. 301: & 70. 307: & 79. 312: l. 9. 5. 317: & 20. 332.

Ad articulorum dolores ex frigida cauſa.
Lib. 3. c. 16. 15: & 66. 93: l. 4. 4. 103: & 7. 105: l. 5. 11. 143: l. 6. 38. 203: l. 7. 22. 232. & 61. 258:

Ad genuum dolores.
L. 6. c. 31. f. 199: l. 8. 41. 288*: et 42. 289.

Ad Articulorum topos.
L. 7. c. 22. f. 232:

Ad pedum tumores.
Lib. 3. c. 51. f. 84: & 66. 93: l. 4. 37. 127: l. 6. 48. 209: l. 7. 10. 226: et 58. 257: l. 8. 42. 289:

Ad inguinum inflammationes.
L. 7. c. 57. f. 257:

Ad Enterocelas.
L. 3. c. 44. f. 77: l. 9. 5. 317.

Ad Corroboranda membra.
Lib. 3. c. 15. f. 54: l. 6. 48. 208: l. 8. 35. 285.

Ad laxas dorſi Vertebras.
Lib. 4. c. 42. f. 129:

Ad Eriſipelas, et ſacros ignes.
Lib. 3. c. 44. f. 77. et 50. 84: l. 7. 47. 251: l. 8. c. 34. f. 284: et 50. 296: l. 9. 35. 317:

Ad ſcyaticam.
Lib. 5. c. 3. f. 135: l. 8. 50. 297:

AD MORBOS IN SPECIE, ET PRIMO AD FEBRES.

Ad Tertianas.
L. 4. c. 32. f. 123: l. 5. 50. 172: l. 6. 2. 183: l. 7. 16. 229.

Ad quartanas.
Lib. 2. c. 1. f. 28: & 2. 29: & 3. 30: et 14. 37: & 22. 42: l. 4. 2. 102: l. 5. 50. 272: & 51. 175: l. 6. 20. 193: l. 7. 10. & 11. f. 226. & 16. 229: l. 8. 28. 278:

Ad Continuas.
Lib. 2. c. 16. f. 38: l. 3. 34. 68: & 36. 69: & 39. 71: & 40. 73: & 46. 81: & 48. 82: & 80: 99: l. 4. 11. 108. & 21. 116: & 25. 119: & 26. 120: & 34. 125: l. 5. 29. 153: & 38. 165: & 40. 166: l. 6. 5. 184: & 9. 187: & 12. 189: 42. 205: & c. 51. & 52. f. 210. & c. 57. & 58. f. 214: l. 7. c. 2. 222: & 26. 234: & c. 31. & 32. 237: & 34. 239: & 35. 240: & 44. 248: & 46. 250: & 47. 251: & c. 48. & 49. 252: & 51. 253: & 59. 258: l. 8. 3. 263. & 8. 267: & c. 9. & 10. 268; & c. 19. f. 274: & 23. 276: et 25. 277: & c. 27. et 28. f. 278: & 30. 281: et 34. 284: et 36. 285. & 40. 287: et 45. 291. et 46. 292: et 48. 294: et 51. 297: et 74. 309: et 77. 310: et 78. 311. et 79. 312: l. 9. 3. 316: et 17. 330: l. 10. c. 15. et 16. f. 340.

Ad febrium ardores.
Lib. 3. c. 40. f. 73: et 41. 74: et 44. 77: et 46. 80: l. 4. 28. 121: l. 6. 58. 214: l. 7. 26. 234: et 40. 244. et 51. 253. et 53. 254: l. 8. 23. 276: et 30. 281: et 39. 287: & 45. 291: & 48. 294: et 51. 297: et 58. 302.

Ad algores, ſeu frigora febrium.
Lib. 2. c. 1. f. 28. et 2. 29: et 3. 30: et 9. 34: et c. 13. et 14. f. 37. et 24. 42: l. 3. 5. 48: et 11. 52: et 80. 99: l. 4. 16: 113. et 19. 115: l. 5. 17. 147: et 29. 154: l. 6. 9. 187: et 42. 205. et 47. 208: l. 7. 7. 224:

Ad febrium circuitus, ſeu acceſſiones.
L. 3. c. 81. f. 99: l. 4. 3. 103: l. 6. 60. 216.

Ad interpolatas febres.
L. 3. c. 33. f. 68. l. 7. 6. 224:

Ad peſtilentes febres.
L. 3. c. 44. f. 77: l. 6. 57. 214*: l. 7. 14. 226*:

Ad hecticam.
L. 3. c. 46. 81: l. 5. 3. 135:

Ad tabidos.
L. 3. c. 26. f. 60: l. 6. 59. 215:

TVMORVM PRAETER NATVRAM.

Ad exentemata, & morbillos.

Lib. 5. c. 49. f. 171: l. 7. 23. 232: & 27. 235: et 32. 237: l. 8. 11. 269:

Ad inflammationes.

Lib. 8. c. 26. f. 277: et 34. & 35. f. 284: et 46. 292*:

Ad furunculos, et Bubones.

Lib. 3. c. 30. f. 66: l. 5. 19. 147: l. 6. 12. 189: & 19. 193: l. 7. 46. 250: et 57. 257: l. 8. 53. 298:

Ad Gangrenas.

Lib. 4. c. 1. f. 102: l. 8. 70. 307:

Ad Panos.

L. 5. 18. 127: l. 8. 11. 269:

Ad steatomata, et meliceridas.

Lib. 5. c. 57. f. 153*: l. 8. 68. 306*:

Ad diſcutiendos tumores præter naturam, et œdemata.

Lib. 2. c. 6. f. 32: et 14. 37: & 16. 38: & 18. 39: & 24. 42: l. 3. 11. 52: & 15. 54: & 18. 56: et 19. 57: et c. 30. et 31. f. 66: et 41. 74: & 66. 93: et 68. 94: & 75. 97: et 75. 98: l. 4. c. 9. et 10. f. 106: et c. 16. & 17. f. 113: et 27. 121: et 42. 129: l. 5. c. 5. 139: et 14. 145: & 18. 147: et 27. 153: et 34. 160: l. 6. c. 6. 185: & 12. 189. & 20. 193: & 21. 194: et 30. 199: & 35. 201: & 40. 204: & 53. 211: l. 7. c. 7. 224: et 33: 238: & 50. 253: & c. 57. & 58. 257: & 59. 258: l. 8. c. 24. & 25. f. 277: & 32. 282: & 39. 287: & 42. 289: & 48. 294: & 68. 306: l. 9. c. 15. f. 317: & 17. 330:

Ad tumores ex ictu.

L. 8. c. 24. f. 277: et 44. 291: l. 9. 5: 317:

VVLNERVM.

Ad Vulnera recentia conglutinanda.

Lib. 3. c. 11. f. 52: & c. 13. et 14. f. 63: et 36. 69: et 40. 73: & 45. 79: l. 4. 35. 125: l. 5. 6. 140: et 39. 166: l. 7. 37. 241: l. 8. 12. 271: & 68. 306: l. 9. 19. 331:

Ad ſiſtendum ſanguinem ex Vulneribus erumpentem.

Lib. 3. c. 13. f. 53. et 40. 73: l. 6. 11. 188: et 53. 211:

Ad ſanguinis grumos.

Lib. 4. c. 24. f. 119:

Ad Inueterata Vulnera.

Lib. 3. c. 11. f. 52: l. 4. 38. 127: l. 5. 31. 158: et 51. 172: l. 6. 46. 208: & 55. 212: l. 7. 20. 231: & 31. 237: l. 8. 68. 306.

Ad Vulnera telis venenatis inflicta.

L. 4. c. 37. f. 127: l. 5. 7. 140: & 45. 169. & 51. 174:

Ad Vulnera carne replenda.

Lib. 6. c. 57. f. 214:

Ad infixa Vulneribus extrahenda.

Lib. 2. c. 16. f. 38: l. 9. 15. 327: et 18. 330:

Ad Carnis excreſcentias.

Lib. 6. 57. 214: l. 8. 70. 307: l. 10. 24. 342:

Ad Vulnera cicatrice obducenda.

L. 5. c. 51. f. 174: l. 8. 68. 306*:

Ad Vulnera interna.

Lib. 7. c. 48. f. 252:

Ad Venenata Vulnera.

Lib. 4. c. 37. f. 226:

Ad Tumores Vulnerum.

L. 3. c. 66. f. 93: l. 8. 44. 291:

VLCERVM.

Ad Vlcera de paſcentia, et diuturna.

L. 3. c. 11. f. 52: et c. 30 & 31. f. 66. et 38. 70: et 41. 75: & 44. 78: et 66. 93: & 68. 94: & 79. 98: l. 4. 12. 108: & 16. 113: l. 5. 34. 160: l. 6. 5. 185: l. 7. 17. 229: & 20. 231: et 31. 237: & 33. 238: & 48. 252: & 51. 253: & 52. 254: et 58. 257: et 60. 258: l. 8. 11. 269: & 42. 289: et 46. 292. et 48. 294: & 72. 308. & 79. 312: l. 10. 10. 339:

Ad inueterata, et inflammata Vlcera.

Lib. 5. c. 27. f. 153: et 35. 162: l. 6. 30. 199: et 33. 200: et 35. 201: et 46. 208: l. 7. 52. 254. l. 8. 42. 289: et 70. 307: l. 10. 10. 339:

Ad malefica, & putrida Vlcera.

Lib. 4. c. 37. f. 127: et 42. 129: l. 5. 5. 139: et 51. 174: l. 6. 19. 193: & 59. 215: l. 8. 37. 286: et 42. 289: et 68. 306: et 70. 307: l. 9. 8. 319*:

Ad Vermes interiorum Vlcerum.

Lib. 3. c. 69. f. 94: l. 4. 33. 124: l. 6. 6. 185: l. 8. 70. 307:

Ad ſinus, et fiſtulas.

L. 3. c. 51. f. 84: et 66. 93: l. 4. 17. 113: l. 8. 50. 296:

Ad Vlcera ab Erodentibus facta.

L. 7. c. 36. f. 240*: l. 8. 50. 296:

Ad ſordida Vlcera.

Lib. 6. c. 19. f. 193*: et c. 32. & 33. f. 200: & 35. 201: l. 8. 72. 308:

Ad leniendum dolorem Vlcerum.

Lib. 4. c. 39. f. 128.

Ad abſtergenda Vlcera.

Lib. 8. c. 11. f. 269:

Ad deſiccanda Vlcera.

Lib. 10. c. 24. f. 342:

Ad Ambuſta Vlcera.

Lib. 3. c. 31. f. 66. et 66. 93: l. 5. 49. 171: l. 7. 48. 252:

LVXATIONVM, ET FRACTVRARVM.

Ad artuum luxationes.

Lib. 4. c. 18. f. 113: l. 5. 14. 145: l. 6. 20. 193: l. 8. 24. 277: et 36. 285: et 44. 291:

Ad oſſa fracta.

L. 2. c. 1. f. 28: l. 4. c. 18. 113: l. 5. 14. 145: l. 6. 20. 193: l. 8. 24. 277: et 34. 284. et 94. 291:

Ad eos, qui ab alto cadunt.

Lib. 8. c. 77. f. 310:

VENENORVM TAM MORSVVM, QVAM ICTVVM.

L. 2. c. 13. f. 37: & 15. 38: et 25. 43: l. 3. 40. 74: et 53. 86: l. 4. 37. 127: l. 5. 7. 140: et 13. 145. et 32. 159: et 34. 160. et 51. 174: l. 6. 57. 214: l. 7. 53. 254: et 57. 257: l. 8. 1. 261: et 41. 288: & 56. 300 et 58. 302: l. 9. 14. 326: l. 10. 17. 340:

Ad Viperarum, et Serpentium ictus.

L. 3. c. 23. f. 86: l. 5. 11. 143: l. 6. 32. 200: l. 7. 39. 242: et 54. 254: l. 8. c. 55. & 56. f. 300: & 58. 302: et 72. 308:

Ad venenatorum morſus.

L. 4. c. 33. f. 124: l. 5. 11. 143: l. 7. 39. 242: et 53. 255. et 57. 257: l. 8. 72. 308: l. 9. 2. 315: et 14. 326: et 17. 330:

Ad opium, et fungos malos.

L. 2. c. 15. f. 38.

Ad ictus Scorpionum.

Lib. 2. c. 14. f. 37: et 15. 38: l. 7. 53. 254: l. 8. 72. 308: l. 9. 2. 315:

Ad plagas venenatas.

L. 5. c. 45. f. 169. et 51. 174:

Contra Cacodæmones, et faſcinationes.

Lib. 3. 17. 56. l. 8. 58. 302: l. 10. 17. 340:

Contra

Conta veneficia coitum impedientia.
Lib.4.37.127:l.8.58.302:
Fulmine ictos iuuantia.
L.5.c.34.f.160:l.7.48.252:

AD LVEM VENEREAM.

Lib.2.c.13.f.37:l.3.27.61. et 28.62: et 29.63: & c.32. & 33.f.67: l.5.14.145: et 18.147: et 36.163: & 52: 177: l.6.26.197: & 3?.200. et 55.212: l.7.13.227: et 23.238: et 61.258: l.8.26.278: et 41.288*: et 51.301. et 68.306: l.9.1.314: et 8.319: et 10.320: & 16.328: et 19.331: & 20.332:
Ad Sedandos dolores e lue venerea ortos,
Lib.2.c.1.f.28: l.3.62,90: & 81.99: l.4.1.102: et 18: 114: & 27.120: et 37.127: l.5.6.140: et 51.174: l.6.5.185: et 44.201: l.8.12.271: et 13.289: et 53.298: et 68.306: l.9.16.328:
Ad puſtulas, et eruptiones, e lue venerea manantes.
l.2.c.17.39: et 28.62: l.4.30.122: l.5.20.148: l.6.12.189: et c.32: et 33.f.200. et 57.214: l.7.13.227: et 21.231: l.8.40.287:

AD IMPETIGINES, ET SCABIEM.

Lib.2.c.3.f.30: et 16.38: et 18.40: l.3.18.56: et 30.66: et 33.68: et 41.75: 51.84: et 58.89: et 74.96: et 79.98: et 82.99: l.4.16.113: et 27.120: et 30.122*: et 39.128: et 43.129: l.5.5.139: et 18.147: et c.19. et 20. f.148: et 34.160: et 51.175: et 59.180: l.6.21.194: et 30.199: et 60.216: et 62.217: l.7.38.241: et 40.245: et 49.252: l.8.3.263: et 46.292: et 66.305:
Ad lichenas.
L.2.c.3.f.30*: l.5.27.153: et 31.158: et 34.160:
Ad Lepram.
L.3.c.30.f.66*: et 33.68*: et 49.83: l.4.16.113: et 30.122: l.5.59.180:
Ad Pruritum.
L.6.c.16.f.191:

DECORIS TOTIVS CORPORIS.

Ad Aloperiam.
L.3.c.33.68*: l.7.42.247*: l.10.26.344*:
Ad pilos retardandos, aut leuandos.
L.9.c.19.f.331:
Ad procurandam copiam capillorum.
L.3.c.58.f.89: l.7.61.258:
Ad tingendam, et augendam cæſariem.
L.3.c.39.f.71: l.4.12.109:
Ad maculas cutis tollendas.
Lib.2.c.16.f.38: l.10.c.26. et 40.f.344:
Ad Verrucas, et callos.
L.5.c.5.f.139: et 31.158:
Ad colorem conciliandum, et vigorem iuuenilem.
Lib.3.c.11.f.52: et 26.60: l.5.36.163: et 41.167: l.6.23.196:
Ad extinguendos varos.
L.5.c.49.f.171:
Ad emendandas faciei maculas.
Lib.2.c.16.f.38: l.3.68.94: l.4.30.122:
Ad furandam faciem.
L.10.c.20.f.341:
Ad maciem fugandam.
L.3.c.46.f.81: l.4.27.121: l.6.59.215: l.7.40.244.
Ad Intumeſcentem faciem.
L.4.c.17.f.113: l.8.67.305:
Ad membra ambuſta.
L.3.c.31.f.66: et 66.93: l.5.49.171: l.7.48.252:
Contra pediculos, lendos, et cimices.
Lib.2.c.18.f.40: l.5.1.133. et 12.144: et 34.160: l.6.13.190: l.7.52.254: l.8.68.306. et 70.307:
Contra Pulices.
L.5.c.51.f.175:
Ad Muſcas, et mures necandos.
L.5.c.12.f.144: l.8.70.307.
Ad gratiam, ſeu amicitiam conciliandam.
Lib.3.c.77.f.97: l.4.32.123: l.8.10.278: l.10.17.340:
Ad odium procurandum.
Lib.7.c.45.f.249:
Ad occidendos Leones, Canes, et cætera animalia.
L.3.c.10.f.51: l.5.c.5.f.139: l.8.70.307:
Ad occidendos piſces.
Lib.8.c.70.f.307:
Ad viſcum faciendum.
Lib.6.c.15.f.191:
Ad glutem pictorum.
Lib.6.c.33.f.283:
Ad compingendum pigmentum.
Lib.4.c.12. et 13.f.109:
Ad tingendas lanas.
Lib.7.c.36.f.240:
Ad fila paranda ad multos vſus.
L.8.c.12.f.270. et 20.275:
Ad celeritatem viatoribus procurandam, et faſtidium leuandũ.
Lib.5.c.51.f.175: l.6.23.196: l.7.40.245:
Ad laſſitudines ex itinere, aut alio labore.
L.6.31.f.199. et 54.211: l.7.17.229: et 48.252: et 52.254: l.8.31.281: et 34.284: et 38.286: et 48.294. et 59.303. et 80.312:
Ad conualeſcentes ex morbis.
L.4.c.27.120: l.6.57.214: l.7.3.222: et 46.244: l.9.14.326:
Salutem aut mortem indicantia.
Lib.5.c.12.f.144:
Ad ſedandam famem.
L.7.c.40.f.243: l.8.59.303.
Ad fabricandos ſcipiones.
Lib.6.c.57.f.213.
Ad corrigendum ingratum odorem in ædibus.
Lib.5.c.41.f.167:

AD CORRIGENDAS QVALITATES IN CORPORE PECCANTES.

Ad corrigeudum frigus prædominans nitertus.
L.2.c.1.f.28. et 3.30: et 7.32: et 12.36: et 13.37: et 18.40: l.3.1.45: et 16.55: et 17.56: et 57.89: et 66.93: l.4.7.105: et 17.113: et 21.116. et 37.126. et 37.127: l.5.7.141: et 9.142: et 11: 14?. et 14.145: et 16.146. et 20.148: et 29.153: et 36.16?: et 40.166: et 48.171. et 57.179: l.6.13.190: et 20.193: et 24.196: l.6.40.245: et 40.246:
Ad ſciſſuras pedum ex frigore ortas.
Lib.10.c.26.f.344:
Ad corrigendum calorem, et refrigerandum.
L.3.c.35.f.69: et 41.75: et 46.81: et 47.82: et 50.84. l.4.21.116: et 28.121. et 39.128: et 41.229: l.7.40.244: l.8.26.278: et 29.280. et 74.309:
Ad humiditates corporum contemperandas.
L.3.c.15.f.54: l.3.35.125:
Aduerſantia frigori: et calori.
L.6.c.57.f.214: l.8.59.297:
Ad omnes dolores, et diuturnos morbos.
L.8.c.22.f.275: et 41.288:

AD PVRGANDOS HVMORES.

Ad Bilem.
Lib.2.c.19.f.40: l.3.26.60. et 39.70: et 44.77: et 47.82. et 50.84: et 55.87. et 57.88. et 60.90:

60.90: *l.* 5.2.133: *et* 38.165: *l.* 6. 12.189: *et* 18.192: *et c* 25. *et* 26. *f.* 197: *et* 29.198. *et c.* 36. *et* 37. 202: *et* 40.204: *et* 63. 217: *l.* 7.1. 221: *et* 38.241: *et* 56.256: *l.* 8.48. 294: *et* 54.299: *et* 65.305:

Ad Pituitam.

Lib. 2. *c.* 3. *et* 4. *f.* 30: *et* 19. 40: *l.* 3.4.48 *et* 26.60: *et* 33.67: *et* 39. 70: *et* 47.82: *et* 50.84: *et c.* 54. *et* 55. *f.* 87: *et* 57.88: *et* 60.90: *l.* 4.9.106: *l.* 5.2.133: *et* 6.140: *et* 2.144: *et* 23.151: *et* 38.164: *et* 51.172: *et* 1. 182: *l.* 6.18.192: & 24.196: *et* 26.197: *et* 29.198: & 35.201: *et* 36.202: *et* 40.204: *et* 65.219: *l.* 7.1.221: *et* 38.241: *et* 56.256: *et* 61. 258: *l.* 8.26. 278: *et* 48.294: *et c.* 65. *et* 66. *et* 67. *f.* 305: *et* 80.312:

Ad atram Bilem.

L. 3. *c.* 40. *f.* 73: *l.* 4.37. 126: *l.* 5.53. 178: *l.* 6.24.196: *et* 55.212: *l.* 7. 40.246:

Ad melancoliam.

Lib. 3. *c.* 40. *f.* 73: *l.* 6. 32.200: *l.* 9. 19.331:

Ad lentos, et craſſos humores incidendos, coquendos, et educendos.

Lib. 2. *c.* 5. *f.* 31: *et* 7. 32: *et* 13. 37: *l.* 3.16.55: *et* 18.56: *et* 38. 70: *et* 50.84: *et c.* 56. *et* 57. *f.* 88: *l.* 4. 19.106: *et* 11.108: *et* 37.126: *l.* 5. *c.* 9. *et* 10. *f.* 142: *et* 13.144: *et* 17.147: *et* 38.164: *et* 44.168: *et* 48. 171: *et* 52.177: *et* 54.178: *l.* 6.1.182: *et* 4.184: *et* 13.190: *et* 22.195. *et* 23.196: *et c.* 34. *et* 35. 201: *l.* 7.4.223: *et* 54.255. *et* 55. 256: *l.* 8.13.271. *et* 42.289: *et* 60. 303. *et* 62. 304: *et* 67. 305: *et* 68.306:

Ad purgandum ſanguinem.

Lib. 2. *c.* 25. *f.* 43: *l.* 7.40.245: *et* 41.246.

Ad ſanguinis redundantiam.

Lib. 7. *c.* 50. *f.* 253:

Ad ſiſtendum ſanguinem.

Lib. 3. *c.* 13. *f.* 53: *et* 20. 58: *l.* 5. 34. 160: *l.* 6.11.188.

Ad coagulatum ſanguinem.

L. 4. *c.* 24. *f.* 337:

Ad venas ruptas.

Lib. 5. *c.* 34. *f.* 160.

Ad ſudorem eliciendum.

Lib. 2. *c.* 3. *f.* 30: *et c.* 6. *et* 7. *f.* 32. *et* 12. 36: *et* 16.38: *l.* 3. 30.66: *et* 34.68: *l.* 4.4.103: *et* 7.105. *et* 37. 127: *l.* 5.16. 146: *et* 20.148: *et* 29.154: *et* 42.167: *l.* 6.12. 189: *et* 23. 196: *et* 34. 201. *et* 38. 203. *et* 42. 205: *et* 52.210: *et* 55.212: *et* 62.217: *l.* 7.7.224: *et* 22.232: *l.* 8.41.288: *et* 42. 289.

Ad obſtructiones tollendas.

L. 2. *c.* 3. *f.* 30. *et c.* 6. & 7. *f.* 32. *et* 13.37: *l.* 8.11.52: *l.* 5.19.148: *et* 29.153: *et* 33. 159: *et* 36.163: *l.* 6.12.189: *et* 19.193. *et* 21. 194: *et* 23. 196: *et* 48.209: *et* 66.219: *l.* 8 50.297.

PVRGANTIA VNIVERSIM, SEV EVACVANTIA.

L. 3. *c.* 67. *f.* 93: *l.* 4. 11. 108: *l.* 5.2. 133: *et* 4. 138: *et* 5. 139: *et* 9. 142: *et* 26.152: *et* 44. 168: *et* 52. 177: *et* 54.178: *l.* 6.1. 182: *et* 4. 184: *et* 21.194: *et* 22.195: *et* 28. 198: *et* 50.209: *et* 60.215: *et* 64. 218: *l.* 7.4.223: *l.* 8.49.295: *et* 52. 298: *et* 60 303. *et* 63.304. *et* 67. 305. *et* 68.306:

ASTRINGENTIA MEDICAMENTA.

L. 2. *c.* 17. *f.* 39. *l.* 3.1. 45: *et* 3.47: & 22. 59: & 24.60: & 36.69. *et* 44.77. *et* 45.79: & 48. 82: *et* 49.83: *et* 51.84: *et* 64.91: *et* 71. 95. *et* 77. 97: *l.* 4. 5. 104: *et* 27. 120: *l.* 5.22.150: *l.* 7.28.230: *et* 50.235: *l.* 8.5.264: *et* 36.285: & 39. 286:, & omnia ferè libri octaui: *l.* 10. *c.* 23. *f.* 342.

HVMECTANTIA.

L. 3. *c.* 44. *f.* 77: *et* 47.82: *l.* 7.4 244: *et* 48. 251: *l.* 8.7.266:

ALEXIPHARMACA.

L. 5. *c.* 4. *f.* 138. *et* 5.139: *et* 38.168: *l.* 7.40. 244: *et c.* 53. *et* 54.255: *et* 55. 256: *et* 61.258: *l.* 8.41. 288: *et* 71. 308: *et* 80. 312: *l.* 9. 5. 317. *et* 10.320:

NOCIVA MEDICAMENTA OBSTRVCTIONES FACIENTIA.

L. 3. *c.* 46. *f.* 81: *l.* 5. 3. 135:

Inſaniam facientia.

Lib. 8. *c.* 8. *f.* 278.

Dolorem capitis excitantia.

L. 7. *c.* 15. *f.* 228:

Bilem generantia.

L. 7. *c.* 40. *f.* 244:

Pruritum, et exentemata facientia.

Lib. 8. *c.* 40. *f.* 287:

FINIS.

INDEX PLANTARVM,

ANIMALIVM, ET MINERALIVM,

Quæ in decem libris Theſauri rerum Medicarum Nouæ Hiſpaniæ deſcribuntur, & explicantur.

Ac etiam eorum, quæ à Ioanne Terrentio, Ioanne Fabro, & Fabio Columna exponuntur, & obſeruantur in eorum lucubrationibus.

Nempe Ioannis Terrentij à *fol.* 347. vſque ad fol. 455. Ioannis Fabri à fol. 459. vſque ad 839. & Columna à fol. 841. vſque ad 899.

A

ABIES Mexicana. pag. 92
Abies Mexicana I. maxima. 92
Abies Mexicana II. media. 92
Abies Mexicana III. minor. 92
Abies Mexicana IIII. minima. 92.
Abſinthium Mexicanum. 208.
Acacia, vel Mizquitl. 455.
Acacia Ægyptia, & *Mexicana* cum figuris. *866.*
Acaciȩ Meſopotamiæ Icon *867.*
Acaciæ Siliqua. 59.
Acacoyotl Arundo Vulpina. 262
Acaltetepon, ſeu Monoxillus mucronatus, quod priuatim Temacuilcahuya vocant, Lacertus nouæ Hiſpaniæ. 315.
Acametl ſmetl arundinaceum 273.
Acapatli. 100.
Acatzan Aycxitl. 349.
Acaxaxa. 347.
Acaxaxan, ſeu Planta paluſtris lenta, quæ ſtatim comprimentibus cedat digitis. Potamogetum Mexicanum. 263. 883.
Acaxochitl. 347.
Acaxochitl alia Icon. 454.
Achiotl medicina tingendo apta 74.
Acatli Mergus Americanus. *686.*
Acocotlis Quauhnahunacenſis, & Tepoztlanenſis. 31.
Acocotlis Liguſtici facie. 32. & 862.
Acocotlis tertia. 31.
Acocotlis alia Icon ibidem.
Aconitum frumẽto ſimile Theophraſti. 891.
Acueyo, ſeu Ocixochitl, ſeu Omiquilitl. 32.
Acuilotl, ſeu volubilis aquatica 107. & 871.
Acnitzehuariacua, ſeu herba aduerſa veneni. 254.
Acxoyatic herba Nunnij. 133. & 873.
Acxoyatl. 348.
Agies Haitinorum. 134.
Ahate de Panucho. 348. & 454.
Ahoaton, ſeu Quercus parua. 211
Ahuacat quauhitl, ſeu arbor querciformis, butiraceo fructu 89.
Ahuapatlis, Chamedris Mexicana. *133.*
Ahuapatlis Tilacenſis. 91.
Ahuatepatli. 264.
Alahuacaptli leptophyllum, ſeu lubricum, & tenuefolium medicamentum. 298.
Albana vina ſuauiſſima. *640.*
Albanum Oppidum creditum fuiſſe id quod Albalonga dicebatur. *645.*
Albatzapotl. 89.
Algazel, & eius Icon ex Aphrica *893.*
Alkekengi Mexicanum. 296.
Aloe Americana. 883.
Alumina. 896.
Amacoztic, ſeu Papyro lutea, ſeu Tepeomatl Sycomorus ſaxatilis Mexicana. 81. & *896.*
Amacpatli. 348.
Amamaxtla expurgans ſeu Rhabarbarum vocatum monacorum. 217.
Amara herba. 198.
Amazauhtli. 349.
Amazquilitl. 350.
Ambra griſea, ſeu odorata. 564.
Amolli 3. amara. 278.
Amolli alia. 278.
Amozotl. 349.
Amphisbæna Mexicana. 790.
Amphisbæna Europæa 797.
Amutzauhtli. 349.
Ananas. 311.
Anchoas, ſeu Zinziber maſculum. *169.*
Animalia alia nouæ Hiſpaniæ Io: Faber doctiſſimus Linceus deſcripſit, & illuſtrauit. 894.
Anime Indicum. 47.
Anime Gummis. 50.
Anona arbor. 90. & 870.
Anona cathartica. 90.
Anonyma I. Mechuac. 350.
Anonyma II. Mech. 350.
Anonyma III. 351.
Anonyma IV. 351.
Anonyma V. 351.
Anonyma VI. 351
Anonyma VII. 352.
Anonyma VIII. 352.
Anonyma IX. 352.
Anonyma X. 353.
Anthilion. 228.
Antrũ Puteolanum peſtiferũ. 783

Aocoxochitl. 353.
Apanxaloa. 353.
Apatli. 286.
Aparaqua. 298.
Aper Mexicanus. 637.
Apes, eorum differentias, naturam Illuſtriſſimus, & Excellentiſſimus Princepes Federicus Cæſius Romanus Lyncæorum Inſtitutor, deſcripſit, & edidit forma folij in tabulis. 894. & 895.
Apes Indici. 333.
Apatzi puntzumeti vel cuiutzeti 36.
Apatzi puntzumeti I. & II. ſeu Muſtella odorata. 226.
Aphatzeſirangua aliorum. 36.
Aphatzipuntzumeti. 226.
Apitzalpatli adſtrictoria. 285.
Apitzalpatli alia. 299.
Apitzalpatli. 199.
Apitzalpatli tzontololotli adſtringens. 199.
Apitzalpatlic. 41.
Apoyomatli, ſeu Phatzi ſeranda, Cyperum Americanum. 33.
Apozonalli Succinum Mexicanum. 336. 895.
Appenſa aquoſa herba. 117
Aqua acida, & Maizio. 247.
Aquæ gutta. 309.
Aquetzpolin, ſeu Crocodilus quem alij Caimanem vocant. 315. & 892.
Aquitzli. 354.
Aracus Aromatica. 38.
Arbor Achiotl ab alijs chacangarica, & Panaca, medicina tingendo apta. 74.
Arbor Huaconex, ab Indigenis Balſamum vocatum Balſamifera II. 52.
Arbor ſtelluta. 865.
Arel Arabum, & Perſarum. 71.
Arena candida Mex: 340.
Arenoſum pomum. 84.
Ariſarum anguſti folium Cichorium venenatum ſannitum. 891.
Ariſtolochia Mexicana II. longa 62. & 865.
Arum Ægyptium quod ſit, & in quo differat a Faba Ægyptia. 861.
Arundo Vulpina. 262.
Arundo Vulpina alia. 262.
Aſarum Michuacanicum Recchi. 36.
Aſphaltion. 336.
Aſter Peruanus Farneſianus flos. 861.
Atatexli Potio ſimplex. 81.
Atatexli Potio compoſita. 81.
Ate Pannicenſis. 348. 454.
Atehuapatli. 195.
Atehuapatli, ſeu herba naſcens iuxta riuos. 264. & 885.
Atehuapatli. 354.
Atenxihuitl. 355.
Atepocapatli. 33. & 862.
Atepocapatli alia Icon. 454.
Atexcalquaoitl. 354.
Atlancane, ſeu herba aquoſis locis proueniens. 264.
Atlatocnocthli. 77.
Atlatzopillin, ſeu aquoſa herba appenſa. 117. 872.
Atlinam arbor. 81.
Atlinam ſeu Frutex iuxta fluuios aquasve proueniens. 124.
Atlinam circinata. 286.
Atlotzopillinxochitl. 117.
Atlotzopillinxochitl rubra. 117.
Atlychipinca, ſeu aquæ gutta. 309.
Atolli. 245.
Atototl Alcatraz, Onocrotalus Mexicanus dentatus. 672.
Atototl, Onocrotalus Mexicanus non dentatus. 673.
Atriplex odorata mexicana. 159.
Atzizicaztli. 356.
Atzoyatl mirabilis mexicana. 170. & 877.
Auellanæ catharticæ. 87.
Aueuctl Ahoehoetl, ſeu Timpanum aqueum, Abies mexicana 92. & 870.
Auis Paradiſea. 317.
eius Icon. 318.
Auis Anonyma nouæ Hiſpaniæ 710.
Auis mexicana Pſittaci colore 709.
Auis varia. 320.
Auis picta Americana. 705.
Aura. 331.
Auræ caput. 94.
Axihuitlapapatlactli. 356
Axin, ſeu pinguedo vermium quorundam. 317.
Axixcoca Huilizpatli Yanguitalenſis. 183. & 878.
Axixcocahuizpatli, ſeu medicina vrinæ lutea. 153. & 876.
Axixpatli. 355. 871. 882.
Axixpatli Quahuqueculēſis. 233.
Axixpatli Texaxahuacenſis volubilis quinque latera. 112.
Axixtlacotl, ſeu virga diurtetica 28.
Axochiatl, ſeu Flos aquæ. 241. & 882.
Axochiatl Decolan. 252.
Axochiatl altera. 257.
Axochiotl. 356.
Axolotl, ſeu luſus aquarum. 316.
Aycachquahoitl. 357.
Ayocomoz Atolli, & Maizio. 245
Ayotettli, ſeu planta Cucurbitæ ſenſilis. 182.
Ayotic, ſeu proxahac herba ſimilis Teſtudini. 184.
Ayotochtli, ſeu Daſippus cucurbitinus ab alijs Tatou, vel Armadillo dictus. 314. & 891.
Aztaxochitl. 357.

B

Bahei Palma Coyolli dicta. 75
Balenæ deſcriptio. 568.
Balſamifera arbor I. 51.
Balſamifera III. 53.
Balſamifera IV. 53.
Balſamum prouinciæ Tolù. 53.
Balſami frutex, indigeni Hiſpani vocant Maripendam, ibidem.
Bambagio Indiano, latinè Goſſipium Indicum. 869.
Banaicxitl. 357.
Barbatus flos. 104.
Barcanum Indorum. 179. 357.
Batata purgatiua. 299.
Bellaria è ſemine. 234.
Betle, & piperis differentia. 876.
Bezoar lapis. 325. & 894.
Bitonco. 93.
Bitumen littorale nouæ Hiſpaniæ. 336.
Bituminum genera Franciſcus Imperatus lib. de foſſilibus edidit. 895.
Bixa Ouiedi. 74.
Braſilium Hiſpanorum. 121.
Brionia Mexicana. 278.
Butiraceus fructus. 89.
Buyobuyo piperis longi prima ſpecies. 125.
Buyobuyo II. 126.
Buyoſamo Piperis longi tertia ſpecies. 125.

C

Cacacili. 358.
Cacalic Tlacopatli, ſeu ſudis glutinoſæ medicina, Conuoluulus Cinnamomeus. 41.
Cacaua Quahuitl, ſeu arbor Cacari cacauifera. 79. 869.
Cacamilxochlit. 358.
Cacaltzin Malinanienſium. 199.
Cacoloxochitl, ſeu flos ceruinus 94.
Cacachichit, ſeu herba amara. 198.
Cacalich Tlacopatli. 41.

Caçalich Coapitlanenſis Trifolium ſpicatum mexicanū. 284.
Cacamotic tlanoquiloni, ſeu Batata purgatiua. 299.
Cacamotic. 199.
Cacanaca. 184.
Cacanacxochitl. 287.
Cacanel Hoatl chullenſis, Anagallis mexicana. 241.
Cacanochtli. 77.
Cacaocotl. 70.
Capapatli. 359.
Cacapolxochitl, ſeu herboſus acpendens flos. 180. & 872.
Cacapoton. 69.
Cacapaltic. 168.
Cacatlaolxochitl. 359.
Cacatlepatli. 153.
Cacauatl flos. 226.
Cacauifera. 79.
Cacauitzpatli, ſeu Medicina pabuliſpinoſa. 198.
Cacarzin ſeu parua Cacatl. 308.
Cacauaxochitl, ſeu flos Cacauatl. 226.
Cacaxochitl VI. 155.
Cacaxtlacotl. 189.
Cachos planta. 85.
Cachruiaqua. 359.
Cacica XII. Chilli ſpecies. 137.
Cæſia radix. 873.874.
Cahuazititziqui. 360.
Calamaium I. 96.
Calamaium II. 96.
Camatotoncapatli. 360.
Camæleus mexicanus. 721.
Camochitl mexicanorum. 121.
Camolxochitl. 361.
Camopaltic. 360.
Cannella. 35.862.
Cannellæ folium ex Orientali India aduectum Icon. 864.
Cannellæ folium quid differat a Tamalapatræ folio. 864.
Canihqme. 164.
Caninga. 43.
Canis mexicana. 466.
Caocolatl potio. 81.
Capillaceus flos. 68.
Capillus Sacerdotis. 258.
Capillus rubeus, ſic herba appellata. 105.
Capilli fœtidi. 191.
Capolin humilis. 211.870.
Capolin, ſeu Ceraſus dulcis Indica. 95.
Caprei nouæ Hiſpaniæ. 325.
Capſicum Actuarij. 134.873.
Capſici ſpecies. 135.
Capſici incommoda. 135.
Capſici vires. 134
Capſici formicæ. 254.
Capſici ura. 94.
Caqualpenſis. 306.
Caquiztli. 217.
Carapuehari. 241.
Cardui frigida quædam ſpecies. 189.
Caragna, vel Tlahuelilocaquahuitl. 455.
Caragna. 56. & 865.
Cardiaca arbor. 96.
Caryophilli Indici. 154.
Caryophillus Mexicanus. 156.
Caryophilli mexicani planta. 154
Caryophillus. 34. & & 862.
Caryophillus I. II. III. IV. 154. & 155.
Caryophillus mexicanus, V. VI. VII. 156.
Caſſia lignea, Cinnamomum, ſeu Cannella. 35.
Caſſia ſilueſtris. 70.
Caſſia fiſtula. 87.
Catus Pardus mexican. 512.
Cauda parui Tlacuatzin. 238.
Caxtlatlapan. 256. 299.
Catzotl. 309.
Cayolizan, ſeu Tepocan. 66.
Cayolpatli, ſeu muſcarum medicina. 199.
Cayolpatli Vaxacenſis, herba muſcarum. 202.
Cayopatli Vaxacenſis elaphoboſcum mex. 168.
Cececpatli. 362.
Cececpatli alia. 362.
Cececpatli Acatlanenſis, Glycirrizæ æmula. 241. & 882.
Celicpatli. 362.
Cempoalxochitic herba. 179.
Cempoalxochitl prima ſpecies. 154. 876.
Cenanan de Quahunahoac. 361.
Cenanam Tezcoquenſis II. 362.
Cenanam Tezcoquenſis ſeu mater ſpicæ Maizij. 185.878.
Cenantli. 185.
Centilinam. 185.
Cenzomecatl. 362.
Ceraſus dulcis Indica. 95.
Cercopitheci, quos Mexicenſes Ocumatli vocant. 318.
Cerui nouæ Hiſpaniæ. 324.
Ceruleum quomodo fiat. 109.
Ceualdilla Monardis. 307.
Ceualchichiltic, ſeu vitis ſilueſtris, Lambruſca Indigena. 128
Chacangariqua. 74.
Chachalacametl. 361.
Chalcuitlatl. 267.
Chameceraſus Atlapalcenſis. 230
Camedic Mexicana. 133.
Chamæleo albus caput echini modo profert. 860.
Chapopotli Bitumen littorale nouæ Hiſpaniæ. 336.
Charapeti. 120.
Charapeti. 277.
Charapetl. 362.
Chataluic. 70.
Cheloniſcus *Auctoris*. 891.
Chian Atolli ex Mayzio. 245.
Chiantzolli, ſeu planta in humore intumeſcens. 234.
Chiantzolli alia. 234.
Chiantzolzolto. 238.
Chiauhxihuitl. 364.
Chicallotl, ſeu ſpina Papauer ſpinoſum. 215.
Chicehec. 297.
Chichiahaucxihuitl. 233.
Cichiantic Coatlanenſis, China adſtringens. 227.
Chichiantic rubea herba. 237.
Chichicahoaztic. 143.
Chichicallotl. 215.
Chichicamolle. 278.
Chichicaquilitl. 364.
Chichicayotli Colocynthidis mexican: 182.
Chichictlapalezquahuitl, ſeu arbor rubri ſanguinis amara ſanguiflua. 91.
Chichicpatli I. 39.864.
Chichicpatli II. 200.
Chichicpatli III. 364.
Chichicpatli alia de Tlacotic IV. 365.
Chichicmecapatli, ſeu Chimicæ gentis medicina. 138.& 872.
Chichictzonpatonic de Ocopetlayuc. 366.
Chichizquahuitl. 366.
Chichihoalxochitl. 365.
Chichiltic Tepetlauhxochitl. 368
Chichilticpatli. 366.
Chichilticcihuapatli. 367.
Chichioahutli. 269.
Chichipatli. 31.
Chichipiltic. 367.
Chichiual Memeya, ſeu planta lacte manans. 172.& 877
Chichixihuitl. 192.
Chicometatl. 368.
Chillacotl. 140.
Chillapatli. 102.
Chilli arbor. 50.
Chilli ſeu Piper Indicum ſiliquoſum. 134.873.
Chilli Indiæ Orientalis, ſeu Zingiber fœmina. 169.
Chilliatolli ex Mayzio. 245.
Chillocoztli IV. chilli ſpecies. 136.
Chilmechatl, ſeu Ycha. 140.& 873
Chilpan. 202.879.
Chilpantlacolli, ſeu ſignum ſtercoris. 140.

Chilpanxochitl. 140.
Chilpanxochitl, ſeu flos ſigni inſtar pendens mortuorum medicina. 210.879.
Chilpatli. 139.873.
Chilpatli. 367.
Chiltecpiz N. chili ſpecies. 135.
Chimalatl Peruina flos Solis. 288.
Chimaltozatl, ſeu lapis ſpecularis. [illegible].895.
China mexicana differt ab orientali. 212.
China Mechuacanenſis Phacos. 213.
Chipahuaçaiztic. 254.
Chipequa, ſeu herba firma.. 203.
Chriſanthemum Peruuianum. 228.
Chocolatl potri. 81.
Chucte Pannucinorum. 51.
Chucungariqua. 368.
Chucungariqua alia. 369.
Chupiri, ſeu Charapeti aquam rubeo colore tingens Arcanũ Venerei morbi. 120.
Chupireni Micuacanenſium. 67.
Cicimatic, ſeu Planta Cimatl ſimilis. 265.
Cicimatic alia. 265.883.
Cicipini. 369.
Cihoapatli. 369.
Cihoapatli tepoztemica. 370.
Cihoapatli Xantetelco. 370.
Cihoapatli axitzalpatli. 370.
Cimapatli. 371.
Cimatl. 265.
Cimatl humilis. 306.
Cinnamomum. 35
Citlalxihuitl. 371.
Ciuapatli Yacapichtlenſis, coniza mexicana. 157.
Ciuapatli Hemionitica. 186. & 878.
Coamacalli, ſeu maxilla Colubri 90.
Coacihuitzpatli, dentium medicina, 188.
Coaciuizpatli, ſeu medicina doloris. 301.888.
Coahuilxochitl. 371.
Coanenepepilli, Coturnicis. 204
Coanenepilli, ſeu Contrayerua. 301.
Coapatli, vel Tamacazqui ypapan. 414.
Coapatli ſiue Tlamacazquipan. 208.
Coapatli quauhnacenſis. 36. & 864.
Coapatli xararum. 184.
Coapatli teoitztle. 29.& 862.
Coapatli yancuitlanenſis. 300.
Coapatli Aſphodelina. 300. & 888.
Coapatlis II. 29.
Coapatlis alia. 301.
Coapatlis Detepequaquilic, coapatlis III. 29.
Coatlis xochitlanenſis. 301.
Coatli humilis. 223.
Coatli II. non tingens. 119.
Coatli, ſeu aqueus ſerpens. 119.
Coatomame angiuni. 295.
Coatzonte comatl. 250.
Coatzonte Coxochitl, lyncæis flos, ſeu lyncea. 266.883.
Coaxihuitl herba ſerpentis. 145.
Coaxihuitl herba colubrina. 267.
Coaxochitl. 156.
Coca Peruina. 302.841.
Coca huquixochitl. 258.
Cocatlicoztic. 156.
Cocauhcapatli. 372.
Cocci arbor. 71.
Coccum, ſeu Nux Indica ibidem
Coccum Indicum. 78.
Coccus de Maldiua. 72.
Cochitzapotl, ſeu Tzapotl ſomniferum. 89.
Cocobut Panucenſi. 257.
Cococaquilitl, ſeu Olus aquaticum. 171.877.
Cocochiatl. 123.
Cococxihohitl. 372.
Cococxihuitl Teuhcaltzincenſis. 142.873.
Cocoxochitl. 372.
Coconam. 96.
Cocoquauhitlvaxacenſis, arbor cardiaca. 96.
Cocotemecatl, ſeu funis volubilis aeris. 141.879.
Cocomecaxihuitl. 141
Cocoxihuitl, ſeu herba aeris. 158
Cocoxhuitl expurgatoria. 142.
Cocozxochipatli, ſeu Medicina lutei floris. 188.878.
Cocoztamatl, ſeu luteũ Tamatli Vrinario mirabilis. 118.872.
Cocoztic. 118.
Cocoztic. 237.
Cocoyatic, ſeu herba Palmæ ſimilis. 144.873.
Cocoztin. 118.
Cocozotli. 118.
Cocuanexpille. 302.
Cocuapatlis. 302.
Coen, ſeu coentic. 252.
Coentic alia. 252.
Coentli. 190.
Cohayelli, ſeu chichica Hoazton ſeu herba ſerratorum foliorum. 143.873.
Colcoanepilli. 204.
Collotemecatl. 323.
Coltzitzicatli. 373.
Coltotl. 235.
Colubriolus. 187.
Colubri maxilla. 90.
Coma quid. 860.
Comalquilitl. 306.
Confectio. 224.
Coniza Mexicana. 157.
Coniquicuman chriqua. 373.
Coniza Dioſcoridis, Eupatorium Meſuæ. 878.
Contortina planta. 123.
Contrayerua. 301.
Contrayerua flore albo pallido. 119.
Conuoluulus cinnamomeus. 41.
Conuoluulus pennatus. 868.
Conuulſionis medicina. 128.
Copalli Dei. 231.
Copalli Montana, ſeu Tecopalliquahuitl, Copallifera V. montana. 47.
Copalli herba referens. 103.
Copallifera VIII. 49.
Copalliquahuitl tepoztlani. 455.
Copalliquahuitl Patlahoac, ſeu arbor copalli latifolia copallifera. 46.
Copalliquahuitl, ſeu arbor gummifera copallifera. 45.
Copalli totopocenſe copallifera, IV. 47.
Copaltic, ſeu arbor fundens gummi ſimilis copalli. 57.
Copalxihuitl, ſeu herba copalli referens. 103.
Copalxochitl, ſeu arbor gummoſa pruni formis. 82.
Copalxochitl altera pruniformis grumoſa. 82.
Copiton. 190.
Cornerina mexicana. 337.
Cornigera arbor. 86.
Corymbus quid 860. in quo differat ab vmbella & capitulo, ibidem.
Coruinus flos. 94.
Coyayahoal, ſeu Iſchiaton. 320.
Coyolli mexicanum. 71.
Coyolli. 75.
Coyolxochitl, ſeu Martagon volubili mexicanum. 267.
Coyopatli. 297.
Coyotomatl, ſeu Tomalcoyolli veſicaria mexicana. 204.
Coyotomatl. 297.879.
Coyotzin. 282.
Coyoxochitl. 74.
Cozamaloxihuitl, ſeu herba Iris. 309.
Cozcaquauhitl, Regina a[illegible]um 319.

Coz-

Coznocthli. 77.
Cozolmecatl, ſeu curarum funis china III. mexicana medicina admirabilis. 213.
Cozolmecatl fructifera. 213.
Cozolmecatl ſterilis. 213.
Cozquaquahuitl. 65.
Cozticacuilotl. 107.
Cozticacuilotlxochitl. 374.
Cozticmetl. 271.
Cozticmecapatli Tilacenſis, criſta Galli Mexicana. 242.
Cozticpatli Acatlanenſis, Talictrum mex: 23[illegible]. & 882.
Cozticpatli II. 236.
Cozti[illegible]patl cornerina mexicana. 337.
Cozticuiztipalancapatli, Yanquitlanenſium. 289.
Cozticxihuitl. 303. 891.
Coztomatl Solanum pallens. 203.
Coztonatl Solani ſpecies. 203.
Craſſa Planta. 312.
Crepitans arbor. 88.
Crepitantis fructus. 94.
Crocodilus nouæ Hiſpaniæ. 315. 892.
Cuapapalcatl Camæleo mexicanus. 721.
Cuaztalxochitl. 257.
Cucultzin. 177.
Cucumer moſcatus. 90.
Cucurbita humilis. 201.
Cucurbitæ ſimili planta. 182.
Cucurbitina arbor. 87.
Cuechiliztomatl. 374.
Cuetlaxochitl. 375.
Cueyauhquilit. 375.
Cuicuiltictecpatl, ſmaragd. vilior mexic. III. 338.
Cuitcuitlapilli Glandularia. 248.
Cuitlacopalli, ſeu ſtercus Copalli, Copallifera VI. leproſa II. 48. 865.
Cuitlacotl Tepecuaquilicenſis, Napiforme. 229.
Cuiztapollin. 236.
Cuiztapocollin, ſeu nidus Lacertarum. 236.
Cumtempta Michuacanenſium. 99.
Cungariqua. 249.
Cupitri. 375
Cupreſſus fuſa. 98.
Curaqua, ſeu Braſilium Hiſpanorum. 121. 872.
Curarum funis China III. mexicana, medicina admirabilis.
C[illegible]i. 306.
C[illegible]riqua. 205.
C[illegible]ti. 36. 864.
Cutiriqui, ſeu Matlacaca. 268.

D

Dama nouæ Hiſpaniæ. 325.
Daſypus Curcubitinus Armadillo. 314.
Datura mexicana. 113
Datura ternis floribus. 886
Dentes Vetulæ. 128.
Dictamnum Creticum, Neapoli floruit, & ſemen protulit apud Columnam. 861.
Diurenta. 119.
Diuretica virga. 28.
Domina ſerpentum. 328.
Dracunculus Monoceros. 816
Diſentericorum medicina. 225

E

Ecapatli, ſeu parua ſambucus 112. & 871.
Ecapatli mexican. 126.
Ecapatli altera. 376.
Echiriome locotactos Lobellij. 410.
Eloquiltic herba geniculata. 210
Eloxchitl. 258.
Eloxochitl. 378.
Enguamba. 97.
Epazotl, Atriplex odorata mexicana. 159. 876.
Epimedij partus mirabilis. 875.
Erahueni. 159.
Etſalhoitzitzilin. 320.
Ezpatliquauhnauhnacenſis ſanguinis medicina. 127.
Ezpatlis. 91.
Ezqahuitl ſecunda. 59.
Ezquahuitl, ideſt ſanguinis arbor, 59. 866. Neapoli fuit ibidem.
Eztecpatli Iaſpis mexicanus 337.
Eztetl, ſeu lapis ſanguinis Iaſpis mex. II. 337.

F

Febri fuga. 116.
Fermentum ex Mayzio. 244
Fætida arbor. 68.
Ficus Indica quorundam. 76.
Filipendula IV. mex: 281.
Filipendula Michuacanica. 148.
Filipendula Mich: altera. 148.
Filipendula trifolia. 253.
Firma herba. 203.
Fiſtula Caſſia. 87.
Flos acidus. 30.
Flos amarus. 192.
Flos Eloti. 258.
Flos niger Tlixochitl Aracus aromatica. 38.
Flos ſanguineus Monardi. 162.
Flos ſigni inſtar pendens mortuorum medicina. 210.
Flos Solis minor. 228.
Flos [illegible] Peruanus tuberoſus. 878.
Flos [illegible]. 258.
Flos Herois. 261.
Flos auriculæ. 30.
Flos aquæ. 251.
Flos paſſionis Granadilla dictus, 888. eius Icon 889.
Flos Tigris. 276. 884. & inde.
Fœmina candida. 286.
Foliorum differentia ſumma a Fab. Columna obſeruata 847. aliæ differentiæ plures. 848. 853. 856. cum ſequentibus.
Fracturarum medicina. 291.
Fuſa Cupreſſus. 98.

G

Galiopifera. 57.
Galiopifera alia. 57.
Galium Siculum nouum. 881.
Gallus oua peperit. 773.
Gingiber Arabum. 169.
Gladiolus Indicus. 888.
Glandularia. 248.
Guinaxochitl, *Caryophyllus*, mex: primus. 154.
Glutinoſa alba. 283.
Granadilla, flos paſſionis dictus 888. cum ſequentibus Icon. 889.
Guacimo, vel Quaucholotl. 401.
Guao. 98.
Goſſipium. 308.
Guayacan. 63.
Guayacus Haitinorum. 84.

H

Hacal Ind. 279.
Hacazcolotl Acaciæ ſpecies. 60.
Hacoyochitl. 376
Hecelemarzi. 302
Helichryſum mex: 232.
Helitropium mexic: 341.
Hemorrhoidalis mexicana. 306.
Hepatis medicina. 341
Herba acris. 158.
Herba aduerſa venenis. 254.
Herba Nunnij de Chaues. 133.
Herba naſcens iuxta riuos, 264.

Her-

Herba montana. 17.192.878.
Herba Principis. 291.
Herba candida. 41.
Herba calida Totopocenſi. 201. 879.
Herba parua, & contorta. 177.
Herba ſerratorum foliorum. 143.
Herba muſcarum. 202.
Herba aquoſis locis proueniens. 264.
Herba lonchi folia. 41.
Herba Cardinalis Barberini cum ſequentibus. 879.
Herba geniculata. 210.
Herba Iris. 309.
Herba lanuginoſa. 218
Herba vſta I. 292
Herba vſta latifolia. 292.
Herba vſta II. ibidem.
Herbæ non tranſeunt in alias plantas, quamuis degenerare aliquo modo obſeruentur. 850.
Herboſus flos. 120.
Heſarda. 896.
Hezmaytl. 377.
Hirco caprea. 893.
Hirſuties in plantis cultura deponitur. 877.
Hiuca, ſeu mizmaitl. 378
Hoacaltlaiot. 377.
Hoacaxochitl. 377
Hoahoahutli. 269.
Hoatzin, ſeu Auis edens vocem nomini ſimilem. 320
Hoatzinquaxuitl. 378.
Hoauhquilitl, ſeu Olus ſeminis in criſtam compoſiti. 883.
Hoautli. 269.
Hoaxacan, ſeu lignum ſanctum. 62. 868.
Hoaxin Acaciæ ſpecies. 60.
Hoaxinuc. 83.
Hocoetzontecomatl, caput ſenis. 287. & 888.
Hoclicpatli, ſeu ſuauis medicina 286.
Hoeclipatlis. 58.
Hoelicpatlis. 41.
Hoilacapitxochitl. ſaxiuoluula. 211.
Hoitzcolotlo. 222.
Hoitziloxitl, Anetina, ſeu arbor reſinam manans. 37
Hoitziloxitl, ſeu arbor Balſami Indici, ſeu Balſamifera I. 51.
Hoitzilziltenexochitl. 379.
Hoitzitzil, ſeu Auis varia. 320
Hoitzitziltotol, Auis picta Americana. 705.
Hoitzitzilmet. 273.
Hoitzitziltentli. 140. 873.
Hoitzitziltet. Helitropium Mexicanum. 341.896.
Hoitzitzittentli. 378.
Hoitzitzilxochitl, Origanina, 103. 871.
Hoitzmamaxalli, arbor cornigera. 86.
Hoizocenſium. 250.
Hoitzxochitl ſonchifolia. 39. 864.
Hoitztlacuatzin, ſeu Tlacuatzin ſpinoſus Hyſtrix nouæ Hiſpaniæ. 322.
Holquahuitl, ſeu arbor chilli. 56.865.
Hordeolum. 307.
Huacuiqua ſeu ſomnus animalis, Huacuique nomine. 303.
Huapahualizpatli, ſeu conuulſionis medicina. 128.& 872.
Huapahuizpatli. 379.
Huapahuizapatli altera. 379.
Huapaquiltic. 380.
Huazium. 380.
Hucimetl. 271.
Hucipochotl Auaxacenſis, Ricinus Hiſpanus. 60. 868.
Hucuirus ſaluifolia. 40.
Huehuelicaton. 250.
Huemberegua. 287.
Huichocataqua. 254.
Huitz Tomatl. 108.
Huitztomatzin, ſeu Tomal ſpinoſa. 108. 871.

I

Iaſminum Mexic: 279.
Iaſmini flora. 231.
Iaſpis obſcurior I. Mex. 337.895 896.
Iaſpis Mexican: II. & III. ibidem.
Iaſpis Mexican: IV. coli iliorumque dolores ſedans. 338.
Ictus oculi medicina. 206.
Ignea arbor. 67.
Inſaniæ arbor. 56.
Inteſtina piſcium. 229.
Inteſtina Tuccæ, Talpeucæ Indicæ. 215.
Iuncus capillatus. 42.
Irati hominis medicina. 304.
Itzecunpatli. 380
Itzticapatli. 381.
Izontecapatli, ſeu vulnerum medicina. 125.
Izqui Atolli ex Mayzio. 246
Iztac ſerpens nouæ Hiſpaniæ, quadricolor. 774.
Iztac Attolli ex mayzio. 244.
Iztac coanene Pilli, volubilis diuretica. 119.
Iztacpatliquiza ſepin. 381.
Iztactlatlauqui. 381.

K

KIuhototonqui, ſeu herba calida Totopocenſis. 201. 879.

L

Lacertus nouæ Hiſp: 315.
Lacertus orbicularis nouæ Hiſpaniæ 327.
Laccifera. 58.
Lambruſca. 128.
Lapis Bezoar. 325
Lapis ſpecularis. 336.
Lapis ſanguinis Iaſpis mexicanus. 337.
Lapis Philippicarum. 338.
Lapis pictus. 339.
Lapis quo Indi enſes, & pugiones parari ſolebant. 339.
Lapis Goſſipij. 340.
Lapis chriſtallinus. 340.
Laudes mayz: 243.
Laurus Michuacanenſis. 98.
Lepræ medicina. 129.
Libanotis cachryfer Apulus. 882.
Licoperſicum Galeni. 157.
Lignum Nephriticum non tingens. 119.
Lignum Nephriticum. 119.
Lignum Sanctum. 63.64.65.642 868.
Lilium Indicum. 277.
Limoni folia volubilis. 122.
Lyncea. 266.
Lyncurij lapidis vires. 536.
Liquidamberi arbor. 56.865.
Liſimachia Virginiana. 251.882.
Lonchifolia arbor. 39.
Loquiltic. 382.
Lubricum, & tenui folium medicamentum. 298.
Lupus mexicanus. 479
Luſus aquarum. 316.
Luteum Tamatl. 118.
Linx noſtra. 526.
Lyncis flos, ſeu Lyncea. 266

M

Maboyaxi chilli ſpecies. 137
Macatozquitl, ſeu ſomnus cerui. 179.
Macayxtli. 382.
Macazpipilloli. 388.
Macozticmetl. 271.
Macpalxochitl. 381
Macapalxochiluahuitl 383

Macuilxochitl', ſeu maon. 155.
Macuilxochitl IV. 155.
Macuilxochitl alia. 155.
Mahuaquitili panacenſis ſerpens 200.
Maluarica III. herba ſua Acoſtæ 114.
Maguei. 270.
Maguei diuinum. 274.
Maguei montanum. 273.
Maguei montanum aliud. 274.
Maguei prunorum. 272.
Maguei feri. 275.
Maguei Tapayaxin. 273.
Mayzij aqua acida. 247.
Mayzij ſpicæ medicina. 179.
Mayzio ſimilis. 94.
Mayzium torridum, & calidum. 115.
Mamaztlacotl. 383.
Manati. 323.
Maquiztetzauhatl, Amphiſbena Mexicana. 790.
Marabillas de Indias. 279.
Maripenda. 53.
Maron Indorum. 71.
Martagon volubile mexicanum. 267.
Matlacaca. 268.
Matlalquauhitl, Ricinus ſpinoſus Panucenſium. 62.
Matlalxiuitl de xalatlaco. 385.
Matlalxochitl. 383.
Matlalxochitl alia. 384.
Matlalytic tetzocana Triorchi mexicana. 253.
Matlaliztic. 300.
Mater ſpicæ Maizij. 185.
Matzatli, ſeu pinea Indica. 311.
Maxilla colubri. 90.
Mazame, ſeu Cerui. 324.
Mazaxochotl. 384.
Mecacacauatl. 80.
Mecapatli, & Honduras, ſeu Zarzaparilla. 288. 888.
Mecapatli pararla. 288
Mecapatli Mecatlanenſis. 304.
Mecaxochitl. 144. 873.
Medicina admirabilis. 213.
Medicina temperata. 129.
Medicina Inciſeſudis. 130.
Medicina Diſentericorum. 293.
Medicina vrinæ lutea. 153.
Medicina fœminarum. 186. 187
Medicina lutei floris. 188
Medicina doloris. 301.
Medicina tingendo apta. 74.
Mel Indicum. 333
Melocarduus Echinatus. 410.
Memeya. 218.
Memeya de Tepoztlan. 384.
Memeya Tepoztlan alia. 385.
Mergus Americanus. 686. 695
Metl, ſeu Maguei, Aloe Americana. 270. 883.
Metlcoztli, ſeu Metl luteum. 171. 884.
Metl leniſſimum XVII. 275.
Metl luteum. 271.
Metl nigrum XII. 274.
Metl pictæ. 275.
Metl viride VI. 273.
Metzapotl. 90.
Mexcalmetl. 272. 884.
Mexochitl, ſeu Omexochitl. 124. 872.
Mexocotl. 272. 884.
Mexaxochtli. 273.
Mexcuitlatl Talch mexic: 336. & 895.
Miahoapatli, ſeu Medicina ſpicæ Maizij. 179.
Miaxihuitl. 385.
Micatlachpahoaztli. 386.
Micatzonteco mimiaootl. 333.
Michaxiuitl. 386.
Micaxoxo coyollin. 386.
Michaxochitl. 210.
Michuat diuret. maſ. I. 238.
Michuac diuret. maſ. II. 238.
Michuac diuret. maſ. III. 234.
Michuac diuret. fœmina III. 239
Michuac diuret. IV. 164.
Michuacanenſis laurus. 98.
Michuauh Atolli ex Maizio. 245.
Michuautlibliro. 246.
Micuilpatli. 105.
Micui Tlaxcolli, ſeu piſcium inteſtina. 881.
Milchilli VII. chilli ſpecies. 136.
Millefolium mexicanum. 194.
Miltomatl. 295.
Miltomama. 295.
Mimiyca huatzin. 387.
Mimoſa herba Philippicarum Acoſtæ. 123.
Mintzintzin. 130.
Mizquitl, ſeu ſiliqua Acaciæ. 59.
Mizquitl, vel Acacia. 455.
Mizquitl Michuacanenſis Acacia nouæ Hiſpaniæ. 60. 866.
Mizquixochicopatli capillifera. 50.
Mohuitl. 387.
Molle lentiſcus Peruana. 54. 865.
Moloncapatli. 387.
Morbi venerei arbor. 67.
Moſchum. 554.
Motinenſis herba expurgans. 304.
Moyotli ayacatli. 388.
Mungo, ſeu phaſeolus Orthocaulis. 887.
Icon ibidem.
Muſcarum medicina. 199.
Mus moſcardinus. 586.
Muſtella odorata. 226.
Myuiytlilmoyoye cuitlatonpitzochitl. 388.

N

NAcazcul, ſeu Tloatzin, ab alijs dictum Datura altera mexicana. 113. 872.
Nana Americanum. 311.
Nanace. 205. 879.
Nanahoaquahuitl. 389.
Nanahuapatli. 200. 879.
Nanahuaquauitl, ſeu morbi Venerei arbor. 67. & 868.
Nanauhquiltic. 389.
Narciſus binis floribus. 886.
Narciſus Indicus ſerpentarius. 889.
Naſturtium Peruinum. 161.
Nauhyeteputz, cardui ſpecies. 189
Nauiyteputz quadri latera. 189.
Nechil Atolli ex Maizio. 245.
Neicotlalpatli Totopecenſis vomitoria. 221
Neixpopoalloni. 108.
Nenexton. 390.
Nepeta mexicana. 224.
Nequametl metl ſpecies, 273. 884.
Nequametl metl V. Anguſti folia. 273.
Nequa tolli ex maizio. 244.
Nerium 868. noſtro cœlo ſuccum luteum Apocyno ſimilem, non candidum in ramis, ſed in radice tantum candidum. 868.
Netlaxochitl. 290.
Netzahualxochitl. 251.
Nexboa de quanquecalla ſerpẽs biculor mex: 775.
Nexoahutli. 269.
Nexmet cinereum. 273.
Nexpayan. 390.
Nextalpe. 178.
Nextlacotlij Yacapichtlenſis Limoni phylla. 230. 887.
Nexxihuitl. 391.
Neycotlapatli. 391.
Neycotapatli altera. 391.
Nidus Lacertarum. 236.
Nitrum mexicanum. 343. 897.
Nochezno palli, ſeu Nopalnocheztli, ideſt coccum Indicum in tunis quibuſdam naſcens. 78.

Nochoztic. 392.
Noctli, ſeu genus Tunarum. 76.
Nocturnus flos. 65.
Nonoclito. 392.
Nopalnocheztli. 75.
Nopalxoclicuezalticquizi. 392.
Nouacu enſes, cultri ex lapide 339.
Nubiloſa herba. 160.
Nucis Indicæ, & cocci vocati arbor. 70.
Nucis Indicæ liquor lacteus, & eius vires. 73.
Nucis Indicæ aliud oleum. 73.
Numularia Indica. 214
Nunnij herba. 133.
Nux Indica fructifera. 71.& 72.

O

Oatzontic. 393.
Oceloxochitl herba lætificans. 236.
Ochra mexicana. 341.
Ocixochitl. 33.
Ocoloxochitl, ſeu flos Tigris Tigridis dicenda. 276.884.
Ocopetlal. 393.
Ocopiaztli ſcorpij ſpina. 222.
Ocopipin. 190.
Ocoquiltic. 393.
Ocoxochitly Iaualape. 394.
Ocuilpatli. 394.
Ocuilpatli altera. 394.
Ocymini folia. 304.
Olcatzan Pahuatlanica china mexicana. 122.
Olcacatzan alia. 212.
Oleum Enguambæ. 213.
Ololiuhqui, ſeu planta orbicularium foliorum. 97.
Ololtic. 145.873.
Olompatli. 184.
Oloxihuitl. 395.
Olus aquaticum. 395.
Olus ſeminis in criſtam compoſiti. 171.
Omoxochitl. 269.
Omimeztli, ſeu os fœmoris. 124.
Omiquilitl. 276
Omizochitl, ſeu flos oſſeus. 33.
Onocrotalus mexicanus dentatus. 277.
Onocrotalus mexicanus, non dentatus. 672.
Opuntia quorundam. 673.
Oquichitli cocaxochitl. caryophillus mexicanus II. 76.
Orbiculi ex Mayzio. 155.
Origanina. 247.
Os fœmoris. 103.
Othonam Iouis flos. 276.
Otomiterumquiyeti. 154.
277.
Ouis Peruana. 660.
Oxygeranium mex: 293.
Oxygeranium mex. II. 293.

P

Pabuli ſpinoſa medicina. 198.
Pacifica herba. 891.
Pacxantin, ſeu planta ſubſidens. 222.
Palancapatli. 108.200.265.395.
Palla arbor quorundam. 76.
Palma montana. 76.
Palma Bahei 75. coyolli dicta 869 columnia dicta ibidem.
Palma nucifera Strabonis. 71.
Palma pumilionis. 71.
Panacea Americana Terrentij, eſt Nicotiana. 176.
Panis ex Mayzio. 246.
Panis ex ſemine floris Solis. 228.
Pantera. 499.
Panxochlit. 140.
Papauer ſpinoſum. 215.
Papaya. 99:
Papaya Orientalis ſiue Pepo arboreſcens. 870
Papyrus lutea. 81.
Paradiſea herba. 218.
Parua cacatl. 308.
Patera Iouis. 228.
Pati, ſeu Metl leniſſimum. 275. 884.
Patlahoacxihuitl. 396.
Paxauac, vel Poxauac. 397.
Peco. 190.
Pelonchicilli. 161
Pelon Ichiatl Oquitl, ouis Peruana. 660.
Pelon Mexixquilitl, ſeu Naſturtium Peruanum. 161. 876.
Pennas aurium referens. 397.
Perpena. 396.
Petum Braſilianorum. 228.
Phacani. 396.
Phaco. 213.879.
Phatziſirauda cyperus. 33.
Pheuuame, Ariſtolochia mexicana II. longa. 162.876.
Piaztlacotl. 399.
Picus Americanus. 697.
Pinahuihuitztli, ſeu herba verecunda. 123.
Pinea Indica. 311.
Pinei cathartici. 870.
Pinguendo vermium quorundam. 317.
Piper Indicum Hiſpanorum. 134.
Piper Indicum ſiliquoſum. 134.
Piper ſiliquoſum mexic: 136
Piper Tauaſci. 30.
Piper rotundum cum Icone folij 163.876.
Piperis folij, & Betle differentia. 876.
Piperis longi I. ſpecies. 12[illegible]
Piperis longi II. ſpecies 126.8[illegible]
ſpecies III. ibidem.
Piperis longi IV. ſpecies. 127
Piperis longi V. ſpecies. 127
Pipilolxochitl. 120.
Pipitzahuac. 133.
Pita. 275.
Pitzahoac cacazpatli. 189.
Pitzauac ciuapatli. 157.
Placentæ ex Maizio. 244.
Planta craſſa. 311.
Planta in humore intumeſcens. 234.
Planta lacte manans. 172.
Planta maxima. 228.
Planta orbicularium foliorum. 145.
Planta quam cocam Peruinam vocant. 302.
Plantarum diuiſio, ſiue varietas. 861.
Plantæ variant magnitudine ratione loci, & culturæ. 861.
Pluma fætida, Smaragdus vilior mex: IV. 339.
Pocayo. 398
Pollin. 327.
Pompoqua. 82.
Pomum arenoſum II. maius. 85.
Popoyauhquilitl. 397.
Potio mihihoahuitli. 169.
Potiones mexicanorum. 81.
Potiones mexicanorum aliud genus. 81.
Poxauac, vel Paxauac. 397.
Pozahualizpatli. 398.
Poztecpatli Huaxacenſis gemmata. 146
Poztecpatli mecatlamica, ſeu fracturarum medicina. 291.
Poztecpatlis. 277.
Poztecpatlis altera. 291.
Proxahac, herba ſimilis Teſtudini. 184.
Puniformis gummoſa arbor. 81.
Pſeudo miliſſa nouæ Hiſp. 334.
Ptarmica. 27.
Pulegium humile. 146.
Pulegium Hiſpanorum in mexico. 196.
Pultes è Maizio Attolli. 244
Pumaqua. 74
Puſquam Michuacanica radix purgans. 164.
Pycielt Nicotianæ ſpecies Tabacus. 1[illegible].877.

Qu

Q

Quahiolt. 297.
Quahuicxihuitl. 41
Quahuicxihuitl. 58.
Quahunachaztli. 83.
Quahurepopatlis. 76.
Quahutlalamat. 79.
Quahutlepatli Ocymifolio. 122.
Quahuyetl Nicotianæ ſpecies III. 173.
Quahuyzquitzli. 404.
Qualancapatli, ſeu irati hominis medicina. 304. 891.
Quamecatl. 299.
Quametl VIII. montanum. 273.
Quamiauatl, ſeu ſpica arboris. 258. 883.
Quamochitl, ſeu arbor fructus crepitantis III. Maizio ſimilis. 94. 868.
Quapopol. 218.
Quapopolton. 218.
Quapopoltzin. 38.
Quapopoltzin. 218.
Quaquahuton. 250.
Quaquahutzontic, ſeu fructus ſectus. 250. 882.
Quauchhocſpahuatztli. 403.
Quauchillli I. Chilli ſpecies. 135.
Quaucholoti, ſeu Guacimum. 401.
Quautzictli. 402.
Quauhayohuatli, Auellanæ Catarticæ. 87.
Quauhayohuatli II. ſeu Caſſia fiſtula. 87. 870.
Quauhayohuatli III. ſeu ſemen arboris cucurbitinæ nuclei Pinus forma purgans. 87.
Quauhcacauatl. 80.
Quauhchian. 399.
Quauhchichicpatli. 400.
Quahchilpacuitlaton, Pizixochitl. 402.
Quauhcoyolli. 401.
Quauhcuetzplacuitlapilli. 402.
Quauhecapatli. 200.
Quauheloxochitl. 293.
Quauheztli. 127.
Quauhmecatl Zarzaparilla II. & III. 289. 888.
Quauhmecapatli altera Zarza, IV. 290.
Quauhnex Atolli ex Maizio. 246.
Quauhpatlathli cacauifera V. 80.
Quauhtecopalli pitzahuac copallifera leptiphylla alia. 40.
Quauhtezhoatl. 405.
Quauhtechalotl Thliltic Sciurus Mexicanus. 582.
Quauhtlacpauaztli. 405.
Quauhtlatzin. 87.
Quauhtlatlatzin, ſeu arbor crepitans. 88. 870.
Quauhtlayexochitl. 404.
Quauhtlepatli, ſeu arbor ignea. 67. 868.
Alia Ocymi folia. 122.
Quauhtlepatlis. II. volubilis limoni folia. 122
Quauhxilotl, ſeu arbor cucumeris moſcati. 90.
Quauhxilotl alia ſpecies. 90. 406.
Quauhxocotl collulenſi oxymalua. 216.
Quauhyetl. 173. 403.
Quauhytzapilli. 404.
Quauhyyac, ſeu Arbor fetida. 68.
Quauhtla Coymatl Quapizotl, Aper Mexicanus. 637.
Quauhtzapotl ſeu Anona. 90.
Quaxoxohuqui. 406.
Querambeni. 241.
Querciformis arbor. 89.
Quercus parua. 211.
Quetzalictli, Metl XVIII. 275. 884.
Quetzalhoitzitzilin. 321.
Quetralxoquyac, ſeu pluma fætida ſmaragd. vilior Mex: 339.
Quetzalyzoc. 405.
Quexquic. 261.
Quilamolli, ſeu herba Amolli. 277.
Quilpozolli. 406.
Quimehpatli. 307.

R

RAdicum differentiæ plures, cum ſequentibus. 850
Radix Cæſia 874. & inde
Rapuntij Genus herba Cardinalis cum ſequentibus. 880.
Regina Aurarum. 319.
Reſina Abietina Mex: 93.
Reſinam arbor manans. 37.
Rhabarbarum Monachorum. 217.
Ricinus Indicus. 868.
Riuorum medicina. 195.
Roſmarinum Mexic: 232.
Roſmarinum verum Dioſcoridis fæcundum. 232
Roſtrum Paſſeris X. Chilli ſpecies. 137.
Roſtrum Stroboli IX. Chilli ſpecies. 137.

S

SAbia Philippicarum. 126.
Sacchari cōficiēdi modus 110
Sacchari III. reſpumę. 111.
Saccharum IV. Panellæ. 111.
Saccharum I. lealdo, vel maſculum dictum. 111.
Saccharum Refinando dictum inſtrumentum Saccharificum ibidem.
Sacſac Palma. 71.
Sal. 343
Sal amarum. 208.
Salium genera, 897.
Salſifolia. 305.
Sambucus Mexicana. 99.
Sanguiflua. 91.
Sanguinis arbor. 59.
Sanguinis medicina. 127.
Saporum in plantis repertorum differentiæ inueſtigantur. 13.
Saſſafras arbor, ſic à quibuſdam vocata. 61. 868.
Saxei vermes. 166.
Scammonium Mex: 256.
Scarabeus Mexicanus Vnicornis. 832.
Scarabeus Mex: bicornis. 832.
Sciurus Mexicanus. 582.
Scopę montanæ medicatæ. 76.
Scorzonera Michuacanenſis. 254
Seminum differentiæ a Columna obſeruata cum ſequentibus. 858.
Serpens Aqueus. 119.
Serpens bicolor nouæ Hiſpaniæ. 775.
Serpens quadricolor nouæ Hiſpaniæ. 744.
Signum ſtercoris. 140.
Siliquaſtrum Antiquorum. 134.
Smaragdus Mex: vilior I. II. & III. 338.
Smaragdus vilior IV. fætidus. 339.
Smilax aſpera I. communis. 228.
Solanum Mexicanum. 295.
Solanum pallens. 203.
Solani Mex. aliæ ſpecies. 291.
Solan: Mex. aurei fructus. 295.
Solan: Mex: fructus viridis. 295.
Solan: Mex: rubei fructus. 295.
Solan: Mex: venerei fructus. 295.
Somnifera arbor. 89.
Somnus cerui. 179.
Spica arboris. 258.
Spicæ Mayzij montani. 223
Spina Scorpij. 222.
Stellio nouæ Hiſpania. 744.
Stelluta Arbor in honorē Franciſci Stelluti Lyncei ſic denominata. 865.
Stora funis pabuli terreſtris. 224.
Stramonij varietas. 886.
Sericnodendron VIII. Chilli ſpecies. 137.

Suauis medicina. 288.
Subſideris planta. 222.
Succinum mexicanum. 336.895.
Succi plantarum differentiæ a Columna obſeruatæ. 859
Sudes glutinoſa. 41.
Sus Albana in marmore. 646.
Sycomorus ſaxatilis I. mexicana 81.
Sycomorus ſaxatilis Mexicana. II. 82.
Syringa lutea. 15.

T

TAbaci Haitinorum quos Mexicani vocant Pycielt 312.
Tabaci, cauſa facultatis narcoticæ. 174.
Tabacus Haitinorum. 173.
Tacuache, ſeu radix Michuacanica. 164.876.
Tamarindus. 83.869.
Tamatli luteum. 118.
Tapacpatli, ſeu hepatis medicina 341.
Tapayaxin Lacertus orbicularis nouæ Hiſp. 327
Tapayaxmetl. 273.
Tarepeni. 407.
Tatacanaltic, Chamæbalanum Mexic: 237.
Tatama Ouiedi. 311.
Tatou Auctoris, & Cluſij in quibus differat. 891.
Tauhquechulxochitl. 94.
Taurus Mexicanus. 587.
Tealte comaxochitl, ſeu Tlatecomaxhuitl. 407.
Tecacapan. 233.
Tecamactl actlatzin. 238.
Tecamilin. 408.
Tecauhquilitl. 237.
Tececequi. 408.
Techichis. 39.
Techichicotl, ſtellio nouæ Hiſpaniæ. 744.
Tecocahuitl Ocra Mexicana. 341.
Tecomahaca. 55.
Tecomaxochitl. 408.409.
Teconpatli prima longifolia. 193
Teconpatli ſecunda longifolia. 193.
Teconquilitl. 116.
Tecopalliquahuitlpitzahuac, ſeu tenui folium, capillifera ſeptima leptiphylla. 48.
Tecocahuitl Ochra Mexicana. 341.896.
Tecpatli.
Tehoaxin. 291.
Tgixmincapatli, ſeu ictus ocu-li medicina. 206.879
Temamacame. 325.893.
Temecatl expurgans. 305.
Temecatl Yauctepeænſis Bryonis: 200.
Temeicaxihuitl. 410.
Temolin Scarabeus Mex: vnicornis. 832.
Temolin Ichcatzin Scarabeus Mex: bicornis. 832.
Tenamaznauapoloa. 129.
Tenamazton. 129.
Tenextlacotl. 222.
Tenocohoitzilin. 321.
Tentzonxochitl. 104.
Teoquilin. 166.877.
Tepari, ſeu craſſa planta. 312.
Tepemexcalli, ſeu Maguei montanum aliud. 279. 884.
Tepetlaxiuhitl, ſeu herba montana. 192.
Tepetlachichixxiuhitl. 192.
Tepeyautli, ſeu Yautli montana 167.
Tepeyzquixochitl, ſeu Tzquixochitl montana. 97. 870.
Tepeyzquixochitl. 411.
Tepezentli, ſeu ſpicæ Mayzij Montani. 223.
Tepitzicxihuitl, ſeu herba firma 278.
Tepocan. 66.
Tepoztlanenſis Acocotlis. 31.
Tequaniytzoncal. 411.
Tequan mecatl. 412.
Tequixquitl, ſeu nitrum mexicanum. 343.
Terebintus anguſtifol. Columnæ 865.
Teriopeti, vel Tzipalitzi. 412.
Terra acida. 342.
Terra alba. 341.
Terra fœtida Myſi. 342.
Teſochilli VI. Chilli ſpecies. 136.
Tetlatia, ſeu vrens Arbor. 98.
Tetlacian. 153.
Tetoxoxocoyollin. 195.
Tetziuaclis. 78.
Tetzmitl Tonallaeoſedo miſticæ. 171.
Tetzquixochitl, ſeu Yzquixochitl ſaxea. 310.
Teuhquilitlic, ſeu herba Principis. 291.
Teuhtlacot zauhqui, ſeu domina ſerpentum. 328.
Teuxochitl, ſeu flos Herois. 261. 883.
Teuhxochitl alia. 261.
Texatlezapotl. 90.
Texaxapotla ſeu Ptarmica Indica. 29.862
Texcalamatl, Papyrus ſaxorũ. 81
Texcalxiuitl. 412.
Texhuatl. 413.
Texichic deocoinico, vel Tzichichic. 414.
Tex:oquahoitl. 413.
Texixihuitl. 293.
Texochitl ſeu flos Yetl. 258.
Texoxolin. 257.
Tezcapatli. 413.
Tezompotonic, ſeu capilli fœtidi 191.
Thalictrum Mex: 235.
Thamarindus. 81.
Tharalhan Barbarorum. 891.
Theometl. 274.884.
Theotlaquilin. 279.
Thicatlalli, ſeu Terra alba. 341. 896.
Thlacamilxochitl quahquicalle. 358.
Theuhcopalli, ſeu copalli *Dei*. 231.
Thuixochitl, ſeu flos pennas Auium referens. 97.
Ticaxochitl. 94.
Tigris Mexicana. 498.
Tiguar Indorum. 179.
Tingendi medicina. 74.
Tlaaca camecaxochitl, ſeu flos funis pabuli terreſtris. 224.
Tlalcacauatl. 80.
Tlacamazatcazqui ypapau. 414.
Tlacametl. 274.884.
Tlacametl metl. 274.
Tlaccecec, vel Tlaliztic. 414.
Tlachichinoapatlahoac, ſeu herba vſta latifolia. 292.888.
Tlachinolxochitl. 415.
Tlachpahuaztic. 133.
Tlacimatl. 306.
Tlacocalacan. 222
Tlacocauhztli. 415.
Tlacochichic ocapetlayuce, ſeu ſaluifolia. 305.
Tlacochichit. 191.
Tlacochilton. 415.
Tlacocotl. 153.
Tlacolcoatli, ſeu coatli humile 223.
Tlacomtic. 417.
Tlacoozelotl Tlalocelotl Catus Pardus Mex:. 512.
Tlacopatlis hoaoxtepecenſium. 231.
Tlacopatlis Malinalcenſis Ariſtolochia Mexicana III. 193.
Tlacotequilizpatli, ſeu medicina inciſæ ſudis. 130.
Tlacotequizpatli. 416.
Tlacotic. 417.
Tlacotl. 416.
Tlacoxihuitl. 158
Tlacoxihuitl. 231

Tla

Tlacoxhiuitl. 416.
Tlacoxiloxochitl flos barbatus. 104.871.
Tlacoxochitl, quam alij Tzontlatlauhqui, ſeu capillos rubeos vocant. 105.871.
Tlacoxochitl Iaſmini flos. 231.
Tlacoxochitl aliæ. 418.
Tlacozazalic. 41.
Tlacozazalic. 418.
Tlacuitlaxcolli, ſeu viſcera Terrę. 305.
Tlacuyloltecpatl, ſeu lapis piſtus. 339.
Tlaelpatli Tonallae, ſeu medicina Dyſentericorum. 225.
Tlaelpatli alia. 293.
Tlaelpatli. 254.285.879.
Tlaelpatli Acatlanenſis Alſinæ folia II. 209.
Tlahueli loca quahuitl ideſt arbor inſaniæ Caragna nuncupata. 56.
Tlahueliloca quahuitl, vel caragna. 455.
Tlalacxoyatl. 419.
Tlalahoacatl. 420
Tlalamatl arbor vomitoria. 70.
Tlalamatl, morbi venerei ſedans dolores, & herba Ioannis Infantis ab alijs Tlalcimat, ſeu Cimatl nuncupata. 306.
Tlalamatl aliæ. 129.420.869
Tlantlacacuitlapilli Mexicenſium. 164.
Tlalpaltic, ſeu Cocoztic, ſeu Tlalauhqui chioyantic, ſeu chichiantic rubea. 237.
Tlalatochictl, ſeu humile pulegium. 146.
Tlalauhquichioyantic. 237.
Tlalcacahuatl Chimalhuacan, i chalcenſis filipendula IV. Mexicana. 281.887.
Tlalcauauatl, ſeu yztacixpatli filipendula trifolia. 253.
Tlalcanalin. 420.
Tlalcapollin. 211.881.
Tlalcapolin, ſeu Chamæceraſus Atlapulcenſis. 230.
Tlachichinoa patlahoac, herba vſta III. 292.888.
Tlalchili II. chilli III. ſpecies. 136
Tlalchinolxochitl, Venerea medicina. 238.
Tlalchipillin Hoexotzincenſis. 255.883.
Tlalchipillin alia. 255.
Tlalcocoltzin, ſeu parua herba, & contorta. 177.
Tlalcuitlapilli. 421.
Tlalepatli. 119.
Tlalhoaxin. 425.
Tlalhuapatli. 421
Tlaliztapatzin. 422.
Tlaliztaquilitl. 422.
Tlaliztic, vel Tlacecet. 414.
Tlalla ala. 419.
Tlallantlacuacuitlapilli ſeu cauda parui Tlacuatzin Michuacanica diuretica. 238.882.883.887.
Tlallantlacuacuitlapilli alia trifolium Tetraphillon. 281.
Tlallayotli ſeu humilis Cucurbita. 201.
Tlally yetl. 423.
Tlalmatzalin Hoexotzincenſis, Amygdaloides ſerrata. 294.
Tlaloaxin. 112.
Tlalocelloxochitl. 422
Tlaloto. 423.
Tlalpalnoctli. 77.
Tlalpatlactli. 423.
Tlalquequetzal Penna terræ. 194
Tlaltinopatli. 277.
Tlaltzilocayotli, ſeu Tzilocayotli humile Siliquaſtrum Mex: 206.
Tlalxiloxochitl. 104.
Tlalxocotl, ſeu terra acida, & Alumen Mex: 342.896.
Tlalyac, ſeu terra fœtida Myſi Mex: 342.896.
Tlalixtomium, ſeu Yztomium humile. 219.
Tlalzitzicaztli, vel Tlalzitzaztli. 424.
Tlamacazcatacotl. 104.
Tlamacazquipā, ſiue coapatli. 28.
Tlamacazquiypapan, vel coapatli. 414.
Tlamacazquiypapan. 258.
Tlanatoahuizpatli. 424.
Tlanca cahoatli. 424.
Tlancapaz. 407.
Tlancuipatli. 425
Tlanexillium. 342.
Tlanoquiloni Huaxacenſis. 178.877.
Tlanoquilonipatli. 106
Tlanoquilonipatli Yancuitlanēſis lenifolia. 209.
Tlanoquizpatli. 178.
Tlanpanxihuitl. 420.
Tlaolli, ſeu Maizium. 242.
Tlapalcocatli. 155.
Tlapalcocatli coaxochitl. 156.
Tlapalezpatli, ſeu fluentis ſanguinis medicina. 91.
Tlapalhoauhzli. 269.
Tlapaltecacayatl. 154.
Tlapaltehuilatl. 339.
Tlapaltic catalaxochitl. 94.
Tlapanquipatli. 257.
Tlapatl Stramonium. 278.
Tlaquatzin. 330.
Tlaquauhtilizpatli, ſeu venerea medicina. 225.
Tlaquilin mirabilis Peruana. 229.886.
Tlatecomaxouitl, vel Tcaltecomaxochitl. 407.
Tlatica parientium. 254.
Tlatlacizpatli, vel Tzaltlacizpatli. 436.
Tlatlacizpatli, fluxionum medicina. 207.
Tlatlacotic. 426.
Tlatlacotic tepoztlanen. ſcabioſa fruticoſa Mexicana. 106.171
Tlatlauhcapatli, 264.877.888.
Tlatlauhqui. 427.
Tlatlauhqui Ocelotl, ſeu Tigris Mexic: 498.
Tlatlauhquipatli. 428.
Tlatlalamatic. 426.
Tlatlancuaye, Piperis longi planta. 126.872.
Tlanquaye. 210.
Tlatlapactzin. 427.
Tlataquaye. 428.
Tlatlauhcapatli, Alſini folia. 166.
Tlatlauhcapatli, Oxigeranium Mexic: 293.
Tlatlauhcapatli alia. 428.
Tlatlayotic, ſeu numularia Indica. 214.
Tlatocnoctli. 76.
Tlatonil Atolli ex Mayzio. 246.
Tlatzoan, Cupreſſus ſuſa. 98.
Tlayoyomoctli. 426.
Tlelatl Chinolxochitl. 429.
Tlepatlis. 102.871.
Tlepatli detepequacuilco. 429.
Tliatepecemitztlit. 429.
Tlicoxochitl de guaſtepec otequaxochitl. 430.
Tlylayotic, Iaſpis mex. IV. Coli, Iliorumque dolores ſedans. 238.896.
Tliltollin. 430.
Tlilzapotl. 430.
Tlipoton. 143.
Tlilxochitl. 145.
Tocacaxiuhitl. 431.
Tocancuitlaxcolli, ſeu Inteſtina Tucię Talpæue Indicæ. 115.
Tocopotle. 431.
Tochtomahuactlacopillis. 42.
Tocizquiuh, ſeu Mayzium torridum. & calidum. 115.872.
Toconaxochitl. 431.
Tocpatli. 62.868.
Toloatzin. 113.
Toltecayztli. 339.
Toma. 208.
Tomahuactlacopatli, Ariſtolochia mex: 42.
Tomal ſpinoſa. 108.

Tom atl arenoſa. 297.
Tom atl, ſeu planta acinoſa, vel Solanum. 295.
Tomatl coyoti veſicaria Mexicana. 204.
Tomoxihuitl. 218.
Tonacaxochitl. 251.
Tonal Axochiatl. 251.
Tonalxihoitl. 432.
Tonalxihuitl. 251
Tonalxochitl Ocoitucen: Solis Nuncius. 125.
Totecyxochiuh. 43
Totocapollin. 432
Totocuitlaxil. 433.
Totolicxitl. 306.
Totolinyzochitl. 158.
Totoncapatli, Syringa lutea. 115
Totonuxihoitl. 112.
Totocopecenſis herba calida. 201.
Totoyixitl, Pes Paſſerinus. 256. 883.
Toxcuitlapilxochitl. 140.888.
Toyolchipahuac. 236.
Tozcacozhoitzilin. 321
Tozcuitlapilxochitl, lithoſpermon Arundinaceum aliud. 282
Tragoriganum Quauhnacenſe. 196.
Trifolium ſpicatum Mexicanum. 284.
Trifolium ſpicatum aliud. 35.
Tripolium Auſtrum diligit. 860
Triticum Michuacen: 247.
Truncus Sectus. 250.
Tunarum genus. 76.
Tuna Haitinorum. 76.
Turbith. 179.
Turbith Alexandrinum album, & nigrum. 180.
Turbith cineritium, Tapſia. 180.
Turbith Indicum. 180
Tuzpatli. 147.
Tuzpatli Cæſia. 873.
Tzaguangueni III. ſeu Hemorrhoidalis mex: 306.
Tzahuengueni, ſeu filipendula Michuacanica altera. 148.
Tzapeloachquahuitl. 60.
Tzaponocthili. 77.
Tzapotl ſomniferum. 89.
Tzatzayanatquiltic. 187.
Tzatzequa. 433.
Tzauli Gluten. 283.
Tzauxochitl. 433.
Tzazalicpatli. 434.
Tzene potio. 81.
Tzicatzontecomatl, ſeu caput formicæ. 254.
Tzichichic, vel Texichic de Ocoinico. 414.
Tzilocayotli, humile Siliquaſtrum. 206.
Tzimpalihuizpatlis, ſternutamentum mouens. 29.
Tzinacanatlapatli. 434.
Tzinacancuitlaquahuitl. ſeu arbor ferens gummi ſimile ſtercori Veſpertilionum laccifera. 58. 866.
Triorchis Mexic: 253.
Tzinoma. 434.
Tzinquahuyo V. Chilli ſpecies. 136.
Tzintzequam. 60.
Tzioalitziti, vel Terepoti. 412.
Tzipeſi. 36.
Tziphatſiti. 36.
Tzipipatli. 435.
Tziteli gummi. 212.
Tzitzin. 436.
Tzitziqui. 435.
Tzlatlacizpatli, vel Tlatlacizpatli 436.
Tzneycepohual Caryophillus, Mexic: 154.
Tzocuilpatli. 149.
Tzocuilpatli alia. 149.
Tzcuilpatli altera. 183.436.
Tzompilihuizpatli. 437.
Tzonpelicxihuitl nectarea. 240.
Tzonpotonic Helichryſum Mexic: 232.
Tzontlatlauhqui. 105.
Tzontolli, ſeu iuncus capillatus. 42.
Tzontzoloxic. 41.
Tzopelicquahuitl. 437.
Tzopilotl, ſiue aura. 331.
Tzopilotlzontecomatl, ſeu caput Auræ. 94.
Tzquixochitl. 97.
Tzypipatlis. 348.

V

Vacanexton Temiltzincenſium. 287.
Vas Goſſipinum. 257.
Venerea Medicina. 225
Venerei morbi arcanum. 120.
Verecunda herba. 123
Vina zinziberina. 169.
Vinorum præcipuorum in Regno Neapolitano catalogus. 641.
Virga amara. 191
Virga calcis. 222.
Virga nigra ſaxorum. 168.
Viſcera terræ. 305.
Vitis Silueſtris. 128.
Vitulus. 599.
Vitulus biceps monſtruoſus. 626
Vituli monſtruoſi caput ex Muſæo Princ. Cæſij. 628.
Vitzquahuitl. 111
Vomitoria arbor. 79. 221
Vquiro Scorzonera Michuac: II 255.
Vrens arbor.
Vrinaria mirabilis. 118
Vuahu Atolli ex Blito. 246.
Vulnerum medicina. 124.
Vulpecula, quæ Maizium torrefactum æmulatur colore. 332.
Vuia herba Peruina IV. 124.
Vxuqua III. Braſilij ſpecies. 121.

X

Xauhique. 144.
Xalquahuitl ſtipite punctato. 139.
Xaltomatl, ſeu Tomatl arenoſum. 297.888.
Xalxocotl, Pomum arenoſum. 85.844.869.
Xarapizqua. 49.
Xararo. 196.878.
Xararum Michuacanenſium. 184.
Xaualyztic. 437.
Xaxahoactli. 438.
Xeretzi Michuacanenſium. 306
Xexocapatl. 241.
Xicama. 309.891.
Xicoxihoitl. 438.
Xihopatli. 438.
Xilometl piloſum XIII. 274.
Xiloxochitl. 104.
Xiloxochitl flore capillaceo. 68. 868.
Xiloxochitl flore coccineo. 68.
Xilxochi Origanina. 103.
Xiopatli. 112.
Xiopatli, ſeu lepræ medicna. 129 872.
Xioquahuitl. 48.
Xitomanæ maiores Poma amoris. 295.
Xiuh Cocolin, ſeu Planta contortiua. 123.872.
Xiuhquilitl Pitzahac, ſeu Anir tenuifolia. 108.
Xiuhquilitl Pitzahac altera. 108.
Xiuhtotina. 185.
Xiuhtotonqui, ſeu herba calida Totopocenſis. 201.
Xiuhoitzitzilin. 320.
Xochicacauatl. 80.
Xochicopalquahuitl. 50.
Xochinacaztli flos auriculæ. 30. 862.
Xochiocotzoquahuitl, ſeu arbor liquidambari Indici. 56. 865.
Xochicopalli, ſeu Copalli florens, ab alijs Xarapizqua Copallifera VIII. 49.

Xochipalli Artemiſi folia. 240.
Xochipalcentli. 439.
Xocoatl. 247.
Xocoatl, ſeu Aqua Maizij acida. 247.
Xocohatolli, ex Maizio. 244.
Xocomecatl ſpecies vitis. 128.
Xonohonoctli. 77.
Xocoxochitl, ſeu Piper Tauaſci. 30.
Xochoitzitzilin. 321.
Xoloitzcuintli Lupus mexicanus 479.
Xolometlmetl XIX. 275.884.
Xomitacotli. 439
Xomotontli. 112.
Xonequilpatli. 105.
Xopoto. 440.
Xotlilitzi. 210.
Xoxocapatli Mexicanorum. 113.
Xoxocoyolhoihoilan. 440.
Xoxonacatic Hyacinthoide capilloſa. 168.877.
Xoxonazatic. 440.
Xoxotlato. 441.
Xoxotlito. 441.
Xoxouhquitepatl ſmaragdus vilior II. mex: 338.
Xuchipatli. 439.
Xumatl, ſeu Sambucus. 99.

Y

Yacotomacquilitl. 441.873.
Yahoalxochitl. 35.
Yolopatlipitzahoac, II. ſpecies. 310.
Yamancapatlis. 138.
Yamancapatli, ſeu medicina temperata. 129.
Yauhtli, ſeu Nubiloſa herba. 160
Yauhuacapatlis. 305.
Yautli montana. 167.
Ychcatetel, ſeu lapis Goſſipij. 340.
Ycatlepatlis I.&II. 150
Ycatlepatlis III. Tlalſicapan. 150.
Yceceltic, vel Yceceltzin. 442.
Ycel Acocotlis Chullulenſis, Roſmarinus ferulaceus. 232.882.
Ychachalotic, ſeu vas goſſipinũ. 257.
Ychacatlepatli alia Icon. 442.875
Ychcaxihuitl, ſeu Goſſipium. 308
Ychcuxochitl. 442.
Ycotli. 443.
Ychuanitzoz Micuachanenſium. 289.
Yecotl ſeu Palma montana. 76.
Yetl Mexicenſium. 173.
Yeyochitl pallida. 258.
Yhoaten. 443.
Yhuixochitl. 97.
Yllamatlantli, ſeu dentes vetulæ. 128.872.
Yllamatlantli alia. 443
Yllamatzapolli. 444.
Yllamaxochitl. 444.
Ylli. 444.
Yocolxochitl. 445.
Yohualxochitl, ſeu flos nocturnus. 65.
Yol Atolli ex Maizio. 246.
Yolmimiquilizpatli. 197. 878. altera ibidem.
Yolochichiltic. 445.
Yolopatli prima ſpecies. 310.
Yolpatli Irina. 310.
Yoloxochitl Ariſtochyea. 40. 865.
Yotachoitzitzillin. 322.
Ytacquahuxiotl. 58.
Ytlilayotea Quetzaliztli, id eſt, obſcurus ſmaragdus, ac Nephriticus lapis nuncupatus lapis III. Mexic: 337.
Ytzcuimpatlis, ſeu Canis interfector, vel Hordeolum. 307.
Ytzcuimpatlis II. 307.891.
Ytzcuimpatlis III. radice orbiculari. 307.
Ytzcuinteporzolli, Canis Mexicana. 466.
Ytzcuimpatlis prima. 307.
Ytzecuimpatli. 446.
Ytziperequa laurus Michuacanenſis. 98.
Ytztacatzoyatl. 449.
Ytzicpatli, frutex febri fuga. 116.
Yuripitaquam, Michuacanenſium. 306.
Yxiayahoal Chapaltepecenſis Nepeta Mex: 224.
Yxocuilpatli. 446
Yxpatlalhoac. 447.
Yxpatli. 446
Yxpatli alia. 447.
Yxtenectic, ſeu oculi cinerei. 180.
Yxtlatlatzcan. 447.
Yxtomium, ſeu lanuginoſa herba. 218.879.
Yxyayahuatl, vel Yxyayahoal. 448.
Yyacxihuitl. 448.
Yzaxalaſmitl. 333.
Yzcuicuil, ſeu oculus depictus. 151.
Yzocuilpatli. 149. 875.
Yzpatli. 189.
Yzpatli Carduigenus. 189.
Yzpatli. 197.
Yzquiepapatli. 449.
Yzquiepatl, ſeu Vulpecula, quæ Maizium torreſactum æmulatur colore. 332.
Yzquinchichioalli. 449
Yzquixochitl ſaxea. 301
Yzquixochitl. 69.868.
Yztacquauhxiotl, ſeu quauhxiolt alba galliopifera. 57.865.
Yztaccacalic, ſeu herba glutinoſa, & candens. 283.
Yztaccihuatl, ſeu fœmina candida. 286.
Yztachoitzitzilin. 321.
Yztacchyatl, ſeu ſal amarum. 208. 879.
Yztaccoanenpilli. 301.
Yztaccoapatlis. 29.
Yztaccocotlacotl. 450.
Yztacipatlis. 253.
Yztacixpatli, filipendula trifolia. 253.
Yztacnochtli. 77.
Yztacololtzin Collulenſis Scammonium. 256.
Yztacpatli Tepexicenſis Hoximum. 106.871.
Yztacpatli yanguitlanenſis. 151.
Yztacpatlis pipitzahuac. 133.
Yztacpatli ygualapenſis. 152.
Yztacpatlis Atotonilci. 152
Yztacpatli. 250.
Yztacpatli VI. VII. VIII. IX. 450 451.
Yztacpatli Tepexicenſis alia Icon. 451.
Yztacparli manaliſmi. 452.
Yztacpatli Tepuzcullulæ. Linaria argentea mexicana. 197. 876.
Yztactexcaltlacotl, ſeu virga nigra ſaxorum. 167.877.
Yztactlacochichic, 191
Yztactlacocotic, ſeu herba candida ſudi ſimilis, herba lonchifolia. 41.
Yztactlalamatl. 452.
Yztactlalauhacaptli, yztacxalli, ſeu candida arena. 340.
Yztacxihuitl. 233.882.
Yztal, ſeu ſal. 343.
Yztauhyapatli. 453.
Yztauhiatl, Abſinthium Indicum 306.
Yztecpayoquetzaliztli ſmaragdus Mex: vilior. 338.
Yztehiulotl, ſeu lapis Chryſtallinus. 340.
Yzticmicapatli. 211.
Yzticpatli maluacea. 116.
Yztli lapis. 339.896.
Yztlacatinipatli. 453.
Yztlehuayopatli, Radix Caryophyllea. 45.
Yztomium humile. 218.

Yzuhatômatl, Solani ſpecies. 295.

Z

Zarzaparilla. 288.888.
Zarzæparillæ ſecunda ſpecies. 289.
Zarzaparilla tertia radice tenui. 289.
Zarzæparillæ quarta ſpecies vſualis. 290.
Zarza non eſt China. 289.
Zenalchilli III. Chilli ſpecies. 136.
Zibetici Animalis fœminæ Icon. Dom. Fabij Columnæ. 581.
Zibeticũ Animal Americanũ. 538
Zibetici Animalis maris Icon. D. Fabij Columnæ. 581.
Zingiber maſ. 169.
Zingiber fœmina. 169.
Zingiberis vultus. 169.
Zoophita, vel plantanimalia. 573.
Zochio hoitzitzillin. 322.

INDEX AVTHORVM VIRORVMQ. ILLVSTRIVM ET INSIGNIVM

Qui à Ioanne Fabro, & Ioanne Terentio Lynceis in eorum lucubrationibus, additionibuſque his voluminibus inſertis, inter nominantur, atque laudantur.

A

ABEL, & Caim fratres. 543.
Adamus Elaiſmer Pictor. 748
Adamus Melſius Parmacopæus. 536
Adrianus Romanus. 634.
Ælianus. 488.491.515.540.650. 666.776.
Albertus Magnus. 470.482.487. 720.
Alexander ab Alexandro. 834.
Alexander Benedictus. 549.552.
Alexander Petronius Medicus. 590.
Alexius de Alexijs Medicus. 590.
Aloyſius Cademuſtius. 535.
Amatus Luſitanus. 557
Ambroſius Pareus. 597.820.
Americus Veſpucius. 820.
Andreas Matthæus Princeps Caſertæ. 890
Andreas Matthiolus. 496.550. 572.704.746.750.792.
Andreas Baccius Medicus. 567. 671.
Andreas Ciſalpinus Medicus. 480.
Andreas Libauius. 567.781.
Angelus Colius Medicus. 403.652
Antonius Belmiſerius Parmacophæus. 546.
Antonius Perſius Lynceus. 473.
Aſcanius Cardinalis Sfortia. 718.
Augerius Busbequius. 548.
D. Auguſtinus. 497.809.
Auguſtinus Caraten. 706.
Auguſtinus Niphus. 679. 731. 759.
Auguſtinus Origius. 599.
Auicenna. 746.887.
Aulus Gellius. 791.

B

BAlduinus Breyel. 715.
Bartolomeus Ponſiski 641.
Bellonius. 726.
Benedictus Pererius. 478.
Bernardinus de Corduba. 550.580.581.886.889.
Bernardinus Gomeſius. 666.
Bernardinus Radi Architectus. 569.
Bernardinus Sabellus Primus Ariciæ Dux. 646.
Bernardinus Paludanus. 742.
Braſauolus. 555.746.

C

CÆlius Rodiginus. 468.
Camerarius. 883.
Cardinalis Pij Encomium. 713.
Carolus Antonius Puteus. 674.693 697.
Carolus Cluſius. 55.324.537.567. 575.706.712. & alibi.
Carolus figulus. 586.
Caſſianus Puteus Lynceus. 470. 569.575.674.694.796.
Caſtelli Gandulphi Encomium. 641
Chriſtophorus Columbus. 477.
Chriſtophorus à Coſta. 876.
Chriſtophorus Clauius. 634.
Cicero. 485.660.764.823.
Claudianus. 400.
Claudius de Feure vir doctiſſimus 694.
Clemens Alexandrinus. 548. 625. 822.
Cleopatra. 720.
Columella de re ruſtica. 590.
Conſtantia Gonzaga. 715.
Conſtantia Magalotta. 720.
Conſtantius Varolius. 612.616
Cornelius Celſus. 733.
Cornelius labeo. 640.
Cornelius Trebellius Hollandus. 574.
Corona Pighius. 783.
Coſmus primus Magnus Dux Æturiæ. 474.
Cyrus Rex Canino lacte enutritus 467.

D

DAmianus Goes Eques Luſitanus. 666.
Dionyſius Alicarnaſſeus. 640.645.
Dodonæus. 156.276.

E

EPitectus. 719.

F

FAbius Columna Lynceus. 23. 55. Pluribus veterum plantis vitam reſtituit, plurimas nouas prodidit. 526. Epiſtola eiuſdem de Zibeto ad Ioannem Fabrum 550. alia Epiſtola eiuſdem 580. 675.
Fallopius. 288.
Federicus Cæſius Lynceus Romanus Princeps Sācti Angeli. 216 462.464. Nomen Teleſcopij excogitauit. 573. 491. Lignum foſſile pulcherrimum inuenit. 503.547.567 573.628.757.812 Lynceorum Princeps, & inſtitutor. 847. 874. & alibi.
Ferdinandus Imperatus Neapolitanus. 216.634. Theriacæ inſtaurator. 866.895.896.

For-

Fortunius Licetus optimus Peripateticus. 572. 708. 732. 734. 735. 736.
Franciſcus de Almeida Medicus. Luſitanus. 633.
Franciſcus Calceolarius Veronenſis. 555
Franciſcus Gualdus, & eius Muſeum. 740.
Franciſcus Imperatus Neapolitanus. 787. 894. 897.
Franciſcus Leo. 553.
Franciſcus Lopez. 706.
Franciſcus Mambrianus Chirurgus Romanus. 767.
Franciſcus Maria de Monte Cardinalis. 779.
Franciſcus Nydermaier Medicus. 722.
Franciſcus Piſſerus Camaldulenſis Mathematicus. 473.
Franciſcus Stellutus Lynceus. 543 Epiſtola eiuſdem de Onocrotalo ad Ioannem Fabrum miſſa. 680 Perſium Italico ſermone explicauit. 719. Anatomen Apis mirabilem fecit. 757. 865. 895.
Franciſcus de Verulamio. 634.
Frater Bartholomæus de Ygarza paruum Leonem Americanum deſcripſit. 743.
Frater Donatus de Eremita ordinis Sancti Dominici rariorum ſtirpium ſtudioſiſſimus. 787. 890 899. & alibi.
Frater Petrus de Aloyſa. 695. 696 698. 705. 745. 799.
Frater Sixtus ordinis Predicatorum. 896.

G

Galenus. 480. 483. 485. 487. 492. 495. 521. 531. & alibi.
Galileus Galileus Lynceus. 461. 506. 532. 634.
Garzias ab Horto. 35. 567. 571 814. & alibi.
Gaſpar Bauhinus. 216. 865. 894.
Gaſpar Saluianus. 826.
Gaſpar Scioppius. 831.
Georgius Agricola. 584
Georgius Grembeſius primarius electoris Bauariæ Medicus. 682
Gisbertus Voſſius Cæſaris Archiater. 765.
Gomara. 649. 869.
Gregorius Arbinger Germaniæ Orpheus. 711.
Grylus Medicus Pariſienſis. 157.

H

Helena Antonia Virgo barbata. 765.
Heliogabalus Imperator. 720.
Hermolaus Barbarus. 536.
Henricus Coruinus. 64. 88. 303. 503. ſolertiſſimus Romæ Parmacophæus, & mirus Phytognoſtes. 670.
Herodotus. 811. 822.
Heſychius Aetius. 793.
Hieronymus Aleander. 831.
Hieronymus Benzonius. 597. 649
Hieronymus Cardanus, 550. 555. 667. 821.
Hieronymus Fabricius ab Aquapendente. 614. 624. 630. 756. 773. 795.
Hieronymus Matthæus Dux Iouy. 571.
Hippocrates. 495. 603. 613. 651. 733.
Horatius Poeta. 483. 619. 640. 666 719.

I

Iacobus Romanus. 634.
Ioannes Baierus. 783.
Ioannes Barclauius. 642.
Ioannes Baptiſta Corteſius. 669.
Ioannes Baptiſta Laurus. 642.
Ioannes Baptiſta Porta Lynceus. 75. 473. 496. 737. 785.
Ioannes Baptiſta Serſalius Neapolitanus. 881.
Ioannes Baptiſta Vuintbierius. Medicus. 503. 756.
Ioannes Boccar de Baliz Baro. 529
Ioannes Buſtamantinus Medicus 806. 869:
Ioannes Carolus liber Baro a Kirchberg vir doctiſſimus, & nobiliſſimus. 758.
Ioannes Carolus Schad à Mitelbribrach. 532. 534. 682.
Ioannes Caſimirus Comes de Erbach. 526.
Ioannes Ciampolus Lynceus. 505 506. 599.
Ioannes Dauidouiz Polonus. 786.
Ioannes Demiſianus Lynceus. 473. 584.
Ioannes Faber Lynceus 114. 279. 894.
Ioannes Ferrerius. 700.
Ioannes Godefridus ad Aſchauſen Epiſcopus Bambergenſis. 779.
Ioanne Goropius Becanus. 468.
Ioannes Leo. 534. 549. 741.
Ioannes Lerius. 699. 706. 787.
Ioannes Pona Veronenſis ſtirpium ſtudioſus. 882. 886. & alibi.
Ioannes Petrus Olina. 674.
Ioannes Præcotius Medicus doctiſſimus. 758.
Ioannes Ruellius. 549. 554.
Ioannes Schenkius. 492.
Ioannes Terrentius Lynceus 465. Epiſtola eiuſdem ad Io: Fabrum ex China ſcripta, in qua de pluribus naturalibus agitur. 556. 864.
Ioannes Keplerus Mathematicus Cæſareus. 473.
Ioſeph Barbarus Venetus. 535.
Ioſeph à Coſta e ſocietate Ieſu. 477 480. 598. 649. 668. 706.
Ioſeph Quercetanus. 897.
Iſidorus. 791.
Iulij Ceſaris Capacij Encomium. 783.
Iulius Cæſar Lagalla. 473.
Iulius Cæſar Scaliger. 472. 489. 505. 511. 523. 543 555. & alibi.
Iulius Mancinus Archiater Pontificis. 599.
Iulius Solinus. 501. 503. 749. 797 808.
Iuſtus Riyquius Lynceus. 646. 647
Iuuenalis. 485. 633. 807.

L

Laurentius Cardinalis Magalottus. 642.
Lelius Laurus Signinus. 538.
Leuinius Apollonius. 667.
Leuinius Terrentius. 468.
Lint Schotanus Hiſtoricus. 742.
Lobellius. 179. 276. 884.
Lucas Holſtenius. 831.
Lucanus. 781. 809. 810.
Lucianus. 484. 803.
Lucretius. 505. 576. 623. 632. 689 764. 838.
Ludouicus Haſsiæ Landgrauius. 722.
Ludouicus Ceſcarinus Medicus. 535.
Ludouicus Coltrius, Parmacophæus. 576.
Ludouicus Dominicus. 522. 753.
Lyncus Rex Scythiæ. 520.

M

Macrobius. 492. 640
Magdalena Venturæ. 764.
Marcus Antonius Lucianus Archiater. 577.

Mar-

Marcus Antonius Petilius Rechi Nepos. 788.
Marcus Antonius de Proſperis. 718.
Marcus Antonius Vlmus medicus 763.
Marcus Polus. 597.
Marcus Velſerus Lynceus Duumvir Auguſtæ. 711.
Marius Schipanus medicus Neapolitanus. 864.867.870.894.
Marquedus liber Baro à ſchuuindi. 758.
Marſilius Cagnatus Medicus. 542.
Martialis. 509.592.595.640.659. 670.
Martius Colũna Zagaroli Dux. 55
D. Matthæus. 710.
Mercurialis. 620.621.623-492.
Mulier barbata. 763.
Mulier Florentina trigintaſex filiorum maſculorum mater. 474
Mulier Romana quatuor mammis lacte fæcundis prædita. 475.

N

NAmyſia Giorgippi vxor. 764
Nardus Antonius Rechus. 576.
Nicander. 881.
Nicolaus de Comitibus Venetus. 815.
Nicolaus Heluetius Heremita. 734.
Nicolaus Monardes. 32. 43.48. 572. 575. 830. & alibi.
Nicolaus Trigautius Societatis IESV. 563.731.
Nicolaus Villagag. 600

O

ODoardus Barboſa Luſitanus 561.
Olaus Magnus. 489.499.528.583 791.805.
Oppianus. 480.510.714.
Oſualdus Merlinger Tornator artificioſiſsimus. 532
Ouidius. 482. 520. 595. 619.659. 664.668. 727.734.741.748.
Ouiedus. 65.75.85.324.

P

PAulus Ægineta. 755.
Paulus Brill Belga Pictor. 749.
Paulus Sabellus primus Albani Princeps. 646.
Paulus Zachia medicus. 732.
Perſius Poeta. 719.
Petronius Arbiter. 502.
Petrus Bellonius. 542.820.
Petrus de Cieza. 890.
Petrus Epiſcopus Adrimyttenus, Theologiæ, & humanæ prudentiæ peritiſsimus. 502.
Petrus Gellius. 504.513.524.596
Petrus Iarricus Societ. Ieſu. 562
Petrus Hiſpalenſis. 597.
Petrus Martir. 510.511.572.650.
Petrus Paulus Calorus medicus. 657.
Petrus Paulus Rubenius. 831.
Petrus de Valle Romanus. 864. 869.876.
Phætuſa Pytheæ vxor. 764.
Philippus Cluuerius exactiſsimus Coſmographus. 635. 639. 645.
Philippus de Liano inſignis Pictor 530.
Philippus Pigafetta. 567. 787.815
Plato. 467.
Plautus. 497.666.838.
Plinius. 463. 467. 478. 481.494. 501.504.519. & alibi.
Plutarcus. 468.471.652.726.739
Pompilius Taliaferrus medicus, & Anatomus celeberrimus. 767.
Ponzettus Cardinalis. 746.
Propertius. 638.
Proſper Alpinus. 60.
Proſper Cichinus Romæ Chirurgus primarius. 494.
Proſper Martianus. 766.
Pſitacus mirabilis Balduini Breyel 715.
Puella Romæ a natiuitate credita in Puerum tranſit. 546.

Q

QVintilianus. 528.753. 838.
Quintus Serenus 755.805.

R

RAmuſius. 745.815.
Raymundus Mindererus. 577
Rochus Ezechiel Bauthſchner medicus. 559.
Romulus, & Remus. 543.
Rondoletius. 324.568.732.

S

SAba Regina. 517.
Salamon Rex. 517.
Scipio Cardinalis Burgheſius. 713.
Scipio Cardinalis Cobellutius. 711.
Seneca. 464. 486. 534. 591. 595. 722.776.801.805.813.838.
Seruatius Marel. 567.
Seruius. 520.801.802.
Simon Maiolus. 675.
Statius. 713.

T

TAdeus Colicola medicus eminentiſſimus. 786.
Terentius. 796.
Tertullianus. 738
Theodorus Gaza. 636.731.
Theophilus Molitor Lynceus. 114. 488.503. Eius relatio de Mergis. 526.696.701.709.
Theophraſtus. 871.886.
Theophraſtus Paracelſus. 655.
Thomas Morus. 525.
Tibullus. 665.
Titus Liuius. 639.663.664. 802.

V

VAlerius Maximus. 588.
Varro de re ruſtica. 400. 588.590.665.
Vincentius Vincentij Vrbinas. 737.
Virgilius Poeta. 520.593.638.671 689.696.735.747. & alibi.
Virginius Caſarinus Lynceus. 464.727.
Vlricus Faber Stanbingenſis. 788
Vliſſes Aldrouandus. 400. 555. 560. 596. 620. & alibi.
Vrbanus VIII. P.M. 642.

Z

ZOnara. 470.

Errata, quæ in ſuperiori indice, currente prælo, tam vel omiſſis, vel vitiatis vocibus, & plantarum nominibus, quàm ſuppoſititijs numeris, vitari non potuerunt.

Errata	*Corrige*
Amacoztic fol. 896.	lege fol. 869.
Axixtlacot fol. 28.	l. fol. 38
Axochiatl fol. 241.	l. fol. 251
Ayotetli ſeu planta cucurbitæ ſenſilis	l. Ayotectli, ſeu planta cucurbitæ ſimilis

Errata	*Corrige*
Caniuhme fol. 164.	l. fol. 168
Caocolatl potio	l. Cacauatl potio
Chimalatl. fol. 288.	l. fol. 228
Coanenepepepilli	l. Coanenepilli.
Coapatli, ſiue tlamacazquipan fol. 208.	l. fol. 28

Errata *Corrige*

Coaquiltic, ſiue olus colubris, hanc adde fol. 187
Colubriolus. lege Colubris olus
Copaltic. ſol. 57. l. fol. 58
Coyolxochitl martagon volubili l. volubile
Huitxiqua hanc etiam adde fol. 113
Matlalytic Tetzocana, Triorche Mexicana. lege Triorchis
Metlaliztic l. Metlalitzic
Netlaxochitl. fol. 290. l. 390
Ocixochitl., fol. 33. l. fol. 32
Olcacatzan poſtec patli mecathamica leg. Mecatlanica
Omiquilitl. fol. 33. l. fol. 32
Quexquit fol. 261. l. fol. 281
Tecpatli fol. 291. l. fol. 191
Tepehoila capitzxochitl. quære fol. 211

Errata *Corrige*

Tepemexcalli, ſeu Maquei montanum. fol. 27[?] l. fol. 274
Tlaquilin. fol. 229. l. fol. 279
Tlilxochitl. ſol. 145. l. fol. 38. & 145
Tlalcauauat l. Tlalcacauat.
Tonaxochitl. folis nuncius. fol. 25. l. fol. 251
Tozancuitlaxcolli, ſeu inteſtinæ Tuciæ. fol. 115. l. Tuccæ fol. 215
Tomama, hanc adde ad fol. 295
Tontonuxihoitl l. Tontocaxihoitl.
Tzontzoloxic l. Tzontzololoxic
Xiopatli l. xiyopatli
Yahoalxochitl. fol. 35. l. fol. 65
Yztaccihuatl. fol. 286. l. fol. 208
Yzquixochitl. ſaxea 301. l. yzquixochitel ſaxea 31[?]
Yzhuatomatl. hanc adde fol. 295.

EX IOANNIS TERRENTII LYNCEI

Notis omiſſæ nonnullæ, quas ad ſua loca referas.

Ad Xochicopalli lib. III. Cap. VIII. pag. 49.

HErba cuius folia ſerrata, chaulis rubet, flos in vmbella luteus in oblongis calycibus, cacalia ferè ſimilibus, vnde in Corymbifero genere reponi debet.

Ad Tepematl lib. III. Cap. 47. fol. 81.

Folia cordis, quorum nerui rubent, in ſummo quid rubrum, ſed conuolutum conſpicitur.

Ad Enguamba lib. III. Cap. 75. fol. 97.

Enguamba plena nodis folium Cardiacæ, neruis rubris ſecantibus calyces virides.

Ad Acapatli lib. III. Cap. 83. fol. 100.

An Marubio aquatico congener. radix craſſa in caule, folia bina ex aduerſo poſita, & ſerrata, in toto caule pauca folia, eſt herba odorata.

Ad Tepeyautli lib. V. Cap. 41. fol. 167.

Caulis Caſtaneus, folia longa Camænerij, an Vmbella flores Cacaliæ ſimiles.

Ad Tzocuilpatli alteram, lib. VI. Cap. II. fol. 183.

Habet etiam folia bina ſibi oppoſita: flores flaui, figura abſinthij; eſt Tzocuilpatli altera impreſſa.

Ad Teuhxochitl lib. 8. Cap. I. fol. 261.

Radix craſſa, longa, caules virides, ſed iuxta foliorum exortum coloris caſtanei.

Ad Acaxaxan lib. VIII. Cap. 3. fol. 263.

Folium huius eſt latius, & rubrum, cum pauco viridi permixtum; flos eſt ſtellatus, ita vt quatuor foliolis, alia quatuor ſubſint foliola.

Ad Cicimatic lib. VIII. Cap. VI. fol. 265.

Flos rubet lychnidis, ſed ſex conſtans foliolis.

Ad ſaſalic Coapitlanen. lib. VIII. C. XXXV. fol. 284.

Species eſt Phaſeoli trifolij folio pyri, flos elegantiſſimus purpureus.

Ad Quauhmecatl lib. VIII. Cap. 42. fol. 289.

Vbicunque ramus è trunco enaſcitur ibidem, vel ex oppoſito (nam viſui non ſatis patet capreolus exit) folia inciſa ſunt tribus, vel quatuor tantum inciſuris, vt in Clematide, caulis caret ſpinis; nomen quidem cum Sarza conuenit, ipſa tamen planta alio videtur referri debere, forte ad Bryonias.

Ad Poztecpatli, lib. VIII. Cap. 44. fol. 291.

Radix colore Caſtaneo, vt & caulis.

Ad Tlachichinoa, Patlahoac lib. 8. C. XLVI. fol. 292.

Radix tranſuerſa, caules foliati, vt in Coniza, in ſummo flores rubri limonio ſimles, caudam Scorpij efficientes.

Ad Coapatli Aſphodelinam lib. 8. Cap. LV. fol. 300

Dicitur etiam Iztacpatli Matlalyztic. Radix Aſphodeli, caulis cannæ, folium Hellebori albi, caulem ambiens.

Vo-

Vocum quarundam Americanarum explicatio.

A Huapatlis.	*Querna medicina ob folium.*
Ateuapatli.	*Herba iuxta riuos proueniens.*
Axix.	*Diuretica.*
Ayotectli.	*Cucurbita.*
Axixcocahuizpatlis	*Medicina vrinæ lutea.*
Caçacilin.	*Semen ſimile Cochleis.*
Cacachichic.	*Herba amara.*
Cayol.	*Muſca.*
Cempoalxochitl.	*A multis folijs.*
Chichic.	*Herba amara, & ſerratorum foliorum.*
Chilpantlacolli.	*Signum ſtercoris.*
Cimatl.	*Hiſpani vocant Herbam Ioannis Infantis.*
Ciuipatli.	*Mulierum medicina.*
Coaciuizpatlis.	*Medicina doloris, quos lenit.*
Coaxihuitl.	*Herba ſerpentis, quia facit prudentem: nam ſacrifici, ab ea ſuperſtitioſè accipiunt reſponſa per phantaſma; vnde potius maniacorum dicenda fuiſſet.*
Cococ.	*Auis.*
Cocoztemecatl.	*Funis volubilis.*
Cocoxihuitl.	*Herba acris.*
Cocozxochipatlis.	*Medicina lutei floris.*
Cocoyatic.	*Planta palmæ ſimilis ob folium.*
Cohayelli.	*Anguis fœtens.*
Copal.	*Gummi.*
Copalquahuitl.	*Arbor gummifera licet nomen ſit commune.*
Coz.	*Pallens.*
Coztic.	*Pallida.*
Cua.	*Coluber.*
oitziloxitl.	*Affluens reſina.*
zapotl.	*Dulci ſapore quo conſtat.*
icoztli.	*Crocus.*
alanca.	*Vulnera, vel Vlcera.*
alancapatli.	*Medicina vulnerum.*
atli.	*Medicina.*
enahuihuiztli.	*Herba verecundiæ.*
eyetl.	*Radix.*

Poztec.	*Fractura.*
Quahuitl.	*Arbor.*
Qualancapatli.	*Medicina hominis irati, facit hilarem.*
Tecopatlis.	*A duritie radicis, & colore ad rubeum vergente, vt eſt lapis Tecontlis.*
Tecpin.	*Culices.*
Tetlatia.	*Vrens medicina.*
Teuquilitlic.	*Herba principis.*
Tepe.	*Montes fortè.*
Texcalxihuitl.	*Herba ſaxorum.*
Tezonxochitl.	*Flos barbatus.*
Theoquilin.	*Saxei vermes ob radicem.*
Tlacot.	*Virga.*
Tlacochichit.	*Virga amara.*
Tlal.	*Humilis.*
Tlael.	*Dyſenteria.*
Tlacopilin.	*Ceraſus humilis.*
Tlaelpatli.	*Medicina Dyſenterica.*
Tlalahoehoetl.	*Infima Abies.*
Tlalquequetzal.	*Penna terræ ob folia, millefolium noſtrum.*
Tlatlauqui.	*Capilli.*
Tlatlaucapatli.	*Medicina capillorum.*
Tlilxochitl.	*Flos niger propter ſiliquas.*
Tlil.	*Nigrum.*
Totocuilatl.	*Paſſerinum ſtercus.*
Tzompilihuizpatli.	*Medicina ſternutatoria.*
Tzont.	*Rubei fortè.*
Tzontlahuaqui.	*Capilli rubei in floribus.*
Xacotl.	*Quæ acido.*
Xal.	*Puto Pomum.*
Xihuitl.	*Puto Acidum.*
Xoco.	*Herba.*
Xochitl.	*Flos.*
Ycha.	*Goſſipium fortè.*
Yztac texcalt lacotl	*Virga candida ſaxorum.*
Yztac.	*Album.*
Zenal.	*Sol.*

Multæ diuerſæ, quæ Patli habent in nomine, quia multæ medicinæ eiuſdem morbi diuerſæ

ERRATA SIC CORRIGENDA:

Pag.	Linea	Errata	Correctiones.
3	34	mutuauimus	*mutuati ſumus*
4	35	perſcribetur	*præſcribetur*
5	37	oſserat	*offerat*
8	1	ſætentem	*fætentem*
Ibid.	32	eorum	*earum*
Ibid.	33	eorumque	*earumque*
9	26	ci	*is*
11	21	Pannicularum.	*Panicularum*
19	31	aere	*aëre*
20	10	Babilones erat	*Babilone ſerat*
Ibid.	34	cæteris	*cæteras*
Ibid.	38	leuitatem	*læuitatem*
22	39	lithoſpermami	*lithoſpermi*
Ibid.	40	Nymphęę	*Nymphea*
24	11	vero	*verò*
29	30	Fndica	*Indica*
31	7	Aneuriſmatim edetur	*Aneuriſmati medetur*
Ibid.	17	Quauhnacenſibus	*Quaubnabuacenſibus*
32	21	feniculaceos	*fæniculaceos*
33	36	veluntur	*velluntur*
34	17	extinguitq:	*extinguit*
36	3	leues	*læues*
Ibid.	27	leues	*læues*
37	21	leuem	*læuem*
39	12	ſructus	*fructus*
40	26	leuibus	*læuibus*
42	11	leues	*læues*
45	18	vmape	*vruape*
Ibid.	24	colo e	*colore*
46	11	& quæ	*eo quod*
Ibid.	14	per multaq.	*permultaq.*
Ibid.	25	per quam, ſimilib.	*perquam ſimilibus*
47	18	Toropocenſi	*Totopecenſe*
48	14	lepræ	*lepra*
Ibid.	35	formicarum]	*formicis*
50	11	leuem	*læuem*
Ibid.	34	Dyſſentericiſq.	*Dyſentericiſq.*
53	22	& dolorem	*ad dolorem*
55	11	mediocri, & ſerrata	*mediocriter ſerrata*
58	8	leuis	*læuis*
60	27	impingut	*impinguat*
61	13	leues	*læues*
63	7	epatis	*Hepatis*
Ibid.	29	tum	*cum*
64	10	nuci muſcati	*dele*
68	12	hcmini	*homini*
70	6	acinit	*acini*
Ibid.	7	floreq.	*floſetq.*
71	25	ſpatio	*ſpatium*
Ibid.	27	libris	*libras*
72	13	geni vinus	*vini genus*
73	40	ptotuliſſent	*protuliſſent*

Pag.	Linea	Errata	Correctiones
77	6	leuia	*læuia*
Ibid.	39	Hieranii	*Geranij*
Ibid.	41	ſuut	*ſunt,*
78	25	ſpecics	*ſpecies*
Ibid.	34	Allucinantur	*hallucinantur*
Ibid.	40	Pampinulę	*Pimpinelle*
Ibid.	40	Teueriiq.	*Teucrijq.*
79	41	felici	*fælici*
80	verſ.pen.	epatis	*Hepatis*
85	20	vorundam	*quorundam*
89	1	felicis	*fælicis*
92	vltima	ſimili	*ſimile*
93	18	tumores	*timores*
Ibid.	23	diſtincti	*detenti*
Ibid.	32	tubaq.	*rubraque*
108	28	leues	*læues*
116	31	cenſentur	*cenſetur*
117	7	Zopollin	*Zopillin*
122	penult.	pręcio	*pretio*
138	2	eoluntur	*coluntur*
175	36	curationum	*curationes*
182	15	chimæorum	*chimicorum*
Ibid.	17	ſalcm	*ſaltem*
Ibid.	26	ſinſili	*ſimili*
191	38	eranthematis	*exanthematis*
197	6	tota	*ſita*
215	24	petrolo	*petiolo*
235	2	ſecuridare	*ſecuridiaca*
266	35	varia	*vna*
Ibid.	37	næturę	*natura*
269	17	comos	*comas*
277	24	leues	*læues*
296	11	abſcindens	*adſtringens*
302	18	ſequidrachma	*ſeſquidrachm*
304	7	Mecatlanenſibus	*Michuacanenbus*
309	16	Ec	*De*
312	14	calcntibus	*calentibus*
337	7	cocchleæ	*cochleæ*
338	19	affeſtus	*affectus*
357	10	colori	*colore*
Ibid.	14	quinæ	*quinquæ*
358	6	foliorum	*folium*
430	19	aliquod	*aliquot*
450	17	foiia	*folia*
458	18	TVAE	*TVA.*
868	11	p.61.26	60.c.26
Ibid.	35	p.68.35	67.c.33
Ibid.	47	p.69.35	68.c.35
873	46	p.148.18	147.c.18
878	39	p.192.17	196.c.24
897	41	p.196.24	197.c.25
951	2	quin imò	*quinimò*
Ibid.	26	Pertium	*Perſium*

00078419

Digitized with financial assistance from

Observer Research Foundation

on 21 May, 2019